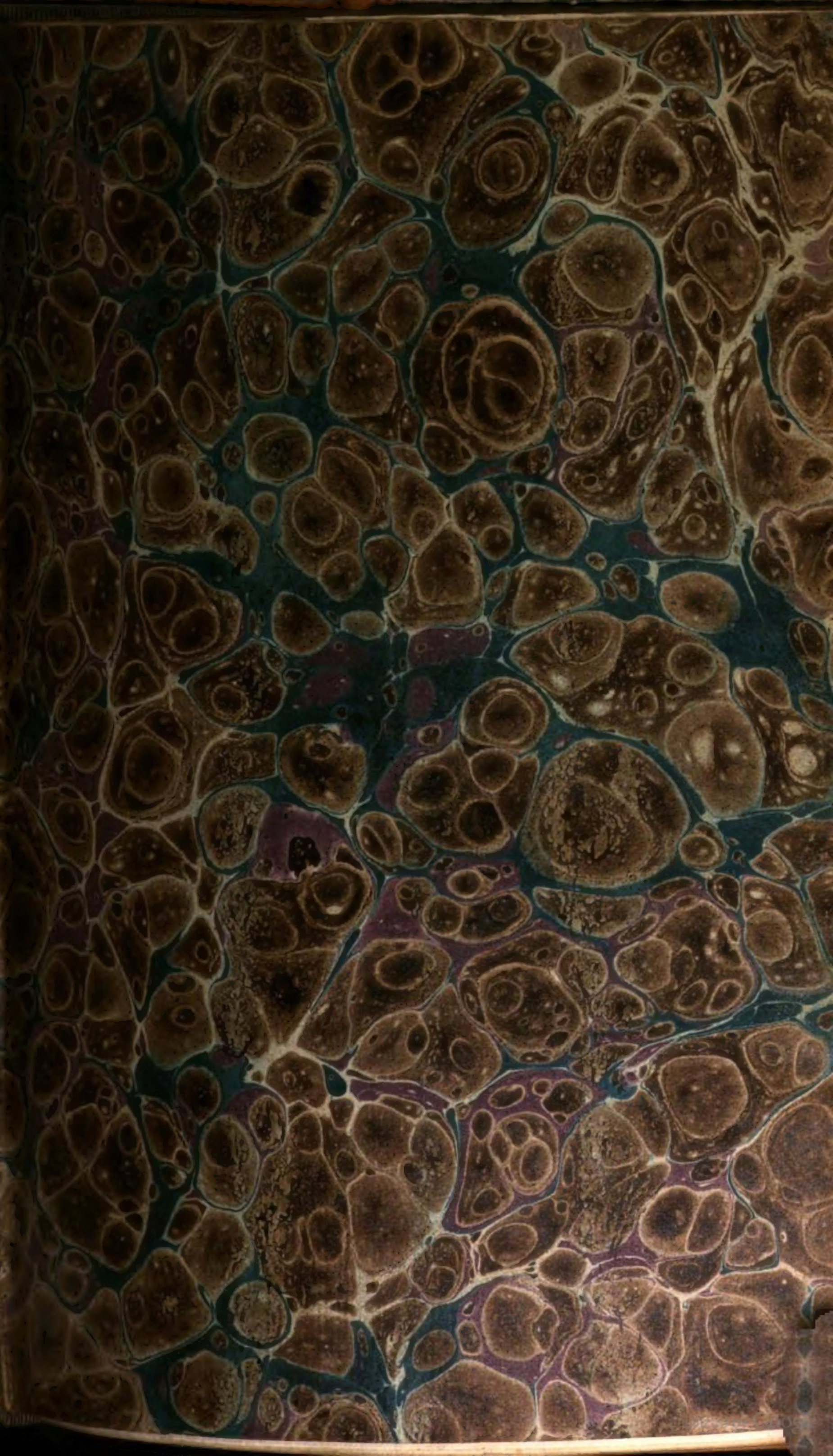

MARTINI
ANTONII DELRII
EX SOCIETATE IESV

SYNTAGMA
TRAGOEDIÆ LATINÆ

In tres partes distinctum.

Quid in ijsdem contineatur, sequens pagina indicabit.

ANTVERPIÆ,
Ex OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCIII.
Cum gratia & priuilegio.

PARTE PRIMA CONTINENTVR

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ LIBRI III.

scilicet:

De Tragœdia Lib. I.

De L. Annæi Senecæ vitâ & scriptis Lib. I.

De Versibus tragicis, maximè Senecæ, Lib. I.

FRAGMENTA VETERVM TRAGICORVM.

OPINATIONES IN EADEM.

PARTE SECVNDA

L. ANNAEI SENEGAE TRAGOEDIAE NOVEM.

INCERTI AVCTORIS, OCTAVIA.

ADVERSARIA IN HAS TRAGOEDIAS, *olim excusa, sed nunc emendata.*

PARTE TERTIA

COMMENTARIVS NOVVS IN EASDEM, &

INDICES TOTIVS SYNTAGMATIS.

AD ILLVSTREM LÆVINVM TORRENTIVM, ANTVERPIÆ EPISCOPVM, MARTINI ANT. DELRII PRÆFATIO.

QVi ſit, PRAESTANTISSIME TORRENTI, vt, cùm mortales ferè cuncti ſcire & ſapere deſiderent, interno quodam & æterno doctore mentibus illud vetus occinente;

Οὐκ ἐςὶ σοφίας κτῆμα τιμιώτερον; &c, *Non eſt ſapientiâ poſſeſſio pretioſior*

Ἀναφαίρετον κτῆμ᾽ ἐςὶ παιδεία βροτοῖς: *Quæ auferri nequit poſſeſſio eſt doctrina mortalibus.*

vel nullos tamen, vel vnum de mille, ſcientiæ & ſapientiæ poſſeſſiunculam aliquam tenere videamus? An, quia finem in diſcendo nullum certum & indubitatum ſibi præfigunt; & ſi quem, non rectum; ſin etiam rectum, non eâ, quæ ad illum fert, viâ gradiuntur? Vt enim nihil prodeſt cuiquam diligens conatus aliquò perueniendi, niſi ſimul tenuerit, quod eò perducit, quò cogitat: ita cùm eò venerit, ſi non antè ratum aliquem σκοπὸν ſibi præſtituerit, in quem actiones & meditationes ſuas collimet vniuerſas; euenit neceſſariò, vt nullum ad exitum curæ, vigiliæ, cogitationeſque perueniant: veluti nautæ, quibus nullus portus propoſitus fuit, in vaſto mari, incerto curſu, certo ferè diſcrimine, dubij ac vagi fluctuant, & tandem in minùs commodum portum feruntur, vel naufragi in litus eiiciuntur. Qui verò non rectum finem eligunt, iis ſimiles, qui ſponte in Syrtes, aut præruptos ſcopulos nauigium adigunt; quos Æolo & Neptuno ludibrium, amicis mœrorem, gaudium hoſtibus, exitium ſibi debere, nemo ſanus vnquam dubitauit. Syrtes & ſcopuli in ſcientiæ Oceano tres, portus tuti duo. Hos nullæ Rhetorum ſcholæ, nullæ Philoſophorum academiæ, ſed na-

uarchi Ecclesiæ, ostendunt. In his D. Bernardus, qui Symplegades istas, non Dodoneâ columbâ, sed SANCTO SPIRITV duce, superauit, cuius grauissimis & disertissimis verbis nihil certius, verius, salutarius. *Quo*(ait)*fine*? [s. studendum] *Vt non ad inanem gloriam, aut curiositatem, aut aliquid simile; sed tantùm ad ædificationem tuam, vel proximi. Sunt namque, qui scire tantùm volunt, vt sciant, & turpis curiositas est: & sunt qui scire volunt, vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est*; qui profectò non euadent subsannantem Satyricum, & ei, qui huiusmodi est, decantantem, *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter*:

Serm. 36 in Cantic.

& sunt item qui scire volunt, vt scientiam suam vendant, verbi causâ pro pecuniâ, pro honoribus, & turpis quæstus est. sed sunt quoque qui scire volunt, vt ædificent, & caritas est: & item qui scire volunt vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium soli vltimi duo, non inueniuntur in abusione scientiæ: quippe, qui ad hoc volunt intelligere, vt benefaciant. Denique intellectus bonus omnibus facientibus eum. reliqui omnes audiant, Scienti bonum, & non facienti, peccatum est ei. Infames ergo naufragiis scopuli, *Blanda pericla maris, terror quoque gratus in vndis*, & in quibus delectat naufragiũ, *Nec dolor vllus erat, mortem dabat ipsa voluptas*; Vana gloria, curiositas, & cupiditas, quâ diuitiarum, quâ honorum. Quot verò, qui hoc mundi senio, cui litterarum cura maxima, virtutum minima; ad hoc enituntur, vt tam aliis, quàm sibi prosint? prætexũt omnes malo panno purpureum clauum, bonum reipub.; sed iidem vanitate diffluentes, inanem & falsam famæ immortalitatem dictis, factis, scriptis aucupantur; & misera gloriæ animantia, vilia mancipia ambitionis, per mentis elationem, nescio quem doctrinæ principatum mutuò deferunt, & leuem atque futilem prorsus gloriolę γαργαλισμὸν mutuis laudibus excitant: hinc illi vanę adulationis tituli, maximi, termaximi, diuini; quos qui legunt, vel rident, vel miserantur. quorum, quia seipsos glorificant, gloria nihil est, & nouissima plena pudoris & confusionis. Mentis homines vanæ, vel nullius. si qua foret, vel recta foret, frenaret illa tam insolentes animos.

Psal. 110.

Iean. 8.

ψυχῆς

ψυχῆς μέγας χαλινὸς ἀνθρώποις ὁ νοῦς.

nunc digni audire;

ὡς οὐδὲν ἡ μάθησις, ἢν μὴ νοῦς παρῇ.

verè nihil, nisi flabellum insolentiæ, & tympanites lethalis eius quæ inflat scientiæ; quam qui apponit, apponit ad dolorem. Tales, quia existimant se scire aliquid; nondum cognouêre, quemadmodum oporteat eos scire. proinde nil mirum si operam & oleum perdunt, si ad cæca hęc & breuia naufragium faciunt. Ex illis ipsis, qui prudentiæ & charitatis portus sibi proponunt, plerique, quod optant, nunquam cōsequuntur; quia rectum nauigationis cursum non tenent, interdum etiam ad Syrenum scopulos adhærescunt, aut falsa pro veris, cassa pro solidis amplectuntur. Quibus accidit, quod imperitis vindemiatoribus; qui sufficere credūt, vineti emtionem, & stercorationem, & pastinationem: sed iugationis & palmitum deinde curam abijciunt. Lubenter hac vtor comparatione, quia PATRIS æterni æternam SAPIENTIAM vitibus persimilē esse sacræ litteræ testantur; & ab illâ SAPIENTIA cuncta mortalium sapientia profluxit, vt appareat hanc illi multis in rebus non dissimilē. Sapientiæ igitur studium tale in eius amatoribus sit oportet, quale in vitiū culturâ prudentes vindemiatores adhibent. Si viti, siue iugatam, siue pedatam, siue compluuiatam, siue arboream malis, defuerint adminicula, quæ clauiculis tanquam manibus apprehendat; flexuoso & multiplici lapsu per terram repens; domini spem, putrescentibus racemis, plerunque frustrabitur. Sapientia, nisi Dei timor adminiculetur, nisi pietas doctrinam erigat, nisi scientiam caritas sufflaminet, non inutilis tantùm & infructuosa ceteris; sed noxia quoque, & perniciosa cultoribus, & possessoribus suis exsistit, quos verticosus tandem typhon, vel ecnephias dementatos, in miseriarum barathrum præcipitat, hæreses dico, vel quam aliam impietatem. Illis ergo vitis adminiculis fulcienda. cùm fulcieris, & capita iugaueris; proximus labor, frondibus & ramusculis impendendus. pręstantior illis racemus, sed ipsa quoque folia necessaria. nulli

Animi magnū frenum est hominibus, mens. Quàm nil est eruditio, nisi mens adest.

1. Cor. 8.

rei

rei pampini ſine gemmis, quę ſuccum lætificum promittant: aſpectu pulchri, ſed ſine fructu parum vtiles. imò inutiles, ſi luxuriari ſinas, & ὑλομανεῖν: vaſtent vineam & defrugent. ideo ſæpe putatione, ſæpe pampinatione nimia hubertas ſarmentorum & foliorum compeſcenda, multæ quotidie frondariæ fiſcinæ implendæ. Verumtamen ſi teneriuſculis adhuc acinis, intempeſtiuè nimis largâ manu palmites defringas, aut ferro putes, aut frondes auellas; contra æſtum, & algum, & aliam cæli intemperiem, indefenſi & inueſtes botri, hinc humore ruptis folliculis defluent, illinc retorridi ſolibus exareſcent. Veſtes enim & integimenta racemorum, pampini, dant gemmis, vt moderato igne & aquâ decoctæ queant miteſcere, & maturatæ dulceſcere. Non aliter ſapientię, quidam racemi, quidam pampini. grauiores diſciplinæ, philoſophicę, medicæ, ciuiles, theologicæ; quæ corporeæ ſanitatis, vel pacis publicæ, vel animarum æternæ beatitudinis, & DEI OPT. MAX. gloriæ ſatagunt; illæ ſolidum fructum, dulces vuas, ferunt: quæ tamen nunquam ſatis mites, aut ſuaues, ſed acerbiuſculæ futuræ; niſi, interea dum creſcunt, pampinis humiliorum & humaniorum litterarum contecti obumbrentur. Si non viriditate ſuâ vinetum oculos ſpectantium alliciat, manuſque ipſas amœno riſu quaſi irritet; ſi nuditate ſuâ vileſcat, & horrore quodam deformis & inhonori ſarmenti, deſiderium tollat, & carpendi ſitim penitus exſtinguat; quomodo, aut quando,

Diſtendet vacuas pinguis vindemia cellas?

Arcet pleroſque & repellit, cùm ætatis, tum animorum nimis delicata teneritudo, à reconditis & arcanis ſapientiæ voluminibus: impares illi ferendis, qui ſubeundi, laboribus: reſtat in poëtarum, hiſtoricorum, & oratorum viridaria inuitentur, quorum nec aditus difficiles, & non laborioſa perambulatio. capiantur primò amœnitate culmi virentis, mittent poſtea falcem in meſſem maturam: inuitentur à pampino, manum ad vuas porrigent. inſerendi animulis puerulorum ſurculi, quorũ illi tunc odore & aſpectu, poſtea liquore

Siluestres seu sarmentariæ.

&

& fructu nutriantur. Φυτεύσω (inquiebat prudens agricola) ταῖς μὲν ἐν ἡλικίᾳ παιδικῇ ψυχαῖς μοσχεύματα, ὧν ὁ καρπὸς αὐτὸς τιθυνήσεται. quales verò hi, mi Philo, ſurculi? cùm alij, tum præcipuè ἡ τῶν παρὰ σοφοῖς ποιηταῖς ἀκριβὴς ἔρευνα. Equidem hanc non vereor futuris etiam Theologis commendare: minùs metuo, ne qui, quòd aliter ſentiunt, ſuccenſeant. illis; ſi nares contrahant, aut frontem caperent ſeueritudine; me quidem eripiam; ſed ipſorum ex caſtris alios multarum palmarum athletas, triumphis actis nobiles imperatores opponam. non quia rationes deſint, ſed quòd iſtorum apud illos meritò auctoritas maxima. Quid illi magno Baſilio, eloquentiâ, doctrinâ, ſapientiâ, ſanctitate illuſtriſſimo, reſpondeant, qui Poëtarum, & Grammaticorum, & Rhetorum, & omnium omnino hominum libris nos vti iubet, vnde aliquid emolumenti ad animæ incolumitatem ſit acceſſurum? ſic enim; ἐπὶ τούτῳ παρασκευὴν, καὶ ποιηταῖς, καὶ λογοποιοῖς, καὶ ῥήτορσι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσεσθαι. Quid Synæſio dicent, quid D. Nazianzeno, quid D. Cypriano, D. Hilario, Damaſo, Paullino, Prudentio, Damaſceno; qui cuncti, non modò poëſis lectores, ſed egregiorum poëmatum ipſi auctores? Quid Iuſtino Martyri, Clementi Alex. duobus Cyrillis, Theodoreto, Chryſoſtomo, Hieronymo, quibus nulla profanæ litteraturæ portio incognita; & fuere, qui Poëtarum libellis noctu, pro puluinis, vſi? Diem dicant Moſi, Danieli, & D. Paullo. nam primus ſapientiæ nomen adeptus apud omnes maximum, priùs Ægyptiorum diſciplinis mentem excoluit, quàm ad eius, QVI EST, contemplationem procederet. Daniel poſtquam Babylone Chaldæorum ſapientiam didicit, tunc demum diuinas attigit doctrinas, vt ſcribit D. Baſilius; & D. Hieronymus priùs illi datam teſtatur ſcientiam omnium ſæcularium litterarum; Symmachus, nominatim artis Grammaticæ peritiam. Demum S. Paullus, vas electionis, (quod à Clemente Alexand. fuit obſeruatum) non erubuit Poëtarum carmina euoluere, & ad aliorum medicinam, Arati, Menandri, & Epimenidis teſti-

Philo Hebr. lib. de Agricultura.

Exacta eorum quæ ſapienter à Poetis dicta inueſtigatio.

In Orat. quomodo ex Gentil. lib. profic.

אשר אהיה

In 1. c. Daniel.

Actor. 17. 1 Cor. 15. ad Tit. 1.

testimonia laudare. Etenim quemadmodum infectores purpurarij priùs lanam medicamentis sufficiunt, quàm conchylio tingant: fabri ferrum inauraturi, priùs cærulo imbuunt, quam auri bracteolas inducant: in Olympiis depugnaturi, domesticis antè sciamachiis exercentur, & futuræ pugnæ præludunt: qui solis iubar volunt irretortis oculis intueri, infirmam priùs aciem in aquam vel vitrum intendunt, vt vel si radiato lumini assuescant: ita quibus est animus imbuere s penitus germanâ sapientiâ; qui meliorem sui partem induere, & vndique armare diuinæ doctrinæ sacris disciplinis meditantur; qui cum malis moribus, vitiis, erroribus, passionibus, omnium certaminum difficillimum obire gestiunt; qu vt veri haliæthi, terrenæ prudentiæ nubila visu transmitter & ad cælestium cognitionem lumine intelligentiæ transuo lare desiderant, oportet antea huic æquori, huic crystallo a suefaciant oculos; in huius stadij vmbratili pugnâ vir comparent; his se priùs pigmentis colorent; his se quasi p micibus, vulsellis, strigileculis pumicent, læuigent, expolian Sed nonnulla in talibus libris non innocua. fateor. plura t men, vel totidem, pellendis animi morbis, efformandis m ribus apta & accommodata. Quid rosâ pulcrius? quid od ratius, quid cerebro conducibilius? an desunt illi spinæ qu lacerent, & qui pungant sentes aculeati? an ex rosariis ven na minùs phalangij, quàm mella sugunt apiculæ? doceant pueri spinas & hamulos vncinatos cauere, rosas legere; nect Hyblæum sugere, non tetrum virus. præceptorum ista of cij, docentium hoc munus: quid arripiendum, quid abijcie dum; quid laude, quid vituperatione dignum, ostende Familiam inter poëtas consensu omnium ducunt, & vtili tis huius plurimum adferunt tragici. Sapiens Epictetus, ap Arrianum tragœdiam definit, speculum eorum, qui à for nâ pendent. cuiusmodi cuncti, perpaucis exceptis; qui f tuita euenta præuidere, & secum antè solent peragere, séc ita præmunire, vt præuisi casus fortuiti leuiùs feriant, & f tiùs ipsi excipiant inuadentes. plurimum huic rei contu

Lib. 1. de diss. Epict. c. 4.

rint exempla Regum & Heroum, quæ proponit & exponit orchestra. plurimum iuuerint breues, sed animosæ, & succi plenæ sententiæ, interlocutorum, & chori ex mediis plerumque Philosophorum Lycæis desumti. In hos hortulos pueri deducendi, ex iisdem adolescentes educendi. nam qui in illis consenescat, causam non dico, quin censores illi, quam velint, notam inurant. cui vinitor videatur probus, qui pampinis contentus, racemos negligat? qui maturis vuis, vieta & caduca folia legat? ad botros tum potiùs manus extendendæ; non oculi pascendi tantùm, sed vuæ sanguine & viribus, vires iuuentæ roborandæ, adolescentiæ sanguis fouendus, vt vegetam & viridem senectam pariat. Tenello lacte nutriti, solidiore mox cibo confirmandi. Equidem hoc mihi in *Syntagmate* isto propositum; quo, quantum in me fuit, reliquias *Romanæ tragœdiæ* collegi, castigaui, illustraui. Collegi, ex ruderibus priscorum Grammaticorum, & digessi in ordinem aptiorem. emendaui, collatione exemplarium, iudicio, coniectura. illustraui, libellis additis, opinationibus, commentario. isthæc recèns. nam quæ olim penè puero exciderant *Aduersaria*, recognoui tantùm, & quas illis iudicij, ingenij, & doctrinæ infirmitas, vel feruor ætatis lubricæ maculas asperserat, seuerâ spongiâ & retractatione, sustuli, deleui, Fabij consilio, D. Augustini exemplo. In fragmenta quidem illa cothurni Latialis, parcior; quia minùs vtiliter quis apud illa desideat. genus scribendi totum, vt Apollodorus aiebat, ἄπορον καὶ προληπτικόν. iccirco nuncupaui *Opinationes*. Fusior & liberalior in fabulas integras *Commentarius*. Hîc enim, quia quod non rectè legitur, non rectè intelligitur, & quod perperam intellectum est, perperam explicatur; dedi operam, vt emendata lectio enarrationem præcederet; illam verò sequeretur explicatio non merè Grammatica (quamquam huius habita strictim ratio, quæ debita) sed philosophica potiùs, quæ non loquendi modò, sed viuendi quoque normam tradat: non linguam inani dumtaxat verborum strepitu instruat, sed affectiones etiam corrigat, & homines ad meliora

Quinctilian. lib 3. c. 6.
D. Aug. libb. Retractat.
Ambiguum & præsumtum.

impellat. Non audio Criticos; qui à ſolis litteratoribus, aut antiquariis iſta petenda, qui ſolis eorum teſtimoniis vtendum iudicant. audio potiùs, quem vtinam & ipſi, diuum Bernardum; qui clamat tali ordine diſcendum; vt hoc priùs, quod maturius ad ſalutem: tali ſtudio, vt hoc ardentiùs, quod vehementius ad Dei amorem. Vereor ne palliati nolint audire virum pari ſapientiâ & ſanctitate, quia cucullatus. Audiant ergo, palliatum, Sex. Chæroneum. ille negat Poëtas à Grammaticis explicari poſſe, contendit à ſolis ſapientiæ ſtudioſis. Dicite mihi comtuli, venuſti, faceti, vrbani Critici, taléſne Sextus poſtulat; qui de ritibus, formulis, voculis, ſyllabis, litteris, perpetuùm altercantur? non opinor, dicetis, initia hæc dicetis, & quæ ad rerum cognitionem, ad vitæ integritatem, ad iugem beatitatem viam debent ſternere. Propterea capere me, non retinere par fuit cancellos Logodædaliæ veſtræ; illos egreſſum fortè ſeriùs quàm decebat, egreſſum tamen, inuitare lectores ęquum fuit, à mulctris ad menſas & dapes ſalubriores, ſæculi Philoſophorum, Academicorum, Peripateticorum, Pythagoricorum, & Stoicorum: it tamen inuitare, vt tempeſtiuè ad colles illos apricos clariſſimis diuinæ lampadis radiis perducerem. nam aliæ menſ non vſquequaque ſalutares, nec illi ſatis idonei magiſtri, qu buſcum exigatur æuum. Verbis enim audaces & ſtrenu fuere, vitâ ignaui & timidi: quicquid animo laudatæ form imprimebant, moribus id factíſque rurſus inducebant. Stoicis, nónne queritur hoc Epictetus? queritur Seneca? qu Sextus ſcribit Laconum fuiſſe maximè diſſimiles; qui ma non calamo fortes, virtute conſtantes non linguâ. Stoicis(quibus loquor, quia volunt ceteris meliores) ſimulata frug litas, quæſtus huberrimus: pia verba, mens impia. anima illi humanam cum belluarum cadaueribus eodem ſarcop go includebant; verbis autem ſupra ceteros in maius effe bant. Maieſtatem Dei laudare & ornare videbantur: verè men diuinitatem viliſſimis animalculis largiebantur: De ipſum corporeum, & igne periturum, nunc extra mund

poſitu

d. ſerm. 36.

Contra Mathemat fol. 32

positum figuli modo hanc molem contorquere, & per materiam sic decurrere, quomodo mel per fauos; vnum Deum alio meliorem, & huic materiam æqualem, sapientem verò præstantiorem, nugabantur. Accedit, quòd vt dogmata, sic ipsorum ratio quoque loquendi scribendíque, prætextu & colore quodam masculo libertatis humanæ, plurima & admodum grauia vitia parit atque nutrit. Nam si quis superbus & sibi fidens, si quis gloriæ cupiditate tenetur; huic indet Stoa maiorem ambitionis sitim; illum verò assuefaciet omnem in seipso fiduciam ponere, diuinam gratiam non expetere, superiorem potestatem contemnere, ludere petulanter in magistratus, populos, reges. est aliquis indole ferox, trux, sæuus? acuent huius Chrysippæi crudelitatem; & quicquid humanitas indidit miserationis, radicitus exstirpabunt. alius mordax, dicax, impudens? trahent statim in detractionem, & maledicentiam, in affectatam scurrilitatem, & in verbis parum modestis ac pudicis vilem pudorem. capiunt interea & decipiunt ornatis & compositis dictis, & auro venena propinant. serpsit hoc malum & proserpsit, *Hæc Tertull. contra Hermogenem, aduersus Marcion. & in Apologet.*

— dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures. sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit & porrigine porci,
Vuáque conspectâ liuorem ducit ab vuâ.

Quare conatus sum poculis illorum, succum panaceæ infundere & immiscere; mortifera indicare gramina, & sub frondibus nepam latentem digito commonstrare: insuper ostendi duces itineris securiores, quibus veræ fidei, veræ lucis lumen illuxit: quorum pectus inhabitante SANCTO SPIRITV plenum, solidam spirat sapientiam, puram putam spirat virtutem, auram spirat penitus salutarem: sententias istorum sparsi Gentilium dictis, verba verbis, sacra non sacris, vt recentes hoc imbuantur odore testæ: veteres verò paullatim perfusæ, veteris sensim fermenti acorem deponant. Tertius iam annus effluxit, cùm apud Bituriges Vibiscos æger, etsi verè dictum sit ἀσθενεῖς οὐκ ἄργοι, quæsiui tamen *Ægri non otiosi.*

 aliud

aliud in otio negotium : & quia me Theologi non ſatis firmum reijciebant, ad quorum caſtra à ſubſelliis Iuriſconſultorum transfugeram; non ad litigioſos illos, ſed ad comes & faciles Aönides me recepi, in quorum contubernio manerem, donec per quartanæ querqueram tyrannidem, ad proprium munus, & ſeueriores doctores redire liceret. Non licuit ante decurſum à ſole Zodiaci circulum. interea dum per ſua veſtigia annus in ſe labitur, acerbo ſanè preſſus morbo peplum iſtud pertexui, vellem non morboſum; febri iactatus iſta, qualiacumque, concinnaui, optarim non febriculoſa : laudem illa non ſperant, ſed veniam; applaudi ſibi non poſtulant, explodi deprecantur. nihil hîc Phydiacum, aut quod in Palladis arce; ſed quod in diuinæ gloriæ, & caritatis proximorum (quibus SOCIETAS IESV ſua deuouit omnia) gazophylacium cum pauperculæ viduæ denariolo reponatur. Et viſum maioribus meis, aliis etiam doctis hominibus, nonnullam vtilitatem iuuentuti, nonnullâ cum voluptate allaturum, ſi lucem aſpiceret hoc ægri ſomnium: verùm ex morbo pallidum, pauidum, palpitans non audebat ſine duce, ſine patrono. nec immeritò. verebatur, ne confeſtim in petulantiam ſciolorum, in Criticorum temeritatem, in zoilorum incurreret inuidiam. Occurrit in pręmoleſtiâ commodùm tui memoria; qui fidus amicus, fortis patronus, ſponſor locuples: cui grata, iuſta, facilis defenſio. grata, quia clientis, &, quæ tua humanitas, olim amicitiæ & ſimilium ſtudiorum vinculis colligati. iuſta, quoniam contra laceſſentes eum, qui nullâ prouocauit iniuriâ; qui bene mereri conatus. facilis, ſiue te, ſiue rei naturam intueor. Quid enim carpent? deeſſe flores eloquentiæ, & cincinnos orationis? non diffiteor. neque iuriſprudentia, neque theologia hoc profitetur, & ego fui ſemper ſtudioſior rerum, quàm vocularum. Prolixum dicent in comparatione Græcorum cum Latinis priſcorum cum recentioribus, ethnicorum cum Chriſtianis ſimilium cum ſimilibus? ſed nihil in hoc genere dulcius, nihil fructuoſius. Longiorem in fabularũ myſteriis eruendis

cre

credidi oportere: cùm tota poësis tecta quædam & laruata sapientiæ doctrina sit. Nimis cumulatum in verbis auctorum, quos produxi, adscribendis? consulere volui pauperiorum egestati, quibus angusta res libraria; & occupatorum districtioni, quibus non vacat fontes ipsos adire. Multum in tradendis morũ præceptis, in gentilium deliriis refellendis, in Catholicâ veritate confirmanda? hoc malo, quàm λεπτολογεῖν. *De friuolis nugis subtiliter disserere.* agnosco. postulabat religiosæ vitæ institutum; postulabat militia, cui nomen dedi; postulabat hoc æuum, quo incesta pro castis placent, falsa sanis præferuntur, & bene loquendi multa, bene agendi ferè nulla monita Criticorum scriptis proponuntur. At acerbiùs aliquando & seueriùs locutus. non nego. fuere pseudosapientum fraudes detegendæ, ne falsâ quadam bonitatis & fortitudinis specie iuuenibus surreperent, & quas iam persentiscimus strages impietatis prophani scriptores porrò dare pergerent. Nam (mutuabor à doctissimo Tertulliano) sæcularis scientia *temeraria interpres est diuinæ sapientiæ. hæreses à philosophia subornantur; & de Philosophorum gentilium ingeniis omnis hæresis ordinatur. hæreticorum patriarchæ Philosophi. mimicè Philosophi affectant veritatem, & affectando corrumpunt, vt qui gloriam captant: Christiani eam necessariò appetunt, & integrè præstant, vt qui saluti suæ curant.* *Lib. de resurr. mort.* *Lib. 1 aduer. Marcion.* *Lib. contra Hermog.* *In Apologet.* Philosophia D. quoque Paullo, concussio veritatis visa. *Athenis enim* (ait idem Tertull.) *expertus linguatam ciuitatem, cùm omnes illic sapientiæ atque facundiæ caupones degustasset, inde præcepit præmonitorium illud edictum*; *Lib. de animâ.* quod ad Colossenses misit: βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔςαι ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ ςοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριςόν. *Coloss. 2. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.* Numquid ergo lentiùs agendum, videnti Philosophorum omnium fallacissimam porticum tam effusè passim laudari, & placere nonnullis gloriæ & eloquentiæ solius libidinosis, eosque trahere post se complures, & non florere hortulos illorum bono odore, sine mali afflatu? nónne asperiùs aliquando ducendus calamus, & duriùs hæc licentia retundenda, & malus nodus impietatis forti veritatis cuneo perfringendus?

 vide-

viderint; ſi Stoicos, orthodoxis patribus; ſi gentiles hiſtoricos, Eccleſiaſticis ſcriptoribus prætulerunt; ſi ſapientiam humanam adfectatricem & interpolatricem veritatis, tam exquiſitis, & toties iteratis præconiis ad importandam curioſitatem inculcarũt. An quod illis ſeminare mali ſeminij licuit, nobis herbeſcens euellere non licebit? an non, quæ hunc in modum de nidoribus philoſophiæ, candidum & purum aërem veritatis infuſcant, ea fuere Chriſtiano enubilanda? An non interdum manus cum iis conſerendæ, *aduerſus quos* (ait D. Irenęus) *victoria eſt, ſententiæ illorum manifeſtatio*? Si ergo, vt idem ſcribit, conatus ſum *vniuerſum malè compoſitum vulpeculæ corpuſculum in medium producere, & apertum facere manifeſtum*, huic labori non reprehenſio aut odium, ſed venia, & amor nonnullus debetur. Quemadmodum enim ſi ex denſo nemore lupus inſidiator in greges tranſeuntes impetum faciat, multaſque conuulneret, & abripiat: qui ſiluam frondibus & arbuſtis nudant, & latebras omnes detegunt, bene de paſtoribus ouium meriti cenſentur, quibus belluam effugere aut telis inuadere & confodere, vt eſſet non difficile, effecerunt: ſic cùm in conſpectum omnium (nullo ſcriptorum, ſed ſententiarum odio) abſtruſa illa & mentis penetralibus incluſa Stoę myſteria produxerim, facilè quiuis poterit pedicas vitare, & Circęum poculum non delibare, vel in ſolum effundere. Aduerſus huiuſmodi obſtrepitacula, an non facilis tibi defenſio? fauet veritas. Nec minùs expedita, tali patrono, qui vult, qui poteſt. Facultas ab eruditione, eloquẽtiâ, dignitate. Dignitas ſumma quidem, ſed quam virtute exórnas, & cui non minorem, quàm illa tibi, concilias dignitatem: & id Antuerpiæ, quæ me naſcentem excepit gremio, & natum ſuis aluit vberibus. Eloquentia fluens à natura, aucta ſtudio & vſu legationum grauiſſimarum, abundans verbis, copioſa ſententiis. Eruditio, complectens vno faſce, quæ vix alij ſingillatim; hiſtoriæ, philoſophiæ, iuris, rerum diuinarum humanarumque cognitio. Nam de poëſi quid dicam? carmen μεμουσωμένον, ſplendidum, luculentum, plenũ luminibus imitatio-

Verba ſunt eiuſdẽ Tertull.

Lib. 1. contra hæreſ. in fine.

Docent commentarij in Suetonium, & ſacra poëmata.

A muſis concinnatum.

rationis & ingenij, ſonorum, grande, purum, preſſum, prudens; Horatiano ſimillimum, niſi quòd Chriſtianum; & tu Catholicæ fidicen & princeps lyræ, tanto pleriſque noſtri ſæculi Poëtis excellentior, quanto diuina humanis, ſacra prophanis; tanto cultior & dulcior, quanto felix Auguſti imperium nitidius & mellitius rudi & horrido Ennij & Lucilij ſęculo; tanto melior & ſanctior, quanto largior in Dei & cælitum laudes, in quas illi parci, vel (nefas!) blaſphemi. Adiungit ſe ad huiuſmodi facultatem, quæ à virtute, voluntas, benefica & conſtans. ego defenſionis indigens: tù iuuandi & innocentes tuendi cupidus. tu, quos amore tuo dignos ſemel iudicaſti, nunquam deſeris. Tueberis ergo (PRAESVL AMPLISSIME) Syntagma Romanæ Orcheſtræ, à Caniculâ maleuolentiæ, ſub tutelæ & præſidij tui ſypariis, vt,

——ſicut Parnaſſia laurus
Parua ſub ingenti matris ſe ſubijcit vmbra;

ita nunc lucem aſpiciens tenellus pullus, ſub vmbellâ nominis tui delitecſens, adoleſcat, & ætatem ferat. VIVE, VALE. LOVANII, A. D. IX. KAL. IVN. CIↃ. IↃ. XXCIX.

PRO COMMENTARIIS HISCE
I. LIPSI CARMEN,
Ad ipſum Mart. Antonium Delrium.

I quemquam è veteri nouaq; claſſe
Scriptorum colo diligóque, totâ
Mente & pectore; is eſt vterque ſcriptor,
Cui nomen SENIVM *dedit ſeni expers.*
Namque alter ſuperat Thalem vel ipſum,
Qui ſcriptis ſapientibus recluſit
Quidquid in Sophiæ ſinu latebat.
Alter, carmine ſe probat diſerto,
Et pleno grauitatis & ſonoris,
Quod ſuum quoque Pallas ipſa dici
Vellet. Hunc tenebræ ſed occuparant,
Anne æui vitio? ánne quòd rotundè
Dicta pleraque erant, ſatiśq; acutè?
Hoc tu DELRIE, *corculum Mineruæ,*
Sermones vtriuſque docte linguæ,
Vidiſti: & faculam ſtatim ecce tollens,
Hanc præfers adeò aptè & eruditè,
Vt quem rarò aliquis vir antè lêgit,
Nunc legant capiantq; vel puelli.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ LIBER PRIMVS.

DE TRAGOEDIA.

Quid sit tragœdia, & vnde dicta.

CAPVT I.

ETSI *varia poëtices genera, summa tamen tria Platoni lib. 3. de Repub. & Diomedi lib. 3. vt omnia poëmata sint vel δραματικὰ, vel ἐξηγηματικὰ, vel μικτὰ; quæ nonnulli κοινὰ, vt & illa priora μιμητικὰ nuncupant.* Mixtum, *partim ab auctoris, partim ab aliarum in eo commemoratarum personis dependet; vt Epica pleraque, Æneis, Pharsalia, Ilias: in* exegematicis *sola auctoris persona attenditur; vt in Lycophronis Cassandrâ, & multis Horatij Odis:* dramatica, *personarum, rerum, collocutionum viuâ expressione variantur; & in iis, quid à quoque dictum, gestum, cogitatumq́ sit, proponitur. huius generis sunt* comœdia *&* tragœdia. *Hæc priùs τρυγῳδία appellata, vel quòd in Atticâ vindemialibus inuenta sit κατὰ τὸν τῆς τρύγης καιρὸν, inquit Athenæus lib. 2. olim namque τρὺξ, vinum recens dicebatur, & vindemia τρυγητὸς; & apud Atticos Liberi patris cantoribus, Liberalibus, pro corollario vinum dabatur, cuius rei Diomedes lib. 3. Lucilium laudat auctorem. primi verò illi tragici, nihil præter Dithyrambos canebant. Vnde mihi* videtur Aristophanes, in Acharnens., falsè Euripidis tragædiam, τρυγῳδίαν nominasse, quasi parum sobrij auctoris fabulam. Tragædiam tamen alij* dici malunt, quasi τραχεῖαν ᾠδὰν ab aspero & graui sono, qualis est elephantorum barritus; qui non sonant λεπτὸν, sed (vt Plutarchus in Pyrrho) φοβερὰν καὶ τραχεῖαν vocem edunt, vt *suspicer apud Lucianum in Zeuxide mendosè illis stridorem tribui, & pro τετριγότων, dicendum; τραχυτήτων. Non desunt qui ab hirco nomen ducunt, qui τράγος Græcis: vel quod ille Bacchi hostia Virgilio, Ouidio, cæteris, & tragædia initiò solas Bacchi laudes continebat: vel potiùs à præmio tragædorum, quod hircum fuisse, censent Seruius in Eclog. & Donatus in Terent. & Horatius ad Pisones;*

τρὺξ mustũ, Hesychio & Athenæo lib. 15.

* Dissentit Scholiastes, immeritò.

* .zacius, & Phauorinus.

Non exilem, sed terribilẽ, & atrocem.

* Suspicor, nõ censeo.

Pro elephantorũ stridore audito, *legi delere*, horrido sono elephantorum.

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum.

aut sanè vter musto plenus, si Diomedi & Thomæ Mag. credimus; qui priscæ vocis τρυγῳδίας analogiam reddunt. Significat etiam τρὺξ vini fecem; & quia olim peruncti fecibus ora tragædi recitabant, putant nonnulli nominis causam inde profluxisse. propterea Aristophanes in Nubibus, hosce actores τρυγοδαίμονας vocat, quia (inquit Scholiastes) τὴν τρύγα χριόμενοι, ἵνα μὴ γνώριμοι γένωνται, οὕτω τὰ αὐτῶν ᾖδον ποιήματα κατὰ τὰς ὁδοὺς, ἁμάξαις ἐπικαθήμενοι: quod expressit Horatius;

Feculentos dæmones, quia se fecibus oblinũt, vt nõ dignoscantur, cùm poëmata sua in viis recitant plaustris superstantes.

Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis,
Quæ canerent, agerentque peruncti fecibus ora.

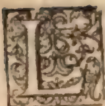
Addit & alias nominis notationes Etymologistes, quæ minùs placent; dictam, quòd chori tragici tetragoni formam obtinerent: quòd chorus ad voluptatem spectantium, Satyri adhibebantur, qui τράγοι *dicti, vel illudendi & conniciandi causâ, vel propter hirsutum & setosum corpus, vel hircinum in morem ad res Venereas propensionem; quòd denique personarum, quæ chorum agebant, capilli caprorum instar erigerentur. Addit idem tragœdiæ nomen, antiquitus comœdiæ commune fuisse, quod ipsum ex Aristophanis Scholiaste, & emendatis Suidæ codicibus colligitur. Non minùs dubium, quomodo definienda tragœdia. Theophrastus definit,* ἡρωικῆς τύχης περίστασιν. *sed non omnis Heroicæ fortunæ narratio tragœdia est. Rectiùs Scaliger; Est imitatio illustris fortunæ exitu infelici, oratione graui, metrica. sed mihi, si Thyestem Senecæ quis prosâ oratione reddat, tragœdiam durè censebitur. Fusior Myn-*

Lib. 1. art. Poët. c. 6.

Lib. 3. de Poët. fo. 184.

turnus, scribit, imitationem esse insignem, seriamq́ aliquam, & absolutam, & magnitudine quadam comprehensam actionem oratione suaui exprimentem: ita vt eius partes suo singulæ quidem loco, atque seorsim adhibeantur; nec simplici narratione, sed inductione illorum, qui ita agant ac dicant, vt miserationem terroremq́ concitent, ad id genus morborum expiationem. & quasi concisè nimis hæc tradita, pergit illa postmodum prolixiùs explicare. quæ eadem rectiùs Aristoteles, cui est in poëticis: Μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, οὐ δι᾽ ἐπαγγελλίας, ἀλλὰ δι᾽ ἐλέου, καὶ φόβου περαίνουσα τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. *Imitatio actionum seriarum & grauium, earumq́ exitum ac finem suaui oratione complectens, cuius singulæ quidem partes seorsim aptè exprimantur, omnes tamen eò simul tendant, vt metus & commiseratio in animis ingenerentur, ad huiusmodi morborum expiationem.*

Quomodo distinguatur à comœdia & dithyrambo. Cap. II.

Vide Plutar. lib. de gloria Atheniens. Theonem & Aphton. in Progymnas.

LAVDAT *Plutarchus lib. de Atheniens. gloriâ, & lib. de poët. audien. Simonidem, qui poësim dixit esse picturam loquentem, & picturam esse tacentem poësim. nam vtraque in rerum & naturæ verâ imitatione posita est; pictura quidem vultum & res ipsas; poësis, mores etiam, voces, actiones, & euenta ante oculos ponit. Zenoni poësis vniuersa diuinarum humanarumq́ rerum repræsentationem complectitur, teste Laërtio lib. 7. Verùm cùm tanta sit actionum, morumq́ humanorum diuersitas, tam frequens rerum omnium commutatio, fortunæq́ vicissitudo: necesse fuit diuersa poëmatum genera excogitare, ad hanc diuersitatem idoneè explicandam: quæ quidem omnia verum imitari conantur, sed suo quæq́ modo. aliter enim* Tragœdia, *aliter* Epopeia, *aliter* Comœdia, *aliter* Dithyrambi-

rambica, *aliter* Auletica, *aliter* Citharistica *eo munere fungitur. has enim species Aristoteles tradit: sed Cicero, quòd duæ vltimæ orationis expertes sint, earum loco, in lib. de Opt. genere Orator.* Melicam, *seu* Lyricam, *substituit. Eorum omnis imitatio (in hoc enim consentiunt) fit numero, sermone, aut harmonia, iisq́ vel singulis, vel coniunctis.* Numerus *in temporis mensuratione & dimensione positus est, quam pedum obseruationem dicunt:* Harmonia, *in concentu tam vocum, quàm instrumentorum, vt citharæ, vnde Citharistica; vel tibiæ, vnde Auletica:* Sermo *in oratione consistit.* Melici *sermonem harmonia & numero solent coniungere: cæteri Poëtæ, harmoniam negligunt, numeros retinent, & sermoni vacant; aliquando quidem carminũ legi orationem astringentes, nonnunquam tamen, prosâ oratione narrationem contexentes, & Dialogos, vel Historiam confingentes. Meliorum namque iudicium secutus, contra vulgi sententiam, arbitror poëseos vim & (vt vocant) essentiam, non in metro, sed in imitatione ponendam, & illum abunde Poëtæ nomen mereri, quicumque aliquid scriptione repræsentat, vel fingit, licet soluta oratione, vt Lucianus, Heliodorus, Achilles Statius, Martianus Capella, & in Eutopia Tho. Morus. nec aliter reor sensisse Aristotelem; qui Poët c 7. poëtam ab Historico, non carmine vel prosâ oratione, sed veritate aut falsitate discerni fatetur; nec priscos legislatores Solonem & alios, qui iura publica carmine sunt complexi; nec etiam Romanos, qui xij. tabularum & alias leges, vt ex Cicerone lib. de Legib. & Liuio lib. 1. apparet, carmina nominabant; nec Iurisconsultos, qui librorum suorum, quas lineas dicimus, versus appellabant. Vt enim hæ à vertendo* versus; *& illæ à canendo* carmina; *ita etiam historia quæuis ad lubitum conficta, quouis illa modo conscripta sit, à fingendo vel faciendo* poëma *potest appellari. Sed ad rem. Tragœdia harmoniam, numerum & orationem cum Epopeiâ, Comœdiâ, Dithyrambicâ, Melicâ, & (si vis) Mimiambicâ communem habet: sed à reliquis (præter comœdiam) differt, quòd reliquæ simul iis & eodem vbique ferme modo vtuntur; tragœdia verò separatim in diuersis partibus. nam extra choros, numeros & orationem tantùm retinet, in choris harmoniam adiungit. In comœdiâ idem principiò obtinuit, postea sublati chori, & in eorum locum sola harmonia recepta: ita vt post singulos actus tibiis paribus vel imparibus concineretur. Altera differentia; quòd prologos comœdia nunquam omittit; tragœdia, nunquam admittit, sed eorum loco quasdam quandoq́ προφάτες reponit. Causam produnt, quia Regum calamitates, regnorum euersiones, similesq́ clades proponit tragœdia, quas nemo creditur ignorare: ideo prologis non indiget. Comœdia verò priuatorum hominum mores & casus describit, quos vix vllus, nisi edoctus, scire solet. Caussa ergo desumpta à præcipuâ tragœdiæ notâ & proprietate; quam sic proponit Diomedes lib. 3.* “*In tragœdiâ introducuntur Heroës, duces, reges; in comœdiâ, humiles atque priuatæ personæ. in illâ luctus, exilia, cædes; in hac amores, & virginum raptus. denique in illâ (sic lego) frequenter, & penè semper lætis rebus exitus tristes, & liberorum fortunarumq́ priorum in pœnis agnitio.*” *Differunt ergo euentis & exitu, personarum quoque, negotiorum, & fortunarum qualitate, denique actione, stylo, & exhibendi modo, de quibus postea.*

Natalis lib. 1. Mytol. g. c. 4.

Sed & origine. nam comœdia à Phallicis, tragœdia à Dithyrambicis fluxit, si Aristotelem audimus: significauit & cetera non obscurè suâ definitione idem Aristoteles: qui cùm grauium & illustrium rerum imitationem esse dixit, innuit materiam eius esse Regum, Heroumq́; facta & res, non priuatorum mores ac vitam: cùm desinere illam scribit in misericordiæ aut terroris commotionem, hoc ait, exitus eius timore & mœrore plenos esse debere: cùm postulat conuenientem rebus actionem, qualia verba, qui gestus esse debeant, significat. nempe debere non motus & corporis habitum modo graues, & maiestatem quandam præ se ferentes esse, sed verba quoque & dictionem materiæ respondere, grandem, sublimem, à vulgi consuetudine remotam: cùm è contra comœdiæ sermo humi repat, nec è plebeiâ fece emergat. hæc risus & leuiores affectus concitat; molestiores illa & robustiores animi affectiones excitare conatur. permittit tamen Horatius contentionis huius aliquam remissionem:

Versibus ornari tragicis res comica non vult.
Indignatur item priuatis, ac propè socco
Dignis carminibus narrari cæna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratusq́ue Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.

nimirum, quia, vt subiungit, ——Tristia mæstum
Vultum verba decent, iratum plena minarum,
Ludentem lasciua, seuerum seria dicta.

& olim in tragœdiâ Satyris lasciua verba tribuebantur, vt idem indicat eadem in Arte poëtica, & patet ex Cyclope Euripidis, vbi, Satyrici dramatis exemplum, Sales à Sileno & liberis eius admiscentur. Sed postquam ratio & eruditior norma, Satyris omnino remotis, obtinuit; tam Græcis quàm Latinis Demetrij Phalerei præceptum placuit, qui lasciua & salacia omnia, ridicula, & iocosa, ab Orchestrâ repellit. Nihil ergo nisi serium in tragœdiam introducendum: lenioribus tamen verbis vtetur, & ad comicam moderationem se paululum deflectet, vocemq́; demittet, quando minarum expers, sine iracundiâ, sortem suam deplorabit. cauendum interea ne quid de ornatu & orationis magnificentiâ decedat. omnino namque ornata, & condita suaui grauitate debet esse tragici oratio. id consequetur, si pedum aptâ collocatione, & numerorum varietate, & iucundo chororũ cantu demulcens aures, simul etiam verborum figuris, pondere sententiarum, dictis seueris, rebusq́; illustrioribus, auctoritatem sibi comparare, & spectatoribus admirationẽ incutere conetur. planè seueram esse debere tragœdiam, violentam, animosam, & quæ grauitate genus omne scripti vincat, Horatius & Ouid. docuerũt. Illius illud laudarim;

Aristot. in Poët. cap. 1.

Horat lib. 4. Odar. Ouid. lib. 3. Eleg. & li. 2. Trist.

Effutire leues indigna tragœdia versus;
Vt festis matrona moueri iussa diebus
Intererit Satyris paullum pudibunda proteruis.

Ad hæc mirum, quàm oportuna sint, & quantum attentioni parandæ præstent, crebra diuerbia, frequentes & incitatæ collocutiones, quæ vel singulis versibus,

versibus, vel dimidiatis constent. excellunt autem illa diuerbia, quæ sententias continent acutas & erectas, maximè si repugnantes esse videantur: quibus noster vtitur, in Hercule Furente, *vbi Lycus & Megara; in* Oedipo, *vbi Oedipodes & Creon; in* Thyeste, *vbi Atreus & seruus; in* Octauiâ, *vbi Nero & Seneca sic altercantur. vtuntur his Græci in suis fabulis; sed fortassis frequentiùs noster, accuratiùs etiam & ornatiùs. Illud denique discrimen occurrit, comœdiam liberè fingi à quoque posse: tragœdiam res non fingere, nec fabulas receptas commutare, sed vti semel receptæ fuerint (quod Aristoteles præcipit) retinere: sanè in his quæ ad primariam pertinent actionem: in cæteris verò, quæ quasi ornamenta & adiectitia & ad* οἰκονομίαν *tantùm fabulæ pertinent, vt Sophoclem & Euripidem sæpe à se mutuò, & ab vtroque Senecam videmus dissentire; liberum quoque aliis; quæ instituto suo aptiora amplecti. Veteres tamen contra veritatem finxisse fabulam constat. nam Medea liberos non occidit; sed id ab Euripide confictum, vt indicat Aristoteles, 2. Rhetor. & de Poët. & Ælianus testatur lib. 5. var. histor. verùm quia iam recepta hæc fictio, nobis illam mutare non liceret. Quod diximus in tragœdiâ, initia sedatiora, exitus funestos & horribiles; contrà in comœdiâ, principia perturbatiora, exitus lætos & pacatos esse debere; id & verum est, & Aristoteli d. operis c. 11. consentaneum, cùm ait ex felicitate in miseriam fieri debere commutationem; & à secundâ fortunâ in aduersam; à lætâ & moderatâ, in infelicem & atrocem: non tamen diffitetur ipse cap. 5. tragicam actionem ex atroci calamitate in inopinatum gaudium erumpere posse, vt in Euripideis,* Oreste, Alcestâ, Andromachâ, Hippolyto, Iphigeniâ posteriore, Iöne, *& aliqua ex parte* Oetæo *Senecæ videmus. sed hæ à tragœdiæ naturâ non parum degenerant. Scitum enim quod Euripides Archelao petenti vt de illo tragœdiam componeret, respondit auersatus; Ne (inquit) tãtum mali permittat Iuppiter, vt quid tibi tragœdia dignũ accidat. significans eam non esse nisi euentuum infelicium poëma. Vnde fit, vt in tragœdiâ potissimùm vita moresq́; fugiendi, in comœdiâ vt plurimum vitæ genus, quod capessere oporteat, proponatur. hæc etiam fingit res quas exhibet; illa rerũ gestarum veris vtitur argumentis. Hinc tanto humanæ vitæ vtilior ista, quanto vera fictis præstant. Fatetur hoc* Timocles *Comicus luculentis versibus;*

Narrat Diomedes lib. 3.

ὦ τᾶν, ἄκουσον ἤν τι σοὶ δοκῶ λέγειν,
ἄνθρωπός ἐστι ζῷον ἐπίπονον φύσει,
καὶ πολλὰ λυπηρ' ὁ βίος ἐν ἑαυτῷ φέρει.
παραψυχὰς οὖν φροντίδων ἀνεύρετο
ταύτας. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν,
πρὸς ἀλλοτρίῳ τι ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε, παιδευθεὶς θ' ἅμα.
τοὺς γὰρ τραγῳδοὺς πρῶτον, εἰ βούλει, σκόπει,
ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ὁ μὲν γὰρ ὢν πένης,
Πτωχότερον αὐτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει.
ὁ νοσῶν δὲ μανικῶς; Ἀλκμαίων' ἐσκέψατο.

Aduerte, quæso, num quod ex vsu est loquar.
Est calamitosum animal suâ naturâ homo,
Multasque secum vita fert molestias:
Mali leuamen repperit sed hoc sui,
Vt calamitatis immemor iam mens suæ,
Habensque ab alieno malo solatia,
Documenta capiat recreata paullulum,
Primùm tragœdi quanta commoda adferant,
Perpende sodes. si quis est pauperculus,
Maiore pressum si videbit Telephum
Mendicitate, leniùs suam feret
Mendicitatem. insanus est ne quispiam?
Furiosum is Alcmæona proponit sibi.

Citant Arsenius in Euripidē, Athenæus lib 6. c. 1. Stobæus serm. 133.

ὀφθαλμιᾷ τις; Οἰδίπουν εἶδε τυφλόν.	Captus quis oculis? aspicit cæcum Oedipum.
Τέθνηκέ τῳ παῖς, ἡ Νιόβη κεκούφικε.	Gnatus obiit? Niobe dabit solatium.
χωλός τις ἐστι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.	Claudus aliquisne est? is Philoctetem aspicit.
γέρων τις ἀτυχεῖ; κατέμαθε τὸν Οἰνέα.	Miser aliquis senex? tuetur Oeneum,
ἅπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις	Alterius etenim quisquis ærumnas viri
ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμενος,	Esse grauiores viderit, quàm sint suæ;
τὰς αὐτὸς αὑτοῦ συμφορὰς ῥᾷον φέρει.	Animo æquiore miserias feret suas.

qua parte Epicis præstant. nam hi simplici narratione per aures irrepũt: Tragici per oculos etiam, quasi vi, in animos spectãtium viam aperiunt. minimum mouere solent, quæ per aures tantùm intrant; plurimum quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Illud quoque notandum, initiò Romæ fabulas omnes Græcanicas fuisse, hoc est à Græcis desumptas, vt sunt Plauti, Terentij, Attij, Ennij, Pacuuij pleraque, & hæ Senecæ philosophi. Quæ conuersæ è Græcis, vel Græcorum gesta continentes, etiamsi non versæ ex Græco, Palliatæ *dicebantur: sed posteaquam,*

Horat. in Epist.

——Vestigia Græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta,
Vel qui Prætextas, vel qui decuere Togatas;

Fabulæ Romanæ non iam Palliatæ, *sed vel* Prætextatæ *seu* Prætextæ, *vel* Togatæ, *vel* Tabernariæ *appellari cœperũt. Comœdiæ quidem,* Togatæ *dictæ, quia toga viliorum, & comici popularibus argumentis ludebant: Tragœdiæ,* Prætextatæ, *quia Prætexta magistratuum, quorum casus cothurno quàm socco aptiores.* Tabernariarum *mixtum fuit argumentum, & in iis personæ togatæ simul cum prætextatis introducebantur, vt ex Sex. Pompeio docti homines obseruarunt. Quod mixtum mediumq; poëmatis genus, valde suspicor* Hilarotragœdiam, *vel (vt Plautus)* Tragicocomœdiam *dictum; quod nec ad Tragœdiæ dignitatem assurgebat, nec ad Comœdiæ humilitatem deprimebatur: huiusmodi est* Amphitryo *Plauti, & Græcorũ* Hercules Licymnius. *Dithyrambica poëmata tragicis breuiora sunt, & turgida potiùs sunt, quàm grauia aut seuera, vtpote quæ Bacchantium vesaniam, non Heroum aut Regum maiestatem repræsentant; nec etiam in actus distribuuntur, nec interloquentium personarum varietate exornantur. Satyrica initiò fuère partes tragœdiæ, & comœdiæ. Quod vt intelligatur, paucis ex obseruatis à Fr. Robortello lib. de Satyra, & in poët. Aristot. Fluxisse non à comœdiâ Satyram, vt censuit Fran. Floridus, sed à Satyra comœdiam ortam additis multis personis, & auctâ mole operis scenarum & actuum diuersitate. Satyricæ enim personæ vna tantùm initiò Satyrus quispiam Sycinnida saltans (de quâ consulendus Athenæus); postmodũ quinque, Satyrus canescens, Satyrus pubescens, Satyrus impubis, Silenus, & Papposilenus, de quibus Pollux lib. 4. & Dionys. Halycarnass. lib. 7. habitum nobis eorum describens; eorum oratio in peruellendis & carpendis hominum vitiis tota versabatur, & huiusmodi scommatismis risum ciebat. Abiit in desuetudinem postea: nam delicatiores hominum aures continuam conuiciandi licentiam non ferebant. sed sic abiit, vt ad tragœdiam se adiungeret. cùm enim hæc, atrocitate & seueritate rerum, quas exhibebat, animos spectatorũ grauaret atque defatigaret: tragici, ne paullatim explo-*

Vide Commentar. in Festum.

exploderentur, iocos Satyricos intermiscere optimum duxerunt, quibus spectatores aliquantulum exhilararent. quare (vt ait Horatius) agrestes Satyros nudarunt, & incolumi grauitate iocum tentarunt, vt illecebris & gratâ nouitate spectatores morarentur. Placuit hoc diu Græcis, Æschylo, Euripidi, Sophocli, Achæo, ceteris. Euripidis Cyclops exstat Satyricũ drama quod luctuosum, à Tragicâ personâ, quæ ingentẽ calamitatẽ patitur, & à quâ inscriptio: ridiculũ & salsum, à Satyrorũ lusibus immixtis. ideo inscriptionẽ geminã dabãt. talis enim Astydamãtis Hercules Satyricus; Achæi Alcmæon Satyricus, et Vulcanus Satyricus. Admiscebãt etiã cæteris tragœdiis huiusmodi ludicra, vt auctariũ quoddam aduentitiũ; non vt necessariã operis partem: indeq́ factum, vt, cum ipsis scriptis tragicis non edita in lucem, postmodum interierint. Seuerior deinde Criticorum trutina, has Satyricas insertiones improbauit, licet serò; fortassis paullo ante Aristotelis æuum; qui hoc indicat, ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ Σατυρικοῦ μεταβαλεῖν ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη. Ad hæc ad magnitudinem ab exiguis fabulis; & à ridiculâ dictione Satyris exclusis ad grauem habitum prouecta, serò tandem quieuit. *Latinis postea placuit genus illud Græcæ Satyrotragœdiæ: nam fragmenta quædam ex* Danaë, Protesilao, Laodamiâ, Centauris, Atalantâ, *& aliis, huiusmodi quid subindicant. An tamen Latini Satyras puris tragœdiis vt* ἀπροσδιόνυσα *quædam immiscuerint & interiecerint, mihi nondum liquet. Nec arbitror Menippeas huc reducendas. hæ namque non Satyrotragica dramata, sed puræ putæ Satyræ; nisi si quæ euentu tragica, vt nõnullæ Varroniana. Nostris temporibus, inter Histriones & Scenicos Italos, viget hoc genus Satyrotragœdiæ; non quidem purum putum illud vetus, sed quod lenitum Bucolicâ suauitate.* Pastoritias, *appellant. tragœdiæ singulis actibus vnũ Bucolicum drama interserunt, quod aliquâ ex parte cum tragœdiæ illius sensu cohæreat. Vulgò præterea, qui Latinas fabulas exhibẽt; ridicula & iocosa multa, grauibus actionibus immiscent, vt spectantium animi relaxentur. vix enim patiatur hæc ætas solidam tragœdiam: fucari illam mauult inani quadam petulcaq́; iocositate. Quod, quia peruicère mores, & præscriptum quodammodo; vt planè probare non possum, ita nec improbare penitus ausim. Duo dumtaxat monendi videntur Hilarotragœdi nostri; ne vernacula & barbara commisceant; & ne nimis ridiculis, vel lasciuiâ fractis abutantur, memores huius Horatiani;*

Athenæus lib.10.c.8. lib 4.c.21.& l.b.14.c.17.

Lib. de Poët.

Verùm ita risores, ita commendare procaces
Conueniet Satyros, ita vertere seria ludo,
Nequicumque Deus, *&c.*

Summa. iudicium his in rebus, regulam ac normam esse. Sed an vlla tragœdia, solutâ oratione scribi queat? censeo non temere id admittendum: etsi Cratetem Thebanum Tragicum memorent id factitasse: & sanè propterea tragœdia esse non desinat. Rèctiùs nostri, Très Græcos superstites, & Senecam imitabuntur.

Robortellus in Aristot. poët. ex Suida & Laërt.

Quo-

Quotuplex sit tragœdia.

Cap. III.

De his copiosè Myncurnus lib. 3.

SI ætatem spectes, tragœdia alia vetus est, partim Dithyrambica (nam ex Dithyrambis fluxit tragœdia, teste Aristotele) partim Satyrica; quæ nihil aliud fuit, quàm chori continuum carmen, admirandum aliquem euentum continens; accessit postea altera persona, quæ alternis responderet; mox tertia; denique sic actio excreuit, vt quinque actus expleuerit: alia recentior est, quæ sales cũ satyris reiecit, Dithyrambum verò, vt partem dumtaxat operis, idq́; rarò admisit. Iocosum etiam fuit illud in quo pleraque quibusdam veris assumtis fingebantur, vt Agathonis ἄνθος; de quâ Aristoteles de Poët. Ælianus var. histor. lib. 14. Athenæus, Lucianus, & alÿ. Si loci ratione malis diuidere; alia erit Latina, quæ & Prætextata, vt Octauia, & veterum Brutus, Decius, Paullus, Scipio: alia Græca, quales Seneca nouem. A genere argumenti, duplex quoque tragœdia: quædam pura, quæ sola nomen meretur: alia mixta, quæ salibus respersa, vel prospero exitu clausa, in quo genere Achæus excelluit. Aristoteles quatuor species prodidit, πεπλεγμένην, implicatam euentibus, & peripoetiis, qualis est Oedipus; παθητικὴν, affectuosam, qualis Hippolytus; ἠθικὴν, moribus formandis institutam, vt Sophoclis Philoctetes; denique θεολογικὴν, in qua ab humanis rebus aliena spectantur, & Deorum colloquia inseruntur, vt Prometheus vinctus Æschyli. priora duo genera maximè tragica sunt, in quibus hæ decem Latinæ versantur. Scaliger lib. 1. cap. 8. etiam Grammaticæ cuiusdam meminit; quæ inutilis est, & ad impuras pertinet.

De partibus tragœdiæ, quas vocant κατὰ τὸ ποσὸν.

Cap. IIII.

PARTES tragœdiæ, iuxta Aristotelem, considerantur, vel penes molem seu quantitatem, vel penes naturam & qualitatem; κατὰ τὸ ποσὸν, καὶ κατὰ τὸ ποιόν. Molis partes diuidimus in actionem scenicam & choricam. Scenicam histriones peragunt, & argumentum propositum exhibent, & constat actibus tantùm quinque, ex Horatÿ præcepto; Néve minor, neu sit quincto productior actu. Actus Latini, δράματα Græci, ab agentium imitatione. ὅτι μιμοῦνται δρῶντας, quòd agentium & negociantium mores imitentur. Sunt autem quasi singula tragœdiæ membra, quibus singulatim partes illius exhibentur. Hinc patet vnumquemque actum partem aliquã fabulæ absoluere debere; ita tamen, vt à præcedente subsequens quodammodo trahatur, vtq́; res non dissipata, sed aptè distributa videatur. scio, quid alÿ, de actuum modo: sed ego nullos vltra septimam scenam productos apud veteres inuenio; & quis hodie spectatorum ferat, si ad decimam vsque singuli extendantur? Omnino namque curandum, vt totius tragœdiæ, intra vnius potissimùm solis vel paullo plus minúsve, periodum actio

Aristot. Poët. c. 1.

actio fit; hoc est, vno ferme die absoluatur. Nam & Aristoteles hoc disertè præcipit, & veteres omnes factitarunt: & Æschylus reprehensus, quod Nioben triduò exhibuisset, vt colligitur ex Suidâ & Aristotele. Rursus hanc actionem Scenicam accuratiùs diuidere possumus dupliciter. primò in πρόλογον, ἐπεισόδιον, ἔξοδον, καὶ χορικὸν: Deinde in Protasim, Epitasim, & Catastrophen. Prologi nomen latè sumimus, vt commune tragœdiæ & comœdiæ; nam presiùs, prophasis in tragœdia; quod prologus in comœdia, exordium in oratione, procœmium in cæteris; pars scilicet, quæ primum chorum anteit, & quâ patefit aditus ad fabulam. ea vt plurimum extra fabulam est, licet non semper, vt in Hercule Furente apparet; vbi Iunonis actio nec omnino in fabulâ, nec prorsus extra fabulam. Episodium, secunda pars tragœdiæ, complectitur id omne, quod intra choros est, vt sunt plerumque secundus, tertius, & quartus actus: atque ita plerumque tria in vnaquaque tragœdia sunt Episodia. Nam cùm principiò tragœdia tantùm simplici chorico (hoc est Dithyrambico) carmine constaret, ad augendum poëma, tollendúmque fastidium, excogitata, quæ choris intericerentur, Episodia, quasi introductiones ad ipsa cantica: ea sunt vel extrinsecus accersita, vt in Hercule Furente, quæcunque ad Creontis mortem, Lyci tyrannidem, Megaræ & filiorum & soceri à Lyco pericula pertinent; vel in ipsâ fabulâ nata, vt omnia quæ Herculis ab inferis reditum consequuntur, vsque ad Exodum. In Hippolyto Episodia sunt, colloquia nutricis & Phædræ, et vtriusque cũ Hippolyto & Theseo. In Thyeste, Atrei & serui, &c.; denique quidquid in tragœdiis præter rem, cum re tamen coniunctum, ad amplificandum ornandumq; poëma apponitur. At Exodus dicitur, reliquum scenicæ actionis, quod euentum & exitum fabulæ continet, quo peracto, spectatores dimittuntur; nempe quicquid vltimum chorum subsequitur: qualis est ferè semper quinctus actus. quia rarenter quinctum actum chorus sequitur; nec nisi vt pars & interlocutoris personâ gerens; vt ex Hercule Oetæo, Oedipo, & Octauiâ colligitur. Protasis prologi vice est, seu loco prophaseos; in qua sæpè vnus, sæpè Sophoclis & Æschyli more duo colloquendo fabulam inchoant, & magnam argumenti partem, non omnem tamen declarant, vt in Thebaid., Thyeste, Oedipo, Agamemn. huc spectat præceptum illud Mynturni lib. 3. vt neque ab vltimis, neque à nimis remotis incipiat. exemplo sint Sophocles in Lorario, qui non ab armorum iudicio, quæ causa Aiacis insaniæ, sed ab ipsâ orditur insaniâ; idem in Oedipo tyranno, non à Laÿ cæde, sed ab oraculo illam expiari iubente; & Euripid. in Phœniss. qui non à bello Thebanis illato, sed à pace per Iocastam frustra tentatâ; & in Alceſtide, non ab oraculo Admeti, sed ab illâ moriturâ; & noster in Medeâ, non vt Ennius & Euripides ab Argus ædificatione, sed à Iasonis nuptiis cum Creusâ; aliàs etiam semper vel ab ipsâ re, vel à non remotis orditur. Protasis ergo fabulæ priorem partem exponit, & periculum intentat, partem tamen potissimam reticet, vt ipsâ suspensione & ignoratione spectatoribus auiditatem exitus cognoscendi ingerat, & rerum maximarum exspectatione ad catastrophen vsque lactet. Quod ipsum in Epitasi studiosiùs adhuc curandum. nihil enim aliud est Epitasis, quàm ipsa inuolutio & perturbatio rerum om-

*nium, in qua pericula, & iræ, & minæ crescant, & malorum præparatio con-
tineatur, mutatioq; rerum, dubiâ quasi luce, incipiat se prodere. Magnâ hic cu-
râ & acri iudicio opus est, vt tota series dramatum, quasi cathena annelli, co-
hæreat: posteriora vt mediis, media prioribus respondeant, semperq; vnum ex
alio quasi nascatur: vt nihil adducatur, quod non aut necessariò, aut valde pro-
babiliter consequi videatur. Epitasis ergo totum id continet, quod inter propo-
sitionem & conclusionem fabulæ, hoc est inter protasin & catastrophen, inter-
cedit.* Catastrophe *enim est, quæ exitum argumenti & conuersionem fortu-
næ in melius, vel in deterius exponit, integra demonstratio & absolutio fa-
bulæ. In qua præceptum Horatij obseruandum;*

Ne pransæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo:
Ne pueros coram populo Medea trucidet:

*vt stupra, cædes, parricidia, cetera nimis atrocia, fœda, aut incredibilia, ab ocu-
lis remoueantur, & quasi intus gesta, à personis idoneis, quibus maximè com-
perta sint; quæq; misericordiam, terrorem, indignationē mouere queant audi-
toribus, narrentur. fit tamen aliquando, vt tam atrox sit præparatio in Epitasi
posita, vt nequeat satis assurgere catastrophe, nisi crudelia facinora in ipsâ sce-
nâ peragantur; quod in Senecæ Medeâ contigit. Scio quartam partem à non-
nullis adiici* Prologum; *sed eius loco tragicis, vt dixi, protasis est, vel pro-
phasis:* catastasis *etiam, quam addunt alij, aptiùs ad epitasin reducitur. Igi-
tur tres tantùm partes tragœdiæ, & prologus cum prophasi, episodium cum
epitasi, exodus cum catastrophâ cōuenit. Hæ porrò partes, cunctæ Scenicæ sunt.
nam choricum non habet partes, nisi singulos choros, de quibus suo loco.**

Mynturn. lib 3. Scalig. lib. 1. c.9.

De exodio nihil addo, quia verè non fuit pars tragœdiæ. vide comm. antiquum in Iuuen. Sat. 3.

De partibus Tragœdiæ.

κατὰ τὸ ποιόν. CAP. V.

As *Aristoteles Poët. cap. 5. quinque commemorat, μῦθον, ἤθη, διάνοιαν, λέξιν, ὄψιν, μελοποιΐαν, fabulam, mores, sententiam, elocutionem, actionem, modulationem; siue, vt vertit Mynturnus, fabulam, mores, verba, sententias, spectationem, cantica; siue, vt Scaliger cap. 10. lib. 1. fabulam, mores, sententiam, dictionem, apparatum, melodiam.* Fabulæ *Philosophus seriem seu tractationem τὴν σύστασιν attribuit: tractationi verò subiicit περιπέτειαν, ἀναγνώρισμον, πάθον; quas singulas deinde explicat; vt περιπέτεια significet euentum vel exitum rei memorabilis, incredibilis, inexspectatæ, quando actio in contrarium, quàm putabatur, euentum exit: vt cùm Corinthius senex læta cupiens Oedipo nunciare, in magnas illum coniicit molestias, in Senecæ* Oedipo: *ἀναγνώρισμος seu agnitio, quando ex ignotis noti, vt Orestes & Iphigenia,* in Iphigen. Aulidensi; *ex hostibus amici, vt Atreus & Thyestes, in* Thyeste; *ex amicis inimici fiunt, vt Phædra & Hippolytus, in* Hippolyto. *πάθος verò, inquit, est πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυνηρὰ, actio calamitosa & molestiæ plena, vt exhibitio vulnerum, cædium, cruciatuum, sicut Medeæ parricidium, Hippolyti distractio, Astyanactis præcipitatio, & similia. Fabulæ ergo omnes vel sunt simplices, vel connexa,*

Mynturn. lib. 3. de Poët.

mixta, vel pathetica. Simplices *vocant quæ vnam actionem complectuntur, sine vllâ agnitione, sine vllâ rerum quæ aguntur mutatione inexspectata, vt Eurip.* Medea, Antigona, Hecuba, *& Æschyli ferè omnes, & Senecæ* Medea, & Octauia. Connexæ *sunt, quæ vel agnitionem, vel inopinatam mutationem referunt, vel rem vtramque ex ipso rerum contextu ita nexam, vt ex his quæ euenerunt aut sit necesse, aut sit verisimile sic euenisse; vt apud Eurip.* in Iphig. Taurica, *& in* Ione, *apud Senecã in* Oedipo, *& in* vtroque Hercule. Patheticas *nominant, quæ per cædes, per vulnera, per supplicia, & huiusmodi, tristes exitus habent, vt* Medea, Hippolytus, Thyestes, *& ferè omnes Senecæ; cuius pleræque fabulæ mixtæ sunt ex connexis & patheticis. hæc de fabula.*

Mores & personas *rectè Tragicus exprimet, si cuiusque indolem, ingenium, institutum, affectiones, consuetudinem, quâ verbis, quâ actione declarabit, iuxta Ciceronis 3. de Orat. & Horatij in Arte ad Pisones normam. Moribus connexæ sunt perturbationes; quibus ita se affectos, qui agunt, demonstrant, vt miserationem, terrorem, iram in auditorum animis accendant. Ad mores pertinet, mites, asperos, liberales, auaros, intemperantes, modestos, probos ac improbos proponere; ad perturbationes verò, infelices, miseros, calamitosos. In Hippolyto vides expressum pudici, rigidi, seueri adolescentis ingenium, in Phædrâ, improbæ amantis, nimium se demittentis effigiem; in Theseo, principem trucem, iræ impotentem, præcipitem, in quo tamen paterni amoris igniculi nondum penitus exstincti: in Atreo, tyrannus vindictæ cupidus, immanis, crudelis, perfidus, & quales hodie (proh dolor) nonnulli, exprimitur; in eo cum quo tyrannus consilia communicat, fidi & probi serui indolem cernimus; in nutrice Phædræ, fidam alumnæ, vel vltra aras, at impudentem & sceleratam anum: atque ita deinceps de ceteris personis earumq; moribus, deq; perturbationum exemplis, fusissimè Mynturnus d. lib. 3. à pag. 192. & postea de mouendis affectibus, locisq; ad id idoneis, à pag. 241.*

Elocutio, *siue dictio perspicua sit oportet, non humilis tamen, nec abiecta. Perspicua erit, si propria, & penè cum rebus ipsis nata. Lecta verba & illustria consectanda, quæ plenum quiddam & sonans auribus ingerant; obsoleta & abiecta abijcienda. quanquam interdum prisca quædam, & quæ nunc in honore non sunt, augere videntur orationis dignitatem; vt apud Senecam,* clepere, cludere, anquirere, obducere, sublimus; *apud Virgiliũ,* mî, olli, actutum. *Perspicuam præterea reddes orationem, si nihil deficiat, nihil redundet, nec nimis longo ambitu conclusio circumferatur; ambiguitas, obscuritas, loquacitas, vani & vacui verborum ductus fugiantur. at inusitata, peregrina, nouata, translata, si modicè adhibeas, dici nequit quantum ornatus addant, quantumq; dignitatis adijciant: splendent enim & relucent vt sereno cælo stellæ nocturnæ, rident vt verni viridanti in prato flores. Inusitata quidem velim intelligi, non quæ nostrâ temeritate confinguntur, sed quæ aureâ illâ Augusti ætate, & paulo pòst ad Traiani vsque, eiusmodi ducebantur, & è bonis scriptoribus postmodum recepta fuerunt, quamuis nunc plerisque incognita, obsoleta videantur. Peregrina voco, quæ classici scriptores, vel ex Græcâ, vel ex aliâ lin-*

linguâ sunt mutuati; non quæ hodie Galli, Hispani, Germani, Itali, patrio in solo nata, Latij iure donare conantur: nouata, quæ veteres aut deriuatione, aut litteræ, syllabæve additione, vel detractione, aut aliâ ratione (de quo Mynturnus consulẽdus à pag. 449.) nouarunt: tralata quæ dicantur notũ est; quorum species ab eodem Mynturno quiuis potest petere, vt & numeri, & structuræ, quomodo sit interpungenda oratio, rationem. Accedet denique noua lux elocutioni, si verborum & sententiarum figuris comatur & varietur oratio: nam ista quasi color & habitus sunt orationis. sed ea tractatio communis est poësi vniuersæ, & ad Rhetores pertinet. Pete, si lubet, à Mynturno lib. 6. à pag. 509. de exornationũ verò locis à p. 538. de variis etiam dicendi generibus à p. 548.

à pag 454. & à pag 464.

Sententiam ex Aristotele idem d. lib. 6. describit, quã vir grauis, earumq; rerum de quibus agit peritus, non quod lubeat, sed quod sequendum sit, vt præstantius, & quod vt deterius fugiendum, vniuersè non singulatim pronunciat. hæ vel rationi subiunguntur, vel subiunctam habent rationem; vel solæ sine vlla ratione sumuntur, quia simplices sunt, & cuiuis credibiles. Robur accipiunt si à senibus & grauibus viris dicantur; vim amittunt, quando ab adolescentulis vel mulierculis pronunciantur. cauendũ ne palàm falsæ, ne ineptæ, ne perplexæ, ne obscuræ sint, ne sæpius & passim, sed suis tantùm locis collocentur. Nec vulgares & concisæ omnino improbandæ. aptissimæ namque sunt diuerbiis (sine quibus friget tragœdia & hebetatur) quòd aduersus eas facilè sit cuique, prout institutus affectúsque est, disserere. Ænigmaticæ quandoque, sed rarissimè admittuntur.

Immeritò id in Senecæ tragœdiis quidam reprehendit.

Spectatio, siue apparatus, κοσμὸς ὄψεως, potiùs alterius artificis videtur, quàm poëtæ. Spectat enim ad Choragum, propter machinationum & instrumentorum, rei ob oculos exhibendæ necessariorum, constructionem. Debet tamen hic artifex à tragœdo instrui & doceri, vt apta sint illa & accommodata actioni, vtputa quando Medea in aërem à duobus draconibus sublata rapitur; quando Iuno ex theologio loquens inducitur; quando Myrrha in arborem mutatur. Decorum etiam in personarum habitu seruandum, ne miser pictis, felix pullis, senex iuuenilibus, plebeius purpuratis vestibus induatur, sed pro suâ singuli conditione exornentur. qui locus elegans est, & à Mynturno ita copiosè tractatus lib. 3. de poëta pag. 242. vt ineptus sim, si brassicam hanc recoctam vobis apponam.

Restat Melopia, quæ, vt aduertit Iulius d. c. 11., prorsùs aliena est ab ipso poëtâ. nam quoad sonum, ad modulatorem; quoad gesticulationem, quæ interdum cantui adijcitur, ad saltatorem; quoad actionem, ad histrionem pertinet.

De personis tragicis. CAP. VI.

PERSONÆ tragicæ primarum, secundarum, vel tertiarum partium sunt πρωταγωνισταὶ, δευτεραγωνισταὶ (quos Æschylus) & τριταγωνισταὶ (quos Sophocles addidit). Primis præcipuum tragœdiæ pondus incumbebat, & his etiam cedebant voce reliqui, etiam si plus poterant, vt Cicero docet, & Plautus; & ex iis, aliisq; præterea Budæus in Commentar. ling.

ling.Græc.& Cælius lib.5.antiq.lection. Perſonæ verò omnes vel ſunt actuũ, vel chororum. Actuum perſonæ, ſcenicæ; chororum, choricæ vocantur. Scenicæ introducuntur, quibuſcunque miſerabile, horrendũ, vel admiratione dignum quid euenerit, boni, improbi, hoſtes, amici, affines, alieni, ciues, peregrini. In quibus id obſeruandum monent, ne vltrà quàm quinquies eadem perſona egrediatur, vt Donatus iubet. Dauus tamen in Andriâ ſæpius exit. Quamuis tamen in ſcenam plures ſimul perſonæ prodeant aliquando, tres tamen loqui tãtùm par eſt, Horatio Cenſore; —nec quarta loqui perſona laboret. credo, ne loquentium multitudo confuſionem pariat, & mentem auditorum in diuerſa diſtrahat. Diomedes tamen lib. 3. admittit quattuor interlocutores, ſed addit non frequenter faciendum: Plautus hac in re, vt in aliis pleriſque, exlex eſt. Tutius reor, ſi quartam non admittamus, niſi minimum quid vel ſecum, vel cum aliâ perſona obiter loquentem, quod apud Terentium obſeruaui in Andr. act. 3. & 4. & Senecam in Troade & Agamemn. Expediet etiam eandem aliquando perſonam aliquot actibus in ſcenâ relinquere, dummodo taceat. ſic Senecæ Medea videtur per actus aliquot è ſcenâ non abiuiſſe, & Hecuba Euripidis non paucioribus ante fores humi iacuiſſe. Vitioſum enim foret, In Hecuba.
ſi vel minimo momento ſcena nuda remaneret. quare proſpiciendum, ſub actibus ſingulis, ne, donec abſoluantur, perſonæ omnes ita diſcedant, vt nulla in theatro reliqua maneat; ſed ſemper aliqua relinquenda ad actionem continuandam, & prudenter aliæ ſufficiendæ, quæ cum remanentibus colloquantur. Vnoquoque autem actu finito, tunc omnibus perſonis ſcenicis diſcedentibus, rectè theatrum nudatur, vt chorus vices ſuas obeat; non rarò tamen ſi res poſtulat, perſonarum aliqua, cum choricis locutura, non tamen cantatura, niſi fortè vt præfica, remanet. Porrò hic ſe commodum offert illa dubitatio, an cælites in ſcenam inducendi? ait Plato, negat Ariſtoteles. placent qui ſentẽtiam diuidunt, vt Comicis id nullo modo liceat, quod Plautus ipſe in Prologo Amphitryonis non diſſimulauit: tragicis tum demum concedatur, cùm, vt ait ille, —dignus vindice nodus inciderit.— veluti quando enarranda, quæ homini fas non eſt ſcire, vt ſunt futura, & præterita prorſus obliuione ſepulta. quod in protaſi quidem continget, quando poſtea nunquam, vel non ita commodè fundamentum totius actionis iaceretur; vt apud Eurip. in Alceſti, Troad. & Hippolyto coronato, Sophoclem in Aiace Lorario, noſtrum in Hercule Fur. in Epitaſi fit eiſdem de cauſis, ſi ſe potiùs illic offert oportunitas: in cataſtrophâ quoque, cùm ſe aliter fabulæ exitus explicare nequit, vt in Euripidis Hippoly. & Ione, in Senecæ Oetæo. hoc enim Plato in Cratylo, & Cicero lib. 1. de nat. Deor. permiſerunt. Rarius eſt, nec imitandum, quòd aliquando maior totius actionis pars Deo tribuitur, vt apud Æſchylum in Prometheo vincto, & Euripid. in Bacchis. Ex hac conſuetudine natum Vide Adag. & Cælium
prouerb. Græcorum, Deum ex machinâ loqui. Quod de cælitibus introducen- lib 8. antiq.
dis dixi, idem de inferis accipiendum, vt in quauis actionis parte, ſi res poſcat, lect. c.8.
euocentur; non ex machinâ, ſed ex loco vnde ceteræ perſonæ, vel potiùs hiante & deducto tabulato, quaſi ex terræ viſceribus prodeuntes: ſicut apud Eurip. prodit vmbra Polydori in Protaſi, apud Senecam in eadẽ Megara & Thyeſtes:

at in Octauiâ, *prodit Agrippina in Epitasi. Ceteræ personæ tragœdiarum (vt dixi) illustres & graues esse debent, vt Reges, Principes, Duces, Vates, Sacerdotes, &c. præcipuæ quidem, quibus fabulæ pars potissima quasi fundamentis incumbit: nam & aliæ minùs illustres personæ, vt serui, nuncij, pastores, nutrices, rerum gestarum ordine exigente, solent interseri. Quòd si his vilioribus personis præcipuæ partes attribuerentur, ex Palliatis vel Prætextis, in Tabernarias fabulæ degenerarent.*

De choris. CAP. VII.

HORVM *definiunt partem tragœdiæ inter actum & actum. non satis aptè. quid enim si post vltimum actum ponatur? placet ergo, quod Scaligero lib. 1. cap. 9., vt chorus sit pars fabulæ post actum introducta cum concentu. Est velut altera fabulæ pars, constans præter histriones certo personarum numero ex viris aut feminis, vrbanis vel rusticis, pro argumenti varietate. interponendi chori causa, vel festiuitas, vel ornatus & pompa, vel ipsa necessitas: vt cum scenicus sermonem conferret, vel alia aliqua, quæ muneris eius erant, exsequeretur. quando in ipsa actione chorus interuenit, loquitur, in ipsâ statim parodo. (nam quod in Oedipode Tyranno Sophoclis in primâ parodo chorus non loquitur, id fit quia proprius chorus non est, sed puerorum qui vnà cum sacerdote ab aris recedunt, vt notauit Robortellus.) aliàs, inter actum & actum canit, aliquando bonis fauens, vt Eurip.* Iphig. Aulidensi, *& Senecæ* Hippol. *vel amicis consulens, apud Senecam* Octauiâ *& Eurip.* Oreste; *vel iratorum impetum refrenans, vt Sophocl.* Aiace, *Euripid.* Electrâ *&* Heraclid. *Senecæ* Hippoly. *vel secreta tegens, Euripid.* Hippoly. *vel Deos laudans, vt* Oedipo *&* Agamemn. *vel deniq. pro miseris preces fundens, aut superbis diras imprecans. quæ breuiter Horat.*

Actoris partes chorus, officiúmque virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat & hæreat aptè.
Ille bonis faueátque, & concilietur amicis,
Et regat iratos, & amet peccare timentes:
Ille dapes laudet mensæ breuis, ille salubrem
Iustitiam, legésque & apertis otia portis:
Ille tegat commissa; Deósque precetur & oret,
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.

Sed & quando calamitas tanta, vt consolationem respuat; tunc eâ omissâ luget cum lugente, vt in Oedipode tyranno Sophoclis, & in Hercule Oetæo Senecæ, & in Troadibus, & Octauiâ. Choros dictum est, principio tragœdiæ & comœdiæ communes fuisse; à comicis relictos, tragicis proprios factos. antiquissimi Satyris constabant, personis hirsutis, nudis, & hircino more comam struentibus, vt auctor est Etymologistes, & Horatius;

Mox etiam agrestes satyros nudauit, & asper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eo quòd

Illece-

Illecebris erat, & gratâ nouitate morandus
Spectator. ——*non diu hac obscœnitas viguit. repudiati Satyri, & aliæ, pro ratione fabulæ quæ agebatur, cuiusuis ætatis, sexus, conditionis personæ recepta: quarum numerum scribit Diomedes lib. 3. definitum non esse. Æschyli tempore quinquaginta personas recepit; vt asserunt Victor lib. de Comœdia, & Pollux lib. 4.; sed cùm ille tot Eumenidibus introductis Atheniensium coronam consternasset, lege latâ sancitum, vt pauciores adhiberentur. Non ergo sponte minuit Æschylus chorum; sed causa fuit, cur Atheniensium lege minueretur. Sic enim illud Aristotelis,* καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, & quę circa chorum sunt imminuit, *ad quod nihil vir doctissimus in commentar. putarim accipiendum. ita aliquamdiu chorus duodecim personis constitit: deinde Sophocles tres addidit, vnde cœpit quindecim habere. has in duos ordines diuidi solitas aiunt. nam Cyclicus ille chorus apud Xenophontem in Oeconom. ad tragicum nõ spectat, sed ad dithyrambicũ poëma; eius hac forma:* Vide Pollucem d. l. 4. c. 15.

In tragœdiis chori ingrediebantur vel hoc modo;

& hoc ζύγον *seu* iugum *vocabant, retento prisco nomine: quia priùs in duas tantùm partes diuidebatur chorus. vel ingrediebantur quini tribus ordinibus;* Scalig. lib. 1. poët. c. 9.

quod στοῖχον *siue* versum *nominabant. priore modo* κατὰ ζυγὰ *per iuga ingredi, posteriore* κατὰ στοίχους *per versus dicebantur. Hos ego ordines vnà cum quindecim personarum numero introductos puto. nam quando incerta & nimia illa Æschyli multitudo vigebat, arbitror singulos, vel sanè binos Orchestrã ingredi solitos; quando duodecim tantùm, vt ab Æschyli obitu, vsq; ad Sophoclem obtinuit, arbitror ternos ingressos. atq; ita intelligo quod Etymologistes scribit, chori formã tetragonã fuisse, scilicet vel à fronte ingredientiũ,*

vel sanè ab eorundem latere

non enim video quomodo aliter ab errore scriptor ille vindicetur. Singulos siue striatim credo quouis tempore ingredi potuisse: raro tamen id factitatum, nec, nisi vestium dissimilitudo, vel qua alia causa hortaretur. Semper etiam licuit chorum in duas partes diuidere, idq; διχορία *dicebatur; ipsæ verò partes seu Cantica, quæ tum alternatim proferebantur,* ἡμιχόρια *&* ἀντιχόρια, *teste Polluce. Sic ergo distributi, peractâ protasi (nam insolens est fabulæ initium à choro duci, vt apud Æschylum* in Persis, *& Eurip.* in Rheso*) solo* chorago præcedente, chorici subsequebantur, à sinistrâ quidem theatri parte egredientes,*

*Choragus erat dux chori, cui cura chori ducẽdi & reducẽdi, & ornamentorum asseruatio suppeditatioque.

tes, si vrbanâ multitudine constabant; à dextrâ verò, si rusticanâ & peregrinâ, & ad choragi normam, mouebantur, consistebant, lugebant. Mouebantur in ingressu & aditu: consistebant calamitatem canere incipientes: lugebant & miserabantur, quando suam vel communem miseriam deplorabant: suam, in Troadib. & Herc. Oetæo; communem, in Oedip. chori prima persona, coryphæus; secunda, παραστάτης; tertia, τριτοστάτης vocatur, vt docent Didymus in Pindarum, & Faustus Victor. lib. de comœd. Coryphæo itaque inchoante, chorus in hanc atque illam partem mouebatur, primùm quidem à dextrâ in læuam, imitatione primi cælestis orbis, qui ab Oriente in Occidentem voluitur, quem motum στροφὴν vocant: deinde à læuâ in dextram, ad similitudinem stellarum errantium, quæ contrario motu ab occasu in ortum nituntur, qui reditus ἀντίστροφη nuncupatur: postremò cùm ita vestigia sua relegissent, in medio, & quasi in conspectu Deorum consistebant, terræ situm in tanta cælorum rotatione immobilem significantes. semper autem ita se mouentes, & quasi saltantes, simul concinebant. canticum autem quod durante στρόφη canebatur, ᾠδὴν vocabant; quod dum ἀντιστροφὴν conficiebant, ἀντωδὴν; quod stantes concinebant, ἐπωδὸν, ἐκ τοῦ ἐπᾴδεσθαι, quia prioribus accineretur. Hunc morem à Theseo ex Cretâ redeunte in memoriam intorti & flexuosi labyrinthi institutum vult Victorinus. Chorum ad tibiam olim canere cõsueuisse, ex Horatio constat, & aptum fuisse concentum, si cum præëunte magistro conueniret, numeris & modis eius respondens, docet ex Xenophontis Oeconom. Columella; item si luctuosum harmoniæ genus, mœstum, flebile, summissum, pacatum, minimè incitatum, ipso sono calamitatem præ se ferret. Omisso quoque cantu, chorus interdum loquebatur, idq; vel loquẽte vno pro omnibus, vel pluribus simul, vel etiam cunctis, vt Diomedes notauit lib. 3. addens tunc omnes loqui debere, quasi vnâ voce confusâ, & concentum (sic repono) in vnã personam reformãtes: & hoc voluit Aristot. dum asserit chorum tanquam vnum actorem æstimari debere. Vt plurimum tamen vnum loqui expediet, idq; in fine vel initio actus, si id fiat ad actuum connexionem, & alio id genere versuũ, quàm quo canẽtes fuerant vsi, vt videre est apud Sen. in Her. Fur. act. 1.

Videtur Lambinus in Horat. putare perpetuò vnum dumtaxat loqui debere: sed fallitur, nec voluit id Aristoteles.

Sed mæsta venit, &c. & in Oedip. act. 1. & in Agamemn. & alibi: vel, si necesse sit, in mediis actibus, vt in Thyeste. tunc tamen summopere cauebit, ne intempestiuè intercinat,

Quod non proposito conducat & hæreat aptè.

Ex quibus chori officiis quattuor illæ partes natæ, quas quidã choro tribuunt; πάροδος, primus in theatrum ingressus; ἐπιπάροδος, iteratus ingressus; ἄφοδος, finalis egressus; & μετάστασις, medius digressus, quando scilicet in medio fabulæ vtramque in partem chorus digrediebatur. sed Aristotelem sequor, qui concisiùs, & agnoscit tantùm πάροδον, στάσιμον, κόμμον: vt πάροδος sit, prima chori locatio siue expositio; στάσιμος seu statarius, ipsum chori canticum; κόμμος, communis chori & scenicorum, qui in theatro remanserunt, lamentatio. Postremò his peractis, chorus eodem quo ingressus fuerat ordine, egrediebatur, non tamen semper totus; sed vt plurimum chori pars dimidia in scenâ permanebat: tum vt vel inter se, vel cum spectatoribus colloquerentur, & futuris

turis viam aperiret, tum ne vnquam ſcena vacaret. Interdum totam fabulam claudebat; quod quando faciebat, graues quaſdam & ſplendidas, ſed perbreues ſententias pronunciare conſueuerat, vt fit in Euripid. Hecuba, *&* Iphigen. *Nonnunquam à choro intus aliquid gerebatur, quod in theatro exaudiretur, quod* παρηγόρημα *vocabant, vt facit ranarum chorus apud Ariſtophanem: ſed exiſtimo hoc à tragœdiis alienũ. Quòd ſi quæ poëta loqui aſtantibus inſtituit, ea tranſiens chorus enarret:* tranſitionem *nuncupabant: ſed ea tragicis minùs frequens eſt. Vſi Sophocles* in Hippone, *& Euripides* in Danaë, *teſte Polluce lib. 4. cap. 16. Chori mulierum vel virorum fuère; quia pueri minùs idonei, propter ætatem & rationis infirmitatem in rebus agendis & cognoſcendis: quare munia chori nequibant exſequi. Apud Sophoclem in Oedipode tyranno, pueri illi cum ſacerdote hymnum concinunt vt Deum placent, chori verò vicem non ipſi, ſed ſenes Thebani funguntur.*

De apparatu tragico. CAP. VIII.

APPARATVS *iſte, vel perſonarum eſt, vel loci: perſonæ ſcenicæ, vel choricæ ſunt: vtræque, pro ſaltationis & actionis diuerſitate, variis modis exornandæ. Scribunt Phrygiam Dithyrambis, Lydiam Muſicam comœdiæ, Doricam tragœdiæ propriam fuiſſe, & auctore Plutarcho vtramque ſuum peculiare ſaltationis genus habuiſſe. Vnde non rarò legimus Nioben & Capanea ſaltatos. quare conijcio, paratus reuocare ſi quis aliter me doceat, tragœdias ſolitas ſaltari, non à planipedibus, qui nudis pedibus vel in tenui ſocco extra orcheſtram agebant; ſed in orcheſtrâ à mimis* ὀρχηςοδιδασκάλοις; *qui planipedibus paulo digniores. Exhibẽdæ tragœdiæ duo fuere modi,* ſaltatorius, *&, vt ita vocem,* gradarius: *hoc, vtebantur quando perſonæ ſuas partes viuâ voce agebant; illo, quando hiſtrio ſeu tragœdus res geſtas ſolo corporis motu exprimebat, quo pacto Nero Herculem Furentem egit. Saltatio tragica* ἐμμέλεια; *huius ſaltationis ſpecies multas inuenere Æſchylus & Teleſtes; qui hac in re excelluit, vt & Bathyllus, & Pylades (de quibus videndi Pollux lib. 4. Athenæus lib. 1. & Plutarch. lib. 6. Sympoſ. c. 8.) & ille incertus tempore Neronis (fortè, Latinus) de quo & Demetrio mira Lucianus in lib.* περὶ ὀρχήσεων. *hic mos, altero retento, paulatim abiit in deſuetudinem. De gradario itaque ſeu ambulatorio & vocali dicendum, non de muto illo & ſaltatorio. Perſonati agebant, hoc eſt, perſonis tecti, vt ex Ariſtotele & Demoſthene probè Lambinus; ſed hoc vltimò. nam primò minio fœdati, poſtea ceruſſâ faciem obliti egerũt, vt Suidas de Theſpide ſcribit, & addit poſtmodum illum portulacâ faciem obtexiſſe, denique perſonæ ex ſolo linteo confectæ vſum inueniſſe, quod & Diomedi videtur lib. 3. certiùs tamen perſonarum inuentum Æſchylo deberi. quamuis enim nonnulli perſonarum & ſcenæ ornatui initium dediſſe Cherilum circa Olympiadem* LXIV *autumant; ijdem tamen non adimunt inuentionis laudem Aeſchylo; cui præter Syrma, & perſonam, cothurnum quoque Porphyrion in Horat. aſſerit, & plura præterea Philoſtratus in vitâ Apollonij, quæ ſuis locis referentur. Vt vt*

Natalis lib. 1. Mytholog. c. 4.

Plutarchus lib. de Muſica. Robortell. in poët. Ariſt. pag. 15.

Sueton. in Neron.

Perſona eſt vultus fictus ſeu larua.

 eſt,

eſt, ſchema, & veſtis habitus ornatusq́, pro qualitate fortunæ, vel perſonæ agentis, ætate, moribusq́ varius erat. Communia tragicis omnibus; ſyrma ſeu ciclas oblonga & humum verrens; item cothurnus, ſeu, vt Thomas Magiſter, Pollux & Ammonius vocant, ἔμϐατα vel ἐμϐάδια, calceamēti altioris genus, quod (vt loquitur Tertull. lib. de ſpectaculis) tragœdos extollebat: crediderim ſimile illi, quo Hiſpanienſes feminæ vtuntur, vulgo chapines *dicunt. Suadet hoc Iuuenalis illud:* ——— Breuiórque videtur

Virgine Pygmæâ nullis adiuta cothurnis.

Scalig. lib. 1. c. 16. Myntur. lib. 3. Lilius Dial. de Poëtis 6.

Perſonæ cuique proprias veſtes enumerant Scalig. lib. 1. poët. & Mynturn. mutuati à Polluce lib. 18. Onomaſt. cap. 19. quibus hoc tantùm addiderim, notatum Lilio, Vlyſſem ſemper ſolitum induci palliatum, ob ſingularem fortè ſapientiam & aſtutiam; Achillem & Neoptolemum, quòd nunquam ſe Agamemnoni ſubiecerint, neque eius bello Troiano imperium agnouerint, diademata, ſed ſine ſceptro, gerentes.

Reliquum vt de theatri ſtructurâ & ornamentis nonnulla, de quo fuſiſsimè egiſſe video Pollucem lib. 4. cap. 19. Vitruuium lib. 5. de architect. à cap. 5. vſque ad 9. D. Iſidorum lib. 18. Orig. cap. 39. cum tribus ſeqq. Caſsiodorum lib. 4. Variar. epiſt. vlt. & recentiores Budæum Annotat. priorib. in Π. Politianum in Miſcellan., Rhodiginum in Antiqu. lib. 5. cap. 8. Scalig. d. lib. 1. cap. 21. & Lilium d. dial. 6. à pag. 708. quare nonnulla tantùm mihi delibanda. Primò theatrum ex nudo ceſpite erigebatur: de quo Caſsiodorus ita ſcribit,
„ *Theatri frons* ſcena *dicitur, ab vmbrâ luci denſiſsimâ, vbi à paſtoribus in-*
„ *choante verno tempore diuerſis ſonis carmina canebantur. ibi actus muſicus*
„ *& prudentiſsimi ſeculi dicta floruerunt. Deinde artificioſum theatrum, & ſumtuoſum fieri cœpit, cuius partes præcipuæ, ſcena, ſcalæ cum ordinibus ſedilium. de caueâ & ſcalis nihil hoc tempore dicendum. Scena triplex fuit, tragica, columnis, faſtigiis, ſignis, reliquisq́ notis palatinis magnificè apparata; comica, ædificiorum priuatorum ſpecie, ianuis, feneſtris, menianis aptè inſtructa; & ſatyrica, arboribus, ſpeluncis, montibus, & cetero decore agrorum, topiario opere deformatis. Propriè loquēdo ſcena vocatur interior tabulati pars, in qua latebant actores, priùs quidem aulæis tecti, poſteriùs ſupparis (vt in Donati codicib. legitur) vel potiùs ſypariis, quæ Feſto veli mimici genus: hæc ſcena fuit aliquando aurea, vt Petreij; vel argentea, vt Antonij & Murenæ; aliquando marmorea, vt Scauri; aliquando lignea; eaq́ vel verſatilis, vt Curionis,* vel ductilis, vel ſtabilis. Aliquando verò ſumitur ſcena, pro quadam tabulati parte quæ nonnunquam in proſcenio excitabatur. Proſcenium dicitur locus ante ſcenam porrectus, in quem ſcenici acturi prodibant. ſupra ſcenam epiſcenium erigebatur, ſeu podium. Ante proſcenium paullo demiſſior erat orcheſtra: in quâ vt plurimum thymele, ſiue pulpitum id eſſet, ſiue ara & vt in ſcenâ hiſtrionum, ſic in orcheſtra chori partes peragebantur, auctore Polluce. quam orcheſtræ & ſcenæ diſtinctionem potiſsimùm Græcis in vſu fuiſſe docet Vitruuius, his verbis: Ampliorem habent orcheſtram Græci; & ſcenam receſsiorem, minoréque latitudine pulpitum, quod λογεῖον appellant ideoq́ apud eos tragici & comici actores in ſcena peragunt; reliqui autem artifices*

Vide Amphitheatralia Iuſti Lipſij.

Donati locus.

*Vide Plin. lib. 36 Valer. Max. lib. 2. cap. 1.

Hunc quidā lib. vet. Albertus Erb. & alij eius ſæculi ſemper vocant V.cturinum.

ificés, nempe chorici & thymelici, suas per orchestram præstant actiones. Ita vt scena altior esset proscenio eiusq́ pulpito, & isto humilior orchestra. Quibusdam fabulis in orchestræ latere hemicyclum exstruebant, ad quem locum naufragi agebantur, vel in eo saltem vrbes longinquæ effingebantur. Dextrâ scenæ parte peregrini & hospites egrediebantur; in sinistrâ, carcer erat; medium locum Regia obtinebat. Mediæ parti duæ præterea portæ adiunctæ erant, quarum postibus, ornatus gratiâ, duæ machinæ affigebantur, ab vsu πεϱίακτοι dictæ, nos versiles vel circūductiles appellamus; quibus repentè inexspectati nuncij, peregrini, exules, aut ciues postliminio redeuntes exhibebantur. ad læuam narrabantur, quæ in vrbe dicta factáve fuissent, aut futura viderentur; ad dextram, quæ foris. Læua etiam porta Deos aquaticos emittebat. Eumenides & cæteri Dij inferi imis gradibus (ἀναβαθμοὺς vocant) exsiliebant; vmbræ & simulachra, vt Agrippina & Thyestes Senecæ, scalis Charoniis, quæ non erant machinæ, sed machinis similes. Vnde necesse fuit, in Thyeste, *vtrumque simul adhiberi, vt Tantalus ex scalis Charoniis eodem tempore, quo Megera ex imis gradibus, prodiret. Dij superi ex improuiso machinâ quadam ex loco editiore, vt opinor, supra episcenium, demittebantur: θεολογεῖον nominabant; non quidem vt planè in episcenio consisterent, sed quasi in aëre penderent: quæ machina in comœdiis κϱάδης iuxta quosdam, in tragœdia absolutè μηχανὴ dicebatur. hac Iuno* in Hercule Fur. *& Hercules ipse* in Oetæo *inducuntur. Aliud instrumentum γεϱανὸς, quo in aërem personæ rapiebantur, vt à Boreâ Orithyia, ab Aurorâ Memnon, ab anguibus Medea. quanquam hæc vna cum curru alio illo machinæ genere potuerit in sublime ferri, quod rectiùs (meo iudicio) alij non tantùm in comœdiis, sed & in tragœdiis vsurpatum censent; quod à ficus similitudine Pollux κϱάδην vocatum scripsit, & vncus erat ferreus cum vinculis annexis attractum retinentibus, quibus potuêre personæ eleuari, & semel in altum adductæ, coris postea per aërem ferri & sustineri. dicuntur enim ἑώϱαι restes seu funes vehementiùs intensi quibus per aëra Heroes Diiq́ agebantur. His non dissimilis machina versatilis στϱοφεῖον, quâ Heroes in Deos transferebantur, vt Alcides* in Oetæo. *Aliud pegmatis genus fuit ἐξώστϱα siue ἐγκύκλημα; sedes quædam sublicis elata, strata longuriis, deputata vt circūuoluta ostētaret ea quæ secretò in ædibus patrata fuissent; vt* in Thyeste *Atrei* parricidiū, *in* Oedipo *eius excæcatio. Acrobatica erat machina scansoria: κεϱαυνοσκοπεῖον erat alia circūductilis, quæ fulmina excelso post scenam loco iaculabatur; alia sub scena tonitru effingebat quæ βϱοντεῖον nominabatur; cuiusmodi apud Festū Claudiana tonitrua. Fuere & alia αὐτόματα, quæ sponte ac minimo impulsu agebantur; fuere & νευϱοσπαστικὰ quæ vnius nerui vel fili cōuersione varios motus & vsus præbebāt, de quibus Aristot. in lib. de Mūdo, Apuleius lib. de mūdo, & Gellius lib. 14. cap. 1. Hæc inter secretiora; publica verò & externa ornamenta scenæ fuerunt vela, parapetasmata & aulæa, siue carbasina, siue byssina, siue stellata; abaci, picturæ, tabulæ, signa, fontes per sedilia ducti, ebur, argentum, aurum, sumtuosæ sparsiones, vt florum, croceæ aquæ, croci triti, scobis aureæ, & similia luxus immodici. Nobis ille apparatus amplectendus, qui quandam admiratio-*

nem terrori & mæstitiæ mixtam mentibus inserat, nihil tamen monstrificum vel portentosum contineat. Monstra enim quamuis terribilia sint, naturæ tamen repugnant: tragœdia verò naturales & humanas actiones imitatur. quare monstra sunt remouenda, & qualis in ipso poëmate terror animis ingeneratur, ad talem conseruandum retinendumq; idoneus apparatus comparandus; vt actioni ipsi quàm fieri poterit maximè sit accommodatus.

A quo inuenta & exculta sit tragœdia. Cap. vltimum.

Scriptores præcipui, vnde Tragici inferiùs laudati, excerpti à nobis (ne sæpius nominare cogamur) hîc bona fide nominati.

Græci.

Athenæus, Aristoteles, Clemens Alexandrinus, Iustinus Martyr, Plutarchus, Sextus Empyricus, Secundus Philosophus, Maximus Tyrius, Eusebius, Laërtius, Galenus, Demetrius Phaleræus, Pollux, Philostratus, Hermogenes, Vlpianus Rhetor, Strabo, Pausanias, Stephanus, vterque Tzetzes, Harpocration, Hephæstion, Hesychius, Eustathius, & scholiastę Pindari, Apollonij, Aristophanis, Hesiodi, Arati & Theocriti.

Latini.

Cicero, Plinius, & ceteri quorum fit mentio in fragmentis antiquorum tragicorum.

IN *vltimum locum hæc distuli, quoniam de illis ante multos annos in aduersariis non indiligenter egeram; sed nunc multis additis, accuratiùs tractanda. Plato* in Minoë *tragœdiam antiquissimam fuisse docet, Aristoteles* in Poët. *in Peloponneso à Doriensibus inuentam, & à Dithyrambis fluxisse, quibus initiò solis constabat, vt antè docuimus. Verumtamen quis tragœdiæ primus auctor fuerit, non satis constat. Natalis in Mytholog. nescio quem Glaucum nobis obtrudit; plerique cum Horatio, & Donato in Terentium, Thespim Atheniensem, qui fecibus ora inungebat, vel etiam minio, & in plaustris actitabat: minij meminit Tibull. lib. 2. eleg. 2.*

Agricola, & minio suffusus Bacche rubenti,
Primus inexpertâ duxit ab vrbe choros.

fecium ceteri; Horatius:

Ignotum tragicæ genus inuenisse Camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis
Quæ canerent, ageréntque peruncti fecibus ora.

Sidonius; Pictum fecibus Æschylum secutus.

Thespim cùm ita è plaustris ædicularum in morem contectis, quorum etiam apud Sidonium mentio est, fabulas recitantem Solon audisset, inhibuit, ne ampliùs tragœdiam exhiberet, quod mendacium inutile existimaret, auctoribus Aristotele, Plutarcho & Laërtio. Suidas tamen docet ab aliis Epigeni Sicyonio hanc inuentæ tragœdiæ laudem tribui; à quo Thespim secundum, vel etiam sextum decimum

decimum statuunt nonnulli, referente Mynturno lib. 3. Thespis successores fuere Phrynichus & Æschylus: ille mulieres in scenam introduxit; hic personarum vsum & pleraque scenæ instrumenta excogitauit, ideo personæ, & pallæ honestæ repertor ab Horatio vocatur. sed ab iis incultè tradita, tandem Sophocles & Euripides, expolita & illustrata perfecerunt; de quibus, non tam quid ego (cui Sophocles excellit) quàm quid Fabius iudicarit, ascribam; Tragœdias (inquit lib. 10. Orat. instit. c. 1.) primùm in lucem Æschylus protulit, sublimis & grauis & grandiloquus, sæpe vsque ad vitium, sed rudis in plerisque & incompositus, propter quòd correctas eius fabulas in certamen deferre posterioribus poëtis Athenienses permiserunt: suntq́ eo modo multi coronati. Sed longè clariùs illustrauerunt hoc opus Sophocles atque Euripides; quorum in dispari dicendi viâ vter sit melior poëta, inter plurimos quæritur. Idq́ ego sanè, quoniam in præsentem materiam nihil pertinet, iniudicatum relinquo. Illud quidem nemo non fateatur necesse est, iis qui se ad agendũ comparant, vtiliorem longè Euripidem fore. Nam is sermone; quo ipsum reprehendunt, quibus grauitas & cothurnus & sonus Sophoclis videtur esse sublimior; magis accedit oratorio generi, & sententiis densus; & in iis quæ à sapientibus tradita sunt penè ipsis par; & in dicendo atque respondendo cuilibet eorum, qui fuerunt in foro diserti, comparandus; in affectibus verò cùm omnibus mirus, tum in iis qui miseratione constant facilè præcipuus & admirandus maximè est, vt sæpe testatur, & eum secutus, quamquam in opere diuerso, Menander. hæc Fabius. Aristoteles c. 11. poët. censet Euripidem, tametsi aliqua parum rectè dispenset, omnium poëtarum maximè tragicum videri posse. De vtroque Sophocle & Euripide tradit Origenes contra Celsum, ab Apollinis oraculo sapientes vocatos. De Æschylo Philostratus, in Apollonij Tyanæi vita, cùm artem tragicam confusam nimis, & crudelem immitémque videret, eam aliquantum moderatum. nam in vnum (sic enim Lilius Latinè reddidit) choros contraxit, qui antea disiuncti fuerant: abstulit & frequentes crebrasq́ histrionum responsiones: neces insuper in scena fieri vetuit, ne scilicet præsente populo homines trucidarẽtur: addidit præterea habitus heroicos, & ornatiores apparatus, item pulpita, quo è sublimi recitantes faciliùs & viderentur, & audirentur: quare Æschylum Athenienses tragœdiæ parentem appellauere, mortuumq́ etiamnum in Dionysiis vocabant. hactenus Philostratus. Eum Scholiastes septuaginta fabulas edidisse scribit, alij nonaginta volũt; septem supersunt; à Sophocle iuuene victum Plutarchus memorat. Sophoclis, Sophili Colonei filij, tragœdiæ centum & viginti fuisse traduntur; quarum totidẽ (nisi fallor) quot Aeschyli, habemus. Hoc paullo iunior, etiamsi prior, mortem obiit Euripides, incertum quibus parentibus natus; in Ethicis Socratis, in Physicis Anaxagoræ, (quem scenicum Philosophũ vocant Vitruuius & Athenæus) in rhetoricis Prodici auditor; Varrone auctore, tragœdias scripsit, quinque & septuaginta; vt Lilius, duas & nonaginta; ego præter decem & octo, quot omnino exstant, (nam Rhesus Euripidis non est) possem non magno labore ex probatis scriptoribus Græcis & Latinis, quinquaginta & quinque nominare; quæ si illis octodecim addantur, duabus exceptis, Varronis numerum

æquabunt. Ita ex innumera Græcarum tragœdiarum multitudine hodie triginta tres supersunt, cùm dumtaxat Aeschyli, Sophoclis, & Euripidis vel plusquam trecentæ, vel saltem plusquam ducentæ & sexaginta fuerint. Reliquorum tragicorum, vt numerus magnus, ita fabulæ propè infinitæ. ingeram doloris causam, &, quorum mentionem reperi, nomina vobis adducam.

Veteris tragœdiæ Græcæ scriptores, ad Aeschylum vsque fuerunt: quos quidem ab aliis sparsim nominatos inuenire potui; primo loco Epigenes *Sicyonius, cuius Bacchas citat Athenæus; quæ fabula, si quibusdam credimus, adagioni* οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον *dedit originem; quod tamen Theætetus & Chamæleon improbarunt.*

Thespis *Atheniensis, cuius fabulæ (cùm fabulas nomino, hoc quidem libro tragœdias intellige) Phorbas, Pentheus, & aliæ.* Polyphradmon *Thespidis F.* *Polyphradmonis F.* Phrynichus *Thespidis discipulus, propter vnam, ex nouem fabulis, quas docuit, nimis luctuosam, mille drachmis mulctatus, Strabone, & Herodoto, & Plutarcho auctoribus.*

Phrynichus *Melanthæ F. cuius fuère Andromeda & Erigone.*

Alcæus, *cuius meminit & Macrobius & Pollux.*

Phormus *seu Phormys Siculus, mihi etiam tragœdias scripsisse videtur; nā* Cepheus, Alcyones, Ilij depopulatio, *nō apparēt Comœdiarū nomina.*

Chærilus, *seu, vt alij, Chærillus, non Iassæus, sed Atheniensis, alius ab illo inepto,* CXX. *tragœdiarum auctor.*

Cephisodorus *Atheniens. quem Tragicum censent; sed fabulæ quas referunt, Antilais, Trophonius Deus, & Sus; mihi omnes comœd. redolent;* Amazones, *fortè tragœdia.*

Apollophanes *Atheniensis, cuius,* Daulis, *tragœdia videtur, nimirum Terei & Procnes & Philomelæ atrocia facta comprehendens: etsi Suidas contra sentiat. de Dauli, Pausan. in Phocaic.*

NOVÆ TRAGOEDIÆ AVCTORES.

Æschylus, Sophocles, & Euripides *de quibus dictum est: hi suo exemplo, & posteros tragœdiæ successores habuerunt.*

In primis Aeschyli duo filij Euphorion & Bion, *tragici fuere.*

Iophon, *Sophoclis F. ex Nicostrata, Valerio Max. cognitus, fecit Ilium, Achillem, Telephum & Actæonem.*

Philocles *Polypithis, Aeschyli vel fratris vel sororij F. adeò asper vt* χολὼ *vocaretur, centum fabulas composuit, & in his Oedipū, Erigonem, Nauplium, Oeneum, Priamum, Penelopen, Philoctetem: è quibus (ni fallor) hæ duæ postremæ ex earum genere sunt, quæ trucem & mæstum exitum non habent.*

Morsimus *Philoclis F. Polypithis (vt puto) N. ab Aristophane vexatus.*

Astydamas *Morsimi F. Philoclis N. Isocratis auditor, tam sui laudator, vt Prouerbio causam præbuerit,* CC. & XL. *docuit.*

Astydamas *Astydamantis F. Morsimi N. cuius octo fabulæ.*

Euripides, *vel Iunior eius quem habemus nepos, vel secundùm alios senior eiusdem auus: huic tribuuntur Medea, Orestes, Polyxena; ego & Rhesum illi tribuerim.*

Ex

Ex Sophoclis genere etiam alij duo Sophocles *fuere.* vnus Aristonis *F. Sophoclis nostri N. auctor* XL. *fabularum*: alter *hoc posterior, vnus eorum quos,* Pleiada Tragicam, *nominarunt, qui quindecim tragœdias composuit.*

Tragicorum autem Pleias circa Ptolemai Philadelphi tempora hæc erat, teste Isaacio & Hephæstione.

- Alexander *Aetolus seu Pleuronius.*
- Philiscus *Corcyræus, cuius produntur fabulæ* XLII. *quem agnoscit etiam Theocriti Scholiastes. Existimo Themistoclem fabulam, quæ Philisco Comico tribuitur, tragœdiam de Themistoclis obitu, & quidem huius tragici fuisse.*
- Sositheus, *quem alij Atheniensem, alij Alexandrinum ex Troade, alij Syracusium asserunt.*
- Homerus Iunior *Myrûs poëtriæ F.*
- Anantiades, *sic enim vocat Hephæst. at Schol. Theocriti, Aeantidem.*
- Sosiphanes, *quem ab aliis* Sosiclem *vocari reor.*
- Lycophron, *cuius tragœdias nominat Suidas.*

Alcestis, *qui cùm iactitaret se centum triduò versus composuisse, quo vix ternos Euripides extuderat; meritò ab Euripide illud audiuit, Alcestidis carmina vix triduum victura, sua in omne æuum duratura.*

Philocles *alius,* προχέφαλος *vocatus.*

Pratinas *Phliasius, cum Aeschylo & Charilo certasse, & innumerabiles penè scripsisse traditur.*

Ion Chion, *cuius Isocrates, Strabo, & alij meminerunt, ab Aristophane vellicatus, tanti à Platone æstimatus, vt eius nomine dialogum de poëtica inscripserit; ad quadraginta fabulas docuit.*

Crates *Thebanus Cynicus, de quo Demetr. Phaleræus in Rhetor. & alij.*

Anaxandrides *Colofonius vel Camyræus, fabulas* LXV. *scripsit (fortè & aliquas comœdias, vt indicat* Gerontomania *ab Aristot. citata. hic (vt canit Ouidius in Ibin) cùm parum stabili carmine læsisset Athenas, inuisus, deficiente cibo, periit.*

Aristarchus *Tegeates, ex fabulis* LXX. *duabus tãtùm victor: huius,* Achillis, *in Plauti Pœnulo prologus meminit; quem ex eo conuersum ab Ennio, mihi quoque* Festus *Pompeius persuasit.*

Achæum *Eretriensem quidam* XLIV., *pauciores alij, tragœdias scripsisse tradunt.*

Achæus *autem Syracusanus decem tantùm composuit.*

Hippias *Eleensis, de quo Plato in Hippiâ.*

Chærephon *Socratis amicus, quem propter lucubrationes,* noctuam; *propter contractum studiorum assiduitate pallorem,* buxeum *vocarunt, teste Laërtio, & Philostrato.*

Plato *Philosophus, eodem Laërtio testante.*

Carcinus *Agrigentinus, etsi illum quidam Comicum facere videantur.*

Carcinus *Atheniensis, de quo apud Harpocrationem Lysias, centum sexaginta scripsit, vicit vnâ.*

Calli-

Callimachus, *cuius inter libellos octoginta, aliquot tragœdiæ; meminit Apollonij Scholiastes.*

Gorgias, *quem in Symposiac. Plutarchus reprehendit.*

Sannion *tragicos choros docuit, vt testantur Vlpianus Rhetor & Hermog.*

Nicomachus *Atheniensis, qui aliquando Euripidem vicit: huius sola fabula, Oedipus, laudatur; cetera ignobiles fuere.*

Nicomachus *Alexandrinus, qui præter comœdias, etiam tragicas fabulas docuit; cuiusmodi puto fuisse eius Eriphylen, Neoptolemum, Oedipum, Persas, Polyxenam, Teucrum, Alcmaonem, & Tyndarum.*

Theognis, *quem à poëmatum frigiditate χιόνα dixerunt.*

Morychus, *ille ganeo apud Aristophanem.*

Stheneli, *Lysias in oratione pro Diogene, & Aristoteles, meminerunt.*

Acatus Argiuus ἰλιόπερσιν *scripsit tragœdiam, teste Athenæo.*

Polyides *Sophista, cuius Iphigeniam citat Aristoteles, de Poëticâ.*

Dionysius Iunior, *teste Plinio, item Luciano.*

Dion *huius affinis & hostis.*

Agathon, *apud Aristophanem, & Aristotelem.*

Antiphon Rhamnusius, *socius in tragicis Dionysio tyran. apud Philost.*

Melitus *impius Socratis accusator.*

Strattis *Atheniensis, Medeam, Phœnissas, & alias xiij. fabulas cōposuit.*

Timesitheus, *cuius fuerunt vndecim tragœdiæ.*

Diogenes *Oenomaus, cuius citantur, Hercules, Helena, Thyestes, Medea, Achilles, Oedipus, & Semele.*

Diogenes *Alexandrinus ex Troade, obsoletorum verborum aucupator.*

Melanthius, *de quo Hesiodi scholiast. Athenæus & alij.*

Aristodemus *Atheniensis, quem ex Cicerone D. Aug. lib. 2. de Ciuitate Dei tragicum* auctorem *vocat; nisi cum Lilio malis legere*, actorem: *quod satis verisimile videtur. nam in Claudiano quoque id mendum irrepserat lib. in Eutrop.* ——— damnóque nefandum Acturus pretium ——— *vt nos in notis ex fide n. l. reposuimus.*

Spintharus Heracleotes, *qui Semelen Fulminatam & Herc. Ardentem edidit.*

Dicæogenes *apud Valer. Harpocrationem.*

Theodectes *Phaselites, auctore Stephano*, L. *scripsit, ex quibus Mausolum citat Higynus; qua tragœdia (de hac enim id accipio) Græci schol. referunt ab eo victos, Isocratem Iuniorem, Naucratem, & alios: eiusdem Philoctetem laudat Aristoteles: videtur & sacra quædam composuisse, qua de re postea.*

Theopompus *Chius.* } *victi à Theodecte.*
Naucrates *Erythræus.*

Theodotus, *qui cùm Mnesarchum tyrann. quadam fabulâ perstrinxisset; ab eo in Apollinis templo, quò confugerat, occidi iussus est: quam rem Ouidius in Ibin significat. hunc aliquoties in Præparat. Euangel. citat Eusebius.*

Isocrates *Orator.* XXXVII. *tragœdiarum auctor dicitur: huius vitam Plutarchus & Philostratus ediderunt.*

Isocra-

Isocrates *Oratoris discipulus, vel Apolloniates, vel Heracleotes, & ipse à Theodecte superatus.*

Asclepiades *huius iunioris Isocratis condiscipulus.*

Eubulides *Milesius, Megaricus Philosophus, multas docuit.*

Cantarus *Comicus, videtur etiam tragœdias fecisse; hanc mihi eius, Medea, suspicionem iniecit. Idem suspicor de* Chæremone *Comico. nam, Pentheus, fabula quæ illi tribuitur, tragœdia videtur fuisse; & scripsisse dramata tragica subindicat Aristoteles.*

Neophron *seu Neophon Sicyonius, cui* C. *&* XX. *tragœdiæ ascribuntur; & Medeam Euripidis, illi plerique tribuunt.*

Nearchus, *qui cum Callisthene in Alexandrum traditur conspirasse.*

Neanthes, *nonnullas tragœdias Empedocli traditur dedicasse.*

Empedocles *ipse, si Neanthis vera est opinio. nam Heraclides Serapionis F. tragœdias quæ Empedocli tribuuntur, alterius fuisse censuit.*

Carcinus, *cuius Medeam refert Aristoteles in Poëticâ: hic Medeam introduxit, fugâ liberis suis consulentem: puto Atheniensem illum, de quo priùs Theophilus, apud Athenæum, lib. 13.*

Cleophon *Atheniens. cuius Thyest. & alias decem citat Suidas; reprehenditur ab Aristotele non semel.*

Alcimenes *Megarensis, aliis dicitur Alcimedes.*

Æschines *antequam se reipub. addiceret, tragœdiis actitandis & componendis vacauit, vt ex Demosthene & Cicerone didici.*

Euphantus *Olynthius, Eubulidis discipulus, Antigoni præceptor, cui lib. de regno inscripsit.*

Rhinton *Tarentinus, Tragicomœdiarum vel Hilarotragœdiarũ inuentor; eius generis* XXXIIX. *docuit, Varroni, Columellæ & aliis non incognitus.*

Apollodori *Tarsensis sex fabulas inuenio, & inter eas, Thyestem.*

Heraclidem *Ponticum scribit Aristoxenus in music. suas tragœdias sub Thespidis nomine publicasse.*

Aristophon, *cuius Philoctetem refert Plutarchus.*

Lysippus, *Athenæo & Suidæ.*

Callias *Atheniensis, aliorum iudicio, tragicus fuit, nam eius Grammatica tragœdia, ex qua quædam Athenæus adducit, item Atalanta, Cyclopes, &c. laudantur.*

Theodorum *quendam, quem credo* XX. *loco ponit Laërtius, multas tragœdias docuisse ferunt.*

Ariston Chius, *quem propter maledicentiam in exsilium pulsum scribit Plutarchus: alius ab Aristone Chio Philosopho, de quo Cicero; & ab* Aristone Syracusano *tragœdo, de quo Liuius.*

Heliodorus *apud Galen. lib. 2. de antidotis.*

Cyliscus, *nisi nomen apud Plinium lib. 35. corruptum; quem Protogenes meditantem depinxit. suspicor esse,* Phyliscum.

Nothippus, *apud Athenæum, ab edacitate Opsophagus dictus.*

Pythangelus, *homo flagitiis, quàm fabulis nobilior.*

Parthenij *Herculem & Iphiclum, quas citat Steph., tragœdias puto.*

Leonteus *Argiuus, quem Amaranthus in lib. περὶ σκηνῆς testatur Iubæ regi familiarem fuisse.*

Diodorus *Alexandrinus ex Troade, Augusti tempore, apud Strabon.*

Nicolaus Damascenus *Peripateticus, Augusto, vt referunt Athenæus & Plutarch.; & Herodi regi, vt docent Ioseph. & Hegesipp. gratißimus.*

Sacas, *quem fortè Pausan & Plutarch.* Sacadan *vocant.*

Simonides *Leoprepis F., cuius inter cetera opera etiam tragœd. feruntur.*

Pindarus *non Scopelini, sed iuxta veraciores Daiphanti, vel Pagonidæ F.*

Philostratus *Lemnius, à quo plus minus* XXXXIII. *sunt scriptæ.*

Artabazes *Armeniæ rex, testibus Appiano in Parth. Plutarcho & aliis.*

Isagoras *M. Antonini tempore, apud Philostratum in Sophist. & (vt finiam)* Timones *duo*, Herillus, Hipparchia *Metroclis soror*, Lucianus *Pasiphontes*, Arion, Autocrates, Aristonymus, Anaximander, Xenocles *Atheniens.* Dionysiades *Mallotes*, Dionysides *Alexandrinus*, Epicharmus, Ephippus, Philoxenus, Demologus, Dorillus, *de quibus Hephæstion, Harpocration, Athenæus, Plutarch., Laërtius & Suidas. Imperatorem denique* Titum *Vespasiani filium Græcè tragœdias composuisse, Suetonius, Eutropius & D. Isidorus prodiderunt. Sacras veteris vel noui Testamenti historias tragœdiis Græcis prosecuti sunt non pauci: ego sequentium dumtaxat memoriam habeo.* Theodectes *Phaselites, iam nominatus, cùm in quadam tragœdiâ quædam fidei veræ mysteria vulgasset, oculorum cæcitate fuit multatus, nec nisi multorum dierum supplicationibus visum recuperauit. auctores sunt Ioseph. lib. 12. antiquit. & Aristeas Ptolemæi regis Hyperaspistes in lib. de septuaginta duobus veteris Testamenti interpretibus.*

Ezechielus *quidam, quem Clemens Alexandrin. in Stromat. Iudaicá Græcis tragœdiis complexum fuisse refert.*

Sozomenus in eccles. histor. scribit Apollinarem *Syrum res sacras tragœdiis inclusisse, atque Euripidem iis imitatum fuisse.*

D. Gregorij *Nazianzeni Christus tragœdia exstat etiam nunc.*

Stephanus *Monachus Christianus, ex D. Sabbæ sectatoribus, cuius Græci festum celebrant* V. *kal. Nouemb. cuiusdam tragœdiæ de Christi nece auctor creditur.*

Timotheus *tempore Anastasij Imp. Demosium Christianam tragœd. composuit. Denique omitto Homerum (quem Tragicis Plato annumerat, in Theæteto) ne Epicos cum nostris confundam.*

Ita Græcorum tragicorum plus minus centum & duodetriginta nomina supersunt, quorũ plus bis mille tragœdias fuisse suspicor: exstant vix triginta. Pauciores fuere Latini tragici; sed pro numero tragœdiarum reliquarum, haut scio an par calamitas Latij. Id vt appareat, quam Græcis, eandem Romanis tragicis, ex Grammaticorum libris eruendis operam impendamus.

Igitur ab excessu Sophoclis, annis plus minus C. & XXX. *Romæ ab* V. C. *anno penè* D^mo *Cethego & Tuditano coss. tragœdia cœpit; quam primus docuit* L. Liuius Andronicus. *hunc subsecuti sunt,*

Q. Ennius

Q. Ennius *Rudius, cuius ex Telepho, Alcmaone, Andromachâ, Thyeste, Medea (quam ex Euripidis transtulit) Hecuba, Achille & aliis supersunt multa fragmenta.*

Cn. Næuius, *qui præter comœdias etiam tragœdias scripsisse videtur, eius enim citantur, Alcestis, Lycurgus, Ægisthus, Tereus; quæ sunt indubitata dramata tragica.*

M. Pacuuius *Brundusinus, Ennij, iuxta Plinium, ex sorore; iuxta Eusebium, ex filiâ nepos.*

L. Attius, *seu* Actius, *seu* Accius, *(his enim tribus modis scriptum inuenias; mihi prima scriptura placet, marmorum, numismatum, Dionis, & Victorini auctoritate confirmata) quinquaginta annis iunior, cum Pacuuio tamen iisdem Ædilibus fabulam docuit.*

L. Afranius *Comicus, tragœdias etiam, sed minùs tragicè, auctore Cicerone composuit.*

M. Attilius, *Ciceroni tribus in locis, durißimus & planè ferreus scriptor.*

Sulpitius *trib. pl. (vt Asconius testatur) non orator modò insignis, sed & tragicus bonus fuit, & tragœdias suas* Iulij *nomine inscripsit.*

Puppium *Lilius lib. 8. tragicum facit. sanè Horatius eius poëmata lacrymosa vocauit.*

Rutilij Gemini, *Astyanax à Placiade citatur.*

M. Terentius Varro, *Romanorum doctißimus; de quo tamen non est omnino certum, tragœdiá, ne quoque docuerit, an verò è Satyris aliquas tragœdiarum dumtaxat nominibus inscripserit.*

Q. Catulus, *dubium est an tragœdiam dederit.*

C. Iulius *L. F. Q. Catuli frater vterinus, cuius lenitatem tragœdiarum Cicero in Bruto prædicauit; Festus eius Adrastum citat: Victorinus, Tecmusam, (id est Tecmessam) eumq́. docet etiam Strabonem, Sesquiculum, & Vopiscum dictum, nisi nos codices fallunt.*

C. Iulij Cęsaris *Dictatorē laudat Sueton. timeo ibi aliquod vulnus subesse.*

Q. Cicero, *Marco Cicerone teste, tragœdiam scripsit.*

P. Virgilius Maro, *secundùm nonnullos, in hunc numerum referendus est, quos Donatus & Seruius referunt; à quibus traditur Virgilius*, Thyestem *tragœdiam composuisse, & Varij vxori (cui nimis familiaris erat) dedisse, quam Varius postea pro suâ recitarit: atque hoc occultè ab ipso Virgilio in Bucolicis illo versu significari,*

Quem mea carminibus meruisset fistula caprum.

sed, siue tragœdiam Maro composuit, siue non; alienam hanc à Virgilij castißimis moribus narrationem puto; & Varium potuisse suo Marte fabulam componere, Horatij & Ouidij testimonio patet.

C. Octauius Augustus, *Achillem teste Suida; & Aiacem imperfectum, teste Suetonio.*

Cassij Seueri Parmensis *Thyestem, Porphyrion citat: eius opuscula Horatius laudat. Fuit & eodem tempore alius* Cassius Seuerus; *quem Ouidius in lib. de Ponto scribit Regale carmen Latio dedisse: quo tempore Parmensis*

D 2 *ille,*

ille, iam Augusti iussu, à Vario fuerat interfectus.

L. Varius *à Tacito, Fabio, & Horatio laudatus. caue hunc cum Quinctilio Varo confundas.*

Turranius, *de quo Ouid. 4. de Ponto;*

Musáque Turani tragicis innixa cothurnis.

Iunius Gracchus; *qui, auctore Terentiano, Thyestem, docuit: Vnde Ouidius;* Cùm Varius Gracchúsque darent præcepta tyranno.

C. Cilnius Mæcenas, *citante Seneca composuit Prometheum, & citante Prisciano Octauiam. Sed profectò vel mendosus est Priscianus; vel* Octauia *cuiuspiam recentioris est Mæcenatis. Si* Melissi Mæcenatis *contendas; de quo Grammatico Suetonius, & quem Plinius Octauianæ bibliothecæ ab ipso Augusto præpositum, & sexagesimo ætatis anno Iocorū libros composuisse scribit; vicißim hanc Octauiam non tragœdiam, sed comœdiam fuisse contendam. hic enim Mæcenas Melissus togatarum, quas trabatas vocabant, primus auctor fuit, & ab Ouidio & Acrone in album Comicorum refertur; vt & alij obseruarunt. Verùm putarim potiùs Cilnij Mæcenatis* Octauiâ, *infelix Marci Antonij & Octauiæ matrimoniū descriptum. vel non fabulā, sed quid aliud: nam constanter m.s. Prisciani lib. 10. habent,* Mæcenas in Octauiam.

Asinius Pollio, *de cuius tragœdiis, præter Seruium, etiam Horat. in Od.*

Aristius Fuscus, *tragicus, teste Acrone. nam Porphyr. Comicum facit.*

P. Ouidij Nasonis *Medea celebratur, à Fabio, Tertulliano, & aliis.*

M. Aimilius Scaurus *(alij* Mamercum *faciunt) à Tiberio occidi iussus, Atreum fabulam composuit, testibus Tacito & Dione.*

Iul. Maternus, *cuius Medeam, Thyestem, Catonem, Tacitus memorat.*

P. *vel* Q. Pomponius Secundus *(alius à L. Pomponio Attellanarum scriptore, quem Seneca & Cicero laudant, & cuius Grammatici plus minus* xxx. *comœdias referunt) Germanico, Caligulæ, & Claudio carißimus, consulatu, & triumphalibus ornamentis; sed Poëmatibus, maximè tragœdiis, nobilior; valde à Quinctiliano commendatur; & Plinius Secundus duos de vita eius libros conscripsit.*

Trabeas, *non ille senior Cæcilius Trabeas Comicus, sed alius recentior, apud Tacitum.*

Cornutus Stoicus, *teste Lilio dialog. 4.*

L. Annæus Seneca, *cui nouem has tribuerim.*

M. Annæi Lucani *Medeam, Statius & Fabius laudant.*

Neronis Imp. *tragœdiarū, Philostratus & Tacitus mentionem fecerunt.*

P. Statius Papinius, *ex Iuuenale Sat.* VII. *videtur composuisse fabulam Agauen, & egestate pressus illam Paridi histrioni vendidisse.*

Codrus *quidam, (incertum an Cordus) de quo ita Commentarius antiquus in Iuuenalem, ad illud;* Rauci Theseide Cordi. *Cordus hic Poëta fuit vitiosus, qui tragœdiam Thesei scripsit; de quo Virgilius dixit,* ——Sedet æternúmque sedebit infelix Theseus. *ex quibus verbis duo colligo, primum nouam versiculi Virgiliani explicationem in Æneid* VI. *Alterum tragœdiam fuisse inscriptam,* Theseus; *vel potiùs legendum,* Theseid.

ſeid. pro Theſeidem. *nam inſcriptionem*, Theſeis; *Satyricus ridet. Hunc tamen Seruius in 1. Æneid.* Codrum *vocat.*

Ex Iuuenali quoque colliguntur & alij quidam tragici, ſed mali & inepti. nam Sat. 7. Alcithoën Pacci, Thebas & Terea Fauſti. *vbi notas Comment. hæc nomina & fabulas eſſe malorum Poëtarum. Mox;*

Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno
Cuius & alueolos & lænam pignorat Atreus.

Tragicum Poëtam dicit idem Comment. & ſupellectilem fœnori oppoſuiſſe vt Atreum componeret. Pelopeam *quoque &* Philomelam *in eâdem Satyrâ exiſtimo nomina tragœdiarum.*

Alius quidam Varro, *quidam etiam* Baſſus *tragici à Martiale nominantur, quorum vnum laudat, alterum vituperat.*

Scæua Memor Auruncus, *frater Turni nobilis Satyrici, tempore Domitiani Imp. tragœdias docuit: horum fratrum bis Martialis, ſemel Probus in Iuuenalem, & ſemel Sidonius meminerunt: eius tragœd. Herculem, citat Placiades, meminit etiam Comment. Iuuenalis. Idem Placiades citat quendam* Criſpinum *in Heraclea, ſeu vt v. l.* Criſpilium, *ſed puto comœdiā vel hiſtor.*

L. Verum L. F. Antoninum Imp. *ſuſpicor etiam Tragœdias factitaſſe ex iis, quæ de illo refert Sex. Aurelius.*

Denique cuiuſdam Lampridij *tragici mentio exſtat apud Sidonium Apollinarem lib. 8. Epiſt. 11.*

Atque hic vltimus eſt veterum Latinæ tragœdiæ ſcriptorum, de quo aliquid compererim: ex horum plus quàm triginta Poëtarum fabulis, decem integras habemus; quas quidam ſpernunt, alij admirari ſolent: his vt gratum faceremus, non exiguo labore, ſatis prolixis commentariis, ad vnam omnes vel ornauimus, vel onerauimus. Tribui ſolent L. Annæo Senecæ, cuius vitam Xicho Polentinus (ridiculi ſunt, qui illam D. Auguſtino aſcribunt) Rod. Agricola, Pet. Crinitus, Lilius Gregorius, & Ambroſius Morus Cordubenſis ita deſcripſerunt, vt coniecturâ tantùm niti, & ſolo ferè Cornelio Tacito auctore vſi videantur; méque excitarint magis, quàm deterruerint ad ſeriò Senecarum vitam, ex ipſorummet libris, ex Tacito etiam, Dione, Suetonio, ceteris contexendam: nam aliorum, qui potuiſſent elegantiùs, nihil præter nudas pollicitationes mihi contigit videre. hæc illis ſi probabuntur, bene eſt: ſin minùs, ſua promant. gaudebo, & melioribus plaudam, reipub. verò litterariæ gratulabor. Intereà boni lectores, meo, qualis qualis eſt, labore nonnihil iuuabuntur.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ LIBER SECVNDVS.

DE L. ANNÆI SENECÆ VITA ET SCRIPTIS.

De nomine Senecæ. CAP. I.

VCIOS vel à Lucumonibus Hetruscis, vel quòd initio lucis nati erant, appellatos, Valerius Maximus lib.x. & Sex. Pompeius scribunt. Annæam familiam Hispaniensem fuisse, Cordubensem videlicet, & equestrem, constat: de orthographia non liquet. Pintianus vir impensè doctus, Annæus *cum diphthongo vult scribi, ex Terentiani sententia, hoc versu;*

In Castigat. Senecæ, & in annotat. Pintiania.

Annæus Seneca & Pomponius ante Secundus.

id Martialis confirmat;

Annæi faceret manus Sereni.

& non semel antiquæ VRBIS *epigrammata à Iacobo Mazochio vulgata. Antiqua tamen vtriusque Senecæ, L. Flori, Lucani, Cornuti exemplaria (in inscriptione librorum) Symmachi P.V. lib.2. epist. 283. & Π. Florentinæ l.1. ad S.C. Trebell.* Anneus *continent, vt & Latinus codex D Hieronymi, Ecclesiasticor. scriptorum, & Lactantij non semel; Sophronij quoque Græca D. Hieronymi interpretatio,* Ἄννεως*; Xiphilini liber in octaui forma excusus perperam,* ἄννιος, *pro* ἀνναῖος. *mihi placet,* Annæus. *Annij Romani, Annæi Bæthici, vt & Mela Pomponius, ex aliâ opinor familiâ, etsi Lilius dissentit; certè non Cordubensis.* SENECAM *Cassiodorus inde dici putat, quòd, cui primùm hoc cognomen impositum, canus sit natus, vt de Numa Pompilio traditur; & de Ergino Argonautâ, à Pindari scholiaste; & de Tarcone & Cycno ab Eustathio. Frequentius sanè;*

Φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ
Θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον

Nasci (inquit Pindarus Olymp. 4.) frequenter iuuenibus canos, & præter tempus congruum ætatis. Tyrrhenum ab ineunte pueritiâ incanuisse, Strabo; Xiphilinus in Galbâ, id puero cuidam sacrificanti accidisse; Gellius in Albaniâ cuidam genti peculiare, docet. Et scio Patri quondam meo, bono & laudato viro, vnius noctis peruigilio & mortis metu, quoniam medicos conclamantes audierat, vix tertio ætatis lustro, planè capillos omnes canuisse. Fieri potuit vt qui in Annæâ gente primus Seneca dictus est, hoc habitu corporis natus sit, & ita posteris cognomen cesserit, vt de Ciceronibus, Cæsaribus, Scipionibus, Priscianus lib.2. prodidit. An Seneca gentilis fuerit Seneca ille XII. *Hierosolymorum Episcopus, apud Eusebium lib. 4. Eccles. hist. & Nicephor. lib. 3. an verò nomen mendosum sit; an præter Annæos, aliis hoc nomen receptum; mihi, nil quod statuam, certi est.*

De

De Maioribus Senecæ. CAP. II.

SENECAM *Cordubensem (notißima Bæthicæ ciuitas Corduba, quæ in nummis Tiberij vocatur* PATRICIA COL.) *Annæâ, equestri familiâ, ortum nemo ignorat. Patrem habuit L. Annæum Senecam, matrem Elbiam, vt ex inscriptione Controuerſ. & Suaſoriar. & lib. de Conſolatione ad Elbiam* colligitur. Nec eſt, quòd quis vulgatum errorem ſequi pergat, & Declamationes Controuerſiasq. Philoſopho tribuat, quæ res multos* in errorem induxit: id enim fieri non poſſe, fuit ab aliis accuratè demonſtratum*. Senior itaque Seneca (ſic patrem deinceps vocabimus) fuit priſcis moribus, litteris mediocriter imbutus, philoſophiæ, quam oderat, cauſſâ, Philoſopho Senecæ minùs quàm fratribus æquus, memoria ſingulari & propè ſtupendâ: quæ quidem omnia ipſorummet teſtimonio comprobantur. Initio Declamationum* ſe iam ſenem illas conſcripſiſſe teſtatur, quo tempore filij ad honores ſe accingebant: mortuus fuit ante Philoſophi exſilium, vt poſtea conuincam: ſe condiſcipulum Portij Latronis, Marulli Rhetoris diſcipulum facit,* quo loco de memoriæ ſuæ vi in hunc modum gloriatur; Hanc aliquando in me floruiſſe, vt non tantùm ad vſum ſufficeret, ſed in miraculum vſque procederet, non nego. Nam & duo* millia nomina recitata, quo ordine erant dicta, reddebam: & ab his, qui ad audiendum præceptorem meum conuenerant, ſingulos verſus à ſingulis datos, cùm plures quàm ducenti efficerentur, ab vltimo* incipiens vſque ad primum recitabam. Nec ad complectenda tantùm quæ vellem velox erat mihi memoria; ſed etiam, ad continendum, quæ acceperat,* fida. Nunc* autem & ætate quaſſata, & longâ deſidiâ, quæ iuuenilem quoque animum diſſoluit, eò perducta eſt, vt etiam ſi poſſit aliquid præſtare*, tamen promittere non poſſit. Et diu ab illâ nihil repetiui. ſolebat bonæ fidei eſſe. nũc, quia iubetis, experiar quid poſſit, & illam omni curâ ſcrutabor*. ex parte enim ſpero bene. Nam quæcumque apud illam aut puer, aut iuuenis depoſui, quaſi recentia & modò audita ſine cunctatione, profert. At* ſi quæ illi intra proximos annos commiſi, ſic perdidit & amiſit, vt etiamſi ſæpius ingerantur, totiens tamen tamquam noua audiam. Itaque ex memoriâ meâ, quantum vobis ſatis eſt, ſupereſt. Martiali doctus dicitur, Volaterrano eruditiſſimus. Inter Elbiæ laudes ſingulares, rara in aduerſis æquitas animi, magna felicitas fuit ingenij. ſic enim Philoſophus; Nullam tibi (inquit) fortuna vacationem dedit à grauiſſimis luctibus. amiſiſti matrem ſtatim nata, imò dum naſcereris, &, ad vitam quodammodo expoſita, creuiſti ſub nouerca; quam tu quidem omni obſequio & pietate, quanta vel in filia conſpici poteſt, matrem fieri coëgiſti. Nulli tam magno conſtitit & bona nouerca. Auunculum indulgentiſſimum optimum ac fortiſſimum virum, cùm aduentum eius exſpectares, amiſiſti. Et, ne ſæuitiam ſuam fortuna leuiorem ducendo faceret, cariſſimum virum tuum, ex quo mater trium liberorum eras, extuliſti. Lugenti tibi luctus nunciatus eſt, omnibus quidem abſentibus liberis: quaſi de induſtriâ in id tempus coniectis malis tuis, vt nihil eſſet, vbi ſe dolor tuus reclinaret. Tranſeo tot pericula, tot metus. quos ſine interuallo vita incurſan-*

*Sic m. ſ. Hiſpanici, & Burdegalen. vulgo, *Albinam*, exſtat. Elbiam legit etiã auctor Sophilagij.

*Agricolam, Xichonem & alios.

*Lipſ. in Electis. & meminit Volaterran li. 19.

*Initio lib. 1.

*In præfat. declamation.

*Sic m. ſ. Burd.

V. l. *ſuſcipiens*.

**fida*, deeſt v. l. vt & *autem*.

*Idem m. ſ. Burd. *præſtare, non poſſit promittere. ſine, tamen.*

*Iidem lib. *De pe. bene ſpero.*

*Sic ex membranis lego.

Lib. ad Helbiam cap. 2.

» *cursantes pertulisti. Modò in eundem sinum, ex quo tres nepotes emiseras, os-*
» *sa trium nepotum recepisti. Intra vicesimum diem, quàm filium meũ in ma-*
» *nibus & in oculis meis mortuum funerauer as, raptum me audisti. Hoc adhuc*
» *defuerat tibi, lugere viuos.* Obiit ergo materna Senecæ auia partu; auus aliam uxorem duxit. Pater Declamator, ante Philosophi exsilium, relictis tribus dumtaxat liberis, decessit: ipsa Elbia, quando obierit, non magis scitur, quàm quis ille auunculus eius fuerit: ad exsilium vsque filij vixisse, tribus nepotibus, in his vno Seneca filio, superstitem, apparet. De patre sic alibi scribit; *Patre*

Epist. 109.

» *meo rogante, qui non calumniam timebat, sed philosophiam oderat.* Malebat nimirum filios ad rempub. accedere, quàm in studiis ociosis (vt horrida iudicabat antiquitas) tanquam ad saxum adhærescere. Sanè nec vxori Elbiæ permisit auidum litterarum animum exsaturare. Hoc vtrique parenti filius testi-
» monium perhibet, in matris laudes liberalior. *Noui* (matrem affatur) *animum*
» *tuum nihil in suis præter ipsos amantem. viderint illæ matres, quæ potentiam*
» *liberorum muliebri impotentiâ exercent; quæ, quia feminis honores non licet*
» *gerere, per illos ambitiosæ sunt; quæ patrimonia filiorum & exhauriunt &*
» *captant; quæ eloquentiam commodando aliis fatigant. Tu filiorum tuorum bo-*
» *nis plurimum gauisa es, minimum vsa. Tu liberalitati nostræ semper impo-*
» *suisti modum, cùm tuæ non imponeres. Tu filiafamilias locupletibus filiis vl-*
» *tro contulisti. Tu patrimonia nostra sic administrasti; vt tanquam de tuis la-*
» *borares, tanquam alienis abstineres. Tu gratiæ nostræ, tanquam alienis rebus*
» *vtereris, pepercisti: & ex honoribus nostris ad te nihil, nisi voluptas, & im-*
» *pensa pertinuit. Nunquam indulgentia ad voluptatem respexit. Non potes ita-*
» *que, erepto filio, desiderare, quæ incolumi nunquam ad te pertinere duxisti.*

De consolat. c. 14.

Et postea; *A te plus exigit vita ab initio fortior. non potest muliebris excusatio contingere ei, à qua omnia vitia muliebria abfuerunt. Non te maximum sæ-*
» *culi malum impudicitia in numerum plurium adduxit. non gemmæ te, non*
* *margaritæ flexerunt. non tibi diuitiæ, velut maximum generis humani bonum, refulserunt. non te, bene in antiquâ & seuerâ institutam domo, pericu-*
» *losa etiam probis, detorsit peiorum imitatio. non te fecunditatis tuæ, quasi ex-*
» *probraret ætatem, puduit. numquam, more aliarum, quibus omnis commenda-*
» *tio ex forma petitur; tumescentem vterum abscondisti, quasi indecens onus,*
» *nec intra viscera tua conceptas spes liberorum elisisti. non faciem coloribus, ac*
» *lenocintis polluisti. numquam tibi placuit vestis, quæ ampliùs nudaret, quàm*
» *componeret. vnicum tibi ornamentum pulcherrima, & nulli obnoxia ætati*
» *forma, maximum decus, visa est pudicitia. Non potes itaque ad obtinendum*
» *dolorem muliebre nomen prætendere, ex quo te virtutes tuæ seduxerunt: tan-*
» *tum debes à feminarum lachrymis abesse, quantum à vitiis.* Mox etiam ita
» scribit; *Itaque illò te duco, quò omnibus, qui fortunam fugiunt, confugiendum*
» *est; ad liberalia studia: illa sanabunt vulnus tuum, illa omnem tristitiam tibi*
» *euellent. His etsi numquam assuesses*, nunc vtendum erat: sed, quantum tibi*
patris mei antiquus rigor permisit; omnes bonas artes, non quidem compre-
» *hendisti, attigisti tamen. Vtinam quidem virorum optimus pater meus, minùs*
» *maiorum consuetudini deditus, voluisset te sapientũ præceptis erudiri potiùs,*
quàm

* Sic o. l. quos vidi.

* Malè vul-gò; assuesces.

quàm imbui. Non parandum tibi nunc contra fortunam esset auxilium, sed "
proferendū. propter istas, quæ litteris non ad sapientiam vtuntur, sed ad luxu- "
riā instruuntur; minus est indulgere studiis passus: beneficio tamē rapacis in- "
genij, plus quàm pro tēpore hausisti. iacta sunt disciplinarū omniū fundamēta. "
Nunc ad illas reuertere, tutā te præstabūt illæ, consolabūtur illæ, &c. Existi- Ad Elbiam cap. 16.
mo Elbiam Cordubâ, vel nescio alicunde, Romā venisse, filiorū videndorum
causâ; mox reditum in patriam cogitasse, iisq; valedixisse: tertiò pòst, à discessu
illius die, pulsum Senecam in exsilium. Quod quidem mihi sequentia persua-
dent: Nam hoc quoque aduersus te crudeliter fortuna molita est, quòd te ante "
tertium demum diem quo percussus sum, securam, nec quicquam tale metuen- "
tem, aggredi voluit. bene nos locorum longinquitas diuiserat. bene aliquot* * Possit etiā legi, di, redi.
annorum absentia huic te malo præparauerat. redisti: non, vt voluptatem ex "
filio perciperes; sed ne consuetudinem desiderij perderes. Si multo antea fu- "
gisses; fortiùs tulisses, ipso interuallo desiderium molliente. Si non recessisses; "
vltimum certè fructum, biduo diutius videndi filium, tulisses. Nunc crudele "
fatū ita composuit; vt nec fortunæ meæ interesses, nec absentiæ assuesceres: sed "
quanto ista duriora sunt, tanto maior tibi virtus aduocanda est. &c. Viuebat d. lib. c. 15.
hoc tempore Seneca auus, Elbiæ pater; viuebat & Senecæ matertera. Vtriusq;* *Nempe vxor auunculi, Elbiæ fratria.
memoriam ille obliuionis tenebris eripuit. de auo; Numerarem (inquit) inter
magna solatia, patrem quoque tuum, nisi abesset: nunc tamen, ex affectu tuo,
quid illius intersit cogita. intelliges quāto iustius sit, te illi seruari, quàm mihi "
impendi. quotiens te immodica vis doloris inuaserit & te sequi iubebit; pa- "
trem cogita. cui, tu quidem tot nepotes, pronepotésque dando effecisti, ne vni- "
ca esses: consummatio tamen ætatis actæ feliciter, in te vertitur. illo viuo, nefas "
est te, quod vixeris, queri. Materteræ laudatissimæ feminæ, fusiùs meminit, d. cap. 16.
dignæ matronæ, cuius nemo laudes conticescat. Maximum (ait) adhuc solatium "
tuum tacueram, sororem tuam, illud fidelissimum pectus tibi, in quod omnes* * Ita conieci legendum.
curæ tuæ pro indiuiso transferuntur, illum animum omnibus nobis mater-
num. Cùm hac tu lachrymas tuas miscuisti. in hac tu primùm respirasti. Illa "
quidem affectus tuos semper sequitur: in meâ tamen persona, non pro te dolet. "
illius manibus in vrbem perlatus sum. illius pio, maternóque nutritio, per lon- "
gum tempus æger, conualui. Illa pro Quæsturâ meâ gratiam suam extendit: "
& quæ ne sermonis quidem, aut claræ salutationis sustinuit audaciam, pro me "
vicit indulgentiâ verecundiam. Nihil illi seductum vitæ genus, nihil mode- "
stia [&] in tantâ feminarum petulantiâ rustica, nihil quies, nihil secreti,* * Mallē [&] deleri.
& ad ocium compositi mores obstiterunt: quo minùs pro me etiam ambitiosa "
fieret. Hæc est, mater karissima, solatium, quo reficiaris. Illi, quantum potes, "
te iunge, illius artissimis amplexibus alliga. Solent mærentes ea quæ maximè "
diligunt fugere, & libertatem dolori suo quærere. tu ad illam te, & quicquid "
cogitaueris, confer: siue seruare istum habitum voles, siue deponere; apud illam "
inuenies vel finem dolori tuo, vel comitem. Sed, si prudentiam perfectissimæ "
feminæ noui, non patietur te nihil profuturo mærore consumi, & exemplum "
tibi suum, cuius ego etiam spectator fui, narrabit. Karissimum virum amise- "
rat, auunculum nostrum, cui virgo nupserat, in ipsa nauigatione: tulit tamen, "

» eodem tempore, & luctũ & metũ, euictisq́; tempestatibus corpus eius naufraga
» euexit. O quàm multarũ egregia opera in obscuro iacent! Si huic illa simplex
» ad memorandas virtutes contigisset antiquitas; quanto ingeniorũ certamine
» celebraretur vxor, quæ oblita tempestatis, oblita metuendi etiam firmißimis
» maris, caput suum periculis pro sepulturâ obiecit, & dum cogitat de viri fune-
» re, nihil de suo timuit! Nobilitatur carminibus omniũ, quæ se pro coniuge vi-
» cariam dedit: hoc amplius est, discrimine vitæ sepulchrum viro quærere. maior
» est amor, qui pari periculo minus redimit. Post hoc nemo miratur, quod per se-
decim annos, quibus* maritus eius Ægyptum obtinuit, nunquam in publico conspecta est, neminem prouincialem in domum suam admisit, nihil à viro petiit, nihil à se peti passa est. Itaque loquax & ingeniosa in contumelias præfe-

*Vt puto posterior. forsassis Gallio Senior.

» ctorum Prouincia; in qua etiam qui vitauerunt culpam, non effugerunt infa-
» miam; velut vnicum sanctitatis exemplum suspexit: &, quod illi difficillimum
» est, cui etiam periculosi sales placent, omnem verborum licentiam continuit,
» & hoc die illi similem, quamuis nunquam speret, semper optet. Multum erat,
» si per sedecim annos illam Prouincia probasset: plus est, quod ignorauit. Hoc
» non ideo refero, vt laudes eius exsequar, quas circumscribere potiùs est, tam
» parcè discurrere: sed vt intelligas, magni animi esse feminam; quam non am-
» bitio, non auaritia, comites omnis potentiæ & pestes, vicerunt; non metus mor-
» tis eam, exarmatâ naui naufragium suum spectantem, deterruit, quo minùs
» exanimi viro hærens quæreret, non quemadmodum exiret, sed quemadmo-
dum efferret. De Senecæ maioribus plura non habeo.

d: Consolat. ad Elb. c. 17.

De Senecæ fratribus. CAP. III.

DVOS tantùm, ex Elbiâ, fratres habuit; quorum vnus Gallio honores gessit; alter, equestri ordine contentus, à magistratu se abstinuit, Mella. Sororis nulla mentio, nec aliorum fratrum: neque Elbiam biuiram fuisse, nec Declamatorem Senecam, præter Elbiam, aliam vxorem habuisse, quisquam (quod sciam) prodidit. Duo ergo dumtaxat
» eius fratres fuere; de quibus ita scribit: Respice fratres meos, quibus saluis fas
» tibi non est accusare fortunam. In vtroque habes, quod te diuersâ virtute dele-
» ctet. alter honores industriâ consecutus est, alter sapienter cõtempsit. Acquiesce
» alterius filij dignitate, alterius quiete, vtriusque pietate. Noui fratrum meo-
» rum intimos affectus. alter in hoc dignitatem excolit, vt tibi ornamento sit: al-
» ter in hoc se ad tranquillam quietámque vitam recepit, vt tibi vacet. Bene li-
» beros tuos & in auxilium, & in oblectamentum fortuna disposuit. poteris al-
» terius dignitate defendi, alterius otio frui. Certabunt in te officiis, & vnius
» desiderium duorum pietate supplebitur. Audacter tibi possum promittere,
nihil tibi deerit præter numerum. Idem priùs scripserat; Karißimum virum tuum, ex quo mater trium liberorum eras, extulisti. Ipse Seneca pater hos suorum filiorum mores descripsit, commendans Mellæ ingenium, qui mihi
» natu minimus fuisse videtur: Hæc eo lubentius (inquit) ô Mella fili karißime
» refero, quia video animum tuum à ciuilibus officiis abhorrentem, & ab
omni-

Consolat. ad Elb cap 16.
d. oper. c. 2.

omni* ambitu auersum, hoc vnum concupiscentem, nihil concupiscere, vt eloquentia tantùm studeas. Facilis ab hac in omnes artes decursus est. instruit etiam, quos nō sibi exercet. Nec est, quòd insidias putes tibi fieri, quasi id agam, vt te bene crediti studij labor teneat. Ego verò non sum bonæ mentis impedimentum. Perge, quò inclinat animus, & paterno cōtentus ordine, subduc fortunæ magnam tui partem. Erat quidem tibi maius ingenium, quàm fratribus tuis, omnium bonarum artium capacissimum: est & hoc ipsum melioris ingenij pignus, non corrumpi bonitate eius, vt eo* malè vtaris. Sed quoniam fratribus tuis ambitiosa curæ sunt, foroq; se & honoribus parant, in quibus ipsa quæ sperantur timenda sunt: ego quoque aliquando eius processus auidus, & hortator, laudatorq; vel periculosæ, dum honestæ modò, industriæ, duobus filiis nauigantibus, te in portu retineo. Sed proderit tibi, quam tota mente agitas, declamandi exercitatio, &c. Mellam hunc consentiunt omnes Lucani poëtæ patrē fuisse ex Acilia; de quo Lucano adhuc puero accipio illa Senecæ matrem suam alloquentis; Ab his ad nepotes quoque respice, Marcum blandissimum puerum, ad cuius conspectum nulla potest durare tristitia. nihil tam magnum, nihil tam recens in cuiusquam pectore fuerit; quod non circumfusus ille permulceat. cuius non lachrymas illius hilaritas supprimat? cuius non cōtractum sollicitudine animum illius argutiæ soluant? quem non in iocos vocabit illa lasciuia? quem non in se conuertet, & abducet infixum cogitationibus, illa neminem satiatura garrulitas? Deos oro contingat hunc habere nobis superstitem. In me omnis fatorū crudelitas lassata consistat. Quidquid* matri dolendum fuerit, in me transierit; quidquid auiæ, in me. Floreat reliqua in suo statu turba: nihil de orbitate, nihil de conditione meâ querar. Fuerim tantùm nihil ampliùs doliturae domus piamentum. Superuixisse Lucano Senecam, constat ex Eusebio, qui tradit Senecam interemtum anno Domini LXVII. Lucanum verò, anno LXVI. postea anno LXX. Mellam filij bona impetrasse; quæ illi fuere exitio. Audite Tacitum; Mella (inquit) quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinuerat, per ambitionem* præposteram, vt eques Romanus Consularibus potentiâ æquaretur. simul acquirendæ pecuniæ breuius iter credebat, per procurationes administrandis Principis negotiis. Idem Annæum Lucanum genuerat, grande adiumentum claritudinis: quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit, accusatorem cōciuit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. Mixta inter Patrem filiumq; coniurationis scientia fingitur, assimulatis Lucani litteris. quas inspectas Nerò ferri ad eum iussit, opibus eius inhians. At Mella; quæ tum promtissima mortis via, exsoluit venas, scriptis codicillis; quibus grandem pecuniā in Tigellinum, generumq; eius Cossutianum Capitonem erogabat, quo cætera manerent. additum codicillis tanquam de iniquitate exitij,* querens ita scripsisset: se quidem mori nullis supplicij causis, Rufum autem Crispinum & Anicium Cerialem vitâ frui, infensos Principi. Duo ergo dumtaxat Senecæ fratres, ambo Germani; quorum vnus honores contemsit Mella, alter honoribus defunctus, L. Iunius Gallio, vt Euseb. Tacitusq; vocant. Quid igitur sibi vult inscriptio illa non vno loco Declamationum repetita? AD NOVATVM, SENECAM &

**Repugnat Tacit. Annal. XVI.*

**Tacitè philosophiæ studium in aliis filiis reprehendit.*

In Præfat. lib. 1. Declamat.

Lib. de consolat. ad matrem cap. 16.

**Viuebat ergo M. istius mater, vnde patet non agere Senecā de filio suo; cùm & ipse hoc tempore orbus fuerit. In chronic. Annal. XVI.*

**Nescio Tacito, an parenti credere debeam.*

**Sic habetur in ant quo ante Beroaldi tempora excuso. malè Lugdunensi. anni LXXXIV. exsilij.*

Mal. lib. 5. Controu. inscribitur SENECA NOVATO & MELAE FILIIS; pro, Seneca, Nouato, &c.
* Patet ex Præfat. lib. 2. Declamat.
*Consolat. ad Elb. cap. 16.

& MELAM FILIOS. *Rodolfus Agricola censet hos tres Senecæ Philosophi filios fuisse. Sed falsus fallit. primò quia hic Mella, Tacito & Eusebio testibus, Senecæ Philosophi, non filius, sed frater fuit. tū quia ipse Philosophus paullo ante, ad matrem scribens, se filiis orbum fuisse docet, exsilij tempore: at hoc opus ante exsilium conscriptum fuit, nondum gestis* à Philosopho aut Gallione honoribus. cùm tamen Seneca exsulabat, iam fuerat Quæsturam functus, iam Gallio in repub.* florebat, iam erat honores industriâ consecutus. Et sanè hodie nefas est doctis, opus illud Declamationum senioris Senecæ negare. Ipse Seneca lib.* III. *Nat. quæstion. in prin. Gallionem vocat fratrem suum, vt & Tacitus annal.* XV. *Quis ergo Nouatus ille Senecæ frater? opinor & ego Annæum Nouatum adoptione in aliam gentem transiuisse, & mutato nomine, Iunium Gallionem vocatum; & suspicor apud Quinctilian. lib. 9. c. 2. pro* P. Nouanius Gallio, *legendū* Iunius Nouatus Gallio. *sed suspicor tantùm. Neminem fallat, quod me aliquamdiu torsit, Iunij Gallionis frequens mentio in illo Declamatoris Senecæ libello. Duo fuère Galliones. Senior alter, qui se iisdem studiis dedit, quibus Seneca senior, clarus orator, quem Seneca pater nostrum vocat (fortè affinitatis causa, quòd sororem eius Elbiam duxerat; vel quòd frater Declamatoris erat). Hoc, inquit, nemo præstitit vnquam Gallione nostro decentiùs. Iam adolescens, dum declamaret, aptè & conuenienter, &c. Præfat. lib. 7. Declamat. Item; Monstrabo vobis libellum, quem à Gallione nostro petatis. Præfat. lib. 10. Verum est, quod de illo dicit Gallio noster, Cùm diceret, rerum potiebatur. Præfat. lib. 3. Primum Tetradeum quorū faciam quæritis? Latronis, Fusci, Albutij, Gallionis. Hi quotiens conflixissent; penes Latronem gloria fuisset, penes Gallionem palma: reliquos, vt vobis videtur, componite. Præfat. lib. 10. Declamat. & lib. 6. Controuers. Gallio noster putat. Controu. 14 Hoc nemo præstitit vmquam Gallione nostro decentiùs. Lib. 4. Controuers. De eodem illa accipio lib. 1. Suasor. in fine Suasor. 3. Solet autem Gallio noster hæc aptissimè ponere. Memini vna nos ab auditione Nicetis ad Messallam venisse. Nicetes suo impetu valde Græcis placuit. Quærebat à Gallione Messalla, quid illi visus Nicetes esset? Gallio ait,* PLENA DEO. *Quotiens audisset aliquem ex his Declamatoribus, quos Scholastici caldos vocant, statim dicebat,* PLENA DEO. *Ipse Messalla* nunquam aliter eum agnouit ab hominis auditione venientem interrogat nihil aliud, quàm vt diceret, Numquid* PLENA DEO? *Denique hoc ipsi iam tam familiare erat, vt inuito excideret. Apud Cæsarem, cùm mentio esset de ingenio Haterij, consuetudine prolapsus dixit, & ille erat* PLENA DEO. *Quærenti deinde, quid hoc esse vellet, versum Virgilij retulit, & quomodo hoc semel sibi apud Messallam excidisset, & nunquā postea potuisset excidere. Tiberius ipse Theodoreus offendebatur Nicetis ingenio, atque delectatus est fabulâ Gallionis. Hoc autem dicebat Gallio Nasoni suo valde placuisse. Itaque fecisse, quod in aliis multis versibus Vergilius fecerat, non surripiendi caussâ, sed palàm imitandi; hoc animo vt vellet agnosci. Esse autem in tragœdia eius;* Feror huc illuc, vt plena Deo, *&c. Vnde etiam intelligimus hunc Gallionem Tiberij familiarem, Ouidij verò amicū fuisse. Illius verò libris cùm exercitationes eorum*

*Dubia est vtraque coniectura: nec liquet mihi vtra verior.

*Mendosus locus.

orato-

oratorum referantur, qui iuuene adhuc seniore Senecâ florebãt, quorum nonnulli Ciceronem viderunt; stolidus sit qui de Philosophi fratre illa accipiat; qui quo tempore ei hæc à patre suo narrabantur, iuuentutem nondum excesserat, nec sanè à patre in os laudatus fuisset; nec Ouidio familiaris esse potuit, eo tempore relegato, quo fortaßis nondum natus erat iunior Gallio. Duo ergo Galliones, vt & duo Senecæ, oscitanter pro vno accepti, has tenebras offuderunt. Senioris huius Gallionis fragmenta sunt, quæ nobis Seneca senior ab interitu eripuit lib. II. *Controu.* I. II. V. VI. VII. XI. XII. XIV. XV. XVII. XXII. *& deinceps vsque ad* XXXIV. *De eodem ait Seneca Philosophus; Illud mihi in ore erat Do-* “
mini mei Gallionis; qui cùm in Achaiâ febrim habere cæpisset, protinus na- “
*uim ascendit, clamitans, Non corporis esse, sed loci morbum. Epist.*105. *Huius* “
tinnitus vnà cum Mæcenatis calamistris reprehendit auctor libri de Claris Oratoribus. hunc disertißimum oratorem vocat Eusebius, & anno LXVI. *quo Lucanus obiit, scribit sibi necem consciuisse. De eodem loqui arbitror D. Hieronymum in Præfat. lib. 8. in Esaiam, & sacras litteras in Act. Apostolorum cap. 18. Alter fuit Annæus Nouatus seu Iunius Gallio, Senecæ Declamatoris F. Philosophi frater, quem laudat Papinius, in Genethl. Lucani, lib* II. *Siluar.*

Lucanum potes imputare terris.
Hoc plus, quàm Senecam dedisse mundo,
Aut dulcem generasse Gallionem.

Fuit enim facetus ac comis, suauißimisq; moribus, nec remisso aut fracto, sed forti magnoq; animo. Huic lib. de vita beata dedicatur. Huius meminit Philosophus, verbis his; quæ ex m.s. & coniectura, sicuti puto castiganda, apponam: Solebam tibi dicere Gallionem, fratrem meum, quem modò parum amat, “
qui amare plus non potest, alia vitia non nosse; hoc [*s. adulationis*] *eum odisse.* “
ab omni illum parte tentasti. Ingenium suspicere cæpisti omnium maximum, “
& dignißimum, quod consecrari malles, quàm conteri: pedes abstulit. frugalitatem laudare cæpisti; quæ sic opibus vsa sit, vt illas nec appetere, nec damnare videatur: prima statim verba præscidit. cæpisti mirari comitatem & incompositam suauitatem; quæ illos quoque quos transit abducit, gratuitũ etiam in obuios meritum: nemo enim mortalium vlli tam dulcis est, quàm hic omnibus: Cùm interim tanta naturalis boni vis est, vbi artem simulationemq; non redoleat; nemo non imputari sibi bonitatem publicam patitur: hoc quoque loco blanditiis tuis restitit. vt exclamares, inuenisse te inexpugnabilem virum aduersus insidias, quas nemo non in sinum recipit. Eo quidem magis hanc eius* “
prudentiam, & in euitando ineuitabili malo pertinaciam te suspicere confes- “
sus es. quia speraueras, posse apertis auribus recipi quamuis blanda dicerentur, “
quia vera dicebas. Sed eo magis intellexit obstandum. semper enim falsis à ve- “
ro petitur veritas. Nolo tamen tibi displiceas, quasi malè egeris mimum, aut quasi ille aliquid iocorum aut doli suspicatus sit. non deprehendit te, sed repulit. Initio lib. 4. natural. quæstion. Et de Etesiis, lib. 5. natural. quæstion. cap.* XI. *Propterea quòd (vt ait Gallio) manè nesciunt surgere. De hoc Gallione scribit ex Dione Xiphilinus, in Claudio; cùm esset consuetudo necatos à carnificibus in forum magnis quibusdam vncis trahi, deinde in flumen abyci,*

* Vulgati libri; *quæ sic à nobis restituit, vt illos nec habere n.d.v.* Membranæ Burdegal. *cæpit. quare sic à nobis restituit, vt is nos nec l.n.d.v.*

* Sic membranæ.

* Malè vulgo, Iouiter, pro Iouiter.

L.* Iunium Gallionem Senecæ fratrem facetè & vrbanè dixisse, Claudium vnco in cælum attractum. Cornelius Tacitus narrata Seneca & quorundam „ aliorum nece, subiungit; at in Senatu, vt cuique plurimum mœroris, in adu„ lationem demissis, Iunium Gallionem, Senecæ fratris morte pauidum, & pro „ suâ incolumitate supplicem, increpuit Salienus Clemens, hostem & parrici„ dam vocans; donec consensu Patrum deterritus est, ne publicis malis abuti ad „ occasionem priuati odij videretur; neu compositam, & obliteratam mansuetu„ dinem Principis, nouam ad sæuitiam retraheret. lib. XV. Annal. Non diu tamen Gallio superuixit. occisum enim post fratrem Dion tradidit. Nihil ad Annæam Gentem pertinet. alius quidam Iunius Galenus Gallio, apud Dionem „ lib. 58. cuius obitum apertiùs narrat Tacitus, his verbis; At Iunium Gallio„ nem, qui censuerat, vt Prætoriani actis stipendiis ius adipiscerentur in quat„ tuordecim ordinibus sedendi, violenter increpuit, velut coram rogitans, quid „ illi cum militibus; quos neque dicta, neque præmia nisi ab Imp. accipere par es„ set. reperisse prorsus, quod D. Augustus non prouiderit. an potiùs discor„ diam & seditionem à satellite Seiani quæsitam? qua rudes animos nomine ho„ noris ad corrumpendum militiæ morem propelleret. Hoc pretium Gallio medi„ tatæ adulationis tulit, statim curiâ, deinde Italiâ exactus: &, quia incusaba„ tur facilè toleraturus exsilium, delectâ Lesbo insulâ nobili & amœnâ, re„ trahitur in vrbem, custoditurq; domibus Magistratuum. Annal. V. At illo tempore Gallio Senecæ frater vix adoleuerat. Plinius lib. XX. natural. histor. quædam à Gallione, nescio quo, mutuatus fuit, vt ipse lib. I. testatur. Non defuêre, qui libros Rhetoricorum ad Herenn. cuidam Gallioni adscriberent.

De vxoribus & liberis Senecæ. CAP. IIII.

COMPERTVM habeo duas Senecam vxores duxisse. prioris nomen ignoro, quæ ante exsilium mariti decessit. posteriorem Pompeiam Paullinam, iam grandis natu duxit, vel Suetonij Paullini viri Prætorij, & rebus gestis clari, de quo multa Plinius, Tacitus, & Dion; vel potiùs Paullini Pompeij, cuius etiam Tacitus meminit, filiam, ad quem suspicor scriptum lib. de breuitate vitæ; è quo libro patet Principis negotia per procurationes administrasse, & publicæ annonæ curam gessisse. Tu „ quidem (inquit) orbis terrarum rationes administras, tam abstinenter quàm „ alienas, tam diligẽter quàm tuas, tam religiosè quàm publicas. in officio amo„ rem consequeris, in quo odium vitare difficile est. sed tamen, mihi crede, satius „ est vitæ suæ, quàm publici frumenti rationem nosse. Istum animi vigorem, re„ rum maximarum capacissimum, à ministerio honorifico quidem, sed parum „ ad beatam vitam apto, ad te reuoca, & cogita non id egisse te ab ætate primâ „ omni cultu studiorum liberalium, vt tibi multa millia frumenti committeren„ tur. maius quiddam & altius de te promiseras. Et paulo antè; Excerpe itaq; „ te vulgo, Paulline karissime, & in tranquilliorem portum non pro ætatis spa„ cio iactatus, tandem recede. Cogita quot fluctus subieris, quot tempestates par„ tim priuatas, partim publicas in te conuerteris. Satis iam per laboriosa & inquieta

quieta documenta exhibita virtus est. experire quid in ocio faciat. Maior pars "
ætatis, certè melior, reip. data sit, aliquid tēporis tui sume etiā tibi. Cap. XVIII. "
Prioris suæ vxoris me commonuit, quando de filiolo ex ea suscepto agit, qui immaturâ morte sublatus fuit: Intra vicesimum diem, quàm filium meum in "
manibus & in oculis tuis mortuum funeraueras, &c. Lib. ad Elbiam cap. 2. "
at eo tempore nondum Paulinam duxerat, & suspicor nullam tunc vxorem habuisse, quòd eo libro nullam vxoris mentionem faciat. Præterea in orbitatis suæ solatium, (quam eodem opere queritur) vnius ex fratribus (opinor Gallionis) filiolam videtur adoptasse, Nouatillam. sic enim scribit; Tene in gremio "
tuo, citò daturam tibi Pronepotes Nouatillam; quam sic in me transtuleram, "
sic mihi adscripseram, vt possit videri, quòd me amisit, quamuis saluo patre, "
pupilla. hanc & pro me dilige. abstulit illi nuper fortuna matrem: tua potest "
efficere pietas, vt perdidisse se matrem doleat tantùm, non & sentiat. nunc "
mores eius compone, &c. d. lib. cap. 16. Magnâ concordiâ, & clarissimis mu- "
tui amoris notis cum Paullinâ vixit, donec iussu Neronis interfecto, Paullina commori cœpit, vt postea ex Tacito proferemus. Ipse sic ad Lucillium scribit;
In Nomentanum meum fugi, quid putas? Vrbem? imò febrem, & quidem sur- "
repentem: iam manum mihi iniecerat. protinus itaq; parari mihi vehiculum "
iussi, Paullinâ meâ retinente. & paulo pòst. Hoc ego Paullinæ meæ dixi; quæ "
mihi valetudinem meam commendat. Nam cùm* sciam spiritum illius in meo " * Sic lego.
verti; incipio, vt illi consulam, mihi consulere: & cùm me fortiorem senectus "
ad multa reddiderit, hoc beneficium ætatis amitto. Venit mihi in mentem, in "
hoc sene & adolescentem esse cui parcitur. Itaque quoniam ego ab illâ non im- "
petro, vt se fortiùs amet; impetrat illa, vt me diligentiùs amem. Et post pauca; "
Quid enim iucundius, quàm vxori tam carum esse, vt propter hoc tibi carior "
fias. Potest itaque Paullina mea, non tantùm suum mihi timorem imputare: "
sed etiam meū. Epist. CV. Hæc illa est nobilissima illustrissimaq; femina cum qua Dion Senecam nuptias fecisse scribit: nullos ex ea, quod quidem legerim, liberos suscepit; nec illi vlli liberi superuixerunt.

De iuuentute Senecæ & vita sub Tiberio Imp. Cap. V.

Sub Octauio natum arbitror Cordubæ priusquam parens cum Elbia vxore, sub Augusto, Romam venit. initio lib 1. Natural. quæst. scribit; Vidimus circa Diui Augusti excessum simile prodigium. Et lib. 7. cap. 17. Nec est quod putemus eundem visum esse sub Claudio, quem sub Augusto vidimus. Nec asserere, nec refellere, quod quidam adtulerunt, audeo; à Cn. Domitio Ahenobarbo, qui Cordubensium rebellionem pacauit, captum cum duobus fratribus Senecam, Romam perductum, & libertate donatum. nam qui tradunt,* auctoritate carent, & temere Senecam statu motum, libertinum faciunt. Mihi propius videtur vero, Senecam, vt ipse testatur, materteræ manibus, an inter obsides vel cum parentibus? in vrbem perlatum, quod ex iis, quæ suprà retulimus cap. II. non ineptè colli-

* Xicho Polentinus.

Vide cap. 17. consolat. ad Elbiam.

colligitur. Mox, vt se studiis philosophiæ dare cœpit, diligenter initiò Pythagoreos audiuit, postmodum tamen virilem illam & rigidam Stoicorum disciplinam prætulit, vsus Socione & Attalo præceptoribus: quorum operâ non solùm doctrinæ laudem, sed frugalitatis etiam ac abstinentiæ fuit adeptus, iuuentutemq; transegit, non luxuriosam, sed inprimis sobriam. Ego (inquit epist. CIX.) cùm Attalum audirem in vitia, in errores, in mala vitæ perorantem; sæpè misertus sum generis humani, & illum sublimiorem altioremq; humano fastigio credidi. Ipse regem se esse dicebat, sed plusquam regnare mihi videbatur, cui liceret censuras agere regnantium. Cùm verò laudare paupertatem cœperat, & ostendere, quòd quicquid vsum excederet, pondus esset superuacuum & graue ferenti: sæpe exire è schola pauperi libuit. Cùm cœperat voluptates nostras traducere, laudare castum corpus, sobriam mensam, puram mentem; non tantùm ab illicitis voluptatibus, sed etiam superuacuis, lubebat circumscribere gulam & ventrem. Inde mihi quædam permansère, Lucilli. magno enim impetu in omnia veneram. Deinde ad ciuitatis vitam reductus, ex benè cœptis pauca seruaui. Inde ostreis, boletisq;* in omnē vitam renunciatum est. hæc enim non cibi, sed oblectamenta sunt ad edendū saturos cogentia, quod gratißimū est edacibus, & se vltra quàm capiunt farcientibus, facilè descensura, facilè reditura. Inde in omnē vitam vnguento abstinemus: quē optinemus, odor in corpore est. Nullo inde vino calet stomachus. Inde in omnē vitā balneū *fugimus. Decoquere corpus, atq; exinanire sudoribus, inutile simul delicatumq; credimus. Cetera proiecta redierunt: ita tamen, vt quorum abstinentiam interrupi,* modū seruem, & quidem abstinentiæ proximiorē, nescio an difficiliorem: quoniam quædam abscinduntur faciliùs animo, quàm temperantur. Quoniam cœpi tibi exponere, quantum maiore impetu ad philosophiam iuuenis accesserim, quàm senex pergam, non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagoræ iniecerit Socion. Disserebat quare ille animalibus abstinuisset, quam postea Sextius, &c. His instinctus abstinere animalibus cœpi: & , anno peracto, non tantum facilis erat mihi consuetudo, sed dulcis. Agitatiorem mihi animum esse credebam; nec affirmauerim, an fuerit. Quæris, quomodo desierim? In Tiberij Cæsaris Principatum iuuentæ tempus inciderat*, alienigenarum sacra mouebantur. Sed inter argumenta superstitionis ponebatur, quorundam animalium abstinentia. Patre itaque meo rogante; qui non calumniam timebat, sed philosophiam oderat; ad pristinam consuetudinem redij: nec difficulter mihi, vt inciperem melius cœnare, persuasit. Laudare solebat Attalus culcitam, quæ resisteret corpori: tali vtor etiam senex, in qua vestigium apparere non solet. Hæc retuli, vt probarem tibi, quàm vehementes haberent tyrunculi impetus primos ad optima quæque, si quis exhortaretur illos, si quis impelleret.*

* Meo loco apud D. Hieronymum in Catalogo Ecclesiast. scriptorum legitur; *Sotionis.*

* Quæ tamē pluris Romę quàm aurū. Vnde intelligitur iocus Martialis lib. XIII. *Argentū atq. aurum facile est togamque lenamq. Mittere; boletos mittere difficile est.*

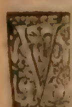
* Non lotionem frigidę, sed thermas. vide inf. c. 9.

* Sic lego, pro *modò.*

* Hæc de Christianis sunt intelligenda; licet eos cum Iudæis confundat; quæ erat illorum opinio, vt ex Tacito liquet.

De

De vita sub Caio Caligula. CAP. VI.

T *ad virilem ætatem peruenit, caussas egit, & magni fieri cœpit eius eloquentia (teste Suetonio); & parum abfuit, quin illi exitium ea gloria adferret. Nam (ita scribit Dion lib.* LIX. *& ex eo Xiphilinus in Caio) L. Annæus Seneca omnes sui temporis Romanos, multosq́ alios sapientia superans, nullo suo peccato, ac ne suspicione quidē peccati, penè neci datus fuit: sed quia caussam quandam præsente Caio in Senatu egregiè egisset. iam tamen damnatum Caius dimisit, fidem scorto cuidam, quo* vtebatur, adhibens, Senecam tabe laborare, nec diu superuicturum affirmanti. Quod & verum erat, vt patet ex epist. ad Lucill.* LXXIX., *& ego eo faciliùs creditum existimo, quòd frugalitate & studiorum assiduitate macilento & extenuato corporis habitu foret. Iuuenis volumen edidit, de Motu terrarum, cuius meminit lib.* VI. *Natural. quæstion. cap. 4. Scripsit & imperante Caio Consolationem ad Marciam, si modò Senecæ illa, vt puto. Sera sanè consolatio sit, si in posteriora tempora referas.*

Apud Dionem & Xiphilinũ corruptè legitur [illegible].

*Ipse scilicet Caius.

De vita sub Claudio Imp. CAP. VII.

VO *tempore ad rempub. accesserit, nondum inuestigando potui eruere: putarim Caio imperante honores ambire cœpisse. Postea quidem in Corsicam, primo Claudij imperij anno, functus iam Quæstura, pulsus fuit. exsilij caussam Dion tradit hanc, lib.* LX. *& ex eo Xiphilin. in Claudio. cùm Messalina, famosissimum illud Iuuenalis carminibus prostibulum, Iuliæ Germanici F. grauiter succenseret, quòd formæ suæ æmulam ferre nequiret, neque debitum sibi honorem exhiberi ab ea crederet, nescio quid etiam verita, quòd eum Claudio solam solere vidisset, illam extorrē egit, fictis cū alijs, tum adulterij criminibus: ea procella Senecam inuoluit, consciū, vt prætexebant, Iuliæ adulteriorū. Exsilij casum fortissimè pertulit; si credimus ipsi, & auctori,* Octauiæ; *vsus philosophiæ consolatione.*

Quid me potens Fortuna, fallaci mihi
Blandita vultu, sorte contentum mea,
Altè extulisti; grauiùs vt ruerem edita
Receptus arce, tótque prospicerem metus?
Meliùs latebam procul ab inuidiæ malis
Remotus, inter Corsici rupes maris:
Vbi liber animus, & sui iuris mihi
Semper vacabat studia recolenti mea
O quàm iuuabat, *&c.*

Octau. Act. 2

Suis ipse verbis cap. 4. ad Elbiam; Si ostendero, nihil me pati, propter quod possim dici miser—Ego mihi ipse satis placebo, quod inter eas res beatus ero, quæ solent miseros facere.—Ipse tibi indico, me non esse miserum: adyciam, quo securior sis, nec fieri posse miserum. Et ne iactare se gloriariq́; falsò putetur, plurimis validissimisq́; id argumentū totis octo sequentibus capitibus confirmat.

firmat. Tandem narrat, quid in Corsica egerit, quomodo se in rupibus illis
„ *gesserit; Qualem me cogites accipe, lætum & alacrem, velut optimis rebus.*
„ *Sunt autem optimæ, cùm animus omnis cogitationis expers, operibus suis va-*
„ *cat, & modò se leuioribus studiis oblectat, modò ad considerandam sui vniuer-*
„ *siq; naturam veri auidus insurgit. Terras primùm sitúmque earum quærit.*
„ *Deinde conditionem circumfusi maris, cursusq; eius alternos, & recursus.*
„ *tunc quicquid inter cælos terrasq; plenum formidinis interiacet, perspicit,*
„ *& hoc tonitribus, fulminibus, ventorum flatibus, ac nimborum, niuisq; &*
„ *grandinis iactu tumultuosum spacium. Tunc peragratis humilioribus ad sum-*
„ *ma prorumpit, & pulcherrimo diuinorum spectaculo fruitur, æternitatisque*
suæ *memor, in omne quod fuit, futurumq; est omnibus seculis vadit.* Cap. vlt.
lib. ad matrem. *O felicem exsulem! ô rupicem fortunatum!* Scripsit tum, ini-
tio Britannicæ expeditionis, etiam consolationem ad Polybium libertum Clau-
dij Imp. vnum ex Messalinæ mœchis, & ab eadem postea interfici iussum, si
Zonaras non fallit lib. 2. Annal. in Claudio, cuius & opes & petulantiam
Dion perstringit lib. LX, vt & Suetonius in Claudio cap. XXIIX. huic Sene-
ca, suis opinor id tribuens, quibus impurus iste tum obesse, vel prodesse poterat
plurimum, satis demissè blanditur, Consolat. ad Polybium cap. XXI. & XXV.
ipsi Claudio Imp, tam apertè adulatur, suasq; lachrymas, & fractum aduer-
sâ fortunâ animum ita profitetur, vt me pudeat nostri. Nihil enim vel Naso,
„ vel Cicero dixêre muliebrius. *Non recuso* (ait) *quicquid lachrymarum fortu-*
„ *næ meæ superfuit, tuæ affundere. Inueniam etiam nunc per hos exhaustos fle-*
„ *tibus domesticis oculos, quod effluat; si modò tibi futurum bono est.* Cap. XXI.
„ *Cogita, quàm non possit is alienæ vacare consolationi, quem sua mala occupa-*
„ *tum tenent: & quàm non facilè Latina ei verba homini succurrant, quem*
„ *Barbarorũ inconditus grauisq; fremitus circumsonat.* Cap. vlt. De Claudio
Imp. loquens, ostendit se spem reditus nunquam abiecisse. sic enim scribit; *Hic*
„ [*Claudius*] *Germaniam pacet, Britanniam aperiat, & patris triumphos du-*
„ *cat, & nouos: quorum me quoque spectatorem futurum, quæ ex virtutibus eius*
„ *primum obtinet locum, promittit clementia. Nec enim sic me deiecit, vt nollet*
„ *erigere: imò ne deiecit quidem, sed impulsum à fortuna, & cadentẽ sustinuit,*
„ *& in præceps euntem leuiter diuinæ manus vsus moderatione deposuit. De-*
„ *precatus est pro me Senatum, & vitam mihi non tantùm dedit, sed etiã petiit.*
„ *Viderit, qualem volet esse; æstimet causam meam: vel iustitia eius bonam per-*
„ *spiciet, vel clementia faciet bonam. vtrumque in æquo mihi eius beneficiũ erit,*
„ *siue innocentem me scierit esse, siue voluerit. Interim magnum miseriarum*
„ *mearum solatium est, videre misericordiam eius totum orbem peragrantem;*
„ *quæ cùm ex ipso angulo, in quo ego defossus sum, complures iam multorum an-*
„ *norum ruinâ obrutos effoderit, & in lucem reduxerit, non vereor ne me*
„ *vnum transeat. Ipse autem optimè nouit tempus, quo cuique debeat succurre-*
„ *re. ego operam dabo, ne peruenire ad me erubescat.* d. Consolat. ad Polyb. cap.
XXXII. *Ita accidit. nam post aliquod tẽpus Agrippina, cùm Claudio nupsis-*
„ *set; ne malis tantùm* (inquit Tacitus Annal. XII.) *facinoribus notesceret,*
„ *veniam exsilij pro Annæo Seneca, simul Præturam impetrat; lætum in pub-*
licum

* Videtur agnoscere animæ immortalitatẽ.

licum rata, ob claritudinem studiorum eius, vtq; Domitij pueritia tali magistro adolesceret, & consiliis eiusdem ad spem dominationis vteretur. quia Seneca fidus in Agrippinam memoria beneficij, & infensus Claudio dolore iniuriæ credebatur. Itaque reuersus nono Claudij anno, octauo verò exsilij sui, etsi magno desiderio Athenas tenderet (ait Schol. Iuuenalis) in palatium adductus, Neronis adolescentiæ regendæ, docendæq; curam suscepit. qua de re Suetonius; Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus est, Annæóque Senecæ iam tum Senatori in disciplinam traditus. Ferunt Senecam proximâ nocte visum sibi per quietem C. Cæsari præcipere, & fidē somnio Nero breui fecit, prodita immanitate naturæ; quibus primùm potuit experimentis &c. in Nerone cap. VII. idem Dion & Zonaras confirmant. Odium Claudij prudenti calliditate dißimulatum dum viueret, in mortuum Seneca impotenter effudit, edito libello, quem vulgò Ludum in mortem Cæsaris Claudij inscribunt; Dion verum titulum prodidit ἀποκολοκύντωσιν, quasi dicas de immortalitate fungo parta, Dion lib. LX. & Xiphilin. in Nerone. Ea verò Menippæa Satyra est, & frustra vir doctus ambigit, num Senecæ Philosophi sit. Porrò in Corsica scripsit, quæ exstant Epigrammata; & fortaßis librum, de tranquillitate animi. lib. Cùm mundus prouidentiâ regatur, quare multa mala bonis viris accidant. lib. de ira. lib. in sapientem non cadere iniuriam; ex quibus dolori suo medicinam faciebat. * Lilius.

De honoribus Senecæ. CAP. VIII.

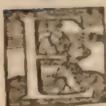

HONORES maximos geßit. Senatoriâ ante exsilium dignitate, Quæsturam functus fuit: Post exsilium Præturam adiecit, & Consulatū. Senatoriæ dignitatis auctores sunt Sueton. d. cap. VII. & Xiphilin. in Caligula, & Tacitus, qui equestri ordine emersisse docet vnà cum fratre Gallione, vt superiùs. Quæsturæ ipsemet meminit, Illa pro Quæstura mea gratiam suam extendit; consolat. ad Elb. cap. 16. neque Præturam aliter gesturus fuit; cuius ab Agrippina impetratæ, modò testem produxi Cornelium Tacitum. Consul extra ordinem creatus, vnà cum Trebellio Maximo, suffectus in locum P. Marij Celsi & L. Asinij Galli anno V.C. DCCCXIV. vt Vlpianus docet, & Iustinianus Imp. confirmat, ille l. 1. D. ad Trebellian. hic. §. restituta. institut. de fideicom. hereditat. Nec audiendi, qui negant. Nam quod Ausonius in gratiarum actione ad Gratianum Imper. scripsit; Diues Seneca, nec tamen Consul: rectè Vinetus de ordinario consulatu interpretatur. Non ergo Ausonius errauit: nec Vlpianus falsi reus agēdus. Zonaræ, ignorantiæ crassæ, diem potiùs dixerim; qui lib. 2. Annal. in Nerone Senecam facit militum Prætorianorum præfectum: quod perspicuè falsum est. nam Nerone regnante hoc munus penes Burrum, Feniúmque, postea penes Tigellinum fuit: nec vnquam militaribus negotiis se noster immiscuit, vt ex Tacito mox liquebit. Zonaram an decepit Dion, de Seneca & Burro perplexè loquens, & ambiguè inquiens alterum militiæ præfectum, alterum pueritiæ moderatorem fuisse, vt etiam nunc ex Xiphilini Nerone apparet?

An potiùs librarij Græci Senecæ & Burri nomina transposuerunt, & interpretem virum doctum deceperunt? hoc opinor, & Zonaræ contextum ita corrigendũ. Tergeminis ergo honoribus clarus Seneca: nec felicior vnquã Romana respub. nec latius imperium fuit, quàm primis illis Neroniani regni annis, quibus Senecæ consilia imperatoris in animo hærebant.

De gestis Senecæ, Nerone imperante. CAP. IX.

De Seneca & Burro, φρονιμωτάτω ἄνδρε καὶ δυνατωτάτω τῶν περὶ τὸν Νέρωνα ὄντε.

EX *Dione Xiphilinus prodidit Senecam sapientissimum virum, & maximæ apud Neronem auctoritatis fuisse; eiq; composuisse, quæ initio imperij tam in Senatu, quàm apud exercitum diceret; illaq; tanti fecisse Senatum, vt columnæ argenteæ inscribi iusserit, vt ea quotannis in creatione nouorũ Coss. legerentur, eâ gratiâ; vt velut ad amussim, iuxta ea præcepta rempub. quamoptimè regerent. Nero tum ætatis* XIX. *agebat annum, cùm imperij habenas suscepit; eodem ad illum Seneca lib. de Clementia scripsit, vt ex lib.* 1. *cap.* 9. *colligitur. Constat Agrippinam principiò omnia quæ ad Imperium spectabant administrasse, sed consilio Senecæ & Burri muliebrem potentiam infractam, ipsos autem omnem reip. curam in se deriuasse; quam quo ad vsque obtinuerunt, cuncta optimè & iustissimè administrata. Postmodum Nero, & voluptatibus, quibus se penitus immerserat, & assentatorum blandimentis corruptus, paulatim illorum monitiones negligere cœpit, & ad C. Caligulæ mores vitam suam instituere. Hæc Xiphilinus.*

διῴκησαν ἐφ' ὅσον ἐδυνήθησαν ἄριστα καὶ δικαιότατα.

» *Eadem Tacitus, cui plus tribuo; Ibatur (inquit) in cædes, nisi Afranius Bur-*
» *rus, & Annæus Seneca obuiam issent. Hi rectores imperatoriæ iuuentæ, &*
» *pari in societate potentiæ concordes diuersâ arte ex æquo pollebãt; Burrus mi-*
» *litaribus curis, & seueritate morum; Seneca præceptis eloquentiæ, & comita-*
» *te honestâ; iuuantes inuicem, quo faciliùs lubricam Principis ætatem, si vir-*
» *tutẽ aspernaretur, voluptatibus concessis retinerent. Certamen vtrique vnum*
» *erat, contra ferociam Agrippinæ; quæ cunctis malæ dominationis cupidinibus*
» *flagrans, &c. & mox subdit, monitu Senecæ, specie pietatis obuiam itum summo dedecori, ne Agrippina suggestum Imperatoris ascenderet, & vnà simul præsideret. Vocat etiam Burrum & Senecam, multarum rerum experientiâ cognitos: &, cùm Nero Burrum præfecturâ amouere destinasset, ope Senecæ dignitatem Burro retentam. Idem à Paride Agrippinâ accusatâ, missos ad eam Burrum & Senecam, vt de criminatione cognoscerent: in Suillij quoque damnatione Senecæ meminit. hæc Tacitus Annali* XIII. *Cluuius & Fabius Rusticus Neronis cum matre incestum, tantùm non patratum, Senecæ astu deiectum tradiderunt. Senecam necis Agrippinæ non ignarum fuisse, satis ex Tacito & Xiphilino apparet. Sed Romanus innuit parricidium Senecæ displicuisse; Igitur (inquit) longum* vtriusque silentium, ne irriti dissuaderent: & eo descensum credebant, vt nisi præueniretur Agrippina, pereundum Neroni*
» *esset. Pòst Seneca, hactenus promtior, respicere Burrum, ac si scitaretur, an*
» *militi imperãda cædes esset. Ille Prætorianos, &c. Lib.* XIV. *Annal. Græculus apertè Senecæ vbicunque potest detrahens, ait à permultis fide dignis hominibus*

* Senecæ & Burri.

nibus preditum, Senecam etiam incitasse Neronem ad parricidium; siue crimen à se deriuare cuperet, siue Neronem ad nefariam cædem perducere, vt eum quàm celerrimè Dij hominesq́ pessumdarent. ita Xiphilin. in Nerone. Idem inter rebellionis Britannicæ causas numerat; quòd cùm Seneca illis ad CCCC. aureorum millia, sub magnis vsuris credidisset, eam summam solidam magnâ vi atque violentiâ exegerit. Verùm neque Sueton. de hac defectione agens, in Nerone cap. 39. neque Tacitus, in Agricolæ vitâ, aut Annal. XIV. huius auaritiæ Senecam accusant. Cornelius quidem lib. XIV. ait auaritiam Britannos in bellum egisse; sed in vitâ Agricolæ eam auaritiam Procuratorum Britanniæ fuisse docet, quo munere Seneca functus non legitur, nec aßiduus Neroni fungi potuit. Suspicor Dionis commentum; etiam aliàs falsi. vt cùm scribit Senecam vnà cum Burro Neroni histrioniam facienti, vt magistrum astitisse, & dicenda suggeßisse, cumq́ dixisset, manibus & vestimẽtis applausisse, vt reliquos ad idem faciendum inuitaret: quod Tacitus expreßè soli Burro tribuit; Postremò ipse* scenam inscendit, multa cura tentans citharam • Nero.
& præmeditans, aßistentibus familiaribus. accesserat cohors militum, centuriones, tribuniq́, & mærens Burrus, ac laudans. Tuncq́ primùm conscripti sunt equites Romani, cognomento Augustanorum, ætate ac robore conspicui & pars ingenio procaces, alij in spe potentiæ. Hi dies ac noctes plausibus personare, &c. Lib. XIV. Annal. Si inter familiares Seneca adfuisset; non minùs illum, quàm inter milites Burrũ nominasset. Sed quis hic locus Senecæ? credo qui ceteros ludos aspernabatur; auidè alumni sui tantum dedecus aspexisset. potiùs obuiam iuisse Neroni, quantum potuit dehortatum, opiner. Si Neronis flagitiis assentari voluisset: non illi tyrannus mortis neceßitatem imperasset. Quid? quòd ipse Dio scribit, cùm haruspices Neroni respondissent interitum prodigia portendere, & suasissent in aliorum capita periculum auertere; & Nero statuisset multos interimere, prohibitum à Seneca, verè & prudenter suggerente; quamuis cædibus orbem exhauriret, successorem tamen eius interfici non posse. ita Xiphilin. in Nerone. At iam multum de illius potentia decesserat. Mors enim Burri (inquit Tacitus) infregit Senecæ potentiam: quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto; & Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, tanquam ingentes*, & priuatum supra modum euectas opes adhuc augeret; quodq́ studia ciuium in se verteret; hortorum quoque amœnitate & villarum magnificentiâ quasi Principem supergrederetur. Obijciebant etiam eloquentiæ laudem vni sibi adsciscere, & carmina crebriùs factitare postquam Neroni amor eorum venisset. Nam oblectamentis Principis palàm iniquum, detrectare vim eius equos regentis, illudere voces, quotiens caneret. Quem ad finem? Nihil in repub. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur. Certè finitam Neronis pueritiam, & robur iuuentæ adesse. exueret magistrum, satis amplis doctoribus instructus, maioribus suis. At Seneca, criminantium non ignarus, prodentibus iis quibus aliqua honesti cura, & familiaritatem eius magis aspernante Cæsare, tempus sermoni orat, & accepto, ita incipit: Quartus decimus annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum; octauus, vt imperium obtines. Medio

* Hæc gesta post quatuor primos impo ij Neronaui annos.

» temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, vt nihil felicitati
» meæ desit, nisi moderatio eius. Vtar magnis exēplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ.
» Atauus tuus Augustus M. Agrippæ Mytilenense secretum, C. Mæcenati
» Vrbe in ipsa velut peregrinum ocium permisit; quorum alter bellorum socius,
» alter Romæ pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus me-
» ritis, præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quàm
» studia (vt sic dixerim) in vmbra educata? è quibus claritudo venit, quòd iu-
» uentæ tuæ rudimentis adfuisse videor; grande huius rei pretium. at tu gratiam
» immensam, innumeram pecuniam dedisti; adeò vt plerumque intra me ipse
» voluam. Egóne equestri & prouinciali loco ortus proceribus ciuitatis annume-
» ror? Inter nobiles, & longa decora præferentes nouitas mea enituit? Vbi est
» animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit, & per hæc suburbana in-
» cedit, & tantis agrorū spatiis, tam lato fænore exuberat. Vna defensio occur-
» rit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed vterque mensurā impleuimus;
» & tu, quantum Princeps tribuere amico posset; & ego, quantum amicus à
» Principe accipere. Cetera inuidiam augent. quæ quidem, vt omnia mortalia,
» infra tuam magnitudinem iacet, sed mihi incumbit. mihi subueniendum est.
» Quomodo in militia, aut via fessus, adminiculum orarem: ita in hoc itinere
» vitæ senex, & leuissimis quoque curis impar, cùm opes meas vltra sustinere
» non possim, præsidium peto. Iube illas per procuratores tuos administrari, in
» tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam: sed traditis,
» quorum fulgore præstringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ sepo-
» nitur, in animum reuocabo. Superest tibi robur, & tot per annos nixum fasti-
» gij regimen. possumus seniores amici quietè respondere. Hoc quoque in tuam
» gloriā cedet: eos ad summa vexisse, qui & modica tolerarent. Ad quæ Nero,
» sic fermè respondit: Quod meditatæ orationi tuæ statim occurram, id primùm
» tui muneris habeo; qui me non tantùm præuisa, sed subita expedire docuisti.
» Atauus meus Augustus Agrippæ & Mæcenati vsurpare otium post labores
» concessit: sed in ea ipsa ætate, cuius auctoritas tueretur, quidquid illud & qua-
» lecunque tribuisset. attamen neutrum datis à se præmiis exuit. bello & pericu-
» lis meruerant. in his enim iuuenta Augusti versata est. Nec mihi tela & ma-
» nus tuæ defuissent in armis agenti. Sed, quod præsens conditio poscebat, ratio-
» ne, consilio, præceptis pueritiam, dein iuuentam meam fouisti. Et tua quidem
» erga me munera, dum vita suppetet, æterna erunt. Quæ à me habes, & fæ-
» nus, & horti, & villæ, casibus obnoxia sunt: ac licet multa videantur, plerique
» haud quaquam artibus tuis pares plura tenuerunt. Pudet referre libertinos,
» qui ditiores spectantur. Vnde etiam rubori mihi est, quod præcipuus caritate
» nondum omnes fortunâ antecellis. Verùm & tibi valida ætas, rebusq; & fru-
ctui rerum sufficiens, & nos prima imperij spacia ingredimur: * nisi fortè aut
te Vitellio ter consuli, aut me Claudio præponis. Sed quantum Volusio longa
parcimonia quæsiuit; tantum in te mea liberalitas explere non potest. Quin,
si qua in parte lubricum nostræ adolescentiæ declinat, reuocas; inornatúmque
robur subsidio impensius regis? Non tua moderatio, si reddideris pecuniam;
nec quies, si reliqueris Principem: sed mea auaritia, meæ crudelitatis metus in
ore

* Assentior am e.. & hoc loco quædā deesse, &, postponis, nō, præponis, legendum.

ore omnium versabitur. Quòd si maximè continentia tua laudetur: non tamen sapienti viro decorum fuerit, vnde amico infamiam parat, inde gloriam sibi recipere. His adijcit complexū & oscula, factus natura & consuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditiis. Seneca, qui finis omnium cum dominante, grates agit, sed instituta prioris potentiæ commutat: prohibet cœtus salutantium, vitat comitantes, rarus per vrbem, quasi valetudine infensa aut sapientiæ studiis domi attineretur. Hactenus Tacit. lib. XIV. Annal. Hac ego tempestate iactatum scripsisse puto lib. de beata vita, cuius cap. 17. & decem sequentib. inimicorum calumnias diluit. Veruntamen ne sic quidem delatorum insidiis se potuit eripere. Nam Romanus (auctore Tacito) secretis criminationibus incusauit Senecam, vt C. Pisonis socium: sed validiùs à Seneca eodem crimine perculsus est. Vnde Pisoni timor, & orta in Neronem insidiarum magna moles, sed improspera*. Sub idem tempus cùm iussu Neronis in Asia & Achaia nullo sacrilegij & rapinæ genere abstineretur, Seneca (vt fertur) quo inuidiam criminum à se auerteret, longinqui ruris secessum orauit; & postquam non concedebatur, ficta valetudine quasi æger neruis, cubiculum non egrediebatur. Tradidêre quidam venenum illi per libertum eius, cui nomen Cleonicus, paratum, iussu Neronis: vitatumq; à Seneca, proditione liberti, seu propria formidine, dum simplici victu, & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente aqua, vitam tolerat*. Campana deinde peregrinatione, Parthenopes amœna litora inuisit, vt narrat Lucillio, his verbis; *Nos vtrumque possumus. contenti sumus Baiis, quas postero die, quàm attigerā, reliqui, &c. Item; *Solui mari languido. erat sine dubio cælum graue sordidis nubibus; quæ ferè aut in aquam, aut in ventum resoluuntur: sed putaui tam pauca milia à Parthenope tua* vsque Puteolos surripi posse, quamuis dubio impendente cælo. Itaque quo celeriùs euaderem, protinus per altum ad Nesida direxi. Cùm iam eo processissem, vt mea nihil interesset, vtrùm irem an redirem: primò æqualitas illa, quæ me corruperat, periit. Nondum erat tempestas, sed iam inclinatio maris, ac subinde crebrior fluctus. Cœpi gubernatorē rogare, vt me in aliquo litore exponeret. Aiebat ille aspera esse & importuosa, nec quicquam æquè se in tempestate timere, quàm terram. Peiùs autem vexabar, quàm vt periculum mihi succurreret. Nausea enim me segnis hæc & sine exitu torquebat, quæ bilem mouet, nec effundit. Institi itaque gubernatori, & illum, vellet, nollet, coëgi, vt peteret litus. Cuius vt viciniā attigimus, non exspecto, vt quidquam ex præceptis Virgilij fiat,

Obuertant pelago proras, aut anchora

de prora iaciatur: sed memor artificij mei veteris, frigidæ cultor mitto me in mare, quomodo psychrolutam decet gausapatus. Quæ putas me passum dum per aspera erepo. (sic lego) dum viam quæro, dum facio? *Intellexi nō immeritò à nautis terram timeri. Incredibilia sunt quæ tulerim, cùm me ferre non possem. Illud scito Vlyssem non fuisse tam irato mari natum, vt vbique naufragia faceret: nauseator erat. Et ego quocunque nauigare debuero, vicesimo anno perueniam. vt primùm stomachum, quem scis non cum maris nausea effugere, collegi, vt corpus vnctione* recreaui; occepi mecum cogitare, quanta nos vitiorum nostrorū sequeretur obliuio, &c. Ibi prope Cumas Seruilij Vaciæ villam vidit:

In fine d. lib. XIV.

* Tacitus lib. XV.

* Epist. LI.

* Ep. LIIII.

* An Lucilius hic Parthenopæus fuit; an verò legendum, à Parthenope adusque; an integra linquenda lectio, & Lucilius Parthenopē versu celebrauit? hoc vltimum perplacet.

* Perperam vulgò; intellexit.

* Olei, non vnguentorum, his enim tota vita abstinuit.

vidit: Linterni in Scipionis villa restitit; vtramque nobis descripsit, ex vtraque, vitæ vtiles meditationes, elicuit, epist. LVI. *& epist.* LXXXVII. *In hoc ocio natus illi lib. de breuitate vitæ ad Paulinum. Habitauit aliquamdiu Baiis supra ipsum balneum, vbi innumera vocum genera, quæ auribus molestiam queunt adferre; sed animi quietem turbare, vel mentem philosophiæ intētam, distrahere nequiuerunt, vt ipse elegantißimis verbis epist.* LVII. *narrauit. Nihil toto itinere vel audiuit, vel vidit, vel perpessus fuit, quo non melior ipse fieri, & alios reddere conaretur. fauces illæ tenebricosæ, quibus etiam nunc Neapolim peruenitur, timoris, horroris, mortis contemplationem præstiterūt,*
" *Sic enim scribit; Cùm Baiis deberem Neapolim repetere, facilè credidi esse*
" *tempestatem, ne iterum nauim experirer: sed tantum tota viâ luti fuit, vt possim videri nihilominus nauigasse. Totum* athletarum fatum toto illo die mihi perpetiendum fuit. A ceromate nos aphe excepit in crypta Neapolitana. Nihil illo carcere longius, nihil illis faucibus obscurius; quæ nobis præstant, non vt per tenebras videamus, sed vt ipsas. Ceterùm etiamsi locus haberet lucem, puluis auferret, in aperto quoque res grauis & molesta. quid illic vbi in se volutatur, & cùm sine vllo spiramento sit inclusus; in ipsos, à quibus excitatus est, recidit. Duo incommoda inter se contraria simul pertulimus, quia eadem viâ, eodem die, & luto, & puluere laborauimus. Aliquid tamen illa obscuritas, quod cogitarē, dedit, &c. Epist.* LIIX. *Hoc eodem anno epistolas ad Lucillium ferme omnes, & lib. naturalium quæstionum composuit, Lecanio & Licinio Coss. quo Lugdun. Colonia incendio absumpta, vt patet ex epist.* 91.

*Toto die labor, sudor, puluis, defatigatio perferenda. Facetè autē sudorem luto mixtum *ceroma* Latinè vocat, Græci κήρωμα de aphe tallun tur lexicographi, qui cum pulueris sparsione confundunt, quæ ab aduersariis fit. Aphe enim (ἀφὴ) Latio donatum, significat illum dumtaxat puluerem, quo palæstritæ initio pugnæ inspergebantur vel à seipsis, vel à palæstræ præfecto, vt ceromate lubrici prehendi ab inuicem possint: de quo dumtaxat hî: Seneca loquitur, facetè admodum *aphen* vocans puluerem illius viæ, qui luto & sudore madidum conspersit. De pulueris alia conspersione, Acheloum apud Ouid. lib. 9. Metamorph. non de aphe, accipio; *Ille cauas hausto spargit me puluere palmas,*
Inque vicem fuluæ tactu flauescit harena. Id Græci κονίζειν dicunt. Plinius lib. 35. c. 11. *Dorippum qui Pancratio Olympia citra puluerem tactum (quod vocant aconiti) vicit: coniti, Nemea.* Malè vulgò, Græca enim Græcè scribenda, ἀκονιτὶ & κονιτὶ. Latini *sine puluere, & cum puluere vincere,* inquiunt: ab hoc posteriore, non verò à priore conspersionis genere.

De morte Senecæ. CAP. X.

B *hac peregrinatione reuersus, cùm ad vrbem substitisset, Nero, detectâ Pisonianâ coniuratione, in senem insontem sæuiit. Senecam (inquit Tranquillus) præceptorem ad necem compulit, quamuis sæpe commeatum petenti, bonisq; cedenti persanctè iurasset, suspectum se frustra, periturumq; potiùs quàm nociturum se ei. Tacitus secundum hoc Neronis parricidium disertißimè describit hunc in modū: Prior tamen Natalis totius coniurationis magis gnarus, simul arguendi peritior, de Pisone primùm fatetur. Deinde adijcit Annæum Senecam, siue internuncius inter eum Pisonemq; fuit, siue vt Neronis gratiam pararet; qui infensus Senecæ omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Item: Sequitur cædes Annæi Senecæ, lætißima Principi, non quia coniurationis manifestum compererat: sed vt ferro grassaretur, quando venenum non processerat. Solus quippe Natalis, & hactenus promsit: missum se ad ægrotum Senecam, vt viseret, conquerereturq; cur Pisonem aditu arceret, melius fore si amicitiam familiari congressu exercuissent. Et respondisse Senecam, sermones mutuos & crebra*

*crebra colloquia neutri conducere: ceterùm salutem suam incolumitate Pisonis inniti. Hæc ferre Granius Siluanus Tribunus Prætoriæ cohortis, & an dicta Natalis, suaq; responsa nosceret, percunctari Senecam iubetur. Is fortè an prudens, ad eum diem ex Campania remeauerat, quartumq; apud lapidem in suburbano rure substiterat. Illò propinquâ vesperâ tribunus venit, & villam globus militum sepsit. Tum ipsi, cùm Pompeia Paullina vxore, & amicis duobus epulanti, mandata Imperatoris edidit. Seneca missum ad se Natalem, conquestumq; nomine Pisonis, quòd visendo eo prohiberetur; se ratione valetudinis, & amore quietis excusauisse, respondit. Cur salutē priuati hominis incolumitati suæ anteferret, causam non habuisse. nec sibi promtum in adulationes ingenium. idq; nulli magis gnarum, quàm Neroni; qui sæpius libertatem Senecæ, quàm seruitium expertus esset. Vbi hæc à tribuno relata sunt Poppeâ & Tigellino coràm; quod erat sæuienti Principi intimum consiliorum; interrogat, an Seneca voluntariam mortem pararet. Tum tribunus nulla pauoris signa, nihil triste in verbis eius aut vultu deprehensum confirmauit. Ergo regredi, & indicere mortem iubetur. Tradit Fabius rusticus non eo, quo venerat, itinere reditum, sed flexisse ad Fenium præfectum, & exposit is Cæsaris iussis; An obtemperaret, interrogauisse; monitumq; ab eo, vt exsequeretur, fatali omnium ignauia. Nam & Siluanus inter coniuratos erat, augebatq; scelera in quorum vltionem consenserat. Voci tamen & aspectui pepercit. Intromisitq; ad Senecam vnum ex Centurionibus, qui necessitatē vltimam denunciaret. Ille interritus poscit testamenti tabulas; ac denegante Centurione, conuersus ad amicos; quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod vnum iam tamen & pulcherrimum habebat, imaginem vitæ suæ, relinquere testatur: cuius, si memores essent bonarum artium, famam tam constantis amicitiæ laturos. Simul lachrymas eorum, modò sermone, modò intentior in modum coërcentis ad firmitudinem reuocat, rogitans; Vbi præcepta sapientiæ? vbi tot per annos meditata ratio aduersum imminentia? cui enim ignaram fuisse sæuitiam Neronis? Neque aliud superesse, post matrem, fratremq; interfectos, quàm vt educatoris præceptorisq; necem adijceret. Vbi hæc atque talia, velut in commune, disseruit, complectitur vxorem, & paullulum aduersus præsentem formidinem mollitus rogat, oratq; temperaret dolori, ne æternum susciperet: sed in contemplatione vitæ per virtutem actæ, desiderium mariti solatiis honestis toleraret. Illa contrà, sibi quoque destinatam mortem asseuerat, manumq; percussoris exposcit. Tum Seneca gloriæ eius non aduersus, simul *amore, ne sibi vnicè dilectam ad iniurias relinqueret; Vitæ (inquit) delinimenta monstraueram tibi, tu mortis decus mauis. Non inuidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus constantia penes vtrosque par: claritudinis plus in tuo fine. Post quæ, eodem ictu ferro brachia exsoluunt. Seneca, quoniam senile corpus & paruo victu tenuatum lenta effugia sanguini præbebat, crurum quoque & poplitum venas abrumpit: sæuisq; cruciatibus defessus, ne dolore suo animum vxoris infringeret, atque ipse visendo eius tormenta ad impatientiam delaberetur, suadet in aliud cubiculum abscederet. Et nouissimo quoque momento suppeditante eloquentia, aduocatis scriptoribus pleraque tradidit, quæ, in vul-*

*Fortè timore.

» gus edita eius verbis, inuertere supersedeo. At Nero, nullo in Paullinam pro-
» prio odio, ac ne glisceret inuidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat. Hor-
» tantibus militibus serui libertiq; obligant brachia, premunt sanguinem incer-
» tum an ignaræ. Nam, vt est vulgus ad deteriora promtum, non defuere qui
» crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam sociatæ cum marito
» mortis petiuisse; deinde oblata mitiore spe, blandimentis vitæ euictam: cui ad-
» didit paucos postea annos, laudabili in maritum memoria, & ore ac membris
» in eum pallorem albentibus, vt ostentui esset multum vitalis spiritus egestum.
» Seneca interim durante tractu & lentitudine mortis, Statium Annæum diu
» sibi amicitiæ fide, & arte medicinæ probatum, orat prouisum pridē venenum,
» quo damnati publico Atheniensium iudicio exstinguerentur, promeret: alla-
» tumq; hausit frustra, frigidis iam artubus, & clauso corpore aduersus vim ve-
» neni; postremò stagnum calidæ aquæ introiit, respergens proximos seruorum
» addita voce, LIBARE SE LIQVOREM ILLVM IOVI LIBE-
» RATORI. Exin balneo illatus, & vapore eius exanimatus, sine vllo funeris
» sollemni crematur. In codicillis præscripserat, cùm etiam tum prædiues & præ-
» potens supremis suis consuleret. Fama fuit Subrium Flauium cum Centurio-
» nibus occulto consilio, neque tamen ignorante Senecâ, destinauisse, vt post oc-
» cisum ope Pisonis Neronē, Piso quoque interficeretur, tradereturq; imperium
» Senecæ, quasi insonti claritudine virtutum ad summum fastigium dilecto.
» Quin & verba Flauij vulgabantur; Non differre dedecori, si citharœdus di-
» moueretur, & tragœdus succederet. quia vt Nero cithara, ita Piso Tragico or-
» natu canebat. hæc Tacitus Annal. XV. Dion non immemor liuoris sui in bo-
nos, hanc tam illustrem mortem, quibus potest calumniis, denigrare conatur. Certò Senecam in Neronis necem coniurasse affirmat; quod Tacitus incertæ famæ adscribit. Addit Græculus Paullinæ necem inferre voluisse Senecam; & vt hominem imbecillo animo Neroni consuetudinē pristinam exprobrasse: nec priùs sibi mortem intulisse, quàm libellum, quem inchoarat, cæteraque scripta sua ipsemet emendasset. Attende, quid possit maleuolentia: non videt homo leuis se disparata dicere. si imbecillo animo necem tulit; qui fieri potest, vt tam ociosè id temporis scripta sua, non quædam, sed omnia recenseat; quædam inchoata perficiat? Si Neroni consuetudinem exprobrauit, eique insultauit; cur illi omnes opes ad ædificiorum cœptorum structuram reliquit? quod eodem loco huic Græculo excidit. Vide Xiphilin. in Dione. Obiit Seneca (vt dixi) vno post Lucanum anno, duobus ante D D. Petri & Paulli martyrium, iuxta D. Hieronymum. Vixit haudubiè plus annis sexaginta, cùm iuuentæ eius tempus in Tiberij principatum inciderit.

De

De habitu corporis & morbis eius.

Cap. XI.

VIT illi (vt ait Tacitus lib. XV.) paruo victu tenuatum corpus, &, vt ex ipsius epistolis didici, per varia morborum genera valetudine afflicta. Longum mihi* comitatum (inquit epist. LV.) dederat mala valetudo, repentè me inuasit. Quo genere, inquis? prorsus meritò interrogas, adeò nullum mihi ignotum est. vni tamen morbo quasi assignatus sum; quem quare* Græco nomine appellem nescio. satis enim aptè dici* SVSPIRIVM potest. Breuis autem valde, & procellæ similis impetus est: intra horam ferè desinit. quis enim diu exspirat? Omnia corporis aut incommoda, aut pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. Quid ni? aliud enim quidquid est, ægrotare est: hoc est animam agere. Itaque medici hãc meditationem mortis vocant. Facit aliquando spiritus* ille quod sæpe conatus est. Hilarem me putas hæc tibi scribere, quia effugi. Si hoc fine, quasi bona valetudine delector; tam ridiculè facio, quam ille quisquis se vicisse putat cùm vadimonium distulit. Ego verò & in ipsa suffocatione, non desij cogitationibus lætis ac fortibus acquiescere. Item epist. LXXIX. Vexari te distillationibus cerebri ac febriculis; quæ longas distillationes & in consuetudinem adductas sequuntur; eo molestius mihi est, quia expertus sum hoc genus valetudinis, quod inter initia contempsi. Poterat adhuc adolescentia iniurias ferre, & se aduersus morbos contumaciter gerere: deinde succubui, & eò perductus sum, vt ipse distillarem. ad summam maciem deductus, sæpe impetum cœpi abrumpendæ vitæ: patris mei indulgentissimi senectus retinuit. Cogitaui enim, non quàm fortiter ego mori possem, sed quàm ille fortiter desiderare non posset. Itaque imperaui mihi vt viuerem. aliquando enim & viuere, fortiter facere est. Quæ mihi tunc fuerint solatio dicam, si priùs hoc dixerim, hæc ipsa quibus acquiescebam, medicinæ vim habuisse. In remedium cedunt honesta solatia, & quicquid animum erexit, etiam corpori prodest. Studia mihi nostra saluti fuerunt. philosophiæ acceptum fero, quòd surrexi, quòd conualui. illi vitam debeo, & nihil illi minus debeo. Multum mihi ad bonam valetudinem contulerunt amici, quorum adhortationibus,* vigiliis, sermonibus alleuabar. Hæc Senecæ tabes, quam quisquis illa fuit mulier Caio Caligulæ narrauit, & ea loquacitate Senecam ex imminente nece eripuit, apud Dionem lib. LIX. & Xiphilin. in Caligula. Epist. CV. ita scribit; In Nomentanum meum fugi. quid putas? Vrbem? imò febrem, & quidem subrepentem. Iam manum mihi iniecerat. protinus itaque parari mihi vehiculum iussi, Paullinâ mea retinente. Medicus initia esse decebat motis venis, sed incertis & naturalem turbantibus modum. Exire perseueraui.—— Quæris ergo, quomodo mihi consilium profectionis cesserit? vt primùm grauitatem Vrbis excessi, & illum nidorem culinarum fumigantium;* quæ motæ, quidquid pestiferi vaporis obruerant, cum puluere effundunt; protinus mutatam valetudinem sensi. Quantum deinde adiectum putas viribus, postquam vineas attigi? in pascuum emissus, cibum meum inuasi. Repetiui ergo iam me. non permansit marcor ille corporis dubij

* Aegri molestiarum seriem pro comitatu habent. suspicor tamẽ vitiosam esse hanc vocem hoc loco. cur enim subdit, repentè me, &c.

* ἄσθμα.

* Sic Plinius vocat.

* Fortè, illud, vel potiùs dilendũ, ille.

* Mallem, officiis.

* Fortè; quæ quicquid nocilis.

» *dubij & malè cogitantis. Incipio toto animo studere. Contra hanc corporis*
» *imbecillis molestiam gestatione se vti alio loco tradidit, his verbis; A gestatio-*
» *ne cùm maximè venio, non minùs fatigatus, quàm si tantum ambulassem,*
» *quantum sedi. labor est enim diu ferri, ac nescio an eo maior, quia contra na-*
» *turam est: quæ pedes dedit, vt per nos ambularemus; oculos, vt per nos videre-*
» *mus. Debilitatem nobis induxêre delitiæ, & quod diu noluimus, posse desiui-*
» *mus. Mihi tamen necessarium erat concutere corpus; vt, siue bilis insederat*
» *faucibus, discuteretur: siue ipse ex aliqua causa spiritus densior erat, extenua-*
» *ret illum iactatio, quam profuisse mihi sensi. Epist.* LVI.

De religione & moribus Senecæ.

CAP. XII.

ONNVLLI *Senecam Christianum faciunt: sed mihi id non persuadent. imprimis, quia leuissimis coniecturis nituntur. nam quod D. Paulli amicitia sit vsus; parum ad hoc probandum facit. Gentilium namque amicitiam Apostolus non auersabatur, sed vt omnes lucrifaceret, omnia fiebat omnibus. Quod verò ad Epistolas illorum mutuas attinet, de iis postea videro. Præterea quamuis multæ sententiæ in libris eius occurrant, à Christiana lege non alienæ; commune hoc illi cum Platone, Hermete, & aliis Paganis; & haut pauciores fortaßis, plurimas certè, possim numerare fidei nostræ prorsus repugnantes. Animam (quod & Tertullianus vidit) humanam interire censuit non semel; & sicubi contrarium innuit, certè constat dubitasse ea de re; quæ nisi certa sit & indubitata, fidei Catholicæ nil loci relinquatur. Ridet vbique supplicia improborum post mortem. Sapienti nihil Diis opus affirmat, & sapientem Deo multis in rebus antepo-nit. Deo minimarum rerum prouidentiam adimit, & multa prorsus negligere contendit. Vnus an plures Dij sint, vt rem ambiguam, sub iudice relinquit. Deum mundi animam, ipsum mundum diuinum perfectißimumq́; animal perhibet. Paucis ante obitum diebus de Christiana religione agens, superstitionem alienigenarum appellat, epist.* CVIIII. *Moriens, ritu gentilium* IOVI LIBERATORI LIBAT. *hunc; qui mori certus, Christum profiteri vel non audet, vel non vult; i sodes, Christianum nuncupa. Sed (ait vir doctus) Tertullianus occultè nostrum vocat. Memoria laberis homo in Tertulliani lectione diligens. Ille non,* occultè nostrum, *sed* sæpe nostrum *vocat, lib. de anima. propter eam, quam dixi, causam, quia multa religioni nostræ congrua sæpe scribit. Si Christianum putasset Tertullianus; liberum illud & intrepidum, celandiq́; nescium pectus; ἁπλῶς sanè nostrum, non sæpe dumtaxat, dixisset. D. autem Hieronymus illum Ecclesiasticis scriptoribus annumerat, vt ipsemet significat; quia D. Paulli ad eum epistolæ circumferebantur, quibus Ecclesiastica historia lucis aliquid accipere videbatur. Et, si quia in Catalogo Ecclesiasticorum scriptorum à D. Hieronymo Seneca ponitur, Seneca Christianus est Hieronymo; profectò necesse sit, idem de Philone & Iosepho dicere. quod quis ferat? si sanctus Seneca, eam ob causam; iam nihil causa est, cur non*

Lib. de anima.

Laurent. la Barre in scholiis ad D. Lini lib. de passione D. Paulli.

&

& Origenes, & Tertullianus, & Nouatus hæreticus, sancti: quod impium sit dicere: hos tamen omnes eo in libro recenset Hieronymus. Denique D. Augustinus apertè lib. 6. de Ciuitate Dei cap. 10. & 11. nos docet, non auersum quidem Senecam, nec hostili erga Christianos animo præditum, ethnicum tamen fuisse. quod verissimum puto. Nunc de moribus eius videamus; quos cùm perpendo, rectè Lucretium cecinisse intelligo; lib. v. de rerum natura;

——inuidiâ vt fulmine summa vaporant.

non desunt enim, qui Aristidem, Miltiadem, Catonem, Socratem, Platonem sugillent. Nec defuit qui Senecam bipedum nequissimum fuisse, & mortalium sceleratissimum, persuadere conetur. Is Dion est: cetera diligens historicus; Cassio, Bruto, Ciceroni, Senecæ, bonis omnibus, animi vitio palàm iniquus. ex eo, hæc Xiphilinus; ἐνεκλήθη δὲ καὶ ὁ Σενέκας ἄλλ' ἄττα καὶ ὅτι τῇ Ἀγριππίνῃ συνεγίνετο. οὐ μόνον δὲ καὶ ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πάντα τὰ ἐναντιώτατα οἷς ἐφιλοσόφει ποιῶν ἠλέγχθη, & quæ sequuntur. pudet enim pigétque tantæ impudentiæ. ait cum aliis Senecam reum multorum criminum factum, potissimùm quòd cum Agrippina id quod mœchi solent. Vellem alia illa crimina expressisset; quorum ne minimam quidem suspicionem apud ceteros scriptores deprehendas. illam sanè cum Agrippina consuetudinem solus Dion somniauit, quæ non facit ad mores Senecæ. si vnum quempiam Græculum dixisse sufficiat, ad hominis grauissimi & continentissimi damnationem; quæ sedes innocentiæ secura relinquetur? Sed ne confinxisse putes, subiungit, in aliis etiam plerisque non hac tantùm in re, mores à doctrina, vitam eius à philosophiæ præceptis discrepasse. Audite ergo quibus in rebus Seneca sapientiæ fucum fecerit. Qui tyrannidē (inquit) improbabat, Tyranni præceptor erat. Quasi, cùm curam Neronis suscepit, Nero tyrannidem exercuerit: aut accepto à Nerone imperio, liberum vel honestum Senecæ fuerit, aliquâ spe melioris frugis reliquâ, iuuentutem Principis destituere, vt medio mari nauis ventis ac procellis agitantibus à gubernatore deseritur. Statim vt Neroni erudiendo in palatium adductus (vtor verbis docti & antiqui comm. in Iuuenalē) sæuum immanemq. & sensit citò & mitigauit: inter familiares solitus dicere, non fore sæuo illi leoni, quin gustato semel hominis cruore, ingenita rediit sæuitia. prudentis & prouidi fuit prævidere; sapientis malum differre quamdiu potuit consilij viribus. Sed amissa spe omni, Nerone in nullū non vitium ruente, relinquere tyrannū debuit. quid, quæso, sibi ad summam diligentiam reliqui fecit, vt otiosum secessum impetraret? quem non lapidem mouit, vt se curis palatinis eriperet? Aulicos reprehendebat. meritò. ipse à palatio non recedebat. inuitus retinebatur. Reginas colebat & libertos, aliquorum etiam laudationes scribebat. Immane facinus, eos qui in Principis aulâ gratiâ & potentiâ excellunt, bonis artibus colere, deq; illis, absque dedecore, quàm optimè mereri. Scire debuit Dion, inter adulatorem, & officiosum hominem multum interesse: aut si non ignorauit, oportuit ostendere Senecam vitiositate illorū non offensum; quidquid agerent approbasse, peccata laudasse, ad virtutem illos non exstimulasse. Si sapientes à Principum familiaritate remoueas, si probos & insontes ab

ab aulâ iubeas exulare; virtutes vnà, artesq́ bonas omnes è palatio expelles. Mox vitia & pessima quaeque morum inuadent regiam, inde in vniuersam rempub. diffundentur. Diuitias immensas sibi, diuitiarum contemptor, parauit, censum septuagies quinquies centenûm millium aureorum: acerbus accusator luxus, quingentos lectulos cedrinos, pares ac planè similes, pedibus fultos eburneis, possidebat; tot lectulis comessabatur. *Non negauerim, quae de diuitiis Senecae, & Dion, & Iuuenalis, & reliqui; deq́ supellectilis varietate, de domesticis ornamentis, de hortis, de villis, de fœnore. Miror potiùs exactum Dionis calculum. dicas illum à rationibus Senecae fuisse: lectulorum numerum, modumq́ digitis mensum; pecuniarũ summam ita subduxisse, ne vnus quidem vt illum teruncius fugerit. Et quis illi non credat? Sed ipse Seneca respondeat, suã per se causam nunc agat. egit enim*
» *disertissimè olim, lib. de vita beata cap.* XVII. *his verbis; Si quis itaque ex istis,*
» *qui philosophiam cõlatrant, quod solent, dixerit, Quare ergo tu fortiùs loque-*
» *ris, quàm viuis? Quare superiori verba summittis, & pecuniam necessarium*
» *tibi instrumentum existimas, & damno moueris, & lachrymas audita coniu-*
» *gis aut amici morte demittis, & respicis famam, & malignis sermonibus tan-*
» *geris? Quare cultius rus tibi est, quàm naturalis vsus desiderat? Cur non ad*
» *praescriptum tuum cenas? Cur tibi nitidior supellex est? &c.* multis tandem
» enumeratis, qualia Dion obiicit. *Adiuuabo postmodum conuitia (inquit)*
» *& plura mihi quàm putas obiiciam. Nunc hoc respondeo tibi. Non tanquam*
» *sapiens, sed solùm vt maleuolentiam tuam pascam. Nec erro. Exigo itaque à*
» *me, non vt optimis par sim, sed vt malis melior. Hoc mihi satis est, quotidie*
» *aliquid ex vitiis meis demere, & errores meos obiurgare. Non perueni ad sa-*
» *nitatem, ne perueniam quidem. Delinimenta magis quàm remedia podagrae*
» *meae compono: contentus, si rariùs accedit, & si minùs fera minatur. Vestris*
» *quidem pedibus comparatus debilis, cursor sum.* Cap. XVIII. *Haec pro me non*
» *loquor. Ego enim in alto vitiorum omnium sum, sed pro illo cui aliquid actum*
» *est. Aliter, inquit, loqueris, aliter viuis. Hoc per malignissima capita, & opti-*
» *mo cuique inimicissima Platoni obiectum est, obiectũ Epicuro, obiectum Ze-*
» *noni. Omnes enim isti dicebant, non quemadmodum ipsi vixerunt, sed quem-*
» *admodum ipsis viuendum esset. De virtute, non de me loquor: & cùm vitiis*
» *conuicium facio, imprimis meis facio. cùm potuero, viuam quomodo oportet.*
» *—Exspectabo scilicet, vt quicquam maleuolentiae inuiolatum sit, cui sacer nec*
» *Rutilius fuit, nec Cato. Cur & aliquis non istis nimis diues videatur, quibus*
» *Demetrius Cynicus parum pauper est?* —Cap. XIX. *ad nomen magnorum*
» *ob aliquam eximiam laudem virorum, sicut ad occursum ignotorum hominum*
» *minuti canes, latratis* ——Cap. XXI. *Vos quidem qui virtutem, cultoremq́*
» *eius odistis, nihil noui facitis. Nam & solem lumina aegra formidant, & auer-*
» *santur diem splendidum nocturna animalia, quae ad primum eius ortum stu-*
» *pent, & latibula, &c.* ——*Nec enim se sapiens indignum vllis muneribus*
» *fortuitis putat. Non amat diuitias, sed mauult. Non in animum illas, sed in*
» *domum recipit: nec respuit possessas, sed continet, & maiorem virtuti suae ma-*
» *teriam subministrari vult.* Cap. XXII. *Quid autem dubij est, quin maior ma-*

teria

teria sapienti viro sit animum explicandi suum in diuitiis, quàm in pauperta- "
te? &c.——Mihi diuitiæ si effluxerint, nihil auferent, nisi semetipsas: tu "
stupebis, & videberis tibi sine te relictus, si illæ à te recesserint. Apud me di- "
uitiæ aliquem locum habebunt: apud te summum. Ad postremum diuitiæ meæ "
sunt: tu diuitiarum es. Cap. XXIII. *Desine ergo Philosophis pecuniam inter-* "
dicere. Nemo sapientem paupertate damnauit. Habebit Philosophus amplas "
opes, sed nulli detractas, nec alieno sanguine cruentas, & alia multa quæ ad- "
dit huiusmodi, dignissima quæ & litteris scribantur aureis, & in cedro asseruentur. *Vno etiam verbo apud Tacitum respondet, non licuisse sibi liberalitati Principis resistere. Laudabat ille ex animo acernos & viles lectulos Tuberonis epist.* XCVI. *&* CX. *&* CXX. *cenabat cedrinis, tribuens id consuetudini, tribuens reipub., tribuens Imperatori, tribuens summis quos gerebat honoribus. Mihi profectò, cùm in tantis opibus, tam parum illis irretitum animum, tam parcum victum considero, vehementer illa laudem Senecæ augere videntur. O magnum virum, qui tales diuitias non magni fecit! iniurius illi sum. contemsit, atque, quantum potuit, abiecit. plus est diuitias possessas alteri concedere, quàm illas initiò datas repudiare. plures inuenias, qui facilè diuitiis careant, quàm qui adeptas, & in tuto collocatas, amittere atque abijcere valeant.* Attamen ex his ait Dio omnia quæ his consentanea sint, quæque Seneca libidinosè egerit, posse deprehendi. *Vtrius hominis. diuites ergo cuncti libidinosi, & opes haberi sine nequitiâ, sine libidine nequeunt. Qualem ego te, Dion, putem, qui locupletem te alibi fateris, & hoc loco diuitias vitiorum necessitatem indicere contendis?* Addit feminam illustrissimam sibi matrimonio copulasse. *fatemur. consularem hoc virum, Imperatoris præceptorem, sapientia, dignitate, opibus præstantem decebat. Libertinam credo Dion aliquam, vel de tunicato popello ducere maluisset. En quò præcipitem egerit impotens maledicentia. Et huic soli credā nugatori, tam nefarium fuisse Senecam, vt eo crimine delectaretur, atque in id Neronem induceret, quod grauissimè epist.* XCVI. *detestatur? Vnde tanta tam subitò morum in deterius commutatio? hoc illum facere; qui neque osculi, neque vnà accumbendi potestatem Neroni facere sit solitus? Sed ego ridiculus, qui his refellendis insistam. Dixisse sufficeret; Improbum Senecam Dio affirmat; negant ceteri; quibus credendum? Suetonius sæpe à Nerone commeatum orasse, sæpe illi facultatibus cessisse affirmat. idem Tacitus testatur. en auaritiam & cupiditatem. Addit Cornelius, bonas artes; Neronis autem aurigationes, & histrioniam ceteraq. inquinamenta palàm improbasse; multos libertinos eo tum ditiores fuisse; quamprimum potuit, instituta prioris potentiæ commutasse; comitantes vitasse; salutatorum cœtus probibuisse; simplici victu, agrestibus pomis & profluente aqua vitam tolerasse; illum tot lectulorum dominum, tam prodigum comessatorem, cum vxore & duobus dumtaxat amicis epulatum; non fuisse illi promtum in adulationes ingenium; sæpius Neronem libertatē eius, quàm seruitium expertum; morte nunciatâ, nihil à tribuno in verbis eius, aut vultu terroris, nulla pauoris signa deprehensa; necessitatem vltimam interritum excepisse; imaginem vitæ suæ, vt quid pulcherrimum & singulare, amicis suis reli-*

reliquisse; eorum lachrymas modò sermone, modò increpatione repreßisse; nouißimo quoque momento aduocatis scriptoribus multa dictasse, quæ diu postea in ore & manibus omnium versata fuerint; paruo victu tenuatum illi corpus fuisse; scilicet idoneum (si voluisset) sceleribus, quæ mendax Græculus affingit: In codicillis adhuc præpotentem & prædiuitem, ne vllo funeris sollemni efferretur perscripsisse. d. lib. XIV. *&* XV. *Annal. An non hæc animum omnis superbiæ, ambitionis, cupiditatis, adulationis & luxuriæ expertem testantur? an non hominem paucis contentum, frugalem, sobrium, fortem, &, vno dicam verbo, verè sapientem conuincunt? quid? quòd erupit inuito Dioni veritas, cùm* φρονιμωτάτον *(vt diximus) appellauit? D. Hieronymus lib. de viris illustribus, continentißimæ vitæ, vocat. Plinius lib.* 14. *Nat. hist. c. 4. magno quidem pretio Palæmonis cuiusdam vineam emisse tradidit, omni tamen conuitio abstinet. Delectabatur vineis Seneca, abstemius tamen penè, tam exiguo vtebatur. eo pertinet illud epist.* LV. *Multum virium sibi acceßisse postquã vi-*
» *neas attigit; & lib. 3. nat. quæst. cap. 7. Ego tibi vinearum diligens fossor af-*
» *firmo. Virtutum indicia & notæ paßim in scriptis occurrunt.* Humilitatis,
» *cùm scribit; Non de me nunc tecum loquor; qui multum ab homine tolerabili,*
» *nedum perfecto, absum: sed de illo in quem fortuna ius perdidit.* epist. LVIII.
» *Non perueni ad sanitatem, ne perueniam quidem.* de beata vita cap. XVII.
» *cùm vitiis conuicium facio, imprimis meis facio.* cap. XVIII. & ibidem, *Ego*
» *enim in alto vitiorum omnium sum.* fortitudinis & constantiæ, epist. LV.
» *ego verò & in ipsa suffocatione, non desij cogitationibus lætis ac fortibus ac-*
» *quiescere.* Attentæ & quæ distrahi non poterat contemplationis, *qualem in paucis deprehendas Therapeutis*, epist. LVII. *quam cùm lego, me meæ pudet diuagationis.* Vitatæ superfluæ curiositatis; *quæ sanè nos animi facultates,*
» *errabundum pecus, cogere non sinit*; epist. LXXVIII. *Subitò nobis (inquit)*
» *hodie Alexandrinæ naues apparuerunt, quæ præmitti solent, & nunciare se-*
» *cuturæ claßis aduentum, tabellarias vocant. Gratus illarum Campaniæ aspe-*
» *ctus est. Omnis in pylis Puteolorum turba consistit. In hoc omnium discursu*
» *properantium ad litus, magnam ex pigritiâ meâ sensi voluptatem, quòd epi-*
» *stolas meorum accepturus, non properaui scire, quis illic esset rerum mearum*
» *status, quid adferrent.* Addit, vnde colligas, etiam à senili ætate absuisse
» proprium senectutis vitiũ, auaritiam; *Olim iam mihi nec perit quicquam,*
» *nec acquiritur. Hoc, etiam si senex non essem, fuerat sentiendum. Nunc verò*
» *multo magis, quia quantulumcunque haberem, tamen plus iam mihi superesset*
» *viatici, quàm viæ.* d. epist. LXXVIII. Auiditatem discendi, & aliquem semper in virtute ac doctrina progressum faciendi, *testatur illa ad Lucilium*
» *epist. qua; Inimicitias (inquit) mihi denuncias, si quicquam ex his, quæ quoti-*
» *die facio, ignoraueris. Vide quàm simpliciter tecum viuam; hoc quoque tibi*
» *committam. Philosophum audio, & quidem quinctus iam dies abiit ex quo in*
» *scholam eo, & ab octauâ disputantem audio. Bona, inquis, ætate. Quid ni bo-*
» *na? Quid autem stultius est, quàm quia diu non didiceris non discere? quid*
» *ergo? idem faciam, quod trossuli, & iuuenes? Bene mecum agitur, si hoc vnum*
» *senectutem meam dedecet. Omnis ætatis homines hæc schola admittit: in hac*
senescα-

senescamus, vt iuuenes sequamur. In theatrum senex ibo, & in circum deferar, & nullum par sine me depugnabit; ad Philosophum ire erubescam? Tamdiu discēdum est, quamdiu nescias, & , si prouerbio credimus, quamdiu viues. Nec vlli rei hoc magis conuenit, quàm huic; tam diu discendum est quemadmodum viuas, quàm diu viuis. Ego tamen hic & aliquid doceo. quæris, quid doceam? etiam seni esse discendum. epist. LXXVII. Frugalitas & abstinentia iuuenilis ætatis *superiùs narrata nobis fuit* : idem senex factitauit, *si non omni, magna ex parte, Thermis calidioribus semper abstinuit : iuuenis planè frigida, senex tepida abluebatur. In omnem (inquit) vitam* balneum fugimus. decoquere corpus atque exinanire sudoribus, inutile simul delicatumq́; credimus.* epist.109. *Memor artificij mei veteris, frigidæ cultor mitto me in mare, quomodo psychrolutam decet gausapatus.* epist. LIV. *Singulos dies tibi meos, & quidem totos indicari iubes. Bene de me iudicas, si nihil esse in illis putas, quod abscondam —— Hodiernus dies solidus est, nemo ex illo quicquam mihi eripuit. totus inter stratum lectionemq́; diuisus est. Minimum exercitationi corporis datum. Et hoc nomine ago gratias senectuti, non magno mihi constat: cùm me moui, lassus sum. hic autem est exercitationis, etiam fortissimis, finis.* Progymnasios meos quæris? Vnus mihi sufficit Earinus, puer, vt scis, amabilis; sed mutabitur, aliquem tam teneriorem quæro. Hic quidem ait nos eandem Crisin habere, quia vtrique dentes cadunt. Sed iam vix illum assequor currentem, & intra paucissimos dies non potero. Vide quid exercitatio quotidiana proficiat. Citò magnum interuallum fit inter duos diuerso itinere euntes. eodem tempore ille ascendit, ego descendo: nec ignoras quanto ex his velocius alterum fiat. Mentitus sum. iam enim ætas nostra non descendit, sed cadit. Quomodo tamen hodiernum certamen nobis cesserit, quæris? quod rarò cursoribus euenit Hieram fecimus. Ab hac fatigatione magis, quàm exercitatione, in frigidam descendi : hoc apud me vocatur parum calda. Ille tantus psychrolutes, qui kal. Ianuar. in euripum saltabam : qui anno nouo, quemadmodum legere, scribere, dicere aliquid, sic auspicabar in Virginem desilire: primùm ad Tiberim transtuli castra, deinde ad hoc solium; quod, cùm fortissimus sum, & omnia bona fide fiunt, sol temperat. non multum mihi ad balneum superest. Panis deinde siccus, & sine mensa prandium, post quod non sunt lauandæ manus. Breuissimo somno vtor, & quasi interiungo. Satis est mihi vigilare desiisse. aliquando dormisse nescio, aliquando suspicor. Ecce Circensium obstrepit clamor, subitâ aliquâ & immensâ voce feriuntur aures meæ : nec cogitationem meam excutiunt, nec interrumpunt quidem. fremitum patientissimè fero. multæ voces & in vnum confusæ, pro fluctu mihi sunt, aut vento siluam verberante, & ceteris sine intellectu sonantibus. Quid ergo est? nunc cui animum adiecerim, dicam. superest ex hesterno mihi cogitatio.* epist. LXXXIIII. Item, *Malè mihi esse malo, quàm molliter. —— vtraque res detestabilis est, & contractio & torpor. Puto æquè, in odoribus qui iacet, mor-*

* Calidum intellige.

* Hinc colligo Romanis in vsu fuisse seruulos, qui se præcurrentes dominis imitabantur, & quasi subsequebantur, & hos progymnasios dictos; ignotū lexicographis & Calepinis no[n] uēt quod nolim cū Gymnasta vel Gymnasiarcho confundi. Earinū ergo Seneca iam adolescētem nimis velociter & strenuè se gerentem, subsequi senex nequibat. hoc queritur. Quod de *Hiera* addit, scio quid de sacro seu laborioso cursu viri docti, sed (nisi fallor) extra propositum, Coniicio, *Hieram fecimus*, hoc est, quicquid ciborum in corpore erat concoximus, optimum condimentum famem paramus. nam hira ieiunium intestinum Festo. Euripi, domestici sunt aquæductus, de quibus Cicero 1 de legibus, Plinius, Vitruuius, & alij. Virginem accipio non publicam aquam, de qua Martialis lib.7. epigr. ad Atticum, & Frontinus lib.1. de aquæduct. sed quinariam aliquam horti Senecæ (quales concedi Principis beneficio consueuisse idem Frontinus lib.1.) ex Virgine aqua deriuatam.

tuus est, quàm qui rapitur vnco. Otium sine litteris, mors est, & viui hominis sepultura. Epist. LXXXIII. *Solebat lectionem stilo, stilum lectione interrumpere, vt ex quadam epistola didici, vbi scribit; Itinera ista, quæ segnitiem mihi excutiunt, & valetudini prodesse iudico, & studiis. Quare valetudinem adiuuent, vides. cùm pigrum me, & negligentem corporis litterarum amor faciat, aliena opera exerceor. studio quare prosint, indicabo. à lectione non recessi. sunt autẽ (vt existimo) necessaria. primùm ne sim me vno contentus. deinde vt, cùm ab aliis quæsita cognouero, tum & de inuentis iudicẽ, & cogitem de inueniendis. Alit lectio ingenium, & studio defatigatum, non sine studio tamen, reficit. Nec scribere tantum, nec tantum legere debemus. Altera res contristabit & vires exhauriet, de stilo dico; altera soluet, ac diluet. Inuicem hoc illo cõmutandum est, & alterum altero temperandum; vt quicquid lectione collectum est, stilus redigat in corpus. Apes, vt aiunt, debemus imitari, &c.* Epist. LXXXV. *Quomodo sit iter facere solitus, quot impedimentis, quo comitatu, videte; Hoc me (inquit) iter docuit, quàm multa haberemus superuacua, & quàm cum facili iudicio possemus deponere; quæ, si quando necessitas abstulit, non sentimus ablata. Cum paucissimis seruis, quos vnum vehiculum capere potuit; cum paucissimis rebus, nisi quæ corpore nostro continebantur, ego & Maximus meus biduum iam beatissimũ agimus. Culcitra in terra iacet, ego in culcitra. ex duabus penulis, altera stragulũ, altera opertorium facta est. De prandio nihil detrahi potuit: paratum fuit non magis horâ, nusquam sine caricis, nusquã sine pugillaribus. Illæ, si panem habeo, pro pulmentario sunt; si non, pro pane: quotidie mihi* annum nouum faciunt; quem ego faustum & felicem reddo bonis cogitationibus, & animi magnitudine, qui nunquã maior est, quàm vbi aliena seposuit, & fecit sibi pacem, nihil timendo; fecit sibi diuitias, nihil concupiscendo. Vehiculum, in quod impositus sum, rusticum est. Mulæ viuere se ambulãdo testantur: mulio excalceatus, non propter æstatem. vix à me obtineo, vt hoc vehiculum velim videri meum. Durat adhuc peruersa recti verecũdia: quotiens in aliquem comitatum lautiorem incidimus, inuitus erubesco. quod argumentum est, ista quæ probo, quæ laudo, nondum habere certam fidem & immobilem. Qui sordido vehiculo erubescit, pretioso gloriabitur. Parum adhuc profeci. nondum audeo frugalitatem palàm ferre: etiam nunc curo opiniones viatorum.* Epist. LXXXIIX. *Parentes omni obsequio coluit, vxorẽ tenerè amauit. nam patris causâ vitam se produxisse, vxoris gratiâ valetudinis magnam habuisse rationem, testatur* Epist. LXXIX. & CV. *Erga amicos tanta beneuolentia, vt mortes eorum nimis molliter ferre videretur, & inter eorum exempla esset, quos mæror superauit. Hæc (inquit) tibi scribo, is qui Annæum serenum carissimum mihi, tam immodicè fleui; vt, quod minimè velim, inter exempla sim eorum, quos dolor vicit. hodie tamen factum meum damno, & intelligo, maximam mihi causam sic lugendi fuisse, quòd nunquam cogitaueram mori eum ante me posse, &c.* Epist. LXIV. *Veterum scriptorum non satis æquum æstimatorem fuisse, Suetonius significat, in Nerone cap. 52. & apertè scribit Quinctilianus.*

* Alludit ad morem Kal. Ian. Caricas sibi mutuo mittendi, de quo Ouidius 1. Fastor.

De

De Scriptis Senecæ. CAP. vltimum.

ACTANTIVS *Senecam Stoicorum acutißimum vocat, lib. 2. Instit. cap. 9. Quinctiliani censura accuratior, nescio an verior; Ex industria (inquit) Senecam in omni genere eloquentiæ versatum distuli, propter vulgatam falsò de me opinionem, qua damnare eum, & inuisum quoque habere sum creditus. Quod accidit mihi, dum corruptum, & omnibus vitiis fractum dicendi genus, reuocare ad seueriora iudicia contendo. Tum autem solus hic in manibus adolescentium fuit. quem non equidem omnino conabar excutere, sed potioribus præferri non sinebam; quos ille non destiterat incessere, cùm diuersi conscius generis, placere se in dicendo posse, in quibus isti placerent, diffideret. Amabant autem eum magis, quàm imitabantur: tantumq; ab eo defluebant, quantum ille ab antiquis descēderat. Foret enim optandum, pares, aut saltem proximos illi viro fieri. Sed placebat propter sola vitia, & ad ea se quisque dirigebat effingenda, quæ poterat: deinde cùm se iactaret eodem modo dicere, Senecam infamabat. Cuius & multæ alioquin & magnæ virtutes fuerunt, ingenium facile & copiosum, plurimum studij, & multarum rerum cognitio: in qua tamen aliquando ab iis, quibus inquirenda quædam mandabat, deceptus est. Tractauit etiam omnem ferè studiorum materiam. Nam & orationes eius, & pōemata, & epistolæ, & dialogi feruntur. In philosophia parum diligens, egregius tamen vitiorum insectator fuit. multæ in eo, claræq; sententiæ, multa etiam morum gratia legenda: sed in eloquendo corrupta pleraque, atque eo perniciosißima, quòd abundant dulcibus vitiis. velles eum suo ingenio dixisse, alieno iudicio. Nam si aliqua contemsisset, si parum concupisset, si non omnia sua amasset, si rerum pondera minutißimis sententiis non fregisset; consensu potiùs eruditorum, quàm puerorum amore comprobaretur. Verùm sic quoque, iam robustis, & seueriore genere satis firmatis legendus vel ideo, quòd exercere potest vtrumque iudicium. Multa enim (vt dixi) probanda in eo, multa etiam admiranda sunt: eligere modò cura sit, quod vtinam ipse fecisset. Digna enim fuit illa natura, quæ meliora vellet; quæ, quod voluit, effecit. Hæc Fabius lib. 10. Instit. orat. cap. 1. in fine. Idem in his quos vidit Oratoribus copiam Senecæ, vires Africani, maturitatem Afri, iucunditatem Crispi, sonum Trachali, elegantiam Secundi commendat lib. 12. cap. 10. Plinius Secundus lib. XIV. cap. 4. Principem eruditionis vocat. Tacitus eius verba si mutaret, peruertere se affirmat, lib. XV. Annal. Suetonius, in Caligula, lene & comptum eloquendi genus illi tribuit, his verbis; Lenius comtiusq; scribendi genus adeò contemnens, vt Senecam tum maximè placentem, commißiones meras componere, & harenam sine calce esse diceret. Martialis lib. 7. facundum vocat;*

Facundi Senecæ potens amicus
Caro proximus, aut prior Sereno.

idem Sidonij iudicium: idem grauißimi, & qui Grammaticorum subsellia superarit cuiusque. Nam subsellij imi quidam, cuius nomen incertum est, Noctium Atticarum scriptor (quem Baptista pius, Alcander, Maserius, Lambi-

Agellium vocandum primus quod sciam Stoa contendit, in fine epig. & sic legitur in Salisberiēsis Policratico.
*Editio vetus, & Asulana, aut vt inepto meuique i.s. aut vt & quasi.

Lambinus, & plerique A. Gellium, *quo modo etiam à Iacobo Magno citatur; alÿ verò, vt Salisberiensis lib.* 7. *Quinctilianus Stoa, Vertranius, Lipsius, Gifanius,* Agellium *vocant;) lib.* XII. *cap.* II. *ita scribit; De Annæo Seneca partim existimāt, vt de scriptore minimè vtili, cuius libros attingere, nullum pretium operæ sit: quòd oratio eius vulgaris videatur, & protrita: res atque sententiæ, aut ineptæ, inaniq; impetu sint, aut leui quadam & quasi dicaci argutia: eruditio autem vernacula & plebeia, nihilq; ex veterum scriptis habēs, neque gratiæ, neque dignitatis. Alÿ verò elegantiæ quidem in verbis parum esse, non inficias eunt; sed & rerum, quas dicat, scientiam doctrinamq; ei non deesse dicunt; & in vitiis morum obiurgandis, seueritatem, grauitatemq; non inuenustam. Mihi de omni eius ingenio, déque omni scripto iudicium censuramq; facere, non necessum est.* Paullo pòst deinde conuiciis Momar iste Senecam obruit, quæ adscribam; *Postea (inquit) hoc etiam addit insulsissimè — atque ibi nugator homo Ciceronis errores deprecatur. — sed iam verborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti & insipidi & insulsi hominis ioca non præteribo. — Dignus sanè Seneca videatur studio & lectione adolescentum — Audias tamen commemorari ac referri, pauca quædam, quæ ipse Seneca benè dixerit — Bene hoc sanè, bene, sed adolescentium indolem non tam iuuāt, quæ bene dicta sunt; quàm inficiunt, quæ pessimè, multoq; magis, si & plura sunt, quæ deteriora sunt. Hæc ille, cuius ego iudicium hac in re non empsitem tittiuillitio. homini tam inori inauritum me præbeo. Numerus & nomina librorum, quos Seneca composuit, iniri vel sciri nequeunt: nam pauca ad manus nostras peruenerunt, & suorum scriptorum raram mentionem facit. Quæ non interierunt, hæc sunt.*

1. *Ad Ebutium Liberalem, de beneficiis lib.* VII. *hunc Ebutium sunt qui Lugdunensem putent.*

2. *Ad Lucilium Iuniorem Siciliæ Præsidem, epistolarum libri* XXII. *epistolæ* CXXIV. *fuisse à Seneca in libros tributas docet Gellius d.c.2. ex quo etiam apparet lib.* XXII. *aliquid deesse. nam fragmentum illud quod Gellius adducit in lib.* XXII. *non inuenio. addendum itaque. Scio hunc Lucilium à multis Balbum vocari; ego tamen malui, Iuniorem nuncupare, vt paßim Seneca compellat. Alius fuit Lucilius Balbus Stoicæ quoque disciplinæ addictus, apud Ciceronem lib. de Natura Deor. Iuniorem hunc paßim Seneca prædicat, maximè lib.* 4. *quæstion. natural. poëta fuit non contemnendus; & hæret animo nonnulla suspicio, quædam istius vulgò Lucilio Satyrico tribui.*

3. *De* DIVINA *prouidentia ad eundem lib.* I.

4. *Naturalium quæstionum ad eundem lib.* VI.

5. *De paupertate liber* I. *quem, vix est, vt Senecæ credam.*

6. *De remediis fortuitorum ad Gallionem lib.* I. *quem critici Senecæ auferunt: membranæ Burdegal. tribuunt, sed inscribunt* ad Callionem Poëtam. *inuenitur in iis, id, quod ex Seneca* in Fortuitis, *adducit Tertullianus, in Apologetico, & lib. de anima, & lib. de resurrectione carnis.*

7. *De Ira ad Nouatum lib.* 3. *de hoc Nouato quæsitum à nobis suprà c.* 2. *& credo hos libros, antè quàm se in adoptionem daret, ei inscriptos.*

8. *De*

8. *De clementia, ad Neronem lib. 2. videntur initio imperij eius, quòd sæuitiam natura Neronis perspectam haberet, conscripti.*

9. *De vita beata, ad Gallionem fratrem lib. 1.*

10. *De tranquillitate vitæ, ad Serenum lib. 2. in vulgatis codicib. sed in schedis Burdegalens. lib. vnicus est, qui vulgò primus: secundus autem sine inscriptione separatim scriptus est, & subiungitur lib. de prouidentia, errore fortassis librariorum. Hic opinor ille Serenus est, de quo egit epist.* LXIV. *& Martialis lib. 7. epigram. ad Ouidium.*

11. *De breuitate vitæ ad Pompeium Paullinum lib. 1. videtur hic Paullinus socer eius fuisse, cum Pisone & Gemino vectigalibus publicis præfectus; vt deprehendunt Critici ex cap. 18. eius libelli. vide sup. cap. 3.*

12. *De consolatione ad Polybium lib.* 1. ἀκέφαλος, *de quo Polybio Suetonius, Dio, & Zonaras in Claudio. vide suprà cap. 6.*

13. *De consolatione ad Marciam lib. 1. quem membranæ vt & vulgati libri Senecæ ascribunt, & elegantissimus est, paullo tamen diffusiori & minùs contracto stilo, quã reliqua Senecæ. Hæc Martia fuit Cremutij Cordi F. quem malè Xiphilin.* κρεμούλιον *vocat. eius mortem & gnatæ pietatem celebrat Tacitus in Annal.* IV.

14. *Ad Elbiam matrem de consolatione lib. 1. Sic in membranis, non,* Albina, *vt vulgò: & sic semper vocaui. existimo tamen potiùs dictam,* Heluiam. *Heluij noti sunt, vt Heluius Pertinax apud Lampridium in Caracal. & Geta; Item,* Colonia Heluia Ricina *in vet. inscript.* * *Sic ille apud Tacitum vocatur Heluidius Priscus, non Elbidius. Confirmat coniecturã meam mendosissimus locus, in Sophologio Iacobi Magni, scriptoris docti, & digni qui seculo minùs barbaro nasceretur, qui lib. 8. cap. 9. sic editus exstat;* Seneca Comessatoribus ad Elinam sic loquitur. *Sed scripserat ille;* Seneca ad Eluiam comessatoribus sic loquitur. *Vnde saltem apparet per* v. *non per* b. *scribendum nomen. deprauatio orta inde, quòd Hispani, vt & Vascones ab iis orundi, has litteras iam olim confundunt. Existimo præterea Senecam hunc & duos præcedentes libros inscripsisse,* De consolatione, *exemplo Ciceronis (cuius fragmenta lib. de consolatione ex Plinio in præfatione, & Lactant. lib. 1. 2. & 3. Instit. & lib. de ira, Andreas Patricius & Car. Sigonius collegerunt. qui verò editus est, mihi quidem nondum persuasum est Ciceronis esse) non verò* Consolationem, *vel* Consulatorium, *vt Plutarchus ad vxorem & ad Apollonium.*

* In Thesauro Hub. Goltzij.

15. Ἀποκολοκύντωσις, *seu Ludus de morte Claudij. imitatus est eo libro Satyras Menippeas M. Terentij Varronis. Vide quæ dicta sunt cap. 7.*

16. *Epistolas scripsisse D. Paulum Apostolum Senecæ, & Senecã D. Paullo, meâ sententiâ peruincit idoneis testibus Xistus Senensis lib. 2. Biblioth. sanctæ, inprimis D. Lino suffragante secundo post D. Petrum P.M. in cuius libro de* passione D. Paulli, *de amicitia Apostoli & Philosophi nostri, ita scribitur; Concursus de domo Cæsaris fiebant ad eum* [Paullum nempe] *sed & institutor Imperatoris* [s. Seneca] *adeò fuit ei amicitia copulatus, videns in eo diuinam scientiam, vt se à colloquio eius temperare vix posset: quo minùs si ore*

Hic liber primùm Venetus, nûc iterum Parisiis in volumine Historiæ sacræ à Mich. Sonnio excusus est: sed auctoritatis dubiæ.

„ *ore ad os illum alloqui non valeret, frequentibus datis & acceptis epistolis,*
„ *ipsius dulcedine & amicabili colloquio atque consilio frueretur. De Seneca Salisberiensis lib. 8. c. 13.* Desipere videntur, qui quemcunque secuti non
„ venerantur eum, quem Apostolicam familiaritatem meruisse constat.
„ Deinde D. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, ait;
„ *Senecam non ponerem in Catalogo Sanctorum, nisi me illæ epistolæ prouocarent, quæ leguntur à pluribus Paulli ad Senecam, & Senecæ ad Paullum: in quibus, cùm esset Neronis præceptor, & illius temporis potentissimus, optare se dicit eius loci esse apud suos, cuius sit Paullus apud Christianos.* Demum D. Augustinus in epist. 53. ad Macedonium; *Meritò ait Seneca (qui temporibus Apostolorum fuit, cuius etiam quædam ad Paullum Apostolum leguntur epistolæ) omnes odit, qui malos odit. Vnde ego quidem planè existimo verè aliquod litterarum commercium Senecæ cum D. Paullo fuisse. An tamen hæ sint illæ, quæ vulgo circumferuntur, litteræ, prorsus ambigo, & potiùs contendo has non esse. Nam nec D. Lini, nec D. Augustini hoc auctoritate probatur: & D. Hieronymus, non tam ex sua, quàm plurium sententia loqui videtur. Sanè quod ait illis epistolis à Seneca dictum, hodie in quibusdam codicibus ita habetur:* nam qui meus, tuus apud te locus; qui tuus, velim vt meus. *ænigmaticè. in aliis apertiùs;* Nam qui tuus est apud tuos locus, velim vt apud meos sit meus. *Præterea Sophologij lib. 6. cap. 6. & lib. 7. c. 9. hac inuenio;* Seneca epist. 6. ad Paullũ; Feramus æquo animo, vt vtamur foro quod sors concessit, donec felicitas finẽ malis imponat. *Quæ verba in his quæ exstant Senecæ ad Paullum epistolis non inuenio. videndũ an Sophologij scriptor alias nactus sit; an verò quod alicubi ad Lucilium scriptũ fuerit, ad Paullum scriptũ dixerit; nam nec Lucilianas epistolas omnes habemus.*

Propterea quod boni homines Hieronymum, Augustinum non satis circumspectum & prudentem scribũt, quasi verò viri illi prudẽtissimi, doctissimi, sanctissimi, has ipsas quę nunc circũferũtur Paulli & Senecæ esse affirmarint vel Critici, rat omnibus euincãt nullã omnino literarũ vicissitudinẽ intercessisse inter Apostolum & Senecam. Quin potiùs Hieronymus satis indicat suspectas illas sibi, quæ tũc legebantur.

LIBRI QVI INTERCIDERVNT.

1. *In epistolis illis mentio fit libri Senecæ de copia verborum. huius fides à fide epistolarum pendet.*

2. *Libri de superstitione, ex quibus nonnulla adducit D. Augustinus lib. 6. de Ciuitate Dei cap. 10. & 11. de quibus intelligendus Florens Tertullianus, in Apologet. quando scribit gentilium superstitionem à Seneca seuerissimè reprehensam. Citatur hic liber à Diomede.*

3. *Liber de terræmotu, quem se iuuenem scripsisse testatur lib. 6. Natural. quæstionum cap. 4.*

4. *Liber de matrimonio, quẽ laudat D. Hieronymus contra Iouinian. lib. 1.*

5. *Orationes.*
6. *Poëmata.* } *quorum meminit Fabius lib. 10. cap. 1.*
7. *Dialogi.*

8. *Laudationes Augustarum & Libertorum, quarum mentio apud Xiphilinum in Claudio.*

9. *Historia, fortassis vt innuit Lactantius lib. 7. diuinar. Instit. cap. 15. & si quæ illic refert, hodie in Annæi Flori libris leguntur.*

10. *Nouissima verba morientis, quæ vulgata fuisse Tacitus scribit lib. 15. Annalium.*

11. Pars

11. *Pars quædam libri* XXII. *epistolarum Moralium, vt patet ex A. Gell. lib.* 12. *Noct. Attic. cap.* 2. *Multa quidem in iis epistolis, quæ exstant, Ciceronis & Virgilij mentio, vt epist.* XXI. LIX. LX. LXVII. C. *&* CVIII. *sed iis nihil huiusmodi, quale narrat Gellius, continetur.*

12. *In Sophologio citantur lib.* 3. *cap.* 1. *& lib.* 7. *cap.* 7. *Senecæ liber de matura morte, quem suspicor esse quandam ad Lucilium epistolam: hunc Lactantius lib.* 1. *c.* 4. *fortè vocat, de immatura morte. & liber de natura rerum, qui quis sit nescio, nisi si naturalium quæstionum. Mendosè apud eũdem Iacobum Magnum laudatur Seneca* lib. 4. de Tragœd. *pro,* quarta Tragœdia. *in m. s. enim plerisque hæ tragœdiæ vocantur,* prima, secunda, *&c.*

13. *Moralia citat Lactantius lib.* 2. *cap.* 2. *& ipse se docet de tota morali Philosophia scripsisse epist.* 108.

14. *Liber de fortuitis citatur à Tertulliano.*

15. *Liber de officiis citatur à Diomede.*

16. *Exhortationes citantur à Lactantio lib.* 1. *& lib.* 3. *& lib.* 6.

17. *Lib. de prouidentia, vt colligitur ex eo quem habemus.*

18. *De forma mundi, citante Boëtio lib. de Geometria, & Cassiodoro in Compend. Astronomiæ.*

19. *De situ Indiæ, teste Seruio in* 9. *Æneid. & Plinio lib.* 9. *Hist.*

20. *Declamationes & præfationes apud Fabium lib.* 9. *c.* 11. *& lib.* 8. *c.* 3. *& fortè quædam præcepta de arte discendi; vt significatur d. cap.* 11.

21. *De sacris & situ Ægypti, apud Seru. in lib.* 6. *Æneid.*

22. *Epistolas Neronis nomine, teste Dione & Fabio lib.* 8. *c.* 5.

23. *Epistolas ad Cæsonium Maximum (vide Martialem lib.* 7 *epigr.* 43. *&* 44. *& Senecam epist.* 87.

24. *Notarum libros teste D. Isidoro lib.* 1. *Origin. qui m. s. in Francia inueniuntur.*

LIBRI DE QVIBVS DVBITATVR AN SINT SENECÆ.

1. *Epistolæ illæ ad D. Paullum, quæ exstant.*

2. *De consolatione ad Martiam. Ego tamen eius puto.*

3. *Lib. de quatuor virtutibus, quem plerique prorsus indignum Seneca iudicant, & sunt qui putent esse Martini Dumiensis siue Episcopi siue Abbatis (vtrumque enim traditur) qui vixit circa annum Domini.* DXL. *& eum libellum & alia quædam Mironi, Sueuorum, qui Galleciam Hispaniæ occuparant, dedicauit, & cuius lib. de Christiani Principis institutione, & alius lib. Epistolar. moralium, alicubi reperiũtur manuscripti, nondũ (quod sciã) editi.*

4. *Librum de moribus, ijdem illi Senecæ auferunt, vt puto prorsus meritò: hunc tamen & superiorem membranæ & Sophologij auctor Senecæ ascribũt. Lactantius lib.* 2. *Instit. cap* 2. *Moralia Senecæ citat, quod non opinor de hoc libello accipiendum; sed potiùs de aliquo alio libro.*

5. *Mimi, seu (vt habent membr. Burdegal. & vt citantur in Sopholog.) prouerb. P. Syri sunt, mixtis nonnullis Laberianis; vt alij iampridem monuerunt.*

6. *Declamationum libri* X. *Suasoriarum & Controuersiarum lib.* 6 *à L. Annæo Seneca Philosophi nostri patre sunt compositi. vide sup. cap.* 6. Ho: Salisberiensis lib 8. in b... Philosophie, mad.

7. L. An-

7. L. Annæi Flori historiar. lib. IV. quidam membranacei codices L. Annæo Senecæ ascribunt, vt testatur amicus, homo cognitæ doctrinæ, Ælius Vinetus in comment. in Florum, sed, vt idem rectè censet, nostri Senecæ esse nequeunt, cùm scriptor ille Traiani Imp. ætate vixerit. Quid ergo sibi Lactantius vult, „ cùm lib. 7. diuin. instit. cap. 15. scribit; Non inscitè Seneca Romanæ vrbis tem-„ pora distribuit in ætates? Primam enim dixit infantiam sub Rege Romulo fuisse. equidem alterutrum censeo, vel cùm Lactantius scripsisset Annæus Florus, librarios mox hoc deprauasse in Annæus Seneca; posteriores deinde, omisso Ann. solum cognomen retinuisse, quod ita citari à Firmiano solere animaduerterent. Vel, quod ampliùs placet, idem quod priùs Seneca de iuuentute populi Romani dixerat, postea illi Floro placuisse, & alieno dicto suam Historiam ornasse: cui par pari (quod aiunt) sed cum fœnore, tandem Iornandes rettulit.

8. Restat difficilis quæstio, de Tragœdiis decem quæ exstant; hoc difficilior, quòd & ea quæ quondam ante XIV. annos, in Aduersariorum præludiis, tradidi, nunc retractanda; & quæ ab amicis dicta sunt, refellenda; & contrà quàm plerique iudicant disserendum sit. sed tanti veritas est.

Imprimis has decẽ Tragœdias vnius auctoris esse, quod olim dixi, non rectè dixi. meliùs Erasmus & Gellius Marmita, diuersorum esse censuerunt: vt patet ex stili tunc temporis à me nondum deprehensa diuersitate: tum quia in membranis etiam emendatioribus vers. 227. & vers. 386. in secunda sede trimetri iambici spondeus collocatur, contra morem reliquarum nouem fabularum. Non solet etiam in aliis nouem, personis extra chorum loquẽtibus ita frequens anapæstus in ore esse. Nec quemquam paullo antiquiorem scriptorem inuenias, qui, Octauiam, Senecæ ascribat. Denique cùm vix, ac ne vix quidem, Philosopho Senecæ tribui queat; si ceteræ Philosophi sunt; non vnius auctoris esse, necesse est. Cuius tamen illa sit, mihi non liquet. nũ Annæi Statij, qui Senecæ morienti adfuit, & cuius cognomẽ, in, Senecæ, facilè potuit mutari; num verò Annæi Flori, qui Hadriano imperante vixit; postea videro. Nunc de reliquis nouem. Non esse illas Philosophi, voluêre Bocatius & Colluccius, citati à Xichone, Rudolphus Agricola in lib. 1. Declamat. Crinitus lib. 3. de poët. Latin. Lilius Girald. Dialog. de poët. 8. Vinetus d. commentar. statim initio, & Lipsius in Annal. XIV. Taciti. Sed hi mirè inter se dissentiunt. Nam vnus quidem apertè opinatur esse cuiusdam Senecæ, qui Traiano Imp. vixerit: hoc vno fretus, quod ex Lactãtio paullo antè retulimus; quòd cùm in illo libello Historiar. contineatur, cuius auctorem Traiani tempora vidisse constat; verisimile sit, hunc, qui Traiani tempore vixit, Tragœdias has conscripsisse. Verùm, hoc est dubia, magis incertis rationum momentis, astruere. Vt enim hoc Seneca, quod in Historia illa exstat, scripserit; quid impedit quin à duobus idem diuersis temporibus scribi potuerit? Nec propterea quòd ille scriptor historiæ, qui, quod Senecæ tribuit Lactantius, scripsit, Traiani imperiũ cognouit; etiam Tragœdias, de quibus agimus, illius esse oportet. Vitiosè colligit; qui non videt id quod colligit, non necessariò consequi. Prudentiùs Lipsius, qui has Tragœdias, quæ Senecæ nomine feruntur, eius dũtaxat se non opina-

Vinet. d. loco

opinari tradit; cuius tamen sint, non addidit, sed in aliud tempus rem distulit: postmodum tamen vnam Medeam Philosopho, duobus aliis septem reliquas addicit. Ceteri, dum certo auctori asserere conantur, nugas agunt; præsertim cùm Octauiam eidem cui ceteras tribuunt; Rudolphus, filio Philosophi; & non coniecturis tantùm, vt falsò Crinitus obijcit, sed inscriptione Declamationum & Suasoriarum nititur: Colluccius ascribit fratri Senecæ, nullo prorsus argumento: alij nepoti ex fratre, quod ego quoque putaui aliquando, eo quòd fratres Senecæ, nõ diu post eius obitum, viuo adhuc Nerone perierunt. Sed hoc, vt ad Colluccij sententiam refellendam, qui etiam Octauiam fratri Senecæ tribuit, multum valet; ita ad nepoti astruendas tragœdias prorsus infirmum est. Hos omnes, vt nouem tragœdias adimant Philosopho, hæc potißimùm inducunt: Non videri grauitati & seueritati Senecæ consentaneã tragœdiarum compositionem. Nullibi eum tragœdias à se compositæ meminisse. In Octauia ipsummet loquentem introduci: Octauiæ tamen eundem, qui ceterarum, scriptorem videri. In Suasoriarum inscriptione Senecæ filij mentionem occurrere: Suasorias autem Philosophi esse. Denique quia Martialis & Sidonius clarissimè duos Senecas nobis proponunt; Terentianus autem Senecam Tragicum Pomponio Secundo multo Iuniorem facit. Eutropius denique, & Diaconus lib. 8. histoiar. Senecam Tragicum appellant, vt à Philosopho distinguant. Martialis (quem qua de causa auctor Sophologij plusquam XXV. locis citans perpetuò vocat Martialem Cocum; vt & lib. 7. Policrat. Salisberiensis, an pro lubito, an ad membranarum fidem, nescio.)

Duosq́; Senecas, vnicumq́; Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

Item;

Et docti Senecæ ter numeranda domus.

Sidonius Apollinaris;

Non quod Corduba præpotens alumnis
Facundum ciet, hic putes legendum;
Quorum vnus colit hispidum Platonem,
Incassumq́; suum monet Neronem:
Orchestram quatit alter Euripidis
Pictum fæcibus Æschylum secutus,
Aut plaustris solitum sonare Thespim,
Qui, post pulpita trita sub cothurno,
Ducebat olidæ marem capellæ.
Pugnam tertius ille Gallicanam
Dixit Cæsaris, vt gener socerq́;, &c.

Terentianus Maurus.

Annæus Seneca & Pomponius antè Secundus.

Multi nihilominus putant Philosophum harũ tragœdiarum fuisse auctorem: Vincentius Lirinensis lib. 9. Speculi histor. cap. 102. Fran. Petrarcha lib. 5. epist. familiar. epist. 10. Item epist. ad Senecam, & lib. 3. rerum memorandar. cap. 3. & lib. 2. de vita solitaria sect. 8. cap. 2. Iacobus Magnus Sopholog. lib. 8.

cap.7. Albertus Eybius, Pij II. Cubicularius, in Margar. poëtica, Ambrosius Morus tomo 1. Histor. Hispan. Erasmus, in Ciceroniano, Daniel Caietan. & Bernardin. Gellius, in Senecam; quorũ aliqui omnes decem Senecæ tribuunt, alij Octauiam *excipiunt, quibus, etsi coniecturis nitantur, quia tamen minùs incerti quam ceteri, subscribo. Primò, quia* Octauia *(vt dixi) Senecæ Philosophi nequit esse. Deinde quia duos adhuc tantùm L. Annæos Senecas repperi, patrem Declamatorem, & Philosophum filium: duos quoque dumtaxat fratres Seneca habuit, Gallionem & Mellam,* vt non potuerit hic poëta esse frater Philosophi, alioqui etiam eodem & prænomine & cognomine non futurus. Sed nec filius Philosophi fuit, nec nepos ex filio, quoniam iam ante exsilium orbus erat Seneca, mortuo vnico filio puerulo*; nec, si tam nobili ingenio filium habuisset, tam profundo & perpetuo silentio illum inuoluisset: ex Paullina quoque nullos liberos suscepisse patet. At nepos ex fratre fuit. Quæro ex quo? Gallionem namque vllos habuisse liberos nullibi legi; de sola Nouatilla id suspicari possumus*, probare non possumus. Nam quod Catanæus in epist. Plinij Lucanum facit Gallionis F. crassus est error, nec refutatione dignus. Mellæ, præter vnum Lucanum, alium filium non inuenio: Lucani vero tragœdias esse, nemo affirmauit; nec crediderim, si quis asseueret. Si ergo nec frater, nec filius, nec ex filio vel fratre nepos; exspecto me doceant, quis iste Tragicus Seneca, si non idem Philosophus? Nam cognitum illum Quinctiliano mox docebo; quare non est credibile Hadriano imperante vixisse, vaticinantur, qui hoc tradunt. De inscriptionis veritate nondum vidi qui dubitet; in summo scriptorum & impressorum codicum consensu, quorum nullus est, qui non L. Annæo Senecæ astruat. Tertius Seneca præter Declamatorem & Philosophum nõ reperitur: (nam quod Lactantius scribit, de Philosopho ostendi intelligendum) & filij testimonio Declamatorem constat litteris tinctum potiùs, quàm penitiùs imbutum fuisse, vt illi ascribendæ non sint: restat vt Philosophus interdicto, vti* possidetis, *obtineat. Præterea verisimile non est, Statium Papinium, Annææ familiæ viros doctos recensentem, hunc tertium Poëtam Senecam fuisse omissurum; eoq; ipso, quòd vnicum Senecam nominat, satis indicat, non aliũ fuisse poëtam à Philosopho. Martialis quoque duos tantùm Senecas recenset, quos diximus, Declamatorem & Philosophum. nam quòd idem* Senecæ domum ter numerandam *dicit, meo iudicio ad ternionem illum lectissimorum fratrum, Gallionis, Senecæ, & Mellæ Declamatoris filiorum, est referẽdum. Cornelius Tacitus,* Annal. XIV. *scribit Philosophum sæpius carmina factitasse, postquam Neroni eorum amor venisset: quare putandum. tum animi caussa, tum vt Neroni placeret, tum vt eius quoque studij laudem sibi compararet, tragœdias composuisse. Quinctilianus lib. 10. cap. 1. poëmata à Philosopho composita testatur, quod Plinius Cæcilius lib. 5. epist. 3. confirmat. Alia, inquies; non tragœdias. Imò & tragœdias, & has ipsas. Nam quem semiuersum Fabius ex* Medeâ Senecæ *adducit lib. 9. Instit. cap. 2.* QVAS peti terras iubes? *in hac ipsa* Medeâ, *quam nos Senecæ tribuimus, exstat hodie num. 453. & quos ex Seneca Terentianus adducit in Hercule Fur. etiam nunc leguntur; & quæ Priscianus, in Hippolyt. & Agamemn. & quæ Probus, in Troadibus;*

*Vide suprà cap. 3.

*Vide suprà cap 4.

*Vide d. c. 4.

& omnes hi æquè ac Fabius ἁπλῶς Senecam nominant: nec plures vno videntur poëtas cognouisse, vt nec Luctatius, qui omnibus tragœdiis Periochas adiunxit, scriptor antiquus, cuius in Thebaidem Papinij Commentarius, & in Metamorphosim Ouidij exstant nonnulla. Quòd verò homines eruditi censent hos versus, Duc me pater, summique dominator poli, &c. qui sequuntur epist. CVIII. ex prima tragœdia (sic vocant Herc. Fur.) desumta, verè nihil est: cùm hodie in his decem fabulis non inueniantur: &, vt suo loco, ad has tragœdias non pertinent. propterea hoc argumento non vtor. Prædicta satis euincunt, hanc nostram sententiam, minùs quidem dubiam, & verisimiliorem esse, quàm cetera. Etenim cùm omnes codices membranei, chartacei, typis excusi, calamo scripti, veteres, noui, in nomine & inscriptione consentiant; nec vllus L. Annæus Seneca, Philosophi frater, nepos, filius ostendatur; nec patri Declamatori conueniant; & poëmata scripsisse Philosophum manifestum sit; hodie etiam vnicum quidem hemistychium, sed eodem, quo citatur à Quinctiliano, exstet loco; denique ex epist. illa ad Lucill. & Satyra Menippæa eluceat, propitiis Apolline & Musis Philosophum in poësi versatum: quid est cur has fabulas illi non addicamus? an quæ paullo priùs retulimus? at propter illa nec manum verterim. Quod de grauitate Senecæ dicitur, Plinius, Fabius, Tacitus refellunt. Nescire videntur, qui huc confugiunt, tragœdiæ dignitatem, &, vt ille cecinit, Omne genus scripti grauitate tragœdiam vincere. Nec M. Varronem, nec duos Iulios Cæsares, nec Aug. Octauium, nec Scaurum, nec Thraseam, quibus nihil grauius vidit orbis Romanus, huic scriptioni subsecinas horas impendere puduit. Non meminit suarũ tragœdiarum Seneca. Necesse non fuit. Nec orationum, nec dialogorum, nec poëmatum. falsúsne ergo Fabius, qui ea refert; an hoc argumentum nulli rei? sic opinor. Suasoriæ & Declamationes non Philosophi, sed patris eius sunt. id si sagax nasus Rudolphi subolfecisset, non ille poëtam à Philosopho discreuisset: nec latiore negligentia Lucanum Philosophi ex filio Mella Nepotem autumasset. Octauiam iam remouimus, in qua Philosophus introducitur. Martialis testimonia si rectè accipias, nihil officient; si sequiùs, aut supiniùs, in errorem impellent. Impulere Sidonium; qui apertè tragœdias Philosopho ademit, eo quòd Declamatorem Philosophi patrem ignorabat. Agricola, Crinitus, & Lilius, videntur in idem saxum impegisse. Perpende hos ipsos Sidonij versiculos, sæpicule illum falli animaduertes. Quis vnquam à Lucano somniauit* Gallicanam Cæsaris pugnam describi? Quis Platonis, quàm Zenonis Senecam fecit sectatorem? quis hispidum Platonem, præter vnum Sidonium, nuncupauit; cuius ex labiis dulce verborum nectar, & Musæum mel stillare credunt, quotquot Platonem nouerunt? Eius, qui hæc tria tam paucis versibus effutiit, iudicium, si tot rationum momentis, & Fabij, Taciti, Plinij auctoritati non præfero, nec temerarius, nec in antiquitatem iniurius mihi videor. Porrò quòd Terentianus, emunctæ naris Grammaticus, Senecæ Pomponium Secundum præposuit, parum me monet: cùm potuerit Maurus in eodem cum Sidonio errore fuisse, nullas à Philosopho tragœdias scriptas; alioquin etiam sciam Philosophum & Secundum eadem propè ætate floruisse (nam vtrumque Quinctilian. vidit)

* Fortè tamē Gallicanā potuit pro ciuili [illegible] sicut Propertius Gallicum miluē [illegible], Gallicam [illegible] legēdum vt Cæsar agnomen [illegible], sicut Africanus Scipionis.

 prius

priùs tamen à Pomponio, quàm Senecâ (qui, quantum Tacitus mihi significat, multas senex composuit) tragœdias conscriptas, & Pomponij quidem eo viuente, Senecæ verò post obitum eius vulgatas fuisse. Iam enim magnum Pomponij nomen erat, quando Portius Latro, Domitius Afer, Albutius Sylo in pretio habebantur. Pomponij, exceptis pauculis fragmentis, omnes fabulæ iam pridem interciderunt. Sola coniecturæ fiducia, ex his nouem aliquas Pomponio addicere, rectè sentiunt; mentis pruritus est. manum tollant. Postremò quod ad Eutropium, sequor censuram Schoonhouij, Pithoei, Vineti; Basileensem illam editionem fuisse Pseudo-Eutropij colluuiem quandam spurcißimam narrationum ex Diacono & huius farinæ aliis; quorum nihil in vero Breuiario Eutropij, non semel iam excuso, reperitur. Paullus quidem ipse homo Langobardus non est testis aßiduus. fuit antiquitatis omnis non apprimè peritus, immani audaciâ; qua Festum Pompeium crudelißimè lancinauit. Eodem illo Historiarum loco; qui Eutropio fuit, vt allium croco, commistus; Plutarchum Neronis imperio ascribit, vt & lib. 7. Histor. Terentium Augusti. Ne tamen semper errasse credamus, malim dicere, Diaconum pro certo habuisse vnũ esse Tragicum cum Philosopho. nam Philosophi Senecæ ne eo quidem loco meminit, quo de Philosophis agit, qui Neronis ætate vixerunt: quem tamen vix est vt ignorarit, vel prætererit. Modica igitur castigatione locus ille Paulli sic recenseatur;* Huius temporibus poëtæ florebant Romæ, Lucanus, Iuuenalis, & Persius; Seneca, Trabeas, Musonius atque Plutarchus Philosophi. *Trabeam Diacono Tacitus potuit suggerere. Vulgata lectio illos refellit, qui Tragicum Senecam in Hadriani Imp. reijciunt; ob styli diuersitatem. quam si ad solam* Octauiam *referrent, assentirer: quia vlteriùs tendũt, subsisto; non sequor. gnarus frequenter scriptoribus contingere, vt cum ætate stylum mutent, vt etiam ille animi affectiones quodammodo imitetur. deiecto es animo? iacet & repit: erigeris? assurgit ille & attollitur: lætaris? luxuriat efflorescens: mœres? contrahitur, & quasi exarescit. quantum, quæso, discrimen inter Ouidij Epistolas, & libros Tristium? Lucani Pharsaliam, & carmen ad Pisonem? quàm sibi dißimilis noster in Consolatione ad Marciam, & alterâ ad matrem? Vestra (Critici) si quis conferat, quæ quondam, & quæ nũc conscribitis, vnius esse scriptoris vix credat. Quid, quòd nec ipsi idem sentitis? est qui Thebaidem, est qui Medeam ceteris puriorem contendat. vni Oetæus, alteri aliæ magis scholam sapiunt. quem sequar? continua serie scripta Thebais, sed imperfecta, cui desunt chori. an tu tragœdiam vllam sine choris scriptam illâ putes ætate? Latinior & melior, quàm ceteræ. fateor. sed cur non potuerit tam purè noster? Ignoscite ergo, ex his nouem, nullam nostro adimendã (nisi fortè* Oethæum) *censeo: & à Seneca in adolescentia scriptas* Oethæum *&* Agamemnonem, *quæ modicæ bonitatis: postea* Oedipum, Hippol. Herc. Fur. *&* Troad. *quæ paulo meliores, sed adhuc scholam sapiunt. Maturiores & sene dignæ reliquæ,* Thyestes, Medea, *&* Thebais. *quæ tres ita meo animo arrident, vt quam malim, nõ facilè dixerim. Quod addamus de Seneca, reliquum est nihil, nisi de ordine harum tragœdiarum; qui vulgò huiusmodi est;*

1. Hercules Furens. 2. Thyestes. 3. Thebais. 4. Hippolytus. 5. Oedi-

* Rectè Crinit. hoc obseruauit lib. 3. de poët. cap. 53.

Desipiunt typographi Basileens qui in Festi editione Pontificem fuisse confingunt.

5. Oedipus. 6. Troas. 7. Medea. 8. Agamemnon. 9. Octauia. 10. Hercules Oethæus. *In re prorsus incerta temporis rationem haberi desuperem. futurum id memoriæ legentium. qua in re iuuit me Guilh. Canteri industria, lib. 5. Nouar. lect. cap. 4., vti faciliùs eum ordinem deprehenderem. Medea ab Iasone repudiata, pellicem flammis vlta, propriis filiis necatis, Ægeo Athenarum regi nupsit. huic ex Æthra filius erat Theseus; cui nupta Phædra, priuignum suum Hippolytum de stupro compellauit, & reiecta, crimen in insontis caput retorsit. ille patriam fugiens paternis diris deuotus, curru decidens, ab equis distractus moritur; Phædra facti pœnitentiâ, seipsam gladio confodit. Theseo intima cum Hercule familiaritas intercedebat; quem, cùm liberos & vxorem furore correptus occidisset, Athenas ductum expiauit. Mox post aliquot annos Hercules acceptâ ab altera vxore Deianira, tunicâ Nessæ & Hydræ sanguine imbutâ, doloris acerbitate victus, viuum se in Oetha comburi iussit. Paullo tamen antè Oedipus Thebis Bœotiæ imperarat, qui patre necato, matre verò incestis nuptiis sibi copulatâ, seipsum excæcauit, Iocasta seipsam interfecit. Tam funestarum nuptiarum liberi, furentes imperandi libidine, mutuis vulneribus commortui sunt, Etheocles videlicet & Polynices. Non minora postmodum Mycenis & Argis scelera patrantur à gente Pelopidarum. Thyestes Atrei vxorem adulterio corrumpit: hic illi filios suos epulandos proponit. fit viuum filiorum trium sepulchrum ignarus & infelix parens. Menelaus Atrei F. Helenam vxorem à Paride raptam, cum fratre Agamemnone repetit. Græcia Barbariæ lento bello colliditur: & post decennium Troiâ dirutâ, Calchantis iussu, Hectoris F. Astyanax de Scææ portæ fastigio deijcitur; Polyxena Priami nata, Achilli in inferias mactatur. Ipse rex regum, dux ducum Agamemnon, victor domum rediens, in conuiuio furiali veste irretitus, vnà cum Cassandra, ab vxore iugulatur: Orestes paruulus vindex futurus paternæ cædis, vix sororis ope maternas manus effugit. Hac ergo serie hæ fabulæ legendæ;* 1. Medea. 2. Oedipus. 3. Thebais. 4. Hercules Furens. 5. Hippolytus. 6. Hercules Oethæus. 7. Thyestes. 8. Troades. 9. Agamemnon.

Quas qui contemnunt, id faciunt, vel quia non satis eas intelligunt; vel quia non legerunt, quem lectione indignum iudicant. iis qui non intelligunt, commentarij nostri satisfacere poterunt; qui verò, quem non legerunt, despiciunt, vel doctissimorum virorum censuris fidem sunt opinor adhibituri; vel si ne idquidem, eos non moror. Omissis ergo Sidonij & aliorum citatis testimoniis; primo loco occurrit vir grauis, & pro illo seculo eruditus, Fran. Petrarcha, qui lib. 5. epist. de reb. familiarib. epist. 5. ita scribit; Varro Satyrarum libros edidit, & Seneca Tragœdias, quæ apud Latinos profectò vel primum, vel primo proximum locum tenent.

ANGELVS *Politianus, in Nutricia.*

——suum iactet mihi Corduba vatem,
Cuius ad Herculeum tremefacta Orchestra furorem est.

DES. *Erasmus, in Ciceroniano;*

Age num tibi Seneca videtur Ciceronianus? Nihil minùs. præsertim in ora-

„ *tione soluta. nam tragœdiæ, quæ probantur à doctis, vix videntur à Seneca*
„ *scribi potuisse.*

PET. *Crinitus. lib. 3. de poët. Latin. cap. 53.*

„ *Scripsit* [Seneca] *tragœdias decem, in quibus propter sublimitatem carmi-*
„ *num, grauitatemq; sententiarum, non vulgarem laudem consecutus est: etsi*
„ *tempora illa, in quæ incidit, magna ex parte exstiterunt melioribus discipli-*
„ *nis. In suis fabulis Euripidem atque Æschylum traditur imitatus; quæ res*
„ *facilè intelligitur ab iis, qui paullo diligentiùs eas obseruabunt, &c.*

IVL. *Scaliger Poët. lib. 6. cap. 6.*

„ *Seneca seorsim suas tuetur partes, quem nullo Græcorum maiestate inferio-*
„ *rem existimo; cultu verò ac nitore etiam Euripide maiorem. Inuentiones sanè*
„ *illorum sunt: at maiestas carminis, species, sonus ipsius. In quibus Sophoclis*
„ *esse se voluit similiorem, frustra fuit.*

MAR. *Antonius Muretus lib. 2. var. lect. cap. 4.*

„ *Et est profectò* [Seneca] *poëta ille præclarior, & vetusti sermonis diligen-*
„ *tior, quàm quidam ineptè fastidiosi suspicantur.*

BARTHOLOMAEVS *Riccius lib. 1. de imitatione.*

„ *Comœdiam subsequitur tragœdia, etsi scio alio ordine hanc natam esse. In*
„ *hac autem si meum iudicium liberè proferam, vereor magnopere ne contra*
„ *multorum sententiam satis id possim sustinere. nam secus quàm ego sentio*
„ *multis iam pridem persuasum esse intelligo. Sed ne ab hoc quoque deterrear,*
„ *Nauagerius efficit, qui Terentio hoc modo post multa sæcula aduersus multo-*
„ *rum sententiam in comicis locum suum præclarè restituit. Secum igitur in*
„ *hoc genere fabulæ plerique pessimè actum esse grauiter queruntur, neque id*
„ *tantùm tragicorum paucitate, qui ad vnum ex frequenti numero sunt redacti*
„ *(id enim incommodi cum aliis multis artibus illi commune accidisse aliquam*
„ *consolationem habere posset) sed quia, qui reliquus est, ita eius scripta impro-*
„ *bantur, vt ne digna quidem sint, quæ perlegantur, ne dum in vllum eum tra-*
„ *gicorum numerum perduxerint. Vtrùm autem id ita sit, iam videamus. Tria*
„ *sunt, quæ tragœdiæ maximè conueniunt, exspectatio, gestio, exitus: horũ nihil*
„ *in tot eius tragœdiis desiderari videtur. summam enim hic auditori, cùm ma-*
„ *gnarum rerum excitat admirationem, tum illum vsque eò suspensum sustinet,*
„ *vt quorsum tantus apparatus priùs, quàm ad rem ipsam sit peruentum, mi-*
„ *nimè sentiatur. Quod autem ad rei gestionem, aut ea verbis tantùm explica-*
„ *tur, aut etiam re ipsa ostenditur, & vt vera ante oculos geritur. dictionis qui-*
„ *dem id genus est, quod satis tolerabile videatur: certè quicquid habet minus*
„ *purgatæ locutionis, & illi ætati, & eius fortaßis nationi potuit condonari, aut*
„ *tanti omnino esse nõ debuit, vt quæ eius cætera multa sunt optima, tam iniquè*
„ *ex hominum lectione quasi delerentur, præsertim cùm locutionis rationẽ penè*
„ *totam aliunde petendam esse præcipiamus. Alterum erat, cùm res ante oculos,*
„ *vt est priùs verè gesta, iterum quasi verè geritur: in quo neque hic exlex aut*
„ *temerarius est actor. nam etsi Medeam coram populo filios necantem inducit,*
„ *vt item Herculis à patre furentis sagittis confossos, licere hoc quoque per fa-*
„ *bulæ legem, sunt qui grauißimè testentur auctores: & qui Græcam scripsere*
fabulam,

fabulam, hoc suo arbitratu factitasse constat. At Horatius in Latinis aliter sensit. at etiam rectiùs senserit, & naturam suam &, fortasse etiam sua tempora secutus, ab horum spectaculorum immanitate abhorruerit: subsecuta est alia ætas, & aliis scriptoribus animus est datus. certè neque Horatio iniuriam, neque mihi nouam legem facio, si ad duarum legum alteram subscriptionem meam accommodo, eius non sequor. Quasi verò & Terentius à comicorum lege non interdum recedat, & non in fabulam bonam meretricem, socrum nurus cupidam, at prorsus alienas personas ad quoddam certum tempus minimè ineptè introducat. Exitus autem is est, qui maximè tragœdiæ conuenit luctuosius: quin etiam si paullo lætior adhibeatur, non is tamen est quo minùs fabula probari possit. Tragœdiæ vna grauitas maximè propria est: hæc aut personis, aut re, aut verbis ipsis contineri atque præstari solet. Quod autem ad personas, eæ quidem in hanc sunt inductæ, quæ tragœdiis conueniunt, regiæ, magnæ. Res autem, nisi ea quoque, quæ tragœdias excitet. Postremò verò sic grauiter agit, vt neque rei verba, neque verbis res perampla deesse videatur. in re enim horribili, vbi eius oratio non grauis? vbi non tristis? vbi non atrox? vbi autem remissa? vbi læta? vbi placida? vbi denique cum re tota non consentit atque conuenit optimè? Tragœdiæ verò grauitatem, de qua nunc agitur, adiuuari inprimis grauitate sententiarum, nemo non intelligit. Quis autem vnico Seneca in sententiis est crebrior? quis etiam grauior? cùm in eo quot versus, tot penè grauissimæ sententiæ numerentur, eæque omnes & suo loco, & cum dignitate positæ atque dictæ sint? Quanto tragœdiæ scriptor magis misericordiam auditori commouebit, quanto rem crudeliorem ac magis atrocem faciet; tanto ab hoc maiorem sibi plausum concitabit, tanto eius gratiam inibit æquiorem. ac Seneca, cùm id exsequitur, vsque eò partem illam integerrimè præstat, vt miras inter questus auditori suo acclamationes commoueat. Chori in tragœdia nisi cum re ipsa consentiant, nisi pleni sint sententiis, nisi æquè scelus atque dignum est lamententur, aut contrà virtutem laudibus efferant paribus, ij vitio aliquo carere non possunt: vbi autem hic noster legem tam non diligenter custodiuerit, ac religiosè conseruarit, vbi non ea omnia cumulatè præstiterit, vbi aliquid admiserit, exspecto qui me doceant: quod tantum abest, vt facilè possint, vt (si cum hoc aliquando æquiore agant animo) in iis ipsis choris scribendis, Græcos omnes, qui exstant, superasse fateantur necesse sit. Id verò mihi in hoc viro permirum videtur, quòd cùm tot fabulas eásque tam copiosè omnes perscripserit, nouus tamen semper appareat, numquam sui similis, neque qui, quod à se antea dictum sit, aliàs in alium item mutuetur locum: vt quasi amnem imitetur, cuius idem perpetuò sit cursus, quæ tamen aqua semel præterlapsa est, nunquam relabatur: vt iniquè, atque haud scio an impiè facere videantur, qui tam ob paruam causam vnicum poëtam, ne legendum quidem esse contendant. Siquidem totum hominem leuissima de causa prorsus tollere, belluarum magis quàm hominum est omnino. Equidem cùm in hoc genere plures scripserint, ceteríque omnes prorsus interierint, résque Tragica ad vnum hunc redacta sit; huic, cui melior fortuna pepercerit, ab hominibus quoque parcendum; atque in quem eum locum

ea

» *ea ipsa posuerit fortuna, ab iis quoque retinendum esse facilè censeo.*

IVSTVS *Lipsius in Animaduersionibus;*

» *De Thebaide: Scriptio (inquit) ita me Deus amet, alta, docta, grandis:*
» *& quæ suo iure ambulet in cothurnis. Nihil vsquam iuuenile, arcessitum, fu-*
» *catum. phrasis & verba lecta: sententiarum mira & inopinata acumina.*
» *& acumina virilia & fortia: quæ me quidem ita feriunt, vt non exciter solùm*
» *ad ea, sed subsultem. Quid tale in aliis? audebo rem dicere. Scripti gemmula*
» *hæc est, & quàm lubens retulerim vel ad Augusti æuum. Per bellum quidem*
» *ciuile eam scriptam, & ex argumenti electione suspicor, & ex versibus qui*
» *quasi datâ operâ huic rei inserti. Quidquid huius est, tollenda sanè ea, nec vl-*
» *trà calcanda pedibus ignari vulgi. Vos, Critici, ponite, & habete audacter*
» *inter prima Romana scripta.*

IDEM *postea, de omnibus decem tragœdiis;*

» *Duas duorum eximias censeo: quibus laudator ego, non censor. In aliis vir-*
» *tutes video, sed non sine mixturâ vitiorum. Magnus Scaliger quòd tam lau-*
» *datum de his testimonium tulerit, vt etiam Græcis anteposuerit, an ex vero?*
» *non dixeris, nisi ad primas illas adspectu. Nam ceteræ profectò non ascendunt*
» *culmen istud laudis. Sonus in iis & granditas quædam tragica, fateor: sed*
» *nónne adfectatio sæpe & tumor? Verba & dictio, an vsquequaque electa?*
» *Iam sententiæ probæ, acutæ, interdum ad miraculum: sed nónne sæpe & sen-*
» *tentiolæ? id est fracta, minuta quædam dicta, obscura aut vana: quæ aspectu*
» *blandiantur, excussa moueant risum. Nec enim lumina, sed scintillæ sunt: nec*
» *veri fortesq; ictus, sed vt in somnio parui & vani conatus. Quas tamen ipsas*
» *crebrò nimis & ad fastidium inculcat, nec inuenit, sed arripit: non tam suâ*
» *fortassis quàm æui culpâ, cui Scholasticum & Declamatorium hoc genus ita*
» *placuit*, vt operum omnium (*Fabij verba sunt*) solam virtutem senten-
» tias putarent.

ΠΡΟΛΕ-

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ LIBER TERTIVS.

DE VERSIBVS TRAGICIS, MAXIME SENECÆ.

De modis tragicorum verſuum.

Cap. I.

OMNIA *poëmata eſſe* ſyſtematica, ſtichica, mixta, *vel* communia, *ſcribit Hephæſtion. Tragica, ſi diligenter attendas, mixta, partim* κατὰ ςίχον, *partim* κατὰ σύςημα, *deprehendes. non ſunt omnino* κατὰ ςίχον (*ſicuti Virgilij Æneis*) *quia non vno carminis genere conſtant: nec ſunt prorſus* κατὰ σύςημα, *cum multa in iis ſtichica inueniantur, vt ferè omnes ſcenæ, & integri ſæpe chori: nec deniq; ſunt verè cõmunia, quòd vix in illis, niſi initio fortè chori vel ſcenæ alicuius, ſimul* τὸ ςιχικὸν καὶ συςηματικὸν *reperias.*

Syſtematum *tragicorum tria ſunt genera, vel enim ſunt carmina* ſimiliter diſſimilia (*quæ diuiduntur in* pericommata, *quæ poſt pericopam, ſiue variorum ſyſtematum congeriem, aliam planè ſimilem ſubiungunt, ita vt licet in vtraque congerie ſint ſyſtemata ſibi diſſimilia, ipſæ tamen pericopæ ſimiles partes habeant; & in* epodica, *quæ ſimilibus ſyſtematibus diſſimile adiunctum habent; & in* antiſtrophica, *quorum ſtrophæ ſtrophis reſpondent*): *vel ſunt* omnino diſſimilia, *quæ partiri ſolemus, in* monoſtrophica, *quæ vnicam ſtropham habent; &* anamioſtropha, *quæ nonnullis ſtrophis interiectis interrumpuntur: vel denique ſyſtematum carmina ſunt* ſimilia, *vt ſæpe Senecæ iambica, anapæſtica, trochaica, &c.* (*Horum modorum exempla commodiùs à Sophocle, Euripide, & Æſchylo petuntur, quàm à Seneca; qui ſimiliter diſſimilium minimam rationem habuit, diſſimilibus verò, prorſus pro arbitrio, in choris vtitur*). *Diſſimilia etiam quædam ſunt* diſtropha, *quando poſt duos verſus ad primum reditur; quædam* triſtropha, *quando poſt tres; quando poſt quatuor,* tetraſtropha, *atque ita deinceps.*

Vide Guilhelm. Canter. προλεγομ. in Eurip.

Senecæ verſus, aut ſunt monocoli, *quando vno tantùm carminis genere ſcena vel chorus conſtat; aut* dicoli, *quando duobus; aut tricoli, quando tribus, &c. Rurſus ſunt vel* monometri, *qui duobus pedibus gradiuntur, vt,*

Falſúmque decus;

vel dimetri, *qui quaternis, vt,*

Lugeat æther, magnúſque parens;

vel trimetri, *qui ſenis, vt,*

Soror Tonantis. hoc enim ſolum mihi;

vel tetrametri, qui pauci in Senecæ libris, & imperfecti, vt,

Palladi fauces Auerni, vóſque ferales ſpecus,

apud veteres plures & meliores, qualis ille;

Pelle tonsis terga ponti, vela tende. iam pergamus.

vera hæc, quando dipodiâ *scandimus; quod in iambicis, trochaicis, & anapæsticis solùm concedit Seruius; aliàs vetat. Quare si vtamur* monopodiâ, *quæ non sumit duos simul pedes, sed carpit singulos*, dimeter *vocabitur qui duos habet pedes, vt* Adonius; trimeter *qui tres, vt* Glyconius; tetrameter, *vt* dactylicus, *qui quattuor*; pentameter, *qui, vt* Phaleucius & Sapphicus, *quinque*; senarius, *qui sex, quales* iambici *comici*; octonarius *qui octo, vt* tetrametri, *quos diximus. atque ita pro scansionis seu percussionis varietate modus carminis, seu potiùs modi nomen mutatur. Apud antiquos tragicos aliquando* septenarij *occurrunt.*

Vide Victorin. lib. 1. Grammat.

De carminum Tragicorum dispositionibus.

Cap. II.

ΑΠΟΘΕΣΕΙΣ *versuum, cum Attilio Donatiano, dispositiones seu affectiones voco ea sunt quattuor. Nam carmina vel sunt* acatalectica, *vel* catalectica, *vel* hypercatalectica, *vel* brachycatalectica. Acatalectica, *dicuntur, perfecta, quæ legitimo fine clauduntur, quibus nihil deest, neque superest.* catalecticis, *vna deest syllaba:* hypercatalectici, *seu* hypermetri, *vnâ exuberant.* brachycatalecticos *gemina syllaba, seu pes integer deficit. auctores Diomedes, Seruius, & qui fusiùs hephastion. singulorum exempla postea dabo ex Senecâ.*

De Dithyrambico versu. Cap. III.

HÆC *in genere: de singulis nunc formis versuum. primò se vt audacior, dithyrambus ingerit. de illo igitur primo loco nonnulla: tum quòd rarus, & in Latinæ Orchestræ finibus, vno tantùm loco apud nostrum: tum quod ex variis potiùs generibus versuum cinni in morem concinnatus, quàm ad certam carminis speciem referendus. Non enim aliud est, quàm Liberi encomium, constans vario carminis genere, verbis nouatis & magnificè ornatâ dictione, crebræ in eo metaphoræ, crebræ verborum geminationes (teste Demetrio Phalerao) nullâ numerorum, nullâ carminum recurrentium certa lex (vt docent Horat. in Odis, & Aristot. in Problem. & lib. 3. Rhet.), nullæ strophæ vel antistrophæ, sed vnâ velut comprehensione, textura continua. Et quia Bacchus argumentum erat, veteres glossulæ* Dionysiaca, *exponunt* διθυράμβικα δράματα. *nam* Hymnus, *Stesichori Himeræi inuentum, Diis omnibus conuenit:* Dithyrambus, *Liberi peculiaris est, vt* Pæan & Philælias *Apollinis*, Lithyersis *Rheæ*, Iulus *seu* Vlus *Cereris*, Vpingus *Dianæ apud Træzenios, apud reliquos Mineruæ*, Hypæpus *etiam Dianæ, vt docent Scholiast. Apollonij in lib. 1. vers. 972. Athenæus lib. 14. conuiu. cap. 6. & Theodoret. lib. 4. curat. Græcan. affect. Vnde verò Dithyrambus dictus, non ausim affirmare, eo quòd nec veteres, Diomedes, Phauorinus, Phornutus, Suidas, Izacius, & Thomas Magister; nec recentiores,*

Cælius

Cælius Rhodigin. Lilius, Rapicius, Mynturnus, & Scaliger, conueniant, & omnes illorum Etymologiæ ſatis veroſimiles videantur.

Primum auctorem dithyrambi, ſunt qui Corinthium putant, vt indicat Pindarus Olymp. 13. alij Arionem Metymnæum, vt Herodot. lib. 1. alij Laſſum Hermionæum, vt Clemens Alex. lib. 1. Stromat. alij denique Pericletum Leſbium, vt Iſaacius. vt vt eſt, hoc carmen vſos inuenio, præter iam nominatos, Arionem, Laſſum, Pericletum; apud Horatium, Pindarum; apud Xenophontem, Melanippidem; apud Clementem, Theſpin; apud Ariſtophanem, Cecidem; apud Plutarchum & Iſaacium, Philoxenum cum Teleſta: apud Athenæum occurrit Pratinas Phliaſius, & Cleomenes Rheginus: denique Sex. Empyricus nominat, Polyidum & Diagoram Melium. nec plures repperi: niſi ſi annumeras Tragicos omnes, qui Æſchylum præceſſerunt: cùm ad Æſchyli vſque tempora, tragœdia, nudus quidam Dithyrambus variarum rerum narrationibus productus & extenſus fuerit. eò tamen differebant, quòd Tragicorum chori quadrati, Dithyrambicorum cyclici erant. Solius hodie (quod memini) Pratinæ exſtat non totus apud Athenæum, relatus à Scaligero lib. 1. poët. cap. 47. quem quicunque legerit, ſtatim intelliget non eſſe nudum hyporchema (quod nollem homini ſagaci excidiſſe) ſed dithyrambũ ſaltationi aptatum. eſt enim illi & metrorum deſultoria varietas, & verborum compoſitio ampulloſa, & Baccho dicitur. Hegeſandri verò exaſtichon, quod idẽ Athenæus refert lib. 4. cap. 19. hoc in album referri non debet, etſi verbis audacter nouatis conſtet. nam nec in Bacchum eſt, nec numeri ſatis varij, & leniter nimis fluit. Crediderim magis initium ſeu particulam aliam eſſe dithyrambi, fragmentum illud Theſpidis, quod Clemens Alexandr. lib. 1. Strom. adducit; quod, Græci codicis defectu, non exhibeo.

Pindarus Dithyrambum βουλάτην vocat, quoniam antiquitus victori bos præmium; vel potiùs, à clamore & boatu recitantium. nam vox carmini aptabatur, quod tumidum erat, & Bacchantium furorem exprimens, repentinâ quadam mentis alienatione fundi, non ſtudio aut curâ vllâ recitari videbatur: quare lymphaticorum & thyadum perſonis aptiſſimum cenſebant: idq́ propter verba inſolentiùs compoſita (vnde Euſtathius temeritatẽ, Demetrius licentiam Dithyrambicis tribuit), & verſuum connexiones multiplices ſeu πολυπλοκὰς. quare temerarium, turgens, & ſeſquipedalibus verbis productum orationis genus διθυραμβῶδες nominant, & qui talem præ ſe fert audaciam, dicitur διθυραμβώδης. ſic Platoni in Cratylo διθυραμβῶδες ὄνομα, verbi gratia (Euſtathij exemplum eſt) vt ſi quis lapides, oſſa telluris nuncuparet. Idem Plato, quæ in Phædro ſublimiùs diſſerit, à dithyrambis, ait, haud procul abeſſe: & Suidas ſcribit, ab hac veſaniâ natum adagionem, διθυράμβων νοῦν ἔχεις ἐλάττονα, minus mentis habere dithyrambographis. Metri genus (vt dixi) liberum planè. non tantùm enim ab vno modulorũ genere ad aliud pro libito deſilire licuit; ſed eorum quoque, quibus vtebantur, carminum leges tranſilire. ita Horatianum illud accipio, inuitis multis;

Vide Ciceron. 3. de Orat. & Athenæum, qui multa lib. 14. Robortell. in lib. Ariſtot. de Poëticâ, pag. 6.

Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numeriſque fertur
Lege ſolutis.

 Quod

Quod claro Senecæ exemplo conuincitur: qui in illo suo dithyrambo versuum numeros & legem paßim abutitur, & impuros puris mirè permiscet. Nam Iouitæ Rapicio aſſentior; qui lib. 3. de numero oratorio, chorum secundum Oedipi, dithyrambum esse contendit. est ille in Bacchi laudem, turget verbis tralatis, vario metri genere contexitur, nullum stropharum vel antistropharum certum recursum, nullum stabilem epodων morem retinet; sed euantis more huc illuc rapitur, & maris instar concitati æstuat. Vnde fit, vt vix certa versuum scansio queat adhiberi. conabor tamen, in studiosæ iuuentutis gratiam, eumq́; hoc capite laborem exanclabo.

Primi duo versus Hexametri sunt; Tertius trochaicus senarius; Quartus (vt vulgò legitur) nec trochaicus, nam terminatur iambo; nec iambus, quia trochæos habet; nec alius generis vulgati. ideo mihi non potest non esse suspectus de mendo. sic enim exstat;

Quæ tibi nobiles Thebæ, Bacche, tuæ.

credidi aliquando exiguâ transpositione, Asclepiadeum faciendum, & cum sequentibus Glyconiis sic miscendum;

Thebæ, Bacche, tuæ, quæ tibi nobiles
Palmis supplicibus ferunt:
Huc aduerte fauens virgineum caput.
Vultu sidereo discute nubila,
Et tristes Erebi minas.

vel, retentâ lectione vulgatâ, sic mixtis & diuisis versibus:

Quæ tibi nobiles
Thebæ, Bacchæ, tuæ
Palmis supp. ferunt, &c.

Sequitur iambicus trimeter, & pòst monometer dactylicus

Cingi floribus:

mox sapphicus impurus;

Te caput Tyriâ cohibere mitrâ.

qui sequitur anapæsticus; cui proximus, initium est iambici. sequuntur inde duodecim sapphici: tum tres hexametri: mox duodecim anapæstici dimetri, vno monometro terminati. Rursus quattuor hexametri, & hos inter & sex alios interiecti septēdecim dactylici dimetri. Subsequitur ille, qui mihi magna crux;

Sensere terræ Zedacum feroces:

de cuius scansione, donec certa lectio stabiliatur, non liquebit. huic proximus dactylicus trimeter. at subsequentes, meo iudicio, sic diuidendi;

Arua mutantes:
Quásque Mæotis
Gentes alluit
Frigida fluctu:
Quas despectat
Vertice summo.

Monometri enim trochaici dactylicis misti, imperfecti perfectis. Qui succedit, Sidus Arcadium, geminúmque plaustrum;

impuri

impuri sapphici speciem præfert: cùm in secundâ sede dactylum habeat. tres sequentes meri sapphici; quos subsequitur vnus Phaleucius; & deinde iterum sapphicus: cui qui subnectitur,

Mites factæ. sacer & Cythæron
Sanguine inundat,
Ophioniáque cæde.

sic ab N. fuit commutatus: cùm in aliis codicibus legeretur,

Mites sunt factæ.
Sacer Cythæron sanguine inundauit
Ophioniáque cæde.

Ego putarim scribendum,

Mites factæ. *nam* (sunt) *meo iudicio melius in q. v. l. abest.*
Sacer cythæron,
Sanguine inundauit
Ophioniáque cæde.

& sint monometri tres; vnus perfectus, redundantes duo; quartus verò dimeter iambicus catalecticus. his adiunguntur tres sapphici. paullo pòst iterum seiungerem, & ex vno impuro trimetro geminâ syllabâ mutilo, statuerem duos monometros; Meliore pensans
Damna marito.

Subditur adonius, & glyconius, & sapphici duo, mox singuli anapæstici, dactylici, & sapphici: mox iambicus dimeter catalecticus;

Sollemne Phœbus carmen.

excipit sapphicus,

Edit, infusis humero capillis.

proximus sapphicus; huic, asclepiadeus cum alio sapphico. Claudunt chorum sex hexametri, sed Bucolici iuxta nonnullos: non tamen penitus ad leges Bucolicorum: de qua re deinceps.

De Hexametro. CAP. IIII.

TERENTIANVS *& Diomedes tradunt, tam iambicum, quàm hexametrum vocari carmen Heroicum. quare cùm Heroum fortuna tragœdiis narretur, placuit quibusdam æqualiter huic fabulæ vtrumque carmen conuenire. Sed mihi vitiosè id colligere videntur. eadem namque ratione Epicis iambum tribuerim: quod non permittunt. Fateor hexametrum posse quidem, sed illud ipsum* *Bucolicum, *& rarum inseri, potissimùm si oraculi verba referantur, vt apud Senecam Oedip. Act. 2.*

Mitia Cadmæis remeabunt sidera Thebis, *&c.*

vel in choris, aut dithyrambis, vt Oedip. chor. 2.

Mollia Nissæis armati brachia thyrsis, *&c.*

aut Epithalamiis seu Fescenninis, vt Medeæ act. 1.

Candida thyrsigeri proles generosa Lyæ.

his enim tribus dumtaxat locis eos Seneca inseruit (eosq; ipsos ferme Bucolicos, non planè) adeò parcè, vt totis nouem tragœdiis oraculo sex tantùm, Fescenninis totidem, dithyrambo non continuos, sed hîc illic dispersos, vnum supra

* Bucolicus versus, teste Seruio, est hexameter, cuius quartus pes orationem terminat: (alij plura requirunt) exemplum; *Rustica siluestri resonat bene fistula Musâ.* In Latinis hanc legẽ vix seruari video: accuratè Theocritus inter Græcos, vt me Lips. monuit.

supra viginti concesserit; nusquam verò personis loquentibus. In solo Euripide, cum admiratione, perpaucos Elegiacos extra chorum ab Andromachâ prolatos, inueni. Carent ergo exemplo, qui tam multos hexametros inserunt. nec placet ratio, id fieri, quod iambici minùs ab auditoribus percipiuntur, & nimis similes sint prosæ, nec facilè discernantur. id enim ipsorum fortè culpâ fit, qui ad comœdiæ numeros deflexerunt, nec seueram Senecæ in iambis & spondeis permiscendis rationem ac normam satis accuratè tenuerunt. fit & pronunciantium actorum vitio, qui tonum, ac percußionem vocis non satis idoneam adhibent. Nec verò tantum imperitis auditoribus tribuendum; vt, dum ipsis placere nitimur, leges omnes tragœdiæ transiliamus, & exemplum antiquorum atque auctoritatem planè contemnamus. Noster hexametri legem exactè seruat: nisi quod ad Bucolici carminis conditionem, frequentior est in dactylis conquirendis, cæsuris verò vitandis, & vt in vltimâ sede dissyllabum vocabulum sit, studiosè dat operam: saltationis credo choricæ causâ, & ad bacchantium lymphationem aptiùs exprimendam. Vnicus est apud eum spondaicus; Festa dicax fundat conuicia Fescenninus.

De hexametro fusißimè Lilius hist. poët. Dialog. 1. Erythræus in Indice Virgiliano, Gifanius in Collectaneis Lucretian.

De Iambico carmine. CAP. V.

ACCOMMODATISSIMVS *tragœdiæ iambus, cunctorum rectè sentientium iudicio, nec magis extra chorum, quàm hexameter epicis deserendus. eum versum antiquißimum facit Aristoteles, & λεκτικὸν καὶ πρακτικὸν vocat, sermonibus & rebus agendis aptum. Vnde dictus, varia Nicandri & Pindari Scholiast. Suidas, Hephæstion & Hesychius, neque id mihi nunc magnopere curæ: cui sufficit Aristotelis auctoritas, à conuiciando nominatũ, quòd eo primùm conuiciari sint soliti* ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. *vt nec illud, quis eo primus fuerit vsus; siue Ananias, siue Arius, siue Simonides, siue Simmias, siue, quæ communis sententia, Archilochus: hanc tenet Horatius, vehementer astruens opinionem meam:*

Archilochum proprio rabies armauit iambo,
Hunc socci cepêre pedem, grandésque cothurni
Alternis aptum sermonibus, & populares
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.

Sunt qui putant Horatium primum Latio iambos dedisse: sed falluntur. dedit Horatius, non iambos simpliciter (diu enim ante illum iambicis vsa vetus comœdia & tragœdia) sed iambos puros Archilochios. testis ipsemet;

——Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animósque secutus
Archilochi. —— *De iambo idem ad Pisones;*

Syllaba longa breui subiecta vocatur iambus,
Pes citus: vnde etiam trimetris accrescere iussit
Nomen iambæis, cùm senos redderet ictus

Primus

Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior vt paullo grauiórque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in iura paterna recepit
Commodus & patiens. non vt de sede secundâ
Cederet, aut quartâ socialiter. hic & in AttI
Nobilibus trimetris apparet rarus, & EnnI.

pedis istius vim eleganter ad Paullinum expreßit Ausonius;

Iambe Parthis, & Cidonum spiculis,
Iambe pennis alitum velocior,
Padi ruentis impetu torrentior,
Magni sonorâ grandinis vi densior,
Flammis corusci fulminis vibratior.

Vt minùs tamen humilem pedem, Aristoteles & Demetrius oratori fugiendum monent. frustra. Vix enim effugiunt Oratores vel inuiti, quin in senarios & Hipponactæos sæpe incidant, vt Cicero & Theon in Progym. fatetur.

Iambici duo sunt genera, alterum perfectum, cuius penultima breuis; alterum claudum & imperfectum, cuius vltimam sedem spondeus inuasit, Scazonta seu χωλίαμβον nominant. vtrumque breuiter significauit Ouidius:

Liber in aduersos hostes stringatur iambus,
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.

celer enim τέλειος, pedem trahit extremum claudicans. Leges eius satis notæ. Diomedes in sinistris (hoc est paribus) semper iambum aut tribrachim, aut pyrrhichium; in dextris (hoc est imparibus) præter hos, etiam spondeum, dactylum, anapestum, & proceleusmaticum tradit recipere. addit, si huic metro trinario quartam dipodiam adiunxeris, fieri versum quadratum seu octonarium, cuius eædem quæ trimetri leges sint: in se autem catalectum habere. Octonariis quidem priscos tragicos vsos, & interdum, sed rariùs, septenariis, ex fragmẽtis eorum patebit, idq; de Græcis Aristoteles testatur. Pyrrhichium in locis paribus non admittit Seruius; &, à comicis, ibidem anapæstum locari tradit. Ex Diomede apparet omnibus locis, præterquam sexto, tribrachum posse statui, quod Mallius Theodorus confirmat à Bedâ citatus, item Seruius. De dactylo locis imparibus, quòd pes ille trochæo similior, dissentit Scalig. lib. 2. cap. 34. verùm Diomedis, Seruij, Mallij, ceterorum potior auctoritas. à quibus stat clarus satis, cætera inuolutus & obscurus Censorinus, his verbis; Trimetros tragicus recipit in prima parte scansionis spondeum, & alio loco dactylum & anapæstum, & pro iambo chorium & tribrachym. *& Terentianus:*

Culpatur autem versus in tragœdiis,
Et rarus intrat ex iambis omnibus;
Vt ille contrà, qui secundo & talibus (*hoc est* paribus)
Spondeon, aut quem comparem receperit.

si culpatur qui in paribus spondeum aut compares recipit; inculpatus, qui in imparibus illos locat. Priscianus lib. 6. de metris comicis sic scribit, ex Iubâ Grammatico, non Rege illo doctißimo; Erit probabilis iambicus versus, &

tragœ-

tragœdiis aptus, si secundum & quartum pedem nō alios feceris quàm iambos, aut eum qui appellatur tribrachus, aut anapæstus: quoniam sunt pares: cacometros autem, si aliter. *Deinde reddit rationem. mihi Prisciani locus corruptus videtur. nam anapæstus non est compar iambi: & ceteri omnes anapæstum ab illâ sede arcent: idq; præter iam citatos, etiam Rufinus ex Basso in lib. de metris comicis docet. Censorini verò locus non rectè habet. nam si* chorium *pro trochæo posuit, falsum dicitur: si pro tribrachi (quem sic appellat Diomed. lib. 3.) altera vox superflua. libens rescripserim;* corium, *sine aspirationis notâ: quoniam ita vocari pyrrhichium docet Diomed. vt videatur mihi* choræus, *idem cum trochæo;* corius *idem cum pyrrhichio, quamuis ea vulgus confundat. & in vltima sede pyrrhichius vim obtinet iambi; in aliis sedibus non æquè. Optimum esse constat in quo soli suis locis iambi & spondei, vt ille Gracchi:*

Mersit sequentis humidam plantis humum.

quemq; Seruius Archilochium vocat;

Matrem fatigat prodigus vitæ furor.

Exactè, quomodo vtatur Seneca, docuit olim Hieron. Auantius. eius ergo, non meis verbis, accipite. Versus senarij vel trimetri sunt iambici Archilochij omnes, & acatalectici apud Annæum Senecam tragicum, & hanc solidam legem seruant: vt quamuis sedes secunda, quarta, & nouissima seruiant vni iambo; secunda tamen & quarta non repellant tribrachum iambo comparem. Primus autem pes, vltra iambum, recipit spōdeum, & spondei dissolutiones, id est dactylum, anapæstum, & aliquando proceleusmaticum: tribrachum verò, qui par est iambo, in hac primâ sede admittunt versus vnus supra viginti. tertia sedes admittit iambum, spondeum, dactylum, tribrachum; nunquam in hoc tertio loco inuenies anapæstum, præter hunc versum;

Inter senem iuuenemq;, sed propior seni;

nisi dictio insit quattuor syllabarum, quod accidit versibus viginti. quinctus locus vt sæpissime, imò semper, habet aut spondeum aut anapæstum, ita nunquam vtitur tribracho; iambum verò & dactylum non assumit, nisi in nouem versibus, quorum vltimę dictiones sunt quatuor syllabarum, scilicet; *nepotibus, cacumine, Prometheus, Copharides, Polyxena,* & ter, *memoria.* Senecæ igitur trimetri, non cacometri, sed omnes probabiles appellātur à Victorino & Terentiano, præsertim cùm in nullâ sede inueniatur trochæus, aut pyrrhichius, & cùm vbique deuitet scazonta, cumque nullus versus constet ex iambis omnibus, vt tragicorum lex præscribit. *Hæc Auantius: secundùm quæ schema trimetrorum Senecæ hoc fuerit;*

Quæ

--	υ-	--	υ-	--	υ-
υ-	υυυ	υ-	υυυ	υ-	
υυ-		-υυ		υυ-	
υυυ		υυ-		-υυ	
-υυ		υυ-			
υυυυ					

Quæ extra choros vera sunt. nisi quis membranas sequatur, in quibus aliquando in secundâ sede ponitur spondeus, sæpe in Octauiâ, & in Herc. Oetæo ter. vers. 750. & vers. 779. in m. s. libris; versu verò 1308. in excusis. In choris hoc iugum Seneca excußit. nam & scazontes vsurpauit, & impuros, & mutilos, & redundantes. Tetrametri, quibus vno loco vtitur, legem seruant trimetrorum, nisi quòd octaua sedes in sextæ legem succedit, & eius conditionem subit. idem de dimetris iudicium. sed hi sæpius apud nostrum exleges. Acatalecticus est iste;

Procella fortunæ mouet. Agam. chor. 3.

Hypercatalectici;

Pax alta nullos ciuium cœtus. Ibid.
Monitúque Phœbi iussus erranti. Oedip. chor. 3.

Quidam sunt quos ad trimetros catalecticos queas reducere, quibus vna deest syllaba, & vt plurimum impuri sunt:

Tuus ille bisseno meruit labore. Agam. chor. 4.
Non vrbe cum totâ populos cadentes. Oedip. chor. 1.

duos etiam inuenias dicto choro 4. Agam.
vel ad brachycatalecticos;

Quæ stella mutat, seque mirata est. Agam. act. 4.

sic enim restituo. & illi;

Sonuit reflexo classicum cornu. Oedip. chor. 3.
Aut fœta tellus impio partu.
Latrauit ore lucis ignotæ. Agam. chor. 4.

Siquis tamen eos, quia spondeo terminantur, scazontes brachycatalectos, seu quinarios, malit vocare, cum eo non velitabor. hoc obseruari malim, sæpe in his catalecticis & brachycatalect. in quarta sede anapæstum à Seneca statui, credo quia tunc illa sedes penultima: vt in his;

Carúsque Pelidæ nimium feroci.
Aut cùm ipse Pelides animos atroces.

Dimetri igitur catalectici hanc legem retinent apud nostrum: rarò in primâ iambum, sæpius ponit anapæstum; in secundâ nunquam, quod meminerim,

∪ –	∪ –	∪ –	∪
– –		– –	–
∪∪ –		∪∪∪	
∪∪∪			

tribrachum; in tertiâ semel spondeum; Sollemne Phœbus carmen. *Oedip. chor. 2. Dictum, in his dimetris acatalecticis quartum pedem in sextum succedere: tertio loco aliquando Seneca anapæstumcollocat, vt,*

Qui virus Herculeum bibit;

nunquam dactylum, quod recorder: primo quoque loco, vix dactylum vel anapæstum recipit: rarus etiam in his illi tribrachus, etsi Grammatici in omnem sedem aditum patefaciant, vt in illo veteris poëtæ;

Agite, fugite, quatite, Satyri.

Quædam de iambicis Scalig. lib. 2. poët. cap. 9.

De Scazonte seu Choliambo. CAP. VI.

SCAZON *iuxta Suidam Hippys Rhegini inuentum, iuxta alios Ananiæ, secundùm plerosque Hipponactis, vnde & Hipponacticum vocari scribit Diomedes; addens à trimetro tantum differre, quòd vltimam sedem spondeo vel choræo largiatur. idem Seruius, & Censorinus. Terentianus Maurus etiam præcipit ne quinto loco præter iambum pes vllus ponatur. nam si spondeum loces, moroso tractu versus languescet; si dactylum, nimis propè ad heroicum versum accedes; si quem alium* Vide Scalig. lib. 1. ca. 34. *pedem, minùs volubile & incitatum carmen est futurum. sed iugo se huic subdere noluêre ex Græcis Theocritus, ex Latinis Boëtius, & noster, cuius Scazontes sæpe cacometri;*

Vidimus simulata dona molis immensæ. *Agamem. act. 3. & 4.*
Fatale munus Danaum traximus nostrâ.
Vidimus patriam ruentem nocte funestâ.
Cùm Dardana tecta Dorici raperent ignes.

hos non est quòd quis imitetur: longè meliores Catulli & Martialis; qui legem seruant.

De Trochaicis. CAP. VII.

IN *locis paribus spondeum, trochæum, anapæstum, dactylum, tribrachum admittunt, iuxta Seruium & Diomedem; in imparibus tantùm trochæum & eius dissolutiones, secundùm plerosque; & secundùm Seruium, aliquando dactylum. nunc quidam recentiores intacta imparia loca trochæo seruari volunt, & ne tribrachum quidem recipiunt, inter quos Scaliger cap. 35. Quod ad spondeum, viro cuidam docto non*

non nisi in colo recipiendus videtur. Diomedes & Censorinus hos versus vltra septem & semipedem negant producendos, vt in illo;

Tela famuli, tela properè*, sequitur me Thoas. * Fulcit versum Lipsius, & corrigit, prop.re, tela, sequitur me Thoas.

Ponit enim hoc exemplum Censorinus, si modò illius illa de metris, quod non facilè crediderim: tamen ille versus vel sex tantùm & semipede graditur, vel claudicat, vel non aptum exemplum. vt vt est, illa traditio soli Archilochio propria. nam Hipponactius tetrameter acatalecticus ad octo peruenit, & octonarius vocatur; Anacreonticus, ad octo & semipedem; Callimachus etiam hypercatalectico tetrametro vtebatur. Exempla Hipponactij & Anacreontici apud Seruium;

Pelle tonsis terga ponti, vela tende, iam pergamus.
Parce iam camœna vati, parce iam meæ vesaniæ.

idem vndecim trochaicorum genera ponit. apud Senecam inuenias tetrametros catalecticos, trimetros & dimetros, puros, impuros, mutilos, integros. Catalectici sunt tetrametri Med. act. 4. & Hippol. act. 5. vbi locis imparibus præter trochæum alij quoque pedes; in primâ sede ter dactylum, semel tribrachum; in tertia ter tribrachum, semel anapæstum; in quintâ bis anapæstum, semel dactylum, sæpius tribrachum: in locis verò paribus dactylum, anapæstum, spondeum, choræum inuenias. Schema huiusmodi;

−∪	−−	−∪	−−	−∪	−−	−∪	−
−∪∪	−∪∪	∪∪−	∪∪−	−∪∪	−∪∪		∪
∪∪∪	∪∪−	∪∪∪	−∪∪	∪∪∪			
	−∪		−∪	∪∪−	−∪		

valde impuri hi;

Suppliciis animæ remissis currite ad thalamos meos. *Med.*
Vltimo quodcunque Proteus æquoris abscondit sinu. *Hip.*

in quo qui pro abscondit *legunt* condit, *ne sic quidem sanant.*
Trimeter purus;

Pectore è medio rapi spolium & sagittas. *Agam. act. 4.*

impuri partim, mutili partim;

Argos iratæ carum nouercæ.
Allegi cælo magnus Alcides.
Sensit ortus, sensit occasus. *Agam. act. 3.*
Nullus hunc terror, nec impotens.
Deseruit fugas noménque genti. *Oedip. chor. 3.*
Si qua feruenti subiecta cancro est. *Hipp. chor. 1.*
Protulit tellus, aut anguis imis. *Oedip. chor. 3.*
Vicit acceptis cùm fulsit armis. *Agam. chor. 3.*
Conditos reges bellúmque gestans.
Nube percussâ Stymphalis alto. *chor. 4.*
Hesperum dici, aurora mouit. *vbi & hiatus.*

De monometris seu inchoatis trochaicis, suo loco. Porrò quoad catalecticos tetrametros attinet, notandum, posse, si Bedæ assentiamur, singulos in duos trochaicos distribui, vt scandendo prior sit dimeter acatalectus, posterior dimeter catalectus. verbi gratia;

Vos precor vulgus silentum
Vósque ferales Deos,
Et chaos cæcum, atque opacam
Ditis vmbrosi domum.

Sed quia hic versus verè ex duobus colis conflandus videtur, & in omnibus exemplaribus sic scribitur, religio fuit quicquam mutare. idem in Prudentio Aldus & Nebrissensis obseruarunt, Sicchardus Bedæ sententiam amplecti maluit.

De Anapæsticis. Cap. VIII.

ANAPÆSTICVM *à dominante pede nomen sortitum. Spondeum quidem & alios pedes recipit, & nullo inserto anapæsto nomen retinet; sed frequẽtior ille, aptior, & gratior hospes. Varias species refert Iul. Scaligeræ decus familiæ lib. 2. cap. 12. vt pateat dormitasse Censorinum, quando Aristolochium, atque adeò omne anapæsticum, Aristophanium appellauit; nec verius est, quod addit, quamuis sedem, quibuslibet quaternorum temporum pedibus calcari posse. Diomedes rectius vel solis anapæstis permittit; vel in dextris, etiam spondeo, dactylo, tribracho; in sinistris, spondeo & tribracho, & omnibus quaternorum temporũ, excepto dactylo (quod noster Eman. Aluaresius secutus); in vltimâ tamen, trisyllabo nonnisi quando in penultimâ fuit spondeus. Recipit ergo & proceleusmaticum, vt Scalig. obseruauit lib. 2. cap. 36., & in sinistris fortassis quoque dactylum, reclamante licet Diomede. Scaliger credit contra legem dactylum vllâ in sede receptum: debuisse enim omnino ab anapæstico excludi, quia situ contrarius: sicut à dactylico, poëtico interdicto, exsulat anapæstus, à trochaico iambus, ab iambico trochæus. Verumtamen obtinuit, vt quouis loco, præter vltimum, recipiatur. In secundo, non rarenter inuenias, & sunt qui tueantur; nonnulli & vltimo, vt Belga Despauterius. Non accedo suffragator. nam Diomedes apertè interdicit: neque, si id facias, dactylicum ab anapæstico queas discernere: nec auctoritas veterum persuadet. Seneca videtur vno loco Med. vers. 311.*

Non erat vsus nondum Pleiadas.

sed cur non hunc dactylicũ credamus? nam vers. 295. Octau. mẽdosè excusus;

Sunt bene manes, virgo dexterâ,

pro, dextrâ. *vnico loco fauet Boëtius lib. 1. de consolat. etiam in membran. Siluæmaioris Aquitanici D. Benedicti monasterij;*

Homines quatimur fortunæ salo.

In primâ & tertiâ sede tribrachũ stabilire nititur Diomedes: meritò ceteri repudiant. nec videtur admittẽdus trochæus. nam illud Seuerini Boëtij, quod adducitur; Totis fratris obuia flammis.
iudicio criticorum coniunctione additâ fulciendum;

Totis

Totis, fratris & obuia flammis;

& fortè potiùs dactylicus censendus.

Sequentia certiora. lectißimus, qui cæsuris caret, cuius singula verba monopodiam constituant: durißimus, si omnes pedes spondei: mitior, quando spondeum dactylus præcedit: nam si subsequatur, resilit quodammodo & alliditur. anapæstus contrà, suauiùs subsequitur spondeum, vt illo liquidißimo;

Pigram referens hiemem gelidus.

cauendum ne multi, continui maximè, careant anapæstis. Seruius permittit hoc carmen metiri dipodiâ, dactylicum non permittit. rectiùs alij, nec anapæsticum: ideo tetrametros vocabo, quos Seruius dimetros ratione dipodiæ. Scatent his versibus hæ nouem Senecæ, & decima illa Octauia. sic vtuntur;

– –	∪∪–	–∪∪	– –
–∪∪	– –	∪∪–	∪∪–
∪∪–	∪∪∪	– –	–∪∪
	–∪∪		

Diligenter notandum primâ in sede nunquam tribrachum posuisse: dactylum in secundâ semel in Agamemn. & semel in Octau.

Qui vultus Acherontis atri.

Aut quid pectore portat anhelo.

Quarto loco semel dactylum, vt dixi; sed suspicor pro Pleiadas *scribendum* pluuias: *non tamen affirmo. Iambum non puto in hoc carmen recepisse, & sicubi occurrit, mendosum. nam illa*

Hederáve mollem Bacchiferâ. *Oedip. chor. 2.*

beneficio cæsuræ defenduntur. mendosus autem & fortè spurius iste;

Spernit superbos humiléſque simul. *Octau. act. 1.*

vt &, Audétque vitæ ponere finem. *Agam. chor. 3.*

castigandum; Vitæque audet ponere finem. *paullo pòst quæ vulgò sic edita;*

Tacitúmque murmur percussit aures
Et fremuit malè subdolo.

ego lubens sic diuiderem;

Tacitúmque murmur
Percussit aures,
Et fremuit malè subdolo

omnino enim chorus ille ex monometris paßim in impuros versus malè coaluit. Cacophonos monosyllaborum & vocalis iteratæ concursu;

Sed quicquid id est, vtinam nox sit. *Thy. act. 4.*

duriusculus vnus ex solis spondeis,

Nudet siluas. nunc arbustis. *Hippol. chor. 3.*

illi ex meris anapæstis exquisiti,

Pharetræque leues date sæua fero. *Herc. Fur.*

Dolor an metus est, an habet lacrymas.

elegantissimus cæsuræ defectu, & quia habet anadiplosin;
Trepidant, trepidant pectora magno. *Thyest.*
frequens apud Senecam in his hiatus, sed in colo:
Linea piscem. hæc innocuæ. *Herc. Fur. chor. 1.*
Phaëthonte tuli. habeo mediæ *Med. act. 3.*
Dona Chimeræ. habeo flammas.
Murmure sæuo. amat insani. *Hipp. chor. 1.*
Nocte silenti Amphionios. *Oedip. chor. 1.*
Canuit Ide, Ide nostris. *Troad. chor. 1.*
Contenta sono. Hectora flemus.
Vicina polo. vbi cæruleis. *Agam. chor. 1.*
Reddit clarum. eia age tantis. *Octau. act. 1.*
Mistam gemitu animam tandem.
Oedip. chor. 1. cùm in omnibus libris legatur;
Non suâ silua decorata comâ,
numeris postulantibus reposui;
Non silua suâ decorata comâ.
Vitiosus ille; Troad. act. 1. Bis pulsata Dardana Graio:
nam quod in aliis, pulsari, *sententia respuit.*
ego legerim;
Dardana Graio bis pulsata.
Catalecticis, qui suauissimi in hoc genere, non vsus noster.
tales; Vndæ vnde colonus Eoæ.
A flumine venit Oronti.
Fusior fui de hoc carmine, quia tragœdiis aptissimum, & fermè neglectum, reuocari in vsum velim.

De Dactylico carmine. CAP. IX.

ACTYLICVM *vbique spondeo patet, interdum vltimo loco etiam trochæo, vt vult Seruius: qui negat dipodia metiendum, & genera recenset vndeuiginti: id quo noster gaudet, Alcmanium tetrametrum acatalecticum vocat; alij Archilochium nominant. falluntur quidam recentiores dum tradunt in tertiâ sede perpetuò dactylum ponendum: de quartâ enim id alij veriùs. Seneca in primâ trochæũ non fugit;*
Aut iniqui flamma tonantis. *Agam. chor. 3.*
vbi etiam spondeus in quartâ statione: nisi anapæsticum impurum contendas. In tertiâ sæpius spondeum quàm dactylum inuenio, in illo Agamemn. chor. 3. vel dicendum vltimam τὸ malis *productam, vel duos dimetros pro vno tetrametro acceptos;*
Perdidit in malis extremum decus,
pro; Perdidit in malis
Extremum decus.
Eiusdem chori versus primus;
Heu quàm dulce malum mortalibus additum,

vltimo

vltimo vocabulo addito, mihi non adiutus, sed perditus videtur. quo sublato, purus erit dactylicus;

[Heu quàm dulce malum mortalibus,
Vitæ dirus amor.]

retento, redundat versus, & futurus ventricosus seu προγάστωρ, contra Senecæ morem, choriambicus. Trimetrum vnum inuenio; Oedip. chor. 3.

Cæruleum erexit caput.

Agamem. chor. 4. vitiosè dimeter cum iambico monometro hypercatalecto coaluit; Extimuit manus insueta carpi.

pro; Extimuit manus
Insueta carpi.

nisi malis elisâ caninâ litterâ efficere anapæsticum;

Extimuit manus insueta capi.

Paullo antè, vbi hactenus scriptum,

Fregit insultans, duxit ad ortus
Hesperium pecus:

mallem priorem fieri trochaicum inchoatum, posteriorem verò dactylicum tetrametrum; Fregit insultans.

Duxit ad ortus Hesperium pecus.

Ceterùm dimeter acatalecticus est. 3. chor. Agamemn.

Non acies feras. *& Hippol. chor. 4.*

Imbriferúmque corum.

nam vltimam syllabam prima sequentis versus absorbet. Ter Seneca vltimo tantùm loco dactylum collocat. Herc. Oet. act. 5.

Agnosco, agnosco victum est chaos.
Vicisti rursus mortis loca.
Arsisti certè verum vltima.

aliquando solo dactylo rapitur;

Vnde meas inhibet lacrymas fragor?

Schema Dactylicorum Senecæ.

–∪∪	–∪∪	–∪∪	–∪∪
––	––	––	––
∪–		∪∪∪∪	

De Asclepiadeis & Choriambicis.

Cap. X.

SCIO *inter hæc discrimen traditum à Seruio & Diomede; sed quia Senecæ omnes choriambici Asclepiadei sunt, vel Glyconij, pro iisdem nunc accipio. Cum Diomede plerique volunt Asclepiadeos ab auctore dictos: sed Atilius prodidit ante Asclepiadem hoc versu Sappho quinque libros, multa quoque Alcæum composuisse. potiùs nomen indi-*

inditum, quòd eo genere ceteris antistans Asclepiades. constat spondeo, duobus choriambis & pyrrhichio, vel, vt alÿ metiuntur, spondeo, dactylo & syllabâ longâ, & duobus tandem dactylis. in eo, vt in Glyconio, multum sibi Seneca permisit, nec imitandus. interdum enim loco primi choriambi, molossum tempore æqualem ponit;

Vt primùm magni natus Agenoris *Oedip. act. 3.*
Sub nostræ ramis constitit arboris.

in prima sede dactylum non effugit;

Effugium, & miseros libera mors vocet. *Agam. chor. 4.*

sicut Martianus Capella lib. 2.

Atque reum rabido findere pectore.

Synæresi vtitur Thyest. chor. 1.

Instat deinde sitis non leuior fame.

Hypergaster est Agamemn. chor. 3. vt diximus, nisi castigetur,

Heu quàm dulce malum mortalibus additum.

Schematismus iste;

– –	–∪∪–	–∪∪–	∪∪
–∪∪	– – –		

De Glyconio Cap. XI.

B *auctore Glycone sic vocatum tradit Hephæstion: solet etiam choriambicum trimetrum dici. constat spondeo & duobus dactylis, vel spōdeo, choriambo, & pyrrhichio. Horatius initiò choræum posuit;* Ignis Iliacas domos, *vt & Boët. lib. 4. de consolat. Phil. metro tertio; idem non semel iambum secutus illud Catulli;*

Puellæ & pueri integri. *Sed nimis hoc in versu liber Anicius. nam & breuis apud illum huius carminis antepenultima;*

Flere dum parat, vlulat.

quod imitari non auderem. æqualis, fateor, dactylo anapæstus, sed situ contrarius; &, nisi priuilegio vltimi loci, tribrachus fuerit. Seneca dedità operâ choro Oedip. 4. bene tricies in primâ sede choræum statuit, & ibidem sæpissime molossum pro choriambo. ille versus;

Vita decurrente via; *sanandus, hoc modo*
Vita decurrens viâ.

Herc. Oet. chor. 3. catalecticus vnus;

Tunc oblita veneni.

nisi malis trimetrum dactylicum.

Schema Glyconiorum Senecæ.

– –	–∪∪–	∪∪
∪–	– – –	

D

De Phaleucio seu Hendecasyllabo.

CAP. XII.

LEGITIMVM, *quod spondeo, dactylo, tribus trochæis constat: princeps tamen Catullus pedes abutitur. nam primâ in sede etiam dactylum, iambum, trochæum; & secundâ, spondeum inueni; alij addunt etiam tribrachum & trochæum. Semel, quantum commemini, Seneca anapestum admisit;*

Tradit thalamis virginem relictam. *Oedip. chor. 2.*

at ille, Thermodoontiacæ graues cateruæ, *vna vocali minuendus, vt sit* Thermodontiacæ.

Schema Senecæ.

– –	– ᴗ ᴗ	– ᴗ	– ᴗ	– ᴗ
	ᴗ ᴗ –			

De Sapphico. CAP. XIII.

ATTILIVS, *Diomedes, Terentianus, Hephæstion, ceteri, auctorem laudant Sappho: terminatur trochæo, spondeo, dactylo, duobus trocheis. Sed Seneca in primam regionem recepit etiam spondeum, dactylum & anapæstum; in secundâ etiam dactylum.*

Agam. chor. 3. Solus contemtor leuium Deorum.

Hippol. chor. 1. in membranis;

Quæque ad Hesperias iacet ora metas.
Si qua Parrhasiæ glacialis vrsæ.

Agamemn. chor. 3.

Motam barbaricis equitum cateruis.
Vt quondam Herculeâ cecidit pharêtrâ.

Porrò eodem choro ille;

Non vrbe cum totâ populos cadentes.

Facilè sic restituatur;

Vrbe non tota populos cadentes.

Agamemn. chor. 4.

Audiuit sonitum crepitante lamnâ.
Fraude sua capti caderent Pelasgi. *chor. 3.*
Ad solitas vices caput, & relabens. *chor. 4.*

Synæresis, vel etiam dactylus;

Et licuit versare dolos vt ipsi. *Agam. chor. 3.*
Tardiùs celeres agitare currus. *Oedip. chor. 3.*

Anapæstus in his;

Habeat, nec vlla dominetur aula. *Oetæo chor. 4.*
Triplici cathenâ tacuit nec vllo *Agam. act. 4.*

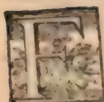
Oedip. chor. 3. Lauítque Dirce Tyrios colonos.
& Agamemn. act. 4.
Vetuítque collo pereunte nasci.
Te caput Tyriâ cohibere mitra. *Oedip. chor. 2.*
Sidus Arcadium geminúmque plaustrum.
Cuncta diuitias metuítque casus. *Thyest. chor. 3.*
An ferax varij lapidis Carystes. *Troad. chor. 3.*

rariùs trochæo seruit, scilicet in citatis nonnullis; apud Catullum ter, sæpius apud Sappho.

Schema igitur;

-υ	- -	-υυ	- υ	-υ
- -	υ -			
- υυ	- υυ			
υυ-	- υ			
υ-				

De Alcaico dactylico. CAP. XIIII.

REQVENTISSIMVS *Horatio, constat spondeo (interdum trochæo) iambo & syllaba, quam duo dactyli sequuntur. tales*

Pressus lacertis Herculeus leo. *Agam. chor. 4.*
Fessus per orbem furta sequi Iouis. *Oedip. chor. 3.*
Iræ sequuntur Castalium nemus.

- -	υ-	-	-υυ	-υυ

De Adoniis, & ceteris monometris. CAP. vltimum.

DONIO *sapphicos & anapæsticos claudere, quandoque verò illis inserere, consueuit pro lubito, quàm certâ stropharum ratione, vt in aduersar. monui. Græcorum etiam imitatione, in Agamemn. potißimùm & Oedipo, monometros versus dactylicos, anapæsticos, iambicos & trochaicos, mutilos sæpe & inchoatos, vel syllaba redundantes, adhibuit; cuius rei clara vestigia in manusc. libris exstant plurima, in quibus sæpè monometri huiusmodi, sed non iisdem locis in omnibus, occurrunt: quod non animaduersum carcinomatibus quosdam choros deformauit, vnum in carmen duobus mutilis coëuntibus, ita tamen vt nullam versus legem, vel numeros ratos exhibeant. quæ mihi videor coniectando deprehendisse, hic repræsentabo, vt alij diligentiùs & feliciùs inuestigent.*

Troad. Non illa bello
Victa, nec armis. *sic diuiserim.* *Oedip. chor. 3. manusc. libri sic habent;* Monitúque Phœbi
Iussus erranti comes ire vaccæ
Quam non flexerat
Vomer, aut tardi iuga curua plaustri, *&c.*
& paullo pòst;
Tempore ex illo noua monstra semper
Protulit tellus
Aut anguis imis, *&c.* *deinde;*
Annosa super robora sibilat,
Supráque pinus
Supra Chaonias, *&c.*
Medea chor. act. 2. habent;
Peruius orbis
Indus gelidum
Potat Araxim,
Albim Persæ.
In Agam. chor. 3. hæc aduertenda;
Fortiter vinci. restitit annis;
melius enim;
Fortiter vinci.
Restitit annis
Troia bis quinis.
dactylicus enim monometer, inter duos trochaicos mutilos.
Item diuide hos;
Non maria asperis
Insana Coris.
dactylicus cum iambico. *& pro illo;*
Gemuítque taurus Dictæa linquens, *rescribo;*
Gemuítque taurus
Dictæa linquens.
vt sint duo iambici inchoati. *Item & illa resoluo;*
Fregit insultans
Duxítque ad ortus. *Item;*
Fudítque Troas
Falsus Achilles.
In Egniano & Moguntino m. s. ex vno paullo pòst, facti duo versus;
Pectore è medio rapi
Spolium & sagittas.
cùm vulgò vnicus sit. *Item vulgò;*
Frigidus custos, nescius somni.
conijcio; Frigidus custos,
Nescius somni.

& in eodem choro subtimidè ista;

Cui, lege mundi
Iuppiter ruptâ,
Roscidæ noctis geminauit horas;
Iussitque Phœbum
Tardiùs celeres agitare currus
Et tuas lentè remeare bigas
Candida Phœbe.
Retulitque pedem
Alternis nomen
Stella quæ mutat,
Séque mirata est
Hesperum dici, *&c.* *Item;*
Metuens colorem.
Te duce succidit
Mendax Dardaniæ domus.
Et sensit arcus iterum timendos.
Te duce concidit
Totidem diebus
Troia, quot annis.

Victorinus de monometris agens; Memento (*ait*) metra huiusmodi variè in fine concludi, sicut & cetera. nam aut acatalecta, aut catalectica, aut brachycatalecta, aut hypercatalecta, ab auctoribus promuntur.

H*æc habui de Seneca modulis, rata futura, donec vel ego, vel alij meliora, certioráve. Vtinam videre licuisset diu quæsitum N. libellum de his versibus, visum olim ante annos quatuordecim; quem nunc nec in Franciâ, nec in Germaniâ, nec in Belgio reperire potui, sedulò per varios typographos, etiam in Francofurtiensibus nundinis, quæsitum. Nunc in tam densis tenebris, intricatisq; laqueis, non quæ volui, sed quæ potui. Nec alioquin sum* tam sagaci corde, atque ingenio vnico; *neque in tam diuturno à Grammaticis istis spinetis diuortio tam rerum huiusmodi præsenti memoriâ, vt non verendum sit, ne non multa festinanti, & quasi furtim grauioribus Theologiæ studiis aliquid subducenti, exciderint, quæ à superciliosis Palæmonibus in reprehensionem trahantur.*

FRA-

FRAGMENTA
VETERVM TRAGICORVM
LIVII ANDRONICI, ENNII, PACVVII, ACCII, ET ALIORVM,

Desumpta ex

APVLEIO, Auct. libb. ad Herenn. D. Augustino, Capro, Carisio, Censorino, Cicerone, Diomede, Donato, Fabio Quinct. Festo, Fulgentio, Gellio, D. Isidoro; Macrobio, Nonio, Prisciano, Probo, Ruffino, Seneca, Seruio, Terentiano, Tertulliano, Varrone, Victorino, Veteri Commentatore Persij & Iuuenalis.

Ad castigationem auxilio fuêre

FRAGMENTA quæ N. N. P. & F. ediderunt.
Docti viri N. in Varronem Notæ, & in Festum Commentar.
Ant. Augustini Archiepiscopi in Varronem & Festum Notæ.
Fuluij Vrsini in Festum castigationes, & Had. Turneb. in Varronem.
Notæ Anonymi in Nonium Parisiis editæ.
Veteres impressiones, Varronis, Nonij, Festi, Prisciani, Diomedis, Gellij, Macrobij ex Bibliotheca Societatis Collegij Moguntini.
Prisciano cum quatuor m. s. collato operâ D. Læu. Torrentij.
Fulgencio Placiade collato cum tribus m. s. operâ Caroli Langij.

L. LIVII ANDRONICI.

ACHILLES.

*

—— si malos
Imitabo, tum tu pretium pro noxâ dabis. Non. in, *Imitat.*

ADONIS.

*

Humum humidum pedibus fodit. Prisc. lib. 6.

ÆGISTHVS.

*

Iámne oculos specie lætauisti optabili. Non. in, *Latare.* & in, *Species.*

*

Nemo hæc vostrum ruminabitur mulieri. Non. *ruminare*

 * Tum

*

Non. *pecus.* *Tum autem lascivum Nerei simum pecus.*

*

Non. *solemnitus.* *Solennitus à declitali laudet lubens.*

*

Nam ut Pergama accensa, & præda per participes
Non. *Æquiter.* *Æquiter partita est.*

*

——in sedes collocat se regias,
Non. *iuxtim.* *Clytæmnestra iuxtim, tertias natæ occupant.*

*

Non. *fligit.* *Ipse se in terram saucius fligit cadens.*

*

Non. *precacitas.* *Quin, quòd parêre vos maiestas mea procat,*
Toleratis? extemploq; illam deducitis?

AIAX.

*

Non. *iamdiu.* *Mirum videtur quod sit factum iamdiu.*

ANDROMEDA.

*

Non. *cōfluges.* *Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.*

ANTIORA.

*

Non. *Septuosè.* *Ita septuosè dictio abs te datur*
Quod consecutam sapiens ægrè contulit.

CENTAURI.

*

Festus. ubi de duob. petrarum generibus. *Ubi ego sæpe petris.*

EQUUS TROIANUS.

*

Non. *opitula.* *Da mihi hasce opes quas peto, quas precor, porrige, opitula.*

*

Cicero lib. 7. ad Famil. epist. 16. *Serò sapiunt.*

HELENA.

*

Macrob. lib. 6. c. 5 Satur. *Tu qui permensus ponti maria alta veliuola.*

HERMIONA.

*

Non. *suam.* *Obsecro te, Anticile, matri ne quid tuæ aduorsus fuas.*

INO.

*

Priscianus lib. 6. *Seq; in alta maria præcipem;*
Inops, ægra sanitatis Heroïs

*

Terentianus *Et iam purpureo suras include cothurno.*

Balthe

Balteum & reuocet volucres in pectore sinus:
Pressaq; iam grauidá crepitent tibi terga pharetra:
Dirige odorisequos ad certa cubilia canes.

LAODAMIA.

*

Aut nunc alia te quæpiam Priscianus lib. 10.
Asiatico ornatu affluens,
Aut Sardiano, aut Ludio
Fulgens decore, & gloriâ
Pellicuit.

PROTESILAVS.

*

Cupidiùs miserulo obito. Prisc. lib. 9.

TEREVS.

*

Rarenter venio. Non. rarenter

*

Nimis pol imprudenter suis præstolar as. Nó præstolo.

*

Ego puerum interea ancillæ subdam lætantem meæ Nó. perbitere.
Ne fame perbitet.

*

Credito cùm illos soli mea voluntate nunquam limauit caput. Non. limare.

Ex LIVII INCERTIS
vt puto Tragœdiis.

*

Matrem procitum plurimi venerunt. Fest. procitum

*

Vecorde & maleficâ vecordiâ. Fest. vacerra.

*

Partim errant, nequinunt Græciam redire.

*

Haud vt quem Chiror in Pelio docuit ocri. Fest. in, ocris.

*

Florem anculabant Liberi ex carchesiis. Fest. in, anclare.

*

Namq; Tanari celsos ocris. Fest. ocris.

*

Celsosq; ocris, aruaq; patria
Et mare magnum.

*

Sed qui sunt hi qui ascendunt altum ocrim.

Cetera ex Odyssæa, vel Comœdiis arbitror.

Q. EN-

Q. ENNII.

ACHILLES.

*

Non. in, defendere. *Serua ciues; defende hostes, cùm potes defendere.*

*

Non. regredere. *Quò nunc incertâ re, atque inoratâ gradum regredere conare?*

*

Non obuarare. *—— consiliis obuarant, quibus tamen*
Concedit hic ordo——

*

Fest. & Non. in, subijces & Gell lib. 4. c. 17. *Per ego Deûm sublimes subices; humidus*
Vnde oritur imber, sonitu sæuo & spiritu.

AIAX.

*

Fest. in tullij. *Sanguine em ipso tepido tullij efflantes volant*

*

Varro de lin. Lat. c. 5. *Lumen iubárve in cælo cerno?*

*

Non. statim *Quis est cum Achiuis gesserunt statim.*

ALCESTIS.

*

Fulgent. friguttire. *Hæc anus admodum friguttit, nimirum se sauciauit flore Liberi.*

ALCMÆON.

*

Non. iamdiu. *Factum est iamdiu.*

*

Cicero lib. 4. de finib. *Circumuentus morbo, exsulio, atque inopiâ.*

*

Varro lib. 6. *Intendit crinitus Apollo*
Arcum auratum lunâ innixus.

ALEXANDER.

*

Gellius l. 6. c. 5. noct. *Purum putum.*

*

Fest. in stolidus. *Quid lasciuis stolidè.*

*

Fest. tænia. *Volans de cælo cum corona & tæniis.*

*

Varro lib. 5. *Iamdudum ab ludeis animus atque aures auent*
Auidè exspectantes nuntium.

*

Macrob. lib. 6. c. 1. *Multi alij aduentant paupertas quorũm obscurat nomina.*

*

Macrob. l. 6. c. 2. *Nam maximo saltu superauit,*
Grauidus armatis equus;

Qui

Qui suo partu ardua perdat
Pergama——

*

O lux Troiæ, Germane Hector
Quid ita cum tuo lacerato corpore miser?
Aut qui te sic respectantibus tractauere nobis? Macrob. l. 6. c. 2.

ANDROMACHA.

*

Nam vbi introducta est, puerumq́, vt lauerent, locant in clupeo. Non. in, *lauere*.

*

Acherusia templa alta Orci, pallida,
Leti obnubila, obsita tenebris loca. Cicer. 1. Tuscul. & Varro lib. 6.

*

Hæc omnia vidi inflammari:
Priamo vi vitam euitari:
Iouis aram sanguine turpari:
Hectorem curru quadriiugo raptarier:
Hectoris natum de mœro iactarier. Varro lib. 6. & Cicero.

*

Dic iam, mater non est, summussare sine. Festus in, *summusso*.

*

Malo torquetis cum ærumnis illum exanclari diem. Non. *exanclari*

*

Annos malos multosq́ longinquè ab domo
Bellum gerentes summum, summâ industriâ. Non. in, *summum*.

*

Corpus contemplatur, vnde corporaret vulnere. Non. *corporare*

*

Rapit ex alto naues veliuolas. Macrob. l. 6. c. 5.

*

Sed quasi ferrum aut lapis durat;
Rarenter gemitum conatu trahens. Non. *rarenter*

*

Quid fit? seditio tabétne, an numeros augificat suos? Non. *augificat*

*

Nam neque irati, neque blandi quicquam sincerè sonunt. Non. *sonit*.

ANDROMEDA,

*

Quæ caua cæli signitenentibus
Conficit bigis. Varro lib. 4.

*

Ad nationem cæli ingentes fornices. Ibid.

*

In terram cadentis, cubiteis pinsebant humum.

*

Festus in, quæso. *liberûm quæsendûm causa familiæ matrem tuæ.*

*

Fest. in, vruat *Circum sese vruat ad pedes, terrâ occultat caput.*

*

Non. visceratim. *——— alia fluctus differt, dißipat*
Visceratim membra, maria salsa spumant sanguine.

*

Non. in, scrupeo. *Scrupeo inuestita saxo, atque ostreis, quam excaperent.*

*

Prisc. lib. 7. *Filiis propter te obiecta sum innocens Nerei.*

*

Non. rursus. * *Rursus prorsus reciprocat fluctus feram.*

ATHAMAS.

*

Carisius in, Euhoe. lib. 2. *Iis erat in ore Bromius, his Bacchus pater,*
Illis Lyæus vitis inuentor sacræ.
Tum, pariter, Euan, euhoë, euhoë, Euius,
Ignotus iuuenum cœtus, alternâ vice,
Inibat alacris, Bacchico insultans modo.

*

Varro lib. 4. *O terra tritaui, in cuius mœro Liberi*
Fanum locaui.

CRESPHONTES.

*

Fest. in, redhostire. *Audis atque auditis hostimentum adiungito.*

*

Fest. quæsere. *Ducit me vxorem liberûm sibi quæsendûm gratia.*

*

Non. sortiti. *An inter se sortiunt vrbem atque agros.*

*

Non. nitidare. *O pie secum aduocant, cùm ad fontem, nitidant corpora.*

*

Gell. lib. 6. c. vlt. *Ego cùm meæ vitæ parcam, lethum inimico deprecor.*

*

Microb. lib. 6. Sat. c. 2. *Neque terram inÿcere, neque cruenta*
Conuestire mihi corpora licuit,
Neque miseræ lauère lachrymæ salsum sanguinem.

*

Auct. Rhet. ad Herenn. lib. 1. *Iniuriâ abs te afficior indignâ pater.*
Nam si improbum Cresphontem existimaueras,
Cur me huic locabas nuptiis? sin est probus,
Cur talem inuitam inuitum cogis linquere?
Nullâ te indignâ ô nata afficio iniuriâ.

Si

Si probus est, bene locaui: sin est improbus,
Diuortio te liberabo incommodus.
Cur me huic locabas nuptiis? duxi probum.
Erraui. pòst cognoui, & fugio cognitum.

*

Eheu tu, dij, quibus est potestas motus superûm atque inferûm, Ibidem, & Cic. lib. 1, de inuent.
Pacem inter sese conciliant, conferunt concordiam.

DVLORESTES.

*

Exemplo Ægisthi, fidem nuncupantes conciebant populum. Non. concieo

ERECTHEVS.

*

Quibu' nunc, ærumnâ meâ, libertatem paro: Gell. lib. 6. c. vlt. meâ dolê Non. eadem.
Quibus seruitutem meâ miseriâ deprecor.

*

Arma arrigunt, horrescunt tela. Macrob. lib. 6. c. 4.

EVMENIDES.

*

Areopagiticam ea de re vocant petram. Varro lib. 6.

*

——tacere opino esse optumum, Non. opino.
vt pro viribus sapere atque fabulari tutò nouerint.

*

Id ego æquum aptius fecisse me expedibo atque eloquar. Non. expedibo

*

Nisi patrem materno sanguine exanclando vlciscerem. Idem exanclo.

*

Dico vicisse Orestem vos ab hoc facessite. Non. facessere

ILIONA.

*

Nepos quas ærumnas tetulisti? Non. Nepos.

*

Mater te appello. Donatus in Terent. Cic. in Lucullo.

*

Age adsta, mane, audi, itera dum eadem & ista mihi.

IPHIGENIA.

*

Quid nocti videtur? in altisono Varro lib. 6.
Cæli clupeo temo superat
Stellas, cogens sublime etiam
Atque etiam noctis iter.

*

Procede. gradum proferre pedum Fest. in pedû.
Nitere. cessas?—

*

Fest.in,Ob. *Acherontem obibo, vbi mortis thesauri obiacent.*

*

Gellius lib. 19,c.10. *Otio qui nescit vti, plus negotij habet;*
Quàm cùm est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est; nullo negotio
Id agit. studet ibi. mentem atque animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit quid velit.
Hoc idem est: neque domi nunc nos, nec militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum est, ire illinc lubet,
Incertè errat animus. præter propter vitam viuitur.

HECTORIS LYTRA.

*

Non.spernere *Melius est virtute ius. nam sæpe virtutem mali*
Nanciscuntur: ius atq; æquum se à malis spernit procul.

*

Non fuam. *At ego omnipotens te exposco, vt hoc consilium*
Achiuis auxilij fuat.

*

Non.sonere. *Sonit, franguntur hastæ, terra sudat sanguine.*

*

Non. tumulti *Quid hoc hic clamoris? quid tumulti est? nomen qui vsurpat meum?*

*

Non.occupo. *Hector re summâ armatos educit foras,*
Castrisq; castra vltro iam ferè occupat.

*

Non.cunctant. *Qui cupiant dare arma Achilli, vt ipsi cunctent.*

*

Non.derepente *Ecce autem caligo oborta est, omnem prospectum abstulit*
Derepentè contulit sese in pedes.

*

Non commiserescimus. *Per vos, & vestrum imperium, & fidem, Myrmidonum vigiles cõmiserescite.*

*

Non.specus. *Inferûm vastos specus.*

*

Non.vagas. *Constitit, credo, Scamander, arbores vento vagant.*

*

Non. strepiti *Quid in castris strepiti est?*

*

Non.in.seueriter. *Seueriter fortuna ferri cernunt de victoriâ.*

*

Fest.Redhostire. *Quæ mea cominus machæra atque hasta hostiris manu.*

*

Non. tenacia. *Duce quadrupedem, iuga inuitum, doma infrenum, & iunge validè. equorum tenacia infrenari minis nequit.*

Hector

*

Hector quidem haut cessat obsidionem obducere. Non. *obsidio.*

*

Nos quiescere æquum est. nouimus ambo Vlixem Diomed. c. 1

*

Sublime iter quadrupedantes
Flammam tralitantes. Varro lib. 6. etsi sine auct. nomine.

HECVBA.

*

O magna templa cælitum
Commista stellis splendidis.

*

Nunquam scripsistis, qui parentem aut hospitem
Necasset; quo quis cruciatu perbiteret. Non. *perbitere.*

*

—— *quid petam*
Præsidij? quid exsequar? quo nunc aut auxilio, aut fugâ
Freta sim? arce & vrbe sum orba. quò accedam? quò applicem?
Cui nec patriæ aræ domi stant, fractæ & disiectæ iacent.
Fana flammâ deflagrata, tosti alti stant parietes,
Deformati, atque abiete crispa. Cic. 3. Tusc. & esse ex hac Ennij doctû aliis.

*

Heu me miseram, interij, pergunt lauere sanguen sanguine. Non. *lauere.*

*

Iuppiter tibi summe, tandem, malè re gestâ, gratulor. Non. *gratulari.*

*

Vide hanc, meæ in quam lacrumæ guttatim cadunt. Non. *guttatim.*

*

Miserete anuis, date ferrum, qui
Me animâ priuem. Nō. *miserete.*

*

Hæc tu etsi peruorsè dices, facilè Achiuos flexeris:
Namque opulenti cùm loquuntur pariter atque ignobiles;
Eadem dicta, eademq́ oratio æqua non æquè valet. Gell. lib. 11. c. 4.

*

Quæ tibi in concubio verecundè & modicè morem gerit. Non. *modicũ.*

*

Vndantem salum. Non *salum.*

*

Senex sum, vtinam mortem oppetam,
Priusquam euenat, quod in pauperie mea
Senex grauiter gemam. Non. in, *Euenat.* malè cit. idem in *pauperies.*

MEDEA.

*

Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa adcidisset abiegna ad terram trabes. Varro lib. 6. Cic. lib 1. de inuent. & li. 3. de nat. deor. & lib. de fato, l. b. 1. Tusc. Auct. ad Her. Prisc. lib. de versib. Comic. & lib. 7.

Néve inde nauis inchoandæ exordium
Cepisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo; qua vecti Argiui delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio Regis Peliæ, per dolum.
Nam nunquam hera errans mea, domo efferret pedem
Medea, animo ægra, amore sæuo saucia.

*

Varro lib. 5. & Diomed. lib 2. *Quis tu es mulier, qui me insueto nuncupasti nomine?*

*

Ibid. & Non. in, cernere. *Nam ter mallem sub armis vitam cernere, quàm semel modò*
Parere ———

*

Probus. *Iuppiter, tuq; adeò summè Sol,*
Qui res omnes inspicis,
Quiq; tuo lumine
Mare, terram, ac cælum
Contueris: hoc facinus dispice
Priusquam fit. prohibe scelus.

*

Cicero pro Rabirio. *Si te secundo lumine hic offendero, Morière.*

*

Tusc. 3. *Cupido cœpit miseram nunc me proloqui*
Cælo atque terræ Medeæ miserias.

*

Animum aduorte, & dicto pare —

*

Præter rogitatum ne querare —

*

Varro lib. 6. & Non. in, contempla. *Asta, atque Athenas antiquum opulentum oppidum*
Contempla, & templum Cereris ad læuam adspice.

*

Fest. conspita. Non. venor. *Teneor conspita, vndique venor.*

*

Varro lib. 6. etsi sine auct. nomine. *Ad Hellesponti claustra.*

*

Non. eliminare. *Antiqua herilis fida custos corporis,*
Quid sic te extra ædes exanimata eliminas?

*

Cic. lib. 7. ad famil. *Multi suam rem bene gessere & publicam*
Patriâ procul: multi, qui domi ætatem agerent,
Propterea sunt improbati.

*

Non. cette. *Saluete optima corpora,*
Cette manus vestras, measq; accipite.

Quo

*

Quò nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi?
Domum paternámne, an ad Peliæ filias? Cic. lib. 3. de Orat.

*

Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit. Cic. ibid. & 3. de offic.

*

Sol qui candentem in cælo sublimat facem. Non. *subli-mare.*

*

Fructus verborum auris aucupauit. Non. *aucupa-uit.*

*

Tu me amoris magis, quàm honoris seruauisti gratiâ. Cic. lib. 4. Tuscul.

*

Vtinam ne vnquam Medea Colchis cupido corde pedem
Extulisses —— Non. *efferre.*

*

Pecudi dare viuam vna marito. Prisc. malè ex Nemea. lib. 5.

*

MENALIPPA al. MENALIPPO.

*

Regnum nostrum vt sospitent, superstitentque. Non. in. *sospi-to*, & alibi.

*

Mihi ausculta, nate, pueros cremari iube. Non. *ausculto*

*

Certò hic est nulla, quin monstrum siet,
Hoc ego tibi dico, & coniecturâ auguro. Non. *auguro.*

*

Quum saxum sciciderit. Priscian. de, *scindo*. lib. 10.

*

Lumine sic tremulo terra & caua cærula candent. Macrob. l. 6. c. 4.

*

Statâ formâ. Gellius lib. 5. c. 11.

PHOENIX.

*

Sed virum verâ virtute viuere animatum addecet,
Fortiterque innoxium vacare aduorsus aduersarios.
Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat:
Aliæ res obnoxiæ, nocte in obscurâ latent. Gellius lib. 7. cap. 17.

*

Quam tibi ex ore orationem duriter dictis dedit. Non. in, *duri-ter*, & Sosi-pater.

*

Ibi tum derepentè ex alto in altum despexit mare. Non. *derepentè*

*

Sæuùm suspicionem ferre falsam, futilium est. Non. *sæuùm.*

*

Vt quod factum est futilè, nos amici feramus fortiter. Non *futilè.*

*

Stultus est, qui cupida cupiens cupienter cupit. Non. *cupienter.*

Plus

*

Non. faxim. *Plus miser sum, si scelestum faxim quod dicam fore.*

SCIPIO.

*

Gell. lib 4. c. 7. *Qui propter Hannibalis copias considerant.*

*

Macrob. lib. 6. c. 4. *Sparsis hastis longis campus splendet & horret.*

*

Macrob. lib. 6. c. 2. *Mundus cæli vastus constitit silentio,*
Et Neptunus sæuus vndis asperis pausam dedit:
Sol equis iter repreßit vngulis volantibus:
Constitêre amnes perennes, arbores vento vacant.

TELAMON.

*

Fest. obsidio. *Scibas natum ingenuum Aiacem, cui tu obsidionem paras.*

*

Nō. in, claret. *Nam ita mihi Telamonis patris*
Atque facies proaui Iouis gratia ea est,
Atque hoc lumen candidum claret mihi.

*

Non. audibo. *Audibo, atque aures tibi contrà vtendas dabo.*

*

Non. squalā. *Strata terræ, lauêre lachrymis vestem squalam & sordidam*

*

Non. porcet. *Deûm me incendit facere pietas, ciuium porcet pudor.*

*

Non partiuit *Eandem in me suspicionem sceleris partiuit pater.*

*

Diomed. in, abnuere. *Ex eo futurum abnueant.*

TELEPHVS.

*

Non. enodari. *Verùm quorum liberi letho dati*
Sunt in bello, non lubenter hæc enodari audiunt.

*

Non. ciuitas. *Et ciuitatem video Argiuum incendier.*

*

Non. itiner. *Deûmq; de consilio hoc itiner credo conatum modo*

*

Fest. mutire. *Palàm mutire plebeio piaculum est.*

*

Non. aduersum. *Teipsum hoc oportet profiteri & proloqui*
Aduorsum illam mihi.

*

Non. mactare *Qui illum Dij Deæq; magno mactaßint malo.*

Cedo,

*

Cedo, & caueo vestitus, squaledâ septus stolâ Non. stola.

*

Regnum reliqui septus mendici stolâ.

THYESTES.

*

Aspice hoc sublimen candens, quem inuocant omnes Iouem Apul. & Fest. in, sublime. Cic. de nat. deor lib 2.

*

Et me Apollo ipse delectat, ductat Delphicus. Nõ. delectat.

*

Quàm mihi maximè hic hodie contigerit malum. Non. contingere.

*

Heu mea fortuna, vt omnia in me conglomeras mala! Non. conglomerare.

*

Impetrem facilè ab animo vt cernat vitalem Bæbium. Non. in, cernere.

*

Inflaccebunt conditiones, repudiato, & reddito. Non. flaccet.

*

Sed sonitus aures meas pedum pulsu increpat. Non. in, crepare.

*

Ibi quid agat, secum cogitat, parat, putat. Non. in, putare.

EX INCERTIS ENNII TRAGOED.

*

Atque priùs pariet locusta lucam-bouem. Varro lib. 6.

*

Exemplo acceptum me necato & filium.

*

Vt tibi Titanis Triuia dederit stirpem liberûm.

*

Crassa puluis oritur, omnem peruolgat cæli fretum. Non. fretum.

*

Vindictam dictis sumserunt perduellibus. Varro lib. 6.

*

Dictator vbi currum insidit, peruehitur vsque ad oppidum. Varro lib. 4.

*

Ea Thetis illi mater. Varro lib. 6.

*

Si voles aduortere animum comiter, monstrabitur.

*

He he, ipse clupeus cecidit.

*

Nimium boni est, cui nihil est mali. Cic. lib. 2. de finib.

*

Salmaci da spolia sine sudore & sanguine. Cic. lib. 1 de offic. & Fest.

*

Tum pauor mihi sapientiam omnem ex animo expectorat. Cic. 4. Tusc.

O *Flagitij*

*

Flagitij principium est nudare inter ciues corpora.

*

Cic. 1. de offic. *Homo qui erranti comiter monstrat viam,*
Quasi de suo lumine lumen accendat, facit;
Nihilominus ipsi lucet, cùm illi accenderit.

*

Nulla sancta societas, nec fides regni est.

*

Lib. 2. offic. *Quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, perisse expetit.*

*

Benefacta malè locata, malefacta arbitror.

*

O fides alma, apta pennis, & iusiurandum Iouis.

*

Lib. de Amicitia. *Amicus certus in re incertâ cernitur.*

*

Lib 1. de Orat. *Suarum rerum incerti; quos ego mea ope ex*
Incertis certos, compotesq́ consilI
Dimitto, vt ne res temere tractent turbidas.

*

Cic. lib. 4. finibus. Prisc. lib 6. *Non refugiat timido sanguen, atque exalbescat metu.*

*

Lib. 1. de diuin. *Non habeo denique nauci Marsum augurem,*
Non vicanos aruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somniûm.
Non enim sunt ij aut arte diuini, aut scientiâ.
Sed superstitiosi vates, impudentesq́ arioli,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sui quæstus causâ fictas suscitant sententias.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam petunt.
De his diuitiis sibi deducant drachmam, reddant cetera.

*

Ego Deûm genus esse semper dixi & dicam cælitum;
Sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus.

*

Cic. in Lucullo. *O pietas animi.*

*

Serv. in 1. Aeneid. *Induta fuit sæua stolâ.*

*

Serv. in 6. Aeneid. *Imprimitq́ genæ genam.*

*

Cic. in Orat. *Vi patefecerunt Fruges*

*

Idem campus habet.

*

In templis isdem.

*

Cui, quod in me est, exsecrabor hoc quod lucet, quicquid est.

*

Cœli palatium. Cic. de nat. deor. lib. 2.

*

Ego eo ingenio natus sum, amicitiam
Atque inimicitiam in frontem promptam gero. Gellius lib. 19 c 8. & Non.

*

Andromachæ nomen qui indidit, rectè indidit Varro lib. 6.

*

Quapropter Parim pastores nunc Alexandrum vocant.

*

Quæque cæruleo freto orta, nare cœpta.

*

Habet is coronam vitulans victoriâ. Fest. vitulans.

*

Apud emporium in campo hostium per mœnæ. Fest. mœna.

*

Topper quàm nemo meliùs scit. Fest. Topper.

*

Viuam, an moriar, nulla in me est metus. Fest. metus.

*

Et quis illac est, quæ lugubri succincta est stola. Non. quisquis

*

Nec retrahi potestur imperiis. Diom. lib. 1.

*

Assectari se omnes cupiunt. Priscian. assectari. lib. 8

*

Labat, labuntur saxa, cæmenta cadunt. Non. cæmenta.

*

Effundit irarum quadrigas. Seru in 12. Aeneid.

*

Eos deduci quàm relinqui, euehi quàm deseri malo. Diom. lib. 2.

*

An aliquid quod dono illi morares: sed accipite. Diom. lib. 1.

*

Tibi vita seu mors in mundo est. Charisius de, *In mundo*. lib 2.

Omnes mortales sese laudari exoptant. D. Aug lib. 13 de Trinit. c. 3.

*

In lustris nos quiescere æquum est, nouimus
Ambo Vlyxem Diomed. li. 1

*

Philosophandum est paucis. nam omnino haud placet. Gell. lib. 5. c. 15. & 16.

*

Atque genua comprimit artâ genâ. Isidor. l. 11. Orig c. 1.

CN. NÆVII.

ÆGISTHVS.

*

Non. lustrare *Tum autem lasciuum Nerei simum pecus,*
Ludens ad cantum clausum lustratur.

ALCESTIS.

*

Non. obesus. *Corpore pectoréque vndique obeso*
Gell. lib. 19. *Mente exsensa, tardigenulo*
Senio oppressum.

*

Varro lib. 6. *Velata frondenteis comas.*

*

Manciolis tene illum.

*

Hoc fieri impendio fit.

DANAE.

*

Non. compos *Eam nunc esse inuentam opprobriis compotem scis.*

*

Nō. confidētia *Excidit orationis omnis confidentia.*

*

Non fama & desubito. *Desubito famam tollunt, si quam solam vidêre in via.*

*

Non exigor. *Indignè exigor patriâ innocens.*

*

Non. icit. *Quam quondam fulmine icit Iuppiter.*

*

Non. lauere. *Animi iubeo fonte lauere nemini manum.*

*

Non. minitas. *Etiam minitas? mitte quæ tua sunt magis, quàm mea.*

*

Non. manub. *Manubias suppetat pro me.*

*

Non. pretium *Quia vt quisq; est meritus, præsens pretium pro factis ferat*

*

Nō contēplo. *Contemplo placidè formam & faciem virginis.*

*

Non. valentia *Omnes formidant hominis eius valentiam.*

DVLORESTES.

*

Caperata fronte.

HESIONA.

*

Gell. l. 10. c. 25. *Sine mihi gerere morem videar haud linguâ, verùm lingulâ.*

IPHIGENIA.

*

Passo vel hoc vicinum aquilone hortum fer foras. Non. in *passum.*

LYCVRGVS.

*

—— *risi egomet ca'abundum ire ebrium*
Diabathra in pedibus habebat, atque amictus erat epicroco. Varro lib. 6. fine auct.

*

Vos qui regalis corporis custodias
Agitis, ite actutum in frondiferos lucos; vbi
Ingenio arbusta innata sunt, non obsita.
Ducite eò argutis linguis mutas quadrupedes:
Vt in venatu vitulantes ex antris
Locis, nos mittant Pœnis decoratos feris.
Alij sublimè altos saltus illicite, vbi
Bipedes volucres lino linquant lumina. Vide Non. ingenio, & mutus, & illicere, & vitulantes.

*

Longè latéque trans nostros féruere. Non. *feruere.*

*

Tuos qui celsos terminos tutant. Non. *tutant.*

*

Ignoti iteris sumus, tute scis. Non. *iteris* & *ignoti.* Prisc. lib. 6

*

—— *oderunt Dij homines.*
Iniuriosè. egóne an ille iniuriam facimus. Non. *iniuriè.*

*

Sed quasi amnis cis rapit, sed tamen inflexa flectitur. Non. *amnis.*

*

Iam Solis æstu candor cùm liquesceret. Non. *liquidū.*

*

Pallis, patagiis, crocotis, malaciis, mortalibus. Non. *crocotula.*

*

Quaq; incedunt omnes aruas obterunt. Non. *arua.*

*

Pergite thyrsigeræ Bacchæ modò,
Bacchico cum schemate. Non. *schema.*

*

Proin Dryante rege prognatum patre
Lycurgum cette. Non. *cette.*

*

Sine ferro, pecuda manibus vt ad mortem meant. Non. *pecua.*

*

Aliè iugatos angues in se gerunt. Non. *angues.*

*

Suaue summum melos Non. *Melos.*

*

Non. acrimonia. *Ne ille mei feri ingenij atque animi acrem acrimoniam.*

*

Non. vapos. *Iam vbi nos duplicant aduenientis timos, vaposq́.*

*

Non. obstinatus. *Vos qui astatis obstinati.*

*

Non. fimbria. *Vt videam Volcani operâ, hæc flammis fieri flora.*

*

Non. potior. *Dic quo pacto cum potiti, pugnâ an dolis?*

PHOENISSÆ.

*

Non. *Sume arma. iam te occidam clauâ scirpeâ.*

PROTESILAVS.

*

Non. gracilis *Demia gracilentis colorem, dum ex hoc hoc gracilens fit.*

*

Non. ioca. *Clam ineunt, irruunt, cachinnos, ioca, dicta risitant.*

*

Prisc. quie lib. 6. *Laodamia complexa somno corpora operiuntur ac suaui quie dicantur.*

*

TELEPHVS.

*

Non. iteris. *Studiumq́ iteris reprime.*

EX INCERTA.

Non. metus. *Magni metus tumultus pectora possidet.*

*

Eccum venire video ferme iniuria

*

Varro lib. 6. *Strionum hic moderator rusticus.*

*

Hoc vbi æthrâ cærulâ septum stat hemisphærium.

*

Fest. in, numerò. *Neminem vidi qui numerò sciret, quique scit vt est opus.*

*

Fest. in, partus. *Malè parta, malè dilabuntur.*

*

Fest. in rumitant. *Simul alius aliunde rumitant inter se.*

*

Festus topper. *Capesset flammam Volcani topper*

*

Fest. sagmina. *Ius sacratum Iouis iurandum sagmine.*

*

Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.

*

Mare interbibere.

Lætus

*

——lætus sum
Laudari me pater abs te laudato viro. Isidor. Etym. vel Orig. Cicero Tusc.

*

Siquidem loqui vis, non perdocere, multa longè promicanda oratio est. Non. promicare.

EX M. PACVVIO.

ANCHISES.

*

Id promontorium, cuius lingua in altum proijcit. Gell. lib. 4. c. 17.

ANTIOPA.

*

——perdita inluuie atque in somniâ
Frendere noctes misera, quas perpessa sum. Non. in. frendere. & Carif. lib. 1.

*

fruges frendeo solas ac sicco robore.

*

Non vos hinc properè stabulis amolimini. Non. amolior.

*

Saluete gemini mea propages sanguinis. Non. propages.

*

Sed cùm animum attendo, ad quærendum quid siet. Non. attendo.

*

flammeo vapore torrens terræ fœtum exusserit. Non. torrens. & Isidor.

*

Loca arida initas. Diom. lib. 1.

*

Minitabiliterq; increpare dictis sæuis incipit. Non. minitabiliter.

*

Ceruicum floros dispergite crines. Ex emendat. Col. in Apul.

ARMORVM IVDICIO.

*

Qui sese ad finem esse ad causandum volunt
De virtute; his ego cernundi do potestatem omnibus. Non. in. causari; & in. cernere.

*

Reiq; ad ludos iam inde abhinc exerceant. Charis. in. abhinc lib. 2.

*

Pro imperio agendum, quis vetat, quisve attollat. Non. attollere

*

Quod ego inaudiui, accipite; & quod æquom est, decernite. Non. inaudire

*

——& æquum est & rectum quod postulas.
Iurati cernant—— Non. cernere.

*

Dic quid faciam? quod me moneri effectum dabo. Non. moneri

prologo

*

—— prologo

Non. pœnitebant. *Nunc pœnitebant, libant liberi grato ex loco.*

*

Non. certetur *An quis est qui te esse dignum, qui cùm certetur putet?*

*

Fest. reapse. *Si non est ingratum reapse quod feci.*

*

Non vesci. *Qui viget vescatur armis, vt percipiat præmium.*

*

Fest. toruus. *Feroci ingenio, toruus, prægrandi gradu.*

*

Quum recordor eius ferocem & toruam confidentiam.

*

Non. in, icit. *——— nam canis*
Quando est percussa lapide, non tam illum appetit,
Qui se icit; quàm illum ipsum lapidem, à quo icta est, petit

*

Cic. in Orat. *Nihilne ad te de iudicio armorum accidit.*

ATALANTA.

*

Non. in, libertatem. *Regi vt memorabis nunc regnum potitur transmissu patris.*

*

Non. stirps. *Dubito quam insistam viam, aut quod primordium*
Capissam ad stirpem exquirendum.

*

Non. confidentia. *Grandem atque atrocem coërce confidentiam.*

*

Non. expedibo *Nam quod conabar, quum interuentum est, dicere*
Nunc expedibo.

*

Fest. sexus. *Triplicem virili sexu partum procreat.*

*

Fest. vngulus. *Suspensum in læuo brachio ostendo vngulum.*

*

Non. geminitudo. *Habeo ego istam qui distinguam inter vos geminitudinem.*

*

Nō. famulitas *Quæ famulitas.*

*

Non. in, abdicare. *Mortem ostentant, regno expellunt, consanguineam esse abdicant.*

*

Nō. de casib. *Parentûm incertûm inuestigandûm gratiâ.*

*

Non. callere. *Omnes, qui, tanquam nos, sub regno seruiunt,*
Callent domi cum imperio metuere.

Solli-

*

Sollicita studio, obstupida, suspenso animo, ciuitas. Non. ciuitas.

*

Vbi ego me grauidam sentio aggrauescere
Propinquitate parti. Non. parti.

*

Dolet pigetq́, magis magisq́ me conatum hoc nequicquam itiner Non. itiner.

*

Quæ ægritudo insolens mentem attentat tuam? Non. insolens.

*

Super satis agere, vt ne in mare animum occupes. Non. occupare

*

Magnatè, vt verear loqui, porcet pudor. Non. porcet.

*

Quid isthuc est vultum astigat quæ tristitias? Non. tristitias.

*

Quum in cultos peruestigans inrimarer sinus. Non. rimari.

*

Consentire ac dissentire partem da cursu æquiter. Non. æquiter.

*

—is vestrorum vter sit cui signum datu' st.
Cette. Non. cette.

*

Et si metuo pietate plaga palam Non. plaga.

*

Calydonia altrix terra exuberantium virûm. Varro lib. 6.

*

Extremum intra campterem ipsum prægradat.
Parthenopæum— Non. prægradat.

CHRYSES.

*

Dÿ monerint meliora atque amentiam auerruncaßint.

*

Hoc vide circum circaq́, quod complexu continet
Terram; quod nostri cælum memorant, Graÿ perhibent æthera:
Quicquid est hoc: omnia is animat, format, auget, alit, serat,
Sepelit, recipitq́ in sese omnia, omniumq́ idem est pater:
Indidemq́ eadem quæ oriuntur, de integro, æquè eodem occidunt.

Partim ex Varr. lib. 6. & Festo, partim Non. Coniunxit ex variis Ciceronis & Varr. locis vir doctus.

*

Nam istis qui linguam auium intelligunt;
Plusq́ ex alieno iecore sapiunt, quàm ex suo:
Magis audiendum, quàm auscultandum censeo. Cic lib. 1 de diuinat. & Non.

*

Ciues antiqui, amici maiorum meûm,
Consilium socÿ, augurûm atque extûm interpretes. Cic in Orat.

*

Postquam prodigiûm horriferûm, portentûm pauor.

*

Non. aucupo. *Incipio saxum tentans scandere verticem*
In summum, dein omnes in partes prospectum aucupo.

*

Fest. specus. *Est ibi, sub eo saxo, penitus strata arenâ ingens specus.*

*

Prisc. lib. 6. *Ossum inhumatum, astuosam auram.*

*

Non. vescimur. *Fugimus, qui arce hac vescimur.*

*

Non. Aiutamini. *Aiutamini & defendite.*

*

Non. augurat *Propemodum animus coniecturâ de errore eius augurat.*

*

Non. integrare. *Sed cesso inimicitiam integrare.*

*

Non. populare *Atq; vt promeruit pater, mihi patriam populauit meam.*

*

Non. flucti. *Interea loca flucti flaccescunt, silescunt venti, mollitur mare.*

*

Non. Adiugare. *Mater est terra, animam æther adiugat.*

*

Varr. lib. 4. Non. æsti. *Æsti fortè ex arido.*

*

Non. opino. *Iuueni opino esse optumum, Orestes vt heres siet.*

*

Non. Nigret. *Solisq; ex ortu capessit candorem, occasu nigret.*

*

Fest. redantruare. *—promerendæ gratiæ;*
Simul cùm videam Graios nil mediocriter
Redantruare, opibusq; summis persequi.

*

Non. deiugare, & memoria. *——perq; nostram egregiam*
Vnanimitatem, quam memoria deiugat.

*

Non. potestur *Si qua potestur inuestigari via.*

*

Non. certissent. *Atque eccos vnde certissent.*

DVLORESTES.

*

Varro lib. 6. *Allicui in Ægæo freto.*

*

—— pater
Prisc. de pleros. lib. 5. *In Capharæis saxis pleros Achæos perdidit.*

*

Non. incertat *Sed incertat me dictio, quin rem expedi.*

Hyme-

*

— *Hymenæum fremunt* Non. resonit.
Æquales: aula resonit crepitu musico.

*

— *Æges*
Ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus. Varro lib. 6.

*

Si Priamus adesset, & ipse eius commiseresceret. Seru. Aen. 11.

*

Huccine hic est, quem formæ gratia ante omnes nobilitat viros Fest. spectu. Non. nobilitare.
Amplius, rubicundo colore, spectu proteruo, ferox
Caperata fronte?

*

Nam te in tenebris sæpe lacerabo fame Non. torto.
Clausum, & fatigans artus torto distraham.

*

Macte esto virtute operáque, omenq́; approbo. Non. Macte.

*

Gnatam despondit, nuptiis hanc dat diem. Non. dies.

*

——*quid? quondam & mihi* Non. pudet.
Piget paternum nomen, maternum pudet
Profari ——

*

Primùm hoc abs te oro, ne mi inexorabilem Non. vanitudo.
Faxis, ne turpassis vanitudine ætatem tuam.

*

Vbi illic est? me miseram quam clamor eliminat. Non. eliminare.

*

Nil coniectura quiui interpretarier Non. contendere.
Quorsum flexuicè contenderet.

*

Nónne officium fungar vulgi, atq; ægre madefactum feram? Non. de Accusatiuo.

*

Responsa explanat. mandat ne mater fuat Non. fuat.
Cognoscendi vnquam aut contuendi copia.

*

Non vetet animum ægritudine in re creperâ confici. Non. creperà.

*

Vel cùm illum videas sollicitum orbitudine. Non. Orbitud.

*

Delphos venum pecus secundæ abstabula ac itiner contuli. Non. itiner.

*

—— *is quis est?* Non. occupa.
Qui te, ni tu illum occupas, letho dabit.

*

Nec grandiri frugum fœtum posse, nec mitescere. Non. in, mitu, contra p. é aucé, in grandire.

*

Non. prolixitudo. *Oro mi, ne flectas fandi mi prolixitudinem.*

*

Non. consternari. *Vnde exoritur? quo præsidio fretus? auxiliis quibus*
Quo consilio consternatur? qua vi? cuius copiis?

*

Cic. lib 3. de Orat. & lib. 1. de Diu. *Interea propè iam occidente Sole inhorrescit mare,*
Tenebræ conduplicantur, noctisq; & nimbûm occæcat nigror.
Flamma inter nubes coruscat, cælum tonitru contremit.
Grando mista imbri largifluo subitâ turbine præcipitans cadit.
Vndique omnes venti erumpunt, saui exsistunt turbines,
Feruet æstu pelagus.

*

Non. munei. *Animum. quæ tum largitio multis ignota erat.*
Munificus nemo putabatur, nisi pariter volens.

*

Non. soniti. *Quídnam autem hoc soniti est, quòd strident fores?*

*

Non. incilare. *Si quis hac me oratione incilet, quid respondeam?*

*

Non. matrescam. *Vtinam nunc matrescam ingenio, vt meum patrem*
Vlcisci queam.

*

Non. temeritudo. *Egóne? tyranni noui temeritudinem.*

*

Non. caluitur *Me caluitur suspicio: hoc esse illud, fore*
Quod occultè Aiax prædixit.

*

Non. autumo. *Aut hîc est, aut hîc adfore actutum autumo.*

*

Non. adiutatur. *Illum quæro qui adiutatur.*

*

Non. in. fatisci, & in, fatiscuntur. *Vt si ita sunt promerita vestra æquiperare vt queam;*
Vereor si vnquam fatiscar facere quod quibo boni.

*

Non. amiciter *Nunc ne illum exspectes, quando amico amiciter*
Fecisti.

Hermiona.

*

Varro lib. 5. *Regni alieni cupiditas pellexit.*

*

Auct. ad Her. lib. 2. *Fortunam insanam esse, & cæcam, & brutam perhibent Philosophi,*
Saxoq; instare eam globoso prædicant volubilem.
Ideo quò saxum fors impulerit, cadere fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem esse memorant; quia nihil cernat, quò sese applicet.

Insa-

*

Insanam autem illam aiunt, quia atrox, incerta, instabilisq; sit.
Brutam autem, quia dignum atque indignum nequeat internoscere.
Sunt autem & alij Philosophi qui contrà fortunam negent
Esse vllam, sed temeritate omnia autument regi. id magis
Verisimile aiunt: quòd vsus reapse experiundo edocet.
Velut hic Orestes modò fuit Rex, modò mendicus factus est:
Naufragio res hac contigit. nempe ergo haud fortuna obtigit.

*

In turbâ Oresti cognita, agnota est soror. Prisc. lib. 10.

*

Quantamq; ex discorditate cladem importem familiæ. Non. discorditas.

*

Non tute hinc à conspectu amolire? Non. amoliri.

*

Tyndareo fieri contumeliam, cuius à te veretur maximè. Non. in, genitiuo pro accusat.

*

Quòd ego in acie celebro obiectans vitam, bellando aptus sum. Non. aptus.

*

Lamentas fletus facere compendi licet. Non. lamẽtas

*

Et obnoxium esse, aut brutum, aut elinguem putes. Non. brutum

*

Priùs data est, quàm tibi dari dicta, aut quam reditum est Pergamo. Non. dicere.

*

Concorditatem hospitio adiunctam perpetem
Probitate conseruetis. Non. concorditas.

*

Quum neque me aspicere æquales dignarent meæ. Non. dignarent & Diomed. lib. 1.

*

Tristitiâ atque animi intolerandâ anxitudine. Non. anxitudo.

*

Aut non cernam nisi tagam. Fest. tagit.

*

Habet hoc senectus in se, cùm pigra est ipsa; vt spissa omnia
Videantur confieri. Non. spissum.

*

Currum liquit, chlamyde contortâ astu clupeat brachium. Varro lib. 4. & Non. in, clypeat.

*

O flexanima atque omnium regina rerum oratio. Non. in verbo, Flexanima.

*

Quod tamen ipsa orbitas grandæuitasq; Pelei per penuriam
stirpis subaxet. Non. grandæuitas.

*

Sub indicio quoque omnes gradus tetinerim. Non. tetinerim

*

Non. moraret Paucis absoluit, ne moraret diutius.

Diomed. lib. 1. *

Non. clepo. Sermonem hic nostrum ex occulto clepit, quantum intelligo.

*

Non. domutio Nam solis Danais hic domutionem dedit.

*

Non. gemini. Par fortitudo, gemina confidentia.

ILIONA.

*

Non. altercata. Cur illa hic mecum altercata est.

*

Fest. repotia. Ab ea depulsum mammâ, pædagogandum accipit
Appotalis liber.

*

Non. adiugo. Blandam hortatricem adiugat voluntatem.

*

Non. cluitur. Sed hæc cluentur hospitum infidelissimi.

*

Non. dignet. —— quis Deos
Infernos, quibus cælestes, dignet decorare hostiis.

*

Non. expetunt. Dÿ me etsi perdunt, tamen esse adiutam expetunt:
Quod, priusquam intereo, spacium vlciscendi danunt.

*

Non. lactare. Ne porrò te error, qui nunc lactat, maceret.

*

Non. poti. Vt si onere credo adhuc sceptram patienter poti.

*

Non. inibi. Profectò aut inibi est, aut iam potiuntur frugum.

*

Non. offendo. Quos ego ita vt volui offendo incolumes.

*

Non. vnosè. Occidisti, vt multa paucis verba vnosè obnuntiem.

*

Non. vngulus Repugnanti ego porrò hunc vi detraxi vngulum.

*

Fest. perpetem Fac vt cœpisti, hanc operam mihi des perpetem
Oculis traxerim.

MEDEA.

*

Non. bount. Clamore & sonitu colles resonantes bount.

*

Non. vagat. Quid tandem, vbi ea est? quòd recepta exsul incerta vagat.

*

Prisc. egregius lib. 3. Mulier egregÿssimâ formâ.

Possum

*

Possum ego istam capite cladem auerruncassere? Non. *auerrunc.*

*

Diversi circumspicimus, horror percipit. Macrob. lib. 6. c. 1.

*

Illum amor quem dederat, qui plus pollet, potiorq́ est patre. Cic. 4. Tusc.

MEDVS.

*

MEDEA. —*Atque eccum ipsum in tempore*
Ostentum senem. tueórne te senex? proh Iupiter! Varro, Festus, Nonius, Macrobius.
SEN. *Quis tu es mulier quæ me insueto nuncupasti nomine?*
MEDVS. *Sentio pater te vocis calui similitudine.*
Sed quid conspicor? num me lactens caluitur æuitas?
Calitum Camilla exspectata aduenis. Salue hospita.

*

Populo qui faustum sempiternè sospitent. Non. in *sospitare.*

*

Credo quorsum itiner tetinisse aiunt. Non. *tetinisse.*

*

Lingua bisulcis actu crispo fulgere. Non. *fulgere.*

*

Quæ res te ab stabulis abingat, certum est loqui. Non. *abingat.*

*

Repudio auspicium. regrediundum est illico. Non. *illico.*

*

Tonsilla pegi læuo in litore. Prisc. *pango.*

*

Te Sol inuoco vt mihi potestatem duis
Inquirendi mei parentis. Charis. lib. 1.

*

Ques sunt isti? ignoti, nescio ques, ignobiles. Charis. lib. 1. & Prisc. l. 13.

*

Custodite istum vos, ne eum quis attollat, néve attigat. Non. in *attollere.* & Diomed.

*

Ire si recto, pergit iter: iam si ire conor, probibet betere. Non. in *betere.*

NIPTRA.

*

Barbari eam pestem nauibus nostris obtulit
Noua figura factam, commissam infabre. Non. *infabre.* & *committere.*

*

Ætate integrâ, feroci ingenio, facie procerâ virum. Nō. *facies.* & Gellius lib. 13. c. 28.

*

Aduenio in scruplosam specum. Prisc. de. *specus.* lib. 6.

*

Spartam repedare instat, id si perpetrat. Fest. *perpetr.*

*

Cicer. 2. lib. Tuscul. *Tu quoque Vlyxes, quamquam grauiter cernimus ictum, nimis*
Es animo molli; qui consuetus in armis aeuum agere.

*

—— retinete, tenete, opprimite,
Vlcus nudate. heu miserum me, excrucior.
Operite, abscedite, iam iam dimittite.
Nam attrectatu & quassu saeuum amplificatis dolorem.
Pedetentim ite, & sedato nisu, ne succussu arripiat maior dolor.

*

Festus in, serilia, & in subsciudes. *Nec vlla subscus cohibet compagem aluei,*
Sed suta lino & sparteis serilibus.

*

Non. pariter. *Pariter te esse erga illum video, vt illum te erga scio.*

*

Gell. l. 2. c. 26. *Cedo tamen pedem, lymphis flauis; flauum vt puluerem*
Manibus iisdem, quibus Vlyxi saepe permulsi abluam;
Lassitudinemq́ minuam manuum mollitudine.

*

Cic. 2. Tusc. *Conqueri fortunam aduorsam, non lamentari decet:*
Id viri est officium, fletus muliebri ingenio additus.

*

Non. betite. *Vos betite in pugnam defensum patriam.*

PAVLLVS.

*

Non. progenij & celerè. Gell. lib 9 c. 14 & Coniect. in Varron. lib. 6. Macrob l. 6. Sat. c. 5. Prisc. lib. 6. Non. niuit. *Pater supreme nostrae progenij patris,*
Nunc te obtestor celerè sancto subueni
Censori.

*

Quamuis caprigeno pecori grandior gressio' st

*

Sagittis, plumbo, & saxis grandinat, niuit.

PERIBOEA.

*

Non. nititur alia duo concinnauit Coniec. in Var auct. lib 6. *Ardua per loca agresti*
Nititur, ac trepidante gradu,
Saxáque scrupea Bacchi
Altáque templa propè aggreditur.

*

Nõ. moderat. & leuare. *Neque tuum te ingenium moderat, neque fraterna ira exilium leuat.*

*

Non. aetas mala. *Parum est, quòd te aetas malè habet, ni etiam hîc ad malam*
aetatem adiungas cruciatum reticentia?

*

Non. gliscit. *Sed nescio quidnam est, animi horrescit & gliscit gaudium.*

Nam

*

Nam me perbitere, illis opitularier, Non. perbitere.
Quouis exitio cupio, dum prosim modò

*

Thesiantem fremitu concidi melum. Non. melus.

*

Consternatæ animæ, expectore hac & voluere Non. consternari.
Consilium, subit omnes quod de nata est modò
Quo pacto inimicis mortem & huic vitam efferas.

*

Belluarum ac ferarum aduentus ne tetret loca. Non. tetret.

*

Aut quæ egi, ago, vel axim, auerruncem. Non. auerruncem.

*

In triplici pertimefactus mærore animi, incertè errans vagat Non. vagat.

*

Postquam est oneratus frugum & floris Liberi. Non. de Genitiuo.

*

Tamen obfirmato animo mitescit metus. Non. tamen.

*

Patior facilè iniuriam, si est vacua à contumeliâ. Non. iniuria.

*

Regnum potior, coniugem macto inferis. Non. de Nominatiuo.

*

Flexa, non falsa autumare dictio Delphis solet. Non. autumare.

*

Tu mulier tege & tuta templa Liberi. Non. tutæ.

*

Non potest Menalippe hic sine tuo opera exanclari clauos. Non. exanclari.

*

Lapit cor cura, ærumna corpus conficit. Non. lapit.

*

Corpusq́ meum tabe, mærore, errore, macore senet. Non. macor.

*

Metus, egestas, mæror, senium, exsilium, & senectus. Non. senium.

*

Ecfare quæ cor tuum timiditas territat. Non. timor.

*

Nam si te tegeret pudor, siue adeò cor sapientiâ imbutum foret. Non. imbuere

*

Mane, expedibo. factum mihi, quòd contra rogo, respondeas. Non. expedibo

*

Regnum Imperator, æternum morum sator. Non de accusatiuo sing.

*

Gnato ordinem omnem vt dederit, enodat patri. Non. enodo.

*

O multimodis variè dubium, & prosperum copem diem. Non. copem.

*

Prisc. de sens. lib. 10. *Quamquam ætas senet, satis habeo tamen virium vt te arâ arceam.*

TANTALVS.

*

Non. prægreditur. *Extremum intra campierem, ipsum*
Iam prægreditur Parthenopæum.

TEVCER.

*

Varro lib. 6. de ling. Lat. *Flexanima tanquam lymphata & Bacchi sacris*
Commota, in tumulis Teucrum commemorans meum,
Alcyonis ritu litus peruolgans feror.

*

Carif. lib. 1. & Nõ. stirps. *Qui stirpem occidit meum.*

*

Cic. lib. 2. de Orat. *Segregare abs te ausus, aut sine illo Salamina ingredi?*
Neque paternum aspectum es veritus? cùm me ætate exactâ
Indigum liberûm lacerasti, orbasti, exstinxti: neq; fratris necis;
Neque gnati eius parui; qui tibi in tutelam est traditus.

*

Non. in alũmus; & in, pœnitudo, & vastitudo. *Quæ desiderio alumnûm, pœnitudine,*
Squale, scapreq; incultâ vastitudine.

*

Non. facul. *Nos illum interea perficiendo propitiaturos facul remus.*

*

Fest. reciprocare. *Rapido, reciproco, percito, augusto, citare, rectem, reciprocare vnde, éque gremiis subiectare, adfigere.*

*

Cic. 1 de nat. Deor. *Nam si curent, bene bonis sit, malè malis, quod nunc abest.*

*

Non. putret. *Quamquam annisq; & ætate hoc corpus putret.*

*

Fest. tagit. *Vt ego, si quisquam me tagit, & tagam.*

*

Prisc. lib. 4. *Postquam defessus perrogitando aduenas*
De natis, neque quemquam inuenit scium.

*

Ex Festo in redhostire, & *Nisi coërceo proteruitatem, atque hostio ferociam.*

*

Nõ. in, hostire Fest. in, Sas. *Nam Teucrum regi sapsa res restibilet.*

*

Non. prouideo *Aut me occide, illa hinc sine vsquam prouideam gradum.*

*

Non. facessere *Te repudio, nec recipio, naturam dico facessi.*

*

Non. ibid. & Fest. *Facessite hinc omnes, parumper tu mane.*

Quam

*

Quam te post multis tueor tempestatibus Non. tueri, & tempestas.

*

Vbi poëtæ pro sua parte falsa conficta que canant, qui causam humilem dictis amplant. Non. amplat.

*

Profusus gemitu, murmuro. Fest. profusus.

*

Neque perpetrare precibus, nec precio quit. Fest. perpetrare.

*

Patria est, vbicumque est bene. Cicero 5. Tuscul.

*

Periere Danaï, plera pars pessundata est. Prisc. lib. 5. & Fest. in, plera.

*

Nisi inscitiâ, ferocitate, atque ferociâ. Non. ferocia.

*

Haud sinam quicquam profari, priusquam accepso quod peto. Non. accepso.

*

Mihi classem impetrat Thessalam, nostrámque in altum vt properiter deducerem. Non. properiter.

THYESTE.

*

Non illic luteis aurora bigis. Fulgent. in, luteum.

Ex incert. Pacvvii Tragoediis.

*

Sanguine cassa, domiporta, terrigeria graditur,
Quadrupes, tardigrada, agrestis, humilis, aspera,
Capite breui, ceruice anguinâ, aspectu truci,
Euiscerata, inanima, cum animali sono.

Cic. lib. 2. de diuinat. Tertull. de pall. Crinitus lib. 11. c. 7.

*

Graiugena de isto aperit ipsa oratio.

*

——quinetiam feræ
Quibus abest ad præcauendum intelligendi astutia. Cic. lib. 5. de fin.

*

Ego odi homines ignauâ operâ, & philosophâ sententiâ Gell. lib 13. cap. 8.

*

Nam si qui, quæ euentura sunt, prouideant, æquiperent Ioui. Gell. lib. 14. cap. 1.

*

Filias tibi procreasse eandem per Calypsonem autumant. Caris. lib. 1. Prisc. lib. 6.

*

Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitru, rudentisibilus. Varr. lib. 4. & epist. Cælij.

*

—— Nerei
Repandirostrum, incuruiceruicum pecus. Fest. lib. 1. c. 6.

*

Tu curuifrontes pascere armentas soles. Non. armenta.

*

Varro lib. 4. *Exhalat auram terra atque auroram humidam.*

*

Varro lib. 5. *Pastor exorto iubare, noctis decurso itinere*

*

Varro lib. 1. de re rust. *Sol si perpetuò sit aut nox flammeo vapore, aut frigore,*
Fructus omnes interire.

*

Varro lib. 6. de L. L. *—— nulla res neque*
Cicurare, neque mederier potis est, neque
Reficere.

*

Fest. gena. *Nunc primùm opacat flore lanugo genas.*

*

Fest. incicorē. *Reprime incicorem iracundiam.*

*

Consilium cicur.

*

Fest. manticularum. *Ad manticulandum astu aggreditor. scitè, quid pro me, erue.*

*

Educ, i, manticulator. ita me facti oppreßit iugo.

*

Aggreditur astu regem. manticulandum est hic mihi.

*

—— machinam ordiris nouam
Manticulatam astu, sanctiora adicis
Iuraiuranda——

*

—— quibus quotidie
Paruæ noxæ extergeantur.

*

Fest. mulcere *Quid me obtutu terres, mulces laudibus?*

*

Fest. nequitū. *Sed cùm contendi nequitum vi, clàm tendenda est plaga.*

*

Fest. obstinati *Obstinati exorsus.*

*

Fest. prologiū. *Quid est? nam me exanimasti prologio tuo.*

*

Fest. repeda. *Paulum repedagnate à vestibulo gradum.*

*

Fest. salacia. *Hinc sæuitiam salaciæ fugimus.*

*

Fest. solari. *Solatur, auxiliatur, hortaturq́ me.*

*

Fest. spira. *Quid cessatus socij eijcere spiras sparteas.*

*

Fest. Topper. *Topper tecum sit potestas, faxit si mecum velit.*

Labi-

*

Labitur trabica in alueos. — Fest. trabica.

*

Nec satis resarrire. — Varro lib. 6.

*

At accepisti me isto cum verbo, miseretur tui. — Non. miseretur.

*

Postquam calamitas plures annos aruas caluitur. — Non. aruas.

*

Miseret me, lacrymis lingua debiliter stupet. — Non. debiliter

*

Voce suppressâ, innatâ fronte, vultu turbido. — Non. frons.

*

Improbus, confidens, nequam malus videatur — Non. cõfidens.

*

Quæ te applicauisti tamen ærumnis obruta — Prisc. lib. 9.

*

Calchan. — Charis. lib. 1

*

Iteris.

L. ACCII, vel ACTII, vel ATTII.

ÆNEADÆ seu DECIVS.

*

Patrio exemplo me dicabo. animam deuorabo hostib. — Non. deuorabo

*

Te sancte, venerans precibus, inuicte, innoco,
Portenta vt popolo, patrio verruncent bene. — Non. verruncent.

*

Vim Gallicam obduc contra in acie exercitúve
Patrum hostili fusum sanguen sanguine. — Non. sanguen.

*

Clamore & gemitu templum resonit cælitum. — Non. sonit.

*

Eo nunc quòd eorum segnitate ardet focus. — Non. segnitas

*

Fateor; sed sæpè ignauit fortem in spe exspectatio. — Non. ignauit.

*

Calleci voce canora fremitu peragrant minitabiliter — Nõ. minitab.

*

Castra hæc vestra est, optimè estis meritus à nobis. — Non. castra.

*

Dij summa tibi perduellûm est, quorum aut quibus
se à partibus gliscunt. — Non. gliscit.

*

Nihil neque periculi, neque tumulti est quod sciam. — Non. tumulti

*

Non. callet. *Quod periti sumus in vita atque vsu callemus magis.*

*

Non. adauctauit. *Quibus rem summam & patriam nostram quondam adauctauit pater.*

ACHILLES.

*

Non. delica. *Quâ re aliâ ex crimine inimicorum effugere possis, delica.*

*

Non. feruat. *Ne tum cùm feruat pectus iracundiâ.*

*

Non. flaccent. *An sceptra iam flaccent, ferat.*

ÆGISTHVS.

*

Non. callet. *Meliùs quàm viri callent mulieres.*

*

Non. celebri. *Celebri gradu gressum accelebrasse decet.*

*

Non. fligi. *Heu cuiatis stirpem penitus fligi studet.*

*

Non. fragescunt. *Neque fera hominum pectora fragescunt, donec*
vim persenserint imperij.

*

Non. sordet. *Cùm manus materno sordet sparsa sanguine.*

AGAMEMNONIDES.

*

Non. obliterare. *Inimicitias Pelopidarum exstincta iam obliteratas memoriâ renouare.*

*

Non. cōponere *Sic multi, animus quorum atroci iunctus malitia est,*
Composita dicta ex pectore euoluunt suo,
Quæ, cùm componas dicta factis, discrepant.

ALCESTIS.

*

Prisc. lib 9. *Cùm strideret retracta rursus inferis.*

ALCMÆON.

*

Non. vanans, & lactare. *Tanta vt frustrando lactans, vanans protrahit*

*

Non. specus. *Quod dij interdum inferam penitus depressum altis clausêre specis.*

*

Non. Grandæuitas. *Quia nec vos nec ille impunè irrideret meam*
Grandæuitatem.

*

Non. superstites. *Suos deseruit liberos, superstites sunt.*

*

Non. tarditudine. *Atque eccos segnes somno & tarditudine.*

Postre-

*

Postremò amplexa, fructum, quem Dÿ dant, cape. Non. amplexa.

*

Qui ducat, cùm te viderit socerum, generibus tantam esse impietatem. Non. generibus.

*

Vt me repositum immerentem repentino nuntio alacrem
Reddidisti, ac me excitasti ex luctu in lætitudinem. Non. lætitudinem.

ALPHESIBOEA.

*

Quid tam obscuri dicunt? éstne tam inenodabile? Non. noda.

*

Aduereor, cùm te esse Alcmaonis fratrem factis dedicat. Non. dedicat.

*

Sed angustitatem inclusam saxis squalidam. Non. angustitatem.

*

—— etsi est in malis
Depositus animus meus, quæ scribi exinde audiet. Non. deponere

*

Ita territa membra animo ægroto cunctant sufferre laborem. Non. cuncto.

*

Cum ipsa sim & si miseritudo eorum vlla est liberûm. Non. miseritudo.

*

Si tui veretur te progenitoris, cedo. Non. de Genitiuo.

*

Odiorum hostificumq; diem obuium turbam aspecti atque horribilem. Non. aspecti.

*

Sed tibi cautim est adeundum ad virum. Non. cautim.

AMPHITRYO.

*

Si satis rectè aut verâ ratione augurent. Non. augurēt.

*

Hoc in re est, quòd tu tam temeriter meam beneuolentiam
Interiisse es ratus. Non. temeriter.

*

Cedo ecquid te redhosti tum cùm meassem obiectet facilius. Fest. redhostire, & Non. redhostit.

*

Aut tam obstinato animo confisus tuo. Fest. obstinatus.

*

An mala ætate vis multari exemplis omnibus? Non. mala ætas.

*

Qui meum senium cum dolore tuo coniungam & comparem? Non. cōparare

*

Miseret lacrymarum, luctuum, orbitudinis. Non. orbitudo.

*

Sed quanam hæc est mulier, funesta veste, tonsu lugubri? Non. tonsu.

Tamen,

*

Non. gracilitudo. *Tamen, ista tua gracilitudo, & luctus facit*
Propemodum ne dubitem.

*

Non. sanguen. *Cum patre paruos patrum hostificè sanguine sanguen*
viscere suo.

*

Non. ordiri. *Non paruam rem ordibor. ne retice obsecro.*

ANDROMACHA.

*

Non. longinquè. *Annos malos, multosq; longinquè à domo*
Bellum gerentes summum summâ industriâ.

ANDROMEDA.

*

Non. vapos. *Qui neq; terra est datus, nec cineris causa vnquam euasit vapos.*

*

Non. proluuium. *Muliebre ingenium, proluuium, occasio.*

*

Non. alere. *Alui, educaui, id facite gratum vt sit seni.*

*

Non. Fors. *Multi inique mulier animo sibi mala ausere in malis,*
Quibus natura praua magis, quàm fors aut fortuna obfuit.

*

Prisc. ningo lib. 10. *Quum ninxerit cælestium molem mihi.*

*

Non. immane. *Immane te habeat templum obuallatum ossibus.*

*

Non. tetulisti. *Donec tu auxilium Perseu tetulisti mihi.*

*

Non. segnitate. *Namq; vt dicam te metuant segnitate addubitare haut meum'st*

*

Non. alga. *Misera obuallata saxo, senio, pedore, alguq;, & fame.*

*

Non. diuidus. *Nosq; vt seorsum diuidos letho offeres.*

*

Non. famulitas. *Nam postquam paruos vos oppressit famulitas.*
Vis atque egestas, fama, formido, pudor.

*

Non. *Quot luna circulos annuos institit.*

*

Non. segetes. *Quod beneficium haud sterili in segete rex te obesse intelligis.*

*

Non. piget. *Nec quî te adiutem inuenio, hortari piget, non prodesse id pudet.*

ANTENORIDÆ.

*

Non. integr. *Namque venio huic vt mea ope opes Troiæ integrem.*

*

Fortasse an sit quod hic non mertet metus. Non. mertet.

*

Ad popolom intelligo referundum quoniam æquiter Non. æquiter.
Sententiæ fuere.

*

Qui aut illorum copias fundam in campo, aut naues Non. mactabo
vram, aut castra mactabo in mare.

*

Sed quis hic est, qui matutinum cursum huc celeranter rapit? Non. celeranter.

ANTIGONA.

*

Ne istum numerum amittas subitum oblatum. Non. numerū

*

At at, nisi me fallit in obitum sonitus. Non. obitum.

*

Heu vigiles properate, expergite, Non. expergite.
Pectora tarda sopore, exsurgite.

*

Quid agis? perturbas rem omnem ac resupinas soror. Non. resupinas.

*

—— iam iam neque Dij regunt, Macrob. l. 6. Sat. c. 1.
Neque profectò Deûm summus rex omnibus
Curat ——

*

Quanto magis te istiusmodi esse intelligo, Idem c. 2.
Tanto, Antigona, magis me par est tibi
Consulere & parcere.

ARGONAVTÆ.

*

—— tanta moles labitur Cic. de nat. Deor. l b 2. & Prisc lib. de vers. Comicis, sed alio ordine.
Fremebunda ex alto, ingenti sonitu & spiritu
Præ se vndas voluit, vortices vi suscitat,
Ruit prolapsa, pelagus respergit, reflat.
Ita dum interruptum credas nimbum voluier,
Dum quod sublimè ventis expulsum rapi,
Saxum aut procellis, vel globosos turbines
Exsistere ictos, vndis concursantibus.
Nisi quas terrestres pontus strages conciet.
Aut fortè Triton fuscinâ euertens specus,
Subter radices penitus vndanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cælum vomit.

*

Sicut citi atque alacres rostris perfremunt Cicero d. loco.
Delphini.

*

—— Syluani melo
Consimilem ad aures cantum & auditum refert.

ARMORVM IVDICIVM.

*

Non. biscere. *Hem vereor, plus, quàm fas est captiuum, biscere.*

*

Non. vesci. *Cedit, Achilli inclytis armis vesci studet,*
Vt ea cuncta optimè is leuia præ illis putet.

*

Non. subiti. *Bene facis. sed nunc quid subiti mihi febris* æstuat mali?*
*Colu. aestuat.

*

Non compon. *Quid est cur componere ausis mihi te, aut me tibi?*

*

Non. noxitudo *Ocule noxitudo obliteretur Pelopidarum, ac per nos sanctescat genus.*

*

Macrob lib. 6. c. 1. *— nam trophæum ferre me à forti pulcrum est viro:*
Si autem & vincar; vinci à tali, nullum est probrum.

*

Non imbutus *Inter quos sæpe sanguine imbutos.*

*

Non peruico. *Sed peruico Aiax animo atque morabilioni.*

*

Non propria. *Nam non facilè, sine Deûm operâ, propria humana sunt bona.*

*

Non. anxitudo. *Vbi cura est, ibi anxitudo, acerba ibi cuncta consiliorum ratio, & fortuna.*

*

Non. exerciti. *In quo salutis, spes summas sibi habet exerciti.*

*

Macrob. lib. 6. c. 1. *Virtuti sis par, dispar fortunis patris.*

*

Ad Heren. lib. 2. *Apertè fatur dictio, si intelligas,*
Tali dari arma, qualis qui gessit fuit.
Iubet, potiri si studeamus Pergamo.
Quæ ego profiteor esse mea: nam me æquum est frui
Fraternis armis; mihiq́ adiudicarier,
Vel quod propinquus, vel quod virtute æmulus.

ASTYANAX.

*

Non. fors. *Itera in quibus partibus (namque audire volo)*
Si est quem exopto, & quo captus modo
Fortunáne, an fortè repertur?

*

Non. miseritudo. *Troia est testis, quare ex aliis qui illius miseritudinem,*
Nomen clarum in humili saxo multis memorant vocibus.

*

Non. aucupãt *Nunc in concilio id Reges Argiuum aucupant,*
Id quærunt.

Prople

*

Propter te tot tantásque habemus vastitates funerum. Non. vastitates.

*

In celsis montibus pecua, atq; inter colles pascunt Danai in Phrygia terminis. Non. pecua

*

Qui nostra per vim patria populauit bona Non. popul.

*

Quorum crudelitatem nulla vnquam explet satias sanguinis. Non. satias.

*

Nihil credo auguribus, qui aures verbis diuitant
Alienas, suas vt auro locupletent domos. Gell. lib. 14. c. 1. Non. in diuit.

*

Hic per matutinum lumen tardo properantem gradu
Derepentè aspicio ex nemore pauidum & properantem egredi. Non. derepenté.

*

—— *abducite intrò. nam mihi*
Miseritudine commouit animum excelsa aspecti dignitas. Non. aspecti.

*

Vtinam vnicam mihi antistitam arcitenens suam
Tuteatur. Non. antist.

*

Ferum feroci contundendum sæuiter. Non. sæuiter.

*

—— *hunc altis picem*
Regionum fac. desistat exercitum
Morari, nec me ab domuitione arceat
Obscœno nomine. —— Non. obscœnō

ATHAMAS.

*

Atque ita de illis merui, vt iure hæc nunquam miserarent mala. Non. miserarent.

*

Cuius sit vita indecoris, mortem fugere turpem haud conuenit. Non. indecoris.

*

Vt profugiens hostem, inimici inuadam in manus. Non inuad.

*

An dubito? Vah, quid agis? caue ne in turbam te implices. Non. turbam.

*

Beneficium graue in hostium peperisti gratiam. Non. graue.

*

Priùs, quàm infans esses, facinus oculi vescuntur tui. Non. vescunt, & infans.

ATREVS.

*

Epularum fictor, scelerum fratris delitor. Prisc. delit. lib 9.

*

Concoquit partem vapore, flammam tribuit verubus lacerta in focos. Non. lacerti.

*

Proinde ita parent se in vita, vt vinci nesciant. Cic. Tusc. 5.

*

Non. vesci. *Ne cum tyranno quisquam epulandi gratiâ*
Accumbat mensam, aut eandem vescatur dapem.

*

Prisc. lib. 6. *Simul & Pisæa præmia arrepta à socru possedit suo.*

*

Non. sonere. *Sed quid tonitru turbida toruo*
Concussa repentè æquora cæli
Sensimu' sonere?

*

Non. digner. *Egone Argiuum imperium attingam, aut Pelopiâ digner domo?*
Quoi me ostendam? quod templum adeam? quo more funesto colloquar?

*

Cic. 3. offic. & lib. 1. & pro Sextio. *Fregistine fidem? Neque dedi neque do infideli cuiquam.*

*

Oderint dum metuant.

*

Natis sepulcrum ipse est parens.

BACCHÆ.

*

Non. fúlgere. *Lætum in Parnasso inter pinos tripudiantem, in circulis*
Ludere, atque tædis fúlgere.

*

Nō. magnitas. *Quod neque sat fingi, neque satis dici potest*
Pro magnitate.

*

Non. modico. *Agite modico gradu, nisus iacite leues.*

*

Non. accommod. *Tum siluestres exuuias læuo pictas lateri accommodant.*

*

Non. in, fœtis *Syluicolæ inuisentes loca*
Vbi sanctus Cytharon frondet viridantibus fœtis.

*

Non grandæuitas. *Quæ neque vetustas, neque mors, neque grandæuitas.*

*

Non. nitiditas. *Forma figura, nitiditate, hospes regius.*

*

Fest. ostentū. —— *Pentheus*
Præsto cerritus nobis se stupens vltro ostentum obtulit.

*

Non. nigret. *Splendet sæpe, ast idem nimbis interdum nigret.*

*

Varro lib. 5. de Ling. Lat. Macrob. l. 6. Saturn. c. 5.

CHO. *Quis me iubilat?*
BACH. *Vicinus tuus antiquus*
CHO. *O Dionyse pater,*
Optime vitisator,
O Semelâ genitus Euie.
Almaq. curru noctiuago Phœbe.

Dein-

*

Deinde omnes, stirpe cum inclyta Cadmi, deuagant matronæ percitæ tumultu. Non. vago.

*

Indecorabiliter alienos alunt Charis. lib. 2.

*

Nam Flori crines video, vt propexi iacent. Ex emendat. Schol. in Apul.

BRVTVS.

*

Nocte intempestâ nostram deuenit domum. Varro lib. 5. de L. L.

*

Cùm iam quieti corpus nocturno impetu Cicer. lib. 1. de diuinat.
Dedi, sopore placans artus languidos;
Visum est in somnis pastorem ad me adpellere,
Pecus lanigerûm eximiâ pulchritudine.
Duos consanguineos arietes inde eligi,
Præclarioremq; alterum inuolare me:
Deinde eius germanum cornibus connitier
In me arietare, eoq; ictu me ad casum dari.
Exin prostratum terrâ, grauiter saucium,
Resupinum, in cælo contueri maximum
Ac mirificum facinus; dextrorsum orbem flammeum,
Radiatum Solis, liquier cursu nouo.

*

Rex quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæq; agunt vigilantes, agitantq;, ea si cui in somno accidunt,
Minus mirum est. sed in re tantâ haud temere visa offerunt.
Proin vide ne, quem tu esse hebetem deputes æquè ac pecus,
Is sapientiâ munitum pectus egregium gerat,
Teq; regno expellat. nam id, quod de sole ostentum est tibi,
Popolo commutationem rerum portendit fore
Per-propinquam. hæc bene verruncent popolo. nam quod ad dexteram
Cœpit cursum ab læuâ, signum præpotens, pulcherrimè
Auguratum est, rem Romanam publicam summam fore.

*

—— qui rectè consulat, consul fuat. Varro de L. L. lib 4.

*

Tullius, qui libertatem ciuibus stabiliuerat. Cic. pro Sextio.

CHRYSIPPVS.

*

Æternabilem diuitiam partissent. Nō. partirent.

*

Quid agam? vox illius est. certè omnes idem cernimus. Non. cernere.

*

Melius pigrasse, quàm properasse est nefas. Fest. pigraff.

*

Fest. superescit *Quin hinc superescit, Spartam atque Amyclas trado.*

*

Fest. rodus. *Neque quisquam à telis vacuus, sed vti cuique obuiam fuerat ferrum, alius saxum, rodum.*

CLYTÆMNESTRA.

*

Prisc. lib. 9. resonũt *Sed valuæ resonunt regiæ.*

*

Non. incilâs. *Mater mea, iure factum incilas, genitorem iniustum approbas.*

*

Non. tetinerit *Vt quæ tum absentem rebus dubiis coniugem tetinerit,*
Nunc prodat vltorem.

*

Non. pigret. *Omnes gaudent facere rectè, mali pigrent.*

*

Non. *Scibam hanc mihi supremam lucem & seruitutis finem dari.*

*

Non. compos. *Cur me miseram irridet magnis compotem & multis malis?*

*

Non. flucti. *Flucti immisericordes iacere, & atra ad saxa allidere.*

*

Non. sufferã. *Aut ego illum eripiam, aut illi pœnam sufferam.*

DEIPHOBVS.

*

Prisc. lib. 9. nexi. *Nos continuò ferrum eripimus, omnibus manicas neximus.*

*

Non. lembus. *Eo autem nocte extremâ, retia vt proueherem & statuerem:*
Fortè aliquanto plus quàm solitus lembo sum progressus longiùs.

*

Non. grauis. *At infando homini gnatula erat, aut arena se exsule,*
Qui neque amico amicus vnquam grauis, neque hostis hosti fuit.

DIOMEDES.

*

Non. exanclare. *Ferè exanclauimus tyranni sæuum ingenium atque exsecrabile.*

*

Non. attendo. *Simul aurem attendo, vt quirem exaudire ampliùs.*

*

Non. apud. *Adsum apud te genitor.*

*

Non. pecua. *Passim, quæ præda, pecua balabant agris.*

*

Fest. gnobilis. Non. nobilis. *Me Argos referam (nam hic fuam nobilis)*
Ne cui cognoscar nota.

*

Non. largi. *Benignè & pro beneficio largi atque ampliter.*

Si

*

Si vnquam perpediar gnato, puer, ne attenderis
Petere à me, id, quod nefas sit, concedi tibi. Non. attēder.

*

Et qualis fuerit fama celebrescat tua. Non. celebresc.

*

Multa amittuntur tarditie & secordiâ. Non. tarditie

*

Ogygia mœnia. Fest. Ogygia.

*

Ita è fletu & tenebris obstinatiùs
Speciem amissi luminis conspiciunt insolentiam Non. insolentia.

*

Non genus virum ornat, generi vir fortis loco Non.

EPIGONIS.

*

Qui nisi genitores vlto, nullùm meis dat finem miseriis. Non. vlto.

*

Sapimus animo, fruimur animâ, sine animo anima est debilis. Non. animus.

*

Sed iam Antylochum huc vadere cerno, & nobis datur
bona pausa loquendi Non. pausa.

*

Apud abundantem antiquam amnem, et rapidas vndas Inachi Non. amnis.

*

Et nónne Argiuos fremere bellum, & velle vi vulgum videt? Non. vulgus.

*

Ita imperitus stupiditate erumpit se, impos consilij. Non. stupor.

*

Viden' vt te impietas stimulat, nec moderat metus? Non. moderat

*

Nunc pergamus, suppliciis placans cælitum aras expleam. Non. suppliciis.

*

Quid cesso ire ad eam? hem præstò est, camo collum grauem. Non. collum.

*

Eloquere properè ac pauorem hunc meum expectora. Non. expectorar.

*

Eaq; hoc causa, vt ne quis nostra auribus verba cleperet. Non. clepere.

ΕΠΙΝΑΥΣΙΜΑΧΗ.

*

Martes armis duo congressos crederes. Charisius lib. I.

*

Contrà quantum obfueris, si victus sies,
Considera, & quo reuoces summam exerciti. Non. exerciti

*

Vt nunc cùm animatus iero, satis armatus sum. Non. anima.

Probis

*

Non. multos. *Probis probatum potiùs, quàm multis fore.*

*

Charisius lib. 1. *Incursio ita erat acris.*

*

Non pænitu-rum. *Quod si procedit, neque te, neque quenquam tuæ*
Arbitror pœniturum laudis, quam vt serues vide.

*

Non. terricu-la. *Vbi non terricula cita sunt.*

*

Prisc. lib 6. *Luciferâ lampade exurat Iouis arietem.*

*

Non. amnis. *Scamandriam vndam salso sanctam obtexi sanguine,*
Atque aceruos alta in amni corpore expleui hostico.

*

Non. de casi-bus. *Ab classe ad vrbem tendunt, neque quisquam potest*
Fulgentium armûm armatus ardorem obtui.

*

Non. fligi. *Nec perdolescit fligi socios morte, campos contegi.*

*

Non. fatiscit & fatiscere. *Tamen haud fatiscam, quin tuam implorem fidem.*

*

Non. compara *Proin tu id cui fiat, non qui facias compara.*

*

Non. cernere. *Primores procerum reuocarent nomina, nisi esset quis qui armis secum vellet cernere.*

*

Nõ. in exẽp. accusatiui pro genitiuo. *Eos mortalis fænis* —

*

Non. mutus. *Item ad mæstitiam mutam infantium quadrupedum.*

*

Non. senium. *Mors amici subigit, quod mihi senium est multo acerrimum.*

ERIGONA.

*

Non. porcent. *Quibus oculis quisque nostrûm poterit illorum obtui*
voltus, quos iam ab armis anni porcent.

*

Non. comitas-set. *Tum autem Ægisthus si me eodem lecto comitasset patri.*

*

Non. pigrem. *Fateor. sed cur propter te pigrem hæc, aut huius dubitem parcere capiti.*

*

Non putret. *Quanquam exsangue hoc corpus mihi annis putret.*

*

Non. de Ge-nitiuo. *Locrorum latè viridia & frugum vbera.*

*

Non. assentio. *Assentio. age nunc tu tuam progeniem, & ordine.*

Age

*

Age, age, amolire, amitte, caue vestem attigas. Non. attig.

*

Sed vbi ad finem ventum est, in quo illum fors exspectabat loco,
Ad quem Orestes grauis sacerdos ferro promto assistit. Non. grauis.

*

Quod vtinam me suis arcitenens telis mactasset Dea. Nō. mactare.

ERIPH. LA.

*

Pallas bicorpor anguium spiras trahit. Prisc. lib. 6.

EVRYSACES.

*

Nunc per terras vagus, extorris,
Exturbatus regno, atque mari,
Super Oceani stagna alta patris,
Terrarum amfracta reuisam.

Ex Nonio & Varrone sic iunxere quidam.

*

Tu autem quod quæro enoda, & qui sis explica. Non. enoda.

*

Nam ea oblectat spes ærumnosum hospitem,
Dum id quod miser est, clam esse censet alteros. Non.

*

Iam potero incipiam, & sine quid vi contendam vt hinc
comportet texum Salaminem habeam. Non. contend.

*

Sed vt ratusta, & rauesle, & vastitudine tardè forma tuis. Nō. vastities.

*

Numquam erit tam immanis, cùm mea opera exstinctum sciet, qui fragescat. Nō. fragescat.

*

Apud ipsum addiscas. Non. apud.

*

Diffidam amantem cidere turbet vulgum ambigua Non. vulgus.

*

Persuasit mæror, anxitudo, error, dolor. Non. anxitudo.

*

Heu me miserum, cùm hæc recordor, cùm illos reminiscor dies. Non. de Accusatiuo.

*

Opinione factum est, quanto minùs stirpem educabant, tanto vereremur magis eos esse. Non. opinione

*

Tot tropaa transdes, summam gloriam euorti sines
Tam desubito. Non. desubito

*

Tuam solitatem memoras; formidas tibi. Non. solitas.

*

Reprime parumper citatum quadrupedem. Non. de Accusat. pro Genitiuo.

*

Disertim id vnum incommodum desit meis. Non. disertim

*

Non. squaler. *Prô Dÿ immortales speciem humanam, inusitatam, egregiam, Indignam clade & squalitudine.*

*

Non. calu. *Sed memet caluor. vos istum, vt iussi, ocius abstrabite.*

*

Non. occupatus. *Quemadmodum impetum occupemus facere vltro in regem.*

*

Non. comparare. *Nihil est. si autem ad te retardat socium, in portu est copiaq; subsistat modo tute ipse efforma & compara.*

*

Non. miserari *Heu mihi, vt etiam hæc ærumna mihi luctum addit luctibus. alia persona. Quid miserari id me Eurysacem tuam sodalitatem memoras? formidas tibi? te commiserabar magis, quàm miserebar mei, multis mei & aliquando vexata generibus.*

*

Non. expers. *Ille orbus, expers liberûm.*

*

Non. ilico. *Ilico inquam habitat ouis quam propitius.*

HECVBA.

*

Prisc. lib. 6. *Veter fatorum terminus sic iusserat.*

HELENI.

*

Fest. probrum *Qui, nisi probrum, omnia alia indelicta æstimant.*

*

Fest. mœnia. *Signo extemplo canere, ac tela ob mœnia offerre imperat.*

ILIONA.

*

Non. sonunt. *Ibo ad eam, vt sciscam quid velint. valuæ sonunt.*

*

Non. rimari. *Aut stagnorum humorem rimarentur loca.*

*

Non. memordisse. *Attrice vrsum se memordisse autumat.*

ION.

*

Prisc. aibant. lib. 10. *Quibúsnam te aibant ortum locis.*

*

Prisc. lib. 6. *Ex taurigeno semine ortam fuisse, an humano eam.*

*

Charis. lib. 1 *Custodem assiduum Ioni apposuit virgini.*

MEDEA.

*

Non. aucupans. *Ego me extollo in abietem, altè ex tuto prospectans aucupo.*

*

Non. immane *Primò ex immani victum ad mansuetum applicans.*

Fors

*

Fors dominatur, neque vlli vita propria in vita est. Non. propria.

*

Principiò extispicum ex prodigiis, congruens ars te arguit. Non. extispicum.

*

Nisi vt astu ingenium, lingua laudem, dictis lactem lenibus. Non. lactare.

*

Tuù dia Medea es, cuius aditum exspectans peruixi vsq; adhuc. Non. aditum.

*

Apud vetustam turrem. Prisc. lib. 7.

*

Vagant, pauore pecuda in tumulis deserunt,
Quis nos pascet postea? Non. pecuda.

*

Qui potis est repelli quisquam, vbi nullus est causandi locus? Non. causari.

*

Par neci orbificor liberorum leto & tabificabili. Non. tabificabile.

*

Peritè in stabulis frænos immittens feris. Non. feri.

*

Vt tristes turbinum toleraret hyemes, mare cùm horret fluctibus. Non. horrendum.

*

Lauere falsis vultum lacrymis. Non. lauit.

*

Exsul inter hostes, exspes, expers, desertus, vagus. Non. expes.

MELEAGER.

*

Vagent ruspantes siluas sextam tesseras. Non. ruspantes.

*

Quæ vastitudo hæc, aut vnde inuasit mihi? Non. vastitudo.

*

Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, dona tenent
Pro se quisque, cum coronâ clarum connectit caput. Non. herbam.

*

Cuius exuuias & coronam huic numerauit virgini. Non. de Datiuo.

*

Erat virile istuc ferre aduorsam fortunam facul. Non facul.

*

———frigit Non. frigit.
Fricantem corpus aërium occultè abstruso in flumine

*

Frigit æstas rubore ex oculis fulgens flammeo.

*

Em sum vitæ finem ac fati internecionem fore
Meleagro torris cùm esset interfectus flammeus. Non. torris.

*

Non. dignare. *Remanet gloria apud me: exuuias dignaui Atalantæ dare.*

*

Non. incilās. *Quiq́ non me spernens, incilans probris,*
Sermone indecorans, turpi famâ differet.

*

Non. ancillās *Quàm inuita ancillans, dicto obediens viri.*

*

Non. eliminor. *Tum vt eliminor clamore, simul ac nota vox ad aures accidit.*

*

Nō. grandesc. *Fruges perhibet grandescere.*

*

Non. itiner. *Labore aut minuat itiner ingressum via.*

*

Non. lauare. *Caue laßitudo poplitum cursum leuet.*

*

Non. mansues *Nunc si me matrem mansues misericordia capsit.*

*

Non. feruit. *Heu cor irâ feruit cæcum, amentiâ rapior, feror.*

MELANIPPVS, seu MENALIPPVS.

*

Fest. obnoxii. *Te, te esse huic noxæ obnoxium.*

*

Non. imbuturum. *Credite me amici morte imbuturum manus.*

*

Non. torris. *Regina erit tempus cùm hic torris quem amburi vides.*

*

Varr. lib. 6. *Reijcias abs te religionem, scrupea imponas.*

*

Fest. rodus. *Constituit, cognouit, sensim conlocat sese in celsum locum,*
Hinc manibus rapere rodus saxeum grande & graue.

*

Fest. ratus. *Neque ratum est quod dicas, neq́ quæ agitas discendi est locus.*

*

Non. aptus. *Obuiat amens, idq́ aduersum aptus, alter in promptu occupat.*

*

Non. cette. *En eum aliquis cette in conspectum, aut nos, vbi est, ducite ad eum.*

*

Non. præsentibus. *Est res aliqua, quæ præsente his priùs maturè institit.*

*

Non. inuidit. *Vnde, aut qui mortalis florem liberûm inuidit meum?*

*

Non. anima. *Egóne auxilio motus, temere vt hosti me animato offeram?*

*

Non. salti. *Hi Melanippum interea traiectus nemorum in salti faucibus.*

MINO-

MINOTAVRVS.

*

Taurigeno semine ortum fuisse an humano. Macrob. l. 6. Saturn. c. 5.

MYRMIDONES.

*

Tu pertinaciam esse Antiloche hanc prædicas: Non. pertinax
*Ego peruicaciam aio. & *hac me vti volo.* * vel, eâ.
Nam peruicacem dici me esse, & vincere,
Perfacilè patior. pertinacem, nihil moror.
Hac fortes sequitur: illam indocti possident.
Tu addis quod vitio est, demis quod probro datur.

*

Termen.

*

Mea fata in acie obliti. Varro lib. 4. Non. de Assatiuo.

*

Nolo equidem. sed tu huic, quem scis quali in te siet Non. fidelitas
Fidelitate, ob fidam naturam viri ignosce.

*

Quod sicut decuit ista res mecum, aut meus mertaret dolor; Non. mertar.
Iam diu inflammari & ardere naues vidissent suas.

*

Lassis trahere in salum, & vela ventorum animæ immittere. Non. anima.

*

Regnum tibi permitti malunt. cernam, tradam exercitum. Non. cernere.

*

Iram infrenes, obstes animis, reprimas confidentiam. Non. confidentia.

*

Tua honestitudo Danaos decepit diu. Non. honestitudo.

NEOPTOLEMVS.

*

Vbi nihil contra rationem, & quam habuit assensit silens. Non. assentio.

*

Haud quisquam potis est tolerare acritudinem. Fest. tolerare.

*

Vim, ferociam, animum, atrocitatem, iram, acrimoniam.

*

Do & pudet quæ grauium me, & verò piget. Non. pudet.

*

An pro me dane quiete adiutem inuenio hortari piget, Non. piget.
Non prodesse id pudet.

*

Decorare est satius quàm vrbem tæniis. Fest. tænia.

*

Sed quem mihi iungent, cuiq; tu illo fuerint dignabor dari Nō. dignatus.

*

Non. sonere. *Atque adeò valuas sonere sensi regias.*

*

Non. de Genitiuo. *Quid si ex Græcia, omne nomen Ilium par nemo reperiri potest.*

*

Non. acritas. *Vis veritatis atque acritas.*

*

Prisc. lib. 13. *Sed quesdam.*

NIPTRÆ.

*

Non. specus. *Inde aduenio in montem Oetam, scrupulosam in specum.*

NYCTEGRESIA.

*

Non. ruspari. *Iube nunc attentare, iube nunc animo ruspari Phrygas?*

*

Non. feruit. *Classis adit, clauditur, feruit.*

*

Non. expedibo. *Cuncta expedibo, id modò iusiurandum date.*

*

Non. leuare. *Illos suapte induxit virtus, tu laudem illorum leuas?*

*

Non. tumulti. *Cuius vos tumulti causa accierim, & quid parem animum aduortite.*

*

Non. textus. *Scandit ora laterum texta Volcani vorax.*

*

Non. lucti. *Tunc quod superest socium mittis letho, an lucti pœnitet.*

*

Non. de Accusat. *An ego Vlyssem obliuiscar vnquam, aut quemquam præponi velim?*

*

Non. *Annos malos multosq́. longinquè à domo*
Bellum gerentes summum summâ industriâ.

OENOMAVS.

*

Non. in segetem, & in sauitiam & in obscœnum.

Ferte ante Auroram radiorum ardentem indicem,
Cùm somno in segetem agrestes cornutos cient;
Vt rorulentas terras ferro, rosidas
Proscindant glebas, aruoq́. ex molli excitent.
Vos ite actutum, atque opere magno edicite
Per vrbem; vt omnes qui arcem astuq́. accolunt
Ciues, ominibus faustis augustam adhibeant
Fauentiam. ore obscœna dicta segregent.

*

Citantur in Not. ad Varron. de re rust.

Nam si lamentis alleuaretur dolor,
Longoq́. fletu minueretur miseria;
Tam turpe lacrymis indulgere non foret,

Fractaq́, voce Diuum obtestari fidem,
Tabifica donec pectore excesset lues.
Nunc hæc neque hilum de dolore detrahunt,
Potiusq́, cumulum miseriis adijciunt mali,
Et indecoram mentis mollitiam arguunt.

*

Ego vt essem adfinis tibi, non vt te exstinguerem,
Tuam peti gnatam. numerò te expurgat timor. Fest. & Non. numerò.

*

Quemcunque insiteram grumum, aut præcisum iugum. Non. grum.

*

Saxum id facit angustitatem & sub eo saxo exuberans
Scatebra fluuia eradit rupem. Non. angustitatem.

*

Præsto etiam adsum. exprome, quid fers? nam te longo itere cerno vadere. Non. itere.

*

Coniugium Tisis patereat te itiner tendere. Non. itiner.

*

Atque hanc postremò Solis vsuram cape. Non. vsuram

*

Horrida honestitudo Europæ principium primum ex loco. Non. honestitudo.

*

Atque ea coniectura auguro. Non. auguro.

PELOPIDÆ.

*

Nam me heredem ex tuo esse conceptum satu
Vt argumenta redigunt animum & commouent. Non. satu.

*

Et te vt triplici lætarem bono. Non. lætarē.

*

Cesso hinc ire & rapere lucti vestem in lecto coniugis? Non. lucti.

*

Eius serpentis squamæ squallido auro & purpurâ.
Prætextæ. Gell. lib. 2. c. 6. & Non.

PERSIDÆ.

*

Satis vt quem cuique tribuit fortuna ordinem,
Nunquam vlla humilitas ingenium infirmat bonum. Prisc. lib. de metris comic.

PHILOCTETES.

*

Contrà est eundum cautim & captandum mihi. Non. cautim.

*

Quis tu es mortalis, qui in deserta Lemnia
Et tesca te apportas loca? Varro lib. 6. de L. L.

Quod

*

Non. tetritudo. *Quod ted obsecro ne isthæc aspernabilem*
Tetritudo mea me inculta faxit.

*

Non. contempla, & molitur. & Cicero 2. Tusc. *Contempla hanc sedem, in qua ego nouem hiemes saxo stratus pertuli?*
Vbi horrifer Aquilonis stridor gelidas molitur niues.

*

Non. habet. *Vbi habet vrbe, agróne.*

*

Cic. Tusc. l. 2. *Heu quis salsis fluctibus mandet*
Me ex sublimi vertice saxi?
Iam iam absumor. conficit animam
Vis vulneris, vlceris æstus.

*

Cic. Tusc. 2. *—— qui iacet in lectulo humido,*
Quid eiulatu, questu, gemitu, fremitibus,
Resonando mutum flebiles voces refert.

*

Cicero epist. ad Volumn. turbato ord. *—— ingemiscimus*
Quòd heu pennigero, non armigero corpore,
Exerceantur tela, abiectâ gloriâ.

*

Primum 5. de fin. Cicero; alium Censorin. *Configo tardus celeres stans volatiles,*
Pro veste pennis membra textis contegens.

*

Varro lib. 5. de ling. Lat. & Cicero 2. Tuscul. *—— qui Lemni aspera*
Tesca tuere & celsa Cabyrum
Delubra tenes, mysteriaq;
Pristina castis concepta sacris.

*

Et Volcania templa sub ipsis
Collibus, in quos delatus locos
Dicitur alto ab limine cæli,
Ætnæâ vi spirante, vapor
Feruidus, vnde ignis mortalibus
Diuisse cluet doctus Prometheus
Clepsisse dolo, pœnasq; Ioui
Fato expendisse supremo.

*

Tendens neruo tela reciproca
Concita equino.

*

Loca aspera, saxa tesca tuor

*

Macrob. l. 6. Satur. c. 5. *—— Heu Mulciber*
Arma ignauo inuictâ es fabricatus manu.

Quem

*

Quem neque tueri contra, nec affari queas. Idem lib. 6. c. 1.

*

Inclute paruâ prædite patriâ, Victorin. de orthogr. & Salisberiēsis Polyc. lib. 6.
Nomine celebri, claroq; potens
Pectore, Achiuis classibu' ductor,
Graui Dardaniis gentibus vltor,
Laërtiade ——

*

Cui potestas detur, tua cupienter malis membra discerpat suis. Non. cupienter.

*

Agite, ac vulnus ne succusset gressus, cautè ingredimini. Non. succussare.

*

Vt dixi his armis, macte, macte virtute patris. Non. macte.

*

Phrygiâ minorem esse immanem Graciam. Non. immanis

*

Caprigenûm trita vngulis. Macrob. d. l. 6. c 5.

*

Dracontem. Charis. lib. 1.

*

Cùm ex viperino morsu vena viscerum Cicer. lib. 2. Tusc. Non. imbutus.
Veneno imbutæ tetros cruciatus cient

*

Si imperasses tibi, ego nunc non essem miser. Fab. lib. 5. c. 10.

PHINIDAE.

*

Ac vbi curuo litore latrans Non. sonit. & cachinnat.
Vnda sub vndis labunda sonit,
Simul & circum magnisonantibus
Excita saxis sæua sonando
Crepitu clangente cachinnat.

*

Aut sæpe ex humili sede sublima aduolant. Non. sublime

*

Nec vlla curas finis interea datur. Fest. finis.

*

Tacete, & tonsillas litore in læuo edite, Fest. tonsillam

PHOENISSÆ.

*

Vicißitatemq; imperitandi tradidit: Non. diuidia, & vicissitas.
Ne eorum diuidiæ discordes dißipent,
Disturbent tantas, & tam opimas ciuium
Diuitias.

*

Iußit proficisci exilium, quòuis gentium: Non. vastesc. & elimina.
Ne scelere tuo Thebani vastescant agri.
Egredere, exi, effer te ex vrbe, elimina.

*

Non. saucij. *Vbi nunc vostra mœnia, & omnis saucios*
Conuisit, vt curentur diligentiùs.

*

Non. sanctitud. *Delubra cælitum, mari sanctitudines.*

*

Non expectorans. *Incusant vltro à fortunâ opibusq́ omnibus*
Desertum, abiectum, afflictum ex animo expectorant.

*

Prisc. lib. de vers. Comicis. *Sol qui micantem candido curru atque equis*
Flammam citatis feruido ardore explicas;
Quàm natum aduerso augurio & inimico omine
Thebis radiatum lumen ostendis tuum!

*

Non. medicina. *Venenis sterilem esse illius operâ medicinam autumas.*

*

Non. libertatem. *Natus virtute sceptrum potiretur patris.*

*

Nō. castitudo. *Ibi fas, ibi cunctam antiquam castitudinem.*

*

Nō. ant quior. *Ab dracontis surpe amata exoratus genere antiquior.*

*

Non. crepera. *Quæ ego cuncta esse fluxa, in meâ re creperâ comperi.*

*

Non. *Salsis cruorem guttis lacrymarum laui.*

*

Non. vesci. *Num pariter videor patris vesci præmiis?*

PROMETHEVS.

*

Non. in gelu, & Prisc. lib. 6 *Tum flamine profusus hyberno gelus:*

*

Cic. 2. Tusc. *Titanum soboles, socia nostri sanguinis,*
Generata cælo, aspicite religatum asperis
Vinctumq́ saxis; nauem vt horrisono freto
Noctem pauentes timidi adnectunt nauitæ:
Saturnius me sic infixit Iuppiter,
Iouisq́ numen Mulcibri adsciuit manus.
Hos ille cuneos fabricâ crudeli inserens.
Perrupit artus: quâ miser sollertiâ
Transuerberatus, castrum hoc furiarum incolo.
Iam tertiò me quoque funesto die,
Tristi aduolatu aduncis lacerans vnguibus.
Iouis satelles pastu dilaniat fero.
Tum iecore opimo farta & satiata affatim.

Clan-

Clangorem fundit vastum, & sublime auolans
Pinnatâ caudâ nostrum adulat sanguinem.
Quum verò adesum inflatu renouatum est iecur,
Tum rursus tetros auida se ad pastus refert.
Sic hunc custodem mœsti cruciatus alo,
Qui me perenni viuum fœdat miseriâ.
Namque, vt videtis, vinclis constrictus Iouis,
Arcere nequeo diram volucrem à pectore.
Sic me ipse viduus pestes excipio anxias,
Amore mortis terminum inquirens mali:
Sed longè à letho numine aspellor Iouis.
Atque hæc vetusta, sæclis glomerata horridis,
Luctifica clades nostro infixa est corpori;
Ex quo liquata Solis ardore excidunt
Guttæ, quæ saxa assiduè instillant Caucasi.

TELEPHVS.

*

Iam iam stupido Thessala somno
Pectora languéntque, senentq́. Prisc. lib. 10.

*

Nam si à me regnum fortuna atque opes
Eripere quiuit, at virtutem non quiit. Non.; & Macrob. lib. 6. c. 1.

*

Quem vbi ego aspexi virum memorabilem intui viderer, ni vestitus teter, mœstitudo, vastitudo prædicarent hominem esse. Non. mœstitudo.

*

Remisq́ nixi properiter nauem in fugam
Tradunt, subter saxa ad læuam, qua mons mollibat mare. Non. molle.

*

Nunc tu in re creperâ tuâ, quid capias consili vide. Non. crepera.

*

Proinde ista hæc tua aufer terricula, atque animum iratum comprime. Non. terricula

*

Pro certo arbitrabor sortis oracla, adytus augura. Non. augura.

*

Profectò quanquam est ortus meliori satu. Non. satu.

*

Qui neque cuiatis esset vnquam potuimus multi rogitantes scire. Non. cuiatis.

*

Nam etsi operta squalitate est luctuq́ horrificali Non. squalor.

*

Atre atque ferro féruere igni, insignibus florere. Non. féruere.

*

Nam is demum miser est, cuius nobilitat miserias nobilitas. Non. nobilitas

*

Prisc. lib. de vers. Comicis. *Quantam Tyndareo gnata, & Menelai domus*
Molem excitarit belli, pastorq; illius.

*

Non. fluct. *Flucti cruoris voluerent mihi.*

TEREVS.

*

Non. dulcitas *O suauem linguæ sonitum, ô suauitas conspiritûm Animæ.*

*

Non. contend. *Video ego te mulier more multarum vtier,*
Vt vim contendas tuam ad maiestatem viri.

*

Non. depositus. *Tereus indomito more atque animo barbaro*
Conspexit in eam amore vecors, flammeus,
Depositus, facinus pessimum ex dementiâ
Confingit.

*

Non. famulanter. *Deum Cadmo generatum, semel affare & famulanter pete.*

*

Non. compar. *Atque id ego semper mecum sic agito & comparo, Quo pacto magnam molem minuam.*

*

Non. sancti tudo. *Alta hic sanctitudo est, aliud & nomen & numen Iouis.*

*

Non. vagat. *Fama nam nobilitas lata ex stirpe præclarè viget, vagat.*

*

Non ferox. *Nouus nouo dabunt, aduena animo audaci in medium proripit sese ferox.*

*

Non. occupatus. *Sed vbi clamor is regem auferre ab reginâ occupo puerum.*

TRACHINIÆ.

*

Cic. 2. Tusc. *O multa dictu grauia, perpessu aspera,*
Quæ corpore exanclaui atque animo pertuli.
Nec mihi Iunonis terror implacabilis,
Nec tantum inuexit tristis Eurystheus mali,
Quantum vna vecors Oenei partu edita.
Hæc me irretiuit veste furiali inscium,
Quæ lateri inhærens morsu lacerat viscera,
Vrgensq; grauiter pulmonum haurit spiritus.
Iam decolorem sanguinem omnem exsorbuit.
Sic corpus clade horribili absumptum extabuit.
Ipse alligatus peste interimor textili.
Hos non hostilis dextra, non terrâ edita
Moles Gigantum, non biformato impetu
Centaurus ictus corpori inflixit meo,
Non Graia vis, non barbara vlla immanitas,

Non sæua terris gens relegata vltimis;
Quas peragrans vndique omnem hinc feritatem expuli:
Sed feminea vir, feminea interimor manu.
O nate, verè hoc nomen vsurpa patri:
Ne me occidentem matris superet caritas.
Huc arripe ad me manibus abstractam piis.
Iam cernam, méne an illam potiorem putes.
Perge, aude nate, illacryma patris pestibus.
Miserere. gentes nostras flebunt miserias.
Heu, virginalem me ore ploratum edere;
Quem vidit nemo vlli ingemiscentem malo!
Sic feminata virtus afflicta occidit?
Accede nate, adsiste, miserandum adspice
Euisceratum corpus lacerati patris.
Videte cuncti. tuq; cælestûm sator
Iace, obsecro, in me vim coruscam fulminis.
Nunc, nunc dolorum anxiferi torquent vortices.
Nunc serpit ardor. ô ante victrices manus!
O pectora! ô terga! ô lacertorum tori!
Vestróne pressu quondam Nemeaus leo
Frendens efflauit grauiter extremum halitum?
Hac dextra Lernam tetrâ mactatâ excetrâ
Placauit? hac bicorporem afflixit manum?
Erymanthiam hac vastificam abiecit beluam?
Hac, è Tartareâ tenebricâ abstractum plagâ,
Tricipitem eduxit hydrâ generatum canem?
Hac interemit tortu multiplicabili
Draconem, auriferam obtutu asseruantem arborem?
Multa alia victrix nostra lustrauit manus.
Nec quisquam è nostris spolia cepit laudibus.

*

Rectè perfectis sacris volt accipi. Varro lib. 6.

THEBAIS.

*

Cùm id Circæo fonte aduenient mundulæ, nitidantur vulgò pripendantur soni. Non. *nitidare*

TROADES.

*

Saxo fruges frendam. Non. *frendere*

*

—— *nam neque*
Precio, neque amicitiâ, neque vi impelli, neque prece quita sum. Diomed. lib. 1. de *quitus.*

*

Sed vtrùm terramotus, sonitúsve inferûm
Peruasit auris inter tonitra & turbines? Prisc. lib. 6.

EX INCERTIS ATTII FABVLIS.

*

Nõ ferox, & labascatur, & fragescunt. ——— *neque vi tantâ quisquam est, neque tam ferox*
Abundans fortunis, neque vllum est ingenium tantum, neque
Cor tam ferum, quod non labatur lingua, mitescat malo.
Neque fera hominum pectora fragescunt, donec vim persenserint
Imperij. ———

*

Varro lib. 6. de L.L. ——— *peruade polum*
Splendida mundi sidera bigis
Continuis sex apti signis.

*

Non. frena. *Imparia frena tensarij equorum accommodant.*

*

Varro lib. 5. *Obuiolauit.*

*

Varro lib. 6. *Mystica ad dextram per vada vecti.*

*

Fest. in, mundus. *Cum virginali mundo clam patre.*

*

Fest. repudiũ. *Repudio eiecta ab Argis iamdudum exsul.*

*

Fest. in, resid. *Odi residuos, sumno deditos atque inertes.*

*

Fest. sospes. *Si rite ad patriam saluus & sospes peruenisset.*

*

Fest. vastum. *Iam hanc vrbem ferro vastam faciet Peleus.*

*

Var. vbi sup. *Iamq; Auroram rutilare procul cerno.*

*

Prisc. Io, Ionis *Custodem assiduum Ioni apposuit virgini.*

*

Diom. lib. 1. *Vnde omnia disci ac percipi queuntur,*

*

Fab. lib. 8. c. 3 *Gradus eliminat.*

*

Cicero 3. Tusc. *Scindens dolore identidem intonsam comam.*

*

Prisc experta. lib. 8. *Multa inuenta expertaq; ex hoc sunt bona.*

*

Non. melos. *Vacci, acri, crepitantes melos*

*

Cic. 2. ad Heren. *Immune est facinus, verùm in ætate vtile.*

*

Charis. lib. 1. *Quinam Tantalidarum internecioni sit modus?*

*

Caper; & Prisc. lib. 7. *Quorum genitor fertur esse ops gentibus.*

*

Multi iniqui atque infideles regno, pauci boni sunt. Cicer. lib. 3. de offic.

*

Video sepulcra duo duorum corporum. Cic. in orat.

*

Mulier vna duûm virum. Prisc. lib. 5.

*

Non calida latice lautus.

*

An hac iam obliti sunt Phryges? Rufin. lib. de metr. comic.

*

Ecquis hoc animaduertit? vincite. Cic. Tusc. 4.

ILII.

THEVTRAS.

*

Flammeam per æthram altè feruidam ferri facem. Macrob. l. 6. c. 4.

C. GRANII.

PELIADES.

*

Sonat impulsu regia cardo. Non. *cardo.*

MEMORIS.

HERCVLES.

*

Ferte suppetias optimi comites. Fulgen. in *suppetias.*

IVLII CÆSARIS.

ADRASTVS.

Cùm capita viridi lauro velare imperant
Profetæ, sancta castè qui purant loca. Festus.

GRACCHI.

THYESTES.

*

Mersit sequentis humidam plantis humum. Censorin.

ATALANTA.

*

O grata cardo regium egressum indicans. Prisc. lib. 6.

Q. LVTATII CATVLI.

ALCMÆON.

*

Intendit crinitus Apollo
Arcum auratum genu innixus.
Diana facem iacit à laua. Cic. in Lucullo.

*

Vnde hæc flamma oritur? Ibidem.

Incende,

*

Incende, incende. adsunt, adsunt: me, me expetunt.
Fer mihi auxilium. pestem abige à me,
Flammiferam hanc vim, quæ me excruciat.
Cæruleæ incinctæ igni incendunt,
Circumstant cum ardentibus tedis.

*

Sed mihi neutiquam cor consentit cum oculorum aspectu.

VARII.

THYESTES.

*

Fab.lib.3.c.8 *Iam ferre infandissima, iam facere cogor.*

MAECENATIS.

OCTAVIA.

*

Prisc.lib.10. *Pexisti capillum naturæ muneribus gratum.*

OVIDII NASONIS, vel OSSIDII GETÆ.

MEDEA.

*

Fab.lib.8.c.5 *Seruare potui. perdere an possim rogas?*

P. POMPONII SECVNDI.

*

Terentian.5. & D. Augustin.lib.4. de Musica.

Pendeat ex humeris dulcis chelys,
Et numeros edat varios, quibus
Assonet omne virens latè nemus,
Et tortis errans qui flexibus
Vdis ——

RVTILII GEMINI.

ASTYANAX.

*

Fulg. Placiades. *Meliùs suggrundarium quæreres, quàm sepulchrum.*

EX INCERTIS INCERTORVM TRAGOEDIIS.

*

Cic.lib.3. offic.

Cuiu' ipse Princeps iurisiurandi fuit,
Quod omnes scitis, solus neglexit fidem.
Furere assimilauit; ne coiret institit.
Quòd, ni Palamedis perspicax prudentia
Istiu' percepsset malitiosam audaciam,
Fides sacratæ ius perpetuum falleret.

*

Quâ causâ accusem hunc, nequeo exputando euoluere.
Nam si veretur: quid eum accusem, qui est probus?

*

Sin inuerecundum animi ingenium possidet:
Quid eum accusem, qui id parui auditu existimet?

*

Nunc ego te ab summa iam detexam exordio.

*

Vidi te Vlysses saxo sternentem Hectora, Charis. lib. 4.
Vidi tegentem clypeo classem Doricam.
Ego tunc pudendam trepidus hortabar fugam.

*

Quia mater grauida parere se ardentem facem Cic. lib. 1. de diuinat.
Visa est in somnis Hecuba: quo facto pater,
Rex ipse Priamus, somnio mentis metu
Perculsus, curis sumptus suspirantibus,
Exsacrificabat hostiis balantibus.
Tum coniectorem postulat pacem petens,
Vt se edoceret obsecrans Apollinem,
Quò sese vortant tantæ sortes somniûm.
Ibi ex oraclo voce diuinâ edidit
Apollo: puerum, primus qui Priamo foret
Post illa natus tempora, hunc si tolleret,
Eum esse exitium Troiæ, pestem Pergamo.

*

Præsagibat animus frustra me ire, cùm exibam domo. Idem lib. 1. de diuin.

*

Sed quid oculis visa es derepentè ardentibus?
Vbi paullo antè sapiens illa & virginal' modestia?
O Mater optuma, tum multo mulier melior,
Missa sum superstitiosis ariolationibus.
Neque me Apollo fatis fantis dementem inuitam ciet.
Virgines verò æquales, patris mei, meûm factûm pudet.
Optimi viri mea mater, tui me miseret, mei piget.
Optumam progeniem Priamo peperisti extra me: hoc dolet,
Me obesse, illos prodesse: me obstare, illos obsequi.

*

Adest, adest fax obuoluta sanguine atque incendio: Ibid. & in Oratore.
Multos annos latuit: vos ciues ferte opem, & restinguite.
Iamq; mari magno classis cita
Texitur, exitiûm examen rapit,
Aduenit, & fera veliuolantibus
Nauibu' compleuit manu' litora.

*

—— eheu videte iudicauit inclutum Idem 1. de diuin.
Iudicium inter Deas tres aliquis, quo iudicio
Lacedæmonia mulier Furiarum vna aduenict.

*

Cic. 1. Tusc. *Adsum atque aduenio Acheronte vix, viâ altâ atq; arduâ,*
Per speluncas saxis structas asperis, pendentibus,
Maximis; vbi rigida constat crassa caligo inferûm.
Vnde animæ excitantur obscurâ vmbrâ, aperto ostio.
Alti Acherontis, falso sanguine imagines
Mortuorum.

*

Ibidem. & 3. de orat. & pro Sextio. *O pater! ô patria! ô Priami domus,*
Septum altisono cardine templum!
Vidi ego te adstante ope barbaricâ,
Tectis cælatis, laqueatis;
Auro, ebore instructam regificè.
Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam euitari,
Iouis aram sanguine turpari.
Vidi, videreq; me passa sum ægerrimè
Curru Hectorem quadriiugo raptarier.

*

Tusc. 1. & in Lucullo. *Mater te appello, quæ curam somno suspensam leuas,*
Neque te mei miseret. surge & sepeli natum, priusquam feræ
Volucrésque

*

De finib. lib. 2. *Nemo pius est, qui pietatem cauet.*

*

Tusc. 1. *Heu reliquias semiassi regis denudatis ossibus,*
Per terram sanie delibutam fœdè diuexarier.

*

Cic. 2. Tusc. *Etsi in segetem sunt deteriorem data*
Fruges, tamen ipsæ suapte natura enitent.

*

Ibid. & in orat. *O Patrocle, ad vos aduenions auxilium & vestras manus peto,*
Priusquam oppeto malam pestem, mandatam hostili manu.
Neque sanguis vllo potis est pacto profluens consistere.
Si quâ sapientiâ magis vestrâ deuitari mors potest.
Namque Æsculapij liberorum saucij opplent porticus.
Non potest accedi.

*

Cic. Tusc. 4. *—— qui alteri exitium parat,*
Eum scire oportet, sibi paratam pestem vt participet parem.

*

Eloquere res argiuûm prælio vt se sustinet?

*

—— vbi fortunâ Hectoris
Nostram acrem aciem inclinatam ——

*

Cic. 3 de orat. & 4. Tusc. *Impius hortatur me frater, vt meos malis miser*

Mandem

Mandem natos, eorum adponit viscera.

*

Ob scelera, animiq́; impotentiam, & superbiloquentiam.

*

Iterum Thyestes Atreum attractum adueniт. Cic. 3. de orat.
Iterum iam aggreditur me, & quietum exsuscitat.
Maior mihi moles, maius miscendum est malum,
Quî illius acerbum cor contundam & comprimam.

*

Quis homo te exsuperauit vnquam gentium impudentiâ? Cic. Tusc. 4.
Quis autem malitiâ te?

*

Proinde ita parent se, in vitâ vt vinci nesciant Tuscul. 5.

*

Nequaquam istuc istac ibit. magna inest certatio. De nat. deor. lib. 3.
Nam vt illus supplicarem tantâ blandiloquentiâ.

*

Qui volt quod volt, ita dat se res, vt operam dabit.

*

Neque tuum vnquam in gremium extollas liberorum ex te genus. Cicero orat.

*

Ille transuersâ mente mihi hodie tradidit repagula,
Quibus ego iram omnem recludam, atque illi perniciem dabo:
Mihi mærores, illi luctum: exitium illi, exilium mihi.

*

Postquam pater appropinquat, iamq́; penè vt comprehendatur parat,
Puerum interea obtruncat, membraq́; articulatim diuidit,
Perq́; agros passim dispergit corpus. id eâ gratiâ,
Vt dum nati dissipatos artus captaret parens;
Ipsa interea effugeret, illum vt mæror tardaret sequi,
Sibi salutem vt familiari pareret parricidio.

*

Quod in re summâ summum esse arbitror Lib. 1. de nat. deor.
Periculum, matres coinquinari, regiam
Contaminari stirpem, admisceri genus.
Addo huc quod mihi portento cælestum pater
Prodigium misit, regni stabilimen mei;
Agnum inter pecudes aureâ clarum comâ;
Quondam Thyestem clepere ausum esse è regiâ:
Quâ in re adiutricem coniugem cœpit sibi.

*

Ipse summis saxis fixus asperis, Lib. 3. de orat.
Euisceratus, lâtere pendens, saxa spargens tabo,
Sanie & sanguine atro.

*

Neque sepulcrum quò recipiat, habeat portum corporis,
Vbi remissâ humanâ vitâ corpus requiescat à malis.

*

Cic. in orat. *Quémnam te esse dicam, qui tardâ in senectute.*

*

Tusc. 3. *Nolite hospites adire ad me ilico isthic, Ne contagio mea bonis, vmbrá ve obsit:*
Tanta vis sceleris in corpore hæret.

*

Refugêre oculi, corpus macie extabuit,
Lacrymæ peredêre humore exsangues genas,
Situ nidoris, barba pedore horrida
Atque intonsa infuscat pectus inluuie scabrum.

*

De orat. l. 3. *Quídnam est obsecro, quid te adiri abnutas?*

*

Tusc. lib. 3. *Pol mihi fortuna magis nunc desit, quàm genus.*
Namq; regnum suppetebat mihi. vt scias quanto è loco,
Quantis opibus, quibus de rebus lapsa fortuna occidat.

*

Ego cùm genui, tum moriturum sciui, & ei rei sustuli.
Præterea ad Troiam cùm misi ad defendendam Græciam,
Scibam me in mortiferum bellum, non in epulas mittere.

*

Hiccine est Telamon ille, modò quem gloria ad cælum extulit?
Quem aspectabant? cuius ob os Graij ora obuertebant sua?

*

Tusc. 1. *Cælum nitescere, arbores frondescere,*
Vites lætificæ pampinis pubescere,
Rami baccarum vbertate incuruiscere,
Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata conuestirier.

*

Imò enimuero corpus Priamo reddidi, Hectorem abstuli.

*

Tusc. 2. *Audisne hæc Amphiaraë sub terram abdite?*

*

Inter se strepere, aperteq; artem obterere extispicum,
Soluere imperat secundo rumore, aduersaq; aui.

*

Cic. in Lucullo. *Video, video, te viuum, Vlyxes dum licet.*

*

De diuin. lib. 2. *—— quo genere nil est arrogantius:*
Quod est ante pedes, nemo spectat: cœli scrutantur plagas.

Æne.

*

Ænta. quis est, qui meum nomen nuncupat? Varro lib. 5. de L.L.

*

Quis meum nominans nomen exciet, Censorin.
Quamuis tumultu inuocans incolarum fidem?

*

In altisono cæli clypeo. Varro lib. 4. de L.L.

*

Cornuat aurum, Varro lib. 6.
Vmbram iacit, icere paret.

*

Nihil horum simile apud Lacænas virgines; Cic. 2. Tusc.
Queis magi palæstra, Eurota, Sol, puluis, labos,
Militia in studio est, quàm fertilitas barbara.

*

O Apollo, qui vmbilicum certum terrarum obsides, Cic. 2. de diuin.
Vnde superstitiosa primùm sæua euasit vox fera.

*

Angues ingentes alites, iuncti iugo. Idem 1. de inuent.

*

Cùm te expetebant omnes, florentissimo Ibid. & 2. ad Herenn.
Regno reliqui: nunc desertum ab omnibus,
Summo periclo, sola vt restituam paro.

*

Ego sum Orestes. Cic. lib. 5. de finib.

*

Immo enimuero ego sum, inquam, Orestes.

*

Vbi initiantur gentes orarum vltimæ. Cic. lib. 1. de nat. Deor.

*

Qua tempestate parens Helenam innuptis sibi iunxit nuptiis, Lib. 3. de Orat.
Ego tum grauida fui expletis iam ferè ad pariendum mensibus,
Per idem propè tempus Polydorum Hecuba partu postremo parit.

*

Si quidem sit quisquam Deus, cui ego sum curæ. Tuscul. 4.

*

Heu me infelicem.

*

Sanúsne es, qui temere lamentare?

*

Te, Apollo sancte, fer opem, teq́; omnipotens Neptune inuoco:
Vosq́; adeò venite.

*

Nam quid ego te appellem Venus?

*

Sed mihi cùm tetulit coronam ob collocandas nuptias, Lib. 3. de Orat.

Tibi ferebat. cùm simulabat sese eam alteri dare,
Tum ad te ludibunda doctè & delicatè detulit.

*

In oratore. *Num non vis huius me versutiloquas malitias.*

*

Lib. 3. de orat. ——— *neque me patior*
Iterum ad vnum scopulum & telum, classem Achiuûm offendere.

*

Erras, erras. nam exsultantem te, & præsidentem tibi
Repriment validæ legum habenæ, atque imperij insistent iugo.

*

Fab. lib. 9. c. 3 Diom. lib. 2. *Ioue propagatus est (vt perhibent) Tantalus,*
Ex Tantalo Pelops, ex Pelope autem satus
Atreus; qui nostrum porrò propagat genus.

*

Seneca li. 21. epist. 81. Fab. lib. 9. c. vlt. *En impero Argis, regna mihi liquit Pelops,*
Quà ponto ab Helles, atque ab Ionio mari
Vrgetur Isthmos.

*

Quod nisi quieris Menelaë, hac dextrâ occides.

*

Charis. lib. 4 *Thesprote, si quis sanguine exortam tuo*
Prolem inter aras sacras sacram immolet:
Quid meritus hic sit, dubium an cuiquam fiat?

Fab. lib. 1. c. 5 *Mehe*

*

Charis. lib. 4 *Ritè Thesprotum pudeat rei, quòd ipse à Tantalo ducat genus.*

*

Fest. Erebum. *Erebo creata fuscis crinibus*
Nox, te inuoco.

*

Idem, de Metonymia. *Persuasit animo vinum, Deus qui multo est maximus.*

*

Fest. obstinet. *Sed iam se cælo candens aurora obstinet suum patrem.*

*

Idem, vbi de Zeuxide. *Nam quid modi facturus risu denique?*
Nisi pictor fieri vult, qui risu mortuus est.

*

Cic. 4 Tusc. *Neque tam terribilis vlla fando ratio est,*
Nec sors, nec irâ cælitûm, inuectum malum:
Quod non natura humana patiendo ferat.

*

Censorin. *Tela, famuli, tela properè, sequitur me Thoas.*

*

Axena Ponti per freta Colchos denique delatus adhæsi.

*

Ibant mala eluere venena corona.

Non

*

Non memoro quòd Draconis sæui sopini impetum, Charis. lib. 4.
Non quòd viros domaui, & segetis armatæ manus.

*

Ore beato lumine volitans, qui per cælum candidus equitas. Censorin.

*

Quædam terribilis tua pectora turbat, terrifico sonitu intulit.
Proinde & abs te regimen Argos dum est potestas consulendi.

*

Qui repens semipulsus onere grauiores strepitu terrent.

*

Hæc bellicosus cui mater paterve Minerua.

*

Nam nos decebat cœtu celebranteis domum, Lib. 1. Tusc.
Lugere vbi esset aliquis in lucem editus,
Humanæ vitæ varia reputanteis mala:
At qui labores morte finisset graueis,
Omnes amicos laude & lætitiâ exsequi.

*

Nec verò tantâ præditus sapientiâ 3. Tuscul.
Quisquam est; qui aliorum ærumnam dictis alleuans,
Non idem, cùm fortuna mutata impetum
Conuertat; clade subitâ frangatur suâ:
Vt illa ad alios dicta & præcepta excidant.

*

Atqui Prometheu te hoc tenere existimo;
Orationem mederi iracundiæ. PRO. *Siquidem*
Qui tempestiuam medicinam admouens,
Non adgrauescens vulnus, illidat manus.

*

Nam facinus fecit maximum, cùm, Danais inclinantibus, 4. Tuscul.
Summam rem erexit, prælium cùm restituit insaniens.

*

Quinam Tantalidarum internecioni modus
Paretur? aut quænam vnquam, ob mortem Myrtili, 3. de nat. Deor.
Pœnis luendis dabitur satias supplicij?

*

—— vnde sibi —— consilium expetunt Cic. 1. de orat.
Suarum rerum incerti; quos ego, mea ope, ex
Incertis certos compotesq; consilI
Dimitto, vt ne res temere tractent turbidas.

*

Quandoquidem iste circumuestit, dictis sepit sedulò. De orat. 3.

Multi

*

Multimodis sum circumuentus; morbo, exsulio, atque inopia:
Tum pauor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat,
Alter terribilem minitatur vitæ cruciatum & necem:
Quæ nemo est tam firmo ingenio, aut tantâ confidentiâ,
Quin refugiat timido sanguen atque exalbescat metu.

*

Idem pro Sext.

Labor, pericula magna, multæ insidiæ sunt bonis.
Sed te id quod multi inuideant, multiq; expetant,
Inscitia sit postulare, si tu laborem summâ cum curâ efferas
Nullum.

*

Huic vitæ tuæ.

*

—— principia atque exitus
Vitiosæ vitæ. ——

*

Summum amicum, summo in bello, summo ingenio præditum,
O ingratifici Argiui, inanes Graij, immemores benefici,
Exsulare sinitis, sistis pelli, pulsum patimini.

*

Cic. pro Rabirio.

Animaduerte, & dicto pare.

*

Victorinus.

Præter rogitatum, si quærare.

*

Struunt sorores Atticæ dirum nefas.

*

Seruius in centimetro.

Matrem fatigat prodigus vitæ furor.

*

D. Aug. li. 3. de Musica.

Cunctæ igitur Camœnæ
Fonticolæ puellæ;
Quæ cantus sub antris
Mellifluos sonores;
Quæ lauitis capillum
Purpureum Hippocrene
Fonte: vbi fusus olim
Spumea lauit almus
Ora iubis aquosis
Pegasus, in nitentem
Peruolaturus æthram.

*

Apul. 4. Flor.

Liber qui augusta hæc loca Cytheronis colis.

OPINA-

OPINATIONES IN TRAGICORVM FRAGMENTA.

LECTORI S.

NIHIL hoc ſcribendi genere incertius. plerumque coniectores etiam acutiſſimi, araneas imitantur, & ex ſe telas texentes; quas facili negotio veſpæ crabroneſque perfringant; operas, olei & operæ non exiguâ iacturâ, laborioſè conferunt. hæc nouæ inſcriptionis cauſa: ne te ex Tripode quidquam hîc inuenturum putes. veriſimilia dumtaxat, & vtinam non prorſus improbabilia, offerimus. Vale.

IN LIVIVM ANDRONICVM.

PRIMVS *Liuius poëſim bellicoſam in Romuli gentem intulit, Cicerone & Fabio teſtibus. ſolebat pueris Romæ prælegi, vt nunc Virgilius, & maximo erat in pretio. Horat. lib. 2. epiſt.* 1. — emendata videri
Pulchráque & exactis minimum diſtantia, miror.

ACHILLES.

Mortem Achillis opinor narrabat, de qua Q. Smyrnaus lib. 3. παραλιπ. *Homeri.* Achillem *Carcyni, citant Græci.*

ADONIS.

Formoſi iſtius obitum deplorant elegantiſſimè eidylliographi poëtæ.

ÆGISTHVS.

Lætauiſti] *malè vulgò apud Non. in* ſpecies, *legitur*; læta viri. *fortaſſis hæc Clytamneſtra dicit adultero, vel Ægiſthus adulteræ, occiſo maiore Atridâ.*
Nemo hæc] *lego*; nemo hæc noſtræ. *Nullus (inquit Agamemno Caſſandræ) vxori meæ adulteria noſtra narrabit. vet. edit.* noſter Laſciuum Nerei pecus] *Delphines. de naufragio Græcanicæ claſſis agit. Tyrrhenorũ piſcium laſciuos luſus, eleganter deſcribit Seneca Agamemn. à verſ. 426.*
Solennitus, &c] *monſtra verborum. quidam*; Solemnitáſque adeò ditem. *non melius. placuit mihi aliquando*; Solennitúſque à tali lauder libens. *vel ſanè*; S à labe tali declinet iubent. *vel vt in Comm. in Agam. ver. 294.* Solennitus à Deo tali laud. lib.
Ipſe ſe.] *Agamemno.*
Quin quòd] *verba Clytæmneſtræ ad famulos de Caſſandrâ vel Electrâ ab aru abſtrahendâ. Seneca extremo Agamemn.*
Arripite famuli monſtrum, & auectam procul, &c.

AIAX.

Ex Sophoclis lorario. Quod sit factum] *Castigo*; quod fit? Factum.

ANTIOPE.

Antiopam Euripidis memorat Stobaeus. Abs te.] *reponunt*; à Deo. *sed quid si Deum oraculi datorem, vel Pythiam Sacerdotem alloquatur? Meliùs Lipsius*; abs te te datur.

ANDROMEDA.

Ex Sophoclis Andromeda.

CENTAVRI.

Centauros *fabulam dedere, Theodoridas & Pindarus apud Athenaeum:* Centaurum, *Cheramon. illis, Centaurorum infelix cum Hercule pugna; hoc, Chironis infortunium continebatur.*

EQVVS TROIANVS.

Videtur imitatus Phrygas *Aeschyli, de quibus Stobaeus. Vide Triphiodorum, & Smyrnaeum.* Serò sapiunt] *addunt alij* Phryges. *de suo. nam Cicero, non habet. Primus Erasmus glossema hoc Ciceroni adfinxit; tanquam non satis adagio Sexti Pompeij auctoritate fulciretur. Manutius, an Naeuianum sit, ambigit. non arbitror.*

HELENA.

Ex Euripide transtulit. Maria veliuola.] mare veliuolum *Attius quoque*; naues veliuolas, *Ennius, bis opinor. Helenae raptum ornatè Coluthus Thebaeus.*

INO.

Non dubito quin perperam alibi; Ion. *Euripidis* Ion *exstat*: Ino, *citatur à Graecis. in Prisciani membranis*; Liuius in Ioë, *vno etiam cod.* Leuius. Séque in alta.] *hic Prisciani locus damnat collectorem appendicis Virgilianae, qui*, in Cirim, *reponit*, praecipitem; *pro*, praecipem. *Vult idem hoc fragmentum esse Lelij antiquissimi scriptoris, cuius Apuleius meminit. Sequor ego Prisciani codices.* Inops.] *censeo repon.* Ino. *nota historia, vide Nonnum Dionys. θ'. & ι'. Pausan. in Baeot. Ouidium 4. Metamorph. In fine pro*, Herois; *quidam*, deruit. Certa cubilia] *si certa, cur dirigantur? malim*; caeca. *sunt ex choro quopiam.*

LAODAMIA.

Multae fuere Laodamiae: vna Protesilai vxor, notae pudicitiae & fidei coniugalis, quam celebrat Catull. carmine ad Manlium; alia Homero mater Sarpedonis, alia Triphiodoro, alius aliae. Hic de illâ primâ agebatur, quae visâ mariti vmbrâ, ruens in amplexus exspirauit, auctore Volaterr. An haec fabula eadem cum Protesilao, *qui sequitur? dubito.* Ornatu affluens] *pleraeque membranae*, fluens; *meliùs.*

TEREVS.

Tereum *scripsere Graeci, Sophocles, Euripides, Anaxandrides & Philetaerus; Latini, noster, Attius, & alij.* Laetantem] *non malè Bongars.* lactantem: *sed meliùs, si*; lactentem. *lactans mater, lactens faetus: et si aliquando confundantur. mendosi saepe libri.* Credito] *Facilè apparet verba sororis*

rorũ esse, se sorori, Terei vxori, purgantis, nec vnquam vel osculum sponte Tyranno tetulisse affirmantis. quare suspicor rescribend. Credito cum illo, soror, meâ volunt. n. limaui c. *hac verba: numeros meditetur alius. vet. editio anni 1498. habet;* Neui. in Tereo: credito cum illos Sol in ea volunt. n. limauit caput. *His adiungi possent alia fragmenta Liuij, quæ opinor ex comœdiis vel Odysseâ. de vno tantùm monebo. apud Priscian. lib 7. vulgò legitur;* Liuius in Sereno, Cura nunc Laërtie velle para Ithacam. *sed in optimis membranis;* Leuius in Sirene, Circa nunc Lertie, *&c. placet inscriptio. nam præcesserat continuò locus Liuij Andronici, vt videatur repetitione nominis supersedendum; & verba sunt, Sirenis Vlyxem adloquentis. Quæ etiam lib. 10. adfert Priscian. impressus ex Erotopægn. Liuij, membranæ* Leuio, *ni fallor rectiùs, adscribunt.*

IN Q. ENNIVM.

ACHILLES.

PER ego] *Festus sic citat;* Nubes per ego Deum subices humidas, vnde oritur imber sonitus aërio spiritu. *Nonius verò;* Per ego Deum sublimes s. h. *&c. vterque ex Gellio castigandus, vt repræsentaui. nisi quod non displicet;* sublimas subicis; *vt legitur in veteri Veneto Nonij. Quattuor ista fragmenta absolutè citantur ex Ennij* Achille. *duo alia, ex* Achille Aristarchi, *cum addito. Vnum apud Non. in,* præliant, *scilicet;* Ita mortales, inter se pugnant, præliant: *alterum;* Prolato ære, *apud Festum, quæ dubio procul Comica sunt.*

AIAX.

Conuertit ex Sophocle, sicut Liuius. idem narrat Q. Smyrnæus lib. 5. Volant. *quidam;* euolant. *sed tunc foret leg.* efflant' euolant. *vtrum salientibus conuenit. ijdem, pro,* sanguine emisso; *malunt,* misso sanguine.

Quis est] *Sic omnia Nonij, quæ vidi exemplaria, ineptè. quid si?* Phryges tum Achiuis cesserunt st.

ALCESTIS.

Alcestim Antiphanis citat Athenæus. puto, hanc fuisse comœdiam. nam in membranis Fulgentij habetur. Enn. Telespide comœdia. *quid si pro,* nimirum, *corrigas?* nimium.

ALCMÆON.

Nota historia, ex Statio in Thebaid. Athenæo lib. 6. Aristotele 3. Eth. Virgilio in 6. Æneid, & aliis. Intendit.] *Si hæc Ennij, vt puto; profectò & alia quæ inf. Q. Catulo adscribemus. ibidem enim omnia ex Cicerone. Non ausi tamen fuimus, Catulo adimere, eo quòd Cicero Alcmæonem Catuli vocet. Sed hoc intelligi potest dictum, quia Catulus Alcmæonis testimonium produxerat. liberum ergo cuiuis iudicium relinquo.*

ALEXANDER.

Alexander seu Paris, Philoctetæ vulnere, Oenones contemtu, periit: ipsáque Oenone se in rogum eius præcipitem dedit; Q. Smyrnæus lib. 10. an hoc igitur fabulæ argumentum? sanè, si vera inscriptio. Sed nutat animus. potiùs, Alexandræ, *hoc est Cassandræ nomen reponendum, in omnibus his Grammaticorum*

rum locis, quod in multis codicibus, quibusdā locis, reperitur. scripsit Alexandram *Euripides, scripsit & Sophocles, & sic supplenda Stephani lacuna in voce* ἔφεσος. Multi alij.] *Idem Ennius Annal.* XI.

Multi prætereà quos fama obscura recondit.

Nam maximo] *diuidendus mihi fuit tertius versus.*

ANDROMACHE.

Translata ex Euripide. Primum verò fragmentum de cadauere Astyanactis esse liquet. quare mendosè nunc in Nonio legas; Andromeda. Acherusia.] *secutus sum Ciceronem, etsi nonnulli eius lib.* Acheruntia. *Varro, sic*; Acherusia templa alta Orci saluete infera Leti obn. *&c.* Hæc omnia] *alienâ hæc fide coniunxi.* Summussare] *sic reposui ex mente Festi. Vulgò legitur*; nam mussare. Quid fit] *Lubens reposui hanc Iusti Lipsij, quam approbo, castigationem*; *vt & in præcedenti fragmento, quod felicissimè castigauit. Nonnulli legunt in illo,* conatur grauē. *non placet.* Nam neque] *citat Non. ex* Andromachâ & Hermaphrodito; *quod posterius aliquod latens vitium subindicat.*

ANDROMEDA.

Vertit ex Euripide. Ad nationem cæli.] *quidam lib.* cauationem cæli. *melius.* Scrupeo inuestita saxo] *non videtur mihi sanus hic versus. quid enim attinet ad,* scapres. *Non inuitus illum cum sequenti, nonnullis mutatis, conglutinarim, hoc pacto*;

Filiis propter te obiecta sum innocens Nerei,

Scapreo inuestita saxo, atque ostreis, quam excalperent.

Scapreo, *inquam ad sensum Nonij*; excalperent *Nerei filij monstra marina, cete grandia.*

ATHAMAS.

Hoc nomine dramata dedere Æschylus & Amphis; sed huius fortè Comœdia. Secundum fragm. Varro ex incertâ Ennij citat: arbitror me non immeritò in hanc sedem recepisse.

CRESPHONTES.

Sumpta ab Euripide, meminit Stobæus. de quodam Cresphonte vide Pausan. in Messeniac. & Polyænum lib. 1. *Sed res tota meliùs colligitur ex Plutarcho lib.* 2. περὶ σαρκοφαγίας *& Arist. in lib de poët. vnde apparet Meropen Polypi vxorem, quæ Cresphontem existimabat filium suum fuisse necatū ab ipsomet Cresphonte; dum eum vt hostem necare parat, agnouisse hunc illum esse filium, quem vlcisci conabatur.* O Pie secum] *fortaßis scrib.* Properè secum aduocant, eunt ad, *&c.* Iniuria abs te] *adscripsi ex auctore ad Heren. sed duos vltimos versus puto non Ennij, sed ipsius auctoris ad Heren. volentis artem conuertendi argumenta ostendere.*

ERECTHEVS.

Euripidis Erectheum citat Stephanus. Quibus nunc.] *Muretus emendauit olim*; Quibu' nunc.

EVMENIDES.

Conuersa ex Æschylo. continetur iudicium, & accusatio, liberatioq́; Orestis. accusatum vult Simonides ab Ægisthi filiabus; Nymphodorus, ab Erynnibus; ab auo Tindaro, plerique.

HECV-

HECVBA.

Nunquam scripsistis] *Lipsius conijciebat*;

Sed numquid scripsti; qui parentem aut hospitem
Necassit, quo is cruciatu perbiteret?

ILIONE.

Quam Virgil. 1. *Æneid.* Ilionam, *Homer. Iliad.* ζ'. *Laodicen nominat. ea natarum Priami maxima, captâ Troiâ impetrauit à Diis, vt, ne in Græcorum potestatem veniret, terra sibi dehisceret. auctor Q. Smyrn.* παραλιπ. 13.

IPHIGENIA.

Vertit ex Euripide, quamuis & Sophocles ediderat. Quid nocti] *semel monuerim quæ ex Varrone, præclarè emendata, accepi, ea me doctissimis in eum Coniectaneis debere, vt & conglutinationes quasdam lacerarũ partium.* Procede.] *exhibui emendationem alterius. mihi Festus videtur scripsisse*; procede. gradum proferre pedum cessas? nitere. *imperat, increpat, hortatur saltem conari.* Mortis thesauri] *sic Næuius*, Orciuum thesaurum, *& Tertull.* thesaurum incendiorum.

HECTORIS LYTRA.

Alij Lytra, *alij* lustra, *eodem sensu. nam & lustra à luendo Varroni. redimebatur à mæsto patre Hectoreum cadauer. vide Iliad.* 22. *&* 24. *Scripsit etiam Æschylus Hectoris lytra, à quo noster. Sciendum porrò hanc inscriptionem* (Hectoris lytra) *inde natam, quòd veteres longè aliter citabant Homeri scripta. nos Iliad* α'. β'. *&c. Illi à rei narratæ materiâ seu historiâ denominabãt. sic Athenæus laudat* ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, *quod erat ex Iliad.* ψ'. *Strabo*, ἐν ταῖς λιταῖς, *quod Iliad.* ι'. ἐν τῇ πρεσβείᾳ, *quod Iliad.* γ'. *atque alia huiusmodi; & omnium sæpissime Ælianus, ex Iliad.* Δολωνία, Πατρόκλεια, ἐπὶ ναυσὶ μαχὴ, Λύτρα *simpliciter sine addito: Ex Odyss. verò,* τὰ ἐν Πύλῳ, καλυψοῦς ἄντρον, κυκλωπία, Νεκύα, Νίπτρα, Μνηστήρων φόνοι, *&c.* Melius] *Vide Notas in lib.* 1. *Varron. de re rust.* Hector re summâ] *excusorum meliorum lectionem exhibui: veteres habent*; Hectorei summa armatos educit vi foras, castrisque castra vltro iam ferre occupat. *quid si rescribatur*; Hector vi s. a. e. f. Castrisque c. v. conferre oc. *nota vis verbi*, occupo. *de quo nonnulla in Senecam.* Caligo oborta est, omnem] *concinnius*; caligo oborta, vt o. Per vos & vestrum imperium] *quidam cod.* nostrum. *Verùm intempestiuè Priamus sui faceret imperij mentionem.* Quæ mea cominus.] *non infeliciter Critici*; Quem mea c. m. a. h. hostiuit manu. Duce quadrupedem] *paucissimis mutatis in Lipsij castigationem concessi. dissentiunt enim summi Critici. confutata prorsus omnium exemplarium lectio. cur ergo id & amicitiæ & veritati non tribuerem? nec tamen etiam nunc persanatum locum Nonij affirmem. sanior certè, quàm hoc pacto*; Ducet quadrupedum iugo inuita, indoma, infrænis, & iugo valida quorum tenacia infrænari minis nequit. Nos quiescere] *Hoc & sequens fragm. adducit Diomedes ex Ennij Lustris. sed opinor intelligi de* Hectoris lustris. *non, etiam alia lustra Ennius; hæc fortè simpliciter*, Lytra, *vel* lustra *inscripserat, vt & Hom.*

HECVBA.

Accepta ab Euripide. Quid petam] *sic emendant Critici. apud Ciceronem tamen legitur;* Quid petam præsidij, aut exsequar? quóve nunc auxilio, *&c. Vltimum etiam Hemistychium additum ex Cicerone.* Meæ inquam] *mallem dispescere;* meæ in quam; *scilicet Polyxenam. verba Helenæ natam retinentis.* Miserete anuis] *vulgò,* manus. *vox nauci. Critici;* mei anus. *ego;* anuis. *ex Non. in,* anuis. *Varro, Cato.* Anuis enim vt sanguis deterior.

MEDEA.

Quidam duas ab Ennio scriptas volunt: vnam ἁπλῶς, Medeam; *alteram,* Medeam exulem: *ambas ex Euripide. aliis vnica videtur. vt his, ita illis nonnulla suffragantur. mihi tutius visum, vtriusque reliquias in vnum cogere. In secundo carmine Prisciani scripturam reieci, quòd putem ex Tullio castigandum.* Argo qua.] *apud Ciceronem* 1. *Tuscul.* Argo, quia Argiui in ea delecti viri. *minùs rectè quàm apud Priscian.* Petebant illam] *Ranconetus & Lambin.* petebant villo. Nam ter] *non eodem planè modo Non. & alij citant; putem vbique leg.* Nam ter sub armis mallem vitam cernere. *hoc est dimicare, vt rectè contra Non. Muretus.*

Asta atque] *Sunt Critici, qui;* Asty. *Sed quid opus?* Tenear consipta] *Festus docet ex* Medea *esse. Non.* Nemeam *citat. mendosus. potuit tamen Ennius* Nemeā *quoque scripsisse imitatione Theopompi Comici, cuius Nemeam citat Athenæus. sanè Priscian. lib.* 5. *ex Nemea Ennij quiddam profert; quod nos tamen in Medeam (etsi timidè) transcripsimus.* Fructus] *aliàs legitur;* f. v. aures aucupant. Medea Colchis] *assensus sum Lipsio. priùs legebatur;* Medea cordis. Vna marito] *In vet. impreß. non exstat τὸ,* vna. *credo rectè. & pro,* marito, *fors an?* Martio, *vt loquatur de Colchico Dracone. quidam;* arietino.

PHOENIX.

Sic inscripsit tragœdiam, teste Stobæo, Euripides; teste Athenæo, Sophocles & Eubulus. exsilij sui causam narrat Phœnix Iliad. 1. Stultus est] *scrib.* stultu' st, qui. Plus miser sum] *repono* ——— plus miser

Sim, si scelestum faxim, quod dicam fore.

miserior sim (ait) si id faxim, de quo quale sit facinus si interroger, scelestum id esse pronuntiem.

SCIPIO.

Gellius lib. indigetat: ego prætextatam puto. Qui] *notat Gell.* Hannibâlis, *productâ penult.* Consistere] *Lips.* constitère. *quod sui amplexus.*

TELAMON.

Ipse & Peleus propter fratris Phoci necem exsularunt: meminit Apollonius & Scholiast. lib. 1. *Argonaut.* Gratia ea est] *venustius foret, & Gratius acceptius, si scriberetur;* grata est; *vt quidam. Aeacum auum omittit, quod eius aspectus tetricus & minimè iucundus, vt iudicem decet tetræ ora.*

Atque aures] *vulgò;* neque. *nequiui committere quin vinulam Nic. Fabri correctionem amplecterer.* Deum me sentit] *Lipsius;* Deum me incendit. *quod perplacet.*

TELEPHVS.

Scripſere, τήλεφον, Archilochus & Agathon, citantur Stobæo & Athenæo: ſed Ennius Euripidem expreßit. de Telephi miſeriâ etiam Horat. ad Piſon. & de eius vulnere idem in Epodis: de mendicitate, Suidas.

THYESTES.

Scripſere Euripides, Agathon, Cheræmon, alij. idem porrò, Thyeſtis, Atrei, Pelopidarum, *argumentum fuiſſe opinor.* Sublimen.] *ſic Agennenſis Ariſtarchus ex Apuleio.* Impetrem.] *quidam cod.* Impetrent facilè ab animo vt c. v. halitum. *hinc mihi ſuſpicio (quia vox illa,* Bæbium, *futilis omnino) hæc dici Thyeſtæ filiis, vti patri perſuadeant ſuſtineat redire in patriam, & fratrem contueri; & ſcriptum fuiſſe ab Ennio;* Impetret facile ab animo, vt cernat vitalem Atreum. Sed ſonitus] *de,* crepo, *agitur, non,* increpo. *quare repon.* —— Sed ſonitus aures in meas
Pedum pulſu crepat.——

INCERTÆ TRAGOEDIÆ.

Atque priùs] *o.l. quos vidi, tribuunt Ennio: Turnebus tamen ſcribit manuſc. cod. dare Næuio.* Peruolgat.] *ſic Critici, pro,* peruolat. *Sed quid ſibi vult, quod in aliis codicibus habetur;* Ennius, Creſſis: Poluis oritur, *& cet.?herto.nam* Creſſas *Ennium ſcripſiſſe ſcio. ſed & femin. genere* poluis *ſolitum vti. ſcio. Annal. 8.*

Iamque ferè poluis ad cælum vaſta videtur.

Item; Iamque ferè poluis fulua volat. ——

Thelis.] *hoc eſt Thetis, auctore Varrone de re ruſt.* Salmacida] *à Salmacu notâ libidine, & fontis obſcœnitate ſolent deducere. ſed veteres illi magiſtri Latino Græci in Gloſſar.* Salmacia Αμφιτρήτη. Salmacia aqua ἁλμυρὸν ὕδωρ. Salmacidus ἁλμυρός. Salmacidum ἁλμυρόν. Non habeo denique nauci] *Addubito an totum hoc fragmen ex Satyris; an primus Ennij verſus, an verba Tullij; an ſeptimus aptè à me inſertus ex alio eiuſdem lib 1. de Diuinat. loco.* Ego Deûm] *ſapiunt iſta Euhemerum.* Ego eo ingenio] *Achilles vel Neoptolemus. apud Gellium mendosè;* fronte. Philoſophandû] *fruſtra de huius carminis emendatione exſultat Turneb. lib. 2. aduerſ. c. 8. oleum non perdidiſſet, ſi Gellium conſuluiſſet; à quo Neoptolemo datur, ſed ex qua Tragœdia non additur. Fragmenta ex Ennij* Ambracià *omiſi, quod Comœdiam putem. qui requiret, Nonius ſuggerit, in* cluet, *in* veget, *in* cunctant, *in* populat. Morares] *puto ſcribendum;* muneres.

IN CN. NÆVIVM.

Melior Comicus, quàm Tragicus. quod ad Ægiſthum *attinet; ſcio Næuij Ægiſthum citari à Nonio in,* luſtrare, *& fragmen hìc exhibui. Credo tamen eſſe Liuij, quoniam ipſe Non. in* pecus, *priorem verſum aßignat Liuio: & in,* luſtrare, *m. ſ. pro* Næuio, Liuium *agnoſcunt. quod probè probum.*

ALCESTIS.

ALCESTIS.

Corpore] *non patior hoc Næuio detrahi, & Læuio cuidam adiudicari à Criticis. constanter enim Nonius in o. l. tribuit Næuio: & Næuij Alcestis etiam Varroni cognita. Quod verò Leuij mentio apud Gelliũ lib. 19. c. 7. & 9. agnosco recens nomen à Criticis insertum, nescio an ex m. scriptis, an ex huius sæculi audaciâ. nam vet. impres. vnus Venetus anni 1472. alter Argẽtinens. 1517. continent vtrobique* Næuius. *item,* tardigemulo; *non,* tardigenulo. *vt vt est, Alcestim scripsit Eurip. ab eo mutuatus Næuius. De Læuij Protesilaodamia mox.* Leuij *nomen pro* Liuij, *non pro* Næuij, *passim membr. Prisc.*

DANAE.

Quomodo pater vt grauidam comperit, vltus sit, dictum à me in Aduersariis. tragœdiam fuisse vt non dubitem facit Ouid. 2. Trist. Animi iubeo] *mendosum suspicor. quid si;* Auri iubeo l. homini m. *vt sit consiliũ lenoniũ.*

IPHIGENIA.

Passo vel hoc] *implicata, falsa lectio. an non magis arridet hæc ingeniosi Bataui;* Passo velo, vicinam Aquilone horiam fer foras. *ego nec probo, nec improbo. Lipsius malebat,* Aquilone orto. *nondum liquet.*

LYCVRGVS.

Accepit ab Æschylo vel Anaxandride. Thracis exitium Lycurgi Ouidius in Metam. Nonnus Dionys. κα'. Epicroco] *gloss.* Epicro. cum τηλαυγής. *& paullo antè;* ἐσθῆτος εἶδος, ἢ χοινίον ἀρμένου κατώτερον. Vos qui Regalis] *coniuncta & emendata, quæ apud Non. quattuor dispersa locis, à Iulij F. felicissimè, exhibui. varo sit ingenio oportet, qui factum velit improbare.* Pœnæ feræ, *leones, lynces, tigres; non quòd in Africa ista venatio; sed propter Punicarum ferarum feritatem, magnitudinem, multitudinem.* Oderunt Dij homines.] *sunt qui Ennij velint, ego, cuiuscuius sit, ad Nonij mentem corrigo;* —— oderunt Dij homines iniurios.

Egóne, an ille iniuriè facimus?

Proin Dryante] *hæc aurea boni Critici: vulgata,* proinduſtria ne te regem, *plumbea vel ærea. Glaucus sit qui volet, ego Diomedes dici malui.* Suaue summum] *corrigunt;* suauissonem. Iam vbi nos] *emendant;* Iam ibi nos duplicat aduenientis timos Panos. *vt non sit exemplum de,* vapos, *sed,* timos. Vt videam] *alij,* flaminis; *alij,* flammis; *alij,* fimbriis *quidam etiam,* fimbriis fieri florida. *tu iudica. mihi placet,* flammis f. flora.

PHOENISSAE.

Hoc nomine, tragœdias scripserunt, Phrynichus, Strattis, Euripides; comœdiam, Aristophanes. quòd adferimus ex Nonio, comœdiam redolet.

PROTESILAVS.

Protesilaus Euripidis & Anaxandridæ memoratur à Græcis. Nos tria fragmenta exhibemus, quæ Sphyngæa ænigmata dici queant. Inprimis sedet animo illa non ex Protesilao *tragœdia, si quam talem dedit Næuius, & Priscianus mendosus non est lib. 6. sed vel ex Liuij, vel Leuij,* Protesilaodamiâ, *accepta. Mouent me vestigia scripturæ. Mouet, quòd apud Gellium lib. 10. c. 12. legerim* Protesilaodamiam *fabulam; vt habet Venetus ille,* Leuinij; *vt*

Argen-

Argentinensis, *Liuij*; *vt recentiss. Parisiensis*, Leuij. *Constat ergo de fabulæ nomine, de auctore non æquè: ego Liuium Andronicum puto, vel Næuium, vt omnes Nonij & Prisciani codices, quos vidi. His ergo tribus fragmentis & Nonio Priscianoq; hanc facio, missis aliorum coniecturis, medicinam. Primùm, Nonio in Gracilens*: Næuius Protesilaodamiâ: Gracilentis colorem. Idem: Orco gracilens exiit. *Secundo eidem in* Ioca, *hoc modo*; Næuius, Protesilaodamiâ; eunt, irruunt, ioca, dicta, risitant. *vel*, ioca, dicteria ititant. *Denique*; *Prisciano lib. 6. reponens*; Næuius, Protesilaodamiâ; Complexa somno corpora, *&c. hæc arbitror veris proxima. Quam ego fabulam puto fuisse de iteratis post obitum Laodamiæ & Protesilai nuptiis.*

IN INCERTÆ TRAGOED.

Vt est opus.] *sic ego*; *alij*, id est opus.

IN M. PACVVIVM.

Quinctilianus lib. 10. Tragœdiæ scriptores Attius atque Pacuuius clarissimi, grauitate sententiarum, verborum pondere, & auctoritate personarum: ceterùm summa in excolendis operibus manus, magis videri potest temporibus, quàm ipsis defuisse. Virium tamen Attio plus tribuitur. Pacuuium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt. *Horatius idem ex Criticorum sui temporis iudicio*:

Ambigitur quoties vter vtro sit prior: aufert
Pacuuius docti famam senis, Accius alti.

ANCHISES.

Laudat Euripidis Anchisen, *Stobæus*; *Anaxandridis*, *Athenæus. materia, fulminatio Anchisæ, de qua Virgil. Æneid.* 2. Lingua] *sic vett. Venet. & Argentinens.*

ANTIOPE.

Fruges frendeo] *explicat Lucret.* —— Fruges quoque sæpe minaces
Robore cum saxi franguntur.

Saluete] *agnoscit Antiope Zethum & Amphionem filios.* Flammeo vapore] *an potiùs leg.* Torrens vapore flammeo Terræ fœtum exusserit.

ARMORVM IVDICIVM.

Vertit ex Æschylo, vide Q. Smyrn. lib. 5. *& Ouid. Metamorph.* Effectum dabo] *sic repono*; *pro*, da. Nunc Pœnitebant] *apud Non. legitur*; Pacuu. arm. iudic. prologo. Nunc, *&c. latet aliquid vitij. In antiq. Venet.* prologo nunc pœnitebunt. libunt liberi g. e. l. *fortè*; prœlio, *&c.*

ATALANTA.

Atalantas comœdias scripsere Epicharmus & Phormus, teste Athenæo; *& multa hic Comicæ lætitiæ. potuit tamen esse tragœdia de certamine procorum cum virgine Schœnæide, eiusq; infelici morte: idq; confirmat Ouid. eleg.* 1. *lib.* 2. *Trist. quem consule,* 10. *Met. & Musæũ de Hero & Leandro. & Apollonij Scholiast. in lib.* 1. 769, *vers.* Vbi ego me] *facilè hoc cum sequentibus coalesceret.* Magnate vt verear] *lego*; Me gnate vt verear.

Cùm incultos] *malim*, in rimarer; *vel*, quia, *pro*, cùm. Et si metuo] *alibi etiam legitur*, pictâ de plagâ pallam. Calydonia] *ex coniecturâ non incommodè hoc loco sic legetur. sin; cedo commodiorem.*

CHRYSES.

De repulsâ Smynthei Sacerdotis & peste subsecutâ ex prima Iliade.

Quicquid est hoc] *Scio aliter legi in Lambinianâ editione, sed minùs felix corrector Lambinus, quàm Varronianus coniector; quem sequor.* Aiutamini] *corrigendus ex Nonio Donatus in Adelph. vbi legitur*; Adiuta mihi. Animam æther adiugat] *sic quidam; alij*, animam æther adiungat, *contra Nonij sententiam. priùs mendosiùs*; anima mater. Orestes vt heres siet] *Spero hanc coniecturam nostram non prorsus displicituram naris emunctæ Criticis. Nonium certè mendosum esse claret. ego sic emendo*; Orestes vt heres siet. Varro in Eumenid. *&c. pro, quod nunc exstat*; Orestes vt heres sit, sed tamen Enn. Eumenid. Redantruare] *certant Grammatici, & lis adhuc sub iudice, sic scribendum, an* redandruare, *an* redamptruare. *Vide Castigationes in Sex. Pompeium.* Certissent.] *Non. corrumpunt, qui*, certiscant, *obtrudunt.*

DVLORESTES.

Ex Euripidis Oreste, Aeschyli Agamemnone, & Coëphoris, concinnata.

Incaphareis] *Secutus sum pleros codices. quidam m. s.* Capherei saxis pleros didit. Aula] *adiecta vox à Criticis, versus fulciendi causâ.* Formæ gratia.] *vulgò Non.* famæ gratia. Nam te in tenebris] *Sic Nonij etiam emendatiss. codd. Antuerp. & Paris. anni 1583. ego ex coniecturâ*; Nam te in tenebris sæua lacerabo fame Clausum, *&c. minatur malam mansionem tenebricosam, famem, eculeum.* Macte esto] *nónne venustiùs legeris*; Macte esto virtute, operaque Omen approba. Quid quondam] *versus aptè ordinaui.* quondam, *retinui, pro, iam pridem: superflua enim diligentia, quoniam, substituere.* Flexiuice] *aliàs*; Flexa ceruice tum tenderet. Atque ægre madefactum feram] *quib. lib. deest vox secunda, aliis & tertia.*

Delphos venum pecus] *valde deprauatus locus: nec aliquid iuuant tot in Marcellum Critici, vnum præter; qui monet etiam legi in libris*, Delph. v. p. egi vnde ad stabula ac i. c. *melius paullo; sed nec prorsus sincerè.* Is quis est? Qui te in] *fortaßis*; Ægisthus est, Qui, *&c.* Oro] *cur his, qualé illud*, flecti prolixitudine fandi? *audacter lego*; Oro ne me afflimi? ... Noctes fandi prolixitudine. Animum. Quæ tum largitio] *sic ista in Nonio habentur: sic à Collectore fragmentor. poëticorum exhibentur. nec ausus fui reijcere, veritus inuidiam. omnino tamen credo non esse Pacuuij: nisi Sallustius ad verbum illa à Tragico sumsit. scio vt verba antiqui Catonis multum furatum malè audiuisse Crispum, vt furem tamen cothurnatorum, non memini. sanè in Iugurthinâ historiâ hæc hodie ad verbũ. Quare censeo apud Non. reponi debere potiùs:* Apud Sallustiũ in Iugurthinâ: Nam quæ tum, *& cet. nec difficilè degeneratio istorum verborum in istâ mendosâ edition.*

Pacuu

Pacuu Duloreste: animum quæ tum. *Scio quid alij Critici. sed eosdem fefellit memoria. Fortaßis etiam initiò apud Non. pro*, munes, *legendum* munifici. *hoc enim exempla producta, non illud præferunt.* Me caluitur] *restitui numeris verba.* Vereor si vnquam] *hic versus secundus, in* fatiscuntur, *tribuitur Attio, perperam; vel in*, fatiscere, *mendosè Pacuuio: nisi vterque eundem, vt nonnunquam Virgilius Enniúsque, Ouidius & Tibullus, item alij.*

Hermione.

In Duloreste, matrem, Orestes; hic, Pyrrhum necat, & cum vxore fratris filiâ vix effugit meritum supplicium. Tragœdiam fuisse patet ex Ouid. 2. Trist.

Sunt autem & alij Philos.] *hunc versum mendosum arbitror, non quin de mente constet, sed quia varia lectio. nam cod. quid.* Qui contrà fortunam negent miseriam esse vllam. *Num legendum*; Sunt autem alij qui contrà à fortuna miseriam negent Esse vllam, &c. *Vult à quibusdam fortunam coli vt Deam, quæ prospera & calamitosa cæco quodam impetu largiatur modò his, modò illis; ab aliis negari vllam talem esse Deam, cui effectus hi vt causæ efficienti tribuendi; sed temere ista euenire, puta incendio, ruina, naufragio, &c. hanc ergo temeritatem volunt esse ipsam fortunam, non Deam aliquam. quæ sententia ex vtraque lectione colligitur.*

Veretur maximè] *addunt vulgati*, acta gratulatione; *sed id Critici meritò sustulere.* Quod ego in acie celebro] *vel dele*, celebro, *quod vet. impres. Aldi non habet. vel lege ex coniectura*:

Quod ego in acie obiectans vitam crebrò
Bellando aptus sum.

Probitate conseruetis] *sic reposui; legebatur*, probitatem.

Quum neque me] *sic Nonius. at Diomedes*, Cùm neque aspicere æquales dignarent eius

Iliona.

Ab eâ depulsum mammâ] *egregiè quidam*; —— abeo
Depulsum mammâ pædagogandum accipit
Repotialis liber. —— *alij*; ab hoc.

Vtsionere] *quid. l.* vsi, *&*, patientur. *Valde suspicor, cùm in membranis Nonij per errorem bis scriptum esset*, Iliona; *ex posteriore natum*, vsi onere. *Credo restituend. Pacuu. in Iliona*: Sin verò me adhuc sc. patientur poti. *An de illo suo sceptro loquitur Iliona, de quo Maro lib. 1.?* Vno se obnuntiem] *hoc malo, quàm*, obnuntient. Des perpetem] Des, *deest al. lib.*

Medea.

Mulier] *Secutus sum excusos libros Prisciani, nam in 4. manuscr. codicibus hoc fragmentum tribuitur Pacuuij* Medo. Illum amor] *satis indicat Cicero Medeæ verba esse; sed non ex Ennij Medeâ. suspicor, potiùs Attij vel Pacuuij, iccirco, quia Cicero quod huic præposuit poëtæ fragmentum alterius esse ait; at illud Nonius Ennij esse me docuit. non ergo istud Ennij.*

MEDVS.

Comœdia fuit hoc nomine Theopompi, de læta Medeæ matris & Medi agnitione: de Medo, consule Pausan. in Corinth. Strabonem, alios. mihi hæc Pacuuij ad Soccũ pertinere videtur, non cothurnũ. Atque eccum ipsum, &c.] *cui non placebit hæc conglutinatio docti Coniectoris in Varron.; dissoluat compagem: sua Varroni, sua Festo, sua Nonio, sua Macrobio reddat. Festus habet;* in ipso tẽpore. *Perperam Ennio tribuuntur, tertius à Diomede lib. 1. à Varrone & Macrob. lib. 3. c. 8. vltimus. vide Non. in* caluitur, *& in* Quis.

Credo quorsum] *fortassis,* Cedo. Linguæ bisulcis actu] *pulchrè Critici;* linguæ bisulcæ iactu. Ques sunt isti] *aliàs,* Ques sunt ij. Ne quis attollat] *apud Diomed.* Et c. e. v. n. q. eum abstulat. *nec ipsum,* attollat, *Nonij planè placet. Videntur veteres etiam,* abstulo, *vsi.* Ire si resto] *hanc emendationem partim à me, partim ab aliis. vulgò;* bibite si resto pergit iter, nam si ire conor prohibet betere.

NIPTRA.

Niptram *Gellius, alij* Niptras *vocãt. Agi de pugna ad naues primum frag. subindicat. inscriptionis causa, ex antepenultimo clara. & ex Homero, cuius ea pars Odysseæ, vbi Vlyssem, pedes abluens, nutrix agnoscit, etiam ab Æliano vocatur,* Νίπτρα. *Sed dubitare me facit, quòd pleraque fragmenta ad* ἐπὶ ναυσὶ μάχην *pertinere videntur; & quòd (cùm Vlyssem diu pòst Telegonus occiderit, de quo Chæremon apud Athenæum lib. 13. & Astydamas apud Aristotelem) in Niptris morientem induci Vlyssem docet Cicero 2. Tuscul. dissensit ergo ab Homero & reliquis Pacuuius; nisi Cicero memoriæ lapsu addiderit,* idque moriens, *vel id aliunde irrepserit.* Scrupulosam.] *sic Priscianus, apud quem mendosè recentiores; In Nuptiis apud Non. in* specus, *legitur;* scruposam. *in m. s. Prisciani;* scruplosam. *puto diuersa esse; vnũ Actij, alterum Pacuuij.* Spartam] *debetur hæc emendatio Fuluio Vrsino, viro erudito, &, quod hac ætate rarum, bono.* Tu quoque Vlyxes] *disposui, vt visum, è secundo;* penè, *sustuli.* Retinete] *tres hasce reliquias commodiùs ita collimari posse iudicaui, eodem Cicer. lib. tribus locis sparsas.*

PAVLLVS.

Prætextata est, à Nonio vno loco Ennio tributa, non rectè. Quamuis caprigeno.] *sequor Macrobij fidem. apud Priscian. vet. impress.* gradibus gressio est. *recentiores;* Quæ via cap. g. gradibilis g. est. *manuscr. verò quatuor;* Quia via.

PERIBOEA.

De Peribœa, vxore Lelantis, Auræ matre, multa tragica Nonn. Dionys. μη'. an hoc argumentum; an idem quod Perrhæbus Æschyli, cuius meminit non semel Athenæus; an de Eurymedontis Gigantis filiâ, de qua Homer. 7. Odyss. agatur, planè ignoro. Parum est, quod te] *Venit in mentem multa posse in vnum cogi paruo negocio quæ ex hac fabulâ citat Non. in* senium, lapit, macor, ætas mala, timor, *&* expedibo; *quam ad rem, cui lubebit, vtetur operâ Iani Guilhelmij lib. 1. verisimilium; addat etiam ex aliis vocibus quæ* eg

ego addidi. Thesiantem] *Reponunt*, thyasiantem. *rectè*. Thyasus *Baccharum canticum.* Consternatæ animæ] *Lips. lib. 3. ep. 22. priori versu*; expectoratæ *&* voluere; *secundo*; subiit omnes quod natum est modo. *ingeniosè. In vltimo ego muginor, an*; offeras. Exanclari clauos] *quid clauum texitis Critici, & laborem fugitis? omnino retineo*; labos. Factum mihi] *legendum*; fac tu mihi, quòd contra rogo, respondeas. Multimodis] *sic ego, pro*; multis modis. Quanquam ætas senet satis, habeam rem virium, vt te ab ara arceam] *sic vulgò nunc: olim impreß.* te arca arceam. *num*, arce arceam? *mihi etiam*, τὸ rem, *&* τὸ, ab, *reyciendu, vtiq exhibui scrib. videtur.*

TANTALVS.

Quod suprà retuli in Atalanta, *secutus Nonium: hic rursus posui deferens doctißimorum hominum sententiæ, & emendationi.*

TEVCER.

Ex Teucro Sophoclis, quem citat Stephanus. Segregare] *duo conglutinaui fragmenta.* Quæ desiderio] *Lud. Carrio I. C. lib. 1. antiquar. lect. constanter vult reponi*, squalles scapréſque. Rapido reciproco] *Sic impreß. Venet. Aldini, Paris. & Romani: in aliis est*; rapito, reciproca, parcito, augeto, citare, nectere, reciprocare, nudique gremiis subuectare. *æquè scabre & rediuiosè*; *velim vt quis affabre expolita præstet. nunc ex Criticis vnus de mendo monet: alter sic corrigit*; rapio, reciproco, pedem cito, vt vltro citro restem *reliqua putat Festi verba. ceteris altum silentium. quos imitari decretum mihi, nec verbum addo.* Nam si] *verba Telamonis, negantis res humanas Dis curæ; quæ ex coniecturâ hic inserui.* Illa hinc sine vsquam prouideam] *quid.* prouegeam. *& initiò apud Non.* prouegere. *in reliquis an corrigendum*; illâ hinc sine si vsquá: *vel*; si sine vsquam?

Naturam dico facessi] *rectè aliÿ cod.* facesse. *sunt qui corrigant*; matura, dictum, facesse. *propius erit à recepta lectione*; matura dico, facesse. *pellit Telamon Teucrum Salaminâ, nec moram vllam fert, nec Tecmessam vnà patitur abire; quod præcedenti fragmento postulatum.* Hinc omnes.] *Festus*; omnes hinc. Vbi poëtæ] *pace Noniÿ, non puto hoc ex tragœdiâ.*

Murmuro] *al.* murmure. Neque Perpetrare] *vulgò malè. recta tamen lectio in margine, vt Vrsinus monet. quidam repon.* imperio, quiti.

Patria] *visum conuenire Teucro. quare hic posui.* Mihi classem impetrat] *legendum*; —— mihi classem imperat vt Thessalam,

Nostrámque in altum properiter deducerem.

IN EX INCERTIS.

Quadrupes] *Amphionis esse verba docet Cicero, suspicor, in* Antiopâ. Ego odi] *Hunc versum Macedo Philosophus pro foribus templorũ omnium scribi debere censebat: ego in animis & cordibus totius iuuentutis malim. ne illos imitetur, qui cùm leuißimi & vanitate toti diffluant, præcepta tamen sapientiæ & grauitatis, & meram virtutem calamo crepant. quam verè Fabius*; Tum dignum operæpretium venit, cùm inter se congruunt præ-

cepta & experimenta. Filias tibi] *puto ex Nyptris*. Hic tibi ſtrepitus] *hoc & ſequens in Duloreſtē trāſcribo.* Curuifrontes] *non malè m.ſ.*cornifrontes. Sol ſi perpetuò] *hac ſic à Varrone referuntur, vt Pacuuij verba pateat mutata. fortè reſpexit Varro ad illud ex Antiopa*; flammeo vapore, *&c. vt animaduertit Pet. Victorius.* Ad manticulandum] *hoc fragm. cum ſeqq. quattuor, ex orco, vt Eurydicen Orpheus, Criticorum optimus reduxit. Vide Caſtigat. in Feſtum fol. 85. vulgata lectio talis, vt nec deſcribendam putarim.* Spiras ſparteas] *rudentes anchorarios.* Nec ſatis reſarrire] *citat Varro, eo tamen modo, vt non videatur Pacuuij.* Turbido.] *al.* turpido. *ſed quæ illa frons* innata? *non capio. an,* inatata? *hoc eſt rugoſa.* Improbus, confidens] *apud Nonium, ſic*; Idem lib. 10. Improbus confidens, nequam malus habeatur. *quid. cod.* æquum malus. *Num ergo caſtigandus Tiberius*; *Ennius lib. 10.* Improbu', confidens, æquè ac malus vt videatur. *vel*; æquum malus vt vid. *ſed non aſſeuero. opinationes ſcribo.*

In L. Activm.

Hunc alij Attium, *alij* Actium, *alij* Accium. *quouis vtere. Animoſi oris vocat Ouid. altum Horatius, diſertiſsimum Cicero*; *Moderat. Columella in Præfat. Virgilio, vt alterum poëtarum Principem coniungit. Velleius Paterculus extremo lib. 1. tragœdiæ Principatum adiudicauit his verbis*; Niſi aſpera & rudia repetas (*Liuium & Ennium perſtringit*) & inuenti laudanda nomine, in Attio, circáque eum Romana tragœdia eſt. *Sequente deinde lib.* clara etiam per idem æui ſpacium fuêre ingenia, in togatis Afranij, in tragœdiis Pacuuij atque Attij, vſque in Græcorum ingeniorum comparationem euecti; magnúmque (*ſic lego*) inter hos ipſos facientis operi ſuo locum. adeò quidem, vt in illis limæ, in hoc (*Attio*) penè plus videatur fuiſſe ſanguinis. *Salue igitur Romanæ tragœdiæ Princeps Atti. tuæ has ego inferias memoriæ. Imitabor Theſeum,*

Diſiecta dolens membra laceri corporis

In ordinem diſponam, & errantes loco partes reſtituere conabor, ſi non ſuo, at vacuo loco: ſed Quàm magna lachrymis pars adhuc noſtris abeſt! *anquirent alij feliciùs fortaſsis, & per ſcriptorum agros corporis partes reliquas inuenient.* Ne tum] *Fruterius reponit*; Ne dum cùm feruat victus irac. *quod non placet.*

Ægisthvs.

Cùm manus] *ſunt qui*; Quoi manus.

Æneadae.

Prætextata eſt. nam Diomed. hoc inter Tragœdias & Prætextatas intereſſe docet; *quòd in illis Heroës, in his Romani proceres. vide Diomed. lib. 3.* Deuorabo] *quid* deuotabo. *non muto. ſimilis varietas in Biblijs*; Deuotare ſanctos, *vel,* deuorare. *& apud Apuleium lib. 9. de Aſino. manuſcr.* deierando deuoraſti: *impreſsi,* deuotaſti, *vt aliis teſtatum.* Eo nunc, quæ] *huic verſui bonorum ſcriptorum Æſculapius, noſter Lipſius*; Et nunc, quæ eorum ſegnitas, ardet locus. *nam focum ardere quæ ſegnitas?*
Vim Gallicam] *intelligis, qui legis? non ego. Arbitrarer*; Vim Gallicam

obduc

obduc contra in aciem exercitum. *Secundo qui medear, non habeo.* Calleci voce] *an hic de Gallæcis mentio? nugæ. non illi Galli, de quibus agitur. videndum an scripserit;* Gallici voce can. *vel;* Calles hi deuios canoro fremitu, *&c. vel sanè;* Cales hi, *&c. de vrbe,* Cales, *Liuius lib. 8. & Ptolomæo, χαλῆς dicitur; Stephano, χαληνσία. Frutertus in verisimil. emendat.* Gallanti voce, canoro fremitu peragrant minit. *vel etiam;* Galle tibi voce canora fremitum peragunt minit. *sed nec prior coniectura satis dextra, & magis læua posterior.* Dij summa tibi] *mera vulnera. laudo manum Ios. Merceri, qui;* De summâ tibi rerum duellum est, quod ab iis se partibus Gliscit: quibus rem summam & patriam quondam adauctauit pater.

ALCESTIS.

Ad imitationem Euripidis. Cum strideret] *sunt vet. lib. in quibus,* strident. *in aliis,* striderat. *malo,* strideret. *proprium id Vmbris ac Manibus. Lucanus lib. 6.* Auribus incertum feralis strideat Vmbra. *Statius Papin. 4. Thebaid.*

Huius inaspectæ luco stridere sagittæ.

& 9. Thebaid. Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.

ALCMÆON.

Ex Alcmæone Euripidis, vel Astydamantis, citante Aristotele; de Alcmæone consulendus etiam Thucyd. lib. 2. Fortassis etiam, quæ infrà Catulo tribuimus, Attiana sunt. Quod Dij] *monent in quib. lib. legi,* interpressum, *pro,* depressum; *& restituunt,* interdiu inferûm, *& anapæsticos censent.* Suos deseruit] *Quidam,* Duos deseruit, *& delet τὸ* sunt. *placet deleri: alterum illud mallem non mutari.* Repositum immerentem] *certa lectio,* depositum & merentem.

ALPHESIBOEA.

Charemoni puto scriptam Alphesiboeam, sed in Athenæo lib. 13. corruptè haberi Ἀλφεσίβοια, facili lapsu. hæc Alcmæonis vxor, infaustum illud Eriphiles monile nacta, sortem quoque. Propert. lib. 1. Eleg. 14. Etsi est] *emendat Lipsius:* Etsi est in malis depositus animus meus; Quæ sciui exinde audiet. Ita territa] *haut facilè persuadear integrum esse locum Nonij. deesse puto totum Accij testimonium, præterea nomen auctoris, eius qui sequitur versus Heroici,* Membra animo, *&c. vt planè existimem sic Nonium castigandum.* Accius Alphesiboea: Ita territa

—Membra animo ægroto cunctant sufferre laborem.

Odiorum] *facio medicinam;* Odiosum host. d. obuiam t. *&c. sunt qui;* ô dirum.

AMPHITRYO.

Puto tragœdiam, idq́; & fragmenta indicant, & Athenæus, qui Amphitryonem citat, non Archippi modò, sed & Æschyli: diuersum ergo à Plautino argumentum. Hoc in re est] *fortassis,* hoccine est. Cedo ecquid te] *mira lectionis varietas. hæc vna apud Festum: alia,* redhostitum cùm eas sem obiectet: *tertia,* redhostitum cùm ea se oblectet. *Nonius sic:* Quid hic

hic redhostit viam, cometet obtet faciliùs. *Est qui non malè corrigat:*
Cedo ecquid hic redhostit, cùm mî assem obhiet faciliùs. *sed meliùs alter:*
——cedo ecquid te redhostit, cùm ea seni
Obiectet facilius?

Tamen ista tua] *transpositione exigua versum concinnaui.* Cum patre paruos] *subuenite diligentiùs Critici: parum hactenus opis tulistis. nondum sententia constat, licet moneatis in quib. lib. legi,* hiscere; *pro,* viscere; *licet reponatis,* miscere. Non paruam] *vel pòst,* ordibor; *alia persona inserenda, vel,* retine; *pro,* retice, legendum.

ANDROMACHE.

Hæc Malos annos] *numeris consules, si rescribas:* malos hæc: *sententia quoque, si,* malos hoc.

ANDROMEDA.

Multi iniquo mulier animo] *secutus sum in priore versu Criticorum sententiam; in posteriore nihil mutandum duxi.* Misera obuallata] *addidi syllabam voci,* obualla. Obesse intelligis.] *probum illud Fruterij lib. 2. Verisimil.* obsesse, *pro,* obseuisse.

ANTENORIDÆ.

Ex Antenoridis Sophoclis citat Athenæus. Namque venio huic] *vulgò malè:* namque huic inuenio, vt mea ope opes togæ integrent. *Inde ego,*
Namque haud inuenio vt mea ope opes Troiæ integrem. *Eruditi tamen Critici censuram mea pratuli, eiusq; lectionem excudi volui. facilè illi, & cuiuis alteri, laudem artis & industriæ huius concessero.*
Qui aut illorum] *reduc ad sesquiuersum.*

ANTIGONA.

Hanc etiam à Sophocle mutuatus. Heu vigiles] *ita me non malè concinnasse arbitror.*

ARGONAVTÆ.

Talis fuit, & tam infelix Argonautarum exitus, vt Tragicum poëma dici debeat. Vide Apollon. Argonaut. & Medæam Senecæ chor. 2. primum ego fragmentum non satis sanum, sed versuum praua transpositione ægrum arbitror. Vomit] *quidam,* eruit. *Turnebus lib. 26. Aduers. c. 33.* cernit, *contra carminis legem. valde mihi placet,* eruit, *quod est in Prisciani m. s.*

ARMORVM IVDICIVM.

Cedit Achilli] *ita nonnulli cod. vulgò habetur;* Cedit Achilli indutis armis, vesci studet, vt ea cuncta optimè Achilli induto, leuia præ illis putet. *Sed cui malo, si meam adiecero coniecturam;*
Sed ita Achillis incluti armis vesci studet,
Vt etiam cuncta optima is leuia præ illis putet.
meliora hac certè. Æstuat] *quidam,* acciuit, *corrigunt. quid si legas:*
——bene facis.
Sed nunc quid subiti mihi febris mali æstuat?
Nam trophæum] *debetur castigatio huius loci Fruterio.*

Mora-

Morabilioni.] *mirabilis morio, qui hoc sanum putet. Lipsius legit*; inorabili. *præclarè. vide not. varior. in Non.* Spes summas] *alij*, spes supremas. *nónne rectiùs*; In quo salutis spes summas sitas habet exerciti? Dictio.] *Lambin. legit*; Pythius: *sed corrumpit. Vide Turneb. lib. 30. aduers. c. 1.*

Virtuti sis] *rectè alij* sis, *pro*, is; *nam puto verba esse Aiacis, Eurysacem alloquentis: quæ fortè expreßit noster cùm Æneas iubet Ascanium virtutem ex se, ex aliis fortunam discere.*

ASTYANAX.

Primum fragm. continet Andromachæ verba. Nunc in] *fortaßis additiitium ex gloß.* id quærunt. Propter te] *Helena id obijcit Andromacha apud Senec. in Troad. vt & illud de Græcis, quod sequitur*, Quorum crudelitatem. Properantem egredi] *hoc reposui pro*, aggredi. *vltimum* properantem, *scilicet præ metu, sed primum vitiosum. quid si scrib.* Hic per matutinum lumen dum vado trepidanti gradu, *&c.* Abducite.] *est de Astyanacte, idem enim Seneca.* Vtinam] *Hecubæ votum de Caßandrâ.*

Hunc Altispicem.] *vulgata lectione nil pote monstrificabilius. quis enim malum hæc intelligat?* hunc altaispinem regionum fac ac desistet exercitum morari, nec me ab domuitione marceretur obscœno homine. *Nunc verò, vt exhibui, legentibus peruia & expedita cuncta. Vltimum versum ego, ceteros Ios. Mercerus recensuit. cur in vltimo dissentiã, hæc est caussa. ille reponit*; N. ô obscœnum hominem; *vt sint alterius personæ verba. Ego*, *obscœno* nomine, *vt cohæreat superioribus, nihil adijcio, demo nihil, solum* h, *in*, n, *muto.* obscœnum *pro vitabili & malè auspicato sumi sciunt, qui Non. legère & Seruium. inde aues obscœnæ Ouidio, fames Maroni, & Accio, obscœna dictã. obscœnum ergo nomen Astyanactis, ait Græcorum aliquis, & malè ominatum, morari classem: primò quia Astyanax regnatorem vrbium significat; eoq́ magis si ad* Asty *Atticum respexerit. Sic omen ex nominis etymologiâ quidam, cùm Verres in prouinciam Siciliam missus, acceperunt, eum prouinciam euerriturum, teste Cicerone (etsi obscuriùs) in 4. Verrin. Deinde quia eæ litteræ nomen eius conficiunt, quæ & vocalium multiplicatione, & numeris per eas significatis (Græcis enim litteræ, vt & Arabibus & Hebræis, numerandi rationẽ obtinent) futurũ in bello, & imperio victorem superstitemq́ superstitioso hominum ridiculorum errore, portendebant. cuius opinionis stultæ pulcrum vestigium reperias apud Terentianum Maurum, hanc causam reddentem, cur Hector Patroclum, Hectorem Achilles superarit:*

Et nomina tradunt ita litteris facta;
Hæc vt numeris pluribus, illa sint minutis:
Quandóque subibunt dubiæ pericla pugnæ,
Maior numerus quâ steteris, fauere palmam:
Præsagia lethi, minimâ parte summa.
Sic & Patroclum Hectoreâ manu perisse,
Sic Hectora tradunt cecidisse mox Achillis.

Ex sententiâ Pythagoræorum, quorum sors his numeris litterariis vanißimè alebatur, cuius meminit Plinius lib. 28. Nat. hist. c. 4. Cic. 1. de Diuinat.

Z Neque

Neque solùm Deorum voces Pythagoræi obseruauerunt, sed etiam hominum quæ vocant omina, quæ maiores nostri, quia valere cense-bant, idcirco omnibus rebus agendis, *Quod bonum, faustum, felix fortunatumq́ esset*, præfabantur. *Eo loco non ineptè*, nomina, *reponeretur: illa namque Pythagoraeorum opinio, non ex quibusuis vocabulis, sed ex nominibus maximè, & primis dictionibus. Nominum quoque ratio in victimarum ductoribus, & in templorum dedicatoribus, & in locorum emptionibus solemnis Romanis, idem Cicero, & Plinius lib.28.c.11. & Tacitus lib.20. & Festus, non vno loco, docent. Vide Brisson. lib.1. de form. fol.102. Posset etiam legi eâdem sententia* obscœuo nomine, *ex Nonio*, in obscœuo. *Subtiliora hæc fateor, germanè tamen germana ad Attij mentem.*

ATHAMAS.

Argumentum Athamanteæ insaniæ prosequitur Nonnus Panopolita Διονυσιακ. *lib.* θ΄. *&* ι΄.

ATREVS.

Hanc senior Pacuuius sonoram & grandem, sed duriorem paullo & acerbiorem iudicauit. Vide Gellium lib.13. Noct. Attic. c.2. Concoquit partem] *commodiùs profectò, si;*

——concoquit partem vapore flammeo,
Tribuit verubus lacerta in focos.—— *vel*; in focum. Quo more funesto colloquar] *mallem*; Quoi ore funesto loquar. *Meliùs Douza iunior*; ——aut Pelopiâ digner domo?

Quoi me ostendam? q.t.a? quem c. f. alloquar?

Infideli cuiquam] *mallem*; quoipiam.

BACCHAE.

Ex Euripide acceptam ipsa collatio docet. scripsère præter Eurip. Bacchas, Antiphanes, Epicharmus, Epigenes, Lysippus, & Sopater. Siluicolæ] *coniunxi duo fragmenta.* Formæ figura] *ampliùs arrideret*; formâ, figurâ.

Euie] *alij*; Euthya. *in Macrobio etiam sequens carmen*;

Almáq. curru noctiuago Phœbe; *ita adducitur, vt non videatur huic fragmento coniungendum, sed alteri alicui. quia subditur Egnatij exemplum*;

Roscida noctiuagis astris labentibu' Phœbe:

cùm tamen Attij verba componantur cum illis;

Vitisator curuam seruans sub imagine falcem.

Stirpe cum inclyta] *Vide an non probum mage*; Deinde o. st. c.i. Cadmi vagant Matronæ p.t.

BRVTVS.

Nocte] *verba Lucretiæ de Sex. Tarquinio.* Cùm iam] *somnium Regis Tarquini, cui meâ ope versuum ordo, sententia exigente, quarti & quinti transpositione, redditus.* Rex quæ] *interpretatio coniectorum.* Haud temere visa] *alij*; temere improuiso. Egregium] *fortaßis*; egregiâ.

CHRYSIPPVS.

Edidit & Strattis, sed ex Euripide ista.

CLYTÆMNESTRA.

Valuæ resonunt] *sunt, qui*, valde; *minùs bene. In vet. Imp. additur vox vna; sed* valde r. s. domus. Mali pigrent.] *est in multis lib.* pigne. *vox nihili.* Scibam hanc mihi] *verba Cassandra, vt & apud Senecam Agamemn.* Aut ego] *ait Electra clepens Orestem.*

DEIPHOBVS.

An hoc drama de morte Deiphobi, quã Virg. in 6. Æneid.; an aliquid Comici succi continet, vt & nostri, Demetrius: *quem planè comœdiam puto fuisse.*

At infando] *sic quid. alij verò;* Aut infando homine gnatula erat, aut arena si ex sole, Qui neque, *&c. Denique nonnulli;* Aut infando homine gnatula ait à cœna se exule, Quinque annos, neque amicus vnquã grauis, neque hostis fuit. *Æquè omnes descobinatè. mihi medicamentum, quod dem, non suppetit. Vereor, ne duo Attij & Attæ testimonia coaluerint, aliquâ parte interceptâ. nam illa,* at gnatula ait à cœna; *non difficulter ex istis,* Atta in Gratulatione, *demigrarint, sed hariolor.*

DIOMEDES.

Passim quæ præda] *sunt qui, quia præcia à præciendo, icciroo corrigunt,* Passimque præcia. *mallem;* passimque prædæ. Me Argos] *sic Non. in Festi libb. inconstans lectio, in quibusdam;* Ergo Argos referam; nam hîc sum gnobilis. *in aliis;* Ego me Argos referam (nam hîc suam gnobilis) *&c. quam puto rectiorem.* Insolentiam] *scribe,* insolentiâ, *Latino casu.*

EPIGONI.

Ex Æschylo. vide Papinium in Thebaid. Sed iam] *ad senarios hi reuocandi.* Nunc pergamus] *Lipsius;* nunc pergam vt.

ΕΠΙΝΑΥΣΙΜΑΧΗ.

Ego vellem vbique Latinis verbis scribi Epinausimache. *coaluit enim ex Græcis tribus,* ἐπὶ ναυσὶ μάχη, *de industria. vide Iliad. 15.* Martes] *Hectorem & Aiacem.* Scamandriam] *vulgò,* Vmandriam. *hinc Aldus;* Cùm Andriam. *Ego;* Scamandriam. *loquitur de victoriâ Achillis ad Simoentem, cùm eius cursum rapidum, cadauerum stitit multitudine. nota res ex Homero, Catullo, ceteris.* Haud fatiscam] *nonnulli lib.* antefatiscat. Primores] *quid. lib.* Ni, *pro* nisi. *hinc recenseo;*

——primores procerum reuocarent nomina
Ni esset quis, qui armis, *&c.*

Eos mortalis fænis] *corruptiss. locus. Aristarchi legunt,* Mortaleis felicis misereri sæpe studio nolo. *ignoscant, nec hoc placet.*

ERIGONE.

Erigona Icarij filia, patris desiderium non ferens, suspendium elegit. vide præter ceteros Nonn. Dionys. μζ΄. Tum autem Aeg.] *sic vulgò, quam lectionem ego non comitaßim assensu meo; minùs etiam illos, qui sufficiunt,* cobitasset. *Egregia Palmerij coiectatio, nisi si paullò audacior,* Accius Antigona;

Tum autem Ægisthus si med eodem letho comitasset patri.

Inprimis assentior non esse ex Erigona, *sed mendosè citasse Noniũ: sed putem ad Epigonos potiùs pertinere, quàm Antigonam; vel sanè ad Ægisthum.*

Sed vbi ad finem] *Et hic duplex Nonij mendum: vnum quòd ex* Erigone *adducatur, cùm pertineat ad* Ægist. *alterum, quòd malè*, assistit, *pro*, astitit. *Lipsius totum sic recensebat*; Sed vbi ad fanum v.e.v. i. f. e.l. Atque Orestem g.f.f. p. adstitit. *de arâ Tauriâ.*

ERIPHILE.

Amphyarai vxor à filio necata, de qua Propert. lib.2.

EVRYSACES.

Aiacis & Tecmessæ filius Eurysaces à Sophocle nominatur. an de hoc? hic Teucrum mortuo patre Salaminem redeuntem accessu prohibuit, teste Iustino lib.vlt. Iam potero.] *petit Eurysaces liceat sibi Salaminem incolere. quare scribendum, vt volunt Critici*, Iam pater. & Salaminē, *addo*, tecum, *pro* texum. *nondum tamen planè sana verba. Lipsius castigat*; Iam petere incipiam, etsi nequit id, cōtendam quasi ex composito tecum Salaminem abeam. Sed vt ratusta & rauestе] *nolo, dum conor fieri Oedipus, Dauus esse, & magis turbare omnia. proponam emendationes aliorum*; *Quidam*, atrâ veste & vastitudine terrâ formatus. *alij*; sed vtere tu istâ veste & vastitudine trade formam tuis. Diffidam] *mira mera. mihi crede, & curationem hominis eruditi vtere*; Diffidam autem, & de re turbat vulgum ambiguâ, ac ius vitat, mœros disiicit. Heu me.] *Quid si huic annectas quod sequitur*; Hei mihi, *&c.* Magis eos esse] *quid si*; magis crescere?

Tot Tropæa] *bene sit scriptori, qui sua castigatione densissimas nubes discussit errorum. cuius operâ, clara nunc quæ prius erant prorsus nebula.*

Nihil est. si autem ad te] *adiuuant castigantes*; ad te ire tardat socium. *nec ampliùs. ego sic totum locum restituo*; Nihil est. si autem ad te ire tardat, sociûm in portu copiæ subsistent. modò tute ipse effer arma (*vel effirma*) & compara. Heu mihi] *Augiæ cerno stabulum, conabor κόπρον egerere. Inprimis post Accij. verba duplex vocabulum* (alia persona) *inseritur perperam. id per N. litteram noto. tum amplector, quod in aliis libris est*; solitatem. *tertiò ex eo quòd iidem continent*, multis talia; *elicio*, multi mali. *denique sic recenseo*: Hei mî, vt etiam hæc ærumna luctū addit luctibus:

N. Quid miseraris, Eurysace, solitatem memorans tuam?
Quid formidas? te commiserabar magis, quàm miserebar mei,
Tam multis mali aliquando vexata generibus.

Ilico inquam] *vet. impressi*; i.i. habitato vis quàm propiùs. *quid si*, habitat istam propiùs; *vel*, nobis quàm propitius?

ILIONA.

Rimarentur loca.] *alij*; rimarem loca. *quid si*, humore, *pro* humorem? *humoris enim indiciis aquilegi viuntur.* Attrice vrsum.] *quidam lib.* Atrise. *fortè*, Attum se vrsum; *vel*, Atticum vrsum. *multi enim in Parnetho monte.*

IŌN, seu IŌ.

Ionem scripsit Eubulus, & Euripides etiam, vnde noster. Apposuit] *citatur hoc fragm. eadem à Prisciano pag. bis, vno loco habetur*, instituit; *altero* appo-

apposuit. Ex Taurino.] *citat Priscian. lib. 6. vbi manusc. quatuor* in Ioë, *vt & vulgati. Sequenti verò fragmento excusi*, Ione; *manuscripti* Ioë, *vt etiam constanter lib.* 10.

MEDEA.

Non tota, magna tamen parte ex Euripide. Nisi vt astu] *sunt qui legant;* *Nisi vt astu ingenium fingam, laudem d.l.l.* Tun' Dia Medea es] *bellissima hac Passeratij castigatio, digna visa, quam in contextum reciperem. quid enim loci hic nondum fortassis nato Diomedi?* Par neci] *sequor*, pernici.

MELEAGER.

Ex Euripide. laudatur etiam Athenaeo Meleager *Scirae Comici. historiam pete ex 8. Metamorph.* Sextam Tesseras] *feliciter iampridem alij*; sectantes feras. Gaudent] *alij lib.* dona tenent. *item*, constat caput. *Lipsius*, currum celebrant, *pro*, currunt celebrant. *& statim*, Munerauit, *pro*, numerauit. Abstruso] *v.l.* obstruso, *vt & m.s. Claudiani, Prudentij, & Senecae non vno loco.* Tum vt] *alij libri*; Timidè vt e. c. s. agnita v. a. a. accinit.

MELANIPPVS.

Scripsit Ennius Menalippam; *Euripides* Melanippum: *nisi fallunt codices. & sic Critici Actianam hanc indigetant, quae vulgò* Menalippus *dicitur.* Menalippae, (*si sic dicenda*) *argumentum Amazon à Theseo capta, qua de re Pausan. in Atticis, & Plutar. in Theseo:* Melanippi *verò ambiguum, an Tidei fratricidium; an crudelis laniatio Melanippi Thebani, de quibus Statius lib. 1. & 8. Thebaid. & Pausan. in Baeotic. Quid etiam si infelices amores Melanippi & Comethus, de quibus Pausan. in Achaic.? Sed omnino puto Attium & Ennium vocasse Melanippam. sic enim Euripides vocat apud Athenaeum lib.* 12. *&* 14. *&, qui de eâ fusius egit, Dionysium Halicarnass. in Rhetoric. non semel, qui sic vocant. Aristoteles tamen vocat,* Μελανίππην, *in Poët. Notandum verò Euripidem duas scripsisse Melanippas, vnam Sapientem (Dionysio σοφὴ dicitur) de qua loquitur Aristoteles; aliam ligatam δεσμώτιν nominat vtroque loco Athenaeus :* Sapientis *argumentum ex Dionysio petendum.* Ligatae, *quod fuerit nescio, si non idem, quod Sapientis; & differentia in eo quòd* Ligata *non philosophetur: vel ligatâ fortè captiuam Amazona exhibebat. Vtram verterit Attius, non liquet.*

Rodus saxeum] *secutus sum castigationem Criticorum, vt & in praecedēti.*

Discendi] *aliàs*; dicendi. En eum] *secutus sum vet. scripturam, non*, aeneum, *recentiorem. in extremum etiam locum, putem*, ad eum, *alicundè adrepisse.* Vnde, aut quis] *sic Non. Cicero verò 2. Tusculan.*

Florem quisnam liberûm inuidit meûm.

MINOTAVRVS.

Qui fit quòd à Prisciano lib. 6. fragm. hoc singulare ex Ione *adfertur, sed paullo aliter?* Ex taurigeno semine ortam fuisse, an humano eam? *duobúsne in locis Attius eundem versum? an quia Macrobius, vel Priscianus errarunt citando? in recentioribus Macrobij*, fuisse, *deest.*

MYRMIDONES.

Ex Aeschylo vel Sophocle. Tu pertinaciam] *sic emendant Critici; mihi nec*

nec vulgata lectio videtur reijcienda prorsus; Tu pertinaciam e. A. h. p. Ego peruicaciam aio, & à me vti volo. Nam p. dicis me e. & v. Perf. p. p. nil moror. H. f. f. i. p. T. a. q. v. e. d. q. laudi datur. Lassis trahere] *tento*; classis. Infrenes] *litterulæ immutatione curata omnia. priùs*; infrenis.

Quòd si ista] *succensentis raptâ Briseide Achillis verba sunt: ideo mihi illud bonæ frugis perplacet, è lib. 2. Verisimil.* Quòd si vt decuit ista mœchum, aut me eius mœraret dolor, Iamdiu inflammari, ardere naues vidisset suas.

NEOPTOLEMVS.

Cuiusdam Theophili Neoptolemum adducit Athenæus. Vbi nihil contra rationem & quam habuit] *interpolandum iudico*; v. n. c. orationem æquum h. *Fruterius*, Vbi nihil contra rationem æquam habuit, assensit libens. *Lipsius autem*; contra orationē eam quam habui, assensit silens.

Do & pudet] *cæpit alius, ego persanabo, rescribens*; Dolet pudetque Graiium me & v. p. An pro me Dane] *bellissimè Cuiacius olim*; *Idem Andromeda*; Nec qui te adiutem. *secutus id ego, suo loco reposui.* Decorare] *Fruterius recenset*; Deos ornare est satius, quàm vrbē tæniis.

Sed quem mihi] *quidam lib.* sed cùm. *non iuuant antiquarij, nec lectionum varietas ad manū, quam russpemur. tacitus laudarim eum qui ad amussim ista dedolabit.* Acritas] *de hoc loquitur Gellius lib. 13. c. 3.*

NYCTEGRESIA.

Sunt qui distinguant à Nyctegersiâ; *sunt qui vnam velint, & hoc vltimum mendosum. vidi qui* Nyctegræciam *inscriberet. mihi non liquet, vna an duæ, variant enim Grammatici Nonij codices. quare tutiss. visum vnum in locum omnia cogere. de argumento constat, nocturnam esse consultationē Agamemnonis & primorum Græciæ. Vide Homer. Iliad. κ'. quæ pars opinor illo tempore Attij prisco more, de quo suprà, laudabatur.*

OENOMAVS.

Arcem astuque] *sic cum Mureto legerim. nam vulgata lectio* arcana asteumque, *prorsus blitea: quorundam emendatio*, Arpinam Asamque, *aliena, longè petita, præter mentem & rem.* Coniugium Tisis patereat te itiner tendere.] *in aliis lib.* coniugē cisiis patere, ad te itiner tendere. *me neutrum satullat; nec magis fortassis alios mea coniectura, quam tamen adscribo*; Coniugium Pisis petere, eò te itiner tendere. *Pisis enim hæc gesta, eò proci Hippodamiæ gratiâ contendebant. Vide Comment. in Troad. vers. 848.* Horrida] *legitur hoc fragm. ab omnibus, affirmatè tamen assero non intelligi à quoquam. ita conspurcatum est maculis: quas nunc nequeo eluere.*

PELOPIDÆ.

Et commouent] *tolerabile. sed numquid melius?* commonent.

Cesso hinc ire] *nisi hæc Atreus infit de adulterio vxoris cum Thyëste; præstaret, reponere*, letho, *pro* lecto: *qui mihi quidem isthic non commodè stratus.* Prætextæ.] *sic Gellius, quem consule, si vacat, de voc.* squallidus. *in Nonio legitur*; textæ.

PER-

PERSIDAE.

An idem argumentum cum Persis *Æschyli & aliorum? vt & hic,*Persæ, *legendum? Scio;* Persas *fuisse comœdiæ nomen apud Græcos,ex Athenæo; vbi luxus Persarum carpebatur; qua de re fusè Robortellus in Poëticam Aristotelis pag.19.& 20. sed Attij hanc tragœdiam ex Æschylo fuisse reor. in manusc. Prisciani continetur;* Satinus vt quemcunque.

PHILOCTETES.

Scripsère Æschylus, Sophocles, Euripides, Antiphanes, Euphorion, Strattis; ex tribus primis multa noster. Vide Coniectan. in 6.Varron. de ling. Lat. quæ me multum iuuerunt. Contempla.] *Duo fragm. consarcinaui.*

Niues] *hunc versum etiam Censorin. refert, sed nec integrum, nec laudato auctore; quemadmodum nec Cicero Tuscul.1.* Qui iacet in lectulo humido] *hæc quinque verba, sunt qui Attij, sunt qui Ciceronis esse contendunt. vtrisque satisfeci. illis, quibus assentior, ea in contextum referendo; his sententiam ipsorum non prætermittendo.* Contegens] *vulgò apud Censorin. legitur;* contegit. *nec dicit cuius Poëtæ sit: sed sententia monet huc pertinere, & Cicero qui de Philoctete, ad hunc locum respiciens, scribit;* pennarúmque contextu corpori integumenta faciebat. Fato] *Doctiores nunc omnes arbitror præ hac alterius Critici castigatione, aliam Turnebi lib.2. aduers. c.8. fastidire.* Phrygiâ Minorem] *sic recensui, pro,* Phrygiâ.

Caprigenum trita vngulis] *hæc verba sodes commisce cum superiori frustulo, hoc pacto;* Loca aspera, saxea tesca tuor, Caprigenum trita vngulis.

Cùm ex viperino] *hæc ego illis annecterem, quæ paullo antè posui;* —qui iacet in lectulo humido, *&c. in fine fateor,* cient, *legendum; licet Cicero,* cierent, *contineat. non tamen Ciceronis contextus emendandus ex Attij loco. data namque Tullius opera ita scripsit, vt illi quod præcesserat (nempe,* tum consolabantur, cùm, *&c.) responderet.* Classibus auctor, Grauis Dardaniis] *emendaui numeros,* Classibu' ductor, Graui Dardaniis, *& cet.* Si imperasses] *quidam lib.* Si par tibi esses, non ego nunc e.m.

PHINIDÆ.

Fortassis sumta fabula ex Phineo *Sophoclis, quem Stephanus citat; vel Æschyli, quem Athenæus, à quo citatur etiam Phineus Theopompi Comici. Putem narratum, quo pacto Phineus Crambin & Parthenium filios suos excæcarit, & ipse postea ab Harpyiis fuerit infestatus: & ab Hercule interemtus, qua de re Apollon. lib.2. eiusq; Scholiastes non pauca.* Phinidas *cuiusdam citat Aristoteles in Poët. vbi rectè m.s.* ἐν τοῖς φινίδαις: *nec viro docto de hac lectione fuit dubitandum, & apud Suidam mallem* φινείδες. *de Phinidis enim Theodectæ drama.* Crepitu] *alij malunt;* cum crepitu.

PHOENISSAE.

Ex Euripidis Phœnissis, vt fragmentorum collatione plures iam docuerunt.

Quàm natum] *in impress. Prisciani libris;* quique natum. *sed sic quadam membranæ: aliæ;* quia natum. *& mox,* ostentum, *pro,* ostendis.

Ab dracontis surpe amata exoratus genere antiquior] *portenta. sic expiant librispices;*

—— ab dracontis es
Stirpe armatâ exaratus, genere antiquior.

De Sparticis istis, egi in Seneca Med. Fortè meliùs reponas; ab dracontis is Stirpe *frequens in libris omitti syllabam sequentem, si similis praecedenti proxima. exempla passim, maximè* Π. *Florentinis. & amplector Lipsij coniecturam*; exortus, *pro*, exoratus.

PROMETHEVS.

Conuersa ex Æschylo, teste Cicerone 2. Tuscul. Attij esse, Nonius, in adulo, *& Priscian. conuincunt.* Profusus flamine] *Lipsius*; flamine profusus. *& recepi in contextũ; & vidi aliis quoque placere postea.* Iouis satelles] *de quo idem Attius lib. 1. Sotadicor.*; Non ergo aquila, ita vt hi prædicant,
Sciderat pectus. ——

has pœnas supremo fato Prometheum pendisse, in Philoctete Attius etiã narrauit, verbis quidem à Cicerone relatis 2. Tuscul. sed suo more detortis poëtæ versibus. Turnebo non assentior, qui 2. Aduersar. c. 9. hac Ciceronis esse vult, refellunt Prisc. & Nonius. Auolans] *sic Turnebus & Lambinus, cùm priùs legeretur*, aduolans; *vitiosè*.

TELEPHVS.

De hac Horat. ad Pisones; Telephe vel Peleu malè si mandata loqueris. *& cet.* Pectora] *vet. imp.* pecora. *non probo.* Quem ego vbi] *Æsculapium accerse, qui sanet depositum. ego quid applicem impræsentiarum, non habeo, præter suspicionem, legendum*;

Quem vbi ego adspexi, Diuorum aliquem intus
Viderer; nî vestitus teter, mæstitudo, vastitas
Deprædicarent hominem esse.

Mollibat] *tranquillabat, pacabat.* Profectò] *sic ego litterulâ mutatâ. nam qui reponunt*, nequaquam est ortus mediocri satu. *nimis quàm à libris abeunt.* Horrificali] *fortassis*; horrificabili. Pastórque illius] *deme vnum l. & lege*; Ilius. *scilicet Paris.*

TEREVS.

Tragœdiam fuisse docet Ouid. 2. Tristium eleg. 1. *scripsêre Græcè: testibus Suidâ, Aristotele, & Athenæo, Sophocles, Cantarus, Anaxandrides (quorum duorum*, Terei *comœdiæ fuere) Astydamas & Carcinus. Vidi aliquando incerti auctoris* Procnen *ab Academia Venetâ excusam.* Suauitas conspiritum] *Sic Aristarchus Gallicus, & explicat* συναυλίαν. *vulgò*; conspiritantis animæ. *& erit fortè qui id tueatur, me tamen non subscribente.*
Tereus indomito more] *lubentius ego*; indomito corde. *etsi illud etiam defendi queat, sicuti apud Virgil. in Ciri*; meritorum more.
Deum Cadmo] *sic nonnulli. alij*; Deum Cadmo generatum semel affare & famulanter pete. *Nonius in* famulanter, *sic*; Deuincat, mone natum, Semelâ affare, & famulanter pete. *in*, affari *autem hoc modo*; Deum Cadmo generatũ semel affare, & famularent perpetuere. *Ego aliquando scribebã*; Deum Cadmigenam, natũ Semelâ, affare, & famulanter pete.
Fama] *quid. lib.* flamma. *quid. etiam om. ttunt verbum*; viget.

Nouu:

Nouus nouo] *verba videntur Terei nolentis monita Philomenæ aqua in aures admittere; vt & illa paullo priùs posita:*

Alia hîc sanctitudo, aliud & nomen & numen Iouis. *sed non occurrit quo pacto castigem prima verba.* Exanclaui] *exanclo an exantlo scribendum, certant Grammatici. de hoc loco vide Turneb. lib. 2. aduers. c. 8.*

Virginalem me ore] *sic plerique. Lambinus autem;* more.

Lacertorum toros] *vulgò lacertos esse volunt eam partem, quæ à cubito ad carpum; nec desunt testimonia; hic videtur subiicere proximè humeris, vt & Ouid. in Metam.* ——laudat digitósque manúsque,

Brachiáque & nudos media plus parte lacertos.

Idem:

——redeunt humeri, & subiecta lacertis

Brachia—— *scio tamen nec ipsum perpetuò exactè hoc discrimen obseruasse.* Hæc è Tartarea] *quid.* à, *pro,* è. *& paullo post,* obseruantem; *non,* asseruantem.

THEBAIS.

Scripsere Antiphanes & alij, de quibus egi olim in Aduersar. Septem ad Thebas, *præter Æschylum dedit Amphis Comicus.* Cùm id Circæo] *sic Non. in,* nitidare; *quidam cod. alij;* quin idcirco fonte adueniunt mundulæ, nitidantur; vulgò quæ præpediuntur vi sonipedum. *paullo minùs prodigiosè. censebam capiti sic mederi posse;* Cùm è Dircæo fonte. *nequeo ceteris membris.*

TROADES.

Liberiùs hanc ex Euripide vertit, potuit etiam nonnulla ex Æschyli Phrygibus. *quatuor manusc. Prisciani vocant,* Troiades.

IN EX INCERTIS ATTII.

Obuiolauit] *ita Turneb. & explicat, vitium obtulit. at rectiùs alij monent eo loco nihil Actianum contineri.* Sumno] *hoc est somno. secutus sum Fului & aliorum castigationem.* Custodem assiduum Ioni] *hunc eundem versum adducit Caris. sed scribit;* Inoni. *nos etsi sup. in* Inone, *dedimus; hîc rursus, quòd nesciamus an bis aliter ac aliter ab Attio positus.* Scindens dolore] *Agamemnon Attianus, teste Cicerone.* Vacci acri] *alij lib.* Vacci acreis crepitanteis melos. *fortè an;* Bacchæ acreis crep. melos?

Immune] *explicat Turneb. lib. 15. c. 11.* Quorum genitor] *Hercules.*

IN ILIVM.

Quis iste Ilius? nusquam alibi eius nomen reperio. an fortè reponendū apud Macrob. Lælij *nomen, cuius meminit Appuleius? an* Rutilij, *cuius Placiades, & primæ litteræ euanuerunt? an* Liuij? *an* Iulij? *vide quæ de Sulpitio retuli lib. de Tragœd. cap. vlt. nam vltima hæc coniectura potior. nihil definio.*

Flammeam per æthram] *ad Etymologiam Olympi alludit, de qua nos alibi.*

IN MEMOREM.

De hoc diximus in lib. de Tragœd. Membranæ quædam Fulgentij eo loco continent; non, Memor, *sed* Mummius in Herculis tragœdiâ.

IN GRANIVM.

Corruptum huius vatis nomen, apud Fabium lib. 2. ab iis qui Caninium (vt Valla) vel Gabinium reposuerunt; apud Nonium quoque & Censorinum. pro, impulsa; *mallem,* impulsu.

IN GRACCHVM.

Humidam] *sic Censorin. sed ex Prisciano lib. 6. rescribe,* humidum: *sic etiam Liuius in Adon.* humum humidum pedibus fodit.

IN Q. CATVLVM.

Vnde hæc] *Catulo tribui, quia Cicero Catulum alloquens;* Quid ipse *(inquit)* Alcmæo tuus, qui negat, *&c. & ista adducit. vide quæ sup. ad Attij Alcmæonem diximus.*

IN VARIVM, OVIDIVM, POMPONIVM, ET RVTILIVM.

Hæc Varij, sunt Atrei loquentis verba. apud Fabium correctum à Gallandio habetur, Iam fero; *cùm in ceteris,* iam ferre. *Idem Fab. lib.* 10. Varij Thyestes cuilibet Græcorum cõparari potest. Ouidij Medea videtur mihi ostendere, quantum vir ille pręstare potuerit, si ingenio suo temperare, quàm indulgere maluisset. Eorum quos viderim, longè Princeps Pomponius Secundus; quem senes parum Tragicum putabant, eruditione ac nitore præstare fatebantur. *Idem lib.* 11 Senecæ copiam *tribuit,* Pomponio autem elegantiam. *Ego miror cur Critici nostri Thebaidem Senecæ ademptam Pomponio non ascripserint. ego me id suspicatum aliquando non diffiteor: nec dubitauerim æquè illum ornata dare potuisse. sed de hoc suo loco. De Rutilio nihil equidem alibi legi. in manusc. etiam vno Lutacij, seu Fulgencij Placiadis, legitur;* quesieris miser, quam sep. *in alio;* quereris m. q. s. *De Mæcenatis Octauiâ egi, quando de ipsis Tragicis.*

IN FRAGMENTA INCERTORVM TRAGICORVM.

Quattuor priora videntur verba Aiacis, in Armorum iudicio.

Falleret] *subiungit Cicero;* Illi verò non modò cum hostibus, verũetiam cum fluctibus (id quod fecit) dimicare melius fuit, quàm deserere consentientem Græciam ad bellum Barbaris inferendum. *In quibus verbis pellucent mihi quædam ipsius poëtæ, quæ suis Cicero intexuit.*

Accusem] *sic lib. 3. ad Herenn. sed primò de Inuent.* accuses.

Vidi te Vlysses] *Sarcasmus Aiacis.* Quia Mater] *multa sequentia fragmenta videntur ad Attij Troades referenda: quæ vnum in fasciculum colligaui. Disceptantibus autem Criticis cuinam, Attio, an Pacuuio reddenda, Attio crediderim. facit stylus, huic similior. facit Ciceronis consuetudo, qui Attiana sine auctoris nomine, Pacuuiana nominatim solet laudare.*

Eheu iudicauit] *vt qui sæpe scopum petunt, aberrant sæpe: ita Criticis accidit in conijciendo. exemplum præbet Turneb. lib. 5. Aduersar. cap. 23. de hoc loco differens.* Adueniet] *hæc & præcedentia omnia ad vaticinium Alexandræ* in Troadib. *Attij, quæ sequuntur, ad* Hecubam *eiusdem retulerim. nonnulla namque respondent Euripid. Hecubæ.*

Mortuorum] *vox hac ab adtextu. sunt autem verba Polydori.* O pater, ô patria] *horum conferruminationem vt probem, inducor quòd oratio pro Sextio indicet omnia ex eadem fabula esse.* Mater te appello] *qui Ciceronis Lucullum & Horatij lib. 2. Sat. 3. & Ciceron. pro Sextio legerit attentè, facilè deprehendet ad Ilionam referenda.* O Patrocle] *hoc cum tribus sequentibus perspicuè ad eam fabulam referendum; quâ Græcorum aduersa ad naues pugna describebatur. sunt enim, Cicerone teste, Eurypili & Patrocli verba. vide Turneb. lib. 4. Aduers.* Æsculapij] *in orat. legitur,* Æsclapij. Impius.] *sequentia, vsque,* nequaquam; *partim Atrei, partim Thyestæ verba sunt, ex Attij* Atreo; *vel, Pelopidis. posui ex castigatione Adr. Turnebi lib. 7. cap. 18.* Vnquam] *concinniùs legas;* vsquam. Proinde] *prius hoc ex coniecturâ posui, in* Atreo. Nequaquam] *hunc versum, & proximum illum,* Qui volt, *loquitur Niobe, in Athamante vel Bacchis.* Qui volt] *hunc Cicero asserit esse omnium malorum seminatorem.* Neque tuum] *Cicero significat eiusdem esse, cuius ille,* Namque Æsculapij, *&c. qui Attij est. Attij ergo et iste.* Ille transuersa] *hoc fragm. & sequens, ex Medea sunt.* Quod in re] *ista & seqq. aliqua poterant reponi in Attij Atreo.*

Ipse summis, *Item,* Neque sepul.] *Thyestaas hac preces continent; Turnebus commutat, sed non in melius.* Quemnam] *ex Thyeste, nescio cuius citat Cicero.* Nolite] *Thyestæ verba, dubio procul; sed innumera, numeris conentur alij reddere.* Refugere] *Æethæ querela; nisi si apud Ciceronem Thyestis nomen deprauatum; quod non omnino à vero alienum.* Pol mihi] *An Medeæ verba? similia etenim apud Senecam loquitur.* Ego cùm] *verba Telamonis de Aiace.* Hiccine est] *ex Attij Telamone.* Imò] *Achillis apud eundem verba.* Audísne] *Cicero ait ex* Epigonis *esse.*

Summam] *vide Turneb. lib. 7. Aduers. c. 18.* Quo genere] *cur hoc hemistychium poëtæ esse nequit? at vulgus tribuit Ciceroni, non poëtæ. non pugnabo, tribue & tu, si libet.* Ænea] *hoc ego fateor ex Nyctegresia videri; sequens, ego non arbitror.* Nihil horum] *Andromacham contemnentis Hermionæ verba, ni fallor, apud Pacuuium. Fertilitatem barbaram ad luxum & mundi muliebris ornatum refert Turneb. lib. 4. c. 18. non placet. quin potiùs fertilitatem sterilitati suæ (quòd liberos ipsa nullos pareret) opponit. cui rei vxoriæ, & agri nomen, metaphoricè accommodari, quis nescit?* O Apollo.] *Priorem versum Varro lib. 6. videtur Manlio tribuere: sed malo plus soluere, quàm partem detrahere. Sequentia duo fragmenta ad Medeam pertinent.* Ioue] *Ex Eurip.* Oreste. *Diomedes paullo aliter;* Ioue prognatus est v. p. T. Ex T. ortus Pelops, ex Pelope satus, *& cet.* Impero Argis.] *Primus hic versus in o. l. quos vidi Quinctiliani, etiam Aldinis lib. 9. cap. vlt. mendosè legitur,* Hypero-Argus sceptra mihi liquit *P. mendum vidit Gallandius, & Græcaturiens reponit* ὑπερούχος sceptra, *& cet. sed hoc credant pueri, & qui nondum are lauantur, Tragicum Latinum Græca suis miscuisse. Ex Seneca lib. 10. epist. 81. ad Lucill. corrigendus Fabius. licet & ipse Seneca in vet. impreß. ante annum millesimum quingentesimum decimum sextum sic;*

Impe-

Impero agris, *in excusis verò anno* 1521. Impero Argis. *sed deerat adhuc versui syllaba, quam se Muretus ex Siculo cod. primùm scribit reddidisse:* En Impero Arg. *in contextu tamen ab eodem castigato legitur mendosè*; Ex impero. *ex vestigiis opinor scribendum; tam apud Fabium quàm Senecam*; Rex impero Argis. regna (l. sceptra) m. l. P. *&c. nec indecora repetitio ad exaggerationem.* Rex impero, regna. Quod nisi] *verba Teucri in Aiace, ex Sophocle.* Sacras sacram] *legebatur*; sacrare sacram. *reposui*; sacras sacram. *ludit in contraria vocis* sacer *significatione. videntur verba Clytæmnestræ excusantis se quòd maritum necarit.* Mehe] *pro* me, *frequens Tragicis, notat Fabius lib. 1. c. 5.* Ritæ] *non intelligo. fortaßis*; Ni te Thesprotûm pudeat Regis, quod, *&c.* Sed iam] *malè sana verba. summus Criticus,* de cælo, *non,* se cælo. *sed quis ille pater Auroræ? an Sol?*

Nam quid] *Dignum quod adscribatur, non tamen ex tragœdiâ.*

Ore beato] *quid si*; Phœbe? *Hæc verò Censorini plera mendosa, & fortaßis exempli tantùm gratiâ conficta; quapropter multa eiusmodi omisi, tum à Censorino, tum à Seruio in Centimetro relata.* Nam nos] *Ex Euripidis Cresphonte monet Cicero: videntur tamen, vt & sequentium maior pars, ab ipso Cicerone, non ab aliis, conuersa. sed malo prodigalitatis, quàm parcimoniæ reus, vestro cum bono, fieri.* Vnde sibi] *Cicero*; idem quod apud Ennium dicat Pythius ille Apollo se esse, eum vnde sibi, si non populi & reges, at omnes sui ciues consilium expetant, *&c. Ex his ego verbis exputando colligo primi versus medicinam*; Vnde sibi populi atq. reges consilium expetunt. Multi' modis] *Dion. Lambinus hæc edi curauit, vt quinque versus continuos. id si verum est, quod mihi non liquet, omnes Enniani sunt; cui quinctum ego iam ex Grammaticis veteribus tribui.*

Labor, pericula] *vt potui hæc ex orat. pro Sextio exscalpsi. Attio adiudicarim, nec prorsus à mendis libera præstiterim.* Summum amicum] *apud Ciceron. pro Sextio tribus dißecta locis conglutinaui, vt puto, non infeliciter. certum mihi sic Attium edidisse. Attij quidem, quem disertiß. poëtam nuncupat, ipsemet paulo pòst docet.* Animaduerte] *Regum hæc esse imperia Cicero ait.* Struunt] *Procne & Philomela.* Cunctæ] *mallem* cultæ. *puto esse Pomponij Secundi. vide Comment in Oedip.*

Hæc habui in Fragmenta. fruere (lector) & memento quot à nobis verba Tragicorum correcta, totidem scriptorum, qui adducunt, vulnera sanata. Ne erres, & inutilem hanc operam putes.

FINIS.

MARTINI ANTONII DELRII EX SOCIETATE IESV SYNTAGMATIS TRAGOEDIÆ LATINÆ

Pars ſecunda.

In qua L. ANNÆI SENECÆ TRAGOEDIÆ cum Aduerſariis recognitis, &c. vti ſequens pagina indicabit.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCIII.
Cum gratia & priuilegio.

PARTE SECVNDA CONTINENTVR

L. ANNAEI SENECAE TRAGOEDIAE

I. *Medea*
II. *Oedipus.*
III. *Thebais.*
IIII. *Hippolytus*, seu *Phædra.*
V. *Hercules Furens.*
VI. *Hercules Oetæus.*
VII. *Thyestes.*
VIII. *Troas* seu *Hecuba*, seu *Troades.*
IX. *Agamemnon.*
Incerti poëtæ, Octauia.

Nunc primùm à Mart. Ant. Delrio castigatæ,

& in eas

ADVERSARIA OLIM EDITA, ET FELIC. MEMOR. V. CL. LVDOV. DELRIO dicata; nunc recognita, & in melius mutata, auctaque.

AVXILIARIA CASTIGATIONI CONTEXTVS.

1. MANVSCRIPTVS codex meus, omnium quibus vsus, optimus; cui pauca initio, & fine, foliola deerant.
2. Alius VVinckeliani collegij, Louanij, x. trag. cōtinens.
3. Burdegalensis tertius, quem ab *Eliâ Vineto* mihi concessit vtendum *Martialis Campanus* Medicus: sed iste non tam tragœdias, quàm scedia præstitit.
4. Quartus omnium tragœdiarum integer; quem mihi *Simon Milangius* typographus commodauit, acceptum à Cl. V. *Ioanne Chauuino*, Præside Eguiano.
5. Quinctus m. s. etiam integer collegij Societatis IESV Moguntiaci; sed prorsus recens.
6. Exemplar Lugdunense excusum à Gryphio anno 1536. quod *Ludouicus Carrio* I. C. cum tribus m. s. contulerat.
7. Exemplar Complutense excusum, propriâ *Gundisalui Suarij Oblancæ* manu nonnullis locis castigatum, & notis breuibus hîc illic illustratum; accepi à *Societatis* IESV collegio Legionensi.
8. Editio vetus Herbipolensis, earum quas vidi optima, &, arbitror, emendatissima, fortè & prima, cui non additur annus impressionis, sed in calce hoc epigramma;

Clauditur iste liber Senecæ, repetendus in omne
Æuum, hunc ardenti pectore, Lector, ama.
Presserat Herbipolis Martinus in vrbe decenter
Lipzec. hoc munus, candide Lector, ama.

9. Editio Veneta prima, castigata & commentar. ornata à Bernardino Gellio Marmita, Anni 1492. apud Lasarum Isoardam. hæc in paucis dissentit à m. s. meis, & ab Herbipolensi.
10. Secunda Veneta, anni 1493 apud Matthæum Capcasam Parmensem emendata & illustrata commentar. Danielis Caietani Cremonensis: hæc incepit innouationum nonnullarum sementem iacere.
11. Tertia Veneta, anni 1510. apud Philipp. Pincium: hæc admodum vitiosa, suis erroribus ansam præbuit sequentibus multa commutandi, sed in deterius.
12. Editio Parisiensis, Iudoci Badij Ascensij, cum eiusdem commentar. anni 1515. videtur expressa ex Pincianâ, sed præstat; & præfert emendationem Maserij & aliorum duorum.
13. Basileensis Henrico Petriana, anni 1529. in cuius margine quædam lectiones variæ: hæc prima longissimè à veterib. libb. cœpit recedere, suspicor ex coniecturâ: & hanc secutus in plerisque N. in suis castigationibus.

14. Lipsica seu Lipsiensis Ernesti Voegelini, ex emendatione N. viri aliàs eruditi, sed cuius in hunc auctorem opera parum laudabilis. hanc ad litteram expressit Christoph. Plantinus Antuerpiæ, Anno CIƆ. IƆ. LXXVI. cum meis Aduersariis. nec est quòd quis mihi quidquam illius tribuat. nam quæ in Aduersariis monueram, non sunt in contextum relata: & contextus ille purus putus Saxonicus est.

15. Excerpta ex his decem tragœdiis, collecta ab *Alberto Eib* in *Margarita poëtica*; qui *Pij Secundi* cubicularius fuit; & videtur m.s. tantùm libris vsus, nonnullis etiam, qui nobis perierunt.

16. Denique CL. V. I. *Lipsij Animaduersiones* in has tragœdias: (qui vno ex m.s. sanè præclaro, plura restituit, & feliciùs, quàm ceteri omnes; & mihi plus adiumenti attulit, cunctis iis quos recensui) editæ Lugduni Batauorum Anno CIƆ. IƆ. LXXXVIII.

17. Vsus sum & Fr. Raphelengij Iunioris Castigationibus.

18. *Thebais*, edita Parisiis, à Frid. Morellio, cum scholiis *Q. Florentis Septimij Christiani.*

MODVS *in castigatione adhibitus*, vt nullam coniecturam meam in contextum retulerim, contentus in Aduersar. vel Commentario monuisse. quicquid mutatum Lector deprehendet; factum id m.s. vel impressorum codicum auctoritate sciat.

Plurima quoque, quâ ab interpunctis, quâ ab orthographiâ, quâ ab ordine, & personis interloquentibus, sublata vitia; quorum, quòd indubitata videbantur, nulla in commentariis, tædij vitandi causâ, mentio facta.

Planè in corrigendo cautus & subtimidus, quàm more multorum præceps & temerarius, esse malui.

Vale, quisquis hæc legis, & Deum pro me deprecare.

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ Medea.

TRAGOEDIA I.

PERSONÆ.

Medea. Creon. Chorus.
Iason. Nutrix. Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

MEDEA.

DII coniugales, tuq; genialis tori
Lucina custos; quaq; , domitorem freti,
Tiphyn nouam frenare docuisti ratem;
Et tu profundi sæue dominator maris;
Clarumq; Titan diuidens orbi diem;
Tacitisq; præbens conscium sacris iubar
Hecate triformis; quosq; iurauit mihi
Deos Iason, quosq; Medeæ magis
Fas est precari; noctis æternæ chaos,
Auersa superis regna, manesq; impios,
Dominumq; regni tristis, & dominam fide
Meliore raptam; voce non fausta precor:
Adeste, adeste sceleris vltrices deæ,
Crinem solutis squallidæ serpentibus,
Atram cruentis manibus amplexæ facem:
Adeste, thalamis horridæ quondam meis
Quales stetistis: coniugi lethum nouæ,
Lethumq; socero & regiæ stirpi date.
Mihi peius aliquod, quod precer sponso malum
Viuat: per vrbes erret ignotas egens,
Exul, pauens, inuisus, incerti laris:
Me coniugem optet, limen alienum expetat,
Iam notus hospes: quoq; non aliud queam

ADVERSARIA IN MEDEAM.

Medea. Medeas multi scripserunt. apud Græcos occurrunt Eubulus, Strattis & Cantharus, sed horum Medeæ comœdiæ fuerunt: tragœdias hoc nomine inuenio composuisse, Græcè quidem Euripidem, (cuius tragœdiam noster imitatur, & quam nonnulli Neophoni, seu Neophroni ascribunt) Herillum, Diogenem, Philiscum, & Demologum; Latinè verò Ennium, Attium, Pacuuium, Varronem, & Ouidium; cuius Medeam Tertullianus scribit ex Virgilianis versibus centonis instar consutam fuisse: quod verum sit necne, alij cogitent. equidem ex ea versus iste citatur:

Seruare potui, perdere an possim rogas?

qui non est ex Virgilio, nisi fortassis ex illo, in Ciri:

Vt me si seruare potes, ne perdere malis.

Lucanus quoque fertur Medeam inchoasse.

1 *Dij coniugales.* quos noster infrà eodem actu, & Plutarchus in *αἰτίοις*, & Alexand. Sardius lib. 1. de morib. gent. c. 7. recensent; nempe Iuppiter *τέλειος*, nuptialis seu patrator; Iuno *τελεία*, Venus, Diana, Hymenæus, *Πειθὼ*; quam Ennius Suadam, Cicero Leporem, Horatius Suadelam vocauit.

2 *Lucina.* Iuno, Diana; de qua Catullus in sæculari carmine:

Tu Lucina dolentibus
Iuno dicta puerperis.

Terent. in Andria:

Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.

Lucina Græcis *εἰλείθυια*. Virg. in Ciri:

Per te & sacra precor per flumina Ilithyia.

alij *ἐλευθύαν* teste Pausaniâ appellant. Athenis inter deas *γενετυλλίδας* colebatur.

Tiphyn nouam frenare docuisti ratem. tam audaci tralatione vsi sunt Catullus, qui currum pro naui; & Horatius, qui Eurum per Siculas vndas equitare dixit. tale illud ex veteri poëta apud Carisium, libro 4.

Tiphyn aurigam celeris fecère carinæ.

quod, si vera refert Iul. Pollux, è Græcâ tragœdiâ fuit expressum. *Docuisti.* Mineruam alloquitur.

11 *Dominam.* Proserpinam. Virgilius 6. Æneid.

Hi dominã Ditis thalamo deducere adorti.

Peius

12 *Meliore.* raptam Pluto vxorem duxit, ductam non repudiauit vnquam, vt Iason Medeam.
13 *Vltrices deæ.* Eumenides Atheniensibus dictæ *σεμναὶ θεαί*, auctoribus Sophocle, Aristophane, Plutarcho, cæteris. Inde factum vt Pœnæ dicantur à Virgilio, in Ciri: *Ergo iam causam mortis me dicere iuncta Verberibus sæuo cogunt sub iudice Pœnæ.* 20 *Ignotas.* non simpliciter accipiendum, sed pro inimicis. nam quemadmodum notus amicum significat, apud Virgilium; *Nec mihi notorum deflectunt lumina vultus:* sic hoc loco *ignota* pro hoste sumitur.

Peius precari, liberos similes patri,
Similesq; matri. parta iam, parta vltio est.
Peperi. querelas, verbaq; incassum sero.
Non ibo in hostes? manibus excutiam faces,
Cæloq; lucem? spectat hoc nostri sator
Sol generis, & spectatur, & curru insidens
Per solita puri spacia decurrit poli?
Non redit in ortus, & remetitur diem?
Da, da per auras curribus patriis vehi,
Committe habenas genitor, & flagrantibus
Ignifera loris tribue moderari iuga.
Gemino Corinthus litori opponens moras,
Cremata flammis maria committat duo.
Hoc restat vnum: pronubam thalamo feram
Vt ipsa pinum; postq; sacrificas preces,
Cædam dicatis victimas altaribus.
Per viscera ipsa quære supplicio viam,
Si viuis anime; si quid antiqui tibi
Remanet vigoris: pelle femineos metus,
Et inhospitalem Caucasum mente indue.
Quodcunque vidit Phasis aut Pontus nefas,
Videbit Isthmos. effera, ignota, horrida,
Tremenda cælo pariter, ac terris mala.
Mens intus agitat; vulnera, & cædem, & vagum
Funus per artus: leuia memoraui nimis.
Hæc virgo feci: grauior exsurgat dolor.
Maiora iam me scelera post partus decent.
Accingere ira, teq; in exitium para
Furore toto: paria narrentur tua
Repudia thalamis. quo virum linques modo?
Hoc quo secuta es. rumpe iam segnes moras.
Quæ scelere parta est, scelere linquetur domus.

CHORVS.

Asclepiadei, Glyconici, & Hexametri.

Ad regum thalamos numine prospero,
Qui cælum superi, quiq; regunt fretum,
Adsint, cum populis rite fauentibus.
Primus sceptriferis colla tonantibus
Taurus celsa ferat tergore candido.
Lucinam niuei femina corporis
Intentata iugo placet: & asperi
Martis sanguineas quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,

Et

28 *Spectat hoc nostri sator Sol generis.* Ennius, in Medea, eam sic loquentem introducit:

Iuppiter, tuq; adeò Sol, qui res omnes inspicis,
Quiq; tuo lumine mare, terram ac cælum contines,
Inspice hoc facinus priusquam fiat, prohibe scelus.

37 *Pronubam thalamo feram. Vt ipsa pinum.* Catullus: —— *manu*
Pineam quate tædam.

quo loco Palladius Fuscus, Anton. Parthenius, Mar. Anton. Muretus, & Philippus Beroaldus in lib. 4. & in lib. 10. Apuleij de asino aureo, ex Festo & Plinio reponunt *Spineam.* alius, in Coniectaneis in Varronis libros de ling. Latina, vnum Varronis & alterum Ouidij locum eodem pacto emendauit. eiusdem opinionis est Alexander Sardius libro 1. de moribus & ritibus gentium cap. 7. Me autem valde mouent omnia Senecæ exemplaria, quæ & hic & paullo inferius semper *pinum* continent. Virgilius etiam, in Ciri, scripsit:

Pronuba nec castos incendet pinus odores.

nec est qui eô loci aliter legerit. quid? quòd in Nonio, vbi Varronis hæc de re verba ponuntur, quas vidi membranæ omnes vulgatis libris consentiunt? Et verò ex diuersis arborum generibus hæ faces confici potuerũt. Plinius sanè suis temporibus ex corylo confici consueuisse scribit. Quamobrem, viro optimo & doctissimo, Barnabæ Brissonio, in lib. singular. de ritu nuptiarum, assentior, existimanti tam pinum, quàm spinum albam huic vsui solitam accommodari. Vt ea summorum virorum emendatione scriptoribus illis opus non sit.

49 *Hæc virgo feci* cùm Absyrtum fratrem meum discerpsi: qua de re lubet ascribere antiqui poëtæ versus; à Cicerone relatos libro 3. de natura Deorum:

Postquam pater appropinquat, iamq; penè vt comprehendatur parat;
Puerum interea obtruncat, membráque articulatim diuidit,
Perq; agros passim dispergit corpus: idq; eâ gratiâ;
Vt dum nati dissipatos artus captaret parens,
Ipsa interim effugeret: illum vt mæror tardaret sequi,
Sibi salutem vt familiari pareret parricidio.

58 *Adsint.* hoc ait, quia tunc teste Catull.
—— *Præsentes domos inuisere castas*
Sæpius & sese mortali ostendere cœtu

Et cornu retinet diuite copiam;
Donetur tenerâ mitior hostiâ.
Et tu, qui facibus legitimis ades,
Noctem discutiens auspice dextera,
Huc incede gradu marcidus ebrio,
Præcingens roseo tempora vinculo.
Et tu, quæ gemini præuia temporis
Tardè stella redis semper amantibus,
Te matres auidæ, te cupiunt nurus,
Quamprimùm radios spargere lucidos.
Vincit virgineus decor
Longè Cecropias nurus;
Et quas Taygeti iugis
Exercet iuuenum modo,
Muris

† *Quis iras nimium mitigat ille truces.*
Hunc tu igitur placidam nobis dea candida pacem,
O tiaq; amoto dulcia posce metu.
Otia nam, pacemq; simul, modò faueris, ipse,
Dum renouant reges impia bella, dabit.

67 *Qui facibus legitimis ades.* Hymenæe. de quo Claudianus:

Hunc Musâ genitum legit Cytheræa, ducemq;
Præfecit Thalamis: nullum vinxisse cubile
Hoc sine, nec primas fas est attollere tædas.

71 *Quæ.* Hespere, qui diem noctemque annuncias.

72 *Tardè stella redis semper amantibus.* optant enim amantes tuum aduentum noctis nuncium. Vnde Catulliani iuuenes:

Hespere qui cælo lucet iucundior ignis?
Qui desponsa tuâ firmes connubia flammâ.
Quod pepigere viri, pepigerunt antè parentes,
Nec iunxere priùs quàm se tuus extulit ardor.
Quid datur à Diuis felici optatius horâ?

at Virgilianæ virgines inter spem & metum fluctuant, eandemque stellam amant & oderunt, in Ciri:

Postera lux vbi læta diem mortalibus almum,
Et gelido veniens mani quatiebat ab OEta;
Quem pauidæ alternis fugitant optantq; puellæ,
Hesperum vitant, optant ardescere solem.

quare eædem apud Catullum;

Hespere qui cælo fertur crudelior ignis?

77 *Taygeti iugis.* de Spartanis virginibus loquitur, de quibus sunt illa antiqua,

Nihil horum simile apud Lacænas virgines,
Queis magis palæstra Eurota, sol, puluis, labos,
Militia in studio est, quàm fertilitas barbara.

de his etiam integra exstat Propertij eleg. lib. 3. vbi inter cetera legitur:

Et modo Taygeti, crines aspersa pruinis,
Hortatur patrios per iuga longa canes.

qui poëta quod ait paulo antè,

Quòd non infames exercet corpore ludos,

Cælicolæ nondum spreta pietate solebant. quo tempore Pelei & Thetidis nuptias Dij præsentia sua honorarunt.

Rite fauentibus. rite fauebant, qui bona verba loquebantur, & malis verbis se abstinebant. tale est illud Ouidij:

Et bene te, bene me, patriæ pater optime,
dixi.

63 *Martis sanguineas quæ cohibet manus.* vel de Venere intelligas, de qua sunt illa Petri Bargæi:

Sancta Venus procul hinc, diros procul
esse furores
Ipsa iube; in sauos reijce bella Getas,
Ac iam supplicibus Tuscis da diua perenni
Pace frui. Martem cogere sola potes.
Namque ille æterno deuictus vulnere amoris
Reijcit in molles se tibi sæpe sinus.
Excipit & recubans suaues ex ore loquelas, †

Inter luctantes nuda puella viros: hoc intellige quasi Spartæ turpe non fuerit. mos enim & consuetudo turpitudinem excusat. Ouidius in epist. Paridis:

More tuæ gentis nitidâ dum nuda palæstra
Ludis, & es nudis femina mista viris.

Lycurgi hoc institutum fuit, quod cùm in Lycurgi vita Plutarchus conatur excusare, egregiè operam ludit, & tandem vi veritatis compulsus, inquit: *ἦν μὲν οὖν καὶ ταῦτα παρορμητικὰ πρὸς γάμον, λέγω δὲ τὰς πομπὰς τῶν παρθένων, καὶ τὰς ἀποδύσεις καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν ὄψει τῶν νέων ἀγομένας, οὐ γεωμετρικαῖς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, ἀνάγκαις.* prudenter Euripides, in Androm.

——*οὐδ' ἂν εἰ βούλοιτό τις,*
σώφρων γένοιτο Σπαρτιατίδων κόρη,
αἳ ξὺν νέοισιν ἐξερημοῦσαι δόμους,
γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις,
δρόμους, παλαίστρας τ' οὐκ ἀνασχετοὺς ἐμοὶ,
κοινὰς ἔχουσι ——

numquam sanè legem illam Platonis lib. 5. de republ. probare potui, qua feminas nudare corpora præcepit. quamobrem non immeritò grauiter reprehensus fuit à Cyrenensi Theodoreto, in eo opere cui titulum fecit *θεραπευτικὴ τῶν Ἑλληνικῶν παθημάτων.* quid enim si non hæc impudentia est? an quidquam tam pronum ad libidines, quàm operta membrorum nudare? *D. Ambros. lib. 3. de virginibus.* an non mulier vna cum tunica pudorem pudicitiamque exuit? *Herodotus lib. 1. Clemens Alexandrin. in Pædagogo, D. Cyprianus, de habitu virginum.* an non nuditas illa regium Prophetam, virum sanctissimum, in scelus grauissimum impulit? nónne Caracallam nefarius nuptiis se commaculare coegit? nónne nuda Aristoclea visa mox amatorum manibus discerpta interiit, ac proptereà Strato se ipsum interemit? *Plutarchus, in narrationibus amatoriis.* Prudenter itaque Ennius: *Flagitij principium est, nudare inter ciues corpora.*

Muris quod caret opidum;
Et quas Aonius latex,
Alpheusq́ sacer lauat.
Cedent Æsonio duci,
Si forma velit aspici;
Proles fulminis improbi,
Aptat qui iuga tigribus;
Nec non qui tripodas mouet,
Frater virginis asperæ:
Cedet castore cum suo
Pollux, castibus aptior.
Sic sic cælicolæ, precor,
Vincat femina coniuges,
Vir longè vt superat viros.
Hæc cùm virgineo constitit in choro,
Vnius facies præminet omnibus.
Sic cum sole perit sideribus decor,
Et densi latitant Plëiadum greges;
Cùm Phœbe solitum, lumine non suo,
Orbem circuitis cornibus alligat.
Ostro sic niueus Phœniceo color
Perfusus rubuit: sic nitidum iubar
Pastor, luce nouâ, roscidus aspicit.
Ereptus thalamis Phasidos horridis,
Effrenæ solitus pectora coniugis
Inuitâ trepidus prendere desterâ;
Felix Aoniam prendito virginem.
Nunc primùm soceris sponte volentibus,
Concesso iuuenes ludite iurgio.
Hinc illinc iuuenes mittite carmina.

Rara

79 *Muris quod caret opidum.* Sparte.

81 *Alpheusq́ sacer.* Sacer, quia fluuij, teste Theocrito, θεῖον ῥέεθρος. & quia, vt ait Pausanias Ἠλιακῶν α. Alphei aqua Ioui Olympio grata putabatur; iccircoque Elei hac sacrificiorum cineres abluebant, iisque Iouis Olympij simulacrum illinebant. Sic intelliges illa Moschi:

> Ἀλφειὸς μετὰ Πῖσαν ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύῃ,
> ἔρχεται εἰς Ἀρέθουσαν ἄγων κοτινηφόρον ὕδωρ,
> ἕδνα φέρων καλὰ φύλλα καὶ ἄνθεα καὶ κόνιν ἱράν.

hoc est, non puluerem sacrum, sed cinerem sacrũ. Sic interpretor, licet omnes dissentiant. moueor Pausaniæ verbis: κατ' ἔτος δὲ ἕκαστον φυλάξαντες οἱ μάντεις τὴν ἐνάτην ἐπὶ δέκα τοῦ ἐλαφίου μηνὸς, κομίζουσιν ἐκ τοῦ Πρυτανείου τὴν τέφραν· φυράσαντες δὲ τῷ ὕδατι τοῦ Ἀλφειοῦ, κονιῶσιν οὕτω τὸν βωμόν. ὑπὸ δὲ ἄλλου τὴν τέφραν ὕδατος ποιηθῆναι πηλὸν οὐ μήποτε ἐγγένηται. καὶ τούτου ἕνεκα ὁ Ἀλφειὸς νενόμισται τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ποταμῶν μάλιστα εἶναι φίλος. quod autem de Alpheo dixit Moschus, etiam testatur Hugo Falcandus, qui ante trecentos annos vixit, scriptor non malus, cuius de Arethusa fonte „in Sicula Historia verba sunt hæc: Ideóne „solum natale fugiens, & immensa (*sic lege*, „*non, immersa*) maris spacia longis tractibus „subterlabens, in ciuitate Syracusana caput „attollis, proximoq́; mari influens, Alpheum, „quem antè fugeras, in maiori portu se tibi „immiscentem offendis?

82 *Cedent Æsonio duci.* ait Iasonem formosiorem esse Phœbo, Baccho, Castore & Polluce, quos antiqui optimâ formâ fuisse memorant. ad hunc locum respexit Claudianus, in epithalam. Honorij A. & Mariæ, his versibus:

> *Quæ digna forma laus erit igneæ?*
> *Te Leda mallet, quàm dare Castorem.*
> *Præfert Achilli te proprio Thetis.*
> *Victum fatetur Delos Apollinem.*
> *Credit minorem Lydia Liberum.*

eo excellentior Claudianus, quòd non contentus dixisse, hos illi cedere quem laudabat; addit etiam amicis iudicibus illi cessuros; quæ maxima victoria est. tale illud Maronis:

> *Pan deus Arcadiâ mecum si iudice certet;*
> *Pan deus Arcadiâ dicet se iudice victum.*

89 *Pollux, castib. aptior.* Homer. Odys. λ.
Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.
Theocritus εἰδυλλ. κγ'.

> —— φοβερὸν Πολυδεύκεα πὺξ ἐρεθίζειν,
> χεῖρας ἐπιζεύξαντα νέοις βοέοισιν ἱμᾶσιν.

„Arnobius lib. 1. contra gentes: Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus. Ideo non Castor, sed Pollux dicitur ἀμώμητος ab Homero, siue quisquis ille est, in hymnis; κρατερὸς, ab Apollonio libro 1. ἀεθλοφόρος, à Theocrito dicto loco, & Stasimo, in versibus infrà adductis.

91 *Vincat femina coniuges* &c. exprimit Catullianum illud in epithalamio;

> —— *non tibi*
> *Herculeia periculum est,*
> *Ne qua femina pulcrior*
> *Clarum ab Oceano diem*
> *Viderit venientem.*

97 *Lumine non suo.* ad etymum alludit. nam lunam dictam volunt quod luce luceat aliena. qua de re dicetur alibi.

99 *Ostro sic.* tale illud boni poëtæ:

> *Indum sanguineo veluti violauerit ostro*
> *Si quis ebur; vel mista rubent vbi lilia multâ*
> *Alba rosâ: tales virgo dabat ore colores.*

Phœniceo. nonnulli manuscripti *puniceo.* vtrumque

Rara est in dominos iusta licentia.
Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi,
Multifidam iam tempus erat succendere pinum:
Excute solemnem digitis marcentibus ignem.
Festa dicax fundat conuicia Fescenninus.
Soluat turba iocos: tacitis eat illa tenebris,
Siqua peregrino nubit fugitiua marito.

ACTVS SECVNDVS.

MEDEA. NVTRIX.

ME. *Occidimus, aures pepulit Hymenæus meas.*
Vix ipsa tantum, vix adhuc, credo malum.
Hæc facere Iason potuit? erepto patre,
Patriâ, atque regno, sedibus solam exteris
Deserere? durus merita contemsit mea,
Qui scelere flammas viderat vinci, & mare?
Adeóne credit omne consumtum nefas?
Incerta, vecors, mente non sanâ feror
Partes in omnes. vnde me vlcisci queam?
Vtinam esset illi frater. est coniux: in hanc
Ferrum exigatur: hæc meis satis est malis.
Si quod Pelasgæ, si quod vrbes barbaræ
Nouere facinus, quod tuæ ignorant manus,
Nunc est parandum. scelera te hortentur tua,
Et cuncta redeant: inclytum regni decus
Raptum, & nefanda virginis paruus comes
Diuisus ense, funus incertum patri,
Sparsumq́ ponto corpus, & Peliæ senis
Decocta aheno membra. funestum impiè
Quàm sæpe fudi sanguinem? at nullum scelus
Irata feci. sæuit infelix amor.
Quid tamen Iason potuit alieni arbitrij
Iurisq́ factus? debuit ferro obuium
Offerre pectus. meliùs, ah meliùs dolor
Furiose loquere: si potest, viuat meus,
Vt fuit, Iason: sin minùs, viuat tamen,
Memorq́ nostri, muneri parcat meo.
Culpa est Creontis tota; qui sceptro impotens
Coniugia soluit, quiq́ genitricem abstrahit
Natis, & arcto pignore astrictam fidem
Dirimit: petatur solus hic: pœnas luat,
Quas debet. alto cinere cumulabo domum.
Videbit atrum verticem flammis agi,
Malea longas nauibus flectens moras.

recipi potest. nam Phœnicius color, puniceus est, vt docent Anton. Thylesius lib. de colorib. cap. 10. Cæsar Scaliger, de subtilitate ad Cardanum, exercitat. 325. num. 13. Claudianus: *Album puniceo pectus discriminat ostro.* de ostro Vitruuius lib. 7. Architect. c. 13.

109 *Rara est in dominos iusta licentia.* rarò iure ac legibus permittitur dominis cõuiciari. ad hunc locum attendit Claudianus ita canens:

Permissisq́ iocis, turba licentior,
Exsultet tetricis libera legibus.

quamquã Claudius de militibus agat. Spargi autem in sponsum & sponsam quædam conuicia consueuisse, infrà docet, aiens:

Festa dicax fundat conuicia Fescenninus.

(quo loco conuicium in bonam partem sumitur) Fescennina carmina sunt illa Catulliana: *Diceris malè te à tuis*
Vnguentate glabris marite
Abstinere: sed abstine, &c. nec aliud illustrius inuenire potui exemplũ huiusmodi conuiciorum; idque addi potest illi Senecæ exemplo, quod refert Brisson. de ritu nuptiar. pag. 52.

110 *Thyrsigeri.* Palladius Rutilius, de insitionibus lib. 11.

Robora thyrsigero platani concordia Baccho.

Proles. Hymenæe.

Fescenninus. bene Brissonius d. libro pag. 53. coniecit ad Fescenninos spectare locum hunc Varronis, in Agathone: "Pueri obscœnis verbis nouæ nuptæ aures returant." Hoc malo, quàm, *restaurant*, vel, *riturant.*

121 *Qui scelere flammas viderat vinci & mare.* flammam taurorum sacris magicis, mare lacerato fratre. hæc autem duo nominat, quia ex tribus quæ Græci mala existimãt, duo sunt mare & ignis, tertiũ est mulier.

132 *Incestum.* optimè, meo iudicio, in quibusdam membranis legitur *incertum.*

149 *Malea longas nauibus flectens moras.* Malea promontorium per quinque millia passuum in mare protenditur: vbi quia propter continuas ventorum procellas, periculi plena est nauigatio, natum est prouerbium, μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε: in cuius explicatione multa à collectore adducuntur. iis addo Ouidij carmen, è libro 2. Amorum eleg. 16.

Nec timeam vestros curua Malea sinus.

adde & ea quæ Plutarchus, in vita Arati, scripsit. Facit itaque moram nauibus Malea, dum præteruehentes tempestatibus & inquiete fluctuum, ac sinuosis longissimisque excurrentium & recedentium litorum spaciis detinet atq moratur. Simile illud Lucani l. 6. *Et ratibus longæ flexum donare Maleæ,*

NV. *Sile obsecro, questusq́ secretò abditos*
Manda dolori. grauia quisquis vulnera
Patiente, & æquo motus animo pertulit;
Referre potuit. ira, quæ tegitur, nocet.
Professa produnt odia vindictæ locum.
ME. *Leuis est dolor, qui capere consilium potest,*
Et clepere sese: magna non latitant mala.
Libet ire contrà. NV. *siste furialem impetum*
Alumna, vix te tacita defendit quies.
ME. *Fortuna fortes metuit, ignauos premit.*
NV. *Tunc est probanda, si locum virtus habet.*
ME. *Nunquam potest non esse virtuti locus.*
NV. *Spes nulla monstrat rebus afflictis viam.*
ME. *Qui nil potest sperare, desperet nihil.*
NV. *Abiere Colchi, coniugis nulla est fides,*
Nihilq́ superest opibus è tantis tibi.
ME. *Medea superest. hìc mare & terras vides,*
Ferrumq́, & ignes, & deos, & fulmina.
NV. *Rex est timendus.* ME. *rex meus fuerat pater.*
NV. *Non metuis arma?* ME. *sint licet terrâ edita.*
NV. *Moriere.* ME. *cupio.* NV. *profuge.* ME. *pœnituit fugæ.*
Medea fugiam? NV. *mater es.* ME. *cui sim, vides.*
NV. *Profugere dubitas?* M. *fugiã: at vlciscar priùs.*
NV. *Vindex sequetur.* ME. *forsan inueniã moras.*
NV. *Compesce verba, parce iam demens minis,*
Animosq́ minue. tempori aptari decet.
ME. *Fortuna opes auferre, non animum potest.*
Sed cuius ictu regius cardo strepit?
Ipse est Pelasgo tumidus imperio Creo.

CREO. MEDEA.

CR. *Medea, Colchi noxium Æëtæ genus,*
Nondum meis exportat è regnis pedem?
Molitur aliquid, nota fraus, nota est manus.
Cui parcet illa? quémve securum sinet?
Abolere properè pessimam ferro luem
Equidem parabam: precibus euicit gener.
Concessa vita est. liberet fines metu,
Abeatq́ tuta. fert gradum contrà ferox,
Minaxq́ nostros propiùs affatus petit.
Arcete famuli tactu & accessu procul,
Iubete sileat, regium imperium pati
Aliquando discat: vade veloci via,

Mon-

154 *Perdunt odia.* in o.v.l continetur *produnt.* nec arbitror aliter à poëta nostro scriptum fuisse. Sententia scita & perspicua est.

159 *Fortuna fortes metuit, ignauos premit.* frequens sententia, quam primus vsurpasse fertur Philetas Cous. Ennius annal. lib. 7.

Fortibus est fortuna viris data.

Terentius:

Fortes fortuna adiuuat.

» Sallustius: Fortuna meliores sequitur. Cicero 2. Tuscul. Fortes enim non modò fortuna adiuuat, vt est in veteri prouerbio. Virgilius:

Audentes fortuna iuuat, timidosq́ repellit.

Ouid. 10. Metamorph.

Audentes Deus ipse iuuat.

& Fastorum 2.

—— audentes forsq́ Deusq́ iuuat.

» T. Liuius, lib. 8. Sed euentus docuit fortes fortunam iuuare Cl. Claudianus:

Fors iuuat audentes, Coi sententia vatis.

Viden' vt hæc quasi de manu in manum tradita sint?

160 *Tunc est.* tunc, inquit, conuenit vti virtute; vbi non desperes te aliquid ea consecuturum. alioquin non fortitudo, hoc est virtus; sed desperatio dicenda est. conueniunt hæc Ethicis præceptis.

161 *Nunquam,* &c. Verum hoc est in se: sed falsum, si referas ad id ad quod à Medea profertur.

169 *Sint licet terrâ edita.* negat se cuiusquam arma timere, ne Gigantum quidem, aut aliorum monstrorum terrâ editorum. terræ enim filij semper monstrosi finguntur. Respicit ad terrigenas à Iasone ope suâ debellatos.

176 *Fortuna opes auferre, non animum potest.* non est dubiũ quin hoc ex Attij Telepho sumserit, in quo Telephus inquit;

Nam si à me regnum fortuna atque opes
Eripere quit, at virtutem nequiuit.

Monstrumq́ saeuum, horribile, iamdudum auehe.
ME. *Quod crimen, aut quae culpa multatur fuga?*
CR. *Quae caussa pellat, innocens mulier rogat?*
ME. *Si iudicas, cognosce: si regnas, iube.*
CR. *Aequum atque iniquũ regis imperiũ feras.*
ME. *Iniqua nunquam regna perpetuò manent.*
CR. *I, querere Colchis.* ME. *redeo: qui auexit, ferat.*
CR. *Vox constituto sera decreto venit.*
ME. *Qui statuit aliquid parte inaudita altera,*
Aequum licet statuerit, haud aequus fuit.
CR. *Auditus à te Pelia supplicium tulit.*
Sed fare, causae detur egregiae locus.
ME. *Difficile quàm sit animum ab irâ flectere*
Iam concitatum, quamq́ regale hoc putet,
Sceptris superbas quisquis admouit manus,
Quâ cepit ire: regiâ didici meâ.
Quamuis enim sim clade miserandâ obruta,
Expulsa, supplex, sola, deserta, vndique
Afflicta; quondam nobili fulsi patre,
Auoq́ clarum Sole deduxi genus.
Quodcunque placidis flexibus Phasis rigat,
Pontusq́ quicquid Scythicus à tergo videt,
Palustribus quâ maria dulcescunt aquis;

Ar-

191 *Monstrumq́ saeuum.* in solo codice Lipsiano habetur, *Monstrum superbum.*

194 *Si iudicas, cognosce; si regnas, iube.* Si tyrannus es, inauditâ causâ me eiice: si rex iustus es, de causa mea cognosce. aptissimè autem paulo pòst respondet Creo:

Vox constituto sera decreto venit.

indicãs se plenè cognouisse. nam decretũ, vt docet Brisson. de ver. signif. col. 167. nihil est aliud, quã quod causa cognita pronunciatur.

199 *Qui statuit aliquid,* &c. tyrannicum est, vnâ tantùm parte auditâ iudicare. hoc enim pacto defensio, quae iuris naturalis est, & nemini debet adimi, (*Sebastian. Vantius de nullitate sentẽtiarum, cap. de nullitat. ex defectu citationis*) tollitur. ideo inauditi damnari non possunt. Apuleius lib. 10. de asino: Nec ad instar barbaricae feritatis, vel tyrannicae impotentiae, damnaretur aliquis inauditus, & in pace placida tam dirum saeculo proderetur exemplum. Tertull. in Apologetico: Respondendi altercandique potestas patet, quando nec liceat inauditos & indefensos omnino damnari. huc spectat l. 1. C. de condemnan. reis. & quae Lactan. lib. 5. cap. 1. & Lucianus in Hermotymo. Olim si inauditi condemnati fuerant, necari non poterant: quoniam inauditi pro indẽnatis habebantur, & indemnatos leges decemuirales interfici prohibebant, teste Saluiano Episcopo, de iudicio & prouidentia Dei lib. 8. Lycurgi legum imitatione, quibus idem cautum fuit, teste Valerio Maximo libro septimo, cap. Sapienter dicta, vel facta. Illud omnino constat, nisi audiantur partes, & caussae agitentur, neminem iustè iudicare posse: sed tamen iudicem rectè facturum si inanes quasdam disputationes causidicorum & pugnas verborum, quae magis ad obruendam quàm ad inueniendam veritatem proficiunt, amputauerit. qua de re eleganter & copiosè diuus Bernardus lib. 1. de consideratione ad Eugenium. vbi nonnulla habes ad officium aduocatorum spectantia, quemadmodum apud D. Augustinum epist. 50. Quinctilianum lib. 12. instit. orat. cap. 7. & Patritium lib. 3 de instit. reipub.

202 *Caussa,* &c. in Attij Medea quoque Creo rogabatur causam audire, si quidẽ huc pertinent illa adducta à Grammaticis: *Qui potis est repelli quisquam, vbi nullus est causandi locus?* est enim causari, se defendere, & aliquid causae praetexere. vt in illo; *Causando nostros in longum ducis amores.*

203 *Difficile quàm sit,* &c. mirè artificiosa oratio, vt & aliae pleraeque istius operis. mea sententia noster Seneca hac in parte Graecos tragoediographos, qui quidem exstant, longè superauit. & sanè videntur Hispani illius temporis declamandi praecepta egregiè calluisse. testis noster poëta & Lucanus, quorum in scriptis artis illius plurima vestigia deprehendas. testis Seneca senior, cuius Controuersiae & Declamationes omniũ manibus teruntur. testis Fabius Quinctilianus, cuius non tantùm Institutiones oratoriae, sed & Declamationes (de illis loquor quas P. Aerodius I.C. recensuit, aliae enim suppostitiae sunt, fortassis senioris Quinctiliani) apud eruditos in pretio habentur. testis Gallio, testis Latro. 208 *Deserta.* Attius, Medea; *Exsul inter hostes, exspes, expers, desertus, vagus.* quae ego verba diras fuisse suspicor quas Medea Iasoni imprecabatur. Vnde suprà dixit:

Mihi peius aliquod quod precer sponso malum,
Exsul, pauens, inuisus, incerti laris,
Viuat, per vrbes erret ignotas egens,
Me coniugem optet, limen alienum expetat.

209 *Nobili fulsi patre.* AEëta. matrem habuit Medea Idyiam. Cicero lib. 3. de natura Deorum: Quid Medeae respondebis? quae duobus auis Sole & Oceano, AEëta patre, matre Idyia procreata est. Idem scribit Hesiodus in Theogonia. Ergo apud Ouid. in epist. Heroid. legi debet: *Non erat AEëtes, ad quem despecta veniret, Non Idyia parens, Chalciopeq́ soror.* 210 *Auoq́.* apud Euripidem ait Medea: πατρὸς θ' ἡλίου πατρὸς τινῶ.

213 *Palustribus qua maria dulcescunt aquis.* cur mare Ponticum, vt ait Sallustius in lib. historiar. dulcius sit quàm cetera, hanc ipsam rationem praestantes Geographi reddiderunt; quia Maeotidi commiscetur, & irruentium fluentorum multitudine temperatur. Vide Ammianum Marcellin. lib. 22.

Armata peltis quicquid exterret cohors
Inclusa ripis vidua Thermodontiis:
Hoc omne noster genitor imperio regit.
Generosa, felix, decore regali potens
Fulsi. petebant tunc meos thalamos viri,
Qui nunc petuntur. rapida fortuna ac leuis,
Praecepsq; regno eripuit, exilio dedit.
Confide regnis: cùm leuis magnas opes
Huc ferat, & illuc, casus. hoc reges habent
Magnificum & ingens, nulla quod rapiat dies;
Prodesse miseris, supplices fido lare
Protegere. solum hoc Colchico regno extuli:
Decus illud ingens, Graeciae florem inclytum,
Praesidia Achiuae gentis, & prolem deûm
Seruasse memet. munus est Orpheus meum;
Qui saxa cantu mulcet, & siluas trahit.
Geminumq; munus Castor & Pollux, meum est:
Satiq;

215 *Vidua.* quaecumque mulieres nuptiis abstinent, viduae dici possunt. noster alibi,

An te morantur virgines viduae domi.

Iabolenus (quem Plinius lib. 6. epistolar. vt dubiae mentis notat, qua de re nõnulla Franciscus Sarmientus Episc., & magni nominis I. C. lib. 2. selection. cap. 1. nu. 4.) lib. 2. ex posterioribus Labeonis, Viduam, inquit, non solùm eam quae aliquando nupta fuisset; sed eam quoque mulierem quae virum non habuisset, appellari ait Labeo. quia vidua sic dicta est quasi vecors, vesanus, qui sine corde aut sanitate esset, similiter viduã dictam esse sine duitate. l. 242. §. 3. D. de verb. significat. Ceterùm hic ille est Labeo quem Horatius lib. 1 insanum appellat. vulgo rationem reddunt singularem contumaciam Labeonis erga Augustum. aliam etiam refert Antonius Quesada I. C. Hispanus, mihi amicissimus, & cuius nobilitatem eruditio & virtus nobilitant, lib. 1. diuersar. quaestion. iuris, cap. 17. nu. 17. Ego & aliam causam subesse existimo. Pomponius enim noster l. 2. circa fin. D. de orig. iuris &c. ita scribit: Ateius Capito in iis quae ei tradita fuerant perseuerabat, Labeo ingenij qualitate & fiducia doctrinę, quia & ceteris operis sapientiae operã dederat, plurima innouare instituit. Haec Pomponius in Enchiridio. Videmus autẽ vulgò eos, qui à praeceptorum traditionibus recedunt, qui illorum traditiones conuellunt, nouas ipsi comminiscuntur, quantumuis iure id faciant, à plerisque contemni, rideri, temerarios demum, impudentes ac stultos nuncupari: quod Labeoni verisimile est contigisse. vt scilicet à vulgo despiceretur & insanus vocaretur, quòd primus maiorum sententias negligeret, plurimaque innouaret. cum vulgo igitur Horatius locutus est. Et vt ita senserit; quis poëtam de viro grauissimo, de I. C. principe tam temere iudicantem ferat? cur ego Horatio, quàm A. Gellio, qui lib. 13. de eo praeclarè sentit; quàm Octauio Augusto, qui si non sapientem iudicasset, ei consulatum non detulisset, auctore Pomponio in d. l. quàm Suetonio, qui lib. 2. quiddam hominis constantissimi de illo refert; quàm plerisque, sententias illius summa cum voluptate & admiratione frequenter percurrentibus, fidem adhibeam? Non miror poëtam Lyricum tam contemtim de iustitiae sacerdote locutum; at hominis eruditi in iure idem asserentis contumaciam quis queat pati? an quia Flaccus Labeonem insanum vocat, omnia Labeonis, quae in iuris libris occurrunt, scripta reiiciemus? cohibere me non potui quin haec dicerem. Legi namque non ita pridem P. Vellei Gueuarae librum, non malum, de doli mali definitione; quo Vlpiani & Labeonis sententiam subuertere conatur, argumentis parum validis; atque inter cetera illud aegrè ferre se profitetur, Labeonem insanum, Vlpianum autem Christianae religionis hostem de virtutibus aut vitiis disserere. potuit vna eademque operà Platonis, Ciceronis, Aristotelis, omnium denique ethnicorum morales disputationes reiicere. nae de isthac me hercle argumentatione idem dici posset quod idem Velleius de Labeonis argumento prodidit, initio pag. 91. ieiunam esse & frigidam calumniam, sanctissimae ciuilis sapientiae sacerdote indignam.

226 *Graecia florem.* Theocritus, in Hyla, ait cum Iasone Heroum florem nauigasse. τῆμος καλλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος ἡρώων. —— Aeschylus, in Persis: τὸ Περσῶν δ' ἄνθος. & in Agamemn. ἄνθος Ἀργείων. sic Liuius lib. 8. prima frons in acie florem iuuenum pubescentium ad militiam habebat. Lucanus: *Tunc flos Hesperiae, Latij tunc sola iuuentus.* Ausonius, in Centone nuptiali: *Flos veterum virtusq; virûm.* Fabius Declamat. 276. qua florem aetatis amisit. Deterior mihi videtur quorundam lib. scrip. lectio; *gloria florem.*

227 *Praesidia Achiuae gentis.* Ennius; *Argo qua vecti Argiui delecti viri.* Catullus: *Cum lecti iuuenes Argiuae robora pubis.* *Prolem Deûm.* Catullus: *Heroës saluete, Deûm genus.* Manilius lib. 1. Argonautas deos appellauit, de Argo sic scribens: *Seruando dea facta deos.* non igitur tam ridicula est, quàm voluêre Marserius & alij, eorum sententia, qui apud Valerium Flaccum initio lib. 1. legunt;

Prima deûm magnis canimus freta peruia natis.

229 *Qui saxa cantu, &c.* Apollon. Argonaut α'.

αὐτὰρ τόνγ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας
θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα.
φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
ἀκτῆς Θρηικίης Ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι
ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι.

Mulcet. Virgilius: *Mulcentem tigres & agentem carmine quercus.*

Satiq; Borea; quiq; trans Pontum quoque
Summota Lynceus lumine immisso videt;
Omnesq; Minyæ. nam ducum taceo ducem,
Pro quo nihil debetur, hunc nulli imputo:
Vobis reuexi ceteros, vnum mihi.
Incesse nunc, & cuncta flagitia ingere.
Fatebor: obici crimen hoc solum potest,
Argo reuersa. virgini placeat pudor,
Paterq; placeat: tota cum ducibus ruet
Pelasga tellus: hic tuus primus gener
Tauri ferocis ore flagranti occidet.
Fortuna causam, quà volet, nostram premat:
Non pœnitet seruasse tot regum decus.
Quodcunque culpâ præmium ex omni tuli;
Hoc est penes te. si placet; damna ream:
Sed redde crimen. sum nocens, fateor, Creo:
Talem sciebas esse, cùm genua attigi,
Fidemq; supplex præsidis dextræ peti:
Terrã hac miseriis angulum & sedem rogo,
Latebrasq; viles. vrbe si pelli placet,
Detur remotus aliquis in regnis locus.
CR. *Non esse me, qui sceptra violenter geram,*
Nec qui superbo miseros calcem pede;
Testatus equidem videor haud clarè parum,
Generum exulem legendo, & afflictum, & graui
Terrore pauidum: quippe te pœna expetit
Lethoq; Acastus, regna Thessalica obtinens;
Senio trementem debili, atque æuo grauem,
Patrem peremtum queritur, & cæsi senis
Discissa membra: cùm, dolo captæ tuo,
Piæ sorores impium auderent nefas.
Potest Iason, si tuam causam amoues,
Suam tueri: nullus innocuum cruor
Contaminauit, abfuit ferro manus,
Proculq; vestro purus à cœtu stetit.
Sed tu malorum machinatrix facinorum;
Cui feminea nequitia, ad audendum omnia,
Virile robur, nulla famæ memoria est;
Egredere, purga regna, lethales simul
Tecum aufer herbas, libera ciues metu.
Aliâ sedens tellure sollicita deos.
ME. *Profugere cogis, redde fugienti ratem,*
Vel redde comitem, fugere cur solam iubes?
Non sola veni: bella si metuis pati,

231 *Satiq; Borea.* Zethus & Calais. Apollon. Argonaut. α'.

Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήϊοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' Ἐρεχθηῒς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
ἐσχατιῇ Θρῄκης δυσχειμέρου —

232 *Lynceus.* fuit hic visus acutissimi. Horatius:

Non possis oculis quantum contendere Lynceus.

Tzetzes Chiliad. 2. histor. 48.

Λυγκεὺς δ' ὀξυωπέστατος πάντων πελῶν ἀνθρώπων.

Subiungit deinde antiqui cuiusdam poëtæ versus: qui poëta licet vulgò scribatur σασῖνος, quia tamen Nicolaus Gerbelius testatur in quibusdam exemplaribus haberi στασινὸς, mea sententia Στασῖνος est; cuius apud Clementem Alexandr. aliosque scriptores frequens mentio fit. Sed quisquis ille fuit, de Lynceo agit. verba Tzetzæ sunt:

καί γε Στασῖνος σαφῶς αὐτοῖς οὕτω τὰ ἔπη γράφει,
ἠ Κυπριακοῖς ἐν ἔπεσι λέγων· Αἶψα δὲ Λυγκεὺς
Τηΰγετον προσέβαινε, ποσὶ ταχέεσσι πεποιθώς·
ἀκρότατον δ' ἀναβὰς, διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν
Τανταλίδου Πέλοπος. τάχα δ' εἴσιδε κύδιμος ἥρως
δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀεθλοφόρον Πολυδεύκεα.

247 *Cùm genua attigi.* Medea, apud Euripidem:

ἀλλ' ἄντομαί σε τῆσδε πρὸς γενειάδος,
γονάτων τε τῶν σῶν —

olim, Plinio teste, lib. 11. cap. 45. supplices genua attingebant, quia illis vitalitas inest.

248 *Præsidis dextræ fidem.* meritò ait præsidis: quia, vt alibi docui, dexteræ fidei pignus sunt. Cicero, in Philippicis: Dextræ, « quæ fidei testes esse solebant. Plinius, vbi su- « prà: Dextra osculis auersa aperitur, in fide « porrigitur. eius rei ratio fortassis fuit, quòd « omnis veterum auctoritas dextræ manus virtute constaret. videor enim mihi hoc nescio vbinam legisse.

259 *Patrem.* Peliam. Ouidius, in Metamorph. latissimè historiam illam ex Polycratis Samij traditione prosequitur.

265 *Prorsusq; vestro.* In o. v. L. habetur *procùlque.*

Vtrumque regno pelle. cur sontes duos
Distinguis? illi Pelia, non nobis iacet.
Fugam, rapinas, adjce desertum patrem,
Lacerumq́; fratrem, quicquid etiamnum nouam
Docet maritus coniugem, non est meum.
Toties nocens sum facta, sed nunquam mihi.
CR. *Iam exisse decuit, quid seris fando moras?*
ME. *Supplex recedens illud extremum precor,*
Ne culpa natos matris insontes trahat.
CR. *Vade, hos paterno, vt genitor, excipiam sinu.*
ME. *Per ego auspicatos regÿ thalami thoros,*
Per spes futuras, perq́; regnorum status, «
Fortuna variâ dubia quos agitat vice; «
Precor, breuem largire fugienti moram:
Dum extrema gnatis mater infigo oscula
Fortaße moriens. CR. *fraudibus tempus petis.*
ME. *Quæ fraus timeri tempore exiguo potest?*
CR. *Nullum ad nocendũ tempus angustũ est malis.* «
ME. *Parúmne miseræ temporis lachrymis negas?*
CR. *Etsi repugnat precibus infelix timor,*
Vnus parando dabitur exilio dies.
ME. *Nimis est; &, ex hoc aliquid abscindas, licet.*
CR. *Et ipsa propera, capite supplicium lues,*
Clarus priusquam Phœbus attollit diem,
Nisi cedis Isthmo. sacra me thalami vocant:
Vocat precari festus Hymenæo dies.

CHORVS.

Anapæstici.

Audax nimium, qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit,
Terrasq́; suas post terga videns,
Animam leuibus credidit auris,
Dubioq́; secans æquora cursu
Potuit tenui fidere ligno,
Inter vitæ mortisq́; vias
Nimium gracili limite ducto.
Nondum quisquam sidera norat,
Stellisq́;, quibus pingitur æther,
Non erat vsus: nondum Pleiadas,
Hyadas poterant vitare rates,
Non Oleniæ sidera capræ:

276 *Illi Pelia.* hoc vult; nocentem esse, cui scelus prodest, Cassianum iudicium secutus, de quo Cicero pro Sex. Roscio Amerino: » L. Cassius ille, quem populus Romanus ve- » rissimum & sapientissimum iudicem puta- » bat, identidem in causis quærere solebat, cvi » bono fuisset. Sic vita hominum est, vt ad sce- » lus nemo sine spe conetur atq; emolumento » accedere. Ipse Cicero, in Miloniania, hoc argumento conatur docere Clodiũ occidendi Milonis animum habuisse. Huc etiam per- » tinet illud Fabij Declamat. 387. Quare ergo » mater sepeliuit? nescio. hoc vnũ dico, non po- » terat agnosci. Festinauit, cui bono. Sic enim illa distinguo Eò fortè Seneca respexit infra actu 3. cùm ait: —— *cui prodest scelus.*

Is fecit ——

298 *Clarus priusquam.* Euripid. in Medea:
εἴ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ,
καὶ παῖδας ἐντὸς τῆσδε τερμόνων χθονός,
θανῇ. Ex quo Ennius, in Medea:
Si te secundo lumine hîc offendero.

Apuleius, de asino aureo, seu Metamor. lib. 1. » Et vt illa Medea, vnius diei impetratis à » Creonte induciis, totam domũ eius filiamq́; » cum ipso sene flãmis coronalibus deusserat.

301 *Audax.* Horatius, quem hoc choro noster imitatur;
Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus &c.

304 *Leuibus* Ouid. lib. 1. Metamorph.
Et leuis impulsos retro dabat aura capillos.
Credidit auris. propriè dictum, Lucilius Sat. 28. *Vitam ac fortunas quoi crediderim meas?* Virg. 5. Aeneid.
Aenean quid enim credam fallacibus austris? Horat. lib. 1. carm. ode 3.
—— *tibi creditum*
Debes Virgilium —— 306 *Potuit tenui fidere ligno.* Simili modo Iuuen.
I nunc, & ventis animam cõmitte, dolato
Confisus ligno, digitis à morte remotus
Quattuor, aut septẽ, si sit latißima theda.

308 *Nimium gracili limite ducto.* ex Anacharsis sententia, qui, vt scribit Laërtius, *μαθὼν τέτταρας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεὼς, τοσοῦτον ἔφη τοῦ θανάτου τοὺς πλέοντας ἀπέχειν.* Ouidius, quem citauit Menochius lib. 2. de arbitrar. iudic. centur. 1. casu 61.
Nã prope tã lethũ quàm prope cernit aquã.

311 *Pleiadas, Hyadas.* hæc est o. v. l. lectio: subuereor tamen, ne alterum ex duobus his ex alterius epitheto in nomen proprium deprauatum sit.

313 *Olenia sidera capra.* Aratus in Phænomenis; *ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.* Ouidius 3. Metamorph. —— *Olenia sidus pluuiale capella.* idem sic sæpius vocat Fastor. lib. 2. & 5.

Non

Non qua sequitur, flectitq́; senex
Arctica tardus plaustra Bootes.
Nondum Boreas, nondum Zephyrus
Nomen habebant.
Ausus Tiphys pandere vasto
Carbasa ponto, legesq́; nouas
Scribere ventis: nunc lina sinu
Tendere toto: nunc prolato
Pede transuersos captare notos:
Nunc antennas medio tutas
Ponere malo: nunc in summo
Religare loco, cùm iam totos
Auidus nimium nauita flatus
Optat, & alto rubicunda tremunt
Suppara velo.
Candida nostri secula patres
Vidêre, procul fraude remotâ,
Sua quisque piger litora tangens,
Patrioq́; senex factus in aruo,
Paruo diues, nisi quas tulerat
Natale solum, non norat opes.
Bene dissepti fœdera mundi
Traxit in vnum Thessala pinus,
Iussitq́; pati verbera pontum,
Partemq́; metus fieri nostri
Mare sepositum. dedit illa graues
Improba pœnas, per tam longos
Ducta timores: cùm duo montes,
Claustra profundi, hinc atque illinc
Subito impulsu, velut ætherio
Gemerent sonitu; spargeret astra
Nubesq́; ipsas mare deprensum.
Palluit audax Tiphys, & omnes
Labente manu misit habenas:
Orpheus tacuit torpente lyrâ,
Ipsaq́; vocem perdidit Argo.
Quid? cùm Siculi virgo Pelori

Rabi-

314 *Flectitq́; senex Arctica tardus plaustra Bootes.* Germanicus:

Inde Helicen sequitur senior, baculoq́; minatus
Se velle Arctophylax brachiorum munera, cacus
Icarus ereptam pensauit munere natam.

sic fortè legendũ. Satis autem apparet, Senecam eorũ opinionem sequi, qui putant Booten, esse Icarium Erigones patrẽ. Germanici interpres, Bootes, inquit, qui & Arcturus, fertur esse custos plaustri, eo quòd sequitur plaustrum, hoc est Septentriones. Cicero:

Arctophylax, vulgò qui dicitur esse Bootes,
Quòd quasi temone adiunctam præ se quatit Arcton.

Aratus Solensis:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ, τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην,
οὕνεχ' ἁμαξαίης ἐπαφώμενος εἴδεται Ἄρκτου.

322 *Pede.* parte veli infima, quæ ad nauis latus religatur, (Bayfius de re nauali, mihi pag. 119. cũ seq.) quam nautæ, prout tempestas poscit, aut contrahunt aut laxant. Catull.

—— siue vtrumque Iuppiter
Simul secundus incidisset in pedem.

quo ex loco duos hos esse nauticos pedes colligit Turnebus, & Pimpontius multa ad illud Virgil. lib. 5. Aeneid.

Vna omnes fecêre pedem.

vbi Seruius, Podiam, (lego pedẽ, vel podeon) hoc est, funem quo tenditur velũ, quod Greci πόδα vocant, vt est apud Pindarum & Aristophanem. Hæc Seruius. Ego verò etiam apud Homerum Odyss. ι. & Euripidem, in Taurica Iphigenia, idem inuenio. Plinius quoque scripsit: Iisdem ventis in contrarium nauigatur, simul prolatis pedibus. Nonius Marcellus explicans hoc verbum, *Reuocare pedem*, ait; Plautus remos nauium, pedes dixit. & in verbo *Remi*, ait; Remi sunt nauales pedes. Sed Nonius hæc scribens planè aliud agebat. nam Plautus de his pedibus de quibus hîc agitur, quos Græci etiam πόδας vocabant, sensit.

328 *Suppara.* Hadrian. Turnebus lib. 21. Aduersar. cap. 4. quid sint suppara docet.

332 *Patrioq́; senex factus in aruo.* huc pertinet Horatij Epod. ode 2. & Claudiani epigramma de sene Veronensi,

Felix qui patriis æuum transegit in aruis, Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem. 333 *Paruo diues.* secundùm Philosophos loquitur. Turpilius, in Liodia; *Profectò vt quisque minimo contentus fuit, Ita fortunatam vitam duxit maximè; Vt Philosophi aiunt isti, quiduis sat est.* 336 *Thessala pinus.* Sic Horatius; Pontica pinus. hoc est, nauis ex pinu Ponticâ. 337 *Verbera.* remorum. Vel fortè ad amentiam Xerxis respicit, qui Hellesponto trecenta verbera infligi, & colaphos incuti iussit. vide Herodotum in Polymnia. 345 *Palluit audax Tiphys.* expressit illa Horatij; *—— & scatentem Belluis pontum, mediasq́; fraudes Palluit audax.* 349 *Ipsaq́; vocem perdidit Argo.* cuius carina vocalis erat, testibus Apollonio, Valerio, Claudiano, Lycophrone in Cassandra, & ibi Izacio.

Rabidos vtero succincta canes,
Omnes pariter soluit hiatus?
Quis non totos horruit artus,
Toties vno latrante malo?
Quid? cùm Ausonium diræ pestes
Voce canorâ mare mulcerent?
Cùm Pieriâ resonans citharâ

Thra-

351 *Succincta canes.* Lucretius:
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas. Tibullus:
Scyllaq; virgineam canibus succincta figuram. Virgil. in Ciri:
Quid loquar aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates.
quibus versibus Virgil. poëtico more duarum Scyllarum fabulam confudit.

355 *Diræ pestes.* Sirenes, siue Acheloi & Terpsichores, secundùm Nonnum & Izacium; siue Acheloi & Steropes, iuxta Homeri scholiastem; siue Acheloi & Melpomenes, ex Nicandri 3. mutatorum sententia; siue Acheloi & Calliopes, vt Seruius 5. AEneid. voluit. Quę nomina habuerint, non satis constat. Sunt qui vocitent Aglaopen, Thelxiopeian, Pisinoen: Apollonij verò scholiastes, Thelxinoen, Molpen, Aglaophonen; Chærylus, Thelxiopen, Molpen, Aglaophonem; Dionysius Halicarnasseus, Solinus, & alij plerique, Parthenopen, Ligiam, Leucasiam. quorum vltimorum nominum etymon earum officia exprimit; vnde Alciatus emblema 115.
Aspectu, verbis, animi candore trahuntur
Parthenope, Ligia, Leucosiaq; viri.
Hæ Iunonis instinctu Musas cantu prouocarunt, à quibus victæ, implumes abierunt; earumque plumas Musæ capitibus suis imposuerunt, teste Crobylo lib. 1. ideo indignatæ Sirenes, cantus suos in perniciem hominum conuerterunt. aliam tamen causam reddit Claudianus lib. 3. de raptu Proserp.
Discedunt alia rapidus Acheloides alis
Sublata, Siculi latus obsedêre Pelori,
Accensaq; malo, iam non impunè canoras
In pestem vertêre lyras. Vox blanda carinas
Alligat; audito frenantur carmine remi.
eiusdem exstat hoc de Sirenibus epigramma:
Dulce malum pelago Siren, volucresq; puellæ,
Scyllaeos inter fremitus, auidamq; Charybdim,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra,
Blanda pericla maris terror quoq; gratus in vndis.
Delatis licet huc incumberet aura carinis,
Implessentq; sinus venti de puppe ferentes:
Figebat vox vna ratem, nec tendere certum
Delectabat iter, reditus odiumq; iuuabat,
Nec dolor vllus erat mortem dabat ipsa voluptas.
Hi versus difficiles sunt, & aliter vulgo dispunguntur: eo, vt videtur, ascripsi: nunc explicabo. Cur vocet dulce malum, ex postremo versu apparet. Volucres dicit, quia, Theopompo, Suida, & Izacio auctoribus, præter faciem cetera corporis, auiú habebant. Ouid. 5. Metam.
—— vobis Acheloides vnde
Pluma pedesq; auium, cùm virginis ora geratis?
An quia cùm legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe;
Protinus, vt vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesq; deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flauescere pennis.
Musica saxa, tùm ait, ad earum metamorphosim respicit, quam Orpheus, si modò ipse est Argonauticorum auctor, describit. de scopulis istis Virg lib. 5. Aeneid. ait:
—— scopulos Sirenum aduecta subibat.
Mirum illud quod ex Archippo, lib. 5. de piscibus, Natalis lib. 7. Mythol. cap. 13. refert, Sirenes has non virgines, sed loca marina in angustias quasdam præruptis montibus contracta fuisse, in quas illisi fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes, nauigantes illicerent ad videndum: quò cùm appulissent, vndarum impetu delati; cæcis vorticibus hauriebantur. inde natam fabulam. Sed Plutarchus Iunior, Dorion, & Seruius meretrices fuisse scribunt; quæ nauigantes tamdiu retinebant blanditiis suis, donec ad summam egestatem reducerentur; ideoque dictæ sint illis naufragium inferre. Horatius lib. 2. sermonum Sirenes desidiam interpretatur. nam hæc, quia neglectum rei familiaris gignit, inopiam parit. Izacius, ἀλληγορικώτερον, inquit, αἱ σειρῆνες εἰσὶν αἱ ἡδοναί. hanc mythologiam, suppresso Izacij nomine, Natalis quàm elegantissimè dicto loco persequitur.

357 *Cùm Pieria, &c.* hæc explicabunt hi versus Apollonij è lib. 4. Argonaut. —— αἶψα δὲ νῆσον
καλὴν ἀνθεμόεσσαν ἐσέδρακον, ἔνθα λίγειαι
Σειρῆνες σίνοντ' Ἀχελωΐδες ἡδείῃσι
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο.
τὰς μὲν ἄρ' εὐειδὴς Ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
γείνατο Τερψιχόρη μουσέων μία. καί ποτε Δηοῦς
θυγατέρ' ἰφθίμην ἀδμῆτ' ἔτι πορσαίνεσκον
ἄμμιγα μελπόμεναι· τότε δ' ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν
ἄλλο δὲ παρθενικῇς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθαι.
αἰεὶ δ' εὐόρμου δεδοκημέναι ἐκ περιωπῆς,
ἦ θαμὰ δὴ πολέων μελιηδέα νόστον ἕλοντο
τηκεδόνι φθινύθουσαι. ἀπηλεγέως δ' ἄρα καὶ τοῖς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον· οἱ δ' ἀπὸ νηὸς
ἤδη πείσματ' ἔμελλον ἐπ' ἠιόνεσσι βαλέσθαι,
εἰ μὴ ἄρ' Οἰάγροιο πάϊς Θρηΐκιος Ὀρφεὺς
Βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τανύσσας
κραιπνὸν ἐϋτροχάλοιο μέλος κανάχησεν ἀοιδῆς,
ὄφρ' ἄμυδις κλονέοντος ἐπιβρομέωνται ἀκουαὶ
κρεγμῷ. παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐνίκησε φόρμιγξ.
idem tradidit Orpheus, in Argonauticis.

Thracius Orpheus, solitam cantu
Retinere rates, penè coëgit
Sirena sequi? quod fuit huius
Precium cursus? aurea pellis,
Maiusq́ mari Medea malum,
Merces primâ digna carinâ.
Nunc iam cessit, Pontus & omnes
Patitur leges: non Palladia
Compacta manu regum referens
Inclyta remos quaeritur Argo.
Qualibet altum cymba pererrat,
Terminus omnis motus, & vrbes
Muros terrâ posuere nouos:
Nil, quâ fuerat sede, reliquit
Peruius orbis. Indus gelidum
Potat Araxem: Albim Persae,
Rhenumq́ bibunt. venient annis
Secula seris; quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphysq́ nouos
Detegat orbes, nec sit terris
Vltima Thule.

ACTVS TERTIVS.

NVTRIX MEDEA.

Alumna celerem quò rapis tectis pedem?
Resiste, & iram comprime, ac retine impetum,
Incerta, qualis entheos cursus tulit,
Cùm iam recepto Maenas insanit deo,
Pindi niualis vertice, aut Nysae iugis:
Talis recursat huc & huc motu effero,
Furoris ore signa lymphati gerens.
Flammata facies spiritum ex alto citat,
Proclamat, ô superi! oculos fletu rigat,
Renidet, omnis specimen affectus capit,
Haeret, minatur, aestuat, queritur, gemit.
Quò pondus istud verget? vbi ponet minas?
Vbi se iste fluctus franget? exundat furor.
Non facilè secum versat, aut medium scelus
Se vincet, irae nouimus veteres notas.
Magnum aliquid instat, efferū, immane, impium.
Vultum furoris cerno: dij fallant metum.
ME. *Si quaeris odio misera quem statuas modum,*
Imitare amorem: regias egón' vt faces

361 *Maiusq́ mari Medea malum.* mare malum est in Graeco trimetro:

πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ κακὰ τρία.

verùm peior mari Medea. ergo maius malum. Vnde Simocatus, in epistolis: ὢ δὲ καὶ Μηδείας καὶ Φαίδρας φοβερώτερα. ideo cum maximè crudelem, immanem, impiam feminam innuere quis volet, Medeam vocet licebit. Ouidius sanè, in epist. Hypsip.

Pellicis ipsa meos implessem sanguine vultus
Quosq́ veneficiis abstulit illa mihi;
Medea Medeae forem, &c.

365 *Palladia.* Argo Mineruae operâ confectā fuisse primus Simonides scripsit. idem postea Seneca, Claudianus, aliique permulti tradiderunt.

372 *Indusq́.* simili argumento Virgil. vtitur.

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Gelidum Potat Araxem. Lucanus;

Non tibi cùm primùm gelidum transibis Araxim.

381 *Iras.* o. v. l. *iram.*

382 *Qualis.* Vsitatissima poëtarum comparatio. possem enim nullo negocio ostendere hac vsos non Aeschylum modò, Nicandrum, Pacuuium, Virgilium ac Propertium; sed etiam Ouid. lib. 9. Metamorph. in epist. Laodamiae, Silium lib. 4. nostrū actu 2. Herc. OEtaei, Lucan. lib. 1. Statium lib. 5. Theb. Corn. Tacitum lib. 11. audacior Valerius Flaccus (quē Lud. Carrio meus dextrè, vt est felix in restituendo, recēsuit) Medeam ipsi Baccho comparare non dubitauit.

393 *Non facilè secum versat.* in quibusdam m. s. legitur; *Non facilè serum versat:* quorum verborū sententia mihi non placet.

398 *Imitare amorem,* hoc est, odio modum nullū statue. quia amor nullum modum habet. Terent. Eunuchi actu 1. sce. 1. de amore:

——quae res in se neq́ consiliū neq́ modū
Habet vllū, eam consilio regere non potes.
In amore haec omnia insunt vitia, iniuriae,
Suspectiones, inimicitiae, induciae,
Bellum pax rursum. incerta haec si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas
Quàm si des operam vt cum ratione insanias.

Et, qui (quod à Mureto priùs fuit animaduersum) hos versus eleganter expressit, Horatius: *——quae res*
Nec modum habet neque consilium, ratione modoq́
Tractari non vult. In amore haec sunt mala. bellum,
Pax rursū: haec siquis, tēpestatis propèritu

Inulta C

Inulta patiar? segnis hic ibit dies?
Tanto petitus ambitu, tanto datus?
Dum terra cælum media libratum feret,
Nitidusq; certas mundus euoluet vices,
Numerusq; arenis deerit, & solem dies,
Noctem sequentur astra, dum siccas polus
Versabit arctos, flumina in pontum cadent,
Nunquam meus cessabit in pœnas furor,
Crescetq; semper: quæ ferarum immanitas,
Quæ Scylla, quæ Charybdis, Ionium mare
Siculumq; sorbens, quæq; anhelantem premens
Titana, tantis Ætna feruebit minis?
Non rapidus amnis, non procellosum mare,
Pontusq; coro sæuus, aut vis ignium
Adiuta flatu possit inhibere impetum,
Irasq; nostras: sternam & euertam omnia.
Timuit Creontem, ac bella Thessalici ducis:
" *Amor timere neminem verus potest.*
Sed cesserit coniunctus, & dederit manus,
Adire certè, & coniugem extremo alloqui
Sermone potuit: hoc quoque extimuit ferox.
Laxare certè tempus immitis fugæ
Genero licebat: liberis vnus dies
Datus duobus. non queror tempus breue:
Multum patebit. faciet, hic faciet dies,
Quod nullus vnquam taceat. inuadam deos,
Et cuncta quatiam. NV. *recipe turbatum malis*
Hera pectus, animum mitiga. ME. *sola est quies,*
Mecum ruinâ cuncta si video obruta.
Mecum omnia abeant: trahere, cùm pereas, licet.
NV. *Quàm multa sint timenda, si perstas, vide.*
" *Nemo potentes aggredi tutus potest.*

IA-

Mobilia & cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa; sibi nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione modoq;.

Propertius quoque:

Errat vesani finem qui quærit amoris.
Verus amor nullũ nouit habere modũ.

405 *Flumina in pontum cadent.* Sic Virgilius 1. Aeneid.

In freta dum fluuij current ——

408 *Quæ Scylla, quæ Charybdis.* Sic Catullus: *Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis.* de Sicula Charybdi. Est & alia veteribus incognita in Scrickfinnia, inter Suuentinos promontorium & Caienska Semla. Vide Abrahamum Ortelium, in descriptione gentium Septentrionalium, & Scalig. contra Cardanum.

410 *Titana.* Typhoeum, iuxta Pindarum, Hesiodum, Euphorionem, &c, qui eum diligentiss. imitatur, Ouidium, & Valeriũ Flaccum: vel potiùs Enceladum, ex sentẽtia Callimachi, Orphei, Smyrnæi, Oppiani, Virgilij, Seueri, Lucani, Claudiani ac Sidonij: dixi potiùs, quia hanc opinionem sequitur Seneca Hercule OEtæo actu 4. his versibus:

Vincet scopulos inde Typhoeus
Et Tyrrhenam feret Inarimen.
Feret Ætnæos inde caminos,
Scindetq; latus montis aperti,
Nondum Enceladus fulmine victus.

411 *Rapidus amnis.* Lucretius:

Et rapidos tranant amnes.

415 *Thessalici ducis.* Acasti. Suprà habuimus; —— *quippe te pœna expetit Lethoq; Acastus* ——

416 *Amor timere neminem verus potest.* audacter amantium pleni sunt poëtarum libri. Sidonius: *Amor timere nescit.*

Propertius:

Solus amans nouit quando periturus, & à qua
Morte, neque hic Boreæ flabra nec arma timet. Tibullus:

Nec docet hoc omnes, sed quos nec inertia tardat,
Nec vetat obscura surgere nocte timor.
En ego cùm tenebris tota vagor anxius vrbe,
Securum in tenebris me facit esse Venus.
Nec sinit occurrat quisquam qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veste petat.
Quisquis amore tenetur, eat tutusq; sacerq;,
Qualibet insidias non timuisse decet.

his consentit Propertius lib. 3. eleg. 15.

Nec tamen est quisquam sacros qui lædat amantes,
Scironis media sic licet ire via.
Quisquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,
Nemo adeò, vt noceat, barbarus esse volet.
Luna ministrat iter, demonstrant astra salebras,
Ipse amor accensas percutit ante faces.
Sæua canum rabies morsus auertit hiantes.
Huic generi quouis tempore tuta via est.

Diuino hæc amori accommoda. nihil verius.

428 *Mecum omnia abeant.* potuit vetus illud dictũ imitari, quod ex Dionis lib. 58. Xiphilinus retulit:

ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

Libet. membranæ, *licet.* idque, quoad sententiam, deterius non est.

430 *Nemo potentes aggredi tutus potest.* nam potentiorum ira grauis est semper, regum præcipuè. Homerus Iliad. ά.

κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ.

IASON. MEDEA.

IA. *O dura fata semper, & sortem asperam,*
Cùm sæuit, & cùm parcit, ex æquo malam.
Remedia toties inuenit nobis Deus
Periculis peiora. si vellem fidem
Præstare meritis coniugis; letho fuit
Caput offerendum: si mori nolim; fide
Misero carendum est. non timor vincit virum,
Sed trepida pietas: quippe sequeretur necem
Proles parentum. ô sancta, si cælum incolis,
Iustitia, numen inuoco ac testor tuum;
Nati patrem vicere. quin ipsam quoque;
Etsi ferox est corde, nec patiens iugi;
Consulere natis malle, quàm thalamis, reor.
Constituit animus precibus iratam aggredi.
Atque ecce, viso memet, exsiluit, furit,
Fert odia præ se, totus in vultu est dolor.
ME. *Fugimus Iason, fugimus. hoc non est nouum*
Mutare sedes: causa fugiendi, noua est.
Pro te solebam fugere: discedo, exeo,
Penatibus profugere quam cogis tuis.
Ad quos remittis? Phasin & Colchos petam,
Patriumq́; regnum? quaq́; fraternus cruor
Perfudit arua? quas petî terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti?
Per quas reuexi nobiles regum manus,
Adulterum secuta per Symplegadas?
Paruámne Iolchon, Thessala an Tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias, clusi mihi.
Quò me remittis? exsuli exsilium imperas,
Nec das. eatur, regius iussit gener.
Nihil recuso: dira supplicia ingere.
Merui. cruentis pellicem pœnis premat
Regalis ira; vinculis oneret manus,
Clusamq́; saxo noctis æternæ obruat.
Minora meritis patiar. ingratum caput!
Reuoluat animus igneos tauri halitus,
Interq́; sæuos gentis indomitæ metus,
Armifero in aruo flammeum Æetæ pecus,
Hostisq́; subiti tela: cùm iussu meo
Terrigena miles mutua cæde occidit.
Adice expetita spolia Phryxei arietis,
Somnoq́; iussum lumina ignoto dare
Insomne monstrum; traditum fratrem neci;

vel quia, vt subiungit Homerus, iræ non facilè obliuiscuntur: vel quia, vt poëta indignus qui cum Chœrylo compararetur, dixit, regibus longæ sunt manus.

437 *Vincit virum.* quidam libri scripti, *vicit virum.*

442 *Ferox.* ait Horatius, in epist. ad Pisones, de arte poëtica:

Sit Medea ferox——

446 *Totus in vultu est dolor.* Agmemn. actu 2.

Licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.

Hercule OEtæo, actu 2.

——in vultus dolor
Processit omnis——

452 *Patriumq́; regnum?* apud Euripidem Medea:

νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερον πρὸς πατρὸς
δόμους,
οὓς σοι προδοῦσα, καὶ πάτραν, ἀφικόμην·
ἢ πρὸς ταλαίνας Πελιάδας; καλῶς γ' ἂν οὖν
δέξαιντό μ' οἴκοις, ὧν πατέρα κατέκτανον.

Ennius, in Medea:

Quò nunc me vortam? quod iter incipiam
ingredi?
Domum paternámne, an ad Peliæ filias?

Solent poëtæ miseros sic facere ratiocinantes, vt ostendant nullo loco posse se tutò consistere. exempla sunt illustria in Oratione Gracchi lib. 3. de Orat. in Hercule furente Euripidis, Aiace μαστιγοφόρῳ Sophoclis, Ariadna Catulli, Didone Virgilij, Alcmena Senecæ in Herc. OEtæo, aliisque multis.

464 *Saxo noctis æternæ.* hoc est, specu tenebroso.

466 *Igneos tauri halitus.* ex Euripide, apud quem Medea:

ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
ταὐτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος,
πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην
ζεύγλῃσι, καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γύην·
δράκοντά θ', ὃς πάγχρυσον ἀμφέπων δέρας,
σπείραις ἔσῳζε πολυπλόκοις, ἄυπνος ὤν,
κτείνασ', ἀνέσχον σοὶ φάος σωτήριον.

470 *Terrigena miles.* Ouidius 7. Metamorph.

Terrigenæ pereunt per mutua vulnera
fratres.

& Claudianus sic eosdem vocauit, de bello Getico:

An ego terrigenas potiùs mirabor in ipsis
Procubuisse satis; vita quibus attulit
idem
Principium finemq́; dies——

471 *Expetita.* optata. Catullus:

Auratã optantes Colchis auertere pellẽ.

472 *Somnoq́; iussum lumina ignoto dare*
Insomne monstrum. Libanius Sophista:

Et, scelere in vno, non semel factum scelus;
Iussasq; natas, fraude deceptas meâ,
Secare membra non reuicturi senis:
[Alienaq; sequens regna, deserui mea.] *
Per spes tuorum liberûm, & certum larem,
Per victa monstra, per manus; pro te, quibus
Nunquam peperci; perq; præteritos metus,
Per cælum, & vndas, coniugij testes mei,
Miserere. redde supplici felix vicem.
Ex opibus illis quas procul raptas Scythæ
Vsque à perustis Indiæ populis petunt,
Referta quasq; vix domus gazas capit,
(Ornamus auro nemora) nil exul tuli
Nisi fratris artus, hos quoque impendi tibi.
Tibi patria cessit, tibi pater, frater, pudor:
Hac dote nupsi. redde fugienti sua.
IA. Perimere cùm te vellet infestus Creo,
Lachrymis meis euictus, exilium dedit.
ME. Pœnam putabam: munus, vt video, est fuga.
IA. Dum licet abire, profuge, teq; hinc eripe.
Grauis ira regum est semper. ME. hoc suades mihi?
Præstas Creusæ. pellicem inuisam amoues.
IA. Medea amores obiicis? ME. & cædẽ, & dolos.
IA. Obiicere crimen quod potes tandem mihi?
ME. Quodcunq; feci. IA. restat hoc vnum insuper,
Tuis vt etiam sceleribus fiam nocens.
ME. Tua illa, tua sunt illa. cui prodest scelus, "
Is fecit. omnes coniugem infamem arguant; "
Solus tuere, solus insontem voca.
Tibi innocens sit, quisquis est pro te nocens.
IA. Ingrata vita est, cuius acceptæ pudet.
ME. Retinenda non est, cuius acceptæ pudet.
IA. Quin potiùs irâ concitum pectus doma:
Placare natis. ME. abdico, abiuro, abnuo.
Meis Creusa liberis fratres dabit?
IA. Regina gnatis exsulum afflictis potens?
ME. Non veniat vnquam tam malus miseris dies;
Qui prole fœdâ misceat prolem inclytam,
Phœbi nepotes Sisyphi nepotibus.
IA. Quid misera meq; teq; in exitium trahis?
Abscede, quæso. ME. supplicem audiuit Creo.
IA. Quid facere possim, eloquere. ME. pro me? vel scelus.
IA. Hinc rex, & illinc. ME. est & his maior metus Medea.

[illegible] ὤφθη δράκων ὅστις [illegible] τοῦ [illegible]. Claudianus:
— insopitiq; refusum
Tractibus aurati custodem velleris anguem.

476 *Senis.* Peliæ. nota res ex Polycratis Samij, & Ouidij traditione.

494 *Grauis ira regum est semper.* Suprà nu. 430. vbi vide quæ scripsimus, dixit:
Nemo potentes aggredi tutus potest.
& suprà actu 2.
Nec me fugit quàm durus & verè insolens
Ad recta flecti regius nolit tumor.
Pindarus:
— χόλος
δ᾽ οὐκ ἀλίθιος
γίνεται παίδων Διός.

515 *Loquere.* antiquiss. libri *eloquere.*

516 *Est & his maior metus.* in o. v. Contînetur: *est & hinc maior metus Medea.* dixerat Iason ab vna parte duos reges esse Acastum & Creontem; quorum metu Medeam non ausit retinere: respondet illa, sint illinc Acastus & Creo, hinc ego; plus sola quàm vterque potero.

Medea. nos confligere, certemus, sine:
Sit precium Iason. IA. *cedo defessus malis.*
Et ipsa casus sæpe iam expertos time.
ME. *Fortuna semper omnis intra me stetit.*
IA. *Acastus instat, propior est hostis Creo.*
ME. *Vtrunq; profuge. nolo vt in socerum manus*
Armes: nec vt te cæde cognatâ inquines,
Medea cogit. innocens mecum fuge.
IA. *Et quis resistet, gemina si bella ingruant?*
Creo atque Acastus arma si iungant sua?
ME. *His adiice Colchos, adiice Æetem ducem;*
Scythas Pelasgis iunge; demersos dabo.
IA. *Alta extimesco sceptra.* ME. *ne cupias, vide.*
IA. *Suspecta ne sint, longa colloquia amputa.*
ME. *Nunc summe toto Iuppiter cælo tona,*
Intende dextram, vindices flammas para,
Omnemq; ruptis nubibus mundum quate:
Nec diligenti tela librentur manu;
In me, vel istum. quisquis è nobis cadet,
Nocens peribit: non potest in nos tuum
Errare fulmen. IA. *sana meditari incipe,*
Et placida fare; si quid ex soceri domo
Potest fugam leuare, solamen pete.
ME. *Contemnere animus regias, vt scis, opes*
Potest, soletq;: liberos tantùm fugæ
Habere comites liceat; in quorum sinu
Lachrymas profundam. te noui gnati manent.
IA. *Parère precibus cupere me fateor tuis,*
Pietas vetat. namq; istud haud possum pati:
Non si ipse memet cogat & rex, & socer.
Hæc causa vitæ est: hoc perusti pectoris
Curis leuamen: spiritu citius queam
Carere, membris, luce. ME. *Sic gnatos amat?*
Bene est, tenetur, vulneri patuit locus.
Suprema certè liceat abeuntem loqui
Mandata, liceat vltimum amplexum dare.
IA. *Gratũ est.* ME. *& illud, voce iam extremâ, peto:*
Ne, si qua noster dubius effudit dolor;
Maneant in animo verba: sed melior tibi
Memoria nostri subeat: hæc iræ data
Oblitterentur. IA. *omnia ex animo expuli,*
Precorq; & ipsa feruidam vt mentem regas,
Placideq; tractes: miserias lenit quies.
ME. *Discessit, itán' est? vadis oblitus mei,*

527 *His adiice.* Sic apud Valerium Flaccum vltimo libro inchoati operis inquit Medea:

An fratris te bella mei, patriaq; triremes
Terrificant, magnóque impar vrgeris ab hoste?
Finge rates alias, & adhuc maiora coire
Agmina, & quæ sequuntur.

538 *Si quid ex soceri domo.* Euripides:

ἀλλ' εἴ τι βούλει παισὶν ἢ σαυτῆς φυγῇ
προσωφέλημα χρημάτων ἐμῶν λαβεῖν,
λέγ'· ὡς ἕτοιμος ἀφθόνῳ δοῦναι χερὶ, &c.

550 *Vulneri patuit locus.* à gladiatoribus ducta figura. nam vt hi aliquod membrum detegunt, locum vulneri infligendo præbent, & tum vulneri locus patet.

554 *Ne si qua noster,* &c. Medea apud Euripidem:

—— αἰτοῦμαί σε τῶν εἰρημένων
συγγνώμον' εἶναι ——

Porrò quemadmodum Medea, vt possit liberos necare, se ad meliorem mentẽ rediisse simulat: sic planè Sophocleus Aiax à priore sententia recessisse se fingit, Tecmessæ remouendæ causa, ne se interficere volenti impedimento foret. illaque Sophoclis fictio sic Virgilio placuit, vt in diuinum opus lib. 4. eam transtulerit. ibi namque Dido certa iam mori, & deliberata morte fortior, *consilium vultu tegit, & spem fronte serenat.*

Et tot meorum facinorum? excidimus tibi?
Nunquam excidemus. hoc age, omnes aduoca
Vires & artes. fructus est scelerum tibi,
Nullum scelus putare. vix fraudi est locus:
Timemur. hac aggredere, quâ nemo potest
Quicquam timere. perge, nunc aude, incipe,
Quicquid potes Medea, quicquid non potes.
Tu fida nutrix, socia mœroris mei,
Variiq; casus, misera consilia adiuua.
Est palla nobis, munus ætheriæ domus,
Decusq; regni, pignus Æetæ datum
A Sole: gemmis est & auro textili
Monile fulgens; quodq; gemmarum nitor
Distinguit aurum, quo solent cingi comæ:
Hæc nostra nati dona nubenti ferant;
Sed antè diris illita ac tincta artibus.
Vocetur Hecate: sacra luctifica appara:
Struantur aræ: flamma iam tectis sonet.

CHORVS.

Sapphici.

Nulla vis flammæ, tumidiq; venti „
Tanta, nec teli metuenda torti; „
Quanta, cùm coniux viduata tedis „
Ardet & odit. „
Non vbi hibernos nebulosus imbres
Auster aduexit, properatq; torrens
Ister, & iunctos vetat esse pontes,
Ac vagus errat.

Non

564 *Vix fraudi est locus: Timemur.* difficile est eum fallere, qui falli timet: è contrà facile est illum circumuenire, qui se decipi non posse confidit. planè confidentia insidiis exposita est: metuentē non nisi aperto Marte opprimere queas. ideo in Thyeste dictum:

—— sed quibus captus dolis
Nostros dabit perductus in laqueos pedē?
Inimica credit cuncta.

567 *Quicquid potes Medea, quicquid non potes.* Græca phrasis. Sic etiam Catullus:

Hoc facies siue hoc non pote, siue pote.

572 *A sole.* de ornatu isto ait Euripid.

—— ὅς ποθ' ἥλιος
πατὴρ πατρὸς δίδωσιν ἐκγόνοισιν οἷς.

581 *Quanta cùm coniux viduata tedis.* adulterium virorum mulieres maximè exasperat. Euripides, Medea:

—— γυνὴ γὰρ τἄλλα μὲν φόβου πλέα,
κακὴ δ' ἐς ἀλκὴν, καὶ σίδηρον εἰσορᾶν.
ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ,
οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαιφονωτέρα.

ideo noster Hercule Oetæo:

O quàm cruentus feminas stimulat dolor,
Cùm patuit vna pellici & nuptæ domus!
Scylla & Charybdis Sicula torquens freta
Minùs est timenda. nulla non melior fera
est. Ouidius 2. de arte:

Sed neque fuluus aper media tam sæuus in ira est,
Fulmineo rapidos dum rotat ore canes:
Nec lea cū catulis lactātibus vbera præbet,
Nec breuis ignaro vipera læsa pede:
Femina quàm socij deprensa pellice lecti
Ardet, & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammasq; ruit, positoq; decore
Fertur vt Aonij cornibus icta Dei.

Aurel. Prudentius:

——odit vxor pellicem. Seneca epist. 96.

Sciet in vxorē grauissimū esse iniuriæ genus, pellicem. Meritò: si credimus Menelao Euripidis, in Andromacha. Pindarus ᾠδ. ιά. Pyth. dubitat an Clytæmnestram ad occidendum maritum dolor filiæ necatæ, an ira inductæ pellicis excitarit. Subiungit tandem nuptæ odiosiss. esse, Si vir in mala, vt ait ille, sit deditus adultera. Sanè eam ob rem multæ maritos suos occiderunt, vt ex Cicerone 2. offic. Capitolino, Apollonio, Palæphato, Eusebio, Appiano, Iustino patet; Thebe Alexandrum Pheræum, Lucilla Antoninum Verum, Lemniæ viros omnes vna excepta vniuersæ; hæc causa fuit cur Sphinx Cadmo marito bellum mouerit; cur Demetrius Antigoni filius, & Demetrius Nicanor, ab vxoribus fuerint interemti. assentior enim Scaligero lib. 3. artis poët. & Steph. Forcatulo in Cupidine iurisperito cap. 6. in feminis esse extremum summumque affectum zelotypiam scribentibus. Huc spectāt illa Matthæi Mariæ Boiardi:

L'animal che più crudo, e spauenteuole,
Et più ardente, che fuoco che sia,
La moglie che fù vn tempo amoreuole,
Che disprezzata caddè in gelosia,
Non è leon ferito più spiaceuole,
Ne la serpe calcata è tanto ria,
Quanto la moglie era quella fiata,
Che per altrui se veda abbandonnata.

582 *Ardet.* amat. Virgilius.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexim.

Horat. *Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo*
Anacreonta Teium.

Seneca: *Arsit obscuri dea clara mundi.*

583 *Nebulosus imbres Hauster aduexit.* Phauorinus apud Gelliū lib. 2. cap. 22. Hauster, inquit, Græcè νότος „ nominatur: quia est nebulosus atq. humectus. Horat. „

Albus vt obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu, &c.

584 *Torrens Ister.* sic Virgilius:

—— torrentia flumina——

Non vbi impellit Rhodanus profundum;
Aut vbi, in riuos niuibus solutis,
Sole iam forti, medioq́; vere,
Tabuit Hæmus.
Cæcus est ignis stimulatus irâ,
Nec regi curat, patitúrve frenos,
Haud timet mortem, cupit ire in ipsos
Obuius enses.
Parcite ô diui, veniam precamur,
Viuat vt tutus mare qui subegit:
Sed furit vinci dominus profundi
Regna secunda.
Ausus æternos agitare currus,
Immemor metæ iuuenis paternæ;
Quos polo sparsit, furiosus ignes
Ipse recepit.
Constitit nulli via nota magno.
Vade, quâ tutum populo priori:
Rumpe nec sancti violente mundi
Fœdera sacra.
Quisquis audacis tetigit carinæ
Nobiles remos; nemoris sacrati
Pelion densâ spoliauit vmbrâ:
Quisquis intrauit scopulos vagantes;
Et, tot emensus pelagi labores,
Barbarâ funem religauit orâ,
Raptor externi rediturus auri;
Exitu diro temerata ponti
Iura piauit.
Exigit pœnas mare prouocatum.
Tiphys in primis domitor profundi,
Liquit indocto regimen magistro
Litore externo, procul à paternis
Occidens regnis; tumuloq́; vili
Tectus, ignotas iacet inter vmbras.
Aulis amissi memor inde regis
Portubus lentis retinet carinas
Stare querentes.

596 *Qui subegit.* Iasonem intelligit, quemadmodum infrà, cùm ait; *Parcite iusso.*

598 *Regna secunda.* maria dicit regna secunda, quia secunda sorte Neptuno obtigerunt. quemadmodum inferi Plutoni tertia sorte. Vnde Claudianus lib. 1. de raptu, Plutonem sic loquentem inducit;

——grati quòd luminis expers
Tertia supremæ patior dispendia sortis?

600 *Iuuenis* Phaethon, Apollinis & Clymenes, vt volunt Ouidius & Lucianus; vel Apollinis & Protes, vt Tzetzes vel Cephali & Auroræ, vt Hesiodus & Pausanias, filius: cuius mors Apollonij 4. Argonaut. Tzetzæ Chiliad. 4. histor. 137. & Ouidij 2. Metam. notior est, quàm vt debeat inculcari. ea docet adolescentes quomodo rempub. capessere debeant. qui enim sola nobilitate fretus, animi bonis virtutibus scilicet necessariis destitutus, ad regimen ciuitatis accedat, & temere habenas reipub. moderari præsumat, fieri non potest quin statum eius concutiat, concussum labefactet, labefactatum penitus diruat atque subuertat: quare regi suo & domino superiori inconsultæ audaciæ grauissimas tandem pœnas det. hoc Phaethon, qui lucentem significat, Clymenes, (id est, gloriæ cumulatæ, ἀπὸ τοῦ κλέους) seu Protes (hoc est, primariæ feminæ, ἀπὸ τοῦ πρώτου) & Solis filius, paternos ausus agitare currus, & postremo vindice Iouis fulmine ambustus, videtur innuere.

603 *Constitit nulli via nota magno.* ait: via nulli nota ante Argoam nauigationem magno constitit omnibus Argonautis. vel sanè, Nulli vnquam damno fuit, viâ communi & regiâ incessisse.

606 *Fœdera.* suprà hac tragœdia:

Bene dissepti fœdera mundi
Traxit in vnum Thessala pinus.

de his fœderibus est illud Horatij;

Nequicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiè
Non tangenda rates transiliant vada.

607 *Audacis.* Argus temerariæ. Claudianus, de bello Getico;

Intacti cùm claustra freti, coëuntibus æquor
Armatũ scopulis audax irrũperet Argo.

608 *Sacrati.* Ioui Dodonæo.

612 *Religauit ora.* bene & propriè. Catullus; *Perfidus in Cretam religasset nauita funem.* & Horat. *Siue iactatam religarat vdo Litore nauim.*

614 *Exitu diro.* Iason sanè; de quo hic non tradit, quòd eo viuo hæc agi fingantur; mala morte periit: animi scilicet dolore, iuxta Diodorum Siciliensem, quia cuncti eum, ob ingratitudinem in Medeam, calamitatibus quibus premebatur dignum iudicabant, necem sibi ipsi consciuit. Euripides tamen, in fine Medeæ, innuit illum ruina Argus, sub qua dormiebat, vetustate collabentis oppressum. idque eo loco Scholiastes probat.

618 *Indocto.* Ergyno. Apollon. & Valer. Flacc. 622 *Aulis.* Aulis portus Euboicus, memor regem suum

Ille,

Ille, vocali genitus Camœna;
Cuius ad chordas modulante plectro
Restitit torrens, siluere venti;
Cui suo cantu volucris relicto,
Adfuit totâ comitante siluâ;
Thracios sparsus iacuit per agros;
Ad caput tractus fluuialis Hebri,
Contigit notam Styga, Tartarumq;,
Non rediturus.
Strauit Alcides Aquilone natos;
Patre Neptuno genitum, necauit,
Sumere innumeras solitum figuras:
Ipse post terræ pelagiq; pacem,
Post feri Ditis patefacta regna,
Viuus ardenti recubans in OEtâ,
Præbuit sæuis sua membra flammis,
Tabe consumtus gemini cruoris,
Munere nuptæ.
Strauit Ancæum violentus ictu
Seti-

Tiphyn cum Argonautis naui vectum abiisse, neque vnquam repedasse, naues omnes moratur & detinet, vel odio primæ nauis, vel vt de rege suo certior fiat. alludit autem ad moram quam Græci in Aulide traxerunt. Nolo aliorum interpretationes adscribere, quia non placent: nec Codri quidem, qui serm. 1. de Cantho Eubœæ rege hæc accipit: nec eius qui (in Propertium) hunc cum Propertiano Argynno confudit.

625 *Ille, vocali genitus Camœna.* Orpheus Calliopes & OEagri vel Apollinis filius. prioris sententiæ auctores Apollonius, & Propertius lib. 2. eleg. 3. alterius Charis, his versibus;

Πίερες αἰνοπαθοῦς φωνὴν ἀπέλειπε λαβοῦσα
Ὀρφεῖ ἀποκτείναντι Ἀπόλλωνος φίλον
υἱόν.

632 *Notam.* priùs enim illam viderat.

634 *Aquilone natos.* Zethem & Calaim. Propertius lib. 1. eleg. 20.

Hūc duo sectati fratres Aquilonia proles,
Hunc super & Zethus, hunc super & Calais.

635 *Patre Neptuno genitum,* &c. rectè Codrus sermone 1. & lib. 15. fabularum interpretatur, Periclymenum, de quo Nonnus Dionysiac. μγ'. & Ouidius Metamorph. 12. qui ait à Neptuno illum dono accepisse, vt in varias figuras mutaretur; & cùm in aquilę formam versus esset, ab Hercule occisum: quod Nonnus in apis formam verso Periclymeno, Tzetzes Chil. 2. hist. 45. in muscam conuerso contigisse scribit.

Hesiodus (vt quidam volunt) formas, in quas se vertebat, enumerat his versibus, (quos Valent. Rotmarus in Apollon. cap. 7. decur. 7. Euphorioni tribuit)

——Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον
ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
παντοῖ'. ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
αἰετὸς, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο, θαῦμα ἰδέσθαι,
μύρμηξ, ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φῦλα,
ἄλλοτε δ' αἰνὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ' οὐκ ὀνομαστὰ, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσε
βουλῇ Ἀθηναίης——

quæ omnia crediderim à morali consideratione non aliena. certè si nomen Periclymenis perpendentes etymon inuestigemus, à περὶ καὶ κλύω formari inueniemus; quod hominem procliuem ad laudandum, & celebratione gloriosâ illustrandum significat. itaque in Periclymene veram parasiti & assentatoris effigiem intuemur. Parasiti enim hominum illi generi qui se primos rerum omnium volunt, nec sunt tamen, vltro semper arrident, atque eorum ingenia, dicta, factaque admirantur; quidquid dicunt, laudant; id rursum si negant, laudant id quoque; negat quis, negant; ait quis, aiunt & illi; postremò imperarunt ipsimet sibi, vt omnia assentari queant, omnes formas induere, & tarandi more, ad quam se rem applicuerint, illius colorem assumere. Faciunt hoc impunè donec ad summum impudentię gradum venerint: tunc intolerabiles facti, ab iis ipsis qui illos promouerunt, de omni dignitatis gradu deiiciuntur. ideo Periclymenem ab Hercule sub muscæ (quod animal impudentiss. est) forma occisum fabulantur. Sic ego hanc fabulam interpretor. aliter Tzetza.

Ceterùm ridiculus est omnium hoc loco scribentium error, qui hæc Senecæ verba de Acheloo acceperunt. cùm is nec ab Hercule occisus, nec Argonautarū vnus, nec Neptuni filius fuerit: nisi Neptunum cum Oceano confundas. Plutarchus enim in libello περὶ ποταμῶν, Acheloum tradit Oceani & Naidis nymphæ filium fuisse; Achæus, Oceani & Terræ; alij aliorū. At, inquies, ne Periclymenus quidem Neptuni filius fuit, sed Nelei, teste Apollonio lib. 1. fateor. nec verò hoc Seneca asserit, sed tantùm Neptuno genitum fuisse. quod quin etiam nepoti queat accommodari, quis non videt? Porrò illud, *Patre Neptuno,* pro epitheto positū est: quemadmodum apud Lucillium;

Vt nemo sit nostrum, quin pater optimu' Diuom,
Vt Neptunu' pater, Liber, Saturnu' pater, Mars,
Ianu', Quirinu' pater, nomen dicantur ad vnum.

nam Dij omnes patres, Deæ matres vocabantur. vide Brisson. in Formulis pag. 48.

641. *Gemini cruoris.* Hydræ & Nessi.

643 *Antæum.* lege cum vet. lib. *Ancæum.* tum quia Ancæus inter Argonautas numeratur non tantùm à Valerio & Apollonio, sed & Orpheo, non quidem antiquo illo (cuius opera Onomacrito, Timocli Syracusio, Pergyni Milesio, Zopyro Heracleotæ, Brontino, Herodico Perinthio & Niciæ Eleati attribuuntur) sed

Setiger: fratres, Meleagre, matris
Impius mactas, morerisq; dextrâ
Matris iratæ. meruere cuncti,
Raptus at tutas puer inter vndas
Morte quod crimen tener expiauit;
Herculi magno puer irrepertus?
Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timendâ.
Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit. serpens Libycis arenis,
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq; Thebis,
Ille qui verè cecinit futura.
Exsul errauit Thetidis maritus.
Igne fallaci nociturus Argis
Nau-

† *Herculi magno puer irrepertus?*
Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timenda;
Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit. Serpens Libycis arenis
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq; Thebis
Ille qui verè cecinit futura
Exsul errauit Thetidis maritus.
Igne fallaci nociturus Argis
Nauplius, praeceps cadit in profundum.
Criminis pœnas patrio pependit,
Fulmine & ponto moriens Oileus.

Valde corrupta habebantur hęc carmina in excusis omnibus. hæc est sententia: Tiphys, Orpheus, Zethes, Calais, Periclymenus, Hercules, Ancæus, Plexippus, Toxeus & Meleager malè mortui sunt. quod quia dici posset ob alia crimina quàm maris violationem illis contigisse: subiungit de Hyla, de quo id suspicari non liceat. apparet enim illum propter nullum aliud crimen interemtum, quàm quia cum Argonautis vnà nauigarat. cùm igitur Hylas, in cuius ætatem nullum scelus morte dignum cadebat, in tutis vndis Bythini fontis sit interemtus; ite vos, qui fortes haberi vultis, & nauigate contemta periculosa ac dubia nauigantium sorte; quæ Idmonem vatem condidit, h. in causa fuit, vt mortuus conderetur. iccirco etiam Mopsus, dum longiorem vitam sibi spondens in vastis Libyæ arenis serpit, hoc est, gradum fallentibus repit quodammodo, mortuus est, ac Thebis patria sua caruit. Peleus etiam exsulauit. Nauplius verò præceps in mare cęcidit. Reliqua suo loco exponentur.

648 *Puer.* Hylas: cuius raptum post Theocrit. εἰδυλ. 13. & Propertium lib. 1 eleg. 20. sic descripsit Flaminius, vt dici elegantius nihil queat. *Irrepertus*. vidi vnum cod. perantiquum in quo habebatur, *interemtus*. vt scilicet Herculi interemtus fuerit, quamuis illo Nymphæ potirentur.

iuniore Crotoniata; quem familiarem fuisse Pisistrato refert Asclepiades, cui Sudæ lexicon Argonautica, quę habemus, ascribit, quique sibi antiqui illius Orphei nomen assumsit. tum etiam quia Ancæus iste ab apro Calydonio fuit interemtus, teste Ouidio lib. 8. Metam. vnde Gratius in lib. de venatione:

—— ceciditq; suis Ancæus in aruis.

multa in hanc rem tradidit Codrus Vrceus in libro de fabulis, & serm. 1.

644 *Fratres.* Plexippum & Toxea, iuxta Ouidium.

645 *Moreriq; dextra*, &c. qui sequitur locus difficillimus est, nec eum intellexêre interpretes, nec Iacobus à Cruce, nec Codrus Vrceus. ego, re diligenter examinata, tandem ex vestigiis veterum librorum deprehendi totum locum sic legi & distingui debere:

Matris iratæ. meruere cuncti.
Raptus at tutas puer inter vndas,
Morte quod crimen tener expiauit, †

651 *Sorte timenda Idmonem.* ante hanc vocem vltimam subaudienda est vocula, hæc, vel, quæ.

652 *Quamuis bene fata nosset.* ex Apollonio 1. Argonaut. vbi Idmon ait;

αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ὑπὸ δαίμονος αἴσῃ
τηλόθι που πέπρωται ἐπ' Ἀσίδος ἠπείροιο.

Pindari scholiastes scribit tres vates Argonautas fuisse, Idmonem filium Abantis, Mopsum Ampyci, & Amphiaraum Oiclis. Auson.

Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt.

Pherecydes & Higynus Idmonem Apollinis & Cyrenes vel Asteries filium, non Abantis fuisse scribũt: quod sequitur Politianus, in Nutricia: *—— plenumq; parente*
Idmona fulmineis prostratum dentibus apri,
Ampycidemq; pium, Libycis quem fudit arenis
Vipera fatifero fauces accensa veneno.

quo loco quædam huc pertinentia refert post Brassicanum Fr. Sanctius Brocensis.

653 *Serpens.* Bene Cælius lib. 29. antiq. c. 15. aduertit participium esse: quod nobis loci huius intelligentiam aperuit. 654 *Omnibus verax.* non loquitur de Mopso Apollinis & Mantus filio, qui Calchantem superauit: sed de Mopso, quem Apollonij interpres & Izacius Ampyci & Chloridis filium fuisse tradunt, qui vates fuit & Argonautarum vnus. Apollon. 4. Argonaut.

ἔνθα καὶ Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον
νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο.

Ouid. Metamorph. 12.

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum.

657 *Thetidis maritus.* Peleus falsò ab Hippodamia accusatus, exsulauit. Pindar. in Nemeis, Horat. in od. & in epist. ad Pison., aliàs etiam ob necem fratris.

658 *Igne fallaci, &c* Palamedis pater Nauplius à Caphareis saxis, in quæ Græcos fraude sua traxerat, in mare cecidit, & fuit submersus.

Nauplius præceps cadit, in profundum
Crimini pœnas patrio pependit
Fulmine & ponto moriens, Oileus.
Coniugis fatum redimens Pherai
Vxor impendit animam marito.
Ipse qui prædam spoliumq; iussit
Aureum primâ reuehi carinâ;
Vstus accenso Pelias aheno,
Arsit angustas vagus inter vndas.
Iam satis diui mare vindicastis,
Parcite iusso.

659 *Nauplius*, &c. vult hoc choro poëta ostendere nemini Argonautarum temeritatem suam impunè cessisse: sed maris ius violatum deos acriter vindicasse. dixerat:

Quisquis intrauit scopulos vagantes,
Et, tot emensus pelagi labores,
Barbara funem religauit ora,
Raptor externi rediturus auri;
Exitu diro temerata ponti
Iura piauit.

cuius rei confirmandæ causa varios Argonautarum interitus memorauit. subiungit deinde de Oileo; qui, quoniam cum ceteris Argiuis delectis viris auratam pellem Colchis auerterat, neque vllo tamen læsus infortunio videbatur: iccirco ingeniosissimè comminiscitur deos non quidē ab ipsomet temeratorum fœderum (de quibus sup. num. 606.) pœnas exegisse; sed ab ipsius filio Aiace Oileo: immisso scilicet huic furioso amore Cassandræ (Maro furias Aiacis Oilei vocat) Priami filiæ: quam cùm in Palladis æde stuprasset, ab hac fulmine traiectus, & à Neptuno ictus saxo, in mari submersus interiit, atque hoc modo patris sui crimen quasi expiauit. Hæc cùm ita sint, satis iam hunc Senecæ locum intelligimus, & vulgatam, quam repræsentaui, lectionem, sinceram esse cognoscimus. apparet & illud, iustiss. nos queri posse de N. qui hoc loco poëtam nostrum multis vocibus sublatis penè confecit. nimis enim temerario castigationis genere, contra o. v. l. qui vulgatis consentiunt, fidem, reposuit; *Igne fallaci nociturus Argis,*
Nauplius præceps cadit, atq; pendit *Crimine pœnas.* *Fulmine & ponto moriens Oileus &c.*
Hæc aliis risum, mihi (qui huic poëtæ bene volo) bilem mouent. etenim si hoc exemplo in bonos scriptores grassari liceat, quid non mutilum, quid non adulterinum breui sumus habituri? minus incommodi maiorum nostrorum simplex ignoratio peperit, quàm nostra temeraria scientia, & insatiabile emendandi cacoëthes, breui, ni Deus talem pestem auertat, videtur paritura. Inuasit ille doctissimos quosque viros morbus, vt malint cum acumine suo ingeniosè delirare, quàm cum recepta lectione & sententia verè sentire. Ego quoque, qui olim in Notis ad Claudianum pag. 39. mendosissimum quendam locum è Fabij declamat. 270. recensui, inde intelligo me temere *confuderat* pro *confundebat*, quod in P. Aerodij editione legitur, reposuisse. cetera quæ recensui, ne nunc quidem displicēt. Quod ad istam temerariam deprauationem attinet, sensum illa ineptissimum, imò planè nullum efficit. & quod ille credit post octauum quemque Sapphicum, vnum Adonium sequi debere, illud verò nihil est omnino. quis ignorat Senecam illud vbique, nullo certo ordine, pro arbitrio factitasse? an non in chor. 2. act. Hippol. semel post Sapphicos quattuor, semel post vndecim Adonium vnum posuit? an non ab eodem OEdipi act. 1. primum post tredecim, mox post vndecim, rursus postremò post tredecim Sapphicos Adonius vnus collocatur? certè in Troade actu 3. primò post Sapphicos vndecim, secundò post nouem, tertiò post quattuordecim, inuenies singulos Adonios. quid mirum si idem versus in hoc choro septies post tres, post octo quinquies, denique post septemdecim Sapphicos semel statuatur? 663 *Vxor.* Alcestis marito propria morte vitam seruauit: Euripid. in Alcest. & Plato 1. Sympos. Apollodor. lib. 1. & Claudian. de laudib. Serenæ. Hinc patet maiorem esse amorem coniugis erga coniugem, quàm parentis erga liberos. Alcestis Peliæ filia sola voluit pro viro suo Admeto, Thessaliæ rege, qui Pheris agebat, mori; cùm tamen ille & patrem & matrem haberet; quos illa caritate sic superauit, vt illos nomine dumtaxat filio coniunctos esse ostenderit. Quod quidem sic hominibus diisque placuit, vt, cùm paucis admodum —— *quos æquus amauit* *Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,* dij reuiuiscendi munus concessissent; hanc ab inferis continuò, propter tam bonum facinus, Herculis operâ suscitarint; ostendentes quantus esse debeat coniugalis amor, immortaliaque proposita illis præmia, qui eum, vt par est, coluerint. Horum pleraque Platonica sunt. 669 *Parcite iusso.* Iasoni; qui mandato Peliæ nauigationem suscepit: ipsum enim, qui iussit, satis castigastis.

ACTVS QVARTVS.

NVTRIX.

Pauet animus, horret, magna pernicies adest.
Immane quantum augescit, & semet dolor
Accendit ipse, vimq; præteritam integrat.
Vidi furentem sæpe, & aggressam deos
Cælum trahentem: maius his, maius parat

671 *Immane quantum.* Hellenismus. Horatius ode 27. lib. 1.
Immane quantum discrepat.

672 *Integrat.* antiquæ tragœdiæ verbum. Attius, Antenoridis:
Namq; venio huc vt mea ope opes Troiæ integrem.

Pacuuius, Chryse:
Sed cesso inimicitiam integrare.

Medea monstrum. namque vt attonito gradu
Euasit, & penetrale funestum attigit,
Totas opes effudit, & quicquid diu
Etiam ipsa timuit, promit, atque omnem explicat
Turbam malorum: arcana, secreta, abdita,
Et, tristeleuâ complicans sacrum manu;
Pestes vocat, quascunque feruentis creat
Arena Libyæ; quasque perpetuâ niue
Taurus coërcet frigore Arctoo rigens.
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic sera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamque linguam exsertat, & quærens quibus
Mortifera veniat, carmine audito stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitque in orbes. parua sunt, inquit, mala,
Et vile telum est, ima quod tellus creat:
Cælo petam venena. iam nunc tempus est
Aliquid mouere fraude vulgari altius.
Huc ille, vasti more torrentis iacens,
Descendat anguis, cuius immensos duæ
Maior minorque sentiunt nodos feræ;
Maior Pelasgis, apta Sidoniis minor;
Pressasque tandem soluat Ophiuchus manus,
Virusque

Sic Paulus lib. 2. sentent. cap. 15. Mandati iudicio precij summam poterit integrare. Papinianus l. quáuis, D. de tut. & rat. distrah. tutelam pristinam integrare. Idem alibi, integrato iure debiti, dixit. Contrarium est de integro, quo vsus fuit Cæcilius comicus;

Nomen virginis, nisi mirum est, deintegrauit.

680 *Complicans.* de licio loquitur, quod huic rei sagæ adhibebant, vt apud Theocritum & Virgilium, in Pharmaceut.

686 *Sera serpens.* serò propter immensam suam molem adueniens. Varius, apud Macrob. 6. Saturnal.

—— sera meminit decedere nocti.

Virgil. *—— nocte natat serus freta ——*

Horatius:

Serus enim Græcis admouit acumina chartis. Tibullus:

Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Seneca Agamemn. actu 1.

Sed sera tandem respicit fessos malis
Post fata demum sortis incestæ fides.

687 *Trifidamque* Ouid. Metamorph. 3.

Martius anguis erat cristis præsignis & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresque micant linguæ.

689 *Tumidumque.* veneno. Ouidius:

—— corpus tumet omne veneno.

690 *Cogitque in orbes.* Virgilius, in Culice, de serpente agens hoc aliter expressit; †

† *Squammosos latè torquebat motibus orbes.*

Idem;

Flexibus euersis torquetur corporis orbis.

Ouidius:

Ille volubilibus squammosos nexibus orbes
Torquet —— Idem;
Ipse modò immensum spiris facientibus orbem
Cingitur ——

694 *Huc ille.* totus iste locus pertinet ad versus Arati, initio operis:

τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας, οἵη ποταμοῖο ἀπορρώξ,
εἰλεῖται, μέγα θαῦμα, δράκων περί τ' ἀμφί τ' ἐαγὼς
μυρίος· αἱ δ' ἄρα οἱ σπείρης ἑκάτερθε φέρονται
Ἄρκτοι ——

quo loco Theon ista sic explicat; παραβάλλει τὸ πολυκαμπὲς τῶν ποταμίων ὑδάτων πρὸς τὸ τοῦ δράκοντος μέγεθος. καὶ ἐν τούτῳ δὲ Ἡσιόδου ζηλωτὴς φαίνεται. ἐκεῖνος γὰρ τοὺς ποταμοὺς εἴκασε δράκοντι, εἰπών,

ᾗτε διεξερχόμενος ἑλιγμένος ἐστὶ δράκων ὥς.

ὄντως δὲ πόσιν τινὲς δράκοντα τὸ ζῷον ὀνόμασαν, μᾶλλον δὲ ἀπέδειξαν. δράκων δὲ οὗτος, ὃν ἀνεῖλε Κάδμος· καθ' ἑτέρους δὲ ὁ τὰ μῆλα φυλάσσων τῶν Ἑσπερίδων· ὡς δὲ ὁ παλαιὸς λόγος, ὁ ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἀναιρεθεὶς Πύθων.

697 *Maior Pelasgis aptior.* Aratus:

καὶ τὴν μὲν, Κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι·
τὴν δ' ἑτέρην, Ἑλίκην. Ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες Ἀχαιοὶ
εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.
τῇ δ' ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.

Manilius 1. ἀστρονομικῶν:

Minoremque Helice maior decircinat Arcton:
Septem illam stellæ certantes lumine cingunt,
Qua duce per altum Graiæ dant vela carinæ.
Angusto Cynosura breuis torquetur in orbe,
Tam spacio quàm luce minor: sed iudice vincit
Maiorem Tyrio. Pœnis hæc certior auctor
Non apparentem pelago quærentibus orbem.

Sic legendi sunt hi versus. Festus Auienus autem;

Namque Helice Graios, Tyrios Cynosura per altum
Regit ——

Apta Sidoniis minor. Aratus:

μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι,
τῇ καὶ Σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

698 *Pressasque tandem.* locum illum hæc Arati interpretantur;

σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν Ὀφιούχεον· ἐκ δ' ἄρ' ἐκείνης
αὐτὸν ἐπιφράσσαιο φαεινόμενον Ὀφιοῦχον.
τοῖοί οἱ κεφαλῇ ὑποκείμενοι ἀγλαοὶ ὦμοι
εἴδονται. κεῖνοί γε καὶ ἂν διχόμηνι σελήνῃ
εἰσωποὶ τελέθοιεν· ἀτὰρ χέρες οὐ μάλα ἶσαι·
λεπτὰ γὰρ τῇ καὶ τῇ ἐξοπιδίδρομεν αἴγλη.

Virusq́ fundat: adsit ad cantus meos
Lacessere ausus gemina Python numina:
Et Hydra, & omnis redeat Herculeâ manu
Succisa serpens, cæde se reparans suâ.
Tu quoque relictis peruigil Colchis ades,
Sopite primùm cantibus serpens meis.
Postquam euocauit omne serpentum genus:
Congerit in vnum frugis infaustæ mala;
Quæcunque generat inuius saxis Eryx;
Quæ fert opertis hieme perpetuâ iugis
Sparsus cruore Caucasus Promethei,
Pharetraq́ pugnax Medus, aut Parthus leuis;
Et quîs sagittas diuites Arabes linunt;
Aut quos, sub axe frigido, sucos legunt
Lucis Sueui nobiles Hercyniis.
Quodcunque tellus vere nidifico creat,
Aut rigida cùm iam bruma discussit decus
Nemorum, & niuali cuncta constrinxit gelu;
Quodcunque gramen flore mortifero viret,
Dirúsve tortis sucus in radicibus
Causas nocendi gignit; attrectat manu.
Æmonius illas contulit pestes Athos,
Has Pindus ingens, illa Pangæi iugis
Teneram cruentâ falce deposuit comam:
Has aluit altum gurgitem Tigris premens,
Danubius illas: has per arentes plagas
Tepidis

ἀλλ' ἔμπης κείνοιο ἐπόψιοι ἐγγὺς ἔλαφραί.
ἀμφοτέρῃσιν δ' ὄφιος πεπονείαται, ὅς ῥά τε μέσσον
δινεῖται ὀφιοῦχον. ὁ δ' ἐμμενὲς εὖ ἐπαρηρὼς
ποσσὶν ἐπιθλίβει μέγα θηρίον, ἀμφοτέροισι
σκορπίον ὀφθαλμόν τε καὶ ἐν θώρηκι βεβηκὼς
ὀρθός. ἀτὰρ οἱ ὄφις γε δύω στρέφεται μετὰ χερσί,
δεξιτερῇ ὀλίγος, σκαιῇ γε μὲν ὑψόθι πολλός.

Ophiuchus. dictus, teste Proclo, quasi ὀφιοῦχος, quod serpentem teneat. Græcam vocem Seneca post Germanicum Cæsarem retinuit. Cicero Latinam finxit;

—— *anguitenentis*
Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij.

quis anguitenens iste sit, variè traditur. Bassus & Auienus dicunt esse Aesculapium; Hegesianax Carnabontem, Getarum regem; Polyzelus Rhodius, Phorbantem Triopæ & Hiscilles filium; alij, Herculem; nonnulli, Triopam Thessalum; quidam Promethea; ceteri vel Tantalum, vel Thybrin, vel Thesea, vel Ixionem. hæc Theon, & Higynus libro 2. qui multa.

700 *Numina.* Apollinem & Dianam recèns à Latona editos. de Pythone multa Nicander & Scholiastes eius in Theriacis, & Ouid. Metamorph. 1.

709 *Caucasus Promethei.* Propert. eleg. 12. lib. 1. —— *an qua*
Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

in qua elegia Propertij, vbi legitur in o. l. nullo discrepante;

Quid mihi desidiæ non cessas fingere crimen,
Quod faciat nobis conscia Roma moram:

Carrio meus ex coniectura reponit;

Quod faciat nobis Roma in amore moram.

iccirco, credo, quòd in seq. eleg. legatur:

Certus & in nullo quæris amore moram.

Verùm nolim ego quicquam mutari: neque enim valde vrget hæc ratio. Consciam Romam dicit figuratè, quasi Roma sciret causas tam diuturnæ moræ: quæ sententia mihi satis arridet. Sed ad rem. de herba Promethea Valerius Flaccus lib. 7. ait;

—— *Promethea florem de sanguine fibræ*
Caucaseum, sonitru nutritaq́ gramina promit;
Quæ sacer ille niues inter tristesq́ pruinas
Durat, editq́ cruor; cùm viscere vultur adeso
Tollitur è scopulis, rostroq́ irrorat aperto.

idem tradit Apollon. lib. 3. vbi vide Scholiast. & Plutarchum in lib. de fluminib. & Turnebum lib. 2. adu. c. 9. & lib. 18. c. 1. & Cælium Rhodigin. lib. 7. antiq. lection. cap. 21. & Ioan. Hartungum Decuria secunda.

711 *Diuites Arabes.* qui Arabiam felicem incolunt. de quibus Venantius Fortunatianus, in Phœnice cecinit; *Quos legit Assyrius, quos opulentus Arabs.* Tibullus:

Quos tener è terra diuite mittit Arabs.

Sagittas venenis linebant nō Arabes modò, sed & Græci, teste Homero Odyss. *ά*. Itali, teste Virgilio lib. 9. & 10. Parthi, teste Virgil. lib. 12. & Ouid. de tristibus, Daci, Dalmatæ, teste Paullo A Egineta lib. 6. cap. 88. Gyrrhæi, auctore Theophrasto lib. 9. plan. hist. A Ethiopes, auctore Nicandro in Alexipharm. Scythæ teste Ouid. de Ponto, & Plinio lib. 12. Galli, teste Aristotele lib. de admir. audition. num. 84. denique & omnes Barbari, si credimus Dioscoridi lib. 6.

713 *Sueui.* vel hinc patet Sueuorum fines olim quàm hodie latiores fuisse. siquidem teste Strabone libro 7. (de quo me frater meus Hieronymus admonuit) intra & extra Hercyniam habitabant.

Hercyniis. Græci hanc siluam Orcyniam appellarūt, auctore Cæsare lib. 6. de bello Gallico. optimè descripsit Irenicus lib. 7. Exeges. c. 16.

714 *Vere nidifico.* vere enim aues nidificant.

722 *Cruenta falce.* Ouidius:

Diraq́ cantata pabula falce metit.

Tepidis Hydaspes gemmifer currens aquis,
Nomenq́; terris qui dedit Batis suis,
Hesperia pulsans maria languenti vado:
Hæc passa ferrum est, dum parat Phœbus diem,
Illius altâ nocte succisus frutex,
At huius vngue secta cantato seges.
Mortifera carpit gramina, ac serpentium
Saniem exprimit, miscetq́; & obscœnas aues,
Mœstiq́; cor bubonis, & raucæ strigis
Exsecta viua viscera: hæc scelerum artifex
Discreta ponit: his rapax vis ignium,
His gelida pigri frigoris glacies inest.
Addit venenis verba, non istis minùs
Metuenda: sonuit ecce vesano gradu,
Canitq́; : mundus vocibus primis tremit.

MEDEA.

Tetrametri, trochaici in initio, mox iambici varij & anapæstici.

Vos precor vulgus silentum, vosq́; ferales deos,
Et chaos cæcum, atq; opacā Ditis vmbrosi domū,
Tartari ripis ligatos squallidæ mortis specus, (uos.
Supplicijs animæ remissis currite ad thalamos no-
Rota resistat mēbra torquens, tāgat Ixion humū.
Tantalus securus vndas hauriat Pirenidas.
Longè grauior pœna cedat coniugis socero mei,
Lubricus per saxa retro Sisyphum voluat lapis.
Vos quoque, vrnis quas foratis irritus ludit labor,
Danaides, coite, vestras hic dies quærit manus.
Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos induta vultus: fronte non vnâ minax.
Tibi more gentis vinculo soluens comam,
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egiq́; ad ima maria, & Oceanus graues
Interiùs vndas æstibus victis dedit:

Pari-

† & languidæ reddantur.

746 *Sedeat.* Creontem maneat pœna longè grauior Tantali supplicio.

752 *Tibi more gentis vinculo soluens comam, Secreta nudo nemora lustraui pede.* Solebant magæ nudis pedibus & passo capillo sacra sua peragere. apud Virg. Aeneid. 4. magicis sacris operatura vnum exuta pedem inducitur. apud Valer. Flacc. vates idem factuis

Valerius:

—— cunctaq́; tremunt sub falce catena.

fuisse has aëneas Macrobius 5. Saturn. c. 19. docet, adducto Sophoclis fragmento è tragœdia, quæ ῥιζοτόμοι inscribitur, cuius imitatione ait Virgilium scripsisse;

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herba, nigri cum lacte veneni.

Ouidius Metamorph. 7.

—— plantas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.

ad rem enim diuinam procurandam pleraq; aënea adhibebantur, teste, præter alios, Carminio lib. de Italia secundo his verbis: Priùs « itaque & Thuscos æneo vomere vti, cùm cō- « derentur vrbes, solitos, in traiectitiis eorum « sacris inuenio: & in Sabinis ex ære cultros, « quibus sacerdotes tonderentur. «

725 *Gēmifer.* in cuius alueo magna gemmarum copia reperitur, veluti lychnis, adamas, beryllus, achates, & alij innumerabiles.

727 *Hesperia pulsans maria.* mutuatus hoc est à Lucano lib. 2.

Occasus metuit ura timet, Tethymq́; fugacem,
Qui ferit Hesperius post omnia flumina Bathis.

Languenti vado. nam dimissus ex Tarraconensi prouinciâ diuisáq;ue Hispania, priusquam in mare labatur, efficit magnum lacum, vnde fit vt minore impetu in Oceanum incidat.

736 *Pigri frigoris.* ab effectu frequenter epitheta ducuntur. Ouidius:

Tristis & ignaui plenissima frigoris ——

Idem:

Frigus iners illic habitant, pallorq́;, tremorq́;

Moderatus Columella lib. 10.

Post vbi Riphæa torpentia frigora brumæ.

Martialis:

Concretasq́; pigro frigore ridet aquas.

frigore enim pigri, inertes, ignaui, & quodammodo torpentes efficimur. quia frigus vehemens ἀπελαύνει καὶ ἀπολύει τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος, inquit Xenophon ἀναβάσ. ά. itaque interiùs in penitissimis corporis partibus incluso calore, fit vt extremitates, veluti manus ac pedes, pigræ †

—— Vincula soluere monstrat
Prima pedum. —— Horatius scribit se vidisse
Canidiam pedibus nudis, passoq́; capillo.

Ouid. lib. 7 Metamorph.

Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

754 *Euocaui nubibus siccis aquas.* de magiæ vi apud Laertium lib. 8. Empedocles ait:

παῦσε δ' ἀκαμάτων ποταμῶν ῥόον, οἵτ' ἐπὶ γαῖαν
ἀργύρεοι στείβουσι καὶ φθινύθουσιν ἀρούρας.
καὶ πάλιν ἦν κ' ἐθέλῃσθα παλίντροπα ποιήσειαν ἐπάξεις.
θῆκε δ' ἐξ ὀμβρηροῖο κελαινοῦ ἠέρος αὐχμὸν
ἀνθρώποις· θέρεος δὲ καὶ ἐξ αὐχμηροῖο θερείῳ
ῥιγώσαντα δενδρεόεντα, τὰ δ' ἐν θέρει ἀνέμοντα.
ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο κατεφθιμένον νέκυν ἀνδρός.

758 *Et solem & astra vidit.* simul nempe vno eodemque tempore. cùm alioqui lucente sole astra non appareant.

763 *In tot ora.* qui plurima, Istro septem ostia assignarunt.

765 *Tumuit.* quanto vehementior, & poëtæ congruentior est, nisi fallor, o.v.l. scriptura, *sonuit*! Porrò Medeam cuncta quæ hîc iactitat, facere potuisse testatur Apollon. in Argonaut. & Ouid. Metamorph. 14. & in epist. Hypsip. à quibus noster ea sumsit.

773 *Discors* cur hoc dixit, malè explicant interpretes dixit. quia Typhoeus, quemadmodum ceteri gigantes, superiore parte hominem, inferiore angues referebat, auctor Izacius.

779 *Pia sororis, impia matris.* Ouidius 8. Metam. hanc fabulam describens, eleganter ista duo coniunxit:

Incipit esse tamē melior germana parente,
Et consanguineas vt sanguine leniat vmbras
Impietate pia est ——

Facem. apud Homerum Meleager Altheæ imprecationibus confixus moritur. Minyadis & OEarum auctores, (siue ille Hesiodus, siue Rhianus, siue alius quispiam) ab Apolline in bello contra Curetes, interfectum tradunt. eius verò opinionis, quam noster, Ouidius in Metam. & Apollod lib. 1. & plerique tenuerunt, auctor fuit Phrynichus ἐν δράματι Πλευρωνίαις, teste Pausania. Quidam stipitem fatalem fuisse aiunt è rogo raptum, cuius interitus secum Meleagri necem trahebat: alij fuisse non è rogo raptum stipitem, sed oleastri ramum scribunt: vide Izacium in Lycophronem, & Antonin. Liberalem in Metamorph.

782 *Dum Zetum fugit.* expulsa è Phinei regia, Apollon. & Valerius.

790 *Cùm Thessalicis vexata minis* antiqui credebant lunam cælo carminibus magicis deduci, Thessalarum potissimùm, quarum cantus efficacior putabatur, cuius rei passim apud Plutarch. lib. de defect. orac. & Apollon. lib. 3. Argonaut. & alios testimonia occurrunt. quem errorem egregiè refellit vetus poëta, quisquis ille est, his versibus:

Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Detrahit altiuago è specula, nec carmine victa
Infernas vlulans mulier pradira sub vmbras
Vel tora Stygias ——

Pariterq; mundus, lege confusâ ætheris,
Et solem & astra vidit; & vetitum mare
Tetigistis Vrsæ. temporum flexi vices.
Æstiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta vidit hibernam Ceres.
Violenta Phasis vertit in fontem vada;
Et Ister, in tot ora diuisus, truces
Compressit vndas omnibus ripis piger;
Sonuere fluctus, sonuit insanum mare
Tacente vento; nemoris antiqui domus
Amisit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesq; nostris cantibus motæ labant.
Adesse sacris tempus est Phœbe tuis.
Tibi hæc cruenta serta texuntur manu,
Nouena quæ serpens ligat;
Tibi hæc Typhoeus, membra qui discors tulit,
Qui regna concussit Iouis.
Vectoris istic perfidi sanguis inest,
Quem Nessus exspirans dedit.
O Etæus isto cinere defecit rogus,
Qui virus Herculeum bibit.
Piæ sororis, impiæ matris facem,
Vltricis Altheæ vides.
Reliquit istas inuio plumas specu
Harpyia, dum Zetum fugit.
His adiice pinnas sauciæ Stymphalidos,
Lernæa passæ spicula.
Sonuistis aræ: tripodas agnosco meos,
Fauente commotos deâ.
Video Triuiæ currus agiles;
Non quos pleno lucida vultu
Pernox agitat; sed quos facie
Lurida mœstâ, cùm Thessalicis
Vexata minis, cælum freno
Propiore legit. sic face tristem
Pallida lucem funde per auras,
Horrore nouo terre populos,
Inq; auxilium Dictynna tuum
Pre-

Preciosa sonent æra Corinthi.
Tibi sanguineo cespite sacrum
Solenne damus: tibi de medio
Rapta sepulchro fax nocturnos
Sustulit ignes: tibi mota caput
Flexâ voces ceruice dedi:
Tibi funereo de more iacens
Passos vincit vitta capillos:
Tibi iactatur tristis Stygiâ
Ramus ab vndâ: tibi nudato
Pectore Mænas, sacro feriam
Brachia cultro.
Mánet noster sanguis ad aras:
Assuesce manus stringere ferrum
Carosq́; pati posse cruores.
Sacrum laticem percussa dedi.
Quòd si nimium sæpe vocari
Quereris, votis ignosce, precor.
Causa vocandi Persei tuos
Sæpius arcus, vna atque eadem
Semper, Iason. tu nunc vestes
Tingue Creusæ; quas cùm primùm
Sumserit, imas vrat repens
Flamma medullas. ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus;
Quem mihi, cæli qui furta luit
Viscere fœto, dedit, & docuit
Condere vires arte, Prometheus.
Dedit ac, tenui sulphure tectos,
Mulciber ignes: & viuacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaëthonte tuli. habeo mediæ
Dona Chimæræ. habeo flammas
Vincibilemq́; petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tũ sidere casso,
Pallescit teres vmbra rota: dum transeat axem
Aggerei velox tumuli, speculoq́; rosanti
Fraternas reparet per calũ libera flammas.

796 *Preciosa sonent æra Corinthi. Preciosa*, quia æri Corinthio nonnihil erat auri admistum. Muretus lib. 3. variar. lect. cap. 5. & priùs Leonicus lib. 1. var. histor. c. 58. *Sonent.* ne luna carmen magicum exaudiens cælo detrahatur. vide Cęlium lib. 19. cap. 10. *Æra Corinthi.* hoc est, pelues ex hoc ære confectas, nominat autem hoc æs, vel quia sonus eius acutior, vel quia Corinthi hæc agebantur.

797 *Sanguineo cespite.* egesto viuo cespite ex foueâ cauatâ perfusâ hostiæ sanguine, scilicet agnæ nigræ; & in areæ quadratæ figuram conformato, Apollonius lib. 3. de hoc ritu & sequentibus nonnulla tradidit, his versibus;

δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας
ἀκαμάτοιο ῥοῇσι λοεσσάμενος ποταμοῖο,
οἶος ἄνευθ᾽ ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
βόθρον ὀρύξασθαι περιηγέα· τῷ δ᾽ ἔνι θῆλυν
ἀρνειὸν σφάζειν καὶ ἀδαίτον ὠμοθετῆσαι
αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νηήσας ἐπὶ βόθρῳ.
μουνογενῆ δ᾽ Ἑκάτην Περσηΐδα μειλίσσοιο,
λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήϊα ἔργα μελισσῶν.
ἔνθα δ᾽ ἐπεί κε θεὰν μεμνημένος ἱλάσσηαι,
ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο. μηδέ σε δοῦπος
ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
ἠὲ κυνῶν ὑλακή. μή πως τὰ ἕκαστα κολούσας.

V sto 798 *Tibi de medio Rapta sepulcro.* olim †

† sepulcris, bustis, vel rogis eruta, ad maleficia deligebantur. Horat. epod. ode 17.
Iubet sepulcris caprificus erutas,
Iubet cupressus funebres.
Lucanus autem hoc ad nauseam vsque plus 40. versibus persequitur, lib. 6.

806 *Sacro feriam Brachia cultro.* & hoc quoque in magicis sacris fiebat, vide Tibullum lib. 1. eleg. 6.

814 *Persei.* Hecate quam Perseida vocat Apollon. vbi supra, & Ouid. 7. Metam. quia scilicet, teste Hesiodo, & Diodoro, Persei filia fuit. Orpheus tamẽ Tartari & Cereris filiã putauit; Musæus, Iouis & Asteriæ, sed à Perseo nutritam; Pherecydes, Aristei, Bacchylides, Noctis.

818 *Serpens Flamma.* in o. v. l. inuenio *repens.*

826 *Cognato Phaëthonte.* nam ille Solis filius, Medea Solis neptis fuit. in vno cod. antiquo legitur *flammato Phaëthonte*, apto epitheto & Lucretiano.

818 *Media Dona Chimæræ.* hoc est ignem. nam, vt inquiunt Homerus & Hesiodus.

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος ——

de Chimæra & Bellerophonte variæ mythologiæ traduntur, ab Alcymo, Nymphodoro, Agatharchide, Carystio, aliisque. Vide Tzetzem chil. 7. histor. 149. Izacium in Lycophronem, Scholiastes Theogoniæ Hesiodi, Cælium libro 13. antiquarum lectionum cap. 9. Natalem Comitem lib. 9. mytholog. capite tertio & quarto.

Vsto Tauri gutture raptas;
Quas permisto felle Medusæ,
Tacitum iussi seruare malum.
Adde venenis stimulos, Hecate,
Donisq; meis semina flammæ
Condita serua. fallant visus,
Tactusq; ferant, meet in pectus
Venasq; calor: stillent artus,
Ossaq; fument, vincatq; suas,
Flagrante comâ, noua nupta faces.
Vota tenentur. ter latratus
Audax Hecate dedit & sacros
Edidit ignes face lucifera.
Peracta vis est omnis. huc gnatos voca,
Preciosa per quos dona nubenti feras.
Ite, ite nati, matris infausta genus,
Placate vobis munere & multâ prece
Dominam & nouercā: vadite, & celeres domum
Referte gressus, vltimo amplexu vt fruar.

829 *Tauri.* à Iasone subiugati.
830 *Semina flamma.* Pindarus dixit σπέρμα φλογός, & Virgil. in 6.
— quæris pars semina flamma.

840 *Audax Hecate.* de hac Cælius libro 10. antiq. lect. cap. 6. & Natalis Mytholog. lib. 3. cap. 15.

CHORVS.

Iambici dimetri catalecti.

Quônam cruenta Manas
Præceps amore sæuo
Rapitur? quod impotenti
Facinus parat furore?
Vultus citatus irâ
Riget, & caput feroci
Quatiens superba motu
Regi minatur vltro.
Quis credat exsulantem?
Flagrant genæ rubentes,
Pallor fugat ruborem.
Nullum vagante formâ
Seruat diu colorem.
Vt tigris orba gnatis,
Cursu furente lustrat
Gangeticum nemus: sic
Huc fert pedes & illuc.
Frenare nescit iras
Medea, non amores.
Nunc ira, amorq; causam
Iunxere: quid sequetur?
Quando efferet Pelasgis

857 *Flagrant genæ rubentes.* hoc ex Apollonio sumtum Daniel monet.
862 *Tigris.* sic Claudianus;
Arduus Hyrcana quatitur sic matre Nyphates,
Cuius Achemenio regi ludibria natos
Auexit tremebundus eques; furit illa marito
Mobilior Zephyro, totamq; virentibus iram
Dispergit maculis, nimiumq; haustura profundo
Ore virum, vitrea tardatur imagine formæ:
Haud aliter genitrix, &c—
in quibus versibus illud; *totamq; virentibus iram Dispergit maculis*, Iano Parrhasio dictum videtur imitatione istorum Statij;
Qualis vbi audito venantum vulnere tigris
Horruit in maculas —
865 *Frenare non scit.* à N. hoc loco temere intrusum, *non scit*. nam non tantum impressi libri ferè omnes, sed cuncta etiam manusc. exemplaria, quibus vsus sum, continent, *frenare nescit*. & Cicero, in perfecto oratore, sua ætate *non scire*, barbarum; *nescire*, dulcius videri cœpisse scribit.

Nefan-

Nefanda Colchis aruis
Gressum; metuq́ soluet
Regnum, simulq́ reges?
Nunc Phœbe mitte currus
Nullo morante loro,
Nox condat alma lucem.
Mergat diem timendum
Dux noctis hesperugo.

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS. CHORVS. NVTRIX. MEDEA. IASON.

NVN. *Periere cuncta, concidit regni status,*
Gnata atque genitor cinere permisto iacent.
CH. *Qua fraude capti?* NV. *qua solent reges capi,*
Donis. CHO. *in illis esse quis potuit dolus?*
NVN. *Et ipse miror, vixq́ iam facto malo,*
Potuisse fieri credo. CHO. *quis cladis modus?*
NVN. *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iussus ignis. iam domus tota occidit,
Vrbi timetur. CHO. *vnda flammas opprimat.*
NVN. *Et hoc in istâ clade mirandum accidit:*
Alit vnda flammas; quoq́ prohibetur magis,
Magis ardet ignis, ipsa præsidia occupat.
NVT. *Effer citatum sede Pelopeiâ gradum,*
Medea præceps quaslibet terras pete.
ME. *Egón' vt recedam? si profugissem priùs,*
Ad hoc redirem. nuptias specto nouas.
Quid anime cessas? sequere felicem impetum.
Pars vltionis ista, quâ gaudes, quota est?
Amas adhuc furiosa? sic satis est tibi
Cælebs Iason? quære pœnarum genus
Haud vsitatum: iamq́ sic temet para:
Fas omne cedat, abeat expulsus pudor,
Vindicta leuis est, quam ferunt parua manus:
Incumbe in iras, teq́ languentem excita,
Penitusq́ veteres pectore ex imo impetus
Violentiùs hauri: quicquid admissum est adhuc,
Pietas vocetur. hoc age, & faxo: sciant,
Quàm leuia fuerint, quamq́ vulgaris notæ,
Quæ commodaui scelera. prælusit dolor
Per ista noster. quid manus poterant rudes
Audere magnum? quid puellaris furor?

877 *Hesperugo.* Lucifer, Eôus Phosphorus, Hesperus, Vesperus, Hesperugo, Vesperugo, vna eademq́; stella est. *Hesperus*, quod Bernardino placuit, versum facit claudicare. Plautus:

Nec iugula, neque Vesperugo, neque Virgiliæ occidunt.

Terentius Varro lib. 6. de ling. Latina: Vesperugo, stella quę vespere oritur; à quo etiã Opilius scribit vesperum. Vitruuius Pollio lib. 9. de Architectura, de hoc astro ita scripsit: Cùm Solem sequitur, post occasum apparens in cælo, clarissimeq́ue lucens; vesperugo vocatur: aliis autem temporibus, cum ante currens, & oriens ante lucem, lucifer appellatur.

880 *Quæ solent reges capi, Donis.* ideo reges δωροφάγους vocat Hesiodus, quòd olim donorum forent appetentissimi, ad quos sine munere non licuit accedere. facilè autem auarus donis, luxuriosus formosa muliere, gumia & nepos propositis epulis, denique vnusquisque eo quo capitur, in insidias pertrahi potest.

889 *Magis ardet.* constabat hoc pharmacum sulphure & asphalto humectiore: vide Cælium lib. 15. cap. 13. Comitem lib. 6. Mythol. cap. 7.

890 *Effer citatum.* Euripides;

ὦ δ' ἐινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν
λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

898 *Iamq́, sic temet.* plerique v. l. *sicq́, iam temet para.*

906 *Commodaui.* Iasoni, non mihi feci. istud scelus mihi faciendum est.

Medea nunc sum. creuit ingenium malis.
Iuuat, iuuat rapuisse fraternum caput,
Artus iuuat secuisse, & arcano patrem
Spoliasse sacro. iuuat in exitium senis
Armasse natas. quaere materiam dolor.
Ad omne facinus non rudem dextram afferes.
Quò te igitur ira mittis? aut quae perfido
Intendis hosti tela? nescio quid ferox
Decreuit animus intus, & nondum sibi
Audet fateri. stulta properaui nimis.
Ex pellice vtinam liberos hostis meus
Aliquos haberet. quicquid ex illo tuum est,
Creusa peperit. placuit hoc poenae genus,
Meritoq. placuit. vltimum magno scelus
Animo parandum est. liberi quondam mei
Vos, pro paternis sceleribus poenas date.
Cor pepulit horror, membra torpescunt gelu,
Pectusq. tremuit, ira discessit loco,
Materq. tota coniuge expulsâ redit.
Egón' vt meorum liberûm, ac prolis meae
Fundam cruorem? melius ah demens furor.
Incognitum istud facinus, ac dirum nefas
A me quoque absit. quod scelus miseri luent?
Scelus est Iason genitor, & maius scelus
Medea mater. occidant: non sunt mei.
Pereant? mei sunt. crimine & culpa carent,
Sunt innocentes, fateor: & frater fuit.
Quid anime titubas? ora quid lacrymae rigant?
Variamq. nunc huc ira, nunc illuc amor
Diducit? anceps aestus incertam rapit.
Vt saeua rapidi bella cùm venti gerunt,
Vtrinque fluctus maria discordes agunt,
Dubiumq. pelagus feruet: haud aliter meum
Cor fluctuatur: ira pietatem fugat,
Iramq. pietas: cede pietati dolor.
Huc cara proles, vnicum afflictae domus
Solamen: huc vos ferte, & infusos mihi
Coniungite artus: habeat incolumes pater,
Dum & mater habeat. vrget exilium, ac fuga:
Iam iam meo rapientur auulsi sinu,
Flentes, gementes osculis pereant patris,
Periere matris. rursus increscit dolor,
Et feruet odium: repetit inuisam manum
Antiqua mentis ira; quâ ducis sequor.

923 *Liberi quondam mei.* apud quendam Sophistam ait Medea; ἱκετεύω παῖδες ὑπὸ τὸ ξίφος ἥκετε, τοῦθ' εἰς ὑμᾶς ἄξει δι' ἐμοῦ. quae declamatio istius Sophistae Latinè exstat composita ab Erasmo, qui non semel Γλαύκην, Creontis filiae nomen proprium, Noctuam reddidit, tam rectè, quàm si quis pro Philippo, vel Demosthene, equorum amatorem vel populi robur interpretaretur. Cùm propria hominum, familiarum, vel locorum nomina quacunque lingua retineri, neque in aliam linguam per interpretationem transfundi debeant, vt post Hermolaum Barbarum in castigationibus Plinianis notauit Iacob. Curtius Brugensis lib. 1. σιγερῶν. cap 28. posse tamen ea nomina pro cuiusque linguę more inflecti & terminari, omnes viri docti admittunt: adeò vt si ego me Delrium dicam, non malè; si Fluminеum, planè ridiculè facturus videar.

933 *Non sunt mei.* idem Sophista; quem nos alibi, quosdam secuti, malè Libanium nominauimus: πάλιν ἡ Μήδεια παῖδας τοῦ Ἰάσονος, ἀνδρὸς ἀδίκου, πονηροῦ πατρὸς, ξένου κακοῦ. Ioannes Stobaeus περὶ ὀργῆς λόγ. κ'. fragmentum quoddam Neophronis adducit, quo arbitror Medeae deliberantis num filios occidat, verba contineri; est autem hoc:

εἶεν. τί δράσεις θυμέ; βούλευσαι καλῶς,
πρὶν ἐξαμαρτεῖν, καὶ τὰ προσφιλέστατα
ἔχθιστα θέσθαι. ποῖ ποτ' ἐξῇξας τάλας;
κάτισχε λῆμα καὶ σθένος θεοστυγές.
καὶ πρὸς τί ταῦτ' ὀδύρομαι, ψυχὴν ἐμὴν
ὁρῶσ' ἔρημον καὶ παρημελημένην
πρὸς ὧν ἐχρῆν ἥκιστα; μαλθακοὶ δὲ δὴ
τοιαῦτα γιγνόμεσθα πάσχοντες κακά.
οὐ μὴ προδώσεις θυμὲ σαυτὸν ἐν κακοῖς.
οἴμοι δέδοκται· παῖδες ἐκτὸς ὀμμάτων
ἀπέλθετ'. ἤδη γάρ με φοινία μέγαν
δέδυκε λύσσα θυμόν. ὦ χέρες, χέρες
πρὸς οἷον ἔργον ἐξοπλιζόμεσθα; φεῦ
τάλαινα τόλμης, ἣ πολὺν πόνον βραχεῖ
διαφθεροῦσα τὸν ἐμὸν ἔρχομαι χρόνον.

938 *Vt saeua.* Sic Ouid. lib. 7. Metam.

——vtiq. carina
Quam ventus ventoq. rapit contrarius aestus,
Vim geminam sentit paretque incerta duobus:
Thestias haut aliter dubiis affectibus errat, &c.

Seneca Agamemn. act. 2.

——fluctibus variis agor,
Vt cùm hinc profundum ventus, hinc aestus rapit,
Incerta dubitat vnda cui cedat malo.

Rapidi. in q. v. l. *rabidi*, sed non placet.

948 *Emulsi sinu.* omnes schedae; *auulsi.*

Vtinam

Vtinam superba turba Tantalidos meo
Exisset vtero, bisq́; septenos parens
Natos tulissem: sterilis in pœnas fui.
Fratri, patriq́;, quod sat est, peperi duos.
Quónam ista tendit turba furiarum impotens?
Quem quærit? aut quò flammeos ictus parat?
Aut cui cruentas agmen infernum faces
Intentat? ingens anguis excusso sonat
Tortus flagello. quem trabe infestâ petit
Megæra? cuius vmbra dispersis venit
Incerta membris? frater est, pœnas petit:
Dabimus. sed omnes fige luminibus faces:
Lania, perure, pectus en furiis patet.
Discedere à me, frater, vltrices deas,
Manesq́; ad imos ire securas iube:
Mihi me relinque, & vtere hac frater manu,
Quæ strinxit ensem. victimâ manes tuos
Placemus istâ. quid repens affert sonus?
Parantur arma, meq́; in exitium petunt.
Excelsa nostræ tecta conscendam domus
Cæde inchoatâ: perge tu mecum comes,
Tuum quoque ipse corpus hinc mecum auehe.
Nunc hoc age anime. non in occulto tibi est
Perdenda virtus, approba populo manum.
IA. *Quicunque regum es cladibus fidus, dolens,*
Concurre, vt ipsam sceleris auctorem horridi
Capiamus: huc huc fortis armigeri cohors
Conferte tela, vertite ex imo domum.
ME. *Iam iam recepi sceptra, germanum, patrem,*
Spoliumq́; Colchi pecudis aurata tenent,
Rediere regna, rapta virginitas redit.
O placida tandem numina! ô festum diem!
O nuptialem! vade. perfectum est scelus,
Vindicta nondum: perage, dum faciunt manus.
Quid nunc moraris anime? quid dubitas? potens
Iam cecidit ira: pœnitet, facti pudet.
Quid misera feci? misera pœniteat licet,
Feci. voluptas magna me inuisam subit:
Et ecce crescit. deerat hoc vnum mihi
Spectator ipse: nil adhuc factum reor.
Quicquid sine isto fecimus sceleris, perit.
IA. *En ipsa tecti parte præcipiti imminet.*
Huc rapiat ignes aliquis; vt flammis cadat
Suis perusta. ME. *congere extremum tuis*

Sic Catullus.

Qui natam possis complexu auellere matris,
Complexu matris retinentem auellere natam.

955 *Natos.* quot Medea filios habuerit, ex Parmenisci & aliorum sententiis refert scholiastes Eurip. in Medea. hos omnes, vno Thessalo excepto, à Medeâ necatos scribit Diodorus lib. 4. Sed Ælianus lib. 1. ποικιλ. ἱστ. cap. vlt. refert eos à Corinthiis interemptos fuisse. addit Pausan. in Corinth. lapidibus obrutos propter allata Creusæ munera.

956 *Duos.* consentaneum hoc est Euripidis traditioni. Izacius eos Mormorum & Pheretem, Hyginus Macarium & Pheretum appellat; alij aliter.

959 *Cruentas.* tales faces inferorum depinguntur. Ouidius 4. Metamorph.

Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit Importuna facem.

Petronius:

Sanguineam tremula quatiebat lampada dextra.

962 *Megara.* dicta quasi μεγάλη ἔρις: quamuis aliter sentiat Natalis.

970 *Placamus.* in plerisque v. l. est *placemus.*

992 *Spectator ipse.* membranæ habent *Spectator iste.*

996 *Congere extremum tuis.* his repugnant illa Euripidis, in Medea:

Ἰα. θάψαι νεκρούς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες.
Μή. οὐ δῆτ᾽, ἐπεί σφας τῇδ᾽ ἐγὼ θάψω χερὶ
φέρουσ᾽ ἐς Ἥρας τέμενος Ἀκραίας θεοῦ.

Natis Iason funus, ac tumulum strue.
Coniux, socerq́, iusta iam functis habent
A me sepulti: natus hic fatum tulit:
Hic, te vidente, dabitur exitio pari.
IA. *Per numen omne, perq́ communes fugas,*
Torosq́, quos non nostra violauit fides;
Iam parce nato: si quod est crimen, meum est:
Me dede morti, noxium macta caput.
ME. *Hac, quà recusas, quà doles, ferrum exigam.*
I nunc superbe, virginum thalamos pete,
Relinque matres. IA. *vnus est pœnæ satis.*
ME. *Si posset vnâ cæde satiari manus,*
Nullam petißet. vt duos perimam tamen,
Nimium est dolori numerus angustus meo.
In matre, si quod pignus etiamnum latet,
Scrutabor ense viscera, & ferro extraham.
IA. *Iam perage cœptũ facinus, haud vltrà precor.*
Moramq́ saltem suppliciis dona meis.
ME. *Perfruere lento scelere, ne propera dolor.*
Meus dies est: tempore accepto vtimur.
IA. *Infesta memet perime.* ME. *misereri iubes.*
Bene est, peractum est, plura non habui dolor
Quæ tibi litarem. lumina huc tumida alleua
Ingrate Iason, coniugem agnoscis tuam?
Sic fugere soleo. patuit in cælum via:
Squammosa gemini colla serpentes iugo
Summissa præbent. recipe iam natos parens.
Ego inter auras aliti curru vehar.
IA. *Per alta vade spacia sublimi ætheris:*
Testare nullos esse, quà veheris, deos.

1002 *Non nostra.* non fides mea erga te imminuta has nuptias me, sed liberorum amor facere coëgit: in quibusdam autographis legitur, *non vestra.* quod ineptum est, & solœcisat. paullo inferiùs vbi in vulgatis exstat, *vt duos perimam tamen;* antiq. exemp. continent *vt duos perimat tamen.*

1008 *Si posset.* hoc dicit: Si vnius cædes iram meam exsaturare posset, aliquid pietatis adhuc in animo reliquum foret; & si quid in animo pietatis remansisset, nullum è natis interficere sustinuissem. nunc quia omnem animo pietatem expuli, ne duorum quidem cædes animum meum placat. ideo meamet viscera scrutabor ense, vt si qua tui pars corpore meo clausa latitet, illam inde extraham.

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ OEdipus.

TRAGOEDIA II.

INTERLOCVTORES.

OEdipus.	Iocasta.
Chorus.	Creon.
Tiresias.	Manto.
Senex.	Phorbas.
Nuncius.	

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS. IOCASTA.

AM nocte pulsâ dubius effulsit dies,
Et nube mæstum squallida exoritur iubar,
Lumenq́; flammâ triste luctiferâ gerens.
Prospiciet auidâ peste solatas domos,
Stragemq́; quam nox fecit, ostendet dies.
Quisquámne regno gaudet? ô fallax bonum,
Quantum malorũ fronte quàm blanda tegis?
Vt alta ventos semper excipiunt iuga;
Rupemq́; saxis vasta dirimentem freta,
Quamuis quieti, verberant fluctus maris:
Imperia sic excelsa fortunæ obiacent.
Quàm bene parentis sceptra Polybi fugeram,
Curis solutus, exsul, intrepidus, vagans!
Cælum deosq́; testor, in regnum incidi.
Infanda timeo. ne meâ genitor manu
Perimatur: hoc me Delphicæ laurus monent,
Aliudq́; nobis indicant maius scelus.
IOC. *Est maius aliud patre mactato nefas?*
OED. *Prô misera pietas! eloqui fatum pudet.*
Thalamos parentis Phœbus, & diros toros
Gnato minatur, impia incestos face.
Hic me paternis expulit regnis timor.
Non ego penates profugus excessi meos:
Parum ipse fidens mihimet; in tuto tua
Natura posui iura: cùm magna horreas,
Quæ posse fieri non putes, metuas tamen.

Cun-

IN OEDIPVM ADVERSARIA.

Inuenio OEdipum tragœdiam composuisse apud Græcos Aeschylum, Sophoclem, Euripidem, Lycophronem, Philoclem Atheniensem, Xenoclem (qui ea fabula, teste Aeliano, vicit Euripidem) & Diogenem Cynicum, iuxta Laërtium. nam Satyrus, in 4. de vitis, illam tragœdiam non à Diogene, sed à Philisco Aegynensi scriptam contendit: Suidas verò illam Diogeni Oenomao ascribit, sicuti & Helenam, Herculem, Achillem, Thyestem, Chrysippũ, Semelen, Medeam, de quibus eadem controuersia est. Asconius tradit Iulium Cæsarem Latinam quandam tragœdiá Oedipi nomine inscripsisse. Athenæus lib. 6. Eubulum ἐν Οἰδίποδι citat, quæ comœdia fuit. A Nonio Marcello adducitur Terentij Varronis testimonium ex Oedipothyeste; quæ comœdia an tragœdia fuerit, non habeo affirmare. nam tragœdiam scio Varronem composuisse: sed inscriptio satyram vel hilarotragœdiá sapere videtur. Porrò hac fabula multa noster ex Sophoclis Oedipo tyranno accepit, nõnulla etiam fortassis ex Silanionis Iocasta, etenim in ea tragœdia Iocastæ mors, quemadmodum & in hac, repræsentabatur, teste Plutarcho.

4 *Iam cernet.* duo lib. scripti, *Perspiciet.* lego *Prospiciet.*

12 *Parentis.* ex opinione, non rei veritate loquitur.

Cuncta expauesco, meq; non credo mihi.
Iamiam aliquid in nos fata moliri parant.
Nam quid rear, quòd ista Cadmeæ lues
Infesta genti, strage tam latè edita,
Mihi parcit vni? cui reseruamur malo,
Inter ruinas vrbis, & semper nouis
Deflenda lachrymis funera, ac populi struem?
Incolumis ergo, scilicet Phœbi reus,
Sperare poteras sceleribus tantis dari
Regnum salubre? fecimus cælum nocens.
Non aura gelido lenis afflatu fouet
Anhela flammis corda: non Zephyri leues
Spirant, sed ignes auget æstiferi Canis
Titan Leonis terga Nemeæi premens.
Deseruit amnes humor; atque herbas color,
Aretq; Dirce, tenuis Ismenos fluit,
Et tingit inopi nuda vix vnda vada.
Obscura cælo labitur Phœbi soror,
Tristisq; mundus nubilo pallet nouo,
Nullum serenis noctibus sidus micat;
Sed grauis & ater incubat terris vapor.
Obtexit arces cælitum, ac summas domos
Inferna facies. Denegat fructum Ceres
Adulta, & altis flaua cum spicis cremat,
Arente culmo sterilis emoritur seges.
Pars nulla regni immunis exitio vacat:
Sed omnis ætas pariter, & sexus ruit,
Iuuenesq; senibus iungit, & gnatis patres
Funesta pestis: vna fax thalamos cremat,
Fletuq; acerbo funera, & quæstu carent.
Quin ista tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos: quodq; in extremis solet,
Periere lachrymæ. portat hunc æger parens
Supremum ad ignem, mater hunc amens gerit,
Properatq;, vt alium repetat in eundem rogum.
Quin luctu in ipso luctus exoritur nouus,
Suaq; circa funus exsequiæ cadunt.
Tum propria flammis corpora alienis cremant:
Diripitur ignis. nullus est miseris pudor.
Non ossa tumuli sancta discreti tegunt:
Arsisse satis est. pars quota in cineres abit?
Deest terra tumulis: iam rogos siluæ negant:
Non vota, non ars vlla correptos leuant:
Cadunt

36 *Fecimus cælum nocens.* sequitur pestis descriptio, quales habentur apud Sophoclem in Oedipo tyranno, Thucydidem lib. 2. Lucretium lib. 6. Virgilium 3. Georg. Manilium lib. 1 Ouidium 7. Metam. Lucanum lib. 6. Silium li. 14. Capitolinum, in M. Antonino philosopho, Herodianum lib. 1. Ammian. Marcellinum lib. 19. denique Homerum Iliad. ά.

37. *Non aura gelido.* Ouidius:
Lethiferis calidi spirarunt æstibus austri.

44 *Obscura cælo.* Sophocles:
τάς τε πυρφόρους Ἀρτέμιδος
αἴγλας, ξὺν αἷς λύκει' ὄρεα
διᾴσσει —

49 *Denegat fructum Ceres.* Sophocles:
— ὅτι γῆς
ἔκγονα κλυτᾶς χθονὸς
αὔξεται —

50 *Cremat.* cur æstiuo tempore hâc luem viguisse refert? quia, quo siccior est tempestas, eo pestis est perniciosior. Ammianus, „ Nimietatem, inquit, frigoris aut caloris, vel „ humoris vel siccitatis pestilentiam gignere „ Philosophi & illustres medici tradiderunt. „ Vnde accolentes loca palustria vel humecta, „ tusses, oculares casus & similia perferunt: „ contra confines caloribus, tepore febrium „ arescunt. Sed quanto ignis materies ceteris „ efficacior, tanto ad perimendum celerior „ siccitas.

52 *Pars nulla.* in o.v.l. legitur;
Nec vlla pars immunis exitio vacat.

54 *Iuuenesq; senibus.* Lucretius:
Exanimis pueri super exanimata parentum
Corpora nonnunquam posses, retróque videre
Matribus aut patribus natos super edere vitam.

56 *Quæstu carent.* Sophocles:
— νηλέα δὲ γένεθλα
πρὸς πέδῳ θανατηφόρα
κεῖται ἀνοίκτως —

57 *Quin ista tanti.* v. l. *quin ipsa tanti.*

63 *Suaq; circa funus.* cod. Wtakelianus; *Duaq; circa funus.*

64 *Flammis corpora alienis.* Thucydides: ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας φθάσαντες τοὺς νήσαντας, οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον· οἱ δὲ καιομένου ἄλλου, ἄνωθεν ἐπιβάλλοντες, ὃν φέροιεν, ἀπῄεσαν.
Lucretius:
Multaq; vis subita & paupertas horrida suasit.
Namq; suos consanguineos aliena rogorũ
Insuper exstructa ingenti clamore locabant, *Subdebantq; faces* —
Dq; rogis pugnant, aliensque ignibus ardent.
Ouidius: — *& iam reuerentia nulla est,*

Cadunt medentes: morbus auxilium trahit.
Affusus aris supplices tendo manus,
Matura poscens fata: præcurram vt prior
Patriam ruentem: néve post omnes cadam,
Fiamq́ regni funus extremum mei.
O sæua nimium numina! ô fatum graue!
Negatur vni nempe in hoc populo mihi
Mors tam parata? sperne lethali manu
Contacta regna: linque lachrymas, funera,
Tabifica cæli vitia; quæ tecum inuehis
Infaustus hospes: profuge iamdudum ocyus,
Vel ad parentes. IO. *quid iuuat coniux mala*
Grauare questu? regium hoc ipsum reor,
Aduersa capere: quoq́ sit dubius magis
Status, & cadentis imperij moles labat;
Hoc stare certo preßius fortem gradu.
Haud est virile, terga fortunæ dare.
OE D. *Abest pauoris crimen, ac probrum procul,*
Virtusq́ nostra nescit ignauos metus.
Si tela contrà stricta, si vis horrida
Mauortis in me rueret; aduersus feros
Audax gigantes obuias ferrem manus.
Nec Sphinga cæcis verba nectentem modis
Fugi: cruentos pestis infandæ tuli
Rictus, & albens oßibus sparsis solum.
Cumq́ è supernâ rupe, iam prædæ imminens,
Aptaret ales verbera, & caudam mouens
Sæui leonis more, conciperet minas:
Carmen poposci. sonuit horrendum, insuper
Crepuere malæ, saxaq́ impatiens moræ
Reuulsit vnguis, viscera exspectans mea.
Nodosa sortis verba, & implexos dolos,
Ac triste carmen alitis solui feræ. †
IO. *Quid sera mortis vota nunc demens facis?*
Licuit perire. laudis hoc pretium tibi
Sceptrum, et peremtæ Sphingis hæc merces datur?
OE D. *Ille ille dirus callidi monstri cinis*
In nos rebellat: illa nunc Thebas lues
Peremta perdit: vna iam superest salus;
Si quam salutis Phœbus ostendit viam.

† ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή,
καὶ τρίπον, ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον·
ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ,

70 *Cadunt medentes.* Thucydides: ἕτερος ἀφ' ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι.
Ouidius:

——*inq́ ipsos sæua medentes*
Erumpit clades, obsúntque auctoribus artes.

82 *Regium hoc ipsum reor.* in Herc. Furente dixit:

Animo ruinas quòd capis magno tuas,
Es rege coniux digna ——

quod verò nunc ait, aduersis non deprimi, regium esse, non caret ratione. inquit enim Attius, Persidis:

Nulla vmquam humilitas ingenium infirmat bonum.

non minùs prudenter itaque apud eundem poëtam, quàm fortiter à Telepho misero & exsule dicitur:

Nam si à me regnum atque opes fortuna
Auferre quiuit, at virtutem nequiuit.

91 *Gigantes.* fuerint gigantes necne, disputât Hieronymus Magius in Miscellaneis, & Ioannes Goropius in Originibus. ego propter ea, quæ de Pallantis cadauere Martinus Polonus in chronicis, & de muliere quadam Cælius Rhodiginus lib. 2. antiq. lect. cap. 6. & sacræ litteræ de Goliath, deque aliis alij, veluti Pausan. in Attic. Solinus ca. 5. Plinius lib. 7. cap. 16. & 20. Herodotus libro 1. Saxo Grammaticus in præfatione historiæ Danicæ, & Hector Boëthius Scot. hist. li. 1. prodiderunt, gigantes fuisse crediderim, quod nec theologi, teste Camerte Minorita commentar. in Solinum, pag. 37. negant. & verò sacræ scripturæ conuincunt. Hodie quoque in America Australi homines monstrosę magnitudinis inueniuntur, quos Patagonas, à pedum magnitudine, victores Hispani nominauerũt. vide Abrahamum Ortelium Theatri orbis terrar. tab. 1. & Gomaram hist. Indicæ cap. 91. De his atque immanibus ossis in locis quibusdã inuentis elegantissimè Christophorus Stella Caluetus, homo nobilis & egregiè doctus, mihique peramicus scripsit lib. 1. & 2. Peruræ; quos commentarios iussu Regis nostri breui in lucem editurus est. Quinetiam, quod vulgo notissimũ est, anno ∞ Io. LXXII. erat Rothomagi Pedemontanus quidam, quẽ ipse vidi, & mecum complures alij, nouem pedes altitudine longè excedens. Falsa sunt igitur quæ Gellius libro 3. cap. 10. ex Varrone, de summo adolescendi humani corporis modo scripsit.

101 *Triste carmen.* scilicet, †

ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

auctor Asclepiades.

Alitis. Sphyngis, de qua consule Natalem Comitem lib. 9. Mytholog. cap. 18.

CHORVS.

Sapphici, & Anapæstici, & in fine Iambici.

Occidis Cadmi generosa proles
Vrbe cum totâ, viduas colonis
Respicis terras miseranda Thebe.
Carpitur letho tuus ille, Bacche,
Miles, extremos comes vsque ad Indos,
Ausus Eois equitare campis,
Figere & mundo tua signa primo.
Cinnamis siluas Arabum beatas
Vidit, & versas equites sagittas
Terga fallacis metuenda Parthi.
Litus intrauit pelagi rubentis.
Promit hic ortus, aperitq́; lucem
Phœbus, & flammâ propiore nudos
Inficit Indos.
Stirpis inuictæ genus interimus:
Labimur sæuo rapiente fato:
Ducitur semper noua pompa morti:
Longus ad manes properatur ordo
Agminis mœsti, seriesq́; tristis
Hæret, & turbæ tumulos petenti
Non satis septem patuere portæ:
Stat grauis strages, premiturq́; iuncto
Funere funus.
Prima vis tardas tetigit bidentes,
Laniger pingues malè carpsit herbas.
Colla tacturus steterat sacerdos,
Dum manus certum parat alta vulnus;
Aureo taurus rutilante cornu
Labitur segnis: patuit sub ictu
Ponderis vasti resoluta ceruix:
Nec cruor ferrum maculauit, atrâ
Turpis è plagâ sanies profusa est.

Segnior

110 *Cadmi generosa proles.* Sophocles:

ὦ τέκνα Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφή.

117 *Beatas.* de Arabia, quæ *εὐδαίμων* dicitur, intellige; quemadmodum & illud Horatij: *Icci beatis nunc Arabum gazis.* „Solinus pag. 180. Arabiam Græci *εὐδαίμονα*, nostri beatam nominauerunt. Felicem vulgus vocat: quemadmodum *εὐδαιμονίαν* vulgus felicitatem, doctiores beatitudinem reddiderunt.

130 *Non satis septem patuere portæ.* Ouidius:

Neque enim capiebant funera portæ.

131 *Funere funus.* Lucretius:

Idq́; vel inprimis cumulabat funere funus. Sophocles:

— *ἄλλον δ' ἂν*
ἄλλῳ προσίδοις
ἅπερ εὔπτερον ὄρνιν
κρεῖσσον ἀμαιμακέτου πυρὸς
ὄρμενον ἀκτὰν πρὸς ἑσπέρου
θεοῦ —

133 *Prima vis tardas.* Homerus, de peste Apollinis ira excitata, Iliad. *α.*

οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Ad quem Homeri locum Ammianus libro 19. respicit ita scribens: „Affirmant etiam aliqui terrarum halitu densiore crassatum aëra, emittendis corporis spiraminibus resistētem necare nonnullos: qua caussa animalia, præter homines, cetera iugiter prona, Homero auctore, & experimentis deinceps multis, cùm talis incesserit labes, antè nouimus interire. hæc ille. qui cùm scriberet, *animalia præter* &c. meminerat Ouid. 1. Metamorph. scripsisse:

Pronaq́; cùm spectant animalia cetera terram,
Os homini sublime dedit, &c.

Idem Ouid. 7. Metamorph.

Strage canum primò, volucrumq́; auiũq́; boumq́;,
Inq́; feris subiti deprensa potentia morbi.

idem testantur Heraclides Ponticus, in allegoriis Homericis, Philostratus in Heroicis, & Plutarchus in Sympos. l. 4. Symp. 41. Homeri Scholiastæ d. loco. Claudian. lib 1. in Rufin.

135 *Colla tacturus.* Virgilius:

Sæpe in honore deum medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niuea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros:
Aut, si quam ferro mactauerat antè sacerdos;
Inde neque impositis ardent altaria fibris,
Nec responsa potest consultus reddere vates,
Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri,
Summaq́; ieiuna sanie infuscatur arena.

Ouidius:

— *dum vota sacerdos*
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
Haut exspectato ceciderunt vulnere tauri.

137 *Aureo.* inaurato, ex more sacrificantium. Virgilius:

Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum.

Tibullus:

Semper inaurato taurus cadit hostia cornu.

Segnior cursu sonipes in ipso
Concidit gyro, dominumq́ prono
Prodidit armo.
Incubant pratis pecudes relictæ:
Taurus armento pereunte marcet:
Deficit pastor, grege diminuto,
Tabidos inter moriens iuuencos.
Non lupos cerui metuunt rapaces:
Cessat irati fremitus leonis:
Nulla villosis feritas in vrsis.
Perbibit pestem latebrosa serpens,
Aret, & sicco moritur veneno.
Non silua suâ decorata comâ,
Fundit opacis montibus vmbras.
Non rura virent vbere glebæ,
Non plena suo vitis Iaccho
Brachia curuat.
Omnia nostrum sensere malum.
Rupere Erebi claustra profundi
Turba sororum face tartareâ,
Phlegethonq́ suâ motam ripâ
Miscuit vndis Styga Sidoniis.
Mors atra auidos oris hiatus
Pandit, & omnes explicat alas:
Quiq́ capaci turbida cymba
Flumina seruat, durus senior,
Nauita Charon, vix assiduo
Brachia conto lassata refert,
Fessus turbam vectare nouam.
Quin Tanarii vincula ferri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis, mugisse solum,
Vaga per lucos simulachra virûm
Maiora viris; bis Cadmeum,
Niue discussâ, tremuisse nemus.
Bis turbatam sanguine Dircen,
Nocte silenti Amphionios
Vlulasse canes.

† quibus si addideris, *Perdidit pestẽ latebrosa serpens.* omnia sibi inuicem pulcherrimè cohærebunt.

Latebrosa serpens. sic Maro:
Interit, & curuis frustra defensa latebris
Vipera, & attoniti squamis adstantibus hydri.

160 *Rupere Erebi.* Virgilius:

Ouid. 11. Metamorph.
—— blandis induta cornibus aurum
Conciderant icta niuea ceruice iuuenca.

Iuuenalis:
—— & auratam Iunoni cæde iuuencam.

Tertullianus: Hunc tibi Iuppiter bouẽ cornibus inauratis vouemus esse futurum. In Liuij etiam historia lib. ab v. c. 7. tale quid inuenitur. Plinius lib. 33. Natural. hist. ca. 3. Deorum honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm vt auratis cornibus hostiæ maiores dumtaxat immolarentur.

142 *Segnior cursu sonipes.* Ouidius:
Acer equus quondam, magnaq́ in puluere fama
Degenerat.

144 *Prodidit armo* vnus cod. ant. *perdidit.*

145 *Incubant pratis.* Virgilius:
Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis.

147 *Deficit pastor.* Lucretius:
Præterea iam pastor & armentarius omnis
Et robustus item curui moderator aratri
Languebant, penitúsque casis contrusa iacebant
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.

149 *Cerui.* Ouidius:
—— meminit nec fidere cursu
Cerua, nec armẽtis incurrere fortibus vrsi.
latius hunc locum Virgilius tractauit:
Non lupus insidias explorat ouilia circũ,
Nec gregibus nocturnus obambulat, acrior illum
Cura domat: timidi damæ, ceruiq́ fugaces
Nunc interq́ canes, & circum tecta vagantur

151 *Nulla villosis feritas in vrsis.* Ouid.
Villosa catulos summis de montibus vrsa.

152 *Perbibit pestem.* h. serpens imis medullis hausit aëris corrupti contagionẽ. meus lib. m. s. optimus & antiquiss. continet *perbibit.* vnde quis coniiciat legendum *perdidit.* vt significetur serpens sic morbo confecta esse, vt, cùm nemini nocere queat, omne suum virus, quod pestem vocat, amisisse videatur, hoc est (vt ait Seneca epist. 42.) cui non desit, sed torpeat venenum: hanc coniecturam astruunt præcedentia;
Cessat irati fremitus leonis,
Nulla villosis feritas in vrsis.

O dira

—— in lucem Stygiis emissa tenebris
Pallida Tisiphone morbos agit ante metumq́,
Inq́ dies auidum surgens caput altius effert.
eo respexit Seneca. Porrò, *turba rupere*, sicut, *Pars in frusta secant.*

178 *Nocte silenti.* Petronius, in Satyra; quæ Ioannis

O dira noui facies lethi,
Grauior letho! piger ignauos
Alligat artus languor, & ægro
Rubor in vultu, maculæq́; caput
Sparsere leues: tum vapor ipsam
Corporis arcem flammeus vrit,
Multoq́; genas sanguine tingit,
Oculiq́; rigent, & sacer ignis
Pascitur artus: resonant aures,
Stillatq́; niger naris aduncæ
Cruor, & venas rumpit hiantes.
Intima creber viscera quassat
Gemitus stridens. iamq́; amplexu
Frigida presso saxa fatigant.
Quos liberior domus elato
Custode sinit; petitis fontes,
Aliturq́; sitis latice ingesto.
Prostrata iacet turba per aras,
Oratq́; mori. solùm hoc faciles
Tribuere dei. delubra petunt,
Haud vt voto numina placent;
Sed iuuat ipsos satiare deos.
Quisnam ille propero regiam gressu petit?
Adéstne clarus sanguine ac factis Creo?
An æger animus falsa pro veris videt?
Adest petitus omnibus votis Creo.

ACTVS

Sambuci & Pythœi labore ante aliquot annos renata est;

Qualis silente nocte remorum sonus
Longè refertur ——

Scilicet quia nocte cuncta silent, noctique proprium est silentium. Turpilius, Epiclero:

Quæso edepol quo ante lucem te subitò rapis,
Here, cum vno puero?
Nequeo esse intus Stephanio.
Quid ita? pra vt solent me somno curæ segregant,
Forasq́; noctis excitant silentio.

In quibus versibus neque carminis ratio cōstat, neque personarum loquentium nomina suis locis interiiciuntur. denique vocem, *Stephanio*, suspicor non heri loquentis esse, sed à poëta ipso insertam, & prioribus tantùm litteris STE. significatam fuisse.

181 *Piger ignauos.* Lucretius:

Atq; animi prorsum vires totius & omne
Lãguebat corpus lethi iam limine in ipso.

183 *Rubor in vultu.* Ouidius:

Indicium rubor est & ductus anhelitus igni.

184 *Tum vapor ipsam.* Lucretius:

Principiò caput incensum feruore ferebãt.

idem ponit Thucydides.

185 *Corporis arcem.* caput. Claudianus de 4. consulat. Honorij A. rationem à Deo immortali in hominis capite tanquam in arce constitutam esse cecinit, his verbis:

—— *hanc alta capitis fundauit in arce*
Mandatricem operum, prospecturámque labori.

186 *Multoq́; genas.* Lucretius:

—— *duplices oculos suffusa luce rubentes.*

187 *Oculiq́; rigent.* Virgilius:

—— *oculos stupor vrget inertes.*

Sacer ignis. Virgilius:

—— *contactos artus sacer ignis edebat.*

Quo loco malè Seruius putauit sacrum ignem esse, quem Græci ἱερὰν νόσον vocant. cùm ἱερὰ νόσος, teste Hieronymo Mercuriali in variis lection. nihil sit aliud, quàm epilepsia: *ignis* verò *sacer* apud Latinos idem sit, quod apud Arabes *formica*, apud Plinium *zoster* & *circinus*, apud Scribonium *zona*; de quo Plato egit 2. de legibus. Græcis ἕρπης vocatur; cuius quot sint genera, ex Gorræo petas. Porrò sacri ignis, seu herpetis vim optimè declarauit Lucretius lib. 6.

Exurit sacer ignis & vrit corpora serpens
Quamcumque arripuit partem, repitq́; per artus.

188 *Resonant aures.* Lucretius:

Sollicitæ porrò plenæq́; sonoribus aures.

189 *Stillatq́; niger naris aduncæ Cruor.* Virgilius:

—— *it naribus ater*
Sanguis ——

191 *Intima creber viscera quassat Gemitus stridens.* ait Virgilius:

Tum verò ardentes oculi atq; attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis, imaq́; longo
Ilia singultu tendunt ——

Creber quia, teste Hippocrate, πνεῦμα πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν confirmat hoc Thucydides.

195 *Petitis fontes.* Ouidius:

Fontibus & fluuiis puteisque capacibus hærent,
Nec sitis est exstincta prius, quàm vita, bibendo.

idem Thucydid. & Procopius lib. 2. de bello Persico.

199 *Delubra petunt.* Sophocles ait infinitos ante aras & delubra se prostrauisse: & Lucretius,

Omnia denique sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, onerataq́; passim
Cuncta cadaueribus cælestum templa manebant
Hospitibus, loca quæ complerant æditumentes.

Hos Paullus l. 1. de tutel. & Iustinianus, instit. e. & antiq. inscriptiones, teste Onuphrio lib. 2. reip Romanæ, æditues appellant. Varro æditumos dicere maluit. Festus vtrumque agnoscit

ACTVS SECVNDVS.

OEDIPVS CREO.

Trimetri Iambici, & Tetrametri Trochaici, & quidam Heroici Hexametri.

OED. *Horrore quatior, fata quò vergant timens,*
Trepidumq́ gemino pectus euentu labat.
Vbi læta duris mista in ambiguo iacent,
Incertus animus scire cùm cupiat, timet,
Germane nostræ coniugis, fessus opem
Si quam reportas, voce properata edoce.
CR. *Responsa dubiâ sorte perplexa latent.*
OED. *Dubiam salutem qui dat afflictis, negat.*
CR. *Ambage nexâ Delphico mos est deo*
Arcana tegere. OED. *fare, sit dubium licet,*
Ambigua soli noscere OEdipode datur.
CR. *Cædem expiari regiam exilio deus,*
Et interemtum Laium vlcisci iubet.
Non antè cælo lucidus curret dies,
Haustusq́ tutos ætheris puri dabit.
OED. *Ecquis peremtor inclyti regis fuit?*
Quem memoret, ede, Phœbus, vt pœnas luat.
CR. *Sit precor dixisse tutum: visu & auditu horridum.*
Torpor insedit per artus, frigidus sanguis coit,
Vt sacrata templa Phœbi supplici intraui pede,
Et pias, numen precatus, ritè summisi manus:
Gemina Parnassi niualis arx trucem sonitũ dedit,
Imminẽs Phœbea laurus tremuit, et mouit domũ:
At repentè sancta fontis lympha Castalij stetit:
Incipit Lethæa vates spargere horrentes comas,
Et pati cõmota Phœbum: contigit nondũ specum;
Emicat vasto fragore maior humano sonus.
Mitia Cadmeis remeabunt sidera Thebis,
Si profugus Dircen Ismenida liqueris hospes,
Regis cæde nocens, Phœbo iã notus & infans.
Nec tibi longa manẽt sceleratæ gaudia cædis:
Tecũ bella geres, gnatis quoq; bella relinques,
Turpis maternos iterum reuolutus in ortus.
OED. *Quod facere monitu cælitum iussus paro,*
Functi cineribus regis hoc decuit dari,
Ne sancta quisquam sceptra violaret dolo.
Regi tuenda maximè regum est salus.

214 *Ambage nexa* plerique libri antiqui, *ambage flexa.* quod mea sententia longè melius est. videtur enim sumtum ex illo Pacuuij, in Peribœa:

Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet.

Quamobrem, teste Aristophanis scholiaste, & Seruio 6. Aeneid. Apollo λοξίας passim nominatur ab Euripide, Aeschylo, Pindaro; addo & D. Hieronymo. licet quidam mythologici alias eius nominis causas comminiscantur, ad quas respexisse poëtam non est quod suspicemur. Cleanthes: ἐπειδὴ καθ' ἕλικας κινεῖται. λοξαὶ γάρ εἰσι καὶ αὗται. Aenopides: ὅτι ἐκπορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κινούμενος. Phornutus & Isacius; παρὰ τὸ λοξῶς ἰσάζειν καὶ περιδινεῖν. vel, παρὰ τὸ λοξὴν ἰὼν καὶ φαεινὴν ἐκπέμπειν, λοξὸν χρησμόν. Macrobius, quòd transuersos in nos à meridie immittat radios, cùm simus ad ipsum Septentrionales.

217 *Sedem expiari.* Sophocles:

ἄνωγεν ἡμᾶς Φοῖβος ἐμφανῶς ἄναξ,
μίασμα χώρας ὡς τεθραμμένον χθονί, &c.

227 *Gemina Parnassi niualis arx.* duo sunt Parnassi vertices: in vno Phœbus, in altero Bacchus colitur. Lucan lib. 4.

—— *Parnassus gemino petit æthera colle*
Mons Bromio, Phœboq́ sacer: cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ.

quæ Lucani carmina adiungantur testimoniis Granij Flacci, Cornelij Labeonis, & aliorum apud Macrobium lib. 1 Saturnal. quo loco probat Bacchum & Apollinẽ vnum & eundem esse.

Parnassi niualis. proprium huius montis epithetum. Sophocles νιφόεντα vocat: & Panyasis,

Παρνησὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας,
ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Dionysius Afer ἐν τῇ οἰκουμ. περιηγ.

Παρνησοῦ νιφόεντος ὑπὸ πτυχί ——

229 *At repentè.* m. s. pro aduersatiua particula coniunctiuam habent, *ac repentè.*

232 *Maior humano sonus.* Virg. 6. Aeneid.

—— *maiorq́ videri,*
Nec mortale sonans ——

235 *Phœbo iam notus & infans.* quem Phœbus etiam tunc cùm infans esset, Laium interfecturum præsciebat. acceperat enim Laius ab Apolline oraculum:

μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ,
εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς.

Auctores Lucianus & scholiastes Aeschyli.

242 *Regi tuenda est.* Oedipus Sophocleus

Queritur peremptũ nemo, quẽ incolumem timet."
CR. *Curam perempti maior excussit timor.*
OED. *Pium prohibuit vllus officium metus?*
CR. *Prohibent nefandi carminis tristes minæ.*
OED. *Nunc expietur numinum imperio scelus.*
Quisquis deorum regna placatus vides;
Tu tu, penes quem iura præcipitis poli;
Tuq́; ô sereni maximum mundi decus,
Bis sena cursu signa qui vario regis,
Qui tarda celeri sæcula euoluis rotâ;
Sororq́; fratri semper occurrens tuo,
Noctiuaga Phœbe; quiq́; ventorum potens
Æquor per altum cærulos currus agis;
Et qui carentes luce disponis domos;
Adeste. cuius Laius dextra occidit;
Hunc non quieta tecta, non fidi lares,
Non hospitalis exulem tellus ferat;
Thalamis pudendis doleat, & prole impiâ.
Hic & parentem dexterâ perimat suâ,
Faciatq́; (nunquid grauius optari potest?)
Quicquid ego fugi. non erit veniæ locus:
Per regna iuro, quæq́; nunc hospes rego,
Et quæ reliqui, perq́; penetrales deos;
Per te, pater Neptune, qui fluctu breui
Vtrimq́; nostro geminus alludis solo.
Et ipse nostris vocibus testis veni,
Fatidica vatis ora Cirrhææ mouens.
Ita molle senium ducat, & summum diem
Securus alto degat in solio parens,
Solasq́; Merope nouerit Polybi faces:
Vt nulla sontem gratia eripiet mihi.
Sed quo nefandum facinus admissum loco est,
Memorato: aperto Marte, an insidiis iacet?
CR. *Frondifera sanctæ nemora Castaliæ petens,*
Calcauit altis obsitum dumis iter,
Trigemina quâ se spargit in campos via;
Secat vna gratum Phocidos Baccho solum,
Vnde altus arua deserit cælum petens,
Cle-

sationem reddit:
ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ' ἂν
κἀμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.
κείνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ.

243 *Queritur*. duo lib. scripti *quærit*.
254 *Noctiuaga Phœbe*. Statius Papinius;
Lumina noctiuaga tollit Pharos æmula luna.

Quiq́; ventorum potens. non AEolum, sed Neptunum inuocat.
258 *Hunc non*. has diras fusius Sophocles in OEdipo tyrãno persequitur. Similes Persis Cambyses apud Herodotum in Thalia imprecatur; apud Statium 1. Thebaid. Thebanis OEdipus; aliis apud Maronem Iuno & Dido, Aeneid. 1. & 4. apud Ouid. in Heroid. epist. Hypsipyle; apud Horatium in Epod. puer; apud Catullum Ariadne. exstant etiam diræ Ouidij in Ibin; & Catonis, non Virgilij, in Arium centurionem; & diræ Leonis ac Alexandri Impp. apud Constantin. Harmenopulum in præfat. προχείρων νόμων.
266 *Pater Neptune*. Lucilius:
Vt nemo sit nostrum, quin pater optimu' Diuum,
Vt Neptunu' pater, &c.
Pater dicitur Neptunus, quia aquam significat, & ex aqua oriri cuncta quidam Philosophi voluerunt: ideo Homerus,
Ὠκεανός θ', ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται:
& Virgilius noster:
Oceanúmque patrem rerum.
Sic intellige illa Claudiani, in Panegyr. de Theodori consulatu:
Hic confidit aquis, hic procreat omnia flammis.
Idem tradidit Epiphan. lib. 3. contra hæreses, quod & Cicero 2. Academic. prodidit his „verbis; Princeps Thales, vnus ex septem; cui „sex reliquos consensisse ferunt, ex aqua dixit „constare omnia. Heraclitus omnia ex igne gigni voluit: Anaximenes & Archelaus omnia ex aëre. nulli verò ex Physicis, vsque ad Aristotelis tempora, principium rerum terram dixerunt. Aristot. lib. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. post Aristotelem, nonnullos huius sententiæ defensores exstitisse vt putem, facit Lucretius lib. 1. de rer. natura, his versibus.
—— aut humorem quicumq; putarunt
Fingere res ipsum per se, terrámve creare
Omnia, & in rerũ naturas vertier omnes.
Nisi enim hoc dicamus, aut Aristotelem inscitiæ, aut Lucretium mendacij accusemus oportet.
274 *Nefastum facinus*. sic cod. Lipsiæ impressus. Sed ego cum membranis & Parisiensi exemplari lego *Nefandum facinus*. 278 *Trigemina*. manusc. quotquot vidi, *tergemina*. atque ita loquuntur Lucretius, Virgilius, Tibullus, Horatius & Seneca Philosophus; quamquã in nonnullis Horatij & Senecæ scriptis codicibus alterum etiã contineatur, quemadmodũ in Sex. Rufi, & P. Victoris libris de regionibus vrbis Romæ, qui in Circi maximi regione portam Trigeminam non Tergeminã statuunt. Verùm huius decisio quæstionis à logodædalis petenda

Clementer acto colle, Parnassus biceps:
At vna bimares Sisyphi terras adit,
Olenia in arua: tertius trames cauâ
Conualle serpens, tangit errantes aquas,
Gelidumq́ dirimit amnis Elei vadum?
Hic pace fretum, subita prædonum manus
Aggressa ferro facinus occultum tulit.
In tempore ipso, sorte Phœbeiâ excitus,
Tiresia tremulo tardus accelerat gradu,
Comesq́ Manto luce viduatum trahens.

OEDIPVS. TIRESIAS. MANTO.

OED. *Sacrate diuis, proximum Phœbo caput,*
Responsa solue, fare quem pœna petant.
TIR. *Quod tardo fatũ, lingua quod quærit moras,*
Haud te quidem magnanime mirari addecet.
Visu carentem magna pars veri latet.
Sed quò vocat me patria, quò Phœbus, sequar,
Fata eruantur: si foret viridis mihi
Calidusq́ sanguis, pectore excuterem deum.
Adpellite aris candidum tergo bouem,
Curuoq́ nunquam colla depressum iugo.
Tu lucis inopem gnata genitorem regens,
Manifesta sacri signa fatidici refer.
MAN. *Opima sanctas victima ante aras stetit.*
TIR. *In vota superos voce solenni voca,*
Arasq́ dono thuris Eoi exstrue.
MAN. *Iam thura sacris cælitum ingessi focis.*
TIR. *Quid flãma? largas iámne cõprendit dapes?*
MAN. *Subitò refulsit lumen, & subitò occidit.*
TIR. *Vtrúmne clarus ignis, & nitidus stetit,*
Rectusq́ purum verticem cælo tulit,
Et summam in auras fusus explicuit comam?
An latera circa serpit incertus via,
Et fluctuante turbidus fumo labat?
MAN. *Non vna facies mobilis flammæ fuit:*
Imbrifera qualis implicat varios sibi
Iris colores, parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quisve sit dubites color:
Cærulea fuluis mista oberrauit notis,
Sanguinea rursus, vltimum in tenebras abit.
Sed ecce pugnax ignis in partes duas
Discedit, & se scindit vnius sacri

est. Vt vt est, Laium in triuio hoc necatum Sophocles etiam testatur.

281 *Parnassus biceps.* Persius initio operis, quod Martialis Marsi Amazonidi prætulit;
Nec in bicipiti somniasse Parnasso.
adde quæ suprà posui nu. 227.

282 *Bimares.* Corinthum intellige. Horat. lib. 1. odar.
—— bimarisve Corinthi
Mœnia ——
Ouid. 5. Metamorph.
—— bimari gens orta Corintho.
idem 4. Fastorum:
Adriacumq́ patens latè bimaremq́ Corinthum.
& in epist. Med. *Ephyren bimarem.*
Sic in illo versu, quẽ Sudæ lexicõ suppeditat:
Λαΐδ' ἔχω πολιῆτιν ἁλιζώνοιο Κορίνθου.
Iulius Pollux Onomast. lib 9. ἀμφιθάλαττος ὡς ἡ Κόρινθος. Errauit ergo Dion. Lambinus, Muretum reprehendens, quòd ἀμφιθάλαττος de Corintho dixisset. ea Lambini opinio exstat in illis clarorum virorum epistolis, quas à Michaële Bruto collectas, Lugdunenses ediderunt, quantum memini lib. 3. epist. 29. Paulin. *Calpen bimarem* vocauit.

286 *Prædonum manus.* Sophocles:
λῃστὰς ἔφασκε συντυχόντας οὐ μιᾷ
ῥώμῃ κτανεῖν νιν, ἀλλὰ ξὺν πλήθει χερῶν.

290 *Luce viduatum.* Tiresiam cæcum fuisse nemo negat, sed in cæcitatis causa tradẽda dissentiunt Callimachus in hymno εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος, Homeri scholiastes Odyss. κ'. Nonnus Dionys. ε. Lucian. in Astrolog. Apollodor. lib. 3. Bibliot. Ouid. in Metamorph. vide Politianum in Miscell. ca. 89. & Falckenburgium in Nonnum.

294 *Haud te quidem.* in membranis legitur *haut equidem* quod non placet.

298 *Excuterem.* in o v.l. *exciperem.* quod non est cur sequamur, respexit enim Seneca ad illa 6. Aeneid.
At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse Deum ——

309 *Et nitidus.* duo m. s. cod. *& viridis.*

312 *Circa serpit.* in o. v. l. est *circumserpit.*

321 *In partes duas.* Lucanus lib. 1.
—— Vestali raptus ab ara
Ignis, & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoq́ cacumine surgit
Thebanos imitata rogos ——

Discors fauilla: genitor horresco intuens.
Libata Bacchi dona permutat cruor,
Ambitq́ densus regium fumus caput,
Ipsosq́ circa spißior vultus sedet,
Et nube densâ sordidam lucem abdidit.
Quid sit, parens effare. TIR. *quid fari queam?*
Inter tumultus mentis attonitæ vagos,
Quidnam loquar? sunt dira, sed in alto, mala.
Solet ira certis numinum ostendi notis.
Quid istud est, quod esse prolatum volunt,
Iterumq́ nolunt, & truces iras tegunt?
Pudet deos, nescio quid. huc properè admoue,
Et sparge salsâ colla taurorum molâ.
Placidóne vultu sacra, & admotas manus
Patiuntur? MAN. *altum taurus attollens caput,*
Primos ad ortus positus, expauit diem,
Trepidusq́ vultum obliquat, & radios fugit.
TIR. *Vnóne terram vulnere afflicti petunt?*
MAN. *Iuuenca ferro semet imposito induit,*
Et vulnere vno cecidit: at taurus duos
Perpessus ictus, huc & huc dubius ruit,
Animamq́ fessus vix reluctantem exprimit.
TIR. *Vtrùm citatus vulnere angusto micat,*
An lentus altas irrigat plagas cruor?
MAN. *Huius per ipsam, quà patet pectus, viam*
Effusus amnis; huius exiguo graues
Maculantur ictus imbre; sed versus retro
Per ora multus sanguis atque oculos redit.
TIR. *Infausta magnos sacra terrores cient.*
Sed ede certas viscerum nobis notas.
MAN. *Genitor quid hoc est? nō leui motu, vt solent,*
Agitata trepidant exta, sed totas manus
Quatiunt, nouusq́ prosilit venis cruor.
Cor marcet ægrum penitus, ac mersum latet,
Liuentq́ venæ, magna pars fibris abest,
Et felle nigro tabidum spumat iecur.
Ac semper omen vnico imperio graue,
En capita paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumque cæsum tenuis abscondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans.

328 *Quid fari queam?* malè interpp. *fari*, exponunt, loqui. est enim hic προφητεύειν. Varro lib. 5. de ling. Latina, ita scripsit; Qui diuina prædiuinādo solent fari, fatidici dicti. Ennius;

Atq́ Anchises doctu' Venus quem polcra dearum
Fari donauit, diuinum & pectus habere.

336 *Placidóne vultu.* magnopere veteres referre putabant, num hostiæ popæ reluctarentur, num verò se feriendas quietæ stantes, atque etiam, si dis placet, annuentes, præberent ex hoc deis gratum sacrificium, ex illo ingratum fore colligebant. Vnde Virgil.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad arā.

Myrtilus lib. 2. Lesbicorum: οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ εἰώθασιν ἐμβάλλειν εἰς τοὺς τῶν ἱερείων, ὡς ἐπινεύῃ ταῖς τελεταῖς

341 *Opposito induit.* m. s. meus, *imposito.* Virg. 3. Georg.

Ac vix suppositi tingūtur sanguine cultri.

Sed hæc contraria sunt? nequaquam. Nam à Cleone 1. Argonaut. si Natali in Mytholog. credimus, proditum fuit, veteres superis sacrificantes, resupinatarū iugulum sursum cōnuertisse; cùm inferis faciebant, earūdem collum deorsum terram versus deprimere solitos. quod & Myrtilus vbi suprà docet his verbis; εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἱερεῖα τοῖς κάτω θεοῖς σφαγιάζομενοι ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνειν τὰς κεφαλάς· ὅταν γὰρ θύωσι τοῖς ὑποχθονίοις· τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέψαντες τῶν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάζοντες. Rectè ergo Virgilius dixit *suppositi*, cùm loquatur de inferorum sacrificio, quo culter quodammodo victimæ iugulo supponebatur: quare & lib. 6. Aeneid. *Supponunt alij cultros*, — rectè etiam noster dixit *imposito*, cùm agat de superorum sacrificio, quo culter hostiæ collo quasi imponebatur. Vnde apparet verissimam esse optimi mei cod. scripturam.

347 *Viuus per ipsam.* vide num melius in vno libro scripto habeatur, *huius per ipsam.* fit enim de tauro & iuuenca sermo; atque de altero eorum sequenti carmine dicitur, *huius exiguo.*

355 *Nouisq́* quidam libri antiqui habent *nouusq́*.

360 *En capita paribus.* T. Liuius, Valerius, & Plutarchus affirmant M. Marcello Deorum voluntatem exploranti, eo qui necē præcessit die, primæ hostiæ iecur non apparuisse, secundam iocinoris caput duplex habuisse.

361 *Abscondit* existimabant iocinoris caput non apparens graue Imperatori aut Reipub. infortunium portendere. Iul. Obsequens in lib. de prodigiis; Q. Metello & T. Didio (*vulgò malè habetur, Tullio Didio*) consulibus, apud ædem Apollinis Xviris immolantibus, caput iocinoris non apparuisse, accidit hoc ipsum Postumio, Catoni, Herennio, & Lucilio Lupo. Arrianus lib. 7. histor. Alex. scribit Pythagoram, antequam

Hostile

Hostile valido robore insurgit latus,
Septemq; venas tendit; has omnes retro
Prohibens reuerti limes obliquus secat.
Mutatus ordo est, sede nil propriâ iacet,
Sed acta retro cuncta. non animæ capax
In parte dextrâ pulmo sanguineus iacet:
Non læua cordis regio: non molli ambitu
Omenta pingues viscerum obtendunt sinus:
Natura versa est, nulla lex vtero manet.
TIR. *Scrutemur vnde tantus hic extis rigor?*
MAN. *Quod hoc nefas? conceptus innuptæ bouis,*
Nec more solito positus, alieno in loco
Implet parentem, membra cum gemitu mouet,
Tremulo rigore debiles artus micant,
Infecit atras liuidus fibras cruor,
Tentantq; turpes mobilem trunci gradum,
Et inane surgit corpus, ac sacros petit
Cornu ministros, viscera effugiunt manu.
Neque ipsa, quæ te pepulit, armenti grauis
Vox est, nec vsquam territi resonant greges.
Immugit aris ignis, & trepidant foci.
OED. *Quid ista sacri signa terrifici ferant,*
Exprome: voces aure non timida hauriam.
Solent suprema facere securos mala.
TIR. *His inuidebis, quibus opem quæris, malis.*
OED. *Memora, quod vnum scire cælicolæ volunt,*
Contaminarit rege quis cæso manus.
TIR. *Nec alta cæli, pinna quæ leuis secat,*
Nec fibra viuis rapta pectoribus potest
Ciere nomen: alia tentanda est via.
Ipse euocandus noctis æternæ plagis
Emissus Erebo; vt cædis auctorem indicet.
Reseranda tellus, Ditis implacabile
Numen precandum, populus infernæ Stygis
Huc extrahendus. ede, cui mandes sacrum:
Nam te, penes quem summa regnorum est, nefas
Inuisere vmbras. OED. *Te Creo hic poscit labor,*
Ad quem secundum regna respiciunt mea.
TIR. *Dum nos profundæ claustra laxamus Stygis:*
Populare Bacchi laudibus carmen sonet.

CHO-

Alexander obiret, hostiam immolasse, & sine capite iecur inuentum; idemque illi contigisse pro Ephestione & Perdicca sacrificanti; qui omnes statim pòst mortui sunt.

363 *Hostile valido.* summo artificio poëta totam OEdipi & filiorum historiam prodigiis istis texit. Ait:

Iuuenca ferro semet imposito induit
Et vulnere vno cecidit.

nam Iocasta seipsam vno ictu traiecit, & confestim exspirauit. quare Manto subiungit:

Huius per ipsam, qua patet pectus, viam
Effusus amnis: huius exiguo graues
Maculantur ictus imbre sed versus retro
Per ora multus sanguis atq; oculos redit.

quia scilicet OEdipus, antè effossis sibi oculis, nō nisi maximis miseriis perfunctus obiit. Quoniam verò Polynices & Eteocles, vter rex foret pugnantes, mutuis vulneribus ceciderunt, addit:

En capita paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumq; casum tenuis abscōdit caput
Membrana——

Eteoclem iuuabant sui ciues, Polynici cùm magnis copiis adfuerūt sex fortissimi duces; quorum nulli, excepto Adrasto, contigit in patriam redire, sed ante Thebas omnes occubuerunt. hoc portendunt ista;

Hostile valido robore insurgit latus,
Septemq; venas tendit: has omnes retro
Prohibens reuerti limes obliquus secat.

Iam per illud:

——*latebram rebus occultis negam.*

indicat parricidiū & incæstum OEdipi cunctis nota fore. Reliqua porrò significant omnium rerum confusionem & perturbationem Thebis Bœotiis, ac potissimùm OEdipi regiæ imminere.

380 *Viscera effugiunt manu* quidam cod. scripti, *manum.*

381 *Fugiunt* o. v. l. *resonant.*

386 *Solent suprema facere securos mala.* suprema dicit grauissima vel vltima, vltimaque potiùs. huic sententiæ similis est illa superior: *Fortem vicina facit libertas senem.* quo spectat inprimis quod de Solone ac Pisistrato, Castritio & Considio Sebastianus Corradus obseruauit, in Cōmentariis in Ciceronis Brutum pag. 36. edition. Florentinæ. Porrò hic in membranis non *suprema*, sed *extrema habetur*, & infra versu 389. *contaminauit*, pro *contaminarit.*

401 *Populare.* sollemne populo nostro è quo Bacchus fuit. populare enim de toto populo dicitur, non de vico vno vel platea, vt quidam somniant. sic popularis actio, popularia iudicia, popularia interdicta. vnde apud Comicos frequenter populares vocantur ciues. vt apud Terentium Phorm. actu 1. sce. 1. *Amicus summus meus & popularis Geta.* Nam eo loci Dauus innuit Getam eiusdem

ciuitatis esse cuius ipse sit, hoc est, vt ita dicam, conciuem suum, respiciendo non ad præsens tempus, sed ad præteritum. quamuis enim tunc cùm seruiebant seruitutem, neuter eorum ciuis erat, ante seruitutem tamen eiusdem ciuitatis ciues esse potuerunt. & hoc quidem plus mihi satisfacit, quàm quæ alij de populis Getarum & Dacorum, vel de plateæ vnius incolis seu vicinis comminiscuntur. Eodem sensu populares dixit Vlpian. in l. 1. §. quies, D. de ,, offic. præfect. vrb. Quies quoque popularium & disciplina spectaculorum ad Præfecti vrbi curam pertinere vi- ,, detur. Si plura cupis de popularis significatione, vide Turneb. in aduersar. Cataneum in lib. 1. epist. Plinij epist. 2. Beroaldum in lib. 7. Apulei de asino, Nannium Miscell. lib. 2. & Oroscium ad d. l. 1. num. 3.

403 *Redimite comam nutante corymbo.* Dionysius Afer;

ὀρνύμεναι πελέθουσι κατὰ νόμον ἱερὸν Βάκχου
στεψάμεναι· κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμ-
βοις
ἐννύχιαι——

404 *Thyrsis.* apud Euripidem, in Bacchis, ait Bacchus;

Θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κίσσινον βέλος.

408 *Virgineum caput.* Ouid 4. Metam.

—— tibi cùm sine cornibus adstas
Virgineum caput est ——

& alius, nescio qui;

Trahis figuram virginis tener Bacchus.

409 *Vultu sidereo.* formosi, quæque in iis erant speciosiora, sideribus passim comparantur. Seneca:

Hac illa facies igne sidereo micans.

Item:

Qui modò paterni certus imperij comes
Et certus heres siderum fulsit modo.

& alibi: *—— puer*
Modo sidus orbis——

Virgilius Aeneid. 8.

Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda, &c.

Ouid. 2. Metam. de cadente Phaetonte;

Fertur, vt interdum de cælo stella sereno.

& alibi;

—— geminum ceu lumina sidus.

Item:

—— oculiq; tui quibus ignea cedunt
Sidera ——

idem quodam loco Ceycem sidereum vocat, quemadmodum postea Claudianus serenæ vlnas sidereas appellauit.

414 *Ederá ve.* teste Homero Bacchus edera coronabatur. Demarchus Dionysiacorum 9.

τὸν μὲν ἀπὸ κροκύφαντα ἰθυντῆρος πετάλοιο
σὺν μίτρῃ κισσῆεντι λεχωίδος ἔστεφεν ὥρη.

Fingitur autem Bacchus coronari, quia vapores è vini potu immoderato nati, capitis dolorem excitant.

421 *Luteam vestẽ.* in mẽbranis continetur:

Lutea vestem retinente zona,
Inde tam molles &c.

425 *Veste cùm longa tegeres leones.* nõ displicet, *segeres leones.* quod inuenitur in scriptis libris. 422 *Vnde tam molles placuere cultus.* Origines lib. 3. contra Celsum, tradit Bacchum muliebri habitu amictum esse, vocatque Mænalam. 429 *-- Senior turpi sequitur Silenus asello.* Ouid. Metamor. 4. *- Baccha Satyriq; sequuntur, Quiq; senex ferula titubantes ebrius artus Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.*

CHORVS.

Versus Hexametri, Trochaici, Choriambici, Iambici, Dactylici, Sapphici, Anapæstici, puri & impuri, integri & mutilati, & aliquot syllabis superflui.

Effusam redimite comam nutante corymbo,
Mollia Nisæis armati brachia Thyrsis.
Lucidum cæli decus, huc ades votis,
Quæ tibi nobiles Thebæ Bacche tuæ
Palmis supplicibus ferunt:
Huc aduerte fauens virgineum caput:
Vultu sidereo discute nubila,
Et tristes Erebi minas,
Auidumq; fatum. te decet vernis comam
Cingi floribus.
Te caput Tyriâ cohibere mitrâ,
Ederáve mollem Bacchiferâ
Religare frontem,
Spargere effusos sine lege crines,
Rursus adducto reuocare nodo:
Qualis, iratam metuens nouercam
Creueras, falsos imitatus artus,
Crine flauenti simulata virgo,
Luteam vestem retinente zona:
Vnde tam molles placuere cultus,
Et sinus laxi, fluidumq; syrma?
Vidit aurato residere curru,
Veste cùm longa tegeres leones,
Omnis Eoæ plaga vasta terræ,
Qui bibit Gangem, niueumq; quisquis
Frangit Araxem.
Te senior turpi sequitur Silenus asella,
Turgida pampineis redimitus tempora sertis,
Condita lasciui deducunt orgia mystæ.

Te

Te Baßaridum comitata cohors:
Nunc Edoni pede pulsauit
Sola Pangæi; nunc Threicio
Vertice Pindi, nunc Cadmeas
Inter matres impia Mænas
Comes Ogygio venit Iaccho,
Nebride sacrâ præcincta latus.
Tibi commotæ pectora matres
Fudere comam, thyrsumq́; leuem
Vibrante manu, iam post laceros
Pentheos artus Thyades œstro
Membra remissæ, velut ignotum
Videre nefas.
Ponti regna tenet nitidi matertera Bacchi,
Nereidumq́; choris Cadmeia cingitur Ino.
Ius habet in fluctus magni puer aduena ponti,
Cognatus Bacchi, numen non vile Palæmon.
Te Tyrrhena puer rapuit manus,
Et tumidum Nereus posuit mare,
Cærula cum pratis mutat freta.
Hinc verno Platanus folio viret,
Et Phœbo laurus carum nemus.
Garrula per ramos auis obstrepit,
Viuaces ederas ramus tenet,
Summa ligat vitis carchesia,
Idæus prorâ fremuit leo,
Tigris puppe sedet Gangetica;
Tum pirata freto pauidus natat,
Et noua demersos facies habet:
Brachia prima cadunt prædonibus,
Illisumq́; vtero pectus coit:
Paruula dependet lateri manus,
Et dorso fluctum curuo subit,
Lunatâ scindit caudâ mare,
Et sequitur curuus fugientia carbasa delphin.
Diuite Pactolus vexit te Lydius vnda,
Aurea torrenti deducens flumina ripâ.
Laxauit victos arcus, Geticasq́; sagittas
Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet,
Regna securigeri Bacchum sensere Lycurgi.

Sileni Mythologiam docet Natalis libro 5. Mytholog. cap. 8. Silenos Nicandri scholiastes in Alexipharm. dici tradi· ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν, & eosdem appellari satyros: cui repugnat Nonnus, eos distinguēs his verbis:

καὶ λασίων σατύρων κεροτωειδὴς αἰχμὴ φῦλα θλῆς,
σιληνῶν τε φάλαγξιν, &c.

432 *Bassaridum.* harum nomina habes apud Nonnum Dionys. ιδ'.

446 *Cadmeia.* Sic Claudianus:

——Cadmeia ludit
Leucothoë ——

De Ino seu Leucothoë multa Pausanias in Atticis, & Natalis libro 9 Mytholog cap. 4.

454 *Garrula auis.* quidam ait:

Aues canoros garrulæ fundunt sonos,
Et semper auras cantibus mulcent suis.

455 *Viuaces.* quæ iuge virentes, ne hieme quidem decus suum amittunt.

456 *Carchesia.* mali partem summā. Cinna, in Smyrna:

Atque anquina regit stabilem firmißima cursum.
Lucida quà fulgēt summi carchesia mali.

sic hæc carmina, apud Grammaticos diuersis locis sparsa, videntur posse conglutinari. Guilhel. Philander in commen. Vitruuij lib. 10. Mali, inquit, vt id addam ex Macrobij Saturnal. lib. 5. pars inferior, pterna; pars media, trachelō; pars summa carchesion dicitur.

457 *Idæus.* Claudianus:

Verberat Idæos torua cum matre leones.

459 *Dum pirata.* v. l. emendatiùs *tū pirata.*

461 *Brachia prima.* hoc carminis genere vsus fuit Pomponius Secundus, apud Terentianum his verbis:

Pendeat ex humero dulcis chelys
Et numeros edat varios; quibus
Assonet omne virens latè nemus
Et tortis errans qui flexibus.

463 *Paruula dependet lateri manus.* Ouidius Metamorph. 3. hanc rem fusiùs expressit, hoc modo:

In spacium resilire manus breue vidit, & illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse vocari.

465 *Lunata scindit cauda mare.* Ouidius,

—— falcata nouißima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.

Bacchi gesta Natalis lib. 5. Mytholog. cap. 13. morali Philosophiæ non infeliciter accommodauit; naturali, Pierius lib. 27. Hieroglyph.

† 470 *Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet.* videtur secutus Dionysium Carthaginiensem, qui ἐν τῇ οἰκουμ. περιηγ. cecinit:

τοὺς δὲ μετ' ἀντολίηνδε, πέρην κελάδοντος Ἀράξου
Μασσαγέται ναίουσι, θοῶν ῥυτῆρες ὀϊστῶν·
ἀνέρες οἷς μετ' αὐτοῖς, ἐγὼ, μηδ' ὅστις ἐπαίρεται

Sen-

Sensere terræ Zedacum feroces,
Et quos vicinus Boreas ferit
Arua mutantes; quasq; Mæotis
Alluit gentes frigida fluctu;
Quasq; despectat vertice summo
Sidus Arcadium, geminumq; plaustrum.
Ille dispersos domuit Gelonos,
Arma detraxit trucibus puellis,
Ore deiecto petiere terram
Thermodontiacæ graues cateruæ,
Positis tandem leuibus sagittis,
Mites factæ. sacer & Cytharon
Sanguine inundauit,
Ophioniaq; cæde.
Prœtides siluas petiere, & agros,
Præsidem Bacchum coluit nouerca.
Naxos Ægeo redimita ponto,
Tradidit thalamis virginem relictam,
Meliore pensans damna marito.
Pumice sicco
Fluxit Nyctileus latex.
Garruli gramen secuere riui,
Combibit dulces humus alta sucos,
Niueiq; lactis candidos fontes
Mistaq; odoro Lesbya cum thymo.

Duci-

ἐμπελάσαι· μάλα γάρ τι κακόξεινοί τε γεγᾶσιν
ἄλλων·
οὐ γάρ σφιν σῖτος μελίφρων ἐστὶν ἐδωδή,
οὐδὲ μὲν οὐδ' οἶνος μενοεικής· ἀλλὰ γὰρ ἵππων
αἵματι μισγοντες λευκὸν γάλα, δαῖτα τίθενται.

Rhemnius Fannius:

Post hos Massagetæ, post flumen Araxis, ad ortum
Hospitibus saui cunctis belloq; feroces,
Non Bacchi donum, Cereris nec munera norunt:
Sed lac commistum potant cum sanguine equino.

472 *Zedacum*. in emendationibus Solini cap. 52. nu. 3 monui, hîc legendum esse *Zacarum*. in qua sententia adhuc sum. malè in v. l. continetur *Zadacum*.

486 *Prœtides*. Prœti filiæ cùm se Iunone formosiores esse iactitarent, numinis ira in eum errorem inciderunt, vt sibi ipsis vaccæ viderentur, & aratra metuentes agricolas fugerent, vt docent Seruius in Virgil. eclog. 6. & Luctatius in lib. 3. Thebaid. Papinij. has postmodum Melampus purgauit, & purgamina in Clytorium proiecit, vt tradit Ouid. vlt. Metamorph. Eudoxus ἐν ἕκτῃ γῆς περιόδου apud Stephanum: ἔστι κρήνη τῆς Ἀζανίας, ἣ τοὺς γευσαμένους τοῦ ὕδατος ποιεῖ μηδὲ τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου ἀνέχεσθαι. εἰς ἣν λέγουσι Μελάμποδα, ὅτε τὰς Προιτίδας ἐκάθαιρεν, ἐμβαλεῖν τὰ ἀποκαθάρματα. Scribendum *Prœtides*, non *Pratides*, docet etiam epigramma iuxta Clytorium lapidi incisum, quod tale fuisse refert M. Pollio;

φεῦγε δ' ἐμὴν πηγὴν μισάμπελος, ἔνθα Μελάμπους
λουσάμενος λύσσης Προιτίδας ἀργαλέης.

489 *Virginem relictam*. Ariadne à Theseo in Naxo deserta, ibidem Baccho nupsit: qua in re tamen non satis Plutarchus in Theseo & Nonnus Dionys. με'. conueniunt. ex ea autem fabula vitæ vtilia documenta, quamuis à Poëtarum mente prorsus aliena eliciuntur. Cùm Ariadnes opera Theseum ex Dædaleo Labyrintho ereptum legimus: monemur inimicis nostris nō bene velle tantùm, sed etiam prodesse, quamuis enim illi acceptorum beneficiorum immemores, neque habeant neque agant gratias, sed oblata occasione pro beneficio iniuriā referant, pro accepta vita mortem inferre conentur: est tamē Deus Opt. Max qui nos ex calamitatibus eripiet, cuius auxilio miserias superabimus, à quo larga manu cum fœnore gratia referetur. Quoniā ille, quæ eius est clementia & æquitas, quæcūque in alios beneficia conferimus, tanquam in se collata forent, accepta habebit, & pro iis veræ beatitudinis mercedem nobis persoluet, ac nos florentissima corona munerabitur immortalibus contexta floribus,

Quos neque frigoribus boreas, nec Sirius vret
Æstibus ——

hoc illud nimirum est, quod Ariadne Baccho, (qui à soluendis curis Lyæus, à misericordia Eleleus Græcis dicitur) matrimonio iuncta & corona eius in cælum translata significat.

490 *Meliore*. sic Ouidius.

Illa, nec inuideo, fruitur meliore marito.

491 *Pumice sicco*. Euripides in Bacchis:

θύρσον δέ τις λαβοῦσ', ἔπαισεν εἰς πέτραν,
ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.

idem testatur Nonnus Dionysiac. μζ'.

492 *Nyctileus latex*. vinum, quia Bacchus ipse Nyctileus vocatur. Ouid. Metam. 4.

—— Bacchumq; vocant, Bromiumq;, Lyæumq;,
Ignigenamq;, satumq; iterum, solumq; bimatrem,
Additur his Nyseusq;, indetonsusq;, Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor vua,
Nyctileusq;, Eleleusq; parens, & Iacchus & Euan,
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes ——

493 *Garruli gramen secuêre riui*. ait hoc versu & duobus sequentibus Bacchum aquam, mel & lac è terra

Ducitur magno noua nupta cælo:
Solenne Phœbus carmen
Edit infusis humero capillis.
Concutit tædas geminus Cupido,
Telum deposuit Iuppiter igneum,
Condidit Baccho veniente fulmen.
Lucida dum current annosi sidera mundi;
Oceanus clausum dum fluctibus ambiet orbem;
Lunaq; dimissos dum plena recolliget ignes;
Dum matutinos prædicet Lucifer ortus;
Altaq; cæruleum dum Nerea nesciet arctos;
Candida formosi venerabimur ora Lyæi.

ACTVS TERTIVS.

OEDIPVS. CREO.

OED. *Etsi ipse vultus flebiles præfert notas,*
Exprome cuius capite placemus deos.
CR. *Fari iubes, tacere quæ suadet metus.*
OED. *Si te ruentes non satis Thebæ mouent,*
At sceptra moueant lapsa cognatæ domus.
CR. *Nescisse cupies, nosse quæ nimium expetis.*
OED. *Iners malorum remedium ignorantia est.*
Itan' & salutis publicæ indicium obrues?
CR. *Vbi turpis est medicina, sanari piget.*
OED. *Audita fare, vel malo domitus graui,*
Quid arma possint regis irati scies.
CR. *Odere reges dicta, quæ dici iubent.*
OED. *Mitteris Erebo vile pro cunctis caput,*
Arcana sacri voce ni retegis tuâ.
CR. *Tacere liceat: nulla libertas minor*
A rege petitur. OED. *Sæpe vel linguâ, magis*
Regi atque regno muta libertas obest.
CR. *Vbi non licet tacere, quid cuiquam licet?*
OED. *Imperia soluit, qui tacet, iussus loqui.*
CR. *Coacta verba placidus accipias precor.*
OED. *Vlline pœna vocis expressæ fuit?*
CR. *Est procul ab vrbe lucus, ilicibus niger,*
Dircea circa vallis irriguæ loca.
Cupressus altis exserens siluis caput
Virente semper alligat trunco nemus:
Curuosq; tendit quercus & putres situ
Annosa ramos: huius abrupit latus
Edax vetustas: illa iam fessâ cadens
Radice, fulta pendet aliena trabe.

elicuisse. de aqua ex Euripide suprà diximus; de melle & lacte idem in Bacchis testatur:

ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν,
ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον. ἐκ δὲ κισσίνων
θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.

508 *Lyæi.* Bacchi. Ennius, in Athamante:

His erat in ore Bromius, his Bacchus pater,
Illis Lyæus vitis inuentor sacræ.
Tum pariter Euan, Euius,
Ignotus iuuenum cœtus alterna vice
Inibat alacris Bacchico insultans modo.

520 *Odere reges dicta, quæ dici iubent.* nihil verius. vbique enim, & maximè in aulis principum, *Obsequium amicos, veritas odium parit:* & vt ait Satyric. *Accusator erit, qui verum dixerit.* Fl. Vopiscus in Aureliano refert Diocletianum dicere solitum, Imperatorem vera nescire. accidit hoc ipsorum Imperatorum vitio, qui magis impuro illo parasitorum grege, quàm viris bonis & prudentibus delectantur. exempla suppeditant, & de hac re multa Volaterranus Philolog. lib. 28. & Hieron. Cagnolus de vita boni principis nu. 96. cum seq. & Vasquius Menchacensis de successiõn creatione, tomo 3. circa finem.

524 *Sæpe vel lingua.* non assentior reponentibus; *sæpe quam lingua.* nam legendo *vel*, vt in o. vulgatis legitur, eadem erit sententia quam ipsi constituunt, & *lingua* auferendi casu sumetur. præterea in v. l. habetur *vili lingua* & *vili* ad *vel* proximè accedit, à *quam* abest longissimè. demum sic sumitur *vel*, initio Thebaid.

—— vel sic desere infaustum patrem.

& in extremo Oedipo;

—— profuge iamdudum ocyus
Vel ad parentes ——

T. Liuius lib. 2 ne Romana plebs metu perculsa, receptis in vrbem regibus, vel cum seruitute pacem acciperet. Non dissimulabo in Badiano cod legi, *Sæpe quam lingua magis:* sed ille codex mendis scatet, vt & antiqua Caietani Veneta editio. & imperiti librarij *quam* reposuerunt, cùm *vel* non intelligerent: aut sanè cùm *vili* mendosum viderent, non aliud illis occurrit quod eius loco statuerent.

535 *Abrupit latus.* membranæ, *abrũpit.*

Amara baccis laurus, & tiliæ leues,
Et Paphia myrtus, & per immensum mare
Motura remos alnus, & Phœbo obuia
Enode zephyris pinus opponens latus.
Medio stat ingens arbor, atque vmbrâ graui
Siluas minores vrget, & magno ambitu
Diffusa ramis vna defendit nemus.
Tristis sub illâ, lucis & Phœbi inscius,
Restagnat humor, frigore æterno rigens.
Limosa pigrum circuit fontem palus.
Huc vt sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus, præstitit noctem locus,
Tunc fossa tellus, & super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse funesto integit
Vates amictu corpus, & frontem quatit:
Lugubris imos palla perfundit pedes:
Squallente cultu mæstus ingreditur senex:
Mortifera canam taxus astringit comam,
Nigro bidentes vellere, atque atræ boues
Retro trahuntur, flamma prædatur dapes,
Viuumq́; trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde manes, teq́; qui manes regis,
Et obsidentem claustra letalis lacus:
Carmenq́; magicum voluit, & rapido minax
Decantat ore, quicquid aut placat leues
Aut cogit vmbras: irrigat sanguis focos:
Solidasq́; pecudes vrit, & multo specum
Saturat cruore: libat & niueum insuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum manu
Lauâ,

538 *Amara baccis laurus.* δαφνίδες, testibus Dioscoride, Matthiolo, & Ruellio, desiccant & excalfaciunt, eoque potentiùs quo sunt amariores. ideo Columella;

Rutaq́; Palladia bacca victura saporem.

tunc enim ruta excellit, cùm amarissima est.

Tiliæ leues. sic Virg. 2. Georg.

—nec tiliæ leues.

539 *Paphia myrtus.* à Virgilio dicto loco sumtum epithetum.

541 *Enode.* sic Ouidius;

Enodisq́; abies —

Sic Claudianus;

Et magis enodes properas prosternere cedros.

544 *Diffusa ramis.* Cicero, in trium senatorum qui apud illum de studio disserunt eloquentiæ disputationis initio: Nam hæc, inquit, me tua platanus admonuit, quæ non minùs ad opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis, quàm illa, &c.

549 *Præstitit noctem locus.* hoc dicit, quia inferis occidente sole fiebat, vt superis oriente. Callixenus Rhodius: τοῖς μὲν οὖν κάτω χθονίοις, περὶ τοῦ ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζομεν· τοῖς δὲ οὐρανίδαις, ὑπὸ τὴν ἕω τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος ἱερεύομεν.

550 *Tunc fossa tellus.* de scrobe seu specu loquitur effodi solito. Homer. Odyss. κ'.

βόθρον ὀρύξαι ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα.

Apollonius Argonaut. γ'.

πηχυῖον δ' ἄρ' ἔπειτα πέδῳ ἔνι βόθρον ὀρύξας
νήησε σχίζας, &c.

Harum meminit Lucianus, in Charonte, & Ouid. 7. Metamorph.

551 *Funesto integit.* inferis sacrificantes nigris vestibus amiciebantur.

556 *Nigro bidentes vellere.* Inferis nigras victimas cædi consueuisse docent præcepta Apollinis apud Eusebium, Euangel. præparat. lib. 4. & Virgilius Aeneid. 6.

557 *Retro trahuntur.* hoc, quemadmodum superiorum pleraque, necnon sequentia ferè omnia, ab Homero Odyss. λ'. mutuatus videtur.

561 *Carmenq́; magicum* Ouid. 7. Metamorph.

Verba simul fundit —

563 *Irrigat sanguis focos.* vidi qui legerent; *sanguinē libat focis.* eleganter quidem & admodū accommodatè, sed contra o. v. l. & codicum Parisiis, Venetiis, Lugduni, Compluti, Antuerpiæ, & Basileæ excusorum auctoritatem.

564 *Solidasq́;.* nam in hoc sacrificio hostia integra comburebatur. Virg. AEneid. 6.

Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Multo specum Saturat cruore.

Ouidius;

—patulas perfudit sanguine fossas.

565 *Libat & niueum insuper Lactis liquorem.* Ouidius ait;

Alteraq́; inuergens tepidi carchesia lactis.

Euripides, in Oreste;

μελίκρατ' ἄφες γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην.

Virgilius AEneid. 3.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Silius: *Fundunt mella super, Bacchiq́; & lactis honorem.* 566 *Fundit & Bacchum manu.*

Ouidius:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi.

Homerus Odyss. λ'.

πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ,
τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι —

igitur etiam aqua inuergebatur cum mulso, vino, & lacte. aliquando etiam victimæ exta oleo perfundebantur. Virgilius:

Pingue superq́; oleum fundens fumantibus extis.

Laua, canitiq; rursus, & terram intuens
Grauiore manes voce, & attonita, ciet.
Latrauit Hecates turba, ter valles cauæ
Sonuere mæstum, tota succusso solo
Pulsata tellus. audior, vates ait,
Rata verba fudi. rumpitur cæcum chaos,
Iterq; populus Ditis ad superos datur.
Subsedit omnis silua, & erexit comam,
Duxere rimas robora, & totum nemus
Concussit horror: terra se retro dedit,
Gemuitq; penitus: siue tentari abditum
Acheron profundum mente non æquâ tulit:
Siue ipsa tellus, vt daret functis viam,
Compage ruptâ sonuit: aut ira furens
Triceps catenas Cerberus mouit graues.
Subitò dehiscit terra, & immenso sinu
Laxata patuit. ipse pallentes deos
Vidi inter vmbras; ipse torpentes lacus,
Noctemq; veram: gelidus in venis stetit
Hæsitq; sanguis: sæua prosiluit cohors,
Et stetit in armis omne vipereum genus
Fratrum, cateruæ dente Dircæo satæ,
Auidumq; populi Pestis Ogygij malum.
Tum torua Erinnys sonuit, & cæcus furor
Horrorq;, & vnà quicquid æternæ creant
Celantq; tenebræ: Luctus auellens comam,
Ægreq; lapsum sustinens Morbus caput,
Grauis Senectus sibimet, & pendens Metus.
Nos liquit animus. ipsa, quæ ritus senis
Artesq; norat, stupuit: intrepidus parens,
Audaxq; damno, conuocat Ditis feri
Exsangue vulgus: ilico vt nebulæ leues
Volitant, & auras libero cælo trahunt.
Non tot caducas educat frondes Eryx,
Nec vere flores Hybla tot medio creat,
Cùm examen alto nectitur densum globo:
Fluctusq; non tot frangit Ionium mare,
Nec tanta gelidi Strymonis fugiens minas
Permutat hiemes ales, & cælum secans,
Tepente Nilo pensat Arctoas niues:
Quot ille populos vatis eduxit sonus.
Pauidæ latebras nemoris vmbrosi petunt
Animæ trementes. primus emergit solo,
Dextrâ ferocem cornibus taurum premens

569 *Latrauit Hecates turba.* quando Hecate malis coacta carminibus aduentabat, latratus & vlulatus canum exaudiebantur. noster Thyeste;

Sæpe latratu nemus trino remugit.

& Medea;

Ter latratus Hecate dedit ——

Apollonius:

—— πέριξ δέ μιν ἐστεφάνωντο
σμερδαλέοι δρυΐνοισι μετὰ πτόρθοισι δράκοντες,
στράπτε δ᾽ ἀπειρέσιον δαΐδων σέλας, ἀμφὶ δὲ τήν γε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο.

adde quæ dixi in Medea.

Tum valles cauæ. sic in vno cod. impresso habetur; ceteri & lib. scripti habẽt, *ter valles cauæ.* quę lectio sincera est. Non obstat quod Ascensius adfert, inferis non imparem, sed parem numerum sacrum esse. noster Poëta namque ea in re non valde religiosus fuit, in Thyeste & Medea, quemadmodum nec Virgilius Georg. 4.

581 *Triceps Cerberus.* Hesiodus Cerbero quinquaginta capita tribuit, Horatius & Izacius centum. Seneca Sophoclem, Apollodorũ, Ciceronem, Tibullũ, & alios sequitur.

593 *Lapsum.* quidam antiqui libri habent *lassum.*

597 *Damno* orbitate oculorum. timuisset enim & ipse si ea vidisset.

600 *Non tot caducas.* hanc cõparationem multi vsurparunt. Homer. Iliad. β'.

ἔσταν δ᾽ ἐν λειμῶνι Σκαμανδρίῳ ἀνθεμόεντι
μυρίοι ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ.

Virgilius Aeneid. 6.

Quàm multa in siluis auctumni frigore primo
Lapsa cadunt folia.

Claudian. lib. 2. de raptu:

Conueniunt animæ quantas violentior auster
Decutit arboribus frondes ——

605 *Ales.* grus. Virgilius:

—— *aut ad terram gurgite ab alto*
Quàm multæ glomerantur aues; vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Lucanus lib. 5.

Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
Potura te Nile grues ——

Claudianus, de bello Gildonico:

Pendula ceu paruis motura bella colonis,
Ingenti clangore grues æstiua relinquunt
Thracia, cùm tepido permutant Strymona Nilo.

Zetus:manuq́; sustinet læuâ chelym,
Qui saxa dulci traxit Amphion sono.
Interq́; natos Tantalis tandem suos,
Tutò superba fert caput fastu graui,
Et numerat vmbras: peior hac genitrix adest
Furibunda Agaue; tota quam sequitur manus
Partita regem. sequitur & Bacchas, lacer
Pentheus, tenetq́; sæuus etiam nunc minas.
Tandem vocatus sæpe pudibundum extulit
Caput, atque ab omni desidet turbâ procul,
Celatq́; semet. instat, & Stygias preces
Geminat sacerdos, donec in apertum efferat
Vultus opertos Laius. fari horreo,
Stetit per artus sanguine effusô horridus,
Pædore fœdo squallidam obtectus comam,
Et ore rabido fatur: ô Cadmi effera,
Cruore semper læta cognato domus
Vibrate thyrsos: entheâ gnatos manu
Lacerate potiùs. maximum Thebis scelus
Maternus amor est. patria non ira deûm,
Sed scelere raperis. non graui flatu tibi
Luctificus auster, nec parum pluuio æthere
Satiata tellus halitu sicco nocet:
Sed rex cruentus, præmia qui sæuæ necis
Sceptra, & nefandos occupat thalamos patris,
Inuisa proles: sed tamen peior parens,
Quàm gnatus; vtero rursus infausto grauis,
Egit qui in ortus semet, & matri impios
Fœtus regessit: quiq́; (vix mos est feris)
Fratres sibi ipse genuit, implicitum malum,
Magisq́; monstrum Sphinge perplexum sua.
Te te, cruentâ sceptra qui dextrâ geris,
Te pater inultus, vrbe cum totâ, petam,
Et mecum Erinnes pronubas thalami traham,
Traham sonantes verbera, incestam domum
Vertam, & penates impio Marte obteram.
Proinde pulsum finibus regem ocyus
Agite exulem. quacunque funesto gradu
Solum relinquet, vere florifero virens
Reparabit herbas, spiritus puros dabit,
Vitalis aura veniet, & siluis decor.
Lethum, luesq́;, mors, labor, tabes, dolor,
Comitatus illo dignus, excedent simul.
Et ipse rapidis gressibus sedes volet

Effu-

611 *Zetus.* locus iste confirmat rationem quam adscripsi Thebaid. nu. 20. ex eoq́ue ibi videatur legendum; *Zethi iuuencus.* quod tamen affirmare non audeo.

613 *Interq́; natos.* vt Homerus & Propertius, duodecim; vt Euripides, Lazus Hermioneus, Apollodorus, Antipater Sidonius, & noster Seneca, quattuordecim; vt Sappho, octodecim; vt Mimnermus, Bacchylides, Pindarus, &, teste Apollodoro, Hesiodus, viginti; vt idem Hesiodus, sibi contrarius, (nisi si fortè illa non sunt Hesiodi, vt putat Aelianus) nouemdecim; vt Alcman, decem; vt alij, teste Gellio, tradiderunt, tres; vt apud Apollodorum Herodotus, quinque.

614 *Tutò superba.* nequit enim ampliùs illis orbari.

615. *Peior hac.* vnus m. s. *peior at.*

651 *Siluis decor.* folia. Varro Attacinus: *Frigidus & siluis aquilo decussit honorē.*

661 *Tori iugalis.* sententia est: matrem nō duxi, quia Merope, (quam matrem suam esse credebat) adhuc matrimonio iuncta est Polybo (cum patrem suum opinabatur esse) qui quoniam adhuc viuit, patrem non interfeci; ac ne Laium quidem, qui diu mortuus fuit, priusquam Bœotiam vidi. Mentitur ergo Tiresias. at cur mentiatur vir fide dignus? quia, inquit, à Creonte ad id inductus fuit, vt me regno pulso ipse Creo rex fiat.

Effugere nostras: sed graues pedibus moras
Addam, & tenebo: reptet incertus viæ,
Baculo senili triste prætentans iter.
Præripite terras: auferam cælum pater.
OED. *Et ossa & artus gelidus inuasit tremor.*
Quicquid timebam facere, fecisse arguor.
Tori iugalis abnuit Merope nefas,
Sociata Polybo. sospes absoluit manus
Polybus meas: vterque defendit parens
Cædem, stuprumq́. quis locus culpæ est super?
Multo antè Thebæ Laium amissum gemunt,
Bœota gressu quàm meo tetigi loca.
Falsusne senior, an Deus Thebis grauis?
Iamiam tenemus callidi socios doli.
Mentitur ista præferens fraudi deos
Vates, tibiq́ sceptra despondet mea.
CR. *Egon' vt sororem regiâ expelli velim?*
Si me fides sacrata cognati laris
Non contineret in meo certum statu:
Tamen ipsa me Fortuna terreret, nimis
Sollicita semper. liceat hoc tutò tibi
Exuere pondus, ne recedentem opprimat.
Iam te minore tutior pones loco.
OED. *Hortaris etiam, sponte deponam vt mea*
Tam grauia regna? CR. *suadeam hoc illis ego;*
In vtrumque quîs, est liber etiam nunc status:
Tibi iam necesse ferre fortunam tuam.
OED. *Certissima est regnare cupienti via,* "
Laudare modica, & ocium ac somnum sequi. "
Ab inquieto sæpe simulatur quies. "
CR. *Parúmne me tam longa defendit fides?*
OED. *Aditum nocendi perfido præstat fides.*
CR. *Solutus onere regio, regni bonis*
Fruor, domusq́, ciuium cœtu viget,
Nec vlla vicibus surgit alternis dies;
Quâ non propinqui munera ad nostros lares
Sceptri redundent; cultus, opulentæ dapes,
Donata multis gratiâ nostrâ salus,
Quid tam beatæ deesse fortunæ rear?
OED. *Quòd res secundæ non habent vnquam modum.* "
CR. *Incognita igitur vt nocens causa cadam?*
OED. *Num ratio vobis reddita est vitæ meæ?*
Num audita causa est nostra Tiresiæ? tamen

Sontes

687 *Solutus.* hoc argumentum, quo Creo conatur Oedipo fidem facere à regnandi cupiditate alienum esse se, abs Sophocle in Oedipo tyranno translatum est. quò pertinent hæc Hystiæi apud Herodotum libro quinto: τί δ' ἂν ἐπιδιζήμενος, ποιέοιμι ταῦτα; τεῦ δὲ ἐνδεὴς ἐών; τῷ πάρεστι μὲν πάντα ὅσα περ σοί, πάντων δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιοῦμαι;

Sontes videmur: facitis exemplum, sequor.
CR. *Quid si innocens sum?* OED. *dubia pro certis solent*
Timere reges. CR. *qui pauet vanos metus,*
Veros fatetur. OED. *quisquis in culpa fuit*
Dimissus, odit omne quod dubium putat.
CR. *Sic odia fiunt.* OED. *odia qui nimiũ timet,*
Regnare nescit: regna custodit metus.
CR. *Qui sceptra duro sæuus imperio regit,*
Timet timentes, metus in auctorem redit.
OED. *Seruate sontem saxeo inclusum specu,*
Ipse ad penates regios referam gradum.

706 *Timet timentes.* Laberius;
Necesse est multos timeat, quem multi timent.

CHORVS.

Anapæstici, Choriambici, Sapphici, Trochaici & Iambici inter se mixti & confusi.

Non tu tantis causa periclis,
Non hæc Labdacidas premunt
Fata: sed veteres Deûm
Iræ sequuntur. Castalium nemus
Vmbram Sidonio præbuit hospiti,
Lauitq́ Dirce Tyrios colonos:
Vt primùm magni natus Agenoris
Fessus per orbem furta sequi Iouis,
Sub nostræ ramis constitit arboris,
Prædonem numerans suum,
Monituq́ Phœbi iussus erranti
Comes ire vaccæ; quam non flexerat
Vomer, aut tardi iuga curua plaustri;
Deseruit fugas, nomenq́ genti
Inauspicatâ de boue tradidit:
Tempore ex illo noua monstra semper
Protulit tellus: aut anguis imis
Vallibus editus, annosa supra
Robora sibilat, supraq́ pinus,
Supra Chaonias celsior arbores
Cæruleum erexit caput,
Cùm maiore sui parte recumberet.
Aut fœta tellus, impio partu
Effudit arma.
Sonuit reflexo classicum cornu,
Lituusq́ adunco stridulos cantus
Elisit ære, ante non linguas

715 *Natus Agenoris.* totus iste chorus ex Ouidij 3. Metam. cõmodè poterit explicari.
716 *Furta sequi Iouis.* Ouidius:
Orbe pererrato (quis enim deprẽdere posset
Furta Iouis?) profugus, &c.
718 *Prædonem numerans.* alij libri continent, *prædonem memorans*; alij, *prædones memorãs.* quarum lectionum interpretationem pete à Bernardino. mihi placet prima lectio, &, *numerans prædonem*, interpretor interualla locorum, & temporis spatia furta Iouis sequendo emensa.
719 *Monituq́ Phœbi.* Ouidius;
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in aruis,
Nullũ passa iugũ, curuiq́ immunis aratri:
Hac duce carpe viam, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq́ illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
Incustoditam lentè videt ire iuuencam,
Nullum seruitij iugum ceruice ferentem.
728 *Supra Chaonias.* Ouidius:
Ac media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus ——

Alias,

Alias, & arma vocis ignotæ
Clamore primùm hostico experti,
Agmina campos cognata tenent:
Dignaq́ tacto semine proles
Vno ætatem permensa die,
Post luciferi nata meatus,
Ante Hesperios occidit ortus.
Horret tantis aduena monstris,
Populiq́ timet bella recentis,
Donec cecidit sæua iuuentus,
Genitrixq́ suo reddi gremio
Modò productos vidit alumnos.
Hâc transierit ciuile nefas:
Illa Herculeæ norint Thebæ
Prælia fratrum.
Quid Cadmei fata nepotis,
Cùm viuacis cornua cerui

Fron-

747 *Modò productos.* Ouidius:
—— exspirat modò quas acceperat auras.
Ista Cadmi fabula egregium vitæ specimen præferre videtur. Agenor Græcis virũ strenuum significat. ideoque Cadmum huius filiũ dicentes, indicarunt fortes fortibus creari, nec imbelles columbas ferocem aquilã progenerare. quippe Cadmus à paternis virtutibus non degenerauit, sed difficillimũm virtutis iter ingressus fuit, vt veram gloriã, quæ summo bono cohæret, assequeretur. hæc illa est Europa, cuius inueniendæ causâ pater illum domo ablegauit. foris nimirum peregrinantes, quàm domi desidentes, rerum cognitionem assequimur. Vlysses ille tam sapiens non fuisset, nisi multorum mores hominum nouisset, nisi multas prouincias peragrasset. Summum bonum, quod quærimus, in Dei contemplatione homines sapientissimi posuerunt: ideo Europam Iuppiter fingitur rapuisse. fuit perquam arduum illam inuenire. quod cùm Cadmus præuideret, cogitans antequam quid incipiamus, consultò; & cùm cõsuluerimus, maturè facto opus esse; vtrumque præstitit. nam & Apollinem consuluit; & quæcumque iubebat, fecit diligentissimè. quo docemur omniũ virtutum præcepta à diuinis philosophiæ sanctissimæ traditionibus haurire; & quæ nesciuerimus, ex aliis discere non vereri. nescire enim non est inhonestum, sed nolle discere tam turpe est quàm quod turpissimum. Itaq. Cadmum imitabimur, cui responsum fuit, bouem ducem sequeretur. suo me hercle more Delphicus Deus, hoc est, ambiguè & obscurè, respondit. verùm, quia audere cœpi, ne hoc quidem silentio præteribo. credo dicere voluit, Cadmo in suscepto itinere multos labores exantlandos, multa pericula superanda, multa ferenda, multa facienda, sudandum algendumque, priusquam optatam metam contingeret: eam ob rem animum suum continua exercitatione planè subigeret, donec fortitudinem sibi compararet; cuius ope, auxilio facillimum fuit draconem Dirces custodem superare, euulsosq́ ipsius dentes terræ mandare: hoc est, vt interpretor, fortitudini & iustitiæ temperantiam adiungere; sine quibus illa non modò laudabilis non est, sed vitij etiam ac sceleris naturam induit. Vir fortis debet ante omnia prauas animi cupiditates comprimere; quas draconem interpretor: neque hoc tantùm, sed debet etiam ex iustitiæ præceptis vnicuique suum tribuere; dentes scilicet draconis serere, & animalis maximè terrestris portionẽ non minimam terræ matri ipsius (nam hæc à poëtis monstrorum mater fingitur) restituere, hoc est, fortitudinem temperantia & iustitia condire debet. hæc illum bonis amabilem, malis inuisum reddent. vnde illorum inuidia nascetur, qui nequeunt alienam virtutem ferre. quorum vt insidias effugiat, minas, calumnias, & gladios retundat, vtq́ue ab illis latere tecto discedat, hoc opus, hic labor est. non iustitia, non temperantia, non fortitudo satis illum tueri possint: accedat oportet prudentia; qua duce Cadmus noster hos viperino dente genitos terrigenas sic in sìmet ipsos concitet, vt in suamet viscera ferrum conuertant, secum vt bellum gerant, quæ inuidiæ conditio est. nam, vt ait quidam,

Liuor tabificum malis venenum,
Intactis vorat ossibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem.
Quod quisque furit, inuidetq́ sorti
Vt debet, sibi pœna semper ipse est.

nostis cetera. iccirco ex draconis dentibus natos, mutuis mox vulneribus concidisse, commenti poëtæ fuerunt. propter harum verò virtutum concordiam & consensum, qui in eo erat, Cadmum Harmoniam vxorem duxisse, eaque potitum à Ioue in campos Elysios translatum ferunt: quo nihil aliud indicarunt quàm hac virtutum coniunctione veram beatitudinem, in qua est summum illud Philosophorum bonum, comparari.

751 *Cadmei fata nepotis.* Ouid. Metam. 4.
Prima nepos inter res tot tibi Cadme secundas
Caussa fuit luctus, alienaq́ cornua fronti
Addita, vosq́ canes satiati sanguine herili.

hanc fabulam aliàs explicui ex Placiadis sentẽtia, quam video priùs Palæphati fuisse.

752 *Viuacis cornua cerui.* Ouidius:
Dat sparso capiti viuacis cornua cerui.
Virgilius:
—— ramosa Micon viuacis cornua cerui.
Ausonius, eidyl. 9.
Ter binos deciesq́ nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum:
Hos nouies superat viuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis sæcula ceruus.

de ceruorum ætate vide Plinium libro 7. cap. 48. & Solinum cap. 22.

Cerui. ceruinorum cornuum similitudine, iuxta Varronem & Seruium, furcæ, quibus rustici casas suas stabiliunt, cerui vocantur. vnde Virgilius ecloga 2.

Atque humiles habitare casas, & figere ceruos.

hos in castrorum quòque munitionibus adhiberi solitos patet ex Iulij Cæsaris cōmentar. de bello ciuili & Gallico: eosque nobis pictos proposuit Ioannes Iucundus Veronensis. apud Tibullum verò lib. 4. ad Messallam, horum mentionem factam existimo, & legi debere:

Nam te non alius belli tenet aptiùs artes,
Quà deceat tutâ castris producere fossam,
Qualiter aduersos hosti defigere ceruos,
Quémve locum ducto melius sit claudere vallo.

760 *In vnda.* Ouidius:

Vt vero vultus & cornua vidit in vnda.

763 *Nimium saeui diua pudoris.* quare vt immitem ac crudelem Dianam elegantissimo carmine Fr. Ducatius 1. carminum exagitauit.

772 *Phocea trifidas.* istud Oedipi & Iocastæ colloquium magnâ ex parte à Sophocle in Oedipo tyranno accepit.

776 *Inter iuuenem senemq́.* Ouidius Metamorph. 12.

—— huic ætas inter iuuenemq́ senemq́.

788 *Animam senilem mollis exsoluit sopor.* quia, vt ait Sophocles,

σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή.

Themistius: [illegible] γὰρ ἔοικεν ὁ γεροντικὸς θάνατος, ἐκβολῇ δὲ καὶ [illegible] ὁ τῶν νέων.

Cato apud Ciceronem, in dialogo de senectute; Quid est autem tam secundùm naturam quàm senibus emori? quod idem contingit adolescentibus aduersante & repugnāte natura. Itaque adolescentes mori mihi videntur; vt, cùm aquæ multitudine vis flammæ opprimitur: senes autem; sicut sua sponte, nulla adhibita vi, consumtus ignis extinguitur. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi auelluntur; si matura & cocta decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.

Frontem ramis texère nouis,
Dominumq́ canes egêre suum?
Præceps siluas montesq́ fugit
Citus Actæon, agiliq́ magis
Pede per saltus & saxa vagus
Metuit motas zephyris plumas,
Et quæ posuit retia vitat:
Donec placidi fontis in vnda
Cornua vidit, vultusq́ feros,
Vbi virgineos fouerat artus
Nimium sæui diua pudoris.

ACTVS QVARTVS.

OEDIPVS. IOCASTA.

OE D. *Curas reuoluit animus, & repetit metus,*
Obisse nostro Laium scelere autumant
Superi, inferiq́: sed animus contrà innocens,
Sibiq́ meliùs, quàm deis notus, negat.
Redit memoria tenue per vestigium,
Cecidisse nostri stipitis pulsu obuium,
Datumq́ Diti, cùm prior iuuenem senex
Curru superbus pelleret, Thebis procul;
Phocea trifidas regio quâ scindit vias.
Vnanima coniux explica errorem precor.
Quæ spatia moriens Laius vitæ tulit,
Primone in æuo viridis, an fracto occidit?
IO. *Inter iuuenem, senemq́: sed propior seni.*
OE D. *Frequénsne turba regium cinxit latus?*
IO. *Plures fefellit error ancipitis viæ,*
Paucos fidelis curribus iunxit labor.
OE D. *Aliquisne cecidit regio fato comes?*
IO. *Vnum fides virtusq́ consortem addidit.*
OE D. *Teneo nocentem: conuenit numerus, locus:*
Sed tempus adde. IO. *decima iam metitur seges.*

SENEX. OEDIPVS.

SE. *Corinthius te populus in regnum vocat*
Patrium, quietem Polybus æternam obtinet.
OE D. *Vt vndique in me sæua fortuna irruit.*
Edissere agedum, quo cadat fato parens.
SE. *Animam senilem mollis exsoluit sopor.*
OE D. *Genitor sine vllâ cæde defunctus iacet.*
Testor, licet iam tollere ad cælum piè
Puras, nec vlla scelera metuentes, manus.

Sed

Sed pars magis metuenda fatorum manet.
SE. *Omnem paterna regna discutient metum.*
OED. *Repetam paterna regna, sed matrem horreo.*
SE. *Metuis parentem, quæ tuum reditum expetens*
Sollicita pendet? OED. *ipsa me pietas fugat.*
SE. *Viduam relinques?* OED. *tangis en ipsos metus.*
SE. *Effare, mersus quis premat mentem timor.*
Præstare tacitam regibus soleo fidem.
OED. *Connubia matris Delphico admonitu tremo.*
SE. *Timere vana desine, & turpes metus*
Depone, Merope vera non fuerat parens.
OED. *Quod subditiui præmium gnati petiit?*
SE. *Regum superbam liberi astringunt fidem.*
OED. *Secreta thalami, fare, quo excipias modo.*
SE. *Hæ te parenti paruulum tradunt manus.*
OED. *Tu me parenti tradis? at quis me tibi?*
SE. *Pastor niuoso sub Cithæronis iugo.*
OED. *In illa temet nemora quis casus tulit?*
SE. *Illo sequebar monte cornigeros greges.*
OED. *Nunc adice certas corporis nostri notas.*
SE. *Forata ferro gesseras vestigia,*
Tumore nactus nomen, ac vitio pedum.
OED. *Quis fuerit ille, qui meum dono dedit*
Corpus, requiro. SE. *regios pauit greges,*
Minor sub illo turba pastorum fuit.
OED. *Eloquere nomen.* SE. *prima lãguescit senũ* "
Memoria, longo lassa sublabens situ. "
OED. *Potésne facie noscere ac vultu virum?*
SE. *Fortasse noscam: sæpe iam spacio obrutam*
Leuis exoletam memoriam reuocat nota.
OED. *Ad sacra & aras omne compulsum pecus*
Duces sequantur: ite properè, accersite
Famuli, penes quos summa consistit gregum.
SE. *Siue ista ratio, siue fortuna occulit;*
Latère semper patere, quod latuit diu.
Sæpe eruentis veritas patuit malo. "
OED. *Malum timeri maius his aliquod potest?*
SE. *Magnum esse, magnà mole quod petitur, scias.*
Concurrit illinc publica, hinc regis salus,
Vtrimque patria: contine medias manus.
Vt nil lacessas, ipsa se fata explicant.
Non expedit concutere felicem statum. "
OE. *Tutò mouetur, quicquid extremo in loco est.* "
SE. *Nobilius aliquid genere regali appetis?*

806 *Hæ te parenti.* hæc quoque & sequentia penè omnia qui cum Sophocle, in Oed. tyranno, contulerit, non aliunde sumta deprehendet.

813. *Tumore nactus nomen, ac vitio pedũ.* Euripides in Phœnissis;

δίδωσι βουκόλοισιν ἐκθεῖναι βρέφος,
σφυρῶν σιδηρᾶ κέντρα διαπείρας μέσον,
ὅθεν νιν Ἑλλὰς ὠνόμαζεν Οἰδίπουν.

siquidem antea Iocastus vocabatur. sic enim legitur in Sudæ lexico.

817 *Prima languescit senum memoria.* Aristoteles, in lib. de memoria, senes negat memoria valere. à T. Liuio lib. 5. inducitur Licinius senectutis incommoda recensens his verbis: "Vires corporis affectæ, sensus oculorum atq; aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtusus." Sed & Seneca pater, à quo fortassis noster hæc desumsit, lib. 1. controuersiarum, ita scripsit: "Cùm multa iam mihi ex me desideranda senectus fecerit, oculorum aciem retuderit, auriũ sensum hebetauerit, neruorum firmitatem fatigauerit; inter ea quæ retuli, memoria est, res ex omnibus partibus animi maximè delicata & fragilis, in quam senectus primùm incurrit."

825 *Latère*, &c. contra curiositatem locus hic est, qua de re elegans Plutarchi liber extat.

Ne te parentis pigeat inuenti vide.
OED. *Nec pœnitendi sanguinis quæram fidem.*
Sed nosse certum est. ecce grandæuus senex,
Arbitria sub quo regij fuerant gregis,
Phorbas. referśne nomen, aut vultum senis?
SE. *Arridet animo forma: nec notus satis,*
Nec rursus iste vultus ignotus mihi.
Regnum obtinente Laio, famulus greges
Agitasti opimos, sub Cithæronis plaga.

PHORBAS. SENEX.
OEDIPVS.

PH. *Lætus Cithæron pabulo semper nouo,*
Æstiua nostro prata summittit gregi.
SE. *Noscisne memet?* P. *dubitat anceps memoria.*
OED. *Huic aliquis à te traditur quondam puer?*
Effare. dubitas? cur genas mutat color?
Quid verba quæris? veritas odit moras.
PH. *Obducta longo temporum tractu moues.*
OED. *Fatere, ne te cogat ad verum dolor.*
PH. *Inutile isti munus infantem dedi.*
Non potuit ille luce, non cælo frui.
SE. *Procul sit omen: viuit, & viuat precor.*
OED. *Superesse quare traditum infantem negas?*
PH. *Ferrum per ambos tenue transactum pedes*
Ligabat artus: vulneri innatus tumor,
Puerile fœda corpus vrebat lue.
SE. *Quid quæris vltrà? fata iam accedunt propè.*
OE. *Quis fuerit infans, edoce.* PH. *prohibet fides.*
OE. *Huc aliquis ignem: flāma iam excutiet fidem,*
Per tam cruentas vera quærenti vias.
PH. *Ignosce, quæso, si ferus videor tibi,*
Et impotens: iam parta vindicta in manu est.
OED. *Dic vera; quisnam, quóve generatus patre,*
Quâ matre genitus? PH. *coniuge est genitus tua.*
OED. *Dehisce tellus, tuq; tenebrarum potens,*
In tartara ima rector vmbrarum rape
Retro reuersas generis ac stirpis vices.
Congerite ciues saxa in incestum caput,
Mactate telis: me petat ferro parens,
Me natus, in me coniuges arment manus,
Fratresq;, & æger populus ereptos rogis
Iaculetur ignes. sæculi crimen vagor,
Odium deorum, iuris exitium sacri,

859 *Lues*. in o. m.f. legitur, *lue*.

871. *Infandum caput*. Tosanus cod. m.f. *incestum caput*.

Qua

Qua luce primùm spiritus hausi rudes,
Iam morte dignus. redde nunc animos parens.
Nunc aliquid aude sceleribus dignum tuis.
I, perge, propero regiam cursu pete,
Gratare matri, liberis auctâ domo.

CHORVS.
Choriambici.

Fata si liceat mihi
Fingere arbitrio meo:
Temperem zephyro leui
Vela, ne pressa graui
Spiritu antennæ tremant:
Lene sed modicum fluens
Aura, nec vergens latus,
Ducat intrepidam ratem:
Tuta me mediâ vehat
Vita, decurrens viâ.
Cnoßium regem timens,
Alta dum demens petit,
Artibus fidens nouis,
Certat & veras aues
Vincere, ac falsis nimis
Imperat pennis puer,
Nomen eripuit freto.
Callidus medium senex
Dædalus librans iter,
Nube sub mediâ stetit,
Alitem exspectans suum:
Qualis accipitris minas
Fugit, & sparsos metu
Colligit fœtus auis:
Donec in ponto manus
Mouit implicitas puer,
Comes audacis viæ.
Quicquid exceßit modum,
Pendet instabili loco.
Sed quid hoc? postis sonat,
Mœstus & famulus manu
Regius, quassat caput.
Ede, quid portes noui.

881 *Liberis aucta domo.* plerique v. l. *liberis auctam domum.* Egnian. vt vulgati.

892 *Cnoßium regem timens.* Prosequitur Dædali & Icari fabulam; quę (iuxta Lucian. in imaginib.) indicat omnibus actionibus mediocritatem adhibendam, ne, dum nimis alta petimus, decidamus; vel dum terrenis cogitationibus inhæremus, nunquam attollamur. illa enim prudentis patris præcepta,

Me pennis sectare datis, ego præuius ibo,
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris.
Nam siue æthereas vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit:
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis pēna madescet aquis.
Inter vtrumque vola.

hęc, inquam, an non cum Horatianis illis, ad Licinium, planè conueniunt?

Rectiùs viues, Licini, neque altum
Semper vrgendo, neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.

& quæ eadem oda, quæ est 20. lib. 2. carminum, sequuntur.

898 *Nomen eripuit freto.* Varronem sequitur, qui, Solino teste, tradidit Icarium mare
" ab Icaro nominatum, quod & Ouidio lib. 2.
" de arte amandi placuit. Sed Androetas Tenedius, in nauigatione Propontidis, ab vna Cycladum, quæ Macris & Icarus vocabatur, appellatum fuisse, scripsit.

911 *Postis sonat.* in omnibus membranis scribitur, *Postes sonant.*

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS.

Prædicta postquam fata, & infandum genus
Deprendit, ac se scelere conuictum OEdipus
Damnauit: ipse regiam infestus petens
Inuisa propero tecta penetrauit gradu.
Qualis per arua Libycus insanit leo,
Fuluam minaci fronte concutiens iubam:
Vultus furore toruus, atque oculi truces,
Gemitus, & altum murmur, & gelidus fluit
Sudor per artus, spumat, & voluit minas,
Ac mersus altè magnus exundat dolor.
Secum ipse sæuus grande nescio quid parat,
Suisq́ fatis simile. Quid pœnas moror?
Vt hoc scelestum pectus aut ferro petat,
Aut feruido aliquis igne vel saxo domet?
Quæ Tigris, aut quæ sæua visceribus meis
Incurret ales? ipse tu scelerum capax
Sacer Citharon, vel feras in me tuas
Emitte siluis, mitte vel rabidos canes:
Nunc redde Agauen. anime quid mortem times?
Mors innocentem sola fortunæ eripit. "
Hæc fatus, aptat impiam capulo manum,
Ensemq́ ducit. itáne tam magnis breues
Pœnas sceleribus soluis? atque vno omnia
Pensabis ictu? moreris? hoc patri sat est.
Quid deinde matri? quid malè in lucem editis
Gnatis? quid ipsi, quæ tuum magna luit
Scelus ruina, flebili patriæ dabis?
Soluenda non est illa, quæ leges ratas
Natura in vno vertit Oedipode, nouos
Commenta partus. supplicíis eadem meis
Nouetur. iterum viuere, atque iterum mori
Liceat, renasci semper; vt toties noua
Supplicia pendas. vtere ingenio miser.
Quod sæpe fieri non potest, fiat diu. "
Mors eligatur longa: quæratur via,
Qua nec sepultis mistus, & viuis tamen
Exemtus erres. morere, sed citra patrem.
Cunctaris anime? subitus an vultus grauat
Profusus imber, ac rigat fletu genas?
Et flere satis est? hactenus fundent leuem
Oculi liquorem? sedibus pulsi suis
Lachrymas sequantur: hi maritales statim

Fodian-

920 *Fuluam.* fuluus propriè leonum color est. Lucretius;
—— *corpora fulua leonum.*
Virgilius:
—— *fuluiq́ insternor pelle leonis.*
Tibullus:
Armenias Tigres, & fuluas ille leænas.

926 *Suisq́ fatis simile.* duo libri scripti; *suisq́ factis simile.*

953 *Perfusus.* vnus lib. scrip *profusus.*
956 *Maritales oculi.* sic Apuleius lib. 2. de asino; istos amatores tuos oculos. *Maritales* autem vocat; quia oculis, qui sunt in amore duces, vt scribit Nonnus Dionys. i. sub finem, & ιέ & λδ'. & μά. matris amorem hauserat, amatam sibi matrimonio copulauerat. Sic Philostratus oculos amoris δᾳδούχους nominauit his verbis: ὦ καλοὶ δᾳδοῦχοι ἔρωτος, πρῶτοι μὲν ἡμῖν τὸ κάλλος ἐπυρσεύσατε. Euripides, in Hippolyto:
Ἔρως ἔρως, ὁ κατ' ὀμμάτων
στάζεις πόθον, εἰσάγων γλυκεῖαν
ψυχᾷ χάριν, &c.
Plato: ἡμεῖς δὲ τοῦτο δείξομεν ἂν ἴσως οὐκ ἀτόπως, ὅτι ἀρχὴ μὲν ἔρωτος ὅρασις· μανεῖ δ' εἰς τὸ πάθος, ἐλπὶς τρέφει δὲ, μνήμη τηρεῖ δὲ συνήθεια.
Philæmon:
ὁρῶσι πάντες πρῶτον, εἶτ' ἐθαύμασαν,
εἶτ' ἐπεθεώρησαν, εἶτ' εἰς ἐλπίδα ἐνέπεσον,
οὕτω γίνεται ἐκ τούτων ἔρως.
Lucianus, in dialogo Ἔρωτες, scribit: ἔρως πρῶτον ἔχει βαθμὸν ὄψεως, testatur idem Aristoteles lib 9. Eth. Nicomach. c. 5. Athenæus quoque li. 13. ex Licymnij Chij, & aliorum auctoritate docet amãtes oculos potissimùm inspicere, in oculis itaque debere amoris sedem constitui: Causa fortassis, insita cuique φιλαυτία: in oculis verò aliorum nostram cernimus imaginem. his adde quæ scripsi Herculis Oetæi nura. 452.

Fodiantur oculi. dixit, atque irâ furit.
Ardent minaces igne truculento genæ,
Oculiq́ vix se sedibus retinent suis.
Violentus, audax, mutus, iratus, ferox.
Tantum cruentus gemuit, & dirùm fremens
Manus in ora torsit: at contrà truces
Oculi steterunt, & suam intenti manum
Vltro insequuntur, vulneri occurrunt suo.
Scrutatur auidus manibus vncis lumina,
Radice ab imâ funditus vulsos simul
Euoluit orbes: hæret in vacuo manus,
Et fixa penitus vnguibus lacerat cauos
Altè recessus luminum, & inanes sinus:
Sæuitq́ frustra, plusq́ quàm sat est furit.
Tantum est periclum lucis. attollit caput,
Cauisq́ lustrans orbibus cæli plagas,
Noctem experitur: quicquid effossis malè
Dependet oculis, rumpit, & victor deos
Conclamat omnes. parcite en patriæ, precor:
Iam iussa feci, debitas pœnas tuli,
Inuenta thalamis digna nox tandem meis.
Rigat ora fœdus imber, & lacerum caput
Largum reuulsis sanguinem venis vomit.

CHORVS.
Anapæstici.

Fatis agimur, cedite fatis.
Non sollicitæ possunt curæ
Mutare rati stamina fusi:
Quicquid patimur mortale genus,
Quicquid facimus, venit ex alto:
Seruatq́ suæ decreta colus
Lachesis: durâ reuoluta manu,
Omnia certo tramite vadunt:
Primusq́ dies dedit extremum.
Non illa Deo vertisse licet,
Quæ nexa suis currunt causis.
It cuique ratus, prece non vllâ
Mobilis, ordo multis ipsum
Timuisse nocet: multi ad fatum "
Venère suum, dum fata timent. "
Sonuere fores, atque ipse suum
Duce non vllo molitur iter,
Luminis orbus.

965 *Scrutatur.* Statius, in Thebaide, de OEdipo:

Impia iam merita scrutatus lumina dextra.

967 *Euoluit orbes.* Ouid. 2. Metam.

Vertis ad hunc torui Dea bellica luminis orbes.

Prudentius Cathemerinῶν hymno 9.

Mox apertis hac medela lux reducta est orbibus.

hoc est oculis; qui quodammodo orbe, & quasi circulo circumscribuntur. ideo Græci κύκλους appellant. Sophocles, in Oedipo tyranno:

ἄρας ἔπαισεν ἄρθρα τῶν αὐτοῦ κύκλων.

980 *Fatis agimur,* &c. Stolidi veteres non poëtæ tantùm (Homerus Iliad. ζ'. Apollon. Argonaut. ά. Euripides in Ione, Aeschylus in Prometheo vincto, Virgilius li. 10) sed etiam teste Cicerone lib. de fato, & lib. 2. de diuinat. ex Philosophis Democritus, Heraclides, Empedocles crediderunt cuncta fato fieri. quò pertinet illud:

Quod fore paratum est, id summum exsuperat Iouem.

idipsum scribunt Herodotus in Clio, Lucianus in Ioue ἐλεγχομένῳ, & Liuius lib. 78. Sed, vt inquit D. Gregorius in Homilia Epiphaniæ, absit à cordibus fidelium, vt fatum "
aliquid esse dicant. Ac in vniuersum de fato, "
an sit, in quo sit, quibus imperet, an ineuitabile sit, disseruit Iacob. Carpentarius commentarij in Alcinoum de doctrina Platonis cap. 19. digressione vndecima.

OEDIPVS. CHORVS. IOCASTA.

OED. *Bene habet, peractum est. iusta persolui patri.*
Iuuant tenebræ. quis Deus tandem mihi
Placatus, atrâ nube perfundit caput?
Quis scelera donat? conscium euasi diem.
Nil parricida dextera debes tua:
Lux te refugit. vultus OEdipodem hic decet.
CH. *En ecce rapido sæua prosiluit gradu*
Iocasta vecors: qualis attonita & furens
Cadmea mater abstulit gnato caput,
Sensitq; raptum. dubitat: afflictum alloqui
Cupit, pauetq;. iam malis cessit pudor.
IO. *Cupiunt, & horrent ora. nam quid te vocem?*
Gnatúmne? dubitas? gnatus es, gnati pudet.
Immitis oro gnate, quò auertis caput,
Vacuosq; vultus? OED. *quis frui tenebris vetat?*
Quis reddit oculos? matris, en matris sonus.
Perdidimus operam. congredi fas ampliùs
Haud est. nefandos diuidat vastum mare,
Dirimatq; tellus abdita: & quisquis sub hoc
In alia versus sidera, ac solem auium
Dependet orbis, alterum ex nobis ferat. "
IO. *Fati ista culpa est, nemo fit fato nocens.*
OED. *Iam parce verbis mater, & parce auribus.*
Per has reliquias corporis trunci precor,
Per inauspicatum sanguinis pignus mei,
Per omne nostri nominis fas & nefas.
IO. *Quid anime torpes? socia cur scelerum dare*
Pœnas recusas, omne confusum perit
Incasta per te iuris humani decus.
Morere, ac nefastum spiritum ferro exige.
Non si ipse mundum concitans diuûm pater
Corusca sæuâ tela iaculetur manu,
Vnquam rependam sceleribus pœnas pares,
Mater nefanda. mors placet, mortis via
Quæratur: agedum commoda matri manum.
Si parricida es, restat hoc operi vltimum,
Rapiatur ensis. hoc iacet ferro meus
Coniux. quid illum nomine haud vero vocas?
Socer est. vtrúmne pectori infigam meo
Telum, an patenti conditum iugulo imprimam?
Eligere nescis vulnus: hunc dextra, hunc pete
Vterum capacem; qui virum & gnatum tulit.

CH. *Ia-*

998 *Bene habet, peractum est.* Medeæ actu 5.
Bene est, peractum est.
Agamemn. actu 5.
Habet, peractum est.
Herc. Oetæo, actu 4.
Gemit, peractum est.
& actu 5.
Habet, peractum est.

1006 *Cadmea mater.* Agaue.

1017 *Solem auium.* In plerisque manusc. legitur *solem alium.* sic Virgilius:
Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem.
Horatius:
—— *quid terras alio calentes Sole mutamus?*

1028 *Mundum.* mundi appellatione præter totum, singulas etiam partes venire admonui. nunc addo & aliam significationem. Sex. Pompeius scribit: Mundus, vt ait Capito " Atteius in lib. sexto Pontificali, ter in anno " patere solet, diebus his, postridie Volcanalia " & A.D. tertiũ NON. Octob. & A.D. Sextum " Id Nouem. Quiquid ita dicatur, sic refert " Cato, in commentariis iuris ciuilis. Mundo " nomen impositum est ab eo mundo qui su- " pra nos est. Forma enim eius est, vt ex iis qui " intrauerunt cognoscere potui, adsimilis illi. " eius inferiorem partem, veluti consecratam " Diis Manibus, clausam omni tempore, nisi " iis diebus, qui suprascripti sunt, maiores te- " nuerunt: quos dies etiam religiosos iudica-

CH. *Iacet peremta, vulneri immoritur manus,*
Ferrumq́ secum nimius eiecit cruor.
OED. *Te fatidice, te præsidem veri Deum*
Compello, solum debui fatis patrem:
Bis parricida, plusq́ quàm timui nocens,
Matrem peremi: scelere confecta est meo.
O Phœbe mendax! fata superaui impia.
Pauitante gressu sequere fallaces vias,
Suspensa plantis efferens vestigia,
Cæcam tremente dexterâ noctem rege.
I, gradere præceps, lubricos ponens gradus,
I, profuge, vade: siste, ne in matrem incidas.
Quicunque fessi corpore, & morbo graues
Semianima trahitis corpora: en fugio, exeo,
Releuate colla, mitior cæli status
Post terga sequitur: quisquis exilem iacens
Animam retentat, viuidos haustus leuis
Concipiat. ite, ferte depositis opem:
Mortifera mecum vitia terris extraho.
Violenta fata, & horridus mortis tremor,
Maciesq́ & atra pestis, & rabidus dolor
Mecum, ite mecum. ducibus his vti libet.

uerunt. ea de caussa; quòd quo tempore ea, quæ occulta & abdita religionis Deorũ Manium essent, veluti in lucem quandam adducerentur & patefierent; nihil eo tempore in repub. geri voluerũt. Itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant: non exercitus scribebatur: nõ comitia habebantur: non aliud quicquam in repub. nisi quod vltima necessitas admonebat, administrabatur. Integrum locum Festi adscripsi ex verisimili coniectura emendatis quæ corrupta erant, & suppletis iis quæ desiderabantur. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 16 quoddam fragmẽtum Varronis profert, quod est huiusmodi: Mundus cùm patet, Deorum tristium, atque inferûm quasi ianua patet. Propterea non modò prœlium committi, verùm etiam delectum rei militaris causâ habere ac militum (*fortè legend. militatum*) proficisci, nauem soluere, vxorem liberûm quærendorum causâ ducere, religiosum est. Ex Plutarcho, in vita Romuli, didici, hunc mundũ seu fossam istam, in comitio, in ipso vrbis centro, Etrusco ritu, Romuli tempore factã fuisse: hoc enim Græca Plutarchi verba sonant. Porrò non assentior cuidam amico meo, homini erudito, existimanti de hoc mundo intelligendum ænigma illud Virgilianum;

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus
Apollo, †

† *Tres pateat cæli spacium non amplius vlnas.* placet enim interpretatio Andreæ Alciati lib. 1. parerg. ca. 18. 1040 *Iacet perempta.* sibi repugnat poëta. nam in Thebaid. Iocastam viuam introducit. 1049 *Cæcam.* vel à Virgilio, vel à Lucretio hoc epithetum accepit: quorum vterque illud nocti tribuit, vtroque tamen aptius Seneca fuit vsus. 1050 *I, gradere.* m. ss. libri vna voce, *ingredere.* 1051 *I, profuge.* idipsum OEdipus, in Attij Phœnissis, facere iubetur, vt ex fragmento superstite patet, videlicet: *Iussit proficisci exulium quouis gentium,*
Ne scelere tuo Thebani vastescant agri. *Egredere, exi, effer te ex vrbe, elimina.*
1058 *Mortifera mecum,* &c. icc irco cùm amici illum mortuum Thebis sepelire pararent, prohibiti sunt à Thebanis id facere, veriti ne in pristinas calamitates inciderent. Lysimachus Alexandrinus in historia Thebana: Οἰδίπου δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφορὰς ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλούμενον Κεὸν, ἔθαψαν αὐτόν. γινομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ κώμῃ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἰηθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν Οἰδίπου ταφὴν, ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς Ἐτεωνόν. βουλόμενοι δὲ λάθρα τὴν ταφὴν ποιήσασθαι, κατέθαψαν νυκτὸς ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον. καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν Ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν. ὁ δὲ θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς θεοῦ, διὸ καὶ αὐτοῦ τέθαπται. 1060 *Atra pestis.* —— *atram Immittit passim dumosa per auia pestem.* inquit Silius: cui Carolus Sigonius, in lib. de dialogo, post multa sæcula, aduersus multorum sententiam, in poëtis locum suum præclarè restituit; quemadmodum & Lucano Scaliger pater, Terentio in Comicis Nauagerius, Senecæ in Tragicis Bartholomæus Riccius. *Rabidus dolor.* ait Papinius: *Si damnus rabidum queat exsaturare dolorem.*

L. ANN. SENECÆ Thebais.

TRAGOEDIA III.

MVTILA.

PERSONÆ.

OEdipus. Antigone.
Nuncius. Iocasta.

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS. ANTIGONE.

ÆCI parentis regimen, ac fessi vnicum
Patris leuamen gnata; quam tanti est mihi
Genuisse vel sic, desere infaustum patrem:
In recta quid deflectis errantem gradum?
Permitte labi. meliùs inueniam viam
Quam quæro solus; quæ me ab hac vita extrahat,
Et hoc nefandi capitis aspectu leuet
Cælum atque terras. quantulum hac egi manu?
Non video noxæ conscium nostræ diem,
Sed videor. hinc iam solue inhærentem manum,
Et patere cæcum, quâ volet, ferri pedem.
Ibo, ibo, quâ prærupta prætendit iuga
Meus Cithæron; quâ peragrati celer
Per saxa montis iacuit Actæon, suis
Noua præda canibus; quâ per obscurum nemus,
Siluamq; opacæ vallis instinctas deo
Egit sorores mater, & gaudens malo
Vibrante thyrso prætulit fixum caput;
Vel quâ cucurrit corpus inuisum trahens
Zethi iuuentus; quâ per horrentes rubos

Tauri

IN THEBAIDEM ADVERSARIA.

THEBAIS. Thebaidem tragœdiam olim Latinè Attius scripsit. Heroicis versibus Græcè Thebaides scripserunt Antimachus & Menelaus Aegeus; quorum imitatorem fuisse Statium Papinium suspicor: sanè Antimacho nõ est dissimilis, vtriusque enim tumor reprehenditur. Ponticus etiam, testibus Ouidio ac Propertio, hoc argumentum tractauit. hac tragœdia noster multa ex Euripidis Phœnissis accepit.

9 *Noxa.* delicti quomodo frequenter apud Iurecõsultos (vide l. 131. D. de verb. signific. & ibi Alciat. & Brechæum, & lexicographos in voce *noxa*) & apud Sallustium ac Liuium sumitur. Pro corpore quoque ipso quod nocuit, ex Iustiniani sententia §. 1. instit. de noxal. action. contra Fr. Balduinum sumi posse docet Anton. Contius ad d. §. 1. cui adde, sic apud Comicos scelus pro scelesto poni. Sufficiet vnum Terentij in And. testimonium:

Vbi illic scelus est, qui me, &c.

12 *Prærupta protendit.* o. v. l. habent, *prætendit.*

14 *Actæon.* de Actæone vide Nonnum Dionysiac. 5. Anaximenes lib. 2 de picturis antiquis prodidit Actæonẽ ab ineunte quidem ætate venationis studiosum fuisse; adolescentem verò, cùm illius studij periculosos euentus perpenderet, multum de studio pristino remisisse, periculorum magnitudine deterritum: vnde ortum rumorem cerui figuram illum induisse. attamẽ quia naturam expellere nequibat, canes dilexisse ita, vt domi illos ociosos alere non grauaretur: quo pacto cùm facultates omnes dilapidasset, natam fabulam, à canibus suis Actæonem fuisse laceratum auctor Fulgent. 3. Mytholog. Vt vt est, existimo poëtas illo commento nos ab earum rerum studio deducere voluisse, quæ nudam voluptatem sine vtilitate continent. Aliter sentit Natalis lib. 6. Mythol. cap. 24.

18. *Prætulit fixum caput.* Penthei. cuius obitus ab Euripide in Bacchis est petendus. Monet ea fabula rectores ciuitatũ non frangere concitati populi impetus, sed sedare; &, quæ longa consuetudine radices egerint vitia, non vno impetu exstirpare, verùm paullatim labefactando tandem illa tollere. si enim multitudinis iratæ rabies spectetur, quauis illa fera truculentior in illos vt plurimum sæuit qui salutaria cõsilia adferunt. Erit ergo prudentis, occasionem exspectare; & non antè iratis se offerre, quàm primi illi furoris impetus, qui ne in ipsorum quidem sunt manu, resederint. Periti sanè medici morbos nonnullos lentis remediis solent persanare. Si hæc Pẽtheus perpendisset, non eum tam crudeliter laniassent Mænades; quæ finguntur illarum ferarum formas induisse, quarum naturã exprimebant. Indicant præterea ebrios insanis persimiles esse; qui nec amicis, nec fratribus, nec filiis suis parcunt. 20 *Zethi iuuentus.* hoc est, Zethus ipse. Hellenismus, imò & Hebraismus. sic Claudianus, in

Tauri ferocis sanguis ostentat fugas:
Vel quà alta maria vertice immerso premit,
Inoq́ præceps, quà scelus fugiens suum,
Nouumq́ faciens, mater insiluit freto
Mersura gnatum, seq́ felices, quibus
Fortuna melior tam bonas matres dedit.
Est alius istis noster in siluis locus,
Qui me reposcit: hunc petam cursu incito,
Non hæsitabit gressus; huc omni duce
Spoliatus ibo. quid moror sedes meas?
Montem Cithæron redde, & hospitium mihi
Illud meum restitue, vt exspirem senex,
Vbi debui infans. recipe supplicium vetus
Semper cruente, sæue, crudelis, ferox,
Cùm occidis, & cùm parcis: olim iam tuum
Est hoc cadauer: perage mandatum patris,
Iam & matris. animus gestit antiqua exsequi
Supplicia. quid me gnata pestifero tenes
Amore vinctum? quid tenes? genitor vocat.
Sequor, sequor, iam parce: sanguineum gerens
Insigne, regni Laius erepti furit,
Et ecce inanes manibus infestis petit
Foditq́ vultus. gnata genitorem vides?
Ego video. tandem spiritum inimicum exue
Desertor animæ; fortis in partem tui,
Omitte pœnas languidas longa mora,
Mortemq́ totam admitte. quid segnis traho?
Quid viuo? nullum facere iam possum scelus.
Possum miser. prædico, discede à patre.
Discede virgo. timeo post matrem omnia.
AN. *Vis nulla genitor à tuo nostram manum*
Corpore resoluet, nemo me comitem tui
Eripiet vnquam. Labdaci claram domum,
Opulenta ferro regna germani petant:
Pars magna patris optimo è regno mea est,
Pater ipse: non hunc auferet frater mihi,
Thebana rapto sceptra qui regno tenet:
Non hunc cateruas alter Argolicas agens.
Non si reuulso Iuppiter mundo tonet,
Mediumq́ nostros fulmen in nexus cadat,
Manum hanc remittam: prohibeas genitor licet,
Regam abnuentem, dirigam inuitum gradum.
In plana tendis? vado: prærupta expetis?
Non obsto, sed præcedo: quouis vtere

Rufin. *flammam Chimæra, vim Hydra, famem Scylla* posuit, pro Scylla, Hydra, Chimæra. Sic verò se res habet: Zethus & Amphion agnita matre sua Antiopa; quā Dyrce, Lyci vxor, persequebatur; Dyrcen tauro alligatam, eo concitato, miserabilem in modum discerpserunt. Zethi potiùs quàm Amphionis meminit: quia Amphion, vtpote humanior, à tali crudelitate alienior videtur.

21 *Immerso*. aliàs legitur *immenso*. videtur aliquid deesse.

23. *Scelus fugiens suum*. Ino, nefario scelere, Orchomeniis immissa fame, Nepheles filios interimere tentarat: ideo Athamantem fugiebat.

26 *Tam bonas matres*. meliorem matrem putat eam quæ filium occidit, quàm quæ filio concumbat.

48 *Quid viuo?* sententia est: cur viuo? cùm, ad quod natus sum, ampliùs peccare nō possim? possum tamen natam meam stuprare. possum ergo scelus facere. discede à me nata dum virgo es, ne te violem. cùm enim nec à matre me abstinuerim, nullam non ausim.

Duce è duobus, omnis eligitur via.
Perire sine me non potes: mecum potes.
Hic alta rupes arduo surgit iugo,
Spectatq́ longè spacia subiecti maris.
Vis hanc petamus? nudus hîc pendet silex,
Hic scissa tellus faucibus ruptis hiat:
Vis hanc petamus? hîc rapax torrens cadit,
Partesq́ lapsi montis exesas rotat;
In hunc ruamus? dum prior, quò vis, eo;
Non deprecor, non hortor. exstingui cupis;
Votumq́ genitor maximum mors est tibi?
Si moreris, antecedo: si viuis, sequor:
Sed flecte mentem, pectus antiquum aduoca,
Victasq́ magno pectore ærumnas doma.
« *Resiste, tantis in malis vinci malum est.*
OED. *Vnde in nefandâ specimen egregium domo?*
Vnde ista generi virgo dissimilis suo?
Fortuna credis? aliquis est ex me pius.
Non esset vnquam (fata bene noui mea)
Nisi vt noceret. ipsa se in leges nouas
Natura vertet, regeret in fontem citas
Reuolutus vndas amnis, & noctem afferet
Phœbea lampas, hesperus faciet diem:
Vt ad miserias aliquid accedat meas.
Pij quoque erimus. vnica Oedipo est salus,
Non esse saluum: liceat vlcisci patrem
Adhuc inultum. dextra quid cessas iners
Exigere pœnas? quicquid exactum est adhuc,
Matri dedisti. mitte genitoris manum
Animosa virgo: funus extendis meum,
Longasq́ viui ducis exsequias patris.
Aliquando terrâ corpus inuisum tege.
Peccas honestâ mente: pietatem vocas,
Patrem insepultum trahere. qui cogit mori
Nolentem, in æquo est, quiq́ properantem impedit. «
« *Occidere est, vetare cupientem mori.*
Nec tamen in æquo est: alterum grauius reor.
Malo imperari, quàm eripi mortem mihi.
Desiste cœpto virgo. ius vitæ ac necis
Meæ penes me est. regna deserui libens,
Regnum mei retineo. si fida es comes,
Ensem parenti trade. sed notum nece
Ensem paterna tradis; an gnati tenent
Cum regno & illum? faciet, vbicunq́ est, scelus.

Ibi

71 *Rapax.* proprium torrentis epithetum. Lucretius & Virgilius fluuios rapaces dixerunt.

" *Torrens.* torrens, inquit Festus, significat
" fluuium subitis imbribus concitatum, qui
" alioquin siccitatibus exarescit. Græcè, teste
" I.C. dicitur χείμαῤῥος l. 1. D. de flumin.

74 *Deprecor.* Ouidius:
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

85 *Regeret in fontem.* sic Ouid. in Trist.
In caput antè suum labentur ab æquore retro
Flumina, conuersis solq́ recurret equis, & cet.

87 *Phœbea lampas.* Sol. Virg. 3. Æneid.
Argolici clypei aut Phœbea lampadis instar.

Euripides:
ἢ σ' ἢ πρῶτον λαμπὰς ὄψεται θεοῦ.

89 *Vnica Oedipo deest salus. Non esse saluum.* sic in o. v. legitur. vulgò excusum est, *vnica Oedipodæ est salus, &c.* simile autem est illi;
Vna salus victis, nullam sperare salutem.

95 *Longasq́ viui ducis exequias patris.* penè est simile Ciceronianeo illi, pro Quin-
" ctio; Huic acerbissimum viuo videntique fu-
" nus ducitur.

99 *In æquo est.* alludit ad dictum Horatij:
Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.

101 *Nec tamen in æquo est.* Alcensius & Daniel existimant Senecam dicere, plus peccare eum qui inuitum occidit, quàm qui nolentem seruat: contrà Bernardinus, hûc quàm illum peccare grauiùs; cuius sententiam sequor. loquitur enim Oedipus, cui mors erat optatissima.

Ibi sit: relinquo. gnatus hunc habeat meus;
Sed vterque. flammas potiùs, & vastum aggerem
Compone: in altos ipse me immittam rogos.
Erectam ad ignes funebrem adscendam struem,
Pectusq; soluam durum, & in cineres dabo
Hoc quicquid in me viuit. vbi sæuum est mare?
Duc, vbi sit altis prærutum saxis iugum,
Vbi torta rapidus ducat Ismenos vada:
Duc, vbi feræ sint, vbi fretum, vbi præceps locus,
Si dux es. illuc ire morituro placet,
Vbi sedit altâ rupe semifero dolos
Sphinx ore nectens. dirige huc gressu pedem:
Hîc siste patrem. dira ne sedes vacet,
Monstrum repone maius: hoc saxum insidens
Obscura nostræ verba fortunæ loquar,
Quæ nemo soluat. quisquis Assyrio loca
Possessa regi scindis, & Cadmi nemus
Serpente notum, sacra quo Dirce latet
Supplex ad aras; quisquis Eurotem bibis,
Spartamq; fratre nobilem gemino colis;
Quicunque Elim, Parnasson, & Bœotios
Colonus agros vberis tondes soli;
Aduerte mentem: sæua Thebarum lues
Luctifica cæcis verba committens modis,
Quid simile posuit? quid tam inextricabile?
Aui gener, patrisq; riualis sui,
Frater suorum liberûm, & fratrum parens,
Vno auia partu liberos peperit viro,
Ac sibi nepotes. monstra quis tanta explicet?
Ego ipse, victæ spolia quæ Sphingis tuli,
Hærebo, fati tardus interpres mei.
Quid perdis vltrà verba? quid pectus ferum
Mollire tentas precibus? hoc animo sedet,
Effundere hanc cum morte luctantem diu
Animam, & tenebras petere. nam sceleri hæc meo
Parum alta nox est. Tartaro condi iuuat,
Et si quid vltra Tartarum est. tandem libet,
Quod olim oportet. morte prohiberi haud queo.
Ferrum negabis? noxias lapso vias
Cludes? & arctis colla laqueis inseri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt lethum, auferes?
Quid ista tandem cura proficiet tua?
Vbique mors est. optimè hoc cauit Deus,
Eripere vitam nemo non homini potest:

112 *Adscendam struem.* in vno m. s. inueni, *conscendam.*

116 *Rapidus.* verum fluuij epithetum. Attius in Epigonis;

—*rapidum flumen Inachi.*

Virgilius, rapidum Oaxem; noster alibi, rapidum Hebrum.

122 *Saxum insidens.* in m. s. continetur, *saxo.*

124 *Assyrio.* Cadmo, Phœnici. Zenodotus Stoicus:

οἱ δ' ἢ πάτρα Φοίνισσα, τίς ὁ φθόνος; ἦν καὶ ὁ Κάδμος
κεῖνος ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα.

126 *Sacra.* execrabilis.

130 *Tondes.* hanc vocem Latini tralatione ad agros traxerunt, sicut apud Virgilium & Ouidium videre est, Græcos secuti; qui κείρω non hominibus modò aut pecoribus, sed & ciuitatibus, arboribus, fruticibus ac agris accommodarunt. Pindarus etiam longè alia in re: σιλιχίαν κεῖρεν μελιηδέα ποίαν.

134 *Riualis.* Donatus, in Eunuchum Terentij, & Acron in Artem poët Horatij prodiderunt riuales propriè esse, qui in agris riuum habent communem, & per eundem riuum aquam ducunt. vnde ad amatores eandem procantes translatum vocabulum fuit.

At

153 *At nemo mortem.* nihil necesse est exempla congerere eorum, qui vel inedia, vel capitis in parietem illisione, vel spiritus retentione, vel simili modo seipsos necarunt. solum adscribam elegans epigramma Martialis de Portia Bruti;

Coniugis audisset fatũ cùm Portia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor.
Nondũ scitis, ait, mortẽ non posse negari:
Credideram satis hoc edocuisse patrem.
Dixit: & ardẽtes auido bibit ore fauillas:
I nunc, & ferrum turba molesta nega.

180 *Quam præstitisti.* non vult aliud dicere, nisi longè audaciùs se oculos obtulisse manibus suis excæcandos, quàm manus illos euulserint. dixit idem suprà inquiens:

—— cùm reluctantem manum
Pressère vultus——

185 *Habitumq́; regni flore pollentem inclyto.* hæc est pura puta v. l. o. lectio. *Regni flore.* Bacides vates:

καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀγλαὸν ἄνθος
ὀλεῖται,
Μνοσλὴν δ' αὐτῆς εἰκόσι γ' ἤμασι πάντα.

190 *Non est, vt putas, virtus pater,* &c. legerat poëta doctiss. Aristotelẽ lib. 3. Ethic. ad Nicomach. cap. 7. scribentem, τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον, δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα, καὶ οὐχ ὅτι καλὸν ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν. Nõnulla Iud. Damhauderius V. C. in praxi rerũ criminal. ca 88. nu. 12. quibus addo sequentia. apud Sallust.
» in Iugurth. ait Atherbal: Vtinã emori fortu-
» nis meis honestus exitus esset, ne viuere con-
» temtus viderer, si defessus malis iniuriæ con-
» cessissem. nunc quia neque viuere libet, neq;
» mori sine dedecore licet, &c. Iul. Cæsar, de
» bello Gallico lib. 7. Animi est, inquit, ista
» mollities, non virtus, inopiam paulisper ferre
» non posse. qui se morti vltro offerant faciliùs
» reperiuntur, quàm qui dolorem patienter fe-
» rant. Q. Curtius de gestis Alexandri lib. 5.
» Fortium virorum est magis mortem cõtem-
» nere, quàm odisse vitam. sæpe tædio laboris
» ad vilitatem sui compelluntur ignaui. Diuus Augustinus in lib. de Ciuitate Dei, Catonis Vticensis factum timori, quàm fortitudini ascribit. apud Euripidem Hercules Furens sic ratiocinatur:

ἐσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὤν,
μὴ δειλίαν ὄφλω τιν' ἐκλιπὼν φάος.
ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιθ' ὑποστῆναι βέλος.
ἐγκαρτερήσω θάνατον——

At nemo mortem: mille ad hanc aditus patent. "
Nil quæro. dextrâ noster & nudâ solet
Bene animus vti: dextra nunc toto impetu,
Toto dolore, viribus totis veni:
Non destino vnum vulneri nostro locum:
Totus nocens sum: quà voles, mortem exige.
Effringe corpus, corq́; tot scelerum capax
Euelle, totos viscerum nuda sinus:
Fractum incitatis ictibus guttur sonet,
Laceræue fixis vnguibus venæ fluant.
Aut dirige iras, quò soles. hæc vulnera
Rescissa multo sanguine ac tabe irriga:
Hanc extrahe animam, duram, inexpugnabilem.
Et tu parens, vbicunque pœnarum arbiter
Astas mearum (non ego hoc tantum scelus
Vllâ expiari credidi pœna satis
Vnquam; nec istâ morte contentus fui,
Nec me redemi parte; membratim tibi
Volui perire) debitum tandem exige.
Nunc soluo pœnas, tunc tibi inferias dedi.
Ades, atque inertem dexteram introrsus preme.
Magisq́; merge. timida tum paruo caput
Libauit haustu, vixq́; cupientes sequi
Eduxit oculos. hæret etiam nunc mihi
Ille animus, hæret; cùm recusantem manum
Pressere vultus. audias verum Oedipe:
Minùs eruisti lumina audacter tua,
Quàm præstitisti. nunc manum cerebro indue.
Hac parte mortem perage, qua cœpi mori.
AN. *Pauca, ô parens magnanime, miserẽdæ precor*
Vt verba gnatæ mente placatâ audias.
Non te vt reducam veteris ad specimen domus,
Habitumq́; regni flore pollentis inclyto
Peto, aut vt iras tempore, aut ipsa mora
Fractas, remisso pectore ac placido feras.
Et hoc decebat roboris tanti virum,
Non esse sub dolore, nec victum malis
Dare terga: non est, vt putas, virtus pater "
Timere vitam, sed malis ingentibus "
Obstare, nec se vertere, ac retro dare. "
Qui fata proculcauit, ac vitæ bona
Proiecit, atque abscidit, & casus suos
Onerauit: ipsi, ceu video, nullo est opus,
Quare ipse mortem cupiat, aut quare petat.

Vtrumque timidi est velle: contemsit mori,
Qui non cupiscit: cuius haud vltrà mala
Exire possunt, in loco tuto est situs.
Quis iam deorum (velle fac) quicquam potest
Malis tuis adijcere? iam nec tu potes:
Nisi hoc, vt esse te putes dignum nece.
Non es, nec vlla pectus hoc culpa attigit.
Et hoc magis te genitor insontem voca,
Quòd innocens es, diis quoque inuitis. quid est,
Quod te efferarit? quod nouos suffixerit
Stimulos dolori? quid te ad infernas agit
Sedes? quid ex his pellit? vt careas die?
Cares. vt altis nobilem muris domum,
Patriamq́ fugias? patria tibi viuo perit.
Gnatos fugis, matremq́? ab aspectu omnium
Fortuna te summouit: & quicquid potest
Auferre cuiquam mors, tibi hoc vita abstulit.
Regni tumultus, turba fortunæ prior
Abscessit ante iusta. quem genitor fugis?
OED. *Me fugio, fugio conscium scelerum omnium*
Pectus, manumq́ hanc fugio, & hoc cælũ, & deos:
Et dira fugio scelera, quæ feci nocens.
Ego hoc solum, frugifera quo surgit Ceres,
Premo? has ego auras ore pestifero traho?
Ego laticis haustu satior, aut vllo fruor
Almæ parentis munere? ego castam manum
Nefandus, incestificus, exsecrabilis
Attrecto? ego vllos aure concipio sonos,
Per quos parentis nomen, aut gnati, audiam?
Vtinam quidem rescindere has quirem vias,
Manibusq́ adactis omne, quo voces meant,
Aditusq́ verbis tramite angusto patet,
Eruere possem: gnata, iam sensum tui,
Quæ pars meorum es criminum, infelix pater
Fugissem: inhæret ac recrudescit nefas,
Subinde & aures ingerunt, quicquid mihi
Negastis oculi. cur caput tenebris graue
Non mitto ad vmbras Ditis æternas? quid hic
Manes meos detineo? quid terram grauo,
Mistusq́ superis erro? quid restat mali?
Regnum, parentes, liberi, virtus quoque,
Et ingenij sollertis eximium decus
Periere: cuncta sors mihi infesta abstulit:
Lachrymæ supererant; has quoque eripui mihi.

Absiste.

“ 200 *Quis iam Deorum (velle fac) quicquam*, &c. videtur ad Ouidij imitationem scriptum, apud quem lib. 14 Metamorph.

—— Agmon
Feruidus ingenio, tum verò & cladibus asper,
Quid superest, quod iam patientia nostra recuset
Ferre viri? dixit. quid habet Cytherea, quod vltrà
(Velle puta) faciat? nam dum peiora timentur,
Est locus in voto: sors autem vbi pessima rerum,
Sub pedibus timor est, securaq́ summa malorum.

205 *Quòd innocens es, Diis inuitis.* nam suprà dixit, non esse nocentem, qui sponte nocens non est.

215 *Abscessit ante iussa.* sic vulgò vt plurimum legitur. in meo m. s. est *à te iussa.* optimè ceteri codices scripti; *abscessit ante iusta.* hoc est, ante exsequias, ante suprema funera, ante obitum: quam scripturam etiam Bernardinus agnoscit. Brissonius de verb. significat. lib. 10. funerum sollemnia scribit à Latinis *iusta* dici, quòd lege duodecim tabularum præscripta essent. scio lege 12. tab. sollemnia funerum fuisse præscripta, eaque eleganter describit Iacobus Rọuardus ad leg. 12. tab. cap. 15. verũ inde nominis rationem deduci non placet. cur non enim legitima potiùs dicta sunt? ego Iusta vocari crediderim, quia iustum sit & æquum illa mortuis fieri.

222 *Alma parentis.* Ceteris. Virgilius 1. Georg.

Liber & alma Ceres, vestro si munere tellus, &c.

Eumque versum imitatus Octauius Aug. si modò eius sunt carmina quæ vulgò circumferũtur nomine edicti de cõseruat. AEneid.

Liber & alma Ceres succurrite, vester in aruis
Miles erat ——

Apuleius lib. 11. de asino: Sine tu Ceres alma, “ frugum parens. “

Absiste. nullas animus admittit preces,
Nouamq́; pœnam sceleribus quæris parem.
Et esse par quæ poterit? infanti quoque
Decreta mors est. fata quis tam tristia
Sortitus vnquam? videram nondum diem,
Vterique nondum solueram clusi moras;
Et iam timebar. protinus quosdam editos
Nox occupauit, & noua luci abstulit.
Mors me antecessit, aliquis intra viscera
Materna lethum præcoquis fati tulit.
Sed nunquid & peccauit? obstrusum, abditum,
Dubiumq́; an essem, sceleris infandi reum
Deus egit: illo teste damnauit parens,
Calidoq́; teneros transsuit ferro pedes,
Et in alta nemora pabulum misit feris,
Auibusq́; auidis, quas Citharon noxius
Cruore sæpe regio tinctas alit.
Sed quem deus damnauit, abiecit pater,
Mors quoque refugit: præstiti Delphis fidem.
Genitorem adortus impiâ straui nece.
Hoc alia pietas redimet. occidi patrem,
Sed matrem amaui. proloqui hymenæum pudet,
Tædasq́; nostras. has quoque inuitum pati
Te coge pœnas: facinus ignotum, efferum,
Inusitatum fare, quod populi horreant,
Quod esse factum nulla non ætas neget,
Quod patricidam pudeat. in patrios toros
Tuli paterno sanguine aspersas manus,
Scelerisq́; precium maius accepi scelus:
Leue est paternum facinus, in thalamos meos
Deducta mater, ne parum scelerum foret,
Fæcunda, nullum crimen hoc maius potest
Natura ferre. si quod etiamnum est tamen,
Qui facere possint, dedimus. abieci necis
Precium paterna sceptrum, & hoc iterum manus
Armauit alias: optimè regni mei
Fatum ipse noui, nemo sine sacro feret
Illud cruore. magna præsagit mala
Paternus animus. iacta iam sunt semina
Cladis futuræ. spernitur pacti fides.
Hic occupato cedere imperio negat:
Ius ille, & icti fœderis testes deos
Inuocat, & Argos exsul, atque vrbes mouet
Graias in arma. non leuis fessis venit

248 *Nox occupauit.* non repugnabo, si quis volet ex v. l. reponere *nox.* tum propter sequens *luci*, tum etiam quia Aeschylo in Agamemn. & frequenter Catullo, Virgilio, Horatio & Ouidio, *nox* mortem significat.

250 *Præcocis.* o. v. l. habent, *præcoquis.* Afranius, in Nouo:

Adeptus dominatum demens præmaturè præcoquem.

Nouius Comicus:

Huic puellæ præcoquis libido inest.

Columella lib. 1. Præcoquem maturitatem trahunt. dicitur ergo etiam *præcoquis.*

251 *Abstrusum* m. s. *obstrusum.* quod vocabulum etiam in Claudiani membranis inueni, & in Prudentij m. s. inuenisse se, Victor Giselinus mihi affirmauit.

257 *Attractas.* v. l. *tinctas.* nihil muto.

265 *Inusitatum fare.* Winckeliani collegij m. s. *inusitatum effare.*

274 *Qui facere possunt.* in cod. scriptis, iisque de meliore nota, legitur *possent.* de Eteocle & Polynice loquitur; quos Euripides, Ouidius, Seneca & Papinius Oedipi & Iocastæ filios fuisse scripserunt: sed hoc refellit, in Bœoticis, Pausanias, fretus testimonio auctoris Oedipodiorum carminum, contenditque illos Oedipi ex Euryganea filios fuisse.

277 *Sacro.* nefario, scelesto. sic Virgilius, auri famem sacram, & Catullus, sacrum libellum, dixerunt.

278 *Magna præsagit mala Paternus animus.* parentum præsagia nec vana, nec inania esse solere varij poëtæ docuerunt. exemplo Cereris, Claudianus in lib. de raptu; Thetidis, Papinius in Achilleide; Dædali, Ouid. in Metamorph.

Ruina

Ruina Thebis: tela, flammæ, vulnera
Instant, & istis si quod est maius malum:
Vt esse genitos nemo non ex me sciat.
AN. *Si nulla genitor causa viuendi tibi est,*
Hæc vna abunde est: vt pater gnatos regas
Grauiter furentes. tu impij belli minas
Auertere vnus, tuq; vecordes potes
Inhibere iuuenes, ciuibus pacem dare,
Patriæ quietem, fœderi læso fidem.
Vitam tibi ipse si negas, multis negas. "
OED. *Illis parentis vllus, aut æqui est amor,*
Auidis cruoris, imperij, armorum, doli,
Diris, scelestis; breuiter vt dicam, meis?
Certant in omne facinus, & pensi nihil
Ducunt, vbi illos ira præcipites agat:
Nefasq; nullum, per nefas nati, putant: "
Non patris illos tangit afflicti pudor,
Non patria: regno pectus attonitum furit.
Scio quò ferantur, quanta moliri parent:
Ideoq; lethi quæro maturi viam,
Morique propero, dum in domo nemo est mea
Nocentior me. gnata quid genubus meis
Fles aduoluta? quid prece indomitum domas?
Vnum hoc habet fortuna, quo possim capi,
Inuictus aliis. sola tu affectus potes
Mollire duros, sola pietatem in domo
Docere nostra. nil graue aut miserum est mihi,
Quod te sciam voluisse. tu tantùm impera.
Hic Oedipus Ægea tranabit freta,
Iubente te; flammasq;, quas Siculo vomit
De monte tellus, igneos voluens globos,
Excipiet ore; seq; serpenti offeret,
Quæ sæua furto nemoris Herculeo furit,
Iubente te præbebit alitibus iecur,
Iubente te vel viuet.

ACTVS SECVNDVS.

NVNCIVS. OEDIPVS. ANTIGONE.

NVN. *Exemplum in ingens, regiâ stirpe edite,*
Thebæ pauentes arma fraterna inuocant,
Rogantq; tectis arceas patriis faces.
Non sunt minæ, iam propius accessit malum.
Nam regna repetens frater, & pactas vices,
In bella cunctos Graciæ populos agit,
Septe-

304 *Leti.* sine aspirationis nota inuenitur Romæ in lapide, in domo Attilij Delphinij;

Heus oculo errante quei aspicis leti domus, &c.

317 *Sæua.* de hoc dracone ait Varro, Meleagris: adde Hydram Lernæã & draconem " Hesperidum, quòd bestiæ fuerũt immanes. "

Furto nemoris. quia Hercules aurea mala custodiæ eius commissa auertit. Lucretius:

Aureaq; Hesperidum seruans fulgentia mala,
Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem ——

Lucanus:

Abstulit arboribus precium, nemoriq; laborem
Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Agrœtas, in Libycis, ait, non poma fuisse, sed oues fului coloris: ortam verò fabulam ex ambigua significatione vocis μῆλα.

324 *Pactas vices.* de quibus L. Attius, in Phœnissis:

Vicissitatemq; imperitandi tradidit:
Ne eorum diuidia discordes dissipent,
Disturbent tantas & tam opimas ciuium
Diuitias.

Septena muros castra Thebanos premunt.
Succurre, prohibe pariter & bellum, & nefas.
OED. *Ego ille sum, qui scelera committi vetem?*
Et abstineri sanguine à caro manus
Doceam? magister iuris, & amoris pij
Ego sum? meorum exempla facinorum appetunt.
Me nunc sequuntur, laudo & agnosco libens:
Exhortor, aliquid vt patre hoc dignum gerant.
Agite ô propago clara, generosam indolem
Probate factis, gloriam ac laudes meas
Superate; & aliquid facite, propter quod patrem
Adhuc iuuet vixisse. facietis scio,
Sic estis orti. scelere defungi haud leui,
Haud vsitato, tanta nobilitas potest.
Ferte arma, facibus petite penetrales deos,
Frugemq́ flamma metite natalis soli,
Miscete cuncta, rapite in exitium omnia,
Deijcite paßim mœnia, in planum date,
Templis deos obruite, maculatos lares
Conflate: ab imo tota concidat domus,
Vrbs concremetur: primus à thalamis meis
Incipiat ignis. AN. *mitte violentum impetum*
Doloris, ac te publica exorent mala,
Auctorq́ placida liberis pacis veni.
OED. *Vides modestæ deditum menti senem:*
Placidaq́ amantem pacis ad partes vocas.
Tumet animus irâ, feruet immensum dolor.
Maiusq́, quàm quod casus & iuuenum furor
Conatur, aliquid cupio. non satis est adhuc
Ciuile bellum: frater in fratrem ruat.
Nec hoc sat est. quod debet, vt fiat nefas
De more nostro, quod meos deceat toros;
Date arma patri. nemo me ex his eruat
Siluis: latebo rupis exesæ cauo,
Aut sæpe densâ corpus abstrusum tegam:
Hinc aucupabor verba rumoris vagi,
Et sæua fratrum bella, quod poßum, audiam.

ACTVS TERTIVS.

IOCASTA. NVNCIVS.

IOC. *Felix Agaue, facinus horrendum, manu,*
Qua fecerat, gestauit, & spolium tulit
Cruenta nati Mænas in partes dati.
Fecit scelus: sed misera non vltra suum
Scelus hoc cucurrit. hoc leue est, quòd sum nocens:

Feci

326 *Septena.* vide Aeschylum, in tragœdia, Septem ad Thebas; ex qua nonnulla Seneca in hac tragœdia accepit.

337 *Facietis scio, Sic estis orti.* quia dixit supra;
Nefasq́ nullum per nefas nati putant.

339 *Nobilitas.* in malam & in bonã partem sumi potest: hic in malam sumitur.

351 *Placidaq́.* Virgilius, Aeneid. 8.
—placidã populos in pace regebat.

359 *Rupis exesæ.* alibi ait:
Num latuit infans rupis exesæ specu?

361 *Rumoris vagi.* Ouidius:
—non ista vagis rumoribus audis.

363 *Felix Agaue.* hoc loco in multis v.l. alia scena constituitur; alij vulgatis consentiunt.

365 *Cruenta nati Mænas.* Persius:
Et raptum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris, & lyncem Mænas flexura corymbis.
Agauen, vt noster, Mænadem appellat. vide Apollodor. lib. 3. Bibl.

Feci nocentes. hoc quoque etiamnum leue est:
Peperi nocentes. deerat ærumnis meis,
Vt & hostem amarem. bruma ter posuit niues,
Et tertiâ iam falce decubuit Ceres;
Vt exsul errat gnatus, & patriâ caret,
Profugusq́; regum auxilia Graiorum rogat:
Gener est Adrasti; cuius imperio mare
Quod cingit Isthmon, regitur. hic gentes suas,
Septemq́; secum regna ad auxilium trahit
Generi. quid optem, quídve decernam, haud scio.
Regnum reposcit: causa repetentis bona est;
Mala, sic petentis. vota quæ faciam parens?
Vtrumque natum video. nil possum piè
Pietate saluâ facere: quodcunque alteri
Optabo nato, fiet alterius malo.
Sed vtrumque quamuis diligam affectu pari;
Quò causa melior, sorsq́; deterior trahit,
Inclinat animus, semper infirmo fauens.
Miseros magis fortuna conciliat suis.
NVN. *Regina, dum tu flebiles questus cies,*
Terisq́; tempus, tota nudatis stetit
Acies in armis: æra iam bellum cient,
Aquilaq́; pugnam signifer motâ vocat:
Septena reges bella dispositi parant,
Animo pari Cadmea progenies subit.
Cursu citato miles hinc atq; hinc ruit.
Vide, vt atra nubes puluere abscondat diem,
Fumoq́; similes campus in cælum erigat
Nebulas, equestri fracta quas tellus pede
Submittit: &, si vera metuentes vident,
Infesta fulgent signa: surrectis adest
Frons prima telis, aureâ clarum notâ
Nomen ducum vexilla præscriptum ferunt.
I, redde amorem fratribus, pacem omnibus,
Et impia arma mater opposita impedi.
Perge, i parens, & concita celerem gradum:
Compesce tela, fratribus ferrum excute,
Nudum inter enses pectus infestos tene:
Aut solue bellum mater, aut prima excipe.
IO. *Ibo, ibo, & armis obuium opponam caput,*
Stabo inter arma. petere qui fratrem volet,
Petat ante matrem. tela, qui fuerit pius, "
Rogante ponat matre: qui non est pius, "
Incipiat à me. feruidos iuuenes anus "

370 *Vt & hostem amarem.* vt eum, qui patriæ meæ bellum infert, amare non desisterem.

Bruma ter posuit niues, Et tertia iam falce decubuit Ceres. ita quoque Rhianus annos descripsit:

ὄρεος δ' ἀργεννοῖο περὶ πτύχας ἐστρατόωντο
χείματά τε ποίας τε δύω καὶ εἴκοσι πάσας.

hoc est, vt vertit Romulus Amasæus, fidelis & elegans Pausaniæ interpres:

Seruarunt inter candentis deuia montis
Castra bis vndenas herbas, totidémque pruinas.

ita noster alibi;

—— decies niuibus
Canuit Ide Ide nostris
Nudata rogis, & Sigeis
Trepidus campis decies secuit
Messor aristas.

375 *Cingit Isthmon.* in vno cod non valde antiquis characteribus descripto, inuenio, " *tingit Isthmon.*

390 *Aquilaq́;.* num Græci aquilas inter signa militaria habuerunt, quod poëta hic videtur velle innuere; num verò ex Romanorum more locutus? hoc arbitror.

392 *Cadmea progenies.* Thebani. suprà scripsit in Herc. Fur. actu 2. Cadmea proles. est hoc ab Aeschylo sumtum: qui Thebas Κάδμου πόλιν, & Thebanum exercitum, στρατὸν Καδμογενῆ vocat.

397 *Si vera metuentes vident.* pauor enim metusque sic augent omnia, vt quæ, etsi non sunt, esse cogitas, aut vt sint vereris, quasi essent re vera, videre te putes.

400 *Vexilla.* Paullus ex Festo, vexillum, " inquit, diminutiuum à velo. videntur autem " vexilla fuisse propriè vela, seu flammulæ illæ, quæ etiamnum hodie equitibus præferuntur. Sanè Vegetius lib. 2. cap. 1. scribit, equitum alas dici vexillationes, ab eo quòd velis, id est, flammulis vtantur idem penè ad verbum Modestus in lib. de re milit. qua de re consule B. Brissonium de verb. signific. lib. 19. & P. Prateium Thesauri Iuris ciuilis & Canonici lib. 20.

Tenebo. nullum teste me fiet nefas:
Aut si quod, & me teste, committi potest;
Non fiet vnum. NVN. *signa collatis micant*
Vicina signis, clamor hostilis fremit,
Scelus in propinquo est, occupa mater preces.
IOC. *Et ecce motos fletibus credas meis,*
Sic agmen armis segne compositis venit,
Procedit acies tarda, sed properant duces.
Quis me procella turbine insanæ vehens
Volucer per auras ventus ætherias aget?
Quæ Sphinx, vel atra nube subtexens diem
Stymphalis, auidis præpetem pennis feret?
Aut quæ per altas aëris rapiet vias
Harpyia, sæui regis obseruans famem,
Et inter acies proiciet raptam duas?
NVN. *Vadit furenti similis, aut etiam furit.*
Sagitta qualis Parthicâ velox manu
Excussa fertur; qualis insano ratis
Premente vento rapitur; aut qualis cadit
Delapsa cælo stella, cùm stringens polum
Rectam citatis ignibus rumpit viam:
Attonita cursu fugit, & binas statim
Diduxit acies: victa maternâ prece
Hæsere bella. iamq; in alternam necem
Illinc & hinc miscere cupientes manus
Vibrata tela continent dextrâ suâ:
Paci fauetur, omnium ferrum latet,
Cessatq;: telum vibrat in fratrum manu.
Laniata canas mater ostendit comas,
Rogat abnuentes, irrigat fletu genas:
Negare matri, qui diu dubitat, potest.

425 *Præpetem.* Virgilius: *Præpetibus pennis ausus se credere cælo.*

428 *Parthicâ* hoc ait, quia Parthi erant boni sagittarij. Vnde Parthi nomen sortiti fuerint, docet Rodericus Archiepiscopus Toletanus, lib. 1. rerum in Hispan. gestarum cap. 11. de Tanai Scytharum rege sic scribês: » Reuertens ferè totam Asiam sibiugauit, & » Forni regi Medorum tunc sibi caro ad per- » soluendum tributum subditam esse fecit; ex » cuius exercitu victore nonnulli, prouincias » subditas contuentes in omni fertilitate pol- » lere, deserto suorum agmine, in Asiæ parti- » bus resederunt. Ex quorũ genere dicit Pom- » peius Trogus Parthorum prosapiam descen- » disse. vnde & lingua Scythica Parthi, id est, » fugaces siue exsules, dicuntur: suoq. generi » respondentes, inter omnes pænè Asię natio- » nes soli sunt sagittarij & acerrimi bellatores. » De nomine verò Parthorum aliqui etymo- » logiam traxerunt, vt dicerentur Parthi, quasi » parentum fugaces, quia à parentibus recesse- » runt.

ACTVS QVARTVS.

IOCASTA. POLYNICES.

IO. *In me arma & ignes vertite, in me omnis ruat*
Vnam iuuentus, quæque ab Inachio venit
Animosa muro, quæq; Thebana ferox
Descendit arce: ciuis atque hostis simul,
Hunc petite ventrem, qui dedit fratres viro.
Mea membra passim spargite, ac diuellite,
Ego vtrunque peperi: ponitis ferrum ocyus?
Ac dico? & ex æquo mihi dextras datis?
Date, dum piæ sunt: error inuitos adhuc
Fecit nocentes: omne fortunæ fuit

444 *Ab Inachio.* ab Argis.

448 *Passim.* in quatuor v.l. inuenio, *sparsim.* qua voce, si bene memini, L. Sisenna vsus fuit, id retinendum.

Peccantis in vos crimen: hoc primum nefas
Inter scientes geritur. in vestra manu est,
Utrum velitis. sancta si pietas placet,
Donate matrem pace: si placuit scelus,
Maius paratum est. media se opponit parens:
Proinde bellum tollite, aut belli moram.
Sollicita cui nunc mater alternâ prece
Verba admouebo? misera quem amplectar priùs?
In vtramque partem ducor affectu pari.
Hic abfuit: sed, pacta si fratrum valent,
Nunc alter aberit: ergo iam numquam duos,
Nisi sic, videbo. iunge complexus prior
Tu, tot labores, totq. perpessus mala,
Longo parentem fessus exilio vides,
Accede propiùs: clude vagina impium
Ensem, & trementem, iamq. cupientem excuti
Hastam solo defige. maternum tuo
Coire pectus pectori clypeus vetat:
Hunc quoque repone. vinculo frontem exue,
Tegmenq. capitis triste belligeri leua;
Et ora matri redde. quò vultus refers,
Acieq. pauidâ fratris obseruas manum?
Affusa totum corpus amplexu tegam,
Tuo cruori per meum fiet via.
Quid dubius hæres? an times matris fidem?
PO. *Timeo. nihil iam iura naturæ valent:*
Post ista fratrum exempla, ne matri quidem
Fides habenda est. IO. *redde iam capulo manum,*
Astringe galeam, læua se clypeo ingerat,
Dum frater exarmatur, armatus mane.
Tu pone ferrum, causa qui es ferri prior.
Si pacis odium est, furere si bello placet:
Inducias te mater exiguas rogat,
Ferat vt reuerso post fugam nato oscula,
Vel prima, vel suprema. dum pacem peto,
Audite inermes. ille te, tu illum times:
Ego vtrunq., sed pro vtroq.. quid strictum abnuis
Recondere ensem? qualibet gaude morâ.
Id gerere bellum cupitis, in quo est optimum
Vinci. vereris fratris infesti dolos?
" *Quoties necesse est fallere, aut falli à suis;*
" *Patiare potiùs ipse, quàm facias, scelus.*
Sed ne verere: mater insidias & hinc,
Et rursus illinc abiget. exoro, an patri

456 *Donate matrem pace.* tres lib. scripti habent; *donate matri pacem.* sicque legit Badius, testatus alteram illam lectionem Vallæ placuisse.

464 *Iunge complexus prior.* hoc inde est, quia Euripides, in Phœnissis, eodem modo Polynici priores loquendi partes defert.

469 *Maternum tuo,*&c. Euripides;
ἀμφίβαλλε μαςὸν ὠλέναισι ματρὸς,
παρηΐδων τ' ὄρεγμα——

479 *Ne matri quidem.* Polynices apud Euripidem:
πέποιθα μ[illegible] μητρὶ, κοὐ πέποιθ' ἅμα.

496 *Patri Inuideo vestro? si non exorem.* cur autem? effecit ille oculorum iacturâ ne pugnam vestram videret: ego verò hanc intueri cogar.

Inui-

Inuideo vestro? veni, vt arcerem nefas,
An vt viderem? propiùs hic ferrum abdidit
Reclinis hastæ, & arma defixa incubant.
Ad te preces nunc nate maternas feram,
Sed ante lachrymas. teneo longo tempore
Petita votis ora. te profugum solo
Patrio, penates regis externi tegunt:
Te maria tot diuersa, tot casus vagum
Egere: non te duxit in thalamos parens
Comitata primos, nec suâ festas manu
Ornauit ædes, nec suâ lætas faces
Vittâ reuinxit. dona non auro, & graues
Gazas socer, non arua, non vrbes dedit:
Dotale bellum est. hostium es factus gener,
Patriâ remotus, hospes alieni laris,
Externa consecutus, expulsus tuis:
Sine crimine exul. ne quid è fatis tibi
Desset paternis: hoc quoque ex illis habes,
Errasse thalamis. nate post multos mihi
Remisse

499 *Reclinis*, ex m. s. lege *reclinis*.

504 *Tot casus.* sic Aeneas:
Per varios casus, per tot discrimina rerũ.

505 *Non te duxit in thalamos parens.* Euripides; ἐγὼ δ' οὔτι σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

515 *Errasse thalamis.* quomodo, errasse? quia cùm ciuem, vel saltem non hostem ducere debuisset, externi sanguinis & hostilis vxorem duxit. errauit ergo Polynices thalamis, sicut Oedipus; oraculo vxorem accepit, quemadmodum Oedipus: exulauit quoque sine culpa Thebis, vt Corintho Oedipus. Ex hoc autem loco si quis colligat, Thebanis nõ nisi Thebanas vxores ducere licuisse; fortassis non æquè errauerit atque Sigonius, antiquitatis quàm iuris peritior, qui lib. 1. de antiquo iure ciuium Romanorum cap. 9. Iustinianum reprehendit, in princip. Instit. de nuptiis, affirmantem iustas nuptias inter se ciues Romanos contrahere; quasi neget idcirco Imp. iustas nuptias esse quas cum Latina Romanus ciuis contraxisset. At scire debuit, etiam Latinos, Romanorũ ciuium numero haberi à Iustiniano. Post Antonini enim constitutionem, omnes qui in orbe Romano sunt, Romani ciues sunt. l. in orbe, D. de statu hominum. Sanè ante Antonini constitutionem cum Latina Romanus matrimonium contrahere non potuit; & quod contraxerant matrimonium, iniustum censebatur, vt docent Caius lib. 1. Institut. tit. 4 & Boëtius lib. 2. in Topic. Ciceronis. Vlpianus etiam (cui omnes omnino Græcos scriptores longo interuallo postponendos, cùm de Romanorum iure agitur, nemo opinor dubitat) regularum tit. 5. ita scribit: Connubium habent ciues Romani cum ciuibus Romanis: cum Latinis autem & peregrinis ita si concessum sit. Subiungit deinde: Ex ciue Romano & Latina, Latinus nascitur; & ex libero & ancilla, seruus. quoniam cùm his casibus connubia non sint, partus sequitur matrem. Seneca lib. 4. de benefic. postquam scripsit licere non præstare beneficium promissum, si lex lata erit, quæ id fieri vetet, subiungit exemplum huiusmodi: *Promisi tibi filiam in matrimonium, postea peregrinus apparuisti; non est mihi cum externo connubium. eadem res me defendit, qua vetat.* Videtis opinor id defendi etiam antiquo iure posse, quod falsò Iustiniano Sigonius tribuit. quod elegantissimè defendit Gabriel Paleottus in lib. de nothis & spuriis cap. 2. nu. 4. cum 2. seqq. præterea videtis Latinum fuisse qui ex Latinâ matre nascebatur: videlicet quia non intercedente coniugio, matris conditionem liberi sequuntur. l. lex naturæ, D. de statu hominum, nisi fortè pater peregrinus, mater Romana sit. tunc enim deterioris parentis conditioni liberi accedent, vt specialiter iubet lex Mensia, teste Vlpiano d. tit. 5. Ceterùm verè Iustinianus noster eas iustas nuptias esse dixit, quas Romanus ciuis cum ciue Romana contraxerat. agens non de vrbis Romæ incolis tantùm, sed de vniuersi orbis Romani ciuibus; qui cum iis qui extra Romanum orbem erant, hoc est, gentilibus seu Barbaris, iustas nuptias contrahere nequibant, Iustiniani temporibus, vt docet Agathias, qui eo imperante floruit, his verbis:

οἱ δὲ καὶ ἐθνείη ποτὶ σοὶ νόμος αἴσχεος ἀνάψῃ
ὕβριν ἀντιχθέων σύγκρατος ἀλλοτρίου.

Fuit hoc fortassis, ad imitationem antiqui iuris, à Valentiniano & Valente Impp. primò cautum. quos constat legem tulisse, ne quis Romanorum barbaram cuiuslibet gentis vxorem caperet, neque vlla mulier Romana barbaris nuberet; quod si contra fecissent, capitali sententiæ subiacerent. hanc enim constitutionis illius sententiam fuisse Anianus tradidit. Ipsa constitutio etiamnum hodie exstat lib. 3. C. Theodos. tit. 14. de nupt. gent. his verbis descripta: Nulli prouincialium, cuiuscumque ordinis & loci fuerint, cum barbara sit vxore coniugium: nec vlli gentilium prouincialis fœmina copuletur. Quòd si quæ inter prouinciales atque gentiles affinitates ex huiusmodi nuptiis exstiterint, quod in iis susceptum vel natum detegitur, capitaliter expietur. Demosthenes etiam κατὰ Νεαίρ. satis ostendit, Athenienses non nisi inter se iustas nuptias contrahere potuisse; atque, vt scribit Plutarchus, pro nothis habitos qui non ambobus parentibus Atheniensibus nati erant. ab Atheniensibus itaque Romani hoc institutum acceperunt; Athenienses verò fortè ab Hebræis, qui nec ipsi alienigenis poterant commisceri. Fieri potest, vt etiam apud Thebanos talis aliqua lex fuerit.

Remiße soles. nate sollicita metus
Et spes parentis, cuius aspectum deos
Semper rogaui: cùm tuus reditus mihi
Tantum esset erepturus aduentu tuo,
Quantum daturus. quando pro te desinam,
Dixi, timere? dixit irridens Deus,
Ipsum timebis. nempe, nisi bellum foret,
Ego te carerem: nempe, si tu non fores,
Bello carerem. triste conspectus datur
Pretium tui, durumq́; sed matri placet.
Hinc modò recedant arma, dum nullum nefas
Mars saeuus audet. hoc quoq; est magnum nefas,
Tam propè fuisse. stupeo, & exsanguis tremo:
Cùm stare fratres hinc & hinc video duos
Sceleris sub ictu. membra quassantur metu.
Quàm penè mater maius aspexi nefas,
Quàm quod miser videre non potuit pater!
Licet timore facinoris tanti vacem,
Videamq́; iam nil tale; sum infelix tamen,
Quòd penè vidi. Per decem mensûm graues
Vteri

516 *Soles.* dies. Catullus:
Soles occidere & redire possunt. &:
Fulsêre quondam candidi tibi soles.
Virgil. 3. Aeneid.
Tres adeò incertos caeca caligine soles
Erramus.

523 *Nempe, si tu.* exstat in hoc figurae genere elegans Alcinoi epigramma:
De numero vatum si quis seponat Homerum,
Proximus à primo tũ Maro primus erit:
At si post primum Maro seponatur Homerum,
Longè erit à primo quisquis secundus erit:

535 *Per decem mensûm.* quamuis partus à septimo ad decimum vsque mensem & vndecimi principium naturaliter edi possit ex sententia Aristotelis lib. 7. de natura animal. Hippocratis multis in locis, Plutarchi lib. 5. de plac. Philosoph. Laërtij in vita Pythagorae, Cẽsorini in lib. de die natali, Paulli lib 4. recep. sent. tit. 9. Gellij lib. 3. noctium Atticar. Macrobij in somnium Scipionis lib. 1. Ausonij eidyl. 21. & D. Ambrosij in Hexamero: scriptores tamen plerique vel augendi laboris gratiâ, vel quia veteres vt nos nono, sic illi decimo potissimùm mense mulierem parere credebant, hac in re frequentiùs decimum mensem vsurpant. Solomon, in lib. σοφία Σολομῶντος (nam licet Hebraei, & ex eorum sententia Renatus Guillonius & And. Tiraquel. in lib. de nobilitate illum librum Philoni Iudaeo tribuant: nos tamen secuti S.R.E. traditionem, ex Irenaei, Eusebij, & Hegesippi auctoritate, Regis sapientis. esse contendimus. vide Couarruuiam lib. 4. resolut. cap. 14. & Pameiium in D. Cyprian. lib. de mortalitate, & Xistum Senens. in Biblioth. sacra) ait: ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἐγλύφθην σὰρξ δεκαμηνιαίῳ, παγεὶς ἐν αἵματι ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ ἡδονῆς ὕπνῳ συνελθούσης. Menander, Plotio: γυνὴ κυεῖ δεκάμηνον. Moschus: ἐπεὶ δέκα μῆνας ἔκαμνον. Scaeuola lib. 6. quaestionum: Gallus " sic posse institui postumos nepotes induxit: Si filius viuo me moriatur, tunc si quis mihi ex eo nepos, siue quae ne- " ptis, in decem mensibus proximis, quibus filius meus moreretur, natus nata erit, heredes sunto. l. Gallus in princ. " D. de lib. & postu. Plautus in Cistellaria, Amphitryone, Sticho, Aulularia, & Truculento multa exempla suppeditat. Caecilius: *Insolétne mulier decumo mense parere? Pol nono quoque, septimo atque octauo.* Terentius: *—— virgo ex eo Compressu grauida facta est, mensis hic decimus est.* Ad quem locum Aelius Donatus, si modò illius & non Asperi, Cornuti, vel alterius ea sunt, ita: Praeterea quia & hoc potuit di- " ci, ille quidem vitiauit virginem, sed quid si ex alio concepit postea? iccirco & à vitio tempus ostendit, vt cum fa- " cto ratio conueniret. Virgilius in Pollione: *Matri longa decem tulerunt fastidia menses.* Ouidius, in " epist. Canaces: *Iam nouies erat orta soror pulcherrima Phoebi, Denaq; luciferos Luna mouebat equos: Nescia quae faceret subitos mihi causa dolores, Et rudis ad partus & noua miles eram.* Vndecimi quoque, à morte mariti, mensis initio natos legitimos esse, non autem natos in fine eiusdem mensis, docuit ex Nouel. 39. nostrae aetatis I.C. princeps Cuiacius ad dictum locum sententiar. Pauli, cui addo Iacobũ Menochium de arbitrar. iudic. lib. 2. centur. 1. casu 89. & Stephanum Forcatulum in Cupidine Iurisperitor. cap. 21. num. 5. Ferandum Adduensem, lib. 1. explicat. cap. 6. Attamen Homerus affecto anno, vt Phauorinus loquebatur, mulierem parere posse censuit. Aristoteles lib. 7. de historia animalium prodidit, mulieres etiam vndecimo mense partu liberari. Massurius apud Plinium lib 7. cap. 5. auctor est, quandam tredecim mensibus vterum tulisse. Auicenna refert, lib 9. de animalib. probatae fidei auctores tradere, inuentam feminam, quae decimoquarto demum mense, quam conceperat, prolem pepererit. Quid dicendum? sanè quod ad Plinium, veram lectionem Plinij esse existimo, quam Cuiacius ad d. Nouel. 39. scribit se in v. l. inuenisse: Massurius auctor est, L. Papirium Praetorem, " cohérede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cùm mulier partum se decem mensibus diceret " tulisse. Aristotelem autem de vndecimi mensis initio, non fine, sensisse arbitror. Iam quae ex Homero & Auicenna adduximus, parum me mouent. vt enim scripsit Theophrastus: τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται. l. 5. D. de legib. & S C. & l. 4. & 9. eodem tit. *Mensûm.* pro mensium τῇ ἐξαιρέσει. atque non ab Ouidio tantùm, Lactantio, & Honorio Fortunato poëtis, sed etiam à Paullo I.C. vsurpatur, lib. singulari de cognitionibus: Vbi lex

» duorum mensum fecerit mentionem.l.101. D.de diuers. reg. iur. antiq. ibi enim multi codices, mensûm, non, mensium, habent.

536 *Labores.* rectè ergo apud Claudianũ lib. 2. de laudibus Stilichonis scriptum fuit:

Et sacri Maria partus, Lucina labores
Solatur ——

960 *Quòd armis vertis infestis solum.* placet hæc lectio o. tamen v. l. habent; *quòd armis nostrum infestas solum.* nonnulli verò vulgati; *quòd armis vris infestis solum.*

566 *Has Amphionis.* Euripides, in Phœnissis;

Α᾿ρμονίας δὲ ποτ᾿ εἰς ὑμεναίους
ἦλθον οὐρανίδαι. φόρμιγγί τε τείχεα Θήβας,
τᾶς Α᾿μφιονίας τε λύρας ὕπο, πύργος ἀ-
νέστα, &c.

Vteri labores, perq́; pietate inclytas
Precor sorores, & per irati sibi
Genas parentis; scelere quas nullo nocens,
Erroris à se dira supplicia exigens,
Hausit; nefandas mœnibus patriis faces
Auerte: signa bellici retro agminis
Flecte. vt recedas; magna pars sceleris tamen
Vestri peracta est. vidit hostili grege
Campos repleri patria, fulgentes procul
Armis cateruas; vidit equitatu leui
Cadmea frangi prata, & excelsos rotis
Volitare proceres, igne flagrantes trabes
Fumare, cineri quæ petunt nostras domos:
Fratresq́; (facinus quod nouum & Thebis fuit)
In se ruentes: totus hic exercitus
Et populus omnis, & vtraque hoc vidit soror,
Genitrixq́; vidit: nam pater debet sibi,
Quod ista non spectauit. occurrat tibi
Nunc Oedipus; quo iudice, erroris quoque
Pœnæ petuntur. ne, precor, ferro erue
Patriam, ac penates: néve, quas regere expetis,
Euerte Thebas. quis tenet mentem furor?
Petendo patriam perdis. vt fiat tua,
Vis esse nullam? quin tuæ causæ nocet
Ipsum hoc; quòd armis vertis infestis solum,
Segetesq́; adustas sternis, & totos fugam
Edis per agros. nemo sic vastat sua.
Quæ corripi igne, quæ meti gladio iubes,
Aliena credis? rex sit è vobis vter,
Manente regno quærite. hæc telus petes,
Flammisq́; tecta? poteris has Amphionis
Quassare moles? nulla quas struxit manus,
Stridente tardum machinâ ducens opus.
Sed conuocatus, vocis & citharæ sono,
Per se ipse turres venit in summas lapis.
Hæc saxa franges victor? hinc spolia auferes,
Vinctosq́; duces patris æquales tui?
Matres ab ipso coniugum raptas sinu,
Sæuus catenâ miles impositâ trahet:
Vt adulta virgo, mista captiuo gregi,
Thebana nuribus munus Argolicis eat?
An & ipsa palmas vincta post tergum datas
Mater triumphi præda fraterni vehar?
Potésne ciues lætus exitio datos

Videre

Videre passim? mœnibus charis potes
Hostem admouere? sanguine & flamma potes
Implere Thebas? tam ferum & durum geris
Sæuumq; in iras pectus, & nondum imperas?
Quid sceptra facient? pone væsanos, precor,
Animi tumores, teq; pietati refer.
PO. *Vt profugus errem semper? vt patria arcear,*
Opemq; gentis hospes externæ sequar?
Quid paterer aliud, si fefellissem fidem,
Si peierassem? fraudis alienæ dabo
Pœnas? at ille præmium scelerum feret?
Iubes abire. matris imperio obsequor:
Da, quò reuertar. regiâ frater meus
Habitet superbâ: parua me abscondat casa;
Hanc da repulso. liceat exiguo lare
Pensare regnum. coniugi donum datus
Arbitria thalami dura felicis feram,
Humilisq; socerum lixa dominantem sequar?
In seruitutem cadere de regno, graue est.
IO. *Si regna quæris, nec potest sceptro manus*
Vacare sæuo: multa, quæ possunt peti
In orbe toto, quælibet tellus dabit.
Hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga,
Quâ lata terris spatia frugiferis iacent;
Et quâ trahens opulenta Pactolus vada,
Inundat auro rura; nec lætus minùs
Mæandros aruis flectit errantes aquas,
Rapidusq; campos fertiles Hebrus secat.
Hinc grata Cereri Gargara, & diues solum,
Quod Xanthus ambit niuibus Idæis tumens.
Hinc, qua relinquit nomen Ionij maris,
Fauces Abydi Sestos oppositæ premit.
Aut, quâ latus iam propior Orienti dedit,
Tutamq; crebris portubus Lyciam videt:
Hæc regna ferro quære, in hos populus ferat
Socer arma fortis: has paret sceptro tuo,
Tradatq; gentes. hoc adhuc regnum puta
Tenere patrem. melius exsilium est tibi,
Quàm reditus iste. crimine alieno exsulas,
Tuo redibis. meliùs vsus viribus,
Noua regna nullo scelere maculata appetes.
Quin ipse frater, arma comitatus tua,
Tibi militabit. vade, & id bellum gere,
In quo pater materq; pugnanti tibi

593 *Superbus.* in o. v.l. scriptis & excusis legitur, *superba.*

596 *Arbitria thalami.* qui enim ditiorem vxorem ducit, dominam ducit cui seruiat, teste Aristotele lib. 8. ethic. cap. 10. Vnde Euripides, in Menalippe;

ὅσοι γαμοῦσι δ᾽ ἢ γένει κρείσσους γάμους,
ἢ πολλὰ χρήματ᾽, οὐκ ἐπίστανται γαμεῖν.
τὰ τῆς γυναικὸς γὰρ κρατοῦντ᾽ ἐν δώμασι.
δουλοῖ τὸν ἄνδρα, κοὐκ ἔτ᾽ ἔστ᾽ ἐλεύθερος.

Anaxandrides:

ὁ γὰρ πένης ὤν, τὴν γυναῖκα χρήματα
λαβὼν, ἔχει δέσποιναν, οὐ γυναῖκ᾽ ἔτι,
ἧς ἐστὶ δοῦλος καὶ πένης ——

idem sentiunt Plautus in Menæchmis, in Milite glorioso, in Aulularia, & in Asinaria, Aelius Fuscus & Silius Bassus apud Senecam Philosophum lib. 2. controuersiar. vbi fortassis *Silij Bassi*, pro *Salei Bassi*, legitur. Ceterùm quod in præcedenti versu dixit, *coniugi donum datus*; non multum dissidet ab his Menandri;

ὅταν πένης ὤν, καὶ γαμεῖν τις ἑλόμενος,
τὰ μετὰ γυναικὸς ἐπιδέχηται χρήματα,
αὑτὸν δίδωσιν. οὐκ ἐκείνην λαμβάνει.

598 *In seruitutem cadere de regno graue est.* quia, vt ait Xenophon. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ, οὕτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν.

601 *Nota Baccho Tmolus.* ait Baccho notā, quia Tmolus Lydiæ mons maximam vini copiam gignit, vel quia cum superauit Bacchus. Mutianus ter cõsul, tradit in Tmoli vertice habitantes centum & quinquaginta annos viuere.

604 *Quâ trahens opulenta Pactolus vada.* Oedipi actu 2.

Diuite Pactolus vexit te Lydius vnda
Aurea torrenti deducens flumina ripa.

Terentius Varro, in lege Mænia,

Non hos Pactolus aureas vndas agens
Eripiet vnquam è miseriis.

608 *Grata Cereri Gargara.* Virgilius 1. Georg.

—— *ipsa suas mirantur Gargara messes.*

omnino vide Macrobium Saturnal. libro 5. cap. 20.

626 *Dubias Martis incerti vices.* belli exitus incertos esse scripsit Cicero in epistolis ad familiares duobus locis, semel in epist. ad Atticum, Philippica 10. & 13. in orat. pro Milone, & in orat. pro M. Marcello. Thucydides lib. 2. ἄδηλα γὰρ τὰ τῶν πολέμων. Liuius lib. 30. Nusquam minùs quam in bello euentus respondent.

629 *Fortuna belli.* sic passim scriptores loquuntur, idque quia in bellis maximè fortuna dominatur, teste Cicerone pro Marcello. Ennius, in Annal.

Quorum virtuti belli fortuna pepercit.

Sallust. in Catilinar. Optumum ratus in tali re fortunam belli tentare. Idem, in orat. Lepidi; Quos fortuna belli consumserat. Quintus Curtius lib. 5. Experto belli fortunam. Ouid. 7. Metamorph.

—— perdebat adhuc belli fortuna ——

630 *Exaequat duos.* apud Claudianum ait Stilicho;

Qui stetit aequatur campo ——

633 *Fauisse fac.* haec etiam ab Euripide sumsit, sed meliùs tractauit.

645 *Ne metue, poenas equidem soluet graues, Regnabit.* PO. *haec est poena?* IO. *si dubitas, auo Patriq; crede.* sic in o.v.l. legitur. in vulgatis exstant edita hoc modo: *Ne metue, poenas equidem soluet graues, Regnabit. haec est poena. si dubitas, auo Patriq; crede.*

664 *Imperia precio quolibet constant bene.* Euripides:

εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν· τἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

hos versus auctor est Suetonius lib. 1. sic à Cicerone conuersos fuisse:

Si violandum est ius, imperij gratia
Violandum est: aliis in rebus pietatem colas.

quae cùm Caesar Iulius continuò haberet in ore, omnia iura diuina & humana, inquit Cicero lib. 1. offic. peruertit, propter eũ quem sibi opinionis errore finxerat principatum. Meritò Ennius scripsit:

Nulla sancta societas, nec fides regni est.

Porrò ab hoc versu cetera desiderantur, vt arbitror, non tam iniuria temporis, quàm quia auctor ea non composuerit: sed vel morte praeuentus, vel aliam ob causam extremam huic tragoediae manum imponere vel non voluerit, vel non potuerit; certè nõ imposuit.

Fauere possint. regna cum scelere, omnibus
Sunt exsiliis grauiora. nunc belli mala
Propone, dubias Martis incerti vices.
Licet omne tecum Graeciae robur trahas,
Licet arma longè miles ac latè explicet:
Fortuna belli semper ancipiti in loco est.
Quodcumque Mars decernit: exaequat duos,
Licet impares sint, gladius: & spes, & metus
Sors caeca versat. praemium incertum petis,
Certum scelus. fauisse fac votis deos
Omnes tuis: cessere, & auersi fugam
Petiere ciues, clade funestâ iacens
Obtexit agros miles: exsultes licet,
Victorq; fratris spolia deiecti geras;
Frangenda palma est. quale tu id bellum putas,
In quo execrandum victor admittit nefas,
Si gaudet? hunc, quem vincere infelix cupis,
Cùm viceris, lugebis. infaustas age
Dimitte pugnas. libera patriam metu,
Luctu parentes. PO. *sceleris & fraudis suae*
Poenas nefandus frater, vt nullas ferat?
IO. *Ne metue, poenas & quidem soluet graues.*
Regnabit. PO. *haec est poena?* IO. *si dubitas, auo*
Patriq; crede: Cadmus hoc dicet tibi,
Cadmiq; proles. sceptra Thebarum fuit
Impune nulli gerere, nec quisquam fide
Rupta tenebat illa: iam numeres licet
Fratrem inter istos. PO. *numero, & est tanti mihi*
Cum regibus iacere. IO. *te turbae exulum*
Asscribo: regna, dummodo inuisus tuis.
PO. *Regnare non vult, esse qui inuisus timet.*
Simul ista mundi conditor posuit Deus,
Odium, atque regnum. regis & magni reor
Odia ista premere. multa dominantem vetat
Amor suorum: plus in iratos licet.
Qui vult amari, languidâ regnet manu.
IO. *Inuisa nunquam imperia retinentur diu.*
PO. *Praecepta meliùs imperij reges dabunt.*
IO. *Exsilia tu dispone.* PO. *pro regno velim*
Patriam, penates, coniugem flammis dare.
Imperia precio quolibet constant bene.

Deest in hac Tragoedia finis.

L. ANN. SENECÆ Hippolytus.

TRAGOEDIA IIII.

PERSONÆ.

Hippolytus.	Chorus.
Phædra.	Theseus.
Nuncius.	Nutrix.

ACTVS PRIMVS.

HIPPOLYTVS.

Anapæstici.

ITE, vmbrosas cingite siluas,
Summaq́; montis iuga Cecropij,
Celeri plantâ lustrate vagi;
Quæ saxa solo Carpeneito
Subiecta iacent; quaq́; Thriasius
Vallibus amnis rapidâ currens
Verberat vndâ: scandite colles
Semper canos niue Riphæâ.
Hac hac alij, quâ nemus altâ
Texitur alno, quâ prata iacent,
Quâ rorifera mulcens aura
Zephyrus vernas euocat herbas.
Vbi per glacies lenis Ilissus;
Vbi Mæander super æquales
Labitur agros piger, & steriles
Amne maligno radit arenas.
Vos, quâ Marathon tramite læuo
Saltus aperit; quâ comitatæ
Gregibus paruis nocturna petunt
Pabula fœtæ: vos, quâ tepidis
Subditus austris, frigora mollit
Durus Acarnan. alius rupem
Dulcis Hymetti; paruas alius
Calcet Aphydnas. pars illa diu
Vacat immunis, quâ curuati

IN HIPPOLYTVM ADVERSARIA.

HIPPOLYTVS. sic tragœdias inscripserunt, Euripides, cuius exstat; & Lycophrôn, cuius interiit. Sopatri Hippolytum citat Athenæus. Hippolyti historiæ planè similem Comminij cuiusdã refert Plutarchus in Parallelis, ex Dosithei Italica historia.

4 *Solo.* deserto. Solinus Polyhist. cap. 41. Quod à Tigrane Armenio subactum & diu solum. ceterùm ista Hippolyti verba [illegible] carmini sunt simillima: quale fuit venatorium poëma, quod Eriphanis poëtria Menalcæ amore capta fertur composuisse: cuius historiam Elearchus descripsit.

8 *Niue Riphæa.* Lucanus;

Riphæas hic solue niues ——

12 *Zephyrus vernas.* Claudianus, de Zephyro;

—— *pater ô gratissime veris, &c.*

ac paullo pòst;

—— *ille nouo madidantes nectare pennas*
Concutit, & glebas fœcundo rore maritat;
Quaq́; volat vernus sequitur color, omnis in herbas
Turget humus, medioq́; patent conuexa sereno,
Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
Imbuit, & dulci violas ferrugine pingit.

Porrò in antiq. Parisiensi, sequens versus; *vbi per glacies lenis Ilissus.* quem agnoscunt quidam v. l. non habetur.

15 *Piger.* propter crebros flexus & reflexus. Seneca:

Qualis incertâ vagus Mæander vndâ ludit, & cedit sibi.

Ouidius autem;

Non secus ac liquidis Phrygius Mæander in vndis
Ludit, & ambiguo lapsu refluítque, fluitq́;.

16 *Maligno.* cur maligno? an quia non satis terras, quas solùm radit, vndis suis irrigat & fecundat; sed tantùm leuiter aspergit, nunquam eodẽ loco stabilis permanens? an maligno; hoc est, doloso, seu tortuoso? sanè Anna Alexiad. lib. 4 σκολιώτατον ποταμῶν ἁπάντων καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιούμενον vocat.

22 *Durus Acarnan.* noster durum, Statius asperum, non alia opinor de causâ, quàm quia Acarnanes strennui bellatores fuerunt. vnde Pindarus:

Ἀχάρναι δὲ παλαίφατον εὐάνορες. †

Litora

† 23 *Dulcis Hymetti.* dulcis propter mellis copiam. Iuuenalis; —— *dulcisq́; senex vicinus Hymetto.*
25 *Quà curuati litora Ponti Sunion vrget.* Pomponius Mela lib. 2. Aegæum statim pelagus vastè longum

» litus impellit, hinc ad promontorium, quod
» Sunion vocatur, magno ambitu molliq; cir-
» cumagit.

28 *Philipis.* autographa *Philippis.*

32 *Acres.* Virgilius Georg. 3.
Veloces Spartæ catulos, acremq́; molossum.

33 *Cressa* m.f. *Cretes.* sed & Claudianus:
Hirsutaq́; fremant Cressæ ——

35 *At Spartanos.* Laconici canes etiam ab Eustathio Odyss. ς'. Aristæneto in epistolis, Xenophonte, Oppiano & Nemesiano in Cynegeticis, Virgilio 3. Georg. demum Sophocle, Nonno & Claudiano cõmendantur.

36 *Nodo.* olim venaticæ canes non funibus modò, vt hic, sed & catenis retinebãtur. Ennius hoc docet;
Sicuti si quando vinclo venatica aëno
Apta solet cani, fortè feram si ex nare sagaci
Sësit, voce sua nictatq́; vlulatq́; ibi acutè.
vbi pro *apta*, fortè reponendum, *capta.*

46 *Picta rubenti linea pennâ* hoc genus retis, formido dicitur; quod erat cõparatum, vt id effugere cupientes feræ in veros casses inciderent: eius confectionem docet Gracius in lib. de Venatione. Virgil. 3. Georg.
—— *nec cassibus vllis*
Puniceaue agitant pauidos formidine penna.
idem Aeneid. 12.
—— *punicea septum formidine penna.*
Ouidius Metamorph. 15.
Nec formidatis ceruos includite pennis.
& Fastorum 5.
—— *pauidos formidine ceruos*
Terret ——

48 *Libretur.* quidam v.l. *vibretur.*

57 *Gelidum potat Araxem.* Lucanus;
Non tibi cùm primùm gelidum transibis Araxem.

65 *Latisq́; feri cornibus vri.* vros fingit εὐρυμετώπους, vt loquitur Hesiodus: quod Plautus patales reddidit.

Litora ponti Sunion vrget.
Si quem tangit gloria siluæ,
Vocat hunc Philipis: hic versatur
Metus agricolis, vulnere multo
Iam notus aper. at vos laxas
Canibus tacitis mittite habenas:
Teneant acres lora Molossos,
Et pugnaces tendant Cressæ
Fortia trito vincula collo.
At Spartanos (genus est audax
Auidumq́; feræ) nodo cautus
Propiore liga: veniet tempus,
Cùm latratu caua saxa sonent:
Nunc demissi nare sagaci
Captent auras, lustraq́; presso
Quærant rostro; dum lux dubia est,
Dum signa pedum roscida tellus
Impressa tenet: alius raras
Ceruice graui portare plagas,
Alius teretes properet laqueos:
Picta rubenti linea pennâ
Vano cludat terrore feras.
Tibi libretur missile telum:
Tu graue, dextrâ læuâq́; simul,
Robur lato dirige ferro:
Tu præcipites clamore feras
Subsessor ages: tu iam victor
Curuo solues viscera cultro.
Ades en comiti diua virago;
Cuius regno pars terrarum
Secreta vacat: cuius certis
Petitur telis fera, quæ gelidum
Potat Araxen, & quæ stanti
Ludit in Istro: tua Getulos
Dextra leones, tua Cretæas
Sequitur ceruas: nunc veloces
Figis damas leuiore manu.
Tibi dant variæ pectora tigres,
Tibi villosi terga bisontes,
Latisq́; feri cornibus vri.
Quicquid solis pascitur aruis;
Siue illud inops nouit Garamas,
Siue illud Arabs diuite silua,
Siue ferocis iuga Pyrenes,

Siue

Siue Hyrcani celant saltus,
Vacuuq́; vagus Sarmata campis;
Arcus metuit Diana tuos.
Tua si gratus numina cultor
Tulit in saltus, retia vinctas
Tenuere feras, nulli laqueum
Rupere pedes: fertur plaustro
Præda gementi: tum rostra canes
Sanguine multo rubicunda gerunt;
Repetitq́; casas rustica longo
Turba triumpho. en Diua faue,
Signum arguti misere canes,
Vocor in siluas: hac hac pergam,
Quà via longum compensat iter.

71 *Vagus.* carens certis sedibus Papinius;
Quæ modò Marcomanos post horrida bella vagosq́;
Sauromatas.
& alio loco;
—— mutatoresq́; domorum
Sauromatæ ——
Sauromatæ & Sarmatæ iidem sunt.
75 *Tenuere.* quia sicut aues glutino, sic feræ retibus tenentur. ideo Varro, in Parmenone, retia viscum appellat:
Lepusculi timentis hoc quadrangulum
Dedit Diana retenexile. arcyas,
Viscum fugarum lineamq́; compedem.
77 *Gementi.* Virgilius;
Nec cessant plaustris vectare gementibus ornos.
quidam m. s. *trementi.*
Rostra. impropriè, pro rictibus.

PHÆDRA. NVTRIX.

PH. *O magna vasti Creta dominatrix freti;*
Cuius per omne litus innumeræ rates
Tenuere pontum, quicquid Assyriâ tenus
Tellure Nereus peruium rostris secat;
Cur me in penates obsidem inuisos datam,
Hostiq́; nuptam degere ætatem in malis,
Lachrymisq́; cogis? profugus en coniux abest,
Præstatq́; nuptæ, quam solet, Theseus fidem.
Fortis per altas inuij retro locus
Vadit tenebras miles audacis proci,
Solio vt reuulsam regis inferni abstrahat,
Pergit furoris socius: haud illum timor
Pudorq́; tenuit: stupra & illicitos toros
Acheronte in imo quærit Hippolyti pater.
Sed maior alius incubat mœsta dolor:
Non me quies nocturna, non altus sopor
Soluêre curis: alitur, & crescit malum,
Et ardet intus, qualis Æthnæo vapor
Exundat antro: Palladis telæ vacant,
Et inter ipsas pensa labuntur manus.
Non colere donis templa votiuis libet,
Non inter aras Atthidum mistam choris,
Iactare tacitis conscias sacris faces;
Nec adire castis precibus aut ritu pio
Adiudicatam præsidem terræ deam.
Iuuat excitatas consequi cursu feras,
Et rigida molli gesa iaculari manu.
Quò tendis anime? quid furens saltus amas?

84 *O magna vasti Creta dominatrix freti.* hunc locum in Solini emendationibus exposui. nunc addo Thucydidis ista è lib. 1. Μίνως γὰρ παλαιότατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, ναυτικὸν ἐκτήσατο, καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησε, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε, &c.
91 *Quam solet.* quam præstitit Ariadnæ, Helenæ, Hippolytæ, Melibœæ, aliisque non paucis, Catullo, in carmine de nuptiis Pelei & Thetidis, Athenæo li. 13. Ouidio in Epist. Helenæ, & Plutarcho in Theseo, auctoribus.
92 *Inuij retro.* alibi ait;
Acheron inuius Renauigari.
93 *Audacis proci.* Pyrithoi Proserpinam Ditis thalamo deducere adorti.
97 *Hippolyti.* hic primo vocabatur Demophon, teste Plutarcho in Theseo; teste verò Pausania, Tyndarides: quomodo illũ vocauit Plinius lib. 29. hist. natural cap. 1. postea dictus Virbius.
102 *Palladis telæ.* Pallas arti textoriæ & lanificæ præficitur ab Ouidio, Aristide, & Claudiano, cuius quidem lib. 2. in Eutrop. sunt hæc;
Tu potes alterius studiis hærere Minerua,
Et telas non tela pati ——
alterius, dicit ex eorum sententia, qui Mineruam lanificiorum præsidem, à bellica Minerua seiungebant.
109 *Iuuat.* apud Ouidium in Heroid. epist. ait Phædra;
Iam quoque, vix credes, ignotas mittor in artes,
Est mihi per sæuas impetus ire feras.
In nemus ire libet, pressisq́; in retia ceruis
Hortari celeres per iuga longa canes.

114 *Genitrix tui me, &c.* Euripides, Hippolyto;

Φαι. ὦ τλῆμον, οἷον μῆτερ ἠράσθης ἔρον.
Τρ. ὃν ἔσχε ταύρου, τέκνον, ἢ τί φῂς τόδε;

Pasiphaes amor à Marone, in Sileno, describitur: fabulam verò ἀλληγορικῶς exposuit Natalis lib. 6. Mytholog. c. 5.

116 *Toruus.* proprium tauri epithetum. nam à tauro fit toruus, & à ferocia taurorum toruitas dicta est, teste Sex. Pompeio.

117 *Iungitur semper nefas.* ideo Euripides in Hippol. ait;

πλεῖστον ... τι κακοῖς δ' ὁμιλεῖς.

118 *Clara.* o. v. l. *cara*, sed alterum malo.

131 *In primo obstitit.* amandi peritissimi Nasonis præceptum est amori venienti occurrere, ne serò medicina paretur,

Cùm mala per longas inualuere moras.

135 *Verè insolens.* duo m. f. cod. *veri* iidem paucis versibus interpositis *aggrauas*, pro *grauas*.

Fatale miseræ matris agnosco malum:
Peccare noster nouit in siluis amor.
Genitrix tui me miseret: infando malo
Correpta, pecoris efferi sæuum ducem
Audax amasti. toruus, impatiens iugi,
Adulter ille, ductor indomiti gregis:
Sed amabat aliquid: quis meas miseræ Deus,
Aut quis iuuare Dædalus flammas queat?
Non, si ille remeet arte Mopsopiâ potens;
Qui nostra cacâ monstra conclusit domo;
Promittat vllam casibus nostris opem.
Stirpem perosa Solis inuisi Venus,
Per nos catenas vindicat Martis sui,
Suasq; probris omne Phœbeum genus
Onerat nefandis: nulla Minois leui
Defuncta amore est. iungitur semper nefas.
NVT. *Thesea coniux, clara progenies Iouis,*
Nefanda casto pectore exturba ocyus,
Extingue flammas, néve te diræ spei
Præbe obsequentem. quisquis in primo obstitit,
Repulitq; amorem; tutus ac victor fuit:
Qui blandiendo dulce nutriuit malum;
Serò recusat ferre, quod subiit, iugum.
Nec me fugit, quàm durus, & veri insolens,
Ad recta flecti regius nolit tumor.
Quemcunque dederit exitum casus, feram:
Fortem facit vicina libertas senem.
[Obstare primum est velle, nec labi via:
Pudor est secundus, nosse peccandi modum.]
Quò misera pergis? quid domum infamē grauas,
Superasq; matrem? maius est monstro nefas:
Nam monstra fato, moribus scelera imputes.
Si, quòd maritus supera non cernit loca,
Tutum esse facinus credis, & vacuum metu;
Erras. teneri crede Lethæo abditum
Thesea profundo, ferre perpetuam Stygem.
Quid ille? lato maria qui regno premit,
Populisq; reddit iura centenis pater,
Latêre tantum facinus occultum sinet?
Sagax parentum est cura. credamus tamen
Astu doloq; tegere nos tantum nefas.
Quid ille, rebus lumen infundens suum
Matris parens? quid ille, qui mundum quatit,
Vibrans corusca fulmen Æthnæum manu

Sator

Sator deorum? credis hoc posse effici,
Inter videntes omnia vt lateas auos?
Sed, vt secundus numinum abscondat fauor
Coitus nefandos, vtque contingat stupro
Negata magnis sceleribus semper fides:
Quid pœna præsens, conscius mentis pauor,
Animusque culpâ plenus, & semet timens?
Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.
Compesce amoris impij flammas precor,
Nefasque; quod non vlla tellus barbara
Commisit vnquam, non vagus campis Geta,
Non inhospitalis Taurus, aut sparsus Scythes.
Expelle facinus mente castificâ horridum,
Memorque matris, metue concubitus nouos.
Miscere thalamos patris & gnati apparas,
Vteroque prolem capere confusam impio?
Perge, & nefandis verte naturam ignibus.
Cur monstra cessant? aula cur fratris vacat?
Prodigia toties orbis insueta audiet,
Natura toties legibus cedet suis;
Quoties amabit Cressa. PH. *quæ memoras scio*
Vera esse nutrix: sed furor cogit sequi
Peiora: vadit animus in præceps sciens,
Remeatque, frustra sana consilia appetens:
Sic cùm grauatam nauita aduersâ ratem
Propellit vndâ; cedit in vanum labor,
Et victa pronâ puppis aufertur vado.
Quod ratio poscit, vincit ac regnat furor,
Potensque totâ mente dominatur Deus.

Hic

161 *Quid pœna præsens, conscius mentis pauor.* hæc plurium v. lib. scriptura mihi placet. huc spectant ista Iuuenalis Sat. 13.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio, quòd se
Iudice nemo nocens absoluitur: improba quamuis
Gratia fallacis prætoris vicerit vrnam.

Et eadem Satyra;

—— cur tamen hos tu
Euasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum? &c.

multa huc pertinentia Cicero Orat. in Pisonem, & in paradoxis, quæ apud illum legi malo. In quibusdã lib. *conscia noctis pauor.*

163 *Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.* ascribam Senecæ Philosophi verba, è quibus hæc sententia desumta videtur, & quorum collatione faciliùs intelligetur locus est epist. 98. Tuta scelera esse, secura non possunt. quare? quia prima illa & maxima peccantium est pœna, peccasse. Nec vllum scelus (licet illud fortuna exornet muneribus suis, licet tueatur ac vindicet) impunitum est, quia sceleris in scelere supplicium est. Sed nihilominus & hæc & illa (secundæ pœnæ) premunt ac sequuntur, timere semper & expauescere & securitati diffidere. Illic dissentiamus cum Epicuro, vbi dicit nihil iustum esse naturâ, & crimina vitanda esse, quia metus vitari non possit. hîc consentiamus, mala facinora conscientiâ flagellari, & plurimum illi tormentorũ esse, eo quòd perpetuò illam solicitudo vrget ac verberat, quod sponsoribus securitatis suæ non potest credere. Hoc enim ipsum argumentum Epicuri est, naturâ nos à scelere abhorrere, quòd nulli non etiam inter tuta timor est. Multos fortuna liberat pœnâ, metu neminem. quare? quia infixa nobis eius rei auersatio est, quam natura damnauit. Ideo nunquam fides latendi fit etiam latentibus, quia coarguit illos conscientia, & ipsos sibi ostendit. Proprium autem est nocentium trepidare. Malè de nobis actum erat, quòd multa scelera legem & iudicem effugiunt & scripta supplicia, nisi illa naturalia & grauia de præsentibus soluerent, & in locum patientiæ timor cederet. hæc Seneca. nonnulla quoque hac de re Cicero lib. 1. de legib. scripsit.

172 *Ignibus.* Horatius lib. 1. carmin. ode 27.

—— Venus
Non erubescendis adurit ignibus.

sed sanè poëtis familiare vsque adeò est ignem pro amore & venerea libidine ponere, vt putidum sit exemplis id confirmare. Sacræ etiam litteræ eodem quandoque modo ignem accipiunt. legitur Iobi 31. Ignis vsque ad perditionem omnia deuorans, & omnia eradicans genimina. & illud Psalmo 57. Supercidit ignis, & non viderunt Solem. Sic enim ignem D. Augustinus eo loco interpretatur.

177 *Sed furor cogit sequi Peiora.* Euripides.

τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γιγνώσκομεν,
οὐκ ἐκπονοῦμεν δ'.

apud Ouidium Medea inquit:

—— scio meliora, proboque,
Deteriora sequor ——

Petrarcha;

Cerco del viuir mio nouo consiglio
Et veggio il meglio, & al peggior m' appiglio.

180 *Sic cùm grauatam.* Virgil. 1. Georg.

Non aliter quàm qui aduerso vix flumine lembum
Remigiis subigit, si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amne.

Hic volucer omni regnat in terrâ potens, “
Ipsumq́ flammis torret indomitis Iouem: “
Gradiuus istas belliger sensit faces,
Opifex trisulci fulminis sensit deus;
Et, qui furentes semper Æthnæis iugis
Versat caminos, igne tam paruo calet:
Ipsumq́ Phœbum, tela qui neruo regit,
Figit sagittâ certior missâ puer;
Volitatq́ cælo pariter, & terris grauis.
NVT. Deum esse Amorem, turpi seruitio fauens
Finxit libido; quoq́ liberior foret,
Titulum furori numinis falsi addidit.
Natum per omnes, scilicet, terras vagum
Erycina mittit: ille per cælum volans,
Proterua tenerâ tela molitur manu,
Regnumq́ tantum minimus in superos habet.
Vana ista demens animus asciuit sibi,
Venerisq́ numen finxit, atque arcus dei.
Quisquis secundis rebus exsultat nimis, “
Fluitq́ luxu, semper insolita appetens; “
Hunc illa magnæ dira fortunæ comes “
Subit libido: non placent suetæ dapes,
Non tecta sani moris, aut vilis cibus.
Cur in penates rariùs tenues subit
Hæc delicatas eligens pestis domos?
Cur sancta paruis habitat in tectis Venus,
Mediumq́ sanos vulgus affectus tenet,
Et se coërcent modica? contrà diuites,
Regnoq́ fulti, plura quàm fas est, petunt? “
Quod non potest, vult posse, qui nimium potest.
Quid deceat alto præditam solio vides:
Metue ac verere sceptra remeantis viri.
PH. Amoris in me maximum regnum fero,
Redituśq́ nullos metuo. non vnquam ampliùs
Conuexa tetigit supera; qui mersus semel
Adiit

185 *Regnat.* Euripides Amorem deorum omniū supremum esse cecinit, his versibus:

> ἔρωτα δ᾽ ὅστις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν,
> καὶ τῶν ἁπάντων δαιμόνων ὑπέρτατον,
> ἢ σκαιός ἐστιν ἢ καλῶν ἄμοιρος
> οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν.

& Ouidius, de amore:

> *Regnat, & in superos ius habet ille deos.*

187 *Gradiuus istas belliger.* non sine causa addit *belliger* quia Romani Martem sæuientem, & bellum ac cędes spirantem, Gradiuum; eundem verò tranquillum ac pacificum, Quirinum appellabant, vt præter ceteros docet Siluester Aldobrandinus in commentar. lib. 1. Institutionum Iustiniani Imperatoris pag. 16. Vnde verò Gradiuus dicatur, docet Festus; & Iulianus Aurel. lib. 1. de cognom deorum cap. 6 & Lilius Syntag. 10.

191 *Ipsumq́.* v. l. *læsumq́.*

192 *Figit sagittâ certior missâ puer.* apud Ouid. Phœbus sic queritur:

> *Certa quidem nostra est, nostra est tamen vna sagitta*
> *Certior, in vacuo quæ pectore vulnera fecit.*

huc ergo respicit Seneca. Qui Cupidini sagittas tribuit, quia formosi eminus feriunt. Xenophon ἀπομνημ. ά, ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόρρωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι.

201 *Vana ista demens animus.* Archias poëta, quem Cicero defendit:

> οὐχ ὁ ἔρως ἀδικεῖ μερόπων βίος, ἀλλ᾽ ἀκόλαστοις,
> ψυχαῖς ἀνθρώπων ἔσθ᾽ ὁ ἔρως πρόφασις.

satis confirmans ea, quæ noster poëta hoc loco sapientissimè scribit. huc refer illud diuini poëtæ;

> —— *an sua cuiq́ deus fit dira cupido.*

Michaël Marullus, de amore:

> *Qui cælo dignati? homines. quæ causa coëgit?*
> *Mitior auctore est credita culpa deo.*

205 *Hunc illa* ex ciborum copiæ & varietate nasci amorem testatur Phocyllid.

> οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ·
> ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.

D. Hieronymus, ad Furiam de viduitate
„ seruandâ: Adolescentia, feruente cibis corpore, de castitate secura est? neque verò hæc dicens condemno cibos,
„ quos Deus creauit ad vtendum cum gratiarum actione: sed iuuenibus ac puellis incensiua assero voluptatum. Non
„ Aethnæi ignes, non Vulcania tellus, non Vesuuius & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vi-
„ no plenę & dapibus inflammatæ. In quibus verbis vox *Olympus* superuacua aut mendosa est, aut notandū Olympo idem quod Aethnæ olim accidisse. quod de Olympo ad mare rubrum sito traditur. Omnino consulenda censeo vetera exemplaria, quæ vulgatis semper sunt fideliora. Gratianus etiam distinctione 44. cap. 1. ita scripsit, si
„ memini. Ventris namque ingluuies ad luxuriam prouocat facilè, & omne bonum opus dissoluit.

208 *Cur in penates rariùs tenues subit?* an quia, teste Apuleio lib 5. asini, sobrietas Veneris est inimica? Sine Cerere & Baccho, ait ille, friget Venus. Athenæus lib 6. ex Euripide, ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ᾽ οὔ. Idem lib. 1. ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις. ἐν δὲ τοῖς κακῶς πράσσουσιν οὐκ ἔστιν Ἀφροδίτη βροτοῖς.

Adijt silentem nocte perpetuâ domum.
NVT. *Ne crede, Ditis clauserit regnum licet,*
Canisq́ dirus Stygius obseruet fores:
Solus negatas inuenit Theseus vias.
PH. *Veniam ille amori forsitan nostro dabit.*
NVT. *Immitis etiam coniugi castæ fuit,*
Experta sæuam est barbara Antiope manum.
Sed posse flecti coniugem iratum puta:
Quis huius animum flectet intractabilem?
Exosus omne feminæ nomen fugit,
Immitis annos cælibi vitæ dicat,
Connubia vitat. genus Amazonium scias.
PH. *Hunc in niuosi collis hærentem iugis,*
Et aspera agili saxa calcantem pede,
Sequi per alta nemora, per montes placet.
Resistet ille, seq́ mulcendum dabit.
NVT. *Castosq́ ritus Venere non castâ exuet.*
Tibi ponet odium; cuius odio forsitan
Persequitur omnes. PH. *precib. haud vinci potest?*
NV. *Ferus est.* PH. *amore didicimus vinci feros.*
NV. *Fugiet.* PH. *per ipsa maria, si fugiat, sequar.*
NV. *Patris memẽto.* PH. *meminimus matris simul.*
NV. *Genus omne profugit.* PH. *pellicis careo metu.*
NV. *Aderit maritus.* PH. *nempe Pirithoi comes.*
NV. *Aderitq́ genitor.* PH *mitis Ariadnæ pater.*
NV. *Per has senectæ splendidas supplex comas,*
Fessumq́ curis pectus, & cara vbera
Precor; furorem siste, téque ipsam adiuua.
Pars sanitatis, velle sanari, fuit.
PH. *Non omnis animo cessit ingenuo pudor.*
Paremus altrix. qui regi non vult amor
Vincatur. haud te fama maculari sinam.
Hæc sola ratio est, vnicum effugium mali:
Virum sequamur: morte præuertam nefas.
NV. *Moderare alumna mentis effrenæ impetus,*
Animos coërce: dignam ob hoc vitâ reor,
Quòd esse temet autumas dignam nece.
PH. *Decreta mors est, quæritur fati genus:*
Laqueóne vitam finiam, an ferro incubem,
An missa præceps arce Palladiâ cadam?
Pró castitatis vindicem armemus manum.
NV. *Sic te senectus nostra præcipiti sinet*
Perire letho? siste furibundum impetum.
Haud facilè quisquam ad vitam reuocari potest.

PH. *Pro-*

226 *Antiopę.* idem Ouidius & Higynus tradunt. Sed Pausanias: Ἀθηναῖοι δὲ φασὶν ἐπεί τε ἦλθον Ἀμάζονες Ἀντιόπην μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι. Ceterùm Clydimus historiæ scriptor credidit Amazona, quæ fuit Thesei vxor, Hippolytam vocatam fuisse; sed Plutarchus id referens, in Theseo, perpetuò Antiopen vocat.

241 *Patris memento.* qui Scyllam per mare crinibus tractam malè multauit. Virgilius in Ciri. alij aliter, ego sic intelligo.

245 *Splendidas.* capilli cani splendorem argenti æmulantur. Vnde Martialis:
Et facies multo splendeat alba pilo.

252 *Hæc sola ratio est.* Crates primum amoris remedium aiebat esse famem, secundum tempus, tertium restim. Laërt. in eius vita. Eam verò sententiã sic Crates expressit:
ἔρωτα παύει λιμός· εἰ δὲ μή, χρόνος.
ἐὰν δὲ μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
θεραπεία σοι τὸ λοιπὸν ἠρτήσθω βρόχος.

259 *Arce Palladia.* Athenis enim Pallas in arce colebatur, quia arcibus præsidere putabant. Catullus:
Diua quibus retinens in summis vrbibus arces.
quo loco vide Muretum.

PH. *Probibere ratio nulla periturum potest,*
Vbi quis mori constituit, & debet mori.
NVT. *Solamen annis vnicum fessis, hera.*
Si tam proteruus incubat menti furor,
Contemne famam: fama vix vero fauet,
Peius merenti melior, & peior bono.
Tentemus animum tristem & intractabilem:
Meus iste labor est, aggredi iuuenem ferum,
Mentemq; saeuam flectere immitis viri.

CHORVS.
Sapphici & Anapæstici.

Diua non miti generata ponto;
Quam vocat matrem geminus Cupido.
Impotens flammis simul & sagittis
Iste lasciuus puer, & renidens,
Tela quàm certo moderatur arcu!
Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuè populante venas:
Non habet latam data plaga frontem;
Sed vorat tectas penitus medullas.
Nulla pax isti puero: per orbem
Spargit effusas agilis sagittas,
Quaq; nascentem videt ora solem,
Quaq; ad Hesperias iacet ora metas,
Si qua feruenti subiecta Cancro est,
Si qua Parrhasiæ glacialis Vrsæ
Semper errantes patitur colonos,
Nouit hos æstus. iuuenum feroces
Concitat flammas, senibusq; fessis
Rursus exstinctos reuocat calores:
Virginum ignoto ferit igne pectus,
Et iubet cælo superos relicto
Vultibus falsis habitare terras.
Thessali Phœbus pecoris magister
Egit armentum, positoq; plectro
Impari tauros calamo vocauit.
Induit formas quoties minores,

Ipse

273 *Diua non miti generata ponto.* Musæus:
ἀγχιάλῳ δὲ Κύπρις ποντογενὴς ἐστι θαλάσσης.
Ouidius:

—— quia mater amorum
Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.

idem affirmant præter Solinum in Ponticis, Virgilius, Tibullus, Ausonius, aliique. cur verò è mari nata fingatur, ex Porphyrii & Iubæ auctoritate scribit Placiades Mytholog. lib. 2. Vide Eusebium lib. 3. Præparat. Euangel. cap. 3. Clementem Aegyptiũ lib. 1. Pædag. Aristotelem lib. 2. Rhet. ad Theodect. & Heraclidem Ponticum, in allegoriis Homericis.

274 *Quam vocat matrẽ geminus Cupido.* alter vulgaris, diuinus alter, de quibus Plato in Symposio, & latiùs egit Lucianus in dialogo ἔρωτες: vel ἔρως καὶ ἀντέρως, de quibus Cælius Chalcagninus singularem libellum composuit, & quorum meminerunt Cælius Rhodigin lib. 16. antiq. lect. & lib. 23 ac Augustinus Nyphus, de amore cap. 19. 60. & 98. eodem sensu noster ait Oedipi actu 3.

Concinit thedas geminus Cupido.

Horatius etiam Venerem sæuam Cupidinum matrem vocauit, lib. 4. od. 1. & lib. 1. ode 19. quo loco Lambinus inquit: Multos esse vnius Veneris Cupidines, à nemine, quod sciam, traditur. ego verò à multis hoc traditum esse scio. Orpheus:

ὑμνήσω σφέας πολυώνυμον ἀφρογενείης,
καὶ πηγὴν μεγάλην ὀπάονες, ὃς ἀπὸ παντὸς
ἀθανάτοις πτερόεντες ἀνεπλάσσαντο ἔρωτες.

Ouidius lib. 1. Fastor.

Alma faue dixi geminorum mater amorum. & 3. Amor.
Quære nouum vatem tenerorum mater amorum.

apud Stobæum Orphei exstat hymnus in Venerem, vbi inter cetera nominatur μήτηρ ἐρώτων Non ignoro Claudianum scribere;

Mille pharetrati ludũt in margine fratres
Ore pares, æuo similes, gens mollis amorũ:
Hos nymphæ pariunt, illum Venus aurea solum
Edidit.——

Sed, vt existimo, Claudianus Philostratum, alij alios sequi maluerunt.

276 *Iste lasciuus puer.* pueri figura Cupido fingitur. Moschus de amore fugitiuo: ἐστι δ' ὁ παῖς. Marulli.

Quis puer hic? Veneris plena quæ causa pharetra?
Non bene prouisus certa quod arma mouet.
Cur sine veste deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quòd facit esse senes.

Porrò locus hic in scriptis cod. plerisque sic legitur:

Impotens flammis simul & sagittis
Iste lasciuus puer & renidens
Tela quàm certo moderatur arcu!
Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuè populante venas.

& paulo pòst iidem continent;

Quaq; nascentem videt ora Solem,
Quaq; ad Hesperias iacet ora metas.

Ipse qui cælum nebulasq́; ducit?
Candidas ales modò mouit alas,
Dulcior vocem moriente cygno:
Fronte nunc toruâ petulans iuuencus
Virginum strauit sua terga ludo;
Perq́; fraternos noua regna fluctus,
Vngulâ lentos imitante remos,
Pectore aduerso domuit profundum,
Pro suâ vector timidus rapinâ.
Arsit obscuri dea clara mundi
Nocte desertâ, nitidosq́; fratri
Tradidit currus aliter regendos.
Ille nocturnas agitare bigas
Discit, & gyro breuiore flecti.
Nec suum tempus tenuere noctes,
Et dies tardo remeauit ortu,
Dum tremunt axes grauiore curru.
Natus Alcmenâ posuit pharetram,
Et minax vasti spolium leonis,
Passus aptari digitis smaragdos,
Et dari legem rudibus capillis:
Crura distincto religauit auro,
Luteo plantas cohibente socco:
Et manu, clauam modò qua gerebat,
Fila deduxit properante fuso.
Vidit Perses, ditisq́; ferax
Lydia regni, deiecta feri
Terga leonis, humerisq́; quibus
Sederat alti regia cæli,
Tenuem Tyrio stamine pallam.
Sacer est ignis (credite læsis)
Nimiumq́; potens; quâ terra salo
Cingitur alto; quaq́; ætherio
Candida mundo sidera currunt.
Hæc regna tenet puer immitis,
Spicula cuius sentit in imis
Cærulus vndis grex Nereidum,
Flammamq́; nequit releuare mari.
Ignes sentit genus aligerum.
Venere instinctus suscipit audax
Grege pro toto bella iuuencus.
Si coniugio timuere suo,
Poscunt timidi prælia cerui,
Et mugitu dant concepti

299 *Nebulasq́; ducit.* plurimæ membranæ; *fecit*, pro *ducit.*

301 *Dulcior vocem moriente cygno.* Callimachus, Aeschylus, Theocritus, Aristophanes, Antipater, Euripides, Plato, Aristoteles, Aegyptij sacerdotes, Philostratus, Oppianus, Tzetzes, Lucretius, Ouidius, Seneca, Martialis, nec non Cicero Tuscul. quæst. 5. Wottonus lib. 7. cap. 148. & Hieron. Cardanus de subtilit. libro 10. testantur cygnos cum cãtu & voluptate mori. Athenæus verò, Aelianus, Plinius, & ex recentioribus Iul. Scaliger exercitat. ad Cardanum libro 15 nec non Brodeus comment. in Epigr. Græca, & Pierius lib. 23. Hieroglyph. totum illud fabulosum esse contendunt. quorũ sententiam, quia veritati consentaneã cõperio, lubẽs amplector.

Cygno. sic Ouidius, in epist.

Sic vbi fata vocãt vdis abiectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

& Fastorum 2.

Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.

304 *Perq́; fraternos.* per mare Neptuni, qui apud Homerum Iliad. ό. ait:

τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκε Ῥέη,
Ζεὺς καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων·
τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.
ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ παλλομένων.

Næuius, in carmine belli Punici;

Summi deum regis fratrem Neptunum, regnatorem marum.

Mala regna. hoc malim propter maris naturam, quàm *noua regna*, quod in Winckeliano cod. habetur.

308. *Arsit obscuri dea clara mundi.* Luna, testibus Theocrito εἰδ΄. 3. & 21. Catullo, & Ouidio, Endymionem, Calyces & Aethlij, seu Iouis F. amauit, eique in montibus Asclenis concubuit, vt scribunt Rhianus & Nicander historicus. fictionis causam habes apud Plinium, in naturali historia.

Obscuri dea clara mundi. pleriq. eandẽ Lunam, Dianam, ac Proserpinã esse contendũt.

325 *Deiecta.* in meo m.s. est *reiecta.*

337 *Ignes sentit genus aligerum.* Virgil. 3. Georg.

Omne adeò genus in terris hominumq́; ferarumq́;,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæq́; volucres
In furias, Veneremq́; ruunt. amor omnibus idem.

338 *Venere instincti*, quàm magna vtcs lib.

Signa furoris: tunc virgatas
India tigres decolor horret.
Tunc vulnificos acuit dentes
Aper, & toto est spumeus ore.
Pœni quatiunt colla leones,
Cùm mouit amor: tum silua gemit
Murmure sæuo. amat insani
Bellua ponti, Lucæq; boues.
Vendicat omnes natura sibi.
Nihil immune est, odiumq; perit,
Cùm iussit amor; veteres cedunt
Ignibus iræ. quid plura canam?
Vincit sæuas cura nouercas.

vet. habēt. *Venere instinctus suscipit audax, Grege pro toto, bella iuuencus.* de quibus bellis consule Virgil. Georg. 3. ac eius imitatorem Oppianum 2. Cyneget.

346 *Spumeus.* apri à Lucretio Spumigeri, à Virgilio spumantes dicuntur.

350 *Lucæq; boues.* ... boues sunt hoc loco interpretes nostri, reponentes, *Luciq; boues*; & ne patellę dignum desit operculum, idipsum interpretantes, boues luci, id est, in silua incædua versari solitos At Ennius inquit;

Priùs pariet locusta Lucam bouem.

& Lucretius lib. 5.

Inde boues Lucas turrito corpore tætros
Anguimanos belli docuerũt volnera Pœni
Sufferre —

Plinius Hist. natural. lib. 8. Elephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit. Latiùs etiam hac de re πολυγραφώτατος ille Varro lib. 6 de lingua Latina; Luca bos, inquit, elephas: cur ita sit dicta, duobus modis inuenio scriptum. nam in C. Aelij commentario erat, à Libycis Lucas; & in Virginij comment. ab Lucanis Lucas, ab eo quòd nostri maximam quadrupedem, quam ipsi haberent, vocarent bouem, & cùm in Lucanis, Pyrrhi bello, primùm vidissent apud hosteis elephantos, identidem quadrupedes cornutas (nam quos dentes multi dicunt, sunt cornua) Lucam bouem appellasse. Si à Libya dictæ sunt Lucæ; pantheræ & leones non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ: si ab Lucanis dictæ; vrsi cur potiùs Lucani, quàm Luci dicti? Quare ego arbitror potius Lucas ab luce: quòd longè relucebant propter inauratos regios clypeos; quibus eorum tum ornatæ erant turres. Hæc ille: cuius verba facilè apparet non esse mendosa, & Vertranium Maurum; qui pro, *Vrsi cur potiùs Lucani, quàm Luci dicti*, legendum conijcit, *v. c. p. L. quàm lupi d.* Varronis verba, satis per se dilucida & aperta, non satis assecutum fuisse. 355 *Sæuas cura nouercas.* nouercæ funestæ nominantur infrà actu 5. sæuæ à Seneca Octauiæ actu 1. Virg. 2 Georg. Ouidio 2 tristium, Valerio Flacco Argon. 5. & Papinio 2. siluar. terribiles ab Ouidio 1. Metam. iniustæ à Virgilio in eclogis; diræ ab Ouidio in epist. & Claudiano 3. de raptu. Seneca Hercule Fur. actu. 1.

— facere si quicquam apparo Dignum nouerca — & Hercule Fur. actu 5. *— ô nouercales manus!* Agamemn. actu 2. *— quod nouercales manus Ausa —* Afranius, Diuortio: *Mulier, nouerca nomen huic adde impium.* Cestius Pius, apud Senecam controuers. lib. 4. Sed adhuc, inquit, crudelis & pertinax nouerca, post omnia deuicta nihilominus sæuit. Euripides, Ione: φιλεῖ γὰρ φασι μητρυιὰς τέκνοις. & Alcestide: ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα. nec non: προγόνοις δ' ἀκμαστὴ δυσμενὴς ἀεί ποτε. harum perfidia & erga priuignos odium patet etiam ex quodam Diocletiani & Maximiani rescripto l. 1. C. quib. caus. cess. long. temp. præscr. atque ea caussa est cur Caius noster l. 4. D. de inof. testam. scripserit: Non est consentiendum parentibus, qui iniuriam aduersus liberos suos testamento inducut: quod plerumque faciunt, malignè contra sanguinem suum inferentes iudicium, nouercalibus delinimentis instigationibusque corrupti. Quæ verba libri Etrusci, quos sequitur Iacob. Labittus Indicis pag. 47. col 4. & Cuiacius lib. 2. obseruat. cap. 21. præferunt esse desumta ex Caij lib. singulari ad legem Gliciam, non, vt voluit Haloander, Leuticam: in ceteris codicibus tribuuntur Maximo ad legem Falcidiam: quod placuit Eguinario Baroni, in commentario legis illius, quia, inquit, Maximum ad legem hanc scripsisse constat, vnde constet, il e non expressit. constat ex l. 125. D. de leg. 1. in ff. Florentinis inscriptione. Nonnulla de nouercarum sæuitia & iniquitate habes apud Siluest. Aldobrandin. §. socrum quoque. Institut. de nupt.

ACTVS SECVNDVS.

PHAEDRA. NVTRIX.

Altrix profare, quid feras? quónam in loco est?
NVT. *Spes nulla tantum posse leniri malum,*
Finisq; flammis nullus insanis erit.
Torretur æstu tacito, & inclusus quoque,
Quamuis tegatur, proditur vultu furor.
Erumpit oculis ignis, & lapsa genæ

360 *Quamuis tegatur.* cùm ceteræ affectiones animi vultu indicentur, tum potiss. amor. Seneca Agamemn. actu 5. & Hercul. Oetæo actu 2.

Vultusq; ipsi scelera truculenti ferunt. &:
Vultus loquitur quodcumque negas.

Ouid. 2. Metamorph.

Heu quàm difficile est crimen non prodere vultu!

& idem in epist. Paridis:

— quis namque absconderet ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?

Lucem

Lucem recusant. nil idem dubiæ placet,
Artusq́; variè iactat incertus dolor.
Nunc vt soluto labitur moriens gradu,
Et vix labante sustinet collo caput,
Nunc se quieti reddit, & somni immemor
Noctem querelis ducit: attolli iubet,
Iterumq́; poni corpus, & solui comas,
Rursusq́; fingi. semper impatiens sui
Mutatur habitus. nulla iam Cereris subit
Cura, aut salutis. vadit incerto pede,
Iam viribus defecta: non idem vigor,
Non ora tingens nitida purpureus rubor:
Populatur artus cura: iam gressus tremunt,
Tenerq́; nitidi corporis cecidit decor.
Et, qui ferebant signa Phœbea facis
Oculi, nihil gentile, nec patrium micant.
Lachrymæ cadunt per ora, & assiduo genæ
Rore irrigantur: qualiter Tauri iugis

Tepi-

Maximianus, in querela senectutis:

Certè difficile est abscõdere pectoris ignes,
Panditur & clauso sæpius ore furor.

Furorem posuit pro amore, quod Plato lib. 3. de repub. & Cicero 4. Tuscul. confirmant, & Virgil. 4. Aeneid.

Seu quicumque furor, ——

hoc est, interprete Pomponio Sabino, amor. rationem Seruius reddit, quia amor omnis plenus furoris est. Vnde & Tragicus;

τὸ μαίνεσθαι δ' ἄρ' ἦν ἀνθρώποις ἔρως.

Notum est illud Prodici:

ἔρωτα διπλασιασθέντα μανίαν γίνεσθαι.

Dixi autem Maximianus, cum auctoribus Sophologij, & Poëticæ Margaritæ; non cum vulgo, Cornelius Gallus. ex tribus enim codicibus manuscr. comperi hunc Maximianum, qui temporibus Boëthij vixit, versuum illorum non valde lepidorum auctorem esse. Vnus codex penes me est dono Lud. Carionis I. C. alter penes Victorem Giselinũ Medicum: tertius fuit Fr. Martinij Gandensis, amici mei intimi; in quo adolescente omnia bona erant, quę laudabilia dicit magnus Aristoteles. Sciunt hoc quotquot illo familiariter vsi fuerunt: ceteris fidem fecissent in omnia Philosophi Senecæ opera doctissimæ annotationes; quarum specimẽ pulcherrimum vidi, & Pet. Suffridus, in annot. Offic. Ciceronis, meminit. Sed illum nobis in ipso iuuẽtę flore, nõ sine mœrore omniũ, mors eripuit. Ferenda quidem mors, quòd omnes ea lege viuimus, vt moriamur: lugenda tamen, quòd pauci ita viuimus, vt nostra cõmoda publicæ vtilitati postponamus. de Martinio sanè merito mihi videor cecinisse:

Ferte pios manibus iuuenes ac spargite flores.
Flos iuuenum meritam marcuit ante diem.
Quid nocuit iuueni? virtus, sapientia, mores:
Hæc fecère senem crederet vt Lachesis.

Sed hæc amici bene meriti memorię data: nũc ad rem. illud quod suprà dixit Seneca: *torretur æstu tacito,* fortassis ex illo Virgilij 4. Aeneid. sumtum fuit:

Interea tacitum viuit sub pectore vulnus,
Vritur infelix Dido.

361 *Nil idem dubiæ placet.* propria amantium perturbatio sumta ex illo Euripidis, in Hippolyto;

Ταχὺ γὰρ σφάλ. &c.

» Plautus: Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat,
» agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non
» dat, maritimis moribus mecum experitur. & Ouidius de Myrrha, lib. 10. Metamorph.

Noctis erat medium, curasq́; & corpora somnus
Soluerat, at virgo Cynereia peruigil igne
Carpitur indomito, furiosaq́; vota retractat,
Et modò desperat, modò vult tentare pudetq́;
Et cupit & quid agat non inuenit. vtq́; securi
Saucia trabs ingens, vbi plaga nouissima restat,
Quò cadat in dubio est, omniq́; à parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc leuis atque illuc, momentaq́; sumit vtroque,
Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet, &c.

Marullus:

Iactor, dispereo, crucior, trahor huc miser atq́; huc,
Ipse ego nec quis sim nescio nec vbi sim.

363 *Dolor.* sic amor ab Ouidio etiam epist. 15. vocatur; *Tu mihi luce dolor, tu mihi nocte venus.*

366 *Nec.* meus cod. script. habet *non.*

Somni immemor. Ouid. epist. 11.

Nec somni faciles & nox erat annua nobis.

370 *Nulla iam Cereris.* solent amantes cibos aspernari. Virgilius, in Ciri,

Nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi,
Nec grauidos Cereris dicam contingere fœtus?

Ouidius illud & duo sequentia expressit epist. 11.

Fugerat ore color, maciesq́; adduxerat artus,
Sumebant minimos ora coacta cibos.

372 *Viribus defecta* optimè in veter. libris continetur, *viribus defecta.* Sic Ouidius lib. 5. Metam.

Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.

& Metamorph. 9.

—— *qua vires defecto reddat amori.*

Sic Martialis;

Dulcia defectâ moderatur carmina linguâ
Cantator cygnus funeris ipse sui.

373 *Purpureus rubor.* Sic Papinius Thebaid. 2.

Candida purpureum fusa super ora ruborem.

Rubor. Virgilius, si modò ipse auctor, de Scylla:

Nullus in ore rubor vbi enim rubor obstat amori.

quia rubor pudoris indicium est: pallor ex Ouidij & Propertij sententia amantes decet. de genarum significatione vide Sex. Pompeium.

Tepido madescunt imbre perfusæ niues.
Sed en patescunt regiæ fastigia.
Reclinis ipsa sedis auratæ toro,
Solitos amictus mente non sanâ abnuit.
PH. *Remouete famulæ purpurâ atq; auro illitas*
Vestes, procul sit muricis Tyrij rubor,
Quæ fila ramis vltimis Seres legunt.
Breuis expeditos zona constringat sinus,
Ceruix monili vacua: nec niueus lapis
Deducat aures, Indici donum maris.
Odore crinis sparsus Assyrio vacet.
Sic temere iactæ colla perfundant comæ,
Humerosq; summos: cursibus motæ citis
Ventos sequantur. læua se pharetræ dabit,
Hastile vibret dextra Thessalicum manus.
Talis seueri mater Hippolyti fuit.
Qualis relictis frigidi ponti plagis,
Egit cateruas, Atticum pulsans solum
Aut Tanais, aut Mæotis, & nodo comas
Coëgit, emisitq;, lunatâ latus
Protecta peltâ: talis in siluas ferar.
NVT. *Sepone questus. non leuat miseros dolor,*
Regina. sæuis ecquis est flammis modus?
Agreste placa virginis numen deæ.
Regina nemorum, sola quæ montes colis,
Et vna solis montibus coleris dea,
Conuerte tristes ominum in melius minas.
O magna siluas inter & lucos dea,
Clarumq; cæli sidus, & noctis decus;
Cuius relucet mundus alternâ face,
Hecate triformis: en ades cœptis fauens,
Animum rigentem tristis Hippolyti doma:
Amare discat, mutuos ignes ferat,
Det faciles aures, mitiga pectus ferum,
Innecte mentem: toruus, auersus, ferox,
In iura Veneris redeat, huc vires tuas
Intende. sic te lucidi vultus ferant,
Et nube ruptâ cornibus puris eas.
Sic te regentem frena nocturni ætheris
Detrahere nunquam Thessali cantus queant,
Nullusq; de te gloriam pastor ferat.
Ades inuocata. Iam fauet votis dea.
Ipsum intueor solenne venerantem sacrum,
Nullo latus comitante. quid dubitas? dedit

Tem-

380. *Perfusæ niues.* Sic Ouidius lib. 1. amor. eleg. 8.

Suspensaq; diu lacrymæ fluxêre per ora,
Qualiter abiectâ de niue manat aqua.

383 *Solitos amictus mente non sanâ abnuit.* de Scylla Valerius, in Ciri:

Non storace Idæo flagrantes picta capillos,
Cognita non teneris pedibus Sicyonia seruans,
Non niueo retinens baccata monilia collo.

386 *Seres.* noster, Hercule Oetæo:

Quæ Phœbeis subditus Euris
Legit Eous Ser arboribus.

de serico multa Tiraquellus in legibus connub. Quo verò tempore texendi serici artificium Occidenti innotuerit, docet ex Otthone Frisingensi Brisonius, de verb. signific. lib. 17.

389 *Diducat.* o. v. l. *deducat,* rectè: deducat autem pondere suo.

490 *Assyrio.* odores Assyrij fuerunt in magno pretio apud veteres. vnde Catullus;

Fragrantem Assyrio venit odore domum.

Tibullus:

Nō soror, Assyrios cineri quæ dedat odores.

Senecam de amomo loqui existimo.

394 *Hastile Thessalicum.* Euripides, Θέσσαλον ὄρπηκα.

397 *Atticum pulsans solum.* Lysias orator prodidit Amazonas primas mortalium equo vsas fuisse, & gratia celeris percursionis, cum alia percurrisse loca, tum Atticā etiam; in qua ægre tandem vinci potuerint. Hellanicus Lesbius scripsit illas, vt in Atticam peruenirent, Thracium Bosporum gelu constrictum (qua de re vide Plutarchum, in Theseo) equis plaustrisque traiecisse: quo tēpore Antiope capta, postea Theseo Hippolytum peperit, auctore, post Heraclidem Ponticum, Isacio in Lycophronem.

399 *Lunatâ peltâ* Virgilius;

Ducit Amazonidū lunatis agmina peltis.

404 *Regina nemorum.* viri amantes, solem, feminæ lunam precabantur. testes Seneca hoc loco, Euripides in Hippolyto, & Theocritus εἰδύλ. β'. cuius Scholiastes huius consuetudinis varias rationes reddit, multa etiam Cælius lib. 5 c. 6.

Quæ montes colis. Horatius;

Montium custos, nemorumq; virgo.

410 *Hecate triformis.* Vide sup. Med. vers. 7. in Comment.

414 *Inuerte mentem.* o. v. l. *innecte.* eodem verò versu ex iisdē duo deteriores; *aduersus.*

417 Lunæ cornua tribuuntur etiā ab Ouidio, Horatio, Lucano, Statio, Solino & Martiano Capella: quorum testimonia proferre nihil est necesse. ideo pictores, sculptores &

Tempus locumq́; casus. vtendum artibus.
Trepidamus? haud est facile mandatum scelus
Audere: verùm iussa, qui reges timet,
Deponat, omne pellat ex animo decus.
Malus est minister regij imperij pudor.

HIPPOLYTVS. NVTRIX.

HIP. *Quid huc seniles fessa moliris gradus*
O fida nutrix, turbidam frontem gerens,
Et mœsta vultus? sospes est certè parens,
Sospesq́; Phedra, stirpis & geminæ iugum.
NVT. *Metus remitte. prospero regnum in statu est,*
Domusq́; florens sorte felici viget.
Sed tu beatis mitior rebus veni:
Namque anxiam me cura sollicitat tui,
Quòd te ipse pœnis grauibus infestus grauas.
Quem fata cogunt, hic quidem viuat miser:
At si quis vltro se malis offert volens,
Seq́; ipse torquet; perdere est dignus bona,
Quis nescit vti. potiùs annorum memor,
Mentem relaxa, noctibus festis facem
Attolle, curas Bacchus exoneret graues.
Ætate fruere, mobili cursu fugit.
Nunc facile pectus, grata nunc iuueni Venus,
Exsultet animus. cur toro viduo iaces?
Tristem iuuentam solue. nunc luxus rape,
Effunde habenas. optimos vitæ dies
Effluere prohibe. propria descripsit Deus
Officia, & æuum per suos ducit gradus.
Lætitia iuuenem, frons decet tristis senem.
Quid te coërces, & necas rectam indolem?
Seges illa magnum fenus agricolæ dabit,
Quæcunque lætis tenera luxuriat satis;
Arborq́; celso vertice euincet nemus,
Quam non maligna cædit aut resecat manus.
Ingenia meliùs recta se in laudes ferunt,
Si nobilem animum vegeta libertas alit.
Truculentus, & siluester, & vitæ inscius,
Tristem iuuentam, Venere desertâ, colis.
Hoc esse munus credis indictum viris,
Vt dura tolerent, cursibus domitent equos,
Et Marte sæua bella sanguineo gerant?
Prouidit ille maximus mundi parens,
Cùm tam rapaces cerneret fati minas,

ceteri formarum exprimendarum artifices. Dianæ seu Lunæ duo semper veluti paruula cornua affingunt. cuius moris etiam Claudianus de raptu Proserp. lib 2. meminit;

Hic Hyperionio solem de semine nasci
Fecerat & pariter Lunam, sed dispare forma.
Auroræ noctisq́; duces. cunabula Tethys
Prabet, et infantes gremio solatur anhelos,
Cæruleusq́; sinus roseis radiatur alumnis:
Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauē, nec pubescētibus altē
Cristatum radiis. primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignē.
Læua parte soror vitrei libamina potat
Vberis & paruo signantur tempora cornu.

In his doctis. versibus expōnendis Parrhasius & Cælius valde laborarunt, nec tamen omnia sunt assecuti: ego fortassis aliquando latiùs id exsequar.

432 *Stirpis & geminæ iugum.* vtriusque matrimonij liberi, ego, Demophoon & Antigonus: quos duos posteriores Phædra Theseo peperit. Plutarch. in Thes.

437 *Grauas.* pro eo in q. v l. est *domas.* & sequenti proximè versu habetur; *Quem fata cogunt, ille est cum venia miser.*

444 *Mobili cursu fugit.* ætatem iccirco Ouidius volatilem dixit. meritò. ætatis enim cursus idem qui temporis. at tempus non est omnino, vel vix & obscurè est. quia alia eius pars præteriit & non est, alia instat & nōdum est: & quod constat ex partibus quæ nō sunt, vix videtur esse posse, auctore Aristot. lib. 4. Physic. vnde Lucretius:

Tempus item per se non est. sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quid sit in æuo,
Tum quæ res instet, quid porrò deinde sequatur.
Nec per se quemquam tempus sentire fatendum est,
Semotum ab rerum motu placidaq́; quiete.

447 *Iuuentam* Virgil. lib. 4 Aeneid.

Soláne perpetua mærens carpére iuuenta.

448 *Optimos vitæ dies* vt enim matutinum tempus diei pars potior: sic iuuentus vitæ pars melior existimanda est.

450 *Ducit.* m. l. *duxit*, quemadmodum *descripsit.*

455 *Euincit.* v. l. in futuro.

464 *Prouidit, &c.* hunc versum citat Raphaël Cumanus ad l. 1. nu. 4. D. solut. matrimonio. sed mendosè.

Vt

Vt damna semper sobole repararet nouâ.
Excedat, agedum, rebus humanis Venus,
Quæ supplet ac restituit exhaustum genus,
Orbis iacebit squallido turpis situ,
Vacuum sine vllis classibus stabit mare,
Alesq; cælo deerit, & siluis fera,
Solus & aër peruius ventis erit.
Quàm varia lethi genera mortalem trahunt, "
Carpuntq; turbam; pontus, & ferrum, & doli. "
Sed fata credas deesse? sic atram Styga
Iam petimus vltro. cælibem vitam probet
Sterilis iuuentus: hoc erit, quicquid vides,
Vnius æui turba, & in semet ruet.
Proinde vitæ sequere naturam ducem,
Vrbem frequenta, ciuium cœtus cole.
HIP. *Non alia magis est libera, & vitio carens,*
Ritusq; meliùs vita quæ priscos colat;
Quàm quæ, relictis mœnibus, siluas amat.
Non illum auaræ mentis inflammat furor,
Qui se dicauit montium insontem iugis;
Non aura populi, & vulgus infidum bonis,
Non pestilens inuidia, non fragilis fauor:
Non ille regno seruit, aut regno imminens
Vanos honores sequitur, aut fluxas opes,
Spei metusq; liber. haud illum niger
Edaxq; liuor dente degeneri petit:
Nec scelera populos inter atque vrbes sita
Nouit, nec omnes conscius strepitus pauet:
Haud verba fingit: mille non quærit tegi
Diues columnis, nec trabes multo insolens
Suffigit auro. non cruor largus pias
Inundat aras, fruge nec sparsi sacrâ
Centena niuei colla submittunt boues:
Sed rure vacuo potitur, & aperto æthere
Innocuus errat: callidas tantùm feris
Struxisse fraudes nouit, & fessus graui
Labore, niueo corpus Ilisso fouet.
Nunc ille ripam celeris Alphei legit:
Nunc nemoris altì densa metitur loca,
Vbi Lerna puro gelida perlucet vado,
Sedemq; mutat. hîc aues querulæ fremunt,
Ramiq; ventis lenè percussi tremunt,
Veteresq; fagi. iuuat hîc aut amnis vagi
Pressisse ripas, cespite aut nudo leues

Duxisse

502 *Ilisso.* sic in o. v. l. legitur, & est Ilissus Platoni, Ptolemæo, Eustathio, Melæ, Plinio & Papinio notus.

506. *Sedemq;.* m. l. *sedesq;.*
Aues querulæ. Claudianus;
Et murmur querula blandius alite.

508 *Iuuit aut amnis, &c.* Horatius;
—— nunc leni membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.

Duxisse somnos: siue fons largus citas
Defundit vndas, siue per flores nouos
Fugiente dulcis murmurat riuo sonus.
Excussa siluis poma compescunt famem,
Et fraga paruis vulsa dumetis cibos
Faciles ministrant. regios luxus procul
Est impetus fugisse: solicito bibant
Auro superbi. quàm iuuat nudâ manu
Captasse fontem? certior somnus premit,
Secura duro membra versantem toro.
Non in recessu furta, & obscuro improbus
Quærit cubili, seq. multiplici timens
Domo recondit: æthera ac lucem petit,
Et teste cælo viuit. hoc equidem reor
Vixisse ritu prima quos, mistos deis,
Profudit ætas: nullus his auri fuit
Cæcus cupido, nullus in campo sacer
Diuisit agros, arbiter populis lapis.
Nondum secabant credulæ pontum rates:
Sua quisque norat maria. non vasto aggere
Crebraq. turre cinxerant vrbes latus:
Non arma sæuâ miles aptabat manu,
Nec torta clusas fregerat saxo graui
Balista portas: iussa nec dominum pati
Iuncto ferebat terra seruitium boue.
Sed arua per se fœta, poscentes nihil
Pauêre gentes: silua natiuas opes,
Et opaca dederant antra natiuas domos.
Rupêre fœdus, impius lucri furor,
Et ira præceps, quæq. succensas agit
Libi-

516 *Est impetus fugisse.* hanc phrasim apud Nasonem lib.2.5. 6.8. & 9. Metamor. & passim in epist. & alibi, plus decies obseruaui.

Sollicito bibant. m. s. *bibunt.* Sollicitum verò aurum accipe, quemadmodum apud Tibullum;

Somnus sollicitas deficit ante fores.

518 *Celer somnus.* aliquot membranæ; *certior somnus.*

526 *Cæcus cupido.* cæcum vocat, quia qui eo exagitátur, cęci fiant; neq. quid pulcrum, quid turpe, quid vtile, quid perniciosum videre possint. quamobrem amorem cæcum pingi voluerunt Aristoteles lib.7. Ethicor. ad Nicomachum cap. 9. (si modò ipse, & non Nicomachus, quod Ciceroni in lib. de finibus placuit, operis illius auctor est) & Oribasius Euporist. lib.1. c.22. quòd scilicet coitus prudentiæ & ingenij animiq́ue robori plurimum obsit: omnis autem à Venere abstinentia animi vires maximè corroboret, teste Simplicio in Enchir. Epicteti cap. 43. Non ignoro fuisse nonnullos qui aliam rationem istius fictionis tradiderint, eosq́ue magni nominis viros Aristotelem probl. 4. cap.2. & 3. & ibi Pet. Aponensem, & c.32. Galenũ lib.4. κατὰ τόπους cap.8. Aetium Tetrabib.2. serm.3. cap. 40. qui omnes putarunt amorem cæcum dici, quia immodica libido oculis plurimum noceat. Sed & Stephanus Forcatulus, in Cupidine iurisperito, & alij nonnulli rectè hanc fictionem excogitatam fuisse negarunt; amorem oculatum pingi debere cẽsentes. verùm his omissis ad alia pergamus.

Nullus in campo sacer. Iuuenalis;

Aut sacrum effodit medio de limite saxũ.

Sed quare sacrum? an quia Numa Terminũ pro Deo coli, eiq; hostias inanimas cædi voluit, atque illi templum constituit, vt Plutarchus in Numa & in Romaicis, Ouid.2. Fastorum docent? postmodum tamen etiam agnam illi immolari consueuisse videtur colligi ex illo Horatij;

Et agna festis cæsa Terminalibus. Prudentius quoque (ni fallor) in libris contra Symmachum auctor est extis gallinæ Termino fieri solitum. Porrò ea sacra sub dio fiebant. nam vt Paulus festi abbreuiator scribit; Terminus quo loco colebatur, super eum foramen patebat in tecto, quòd nefas esse putarent Terminum intra tectum consistere. idem Paulius; Termino, inquit, sacrificabant, quòd in eius tutela fines agrorum esse putabant. denique Numa Pompilius statuit eum qui Terminum exarasset, & ipsum, & boues sacros esse. Vnde apparet rectiùs hanc Numæ legem conceptam fuisse à Lud. Charonda in lib. Veterum leg. Rom. quàm à Ioanne Oroscio in l. 5. num. 29. D. de Iustit. & iure. quam legem falsò Balduinus, in commentario περὶ γεωργικῶν Iustiniani, statim in principio, duodecim tabulis tribuit.

527 *Diuisit agros arbiter populis lapis.* Tibullus: —— *non fixus in agris Qui regeret certis finibus arua lapis.* potuit etiam noster hoc ab Ouidio lib.3. amor. eleg.7. aut lib.2. Fastor. desumere. De finib. & terminis fratres Aruales cognouisse docet Cuiacius lib.11. obseruat. cap.5.

528 *Nondum secabant.* Tibullus lib.1. *Nondum cæruleas pinus contempserat vndas, Effusum ventis præbueratq; sinum.*

530 *Vrbes lacus.* hoc est, fossæ perpetuam habentes aquam, l. vni. D. vt in flum. publ. l. vn. in fin. D. de ripa munien. meus codex scriptus & alter collegij Winckeliani habent, *vrbes latas*, quod non recipio. natum ex; *latus.*

534 *Iuncto ferebat terra* & hoc quoque Tibullus lib. 1. eleg. 3. tradidit, ad cuius imitationem hæc fortassis scripta sint, vel sanè ad Hesiodi.

Libido mentes: venit imperij sitis
Cruenta, factus præda maiori minor:
Pro iure vires esse, tum primùm manu
Bellare nuda, saxaq́; & ramos rudes
Vertêre in arma. non erat gracili leuis
Armata ferro cornus, aut longo latus
Mucrone cingens ensis, aut cristæ caput
Galea comantes: tela faciebat dolor.
Inuenit artes bellicus Mauors nouas,
Et mille formas mortis. hinc terras cruor
Infecit omnes fusus, & rubuit mare.
Tum scelera, demto fine, per cunctas domos
Iere: nullum caruit exemplo nefas.
A fratre frater, dexterâ nati parens
Cecidit, maritus coniugis ferro iacet,
Perimuntq́; fœtus impiæ matres suos.
Taceo nouercas: mitius nil est feris.
Sed dux malorum femina, & scelerum artifex
Obsedit animos; cuius incesta stupris
Fumant tot vrbes, bella tot gentes gerunt,
Euersa

541 *Præda maiori minor.* Varro Margopoli, seu περὶ ἀρχῆς

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, vrget: pisces vt sæpe minutos
Magnu' comest: vt aues enecat accipiter.

542 *Pro iure vires esse.* ex quorundam sententia fortior imbecilliori debet imperare, auctore Platone in Gorgia. vnde Thucydides lib. 1. οὐδ' αὖ πρῶτοι τοῦ τοιούτου ὑπάρξαντες, ἀλλ' ἀεὶ καθεστῶτος, τὸν ἥσσω ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθαι.

546 *Cristæ caput galea comantes.* sic Claudianus:

Exercentur equis, & colla comantia pectunt.

549 *Et mille formas mortis.* Tibullus:

Nunc Ioue sub domino cædes & vulnera semper,
Nunc mare, nunc lethi mille repẽtè via.

557 *Dux malorum femina.* mala muliere nihil neque peius neque grauius. Orpheus:

ὡς οὐ κύντερον ἦν καὶ ῥίγιον ἄλλο γυναικός.

Homerus:

οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.

Menander:

θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν γυνή.

bonam mulierem inuentu esse difficilem dixit Diphilus:

γυναῖκα ἀγαθὴν ἐπιτυχεῖν οὐ ῥᾴδιον.

cui consentit Euripides in Iphigenia Aulidensi. nam cùm Clytæmnestram bonam coniugem esse dixisset; mox subiungit,

σπάνιον δὲ θήρευμ' ἀνδρὶ τοιαύτην λαβεῖν
δάμαρτα, φλαῦραν δ' οὐ σπάνις γυναῖκ' ἔχειν.

Pacuuius:

Haud facul femina inuenietur bona.

Lucilius:

Haud facul est homini inuentu femina bona.

quare Terentio omnes vno ludo ad maliciam doctæ videntur, imitato illud Menandri:

γυνὴ γυναικὸς πάντοτ' οὐδὲν διαφέρει.

Euripides:

ὁρᾶτε, ἄπιστον ὡς γυναικεῖον γένος.

Sed hi omnes, quemadmodum & Anaxilas, Xenarchus, Eubulus, Philoxenus, Amphis, Alexis, Antiphanes, Carcinus, Aristophon apud Athenęum lib. 13. cap. 3. & Rodomontes apud Ariostum cantu 27. circa finē, & Menchacensis de successionum creatione par. 1. lib. 2. §. 12. nu. 34 non satis attenderunt, vt virorum sic mulierum quasdam malas, quasdam bonas esse. iuxta Hesiodum;

οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον
τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

Simonides Amorgynus:

γυναικὸς οὐδὲν χρῆμ' ἀνὴρ ληΐζεται
ἐσθλῆς ἄμεινον, οὐδὲ ῥίγιον κακῆς.

Theognis:

οὐδὲν κῦρν' ἀγαθῆς γλυκύτερόν ἐστι γυναικός.

Euripides vi veritatis coactus cecinit; οὐδὲ ὄλβος, οὐδὲ πυκνὸν εἰς βροτοὺς ἔχει ἡδονάς, ὥσπερ ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς. etenim inter multa commoda, quæ à Fr. Barbaro in lib. de re vxoria cap. 1. enumerantur, domus erit optimè constituta, vniuersaque familia commodissimè regetur. Metrodorus:

—— ἔχεις γάμον; οἶκος ἄριστος
ἔσσεται. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐλαφρότερος.

quæ Possidonius sic in contrarium torquebat:

—— ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐρημότερος. Posteriorem sententiã astruunt Menandri versus apud Lucianum, in dialogo qui inscribitur ἔρωτες. Metellus Numidicus in oratione de ducendis vxoribus apud Aulum Gellium ait: Si sine vxore possemus, Quirites, esse; omnes ea molestia careremus: sed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis satis commodè, nec sine illis vllo modo viui possit; saluti perpetuæ potius, quàm breui voluptati consulendum. Videtur autem Metellus Susarionem imitatus, qui apud Sudam ita scribit:

κακὸν γυναῖκες. ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται
οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.

atque ea fuit causa cur Secundus Philosophus, teste Maximo Martyre & Philosopho locorũ comm. cap. 39. necnon Menander & Philæmon mulierem vocent ἀναγκαῖον κακόν. ceterùm quod antiquè & populariter mares mali & feminæ bonæ dici consueuerant, vt Plautus, Catullus, & Cicero testantur, hoc κατ' εἰρωνείαν dictum videtur. Sed hæc parum ad rem, ad voluptatem & vtilitatem magnum momentum habent. ac, teste Agathone apud Athenæum, πάρεργα nonnunquam veluti

Euersa ab imo regna tot populos premunt.
Sileantur alia: sola coniux Ægei
Medea, reddit feminas dirum genus.
NVT. *Cur omnium fit culpa, paucarum scelus?*
HIP. *Detestor omnes, horreo, fugio, exsecror.*
Sit ratio, sit natura, sit dirus furor:
Odisse placuit. ignibus iunges aquas,
Et amica ratibus antè promittet vada
Incerta Syrtis: antè ab extremo sinu
Hesperia Tethys lucidum attollet diem,
Et ora damis blanda præbebunt lupi;
Quàm victus animum feminæ mitem geram.
NVT. *Sæpe obstinatus induit frenos amor,*
Et odia mutat. regna materna aspice:
Illæ ferocis sentiunt Veneris iugum.
Testaris istud vnicus genitus puer.
HIP. *Solamen vnum matris amissæ fero:*
Odisse quòd iam feminas omnes licet.
NVT. *Vt dura cautes vndique intractabilis,*
Resistit vndis, & lacessentes aquas
Longè remittit: verba sic spernit mea.
Sed Phædra præceps graditur, impatiens moræ.
Quò se dabit fortuna? quò verget furor?
Terrâ repentè corpus exanimum cadit,
Et ora morti similis obduxit color.
Attolle vultus, dimoue vocis moras,
Tuus en alumna temet Hippolytus tenet.

PHAEDRA. HIPPOLYTVS.
NVTRIX.

PH. *Quis me dolori reddit, atque æstus graues*
Reponit animo? quàm bene excideram mihi?
Cur dulce munus redditæ lucis fugis?
Aude anime, tenta, perage mandatum tuum,
Intrepida constent verbâ. qui timidè rogat,
Docet negare. magna pars sceleris mei
Olim peracta est: serus est nobis pudor.
Amauimus nefanda. si cœpta exsequor,
Forsan iugali crimen abscondam face.
Honesta quædam scelera successus facit.
Age, incipe anime. Commodes paulum, precor,
Secretus aures: si quis est, abeat comes.
HIP. *En locus ab omni liber arbitrio vacat.*
PH. *Sed ora cœptis transitum verbis negant,*

Vis

ἔργα expedienda sunt. *Scelerum artifex.* Euripides, in Medea:
γυναῖκες εἰς μὲν ἔσθλ' ἀμηχανώταται,
κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.
& ἐν τῷ Ὀρέστῃ:
δειναὶ γὰρ αἱ γυναῖκες ἐξευρεῖν τέχνας.
Scholiastes Euripidis, in Hippolyto: ὥσπερ γὰρ τὸ νῦν ἔχειν δέδοται τοῖς ἀνδράσιν, οὕτως τὸ πανουργεῖν καὶ μηχανὰς ἐξευρίσκειν ταῖς γυναιξί. Nicostratus, apud Stobæum: ἃς περὶ πάντα τέχνας τε ἐξευρεῖν καὶ πλέξαι σοφώταται. P. Syrus:
Malo in consilio feminæ superant viros.
quo sensu accipe illud L. Attij, in Aegistho:
Meliùs quàm viri callent mulieres.

560 *Et versa.* lego ex plerisque v. l. *euersa.* Egnian. *Et versa.*

561 *Sola coniux Ægei.* cùm Iason Creontis filiam in vxorem accepisset; Medea pharmacis Creontem & Glaucam, gladio liberos suos Mormorum ac Pheretem occidit: quare Athenas fugit, vbi Aegeo nupta, illi Medum peperit: tandem Theseo insidiari deprehensa, ab Aegeo vnà cum filio expellitur. auctor Pherecydes.

563 *Cur omnium fit culpa, paucarũ scelus?* Huc spectant ista Euripidis, in Menalippa:
ἀλγιστόν ἐστι θῆλυ μισηθὲν γένος.
αἱ γὰρ σφαλεῖσαι ταῖσιν οὐκ ἐσφαλμέναις
αἶσχος γυναιξί, καὶ κεκοινώνηται ψόγῳ
ταῖς οὐ κακαῖσιν αἱ κακαί.
idem, in Ione:
τὰ γὰρ γυναικῶν δυσχερῆ πρὸς ἄρσενας,
κἀν ταῖς κακαῖσιν αἱ ἀγαθαὶ μεμιγμέναι
μισούμεθ', οὕτω δυστυχεῖς πεφύκαμεν.
Vnde fortassis desumta sunt hæc Terentij, in Hecyra:
Ædepol næ nos mulieres sumus iniquè omnes inuisæ viris
Propter paucas, quæ omnes faciunt vt digna videantur malo.
Ouidius lib. 3. de arte:
Parcite paucarum diffundere crimen in omnes,
Spectetur meritis quæq; puella suis.

566 *Odisse placuit.* similiter Eurip. Hippolytus; μισῶν δ' οὔποτ' ἐμπλήσομαι γυναῖκας.

578 *Vt dura cautes.* Euripides, in Medea;
—— ὡς δὲ πέτρος, ἢ θαλάσσιος
κλύδων ἀκούει. Virgilius;
Nec magis incepto vultũ sermone mouetur,
Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes. Ouid 2. Metam.
Quæ pater haut aliter quàm cautes murmura Ponti
Excepit —— Seneca, Agamemnone:
Nil ille motus, ardua vt cautes ——

595 *Forsan iugali.* quia nupta sum, facilè

Vis magna vocem emittit, at maior tenet.
Vos testor omnes cælites: hoc, quod volo,
Me nolle.
HIP. *Animúsne cupiens aliquid effari, nequit?*
PH. *Curæ leues loquuntur, ingentes stupent.*
HIP. *Committe curas auribus mater meis.*
PH. *Matris superbum est nomen, & nimiū potens:*
Nostros humilius nomen affectus decet.
Me vel sororem, Hippolyte, vel famulam voca,
Famulamq; potiùs: omne seruitium feram.
Non me, per altas ire, si iubeas, niues,
Pigeat gelatis ingredi Pindi iugis.
Non, si per ignes ire, & infesta agmina;
Cuncter paratis ensibus pectus dare.
Mandata recipe sceptra: me famulam accipe.
Te imperia regere, me decet iussa exsequi.
Muliebre non est regna tutari vrbium.
Tu, qui iuuentæ flore primæuo viges,
Ciues paterno fortis imperio rege:
Sinu receptam, supplicem, ac seruam tege.
Miserere viduæ. HIP. *summus hoc omen Deus*
Auertat, aderit sospes actutum parens.
PH. *Regni tenacis dominus, & tacitæ Stygis,*
Nullam relictos fecit ad superos viam.
Thalami remittet ille raptorem sui?
Nisi fortè amori placidus & Pluto sedet.
HIP. *Illum quidem æqui cælites reducem dabunt.*
Sed, dum tenebit vota in incerto Deus;
Pietate caros debitâ fratres colam,
Et te tuebor: esse ne viduam putes;
Ac tibi parentis ipse supplebo locum.
PH. *O spes amantum credula, ô fallax amor,*
Satís-

hoc velamine incæstum tegam. si vterum ferre cœpero, ex Theseo grauidam suspicabuntur: si liberiùs quicquam cum Hippolyto egero; Thesei amori hoc me omnes tribuere iudicabunt. omnino nullus suspicabitur nouercam priuigni amore furere.

608 *Me vel sororem.* sororis & fratris nomina fuisse amatoria Iustus Lipsius meus libro 3. variar. lection. cap. 1. post Danielem Caietanum obseruauit, & probauit testimonio Martialis, cuius versus ad istius loci imitationem compositi. addas præter hunc Senecæ locum; qui mirificè ad id, quo de agitur, facit; illa Palladæ,

ἂν ὁ φίλ☉ τι λάβῃ, δόμεναι φράτης ἄλθις ἔγραψεν,
ἢν δ' ἂν μὴ τι λάβῃ, τὸ φράτης εἶπε μόνον

Sed quare amantes ita se mutuò compellabant? an vt indicarent amoris sui magnitudinem, qui ne fraterno quidem cederet? Aliter Ouidius sororis voce vtitur, sororia oscula pro castis ponens, Metamorph. 4.

Poscenti Nymphæ, sine fine, sororia saltem
Oscula ——

& idem lib. 9.

—— *& quæ, si fortè notasti,*
Oscula sentiri non esse sororia possint.

609 *Famulamq; potiùs.* simili in re similiter Tibullus:

Siue sibi coniux, siue futura soror.
Sed potiùs coniux ——

616 *Regna tutari patris.* in meo cod. scripto habetur, *regna tutari vrbium.*

617 *Iuuentæ flore.* Claudianus lib. 1. in Rufin. —— *frustraq; iuuentæ*
Consumis florem patriis inglorius aruis.

h. e. iuuentæ partem optimā. quod enim optimum purissimumque in vnaquaque re est, id veteres florem appellasse, ex multis scriptoribus obseruarunt alij, quorum testimoniis nostri poëtæ locos aliquos, cum eo quem aliàs citaui Bacidis versu, necnon sequentia
» coniunge. T. Liuius, lib. ab V. C. 8 Florem
» ætatis eius, fructum aduentitium crediti ratus. Q. Curtius, lib. 5. In flore ætatis & rerum. Porcius Latro, in Decla-
» matione in Catilinam: Flos pueritiæ venustissimus ad intuentium iucunditatem, cui non libidini paruit flagitiosę
» iuuentutis? Apuleius, lib. 10. de asino, Aetatis tuæ flore. Lucret. lib. 1. —— *quibus possint æui contingere florem.*
Si Aeschyli codex foret ad manum, ex Pers. & Agamemn. duo testimonia ascriberem. Pacuuius, in Peribœa:

Postquam est oneratus frugum & floris Liberi. è quo fortè Plautinum illud, Flos Liberi: item & id, Flos veteris vini. Lucretius etiam lib. 3. dixit, Flos Bacchi. hoc loquendi genus etiam Galli mutuati sunt.

619 *Seruam rege.* ex v. l. repono, *tege.* 630 *Supplebo locum.* de pietate sentiebat Hippolytus: nouerca dubium sermonem aliter accipiebat. quod satis ostendit sequens, *Satísne dixit?* quo tamen loco in o. v. *dixi,* continetur. hoc sensu: quæ dixi sufficiúntne ad Hippolytum in amorem mei pelliciendum, detegendumque ardorem illum penitum, qui me planè consumit? sed placet vulgata lectio. 631 *Spes amantum credula* Spes amantum, vt ait, credula est valde, nec eorum tantùm, sed omnium hominum. quare non sine ratione de spe Dardanus cecinit:

Tu quæ sustentas tereti vestigia ligno,
Es-'ne Dea: an nostro sanguine creta? Dea.
Vnde sata? ex cæca rerum caligine. & ecqua
Admonuit nutrix vbera? credulitas.
Et quinam à tergo plaudunt tibi? gaudia. dic quis
Pallidulo semper te præit ore? timor.

Satiſne dixit? precibus admotis agam.
Miſerere, tacitæ mentis exaudi preces.
Libet loqui, pigetq́. HIP. *quódnã iſtud malum eſt?*
PH. *Quod in nouercam cadere vix credas, malum.*
HIP. *Ambigua voce verba perplexè iacis,*
Effare apertè. PH. *pectus inſanum vapor*
Amorq́ torret, intimas ſæuus vorat
Penitus medullas, atque per venas meat
Viſceribus ignis merſus, & venis latens;
Vt agilis altas flamma percurrit trabes.
HIP. *Amore nempe Theſei caſto furis?*
PH. *Hippolyte, ſic eſt: Theſei vultus amo*
Illos priores; quos tulit quondam puer:
Cùm prima puras barba ſignaret genas,
Monſtriq́ cæcam Cnoſſij vidit domum,
Et longa curuâ fila collegit viâ.
Quis tum ille fulſit? preſſerant vittæ comam,
Et ora flauus tenera pingebat rubor.
Inerant lacertis mollibus fortes tori,
Tuæue Phœbes vultus, aut Phœbi mei,
Tuusq́ potiùs. talis, en talis fuit
Cùm placuit hoſti. ſic tulit celſum caput.
In te magis refulget incomtus decor,
Et genitor in te totus, & toruæ tamen
Pars aliqua matris, miſcet ex æquo decus:
In ore Graio Scythicus apparet rigor.
Si cum parente Creticum intraſſes fretum,
Tibi fila potiùs noſtra neuiſſet ſoror.
Te te ſoror, quacunque ſiderei poli
In parte fulges, inuoco ad cauſam parem:
Domus ſorores vna corripuit duas:
Te genitor, at me natus. en ſupplex iacet
Allapſa genubus regiæ proles domus,
Reſperſa nullâ labe, & intacta, innocens,
Tibi mutor vni. certa deſcendi ad preces.
Finem hic dolori faciet, aut vitæ, dies.
Miſerere amantis. HIP. *magne regnator deûm*
Tam lentus audis ſcelera? tam lentus vides?
Ecquando ſæua fulmen emittes manu,
Si nunc ſerenum eſt? omnis impulſus ruat
Æther, & atris nubibus condat diem,
Ac verſa retro ſidera obliquos agant
Retorta curſus: tuq́ ſidereum caput
Radiate Titan; tu nefas ſtirpis tuæ.

Suſpicis intento cur cælum lumine? tandem
Hinc dabitur votis meta ſuprema meis.
Fare age, qua vultus deturpat cauſa ſerenos?
Excrucior quotiens irrita vota cadunt.
Cur baculo innixa es? dũ paſcit opinio mẽtẽ
Cæca meam, irrepſit curua ſenecta mihi.
Cur titubas pedib᷒? rerũ eſt ſpes lubrica: ſæpe
Quod puto complecti, labitur è manibus.

Vulgò dicitur viridis color, ſpei ſimulacrum eſſe. quamobrem? an quia in herbis, plantis, arboribuſq́; color iſte, incipientibus naſci foliis ſpẽ facit frugũ, fructuumq́; naſciturorũ?

635 *Vix credas.* monſtri enim ſimillimum eſt, vt non dicam nouerca priuignũ non oderit, sed etiã ardentiſſimè amet. Vnde Quinctilianus Declamat. 327. Nouum & inauditum antea crimẽ, Nouerca nimirum dicitur amare priuignos. apud Laberium Bello Hiſtrion. Domina priuignũ ſuũ amat efflictim.

461 *Vt agilis altas flamma percurrit trabes.* Ouidius eadem in re alia comparatione æquè apta vtitur, 1. Metamorph.

Vtq́ leues ſtipulæ demtis adolentur ariſtis,
Vt facibus ſepes ardent; quas fortè viator
Vel nimis admouit, vel iã ſub luce reliquit:
Sic Deus in flammas abiit, ſic pectore toto
Vritur.

643 *Theſei vultus amo.* ſic apud Apuleium libro 10. aſini, nouerca priuignum, quem amabat, alloquitur: Nec te religio patris omnino deterreat, cui morituram prorſus ſeruabis vxorem. illius enim recognoſcens imaginem, mutua facie te meritò diligo.

645 *Cùm prima, &c.* Pacuuius:

Primùm opacat flore lanugo genas.

Lucilius Satyr. 8.

Vnde parectato chlamydes & barbula prima. Virgilius:

— prima genas veſtibat flore iuuenta.

Ouidius:

Quid mirum ſi me primæ lanuginis ætas
Abſtulit.

vide quàm diuerſimodè idem protulerint.

Puras. quemadmodum pura lanx, cælatæ Ciceroni 6. Verrina, & argentum purũ, cælato: Plinio lib 3. epiſt. & purus locus, inædificato: l. 6. D de rei vindicat. puræ chartæ, inſcripti: l. 32. §. quod tamen. D. de leg. 3. ſic genæ puræ barbatis opponuntur.

649 *Pingebat.* ſic m. ſ. lib. vulgò legitur, *tingebat.*

652 *Tuuſq́.* ad Hippolytum refer.

664 *Allapſa genubus.* Phædra apud Ouid. in epiſt. Heroid.

Victa precor, genibusq́ tuis regalia tendo
Bracchia: quid deceat non videt omnis amans.

666 *Mitto.* lego *mutor.* mei m. ſ. lib. auctoritatem ſecutus.

Speculare; lucem merge, & in tenebras fuge.
Cur dextrâ diuûm rector atque hominum vacat
Tua? nec trisulcâ mundus ardescit face?
In me tona, me fige, me velox cremet
Transactus ignis. sum nocens, merui mori:
Placui nouercæ. dignus an stupris ego?
Scelerique tanto visus ego solus tibi
Materia facilis? hoc meus meruit rigor?
O scelere vincens omne femineum genus!
O maius ausa matre monstriferâ malum,
Genitrice peior! illa se tantùm stupro
Contaminauit; & tamen tacitum diu
Crimen biformi partus exhibuit notâ;
Scelusque matris arguit, vultu truci,
Ambiguus infans: ille te venter tulit.
O ter quaterque prospero fato dati,
Quos hausit, & peremit, & letho dedit
Odium, dolusque! genitor inuideo tibi.
Colchide nouercâ maius hoc, maius malum est.
PH. *Et ipsa nostræ fata cognosco domus,*
Fugienda petimus, sed mei non sum potens.
Te vel per ignes, per mare insanum sequar,
Rupesque, & amnes, vnda quos torrens rapit.
Quacunque gressus tuleris, hac amens ferar:
Iterum superbe genubus aduoluor tuis.
HIP. *Procul impudicos corpore à casto amoue*
Tactus. quid hoc est? etiam in amplexus ruit?
Stringatur ensis, merita supplicia exigat.
En impudicum crine contorto caput
Lauâ reflexi. iustior nunquam focis
Datus tuis est sanguis, arcitenens dea.
PH. *Hippolyte, nunc me compotem voti facis,*
Sanas furentem. maius hoc voto meo est;
Saluo vt pudore manibus immoriar tuis.
HIP. *Abscede, viue, nequid exores. & hic*
Contactus ensis deserat castum latus.
Quis eluet me Tanais? aut quæ barbaris
Mæotis vndis Pontico incumbens mari?
Non ipse toto magnus Oceano pater
Tantum expiarit sceleris. ô siluæ! ô feræ!
NV. *Deprensa culpa est. anime quid segnis stupes?*
Regeramus ipsa crimen, atque vltro impiam
Venerem arguamus. scelere velandum est scelus.
" *Tutissimum est inferre, cùm timeas, gradum.*

Ausa

---

688 *Biformis*. meus vet lib. *biformi*. melius omnino.

691. *O terque quaterque prospero fato dati.* Homerus Odyss. ε.

τρισμάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις ——

Oraculum Clarium, apud Pausaniam:

τρισμάκαρες κεῖνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται.

Virgilius 1. Aeneid.

—— *ô terque quaterque beati*

propter numeri septenarij perfectionem.

694 *Colchide*. Medea, quæ nouerca fuit tua, longè peior hæc mea nouerca. illa te occidere tentauit, hæc me ad incestum inuitat.

697 *Te vel per ignes, per mare insanum sequar, Rupesque.* Horatius:

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

In Euangelio; *Circuitis mare & aridam.*

699 *Amens ferar.* sic quidam m. s. alij *agar*, nonnulli *sequar*.

714 *Non ipse toto.* Catullus:

Suscipit, ô Gelli, quantum non vltima Tethys,
Non genitor vndarũ abluat Oceanus.

Seneca, in Hercule Furente actu 5.

Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persica:
Violentus vnda Tigris, aut Rhenus ferox,
Tagúsue Ibera turbidus gaza fluens
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus;
Hærebit altum facinus ——

Ausæ priores simus, an passæ nefas,
Secreta cùm sit culpa, quis testis sciet?
Adeste Athenæ, fida famulorum manus
Fer opem. nefandi raptor Hippolytus stupri
Instat, premitq; mortis intentans metum;
Ferro pudicam terret. en præceps abit,
Ensemq; trepidâ liquit attonitus fugâ.
Pignus tenemus sceleris. hanc mœstam priùs
Recreate. crinis tractus, & laceræ comæ,
Vt sunt remaneant: facinoris tanti notas
Referte in vrbem. recipe iam sensus hera.
Quid te ipsa lacerans omnium aspectum fugis?
Mens impudicam facere, non casus, solet.

CHORVS.

Sapphici & Choriambici, insertis duobus Adoniis, & tribus Dactylicis.

Fugit insanæ similis procellæ,
Ocyor nubes glomerante Coro,
Ocyor cursum rapiente flammâ;
Stella cum ventis agitata longos
Porrigit ignes.
Conferat tecum decus omne priscum
Fama miratrix senioris æui:
Pulchrior tanto tua forma lucet,
Clarior quanto micat orbe pleno;
Cùm suos ignes coëunte cornu
Iunxit, & curru properante pernox
Exserit vultus rubicunda Phœbe,
Nec tenent stellæ faciem minores.
Qualis est, primas referens tenebras
Nuncius noctis, modo lotus vndis
Hesperus; pulsis iterum tenebris
Lucifer idem.
Et tu thyrsigerâ Liber ab Indiâ,
Intonsâ iuuenis perpetuùm comâ,
Tigres pampineâ cuspide territans,
Ac mitrâ cohibens cornigerum caput,
Non vinces rigidas Hippolyti comas.
Ne vultus nimium suspicias tuos,
[Omnes per populos fabula distulit,]
Phædra quem Bromio prætulerit soror,
"*Anceps forma bonum mortalibus,*

737 *Corripit.* o.v.l *porrigit.* hoc est, quosdam ex se radios quasi emittit.

741 *Clarior quanto.* eadem similitudine vtitur Horatius:

—— micat inter omnes
Iulium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

742 *Suos ignes.* sui vox proprietatem & dominium quoddam in re significat. at lunam dictam volunt, quòd luce luceat aliena. qua in sententia apud Plutarchum, in lib. contra Coloté epicureū, est Parmenides hoc versu:

Νυκτὶ φέος περὶ γαῖαν ἀλώμενον, ἀλλότριον φῶς.

vnde ait Catullus, in secular. carmine;

—— notho est dicta lumine luna.

" Errauítne ergo Seneca? nequaquam. quia Epicuro, vt in eius vita scribit Laërtius, placuit fieri posse, vt Luna, & à seipsâ, & à Sole lumen habeat. Chaldæi verò lunam proprij & perpetui luminis compotē esse voluerunt, si Apuleio in lib. de Deo Socratis credimus.

747 *Modò lotus vndis Hesperus.* antiqui credebant humore siderum splendorem accendi. ex qua etiam opinione noster Apollo cecinit:

Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda
Extulit os sacrum ——

Eum noster potiùs hoc loco imitatus fuit, quàm Homerum Iliad. χ'.

751 *Intonsâ iuuenis.* Tibullus:

Solis æterna est Baccho Phœboq; iuuenta.
Nā decet intonsus crinis vtrumq; Deū.

753 *Cornigerum caput.* Euripides Bacchū vocat θεὸν ταυρόκερων, Orpheus δίκερων, Sophocles βούκερων. Propertius lib. 3.

Quod superest vitæ per te & tua cornua viuam,
Virtutisq; tuæ Bacche poëta ferar.

Consule Athenæum lib. 11. δειπνοσοφ. Eustathium Iliad. θ'. & Nicandri in Alexipharmac. Scholiasten.

758 *Anceps forma bonum.* hoc & sequentem cum floribus comparationē multi pœtæ vsurparunt. Seneca Herc. Oetæi actu 2.

Vt alta siluas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus inuestit tepor;
At cùm solutos expulit Boreas notos,
Et sæua totas bruma discussit comas,
Deforme foliis aspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter
Deperdit aliquid semper & fulget minus.

Theocritus, ἐν ἐραστῇ:

καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει,
καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ·
λευκὸν τὸ κρίνον ἐστί, μαραίνεται ἁνίκα πίπτῃ·"

Exigui

ἁ δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ, &c.

Virgilius:

Collige virgo rosas, dum flos nouus & noua pubes,
Et memor esto æuum sic properare tuum.

Ouidius 2. de arte:

Forma bonũ fragile est, quantumq; accedit ad annos,
Fit minus, & spacio carpitur illa suo:
Nec semper violæ, nec semper lilia florent,
Et riget amissâ spina relicta rosâ.

Nemesianus, ecloga vlt.

Non hoc semper eris, perdunt & gramina flores,
Perdit spina rosas, nec semper lilia candent,
Nec longum tenet vua comas, nec populus vmbras.
Donum forma breue est ——

Iul. Scaliger:

Aspice conspicuos cæli vernantis honores,
Cùm facis hos in te quos imitetur habet.
Hos tibi ver Venus ipsa suo finxere labores,
Cui totum simili tempore seruit opus.
Candida luteolis arridens lilia calthis:
Luteola at violis calthula pallidulis.
Vis & Acidalio lucentes sanguine flores,
Ipsa videre tuas luce referre genas?
Quidnã opus est, quæ flos florũ es, tibi mittere flores?
Quam paruo vt videas tempore forma viget.

eleganter etiam Marullus, iniquè tantùm à Scaligero contemtus:

Has violas atq; has tibi candida lilia mitto,
Legi hodie violas, candida lilia heri.
Lilia, vt instantis moneant virgo senecta,
Tam citò quæ lapsis marcida sunt foliis:
Illæ vt vere suo doceant ver carpere vitæ,
Inuida quod miseris tam breue Parca dedit.

Angerianus:

Si quæris donum, quid vult sibi tale corolla?
Vt viret hæc, paruo tempore forma viret.

764 *Et noctem.* membranæ; *& noctes.* *Breuibus.* æstiua nox breuior hyberna. Ouidius 2. de Ponto:

Longa dies citior brumali tempore, noxq;
Tardior hyberna solstitialis erit.

sequitur enim:

Quàm tibi nostrarũ veniant obliuia rerũ.

adde quæ dicam infrà Agamemn. nu. 53.

766 *Grata capiti.* quia capitis dolorem leniunt.

772 *Tempus sed.* in o. v. l. continetur; *tempus te.*

775 *Te nemore abditum, &c.* Claudian.

Cùm, post labores, sub platani voles
Virentis vmbra, vel gelido specu
Torrentiorem fallere Syrium,
Et membra somno fessa resolueris;
O quantus vret tum Dryadas calor!
Quot æstuantes, ancipiti gradu,
Furtiua carpent oscula Naiades!

778 *Solitæ.* propter Hylam hoc dicit; cuius raptus, Theocriti, Propertij, & M. Flaminij scriptis notissimus est. rectè ait *solitæ.* nam ex vno actu consuetudo præsumitur, vt colligunt dd. nostri ex l. Mela. D. de alimen. leg. nescio quàm rectè.

781 *Panes quas.* in exemplari Ascensiano versus hic non habetur.

782 *Stellifero polo.* poëta, nescio quis;

Et maria & terras stelliferumq; polum.

783 *Sidus post veteres Arcadas editum.* Luna. Aristophanis Scholiastes refert Arcades ante Lunam natos fuisse: ideo à Lycophrone προσέληνοι dicuntur. Apollonius Argonaut. δ'.

Ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Nonnus, Dionys. μα'.

Ἀρκαδίη προσέληνος, ἀνεπλάσθη δὲ μήνη
πρεσβυτέρους φαέθοντος, ὅθεν φάος ἴσχε σελήνη.

Exigui donum breue temporis,
Vt velox celeri pede laberis.
Non sic prata nouo vere decentia
Æstatis calidæ dispoliat vapor,
Sæuit solstitio cùm medius dies,
Et noctem breuibus præcipitat rotis.
Languescunt folio vt lilia pallido,
Et gratæ capiti deficiunt rosæ.
Vt fulgor, teneris qui radiat genis,
Momento rapitur, nullaq; non dies
Formosi spolium corporis abstulit.
Res est forma fugax. quis sapiens bono
Confidat fragili? dum licet, vtere.
Tempus te tacitum subruit, horaq;
Semper præteritâ deterior subit.
Quid deserta petis? tutior auiis
Non est forma locis: te nemore abditum
Cùm Titan medium constituit diem,
Cinget turba licens, Naiades improbæ,
Formosos solitæ claudere fontibus:
Et somnis facient insidias tuis
Lasciuæ nemorum multiuagæ deæ,
Panes quas Dryadas montiuagi petunt.
Aut te stellifero despiciens polo
Sidus, post veteres Arcadas editum,
Currus non poterit flectere candidos:
Et nuper rubuit, nullaq; lucidis
Nubes sordidior vultibus obstitit.
At nos solliciti lumine turbido,
Tractam Thessalicis carminibus rati,

Tinni-

Tinnitus dedimus. tu fueras labor,
Et tu causa moræ: te dea noctium
Dum spectat, celeres sustinuit vias.
Vexent hanc faciem frigora parcius,
Hæc solem facies rariùs appetat,
Lucebit Pario marmore clarius.
Quàm grata est facies torua viriliter,
Et pondus veteris triste supercili!
Phœbo colla licet splendida compares:
Illum cæsaries, nescia colligi,
Perfundens humeros ornat, & integit:
Te frons hirta decet, te breuior coma
Nullâ lege iacens: tu licet asperos
Pugnacesq́ deos viribus arceas,
Et vasti spacio vincere corporis,
Æquas Herculeos iam iuuenis toros,
Martis belligeri pectore latior.
Si dorso libeat cornipedis vehi,
Frenis Castoreâ mobilior manu
Spartanum poteris flectere Cyllarum.
Amentum digitis tende prioribus,
Et totis iaculum dirige viribus:
Tam longè, dociles spicula figere,
Non mittent gracilem Cretes arundinem.
Aut si tela modo spargere Parthico
In cælum placeat; nulla sine alite
Descendent tepido viscere condita,
Prædam de mediis nubibus afferes.
Raris forma viris (sæcula prospice)
Impunita fuit: te melior deus
Tutum prætereat, formaq́ nobilis
Deformis senij limina transeat,
Quid sinat inausum feminæ præceps furor?
Nefanda iuueni crimina insonti parat.
In scelere quærit crine lacerato fidem,
Decus omne turbat, capitis humectat genas:
Instrui-

Eudoxus ἐν γῆς περιόδῳ:
Ἀρκάδες οἰκοῦσι πρὸ τῆς σελήνης γεγονέναι.
Iccirco Strabo lib. VIII. δοκεῖ δὲ παλαιότατα ἔθνη εἶναι τὰ Ἀρκαδικὰ τῶν Ἑλλήνων.
Pausan. Eliacor. ά. docet Arcades semper idē solum incoluisse: quare, vt & Athenienses, à scriptoribus αὐτόχθονες vocantur. & hoc verum, cetera falsa, quemadmodum & quod ab
" Ouid. 1. 2. & 5. Fast. & à Senec. alibi traditur;
" *Flete Herculeos Arcades obitus,*
" *Nondum Phœbo nascente genus.*
789 *Tinnitus dedimus.* solebant antiqui peluium tinnitu & tubarū strepitu deficienti lunæ auxiliari, vt, præter poëtas passim, docēt Tacit. lib. 1. & Plutar. in vita Paulli Aemilij.
794 *Lucebit Pario marmore clarius.* Horatius 1. carminum:
Vrit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore pulcrius.
Ouid. lib. 1. amorum:
Astitit illa gemens albo & sine sanguine vultu,
Caeduntur Pariis qualia saxa iugis.
796 *Et pondus veteris triste supercili.* prisci homines grauitate ac maiestate maximâ, habitu, vultu, oculis, contracto supercilio tristitiam quandam, & morum seueritatem præ se ferebant. Vnde quis appetere prisca dicebatur, qui se, moresque suos illi veterum tetricæ viuendi disciplinæ ab omni remissione animi, & morum lepore maximè alienæ conformare studebat. talis hîc proponitur Hippolytus: de quo infrà,
Vbi vultus ille, & ficta maiestas viri,
Atque habitus horrens, prisca & antiqua appetens;
Morumq́ senium triste, & aspectu graue?
Hinc apparet quare dixerit, *veteris supercili.* cui simile est illud Maronis, in Copa:
Ah pereant cui sunt prisca supercilia.
quo loco necesse non est cum Fuluio Vrsino reponere *crispa*. Sic enim in Græco epigram. quod refert Adrian. Pulæus ad leg. Atiniam cap. 12.
ὃς δ᾽ ὅτι μεγαλόφρων, καὶ ἴδρωσε βίβλοις ἐκάστην,
εἶπεν ἐπισπείσας γραῦν ἐπισκύνιον.
quod vertit Alciatus hoc modo;
Ille anceps, raptus per multa volumina, tandem
Sustulit hac vetulum voce supercilium. Iam quod Seneca ait *pondus*, Horatius Sophoclis & Euripidis imitatione nubem appellauit. 798 *Cæsaries.* Apollo ab Orpheo laudatur à coma: χρυσοκόμα καθαρὰς φήνας, χρησμούς τ᾽ ἀναφαίνων. 807 *Cyllarum.* Claudianus, de 4. consulat. Honorij A. *Seruiretq́ tuis, contempto Castore, frenis Cyllarus* —— 809 *Amentum.* Sex Pompeius, Amentum, inquit, quibus "
vt mitti possint vinciuntur iacula siue solearum lora. ex Græco, quod est ἅμματα, sic appellata, vel quia aptantes "
ea ad mentum trahunt. vtitur Prudent. in Psychomach. 817 *Raris forma viris, &c.* forma eximia periculosa "
est. ait quidam, τὸ γὰρ πολὺ κάλλος καὶ ψόγον πολλῶν γέμει. virorum quibus forma multum nocuit exempla Muretus in variis, & Canterus in nouis lectionibus, collegerunt. 822 *Insonti parat.* o. m. s. *insonti apparat.* 823. *In scelere.* emendo, suadentibus plerisque membranis, *& scelere.*

Instruitur omnis arte feminea dolus.
Sed iste quisnam est regium in vultu decus
Gerens, & alto vertice attollens caput?
Vt ora iuueni paria Perithoo gerit,
Ni languido candore pallerent genæ,
Staretq; rectâ squallor incultus comâ.
En ipse Theseus redditus terris adest.

ACTVS TERTIVS.

THESEVS. NVTRIX.

TH. *Tandem profugi noctis æternæ plagam,*
Vastoq; manes carcere vmbrantem polum.
Vt vix cupitum sufferunt oculi diem?
Iam quarta Eleusis dona Triptolemi secat,
Paremq; toties Libra composuit diem;
Ambiguus vt me sortis ignotæ labor
Detinuit inter mortis & vitæ mala.
Pars vna vitæ mansit exstincto mihi.
Sensus malorum finis Alcides fuit;
Qui cùm reuulsum Tartaro extraheret canem,
Me quoque supernas pariter ad sedes tulit.
Sed fessa virtus robore antiquo caret,
Trepidantq; gressus: heu labor quantus fuit
Phlegethonte ab imo petere longinquum æthera,
Pariterq; mortem fugere, & Alcidem sequi?
Quis fremitus aures flebilis pepulit meas?
Expromat aliquis. luctus, & lachrymæ, & dolor,
Et limine in ipso mæsta lamentatio,
Hospitia digna prorsus inferno hospite.
NVT. *Tenet obstinatum Phædra consilium necis,*
Fletusq; nostros spernit, ac morti imminet.
TH. *Quæ causa lethi? reduce cur moritur viro?*
NVT. *Hac ipsa lethum causa maturum attulit.*
TH. *Perplexa magnum verba nescio quid tegunt,*
Effare apertè, quis grauet mentem dolor.
NVT. *Haud pandit vlli, mæsta secretum occulit,*
Statuitq; secum ferre, quo moritur, malum,
Iam perge quæso, perge, properato est opus.
TH. *Reserate clusos regij postes laris.*

THESEVS. PHAEDRA.

TH. *O socia thalami, siccine aduentum viri,*
Et expetiti coniugis vultum excipis?

Quin

815 *Fraude.* quidam, *arte*, reposuit. Scio à Martiale artem femineam pro fraude poni: tamen mihi religio est, ab omnium omnino librorum scriptura tam temere resilire.

829 *Candore pallerent.* quidam lib. scripti; *pallore canderent.*

835. *Iam quarta.* ait Theseus se quattuor annis apud inferos fuisse.

836 *Libra composuit.* Manilius:
—— *æquantem tempora libram.*
qua de re diximus in Notis ad Claudianum pag. 22. quo loco σταθμίζειν καὶ ζυγοστατεῖν scribendum.

840 *Mersus malorum.* o. ferè v. l. *sensus malorum.* hac sententia, malorum sensum Alcides mihi ademit, hoc est, malis me liberauit. vulgati, *Mersus.* & sic Moguntin.

849 *Vasta.* o. v. l. continent; *mæsta.*

859 *Iam perge.* hic versus in membranis etiamnum Nutrici, sequens verò Theseo tribuitur.

860 *Postes lares.* lege cum m. s. omnibus; *postes laris.*

Quin ense viduas dexteram, atque animum mihi
Restituis, & te quicquid è vita fugat
Expromis? PH. *heu per tui sceptrum imperi,*
Magnanime Theseu, perq; natorum indolem,
Tuosq; reditus, perq; iam cineres meos;
Permitte mortem. TH. *causa quæ cogit mori?*
PH. *Si causa lethi dicitur, fructus perit.*
TH. *Nemo istud alius, me quidem excepto, audiet.*
Aures pudicas coniugis solas times?
Effare, fido pectore arcana occulam.
PH. *Alium silere quod voles, primus sile.* “
TH. *Lethi facultas nulla continget tibi.*
PH. *Mori volenti, deesse nunquam mors potest.* “
TH. *Quod sit luendum morte delictum, indica.*
PH. *Quod viuo.* TH. *lachrymæ nónne te nostræ mouent?*
PH. *Mors optima est perire, dum lachrymant sui.*
TH. *Silere pergit: verbere ac vinclis anus*
Altrixq; prodet, quicquid hæc fari abnuit.
Vincite ferro, verberum vis extrahat
Secreta mentis. PH. *ipsa iam fabor, mane.*
TH. *Quidnam ora mæsta auertis, & lachrymas*
Subitò coortas, veste prætentâ obtegis? (*genis*
PH. *Te te creator cælitum, testem inuoco,*
Et te coruscum lucis ætheræ iubar,
Ex cuius ortu nostra dependet domus:
Tentata precibus restiti, ferro ac minis
Non cessit animus, vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noster cruor.
TH. *Quis, ede, nostri decoris euersor fuit?*
PH. *Quē rere minimè.* TH. *quis sit, audire expeto.*
PH. *Hic dicet ensis, quem tumultu territus*
Liquit stuprator, ciuium accursum timens.
TH. *Quod facinus, heu me, cerno? quod monstrum*
Regale paruis asperum signis ebur (*intuor?*
Capulo refulget, gentis Atthææ decus.
Sed ipse quónam euasit? PH. *hi trepidum fugâ*
Videre famuli concitum celeri pede.

THESEVS.

Prò sancta pietas, prò gubernator poli,
Et qui secundum in fluctibus regnum tenes;
Vnde ista venit generis infandi lues?
Hunc Graia tellus aluit, an Taurus Scythes,
Colchúsve Phasis? redit ad auctores genus,

“ 873 *Alium silere quod voles, primus sile.* Seneca Philosoph. in lib. de moribus: Quod “ tacitum esse velis, nemini dixeris. Si enim ti- “ bi non imperasti, quomodo ab alio silentium “ speras?

875 *Mori volenti deesse nunquam mors potest.* Thebaid. actu 1.

——morte prohiberi haut queo.
Ferrum negabis? noxias lapso vias
Cludes? & artis colla laqueis inseri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt lethum auferes?
Quid ista tandem cura proficiet tua?
Vbique mors est. optimè hoc cauit Deus:
Eripere vitam nemo non homini potest,
At nemo mortem: mille ad hanc aditus patent.

Stirpemq́; primam degener sanguis refert.
Est prorsus iste gentis armigeræ furor,
Odisse Veneris fœdera, & castum diu
Vulgare populis corpus. ô tetrum genus,
Nullaq́; victum lege melioris soli!
Feræ quoque ipsæ Veneris euitant nefas,
Generisq́; leges inscius seruat pudor.
Vbi vultus ille, & ficta maiestas viri,
Atq; habitus horrens, prisca & antiqua appetens;
Morumq́; senium triste, & aspectu graue?
O vita fallax, abditos sensus geris,
Animisq́; pulchram turpibus faciem induis.
Pudor impudentem celat, audacem quies,
Pietas nefandum, vera fallaces probant,
Simulantq́; molles dura. siluarum incola
Ille efferatus, castus, intactus, rudis,
Mihi te reseruas? à meo primùm toro
Et scelere tanto placuit ordiri virum?
Iam iam superno numini grates ago,
Quòd icta nostra cecidit Antiope manu:
Quòd non ad antra Stygia descendens, tibi
Matrem reliqui. profugus ignotas procul
Percurre gentes: te licet terra vltimo
Summota mundo dirimat Oceani plagis,
Orbemq́; nostris pedibus obuersum colas;
Licet in recessu penitus extremo abditus
Horrifera celsi regna transieris poli,
Hiemesq́; supra positus, & canas niues,
Gelidi frementes liqueris Boreæ minas
Post te; furentes sceleribus pœnas dabis.
Profugum per omnes pertinax latebras premam:
Longinqua, clusa, obstrusa, diuersa, inuia
Emetiemur: nullus obstabit locus.
Huc vota mittam, tela quò mitti haud queunt.
Scis, vnde redeam. genitor æquoreus dedit,
Vt vota prono trina concipiam Deo,
Et inuocatâ munus hoc sanxit Styge.
En perage donum triste regnator freti,
Non cernat vltra lucidum Hippolytus diem,
Adeatq́; manes iuuenis irato patre.
Fer abominandam nunc opem nato parens.
Nunquam supremum numinis munus tui
Consumeremus, magna ni premerent mala.
Inter profunda Tartara, & Ditem horridum,

906 *Armigera* v. l. *armifera.* scilicet Amazonum; quas Diodorus Siculus, quòd vtraque mamma; Eustathius, quòd altera tantùm careant, appellatas putat.

910 *Feræ quoque*, &c. Aristoteles, Plinius, & Oppianus exempla suppeditant. ideo Iustinianus eum, qui hac copula se fœdat, ait Nouel. 12. πράττειν ἀσεβῆ τε καὶ ἀνόσια, καὶ τοιαῦτά γε ἐπιθυμεῖν, ὁποῖα πολλὰ ἐν τῶν ἀλόγων ἀποζεύγνυται ζώων.

914 *Morumq́; senium triste.* senes graues sunt vt plurimum & tetrici. hinc morum senium pro tristitia & grauitate ponitur: & quia hoc hominum genus cunctis molestum est, senium pro molestia accipitur. Titinnius:

Quot pestes, senia, & iurgia sesemet diebus emigrarunt.

sic legitur apud Nonium: sed pro *sesemet*, velim reponi, *septem*, vel, *hiscemet*, vel, *sese meis ædibus*, vt alij.

922 *Ordiri virum?* Claudianus:

Ordiriq́; virum non luxuriante iuuenta.

926 *Matrem reliqui.* non magis enim illi, quàm nouercæ pepercisses.

929 *Orbemq́; nostris.* hic de loco in quo degunt Antipodes, non de ipsis Antipodibus agitur.

936 *Abstrusa.* Winckelian. cod. *obstrusa.*

942 *En perage.* sic apud Euripid. Hippol. actu 4. Theseus Neptunum precatur:

ἀλλ' ὦ πάτερ Πόσειδον, &c.

943 *Lucidum diem.* alibi ait;

Hesperia Tethys lucidum attollit diem.

946 *Supremum.* tertium. Cicero de offic. lib. 1. ait; "Nam si, vt in fabulis est, Neptunus, "quod Theseo promiserat, non fecisset; The"seus Hippolyto filio non esset orbatus. ex tri"bus enim optatis, vt dicitur, hoc erat vltimũ, "quod de Hippolyti interitu iratus optauit: "quo impetrato, in maximos luctus incidit.

Et

Et imminentes regis inferni minas;
Voto peperci. redde nunc pactam fidem
Genitor. moraris? cur adhuc vndæ silent?
Nunc atra ventis nubila impellentibus
Subtexe noctem, sidera & cælum eripe:
Effunde pontum, vulgus æquoreum cie,
Fluctusq; tumidos ipso ab Oceano voca.

CHORVS.

Dimetri, Anapæstici, Monometer vnus.

O magna parens natura deûm,
Tuq; igniferi rector Olympi;
Qui sparsa citò sidera mundo,
Cursusq; vagos rapis astrorum,
Celeriq; polos cardine versas;
Cur tibi tanta est cura perennes
Agitare vias ætheris alti?
Vt nunc canæ frigora brumæ
Nudent siluas; nunc arbustis
Redeant vmbræ, nunc æstiui
Colla Leonis, Cererem magno
Feruore coquant, viresq; suas
Temperet annus? sed cur idem,
Qui tanta regis, sub quo vasti
Pondera mundi librata suos
Ducunt orbes; hominum nimium
Securus ades, non sollicitus
Prodesse bonis, nocuisse malis?
Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, spargitq; manu
Munera cæcâ, peiora fouens.
Vincit sanctos dira libido,
Fraus sublimi regnat in aulâ:
Tradere turpi fasces populus
Gaudet, eosdem colit atque odit.
Tristis virtus peruersa tulit
Præmia recti: castos sequitur
Mala paupertas, vitioq; potens
Regnat adulter: ô vanè pudor,
Falsumq; decus!
Sed quid citato nuncius portat gradu,
Restatq; mœstus lugubrem vultum gerens?

972 *Non sollicitus Prodesse bonis, nocuisse malis.* vetus querela. quam prosequútur Euripides Hecub actu 3 Claudianus in Rufin. lib. 1. & omnium elegantissimè Propheta regius Ps. 73. Quàm bonus Israel Deus, &c.

987 *Restatq;* auctiores sunt hoc loco plerique v.l. vno versu:
Rigatq; mœstis lugubrem vultum genis.
Restatq; mœstus lugubrem vultum gerēs.
& mihi sanè secundus iste, qui in excusis, minùs placet.

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. THESEVS.

NVN. *O Sors acerba & dura famulatus grauis,*
Cur me ad nefandos nuncium casus vocas?
TH. *Ne metue clades fortiter fari asperas,*
Non imparatum pectus ærumnis gero.
NVN. *Vocem dolori lingua luctifica negat.*
TH. *Proloquere, quæ sors aggrauet quassam domũ.*
NVN. *Hippolytus (heu me!) flebili letho occubat.*
TH. *Gnatum parens obiisse iam pridem scio,*
Nunc raptor obiit: mortis effare ordinem.
NVN. *Vt profugus vrbem liquit infesto gradu,*
Celerem citatis passibus currum explicans,
Celsos sonipedes ocyus subigit iugo,
Et ora frenis domita substrictis ligat.
Tum multa secum effatus, & patrium solum
Abominatus, sæpe genitorem ciet,
Acerq; habenis lora permissis quatit:
Cùm subitò vastum tumuit ex alto mare,
Creuitq; in astra: nullus inspirat salo
Ventus, quieti nulla pars cæli strepit,
Placidumq; pelagus propria tempestas agit.
Non tantus auster Sicula disturbat freta,
Nec tam furenti pontus exsurgit sinu
Regnante coro, saxa cum fluctu tremunt,
Et cana summum spuma Leucatem ferit.
Consurgit ingens pontus in vastum aggerem,
Tumidumq; monstro pelagus in terram ruit.
Nec ista ratibus tanta construitur lues,
Terris minatur. fluctus haud cursu leui
Prouoluitur: nescio quid onerato sinu
Grauis vnda portat. quæ nouum tellus caput
Ostendet astris? Cyclas exoritur noua?
Latuere nube numen Epidauri Dei,
Et scelere petræ nobiles Scironides,
Et quæ duobus terra comprimitur fretis.
Hæc dum stupentes quærimur, en totum mare
Immugit: omnes vndique scopuli astrepunt:
Summum cacumen rorat expulso salo,
Spumat vomitq; vicibus alternis aquas:
Qualis per alta vehitur Oceani freta,
Fluctus refundens, ore Physeter capax.
Inhorruit concussus vndarum globus,

991 *Gero.* m. s. *fero.* & sequenti versu *luctifera.*

994 *Hippolytus.* paucis verbis, quæ postea latius est declaraturus, comprehendit. vt Euripides:
Ἱππόλυτος οὐκ ἔτ' ἔστιν, ὡς εἰπεῖν ἔπος.

998 *Cursum.* tres lib. antiq. *currum.*

1001 *Multa secum effatus.* Euripides in Hippolyto:
Ζεῦ, μηκέτ' εἴην, εἰ κακὸς πέφυκ' ἀνήρ.
αἴσθοιτο δ' ἡμᾶς ὡς ἀτιμάζει, πατὴρ,
ἤτοι θανόντας, ἢ φάος δεδορκότας.

1004 *Vastum tonuit ex alto mare.* hæc est membranarum lectio.

1013 *Terras.* sic antiq. libri, non *terram.*

1019 *Latuêre nube.* Euripidem imitatur. ille cùm ingentem ortu monstri fluctum sublatum fuisse dixisset:
—— ὡς ἀφῃρέθη
Σκίρωνος ἀκτὰς ὄμμα τοὐμὸν εἰσορᾶν.
ἔκρυπτε δ' Ἰσθμὸν, καὶ πέτραν Ἀσκληπιοῦ.

Soluitq;

Soluitq́; sese, & litori inuexit malum
Maius timore. pontus in terras ruit,
Suumq́; monstrum sequitur: hos quassat tremor.
TH. *Quis habitus ille corporis vasti fuit?*
NVN. *Cærulea taurus colla sublimis gerens,*
Erexit altam fronte viridanti iubam.
Stant hispidæ aures, cornibus varius color;
Et quem feri dominator habuisset gregis,
Et quem sub vndis natus. hinc flammam vomit;
Oculi hinc relucent: cærulâ insignis notâ
Opima ceruix, arduos tollit toros;
Naresq́; hiulcis haustibus patulæ fremunt:
Musco tenaci pectus ac palear viret,
Longum rubenti spargitur fuco latus.
Tum pone tergus, vltima in monstrum coit
Facies, & ingens bellua immensam trahit
Squammosa partem: talis extremo mari
Pistrix citatas sorbet aut reddit rates.
Tremuere terræ, fugit attonitum pecus
Paßim per agros, nec suos pastor sequi
Meminit iuuencos: omnis è saltu fera
Disceßit, omnis frigido exsanguis metu
Venator horret. solus immunis metu
Hippolytus artis continet frenis equos,
Pauidosq́; notæ vocis hortatu ciet.
Est alta ad Argos collibus ruptus via,
Vicina tangens spacia suppositi maris:
Hic se illa moles acuit, atque iras parat.
Vt cepit animos, seq́; prætentans satis
Prælusit iræ; præpeti cursu euolat
Summam citato vix gradu tangens humum,
Et torua currus ante trepidantes stetit.
Contrà feroci gnatus insurgens minax
Vultu, nec ora mutat, & magnum intonat.
Haud frangit animum vanus hic terror meum,
Nam mihi paternus vincere est tauros labor.
Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum; iamq́; deerrantes viâ,
Quacunque pauidos rapidus euexit furor,
Hac ire pergunt, seq́; per scopulos agunt.
At ille, qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus,
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat. ora nunc preßis trahit

Con-

1054 *Est alta.* omnes membr. *est arta.*

1058 *Prælusit iræ.* In Herc. Fur. *prælusit Hydra.* In Troa. *præludens tuis iam Troia fatis.*

1060 *Toruusq́;.* suprà præcessit, *moles.* ideo lego ex membranis, *& torua*; vel ex coniectura, *taurusq́;*

1064 *Paternus vincere est tauros labor.* nam Theseus Maratonium taurum & Cnossium Minotaurum interfecerat.

1069 *At ille qualis.* ait Euripides in Hippolyto:

καὶ δεσπότης μὲν ἱππικοῖς ἐν ἤθεσι
πολὺς ξυνοικῶν, ἥρπασ' ἡνίας χεροῖν.
ἕλκει δὲ, κώπην ὥστε ναυβάτης ἀνὴρ,
ἱμᾶσιν εἰς τοὔπισθεν ἀρτήσας δέμας.

Sanè totum hunc de morte Hippolyti locum ab Euripide accepit.

Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coërcet. sequitur aßiduus comes,
Nunc æqua carpens spacia, nunc contrà obuius
Oberrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltrà fugere. nam toruo obuius
Incurrit ore corniger ponti horridus.
Tum verò pauidâ sonipedes mente exciti
Imperia soluunt, seq; luctantur iugo
Eripere, rectiq; in pedes iactant onus.
In ora præceps gnatus implicuit cadens
Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, sequaces hoc magis nodos ligat.
Sensere pecudes facinus, &, curru leui
Dominante nullo, quâ timor iußit, ruunt.
Talis per auras non suum agnoscens onus,
Soliq; falsò creditum indignans diem,
Phaëthonta currus deuio excußit polo.
Latè cruentat arua, & illisum caput
Scopulis resultat: auferunt dumi comas,
Et ora durus pulchra populatur lapis,
Peritq; multo vulnere, infelix decor.
Moribunda celeres membra peruoluunt rotæ,
Tandemq; raptum truncus ambustâ sude,
Medium per inguen stipite eiecto tenet,
Paulumq; domino currus affixo stetit:
Hæsere biiuges vulnere, & pariter moram
Dominumq; rumpunt. inde semianimem secant
Virgulta, acutis asperi vepres rubis,
Omnisq; truncus corporis partem tulit.
Errant per agros, funebris famuli manus,
Per illa, quâ distractus Hippolytus, loca,
Longum cruentâ tramitem signat notâ,
Mœstaq; domini membra vestigant canes.
Necdum dolentum sedulus potuit labor
Explere corpus. hoccine est forma decus?
Qui modò paterni clarus imperij comes,
Et certus heres, siderum fulsit modo:
Paßim ad supremos ille colligitur rogos,
Et funeri confertur. TH. *ô nimium potens,*
" *Quanto parentes sanguinis vinclo tenes*
" *Natura; quàm te colimus inuiti quoque!*
Occidere volui noxium, amissum fleo.
NV. *Haud flere quisquam honestè, quod voluit, potest.*

1082 *In lora præceps fusus.* Badiana editio & Egnian. m. s. continet; *præceps in ora gnatus implicuit.* m. s. autem reliqui; *In ora præceps gnatus implicuit.* &c. quos secutus sum. Lipsiensis edit. *In lora præceps fusus.*

1101 *Errant.* meus lib. script. habet *errat.*

1112 *Quanto parentes,* &c. Aeschylus: τὸ συγγενές τοι δεινὸν, ἥ θ' ὁμιλία. Idem in tragœd. ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις simile quiddam scripsit, quod nunc non occurrit.

TH. *Equi-*

TH. *Equidem malorum maximum hunc cumulum reor,*
Si abominanda casus optata efficit.
NVN. *Et si odia seruas, cur madent fletu genæ?*
TH. *Quod interemi, non quod amisi, fleo.*

CHORVS.

Anapæstici Tetrametri, Choriambicus Tetrameter vnus, Trimetri duo, Dimeter vnus, Sapphici quinque.

Quanti casus humana rotant,
Minus in paruis fortuna furit,
Leuiusq; ferit leuiora Deus.
Seruat placidos obscura quies,
Præbet somnos casa securos.
Admota ætheriis culmina sedibus
Euros excipiunt, excipiunt Notos,
Insani Boreæ minas,
Imbriferumq; Corum.
Humida vallis raros patitur
Fulminis ictus: tremuit telo
Iouis altisoni Caucasus ingens,
Phrygiumq; nemus matris Cybeles.
Metuens cælo Iuppiter alto
Vicina petit. non capit vnquam
Magnos motus humilis tecti
Plebeia domus:
Circa regna tonat.
Volat ambiguis
Mobilis alis hora, nec vlli
Præstat velox fortuna fidem.
Qui clara videt sidera mundi,
Nitidumq; diem, morte relicta,
Luget mæstos tristis reditus,
Ipsoq; magis flebile Auerno
Sedis patriæ videt hospitium.
Pallas Atthææ veneranda genti,
Quòd tuus cælum, superosq; Theseus
Spectat, & fugit Stygias paludes,
Casta, nil debes patruo rapaci:
Constat inferno numerus tyranno.
Quæ vox ab altis flebilis tectis sonat,
Strictoq; vecors Phædra quid ferro parat?

1139 *Nec vlli Præstat velox fortuna fidē.* Ennius, annal 7.
——multa dies in bello conficit vnus:
Et rursus multæ fortunæ fortè recumbunt:
Hautquaquam quemquam semper fortuna secuta est.
Varro, Margopoli, περὶ ἀρχῆς:
Fortuna nulli currum missum à carcere intimo
Labi inoffensum per æquor ad candidum calcem sinit.
prior à me, posterior versus ab aliis emendatus. Firminian. Simphosius:
O fortuna potens, quàm variabilis,
Tantum iuris, atrox, quæ tibi vindicas,
Euertisq; bonos, eligis improbos,
Nec seruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus,
Fortuna innocuos cladibus afficit;
Iustos illa viros pauperie grauat,
Indignos eadem diuitiis beat;
Hæc aufert iuuenes, & retinet senes,
Iniusto arbitrio tempora diuidens:
Quod dignis adimit, transit ad impios.
Nec discrimen habet, rectáve iudicat,
Inconstans, fragilis, perfida, lubrica;
Nec quos clarificat, perpetuò fouet;
Nec quos deseruit, perpetuò premit.
Hæc Simphosius. in cuius versu tertio meliùs quadraret, *erigis*. dixit enim *euertisq;*, quod huic opponitur.
1149 *Casta* Diana, virgo, intacta.
Patruo. Plutoni.
1150 *Constat*. quia Thesei loco illi cessit Hippolytus.

ACTVS QVINTVS.

THESEVS. PHÆDRA.

TH. *Quis te dolore percitam instigat furor?*
Quid ensis iste, quidve vociferatio,
Planctusq́; supra corpus inuisum volunt?
PH. *Me me profundi sæue dominator freti,*
Inuade, & in me monstra cærulei maris
Emitte; quicquid intimo Tethys sinu
Extrema gestat; quicquid Oceanus vagis
Complexus vndis vltimo fluctu tegit.
O dire Theseu semper! ô nunquam tuis
Tutò reuerse! gnatus & genitor nece
Reditus tuos luère. peruertis domum
Amore semper coniugum, aut odio nocens.
Hippolyte tales intuor vultus tuos?
Talesq́; feci? membra quis sæuus Scinis,
Aut quis Procrustes sparsit? aut quis Cressius
Dædalea vasto claustra mugitu replens,
Taurus biformis, ore cornigero ferox
Diuulsit? heu me! quò tuus fugit decor,
Oculiq́;, nostrum sidus? exanimus iaces?
Ades parumper, verbaq́; exaudi mea.
Nil turpe loquimur. hac manu pœnas tibi
Soluam, & nefando pectori ferrum inseram,
Animaq́; Phædram pariter ac scelere exuam:
Et te per vndas, perq́; Tartareos lacus,
Per Styga, per amnes igneos amens sequar.
Placemus vmbras. capitis exuuias cape,
Laceræq́; frontis accipe abscissam comam.
Non licuit animos iungere: at certè licet
Iunxisse fata. morere, si casta es, viro;
Si incesta, amori. coniugis thalamos petam
Tanto impiatos facinore? hoc deerat nefas,
Vt vindicati sancta fruereris toro.
O mors amoris vna solamen mali,
O mors pudoris maximum læsi decus.
Confugimus ad te, pande placatos sinus.
Audite Athenæ, tuq́; funestâ pater
Peior nouercâ: falsa memoraui, & nefas,
Quod ipsa demens pectore insano hauseram,
Mentita finxi: falsa punisti pater,
Iuuenisq́; castus crimine incestæ iacet,
Pudicus, insons. recipe iam mores tuos,

1160 *Gnatus & genitor.* Hippolytus filius tuus, nunc: genitor Aegeus, tunc cùm ex Creta rediisti. quod elegantiss. & suauiss. carmine de Nupt. Pelei & Thetidis Catullus prosequitur.
1162 *Amore.* mei.
Odio. Antiopæ vel Ariadnes.
1166 *Dædalea.* Horatius:
— *ceratis ope Dædalea*
Nititur pennis vitreo daturus
Nomina ponto.

1177 *Abscissam comam.* moris erat ad sepulcrum cæsa coma mortuos quodammodo munerari. testes Homerus Odyss. Δ'. & Euripides in Iphigenia Taurica, & in Oreste, apud quem etiam Electræ exclamatio diuersimode accipitur à Ioanne Casa, & P. Victorio epist. 1 & 2. lib. 1. epist. clarorũ virorum, dico excusarum Lugduni à Gryphij heredibus. ego Casam sequor.
1183 *Sedamen.* in o. v. l. legitur *solamen*, & versus hic proximè præcedenti præponitur.
1189 *Falsa punisti.* m. s. habent *vana punisti.*

Mucro-

Mucrone pectus impium iusto patet,
Cruorq; sancto soluat inferias viro,
Quid facere rapto debeas gnato parens
Disce ex nouercâ, condere Acherontis plagis.

THESEVS. CHORVS.

Trochaici tetrametri, & Iambici senarij.

TH. *Pallidi fauces Auerni, vosq; Tænarei specus,*
Vnda miseris grata Lethes, vosq; torpentes lacus,
Impiũ rapite, atq; mersum premite perpetuis malis.
Nunc adeste sæua ponti monstra, nunc vastũ mare,
Vltimo quodcunq; Proteus æquoris abscondit sinu,
Meq; ouantẽ scelere tanto, rapite in altos gurgites.
Tuq; semper genitor iræ facilis assensor meæ,
Morte dignum facinus ausus; qui nouâ natũ nece
Segregem sparsi per agros; quiq; dum falsum nefas
Exequor, vindex scelestus incidi in verum scelus,
Sidera, & manes, & vndas scelere compleui meo.
Ampliùs sors nulla restat: regna me norunt tria.
In hoc redimus, patuit ad cælum via,
Bina vt viderem funera, & geminam necem?
Cælebs & orbus, funebres vnâ face
Vt concremarem prolis ac thalami rogos?
Donator atræ lucis Alcide tuum
Diti remitte munus; ereptos mihi
Restitue manes. impius frustra inuoco
Mortem relictam. crudus, & lethi artifex,
Exitia machinatus insolita, effera,
Nunc tibi met ipse iusta supplicia irroga.
Pinus coacto vertice attingens humum
Cælo remissa findat in geminas trabes,
Mittarq; præceps saxa per Scironia.
Grauiora vidi, quæ pati clusos iubet
Phlegethon, nocentes igneo cingens vado.
Quæ pœna maneat memet, & sedes, scio.
Vmbræ nocentes cedite, & ceruicibus
His his repositum degrauet fessas manus
Saxum, senis perennis Æolij labor:
Me ludat amnis ora vicina alluens:
Vultur relicto transuolet Tityo ferus,
Meumq; pœnæ semper accrescat iecur.
Et tu mei requiesce Pirithoi pater:
Hæc incitatus membra turbinibus ferat
Nunquam resistens orbe reuoluto rota.

1197 *Miseris grata.* quia illius potu malorum obliuio inducitur.

1204 *Segregem.* hac voce Seneca Philosophus vtitur. item Asconius, Prudentius, Sidonius, alij.

1205 *Verum nefas.* egregiè o. v. l. *scelus.* præter Mogunt. qui, *nefas.*

1218 *Pinus coacto.* ad supplicium alludit, quo, quem ipse sustulit Sinis, homines enecabat. qua de re diximus ad Claudianum libro 2. in Rufinum.

1223 *Quæ pœna.* vide Virgilium Aeneid. lib. 6.

1226 *Senis.* Sisyphi.

1227 *Ora.* Tantali.

1230 *Pater.* Ixion.

Dehisce tellus, recipe me dirum chaos,
Recipe: hæc ad vmbras iustior nobis via est.
Gnatum sequor: ne metue, qui manes regis,
Casti venimus. recipe me æternâ domo
Non exiturum. Non mouent diuos preces:
At si rogarem scelera, quàm proni forent.
CHO. Theseu querelis tempus æternum manet:
Nunc iusta gnato solue, & absconde ocyus
Dispersa fœdè membra laniatu effero.
TH. Huc huc reliquias vehite cari corporis,
Pondusq́; & artus temere congestos date.
Hippolytus hic est? facinus agnosco meum.
Ego te peremi. neu nocens tantùm semel,
Solúsve fierem; facinus ausurus parens,
Patrem aduocaui. munere en patrio fruor.
O triste fractis orbitas annis malum!
Complectere artus, quodq́; de gnato est super,
Miserande mœsto pectore incumbens foue.
Disiecta genitor membra laceri corporis
In ordinem dispone, & errantes loco
Restitue partes. fortis hic dextræ locus,
Hic læua frenis docta moderandis manus
Ponenda: læui lateris agnosco notas.
Quàm magna lachrymis pars adhuc nostris abest!
Durate trepidæ lugubri officio manus,
Fletusq́; largos sistite arentes genæ,
Dum membra gnato genitor annumerat suo,
Corpusq́; fingit. hoc quidem est formâ carens,
Et turpe, multo & vulnere ambesum vndique:
Quæ pars tui sit dubito, sed pars est tui:
Hic hic repone, non suo, at vacuo loco.
Hæc illa facies igne sidereo nitens,
Inimica flectens lumina? hic cecidit decor.
O dira fata numinum! ô sæuus furor!
Sic ad parentem gnatus ex voto redit?
En hæc suprema dona genitoris cape,
Sæpe efferendus. interim hæc ignes ferant.
Patefacite acerbâ cæde funestam domum.
Mopsopia claris tota lamentis sonet.
Vos apparate regij flammam rogi:
At vos per agros corporis partes vagas
Anquirite. istam terra defossam premat,
Grauisq́; tellus impio capiti incubet.

1246 *Facinus*. membranæ, *crimen*.
1255 *Notas*. sic quidam m. s. alij, *nodos*. ceteri, *modos*.
1261 *Ambesum*. dubito num meliùs antiq. cod. *abruptum*, habeant.
1268 *Vota*. nonnulli v. l. *dona*.
1275 *Grauisq́; tellus*. extrema Troade Polyxena cadit, vt Achilli grauem factura terram. ideo dictum hoc est, quia qui defunctis bene cupiebant, terram illis leuem dicebant. idq́ue est quod in innumerabilibus sepulcrorum monumentis scriptum extat; S.T.T.L. sit tibi terra leuis. Romæ, in domo Cælia:

Sit tibi terra leuis mulier dignissima vita.

ibidem, in ædibus Attilij Delphinij:

Rogo vt discedens terram mihi dicas leuẽ.

Euripides, in Alcesti.

—— κοῦφα σοὶ
χθὼν ἐπάνω πέσοι γύναι ——

Tibullus lib. 2. eleg 4.

Et bene, discedens dicet, placideq́; quiescas,
Terraq́; securæ sit super ossa leuis.

Ouidius:

Ossa quieta precor tuta requiescite in vrna,
Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Pedo Albinouanus:

Nũc ego quid possũ? tellus leuis ossa teneto,
Pendula librato pondus & ipsa tuum.

Seneca, Troad. actu 3.

Patria tellus Hectorem leuiter premat.

huc etiam respicit Iuuenalis:

Dij maiorum vmbris tenuem & sine puluere terram.

& Martialis lib. 5.

Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
Terra grauis fueris, non fuit illa mihi.

Et Bartolomæus Naharrus Lamentation 3.

Y mandares,
Quando mi huessa topares
Hecha de tristes agueros,
Si por encima passares,
Y de mi te recordares,
Haz tus pies algo ligeros.

Cui verò male volebant, illi tumulum grauem & onerosum imprecabantur, quò scilicet vmbra hoc onere depressa, è sepulcro nequiret ad locum destinatum euolare. vnde Propertius:

Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo,
Vrgeat hunc supra vis caprifice tua.

Idem:

Si fallo, cinis, heu, sit mihi vterq; grauis.

L. ANN. SENECÆ Hercules furens.

TRAGOEDIA V.

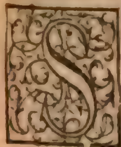
PERSONÆ.

Iuno.	Megara.
Amphitryon.	Lycus.
Hercules.	Theseus.

ACTVS PRIMVS.

IVNO.

Trimetri Iambici.

Soror Tonantis (hoc enim solum mihi
Nomen relictum est) semper alienum Iouem,
Ac templa summi vidua deserui ætheris,
Locumq́, cælo pulsa, pellicibus dedi.
Tellus colenda est. pellices cælum tenent.
Hinc arctos, altâ parte glacialis poli
Sublime classes sidus Argolicas agit:
Hinc; quâ tepente vere laxatur dies;
Tyriæ per vndas vector Europæ nitet:

Illinc

IN HERCVLEM FVRENTEM ADVERSARIA.

HERCVLES FVRENS. hoc modo Euripides tragœdiam quandam inscripsit quam sibi hac fabula noster proposuit imitandam.

1 *Soror tonantis.* fortè ad Ouidiani lib 3. Metamorph. versus imitationem dictum:

—— si sum regina Iouisq́,
Et soror & coniux: certè soror ——

equidem quàm studiosè Nasonem noster expresserit, efficiam vt successu operis appareat. Vxorem Iouis, veteres Iunonem esse finxerunt, quia aër, quem Orpheus, in hymnis, Iunonem esse dixit, ab igne, hoc est, Ioue calefactus, cuncta gignit. Soror dicitur, vt intelligamus omnia elementa simul eodem patre esse genita, deo immortali videlicet, qui omne tempus in se continet. ideo illi Saturnum, Iouis & Iunonis patrem, pro tempore posuerunt.

6 *Hinc Arctos.* Hesiodus & eum secuti plerique omnes, hanc asserunt Callisto, filiam Lycaonis, fuisse; sed Arietes Tegeates historicus, eius ex Ceteo neptem, nomine Megistho, contendit. Hæc Callistus fabula virgines monet summam in pudore custodiendo curam adhibere; ne, dum culpa sua virgineum florem amittunt, à cunctis ludibrio habitæ, in proximorum etiam odiũ incurrant. nam cum venatione fessam, somno indulgere, & mox à Ioue tradunt deceptam comprimi: nihil aliud volunt innuere, quàm virgines esse nonnullas, quæ initiò quidem diligenter ab amatorum insidiis sibi cauent, assiduò honestis occupationibus vacantes; mox tamen ocio delinitæ (nam somnus ille ocium est) in amoris retia incidunt; & iuuenum delenimentis captæ, libidini eorum obsequuntur. Callisto à Iunone, comperto scelere, in vrsam mutatã, & ab Arcade, quẽ ex furtiuo illo coitu conceperat, ad necẽ petitam fuisse poëtæ tradunt, indicantes eos, qui corporis voluptati se dedunt, brutorum induere habitum, & ne ab iis ipsis quidem esse securos, quorum in beneuolentia maximam fiduciam ponunt. Siue, quòd per scelus nati à nullo, quantumuis nefario, facinore sese abstineant. Postremò, Ioue miserante, in cælum translata Lycaonis filia, diuinam misericordiam ac pœnitentiæ fructum denotat.

7 *Agit.* in vno cod. antiq. *vehit* legitur.

9 *Tyriæ.* Tyriam vocat Europam; quemadmodum eius fratrem Cadmum, vetus quidam poëta Tyrium vocauit. *Vector Europæ.* Taurum, inquit Calpurnius Bassus in comment. Phænom. Cæsaris Germanici, quidam inter astra putant positum propter Iouem, quòd in bouem fabulosè sit conuersus. Nigidij summæ auctoritatis grammatici alia fuit sententia, ea quoque à Basso refertur, cuius verba, quia vulgò non satis emendata exstant, adscribam vt legi puto debere. igitur scribit ille: Nigidius hunc ait Iouem à Neptuno fratre per gratiam abduxisse, qui in figura tauri sensum humanum haberet, quem Iupiter Sydonem misit, vt Europam, Agenoris filiam, ad se portaret: isque per pelagus Sydonem venit, ibique Europam inter æquales suas ludentem in templo Aesculapij conspexit, eamq́ue repentino raptu collocatam, suo tergo deuexit ad Iouem, in insulam Cretam. ob hanc itaque causam Iupiter taurum sideribus dignatus est immortali memoria inferre. Hæc Euripidi, teste Higyno, congruunt. Eratosthenes autem hunc eum esse putat, qui Pasiphaën iniit. de hoc tauro citantur à Probo & Pomponio Sabino, in 1. Georg. Virgilij, illa Getulici, in epigram. vereor vt mendosa, nam Pomponius ita citat: *Non aries illum verno feret aëre cornu, Gnosia nec gemini præcidunt cornua tantùm.* Probus verò ita: *Non aries illum verno feret aëre cornu, Gnosia nec geminos præcidunt cornua taurum.*

Illinc timendum ratibus ac ponto gregem
Paßim vagantes exerunt Atlantides,
Ferro minax hinc terret Orion deos,
Suasq́; Perseus aureus stellas habet.
Hinc clara gemini signa Tyndaridæ micant,
Quibusq́; natis mobilis tellus stetit.
Nec ipse tantùm Bacchus, aut Bacchi parens,
Adiere superos: nequa pars probro vacet,
Mundus puellæ serta Cnoßiaca gerit.
Sed vetera querimur. vna me dira ac fera
Thebana, nuribus sparsa tellus impiis,
Quoties

10 *Illinc timendum.* siue sic, siue, quod est in quibusdam membranis, legas, *tremendum*, aut, *verendum*, minimum refert. Atlantides Iuno oderat, quia earum tres, Maia, Electra, Taygete, Ioui morigeræ fuerant. Timendas nauigantibus dicit, quia à nautis, ob futuram, quam denunciant, tempestatem timentur, auct. Germanico in Phænom. Hesiod.

εἰ δέ σε ναυτιλίης δυσπεμφέλου ἵμερος αἱρῇ,
εὖτ' ἂν Πληϊάδες σθένος ὄβριμον Ὠρίωνος
φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον,
δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται,
καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.

11 *Atlantides.* Sic quas Ouidius Pleiades vocat, Virgilius in Georg. nuncupauit:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

12 *Exterret Orion deos.* exterret, quia stricto gladio videtur taurum petere. Statius, in siluis: *—— quanto mucrone minatur Noctibus hybernis, & sidera terret Orion.* Sed cur hoc loco Iuno Orionem nominat, quem non ex pellice, sed ex bubula pelle Iupiter cum Neptuno & Mercurio, secundùm Euphorionem & Ouidium, vel Apolline, vt scribit Isacius in Lycophronem, susceperat? dolebátne mulier zelotypa decessisse sibi, quicquid corio bubulo obtigerat? quomodo, & cur Orion occisus fuerit, varia à variis scripta sunt: quibus tamen omnibus facile fuerit sensum moralem attribuere. Vide Apollodorum 1. Biblioth. Nicand. in Theriacis. Ouidium 5. Fastor. Higyn. lib. Astron. 2. Si enim interiit quia Dianam attentare præsumserit, ex Nicandri, Euphorionis, & Horatij sententia; significarunt poëtæ, deum omne stuprum, præsertim violentum, grauissimis pœnis persequi consueuisse. Sin Corino Delio, scribenti, illum propter iactantiam à Scorpio, Dianæ iussu, occisum, assentiamur; ab omni arrogantia monemur esse alieni, vtpote cuius vindicem Nemesim veteres esse voluerunt, teste Theæteto. At si à Diana adamatum ob formam dicas, & fraude Apollinis ab eadem ignorante interemtum; sit illud ipsum exemplo, ne quis potentiorem ducere, néve cum nobiliore vel ditiore audeat congredi: quoniam huiusmodi amores & nuptias infelix vt plurimum exitus consequatur. quod in Antonij Bolognij, & ducis Melfitanæ connubio patuit. Bandellus in tragœdiis Italicis, Belleforestus Gallicarum tragœdiar. to. 2. trag. 1.
13 *Perseus.* de Perseo, legendus Ouid. in Metamorph. cuius natiuitas docuit auro cuncta esse peruia; de Medusa victoria, virum bonum meretricum insidias, deo duce, effugere; in stellam mutatio, eorum qui miseros iuuerint, vt Perseus Andromedam, & luxuriæ stimulum retuderint, nomen immortale fore. *Aureus.* pulcher. Sic apud nescio quem; μοῦσά μοι ἔννεπε ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης. & Mimnermum: τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης. atque Virgilium: *—— at non Venus aurea contra Pauca refert ——*
14 *Clara.* ideirco hæc stella ab Horatio lib. 1. Carm. alba dicitur. *Tyndaridæ.* Sic ab Homero in hymnis Dioscuri appellantur: quia Castor à Tyndaro fuit genitus: quamuis Polluci Iouem patrem vetustas assignarit. Natalis libro 8. Mytholog. cap. 9. eadem hoc alterna vita frui finxit, vt hominibus fraternam caritatem ac beneuolentiam commendaret. hoc enim volunt, cùm aiunt Castorem alterna morte redemtum. Obiiciunt hoc loco Senecæ nonnulli, Castores seu Tyndaridas tunc temporis nondum mortuos, proinde neque adhuc in cælum translatos fuisse. Sed multa apud poëtas talia inueniri discant. tale est apud Sophoclem, in Electra, nunciari Clytæmnestræ Orestem in Pythiis obiisse, cùm tamen Pythia annis post Orestem penè sexcentis. Triptolemi temporibus, cœperint, vt notant scholasticæ. tale apud Virgil. illud, *—— portusq́; require Velinos,* 6. Aeneid. cùm illo tēpore Velium non foret. Sanè hoc loco, quia Iuno loquitur, nihil mirum est, eam futura tanquam præsentia fari. deam enim credebat antiquitas. porrò hæc figura vocatur anachorisimus. 15 *Quibusq́; natis mobilis tellus stetit.* explicatur locus iste à Strabone, lib. 10. vbi de Delo agit his verbis: μυθεύεται γὰρ ἐνταῦθα ἡ Λητὼ τὰς ὠδῖνας ἀποθέσθαι τοῦ τε Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. ἦν γὰρ τὸ πάροιθεν, ἦ φορητά, φησὶν ὁ Πίνδαρος, κύμασί τε, παντοδαπῶν ἀνέμων ῥιπαῖσιν, ἀλλ' ἁ Κοιογενὴς ὁπότ' ὠδίνεσσι θύοισ' ἀγχιτόκοις ἐπέβα νιν, δὴ τότε τέσσαρες ὀρθαὶ πρέμνων ἀπώρουσαν χθονίων, ἂν δ' ἐπικράνοις σχέθον πέτραν ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες. ἔνθα τεκοῖσ' εὐδαίμον' ἐπόψατο γένναν.
16 *Bacchus, aut Bacchi parens.* consule Ouid. 3 Metamorph. Semelen in cælum translatam memini me apud Philostratum in imagin. & Nonnum lib. 7. Dionys. legere. Semele fulmine cremata fingitur, vt nihil nisi æquum & bonum à deo petere doceamur. Bacchum Iupiter ex igne eripuit, & femori suo assuit, quia parentum noxa filius obesse non debet. Orpheus in hymn. in Dionysium, Bacchum non Semeles, sed Proserpinæ filium facit, indicans ebrietatem ex cacodæmonum regno erupisse. 18 *Mundus.* mundum pro cælo & hîc, & sæpicule poni alias, docui in notis ad Claudianum. addo sumi nonnunquam pro inferorum sedibus. Seneca volens innuere apud inferos perpetuas esse tenebras, ait infrà actu 3. *Immotus aër haret & nigro sedet Nox atra mundo ——* Item Hippol. actu 2. *Arsit obscuri dea clara mundi.* *Puellæ serta Cnossiaca.* coronam Ariadnæ,

Quoties nouercam fecit? ascendat licet,
Meumq́; victrix teneat Alcmene locum,
Pariterq́; natus astra promissa occupet;
In cuius ortu mundus impendit diem,
Tardusq́; Eoo Phœbus effulsit mari,
Retinere mersum iussus Oceano iubar.
Non sic abibunt odia. viuaces aget
Violentus iras animus, & sæuus dolor
Æterna bella, pace sublatâ, geret.
Quæ bella? quicquid horridum tellus creat
Inimica; quicquid pontus, aut aër tulit
Terribile, dirum, pestilens, atrox, ferum,
Fractum atq; domitū est. superat, & crescit malis,
Iraq́; nostrâ fruitur. in laudes suas
Mea vertit odia. dum nimis sæua impero;
Patrem probauit inde, quâ lucem premit,
Aperitq́; Tethys; quâ, ferens Titan diem,
Binos propinqua tingit Æthiopas face.
Indomita virtus colitur, & toto Deus
Narratur orbe. monstra iam desunt mihi:
Minorq́; labor est Herculi iussa exsequi,
Quàm mihi, iubere: lætus imperia excipit.
Quæ fera tyranni iussa violento queant
Nocere iuueni? nempe pro telis gerit,
Quæ timuit, & quæ fudit: armatus venit
Leone & hydra. nec satis terræ patent.
Effregit ecce limen inferni Iouis,
Et opima victi regis ad superos refert.
Parum est reuerti. fœdus vmbrarum perit.
Vidi ipsa, vidi nocte discussâ inferûm,
Et Dite domito, spolia iactantem patri
Fraterna. cur non vinctum & oppressum trahit
Ipsum cathenis, paria sortitum Ioui,
Ereboq́;

Virgil. 1. Georg.
Cnossiaq́; ardentis decedat stella coronæ.
Cæsar Germanicus, in Phænom. ex Arato:
Clara Ariadneæ propriùs stat signa coronæ,
Hunc illi Bacchus thalami memor addit honorem.
Horatius lib. 2. Carminum:
Fas, & beatæ coniugis additum
Stellis honorem ——
21 *Quotiens.* bis. semel ibi nato Baccho, & iterum Alcmena pariente Herculem.
22 *Viuaces aget violentus iras animus.* Iuno enim susceptas inimicitias pertinaciter retinebat. ideo Virgilius lib. 1. Aeneid.
—— memorem Iunonis ob iram.
lib. 5. Aeneid.
Iunonis grauis ira & inexsaturabile pect°,
Quā nec lōga dies, pietas nec mitigat vlla,
Nec Iouis imperio fatisve infracta quiescit.
Hæc dea Baccho & Herculi grauis semper & infesta fuit. de iis ait Sidonius Antipater:
ἦεν δ' ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεός.
cæterùm malè hoc loco libri antiq. vel *minaces aget*, vel *viuacesq́;* habent.
37 *Quá, ferens Titan diem Binos propinqua tingit Æthiopas face.* hoc est, ab ortu ad occasum. nam ait Homerus Odyss. ά.
Αἰθίοπας τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν,
οἱ μὲν δυσομένου ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.
Sic enim posteriorem versum legit Aristarchus, licet eundem Crates aliter castigauerit. Strabo libro 1. Apuleius lib. 1. de asino aureo: Indi, vel Aethiopes vtrique.
39 *Toto deus narratur orbe.* ex veterum more; qui à quibus insignia beneficia acceperant, aras illis consecrabant, & diuinos honores decernebant. Hercules per totum orbem latrociniis à se & sceleribus repurgatum, veluti θεὸς ἀλεξίκακος colebatur. hoc Iuno queritur.
45 *Armatus venit leone & hydra.* Herculem finxerunt, vt est apud Hyginum in fabulis, Nemeæi leonis pellem pro armis habuisse, sagittis verò vsum tinctis felle & sanguine hydræ Lernææ. quo indicant bonum Imperatorem, cuius exemplum nobis Herculem proponunt, ad reportandas de hostibus victorias, calliditatem simul & fortitudinem coniungere debere. etenim his virtutibus ducibus, comiteq; fortuna, quiuis exercitus vinci, omnia possint opida expugnari, nullæ non prouinciæ queant subiugari. Notius est Lysandri Lacedæmonij dictum, quàm vt hoc loco debeat commemorari. 47 *Inferni Iouis.* Homerus Iliad. ά. de Plutone, *Ζεύς τε καταχθόνιος* —— eundem Statius, profundum Iouem; noster, dirum Iouem; Virgilius, Stygium Iouem vocauit. Sic Proserpina Virgilio & Claudiano, inferna & profunda Iuno dicitur. Stoici, teste Seruio, vnum Deum pro variis actibus & potestate varia nomina habere censebant. ideo vnum eundemque modò Iouem, modò Neptunum, modò Plutonem vocatum; & vnam eandemque Iunonem, modò sic, modò Amphitriten, modò Proserpinam dici. Sanè quia in cælo, terris, & mari Iuppiter imperare credebatur, Troiani, auctore Agatharchide in Asiaticis, tres oculos illi affinxerunt.
49 *Fœdus vmbrarum perit.* lex inferorum violata. exstat antiqui scriptoris incerti huiusmodi epigramma:
Iuppiter astra, fretum Neptunus, tartara Pluto, Regna paterna tenent tres tria, quisque suum.
huic sortitioni addita fuisse quædam fœdera, verisimile est. videlicet, vt neque vita functi cælum infestarent, ne-

Ereboq́; capto potitur, & retegit Styga?
Patefacta ab imis manibus retro via est,
Et sacra diræ mortis in aperto iacent.
At ille, rupto carcere vmbrarum, ferox
De me triumphat, & superbificâ manu
Atrum per vrbes ducit Argolicas canem.
Viso labantem Cerbero vidi diem,
Pauidumq́; solem: me quoque inuasit tremor,
Et terna monstri colla deuicti intuens,
Timui imperasse. leuia sed nimium queror.
Cælo timendum est, regna ne summa occupet,
Qui vicit ima. sceptra præripiet patri:
Nec in astra lentâ veniet, vt Bacchus, viâ:
Iter ruinâ quæret, & vacuo volet
Regnare mundo. robore expenso tumet,
Et, posse cælum viribus vinci suis,
Didicit ferendo: subdidit mundo caput:
Nec flexit humeros molis immensa labor,
Mediumq́; collo sedit Herculeo polus,
Immota ceruix sidera & cælum tulit,
Et me prementem. quærit ad superos viam.
Perge ira, perge, & magna meditantem opprime,
Congredere, manibus ipsa iam lacera tuis.
Quid tanta mandas odia? discedant feræ:
Ipse imperando fessus Eurystheus vacet.
Titanas ausos rumpere imperium Iouis
Emitte, Siculi verticis laxa specum.
Tellus gigante Doris excusso tremens
Supposita monstri colla terrifici leuet,
Sublimis alias luna concipiat feras.
Sed vicit ista. quæris Alcidæ parem?
Nemo est, nisi ipse: bella iam secum gerat.
Adsint ab imo Tartari fundo excitæ
Eumenides, ignem flammeæ spargant comæ,
Viperea sæua verbera incutiant manus.
I nunc superbe, cælitum sedes pete:

Huma-

que viui ad orcum penetrarent, neque quispiam nauigaret. confirmat eam coniecturam Seneca cùm hoc loco, tum alibi sæpe. item Claudianus lib. 1. de raptu Proserp.

Ne pete firmatas pacis dissoluere leges
Quas dedimus, neuitq́; colus. ne fœdera fratrum
Ciuili conuerte tuba. cur impia tollis
Signa? quid incestis aperis Titanib⁹ auras?

ibi enim Lachesis Plutonem alloquutur. & paulo pòst ipse Pluto ait:

Atlantis Tegeaee nepos commune profundis
Et superis numẽ. qui fas per limẽ vtrumq;
Solus habes, geminoq́; facis commercia mundo.

huc spectant quæ infrà dicemus.

54 *Ereboq́;* non sequor m. s. in quo legitur; *Cerberoq́;* nam Cerberum ceperat. est autem Erebus profunditas inferorum. Seruius & Sabinus in 4. Aeneid. hic pars, pro toto inferno.

59 *Atrum.* Hercules ab inferis inuitum & reluctantem Cerberum extraxit: quẽ quidam rectiss. auaritiam interpretantur, thesauros in tenebris occultatos diligenter asseruantem, nec in lucem patientem erui: quę si à viro honoris cupido debelletur, & ex animi recessu, in quo se abdiderat, eiiciatur, atq; opes illæ vsibus hominum accommodentur, ad illustrandum nomen, & acquirendam illustrem gloriam maximũ proculdubio momentum adferent. quia, licet in diuitiis vera gloria non sit collocanda, ad gloriam tamen adipiscendam vtilissimas illas esse qui neget, plerisque quidem sanus non esse & ad Anticyras relegandus videtur.

72 *Mediumq́; collo.* ad hunc locum Claudianus respexit in præfat. lib. 2. de raptu Proserp. inquiens:

—— te maximus Atlas
Horruit, imposito cùm premerêre polo.
Firmior Herculeâ mũdus ceruice pepẽdit.

Et Sydonius:

Cùm Lybica se rupe gigas subduceret, & cùm
Tutior Herculeo sedisset machina dorso.

quare fortassis hoc loco legendum sit; *mediusq́; collo*: sed nihil muto.

74 *Quærit.* in nonnullis autographis, *quæret*, continetur: sed prius malo.

78 *Imperando fessus.* sic inuenies apud Ouidium 9. Metamorph. de Hercule. *—— defessa iubendo Sæua Iouis coniux, ego sum indefessus agendo.* 81 *Tellus Doris.* Sicilia, in quam Græci frequentes colonias miserunt: quamobrem Græcis Siculi sunt annumerati, & omissa patria Græcam linguam addidicerunt, Diodor. lib. 5. & partim Dorica, partim Ionica, illa tamen maximè dialecto sunt vsi, vt patet ex Siculorum poëtarum eidyliis: nil mirum, cùm teste Thucydide lib. 6. & Pausan. lib. 1. Eliacor. magnam Siciliæ partem ex Peloponneso Dores incoluerint. qua de re nonnulla etiam M. Tullius in accusationibus in Verrem.

83 *Alias.* Ioan. Picus Mirandulæ comes, in opere contra Astrologos, tradit quosdam existimasse, omnia, quæ apud nos sunt, in orbe lunæ inueniri. 86 *Tartari.* qui *bis patet in præceps tantùm, tenditq́; sub vmbras Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympum.* Virgilius 6. Aeneidos.

Humana temne: iam Styga & manes ferox
Fugisse credis? hic tibi ostendam inferos.
Reuocabo, in altâ conditam caligine
Vltra nocentum exilia, discordem deam,
Quam munit ingens montis oppositi specus,
Educam, & imo Ditis è regno extraham,
Quicquid relictum est. veniat inuisum scelus,
Suumq́ lambens sanguinem impietas ferox,
Errorq́, & in se semper armatus furor.
Hoc, hoc ministro noster vtatur dolor.
Incipite famulæ Ditis, ardentem incitæ
Concutite pinum, & agmen horrendum anguibus
Megæra ducat, atque luctifica manu
Vastam rogo flagrante corripiat trabem
Hoc agite. pœnas petite violatæ Stygis.
Concutite pectus. acrior mentem excoquat,
Quàm qui caminis ignis Ætnæis furit.
Vt possit animo captus Alcides agi,
Magno furore percitus; nobis priùs
Insaniendum est. Iuno cur nondum furit?
Me, me sorores, mente deiectam meâ,
Versate primam: facere si quicquam apparo
Dignum nouerca: iam odia mutentur mea.
Natos reuersus videat incolumes, precor,
Manuq́ fortis redeat. inueni diem,
Inuisa quo nos Herculis virtus iuuet.
Me pariter & se vincat, & cupiat mori
Ab inferis reuersus. hoc prosit mihi,
Ioue esse genitum. stabo, & vt certo exeant
Emissa neruo tela, librabo manum:
Regam furentis arma: pugnanti Herculi
Tandem fauebo. scelere perfecto, licet
Admittat illas genitor in cælum manus.
Mouenda iam sunt bella. clarescit dies,
Ortuq́ Titan lucidus croceo subit.

93 *Discordem deam.* Megæram.
99 *In se semper armatus furor.* infrà act. 5.
—— quodq́ habet proprium furor,
In se ipse sæuit ——
102 *Agmen horrendum anguibus.* agmen sororum, Tisiphonen & Alecto: vide Medeæ versu 14.
104 *Trabem.* trabs, pro face, ἐμφαντικῶς. sic Maro trabale telum; Horatius, clauos trabales; Papinius, hastam trabalem; Claudianus, trabale sceptrum; Silius, trabem pro hasta, posuerunt.
106 *Mentem excoquat.* ita Prudentius:
At Christiani nominis
Hostem coquebant irritæ
Cordis venena, & liuidum
Cor efferatæ exusserant.
Virgilius etiam:
Femineæ ardentem curæq́ iræq́ coquebãt.
Ennius; *—— curamq́ leuasso*
Quæ nunc te coquit & versat sub pectore fixa.
107 *Quàm qui caminis ignis Ætnæis.* noster Hippolyto:
Et ardet intus qualis Ætnæo vapor
Exundat antro ——
Catullus:
Cùm tantum arderem quantum Tinacria rupes.
Ouidius, in epist. Sapphus:
Me calor Ætnæo non minor igne tenet:
item 13. Metamorph.
Vror enim, læsumq́ exæstuat acrior ignis,
Cumq́ suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo ——
Noster Thyeste:
Ignis Ætnæis resonans caminis.
Hippolyto:
Et qui furentes semper Ætnæis iugis
Versat caminos ——
Hercule Oetæo:
Feret Ætnæos inde caminos
Lucanus lib. 1. vocat, *ora*, noster caminos, cauernas illas, per quas ignis erumpit, secutus Virgilium lib. 3. Aeneid.
Fama est Enceladi semustũ fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentẽq́ insuper Aetnam
Impositã ruptis flammã exspirare caminis.

hoc est, vt ait Sabinus, cauernis. de his Aetnæ incendiis, (citante eodẽ Pomponio Sabino) ita scribit Trogus lib. 4. "Sicilia terra est cauernosa & fistulosa, quo fit vt ventorum flatibus pateat, vnde ignis concipitur. intrinsecus sulphur habetur, & bitumen; vbi cùm ventus per spiramenta cauernarum incubuit, diu luctatus, ignem concipit. sic Aetnæ durat incendium. de quo exstat poëma Cornelij Seueri. 108 *Animo captus.* o.v.l. *animum captus*, habent. 110 *Furit.* in vno m. ſſ. *furis*, legitur. 119 *Stabo.* ad finem vsque manebo & durabo. Statius, extrema Achilleide: *Stare iubet contrà, tumidosq́ repellere fluctus; Quos vix ipse gradu totiens obstante tulisset.* *Stabam equidem, nec mors ferebat concitus amnis.*

CHO

Q

CHORVS.

Anapæstici.

Iam rara micant sidera prono
Languida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes, luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen.
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades vrsæ
Lucem verso temone vocant.
Iam cæruleis euectus equis
Titan, summum prospicit Oetam,
Iam Cadmæis inclyta bacchis
Aspersa die dumeta rubent,
Phœbiq; fugit reditura soror.
Labor exoritur durus, & omnes
Agitat curas, aperitq; domos
Pastor gelidâ cana pruinâ,
Grege immisso, pabula carpit.
Ludit prato liber aperto
Nondum ruptâ fronte iuuencus,
Vacuæ reparant vbera matres,
Errat cursu leuis incerto
Molli petulans hædus in herba.
Pendet summo stridula ramo,
Pennasq; nouo tradere soli
Gestit, querulos inter nidos,
Thracia pellex, turbaq; circum
Confusa sonat, murmure misto
Testata diem. carbasa ventis
Credit, dubius nauita vitæ,
Laxos aurâ complente sinus.
Hic exesis pendens scopulis,
Aut deceptos instruit hamos;
Aut suspensus spectat pressâ
Præmia dextrâ sentit tremulum
Linea piscem. hæc, innocua
Quibus est vita tranquilla quies,
Et læta suo paruoq; domus,
Spes & in agris.
Turbine magno spes sollicitæ
Vrbibus errant, trepidiq; metus.
Ille superbos aditus regum,
Durasq; fores, expers somni

127 *Cogit nitidum.* Ouid. 2. Metam.
— diffugiunt stellæ quarum agmina cogit
Lucifer — id est, Phosphoros.
Martialis:
Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?

128 *Celsi poli.* poli Arctici; qui nobis semper sublimis: sed Antarcticum, sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi. Virgil. 1. Georg.

132 *Summum prospicit Oetam.* cùm sol à montis cacumine occidit aut oritur, præ se fert nobis speciem cacumen tangentis. ideo ait præstantissimus Poëta:
Iamq; iugis summa surgebat Lucifer Ida.
&:
Sparge marite nuces, tibi deserit Hesperus Oetam.

144 *Petulans hædus.* proprium hœdi epithetum, qui naturâ petulans & lasciuus est admodum. Virgil. 2. Georg.
— hœdiq; petulci
Floribus insultent.

154 *Deceptos.* à piscibus, qui vel eos contemserunt, vel potius, erepta callidè esca, illæsi effugerunt.

157 *Innocua.* non, quæ non nocet; sed cui ab aliis non nocetur. Seruius 2. Aeneid. Innocuus, inquit, cui non nocetur: innoxius, qui non nocet. Sed hæc plerumque poëtæ confundunt.

161 *Spes sollicita.* bene, sollicitæ. nam qui sperat, inter gaudium & timorem versatur. speramus non bona solùm, vt Grammatici quidam somniant, sed & mala. Virg. 10.
Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur,
Et socij amissi petierunt æthera pennis,
Fluminibusq; vagantur aues (heu dira meorum
Supplicia) & scopulos lacrimosis vocibus implent.
Hæc adeò ex illo mihi iam speranda fuerunt
Tempore, cùm, &c.
& quia vt bona, sic mala speramus, ideo sperare pro timere, & spes pro lætitia ponitur. Virgil. 1. Aeneid.
At sperate deos memores fandi atque nefandi.
Idem 4. Aeneid.
Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Colit:

Colit: hic nullo fine beatus
Componit opes, gazis inhians,
Et congesto pauper in auro est.
Illum populi fauor attonitum,
Fluctuque magis mobile vulgus,
Aura tumidum tollit inani.
Hic clamosi rabiosa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat. nouit paucos
Secura quies; qui, velocis
Memores aui, tempora nunquam
Reditura tenent. dum fata sinunt,
Viuite læti. properat cursu
Vita citato, volucrique die
Rota præcipitis voluitur anni.

169 *Fluctuque magis mobile vulgus.* vulgi inconstantia fluminum fluctibus, & maris procellis solet comparari. Herodotus, in Thalia: ὁμίλου γὰρ ἀχρηΐου οὐδέν ἐστι ἀξυνετώτερον, οὐδὲ ὑβριστότερον. καὶ τυράννου ὕβριν φεύγοντας ἄνδρας, ἐς δήμου ἀκολάστου ὕβριν πεσεῖν, ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχετόν. ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιέει, γινώσκων ποιέει· τῷ δὲ οὐ γινώσκειν ἔνι. κῶς γὰρ ἂν " γινώσκοι ὃς οὔτ' ἐδιδάχθη, οὔτε οἶδε καλὸν οὐδέν, " οὐδ' οἰκήιον; ὠθέει τε ἐμπεσὼν τὰ πρήγματα ἄνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ εἴκελος; Polyb. lib. 11. τοῦτο μὲν δή ἐστι, διότι πᾶς ὄχλος εὐπαραλόγιστος ὑπάρχει, καὶ πρὸς πᾶν εὐάγωγος. ὅθεν αἰεὶ τὸ παραπλήσιον πάθος συμβαίνει περί τε τοὺς ὄχλους καὶ τὴν θάλατταν. καθάπερ γὰρ κἀκείνης ἡ μὲν ἰδία φύσις ἐστὶν ἀβλαβὴς τοῖς χρωμένοις καὶ στάσιμος, ὅταν δ' εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ τὰ πνεύματα βίᾳ, τοιαύτη φαίνεται τοῖς χρωμένοις οἷοί τινες ἂν ὦσιν οἱ κινοῦντες αὐτὴν ἄνεμοι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ φαίνεται καὶ γίγνεται πρὸς τοὺς χρωμένους, οἵους ἂν ἔχῃ προστάτας καὶ συμβούλους. Cicero in ea quæ est pro Muræna: Quòd enim fre- " tum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantos æstus habet, & " quantas perturbationes ratio comitiorum? Titus Liuius lib. 27. Polybij locum suprà citatum expressit, his verbis: " Sed multitudo omnis, sicut natura maris, per se immobilis est: vt venti & auræ cient, ita aut tranquillum aut pro- " cellæ in vobis sunt. *Mobile*. Sic Horat. 1. carm. od. 1. *Hunc si mobilium turba Quiritium.* Sic Prudent. " περὶ στεφ. hymno 10. *Tu ventilator vrbis & vulgi leuis Procella mentes inquietas mobiles.* Statius 2. Thebaid. *—— non mobile vulgus.* 176 *Dum fata sinunt.* Varro περὶ φιλοτεκνίας idem monet: Properate viuere pueræ, quas sinit ætatula ludere. Tibullus, à quo noster hæc verba accepit: "

At tu dum primi floret tibi temporis ætas, Vtere. non tardo labitur illa pede. Interea dum fata sinunt.

179 *Rota præcipitis voluitur anni.* ad hanc annorum & temporis circumuolutionem haut dubiè purissimus poëta Tibullus respexit iis versibus, qui, quod summorum virorum pace dixerim, nulla de causa illis negocium exhibuerunt, adeò vt de ipsorum integritate planè dubitarint viri alioquin sagacissimi: at nobis inprimis elegantes & admodum faciles videntur. ait Tibullus lib. 1. eleg. 4. *—— transiet ætas Quàm citò non segnis stat remeatque dies.* nihil aliud volens innuere, quàm ætatem nostram transire tam citò; quàm dies, qui nunc *stat*, hoc est, præsens consistere & conquiescere à reuolutione illa videtur, mox idem *non segnis* (hoc est, non segniter) remeat, anno scilicet reuoluto. nam poëtæ annum rotæ cuiusdam instar volui fingebant, vt hoc loco Seneca. Aegyptij serpenti caudam voranti assimilant. Claudianus lib. 2. de laudibus Stilichonis:

Est ignota procul, nostraque imperuia menti, Vix adeunda deis, annorum squalida mater.
Immensi spelunca æui; quæ tempora vasto Suppeditat reuocatque sinu. complectitur antrum
Omnia qui placido consumit numine serpens, Perpetuumque viret squammis, caudamque reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu. Papinius: *In terga reuoluitur annus.* Virgilius *—— atque in se sua per vestigia voluitur annus.* vnde & dictum censet Macrobius.

Hæc poëtarum de rota & serpente fictio, planè rationi naturæ conuenit, illique circulorum circuitioni, ex qua dierum noctiumque varietas & mensis annique mensura procedit; de qua, post Platonem, Cicero in Timæo. Voluit autem Seneca humanæ vitæ breuitatem ostendere, quam vltra centesimum annum extendi Caius & Iustinianus negarunt, l. an vsusfructus, D. de vsufruct. l. municipiis, D. de vsu & vsuf. leg. l. fin. C. de sacrosanct. eccles. qua de re post Alexand. & Aretinum eleganter Oroscius ad l. si quis ex argentariis, col. 741. nu. 50. D. de eden. & Crinitus de honest. discipl. lib. 7. c. 9. & Ioan. Corrasius lib. 5. miscellan. cap. 18. & Iacobus Curtius εἰκαστῶν ad fratrem lib. 1. cap. 36. Sanè complures centesimum ætatis annum excessisse, ex Plinio, Valerio Maximo, & aliis ab illis relatis, constat, quibus ego addo Lucianum in Macrobiis; Phlegontem in lib. περὶ θαυμασίων, & Censorin. de die Natali. Seres quoque ducentesimum ætatis annum superare, Strabo lib. 15. Hyperboreos millesimum Onesicritus, Simonides, & alij produnt, quod fabulosum videtur. Herodotus, in Thalia, Aethiopes, quos μακροβίους vocant, centum & viginti annis viuere solere scripsit: eorundem vitam Solinus meæ editionis cap. 33. dimidio esse protensiorem nostrâ tradidit. vt omnino videatur is humanæ vitæ terminum octoginta annos constituisse, quod nec ratione, nec auctoritate nititur. Cautiùs Mela lib. 3. eorum vitam dimidio ferè longiorem nostrâ tradit. quod ipsum de incolis oppidi Acrothouis, siti in cacumine montis Athus, idem Pomponius, Solinus, & Plinius lib. 7. natural. hist. cap. 2. testantur, eiusque rei naturalem rationem licet videre apud Aristotelem problem. 7. section. 14. Quæ autem

Duræ

ex Trebellio Pollione, & Dioscoride retulit Corrasius loco suprà citato, ad verbum ferè ex Cælio Rhodigino,
lib. 19. antiq. lection. cap. 21. vel Petro Crinito vbi suprà cap. 10. desumsit. idem Cælius seq. cap. docet, quomodo
intelligenda sint, quæ Homerus & alij de Nestoris ætate fabulantur. Ex Censorino, Iulio Materno, aliisque, con-
stat, annos climactericos homini periculosissimos esse, qui septenariis & nouenariis numeris conficiuntur, eorum-
que quamlibet conduplicationem valde cauendam humano generi; maximè autem ex Platonis & Firmici sen-
tentiâ annum sexagesimum tertium, quia tunc vterque numerus concurrit; eoque anno Aristotelem & Ciceronem
mortuos accepimus; & exstat Augusti epistola hunc annum gaudentis se excessisse. Beatam virginem Deiparam
,, diutissime vixisse quidam tradiderunt. Volaterranus tamen lib. 31. Philologiæ ita scribit: Diua genitrix, quàquam
,, extra sortem est humanam, ac speciali Dei prouidentiæ reseruata, annum ipsum vndequinquagesimum non ex-
,, cessisse, apud receptum auctorem inueni ex Helizabethæ virginis sanctæ de Sconnagiâ commentario, quæ an-
,, no 1160. emicuit. Hæc in diuinâ contemplatione eam annum post filium & quicquid est vltrà vsque ad eius as-
,, sumtionem vixisse claré aspexit, quod mihi verisimile fit. Neque enim assentior his qui multis dicunt eam super-
,, stitem annis, cùm, Dionysio teste, omnes Apostoli in eius funere conuenerint: ipsi verò palàm est quòd non tot an-
,, nis, quot vulgò dicunt illam superstitem fuisse, simul fuere. hæc Volaterranus. Sed Nicephorus lib. 2. Eccles. hist.
cap. 21. probat eam LIX annos vixisse. Iam quod ex Gaguino de Ioanne de Stampis Corrasius vbi suprà scripsit,
,, multo elegantiùs ab Paullo Aemilio proditum fuit, cuius lib. 5. de rebus Francorum verba sunt hæc: Sub idem
,, tempus obiit Ioannes de Stampis, quem per errorem à Temporibus multi vocitant, ob diuturnam vitam. Plus tre-
,, centis sexaginta annis vixisse eum faciunt: sub Carolo meruisse, Ludouico Crassi filio decessisse: cùm interea nulla
,, in tot motibus mentio eius facta fuerit: nec latere ignorarive potuisset virtus, quæ specimen sui iam inde à clarissi-
,, mi Imperatoris ætate præbuisset. Libentius crediderim eum militasse sub Carolo simplicis nepote: quem regnum
,, paternum auitumque petentem, & in Carolum Magnum originem suam referentem, Capetus regni æmulus ce-
,, pit, speque rerum potiendarum exuit; nec trecentorum sexaginta, sed centum circiter & sexaginta annorum vitam
,, ei contigisse: id quod etiam consenescente mundo magnum & memorabile sit. Ex quibus Aemilij verbis etiá ap-
paret, Corrasij codices mendosè CCLX. continere. Cardanus lib. 12. de Subtilitate scribit quendam Turcam CCC.
annis vixisse. Dauide teste humanæ vitæ terminus est septuagesimus, vel vt summum octogesimus ætatis annus.
Psal. 89. eamque iam tum ordinariam vitæ periodum fuisse docet Thostatus ad 3. Reg. 1. q. 1. Hodie sanè plures
videmus quinquagesimum ætatis annum non attingere, quàm superare. Et quamquam ego nouerim Louanij &
in Hispania nonnullos quos fama ferebat centesimum ætatis annum excessisse, non temere tamen soleo fidé ad-
hibere; non ignarus eos qui nonaginta annis sunt seniores, vt plurimum propriæ ætatis non meminisse, vel eam in
maius efferre consueuisse. Planè Caius I.C. & Iustinian. Imp. cùm sui temporis rationē habuerint, & ad id, quod
non ἐκ παραλόγου, sed ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidit, respexerint, reprehendi non posse, quotidiana experiētia docet: adeò,
vt meritò cum egregio poëta dicamus: *Vita summa breuis spes nos vetat inchoare longas.* & ab Hippocrate:
βραχὺς μὲν ὁ βίος.

Duræ peragunt pensa Sorores,
Nec sua retro fila reuoluunt.
At gens hominum fertur rapidis
Obuia fatis, incerta sui.
Stygias vltro quærimus vndas.
Nimium, Alcide, pectore forti
Properas mæstos visere manes.
Certo veniunt ordine Parcæ.
Nulli iusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.
Recipit populos vrna citatos.
Alium multis gloria terris
Tradat, & omnes fama per vrbes
Garrula laudet, cæloq; parem
Tollat, & astris: altus curru
Sublimis eat: me mea tellus
Lare secreto tutoq; tegat.
Venit ad pigros cana senectus: ,,
Humili loco, sed certa, sedet ,,

180 *Sorores.* Parcæ, quibus varia nomina tribuuntur, vt ex Pausania constat in Att. in Corinth. & in Achaic. quæ quid significent, auctor lib. de mundo ad Alexand. docet his verbis: τρεῖς αἱ μοῖραι, κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα ἀτράκτου, τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι· κατὰ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις· κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς, Κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα.

195 *Me mea,* &c. mihi hæc opinio nō probatur; & qui sic existimant, non modesti, sed pusillanimes iudicandi videntur. nam periculorum magnitudine à verâ gloriâ & virtute capessenda deterreri, hominis est non virtute præditi, aut sapientis, sed illius qui priuatam quieté bono publico præferat, & cùm verâ gloriâ non excitetur, qua optimus quisque maximè ducitur, humanum nihil, aut potiùs homine dignum habere sit iudicandus. Sola diuinæ laudis & gloriæ cupiditas mortales ad præclara quæque facinora impellit. quem enim illa ad rectè faciendū non

Sor-

Sordida paruæ fortuna domus:
Altè virtus animosa cadit.
Sed mœsta venit crine soluto
Megara, paruum comitata gregem,
Tardusq; senio graditur Alcidæ parens.

ACTVS SECVNDVS.

MEGARA.

O magne Olympi rector, & mundi arbiter,
Iam statue tandem grauibus ærumnis modum,
Finemq; cladi. nulla lux vnquam mihi
Secura fulsit. finis alterius mali,
Gradus est futuri: protinus reduci nouus
Paratur hostis: antequam lætam domum
Contingat, aliud iussus ad bellum meat:
Nec vlla requies, tempus aut vllum datur,
Nisi dum iubetur: sequitur apprimè statim
Infesta Iuno. nunquid immunis fuit
Infantis ætas? monstra superauit priùs,
Quàm nosse posset. gemina cristati caput
Angues ferebant ora; quos contra obuius
Reptauit infans, igneos serpentium
Oculos, remisso pectore ac placido intuens,
Arctos serenis vultibus nodos tulit,
Et tumida tenerâ guttura elidens manu,
Prælusit Hydræ. Mænali pernix fera,
Multo decôrum præferens auro caput,
Deprensa cursu est. maximus Nemeæ timor
Gemuit lacertis pressus Herculeis leo.
Quid stabula memorem dira Bistonij gregis,
Suumq; regem pabulum armentis datum?
Solitumq; densis hispidum Erymanthi iugis
Arcadia quatere nemora Mænalium suem?
Taurumq; centum non leuem populis metum?
Inter remotos gentis Hesperiæ greges
Pastor

potest inducere, cum nec metus indignationis diuinæ quidem à fœdissimis factis diu poterit auocare: & cuius animus nihil præsentit in posterum, verùm quibus regionibus vitæ spacium circumscriptum est, eisdē omnes cogitationes terminat suas; ille nullis laboribus se franget, neque vllis curis aut vigiliis pro repub. se offeret: sed qui ab adolescentia sibi persuasit, nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi Dei honorem, & bonum resp. & in iis consequendis, omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exilij parui esse ducenda; ille, me hercle, pro salute patriæ, pro commodis ac emolumentis regis sui, in plurimas & maximas dimicationes, in profligatorum hominū quotidianos impetus inicere se non dubitabit.

203 *Tardusq; senio.* senectus enim tardos homines reddit. vnde Virg. 2. Aeneidos:

—— quorum Iphitus æuo
Iam grauior ——

& 9. eiusdem operis:

—— tarda senectus.

215 *Gemina.* per angues hos à Iunone Herculi Decimestri obiectos, & ab eo strangulatos, monemur ab ineunte ætate ferendis laboribus, superandisque ærumnis nos assuefacere, si cupimus eximiam constantiæ & fortitudinis laudem adipisci.

221 *Mænali pernix fera.* quartus Herculis labor fuit, æripidem ceruam cursu consequi, eiq; aurea cornua detrahere. Q. Smyrnæus:

χρυσόκερων δ' ἔλαφον μετὰ τοῖσ' ἤγαγε τέταρτον.

auctor incertus:

Æripidis quarto tulit aurea cornua ceruæ.

cùm hanc fabulam poëtæ sunt commenti, voluerunt innuere, viro qui superbiam subiugarit, iracundiam represserit, reliquos animi prauos motus sustulerit ad vnum omnes, hoc est, leonem, aprum, & hydram resecatis cunctis capitibus interemerit, ad immortalem gloriam comparandam, quam indicant aurea cornua, inprimis necessarium esse æripedem ceruam consequi, eamque non antè dimittere, quàm, quod petit, fuerit assecutus: videlicet eousque animum suum in humilitate, patientiâ, ceteris virtutibus subigere, donec hac assiduitate bene viuendi habitus cōparetur; qui eum nūquam sinat ab æquo bonoque deflectere. quod qui fecerit, debitâ claris hominibus gloriâ ne post mortem quidem carebit: sed nomen ipsius, omni auri splendore clarius, in omni memoria elucescet. 222 *Multo decorum præferens auro caput.* Euripides: *τάν τε χρυσοκάρανον δόρκαν ποικιλόνωτον συλήτειραν ἀγρωστᾶν κτείνας θηροφόνον θεάν.* Pindarus Olymp. ᾠδῇ γ'. vocat *χρυσόκερων ἔλαφον.* 225 *Quid stabula.* semel dixisse sufficiet, monstra ab Hercule domita, Busirim, Antæum, Diomedem, alios tyrannos occisos, corruptos animi affectus compressos significare. 226 *Suumq; regem.* Hercules eo supplicio Diomedem Thracem interfecit, quo ille viatores è medio sustulerat; quod iustitiæ exemplum in Sinni necando Theseus æmulatus fuit. vide quæ dixi in Notis ad Claudianum lib. 2. in Rufinum. placuit ergo heroibus istis talionis pœna, quæ & decemuiris, & Mosi, & Rhadaman-

Pastor triformis litoris Tartessij
Peremptus: acta est præda ab occasu vltimo:
Notum Cithæron pauit Oceano pecus.
Penetrare iussus solis æstiui plagas,
Et adusta medius regna quæ torret dies,
Vtrinque montes soluit abrupto obice,
Etiam ruenti fecit Oceano viam.
Post hæc, adortus nemoris opulenti domos,
Aurifera vigilis spolia serpentis tulit.
Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum,
Non igne demum vicit, & docuit mori?
Solitasq; pinnis condere obductis diem,
Petiit ab ipsis nubibus Stymphalidas?
Non vicit illum calibis semper tori
Regina gentis vidua Thermodontiæ.
Nec ad omne clarum facinus audaces manus
Stabili fugauit turpis Augiæ labor.
Quid ista prosunt? orbe defenso caret.
Sensere terræ pacis auctorem suæ
Abesse terris. prosperum ac felix scelus, "
Virtus vocatur. sontibus parent boni. "
Ius est in armis. opprimit leges timor. "
Ante ora vidi nostra, truculentâ manu,
Gnatos paterni cadere regni vindices,
Ipsamq; Cadmi nobilis stirpem vltimam
Occidere. vidi regium capitis decus
Cum capite raptum. quis satis Thebas fleat?
Ferax deorum terra, quem dominum tremit?
E cuius aruis, eq; fœcundo sinu
Stricto iuuentus orta cum ferro stetit:
Cuiúsque muros natus Amphion Ioue
Struxit, canoro saxa modulatu trahens.
In cuius vrbem non semel diuûm parens
Cælo relicto vênit. hæc; quæ cælites
Recepit, & quæ fecit, & (fas sit loqui)
For-

tho visa est æquissima. Lex Mosaica, & lex XII. tabularum de talione notissimæ sunt: Rhadamanthi legem hanc fuisse;

εἴ κε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη ἰθεῖα γένοιτο.

refert Aristot. 5. ethicorum.

231 *Triformis* Aeschylus & Euripides Geryonem vocant τρισώματον. Lucret. lib. 5.

Quidve tripectora tergemini vis Geryonai.

240 *Numerosum* hæc vox Plinio iuniori, Claudiano, Iustiniano, & aliis nota est. vide notas meas in Claudian. de bello Gildon. Euripides:

τάν τε μυριόκρανον πολύφονον κύνα
Λέρνας ὕδραν ἐξεπύρωσεν.

Veram huius fabulæ allegoriam non à Palæphato, sed ab Albrico Philosopho, in lib. de Deor. imagin. petere oportet.

243 *Stymphalidas.* hæ aues fuerunt, humanis carnibus vesci solitæ; quas Hercules, vt Seneca hoc loco innuit, sagittis interemit; vt verò Charon Lampsacenus & Seleucus in Miscellaneis tradiderunt, æreì crotali à Pallade accepti tinnitu fugauit, quod ipsum etiā Nōnus in Dionysiac. prodidit. Sed ista quid sibi volunt? nónne scortillorum illecebras effugere, earumque insidias posse nos detegere, si æneum crepitaculum à Minerua sumamus; hoc est, si sanctorum Patrum & Philosophorum libros nocturna diurnaque manu versantes, inde hausta continentiæ præcepta illis opponamus? nam illorum voce, quę veluti tubę sonitus in aures penetrat, teste D. Basilio in princ. orat. de ieiunio, protinus communes illæ pestes adolescentiæ diffugient. Nec immeritò humanis carnibus vesci sunt dictæ; quoniam meretrices mortalium sanguinem medullitus hirudinum instar exsugunt; mortales ipsos, veluti Lamiæ voracissimæ, penitus exedunt atque consumunt.

261 *Natus Amphion Ioue.* Secundùm Homerum Odyss. λ'. & Heraclid. Ponticum apud Plut. lib. de Musicâ. Sed Diophanes lib. 1. hist. Ponticæ, & Zezes chil. 1. hist. 13. Theoboontis filium scribunt fuisse. Horat. ad Pisones:

Dictus & Amphion, Thebanæ cōditor arcis,
Saxa mouere sono testudinis, & prece blāda
Ducere quò vellet.

quia scilicet dicendo homines passim ferarum more sine tectis viuentes in vnum locum coëgit, eisque persuasit Thebas communem habitationem condere: quo impetrato, mox, ad maiorem securitatem incolentium, eas muro circumdedit, posteris testatum relinquens, ad subitos hostium incursus repellendos, & nocturna latrocinia prohibenda, resistendumque hostibus potentioribus, ciuitatibus mœnia magnopere conducere. Qua ratione perpensâ, num Lycurgus errauerit; qui Spartam muris cingi vetuit, quòd robur vrbium nō muros, sed ciues esse iudicaret, politicæ disciplinæ periti viderint. Ego quidem consilium Amphionis tutius & securius, legem Lycurgi priscæ simplicitati conuenire existimo, & assentior Platoni lib. 6. de legib. & Aristoteli lib. 7. Polit. cap. 11.

265 *Quæ fecit.* in Deorum numerum retulit. ad hunc penè modum Claudian. *Mœrent indigetes, & si quos*
" *Roma recepit* *Vel dedit ipsa Deos* — & Seneca Philosoph. in ludo de morte Claudij: Quam ipse Deam
" esse iussit.

Fortasse faciet; sordido premitur iugo.
Cadmea proles, atque Ophionius cinis,
Quò recidistis? tremitis ignauum exulem,
Suis carentem finibus nostris grauem?
Qui scelera terrâ, quiq; persequitur mari,
Ac sæua iustâ sceptra confregit manu;
Nunc seruit absens, fertq; quæ fieri vetat:
Tenetq; Thebas exsul Herculeas Lycus.
Sed non tenebit. aderit, & pœnas petet,
Subitusq; ad astra emerget. inueniet viam,
Aut faciet. adsis sospes, & remees tuis,
Tandemq; venias victor ad victam domum.
Emerge coniux, atque dispulsas manu
Abrumpe tenebras: nulla si vetito via,
Iterq; clausum est; orbe diducto redi.
Et quicquid atrâ nocte possessum latet,
Emitte tecum: dirutis qualis iugis,
Præceps citato flumini quærens iter,
Quondam dedisti; scissa cùm vasto impetu
Patuere Tempe, pectore impulsus tuo
Huc mons, & illuc cecidit, & rupto aggere
Nouâ cucurrit Thessalus torrens via.
Talis parentes, liberos, patriam petens
Erumpe, rerum terminos tecum efferens,
Et quicquid auida tot per annorum gradus
Abscondit ætas, redde: & oblitos sui
Lucisq; pauidos, ante te populos age.
Indigna te sunt spolia, si tantum refers,
Quantum imperatũ est. magna, sed nimiũ loquor,
Ignara nostræ sortis. vnde illum mihi,
Quo te, tuamq; dexteram amplectar, diem,
Reditusq; lentos, nec mei memores querar?
Tibi, ô deorum ductor, indomiti ferent
Centena tauri colla: tibi frugum potens
Secreta reddam sacra: tibi multâ fide
Longas Eleusi tacita iactabo faces.
Tum restitutas fratribus rebor meis
Animas, & ipsum, regna moderantem sua,
Florere patrem. Si qua te maior tenet
Clausum potestas, sequimur. aut omnes tuo
Defende reditu sospes, aut omnes trahe.
Trahes, nec vllus eriget fractos Deus.

AMPHI-

266 *Faciet.* propter Herculem hoc dicit, quem indigetem fore sperabat.

267 *Ophionius cinis.* Sic Claud. lib. 1. in Eutrop.

Mygdonij cineres, & si quid restat Eoi
Quod pereat regni ——

282 *Diruptis.* o. v. l. *dirutis.* habent, &, pro *dedisti*, quidam continent, *fecisti.* quod verò hîc Seneca. Catullum & Diodorum secutus, Herculi tribuit; hoc Herodotus in Polyhymnia, & Claudian. lib. 2. de raptu, Neptuno asscripserunt.

289 *Afferens.* mihi, *efferens*, quæ est duorum m. s. lectio, non displicet.

299 *Centena tauri.* non fuit ergo nefas Ioui taurum immolare, vt putat Natalis 1. Mytholog. quem in errorem induxit Seruius lib. 3. & 9. Aen. Seruio Donatus repugnat; cuius auctoritate iste Senecæ locus defenditur.

Frugum parens. Ceres. Lucretius lib. 5.

Namq; Ceres fertur fruges, Liberq; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse.

porrò pro *parens*, m. s. *potens* habent.

300 *Secreta reddam sacra.* de sacris Cereris loquitur. vide Hippolyt. vers. 106.

Secreta quia fas non fuit illa non initiatis reuelare. Brisson. consule initio Formular.

307 *Deus.* in quibusdam autographis legitur *dies.*

AMPHITRYO, MEGARA.

AM. *O socia nostri sanguinis, castâ fide*
Seruans torum, natosq; magnanimi Herculis,
Meliora mente concipe, atq; animum excita.
Aderit profectò, qualis ex omni solet
Labore, maior. ME. *quod nimis miseri volunt,*
Hoc facilè credũt. AM. *imò quod metuunt nimis,*
Nunquam amoueri posse, nec tolli putant.
Prona est timori semper in peius fides.
ME. *Demersus ac defossus, & toto insuper*
Oppressus orbe, quam viam ad superos habet?
AM. *Quam tunc habebat; cùm per arentẽ plagam,*
Et fluctuantes, more turbati maris,
Abiit arenas, bisq; discedens fretum,
Et bis recurrens; cumq; desertâ rate
Deprensus hæsit Syrtium breuibus vadis,
Et puppe fixâ, maria superauit pedes.
ME. *Iniqua rarò maximis virtutibus*
Fortuna parcit: nemo se tutò diu
Periculis offerre tam crebris potest.
Quem sæpe transit casus, aliquando inuenit.
Sed ecce sæuus, ac minas vultu gerens,
Et qualis animo est, talis incessu venit,
Aliena dextrâ sceptra concutiens Lycus,
Vrbis regens opulenta Thebanæ loca;
Et omne, quicquid vberi cingit solo
Obliqua Phocis, quicquid Ismenus rigat,
Quicquid Cithæron vertice excelso videt,
Et bina findens Isthmos exilis freta.

LYCVS, MEGARA, AMPHITRYO.

LY. *Non vetera patriæ iura possideo domus,*
Ignauus heres: nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus;
Sed clara virtus. qui genus iactat suum,
Aliena laudat. Rapta sed trepidâ manu
Sceptra obtinentur: omnis in ferro est salus.
Quod ciuibus tenere te inuitis scias,
Strictus tuetur ensis. alieno in loco
Haud stabile regnum est. vna sed nostras potest
Fundare vires, iuncta regali face,
Thalamusq;, Megara. ducet è genere inclyto
Nouitas colorem nostra. non equidem reor
Fore vt recuset, ac meos spernat toros.

Quòd

313 *Facilè credunt.* Menander:
Ἅπας ἀτυχῶν ἐστιν ἄνθρωπος φοβός.

323 *Pedes.* Natalis Mytholog. lib. 7. c. 1. fabulatur aureum poculum ab Apolline Herculem dono accepisse, atque eo Oceanum tranasse: Elisius Calentius, ætate sua poëta non omnino malus, lib. 1. eleg. aëneam ollam fuisse docet:

Siue quòd is ventis, ollaq; inuectus aëna
Per mare, ad extremos Hesperiæ populos.

omnino verisimilius est Senecæ nostri mendacium.

335 *Findens.* sunt v. l. in quibus *scindens* legitur.

336 *Non vetera.* contrarium tamen tradit Euripides, in Hercule *μαινομένῳ*, his versibus:

γέρων δὲ δή τις ἐστὶ Καδμείων λόγος,
ὡς ἦν πάρος Δίρκης τις εὐνήτωρ Λύκος,
τὴν ἑπτάπυργον τήνδε δεσπόζων πόλιν,
τὼ λευκοπώλω πρὶν τυραννῆσαι χθονὸς
Ἀμφίον᾽ ἠδὲ Ζῆθον, ἐκγόνω Διός.
οὗ ταὐτὸν ὄνομα παῖς πατρὸς κεκλημένος,
Καδμεῖος οὐκ ὤν, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ Εὐβοίας μολὼν,
κτείνει Κρέοντα, καὶ κτανὼν ἄρχει χθονὸς,
στάσει νοσοῦσαν τήνδ᾽ ἐπεσπεσὼν πόλιν.

Iulius Hyginus in fabulis, non quidem, vt arbitror, antiquus ille qui Augusti tempore vixit, & de Virgilio teste Gellio lib. 16. & de vrbibus Italiæ auctore Seruio 7. Aeneidos, scripsit, sed alius recentior; Lycum, inquit, Neptuni filium, quòd Megaram, Creontis filiam, vxorem eius, & filios Theremachum & Ophitem occidere voluit, interfecit. Nũc ergo intelligimus vera esse quæ de Lyci genere Seneca prodidit. antiqui enim eorum principũ, qui incerto & obscuro genere nati erant, originem ad deos referre consueuerũt, vt de Hercule, Romulo & Remo, aliisque multis constat. Præterea immanes & crudeles homines, Neptuni filios dicebant: quod de Polyphemo, Amyco, & multis notissimum est. de quo nos alio loco agemus.

Quòd si impotenti pertinax animo abnuet:
Stat tollere omnem penitus Herculeam domum.
Inuidia factum ac sermo popularis premet:
Ars prima regni est, posse te inuidiam pati.
Tentemus igitur: fors dedit nobis locum.
Namque ipsa, tristis vestis obtentu caput
Velata, iuxta præsides adstat deos,
Lateriq; adhæret verus Alcidæ sator.
ME. *Quidnam iste nostri generis exitium ac lues,*
Noui parat? quid tentat? LY. *O clarum trahens*
A stirpe nomen regiâ, facilis mea
Parumper aure verba patienti excipe.
Si æterna semper odia mortales agant,
Nec cœptus vnquam cedat ex animis furor;
Sed arma felix teneat, infelix paret;
Nihil relinquent bella: tum vastis ager
Squallebit aruis, subditâ tectis face
Altus sepultas obruet gentes cinis.
Pacem reduci velle, victori expedit,
Victo necesse est. particeps regni veni,
Sociemus animos, pignus hoc fidei cape,
Continge dextram: quid truci vultu siles?
ME. *Egon' vt parentis sanguine aspersam manum,*
Fratrumq; geminâ cæde contingam? priùs
Exstinguet ortus, referet occasus, diem:
Pax antè fida niuibus & flammis erit:
Et Scylla Siculum iunget Ausonio latus:
Priusq;, multo, vicibus alternis fugax
Euripus, vndâ stabit Euboicâ piger.
Patrem abstulisti, regna, germanos, larem,
Patriam: quid vltrà est? vna res superest mihi,
Fratre ac parente carior, regno ac lare,
Odium tui: quod esse cum populo mihi
Commune doleo. pars quota ex isto mea est?
Dominare tumidus, spiritus altos gere:
Sequitur superbos victor à tergo deus.

The-

351 *At sermo.* scribendum videtur ex membranis, *at sermo.*

372 *Priùs extinguet, &c.* hæc & similia ἀδυνάτων adagium sapiunt. Sic Thyeste:

—— ætherias priùs
Perfundet Arctos pontus & Ionio seges
Matura pelago surget, & lucem dabit
Nox atra terris; antè cum flammis aquæ,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœdusq; iungent ——

Hippolyto:

—— ignibus iunges aquas,
Et amica ratibus antè promittet freta
Incerta Syrtis. antè ab extremo sinu
Hesperia Tethys lucidum attollet diem,
Et ora damis blanda præbebunt lupi.

Troade:

Dum terra cælum media libratum feret,
Nitidusq; certas mundus euoluet vices,
Numerusq; harenis deerit; & solem dies,
Noctem sequentur astra; dum siccas polus
Versabit Arctos, flumina in pontũ cadẽt.

Octauia:

Iungentur antè sæua sideribus freta,
Et ignis vndæ, tartaro tristi polus,
Lux alma tenebris, roscida nocti dies.

Hercule Oetæo:

—— antè ab occasu dies
Nascetur Indis: antè glacialem polum,
Scythásve tepidâ Phœbus afficiet rotâ.

eadem tragœdia actu 4.

Antè nascetur seges in profundo,
Vel fretum dulci resonabit vnda;
Antè descendet glacialis vrsæ
Sidus, & ponto vetito fruetur.

Sunt hæc tragœdiæ, & tragici versus maiestate digna: sed illa Virg. in ecl. 1.

Antè leues ergo pascẽtur in æquore cerui,
Et freta destituent nudos in litore pisces,
Antè, pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim;

bucolici carminis humilitati longè aptiora & accommodatiora sunt.

376 *Scylla.* cuius formam habes apud Homerum in Odyss. μ'. & Izaciũ in Lycophronem. mater ipsius iuxta Acusilaum & Apollonium lib. 4. fuit Hecate, quæ etiam fuit Charicledæ, in catena, opinio; iuxta Stesichorum, Lamia; Homerus, Plinius, Solinus tradidere Cratæim fluuium fuisse, quemadmodum contra Camertem tradidi in emendationibus in Solinum. verùm, vt quæ de Scylla traduntur institutioni vitæ applicemus, Scylla virgo videtur; quæ, quàm diu mentem, cogitationesque a Venereis libidinibus abstinuerit, quàm diu corpus suum illibatum ab omni spurcitie seruauerit, forma egregia censebitur, omnium rapiet oculos atque mentes: sed simulac animo titillationes carnis susceperit, simul ac intactum priùs virginitatis florem corpore amittet, ab ipsa voluptate (*hæc Circe est*) cuius illecebris se dedit, in immanium monstrorum speciem immutatur. neque immutatur illa modò, verùm ceteros quoque in hoc mundi freto periculosissimo nauigantes (tanta est feminarum huiusmodi malitia, tanta rabies, absorbere, atque in eandem secum calamitatem pertrahere conatur. 384 *Sequitur superbos vltor à tergo Deus.* de Nemesi loquitur.

Thebana noui regna. quid matres loquar
Passas & ausas scelera? quid geminum nefas,
Mistumq; nomen coniugis, nati, patris?
Quid bina fratrum castra, quid totidem rogos?
Riget superba Tantalis luctu parens,
Mœstusq; Phrygio manat in Sipylo lapis.
Quin ipse, toruum subrigens cristâ caput,
Illyrica Cadmus regna permensus fugâ,
Longas reliquit corporis tracti notas.
Hæc te manent exempla. dominare vt lubet,
Dum solita regni fata te nostri vocent.
LY. *Agedum efferatas rabida voces amoue,*
Et disce regum imperia ab Alcide pati.
Ego rapta quamuis sceptra victrici geram
Dextrâ, geramq; cuncta sine legum metu,
Quas arma vincunt: pauca pro causa loquar
Nostra: cruento cecidit in bello pater,
Cecidere fratres: arma non seruant modum: "
Nec temperari facilè, nec reprimi potest "
Stricti ensis ira: bella delectat cruor. "
Sed ille regno pro suo: nos improbâ "
Cupidine acti. quæritur belli exitus, "
Non causa: sed nunc pereat omnis memoria. "
Cùm victor arma posuit, & victum decet "
Deponere odia. non, vt inflexo genu
Regnantem adores, petimus: hoc ipsum placet,
Animo ruinas quòd capis magno tuas.
Es rege coniunx digna, sociemus toros.
ME. *Gelidus per artus vadit exsangues tremor.*
Quod facinus aures pepulit? haud equidē horrui,
Cùm pace ruptâ bellicos muros fragor
Circumsonaret. pertuli intrepidè omnia:
Thalamos tremisco. capta nunc videor mihi.
Gra-

Græcorum enim imitatione & Virgilij ac Calui, deum pro dea posuit, vt copiosè docet Pius Bononiensis in annotament. cap.70.

386 *Geminum nefas.* necem patris, & matris nuptias. vide Oedipum.

388 *Bina fratrum castra.* consule nostri Thebaidem.

Totidem rogos. lege Statij Thebaid. lib. penult. & vlt.

389 *Riget superba Tantalis.* consule Apollod. lib. 1. & 3. Bibliothecæ. Zezem chil. 5. hist. 141. Ouidium Metamorph. lib. 6. Niobe est exemplo, superbiā Deo maximè odiosam esse, &, vt suprà dixit, superbos à tergo Deum sequi vltorē. nisi enim superbia fuisset elata, seq; Diis æquasset, in miserias illas grauissimas non incidisset; quibus æquales eos manent, qui idem peccati genus non student euitare. Verùm cùm homines simus, sitque errare, labi, decipi humanum; si ob delicta nostra in diuinam iram contingit incurrere, in saxū mutemur oportet. id fiet, æterno cum silentio, sine querelis & murmurationibus meritas ærumnas perferendo. quia tamen idipsum non sufficit, & ad Dei misericordiam obtinendam, contritione cordis & pœnitentia opus est: saxū illud perpetuò guttis quasi lacrymis quibusdā madet. In Siphyli vertice saxea effigies statuitur, quia pœnitentiæ peragendæ accōmodatissima sit solitudo, montium præsertim; qui propter asperos & difficiles accessus, non nisi rarissimè ab hominibus adeuntur.

392 *Illyrica Cadmus.* Cadmus & Harmonia relictis Thebis Illyricum petierunt, atq; cùm ibi diu iuxta Drilon & Nairona fluuios vixissent, tandem in angues mutati sunt. auctores sunt Metrodorus, in lib. de consuetudine, Nicander in Theriacis, & Dionysius Carthaginensis in libro de situ orbis, Apollodor. lib. 3. Biblioth. Statius lib. 2. Thebaid.

395 *Dum solita.* vt enim in fine Thebaid. dicit: —— *Sceptra Thebarum fuit Impune nulli gerere* ——

397 *Ab Alcide.* Ex Alcide. Virg. Aen. 12. *Disce puer virtutē ex me, verumq; laborē, Fortunam ex aliis* ——

399 *Sine legum metu.* nam lege solutus sum. hoc iuri congruit. eò enim traditur, principem legibus solutum esse. l. ex imperfecto. C. de testam. quamquam rationi consentaneum sit, vt existimet se lege teneri, & iuxta legum præcepta viuere. d. l. ex imperfecto, & l. digna vox. C. de legib. nam custos non violator legum princeps esse debet. ideo Pittacus præcepit; *Pareto legi, quisquis legem sanxeris.* etenim diuina & naturali lege vt priuati, sic reges & principes astringuntur. Abbas in c. proposuit, de concess. præbend. & in c. sunt quidam, 25. q. 1. Anton. de Butrio, & Felinus in c. 1. de constit. nam ratio quæ ex diuino fonte promanauit, etiam Imperatore & quouis Rege superior est. Ioan. Andreæ in c. significasti, de for. compet. Baldus in l. Aemilius, D. de minor. & in l. 2. C. de seru. & aqu. hæc autem ratio, vt diuinæ & naturali legi pareamus, iubet.

400 *Arma vincunt.* notum est illud, Inter arma leges silent. notum & illud Marianum, se inter armorum strepitum iuris ciuilis verba exaudire non potuisse.

410 *Adores.* honores. Græcis enim mos non fuit, quemadmodum Persis & Assyriis, reges suos adorare.

415 *Tremor.* in vno codice peruetusto *timor* inuenitur.

Grauent catenæ corpus, & longâ fame
Mors protrahatur lenta: non vincet fidem
Vis vlla nostram: moriar Alcide tua.
LY. *Animósne mersus inferis coniunx facit?*
ME. *Inferna tetigit, posset vt supera assequi.*
LY. *Telluris illum pondus immensæ premit.*
ME. *Nullo premetur onere, qui cælum tulit.*
LY. *Cogêre.* ME. *cogi qui potest, nescit mori.* "
LY. *Effare, thalamis quod nouis potiùs parem*
Regale munus. ME. *aut tuam mortem, aut meam.*
LY. *Moriere demens.* ME. *coniugi occurram meo.*
LY. *Sceptróne nostro potior est famulus tibi?*
ME. *Quot iste famulus tradidit reges neci?*
LY. *Cur ergo regi seruit, & patitur iugum?*
ME. *Imperia dura tolle: quid virtus erit?* "
LY. *Obici feris monstrisq́ virtutem putas?*
ME. *Virtutis est domare, quæ cuncti pauent.* "
LY. *Tenebræ loquentem magna tartareæ premunt.*
ME. *Non est ad astra mollis è terris via.* "
LY. *Quo patre genitus, cælitum penetret domos?*
AM. *Miseranda coniunx Herculis magni sile,*
Partes meæ hæ sunt, reddere Alcidæ patrem,
Genusq́ verum. post tot ingentis viri
Memoranda facta, postq́ pacatum manu
Quodcumq́ Titan ortus & labens videt,
Post monstra tot perdomita, post Phlegram impio
Sparsam cruore, postq́ defensos deos;
Nondum liquet de patre? mentimur Iouem?
Iunonis odio crede. LY. *quid violas Iouem?*
Mortale cælo non potest iungi genus.
AM. *Communis ista pluribus causa est deis.*
LY. *Famulíne fuerant antè, quàm fierent dei?*
AM. *Pastor Pheræos Delius pauit greges.*
LY. *Sed non per omnes exsul errauit plagas.*
AM. *Quem profuga terræ mater erranti dedit.*
LY. *Non monstra, sæuas Phœbus aut timuit feras.*
AM. *Primus sagittas imbuit Phœbi Draco.*
Quàm grauia paruus tulerit, ignoras mala?
E matris vtero fulmine eiectus puer,
Mox fulminanti proximus patri stetit.
Quid? qui gubernat astra, qui nubes quatit,
Non latuit infans rupis exesæ specu?
Sollicita tanti precia natales habent,
Semperq́ magno constitit, nasci Deum.

LY. *Quem-*

420. *Nostram.* sic o.v.l. vulgò legitur *nostra.* non æquè eleganter.

422 *Supera.* cælum, non terram intellige.

429 *Sceptroq́.* ex m.s. *Sceptróne*, reponendum est.

443 *Phlegram.* multi enim scribunt Herculis potissimum operâ à Ioue gigantes victos fuisse.

446 *Iunonis odio crede.* quorsum enim tam pertinaci odio illum persequeretur, nisi non à me, sed à Ioue genitus esset?

448 *Communis.* non diis modò, sed & deabus, quæ & ipsæ hominum amplexus expertæ sunt, vide Hesiod. in Theog. & Clementem Alexandr. ἐν προτρεπτικῷ.

449 *Famulíne fuerant.* deos nonnullos hominibus seruiuisse seruitutem tradit Panyasis, in Heraclea:

τλῆ μὲν Δημήτηρ, τλῆ δὲ κλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
τλῆ δὲ Ποσειδάων, τλῆ δ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων,
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ θητευέμεν εἰς ἐνιαυτόν,
τλῆ δ' ὀβριμόθυμος Ἄρης ὑπὸ πατρὸς ἀνάγκης.

450 *Greges.* ouium Admeti regis, iuxta Amphrysum fluuium, & Pheras Thessaliæ vrbem, teste Orpheo, Rhiano, Pindaro, & Tibullo. Sed Callimachus, in hymno de lauacro Palladis, ait eum armenta equarum custodiisse; Homerus in Hymno in Mercurium, & Nonnus in Dionysiac. boum, quod Horat lib. 1. carm. sequitur:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

454 *Draco.* Python ab Apolline cæsus, teste Dionys. ἐν τῆς γῆς περιηγ. iuxta Cephissum Vide Ouid. 1. Metamorph. Claudian. in præfat. lib. 1. in Rufin Nicand. in Theriacis.

456 *Fulmine eiectus puer.* Bacchus, testib. Orpheo, Meleagro, Eurip., Ouidio, ceteris.

459 *Latuit infans.* latuit Iuppiter,
Ne Saturnus eum malus mãdaret adeptus,
inquit Lucretius.
Specu antro Dictæo. Apollon. 1. Argonaut. Virgilius 4. Georg.

LY. *Quemcunq; miserum videris, hominē scias.* "
AM. *Quemcunque fortem videris, miserū neges.* "
LY. *Fortem vocemus; cuius ex humeris, leo*
Donum puellæ factus, & claua excidit,
Fulsitq; pictum veste Sidoniâ latus?
Fortem vocemus; cuius horrentes comæ
Maduere nardo? laude qui notas manus
Ad non virilem tympani mouit sonum,
Mitrâ ferocem barbarâ frontem premens?
AM. *Non erubescit Bacchus effusos tener*
Sparsisse crines, nec manu molli leuem
Vibrasse thyrsum, cum parum forti gradu
Auro decorum syrma barbaricum trahit.
Post multa virtus opera laxari solet.
LY. *Hoc Euryti fatetur euersi domus,*
Pecorumq; ritu virginum oppressi greges.
Hoc nulla Iuno, nullus Eurystheus iubet.
Ipsius hæc sunt opera. AM. *non nosti omnia.*
Ipsius opus est, cestibus fractus suis.
Eryx, & Eryci iunctus Antæus Libys;
Et qui, hospitali cæde manantes, foci
Bibêre iustum sanguinem Busiridis.
Ipsius opus est, vulneri & ferro obuius.
Mortem coactus, ante Geryones, pati,
Nec vnus vnâ Geryon victus manu.
Eris inter istos; qui tamen nullo stupro
Læsere thalamos. LY. *quod Ioui, hoc regi licet:* "
Ioui dedisti coniugem, regi dabis.
Et, te magistro, non nouum hoc discet nurus,
Etiam viro probante, meliorem sequi.
Sin copulari pertinax tædis negat;
Vel ex coactâ, nobilem partum feram.
ME. *Vmbræ Creontis, & penates Labdaci,*
Et nuptiales impij Oedipodæ faces,
Nunc solita nostro fata coniugio date.
Nunc nunc cruentæ regis Ægypti nurus
Adeste, multo sanguine infectæ manus:
Deest vna numero Danais. explebo nefas.
LY. *Con-*

464 *Fortem.* Nune Herculi Omphales, reginæ Lydorum, seruitutem Lycus exprobrat: quæ seruitus facit ne quid humanum à nobis alienum putemus. Si enim ille Hercules, summa fortitudine, summa prudentia, summa iustitia, vno dicā verbo, virtute summa prȩditus, tam grauiter in saxum impegit: num est quod arbitremur, omni nos semper parte beatos fore, & nullo vnquam tempore vitiis, quæ hominum fert natura, deditos, auriculas asini, vt ait Persius, habituros?

476 *Hoc Euryti.* vide Sophoclis Trachinias, & Senecæ Herculem Oetæum.

481 *Eryx & Eryci* de Eryce ait Virgilius in carmine ad villam Scironis;

Victor adest magni magnum decus ecce triumphi,
Victor qua terra, quaq; patent maria.
Horrida barbaricæ portās insignia pugnæ,
Magnus vt Æneides vtq; superbus Eryx.

Sed in vltimo versu, malim reponi,

Magnus vt Alcides, vtq; superbus Eryx.

nam horum pugnæ, eius quem laudat pugnā conferre vult Maro; si modò ipse carminis illius auctor est quod quia mēdis scatet, quędam ἐν τῷ παρέργῳ indicabimus, secuti Fabricianam editionem, qua vtimur. post versum, *Mantua quod fuerat, quodq; Cremona prius.* ponendus asteriscus & defectus nota, sic; *Mantua quod fuerat, quodq; Cremona prius.* * *Pauca mihi niueo sed nō incognita Phœbo, &c.* quia hinc poëta aliam rem tractare incipit, & non amplius agit de villa Scironis, sed de alicuius laudibus. intercidit autem laudati viri nomen, & carminis inscriptio. Qui deinde versus sequitur,

Alter non famam dixerit esse prior,

mihi omnino suspectus est, & videtur planè hulcus aliquod Chironeum tegere; non tamen habeo quomodo emendem, veterū lib. ope destitutus. Iam vbi legitur, *Qua volucrem cursu vicerat Hippomanem*, cùm de Atalanta loquatur, legendum, *Hippomenen.* Sequitur;

Non defensa diu multum certamine equorum,
Optabāt grauidæ quod sibi quęq; manus.

posterior versus planè vitiosus est: & ego hic olim gerras meras. rectè Plantini editio;

Optabant Graiæ quā sibi quæq; manus.

Quæ sequuntur, indubitata sunt;

Sæpe animam generi pro qua pater impius hausit; pro, *hausi.* item; *Cuius & ob raptum, &c.* non; *huius* nec non: *Præmia Messallis maxima Poplicolis.* Vbi verò legitur: *Sternere vel dura posse super silice.* rectius, flagitante sententia, legas *stertere*, pro *sternere*.

499 *Deest vna numero Danais.* Euripides in Hercule furente: νὺξ ἂρ ἐκείνη Δαναΐδων μ' [illegible]. Danai filię quinquaginta fuerunt, quarum quadraginta nouem, Aegypti filiis, maritis suis, occisis, eorum capita in Lerna defoderunt, teste Herodoro in Argonauticis: vna Hypermnestra Lynceo marito suo pepercit. Ouid. in epist. Hypermn. ea itaque excepta damnatæ apud inferos reliquæ omnes, aquam vase perforato hauriunt: meritò. qui enim, præceptis Dei neglectis, iniqua præcipientibus parentibus obtemperant, digni sunt æterno cruciatu. quo-

niam quamuis multum iis debeamus, quorum operâ nati & educati sumus: tamen iste obligationis nexus, cum eo qui nos Deo Opt Max. deuincit, comparari nec potest, nec debet. iccirco si tam occæcati fuerimus, vt diuina monita paternis iussionibus postponere non dubitemus, æterni cruciatus nos manent. ea propter videlicet Belides perpetuò vas pertusum conantur aquâ implere: quod quia nunquam efficere poterunt, numquam etiam laborem hunc omittent

LY. *Coniugia quoniam peruicax nostra abnuis,*
Regemq; terres; sceptra quid possint, scies.
Complectere aras. nullus eripiet deus
Te mihi: nec, orbe si remolito queat
Ad supera victor numina Alcides vehi.
Congerite siluas: templa supplicibus suis
Iniecta flagrent: coniugem, & totum gregem
Consumat vnus igne subiecto rogus.
AM. *Hoc munus à te genitor Alcide peto,*
Rogare quod me deceat, vt primus cadam.
LY. *Qui morte cunctos luere supplicium iubet,*
Nescit tyrannus esse. diuersa irroga:
Miserum veta perire, felicem iube.
Ego, dum cremandis trabibus accrescit rogus,
Sacro regentem maria votiuo rogem.
AM. *Prò numinum vis summa, prò cælestium*
Rector parensq; cuius excußis tremunt
Humana telis; impiam regis feri
Compesce dextram. quid deos frustra precor?
Vbicunque es, audi nate. cur subitò labant
Agitata motu templa? cur mugit solum?
Infernus imo sonuit è fundo fragor.
Audimur. en en sonitus Herculei gradus.

CHORVS.

Choriambici Tetrametri Asclepiadei.

O fortuna viris inuida fortibus,
Quàm non æqua bonis præmia diuidis!
Eurystheus facili regnet in otio:
Alcmenâ genitus, bella per omnia,
Monstris exagitet cæliferam manum:
Serpentis resecet colla ferocia:
Deceptis referat mâla sororibus;
Cùm somno dederit peruigiles genas,
Pomis diuitibus præpositus, draco.
Intrauit Scythiæ multiuagas domos,
Et gentes patriis sedibus hospitas,
Calcauitq; freti terga rigentia,
Et mutus tacitum litoribus mare.

500 *Peruicax.* sic quidam, alij v. l. *pertinax.* inter quæ quantum intersit, patet ex Attij, in Myrmidonibus, loco;

Tu pertinaciam hanc esse Archiloche prædicas,
Ego peruicaciã esse aio, & hac me vti volo.
Nam peruicacem dicis me esse & vincere:
Perfacilè patior pertinacem nihil moror.
Hæc fortes sequitur, illã indocti possident:
Tu addu quod vitio est, demis quod laudi datur.

quos versus si quis mendosos contenderet, fortassis non toto cælo erraret. illud sanè ex iis constat: peruicaciam laudabilem, pertinaciam vitiosam esse. Tacitus lib. de moribus Germanorum: Ea est in re prauâ peruicacia: ipsi fidem vocant. quasi dicat, ea est in malo constantiæ virtus.

503 *Remolito.* non desunt m. s. qui contineant, *reuoluto.*

505 *Congerite siluas.* ex Euripide:

τέμνειν ἄνωχθ' ἐλθόντας ὑλουργοὺς δρυὸς
κορμούς. ἐπειδὰν δ' εἰσκομισθῶσιν πόλει,
βωμοῦ πέριξ νήσαντες ἀμφήρη ξύλα,
ἐμπίπρατ' αὐτῶν καὶ πυροῦτε σώματα
πάντων.

quem morem fugandi ab aris supplices, sollemnê fuisse ex Euripidis scholiaste didici.

512 *Miserum veta perire.* Euripides:

ταχὺς γὰρ ᾅδης ῥᾷστος ἀνδρὶ δυστυχεῖ.

Plautus in Rudente:

Namq; est melius morte in malis rebus miseris.

Sallust. in Catilin. In luctu atque miseriis mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse. Ad quam sententiam hautdubiè M. Tullius 4. inuect. in Catilinam respexit, ita scribens: Alter intelligit mortem à diis immortalibus non esse supplicij causa constitutam; sed aut necessitatem naturæ, aut laborum ac miseriarum quietem esse, &c. Quinctilianus autem declamat. 11. Mortem, inquit, quisquis damnatis præstat, indulget. quod ipsum non fugiebat Tiberium Imp. de quo Tranquillus lib. 3. in hunc modum: Mori volenti, vis adhibita viuēdi. nam mortem adeò leue supplicium putabat; vt, cùm audisset vnum ex reis, Carnulium nomine, anticipasse eam, exclamarit, Carnulius me euasit: & in recognoscēdis custodiis, precanti cuidam pœnæ maturitatem, respondit, Nondum tecum in gratiam redij.

532 *Scythiæ multiuagas domos.* Scythæ domos portatiles plaustris circumferunt.

τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ᾖ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες ἔωσι, ἱπποτοξόται, ζῶντες τε μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκήματά τέ σφι ᾖ ἐπὶ ζευγέων, ait Herodotus ἐν μελπομένῃ.

537 *Qua plena rates.* Virgilius;

Qua ratis egit iter iuncto boue plaustra trahuntur. Idem:

Quas modò plaustra premunt vndas, ratis antè secabat.

540 *Nunc equidem pati.* Virgilius:

Vnda rotam patitur, celerem nunc passa carinam.

547 *Audax.* Virgilius 9. Aeneid.

Audacem ad Turnum ——

quo loco ait Seruius, Audacem significare fortem sine felicitate: meliùs ibidē Tib. Donatus, Audacem, inquit, inconsultum & temerarium accipiendum est. quæ Donati expositio isto Senecæ loco astruitur, vt & sequentibus testimoniis. Catullus, in carmine de nupt. Pelei & Thetidis:

Ausi sunt vada salsa citis percurrere remis.

Horatius lib. 1. carm.

Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus, &c.

Claudianus, de bello Getico:

Intacti cùm claustra freti, coëuntib⁹ æquor
Armatum scopulis, audax irrūperet Argo.

Aliud quoque testimonium suppeditat Valerius Flaccus 3. operis sui carmine; vt de hac significatione non sit ambigendum.

549 *Fauonio.* apud Gellium lib. 2. cap 22. Phauorinus inquit: Item alter Fauonius, qui Græcè vocatur ζέφυρος. quæ opinio verissima est, secundum Plinium & Fr. Floridum 2. lib. succisiuarum lection. cap. 5. Vegetius tamen lib. 4. de re militari, & Strabo, vt notat Turnebus in Aduersariis, crediderunt Fauoniū & Zephyrum duos esse ventos diuersos: quam sententiam erroneam etiam Garcias Lassus Hispanorum poëtarum princeps sequi videtur, his verbis:

Quando Fauonio y Zephyro soplando
Al campo tornan su beldad primera.

551 *Tyndaridæ genus.* pro, *genus*, plerique cod. vet. *sidus* habent. malè meo iudicio.

552 *Succurrunt.* Homerus in hymn. Euripides in Oreste, Horat. lib. 1. carm.

558 *Irreuocabiles.* non sequor vet. lib. in quibus legitur; *nonreuocabiles.*

563 *Tenui vulnere.* Homerus Iliad. δ'.

τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστὸν,
εὖτέ μιν αὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

570 *Eurydicen.* citante Athenæo, Herme-

Illic dura carent æquora fluctibus,
Et, quâ plena rates carbasa tenderant,
Intonsis teritur semita Sarmatis:
Stat pontus vicibus mobilis annuis,
Nauem nunc facilis, nunc equitem pati.
Illic, quæ viduis gentibus imperat,
Aurato religans ilia baltheo,
Detraxit spolium nobile corpori,
Et peltam, & niuei vincula pectoris,
Victorem posito suspiciens genu.
Qua spe præcipites actus ad inferos,
Audax ire vias irremeabiles,
Vidisti Siculæ regna Proserpinæ?
Illic nulla noto, nulla fauonio
Consurgunt tumidis fluctibus æquora:
Non illic geminum Tyndaridæ genus
Succurrunt timidis sidera nauibus.
Stat nigro pelagus gurgite languidum;
Et, cùm mors auidis pallida dentibus
Gentes innumeras manibus intulit,
Vno tot populi remige transeunt.
Euincas vtinam iura feræ Stygis,
Parcarumq; colos irreuocabiles.
Hic, qui rex populis pluribus imperat,
Bello cùm peteres Nestoream Pylon,
Tecum conseruit pestiferas manus,
Telum tergemina cuspide præferens:
Effugit tenui vulnere saucius,
Et mortis dominus pertimuit mori.
Fatum rumpe manu: tristibus inferis
Prospectus pateat lucis, & inuius
Limes det faciles ad superos vias.
Immites potuit flectere cantibus
Vmbrarum dominos, & prece supplici
Orpheus, Eurydicen dum repetit suam.
Quæ siluas, & aues, saxaq; traxerat
Ars; quæ præbuerat fluminibus moras;
Ad cuius sonitum constiterant feræ;
Mulcet non solitis vocibus inferos,
Et surdis resonat clariùs in locis.
Deflent Eurydicen Threiciæ nurus:
Deflent & lachrymis difficiles dei:
Et, qui fronte nimis crimina tetricâ
Quærunt, ac veteres excutiant reos;

Flen-

Flentes Eurydicen iuridici sedent.
Tandem mortis, ait, vincimur, arbiter:
Euade ad superos, lege tamen datâ:
Tu post terga tui perge viri comes,
Tu non antè tuam respice coniugem;
Quàm cùm clara deos obtulerit dies,
Spartaniq́; aderit ianua Tænari.
Odit verus amor, nec patitur, moras.
Munus dum properat cernere, perdidit.
Quæ vinci potuit regia cantibus;
Hæc vinci poterit regia viribus.

ACTVS TERTIVS.

HERCVLES.

O lucis alme rector, & cæli decus;
Qui alterna curru spacia flammifero ambiens,
Illustre lætis exseris terris caput;
Da Phœbe veniam, si quid illicitum tui
Videre vultus. iussus in lucem extuli
Secreta mundi. tuq́; cælestûm arbiter
Parensq́;, visus fulmine opposito tege.
Et tu, secundo maria qui sceptro regis,
Imas pete vndas. quisquis ex alto aspicit
Terrena, facie pollui metuens nouâ;
Aciem reflectat, oraq́; in cælum erigat,
Portenta fugiens. hoc nefas cernant duo,
Qui aduexit, & quæ iussit. In pœnas meas
Atque in labores non satis terræ patent,
Iunonis odio. vidi inaccessa omnibus,
Ignota Phœbo; quæq́; deterior polus
Obscura diro spacia concessit Ioui:
Et, si placerent tertiæ sortis loca,
Regnare potui. noctis æternæ chaos,
Et nocte quiddam grauius, & tristes deos,
Et fata vici. morte contemtâ redi.
Quid restat aliud? vidi, & ostendi inferos.
Da, si quid vltrà est. tam diu pateris manus
Cessare nostras Iuno? quid vinci iubes?
Sed templa quare miles infestus tenet,
Limenq́; sacrum terror armorum obsidet?

AMPHI-

sianax poëta, in eleg. εἰς ἔρωτα, Α᾽γριόπην appellat, quemadmodum & Mimnermus. Vide Athen. lib. 13. cap. 25.

571 *Quæ siluas, &c.* Euripides, Bacchis:

—— ἔνθά ποτ᾽ Ὀρ-
φεὺς κιθαρίζων
σύναγε δένδρεα μού-
σαις, σύναγε θῆρας ἀγρώτας.

Orpheus suppositiuus quasi de ipso in Argonaut. canit:

ἔστη δ᾽ ἄκρα κάρηνα καὶ ἄγκεα δενδρήεντα
Πηλίου, ὑψηλαί τε μετὰ δρύες ἤλυθε γῆρυν.
καί ῥ᾽ αἱ μὲν πρόρριζοι ἐπ᾽ αὔλειοι ἐθρώ-
σκοντο,
πέτραις τ᾽ ἐμμαπέεσκον· θῆρες δ᾽ ἀΐοντες
ἀοιδῆς,
σπήλυγγος προπάροιθεν ἀλυσκάζοντες ἔ-
μιμνον·
οἰωνοί τ᾽ ἐκύκλουν βουκόλια Κενταύροιο,
ταρσοῖς κεκμηῶσιν, ἑῆς δ᾽ ἐλάθοντο καλιῆς.

Cassius Parmensis, in Orpheo:

Conuulsosq́; suis scopulos radicibus egit.

Ouidius lib. 3. de arte amandi:

Saxa ferasq́; lyra mouit Rhodopeius Orpheus,
Tartareosq́; lacus, tergeminumq́; canẽ.

581 *Tandem mortis, ait, vincimur arbiter.* Seuerinus Boëtius lib. 3. de consolat. Philosoph. hoc mutuatur, inquiens:

Tandem vincimur, arbiter
Vmbrarum miserans ait,
Donamus comitem viro
Emtam carmine coniugem.

Fabula hæc Orphei etiam à Platone lib. 1. Sympos. Virg. 4. Georg. & Ouid. 4. Metam. commemoratur. Mortis autem vitæque arbitrum Plutonem statuit Lachesis Claudiani de raptu Proserp. lib. 1.

—— *ô maximè noctis*
Arbiter, vmbrarumq́; potens; cui nostra laborant
Stamina, qui finem cunctis & semina prabes,
Nascendiq́; vices alterna morte rependis,
Qui vitam letumq́; regis ——

Porrò quia, auctore Horatio in arte poëtica ad Pisones,

Siluestres homines sacer, interpresq́; Deorum,
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidósque leones.

AMPHITRYO. HERCVLES.
THESEVS.

AM. *Vtrúmne visus vota decipiunt meos?*
An ille domitor orbis, & Graiûm decus,
Tristi silentem nubilo liquit domum?
Estne iste natus? membra lætitiâ stupent.
O nate, certa & sera Thebarum salus;
Verúmne cerno corpus? an fallor tuâ
Deceptus vmbrâ? túne es? agnosco toros,
Humerosq́, & alto nobilem trunco manum.
HER. *Vnde iste, genitor, squallor, & lugubribus*
Amicta coniunx? vnde tam fœdo obsiti
Pædore nati? quæ domum clades grauat?
AM. *Socer est peremtus, regna possidet Lycus:*
Natos, parentem, coniugem letho petit.
HER. *Ingrata tellus, nemo ad Herculeæ domus*
Auxilia venit? videt hoc tantum nefas
Defensus orbis? cur diem questu tero?
Mactetur hostis. TH. *hanc ferat virtus notam,*
Fiatq́ summus hostis Alcidæ Lycus,
Ad hauriendum sanguinem inimicum feror.
HER. *Theseu resiste: ne qua vis subita ingruat.*
Me bella poscunt. differ amplexus parens,
Coniunxq́ differ. nunciet Diti Lycus
Me iam redisse. TH. *flebilem ex oculis fuga*
Regina vultum, tuq́ nato sospite
Lacrymas cadentes reprime. si noui Herculem:
Lycus Creonti debitas pœnas dabit.
Lentum est; dabit: dat; hoc quoq́ est lentum: dedit.
AM. *Votum secundet, qui potest, nostrum deus,*
Rebusq́ lassis adsit. ô magni comes
Magnanime nati, pande virtutum ordinem:
Quàm longa mæstos ducat ad manes via,
Vt vincla tulerit dura tartareus canis.
THE. *Memorare cogis acta, securæ quoque*
Horrenda menti. vix adhuc certa est fides
Vitalis auræ. torpet acies luminum,
Hebetesq́ visus vix diem insuetum ferunt.
AM. *Peruince, Theseu, quicquid alto pectore*
Remanet pauoris: néve te fructu optimo
“ *Frauda laborum. quod fuit durum pati,*
“ *Meminisse dulce est fare casus horridos.*
TH. *Fas omne mundi teq́ dominantem precor*
Regno

623 *Agnosco toros.* fuit Hercules valde torosus: quod fortitudinis indicium Physiognomici putant. noster Hippolyto:

Æquas Herculeos iam iuuenis toros.

Valerius Flaccus:

Conspicuusq́ toris Tirynthius ——

Plerique qui Herculei corporis habitum nobis descripserunt, fuisse memorant, nigrum, gracilem, & pusillum potiùs, quàm procerum. qua in re tamen dissentiunt à ceteris Heraclides Ponticus & Herodorus, ei pedis vnius & quattuor cubitorum longitudinem tribuentes. Seneca etiam, in Oetæo, Gigantem appellat. In eo consentiunt omnes, fuisse corpore inprimis vegeto, neruis & ossibus firmiter compacto; valetudine autem tam bona, vt ea semper optima ad annum ætatis vsque quinquagesimum sit vsus. Ion Chius, & Apollodorus habuisse tres ordines dētium prodidit, & igneum splendorem ex oculis emicuisse. Dicæarchus tribuit aduncum nasum, oculos rauistellos, capillos longos, & iuxta Hieronymum Philosophum, hirsutos, atque setarum modo erectos.

631 *Vidit.* o.v.l. *videt.* & sanè nescio quo pacto hoc rei indignitatem vehementiùs exprimit.

641 *Lentum.* hoc est, tardum. apud Afranium, Plautum, Ouidium, & alibi sæpe apud Senecam. Cicero lib. 5. de Repub. vt vulgò
» apud Nonium legitur, ita scripsit: Marcellus
» vt aceret pugnax, Maximus vt consideratus,
» & lentus. Sed omnino Cicero scripsit: Mar-
» cellus vt acer & pugnax, &c.

648 *Canis.* Canem etiam Sophocles in Thrachin. Cerberum vocauit, & Tibullus:

Nec canis anguineâ redimitus terga catenâ,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.

653 *Peruince.* molem & grauitatem rei denotat. Catullus.

Vna salus hæc est, hoc est tibi peruincendū.

655 *Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.* Euripides:

ὡς ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

quem versum Macrobius lib. 7. Saturnal. latè explicat. Xenophon id sciebat, dum ἀναβάσ. δ. scripsit: καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων μνημονεύοντες πόνων. & Virgilius:

—— *forsan & hæc olim meminisse iuuabit,*
Per varios casus, &c.

» Cicero, ad famil. lib. 5. Habet præteriti do-
» loris secura recordatio delectationē. & lib. 2.
» de finibus bon. & malor. Iucunda est maloruũ
» præteritorum memoria. Huc spectat illud
eiusdem Xenophontis, Historici, Oratoris, Philosophi, & Imperatoris optimi, lib. 7.

ἐάσεσθαι δι' ἀγαθῶν, ὅτι ποσότητι τἀγαθὰ μᾶλλον διαφέρει ἢ ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἀποπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀφίκοι (οἱ γὰρ πόνοι ὄψον εἰσὶ ἀγαθοῖς) ἄνευ δὲ τὸ διάφορον τυγχάνειν ποιεῖ, οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρεσκευασμένον ἂν εἴη ὥσθ' ἡδὺ εἶναι.

661 *Tænarus*. etiamsi nonnulli è spelæo Heracleæ vicino Cerberum extractum memorent, inter quos Xenophon ἀναβάσ. ζ. Euripides tamen ἐν τῷ μαινομένῳ à Senecæ partibus stat. non desunt qui hæc omnia fabulosa credentes, hunc fuisse quendam immanem serpentem stabulantem in specu Tænario arbitrētur, eumque ab Hercule superatum. Pausanias, in Laconicis: Ἑκαταῖος μὲν γὰρ ὁ Μιλήσιος λόγον εὗρεν εἰκότα, ὄφιν φήσας ἐπὶ Ταινάρῳ τραφῆναι δεινόν. κληθῆναι δὲ ᾅδου κύνα· ὅτι ἔδει τὸν δηχθέντα τεθνάναι παραυτίκα ὑπὸ τοῦ ἰοῦ. καὶ τοῦτον ἔφη τὸν ὄφιν ὑπὸ Ἡρακλέους ἀχθῆναι παρ' Εὐρυσθέα. Ὅμηρος δὲ, πρῶτος γὰρ ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα, ὅν τινα Ἡρακλῆς ἦγεν, οὔτε ὄνομα ἐπέθηκεν οὐδὲν, οὔτε συνέπλασεν ἐς τὸ εἶδος, ὥσπερ ἐπὶ τῇ χιμαίρᾳ. οἱ δὲ ὕστερον Κέρβερον ὄνομα ἐποίησαν, καὶ κυνὶ τὰ ἄλλα εἰκάζοντες, τρεῖς κεφαλάς φασιν ἔχειν αὐτόν. οὐδέν τι μᾶλλον Ὁμήρου κύνα τὸν ἀνθρώποις σύντροφον εἰρηκότος, ἢ εἰ δράκοντα ὄντα ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα. Plutarchus, in Theseo, perhibet fuisse canem Aïdonei regis Molossorum.

Regno capaci; teq́, quam totâ irrita
Quæsiuit Ætna mater; vt iura abdita,
Et operta terris, liceat impunè eloqui.
Spartana tellus nobile attollit iugum,
Densis vbi æquor Tænarus siluis premit:
Hic ora soluit Ditis inuicti domus,
Hiatq́ rupes alta, & immenso specu
Ingens vorago faucibus vastis patet,
Latumq́ pandit omnibus populis iter,
Non cæca tenebris incipit primò via:
Tenuis relictæ lucis à tergo nitor,
Fulgorq́ dubius solis afflicti cadit,
Et ludit aciem. tale non dubiè solet
Præbere lumen primus, aut serus dies.
Hinc ampla vacuis spacia laxantur locis;
In quæ omne mersum pereat humanum genus.
Nec ire labor est. ipsa deducit via:
Vt sæpe puppes æstus inuitas rapit,
Sic pronus aër vrget, atque auidum chaos,
Gradumq́ retrò flectere haud vnquam sinunt
Vmbræ tenaces. Intus immenso sinu
Placido quieta labitur Lethe vado,
Demitq́ curas: néve remeandi ampliùs
Pateat facultas, flexibus multis grauem
Inuoluit amnem: qualis incertâ vagus
Mæander vndâ ludit, & cedit sibi,
Instatq́ dubius, litus an fontem petat.
Palus inertis fœda Cocyti iacet,
Hic vultur, illic luctifer bubo gemit,
Omenq́ triste resonat infaustæ strigis.
Horrent opacâ fronde nigrantes comæ,
Taxo imminente; quam tenet segnis Sopor,
Famesq́ mæsta tabido rictu iacens:
Pudorq́ serus conscios vultus tegit:
Metus, Pauorq́, Funus, & frendens Dolor,
Aterq́ Luctus sequitur, & Morbus tremens,
Et cincta ferro Bella: in extremo abdita
Iners Senectus adiuuat baculo gradum.

663 *Ditis inuisi*. alias; *inuicti*: quod tres lib. scripti continent.

672 *Ampla vacuis spacia laxantur locis*. ad ingens illud inane inferorum alludit, quemadmodum & Claudianus sub finem lib. 1. de raptu Proserpinæ:

—— spaciumq́ Erebi nigrantibus errant.

Sic enim legendum, non *pratiuq́*, & quondam in notis meis docui, & nunc hoc Senecę loco planè inducor, vt credam. Sequuntur Seneca & Claudianus eorum Philosophorum sententiam, qui existimabant ἐντὸς τοῦ κόσμου οὐδὲν εἶναι κενόν, ἐκτὸς δὲ ἄπειρον: quæ fuit opinio Stoicorum. Alij fatentur tantum inanis extra mundum esse, quantum cælo, quod natura igneum sit, ad respirandum sufficit. Empedocles, Aristoteles & Plato nullū omnino inane admiserunt. Leucippus, Democritus, Metrodorus & Epicurus, Lucret. aiebant, rerum naturam inani & corporibus per inane illud vagantibus constare. Claudianus & noster hoc inane, de quo agitur, spacia vocant, Epicurum secuti; qui suum τὸ κενὸν, semper nuncupabat χώραν vel διάστημα. Vnde Lucretius:

Tum verò locus ac spacium, quod inane
vocamus. Vtrumque Seneca expressit.

674 *Nec ire labor*. Virgilius 6. Aeneid.

—— facilis descensus Auerni:
Sed reuocare gradum, superasq́ euadere
ad auras,
Hoc opus, hic labor est ——

677 *Gradumq́ retrò flectere*. Anacreon Teïus;

ἀΐδεω γάρ ἐστι δεινὸς
μυχὸς, ἀργαλέη δ' ἐς αὐτὸν
κάθοδος· καὶ γὰρ ἑτοῖμον
καταβάντι μὴ ἀναβῆναι.

679 *Lethe*. ex Virgil. 6. Aeneid.

685 *Palus inertis fœda Cocyti iacet*. Cocytus tum demū est iners, cùm in Acherusiæ stagno Pyriphlegethonti fit obuius. Plato, in Phædone. 689 *Taxo*. Ouid. 4. Metam.

AM. Estne aliqua tellus Cereris aut Bacchi ferax?
TH. Non prata viridi læta facie germinant,
Nec adulta leni fluctuat zephyro seges:
Non vlla ramos silua pomiferos habet:
Sterilis profundi vastitas squallet soli,
Et fœda tellus torpet æterno situ,
Rerumq́ mœstus finis, & mundi vltima:
Immotus aër haret, & pigro sedet
Nox atra mundo: cuncta mœrore horrida,
Ipsaq́ morte peior est mortis locus.
AM. Quid ille? opaca qui regit sceptro loca,
Qua sede positus temperat populos leues?
TH. Est in recessu Tartari obscuro locus,
Quem grauibus vmbris spissa caligo alligat.
A fonte discors manat hinc vno latex:
Alter, quieto similis; hunc iurant dei,
Tacente sacram deuehens fluuio Styga:
Ast hinc tumultu rapitur ingenti ferox,
Et saxa fluctu voluit Acheron, inuius
Renauigari. cingitur duplici vado,
Aduersa Ditis regia, atque ingens domus
Vmbrante luco tegitur. hîc vasto specu
Pendent tyranni limina: hoc vmbris iter:
Hæc porta regni. campus hanc circa iacet,
In quo superbo digerit vultu sedens
Animas recentes. dira maiestas deo:
Frons torua, fratrum quæ tamen specimen gerat,
Gentisq́ tantæ: vultus est illi Iouis,
Sed Fulminantis. magna pars regni trucis
Est ipse dominus, cuius aspectus timet,
Quicquid timetur. AM. veráne est fama, inferis
Tam sera reddi iura, & oblitos sui
Sceleris, nocentes debitas pœnas dare?
Quis iste veri rector, atque æqui arbiter?
TH. Non vnus alta sede Quæsitor sedens
Iudicia trepidis sera sortitur reis.
Auditur illo Gnossius Minos foro,
Rhadamanthus illo, Thetidis hoc audit socer.
" Quod quisque fecit, patitur: auctorem scelus
" Repetit, suoq́ premitur exemplo nocens.
Vidi cruentos carcere includi duces,
Et impotentis terga plebeiâ manu
" Scindi tyranni. quisquis est placidè potens,
" Dominusq́ vitæ, seruat innocuas manus,
Et

Est via decliuis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silētia sedes.

Quam tenet segnis sopor. Virgilius:

In medio ramos, annosaq́ brachia pandit
Vlmus opaca, ingens, quam sedem somnia vulgò
Vana tenere ferunt.——

illa quoque, quæ mox latè noster prosequitur, omnia ad Virgilij imitationem dicta sunt. ait Maro:

Vestibulum ante ipsum, primisq́ in faucibus Orci
Luctus & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentesq́ habitant morbi, tristisq́ senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas:
Terribiles visu formæ, letumq́ laborq́,
Tum consanguineus leti sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferumq́ aduerso in limine bellum.

707 *Populos leues.* Manes. alibi, leues deos vocat.

712 *Tacente.* quia, vt ait Simonides,

σιγᾷ δ' ἐν νεκύεσσι.

Vnde Orcus, silentum domus; inferi, silentes dij, inferorum cœnæ, silicernium vocantur.

713 *At hic.* vnus m. s. optimus continet; *ast hinc* de altero latice.

714 *Acheron.* non qui in agro Bruttiorum est, apud quem Alexander Molossus fuit interfectus. *Strabo, Liuiusq́.* sed alter Epiri, ex Acherusia palude pone Pandosiā ortus, multis in se receptis fluminibus, magno impetu in Maryandinorum regionē influens. *Apollon. 2. Argonaut.* hunc enim inferorum fluuium esse antiqui fabulantur, quemadmodum ex Arcadis Cnidij lib. 2. rerum Macedonic. & Nymphodori Samij lib. 1. Heracl. doctissimus Apollonij Scholiastes commemorat, libro 2. Argonaut. quo loco poëta dicit, Acherontem sub terra multis volui vorticibus, tandemque se summa vi è maximo specu effundere. item;

αὐτὰ δὲ καὶ ἀπὸ χοαὶ ποταμοῦ ἀχέροντος ἵασιν.

Meritò ergo Seneca:

Ast hinc tumultu rapitur ingenti ferox,
Et saxa fluctu voluit Acheron.

Et Silius Italicus:

—— hic Acheron saniē crassoq́ veneno
Æstuat, & gelidam eructans cum murmure harenam,
Descendit nigra lētus per stagna palude.

721 *Dira maiestas deo.* Plutonis forma etiam à Claudiano describitur lib. 1. de raptu Proserp.

Ipse rudi fultus solio, nigraq́ verendus

Et incruentum mitis imperium regit,
Animoq́ parcit: longa permensus diu
Felicis æui spacia, vel cælum petit,
Vel læta felix nemoris Elysii loca.
Iudex futurus, sanguine humano abstine,
Quicunque regnas. scelera taxantur modo
Maiore nostra. AM. *certus inclusos tenet*
Locus nocentes; vtq́ fert fama, impios
Supplicia vinclis sæua perpetuis domant?
TH. *Rapitur volucri tortus Ixion rotâ.*
Ceruice saxum grande Sisyphia sedet.
In amne medio faucibus siccis senex
Sectatur vndas: abluit mentum latex,
Fidemq́ cùm iam sæpe decepto dedit,
Perit vnda: in ore poma destituunt famem.
Præbet volucri Tityus æternas dapes:
Vrnasq́ frustra Danaides plenas ferunt.
Errant furentes impiæ Cadmeides;
Terretq́ mensas auida Phineas auis.
AM. *Nunc ede nati nobilem pugnam mei,*
Patrui volentis munus, an spolium refert?
TH. *Ferale tardis imminet saxum vadis,*
Stupente vbi vndâ segne torpescit fretum:
Hunc seruat amnem, cultu & aspectu horridus,
Pauidosq́ manes squallidus gestat senex:

Impexa

Maiestate sedet: squallent immania fœdo
Sceptra situ: sublime caput mœstissima nubes
Asperat, & dira riget inclementia forma.

Sed Senecam non adæquauit.

732 *Minos.* poëtæ tres inferorum iudices constituerunt, sicut & Plato in Gorgia. idem tamen Plato in Apolog. Socratis, & Cicero 1. Tuscul. Minoi, Rhadamantho, & Aeaco, quartum adiungunt Triptolemum.

733 *Socer.* Aeacus.

734 *Auctorem scelus repetit.* hoc est, exẽplo suo nocens plectitur, ex lege Rhadamanthi, quam suprà actu 1. nu. 226. posui, quam etiam Hesiodus laudauit. alio sensu dicitur in Thyeste:

Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.

quia scilicet, vt apud Sallustium in historiarum fragm. Philippus ait: Praua incepta cõsultoribus sunt noxæ. Malum, inquit ille, consilium consultori pessimum.

749 *Ixion.* Plutarchus, in vita Agidis & Cleom. Ixionem hominis ambitiosi typum esse scribit. rectè. Ixion enim ad gloriam, quã sibi opinionis errore finxerat, consequendam opes necessarias esse iudicans, socerum Deioneum interfecit: ne pecuniæ, quas illi promiserat, sibi decederent. nam qui gloriã falsam petunt, facultates vndique quo iure quáque iniuria congerere cupiunt; nõ quo iis rectè fruantur, sed vt easdem postea queant cuiuis immoderatè largiri: eaq; prodiga numorum effusione veram se laudem consecutos existimant, &, pro rei veritate, fictum eius simulacrum amplectuntur. ambitione tamen occæcati idipsum non intelligunt: verùm se solos prudentes, solos beatos existimant; amicisque suis & fautoribus ob intolerabilem fastum atque iactantiam graues facti, in cunctorum odium incurrunt. Igitur consumtis opibus redacti ad egestatem, nullius adiuti auxilio, sed omnium inimicitiis oppressi, fieri non potest, quin hominum calamitosissimi exsistãt, & perpetua præteritæ felicitatis recordatione non minùs torqueantur quàm Ixion, cuius membra celeri rotâ versantur. 750 *Sisyphia.* Sisyphum cùm poëtæ nobis proponunt, propter vulgata Iouis consilia, vel raptum (vt Pausan. scribit in Corinth.) apud inferos saxum ingens ad verticem montis impellentem, quod saxum semper relabitur; monent ne regum arcana temere effutientes, eorum in nos iram prouocemus. quia regum ira grauis est semper. nam quos reges odêre, miserrimos faciunt, & paupertatem cogunt perferre, quando minimum; quod (vtar verbis Lucretii)

—— est aduerso nixantem trudere monte
Saxum: quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

751 *Senex.* Tantalus, de quo quæ poëtæ tradiderunt, alio loco explicabimus. 755 *Tityus.* hunc immani hominem corpore, ex Apollonii sententia, Latonæ, vel, vt Euphorion credit, Dianæ vim parantem, ab Apolline necatum, assiduè à vulture laniari prodiderunt. cuius amantes exemplo à raptu deterrentur.

—— per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostroq́ immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundaq́ pœnis
Viscera, rimaturq́ epulis, habitatq́ sub alto
Pectore, nec fibris requies datur vlla renatis.

Virgil. Aeneid. 6. Dicitur ab Apolline interfectus. quia nullius tantum robur, nullius tanta vis aut fortitudo; qui, si viribus ad humanæ societatis perniciem abutatur, non facillimè à quocumque, Dei ope, vinci & necari queat. 757 *Cadmeides.* Agaue, Ino, Autonoë, ceteræ quæ Pentheum laceraucrunt. 758 *Phineas.* quod viuo Phineo accidit; vt, vel ob occæcatos filios suos, vel ob vulgata Deorum consilia, ab Harpyiis infestaretur; id mortuo tribuit. hæc etiam ad morum disciplinã pertinent. nam quòd deorum consilia diuulgarit, indicat auaritiæ deditos, lucri caussâ, omnia arcana detegere. eodem tendunt, à quibus dicitur filios occæcasse: quòd auari nemini parcunt, ne filiis quidem; sed cunctos circumuenire desiderant, vt quæstum faciant. in quam rem vnam cùm incumbant toto animo, victui suo necessaria detrahunt,

neque audent bonis partis frui. hos cæcos esse, & quid decet non videre, quis neget alimenta sibi subtrahi patiuntur ab auaritia, quæ cùm rapere aliena gestiat, cùm famem sitimque cogat pati, cùm in arcam, quasi in ventrem insatiabilem, omnia congerat; an non vncas manus, an non ora pallida, an non fœdissimam ventris proluuiem habere, an non vera Harpyia, qua tristius haut vllum monstrum, nec sæuior vlla pestis, esse videatur? huic virgineus vultus attribuitur, quia mulieres quàm viri ad rem ferme sunt attentiores. Harpyias à Phinei mensa Zethes & Calais abegerunt. qui quid significant? ambitionem. etenim si sordidi animum gloriæ cupiditas occupet: confestim multo sudore & diuturno tempore corrasas opes profundet, nec vllum expensarum finem faciet. stulti enim dum vnum vitium fugiunt, facilè in contrarium incidunt. Quid Terentiano Demea parcius? quid eodem mox largius? ille agrestis, sæuus, tristis, parcus, truculentus, tenax, de repente alius factus, sic mutatur, vt prodigũ quàm liberalem potiùs cognoscas. *Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo, Si id fit dando atq; obsequendo, non posterioreis feram. Deerit: id mea minimè refert, qui sum natu maxumus.* apud eundem Comicum talem se ostendit Menedemus, vt ab amico Sene meritò audiat;

Vehemens in vtramque partem Menedeme es nimis: Aut largitate nimia, aut parsimonia.

Et ne his quidem verbis deterretur, quin dicat; *——faciat quod lubet; Sumat, consumat, perdat, decretum est pati.* Adeò faciliùs ex vno extremo in alterum incurras, quàm in medio, vbi virtus sita est, queas consistere. Alati dicuntur & Boreæ filij Zethes ac Calais, credo quia gloria, venti instar, per totum orbem volitat: huius vt vmbram ambitio assequatur, leuissima sit oportet, atque adeò alis indiget. Aliter fabulam exposuit Petrus Angelius Bargæus, ad improbos & iniquos iudices eam referens lib. 1. carminum. vide Medea. 781.

Impexa pendet barba, deformem sinum
Nodus coërcet, concaua lucent genæ,
Regit ipse conto portitor longo ratem.
Hic onere vacuam littori puppim applicans,
Repetebat vmbras. poscit Alcides viam,
Cedente turbâ. dirus exclamat Charon,
Quò pergis audax? siste properantem gradum.
Non passus vllas natus Alcmenâ moras,
Ipso coactum nauitam conto domat,
Scanditq; puppem. cymba populorum capax,
Succumbit vni, sedit: & grauior ratis,
Vtrimque Lethen latere titubante bibit.
Tunc vasta trepidant monstra, Centauri truces
Lapithæq;, multo in bella succensi mero.
Stygiæ paludis vltimos quærens sinus
Fœcunda mergit capita Lernæus labor.
Post hæc auari Ditis apparet domus:
Hic sæuus vmbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono,
Regnum tuetur: sordidum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent iubæ,
Longusq; tortâ sibilat caudâ draco.
Par ira formæ. sensit vt motus pedum,
Attollit hirtas angue vibrato comas,
Missumq; captat aure subiectâ sonum,
Sentire & vmbras solitus. vt propior stetit
Ioue natus, antro sedit incertus canis,
Et vterque timuit. ecce latratu graui
Loca muta terret: sibilat totos minax
Serpens per armos: vocis horrendæ fragor

765 *Impexa pendet barba.* Virg. 6. Aen.

Portitor has horrendus aquas & flumina seruat
Terribili squallore Charon; cui plurima mento
Canicies inculta iacet: stant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

766 *Concaua squallent genæ.* hac sententia nihil facilius, nihil dilucidius. obscurior est o v.l. lectio; *concaua lucent genæ.* sed melius (fateor) si dicas macie eò genas redactas, vt videantur pellucidæ, quod hieme apibus accidit, vel sanè, quod potiùs est, ad illud Virgilij respexerit;

——stant lumina flamma——

Et Ouid. 11. Metam.

——rubra suffusus lumina flamma.

vt iracundiam illius hæc notent.

770 *Charon.* Petronius Arbiter, in satyris, inferorum portitorem vocat Proteum:

——vix nauita Proteus
Sufficiet simulacra virum traducere cymba:
Classe opus est, túque ingenti satiare ruina
Pallida Tisiphone, concisáque vulnera mande.
Per Stygios manes laceratus ducitur orbis.

Verùm omnes poëtæ Arbitro repugnant.

775 *Succumbit vni.* ex illo diuini vatis carmine;

——Simul accipit alueo
Ingentem Æneam, gemuit sub pondere cymba
Sutilis, & multam accepit rimosa paludem.

777 *Centauri.* hos etiam cum Hydra Virgil. 6. Aeneid. in foribus inferorum statuit.

Per

Per ora missus terna, felices quoque
Exterret vmbras. soluit à laua feros
Tunc ipse rictus, & Cleoneum caput
Opponit, ac se tegmine ingenti clepit:
Victrice magnum dexterâ robur gerens,
Huc nunc & illuc verbere assiduo rotat,
Ingeminat ictus. domitus infregit minas,
Et cuncta lassus capita summisit canis,
Antroq; toto cessit. extimuit sedens
Vterque solio dominus, & duci iubet:
Me quoque petenti munus Alcidæ dedit.
Tunc grauia monstri colla permulcens manu
Adamante texto vincit: oblitus sui
Custos opaci peruigil regni canis,
Componit aures timidus, & patiens trahi,
Herumq; fassus, ore summisso obsequens,
Vtrumque caudâ pulsat anguiferâ latus.
Postquam est ad oras Tænari ventum, & nitor
Percussit oculos lucis ignotæ, bonos
Resumit animos victus, & vastas furens
Quassat catenas: penè victorem abstulit,
Pronumq; retro vexit, & mouit gradu.
Tunc & meas respexit Alcides manus:
Geminis vterque viribus tractum canem,
Irâ furentem, & bella tentantem irrita,
Intulimus orbi. vidit vt clarum æthera,
Et pura nitidi spacia conspexit poli:
Oborta nox est, lumina in terram dedit,
Compressit oculos, & diem inuisum expulit,
Aciemq; retro flexit, atque omni pet it
Ceruice terram: tum sub Herculea caput
Abscondit vmbra. Densa sed leto venit
Clamore turba, frontibus laurum gerens,
Magniq; meritas Herculis laudes canit.

783 *Terna.* quidam v. l. *trina.*

785 *Viperis horrent iubæ.* Sumtum à Virgilio, eodem libro;

Cui vates horrere videns iam colla colubris.

793 *Loca muta.* κτ̓ συνεκδοχὴν, vt & Catullus,

Si quidquam mutis gratum acceptumq; sepulcris.

798 *Tegmine ingenti clepit.* qui se tegit, ex alterius aspectu se subducit: qui verò quid alteri clepit, id, ne videat, tegit. quare clepit, positum est pro subducit, tegit, abscondit: quemadmodum & furandi verbum in Agamemnone;

Germane vultus veste furabor tuos.

804 *Vterque solio dominus.* Sic vulgati libri, hoc est, Pluto & Proserpina. m. s. verò habent, *vtrumque*, hoc est, Cerberum & Herculem: malo, *Vterque*, propter præcedens *extimuit.*

815 *Vectorem.* o. v. l. victorem.

CHORVS.

Sapphici & choriambici trimetri.

Natus Euristheus properante partu,
Iusserat mundi penetrare fundum:
Deerat hoc solum numero laborum,
Tertiæ regem spoliare sortis.
Ausus est cæcos aditus inire,
Ducit ad manes via quâ remotos
Tristis, & siluâ metuenda nigrâ;

829 *Properante partu.* Septimo mense, vt Herculi imperaret. vide Homerum Iliad. τ'.

Sed frequens, magnâ comitante turbâ.
Quantus incedit populus per vrbes
Ad noui ludos auidus theatri:
Qualis Eleum coit ad Tonantem,
Quincta cùm sacrum reuocauit æstas:
Quanta; cùm longæ redit hora noctis,
Crescere & somnos cupiens quietos
Libra, Phœbeos tenet æqua currus;
Turba secretam Cererem frequentat,
Et citi tectis properant relictis,
Attici noctem celebrare mystæ:
Tanta per campos agitur silentes
Turba: pars, tardâ gradiens senectâ,
Tristis, & longâ satiata vitâ:
Pars adhuc currit melioris æui,
Virgines nondum thalamis iugatæ,
Et comis nondum positis ephebi,
Matris & nomen modò doctus infans:
His datum solis, minùs vt timerent,
Igne prælato releuare noctem:
Cæteri vadunt per opaca tristes.
Qualis est nobis animus remotâ
Luce, cùm mœstus sibi quisque sentit
Obrutum totâ caput esse terrâ?
Stat chaos densum, tenebræq; turpes,
Et color noctis malus, ac silentis
Ocium mundi, vacuæq; nubes.
Sera nos illò referat senectus.
Nemo ad id serò venit, vnde nunquam,
Cùm semel venit, potuit reuerti.
Quid iuuat durum properare fatum?
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad manes, facietq; inerti
Vela Cocyto. tibi crescit omne,
Et quod occasus videt, & quod ortus;
Parce venturis, tibi mors paramur:
Sis licet segnis, properamus ipsi.
Prima, quæ vitam dedit, hora carpsit.
Thebis læta dies adest:
Aras tangite supplices,
Pingues cædite victimas.
Permistæ maribus nurus
Solennes agitent choros.
Cessent deposito iugo

843 *Libra.* hæc noctes diebus æquat. hoc est, cùm sol est in libra, æquales noctibus sunt dies. Q. Cicero, Virgilius, Manilius, & Claudianus.

852 *Comis nondum positis ephebi.* impuberibus, vt dinosci possent, cùm alia, tum illud dabatur, vt comam alerent. Iacobus Ræuardus, elegans iuris interpres, lib. 4. variorũ, cap. 10. quam anno demum quartodecimo (quãdo eos puberes esse incipere definitum est, §. 1. instit. quib. mod. tutel. fin.) decurtare & numinis alicuius aræ consecrare solebant; idque non concubini tantùm, vt Lambinus in Horatium existimat; sed omnes omnino pueri. nam vt dignoscerentur puberes ab impuberibus, id fuit factitatum, & hic est habitus ille ex quo Iureconsultorum nõnulli pubertatem corporis æstimari volebant, iuxta Ræuardum dicto cap. 10. qui etiam, si Dis placet, Iustiniani sententiam §. 1. quib. mod. tutela finiatur, ausus fuit reprehendere. at ego Iustinianum temere reprehendi non dubito. etenim idipsum testatur Quinctilianus declamat. 279. de impubere marito agens, his
» verbis: Quo enim tandem modo defendere-
» tur filius tuus, si quis exstitisset, qui diceret,
» Occidisti hominem nondum maritus. nec
» enim vis ista, nominis huiusce appellatione
» prima consistit: nec satis est maritum tãtùm
» osculo putari. Postea nudari filium, atque in
» conspectu iudicum constitui coëgisset: atque
» interrogaret an ille maritus esset, qui fieri pa-
» ter non posset.

858 *Sensit.* nonnulli manusc. libri continent, *sentit.*

860 *Tenebræq; turpes.* vetus poëta, nescio qui, apud Ciceronem:

Adsum atque aduenio Acheronte vix, via alta atque ardua,
Per speluncas saxis structas asperis, pendentibus,
Maximis; vbi rigida constat crassa caligo inferûm.

Ennius Andromacha;

Acherusia templa alta, Orci pallida,
Leti obnubila, obsita tenebris loca.

Catullus:

Qui nunc it per iter tenebricosum. Idem:
At vobis malè sit malæ tenebræ
Orci ——

866 *Properare.* differentiam inter properare & festinare, citante Gellio lib. 16. ca. 14. Cato, in orat. de suis virtutibus, tradidit his
» verbis: Aliud est properare, aliud festinare.
» qui vnum maturè transigit, properat: qui
» multa incipit, neque perficit, is festinat.
Virgilius Aeneid. 9.

——*pulcram properet per vulnera mortem.*

Arui

Arui fertilis incola,
Pax est Herculeâ manu
Auroram inter, & Hesperum;
Et, quâ sol medium tenens
Vmbras corporibus negat.
Quodcunque abluitur solum
Longo Tethyos ambitu
Alcidæ domuit labor.
Transuectus vada Tartari,
Pacatus redit inferis.
Iam nullus superest timor,
Nil vltra iacet inferos.
Stantes sacrificus comas
Dilecta tege populo.

ACTVS QVARTVS.

HERCVLES. THESEVS.
AMPHITRYO. MEGARA.

HER. *Vltrice dextrâ fusus aduerso Lycus*
Terram petiuit ore: tum quisquis comes
Fuerat tyranni, iacuit & pœnæ comes.
Nunc sacra Patri victor, & superis feram,
Cæsisq; meritas victimis aras colam.
Te te laborum socia & adiutrix precor
Belligera Pallas; cuius in læua ciet
Ægis feroces ore saxifico minas.
Adsit Lycurgi domitor, & rubri maris

Tectam

Seneca infrà actu 5.
—— si quod etiamnum est scelus
Laturæ terra properet ——
quo loco Seneca hac voce admodum propriè ex Catonis sententia vsus fuit.

867 *Omnis hæc, &c.* notissima verissimaq; est Homerici versus sententia, neminē Parcam effugere posse; sed nos nostraque morti debere omnia. nam, vt ait Stesichorus,
πάμπαν δ' ἄμμορος ὕπις, οὔτ' ἀκήρατος.
Phanocles ἐν Ἔρωσιν, vt in Clemente Alexandr. Florentiæ excuso legitur:
ἀλλὰ τὸ μοιρίδιον ἦμ' ἄλυτον οὐδ' ἵκετας ἐστιν
ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα.
Sed Paulus Leopardus lib. 4. emendat. cap. 4. prius carmen sic emendat:
ἀλλὰ τὸ μοιρίδιον ἦμαρ ἄλυτον οὐδέ ποτ' ἐστιν.

873 *Carpsit.* vitæ spacium minuit. Catull.
Illa mihi sedes, illic mihi carpitur ætas.
Virgilius;
Solane perpetua mœrens carpêre iuuenta?

883 *Qua sol medium tenens Vmbras corporibus negat.* Ego arbitror Senecam per Syenem, quæ intelligitur, meridiem significare. de Syene Macrobius, in somnium Scipionis, lib. 1. Ciuitas Syene, quæ prouinciæ Thebaidos, post Superiorum montium deserta, principium sub ipso æstiuo tropico cōstituta est: & eo die quo sol certam partem ingreditur Cancri, hora diei sexta, quoniam tunc sol super ipsum inuenitur verticem ciuitatis, nulla potest illic in terram de quolibet corpore vmbra iactari. Lucanus lib. 2.
—— vmbras nusquam flectente Syene.

893 *Dilecta tege populo.* Olympionicus in lib. de plantis scribit, Herculem, inuenta in ripa Acherontis alba populo, inde sibi coronam contexuisse. hinc venit in consuetudinem, vt hæc arbor Herculi sacra putaretur. In membranis pro *dilecta*, habetur *delecta*. quo confirmatur Aldi Paulli F. Manutij opinio, in lib. de orthograph. pag. 283. contra Festi auctoritatem, & Dionys. Lambini sententiam. Porrò quod in præcedenti versu habetur; *stantes sacrificus comas*; intellige, *stantes*, præ timore & horrore. alluditad Virgilianum illud; *—— steteruntq; comæ, vox faucibus hæsit.* vel, *stantes*, hoc est, horridas, inpexas (vt vocat Herc. Oetæo vers. 587.) rigentes & horrentes, vt ibid. vers. 789.

895 *Terram petiuit ore.* olim viri fortes cadentes terram mordebant, ne quis gemitus, anteacta vita indignus, à circumstantibus exciperetur. Claudianus, de bello Getico; *—— Italamq; momordit harenam.* Pleni sunt Heroicorum poëtarum libri huiusmodi testimoniis. Aquilonares verò pugiles etiam ridentes vulnera excepisse & occubuisse memorant. de Agnero quodam Ingelli filio, à Biarcone ingenti vulnere peremto, Saxo Grammaticus histor. Danicæ lib. 2 ita scribit: Sunt qui asserant morientem Agnerum, soluto in risum ore, per summam doloris dissimulationem, spiritum reddidisse. & paulo pôst ipsum Biarconem introducit, pugnam illam & Agneri constantiam prædicantem his versibus:

Ingelli natum fudi, retuliq; trophæum.
Elisum morsu gladium, maiora daturus
Cui contrà suam lateris cum parte sinistrâ
Incidit in medias ferrum penetrabile costas.
Semiuigil subsedit enim, cubitoq; reclinis
*Spreuit, & Elysium gaudens * successit in orbem.*
Supremam celare necem, summumq; dolorem
—— vt Agner
Ille meo capiti inpactum perfregit Hothingum
Vulnera si meliùs ferri viguisset acumen.
Dissecui, dextrumq; pedem, labensq; sub artus
Hercule nemo illo visus mihi fortior vnquam.
Ridendo excepit lethum, mortemq; cachinno
Magna viri virtus, quæ risu calluit vno
Corporis ac mentis læto compescere vultu.

*mallem fecisse, vel duxisse.

902 *Adsit.* legitur in antiquo codice *assis.* aduocat Palladem, Liberum, Phœbum, Perseum, Pollucem, ceterosque non ex nouerca fratres, vt excludat Martem; (sine operâ viri, floris cuiusdam contactu à Iunone editum,

Tectam virenti cuspidem thyrso gerens;
Geminumque numen Phœbus, & Phœbi soror,
Soror sagittis aptior, Phœbus lyræ;
Fraterque quisquis incolit cælum meus,
Non ex nouerca frater. huc appellite
Greges opimos. quicquid Indorum seges,
Arabesque odoris quicquid arboribus legunt,
Conferte in aras: pinguis exundet vapor:
Populea nostras arbor exornet comas:
Te ramus oleæ fronde gentili tegat
Theseu: Tonantem nostra adorabit manus.
TH. *Dij conditores vrbis, & siluestria*
Trucis antra Zethi, nobiles Dirces aquas,
Laremque regis qui aduenæ Tyrium colis;
Date thura flammis. AM. *nate, manantes priùs*
Manus cruentâ cæde & hostili, expia.
HER. *Vtinam cruorem capitis inuisi deis*
Libare possem. gratior nullus liquor
Tinxisset aras: victima haud vlla amplior
Potest, magisque opima mactari Ioui,
Quàm rex iniquus. AM. *finiat genitor tuos*
Opta labores, detur aliquando otium
Quiesque fessis. HER. *ipse concipiam preces*
Ioue, meque dignas. stet suo cælum loco,
Tellusque & æther. astra inoffensos agant
Æterna cursus: alta pax gentes alat,
Ferrum omne teneat ruris innocui labor,
Ensesque lateant. nulla tempestas fretum
Violenta turbet: nullus irato Ioue
Exsiliat ignis: nullus hiberna niue
Nutritus agros amnis euersos trahat.
Venena cessent: nulla nocituro grauis
Suco tumescat herba. non sæui ac truces
Regnent tyranni. Si quod etiamnum est scelus
Latura tellus; properet, &, si quod parat
Monstrum; meum sit. Sed quid hoc? medium diem
Cinxêre tenebræ: Phœbus obscuro meat
Sine nube vultu! quid diem retro fugat,
Agitque in ortus? vnde nox atrum caput
Ignota profert? vnde tot stellæ polum
Implent diurnæ? primus en noster labor
Cæli refulget parte non minimâ Leo,
Iraque totus feruet, & morsus parat.
Iam rapiet aliquod sidus, ingenti minax

Stat

teste Ouidio.) Vulcanum, & (siquidem, vt alias l.45. in prin. D. de leg. 1. l.62. & l.81. D. de leg. 2. Sic hoc loco etiam masculinum genus femininum complectitur) Heben; quæ illi postea nupsit.

910 *Exsudet vapor* in o. v l. inuenio *exundet.* 912 *Fronde gentili.* Theseus rex fuit Athenarum. olea autem primo Athenis Neptuno & Pallade, de condenda & nominanda vrbe contendentibus, exstitit. ideo ait; fronde gentili.

915 *Zethi* vulgò legitur; *Ceti.* in membranis quotquot vidi, scriptum est; *Tethi:* quare emendandum opinor *Zethi.* Zethus enim & Amphion in Cythæronis cauernis enutriti fuere, vbi illos Antiopa pepererat. Trucē appellat, quia natura immanis, agrestis, ab omni humanitate & Musis maximè alienus fuit, vt docet Dion Chrysostomus in sermone περὶ χήματος; & Propertius,

Et durum Zethum, & lacrimis Amphiona mollem
Experta est stabulis mater abacta suis.

Palephanis tamen etiam Zetum Musices peritum scribit. Si quis contendat, *Ceti*, retinendum, & cum Badio & Bernardino interpretetur draconem Dirces custodem, exspecto me doceat alibi Cetum pro dracone poni. quod vereor vt probare possit.

Dirces aquas. Dirce quia Antiopam, Amphionis & Zethi matrem, persequebatur; ab iis crudeliter necata, vt declarat Nicocrates in Cypriis, postea in fontem conuersa fuit, Euripid. in Bacchis. hic nimirum malos manet exitus, vt, cùm diu bonos vexauerint, meritas tandem pœnas bonis dent.

916 *Aduena.* Cadmi; cui Tyrus patria. vnde Tyrius dicitur à Cinna, in propempt. Pollionis:

Nec tam donorū ingentes mirabere aceruos
Innumerabilibus congestos vndique saclis,
Iam inde à Belidis, natalique vrbis ab anno
Cecropis, atque alta Tyrij ab origine Cadmi.

918 *Expia.* quia diis nefas fuit pollutis cæde manibus sacrificare, patet id ex Homero Iliad ζ' & Virgilio 2. Aeneid. Anticlides etiã lib. 74. redituum scripsit: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὃ ἔτι καὶ νῦν ἀκμάζει, ὅταν ἢ φόνους ἀνθρώπων, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ποιῶσιν, ὕδατι ἀπονάῳ τὰς χεῖρας ἀπονίπτειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν.

920 *Gratior nullus liquor* &c. hunc locum citare voluit Ioan. Næuizanus lib. 1. siluæ nuptial. num. 71. hanc sententiam, in Didone tragœdia Italica, mutuatus est Ludouicus Dulcis: —— *perche nissun liquore*

E à Dio piu grato, ò vittima piu cara,
Che quella d'vn tiran crudele & empio.

Stat ore, & ignes efflat, & rutilat, iubam
Ceruice iactans. quicquid autumnus grauis,
Hiemsq; gelido frigida spacio refert,
Vno impetu transiliet, & verni petet
Frangetque Tauri colla. AM. *quod subitum hoc malum est?*
Quò nate vultus huc & huc acres refers,
Acieq; falsum turbidâ cælum vides?
HER. *Perdomita tellus, tumida cesserunt freta:*
Inferna nostros regna sensere impetus:
Immune cælum, est dignus Alcidæ labor.
In alta mundi spacia sublimis ferar:
Petatur æther. astra promittit pater.
Quid si negaret? non capit terra Herculem,
Tandemq; superis reddit. en vltro vocat
Omnis deorum cœtus, & laxat fores,
Vnâ vetante. recipis & reseras polum:
An contumacis ianuam mundi traho?
Dubitatur etiam? vincla Saturno exuam,
Contraq; patris impij regnum impotens
Auum resoluam. bella Titanes parent
Me duce furentes. saxa cum siluis traham,
Rapiamq; dextrâ plena Centauris iuga.
Iam monte gemino limitem ad superos agam.
Videat sub Ossa Pelion Chiron suum:
In cælum Olympus tertio positus gradu
Perueniet, aut mittetur. AM. *infandos procul*
Auerte sensus: pectoris sani parum,
Magni tamen, compesce dementem impetum.
HER. *Quid hoc? gigantes arma pestiferi mouent,*
Profugit & vmbras Tityus, ac lacerum gerens
Et inane pectus, quàm propè à cælo stetit?
Labat Cithæron, alta Pallene tremit,
Marcentq; Tempe. rapuit hic Pindi iuga,
Hic rapuit OEten, sæuit horrendum Mimas.
Flammifera Erinnys verbere excusso sonat,
Rogisq; adustas propiùs ac propiùs sudes
In ora tendit. sæua Tisiphone, caput
Serpentibus vallata, post raptum canem,
Portam vacantem clausit oppositâ face.
Sed ecce proles regis inimici latet,
Lyci nefandum semen: inuiso patri
Hæc dextra iam vos reddet: excutiat leues
Neruus sagittas. tela sic mitti decet

Her-

Diuus Thomas etiam de Aquino alicubi affirmat eum, qui Tyrannum interficiat, rem Deo gratam facere; quæ sententia vt periculosa, si absolutè de quouis Tyranno, & à quouis, quouis etiam modo accipiatur, à Felino in c. cùm nobis, ex. de præscript. & Fr. Augustin. de Ancona de potest. ecclesiast. art. 3 q. 54. versic. omnia autem, & communiter reiicitur ab omnibus, teste Cæsare de Perinis, in addition. constit. Neapolitan. in tit. de homicid. & damnis clandestin. constit. incip. Si damna clandestina. & contra Thomæ sententiam conclusum fuisse in Concil. Constantiensi, referunt Brixiensis in repertorio suo, in verbo, tyrannus: & Curtius in tractat. feud. relati à Bartholomæo Romuleio in l. filiusfamilias, §. Diui. num. 64. D. de leg. 1. Planè tyrannum, qui principatum occupauit, si tyrannis aliter tolli non possit, interficere, cuilibet licitum est. *ita Paris d. Puteo in tract. Syndic. Cataldin. de Boncompagnis cons. 55. tomo 1. consil. crimin. Babtis. Zileti & sic intelligendus D. Thom.* Sed illum qui iure successionis electionisve princeps est, quamuis tyrannus fiat, priuato non licet occidere. ita *Alph. à Castro lib. contra hæres. vers. tyrannus, & Dominicus à Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 3.* nisi vno casu, quo etiam Imperatorem & Pontificem occidere fas esse voluerunt Cardinalis & Capicius, teste Carrerio in pract. crimin. mihi, fol. 144. col. 4. scilicet ad corporis sui defensionem. arg. l. 3. D. de iust. & iur. qua de re Duennas reg. 191. Anton. Gomez de delict. cap. 3. & Iul. Clarus in pract. crimin. de homic. quos referunt Fran. Viuius lib. 2. commun. opin. voce, tyrannus; & Eman Zoares à Ribeira, in thesau recept. sentent.

941 *Primus en.* Q. Smyrnæus,
ἀτρῶδε μὲν, ἐν τῷ μὴν βελαεργὸν κρατίστῳ τι λίθοισι.

967 *Saxa cum siluis traham.* Sic legitur in autographis: vulgati libri habent; *feram.*

988 *Excutiat. excutiet*, habetur in vet. cod.

989 *Tela sic mitti decet Herculea.* puero, quem petebat, interemto hoc ait. quia, vt Sophocles, in Philoctete, prodidit, ea conditio telorum Herculis fuit, vt à scopo proposito nunquam aberrarent, & semper id figerent, quod petebatur. de his noster in Oetæo Hercule actu 5.

—— hæc enim nunquam irritas
Mittes in hostem; siue de media voles
Auferre volucres nube, descendent aues,
Et certam prædam tela de cælo ferent,
Nec fallet vnquã dexterã hic arcus tuã,
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam sagittis: ipsa non fallunt iter
Emissa neruo tela.

Herculea. AM. *quò se cæcus inuergit furor?*
Vastum coactus flexit arcum cornibus,
Pharetramq́; soluit, stridet emissa impetu
Arundo, medio spiculum collo fugit
Vulnere relicto. HER. *ceteram prolem eruam,*
Omnesq́; latebras. quid moror? maius mihi
Bellum Mycenis restat: vt Cyclopea
Euersa manibus saxa nostris concidant.
Huc eat & illuc aula, disiecto obice,
Rumpatq́; postes, columen impulsum labet:
Procumbat omnis regia. hîc video abditum
Gnatum scelesti patris. AM. *en blandas manus*
Ad genua tendens voce miseranda rogat.
Scelus nefandum, triste, & aspectu horridum!
Dextrâ precantem rapuit, & circa furens
Bis ter rotatum misit: ast illi caput
Sonat, cerebro terra dispersò madet.
At misera paruum protegens natum sinu
Megara, furenti similis, è latebris fugit.
HER. *Licet Tonantis profuga condaris sinu,*
Petet vndecumque temet hæc dextra, & feret.
AM. *Quò misera pergis? quam fugam aut latebras petis?*
Nullus salutis Hercule infenso est locus:
Amplectere ipsum potiùs, & blanda prece
Lenire tenta. ME. *parce iam coniunx precor,*
Agnosce Megaram. natus hic vultus tuos,
Habitusq́; reddit: cernis, vt tendat manus?
HER. *Teneo nouercam. sequere, da pœnas mihi,*
Iugoq́; pressum libera turpi Iouem.
Sed ante matrē paruulum hoc monstrum auferam.
ME. *Quò tendis amens? sanguinem fundes tuum?*
AM. *Pauefactus infans igneo vultu patris*
Perit ante vulnus, spiritum rapuit pauor.
In coniugem nunc claua libratur grauis;
Perfregit ossa: corpori trunco caput
Abest, nec vsquam est. cernere hoc audes, nimis
Viuax senectus? si piget luctus, habes
Mortem paratam. pectus in tela indue:
Vel stipitem istum, cæde monstrorum illitum,
Conuerte: falsum, ac nomini turpem tuo
Remoue parentem, ne tua laudi obstrepat.
TH. *Quò te ipse genitor obuium morti ingeris?*
Quò pergis amens? profuge, & obtectus late,
Vnumq́;

993 *Medio spiculum collo fugit.* hoc est, per medium collum transiuit. Fugisse autem dicit, vt sagittæ emissæ velocitatem indicet.

996 *Cyclopea.* videndus super hac re Arsenius interpres Euripidis, vt aliàs monui.

1005 *Misit: ast.* tam ridicula est Danielis Cayetani lectio, *missit at*; vt, quam referre nō piguit, pudeat confutare.

1010 *Feret.* auferet. Virgilius;

Hos ego versiculos feci, tulit alter honorē.

1012 *Infenso.* o.v.l. *infesto.*

1015 *Vultus tuos.* hoc inter aureæ ætatis felicitates Hesiodus ἐν ἔργ. numerat. Horat.

Laudantur simili prole puerpera.

Tunc enim omnis adulterij suspicio abest. Spynthyos illud περὶ γυναικὸς σωφρονούσης apud Stobæum, dignum est quod adscribatur: κάλλιστος δὲ κόσμος γυναικὸς ἐλευθέρας πρᾶτος δ' οὗτος τὸ διὰ τῶν αὐτᾶς τέκνων ἐπιμαρτυρέεσθαι τὰν σωφροσύναν τὰν ποτὶ τὸν ἄνδρα, αἴκα τὸν τύπον τᾶς ὁμοιότατος ἐμφέρωντι τῷ κατασπείραντος αὐτὼς πατρός. esse hoc certissimum maternæ pudicitiæ testimonium Martialis docet;

Est tibi quæ patrij signatur imagine vultus,
Testis maternæ nata pudicitiæ.

Hunc Martialis locum mihi suppeditauit Ioan. Corras. lib. 2. Miscellan. cap. 22. quo loco contra But. & aliorum sententiam multa de hac similitudine disserit. quibus addo quod à Sorano Ephesio Isagog. Medices capite 17. proditur, fœtum hanc similitudinem septimo mense induere.

1017 *Renuo nouercam.* sic quidam antiq. codices, sed in pluribus continetur *teneo*: & quamquam neutra lectio displicet, posterior tamen quo ad sententiā valde elegantior est.

1021 *Igneo vultu patris.* iratorum oculi ardere videntur. Homerus Iliad. ά.

πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι
ἐΐκτην.

„ M. Tullius: Nam cùm spumas ageret in ore,
„ arderent oculi. Idem: Inflammatus scelere ac
„ furore, in forum venit: ardebant oculi, toto
„ ex ore crudelitas eminebat. Virgilius:

His agitur furiis, totoq́; ardentis in ore
Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.

Et sic fortè intelligendum quod Ion Chion, vt suprà dictum est, prodidit, Herculem ex oculis quendam igneum splendorem emisisse. Vide suprà actu 3. nu 624.

1027 *Pectus in tela indue.* Theb. actu 1.
—— *nunc manum cerebro indue.*

Vnumq; manibus aufer Herculeis scelus.
HER. *Bene habet. pudendi regis excisa est domus.*
Tibi hunc dicatum maximi coniunx Iouis
Gregem cecidi. vota persolui libens
Te digna: & Argos victimas alias dabit.
AM. *Nondum litasti nate, consumma sacrum.*
Stat ecce ad aras hostia, exspectat manum
Ceruice pronâ. praebeo, occurro, insequor,
Macta. quid hoc est? errat acies luminum,
Visumq; mæror hebetat? an video Herculis
Manus trementes? vultus in somnum cadit,
Et fessa ceruix capite summisso labat,
Flexo genu, iam totus ad terram ruit:
Vt caesa siluis ornus, aut portus mari
Datura moles. viuis? an letho dedit
Idem, tuos qui misit ad mortem, furor?
Sopor est, reciprocos spiritus motus agit.
Detur quieti tempus: vt somno grauis
Vis victa morbi pectus oppressum leuet.
Remouete famuli tela, ne repetat furens.

CHORVS.

Anapæstici, & duo Adonij.

Lugeat æther, magnusq; parens
Ætheris alti, tellusq; ferax,
Et vaga ponti mobilis vnda;
Tuq; ante omnes; qui per terras,
Tractusq; maris fundis radios,
Noctemq; fugas ore decoro,
Feruide Titan: obitus pariter
Tecum Alcides vidit, & ortus,
Nouitq; tuas vtrasque domos.
Soluite tantis animum monstris,
Soluite superi: rectam in melius

Flecti-

1044 *Fessa.* qui somno opprimebantur, fessos dicebant. Maro:
—— quale sopor fessis in gramine.
Idem:
—— placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras.

1046 *Vt caesa siluis ornus.* Virg. 2. Aeneid.
Ac veluti summis antiquam in montibus ornum
Cùm ferro accisam, crebrisq; bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim: illa vsq; minatur,
Et tremefacta comã côcusso vertice nutat,
Vulnerib. donec paulatim euicta, supremũ
Congemuit, traxitq; iugis auulsa ruinam.
Simili comparatione tribus locis Iliad. δ'. ν'. & π'. vsus fuit Homerus: item Lucanus li. 1. Pharsal. & Statius libro 9. Thebaid.
Aut portus mari datura moles.
Sic Virgilius 9. Aeneid.
—— collapsa ruunt immania membra.
Dat tellus gemitum, & clypeum super intonat ingens.
Qualis in Euboico Baiarũ litore quondã
Saxea pila cadit, magnis quã molib. ante
Constructam iaciunt põto: sic illa ruinam
Prona trahit, penitusq; vadis illisa recũbit.
Hunc Virgilij locum Silius lib. 4. fuit imitatus, vt mihi quidem semper visum fuit, satis inuitâ Mineruâ:
Procumbit latâ porrectus in arma ruinâ,
Et percussa gemit tellus ingentibus armis:
Haud aliter structo Tyrrhena ad litora saxo
Pugnatura fretis subter caecisq; procellis
Pila immane sonãs impingitur ardua põto:
Immugit Nereus, diuisaq; cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora montẽ.

1052 *Ne.* hanc vocem, cùm prohibet, sine diphthongo scribit Aldus in Orthogr. cùm affirmat, diphthongum addit: cui ne assentiar, faciunt ea quæ Leonhardus Malaspina, in emendation. epistol. Ciceronis ad Atticũ, & postea Dion. Lambinus, in emendation. in Orat. Ciceronis pro Fonteio & in 2. Catilin. scripserunt: quorum sententiam sequi non dubito.

1053 *Parens ætheris.* hoc est, Iupiter, interpretes inquiunt. Sed quomodo Iupiter ætheris parens? nam Iupiter Saturni filius est, Saturnus Cæli; qui, teste Cicerone lib 3. de natura deor., ipse Aetheris filius fuit. ego arbitror ætheris vocabulum pro cælo poni: vt apud Pacuuium, *Hoc quod memoro, nostri cælum, Graij perhibent æthera.* Orpheus enim, in hymnis, nihil aliud cælum esse credidit quàm æthera. Non verò hic æther ponitur pro Ioue. Itaque huius ætheris seu cæli patrem intellige non tam Iouem Saturni filium, & Aetheris, vt dixi, pronepotem; quàm illum Deum optimum & maximum, cæli & terræ creatorem; quem antiquorũ multi esse sciebant quidem; sed quis ille foret, ignorantiæ tenebris occæcati non assequebantur. Ideo Seneca noster, quem ignorabat, non nominat, descripsisse contentus, ne in nomine erraret. eadem opinor causa est, cur Virgilius Georg. 2. æthera potius quàm Iouem dixerit: *Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther Coniugis in gremium læta descendit, & omnes Magnus alit magno commistus corpore fetus.* ideo etiam antiqui cælum exprimere volentes, hunc appellarunt; vnde, *Lucessit hoc. iam cesso pultare ostium*; apud Comicum, in Heautont.

1064 *Tuq́ ô domitor Somne malorum.* sic o. v. l. quidam excusi habent; *laborum:* quam lectionem Cicero astruit, inquiens, „ li. 2. de diuinat. Perfugium videtur omnium „ laborum & solicitudinum esse somnus. Homerus, Odyss. 20.

νύκτας δ' ὕπνος ἔχησιν, ὁ γάρ τ' ἐπέλησεν ἁπάντων
ἐσθλῶν ἠδὲ κακῶν.

Ouidius 2. Metamorph.

Somne quies rerum, placidissime somne Deorum,
Pax animi; quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasq́ labori.

Iccirco somnus vati ter maximo γλυκὺς; Theocrito, νήδυμος; Apollinari γλυκίων μέλιτος; Theognidi λυσίκακος; Pindaro, σύγκοιτος γλυκὺς; Catullo, dulcis; Virgilio, dulcis, iucundus & mollis; Furio annal. 1. mitis; Papinio, diuûm mitissimus; Ennio, li. 12. annal. mollissimus; Laberio, in aquis caldis, optimus; Varroni Attacino, placidus dicitur. Euripides:

ὕπνου γλυκυτάτων φερομένῳ χαρίν.

Item: ἥσυχος ὕπνου χαρίν. & alibi: ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου.

Seneca, Agamemnone: *curarum Somne domitor.*

1067 *Genus Astraea.* summo consensu traditur Somnus Noctis & Erebi filius esse. cur Seneca hoc loco Astrææ genus nominauit? an quòd, qui iusti sunt, somno vt plurimũ quieto fruãtur; qui verò animũ sceleribus inquinarunt, nunquam quiescere aut somnum capere queant? an verò, quia, cùm iustitia viget, tutò liceat omnibus, absque latronum metu, somno indulgere?

1068 *Frater duræ languide mortis.* Orpheus, in hymnis, sic somnum affatur:

καὶ θανάτου μελέτην ἐπάγεις, ψυχὰς διασώζων.
αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς λήθης θανάτου τε.

Homerus Iliad ξ'.

ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.

Hesiodus, in Theogon.

ἡ δ' ὕπνον μετὰ χερσί, κασίγνητον θανάτοιο.

D. Basilius in περὶ νηστείας orat.

μάθε γὰρ ὕπνον μὲν ἐπάγει, ἀδελφὸν θανάτου.

Petrar. ha sonet. 191.

Il sonno è veramente qual huom dice,
Parente di la morte ——

Leontinus Gorgias morti vicinus sensim in somnum delabebatur; rogantibusque amicis quid ageret, respondit, teste Stobæo: ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ.

1076 *Cogis longam discere mortem.* quoniam illi es simillimus. huc spectat Orphei

Flectite mentem. tuq́ ô domitor
Somne malorum, requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Volucer, matris genus Astrææ,
Frater duræ languide mortis,
Veris miscens falsa, futuri
Certus, & idem pessimus auctor;
Pater ô rerum, portus vitæ,
Lucis requies, noctisq́ comes;
Qui par regi, famuloq́ venis;
Placidus fessum lenisq́ foues;
Pauidum lethi, genus humanum
Cogis longam discere mortem:
Preme deuictum torpore graui,
Sopor indomitos alliget artus;
Nec torua priùs pectora linquat,
Quàm mens repetat pristina cursum.
En fusus humi sæua feroci
Corde volutat somnia: nondum est
Tanti pestis superata mali:
Clauaq́ graui lassum solitus
Mandare caput; quærit vacuâ
Pondera dextrâ, motu iactans
Brachia vano. nec adhuc omnes
Expulit æstus: sed, vt ingenti
Vexata noto seruat longos
Vnda tumultus, &, iam vento
Cessante, tumet. pelle insanos
Fluctus animi, redeat pietas
Virtusq́ viro: vel sit potiùs
Mens vesano concita motu:
Error cæcus, quà cœpit, eat.
Solus te iam præstare potest „
Furor insontem. proxima puris „
Sors est manibus nescire nefas.
Nunc Herculeis percussa sonent
Pectora palmis, mundum solitos
Ferre lacertos verbera pulsent
Victrice manu: gemitus vastos
Audiat æther, audiat atri
Regina poli; vastisq́ ferox
Qui colla gerit vincta catenis,
Imo latitans Cerberus antro.
Resonet mœsto clamore chaos,

Latiq́

Latiq́ patens vnda profundi,
Et, qui meliùs tua tela tamen
Senserat, æther.
Pectora tantis obsessa malis
Non sunt ictu ferienda leui:
Vno planctu tria regna sonent.
Et tu collo decus, ac telum
Suspensa diu, fortis arundo,
Pharetraq́ leues; date sæua fero
Verbera tergo: cedant humeros
Robora fortes, stipesq́ potens
Duris oneret pectora nodis.
Plangant tantos arma dolores.
Non vos patriæ laudis comites,
Vlti sæuos vulnere reges:
Non Argiuâ membra palæstrâ,
Flectere docti, fortes cæstu,
Fortesq́ manu; iam tamen ausi
Telum Scythici leue coryti
Missum certâ librare manu,
Tutosq́ fuga figere ceruos,
Nondumq́ feræ terga iubatæ.
Ite ad Stygios vmbræ portus,
Ite innocuæ, quas in primo
Limine vitæ scelus oppressit,
Patriusq́ furor: ite infaustum
Genus, ô pueri noti, per iter
Triste laboris: ite, iratos
Visite reges.

ACTVS QVINCTVS.

HERCVLES. AMPHITRYO. THESEVS.

HER. *Quis hic locus? quæ regio? quæ mũdi plaga?*
Vbi sum? sub ortu solis, an sub cardine
Glacialis vrsæ? nunquid Hesperij maris
Extrema tellus hunc dat Oceano modum?
Quas trahimus auras? quod solum fesso subest?
Certè redimus. vnde prostratâ domo
Video cruenta corpora? an nondum exuit
Simu-

testimonium suprà positum. Xenophon in orat. Cyri morientis ad filios: ἐννοήσατε δ᾽ ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶ ἀνθρωπίνω θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου. Cicero, 1. Tusc. Mors somno similis. item; Somnus est imago mortis. Sic Ouid.

Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago? Sic Silius:
Nox similes morti dederat placidissima somnos.

1096 *Solus te iam præstare potest Furor insontem.* qui nescit se peccare, in peccatum non consentit, & in maleficiis consensus potissimùm ac voluntas spectatur. l. Diuus Hadrianus, D. ad leg. Cornel. de sicar. l. 1. C. eodem tit. l. quod reip. D. de iniur. adeò vt qui iniuriæ causa ianuam effregit; licet inde per alios res amotæ sint; furti non teneatur. l. qui iniuriæ, in princip. D. de furt. propterea cùm furiosus, quamdiu furore vrgetur, nihil velle, sed dormire & quiescere censeatur. l. si ei qui, §. furiosus. D. de iu. codicil. furor delicta eius excusat. l. D. Marcus. D. de offic. præsid. l. pœna, D. de leg. Pompeia. de parricid. l. infans, D. ad leg. Cornel. de sicar.

1106 *Cerberus.* ab Eurystheo dimissus, & à Plutone antiquæ custodiæ iterũ præpositus.

1109 *Meliùs tua tela.* s. pulsis Stymphalidibus.

1110 *Æther.* cælum, vt suprà.

1116 *Date sæua fero.* in duobus cod. scriptis legitur, *date fera fero*; quod ipsum quoque recipi potest.

1124 *Flectere docti.* sic in quibusdã memb. legitur: in aliis, *flectere forti fortes cæstu.* in nõnullis etiã; *flectere fortes forti cæstu.* placet;

Non Argiuâ membra palæstrâ
Flectere docti, fortes cæstu
Fortesq́ manu.

Sic Horatius 3. carmin.

—— ludere doctior
Seu Græco iubeas trocho, &c.

1126 *Coryti.* o. v. l. *corichi.* & quod apud Virgilium 10. Aeneid. legitur,

Corytiq́ leues humeris,

hoc in vulgatis lib. Nonij Marcelli habetur, *Coriscíq́*, in m. s. verò eiusdem codicibus; *coriciq́.* in Seruij quoque membranis nõ vno modo vox ista scribitur. quare, dum certiùs quid comperero, hîc & apud Virgilium, Statium 9. Thebaid. & vbique scribam *corytus.* quia Græcè apud Homerum Odyss. φ'. scribitur γωρυτὸς. Qui *corythus* malunt, errant. est enim hoc oppidum Tusciæ, cuius etiam Maro meminit 9. Aeneid.

1136 *Visite.* vnum cod. vidi, in quo continebatur, *visere*: sed erat ille codex ante centum dumtaxat annos non nimis emendatè scriptus. REGES] Plutonem & Proserpinam.

1140 *Modum.* finem, terminum. ita apud Horatium, modus agri non ita magnus dicitur.

1145 *Feralis*. mortuorum. nam quæcumque ad mortuos vel manes spectabant, vocabantur feralia: quia veteribus mors, dicebatur *Fera*, vt notat Beroald. in Apuleium. vnde ferales cypariſſi apud Ouidium: feralia officia, apud Apuleium lib. 1. de asino aureo: epulum ferale Plinio: ligna feralia, apud Minucium in Octauio: reliquiæ ferales, apud Tacitum lib. 2. vrna feralis, apud eundem lib. 3. pestis feralis l. 6. C. de malef. hoc est, mors. Vide Iac. Ræuardum lib. 5. varior. c. 3. Beroald. in Apuleium, & Turneb. lib. 14. aduersar. cap. 22.

1159 *Nati*. Pindarus octo fuisse scribit: Izacius quatuor, Onitem, Therimachum, Democoontem, & Creontidem: Apollodorus Therimachum, Creontiadem, Lamium, & Deicontem. Euripides & Philostratus tres: Higynus duos, Theremachum & Ophyten.

1163 *Actæa*. sic legitur in o. v. l. nō *Actea*. *Actæa*, hoc est, παραθαλασσίδια. vt Fuluius Vrsinus exponit illud poëtæ; —— *Actæo Aracyntho*. ducta voce ab actis, quæ litus significant Ciceroni, Aemilio Probo, Seruio, Prudentio, Ausonio, Paulino, Theocrito εἰδυλ. 23. vide Stephan. in ἀκτή, & Cuiacium lib. 8. obseru. cap. 1. Sic Virgilius Aeneid. 5.

At propè in sola secreta Troades acta.

Sic Turpilius comicus, in Demetrio:

In acta cooperta age inoreis ostreas.

acta cooperta, litus fluctibus aut alga, aut alia quapiam re tectum interpretãs. Possis etiam hoc loco, cum Marmita, legere *Atthæa*. Atthis est Attica regio, hinc Atthæus; quod mihi non placet, propter insolētem deriuationē. Sanè Maro ab ea voce deduxit Atthias, 4. Georg. Seneca etiam Hippolyt. actu 1. dixit Atthidum. iccirco retineo *Actæa*, quod est explicandum vt suprà explicui; vel, vt dicamus, *Actæa*, hoc est Attica, quemadmodum Daniel accipit illud nostri poëtę Hipp. act. 3.

—— *gentis Actæa decus.*

Ab Acte fit Actæus: & quæ regio postea ab Atthide, Granai regis filia, dicta fuit Attica, ea prius Acte vocabatur. ita Pausan. in Attic. & Plinius lib. 4. cap. 7 vel ab Actæo rege, iuxta Stephanum de vrbibus, vel quia litoralis est maxima ex parte. Solet huc referri versus Ouidij lib. 3. Metamorph.

Separat Ionios Actæis Phocis ab aruis.

Verùm arbitratur Fr. Sanctius, vir eruditissimus, in schol. in siluas Politiani, versum illum emendandum hoc modo:

Separat Ionios Oetæis Phocis ab aruis.

Sed profectò etiam Tyri episcopus, qui ferè ante quadringentos annos vixit, lib. 4. belli sacri capite decimo citat, quemadmodum vulgò legitur: verior tamen est fortassis Sanctij emendatio.

Simulachra mens inferna? post reditus quoque
Oberrat oculos turba feralis meos?
Pudet fateri, paueo: nescio quod mihi,
Nescio quod animus grande præsagit malum.
Vbi est parens? vbi illa natorum grege
Animosa coniux? cur latus læuum vacat
Spolio leonis? quónam abiit tegmen meum?
Idemq́; somno mollis Herculeo torus?
Vbi tela? vbi arcus? arma quis viuo mihi
Detrahere potuit? spolia quis tanta abstulit?
Ipsumq́; quis non Herculis somnum horruit?
Libet meum videre victorem, libet:
Exsurge victor; quem nouum cælo pater
Genuit relicto: cuius incestu stetit
Nox longior, quàm nostra. quod cerno nefas?
Nati cruentâ cæde confecti iacent,
Peremta coniux. quis Lycus regnum obtinet?
Quis tanta Thebis scelera moliri ausus est,
Hercule reuerso? quisquis Ismeni loca;
Actæa quisquis arua; qui gemino mari
Pulsata Pelopis regna Dardanij colis,
Succurre; sæuæ cladis auctorem indica.
Ruat ira in omnes. hostis est, quisquis mihi
Non monstrat hostem. victor Alcidæ lates?
Procede: seu tu vindicas currus truces
Thracis cruenti; seu tu Geryonæ pecus,
Libyæve dominos; nulla pugnandi mora est.
En nudus asto. vel meis armis licet
Petas inermem. cur meos Theseus fugit
Paterq́; vultus? ora cur condunt sua?
Differte fletus. quis meos dederit neci
Omnes simul, profare. quid, genitor, siles?
At tu ede Theseu, sed tuâ Theseu fide.
Vterq́; tacitus ora pudibunda obtegit,
Furtimq́; lachrymas fundit. in tantis malis,
Quid est pudendum? nunquid Argiuæ potens
Dominator vrbis? nunquid infestum Lyci
Pereuntis agmen clade nos tantâ obruit?
Per te meorum facinorum laudem precor
Genitor, tuiq́; nominis semper mihi
Numen secundum; fare quis fudit domum?
Cui præda iacui? AM. *tacita sic abeant mala.*
HE. *Vt inultus ego sim?* AM. *sæpe vindicta obfuit.*
HE. *Quisquámne segnis tanta tolerauit mala?*

AM. Ma-

AM. Maiora quisquis timuit. HER. his etiam pater
Quidquam timeri maius aut grauius potest?
AM. Cladis tuæ pars ista, quam nosti, quota est?
HER. Miserere genitor, supplices tendo manus.
Quid hoc? manus refugit. hîc errat scelus.
Vnde hic cruor? quid illa puerili madens
Arundo letho, tincta Lernæa nece?
Iam tela video nostra: non quæro manum.
Quæ potuit arcum flectere? aut quæ dextera
Sinuare neruum vix recedentem mihi?
Ad vos reuertor: genitor, hoc nostrum est scelus?
Tacuere. nostrum est. AM. luctus est istic tuus,
Crimen nouercæ: casus hic culpâ caret.
HER. Nunc parte ab omni genitor iratus tona:
Oblite nostri, vindica serâ manu
Saltem nepotes: stelliger mundus sonet,
Flammasq́; & hic & ille iaculetur polus.
Rupes ligatum Caspiæ corpus trahant,
Atque ales auida. cur Promethei vacant
Scopuli? paretur vertice immenso feras
Volucresq́; pascens Caucasi abruptum latus,
Nudumq́; siluis. illa, quæ pontum Scythen
Symplegas arctat, hinc & hinc victas manus
Distendat alto: cumq́; reuocatâ vice
In se coibunt, saxaq́; in cælum expriment,
Actis vtrinque rupibus, medium mare;
Ego inquieta montium iaceam mora.
Quin structum aceruans nemore congesto aggerē,
Cruore corpus impio sparsum cremem?
Sic sic agendum est, inferis reddam Herculem.
AM. Nondum tumultu pectus attonitum caret,
Mutauit iras: quodq́; habet proprium furor,
In se ipse sæuit. HER. dira furiarum loca,
Et inferorum carcer, & sonti plaga
Decreta turbæ, & si quod exilium latet
Vlterius Erebo, Cerbero ignotum, & mihi;
Huc me abde tellus: Tartari ad finem vltimum
Mansurus ibo. pectus ô nimium ferum!
Quis vos per omnem liberi sparsos domum
Deflere dignè poterit? hic durus malis
Lachry-

1176 *Tuâ Theseus fide*. id est, bona. Ouidius, in Tristibus:

O mihi Theseâ pectora iuncta fide.

contrà sumitur in Hippolyto, pro mala:

Præstatq́; nuptæ quam solet Theseus fidē.

vtrumque rectè. nam fidus amicis, vxoribus infidus fuit.

1184 *Secundum*. à Ioue.

1185 *Tacita sic abeant mala*. Euripides: in Hercule μαινομένῳ, dixit:

τοῦτ᾽ ἔστι τῶν κακῶν· τὰ δ᾽ ἄλλ᾽ ἔα.

1199 *Tacuere. nostrum est*. dici vulgò solet, qui tacet, cum consentire. ideo Sophocles in Trachiniis,

τί σῖγ᾽ ἀφέρπεις; οὐ κάτοισθ᾽ ὁθ᾽ οὕνεκα
ξυνηγορεῖς σιγῶσα τῷ κατηγόρῳ;

Euripides, Oreste:

φησὶ σιωπῶν· ὄρκιον δ᾽ ἐγὼ λέγων.

apud eundem Theseus Hippolytum hoc modo coarguit:

τίς τοὺς ἀφώνους μάρτυρας φθόγγους, σαφῶς
τόδ᾽ ἔργον οὐ λέγον σε μηνύει κακόν.

Sic intelligendum illud Marij apud Sallustium de bello Iugurthino: " Cùm omnibus locis me vosq́; maledictis lacerent, non placuit reticere, ne quis modestiam in conscientiam duceret. D. Gregorius magnus hom. 18. " Vnum negauit, aliud tacendo consensit. In Catilin. ait Cicero: " Quid exspectas loquentium auctoritatem, quorum voluntatem tacitorum perspicis? Quæ omnia, quia in causis præiudicium afferentibus dicuntur, iuris nostri dispositioni conueniunt. eo namque cautum est, vt nonnunquam qui contrariæ voluntatis testationem, cùm possit, continuò non interposuit, tacendo consentire videatur. l. si filiusfamilias, D. de senatuscons. Macedonian. dixi *nonnunquam*, quia licet multi semper id & promiscuè in omni contractu putent obtinere: assentior tamen tradentibus hoc in mutuo tātùm eo casu procedere. quia contractus ille ex patris tātùm scientiâ, etiāsi expressè non consenserit, defenditur; iuxta I. C. traditionem in l. si tamen, D. de S. C. Macedon. quo loco disertè traditur solā patris scientiam sufficere. in aliis contractibus non idem iuris est. in iis enim consensu obligationes fiunt. l. cōsensu, D. de action. & obligat. qui verò tacet, non vtique consentit. dicta l. qui tacet. Bar in l. quæ doti, D. solu. matrimon. Decius, Cagnolus, & alij ad d. l. qui tacet: cuius regulæ potissimas exceptiones enumerat Siluest. Aldobrandinus §. sed & si pater, inst. quib. modis ius pat. potest solu.

1200 *Casus hic culpâ caret*. & quia culpa caret, ideo de hoc casu non teneris. l. 26. §. non omnia, D. mandati. l. 24. § hæc stipulatio. D. de damno infecto. Fortuiti enim casus nullo humano consilio possunt præuideri l. 2. §. Si eo, D. de admin. rerum ad ciuit. pertinen. Meritò autem distinxit casum à culpa seu peccato; inter quæ quid intersit, docet Aristot. lib. 5. eth. ad Nicom. c. 8. 1218 *Caret*. v. l. *carens*.

1236 *Errori* meritò errorem à scelere distinguit. aliud est enim culpa, aliud erratum. Cicero pro Ligario, statim in principio, Cùm
„ à te non solùm liberationem culpæ, sed errati
„ veniã impetrassent. Seneca in Herc. Oetæo:

Haut est nocens, quicunque non sponte est nocens.

Thucydides lib 3. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, οὐδ' ὅτε ἐπιβουλεύσαντες. ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον. Vide quæ dixi suprà nu. 1096. Sed qui errat, non est spontè nocens. errantis enim nulla voluntas est l. 20. D. de aqu. & aqu. plu arc. neque consentiunt qui errant. l. 15. D. de iurisdict. omn. iud. l. 2. D. de iud. ideo erranti ignoscendum est. Quò spectat illud Ouidij:

—— quod enim scelus error habebat?

1238 *Nunc Hercule opus est.* eâ opus est animi constantiâ & fortitudine, quâ hactenus vsus fuisti. Sic Euripidis Amphitryo, in μαινομένῳ Hercule:

ἄρας γ' ὁ κλεινὸς Ἡρακλῆς, ποῦ κεῖνος ὤν;

noster infrà; *Herculem irasci veta.* hoc est, teipsum vince, & iram tuã compesce: quę victoria est longè pulcherrima. P. Syrus:

Iracundiam qui vincit, hostem vincit maximum.

Idem: *Bis vincit, qui se vincit.*

1240 *Impio aspectu fugem.* similiter in Agamemn. actu 1.

Fugio Thyestes inferos, superos fugo.

1242 *Reddi. redde*, est in membranis.

1245 *Generis sacra.* gentilitia sacra intelligit: quorum mentio apud Liuium lib. 5 quæ gentilibus erant communia. Gentiles verò dicuntur, qui ex eodem genere orti sunt, vt Sex. Pompeius scribit. & qui simili nomine appellantur, vt ait Cincius, gentiles mihi sunt. Quo sensu, secundùm quosdam, Cicero Seruium Tullium regem gentilem suum appellauit, cùm interim ab eo genus nõ traheret. vide Paul. Manutium ad 1. epist. famil. Ciceron.

1246 *Vtrumque.* patris & altoris.

1253 *Monstra.* quidam manusc. continent, *Aut terram.*

1257 *Cur animam.* Euripides:

τί δῆτα φείδομαι ψυχῆς ἐμῆς;

1261 *Morte sanandũ est scelus.* tradit Phalaris (si ipse auctor) in epist. ad Alcibonum, neminem animi morbo, qualis est insania, aliter quàm morte mederi posse.

1262 TH. *Perimes parentem?* HER. *facere ne possim, occidam. Genitore coram.* TH. *cernere hunc docui nefas.* AM. *Memoranda potiùs.* ita hæc leguntur in Lipsicâ editione, sanè ineptissimè. nos aliter cum quibusdã m. s. & (nisi fallor) optimè, legimus hoc modo:

Lachrymare vultus nescit. huc ensem date,
Date huc sagittas, stipitem huc vastum date.
Tibi tela frangam nostra, tibi nostros puer
Rumpemus arcus, ac tuus stipes grauis
Ardebit vmbris, ipsa Lernæis frequens
Pharetra telis in tuos ibit rogos.
Dent arma pœnas. vos quoque infaustas meis
Cremabo telis, ô nouercales manus.
TH. *Quis nomen vnquam sceleris errori dedit?*
HER. *Sæpe error ingens sceleris obtinuit locum.*
TH. *Nunc Hercule opus est. perfer hanc molẽ mali.*
HER. *Non sic furori cessit extinctus pudor,*
Populos vt omnes impio aspectu fugem.
Arma, arma, Theseu, flagito properè mihi
Subtracta reddi. sana si mens est mihi,
Referte manibus tela: si remanet furor,
Pater recede. mortis inueniam viam.
AM. *Per sancta generis sacra, per tus nominis*
Vtrunque nostri; siue me altorem vocas,
Seu tu parentem; perq; venerandos piis
Canos; senectæ parce desertæ precor,
Annisq; fessis. vnicum lapsæ domus
Firmamen, vnum lumen afflicto malis
Temet reserua. nullus ex te contigit
Fructus laborum. semper aut dubium mare,
Aut monstra timui. quisquis in toto furit
Rex sæuus orbe, manibus aut aris nocens,
A me timetur. semper absentis pater
Fructum tui, tactumq;, & aspectum peto.
HER. *Cur animam in ista luce detineam ampliùs,*
Morerq;, nihil est. cuncta iam amisi bona;
Mentem, arma, famam, coniugem, natos, manus,
Etiam furorem. nemo polluto queat
Animo mederi: morte sanandum est scelus.
TH. *Perimes parentẽ?* HE. *facere ne possim, occidã.*
TH. *Genitore corã.* HE. *cernere hunc docui nefas.*
AM. *Memoranda potiùs omnibus facta intuens,*
Vnius à te criminis veniam pete.
HER. *Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?*
Laudanda feci iussus. hoc vnum, meum est.
Succurre genitor, siue te pietas mouet,
Seu triste fatum, siue violatæ decus
Virtutis; effer arma, vincatur meâ
Fortuna dextrâ. TH. *sunt quidem patriæ preces*

Satis efficaces, sed tamen nostro quoque
Moueare fletu. surge, & aduersa impetu
Perfringe solito: nunc tuum nulli imparem
Animum malo resume: nunc magnâ tibi
Virtute agendum est: Herculem irasci veta.
HER. *Si viuo, feci scelera: si morior, tuli.*
Purgare terras propero: iamdudum mihi
Monstrum impium, sæuumq́, & immite, ac ferum
Oberrat: agedum dextra, conare aggredi
Ingens opus, labore bisseno amplius.
Ignaue cessas? fortis in pueros modò,
Pauidamq́ matrem? arma nisi dentur mihi:
Aut omne Pindi Thracis exscindam nemus,
Bacchiq́ lucos, & Citharonis iuga
Mecum cremabo; tota, cum domibus suis
Dominisq́, tecta; cum deis, templa omnibus
Thebana, supra corpus excipiam meum,
Atque vrbe versâ condar: &, si fortibus
Leue pondus humeris mœnium immissa incident,
Septemq́ opertus non satis portis premar:
Onus omne media parte qua mundus sedet,
Dirimitq́ superos, in meum vertam caput.
Redde arma. AM. *vox est digna genitore Herculis.*
Hoc en peremtus spiculo cecidit puer:
Hoc Iuno telum manibus emisit tuis:
Hoc nunc ego vtar. THE. *ecce quàm miserum metu*
Cor palpitat, corpusq́ sollicitum ferit.
Aptata arundo est: ecce iam facies scelus
Volens sciensq́: pande, quid fieri iubes?
HER. *Nihil rogamus, noster in tuto est dolor.*
AM. *Natum potes seruare tu solus mihi*
Theseu, ipse necdum maximum euasi metum.
Miserum haud potes me facere, felicem potes.
Sic statue, quicquid statuis, vt causam tuam,
Famamq́ in arcto stare & ancipiti scias.
Aut viuis, aut occidis. hanc animam leuem,
Fessamq́ senio, nec minùs quassam malis
In ore primo teneo. tam tardè patri
Vitam dat aliquis? non feram vlteriùs moram,
Lethale ferrum pectori impressum induam,
Hîc hîc iacebit Herculis sani scelus.
HER. *Iam parce genitor, parce, iam reuoca manū:*
Succumbe virtus, perfer imperium patris.
Eat ad labores hic quoque Herculeos labor.

Viua- V

1277 *Si viuo, feci.* quia viuendo videbor ea, quæ furore cogente feci, scelera rata habere & confirmare.

Si morior, tuli. tunc apparebit me in scelera illa non consensisse, propter quæ à me ipso pœnas exegerim.

Tuli. hoc est, à furore illata pertuli.

1290 *Incident.* quidam v. l. habent, *excidunt,* fortè elegantius.

1296 *Hoc Iuno telum manibus emisit tuis.* homicidæ solebant excusationis loco adferre telum non à se emissum, sed vel effugisse manus, vel ab alio emissum fuisse. posterioris exemplum hic apud Senecam, prioris habes apud Euripidem, in Oreste:

—— παρῄδων τ' ἐξ ἡμῶν
ἐκριμνᾶσθ', ὥστε χεῖρας ἡμᾶς λιπεῖν βέλος.

1307 *Aut occidis.* si non viuis, me occidis, causam mortis præbendo.

1309 *In ore primo teneo.* ita apud Laërtium & Gellium. Plato; de Agathone

τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν
ἔσχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Lucilius Satyr. 20. vt ego apud Nonium lego, in Priores;

Eduxiq́ ollis animam in primoribu' labris.

& sequenti fragmento reponendum; *animā in labris primoribus vix pertuli.* Seneca epist. 30. Senilis anima in primis labris esset. & incertus poëta apud Gellium & Macrob.

Anima tunc ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi
Orisq́ rictu peruium
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitum
Vbi transiret nititur.

Viuamus. artus alleua afflictos solo
Theseu parentis. dextra contactus pios
Scelerata refugit. AM. *hanc manum amplector libens;*
Hac nixus ibo; pectori hanc ego admouens
Pellam dolores. HER. *quem locũ profugus petam?*
Vbi me recondam? quáve tellure obruam?
Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persicâ
Violentus vndâ Tigris, aut Rhenus ferox,
Tagúsve Iberâ turbidus gaza fluens,
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare;
Et tota Tethys per meas currat manus;
Hærebit altum facinus. in quas impius
Terras recedes? ortum, an occasum petes?
Vbique notus, perdidi exilio locum.
Me refugit orbis, astra transuersos agunt
Obliqua cursus, ipse Titan Cerberum
Meliore vultu vidit. ô fidum caput
Theseu; latebram quære longinquam, abditam.
Quicunque semper sceleris alieni arbiter
Amas nocentes, gratiam meritis refer,
Vicemq́; nostris. redde me infernis precor
Vmbris reductum, meq́; subiectum tuis
Restitue vinclis. ille me abscondet locus,
Sed & ille nouit. THE. *nostra te tellus manet:*
Illic solutam cæde Gradiuus manum
Restituit armis. illa te, Alcide, vocat,
Facere innocentes terra quæ superos solet.

1318 *Hanc manum.* Herculis.

1327 *Tota Tethys.* Catullus, in Gellium:
Suscipit, ô Gelli, quantum non vltima Tethys,
Non genitor Nympharũ abluat Oceanus.

1336 *Amas nocentes.* hoc dicit, quia Theseus amauerat Pirithoum, atque eum iuuerat in rapienda Proserpina; nunc se liberos necantem, & summum furentem furorem non deseruerat.

1339 *Restitue vinclis.* redde me catenis quibus te apud inferos vinctum exemi.

1342 *Illa te, &c.* Euripides in Herc. fur.
Θήβας μὲν οὖν ἔκλειπε, τοῦ νόμου χάριν·
ἕπου δ' ἅμ' ἡμῖν πρὸς πόλισμα Παλλάδος.
ἐκεῖ χέρας σὰς ἁγνίσας μιάσματος, &c.

1343 *Quæ superos.* Mars enim in Areopago, de Halirrothij Neptuni F. cæde causam dixit, & absolutus fuit omnium deorum sententiis. quia vim vi repulisset. quod vtique gentium iure permittitur. l. 1. §. vim vi, D. de vi & vi arma. l. sed & partus. §. quæri poterit, D. quod met cau. &c. l. vt vim, D. de iust. & iur. l. scientiam, §. qui cum, D. ad leg. Aquil. l. 3. D. vnde vi, & de vi arma.

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ Hercules OEtæus.

TRAGOEDIA VI.

PERSONÆ.

Hercules. Chorus mulierum.
Iole. Nutrix.
Hyllus. Alcmena.
Philoctetes. Deianira.

ACTVS PRIMVS.

HERCVLES.

SATOR deorum; cuius excussum manu
Vtraq; Phœbi sentiunt fulmen domus;
Secure regna: protuli pacem tibi,
Quacunque Nereus porrigi terras vetat.
Non est tonandum. perfidi reges iacent,
Saui tyranni: fregimus, quicquid fuit
Tibi fulminandum. sed mihi cælum parens
Adhuc negatur. parui certè, Ioue
Vbique dignus: teq; testata est meum
Patrem nouerca. quid tamen nectis moras?
Nunquid timemur? nunquid impositum sibi
Non poterit Atlas ferre cum cælo Herculem?
Quid astra genitor, quid negas? mors me tibi
Certè remisit. omne concessit malum,
Quod terra genuit, pontus, aër, inferi.
Nullus per vrbes errat Arcadias leo,
Stymphalis icta est, Mænali nulla est fera.
Sparsit peremtus aureum serpens nemus,
Et Hydra vires posuit, & notos Hebro
Cruore pingues hospitum fudi greges,
Hostiq; traxi spolia Thermodontia.
Vidi regentem fata, nec tantùm redij:
Sed trepidus atrum Cerberum vidit dies,
Et ille solem. nullus Antæus Libys
Animam resumit. cecidit ante aras suas
Busiris. vnâ est Geryon sparsus manu,
Taurusq; populis horridus centum pauor.

Quod-

IN HERCVLEM OETAEVM ADVERSARIA.

Hercules OEtæus. licet noster hac tragœdia eam Sophoclis, quæ τραχίνιαι inscribitur, imitatus fuerit: inscriptionem tamen ab Euripide maluit accipere. quia illa Sophoclea reprehensione non vacat, si Scaligero patri lib. 3. de arte poët. cap. 97. credimus. Porrò ex hac Senecæ tragœdia Martiranus Coriolanus multa in tragœdiam suam, Christum, transtulit.

2 *Vtraque Phœbi sentiunt fulmen domus.* id est, oriens & occidẽs. Sic Ouid. 1. Metam.

Litera voce replet sub vtroque iacentia Phœbo.

& in epistolis:

Implesti meritis solis vtramque domum.

16 *Leo.* hic fuit primus labor Herculis. Hilasius:

Oppressit Nemea primùm virtute leonem.

17 *Stymphalis.* quinctus labor. Euphorbus:

Deiecit horrisono quincto Stymphalidas arcu.

Mænali. Eustenius:

Tertius, enectus sus est Erymanthius ingens.

18 *Serpens* custos Hesperidum. Vitalis:

Postremò Hesperidum victor tulit aurea mala.

Fuit ergo hic labor duodecimus.

19 *Hydra.* Secundus labor. Maximian.

Exstincta est anguis qua pullulat hydra secundo.

20 *Fudi* quotquot vidi antiq. cod. non *fudi*, habent, sed *fregi.*

Greges. Diomedis equos. Vomanus:

Tũ Diomedis equos nono, cũ rege, peremit.

21 *Hostiq; traxi spolia Thermodontia.* Hippolytes Amazonum reginæ. Pompeian.

Abstulit Hippolytæ sexto sua cingula victæ.

23 *Cerberum.* Asmenus:

Vndecimo extractus vidit noua Cerberus astra.

Atrum Cerberum. sic alibi dixit:

Atrum per vrbes traxit Argolicas canẽ.

24 *Antæus* cur Antæus iste terræ filius sit dictus, à Procopio, lib. 4. de bello Vandalico, traditum memini: scilicet, quia Tingitani, quorum Rex Antæus, se veros Africæ indigenas gloriabantur.

26 *Geryon.* Palladius:

Geryoni decimo triplici cum corpore vicit.

27 *Taurusq;* Iulianus:

Octauo domuit magno luctamine taurum,

Quodcunque tellus genuit infestum, occidit,
Meaq; fusum est dexterâ. iratis deis
Non licuit esse. si negat mundus feras,
Animum nouerca: redde nunc gnato patrem,
Vel astra forti. nec peto, vt monstres iter:
Permitte tantùm, genitor, inueniam viam.
Vel si times, ne terra concipiat feras:
Properet malum quodcunq;, dum terra Herculem
Habet, videtq;. nam quis inuideat mala?
Aut quis per vrbes rursus Argolicas erit
Iunonis odio dignus? in tutum meas
Laudes recepi. nulla me tellus silet.
Me sensit Vrsæ frigidum Scythicæ genus,
Indusq; Phœbo subditus, Cancro Libys.
Te clare Titan testor, occurri tibi
Quacunque fulges: nec meos lux prosequi
Potuit triumphos: solis excessi vices,
Infraq; nostras substitit metas dies.
Natura cessit. terra defecit gradum.
Laxata per me nox, & extremum chaos
In me cucurrit: inde ad hunc orbem redij,
Vnde retro nemo. tulimus Oceani minas:
Nec vlla valuit quatere tempestas ratem,
Quacunq; pressi. pars quota est, quam prosequor?
Iam vacuus æther non potest odio tuæ
Sufficere nuptæ: quasq; deuincam feras
Tellus timet concipere, nec monstra inuenit.
Feræ negantur: Hercules monstri loco
Iam cœpit esse. quanta nunc fregi mala;
Quot scelera nudus? quicquid immane obstitit,
Solæ manus strauere: nec iuuenis feras
Timui, nec infans: quicquid est iussum, leue est.
Nec vlla nobis segnis illuxit dies.
O quanta fudi monstra, quæ nullus mihi
Rex imperauit! institit virtus mihi,
Iunone peior. sed quid impauidum genus
Fecisse prodest? non habent pacem dei.
Purgata tellus omnis, in cælo videt
Quodcunque timuit. transtulit Iuno feras.
Ambit peremtus Cancer ardentem plagam,
Libyæq; sidus fertur, & messes alit.
Annum fugatæ tradit Astrea Leo:
At ille iactans feruidam cælo iubam
Austrum madentem siccat, & nimbos trahit.

Populis horridus centum pauor. iratus Neptuus taurum Cretensibus immiserat: quia Minos, eius beneficio latè mari imperans, nihilo quàm ceteris diis maiorem sibi honorem habuisset. cum taurum ab Hercule in Creta occisum Claudianus testatur: alij in Peloponneso necatum volunt. fortè quia, vt constat, è Creta in Peloponnesum traiecit. Pausanias, in Atticis: καὶ τοῦτον οἱ Κρῆτες τὸν ταῦρον ἐς γῆν πέμψαι σφίσι Ποσειδῶνα φασίν, ὅτι θαλάσσης ἄρχων μίνως τῆς Ἑλληνικῆς, οὐ τὸν Ποσειδῶνα ἦγεν ἄλλου θεοῦ μᾶλλον ἐν τιμῇ. κομισθῆναι μὲν δὴ τὸν ταῦρον τοῦτον φασὶν ἐς Πελοπόννησον ἐκ Κρήτης, καὶ Ἡρακλεῖ τῶν δώδεκα καλουμένων ἕνα καὶ τοῦτον γενέσθαι τὸν ἆθλον. non est igitur facilè iudicare, de Creta an Peloponneso loquatur Seneca: cùm vtraque centum vrbes habuerit.

46 *Terra defecit gradum.* hæc omnium omnino librorum lectio est: quidam tamen.

ὅτι μεστῶν ὅτι χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνήρ

ex coniectura reposuit, *terra deseruit gradū* quia dehiscens tellus viam Herculi ad inferos, & ab inferis rursus ad superos præbuit. Sed huic emendationi non prius assentiendum, quàm libri alicuius scripti auctoritate, aut firmioribus rationum momentis astruatur. fortè legendum; *terra defecit gradu.* Sic deficere facultatibus, conditione, & similia apud probos scriptores inuenias: & eadē erit sententia, quæ futura esset, si, *deseruit gradum*, legeremus.

51 *Prosequor? persequor*, est in nonnullis autographis.

56 *Quanta nunc fregi mala.* hoc mihi est suspectum an scripsit Seneca? *quanta confregi mala.*

69 *Annum fugata tradit Astrea leo.* fugatæ ab hominum impietate & iniustitia, vt aliàs dixi. Obseruabis quàm peritè hęc signa à poëta suo quæque ordine collocentur. ante virginem leo, ante leonē cancer de quibus, & ceteris Zodiaci signis Q. Cicero ita scripsit:

Flumina verna cient obscuro lumine pisces:
Curriculumq; aries *æquat noctisq; diesq;*:
Cornua quē comunt, florū prænuncia tauri:
Aridaq; æstatis gemini *primordia pandūt:*
Longaq; iā minuit præclarus lumina cācer:
Languificusq; leo *proflat ferus ore calores:*
Post modicum quatiens virgo *fugat orta vaporem:*
Auctumni reserat portas, æquatq; diurna
Tempora nocturnis, dispenso sidere, libra:
Et fœtos ramos denudat flamma nepai:
Pigra sagittipotens *iaculatur frigora terris:*
Bruma gelu glaciās iuba respirat capricorni:
Quam sequitur nebulas rorans liquor altus aquarij;
Tanta super circaq; vigēt vbi flumina, &c.

Inuasit omnis ecce iam cælum fera,
Meq́ antecessit. victor è terris meos
Specto labores. astra portentis priùs
Ferisq́ Iuno tribuit : vt cælum mihi
Faciat timendum. sparserit mundum licet;
Cælumq́ terris peius ac peius Styge
Irata faciat; dabitur Alcidæ locus.
Si post feras, post bella, post Stygium canem
Nondum astra merui; Siculus Hesperium latus
Tangat Pelorus, vna iam tellus erit,
Illinc fugabo maria : si iungi iubes;
Committat vndas Isthmos, & iuncto salo
Nouâ ferantur Attica puppes viâ :
Mutetur orbis: vallibus currat nouis
Ister, nouasq́ Tanais accipiat vias.
Da da tuendos Iuppiter saltem deos.
Illâ licebit fulmen à parte auferas,
Ego quam tuebor. siue glacialem polum,
Seu me tueri feruidam partem iubes;
Hac esse superos parte securos puta.
Cirrhæa Pæan templa, & ætheriam domum
Serpente cæso meruit : at quoties iacet
Python in Hydra? Bacchus & Perseus deis
Iam se intulere : sed quota est mundi plaga
Oriens subactus? aut quota est Gorgon fera?
Quis astra gnatus laudibus meruit suis
Ex te, & nouercæ? quem tuli, mundum peto.
Sed tu comes laboris Herculei Lycha
Prafer triumphos, Euryti victos lares,
Stratumq́ regnum. vos pecus rapite ocyus,
Quà templa tollens ara Cenæi Iouis
Austro timendum spectat Euboicum mare.

CHORVS. IOLE.

Choriambici & Anapæstici.

Par ille est superis, cui pariter dies
Et fortuna fuit : mortis habet vices,
Lentè cùm trahitur vita gementibus,
Quisquis sub pedibus fata rapacia,
Et puppem posuit luminis vltimi,
Non captiua dabit brachia vinculis,
Nec pompa veniet nobile ferculum :
Nunquam est ille miser, cui facile est mori.
Illum si medio decipiat ratis

80 *Siculus.* loci istius hæc esse debet sententia. Si post tot exanclatos labores nondum merui vt in cælum transferar, maius opus aggrediar. Siciliam Italiæ, fugato quod interiacet freto, cõiungam: quemadmodum olim coniuncta fuit, cùm vna continens erat. ita tamen si hoc tibi, genitor, videbitur. Si verò non terras coniungi, sed maria confundi & commisceri iubes, Isthmum Corinthiũ perfodiam. quare versus hos sic olim recensebã;

Si post feras, post bella, post Stygium canẽ
Nondũ astra merui Siculus Hesperiũ lat⁹
Tangat Pelorus; vt vnà cùm tellus erat;
Illinc fugabo maria. Si iungi iubes,
Committat vndas, &c.

Dixit; *vt vna cùm tellus erat.* Sallust. in histor. citante Isidoro lib. 14. etymolog. cap. 7. Italiæ olim, inquit, Siciliam coniunctã fuisse; &, cùm esset vna tellus, medium spacium aut per humilitatem abruptum est aquis, aut per angustiam scissum, & inde Rhegium nominatum, quia Græcè abruptum hoc nomine nuncupatur. idem Strabo li. 4. & magnus Cassiodorus lib. 12. variar. Virgil. Aen. 3. Lucan. lib. 1. docuerunt. Seneca videtur à Sallustio hoc sumsisse. Dixit; *si iungi.* non quidem Siciliam cum Italia; sed maria, quæ dixerat sese fugaturum. dixerat autem se fugaturum mare quod inter Siciliam & Italiam iacet: nunc verò se dicit Aegeum & Ionium, perfosso Isthmo, qui illa dispescit, confusurum.

102 *Cenæi Iouis.* Sophocles in Trachiniis:

ἀκτή τις ἐστ' Εὐβοιίς, ἔνθ' ὁρίζεται
βωμοὺς, τελεῖτ' ἔγκαρπα Κηναίῳ Διί.

Aeschylus ἐν τῷ Ποντίῳ γλαύκῳ,

Εὐβοΐδα καμπτὴν ἀμφὶ Κηναίου Διὸς
ἀκτὴν
κατ' αὐτὸν τύμβον ἀθλίου Λίχα.

Igitur scribe; *Cenæi Iouis.* cum Strabone & Ptolomæo. nam Stephanus hic mendosus videtur.

103 *Astro.* Arcturo, qui Euboico mari dominatur; de quo Virgilius Aeneid. 2.

——*scit triste Minerua*
Sidus & Euboicæ cautes, vltorq́ Caphareus.

110 *Nobile ferculũ.* non ducetur in triumpho. ferculum, inquit Placiades, est missus carnium. Sed hoc loco ponitur pro instrumento, quo spolia suspendebantur, vt Liuius vsurpauit lib. 1. his verbis: Inde exercitu victore reducto, ipse cùm factis vir magnificus, tum factorum ostentator haut minor, spolia, ducis hostium cæsi suspensa, fabricato ad id aptè ferculo, gerens in Capitolium, &c. Nec enim audiendus est Nicol. Perrottus, in verbo Feretrius Iuppiter, qui apud Liuium non *ferculo*, sed *feretro* legendum existimat; & errat Oliuerius Arzigauensis, in commen-

tariis in Valerium Maximum, in hanc sententiam inclinans. Asconius Pedianus, Ferculis, inquit, signa ante triumphantem vehi per pompam solebant.

114 *Mare diuidunt.* venti victores, Eurus & Africus.

125 *Gelidus Dolops.* Nam Dolopes ad Pindum in extrema Phthia habitant.

134 *Ieiuna soli iugera Thessali* vnus m.s. liber habet: *ieiuna Pholi,* &c. vt de Pholoe monte locutus fuerit.

142 *Quæ cautes Scythiæ.*

—— duris genuit te Caucasus horrens
Cautibus —— ait Virgilius.

Idem:

—— duris in cautibus illum
Ismarus aut Rhodope aut extremi Garamantes:

Quis genuit lapis? Aeschylus, in Prometheo vincto:

σιδηρόφρων κἀκ πέτρας εἰργασμένος

idem loquendi genus Homer. vsurpat Il. π'.

144 *Te fera Caspia.* tigris. Virgilius:

—— Hyrcanaque admorunt vbera tigres.

Ouid 7. Metamorph.

—— tum me de tigride natam.

145 *Virgata* maculis dispersa. sic alibi:

Virgatas India tigres ——

151 *Sensit.* m. l. *sentit.* rectè. vt sequentibus conueniat.

156 *Poterunt.* lege ex v. l. *poterant.*

167 *Tumidus Gyges.* in omnibus apographis legitur *Gygas.* vnde possit videri legendum *Gyas,* sicut apud Horatium Muretus & Lambinus reposuerũt ex Apollodori bibliotheca. retineo tamen *Gyges,* quam vocẽ Hesiodus, Apollonij Scholiastes, Higynus Capitolinus, & Priscianus agnoscunt. Ouidius quoque cecinit:

Centimanum Gygen, semibouemque virum.

Idem 2. Amorum:

Ausus eram memini cælestia dicere bella,
Centimanumque Gygen, & satis oris erat.

Fastor lib. 5.

Quid grauiùs victore Gyge captiua tulissem?

vnde apparet inane esse quod Dion. Lambino ad od. 17 lib. 2. carm. Horatij scrupulum iniecit. patet namque idem quod in aliis nominibus propriis vsu euenire solet, in hoc nomine quoque verisimiliter cõtingere; vt *Gyges* priorem syllabam modò corripiat, modò producat. Quare non video cur in Horatij odis tantopere *Gyas* pro *Gyges* iuuet reponere. potuit faciliùs vnius Apollodori liber vitiari; quàm omnia Hesiodi, Apollonij Scholiastæ, Ouidij, Higyni Capitolini, & Prisciani exemplaria. Præterea carminis conditio

Ponto, cùm borean expulit africus,
Aut eurus zephyrum, cùm mare diuidunt,
Non puppis laceræ fragmina colligit,
Vt litus medio speret in æquore.
Vitam qui poterit reddere protinus,
Solus naufragium non poterit pati.
Nos turpis macies, & lachryma tenent,
Et crinis patrio puluere sordidus.
Nos non flamma rapax, non fragor obruit.
Felices sequeris mors, miseros fugis.
Stamus. nec patriæ mœnibus (heu) locus
Et siluis dabitur, lapsaque sordidæ
Fient templa casæ: iam gelidus Dolops
Hâc ducet pecudes; quâ tepet obrutus
Stratæ qui superest Oechaliæ cinis.
Illo Thessalicus pastor in oppido
Indoctâ referens carmina fistulâ,
Cantu nostra canet tempora flebili.
Et dum pauca Deus sæcula contrahit,
Quæretur patriæ quis fuerit locus.
Felix, incolui non steriles locos,
Nec ieiuna soli iugera Thessali:
Ad Trachyna vocor, saxa rigentia,
Et dumeta iugis horrida torridis,
Vix gratum pecori montiuago nemus.
At si quas melior sors famulas vocat;
Illas, aut volucer transferet Inachus,
Aut Dircea colent mœnia; quâ fluit
Ismenus tenui flumine languidus:
Hic mater tumidi nupserat Herculis.
Quæ cautes Scythiæ, quis genuit lapis?
Num Titana ferunt? te Rhodope tulit,
Te præruptus Athos, te fera Caspia,
Quæ virgata tibi præbuit vbera.
Falsa est de geminis fabula noctibus,
Æther cùm tenuit sidera longiùs,
Commisitque vices Lucifer Hespero,
Et soles vetuit Delia tardior.
Nullis vulneribus peruia membra sunt:
Ferrum sentit hebes, lentior est chalybs,
In nudo gladius corpore frangitur,
Et saxum resilit, fataque negligit,
Et mortem indomito corpore prouocat.
Non illum poterant figere cuspides,

Non arcus Scythicâ tensus arundine,
Non quæ tela gerit Sarmata frigidus,
Aut; qui soliferæ suppositus plagæ
Vicino Nabathæ vulnera dirigit;
Parthus Cnoßiacis certior ictibus.
Muros OEchaliæ corpore propulit.
Nil obstare valet: vincere quod parat,
Iam victum est. quota pars vulnere concidit?
Pro fato potuit vultus iniquior,
Et vidisse sat est Herculeas minas.
Qui vastus Briareus, qui tumidus Gyges
Supra Thessalicos constitit aggeres,
Vt cælo insereret vipereas manus;
Hoc vultu riguit. commoda cladibus
Magnis magna patent. nil superest mali,
Iratum misere vidimus Herculem.
IOL. *At ego infelix non templa suis*
Collapsa deis, sparsósve focos,
Natis mistos arsisse patres,
Hominúmque deos, templa sepulchris:
Nullum querimur commune malum.
Aliò nostras fortuna vocat
Lachrymas: alias flere ruinas
Mea fata iubent. quæ prima querar?
Quæ summa gemam? pariter cuncta
Deflere iuuat: nec plura dedit
Pectora tellus. vt digna sonent
Verbera planctu: me vel Sipyli
Flebile saxum figite superi,
Vel in Eridani ponite ripis;
Vbi mœsta sonat Phaëtontiadum
Turba sororum: me vel Siculis
Addite saxis; vbi fata gemit
Thessala Siren: vel in Edonas
Tollite siluas: qualis natum
Daulias ales solet Ismariâ
Flere sub vmbrâ, formam lachrymis
Aptate meis, resonetque malis
Aspera Trachyn. Cyprias lachrymas
Myrrha tuetur: raptum coniux
Ceyca gemit; sibi Tantalis est
Facta superstes: fugit vultus
Philomela suos, natumque sonat
Flebilis Itym: cur mea nondum

non minùs vnum quàm alterum recipit. Quinetiam nec ipsi dissimulant in multis autographis *Gyges* cõtineri. Sanè quod nonnulla exemplaria *Gygas* habeant, quid ad rē? cur *Gygas* potiùs ex *Gyas* sit deprauatum, quàm ex *Gyges*? imò istuc magis crediderim. facit hic Senecæ locus, in quo eadem ratione pro *Gyges* scriptũ fuit mendosè *gygas*.

173 *Templa suis Collapsa Deis.* item; *templa sepulcris.* hæc duo ex cuctis miseriis quæ in vrbium expugnationibus perferuntur, miserrima veteres existimarunt. vnde eleganter Cornificius lib 4. ad Heren. O feros animos! ô crudeles cogitationes! ô derelictos ab humanitate homines! qui agere ausi sunt, aut qui cogitare potuerunt, quo pacto hostes reuulsis maiorum sepulcris, deiectis mœnibus ouantes irruerent in ciuitatē, quomodo Deorum templis spoliatis, optimatibus trucidatis, aliis abreptis in seruitutem, virginibus, matribusfamilias, ingenuis pueris sub hostilem libidinē subiectis, vrbs acerbissimo concidat incendio conflagrata.

184 *Sipyli.* me admittar Niobes in saxum Dij mutent, & in Sipylo statuant. caue scribas *Sypilus.* Aeschylus ἐν τῇ Νιόβῃ,

Σίπυλον ἰδαίαν ἀνὰ χθόνα.

id confirmant Strabo lib. 1. Pausanias in Atticis, Stephanus de vrbibus, & Plutarchus in lib. de fluuiis. quod autem in quibusdam libris legitur *Sisiphi*, non placet. quia Sisiphi lapis non est flebilis: infrà autem dicitur,

Flebile saxum.

Niobes autem statua:

Liquitur, & lachrymis etiamnunc marmora manant.

vt testantur Ouidius, Pausanias, & Q. Smyrnæus lib. 1.

190 *Thessala Siren.* Thessalam dicit. vel quia Sirenes Acheloi filiæ sunt, Nonnus in Dionysiacis; vel quia opera earum veneficiis erant non absimilia; Thessali autem veneficiis quondam nobilissimi extiterunt, vt docent Aristoph. in Nubibus, & ibi Scholiastes; Plinius lib. 30. Apuleius de asino aureo lib. 1. & 2. vnde venefici Thessali sunt appellati, Horat. lib. 1. odar. Plautus in Amphitruone.

192 *Daulias.* C. Albinouanus, in eleg. de morte Neronis ad Liuiam:

Talis in vmbrosis mitis nunc denique siluis
Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

199 *Philomela.* non est hic mulieris nomen proprium, nam omnes consentiunt, Procnen non Philomelam Ityli matrē fuisse: sed est nomen auis, quam lusciniam vocamus; in quam Procnen fuisse conuersam plerique scriptores tenuerunt, vt à Iacobo Crucio, in annotation. Virgilianis; Pierio lib. 22.

Capiunt

Hieroglyphic. Petro Victorio, in comment. Rhetoric. Aristotelis; & Fuluio Vrsino, in collationibus Virgilianis, fuit obseruatum: ego tamen plures (ni fallor) scriptorum locos subieci, quam illi collegerũt. Hom. Odyss. τ'.

ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν,
ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Virgilius:

Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit,
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus ante
Infelix sua tecta superuolitauerit alis.

Tzetzes Chiliad. 7. histor. 142.

—— οἱ δὲ θεοὶ ἐκείνας
εἰς ὄρνις μεταβάλλουσι Πρόκνην εἰς ἀηδόνα,
τὴν Φιλομήλαν ἤμειψαν πάλιν εἰς χελιδόνα.

Aristophanis Scholiastes: Πρόκνη εἰς ἀηδόνα, ἡ δὲ Φιλομήλα εἰς χελιδόνα μεταβληθεῖσαι. quibus consentit Gabrias in fabulis, dicens Ityn filiũ Lusciniæ, & Probus ac Seruius ad 15. carmen lib. 4. Georg. & noster poëta his verbis: —— *qualis natum*

Daulias ales solet Ismaria
Flere sub vmbra:

quæ, vt dixi, imitatione Albinouani sunt scripta.

200 *Flebilis Ityn.* Horatius lib. 4. carm.

Nidum ponit Itym flebiliter gemens
Infelix auis.

206 *Turba loquetur.* egregiè duo lib. vet. *Fama loquetur.* Catullus:

—— *nam te omnia sæcla*
Noscent, & qui sis fama loquetur anus.

" *Vidi, vidi.* Higynus, siue Hyginus, siue " Hygenus, in fabulis, Hercules, inquit, cùm " Iolem Euryti filiam in coniugium petisset, " illeque cum repudiasset, Oechaliam expu" gnauit: qui, vt à virgine rogaretur, (*sic emen" do*) parentes eius coram ea interficere velle " cœpit; illa animo pertinacior, parentes suos ante se necari est perpessa.

213 *Vestite.* barbatæ. nã barbâ vestis dicitur, inde, teste Seruio, inberbes dicuntur inuestes.

219 *Sæpe dolor.* in multis v. l. continetur; *saue dolor.* in aliis; *sæpè.* hoc est, quoties iussa perferre cogar.

220 *Formaq́ mortem paritura mihi.* Deianeira apud Sophoclem, in Trachiniis, ait venustam formam Iolæ exitio fuisse:

—— προσβλέψασ' ὅτι
τὸ κάλλος αὐτῆς τὸν βίον διώλεσε.

Plutarch. in Parallelis, ex Nicia Mallote, re-

Capiunt volucres brachia plumas?
Felix, felix; cùm silua domus
Nostra feretur, patrioq́ sedens
Ales in agro referam querulo
Murmure questus, volucremq́ Iolem
Fama loquetur. vidi vidi
Miseranda mei fata parentis,
Cùm lethifero stipite pulsus,
Totâ iacuit sparsus in aulâ.
Prô si tumulum fata dedissent,
Quotiens genitor quærendus eras?
Potuíne tuam spectare necem,
Nondum teneras vestite genas,
Nec dum fortis sanguine Thoxeu?
Quid vestra querar fata parentes?
Quos in tutum mors æqua tulit.
Mea me lachrymas fortuna rogat:
Iam iam dominæ captiua, colos,
Fusosq́ legam: prô, sæpe decor,
Formaq́ mortem paritura mihi.
Tibi cuncta domus concidit vni:
Dum me genitor negat Alcidæ,
Atque Herculeus socer esse timet.
Sed iam dominæ tecta petantur.
CH. *Quid regna tui clara parentis,*
Proauosq́ tuos respicis amens?
Fugiat vultus fortuna prior.
Patiens quisquis nouit famulum,
Regemq́ pati; vultusq́ suos
Variare potest; vires pepulit
Pondusq́ mali: casus animo
Qui tulit æquo.

ACTVS SECVNDVS.

NVTRIX. DEIANIRA.

NV. *O quàm cruentus feminas stimulat dolor,*
Cùm patuit vna pellici & nuptæ domus.
Scylla & Charybdis Siculâ contorquens freta
Minus est timenda: nulla non melior fera est.
Namq, vt reluxit pellicis captæ decus,
Et fulsit Iole, qualis innubis dies,
Purúmve claris noctibus sidus micat:
Stetit furenti similis, ac toruum intuens

Her-

Herculea coniux: fœta vt Armeniâ iacens
Sub rupe tigris, hoste conspecto exilit:
Aut iussa thyrsum quatere, conceptum ferens
Mænas Lyæum, dubia quò gressus agat,
Hæsit parumper: tum per Herculeos lares
Lymphata rapitur, tota vix satis est domus:
Incurrit, errat, sistit, in vultus dolor
Processit omnis: pectori penè intimo
Nihil est relictum: fletus insequitur genas:
Nec vnus habitus durat, aut vno furit
Contenta vultu: nunc inardescunt genæ,
Pallor ruborem pellit, & formas dolor
Errat per omnes: queritur, implorat, gemit.
Sonuere postes: ecce præcipiti gradu
Secreta mentis ore confuso exerit.
DE. *Quamcunq. partem sedis ætheriæ premis*
Coniux Tonantis, mitte in Alcidem feram
Quæ mihi satis sit. si qua fœcundum caput
Palude tota vastior serpens mouet,
Ignara vinci: si quid excessit feras
Immane, dirum, horribile; quo viso Hercules
Auertat oculos, hoc specu immenso exeat:
Vel si feræ negantur, hanc animam precor
Conuerte in aliquod, quodlibet possum malum
Hac mente fieri: commoda effigiem mihi
Parem dolori: non capit pectus minas.
Quid excutis telluris extremæ sinus,
Orbemq. versas? quid rogas Ditem mala?
Omnes in isto pectore inuenias feras,
Quas timeat. odiis accipe hoc telum tuis:
Ego sum nouerca. perdere Alcidem potes.
Profer manus quocumque. quid cessas Dea?
Vtere furente. quod iubes, fiat nefas?
Reperi. quid hæres? ipsa iam cesses licet,
Hæc ira satis est. NVT. *pectoris sani parum*
Alumna questus comprime, & flammas doma,
Frena dolorem, coniugem ostende Herculis.
DE. *Iole meis captiua germanos dabit*
Natis, Iouisq. fiet ex famulâ nurus?
Non flamma cursus pariter, & torrens feret,
Et vrsa pontum sicca cæruleum bibet?
Non ibo inulta: gesseris cælum licet,
Totusq. pacem debeat mundus tibi.
Est aliquid Hydrâ peius irata dolor

tulit, Iolem, cùm Hercules Oechaliam oppugnaret, se de muro præcipitem dedisse; casu autem vento vestem sinuante, nihil mali perpessam fuisse.

238 *Innubis.* ἀνέφελος Aristoteli, innubilus Lucretio.

246 *Lymphata.* Pacuuius,

——*tanquam lymphata & Bacchi sacris commota.*

254 *Sonuère postes.* Attius, Iliona:

Ibo ad eam, vt sciscam quid volunt, valuæ sonunt.

Idem, Neoptolemo:

Atque adeo valuas sonere sensi regias.

Pacuuius, in Duloreste:

Quódnam autem hoc soniti est quod strident forest

Gracchus, in Atalanta:

O grata cardo regiûm egressum indicans.

Cæcilius, Calchis:

Nam quidnam fores fecère soniti?

quæ omnia cùm in Græcia agantur, nō mirum si ex more Græcorum, quem Plutarchus in Poplicola cōmemorat, dicta fuerint. Plutarchi verba sunt: τῶν δ' ἄλλων τότε θυρῶν ἔσω τῆς οἰκίας εἰς τὸ κλείσιον ἀνοιγομένων, ἐκείνης μόνης τῆς οἰκίας ἐποίησαν ἐκτὸς ἀπάγεσθαι τὴν αὔλειον· ὡς δὴ κατὰ τὸ συγχώρημα τῆς τιμῆς ἀεὶ τοῦ δημοσίου προσεπιλαμβανομένου. τὰς δ' Ἑλληνικὰς πρότερον οὕτως ἔχειν ἁπάσας λέγουσιν, ἀπὸ τῶν κωμῳδιῶν λαμβάνοντες· ὅτι κόπτουσι καὶ ψοφοῦσι τὰς αὐτῶν θύρας ἔνδοθεν, οἱ προϊέναι μέλλοντες, ὅπως αἴσθησις ἔξω γένοιτο τοῖς παρερχομένοις, ἢ προεστῶσι, καὶ μὴ καταλαμβάνοιντο προϊούσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπόν. Subiungit deinde Plutarchus soli L. Valerio, Poplicolæ fratri, hoc fuisse tributū: quod etiam Dionys. voluit li. 5. sed repugnat Plinio lib. 36. cap. 18. ita scribenti: Sicut in " P. Valerio Poplicola (*malè in meo Plinio legitur; L, pro P.* vel M. vt Plutarch. & Dionys. vocant.) qui primus consul fuit cum L. Bruto, post tot merita; & fratre eius, qui bis in eodem magistratu Sabinos deuicerat, adiici decreto, vt domus eorum fores extra aperirentur, & ianua in publicum reiiceretur. "

262 *Specu immenso.* o. v. l. repræsentant. *sinu immenso*, & ita Daniel Cayetanus legebat.

269 *Inuenias.* posset etiam legi *inuenies*, vt est in autographis.

278 *Germanos.* impropriè positum pro consanguineis fratribus.

284 *Potius? ego; est aliquid hydrâ peius.* quæ est vulgata lectio, & o. v. l. consentanea, retineo: alij *potiùs*, pro *peius*; reposuerunt: solummodo quia Iouianus Pontanus ita hunc versum citauerat. Verùm potuit Iouianus memoria labi.

Nuptæ. quis ignis tantus in cælum furit
Ardentis Ætnæ? quicquid est victum tibi,
Hic vincet animus. capta præripiet toros?
Adhuc timebam monstra, iam nullum est malum.
Cessere pestes: in locum venit feræ
Inuisa pellex. summe prô rector deûm,
Et clare Titan! Herculis tantum fui
Coniux timentis. vota quæ superis tuli,
Cessere captæ: pellici felix fui:
Illi meas audistis ô superi preces:
Incolumis illi remeat. ô nûllâ dolor
Contente pœna, quære supplicia horrida,
Incogitata, infanda: Iunonem doce,
Quid odia valeant: nescit irasci satis.
Pro me gerebas bella, propter me vagas
Achelous vndas sanguine infecit suo;
Cùm lenta serpens fieret; in taurum trucem
Nunc flecteret, serpente depositâ, minas,
Et mille in hoste vinceres vno feras.
Iam displicemus? capta prælata est mihi?
Non præferetur. qui dies thalami vltimus
Nostri est futurus, hic erit vitæ tuæ.
Quid hoc? recedit animus, & ponit minas.
Iam cessit ira. quid miser langues dolor?
Perdis furorem? coniugis sanctæ fidem
Mihi reddis iterum? quid vetas flammas ali?
Quid frangis ignes? hunc mihi serua impetum.
Pares eramus. non erit votis opus.
Aderit nouerca, quæ manus nostras regat,
Nec inuocata. NV. *quod paras demens scelus?*
Perimes maritum? cuius extremus dies
Primusq; laudes nouit, & cælotenus
Erecta terras fama suppositas habet?
Rogos in istos terra consurget parens;
Domusq; soceri prima, & Ætolûm genus
Sternetur omne: saxa iamdudum & faces
In te ferentur: vindicem tellus suum
Defendet omnis. vna quot pœnas dabis?
Effugere terras crede, & humanum genus
Te posse: fulmen genitor Alcidæ gerit.
Iam iam minaces ire per cælum faces
Specta, & tonantem fulmine excusso diem.
Mortem quoque ipsam, quam putas tutam, time.
Dominatur illic patruus Alcidæ tui.

301 *Cùm lenta serpens.* Sophocles, in Trachiniis, Acheloum triplicem formam induisse scribit:
μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, Ἀχελῷον λέγω,
ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
βούκρανος ——
Taurum trucem. Ab Ouidio acceptum, qui eadem de re 9. Metam.
—— *restabat tertia tauri*
Forma trucis ——

314 Nec, vt Græci οὐδὲ, pro οὐκ; sic nos sæpe nec, pro non.

Quo-

Quocunque pergis misera, cognatos deos
Illic videbis. DE. *maximum fieri scelus*
Et ipsa fateor; sed dolor fieri iubet.
NVT. *Moriere.* DE. *moriar Herculis nempe inclyti*
Coniux: nec vllus nocte discussâ dies
Viduam vocabit: nec meos pellex toros
Captiua capiet: antè ab occasu dies
Nascetur Indis: antè glacialem polum,
Scythásve tepida Phœbus afficiet rota;
Quàm me relictam Thessalæ aspiciant nurus.
Meo iugales sanguine exstinguam faces.
Aut pereat, aut me perimat. elisis feris
Et coniugem addat. inter Herculeos licet
Me quoque labores numeret: Alcidæ toros
Moritura certè corpore amplectar meo.
Ire, ire ad vmbras Herculi iunctam licet,
Sed non inultam. si quid è nostro Hercule
Concepit Iole, manibus euellam meis
Antè; & per ipsas pellicem inuadam faces.
Me nuptiali victimam feriat die
Infestus: Iolem dum suprà exanimem ruam.
Felix iacet, quicunque, quos odit, premit. "
NVT. *Quid ipsa flammas pascis? & vastum foues*
Vltrò dolorem misera? quid cassùm times?
Dilexit Iolem; nempe dum starent lares,
Regisq; natam peteret. in famulæ locum
Regina cecidit; perdidit vires amor,
Multumq; ab illo traxit infelix status.
Illicita amantur, excidit quicquid licet. "
DE. *Fortuna amorem peior inflammat magis,*
Amat vel ipsum, quòd caret patrio lare,
Quòd nudus auro crinis & gemma iacet:
Ipsas misericors forsan ærumnas amat.
NVT. *Hoc vsitatum est Herculi, captas amat.*
Dilecta Priami nempe Dardanij soror
Concessa famulo est. adice, quot nuptas priùs,
Quot virgines dilexit. errauit vagus.
Arcadia nempe virgo, Palladios choros
Dum nectit, Auge, vim stupri passa excidit,
Nullamq; amoris retinet Herculei notam.
Referam quid alias? mene Thespiades vocant?
Breuiq; in illas arsit Alcides face.
Hospes Tymoli Lydiam fouit nurum,
Et, amore captus, ad leues sedit colos:

334 *Viduam notabit.* o.v.l. *viduã vocabit.*

344. *Herculis nuptam.* o.l.v. & plerique excusi habent; *Herculi iunctam libet.*

356 *Felix iacet quicumque quos odit premit.* suprà dixit:

Mors misera non est cõmori quocum velis.

357 *Illicita amantur, excidis quidquid licet.* hoc non ignorans Nonnus Dionys. λα'. fugiente puella amorem duplicari scripsit. Ouidius:

Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata.
Sic interdictis imminet æger aquis.

Petronius Arbiter:

Nolo, quod cupio, statim tenere,
Nec victoria mi placet parata.

Ausonius:

Hanc volo, quæ non vult; illam, quæ vult, ego nolo.
Vincere vult animos, non satiare Venus.
Oblatas sperno illecebras.

huc spectat illud Turpilij, in Demiurgo:

Ego edepol docta dico; quæ mulier volet sibi
Suum amicum esse indulgentem & diutinum.
Modicè atq; parcè eius seruiat cupidini.

Phylarchus histor. lib. 19. fabulam quandam recenset; quæ poëtæ nostri sententiam valdè confirmat. ait olim Iunonem Ioui iratam in Eubœam secessisse; quam cum placare Iuppiter conaretur, ad Cytheronem Platæensiũ regem, hominem vaferrimum, consilij capiendi causa, accessit: à quo edoctus, ligneum simulacrum affabrè dedolauit ad muliebrem effigiem, idque plaustro impositum vestibus ornatissimis induit, rumoremque sparsit se Platæam, Asopi filiam, vxorem ducturum. quo nuncio accepto, Iuno, quæ nullis precibus placari potuerat, vltrò Iouem accedit, procatur, amplexatur; ipsi simulacro, pellicẽ vltura, manus inicit: vt verò se ludum fieri sensit, nullâ morâ interpositâ, cum Ioue in gratiam redit, eique confestim morigera fit. Huc etiam spectat callidum Aesopi fabulatoris, qui Crœsi tempore floruit, de reducenda Xanthi philosophi vxore, quæ diuerterat, commentum, à Maximo Planude, in Aesopi vita, relatum.

373 *Vnum feroci stamen intorquens manu.* Ascensius interpretatur, texendo iniiciens singula fila; quod est ridiculum. meliùs Guil. Canterus in lib. nouarum lection. reponit:

Vdum feroci stamen, &c.

quamuis in o.v.l. legatur; *vtrumq; forti stamen, &c.*

377 *Leui caluit face.* amori facem & ignes antiqui tribuerunt. Zenodotus:

τίς γλύψας τὸν ἔρωτα παρὰ κρήνῃσιν ἔθηκεν,
οἰόμενος παύσειν τοῦτο τὸ πῦρ ὕδατι;

Antipater Sidonius:

μὴ κλαίων τὸν ἔρωτα δόκει, Τηλέμβροτε, πείσειν,
μηδ' ὀλίγῳ παύσειν ὕδατι πῦρ ἄτοπον.
χρυσὸς ἔρωτος ἀεὶ παιώνιος. ἐσβέσθη δ'
οὐδὲ τότ' ἐν πολλῷ κρυπτόμενος πελάγει.

Ascribam & Porcij Lucini elegans epigramma, solùm vt appareat vnde fuerit desumtum: parum enim pertinet ad id de quo agitur. ait Lucinus:

Custodes ouiũ, teneræq; propaginis agnûm
Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo est.
Si digito attigero; incendam siluam simul omnem,
Omne pecus. flamma est omnia quæ video.

hæc suspicor accepta ex isto incerti poëtæ tetrasticho:

αὐτὸ τὸ πῦρ καίων δεξάμενος οὗτος, ὁ νύκτωρ
τὸν καλὸν ἱμείρων λύχνον ἀναφλογίσαι·
δεῦρ', ἀπ' ἐμῆς ψυχῆς ἅψον σέλας, ἔνδοθι γάρ μου
καιόμενος πολλὴν ἐξανίησι φλόγα.

huc spectat & illud:

Quid faculam præfers, Phileros, quæ nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.

& reliqua quæ refert Gellius lib. 19. cap. 9. Ceterum cur amor igneus, amãtes verò igne dicantur ardere, Paullus Silentiarius docet, his verbis:

—— ἀντιτύπου γὰρ
εὐθὺς ἀποθρώσκει κοῦφος ἔρως κραδίης.
εἰ δέ γε ὀλισθήσειας ἔχει φύσιν. ἢν δέ τις εἴσω
ἄκρος ἕλῃ, φλογέου δύεται ἐντὸς ὅλος.
ἐλπίδι μὴ θέλξῃς φρένα κεχλαδί. γυιοβόρον γὰρ
πῦρ ὑποῤῥιπίζει θυμὸν ἐφελκομένην.

385 *Sic nostra longum.* quæ sequuntur, dicta sunt propterea quæ apud Sophoclem in Thrachiniis Deianeira sic ait:

ὁρῶ γὰρ ἥβην τὴν μὲν ἕρπουσαν πρόσω,
τὴν δὲ φθίνουσαν. ὧν ἀφαρπάζειν φιλεῖ
ὀφθαλμὸς ἄνθος, τῶν δ' ὑπεκτρέπει πόδα.

399 *Quo nimis quisquis deos Orabat vllos.* non mirum si interpretibus hic locus magna crux fuit. est enim mendosus. legendum opinor: *quod nimis, quisquis deos Orabat vllos.* hac sententia: quæcumque deos vllos orabat, nimis orabat vt Herculis coniux fieret. & ne quis miretur me ita interpretari: singillatim vnumquodque persequar. Pro *quo* reposui *quod.* hoc est, thalamos nostros, Herculis con-

Vdum feroci stamen intorquens manu.
Nempe illa ceruix spolia deposuit feræ,
Crinemq; mitrâ pressit, & famulus stetit
Hirtam Sabæâ marcidus myrrhâ comam:
Vbique caluit, sed leui caluit face.
Hærere amantes post vagos ignes solent.
Famulámne, & hostis præferet gnatam tibi?
DE. *Vt alta siluas forma vernantes alit,*
Quas nemore nudo primus inuestit tepor:
Aut cùm solutos expulit boreas notos,
Et sæua totas bruma decussit comas,
Deforme solis aspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter,
Deperdit aliquid semper, & fulget minus,
Malisq; minus est. quicquid in nobis fuit
Olim petitum, cecidit, & partu labat,
Materq; multum rapuit ex illo mihi,
Ætas citato senior & rapuit gradu.
Vides vt altum famula non perdat decus?
Cessere vultus penitus, & pædor sedet,
Tamen per ipsas fulget ærumnas decor,
Nihilq; ab illa casus & fatum graue,
Nisi regna traxit. hinc meum pectus timor
Altrix lacessit, hinc rapit somnos pauor.
Præclara notis gentibus coniux eram,
Thalamosq; nostros inuido fato nurus
* *Optabat omnis. quo nimis quisquis deos*
Orabat vllos: nuribus Argolicis fui
Mensura voti. quem Ioui socerum parem
Altrix habebo? quis sub hoc mundo mihi
Dabitur maritus? ipse qui Alcidæ imperat,
Facibus suis me iungat Erystheus licet;
Minus est. toros meruisse regnantis, leue est.
Altè illa cecidit, quæ viro caret Hercule.
NVT. *Conciliat animos coniugum partus ferè.*
DE. *Sic ipse forsan diuidet partus toros.*
NV. *Famula illa trahitur interim donum tibi.*
DE. *Hic quem per vrbes ire præclarum vides,*
Et viua tergo spolia gestantem feræ,
Qui regna miseris donat, & celsis rapit,
Vastâ grauatus horridam clauâ manum;
Cuius triumphos vltimi Seres canunt,
Et quisquis alius orbe concepto iacet;
Leuis est, nec illum gloriæ stimulat decor,

Errat

Errat per orbem, non vt æquetur Ioui,
Nec vt per vrbes magnus Argolicas eat.
Quod amet requirit: virginum thalamos petit.
Si qua est negata, rapitur: in populos furit.
Nuptas ruinis quærit, & vitium impotens,
Virtus vocatur. cecidit OEchalia inclita,
Vnumq; Titan vidit, atque vnus dies,
Stantem & cadentem: causa bellandi, est amor.
Toties timebit, Herculi gnatam parens
Quoties negabit. hostis est, quoties socer
Fieri recusat: si gener non est, furit.
Post hæc quid istas innocens seruo manus?
Donec furentem simulet, ac sæuâ manu
Intendat arcus, meq; natumq; opprimat?
Sic coniuges expellit Alcides suas,
Hæc sunt repudia. nec potest fieri nocens:
Terris videri sceleribus causam suis
Fecit nouercam. quid stupes segnis furor?
Scelus occupandum est: perge, dum seruet manus.
NV. *Perimes maritum?* DE. *pellicis certè meæ.*
NV. *At Ioue creatũ.* DE. *nempe & Alcmenâ satum.*
NV. *Ferróne?* D. *ferro.* N. *si nequis?* D. *perimã dolo.*
NV. *Quis iste furor est?* D. *quẽ meus coniux docet.*
NV *Quẽ nec nouerca perimit, hunc perimes virũ?*
D. *Cælestis ira quos premit, miseros facit,*
Humana nullos. NV. *parce miseranda, & time.*
D. *Contemsit omnes ille, qui mortem prius.*
Libet ire in enses. NV. *maior admisso tuus*
Alumnà dolor est. culpa par odium exigat.
Cur sæua modicis statuis? vt passa es, dole.
D. *Leue esse credis pellicis nuptæ malum?*
Quicquid dolorem pascit, id nimium puta.
NV. *Amórne clari fugit Alcidæ tibi?*
D. *Non fugit, altrix: remanet, & penitus sedet*
Fixus medullis, crede: sed magnus dolor,
Iratus amor est. NV. *artibus magicis ferè*
Con-

iugium. dixit *nimis.* hoc est, valdè, & subauditur, orabat. *Quisquis* positũ pro quęcunq;. Nonius in voce, quisquis. Cæcilius:

Quæso igitur, quisquis es mea mulier.

Pacuuuius:

Quisquis tu es mulier, quæ me insueto
nuncupasti nomine.

Liuius Andronicus:

Mulier quisquis es, te volumus.

Ennius:

Et quis illic est, quæ lugubri accincta est
stola?

hæc illis addi possunt, quæ à Cæpola, Alciato, Caleagnino, & Brechæo scripta sunt ad l. 1. D. de verbor. significat.

426 *Furit.* in membranis est *ferit.*

441 *Humana nullos.* Dij, quos oderunt, illos miseros faciunt; homines eos quos odère, interimunt. hoc dicit.

445 *Exigat.* in v. l. est *exigit.*

452 *Artibus magicis.* Lucanus:

—— *quos non concordia mixti*
Alligat vlla tori, blandaq; potentia formas
Traxerunt torti magica vertigine fili.

Ideo ait Virgilius:

Coniugis vt magicis sanos auertere sensus
Experiar sacris ——

profectò magicas artes rebus amatoriis sceleratos mortales adhibere, præter antiquos Theocr & Virg. in Pharmaceut. Virgilius 4. Aeneid. Ouid. de arte amandi, & de remedio amoris, Apuleium in lib. de asino aureo, Aristot. lib. 2. de histor. Animal. cap. 14. & lib. 6. cap. 22. Plutarch in præcept. connubialib. & Lucianum in vita Demonactis, etiam complures Neoterici, veluti Marsilius Ficinus libro 13. de theol. Platonis, Iacob. Sprenger, mallei malefic. par. 1. quæst. 7. Albert. in rubric. C. de hæret, col. 3. Matthæus Afflictus in constitut. Neapolitan. & Tiraquel. in leg. connub. prodiderunt. Quamquam ea omnia „ inprimis noxia esse sæpè compertum sit. nam & Lucretium, & Antiochum, & Caligulam philtris in furorem versos constat ex Suetonio, Eusebio, & Iosepho; & Lucullum, aliosque „ interemtos legimus apud Cornelium „ Nepotem, Plutarchum, Albertum Magnum & alios. Vide Antonium Guibertum Costanum lib. 1. quæst. iur. cap. 16. Propterea tamen, inquiunt nonnulli, amor Platoni ὁ ἔρως γόης καὶ φαρμακεὺς dicitur. quod ego potiùs cum Ludou. Regio, in comment. Gallicis ad Sympos. Platonis, factum existimem, quia amantium oculi nescio quid malèficum & incantatorium in se habere videantur. ecce, vidisti mulierem, bona visa est, placuit. hæc affectio, quam videndo hausisti, ab oculis ad cor transmittitur. eam vocamus amorem; qui in corde sedem figit, &, vt inquietus est, sanguinem cordi circumfusum agitat: agitatus sanguis subtilissimos quosdam calidissimosque vapores per vniuersum corpus diffundit: hi, cum in omnia membra faculas quasdam seu scintillas diuidant, potissimam tamen partem ad oculos mittunt. vapores enim leues admodum, altiora petunt, & qua ingressi sunt, exitum quærunt. oculi itaque his faculis pleni, in aciem oculorum amicæ intenti, igniculos seu radios suos in radios oculorum amicæ immittunt, & eos contagione sua inficiunt: deinde

Coniugia nuptæ precibus admissis ligant.
Vernare iussi frigore in medio nemus,
Missumq; fulmen stare, concussi fretum
Cessante vento; turbidum explicui mare;
Et sicca tellus fontibus patuit nouis:
Habuere motum saxa, discussi fores:
Vmbræ stetistis, & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis:
Mare, terra, cælum, & tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.
Flectemus illum, carmina inuenient iter.
D. *Quas Pontus herbas generat, aut quas Thessalâ*
Sub rupe Pindus, aut vbi inueniam malum,
Cui cedat ille? carmine in terras mago
Descendat astris luna desertis licet,
Et bruma messes videat, & cantu fugax
Stet deprehensum fulmen, & versa vice
Medius coactis fugerit stellis dies:

Non

non secus in amasiæ cor illabuntur, atque solis radij vitreas fenestras penetrant. inde confestim vt cor occuparunt, ἔρως nascitur. Nec est quod id mirum videatur. si etenim

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transitione nocent:

& si qui in lipporum oculos visu incidunt, lippitudine tanguntur: cur non amantiũ oculi, subtilissimo purissimi & acerrimi sanguinis vapore venenato imbuti, inuicem mixtis radijs, contagionem suam communicabunt, & ita veneno ad cor trasmisso, facient vt vterque mutuo amore incipiat deflagrare? an nescimus amorem ἔρωτα dici, non quidem, vt in Phædro Plato dixit, ἀπὸ τῆς ῥώμης: sed, vt idem in Cratylo docuit, ἀπὸ τοῦ εἰσρεῖν: vel, ex sententia Plotini lib. 3. de amore, ἀπὸ τῆς ὁράσεως? iccirco Propertius:

Cynthia prima suis miserũ me cepit ocellis
Contactum nullis ante cupidinibus.

Idem:

Crescit enim assiduè spectando cura puellæ,
Ipse alimenta sibi maxima præbet amor

& poëtarum princeps Aeneid. 4.

Carpit enim vires paulatim vritq; vidẽdo
Femina: Musæus:

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
ὀφθαλμὸς δ᾽ ὁδός ἐστιν· ἀπ᾽ ὀφθαλμοῖο βολάων
ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.

adde quæ dicam infrà actu 5. Oedipi, num. 956.

455 *Missumq; fulmen stare.* apud Claudian. lib. 1. in Rufin. iactitat Megæra:

Ire vagas quercus & flamina stare coëgi.

quo loco in m. s. libro legitur *flumina.* sed suspicor ex hoc Senecæ versu legendum *fulmina.* in proximo enim carmine habetur;

Versaq; non prono curuaui flumina lapsu.

Qua de re Apollonius Medeæ potentiam memorans lib. 3.

τῇσι καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσετ᾽ ἀϋτμή,
καὶ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας.

Ouidius de eadem Medea, in epist. Hypsipyles:

*Illa refrenat aquas, obliquaq; * flumina sistit.*

*malim, *fulmina*; quæ propriè obliqua.

Concussi fretum cessante vento. Lucanus lib. 7.

—— Ventis cessantibus æquor
Intumuit; rursus vetitum sentire procellas,
Conticuit turbante Noto.

457 *Sicca tellus fontibus patuit nouis.* Petronius Arbiter de venefica quadam,

—— florida tellus
Cùm volo, siccatis arescit languida succis;
Cùm volo fundat aquas, scopulis atq; arida saxa
Niligenas iaculantur aquas.

458 *Habuêre motum saxa.* Ouidius dicto loco:

Illa etiam siluas, viuaq; saxa mouet.

Idem de Circe lib. 14. Metamorph.

Exsiluêre loco, dictu mirabile, silua,
Ingemuitq; solum, vicinaq; palluit arbor,
Sparsaq; sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos.

Lucanus, de Erichtho venefica:

—— submisso vertice montes
Explicuêre iugum ——

460 *Manes loquuntur.* Empedocles, de seipso:

ἄξεις δ᾽ ἐξ Ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

Tibullus:

Hæc cantu finditq; solum, manesq; sepulcris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo:
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.

Ouidius, de Circe:

—— & tenues animæ volitare videntur.

Sonuit infernus canis. Ouidius:

Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes ——

461 *Mare, terra, cælum, & tartarus seruit mihi.* Similia sagæ cuidam Apuleius lib. 1. & 2. de asino aureo tribuit.

463 *Nihilq; leges ad meos cantus tenent.* Lucanus:

Cessauêre vices rerum, dilataq; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther.

Apollonius;

ἄστρα τε καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.

465 *Quas pontus herbas generat.* Virg. eclog. 9.

Has herbas atque hæc ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima ponto.

Thessala sub rupe. Thessalia fœta est venenis. Vnde Lucanus:

Thessala quin etiam tellus herbasq; nocentes
Rupibus ingenuit, sensuraq; saxa canentes

Non sufficiet vnum. NVT. *vicit & superos amor.*
DE. *Vincetur vni forsan, & spolium dabit,*
Amorq; summus fiet Alcidæ labor.
Sed te per omne cælitum numen precor,
Per hunc timorem; quicquid arcani apparo,
Penitus recondas, & fide tacitâ premas.
NVT. *Quid istud est, quod esse secretum iubes?*
DE. *Non tela sunt, non arma, non ignis minæ.*
NVT. *Præstare fateor posse me tacitam fidem,*
Si scelere careat, interim scelus est fides.
DE. *Circunspice, agedum, ne quis arcana occupet,*
Partemq; in omnem vultus inquirens eat.
NVT. *En locus ab omni tutus arbitro vacat.*
DE. *Est in remoto regiæ sedis loco*
Arcana tacitus nostra defendens specus:
Non ille primos accipit soles locus,
Non ille seros, cùm ferens Titan diem,
Lassam rubenti mergit Oceano rotam.
Illic amoris pignus Herculei latet.
Altrix fatebor, Nessus est auctor mali;
Quem grauida nubes Thessalo genuit duci,
Quà celsus astris inserit Pindus caput,
Vtraq; nubes Othrys eductus riget.
Namq; vt subactus Herculis clauâ horridi
Achelous, omnes facilis in species dari,
Tandem peractis omnibus patuit feris,
Vnoq; turpis subdidit cornu caput:
Me coniugem dum victor Alcides habet,
Repetebat Argos: fortè per campos vagus
Euenus altum gurgitem in pontum ferens,
Iam penè summis turbidus ripis erat:
Transire Nessus verticem solitus vagum,
Precium poposcit: meq; iam dorso ferens,
Quà iungit hominem spina deficiens equo,

“ *Arcanũ ferale magos ibi plurima surgũt*
Vim factura deis: & terris hosptia Colchis
Legit in Æmoniis, quas non aduexerat herbas.

472 *Vicit & superos amor.* suprà dixit:
Maximum numen Venus
Sophocles, in Trachiniis:
μέγα τι σθένος ἁ
Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
καὶ τὰ μὲν θεῶν,
παρέβαν· καὶ ὅπως
Κρονίδαν ἀπάτασεν, οὐ λέγω·
“ οὐδὲ τὸν ἔννυχον Ἅιδαν
ἢ Ποσειδάωνα τινάκτορα γαίας·
Idem, in Oedipo tyranno:
—— ἄνωχθ' γὰρ ἐν
παίζει θεὸς ἀφροδίτη. Caluus:
Potentemq; Deum Venerem.

485 *Loco.* vidi duos v. l. in quibus scriptum erat *luco.*

497 *Patuit.* siue sic, siue cùm m. s. legas *paruit*, eadem erit sententia. nam paruit, hoc est, apparuit, comparuit. vide Antonium Augustinum, Tarraconensis Hispaniæ decus clariss. in annotat. ad Festum, & adde l. 5. D. de rei vindicat. l. 179. D. de verb. significat. & § sic itaque. Instit. de action. quo loco ex veteribus libris, paret, legi debere docent Cuiacius, Hotomanus, Contius, & Russardus. Theoph. φαίνεται reddidit.

501 *Euenus altum gurgitem in pontum ferens.* Sophocles Euenum βαθύρρουν ποταμὸν appellat.

502 *Iam penè summis turbidus ripis erat.* Ouid. 9. Metamorph.
Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad vndas,
Vberior solito, nimbis hiemalibus auctus,
Verticibusq; frequens erat atque impermius amnis.

Vibius Sequester, in libro de fluminibus: Esper, inquit, qua Nessus Centaurus Deianeiram Herculis traiecit. quę verba mendo non vacant, & pro *Esper* legendum *Euenus*. Subiungit enim idem Sequester, Euenus Calydoniæ, vbi Hercules sagittis Nessum Centaurum interfecit. Quis verò Deianiræ pater fuerit, non possum definire. Seneca & plerique, Oeneum; Didymus in Odyss. Homeri, Luctatius in Papinium, & Hygenus in fabulis, Dexamenum appellant. iidem tradunt Eurytionem Centaurum ab Hercule occisum, quia Deianeiram Eurytioni à Dexameno metu coacto despõsam, coram ipso liberiùs contrectasset. vnde declaratur Ouidij, in Ibin, locus: *Aut duo diuersis sub eodem vindice casi Temporibus, Nessus, Dexameniq; gener.* hoc & Leopardus obseruauit. 503 *Transire Nessus verticem solitus.* Ouidius: *Nessus adest membrisq; valens scitusq; vadorum.* 504 *Precium poposcit.* Sophocles, de Nesso: ὃς τὸν βαθύρρουν ποταμὸν Εὔηνον βροτοὺς μισθοῦ 'πόρευε χερσίν. Strabo lib. 10. καὶ ὁ Νέσσος ἐνταῦθα λέγεται πορθμεὺς ἀποδεδειγμένος ὑφ' Ἡρακλέους ἀποθανεῖν, ἐπειδὴ πειρᾶσαι τὴν Δηιάνειραν ἐπιχειρεῖν βιάσασθαι. 505 *Equo.* Centauri semiuiri & semiequi fuisse finguntur. dico finguntur; quia, vt ait Lucret. lib. 5.
—— neque Centauri fuerant, neque tempore in vllo Esse queunt duplici natura & corpore bino, Ex alienigenis membris compacta potestas. Sic Hippocentaurus inueniri posse negatur in princ. inst. de inutil. stipulation. nega. id etiam Cicero 1. Tuscul. quæstion. & lib. 2. de nat. Deor. & Galenus lib. 3. de vsu partium,

Fran-

& dubitat Xenophon lib. 4. κυρoπαιδ. & Celsus l. si ita stipulatus, 97. D. de verbor. obligat. Sed in contrarium est auctoritas diui Hieronymi, in vita Paulli heremitæ, & Plinij lib. 7. omnino vide Ioan. Corrasium lib. 5. miscellan. cap. 2. & Couarruuiam lib. 4. resolut. cap. 1. Ceterum fictionis causam huiusmodi memorant, fuisse Centauros Pelei Thessaliæ mõtis accolas, à quibus primò fuerit monstrata ratio ex equis dimicandi. Ferunt autem accidisse vt dum fortè iuxta Peneum amnem aquarentur, quorum equi potantes habebant immersa fluctibus ora, eam procul spectãtibus speciem præbuisse, quam in biformibus Centauris postea credula fabulosaque expressit vetustas. hæc nonnulli. Ego verò fictionis causam arbitror fuisse non aliam, quàm quod homines fuerint scelestissimi, & in omne malum facinus procliues. quod cùm totius gẽtis nomẽ, tum etiã singulorũ ferè nomina testantur. nam quia omnes aduenas iniuriis pungebant & lacessebant, ἀπὸ τοῦ κεντάν, Centauri sunt dicti. Harpasus, ab ἁρπάζω, raptorem significat: Arius, ab ἄρης, pugnacem: Aphidas contemtorem, ab ἀφειδία: Antimachus hostem, ab ἀντὶ & μάχομαι: Asbolus, à fuligine, hoc est, ἀσβόλη, tenebris gaudentem; vel, si mauis, atrum & nigrum: Bromus rixosum, à rixantium strepitu, ἀπὸ τοῦ βρόμου: Bianor violentum, à vi, quam βίαν dicunt: Cæneus amatorem nouitatis, à καινίζω: Craneus durum, à κρανεία: Dryalus furem, ἀπὸ τοῦ δρύειν: Gripheus, à γρίφος, deceptorem. Posset hoc ipsum in ceteris ferè omnium Centaurorum nominibus ostendi; potissimùm in Astylo, Amyco, Abryto, Breto, Croneo, Cyllaro, Dyneo, Dorpo, Demoloonte, Elope, Emmachio, Ripheo, Thaumase, Thereo, Teleboa, Thurio, Sylantho, Latreo, Lyco, Pholo, Petræo, Pyreto, Orneo, Nycto, Mermero, Mymante, & aliis: verũ his mythologia nostra satis cõfirmatur.

506 *Fluminis tumidi.* in autographis *turbidi* habetur.

512 *Prohibetur vndis.* scilicet Hercules. sunt autem hæc verba Nessi.

519 *Iam quærens diem.* iam moriens (Sophocles ait ἐκθνήσκει) sumtum à Virgilio lib. 4. Aeneid. de Didone moriente:

Quæsiuit cælo lucem.

525 *Mycale.* Ouidius Metamorph. 12.

—— Orco
Mater erat Mycale, quã deduxisse canẽdo,
Sæpe reluctantis constabat cornua lunæ.

hinc itaque locus iste desumtus fuit.

531 *Conspiciat.* o. v. l. *aspiciat.*

543 *Timende matri.* cùm ne ab ipsa quidem te abstineas. hoc enim Venus apud Lucianũ

Frangebat ipsas fluminis tumidi minas.
Iam totus vndis Nessus exierat ferox,
Medioq; adhuc errabat Alcides vado,
Vasto rapacem verticem scindens gradu.
Ast ille vt esse vidit Alcidem procul,
Tu præda nobis, inquit, & coniux eris.
Prohibetur vndis, meq; complexam ferens
Gressum citabat. non tenent vndæ Herculem:
Infide vector, inquit, immisti licet
Ganges & Ister vallibus iunctis eant;
Vincemus ambos, consequar telo fugam.
Præcessit arcus verba: tum longum ferens
Harundo vulnus, tenuit hærentem fugam,
Mortemq; fixit. ille, iam quærens diem,
Tabem fluentis vulneris dextrâ excipit,
Traditq; nobis vngulâ insertam suâ,
Quam fortè sæuâ sciderat auulsam manu.
Tum verba moriens addit: hoc, inquit, magæ
Dixere amorem posse defigi malo.
Hoc docta Mycale Thessalas monuit nurus,
Vnam inter omnes luna quam sequitur magam,
Astris relictis. illitas vestes dabis
Hac, inquit, ipsâ tabe, si pellex tuos
Inuisa thalamos tulerit, & coniux leuis
Aliam parenti dederit altisono nurum.
Hoc nulla lux aspiciat, hoc tenebræ tegant
Tantum remotæ. sic potens vires suas
Sanguis tenebit. verba deprehendit quies,
Mortemq; lassis intulit membris sopor.
Tu, quam meis admittit arcanis fides,
Perge, vt nitentes virus in vestes satum,
Mentem per artus adeat, & tactus sinus
Intret medullas. NVT. *ocyus iussa exsequar*
Alumna: precibus tu Deum inuictum aduoca,
Qui certa tenerâ tela dimittit manu.
DE. *Te te precor, quem mundus & superi timent,*
Et æquor, & qui fulmen Ætnæum quatit,
Timende matri teliger sæue puer;
Intende certâ spiculum velox manu,
Non è sagittis leuibus, è neruo precor
Grauiore profer; quod tuæ nondum manus
Misêre in aliquem. non leui telo est opus,
Vt amare possit Hercules: rigidas manus
Intende, & arcum cornibus iunctis para.

Nunc

Nunc nunc sagittam prome, qua quondã horridus
Iouem petisti; fulmine abiecto deus,
Cùm fronte subitâ tumuit, & rapidum mare
Taurus puellæ vector Assyriæ scidit.
Immitte amorem, vincat exempla omnia:
Amare discat coniuges. si quas decor
Immisit Ioles pectori Herculeo faces;
Exstingue totas: perbibat flammas mei.
Tu fulminantem sæpe domuisti Iouem,
Tu furua nigri sceptra gestantem poli,
Turbæ ducem maioris, & dominum Stygis.
Tu, qui nouercâ es grauior iratâ deus,
Cape hunc triumphum. solus euince Herculem.
NVT. *Prolata vis est, quæq. Palladiâ colu*
Laßauit omnem texta famularem manum:
Nunc congregetur virus, vt vestis bibat
Herculea pestem: precibus augebo malum.
In tempore ipso gnauus occurrit Lichas:
Celanda vis est, illa ne pateant malâ.
D. *O, quod superbæ non habent vnquam domus,*
Fidele semper regibus nomen, Licha,
Cape hos amictus; nostra quos neuit manus:
Dum vagus in orbem fertur, & victus mero
Tenet feroci Lydiam gremio nurum.
Nunc poscit Iolem: sed iecur fors horridum
Flectam emerendo. merita vincunt & malos.
Non antè vestes induat coniux, iube;
Quàm thure flammas spargat, & poscat deos,
Canâ rigentem populo vinctus comam.
Ipsa ad penates regios gressus feram,
Precibusq. Amoris horridi matrem colam.
Vos, quas paternis extuli comites focis,
Calydoniæ, deflete lugendas vices.

CHORVS.

Anapæstici.

Flemus casus O Enei tuos,
Comitum primos turba per annos,
Flemus dubios miseranda toros:
Nos Acheloi tecum solitæ
Pulsare vadum; cùm iam tumidas
Vere peracto poneret vndas,
Gracilisq. vado serperet æquo,
Nec præcipitem volueret amnem

queritur. *Teliger.* Cupido Luciano τοξότης, Orpheo τοξαλκής, Leonidi τοξοβόλος dicitur: eius tela nõ vniusmodi esse Ouidius, Aeneas Siluius, & Michaël Marullus scripserunt, quædam esse aurea, quæ amorem concilient; quædam plumbea, quæ amorem ex animo eiiciant.

565 *Congregetur.* in membranis quibusdã *aggregetur.* alij, *congeratur.* mihi placebat; ingeretur.

569 *O, quod superba non habent vnquam domus,*
Fidele semper regibus nomen, Lyca. Seneca, in Agamemn.

Tu quicumque es, qui sceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulset;
Cùm tot populis stipatus eas,
In tot populis vix vna fides.

Attius:

Multi iniqui atque infideles regno, pauci boni sunt.

quid mirum? siquidem, vt ait Aeschyl.

ἔνεστι γάρ πως τοῦτο τῇ τυραννίδι
νόσημα, τοῖς φίλοισι μὴ πεποιθέναι.

571 *Nostra quos neuit manus.* apud Sophoclem est:

— πέπλον
δώρημ' ἐκείνῳ τ' ἀνδρὶ τῆς ἐμῆς χερός.

574 *Iecur.* in quo amoris sedes statuitur: iuxta illud,

Splen ridere facit, cogit amare iecur.

ideo Horatius:

Non ancilla tuũ iecur vlceret vlla, puer.

578 *Cana.* alba.

591 *Flauus* Ouidius 1. Metamorph.
— flauus Lycormas.
Valerius Flaccus:
— flaui tristis quem nata Lycormæ.
Lycormas. Euenus Strabo lib. 7 ὁ Εὔηνος, ὁ Λυκόρμας πρότερον καλούμενος. Archelaus lib. 1. de fluminibus: Λυκόρμας τῆς Αἰτωλίας ποταμός. μετωνομάσθη δὲ Εὔηνος. γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ βοτάνη ζάρισσα προσαγορευομένη, λόγχῃ παρόμοιος, ποιοῦσα πρὸς ἀμβλυωπίας ἄκεσιν. Fluuius iste prius Lycormas, postea Euenus dictus fuit. quia Euenus Idam, Marpessæ filiæ suæ raptorem, insecutus, cùm ad eum fluuium peruenisset, videretque omnem vlteriùs insequendi occasionē sibi eripi, amens sese in Lycormam præcipitauit, vt est apud Apollodor lib. 1. biblioth. & Plutarchū in Parallelis, ex Dositheo, nec non in libello περὶ ποταμῶν, qui vnus nobis hodie superest ex multis qui de fluminibus olim Græcè scripserunt, veluti Chrysermus, Archelaus, Timagoras, Asclepiades, aliíque.
598 *Spicifera.* Cereri. Manilius:
Spicifera est virgo Cereris.
602 *Nam rara fides vbi iam melior Fortuna ruit.* Pindarus in Nem. ᾠδ. ι.
οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένῳ
φωτί· παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
καμάτου μεταλαμβάνειν.
huc pertinet illud Petronij:
Nomen amicitiæ si quatenus expedit hæret,
Calculus in tabula mobile ducis opus.
Cùm fortuna manet, vultū seruatis amici;
Cùm cecidit, turpi vertitis ora fuga.

612 *Nec tamen omnis, &c.* ostendit auaritiam insatiabilem esse. Lucanus lib. 7.
Sed non implenit cupientes omnia mentes,
Quicquid fodit Hiber, quicquid Tagus extulit auri,
Quodq́; legit diues summis Arimaspus arenis.
Eandem sententiam habes apud Horatium lib. 3. od. 24. Boëtium lib. 2. de consolat. philosoph. met. 2 & lib. 3. met. 3. & Claudianum lib. 1. in Rufin.

Flauus rapido fonte Lycormas:
Nos Palladias ire per aras,
Et virgineos celebrare choros;
Nos Cadmeis orgia ferre
Tecum solita condita cistis,
Cùm iam pulso sidere brumæ
Tertia soles euocat æstas,
Et spicifera concessa deæ
Attica mystas claudit Eleusis:
Nunc quoque fatum quodcunque times,
Fidas comites accipe fatis.
Nam rara fides, vbi iam melior
Fortuna ruit.
Tu quicunque es, qui sceptra tenes,
Licet omne tuâ vulgus in aulâ
Centum pariter limina pulset;
Cùm tot populis stipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Tenet auratum limen Erinnys,
Et cùm magnæ patuere fores,
Intrant fraudes, cautiq́; doli,
Ferrumq́; latens: cumq́; in populos
Prodire parant, comes inuidia est.
Noctem quoties summouet Eos,
Regem toties credite nasci.
Pauci reges, non regna colunt:
Plures fulgor conuocat aulæ.
Cupit hic regi proximus ipsi,
Clarus claras ire per vrbes:
Vrit miserum gloria pectus.
Cupit hic gazis implere famem:
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Istri, nec tota sitim
Lydia vincit; nec, quæ, zephyro
Subdita tellus, stupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum;
Nec si totus seruiat Hebrus,
Ruraq́; diues cingat Hydaspes,
Intraq́; suos currere fines
Spectet toto flumine Gangem.
Auidis auidis natura parum est.
Colit hic reges, regumq́; lares,
Non, vt presso vomere semper
Nunquam cesset curuus arator,

Vel mille secent arua coloni:
Solas optat, quas donet, opes.
Colit hic reges, calcet vt omnes,
Perdatq; aliquos, nullumq; leuet:
Tantùm vt noceat, cupit esse potens.
Quota pars moritur tempore fati?
Quos felices Cynthia vidit,
Vidit miseros abitura dies.
Rarum est, felix, idemq; senex.
Cespes Tyrio mollior ostro
Solet impauidos ducere somnos:
Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigilesq; trahit purpura noctes.
O si pateant pectora ditum,
Quantos intus sublimis agit
Fortuna metus. Bruttia coro
Pulsante fretum mitior vnda est.
Pectora pauper secura gerit:
Tenet è patulâ pocula fago;
Sed non trepidâ tenet ipsa manu:
Carpit faciles vilesq; cibos,
Sed non strictos respicit enses:
Aurea miscet pocula sanguis.
Coniux modico nupta marito,
Non dispositò clara monili,
Gestat pelagi dona rubentis,
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoâ lectus in vnda:
Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores:
Nec Mæoniâ distinguit acu,
Quæ Phœbeis subditus euris,
Legit Eois Ser arboribus:
Qualibet herba tinxere colos,
Quas indoctæ neuere manus.
Sed non dubios fouet illa toros.
Sequitur dira lampade Erinnys
Quorum populi coluere diem.
Nec sibi felix pauper habetur,
Nisi felices cecidisse videt.
Quisquis medium defugit iter,
Stabili nunquam tramite curret.
Dum petit vnum præbere diem,
Patriosq; puer concitat axes,

640 *Quota pars moritur tempore fati.* Indicat paucos tyrannos non violenta morte mori. Iuuenalis ait:

Ad generum Cereris sine cæde & sanguine pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni.

643 *Rarum est, felix, idemq; senex.* talem Bathonis sententiam alibi posui.

653 *Patula pocula fago.* ita Virgilius:
Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.

661 *Detrahit aures* pondere & magnitudine sua deprimit ac deducit. de ornamentis loquitur muliebribus, quæ inaures vocat Vlpianus l. 26. D. de auro & arg. leg. de quibus ait Seneca, quid refert quantum habeat, quot lecticarios, quàm oneratas aures, quàm laxã sellam. quibus addes & illud D. Ambrosij libro 1. de Abraham; quod huc pertinet: Inaures habebat, quæ non grauarent aurem, sed demulcerent: virias, quæ manum non materiali auro onerarent, sed spirituali actu leuarent. quem locum, à, nunquam satis laudato viro, Iacobo Cuiacio accepi. adde quę ex Iuliano & aliis refert Iacobus Ræuardus lib. 1. variorum, cap. 4.

664 *Repetita bibit lana rubores.* de dibapha purpura loquitur, de qua Lazarus Baysius ad legem vestis, D. de auro & arg. leg. cap. 3. Horat. lib. 2. carmin.

—— te bis Afro
Murice tinctæ vestiunt lanæ.

Item in Epod.

Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ.

666 *Phœbeis.* Orientalibus.

667 *Ser.* ait *arboribus.* quia apud Seres, vt refert Ammianus lib. 23. siluæ sunt sublucidæ, à quibus arborum fœtus, aquarũ crebris aspergimibus, velut quædã vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam quandam subtilitatem tenerrimam, pectunt, nentesque subtemina, conficiunt sericum. Idem referunt Plinius & Solinus, ille lib. 6. nat. histor. cap. 27. hic cap. 51.

672 *Quorum populi coluere diem.* principum & regũ, quorum olim natales dies colebantur, nunc etiã publica lætitia celebrãtur.

678 *Puer.* Phaëthon.

Nec per solitum percurrit iter;
Sed Phœbeis ignota secat
Sidera flammis, errante rotâ;
Secum pariter perdidit orbem.
Medium cæli dum sulcat iter;
Tenuit Latias Dædalus oras,
Nulliq́; dedit nomina ponto.
Sed dum volucres vincere veras
Icarus audet, patriasq́; puer
Despicit alas, Phœboq́; volat
Proximus ipsi, dedit ignoto
Nomina ponto.
Malè pensantur magna ruinis.
Felix alius, magnusq́; volet:
Me nulla vocet turba potentem.
Stringat tenuis litora puppis,
Nec magna meos aura phaselos
Iubeat medium scindere pontum.
Transit tutos fortuna sinus,
Medioq́; rates quærit in alto,
Quarum feriunt suppara nubes.
Sed quid pauido territa vultu,
Qualis Baccho saucia Thyas,
Fertur rapido regina gradu?
Quæ te rursus fortuna rotat,
Miseranda? refer. licet ipsa neges:
Vultus loquitur, quodcunque negas.

687 *Patriasq́; puer Despicit alas.* humilem Dædali volatum contemnit.

698 *Medioq́; rates quærit in alto.* naues quæ secundis ventis, & plenis velis nauigãt, fortuna quærit, vt demergat: quæ verò remis circa litus propelluntur, & metu tempestatis se non audent alto credere, illas præterit. vnde Clitomachus:

τοῖς εὐπαθοῦσιν ἀντιπνέουσ' ἡ τύχη
πάντα συγχεῖ.

ACTVS TERTIVS.

DEIANIRA. CHORVS.

DE. *Vagus per artus errat excussos tremor,*
Erectus horret crinis, impulsis adhuc
Stat terror animis, & cor attonitum salit,
Pauidumq́; trepidis palpitat venis iecur.
Vt fractus austro pontus etiamnum tumet,
Quamuis quiescat languidis ventis dies.
Ita mens adhuc vexatur excusso metu.
Semel profectò premere felices Deus
Cum cœpit, vrget. hos habent magna exitus.
CH. *Quis tam impotens, ô misera, te casus rotat?*
DE. *Vt missa palla est, tabe Nesseâ illita,*
Thalamisq́; mœrens intuli gressum meis,
Nescio quid animus timuit, & fraudem astruit.
Libet

707 *Erectus horret crinis.* contingit hoc territis. Virgilius:

—*steteruntq́; coma*—

Ouidius. Metamorph.

—*gelidoq́; coma terrore rigebant.*

713 *Semel profectò premere felices Deus Cùm cœpit, vrget.* Idem scripsit Philoetas, qui corporis exiguitatem, eruditionis magnitudine pensauit:

οὐδ' ἀπὸ μοίρης τέλος οὔτι κακῶν φέρει· ἀλλὰ
φέρουσιν
ἔμπεδα καὶ τοῖσιν ἄλλα προσαυξάνεται.

718 *Fraudem struit.* sic m.s. & Lipsiæ impressi: sed Parisiens. Lugdunens. Veneti quidam, aliique, *astruit*, magis perspicuè. & sic legit Bernard. Gellius.

Libet experiri: solibus virus ferum,
Flammisq́. Nessus sanguinem ostendi arcuit.
Hic ipse fraudes esse præmonuit Deus.
Et fortè nullâ nube respersus iubar
Laxabat ardens feruidum Titan diem.
Vix ora solui patitur etiam nunc timor,
Medios in ignes solis, & claram facem
Quo tincta fuerat palla, vestisq́. illita.
Abiectus horret sanguis, & Phœbi comâ
Tepefactus ardet: vix queo monstrum eloqui,
Niues vt eurus soluit, aut tepidus notus,
Quas vere primo lubricus perdit Mimas:
Vtq́. euolutos frangit Ionio salo
Opposita fluctus Leucas, & lassus tumor
In litore ipso spumat; aut cælestibus
Aspersa tepidis thura laxantur focis:
Sic languet omne virus, & perdit comam.
Dumq́. ipsa miror, causa mirandi perit.
Quin ipsa tellus spumeos motus agit,
Et quicquid illâ tabe contactum est, labat.
[Tumensq. tacita sequitur,& quassat caput.]
Natum pauentem cerno, & ardenti pede
Gressus ferentem, prome quid portes noui.

HYLLVS. DEIANIRA. NVTRIX.

HYL. *I profuge, quære si quid vlteriùs patet*
Terris, freto, sideribus, Oceano, inferis,
Vltra labores mater Alcidæ fuge.
DE. *Nescio quod animus grande præsagit malum.*
HYL. *Regia triumphi templa Iunonis pete:*
Hæc tibi patent. delubra præclusa omnia.
DE. *Effare, qui me casus insontem premat.*
HYL. *Decus illud orbis, atque præsidium vnicum,*
Quem fata terris in locum dederant Iouis,
O mater, obiit. membra, & Herculeos toros
Vrit lues Nessea. qui domuit feras;
Ille ille victor, vincitur, mæret, dolet.
Quid quæris vltrà? DE. *miserias properant suas*
Audire miseri. fare, quo posita in statu
Iam nostra domus est. ô lares, miseri lares!
Nunc vidua, nunc expulsa, nunc feror obruta.
HYL. *Non sola mæres, Hercules toto iacet*
Mundo gemendus. fata ne mater tua

727 *Abiectus horret sanguis.* in quibusdam v.l. continetur; *Abiectum horret virus, & Phœbi coma Tepescens ardet.* Porrò quia totus iste locus facilè nequit intelligi, nisi ex Sophocle, vnde desumitur, ipsius verba subijciam:

ὃ γὰρ τὸν ἐνδυτῆρα πέπλον ἀρτίως
ἔχριον, ἀργῆτ' οἰὸς εὐέρῳ πόκῳ,
τοῦτ' ἠφάνισται διάβορον πρὸς οὐδενὸς
τῶν ἔνδον, ἀλλ' ἐδεστὸν ἐξ αὑτοῦ φθίνει,
καὶ ψῇ κατ' ἄκρας σπιλάδος.

& paullo postea:

τὸ γὰρ κάταγμα τυγχάνω ῥίψασά πως
τῆς οἰός, ᾧ προὔχριον, εἰς μέσην φλόγα
ἀκτῖν' ἐς ἡλιῶτιν. ὡς δ' ἐθάλπετο,
ῥεῖ πᾶν ἄδηλον, καὶ κατέψηκται χθονί.
μορφῇ μάλιστ' εἰκαστόν, ὥστε πρίονος
ἐκβρώματ' ἂν βλέψειας ἐν τομῇ ξύλου.
τοιόνδε κεῖται προπετές. ἐκ δὲ γῆς ὅθεν
προὔκειτ', ἀναζέουσι θρομβώδεις ἀφροί,
γλαυκῆς ὀπώρας ὥστε πίονος ποτοῦ
χυθέντος εἰς γῆν Βακχίας ἀπ' ἀμπέλου.

732 *Leucas.* pro Leucate. Leucadia est regio, (Nerite Plinio) Leucas eius regionis vrbs Straboni: Leucates verò in eadem promontorium; Virgilio lib. 3. Aeneid. sed hæc sæpe confunduntur.

Laxus. quidam manusc. *lapsus*, alij *lassus*. vtrumque recipi potest.

749 *Decus illud orbis, atq. præsidium vnicum.* Sic ista coniunxit etiam Horatius:

O & præsidium & dulce decus meum.

750 *Vrit lues Nessea: qui domuit feras.* O. v.l. *Vrit lues nescio qua: qui domuit feras.* quo ad sententiam, præclarè. quia Hyllus adhuc nesciebat quæ lues Herculem vreret. quoad legem versus, malè.

752 *Miserias properant suas Audire miseri.* videtur Aeschylum imitatus, qui, in Prometheo vincto, scripserat:

—— τοῖς νοσοῦσί τοι γλυκὺ
τὸ λοιπὸν ἄλγος προὐξεπίστασθαι τορῶς.

Priuata credas: iam genus totum obstrepit.
Hunc eiulatu, quem gemis, cuncti gemunt.
Commune terris omnibus pateris malum.
Luctum occupasti prima: non sola Herculem
Miseranda mæres. DE. *quàm propè à letho tamen,*
Ede, ede, quæso, iaceat Alcides meus.
HYL. *Mors refugit illum, victa quæ in regno suo*
Semel est, nec audent fata tam vastum nefas
Admittere. ipsa forsitan trepida colos
Clotho manu proiecit, & fatum Herculis
Timet peragere: prò diem, infandum diem!
Hócne ille summo magnus Alcides eat
Ad fata, & vmbras, atque peiorem polum?
DE. *Præcedere tu illum dicis? an possum prior*
Mortem occupare? fare, si nondum occidit.
HYL. *Euboica tellus vertice immenso tumens*
Pulsatur omni parte: Phryxeum mare
Scindit Caphareus, seruit hoc austro latus:
At quâ niuosi patitur aquilonis minas,
Euripus vndas flectit instabilis vagas,
Septemq́; cursus flectit, & totidem refert,
Dum lassum Titan mergat Oceano iubar.
Hic rupe celsâ, nulla quam nubes ferit,
Annosa fulgent templa Cænei Iouis.
Vt stetit ad aras omne votiuum pecus,
Totumq́; tantus gemuit armentis nemus:
Spolium Leonis sordidum tabo exuit,
Posuitq́; clauæ pondus, & pharetrâ graues
Laxauit humeros: veste tunc fulgens tuâ,
Canâ reuinctus populo horrentem comam
Succendit aras: accipe has, inquit, focis
Non false messes genitor, & largo sacer
Splendescat ignis thure, quod Phœbum colens,
Diues Sabæis colligit truncis Arabs.
Pacata tellus, inquit, & cælum, & freta,
Feris subactis omnibus victor redi.
Depone fulmen. gemitus in medias preces
Stupente & ipso, cecidit. hic cælum horrido
Clamore complet: qualis impressâ fugax
Taurus bipenni, vulnus & telum ferens,
Delubra vasto trepida mugitu replet.
Aut quale mundo fulmen emissum tonat:
Sic ille gemitus sidera & pontum ferit,
Et vasta Chalcis sonuit, & voces Cyclas
Exce-

769 *Magnus Alcides.* Seneca, Medeæ act. 3.
Herculi magno puer irrepertus.
Crispinus, in Heraclea:
Diuinus virtutibus antistans Alcides.
Sic enim in Fulgentij Placiadis libello de expositione sermonum antiquorum, in verbo *Antistare*, legitur: vbi interpretatur eam vocem, præcellere. Symmachus, in epist. *Qui Romanis rebus antistat*: quorum locorum auctoritate videtur illorum sententia confirmari, qui apud Catullum legunt;
Veranni omnibus è meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis.
assentior tamen legentibus *Antistes.*

774 *Pulsatur omni parte.* Sophocles, in Trachiniis:
ἀκτή τις ἀμφίκλυστος Εὐβοίας ἄκρον
Κήναιόν ἐστι.
vide Strab. lib. 10. & Lilium Syntagm. 2.

776 *Niuosi.* Plinius, nam memini, alicubi niualem vocat.

778 *Septemq́;* iuxta Pomponium Melam lib. 4.

779 *Dum lassum Titan mergit Oceano iubar.* hæc est o. v. l. lectio, & sic ante Ascensium legebatur: primus ille reposuit, *Dum lassa Titan mergat Oceano iuga.* quod (ni fallor) etiam Aegidio Malerio, in Argonaut. Valerij, placuit. scilicet ne versus κακόμετρος.

780 *Hic rupe celsa.* non immeritò tẽplum Cænei Iouis in rupe celsa fuit situm. nam Ioui in montibus sacra fiebant. Vnde ait poëta nescio qui;
καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς Ἰκμαίοιο
ἱερά τ᾽ εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ——
Herodotus, in Clio: οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν. Melanthes in lib de sacrificiis: πᾶν δὲ ὄρος, τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται. ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ θεῷ, ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι.

785 *Pharetra graues.* graui, est in v. l.

788 *Aspice has inquit.* vetus hæc est lect.

795 *Hic cælum horrido Clamore complet.* Ouid. 9. Metamorph. tantùm dixerat:
Impleuitq́; suis nemorosam vocibus Oethẽ:
at quanto noster grauior?

796 *Qualis impressa fugax.* hanc similitudinem ab Ouidio commodato accipit. ait enim Ouidius dicto loco;
Haud aliter graditur, quàm si venabula taurus
Corpore fixa gerat, factiq́; refugerit auctor.

Excepit omnis. hinc petra Caphareides,
Hinc omne voces reddit Herculeas nemus.
Flentem videmus, vulgus antiquam putat
Rabiem rediisse: tunc fugam famuli petunt.
At ille vultus igneâ torquens face,
Vnum inter omnes quærit & sequitur Licham.
Complexus aras ille tremebundâ manu
Mortem metu consumsit, & parum sui
Pœnæ reliquit: dumq; tremebundum manu
Tenuit cadauer; hac manu, inquit, hac ferar
O fata! victus? Herculem perimit Lichas.
Ecce alia clades: Hercules perimit Licham.
Fata inquinantur. fiet hic summus labor.
In astra missus fertur, & nubes vago
Spargit cruore: talis in cælum exilit
Harundo, Geticâ iussa dimitti manu,
Aut quam Cydon excußit: inferiùs tamen
Et tela fugient. truncus in pontum cadit,
In saxa ceruix: funus ambobus iacet.
Resistite, inquit, non furor mentem abstulit.
Furore grauiùs istud atque irâ, malum est.
In me iuuat sæuire. vix pestem indicat,
Et sæuit, artus ipse dilacerat suos,
Et membra vastâ carpit auellens manu:
Exuere amictus quærit: hoc solum Herculem
Non posse vidit: trahere conatus tamen,
Et membra traxit: corporis palla horridi
Pars est, & ipsa vestis immiscet cutem.
Nec causa diræ cladis in medio patet:
Sed causa tamen est, vixq; sufficiens malo.
Nunc ore terram languidus prono ferit,
Nunc poscit vndas; vnda non vincit malum;
Et nota quærit litora, & pontum occupat.
Famularis illum retinet errantem manus,
O sortem acerbam, fuimus Alcidæ pares.
Nunc puppis illum litore Euboico refert,
Austerq; lenis pondus Herculeum rapit.
DE. *Destituit animus membra, nox oculos premit:*
Quid anime cessas? quid stupes factum scelus?
Gnatum reposcit Iuppiter, Iuno æmulum,
Reddendus orbi est: quod potest reddi, exhibe.
Eat per artus ensis exactus meos.
Sic sic agendum est? tam leues pœnas manus
Tantis reposcit? tolle fulminibus socer

827 *Trahere conatus tamen.* Ouidius lib. 9. Metamorph.
Qua trahitur trahit illa cutem, (fœdumq; relatu)
Aut hæret mẽbris frustrà tentata reuelli,
Aut laceros artus & grandia detegit ossa.

832 *Nunc ore terram.* Sophoc. in Trachin.
—— πολλὰ μὲν τάλας χθονὶ
ῥίπτων ἑαυτὸν ——

833 *Vnda non vincit malum.* Hyginus, in Parerg. Herculis, de hac re ait: cùm se in flumen coniecisset vt ardorem exstingueret, maior flamma exibat.

839 *Nox oculos premit.* Virgilius:
Olli dura quies oculos & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.
Horatius lib. 1 carm.
Iam te premet nox, fabulæq; manes.

Nurum

846 *Nec leni telo.* fulminum alia grauiora, leuiora alia. illius generis est, quo Phaëthon & Gygantes interemti leguntur: istius, quo Semele combusta fuit. Ouid. 3. Metam.

Nec quo centimanū deiecerat igne Typhoea
Nūc armatur eo, nimiū feritatis in illo est:
Est aliud leuius fulmē, cui dextra Cyclopū
Sæuitiæ flāmæq́; minus, minus addidit iræ:
Tela secunda vocant superi.

huc respexit Seneca tum hic, tum in Thyeste, ita scribens:

Manuq́; nō qua tecta & immeritas domos
Telo petis minore: sed qua montium
Tergemina moles cecidit, & qui montibus
Stabant pares Gygantes, hac arma expedi.

vbi Tergemina moles dicitur, Olympus, Ossa, & Pelius.

851 *Emitte telum.* fulmen vocat telū Græcorum imitatione. sic Herodotus: βέλος ἐνέσκηψε θεός. Sophocles:

—— ἐγκατάσκηψον βέλος
πάτερ κεραυνοῦ ——

inuenias simile quid apud Virgil. 9. Aeneid.

857 *Quicquid in mortem trahit telum est abundè.* etiam quoad verbi significationem. in scheda quadam fragmentorum Iurisconsultorum scriptum habetur: Teli appellatione non tantùm ferrum continetur: sed omne quod nocendi causâ portatur. Sic Caius lib. 1. ad leg. 12. tab. Teli, inquit, appellatione & ferrum, & fustis, & lapis, & denique omne quod nocendi causa habetur, significatur. l. 233. §. fin. D. de verbor. signif. Attius, in Chrysippo: Neque quisquam à telis vacuus, sed vti cuique obuiam fuerat, ferrum alius, alius saxum raudémve. Virgilius lib. 7. Aeneid.

—— *quod cuique repertum*
Rimanti telum ira facit.

Telorum genera prosequuntur Leo Imp. in lib. τῶν τακτικῶν, Alexander ab Alexand. li. 6. genial. dierum. cap. 2. Lazius commentar. Reip. Rom. lib. 4. Vegetius, Valturius, & ceteri militaris rei scriptores: & Crinitus de honest. discipl. lib. 13. c. 6. & lib. 19. c. 2.

867 *Herculeus ensis.* sumtum à Virgilio, qui ab Aenea in Elisæ thalamis ensem relictum fingit, quo Dido seipsam interemit. vnde Ouidius:

Præbuit Æneas & causam mortis & ensem,
Ipsa sua Dido concidit vsa manu.

875 *Similem colenti.* propter Busirim hoc dicit. 878 *Facem.* m. s. libri plurium numero *faces* 884 *Haud est nocens, quicumque haud sponte est nocens.* omne enim, vt inquiunt Theologi, delictum voluntarium est. vnde & Sophocle:

—— ἀμφὶ τοῖς σφαλεῖσι μὴ 'ξ ἑκουσίας,
ὀργὴ πέπειρα ——

Nurum scelestam: nec leuì telo manus
Armetur: istud fulmen exsiliat polo,
Quo, ni fuisset genitus Alcides tibi,
Hydram cremasses: pestem vt insolitam feri,
Et vt nouercá peius iratá malum:
Emitte telum; quale in errantem priùs
Phaëthonta missum est. perdidi erepto Hercule
Et ipsa populos. quid rogas telum deos?
Iam parce socero. coniugem Alcidæ, necem
Optare pudeat: hæc erit voto manus.
A me petatur. occupa ferrum ocyùs.
Cur? deme ferrum. quicquid in mortem trahit,
Telum est abundè. rupe ab ætheriâ ferar.
Hæc, hæc renatum prima quæ poscit diem,
OEta eligatur: corpus hinc mitti placet.
Abrupta cautes scindat, & partem mei
Ferat omne saxum, pendeant laceræ manus,
Totumq́; rubeat asperi montis latus.
Leuis vna mors est: leuis, at extendi potest.
Eligere nescis anime cui telo incubes.
Vtinam esset, vtinam fixus in thalamis meis
Herculeus ensis: huic decet ferro immori.
Vna perire dextera nobis sat est?
Coite gentes, saxa & incensas faces
Iaculetur orbis, nulla nunc cesset manus:
Corripite tela, vindicem vestrum abstuli.
Impunè sæui sceptra iam reges gerent,
Impunè iam nascetur indomitum malum.
Reddentur aræ cernere assuetæ hostiam
Similem colenti. sceleribus feci viam.
Ego vos tyrannis, regibus, monstris, feris,
Sæuisq́; rapto vindice, opposui deis.
Cessas Tonantis socia? non spargis facem
Imitata fratrem, & mittis ereptam Ioui,
Meq́; ipsa perdis? laus tibi erepta inclita est,
Ingens triumphus: æmuli Iuno tui
Mortē occupaui. NV. *quid domū impulsam trahis?*
Erroris istuc omne quodcunque est nefas.
Haud est nocens, quicunq́; non sponte est nocēs.
DE. *Quicunque facto ignoscit, & parcit sibi,*
Errare meruit, morte damnari placet.
NVT. *Nocens videri qui petit, mortem cupit.*
DE. *Mors innocentes sola deceptos facit.*
NVT. *Titana fugies?* DE. *ipse me Titan fugit.*

NV. *Vi-*

NV. Vitã relinques misera? DE. vt Alcidẽ sequar.
NV. Superest, & auras ille cælestes trahit.
DE. Vinci Hercules cùm potuit, hinc cœpit mori.
NV. Natum relinques, fataq́ abrumpes tua?
DE. Quæcunque natum sepelit, hæc vixit diu.
NV. Virum sequeris? DE. prægredi castæ solent.
NV. Si te ipsa damnas, sceleris te misera arguis.
DE. Nemo nocens sibi ipse pœnas irrogat.
NV. Multis remissa est vita, quorum error nocens,
Non dextra fuerat. fata quis damnat sua?
DE. Quicunque fata iniqua sortitus fugit.
NV. Hic ipse Megaram nempe confixam suis
Strauit sagittis, atque natorum indoles
Lernea flectens tela furibundâ manu
Ter parricida factus, ignouit tamen
Sibi: nam furoris fonte Cyniphio scelus
Sub axe Libyco tersit, & dextram abluit.
Quò misera pergis? quid tuas damnas manus?
DE. Damnat meas deuictus Alcides manus:
Fraudem placet punire. NV. si noui Herculem,
Aderit cruenti forsitan victor mali,
Dolorq́ fractus cedet Alcidæ tuo.
DE. Exedit artus virus, vt fama est, Hydræ:
Immensa pestis coniugis membra abstulit.
NV. Serpentis illud virus enectæ autumas
Haud posse vinci, qui malum & viuum tulit?
Elisit Hydram, dente cùm infixo stetit
Media palude victor, effuso obrutus
Artus veneno. sanguis hunc Nessi opprimet,
Qui vicit ipsas horridi Nessi manus?
DE. Frustrà tenetur ille, qui statuit mori.
Proinde lucem fugere decretum est mihi.
Vixit satis, quicunque cum Alcide occidit.
NV. Per has aniles ecce te supplex comas,
Atque vbera ista pænè materna obsecro,
Depone tumidas pectoris læsi minas,
Mortisq́ diræ expelle decretum horridum.
DE. Quicunque misero fortè dissuadet mori,
Crudelis ille est. NV. interim pœna est mori.
DE. Sed sæpe donum. NV. in pluribus veniæ fuit.
Defende saltem dexteram infelix tuam:
Fraudisq́ facinus esse, non nuptæ sciat.
DE. Defendar illic, inferi soluent ream.
A me ipsâ damnor: purget has Pluto manus.

890 *At Alcidem sequar.* ita vulgò legitur: o.v.l. habent *vt a. s.*

894 *Quæcunque natum sepelit.* vt ego, quæ eo ipsò quod Herculem occidi, filium quoque meum interemi. ille enim paterno præsidio orbatus, viuere non poterit. locus est difficilis, & mihi de mendo suspectus.

899 *Facta quis damnat sua?* malo cum membranis legere *fata*, quam *facta*. tribuit enim Herculis necem fatali necessitati; quæ quia (sic illi opinabantur) euitari non potuerit; immeritò sibi imputet Deianeira se fatis viam aperuisse. eò spectat quod inf. dicitur:
Ignosce fatis, error à culpa vacat.
quod satis probat proximè sequẽs versiculus;
Quicumque fata iniqua sortitus fugit.

902 *Natorum indolem.* natos suos ex Megara. Hellenismus est.

905 *Fonte Cyniphio.* Euripides, in μαινομένῳ, & Seneca in furente Hercule, indicant hanc cædem non fonte Cyniphio, qui iuxta Iouis Ammonis est; sed Athenis Herculem expiasse.

922 *Vixit satis.* Ego hunc versum adhuc Deianiræ; sequẽtem demum nutrici tribuo: sic, *Vixit satis*, &c.
NVT. *Per has aniles*, &c.

928 *Interim pœna est mori.* fortè legendũ: *Interim pœna est mora.* sic Ouidius cecinit;
Morsq́ minus pœna quàm mora mortis habet.
qua de re scripsi Troad. actu 4. num. 996.

Stabo Z

Stabo ante ripas immemor Lethe tuas,
Et vmbra tristis coniugem excipiam meum.
Sed tu, nigrantis regna qui torques poli,
Para laborem. scelera quæ quisque ausus est:
Hic vicit error. Iuno non ausa Herculem est
Eripere terris. horridam pœnam para.
Sisiphia ceruix cesset, & nostros lapis
Impellat humeros. me vagus fugiat latex,
Meamq́; fallax vnda decipiat sitim.
Merui manus præbere turbinibus tuis,
Quæcunque regem Thessalum torques rota.
Effodiat auidus hinc & hinc vultur fibras.
Vacet vna Danaïs: has ego explebo vices.
Laxate manes. recipe me comitem tui
Phasiaca coniux, peior hac, peior tuo
Vtroque dextra est scelere; seu mater nocens,
Seu dira soror es: adde me comitem tuis
Threicia coniux sceleribus: gnatam tuam
Althæa mater recipe: nunc veram tuam
Agnosce prolem. quid tamen tantum manus
Vestræ abstulerunt? claudite Elysium mihi,
Quæcunque fida coniuges nemoris sacri
Lucos tenetis: si qua respersit manus
Viri cruore, nec memor castæ facis
Stricto cruenta Belias ferro stetit;
In me suas cognoscat & laudet manus:
In hanc abire coniugum turbam libet.
Sed & illa fugiet turba tam diras manus.
Inuicte coniux, innocens animus mihi,
Scelesta manus est: prò nimis mens credula!
Prò Nesse fallax! namque semiferi dolis
Auferre cupiens pellici, eripui mihi.
Recede Titan; tuq́; quæ blandâ tenes
In luce miseros, vita caritura Hercule.
Lux vilis ista est. exigam pœnas tibi,
Reddamq́; vitam. fatáne extendam mea?
Mortemq́; coniux in tuas seruem manus?
Virtúsne superest aliqua? armata & manus
Intendere arcum tela missurum valet?
An arma cessant, teq́; languenti manu
Non audit arcus? si potest telum dare
Animosa coniux, dexteram expecto tuam.
Mors differatur: frange vt insontem Licham,
Alias in vrbes sparge, & ignotum tibi

Emitte

940 *Sisyphia ceruix cesset.* Sic Propert. *Sisyphe mole vaces.*

950 *Seu dira soror es.* Medeam alloquitur. ideo malè, qui *es* in *est* mutarunt.

951 *Threicia coniux.* Procne.

952 *Nunc veram tuam agnosce prolem.* Similiter Deianira apud Nasonem;

Tu quoq́; cognosces ni me Meleagre sororē. vtpote quæ studuerim tibi scelere similis esse. Meleager auunculos; Althæa, filium; Deianeira, maritum, & proinde, vt dixi superiùs, filium sustulit.

969 *Fatáne extendam mea?* hoc versu plerique m. s. *extendo*, sequenti verò *seruo* habent. item paulo pòst; *timuit manus*, pro *tremuit.* postremo, *dextera parcunt tua*, non verò, *parcant.*

Emitte in orbem. perde vt Arcadiæ nefas,
Et quicquid aliud restitit, ab illis tamen
Coniux redisti. HYL. *parce iam mater precor,*
Ignosce fatis, error à culpâ vacat. "
DE. *Si vera pietas, Hylle, quærenda est tibi,*
Iam perime matrem. pauida quid tremuit manus?
Quid ora flectis? hoc erit pietas scelus.
Ignaue dubitas? Herculem eripui tibi.
Hæc, hæc peremit dextra; cui debes patri
Auum Tonantem: maius eripui decus,
Quàm in luce tribui. si tibi ignotum est nefas,
A matre disce. seu tibi iugulo placet
Mersisse ferrum, siue maternum libet
Inuadere vterum; mater intrepidum tibi
Præbebit animum. non erit totum scelus
A te peractum. dexterâ sternar tuâ,
Sed mente nostrâ. gnatus Alcidæ times?
Ita nulla peragas iussa: nec peragens mala
Erres per orbem. si qua nascetur fera,
Referas parentem. dexteram intrepidam para.
Patet ecce plenum pectus ærumnis: feri.
Scelus remitto. dexteræ parcunt tuæ
Eumenides ipsæ. verberum crepuit sonus.
Quænam ista torquens angue vipereo comam
Temporibus atras squallidis pinnas quatit?
Quid me flagrante dira persequeris face
Megæra? pœnas poscit Alcides? dabo.
Iámne inferorum, diua, sedêre arbitri?
Sed ecce diras carceris video fores.
Quis iste saxum immane detritis gerit
Iam senior humeris? ecce iam victus lapis
Quærit relabi. membra quis præbet rota?
Hic ecce pallens dira Tisiphone stetit,
Causam poposcit: parce verberibus precor,
Megæra, parce, sustine Stygias faces.
Scelus est amoris. sed quid hoc? tellus labat,
Et aula tectis crepuit. excessit minax
Vnde iste cœtus? totus in vultus meos
Decurrit orbis, hinc & hinc populi premunt,
Totusq́; poscit vindicem mundus suum.
Iam parcite vrbes. quò fugam præceps agam?
Mors sola portus. dabitur ærumnis locus.
Testor nitentis flammeam Phœbi rotam,
Superosq́; testor, Herculem terris adhuc

1005 *Iámne inferorum diua sedêre arbitri.* Iudex sententiam sedens ferebat, siue pro tribunali, siue de plano sella extra ordinem posita iudicabat. quod apud inferos etiam à trucibus illis quæsitoribus obseruari Seneca indicat, imitatus Propertium, cuius sunt hæc:

Aut si quis posita iudex sedet Æacus vrna,
In mea sortita iudicet ossa pila.
Assideant fratres iuxta Minoida sellam,
Eumenidum intento turba seuera foro.

1012 *Sustine.* contine paulisper. Ouid.

Sæpè Iouem vidi, cùm iam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato, sustinuisse manũ.

1016 *Fremunt.* o.v.l. habent *premunt.* nec malè.

Moritura linquo. HYL. *fugit attonita, hei mihi,*
Peracta iam pars matris est: statuit mori.
Nunc nostra superest, mortis auferre impetum.
O misera pietas? si mori matrem vetas;
Patri es scelestus: si mori pateris tamen;
In matre peccas. surgit hinc illinc nefas.
Inhibenda tamen est: pergam, & eripiam scelus.

CHORVS.
Choriambici.

Verum est, quod cecinit sacer
Thressa sub Rhodopes iugis,
Tangens Threiciam chelym,
Orpheus, Calliopæ genus;
Æternum fieri nihil.
Illius stetit ad modos
Torrentis rapidi fragor,
Oblitusque sequi fugas
Amisit liquor impetum:
Et, dum fluminibus mora est,
Defecisse putant Geten
Hebrum Bistones vltimi.
Aduexit volucres nemus,
Et siluâ residens venit;
Aut, si quâ aëra peruolat,
Auditis vaga cantibus
Ales deficiens cadit.
Abrupit scopulos Athos,
Centauris obitum ferens,
Et iuxtâ Rhodope stetit
Laxatâ niue cantibus.
Et quercum fugiens suam,
Ad vatem properat Dryas.
Ad cantus veniunt suis
Ipsæ cum latebris feræ.
Iuxtaque impauidum pecus
Sedit Marmaricus leo:
Nec damæ trepidant lupos:
Et serpens latebras fugit,
Tunc oblita veneni.
Quin per Tænarias fores,
Manes commonitos adit:
Mærentem feriens chelym,
Cantu tartara flebili

Et

1032 *Calliopæ genus.* Phanoclem, Apollonium, Asclepiadem, & Virgilium sequitur, qui Orpheum Calliopæ filium faciunt.

1033 *Æternum fieri nihil.* Anicius Boëtius lib. 2. de consolat. philosoph.

Constat, æterna positumque lege est
Vt constet genitum nihil.

1034 *Illius stetit ad modos.* idem Boëtius lib. 3. eiusdem operis:

Quondam funera coniugis
Vates Threicius gemens,
Postquam flebilibus modis,
Siluas currere mobiles,
Amnes stare coëgerat.

1039 *Geten, Hebrum.* Claudianus in præfat. lib. 2. de raptu Proserp.

Vix auditus erat, vēti sternūtur & vnda,
Pigrior astrictis torpuit Hebrus aquis.

1047 *Centauris obitum ferens.* tres lib. scripti, & Badiana editio habent; *Centauros obiter ferens.* vtriusque lectionis perspicua est sententia. 1048 *Et iuxta Rhodope stetit, Laxata niue cantibus.* Claudianus:

Porrexit Rhodope sitientes carmina rupes,
Excussit gelidas pronior Ossa niues

1050 *Quercum fugiens suam.* quibusdam arboribus pagani vnam singulis Dryadem præesse credebant, quarum mors ab arboris eius fato dependeret, vt testis est Ouidius in Metamorph. non vno loco.

1055 *Marmaricus.* sic,

Et sua Marmaricos cogit iuga ferre leones,

inquit Nemesianus, in eclogis; qui non vixit sub Augusto, vt stultè Diomedes Guidalottus, in comment. in Nemesian. & Calpurnium, existimauit, sed diu postea, vt rectè Crinitus tradidit.

1056 *Damæ trepidant lupos.* Claudianus:

Securum blandi leporem fouêre Molossi,
Vicinumque latus præbuit agna lupo,
Concordes varia ludunt cū tigride damæ.

Primum Claudiani carmen Boëtius, his verbis, expressit,

Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem.

1059 *Per Tænarias fores.* Moschus Siculus, in eclogis:

—— εἰ δυνάμαν δέ,
ὡς Ὀρφεὺς καταβὰς ποτὶ τάρταρον, ὡς ποκ' Ὀδυσσεύς,
ὡς πάρος Ἀλκείδας, κἠγὼ τάχ' ἂν ἐς δόμον ἦλθον
Πλυτέος ——

Virgilius:

Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, manesque adiit regemque timendum.

Ouid. 12. Metamorph.

Ad Styga Tænaria est ausus descendere porta.

Et tristes Erebi deos
Mouit, nec timuit Stygis
Iuratos superis lacus.
Hæsit non stabilis rota
Victo languida turbine.
Increuit Tityi iecur,
Dum cantus volucres tenet.
Audito quoque nauita
Inferni ratis æquoris
Nullo remigio venit.
Tunc primùm Phrygius senex
Vndis stantibus immemor
Excussit rabidam sitim,
Nec pomis adhibet manus.
Sed cùm linqueret inferos
Orpheus carmina fundens;
Et vinci lapis improbus,
Et vatem potuit sequi.
Consumtas iterum deæ
Supplent Eurydices colos.
Sed dum respicit immemor,
Nec credens sibi redditam
Orpheus Eurydicen sequi;
Cantus præmia perdidit:
Quæ nata est iterum perit.
Tunc solamina cantibus
Quærens, flebilibus modis,
Hæc Orpheus cecinit Getis.
Leges in superos datas,
Et qui tempora digerens,
Quattuor præcipitis Deus
Anni disposuit vices,
Nulli non auidas polo*
Parcas stamina nectere.
Quod natum est, poterit mori.
Vati credere Thracio
Deuictus iubet Hercules.
Iam iam legibus obrutis
Mundo cùm veniet dies;
Australis polus obruet

Cassius Parmensis, in Orpheo:
Ausus & ire viam mortalibus incõcessam
Pœnarũ oblitos demulsit carmine manes.

1066 *Hæsit non stabilis rota Victo languida turbine.* Virgilius:
Atque Ixionei vento rota constitit orbis.

Ouidius:
—— stupuitq; Ixionis orbis.

Boëtius Seuerinus:
Non Ixioneum caput
Velox præcipitat rota.

1069 *Dum cantus volucres tenet.* Ouid.
Nec carpsêre iecur volucres.

Boëtius:
Vultur, dum satur est modis,
Non carpsit Tityi iecur.

1070 *Nauita.* Charon, qui Sanctij mei, hominis doctissimi, iudicio est à χάρωνος dictus. Natalis à χαίρω deducit. Ego Aegyptium nomen esse censeo. nam Aegyptij portitorem sic appellant, vt docet Caietanus, & alij quidam. Vnde videntur Græcis dicta χαρώνεια, quasi Charontis ostia & portus, quę Romani Deorum Manium seu inferorum ostia appellabant.

1073 *Phrygius senex.* Tantalus. Ouid.
—— nec Tantalus vndam
Captauit refugam ——

Boëtius:
Et longa site perditus
Spernit flumina Tantalus.

1087 *Quæ nata est.* o.v.l. habent; *quæ data est.* non placet.

1097 *Quod natum est, poterit mori.* Seneca senior, in epistolis, ait: Cui nasci contigit, restat mori. Item: Lex vetus est, quæ iubet nasci & mori.

1098 *Vati credere Thracio.* hoc epithetum Orpheo Phanocles, Ouidius, Virgilius & Claudianus tribuunt. De Orpheo ἀλληγορικῶς ista Festus Auienus:
Threicius quõdã vates fide creditur canora
leg. *colo.* *Mouisse sensus acrium ferarum,*
Atque amnes tenuisse vagos ——
Et surda cantu concitasse saxa:
Suauisonosq; modos testudinis arbores secuta
Vmbram feruntur præbuisse vati.
Sed placidis hominum dictis fera corda mitigauit,
Doctaq; vitam voce temperauit,
Iustitiã docuit, cœtu quoq; cõgregauit vno,
Moresq; agrestes expoliuit Orpheus.

hunc Orphea Aristoteles & Cicero fuisse negant. At Arnobius etiã scripsisse testatur li. 5. contra gentes ita scribens: Libros sumant Threicij vatis, quos esse memorant antiquitatis diuinæ, hic Arnobij locus me admonet alterius apud eundẽ loci, qui hunc, aliquot lineis interpositis, pręcedit: quem adscribam, vt emendari debet. est autem huiusmodi: Sitienti ardori oggerit potionem cinnum, cyceonem quem nuncupat Græcia.

Quic-

pro *cynum* reposui *cinnũ*. cinnus apud veteres, teste Nonio, potionis genus est ex multis liquoribus confectum. de cyceone Clemens Alexandrinus ἐν τῷ προτρεπτικῷ inquit: ξενίσασα ἡ Βαυβὼ τὴν Δηὼ ὀρέγει κυκεῶνα αὐτῇ.

1103 *Libyam*. Africam, quam sic antiqui vocabant. sic accipe Pompeiorum epitaphia quæ sequuntur:

Magne premis Libyam, fortes tua pignora nati
Europam atque Asiam, nomina quanta iacent? Item:
Membra pater Libyco posuit malè tecta sepulcro, &c. Item:
Diuersis iuuenes Asia atque Europa sepulcris
Distinet, infida Magne iaces Libya.

Varro Attacinus de Pompeio Magno, Catone Vticensi, & quodam Licino:

Litore diuerso Libya, clarissima quondam
Nomina, vix vllo condita sunt tumulo
Magnus, & humano maior Cato, qui procul à te
Aspicit, heu, cineres Roma iacere suos.
Marmoreo Licinus tumulo iacet, at Cato paruo,
Pompeius nullo. credimus esse Deos?

1107 *Siccus boreas*. sic Lucanus:

Pigro bruma gelu siccisque aquilonibus hærens.

boreas enim idem qui aquilo.

1131 *Atra nube*. in v. l. *nube atra* legitur.

1136 *Partem in omnem*. cùm in omnibus m. s. & in plerisq; impressis lib. legatur; *Nunc parte in omni Iuppiter specta poli*. sunt qui reponant; *Nunc partem in omnem Iuppiter specta poli*. idq; aiunt se facere propter versiculum hunc; *Nunc parte ab omni genitor iratus tona*. qui tamẽ faceret vt ego mallem legere, *Nunc parte ab omni Iuppiter specta poli*. 1137 *Gigas*. Gigantomachiam alibi perduellium conatibus accommodaui. posset etiam plebeiorum cõtra optimates bellis applicari. Iouis enim filij à Pindaro diuites ac nobiles dicuntur; & Deorum plerique Iouis filij fuerunt, & Iuppiter Diuûm pater à bono poëta vocatur. Terræ filij homines viles & ignobiles appellantur à Cicerone. Minucius quoque, in Octauio, ait: Ignobiles & ignotos, terræ filios nuncupamus. Porrò gigantes dicti videntur παρὰ τὸ ἐκ γῆς ἰέναι, quòd è terra exiuerint. 1138 *Othrys* non sic Othrym dixit, quasi putet sub eo Enceladum oppressum iacere: sed exempli causâ, quia præcedenti carmine dixerat,

Ne quis gigas Thessalica iaculetur iuga.

1140 *Patri*. Saturno hoc Ioui apud Claudian. lib. 1 de raptu Proserp. Pluto minatur:

—— *patefacta ciebo*
Tartara, Saturni veteres laxabo catenas.

Quicquid per Libyam iacet,
Et sparsus Garamas tenet:
Arctous polus obruet,
Quicquid subiacet axibus,
Et siccus boreas ferit:
Amissum trepidus polo
Titan excutiet diem.
Cæli regia concidet,
Certos atque obitus trahet,
Atque omnes pariter deos
Perdet mors aliqua, & chaos.
Et mors fata nouissima
In se constituet sibi.
Quis mundum capiet locus?
Discedet via tartari,
Stratis vt pateat polis?
An quod diuidit æthera
A terris spacium, sat est,
Et mundi nimium malis?
Quis tantum capiet nefas
Fati? quis superis locus?
Pontum, sidera, tartara,
Regna vnus capiet tria.
Sed quis non modicus fragor
Aures attonitas mouet?
Est, est Herculeus sonus.

ACTVS QVARTVS.

Trimetri & Anapæstici.

HERCVLES. CHORVS.

HER. *Conuerte Titan clare anhelantes equos,*
Emitte noctem, pereat hic mundo dies,
Quo moriar: atra nube inhorrescat polus.
Obstet nouercæ. nunc pater cæcum chaos
Reddi decebat: hinc & hinc compagibus
Ruptis vterque debuit frangi polus.
Quid parcis astris? Herculem amittis pater.
Nunc parte in omni Iuppiter specta poli:
Ne quis gigas Thessalica iaculetur iuga,
Et fiat Othrys pondus Encelado leue.
Laxabit atri carceris iam iam fores
Pluton superbus, vincula excutiet patri,
Cælumq; reddet. ille, qui, pro fulmine

Tuisq;

Tuisq́; facibus, natus in terris eram,
Ad Styga reuertor. ſurget Enceladus ferox,
Mittetq́;, quo nunc premitur, in ſuperos onus.
Regnum omne genitor ætheris dubium tibi
Mors noſtra faciet. antequam ſpolium tui
Cælum omne fiat; conde me totâ pater
Mundi ruinâ: frange, quem perdis polum.
CH. *Non vana times nate Tonantis,*
Iam Theſſalica Pelion Oſſa
Premet, & Pindo congeſtus Athos
Nemus ætheriis inſeret aſtris.
Vincet ſcopulos inde Typhoeus,
Et Tyrrhenam feret Inarimen.
Feret Ætnæos inde caminos,
Scindetq́; latus montis aperti,
Nondum Enceladus fulmine victus.
Iam te cæli ſigna ſequentur.
HER. *Ego, qui relictâ morte, contemta Styge,*
Per media Lethes ſtadia cum ſpolio redi,
Cùm penè trepidus excidit Titan equis:
Ego, quem deorum regna ſenſerunt tria,
Morior: nec vllus per meum ſtridet latus
Tranſmiſſus enſis. haud mea telum necis
Saxum eſt, nec inſtar montis abrupti latus,
Aut totus Othrys. non truci vultu Gigas,
Pindo cadauer obruit toto meum.
Sine hoſte vincor: quodq́; me torquet magis,
(O mi-

1155 *Inarimen.* poſt Virgilium omnes Latini poëtæ hoc vſurparũt. Virgilius à multis reprehẽſus fuit. & quę Nicolaus Erythręus in indice Virgiliano adfert, talia ſunt, ipſa vt magis defenſoribus indigeant, quàm Maronem defendant. quid, quęſo, ſimile habet Inalpinus cum Inarimis? hoc proprium, illud appellatiuum eſt. quæ terrarum portio Inalpes, aut Inalpinia dicitur? at duo hæc vt ſint ſimilia, illud neceſſe fuerit.

1160 *Per media Lethes ſtadia.* ſic in o.v.l. legitur, nec ſenſus ratio, nec carminis natura repugnat, quin hoc amplectamur. ſcanſio erit iſta;

- ᴗ ᴗ Per medi ᴗ - a Le - ᴗ ᴗ thes ſtadi ᴗ - a
cum ᴗ ᴗ - ſpolio ᴗ - redij.

nam *redij* contrahetur, quemadmodum in hoc verſu;

Et fata vici morte contemta redij.

Iam Lethes ſtadia dixit, ſicut Claudianus Erebi ſpacia,

—— qui paſcua mandunt
Cocyti, ſpaciáq; Erebi nigrantibus errant.

alludens ad immenſum illud inane in quo inferos ſtatuebant.

1165 *Nec vllus per meum ſtridit latus.* querela hæc Herculis magna ex parte à Sophocle in Trachiniis deſumta fuit. ait ille:

κοὐ ταῦτα λόγχη πεδιάς, οὔθ' ὁ γηγενὴς
στρατὸς γιγάντων, οὔτε θήρειος βία,
οὔθ' Ἑλλάς, οὔτ' ἄγλωσσος, οὔθ' ὅσην ἐγὼ
γαῖαν καθαίρων ἱκόμην, ἔδρασέ πω.
γυνὴ δὲ θῆλυς οὖσα, κοὐκ ἀνδρὸς φύσιν,
μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα.

quæ carmina ſic Cicero 2. Tuſculan. vel potiùs Attius reddidit:

Hos non hoſtilis dextra, non terra edita
Moles Gigantũ, non biformato impetu *

* *Centaurus ictus corpori inflixit meo,*
Non Graia vis, non barbara vlla immanitas,
Non ſæua terris gens relegata vltimis,
Quas peragrans vndiq; omnem hinc feritatẽ expuli:
Sed feminea vir, feminea interimor manu.

Nihil autem obſtat quo minùs eadem opera ex eodem etiam libro reliquos etiam verſus adſcribam, Sophocleis quibus reſpondent, appoſitis, quo faciliùs vnuſquiſque poſſit illos cum Græcis conferre; vt meo labore, quãtum in me quidem, aliorum labori conſulatur. Cicero ait:

O multa dictu grauia, perpeſſu aſpera,
Quæ corpore exantlaui, atque animo pertuli.

Sophocles:

ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ, κοὐ λόγῳ κακὰ,
καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ.

Cicero:

Nec mihi Iunonis terror implacabilis,
Nec tantum inuexit triſtis Euryſtheus mali,
Quantum vna vecors Oenei partu edita.
Hæc me irretiuit veſte furiali inſcium,
Quæ lateri adhærens morſu lacerat viſcera,
Vrgensq́; grauiter pulmonum haurit ſpiritus,
Iam decolorem ſanguinem omnem exſorbuit,
Sic corpus clade horribili abſumtum extabuit,
Ipſe illigatus peſte interimor textili.

Sophocles:

κοὔπω τοιοῦτον οὔτ' ἄκοιτις ἡ Διὸς
προὔθηκεν, οὔθ' ὁ στυγνὸς Εὐρυσθεὺς ἐμοὶ,
οἷον τόδ' ἡ δολῶπις Οἰνέως κόρη
καθῆψεν ὤμοις τοῖς ἐμοῖς Ἐριννύων
ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον, ᾧ διόλλυμαι.
πλευραῖσι γὰρ προσμαχθὲν, ἐκ μὲν ἐσχάτας
βέβρωκε σάρκας πλεύμονός τ' ἀρτηρίας
ῥοφεῖ ξυνοικοῦν. ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου
πέπωκεν ἤδη, καὶ διέφθαρμαι δέμας
τὸ πᾶν, ἀφράστῳ τῇδε χειρωθεὶς πέδῃ.

bona ſunt hæc: ſed aut fallor, aut longè τραγικώτερα iſta Senecæ:

Eheu quis intus ſcorpio, quis feruida
Plaga reuerſus cancer infixus meas

Vrit medullas? sanguinis quondam capax
Tumidi iecur pulmonis arentes fibras
Distendit; ardet felle siccato iecur,
Totumq́; lentus sanguinem auexit vapor.
Primum cutem consumsit: hinc aditus (nefas)
In membra fecit: abstulit costis iecur:
Exedit artus penitus, & totas malum
Hausit medullas, ossibus vacuis sedet:
Nec ossa durant ipsa; sed compagibus
Discussa ruptis mole collapsa fluunt.
Defecit ingens corpus & pesti satis
Herculea non sunt membra.

Cicero:
O nate, verè hoc nomen vsurpa patri,
Ne me occidentem matris superet caritas.
Huc arripe ad me manibus abstractam piis,
Iam cernam mene an illam potiorem putes.
Age, aude nate, illacruma patris pestibus,
Miserere, gentes nostras flebunt miserias.

Sophocles:
ὦ παῖ, γενοῦ μοι παῖς ἐτήτυμος γεγὼς,
καὶ μὴ τὸ μητρὸς ὄνομα πρεσβεύσῃς πλέον.
δός μοι χεροῖν σαῖν αὐτὸς ἐξ οἴκου λαβὼν
εἰς χεῖρα τὴν τεκοῦσαν, ὡς εἰδῶ σάφα
εἰ τοὐμὸν ἀλγεῖς μᾶλλον, ἢ κείνης ὁρῶν
λωβητὸν εἶδος ἐν δίκῃ κακούμενον.
ἴθ᾽ ὦ τέκνον, τόλμησον, οἰκτειρόν τέ με
πολλοῖσιν οἰκτρόν.

quod vltimum interpretatus Cicero,
—— *gentes nostras flebunt miserias.*
longiusculè à Græco recessit: verum noluit verbum verbo reddere, quod nec fidus interpres curat, vt ex sequentibus etiam patet.

Cicero:
Heu virginalem me ore ploratum edere,
Quem vidit nemo, vlli ingemiscentem malo!
Sic feminata virtus afflicta occidit?
Accede nate, assiste, miserandum aspice
Euisceratum corpus lacerati patris.
Videte cuncti ——

at Sophocles:
—— ὅστις ὥστε παρθένος
βέβρυχα κλαίων, καὶ τόδ᾽ οὐδ᾽ ἂν εἷς ποτε
τόνδ᾽ ἄνδρα φαίη πρόσθ᾽ ἰδεῖν δεδρακότα,
ἀλλ᾽ ἀστένακτος αἰὲν ἑσπόμην κακοῖς.
νῦν δ᾽ ἐκ τοιούτου θῆλυς εὕρημαι τάλας.
καὶ νῦν προσελθὼν στῆθι πλησίον πατρός·
σκέψαι δ᾽ ὁποίας ταῦτα συμφορᾶς ὕπο
πέπονθα· δείξω γὰρ τάδ᾽ ἐκ καλυμμάτων·
ἰδοὺ, θεᾶσθε πάντες ἄθλιον δέμας·
ὁρᾶτε τὸν δύστηνον, ὡς οἰκτρῶς ἔχω.

horum versuum priorem partem Seneca imitatur:
Vnde iste fletus? vnde in has lacryma genas?
Inuictus olim vultus, & nunquam malis
Lacrymas suis præbere consuetus pudor)
Iam flere didicit quis dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? siccus ærumnas tuli.
ideo apud eundem Hercules furore solutus dixerat:
—— *hic durus malis*
Lacrymare vultus nescit ——
quamuis apud Euripidem ἐν τῷ μαινομένῳ inquiat: innumeris laboribus perfunctus, neque vllum mali genus fugi. —— οὔτ᾽ ἀπ᾽ ὀμμάτων
ἔσταξα πηγάς. οὐδ᾽ ἂν ᾠόμην ποτὲ
εἰς τοῦθ᾽ ἱκέσθαι, δάκρυ᾽ ἀπ᾽ ὀμμάτων βαλεῖν.

Cicero:
—— *tuq́; cælestûm pater*
Iace obsecro in me vim coruscam fulminis.

Sophocles:
ἔνσεισον ὦ 'ναξ, ἐγκατάσκηψον βέλος
πάτερ κεραυνοῦ.

Seneca:
Vnicum fulmen peto, &c.
hanc enim partem noster poëta latiùs quàm Sophocles, vt & Sophocles fusiùs Cicerone, tractauit. Cicero:
Nunc nunc dolorum anxiferi torquent vertices.
Nunc serpit ardor. ô ante victrices manus!
O pectora! ô terga! ô lacertorum tori!

Sophocles:
ἔθαλψεν ἄτης σπασμὸς ἀρτίως. ὅδ᾽ αὖ
διῆξε πλευρῶν ——

Idem paullo postea:
—— δαίνυται γὰρ αὖ πάλιν.
ἤνθηκεν. ἐξώρμηκεν. ὦ χέρες, χέρες!
ὦ νῶτα, καὶ στέρν᾽· ὦ φίλοι βραχίονες.

Cicero:
Vestrône pressu quondam Nemeæus leo
Frendens efflauit grauiter extremum halitum?
Hac dextra Lernam tetra mactata excetra
Placauit?

Sophocles:
ὑμεῖς ἐκεῖνοι δὴ καθέσταθ᾽, οἵ ποτε
Νεμέας ἔνοικον βουκόλων ἀλάστορα
λέοντ᾽, ἄπλατον θρέμμα, κἀπροσήγορον
βίᾳ κατειργάσασθε, Λερναίαν θ᾽ Ὕδραν.

quæ quadamtenus Seneca expressit:
His ego lacertis spolia Nemeæi mali
Elisa pressi?

postremo quæ Sophocles protulerat in hunc modum:
διφυῆ τ᾽ ἄμικτον ἱπποβάμονα στρατὸν
θηρῶν, ὑβριστὴν ἄνομον ὑπέροχον βίαν,
Ἐρυμάνθιόν τε θῆρα, τόν θ᾽ ὑπὸ χθονὸς
Ἅιδου τρίκρανον σκύλακ᾽ ἀπρόσμαχον τέρας
δεινῆς Ἐχίδνης θρέμμα, τόν τε χρυσέων
δράκοντα μήλων φύλακ᾽ ἐπ᾽ ἐσχάτοις τόποις.
ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην,
κοὐδεὶς τρόπαι᾽ ἔστησε τῶν ἐμῶν χερῶν.

illa Cicero sic expressit:
—— *hac bicorporem afflixit manum:*
Erymanthiam hac vastificam abiecit belluam:
Hac è Tartarea tenebrica abstractum plaga
Tricipitem eduxit Hydra generatum canem:
Hac interemit tortu multiplicabili
Draconem, auriferam obtutu obseruantē arborem.
Multa alia victrix nostra lustrauit manus,
Nec quisquam è nostris spolia cepit laudibus.

(O misera virtus!) summus Alcidæ dies
Nullum malum prosternit. impendo, hei mihi,
In nulla vitam facta. prò mundi arbiter,
Superiq́; quondam dexteræ testes meæ!
Prò cuncta tellus! Herculis vestri placet
Mortem perire? dirus ô nobis pudor!
O turpe fatum! femina Herculeæ necis
Auctor feretur, auctor Alcides quibus?
Inuicta si me cadere feminea manu
Voluere fata; perq́; tam turpes colos
Mea mors cucurrit; cadere potuissem hei mihi,
Iunonis odio. feminæ caderem minis,
Sed cælum habentis. Si nimis superis fuit:
Scythico sub axe genita domuisset meas
Vires Amazon. femina cuius manu
Iunonis hostis vincor? hinc grauior tui
Nouerca pudor est: quid diem hunc letum vocas?
Quid tale tellus genuit iratæ tibi?
Mortalis odia femina excessit tua.
Adhuc ferebas esse te Alcidæ imparem:
Victa es duobus. pudeat irarum deos,
Vtinam meo cruore satiasset suos
Nemeæ rictus pestis: aut centum anguibus
Vallatus Hydram tabe pauissem mea.
Vtinam fuissem præda, Centauris datus:
Aut inter vmbras vinctus, æterno miser
Saxo sederem, spolia cùm traxi vltima
Fato stupente. tunc ab infernâ Styge
Lucem recepi, Ditis euici moras.
Vbique me mors fugit: vt letho inclito
Fortis carerem. prò feræ victa! ô feræ!
Non me triformis sole conspecto canis
Ad Styga reduxit: non sub Hesperio polo
Ibera vicit turba pastoris feri,
Non gemina serpens: perdidi mortem, hei mihi,
Toties honestam. titulus extremus quis est?
CH. Viden' vt laudis conscia virtus
Non Lethæos horreat amnes?
Pudet auctoris, non morte dolet.
Cupit extremum finire diem
Vastâ pressus mole gigantum,
Et montiferum Titana pati,
Rabidaq́; necem debere feræ.
Si tua causa est miseranda necis:

1169 *O misera virtus.* de hoc Herculis dicto sunt hæc Dionis historici lib. 47. ἀπογνοὺς μὲν τὴν σωτηρίαν, ἀπαξιώσας δὲ τὴν ἅλωσιν, ἐς τὸν θάνατον καὶ αὐτὸς κατέφυγε. καὶ ἀναβοήσας τοῦτο δὴ τὸ Ἡράκλειον, ὦ τλῆμον ἀρετὴ. λόγος ἄρ ἦσθα ἄλλως, ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.

1181 *Sed nimis superis fuit.* sic priùs legebatur; nos edi curauimus; *Si nimis superis fuit: Scythico, &c.* o. scilicet v. l. lectionē amplexi: neque de ea dubitandum quidquam putamus; cuius valde commodior est sententia. defendi tamen potest vulgata lectio.

1187 *Femina excessit tua.* in v. l. legitur *exstinxit*: sed non ausim receptam lectionem reiicere. nam Mogunt. etiam *excessit.*

1194 *Victus.* omnes membranæ *vinctus* habent; præter Mogunt. qui, *victus.*

1210 *Monstriferum.* in antiq. codicibus continetur *montiferum* nec malè potest videri dictum, quia gigantes fulmine icti, iis montibus oppressi iacent, quibus sibi viam in cælum struxerant. q. m. l. *mortiferum*, non probo.

Quòd nulla fera est, nullusq́; gigas:
Iam quis dignus necis Herculeæ
Superest auctor, nisi dextra tui?
HER. *Eheu quis intus scorpius, quis feruidâ*
Plagâ reuersus cancer infixus meas
Vrit medullas? sanguinis quondam capax
Tumidi iecur pulmonis arentes fibras
Distendit; ardet felle siccato iecur;
Totumq́; lentus sanguinem auexit vapor.
Primam cutem consumsit: hinc aditus nefas
In membra fecit, abstulit costis latus.
Exedit artus penitus, & totas malum
Hausit medullas, ossibus vacuis sedet:
Nec ossa durant ipsa; sed compagibus
Discussâ ruptis mole collapsâ fluunt:
Defecit ingens corpus, & pesti satis
Herculea non sunt mēbra. prò quantū est malum,
Quod esse vastum fateor! ò dirum nefas!
En cernite vrbes, cernite ex illo Hercule
Quid iam supersit. Herculem agnoscis pater?
His ego lacertis spolia Nemeai mali
Elisa pressi? tensus hac arcus manu.
Astris ab ipsis detulit Stymphalidas?
His ego citatam gressibus vici feram,
Radiante clarum fronte gestantem caput?
His fracta Calpe manibus elisit fretum?
His tot feræ, tot scelera, tot reges iacent?
His mundus humeris sedit? hæc moles mei est?
Hæc illa ceruix? has ego opposui manus
Cælo ruenti? cuius ô custos manu
Trahetur vltra Stygius? vbi vires priùs
In me? sepultæ. quid patrem appello Iouem?
Quid per Tonantem vendico cælum mihi?
Iam iam meus credetur Amphitryo pater.
Quæcunque pestis viscere in nostro lates,
Procede, quid me vulnere occulto petis?
Quis te sub axe frigido pontus Scythes,
Quæ pigra Tethys genuit, aut Maurum premens
Ibera Calpe litus? ò dirum malum!
Vtrúmne serpens, squallidum cristâ caput
Vibrans, an aliquod es mihi ignotum malum?
Nunquid cruore es genita Lernææ feræ?
An te reliquit Stygius in terris canis?
Omne es malum, nullumq́;. quis vultus tibi est?
Con-

1232 *Agnoscis.* antea erat *agnoscas.* ego secutus v.l. *agnoscis* reposui.

1233 *His ego lacertis.* sic Ouid. 9. Metam.
His elisa iacet moles Nemeaa lacertis.

1235 *Stymphalidas.* hoc quoque Ouidius posuerat.

1240 *His mundus humeris sedit.* Ouid.
Hac cælum ceruice tuli.

1256 *Omne es malum, nullumq́;.* omne, quia quoduis malum te exsuperare sentio: nullum, quia quid sis ignoro.

Concede saltem scire, quo peream malo.
Quæcunque pestis, sæua quæcunque es fera;
Palàm timeres. quis tibi in medias locum
Fecit medullas? ecce, direptâ cute
Viscera manus detexit: vlterior tamen
Inuenta latebra est. ô malum simile Herculi!
Vnde iste fletus? vnde in has lachrymæ genas?
Inuictus olim vultus & nunquam malis
Lachrymas suis præbere consuetus (pudor!)
Iam flere didicit. quis dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? siccus ærumnas tuli.
Tibi illa virtus; quæ tot elisit mala,
Tibi cessit vni. prima, & ante omnes mihi
Fletum abstulisti. durior saxo horrido,
Et chalybe vultus, & vaga Symplegade
Rictus meos infregit, & lachrymam extulit.
Flentem, gementem, summe prô rector poli,
Me terra vidit: quodq; me torquet magis,
Nouerca vidit. vrit ecce iterum fibras,
Incaluit ardor: vnde nunc fulmen mihi?
CHO. *Quid non possit superare dolor?*
Quondam Getico durior Hæmo,
Nec Parrhasio lentior axe,
Sæuo cessit membra dolori,
Fessumq; mouens per colla caput
Latus alterno pondere flectit.
Fletum luctus sæpe resoluit.
Sic Arctoas laxare niues,
Quamuis tepido sidere Titan,
Non tamen audet: vicitq; faces
Solis adusti glaciale iubar.

HERCVLES. ALCMENA.

HER. *Conuerte vultus ad meas clades pater.*
Nunquam ad tuas confugit Alcides manus:
Non, cùm per artus Hydra fœcundum meos
Caput implicaret. inter infernos lacus
Possessus atrâ nocte cum fato steti,
Nec inuocaui: tot feras vici horridas,
Reges, tyrannos: non tamen vultus meos
In astra torsi. semper hæc nobis manus
Votum spopondit: nulla propter me sacro
Micuere cælo fulmina: hic aliquid dies
Optare iussit: primus audierit preces,

1264 *Inuictus olim vultus, & nunquam malis Lachrymas suis præbere cõsuetus, (pudor) Iam flere didicit.* hanc lectionem in omnibus schedis inueni: nisi quòd pro *suis*, malè quædam *suas* continebant.

1270 *Durior saxo horrido Et chalybe vultus.* monent nonnulli hanc comparationem sumtam ex Ouidio lib. 14. Metamor. de Anaxarete:

Sæuior illa freto surgente cadentib. austris,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ensis,
Et saxo, quod adhuc viuũ radice tenetur.

Sic Moschus ἐν τῇ Μεγάρᾳ de Hercule:

πέτρης ὅγ' ἔχων νόον ἠὲ σιδήρου
καρτερὸν ἐν στήθεσι ——

Ennius, Andromacha, vt lego:

Sed quasi ferrum aut lapis dura est.

1283 *Fletum virtus sæpe resoluit.* o. v. l. pro *virtus*, habent *luctus.*

1298 *Audierit.* m. f. *audiuit.* nil muto.

Idemq́; summus. vnicum fulmen peto.
Giganta, crede. non minùs cælum mihi
Asserere potui: dum patrem verum puto,
Cælo peperci. siue crudelis pater,
Siue es misericors; commoda gnato manum.
Propera ante mortem, & occupa hanc laudem tibi.
Vel, si piget, manusq́; detrectat nefas,
Emitte Siculo vertice ardentes, pater,
Titanas in me; qui manu Pindum ferant,
Aut te, Ossa; qui me monte proiecto opprimant.
Abrumpe & Erebi claustra. me stricto petat
Bellona ferro. mitte Gradiuum trucem,
Armetur in me dirus, & frater quidem,
Sed ex nouercâ. tu quoque Alcidæ soror
Tantum ex parente, cuspidem in fratrem tuum
Iaculare Pallas. supplices tendo manus
Ad te nouerca; sparge tu saltem, precor,
Telum: perire fœminæ possum manu.
Iam fracta, iam satiata, quid pascis minas?
Quid quæris vltrà? supplicem Alciden vides.
Et nulla tellus, nulla me vidit fera
Te deprecantem: nunc mihi iratâ quidem
Opus est nouercâ, nunc tuus cessat dolor?
Nunc odia ponis? parcis, vbi votum est mori?
O terra & vrbes? non facem quisquam Herculi,
Non arma tradet? tela subtrahitis mihi?
Ita nulla sæuas terra concipiat feras
Post me sepultum: nec meas vnquam manus
Imploret orbis: si qua nascetur fera,
Nascatur alius: vndique infelix caput
Mactate saxis: vincite ærumnas meas.
Ingrate cessas orbis? excidimus tibi?
Adhuc malis ferisq́; suppositus fores,
Ni me tulisses: vindicem vestrum malis
Excipite populi: tempus hoc vobis datur,
Pensate merita. mors erit precium omnium.
AL. Quas misera terras mater Alcidæ petam?
Vbi natus, vbinam est? certa si visus notat,
Reclinis ecce corde anhelanti æstuat,
Gemit, peractum est. membra complecti vltima
O nate liceat: spiritus fugiens meo
Legatur ore: brachia in amplexus cape.
Vbi membra sunt? vbi illa, quæ mundum tulit,
Stelligera ceruix? quis tibi exiguam tui

1314 *Pallas*. apud Sophoclem quoque in Trachiniis, Hercules Palladis opē implorat.

1328 *Nascatur alius*. mihi similis: qui illas interimat.

1330 *Ingrate cessas orbis?* sic Sophocles in eadem tragœdia:

——πόθεν ἔστ' ὦ
πάντων Ἑλλάνων
ἀδικώτατοι ἀνέρες, οὓς δὴ
πολλὰ μὲν ἐν πόντῳ,
κατά τε δρία πάντα καθαίρων,
ὠλεκόμην ὁ τάλας. & quæ sequuntur.

Par-

Partem reliquit? HER. Herculem spectas quidem
Mater, sed umbram simile nescio quid mei
Agnosce mater: ora quid flectis retro,
Vultumq; mærens? Herculem dici tuum
Partum erubescis? AL. quis feram mūdus nouam,
Quæ terra genuit? quódve tam dirum nefas
De te triumphat? victor Herculis quis est?
HER. Nuptæ iacentem cernis Alciden dolis.
AL. Quis tantus est, qui vincat Alciden dolus?
HER. Quicunque mater feminæ iratæ sat est.
AL. At vnde in artus pestis, aut ossa incidit?
HER. Aditum venenis palla femineis dedit.
AL. Vbinam ipsa palla est? membra nudata intuor.
H. Consumpta mecū est. A. tantáne inuēta est lues?
HER. Errare mediis credo visceribus meis,
O mater, Hydram; & mille cum lerna feras.
Quæ tanta nubes flamma Sicanias bibit?
Quæ Lemnos ardens? quæ plaga inferni poli,
Vetans flagranti currere in zona diem?
In ipsa me iactate, prò comites, freta,
Mediosq; in amnes: qui sat est Ister mihi?
Non ipse terris maior Oceanus meos
Franget vapores: omnis in nostris malis
Deficiet humor, omnis arescet latex.
Quid rector Erebi me remittebas Ioui?
Decuit tenere. redde me tenebris tuis:
Talem subactis Herculem ostende inferis:
Nil inde ducam. quid? times iterum Herculem?
Inuade mors non trepida. iam possum mori.
AL. Compesce lachrymas saltē, & ærumnas doma,
Malisq; tantis Herculem indomitum refer,
Mortemq; vince, quod soles, vince inferos.
HER. Si me catenis horridus vinctum suis
Præberet auidæ Caucasus volucri dapem,
Scythiā gemente, flebilis gemitus mihi
Non extitisset. si vagæ Symplegades
Vtraque premerent rupe; redeuntis minas
Ferrem ruinæ. Pindus incumbat mihi
Atque Hæmus, & qui Thracios fluctus Athos
Frangit, Tonantis fulmen excipiens Iouis:
Non ipse si in me, mater, hic mundus ruat,
Superq; nostros flagret incensus rogos
Phœbeus axis; degener mentem Herculis
Clamor domaret. mille decurrant feræ,

1358 *Errare.* N. ex vno m.s. hunc versum transposuit: cui, quia quotquot vidi v. l. vulgatis cōsentientes repugnant, nō assentior.

1367 *Rector Erebi.* Sophocleus etiā Hercules Plutonem inuocat.

1377 *Scythia gementem.* quid si legas *gemente?* planè in sequenti versu elegantiùs legeretur *excidisset.* sed non quia elegantiùs statim reponendum: quia aliter cuncti libri. nec malè.

Pariterq́; lacerent, hinc feris clangoribus
Aetheria me Stymphalis, hinc taurus minax
Ceruice totâ pulset, & quicquid furit:
Solum quoque ingens surgat, hinc illinc fremens,
Artusq́; nostros durus imminuat dolor;
Sparsus silebo. non feræ excutient mihi,
Non arma gemitus: nil, quod impelli potest.
AL. *Non virus artus nate femineum coquit,*
Sed dura series operis, & longus tibi
Fauet cruentis forsitan morbus dolor.
HER. *Vbi mors? vbi illa? testis est aliquis mali?*
Intendat arcus, nuda sufficiet manus:
In orbe mecum veniat, huc aliquis mihi
Procedat, agedum huc. AL. *hei mihi sensus quoque*
Excussit ille, nimius impulsus dolor.
Remouete quæso tela, & infestas precor
Rapite hinc sagittas. igne suffusæ genæ
Scelus minantur. quâ fugâ latebras petam?
Dolor iste furor est: Herculem solus domat.
Cur deinde latebras aut fugam vecors petam?
Obire forti meruit Alcmene manu:
Vel scelere pereat: antequàm lethum mihi
Ignauus aliquis mandet, ac turpis manus
De me triumphet. ecce lassatus malis
Sopore fessas alligat venas dolor,
Grauiq́; anhelum pectus impulsu quatit.
Fauete superi: si mihi gnatum inclitum
Miseræ negatis, vindicem saltem, precor,
Seruate terris. abeat excussus dolor,
Corpusq́; vires reparet Herculeum suas.

1407 *Meruit.* pro *meruit* in antiquis impressis, qui recentioribus plerumque sunt fideliores, & in libris scriptis legitur, *meminit.*

HYLLVS. ALCMENA.
HERCVLES.

HYL. *Prò lux acerba! prò capax scelerum! dolor!*
Nurus Tonantis occidit, natus iacet,
Nepos supersum: scelere materno hic perit,
Fraude illa capta est. quis per annorum vices,
Totoq́; in æuo poterit ærumnas senex
Referre tantas? vnus eripiet dies
Parentem vtrunque. cætera vt sileam mala,
Parcamq́; fatis; Herculem amitto patrem.
AL. *Compesce voces inclitum Alcidæ genus,*
Miseræq́; fato similis Alcmenæ nepos:
Longus dolorem forsitan vincet sopor.

1422 *Eripiet.* in Sophoclis Trachiniis, non quidem hoc ipse Hyllus queritur, sed nutrix introducitur inquiens;
κλαίων ὅθ' οὕνεκ' ἐκ δυοῖν ἔσοιθ' ἅμα
πατρός τ' ἐκείνης τ' ἀρφανισμένος βίου.

1425 *Compesce vocem.* est hoc quoque è Sophocle:
σίγα τέκνον ——
&,
—— ἀλλ' ἴσχε δεινὸν
στόμα σόν ——

Sed

Sed ecce lassam deserit mentem quies,
Redditq; morbo corpus, & luctus mihi.
HER. *Quid hoc? rigenti cernitur Trachyn iugo?*
At inter astra positus euasi genus
Mortale? tandem quis mihi cælum parat?
Te te pater iam video, placatam quoque
Specto nouercam. qui sonus nostras ferit
Cælestis aures? Iuno me generum vocat.
Video nitentem regiam clari ætheris,
Phœbiq; tritam flammeâ zonam rotâ:
Cubile video Noctis, hinc tenebras vocat.
Quid hoc? quis axem cludit, & ab ipsis pater
Deducor astris? ora Phœbeus modò
Afflabat axis. tam propè à cælo fui.
Trachyna video: quis mihi terras dedit?
Modò nempe me infra steterat, ac totus mihi
Suppositus orbis. tam benè exciderat dolor.
Cogis fateri: parce, & hanc vocem occupa.
Hæc, Hylle, dona matris, hoc munus parat.
Vtinam liceret stipite ingesto impiam
Effringere animam; quale Amazonium malum
Circa niualis Caucasi domui latus.
O clara Megara, túne, cùm furerem, mihi
Coniux fuisti? stipitem atque arcus date:
Dextra inquinetur, laudibus maculã imprimam.
Summus legatur femina Herculeus labor.
HYL. *Compesce diras genitor irarum minas.*
Habet, peractum est: quas petis pœnas, dedit:
Suâ peremta dexterâ mater iacet.
HER. *Cæci dolores, manibus irati Herculis*
Occidere meruit: perdidit comitem Lychas.
Sæuire in ipsum corpus exanime impetus
Atque ira cogit. cur minis nostris caret?
Ipsum cadauer pabulum accipiant feræ.
HYL. *Plus misera læso doluit: huic aliquid quoque*
Detrahere velles. occidit dextrâ suâ,
Tuo dolore. plura, quàm poscis, tulit.
Sed non cruentæ sceleribus nuptæ iaces,
Nec fraude matris: Nessus hos struxit dolos;
Ictus sagittis qui tuis vitam expulit.
Cruore tincta est palla semiferi, pater,
Nessusq; nunc has exigit pœnas sibi.
HE. *Habet, peractum est: fata se nostra explicant.*
Lux ista summa est: quercus hanc sortem mihi

Fati-

1435 *Generum.* Heben mihi despondet.

1456 *Sua perempta dextera mater iacet.* Sophocles:

Υ'φ' αὐτὴ πρὸς αὑτῆς, οὐδενὸς πρὸς ἐκτόνου.
Η'γὼ οἴμοι. πρὶν ὡς χρῆν σφ' ἐξ ἐμῆς θανεῖν χερός;

1458 *Perdidit comitem Lychas* me scilicet. fortassis tamen rectiùs legeretur; *Perdidit comitem Lycham.* hoc est, causa fuit cur ego comitem meum Lycham occiderim.

1470 *Habet, peractum est.* idem ante aliquot versus posuit. Quod verò sequitur;

—— *fata se nostra explicant,*
Lux ista summa est ——

hoc in nullis v. l. inuenitur. Porrò decorũ hoc loco noster in Herculis persona diligentiùs seruauit, quàm Sophocles; qui Herculem, vt intellexit mortem sibi instare, viro forti non satis dignas voces tribuit:

Ι'οὺ ἰοὺ δύστηνος. οἴχομαι τάλας.
ὄλωλ', ὄλωλα. φέγγος οὐκέτ' ἔστι μοι.
οἴμοι.

quis quæso virorum? eia mitto virorum, quæ quæso muliercula tam flebiliter eiularet?

Fatidica quondam dederat, & Parnaßia
Cirrhea quatiens templa mugitu nemus.
Dextra peremti victor Alcide viri
Olim iacebis: hic tibi emenso freta,
Terrasque & vmbras, finis extremus datur.
Nil querimur vltra. decuit hunc finem dari,
Ne quis superstes Herculis victor foret.
Nunc mors legatur, clara, memoranda, inclita,
Me digna prorsus. nobilem hunc faciam diem.
Cædatur omnis silua, & OEteum nemus
Suscipiat ignis: Herculem accipiat rogus.
Sed ante mortem tu, genus Pæantium,
Hoc triste nobis iuuenis officium appara,
Herculea totum flamma succendat diem.
Ad te preces nunc Hylle supremas fero:
Est clara, captas inter inclytum genus
Regnumq́ referens, Euryto virgo edita,
Iole: tuis hanc facibus & flammis para.
Victor cruentus abstuli patrio à lare,
Nihilq́ miseræ præter Alciden dedi;
Et ipse rapitur: penset ærumnas suas,
Iouis nepotem foueat, & natum Herculis.
Tibi illa partat quicquid ex nobis habet.
Tuq́ ipsa planctus pone funebres, precor,
O clara genitrix. viuet Alcides tuus.
Virtute nostrâ pellicem feci tuam
Credi nouercam. siue nascente Hercule
Nox illa certa est; siue mortalis meus
Pater est, licet sit falsa progenies mihi;
Materna culpa cesset, & crimen Iouis.
Merui parentem: contuli cælo decus.
Natura me concepit in laudes Iouis.
Quin ipse quanquam Iuppiter credi meus
Pater esse gaudet: parce iam lacrymis parens,
Superba matres inter Argolicas eris.
Quid tale Iuno peperit, ætherium gerens
Sceptrum, & Tonanti nupta? mortali tamen
Cælum tenens inuidit, Alciden suum
Dici esse voluit. Perage nunc Titan vices
Solus relictus: ille qui vester comes
Vbique fueram, tartara & manes peto.
Hanc tamen ad imos perferam laudem inclitam:
Quòd nulla pestis vicit Alciden palàm,
Omnemq́ pestem vicit Alcides palàm.

CHO-

1474 *Dextra perempti. &c.* Sophocles:
ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι,
πρὸς τῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὕπο,
ἀλλ' ὅστις ἅδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι.

1475 *Olim.* hæc vox, vt Nonius & Seruius scribunt, etiam futurum tempus significat. Sic hic capitur, & apud Virgilium;

Hunc tu olim cælo spoliis Orientis onustum
Accipies secura.

Lucilius, si quidem emendentur versus ex coniectura nostra, Sat. lib. 19.

Sic tu illos fructus quæras aduersa hieme olim,
Quis vti possis & delectare domi te.

posterior versus apud Nonium habetur ita scriptus;

Quis vti possis hac delectare domi ve.

planè mendosè. Romæ in quodam marmore Transtiberinæ regionis sculptum est;

Quisquis es, aut olim nostra de stirpe futurus,
Sis memor antiqui nominis & tituli.

1483 *Genus Pæantium.* Philoctetа.

1487 *Est clara captas inter, inclytum genus Regnumq́ referens.* ex hac antiqua lectione nihil mutari velim. sensus enim est luce meridiana clarior. Præterea hæc à Sophocle accepit.

1492 *Et iste rapitur.* o.v.l. continent *ipse.*

CHORVS.

Sapphici.

O decus mundi, radiate Titan;
Cuius ad primos Hecate vapores
Lassa nocturnæ leuat ora bigæ;
Dic sub aurora positis Sabæis,
Dic sub occasu positis Iberis,
Quiq́ feruentem patiuntur axem,
Quiq́ sub plaustro patiuntur vrsæ;
Dic, ad æternos properare manes
Herculem, & regnum canis inquieti,
Vnde non vnquam remeauit vllus.
Sume, quos nubes radios sequantur.
Pallidus mæstas speculare terras,
Et caput turpes nebulæ pererrent.
Quando, prò Titan, vbi, quóve summe
Herculem in terris alium sequeris?
Quas manus orbis miser inuocabis,
Si qua sub terra numerosa pestis
Sparget intentam rabiem draconis;
Arcadum si quis, populi vetusti,
Fecerit siluas aper inquietas;
Thraciæ si quis Rhodopes alumnus
Durior terris Helices niuosæ
Sparget humano stabulum cruore?
Quis dabit pacem populo timenti;
Si quid irati superi per vrbes
Iusserint nasci? iacet omnibus par,
Quem parem tellus genuit Tonanti.
Planctus immensas resonet per vrbes,
Et, comas nullo cohibente nodo,
Femina exsertos feriat lacertos;
Solaq́, obductis foribus deorum,
Templa securæ pateant nouercæ.
Vadis ad Lethen, Stygiumq́ litus,
Vnde te nullæ referent carinæ.
Vadis ad manes miserandus, vnde
Morte deuictâ tuleras triumphum.
Vmbra nudatis venies lacertis,
Languido vultu, trepidoq́ collo.
Teq́ non solum feret illa puppis,
Non tamen viles eris inter vmbras,
Æacumq́ inter, geminosq́ Cretas,

1516 *Radiate Titan.* Sol radiis coronate. Attius, in Phœnissis, citante Prisciano, in libello de versibus comicis:

Sol, qui micans è candido curru atq; equis
Flammâ citatus feruido ardore explicas,
Quàm natum aduerso augurio atque inimico omine
Thebis radiatum lumen ostendis tuum.

Lucretius:

Matutina rubent radiati lumina solis.

Idem;

—— dum veniat radiatum insigne diei.

Ouidius:

—— quid nunc Hyperione nate,
Forma colorq́ tibi, radiataq́ lumina prosunt?

1518 *Lassa nocturnæ leuat ora bigæ.* Caius Cæsar lib. 1. de analogia; non posse dici Latinè quadrigam credidit, vnde nec bigam dicendum videretur. Cæsaris verba sunt hæc: Num tu harum rerum natura accidere arbitraris, quod vnam terram & plures terras, & vrbē & vrbes, & imperium & imperia dicamus; neque quadrigam in vnam nominis figuram redigere, neque arenas in multitudinis appellationem conuertere possimus. Varro etiam libro 9. de ling. Latina in eam sententiam pronior videtur, vt non satis aptè in vnius numero bigam vel quadrigam dicamus. Sed neutra Cæsaris opinio posteritati placuit, vt ex subiectis testimoniis apparet. Ipse Varro, in Exdemetrico, non quadrigas, sed, si vera referunt antiqui Grammatici, quadrigam dixit. & Papinius:

Rorifera gelidum tenuauit aëra biga.

& Vlpianus quadrigæ, inquit, vsufructu legato. Virgilius;

—— quàm multæ Zephyro turbātur arenæ.

Ouidius:

Ille potest vacuo furari litore arenas.

Catullus:

Laserpiti feris iacet arenis.

Seneca: *—— serpens Libycis arenis*
Concidit Mopsus ——

1525 *Vnde non vmquam remeauit vllus.* Philetas: —— ἀτραπὸν εἰς ᾅδαο ἀνύσσας τὴν οὔπω τις ἀνοπίσω ἤλυθεν ὁ δίτης. Seneca Hippolyti actu 1.

—— non vmquam amplius
Conuexa tetigit supera, qui mersus semel
Adiit silentem nocte perpetua domum.

Seneca senior, in ludo de morte Claudij: Cyllenius illum obtorto collo trahit è cælo ad inferos, vnde negant redire quemquam, quæ postrema verba Catulli sunt.

Facta b r

Facta discernens. fieri tyranni
Parcite ô dites, inhibete dextras.
Laudis est, purum tenuisse ferrum:
Dumq; regnabas, minimum cruentis
In tuas vrbes licuisse fatis.
Sed locum virtus habet inter astra:
Sedis Arctoæ spacium tenebis?
An grauis Titan vbi promit æstus,
An sub occasu tepido nitebis;
Vnde commisso resonare Ponto
Audies Calpen? loca quæ sereni
Deprimes cæli? quis erit recepto
Tutus Alcidæ locus inter astra?
Horrido tantum procul à Leone
Det pater sedes, calidoq; Cancro,
Ne tuo vultu tremefacta leges
Astra conturbent, trepidetq; Titan.
Vere dum flores venient tepenti;
Et comam siluis hiemes recident;
Vel comam siluis reuocabit æstas;
Pomaq; autumno fugiente cedent;
Nulla te terris rapiet vetustas.
Tu comes Phœbo, comes ibis astris.
Antè nascetur seges in profundo,
Vel fretum dulci resonabit vnda:
Antè discedet glacialis vrsæ
Sidus, & ponto vetito fruetur;
Quàm tuas laudes populi quiescant.
Te pater rerum miseri precamur,
Nulla nascatur fera, nulla pestis,
Non duces sæuos miseranda tellus
Habeat, nec vlla dominetur aula;
Cui potest solum decus esse regni,
Semper impensum tenuisse ferrum.
Si quid in terris iterum timetur,
Vindicem terræ petimus relictæ.
Heu quid hoc? mundus sonat. ecce mœret,
Mœret Alcide pater? an deorum
Clamor, an vox est timidæ nouercæ?
Hercule an viso fugit astra Iuno?
Lassus an pondus titubauit Atlas?
An magis diri tremuere manes
Herculem, an visum canis inferorum
Fugit abruptis trepidus catenis?

Falli-

1557 *Fata discernens.* melius v. l. *facta*, continent.

1576 *Tepenti.* Maximianus:
Veris honos tepidi flores, vere omnia rident.

1583 *Vetito fruetur.* Idem tradit antiquus ille poëta, qui Cretica conscripsit:
Teq; Lycaonia mutata semine nympha,
Quam gelido raptam de vertice Nonacrina,
Oceano prohibet semper se tinguere Tethys:
Ausa sua quia sis quondam succumbere alumna.
apud Higyn. leguntur mendosi.
vides igitur causam cur vrsa se mari abluere nequeat.

Fallimur. læto venit ecce vultu,
Quem tulit Pæas, humerisq́ tela
Gestat, & notas populis pharetras,
Herculis hæres.

ACTVS QVINTVS.

NVTRIX. PHILOCTETES.

NV. *Effare casus iuuenis Herculeos precor,*
Vultuq́ quonam tulerit Alcides necem.
PH. *Quo nemo vitam.* NV. *lætus adeóne vltimos*
Inuasit ignes? PH. *esse iam flammas nihil*
Ostendit ille, qui sub occasu Hercules
Virtute vinci docuit indomita omnia.
NV. *Inter vapores quis fuit forti locus?*
PH. *Quod vnum in orbe venerat nondũ malum,*
Et flamma victa est: hac quoque accessit feris:
Inter labores ignis Herculeos abit.
NV. *Edissere agedum, flamma quo victa est modo?*
PH. *Vt omnis OEten mœsta corripuit manus:*
Hinc fagus vmbras perdit, & tota iacet
Succisa trunco. flexit hinc pinum ferox
Astris minantem, & nube de mediâ vocat.
Ruitura cautes mouit, & siluam trahit
Secum minorem. Chaonis quondam loquax
Stat vasta latè quercus, & Phœbum vetat,
Vltraq́ totos porrigit ramos nemus:
Gemit illa multo vulnere impresso minax,
Frangitq́ cuneos: resilit excussus chalybs,
Vulnusq́ ferrum patitur, & truncum fugit:
Commota tandem est: tunc cadens lentâ morâ
Duxit ruinam. protinus radios locus
Admisit omnes. sedibus pulsæ suis
Volucres pererrant nemore succiso diem,
Quaruntq́ lassis garrulæ pinnis nemus.
Iamq́ omnis arbor sonuit, & sacræ quoque
Sensere quercus horridam ferro manum,
Nulliq́ priscum profuit ligno nemus.
Aggeritur omnis silua, & alternæ trabes
In astra tollunt Herculi angustum rogum.
Rapit alta flammas pinus, & robur tenax,
Et breuior ilex: silua contexit pyram,
Populea silua frondis Herculeæ nemus.
At ille, vt ingens, nemore sub Nasamonio,
Æger reclinis pectore admugit leo;

1617 *Fagus vmbras perdit.* fagus, cùm sit vt plurimum patulis diffusâ ramis, multam vmbram facit: iisque abscissis, vmbram perdit. Theocr.

—— σκιερὰν δ' ὑπὸ φαγόν.

1621 *Chaonis quondã loquax.* de hac quercu ait Sophocles:

—— καὶ πολυγλώσσου δρυός.

Sophocli consentiunt Lycophron in Cassandra, Apollonius in Argonauticis, Higynus lib. 2. astronom. & Claudianus in panegyr. de 6. consulat. Honorij.

1622 *Stat lata vasti quercus.* Ouidius 7. Metamorph.

Stabat in his ingens annosa robore quercus
Vna nemus.

1623 *Vltraq́ totos porrigit ramos nemus.* Ouidius;

—— *cetera tamtum*
Silua sub hac omnis quamtum fuit herba sub illa.

1624 *Gemit illa* Ouidius:

—— *gemitumq́ dedit decidua quercus.*

1628 *Duxit ruinam* Ouidius:

—— *labefactaq́ tandem*
Ictibus innumeris, adductaq́ finibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere siluam.

1636 *Herculi angustum rogum.* legendum sine dubio cum v. l. est *angustum.* ait enim inferius:

—— *lasuit in spolio rogus.*

Fer-

Fertur. quis illum credat ad flammas rapi?
Vultus petentis astra, non ignes erant.
Vt pressit OEten, ac suis oculis rogum
Lustrauit; omnes fregit impositus trabes.
Arcumq; poscit: accipe hæc, inquit, sate
Pæante dona, munus Alcidæ cape.
Has Hydra sensit, his iacent Stymphalides,
Et quicquid aliud eminus vici malum.
Victure felix. has enim numquam irritas
Mittes in hostes: siue de media voles
Auferre volucres nube; descendent aues,
Et certa prædam tela de cælo ferent:
Nec fallet vnquam dexteram hic arcus tuam.
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam sagittis, ipsa non fallunt iter
Emissa neruo tela. tu tantum, precor,
Accommoda ignes, & facem extremam mihi.
Hic nodus, inquit, nulla quem capiet manus,
Mecum per ignem flagret: hoc telum Herculem
Tantum sequetur. hoc quoque acciperes, ait,
Si ferre posses: adiuuet domini rogum.
Tum rigida secum spolia Nemeæi mali
Arsura poscit. latuit in spolio rogus.
Ingemuit omnis turba, nec lachrymas dolor
Cuiquam remisit. mater in luctum furens
Diduxit auidum pectus, atque vterotenus
Exserta, vastos vbera in planctus ferit:
Superosq; & ipsum vocibus pulsans Iouem,
Impleuit omnem voce feminea locum.
Deforme lethum mater Herculeum facis,
Compesce lachrymas, inquit; introrsus dolor
Femineus abeat. Iuno cur lætum diem
Te flente ducat? pellicis gaudet suæ
Spectare lachrymas. comprime infirmum iecur
Mater: nefas est vbera atque vterum tibi
Laniare, qui me genuit. & dirum fremens,
Qualis per vrbes duxit Argolicas canem
Cum victor Erebi Dite contemto redit
Tremente fato; talis incubuit rogo.
Quis sic triumphans lætus in curru stetit
Victor? quis illo gentibus vultu dedit
Leges tyrannus? quanta pax obitus tulit?
Hæsere lachrymæ, cecidit expulsus dolor
Nobis quoque ipsis: nemo morituro ingemit.

1659 ***Hic nodus*** Senecæ repugnat Pisander; qui clauam Herculis æream fuisse refert; at Seneca ligneã. Nodum enim hic, clauam interpretor nodosam: vnde dictum, nodosæ robora clauæ. Scio quæ de nodo Herculeo prodita sunt à Plinio lib. 26 cap. 6. Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 19. & Festo, in voce, cingulum: sed hunc locum ad ea accommodare, hominis foret aliud agentis.

1660 ***Hoc telum*** Nodus hic.

1664 ***Spolio.*** pelle leonis Nemeæi, qua Hercules indutus fingitur. quia prisci homines pellibus corpora contegebant. qui quia, nondum reperto telorum vsu, lignis vim hostium retundebant, ideo Herculi clauam veteres attribuerunt. Diodor. Siculus lib. 1.

1670 ***Voce feminea.*** clamore, qui femineus dicitur Philostrato in Heroicis, Virgilio 2. Aeneid. Ouidio 12. Metamorph. & Silio libro 15. Sicut & vlulatus feminei, Virg. 4. & 9. Aeneid. Valerius Flaccus 4. Argonaut. Silius lib. 13. eiulatus muliebres Tacitus lib. 15. & querelas muliebres Claudianus de victoria Stilicho. cont Alari. dixerunt. D. Cyrillus ait: *φιλόδακρύ πως ἀεὶ τὸ θῆλυ φῦλον*. quo spectat illud:

Vt fleant oculos erudiêre suos.

est enim de mulieribus dictum. vetus poëta;

Fletus muliebri ingenio est additus.

1672 ***Dolor femineus.*** ab Archilocho sumtum, qui ait:

τλῆθι, γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.

1675 ***Comprime.*** m. s. habent *contine.*

Infirmum tenerum.

Iecur. iecur nominat, quia in eo amoris & beneuolentiæ sedes statuitur, vt diximus.

Iam

Iam flere pudor est: ipsa, quam sexus iubet
Mœrere, siccis hæsit Alcmene genis,
Stetitq́; nato pœnè iam similis parens.
NVT. *Nulláſne in astra misit ad superos preces*
Arsurus? aut in vota respexit Iouem?
PH. *Iacuit sui securus, & cælum intuens*
Quæsiuit oculis; arce an ex aliquâ pater
Despiceret illum. tum manus tendens ait;
Quacunque parte prospicis natum pater,
Iste est pater; quem nocte commissâ dies
Quæsiuit vnus. si meas laudes canit
Vtrumque Phœbi litus, & Scythiæ genus,
Et omnis ardens ora quam torret dies:
Si pace tellus plena, si nullæ gemunt
Vrbes, nec aras impias quisquam inquinat;
Si scelera desunt; spiritum admitti hunc precor
In astra. nec me mortis inferna locus,
Nec mæsta nigri regna conterrent Iouis:
Sedire ad illos vmbra, quos vici, deos,
Pater, erubesco. nube discussâ diem
Pande, vt deorum vultus ardentem Herculem
Spectet. licet tu sidera & mundum neges,
Vltrò pater cogêre. si voces dolor
Abstulerit vllas; pande tum Stygios lacus,
Et redde fatis. approba gnatum prius.
Vt dignus astris videar, hic faciet dies.
Leue est quod actum est. Herculem genitor prius
Inuenit, an damnauit? hoc postquam addidit;
Nouerca cernat, quo feram flammas modo;
Flammas poposcit. hoc age Alcidæ comes,
Non segnis, inquit, corripe OEteam facem.
Quid dextra tremuit? num manus pauida impiũ
Scelus refugit? redde iam pharetras mihi
Ignaue, iners. inermis est nostros manus
Quæ tendat arcus. quis sedet pallor genis?
Animo faces inuade, quo Alciden vides
Vultu iacêre. respice arsurum miser.
Rogat ecce me iam genitor, & pandit polos.
Venio pater. vultuq́; non idem fuit.
Tremente pinum dexterâ ardentem impuli:
Refûgit ignis, & reluctantur faces,
Et membra vitant: sed recedentem Hercules
Insequitur ignẽ: Caucasum, aut Pindũ, aut Atho
Ardere credas: nullus erupit sonus,

Tan- b 3

Tantum ingemiscit ignis ad durum iecur.
Typhon in illo positus immanis rogo
Gemuisset ipse; quiq; conuulsam solo
Imposuit humeris Ossan Enceladus ferox.
At ille medias inter exsurgens faces
Semustus ac laniatus, intrepidus, rubens;
Nunc, ô parens Herculea, sic stare ad rogum
Te mater, inquit, sic decet fieri Herculem.
Inter vapores positus, & flammæ minas
Immotus, inconcussus, in neutrum latus
Correpta flectens membra adhortatur, monet,
Gerit aliquid ardens: omnibus fortem addidit
Animum ministris. vrere ardentem putes.
Stupet omne vulgus, vix habent flammæ fidem!
Tam placida frons est, tanta maiestas viro.
Nec properat vri: cumq; iam forti datum
Letho satis pensauit, igniferas trabes
Hinc inde traxit, minima quas flamma occupat,
Totasq; in ignem vertit, &, quâ plurimus
Exundat ignis; recipit intrepidus: ferox.
Nunc ora flammis implet: ast illi graues
Luxêre barbæ: cumq; iam vultum minax
Appeteret ignis, lamberent flammæ caput;
Non preßit oculos. sed quid hoc? mæstam intuor
Sinu gerentem reliquias magni Herculis,
Crinemq; iactans squallidum Alcmene gemit.

ALCMENA. PHILOCTETES.

AL. *Timete superi fata, tam paruus cinis*
Herculeus est, huc ille decreuit gigas.
O quanta Titan in nihil moles abit!
Anilis, heu me, cepit Alciden sinus.
Hic tumulus illi est: ecce vix totam Hercules
Compleuit vrnam: quàm leue est pondus mihi,
Cui totus æther, pondus incubuit leue.
Ad Tartara olim regnaq;, ô gnate, vltima
Rediturus ibas: quando ab inferna Styge
Remeabis iterum? non vti spolium trahas,
Rursumq; Theseus debeat lucem tibi:
Sed quando solus? ignis impositus tuas
Compescet vmbras? teq; tartareus canis
Inhibere poterit, quando Tænareas fores
Pulsabis? ab quas mater ad fauces agar?
Quà mors aditur? vadis ad manes iter
Habiturus vnum. quid diem questu tero?

1760 *Vix totam Hercules Compleuit vrnam.* imitatur Ouidianum illud 12. Metamorph.

—— de tam magno restat Achille
Nescio quid paruum quod non bene compleat vrnam.

1771 *Iter Habiturus vnum.* Telephus Aeschyli apud Clementem Alexandrinum vnam ad inferos viam esse contendit: Aristophanes autem, in Ranis, aliud agens quàm Aeschylus, lepidè plures enumerat.

Quid

Quid misera duras vita? quid lucem hanc tenes?
Quem parere rursus Herculem possum Ioui?
Quis me parentem gnatus Alcmenam suam
Tantus vocabit? ô nimis felix, nimis
Thebane coniux! Tartari intrasti loca
Florente gnato; teq; venientem inferi
Timuere forsan; quod pater tantum Herculis
Vel falsus aderas. quas petam terras anus,
Inuisa sæuis regibus? si quis tamen
Rex est relictus sæuus. hei misera mihi?
Quicunque cæsos ingemunt gnati patres,
A me petent supplicia: me cuncti obruent.
Si quis minor Busiris, aut si quis minor
Antæus, vrbes perfidæ terrent plagæ:
Ego præda ducar. si quis Ismarios greges
Thracis cruenti vindicat: carpent greges
Mea membra diri. forsitan pœnas petet
Irata Iuno totus vretur dolor:
Secura victo tandem ab Alcide vacat:
Pellex supersum, supplicia de quâ exigat.
Ne párere possem, fecit hic gnatus mihi
Vterum timendum. quæ petam Alcmene loca?
Quis me locus, quæ regio, quæ mundi plaga
Defendet? aut quas mater in latebras agar?
Vbique certè nota. si patriam petam,
Laresq; miseros; Argos Eurysthеus tenet.
Orbata Thebas, regnum & Ismenum petam,
Thalamosq; nostros, in quibus quondam Iouem
Dilecta vidi? prò nimis felix, nimis,
Si fulminantem & ipsa sensissem Iouem.
Vtinam meis visceribus Alcides foret
Exsectus infans. nunc datum est miseræ, datum,
Videre gnatum laude certantem Ioui:
Et hoc daretur scire, quod fatum mihi
Eripere posset. quis memor viuet tui
O gnate populus? omne iam ingratum est genus.
Petam Cleonas? Arcadum an populos petam?
Meritisq; terram nobilem quæram tuis?
Hic dira serpens cecidit, hic ales fera,
Hic rex cruentus, hic tua fractus manu;
Qui te sepulto possidet cælum Leo.
Si grata terra est, populus Alcmenam tuam
Defendat omnis. Thracias gentes petam,
Hebriq; populos? hæc quoque est meritis tuis

De-

1808 *Omne iam ingratum est genus.* in v.l. apertè scriptum exstat non *iam*, sed *nam*.
1810 *Terram nobilem.* D.Hieronymus, in prologo Machabæorum, bis hoc epithetum terræ tribuit.

Defensa tellus. stabula cum regno iacent:
Hic pax cruento rege prostrato data est.
Vbi enim negata est? quod tibi infelix anus
Quæram sepulchrum? de tuis totus rogis
Contendat orbis. reliquias magni Herculis
Quis populus, aut quæ templa, quæ gentes colent?
Quis tam petet, quis poscet Alcmenes onus?
Quæ tibi sepulchra gnate, quis tumulus sat est?
Hic totus orbis. fama erit tumulus tibi.
Quid anime trepidas? Herculis cineres tene,
Complectere ossa, reliquiæ auxilium dabunt,
Erunt satis præsidia, terrebunt tua
Reges vel vmbræ. PH. *debitos gnato quidem*
Compesce fletus mater Alcmene incliti.
Non est gemendus, nec graui vrgendus nece,
Virtute quisquis abstulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fleri vetat;
Fortes vetat mærere, degeneres iubet.
AL. *Sedabo questus? vindicem amisi parens*
Terræ atque pelagi, quaq; purpureus dies
Vtrunque clarâ spectat Oceanum rotâ.
Quot misera in vno condidi gnato parens?
Regno carebam, regna sed poteram dare.
Vna inter omnes terra quas matres gerit,
Votis peperci. nil ego à superis peti,
Incolume gnato: quid dare Herculeus mihi
Non poterat ardor? quis deus quicquam mihi
Negare poterat? vota in hac fuerant manu:
Quicquid negaret Iuppiter, daret Hercules.
Quid tale genitrix vlla mortalis tulit?
Defleuit aliqua mater, & toto stetit
Succisa fœtu, bisq; septenos greges
Deplanxit vna: gregibus æquari meus
Quot ille poterat? matribus miseris adhuc
Exemplar ingens deerat; Alcmene dabit.
Cessate matres, pertinax si quas dolor
Adhuc iubet lugere; quas luctus grauis
In saxa vertit; cedite his cuncta malis.
Agedum. senile pectus ô miseræ manus
Pulsate. & vna funeri tanto sat est
Grandæua anus, defecta, quod totus breui
Iam quæret orbis? expedi in planctus tamen,
Defessa quamquam brachia: vt inuidiam deis
Lugendo facias, aduoca in planctum genas.

1829 *Debitos gnato quidem.* prius editum fuit *indebitos*; id alij mutarunt, & reposuerũt *debitos*, quod o.v.l. confirmant: sed quæ sequuntur, prima facie videntur pristinam lectionem magis astruere.

1833 *Æterna virtus Herculem fleri vetat.* Solon mortem suam fleri ab amicis voluit: contra Ennius,

Nemo me lacrumeis decoret; nec funera fletu
Faxsit. cur? volito viuu' per ora virom.

Puppius amicos in morte sua fleturos confidebat. eius enim tale fragmentũ circũfertur:

Flebunt amici & bene noti morte in mea,
Nam populus etiam viuo me lacrumatus est.

Sed ad rem. rectè Seneca Hercules enim famam incomparabili fortitudine perennem sibi compararat. Eorum verò mortem immodicè flere oportet. qui nihil in vita egerũt quo posteris bene vixisse se testentur. Non possum Charondæ Catanæi legem probare, qua indistinctè vllum omnino lugeri vetuit. est hoc hominis prorsus inhumani. eleganter & recte Euphorion:

καὶ τόσσα μέτρια μή τις ἐπὶ φθιμένῳ ἀκάχοιτο,
μέτρια καὶ κλαύσειε· ἐπεὶ καὶ πάμπαν ἄδακρυν
μοῖραι ἐπενήσαντο.

1836 *Purpureus dies.* Ouid. 3. Fastor.
Purpureum rapido qui vehit axe diem.

ALC.

ALCMENA.

Anapæstici.

Flete Alcmenen, magniq; Iouis
Plangite gnatum; cui concepto
Lux vna perit, noctesq; duas
Contulit Eos: ipsa quiddam
Plus luce perit. totæ pariter
Plangite gentes; quarum sæuos
Ille tyrannos iussit Stygias
Penetrare domos, populisq; madens
Ponere ferrum: fletum meritis
Reddite tantis. totus, totus
Personet orbis: fleat Alciden
Cærula Crete; magno tellus
Clara Tonante. centum populi
Brachia pulsent: nunc Curetes,
Nunc Corybantes arma Idæa
Quassate manu: armis illum
Lugere decet: nunc, nunc funus
Plangite verum: iacet Alcides
Non minor ipso, Creta, tonante.
Flete Herculeos Arcades obitus,
Nondum Phœbo nascente genus.
Et iuga Spartes Nemeaq; sonent,
Feriatq; graues Mænala planctus:
Poscite magno Alciden gemitu:
Stratus vestris setiger oris,
Alesq; sequi iussa sagittas,
Totum pinnis velata diem.
Flete Argolici, flete Cleonæ:
Hic terrentem mœnia quondam
Vestra leonem fregit nostri
Dextera nati. date Sitoniæ
Verbera matres, gelidusq; sonet
Planctibus Hebrus, flete Alciden;
Quod non stabulis vescitur infans,
Nec vestra greges viscera carpant.
Fleat Antæo libera tellus,
Et rapta fero plaga Geryone.
Mecum miseræ plangite gentes:
Audiat ictus vtraq; Tethys.
Vos quoque mundi turba citati,
Flete Herculeos numina casus.

1874 *Nunc Curetes, Nunc Corybantes.* Ex veteribus Euphorion, Eratosthenes, Orpheus & Callisthenes; ex neotericis Scaliger in libro de arte poetica, & Dion. Lambinus in lib. 2. Lucretij, Curetes & Corybantes eosdem esse scripserunt: sed Semus Delius, Archemachus Euboicus & Echemenes diuersos esse crediderunt: quos Seneca hic sequitur; & Ouidius scribens,

Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.

1894 *Vescitur.* non alitur esca futurus equis illaudati Diomedis.

1906 *Vbi nunc nostra.* v. l. *vestra.*

1915 *Ad quod populos Natura vocat?* AEschylus:
τὸ ἀποθανεῖν ὄφλημα ἐπικεκλωσμένον πᾶσιν.
Iuncus: ἀνθρώπῳ δὲ, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἡμέροις τε καὶ ἀγρίοις, ἐξιέναι τοῦ βίου πᾶσιν ἀνάγκη. Vide Stobæum serm. 118.

1919 *Monstra morantur.* æquè bene in antiq. lib. continetur *fata morantur.*

1928 *Nec te manes.* v. l. *non te manes.*

1937 *Quid me.* prodit Hercules ex loco extraordinario, qui erat sublimis fine machina, & ex quo numina in theatrum introducebantur, Iul. Scaliger in Historico.

Vestrum Alcides ceruice meus
Mundum, superi, cælumq́ tulit:
Cùm stelligeri vector olympi,
Pondere liber spirauit Atlas.
Vbi nunc nostra Iuppiter arces?
Vbi promißi regia mundi?
Nempe Alcides mortalis obit,
Nempe sepultus. quoties telis
Facibusq́ tuis ille pepercit?
Quoties ignis spargendus erat?
In me saltem iaculare facem,
Semelemq́ puta.
Iámne Elysias ô gnate domus,
Iam litus habes; ad quod populos
Natura vocat? an post raptum
Styx atra canem præclusit iter,
Teq́ in primo limine Ditis
Monstra morantur? quis nunc vmbras
Gnate tumultus, manesq́ tenet?
Fugit abductâ nauita cymbâ,
Et Centauris Thessala motis
Ferit attonitos vngula manes?
Anguesq́ suos Hydra sub vndis
Territa mersit? teq́ labores
O gnate timent?
Fallor fallor, vesana parens,
Nec te manes, vmbræq́ timent.
Non Argolico rapta leoni
Fuluâ pellis contecta iubâ
Læuos operit dura lacertos,
Vallantq́ feri tempora dentes:
Donum pharetræ cessere tuæ,
Telaq́ mittet iam dextra minor:
Vadis inermis gnate per vmbras;
Ad quas semper mansurus eris.

HERCVLES. ALCMENA.

Iambici & dactylici.

Quid me tenentem regna siderei poli,
Cæloq́ tandem redditum planctu iubes
Sentire fatum? parce. nam virtus mihi
In astra, & ipsos fecit ad superos iter.
AL. *Vnde sonus trepidas aures ferit?*
Vnde meas inhibet lachrymas fragor?

Agnosco

Agnosco agnosco, victum est chaos.
A Styge, gnate, redis iterum mihi:
Fractaq; non semel est mors horrida:
Vicisti rursus noctis loca,
Puppis & infernæ vada tristia.
Peruius est Acheron iam languidus,
Et remeare licet soli tibi,
Nec te fata tenent post funera.
An tibi præclusit Pluton iter,
Et pauidus regni metuit sibi?
Certè ego te vidi flagrantibus
Impositum siluis: cùm pluribus
In cælum furerent flammæ minis.
Arsisti certè. verùm vltima
Non tenuere tuas vmbras loca.
Quid timuere tui manes precor?
Vmbra quoque est Diti nimis horrida?
HER. *Non me rigentis stagna Cocyti tenent,*
Non puppis vmbras furua transuexit meas.
Iam parce mater questibus. manes semel
Vmbrasq; vidi: quicquid in nobis tui
Mortale fuerat, ignis iniectus tulit:
Paterna cælo pars data est, flammis tua.
Proinde planctus pone; quos gnato paras,
Genitrix in ortu luctus in turpes eat.
Virtus in astra tendit, in mortem timor.
Præsens ab astris mater Alcides cano:
Pœnas cruentus iam tibi Eurystheus dabit,
Curru superbum vecta transcendes caput.
Me iam decet subire cælestem plagam.
Inferna vinco rursus Alcides loca.
AL. *Mane parumper. cesset, ex oculis abit,*
In astra fertur. fallor, an vultus putat
Vidisse gnatum? misera mens est credula.
Es numen, & te mundus æternus tenet.
Credo triumphis. regna Thebarum petam,
Nouumq; templis additum numen canam.

CHORVS.

Anapæstici.

Nunquam Stygias fertur ad vmbras
Inclita virtus. viuite fortes,
Nec letheos sæua per amnes
Vos fata trahent: sed, cùm summas

1965 *Paterna cælo pars.* apud Ouidium 9. Metamorph. ait Iuppiter:
Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes,
Nec nisi materna Vulcanū parte potentem
Sētiet: æternū est à me quod traxit. & expers
Atq; immune necis, nulla domabile flamma:
Idq; ego defunctum terra cælestibus oris
Excipiam.

1966 *Proinde planctus pone, quos gnato pater, Genitrix inerti: luctus in turpes eat?* Sic isti versus in Fabriciana editione leguntur, omnino deteriùs quàm in ceteris: qui habent, *Proinde planctus pone, quos gnato paras Genitrix in ortu, luctus in turpes eat.* quam sanè lectionem retinebo, donec certi aliquid de hoc loco constituero. nunc valde ambigo, non tam propter eam quam modò retuli varietatem: quam quia in nulla membranarum quibus vsus sum, duo hæc carmina habentur. Si in vno aliquo codice desiderarentur, minus mirarer: sed in nullo exstare eum mihi scrupulum iniicit, vt ampliem, & hoc tempore mihi non liquere pronunciem.

1968 *Virtus in astra tendit.* Euripides, Heraclidis:

ἁ δ' ἀρετὰ βαίνει διὰ μόχθων.

1970 *Pœnas cruentus iam tibi Eurystheus dabit.* vide Euripidem dicto loco; à quo Strabo li. 8. dissentit. Euripides scribit Eurystheū non in pugna ab Iolao interemtum, sed in pugna captum, viuum Alcmenæ traditum fuisse. Strabo autem lib. 8. Εὐρυσθεὺς μὲν οὖν στρατεύσας εἰς Μαραθῶνα ἐπὶ τοὺς Ἡρακλέους παῖδας καὶ Ἰόλαον, βοηθησάντων Ἀθηναίων, ἱστορεῖται πεσεῖν ἐν τῇ μάχῃ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο σῶμα Γαργηττοῖ ταφῆναι, τὴν δὲ κεφαλὴν χωρὶς ἐν τῇ Κορίνθῳ, ἀποκόψαντος αὐτὴν Ἰολάου περὶ τὴν κρήνην τὴν Ἀχερίαν, ὑπὸ ἁμαξιτόν. Pausanias in Atticis simpliciter ab Iolao cæsum testatur, non addens in pugna an à pugna idipsum contigerit.

1976 *Misera mens est credula.* sic in plerisque v. l. & in antiquis editionibus legitur. Lipsiensis cod. habet, *misera mens incredula est.* quæ lectio inelegans non est, & confirmatur toto cap. 1. lib. 2. miscellan. Nannij. Ego pristinam lectionem seruaui, cùm propter librorum antiquitus scriptorum & excusorum multorum consensum, quem nemo sanus vnquam contemsit: tum quia Seneca noster in Hercule furente scripserat,

—— *quod nimis*
Miseri volunt, hoc facilè credunt.

nec ad rem pertinet, quod ibi subiungitur:

—— *imò quod metuunt nimis,*
Nunquam amoueri posse, nec tolli putant.
Prona est timor: semper in peius fides.

Exiget horas consumta dies,
Iter ad superos gloria pandet.
Sed tu domitor magne ferarum,
Orbisq; simul pacator ades:
Nunc quoq; nostras respice terras:
Et si qua nouo bellua vultu
Quatiet populos terrore graui;
Tu fulminibus frange trisulcis,
Fortius ipso genitore tuo
Fulmina mittens.

1993 *Mittens.* sic legitur in o. v. l. ideo miror Ascens. qui maluit; *mittes.*

IN THYESTEM ADVERSARIA.

THYESTES] hoc nomine tragœdias scripserunt Græci Euripides, Agathon, Nicomachus Atheniensis, Theognides, Cleophon, Carcinus, quem citat Aristoteles, Diogenes, siue Philiscus AEginensis (neq; enim constat vtri è duobus tribuenda sit.) & Apollodorus Tharsensis, teste Suidæ lexico. Chæremon, auctore Athenæo, Thyestem comœdiam composuit. Latinorum, qui *Thyestem* tragœdiam ediderint Ennium inuenio, &, citante Cornelio Tacito, Maternum, L. Varium, seu, vt volunt Helenius & Porphyrion, potiùs Cassium Parmensem. Non dubito quin idem argumentum persecuti fuerint alij in Atreo, & Pelopidis, vt Attius, Aemilius Scaurus, & ceteri. Italicè tragœdiam Thyestem non ineleganter Lud. Dulcis cõposuit. Porrò malè Ioan. le Cirier lib. 1. de iure primogeni. q. 7. hanc tragœdiam Senecæ vocat, *Tantalum.*

2 *Auido fugaces ore captantem cibos?* hæc de Tantali supplicio, Alcmanis, Euripidis, Alcæi, Pindari, Archilochi, Latinorum verò ferè omnium est opinio.

3 *Quis malè deorum.* poetis familiare fuit Diis suis tam mala quàm bona omnia accepta ferre. Archilochus:

Τοῖς θεοῖς τίθει τὰ πάντα. Virgilius:

—— quis te Palinure Deorum
Eripuit nobis? Idem;
Quis Deus Italiã, quæ vos demẽtia adegit?

Ouidius:

—— quis Deus hunc formosis, inquit, iniquus,
Perdere vult? —— Seneca infrà actu 3.
Otium è tanto subitum tumultu
Quis Deus fecit? Euripides:
ἢ θεὸς, ἢ βροτὸς, ἢ
τι τῶν ἀδίκητων
πόρρω ἄποθεν ἐξαγούμενος.

L. ANN. SENECAE Thyestes.

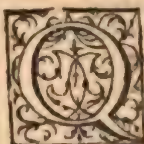
TRAGOEDIA VII.

PERSONAE.

Tantalus.	Atreus.
Thyestes	Nuncius.
Megæra.	Seruus.
Plisthenes.	Chorus.

ACTVS PRIMVS.

TANTALVS. MEGAERA.

QVIS me furor nunc sede ab infausta extrahit,
Auido fugaces ore captantem cibos?
Quis malè deorum Tantalo viuas domos
Ostendit iterum? peius inuentum est siti
Arente in vndis aliquid, & peius fame
Hiante semper? Sisyphi nunquid lapis
Gestandus humeris lubricus nostris venit?
Aut membra celeri differens cursu rota?
Aut pœna Tityi semper accrescens iecur
Visceribus atras pascit effossis aues?
Et nocte reparans, quicquid amisit die,
Plenum recenti pabulum monstro iacet?
In quod malum transcribor? ô quisquis noua
Supplicia functis durus vmbrarum arbiter
Disponis; adde si quid ad pœnas potes,
Quod ipse custos carceris diri horreat,

Quod

Quod mœstus Acheron paueat; ad cuius metum
Nos quoque tremamus: quare. iam nostra subit
E stirpe turba, quæ suum vincat genus,
Ac me innocentem faciat, & inausa audeat.
Regione quidquid impiâ cessat loci,
Complebo: nunquam stante Pelopeiâ domo,
Minos vacabit. ME. *perge detestabilis*
Vmbra, & penates impios furiis age.
Certetur omni scelere, & alternâ vice
Stringantur enses, nec sit irarum modus,
Pudorve: mentes cæcus instiget furor,
Rabies parentum duret, & longum nefas
Eat in nepotes: nec vacet cuiquam vetus
Odisse crimen, semper oriatur nouum,
Nec vnum in vno: dumq; punitur, scelus
Crescat. superbis fratribus regna excidant,
Repetantq; profugos: dubia violentæ domus
Fortuna reges inter incertos labet:
Miser ex potente fiat, ex misero potens,
Fluctuq; regnum casus assiduo ferat.
Ob scelera pulsi; cùm dabit patriam deus,
In scelera redeant: sintq; tam inuisi omnibus,
Quàm sibi. nihil sit ira quod vetitum putet.
Fratrem expauescat frater, & natum parens,
Natusq; patrem. liberi pereant malè,
Peius tamen nascantur. immineat viro
Infesta coniunx bella trans pontum vehant:
Effusus omnes irriget terras cruor,
Supraq; magnos gentium exsultet duces
Libido victrix. impiâ stuprum in domo
Leuissimum sit: fratris & fas, & fides,
Iusq; omne pereat. non sit à vestris malis
Immune cælum: cùm micant stellæ polo,
Flammæq; seruant debitum mundo decus;
Nox atra fiat, excidat cælo dies.
Misce penates: odia, cædes, funera
Accerse, & imple scelere Tantaleam domum.
Ornetur altum columen, & lauro fores
Lætæ virescant, dignus aduentu tuo
Splendescat ignis. Thracium fiat nefas
Maiore numero: dextra cur patrui vacat?
Nondum Thyestes liberos defleт suos?
Ecquando tollet ignibus iam subditis
Spumante aheno membra? per partes eant

His adde quæ suppositititius Donatus scribit ad illa Eunuchi Terentiani actu 5.

—— quid si hoc quisquam voluit deus?

10 *Pascit effossis aues.* ita o.v.l. *aues*, autem dicit secutus Homerũ Odyss.λ'. Lucretium lib 3. & Tibullum lib. 1. Virgilius 6. Aeneid. vnicum vulturem agnoscit.

21 *Pelopeia domo.* nullum scelus fuit, quo se Pelopidæ abstinuerint. nam parentes liberos, liberi parentes, vxor maritum, maritus vxorem, frater fratrem, affines affinitate iunctos occiderunt; pater liberos comedit; demũ affinem patruelis, glorem leuit, filiam pater stuprauit. meritò igitur eorum familia conuiciis omnium proscissa fuit adeo, vt *Pelopeia domus*, pro sæua & impia, adagij loco etiã hodie vsurpetur. Xenarcho dicitur ἄσεντος οἶκος, Euripidi δυσυχὼν δόμος, Horatio *sæua Pelopis domus.* huc refero illud L. Attij, in armorum iudicio:

Ocule, noxitudo oblitteretur Pelopidarum,
ac per nos sanctescat genus.

Seneca, infrà actu 4.

—— ô domus Pelopi quoque
Et Tantalo pudenda ——

& in Agamemnone:

Reuoluit animus virginis thalamos mea,
Quos ille dignos Pelopeia fecit domo.

& in Troade ironicè ait Pyrrhus:

Atrei & Thyestæ nobilem noui domum

Auorum memoria Pelopeiæ familiæ similis fuit domus illa Buffali ciuis Romani, de qua Raph. Volaterranus, in Geograph.

26 *Nec sit.* duo m.s. *ne sit.*

31 *Dumq; punitur, scelus Crescat.* Thyestes cùm Aerope vxore Atrei adulterium commiserat, hoc scelus vt puniret Atreus, illi liberos epulandos proposuit: Thyestes autem, vt Atreum vlcisceretur, filiam suam Pelopeiam compressit.

56 *Thracium fiat nefas.* Terei, Martis & nymphæ Bystonidis filij calamitas notissima est, ex Ouidio Metam. 6. qui, quòd vxori, sororem adduceret oranti, consensit; docet virum prudentem nõ semper vxoris precibus, potissimùm si non vacent periculo, debere. prouenіunt hinc sæpenumero multæ & magna mala. Tereus cùm Philomenam adduceret, in amoris retia incidit, illamque cœpit amare, vitanda fuerat occasio, neque ad eum ignem, quo incaluit postea plus satis, accedendum. Viri enim coniugatis minimè tutum est, formas aliarum mulierum spectare: cùm amor oculis hauriatur. debuerat itaque Tereus periculo se non offerre, aut, quia se obtulit, sapientis fuisset, oculos continere: quod, quia ne ipsum quidem præstitit, Philomenam ardere cœpit, amatam deinde, vi-

A Pausania in Attic. Terei historia sic narratur, vt, præter Metamorphoses istas, omnia verè videtur accidisse.

tiauit, hæc amoris, an furoris sunt opera? opinor vtriusque. nam tanta est horum cognatio & affinitas; vt amantes furere dicantur, & in omne scelus, tanquam furiosi, ruant: sic, vt patratum facinus semper gradus sit futuri. Hircus iste Mendesius Philomenam amat; amatam stuprat; stupratę linguam ex intimis faucibus euellit; ipsam vero in solitario nemore cum feris victuram includit, videlicet, ne crimen suum diuulgetur. ea nempe scelератorum est conditio, nunquam vt eorũ animus conquiescat, semper vt timeant cuncti is nota fore quæ deliquerunt. ideo, vt fit, scelus scelere conantur obruere, quemadmodũ Phędræ nutrix in Hippolyto nostri poëtæ: sed laterem lauant. siquidem nihil est tam occultum, vt non in lucem prodeat aliquando: nec valet humana calliditas abscondere, quód diuina prudentia vult manifestare. Equidẽ hoc Tyranni factum tam atrox & truculentum non diu latuit: sed Progne de tota re facta certior, ad vltionem accingitur nouam, inauditam, & quæ posteris narrari quàm persuaderi facilius queat. tanta nimirum mulieris læsæ est iracundia, vt, dum quem vult vlciscatur, susque deque ferat, qua ratione id faciat; sibique interdum nocere non vereatur, dummodo hostem lædat. vt de Medea taceã, testis Progne, testis Philomena; quarum vna proprium filium, altera sororis filium trucidauit; nec hoc tantùm, sed & patri epulãdum proposuit. Postea sceleris conscientia, & pœnarũ metu exagitatę, fuga sibi consuluerunt: quas quia Tereus, re cõperta, fuit insecutus, propter fugientium & insequentis velocitatem, omnes in aues mutati finguntur. Docet hoc facinorosis nihil tutum esse, eosque sese inuicem persequi solere. Vide Attiũ *in Tereo.*

92 *Taxata pœnâ lingua.* nam Tantalus iuxta nonnullos apud inferos cruciatur:

ὃς θεοῖς ἄνθρωπος ὢν
κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

ait Euripides in Oreste: cui consentit Cornelius Gallus, his versibus:

Οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν
πολλάκι νεκταρέης πλησάμενος πόμασιν,
νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ
κρᾶσις ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη.
πῖνε, λέγει, τὰ τελέσματα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς·
οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.

Monet nos Tantalus linguam compescere, & principum arcana non reuelare. In libello illo non inutili, qui de Moribus, vulgò quidẽ Censorij Catonis titulo; in membranis verò, Ouidij (cùm sit cuiusdam Dionysij Ca-

Discerpta, patrios polluat sanguis focos,
Epulæ instruantur. non noui sceleris tibi
Conuiua venies, liberum dedimus diem,
Tuamq́; ad istas soluimus mensas famem.
Ieiunia exple. mistus in Bacchum cruor
Spectante te potetur. inueni dapes,
Quas ipse fugeres. siste, quò præceps ruis?
TAN. *Ad stagna, & amnes, & recedentes aquas,*
Labrisq́; ab ipsis arboris plenæ fugas,
Abire in atrum carceris liceat mei
Cubile: liceat, si parum videor miser,
Mutare ripas: alueo medius tuo
Phlegethon relinquar, igneo cinctus freto.
Quicunque pœnas lege fatorum datas
Pati iuberis; quisquis exeso iaces
Pauidus sub antro; quiq́; venturi times
Montis ruinam; quisquis auidorum feros
Rictus leonum, & dira furiarum agmina
Implicitus horres; quisquis immissas faces
Semiustus abigis; Tantali vocem excipe
Properantis ad vos: credite experto mihi,
Amate pœnas. quando continget mihi,
Effugere superos? ME. *antè perturba domum,*
Inferq́; tecum prælia, & ferri malum
Regibus amorem. concute insano ferum
Pectus tumultu. TAN. *me pati pœnas decet,*
Non esse pœnam. mittor, vt dirus vapor
Tellure ruptâ, vel grauem populis luem
Sparsura pestis. ducam in horrendum nefas
Auus nepotes? magne diuorum parens,
Nosterq́;, quamuis pudeat, ingenti licet
Taxata pœna lingua crucietur, loquar:
Nec hoc tacebo. moneo, ne sacra manus
Violata cæde, néve furiali malo
Aspergat aras. stabo, & arcebo scelus.
Quid ora terres verbere, & tortos ferox
Minaris angues? quid famem fixam intimis
Agitas medullis? flagrat incensum siti
Cor, & perustis flamma visceribus micat.
Sequor. ME. *furorem diuide in totam domum.*
Sic sic ferantur, & suum infensi inuicem
Sitiant cruorem. sensit introitus tuos
Domus, & nefando tota contactu horruit.
Actum est abundè. gradere ad inferos specus,
Amnemq́;

Amnemq́ notum. iam tuum mæsta pedem
Terræ grauantur. cernis vt fontes liquor
Introrsus actus linquat? vt ripæ vacent,
Ventusq́ raras igneus nubes ferat?
Pallescit omnis arbor, ac nudus stetit
Fugiente pomo ramus: & qui fluctibus
Illinc propinquis Isthmos atque illinc fremit,
Vicina gracili diuidens terrâ vada,
Longè remotos latus exaudit sonos.
Iam Lerna retrocessit, & Phoronides
Latuere venæ: nec suas profert sacras
Alpheus vndas, & Cithæronis iuga
Stant parte nullâ cana depositâ niue,
Timentq́ veterem nobiles Argi sitim:
En ipse Titan dubitat, an iubeat sequi,
Cogatq́ habenis ire periturum diem.

CHORVS.
Choriambici Tetrametri.

Argos de Superis si quis Achaicum,
Piseasq́ domos turribus inclitas:
Isthmi si quis amat regna Corinthij,
Et portus geminos, & mare dissidens:
Si quis Taygeti conspicuas niues;
Quas, cùm Sarmaticus tempore frigido
In summis boreas composuit iugis,
Æstas veliferis soluit Etesiis:
Quem tangit gelido flumine lucidus
Alpheus, stadio notus Olympico;
Aduertat placidum numen, & arceat
Alternæ scelerum ne redeant vices,
Neu succedat auo deterior nepos,
Et maior placeat culpa minoribus.
Tandem lassa feros exuat impetus
Sicci progenies impia Tantali:
Peccatum satis est: fas valuit nihil,
Aut commune nefas. proditus occidit
Deceptor dominæ Myrtilus, & fide

Vectus

tonis, teste Vineto in Auson.) circumfertur, scriptum est:

Virtutē primā puta esse cōpescere linguā.
Proximus ille deo, qui scit ratione tacere.

96 *Tortos angues.* Varro Attacinus:

Cuius vt adspexit torto caput angue reuinctum. Virgilius:

——tortosq́ Ixionis angues.

Ouidius quarto Metamorph.

——tortoq́ incingitur angue.

Seneca in Medea actu 5.

—— anguis excusso sonat.

Tortus flagello ——

104 *Ad inferos.* quidam libri scripti habent; *ad intimos.*

110 *Pomo.* pomi significatio valde generalis est, complectitur enim malum & nucem. Sic Paullus I.C vt pomum, inquit, decerpe- " re liceat. l. vt pomum, & ibi Ioannes Pyran- " dus, D. de seruitut. nux est omne pomum, " quod foris duro tegitur, & intus habet quod " esui est: malum verò, quod intus durū inclu- " dit, foris autem habet quod esui est. Macrob. lib. 3. Saturnal. ex Cloatij Verrij lib. 4. à Græcis tractorum, seu ordinatorum Græcorum.

Qui fluctibus. Ionio & Hellesponto. apud Senecam philosophum lib. 2. epist. veteris cuiusdam poetæ de Isthmo carmina hæc habētur: *Impero Argis, regna mihi liquit Pelops,*

Qua ponto ab Helles & qua ab Ionio mari
Vrgetur Isthmos ——

quæ verba sunt fortassis ex Attij Atreo.

115 *Profert sacras Alpheus vndas.* noster Medeæ actu 1. *Et quas Aonius latex*

Alpheusq́ sacer lauat.

vide quæ ibi scripsimus.

118 *Veterem.* ineptè Ascensius *situm* legit: ineptius Marmita *sitim*, ad siccitatem quæ fuit tempore Phaethontis, refert. Rectè Aegyd. Maserius, in comment. Valerij Flacci, & Cælius Rhodiginus scribunt loqui Senecam de siti quæ ante Danai tempora fuit: cùm, nondum inuentis puteis, Argos in loco arido situm, aquarum penuria laborabat; quam Danaus teste Plinio natur. hist. lib. 7. sustulit inuentis puteis. vnde Hesiodus teste Eustathio Iliad. δ'.

Ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δαναὸς ποίησεν ἔνυδρον.

122 *Turribus.* in quibusdam membranis inuenio *curribus.* nō omnino absurdè. potest enim intelligi de Oenomai, Pelopis, ac aliorum procorum curribus.

128 *Veliferis Etesiis.* his enim flantibus mare nauigationi accommodatissimum existit. 133 *Neu succedat auo,* &c. fortè respicit ad illud Horatij lib. 3. od. 6. *—— ætas tulit Nos nequiores, mox daturos Progeniem vitiosiorem.* 139 *Fide Vectus, quam tulerat.* quemadmodum Myrtylus Oenomai axem, ab Hippodamia persuasus, prodidit: sic ab Hippodamia falsò accusatus, ex Geræsto à Pelope præcipitatus, interiit. vide Isacium in Lycophronem. quæ, quia historia est, non fabula; etsi fabulosa quædam admiscentur; nō est quod anxiè de eius interpretatione laboremus. Illud tantùm, proditores vt plurimum illis, quibus proditione sua pro-

fuerunt, iustas tandem pœnas dare. sicuti hoc loco Myrtilus, si communem traditionem sequimur. nã Istrus, in Atticis, scripsit Myrtilum singulari certamine pro Hippodamia cum Pelope decertantem cecidisse.

140 *Nobile reddidit*, &c. Pausanias tamen, in Arcadicis, Myrtoum mare non à Myrtilo, sed à Myrto puella appellatum fuisse affirmat.

143 *Exceptus gladio*, &c. Tantalus (iuxta Ioannem Diaconum & Didymum Od. λ'. & Nonnum Dionysiac. ά; Iouis ac Plutus nymphæ filius, vel secundùm Eusebium libro 2. Euangelicæ præparationis, Iouis & Plotæ) filium suum Dijs epulandum apposuit; quem cibum reliquis auersantibus, sola Ceres humerum edit, cuius loco eburneum Dij substituerunt. eam ob rem Tantalus

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat.

Hac fabula consilium fuit antiquis sordidos homines exprimere: & quod voluerunt optimè sunt assecuti. Tantali parentes sunt, Iupiter & Pluto (nam Eusebij codicem mendosum puto, Diaconi, Didymi, Nonni, & Tzetzis chiliad. 5. histor. 10. libros sequor) nympha. ex felicitate enim & diuitiis plerunque nascitur auaritia: quæ auari animum totum sibi sic vindicat, eo etiam vt tempore quo preces concipit, hoc est, Deum excipit conuiuio, non sinat illum alia esculenta proponere, quàm filium proprium; impuras videlicet de coaceruanda pecunia sollicitudines & cogitationes; quas Claudianus 1. in Rufin. auaritiæ filias nuncupat:

Fœdaq́; auaritiæ complexæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine curæ.

Quia verò huiusmodi cogitationes apprime turpes, tetræ & nefandæ sunt, atque veteres quæ abominabantur vt mala, nigra vocabãt, (vnde Pythagoras inquiebat μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, vetans, teste Plutarcho περὶ παίδων ἀγωγῆς, συνδιατρίβειν μέλασιν ἀνθρώποις, διὰ κακοήθειαν. & Horatius;

Hic niger est, hunc tu Romane caueto.)

meritò illas Pelopem, hoc est, nigrum facie, nominarunt. Deinde quia tales cogitationes terram sapiunt, neque diuinum aliquid habent, Iuppiter illas respuit; Ceres, terram denotans, naturæ suæ conuenientibus vescitur, earumque partem absumit, eamq; partem in qua totius corporis potissimum robur consistit. Postmodum, illo absumto, eburneum Dij substituunt: quod qui sic terrenis cogitationibus intendat, qui sic gazis inhiet, vt post nummos pietatem ac virtutem statuat; versa illi in naturam peccandi consuetudine, animus eius instar eboris indurescat, atque monitores, sicut ebur malleos, aspernetur. Quamobrem insatiabili opum comparandarum cupiditate vexatus, partis diuitiis auarus frui non audebit; eique tam deerit quod habet, quàm quod non habet. auaritia illa furiarum est maxima, quæ, teste poëta, Tantalo *Accubat, & manibus prohibet contingere mensas*. Est eadem saxum illud quod, ex quorundam sententia (Homeri Odyss. λ'. Pindari Olymp. 1. Eurip. in Oreste, & Seruij in 6. Aeneid.) eius capiti impendet. etenim perpetuò auari paupertatem metuunt, hanc sibi nunquam non existimant imminere; huius effugiendæ gratia patiuntur miserias ipsa paupertate

Vectus quâ tulerat, nobile reddidit
Mutato pelagus nomine. notior
Nulla est Ioniis fabula nauibus.
Exceptus gladio paruulus impio
Dum currit patrium natus ad osculum,
Immatura focis victima concidit.
Diuisusq́; tuâ est Tantale dexterâ,
Mensas vt strueres hospitibus deis.
Hos æterna fames prosequitur cibos,
Hos æterna sitis: nec dapibus feris
Decerni potuit pœna decentior.
Stat lusus vacuo gutture Tantalus,
Impendet capiti plurima noxio
Phineis auibus præda fugacior.
Hinc illinc grauidis frondibus incubat,
Incuruata suis fœtibus, ac tremens
Alludit patulis arbor hiatibus.
Nec quamuis auidus, nec patiens moræ,
Deceptus toties tangere negligit,
Obliquatq́; oculos, oraq́; comprimit,
Inclusisq́; famem dentibus alligat:
Sed tunc diuitias omne nemus suas
Demittit propiùs, pomaq́; desuper
Insultant foliis mitia languidis,
Accenduntq́; famem; quæ iubet irritas
Exercere manus: has vbi protulit,
Et falli libuit; totus in arduum
Autumnus rapitur, siluaq́; mobilis.
Instat deinde sitis non leuior fame;
Qua cùm percaluit sanguis, & igneis
Exarsit facibus: stat miser obuios
Fluctus ore petens; quos profugus latex
Auertit, sterili deficiens vado,
Conantemq́; sequi deserit: hic bibit
Altum de rapido gurgite puluerem.

ACTVS

ACTVS SECVNDVS.

ATREVS. SERVVS.

AT. *Ignaue, iners, eneruis, & (quod maximum*
Probrum tyranno rebus in summis reor)
Inulte; post tot scelera, post fratris dolos,
Fasq; omne ruptum, questibus vanis agis
Iras: at Argos fremere iam totum tuis
Debebat armis, omnes & geminum mare
Innare classes: iam tuis flammis agros
Lucere, & vrbes decuit, ac strictum vndique
Micare ferrum. tota sub nostro sonet
Argolica tellus equite. non siluæ tegant
Hostem, nec altis montium structa iugis
Arces. relictis bellicum totus canat
Populus Mycenis. quisquis inuisum caput
Tegit ac tuetur, clade funestâ occidat.
Hæc ipsa pollens incliti Pelopis domus
Ruat, vel in me, dummodo in fratrem ruat.
Age anime, fac quod nulla posteritas probet;
Sed nulla taceat. aliquod audendum est nefas
Atrox, cruentum, tale; quod frater meus
Suum esse malit. scelera non vlcisceris,
Nisi vincis. & quid esse tam sæuum potest,
Quod superet illum? nunquid abiectus iacet?
Nunquid secundis patitur in rebus modum,
Fessus quietem? noui ego ingenium viri
Indocile; flecti non potest, frangi potest.
Proin, antequam se firmet, aut vires paret;
Petatur vltrò; ne quiescentem petat.
Aut perdet, aut peribit. in medio est scelus
Positum occupanti. SER. *fama te populi nihil*
Aduersa terret? AT. *maximũ hoc regni bonum est,*
Quòd facta domini cogitur populus sui,
Quàm ferre, tam laudare. SER. *quos cogit metus*
Laudare, eosdem reddit inimicos metus.
At qui fauoris gloriam veri petit,
Animo magis, quàm voce, laudari volet.
ATR. *Laus vera, & humili sæpe contingit viro;*
Non nisi potenti falsa. quod nolunt, velint.
SER. *Rex velit honesta, nemo non eadem volet.*
ATR. *Vbicunq; tantũ honesta dominanti licent,*

Pre-

triplo grauiores. 167 *Autumnus.* hoc est, omnia poma. posuit autem Autumnum pro pomis, quia hac anni parte pomorum prouentus maximus est. vnde Horatius,

—*simul*
Pomifer autumnus fruges effuderit. &:
Vel cùm decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit —

162 *Mitibus pomis.* hoc est, maturis. sic noster suprà, — *pomaq; desuper*
Insultant foliis mitia languidis.

& Virgilius:

—*sunt nobis mitia poma.*

188 *Tegit.* hoc formam æquitatis habet. nam Marcianus scripsit perinde puniendos receptatores, ac ipsos facinorosos. l. 1. D. de receptator. quod congruit l. 13. D. de offic. præsid. & variis Imperatorum rescriptis l. 1. & 2. C. Iustin. de iis qui latro. vel aliorũ crim. reos occultau. l. 1. & 2. C. Theodos. tit. 29. l. 9.

203 *Fama te.* aptissimum argumentum deducendi aliquem à peccati cogitatione. nam, vt ait Cicero, nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat.

205 *Domini.* tyrannicè loquitur. nam domini vocabulũ ad seruos habet relationem. vnde Augustum, Tiberium, & Alexandrum Romanorum Imperatores hoc nomen repudiasse legimus, apud Dionem lib. 55. Tertullianum in Apologetico, & alios, vide Anton. Guibertum Costanũ Polyhistoris c. 16. antiqui etiam omnem dominis inuidiã, omnem seruis contumeliam detrahentes, dominum, patremfamilias; seruos, familiares nuncuparunt: auctores Seneca lib. 6. epist. & ex eo ferè ad verbum Macrob. lib. 1. Saturnal.

207 *Eosdem reddit inimicos metus.* apud Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 11. Prætextatus in hunc modum disserit: Deinde qui colitur, etiam amatur: non potest amor cum timore misceri. vnde putas arrogantiss. illud manasse prouerbium, quod iactatur: Totidem nobis hostes esse quot seruos? non habemus illos hostes, sed facimus: cùm in illos superbissimi, contumeliosissimi, crudelissimi sumus. & ad rabiẽ nos cogunt peruenire deliciæ, vt quicquid non ex voluntate respondit, iram furoremq; euocet. Domini enim animos induimus tyrannorum, & non quantum decet, sed quantum libet, exercere volumus in seruos.

212 *Rex velit honesta, nemo non eadem volet.* Plinius, in Panegyrico: Vita principis cẽsura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur. item; Melius homines exemplis docentur. Claudianus: —*componitur orbis Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus*
Humanos edicta valent, quã vita regẽtis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Precario regnatur. SER. *vbi non est pudor,* "
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides; "
Instabile regnum est. AT. *sanctitas, pietas, fides,* "
Priuata bona sunt: quâ iuuat, reges eant. "
SER. *Nefas nocere vel malo fratri puta.*
AT. *Fas est in illo, quicquid in fratre est nefas.*
Quid enim reliquit crimine intactum, aut vbi
Sceleri pepercit? coniugem stupro abstulit,
Regnumq́; furto: specimen antiquum imperi,
Fraude est adeptus, fraude turbauit domum.
Est Pelopis altis nobile in stabulis pecus,
Arcanus aries, ductor opulenti gregis;
Huius per omne corpus effuso coma
Dependet auro; cuius è tergo, noui
Aurata reges sceptra Tantalici gerunt:
Possessor huius regnat: hunc tantæ domus
Fortuna sequitur: tuta sepositâ sacer
In parte carpit prata, quæ cludit lapis,
Fatale sacro pascuum muro tegens.
Hunc, facinus ingens ausus, assumptâ in scelus
Consorte nostri perfidus thalami auehit.
Hinc omne cladis mutuæ fluxit malum,
Per regna trepidus exsul errauit mea,
Pars nulla nostri tuta ab insidiis vacat.
Corrupta coniux, imperij quassa est fides:
Domus ægra, dubius sanguis est, certi nihil,
Nisi frater hostis. quid stupes? tandem incipe,
Animosq́; sume, Tantalum & Pelopem aspice:
Ad hæc manus exempla poscuntur meæ.
Profare, dirum qua caput mactem via.
SER. *Ferro peremtus spiritum inimicum expuat.*
AT. *De fine pœna loqueris, ego pœnam volo:*
Perimat tyrannus: lenis in regno meo
Mors impetratur. SER. *nulla te pietas mouet?*
AT. *Excede pietas, si modo nostra in domo*
Vnquam fuisti: dira furiarum cohors,
Discorsq́; Erinnys veniat, & geminas faces
Megæra quatiens. non satis magno meum
Ardet furore pectus, impleri iuuat
Maiore monstro. SER. *quid noui rabidus struis?*
AT. *Nil, quod doloris capiat assueti modum.*
Nullum relinquam facinus, & nullum est satis.
SER. *Ferrum?* AT. *parum est.* SER. *Quid ignis?*
(AT. *etiámnum parum est.*

SER. *Quó-*

Idem affirmant Plato libro quarto de legib. Isocrates in orat. de regno. Cicero lib. 3. de legib Xenophon in Cyropæd. Sallust. in Iugurth. D. Greg. Nazian. in Apologet. Chrysostomus, & alij.

214 *Precariò.* regnatur non absolutè, sed cum timore reddendæ rationis administrari regni tum, cùm de regno discedetur. hanc interpretationẽ exigit precarij significatio apud Vlpianum l. 1. D de precario.

Vbi non est pudor. rectè ratiocinatur omnis enim ciuitas nullo vinculo melius retinetur, quàm iustitia; quæ, quamuis vna ex quatuor virtutibus sit auctore Platone de legib. Cicerone, & D. Ambrosio de officiis; propriè tamen virtus est & ceteras in se complectitur, iuxta Aristot. 5. ethic. ad Nicomachum nam sine ea nec prudentia, nec fortitudo, nec temperantia esse potest, vt ait Eguinar. Baro ad tit. Institut. de iust. & iure. Iustitiæ officia tria sunt, honeste viuere, alterum non lædere, suum vnicuique tribuere: ad primum refertur pudor, ad secundũ sanctitas, ad tertium pietas & fides; ad omnia tria simul cura iuris. hęc enim tria sunt ipsa iuris præcepta, l. iustitia, D. de iust. & iur. §. iuris præcepta, instit. e. tit. Cumque omne regnũ maximè per hæc tria conseruetur, meritò instabile regnum esse dicit vbi illa omnia desunt.

217 *Priuata.* curam iuris omisit: quia illa potiùs publicum bonum sit, & potissimum ad principem pertinet.

221 *Stupro* hoc est, adulterio. loquitur [illegible] quemadmodum & lex Iulia de adulteriis, teste Papiniano & Modestino l. inter liberas, l. stuprum D. ad leg. Iul. de adulter. l. 101. D. de verb. signific. vide Alciatum lib. 1. dispunct. cap. 16. & 2. prætermissor. Catellianum Cottam in Memor. in voce adulterium. dixi in Repet. l. transigere, C. de transaction.

224 *Est Pelopis.* apud Ciceronem 3. de natura Deorum exstant de hoc ariete antiqui poëtæ, fortassis Attij in Atreo, carmina huiusmodi:

Addo huc, quod mihi portẽto cælestũ pater
Prodigium misit, regni stabilimen mei;
Agnum inter pecudes aurea clarũ coma.
Quondam Thyestem clepere aussum esse è regia:
Qua in re adiutricem coniugem cepit sibi.

229 *Possessor huius regnat* hoc non abs re confictum fuit. nam in libro Etruscorũ, teste Macrobio 3. Saturnal. traditur, si aries insolito colore fuerit indutus, portendi imperatori rerum omnium felicitatem. & Tarquinius in
„ Epytona. ostentarij Tusci, inquit: Purpureo
„ aureóve colore ouis ariétve si adspergetur,

principi ordinis & generis summa cum felicitate largitatem auget, genus progeniemque propagat in claritate lætioremque efficit. non est igitur mirum si Phryxus & Helle ab aureo ariete seruati fingantur, & qui agnum aurea clarum coma possideret, Argis imperaturum cum responsum fuerit. hunc agnum Atreus, interfecto Chrysippo fratre, fuit adeptus; eundem amisit Aeropes vxoris & Thyestæ fratris fraude. hoc est, scilicet quod dicitur, Malè parta malè dilabi: quo spectat illud Cl. Paradini symbolum de simia fœneratoris nummos extra fenestram dispargente.

SER. *Quónam ergo telo tantus vtetur dolor?*
ATR. *Ipso Thyeste.* SER. *maius est irâ hoc malum.*
ATR. *Fateor, tumultus pectora attonitus quatit,*
Penitusq; voluit: rapior, & quò nescio,
Sed rapior. imò mugit è fundo solum,
Tonat dies serenus, ac totis domus
Vt fracta tectis crepuit, & moti lares
Vertêre vultum. fiat hoc, fiat nefas,
Quod dij timetis. SER. *facere quid tandem paras?*
ATR. *Nescio quid animus maius, & solito ampliùs*
Supraq; fines moris humani tumet,
Instatq; pigris manibus: haud, quid sit, scio.
Sed grande quiddam est: ita sit, hoc anime incipe,
Dignum Thyeste facinus, & dignum Atreo
Vterque faciat. vidit infandas domus
Odrysia mensas. fateor; immane est scelus,
Sed occupatum: maius hoc aliquid dolor
Inueniat. animum filio inspira parens,
Sororq; causa est similis: assiste, & manum
Impelle nostram. liberos auidus parens,
Gaudensq; laceret, & suos artus edat.
Benè est, abundè est. hic placet pœnæ modus.
Tantisper, vbínam est? tam diu cur innocens
Versatur Atreus? tota iam ante oculos meos
Imago cædis errat, ingesta orbitas
In ora patris. anime quid rursus times,
Et ante rem subsidis? audendum est, age.
Quod est in isto scelere præcipuum nefas,
Hoc ipse faciat. SER. *sed quibus captus dolis,*
Nostros dabit perductus in laqueos pedem?
Inimica credit cuncta. ATR. *non poterit capi,*
Nisi capere vellet. regna nunc sperat mea:
Hac spe, minanti fulmen, occurret Ioui;
Hac spe subibit gurgitis tumidi minas,
Dubiumq; Libycæ Syrtis intrabit fretum.
Hac spe, quod esse maximum retur malum,
Fratrem videbit. SER. *quis fidem pacis dabit?*
Cui tanta credet? ATR. *credula est spes improba,*
Gnatis tamen mandata, quæ patruo ferant,
Dabimus: relictus exsul hospitiis, vagus
Regno vt miserias mutet, atque Argos regat.

234 *Consorte*. vxor dicitur consors: quemadmodum nuptiæ totius vitæ consortium l. 1. D. de ritu nuptiar. & consortio, l. 96. D. sol. matr. CONSORTE. Aerope.

245 *De fine pœna.* vide quæ dixi Hercule Fur. num. 512.

263 *Tonat dies serenus.* habebatur hoc pro prodigio, testis Homerus Odyss. υ.
Ex hac opinione est illud Maron. 9. Aeneid.
Audiit & cæli genitor de parte serena
Intonuit læuum ——

264 *Lares.* Penates. eosdem esse indicat Cicero pro Quinctio, cùm enim dixisset: at hic quidẽ iam de fundo depulsus, iam à suis diis Penatibus eiectus esset: mox subiungit: illud dico, dominum depulsum esse de prædio, domino à familia sua manus illatas esse ante suos Lares familiares.

267 *Nescio quid animus maius.* antiquus ille poëta, in Atreo, apud Tullium:
Maior mihi moles, maius miscendum est malum,
Qui illius acerbum cor contundam & comprimam.
In quibusdam membranis legitur: *Nescio quid animus magnum.*

273 *Odrysia* de Tereo loquitur; qui fuit rex Odrysarum, (Thraciæ pars est, Thucidides lib. 2. Plinius lib. 4. hist. natural.) quibus sollemne fuit in conuiuiis preliari, & se inuicem vulneribus deformare, teste Ammiano Marcellino. de his loqui puto Horatium l. 1. ode 18. & 27.
—— *monet Sithoniis non leuis Euius.* &,
Natis in vsum lætitiæ scyphis
Pugnare, Thracum est. tollite barbarum
Morem ——
& Anacreonta Teïum:
ἄγε, δ᾽ ὦτε, μηκέθ᾽ ὕτω
πατάγῳ τε κ᾽ ἀλαλητῷ
Σκυθικὴν πόσιν παρ᾽ οἴνῳ
μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

279 *Bene est.* sic loquitur infrà actu 5. & Medeæ actu 5. & Agamemn. actu 5.

Ex parte dominus. si nimis durus preces
Spernet Thyestes, liberos eius rudes,
Malisq; fessos grauibus, & faciles capi
Preces mouebunt. hinc vetus regni furor,
Illinc egestas tristis, hinc durus labor,
Quamuis rigentem tot malis subigent virum.
SER. *Iam tempus illi fecit ærumnas leues.*
ATR. *Erras. malorum sensus accrescit die.*
Leue est miserias ferre, perferre graue.
SER. *Alios ministros consiliis istis lege:*
Peiora iuuenes facilè præcepta audiunt.

309 *Peiora iuuenes facilè præcepta audiũt.* de iuuene ait Horatius in arte poëtica:
Cereus in vitiũ flecti, monitoribus asper.

In patre facient, quicquid in patruo doces,
Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.
ATR. *Vt nemo doceat fraudis & sceleris vias,*
Regnum docebit. ne mali fiant, times?
Nascuntur: istud, quod vocas sæuum, asperum,
Agiq; dirè credis, & nimium impiè;
Fortasse & illic agitur. SER. *hanc fraudem scient*
Gnati parari? tacita tam rudibus fides
Non est in annis. detegent forsan dolos.
ATR. *Tacere multis discitur vita malis.*
SER. *Ipsósne, per quos fallere alium cogitas,*
Falles? ATR. *at ipsi crimine & culpa vacent,*
Quid enim est necesse liberos sceleri meo
Inserere? per nos odia se nostra explicent.
Malè agis, recedis anime: si parcis tuis,
Parces & illi, consilij Agamemnon mei
Sciens minister fiat, & patris cliens
Menelaus adsit. prolis incertæ fides,
Ex hoc petatur scelere. si bella abnuunt,
Et gerere nolunt odia; si patruum vocant;
Pater est. eatur. multa sed trepidus solet
Detegere vultus, magna nolentem quoque
Consilia produnt. nesciant quantæ rei
Fiant ministri. nostra tu cœpta occule.

330 *Multa turbatus solet Detegere vultus.* nam ex vultu certissima affectuum animi indicia ducuntur. vide Lambinum in comment. Horat. lib. 1. epist. 18. in verbis; *Dicite superciliio nubem.*

SER. *Haud sum monendus: ista nostro in pectore*
Fides, timórque; sed magis cludit fides.

CHORVS.

Choriambici trimetri.

Tandem regia nobilis
Antiqui genus Inachi,
Fratrum composuit minas.
Quis vos exagitat furor,

337 *Antiqui Inachi* Horat. lib. 2. od. 3.
Diuésne prisco natus ab Inacho.
Genus. quia Inachus Argiuorum rex fuit.
338 *Composuit.* condidit. Virg. 1. Aeneid.
Ante diem clauso componet vesper Olympo.
Horat. lib. 4. od. 14.
Te cæde gaudentes Sycambri
Compositis venerantur armis.

Alter-

Alternis dare sanguinem,
Et sceptrum scelere aggredi?
Nescitis cupidi arcium,
Regnum quo iaceat loco.
Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auro nitidæ trabes.
Rex est, qui posuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam stabilis fauor,
Vulgi præcipitis mouet;
Non quicquid fodit Occidens,
Aut vndâ Tagus aureâ
Claro deuehit alueo;
Non quicquid Libycis terit
Feruens area messibus:
Quem non concutiet cadens
Obliqui via fulminis;
Non eurus rapiens mare,
Aut sæuo rapidus freto
Ventosi tumor Adriæ:
Quem non lancea militis,
Non strictus domuit chalybs:
Qui tuto positus loco,
Infra se videt omnia,
Occurritq; suo libens
Fato, nec queritur mori.
Reges conueniant licet;
Qui sparsos agitant Dacas,
Qui rubri vada litoris,
Aut gemmis mare lucidum
Latè sanguineum tenent;
Aut qui Caspia fortibus
Recludunt iuga Sarmatis.
Certet Danubium licet,
Audet qui pedes ingredi;
Et, quocunque loco iacent,
Seres vellere nobiles.
Mens regnum bona possidet:
Nil vllis opus est equis,
Nil armis, & inertibus
Telis, quæ procul ingerit

340 *Alternis dare sanguinem.* o.v.l. *alternum dare sanguinem.*

355 *Claro deuehit alueo.* in vno cod. antiquo habetur *caro.* Porrò Tagi arenas & messes Libycas, vt noster sic Martialis etiam coniunxit: *Possideas Libycas Messes, Hermumq; Tagumq;.*

356 *Non quicquid Libycis terit Feruens area, &c.* sic Horat. ode 1.
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis.

362 *Ventosi tumor Adriæ.* mare Adriaticum vt ventis & tempestatibus obnoxium, damnat Horatius lib. 1. ode 33. lib. 3. ode 9. & ode 27.

381 *Nil vllis opus, &c.* similia sunt hæc Horatij lib. 1. ode 22.
Integer vitæ, scelerisq; purus
Non eget Mauri iaculis nec arcu,
Nec venenatis grauida sagittis,
Fusce, pharetra.

382 *Inertibus.* quia à fugientibus sparguntur. Virg. Georg. 3. Horat. ode 13. lib. 2.

386 *Machinis.* Vitruuius tradit machinam esse continentem ex materia cõiunctionem, maximas ad onerum motus habentem virtutes: eaque mouetur ex arte circulorum rotundationibus, per κυκλικὴν κίνησιν.

388 *Rex est, qui metuit nihil.* horũ & quadamtenus sequentium sententiam forte ex Euripidis Ione fuit mutuatus. ait Eurip.

τυραννίδος δὲ τῆς μάτην αἰνουμένης
τὸ μὲν πρόσωπον ἡδὺ, τἀν δόμοισι δὲ
λυπηρά. τίς γὰρ μακάριος, τίς εὐτυχὴς,
ὅστις δεδοικὼς καὶ παραβλέπων βίαν,
αἰῶνα τείνει; δημότης δ' ἂν εὐτυχὴς
ζῆν ἂν θέλοιμι μᾶλλον, ἢ τύραννος ὤν.

& quæ sequuntur.

395 *Nullis nota Quiritibus.* ociosam vitam, & à publicis muneribus remotam laudat, ad Epicureorum λάθε βιώσας respiciens; qua de re integer Plutarchi liber ex[illegible]t. vulgò dicitur:

Bene qui latuit, bene vixit.

quod si cunctis placeret, nulla non ciuitas periret breui.

400 *Illi mors grauis &c.* Euripides, in Iphigenia priore:

ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεὴς.
τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.

402 *Ignotus moritur sibi.* solus sapiens felix est ex Zenonis sententia, (Cicero 4. de finib.) stultus verò omnis infelix & miser, auctore Cicerone in Paradoxis: qui autem seipsum non nouit, stultus est. quia sapientis potissimum munus est, seipsum nosse. Infelix ergo est qui sibi ipsi ignotus moritur.

405 *Tactum soli natalis.* patria, nihil potest esse iucundius.

406 *Cyclopum sacras Turres.* suprà Hercule Furente dixit:

Bellum Mycenis restat, vt Cyclopea
Euersa manibus saxa nostris concidant.

Euripides, in Iphigenia Taurica;

—— ὦ κυκλωπίδες ἑστίαι,
ὦ πατρὶς Μυκήνα φίλα.

quæ, quomodo sunt intelligenda, ex Arsenio interprete petere licet.

408 *Per qua nobilis &c.* vnus m. s. *nobilẽ.* Licet autem hic notare senilem iactantiam; quam in Nestore Homerus, in Euandro Virgilius bene expresserunt. Aristoteles 2. Rhetoric. huius iactantiæ causam reddit; διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες. ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται.

413 *Clarus hic regni nitor Fulgore non est, quod oculos falso auferat.* quoniã magno alicuius rei splendore oculi offenduntur, & quasi cæcantur. Laberius apud Gelliũ lib. 10.

Democritus Abderites, physicus philosoph.

Parthus, cùm simulat fugas:
Admonitis nihil est opus
Vrbes sternere machinis,
Longè saxa rotantibus:
Rex est, qui metuit nihil:
[Rex est quique cupit nihil.]
Hoc regnum sibi quisque dat.
Stet, quicunque volet, potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis saturet quies.
Obscuro positus loco,
Leni perfruar ocio:
Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.
Sic cùm transierint mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebeius moriar senex.
Illi mors grauis incubat;
Qui, notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi.

ACTVS TERTIVS.

THYESTES. PLISTHENES.

TH. *Optata patriæ tecta, & Argolicas opes,*
Miserisq; summum ac maximum exulibus bonũ,
Tactum soli natalis, & patrios deos,
(Si sunt tamen dij) cerno; Cyclopum sacras
Turres, labore maius humano decus,
Celebrata iuueni stadia; per quæ nobilis
Palmam paterno non semel curru tuli.
Occurret Argos, populus occurret frequens;
Sed nempe & Atreus: repete siluestres fugas,
Saltusq; densos potiùs, & mistam feris
Similemq; vitam. clarus hic regni nitor
Fulgore non est quod oculos falso auferat.
Cùm, quid datur, spectabis; & dantem aspice.
Modò inter illa quæ putant cuncti aspera
Fortis fui, lætusq;: nunc contrà in metus
Reuoluor: animus hæret; ac retrò cupit
Corpus referre: moueo nolentem gradum.
PL. *Pigro (quid hoc est?) genitor incessu stupet,*
Vultumq; versat, seq; in incerto tenet.
THY. *Quid anime pendes? quidve consilium diu*

Tam

Tam facile torques? rebus incertissimis,
Fratri atque regno, credis? an metuis mala
Iam victa, iam mansueta, & ærumnas fugis
Bene collocatas? esse iam miserum iuuat.
Reflecte gressum, dum licet, teq; eripe.
PL. *Quæ causa cogit genitor à patria gradum*
Referre visa? cur bonis tantis sinum
Subducis? irâ frater abiectâ redit,
Partemq; regni reddit, & laceræ domus
Componit artus, teq; restituit tibi.
THY. *Causam timoris ipse quam ignoro, exigis.*
Nihil timendum video, sed timeo tamen.
Placet ire: pigris membra sed genubus labant,
Alioq; quàm quò nitor, abductus feror:
Sic concitatam remige & vento ratem
Æstus resistens remigi & velo refert.
PL. *Peruince, quicquid obstat, & mentem impedit,*
Reducemq; quanta præmia exspectent vide.
Pater potes regnare. THY. *cùm possim mori,*
Summa est potestas. PL. *nulla si cupias nihil,*
Gnatis relinques. TH. *non capit regnum duos.*
PL. *Miser esse mauult, esse qui felix potest?*
TH. *Mihi crede, falsis magna nominib. placent.*
Frustrà timentur dura: dum excelsus steti,
Nunquam pauere destiti, atque ipsum mei
Ferrum timere lateris. ô quantum bonum est,
Obstare nulli, capere securas dapes!
Humi iacentem scelera non intrant casam,
Tutusq; mensâ capitur angustâ cibus.
Venenum in auro bibitur. expertus loquor.
Malam bonæ præferre fortunam licet.
Non vertice alti montis impositam domum,
Et eminentem ciuitas humilis tremit:

Clypeũ cõstituit contra exortũ Hyperionis,
Oculos effodere vt posset splendore æreo, &
Radiis solis aciem effodit luminis;
Malis bene esse ne videret ciuibus:.
Sic ego splendore fulgentis pecunia,
Volo eludificare exitum ætatis meæ:
Ne in re bona videam esse nequam filium.

Rationem reddit Lucretius his versibus,

Splendida porrò oculi fugiũt vitantq; tueri:
Sol etiam cæcat contra si tendere pergas:
Propterea quia vis magna est ipsius, et altè
Aëra per purũ grauiter simulacra ferũtur,
Et feriunt oculos turbantia composituras.
Præterea splendor quicunq; est acer, adurit
Sæpe oculos: ideo quòd semina possidet ignis
Multa, dolorẽ oculis quæ gignũt insinuãdo.

414 *Falso.* non sunt omnino aliena quæ Cicero ad Brutum quadam epist. scribit, ostendens timere se ne animus Octauiani propter flexibilem eius ætatem corrumpatur à nonnullis venenis & pestibus iuuentutis. verba Ciceronis, ni fallor, sunt hæc: multi ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij præstringi posse confidunt.

441 THY. *Cùm possim mori, summa est potestas.* PL. *nulla, si cupias nihil gnatis relinques.* THY. *non, &c.* sic legitur in o.v.l.

443 *Non capit regnum duos.* sic Lucanus:

Nulla fides regni sociis, omnisq; potestas
Impatiens consortis erit.

nonnulla huc pertinentia tradit Sozinus in consil. nouis in 1. volum. cons. 88.

444 *Miser esse mauult esse qui felix potest?* meus codex scriptus continet *m. e. mauis, e. q. f. potes.*

448 *O quantum bonum est, &c.* Euripides, in Iphigenia Aulidensi:

ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς ἀκλεής·
τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.
Πρε. καὶ μὴν τὸ καλόν γ' ἐνταῦθα βίου.
Ἀγα. τοῦτο δέ γ' ἐστὶ τὸ καλὸν, σφαλερὸν
καὶ τὸ φιλότιμον
γλυκὺ μὲν, λυπεῖ δὲ προσιστάμενον.

Nec

452 *Venenum in auro bibitur.* Satyricus idipsum sensit, inquiens; *—— non aconita bibuntur*
Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula sumes
Gemmata ——

454 *Non vertice alti montis.* dictum videtur propter Valerium Poplicolam; qui, cùm in summa Velia ædificaret, venit in suspicionem affectati regni. itaque ne à ciuibus suis timeretur, non in planum modò ædes suas detulit, sed etiã colli ipsi subiecit. id se facere inquiens, vt populus suprà suspectum se ciuem habitaret, & in Velia ædificarent, quibus melius publica libertas, quàm sibi patriæ liberatori credebatur. Liuius libro secundo hunc verò locum traxit totum ab aliis, nec infeliciùs tractauit Lucretius libro primo.

Si non aurea sunt iuuenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur:
Nec domus argento fulget, auroq; renidet,
Nec cytharis reboant laqueata aurataq; templa:
At tamen inter se prostrati in gramine molli,
Propter aquæ riuum sub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus iucundè corpora curant.

Virgilius:

Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam,
Nec varios inhiant pulcra testudine postes,

Nec fulget altis splendidum tectis ebur,
Somnosq́; non defendit excubitor meos:
Non classibus piscamur, & retro mare "
Iacta fugamus mole: non ventrem improbum "
Alimus tributo gentium: nullus mihi "
Vltra Getas metitur, & Parthos ager:
Non thure colimur, nec meæ excluso Ioue
Ornantur aræ: nulla culminibus meis
Imposita nutat silua: nec fumant manu
Succensa multâ stagna: nec somno dies,
Bacchoq́; nox ducenda peruigili datur:
Sed non timemus: tuta sine telo est domus, "
Rebusq́; paruis alta præstatur quies. "
Immane regnum est, posse sine regno pati. "
PL. *Nec abnuendum est, si dat imperium deus.*
THY. *Nec appetendum.* PL. *frater vt regnes rogat.*
THY. *Rogat? timendum est: errat hic aliquis dolus.*
PL. *Redire pietas, vnde summota est, solet,*
Reparatq́; vires iustus amissas amor.
THY. *Amat Thyesten frater? ætherias priùs*
Perfundet Arctos pontus, & Siculi rapax
Consistet æstus vnda, & Ionio seges
Matura pelago surget, & lucem dabit
Nox atra terris: antè cum flammis aquæ,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœdusq́; iungent. PL. *quam tamen fraudem times?*
TH. *Omnem. timori quem meo statuam modum?*
Quantum potest, tãtum odit. PL. *in te quid potest?*
THY. *Pro me nihil iam metuo. vos facitis mihi*
Atrea timendum. PL. *decipi captus times?*
Serum est cauendi tempus in mediis malis.
TH. *Eatur. vnum genitor hoc testor tamen:*
Ego vos sequor, non duco. PL. *Respiciat deus*
Bene cogitata. perge non dubio gradu.

ATREVS. THIESTES.

ATR. *Plagis tenetur clusa dispositis fera,*
Et ipsum, & vnà generis inuisi indolem
Iunctam parenti cerno. iam tuto in loco
Versantur odia: vênit in nostras manus
Tandem Thyestes, vênit, & totus quidem.
Vix tempero animo, vix dolor frenos capit.
Sic, cùm feras vestigat, & longo sagax
Loro tenetur Vmber, ac presso vias

Illusasq́; auro vestes, Ephyreiaq́; æra,
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno,
Nec casia liquidi corrumpitur vsus oliui:
At secura quies & nescia fallere vita,
Diues opum variarũ: at latis otia fundis,
Speluncæ, viuiq́; lacus: at frigida Tempe,
Mugitusq́; boum, mollesq́; sub arbore somni &c.

Item alius, nescio quis:

Si non Assyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opib⁹ data vellera: si nitor auri
Sublaqueare domus animum non tangit auarum,
Picturaq́; decus, lapidum nec fulgor in vlla
Cognitus vtilitate manet: nec pocula gratum
Alconis referũt Bœtiq́; toreuma, nec Indi
Conchea bacca maris pretio est: at pectore puro
Sæpe super tenero prosternit gramine corpus;
Florida cùm tellus gemmantes picta per herbas, &c.

Quæcũque enim plus viginti versibus comprehensa sequuntur, omnia huc pertinent.

456 *Tectis.* loquitur de tectis laqueatis, de quibus Cicero 2. de legib. & Horat. 2. carm.

458 *Classibus piscamur.* insanam Romanorum in conquirendis vndique piscibus luxuriam, quasi aliud agens reprehẽdit: de qua vide Macrobium lib 3. Saturnal cap. 15. sequentibus verbis profusissimam illam libidinem villarum in Baiano sinu, aliisque locis exstruendarum notat.

495 *Tempero animo.* tres m. s. *animum.*

496 *Sic cùm feras.* sic Vlyssem cani latrãti comparat Homerus Odyss. υ'.

—— κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.
ὡς δὲ κύων ἀμαλῇσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα,
ἄνδρ' ἀγνοιήσασ' ὑλάει μέμονέν τε μάχεσθαι.

&, quod ad rem propiùs accedit, Ennius:

—— animusq́; in pectore latrat:
Sicuti siquando vinclo venatica aeno
Apta solet canis forte feram si ex nare sagaci
Sensit; voce sua nictatq́; vlulatq́; ibi acutè.

Scrutatur ore, dum procul lento suem
Odore sentit; pâret, & tacito locum
Rostro pererrat: præda cùm propior fuit;
Ceruice totâ pugnat, & gestu vocat
Dominum morantem, seq́ retinenti eripit.
Cùm spirat ira sanguinem, nescit tegi,
Tamen tegatur. Aspice, vt multo grauis
Squallore vultus obruat mæstos coma;
Quàm fœda iaceat barba. præstetur fides.
Fratrem iuuat videre: complexus mihi
Redde expetitos: quicquid irarum fuit,
Transierit: ex hoc sanguis ac pietas die
Colantur: animis odia damnata excidant.
THY. *Diluere possem cuncta, nisi talis fores:*
Sed fateor, Atreu fateor, admisi omnia
Quæ credidisti. pessimam causam meam
Hodierna pietas fecit. est prorsus nocens,
Quicunque visus tam bono fratri est nocens.
Lachrymis agendum est. supplicem primus vides.
Hæ te precantur pedibus iniectæ manus:
Ponatur omnis ira, & ex animo tumor
Erasus abeat: obsides fidei accipe
Hos innocentes frater. ATR. *à genubus manus*
Aufer, meosq́ potiùs amplexus pete.
Vos quoque, senum præsidia, tot iuuenes, meo
Pendete collo. squallidam vestem exue,
Oculisq́ nostris parce, & ornatus cape,
Quales mei: lætusq́ frater, imperi
Capesse partem: maior hæc laus est mea,
Fratri paternum reddere incolumi decus.
Habere regnum casus est, virtus dare. "
THY. *Dij paria frater precia pro tantis tibi*
Meritis rependant: regiam capitis notam
Squallor recusat noster, & sceptrum manus
Infausta refugit: liceat in mediâ mihi
Latêre turbâ. ATR. *recipit hoc regnum duos.*
THY. *Meum esse credo, quicquid est frater tuum.*
" ATR. *Quis influentis dona fortunæ abnuit?*
" THY. *Expertus est quicunq́, quàm facilè effluant.*
ATR. *Fratrem potiri gloriâ ingenti vetas?*
TH. *Tua iam peracta gloria est, restat mea.*
Respuere certum est regna consilium mihi.
ATR. *Meam relinquam, nisi tuam partem accipis.*
TH. *Accipio, regni nomen impositi feram:*

506 *Quàm fœda iaceat barba.* de Thyeste videntur illa antiquæ tragœdiæ (sunt tamen de Acëtha) apud Ciceronem 3. Tusc. quæst.
Refugêre oculi, corpus macie extabuit,
Lacrumæ peredêre humore exsangues genas,
Situ nidoris barba pedore horrida
Atque intonsa infuscat pectus inluuie scabrum.

536 *Quàm facilè effluant.* P. Syrus:
Leuis est fortuna, citò reposcit quæ dedit.
Q. Curtius li. 6. Fortunam tuam pressis manibus tene, lubrica est, nec teneri potest. alibi lib. 5. idem versatilem appellat: quod fortè dictum fuit, quia vt ait Tibullus lib. 1. eleg. 5.
Versatur celeri sors leuis orbe rota.
Herodotus lib. 1. qui inscribitur Clio:
ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηΐων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ, οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν.

556 *Sanguinem Mauors cupiens.* Orpheus:
Ἄρης ἄναξ ὀβριμόθυμε, φόνοις πεπαλαγμένος αἰεὶ,
αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων, πολεμόκλονε, φρικτὲ,
ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.

562 *Pallida matres timuere natis.* hoc Fabricius ex coniectura reposuit, & sane est elegantissimum; non ausim tamen hoc amplecti, quia in o. v. l. tam excusis quàm scriptis habetur; *pallida matres tenuère natos.* & potest videri dictum ad imitationem illius Virgiliani lib. 7. Aeneid.
Et trepidæ matres pressère ad vbera natos.
Statius 1. Thebaid.
—— gremioq́; Palæmona pressit.
quod in Orlando furioso cātu 27. Stanz. 101. sic expressit Ludou. Ariost.
Si strinzere le madri il figli al seno.
& Ludouic. de Camoes, in Lusiadib. cant. 4.
E as mãis que o som terribil escuitárão
A os peitos os filhinhos apertárão.

574 *Litui strepentis.* Lituus incuruus erat, auctore Festo, ideo sonum streperum & acutum edebat. Ennius:
Inde loci lituus sonitus effudit acutos.
iccirco ait *strepentis.* imitatus Horatium, qui 2. carmin. ait;
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, iam litui strepunt.

580 *Quod rapax haustum reuomit Charybdis.* ab Homero Odyss. μ'.
—— ἀλλὰ Χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναρροιβδεῖ
δεινὸν —— quæ sic expressit P. Virgilius Aeneid. 3.
—— Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusq́; sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat vnda.

581 *Cyclops metuit parentem.* Conon in Heraclea scribit Polyphemi patrem fuisse Elasum; quem Andron Teïus, in lib. de affinitatibus, Elatam appellat; Homer. Odyss. α. Euripides in Cyclope, Apollonius 1. Argonaut. & Lucianus in dialog. marinor. deor. Neptunum fuisse dicunt. quod noster hic sequitur: fortè quia vt Tzetza chil. 2. histor. 51. scribit, τοὺς ναυτικοὺς γὰρ σύμπαντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους, ἤγουν φίλους, ἱερεῖς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Præterea rectè noster per Neptunum voluit vim maris significare. nam Cicero lib. 1. de nat. deor. ex Chrysippi sententia, prodidit Neptunum nihil esse aliud quàm spiritum qui mare commouet.

Sed iura & arma seruient mecum tibi.
ATR. *Imposita capiti vincla venerando gere.*
Ego destinatas victimas superis dabo.

CHORVS.

Sapphici, & vnus Adonius.

Credat hoc quisquam? ferus ille & acer,
Nec potens mentis, truculentus Atreus,
Fratris aspectu stupefactus hæsit.
Nulla vis maior pietate verâ est:
Iurgia externis inimica durant,
Quos amor verus tenuit, tenebit.
Ira cùm magnis agitata causis
Gratiam rupit, cecinitq́; bellum;
Cùm leues frenis sonuere turmæ,
Fulsit hinc illinc agitatus ensis;
Quem mouet crebro furibundus ictu
Sanguinem Mauors cupiens recentem;
Opprimit ferrum, manibusq́; iunctis
Ducit ad pacem pietas negantes.
Otium è tanto subitum tumultu
Quis deus fecit? modò per Mycenas
Arma ciuilis crepuere belli.
Pallidæ matres tenuere natos,
Vxor armato timuit marito;
Cùm manum inuitus sequeretur ensis,
Sordidus pacis vitio quietæ:
Ille labentes renouare muros,
Hic situ quassas stabilire turres,
Ferreis portas cohibere claustris
Ille certabat, pauidusq́; pinnis
Anxiæ nocti vigil incubabat.
Peior est bello, timor ipse belli.
Iam minæ sæui cecidere ferri,
Iam silet murmur graue classicorum,
Iam tacet stridor litui strepentis,
Alta pax vrbi reuocata læta est.
Sic vbi ex alto tumuere fluctus,
Bruttium Coro feriente pontum,
Scylla pulsatis resonat cauernis,
Ac mare in portu timuere nautæ,
Quod rapax haustum reuomit Charybdis;
Et ferus Cyclops metuit parentem

Rupe

Rupe feruentis residens in Ætna,
Ne superfusis violetur vndis
Ignis Ætneus resonans caminis.
Et putat mergi sua posse pauper
Regna Laërtes Ithacâ tremente.
Si sua ventis cecidere vires,
Mitius stagno pelagus recumbit:
Alta quæ nauis timuit secare
Hinc & hinc fusis spaciosa velis,
Strata, ludenti patuere cymbæ:
Et vacat mersos numerare pisces;
Hic, vbi ingenti modò sub procella
Cyclades pontum timuere motæ.
Nulla sors longa est. dolor ac voluptas
Inuicem cedunt. breuior voluptas.
Ima permutat breuis hora summis.
Ille qui donat diadema fronti,
Quem genu nixæ tremuere gentes,
Cuius ad nutum posuere bella
Medus, & Phœbi propioris Indus,
Et Dacæ Parthis equitem minati:

Anxius

581 *Ætna.* Aetnæi incendij causam tradit Lucretius lib. 6. his versibus:

—— primùm totius sub caua montis,
Est natura fere, silicum suffulta cauernis:
Omnibus est porrò in speluncis ventus & aër,
Ventus enim fit vbi est agitando percitus aër:
Hic vbi percaluit, calefecitque omnia circum
Saxa furens, qua contingit, terramque & ab illis
Excussit calidum flammis velocibus ignem;
Tollit se ac rectu ita faucibus eiicit altè,
Funditque ardorem longè, longeque fauillam
Differt, & crassa voluit caligine fumum,
Extruditque simul mirando pondere saxa, &c.

addit Claudian. lib. 1. de raptu Proserp.

Quæ scopulos tormenta rotant? quæ tanta cauernas
Vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius ignis?
Siue quod obicibus discurrens ventus opertis
Offenso per saxa ruens rimosa meatu,
Dum scrutatur iter, libertatemque reposcens
Putrida multiuagis populatur flatibus antra:
Seu mare sulphurei ductum per viscera montis
Oppressis ignescit aquis & pondera librat, &c.

Auctor libri de mundo docet terram multos flatus & ignis fontes in se continere: quorum alij sub terra sint occulti & obscuri, alij verò ἀναπνοὰς ἔχουσι καὶ ἀναφυσήσεις, ὥσπερ Λιπάρα τε καὶ Αἴτνη καὶ τὰ ἐν Αἰόλου νήσοις· αἳ δὴ καὶ ῥέουσι πολλάκις ποταμῶν δίκην καὶ μύδρους ἀναρριπτοῦσι διαπύρους. adde quæ diximus superiùs in Hercule Furente ex Trogi Pompeij sententia.

595 *Dolor ac voluptas.* Iouem tradunt fabulæ, cùm dolorem ac voluptatem grauiter dissidentes, nullo modo conciliare posset, adamantina cathena simul vinxisse: vt, manente etiamnum dissidio, se mutuo tamen semper consequantur.

597 *Ima permutat breuis hora summis.* rectiùs noster quàm tragicus Græcus; qui diem dixerat. quamobrem in Demetrij Phalerei reprehensionem incidit, vt à Plutarcho accepi; cuius verba in consolatoria ad Apollonium sunt hæc: ἔλεγεν ὀρθῶς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, εἰπόντος Εὐριπίδου, ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος, καὶ ὅτι μικρότατα σφάλλει τινά, καὶ ἡμέρα τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὰ δ' ἦρ' ἄνω· τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔφη λέγειν αὐτόν, βέλτιον δ' ἂν ἔχειν, εἰ μὴ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ στιγμὴν εἶπε χρόνου. Carmina Euripidis, quæ Demetrius reprehendebat, si coniecturæ licentia datur, fortè fuerunt, in Hecuba:

οὐδ' εὐτυχοῦντας εὖ δοκεῖν πράξειν ἀεί.
κἀγὼ γὰρ ἦν ποτ', ἀλλὰ νῦν οὐκ εἴμ' ἔτι,
τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἕν μ' ἀφείλετο.

Vt vt est, iustè Demetrius. celerrima enim est rerum vicissitudo. Simonides,

ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ τανυπτερύγου μυίας
οὕτως ἁ μετάστασις.

quia, vt idem inquit,

οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι μένει χρῆμ' ἔμπεδον αἰεί.

neque enim vllus vnquam tam fuit fortunatus, vt non sæpissimè illi multa aduersa acciderint, ne illi quidem qui vixisse felicissimè traduntur. Pindarus:

—— αἰὼν δ' ἀσφαλὴς
οὐκ ἔγεντ' οὔτ' Αἰακίδᾳ παρ Πηλεῖ,
οὔτε παρ' ἀντιθέῳ
Κάδμῳ· λέγονται γε μὰν βροτῶν
ὄλβον ὑπέρτατον οἳ
σχεῖν ——

Simonides:

οὐδὲ γὰρ οἳ πρότερόν ποτ' ἐπέλοντο,
θεῶν δ' ἐξ ἀνάκτων ἐγένονθ' υἷες
ἡμίθεοι, ἄπονον, οὐδ' ἄφθιτον,
οὐδ' ἀκίνδυνον βίον ἐς γῆρας
ἐξίκοντο τελέσαντες ——

rationem reddit Pindarus: —— ἄλ-

λοτε δ' ἀλλοῖαι πνοαὶ
ὑψιπετᾶν ἀνέμων.
ὄλβος δ' οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται &c.

Ideo Theodectes ait βεβαίους esse hominum fortunas & noster Seneca alibi, in lib. de remed. fortunæ:

Neminem illæsum fata transmittunt.

B. Nylus episcopus & martyr, quæ nobis prospera contingunt, rotæ, fumo, ac vmbræ comparauit. quia vt vmbra non permanent, vt fumus euanescunt, & veluti rota

Anxius sceptrum tenet, & mouentes
Cuncta diuitias, metuitq; casus
Mobiles rerum, dubiumq; tempus.
Vos, quibus rector maris atque terræ
Ius dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidosq; vultus:
Quicquid à vobis minor expauescit,
Maior hoc vobis dominus minatur.
Omne sub regno grauiore regnum est.
Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit fugiens iacentem.
Nemo confidat nimium secundis,
Nemo desperet meliora lapsis.
Miscet hæc illis, prohibetq; Clotho
Stare fortunam: rotat omne fatum.
Nemo tam diuos habuit fauentes,
Crastinum vt possit sibi polliceri.
Res Deus nostras celeri citatas
Turbine versat.

ACTVS

vertuntur. In Nelei carmine legitur:

Topper fortuna commutantur hominibus.

Quin etiam si rem recta via reputemus, tum demum nos extra ictus fortunæ constitutos comperiemus; cùm anima nostra hoc corporis carcere emissa in cælum, vnde ducit originem, euolarit. Hoc neque Solonem, neque Euripidem, neque Ouidium latuit. (quorum tamen sententiam malignè, & non sine calumnia vellicat Aristoteles lib. 1. Ethicorum ad Nicomachum cap. 10.) Solon Crœsi gazas despiciens, dixit eum se beatū nominare, cui deus ad mortem vsque felicem vitam tribuisset. auctores sunt Herodotus & Plutarchus. Euripides testatur omnium, quotquot hoc cæli munere vescimur, vitam lubricam esse & laboriosam, hos erigi afflictos, illos affligi erectos, neque huius vicissitudinis vlliū terminum esse ante mortem; quam Diphilus vult esse malorum medicinam his verbis,

—— οὐκ ἔστι βίος ὃς οὐ κέκτηται κακά,
λύπας, μερίμνας, ἁρπαγὰς, στρόφους, νόσους.
τούτων ὁ θάνατος καθάπερ ἰατρὸς φανεὶς
ἀνέπαυσε τοὺς ἔχοντας, ἀναπαύσας
ὕπνῳ.

Ouidius autem:

—— *ultima semper*
Exspectanda dies homini, dicíq; beatus
Ante obitū nemo supremaq; funera debet.

quod fortè mutuatus fuit ab Euripide, qui in Andromache, χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν ὄλβιον βροτῶν, πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω. nec non in Troadibus; τῶν δ' εὐδαιμόνων μηδένα νομίζετ' εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ. vel equidem mutuatus fuit à Sophocle, in Oedipo Tyranno: ὥστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών. quod ipsum etiam Dionysius Tyrannus, in Leda, litteris prodidit; eaque causa est, cur D. Augustinus alicubi inquiat, Lauda post mortem, cùm ad triumphum venit. 603 *Mouentes Cuncta diuitias.*
" cur mouentes cuncta diuitias? an quia nihil tam sanctum, quod non violari; nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit? Cicero, in Verrem. Ideo prudenter Pythia consulenti Philippo, quomodo aduersarios vinceret, dicitur respondisse: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις. quia, vt ait AEschylus: τὰ πάντα χρυσὸς ... Aristodemi dictum celebratur hoc: Χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλὸς, οὐδὲ τίμιος ... καὶ πρᾶττεται. Apuleius lib. 9. de asino, scripsit pecuniæ difficultatibus. Menander: Χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα, καὶ ᾅδου πύλας. tes omnes esse peruias, auroque adamantinas perfringi fores. Archidamus Spartanus lib. 1. Thucydidis inquit, καὶ ἔστιν ὁ πόλεμος οὐχ ὅπλων τὸ πλέον, ἀλλὰ δαπάνης, δι' ἣν τὰ ὅπλα ὠφελεῖ ἄλλως τε καὶ ἠπειρώταις πρὸς θαλασσίους. Porrò in hac Archidami oratione nonnulla videntur esse transposita, non quidem in his verbis, sed alibi. Idem Thucydides lib. 6. tradit— 612 *Nemo confidat nimium secundis.* Q. Curtius lib. 4. Breues & mutabiles
" vices rerum sunt. T. Liuius lib. 45. Exemplum insigne cernitis mutationis rerum humanarum. vobis hoc præci-
" puè dico, iuuenes. Ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbè ac violenter consulere decet, nec præsenti
" credere fortunæ: cùm, quid vesper ferat, incertum sit. Is demum vir erit, cuius animum nec prospera flatu suo effe-
" ret, nec aduersa infringet. Laberius, apud Macrobium; *Non possunt primi esse omnes omni in tempore.*
Summum ad gradum cùm claritatis veneris, Consistes ægrè, & citius, quàm ascendas, decides.
619 *Crastinum.* Euripides, in Alcesti. βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται, κοὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Horatius: *Quis scit an adiiciant hodiernæ tempora vitæ Crastina Dij superi.* Theocritus: οἱ θνατοὶ πλόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. Guilhelmus Tirius de bello sacro lib. 1. c. 17. Ignorat enim mortalis infirmitas, quid sibi crastina pariat dies.

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. CHORVS.

NVN. *Quis me per auras turbo præcipitem vehet,*
Atraq́; nube inuoluet, vt tantum nefas
Eripiat oculis? ô domus Pelopi quoque,
Et Tantalo pudenda. CH. *quid portas noui?*
NVN. *Quænam ista regio est? Sparte & Argos, impios*
Sortita fratres, & maris gemini premens
Fauces Corinthus? an feris Ister fugam
Præbens Alanis? an sub æternâ niue
Hyrcana tellus? an vagi paßim Scythæ?
Quis hic nefandi est conscius monstri locus?
CH. *Effare, & istud pande, quodcunq; est malum.*
NVN. *Si steterit animus, si metu corpus rigens*
Remittet artus: hæret in vultu trucis
Imago facti. ferte me insanæ procul
Illò procellæ: ferte, quò fertur dies
Hinc raptus. CH. *animos grauiùs incertos tenes.*
Quid sit quod horres ede, & auctorem indica.
Non quæro quis sit, sed vter. effare ocyus.
NVN. *In arce summâ, Pelopeæ pars est domus*
Conuersa ad austros; cuius extremum latus
Æquale monti crescit, atque vrbem premit,
Et contumacem regibus populum suis
Habet sub ictu: fulget hîc turbæ capax
Immane tectum; cuius auratas trabes
Variis columnæ nobiles maculis ferunt.
Post ista vulgo nota, quæ populi colunt,
In multa diues spacia discedit domus.
Arcana in imo regia secessu patet,
Altâ vetustum valle compescens nemus,
Penetrale regni: nulla quæ lætos solet
Præbere ramos arbor, aut ferro coli,
Sed taxus, & cupressus, & nigrâ ilice
Obscura nutat silua; quam supra eminens
Despectat altè quercus, & vincit nemus.
Hinc auspicari regna Tantalidæ solent,
Hinc petere lapsis rebus & dubiis opem.
Affixa inhærent dona, vocales tubæ,
Fractiq́; currus, spolia Myrtoi maris,
Victæq́; falsis axibus pendent rotæ,
Et omne gentis facinus: hos Phrygius loco

629 *Alanis.* hi, iuxta Plinium & Ammianum Sarmatiam Europæam incoluerunt; iuxta alios vel Daciæ partem, vel vlterioris Scythiæ. Alanorum formam habes apud Claudianum, de bello Gethico:
Cui natura breues, animus ingestibus artus
Finxerat, immaniq́; oculos infecerat ira.
Vulneribus pars nulla vacat, recisaq́; cūctis
Gloria fœdati splendet iactantior oris.
Lucanus li. 10 feritatis & crudelitatis exempla, Mauros, Scythas, & Alanos proponit.
649. PATET] ampla est & capax.

648 *In multa diues spacia discedit domus.* pars domus interior describitur, quæ reliquis vt plurimum ditior & augūstior erat. Catull.
Ipsius at sedes quacunq; opulenta recessit
Regia, fulgenti splendet auro atque argento,
Candet ebur soliis, collucent pocula mēsis,
Tota domus gaudet regali splēdida gaza.
Virgilius:
At domus interior regali splendida luxu
Instruitur.
653 *Nigra ilice.* Virgilius:
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.
Claudianus lib. 1. in Rufin.
—— caligantia nigris
Ilicibus ——
quo loco rationem reddidi, cur ilex nigra dicatur.

Fixus tiaras Pelopis: hic præda hostium,
Et de triumpho picta barbarico chlamys.
Fons stat sub vmbrâ tristis, & nigrâ piger
Hæret palude: talis est diræ Stygis
Deformis vnda, quæ facit cælo fidem.
Hic nocte cæca gemere ferales deos
Fama est: catenis lucus excussis sonat,
Vlulantq́ manes: quicquid audire est metus,
Illic videtur: errat antiquis vetus
Emissa bustis turba, & insultant loco
Maiora notis monstra: quin tota solet
Micare flammis silua, & excelsæ trabes
Ardent sine igne: sæpe latratu nemus
Trino remugit: sæpe simulachris domus
Attonita magnis: nec dies sedat metum:
Nox propria luco est, & superstitio inferûm
In luce mediâ regnat: hinc orantibus
Responsa dantur certa, cùm ingenti sono
Laxantur adyto fata, & immugit specus
Vocem deo soluente: quò postquam furens
Intrauit Atreus liberos fratris trahens,
Ornantur aræ. quis queat dignè eloqui?
Post terga iuuenum nobiles religat manus,
Et mæsta vittâ capita purpureâ ligat:
Non thura desunt, non sacer Bacchi liquor,
Tangénsve salsâ victimam culter molâ.
Seruatur omnis ordo, ne tantum nefas
Non ritè fiat. CH. *quis manum ferro admouet?*
NVN. *Ipse est sacerdos, ipse funesta prece*
Lethale carmen ore violento canit,
Stat ipse ad aras, ipse deuotos neci
Contrectat, & componit, & ferro admouet.
Attendit ipse. nulla pars sacri perit.
Lucus tremiscit, tota succusso solo
Nutauit aula, dubia quò pondus daret,
Ac fluctuanti similis: è læuo æthere
Atrum cucurrit limitem sidus trahens:
Libata in ignes vina mutato fluunt
Cruenta Baccho: regium capiti decus
Bis terq́ lapsum est: fleuit in templis ebur.
Mouere cunctos monstra: sed solus sibi
Immotus Atreus constat, atque vltrò deos
Terret minantes: iamq́ dimissâ morâ
Assilit aris, toruum & obliquum intuens.

Ieiuna

662 *Tiaras.* vide quæ dixi in not. ad Claudiani Panegyr. de 4. consulatu Honorij A.

666 *Quæ facit cælo fidem.* facit vt diis credatur; qui eius iurare timent & fallere numen, iuxta Hesiodum in Theogon. Homerum Odyss. ι. & Apollonium Argonaut. β'. vide Herc. Fur. 711.

682 *Liberos.* hic liberos pro filiis posuit. " rectè, iuxta l. 10. D. de Senator. l. 10. §. libe" ros, D. de in ius voc. l. liberorum, D. de verb. " signific. vbi traditur liberorum appellatione omnes descendentes contineri, vt parentum nomine omnes superiores l. 51. d. tit. sed & Papirius Fronto lib. 3. responsorum scripsit, filij appellatione etiam aliquando nepotes accipi, quod & Iuliano placuit l. 201. d. tit.

697 *Læuo æthere.* q. v. l. *leuo.* alij *læuo.* priorem orthographiam confirmat Nonius, posteriorem Festus. Lapides vtramque scripturam agnoscunt, non alteram tantùm, vt voluit Aldus Manutius orthograph. pag. 477. nisi nos idem fallit pag. 302.

701 *Fleuit in templis ebur.* solemne prodigium. Tibullus lib 2.

Et simulacra Deûm lachrymas fudere tepentes.

Ouidius 15. Metamorph.

Mille locis lachrymauit ebur ——

Lucanus lib. 7.

—— *rorantia fletu*
Vsque ad Thessaliam Romana & publica signa.

Silius lib. 8.

—— *lachrymaq́ vetusta*
Effigie patris latè fluxere Quirini.

Iulius Obsequens, in lib. de prodigiis; testatur L. Æmilio Paullo & Cn. Bæbio Tamphilo Lanuuij Iunonis sospitæ simulacrum lachrymasse. Ap. verò Claudio & M. Perperna coss. Apollinis effigiem per quatriduum fleuisse.

Ieiuna siluis qualis in Gangeticis
Inter iuuencos Tigris errauit duos,
Vtriusque prædæ cupida, quò primos ferat
Incerta morsus, flectit huc rictus suos,
Illò reflectit, & famem dubiam tenet:
Sic dirus Atreus capita deuota impiæ
Speculatur iræ: quem priùs mactet sibi,
Dubitat; secundâ deinde quem cæde immolet.
Nec interest: sed dubitat, & tantum scelus
Iuuat ordinare. CH. *quem tamen ferro occupat?*
NVN. *Primus locus (ne deesse pietatem putes)*
Auo dicatur: Tantalus prima hostia est.
CH. *Quo iuuenis animo, quo tulit vultu necem?*
NVN. *Stetit sui securus, & non est preces*
Perire frustrà passus: ast ille ferus
In vulnere ensem abscondit, & penitus premens
Iugulo manum commisit: educto stetit
Ferro cadauer; cumq; dubitasset diu
Hac parte an illâ caderet, in patruum cadit.
Tunc ille ad aras Plisthenem sæuus trahit,
Adicitq; fratri: colla percussa amputat,
Ceruice cæsâ truncus in pronum ruit,
Querulum cucurrit murmure incerto caput.
CH. *Quid deinde geminâ cæde perfunctus facit?*
Puerône parcit? an scelus sceleri ingerit?
NVN. *Siluâ iubatus qualis Armeniâ leo,*
In cæde multâ victor armento incubat,
Cruore rictus madidus, & pulsâ fame
Non ponit iras: hinc & hinc tauros premens
Vitulis minatur, dente iam lasso piger:
Non aliter Atreus sæuit, atque irâ tumet,
Ferrumq; geminâ cæde perfusum tenens,
Oblitus in quem rueret, infestâ manu
Exegit vltra corpus. at pueri statim
Pectore receptus ensis, in tergo exstitit:
Cadit ille, & aras sanguine exstinguens suo,
Per vtrumq; vulnus moritur. CH. *ô sæuum scelus!*
NVN. *Exhorruistis? hactenus non stat nefas:*
Plus est. CH. *an vltra maius, aut atrocius*
Natura recipit? NVN. *sceleris hunc finem putas?*
Gradus est. CH. *quid vltra potuit? obiecit feris*
Lanianda forsan corpora, atque igne arcuit?
NVN. *Vtinam arcuisset, ne tegat functos humus,*
Ne soluat ignis, auibus epulandos licet

Ferisq;

707 *Inter iuuencos.* Ouid. 5. Metamorph.
Tigris vt auditis diuersa valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit vtro potiùs ruat, & ruere ardet vtroque.

708 *Primos.* o.v.l. habent *primùm.*

711 *Sic dirus Atreus.* hanc animi æstuantis anxietatem præclarè Ennius expressit, in Thyeste:
Ibi quid agat, secum cogitat, parat, putat.

715 *Sæuus* in nonnullis membranis legitur malè, *ferus.*

731 *Silua iubatus qualis Armenia leo.* quotquot crudelia facinora vel fortia perpetrant, leonibus cõparantur, apud Euripidem, Virgilium & Ouidium passim, apud Homerum Iliad. γ'. Iliad. ι. λ'. ε'. & σ'. Hesiodum in Scuto. Lucanum lib. 1. & 4. Statiũ Theb. li. 1. & 6. Silium lib. 5. 10. & 11. & Claudianum lib. 2. in Rufin. & lib. 2. de raptu Proserpinæ.

738 *Fureret.* m.s. *rueret* habent.

740 *Exiit.* tres cod. scripti continent *exstitit.*

747 *Igne arcuit?* fuit hoc sepulturæ genus, vt scilicet mortuorum corpora comburerentur, Græcis, Romanis, & Barbaris valde familiare: vide Claudium Guicciardum lib. 1. de Funerib. cap. 4. cuius consuetudinis varias rationes refert Eustathius Iliad. ά. mihi præ ceteris illa placet, voluisse hoc modo cadauera, quę erant impura, igne purgare. fuit hoc ab Heraclide Pontico institutum, vt docet M. Varro, περὶ ταφῆς, his verbis, « Quare Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcepit vt « comburerent; quàm Democritus, qui vt in « melle seruarent: quem si vulgus secutus esset, « peream si centum denariis calicem mulsi bibere possimus. «

Ferisq́; triste pabulum sæuis trahat;
Votum est sub hoc, quod esse supplicium solet,
Pater insepultos spectet. ô nullo scelus
Credibile in æuo, quodq́; posteritas neget.
Erepta viuis exta pectoribus tremunt,
Spirantq́; venæ, corq́; adhuc pauidum salit.
At ille fibras tractat, ac fata inspicit,
Et adhuc calentes viscerum venas notat.
Postquam hostiæ placuere; securus vacat
Iam fratris epulis, ipse diuisim secat
In membra corpus, amputat truncotenus
Humeros patentes, & lacertorum moras:
Denudat artus dirus, atque ossa amputat:
Tantum ora seruat, & datas fidei manus.
Hæc verubus hærent viscera, & lentis data
Stillant caminis: illa flammatus latex
Querente aheno iactat: impositas dapes
Transiluit ignis, inq́; crepitantes focos
Bis ter regestus, & pati iussus moram
Inuitus ardet: stridet in verubus iecur.
Nec facilè dicam, corpora an flammæ magis
Gemuere. piceus ignis in fumos abit:
Et ipse fumus tristis, ac nebulâ grauis
Non rectus exit, seq́; in excelsum leuat,
Ipsos penates nube deformi obsidet.
O Phœbe patiens, fugeris retrò licet,
Medioq́; ruptum merseris cælo diem;
Serò occidisti. lancinat gnatos pater,
Artusq́; mandit ore funesto suos:
Nitet fluente madidus vnguento comam,
Grauisq́; vino: sæpe præclusæ cibum
Tenuere fauces. In malis vnum hoc tuis
Bonum est Thyesta, quòd mala ignoras tua.
Sed & hoc peribit. verterit currus licet
Sibi ipse Titan, obuium ducens iter,
Tenebrisq́; facinus obruat tetrum nouis,
Nox missa ab ortu tempore alieno grauis:
Tamen videndum est, tota patefient mala.

CHORVS.

Anapæstici, & vnus Adonicus.

Quò terrarum, superûmq́; parens;
Cuius ad ortus noctis opacæ,
Decus omne fugit; quò vertis iter,

754 *Erepta viuis.* plerique lib. antiq. *electa viuis.* non minori sanè elegantia.

765 *Illa flammatus latex.* Seruius 1. Aeneid. heroes elixis carnibus negat vsos: verùm vt illi non credam faciunt quæ sequuntur. Euripides, in Cyclope, ait Polyphemo parata fuisse ἑφθὰ καὶ ὀπτά. Attius, in Atreo, de hac „ ipsa immanitate agens, inquit; Concoquit „ partem vapore, flammam tribuit verubus, la„ certa in focos. Fuit ergo pars carnium elixa. Ouidius de Lycaone:

Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis partim subiecto torruit igne.

&, de Itylo, idem;

— pars inde cauis exsultat ahenis,
Pars verubus stridit, &c.

767 *Crepitantes focos.* v. l. continent; *trepidantes focos.*

769 *Stridet in verubus iecur.* ab Ouidio sumtum; cuius versus suprà posui.

770 *Corpora an flamma gemant, Gemuêre* in o. m. s. legitur; *corpora an flamma magis Gemuere.* postea in solo Moguntino; vulgatam inueni lectionem, sed non placet.

776 *Ruptum.* ex vno cod. peruetusto corrigo *raptum.*

779 *Nitet.* vnguentis nitere, apud Anacreontem & Horatium inuenitur.

783 *Verterit cursus.* sic omnes vulgati & quidam libri scripti; alij autem, *verterit currus.*

788 *Ad ortus.* pleræque membranæ; *ad ortum.*

Medioq́;

Medioq́ diem perdis Olympo?
Cur Phœbe tuos rapis aspectus?
Nondum seræ nuncius horæ
Nocturna vocat lumina vesper:
Nondum Hesperiæ flexura rotæ
Iubet emeritos soluere currus.
Nondum in noctem vergente die
Tertia misit bucina signum:
Stupet ad subita tempora cœnæ,
Nondum fessis bubus, arator.
Quid te ætherio pepulit cursu?
Quæ causa tuos limite certo
Deiecit equos? nunquid aperto
Carcere Ditis victi tentant
Bella gigantes? nunquid Tityus
Pectore fesso renouat veteres
Saucius iras? num reiecto
Latus explicuit monte Typhoeus?
Nunquid struitur via Phlegræos
Alta per hostes, & Thessalicum
Thressâ premitur Pelion Ossâ?
Solitæ mundi periere vices,
Nihil occasus, nihil ortus erit.
Stupet eoos assueta deo
Tradere frenos, genitrix primæ
Roscida lucis, peruersa sui
Lumina regni; nescit fessos
Tingere currus, nec fumantes
Sudore iubas mergere ponto.
Ipse insueto nouus hospitio,
Sol auroram videt occiduus,
Tenebrasq́ iubet surgere, nondum
Nocte paratâ. non succedunt
Astra, nec vllo micat igne polus.
Nec luna graues digerit vmbras.
Sed quicquid id est, vtinam nox sit.
Trepidant, trepidant pectora magno
Perculsa metu; ne fatali
Cuncta ruinâ quassata labent,
Iterumq́ deos, hominesq́ premat
Deforme chaos: iterum terras,
Et mare & ignes, & vaga picti
Sidera mundi natura tegat.
Non æternæ facis exortu

799 *Tertia misit.* quemadmodum nox, sic & dies in tres partes diuiditur; eæq́; partes, vt nũc horologiis horæ, bucinarum clangore indicabantur.

Bucina. ita ad vnum o.v.l. & ita scribendum docet Aldus Manutius ex Isidori & marmorum auctoritate.

808 *Typhoeus.* hic etiam Typhon vocatur, de quo Homerus in hymno Apollinis, & Hesiodus in Theogonia. Fuit iste germanus hominis ambitiosi typus. nam & ambitionis origo, vnde & aliorum vitiorum, ex inferno fluxit; ideo Typhon Erebi filius. ambitiosus æqualis astris graditur, & sidera sublimi ferit vertice: iccirco Typhon cælum manu cõtingebat, curæ est ambitioso cunctis se accommodare: ideo Typhon pedes habebat omni labori perferendo pares. erat illi lingua serpentis & oculi ignei, tum quòd ira ambitionis comes sit, tum etiã quòd ambitiosi nulli non detrahunt, ex aliorum infamia decus suum petentes. centum capita habebat, quia ambitiosus variis semper cogitationibus æstuat. varias brutorum animalium voces edebat: quoniam qui hoc morbo laborant, nihil humanum loqui, sed omnia sonare immania, omnia belluina consueuerunt. Postremò Typhoeum Iuppiter fulmine deiecit & Aetna obruit, quoniam ambitiosi sic à Deo puniuntur, vt, cùm se iam iam votis suis fruituros confidunt, omni tunc spe prorsus decidant, & illorum, quos contempserunt aliquando, cachinnos nasosq́ue onus Aetna grauius perpeti cogantur. vide sup. Med. 773.

816 *Roscida.* verũ Auroræ epithetũ. Maro;
Roscida puniceo Pallantias exit amictu.
quod Egnatius li. 1. de rer. nat. Lunæ tribuit;
Roscida noctiuagis astris labentibu' Phœbe
Pulsa loco cessit concedens noctibus altis.

817 *Nescit fessos Tingere currus.* Virgil.
Ni roseus fessos iam gurgite Phœbus Ibero
Tingat equos. Sidonius & Claudian. Soli tribuunt Gryphes.

818 *Nec fumantes Sudore iubas mergere ponto.* Solem veteres astrologi cùm apparere desinebat occidere & interire, & cùm rursus apparere incipiebat nasci credebant, in quo errore etiam Epicurum fuisse docet Cleomedes lib. 2. quo loco diram quandam veterum Hispanorum fabulam narrat: ἐμπίπτοντα τὸν ἥλιον τῷ ὠκεανῷ, ψόφον ἐμποιεῖν σβεννύμενον, ὡς διάπυρον σίδηρον ἐν ὕδατι.

828 *Perculsa.* in o. v. l. continetur *percussa.* sic Lucret. lib. 1. —— *sed acri*
Percussit thyrso laudis spes magna meũ cor.
si quis tamen vulgatam lectionem malit, est quo se tueatur. dixit enim Virgilius;
Quarũ sacra fero ingẽti perculsus amore.

Dux astrorum secula ducens
Dabit æstatus brumæq; notas.
Non Phœbeis obuia flammis,
Demet nocti luna timores,
Vincetq; sui fratris habenas
Curuo breuius limite currens.
Ibit in vnum congesta sinum
Turba deorum.
Hic, qui sacris peruius astris
Secat obliquo tramite zonas,
Flectens longos signifer annos,
Lapsa videbit sidera labens.
Hic qui nondum vere benigno,
Reddit zephyro vela tepenti,
Aries præceps ibit in vndas,
Per quas pauidam vexerat Hellen.
Hic qui nitido taurus cornu
Perfert Hyadas, secum Geminos
Trahet, & curui brachia Cancri.
Leo flammiferis æstibus ardens
Iterum è cælo cadet Herculeus:
Cadet in terras virgo relictas,
Iustæq; cadent pondera Libræ,
Secumq; trahent Scorpion acrem;
Et, qui neruo tenet Æmonio
Pennata senex spicula, Chiron,
Rupto perdet spicula neruo.
Pigram referens hiemem gelidus
Cadet Ægoceros, frangetq; tuam,
Quisquis es, vrnam: tecum excedent
Vltima cæli sidera Pisces:
Monstraq; nunquam perfusa mari
Merget condens omnia gurges:
Et qui medias diuidit vrsas,
Fluminis instar, lubricus Anguis;
Magnoq; minor iuncta draconi
Frigida duro Cynosura gelu;
Custosq; sui tardus plaustri,
Iam non stabilis, ruet Arctophylax.
Nos è tanto visi populo
Digni, premeret quos euerso
Cardine mundus: in nos ætas
Vltima venit. ô nos durâ
Sorte creatos, seu perdidimus

835 *Dux astrorum.* Cicero, de nat. deor.; Sol, qui astrorum obtinet principatum.

848 *Zephyro vela tepenti.* meritò *tepenti.* nam Zephyrus aëris, qui est tepidus, habet temperaturam. Ouidius;

Aut niue, quæ Zephyro victa tepente fluit.

849 *Aries.* Aries ille aureo vellere insignis fingitur Hellen; à cuius casu Hellespõtus dicitur, & Phryxum, Athamantis iram fugientes, per mare vexisse, deinde inter astra collocatus quæ quòd ad fortunæ inconstantiam retulerunt, laudo: sed illud desidero, quod aliàs fere semper requirere soleo; scilicet vt quæ secundùm ipsos temerè; vt ego sentio, magno iudicio sunt addita, accuratiùs singula perpendantur. neque enim inducar facilè, vt credam nihil præterea hac fabula indicari: verùm ex illa arbitror complura nos debere documẽta elicere. Vtpote cùm ab Athamãte legimus Nephelen vxorem repudiatã fuisse, & Ino ductam; mouemur non temerè ad secundas nuptias conuolare, ne prioribus liberis simus iniurii, & nobis nocumento: vnde, si non hinc, illæ lachrymæ? vnde in Phryxum & Hellen proprios liberos odium? solent nouercarum deliniimẽtis patres capti, erga prioris matrimonij liberos paternum affectum exuere, sic vt illos nonnunquam odio prosequantur. Ino sanè priuignis suis Athamantem infensum reddiderit: illi ariete duce fugam arripiunt. Helle metu perculsa decidit in mare, cui nomen indidit Phryxus impauidè fretum superat, & Colchorum regis filiam vxorem ducit. Aries inter astra statuitur. Docemur miserias constanter ferre, neque ab iis perferendis vlla mollitie animi aut metu deterreri. si enim illis obrui nos patimur, nunquã ex iis emergemus; sin rebus aduersis fortes ac animosos nos exhibemus, iis superatis, melior sors nos manet. Monemur amicitiam colere, & amicos in calamitatibus non deserere. quia qui, quos in prospera fortuna coluerunt, eosdẽ in miseriis constitutos amant; illorum memoriam nulla vnquam temporis diuturnitas valet exstinguere.

852 *Perfert Hyadas.* malo, quod est in o. v. l. *præfert.*

855 *Iterum.* semel deciderat cùm ab Hercule fuit suffocatus.

859 *Et qui neruo.* Chiron Centaurus, non quidem, vt Sudas nugatur, Ixionis; sed potiùs Saturni filius ex Cratini & Acusilai comicorum sententia, vulneris impatiens sagittâ Herculis in pedem eius delapsâ, vel, teste Mnesagora, longioris vitæ tædio, à Ioue impetrauit vt sibi mori liceret. itaque inter sidera fuit trãslatus, Higyno auctore. nil mirum: cùm à Pindaro in Pyth. Homero Iliad. 11.

Solem miseri, siue expulimus.
Abeant questus, discede timor:
Vitæ est auidus; quisquis non vult,
Mundo secum pereunte, mori.

ACTVS QVINTVS.

ATREVS.

Æqualis astris gradior, & cunctos super
Altum superbo vertice attingens polum,
Nunc decora regni teneo, nunc solium patris.
Dimitto superos: summa votorum attigi.
Benè est, abundè est, iam sat est etiam mihi.
Sed cur satis sit? pergam, & implebo patrem
Funere suorum. nequid obstaret pudor,
Dies recessit: perge, dum cælum vocat.
Vtinam quidem tenere fugientes deos
Possem, & coactos trahere, vt vltricem dapem
Omnes viderent: quod sat est, videat pater.
Etiam die nolente discutiam tibi
Tenebras, miseria sub quibus latitant tuæ:
Nimis diu conuiua securo iaces,
Hilariq; vultu: iam satis mensis datum est,
Satisq; Baccho: sobrio tanta ad mala
Opus est Thyeste. turba famularis fores
Templi relaxa, festa patefiat domus:
Libet videre, capita natorum intuens
Quos det colores, verba quæ primus dolor
Effundat, aut vt spiritu expulso stupens
Corpus rigescat: fructus hic operis mei est.
Miserum videre nolo; sed dum fit miser,
Aperta multâ tecta collucent face.
Resupinus ipse purpurâ atque auro incubat,
Vino grauatum fulciens læuâ caput:
Eructat. ô me cælitum excelsissimum,
Regumq; regem, vota transcendi mea.
Satur est, capaci ducit argento merum.
Ne parce potu, restat etiam nunc cruor
Tot hostiarum. veteris hunc Bacchi color
Abscondit, hoc hæc mensa claudatur scypho,
Mistum suorum sanguinem genitor bibat,
Meum bibisset. ecce iam cantus ciet,
Festasq; voces, nec satis menti imperat.

Apollonio lib. 3. & 4. Xenophonte in Hipparcho, Philostrato lib. 2. imaginum, Clemente lib. 1. Stromat. Ouidio lib. 5. Fastor. Germanico in Phænom. Statio & Claudiano proditum sit singulari illum iustitia ac pietate fuisse.

856 *Senex spicula Chiron.* Theocritus:
κρητῆρ' Ἡρακλῆϊ γέρων ἐστάσατο Χείρων.

864 *Quisquis es.* diuersi enim diuersos esse credunt, Eubulus Cecropem, Hegesianax & Nigidius Deucaliona Thessalum, Euanthes Aristeum Apollinis F. Echemenes aliique Ganymedem Iouis caramitum & pincernam.

884 *Altum superbo vertice attingens polum.* talia sunt illa Herodoti in Thalia; ψαύσειν τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. Horatius:

Sublimi feriam sidera vertice.

Ouidius:

—— quo coniuge felix
Et diis cara ferar, & sidera vertice tangam.

943 *Flore recenti.* quidam m.s. *decenti.*

945 *Rosæ.* scriptum est ab Aristotele & Aristone Chio, veteres, ne ex immodico potu capite dolerent, tempora coronis vinxisse, rosëis potissimùm (quæ cephalalgiæ prosunt. vide Mizalolum Centuria. 2. memorabil. aphorismo 101): quod Athenæo non probatur, qui existimat huius moris causam esse, quòd in capite omnes sensus contineantur. Plutarchus verò in Sympos. causam reddit, factum ad significandam hilarem ingenij libertatem, & sales ab omni morositate alienos, proprios esse cõuiuiorum. Ceterùm non caput modò aut pectora, sed collum etiã coronari consueuisse didici ex Stephani Nigri Musonio. Vtebantur conuiuæ vt plurimum triplici coronarum genere; duobus rosaceis, tertio myrteo; quod, Polycharmo teste, Naucratiten vocabant. aliæ quoque herbæ coronarum vsum præbebant, vt ex Anacreonte & aliis scriptoribus constat. vitex auctore Anacreonte & Theodoro Samio; lotos, Callixeno Rhodio; palma, Sosibino; acis, Androne; hyacinthus, anysa, coriandria, demum omnes herbæ oculos vel nares delectantes, vt docet Pollux in Onomastico. Vtrum verò antiqui initio conuiuij an demùm secundis mensis coronari fuerint soliti, quia Philoxenus & Nicostratus dissentiunt, nequeo dicere. Plura inuenies apud Athenæum lib. 15. c. 5. 6. & seqq. Steph. Nigrum in Musonio, & Leonicum lib. 1. variar. hist. cap. 70. & 71.

946 *Pingui madidus crinis amomo.* antiqui coronati & vnguentis delibuti conuiuabantur. De coronis dictum est: nunc de vnguentis quædam ponamus. Vnguenta quia variè conficiebantur & diuersis morbis occurrebant, non iisdem locis applicabantur. de Metopio multa Hieron. Mercurialis lib. 2. variar. lection. cap. 19. fuit hoc vnguentum Aegyptium, sicut & Mendesium. vtroque crura & pedes inungebantur; Phœnicino, malæ & mammæ; herpyllino genua & collum; sisymbrino alterum brachium; amaracino supercilia & coma; amomo coma, vt patet ex hoc loco Senecæ, & ex aliorum testimoniis. Ouidius:

Spissaq́; de nitidis tergit amoma comis.

Statius:

—— *nec pingui crinem deducere amomo,*

Sollius Sidonius:

Indus odorifero crinẽ madefactus amomo

Præterea fuisse vnguentum hoc, non liquidum, vt Bernardinus opinatur, sed valde spissum; cùm ex supracitato Ouidij versu, tum ex hoc Persij carmine patet;

Compositus lecto crassisq́; lutatus amomis;

quem locum ceteris melius Annæus Cornutus Persij præceptor (nisi fallit inscriptio) &

THYESTES.

Anapæstici, cum Adonio.

Pectora longis hebetata malis,
Iam sollicitas ponite curas:
Fugiat mæror, fugiatq́; pauor,
Fugiat trepidi comes exsilij
Tristis egestas, rebusq́; grauis
Pudor afflictis. magis vnde cadas,
Quàm quò, refert: magnum ex alto
Culmine lapsum, stabilem in plano
Figere gressum: magnum ingenti
Strage malorum pressum, fracti
Pondera regni non inflexâ
Ceruice pati; nec degenerem
Victumq́; malis, rectum impositas
Ferre ruinas. sed iam sæui
Nubila fati pelle, ac miseri
Temporis omnes dimitte notas:
Redeant vultus ad læta boni,
Veterem ex animo mitte Thyesten.
Proprium hoc miseros sequitur vitium,
Nunquam rebus credere lætis.
Redeat felix fortuna licet,
Tamen afflictos gaudere piget.
Quid me reuocas, festumq́; vetas
Celebrare diem, quid flere iubes
Nullâ surgens dolor ex causâ?
Quis me prohibet flore recenti
Vincire comam? prohibet, prohibet.
Vernæ capiti fluxere rosæ:
Pingui madidus crinis amomo
Inter subitos stetit horrores:
Imber vultu nolente cadit.
Venit in medias voces gemitus,
Mæror lachrymas amat assuetas.
Flendi miseris dira cupido est.
Libet infaustos mittere questus,
Libet & Tyrio saturas ostro
Rumpere vestes: vlulare libet.
Mittit luctus signa futuri
Mens, antè sui præsaga mali.
Instat nautis fera tempestas,
Cùm, sine vento tranquilla, tument.

Quos

Quos tibi vultus, quósve tumultus
Fingis demens? credula præsta
Pectora fratri: iam quicquid id est,
Vel sine causâ, vel serò times.
Nolo infelix, sed vagus intrà
Terror oberrat. subitos fundunt
Oculi fletus, nec causa subest.
Dolor an metus est? an habet lachrymas
Magna voluptas?

ATREVS. THYESTES.

Festum diem germane consensu pari
Celebremus: hic est sceptra qui firmet mea,
Solidamq́, pacis alliget certæ fidem.
THY. *Saties dapis me, nec minùs Bacchi tenet:*
Augere cumulus hic voluptatem potest,
Si cum meis gaudere felici datur.
ATR. *Hic esse natos crede in amplexu patris,*
Hic sunt, eruntq́, nulla pars prolis tuæ
Tibi subtrahetur: ora, quæ exoptas, dabo,
Totumq́, turbâ iam suâ implebo patrem.
Satiaberis, ne metue. nunc misti meis,
Iucunda mensæ sacra iuuenilis colunt,
Sed accientur. poculum infuso cape
Gentile Baccho. THY. *capio fraternæ dapis*
Donum, paternis vina libentur diis,
Tunc hauriantur: sed quid hoc? non vult manus
Parêre: crescit pondus, & dextram grauat.
Admotus ipsis Bacchus à labris fugit,
Circaq́, rictus ore decepto effluit,
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo:
Vix lucet ignis: ipse quin æther grauis
Inter diem noctemq́, desertus stupet.
Quid hoc? magis magisq́, concussi labant
Conuexa cæli. spißior densis coit
Caligo tenebris, noxq́, se in nocte abdidit.
Fugit omne sidus. quicquid est, fratri precor,
Gnatisq́, parcat: omnis in vile hoc caput
Abeat procella. redde iam gnatos mihi.
ATR. *Reddam, & tibi illos nullus eripiet dies.*
THY. *Quis hic tumultus viscera exagitat mea?*
Quid tremuit intus? sentio impatiens onus,
Meumq́, gemitu non meo pectus gemit.
Adeste gnati, genitor infelix vocat:

scholiastes exposuit. Fuit autem maximè in precio non Aegyptium illud, de quo Daniel hoc loco, qui inscitè amomum cum metopio confundit: sed Assyrium, de quo Virgilius in eclogis;

Assyrium vulgò nascetur amomum.

De quibusdam vnguenti generibus veluti commageno, rhodino, nardino, crinino, atque aliis, mentio fit à Pomponio lib. 6. ad Sabinum l. 21. D. de aur. argent. &c. leg.

962 *Sine causa.* si nihil in te molitur Atreu.

Serò. si quid molitur. nunc enim in manu ipsius constitutus nequis euadere. debebas itaque vel priùs timuisse, vel nunc timere non debes.

969 *Hic est sceptra.* ambiguè loquitur. aliter enim intelligit Thyestes, aliter Atreus sentit. ille Atreum hoc dicere existimat propter pacem factam: hic propter occisos à se nepotes hoc dicebat.

Adeste, visis fugiet hic vobis dolor.
Vnde obloquuntur? ATR. *expedi amplexus pater.*
Venêre, gnatos ecquid agnoscis tuos?
THY. *Agnosco fratrem. sustines tantum nefas*
Gestare tellus? non ad infernam Styga
Te, nosq́ mergis, rupta & ingenti viâ
Ad chaos inane regna cum rege abripis?
Non tota ab imo tecta conuellens solo,
Vertis Mycenas? stare circa Tantalum,
Auosq́ nostros, si quis intra Tartara est,
Vterq́ iam debuimus. hinc compagibus
Et hinc reuulsis; huc tuam immani sinu
Demitte vallem, nosq́ defossos tege
Acheronte toto: noxiæ supra caput
Animæ vagentur nostrum, & ardenti freto
Phlegethon arenas igneus totas agens,
Exitia supra nostra violentus fluat.
Immota tellus pondus ignauum iaces?
Fugêre superi. ATR. *at accipe hos potiùs libens,*
Recipe hosce citiùs: liberis tandem tuis
Diu expetitis, nulla per fratrem est mora,
Fruere: osculare: diuide amplexus tribus.
THY. *Hoc fœdus? hæc est gratia? hæc fratris fides?*
Sic odia ponis? non peto, incolumes pater
Gnatos vt habeam, scelere quod saluo dari
Odioq́ possit; frater hoc fratrem rogo,
Sepelire liceat. redde quod cernas statim
Vri. nihil te genitor habiturus rogo,
Sed perditurus. ATR. *quicquid è gnatis tuis*
Superest, habebis: quódq́ non superest, habes.
THY. *Vtrúmne sæuis pabulum alitibus iacent?*
An belluis seruantur? an pascunt feras?
ATR. *Epulatus ipse es impiâ gnatos dape.*
THY. *Hoc est, deos quod puduit: hoc egit diem*
Auersum in ortus. quas miser voces dabo?
Questusq́ quos? quæ verba sufficient mihi?
Abscissa cerno capita, & auulsas manus,
Et rupta fractis cruribus vestigia.
Hoc est, quod auidus capere non potuit pater.
Voluuntur intus viscera, & clusum nefas
Sine exitu luctatur, & quærit viam.
Da frater ensem, sanguinis multum mei
Habet ille: ferro liberis demus viam.
Negatur ensis: pectora illiso sonent

1007 *Chaos inane.* Ouid. lib. 4. Fast.
Possidet alter aquas, alter inane chaos.
vterque de inferis loquitur, apud quos maximum inane, de quo suprà in Herc. Fur. dictum est satis. vide Med. 9.

1022 *Diuide amplexus tribus.* ita Horat.
—— caris multa sodalibus,
Nulli tamen plura diuidit oscula,
Quam caro Lamia ——
Seneca, Troad.
Lassabar in tot oscula & in totum gregem
Diuidere matrem ——
vnde patet Latinè dictum à Claudiano lib. 2. in Rufin.
—— cladem diuisit in orbem.
qua de re memini me in Notis meis ampliasse.

1042 *Sanguinis multum mei.* liberos vocat suum sanguinem. sic in Herc. Furente;
Quo tendis amens? sanguinẽ fundis tuum.
Tibullus:
—— sanguis est tamen ille tuus.
Ouid. in epist. Canaces;
Cùm mea, me corã, siluas inimicus in altas
Viscera montanis ferret edenda lupis.
Item, in epistola Didus;
Forsitan & grauidam Dido scelerate relinquis,
Parsq́ tui latitat corpore clausa meo.
apud Q. Curtium lib. 4. Darius de matre & liberis suis agens, Eripite, inquit, viscera mea ex vinculis.

Con-

Concussa planctu. sustine infelix manum.
Parcamus vmbris. tale quis vidit nefas?
Quis inhospitalis Caucasi rupem asperam
Heniochus habitans, quisve Cecropiis metus
Terris Procrustes? genitor en gnatos premo
Premorq́; gnatis. sceleris est aliquis modus?
ATR. *Sceleri modus debetur, vbi facias scelus,*
Non vbi reponas. hoc quoque exiguum est mihi.
Ex vulnere ipso sanguinem calidum in tua
Diffundere ora debui, vt viuentium
Biberes cruorem: verba sunt iræ data,
Dum propero, ferro vulnera impresso dedi.
Cecidi ad aras, cæde votiuâ focos
Placaui, & artus, corpora exanima amputans,
In parua carpsi frusta: & hæc feruentibus
Demersi ahenis: illa lentis ignibus
Stillare iussi: membra, neruosq́; abscidi
Viuentibus, graciliq́; traiectas veru
Mugire fibras vidi, & aggessi manu
Mea ipse flammas: omnia hæc meliùs pater
Fecisse potuit. cecidit incassum dolor.
Scidit ore natos impio, sed nesciens,
Sed nescientes. THY. *clusa litoribus vagis*
Audite maria, vosq́; dij audite hoc scelus,
Quocunq; diffugistis; audite inferi;
Audite terræ; noxq́; Tartareâ grauis
Et atra nube, vocibus nostris vaca.
Tibi sum relictus, sola tu miserum vides,
Tu quoque sine astris. vota non faciam improba,
Pro me nihil precabor: ecquid iam potest
Pro me esse? vobis vota prospicient mea.
Tu summe cæli rector ætheriæ potens
Dominator aulæ, nubibus totum horridis
Conuolue mundum, bella ventorum vndique
Committe, & omni parte violentum intona,
Manuq́;, non quâ tecta, & immeritas domos
Telo petis minore; sed quâ montium
Tergemina moles cecidit, & qui montibus
Stabant pares Gigantes: hac arma expedi,
Ignesq́; torque, vindica amissum diem.
Iaculare flammas, lumen ereptum polo
Fulminibus exple: causa, ne dubites diu,
Vtriusque mala sit: si minus, mala sit mea,
Me pete: trisulco flammeam telo facem

1047 *Inhospitalis Caucasi.* hoc illi epithetum Horatius & Valerius Flaccus tribuunt.

1052 *Non vbi reponas.* æquè impiè Euripides, in Ione;
τιμὴ δ' εὐσεβεῖν, ὅταν τυχεῖν μὲν, καλὸν
τιμᾶν· ὅταν δὲ πολεμίους δρᾶσαι κακῶς
θέλῃ τις, οὐδεὶς ἐμποδὼν κεῖται νόμος.

1082 *Qui montibus Stabant pares.* Virgilius 9. Aeneid.
Abietibus iuuenes patriis & montibus æquos.

1085 *Lumen ereptum polo.* huius rei mythologiam habes apud Hyginum in fabulis.

Per pectus hoc transmitte. si gnatos pater
Humare, & igni tradere extremo volo,
Ego sum cremandus. si nihil superos mouet,
Nullumq́; telis impios numen petit;
Æterna nox permaneat, & tenebris tegat
Immensa longis scelera. nil Titan queror,
Si perseueras. ATR. *nunc meas laudo manus,*
Nunc parta vera est palma. perdideram scelus,
Nisi sic doleres, liberos nasci mihi
Nunc credo, castis nunc fidem reddi toris.
TH. *Quid liberi meruere?* ATR. *quòd fuerant tui.*
THY. *Gnatos parenti?* ATR. *fateor, &, quod me iuuat,*
Certos. THY. *piorum præsides testor deos.*
ATR. *Quid coniugales?* THY. *scelere quis pensat scelus?*
ATR *Scio quid queraris, scelere prærepto, doles:*
Nec, quòd nefandas hauseris tangit dapes,
Quod non pararis: fuerat hic animus tibi,
Instruere similes inscio fratri cibos,
Et adiuuante liberos matre aggredi,
Similiq́; letho sternere. hoc vnum obstitit,
Tuos putâsti. THY. *vindices aderunt dei,*
His puniendum vota te tradunt mea.
ATR. *Te puniendum liberis trado tuis.*

1099 *Quid liberi meruêre.* scelus patris æquum non est filios sustinere, quod diuino & humano iuri congruere ostendit Hieronymus Gygas lib. 3. de crim. læsæ maiestatis q. 1. in princ. nisi in quibusdam casibus, quorum aliquos refert illustrissimus præses Didacus Couarruuias à Leyua lib. 2. variar. resolut. cap. 8. Quomodo autem hac in re diuina iustitia procedat, vide Abulens. in lib. 4. Reg. c. 10. q. 6. & cap. 14. q. 5. & 6. Hadrian. Pontif. Quodlib. 12. circa princip. & Adamum Sasbault Quodlib. 3.

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ Troas.

TRAGOEDIA VIII.

PERSONÆ.

Hecuba	Pyrrhus.
Chorus mulierum.	Andromacha.
Talthybius.	Senex.
Agamemnon.	Vlysses.
Calchas.	Astyanax.
Helena.	Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

HECVBA.

VICVNQVE *regno fidit, & magnâ potens*
Dominatur aulâ, nec leues metuit deos,
Animúmque rebus credulum lætis dedit;
Me videat, & te Troia: non vnquam tulit
Documenta Fors maiora, quàm fragili locos
Sta-

IN TROADES ADVERSARIA.

TROAS. Iulius Scaliger Ideæ cap. 97 hanc inscriptionem vellicat. immeritò. nam in quibusdam codicibus antiq. non *Troas*, sed *Troades* habetur. quod Luctatius agnoscit, & Euripidis, & Attij auctoritate astruitur, & verò elegantissimum est. Potest etiam vulgata inscriptio defendi, siquidem ipsemet Scaliger paullo antè scripserat, titulum esse imponendum ab ea persona, quæ est celeberrima dignitate aut infelicitate, aut quæ plurimum versatur in toto argumento: est autem hic haut dubiè talis Hecuba, cui hæc omnia simul conueniunt: noluerit tamen Hecubam (etsi non immeritò putes, *Hecubam* fuisse inscriptam) inscribere, vel quia Andromachæ, Polyxenæ, ceterarũ Troadum calamitates inferuntur; vel quia Troadis appellatione Hecuba intelligitur; quemadmodum *poeta* Homerus & Virgilius; (Cicero in Topic. Seneca lib. 8. epist. Aristot. 1. Rhetor. l. aut facta, §. euentus, D. de pœn. §. sed ius quidem, inst. de iur. nat. gent. & ciu.) *Ponti*, mare quod à Mæotide palude vsque ad Tenedum decurrit; (Strabo lib. 1.) *prudentium* & *prudentia*, iurisprudentia & iurisprudentes, l. 7. D. de iustit. & iur. & in constitut. de conceptione, D. in §. omnes verò, proœm. instit. Quamquam, verũ vt fatear, malim hanc tragœdiam inscribi *Troades*, propter ea quæ dixi. Vir autem doctissimus, quia iudicis & censoris munus obibat, omni affectione liber esse debuerat, odio potissimùm, quo qui non vacat, tantum abest vt iustè iudicare queat, vt etiam sæpiùs litem suam faciat; manifestè iniqua pronuncians, quod illi nimirum accidit, cùm, quod nescio an non inprimis ridiculum sit, Hispanos, quos omnium gentium minimi potus esse constat, idem bibaces scribere veritus non fuit, eadem arte poëtica. Ceterùm *Troades* ediderunt Attius & Euripides, è quibus, & huius Hecuba, multa noster desumsit. Troadem etiam tragœdiam Q. Cicero scripsit, vt ex M. Ciceronis ad eum epistolis patet. Macrobius lib. 5. Saturnal. ait Epicharmum *Troes* composuisse. τὰ τρωϊκὰ & res sub Priamo gestas memoriæ prodiderunt Græcè quidem Demetrius Scepsius, Dionysius Milesius, Metrophanes Phrygius sophista, Palæphatus Abydenus, Polemõ Euergetu filius, Timolaus Larissæus, Philostratus Neruiani F. Phormus Syracusanus, Hestiæa Alexandrina, Metrodorus Chius, Pisander, Hegesianax Alexandrinus, Acatus Argiuus, Phileas, Chamæleon, Hellanicus, Hermogenes, Idomeneus & Aristonymus, qui Ptolemæi bibliothecæ præfuit; hos omnes citant Athenæus, Plutarchus, Pausanias, Strabo, Laertius, Suidas, Clemens Alexand. & Sholiastæ Homeri, Hesiodi, Dionisij, Apollonij, Theocriti, Euripidis, Arati, Aeschyli, Sophoclis, Pindari, Lycophronis & Aristophanis; quos qui non legerit, vix est vt huiusmodi de rebus scribere queat, vix etiam vt poëtarum fabulas probè intelligat. Idem argumentum prosecuti sunt Dictys, Lesches, Tryphiodorus, Dares, Coluthus, Smyrnæus, Lycophron & Homerus: qui tamen, quod vulgò creditur, primus non fuit. Nam Plutarchus in lib. de Musica refert Phemium Ithacensem ante Homerum scripsisse de Græcorum reditu à Troia. & Dionys. Halycarnass. lib. 1. Antiqu. est auctor, Abratinum quẽdam omnium antiquissimum poëtam Troianas res scripsisse: & Aelianus lib. 4. var. histor. testatur poëtam quendam Syagrum ante omnes bellum Troianum cecinisse: & in Sudæ lexico legitur Corinnum Iliensem poëtam belli Troiani tempore vixisse, & primum Iliada scripsisse, atque ab eo Homerum Iliada suam mutuatum fuisse. quod ipsum de Sisypho Coo tradidit Ioan. Meleles teste Tzetze Chiliad. 5. histor. 29. Illud penè exciderat, Nestorem Larandensem, Pisandri patrem, Seueri Imp. tẽpore Iliadem scripsisse vt arbitror, non inuita Minerua. eius namque Metamorphoses Parthenij Niceni, in primis laudati scriptoris, Metamorphosium libris comparantur. Teste Laërtio, tertius quidam Aristoteles opus edidit περὶ Ἰλιάδ☉-

Peplum fortè, qui exstat. Dionis libellus de Troia non capta ad Ilienses exstat. Latinum qui ex professo hoc argumentum tractauerit scio neminem, exceptis Trimatio, & Nummio Crasso, & Cn. Matilio, quos Iliades scripsisse refert ex Prisciano Lilius dialog. 4. Sed ego nomina duo priora corrupta non dubito, & reponendum C. Marij & Næuij nomen. Addo Clodium Sabinum, quem de bello Troiano scripsisse comperio; & Lucanum, quem P. Crinitus de poët. Latin. lib. 3. ait quædam de Troiæ incendio & Priami calamitate composuisse; Macrum etiā Aemilium. Auorum nostrorum memoria à quodam Guidone (qui & quando vixerit, & cuias fuerit, nescio) Troianum bellum oratione soluta descriptum fuisse inuenio. à Ioan Scopa citatur Ioan. iudex de columna, in Troiana historia, quem scriptorem non vidi. puto esse illum quem sæpe D. Antoninus in Sum. histor. adducit. Exstat Martiani Coriolani Odyssea ex Homero desumta. & de raptu Helenæ Sfondrati poëma non inelegans. Obiter istam expeditionem attigerunt Virgilius lib. 2. Aenid. Ouid. 12. & 13. Metamorph. & ceteri poëtæ variis locis.

Starent Superbi. columen euersum occidit
Pollentis Asiæ, cælitum egregius labor:
Ad cuius arma vênit, & qui frigidum
Septena Tanaim ora pandentem bibit;
Et, qui renatum prorsus excipiens diem,
Tepidum rubenti Tigrin immiscet freto;
Et quæ vagos vicina prospiciens Scythas
Ripam cateruis Ponticam viduis ferit.
Excisa ferro est Pergămos, incubuit sibi.

En

6 ***Superbi.*** quia *superbia* commune nobilitatis malum est, teste Sallustio in Iugurth. & Petro Arboriuio lib. 1. Nanceidos, inualuit apud Latinos vt *superbia* pro nobilitate, & *superbi* pro nobilibus dicatur, vt ait Seruius Aeneid. 1. 3. & 7. & sequitur Merula in commentar. Ouidianis, in 5. Tristium eleg. vlt. Virgilius;

—— ceciditq; superbum
Ilium ——

& Silius, de annulis in Cannensi clade nobilibus Romanis detractis agens;

Testes hi stragis; quos, signum illustre, superbis
Mos læua gestare viris. tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro.

7 ***Cælitum.*** Neptuni & Apollinis, qui, à Laomedonte mercede conducti Troiæ muros ædificarunt, auctoribus Virg. 3. Aeneid. Ouidio in epist. Paridis, & Aphthonio in Progymnasmat. 8 ***Frigidum.*** Claudianus; *Trans gelidum Tanaim —— seu fortè rigentem* *Thermodontiaca Tanaim fregêre securi.* Idem; apud Senecam Nat. quæst. lib. 6. c. 7. legendum, ***Tanais & Rhenus.*** 9 ***Septena*** Rhœsum significat. porrò quod Istri est, mulier, cosmographiæ ignara, Tanai tribuit: in quo præclarè Seneca decorum seruauit.

10 ***Qui renatum.*** Euphratis accolam Memnonem describit; qui non ex Aethiopia, sed ex Susis, auctore Pausania, Troiam venit. Euphrates ortus in penitissima Asia, supra Zimaram, ad Capotis montis radices, totus in paludem quandam influens, & mox egressus, ac, Dione teste, Tigri amni commistus, in Persicum mare influit, non, vt ait noster, in rubrum mare. ***Prorsus.*** in Armenia enim maiore oritur; quæ in Orientem vergit, itaque Solis ortum ante se videt, & orientem diem quasi excipit. ***Prorsus*** autem hic idem valet quod rectà. Plautus, in Pseudolo; *Non prorsus, velut in transuersum cedit. quasi cancer solet.* Terentius, in Hecyra; *Trepidari sentio, cursari sursum, prorsum.* 11 ***Trepidum rubenti.*** ex Herodoti ἐν κλειοῖ, Diodori τῆς τῶν ἱστ. βιβλιοθ. β'. Q. Curtij lib. 6. Iosephi lib. 1. antiq. cap. 2. D. Hieronymi & aliorum veterum sententia hæc est. Res tamen ipsa testatur Euphratem & Tigrim in mare Persicum, non in Erythræum mare, se exonerare: idque ab Arriano lib. 7. Historiæ Alexandri, Ptolomæo, Mela, Plinio & Solino traditur. Fallitur etiam Philostratus lib. 1. scribens Euphratem in nullum pelagus se exonerare, sed in quandam paludem maximam eius partem illabi, rursusque in terra sui finem recipere. de hoc flumine quædam admiratione digna refert Procopius lib. 1. de bello Persico.

13 ***Viduis.*** castis virorum amplexus non expertis. hoc enim inter cetera *viduum* significat. vnde & virgines, viduæ dicuntur. de quo nos alibi ex Antistio Labeone diximus; cuius sententiam in l. malum, D. de verb. sign. immerito And. Alciatus reprehendit. Scio veteribus *viduare* idem fuisse, quod priuare. vnde Horatius, *—— Viduus pharetra Risit Apollo.* Scio *viduertatem* dici calamitatem, quòd viduet bonis, auctore Festo. nec ignoro vidui etymologiam à Macrobio lib. 2. Saturnal. cap. 15. traditam. Non me fugit postremò *viduam* plerumque dici eam, cuius maritus mortuus est. c. vidua, 34. distinct. sed quid tum? obtinent illa omnia, quando in propria significatione, & iuxta vsum quotidianum vocem illam accipimus, vt etiam censuit illustrissimus & optimè meritus episcopus & preses Couarruuias Practicar. quæst. cap. 7. nu 2. Labeonis autem sententia confirmatur auctoritate Senecæ in Agamemnone, scribentis; *Ante morantur virgines viduæ domi?* & Plauti, in Cistellaria;

Hæc equidem ecastor cottidie viro nubit, nupsitq; hodie,
Nubet mox noctu, nunquam ego hanc viduam cubare sini.

Sic etiam *vidua* dicitur cuius maritus abest. apud Senecam in Agamemn. ait Clytæmnestra; *Decem per annos vidua respiciam virum?* apud Ouidium in epist. Heroid. Deianira; *Vir mihi semper abest, & coniuge notior hospes, Monstraq; terribiles persequiturq; feras: Ipsa domo vidua votis operosa pudicis Torqueor infesto ne vir ab hoste cadat.* Plautus, in Stycho; *Credo ego miseram fuisse Penelopen soror, suo Ex animo, quæ tam diu vidua viro suo caruit.* vnde à iuris interpretibus passim receptum est viduam dici quæ maritum inutilem vel senem nacta est, quod & Plautus in milite glorioso probat.

En alta muri decôra congesti iacent,
Tectis adustis regiam flamma ambiunt,
Omnisq́; latè fumat Assaraci domus.
Non prohibet auidas flamma victoris manus,
Diripitur ardens Troia: nec cælum patet
Vndante fumo, nube ceu densâ obsitus
Ater fauillâ squallet Iliacâ dies.
Stat auidus irâ victor, & lentum Ilium
Metitur oculis, ac decem tandem ferus
Ignoscit annis, horret afflictam quoque,
Victamq́; quamuis videat, haud credit sibi
Potuisse vinci. spolia populator rapit
Dardania, prædam mille non capiunt rates.
Testor deorum numen, aduersum mihi,
Patriæq́; cineres; teq́; rectorem Phrygum,
Quem Troia toto conditum regno tegit;
Tuosq́; manes, quo stetit stante, Ilion;
Et vos meorum liberûm magni greges,
Vmbræ minores: quicquid aduersi accidit,
Quæcunque Phœbas ore lymphato furens,
Credi Deo vetante, prædixit mala;
Prior Hecuba vidi grauida, nec tacui metus,
Et vana vates ante Cassandram fui.
Non cautus ignes Ithacus, aut Ithaci comes
Nocturnus in vos sparsit, aut fallax Sinon:
Meus ignis iste est, facibus ardetis meis.
Sed quid ruinas vrbis euersæ gemis
Viuax senectus? respice infelix ad hos
Luctus recentes. Troia iam vetus est malum.

15 *En alta.* Cicero lib. 3. Tusculan.
Quid petam præsidij aut exequar? quo nunc exsilio aut fuga
Freta sim? arce & vrbe orba sum: quò accedam? quò applicem?
Quoi nec aræ patriæ domi stant, fractæ & disiectæ iacent.
Fana flamma deflagrata, tosti alti sunt parietes.
16 *Tectis adustis regiam flamma ambiũt.* Cicero dicto loco, ex veteri poëta:
O pater, ô patria, ô Priami domus,
Septum altisono cardine templum:
Vidi ego te, adstante ope barbarica,
Tectis cælatis, laqueatis,
Auro, ebore, instructam magnificè:
Hæc omnia vidi inflammari.
Porrò eius imitatione, quod iste vetus poëta, qui, existimo, fuit Attius, dixit; *ope barbaricà*; scriptum fuit à Virgilio 2. Aeneid.
Barbarico postes auro spoliisq́; superbi.
17 *Omnisq́; latè fumat.* Virg. 3. Aeneid.
—— *& omnis humo fumat Neptunia Troia.*
Assaraci domus. Virgilius Aeneid. 1.
Cùm domus Assaraci, &c.
Horatius, in Epod.
Te manet Assaraci tellus.
32 *Liberûm magni greges.* Homerus, Euripides & Virgilius Hecubæ quinquaginta liberos tribuunt; pauciores Theocritus; Cicero 1. Tuscul. septendecim.
34 *Phœbas.* Cassandræ vaticinia habes apud Lycophronem, nonnulla etiam apud Ciceronem lib. 1. de diuinat. his verbis: Illud quod volumus expressum est, vt vaticinari vera furor soleat:
Adest, adest fax obuoluta sanguine atque incendio:
Multos annos latuit. ciues ferte opem & restinguite.

Vidi

Deus inclusus corpori humano iam, non Cassandra loquitur; *Iamq́; mari magno classis cita*
Texitur, exitiûm examen capiti
Classis aduenit, & fera velivolantibus
Nauibus compleuit manus litora.
In eodem libro etiam hæc carmina ponuntur, quæ & ipsa ex Cassandræ vaticiniis esse arbitror:
Eheu videte iudicauit iudicium inclutum
Inter deas tres aliquis, quo iudicio
Mulier, furiarum vna, adueniet.
35 *Credi Deo vetante.* Virgil. 2. Aeneid.
Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei iussu non vnquam credita Teucris.
36 *Prior Hecuba vidi grauida, nec tacui metus*) per somnium scilicet, de quo idem Tullius suprà citato loco cecinit;
Quia mater grauida parere se ardentem facem
Visa est in somnis Hecuba; quo facto pater
Rex ipse Priamus, somnio mentis metu
Perculsus, curis sumtis suspirantibus,
Exsacrificabat hostiis balantibus:
Tum coniectorem postulat, pacem petens,
Vt se edoceret obsecrans Apollinem,
Quò se vortant tanta sortes somniûm.
Ibi ex oraclo voce diuina edidit
Apollo, puerum primus qui Priamo foret
Post ila natus tempora, hunc ne tolleret,
Eum esse exitium Troiæ, pestem pergamo.
Ouidius, in epist. Paridis;
Matris adhuc vtero partu remorante tenebar,
Iam grauidus iusto pondere venter erat;
Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni,
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit, metuendaq́; noctis opacæ
Visa seni Priamo; vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

44 *Vidi execrandum.* hoc concinit Euripidis versibus, quorum initium est, κὴ τὸν φυβουργὸν Πρίαμον, &c.

45 *Ipsasq; ad aras.* Iouis. Tryphiodorus;

Αἰακίδης δ' ἤγρευσε Νεοπτόλεμος βασιλῆα
πάντων ἀνθρώπων πὰρ' ἑρκείῳ Διὸς βωμῷ.

Attius;

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam euitari,
Iouis aram sanguine turpari.

46 *Sæua manu.* læuâ, quam vet. scæuã vocabant. Virgil. 2. Aeneid.

Implicuitq; comã læua, dextraq; coruscũ
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.

53 *Quondam sacrũ Regni iacentis.* quondam ait; quia dij omnes antequam Troia caperetur, vrbem deseruisse credebantur. Virgilius dicto loco:

Excessere omnes adytis, sacrisq; relictis
Dij, quibus imperium hoc steterat.

Aeschyli scholiastes: λέγεται γὰρ ὅτι ὅταν ἔμελλε πορθεῖσθαι ἡ Τροία ἐφαίνοντο οἱ θεοὶ τῆς Τροίας ἀπερχόμενοι ἐκ τῶν ναῶν τὰ ἀγάλματα αὐτῶν. Veientium quoque vrbem tutelares deos deseruisse Liuius scribit lib. 5. sed hoc facta euocatione; cuius ritus à Sammonico Sereno lib. 5. rerum reconditarum ex Furio quodam refertur, teste Macrobio: qua de re latè Rober. Valturius lib. 6. de re milit. cap. 2. post Plinium lib. 28. cap. 2.

56 *Superi.* o. v. l. *superis.*

58 *Sortitur.* veteres pleraque sortibus decidebant, l. si cùm ambo D. de iudic. l. si duobus in prin. D. comm. de legat. c. hi qui. c. illud. 26. q. 2. cum similib. vt copiosè ostendit more suo And. Tiraquellus, magnus librorũ helluo, de iure primogen. q. 17. pag. 527. & de sortis iudicio nonnulla Ioannes le cirier Parisiensis lib. 1. de iure primogenituræ, seu Maioricatus quæst. 9.

59 *Despondet.* in m. s. legitur *deposcit.*

66 *Fatalis Ida iudicis.* Ouidius & alij penè omnes scriptores Paridem in Ida monte referunt iudicasse; quam sententiam hoc loco Seneca probat. Strabo autẽ γεωγραφ. ν'. tradit in Antandro iudicium illud fuisse celebratũ.

Diri. propriè, quasi deorum ira ad sententiam illam ferendam electi.

70 *Graias.* hoc addidit ad earum distinctionem quæ sunt in Campania.

Hospes Amyclas. ex Ouidio, qui ait lib. 2. de arte,

Talis ab armiferis Priameius hospes Amyclis
Candida, cum rapta cõiuge, vela dedit.

71 *Pinus matri Sacra Cybeli.* Ouidius libro 10. Metamorph.

Vidi exsecrandum regiæ cædis nefas,
Ipsasq; ad aras maius admissum scelus
Aeacidæ armis: cùm ferox sæuâ manu
Comâ reflectens regium tortâ caput,
Alto nefandum vulneri ferrum abdidit;
Quod penitus actum, cùm recepisset libens,
Ensis senili tinctus è iugulo redit.
Placare quem non potuit à cæde efferâ,
Mortalis æui cardinem extremum premens,
Superiq; testes sceleris, & quondam sacrum
Regni iacentis? ille tot regum parens
Caret sepulchro Priamus, & flamma indiget
Ardente Troia: non tamen superis sat est,
Dominum ecce Priami nuribus & natis, legens
Sortitur vrna. præda quem vilis sequar?
Hic Hectoris coniugia despondet sibi,
Hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris,
Nec deest tuos Cassandra qui thalamos petat.
Mea sors timetur: sola sum Danais metus.
Lamenta cessant? turba captiua mea
Ferite palmis pectora, & planctus date,
Et iusta Troiæ facite: iamdudum sonet
Fatalis Ida iudicis diri domus.

CHORVS MVLIERVM. HECVBA.

Anapæstici.

Non rude vulgus, lachrymisq; nouum
Lugere iubes: hoc continuis
Egimus annis; ex quo tetigit
Phrygius Graias hospes Amyclas,
Secuitq; fretum pinus matri
Sacra Cybelli: decies niuibus
Canuit Ide, Ide nostris
Nudata rogis; & Sigeis
Trepidus campis decies secuit
Messor aristas: vt nulla dies
Mœrore caret, sed noua fletus
Causa ministrat. ite ad planctus,
Miseramq; leua regina manum,
Vulgus dominam vile sequemur:
Non indociles lugere sumus.

HE. *Fidæ casus nostri comites,*

Sol-

Soluite crinem, per colla fluant
Mæsta capilli tepido Troiæ
Puluere turpes, paret exertos
Turba lacertos: veste remißâ
Substringe sinus, vteroq; tenus
Pateant artus. cui coniugio
Pectora velas captiue pudor?
Cingat tunicas palla solutas,
Vacet ad crebri verbera planctus
Furibunda manus. placet hic habitus,
Placet. agnosco Troada turbam.
Iterum luctus redeant veteres,
Solitum flendi vincite morem,
Hectora flemus. CH. *Soluimus omnes*
Lacerum multo funere crinem,
Coma demisso est libera nodo,
Sparsitq; cinis feruidus ora.
HE. *Complete manus, hoc ex Troiâ*
Sumsisse licet: cadat ex humeris
Vestis apertis, vtrunque tegat
Suffulta latus: iam nuda vocant
Pectora dextras. nunc nunc vires
Exprome dolor: Rhœtæa sonent
Litora planctu: habitansq; cauis
Montibus Echo, non (vt solita est)
Extrema breuis verba remittat;
Totos reddat Troiæ gemitus.
Audiat omnis pontus, & æther.
Sæuite manus, pulsu vasto
Tundite pectus: non sum solito
Contenta sono. Hectora flemus.
CH *Tibi nostra ferit dextra lacertos,*
Humerosq; ferit tibi sanguineos,
Tibi nostra caput dextera pulsat,
Tibi maternis vbera palmis
Laniata iacent: fluit, & multo
Sanguine manat, quamcunque tuo
Funere feci rupta cicatrix;

Et succincta comas, hirsutáque vertice pinus
Grata Deûm Matri. siquidem Cybeleius Atis
Exuit hac hominem, trũcoq; induruit illo.
plura Pierius lib. 52. Hieroglyphic.

76 *Messor aristas.* simile est illud Catulli;
Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem
Quàm cœpta est, nonámque edita post hyemem.
fieri potest, vt Sophoclem Catullus imitatus fuerit. nam apud illũ ἄροτος annũ denotat.

80 *Sequemur.* tres lib. m. l. *sequamur.*

83 *Soluite crinem.* mos fuit Troianarum mulierum in luctu crinem soluere. Virgilius;
Et circum Iliades crinem de more solutæ.
communis etiam mos Græcis. Seneca, in Herc. Fur.
Sed mæsta venis crine soluto Megara.
Et Herc. Oetæo, Græcanicæ mulieres,
Et comas nullo cohibente nodo
Femina exertos feriat lacertos.
Italicis quoque & Gallicis feminis hunc morem communem fuisse ostendũt Propertius Eleg. lib. 2. eleg. 15. Ouidius Fastor. libro 3. T. Liuius ab. V. C. lib. 1. & Iulius Cæsar lib. 7. de bello Gallico.

100 *Hoc ex Troia.* licet meus cod. m. C contineat *hac*; placet tamen vulgata lectio. Hecuba cùm istud diceret pauxillum cineris Troiani manu acceptum spargebat.

103 *Suffulta.*] subfibulata.

107 *Non, vt solita est.* Ouid. 3. Metamor.
Corpus adhuc Echo, non vox, erat, & tamen vsum
Garrula non alium, quàm nunc habet, oris habebat;
Reddere de multis vt verba nouissima posset.
Ausonius;
Commoritur, Narcisse, tibi resonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos,
Et pereuntis adhuc gemitum prosecuta querelis,
Vltima nunc etiã verba loquẽtis amat.
ideo quidã poëta vocat Echo ῥημάτων οὐράν. Penes me est Cælij Symphosij libellus AEnigmatum manuscriptus, in quo de Echo tale AEnigma habetur;
Virgo modesta, sacri legem bene seruo pudoris,
Ore procax non sum, nec sum temeraria lingua;
Vltrò nolo loqui, sed do responsa loquenti.
Echo alicubi à Varrone appellatur Pieridum comes. Echus cuiusdam in Charentonio, primò à Lutetia Parisf. lapide, exemplum mirabile, sed quod verum esse non semel cõperi, refert Petrus Boystcauus in historiis prodigiosis, Pausanias Heptophoni Attici meminit, de quo loqui videtur Lucret. lib. 4. Quomodo verò fiat ista soni iteratio, vide Aristotelem sect. 11. problem. 23. & 51. & Fran. Toletum & alios ad lib. 2. Arist. de Anima.

Columen patriæ, mora fatorum.
Tu præsidium Phrygibus fessis,
Tu murus eras, humerisq; tuis
Stetit illa decem fulta per annos;
Tecum cecidit: summusq; dies
Hectoris idem, patriæq; fuit.
HE. *Vertite planctus, Priamo vestros*
Fundite fletus: satis Hector habet.
CHO. *Accipe rector Phrygiæ planctus,*
Accipe fletus bis capte senex:
Nil Troia semel te rege tulit.
Bis pulsata Dardana Graio
Mœnia ferro, bisq; pharetras
Passa Herculeas. post elatos
Hecubæ partus, regumq; rogos,
Postrema pater funera cludis,
Magnoq; Ioui victima cæsus
Sigea premis litora truncus.
H. *Aliò lachrymas flectite vestras,*
Non est Priami miseranda mei
Mors, Iliades. felix Priamus,
Dicite cunctæ. liber manes
Vadit ad imos, nec feret vnquam
Victâ Graium ceruice iugum.
Non ille duos vidit Atridas,
Nec fallacem cernit Vlyssem:
Non Argolici præda triumphi
Subiecta feret colla trophæis:
Non assuetas ad sceptra manus
Post terga dabit, currusq; sequens
Agamemnonios aurea dextrâ
Vincula gestans lætus fiet
Pompa Mycenis. CH. *Felix Priamus,*
Dicimus omnes: secum excedens
Sua regna tulit: nunc Elysii
Nemoris tutus errat in vmbris,
Interq; pias felix animas
Hectora quærit. felix Priamus.
Felix quisquis bello moriens
Omnia secum consumta videt.

ACTVS

121 *Mora fatorum.* viuo Hectore Troia capi non potuit: tantum in eo ad victoriam Græcorum differendam momenti positum erat. ideo Virgilius 9. Aeneid.

Haut sibi cum Danais rem faxo, aut pube Pelasga
Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.

Horatius; *—— & ademtus Hector*
Tradidit fessis leuiora tolli
Pergama Graiis.

noster, in Agamemnone;

—— sola Danais Hector & bello mora.

qui versus forte ex illis Abroni Silonis, apud Senecam desumtus fuit;

Ite, agite Danai magnũ Pæana canentes,
Ite triumphãtes, belli mora concidit hora.

nam de Hectore occiso hoc fragmentum accipio. exstant etiã in hanc rem ista Pentadij;

Hectore sub magno summa est mihi gloria caso,
Qui sæpe Argolicas debilitauit opes:
Ille interfectus subiit, me vindice pœnas:
Pergama tunc ferro procubuere meo.

123 *Tu murus eras.* in vno eorum epigrãmatum, qui Maronis operibus solent subiungi; legitur:

Defensor patriæ, iuuenũ fortissimus Hector,
Qui murus miseris ciuibus alter erat,
Occubuit telo violenti victus Achillis;
Occubuêre simul spesq; salusq; Phrygum.

auctor est Higynus Achillem, cùm Hectorẽ raptaret, exclamasse, Expugnaui Troiam.

133 *Bisq; pharetras Passa Herculeas.* Hercules in Sophoclis Philoctete ait bis debere Troiam telis suis expugnari: τὸ δεύτερον γὰρ τοῖς ἐμοῖς αὐτὴν χρεὼν τόξοις ἁλῶναι. vnde Propertius lib. 3. eleg. 1.

Exiguo sermone fores nunc Ilion & tu
Troia, bis Oetai numine capta dei.

In eadem elegia obscurius est illud;

Idæum Simoenta, Iouis cunabula parui.

Nam Iuppiter in Creta verè natus & sepultus traditur à Callimacho & plerisque, alij in Siciliæ Messana, alij in Thebis Bœotiis, alij in Arcadiæ Olympo natum ferunt. Propertium igitur in errorem videatur induxisse Callimachus scribens;

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσι φασὶ γενέσθαι.

cùm tamen Callimachus de Ida Cretæ loqueretur. Virgilius 3. Aeneid.

Creta Iouis magni medio iacet insula põto,
Mons Idæus vbi & gẽtis cunabula nostræ.

Sed nõ est cur Propertium errasse credamus. Nam didici ex scholiaste Apollonij lib. 3. Demetrium Schepsium tradidisse Phrygas Iouem apud se natum & educatũ contendere cum Cretensibus & Arcadibus: ideoque omnia quæ Arcades & Cretenses de eius natali ac Rheæ puerperio vlulatibus & fanatico discursu exhibebant, eadem Gallos in Phrygia repræsentare. Quò non dubito Propertium respexisse.

138 *Truncus.* Virgilius 2. Aeneid. *—— iacet ingens litore truncus.* Manilius lib. 4. astronom.

ACTVS SECVNDVS.

TALTHYBIVS. CHORVS.

TAL. *Quàm longa Danaus semper in portu mora,*
Seu petere bellum, petere seu patriam volunt.
CH. *Quæ causa ratibus faciat, & Danais moram,*
Effare, reduces quis Deus cludat vias?
TA. *Pauet animus, artus horridus quassat tremor,*
Maiora veris monstra vix capiunt fidem.
Vidi, ipse vidi: summa iam Titan iuga
Stringebat, ortus vicerat noctem dies;
Cùm subitò cæco terra mugitu fremens
Concussa, cæcos traxit ex imo sinus.
Mouêre siluæ capita, & excelsum nemus
Fragore vasto tonuit, & lucus sacer,
Idæa ruptis saxa ceciderunt iugis:
Nec sola tellus tremuit, & pontus suum
Adesse Achillem sensit, ac strauit vada.
Tunc scissa tellus aperit immensos specus,
Et hiatus Erebi: peruium ad superos iter
Tellure fractâ præbet, ac tumulum leuat.
Emicuit ingens vmbra Thessalici ducis,
Threicia qualis arma præcludens tuis
Iam Troia fatis strauit. aut Neptunium
Canâ nitentem perculit iuuenem comâ:
Aut cùm inter acies Marte violento furens,
Corporibus amnes clusit, & quærens iter
Tardus cruento Xanthus errauit vado:
Aut cùm superbo victor in curru stetit,
Egitq́; habenas, Hectorem & Troiam trahens;
Impleuit omne litus irati sonus:
Ite, ite inertes, debitos manibus meis
Auferte honores, soluite ingratas rates
Per nostra ituri maria. non paruo luet
Iras Achillis Græcia: at magno luet
Desponsa nostris cineribus Polyxena.
Pyrrhi manu mactetur, & tumulum riget.
Hæc fatus altâ voce, dimisit diem,
Repetensq́; Ditem, mersus ingentem specum
Coeunte terra iunxit: immoti iacent

Tran-

Inq́; rogo Crœsum, Priamumq́; in litore truncum
Cui nec Troia rogus ——

quod posterius hemistichium noster poëta imitatus suprà cecinit:

—— *ille tot regum parens*
Caret sepulchro Priamus, & flammâ indiget
Ardente Troia ——

146 *Nec fallacem.* Ouidius;
Narycias q; domos regnum fallacis Vlyssis.

159 *Felix quisquis.* ideo olidus ille senex Tiberius Priamum felicem censebat. Identidem, inquit Suetonius, felicem Priamum vocabat, quod superstes omnium suorum extitisset. hæc verba Suetonij sunt è lib. 3. historiar. nam in libros scriptorem illum partiendum esse, non vt vulgò fit, ex m.s. apparet; & quia sic adducitur à Iacobo Magno Sophologij lib. 2. cap. 17. capitum quoque distinctio ab iisdem abest, & sanè est planè commentitia. vtique in m.s. D. Martini Tornacensis recenter ab aliquo capitum distinctio margini fuit ascripta, fortassis ab Erasmo vel Glareano; qui eo libro vsi fuerunt.

168 *Vicerat noctem dies.* maior noctis pars erat peracta: quo tempore, quæ apparēt somnia, vera veteres existimabāt, vt alibi docem*.

174 *Pontus suum.* ideo *suum,* quia Achilles Thetidis filius fuit, Nerei nepos. sic infrà ait Achilles; —— *per nostra ituri maria.*

179 *Thessali ducis.* Achillis. a. ibi legitur;
Mactanda virgo Thessali busto ducis.
Horatius, in Odis, Achillem, Thessalum vocat. rectè Eguian. cod. *Thessalici.*

180 *Threicia qualis arma.* Thracum & Mysorum exercitum, Telepho duce, Græcos repellentem, Achilles fudit, testis est Dictys Cretensis.

181 *Neptunium.* Cycnum, Neptuni & Mandrodicæ, vel, iuxta alios, Hapalæ filium, de quo Ouidius lib. 12. Metamorph. Izacius in Lycophronem, & Theon sophista, in Encomio Achillis.

182 *Cana nitentem.* in Agamemn. leges;
Non niuea proles Cycnus æquorei Dei.

185 *Tardus cruento.* vide Homer. Iliad. φ'. huc respicit Papinius, in Achilleide;
—— *modo crassa exire vetabis*
Flumina ——
in quatuor codicibus scriptis, Statij Achilleis vnicus est liber.

187 *Egitq́; habenas.* Homerus Iliad. χ'.

191 *Per nostra ituri maria.* communem scriptorum sententiam noster sequitur, arbitrantium Achillem Thetidis filium fuisse. Daimachus lib. 2. redituū, Achillis matrē nominat Caloen, Staphylus in lib. de Thessalia, Philomelā vocat; Tzetza scribit Chironis filiam fuisse. 197 *Coeunte terra iunxit.* o. v. l. quos vidi, omnes etiam prælo impressi ita continent, & sententia est minimè obscura. quare non audio eum, qui pro *iunxit* emendat *visit.* SPECVM hiatum quem egrediens aperuerat.

Tranquilla pelagi, ventus abiecit minas,
Placidumq́; fluctu murmurat leni mare,
Triton ab alto cecinit hymenæum choro.

PYRRHVS. AGAMEMNON.
CALCHAS.

PYR. *Cùm læta pelago vela rediturus dares,*
Excidit Achilles; cuius vnius manu
Impulsa Troia corruit tandem solo,
Breui repensans quicquid obiecit mora
Scyros, fretumq́; Lesbos Ægeum secans;
Illo remoto, dubia quò caderet stetit:
Velis licet, quod petitur, ac properes dare,
Serò es daturus: iam suum cuncti duces
Tulere precium. quæ minor merces potest
Tantæ dari virtuti? an is meruit parum,
Qui; fugere bellum iussus, & longâ sedens
Æuum senectâ degere, ac Pylij senis
Transcendere annos; exuit matris dolos,
Falsasq́; vestes, fassus est armis virum?
Inhospitali Telephus regno impotens,
Dum Mysia ferocis introitus negat,
Rudem cruore regio dextram imbuit,
Fortemq́; eandem sensit, & mitem manum.
Cecidere Thebæ, vidit Eetion capi
Sua regna victus: clade subuersa est pari
Apposita celso parua Lyrnessos iugo,
Captaq́; tellus nobilis Briseide,
Et, causa litis regibus, Chryse iacet,
Et nota fama Tenedos, & quæ pascuo
Fœcunda pingui Thracios nutrit greges,
Et sacra Phœbo Cilla: quid? quas alluit
Vernis Caycus gurgitem attollens aquis?
Hæc tanta clades gentium, ac tantus pauor,
Sparsæ tot vrbes, turbinis vasti modo,
Alterius esset gloria, ac summum decus,
Iter est Achillis. sic meus venit pater,
Et tanta gessit bella, dum bellum parat.
Vt alia sileam merita: non vnus satis
Hector fuisset? Ilium vicit pater,
Vos diruistis. inclytas laudes iuuat,
Et clara magni facta genitoris sequi.
Iacuit peremtus Hector ante oculos patris,
Patruiq́; Memnon; cuius ob luctum parens

200 *Triton*. Tritonis, iuxta Acesandrum, Neptuni & Celænus; vel secundùm Numenium in lib. de piscationibus, Oceani & Tethyos; vel, ex Hesiodi, in Theogonia, sententia, Neptuni & Amphitrites filij, habes formam apud Apollonium Argonaut. δ'. & Claudianũ in carm. de nupt. Honor. & Mariæ. hic testibus Virg. lib. 10. Aeneid. & Ouid. lib. 1. Metamorph. & Seuero in Aethna, est maris bucinator. ideo Seneca fingit illum Achilli & Polyxenæ hymenem cecinisse.

211 *Pylij senis*. Nestoris. Horatius;

—— non Pylium Nestora adspicis?

Albinouanus Pedo, in elegia de obitu Mæcenatis;

Ter Pylij fleuere suum ter Nestora canum.

218 *Et mitem manum*. Telephus, Herculis F. rex Mysorum, strenuè Græcos aditu regni sui arcens, Bacchi dolo cadens, in Pergami cacumine, iuxta Suidam, ab Achille lancea percussus, ab eodem sanatus fuit, auctore Higyno c. 101. Dicty, & Izacio in Lycophronem. Propertius;

Mysus & Hæmonia iuuenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.

Q. Serenus;

Vt Larissæa curatur Telephus hasta.

idem Ouidius & alij pleriq; affirmant, nẽpe curatum Telephum ferrugine hastæ Achilleæ. vnde:

Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

quod inde confictũ puto, quia syderite herba à se inuenta, Telephi vulnus Achilles sanauit. vide Dioscoridem lib. 4. cap. 33. Plinium lib. 25. cap. 5. & Apuleium de herbarum viribus cap. 89. qui, ne quis fallatur, non est Madaurensis ille qui de Asino scripsit: sed ab eo alius, cuius liber ab Aldo excusus exstat, & citatur etiam à Scribonio Largo, ac Marcello Burdegalensi: qui verò à Constantino Imp. in Geoponicis citatur, alius est antiquior. Hinc intelliges illa Claudiani;

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis;
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Lethalem placidamq́; manum, medicina per hostem
Contigit & pepulit, quos fecerat ipse, dolores.

nec mirum. medicinam etenim Achilles didicit à Chirone, vt testatur idem Claudianus de 3. consul. Honorij agens;

—— nec ocyus hausit Achilles
Semiferi præcepta senis; seu cuspidis artes,
Siue lyra cantus, socias seu disceret herbas.

Porrò ab hoc vulnere Telephi, immedicabilia vulnera dicuntur Τηλέφεια τραύματα, auctore Paullo Aegineta lib. 4. cap. 46. quo loco idem de Chironeo vulnere tradit, post

Pallente mæstum protulit vultu diem,
Suiq; victor operis exemplum horruit,
Didicitq; Achilles, & deâ natos mori.
Tum versa Amazon vltimus cecidit timor:
Debes Achilli, merita si dignè æstimas,
Etsi Mycenis virginem, atque Argis petat.
Dubitatur etiam? placita nec subitò probas?
Priamiq; natam, Pelei nato, ferum
Mactare credis? at tuam natam parens
Helenæ immolasti: solita iam, & facta expeto.
AG. *Iuuenile vitiũ est, regere non posse impetũ.*
Ætatis alios feruor hic primæ rapit,
Pyrrhum paternus: spiritus quondam truces,
Minasq; tumidi lentus Æacidæ tuli.
Quò plura possis, plura patienter feras.
Quid cæde dira nobilem clari ducis
Aspergis vmbram? noscere hoc primùm decet,
Quid facere victor debeat, victus pati.
Violenta nemo imperia continuit diu.
Moderata durant: quoq; fortuna altiùs
Euexit, ac leuauit humanas opes;
Hoc se magis supprimere felicem decet,
Variosq; casus tremere, metuentem deos
Nimium fauentes. magna momento obrui
Vincendo didici. Troia nos tumidos facit,
Nimium ac feroces: stamus hoc Danai loco,
Vnde illa cecidit. fateor, aliquando impotens
Regno ac superbus, altiùs memet tuli.
Sed fregit illos spiritus hæc, quæ dare
Potuisset alij, causa, fortunæ fauor.
Tu me superbum Priame, tu timidum facis.
Ego esse quicquam sceptra, nisi vano putem
Fulgore tectum nomen, & falso comam
Vinclo decentem? casus hoc rapiet breuis,
Nec mille forsan ratibus, aut annis decem.
Non omnibus fortuna tam lenta imminet.
Equidem fatebor (pace dixisse hoc tuâ
Argiua tellus liceat) affligi Phrygas,
Vinciq; volui: ruere, & æquari solo,

Galenum lib. 4 de composit. med. & Therapeut. lib. 2. 220 *Sua regna.* eam Ciliciæ partem, cuius metropolis Thebæ. Ouidius;

Eetioneas impleui sanguine Thebas.

Horatius; —— *Eetionæ Thebæ.* Propertius lib. 2.

Et Thebæ steterant, altaq; Troia fuit.

Macrobius lib. 5. Saturnal. cap. 14. Theben, vnius, non plurium, numero efferi Græcos secutus. cuius rei duo quidem exempla ipse adducit; ego verò etiam altera duo proferre possem, Strabonis lib. 13. & Q. Smyrn. lib. 3. 221 *Lyrnessos.* sic scribendum ex Homero, Smyrnæo, Strabone, Ouidio, cæteris: quamquam vitio operarum proximè citato Macrobij loco λυρνίσσον pro λυρνησσὸν exstet. 223 *Caussa litis.* vide Homerum, Iliad. ά. 226 *Sacra Phœbo Cilla.* Homerus; Κίλλαν τε ζαθέην. pro *sacra*, meus cod. antiq. habet *cara.* 231 *Iter est Achillis.* simillimum est illud Claudiani, in 1. panegyr. de 1. consulat. Stilichonis;

“ *Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit,*
“ *Transcurrens egit Stilicho ——*

“ 239 *Pallente mæstum.* Ouidius de Aurora Memnonis matre lib. 13. Metam. scripsit;

“ *Cura deã propior luctusq; domesticus angit*
“ *Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea cãpis*
“ *Vidit Achillea pereuntem cuspide mater,*
“ *Vidit & ille color, quo matutina rubescunt*
“ *Tẽpora, palluerat; latuitq; in nubibus æther.*

idem tradidit Triphilodorus.

241 *Diis natos mori.* o. v. l. quos vidi continent; *Dea natos mori.* quod amplector. nam & ante Memnonem, Troiano bello, multi diis nati oppetierunt; Memnone verò Auroræ filio, à se occiso, Achilles, Thetidis filius, se quoque mortalem esse, didicit.

242 *Amazon.* Penthasilea; quam Dares à Neoptolemo interfectam scribit.

“ 247 *At tuam natam parens.* Iphigeniam noster, vt Euripides, Agamemnonis ex Clytæmnestra; alij eiusdem ex Chryseide, Astynomæ filia; Duris, & alij nonnulli Thesei ex Helena filiam fuisse tradiderunt. Non minor controuersia est, de Iphigeniæ in sacrificio metamorphosi. Sunt à quibus proditur in anum transformata; Nicandrus ait mutatam in Taurum; Phanodemus historicus in vrsum; plerique in ceruam; Meryllus, primo Bœoticorum, in buculam. Simile quidpiam Romanæ cuidam virgini Metellæ accidisse, tradit alicubi Plutarc. ex Pythocle, in Italicis.

249 *Impetum.* quidam v. l. *impetus.* 252 *Tuli.* Iliad. ά. 260 *Felicem decet.* Horatius; *Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.* 261 *Variosq; casus tremere.* Horatius lib. 2. odar.

Sperat infestis, metuit secundis Alteram sortem bene præparatum Pectus &c.

262 *Magna momento obrui.* dici solet, facilius est diruere, quam ædificare. Isocrates πρὸς Φίλιππον οὐκ ἐνῆσαν

Etiam

Etiam arcuissem. sed regi frenis nequit,
Et ira, & ardens hostis, & victoria
Commissa nocti. quicquid indignum, aut ferum
Cuiquam videri potuit, hoc fecit dolor,
Tenebræq́; per quas ipse se irritat furor,
Gladiusq́; felix; cuius infecti semel
Vecors libido est. quicquid euersæ potest
Superesse Troiæ, maneat: exactum satis
Pœnarum, & vltra est. regia vt virgo occidat,
Tumuloq́; donum detur, & cineres riget,
Et facinus atrox cædis, vt thalamos vocem,
Non patiar. in me culpa cunctorum redit.
Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet.
PYR. *Nullúmne Achillis præmium manes ferent?*
AG. *Ferent, & illum laudibus cuncti canent,*
Magnumq́; terræ nomen ignotæ audient.
Quòd si leuatur sanguine infuso cinis;
Opima Phrygij colla cædantur gregis,
Fluatq́; nulli flebilis matri cruor.
Quis iste mos est, quando in inferias homo est
Impensus homini? detrahe inuidiam tuo
Odiumq́; patri, quem coli pœnâ iubes.
PYR. *O tumide, rerum dum secundarum status*
Extollit animos: timide, cùm increpuit metus.
Regum Tyranne: iámne flammatum geris
Amore subito pectus, ac Veneris nouæ?
Solúsne toties spolia de nobis feres?
Hac dextrâ Achilli victimam reddam suam:
Quam si negas, retinesq́;, maiorem dabo,
Dignamq́; quam det Pyrrhus. & nimium diu
A cæde nostra regiâ cessat manus,
Paremq́; poscit Priamus. AG. *haud equidem nego*
Hoc esse Pyrrhi maximum in bello decus,
Sæuo peremtus ense quòd Priamus iacet,
Supplex paternus. PYR. *supplices nostri patris,*
Hostesq́; eosdem nouimus. Priamus tamen
Præsens rogauit: tu graui pauidus metu
Nec ad rogandum fortis, Aiaci preces
Ithacoq́; mandas, clusus, atque hostem tremens.
AG. *At non timebat tunc tuus fateor parens,*
Interq́; cædes Græciæ, atque vstas rates,
Segnis iacebat, belli & armorum immemor,
Leui canoram verberans plectro chelym.
PYR. *Tunc magnus Hector arma contemnens tua,*

Cantus

μὲν ἐστιν ἅπαντας χαλεπὸν, διαλῦσαι δὲ ῥᾴδιον. quo spectat dictum illud Laconis cuiusdam de Philippo, qui Olynthum diruerat, apud Plutarchum περὶ ἀοργησίας.

290 *Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet.* ex Thucydide lib. 1. οὐ γὰρ ὁ δουλωσάμενος, ἀλλ' ὁ δυνάμενος μὲν παῦσαι, περιορῶν δὲ, ἀληθέστερον αὐτὸ δρᾷ, εἴπερ καὶ τὴν ἀξίωσιν τῆς ἀρετῆς ὡς ἐλευθερῶν τὴν Ἑλλάδα φέρεται. Cicero in offic. Nam qui iniustè impetum in aliquem facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi manus videtur adferre socio: qui autem non defendit, nec obsistit, si potest, iniuriæ; tam est in vitio, quàm si parentes aut patriam aut socios deserat. Conuenit autem hæc Senecæ sententia cum nonnullis responsis Pauli, l. 4. D. de noxal. action. l. 45. D. ad leg. Aquil. l. 50. & l. 109. D. de diuers. regul. iur. antiq. & Vlpiani l. 25. §. 5. D. de Damn. infec. l. 11. in fi. D. de his qui notan. infam. huc spectat illud Apulei lib. 6. de asino aureo; An ignoras etiam eos, qui morituris auxilium salutare denegarint, quòd cõtra bonos mores id fecerint, solere puniri: de hac re plura Decius, Cagnol. Faber & Ræuard. ad d. l. 50. & ad d. l. 109. Bart. Alex. Ias. & omnes in l. quæ dotis. D. solu. matri. Phanucius de lucro dot. glos. 13 num. 8. Imbertus Rupellanus in Enchiridio, pag. 160. & alij passim.

297 *Quando in inferias homo.* ab Achille Patroclo duodecim homines in inferias impenduntur apud Homerum Iliad. φ'. & Pallanti ab Aenea, apud Virgilium Aeneid. 10. Præterea pseudodiis antiquorum homines immolari non fuit insolens. Fecerunt hoc Carthaginenses & Celtæ, teste Dionysio Halicarnass. lib. 1. Scythæ auctore Herodoto in Melpom. Leucadij & Albani, si Straboni credimus lib. 10 & 11. Achæi & Lacedæmonij, vt scribit Pausanias in Lacon. & Achaicis, fecere Aristomenes, Pellæi, Phocenses, Lesbij, Lycij teste Clemente Alex. in Protrept. & Euseb. lib. 4. de præparat. c. 7. & 8. Rhodij, Salaminij, Spartani, & alij de quibus Theodoret. lib. 7. curation. Græcan. necnon Gotthi, vt testantur Olaus Magnus, & Ioannes Magnus in eorum historia.

303 *Soluo.* propter Briseidem & Chryseidē hoc dicit. sed in o. v. l. legitur *subitò*. vtroque modo πολυφιλίαν eius carpit.

306 *Maiorem.* teipsum.

312 *Supplex paternus.* Iliad. Ω.

315 *Aiaci preces.* Iliad. ι.

320 *Chelym.* apud Homerum dicto loco.

Cantus Achillis timuit: & tanto in metu
Naualibus pax alta Thessalicis fuit.
AG. *Nempe iisdem in istis Thessalis naualibus,*
Pax alta rursus Hectoris patri fuit.
PYR. *Est regis alti, spiritum regi dare.*
AG. *Cur dextra regi spiritum eripuit tua?*
PYR. *Mortem misericors sæpe pro vitâ dabit.*
AG. *At non misericors virgines busto petis.*
PYR. *Iámne immolari virgines credis nefas?*
AG. *Præferre patriam liberis regem decet.* "
PYR. *Lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit,*
AG. *Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.* "
PYR. *Quodcunque libuit, facere victori licet.*
AG. *Minimum decet libêre, cui multum licet.*
PYR. *His ista iacta, quos decem annorum graui*
Regno subactos Pyrrhus exoluit iugo.
AG. *Hos Scyros animos?* P. *scelere quæ fratrũ caret.*
AG. *Inclusa fluctu.* PY. *nempe cognati maris.*
Atrei & Thyestæ nobilem noui domum.
AG. *Ex virginis concepte furtiuo stupro,*
Et ex Achille nate, sed nondum viro.
PYR. *Illo ex Achille, genere qui mundum suo*
Sparsus per omnem, cælitum regnum tenet.
Thetide æquor, vmbras Æaco, cælum Ioue.
AG. *Illo ex Achille, qui manu Paridis iacet.*
PYR. *Quem nec deorum cominus quisquam petiit.*
AG. *Compescere equidem verba, & audacem malo*
Poteram domare: sed meus captis quoque
Scit parcere ensis. potiùs interpres deûm
Calchas vocetur: fata si poscunt, dabo.
Tu qui Pelasgæ vincla soluisti rati,
Morasq; bellis, arte qui reseras polum,
Cui viscerum secreta, cui mundi fragor,
Et stella longâ semitam flammâ trahens
Dant signa fati: cuius ingenti mihi
Mercede constant ora, quid iubeat Deus
Effare Calcha, nosq; consilio rege.
CAL. *Dant fata Danais, quo solent precio, viam.*
Mactanda virgo est Thessali busto ducis:
Sed quo iugari Thessala cultu solent,
Ionidésve, vel Mycenææ nurus.
Pyrrhus parenti coniugem tradat suo.
Sic ritè dabitur. non tamen nostras tenet
Hæc vna puppes causa. nobilior tuo,

Polyxe-

329 ***At nunc misericors.*** libri m. s. *non pro nunc.*

338 ***Hos Scyros animos?*** scilicet tam vile regnum, vt eius inopia & humilitas adagio, ἀρχὴ σκυρία originem dederit.

342 ***Sed nondum viro.*** non abs re hoc dictum est. nam qui à iuuenibus procreantur, non æquè robusti aut perfecti esse solent, ac illi qui gignuntur à viris, auctore Aristotele lib. 7. Politic. cap. 16. quare plerique viros matrimonium ante trigesimum ætatis annum contrahere noluerunt, Aristoteles dicto loco, Plato lib. 6. de Repub. Solon apud Philonem lib. 2. de mundi opificio.

352 ***Rati.*** quædam membranæ, *ratis.*

361 ***Iugari.*** matrimonio iungi. metaphora à bubus ducta, qui, quádo idem iugum subeunt, iugantur. ea figura sic vsum comperio Plautum, in Curculione:

— iámne ea fert iugum?

& Horatium;

Nondum subacta ferre iugum valet
Ceruice —

Sanè posset quis suspicari, Senecã allusisse ad morem, quem Seruius & S. Isidorus cõmemorant, sponso & sponsæ iugum imponendi, vnde *Iuga Iuno* Sex. Pompeio; ζυγία Dionysio, Musonio & Apuleio, vt rectè sensuerunt Brissonius in lib. singulari de ri. nupt. & M. Anton. Antimachus, teste Alexandro Sardio in libro de moribus gentium. à Nonno etiam Panoplitano Dionysiac. δ. sic nominatur. Musæus citante & emendante Gerarto Falckenburgio ad dictum locum Nonni cecinit;

ἦν γάμος, ἀλλ' ἀχόρευτος· ἔην λέχος,
ἀλλ' ἄτερ ὕμνων·
οὐ ζυγίην ἥρην &c.

Polyxena, cruore debetur cruor,
Quem fata quærunt: turre de summâ cadat
Priami nepos Hectoreus, & lethum oppetat.
Tum mille velis impleat classis freta.

CHORVS.

Choriambici.

Verum est, an timidos fabula decipit,
Vmbras corporibus viuere conditis?
Cùm coniux oculis imposuit manum,
Supremusq; dies solibus obstitit,
Et tristes cineres vrna coercuit;
Non prodest animam tradere funeri,
Sed restat miseris viuere longius?
An toti morimur? nullaq; pars manet
Nostri; cùm profugo spiritus halitu
Immistus nebulis cessit in aera,
Et nudum tetigit subdita fax latus?
Quicquid sol oriens, quicquid & occidens
Nouit: cæruleis Oceanus fretis
Quicquid vel veniens, vel fugiens lauat,
Ætas Pegaseo corripiet gradu.
Quo bissena volant sidera turbine,
Quo cursu properat sæcula voluere
Astrorum dominus, quo properat modo
Obliquis Hecate currere flexibus.
Hoc omnes petimus fata, nec ampliùs,
Iuratos superis qui tetigit lacus,
Vsquam est. vt calidis fumus ab ignibus
Vanescit spacium per breue sordidus:
Vt nubes grauidas, quas modò vidimus,
Arctoi boreæ dissicit impetus:
Sic hic, quo regimur, spiritus effluet.
Post mortem nihil est, ipsaq; mors nihil,
Velocis spacij meta nouissima.
Spem ponant auidi solliciti metum.
Quæris quo iaceas post obitum loco?
Quo non nata iacent.
Tempus nos auidum deuorat, & chaos.
Mors indiuidua est noxia corpori,
Nec parcens animæ. Tænara, & aspero
Regnum sub domino, limen & obsidens
Custos non facili Cerberus ostio,
Rumores vacui, verbaq; inania
Et par sollicito fabula somnio.

ACTVS

367 *Turre de summa.* pro *summa*, in membranis vel *dira*, vel *dura* legitur.

372 *Coniux oculis imposuit manum.* olim propinquiores quique morientium oculos claudebant. Virgil. 9. Aeneid.

—— nec te, tua funera, mater,
Produxi, pressiue oculos ——

quo loco Donatus scribit hoc moris fuisse. Ouid lib. 4. amor. eleg. 8.

Hic certè manibus fugientes pressit ocellos
Mater, & in cineres vltima dona dedit.

Non lubet alia testimonia congerere. sunt enim infinita.

384 *Pegaseo corripiet gradu.* prouerbialiter, pro celerrimo. Sic Valer. Catullus;

Non si Pegaseo ferar volatu.

399 *Quo iaceas.* in v. l. inuenio; *quo iaceant*, malè.

405 *Non facili.* sic Horatius, in elegantissima ode ad Virgilium, de morte Quinctilij Vari;

Quam virga semel horrida,
Non leuis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.

435 *Sopor.* varia somniorum genera ab Hippocrate, in libro de insomniis, referuntur. noster soporis nomine id comprehendit quod Thessalus Hippocratis filius, in legatione, φάσμα vocauit: Herodotus verò non semel ὄψιν ἐνύπνιον Homerus Iliad τ'. ὕπαρ, ὅτι τὸ ὄντως ὕπαρ, ait doctissimus Scaliger, in commentario dicti libri Hippocratis. huiusmodi φάσματα siue ὁράματα, multa refert Valerius Maximus, & Tullius lib. 1. de nat. deor. & lib. 1. de diuinat.

ACTVS TERTIVS.

ANDROMACHA. SENEX. VLYSSES.

AN. *Quid mæsta Phrygiæ turba laceratis comas?*
Miserumq; tunsæ pectus, effuso genas
Fletu rigatis? leuia perpessæ sumus,
Si flenda patimur. Ilium vobis modò,
Mihi cecidit olim; cùm ferus curru incito
Mea membra raperet, & graui gemeret sono
Peliacus axis pondere Hectoreo tremens.
Tunc obruta atque euersa Troia concidit.
Torpens malis, rigensq; sine sensu feror:
Iam erepta Danais coniugem sequerer meum,
Nisi hic teneret. hic meos animos domat,
Moriq; prohibet: cogit hic aliquid deos
Adhuc rogare. tempus ærumnæ addidit.
Hic mihi malorum maximum fructum abstulit,
Nihil timere. prosperis rebus locus
Ereptus omnis: dira, quâ veniant, habent.
Miserrimum est timere, cùm speres nihil.
SE. *Quis te repens commouit afflictam metus?*
AN. *Exoritur aliquod maius è malo malum.*
Nondum ruentis Iliy fatum stetit.
SE. *Et quas reperiet, vt velit, clades Deus?*
AN. *Stygij profundi claustra, & obscuri specus*
Laxantur: & ne desit euersis metus,
Hostes ab imo conditi tumulo exeunt.
Solisne retro peruium est Danais iter?
Certè æqua mors est: turbat, atque agitat Phrygas
Communis iste terror. hic propriè meum
Exterret animum, noctis horrendæ sopor.
SE. *Quæ visa portent, effer in medium, metus.*
AN. *Partes ferè nox alma transierat duas,*
Clarumq; septem verterant stellæ iugum:
Ignota tandem vênit afflictæ quies,
Breuisq; fessis somnus obrepsit genis,
(Si somnus ille est mentis attonitæ stupor)
Cùm subitò nostros Hector ante oculos stetit,
Non qualis vltrò bella in Argiuos ferens,
Graias petebat facibus Idæis rates;
Nec cæde vastâ qualis in Danaos furens
Vera ex Achille spolia simulato tulit;
Non ille vultus flammeum incendens iubar;

436 *Visa.* ὁράματα hæc triplicia sunt, vt ait Scaliger d. loco, pag. 9. aut enim præsentẽrem ostendunt. vt apud Virgil. Hector Aneæ: aut præteritam, vt Elysæ Sichæus & Alcyonæ Ceyx Ouidianus: aut futuram, vt Anchises Aneæ & hic Hector Andromachæ; itẽ boues Pharaoni, statua regi Assyriorum in sacris litteris, necnon apud Claudianum Vmbræ Ruffino. ea pars χρηματισμὸς Græcis, nostris diuinatio appellatur.

437 *Partes ferè nox alma transierat duas.* Renatus Vegetius lib. 3. de re milit. Romanos scribit noctem in quatuor partes diuisisse: quod huc non pertinet. Arbitror enim Senecam hoc loco noctem in tres partes distribuisse. nam Andromacham, Græcorum captiuam, in Græcis castris agentem, verisimile est iuxta Græcorum consuetudinem loqui. quæ consuetudo traditur ab Homero Odyss. ξ.

ἀλλ' ὅτε δὴ τρίχα νυκτὸς ἔην, μετὰ δ' ἄστρα βεβήκει.

post mediam igitur noctem ait sibi φάσμα oblatum, vt verum esse credatur. Theocritus;

Εὐρώπῃ ποτὲ Κύπρις ἐπὶ γλυκὺν ἧκεν ὄνειρον.
νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ' ἠώς,
ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων
λυσιμελὴς πεδάᾳ μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ,
εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων.

Nox alma. almam dici Cererem ab alendo, alibi scripsi. nox etiam alma vocatur, quia nocturna quies, cibi instar, homines alit, vel quia noctem siderum matrem seu nutricem veteres dixerunt. Euripides;

ὦ νὺξ μέλαινα, χρυσέων ἄστρων τροφέ.

Tibullus lib. 2.

Ludite, iam nox iungit equos, currumq; sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.

quod etiam Theocritus in Pharmaceutria.

Transierat. al. *transmiserat.* vtrumque quoad sententiam recipi potest. transmitto enim pro transeo nõ est insolens. Lucr. li. 2.

Et circũ volitant equites, mediosq; repẽtè
Transmittunt valido quatientes impete campos.

apud Macrobium lib. 6. Saturnal. cap. 4. scriptum est: sed & Pestanus Vibonensis sic ait: Pedibus equos transmisimus. sic vulgò exstat: fortassis tamen tutius sit reponere; *Pedibus Æquos transmisimus.*

444 *Facibus Ideis.* Iliad. ο & Iliad. χ.

446 *Vera ex Achille spolia simulato.* Patroclum intellige, qui Achillis arma induerat, Iliad. π. ceterum sunt hæc ex Virgilio l. 2. Aeneid.

Sed fessus, ac deiectus, & fletu grauis,
Similisq́; nostro, squallidâ obtectus comâ.
Iuuat tamen vidisse. tum quassans caput,
Depelle somnos, inquit, & natum eripe
O fida coniux. lateat, hæc vna est salus.
Omitte fletus. Troia quod cecidit, gemis?
Vtinam iaceret tota: festina, amoue
Quocunque nostræ paruulam stirpem domus.
Mihi gelidus horror ac tremor somnum excutit,
Oculosq́; nunc huc pauida, nunc illuc ferens,
Oblita nati, misera quæsiui Hectorem.
Fallax per ipsos vmbra complexus abit.
O gnate, magni certa progenies patris,
Spes vnica Phrygibus, vnica afflictæ domus,
Veterisq́; soboles sanguinis nimium inclyti,
Nimiumq́; patri similis. hos vultus meus
Habebat Hector, talis incessu fuit,
Habituq́; talis: sic tulit fortes manus;
Sic celsus humeris, fronte sic toruâ minax,
Ceruice fusam dissipans latâ comam.
O nate serò Phrygibus, at matri citò,
Erit ne tempus illud, ac felix dies;
Quo Troici defensor & vindex soli,
Recidiua ponas Pergama, & sparsos fugâ
Ciues reducas? nomen & patriæ suum,
Phrygibusq́; reddas? sed mei fati immemor,
Tam magna timeo vota. quod captis sat est,
Viuamus. heu me! quis locus fidus meo
Erit timori? quáve te sede occulam?
Arx illa pollens opibus, & muris deûm
Gentes per omnes clara, & inuidiæ capax,
Nunc puluis altus. strata sunt flamma omnia,
Superestq́; vastâ ex vrbe ne tantum quidem,
Quo lateat infans. quem locum fraudi legam?
Est tumulus ingens coniugis cari sacer,
Verendus hosti, mole quem immensâ parens,
Opibusq́; magnis struxit in luctus suos,
Rex non auarus. optimè credam patri.
Sudor per artus frigidus totos cadit:
Omen tremisco misera feralis loci.
SE. *Hæc caussa multos vna ab interitu arcuit,*
Credi perisse. AN. *vix spei quicquam est super.*
Graue pondus illum, magna nobilitas, premit.
SEN. *Ne prodat aliquis: amoue testes doli.*

AN.

Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.

449 *Squallida obtectus coma.* Virgilius, de Hectore;
Squallentemq́; barbam & concretos sanguine crines,
Vulneraq́; illa gerens quæ circum plurima muros
Accepit patrios ——

459 *Fallax per ipsos.* Virgilius Aeneid. 6.
Ter conatus ibi collo dare bracchia circũ,
Ter frustra cõprẽsa manus effugit imago,
Par leuibus ventis, volucriq́; simillima somno.

A. Sabinus, in epist. heroid.
Rettulit illa domus eadem mala, méque querentem
Fugit ab amplexu ter resoluta meo.

quo loco pro *meo* fortè legendum *terq́;*, vt Virgilij dictis versibus, & Homericis Odyss. λ'. quos imitatur, respondeat.

462 *Nimium inclyti.* nobilis. sic sumitur Hercule Fur. actu 2. Hercule Oetæo actu 4. Medea actu 3. sic interpretatur Festus, cui assentitur Seruius libro 6. Aeneid. qui à Græco κλυτὸς deducit.

463 *Hos vultus.* Dares ait Hectorem blæsum, barbatum, crispum, strabũ, candidum, pernicibus membris, venerabili vultu fuisse.

471 *Recidiua ponas Pergama.* Virgilianum illud imitatur;
Et Recidiua manu posuissem Pergama victis.

481 *Fraudi.* infra dolum dicit,
—— amoue testes doli.
scilicet quia omnis fraus dolus est. non omnis tamen dolus est fraus. quidam enim dolus bonus est ideo edicto Prætoris adiicitur malus, l. 1. D. de dolo malo. fraudem quoque veteres delictum dixerunt: & quia iure omni delicto pœna adiuncta est, fraudem etiam pœnam nominarunt, vt aduertit Hugo Donellus, in tract. de ædil. edict. pag. 279.

AN. *Si quaeret hostis?* SE. *vrbe in euersa perit.*
AN. *Quid proderit latuisse redituro in manus?*
SE. *Victor feroces impetus primos habet.*
AN. *Quid? quòd latere sine metu magno nequit?*
SE. *Miser occupet praesidia, securus legat.*
AN. *Quis te locus, quae regio seducta, inuia*
Tutò reponet? quis feret trepidis opem?
Quis proteget? qui semper, etiam nunc tuos
Hector tuere: coniugis furtum pia
Serua, & fideli cinere victurum excipe.
Succede tumulo nate: quid retro fugis,
Turpesq́; latebras spernis? agnosco indolem.
Pudet timere: spiritus magnos fuge,
Animosq́; veteres, sume quos casus dedit.
En intuere, turba quae simus super,
Tumulus, puer, captiua: cedendum est malis.
Sanctas parentis conditi sedes, age,
Aude subire. fata si miseros iuuant,
Habes salutem: fata si vitam negant,
Habes sepulchrum. SE. *claustra comissum tegunt.*
Quem ne tuus producat in medium timor,
Procul hinc recede, teq́; diuersam amoue.
AN. *Leuius solet timere, qui propius timet.*
Sed si placet, referamus hinc aliò pedem.
SE. *Cohibe parumper ora, questusq́; opprime:*
Gressus nefandos dux Cephalenûm admouet.
AN. *Dehisce tellus, tuq́; coniux vltimo*
Specu reuulsam scinde tellurem Stygis,
Sinu profundo conde depositum meum.
Adest Vlysses, & quidem dubio gradu
Vultúque, nectit pectore astus callidos.
VL. *Durae minister sortis, hoc primùm peto,*
Vt ore quamuis verba dicantur meo,
Non esse credas nostra: Graiorum omnium,
Procerumq́; vox est: petere quos seras domus
Hectorea soboles prohibet: hanc fata expetunt.
Sollicita Danaos pacis incertae fides
Semper tenebit, semper à tergo timor
Respicere coget, arma nec poni sinet,
Dum Phrygibus animos natus euersis dabit,
Andromacha. AN. *vester augur hoc Calchas, canit?*
VL. *Et si taceret augur haec Calchas, tamen*
Dicebat Hector; cuius & stirpem horreo,
Generosa in ortus semina exsurgunt suos:

506 *En intuere turba quae simus super,*
" *Tumulus, puer, captiua* tale est Penelopes apud Ouidium argumentum;

Tres sumus imbelles numero, sine viribus uxor,
Laertesq́; senex, Telemachusq́; puer.

523 *Hoc primum peto.* solent, qui mala nũciant, ante precari, ne sibi hoc imputetur. Talthybius apud Euripidem Troadib.

" μή με συγήσῃς, οὐχ ἑκὼν γὰρ ἀγγελῶ
Δαναῶν τε κοινὰ Πελοπιδῶν τ' ἀγγέλματα.

apud Sophoclem, in Antigone, nuncius:

φεάσαι θέλω σοὶ πρῶτα τάμαυτοῦ. τὸ γὰρ
πρᾶγμ' οὔτ' ἔδρασ', οὔτ' εἶδον ὅστις ἦν ὁ δρῶν.

Terentius Eunuch. actu 5.

P. Here primùm te arbitrari id quod res est, velim:
Quicquid huius factum est, culpa non factum est mea.
L. Quid? P. rectè sane interrogasti. oportuit
Rem praenarrasse me. Emit quẽdam Phaedria, &c.

huiusmodi proloquium antiqui *prologium* vocabant. Festus.

535 *Generosa in ortus.* ab Euripide translatum, qui in Heraclidis;

δεινὸν γὰρ ἰχθροῖς βλαστάνοντες εὐγενεῖς
νεανίαι τε, καὶ πατρὸς μεμνημένοι
λύμας.

Item, in eadem fabula;

ἐχθροῦ λέοντος δυσθνοῦ βλαστήματα
ἤλαυνες ἂν κακῶς οἴσειν.

ea verò de causa, quam hic Vlysses praetexit, scribit Stasimus;

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

" quod ipsum etiam à Xenophonte alicubi scriptum memini.

Sic

Sic ille magni paruus armenti comes,
Primisq́ nondum cornibus findens cutem,
Ceruice subitò celsus, & fronte arduus,
Gregem paternum ducit, ac pecori imperat.
Quæ tenera cæso virga de trunco stetit,
Par ipsa matri tempore exiguo subit,
Vmbrasq́ terris reddit, & cælo nemus.
Sic malè relictus igne de magno cinis,
Vires resumit. est quidem iniustus dolor
Rerum æstimator: si tamen tecum exigas,
Veniam dabis, quòd bella, post hiemes decem,
Totidemq́ messes, iam senex miles timet,
Aliasq́ clades rursus, ac nunquam benè
Troiam iacentem. magna res Danaos mouet,
Futurus Hector. libera nos hoc metu.
Hæc vna naues causa deductas tenet,
Hic classis hæret. néve crudelem putes,
Quòd sorte iussus Hectoris natum petam,
Petissem Oresten: pátere quod victor tulit.
AN. *Vtinam quidem esses nate maternâ in manu,*
Nossemq́ quis te casus ereptum mihi
Teneret, aut quæ regio: non hostilibus
Confossa telis pectus, aut vinclis manus
Secantibus præstricta, non acri latus
Vtrunque flammâ cincta, maternam fidem
Vnquam exuissem. nate quis te nunc locus,
Fortuna quæ possedit? errore auio

Vagus

540 *Quæ tenera cæso virga.* hanc virgæ comparationem Naso quoque non neglexit, inquiens;

Quæ præbet latas arbor spaciātib' vmbras,
Quo primū posita est tempore virga fuit:
Tūc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat in immēsum viribus aucta suis.

541 *Matri.* arborem plantarum, quæ ab eius trunco, quasi pulli, nascuntur, matrem vocauit, vt Virgilius;

Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum.

Item; —— *Parnassia laurus*
Parua sub ingēti matris se subiicit vmbra.

554 *Victor.* Agamemnon. Euripides, in Iphigenia priore.

559 *Præstricta.* manus ferro præstringuntur. oculi etiam splendore præstringuntur. quod posterius nolim mutari in præstinguūtur; cùm propter omnium librorum vnanimem consensum: tum quia Nonius ait; "Strictūræ dicuntur propriè scintillæ, quæ de ferro feruenti exeunt, quod aut strictè emittantur, hoc est, celeriter: aut oculos suo fulgore præstringant. Et Asconius Pedianus, dignissimus cui credatur in re longè maiori: PRAESTRINGAT aciem. Vel à præstigiatoribus transtulit verbum: vel à tironibus, qui ignari & rudes pugnæ etiam vano armorum sonitu terrentur præstrictis luminibus." Si à præstigiatoribus, præstringo; non ab antiquo verbo stinguo, deducitur. si à præstringo, stricturæ; præstringo, non præstinguo dicendum. alioquin stincturas vel sticturas diceremus. quod quis ferat?

560 *Latus flamma cincta.* veteres flāmam & ignem ad exprimendum, quod volebant, quæstionibus adhibuisse, ex Martyrum historiis patet à Prudentio & aliis compositis: & Lucretio; *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.* Iudocus Damhauderius V.C. in praxi rerum crimin. c. 37. num. 18. vt & Ludouic. Carrerius in pract. crimin. pagina 69. num. 10. negant vspiam in iure alterius tormenti fieri mentionem, quam eius quod funibus fit, cuius exstat vestigium l. nullus C. ad leg. Iul. Maiest. exstat tamen in iure nostro eculei, vngularum seu fidicularum mentio l. 8. C. de malefic. & mathemat. l. 4. C. ad leg. Iul Maiest. l. 16. C. de quæstion. & malæ mansionis, l. 15. §. quæstionis, D. de iniur. l. 7. D. depos. de qua Furnerius lib. 2. selection. c. 1. & Cuiacius lib. 9. obseruat. c. 37. D. Cyprianus de his quæstionibus & tormentis agens lib. 2. epist. "Incisæ sint, inquit, leges XII. tabulis & publico ære præfixa iura, præscriptaque sint: inter ipsas leges delinquitur, inter iura peccatur: innocentia nec illic, vbi defenditur, reseruatur. Sæuit inuicem discordantium rabies: inter togas omnia repleta sunt litibus, hasta illic & gladius & carnifex præsto est, vngula effodiens, eculeus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus vnum plura sunt supplicia, quàm membra. Iam Ammianus Marcellinus quodam loco ita scribit; Intenduntur eculei expenduntur pondera plumbea, fidiculis & verberibus resultabant omnia. vngularum etiam Eusebius & Tertullianus meminerunt. Synesius nouit δακτυλήθραν, ποδοστράβην, πιεστήριον, ῥινολαβίδα, ὠτάγραν, χειλοστρόφιον." hæc igitur omnia & si qua olim alia fuerunt tormentorum ad verum exculpendum genera, veluti rota, murex, hystriches, icrion, intelligo in Martiani responso d. l. fin. C. ad leg. Iul. maiest. & præterea quotiescunque simpliciter de quæstionibus & tormentis in iure agitur. Ferulam verò & habenam, cujus mentio fit in l. 1. D. ad Syllanian. nō æquè: quia non tam quæstionis, quàm ad terrendum loco pœnæ adhibetur. sed & virgis veritas eruebatur. c. circùm celliones 23. q. 1. Carrerium & Damhauderium fortè impulit fidicularum significatio ab Acursio vbique tradita, & ab Albert. & aliis antiquis iuris interpretibus passim, &, quod magis miror, à Cælio antiq. lect. lib. 10. c. 5. & Turnebo lib. 4. aduersar. cap. 3. recepta: cùm sit alia fidicularum significatio magis vsitata, & propria. Isidorus lib. 5. etymolog. cap. 27.

Vngulæ dictæ, inquit, quod effodiant. hæ & fidiculæ: quia his rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur. eculeus autem dictus, quòd extendat. Papias etiam in Dictionario scribit; Fidiculæ sunt vngulæ, quibus torquētur in eculeo appensi. quod etiam vetus glossarium confirmat. Hinc apparet, vngulas & fidiculas idem quandoque fuisse. & apparet etiam fidiculas, quando in iure earum mentio occurrit, posse non tantùm pro funibus illis & tendiculis (vt apud Maximum & Tranquillum sumuntur) accipi, sed etiam pro vngulis; & temerè D. Isidorum à nonnullis reprehendi. Porrò, vt nec illud taceam, existimo olim veteres reum primò in eculeo extendisse, deinde fidiculas, postremò ignem & flammam adhibuisse. Patet hoc ex Prudentio, in hymno de Eulalia, vbi non fidiculæ post flammam, sed flamma post vngulas lateri & stomacho applicatur. & in hymno de S. Vincentio, præfectus iubet vinctū retortis bracchiis sursum ac deorsum extendi, scilicet in eculeo; deinde vngulis extentum dissecari. Q. Curtius quoque scribit lib. 6. Philotam post fidiculas lampadibus ardentibus tortum fuisse. Suetonius lib. 3. Excogitauerunt inter genera cruciatus, vt repentè veretris deligatis fidicularum simul vrinæque tormento distenderet. Hodie experientia constat nullum tormenti genus efficacius aut præstantius & minus noxium esse, coacta plurium dierum vigilia & somni prohibitione.

Vagus arua lustras, vastus an patriæ vapor
Corripuit artus? sæuus an victor tuo
Lusit cruore? nunquid immanis feræ
Morsu peremtus pascis Idæas aues?
VLYS. *Simulata remoue verba. non facilè est tibi*
Decipere Vlyssem. vicimus matrum dolos,
Etiam dearum: cassa consilia amoue.
Vbi natus est? AN. *vbi Hector? vbi cuncti Phryges?*
Vbi Priamus? vnum quæris, ego quæro omnia.
VLYS. *Coacta dices, sponte quod fari abnuis.*
AN. *Tuta est, perire quæ potest, debet, cupit.*
VLY. *Magnifica verba mors propè admota excutit.*
AN. *Si vis Vlysse cogere Andromacham metu,*
Vitam minare: nam mori votum est mihi.
VLYS. *Verberibus, igne, morte, cruciatu, eloqui*
Quodcunque celas, adiget inuitam dolor,
Et pectore imo condita arcana eruet.
Necessitas plus posse, quàm pietas solet.
Stulta est fides, celare, quod prodas, statim.
AN. *Propone flammas, vulnera, & diras mali*
Doloris artes, & famem, & sæuam sitim,
Variasq. pestes vndique, & ferrum inditum
Visceribus vstis, carceris cæci luem,
Et quicquid audet victor iratus, tumens.
Vt animosa nullos mater admittit metus?
Hic ipse, quo nunc contumax perstas, amor
Consulere paruis liberis Danaos monet.
Post arma tam longinqua, post annos decem.
Minus timerem, quos facit Calchas metus;
Si mihi timerem: bella Telemacho paras.
AN. *Inuita Vlyssi gaudium, ac Danais dabo.*
Dandum est: fatere, quos premis, luctus dolor.
Gaudete Atridæ, tuq. lætifica, vt soles,
Refer Pelasgis: Hectoris proles obit.

563 *Vastus an.* duo li. scr. cōtinent *notus an.*
568 *Vlyssem.* de quo sunt illa Hom. Iliad. γ'.
εἰδὼς παντοίους τε δόλους καὶ μήδεα πυκνά.
& Odyss. ά.
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.
Vicimus matrum dolos. Thetidis. vide Statij Achilleidem.
577 *Morte, cruciatu.* o. v. l. *mortis cruciatu.* & sanè ridiculum sit, si sententiam spectes, mori volenti mortem minari: mortis verò cruciatum illi minari, hoc est minari per cruentos cruciatuum modos se enecaturum, magis metuendum sit.
580 *Necessitas plus posse, quàm pietas solet.* maxima necessitatis vis est. Aeschylus, in Prometheo vincto,
τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδήριτον σθένος.
idem;
τέχνη δ' ἀνάγκης ἀσθενεστέρα μακρῷ.
Euripides;
δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύει πλέον.
Simonides;
ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται.
Thales, apud Laërtium: ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων. Laberius;
Necessitas (cuius cursus transuersi impetū
Voluerunt multi effugere, pauci potuerūt)
Quò me detrusit penè extremis sensibus?
Salustius, in bello Catilinario: Præterea necessitudo, quæ etiā timidos fortes facit. T. Liuius; Necessitate, quę vltimum ac maximum telum est, fortiores estis. Q. Curtius li. 5. Ignauiam quoque necessitas acuit, & sæpe desperatio spei causa est. Porrò ex omnium membranarum fine post hunc versum, alium, qui in vulgatis libris ab hoc est sextus ordine, collocandū crediderim exigente sentētia. nēpe;
Necessitas plus posse quàm pietas solet.
Stulta est fides, celare, quod prodas statim.
AN. *Propone flammas, &c.*
583 *Famem.* teste Menandro, famis dolor est maximus. Cicero lib. 5. ad Atticū; Fames, qua nihil miserius est. Homerus Odyss. μ'.
πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

VLYS. *Et esse verum hoc, qua probas Danais fide?*
AN. *Ita quod minari maximum victor potest,*
Contingat, & me fata maturo exitu
Faciliq́; soluant, ac meo condant solo,
Et patria tellus Hectorem leuiter premat:
Vt luce caret, vt inter exstinctos iacet,
Datusq́; tumulo debita exanimis tulit.
VL. *Expleta fata stirpe sublatâ Hectoris,*
Solidamq́; pacem lætus ad Danaos feram.
Quid agis Vlysse? Danaidæ credent tibi,
Tu cui? parenti: fingit an quicquam parens,
Nec abominandæ mortis auspicium pauet?
Auspicia metuunt, qui nihil maius timent.
Fidem alligauit iureiurando suam.
Si peierat, timere quid grauius potest?
Nunc aduoca astus anime, nunc fraudes, dolos,
Et totum Vlyssem: veritas nunquam latet.
Scrutare matrem: mæret, illachrymat, gemit,
Et huc & illuc anxios gressus refert,
Missasq́; voces aure sollicita excipit.
Magis hæc timet, quàm mæret: ingenio est opus.
Alios parentes alloqui in luctu decet:
Tibi gratulandum est, misera, quòd nato cares;
Quem mors manebat sæua, præcipitem datum
E turre, lapsis sola quæ muris manet.
AN. *Reliquit animus, membra quatiuntur, labant,*
Torpetq́; vinctus frigido sanguis gelu.
VL. *En tremuit hæc, hac parte quærenda est mihi:*
Matrem timor detexit. iterabo metum.
Ite ite celeres, fraude maternâ abditum
Hostem Pelasgi nominis, pestem vltimam,
Vbicunque latitat, erutam in medium date.
Benè est, tenetur: perge, festina, attrahe.
Quid respicis, trepidasq́;? iam certè perit.
AN. *Vtinam timerem, solitus ex longo est metus.*
Dediscit animus serò, quod didicit diu.
VL. *Lustrale quoniam debitum muris puer*
Sacrum antecessit, nec potest vatem sequi
Meliore fato raptus: hoc Calchas ait
Modo piari posse redituras rates;
Si placet vndas Hectoris sparsi cinis,
Ac tumulus imo totus æquetur solo.
Nunc ille quoniam debitam effugit necem;
Erit admouenda sedibus sacris manus.

AN.

&icciirco propter famem licet patri filios suos vendere, l. fin. l. C. de patrib. qui lib. distraxer. Lucas de penna in l. 1. C. de quib. muner. vel præstat. nem. lic. se excus. Ceterum istud famis tormentum hodierno die inter quæstionum genera receptum est à criminalium rerum scriptoribus, Gaudino, de malefic. in tit. de quæstionib. Angel. de malefic. in glos. fama publica, in versic. tortura. Hippol. de Marsil. in l. 1. D. de quæstion. Iacob. de Bellouis. in pract. crimin. tit. de quæstion. Fran. Bruno in tract. de indiciis & tortura, Paullo Grillando in tract. de quæstion. & tortura.

584 *Carceris caci.* Virgilius;
Respiciunt clausæ tenebris & carcere cæco.

603 *Debita.* iusta.

618 *Alio qui.* de hoc loco Mar. Antonius Muretus lib. 2. variar. lection. cap. 4. iampridem eleganter & copiosè disseruit.

640 *Sedibus sacris.* hoc est, sepulchro. nam sepulchra eorumq́; iura, sacra fuisse antiquis docent Paullus Manutius de legibus, & Cælius lib. 17. antiq. lection. vide Claudiũ Guicchiardum lib. de funerib. 1. c. 1. & 3. & lib. 2. c. 2. & patet ex multis legibus per totum penè titulum D. de relig. & sumtib. funerũ, &c. & D. de sepul. viol. adeò vt mortuum in locum suum purum inferendo, locus ille religiosus factus, l. 6. §. religiosum. D. de rerum diuis. §. religiosum, eod. tit. instit. nullius efficiatur, l. 1. in princ. D. & §. nullius. instit. dic. titulo: sic vt eius dominium nullus vindicare queat: ius tamen eius ad illum, in cuius fundo est sepulchrum, vel inferentem eiusq́; heredes omnemq́ue familiam pertinet, vt latè docet Ioan. Robertus Aurelius lib. 1. recept. Iur. ciuil. lection. cap. 5.

A. Quid agimus? animũ distrahit geminus timor,
Hinc gnatus, illinc coniugis cari cinis.
Pars vtra vincet? testor immites deos;
Deosq́ veros, coniugis manes mei;
Non aliud Hector in meo nata mihi
Placere, quàm te: viuat, vt possit tuos
Referre vultus. proruitus tumulo cinis
Mergetur? ossa fluctibus spargi sinam
Disiecta vastis? potius hic mortem oppetat.
Poteris nefandæ deditum mater neci
Videre? poteris celsa per fastigia
Missum rotari? potero, perpetiar, feram,
Dum non meus post fata victoris manu
Iactetur Hector. hic suam pœnam potest
Sentire, at illum fata iam in tuto locant.
Quid fluctuaris? statue, quem pœnæ extrahas.
Ingrata dubitas? Hector est illinc tuus.
Erras, vtrinque est Hector: hic sensu potens,
Forsan futurus vltor exstincti patris.
Vtrique parci non potest, quidnam facis?
Serua è duobus anime, quem Danai timent.
VL. *Responsa peragam, funditus busta eruam.*
AN. *Quæ vẽdidistis?* VL. *pergã, & è summo aggere*
Traham sepulchra. AN. *cælitum appello fidem,*
Fidemq́ Achillis. Pyrrhe, genitoris tui
Munus tuere. VL. *tumulus hic campo statim*
Toto iacebit. AN. *fuerat hoc prorsus nefas*
Danais inausum: templa violastis, deos
Etiam fauentes: busta transierat furor.
Resistam, inermes offeram armatis manus:
Dabit ira vires. qualis Argolicas ferox
Turmas Amazon strauit: aut qualis deo
Percussa Mænas, entheo. siluas gradu
Armata thyrso terret, atque expers sui
Vulnus dedit, nec sensit: in medios ruam,
Tumuloq́ cineris socia defenso cadam.
VL. *Cessatis? & vos flebilis clamor mouet?*
Furorq́ cassus feminæ? iussa ocyus
Peragite. AN. *me me sternite hic ferro prius.*
Reuelle Auernum: rumpe fatorum moras.
Molire terras, Hector; vt Vlyssem domes,
Vel vmbra satis es. arma concussit manu:
Iaculatur ignes: cernitis Danai Hectorem,
An sola video? VL. *funditus cuncta erue.*

661 *Serua è duobus anime, quem Danai timent.* variant libri antiq. sunt in quibus legitur; *Serua è duobus illum quem Danai timent.* in aliis continetur; *Serua è duobus malum, quod Danai timent.*

663 *Quæ vendidistis?* Græci vendiderant Priamo non ipsum sepulchrum, sed locum sepulchro ædificando destinatum. hoc est, nõ superficiem, sed solum, loquor more iurisconsultorum, quorũ superficies alia est à superficie mathematicorum, id est, lata extremitate corporis. Iurisconsultis enim superficies est terræ superior pars, faciesque cuiusq; rei quæ oculis cernitur: etiamsi profunditatem habeat. auctore Vaconio lib. 2. declarat. iur. cap. 82. Tu vide Brissonium de verb. significat. lib. 17. pag. 558. & 578. Scaligerum, in Idæa cap. 5.

668 *Deos Etiam fauentes.* propter Palladẽ hoc dicit, in cuius æde Aiax Oileus Cassandram stuprauerat.

673 *Percussa.* vnus lib. scriptus, *perculsa.*

AN. *Quid agis? ruinâ mater & gnatū & virum*
Prosternis vnâ: forsitan Danaos prece
Placare poteris: conditum elidet statim
Immane busti pondus: intereat miser,
Vbicunque potius, ne pater gnatum obruat,
Prematq; patrem gnatus. ad genua accido
Supplex Vlysse, quamq; nullius pedes
Nouere dextram, pedibus admoueo tuis:
Miserere matris, & preces placidus pias
Patiensq; recipe: quoq; te celsum altius
Superi leuarunt, mitius lapsos preme.
Misero datur, quodcunque fortunæ datur.
Sic te reuisat coniugis sanctæ torus,
Annosq; dum te recipit, extendat suos
Laërta: sic te iuuenis excipiat tuus,
Et vota vincens vestra felici indole,
Aetate auum transcendat, ingenio patrem.
Miserere matris: vnicum afflictæ mihi
Solamen hic est. VLYS. *exhibe gnatum, & roga.*

699 *Iuuenis.* Telemachus. nam Telegonum nondum genuerat.

ANDROMACHA.
Anapæstici.

Huc è latebris procede tuis,
Flebile matris furtum miseræ.
Hic puer, hic est terror, Vlysse
Mille carinis. submitte manus,
Dominiq; pedes supplice dextrâ
Stratus adora: nec turpe puta,
Quicquid miseros fortuna iubet:
Pone ex animo reges atauos,
Magniq; senis iura per omnes
Inclita terras. excidat Hector,
Gere captiuum, positoq; genu,
Si tua nondum funera sentis,
Matris fletus imitare tuæ.
Vidit pueri regis lachrymas
Et Troia prior, paruusq; minas
Trucis Alcidæ flexit Priamus.
Ille, ille ferox, cuius vastis
Viribus omnes cessere feræ;
Qui perfracto limine Ditis
Cæcum retro patefecit iter,
Hostis parui victus lachrymis;
Suscipe, dixit, rector habenas,

718 *Prior.* hoc est, prius, veluti *ferus*, pro *fero*.

Patrioq;

Patrioq; sede celsus solio,
Sed sceptra fide meliore tene.
Hoc fuit, illo victore capi.
Discite mites Herculis iras.
An sola placent Herculis arma?
Iacet ante pedes, non minor illo
Supplice, supplex, vitamq; petit.
Regnum Troiæ, quocunque volet,
Fortuna ferat.

VLYSSES. ANDROMACHA.
ASTYANAX.

VL. Matris quidem me mæror attonitæ mouet:
Magis Pelasgæ me tamen matres mouent;
Quarum iste magnos crescit in luctus puer.
AN. An has ruinas vrbis in cinerem datas
Hic excitabit? hæ manus Troiam erigent?
Nullas habet spes Troia, si tales habet.
Non sic iacemus Troes, vt cuiquam metus
Poßimus esse. spiritus genitor facit?
Sed nempe tractus ipse post Troiam pater
Posuisset animos, magna quos frangunt mala.
Si pœna petitur; quæ peti grauior potest?
Famulare collo nobili subeat iugum:
Seruire liceat. aliquis hoc regi negat?
VL. Non hoc Vlysses, sed negat Calchas tibi.
AN. O machinator fraudis, ô scelerum artifex,
Virtute cuius bellicâ nemo occidit,
Dolis & astu maleficæ mentis iacent
Etiam Pelasgi. vatem & insontes deos
Prætendis? hoc est pectoris facinus tui
Nocturne miles, fortis in pueri necem.
Iam solus audes aliquid, & claro die.
VL. Virtus Vlyßis nota Danais est satis,
Nimisq; Phrygibus: non vacat vanis diem
Conterere verbis: anchoras claßis legit.
AN. Breuem moram largire, dum officium parens
Gnato supremum reddo, & amplexu vltimo
Auidos dolores satio. VL. misereri tui
Vtinam liceret. quod tamen solùm licet,
Tempus moramq; dabimus, arbitrio tuo
Implere lachrymis: fletus ærumnas leuat.
AN. O dulce pignus! ô decus lapsæ domus,
Summumq; Troiæ funus! ô Danaûm timor?

Geni-

727 *Fide meliore*. quàm pater tuus Laomedon.

746 *Collo nobili*. sic Euripides, in Helena;
φανὶ βρόχῳ γ' ἀἰζυγῆ δίρην, &c.
Epitetum hoc additum vim habet. nam, vt ait Attius,
Is demum miser est, cuius miserias nobilitas nobilitat.

752 *Etiam Pelasgi*. Iphigenia, Palamedes, Aiax Telamonius.

758 *Legit*. o.v.l. *legat*. continent.
761 *Misereri tui*. duo m.l. habent *miserere*. nec veró id exemplo caret. Attius in Athamante.
Atque ita de illis merui, vt iure hac numquam misererent mala.
Ennius in Hecubâ;
Miserete anuis, date ferrum, qui me anima priuem.
764 *Fletus ærumnas leuat*. Ouidius;
" *Expletur lachrymis, egeritur q; dolor.*
Hieron. Cardanus, in libris de subtilitate, scripsit nonnullis lethale fuisse fletum continere, neque dolori suo indulgere.

Genitricis ô spes vana! cui demens ego
Laudes parentis bellicas, annos aui
Medios precabar: vota destituit Deus.
Iliaca non tu sceptra regali potens
Gestabis aulâ, iura nec populis dabis,
Victasq́ue gentes sub tuum mittes iugum;
Non Graia cædes terga, non Pyrrhum trahes;
Non arma tenerâ parua tractabis manu,
Sparsasq́ue paßim saltibus latis feras
Audax sequêris; nec stato lustri die
Solenne referens Troici lustri sacrum,
Puer citatas nobilis turmas ages:
Non inter aras mobili velox pede,
Reuocante flexo concitos cornu modos,
Barbarica prisco templa saltatu coles.
O morte dirâ tristius lethi genus! „
Flebilius aliquid Hectoris magni nece
Muri videbunt. VL. *rumpe iam fletus parens.*
Magnus sibi ipsi non facit finem dolor. „
A. *Lachrymis Vlysse parua, quã petimus, mora est.*
Concede paruos vt meâ condam manu
Viuentis oculos. occidis paruus quidem,
Sed iam timendus. Troia te exspectat tua.
I, vade, liber liberos Troas vide. (nus,
AST. *Miserere mater.* AN. *quid meos retines si-*
Manusq́ue matris? cassa præsidia occupas.
Fremitu leonis qualis audito tener
Timidum iuuencus applicat matri latus:
At ille sæuus matre summota leo,
Prædam minorem morsibus vastis premens
Frangit, vehitq́ue: talis è nostro sinu
Te rapiet hostis. oscula, & fletus puer,
Lacerosq́ue crines excipe, & plenus mei
Occurre patri: pauca maternæ tamen
Perfer querelæ verba: si manes habent
Curas priores, nec perit flammis amor:
Seruire Graio pateris Andromachen viro
Crudelis Hector? lentus & segnis iaces?
Rediit Achilles. sume nunc iterum comas,
Et sume lachrymas, quicquid è misero viri
Funere relictum est. sume, quæ reddas tuo
Oscula parenti. matris hanc solatio
Relinque vestem, tumulus hanc tetigit meus,
Manesq́ue cari: quicquid hic cineris latet,

Seru-

770 *Non tu.* hæc vota Andromachæ conueniunt, quæ vbique fingitur mulier virilis animi & nomini suo respondens: talia etiam Theodosius Honorio, apud Claudianum de tertio consulat. Honorij A. & filio suo Telamonius Aiax optat, apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Sed quæ sequuntur muliebria sunt; iis tamen quæ nutricula Flacci lib. 1. epist. alumno optat suo nonnihil grauiora.

777 *Solemne referens Troici lustri sacrum.* scilicet ludorum qui postea Troiani vocati fuerunt, & à Virgilio 5 Aeneid. & Suetonio lib. 1. describuntur.

780 *Concitos cornu modos.* Phrygios modos, de quibus loquitur, meritò concitos nominat, quia tam erant concitati, vt iis homines ad furorem, non ad hilaritatem commouerentur, si quidem Aristoteli lib. 8. Politicorum, & Galeno lib. 5. sententiarum Hippocratis & Platonis credimus. de his sunt Telestæ Selinuntij hi versus:

πρῶτοι παρὰ κρατῆρας Ἑλλήνων ἐν αὐλοῖς
συνοπαδοὶ Πέλοπος ματρὸς ὀρείας
Φρύγιον ἄεισαν νόμον,
τοὶ δ' ὀξυφώνοις πηκτίδων ψαλμοῖς
κρέκον Λύδιον ὕμνον.

781 *Saltatu.* Phrygio, de quo ait Euripides in Troadib.

Λιβύς τε λωτὸς ἐκτύπει,
Φρύγιά τε μέλεα· παρθένοι
δ' ἄειρον ἅμα κρότον ποδῶν
βόαν τ' ἔμελπον εὔφρον'.

782 *O morte dira tristius lethi genus.* Oedipi actu 1. dixit;

O dira noui facies lethi
Grauior letho ——

Sic Martialis:

Tristius est letho lethi genus ——

790 *Quid meos retines sinus.* conueniunt hæc cum illis Euripideis;

τί μου δέδραξαι χερσὶ, κἀντέχῃ πέπλων;

797 *Talis è nostro sinu.* comparatio ista prius fuit vsurpata ab Euripide, apud quem Polyxena:

σκύμνον γάρ μ' ὥστ' οὐριθρέπταν
μόσχον, δειλαία δειλαίαν
εἰσόψῃ χειρὸς ἀναρπαστάν.

813 *Qua.* velim hunc chorum diligenter comparari cum exactissima Græciæ descriptione, quã composuit Nicolaus Sophianus.

818 *Iolchos.* Græci libri plerique docent scribendum *Iolcos.* Steph. *iolchos.* maris domitrix dicitur, propter Iasonem Argonautarum ducem.

820 *Tricce.* ex Homero, Stephano, Strabone, & Ptolomæo scribas *Tricce.* Porphyrius in libro de Responsis, citante Eusebio lib. 3. de præparat. euangelica: Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἄνω

Seruabor ore. VL. *nullus est flendi modus.*
Abripite properè classis Argolicæ moram.

CHORVS.

Sapphici.

Quæ vocat sedes habitanda captas?
Thessali montes, & opaca Tempe,
An viros tellus dare militares
Aptior Phthie? meliorq; fætu
Fortis armenti lapidosa Trachyn?
An maris vasti domitrix Iolcos?
Vrbibus centum spaciosa Crete?
Parua Gortyne, sterilisq; Trice?
An frequens ruscis leuibus Methone;
Quæ sub OEtæis latebrosa siluis
Misit infestos Troiæ ruinis
Non semel arcus?
Olenos tectis habitata raris
Virginis Pleuros inimica diuæ?
An lati maris sinuosa Træzen?
Pelion regnum Protei superbum
Tertius cælo gradus? hic recumbens
Montis excesi spaciosus antro
Iam trucis Chiron pueri magister.
Tinnulas plectro feriente chordas,
Tunc quoque ingentes acuebat iras
Bella canendo.
An ferax varij lapidis Carystos?
An premens litus maris inquieti
Semper Euripo properante Chalcis?
Quolibet vento faciles Echinæ?
An carens nunquam Gonoessa vento?
Quæq; formidant Borean Enispæ?
Attica pendens Peparethos ora?
An sacris gaudens tacitis Eleusis?
Nunquid Aiacis Salamina veri?
An ferâ notam Calydona sæuâ?
Quásve perfundit subiturus æquor

Segni-

θὸς, &c. eodem modo scriptum est in Heliodori ἀπολίλυγγος ad Nicomachum, si non est mendosus Galeni contextus lib. 2. antidotorum. Domitius Calderinus in Commentario super Statium, Triccen cum Trachyne confundit: sed vel ex hoc Senecæ loco, eas separantis, manifestissimè refellitur. ideoque meritò ab Hermolao, in emendationibus Plinianis, fuit reprehensus.

824 *Non semel.* semel tantùm misit: sed iidem arcus bis Troiæ infesti fuerunt.

826 *Inimica diuæ?* Dianæ, cuius ira aprum Calydoniis immisit.

828 *Pelion regnum Protei superbum.* Proteus enim in Thessalia & Thracia regnauit, quemadmodum in Aegypto. Izacius in Lycophronis Cassandram; Πρωτεὺς Ποσειδῶνος υἱὸς, τὸ γένος Αἰγύπτιος, εἰς Φλέγραν τῆς Παλλήνης ἐκ Θρᾴκης ἐλθὼν, ἐξ Αἰγύπτου Τορώνην γαμεῖ ἐξ ἧς αὐτῷ παῖδες Τμῶλος καὶ Τηλέγονος, οἳ καταπαλαίοντες τοὺς ξένους ἀνῄρουν· ἀντὶ τὴν ξενοκτονίαν μὴ φέρων ὁ Πρωτεὺς, ηὔξατο τῷ αὐτοῦ πατρὶ Ποσειδῶνι, πάλιν κατακομίσαι αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον· ὁ δὲ ὑπακούσας αὐτοῦ, ὑπόλαιμα ἐκ τοῦ χάσματος τῆς Παλλήνης ποιήσας ὑποκάτω τῆς θαλάσσης, οὕτως διήγαγεν αὐτὸν ἀβρόχως μέχρι Αἰγύπτου. quem locum mihi indicauit Fr. Sanctius meus, homo doctissimus & humanissimus. vide Lilium Syntagm. 5.

830 *Montis excesi.* Chironis antrum describens Papinius, ait;

Longæuum Chirona petit. domus ardua montem
Perforat & certo suspendit Pelion arcu:
Pars exhausta manu, partem sua ruperat ætas.

833 *Tunc quoque ingẽtes acuebat iras Bella canendo.* Papinius in Achilleide de eadẽ re;

Elicit extremo chelym, & solantia curas
Fila mouet, leuiterq; expertas pollice chordas
Dat puero: canit ille libens ingentia laudũ
Semina, &c.

ingentes iras dicit, propter iracundiam Achillis, vnde Ilias Homeri inchoatur.

835 *Varij lapidis.* nonnulli m. s. habent *rari lapidis.* Carystos, teste Plinio, priùs Chalcodoris dicta est, si Ephoro credimus; sin Callidemo apud Solinũ, Chalcis. sed eas separat poëta noster hoc choro. subiungit enim;

Semper Euripo properante Chalcis.

838 *Echidnæ.* m. s. *echinæ* & ἐχίνας appellant Homerus, Callimachus, Euripides, Strabo; &, quem in compendium redegit Hermolaus Byzantius grammaticus, Stephanus περὶ πόλεων. 839 *Genoessa.* lege *Gonoëssa*, ex Homero, qui alto loco sitam scribit: ideo noster ait; ——*nunquam carens Gonoessa vento.* 840 *Formidans Borean Enispæ.* icciroo Homerus Iliad. β'. è quo multa in hunc chorũ translata sunt; —— καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην. 843 *Veri.* vel quia eius nomini exitus vitæ bellè respondit: vel recti & veracis minimeque soliti mentiri; qualem Aiacem Telamonium vbique pingit Homerus. dicit porrò, Salamina Aiacis, quia Aiax Telamonius in illa insula natus sit, vt, ex Aretade Cnidio, Plutarchus in Parallelis memorat.

Segnibus terras Titaressos vndis,
Bessan & Scarphen? Pulon an senilem?
Pharin, an Pisam Iouis, & coronis
Elida claram?
Quolibet tristis miseras procella
Mittat, & donet cuicunque terræ:
Dum luem tantam Troiæ atque Achiuis
Quæ tulit, Sparte, procul absit, absit
Argos, & saui Pelopis Mycenæ;
Neritos paruâ breuior Zacyntho,
Et nocens saxis Ithace dolosis.
Quod manet fatum, dominusq; quis te
Aut quibus terris Hecube videndam
Ducet? in cuius moriere regno?

ACTVS QVARTVS.

HELENA. ANDROMACHA. HECVBA.

HE. *Quicunque hymen funestus illætabilis,*
Lamenta, cædes, sanguinem, gemitus habet;
Est auspice Helena dignus. euersis quoque
Nocere cogor Phrygibus. ego Pyrrhi toros
Narrare falsos iubeor, ego cultus dare,
Habitusq; Graios: arte capietur meâ,
Meaq; fraude concidet Paridis soror.
Fraudetur. ipsi leuius hoc equidem reor.
Optanda mors est, sine metu mortis, mori.
Quid iussa cessas agere? ad auctorem redit
Sceleris coacti culpa. Dardaniæ domus
Generosa virgo, melior afflictos Deus
Respicere cœpit, teq; felici parat
Dotare thalamo: tale coniugium tibi
Non ipsa sospes Troia, non Priamus daret.
Nam te Pelasgæ maximum gentis decus
Ad sancta lecti iura legitimi petit,
Cui regna campi lata Thessalici tacent.
Te magna Tethys, teq; tot pelagi deæ,
Placidumq; numen æquoris tumidi Thetys
Suam vocabunt: te datam Pyrrho socer
Peleus nurum vocabit, & Nereus nurum.
Depone cultus squallidos, festos cape.
Dedisce captam. deprime horrentes comas,
Crinemq; doctâ patere distingui manu.

Hi

853 *Sparte*. odio Helenæ, quæ Spartana fuit, negat se Spartam proficisci velle.

854 *Pelopis Mycenæ*. hoc & proximè præcedenti versu ad Ouidij locum respexit;

Argosq; & Sparte Pelopeiadesq; Mycenæ.

856 *Nocens saxis Ithace*. saxosam enim & asperam esse Ithacam Homericus Telemachus Menelao affirmat. Cicero etiam, de Oratore, sic scribit, Ithacam illam in asperrimis saxis tanquam nidulum affixam. Marius Niger Geograph. lib. 11. tradit eam hodie vocari *val de Compagno*. Sophianus autem appellat *Compare*, vt testatur Ortelius in Theatro orbis. adeo hodierna regionum nomina incerta sunt.

861 *Auspice* Romanos constat nihil neque priuatim neque publicè inauspicato gessisse. quo ex more, inquit, post Ciceronem Valerius Maximus, nuptiis auspices interponūtur. Lucanus de nuptiis Catonis & Martiæ;

Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.

quem locum Sulpitius non satis videtur intellexisse. hunc morem Græcis quoque familiarem fuisse præter Senecam hic, docet Claudianus;

—— hac auspice tæda
OEdipodem matri, natæ iunxêre Thyestem.

Porrò de hac re copiosè & eleganter illustrissimus Cardinalis Gabriel Paleottus libro de spuriis & nothis cap. 4.

Helena. Stasimus, Pausanias & Higynus Helenæ matrem Nemesim vocant: Homerus, Theocritus, Euripides, Theon Arati scholiastes & Ouidius Ledam nominant; quæ contraria non sunt. cùm Bassus, in Germanicum, Lactantius lib. 1. de falsa religione, & Crates tradiderint Ledam mortuā Nemesis nomen assumsisse. Apollodorus lib. 3. bibliot. credit Nemesim à Ioue adamatam, cùm periculi euitandi causa in anserem se mutasset, à Ioue, qui cygni formam induerat, compressam, & eo compressu grauidam decumo post mēse ouum peperisse, quod Ledæ custodiendum tradiderit: inde natam Helenam; quæ quia à Leda educabatur pro sua, Ledæ filia dicta fuit. Clearchus, in amatoriis, teste Athenæo lib. 2. cap. 17. prodidit Helenam in cœnaculis, quæ ὠὰ dicebantur, educatā fuisse: vnde fabula Helenam ouo prognatam. quod tamen Lucianus in Gallo, quia Helena olorinum collum, candidum habuerit & oblongum, putat confictum. Ridicula etiam est Melissi Euboici fabulæ istius interpretatio, quam Fulgentius lib. 2. Mytholog. refert. Magis etiam ridiculum Neoclis Grotoniatæ commentum, cecidisse ouum è luna, è quo Helena nata sit, & mulieres lunares oua parere, è quibus nati ceteros homines quin-

Hic forsitan te casus excelso magis
Solio reponet: profuit multis capi.
AN. *Hoc deerat vnum Phrygibus euersis malum,*
Gaudere. flagrant strata paßim Pergama.
O coniugale tempus! an quisquam audeat
Negare, quisquam dubius ad thalamos eat;
Quos Helena suadet? pestis, exitium, lues
Vtriusque populi, cernis hos tumulos ducum;
Et nuda totis ossa quæ paßim iacent
Inhumata campis: hæc hymen sparsit tuus.
Tibi fluxit Asiæ, fluxit Europæ cruor:
Cùm dimicantes læta prospiceres viros,
Incerta voti, perge, thalamos appara.
Tædis quid opus est? quidve solenni face?
Quid igne? thalamis Troia prælucet nouis.
Celebrate Pyrrhi Troades connubia,
Celebrate: digni planctus & gemitus sonent.
HEL. *Ratione quamuis careat, & flecti neget*
Magnus dolor, sociosq́; nonnumquam sui
Mœroris ipsos oderit: caussam tamen
Possum tueri iudice infesto meam.
Grauiora passa luget Andromacha Hectorem,
Et Hecuba Priamum: solus occultè Paris
Lugendus Helenæ est. durũ & inuisum & graue (est
Seruitia ferre: patior hoc olim iugum
Annis decem captiua. prostratum Ilium est,
Versi penates; perdere est patriam graue:
Grauius timere. vos leuat tanti mali
Comitatus: in me victus & victor furit.
Quam quisque famulam traheret, incerto diu
Casu pependit: me meus traxit statim
Sine sorte dominus. caussa bellorum fui,
Tantæq́; Teucris cladis. hoc verum puta,
Spartana puppis vestra si secuit freta:
Sin rapta Phrygiis præda remigibus fui,
Deditq́; donum iudici victrix dea;
Ignosce Paridi. iudicem iratum mea
Habitura caussa est. ista Menelaum manent
Arbitria. nunc hanc luctibus paulum tuis,
Andromacha, omißis flecte. vix lachrymas queo
Retinere. AN. *quantum est, Helena quod lachrymat, malum!*
Cur lachrymat autem? fare quos Ithacus dolos,
Quæ scelera nectat: vtrum ab Idæis iugis

quies & decies proceritate excedant, auctore Herodoto Heracleote. hæc partim ab aliis accepi, partim addidi de meo.

868 *Optanda mors est, sine metu mortis mori.* huc spectat quod de Iulio Cæsare his verbis traditur à Suetonio lib. 1. Illud planè inter omnes constitit, talem ei mortem pene ex sententia contigisse. nam & quondã cùm apud Xenophontem legisset Cyrum vltima valetudine mãdasse quædam de funere suo, aspernatus tam lentum mortis genus, subitam sibi celeremq́; optauerat, & pridie quam occideretur, in sermone super cœnam nato apud M. Lepidum, quisnam esset vitæ finis commodissimus, repentinum inopinatumq́; prætulerat. hoc ergo mortis genus præoptauerat Cæsar.

869 *Ad auctorẽ.* m. s. nonnulli *ad auctores.*

Coacti. noster, in Thyeste;

Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.

Mimographus;

Malum consilium consultori peßimum.

vbi notandum, consultoris nomẽ pro eo qui dat consilium esse positum; cùm frequentius ponatur, pro eo qui consilium accipit. Horat.

—— *consultor vbi ostia pulsat.*

875 *Nam te.* in nonnullis v. l. legitur *iam te.*

879 *Æquoris tumidi* Ouidius;

Obstitit inceptis tumidum iuuenilibus æquor.

887 *Hoc deerat.* hæc verba quibusdam in m. s. Polyxenæ potiùs, quàm Andromachæ tribuuntur. sed infrà, Helena ostendit Andromachæ verba fuisse.

896 *Prospiceres viros.* Iliad. γ'.

902 *Ratione quamuis, &c.* auctor est Plutarchus in orat. consolatoria omnium animi perturbationum grauissimum esse dolorem: eumq́ue tradit Aristoteles lib. 6. ethic. cap. 5. iudicium rectamq́ue existimationem ad res gerendas corrumpere atque peruertere. eaq́; est huius Senecæ loci ratio, quemadmodum & alterius vbi ait, Leuis est dolor qui consilium capere potest.

Iactanda virgo est, arcis an celsa edito
Mittenda saxo? num per has vastum in mare
Voluenda rupes, latere quas scisso leuat
Altum vadosos Sigeon spectans sinus?
Dic, fare, quicquid subdolo vultu tegis.
Leuiora mala sunt cuncta; quàm Priami gener,
Hecubaeq́ Pyrrhus. fare, quam pœnam pares,
Exprome, & vnum hoc deme nostris cladibus,
Falli, paratas perpeti mortem vides.
HEL. *Vtinam iuberet me quoque interpres deûm*
Abrumpere ense lucis inuisae moras,
Vel Achillis ante busta, furibundâ manu
Occidere Pyrrhi, fata comitantem tua
Polyxena miseranda; quam tradi sibi,
Cineremq́ Achilles ante mactari suum,
Campo maritus vt sit Elysio, iubet.
AN. *Vide vt animus ingens, laetus audierit necem.*
Cultus decoros regiae vestis petit,
Et admoueri crinibus patitur manum.
Mortem putabat illud, hoc thalamos putat.
At misera luctu mater audito stupet,
Labefacta mens succubuit. assurge, alleua
Animum, & cadentem misera firma spiritum.
Quâm tenuis animae vinculo pendet leui!
Minimũ est, quod Hecubam facere felicem potest.
Spirat, reuixit. prima mors miseros fugit.
HEC. *Adhuc Achilles viuit in pœnas Phrygum?*
Adhuc rebellat? ô manum Paridis leuem.
Cinis ipse nostrum sanguinem, ac tumulus sitit.
Modò turba felix latera cingebat mea,
Lassabar in tot oscula, & in totum gregem
Diuidere matrem. sola nunc haec est super,
Votum, comes, leuamen, afflictae quies.
Haec totus Hecubae faetus, hac solâ vocor
Iam voce mater. dura & infelix age
Elabere anima: denique hoc vnum mihi
Remitte funus. irrigat fletus genas,
Imberq́ victo subitus è vultu cadit.
Laetare, gaude gnata; quàm vellet tuos
Cassandra thalamos, vellet Andromache tuos!
AN. *Nos Hecuba, nos nos Hecuba lugendae sumus.*
Quas mota classis huc & huc sparsas feret,
Hanc cara tellus sedibus patriis teget.
HEL. *Magis inuidebis, si tuam sortem scias.*

AN.

944 *Viden' animus ingens.* in Hecuba Euripidis ait Polyxena;

καὶ σε μὲν μᾶτερ δύστανε
κλαίω πανοδύρτοις θρήνοις.
τὸν ἐμὸν δὲ βίον, λώβαν, λύμαν
τ' οὐ μετακλαίομαι. ἀλλὰ θανεῖν μοι
ξυντυχία κρείσσων ἐκύρησεν.

965 *E vultu cadit.* Hecuba apud Euripidem dicto loco idem ait.
& apud Ennium, in Andromacha;

Vide hinc, mea inquam lachrumae guttatim cadunt.

971. *Scias.* o.v.l. *scies.*

986 *Armis Achillis.* quae Vlysses iudicio obtinuerat.

989 *Hectoris spolium feret.* spolium est quod corpori haerens, & corpus quodammodo vestiens, corpori detrahitur. suprà in Herc. Fur.

Illic qua viduis gentibus imperat.
Aurato religans ilia balteo,
Detraxit spolium nobile corpori.

Vlpianus in l. 6. D. de bon. damnator. spolia definit, quibus quis indutus est, cùm ad supplicium ducitur. Ideo Hecuba se, quae Hectorem vtero clausum gestauerat, Hectoris spolium vocat. simile ferè est quod ad Claudianum lib. 2. in Rufin. notaui, in notis meis pag. 25. ibi;

AN. *An aliqua pœna pars meæ ignota est mihi?*
HEL. *Versata dominos vrna captiuis dedit.*
AN. *Cui famula tradar, ede: quem dominum voco?*
HEL. *Te sorte primâ Scyrius iuuenis tulit.*
AN. *Cassandra felix, quam furor sorte eximit,*
Phœbusq́. HEL. *regũ hanc maximus rector tenet.*
HEC. *Estne aliquis, Hecubam qui suam dici velit?*
HEL. *Ithaco obtigisti preda nolenti breuis.*
HEC. *Quis tam impotẽs, ac dirus, & iniquæ ferus*
Sortitor vrnæ, regibus reges dedit?
Quis tam sinister diuidit captas Deus?
Quis arbiter crudelis, & miseris grauis?
Eligere dominos nescit, & sæuâ manu
Dat iniqua miseris fata. quis matrem Hectoris
Armis Achillis miscet? ad Vlyssem vocor.
Nunc victa, nunc captiua, nunc cunctis mihi
Obsessa videor cladibus: domini pudet,
Non seruitutis: Hectoris spolium feret,
Qui tulit Achillis. sterilis, & sæuis fretis
Inclusa tellus, num capit tumulos meos?
Duc, duc Vlysse: nil moror. dominum sequor,
Me mea sequentur fata. non pelago quies
Tranquilla veniat, sæuiat ventis mare,
Et bella, & ignis, & mea, & Priami mala:
Dumq́, ista venient, interim hæc pœna in loco est.
Sortem occupaui, præmium eripuit mihi.
Sed incitato Pyrrhus accurrit gradu,
Vultuq́, toruo. Pyrrhe quid cessas? age
Reclude ferro pectus, & Achillis tui
Coniunge soceros. perge mactator senum,
Et hic decet te sanguis. abreptam trahite,
Maculate superos cæde funestâ deos,
Maculate manes. quid precer vobis? precor
His digna sacris æquora. hoc classi accidat
Toti Pelasgæ, ratibus hoc mille accidat;
Meæ precabor, cùm vehar, quicquid rati.

CHORVS.

Sapphici.

Dulce mœrenti populus dolentum,
Dulce lamentis resonare gentes.
Lenius luctus lachrymæq́, mordent,
Turba quas fletu simili frequentat.
Semper ah semper dolor ipse magnus

Gau-

Flexilis inductis animatur lamina membris.
quam lectionem Pulmannus in contextum recipere debebat.

993 *Sequentur.* melius in m.s. legitur *sequantur*, vt apparet ex sequentibus.

996 *Interim hac pœna in loco est.* omnes libri impressi ita habent: scripti verò; *interim hoc pœna in loco est.* fuit tempus cùm credidi posse reponi; *interim hoc pœna loco est.* hac sententia. Interim dum ista mala eos manent & ceruicibus eorum, quasi iam iam casura imminent, ipsa hæc mali expectatio pœnæ loco est. nam qui in continuo metu versatur infortunij, grauius nonnunquam cruciatur, & affligitur vehementius, quàm qui malum ipsum patitur. metus enim & spes cuncta in maius efferunt, suntque tyranni mentis nostræ crudelissimi; qui verò nec spe nec metu vrgeatur, felicissimus putandus est. nobis non licet esse tam beatis. Catholicus noster Rex Philippus II. Symboli loco ferebat olim; NEC SPE NEC METV. de quo Symbolo P. Ronsardus, poëta Gallus ita cecinit:

Espoir & crainte est la seule misere
Qui nous tourmente: & qui en ce bas lieu,
Ainsi que toy, ne craint plus ny espere,
Se doit nommer non pas hõme, mais dieu.

Ideo poëtæ Tantalum æterno metu capiti impendentis saxi cruciari finxerunt; ideo vana carpendorum pomorum & aquarum sorbendarum spe ludi tradiderunt. ideo scripsit Ouidius;

Morsq́, minus pœna quàm mora mortis habet.

huc alludit noster, in Hercule OEtæo;

Quicumque misero fortè dissuadet mori,
Crudelis ille est. interim pœna est mori.

Item, in Thyeste;

Peior est bello, timor ipse belli.

Fuit olim hæc mea de recensendo & explicando hoc loco sententia: cuius me (dicam quod res est) ne nunc quidem valde pœnitet. de sententia quidem omnino certus sum, de emendatione non æquè. ideo si quis hunc sensum ex m.s. codicum lectione, quam posui, eliciat, facilè illi assentiar.

1000 *Reclude ferro pectus.* Euripidis Hecuba mori exoptat:

ἡμᾶς δ' ἄγοντες πρὸς πυρὰν Ἀχιλλέως
κεντεῖτε, μὴ φείδεσθε ——

& apud Ennium ait eadem;

Miserete anuis, date ferrum, quî
Me anima priuem.

1008 *Dulce.* hanc vocem eodem modo repetit Horatius;

Dulce ridentem Lalagen amabo
Dulce loquentem.

1013 *Gaudet.* tractat eleganter & copiosè vulgatissimum illud; Solatium est miseris socium habere in pœnis. Item, Mala communia leuius tangunt. Sumta occasione eius, quod Helena dixerat;

—— vos leuat tanti mali
Comitatus, in me victus & victor furit.

1019 *Remoueto centum.* simili in re hunc numerum Horatius posuit;

Te grege centum, Siculæq; circum
Mugiunt vaccæ ——

& Virgilius de Galeso;

Terram centum vertebat aratris,

quia numerorum perfectissimus. vide Iulianum epist. ad Serapionem.

1021 *Animi iacentes.* membranæ continent; *animi recentes.*

1026 *Rate singulari.* vnica & sola, vel, vt Plautus loquitur, singula, vel, vt Turpilius, singularia.

1036 *Iactum Fecit.* iecit. Paullus lib. 2. recept. sentent. si leuandæ nauis gratia iactus mercium factus est. Callistratus etiam, non infimæ auctoritatis I.C. lib. 2. quæstionum: cùm autem iactus de naue factus est. Quod Paullus & Callistratus facere iactum, hoc Iulianus, in quem Marcellus & Paullus notas scripsere, dixit, proiicere, lib. 2. ad Minicium his verbis: qui leuandæ nauis gratia res aliquas proiiciunt. Hæc Iurisconsultorum testimonia ex lib. 14. Pandectarum seu Digestorum tit. 11. desumsi: quibus congruit illud Senecæ patris lib. 4. declamation. Necessitas est, quæ nauigia iactu exonerat.

1038 *Et vir.* Deucalion Promethei filius iuxta Hellanicum, Hesiodũ, & Apollonium.

Pyrrha. Epimethei filia, auctore Proclo in Hesiodicis enarrationib. de qua & isto diluuio multa Natalis lib. 8. Mytholog. cap. 17.

1039 *Et nihil præter mare cùm viderent.* nullum vidi co. m. s. vidi autẽ multos, in quo iste versus haberetur, sed aberat ab omnibus.

1043 *Tuba.* imitatur Euripidem, qui in Rhœso,

πόνους δ᾽ ἔχοντες χεὶρ ἐμῇ στρατεύματος
σάλπιγγος αὐδήν.

& in Heraclidis;

—— ἐσήμην᾽ ὄρθιον τυρσηνικῇ
σάλπιγξ.

Sophoclis tamen & Euripidis scholiastæ tradiderunt neque Græcos neq; Barbaros Troiani belli tempore tuba vsos fuisse; quibus Euripides & Seneca, vt videtis, alij etiã poëtæ repugnant. vide Comm. Agamemn. vers. 424.

1045 *Fugientq; litus.* vnus manuscr. habet *fugietq;* sanè è portu soluentibus ac altum petentibus litus recedere; contra ex alto por-

Gaudet in multos sua fata mitti,
Seq; non solum patuisse pœnæ.
Ferre, quam sortem patiuntur omnes,
Nemo recusat.
Nemo se credit miserum, licet sit:
Tolle felices, remoueto multo
Diuites auro, remoueto centum
Rura qui scindant opulenta bubus;
Pauperi surgent animi iacentes.
Est miser nemo, nisi comparatus.
Dulce in immensis posito ruinis,
Neminem lætos habuisse vultus.
Ille deplorat, queriturq; fatum,
Qui secans fluctum rate singulari
Nudus in portus cecidit petitos:
Æquior casum tulit, & procellas,
Mille qui ponto pariter carinas
Obrui vidit, tabulaq; litus
Naufragâ spargi, mare cùm coactis
Fluctibus corus prohibet reuerti.
Questus est Hellen cecidisse Phryxus,
Cùm gregis ductor radiante villo
Aureo, fratrem simul, & sororem
Sustulit tergo, medioq; iactum
Fecit in ponto: tenuit querelas
Et vir, & Pyrrha, mare cùm viderent,
Et nihil præter mare cùm viderent,
Vnici terris homines relicti.
Soluet hunc questum, lachrymasq; nostras
Sparget huc illuc agitata classis.
Et tubâ iussi dare vela nautæ,
Cùm semel ventus properante remo
Prenderint altum, fugientq; litus.
Quis status mentis miseris, vbi omnis
Terra decrescet, pelagusq; crescet,
Celsa cùm longè latitabit Ide:
Tum puer matri, genitrixq; gnato,
Troia qua iaceat regione monstrans
Dicet, & longè digito notabit:
Ilium est illic, vbi fumus altè
Serpit in cælum, nebulæq; turpes.
Troes hoc signo patriam videbunt.

ACTVS

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS. ANDROMACHA. HECVBA.

NVN. *O dira fata, sæua, miseranda, horrida!*
Quod tam ferum, tam triste, bis quinis scelus
Mars vidit annis? quod prius referens gemam?
Tuósne potiùs, an tuos luctus, anus?
HEC. *Quoscunque luctus fleueris, flebis meos,*
Sua quenque tantùm, me omnium clades premit.
Mihi cuncta pereunt quisquis est, Hecuba est mi- (ser.
NV. *Mactata virgo est, missus è muris puer:*
Sed vterque lethum mente generosa tulit.
AN. *Expone seriem cædis, & duplex nefas*
Prosequere: gaudet animus ærumnas meus
Tractare totas: ede, & enarra omnia.
NVN. *Est vna magnâ turris è Troiâ super,*
Assueta Priamo; cuius è fastigio
Summisq; pinnis, arbiter belli sedens
Regebat acies: turre in hac blando sinu
Fouens nepotem, cùm metu versos graui
Danaos fugaret Hector & ferro & face,
Paterna puero bella monstrabat senex.
Hæc nota quondam turris, & muri decus,
Nunc sæua cautes, vndique effusâ ducum
Plebisq; turbâ cingitur. totum coit
Ratibus relictis vulgus. his collis procul
Aciem patenti liberam præbet loco:
His alta rupes; cuius è cacumine
Erecta summos turba librauit pedes:
Hunc pinus, illum laurus, hunc fagus gerit,
Et tota populo silua suspenso tremit.
Extrema montis ille prærupti petit,
Semusta at ille tecta, vel saxum imminens
Muri cadentis pressat: atque aliquis (nefas)
Tumulo ferus spectator Hectoreo sedet.
Per spacia latè plena sublimi gradu
Incedit Ithacus, paruulum dextrâ trahens
Priami nepotem: nec gradu segni puer
Ad alta pergit mœnia: vt summâ stetit
Pro turre; vultus huc & huc acres tulit,
Intrepidus animo: qualis ingentis feræ
Paruus tenerq; fœtus, & nondum potens
Sæuire dente, iam tamen tollit minas,

tui appropinquantibus, idem accedere videtur. Vnde Virgilius libro 3. Aeneid.

Prouehimur portu, terraq; vrbesq; recedunt.

Lucretius lib. 4. de rerum natura;

Qua vehimur naui fertur, cùm stare videtur;
Qua manet in statione, ea præter creditur ire,
Et fugere ad puppim colles campíque videntur,
Quos agimus præter nauim, velisq; volamus.

Seneca alibi;

—— terra procul
Quantum recedunt vela fugientes notat.

1060 *Sua quemque tantùm, &c.* num istud sumsit ex Sophocle in OEdipo Tyranno,

—— καὶ νοσοῦντες ὡς ἐγὼ
οὐκ ἔστιν ὑμῶν ὅστις ἐξ ἴσου νοσεῖ.
τὸ μὲν γὰρ ὑμῶν ἄλγος εἰς ἕν᾽ ἔρχεται
μόνον καθ᾽ αὑτὸν κοὐδέν᾽ ἄλλον· ἡ δ᾽ ἐμὴ
ψυχὴ πόλιντε κἀμὲ καὶ σ᾽ ὁμοῦ στένει.

1068 *Cuius è fastigio.* de turri Scææ portæ loquitur: è qua Priamus vnà cum senioribus vtrumque exercitum contemplatur. Iliad. γ'.

Morsuq́ inanes tentat, atque animis tumet:
Sic ille dextrâ prensus hostili puer
Ferox, superbè mouerat vulgum, ac duces,
Ipsumq́ Vlyssem: non flet è turba omnium,
Qui fletur: ac dum verba fatidici, & preces
Concipit Vlysses vatis, & sæuos ciet
Ad sacra superos; spontè desiluit suâ
In media Priami regna.
AN. *Quis Colchus hoc, quis sedis incertæ Scytha*
Commisit? aut quæ Caspium tangens mare
Gens iuris expers ausa? non Busiridis
Puerilis aras sanguis aspersit feri.
Nec parua gregibus membra Diomedes suis
Epulanda posuit. quis tuos artus teget,
Tumuloq́ tradet? NVN. *quos enim præceps locus*
Reliquit artus? ossa disiecta & graui
Elisa casu, signa clari corporis,
Et ora, & illas nobiles patris notas
Confudit imam pondus ad terram datum.
Soluta ceruix, silicis incussu caput
Ruptum, cerebro penitus expresso, iacet
Deforme corpus. AN. *hic quoque est similis patri.*
NVN. *Præceps vt altis cecidit è muris puer,*
Fleuitq́ Achiuûm turba, quod fecit, nefas.
Idem ille populus aliud ad facinus redit,
Tumulumq́ Achillis; huius extremum latus
Rhœtea leni verberant fluctu vada:
Aduersa cingit campus, & cliuo leui
Erecta medium vallis includens locum
Crescit theatri more: concursus frequens
Impleuit omne litus: hi classis moras
Hac morte solui rentur; hi stirpem hostium
Gaudent recidi: magna pars vulgi leuis
Odit scelus, spectatq́: nec Troes minus
Suum frequentant funus, & pauidi metu
Partem ruentis vltimam Troiæ vident.
Cùm subitò, thalami more, præcedunt faces.
It pronuba illi Tyndaris, mœstum caput
Demissa. tali nubat Hermione modo,
Phryges precantur; sic viro turpis suo
Reddatur Helena. terror attonitos mouet
Vtrosq́ populos. ipsa deiectos gerit
Vultus pudore, sed tamen fulgent genæ,
Magisq́ solito splendet extremus decor.

Vt

1101 *Dissiluit.* o. v. l. *desiluit.* melius.

1111 *Nobilis.* o. m. s. *nobiles patris notas.*

1115 *Cerebro penitus expresso.* si quis contenderet hoc loco Senecâ parum decori meminisse, ex eo quod scribit Euripid. in Troad.

ὃν πόλλ' ἐκήπευσ' ἡ τεκοῦσα βόστρυχον,
φιλήμασίν τ' ἔδωκεν. ἔνθεν ἐκγελᾷ,
ὀστέων ῥαγέντων, φόνος, ἵν' αἰσχρὰ μὴ λέγω.

& quia Apollodorus, teste Athenæo lib. 2. c. 27. tradidit, nullum antiquorum nominasse cerebrum: dicerem me Apollodoro non credere, & Senecam id aliorum, atque ipsius etiam Euripidis exemplo fecisse. ait Euripides, in Cyclope;

τὸν δ' αὖ τένοντος ἁρπάσας ἄκρου ποδὸς,
παίων πρὸς ὀξὺν γ' ὄνυχα πετραίου λίθου,
ἐγκέφαλον ἐξέῤῥανε.

Sophocles, in Trachiniis;

κόμης δὲ λευκὸν μυελὸν ἐκραίνει μέσου
κρατὸς διασπαρέντος αἵματός θ' ὁμοῦ.

Virgil. 8. Aeneid.

—— atque arma cruenta cerebro
Sternit humi moriens ——

Ouid. 12. Metamorph.

Perq́ cauas nares, auresq́ oculosq́ cerebrum
Molle fluit: veluti concretum vimine querno
Lac solet, vtue liquor rari sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina succus.

Silius Italicus lib. 9.

—— concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit ——

Seneca, in Hercule Furente;

—— cerebro terra dispersò madet.

Aurel. Prudentius;

O barbarum spectaculum,
Illisa ceruix cautibus
Spargit cerebrum lacteum.

1116 *Similis patri.* quia pater raptatus toto corpore lacer fuit.

1133 *Hermione face.* in o. v. l. scriptum inuenio; *Hermione modo.*

Vt esse Phœbi dulcius lumen solet
Iam iam cadentis, astra cùm repetunt vices,
Premiturq́ dubius nocte vicinâ dies.
Stupet omne vulgus, & ferè cuncti magis
Peritura laudant: hos mouet formæ decus,
Hos mollis ætas, hos vaga rerum vices:
Mouet animus omnes fortis, & letho obuius.
Pyrrhum antecedit: omnium mentes tremunt,
Miserentur, ac mirantur. vt primum ardui
Sublime montis tetigit, atque altè editus
Iuuenis paterni vertice in busti stetit;
Audax virago non tulit retrò gradum,
Conuersa ad ictum stat truci vultu ferox.
Tam fortis animus omnium mentes ferit:
Nouumq́ monstrum est, Pyrrhus ad cædem piger.
Vt dextrâ ferrum penitus exactâ abdidit,
Subditus receptâ morte prorupit cruor,
Per vulnus ingens. nec tamen moriens adhuc
Deponit animos. cecidit, vt Achilli grauem
Factura terram, prona, & irato impetu.
Vterq́ fleuit cœtus: at timidum Phryges
Misère gemitum. clarius victor gemit.
Hic ordo sacri. non stetit fusus cruor,
Humóve summâ fluxit: abduxit statim,
Sæuusq́ totum sanguinem tumulus bibit.
HEC. *Ite, ite Danai, petite iam tuti domos,*
Optata velis maria diffusis secet
Secura classis: concidit virgo, ac puer.
Bellum peractum est. quò meas lachrymas feram?
Vbi hanc anilis expuam lethi moram?
Gnatam, an nepotem, coniugem, an patriam fleam?
An omnia? an me? sola mors votum meum,
Infantibus violenta, virginibus venis,
Vbicunque properas, sæua: me solam times,
Vitasq́ gladios inter, ac tela & faces;
Quæsita totâ nocte cupientem fugis.
Non hostis, aut ruina, non ignis meos
Absumsit artus. quàm propè à Priamo steti?
NVN. *Repetite celeri maria captiuæ gradu,*
Iam vela puppis laxat, & classis mouet.

1150 *Virago.* viriles animi virgo. sic in Hippolyto Dianam, sic in Agamemnone Cassandram appellat. sic Iuturna apud Virgiliũ 12. Aeneid. Pallas apud Ouidium. 6. Metamorph. & Statium lib. 4. Siluar. & Bellona apud Ausonium in Epigram. 1. de Augusto, viragines dicuntur. Iulij Firmici locos lib. 6. & 8. Astron. vbi *virago* videtur *virosam* significare, idque nonnulli autumant, potiùs mendosos suspicor. minimo enim negotio, cùm malè scriptum foret, *viroga* pro *virosa*, potuit *virago* perperam scribi.

1153 *Pyrrhus ad cædem piger.* hoc Euripides prior his verbis expressit:

ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων οἴκτῳ κόρης
τέμνει σιδήρῳ πνεύματος διαρροάς.

1157 *Cecidit.* Euripides & Ouidius sollicitam faciunt, ne quid inter cadendum astantium oculis aperiretur, quod natura tectum voluit. Euripides.

—— ἡ δὲ καὶ θνῄσκουσ' ὅμως
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν,
κρύπτουσ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών.

Ouidius:

Tunc quoque cura fuit partes velare pudendas
Cùm caderet, castique decus seruare pudoris.

De aliis quoque mulieribus id traditum est ab aliis; de Lucretia Ouidius 2. Fast. de Micça Aristodemi filia Plutarchus in lib. de claris mulieribus. Olympiade Alexandri matre Iustinus libro 14. & Cornelia vestali Plinius Cæcilius lib. 4. epistolar. Vide Magium lib. 2. miscel. cap. vlt.

1166 *Concidit virgo.* ab aliis Philostratus dissentit, scribens Polyxenam, stante Troia, Achillis desiderio egressam vrbe ad ipsius tumulum mortem sibi consciuisse. credo vt à Græcis tantæ crudelitatis notam amoueret.

1168 *Anilis expuam lethi moram.* Prudēt.

Absoluas precor, Optime,
Huius nunc animæ moras.

Expuam. ita loquitur Varro περὶ ἐξαγωγῆς: Andromeda vincta & proposita Ceto, debuit patri suo, homini stupidissimo, in os exspuere vitam. Seneca Thyeste;

Ferro peremtus spiritum inimicum expuat.

Sed & Merlinus Cocalius, Macaronicorum poëmatum princeps, Baldi lib. 18. id vsurpauit.

L. ANN.

ADVERSARIA IN AGAMEMNONEM.

Agamemnon. Agamemnones tragœdias scripserunt Ion & Aeschylus; è quo tamen pauca noster fuit mutuatus. Nonius citat L. Pomponij, Agamemnonem suppositum, sed illa vel comœdia vel sanè hilarotragœdia fuit. à Latinis Grammaticis nonnullæ tragœdiæ nominantur, quibus venit aliquando mihi in mentem suspicari, huius fabulæ materiam fuisse tractatam: ex hoc numero sunt Atrij Aegisthus, Agamemnonides, Clytæmnestra; Liuij Andronici Aegisthus; Næuij Aegisthus, & similes.

L. ANN. SENECÆ Agamemnon.

TRAGOEDIA IX.

PERSONÆ.

Thyestes.
Clytæmnestra.
Nutrix.
Ægisthus.
Chorus.
Eurybates.
Cassandra.
Agamemnon.
Electra.
Strophius.

ACTVS PRIMVS.

THYESTES.

OPACA linquens *Ditis inferni loca,*
Adsum profundo tartari emissus specu,
Incertus vtras oderim sedes magis.
Fugio Thyestes inferos, superos fugo.
En horret animus, & pauor membra excutit,
Video paternos, imo fraternos lares:
Hoc est vetustum Pelopeæ limen domus.
Hinc auspicari regium capiti decus
Mos est Pelasgis, hoc sedent alti toro;
Quibus superbâ sceptra gestantur manu.
Locus hic habendæ curiæ, hic epulis locus.
Libet reuerti. nónne vel tristes lacus
Incolere satius? nónne custodem Stygis
Trigemina nigris colla iactantem iubis?
Vbi ille celeri corpus euinctus rotæ
In se refertur: vbi per aduersum irritus
Redeunte toties luditur saxo labor:
Vbi tondet ales auida fœcundum iecur,
Et inter vndas feruidâ exustus siti
Aquas fugaces ore decepto appetit,
Pœnas daturus cælitum dapibus graues.
Sed ille nostræ pars quota est culpæ senex?
Repetamus omnes, quos ob infandas manus
Quæsitor vrna Cnossius versat reos:
Vincam Thyestes sceleribus cunctos meis,

14 *Trigemina.* o.v.l. *tergemina.*
15 *Corpus euinctus.* malè in quibusdam membranis, *deuinctus*, vel *reuinctus.*
23 *Reputemus.* m.s.cod. continēt *repetamus.*

Afra-

A fratre vincar liberis plenus tribus
In me sepultis. viscera exedi mea.
Nec hactenus fortuna maculauit patrem:
Sed maius aliud ausa commisso scelus;
Natæ nefandos petere concubitus iubet.
Non pauidus hausi dicta, sed cœpi nefas.
Ergo vt per omnes liberos irem parens
Coacta fatis nata fert vterum grauem,
Me patre dignum. versa natura est retro:
Auo parentem, (prò nefas) patri virum,
Natis nepotes miscui, nocti diem.
Sed sera tandem respicit fessos malis
Post facta demum sortis incestæ fides.
Rex ille regum, ductor Agamemnon ducum,
Cuius secutæ mille vexillum rates,
Iliaca velis maria texerunt suis;
Post bina Phœbi lustra, deuicto Ilio,
Adest, daturus coniugi iugulum suæ.
Iam iam natabit sanguine alterno domus.
Enses, secures, tela, diuisum graui
Ictu bipennis regium video caput.
Iam scelera propè sunt, iam dolus, cædes, cruor.
Parantur epulæ. causa natalis tui
Ægysthe vênit. quid pudor vultus grauat?
Quid dextra dubio trepida consilio labat?
Quid ipse temet consulis, torques, rogas;
An deceat hoc te? respice ad matrem: decet.
Sed cur repentè noctis æstiuæ vices
Hyberna longâ spacia producunt morâ?
Aut quid cadentes detinet stellas polo?
Phœbum moramur. redde iam mundo diem.

CHORVS.
Anapæstici.

O Regnorum magnis fallax “
Fortuna bonis, in præcipiti “
Dubioq; nimis excelsa locas. “
Nunquam placidam sceptra quietem, “
Certúmve sui tenuere diem. “
Alia ex altâ cura fatigat,
Vexatq; animos noua tempestas.
Non sic Lybicis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,

30 *Nata.* Pelopeiæ.

41 *Velis maria texerunt.* Ingens hyperbole. sic infrà actu 3.
Splendetq; classe pelagus & pariter latet.
& Octauiæ actu 1.
Ignota tantis classibus texit freta.

53 *Noctis æstiuæ vices Hyberna longa spacia producunt mora:* æstiuæ noctes hybernis natura breuiores sunt. Ouidius volens rem impossibilem significare, ait lib. 2. de Ponto;
Longa dies citior brumali tempore; noxq;
Tardior hyberna solstitialis erit.
inter horas quoque æstiuas & hybernas magnum discrimen est longitudinis; qua de re vide Pierium Valerianum in compendio sphæræ cap. 17. Cælium Chalcagninum, & Ioan. Brechæum ad l. 2. §. cuiusque diei, D. de verb. signific.

64 *Libycis Syrtibus.* Lucanus:
Reppulit à Lybicis immensum Syrtibus æquor.

75 *Non curarum somnus domitor Pectora soluit.* elegáter pectus vel animus curis solui dicitur. inde solutus, liber & vacuus. Lucret.

—— *animi curas è pectore soluas.*

Euripides: σὺ νῦ χάριν μοὶ τὸν φόβον λύσασα δός. Varro περὶ ἐξωθαλίων.

Non fit thesaurus, non auro pectu' solutũ,
Non animis demunt curas aut relligiones,
Persarum montes, non atria diuiti' Crassi.

verũ, vt hoc loco noster ait, hoc somnus præstat. vnde Themistius: ὅτι τῶν περὶ ἡμᾶς παθῶν ὁ ὕπνος ἥδιστον ἐστί. πρῶτα μὲν γὰρ αἰσθησιν ἀλγηδόνας πᾶσι σβέννυσι διὰ τὴν ἡδονήν, πολλῷ τῷ οἰκείῳ κεραννυμένης· ἔπειτα τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ, κἂν ὦσι σφοδρόταται. Horum effectuum causam pete à Plutarcho li. 5. de placit philosophor. cap. 24. & Aristot. lib. de somn. & vigilia.

96 *Feriunt celsos fulmina colles,* &c. Lucret.

Inuidia quoniam, seu fulmine, summa vaporant
Plerumque & quæ sunt aliis magis edita cumque.

Horatius, quem Seneca imitatur;

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres feriúntque summos
Fulmina montes.

P. Syrus;

Excelsis multo facilius casus nocet.

Herodotus, in Polymnia; ὁρᾷς ὡς τὰ ὑπερέχοντα ζῷα κεραυνοῖ ὁ θεός, οὐδ᾽ ἐᾷ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ οὐδέ μιν κνίζει. ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα ἀεὶ καὶ δένδρεα, τὰ τοιαῦτα ἀποσκήπτει βέλεα; φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν &c. In hanc sent. multa vlt. chorus Hippolyti.

102 *Modicis rebus longius æuum est.* huius chori sententia fortè desumta est ex quodam fragmento Apollodori.

τὰ μεγάλα δ᾽ ἄρα, τῆς τύχης ἔχει φόβον·
καὶ τὸ πάνυ λαμπρὸν οὐκ ἀκίνδυνον κυρεῖ·
οὐδ᾽ ἀσφαλὲς πᾶν ὕψος ἐν θνητῷ βίῳ,
ἢ περιτρέψει ἢ χρόνος τις, ἢ φθόνος,
ἐπὰν ἐπ᾽ ἄκρον τῶν καλῶν προσελθὼν δράμῃ.
ἡ δὲ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα.
μήτε λίαν ἐν ταπεινῷ τῆς ψυχῆς
μέρει φέρεσθαι, μήτ᾽ ἐν ὑψηλῷ πάλιν.
κἂν γὰρ πέσῃ τις ἐξ ἐλάττονος μέτρου,
οὐ περικάλυπτον ἔχει τὴν δυσπραξίαν.
ὄγκου δὲ μεγάλου πτῶμα γίνεται μέγα·
ὅσοις γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται,
σφάλλει δ᾽ ἐκείνους, οὓς ἂν ὑψώσῃ τύχη.

Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina polo; vbi cæruleis
Immunis aquis, lucida versat
Plaustra Bootes;
Vt præcipites regum casus
Fortuna rotat. metui cupiunt,
Metuiq́; timent: non nox illis
Alma recessus præbet tutos,
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.
Quas non arces scelus alternum
Dedit in præceps? impia quas non
Arma fatigant? iura, pudorq́;,
Et coniugij sacrata fides,
Fugiunt aulas. sequitur tristis
Sanguinolentâ Bellona manu,
Quæq́; superbos vrit Erinnys,
Tumidas semper comitata domos:
Quas in planum qualibet hora
Tulit ex alto. licet arma vacent,
Cessentq́; doli, sidunt ipso
Pondere magna, ceditq́; oneri
Fortuna suo.
Vela secundis inflata notis,
Ventos nimium timuere suos.
Nubibus ipsis inserta caput
Turris pluuio vapulat austro,
Densasq́; nemus spargens vmbras
Annosa videt robora frangi.
Feriunt celsos fulmina colles.
Corpora morbis maiora patent.
Et cùm in pastus armenta vagos
Vilia currant; placet in vulnus
Maxima ceruix. quicquid in altum
Fortuna tulit, ruitura leuat.
Modicis rebus longius æuum est.
Felix, mediæ quisquis turbæ
Parte quietus, aurâ stringit
Littora tutâ, timidusq́; mari
Credere cymbam, remo terras
Propiore legit.

ACTVS

ACTVS SECVNDVS.

CLYTAEMNESTRA. NVTRIX.

CLY. *Quid segnis anime tuta consilia expetis?*
Quid fluctuaris? clusa iam melior via est.
Licuit pudicos coniugis quondam toros,
Et sceptra castâ vidua tutari fide.
Periere mores, ius, decus, pietas, fides;
Et qui redire, cùm perit, nescit pudor. “
Da frena, & omnem prona nequitiam incita.
Per scelera semper sceleribus tutum est iter. “
Tecum ipsa nunc euolue femineos dolos.
Quod vlla coniux perfida, atque impos sui,
Amore cæco; quod nouercales manus
Ausæ; quod ardens impiâ virgo face,
Phasiaca fugiens regna Thessalicâ trabe;
Ferrum, venena: vel Mycenæa domo,
Coniuncta socio, profuge furtiua rate.
Quid timida loqueris furta, & exsiliũ, & fugas?
Soror ista fecit: te decet maius nefas.
NVT. *Regina Danaûm, & inclytum Ledæ genus,*
Quid tacita versas? quidve consilij impotens
Tumido feroces impetus animo geris?
Licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.
Proin quicquid est, da tempus ac spacium tibi.
Quod ratio nequiit, sæpe sanauit mora. “
CLY. *Maiora cruciant, quàm vt moras possim pati.*
Flammæ medullas & cor exurunt meum,
Mistus dolori subdidit stimulos timor:
Inuidia pulsat pectus: hinc animum iugo
Premit Cupido turpis, & vinci vetat.
Et inter istas mentis obsessæ faces;
Fessus quidem, & deiectus, & pessundatus
Pudor rebellat. fluctibus variis agor:
Vt, cùm hinc profundum ventus, hinc æstus rapit,
Incerta dubitat vnda, cui cedat malo.
Proinde omisi regimen è manibus meis:
Quocunque me ira, quò dolor, quò spes feret,
Huc ire pergam. fluctibus dedi ratem.
Vbi animus errat, optimum est casum sequi “
NV. *Cæca est temeritas, quæ petit casum ducem.* “
CLY. *Cui vltima est fortuna, quid dubium timet?*
NV. *Tuta est, latetq́ culpa, si pateris, tua.*
CLY. *Perlucet omne regiæ vitium domus.*

120 *Thessalica trabe.* sic Horatius ode 1. Cypriam trabem dixit.

137 *Deiectus.* in v.l. est deuictus.

143 *Dedi ratem.* membranæ continent *dedam ratem.*

146 *Cui vltima est fortuna.* cuius ita se res habent, illi vt pessima fortuna, hoc est, grauissimæ miseriæ sint subeundæ; sic vltimum sumitur. Cicero lib. 3. de finibus bonorum & malorum; eorum dico qui summum bonum, quod vltimum appellant, in animo reponerent. Seneca;

—— vltimum est nupta malum
Palam mariti possidens pellex domum.

148 *Perlucet omne regia vitium domus.* id ipsum sensit Cl. Claudianus, poëta prudentissimus;

—— te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas; cunctis tua gentibus esse
Facta palam; nec posse dari regalibus vnquam
Secretum vitiis. nam lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrasq́ per omnes
Intrat & obstrusos explorat fama recessus.

NV. *Piget prioris, & nouum crimen ſtruis?*
CLY. *Res eſt profectò ſtulta, nequitiæ modus.*
NV. *Quod meruit, auget, qui ſcelus ſceleri obruit.*
CLY. *Et ferrum & ignis ſæpe medicinæ loco eſt.*
NV. *Extrema primo nemo tentauit loco.*
CLY. *Capienda rebus in malis præceps via eſt.*
NV. *At te reflectat coniugis nomen ſacrum.*
CLY. *Decem per annos vidua reſpiciam virum?*
NV. *Meminiſſe debes ſobolis ex illo tuæ.*
CLY. *Equidem & iugales filiæ memini faces,*
Et generum Achillem: præſtitit matri fidem.
NV. *Redemit illa claßis immotæ moras,*
Et maria pigro fixa languore impulit.
CLY. *Pudet, pigetq́, Tyndaris cæli genus,*
Luſtrale claſſi Doricæ peperit caput.
Reuoluit animus virginis thalamos meæ,
Quos ille dignos Pelopeâ fecit domo:
Cùm ſtetit ad aras ore ſacrilego pater
Quaſi nuptiales. horruit Calchas ſuæ
Reſponſa vocis, & recedentes focos.
O ſcelera ſemper ſceleribus vincens domus!
Cruore ventos emimus, bellum nece.
NV. *Sed vela pariter mille fecerunt rates.*
CLY. *Non eſt ſoluta proſpero claßis Deo.*
Eiecit Aulis impias portu rates.
Sic auſpicatus bella, non melius gerit.
Amore captæ captus, immotus prece
Smynthea tenuit ſpolia Phæbei ducis,
Ardore ſacræ Virginis iam tum furens.
Non illum Achilles flexit indomitus minis,
Non ille ſolus fata qui mundi videt,
In nos fidelis augur, in captas leuis:
Non populus æger, & relucentes rogi,
Inter ruentis Græciæ ſtragem vltimam
Sine hoſte victus marcet, ac Veneri vacat,
Reparatq́ amores: néve deſertus foret
A pellice vnquam barbarâ cælebs torus,
Ablatam Achilli diligit Briſeida:
Nec rapere puduit è ſinu vulſam viri.
En Paridis hoſtem. nunc nouum vulnus gerens
Amore Phrygiæ vatis incenſus furit:
Et poſt trophæa Troica, ac verſum Ilium,
Captæ maritus remeat, & Priami gener.
Accingere anime, bella non leuia apparas:
Scelus

151 *Scelus ſcelere obruit.* in antiq. lib. legi-tur *ſcelus ſcelere obſtruit.*

156 *Vidua.* de hac voce ſuprà in Hippolyth. & in Troadib. plura diximus.

158 *Filia.* Iphigeniæ. Euripides in Iphigenia priore.

170 *Cruore ventos emimus.* Virg. Aen. 2. *Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa.*

176 *Phœbai ducis.* Chryſæ Apollinis ſacerdotis. Iliad. α.

177 *Iam tum.* vt nunc rurſus Caſſandræ.

178 *Indomitus.* talem nobis Achillem Homerus vbique, & Horat. in epiſt. ad Piſones de arte poëtica depingunt. poſſet etiam legi *indomitum*, vt ad Agamemnonem referas.

179 *Solus fata qui mundi videt.* Calchas, Homerus Iliad. α:

Κάλχας Θεστορίδης οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος, ὃς ἤδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

180 *In nos fidelis augur.* quia ſtatim illi Agamemnon credidit, vt Iphigeniam Dianæ ſacrificandam dixit.

In captas leuis. quia cùm Chryſeida reddi debere fateretur, mox Agamemnon illius fidem his verbis eleuauit;

μάντι κακῶν, &c. Iliad. α.

181 *Relucentes rogi.* de hac peſte eodem loco ait Homerus;

—αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

182 *Græcia.* huius Troianæ expeditionis poëtæ ſemper ita meminerunt, veluti ſi illi tota Græcia interfuiſſet. Sed refragatur Artemidorus inquiens: μόνοι οἱ Θηβαῖοι τῶν Βοιωτῶν οὐκ ἐστράτευσαν εἰς Ἴλιον. verum fortè voluit Homerus eos etiam ad Ilium pugnaſſe: ſiquidem in nauium catalogo, hos inter Bœotios enumerat, Iliad. β'.

οἱ δ' ὑπὸ Θήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον.

188 *Hem Paridis hoſtem.* mihi verò, quia dicendum eſt, cum o v. l. & excuſis ferè omnibus placet legi *En Paridis hoſtē*, ἀοριστικῶς.

193 *Scelus occupandum eſt.* antequam Agamemnon me interficiat, tollendus ipſe è medio. ea eſt vis verbi, occupo. ſic ſumitur Thyeſtes actu 2. & Hercule OEtæo actu 2. Sic accipi docet Nonius Marcellus, apud quem, veſtigia membranarum ſecutus, Pacuuij teſtimonium ex Duloreſte ſic lego; Vlyſſes eſt, quem, ſi occupas, letho dabis.

Scelus occupādum est. pigra quem exspectas diem?
Pelopea Phrygiæ sceptra dum teneant nurus?
An te morantur virgines viduæ domi,
Patriq́ Orestes similis? horum te mala
Ventura moueant, turbo quis rerum imminet.
Quid misera cessas? en adest natis tuis
Furens nouerca. per tuum, si aliud nequit,
Latus exigatur ensis, & perimat duos.
Misce cruorem. perde pereundo virum.
Mors misera non est, commori quicum velis.
NV. *Regina frena temet, & siste impetus,*
Et, quanta tentas, cogita: victor venit
Asiæ ferocis, vltor Europæ, trahens
Captiua pergama, & diu victos Phrygas.
Hunc fraude nunc conaris insana aggredi;
Quem non Achilles ense violauit fero,
Quamuis procacem toruus armasset manum;
Non melior Aiax morte decretâ furens,
Non sola Danais Hector, & bello mora;
Non tela Paridis certa; non Memnon niger;
Non Xanthus armis corpora immistis gerens;
Fluctusq́ Simois cæde purpureos agens;
Non niuea proles Cycnus æquorei dei;
Non bellicoso Thressa cum Rhæso phalanx;
Non picta pharetras, & securigerâ manu
Peltata Amazon. hunc domi reducem paras
Mactare, & aras cæde maculare impiâ?
Vltrix inultum Græcia hoc facinus feret?
Equos & arma, classibusq́ horrens fretum
Propone, & alto sanguine exundans solum,
Et tota capta fata Dardaniæ domus
Regesta Danais. comprime affectus truces,
Mentemq́ tibimet ipsa pacifica tuam.

ÆGI-

195 *Virgines viduæ.* loquitur Clytæmnestra de suis & Agamemnonis filiabus. ideo ridiculus est Ferandus Adduensis lib. 1. explicationum c. vlt. existimans hic viduas dici virgines, quę matre carēt. viuebat enim Clytæmnestra, ac ipsamet loquitur.

201 *Perde pereundo.* talis traductio est illa Catulli;

Dux bona virginis boni Cōiugator amoris.

apud Senecam huiusmodi traductiones vigintiquinque possem ostendere, apud Aeschylum quoque complures inuenio.

202 *Commori qui cum velis.* quid si legas? *commori quo cum velis.* sic loquitur auctor Epitomarum Liuianarum lib. 2. quas nos quoque fuimus conati restituere. (exstant in Plantiniana editione. nam qui iteratò Solinum edidit, ea omnia me incōsulto reliquit, largus alieni laboris, nec bono exemplo) in acie cum Arunte filio Superbi commortuus est. videntur pro, *quo cum*, qui hanc phrasim non intelligebant, *qui cum*, reposuisse.

208 *Quem non Achilles.* Homerus Iliad. *ά.* narrat Achillem gladium strinxisse, vt Agamemnonē occideret, sed Palladis interuentu se abstinuisse: quo monemur iram ratione temperare.

209 *Procacem.* cædis appetentem. nam *procax* est petax, teste Donato, in Terentij Hecyram actu 2. *procari* enim nihil aliud significat, quàm impudenter petere, auctore Nonio Marcello. inde *procacitas*, immodicè petendi vitium, seu immensa lucrandi cupiditas; quam *procaciam*, vocant Imperatores in l. si traditio, C. de action. empt. vbi factū erat venditoris procacia, ne res tradi posset. *procacia*, hoc est immodica lucri appetentia, quia videlicet venditor non contentus vni vendidisse, maioris lucri causa, secundo vendidit, & tradidit. quæ fortassis vera est l. illius interpretatio: quod si verum sit, vtique hac lege non confirmaretur Ioannis, Bulgari, Azonis, Zazij, Alciati, & aliorum sentētia, putantium venditorē non teneri præcisè ad rei traditionē, sed prestatione eius quod interest liberari.

210 *Melior Aiax.* melior, non Achillis, sed Aiacis Oilei respectu. quod confirmat Homerus;

Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας
μείων, οὔ τι τόσος γε ὅσος Τελαμώνιος Αἴας,
ἀλλὰ πολὺ μείων ——

Morte decreta. hoc est, vt ait Horatius de Cleopatra, deliberata morte.

Furens vide Sophoclem ἐν τῷ μαστιγοφόρῳ, & Ouidium 13. Metamorph.

212 *Memnon niger.* Virgilius;

—— *nigri Memnonis arma.*

213 *Xanthus.* Homerus Iliad. φ'

215 *Niuea proles Cygnus.* m. l. *vnica.* quod non placet. *niuea*, dicit propter candidam cæsariem.

Æquorei Dei. Neptuni. additum ad differentiam alterius Cycni, Martis filij, ab Hercule superati, de quo Hesiodus in fragmento Oearum, de Herculis scuto.

216 *Thressa cum Rhæso.* vide Rhœsum tragœdiam incerti auctoris, quæ vulgò perperam Euripidi ascribitur, & nos vulgus secuti sic eam sæpe citauimus, & Homerum Iliad. κ'.

218 *Peltata Amazon.* Penthesilæa. consule Q. Smyrnæum, quem non vulgus tantum, sed & doctiores nonnulli Q. Calabrum appellant. non benè.

ÆGISTHVS. CLYTÆMNESTRA.

AE. Quod tempus animo semper ac mente horrui,
Adest profectò rebus extremum meis.
Quid terga vertis anime? quid primo impetu
Deponis arma? crede perniciem tibi,
Et dira sæuos fata moliri deos:
Oppone meritis vile supplicijs caput,
Ferrumq; & ignes pectore aduerso excipe.
CLY. Ægisthe non est pœna sic nato mori.
AEG. Tu nos pericli socia, tu Ledâ sata
Comitare tantum. sanguinem reddet tibi
Ignauus iste ductor, ac fortis pater.
Sed quid trementes circuit pallor genas,
Iacensq; vultus languido obtutus stupet?
CLY. Amor iugalis vincit, ac flectit retrò.
Remeemus illuc, vndè non decuit prius
Abire: sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunquam est, ad bonos mores via. „
Quem pænitet peccasse, pene est innocens. „
AEG. Quò raperis amens, credis aut speras tibi
Agamemnonis fidele coniugium? vt nihil
Subesset animo, quod graues faceret metus:
Tamen superba & impotens flatu nimis
Fortuna magno, spiritus tumidos daret.
Grauis ille socijs stante adhuc Troiâ fuit:
Quid rere ad animum suapte natura trucem,
Troiam addidisse? rex Mycenarum fuit,
Veniet tyrannus. prospera animos efferunt. „
Effusa circa pellicum quanto venit
Turba apparatu? sola sed longè eminet,
Tenetq; regem famula veridici dei.
Feresne thalami victa consortem tui?
At illa nolet, vltimum est nuptæ malum,
Palàm mariti possidens pellex domum. „
Nec regna socium ferre, nec tedæ sciunt.
CLY. Ægisthe, quid me rursus in præceps rapis,
Iramq; flammis iam residentem excitas?
Permisit aliquid victor in captas sibi:
Non coniugem hoc respicere, non dominam decet.
Lex alia solio est, alia priuato toro.
Quid quòd seueras ferre me leges viro
Non patitur animus, turpis admissi memor?

234 *Ledâ sata*. plerique v. l. *Leda nata*. quidam, *Leda nata* habent. non probo.

236 *Ignauus iste ductor*. omnes schedæ cõtinent; *ignauus iste victor*. quod fortassis deterius non est.

At fortis pater. qui filiæ necem fortiter tulit; vel qui strennuam liberis procreandis operam det cum concubinis.

„ 241 *Remeemus*. sic Cicero ad Atticum. Eò, „ vnde discedere non oportuit, aliquando re- „ uertamur.

249 *Grauis ille socijs*. hoc illi exprobrat Achilles Iliad. α.

252 *Prospera animos efferunt*. stultorũ scilicet. „ Varro περὶ τύχης. sapiens & bonum ferre „ potest modicè, & malum fortiter ac leuiter.

255 *Tenetq; regem*: regi imperat. Horatius;

O quæ beatam Diua tenes Cyprum.

259 *Nec regna socium ferre*. dixit hoc etiam Lucanus, sed versus nunc non occurrunt. alibi etiam Seneca inquit; Non capit regnum duos. & Matthæi 12. Omne regnum in se diuisum desolabitur. Cyprianus de idolorũ vanitate, relatus à Simanca lib. 2. de repub. c. 3. „ Quando vmquam regni societas aut cum fi- „ de cœpit, aut sine cruore desiit?

260 *In præceps*. sic Virgilius;

Atque illum in præceps prono rapit alueus amne.

262 *Permisit aliquid victor in captam sibi, Nec coniugem hoc respicere, nec dominam decet*. in o. v. l. constanter legitur; *P. a. v. in captas sibi, Non c. h. r. non d. decet*. Dominam, hoc est, reginam. aliâ, domina significat matremfamilias. Catullus;

—— domum dominam voca.

quo verò sensu matresfamiliæ dominæ vocatæ fuerint, docuit Guilhelmus Fornerius lib. 1. selection. cap. 11. Si Seneca dominam pro matrefamilias posuit, vt potuit posuisse; aptissimè hæc duo dominam & coniugem conjunxit. sicut Menander;

ἡ γ' εὐγενὴς εἶχί με γυνὴ δέσποινα.

ibi enim γυνὴ pro vxore ponitur. Hesychius: δέσποιναι, γυναῖκες Θεσσαλοί. Epictetus, in Enchir. αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κύριαι καλοῦνται. neque enim aliæ mulieres, quàm vxores, nec ab alijs quàm à maritis sic appellabantur. vt Simplicius ad illum Epicteti locum innuit. Sic apud Scæuolam in l. 41. D. de leg. 3. maritus ait; Peto à te domina vxor.

Det ille veniam facile, cui veniâ est opus.
AEG. *Ita est. pacisci mutuam veniam licet.*
Ignota tibi sunt iura regnorum, haud noua:
Nobis maligni iudices, æqui sibi,
Id esse regni maximum pignus putant:
Si quicquid aliis non licet, solis licet.
CLY. *Ignouit Helenæ, iuncta Menelao redit,*
Quæ Europam & Asiam paribus afflixit malis.
AEG. *Sed nulla Atridem Venere furtiuâ abstulit,*
Nec cepit animum coniugi obstrictum suæ.
Iam crimen ille quærit, & causas parat.
Nil esse crede turpe commissum tibi.
Quid honesta prodest vita, flagitio carens:
Vbi dominus odit? fit nocens, non quæritur.
Spartámne repetes spreta, & à tanto viro,
Patriasq́; sedes profuga? non dant exitum
Repudia regum: spe metum falsa leuas.
CLY. *Delicta nouit nemo, nisi fidus, mea.*
AEG. *Non intrat vnquam regium limen fides.*
CLY. *Opibus merebor, vt fidem precio obligem.*
AEG. *Precio parata, vincitur precio fides.*
CLY. *Surgit residuus pristinæ mentis pudor,*
Quid obstrepis? quid voce blandiloquâ, mala
Consilia dictas? scilicet nubet tibi
Regum relicto rege, generosa exsuli?
AEG. *Et cur Atridâ videor inferior tibi,*
Natus Thyestæ? CLY. *si parum est, adde & nepos.*
AEG. *Auctore Phœbo gignor, haud generis pudet.*
CLY. *Phœbum nefandæ stirpis auctorem vocas;*
Quem nocte subitâ frena reuocantem sua
Cælo expulistis? quid deos probro aduocas,
Surripere doctus fraude genitales toros,
Quem Venere tantum scimus illicitâ virum?
Secede properè, dedecus claræ domus,
Asporta ab oculis: hæc vacat regi ac viro.
AEG. *Exilia mihi sunt haud noua, assueui malis.*
Si tu imperas regina, non tantum domo
Argísve cedo: nil moror iussu tuo
Aperire ferro pectus ærumnis graue.
CLY. *Siquidem hoc cruenta Tyndaris fieri sinam?*
Quæ inuita peccat, debet & culpæ fidem.
Secede mecum potius, vt rerum statum
Dubium ac minacem iuncta consilia explicent.

267 ***Det ille veniam facilè, cui venia est opus.*** ideo Vlpianus lib. 2. de adulteriis in l. si vxor, §. iudex, D. ad leg. Iul. de adulteriis, scripsit; Iudex adulterij ante oculos habere debet & inquirere, an maritus pudicè viuens, mulieri quoque bonos mores colendi auctor fuerit. periniquum enim videtur esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibuit. è quo Vlpiani responso est desumtum illud Lactantij lib. 6. Exemplo continentiæ docenda est vxor, vt castè se gerat. iniquum est enim vt id exigas, quod ipse præstare non possis.

275 ***Atridem.*** Menelaum.

277 ***Ille.*** Agamemnon.

280 ***Dominus.*** rex & maritus. Marcus Brutus, in lib. de officio, Itaque, inquit, patresfamiliæ, domini sumus. Virgilius;

—— connubia nostra
Reppulit & dominum Ænean in regna recepit.

Fit nocens, non quæritur. non inquiritur num deliquerit; sed quasi deliquisset indictâ causâ damnatur.

289 ***Blandiloqua.*** χρηστολόγη, quam Cicero blandiloquentiam, Græci χρηστολογίαν, & blandiloquos χρηστολόγους vocant. sic vocatus fuit Pertinax Imp. testibus Capitolino & Aurelio Victore.

294 ***Auctore Phœbo.*** Thyestæ redditũ erat oraculum, quem ex Pelopeia filia sua gigneret, illum ab Atreo pœnas exacturum. ideo filiam suam cõpressit, eaque illi Aegisthum peperit. vide Higynum, in fabulis.

301 ***Hæc vacat regia viro.*** v. l. dissentiunt, quidam sic habẽt. alij; *hæc vacat regi ac viro.* nonnulli; *regia hæc vacat viro.* quomodo olim ab Ascensio excusum fuit.

CHO-

311 *Coronat.* videlicet ex lauro. nam fuit hoc in Apollinis sacris sollemne. Apollonius;

ξανθὰ δ' ἐρεψάμενοι δάφνῃ κεχλοάσι τὰ
μέτωπα.

313 *Innuba* ἄγαμος. Ouidius;

—— contenta munere Phœbi
Innuba permaneo ——

Marcus Varro, in Baiis: Quod non solùm innubæ fiunt cõmunes, sed etiam veteres puellascunt, & multi pueri puellascunt.

319 *Fatorum præscia Manto.* omnino sumsit hæc ab Ouid. lib. 6. Metam.

Nam sata Tyresia venturi præscia Mãto,
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata vias. Ismenides ite frequentes
Et date Latonæ Latonigenisq́; duobus
Cũ prece tura pia, lauroq́; innectite crinem.
Ore meo Latona iubet.

322 *Arcus victor.* ad illud Horatij respicit;

—— neque semper arcum
Tendit Apollo.

337 *Pelion Ossa.* Antipater Sidonius;

—— οὐκ Ὄσσῃ Πήλιον ἀνθέμενος.

Homerus Odyss. λ'.

Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν,
αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Virgilius, Georg. 1.

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum.

Ouidius Metamorph 1.

Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectũ Pelion Ossæ.

338 *Soror & coniux.* Virgilius;

Ast ego quæ diuûm incedo regina, Iouisq́;
Et soror & coniux ——

340 *Tua te colimus Turba Mycenæ.* ex Homero Iliad. δ'. vbi Iuno loquitur;

ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργός τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.

342 *Argos Sola tueris.* ideo Pindarus in Nemeis, Argos vocat Ἥρας δῶμα, iccirco Euripides in Iphig. Aulidensi, ait de Iunone; μὰ τὴν ἄνασσαν θεὰν Ἀργείαν &c. & in Heracl.

—— θεοῖσι δ' οὐ κακίοσι
χρώμεσθα συμμάχοισιν Ἀργείων ἄναξ.
τῶν μὲν γὰρ Ἥρα προστατεῖ Διὸς δάμαρ,
ἡμῶν δ' Ἀθάνα ——

ideo scripsit Horatius;

Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos ditesq́; Mycenas.

346 *Multifora tibia Buxo.* Ouidius;

Longaq́; multifori delectat tibia buxi.

multifora tibia, quæ multa habet foramina. Apuleius, in Floridis, multiforatiles tibias

CHORVS.

Anapæstici.

Canite ô pubes inclita Phœbum,
Tibi festa caput turba coronat:
Tibi virgineas laurum quatiens
De more comas innuba fundit
Stirps Inachia. tu quoque nostros
Thebana manus comitare choros,
Quæq́; Erasini gelidos fontes,
Quæq́; Eurotam, quæq́; virenti
Tacitum ripâ bibis Ismenon;
Quam fatorum præscia Manto
Sata Tiresiâ, Latonigenas
Monuit, sacris celebrare deos.
Arcus victor pace relatâ
Phœbe relaxa, humeroq́; graues
Leuibus telis pone pharetras,
Resonetq́; manu pulsa citatâ
Vocale chelys: nil acre velim,
Magnumq́; modis intonet altis:
Sed quale soles leuiore lyrâ
Flectere carmen simplex, lusus
Cùm docta tuos Musa recenset.
Licet & chorda grauiore sones,
Quale sonabas; cùm Titanas
Fulmine misso fregere Dei.
Vel cùm montes montibus altis
Superimpositi, struxere gradus
Trucibus monstris: stetit impositâ
Pelion Ossâ, pinifer ambos
Pressit Olympus. Ades ô magni
Soror & coniux consors sceptri,
Regia Iuno: tua te colimus
Turba Mycenæ: tu sollicitum
Supplexq́; tui numinis Argos
Sola tueris: tu bella manu
Pacemq́; regis: tu nunc lauros
Agamemnonias accipe victrix:
Tibi multiforâ tibia buxo
Solenne canit: tibi fila mouent
Docta puellæ carmine molli:
Tibi votiuam matres Graiæ
Lampada iactant: ad tua coniux

Candida tauri delubra cadit,
Nescia aratri, nullo collum
Signata iugo. Tuq; ô magni
Nata Tonantis, inclita Pallas;
Quæ Dardanias sæpe petisti
Cuspide turres: te permisto
Matrona minor maiorq; choro
Colit, & reserat veniente deâ
Templa sacerdos: tibi nexilibus
Turba coronis redimita venit:
Tibi grandæui lassiq; senes,
Compote voto reddunt grates,
Libantq; manu vina trementi.
Et te Triuia gratâ memores
Voce precamur: tu maternam
Sistere Delon Lucina iubes,
Huc atque illuc prius errantem
Cyclada ventis. nunc iam stabilis
Fixâ terras radice tenet;
Respuit auras, religatq; rates
Assueta sequi: tu Tantalidos
Funera matris victrix numeras.
Stat nunc Sipyli vertice summo
Flebile saxum, & adhuc lachrymas
Marmora fundunt antiqua nouas.
Colit impensè femina virq;
Numen geminum. tuq; ante omnes
Pater ac rector, fulmine pollens;
Cuius nutu simul extremi
Tremuere poli, generis nostri
Iuppiter auctor; cape dona libens,
Abauusq; tuam non degenerem
Respice prolem.
Sed ecce vasto concitus miles gradu
Manifesta properat signa lætitiæ gerens.
Namq; hasta summo lauream ferro gerit,
Fidusq; regi semper Eurybates adest.

ACTVS TERTIVS.

EVRYBATES. CLYTAEMNESTRA.

EVR. *Delubra & aras cælitum, & patrios lares*
Post longa fessus spacia, vix credens mihi,

Sup-

dixit. Harum inuentionem Osyridi tribuit Scaliger in arte poëtica.

350 *Coniux Candida Tauri.* diis enim feminis feminæ, maribus mares, superis albæ, inferis atræ victimæ cædebantur.

353 *Signata iugo.* nullum passa iugum. antiqui tria armentorum genera habebant; vt docet Virgilius 3. Georg.

Continuò notas & nomina gentis inurũt,
Et quos aut pecori malunt summittere habendo,
Aut aris seruare sacris aut scindere terrã.

365 *Tu maternam Sistere Delon.* Cicero lib. 3. Accusat. Verrinar. Latonam ex longo errore & fuga grauidam, & iam ad pariẽdum vicinam temporibus exactis fugisse Delon, atque ibi Apollinem Dianamque peperisse. Innixam scilicet vel oleastro, vel palmæ, vt Homerus tradidit. Virgilius;

—— *Delon maternam inuisit Apollo.*

366 *Lucina iubes.* Virgilius Aeneid. 3. hoc Apollini tribuit, Lucianus, in dialogo Neptuni & Iridis, Neptuno.

374 *Et adhuc lachrymis.* Ouid. Metam. 6.

—— *fixa cacumine montis*
Liquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.

quæ sunt ex Callimacho, in hymno Apollinis. versus adduxi in Herc. Furente.

379 *Cuius nutu.* ab Homero Iliad. ά. accepit, cuius versus notissimi sunt. Catull. etiam;

Annuit inuito cælestum numine rector,
Quo tunc & tellus atque horrida contremuerunt
Æquora, cõcussitq; micantia sidera mũdi.

Virgilius;

Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum. Ouidius:

Terrificam capitis cõcussit terq; quaterq;
Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.

Si rectè memini de Ioue Horatius alicubi dixit, cuncta supercilio mouentis.

382 *Abauusq;.* Iupiter Tantalum genuit, Tantalus Pelopem, Pelops Atreum, Atreus Agamemnonem. Iupiter igitur Agamemnonis Abauus, hic illius abnepos.

387 *Eurybates.* huius apud Homerum multa mentio.

388 *Delubra & aras cælitum.* Antonius Muretus, vnus ex luminibus litterarum, in elegantiss. commentario Catulli, adductis Menandri, Plauti, & aliorum auctoritatibus, obseruauit, morem antiquis fuisse, vt qui primum ingrederentur aliquam regionem, ad eámve ex interuallo aliquo reuerterentur, religiosè eam salutarent: quoniam cuique loco suum genium præesse arbitrabantur. testi-

moniis ipsius, & huic Senecæ loco adde quæ sequuntur. Seneca alibi;

Tandem reuertor sospes ad patrios lares,
O cara salue terra ——

Virgil. 7. Aeneid.

—— salue fatis mihi debita tellus,
Vosq; ait ô fidi Troiæ saluete penates.

Ouidius 1. Fastor.

Diiq; petitorum dixit saluete locorum,
Tuq; nouos cælo terra datura deos;
Fluminaq; & fontes, quibus vtitur hospita tellus,
Et nemorum Nymphæ Naiadúmque chori.

Scholiastes Apollonij lib. 2. τοὺς ἐπιδημοῦντας ἔθος ἦν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ θύειν θεοῖς ἐπιχωρίοις καὶ ἥρωσι. οὕτω φασὶ καὶ Ἀλέξανδρον ποιῆσαι τὸν Μακέδονα ἐν Ἰλίῳ.

395 *Terras.* *terram* habent antiq. codic.

412 *Infaustum iubes.* sic Aeneas apud Virgilium 2. Aeneid.

Infandum regina iubes renouare dolorem.

414 *Inhorrescit malis.* Aeneas autem;

Quamquam animus meminisse horret, luctuq; refugit.

423 *Regia vt fulsit rate.* Virgilius dicto loco. *—— flammas vt regia puppis Extulerat.* 435 *Nixu.* o. v. l. *nisu.*

437 *Cana.* albæ. Catullus:

Tortaq; remigio spumis incanuit vnda.

Ouidius;

—— spumisq; sonantibus albet.

Cæruleum mare. Aratus:

—— κυανέου πεφυλαγμένος ὠκεανοῖο.

444 *Herceum Iouem.* vide Virgilium, Tryphiodorum, & Cælium Rhodiginum li. 21. antiq. lect. cap. 1.

447 *Tyrrhenius.* hoc confirmant Lucanus, Plinius, & S. Isidorus, vide commentarium Hispanicum Ioannis de Mena poëtæ Cordubensis. idem tradiderat Antonius Mizaldus ephimeridum aëris clas. 3. aphoris. 69. scilicet delphinos per maris tranquillitatem lasciuientes, ventorum impetum ex eo tractu, vnde primùm visi fuerunt, portendere. Rationem reddit Cælius Rhodiginus lib. 8. antiq. lection. cap. 6.

451 *Millesimam.* Aeschylus, in Agamemn.

στόλον Ἀργείων χιλιοναύτην.

vt & Virg. Propert. & alij. eaque communis poëtarum est opinio, vt mille fuerint Græcorum naues. quod intelligendum est, iuxta illud Varronis lib. 2. de re rust. cap. 1. Si inquam ,, numerus non est ad amussim, vt cùm dicimus mille naues iisse ad Troiam, centumuirale esse iudicium Romæ. Equidem si quis cum Homero Iliad. β'. rationem subducat, inueniet mille & octoginta naues. Dares au-

Supplex adoro. vota superis soluite.
Telluris altum remeat Argolicæ decus,
Tandem ad penates victor Agamemnon suos.
CLY. *Felix ad aures nuncius venit meas.*
Vbinam petitus per decem coniux mihi
Annos moratur? pelagus, an terras premit?
EV. *Incolumis, auctus gloriâ, laude inclitus,*
Reducem expetito litori impressit pedem.
CLY. *Sacris colamus prosperum tandem diem,*
Et si propitios, attamen lentos, deos.
Tu pande, viuat coniugis frater mei,
Et pande, teneat quas soror sedes mea.
EV. *Meliora votis posco, & obtestor deos.*
Nam certa fari sors maris dubij vetat.
Vt sparsa tumidum classis excepit mare,
Ratis videre socia non potuit ratem.
Quin ipse Atrides æquore immenso vagus,
Grauiora pelago damna, quàm bello tulit,
Remeatq; victo similis, exiguas trahens
Lacerasq; victor classe de tantâ rates.
CLY. *Quis, fare, nostras hauserit casus rates,*
Aut quæ maris fortuna dispulerit duces?
EV. *Acerba fatu poscis, infaustum iubes*
Miscere læto nuncium: refugit loqui
Mens ægra, tantis atque inhorrescit malis.
CLY. *Exprome: clades scire qui refugit suas,*
Grauat timorem. dubia plus torquent mala.
EV. *Vt Pergamum omne Doricâ cecidit face;*
Diuisa præda est: maria properantes petunt,
Iamq; ense fessum miles exonerat latus,
Neglecta summas scuta per puppes iacent,
Ad militares remus aptatur manus,
Omnisq; nimium longa properanti mora est.
Signum recursus regiâ vt fulsit rate,
Et clara lentum remigem monuit tuba,
Aurata primas prora signauit vias,
Aperitq; cursus, mille quos puppes secent.
Hinc aura primo lenis impellit rates,
Allapsa velis, vnda vix tactu leuis
Tranquilla zephyri mollis afflatu tremit,
Splendetq; classe pelagus, & pariter latet.
Iuuat videre nuda Troiæ litora,
Iuuat relicti sola Sigæi loca.
Properat iuuentus omnis adductos simul

Lentare remos: adiuuat ventos manu,
Et valida nisu brachia alterno mouet:
Sulcata vibrant æquora, & latera increpant,
Dirimuntq́ canæ cærulum spumæ mare.
Vt aura plenos fortior tendit sinus,
Posuere tonsas: credita est vento ratis,
Fususq́ transtris miles, aut terras procul,
Quantum recedunt vela, fugientes notat,
Aut bella narrat; Hectoris fortis minas,
Currusq́, & empto redditum corpus rogo,
Sparsum cruore regis Herceum Iouem.
Tum qui iacente reciprocus ludit salo,
Tumidumq́ pando transilit dorso mare,
Tyrrhenus omni piscis exsultat freto,
Agitq́ gyros, & comes lateri annatat,
Anteire naues lætus, & rursus sequi.
Nunc prima tangens rostra lasciuit chorus,
Millesimam nunc ambit & lustrat ratem.
Iam litus omne tegitur, & campi latent,
Et dubia parent montis Idæi iuga:
Et iam, quod vnum peruicax acies videt,
Iliacus atrâ fumus apparet notâ.
Iam lassa Titan colla releuabat iugo,
In astra iam lux prona, iam præceps dies:
Exigua nubes sordido crescens globo,
Nitidum cadentis inquinat Phœbi iubar,
Suspecta varius occidens fecit freta.
Nox prima cælum sparserat stellis: iacent
Deserta vento vela: tum murmur graue
Maiora minitans collibus summis cadit,
Tractuq́ longo litus ac petræ gemunt,
Agi-

Feruere, non illa quisquam me nocte per altum
Ire, neque à terra moneas conuellere funem.

» Nigidius; Si pallidus, inquit, Sol in nigras nubes occi-
» dat Aquilonem ventum significat. Claudianus, de bel-
» lo Gildonico, circa finem;

Heu nimium segnes cauta qui mente notatis,
Si reuolent mergi, graditur si litore cornix,
Ora licet maculis adsperserit occiduus Sol,
Lunaq́ conceptis liuescat turbida coruis,
Et concussa vagos iaculentur sidera crines.
Imbribus humescant hœdi nimbosaq́ taurum
Ducat hyas, totusq́ fretis descendat Orion.

quæ cuncta ferè Claudianus ex Marone decerpsit, vt vel eo solo peruincat quis magnam Claudianum imitationis curam habuisse, non omnia illum sua, at aliquid alienum adferre. ecce ait;

Si reuolent mergi.

Virgilius;

Cùm medio celeres reuolant ex æquore mergi.

Claudianus;

—— graditur si litore cornix.

Virgilius;

Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiatur harena.

Sanè ex cornicis cantu etiam alia auguria veteres colligebant. vnde Virgilius;

Sæpe sinistra mihi prædixit ab ilice cornix.

idque imitatus poeta Hispanus;

tem Phrygius scribit fuisse naues mille, centum & quadraginta. Dictys mille ducentas nonaginta quinque.

453 *Parent.* apparent, conspicua sunt. Iurisconsultorum verbum, ad quorum formulam, SI PARET, alludens Petronius, inquit:

Iurisconsultus PARET, NON PARET, *habeto;*
Atque esto quicquid Seruius & Labeo.

459 *Phœbi iubar.* Caluus:

Hesperium ante iubar quatiens.

Varro quoque tempestatem quamdam descripsit his verbis,

Repentè noctis circiter meridiem,
Cùm pictus aër feruidis latè ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet:
Nubes aquales frigido velo leues
Cæli cauernas aureas subduxerant,
Ventiq́ frigido se ab axe eruperant
Phrenetici Septemtrionum filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, syrus.
At nos caduci naufragij ciconiæ,
Quarum bipennis fulminis plumas vapos
Perussit altè, mestè in terram cecidimus.

460 *Suspecta varius.* Sol occidens maculis conspersus ventos & pluuias portendit. Aratus;

ἢ μὲν ὑποσκιάησι μελαινομένη εἰκυῖα
ἠέλιον νεφέλη, ταὶ δ' ἀμφί μιν ἔνθα καὶ ἔνθα
ἀκτῖνες μεσσηγὺς ἑλισσόμεναι δίχα ἔωσιν,
ἦ τ' ἂν ἔτ' εἰς ὕδωρ σκέπαος κεχρημένος εἴης.
οἱ δ' ὁ μὲν &c.

Virgilius 1. Georg.

Hoc etiam immenso cùm iam decedit Olympo
Profuerit meminisse magis. nam sæpe videmus
Ipsius in vultu varios errare colores:
Cæruleus pluuiã denunciat, igneus Euros.
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni;
Omnia tunc pariter nimbis, ventisque videbis

Bien claro con su voz me lo dezia
La siniestra corneja repetiendo
La desuentura mia. item;
Acuerdase me agora, que el siniestro
Canto de la corneja y el aguero, &c.

Claudianus;
Ora licet maculis, &c.
quod vnde sumtum sit, iam vidimus. Claudianus;
Lunaq; conceptis liuescat, &c.
Virgilius;
Luna reuertentes cùm primùm colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprenderit aera cornu;
Maximus agricolis, pelagoq; parabitur imber.
idem testatur etiam Dominicus Cyllenius lib. 3. de disciplina militari cap. 10. Claudianus:
—— vagos iaculentur sidera crines.
Virgilius;
Sæpe etiam stellas vento impendente videbis
Præcipites cælo labi, noctisq; per vmbras
Flammarum longos à tergo albescere tractus.
Claudianus;
Imbribus humescant hœdi ——
Virgilius;
Præterea tam sunt Arturi sidera nobis
Hœdorumq; dies seruandi ——
Columella lib. 11. ait; Quincto Kal. Octobris hœdi oriuntur: Fauonius, nonnumquam Auster cum pluuia. Claudianus:
—— nimbosaq; taurum
Ducat Hyas ——
hoc non planè à Virgilio, sed partim etiam à Germanico Cæsare, in Phænom. accepit. Germanicus;
Ast vbi se taurus sinuosis cornibus effert,
Grandine significat.
de Hyade Virgilius 3. Aeneid.
Sidera cuncta notat tacito labentia cælo,
Arcturum, pluuiasq; Hyadas, geminosq; triones,
Armatumq; auro circumspicit Oriona.
Claudianus;
- - - totusq; fretis descendat Orion.
Virgilius;
Cùm subitò assurgens fluctu nimbosus Orion.
Propertius lib. 2.
Non hæc Pleiades faciunt, neque aquosus Orion.
Nec repugnat Calpurnius Bassus, Germanici interpres, in hunc modum scribēs; "Tempestates vocamus in quibus grandines, procellę, ceteraque similia intelliguntur; quæ, cùm in plenilunio acciderint, maiore vi impelluntur. hæc ab horridis sideribus exeunt, vt sæpe diximus, veluti Arcturo, Orione, hædis &c." nonnulla huc spectantia tradidit Galeottus Martius, de doctrina promiscua c. 37. quem vide.

Agitata ventis vnda venturis tumet:
Cùm luna subitò conditur, stellæ cadunt,
In astra pontus tollitur, cælum perit.
Nec vna nox est, densa tenebras obruit
Caligo, & omni luce subducta fretum
Cælumq; miscet: vndique incumbunt simul,
Rapiuntq; pelagus, infimo euersum solo,
Aduersus euro zephyrus, & boreæ notus.
Sua quisque mittunt tela, & infesti fretum
Emoliuntur, turbo conuoluit mare.
Strymonius altas aquilo contorquet niues,
Libycusq; arenas auster, ad Syrtes agit.
Nec manet in austro. fit grauis nimbis notus,
Imbre auget vndas: eurus Orientem mouet,
Nabathæa quatiens regna, & Eoos sinus.
Quid rapidus ora corus oceano exerens?
Mundum reuelli sedibus totum suis,
Ipsosq; rupto crederes cælo deos
Decidere, & atrum rebus induci chaos.
Vento resistit æstus, & ventus retrò
Æstum reuoluit: non capit sese mare,
Vndasq; miscent imber & fluctus suas.
Nec hoc leuamen denique ærumnis datum est,
Videre saltem, & nosse, quo pereant malo.

465 *Agitata ventis vnda venturis tumet.* Virgilius;
—— freta ponti
Incipiunt agitata tumescere.
Hinc incipit elegantissima tempestatis descriptio: qua in re multi poëtæ ingeniū suum exercuerunt; pace tamen aliorū dixero, cunctos (Virgilium excipio, qui nihil molitur ineptè, lib. 1. Aeneid.) facilè poeta noster hac in re superauit. nec enim furit, vt Lucanus libro 5. nec nugatur, vt Ouidius 1. Tristium, & 11. Metamorph. & copiosior est & diligentior epithetorum quam Papinius 5. Thebaid. accuratior quoque & verior quàm Valerius Flaccus 1. Argonaut. qui verò illum cū Homero Odyss. 1. aut Apollonio lib. 2. velit componere, næ ille valde iniquus sit rerum æstimator. nam in Homerica descriptione multa sunt Homeri ingenio prorsus indigna, quæ inuenies apud Iulium Scaligerum art. poet. lib. 5. cap. 3. Apollonius verò sui similis est, hoc est totus plebeius & vilis, & non meo, sed doctorum quorumdam iudicio, ferè indignus qui legatur.
467 *In astra pontus tollitur.* Ouidius;
—— cælumq; aquare videtur
Pontus, et inductas aspergine tāgere nubes.
Cælum perit. Virgilius;
Eripiunt subitò nubes cælumq; diemq;
Teucrorū ex oculis, ponto nox incubat atra.
468 *Densa tenebras obruit Caligo.* Apollonius:

Pre-

—— ὦρτο δὲ κῦμα
κυκλήγες ποιῆσαι· κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς
ἀμήχανος οὐδέ τι ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠερέθοντο.

472 *Aduersus Euro Zephyrus* doctissimus poeta rectissimè suas vnicuique vento sedes attribuit. hæc autem sunt similia illis Homeri:

—— πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.
σὺν δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἔπεσον Ζέφυρός τε δυσαὴς
καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

475 *Aquilo.* à Septemtrione flans. Varro Attacinus, in Chorographia; (quos Diomedes lib. vlt. tribuit Paccuuio, & citat mendosissimè.)

Omnisomo Oceano Hyperion fulgurat Euro,
Arctœo plaustro Boreas bacchatur ab Æmo,
Hesperio Zephyro sed Orion voluitur Istro,
Fuluo acriq; Noto vaga Cynthia prorumit Afro.

479 *Nabathæa quatiens regna.* adscribam Ouidij locum vnde hæc reor desumta;

Eurus ad Auroram, Nabathæaq; regna recessit;
Persidaq; & radiis iuga subdita matutinis:
Vesper & occiduo quæ litora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro. Scythiam Septemq; triones
Horrifer inuasit Boreas: contraria tellus,
Nubibus assiduis pluuioq; madescit ab Haustro.

porrò noster poeta à se ipso dissensit, qui lib. 5. natural. quæst. c. 6. posse fieri negat, vt vno eodemque tempore hi venti contrarij flent. Sed contrarium tenent Homerus, Musæus, Virgilius, ceterique poetæ: & Lucretius quidem libro 4. ait;

Vides etiam diuersis nubila ventis
Diuersas ire in partes ——

& Lucanus lib. 5.

Primus ab Oceano caput exerit Atlanteo
Core, mouens æstus; iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas:
Occurrit gelidus Boreas, pelagusq; retundit, &c.

quem vltimum versum Iul. Scaliger lib. 5. de arte poetica cap. 12. planè meritò reprehendit: nisi dicas, retundit, ibi non in propria significatione positum, sed pro obruit aut confundit: & venti duo ab eadem parte flantes vnus alterius fluctus obruere ac vndæ suæ superuentu confundere possunt. Fluctus autẽ à fluctu alterius venti obrutus sistitur primò, mox quasi resilit, quẽadmodum si in solidius quid & durius impegisset: quæ res sensu comprehendi facilius, quàm verbis declarari queat. quomodo Lucanũ, poetam non malum in plerisque, magnę & supinæ negligentiæ nota liberari posse censeo.

480 *Corus.* Corus ab Occidentis latere Septemtrionem stipat, quemadmodum Boreas ab Orientis latere.

483 *Et atrum rebus induci chaos.* Furit Lucanus, non canit;

Extimuit natura chaos, rupisse videntur
Concordes elementa moras, rursusq; redire
Nox manes mistura deis ——

486 *Vndásque miscent imber & fluctus suas.* similiter poeta;

—— *latet obsitus aer*
Inferna pallore domus: nimbisq; grauatus
Deprimitur, fluctusque in nubibus accipit imbrem.

Premunt tenebræ lumina, & diræ Stygis
Inferna nox est: excidunt ignes tamen,
Et nube dirum fulmen elisâ micat,
Miserisq; lucis tanta dulcedo est malæ:
Hoc lumen optant. ipsa se classis premit,
Et prora proræ nocuit, & lateri latus.
Illam dehiscens pontus in præceps rapit,
Hauritq;, & alto redditam reuomit mare.
Hæc onere sidit: illa conuulsum latus
Summittit vndis: fluctus hanc decimus tegit:
Hæc lacera, & omni decore populato leuis
Fluitat: nec illi vela, nec tonsæ manent,
Nec rectus altas malus antemnas ferens;
Sed fracta toto puppis Ionio natat.

490 *Inferna nox est.* interpretatur illud poetæ;

Non cæli nox illa fuit ——

Excidunt ignes tamen. sed obscuri. Virg.

—— *nec fulgura currunt*
Clara; sed obscurum nimbosus dissilit aer.

Valerius Flaccus:

—— *nec sola tridentis*
Regna mouent: vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceóque premit nox omnia cælo.

Pacuuius autem;

Interea prope iam occidente sole inhorrescit mare,
Tenebræ conduplicantur, noctisq; & nimbûm occæcat nigror,
Flamma inter nubes coruscat, cælum tonitru contremit,
Grando mista imbri largifluo subita turbine præcipitans cadit,
Vndiq; omnes venti erumpunt, sæui existunt turbines,
Feruet æstu pelagus.

quos versus citat Cicero lib. 1. de diuinat. & lib. 3. de Oratore.

498 *Fluctus hanc decimus tegit.* decimus fluctus fluctuum maximus est secundùm Valer. Flacc. lib. 2. Silium Ital. lib. 14. Lucanum lib. 5. & Ouidium 1. Tristium & 11. Metamorph. & Latinis decumanus dicitur, auctore Festo, propter denarij numeri perfectionem, de qua Cælius lib. 22. antiq. lection. c. 14. à Græcis vocatur Τρικυμία, teste Hesychio. Euripides in Troadib. de hac tempestate agens, inquit; Αἰγαῖον πόρον τρικυμίαις βρέμοντα. vtuntur etiam hac voce Synesius & Aristides. Sunt qui de decumano fluctu intelligant l. 96. & l. 112. D. de verb. signific. & §. flumina, Institut. de rerum diuis. & acquir. ear. domin.

Nil

503 *Ars cessit malis.* sic Maro;
—— cedit quoniam spoliata magistro est.
Ouidius:
Tãta mali moles, tantoq́ potentior arte est.
Idem;
Deficit ars, animiq́ cadunt ——
Lucanus;
Artis opem vicere metus, nescitq́ magister
Quam frangat, cui cedat aqua ——
511 *Felix vocatur.* desumtum ex Homero Odyss. ι. vel ex Virg. Aeneid. 1.
Qui meruit. plerique libri scripti habent, *qui potuit.*
518 *Vel Troia lachrymas.* magna sit oportet miseria, cuius hostem misereat. ideo scriptores volentes summas calamitates exprimere, passim hoc addunt. eamque Suidas [illegible] vocat. Pacuuius;
Si Priamus adesset, & ipse eius commiseresceret.
Ennius, Annal. 5.
Cogebant hosteis lachrymantes ut miserescerent.
Virgilius 11. Aeneid.
—— infanda per orbem
Supplicia & scelerum pœnas expendimus omnes,
Vel Priamo miseranda manus ——
Ouidius 14. Metamorph.
Græcia tunc potuit Priamo quoque flenda videri.
Sophocles:
ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν.
P. Aemylius hist. Francorum lib. 2. inhumana vastitas, ac, si in alio hoste contigisset, victori etiam miseranda.
524 *Fulmine irati Iouis Armata Pallas.* non est hoc abs re confictum. nam in libris Hetruscorum scriptum fuit, Manubias, id est fulminum iactus, tres deos possidere, Iouem, Palladem, & Vulcanum. docet hoc Seruius, ad illud Virgilij,
Ipsa Iouis rapidũ iaculata è nubibus ignẽ
Disiecitq́ rates; &c.
eadem de caussa Pallas apud Euripidem, in Troadibus,
ἐμοὶ δὲ δώσειν φησὶ πῦρ κεραύνιον
βάλλειν Ἀχαιοὺς, ναῦς τε πιμπράναι πυρί.
528 *Solus inuictus malis.* vide Virgilium 1. Aeneid. Q. Smyrnæum lib. 14. Philostratũ in Imaginibus, & Izacium in Lycophron.
540 *Furibundũ intonat.* multa ex sequentibus translata sunt ex Homero Odyss. δ'. non vacat totum locum ascribere; incipit ibi,
Αἴας μὲν μετὰ νηυσὶ δάμη δολιχηρέτμοισι.
Γυρῇσιν μὲν, &c.

Nil ratio & vsus audent in magnis malis.
Tenet horror artus, omnis officio stupet
Nauita relicto, remus effugit manus.
In vota miseros vltimus cogit timor,
Eademq́ superos Troes & Danai rogant.
Quid fata possunt? inuidet Pyrrhus patri,
Aiaci Vlysses, Hectori Atrides minor,
Priamo Agamemnon. quisquis ad Troiam iacet,
Felix vocatur; cadere qui meruit manu,
Quem fama seruat, victa quem tellus tegit.
Nil nobile ausos pontus atque vnda feret?
Ignaua fortes fata consument viros?
Pudenda mors est. quisquis es nondum malis
Satiate tantis cælitum, tandem tuum
Numen serena. cladibus nostris daret
Vel Troia lachrymas: odia si durant tua,
Placetq́ mitti Doricum exitio genus;
Quid hos simul perire nobiscum iuuat,
Quibus perimus? sistite infestum mare.
Vehit ista Danaos classis, & Troas simul.
Nec plura possunt: occupat vocem mare.
Ecce alia clades: fulmine irati Iouis
Armata Pallas, quicquid aut hastâ minax,
Aut Ægide, aut furore Gorgoneo potest,
Aut igne patrio, tentat, & cælo noua
Spirant procellæ: solus inuictus malis
Luctatur Aiax; vela cogentem hunc sua
Tenso rudente flamma perstrinxit cadens.
Libratur aliud fulmen: hoc toto impetu
Tortum reductâ Pallas excussit manu,
Imitata patrem, transit Aiacem, & ratem,
Ratisq́ partem secum, & Aiacem tulit.
Nil ille motus; ardua vt cautes salo
Ambustus exstat, dirimit insanum mare,
Fluctusq́ rumpit pectore, & nauem manu
Complexus in se traxit: & cæco mari
Collucet Aiax, omne resplendet fretum.
Tandem occupatâ rupe, furibundùm intonat,
Superasse nunc se pelagus, atque ignes: iuuat
Vicisse cælum, Palladem, fulmen, mare.
Non me fugauit bellici terror Dei:
Et Hectorem vnà solus, & Martem tuli,
Phœbea nec me tela pepulerunt gradu:
Cum Phrygibus istos vicimus. tandem horream

Aliena

Aliena inerti tela mitti dextera?
Quid si ipse mittat? plura cùm auderet furens,
Tridente rupem subruit pulsam pater
Neptunus, imis exerens vndis caput,
Soluitq́; montem; quem cadens secum tulit,
Terraq́; & igne victus, & pelago iacet.
Nos alia maior naufragos pestis vocat.
Est humilis vnda, scrupeis mendax vadis,
Vbi saxa rapidis clusa vorticibus tegit
Fallax Caphareus: æstuat scopulis fretum,
Feruetq́; semper fluctus alternâ vice.
Arx imminet prærupta, quæ spectat mare
Vtrinque geminum; Pelopis hinc oras tui,
Et Isthmon, arcto qui recuruatus solo
Ionia iungi maria Phryxeis vetat.
Hinc scelere Lemnon nobilem, & hinc Chalcida,
Tardamq́; ratibus Aulida: hanc arcem occupat
Palamedis ille genitor, & clarum manu
Lumen nefandâ vertice è summo efferens,
In saxa ducit perfidâ classem face.
Hærent acutis rupibus fixæ rates,
Has inopis vndæ breuia comminuunt vada:
Pars vehitur, huius prima pars scopulo sedet,
Hanc alia retro spacia relegentem ferit,
Et fracta frangit: iam timent terram rates,
Voluntq́; maria: cedit in luctum furor.
Postquam litatum est: Phœbus in lucem redit,
Et damna noctis tristis ostendit dies.
CLY. *Vtrúmne doleam, læter an, reducem virum?*
Remeasse, lætor: vulnus at regni graue,
Lugere cogor. redde iam Graiis pater,
Altisona quatiens regna, placatos deos.
Nunc omne lætâ fronde veletur caput,
Sacrifica dulces tibia effundat modos,
Et niuea magnas victima ante aras cadat.
Sed ecce turba tristis, incomtæ comas
Iliades adsunt; quas super celso gradu
Effrena Phœbas entheas lauros quatit.

CHO-

549 *Pater Neptunus.* ex multis supra docui hoc esse Neptuni epithetum. quibus adde hoc fragmentum Varronis;

Te Neptune pater cui flumina cana sonãti
Cincta salo resonant: magnus cui præpete nimbo
Perfluit Oceanus, & flumina crinib. errãt.

556 *Fallax Caphareus.* hoc loco Nauplius Palamedis pater Græcos in cæca saxa pertraxit. vnde Pacuuius;

—— pater
In Caphareis saxis pleros Achiuos perdidit.

Virgil. Aeneid. 11. hanc cladem Mineruæ sideri ascribit;

—— scit triste Minerua
Sidus & Euboicæ cautes, vltorq́; Caphareus.

quæ Virgilij sententia Straboni vera videtur lib. 8. & sit sanè vera. Seneca Euripidem sequitur, cuius sunt illa, in Helena;

πολλοὺς δὲ πυρσεύσας
φλογερὸν σέλας ἀμφὶ ῥύταν
Εὔβοιαν, εἷλ' Ἀχαιῶν
μονόκωπος ἀνὴρ, πέτραις
Καφηρίαις ἐμβαλὼν,
Αἰγαίαις τ' ἐνάλιοις ἀκταῖς
δόλιον ἀστέρα λάμψας.

562 *Scelere Lemnon nobilem.* sic Plautus in Rudente;

—— qui se scelere fieri volunt nobiles.

D Hieronymus, contra Eluidium: nobilis « factus est scelere. Q. Cicero, de petit. consu « latus, eodem modo dixit, Flagitio nobiles. Lemniades autem mares omnes occiderunt, excepta vna Hypsipyle; quæ patri Thoanti pepercit.

Hinc Chalcida. sunt qui referant Chalcidenses mulieres maritos suos occidisse. quo de dubito. quidam m. s. *hinc Calcedona.*

564 *Palamedis ille genitor.* Nauplius; quem, vt id faceret, impulsum volunt cupiditate vlciscendi Agamemnonem & Vlyssem, qui Palamedem occiderant iuxta plerosque. nam Dares à Paride interfectũ fuisse scribit, vt vt est, Xenophon in Cynægetico tradidit mortem Palamedis deos vindicasse.

CHORVS. CASSANDRA.

Versus choriambici, dactylici, iambici, trochaici, sapphici, anapæstici, acatalecti, hypercatalecti,& brachycatalecti,& catalecti, scazontes, mirificè inter se permixti.

Heu quàm dulce malum mortalibus [additũ] “
Vitæ dirus amor; cùm pateat malis “
Effugium, & miseros libera mors vocet,
Portus æterna placidus quiete.
Nullus hunc terror, nec impotens
Procella fortunæ mouet,
Aut iniqui flamma Tonantis. “
Pax alta nullos ciuium cœtus “
Timet, aut minaces victoris iras; “
Non maria asperis insana coris,
Non acies feras
Puluereamq́ nubem,
Motam barbaricis equitum cateruis;
Non vrbe cum totâ populos cadentes,
Hosticâ muros populante flamma,
Indomitúmve bellum. Perrumpet omne,
Solus contemtor leuium deorum;
Qui vultus Acherontis atri,
Qui Styga tristem non tristis videt,
Audetq́ vitæ ponere finem;
Par ille regi, par superis erit. “
O quàm miserum est nescire mori!
Vidimus patriam ruentem nocte funestâ,
Cùm Dardana tecta Dorici raperent ignes:
Non illa bello victa, nec armis,
Vt quondam Herculeâ cecidit pharetrâ:
Quam non Pelei, Thetidisq́ natus,
Carusq́ Pelidæ nimium feroci
Vicit; acceptis cùm fulsit armis,
Fuditq́ Troas falsus Achilles:
Aut cùm ipse Pelides animos feroces
Sustulit luctu, celeremq́ saltu
Troades summis timuere muris.
Perdidit in malis extremum decus,
Fortiter vinci. restitit annis
Troia bis quinis,
Vnius noctis peritura fato.
Vidimus simulata dona molis immensæ,

Fatale

586 *Vitæ dirus amor.* nullus non viuere cupit, quamuis miserè sit victurus. rectè tamen Iamblichus; οὐ τὸ ζῆν ἐστὶ πλείστου τιμητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν.

606 *O quàm miserum est nescire mori.* tam miser est qui mori nescit, quàm naufragus qui portum nequit inuenire. quia, vt ait Sotades; πάντων λιμὴν τῶν μεριμνῶν ὁ θάνατός ἐστι.

607 *Nocte funesta.* excidium Troiæ in noctem incidisse consentaneum est Aeschylo in Agamemn. & Euripidi in Hecuba. auctor paruæ Iliadis idipsum probat:

νὺξ μὲν ἔην μεσάτη, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελήνη.

Petronius Arbiter, in Troiæ Halosi:

Iam plena Phœbe candidũ extulerat iubar,
Minora ducens astra radiante face,
Cùm inter sepultos Priamidas nocte & mero
Danai relaxant claustra, &c.

Sed quæ nox illa fuerit, nemo facilè certò dixerit, qui sciat Hellanicum, Dionysium Argiuum & Lysimachum prodidisse Troiam captam XII. Febr. Callisthenem verò lib. 2. Græcanicæ historiæ, Februario ineunte. Qui Attica scripserunt, in octauum diem huius mensis desinentis hanc cladem reiiciunt: nec defuerunt, qui ad octauum desinẽtis Martij id retulerint. Dercylas autem & Aegias contendunt funestæ huius noctis diem fuisse octauum desinentis Πανέμου, hoc est, si Corinthios audimus, Iulij; sin Bœotios sequimur, Maij. hæc ex Euripidis scholiis Græcis, & Clemente Aegyptio decerpsi.

614 *Falsus.* Patroclus, Iliad. π'.

616 *Sustulit luctu.* Iliad. σ. τ. υ.

Celeremq́ saltu. Achillem Homerus, ὠκύμορον, πόδας ταχὺν, πόδας ὠκὺν appellat. quemadmodum Seneca Achillem, celerem saltu, sic Ennius Annal. 2. Coclitem, inclutum saltu, vocauit.

——*at Horatius inclutus' saltu.*

Saltu. de saltu Achillis, cuius Lycophron in Cassandra, meminit, non vulgaria, ex Antimacho & Euripide, ibi refert Izacius. datum Græcis responsum, eum qui primus Troianę terræ vestigium imprimeret, primum occubiturum: quod cùm Protesilaus morte sua confirmasset; desiluisse Achillem à naui in terram, & eo loco, quem conculcarat, repentè aquæ fontem emanasse. Sed eò non respicit Seneca, verùm solummodo ad Achillis pernicitatem.

621 *Molis immensæ.* magnus fuerit oportet equus Durateus, in cuius aluo tot duces inclusi fuerunt, quot refert Izacius, dicto loco; ἐκ ποιήματος ὁ Πανσανίας ὡς Ἐπειὸς ἐποίει τὸν

Fatale munus Danaûm traximus nostrâ
Creduli dextrâ: tremuitq; sæpe
Limine in primo sonipes, cauernis
Conditos reges bellumq; gestans:
Et licuit versare dolos, vt ipsi
Fraude suâ capti caderent Pelasgi.
Sæpe commota sonuere parmæ,
Tacitumq; murmur percussit aures,
Et fremuit malè subdolo
Parens Pyrrhus Vlyssi.
Secura metu Troica pubes,
Sacros gaudet tangere funes,
Hinc æquæui gregis Astyanax,
Hinc Æmonio desponsa rogo,
Ducunt turmas; hæc femineas,
Ille viriles.
Festa matres votiua ferunt
Munera diuûm: festi patres
Adeunt aras: vnus tota est
Vultus in vrbe.
Et, quod nunquam post Hectoreos
Vidimus ignes, læta est Hecube.
Quid nunc primùm dolor infelix
Quidve extremum deflere paras?
Mœnia diuûm fabricata manu,
Diruta nostrâ?
An templa deos super vsta suos?
Non vacat istis lachrymare malis:
Te magne parens flent Iliades.
Vidi, vidi senis in iugulo,
Telum Pyrrhi vix exiguo
Sanguine tingui.
CA. Cohibete lachrymas, omne quas tempus petit,
Troades, & ipsæ vestra lamentabili
Lugete gemitu funera: ærumnæ meæ
Socium recusant. cladibus questus meis
Remouete: nostris ipsa sufficiam malis.
CHO. Lachrymas lachrymis miscere iuuat.
Magis exurunt, quos secretæ
Lace-

Δουράτεον ... εἰς δὲ πεντήκοντα, ἢ τρισχίλιοι, ἢ καὶ ἐμοὶ καὶ ἄνδρες ἀπελθόντες Ἑλλήνων ἐκάθηντο ideo ait Petronius;

Cùm, Delio præfante, cæsi vertices
Idæ trahuntur, scissaq; in molem cadunt
Robora, minacem quæ figurarent equum,
Aperitur ingẽs claustrũ & obducti specus,
Qui castra caperent ——

molem huius equi declarauit Homer, dicẽs;

αὐτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν.

& Virgilius;

Demissum lapsi per funem.

nam sic quoque altitudo demonstrata est, in- "
quit Fabius lib. 8. Institut. Oratoriar. cap. 3. "
623 *Fatale munus* Virgil. 6. Aeneid.

Cùm fatalis equus saltu super ardua venit
Pergama.

de quo equo ait Petronius;

—— vteri notauit fata

Traximus nostra creduli dextra. ex Virg. 2. Aeneid.

627 *Versare dolos.* Virgilius;

Seu versare dolos seu certæ occũbere morti.

631 *malè subdolo Parens Pyrrhus Vlyssi.* videtur Sophoclem adumbrasse, qui, in Phyloctete, Pyrrho simplex & minime subdolum ingenium tribuit, ægreq; fingit ab Vlysse induci, vt fallaciis & astu vtatur; quod magni & excelsi animi proprium esse docet Aristoteles lib. 4. ad Nicomachum. De morib. ca. 3. Cùm Vlysses dixisset debere illũ callidè Philoctetæ arcus subducere, respondet Pyrrhus;

ἐγὼ μὲν οὓς ἂν τῶν λόγων ἀλγῶ κλύων,
Λαερτίου παῖ, τούσδε καὶ πράσσειν στυγῶ.
ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς,
οὔτ' αὐτὸς, οὔθ', ὥς φασιν, οὑκφύσας ἐμέ·
ἀλλ' εἰμ' ἕτοιμος πρὸς βίαν τὸν ἄνδρ' ἄγειν,
καὶ μὴ δόλοισιν ——

quæ Pyrrho vt iuueni & magnanimo conueniunt optimè; fraudes verò Vlyssi, vt seni & cauto. porrò quod ait *οὔθ' ὥς φασιν, οὑκφύσας ἐμέ*, iis quadrant quæ de seipso Achilles Euripidis in Iphigenia Aulidensi ait hoc modo:

ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς
Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.

talem se apud Euripidem in Licymnio Hercules; & apud incertum poëtam, in Rheso, tales se Hector & Rhesus esse profitentur. apud Ennium etiam nescio qui, his verbis;

Ego eo ingenio natus sum, amicitiam "
Atq; inimicitiam in fronte promptã gero.

quæ omnia exemplorũ loco ad d. cap. 3. Aristotelis adferri possunt, quod nullus Interpretum præstitit, & sane indigent illi decem De moribus libri, vberioribus commentariis quàm in illos hactenus editi fuerunt, à Græcis & Latinis.

634 *Tangere funes.* Virgilius; — *circum pueri innuptæq; puellæ Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent.* 661 *Magis exurunt, quos secretæ Lacerant curæ.* lacrymæ enim tristitiam leuant, vt alibi dixi. Huc spectat etiam illud Ludouici Ariosti, in Orlando Furioso; *Cosi fa ch' ella vn poco il duol rafrena;*

Ch' auendo oue sfogarlo, è meno acerbo.
„ & illud Actij Sinceri, in Arcadia: Perche lo
„ sfogare con parole ali miseri suole esser ale-
„ uolte aleuiamento di peso.

666 *Nobile carmen.* sic Cornelius Seuerus, in AEtna;

— hinc auget nobile carmen
Plurima pars scena —

Virgilius ecloga 6.

Si valeam meminisse, neque est ignobile carmen

hoc carmen etiam celebrat Callimachus in lauacro Palladis.

667 *Querula Edonis.* in Octauia ait;

Repete assuetos
Iam tibi questus, atque equoreas
Vince Halcyonas, vince & volucres
Pandionias —

Moschus, in Bionis epitaphio;

οὐδὲ τόσον ποκ' ἄεισεν ἐνὶ σκοπέλοισιν ἀηδὼν,
οὐδὲ τόσον θρήνησεν ἀν' ὤρεα μακρὰ χελιδὼν,
ἀλκυόνες δ' οὐ τόσσον ἐπ' ἄλγεσιν ἴαχε κήυξ.

comparationẽ verò lusciniæ etiam alij vsurparunt. Homerus Odyss τ'. relatus in Hercule Oetæo. &, Sophocles Trachiniis. & ex Latinis Virgilius;

Qualis populea mærens Philomela sub umbra
Amissos quærit fœtus.

Euripides, in Helena, lusciniam aduocat, vt secum lugubres cantus moduletur.

671 *Garrula.* de hirundine, in quam mutata fuit ex Senecæ sententia Procne, loquitur; quæ à Virgilio 4. Georg. garrula dicitur. quo loco idipsum ex Stesichoro, Simonide & Sappho Fuluius Vrsinus obseruauit, ex Smyrnæo & Oppiano Griellius.

676 *Halcyones.* cum Græcis malo scribere *Alcyones.* quomodo referunt Ciceronẽ poëma quoddam inscripsisse; cuius imitatione ipse quoque Gordianus Imp. poëma Alcyones composuit, teste Capitolino.

678 *Fluctu leuiter Plangente.* Lucanus;

— & planctus illisa cautibus vnda.

Sic Attius vndas latrare & cachinnare dixit;

Ac vbi curuo litore latrans
Vnda sub vndis labunda sonit:
Simul & circum magni sonantibus
Excita saxis, sæua sonando
Crepitu clangente cachinnat.

682 *Molles.* sic Claudianus de Eutropio, cuius à puero testes fuerant exsecti;

— mediaq́ tamen mollissimus ira.

Imitata viros. Deæ magnæ Cybeles sacerdotes Galli, qui, cùm ea parte carerent qua viri sumus, & molles erant, & male audiebant, quasi muliebria paterẽtur, teste Apuleio de asino aureo lib. penult. & vltimo. vnde

Lacerant curæ: iuuat in medium „
Deflere suos. nec enim quamuis
Dura virago, patiensq́ mali,
Poteris tantas flere ruinas.
Non quæ verno nobile carmen
Ramo cantat querula Edonis,
Ityn in varios modulata sonos:
Non quæ tectis Bistonis ales
Residens summis impia diri
Furta mariti garrula deflet:
Lugere tuam poterit dignè
Conquesta domum, licet ipse velit
Clarus niueos inter olores,
Istrum cygnus, Tanaimq́ colens,
Extrema loqui: licet Halcyones
Ceyca suum fluctu leuiter
Plangente sonent; cùm tranquillo
Malè confisæ credunt iterum
Pelago audaces, fœtusq́ suos
Nido pauidæ titubante fouent.
Non si molles imitata viros
Tristis laceret brachia tecum,
Quæ turritæ turba parenti
Pectore rauco concita, buxum
Ferit, vt Phrygium lugeat Atym.
Non est lachrymis Cassandra modus, „
Quia quæ patimur, vicere modum.
Sed cur sacratas diripis capiti infulas? „
Miseris colendos maximè superos reor.
CAS. *Vicere nostra iam metus omnes mala.*
Equidem nec vllâ cælites placo prece:
Nec, si velint sæuire, quo noceant, habent.
Fortuna vires ipsa consumsit suas.
Quæ patria restat? quis pater? quæ iam soror?
Bibêre tumuli sanguinem, atque aræ, meum.
Quid illa felix turba fraterni gregis?
Exhausta nempe: regiam miseri senis
Vacuam relicti, totq́ per thalamos vident,
Præter Lacænam, cæteras viduas nurus.
Tot illa regum mater, & regimen Phrygum
Fœcunda in ignes Hecuba, fatorum nouas
Experta leges, induit vultus feros:
Circa ruinas rabida latrauit suas,
Troiæ superstes, Hectori, Priamo, sibi.

CHO.

CHO. *Silet repentè Phœbas, & pallor genas,*
Creberq́; totum poßidet corpus tremor.
Stetere vittæ, mollis horreſcit coma,
Anhela corda murmure incluſo fremunt:
Incerta nutant lumina, & verſi retrò
Torquentur oculi; rurſus immites rigent.
Nunc leuat in auras altior ſolito caput,
Graditurq́; celſa: nunc reluctantes parat
Reſerare fauces: verba nunc cluſo malè
Cuſtodit ore, Mænas impatiens dei.
CAS. *Quid me furoris incitam ſtimulis noui,*
Quid mentis inopem ſacra Parnaßi iuga
Rapitis? recede Phœbe. iam non ſum tua.
Exſtingue flammas pectori infixas meo.
Cui nunc vagor veſana? cui bacchor furens?
Iam Troia cecidit: falſa quid vates ago?
Vbi ſum? fugit lux alma, & obſcurat genas
Nox atra, & æther abditus tenebris latet.
Sed ecce gemino ſole præfulget dies,
Geminumq́; duplices Argos attollit domos:
Idæa cerno nemora. fatalis ſedet
Inter potentes arbiter paſtor deas.
Timete reges, moneo, furtiuum genus.

à Catullo in Galliambo *Gallæ* vocantur, & *Attis*, quod ipſe ſibi pondera acuto ſilice deuoluerat, dicitur *noua mulier* Galius. ideò Catullus ſemiuiros vocat, vt & Terentius Varro;

Tibi tympana haud inani ſonitu, dea, tonimus,
Sonitū æris intonamus tibi nos ſemiuiri,
Teretem comam volantem Galli tibi iacimus.

684 *Turrita.* Cybelæ. de qua C. Cilnius Mæcenas;

Ades huc, ades Cybele, dea, montigena dea,
Age tympano ſonanti quate flexibile caput,
Latus horreat flagello, comitum chorus vlulet.

686 *Atym.* de Atti ab Arnobio, Euſebio & Fulgentio, poſt Epicharmum, Soſidem Atticum, alioſq; multa digna lectione & cognitu iucunda referuntur.

699 *Totq́; per thalamos.* quinquaginta. Virg. Aeneid 2.

Quinquaginta illi thalami ſpes tanta nepotum.

703 *Induit vultus feros.* mutata fuit Hecuba in canem, iuxta Euripidem, Lycophronem, & Aſclepiadem. alij, quia, vt fures canis latratu, Græcos Hecuba maledictis & conuitiis ſit inſecuta, fabulam confictam volūt, in Menæchm. Plautus, & Cicero 3. Tuſc.

705 *Sibi.* humana forma deperdita, & Hecuba homine quaſi mortua. Sic, Hercule Oetæo, inquit;

— ſibi Tantalis eſt facta ſuperſtes.

706 *Silet repentè Phœbas.* ex ſequentibus nonnulla ad Virgilij Aeneid. 6. nonnulla ad Lucani lib. 5. imitationem dixit.

Pallor. Lucanus;

— nec qui ſolet eſſe timenti
Terribilis ſed pallor ineſt —

707 *Creberq́; totum.* infrà actu 4.

Cur iſta vates corpus effuſa ac tremens
Dubia labat ceruice?

Lucanus;

— nec feſſa quieſcunt
Corda: ſed, vt tumidus borea poſt flamina, pontus
Rauca gemit; ſic multa leuant ſuſpiria vatem.

Idem;

— rupta trementi
Verba ſono —

708 *Stetêre vittæ.* Virgilius:

— ſubitò non vultus, non color vnus,
Non comtæ manſêre comæ: ſed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument —

Lucanus;

— bacchatur demens, aliena per antrum
Colla ferens, vittaſq́; dei, Phœbæaq́; ſerta
Erectis diſcuſſa comis —

709 *Anhela corda.* Virgilius;

— ſed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument —

Lucanus autem;

Effluit & gemitus & anhelo clara meatu, &c.

710 *Incerta nutant lumina.* duo m. *ſmicant lumina.* Lucanus;

Torquet ad hæc oculos, totoq́; vagantia cælo
Lumina nunc vultu pauido, nunc torua minaci.

712 *Altior ſolito* Virgilius;

— maiorq́; videri.

724 *Gemino.* rectè. quia Enthei & ebrij, quæ ſingula ſunt, cuncta gemina vident. exempla habes apud Euripidem in Bacchis, Q. Smyrnæum lib. 12. & Nonnum in Dionyſiacis in princ. lib. ιά. & ιε'. ſeptima à fine libri pagina. Virgilius hoc non ignorauit, ſcripſit n. Aen 4.

Eumenidum demens veluti videt agmina Pentheus,
Et ſolem geminum, & duplices ſe oſtendere Thebas.

718 *Timete reges moneo* quædam membranæ continent *timere.*

Furtiuum genus. Furtiua Venere editū, Aegyſthum. monet Caſſandra cauendum eſſe à natis ex furtiuo coitu. quare? an quia, vt dixit alibi, nullum nefas per nefas nati putant? quam rationem reddidit auctor libelli Gallici, *de la police Chreſtienne*, vbi docet cur huiuſmodi liberi, vt plurimum, ceteris ſalaciores ſunt & ne-

Agreſtiŭ

quiores, adde & prauiores: quare fortassis Veneti, homines prudentissimi & maximè cordati, illegitimos, quamuis natalibus fuerint restituti, in consilium non admittunt, teste Fulgos. consil. 62. Incip. Stante statuto. Nescio tamen, quàm rectè. nam

— πολλάκις δέ τοι
ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησεν σπορᾷ,
νόθοι τε πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες.

inquit Euripides, in Andromache, indicans sæpe spurios legitimis esse meliores. quoniã, vt idem alibi scripsit, nomen dispar, natura æqualis est;

ὀνόματι μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δ' ἴση.

quod verò in eandem sententiam scripsit Euripides;

ἐγὼ γὰρ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν.
τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὄντες ἐνδεεῖς
νόμῳ νοσοῦσιν.

iuri nostro conuenit, quo tam male audiunt spurij, vt infames & vilis conditionis esse censeantur, vt docet Andr. Tiraquellus De nobilitate c.15. nu.14. cum aliquot sequẽtibus. post quẽ pro spuriorũ vituperatione & defensione multa cõgessit Palæottus in lib. De spuriis & nothis filiis à cap. 55. vsque ad lib. finẽ.

732 *Lacæna ferrum cultu Amazonio gerens.* more Amazonum securim gestans. in o.v.l. valdè constanter legitur; *Lacæna ferrum, cultum Amazonium gerens.* quid si *cultrum?* vt cultrum Amazonium vocet securim, qua Clytæmnestra Agamemnonem occidit. sed nihil muto. nam vet. lib. eandem sententiam admittit; & versus repugnat m.s. lectioni.

735 *Alta.* v.l. *alia*, idque recipi debet.

739 *Troia sepulta.* lege *sepultæ*.

Frater. Hector. loquitur iuxta communem sententiã. nam Porphyrius testimoniis Ibyci & aliorum probat Hectorẽ non Priami, sed Apollinis filium fuisse. vide Scholiastem Homeri Iliad. γ'.

742 *Saucios vinclo graui.* respicit ad illud Virgilij 2. Aeneid.

— *perq; pedes traiectus lora tumentes.*

743 *Nimium cito congresse Achilli Troile.* non dubito quin Virgilij 1. Aeneid. versum voluerit exprimere,

Parte alia fugiens amissis Troilus armis
Infelix puer & impar congressus Achilli.

de Troilo quædam notauit amicus meus, homo egregiè doctus, Guilhelmus Canterus lib. 2. nouarum lectionum: quę tamen quàm parum conueniant Virgilio, olim Seb. Corradus, & postea Guellius docuerunt. minus Senecæ quadrant. quis enim credat sororem fratri tale flagitium affingere? Troili mors vnũ ex fatis Troiæ fuit. Plautus, Baccidibus;

Agrestis ille alumnus euertet domum.
Quid ista vecors tela feminea manu
Districta præfert? quem petit dextrâ virum
Lacæna cultu ferrum Amazonio gerens?
Quæ versat oculos alia nunc facies meos?
Victor ferarum colla vexatus iacet,
Ignobili sub dente Marmaricus leo,
Morsus cruentos passus audacis leæ.
Quid me vocatis sospitem solam è meis,
Vmbræ meorum? te sequor tota pater
Troia sepulte. frater auxilium Phrygum,
Terrorq; Danaûm: non ego antiquum decus
Video, aut calentes ratibus exustis manus;
Sed lacera membra, & saucios vinclo graui
Fortes lacertos. te sequor nimium citò
Congresse Achilli Troile. incertos geris
Deiphobe vultus, coniugis munus nouæ.
Iuuat per ipsos ingredi Stygios lacus:
Iuuat videre Tartari sæuum canem,
Auidiq; regna Ditis. hæc hodie ratis
Phlegethontis atri regias animas vehet,
Victamq;, victricemq;: vos vmbræ precor,
Iurata superis vnda te pariter precor,
Reserate paulum terga nigrantis poli,
Leuis vt Mycenas turba prospiciat Phrygum.
Spectate miseri: fata se voluunt retro.
Instant sorores squallidæ,
Sanguinea iactant verbera,
Fert læua semustas faces,
Ardentq; pallentes genæ,
Et vestis atri funeris
Exesa cingit ilia,
Strepuntq; nocturni metus,
Et ossa vasti corporis
Corrupta longinquo situ
Palude limosâ iacent.
Et ecce defessus senex,
Ad ora ludentes aquas
Non captat, oblitus sitis,
Mœstus futuro funere.
Exsultat, & ponit gradus
Pater decoros Dardanus.
CH. *Iam peruagatus ipse se fregit furor,*
Caditq;, flexo qualis ante aras gradu

Cer-

Ceruice taurus vulnus incisâ gerens.
Releuemus artus entheos. Tandem suos
Victrice lauro cinctus Agamemnon adit,
Coniuxq; pariter obuios illi tulit
Gressus, reditq; iuncta concordi gradu.

ACTVS QVARTVS.

AGAMEMNON. CASSANDRA.

AG. *Tandem reuertor sospes ad patrios lares.*
O cara salue terra: tibi tot barbaræ
Dedêre gentes spolia: tibi felix diu
Potentis Asiæ Troia summisit manus.
Cur ista vates corpus effusa, ac tremens
Dubiâ labat ceruice? famuli attollite,
Refouete gelido latice. iam recipit diem
Marcente visu: suscita sensus tuos.
Optatus ille portus ærumnis adest.
Festus dies est. CAS. *festus & Troiæ fuit.*
AG. *Veneremur aras.* CAS. *cecidit ante aras pater.*
A. *Iouem precemur pariter.* C. *Herceum Iouem?*
A. *Credis videre te Ilium?* C. *& Priamum simul.*
A. *Hic Troia non est.* C. *vbi Helena est, Troiã puto.*
AG. *Ne metue dominam famula.* C. *libertas adest.*
A. *Secura viue.* C. *mors mihi est securitas.*
A. *Nullum est periclũ tibimet.* C. *at magnũ tibi est.*
A. *Victor timere quid potest?* C. *quod non timet.* "
A. *Hanc fida famuli turba, dum excutiat deum,*
Retinete, nequid impotens peccet furor.
At te pater, qui sæua torques fulmina,
Pellisq; nubes, sidera & terras regis,
Ad quem triumphi spolia victores ferunt;
Et te sororem cuncta pollentis viri
Argolica Iuno; pecore votiuo libens
Arabumq; donis, supplice & fibrâ colam.

CHO-

Ilio tria audiui fuisse fata, quæ illi exitio forent,
Signum ex arce si perisset, alterum est etiam Troili mors,
Tertium cùm porta Scæa limen superum scinderetur.

744 *Incertos.* tales, vt quis dubitare queat tuáne sit facies an alterius; quod etiam Virgilius innuit lib. 6.

Atq; hic Priamidem laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora, manusq; ambas, populataq; tempora raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares:
Vix adeò agnouit pauitantem ——

772 *Caditq;.* Lucanus, de Phœbade, lib. 5.

—— *Vixq; refecta cadit* ——

784 *Refouete gelido latice.* frigida eis qui deliquium animi patiuntur prodest, auctore Hippocrate in Aphorismis, & Aristotele in Problematibus: quia frigus spiritus cogit, & impedit ne dissoluantur; qui spiritus plurimi ad faciem venire solent. itaque aqua frigida in faciem diffusa illos congregat, quibus congregatis, sensibus functiones suæ redduntur, sicque euanescit λειποψυχία. Calida autem aqua illis prodest qui timuerunt vel laborarunt vehementius. De gelida aqua habes exempla hic, & apud Homerum Iliad. ί. & ξ'. ait etiam Ouidius, in epist. Laodamiæ;

Lux quoque tecum abiit, tenebris exsanguis obortis,
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandæuus Acastus,
Vix mater gelida mæsta refecit aqua.

Posterioris, scilicet de calida, exempla suppeditat Homerus Odyss. ε. & Odyss. ι. & Plautus in Bacchidibus, inquiens;

BA. dabitur opera. aqua calet. eamus intro, vt laues.
Nam, vt in naui vecta es, credo timida es.
B. aliquantum soror.
Simul hic nescio quid turba est ——

788 *Cecidit ante aras pater.* autographa habent; *concidit ante aras pater.*

791 *Vbi Helena est, Troiam puto.* Helena hic est in Græcia. ideo videor mihi adhuc in Troia agere. 792 *Ne metue dominam famula.* existimabat Agamemnon Cassandram nondum furere desiisse, ideo superiore versu cùm Helenam dixerat, Clytæmnestram dicere voluisse. iccirco subiungit, ne metue dominam Clytæmnestram. ego enim, qui te maritali affectu diligo, prospiciam ne illa tibi sit iniuria, vel te manumittam. atque ita mihi non quasi famulæ, sed dominę & reginæ futura es loco. Tale illud Propertij lib. 4. *Sic hospes, pariámne tuâ regina sub aulâ;* *Dos tibi non humilis prodita Roma venit.* Vel sanè, Cassandræ mentem non satis assecutus ait, Helenam non futurã ipsius dominam.

Libertas adest. egó, inquit, non timeo me illius famulam futuram, quia confestim moriar: mors autem, quæ est vltima rerum linea, me manumittet. 794 *Tibimet.* vox; *met*, superflua est, & solum pro tibicine ad fulciendum versum est addita; nec possis dicere ἔμφασιν aut [illegible] esse.

807 *Imparem æquaſti.* in huius verſus expoſitione mera inſomnia ab omnibus adſeruntur. Videtur Seneca non ad duodecim Deos magnos reſpexiſſe, inter quos Hercules non eſt, & ſine quo eorum numerus eſt par, ſunt enim quos ita refert Ennius;

Iuno, Veſta, Ceres, Diana, Minerua, Venus, Mars,
Mercurius, Ioui, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

neque ad alios *Selectos*, qui ſine Hercule octo erant, Ianus, Saturnus, Genius, Pluto, Bacchus, Sol, Luna, Tellus, vide Aurelium lib. 1. de cognomin. Deor. cap. 2. Sed Seneca reſpexiſſe videtur eo, quod Hercules Heben duxit vxorem, & ſic imparem numerum Deorum æquauit, Hercules; quod poeta tribuit Argis, quoniam ex ea originem Hercules ducebat, ibique fuerat educatus; hāc interpretationem memini Lipſio meo placere. Vel ſanè intellexit Seneca, de communibus Diis; qui ante Herculem tantum tres erant, Mars, Bellona, Victoria; addituſque iis Hercules, quaternarium numerum compleuit, ſicque imparem numerum æquauit. quia autem de communibus Diis multa non ſatis nota ſunt omnibus, cenſeo legendos Seruium, Sabinum, & Hartungum ad illud Virg. lib. 12. Aeneid.

—— & diis communibus aras.

Lilium Giraldum, de hiſtoria Deorum Syntagmat. 1. & Antonium Roſcium memorabilium lib. 2.

811 *Geminauit.* Seneca hic & in Hercule OEtæo, docet Herculem duabus noctibus fuiſſe genitum, vt Propertius libro 2.

Iuppiter Alcmenæ geminas requieuerat Arctos,
Et cælum noctu bis ſine rege fuit.

Lycophron adiicit vnam noctem; Clemens Alexandrinus liberalior in προτρεπτ. inquiens; ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος, ὁ μετ' Ἀλκμήνης πεαὔξας ἰδυπαθείους νύκτας. οὐ γὰρ αἱ νύκτες αἱ ἐννέα τῷ ἀκρατεῖ μακραὶ &c. & Arnobius, hoc imitatus, lib. 4. contra gentes, ait; Hercules natus eſt, qui in rebus huiuſmodi patris ſui tranſiret exſuperaretq; virtutes. ille noctibus vix nouem, vnam potuit prolem extundere, concinnare, compingere: at Hercules, Sanctus deus, natas de Theſtio quinquaginta nocte vna perdocuit & nomen virginitatis ponere, & genitricū pondera ſuſtinere.

815 *Nemeæus.* qui, vt alibi dictum eſt, ex orbe Lunari deciderat. Epimenides;

καὶ γὰρ ἐγὼ γένος εἰμὶ σελάνας ἠϋκόμοιο,
ἃ δ' ἐνὸν φρίξασ' ἀπεσείσατο θῆρα λέοντα,
ἐς Νεμέαν ἄγεσ' αὐτὸν διὰ πότνια
Ἥραν.

816 *Fulmineus leo.* hoc eſt, rapidus, impo-

CHORVS GRÆCORVM.

Verſus choriambici, iambici, ſapphici, trochaici, dactylici, valde confuſi.

Argos nobilibus nobile ciuibus,
Argos irata carum nouercæ,
Semper ingentes educas alumnos,
Imparem æquaſti numerum deorum.
Tuus ille biſſeno meruit labore
Allegi cælo magnus Alcides:
Cui lege mundi Iuppiter ruptâ,
Roſcida noctis geminauit horas,
Iuſſitq; Phœbum tardius celeres
Agitare currus, & tuas lentè
Remeare bigas, candida Phœbe;
Retulitq; pedem, alternis nomen
Stella quæ mutat, ſeq; mirata eſt
Heſperum dici. Aurora mouit
Ad ſolitas vices caput, & relabens
Impoſuit ſenis humero mariti.
Senſit ortus, ſenſit occaſus,
Herculem naſci: violentus ille
Nocte non vnâ poterat creari.
Tibi concitatus ſubſtitit mundus,
O puer magnum ſubiture cælum.
Te ſenſit Nemeæus arcto
Preſſus lacerto fulmineus leo,
Ceruaq; Parrhaſis:
Senſit Arcadij populator agri,
Gemuitq; taurus Dictæa linquens
Horridus arua.
Morte fœcundum domuit draconem,
Vetuitq; collo pereunte naſci:
Geminoſq; fratres pectore ab vno
Tria monſtra natos, ſtipite incuſſo
Fregit inſultans: duxit ad ortus
Heſperium pecus
Geryonis ſpolium triformis.
Egit Threïcium gregem;
Quem non Strymonij gramine fluminis,
Hebrive ripis pauit tyrannus
Hoſpitum dirus, ſtabulis cruorem
Præbuit ſæuis, tinxitq; crudos
Vltimus rictus ſanguis aurigæ.

Vidit

Vidit Hippolyte ferox,
Pectore è medio rapi spolium, & sagittas.
Nube percussâ Stymphalis alto
Decidit cælo.
Arborq́ pomis fertilis aureis
Extimuit manus insueta carpi,
Fugitq́ in auras leuiore ramo.
Audiuit sonitum crepitante lamnâ
Frigidus custos nescius somni;
Linqueret cùm iam nemus omne fuluo
Plenus Alcides vacuum metallo.
Tractus ad cælum canis inferorum
Triplici catenâ, tacuit, nec vllo
Latrauit ore, lucis ignotæ
Metuens colorem. te duce succidit
Mendax Dardaniæ domus,
Et sensit arcus iterum timendos:
Te duce concidit totidem diebus
Troia quotannis.

ACTVS QVINTVS.

CASSANDRA.

Res agitur intus magna, par annis decem.
Eheu quid hoc est? anime consurge, & cape
Precium furoris: vicimus victi Phryges.
Bene est, resurgis Troia, traxisti iacens
Pares Mycenas: terga dat victor tuus.
Tam clara nunquam prouidæ mentis furor
Ostendit oculis: video, & intersum, & fruor,
Imago visus dubia non fallit meos.
Spectamus: epulæ regia instructæ domo,
Quales fuerunt vltimæ Phrygibus dapes,
Celebrantur: ostro lectus Iliaco nitet,
Merumq́ in auro veteris Assarici trahunt,
Et ipse pictâ veste sublimis iacet,
Priami superbas corpore exuuias gerens.
Detrahere cultus vxor hostiles iubet,
Induere potiùs coniugis fidæ manu
Textos amictus. horreo, atque animo tremo.
Regémne perimet exsul, & adulter virum?
Venêre fata, sanguinem extremæ dapes
Domini videbunt, & cruor Baccho incidet,
Mortifera vinctum perfidæ tradet neci.
Induta vestis exitum manibus negat,

tens, præceps, pernix, &c. sic Claudianus;

Obuia fulminei properēt ad vulnera pardi,

Aliam rationem habet illud Martialis;

Fulmineo spumantis apri sum dente petita.

nam iccirco hoc dictum est, quia, vt Xenophon & Pollux testantur, ille in Cynegetico, hic lib. 5. Onomast. cap. 12. apri cùm irascuntur, dentibus vrunt, vt videatur iis nescio quid igneum contineri: alioquin crines admoti, quod sæpe accidit, non adurerentur. ideo etiã Apuleius lib. 8. asini, dixit de apro; Impetu sæuo fremẽtis oris totus fulmineus. Ouidius;

Fulmẽ habẽt acres in aduncis dẽtibus apri.

& alibi, in apri descriptione;

—— dentes æquantur dentibus Indis,
Fulmen ab ore venit frondésque afflatibus ardent.

Vnde apparet hoc naturæ miraculum veteribus fuisse notissimũ. ideo miror Iulium Scaligerum li. 5. de arte poët. cap. 14. existimasse, Silium & Statium latuisse. quãuis enim expressè illius non meminerint; inde tamẽ non consequitur, ignorantia, non voluntate prætermissum. quinimo ex iis ipsis Silij lib. 1. & Statij lib. 11. Thebaid. versibus, quos Scaliger adducit, arbitrer satis probabiliter cõtrarium colligi. quoniam scilicet vterque apros fulmineos appellauit. nec enim temerè tam laboriosis & doctis poëtis tam crassa ignoratio tribui debet, vt rem vulgo notã ignorasse potius quàm leuiter eam vno verbo indicare contenti fuisse videãtur. Porrò quod Ouid. dicit,

—— dentes æquantur dentibus Indis:

non solùm Elephantinorum cornuũ respectu dictum accipi potest; sed etiam Indicorum aprorum, quos Plinius lib. 8. auctor est dentium flexus cubitales habere.

827 *Ceruaq́ Parrhasis.* hoc ordine recenset labores Herculis: 1. Nemeæum leonem, 2. aëripidem ceruam. 3. aprum Arcadium. 4. Cretensem taurum. 5. hydram Lernæam. 6. Geryonem. 7. Diomedem. 8. Hippolytes Amazonis baltheum. 9. Stymphalides. 10. Hesperidum draconem. 11. Cerberum. 12. Ilij expugnationem.

851 *Lamna.* pro, lamina. Sic vocat aurea poma Hesperidum. malè vulgò legitur *flamma*. Sic in Florentinis Pandectis *lamna* scriptũ est, l. Q. Mucius. 27. §. fin. D. de aur. arg. leg. differt autem lamina à bractea, vt docet Valla; quamuis D. Hieronymus ad Fabiolum ea confuderit. Vide Catellianum Cottam, in voce *Lamina*.

860 *Totidem.* Troiam igitur Hercules decem dierum spacio expugnauit.

865 *Vicimus victi.* videtur fuisse adagium. Plautus, in Casina;

Nostro omine it dies, iam victi vicimus.

Caputq́

Cæsius Bassus:

Romani à Gallis deuicti sunt victores.

Ouidius 1. Fastor.

Victa tamen vinces, euersaq; Troia resurges. alius quidam;

—— victos vincere posse putes.

Liuius li. 26. omnibus bellis victi vicerimus. » nec longe recedit illud Herodoti, in Vrania: » ἀδὶν νικῶντες οἱ Ἕλληνες ἐνίκων. itaque quotiescumque maiorem cladem victis victores acceperunt, dici poterit victos vicisse. vt auorum nostrorum memoria in Rauennati prælio (quod melius ceteris describũt Franciscus Guicciardinus hist. lib. 10. & Arnoldus Fe-ronus Gallicarum rerum lib. 4. & Gondisaluus Illescas Pontificalis Historiæ, lib. 6. cap. 23. §. 3.) accidit, singulari Hispani peditis virtute; de quo prælio dici solet; » Los vençidos, » vençidos: los vencedores perdidos. Flere victum, at victorẽ perdi ab ipsa victoria. idem licebit vsurpare, quando qui vno prœlio fusus fuit, secundo victorem profligat.

866 *Traxisti.* in vno cod. scripto legitur, *strauisti.*

880 *Perimet.* o. v. l. habent *perimat.*

888 *At ille.* sic etiam Hesiodus in Scuto, Herculem. Homerus Iliad. λ'. Vlyssem, Virgilius Aeneid. 10. Mezentium, Ouidius Fastor. 2. Fabios, Statius 2. Thebaid. & Silius libro 1. alios apris compararunt. Izaacius solus Agamemnonem irretito pisci.

897 *Habet, peractum est.* Hercule Oetæo actu 4. *Habet, peractum est. quas petis pœnas, dedit.*

900 *Exanimem petit.* hoc vel timidi est, vel iræ furentis, vel crudelis, hic timidi potiùs, videtur. 901 *Illa fodientem adiuuat.* sic apud Euripidem Electra Orestem adiuuat in Clytæmnestra necanda.

Ος ἐγὼ μὲν ἐπιβαλὼν φάρη κόραις ἐμαῖ-
σι, φασγάνῳ κατηρξάμαν,
ματέρος ἔσω δέρας μεθείς.
ἐγὼ δ' ἐπεκέλευσά σοι
ξίφους τ' ἐφηψάμην ἅμα.

videlicet semper qua mensura mensi fuerimus, eadem Deus nobis remetitur. Audiui à viris fide dignis in Frisia non ita pridem contigisse, vt quidam, qui patri suo sæpe iniurius fuerat, adeò vt illum pugnis contundere, & crinibus raptare prostratum sustinuerit; à filio suo eodem modo per domum raptatus, cùm ad limen peruentum foret, & nefandi illius rabies etiam vlterius progressura videretur; miser iste parens, intelligens iusto Dei iudicio hæc se perpeti, exclamarit: Hactenus fili, nec enim ego parentem meum auum tuum vltra domus limen crinibus traxi. Immane me hercle, horrendumque exemplum, quod si Brusonio, Sabellico, Fulgoso, & aliis exem-

Caputq; laxi & inuij cludunt sinus.
Haurit trementi semiuir dextrâ latus,
Nec penitus adigit, vulnere in medio stupet.
At ille, vt altis hispidus siluis aper,
Cum casse vinctus, tentat egressus tamen,
Arctatq; motu vincla, & incassum furit;
Cupit fluentes vndique & cæcos sinus
Discere, & hostem quærit implicitus suum.
Armat bipenni Tyndaris dextram furens;
Qualisq; ad aras colla taurorum prius
Designat oculis, antequàm ferro petat:
Sic huc & illuc impiam librat manum.
Habet. peractum est. pendet exiguâ malè
Caput amputatum parte, & hinc trunco cruor
Exundat, illinc ora cum fremitu iacent.
Nondum recedunt. ille iam exanimem petit,
Laceratq; corpus: illa fodientem adiuuat.
Vterque tanto scelere respondet suis.
Hic est Thyestæ natus, hæc Helenæ soror.
Stat ecce Titan dubius emerito die,
Suáne currat an Thyesteâ viâ.

ELECTRA. STROPHIVS.

EL. *Fuge ô paternæ mortis auxilium vnicum,*
Fuge, scelestas hostium euita manus.
Euersa domus est funditus, regna occidunt.
Quis iste celeres concitus currus agit?
Germane vultus veste furabor tuos.
Quos anime demens refugis? externos fugis?
Domus timenda est, pone iam trepidos metus
Oresta: amici fida præsidia intuor.
ST. *Phocide relictâ Strophius, Eleâ inclytus*
Palmâ reuertor. causa veniendi fuit,
Gratari amico; cuius impulsum manu
Cecidit decenni Marte concussum Ilium.
Quænam ista lachrymis lugubrem vultum rigat?
Pauetq; mæstà? regium agnosco genus.
Electra, luctus causa quæ læta in domo est?
EL. *Pater peremtus scelere materno iacet.*
Comes paternæ quæritur natus neci.
Ægisthus arces Venere quæsitas tenet. «
ST. *O nulla longi temporis felicitas!*
EL. *Per te parentis memoriam obtestor mei,*
Per sceptra terris nota, per dubios deos;

Recipe

Recipe hunc Oresten, ac pium furtum occule.
ST. *Etsi timendum casus Agamemnon docet,*
Aggrediar, & te Oresta furabor libens.
Poscunt fidem secunda, at aduersa exigunt.
Cape hoc decôrum ludicri certaminis
Insigne frontis, leua victricem tenens
Frondem virenti protegat ramo caput:
Et ista donum palma Pisæi Iouis,
Velamen eadem præstet, atque omen tibi.
Tuq; ô paternis aßidens frenis comes,
Condisce Pylade patris exemplo fidem.
Vos, Græciâ nunc teste, veloces equi
Infida cursu fugite præcipiti loca.
EL. *Exceßit, abiit, currus effreno impetu,*
Effugit aciem: tuta iam operiar meos
Hostes, & vltrò vulneri opponam caput.
Adest cruenta coniugis victrix sui,
Et signa cædis veste maculatâ gerit:
Manus recenti sanguine etiamnum madent,
Vultusq; præ se scelera truculenti ferunt.
Concedam ad aras. Patere me vittis tuis
Cassandra iungi, paria metuentem tibi.

CLYTÆMNESTRA. ELECTRA.
ÆGISTHVS. CASSANDRA.

CLY. *Hostis parentis, impium atque audax caput,*
Quo more cœtus publicos virgo petis?
EL. *Adulterorum virgo deserui domum.*
CL. *Quis esse credat virginem?* EL. *gnatam tuam.*
CLY. *Modestius cum matre.* EL. *pietatem doces.*
CLY. *Animos viriles corde tumefacto geris,*
Sed agere domita feminam disces malo.
EL. *Ni fortè fallor, feminas ferrum decet.*
CLY. *Et esse demens te parem nobis putas?*
EL. *Vobis? quis iste est alter Agamemnon tuus?*
CLY. *Indomita post hæc virginis verba impiæ*
Regina frangam. EL. *mitius interea mihi*
Tu vidua loquere: vir caret vita tuus.
CLY. *Edissere vbi sit gnatus, vbi frater tuus?*
EL. *Exiit Mycenas.* CL. *redde nunc gnatum mihi.*
EL. *Et tu parentem redde.* CL. *quo latitat loco?*
EL. *Tuto: quietus regna non metuens noua:*
Iustæ parenti satis, at iratæ parum.
C. *Morieris hodie.* EL. *dummodo hac moriar manu.*

Recedo

plorum collectoribus notum fuisset, hautdubiè ab illis non foret omissum.

904 *Emerito die.* finito. ducta Metaphora à militum stipendiis.

910 *Electra* tunc temporis Laodice dicebatur, postea autem Electra vocari cœpit. Aelianus var. histor. lib. 4. Ξάνθος ὁ ποιητὴς τῶν μελῶν, ἐγένετο δὲ οὗτος πρεσβύτερος Στησιχόρου τοῦ Ἱμεραίου, λέγει τὴν Ἠλέκτραν τοῦ Ἀγαμέμνονος οὐ τοῦτο ἔχειν τοὔνομα πρῶτον, ἀλλὰ Λαοδίκην· ἐπεὶ δὲ Ἀγαμέμνων ἀνῃρέθη, τὴν δὲ Κλυταιμνήστραν ὁ Αἴγισθος ἔγημε, καὶ ἐβασίλευσεν, ἄλεκτρον οὖσαν, καὶ καταγηρῶσαν παρθένον Ἀργεῖοι Ἠλέκτραν ἐκάλεσαν, διὰ τὸ ἀμοιρεῖν ἀνδρὸς καὶ μὴ πεπειρᾶσθαι λέκτρου. Porrò Orestem à Strophio educatum fuisse etiam Pyrander in Peloponnesiacis, teste Plutarcho, tradidit.

950 *Quo more cœtus publicos virgo petis.* inhonestum veteres existimarunt virginem in publico versari, nec virginem solùm, sed etiam matremfamiliæ, vt constat ex multis Euripidis locis, in Heraclidis, in Oreste, in Iphigenia Aulidensi. & alibi (vide Tiraquel. lege. 10. Connub. nu. 12. & Rhodigin. li. 10. antiq. cap. 3. & lib. 13. cap. 6.) Menander;

ἔνδον μένουσαν τὴν γυναῖκ' εἶναι χρεών
ἐσθλήν, θύραζε δ' ἀξίαν τοῦ μηδενός.

quam rem copiosè & eleganter persequitur D. Gregorius Nazianzenus, in lib. De documentis virginum. hac ratione motus Constantinus Imp. l. nemo. C. de offic. diuersor. iudic. matremfamil. quæ intra domum semet cõtinet, in publicum protrahi vetuit, propter sexus verecũdiam, l. 2. §. 1. C. de his qui ven. ætat. impetrar. c. 43. §. porrò si. de election. in 6. ob quam illis virorum cœtibus immisceri non conuenit, auctore Bonifacio octauo, in c. mulieres. de iudic. in 6. Sanè D. Paullo mulier οἰκουργός, Augusto apud Dionem οἰκουργός, οἰκονόμος, vocatur. ait Philo, teste Cuiacio lib. 7. obseruat. cap. 16. θηλείαις οἰκουρία καὶ ἔνδον μονὴ ἐφαρμόζουσι. notum est illud οἰκουρίας symbolum Venus testudinẽ calcans.

952 *Quis esse credat virginem?* EL. *natam tuam.* ait Electra, rectè suspicatis neminem crediturum me esse virginem, non quia cœtus publicos peto; sed quia filia tua sum. te sciunt omnes pudicitiam tuã Aegistho prostituisse: me suspicabuntur matris vestigia secutam pudori meo nõ temperasse. & meritò. sunt enim parentibus filij plerumque similes auctore Aristotele lib. 3. polit. cap. 8. & lib. 3. Rhetor. ad Theodectem, & filiæ matrũ mores imitantur, vnde Ezechielus vates; sicut « mater, ita & filia eius. D. Ambrosius autẽ li. 3. « De virginitate; Quid potuit filia de adultera « matre discere, nisi damnum pudoris? meritò «

&

igitur Peleus apud Euripidē, in Andromache;

—— ἐκφέρουσι γὰρ
μητρῷ' ὀνείδη· τοῦτο καὶ σκοπεῖτέ μοι
μνηστῆρες ἐσθλῆς θυγατέρ' ἐκ μητρὸς λαβεῖν.

960 *Regina frangam*. huc spectat illud Attij in Aegistho; " Neque fera hominum pectora " fragescunt, donec vim persenserint imperij. ceterùm in veteribus libris legitur ita;

Indomita posthac virginis verba impiè
Regina frangam citius. interea mihi
Edissere, vbi sit natus, vbi frater tuus.
EL. exiit &c.

980 *Nomen ambiguum suis*. ait per parentum scelera AEgisthum nactum esse nomen ambiguū suis. id est, quem nescirent parētes (quos suos vocat) quo nomine compellarent. Thyestes dubius filiúmne an nepotem; Pelopeia ignara filiúmne an fratrem nuncupet.

988 *Vidua ante thalamos*. locus hic confirmat Labeonis sententiam de vidua. l. malum. D. de verbor. signific.

1008 *Veniet & vobis furor*. solent eorum, qui morti vicini sunt vaticinia exitū habere. testis hoc loco Seneca. testis Homerus apud quē Iliad. χ'. Hector Achilli mortē prædicit. testis Sophocles in μαστιγοφόρῳ, vbi Aiax moriens imprecatur Agamemnoni & Vlyssi, vt à carissimis occidantur. testis Virgilius li. 10. Aeneid. vbi Orodes Mezentio vicinā mortem imminere vaticinatur. testis Ouidiana Dryas lib. 7. Metamorph. inquiens;

Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno;
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.

testis Lucani Domitius lib. 7. his verbis;

Non te funesta scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati, Cæsar, generóq; minorem
Aspiciens, Stygias, Magno duce, liber ad vndas
Et securus eo te, sæuo Marte subactum,
Pompeióq; graues pœnas nobisq; daturum,
Cùm morior sperare licet ——

Testis Calanus Indus, qui, sciscitāti Alexandro Macedoni numquid vellet, respondit; Nihil, breui te videbo. testis postremo Socrates apud Xenophontem ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ πρὸς τοὺς δικαστάς. nam Clytæmnestram & AEgisthum occidit Orestes, qui quia exinde furere cœpit, ait; *veniet & vobis furor*. scilicet Orestis. Agamemnon ab vxore & cognato, Vlysses à filio Telegono occisus fuit. Peliam filiæ consciderūt. Mezentius eodem libro ab Aenea interficitur. Erisichthon paullo post miserabili fame confectus interit. C. Cæsar corā Pompeij statua, plus viginti vulneribus confectus cecidit. Non multis à Calani morte diebus Alexander Babylone veneno interiit. Anyti quoque filio omnia euenerunt, quæ verissimè euentura Socrates moriens diuinarat. quæ cuncta vt ab optimis scriptoribus sunt prodita, lubuit annotare, vt appareat vnde Ethnicorum illa vetus opinio, quam initio posui, promanarit.

Recedo ab aris. siue te iugulo iuuat
Mersisse ferrum, præbeo iugulum volens:
Seu more pecudum colla resecari placet;
Intenta ceruix vulnus exspectat tuum.
Scelus peractum est: cæde respersam viri,
Atque obsoletam, sanguine hoc dextram ablue.
CLY. *Consors pericli pariter, ac regni mei*
Ægisthe gaudes? gnata genitricem impiè
Probris lacessit, abditum fratrem occulit.
AEG. *Furibunda virgo vocis infandæ sonum,*
Et aure verba indigna maternâ opprime.
EL. *Etiam monebis sceleris infandi artifex,*
Per scelera nactus nomen ambiguum suis,
Idem sororis gnatus, & patris nepos.
CLY. *Ægisthe cessas impium ferro caput*
Demetere? fratrem reddat, aut animam statim.
Abstrusa cæco carcere, & saxo exigat
Æuum, per omnes torta pœnarum modos:
Referre, quem nunc occulit, forsan volet
Inops, egens, inclusa, pædore obsita,
Vidua ante thalamos, exul, inuisa omnibus,
Æthere negato. serò succumbet malis.
EL. *Concede mortem.* CLY. *si recusares, darem.*
" *Rudis est tyrannus, morte qui pœnam exigit.*
EL. *Mortē aliquid vltra est?* C. *vita, si cupias mori.*
Arripite famuli monstrum, & auectam procul
Vltra Mycenas, vltimo in regni angulo
Vincite, septam nocte tenebrosi specus,
Vt inquietam virginem carcer domet.
At ista pœnas capite persoluat suo,
Captiua coniux, regij pellex tori:
Trahite, vt sequatur coniugem ereptum mihi.
CAS. *Ne trahite, vestros ipsa præcedam gradus.*
Perferre prima nuncium Phrygibus meis
Propero, repletum ratibus euersis mare,
Captas Mycenas, mille ductorem ducum,
Vt paria fata Troicis lueret malis;
Perisse dono feminæ, stupro, dolo.
Nihil moramur, rapite, quin grates ago.
Iam iam iuuat vixisse, post Troiam iuuat.
CL. *Furibunda morere.* CA. *veniet & vobis furor.*

L. ANN. SENECÆ Octauia.

TRAGOEDIA X.

PERSONÆ.

Octauia. Nuncius.
Nutrix. Agrippina.
Chorus. Seneca.
Poppæa. Nero.
Præfectus.

ACTVS PRIMVS.

OCTAVIA.

Anapæstici.

IAm vaga cælo sidera fulgens
Aurora fugat: surgit Titan
Radiante coma, mundoq́ diem
Reddit clarum: age tot tantis
Onerata malis, repete assuetos
Iam tibi questus, atque æquoreas
Vince Halcyonas, vince & volucres
Pandionias, grauior namque his
Fortuna tua est. semper genitrix
Deflenda mihi, prima meorum
Causa malorum, tristes questus
Nate exaudi, si quis remanet
Sensus in vmbris. vtinam antè manu
Grandæua suâ, mea rupisset
Stamina Clotho; tua quàm mærens
Vulnera vidi,
Oraq́ fœdo sparsa cruore.
O lux semper funesta mihi!
Tempore ab illo lux est tenebris
Inuisa magis.
Tulimus sæuæ iussa nouercæ,
Hostilem animum, vultusq́ truces.
Illa illa meis tristis Erinnys
Thalamis Stygios prætulit ignes,
Teq́ exstinxit miserande pater:
Modò cui totus paruit orbis

Vltra O 2

ADVERSARIA IN OCTAVIAM.

OCTAVIA. Hæc tragœdia tota Latina & tota Senecæ est.

4 *Eia age tantis.* sic reposuit N. cùm antè legeretur; *age tot tantisq́.* ego in membranis inuenio; *age tot tantis.* quod placet hiatu recepto.

7 *Vince Alcyonas.* hac comparatione vtitur Euripides in Iphigenia Taurica, & Pacuuius, in Teucro, inquit;

Alcyonis ritu litus peruolgans feror.

9 *Genitrix.* Valeria Messalina; quam cum super cetera dedecora etiam Claudius C. Silio nupsisse comperisset, supplicio affecit.

21 *Nouerca.* Agrippinæ: hæc mortua Messalina, Claudio patruo suo nupsit.

Vltra Oceanum: cuiq; Britanni
Terga dedere, ducibus nostris
Antè ignoti, iurisq; sui.
Coniugis (heu me) pater insidiis
Oppresse iaces, seruitq; domus
Cum prole tuâ capta tyranno.

NVTRIX.

Fulgore primo captus, & facili bono „
Fallacis aulæ, quisquis attonitus stupet; „
Subito latentis ecce fortunæ impetu
Modò præpotentem cernat euersam domum,
Stirpemq; Claudi; cuius imperio fuit
Subiectus orbis; paruit liber diu
Oceanus, & recepit inuitus rates.
En qui Britannis primus imposuit iugo,
Ignota tantis classibus texit freta,
Interq; gentes barbaras tutus fuit,
Et sæua maria, coniugis scelere occidit;
Mox illa gnati, cuius exstinctus iacet
Frater venenis: mæret infelix soror,
Eademq; coniux, nec graues luctus valet
Irâ coacta tegere: crudelis viri
Secreta refugit semper, atque odio pari
Ardens mariti, mutuâ flagrat face.
Animum dolentis nostra solatur fides,
Pietasq; frustra: mutat immitis dolor
Consilia nostra. nec regi mentis potest
Generosus ardor, sed malis vires capit.
Heu quàm nefandum prospicit noster timor
Scelus, quod vtinam numen auertat deûm.

OCTAVIA. NVTRIX.

Anapæstici.

O mea nullis æquanda malis
Fortuna, licet repetam luctus
Electra tuos: tibi mærenti
Cæsum licuit flere parentem,
Scelus vlcisci vindice fratre,
Tua quem pietas hosti rapuit,
Texitq; fides.
Me crudeli sortè parentes
Raptos prohibet lugere timor,

27 *Vltra Oceanum, cuique Britanni.* de „ hac Claudij Britannica victoria, sunt hæc in„certi poëtæ carmina;
„ *Ausoniis numquam tellus violata triũphis,*
Icta tuo, Cæsar, fulmine procubuit.
Oceanusq; tuas, vltra se prospicit aras,
Qui finis mundo, nunc erit imperio.
Victa prius nullo, iam iam spectata triumpho
Illibata tuos gens iacet in titulos.
Fabula visa diu, medioq; recondita ponto
Libera, victori iam modo colla dedit.
Eufrates ortus, Rhenus incluserat Arctos,
Oceanus medium venit in imperium.
Libera non hosté, non passa Britannia regem,
Æternum nostro qua procul orbe iacet,
Felix aduersis & sorte oppressa secunda,
Communis nobis & tibi, Cæsar, erit.
Vltima cingebat Tibris tua, Romule regna,
Hic tibi finis erat relligiose Numa;
Et tua, Diue, tuum sacrata potentia cælo
Extremum citrà constitit Oceanum:
At nunc Oceanus geminos interluit orbes,
Pars est imperij, terminus ante fuit.
Mars pater, & nostræ gentis tutela, Quirine
Et magno positus Cæsar vterque polo,
Cernitis ignotos Latia sub lege Britannos.
Sol citra nostrum flectitur imperium.
Vltima cesserũt adoperto claustra profundo,
Et iã Romano cingimur (sic lego) *Oceano.*
Opponis frustrà rapidũ Germania Rhenum,
Eufrates prodest nihil tibi, Parthe fugax;
Oceanus iam terga dedit, nec peruius vlli
Cæsarios fasces imperiumq; tulit.
Illa procul nostro semota exclusaq; cælo
Alluitur nostra victa Britannis aqua,
Semota & vasto disiuncta Britannia ponto,
Cinctaq; inaccessis horrida litoribus:
Quã pater iunctis Nereus vallauerat vndis,
Quam fallax æstu circuit Oceanus,
Brumalem sortita plagã, quà frigida semper
Præfulget stellis Arctos inocciduis:
Conspectu deuicta tuo Germania Cæsar
Subdidit insueto colla premenda iugo,
Adspice confundit populos impernia tellus.
Cõiunctũ est quod adhuc orbis & orbis erat.
In quarto à fine versu sententia postulat, vt legatur *Britannia*. nam vnicam hanc expeditionem Claudius suscepit. quare *Germania* legi non potest.
31 *Oppresse.* boleto venenato.
32 *Tyranno.* Neroni.
40 *Ora Tanais.* agit de Britannica Claudij expeditione & victoria; cuius frequens mentio apud Dionem, Zonaram, Plinium, Eutropium, Orosium & Adonem Viennensem. quare cùm à Britannia valde alienus sit Tanais, quare censui aliquãdo hoc loco legendum *Tamesis*, cuius fluminis bis apud Cæ-

Fra-

Fratrisq́ necem deflere vetat;
In quo fuerat spes vna mihi,
Totiq́ malorum breue solamen.
Nunc in luctus seruata meos,
Magni resto nominis vmbra.
NVT. *Vox en nostras perculit aures*
Tristis alumnæ: cessat thalamis
Inferre gradus tarda senectus.
OCT. *Excipe nostras lachrymas nutrix,*
Testis nostri fida doloris.
NVT. *Quis te tantis soluet curis*
Miseranda dies?
OCT. *Qui me Stygias mittet ad vmbras.*
NVT. *Omina, quæso, sint ista procul.*
OCT. *Non vota meos tua nunc casus,*
Sed fata regunt.
NVT. *Dabit afflictæ meliora Deus* "
Tempora mitis: tu modò blando "
Vince obsequio placata virum.
OC. *Vincam sæuos antè leones,*
Tigresq́ truces, fera quàm sæui
Corda tyranni.
Odit genitos sanguine claro,
Spernit superbos humilesq́ simul,
Nec fortunam capit ipse suam;
Quam dedit illi, per scelus ingens,
Infanda parens: licet ingratum
Dira pudeat munere matris,
Hoc imperium cepisse: licet
Tantum munus morte rependat:
Feret hunc titulum post fata tamen
Femina longo semper in æuo.
NV. *Animi retine verba furentis,*
Temere emissam comprime vocem.
OCT. *Toleranda quamuis patiar: haud vnquam queant,*
Nisi morte tristi, nostra finiri mala.
Genitrice cæsâ, per scelus rapto patre,
Orbata fratre, miseriis, luctu obruta,
Mærore pressa, coniugi inuisa, ac meæ
Subiecta famulæ, luce non grata fruor:
Trepidante semper corde, non mortis metu,
Sed sceleris. absit crimen à fatis meis.
Mori iuuabit: pœna nam grauior nece est,

sarem fit mentio, & Dion lib. 60. tradidit Britannos, accepta clade à C. Sidio Geta, perculsos, seq; ad τάμισαν ποταμὸν recipientes, cùm Romani, Germanorum auxiliariorum virtute, pontem, quo fluuius stratus erat, transiuissent, cæsos fugatosque.

43 *Coniugis.* Agrippinæ.

44 *Gnati.* Neronis.

45 *Frater.* Nero Britannicum Octauiæ fratrem veneno à Locusta accepto sustulit.

49 *Mutua flagrat face.* hoc est, quantum Nero odit Octauiam, tantum illa odit Neronem.

69 *Magni resto nominis vmbra.* ne existimes imitari illud Virgilij;

Et nunc magna mei sub terras ibit imago. sunt enim planè diuersa.

84 *Sæuos ante leones.* Euforbus;
Insequitur leo sæuus & alma virginis astrum.

95 *Hunc titulum.* parti filio imperij. fecerat hoc prius Semiramis, sed modo honestiore.

107 *Pœna nam grauior.* in duobus m. s. *pœna nunc grauior.*

Videre tumidos & truces misera mihi
Vultus tyranni, iungere atque hosti oscula,
Timere nutus; cuius obsequium meus
Haud ferre posset fata post fratris dolor,
Scelere interemti; cuius imperium tenet,
Et morte gaudet auctor infandæ necis.
Quàm sæpe tristis vmbra germani meis
Offertur oculis, membra cùm soluit quies,
Et fessa fletu lumina oppressit sopor?
Modo facibus atris armat infirmas manus,
Oculosq́ue, & ora fratris infestus petit:
Modò trepidus idem refugit in thalamos meos.
Prosequitur hostis, atque inhærenti mihi,
Violentus ensem per latus nostrum rapit.
Tunc tremor, & ingens excutit somnos pauor,
Renouatq́ue luctus & metus miseræ mihi.
Adice his superbam pellicem, nostræ domus
Spoliis nitentem; cuius in munus suam
Stygiæ parentem natus imposuit rati.
Quam dira post naufragia, superato mari,
Ferro interemit, sæuior pelagi fretis.
Quæ spes salutis post nefas tantum mihi?
Inimica, victrix, imminet thalamis meis,
Odioq́ue nostri flagrat, & precium stupri
Iustæ maritum coniugis captat caput.
Emergere vndis, & fer auxilium tuæ
Gnatæ inuocanti genitor: aut Stygios sinus
Tellure ruptâ pande, quò præceps ferar.
NVT. *Frustrà parentis inuocas manes tui,*
Miseranda, frustrà: nulla cui prolis suæ
Manet inter vmbras cura: qui gnato suo
Præferre potuit sanguine alieno satum,
Genitamq́ue fratris coniugem captus sibi
Toris nefandis flebili iunxit face.
Hinc orta series facinorum, cædes, doli,
Regni cupido; sanguinis diri sitis.
Mactata soceri concidit thalamis gener
Victima, tuis ne fieret hymenæis potens.
Prò facinus ingens! feminæ est munus datus
Syllanus, & cruore fœdauit suo
Patrios penates, criminis factus reus.
Intrauit hostis (hei mihi) captam domum
Dolis nouercæ, principis factus gener,
Idemq́ue gnatus, iuuenis infandi ingeni,

Capaxq́ue

115 *Membra cùm soluit quies.* membrorum enim compages somno soluuntur, auctore Paullo Aegineta lib. 1. cap. 97. Homerus Odyss. σ'.

λῦσε δ' ἀνακλινθεῖσα, λύθεν δέ οἱ ἅψεα πάντα.

quare ab eodem somnus vocatur λυσιμελὴς, quemadmodum & ab Apollonio 4. Argon. & Orpheo in hymnis.

120 *Prosequitur hostis.* m. s. habent *persequitur hostis.*

125 *Nitentem.* in vno cod. antiquo legitur *intentam.*

128 *Sæuior Pelagi fretis.* quæ illi pepercerant. sic Ouidius Metamorph. 11.

—— crudelior ipso
Sit mihi mens pelago ——

132 *Iustæ maritum coniugis.* à Nerone pro præmio poscit meam necē, quæ iusta ipsius vxor sum. Claudius enim octauiam Neroni, quem adoptauerat, in matrimonium traditurus, ne soror fratri nuberet (nam sororem, ne adoptiuam quidem durante adoptione, ducere leges sinebant) eam prius alteri in adoptionem dedit; vt, eo modo in alienam familiam transiens, iustè Neroni nuberet. Erat ergo Octauia iusta Neronis vxor, quid verò inter iustam & iniustam vxorem intersit, docet Ræuardus lib. 4. de iuris ambiguitatibus cap. 16.

138 *Gnato suo.* Britannico.

Sanguine alieno satum. Neronem.

141 *Toris nefandis.* fratris enim vel sororis filiam vxorem ducere non licet. Suetonius Tranquillus lib. 5. Agrippinæ, inquit, Germanici fratris sui filiæ, per ius osculi & blanditiarum occasiones illectus in amorem, subornauit proximo Senatu qui cogerent se ad ducēdam eam vxorem, quasi reip. interesset, dandamque ceteris veniam talium coniugiorum; quæ ad id tempus iniusta habebantur. ac, vix vno interposito die, confecit nuptias, non repertis qui sequerentur exemplū, excepto libertino quodam, & altero primipilari; cuius officiū nuptiarum & ipse vna cum Agrippina celebrauit. Eadē à Cornelio Tacito lib. 12. commemorantur, nisi quod Tacitus vnum Taledium Seuerum equitē Romanum exemplum hoc secutū fuisse refert.

Flebili iunxit face. siquidem interfectis triginta Senatoribus & innumeris equitibus Romanis nuptias celebrauit, vt tradit Seneca philosophus ἐν τῇ ἀποκολοκυνθώσει.

Face. Facem hanc sponsæ mater præferebat. noster inferius;

—— dira cui genitrix facem
Accendit ——

& actu 3. Agrippina dicit se Stygiam facem

Capaxq́ scelerum; dira cui genitrix facem
Accendit, & te iunxit inuitam metu.
Tantoq́ victrix facta successu ferox,
Ausa imminere est orbis imperio sacri.
Quis tot referre facinorum formas potest,
Et spes nefandas feminæ, & blandos dolos
Regnum petentis, per gradum scelerum omnium?
Tunc sancta pietas extulit trepidos gradus,
Vacuamq́ Erinnys sæua funesto pede
Intrauit aulam; polluit Stygiâ face
Sacros penates; iura naturæ furens
Fasq́ omne rupit: miscuit coniux viro
Venena sæua; cecidit atque eadem sui
Mox scelere gnati. tu quoque exstinctus iaces
Deflende nobis semper infelix puer,
Modò sidus orbis, columen augustæ domus
Britannice: heu me! nunc leuis tantùm cinis,
Et tristis vmbra; sæua cui lachrymas dedit
Etiam nouerca; cùm rogis artus tuos
Dedit cremandos, membraq́ & vultus deo
Similes volanti flamma feruens abstulit.
OCT. *Exstinguat & me, ne manu nostra cadat.*
NVT. *Natura vires non dedit tantas tibi.*
OCT. *Dolor, ira, mæror, miseriæ, luctus dabunt.*
NV. *Vince obsequendo potius immitem virum.*
OC. *Vt fratrem ademtum scelere restituat mihi?*
NV. *Incolumis vt sis ipsa, labentem vt domum*
Genitoris olim sobole restituas tua.
OC. *Exspectet aliam principis sobolem domus:*
Me dira miseri fata germani trahunt.

NVT.

Neronis & Poppeæ nuptiis præferre. licet haut sciam ex Græco hoc an Romano more dicatur. Vide suprà Medeæ versu 27. Romæ enim pueri videntur facem prætulisse. In Plauti Casina Villicus Chalino armigero seruo minatur;

Primò omnium lucebis huic noua nuptæ facem. Catullus;

Tollite ô pueri facem.

apud Græcos & plerosque Barbaros hoc munus matris erat, vt ostēdit Euripides in Iphigenia Aulidensi, apud quem iubenti Agamemnoni donum rediret, dicentique curaturum se omnia, quæ ad filiæ nuptias pertinerent, respondet Clytæmnestra;

—— τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα;
Αγ. ἐγὼ παρέξω φῶς ὃ νυμφίοις πρέπει.
Κλυ. οὐχ ὁ νόμος οὗτος ——

& in Phœnissis ait Iocastæ;

ἐγὼ δ' οὔτε σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς
νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

in Troadibus cùm Cassandra furore percita sibi ipsi facem præferret, non aliam ob caussam dixit Hecuba:

παράδος ἐμοὶ φῶς, οὐ γὰρ ὀρθὰ πυρφορεῖς
μαινὰς θοάζουσ'.

Apollonij scholiastes Argonaut. 4. τὸ παλαιὸν τὰς μητέρας τῶν γαμούντων ἐν τοῖς γάμοις δᾳδουχεῖν ἔθος ἦν.

147 *Sillanus*. tres hoc tempore Sillani fuerunt; Appius pater, & duo filij M. & L. hic de Lucio Sillano fit sermo, qui Octauiæ sponsus funesto die nuptiarum Claudij & Agrippinæ fuit interfectus: auctores Seneca, Tacitus, & Suetonius.

148 *Criminis factus reus*. Tacitus Annal. lib. 12. Igitur Vitellius, nomine Censoris seruiles fallacias tegens, ingruentiumq́ue dominationum prouisor, quo gratiam Agrippinæ pararet, consiliis eius implicari, serere crimina in Sillanum; cui sanè decora & procax soror Iunia Caluina, haut multum ante Vitellij nurus, fuerat: hinc initium accusationis, fratrisq́ue non incæstum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. hæc ille. Vnde apparet incæstus crimen, cuius damnatus fuit Sillanus, confictum fuisse. quare mihi non displicet constans schedarū lectio; *criminis facti reus*. nisi potius quàm intelligere, malis legere; *criminis ficti reus*. 158 *Per gradum scelerum omnium*. Suauius legitur in vno codice antiquo; *per gradus scelerum omnium*. 167 *Sidus orbis*. non est absimile illud Horatij; *Quamquam sidere pulcrior Ille est* —— 171 *Membraq́ & vultus Deo similes*. Homerus; ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ, Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι. idem; —— θεοῖς ἐναλίγκιος αὐτὴν —— Ruffinus in epigrammatibus; ὄμματ' ἔχεις Ἥρης, Μελίτη, τὰς χεῖρας Ἀθήνης, τοὺς μαζοὺς Παφίης, τὰ σφυρὰ τῆς Θέτιδος. Virgilius; *Os humerosq́ deo similis*. Q. Catulus; *Mortalis visus pulcrior esse Deo*. Calpurnius ecloga 7. —— *& nisi me decepit visus, in vno Et Martis vultus & Apollinis esse putaui*. Inter antiquæ vrbis inscriptiones à Iacobo Mazochio collectas vna est perantiqua, in qua habetur, FONDI HVIVS DOMINOS INFANS HIC IACET SIMILIS DEO &c. prætereaex AEschyli Persis tria exempla possem adducere: sed hæc sufficiunt, vt sciamus veteres formosa quæque Diis suis comparasse. qui autem virtute præstabant, eos Lacedæmonij Diuos vocabant, auctore Aristotele & ibi Aspasio, lib. 7. Ethicorum. ad Nicom. cap. 1. Hodie etiamnum Belgæ, qui Germanico idiomate vtimur, cùm volumus infantulum aliquem innuere esse formosulum & pulchellum, dicimus: een kint gelijck een Jesusken.

182 *Fauor.* amici mei, docti homines, qui *fauor*, negant in hac significatione satis castum aut Latinum esse, cum isthac sua superstitiosa religione, putidiusculi sunt. nam Lucretius, Liuius, Tacitus, Plinius, Seneca, Cornelius Seuerus, Silius Italicus, & alij innumeri scriptores, sic vtuntur. Nec Quinctiliano asserenti Ciceronem non fuisse vsum, est credendum. exstat enim illa etiam hodie in oratione pro Quincto Roscio. & ille Quinctiliani locus valdè mihi suspectus est. quia inuenio ipsum quoque Quinctilianum in Declamat. 280. scripsisse: timeo fauorem illum populi, misericordiam ciuitatis. Similis est error aliorum; qui inter vocabula Prudentij Poëtæ, quæ quàm longissimè à Latinæ linguæ puritate abesse iudicant, retulerũt, *sequestrare.* non enim *sequester* modo, *sequestratio*, & *sequestrum* Latinè ac purè dicitur, quæ Festus, Vlpianus, Paulus, Asconius, Cicero, Theodosius senior, Symmachus & apud Gellium P. Lauinius ac Modestinus vsurparunt; sed etiam, *sequestrare*, vt docent, post Brissonium, Prateius & Verrutius in lexicis iuris. quid verò sit *sequestratio*, quid *sequester*, abundè docent Budæus ad Pandectas, Alciatus & Brechæus ad leg. sequester. D. de verborum significat. Conanus lib. 7, commentat. iur. ciuilis, Corrasius li. 2. miscellan. cap. 2. & obiter Ræuardus ad leges XII. tabularum, necnon lexicographi suis locis, è quorum scriptis manifestum fit, quid sit *sequestrare*. Explodendi similiter qui, *referre gratiam*, nouam Sexti Victoris phrasim putant. obuia enim in Cicerone.

188 *Iuuenilis ardor impetu primo furit.* nam, vt ait Homerus;

ἀεὶ δ' ὁπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται.

Theophrastus, aliàs Theophanes, lib. 1. de moribus; χαλεπὸν καταμαντεύσασθαι περὶ τῶν νέων. ἀστόχαστος γὰρ ἡλικία, καὶ πολλὰς ἔχουσα μεταβολὰς, ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο φερομένη. Plato libro 2. de legib.; τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκε.

190 *Amor perennis* &c. nam coniugalis amor ex virtute oritur, virtus autem est habitus, qui constans est & perpetuus: sed amor concubinæ vel pellicis, quia vt plurimum ex pulchritudine nascitur, cum ea perit; auctore Aristotele lib. 8. Ethicorũ ad Nicomachum. huc spectat illud Terentij, in Heautontim.

Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt;
Hæc vbi imminuta est, illi suum amorem aliò conferunt.

198 *Volucer Cupido.* Ouidianum epithetum lib. 5. Metamorph. Moschus eidyllio α. de amore, καὶ πτερόεις ὄρνις.

NVT. *Confirmet animum ciuium tantus fauor.*
OCT. *Solatur iste nostra, non releuat mala.*
NVT. *Vis magna populi est.* OCT. *principis maior tamen.*
NVT. *Respiciet ipse coniugem.* OCT. *pellex vetat.*
NVT. *Inuisa cunctis nempe.* OCT. *sed cara est viro.*
NVT. *Nondum vxor est.* OCT. *iam fiet, & genitrix simul.*
NVT. *Iuuenilis ardor impetu primo furit:*
Languescit idem facile, nec durat diu
In Venere turpi, ceu leuis flammæ vapor:
Amor perennis coniugis castæ manet.
Violare prima quæ toros ausa est tuos,
Animumq; domini famula possedit diu,
Iam metuet eadem; nempe prælatam sibi,
Subiecta & humilis. atque monumenta extruit,
Quibus timorem fassa testatur suum.
Et hanc leuis fallaxq; destituet deus
Volucer Cupido: sit licet formâ eminens,
Opibus superba, gaudium capiet breue.
Passa est similes ipsa dolores
Regina deûm,
Cùm se formas vertit in omnes
Dominus cæli, diuûmq; pater,
Et modò pennas sumsit oloris,
Modò Sidonij cornua tauri:
Aureus idem fluxit in imbri.
Fulgent cælo sidera Ledæ,
Patrio residet Bacchus olympo.
Deus Alcides possidet Heben,
Nec Iunonis iam timet iras,
Cuius gener est, qui fuit hostis.
Vicit sapiens tamen obsequium
Coniugis altæ, pressusq; dolor.
Sola Tonantem tenet ætherio
Secura toro maxima Iuno:
Nec mortali captus formâ
Deserit altam Iuppiter aulam.
Tu quoque terris altera Iuno,
Soror Augusti, coniuxq; graues
Vince dolores.
OCT. *Iungentur antè sæua sideribus freta,*
Et ignis vndæ, Tartaro tristi polus,
Lux alma tenebris, roscidæ nocti dies;

Quàm

Quam cum scelesti coniugis mente impiâ
Mens nostra, semper fratris exstincti memor.
Vtinam nefandi principis dirum caput
Obruere flammis cælitum rector paret;
Qui sæpe terras fulmine infesto quatit,
Mentesq́ nostras ignibus terret sacris,
Nouisq́ monstris. vidimus cælo iubar
Ardens, cometam pandere infestam facem;
Quâ plaustra tardus noctis æterna vice
Regit Bootes, frigido arctoo rigens.
En ipse diro spiritu sæui ducis
Polluitur æther, gentibus clades nouas
Minantur astra; quas regit dux impius.
Non tam ferum Typhona neglecto Ioue
Irata tellus edidit quondam parens:
Hæc grauior illo pestis. hic hostis deûm
Hominumq́, templis expulit superos suis,
Ciuesq́ patriâ: spiritum fratri abstulit,
Hausit cruorem matris. & lucem videt,
Fruiturq́ vitâ; noxiam atque animam trahit?
Prò summe genitor, tela cur frustra iacis
Inuicta toties temerè regali manu?
In tam nocentem dextra cur cessat tua?
Vtinam suorum facinorum pœnas luat
Nero: ipse diuo Domitio genitus patre,
Orbis tyrannus, quem premit turpi iugo,
Morumq́ vitiis nomen augustum inquinat.
NVT. *Indignus ille fateor est thalamis tuis*
Sed cede fatis, atque fortunæ tuæ,
Alumna quæso, néve violenti moue
Iram mariti: forsitan vindex deus
Existet aliquis, lætus & veniet dies.
OC. *Graui deorum nostra iampridem domus*
Vrgetur irâ; prima quam pressit Venus,
Furore miseræ dira genitricis meæ.
Quæ nupta demens nupsit incestâ face,
Oblita nostri, coniugis, legum immemor.
Illo soluta crine, succincta anguibus,
Vltrix Erinnys vênit ad Stygios toros,
Raptasq́ thalamis sanguine exstinxit faces.
Incendit irâ principis pectus truci

Proclus, in hymno Veneris;

ἀθάναθι, πτερόεντες ἀνεβλάστησαν ἔρωτες.

Orpheus, in hymnis;

κικλήσκω μέγαν, ἁγνὸν, ἐράσμιον, ἡδὺν ἔρωτα,
τοξαλκῆ, πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ὁρμῇ.

qui versus si antiqui illius sunt Orphei; quem Aristoteles & Cicero negant fuisse; iam intelligitis quale sit, quod Græci quidam tradiderunt, vetustissimos poëtas Cupidini non attribuisse alas, sed hoc tantum à recentioribus fuisse proditum. Propertius lib. 1.

Idem non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare deum.

quia amantium cupido sit admodum leuis & instabilis, vt Alexander Aphrodisiensis existimat, & noster poëta hoc loco videtur innuere. Heliodorus autem hist. Aethiopicæ lib. 4. vult pictores amorem alatũ pinxisse, vt agilitatẽ amantium & pernicitatem significarent.

207 *Sidera Ledæ* Castor & Pollux. meritò dixit *fulgent.* sunt enim lucida sidera, teste Horatio ode 5. lib. 1. qui lib. 4. ode 8. ait;

—— clarum Tyndaridæ sidus,

è quo versu suprà in Herc. Furente, noster;

—— clara gemini signa Tindaridæ micant.

221 *Sæua sideribus freta.* Ouidius;

Nec dederit nauti per freta sæua manum.

222 *Tartaro tristi.* Virgilius;

—— alias sub tristia tartara mittit.

223 *Lux alma.* nescio quis in Tetrastichis;

Concessêre Deo tenebræ, rebusq́ colores
Lux iterum cunctis reddidit alma suos.

227 *Obruere flammis.* legitur etiam in. v. l.

Obrueret flammis cælitum rector potens.

229 *Ignibus terret sacris.* Virg. Aeneid 4.

—— an te genitor cùm fulmina torques
Nequicquam horremus, cæciq́ in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miscent?

230 *Nouisq́ monstris.* maximam humanis mentibus cælestium rerum ignaris religionem, metusque grauissimos nouę in cælo facies, lunæ solisque defectiones, crinitæ stellę, & hoc genus alia incutiunt, vt notauit Matthæus Fortunatus in præfatione annotationum suarum, in naturales quæstiones Senecæ: illa hoc loco vocat, noua monstra.

238 *Irata tellus.* Hesiodus in Theogonia;

αὐτὰρ ἐπεὶ πτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε ζεὺς,
ὁπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα πελώρη,
ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην.

alij Iunonis filium esse contendunt.

239 *Hostis Deûm.* Euripides; *μῖσος θεοῖς τε, παντί τ' ἀνθρώπων γένει.*
243 *Fruiturq́ vita.* Sallustius; Quoniam vita ipsa, qua fruimur, breuis est.
259 *Nupta.* Claudio. NVPSIT. C. Silio.

Cædem in nefandam: cecidit infelix parens
(Heu) nostra ferro, meq́; perpetuo obruit
Exstincta luctu, coniugem traxit suum,
Natumq́; ad vmbras: perdidit lapsam domum.
NVT. *Renouare luctus parce cum fletu pios,*
Manes parentis néve sollicita tuæ,
Graues furoris quæ sui pœnas dedit.

CHORVS ROMANORVM.

Anapæstici.

Quæ fama modò vênit ad aures,
Vtinam falsò credita, perdat,
Frustra toties iactata, fidem:
Nec noua nostri coniux thalamos
Principis intret, teneatq́; suos
Nupta penates Claudia proles,
Edat partu pignora pacis,
Qua tranquillus gaudeat orbis,
Seruetq́; decus Roma æternum.
Fratris thalamos sortita tenet
Maxima Iuno: soror Augusti
Sociata toris, cur à patriâ
Pellitur aulâ? sancta quid illi
Prodest pietas, diuusq́; pater?
Quid virginitas, castusq́; pudor?
Nos quoq; nostri sumus immemores
Post fata ducis; cuius stirpem
Prodimus sæuo suadente metu.
Vera priorum virtus quondam
Romana fuit, verumq́; genus
Martis in illis, sanguisq́; viris.
Illi reges hac expulerant
Vrbe superbos, vltiq́; tuos
Sunt benè manes virgo, dextrâ
Cæsa parentis, ne seruitium
Paterere graue, aut improba ferret
Præmia victrix dira libido.
Te quoq; bellum triste secutum est,
Mactata tuâ miseranda manu
Nata Lucreti, stuprum sæui
Passa tyranni: dedit infandi
Sceleris pœnas cum Tarquinio
Tullia coniux; quæ per cæsi

267 *Trusit.* m.s. *traxit.*

280 *Roma.* quo tempore vrbs, & à quo condita, & vocata fuerit, tam variè traditur, vt tutius existimem post alios locos tantum scriptorum apponere, & digitum, vt fertur, ad fontem intendere. vide auctorem de viris illustrib. cap. 1. Messallam Coruinū in libello ad Cæsarem A. si modo eius liber est, Lactantium lib. 2. cap. 7. A Elianum lib. 7. var. histor. Dionysium Halicarnass. lib. 1. & 2. Plutarchū in Romulo, Diodorum lib. 5. Strabonē lib. 5. Eustatium Iliad. ε. Sallustium de bello Catilinario, Liuium lib 1. Velleium volumine 1. Iustinum lib. 43. Florum lib. 1. cap. 1. Eutropium lib. 1. Orosium lib. 1. cap. 18. lib. 2. c. 4. Varronem de ling. Latina lib. 4. Ciceronem lib. 2. de diuinatione, Sex. Pompeium in voce Roma, Plinium lib. 15. cap. 15. Solinum cap. 1. & 2. demum illos Annij scriptores, vt credo, commentitios, Berosum lib. 5. Manethonem in supputationibus, Catonē in Originib. Fabium Pictorem de aureo sæculo, & Sempronium, de diuisione Italiæ.

295 *Virgo.* L. Virginius filiam suam, ne Appij Xviri libidini subiaceret, cultro è laniena rapto transfixit.

Mem-

Membra parentis sæuos egit
Impia currus, laceroq; seni
Violenta rogos nata negauit.
Hoc quoque nostra videre nefas
Sæcula magnum; cùm Tyrrhenum
Rate ferali princeps captam
Fraude parentem misit in æquor.
Properant placidos linquere portus
Iussi nautæ, resonant remis
Pulsata freta, fertur in altum
Prouecta ratis; quæ resoluto
Robore labens pressa dehiscit,
Sorbetq; mare. tollitur ingens
Clamor ad astra cum femineo
Mistus planctu: mors ante oculos
Dira vagatur. quærit lethi
Sibi quisque fugam: alij laceræ
Puppis tabulis hærent nudi,
Fluctusq; secant: repetunt alij
Litora nantes: multos mergunt
Fata profundo: scindit vestes
Augusta suas, laceratq; comas,
Rigat & mæstis fletibus ora.
Postquam spes est nulla salutis,
Ardens irâ, iam victa malis;
Hæc, exclamat, mihi pro tanto
Munere reddis præmia gnate?
Hac sum, fateor, digna carinâ,
Quæ te genui, quæ tibi lucem
Atque imperium, nomenq; dedi
Cæsaris amens. exsere vultus
Acheronte tuos, pœnisq; meis
Pascere coniux. ego causa tuæ
Miserande necis, gnatoq; tuo
Funeris auctor: en, vt merui,
Ferar ad manes inhumata tuos,
Obruta sæuis æquoris vndis.
Feriunt fluctus ora loquentis,
Ruit in pelagus, rursumq; salo
Pressa resurgit: pellit palmis
Cogente metu fata, & cedit
Fessa labori. mansit tacitis
In pectoribus spretâ tristi
Iam morte fides: multi dominæ

Ferre auxilium pelago fractis
Viribus audent, brachia quamuis
Lenta trahentem, voce hortantur,
Manibusq́ leuant. quid tibi sæui
Fugisse maris profuit vndas?
Ferro es gnati moritura tui;
“ *Cuius facinus vix posteritas,*
“ *Tarde semper credula, credet.*
Furit, ereptam pelagoq́ dolet
Viuere matrem impius: ingens
Geminatq́ nefas: ruit in miseræ
Fata parentis, patiturq́ moram
Sceleris nullam. missus peragit
Iussa satelles, reserat dominæ
Pectora ferro: cædis moriens
Illa ministrum rogat infelix;
Vtero dirum condat vt ensem.
Hic est, hic est fodiendus, ait,
Ferro; monstrum qui tale tulit.
Post hanc vocem cum supremo
Mistam gemitu animam tandem
Per fera tristem vulnera reddit.

363 *Pectora ferro*. hic, & sex versus sequentes apud Tacitum paucis verbis mutatis, pro Taciti verbis leguntur, hoc modo; „ exclamauit, rogans ministrum, vt vtero dirum ensem „ conderet, adiiciens, hic est hic est fodiendus „ ferro, monstrum qui tale tulit. post hanc vo„ cem cum supremo mixtam gemitu animam „ tandem per fera tristẽ vulnera reddidit. Quæ verba, quamuis in omnibus vulgatis Taciti codicibus contineantur, semper tamen mihi spuria, & à quopiam librario, lacunæ complendæ causâ inserta, visa sunt: de quo dubitare desij postquam Lipsius mihi affirmauit, in Taciti Vaticanis autographis ea omnia desiderari.

ACTVS SECVNDVS.

SENECA.

Quid me potens Fortuna, fallaci mihi,
Blandita vultu, sorte contentum mea
Altè extulisti? grauius vt ruerem editâ
Receptus arce, totq́ prospicerem metus.
Melius latebam procul ab inuidiæ malis
Remotus, inter Corsici rupes maris:
Vbi liber animus, & sui iuris, mihi
Semper vacabat studia recolenti mea.
O quàm iuuabat (quo nihil maius parens
Natura genuit, operis immensi artifex)
Cælum intueri, solis & cursus sacros,
Mundiq́ motus, solis alternas vices,
Orbemq́ Phœbes, astra quem cingunt vaga,
Lateq́ fulgens ætheris magni decus;
Qui sese nescit tantus in cæcum chaos
Casurus iterum. nunc adest mundo dies
Supremus ille, qui premat genus impium
Cæli ruinâ, rursus vt stirpem nouam

376 *Inter Corsici rupes maris*. Claudius Senecam in Corsicam relegarat; sed postmodum, Agrippina faciente, illum reuocauit, & Neroni præfecit, auctore Xichone Polentino, in vita Senecæ.

381 *Curtus*. malo cum membranis, *cursus*.

386 *Nunc adest*. integrior est v.l. lectio *nũc assit*. quia noluit dicere diem illum adesse, sed vt assit optas.

Gene-

Generet, renascens melior: vt quondam tulit
Iuuenis tenente regna Saturno poli.
Tunc illa virgo, numinis magni dea,
Iustitia cælo missa cum sancta Fide,
Terras regebat mitis. humanum genus
Non bella norat, non tubæ fremitus truces,
Non arma gentes, cingere assuerant suas
Muris nec vrbes: peruium cunctis iter,
Communis vsus omnium rerum fuit:
Et ipsa tellus læta fæcundos sinus
Pandebat vltro, tam piis felix parens,
Et tuta alumnis. alia sed soboles minus
Conspecta mitis. tertium solers genus,
Nouas ad artes exstitit: sanctum tamen,
Mox inquietum; quod sequi cursu feras
Auderet acres, fluctibus tectos graues
Extrahere pisces rete, vel calamo leui:
Decipere volucres crate: ceruos aut leues
Tenere laqueo: premere subiectos iugo
Tauros feroces: vulnere immunem prius
Sulcare terram; læsa quæ fruges suas
Interiùs altè condidit sacro sinu.
Sed in parentis viscera intrauit suæ
Dete-

392 *Sancta fide.* Iustitiæ fidem coniungit. quia iustitiæ fundamētum est fides, teste Cicerone in officiis. ideo ait Horatius;

—— cui Iustitia soror
Incorrupta fides ——

394 *Non bella norat.* respexit fortassis ad illa Ouidij lib. 1. Metamorph.

Nondum præcipites cingebant oppida fossæ,
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erat: sine militis vsu
Mollia securæ peragebant otia gentes.

Tibullus lib. 1.

Non acies, non ira fuit; non bella, nec ensem
Immitis sæuus duxerat arte faber.

397 *Communis vsus* ait aurea ætate res omnes fuisse communes. quod sanè primario illo naturali iure obtinuit, sed mutatum fuit à iure gentium; quo iure dominia rerum fuerunt distincta. l. 5. D. de iust. & iure. idq; planè necessarium fuit, vt ciuilis hominum societas tranquillè foueretur, sine litibus, quas parere solet communio. l. cùm pater. §. dulcissimis. D. de legat. 2. Præterea, ne agricultura intermitteretur, fuit hoc præsens remedium. nam quæ communiter possidentur, plerūque solent negligi, l. 2. C. quando & quibus quar. lib. 10. Sic quoque factum est, vt omnia hominum negocia, distributis hoc modo rebus, certo ordine tractari cœperint. c. cùm singul. de præbend. in 6. c. 1. 89. distinct. Facessat igitur Lycurgi & Platonis imaginaria communio; quæ & Aristoteli & Ciceroni meritò displicuit, & contra quam multa eleganter Lactantius lib. 3. institution. Christian. 398 *Et ipsa tellus.* Hesiodus;

καρπὸν δ᾽ ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα αὐτομάτη, πολλόν τε καὶ ἄφθονον. Virgilius; *—— ipsaq; tellus*
Omnia liberius nullo poscente ferebat. Ouidius; *Ipsa quoque immunis, rastroq; intacta, nec vllis*
Saucia vulneribus per se dabat omnia tellus. 405 *Rete.* non sum nescius, rete & plagas sæpe confundi: sed puto propriè rete esse, quo pisces, plagas, quibus feras capimus. Vlpianus in l. ex empto. 11. §. qui autē, sub finem D. de act. emt. veluti, inquit, cùm futurum iactum retis à piscatore emimus, aut indaginem plagis positis à venatore, vel pantheram ab aucupe. quæ vltima verba nec Budæus, nec Alciatus intellexerunt, non animaduertentes locum esse mendosum, & reponendum, *vel pantherem ab aucupe.* Nam teste Varrone in libris de lingua Latina, panther est rete aucupis. quod ante Pardulfum Prateium, in lexico iuris, iampridem plurimæ lectionis vir Ioannes Brodæus, in Annotationibus in Oppianum, obseruauerat. 406 *Crate.* de hoc venationis genere idem Brodæus libro 1. miscellaneorum egit, adductis his Plauti verbis; *Hoc vno excepto quod non crate, sed retibus ha aues capiuntur.* Fit ista venatio hoc modo. cùm humus niue contecta est, venator, niuè ablata, areolas quasdam concinnat: in his superiecta crate, ordeum effundit, variaque semina ad inescandas aues spargit. eæ verò sub hac desuper incumbente pascentes, fune, qui cratem suspendit, clam laxato, omnes facilè opprimuntur. hæc Brodæus. Alio quoque modo æquè expedito aues crate capere possumus, vt tantum terræ egeratur quantum opus sit fossæ faciendæ; super quam craticula leuis, palo vel bacillo traiecta suspenditur, eo vtrimque in terram immisso, tum semina ad inescandas alites super craticulam sparguntur; in quam illæ deuolantes, craticulæ vnum latus pondere suo deprimunt, eoque cedente incidunt in foueā; ipsa verò craticula rursus assurgit, sic vt euolare nequeant, ab hoc aucupij genere non multum distat illa ratio lupos capiendi, quam tradidit Ioannes de Clamorgan in libro De luporum venatione cap. 21. seu finali. porrò alias quasdam aucupiorum species valde expeditas & certas refert Garcias Lassus poeta Hispanus, in ecloga 2. Sed hæc omnia pueris & rusticis notissima, satius fortè fuerat præterire: illud prætereundum non est, hoc loco maximè grassatā fuisse cuiusdam eruditi viri audaciam; qui cùm rectissimè in o. v. l. legeretur: *—— fluctibus tectos graues Extrahere pisces rete, vel calamo leui: Decipere volucres crate: ceruos aut leues Tenere laqueo: premere subiectos iugo &c.* flagitiosè reposuit, & excudi mandauit; *—— fluctibus tectos graues Extrahere pisces rete, vel calamo leui Decipere volucres premere subiectos iugo.* ô immanem licentiam! ô temeritatem non ferendam! si quis βιβλιογράφων hoc attentasset, facilè hoc contemnerem: sed magnæ doctrinæ & nominis clari virum, tam temerè tot verba reiicere, non possum vtique tacitus ferre.

vsus ille fuisset saltem ea modestia, vt in annotationibus solummodo sententiam suam & causam posuisset, non verò ex ipso poëtæ contextu sex vocabula sustulisset.

411 *Eruit ferrum graue*. hæc, quemadmodum pene tota ista ætatum descriptio ex Ouidio 1. Metamorph. vel Arato aut Hesiodo sumta sunt.

413 *Regna constituit*. regna propriè dicuntur regiones illæ simul iunctæ, quæ, ab vno principe supremum imperium habente, possidentur; qui à regendo rex vocatur.' Sic Seneca hic, sic regni nomen accepit Hermogenianus l. 5. D. de iust. & iure. discretæ gentes, regna condita, dominia distincta, &c.

418 *Astræa virgo*. eadem tradunt Aratus ἐν τοῖς φαινομένοις. Virgilius 2. Georg. Ouidius 1. Metamorph. Iuuenalis Satyr. 10. & Plato in Gorgia. Nigidius grammaticus, virginem inquit, Iustitiam dici, siue æquitatem; quæ ab hominibus recesserit, & ad immortales meritò transierit.

419 *Auri fames*. Virgilius;

—— quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames? ——

427 *Luxuria victrix*. sic legendum, non *vltrix*, vt somniat Badius. nam videri vult luxuriam vicisse mundum, ideo victricẽ vocat, quomodo legitur in o. v. l. nec repugnat Iuuenalis;

—— sæuior armis
Luxuria incubuit, victumq́; vlciscitur orbem.

431 *Plauti mihi Syllaq́;* de his consule Tacitum & Suetonium.

441 *Regenda magis*, &c. idipsum disertè Plutarchus tradit in libro De liberis educandis, eiusque rationem reddit. ipsum videte. nam mihi nunc aliò properanti verba non vacat asscribere.

446 *Crede obsequenti parcius, leuis est dea.* de fortuna loquitur, sicut Alexis;

Κἂν δυστυχῇ τις, ὡς ἔοικε, σωφρονεῖν
ἀεί τι δεῖ, καὶ μάλιστα ὅταν τύχῃ.

448 *Id facere laus est quod decet, non quod licet*. Cicero, pro Rabirio; hic iam iudices vestri consilij res est, vestræ sapientiæ, quid deceat vos, non quantum liceat spectare debetis. & copiosius in Oratione pro Cornelio Balbo: Quid ait accusator fecisse Põpeium, quod ei facere non licuerit; quod grauius est quàm si diceret hoc ab eo factum quod non oportuisset. est enim aliquid quod non oporteat, etiamsi licet: quicquid verò non licet, certè non oportet: quicquid enim non licet, honestum non est, ideoq́; non oportet. at non quicquid licet, hoc etiam honestum est, imò verò plerumque non oportet. Claudianus in Panegyr. de 4. consulat. Honorij A.

Deterior ætas, eruit ferrum graue,
Aurumq́; sæuas mox & armauit manus:
Partita fines regna constituit, nouas
Exstruxit vrbes: tecta defendit suis
Aliena telis, aut petit, præda imminens.
Neglecta terras fugit, & mores feros,
Hominum cruentâ cæde pollutas manus
Astrea virgo, siderum magnum decus.
Cupido belli creuit, atque auri fames.
Totum per orbem maximum exortum est malum,
Luxuria, pestis blanda; cui vires dedit,
Roburq́; longum tempus, atque error grauis.
Collecta vitia per tot ætates diu
In nos redundant, sæculo premimur graui;
Quo scelera regnant, sæuit impietas furens,
Turpi libido Venere dominatur potens:
Luxuria victrix orbis immensas opes
Iampridem auaris manibus, vt perdat, rapit.
Sed ecce gressu fertur attonito Nero,
Trucíq; vultu. quid ferat, mente horreo.

NERO. PRAEFECTVS.

SENECA.

NE. *Perage imperata, mitte: qui Plauti mihi,*
Syllæq́; cæsi referat abscissum caput.
PR. *Iussa haud morabor, castra confestim petam.*
SE. *Nihil in propinquos temerè constitui decet.*
NE. *Iustum esse facile est, cui vacat pectus metu.*
SE. *Magnum timoris remedium clementia est.*
NE. *Exstinguere hostem, maxima est virtus ducis.*
SE. *Seruare ciues maior est patriæ patri.*
NE. *Præcipere mitem conuenit pueris senem.*
SE. *Regenda magis est feruida adolescentia.*
NE. *Ætate in hac satis esse consilij reor.*
SE. *Vt facta superi comprobent semper tua.*
NE. *Stultè verebor; esse cùm faciam deos.*
SE. *Hoc plus verere, quòd licet tantum tibi.*
NE. *Fortuna nostra cuncta permittit mihi.*
SE. *Crede obsequenti parcius, leuis est dea.*
NE. *Inertis est, nescire quid liceat sibi.*
SE. *Id facere laus est, quod decet, nõ quod licet.*
NE. *Calcat iacentem vulgus.* SEN. *inuisum opprimet.*

NE. Fer-

NE. *Ferrum tuetur principem.* SE. *melius fides.*
NE. *Decet timeri Cæsarem.* SE. *at plus diligi.*
NE. *Metuant necesse est.* SE. *quicquid exprimitur, graue est.*
NE. *Iussisq́ nostris pareant.* SE. *iusta impera.*
NE. *Statuam ipse.* SE. *quæ consensus efficiat rata.*
NE. *Despectus ensis faciet.* SE. *hoc absit nefas.*
NE. *An patiar, vltrò sanguinem nostrum peti,*
Inuisus, & contemtus: vt subitò opprimar?
Exsilia non fregere summotos procul
Plautum atque Syllam, pertinax quorum furor
Armat ministros sceleris in cædem meam.
Absentium cùm maneat etiam ingens fauor
In vrbe nostrâ, qui fouet spes exsulum:
Tollantur hostes ense suspecti mihi.
Inuisa coniux pereat, vt carum sibi
Fratrem sequatur. quicquid excelsum est, cadat.
SE. *Pulchrum eminere est inter illustres viros:*
Consulere patriæ, parcere afflictis, ferâ
Cæde abstinere, tempus atque iræ dare,
Orbi quietem, seculo pacem suo.
Hæc summa virtus: petitur hac cælum via.
Sic ille patriæ primus Augustus parens,
Complexus astra est, colitur & templis deus.
Illum tamen fortuna iactauit diu
Terrâ mariq́, per graues belli vices
Hostes parentis donec oppressit sui.
Tibi numen incruenta summisit suum,
Et dedit habenas imperi facili manu.
Nutuiq́ terras, maria subiecit tuo.

Inui-

Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemq́ domet respectus honesti.

plura de hac re collegit Pet. Faber ad l. non omne 144. D. de diuers. reg. iur. antiq.

450 *Ferrum tuetur principem.* SE. *melius fides.* ait quidam;

Non sic excubiæ, non circumstantia pila
Vt tutatur amor ——

Cyrus apud Xenophontem; Οἶσθα μὲν οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ φίλοι πιστοὶ σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἆλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. apud Herodianum quoque moriens Marcus, inquit; ὅτι γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν αὔταρκες πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ' οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι, καὶ ἔξω κολακείας πράττοντές τε καὶ πάσχοντες διατελοῦσιν, οὐδέποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ καὶ ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετριάσαι τε καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι ἐπιθυμίαις, ὑπηρετούσης ἐξουσίας. Q. Curtius ait; Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur. Beneficiorum gratia sempiterna est. nam vt scribit in vita Agricolæ Cornelius Tacitus fidelissimus & prudentissimus historicus: plerosque dominationi alienæ sanguinem accommodantes, diutius tamen hostes quàm seruos, fide & affectu teneri putatis? metus & terror est, infirma vincula caritatis; quæ vbi remoueris, qui timere desierint, odisse incipient. Ideo T. Liuius lib. 8. tradidit id firmissimum longè imperium esse, quo obedientes gaudent. hæc grauissimorum auctorum testimonia addi possunt iis, quæ Pet. Velleius Gueuara scripsit ad l. 19. D. de Offic. Præsidis, & collectis à Simanca lib. 3. de repub. cap. 12.

464 *Vt carum sibi.* v. l. habent; *& carum sibi.*

465 *Quicquid excelsum est cadat.* meminerat Nero hac arte Sex. Tarquinium Gabios in potestatem suam redegisse; quam historiam sic describit Liuius lib. 1. vt facilè mihi persuadeam verũ tradidisse Dionysium Halicarnass. lib. 4. cùm scribit Tarquinium imitatum fuisse Cypseli Corinthij & Thrasybuli Milesij stratagema; quod à quo Thrasybulus acceperit, docet Aristoteles lib. 3. Politicorum his verbis; ὅθεν καὶ τὸ Περιάνδρου πρὸς Θρασύβουλον συμβούλευμά ἐστιν, ἡ τῶν ὑπερεχόντων σταχύων κόλουσις, ὡς δέον ἀεὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν πολιτῶν ἀναιρεῖν. cuius consilij etiam Herodotus in Terpsichore meminit, sed à Thrasybulo scribit Periandro datum fuisse, contrà scilicet quàm refert Aristoteles, vt obseruauit Genesius Sepulueda in commentariis ad dictum locum Aristotelis, scilicet lib. 3. cap. 9. Fuit igitur hæc Periandri seu Thrasybuli, deinde Cypseli, postea Tarquinij, demum Neronis de stabilienda tyrannide opinio, improba illa quidem, iniusta & tyrannica: sed quæ, quod eorum cogitationibus conueniebat optimè, astuta & callida dicatur. vtilis enim erat, sed non honesta; quæ duo in omni consilio capiendo, vel coniuncta simul, vel separatim per se singula considerantur.

470 *Petitur hac cælum via.* egregiis enim factis, vt gradibus, in cælum ascenditur, non inertia, aut ignauia, non crudelitate aut sceleribus. virtutes colendæ, vitia fugienda, labores ferendi sunt. rectè Alexander Magnus, apud Arrianum ni fallor; ἀλλὰ παραμείνατε ἄνδρες

Μακεδόνας καὶ ξυμμάχους. πεποιηκότων τοι καὶ κινδυνευσάντων τὰ καλὰ ἔργα καὶ ζῆν τι ἔξω ἀρετῇ ἰδοὺ, καὶ ἀποθνήσκειν κλέος ἀθάνατον ὑπολειπομένους. ἢ οὐκ ἴστε ὅτι ὁ πρόγονος ὁ ἡμέτερος οὐκ ἐν Θερμώδοντι, οὐδ' ἐν Ἄργει, ἀλλ' οὐδὲ ἐν Πελοποννήσῳ ἢ Θήβαις μόνον, ἐς τοσόνδε κλέος ἦλθεν, ὡς θεὸς ἐξ ἀνθρώπου γενέσθαι, ἢ δοκεῖ σοι μὴ δὴ οὐδὲ Διονύσου, ἀκηρίεργου τούτου θεοῦ ἢ καθ' Ἡρακλέα, ὀλίγοι ποιοῦσι. Callisthenes apud Q. Curtium lib. 8. Interuallo opus est, vt credatur deus: semperq; hanc gratiam magnis viris posteri reddũt. Ego autem seram immortalitatẽ precor regi, vt vita diuturna sit & æterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, numquam comitatur diuinitas. Herculem modò & patrem Liberum consecutæ immortalitatis exempla referebas. credísne illos vnius conuiuij decreto deos factos? prius ab oculis mortalium natura amolita est; quàm in cælum fama perueheret. Horatius lib. 2. epistolarum:

Romulus & Liber pater & cum Castore Pollux
Post ingentia facta Deorũ in tẽpla recepti,
Dum terras hominúmque colunt genus, aspera bello
Componunt, agros assignãt, opida condunt.

ad quem Horatij locum alia testimonia congessit Lambinus.

489 *Seruare ciues.* pro *ciues*, in m. s. legitur; *viros.*

492 *In cædem ducis.* C. Iulij Cæsaris.

500 *Quot interemit.* Octauius enim, qui, initio collegis ne qua fieret proscriptio aliquandiu restiterat, incœptam crudelius vtroque exercuit. illi sæpe non nullis mortem remisisse: hic ne cui parceretur magnopere fertur contẽdisse. Iunius Saturninus auctor est, cùm peracta proscriptione Lepidus in Senatu excusasset præterita, & spem clementiæ in posterum fecisset; Octauium è contra professum, ita modum se proscribendi statuisse, vt omnia sibi libera relicta meminerit. hæc ex Suetonio.

502 *Trium.* Lepidi, Antonij & Octauij III. virorum.

510 *Tristes Philippi.* Siculum bellum cum Philippensi prœlio semper coniungunt poëtæ. Propertius lib. 2.

—quotiens Mutinam aut ciuilia busta Philippos,
Aut canerem Sicula classica bella fuga.

Ouidius vltimo Metamorph.

Illius auspiciis obsessa mœnia pacem
Victa petẽt Mutina, Pharsalia sentiet illũ,
Æmathiiq; iterũ madefient cædePhilippi,
Et magnũ Siculis nomẽ superabitur vndis.

513 *Superatus.* M. Antonius, vel Põpeius.

Inuidia tristis victa. consensu pio
Cessit Senatus. Equitis accensus fauor,
Plebisq; votum est, atque iudicium patrum.
Tu pacis auctor, generis humani arbiter
Electus, orbem tu sacrâ specie regis,
Patriæ parens: quod nomen, vt serues, petit,
Suosq; ciues Roma commendat tibi.
NE. *Munus deorum est, ipsa quod seruit mihi*
Roma, & Senatus; quodq; ab inuitis preces,
Humilesq; voces exprimit nostri metus.
Seruare ciues principi & patriæ graues,
Claro tumentes genere, quæ dementia est?
Cùm liceat vnâ voce suspectos sibi
Mori iubere? Brutus in cædem ducis,
A quo salutem tulerat, armauit manus.
Inuictus acie, gentium domitor, Ioui
AEquatus, altos sæpe per honorum gradus,
Cæsar, nefando ciuium scelere occidit.
Quantum cruoris Roma tunc vidit sui,
Lacerata toties? ille qui meruit piâ
Virtute cælum, diuus Augustus; viros
Quot interemit nobiles, iuuenes, senes,
Sparsos per orbem? cùm suos mortis metu
Fugerent penates, & trium ferrum ducum
Tabulâ notante deditos tristi neci?
Exposita rostris capita cæsorum patres
Videre mæsti, flere nec licuit suos,
Non gemere, dirâ tabe polluto foro.
Stillante sanie per putres vultus graui.
Nec finis hic cruoris aut cædis stetit:
Pauere volucres, & feras sæuas diu
Tristes Philippi: hausit & Siculum mare
Classes, virosq; sæpe cædentes suos.
Concussus orbis viribus magnis ducum.
Superatus acie, puppibus Nilum petit
Fugæ paratis, ipse periturus breui.
Hausit cruorem incesta Romani ducis
AEgyptus iterum, nunc leues vmbras tegit.
Illic sepultum est impiè gestum diu
Ciuile bellum. condidit tandem suos
Iam fessus enses victor, hebetatos feris
Vulneribus, & continuit imperium metu.
Armis, fideq; militis tutus fuit,
Pietate gnati factus eximia deus,

Post

Post fata consecratus, & templis datus.
Nos quoque manebunt astra: si sæuo prior
Ense occuparo, quicquid infestum est mihi,
Dignaq; nostram sobole fundaro domum.
SE. *Implebit aulam stirpe cælesti tuam*
Generata Diuo, Claudiæ gentis decus,
Sortita fratris more Iunonis toros.
NE. *Incasta genitrix detrahit generi fidem,*
Animusq; nunquam coniugis iunctus mihi.
SE. *Teneris in annis haud satis clara est fides,*
Pudore victus cùm tegit flammas amor.
NE. *Hoc equidem & ipse credidi frustrà diu,*
Manifesta quamuis pectore insociabili,
Vultuq; signa proderent odium mei.
Tandem quod ardens statuit vlcisci dolor,
Dignamq; thalamis coniugem inueni meis;
Genere atque formâ, victa cui cedat Venus,
Iouisq; coniux, & ferox armis dea.
SE. *Probitas, fidesq; coniugis, mores, pudor,*
Placeant marito: sola perpetuò manent
Subiecta nulli, mentis atque animi bona:
Florem decôris singuli carpunt dies.
NE. *Omnes in vnam contulit laudes deus,*
Talemq; nasci fata voluerunt mihi.
SE. *Recedat à te, temerè ne credas, amor.*
NE. *Quem submouere fulminis Dominus nequit,*
Cæli tyrannum; sæua qui penetrat freta,
Ditisq; regna, detrahit superos polo.
SE. *Volucrem esse Amorem fingit, immitẽ deum,*
Mortalis error, armat & telis manus,
Arcusq; sacros instruit sæua face:
Genitumq; credit Venere, Vulcano satum.
Vis magna mentis, blandus atque animi calor,
Amor est; iuuentâ gignitur; luxu, otio
Nutritur, inter læta fortunæ bona:
Quem si fouere atque alere desistas, cadit,
Breuiq; vires perdit exstinctus suas.
NE. *Hanc esse vitæ maximam causam reor,*
Per quam voluptas oritur; interitu caret,
Cùm procreetur semper, humanum genus
Amore grato, qui truces mulcet feras.
Hic mihi iugales præferat tedas deus,
Iugetq; nostris igne Poppeam toris.
SE. *Vix sustinere posset hos thalamos dolor*

516 *Iterum.* semel Cn. Pompeij Magni. iterum M. Antonij, III viri.

525 *Ense occupare.* malè in membranis *occupato.*

539 *Cui cedat Venus.* Ouidianum hoc est.
540 *Ferox armis Dea.* Minerua.
549 *Cæli tyrannũ.* de amore ait Anacreon.
ὁ δὲ καὶ θεῶν δυνάστης.
" Menander;
" ἔρως δὲ τῶν θεῶν ἰσχὺν ἔχων πλείστην.
" Sophocles de eodem;
" οὗτος γὰρ ἄρχει καὶ θεῶν ὅπως θέλει.
" Eodem nomine Plato & Euripides vocant.
Sæua qui penetrat freta. cuidam Cupidinis statuæ olim subscriptum legebatur;
Sol calet igne meo, flagrat Neptunus in vndis,
Pensa dedi Alcidæ, Bacchum seruire coegi.
556 *Otio.* otio amorem nutriri docet Ouidius lib. 1. de remed.
Fac monitis fugias otia prima meis:
Hæc vt ames faciunt; hæc vt fecêre tuentur,
Hæc sunt iucundi causa cibusq; mali.
Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemtaq; iacent & sine luce faces.
adde quæ scribunt Antonius Guibertus Polyhistoris cap. 8. pag. 28. & hunc locum nominatim laudans Pius II. lib. 1. epist. 106.
560 *Hanc esse.* hæc Neroni, non Senecæ tribuenda sunt.
563 *Qui truces mulcet feras.* Argentarius;
αὐγάζω τὸν ἄφυκτον ἐπὶ σφραγῖδος Ἔρωτα
χερσὶ λεοντείαν ἀντοχεῦντα βίαν.
ὃς τῇ μὲν μάστιγα κατ' αὐχένος, ᾗ δὲ χαλινοὺς
εὔθυνε. πολλὴν δ' ἀμφετίθηλε χάριν.
φρίσσω τὸν βροτολοιγόν. ὁ γὰρ καὶ θῆρα δαμάζων
ἄγριον, οὐδ' ὀλίγον φείσεται ἀμερίων.
566 *Vix sustinere posset hos thalamos dolor videre populi: sancta nec pietas sinat.* hæc est o. v. l. lectio probatissima.

Videre populi, sancta nec pietas sinat.
NE. *Prohibebor vnus facere, quod cunctis licet?*
SE. *Maiora populus semper à summo exigit.* “
NE. *Libet experiri, viribus fractus meis*
An cedat animus, temerè conceptus furor.
SE. *Obsequere potiùs ciuibus placidus tuis.*
NE. *Malè imperatur, cùm regit vulgus duces.* “
SE. *Nihil impetrare cùm valet, iustè dolet.*
NE. *Exprimere ius est ferro, quod nequeunt preces.*
SE. *Negare durum est.* NE. *principem cogi nefas.*
SE. *Remittat ipse.* NE. *fama sed victum feret.*
SE. *Leuis atque vana.* NE. *sit licet, multos notat.*
SE. *Excelsa metuit.* NE. *non minus carpit tamen.*
SE. *Facile opprimetur: merita te Diui patris,*
Ætasq; frangant, coniugis probitas, pudor.
NE. *Desiste tandem, iam grauis nimium mihi,*
Instare: liceat facere quod Seneca improbat.
Et ipse populi vota iampridem moror,
Cùm portet vtero pignus, & partem mei,
Quin destinamus proximam thalamis diem?

571 *Furor.* O. v. l. *fauor.*

585 *Partem mei.* Ouidius; *Parsq; tui latitat corpore clausa meo.*

ACTVS TERTIVS.

AGRIPPINA.

Tellure ruptâ Tartaro gressum extuli,
Stygiam cruentâ præferens dextrâ facem
Thalamis scelestis: nubat his flammis meo
Poppea gnato iuncta; quas vindex manus,
Dolorq; matris vertet ad tristes rogos.
Manet inter vmbras impiæ cædis mihi
Semper memoria, manibus nostris grauis
Adhuc inultis, reddita & meritis meis
Funesta merces puppis, & precium imperi,
Nox illa; qua naufragia defleui mea.
Comitum necem, natiq; crudelis nefas
Deflere votum fuerat: haud tempus datum est
Lachrymis, sed ingens scelere geminauit nefas.
Peremta ferro, fœda vulneribus, sacros
Intra penates spiritum effudi grauem,
Erepta pelago. sanguine exstinxi meo
Nec odia gnati. sæuit in nomen ferus
Matris tyrannus, obrui meritum cupit,
Simulachra, titulos destruit, mortis metu,
Totum per orbem, quem dedit pœnam in meam,

588 *Præferens.* in scriptis libris legitur, *deferens.*

603 *Sæuit in nomen.* impetrauerat enim Nero à Senatu, vt natalis Agrippinæ inter nefastos dies haberetur: eradere etiam nomen & titulos conabatur, & delere memoriam.

Puero

Puero regendum noster infelix Amor.
Exstinctus vmbras agitat infestus meas,
Flammisq́; vultus noxios coniux petit,
Instat, minatur, imputat fatum mihi,
Tumulumq́; gnati poscit auctorem necis.
Iam, parce, dabitur. tempus haud longum peto.
Vltrix Erinnys impio dignum parat
Lethum tyranno; verbera, & turpem fugam,
Pœnasq́; quis & Tantali vincat sitim,
Dirum laborem Sisyphi, Tityi alitem,
Ixionisq́; membra rapientem rotam.
Licet exstruat marmoribus, atque auro tegat
Superbus aulam, limen armatæ ducis
Seruent cohortes, mittat immensas opes
Exhaustus orbis, supplices dextram petant
Parthi cruentam, regna diuitias ferant:
Veniet dies tempusq́;, quo reddat suis
Animam nocentem sceleribus, iugulum hostibus,
Desertus, & destructus, & cunctis egens.
Heu quò labor, quò vota ceciderunt mea!
Quò te furor prouexit attonitum tuus,
Et fata gnate: cedat vt tantis malis
Genitricis ira, quæ tuo scelere occidit!
Vtinam antequàm te paruulum in lucem dedi
Aluiq́; sæuæ nostra lacerassent feræ
Viscera: sine vllo scelere, sine sensu innocens
Meus occidisses, iunctus atque hærens mihi,
Semper quietam cerneres sedem inferûm,
Proauos, patremq́;, nominis magni viros;
Quos nunc pudor, luctusq́; perpetuus manet
Ex te, nefande, meq́;, quæ talem tuli.
Quid tegere cesso Tartaro vultus meos,
Nouerca, coniux, mater infelix meis?

OCTAVIA. CHORVS.

Anapæstici.

Parcite lachrymis vrbis festo
Lætoq́; die: ne tantus amor,
Nostriq́; fauor, principis acres
Suscitet iras, vobisq́; ego sim
Causa malorum. non hoc primum
Pectora vulnus mea senserunt,
Grauiora tuli, dabit hic nostris
Finem curis, vel morte, dies.

611 *Tumulumq́; gnati.* Britannici. *Auctorem.* Neronem.

638 *Quid tegere cesso.* in schedis quibusdam habetur; *non tegere.*

639 *Nouerca.* Britannici. *Coniux.* Claudij. *Mater.* Neronis.

646 *Grauiora tuli.* consuetudine mala fiũt leuiora, vt docet Ouidius libro 2. de arte amandi, lib. 3. & 5. Tristium, & 3. de Ponto; quo loco quod ait:

Ductus ab armento taurus detrectat aratrum,
Subtrahit & duro colla nouella iugo.

est ex illis Propertij, lib. 2.

Ac veluti primò taurus detrectat aratra,
Post venit assuetus mollis ad arma iugo.

Dabit. sic Virgilius; Aeneid. 1.

O socij neque enim ignari sumus ante malorum,
O passi grauiora; dabit deus his quoque finem.

huc noster respexit.

647 *Vel morte.* omnino, inquit, hodie his malis liberabor: vt enim aliter hoc mihi contingere nequeat, at certè moriar. mors autem
" vltima linea rerum est.
Famula. Poppeæ: cuius nomen mendosè
" excusum est apud Iosephum lib. 29. antiquit.
" Iudaic. vbi reponas; δι' ἣν φιλῶν εὔνους Ποππαίας τῆς Νέρωνος γυναικός.

Non ego sæui cernere cogar
Coniugis ora, non inuisos
Intrare mihi thalamos famulæ:
Soror Augusti, non vxor, ero.
Absint tantum tristes pœnæ,
Lethiq; metus.
Socerum diri miseranda viri
Potes hæc demens sperare memor?
Hos ad thalamos seruata diu,
Victima tandem funesta cades.
Sed quid patrios sæpe penates
Respicis vdis confusa genis?
Propera tectis efferre gradus,
Linque cruentam principis aulam.
CH. *En illuxit, suspecta diu,*
Famâ toties iactatâ, dies.
Cessit thalamis Claudia diri
Pulsa Neronis, quos iam victrix
Poppea tenet: cessat pietas
Dum nostra, graui compressa metu,
Segnisq; dolor. vbi Romani
Vis est populi? fregit claros
Quæ sæpe duces; dedit inuictæ
Leges patriæ, fasces dignis
Ciuibus olim; iussit bellum,
Pacemq; feras gentes domuit,
Captos reges carcere clusit.
Grauis en oculis vndique nostris
Iam Poppeæ fulget imago
Iuncta Neroni.
Affligat humo violenta manus
Similes nimium vultus dominæ,
Ipsamq; toris detrahat altis:
Petat infelix mox & flammis
Telisq; feri principis aulam.

654 *Socerûm*. Claudij patris mei, & Poppeæ patris viri quæstorij, quem Iacobus de Strada in Epit. Thesauri antiquitatum pag. 36. vocat Titum Ollium; quod Taciti auctoritate lib. 14. Annal. confirmatur.

674 *Reges*. Syphacem, Persen, Iugurtham, Herodem.

681 *Feris*. scio in o. vulgat. libris sic haberi; malo tamen ex membranis legere; *telisque feri principis*, vt Nero ferus vocetur.

ACTVS QVARTVS.

NVTRIX. POPPEA.

NV. *Quò trepida gressum coniugis thalamis tui*
Effers alumna? quódve secretum petis
Turbata vultu? cur genæ fletu madent?
Certè petitus precibus & votis dies
Nostris refulsit: Cæsari iuncta es tuo

685 *Fletu madent*. o. v.l. *fletu manant*.

Tæda

Tæda iugal : quem tuus cepit decor,
Et culpa Senecæ; tradidit vinctum tibi
Genitrix amoris, maximum numen Venus.
O qualis, altos quanta pressisti toros
Residens in aulâ! vidit attonitus tuam
Formam Senatus, thura cùm superis dares,
Sacrasq; grato spargeres aras mero,
Velata summum flammeo tenui caput:
Et ipse lateri iunctus atque hærens tuo
Sublimis inter ciuium læta omina
Incessit, habitu atque ore lætitiam gerens
Princeps superbo: talis emersam freto
Spumante Peleus coniugem accepit Thetin;
Quorum toros celebrasse cælestes ferunt,
Pelagiq; numen omne consensu pari.
Quæ subita vultus causa mutauit tuos?
Quid pallor iste, quid ferant lachrymæ, doce.
POP. *Confusa tristi proximæ noctis metu,*
Visuq; nutrix mente turbatâ feror,
Defecta sensu. læta nam postquam dies
Sideribus atris cessit, & nocti polus;
Inter Neronis iuncta complexus mei
Somno resoluor, nec diu placidâ frui
Quiete licuit. visa nam thalamos meos
Celebrare turba est mæsta, resolutis comis
Matres Latinæ flebiles planctus dabant;
Inter tubarum sæpe terribilem sonum
Sparsa cruore coniugis genitrix mei
Vultu minaci sæua quatiebat facem:
Quam dum sequor coacta præsenti metu,
Diducta subitò patuit ingenti mihi
Tellus hiatu: lata. quo præceps toros
Cerno iugales pariter, & miror meos
In quis resedi fessa. venientem intuor
Comitante turbâ coniugem quondam meum,
Gnatumq;: properat petere complexus meos
Crispinus, & intermissa libare oscula.
Irrupit intra tecta tum trepidus mea,
Ensemq; iugulo condidit sæuum Nero.
Tandem quietem magnus excussit timor,
Quatit ora, & artus horridus nostros tremor,
Pulsatq; pectus: continet vocem timor,
Quam nunc fides pietasq; produxit tua.
Heu quid minantur inferûm manes mihi,

689 *Culpa Senecæ.* quæ culpa? an quia is dissuadendo vehementius Neronem impulit?
Nitimur, enim, *in vetitum semper, cupimusq; negata:*
Sic interdictis imminet æger aquis.
690 *Maximum numen Venus* Bion:
ἁ μέγαλα μοι κύπρις. Theocritus;
Κύπριδος ἐκ μεγάλας, &c.
Sophocles: μέγα τι σθένος ἁ Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
695 *Tura cùm superis.* Seruius tradit vxorem olim, non nisi peractis sacrificiis domum duci consueuisse. quo spectat etiam illud Valerij Balbi:
Inde vbi sacrificas cum coniuge venit ad aras
Æsonides, vnaq; adeunt, vnaq; precari
Incipiunt. ignem Pollux, vndamq; iugalem, &c.
697 *Omina* vnus cod. antiq. *agmina.*
699 *Talis emersam freto spumante.* Catul.
Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor,
Tortaq; remigio spumis incanuit vnda,
Emersere feri canenti è gurgite vultus
Æquoreæ monstrũ Nereides admirantes.
Illaq; atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi, nudato corpore, Nymphas
Nutricum tenus exstantes è gurgite cano.
Tũ Thetidis Peleus incẽsus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit Hymenæos,
Tum Thetidi pater ipse iugandum Pelea sensit.
710 *Placida.* Virgilius;
—— placidam per membra quietem
Irrigat ——
715 *Sparsa cruore.* malo ex v. l. *sparsam*, legere. quia ferè semper inferis sanguineæ videlicet cruentæ faces attribuuntur, vt alibi docui.
722 *Coniugem.* equitem Romanum, teste Suetonio, Tacito, Plutarcho.
723 *Gnatumq;.* Rufrium Crispinum; quẽ adhuc impuberem, quia ferebatur imperia & ducatus ludere, mergendũ mari, dum piscaretur, seruis suis Nero mãdarat. auctor Sueton.
729 *Continet vocem.* Virgilius Aeneid. 3.
Obstupui, steteruntq; comæ, vox faucibus hæsit.
734 *Quæcunque mentis.* similes Attij Lucretij & Claudiani locos memini obseruare me in Notis ad Claudianum pag. 65. nunc addam alios. Nonnus Dionysiac. μβ'.
—— ἀντίτυπον γὰρ
ἔργον, ὅπερ τελέει τις ἐν ἤματι, νυκτὶ δοκεύει·
βουκόλος ὑπνώων κεραοὺς βόας εἰς νομὸν ἕλκει,

δίκτυα ζηγρῆος φαίνεται ὄψις ὀνείρων. κοιμᾶται δ' ἄλλοτε ἀγροτιδίοισιν ἀγρύ-ρας, &c.

Petronius Arbiter;

Somnia, quæ mentes ludunt volitantibus umbris,
Non delubra deûm, nec ab æthere numina mittunt;
Sed sibi quisque facit. nam cùm prostrata sopore
Languent membra, quies & mens sine pondere ludit.
Quicquid luce fugit, tenebris agit. oppida bello
Qui quatit & flammis miserandas sæuit in vrbes;
Tela videt, versasq; acies & funera regû.
Atq; exundantes profuso sanguine cápos.
Qui causas orare solent; regesq; forumq;
Et pauido cernunt inclusum corde tribunal.
Condit auarus opes, defossumq; inuenit aurum,
Venator saltus canibus quatit: eripit vndis,
Aut premit euersam periturus nauita puppim.
Scribit amatori meretrix. dat adultera munus.
Et canis in somnis leporis vestigia latrat.
In noctis spacio miserorũ vulnera durant.

Herodotus, in Polymnia: πεπλανῆσθαι αὗται μάλιστα ἐώθασι αἱ ὄψιες τῶν ὀνειράτων τά τις ἡμέρης φροντίζει. Sed & Tertullianus ni fallor in eo opere, quo de insomniis agitur, simile quid prodidit. suntque hæc Galeno, Aristoteli, & Hippocrati consentanea; quorum vltimus in lib. de insomniis scribit, idipsum animum fortem valetudinemq; constantem significare.

750 *Numen deûm* at quorum deûm? num *Telluris & Heroum*? sic opinor. quia Hippocrates, de insomniis, auctor est, secundis in rebus Iouem cælestem, Iouem opulentum, Solem, Mineruam, Iunonem, Mercurium, & Apollinem supplicationibus adiri solere: in aduersis verò, pro malis auerruncãdis, placari consueuisse Tellurem & Heroës malorum auerrũcatores, quos noctu multum pollere probat Athenæus lib. 11. Quibus addes me auctore *Iouem prodigialem*, de quo Plautus in Amphitryone;

Rectè dicit, vt commeminit, somnium narrat tibi.
Sed mulier, postquam experrecta es, prodigiali Ioui
Aut mola salsa hodie aut ture comprecatam oportuit.

Aut quem cruorem coniugis vidi mei?
NVT. *Quacunq; mentis agitat infestus vigor,*
Ea per quietem sacer & arcanus refert,
Veloxq; sensus. coniugem, thalamos, rogos,
Vidisse te miraris, amplexu noui
Hærens mariti? sed mouent læto die
Pulsata palmis pectora, & fusa comæ.
Octauiæ discidia planxerunt sacros
Intra penates fratris, & patrium larem.
Fax illa, quam secuta es Augustæ manu
Prælata; clarum nomen inuidiâ tibi
Partum ominatur. inferûm sedes; toros
Stabiles futuros spondet æternæ domus.
Iugulo quòd ensem condidit princeps tuo;
Bella haud mouebit, pace sed ferrum teget.
Recollige animum, recipe lætitiam, precor:
Timore pulso, redde te thalamis tuis.
POP. *Delubra & aras petere constitui sacras,*
Cæsis litare victimis numen Deûm:
Vt expientur noctis & somni minæ,
Terrorq; in hostes redeat attonitus meos.
Et vota pro me suscipe, & precibus piis
Superos adora, mânet vt præsens metus.

CHORVS.

Anapæstici.

Si vera loquax fama Tonantis
Furta & gratos narrat amores;
Quem modò Ledæ pressisse sinum
Tectum plumis pinnisq; ferunt;
Modò per fluctus raptam Europen
Taurum tergo portasse trucem:
Quæ regit, & nunc deseret astra,
Petet amplexus Poppea tuos;
Quos & Leda præferre potest,
Et tibi quondam; cui miranti
Fuluo Danaë fluxit in auro.
Formam Sparte iactet alumnæ
Licet, & Phrygius præmia pastor;
Vincet vultus hæc Tyndaridos,
Qui mouerunt horrida bella,
Phrygiæq; solo regna dedêre.
Sed quis gressu ruit attonito?
Aut quid pectore portat anhelo?

NVN.

NVNCIVS. CHORVS.

NVN. *Quicunque tectis miles exsultat ducis,*
Defendat aulam; cui furor populi imminet.
Trepidi cohortes ecce præfecti trahunt
Præsidia ad vrbis victa, nec cædit metu
Concepta rabies temerè, sed vires capit.
CHO *Quis iste mentes agitat attonitus furor?*
NVN. *Octauiæ furore perculsa agmina,*
Et efferata per nefas ingens ruunt.
CHO. *Quid ausa facere, quóve consilio, doce.*
NVN. *Reddere penates Claudiæ Diui parant,*
Torosq. fratris, debitam partem imperi.
CHO. *Quos iam tenet Poppæa concordi fide?*
NVN. *Hic vrit animos pertinax nimium furor,*
Et in furorem temerè præcipites agit.
Quæcunque claro marmore effigies stetit,
Aut ære fulgens, ora Poppææ gerens,
Afflicta vulgi manibus, & sæuo iacet
Euersa ferro, membra per partes trahunt
Diducta laqueis, obruunt turpi diu
Calcata cœno. verba conueniunt feris
Immista factis. quæ timor recipit meus.
Sepire flammis principis sedem parant,
Populi nisi iræ coniugem reddat nouam,
Reddat penates Claudiæ victus suos.
Vt noscat ipse ciuium motus meâ
Voce, haud morabor iussa præfecti exequi.
CHO. *Quid fera frustra bella mouetis?*
Inuicta gerit tela Cupido,
Flammis vestros obruet ignes:
Quis exstinxit fulmina sæpe,
Captumq. Iouem cælo traxit.
Læsi tristes dabitis pœnas
Sanguine vestro. non est patiens
Feruidus iræ facilisq. regi.
Ille ferocem iussit Achillem
Pulsare lyram: fregit Danaos,
Fregit Atridem, regna euertit
Priami, claras diruit vrbes.
Et nunc animus quid ferat horret,
Vis immitis violenta dei.

754 *Vt expientur noctis & somni minæ.* antiqui mane mala somnia expiabant. apud Apollonium Circe;

—— ἔνθα καὶ Κίρκην
εὗρον ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπιφαιδρύνουσαν,
τοῖον γὰρ νυχίοισιν ὀνείρασιν ἐπτοίητο.

idem ex Sophocle, Aeschylo & Persio annotauit Cælius Rhodiginus lib. 27. antiq. lect. cap. 17.

765 *Danaë fluxit in auro.* Cornelius Seuerus, in AEtna;

Taurus in Europen, in Ledam candidus Olor,
Iuppiter in Danaën pretiosus fluxerit imber.

de Danaë Horatius inquit;

Inclusam Danaën turris ahenea,
Robustaq. fores & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pauidum Iuppiter & Venus
Risissent. fore enim tutum iter & patens
Conuerso in pretium deo.
Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo, &c.

quibus versibus innuitur, per hanc fabulam docere poëtas, auro quiduis impetrari, & auro largitionibusque omnia esse peruia; quæ mythologia Natali Comiti placet, nec mihi displicet: excogitaui tamen & aliam, quæ, vt mihi quidem videtur, nec ipsa malè cõuenit. nempe Acrisium hominem esse magnæ eruditionis; quæ eruditio (hæc est Danaë filia eius) animo & mente abdita latet, & quia mentis sedes caput est, in turri ahenea conclusa dicitur. corporis enim arx seu turris est caput. hæc eruditio latet abdita & quasi mãcipata carceri, estque sterilis & infœcunda, donec aureo imbre irrigetur, hoc est, donec potentis alicuius munificentia foueatur & excitetur: quod cùm euenit, confestim hæc Danaë Perseum parit, qui saxificam Medusam interficit. Enimuero tunc eruditio ista præmiis excitata, discussa tenuis fortunæ caligine, & effractis paupertatis compedibus, pariet liberos præstãtissimos, videlicet libros, æterna scientiæ monumenta; à quibus ignorantia & inscitia debellabuntur. ignorantia, inquã, quæ stupidos, hebetes, & planè saxeos homines reddebat. hi libri quia per ora virum volitant: ideo alata talaria Perseo tribuuntur. Idem Andromedam Ceto eripuisse fingitur: quia his monumentis salutaria vitæ hominum præcepta ab antiquis composita, ab interitu vindicantur. Andromeda namque ἀπὸ

ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ μέδω formatur, & virum curans significat. Demum poëtæ fabulantur Perseum vna cum Andromeda in cælum fuisse translatum: propterea quod huiusmodi scripta, cum antiquorum illis placitis à se sanatis & conseruatis, perpetuo viuunt, & quodammodo immortalitatem consequuntur. Docemur itaque per hanc fabulā sine emolumenti & præmiorum ope, quantumuis clara ingenia iacere ac delitescere. inquit ille;

Haut facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

& alius;

Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones.

Nec frustra Musas Andronicus Diuæ Monetæ filias vocauit, vt & Higynus; & quæ Græcis μνημοσύνη, Latinis Moneta dicta. qui plura volet, legat elegantissimum Lucani Panegyricum ad Calpurnium Pisonem, circa finem.

Fluxit. quidam manusc. *fulsit.* sed nihil muto.

778 *Quis iste mentes agitat attonitus furor.* membranæ continent:

Quid i.m.a.attonitus furor. Sed malè.

817 *Funerea.* tres libri scripti; *funesta.*

826 *Turpis egestas.* Virgilius;

—— malesuada fames & turpis egestas.

Saua, cum luctu, fames. Lucanus;

Sed patitur sæuam, veluti circumdatus arcta
Obsidione, famem ——

» 832 *Malis domanda.* T.Liuius lib. 2. Pa-
» lamque ferrent malo domandam Tribuni-
» ciam potestatem.

ACTVS QVINTVS.

NERO.

O lenta nimium militis nostri manus,
Et ira patiens post nefas tantum mea.
Quod non cruor ciuilis accensas faces
Exstinguit in nos, cæde nec populi madet
Funerea Roma; quæ viros tales tulit.
Admissa sed iam morte puniri parum est,
Grauiora meruit impium plebis scelus:
Et illa, cui me ciuium subiecit furor,
Suspecta coniux & soror semper mihi.
Tandem dolori spiritum reddat meo,
Iramq; nostram sanguine exstinguat suo:
Mox tecta flammis concidant vrbis meis,
Ignes, ruinæ, noxium populum premant,
Turpisq; egestas, sæua cum luctu fames.
Exsultat ingens seculi nostri bonis
Corrupta turba, nec capit clementiam
Ingrata nostram, ferre nec pacem potest;
Sed inquieta rapitur; hinc audaciâ,
Hinc temeritate fertur in præceps suâ.
Malis domanda est, & graui semper iugo
Premenda: ne quid simile tentare audeat,
Contraq; sanctos coniugis vultus mea
Attollere oculos. fracta per pœnas metu
Parêre discet Principis nutu sui.
Sed adesse cerno, rara quem pietas virum
Fidesq; castris nota præposuit meis.

PRAEFECTVS. NERO.

PRÆF. *Populi furorem, cæde paucorum, diu*
Qui restiterunt temerè, compressum affero.
NE. *Et hoc sat est? sic miles audisti ducem?*
Compescis? hæc vindicta debetur mihi?
PR. *Cecidere motus impij ferro duces.*
NE. *Quid illa turba, petere quæ flammis meos*
Ausa est penates, Principi legem dare,
Abstrahere nostris coniugem caram toris:
Violare quantum licuit, incestâ manu
Et voce dirâ, debitâ pœna vacat?
PR. *Pœnam dolor constituet in ciues tuos.*
NE. *Constituet, ætas nulla quam fama eximat.*
PR. *Quam temperet non ira, non noster timor?*

NE. *Iram*

NE. *Iram expiabit, prima quæ meruit meam.*
PR. *Quam poscat ede, nostra ne parcat manus.*
NE. *Cædem sororis poscit, & dirum caput.*
PR. *Horrore victum trepidus astrinxit rigor.*
N. *Parère dubitas?* PR. *cur meam damnas fidem?*
N. *Quod parcis hosti.* PR. *femina hoc nomen capit?*
N. *Si scelera cepit?* PR. *éstne qui sontem arguat?*
N. *Populi furor.* PR. *quis regere dementes valet?*
N. *Qui concitare potuit.* PR. *haud quēquam reor.*
N. *Mulier, dedit natura cui pronum malo*
Animum, ad nocendum pectus instruxit dolis.
Sed vim negauit, vt ne inexpugnabilis
Esset, sed ægras frangeret vires timor,
Vel pœna: quæ tam sera damnatam premit,
Diu nocentem. tolle consilium, ac preces,
Et imperata perage: deuectam rate
Procul in remotum litus interimi iube,
Tandem vt residat pectoris nostri tumor.

CHORVS. OCTAVIA.

Anapæstici.

O funestus multis populi
Dirusq́; fauor; qui cùm flatu
Vela secundo ratis impleuit,
Vexitq́; procul; languidus idem
Deserit alto sæuoq́; mari.
Fleuit gnatos miseranda parens,
Perdidit ingens quos plebis amor,
Nimiusq́; fauor, genere illustres,
Pietate, fide, linguâ claros,
Pectore fortes, legibus acres.
Te quoque lenis simili letho
Fortuna dedit; quem neque fasces
Texere sui, nec tecta domus.
Plura referre prohibet præsens
Exempla dolor. modò cui patriam
Reddere ciues aulam, & fratris
Voluere toros; nunc ad pœnam
Lethumq́; trahi, flentem, miseram
Cernere possunt. benè paupertas
Humili tecto contenta latet.
Quatiunt altas sæpe procellæ,
Aut euertit fortuna domos.

855 *Astringit.* sic pro *astrinxit*, in membranis legitur.

861 *Mulier dedit natura cui pronum malo animum.* de muliere ait Simonides Amorgynus:

οὐδ᾽ ἄν τι᾽ οὐδ᾽ ἔρξειεν· ἀλλὰ τοῦθ᾽ ὁρᾷ,
καὶ τοῦτο πάσαις ἡμέρην ἐνθυμέεται,
ὅκως τί χ᾽ ὡς μέγιστον ἔρξειεν κακόν.

865 *Sed vim negauit.* Anacreon mulieribus à natura non prudentiam, non robur, neque fortitudinem, sed horum loco datā pulchritudinem asserit, his versibus (si modò ipsius sunt, quod Fran. Robortellius negauit)

γυναιξὶν οὐκ ἔτ᾽ εἶχεν·
τί οὖν δίδωσι; κάλλος,
ἀντ᾽ ἀσπίδων ἁπασῶν,
ἀντ᾽ ἐγχέων ἁπάντων.

870 *O funestus multis populi dirusq́; fauor.* Pausanias, in Atticis, asserit nemini vmquam qui se effusè ad rempub. gerendā contulerit, seseq́; auræ populari crediderit, optabilem vitæ exitum contigisse: ὀρθῶς δέ μοι λελέχθαι δοκεῖ, ἄνδρας ἀφειδῶς ἑαυτοὺς ἐς πολιτείαν, καὶ πιστὰ ἐγχειρίσαντας τὰ τοῦ δήμου, μήποτε καλῶς τελευτῆσαι. & sanè hoc tam verum est, quàm quod verissimum. & facilè esset non modò ex superiori memoria multis hoc exemplis confirmare; sed iis etiam quæ ipsi in hac tam non multorum annorum ætate vidimus: verùm nolo nondum planè obductas cicatrices retegere.

875 *Fleuit.* Ti. & C. Gracchos homines mirè populares, Agrariarum legum auctores acerrimos, Cornelia mater luxit.

880 *Te quoque leuis.* omissis aliorum nugis intellige de M. Liuio Druso tribuno pl. quem cùm potissima Pop. Romani pars maximo fauore complecteretur, incertum, a quo domi suæ fuit interfectus. hunc Brusonius libro 7. c. 16. mendosè, Iulium Drusum vocat.

Lenis. legendum, non cum Badio *leuir*; nec cum N, *lenis*. sed cum v. libris *leuis*. fortuna enim quid leuius? quid inconstantius? quid volubilius? in illo Varronis fragmento, quod iam semel posuimus, forte commodius legetur;

" *Nemini fortuna currum à carcere vltimi leuis*
" *Missum, inoffensum per æquor, candidum ad calcem subit.*

OC. *Quò me trahitis? quòdve tyrannus*
Aut exilium regina iubet?
Si mihi vitam fracta remittit
Tot iam nostris euicta malis;
Si cæde meâ cumulare parat
Luctus nostros: inuidet etiam
Cur in patriâ mihi sæua mori?
Sed iam spes est nulla salutis.
Fratris cerno miseranda ratem:
Hæc est, cuius vecta carinâ
Quondam genitrix, nunc & thalamis
Expulsa soror miseranda vehar.
Nullum pietas nunc numen habet,
Nec sunt superi: regnat mundo
Tristis Erinnys.
Quis mea dignè deflere potest
Mala? quæ lachrymis nostris questus
Reddet Aëdon? cuius pinnas
Vtinam miseræ mihi fata darent:
Fugerem luctus ablata meos
Pennâ volucri, procul & cætus
Hominum tristes, cædemq́ue feram:
Sola in vacuo nemore, & tenui
Ramo pendens, querulo possem
Gutture mæstum fundere murmur.
CH. *Regitur fatis mortale genus,*
Nec sibi quicquam spondere potest
Firmum & stabile: perquàm casus
Voluit varios semper nobis
Metuenda dies. animum firment
Exempla tuum iam multa, domus
Quæ vestra tulit. quid sæuior est
Fortuna tibi? tu mihi primùm
Tot natorum memoranda parens
Nata Agrippæ, nurus Augusti,
Cæsaris vxor; cuius nomen
Clarum toto fulsit in orbe,
Vtero toties enixa graui
Pignora pacis; mox exsilium,
Verbera, sæuas passa catenas,
Funera, luctus, tandem lethum
Cruciata diu. felix thalamis
Liuia Drusi, natisq́ue ferum
Ruit in facinus, pœnamq́ue suam.

893 *Regina.* cùm in o. v.l. & antiquis editionibus ita legatur, cur non eam lectionem retineamus? etenim *fortuna*, quod M. intrusit, ex glossa interlineari in cōtextum irrepsit. *Regina*, hoc est, vel Poppea, vel potius fortuna; quam Ennius quoque simpliciter heram vocauit:

Vósne velit, an me regnare hera, quidve ferat fors,
Virtute experiamur ——

900 *Fratris.* ἐμφατικῶς. sic supra Thyest.
Agnosco fratrem. sustines tantum scelus, &c.

906 *Tristis Erinnys.* sic Maro;
—— *quo tristis Erinnys*
Quo fremitus vocat.

913 *Cædemq́ue feram.* Ouidius;
Plena feræ cædis, plena cruoris erant.

918 *Nec sibi quicquam spondere potest.* Euripides in Ione;

ἥλιος δόμων ἐκείνων
ἔνθ' ἄδε δυστυχοῦσιν,
εὐτυχοῦσί τε πάλιν
μεθίσταται δὲ τὰ δαίμονα.

ideo Bathon, in AEtolo, inquit:

ἄνθρωπος ὢν ἔκπτωκας ἐν δὲ τοῦ βίου
τύχαις ἴσθι, ὅτις εὐτύχηκε διὰ βίου.

929 *Toties.* nouies peperit enim hæc Agrippina (quæ M. Agrippæ & Iuliæ filia, Germanici vxor, Tiberij nurus fuit) nouem liberos, quorum duo infantes, vnus puerascens mortuus est; ceteri, Agrippina, Drusilla, Liuilla, Nero, Drusus, & C. Cæsar diutius vixerunt. hanc Agrippinam Tiberius, primo quidem dedignatus alloqui, vocari desiit; mox in Pandatariam relegauit, conuiciantique per centurionem oculum excussit; rursus ei, per vim ore diducto, cibum infulciri iussit: postremò voluntaria inedia absumtam, criminosissimè fuit insectatus, diem quoque natalem illius nefastum esse, cadauer verò in Gemonias proiici voluit.

934 *Ferum.* Liuia Drusi vxor, quia maritum Drusum interfici curarat, Tiberij, cuius nurus erat, iussu fuit insecta.

Iulia

Iulia matris fata secuta est:
Post longa tamen tempora ferro
Cæsa est, quamuis crimine nullo.
Quid non potuit quondam genitrix
Tua, quæ rexit Principis aulam,
Cara marito, partuq́ potens?
Eadem famulo subiecta suo,
Cecidit diri militis ense.
Quid, cui licuit regnum in cælum
Sperare, parens tanta Neronis:
Num funestâ violata manu
Remigis antè, mox & ferro
Lacerata diu, sæui iacuit
Victima nati?
OC. *Me quoque tristes mittet ad vmbras,*
Ferus, & manes, ecce tyrannus.
Quid iam frustrà miseranda moror?
Rapite ad lethum; quis ius in nos
Fortuna dedit. testor superos.
Quid agis demens? parce precari,
Quis inuisa es, numina diuûm.
Tartara testor, Erebiq́ deas
Scelerum vltrices, & te genitor
Dignum tali morte, & pœna:
Non inuisa est mors ista mihi.
Armate ratem, date vela fretis,
Ventisq́, petat puppis rector
Tandem Phariæ litora terræ.
CH. *Lenes auræ, Zephyriq́ leues,*
Tectam quondam nube ætheriâ
Qui vexistis raptam sæuæ
Virginis aris Iphigeniam:
Hanc quoque tristi procul à pœnâ
Portate precor templa ad Triuiæ.
Vrbe est nostrâ mitior Aulis,
Et Maurorum barbara tellus.
Hospitis illic cæde litatur
Numen superûm: ciuis gaudet
Roma cruore.

FINIS.

MARTINI ANTONII DELRII EX SOCIETATE IESV SYNTAGMATIS TRAGICI

Pars vltima,

SEV

Nouus Commentarius in decem Tragœdias, quæ vulgò SENECÆ *ascribuntur.*

Cum Indicibus.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCIIII.
Cum gratia & priuilegio.

IVSTO LIPSIO V. C. MART. ANT. DELRIO S.

EC duos mundus ſoles, nec rubeculas duas ſaltus capit: *nec regna ſocium ferre, nec tedæ ſciunt.* malo id exemplo multi ſcriptores imitantur, CRITICI præcipuè, qui, ſi eandem quis cum illis ſpartam nitatur ornare, mox calamis ſæuiunt, & ſepiæ atque loliginis ſuco cruentum bellum gerunt, & Archilochi melos mutuum occinunt. quot eorum amicitias riualitas reſoluit? ſed illæ nec probè colligatæ, nec veræ amicitiæ fuerunt; quæ tales, æmulationem ignorant, obtrectationem auerſantur. veræ non erant; quas vel ambitio, vel cupiditas, vel ſimulatio coniunxerat. veras, non niſi probitas & virtus & fides conciliant, connectunt, & conſeruant. Audeo dicere talem noſtram, IVSTE LIPSI; quam, nec tot annorum, tot locorum interualla, nec partium aduerſariarum (quæ te vel inuitum, vel, inopinantem, & improuidum abſtraxerant) factiones, nec aliæ quæ aliis graues cauſſæ viderentur, reſcindere potuerunt. Nec mirum. nam quod aliud illi principium, quam animorum quædam ſimilitudo, & ad humanitatem atque honeſtatem conſpiratio? quis finis, niſi fructus tam ingenuæ voluntatis, artium bonarũ ac ſtudiorum liberalium incrementum? ita dum idem volumus, idem admiramur, & conamur, vnus ambos *Annæus* pari voluntate, ſucceſſu non pari, nos cœpit. Prior ego lucis perpaullulum dedi pene puer, planè tiro. Mox tu, Sol litteratorum, Princeps veræ Criticæ huius æui, radiatum ingenij & iudicij lumen intuliſti; &, quę haut ſcio an quis alius arroſis ad Ariſtophanis & Cleanthis lucernam vnguibus tandem peperiſſet; ea tu, quaſi ludens, effudiſti. Quod ſi vt næuos tantum tollere, ſic animus tibi fuiſſet commentariis præterea illuſtrare; cum ramento &

puluiſculo cuncta euerriſſes; mihi quercus alia fuiſſet excutienda. Nunc quod præſtare voluiſti, præclarè tu quidem, vt ſoles, & feliciter: ſed quod à te neglectum, id vt poſterioribus curis præſtarem, inuaſi. Prodeunt nunc qualiacũque, hac ſpe & mente vt tuis apponantur, vt componantur, non magis, quàm vt rauca picarum garrulitas, luſciniarum canori ſuauiſſimo, vel noctuæ cæcutientia, perſpicacitati aquilæ comparetur. Adderem illa mihi diſplicere, ſi poſſent, quæ tibi placuere. Tuum mihi iudicium multorum inſtar millium. legiſti, recenſuiſti, probaſti. cur lucem paueant? tu obſtetricatus manu, auctor & impulſor typographo edendi; tibi debebunt, quam adſpicient lucem. Accipies igitur, in duas tragœdiarum Senecæ optimas Comment. MEDEAM & THEBAIDA, & quia patrem infauſtum non vult Antigone deſerere, ſimul in OEDIPVM: vt litterario tuo theſauro hanc opellam, Crœſi opibus teruncium adiungas; quodque debes amicitiæ & iudicio tuo, vt contra Zoilorum Claudiana tonitrua defenſionem ſuſcipias. Faxit DEVS OPT. MAX. qui te tot periculis falſorum fratrum, & ex Orci faucibus ereptum, patriæ, & veris amicis reddidit; vt quam animo religionis puritatem tuebaris, eam nunc tibi palam profitenti, & in matris Eccleſiæ Catholicæ gremio conquieſcenti; hoc amicitię & pietatis in te meæ teſtimonium ſit ſempiternum. Leodici, CIↃ. IↃ. XCII. menſe Iunio.

COM-

COMMENTARIVS IN MEDEAM.

Lectori S.

QVAE in Aduersariis olim, hic non repetam: eò tibi recurrendum: Duntaxat Græcorum testimoniorum Latinam nunc interpretationem accipies; quia plerique illam postularunt. Vtar autem eorum qui extant interpretum versionibus; si non exstet vlla, sententiam meis verbis exprimam, hactenus vt intelligatur. Quorum Græca exemplaria non erunt ad manum; ignosce si mentem, non ipsa verba exhibebo. Vale.

ARGVMENTVM.

REPVDIATA Medeâ Iason, Creusam Creontis, Corinthiorum Regis, filiam ducit: iussa in exilium proficisci Colchis, vnius diei inducias impetrat. interea dona diris venenis illita, per filios ad Creusam mittit. exornat se iis misella noua nupta, & repentè flammis erumpentibus, vnâ cum patre, qui accurrerat, filiamque complexus eripere conabatur, cumque ipsâ regiâ, incendio absumitur. Medea secum asportatis in domus fastigium filiis, in Iasonis conspectu, crudeliter eos trucidat: & à draconibus mox per aërem Athenas deuehitur.

MEDEA] *quidam etiam Melanthius Græcè*, Medeam *tragœdiam edidit. Pacuuij fabulam, non* Medeam, *sed* Medum *inscriptam censet Manutius comment. in lib. 7. epist. Ciceron. ad familiar. epist. 6. sed verius*, Medum *&* Medeam *ab illo editas: Vide fragmenta quæ nos parte primâ ex vtraque. Tertullianus in lib. de præscript. aduers. hæretic. fortè ad sententiam magis, quàm ad verba respexit, dum Ouidij* Medeam, *ex Virgilio centonem nuncupat: quanquam illud, quod Seneca lib. 1. Suasoriar. ex eadem laudat;*

Feror huc illuc, vt plena Deo.

Sanè Virgilianum fermè. sed fortè rectius quidam Cod. Tertulliani eum scriptorem vocant Osidium Getam; quod placuit Domino Lindano in Panoplia. Arbitror Medeæ nefariam crudelitatem à Sophocle celebratam duabus fabulis, quarum vni titulus; Colchides, *alteri;* Scythæ. *huius nostræ tragœdia materiam narrant Diodorus Siculus lib. 5. & Apollodorus lib. 1. bibliothec. Ouidius in Metamorph. & epist. Heroid. & Iustinus lib. 42.*

In Actv I.

Hoc Actu iras nutrit Medea, & superos inferosq́; ad vltionem vocat.

Coniugales Deos Græci ἀεγγαμίτας: Phocenses solas Deas geniales, γενετυλλίδας nominarunt. Pausan. in Attic.

Versu 1. Dij coniugales] *agendum de his nunc paullo fusius.* Coniugales *dicti, teste D. Augustino lib. 3. de ciuit. Dei, quia nubentes eis commendabantur, vt bene coniugarentur. iugum enim matrimonio iungendis imponebatur, ad significandum concordiam futuram & separationis difficultatem, vt tradit D. Isidorus. lib. 9. Origin. seu Etimolog. c. de coniugiis. solita horum deorum effigies in geniale cubiculum inferri, erantq́; numero penè infiniti, vt idem Augustinus docuit lib. 6. de ciuit. Dei cap. 9. præcipui, & quasi antesignani, qui hic nominantur, &* Iupiter γαμήλιος, *de quo D Hieron. in Iouinian. Pausanias, Diodorus & alij;* Iuno γαμήλια; Venus, *varijs ob id nominibus appellata;* Hymenæus, *de quo postea;* Πειθὼ, *de qua Coluthus,*

καὶ στέφος ἀσκήσασα γαμήλιον ἤλυθε Πειθὼ

Et coronam nectens nuptialem venit Pytho:

& Diana, *quam Locri & Boeotij* Eucliam *vocarunt, eiq́; in foro statuam & aram dedicarunt, & sponsum sponsamq́; antè nuptias ei sacrificare iusserunt. auctor Plutarchus in Aristide. His addendus* Genius; *qui A. Furio dicitur,* Deorum filius, hominumque parens, *sic dictus quasi suus quemq́; genius genuerit. vnde Laberius in Imagine;*

Genius generis nostri parens.

Plaut. in Menæchm. Horat. lib. 2. epist. 2.

ideo à Tibullo dicitur, deus Natalis; *à Plauto & Horatio*, naturæ Deus humanæ. *quia (vt ait Festus, eiusq́; transcribēs verba D. Isidorus)* Genium vocabant, Deum rerum omnium genendarum. *Coniugalis ergo Deus. nam & in coniugatorum tantum ædibus, teste Censorino, duo Genij celebantur, quo sensu* torus genialis, *&* epulæ geniales *dicuntur, pro nuptialibus, vt hic & apud Ciceronem pro Cluentio & alios. Martianus Capella tradit* Genium *dici Deum, qui, quo primum momento homo gignitur, illi associatur. Ammianus Marcellinus ex Gentilium doctrinâ lib. 21. Histor. scribit Constantio Imp.* Genium salutis tutelæ (*sic loquitur*) appositum, *paullo ante mortem eum deseruisse*: & cunctis in lucem editis hominibus, saluâ firmitate fatali, huiusmodi velut actus rectura sociari: *à paucis visa, vt à Pythagorâ, Socrate, Numâ, Scipione maiore, Mario, Octauiano Aug. Trismegisto, Apollonio, & Plotino; qui etiam scripserit*, quibus primordiis hi Genij animis connexi mortalium, *& quomodo animas* tanquam gremiis suis susceptas tueantur, &, quoad licitum est, doceant maiora, si senserint puras, & à colluuione peccandi immaculatâ corporis societate discretas. *Menandri senarios duos addit; quibus docet cunctis nascentibus datum dæmonem custodem & rectorem vitæ;*

Ἀπαντι

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γεννωμένῳ
Ἅπαντος ἐστὶ μυσταγωγὸς τοῦ βίου.

Sic nimirum cacodæmon veritatem fidei, de bonorum Angelorum singulis hominibus tutelâ additâ, conatus iam tum his de Geniis commentis infirmare; vt & nunc per emissarios suos; qui negant suum cuique associatum Angelum custodem; de quo theologi consulendi: nos, quid Ethnici de suis genius, prosequamur. Censorinus ergo in hac verba; Genium esse Deum, cuius in tutelâ vt quisq; natus est, viuit: siue quòd vt generemur curat; siue etiam, quòd nos genitos suscipiat ac tueatur; certè à gignendo Genius appellatur. Euclides Socraticus duplicem dicit nobis omnibus genium appositum; quod & Lucillius lib. 9. Satyrarum confirmarat. Et licet alij sint Dij complures homini vitam pro suâ quisque portione adminiculantes, quos libri indigitamentorum enumerant: ij tamen semel in vnoquoque hominum numinum suorum affectum representant. ideo illis non quotannis sacrificabatur. Genio autem; quia ita nobis est obseruator assiduus appositus, vt ne puncto quidem temporis longius abscedat; sed ab vtero matris exceptos, ad extremum vitæ diem comitetur: ideo illi potissimum, per omnem ætatem quotidie sacrificabant; non quidem factâ hostiâ, sed mero fuso. quia iuxta Varronem, in lib. *Articulus seu de numeris*, in Genij festo, qui erat natali die, manum à cæde & sanguine abstinebant: ne die, quâ ipsi lucem accepissent, alijs demerent. *Quæ cum Varronis sententia fuerit Romanorum doctissimi, eumq; Censorinus sequatur; quærendũ sedulò, cur homo eruditus ex illo Horatij;*

Vide D. Hieron. in cap. 18 Matthæi. D. Chrysost. hom. 60. in Matth. & D. Thom. 1. par. q. 113. Tertullianus apol. cap. 32. Nescitu Genios dæmones dici, & vnde diminutiua voce dæmonia.

——cras Genium mero
Curabis, & porco bimestri,
Cum famulis operum solutis;

censuerit Genio, vt & Lari, porcum immolari consueuisse; maximè cùm & Acron ea verba manifestè ad sacrificium referat. An quod Natali die floribus & vino tantum, ceteris per annum etiam porco, fiebat? sed Varronis ratio semper locum obtinet. quare omnino censeo viuas sensilesq; hostias ob omni sacrificio genij alienas; illiq; cædem omnem creditam displicere. Horat. lib. 2. epist. 1. —— Siluanum lacte piabant,

Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Memorem scilicet, quia vita breuis homines admonet. Persius Sat. 2.

Funde merum Genio ——

Thura quoque adolebant. Tibullus, de Natali Cherinthi;

Magne Geni, cape thura libens.

Sed Horatius, porci bimestris meminit. Verùm aliud facere Genio, *seu* placare Genium; *aliud,* curare Genium. *illud ad sacrificia & diuina rei curationem perspicuè pertinet: hoc ad lætitiam, hilaritatemq; animi, corporis inuitationem, & largioris mensæ apparatum, vnde dicti* homines Geniales, *&* Genio indulgere, *cui* Genium defrudare *opponitur. Genium namque voluptatis quoque Deum putabant. Fauet huic Horatiani loci explicationi Porphyrion interpres, & alij. Sed & pro fortunâ, Genius. glossar.* Genius

τύχη

τύχη ἑκάστου ἀνθρώπου. *&* Genium τύχη. Genium *viri colebant*, Iunonem natalem *feminæ; per Genium viri, per Iunonem feminæ iurabant. An quia negabant feminis esse Genium, vel viris Iunonem propitiam? non crediderim. altius quid suberat. fortè quia gignendi actum solis viris, cum Aristotele in libris de Generat. animal.; feminis solam perpeßionem & pariendi laborem, cui praeerat Iuno, tribuebant. Certè nimis apertè veteres scripsêre, vt queant illorum verba aliò detorqueri, ad feminas excludendas. Censorinus, vnumquemque vt natus est, dixit in Genij tutelâ viuere. Seneca de antiquis Romanis epist. III.* Singulis & Genium & Iunonem dederunt. *Plinius lib. 1. nat. histor.* Cùm singulos ex semetipsis Deos faciant, Genios Iunonesque adoptant sibi. *Ammianus etiam, Plautus, Horatius, Laberius generatim loquuntur. Viris ergo non Genij modò, sed & Iunones, Natales dij, mulieribus iidem. iuuat etiam Tibullus, qui lib. 4. de Cherinthi pueri natali agens, primò quidem Genium precatur, mox Sulpitiæ, quæ adolescentem amabat perditè, votum in eodem Natali Cherinthi subdit;* Natalis Iuno sanctos cape thuris aceruos. *decuit enim mulierem natalis potius Deæ, quàm Dei, tamen adolescentis gratiâ, meminisse. Hæc de Genio, vtinam non sine genio. multa Lilius Syntagm. 15. sed non satis à Lare distinguit. Iulian. Aurelian. lib. 1. de cognominib. Deorum cap. vlt. refert etiam* Neptunum Genethlium, *vt cui liberorum quærendorum cura nonnulla. Romanis præterea coniugales Dij peculiares,* Picumnus & Pilumnus. *docet Nonius;* Pilumnus (*inquit*) & Picumnus dij præsides auspiciis coniugalibus deputátur. *Varro, de vita pop. Rom. li. 2.* Natus si erat vitalis, & sublatus ab obstetrice statuebatur in terrâ, aut aspicaretur (*lego*, vt auspicaretur, *hoc est, auspicato inciperet*) rectus esse. Diis coniugalibus, Pilumno & Picumno, in ædibus lectus sternebatur. *Fuit & huius generis* Dea Virginensis, *de qua S. Augustinus lib. 6. de ciuit. Dei, cap. 9. & lib. 4. c. 11. vbi etiam* Domiduci, Iugatini, Subigi, Priapi, Manturnæ, Premæ, Partundæ, *meminit; quos omnes ego* Genitalium Deorum *in numerū retulerim; veteres enim, quos æternos rerum omnium parentes & auctores putabant, sic nominarunt, teste Cicerone 3. de Orat. Ennius apud Seruium in 6. Æneid.*

*Vide Turnebū lib. 16. aduers. c. 19.

Scio hæc non conuenire. sed quid in mendacio & errore æqui?

Romulus in cælo cum Diis Genitalibus æuum
Degit —— *ex quo versu viderentur hi Romanorum proprij, nisi*

Ausonius Iliad. periocb. 4. scripsisset;

Iupiter interea, cum Dis Genitalibus vnà,
Concilium cogit superûm de rebus Achiuis.

Claudiano quoque Nox *Dea huiusmodi lib. 2. de rap. Proserp.*

Ducitur in talamum virgo. stat Pronuba iuxta
Stellantes Nox picta sinus, tangensque cubile
Omina perpetuo genitalia fœdere sanxit.

Accedant & Nixij Dij; *quo nomine scribit Festus appellari tria signa, in Capitolio ante cellam Mineruæ, genibus nixa, velut præsidentes parientium nixibus: de quibus Turnebus lib. 7. aduersar. cap. 8. Ceterum* Leuana, Cunina, Rumina, Edusa, Potina, Vagitanus, *& similia portenta; quæ ad infantes iam*

iam natos potius spectabant, & non coniugalia, nec genitalia, sed educatoria, numina; huc non pertinent. consule si vis Lilium Syntagm. 1.

Genialis tori] *thalami nuptialis. Festus*; Genialis lectus, qui nuptiis sternitur in honorem Genij, vnde & appellatur. *qua D. Isidorus, ad verbum lib. 8. Orig. cap. vl.* Genium dicunt quod quasi vim habeat omnium rerum gignendarum, seu à gignendis liberis. vnde & geniales lecti dicebantur à gentibus, (*fortassis reponendum ex Festo, à geniis*) qui nouo marito sternebantur. *horum lectorum meminere Virgilius 6. Æneidos, & Claudianus lib. de raptu Proserp. 2.*

2. Lucina] *Iuno. Ouidius*;

Iunonemque thoris quæ præsidet alma maritis.

& in epist. Medea

Conscia sit Iuno sacris præfecta maritis. *Virgilius*;

——cui (*Iunoni*) vincla iugalia curæ. *Vnde in veteri marmore*; IVNONI IVGALI: *quod eius auspiciis coniugia inirentur: à quo munere, varia nomina fuit sortita. dicta* Opigina, *quòd parturientibus opem ferret, auctor Festus*: Vnxia, *quòd sponsa mariti domũ ingressura prius postes oleo, axungiâ, vel adipe lupino inungeret, vnde vxores quasi vnxiores dictæ B. Isidoro lib. 9. cap. vlt. Orig.* Cinxia, *λυσιζώνη, quòd cinguli solutionem fortunaret*: Iuga, *quod nuptias iungeret.* Socigena, *quòd nubentes sociaret*: Interduca, Domiduca, *& similia, de quibus Martianus Capella, his verbis*; Iuno pulchra, licet aliud nomen tibi consortium cæleste tribuerit, & nos à iuuando *Iunonem*, vnde & Iouem dicimus, nominemus: siue te *Lucinam*, quòd lucem nascentibus tribuas, ac *Luceiam* conuenit nũcupari. Nam *Fluuoniam, Februalemq;* ac *Februam*, mihi poscere nõ necesse est, cùm nihil contagionis corporeæ sexu intemerata pertulerim. *Interducam & Domiducam, Vnxiam, Cinctiam*, mortales puellæ debẽt in nuptias conuocare, vt earum & itinera protegas, & in optatas domos inducas, & cùm postes vngent faustum omen affigas, & cingulum ponentes, in thalamis non relinquas. * *Sotigenam te* quas vel in partus discrimine, vel in bello protexeris, precabuntur. *Populonam* plebes, *Curitim* debent memorare bellantes. *hæc ille lib. 2. de Nuptiis Philologiæ. Idem quod de Iunone, de Dianâ dicendum. Vnde in inscription. antiqu. vtraque dicitur* LVCINA, *& in nummis Iuliæ Piæ*, LVNA LVCIFERA, *&* TEMPLVM DIANÆ LVCIFERÆ. *eadem enim Iuno & Diana creditur, teste Cicerone lib. 2. de nat. Deor.* Luna (*inquit*) à lucendo nominata. ea est enim Lucina. itaque vt apud Græcos Dianam, eamque Luciferam; sic, apud nostros, Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non à venando, sed quod in septem nominatur tanquam vagantibus. Diana dicta, quia noctem quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quòd hi maturescunt, aut septem nonnunquam, aut plerumque nouem Lunæ cursibus; qui quia mensa spacia conficiunt, menses nominantur. concinneque, vt multa, Timæus; qui cùm in Historiâ dixisset, qua nocte natus Alexander esset, eadem Dianæ Ephesię tem-

* *Ex Festo legerim; Opigenã.*

In Goltzij thesauro.

templum deflagrasse;adiungit minimè id esse mirandum,quòd Diana cùm in partu Olympiadis adesse voluisset, abfuisset domo. *Plato in Theæteto scribit Dianam, cùm sterilis sit, partuum tutelam suscepisse, quia sit eadem cum Lunâ,quæ ad pariendum multum confert.* Lucinam, *alij dictam volunt,vel à luco vbi eius ædes condita, vt Plinius lib. 10. cap.vlt.; vel à luce,quòd in lucem recens natos educat. Ouid. 2. Fastorum,*

——— dedit hæc tibi nomina lucus:
Vel quia principium tu Dea lucis habes.

aliam causam physicam petere potestis à Plinio lib. 2. cap. 101. L. Piso lib 1. Annal.auctor est,Ilythiæ pro nascentibus, Veneri Libitinæ (quam alij Proserpinam putant) pro mortuis nummum pendi solitum. vide Plutarch. in Numâ, & Dionys. Halycarnass. lib.4.antiq.

Domitorem freti] *vide inf. versu 318.*

Ausus Tiphys pandere vasto
Carbasa ponto, legesque nouas
Scribere ventis, *&c.*

& versu 617. Tiphys inprimis domitor profundi.

3. Nouam.] *Argo primam nauem.*

Frenare docuisti ratem] *haud aliter etiam Plautus;*

Nemped equo ligneo cæruleas per vndas vectæ estis.

& Varro, in Marcipore; Quam nautici equisones per viam conducerent loro. *sic m. s. apud Nonium in* equiso: *vulgati,* quà ducerent loco. *Metaphoræ ratio in eo posita, quòd, vt ait Homerus, Odyss. δ'. celeres in mari naues equorum loco sunt,* ——— αἵθ' ἁλὸς ἵπποι

Ἄνδρασι γίγνονται ——— *contra Martianus solis equos remigium nominat lib. 2.* An Leucothea succenderet facem, lumenq; purpureum, & an solis remigia vigilarent, sonipesque Phosphori comeretur. *nisi malis de naui solis & septem eius remigibus id accipere: de qua nos alibi.*

5. Diuidens orbi diem] *alternis vtrumque hemisphærium illuminans.*

6. Tacitisque] *quia secretò nocte silente fiunt.*

7. Hecate triformis] *sic Luna vocata, aut quia centum victimis placanda; aut quod centum annos errare cogeret insepultos; aut propter plurimas eius virtutes. consule Celium lib. 20. antiq. lect. cap. 6. Natal. Comitem lib. 3. Mytholog. cap. 15. Lilium Syntagm. 12. quoad Orthographiam, quædam inscriptiones peruetustæ* ÆCATE, *quædam* HECATE. Triformis *etiam dicitur Horatio. citat Athenæus hæc Chariclidæ in cathena;* δέσποιν' Ἑκάτη, τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη: Domina Hecate, Triuia, triformis, trifacies, triglis allecta. *& ista Apollodori,* ἐν τοῖς περὶ θεῶν; τῇ Ἑκάτῃ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος οἰκειότητα, τρίμορφος γὰρ ἡ θεός, *in lib. de Diis;* triglam Hecate sacrificari, ob nominis proprietatem, est enim Dea triformis: *scilicet propter triplex nomen Dianæ, Lunæ, Proserpinæ; vel quia triceps pingebatur, medio capite hominis, dextro equi, sinistro canis. Phurnutus causam reddit Lunæ formam triplicem, quã explicat Cælius d. c. 6. vide Parrhas. in lib. 1. Claud. de rap. Proser. & quæ dicemus ad vers. 788.*

Quos-

Quosque iurauit mihi Deos Iason] *Sidera nocturna, & Horas. Valerius Flaccus lib. 7. introducit Iasonem sic Medeæ iurantem:*

Per te, quæ Superis, Diuisque potentior imis;
Pérque hæc ergo tuo redeuntia sidera nutu;
Atque per has nostri iuro discriminis horas:
Vnquam ego si, *&c.* *Apollodorus quoque lib. 1. Biblioth. disertè testatur, Medeam obtestatam Deos, quos sibi Iason iurasset. Sanè in nuptiis contrahendis Deorum testimonium iureiurando adhiberi solitum, Lucanus significat, neq. id à Catone & Marcia, vt reliqua solēnia, prætermissum, lib. 2.*

Fœdera sola tamen, vanáque carentia pompâ
Iura placent, sacrísque Deos admittere testes.

ad hunc morem Valerij & Senecæ ista pertinent.

9. Chaos] *hic sumitur pro loco, quem habitant inferi, quem vocant Orcum. sic etiam* Thyeste *versu 1007.*

Ad chaos inane regna cum rege abripis.

Aristophanes in Nubib. χάος posuit pro aëre. propriè sumtum describitur à Platone in Timæo, Virgilio Eclo. 6. Ouidio 1. Met. & Lucano lib. 1. Pharsal.

10. Aduersa.] *opposita. illa bona, hæc mala: illa suprema, hæc ima: illa vitæ, hæc mortis: illa læta, hæc tristis: illa lucida, hæc obscura & caliginosa.*

Manésque] *de Manibus Lilius Syntag. 6. & nos multa in Oed. v. 559.*

11. Dominúmque] *inferorum regem Plutonem.* Tristis] *alibi;* Aspectus pateat tristibus inferis. *Inuocat noster Plutonem, Proserpinam, Hecatem, (nam hic videtur distinguere Hecatem à Corâ) Eumenides, ceteros inferos Deos; quia hi, Magica numina. Vnde Tibulli illud;*

Concidit ad magicos hostia pulla focos;

de aris inferorum Deorum Turneb. accepit lib. 16. aduersar. cap. 4. Dianam certè magicas artes exercuisse Tatianus lib. contra Græcos est auctor: hæc est, quam noster hîc, Dominam, *more Græco, qui δέσποιναν Proserpinam nominabant, teste Lilio d. Syntagmat. 6. nos paullo antè Chariclidæ testimonium dedimus.*

12. Raptam] *Historiam raptus Proserpinæ tribus lib. Claudianus, breuius Ouidius lib. 5. Metamorph. id cur confictum, ex Firmico didici lib. de mysteriis & errorib. prophanarum religion. cap. 7. plures procos habuisse Proserpinam, & inter eos diuitem quendam rusticum, nomine Plutonem; qui cùm amoris impatiens moram non ferret, inuentam vesperi, in Ennæ finibus prope Percum lacum amœnissimum, vehiculo superimpositam auexit. raptorem cum armatorum turmis Ceres persequitur; qui vitæ suæ timens, & prædæ retinendæ spem abiiciens, equos per medium lacum impulit; cuius profundis voraginibus vterque demersus interiit. Postea solatio matris, Ennenses ab inferorum Deo Plutone raptam finxerunt. Quæsiuit interea toto ferè terrarum orbe filiam Ceres, & Atticis frumentum secum è Siciliâ delatum diuisit, iaciendi seminis & frugis colligendæ disciplinam tradidit: eo deuincti beneficio, Cereri natæq. illius diuinos honores decreuerunt. quæ cuncta amplè Firmicus, scriptor Christianus, alius ab astrologo nugacissimo, qui rarus in*

Alij scriptores vocant, Pergum: melius opinor.

meis libris; quare Christianum in hoc commentario semper ἁπλῶς *Firmicum nuncupabo.*

13. Adeste] *fauete. de quo alibi.*

Vltrices Deæ] *Eumenides, ideo dictæ* Pœnæ. *Statius lib. 8. Thebaid.*

Sæuáque multisonas exercet Pœna cathenas. *distinxit tamen Lucianus ab Eumenidibus Pœnas, in Necyomant.* δαίμονας τε ὁμοῦ πάντας ἐπεβοᾶτο, καὶ Ποινὰς, καὶ Ἐριννύας, καὶ νύχαν Ἑκάτην. Dæmones simul omnes conuocat, Pœnas, & Erinnies, & Hecaten nocturnam. *& postea;* παρεστήκεισαν δὲ αὐτῷ Ποιναὶ, καὶ ἀλάστορες, καὶ Ἐριννύες. astabant autem illi Pœnæ, mali Genij, & Furiæ. *quas, cum Æschyne in Timarch. & Cicerone in Pisonem, ad conscientiæ terrorem, & interna illa supplicia refero. lege Victorium lib. 17. var. lect. cap. 21. & Lilium Syntagm. 6.*

14. Crinem solutis squallidæ serp. &c.] *en habitum, quo Furiæ depingebantur: Vetulæ, caput anguibus pro capillitio cinctæ, sanguineam manu facem gestantes & flagellum. primus illis Æschylus angues attribuit, mox ceteri. Catullus;*

Eumenides; quibus, anguineo redimita capillo,
Frons exspirantis præportat pectoris ignes.

Horatius: ——— intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

Seneca, Herc. Fur. versu 102.

Incipite famulæ Ditis, ardentem incitæ
Concutite pinum, & agmen horrendum anguibus
Megæra ducat, atque luctifica manu
Vastam rogo flagranti corripiat trabem.

hos angues fingebantur in homines iacere, Thyest. vers. 96.

Quid ora terres verbere, & tortos ferox
Minaris angues? *quo loco inuenies plura in Aduersariis. & in hac tragœdia inferius ver. 957.*

Quónam ista tendit turba Furiarum impotens?
Quem quærit? aut quò flammeos ictus parat?
Aut cui cruentas agmen infernum faces
Intentat? ingens anguis excusso sonat
Tortus flagello. quem trabe infestâ petit
Megæra? ———

Hercule Oetæo ver. 1000. ——— dexteræ parcant tuæ
Eumenides ipsæ. verberum crepuit sonus.
Quænam ista, torquens angue vipereo comam,
Tuménsque tacita sequitur, & quassans caput,
Temporibus atras squallidis pinnas quatit?
Quid me flagrante dira persequeris face
Megæra? ——— *Ouidius lib. 4. Metamorph.*
Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem ———

Petro-

Petronius Arbiter, obscœnus alioquin & paganus; quem nollem D. Antoninus in Summ. Histor. & alij quidam cum S. Petronio Episcopo confudissent: nam refellit Satyra Arbitri, Sambuci & Pithoei studio edita, in quâ versus illi, quos homini huic beato adscribunt, errore graui. Arbiter inquam:

Sanguineam tremulâ quatiebat lampada dextrâ. *Furiis Sicyonij hoc ritu faciebant. stato die prægnantes oues mactabant, & mulso pro libaminibus, floribus pro coronis vtebantur; quo ferè & ritu Parcis, Pausania auctore in Corinth. seu lib. 2. Notum tres esse, vel ex Varrone in* Eumenidib. *apud Nonium duobus locis discerptis & mendosis reliquiis, quæ nos restituere conabamur hoc pacto;*

Sed simul atque in summam speculam peruenimus;
Videmus populum, Furiis instinctum tribus,
Diuersum ferri, exterritum formidine.

17. Quales stetistis] *ideo dicit, quia nuptiis, quarum infaustus exitus, auspicandis, adfuisse Furias Pronubas putabant. infrà Octau. principiò:*

Illa, illa meis tristis Erynnis
Thalamis stygios prætulit ignes. *& vers. 160.*
Vacuámque Erinnys sæua funesto pede
Intrauit aulam; polluit stygia face
Sacros penates ———

& act. 3. ait Agrippina;

Tellure ruptâ, Tartaro gressum extuli,
Stygiam cruentâ præferens dextrâ facem
Thalamis scelestis. nubat his flammis meo
Poppæa gnato iuncta; quas vindex manus
Dolórque matris vertet in tristes rogos.

Ouidius in epist. Phyllidis;

Pronuba Tisiphone thalamis vlulauit in illis,
Et cecinit mæstum deuia carmen auis.
Adsuit Alecto, breuibus torquata colubris,
Súntque sepulchrali lumina mota face.

epist. Hypsipiles:

At mihi nec Iuno, nec Hymen, sed tristis Erinnys
Prætulit infaustas sanguinolenta faces.

Simile quid in epist. Canaces inuenitur. apud Papinium lib. 11. Thebaid. sic ait Tisiphone; ——— dum lampade nostrâ
In thalamos, quæ casta, venit ———

Propertius lib. 4. eleg. 3.

Quæ mihi deductæ fax omen prætulit, illa
Traxit ab euerso lumina nigra rogo;
Et stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis
Vitta data est, nupsi non comitante Deo.

quibus verbis quatuor aduersa nubentium omina comprehendit. de vltimo nunc agimus. negat comitatū pompam nuptialem Deum, nempe Hymenæum; quē

Ominosum si fax nuptialis vel ex rogo sumta, vel è rogo accēsa; si obscura flāma micaret; si non purâ aquâ noua nupta aspergeretur; si non recta vitta capiti imponeretur; si Hymenæus abesset.

qui si præsens erat, nuptias fortunatas fore existimabant; quemadmodum quando Parcæ aderant, & albo vel aurato vellere notabãt. Statius l.1. Siluar.

Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere; quo Stellæ Violantillæque professus
Clamaretur Hymen ——

Sidonius, in epithalamio Polemij & Araneolæ:

Prosper connubio dies coruscat:
Quem Clotho niueis benigna pensis;
Albus quem picei lapillus Indi;
Quem, Pacis simul arbor & Iuuentæ
Æternúmque virens, oliua signet.

& postea: —— probat Atropos omen.
Fuluáque (*hoc est aurea*) concordes sanxerunt fila sorores.

Hæc proculdubiò causa, cur Catullus, in nuptiis Pelei & Thetidis, Parcas albam lanam pollice deducentes ita descripserit, vt cùm legis, netrices ipsas videre tibi videaris:

Quum interea, infirmo quatientes corpora motu,
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens vndique vestis
Candida, purpureâ Tyrios excinxerat orâ,
Et roseo niueæ residebant vertice vittæ,
Æternúmque manus carpebant ritè laborem.
Læua colum molli lanâ retinebat amictum:
Dextera tum leuiter deducens fila supinis
Formabat digitis, tum prono in pollice torquens
Libratum tereti versabat pollice fusum.
Atque ita decerpens æquabat semper opus dens,
Laneáque aridulis hærebant morsa libellis;
Quæ prius in leni fuerant exstantia filo.
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathisci. *&c.*

19. Peius aliquod.] *concedite & date mihi malum letho deterius quod imprecer perfido Iasoni. & mox, quasi hoc repererit, subdit;* viuat, *&c.*

20. Per vrbes erret.] *exsilium cum egestate coniunctum malũ pessimum arbitrabantur, si diuagatio per incertas sedes accederet. Ouidius in Ibin;*

Exsul, inops erres, alienáque limina lustres.

Iustinus lib. 14. Has vobis diras, atque inferias dico, vt inopes extorresque omne æuum in hoc castrensi exsilio agatis.

26. Peperi] *pessimos liberos patrissaturos.*

27. Excutiam faces] *faces excutiam ex manibus, illas Creusæ nuptiis præferentium. apud Romanos solebant* δᾳδουχεῖν, *hoc est, faces præferebant pueri patrimi matrimiq́, easq́ numero quinque, vt testatur Plutarch. in Problem. 5. Romanar. quæstion. Festus;* Facem (*inquit*) in nuptiis in honorem Cereris præferebãt, aquáque spargebatur noua nupta; siue vt casta puráque

Alexander lib. 2. Gen. Dier. cap. 5.

ráque

táque ad virum veniret, siue vt ignem atq. aquam cum viro communicaret. *Idem*; rapi solet fax, quâ prælucente noua nupta deducta est, ab vtrísque amicis: ne aut vxor eam sub lecto viri eâ nocte ponat, aut vir in sepulchro eam comburendam curet: quo vtroque mors propinqua alterius vtrius captari putatur. *in liberorum nuptiis Daduchus iste puer ingenuus, in seruorum verò seruus erat, vt scribit Varro lib. 2. de vita pop. Rom. ideo Plautus in Casinâ, nihil extrâ morem Romanorum, cùm villicus Chalino seruo minatur hoc munus. Apud Græcos deducebatur quidem sponsa à puero ἀμφιταλεῖ, sed matris erat facem prælucere. ideo Agamemnoni velenti curare filiæ nuptias, obijcit vxor; apud Eurip. in Iphig. Aulid.* Vide hæc copiosè in Oétau. vers. 141.

—— quis verò sustollet facem?

AGAM. Ego præbebo facem quam præbere sponsis conuenit.

CLYT. Haud moris est hoc ——

& in Phœniss. Iocasta; Ego neque igneas accendi faces
In nuptiis sollemnes, vt beatam matrem decet.

& in Troad., Cassandræ, sibi ipsi facem præferenti, Hecuba;
Trade mihi lumen, non enim ritè præfers facem
Furore percita Mænas —— *Iuno apud Apollonium lib. 4. Argonaut. dicit se matris officio functam Thetidi præluxisse; quo loco Scholiastes scribit; "Antiquitus moris fuit in nuptiis faces à nubentium matribus præferri. Apud Nonnum Agaue queritur, quod filij nuptiis ignem nuptialem non prætulerit, lib. 46.*

οὔπω τοῖς θαλάμοισιν ἐκούφισα νυμφοκόμον πῦρ.
Neque nuptiis pronubum ignem prætulit.

quod de face accipio. nam alius ille ignis nuptialis, de quo suo loco, non à matre, sed fratre, vel quopiam alio affine gerebatur. Apud Claudianum Ceres lib. 3. de raptu;

Non tales gestare tibi Proserpina thedas
Sperabam; sed vota mihi communia matrum,
Et thalami, festæque faces ——

Sperarat nuptiales, funereas lucebat. de vtrisq. Ouidius in epist. ad Acontiũ;

Et face pro thalami fax mihi mortis adest. *pro pineâ ciparissina. Hesiodi æuo verisimile etiam ancillarum hoc munus fuisse, ait enim in Herculis scuto, longè resplenduisse lumen duarum thedarum, in nuptiis, quas duæ ancillæ præferebant. Inuenio & Vulcanum prætulisse. Euripid. in Troadib.* Ἥφαιστε δᾳδουχεῖς μὲν ἐν γάμοις βροτῶν. In nuptiis mortalium Vulcane fers facẽ: *Nisi hoc potius aliò sensu, quia nimirum ignis largitor. Deniq. felicibus nuptiis etiã Hymenæũ faces quatere creditum. Seneca illum alloquẽs*;

Excute sollemnem digitis marcentibus ignem.

(vbi de hoc plura) & in alterius morte coniugis faces exstingui ab eodẽ. Bion in Epitaphio Adonidis; ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλιαῖς Ὑμέναιος
καὶ στέφος ἐξεπέτασσε γαμήλιον ——
Exstinxit totam facem in limine Hymenæus,
Et coronam nuptialem expandit.

In nuptiis quæ ægrè & difficulter perficiebantur, ægrè quoque & difficulter faces accendi finxit Ouidius in epist. Cydippes (sic enim accipio)

Ter mihi iam veniens positas Hymenæus ad aures
Fugit, & è thalami limine terga dedit.
Vixque manu pigrâ toties infusa resurgunt
Lumina, vix moto corripit igne faces.

Apud Barbaros Mæothidis accolas absentibus parentibus, fratris id officium fuisse, ex Valerij Flacci lib. 8. coniicio; apud quem ait Absyrtus Medeæ;

Nec tibi digna (soror) desum ad connubia frater,
Primus & ecce fero, quatióque hanc lampada vestro
Coniugio; primus celebro dotalia sacra,
Qui potui. patriæ veniam da quæso senectæ.

Vnde etiam illud, apud Barbaros id patri licuisse, quamuis non apud Græcos. Romani has faces incendebant in foco domus sponsæ, nisi me Varronis verba fallunt, planè deposita vt nunc apud Nonium in fax; *sed aliquis sensus si ita reponamus:* Varro de vita pop. Rom. lib. 2. cùm à nouâ nuptâ ignis in face afferretur, foco eius sumtus; si fax ex spinu alba esset, cam puer ingenuus præferret.

Ineptè etiam libri excusi; Fax præfue. nisi addas, nuptiali.

28. Cælóque lucem] *tenebras inducam.*

Spectat.] *non tantùm videt obiter, sed lentè considerat, & quasi spectator in theatro, sic ille ociosus sedēs in curru, fruitur tanti inspectione flagitij. Hoc autem dicit, quia, teste Homero, sol cuncta videt & audit: ideo ab Hesiodo Iouis oculus vocatur. Pisidas:* τὸ κοινὸν ὄμμα, τὴν πανοπτρίαν κόρην. Commune lumen, peruidentem omnia oculum. *Philostratus refert Gymnosophistas Solem, pro summo Deo coluisse. Mercurius, Pimandri cap. 5. Cicero in somn. Scipionis, & Plinius lib. 2. nat. hist. c. 6. magnifica Solis Encomia proferunt. Senecæ verborum ordo est, & Sol spectator hoc spectat, & curru insidens, &c. Cur ergo mutant? ludit enim in voce,* spectator spectat; *nec superflua altera coniunctio, sed apta exaggerationi.*

Insidens] *m. s. Moguntinus;* residens. *sed ceteri.* insidens.

30 Puri poli] *nulla nube maculati, nitentisq́ue cæli: non malè amici lib.* curui. *hoc est, conuexi.*

31. Num redit] *m. s. & veteres excusi Herbipoli & Venetiis;* Non redit. *alludit ad Atrei & Thyestæ fabulam. vide Thyestem actu 4. & 5.*

32 Da, da] *Solis currum postulat, vt Corinthum exurat, quemadmodum eodem curru orbem Phaëton.*

32 Patriis] *hoc est, auitus. neptis enim, non filia solis Medea. vulgò;* patris. *nato errore ex antiquâ scribendi ratione;* patrIs.

33 Flagrantibus ignifera] *succincta descriptio currуum Solis: quam splendidius Naso lib. 2. Metamorph.*

35 Gemino Corinthus] *Corinthus in Isthmo Peloponnesi sita, Ægæum mare ab Ionio diuidit, & interpositurâ suâ impedit ne inuicem commisceantur. Ouidius in Epist. Medeæ;*

Quique maris gemini distinet Isthmos aquas.

Luca-

Lucanus lib. 1. Pharsal. ——— qualiter vndas
Qui secat, & geminum gracilis mare separat Isthmos,
Nec patitur conferre fretum; si terra recedat,
Ionium Ægæo franget mare ———

Corinthi & Isthmi descriptionem habes elegantem apud Aristidem tom. 1. in Orat. Isthmicâ, quo loco Corinthũ à Corintho Iouis F. nominatã significat.

Cremata] *exusta Corinthus desinat impedire vtrumque mare quo alluitur, quo minùs in inuicem ferantur, & mutuo collidantur.*

Committat] *componat, veluti par gladiatorum. nam ex Arenâ sumtum verbum.*

37 Pronubam pinum] *infrà.*

Multifidam iam tempus erat succendere pinum.

Idem quod Brissonius (de quo vide aduersar. nostra) Turnebus voluit lib. 21. aduersar. cap. vlt. In spinâ tamen irrito labore thedam quaras; quæ pini & resiniferarum arborum propria. Sed hastæ spineæ fortaßis resinam inducebant, vt nos nunc nostris facibus ceram. Superstitionem veterum ex his facibus ominandi lege apud Pierium Valerianum lib. 46. Hieroglyphicor.

38 Póstque sacrificas preces] *solemnia sacrificia & preces in nuptiis adhibebantur. docent Dionysius Halycarnass. in περὶ τῶν γαμηλίων, & Plato libro 5. de legibus. & noster versu 300.*

——— Sacra me thalami vocant.
Vocat precari festus Hymenæo dies.

40 Viscera] *liberorũ meorũ. quos, victimas dicatas & deuotas, cædam.*

42 Pelle] *omnem ex animo timorem fuga, qui muliebri naturæ & ingenio additus.*

43 Inhospitalem caucasum] *ab Horatio sumsit. de Caucaso aliàs.*

44 Phasis] *Lycus, Araxes, Phasis maximi fluuij, Colchorum regionem perfluunt. Phasis, apud quem Medea lacerauit Absyrtum fratrem suum, teste Ptolomæo, ex montibus Caucasiis; teste Strabone, ex Armenia; teste Plinio, ex Moschis nascens, Hippum, Glaucum, Cyaneum, & alios amnes recipit, & antequam propè Phasim vrbem mari illabatur, centum & viginti pontibus iungitur. Hecatæus Milesius putauit influere in Oceanum, sed errorem confutauit Artemidorus Ephesius, & Eratosthenes lib. 3. Geograph. verè enim illabitur in Euxinum pontum, vt Apollonij Scholiastes tradidit. Prius* Arcturus *vocabatur, mutati nominis causam, sed fabulosam, narrat Plutarchus ἐν τῷ περὶ ποταμῶν. Procopius lib. 2. de bello Persico indicat, circa fontem vocari*, Boas. *Lucanus:*

Colchorum qui rura secat ditissima Phasis.

Valerius Flaccus;

Magnus vbi aduersum spumanti Phasis in æquor
Ore ruit ———

Pontus] *Euxinus, per ἀντίφρασιν; cùm prius ob incolarum immanem crudelitatem ἄξενος diceretur. vide Ammianum Marcellinum lib. 22.*

50 Post partus] *respicit ad illud Ouidij in epist. Medea, vbi ait:*

 Nec

Nec tamen extimui (quid enim post illa timerem?)
Credere me pelago femina, iamque nocens.

54 Paria] *aquè crudelia & scelesta. nuptias fraterna cade, & fugâ contaminasti: repudium, ornent fuga & parricidium, secuta es virum, occiso fratre; linque maritum, necatis liberis. quam familiam Iasonis ingredi meruisti tam nefariis sceleribus; eamdem desere & amitte nouis, non minoribus contaminata.*

COMMENT. IN CHOR.

Mulieres Corinthia nuptiis Iasonis & Creusa Epithalamium pracinunt, nuptialibus iocis mixtum.

58 Ritè fauentibus] *hoc est quod Attius vult; vt* omnes ominibus faustis adhibeant fauentiam augustam, & ore obscæna dicta segregent. *opinor sicuti in inaugurationibus, ita in nuptiis Principum, faustis vocibus populum acclamare solitũ: his locis & aliis vestigia moris inuenio. Iuu. Sat. 2.*

—— signatæ tabulæ: dictum, *feliciter*, ingens
Cæna sedet —— *noster Octauia vers. 697*
—— sublimis inter ciuium læta omina.

Item in Antonÿ & Octauia nuptiis apud Appianum lib. 5. de bello ciuili. vide Brissonium lib. 8. Formular.

59 Sceptriferis tonantibus] *Ioui & ceteris Diis, quorum in potestate manubiarum iactus, de quibus in Agamemn. Vide de tauri sacrificio Herc. Fur. vers. 299.*

60 Lucinâ] *Iunonẽ, cui vacca candida mactabatur, docet id Virg. 4. Aen.*

Intentata iugo] *nondum passa iugum, iniugis. sic enim has hostias Latini, quas Graci ἀζύγους & ἀκεντρίστους, Macrob. lib. 3. Saturn. c. 5. Virgilius* —— intactâ ceruice iuuencas; *Horatius*, Nondum expertas iugum; *Ouidius*, rudes operum.

63 Martis sangu. quæ cohibes manus] *vel Venus, cui etiam Papinius Thebaid. 3. Martem sic loquentem inducit;*

Forte leg. sera, vel certa.

O mihi bellorum requies, & * sacra voluptas.
Vnáque pax animo; soli cui tanta potestas
Diuúmque hominúmque, meis occurrere telis
Impunè, &, mediâ quamuis in cæde, furentes
Hos assistere equos, hunc ensem auellere dextrâ.

vel potiùs, suadente versu sequente, Pax aut Concordia. nam Cornucopiæ, *pacis & concordia proprium est; de quibus Horatius lib. 1. od. 17.*

—— hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigna, *&c.*

& in carmine seculari, cùm dixisset, Iam fides & pax, *&c. subiungit:*

—— apparétque beata pleno
Copia cornu.

confirmat idem Aristides in Orat. pro concordia. & propter hanc rerum omnium affluentiam, qua pacem consequitur; Pax ab Athieniensibus dicebatur Plutonis seu Pluti nutrix, & vlnis eum gerens effingebatur, teste Pausaniâ

in

in Attic. & in Boeotic. Pluto enim diuitiarum & opulentiæ Deus, Straboni lib.3. vnde & nomen sortitũ Plato in Cratylo censet. Paci primum Athenis ara statuta publicè, post Cimonis victoriã ad Eurymedontẽ, si Plutarcho credimus in Cimone; sin Aimilio Probo, post Timothei victoriam de Lacedæmoniis. Martis] *quem alij Thracem, alij Spartanũ, alij Arcadem faciunt. homo fuit sæuus, iracundus, homicida, adulter, vulneratus à Diomede & Hercule, vinctus ab Aloidis. Homerus hominum perniciem vocat. bellum numen.*

66 Tenera.] *Ioue. nam hæc Pacis hostia, quæ illi cadebatur seorsum extra conspectũ Deæ, cuius nec aram sanguine licebat aspergere, quia neces & sanguinis effusiones Paci aduersantur, docent Aristophanes, eiusque Scholiast. in comœd.* Pax.

Hostia.] *Ouidius:* Hostibus à domitis hostia nomen habet. *propriè ergo* hostia, *quæ deuictis hostibus mactatur. Verùm Sex. Pompeius, hoc nomen omni victimæ quæ feritur cõmune docet. quia ferire, veteres* hostire *dixerunt, & ab hostiendo* hostia. *Seruio auctore,* Hostiæ *dicuntur sacrificia eorum, qui in hostem pergunt;* victimæ, *sacrificia quæ post victoriam fiunt. sed hæc (ait) licenter confundit auctoritas. Seruio assentit D. Isidorus lib.6. Orig. cap. de offic. & addit:* alij victimam dictam putauerunt, quia ictu percussa cadebat, vel quia vincta ad aras ducebatur.

67 Qui facibus leg.] *Hymenæus, quem noster Bacchi Filium, Asclepiades Apollinis, alij Magnetis volunt; Deus nuptialis, pingebatur iuuenis marcidus, voluptate dissolutus, temulentus, coronatus rosis, vt noster innuit, vel amaraco, vt Catullus, dextrâ faces, sinistrâ flammeum ostentans, in pedibus soccos luteos gerens. Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:*

Collis ô Heliconij
Cultor, Vraniæ genus;
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, ô Hymenæe Hymen;
Cinge tempora floribus
Suaue olentis amaraci:
Flammeum cape lætus: huc,
Huc veni, niueo gerens
Luteum pede soccum;
Excitúsque hilari die
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnulâ,
Pelle humum pedibus
Pineam quate thedam.

In nuptiis Palladij & Celerinæ, vt existimo, neptis Celerini illius, de quo diuus Hieronymus tom. 1. epist. ad Gerontiam de Monogamia, ait Hymenæus:

—— marcentes cupio vibrare coronas,
Et quassare faces, & noctem ducere ludo:
Hæc quoque non vilem mihi fistula commodat vsum
Responsura choris —— *ita enim Claudianus; cuius (vt hoc dicam*

dicam obiter) locus de Celerino notandus ad D. Hieronymi lucem; purgandus etiam fœdo mendo. nam pro, Respuit incestum, quod vi, quod poscere ferro, Posthabitâ pietate solent —— *castigandum*: Respuit hic scœptrum, quod *&c. plura de Hymenæo Lilius Syntagm. 3. de Deor. histor. & lib. 2. de poët. histor.*

68 Noctē discutiens] *face quam præfers nocturnas tenebras dispellens.*

Auspice dextera] *quâ auspiciū prabes nuptiis, & facis vt auspicatò contrahantur. auspicia enim attendi in nuptiis monuit Turneb. lib. 3. aduersar. cap. 14. Seneca*; Per ego auspicatos regij thalami thoros.

69 Huc incede gradu marcidus ebrio] *temulentum fingebant. an quia sine Cerere & Baccho friget Venus?* Marcidus, *hoc est eneruatus & fractus viribus, languens ac titubans præ vinolentiâ. hunc gradum & marcorem in somnolentis cernimus, somno nondum plenè discusso. hinc Plinius Cæcilius* somnomarcidos *dixit.* 76 Cecropias] *Atticas.*

77 Taygeti] *Taygetus Laconiæ mons, tam altus, vt Lynceum ex eius cacumine totam Pelopis insulam conspicere potuisse cecinerint poëtæ, Stasinus & alij. vide Izacium in Lycophron. & Strabon. lib. 7.*

78 Exercet] *non otiosas, sed virilibus deditas studiis & exercitiis adolescentum. Lacedæmoniarum virginum formam antiquum illud commendat:*

ἵπποι Θεσσαλικαὶ, Λακεδαιμόνιαι τε γυναῖκες.

Equæ Thessalæ, feminæ Lacedæmoniæ.

De exercitiis & palæstrâ earum vide Aduersar. vbi quæ ex Plutarcho attuli, hanc sententiam habent; Illa igitur virginum spectacula, nudationes, certaminaq́; in iuuenum conspectu edita, eos ad matrimonia adigebant, stimulabántque, vt ait Plato, non Geometricâ, sed amatoriâ necessitate. Quare sapienter Euripidis Andromacha:

—— neque, si quæ cupiat,
Spartiadum puellarum casta esse queat:
Quæ cum iuuenibus, deserentes domos,
Nudis cruribus, & laxis peplis,
Cursus & palæstras, non tolerabiles mihi,
Communes exercent —— *malè N. primus reposuit*; quæ Taygeti iugis exercent, *&c. pro eo quòd m. s.* quas T. i. exercet.

79 Muris quod caret opidum] *Sparte. postea tamen muris cingi cœpit. Iustin. lib. 14.*

80 Aonius latex] *Dirce fons Boeotiæ prope Thebas, Musis sacer. nā Boeotia prius Aönia dicta, Agell. li. 14. noct. Attic. cap. 6. & Stephano, in* Ἀονία. *Callimachum & Dionysium* Ἀόνιον *pro Thebano posuisse scribit Eustathius. Dicti etiam Boeotij, Ectines à Lycophrone: Tembyces & Hyantes, à Strabone lib. 7. Videtur autem Seneca hoc versu Creusam Musis velle comparare, & sequenti Nymphis, quibus Alphæus gratissimus creditus. quem sacrum nuncupat propter causam illam generalem: quia fluuij, vt ait ille, Deorū filij, & quia fluuij & fontes sacri, vel Ouid. teste in 2. Metamorph. & in 8. imò & paludes & stagna. Seneca epist. 41.* Magnorum fluminum capita venera-

neramur. ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet. coluntur aquarum calentium fontes,& ſtagna quædã, vel opacitas, vel immenſæ altitudo ſacrauit. *Ob peculiarem Alphei quoque cultum, de quo vide hic Aduerſar. Moſchus ait; Alphæum poſt Piſam, vbi mare ingreſſus eſt, procedere in Arethuſam aquâ oleaſtros vegetante, & dona ferre frondes pulcras & ſacrum puluerum ſeu potiùs cinerem. Nam Pauſan. teſtatur; ſtato die quotannis XIX. Februar. aruſpices cinerem ex Prytanæo deportare; eoq́ aquâ Alphei diluto aram Iouis oblinere. & religione ſancitum hunc cinerem ſolâ Alphei aquâ dilui, & eo tantum luto aræ tectorium ſuperinduci. eam ob rem Alphæum omnium fluuiorum Ioui amiciſsimum credi. Idem de Alphæi itinere ſubterraneo, quod Moſchus, referunt oraculum citatum à Pauſan. lib. 1. Philoſtratus lib. 2. in imag. Arrichionis, Lucianus in Dialog. Marinis, Virgilius Æneid. 3. Statius lib. 1. Silu. & Ammianus Marcell. lib. 15. ſed refellit Schalig. in exerc. contra Cardan.*

82 Æſonio] *malè Lugdunenſ.* Auſonio. *Æſonium vocat Iaſonem, quia Æſonis filius, Aeſon Cretæi, Cretæus Aeoli. de matre non conſtat. Andron, Theogniten; Herodorus, Polyphemen; Steſichorus, Eteoclymenem; Pherecydes, Alcymedem Philaci filiam; Apollonius, Alcymeden, ſed Clymenes filiam, autumat. Iaſon παρὰ τὴν ἴασιν, quòd medicinam à Chirone didicerit, vocatus. hæc Apollonij & Pindari Scholiographi. Mallem hunc verſum ſequenti poſtponi, hoc pacto:*

Si formâ velit aſpici;
Cedent Æſonio duci
Proles fulminis improbi, *&c.*

Si forma & pulchritudinis certamen Iaſon ſubire velit, cedent illi formoſiſſimi quiq́ Deorum. Ad formam Iaſonis indicandam facit illud Atratini Cælium vocantis Iaſonem pulcellum apud Fortunatianũ lib. 2. Rhetor. Scholica.

Proles] *Bacchus à Ioue fulminante & flammis Semelem comburente genitus. notares. Sic Colutus Paridis formam Bacchi formoſitati præponit.*

85 Tripodas mouet] *Phœbus; qui reſponſa reddebat per vatem ſtantem ſuper tripode: hoc eſt, menſâ tribus fultâ pedibus. ideo ait mouere tripodas.*

86 Virginis aſperæ] *Dianæ feras aſsiduo venatu fatigantis, & hominum commercium fugientis.*

89 Pollux] *Homerus vocat* Caſtorem equorum domitorem, *Polluccem* bonum pugillatorem: *Theocritus*; cùm manus loris bubulis cinxerat, terribilem in pugilum certamine *canit; ideo ab Homero Pollux* inculpatus, *ab Apollonio* fortis, *à Theocrito* certaminum victor, *dicitur.*

Cæſtibus] *de cæſtuum certamine conſule Virgilium lib. 4. Aeneid.*

91 Coniuges] *Deorum. nam humanas formas iam vincere, dicent paullo poſt; & à Iaſone non homines modò, ſed & Deos ſuperari cecinerunt.*

96 Pleiadum.] *Synecdoche, pro omnibus ſideribus. Pleiades etiam Pleiones dictæ. de his multa Schol. in Apollonij lib. 3. verſ. 225. & nos alibi in Herc. Fur.* Denſi greges] *ad etymon alludit, de quo ſic D. Gregorius in Iob lib. 29. cap. 27.* Pleiades ſtellæ ἀπὸ τοῦ πλεῖστου, id eſt, à pluralitate vocatæ ſunt, ita vicinæ ſibi & diuiſæ ſunt conditæ, vt & ſimul ſint, & tamen

men coniungi nequaquam possint. *Ex quibus verbis mendam vnam sustuli. nam legebatur:* ita vt vicinæ sibi. *Quia stipata, & quasi conglomerata, ideo Manilius vocat* sidus glomerabile. *Latinus Callimachus;* Pleïadum spisso cur coit igne chorus. *ideo noster;* denso.

98 Orbem] *hoc est, cùm luna plena est; cùm orbem suum implet, & cornua in vnum coierunt.*

99 Ostro sic.] *vtitur his similitudinibus Ouidius:*

Quale coloratum Tithoni coniuge cælum
 Subrubet, aut sponso visa puella nouo:
Quale rosæ fulgent inter sua lilia mistæ:
 Aut vbi cantatis Luna laborat equis;
Aut quod, ne longis flauescere possit ab annis,
 Mæonis assiduum femina tinxit ebur.
Hic erat aut aliquis color ille simillimus horum.

aliis suauissimis Tibullus lib. 3. eleg. 4.

Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,
 Et color in niueo corpore purpureus:
Vt iuueni primùm virgo deducta marito
 Inficitur teneras ore rubente genas:
Vt cùm contexunt amaranthis alba puellæ
 Lilia, & auctumno candida mala rubent.

Propertius lib. 2. eleg. 3.

 Lilia non dominâ sint magis alba meâ.
Vt Mæothica nix minio si certet Hibero,
 Vtque rosæ puro lacte natant folia.

Phœniceo] *de ostro & purpura lubet hîc nonnulla. Purpuræ vsus antiquissimus, vt patet ex Plinio lib. 9. nat. hist. ca. 39. & Plutarcho in vita Alex. suggerebat exiguus sanguis minuti conchilij, cui nomen Purpura: vnde* ostrū; *quasi* ὄστρακον. *colligitur etiam ex buccino seu murice: nam murex generale nomen est, buccinum & purpuram continens, propriè tamen solum buccinum significat, vt docet Edoardus Wottonus lib. 10. de different. animal. cap. 137. Tertulliano cap. 2. de pallio,* buccinæ *vocantur in purali, timeo ne mendosè. nam Plinio & aliis,* buccinum *&* buccina. *Optatus Mileuitanus* piscem *vocat, li. 5. contra Parmenian.* Non (*inquit*) admixto sanguine piscis purpuram solo contactu conficiat. *paullo priùs dixerat;* dum conuectione vellus candidum purpurascit: *sed lego:* confectione. *Eum sanguinem viuo animalculo educere oportebat, ne color elanguesceret, vel sucus deperiret. Plinius lib. 9. cap. 36.* Purpuræ florem illum, tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus: liquoris hîc est minimi candida vena, vnde pretiosus ille bibitur fucus, nigrantis colore rosæ sublucens. reliquum corpus sterile. viuas illas capere contendunt, quia cum vitâ suâ fucum illum euomunt. *Ideo, Æliano teste, vnico à purpurariis ictu contundebantur: pretium par penè margaritis, & Tyriæ dybaphæ vnam libram vix centum aureis nostris emi potuisse, Plinius lib. 9. c. 35. & 39. serici verò pur-*

purpurei libram auri librâ pensari solitam, Vopiscus in Aureliano, produnt. Sarrana pretiosissima, vt etiam Strabo testatur, Sarrana dicebatur, Tyria. quia Tyros insula, Sarra seu Sar dicta, vnde Ennius Poenos Sarrâ oriundos scripsit, auctoribus Probo & Festo. inuentio cani Herculis debetur, si Polluci in Onomast. & Nonno credimus lib. 40. quod breuiter astruit Cassiodorus 2. Varior. epist. 2. Cùm fame canis auida, in Tyrio litore proiecta conchylia impressis mandibulis contudisset; illa naturaliter humorem sanguineum defluentia ora eius mirabili colore tinxerunt: &, vt est mos hominibus, occasiones repentinas ad artes ducere; talia exempla meditantes, fecêre Principibus nobile decus dare. *Ex Ciceronis Hortensio (apud Non. in* imbuere) *didici eos qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibusdam sufficere; & ex Isidoro lib. 19. Origin. cap. 28. omnem purpuram primâ tincturâ ferruginei coloris exsistere (quod verum vt sit vereor): reliqua ad confectionem pertinentia, petenda ex Plinio d. lib. 9. c. 36. Vitruuio lib. 7. Architect. & Cassiodoro d. loco, vbi illud notatu inprimis dignum, eum qui sericum purpura intingeret, purissimam habere debuisse corporis castitatem.* quia (*inquit*) talium rerum secreta refugere dicuntur immunda. *Inficiebantur purpurâ initio sola lana: nam omnia tunc vestimenta erant lanea. ideo noster in Herc. Oetaeo:*

Vide Politian. c. 12. Miscell.

Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores.

& Virgilius: Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice ———

Horatius: Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ.

Tibullus: Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Ouidius: Phocaico bibulas tingebat murice lanas.

Vitruuius auctor est, purpuras colore distingui: Septentrionales, nigriusculas esse & subobscuras; Orientales & Occidentales, liuidas; Meridionales, rubras & genuinas. Isidorus autem etiã Occidenti tribuit subnigras, dum scribit ferruginem *esse colorem purpuræ subnigræ, quæ sit in Hispania, iuxta illud:* Ferrugine clarus Iberâ. *Omne* Ostrum *purpura est, sed non omnis purpura ostrum. quia ostrum (vt Gellius tradidit lib. 2. Noct. Attic. cap. 26.) exuberantiam, splendoremq́; ruboris habet, hoc est, illustratur splendore, quo reliqua purpura caret. Hunc splendorem coccô incendi tradunt. κόκκον (ait D. Isidorus)* Grecè, nos rubrum seu vermiculum dicimus. est enim vermiculus ex siluestribus frondibus, *qui vocatur secundùm quosdam Arabicè,* Chermes, *vel vt alij* Carmen, *seu vt ex Laonico Chalcondylâ colligo,* *χρήμησιν; *qui Laonicus eos vermiculos in Assyriæ vrbe Samachiâ nasci prodit lib. 3. histor. Turcicæ. D. Hieronymus etiam vermiculum interpretatur 1. Isa. cap. quod ad solum coccum σκωλήκιον referendum. nam alioqui κόκκος frutex est notissimus Dioscoridi, & Plinio, & aliis: cuius granum aeuit purpuræ colorem: ipsum etiam, sine purpurâ seu murice, tincturæ rubræ idoneum: ex huius fruticis grano nascitur* תולע *vermiculus quidam pisi aut lentis figurâ: multus in Narbonensi Galliâ hodie & in Lusitaniâ prope Setubalam.*

Quidam libri χρήσιν. mendose.

Glos-

Glossariis, Grana κόκκοι. Granitum κοκκωτόν. Granarium ὀσριόθηκη, *vt corrigendum. Inter coccum itaque & purpuram propriè dictam hoc interesse volunt, quod ille ex surculoso frutice, hæc ex pisciculo seu conchyli; qua in sententia Brodæus est lib.1.miscel.cap.8. & verè: licet plerumque discrimen hoc à scriptoribus contemnatur. coccum Hispani*, Granam *à grano fruticis, & à Granâ Granatam vrbem propter cocci copiam. Olim arbitror serica ferè semper cocco tingi solita: hodie coccina serica Hispani & Galli* Charmesina, *ab Arabica voce; lanea Galli*, Escarlatte; *Hispani*, Grana *vocant. Commentar. Iuuenal. Quod Græci* coccum, *Latini* byrrum *vocarunt.* (*Emendo*, κόκκον & pyrrum.) *Idem testatur; inter coccum & muricem, medium esse colorem ampelinum seu xerampelinum. Coccina rubri tantùm, hoc est sanguinei; purpurea, varij coloris. nam purpura quædam rubra, quæ ostrum dicitur si splen-*

Vide Plinium lib.9.c.41.

descat; ab hac sanguis vocatur purpureus; quæ quo obscurior & nigricantior, eò carior: fuit fortè huiusmodi quam in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initiò Eccles.hist.gent.Anglor. aliud genus est rubræ purpuræ, sine luce & splendore, deterius, quale Tarentinum. aliud amethystinum, quod

Lazius lib.8. comment. reip. Rom. c 8. Vide Caluum lib 8. antiq. lect cap.11.

tanthinum seu violaceum appellant, quod quo clarius & splendidius, eò melius, quo obscurius eò vilius. aliud cæruleum, vilissimum, quod prope Succubin Africæ vrbem colligebatur: à quo mare purpureum nominatur. Meminit etiam Lazius purpuræ pictæ & similium mixtarum. Denique de causis diuersi coloris in purpuris idem dicendum, quod de aliorum colorum causis; de quibus Plato in Timæo, & Aristot.lib.de coloribus, lib.de sensu, cap.3. & libro 3. Meteor.cap.4. ex recentioribus, Simon Portius lib. de coloribus oculorum, Pernumia in libb.de Naturali philosoph. & Fran. Vallesius lib.1.Controuers.cap.21. & lib.3.c.19. Illud penè omissum: à scriptoribus minus antiquis, Vopisco, Cassiodoro, Sidonio, Gregorio Turon. purpuram, vocari blattam. *Glossarium*, Blattia θρόμβος αἵματος. Idem Battatum coccinum. *Suspicabar legendum*, blattatum. *nam subditur*, Blattela θρόμβος αἵματος τῶν κογχυλίων. *ex quo vltimo loco prior ille supplendus.*

100 Nitidum iubar] *nascentem Solem, vel Auroram matutinam.*

101 Roscidus] *rore nocturno madens.*

102 Phasidos] *Medea coniugio liberatus.*

103 Effrenæ] *cuius amores & iræ nullis frenis, cuius crudelitas & audacia nullis repagulis coërceri vnquam potuerunt. mulieris efferæ, ferocis, terribilis, vere Barbaræ, ad Phasim natæ.*

104 Prendere] *aptè vtitur. nam ita contractum, nuptum verbum esse patet ex Catullo & aliis.* Inuita trepidus] *dixit imitatione Ouidij, apud quem Hypsipile id miratur,*

Hanc potes amplecti? thalamóque relictus in vno
Impauidus somno nocte silente frui.

105 Aoniam] *trade te alacrem melioribus nuptiis. fruere Græcâ virgine, liberaliter institutâ, nec à Musis aut Gratiis alienâ. nam & paullo antè Musis eam comparauit.* Aoniam *ergo pro Græcâ sumit & opponit Barbaræ: fortè etiam ad Musarum fontem Pirenen, qui fuit Corinthi, alludit. mirum*

quam

quàm hic mendosi quidam libri scripti, nam membranæ, quas ab Eliâ Vineto, homine de litteris bene merito, accepi; Ausoniam : *codex Moguntinus*; artmam. *quæ quid sibi velint, nondum video.*

106 Nunc primum] *nam in priores Iasonis & Medeæ, nec Aeson, nec Aeethes consenserant.* 107 Carmina] *alternate versus nuptiales. habemus exemplum virginum & adolescentum Catullianorum.*

109 Rara est in dom. iusta lic.] *nam nuptiarum dumtaxat, & paucis aliis diebus id licuit, quibus scilicet mos Dominos seruire, vt Mercurialibus apud Cretenses, Geræstionis quodam die apud Trezænios, Saceæ festo quinque diebus apud Babylonios, Peloriis apud Thessalos, auctore Athenæo lib.14. Conuiu. Sophist. cap.17. fortè & Croniis apud Athenienses, de quibus ex Attij Annalibus Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 7. quæ Romani Saturnalibus imitabantur, vt docent idem Athenæus eodem loco, & Macrob. lib. 1. Saturn. c. 10. de quo festo intelligo Senecæ ista epist. 47.* Instituerunt diem festum, non quo solum cum seruis domini vescerentur; sed quo vtique honores illis in domo gerere, & ius dicere permiserunt.

110 Lyæi proles] *Hymenæum Bacchi & Vraniæ filium etiam Catullus & Claudianus asserunt; & Martianus Capella his versibus:*

Tu, quem psallentem thalamis, quem matre Camœna
Progenitum perhibent; copula sacra Deûm:
Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis,
Complexúque sacro dissona nexa foues.
Namq. elementa ligas vicibus, mundúmq. maritas,
Atque auram mentis corporibus socias.
Fœdere complacito sub quo natura iugatur,
Sexus concilias & sub amore fidem:
O Hymenæe decens, Cypridis tu maxima cura.
Hinc tibi nam flagrans ore cupido micat.
Seu tibi, quod Bacchus pater est, placuisse choreas,
Cantare ad thalamos seu genitricis habes;
Comere verniferis florentia limina sertis
Seu consanguineo Gratia trina dedit.

quot hic officia Hymenæi, totidem causæ, cur chorus illũ inuocet, vt adsit nubentibus: quæ non facilè sic breuiter enumerata inuenias alibi.

111 Multifidam] *spicatam, ad spici & aristarum similitudinem incisam. Papinius 3. Theb.* Multifida attollens antiquâ lumina cedro. *veteres* inspicare *dicebant. Virgilius:* —— ferróque faces inspicat acuto.

Pinum] *cur,* spinum, *Critici substituttis? expers illa resinæ, & thedis inidonea. æque molesti Grammatici (vt hoc obiter) qui* resinæ *mediam producere non sinunt. reprehendant illi Plautum, Martialem, & Serenum, qui sic vsi: communem censeo.*

112 Excute] *iacta facibus accensis flammas, à silice sumta tralatio, è cuius propriè venis ignis excutitur.*

113 Fescenninus] *Fescenninos cantaturi pueri prætextam ponebant, ne pudo-*

pudorem & ius eius violarent. notat Pierius lib.40. Hieroglyph. Fescennini exemplum aliud sufficit Capella Mineus lib.vlt. Ausonius epist.ad Paullum, laudat quendam Annianum Fescenninorum scriptorem. dicti à Fescennio vetusto Hetruriæ opido: de quo Annius Viterb.lib.17.antiqu.q.37.

Conuicia] *Eguianus liber*; sollennia. *non omnino malè. sic Horatius:*

Insanire putas sollennia me, neque rides.

suspicor iocos istos peculiari nomine, sollennia *vocatos.*

114 Tacitis eat illa tenebris] *moriatur ingloria & illaudata: obliuione nomen eius deleatur, sic ad inferorum tacitas sedes migret; vt apud superos etiam memoria damnetur & penitus intereat. mira sanè locutio. Simplicius & apertius Lipsius; sine facibus illa eat.*

115 Peregrino marito] *auget odium. nam cum peregrinis nuptiæ improbabantur, de quo in Thebaidem. & peregrinæ vsqueadeo malè audiebant, vt* Vide Landin. in Hor. lib. 3. od. 3 *pro scortis earum nomen acciperetur, quod fuit à Donato obseruatum in Terent. Andriâ, Eunucho, & Phormione: quotquot etiam à patriâ procul degebant, vix improbitatis aut ignominiæ notâ se eximere poterant, vt indicat Ennius apud Ciceronem lib.7.epist.ad Trebatium.*

116 Fugitiua] *sic vocat Medeam, quia domo patris profuga raptorem secuta; atque ita fugitiua Iasoni peregrino nupsit. sed vbi nupsit? Timæus,* Vide Lucill. Tarraeũ Schol. in Apollonium. *Apollonius, & Orpheus in Corcyrâ insulâ tradunt; Dionysius Milesius libro 2. Argonaut. Byzantij; Antimachus in Lyde, prope fluuium nescio quem; Philetas, Telepho, in domo Alcynoi; Timonax lib.1. histor. Scythicæ, in ipsâ Colchide Aeëthâ sciente; Valerius Flaccus canit in Peuce insulâ cœptas nuptias, aduentu Absyrti impeditas, ne perficerentur. Quidam manusc.* fugitura, *pro*; fugitiua.

IN ACTV II.

Alit iras Medea, & accenditur in furorem audito Hymenæo: conatur eam ad sanam mentem nutrix reuocare; sed incassum. vt enim si flammis oleum inijcias, sic huius augescit furor. Superuenit Creon, & in exsilium iubet abire: verũ fallacibus precibus emollitus, dieculæ inducias parãdô discessu largitur.

116 Hymenæus] *docet Musæus etiam parentem vtrumque solitum concinere carmen nuptiale; dum id prætermissum malo omine testatur,*

οὐχ ὑμέναιον ἄεισε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ.

Non cecinit pater aut mater veneranda hymenæum.

In Adelph. in 1. Æneid in 4. Thebaid. *quod nomen cur inditũ carmini, ex Donato in Terent. Seruio in Virgilium, & Luctatio in Statium didici. Athenis iuuenem fuisse formosissimum, Hymenæum; qui puerili facie virum tegens, & feminam simulans, Eleusinia cum mulieribus sacra celebrarit; & à piratis cum iisdem simul raptus fuerit; qui cùm eum id quod habitu mentiebatur crederent, virginem illi, quam amabat, crediderunt: mox piratæ somno depressi, ab ipso, an ab insequentibus, iugulantur. Festinat deinde Athenas Hymenæus, & nuntium primus parentibus perferens, si natas eis reddidisset, amasiæ suæ nuptias sibi paciscitur. Fuit hoc coniugium felix & sine querella. inde obtinuit vt deinceps Athenienses boni ominis causâ Hymenæi nomen in nuptiis iterarent. imitati id*

Coryn-

Corynthij(teste Senecâ) & ceteri Græci ac Romani, vt Terentij, Virgilij, Catulli, Claudiani, & aliorum conuincit auctoritas. inde sic dictum carmen nuptiale, vel etiam vt Claudianus & Alcymus Auitus vocant, Hymen, *Turpilius*, Pedio; *inquit*: Age tu Hymenæum increpa. *hoc est, teste Nonio, ingemina. canebatur enim per choros alternatim. Pacuuius, Duloreste*: Hymenæum fremunt æquales, aula resonit crepitu musico. *chororum ratio & modus ex Catulli Epithalamio petenda: mentionem etiam inuenio apud Claudianum, de nuptiis Palladij & Celerinæ. Ticidæ Hymenæum laudat Priscianus; insignis exstat Martiani Capellæ lib. vlt. de nuptiis Philologiæ. Apud Græcos Epithalamia scripserunt Hesiodus, Sthesichorus, Theocritus & Agamestor; apud Latinos Catullus, Claudianus, Papinius, & Capella. Vide Izaac. in Lycophr.*

121 Flammas] *Taurorum, Valer. Flac. lib. 7. & 8. Argon. Ouid. 7. Met.*
Mare] *quod fugiens artibus suis tranquillarat.*

122 Nefas] *vim herbarum & artium malarum ad scelera patranda.*

126 Exigatur] *Equian. lib.* agitetur. *improbo.*

Hæc meis satis est malis] *fulcieris sententiam, si rescribas*: Hæc meis satis est malis? *quasi neget, sufficere vnam Creusam exigendæ vltioni. aliàs languet sine interrogationis nota.*

127 Barbaræ] *Græcorum morem sequitur; qui mundum in duas partes diuidebant, in Græcos seu Pelasgos, & Barbaros: quod Platoni, in* Ciuili, *meritò displicuit; vt & Eratostheni, qui malebat homines in bonos & malos diuidi. tales enim tum ex Græcis, tum ex aliis omnes. auctor Strabo lib. 1. Cassiodorus (risum contine)* Barbaros *dictos vult, à barba & rure, quod hispidi sint pagani, & nunquam in vrbibus vixerint. sed certum est, Græcum nomen esse, de cuius origine disserit Strabo lib. 14. & censet eos initiò* Barbaros *vocatos, qui difficulter, asperè, crassè, & duriter loquerentur: huiusmodi Græcis visas nationes reliquas, & barbaros nominari cœptas, tum quòd vernaculus illarum sermo inconcinnus erat; tum quòd Græcum idioma minus expeditè pronunciarent. Stephanus etiam*; βάρβαρος οὐκ ἐπὶ ἔθνους, ἀλλ' ἐπὶ φωνῆς ἐλαμβάνετο. *Non desunt hodie, qui Græcorum iactantiam imitantur, sex ipsi & reliquiæ Aquilonarium. nec mirũ, cum Getis Naso barbarus; ait enim*:

Barbarus hîc ego sum, quia non intelligor vlli.

Strictè ac propriè; barbari, *vocabulum, de Phrygibus accipiebatur. Horatius*:

Græcia Barbariæ lento collisa duello.

Vnde Sophocles in Aiace, βάρβαρον φρύγα. *plura Turneb. li. 9. Aduers. c. 18. Cui addiderim, Arabiæ quandam regionem dici Barbariam, & inde denominari* Barbaricum pelagus. *auctor Stephanus. Sanè hodie Hispani Africam, a. in e, mutato nomine*; Barueria, *vocant: & Itali equos Africanos seu Arabicos*, Barbarescos.

130 Regni decus] *Vellus aureum.*

132 Virginis paruus comes] *frater Absyrtus.*

133 Incertum] *in recent. impressis*; incestum. *malè. orta deprauatio ab antiquis impressis, Venet. & Herbipol. qui*; infestum. *quanto rectius, concinnius*

cinnius quidam v.l. incertum. *hoc est, ita laniatum, ac prorsus deformatum, vt nec cuius cadaueris frusta, nec quo quæq; loco partes reponendæ, satis parēti liqueret. placuit hoc aliis; sed plusquam decennium antè in aduersariis mihi traditum. nec vno tantùm id loco, accidit pluribus; quæ non enumerabo. nec amicis, vt coniuge raptâ Atridæ, bellum indicam. gaudeo potiùs quæ mihi visa, probari naris emunctæ criticis: quàm, vel præoccupata, ab aliis inuadi indigner, ridiculum prorsus tam acriter, quis prior, quis posterior; id quod feliciter coniectando cecidit. an non vnus largitor omnis boni; à quo omnia, supremus ille, parens cunctorum Deus? aut aliquid fortè, quod nō acceperimus? cur ergo gloriemur? Pulchrè Fabius*, Omnis sui vitiosa iactatio, quæ adfert audientibus non fastidium modò, sed plerunque etiam odium. *Fuit hoc semel dicendum. non addam amplius.*

134 Decocta aheno membra] *non meâ, sed Iasonis vlciscendi gratiâ.*

136 Sæuit] *mimimesis, pro; sæuiit, vt aliàs sæpe.*

141 Viuat tamen] *manifesta imitatio huius Ouidiani :*

——— viuat, an illa
Occidat, in DIs est. viuat tamen ———

142 Muneri parcat meo] *si fieri queat, & viuum; & maritum, & sui amantem, optat viuere; si nequeat, viuere tamen sui non immemorem, & vitam, quam ipsa quasi dederit, retinere. sed quomodo,* parcat? *salutis suæ tuendæ si curam gerat. mallem tamen;* parcas *scilicet ira, furor, dolor. ne opta (inquit) illi mortem, cui vitam dedi; parce meo muneri, sine saluum meum beneficium. De hoc affectu liberalitatis egregiè noster lib. 4. de benefic.* Non mentiar (*ait*) si dixero, neminem non amare beneficia sua: neminē ita composito animo, vt non libentiùs eum videat, in quem multa congessit: cui non causa sit, iterum dandi beneficij, semel dedisse. quod non accideret, nisi ipsa nos delectarent beneficia. quam sæpè dicentem audias: Non sustineo illum deserere cui dedi vitam, quem à periculo eripui. rogat me, vt causam suam contra gratiosos homines agam, nolo: sed quid faciam? iam illi semel, iterúmque adfui. Non vides inesse isti rei * propriam quandam vim; quæ nos beneficia dare cogit, primùm, quia oportet; deinde quia dedimus? cui initiò non fuisset ratio præstandi, aliquid ei præstamus, quia præstitimus. adeóque nos ad beneficia nō impellit vtilitas: vt & inutilia tueri ac fouere perseueremus, solâ beneficij caritate; cui, etiam infeliciter dato, indulgere, tam naturale est, quàm liberis paruis. *Vides cur Medea viuere velit ingratum Iasonem? in eandem sententiam nonnulla Aristoteles lib. 9. Ethic. Nicomach.*

*Membranæ Burdegalens. proximam.

143 Creontis] *Corinthi Regis, Sisyphi F.*

147 Cumulabo] *m.s. Moguntin.* tumulabo. *suâ & rectâ sententiâ.*

148 Atrum verticem] *densum nigrúmque fumum sinuoso flexu per aërem subeuntem ferri ad cælum.*

152 Æquo motus] *imò ;* immotus, *vt probè Lipsius. nam si moueatur ab animi æquabilitate, & irâ vincatur; quomodo perferet animô patiente? an vt leuiter tantùm concutiatur, stet tamen, & de gradu non deturbetur? manet*

net enim sæpè, concussa fortuna, & vincit seipsam colligens. Nec infeliciter, qui, mutus, *castigauit. h. premens silentio, & vltionem lingua proditrice non perdens.* N. *in suspicion. libb.*

154 Perdunt] *nullum vidi manusc. in quo non legeretur*; produnt. *Alb. tamen Eyb. in suis membranis videtur olim inuenisse*, perdunt. *sic enim citat. eadem est sententia. sic de equo moriente in Oedip. dicitur.*

——dominúmque prono
Prodidit aruo—— *Cornel. Tacitus libro 4. Annal.*

aperta, *scribit*, odia, armáque palam depelli, fraudem & dolum obscura, eóque ineuitabilia. *& Sallustius monet Cæsarem, haut difficile esse homini strennuo hostem aduersum opprimere: occulta pericula, neque facere, neque vitare bonis in promptu esse. Noster ab Euripide accepit, apud quem Creon Medeæ ferme eadem dicit; inquiens, quo se illa pacatiorem simulet, eò sibi amplius cauendum. Seneca pater, initio Declamationum:* Magis nocent insidiæ, quæ latent. *Insidiabantur Iacobo Esau, Dauidi Saul; sed quia palam, frustrà. effugit vterque. Ioabum nec Abner, nec Amasa effugere potuit, quia dolosè iram tegebat Ioab, nec illi prius hostilem animum, quàm latus fodi sibi, senserunt.*

155 Leuis est dolor] *nam grauis ira nec consilium, nec rationem admittit. sumtum ex Eurip. act. 4. sub fin. vbi Medea:* θυμὸς δὲ κρείσσων, *&c.*

156 Clepere sese] *subtrahere, subducere, ac furari. à* κλέπτειν. *vtitur Cicero 3. de legib. & 4. de repub.*

159 Fortuna fortes metuit] *sic o. v. l. & excusi, quos vidi: sunt tamen, qui in marg. notant etiam legi*; f. f. iuuat. *Tacitus libro 4. dixit*, Fortes à Diis iuuari.

160 Tunc est] *in aduersariis sententiam explicui. in limine offendunt, qui mutant*; nunc. *non quia codices nonnullos sequuntur, quàm quòd eam adiungunt interpretationem; cui Medeæ responsio non conuenit.*

163 Desperet nihil] *ludit in vocis similitudine. sensus: ei cui cuncta sunt aduersa, in omnem euentum intrepidè tentanda omnia. quid enim metuat in extremâ fortunâ? quid malis eius adyci queat? lucrari potest, perdere non potest, qui nihil possidet. ex desperatione nata non rarò victoria. Vegetius li. 3. de re militari cap. 21.* ex desperatione crescit audacia: &, cùm spei nihil sit, sumit arma formido. *quò refert illud Virgilij:*

Vna salus victis nullam sperare salutem.

Seneca potiùs respexit ad dictum Hecatonis:

Desines timere, si sperare desieris.

quod explicat epist. 5. ad Lucill. quomodo ista tam diuersa pariter sunt? ita est (mi Lucilli) cùm videantur dissidere, coniuncta sunt. quemadmodum eadem cathena, & custodem & militem copulat: sic ista, quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt. spem metus sequitur. nec miror ista sic ire. vtrumque pendentis animi est, vtrumque futuri exspectatione solliciti. *Igitur si, qui sperat, sollicitus est & pendet animo futuri exspectatione, & propterea timet: qui, spem omnem abiecit, nulla futuri sollicitudi-*

tudine torquebitur, & proinde timore omni vacabit. sed qui timere nequit, quid ille vereatur attentare vel aggredi? quid se confecturum desperet?

166 Medea superest] *cui cum nocendi peritiâ, potentiaq́, voluntas suppetit: quæ quantum nocere potest, tantum nocere desiderat.*

169 Sint licet terra edita] *Moguntin. cod.* terris. *vt vitetur hiatus. nullum vidi codicem, in quo,* scilicet, *quod conatur N. inuehere ex suspicione: nec necesse.* 171 Medea fugiam] *commutatis interlocutorum personis, turbelam sustuli, secutus membranas meas; in quibus cunctus illa verba reperi, quæ Lipsius suo cod. deesse fatetur.*

172 At vlciscar] *omnes vett. impreßi,* & vlciscar: *membranæ,* at.

175 Non animum potest] *Seneca de prouidentia extrem.* Contemne fortunam. nullum illi telum, quo feriret animum dedi. *Vide Ciceron. 4. paradox.* Animum, *pro potestate, viribus, & habitibus posuit, hoc est, pro fortitudine, constantia, virtute animi. Sic apud Nonium, in Neoptolemo Attius:* Viri ferociam, animum, atrocitatem, iram, acrimoniam. *sic legi potest, vel;* iræ acrimoniam. *Cicero Philipp. 4.* omnia alia falsa, incerta sunt, caduca, mobilia: virtus est vna altissimis defixa radicibus, quæ nunquam vllâ vi labefactari potest, nunquam dimoueri loco. *Ideo virtutem nobis propriam & sempiternam esse censuerunt. Varro, Caprino prœlio;* Virtutem propriam mortalibus fecit: cetera promiscuè voluit communia haberi. *rectè. nam quod proprium, suum cuique; & quod suum, extra fortunæ ius: sin ab ea dari tolliq́ consueuit, proprium nobis dici non meretur. Viderunt id antiqui poetæ. Attius, Armorum iudicio:* Fors dominatur, neque vita vlli propria in vitâ est. *vbi vitam vocat ipsum vitæ fructum & caducorum bonorum fruitionem. Lucilius Satyr. lib. 17.*

Cetera contemnit, & in vsurâ omnia ponit
Non magnâ: proprium verò nil neminem habere.

idem lib. 27. Cùm sciam nil in vitâ proprium mortali datum esse. *sic ex Nonij stercore veræ sapientiæ lubens aurum colligo; & iuuenibus, vt in poëtarum & grammaticorum libris idem sedulò faciant, vehementer suadeo. Seneca (vt ad rem redeam)* animum, *pro fortitudine posuit, quàm Attius ἁπλῶς virtutem; quod tritum veteribus, quia virtus à viro dicta, & viris fortitudo propria, testibus Plutarcho in vita Coriolani, & Cicerone li. 2. Tusculan. Vide Pet. Fabrum li. 1. Semestri. cap. 19.*

179 Æethæ genus] *Medeæ pater Aeëthas, vt scripserunt Herodorus, Dionysius Milesius & ceteri, Solis filius: varias vxores duxit, ideo nescitur quæ Medeæ mater, plerique credunt Idyiam (vt alias docui), Epimenides Ephyren, Dionysius Milesius 1. Argonaut. Hecaten: auctor Naupacticorum Eurylitem: Sophocles, Nearam: Apollonius, Asterodiam: Eumelus & Diophanes, Antiopen. Vide Scholiast. Apollonij li. 3. & Diodorum Siculum li. 4. Biblioth. Ceterum hæc scena cū actu 11. Euripidis conferenda, vnde desumta.*

194 Si regnas] *Si quod vis, iubes. si tibi voluntas, pro ratione. si ex libidine, non iure, imperas.*

195 Æquum atque] *qui se Regiæ committit potestati, omnem amittit potesta-*

potestatem necessariò Regi, cui se subiecit, obediendum. etsi enim liber eò venerit, sui iam iuris esse desiit: vt docuit Sophocles iis versib. quos in AEgyptum confugiens Pompeius pronunciauit, & refert Plutarch. in vitâ Pompeij, & in lib. de vtilitate ex poëtis capiendâ. Plautinum illud consonat; Indigna, digna habêda sunt Rex quæ facit. *Historicorum nescio an non sapientissimus Tacitus: Quomodo sterilitatem, aut nimios imbres, & cetera naturæ mala; sic nos improbitatem dominantium iubet tolerare. Hist. 4. Et hoc Spiritus sancti tuba; etiam discolis principibus obediendum.*

197 I, quære Colchos] *hoc N. reposuit malo exemplo, cùm rectè legeretur;* I, querere Colchis. *idem pro,* auexit, *rescripsit;* aduexit, *in eodem carmine. Qui (ait) me abduxit, reducat. cur illum retines, me fugas?*

198 Vox constituto] *serò quereris latâ sententiâ: prius oportuit. sed editio Herbipolens. & Veneta Pintiani;* Nox. *debebat ante noctem abire. adest (inquit) nox. quid moras fando nectis?* 201 Pelia] *vocandi casus, pro nominandi, more Græco. sic apud Homer. Iliad. ε.* εὐρύοπα Ζεύς. *latè sonans Iuppiter. & similia Iliad. α'. ver. 75. & Odyß. vlt. ver. 10.*

204 Quamque regale hoc putet] *non amoueo hanc lectionem claram, & facilem, & plurimarum membranar. sed quid sibi volant antiquiores impreßi Herbipolens. & tres Veneti;* quámque regale hoc caput. *quod etiam retinet m. s. Moguntin.? Euripides ait tyrannos iras, leuiculis de caußis conceptas, pertinaciter fouere, nec facilè deponere:*

ὀλίγ' ἀρχόμενοι, πολλὰ κρατοῦντες,
χαλεπῶς ὀργὰς μεταβάλλουσι.

nolunt in melius mutare sententiam. quia regium id putant (vide pulchra exempla apud Senecam lib. 3. de ira cap. 16. cum seqq.) Commune omnium fermè, sed Regum quasi peculiare vitium. Seneca d. lib. 3. cap. 29. Nunc autem primùm, impetum sequimur. deinde, quamuis vana nos concitauerint, perseueramus: ne videamur cæpisse sine causâ: &, quod iniquissimum est, pertinaciores nos facit iniquitas iræ. retinemus enim illam, & augemus: quasi argumentũ sit iustè irascêdi, grauiter irasci. Quanto melius est, initia ipsa perspicere, quàm leuia sint, quàm innoxia?

210 Auoque sole] *Euripid. ait Medea; solem patris mei patrem.*

211 Pontúsque Scythicus] *Euxinum mare. sic Lucanus.*

Idem per Scythici profugum diuortia Ponti.

212 Palustribus] *quia tot fluminum affluxu Pontus limo impletur & aggere: adeò vt Strabonis æuo, sinistra iam Ponti pars, inde in paludem fuerit conuersa. Videndi Strabo lib. 1. & Polybius lib. 4. Neoterici tamen oculati testes id verum esse negant: sed Seneca sui æui scriptores secutus fuit.*

Dulcescunt] *ingressu tot fluuiorum, quot affluunt, vincitur sal, ait Plinius: idem in libris de Ponto testatur Ouid. De Ionio mari quid simile, ad Acherontis fluuij ostium, prodit Strabo lib. 7.*

213 Exterret] *Moguntin. cod.* exercet. *vtrumuis, probum.*

215 Thermodontiis] *agit de Amazonib. de quibus nos postea.* Θερμώδων *fluuius ad quem habitant, de quo Apoll. l. 2. ad quem Schol. v. 370. & seq. consulendus.*

Vidua]

Vidua] de vocis significatione plura alibi. nunc addo tantum; quod Nonius
scribit, biuiras omnes, viduas vocatas; de iis, quarum secundus maritus viue-
bat, verùm non videri, neq; id adstruit Varro, quem adducit. de illis quarum
maritus obierat, verum; sed etiamsi vni viro dumtaxat nupsissent.

218 Petebant] procos Medeæ ex Apollonio & Valerio Flacco petas. fuêre
non multi, nec quot Penelopes; de qua illud Liuij Andronici accipio, apud Fe-
stum, in Procitum, vbi Telemachus; Matrem procitum plurimi venerût.

223 Nulla quod rapiat] quidam manusc. Quod nulla abstulerit. mi-
ra varietas: sed ex glossâ.

226 Græciæ florem] sic plerique, sed recentiores excusi, & quidam ma-
nusc. nam alij, & veteres impreßi, gloriæ florem. Tyrtæus:

ὄφρ᾽ ἄρα τῆς ἥβης ἀγλαὸν ἄνθος ἔχῃ.

Vt pulcrum pubertatis florem habeat.

Caßiodor. in varior. libb. florem generis humani.

227 Prolem Deum] Theocritus in Gemin. θεῶν φίλα τέκνα, dilectæ
Deorum proles. Mira porrò varietas est apud Græcos, de Argonautarum
reditu in patriam. Timagetus ἐν τῷ α περὶ λιμένων, scribit Istrum ex Germa-
niæ montibus ortum, in Germanicam paludem magnam defluere: mox in duo
scindi brachia, & vnum in Germanicum mare, & alterum in Euxinũ por-
rigere, & per prius illud nauigasse Argonautas, & in Hetruriam peruenisse.
idem Apollonius refert. Herodorus Ephesius, quâ venerant viâ redisse. He-
catæus Milesius, ex Phasi in Oceanũ, ex Oceano in Nilum, ex Nilo in nostrum
mare: quod Artemidorus Ephesius, vt & Eratosthenes refellit li. 3. Geograph.
quia Phasys Oceano se non infundit. Scymnis auctor est, in magnum mare
per Tanaim nauigasse, inde in Hellespontum. Hesiodus, & Pindarus in Py-
thionicis, & Antimachus in Lyde, per Oceanum in Libyam appulsos nauim
humeris portantes, ad Mediterraneum peruenisse, canunt. Callimachus deni-
que & Sophocles Herodoro assentiuntur. Vide Scholiast. Apollonij libro 4.
versu 259. & 284. scilicet certi aliquid in prophanis narrationibus; vel vti-
lis opera, si quis se in hisce nugis excarnificet.

229 Qui saxa cantu mulcet & siluas trahit] Ouidius:

Cùm traheret siluas Orpheus ——

Apollon. Hunc referunt duros lapides & flumina cantu
Detinuisse, suæ captos dulcedine vocis:
Siluestres fagos intra confinia terræ
Threiciæ, quæ nunc frondent, vestigia cantus
Illius esse ferunt —— quas nempe attraxerat.

230 Satique Borea] Apollonius:

Zetes & Calais Boreæ de semine nati
Rursus, Erechtei peperit quos Orithija.

de his ad nauseam vsq; sententias varias Schol. Apollonij, in lib. 1. à ver. 211.

231 Lynceus] Lynceum Tzetzes mortalium omnium visu acutißimum
certißimumq; vocauit, & ex Stasino in Heroum gestis, refert ex Taygeti
cacumine totam Peloponnesum oculis lustrare potuisse, & vidisse Tindaridas
Gemi-

Geminos in cauâ quercu latitantes. vnde & Pindarus apud Pausan. in Messeniac. seu lib. 4. ait in quercetis medios arborum truncos visu penetrasse; & Apollonius, quæ sub terra erãt vidisse, Argonaut. l. 1. Valerius quoq. Flaccus:

——— possit qui rumpere terras
Et Styga transmisso tacitam deprendere visu;
Fluctibus è mediis terras dabit ille magistro,
Et dabit astra rati: cúmque æthera Iuppiter vmbrâ
Perdiderit, solus transibit nubila Lynceus.

Plinius li. 2. Nat. hist. c. 7. orbem lunæ visu transmisisse: Plutarchus li. de percipiendâ ex hostib. vtilitate, & in lib. contra Stoicos, per arbores & saxa, longissimè dissitis portubus soluentes naues cernere solitum. Sunt qui in Hispaniâ, fortassis & alibi, genus hominum oculatissimorum esse perhibent, quod Lynceos, *vel* Zahuris *vocant, eâ visus perspicaciâ, vt quo loco sub tellure fontes aquarum, & si quid aliud sub eâ, vel sub sarcophagis lateat, clarè perspiciant, imò & viscera & penita quæq. humano in corpore. credit hæc vulgus. nec vulgus tantùm, sed ex doctis etiam nonnulli, vt Cælius lib. 16. antiq. lect. cap. 2. Quasi verò terra vel lapides, opacitate & densitate suâ, idoneum sint medium, quod visiuas species recipiat, cùm illuminationis expertia sint, (auctore Aristotele lib. 2. de anima cap. 6.) vel, si qua eis diaphaneitas, vt illi contendunt, satis illa magna esse queat. quare mihi huiusmodi, naturæ vim superare videntur, & si fiant, malis artibus fieri, quæ Alfonsi Veracruzij sententia est, in lib. 2. de animâ, Speculat. 2. idq. confirmatur non leui indicio, quia vim huiusmodi ad certos dies restringunt, feriam scilicet tertiam & sextam: quod vix potest superstitionis vitio aut suspicione carere. Fontes quidem reor, & metalla, ex herbis quibusdam iis in locis nasci solitis, cognosci, ac aliis indiciis, quæ congessit magnus Cassiodorus li. 3. var. epist. vlt.*

Immisso] *radiis emissis ab oculo in ipsum obiectum. Stoici enim visionem fieri emissione radiorum credebant, non per speciei introsumptionem beneficio externi luminis, vt Aristoteles: cum Stoicis sentiunt Platonici, & Pythagorai, Euclides, Plutarchus, Galenus, Priscianus, Lydus, D. Gregor. Nyssenus, Nemesius, & alij plerique antiquorum; nec desunt Neoterici pereruditi philosophi, vt Bessarion Card. Græcus, Cardanus, & Christophor. Marcellus Itali; Sebast. Foxius, & Francisc. Valles. Hispani. sed conciliare discidium nituntur Gabr. Buratellus lib. 5. conciliat. maximè fol. 157. & Carpentarius Digress. 7. in Alcinoum. Ait etiam Seneca:* Lumine immisso. *hoc est, interno illo splendore, quem iidem Stoici, & reliqui illi in oculis ponebant, de quo Galenus lib. 7. de placit. & Thomas Garbus summ. med. lib. 1. tract. 4. Scio plerosque Peripateticos cum Auerroë id reijcere; sed non ego nunc vtra opinio verior sit, sed quæ scriptoris nostri fuerit, inuestigo.*

233 Minyæ] *Apollonius vult sic dictos Argonautas: quòd eorum præstantissimi* Minyæ *erant; hoc est, Thessali. nam* Minyæ, *postea generali nomine Thessali nuncupati, ab Orchomeno Thessaliæ fluuio, qui prius Minyeus vocatus fuerat, teste Plinio: propriè verò, vt auctor est Demetrius Scepsius, sic dicti, qui Iolchum incolebant. vide Scholiast. Apollon. in lib. 1. versu 230. de his*

bis ergo Minyis Seneca. Alij fuêre incolæ Orchomeni oppidi Boeotiæ, à Rege Minyâ dicti Minyæ, vt tradunt Pausan. in Boeotic. & Homeri Schol.

236 Flagitia ingere] *sic plerig. libri scripti & editi ad vnum omnes. Moguntin. verò;* Flammis ingere. *sed nō muto. ait; obijce quacūq. crimina voles.*

240 Pelasga tellus.] *tota Græcia. potißimùm tamen Thessalia. propriè enim Pelasgi, sunt Thessali & Argiui. Sophocles in Inacho, Argiuos vocat Pelasgos. Staphylus Naucratites tradidit Pelasgum Argiuum in Thessaliam venisse, eamq. ab illo dictam Pelasgiam. sed & Tyrrheni, Pelasgi vocati. Argiui verò sic dicti, vel à Pelasgo Neptuni aut Inachi filio, vel à Pelasgis quibusdam Barbaris, qui Argos & Thessaliam occuparunt.*

Schol. Apollonij in lib. 1.

242 Quæ volet] *aliàs legitur;* quâ volet. *quod placet. premat fortuna vt volet, nostram causam: iniqua sit, quomodo libet.*

243 Regum decus] *Herbipolens.* duces, *pro* decus.

247 Genua attigi] *Medea apud Euripidem:*

At oro te per hanc ego cæsariem,
Et per tua genua supplex fio tibi.

moris rationem Physicam reddit D. Isidorus Orig. lib. 11. cap. 1. Genua (*inquit*) sunt commissiones femorum & crurum, & dicta genua, eo quòd in vtero sint genis opposita. cohærent enim sibi, & cognata sunt oculis lacrimarum indicibus, & misericordiæ. nam à genis genua dicuntur: denique complicatum gigni, formarique hominē dicunt: ita vt genua sursum sint, quibus oculi formantur, vt caui & reconditi fiant. *Ennius:*

Atque genua comprimit arta gena.

Mendosus locus Ennij fortè. Atque genui i. artâ genas. vel, à genui i. arâ genâ. quod potius. nam genua pro genu, insolens.

Inde est quod homines, dum ad genua se prosternunt, statim lacrimantur: cogit enim eos natura vterum maternum rememorari; vbi quasi in tenebris consedebant, antequam ad lucem peruenirent. *Nonnulla in hanc rem Seruius in 3. & 10. Æneid. sed plura Eustathius in Iliad. ά. & Pierius lib. 35. Hieroglyph. Vestigia prisci moris amplectendi genua, apud Homerum Iliad. ά. & ώ. Odyss. δ'. & ν'. Euripid. in Hecubâ, Virgil. 3. & 10. Æneid. Ouidium 9. & 13. Metam. Plautum in Rudente, Liuium li. 45. & paßim Sueton. Tacitum, Apuleium. Salutantes etiam, non supplices tantùm, genua tangere solitos, Sueton. in Tiberio & alibi docet.*

248 Petiíque supplex Præsidis dextræ fidem] *in Mogunt. & aliis scriptis. item in veteribus excusis omnibus;* fidémque supplex præs. dex. petij: *quod ni fallor primi Basileens. immutarunt, eos Lugdunens. & Lipsienses secuti. cur? nescio. nihil sanè necesse. illud constat, dextras olim firmandæ promißioni solitas iungi. Ouidius 6. Metamorph.*

Vt pignus fidei dextras vtrimque poposcit.

noster Thyest. vers. 763. ait: datas fidei manus. *Romani quando inuicē post ciuilis belli discidia reconciliabantur, mutuò dextras aureas argenteásve mittebant, vt ex Tacito constat. D. Isidorus vbi suprà:* Dextra vocatur à dando, ipsa enim pignus pacis datur, ipsa fidei testis atq. salutis adhibetur. *Vnde apud Tullium:* fidem publicam iussu senatus dedi, *exponunt nonnulli,* dextram dedi. *Vnde & Apostolus ait Iacobū & Ioannem dextras sibi dedisse.*

dedisse. Porrigebant olim hospites hospitibus, & hospes hospitis dexteram apprehendebat, vt apud Homerum Nestoris filij, & Telemachus in Odyss. Cicero, pro Deiotaro: Per dexteram te istam oro, quam Regi Deiotaro hospes hospiti porrexisti. *Supplices dexteram postulabant, & apprehendebant eius, cuius se fidei credebant: hic dexterâ porrectâ se in fidem illos suscipere, & securitatem promittere significabat: auctor Eustath. Odyss. ά. sic Iliad. ώ. Priamo dextram dat Achilles, vt hoc pignore confirmet trepidantem. Ammianus lib. 21. histor. de Nebridio:* Supplicemque iacentem orare, vt leuandi causâ timoris, ei porrigeret dextram. Et quid, ait, præcipuum seruabitur amicis, si tu manum tetigeris meam? *(ex eodem paullo post colligo Imperatores Romanos captiuis, vt pauere desinerent, adorandam purpuram porrigere solitos; sicuti Reges Assyriorum virgam seu sceptrum, in libro Esther) Probus in Themistocle:* Rex eum datâ dexterâ in fidem reciperet. *Xenophon, de Institut. Cyri.* ὁ καὶ Ὑρκανίους οἷς τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω. Hyrcanios dextris datis iusiurandum confirmare. *Scholiastes Aristophanis:* ἔθος δ' ἐπὶ πίστει καὶ συνθήκαις βεβαίαις τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλοις. mos fuit in fide & fœderibus ineundis dextras inuicem dare. *In salutationibus idem factitatum innuit Varro relatus à Cælio lib. 4. antiq. lect. cap. 3. vide Lilium Hist. Deorum Syntagm.* 1.

252 Non esse me] *ex Euripide:* ἥκιστα τοὐμὸν λῆμ' ἔφυ τυραννικόν. minimè mihi animus est tyrannicus.

253 Miserias calcem.] *sic Moguntin. & alij m. s. sic etiam Lugdun. & Basil. probè. nam quod antiqui impressi Herbipol. & tres Veneti;* miseros calcem, *versum mutilat. in quibusdam:* miseros conculcem. *Graue autem crimen miserorum oppressio. Plato in Minoë monet, ne quis calamitosos & pauperes despiciat, eo quòd Deum solum adiutorem habent: nec vllum tam seuerè inimicum vlcisci, ac Deus soltitus sit miserorum oppressores.*

258 Acastus] *Peliæ filius Rex Thessaliæ, nisi Medea sibi in vltionem paternæ necis dederetur, bellum Corinthiis indixerat.*

Thessalica] *Nota Græciæ portio Thessalia, cuius primus Rex Deucalion Promethei F. Iapeti N. iuxta Apollonium 3. Argonaut. & Hellanicum Histor. Deucalioneæ lib. 1. ab huius vxore Pyrrhâ vocata etiam* Pyrrhodia, *vel iuxta Rhianum,* Pyrrha; *ab Hæmone Pelasgi F.* Hæmonia; *à Thessalo Hæmonis F.* Thessalia. *Rhiani versus suppeditat Scholiast. in lib. 3. Apollonij:*

Πύρραν δή ποτε τήνγε παλαιότεροι καλέεσκον,
Πύρρης Δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο.
Αἱμονίην δ' ἐξαῦτις, ἀφ' Αἵμονος, ὅν ῥα Πελασγὸς
Γείνατο, φέρτατον υἱόν. ὁ δ' αὖ τέκε Θεσσαλὸν Αἵμων.
Τοῦ δ' ἄπο Θεσσαλίην λαοὶ μετεφημίξαντο.

Alij à Thessalo Phidippi dictam volunt. diuiditur in Πελασγιῶτιν, Θεσσαλιῶτιν, Ἰωλκῖτιν, Φθιῶτιν, *teste Apollodoro in Catalogo. Acastus secundæ portioni iure imperabat; Iasoni iure tertia debebatur, sed Pelias illam quoque vsurparat. ideo dicitur filius eius* regna Thessalica obtinens.

261 Piæ sorores impium aud. nefas] *quatuor filiæ Peliæ, Alcestis, Amphi-*

phinome, Euadne, Pelopia sorores Acasti, vel iuxta Apollodorum, Pisidice, Pelopaa, Hippote & Alcestis: vide Diodor. lib. 5. Biblioth. & Apollonium lib. 1. Argonaut. est autem hoc loco perelegans ἀνταναάκλασις, *seu (vt Latini vocant)* contrariæ significationis figura, *de qua Fabius lib. 9. Instit. cap. 3. Imitatur hoc loco noster Ouidium, qui 7. Metam. de hac ipsa re:*

His, vt quæque pia est, hortatibus impia prima est,
Et ne sit scelerata facit scelus ——

& lib. 8. Impietate pia est ——

Frequens Seneca in his coniugatis connectendis. Herc. Fur.

Et mortis dominus pertimuit mori

Medea: Pars sanitatis velle sanari fuit.

Hippolyto: —— scelere velandum est scelus.

Item: Mori volenti deesse nunquam mors potest.

Oedipo: Timet timentes, metus in auctorem redit.

Vide Pimpontium 1. Aeneid.

Sic Æschylus, ἄδωρα δῶρα; *Euripides,* νύμφην ἄνυμφον, πάρθενον ἀπάρθενον; *alij,* ταφὴν ἄταφον; *Optatus lib. 3. insepultam sepulturam; Cicero, innuptas nuptias; Catullus, funera non funera.*

270 Herbas] *quibus ad veneficia vteris. à Medea nomen accepit herba illud genus Ephemerum, adeo deleterium & lethale, vt eodem die enecet, vnde dictam vult Theophrastus; est hellebori folio, radice rotundâ, Latinis dicitur* bulbus agrestis: *diuersum ab alio Ephemero, cui oblonga radix, caulis lilio similis,* Iris agrestis *dictum. Nicander in Alexipharm.*

Vide Gorræum in Nicandrum.

ἢ δὲ τὸ Μηδείης Κολχήϊδος ἐχθόμενον πῦρ
κεῖνο ποτὸν δέξηται ἐφήμερον οὗ παρὰ χεῖλη
δαιομένου δυσάλυκτος ἰάπτεται ἔνδοτι κνηθμός. &c.
Si quisquam, infestos Medeæ Colchidos ignes,
Incautus gustarit Ephemeron, ille repentè
Vritur internis sæuâ prurigine labris.

hanc ergo præcipuè iubetur herbam secū asportare. cùm enim plurima nascatur in Colchide & prope Tanaim, teste Græco Nicandri scholiaste (qui perperā cū naphtâ confundit) verisimile est hanc quoque secum attulisse & asseruasse Medeam, vt colligitur ex ver. inf. 677. de eadem herba Tibull. intelligo lib. 1.

Sola tenere malas Medeæ dicitur herbas.

præteritū hoc vel non animaduersum à doctis hominibus, qui Tibullū eiusq; contubernales duos, penè intermortuos, in dias luminis auras *reuocarunt.*

271 Sollicita] *malis carminibus & sceleribus Deis esto molesta. hæc propria verbi significatio. Tibullus:*

Et teneram ferro sollicitauit humum.

Ouidius: Et magnum bello sollicitare Iouem.

Idem: Ausus es, ante oculos, adductâ pellice, nostros,
Iam bene compositum sollicitare torum.

Claudianus: Et rudibus remis sollicitauit aquas.

276 Illi Pelia.] *sic Gorgias in defensione Palamedis, asserit neminē gratis fœdum facinus committere, aut magno se obijcere discrimini: cuncta cun-*

ctos

ctos facere, vel vt lucrum faciant, vel vt iacturã ne faciant. Saluianus Massiliens. lib. ad Ecclesiam: Numquid est vllus hominũ, qui non omnia quę fecit, vel salutis suæ, vel certè vtilitatis gratiâ faciat? nemo opinor. omnes enim ad affectum atque appetitũ vtilitatis suæ, naturæ ipsius magisterio atque impulsione ducuntur. Ideóque & qui militant, *&c. eleganter deinde id exemplis confirmat Apuleius Apolog. 1.* Scires omnium factorum rationes diligentius examinandas, ac sæpius causas quæri, facta concedi. eóque etiam patronos litigatorum CAVSIDICOS nominari, quod cur quæque facta sint, expediant. Ceterùm negare factũ facilis res est, & nullo patrono indiget: rectè factum vel perperã docere, id verò multò arduum & difficile est. frustrà igitur an factum sit quæritur, quod nullam malã causam habuit, vt fieret. Ita facti reus apud bonũ iudicẽ scrupulo quæstionis liberatur, si nulla fuit ei ratio peccandi.

278 Etiamnum nouam docet maritus coniugem] *quibus nunc Creusam, me olim, malis præceptis imbuit. sic autem in plerisq; libris. Moguntin.* etiam nunc nouas docet mar. coniuges. *veteres impreßi Herbip. & Ven.* quicquid et:ã nouas d. m. coniuges. *placet præ ceteris lectio scripti Mogũt.*

293 Parúmne temporis miseris] *sic quidam, melius alij;* Parúmne miseræ temporis. *adeóne durus es, vt miserrimæ mulierculæ exiguam fundendis lachrimis morulam deneges?* 298 Clarus] *Euripides:*

Si te aspiciet posterum Dei iubar
Ac filios tuos, intra huius terræ limites,
Moriere —— *Apud Attium Medea de his induciis ait:*
Ille trauersâ mente mihi hodie tradidit repagula,
Quibus ego iram omnem recludam, atque illi perniciem dabo,
Mihi mœrores, illi luctum; exitium illi, exsilium mihi.

300 Vocat precari] *admonet & vellit aurem, vt abeam ad Hymenæo preces offerendas, carmen etiam nuptiale concinendum.*

IN CHOR. II.

301 Audax] *de audaciâ primorũ nautarũ multa Oppian. Halieuticõn α'. & Propert. lib. 3. eleg. in obitu Pæti. Sophocles etiam in Antiq. actu 2.*

πολλὰ τὰ δεινὰ, κοὐδὲν ἀν-
θρώπου δεινότερον πέλει.
τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν
πόντου χειμερίῳ νότῳ
χωρεῖ περιβρυχίοισι
περῶν ὑπ' οἴδμασι. &c.
Plurima vbique stupenda videmus,
Sed nihil æquè stupendum atque hominem
Natura parens protulit vnquam.
Ille canas æquoris vndas,
Obruentibus ratem
Fluctibus, transire aquas, dum
Sæuit notis hyems proteruis.

304 Credidit] *Tibullus*: Prima ratem ventis credere docta Tyros.

308 Nimium gracili.] *Anacharsis cùm didicisset nauis crassitudinem esse quattuor digitos*, tantùm, *inquit*, à morte absunt, qui nauigant.

302 Primus] *censent poëtæ primum Iasonem cum Argonautis nauigasse. Manilius lib.1.* ——— tum nobilis Argo

In cælum subducta, mari quòd prima cucurrit,

Seruando Dea facta Deos ——— *Ouidius*:

Per mare non notum primâ petiere carinâ.

& inde mutuatus noster infrà, versu 363.

Merces primâ digna carinâ.

idem Sallustius tradit apud Priscian. libro 6. idem quotquot Argonautica scripserunt, Græci quidem Orpheus Crotoniata, Epimenides, Cleon, Herodorus, Apollonius, Dionysius Milesius; Latini, Catullus, Varro Attacinus, & Valerius Flaccus. Quod tamen, si de naui longâ; verum non esse tradit Diodorus lib. 5. prius illam Danaus ex Ægypto adduxerat. sed & ratibus anteà nauigabatur. alia ergo alij. quidam primùm nauigasse Erythram, quidã Mysos, Dionysius Afer Ægyptios, Tibullus & Mela Phœnyces, Diodorus Cretenses. Seneca lib. de breuit. vitæ cap. 13. Romanis (*ait*) primus persuasit nauim conscendere Claudius, Caudex, ob hoc ipsum appellatus, quia plurium tabularum contextus, *caudex* apud antiquos vocabatur. vnde publicæ tabulæ *codices* dicuntur, & naues nunc quoque, quæ ex antiquâ consuetudine per Tiberim commeatus subuehunt, *caudicariæ* vocantur. *Ceterum hunc integrum versum Diomedes libro 3. tribuit Horatio lapsu memoriæ.*

Vide Plinium lib. 7. nat. hist. cap. 56.

309 Nondum quisquam sidera norat] *nemo siderum leges & naturam exactè cognitam & perspectam habebat; quibus secunda, quibus aduersa nauigatio. & propterea subdit, nullum tunc stellarum, quibus cælum distinguitur & ornatur, vsum fuisse. erant sidera vtcunque nota, sed peritia astronomiæ necessaria nauigationi nondum aderat. Fauet huic expositioni Valerius Flaccus lib. 1.* Peruigil Arcadiô Typhis pendebat ab astrô

Agniades: felix, stellis qui segnibus vsus,

Et dedit æquoreos, cælo duce, tendere cursus.

vsus ergo ita primus stellis Typhis.

312 Pleiadas, Hyadas] *rarum in fine anapæstici poni dactylum, nisi hic dactylicus vers. potiùs. sic sanè legitur in libris omnibus: atq. ita Virgilius*:

Pleïades, Hyades, clarámque Lycaonis Arcton.

Pleiades, *iuxta Probum, Athlantis & Pleiones filiæ in cælum translatæ: etiam à veteribus* Pleïones, Peliæ, *&* Peliades *dictæ, ab Apollonio, Simonide, Pindaro & aliis: & quia* πέλεια *quoque columbam significat, factum vt propter significationis similitudinem Homerus, in descriptione Scyphi Nestorei, columbas pro Pleiadibus posuerit, cùm cecinit columbas Ioui ambrosiam pocillari; quod de his puellis accipiendum, vt & quæ similia prodiderunt Crates & Moero poëtria, docet Athenæus lib. 11. Conuiuij cap. 13. septem stellæ sunt caudæ Tauri inhærentes, vt scribit Plinius libro 2. nat. histor. cap. 41.*

Roma-

Romani Virgilias *nominant, auctore A. Gellio lib. 13. Noct. Attic. cap. 9. Proclus, sex tantùm esse contendit: earum nomina suggerent Aratus & Germanicus, apud quem mendosè legitur,* Mero, *pro;* Merope. *pluuiam pranunciant. Hilarius (vt puto alius ab illo magno Antistite Pictauorum) in Genesi:*

Anguis agit sudum : ast important Pleiades imbres.

an ergo hic rescribemus —— pluuias Hyadas? *nihil affirmo.* Hyades *fuere aliæ septem Athlantis filiæ; quæ fratrem Hyam à leæna laniatum, sic defleuerunt, vt & nomen ab eo sortitæ, & astris illatæ, septem in tauri capite stellæ putarentur, Latinis* suculæ, *seu* hœdi *nuncupatæ. Septenarium tuetur numerum Aratus cum suis interpretibus: sex esse voluit Proclus, quinque tantùm Musæus & Hesiodus. Videndi de vtrisque Bassus Scholiastes Germanici, Apollonij Scholiast. in lib. 3. Apollodorus lib. 3. Biblioth. Higynus libro 2. astronom. Eustathius in Iliad. ζ. Probus in 1. Georg. & D. Isidorus lib. 3. Orig. cap. de stellis.*

313 Oleniæ sidera capræ.] *Amalthea; quæ Olenia ab oppido Oleno. quidam Iouis nutricem fuisse volunt. alij alia fabulantur. consule Higynum l. 2. Astronom. cap. de Heniocho. de hac Aratus ait:* Capram Oleniam quam fama est Ioui mammam præbuisse.

314 Flectitque senex] *cod. Moguntin.* defletque senex *non malè. deflet vel crimen suum, vel filiæ luctum. sed non muto vulgatam, quæ perspicua & clara. Aratus:*

At post Helicen circumfertur auriganti similis
Arctophylax, quem quidem homines cognominant Bootem,
Quia plaustrum contrectare videtur vrsæ.

315 Tardus] *sic Bootem vocat Ouid. 2. Metamorph. at Iuuenalis & Claudianus, pigrum: Propertius, segnem. dicitur* Bootes, *quia more bubulci plaustrum subsequitur;* Arctophilax, *quod vrsæ custos videatur. fusissimè, quæ ad illum, Higynus libro 2. Astronom.*

321 Prolato pede] *Lugdunens.* prælato, *sed non placet. Plinius:* simul prolatis pedibus. *proferre pedem, est longius producere & laxare imam veli partem, non æqualiter, sed ita vt veli pars obliquetur. Cæcilius:*

Venerio cursu veni prolato pede vsque ad Saphonem. *Adeundus Turnebus lib. 20. aduersar. cap. 4.*

Pede] *Seneca lib. 2. de beneficiis:* Ingens copia est rerum sine nomine; quas non propriis appellationibus notamus, sed * aliunde commodatis. quia *pedem*, & nostrum dicimus, & lecti, & veli, & carminis. *De veli pede Lucianus,* ἢ ἐνδοῦναι ὀλίγον τοῦ ποδός. pedem paulisper accommodare. *Funis quo pes ligatur,* propes *dicitur, teste D. Isidoro lib. 19. Orig. c. 4. vbi adducit ista Turpilij:* Quasi cùm ventus fert nauim in mare secundus, si quis propedem misit, si veli sinistrum.

Membranæ melius; aliunde commodatisq.

Tranuersos.] *non secundos planè nec à puppi, sed quasi ad latus flantes, ne flabri vehementia nauem subuertat.*

322 Medio tutas ponere malo] *hoc faciunt nautæ, quando vel non satis vehemens ventus, vel totum excipere nolunt: attollunt autem antennas*

cùm

cùm plenis velis auram volunt infundi, vt mox ait. Auidus *verò, hoc est, cupidus nimis corradendæ pecuniæ. fere namque omnibus hæc per maria Neptuni commeandi caussa. Vnde Furius poëmatis apud Au. Gellium lib. 8. Noct. Attic. c. 11.* Sicut fulica leuis volat super æquora classis

Spiritus Eurorum virides dum purpurat vndas:

Quo magis in patriis possint opulescere campis.

pro, patriis, *Nonius citat;* comptis, *puto mendosè.*

Timidè moneo apud Isidor. pro *siparo* scribédum *supparum*, vel *siparum*.

328 Suppara] *D. Isidorus lib. 19. Origin. cap. 3.* Siparum, ait, genus veli vnum pedem habens, quo iuuari solent nauigia in nauigatione, quoties vis venti languescit. de quo Lucanus:

——— summáque tendens

Leg. *suppara.*

Sypara velorum perituras colligit auras.

quod ex separatione existimant nominatum. *est ergo linteum, quod malo annexum super vela antennamque expanditur. Papinius Statius Siluar. lib. 3.*

——— summis annectite suppara velis.

*Locus Senecæ, qui citatur à Turnebo li. 21. c. 4. habetur epist. 78. sed & sup*parũ, *muliebre ornamentũ inuenias apud Sidon. in Paneg. Anthemij v. 326.*

Perque humeros teretes, rutilantésque lacertos

Pendula gemmiferæ mordebant suppara bullæ: *est & scenæ quoque, de quo lib. de Tragœdiâ actum: est & labari, reliquorumque vexillorum apud Tertullianum.*

Velo] *noua & elegans velorum descriptio apud Cassiodorũ lib. 5. varior.* Vela alas nauium facientia, linũ volatile, quidam spiritus currentium carinarum, prænuntia mercium, auxilia quieta nautarum; quorũ beneficio conficiunt ociosi, quod à celerrimis auibus vix probatur impleri. Hoc Isis rati prima suspendit, cùm per maria* Apochran filium suum, audaci femina pietate, perquireret. *Sed Plinius vela inuenisse Icarum scribit.*

* rescribe, *Epaphum.*

332 Patrióque senex] *his omnino contraria & de nauigationis fructu eiusque laudibus veriora Aristides in oratione Isthmicâ. In nostri tamen sententiam Schol. antiq. in Iuuenal. Sat. 14.* Apollinis oraculo declaratus est felicissimus Aglas Areas; qui nunquam patrium agellũ excesserat; cùm à Deo quæreretur quis fidem veræ felicitatis impleret.

336 Traxit in vnum] *confudit, mare terræ commiscuit, & quasi copulauit matrimonio, institutâ nauigatione. Manilius lib. 5. de natis sub sidere Argûs:* His ducibus cæco ducentur in æquore classes,

Et coit ipsa sibi tellus ———

336 Dissepti] *perperam hoc mutatum in Lipsicâ editione. Papinius 10. Thebaid.* ——— dissseptóque aggere. *dissepio idem quod septa disiicio & diuido. Vnde Festo* dissepimentum διάφραγμα. dissepti *ergo, diuisi, distincti, in quo sua cuique rei loca & officia designata.*

338 Partémque metus] *Propertius de Pæti naufragio:*

Ite rates curuæ, & lethi texite causam.

Ista per humanas mors venit acta manus.

Terra

Terra parum fuerat fatis: adiecimus vndas.

Fortunæ miseras auximus arte vias. *addidit ergo genus humanum reliquis timoris sui caussis, naufragia & submersiones.* 341 Cùm duo montes] *Cyaneæ*, scopuli, *vt ait infrà*, vagantes, *seu, vt Claudianus vocat*, coëuntes; *inuicem enim crediti collidi, vnde dicti* Syndromides & Symplegades: *eos trànsmisêre Argonautæ, non sine periculo, colūbæ ducatu, iuxta Asclepiadem. Arrianus*; αὗται δὲ αἱ κυάνεαι εἰσὶν, ἅς λέγουσιν οἱ ποιηταὶ πλαγκτὰς πάλαι εἶναι, καὶ διὰ τούτων πρώτην ναῦν πέρασαι τὴν Ἀργὼ, ἥτις ἐς Κόλχους Ἰάσων ἤγαγεν. Sunt & ipsæ Cyaneæ, quas aiunt poëtæ erraticas olim fuisse, & primam omnium nauē per eas transiuisse Argo, quę in Colchos Iasonē vexit. *Pompon. Mela lib. 2. cap.* 7. contra Thracium Bosphorū duæ paruæ sunt, paruóque distantes spaciô, & aliquando creditæ dictǽque concurrere, & Cyaneę vocantur & Symplegades. *rectè*, creditæ. *non enim se res ita habuit; sed, quia ex aduerso spectantibus geminæ apparebant, si quis propè aberat; longius verò recedenti, & ad latus alterum deflectenti, vna videbatur; poëtæ ista confinxere.* Cyaneæ *à colore fusco*; Symplegades ἀπὸ τοῦ συμπλήττεσθαι, *à collisione: ab errore verò etiam* Planetæ *dictæ Timæo, & Pisistrato Liparensi, & Apollonio lib. 4. Erraticas creditas multi referunt: sed an erraticæ seu* Planetæ *dictæ, non constat. censet Hermolaus Barbarus, negat Pintianus ad d. cap. 7. Pompon. Vide de his Herodotum in Melpom. Strabonem lib. 1. & 3. Plinium lib. 4. cap. 13. & li. 6. cap. 12. Fabula, quam noster attingit, describitur copiosè ab aliis, Homero Odyß. μ'. Pindaro Pyth. od. 4. Apollonio lib. 2. Argonaut. Apollodoro libro 1. Biblioth. Ouidio lib. 15. Metamorph. Valerio Flacco lib. 4. & Ammiano Marcell. lib. 22. Noster*, claustra profundi, *vocat; quia maris Pontici aditum claudere videntur.*

348 Spargeret astra nubésque ipsas mare depressum] *olim rectè legebatur*, deprensum. *nam sic legit Bernardin. Gellius: sed quia mendosè cod. exhibebant*, deprehensum, *quod exstat in pleris m. s. & Venetis antiquis excusis, ideo Basileens. vt puto primi, posuerunt*; depressum: *incommodè. ait, quando hi scopuli collidebantur, in medio deprehensum & compressum mare sic exprimebant, vt eius guttæ in cælum ipsum exsilirent. Pro*, spargeret, *quod in reliquis est; solus Moguntin.* spergeret. *inde alij*; pergeret: *in quibus s, abesse puto vitio transcriptorum. simillima enim illa Herc. Fur. actu 5.*

——cúmque reuocatâ vice
In se coibunt, saxáque in cælum expriment,
Actis vtrimque rupibus, medium mare.

nec est quod aliam nobis imaginem quæramus sententiæ Senecæ. proba hæc, vera, germana. si quid mutandum; legerim, aspergeret.

347 Habenas] *metaphoricè pro clauo. Virgilius*:

——classíque immisit habenas.

sic Varro, habenas animæ, *apud Nonium, vt dispungo*;

Detis habenas animæ leni;
Dum ventus vos, flamine sudo,

Suauem in patriam perducat.

349 Vocem perdidit Argo] *Diodorus lib. 4. Biblioth. à velocitate dictam vult, quasi ἀργὸν; Cicero Tuscul. 1. quòd Arginos vexerit delectos viros; Apollonius lib. 1. & plerique ab Argo fabricatore. In cælum translatam, ponè canis caudam locant, Aratus & Cicero in Phænom. Carina eius vocalis; si credimus Sophocli in Trachin. Apollonio li. 1. 2. 4. Phylostrato in imagin. Lycophroni in Cassand. Æschylo, Luciano, Valerio, Claudiano; ex quercu Dodonæâ: de qua Ouidius libro 13. Metamorph.*

Vocalémque suâ terram Dodonida quercu.

Nam in eâ quercu duæ columbæ, aureæ siue atræ, vel quod verius, duæ mulieres; columbæ vocatæ, quia peregrè aduenerant, responsa reddebant. auctores Homer. Odyss. 14. & 19. & Æschylus in Prometh. vincto. vide Didymum in 14. Odyss. Pausaniam in Achaic. Herodotum in Euterp. Strabon. lib. 9. & Suidam. Sed Hesiodus garrulam istam carinam ex tiliâ confectam cecinit. Lucianus vult, in dialog. Amorum, ex fago, vt & Sophocles in Trachin. licet, in extremo fabulæ eiusdem, quercum nominet. nec tamen sibi repugnat. nam quercus quinque species sunt; quas ex Idæorum traditione Theophrastus his nominibus nuncupari scribit, ἡμερὶς, αἰγίλοψ, πλατόφυλλος, ἁλίφλοιος, seu, εὐτύφλοιος, & φηγός: de quibus Plinius lib. 16. Nat. hist. cap. 6. & 7. qui præterea Argo, ex arbore eone confectam scribit, similem robori viscum ferente, quæ nec aquâ nec igne corrumpatur, & auctorem laudat Alexandrum Cornelium, lib. 13. Nat. hist. cap 22.

350 Siculi virgo Pelori] *degebat enim Scylla Phorci F. iuxta Siciliæ Pelorum promontorium. de qua verius ceteris, Apollonij Scholiastes in lib. 1. ista tradidit. in mari eminens esse promontorium, muliebrem formam vtcunque præferens: infra promontorium plurima saxa maxima concauitatibus & speluncis plena, quas marinæ incolũt belluæ. Et naues quidem, quæ conantur has petras effugere, à fluctibus in Charybdim impulsas, actutum cum mari ab eâ absorberi; quæ verò vitatâ Charybdi, impetu fluctuum in Scyllam compelluntur, ilicò à saxis confringi & cõminui. mox canes & alias feras spelæis egredi, ac miseros nautas deuorare. quia verò hæ belluæ ex imis cauitatibus saxorum emergentes sursum nituntur, quasi commissæ lateribus Scyllæ videntur. hinc natam & fabulam, & fabulosam Scyllæ formam: quam nos in Hercule Fur. meretricibus accommodauimus. nam & Anaxilus, facetus Comicus; in* Iuuencâ, *pulchrè Nanno, scortillum improbum, dicit Scyllam videri; quòd cùm duos tam amicos suffocarit, tertium venetur capere; Phrynen verò aliam Charybdim facit, quòd nauicularium cum ipsâ naui deglutierit. sic & Horatius, de quadam prostitutâ:*

O quantâ laboras in Charybdi

Digne puer meliore flammâ. *de his plura Schol. Apollonij ad vers. 825. & nos infer. in Thyest. ver. 580. in aduersar. Strabo libro 1. vult natam fabulam, eo quòd illa loca pyratis infesta sint. hoc enim Græca verba sonant; etsi non Latini interpretis.*

354 Toties vno latrante malo] *malè, Lugdun. & plerique;* tot, *pro,* toties.

toties. *malè Herbipolens.* immo. *ex quo errore Veneti, & eos secuti ceteri;* imo. *cùm sincerè in Eguiano, & Moguntin. manus. contineatur*, vno. *hoc est, vno monstro tot simul latratus edente, quot canibus Scylla succingebatur. Simile mendum repperi in illo, siue Damasi, siue Claudiani (non quidem Alexandrini, cui à nobis aliqua aliquando lux, & quem D. Augustinus & Orosius pertinacissimum paganum vocant; sed alterius Viennensis, cui* Mamercus *cognomen. Claudiano sanè tribuunt quadam collegij nostri Burdegalens. membrana) de Christo epigrammate:*

—— latuitque sub imo
Pectore, qui totum latè complectitur orbem.

sic edidit Pulmannus. sed illa membrana; sub vno. *syncerè, eiusdem tertius à fine versus in excusis malè intelligi potest: at clarissimus in m.s.*

Purgatâ repetens lætum tellure parentem.

procliuè ex; tellure, *in;* te luce, *decidere.*

355 Diræ pestes] *Sirenes. de quibus nonnulla Lilius Syntagm. 5. Affirmant esse in Indiâ Sirenes aues, qua cantu homines demulcent & sopiunt, deinde lacerãt vnguibus. vide Edoard. Wottonũ li. 7. de differ. animal. c. 152. Izacius:* magis allegoricè, Sirenes sunt voluptates.

357 Cum pieria] *hac de re Apollonius in hanc sententiam:*

—— est insula protinus illis
Fertilis aspectu & florens. coluere canoræ
Sirenes illam, proles Acheloia; quarum
Dira lues cantus mortalibus exstitit ollis,
Qui mare sulcantes iecere ad litora funes.
Olim Terpsichore has Acheloo in luminis auras
Edidit: illa vna est Musarum. tum quoque natam
Cantabant Cereris formosam. tum quoque earum
Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
E specula semper spectabant aduenientes.
In patriam reditu multi caruere per illas.
Fundere & his dulcem vocem cœpere. rudentes
E puppi fuerant iacturi ad litora; clarus
Filius Oeagri nisi mox, & Thracius Orpheus
Bistoniam manibus cytharam sumsisset, & aures
Sublimi cantu, cantu reuocasset ab illo,
Virgineámque chelym voce exsuperasset acutâ.

365 Aurea pellis.] *Phryxi arietem aureo insignem vellere ex Mercurij contactu Apollonius, Orpheus, Catullus, & plerique scribunt; Simonides aliquando candidum, aliquando purpureum vocat,* πορφυροῦν; *sed opinor more Græco, quibus albus color quandoque dicitur purpureus. Acusilaus maris contactu hunc purpureum colorem credit accepisse. Mythologiam tradit Dionysius Mytilenæus: Crion (sic vocant illi arietem) Phryxi padagogum fuisse, & cum eo in Colchos nauigasse. addunt alij nauigij in prorâ pictam fuisse arietis effigiem, fortè auratam. plura Higynus in Fabulis cap. 188. &* Lucil-

Lucillius Tharraus in Apollon. libro primo, versu 256.

362 Maiúsq; mari malũ] *Græcorum adagio,* Ignis, & mare, & mulier tria mala. *peior Medea. vnde Simocatus,* Sicut formidabiliora Medea & Phædra. 369 Terminus omnis motus] *perperam Saxonica editio;* notus. *ceteræ;* motus. *omnes inquit terminos maris ac terræ prima nauis transtulit.* 370 Nouos] *incognitis in terris nouæ vrbes ædificari cœptæ. quare vel hypallage, vel rescribendum;* Muros terrâ posuere nouâ.

373 Araxem] *Armeniæ fluuium, de quo Mela lib. 3. c. 5. poëtæ, Scythiæ faciunt: Metrodorus lib. de Tigrane. 1. credidit eũdem cũ Thermodonte. falsò. Rhenus & Albis noti amnes Germaniæ. vide Irenicum lib. 8. exeges. cap. 38.*

374 Venient annis secula seris] *post multa secula. Loquitur (vt puto) non de annis vertentibus, quales nostri, sed de magnis: quos alij vertentibus duobus autumant constare, alij quatuor, Chaldæi* XII, *Meton* XIX, *Philolaus* LIX, *Callippus* LXXVI, *Democritus* LXXXII, *Hipparchus* XXXIV. *Non tamen loquitur de anno maximo Platonis & Aristotelis, quem faciunt ex Hipparchi sententia* MM. CCCC. LXXXIV, *ex Arethæ, quinque millium quingentorum quinquaginta duorum; ex Lini, decem millium octingentorum; iuxta Dionem, tredecim millium noningentorum octoginta quattuor; iuxta Orpheum centum millium & viginti; ex Cassandri supputatione tricies sexies centum millium; ex aliorum denique infinitum. auctor Censorinus. Annus dictus D. Isidoro lib. 5. Orig. quia mensibus in se recurrentibus voluitur; vel* ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι *ab innouatione. continuò quippe renouatur. Paullo pòst D. Isidorus annum diuidit in lunarem; qui triginta diebus constat, & solstitialem; qui continet duodecim menses, & magnum; qui omnibus planetis in eundem locum recurrentibus, perficitur. sed apertè magnum vocat, quem Censorinus maximum; solstitialem, quem alij vertentem. de his consule Lalamantium in libello de tempore & eius partibus.*

376 Vincula rerum] *similiter in consolat. ad Marciam cap. 18.* & vinculum terrarum Oceanus continuationem gentium triplici sinu scindens. *vinculum vocat, quia terras vt fascia videtur cingere.*

377 Pateat] *nunc incognita, & quasi latens.*

378 Nec sit terris vltima Thule] *De Thule, multa Fr. Petrarcha lib. 3. epist. 1. nota cunctis. Sed vnde hæc Senecæ? an enthusiasmô poëticô? an potiùs quia legerat, quæ de incognito orbe Plato in Phædone tradidit, & quæ Silenũ Midæ narrasse, postea retulit Ælianus in variâ historiâ. Sanè non vana, si de Hispanis Hispanus. docent id America, Iaponia, & reliquæ insulæ; in quas arma miles victricia, nostri homines fidei lucem intulerunt. Peruram Bened. Arias, non futilibus argumentis notam Salomoni, regionem scilicet auri purissimi feracem Ophir* אוֹפִר *(quam Iosephus auream terram nominari scribit) probat, in præfatione suæ Geographiæ. Vide de hoc Senecæ fortuito vaticinio, ciuem meum, insignem Geographum, Abrahamum Ortelium in tab. Ind. Occidental.*

IN ACT. III.

380 Pedem] *quidam lib.* gradum.

381 Iras] *o.v.l.* iram. *excusi*; iras.

382 Entheos cursus] *furiosos, fanaticos.* ἔνθεος; *quasi* ἐντὸς θεὸν ἔχειν; *Deo afflatus & agitatus. sic Ouid. in tragœd. de hac eadem Medeâ, ni fallor:* *Deum intra se habens.*

Feror huc illuc, vt plena Deo.

apud Senecam patrem lib. 1. Suasoriar. noster aptè vsurpat Græcam vocem, vt & Statius, poëta Neapolitanus, non vt collegij Societatis Confluentini codex manusc. habet Tolosani, lib. 1. Siluarum.

Hic thyrsos, hic plectra ferit, hic enthea lauro
Limina —— *Martialis vatum plectra vocat* entheata.

384 Pindi] *Thessaliæ montis, in quo solitæ bacchari Mænades. Lucan. li. 1.*

—— nam qualis vertice Pindi
Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo. *&c.*

Nescio quid Lugd. & Basil. mouerit, vt excuderēt, Pindi iugalis, *pro* niualis.

Nysæ] *Græci quidā* νύσαν, *alij* νίοσαν, *alij* νύοσαν *scribunt. Nyssæ porrò tam vrbes, quàm montes nominantur à Stephano & reliquis Geographis decē. hic agitur, vel de altero Parnassi vertice, vel de vrbe Indicâ, ad radices mōtis Meri; in cuius antro Dithyro Bacchus fuit educatus. Q. Curtius Ruffus (sic eum vocat Alb. Eybius in Margaritâ Poët.) lib. 8. de rebus gest. Alex.* Sita est (*Indiæ vrbs Nissa*) sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxêre licentiam, Iouis femine Liberum patrem esse celatum. *quod ab Arriano.*

386 Furoris ore signa Lymph. gerens] *iram vocat furorem. nam* ira furor breuis est, *vel Horatio teste. at quæ signa? luculentis ea verbis Seneca, lib. 1. de ira cap. 1.* Quidam itaque è sapientibus viris iram dixere breuem insaniam. æquè enim impotens sui est, decoris oblita, necessitudinum immemor, in quod cœpit pertinax & intenta, rationi consiliisque præclusa, vanis agitata causis, ad conspectum æqui verique inhabilis, ruinis simillima; quæ super id quod oppresêre franguntur. Vt autem scias insanos esse, quos ira possedit; ipsum eorū habitum intuere. nam vt furentium certa indicia sunt; audax & minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquietæ manus, color versus, crebra & vehementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant & micant oculi, multus toto ore rubor, exæstuante ab imis præcordiis sanguine, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subrigūtur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum seipsos torquentium sonus, gemitus, mugitúsque, & parum explanatis vocibus sermo præruptus, & complosæ sæpius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnásque iræ minas agens, fœda visu & horrenda facies deprauantium se atque intumescentium. *similia habet lib. 2. de ira cap. 35. & lib. 3. cap. 3. & 4. hæc furoris ergo signa hoc loco inferius* veteris iræ notæ *dicuntur. sequentibus autem versibus irati habitus non ineleganter exprimitur.*

Lym-

Lymphati] *m.ſ. Moguntin. & excuſi Herbipolen. & tres Venet.* Lymphatici. 387 Citat] *melius fortaßis*; Ciet.

388 Proclamat, ô Superi! oculos fletu rigat.] *interrumpere fletu ſermonem vix inchoatum oſtendit. vehemens hæc nota. non tamen improbo aliam illam quorumdam manuſc. lectionem* : Proclamat. oculos vberi fletu rigat. *ſed prior vehementior.*

389 Renidet] *ridet, gaudet, lætatur. Horatius lib. 3. od. 6.*

——& adieciſſe prædam

Torquibus exiguis renidet.

Vide eò loci quæ Dion. Lambinus, & docebit originem Metaphoræ.

393 Non facile ſecum] *ſcelus meditatur grauißimum, & quod difficile cogitatu etiam atque aſſenſu ſiet. eſt autem iſta omnium excuſorum, plurimarum quoque membranarum lectio. quam cur mutes? nam qui recedunt m.ſ. ſiue illi*; ſerũ, *ſiue*, induit, *pro*; *ſecum, apertè vitioſi. non erit vllus modus non limes coniecturis; ſi ex deprauationibus ſchedarũ omniũ, ariolari pergamus.*

398 Imitare amorem] *cur amor modum non admittat, petenda ab Ariſtotele ratio libro 2. Ethic. Nicom. cap. 6. videlicet id inde prouenire; quia carnalis amor ex iis affectionibus eſt, quarum virtus regula eſſe non poteſt; mediocritas autem & modus affectionum à virtute dependet. ſunt enim affectiones & actiones multæ adeò flagitioſæ, vt nullo velo cohoneſtari queant: ſunt aliæ ſic reipsâ deteſtabiles, vt medium nullũ admittãt; quia in extremo poſita. vitiis enim extremis adhiberi mediocritas non poteſt. non magis in extremitatibus medium, quàm in mediocritate exceſſum vel defectum inuenias: aliàs ei quod caret modo modus ineſſet, & exſuperationis foret exſuperatio. dicta hæc ad explicationem Terentij, Horatij, Propertij, quorũ hic dicta in aduerſ.*

401 Dum terra] *in perpetuum. iræ namq. ſuæ perpetuitatem neceſſariorum multorum accumulatione ſignificat. ſic in* Oedipo:

Lucida dum current annoſi ſidera mundi.
Oceanus clauſum dum fluctibus ambiet orbem.
Lunáque, *&c.*

actu 3. chor. ſic Lucanus libro 1.

——dum terra fretum, terrámque leuabit
Aër, & longi voluent Titana labores,
Nóxque diem cælo totidem per ſigna ſequetur.

403 Numerúſque arenis deerit.] *quoad arenæ multitudo erit infinita: non re ipsâ, ſed noſtrâ ignoratione, qui numerare neſcimus, in ſe finitam & numero circumſcriptam, vt verè Archimedes in Pſammit. Quamuis enim Seleucus Erythræus & Heraclides Ponticus mundum, Diogenes & Meliſſus vniuerſum, infinitum actu eſſe dixerint, teſte Stobæo eclog. Phyſ. 1. c. 25. alij etiam arenæ maris numerum, quos Archimedes refellit; reliqui tamen philoſophi, vt Ocellus, Timæus, Plato, Ariſtoteles id meritò improbarunt. Theologi quoque ſanius philoſophantes ne abſolutâ quidem Dei potentiâ infinitam quantitatem, ſiue continuam, ſiue diſcretam, dari poſſe cenſent; paucis reclamantibus. ſed hoc huius non eſt loci.*

405 Sic-

405 Siccas] *inoccidua enim nobis vrsæ: de quo alibi.*

409 Ionium] *dictum, ceste Theopompo, ab Ionio Illyrio, vel iuxta alios, ab Ionis erroribus.*

412 Pontúsque] *Euxinus: in quo Corus seu Argestes flans ab occasu solstitij æstiui procellas & tempestates excitare solitus.*

427 Mecum ruina, &c.] *rectè ergo alibi noster; iratos ruinis simillimos, quæ super id quod oppressère franguntur. tale illud apud Dionem:* Me moriente terra misceatur incendio.

428 Trahere cùm pereas] *indicabo varietatem lectionis. sic ceteri, præter Moguntin. qui,* nubere, *pro* trahere; *& duos Venetos, qui;* agere. *minus vtrique rectè.*

430 Nemo potentes] *quia, vt Homerus censet, semper plus potest Rex, quando viro inferiori irascitur.*

439 Sancta] *Astræa in cælum recepta, pro Deâ colebatur. ideo sanctam vocat. proprium enim hoc Deorum epithetum. vide Brisson. lib. 1. de Formulis pag. 49. consistit in duobus potissimùm sanctitas, munditiâ & firmitate: (vide D. Thom. 2. 2 q. 81. a. 8.) quid autem Deo purius, quid firmius? ipsa ille munditia, ipsa firmitas, ipsum robur: sed hæc in Deo, non nisi Deus.*

446 Totus in vultu est dolor] *vultus dolorem integrum, quantus quantus est, exprimit. nihil illa necesse est iram profiteatur, ex vultu manifestè deprehendas. Dolorem pro irâ etiam Herc. Oet. actu 2. & Agamemn. actu 2. posuit. Quàm verò certa ex toto corpore, vultu maximè, animi affectionum indicia colligantur, cumulatè docuit Bened. Arias Montanus lib. cui titulum indidit Ieremiam, seu de actione.*

452 Patriúmque regnum] *Euripidis locus similis, hic:*

Quo nunc me vertam? num ad patris domum,
Quam tibi cum patriâ prodens huc appulsa sum?
Num ad miseras Peliadas? me sanè egregiè
Tectis accipient; quarum mactaui patrem.

Quæque paternus cruor] *Douza Iunior castigauit;* quæne fraternus cruor *&c. ad ista Catulli:*

An patris auxilium sperem? quémne ipsa reliqui
Respersum iuuenem fraternâ cæde sequuta?

453 Quas peti terras iubes] *citantur hæc verba à Fabio libro 9. Instit. Orat. cap. 2. Senecæ nomine, ἁπλῶς. quod de alio quàm philosopho minimè accipiendum. est autem hæc interrogatio apta concitandæ inuidiæ, ex iis, quæ responsione carent. multiplex enim interrogatio. nam vel instamus eâ; vel commiserationem aut inuidiam mouemus; vel ridemus; vel scire aliquid cupimus, quod nescimus.*

457 Iolchon] *sic Græci, non* Hiolchon, *vel* Hiolcon.

Thessala tempe] *Tempe dicta, quæuis situ amæna loca; quædam Boeotiæ, quæ Teumessia; quædam Siciliæ, quæ Eloria; quædam Thessaliæ, quæ simpliciter Tempe vocari consueuère à scriptoribus: describuntur ab Æliano lib. 3. var. hist. in princ. & Ouidio lib. 1. Metamorph.*

465 In-

465 Ingratum caput] *quidam lib.* ô ingratum caput.

467 Reuoluat animus] *petit ab Iasone vt accepta beneficia in memoriam reuocet; quasi ab oblito: quæ summa ingratitudo. Seneca li.3 de benefic.* Ingratus est, qui beneficiũ accepisse se negat quod accepit: ingratus, qui non reddit: ingratissimus omniũ qui oblitus est. *quod deinde pergit probatum.*

466 Igneos tauri halitus] *de quibus Euripides:*

Seruaui te; quod sciunt omnes Græcorum Principes,
Quicumque tecum conscenderunt Argoam ratem;
Cùm missus esses vt tauros igniuomos
Iugis domares ferreis, & aruum sereres lethiferum;
Draconémque, qui obseruans vellus aureum
Custodiebat, flexuosis formidandus orbibus
Peruigil, occîdi: quò vita esses incolumi.

470 Terrigena miles] *Obseruaui Iasonem seminasse dentes draconis, non illius Colchici, sed eius quem Cadmus prius in Boeotia occiderat. Nam Apollonius in 3. & Pherecydes in 7. scribunt, Boeotij illius dentes æquis partibus à Mineruâ diuisos Cadmo & Aeethæ: hos Aeethas Iasoni seminandos dedit. Hunc draconem Pherecydes & Herodorus autumant occisum ab Iasone; Antimachus verò, Apollonius & Valerius dumtaxat veneficiis Medeæ consopitum memorant. Lysimachus in Thebaicis, & Hellanicus in li.1. Phoronid. scribit Cadmum volente Marte dentes seminasse, & enatos quinque viros arma quatientes, Vdæum, Chronium, Pelorum, Hyperionem, & Echionem. Pherecydes lib.5. & Apollonius lib.2. plures censent fuisse, sed hos tantùm quinque superfuisse; cùm reliqui iacto à Cadmo lapide rati vnusquisque id ab alio factum, mutuis vulneribus concidissent. Sidonius etiam in carmine ad Felicem superiora omnia Medeæ in Iasonem beneficia refert:*

Formâ percita cùm ducis Pelasgi
Molliret rapidos virago tauros,
Nec tum territa; cùm suus colonus,
Post anguis domiti satos molares,
Armatas tremebundus inter herbas
Florere in segetem stuperet hostem,
Et pugnantibus hinc & inde aristis
Supra belliferas madêre glebas
Culmosos viridi cruore fratres.

hi fratres etiam Spartiatæ *olim vocati. Lactant. lib.3. cap.4.* pereunt igitur vniuersi hoc modo, & tanquam Spartiatæ illi poëtarum, sic inuicẽ iugulant, vt nemo ex omnibus restet. *iidem Græcis* σπαρτοι, *& Euripides in Phœnyss. & Æschylo in Sept. ad Theb. & ex Hippy Delio & Atrometo Scholiastes Apollonij in lib.3. versu* 1184. *Sed & Latinis*, Sparti. *Ammian. li.19.* Quo exemplo terrigenas illos, non finibus terræ emersos, sed exhuberanti pernicitate credimus natos; qui quoniam inopini per varia cernebantur, *Sparti* vocitati, humo exsiluisse, vetustate vt cetera fabulosius extollente, sunt æstimati. *Lactantius vocat* præseminatos *libro 6.*

Instit.

Institut. cap. 10. ab his sparta origo, iuxta Stephanum, & ab his oriundi Spartiatæ Lacones, iuxta Timagoram, licet alij à Sparto Phoronei filio denominēt.

471 Adiice] *lege* adice, *more Manilij, Martialis, aliorum, primâ correptâ. Vide Lud. Carrionem comment. in lect. antiq. cuiusmodi multa noster exempla paßim suggerit.*

472 Somnóque iuss. lum. ignoto] *Ouidius hac ipsâ de re lib. 7. Metam.*

—— somnus in ignotos oculos venit ——

473 Insomne monstrum] *Ouidius in epist. Medeæ:*

Lumina custodis succumbere nescia somno
Vltimus est aliquâ decipere arte labor.

idem tradit Apollon. libro 2. Noster Dracones semper insomnes, vel vigiles, vel quid tale significantibus nominibus vocat. meritò. nam ab acutißimo visu, παρὰ τὸ δέρκεσθαι δράκων. ideo Phidias Palladis statuæ draconem apposuit, poëtæ hortis Hesperidum, & aureo Aeëthæ pecori.

477 Alienáque] *Herbipol. & Venetus Pinciani, & alius Capcasæ, cui Daniel Caietanus præfuit emendando;* Aliena sequens. *non melius. Critici inquiunt, Fortius multo scripturos & interrogando prolaturos;*

Aliena sequeris regna? deserui mea.

idq́ probè probum putant. fateor, sententiâ non incommodâ. sed an non, alias Lyncei, aduertitis ἀταξίαν? quouis modo legas; fidenter dico, non suo loco posita. Credidi iampridē hunc versum statuendū infrà post 486. hoc modo;

Nisi fratris artus. hos quoque impendi tibi.
Aliena sequens regna, deserui mea.
Tibi patria cessit, *&c.*

Sed repugnat lex carminis: quia secunda syllaba pyrrhichium reijcit, vel Seneca saltem id insuetum. crediderim ergo Senecam; Aliena sectans, *scripsisse; post ex glossemate irrepsisse;* sequens. *denique recentiores, tibicinem addidisse stabiliendo carmini;* Alienáque sequens.

481 Per cælum & vndas] *sequitur eos, qui in mari demum celebratas Iasonis & Medeæ nuptias volunt: de quo alibi. perperam Lugdunens.* per cælum, per vndas.

484 Indiæ] *de Indoscythis agit, quos Gedrosiæ & Arachosiæ Ptolomæus opponit.* 486 Ornamus auro nemora] *propter vellus aureum. Alioquin Plinius de Soanis gente Colchica scribit, corū regi fuisse aureas cameras, trabes, columnas, & parastatas argenteas. Turditanis Strabo præsepia argentea tribuit.* 490 Perimere] *idem Creo dixit sup. ver. 186. estq́ ex Euripide desumtum.* 494 Grauis ira regum est] *Pindarus:*

—— ira
Non innoxia
Existit filiorum Iouis. *hoc est Regum.*

495 Præstas Creusæ] *benè illi consulis pellicem me remouendo, ne noceam nouæ nuptæ. hoc* præstare, *&* præstationes *in libris iuris. Porrò quam, vt noster, Propertius & Ouidius, Creusam; Euripides, Apollodorus, Athenæus, Libanius, Glaucam vocant.*

502 Solus tuere] *apud Ouidium ait:*

Vt culpent alij, tibi me laudare necesse est;
Pro quo sum toties esse coacta nocens.

505 Retinenda non est] *Seneca lib. 2. de benefic.* Quod pudet debere, ne acceperis. *hoc malo occurrere est: hic; post quam acceperis, quid tum faciendum, præscribit.*

509 Regina] *actum agunt, qui hic monent, hunc versum Iasoni, sequentem Medeæ tribuendum. viderat hoc olim Oblanca. atque ita veteres impreßi omnes, ipsi etiam Lugdun. error in Lipsiens. primùm editionem irrepsit.*

512 Phœbi nepotes] *hoc est, posteros. nam erant Aeëthæ nepotes, & Creontis nepotibus miscendi. Creon autem Sisyphi, Aeëthes solis filius.*

517 Nos confligere, certemus, sine] *sic o. l. quos vidi manusc. sic omnes excusi præter Basileens. in quo;* nos conflige certemus sine, *& in margine;* confugere. *mendosè. illa altera etiam videtur reÿcienda. Non propter sententiam, vel phrasim. proba enim. sine (ait) nos confligere, certemus hinc ego, inde Acastus cum Creonte. cedat Iason victori. Nullum in phrasi vitium;* sine confligere, certemus. *foret, si legeretur sine dispunctione,* certemus confligere. *sed quis ita censet? vitiū in versu. nam quartâ in sede anapæstus, contra legem metricam. quare vnius litterulæ mutatione, fulcio:*

Medea. Non conflige. certemus sine.

tu sede spectator pugnæ futurus. ego cum hostibus sola congrediar. mihi bella posco: tibi spectaculum præbebo.

538 Si quid ex soceri domo] *ex Euripide, apud quem huiusmodi:*

Tu si quid velis liberis aut fugæ tuæ
De meis facultatibus subsidij accipere,
Dic. id enim benignâ promtus dabo manu.

554 Ne si qua] *Medea apud Euripidem:*

——— peto, vt si quid te dictis offenderim
Ignoscas ———

553 Gratum est] *frigidum sanè. sed personarum interiectione subueniebam.* IAS. Gratum est. MED. & illud, *&c.*

559 Miserias lenit quies] *leniores videntur miseriæ si leuiter illas ferat, nec querendo exasperet: angescunt iracundiâ & impatientiâ. Horatius:*

leuius fit patientiâ
Quicquid corrigere est nefas.

idem de senectæ incommodis censuit Anaxandrides his verbis:

οὔτοι τό γῆρας ἐςιν (ὡς οἴει πάτερ)
τῶν φορτίων μέγιςον, ἀλλ᾽ ὅς ἂν φέρῃ
ἀγνωμόνως αὔτ᾽ οὗτός ἐςιν αἴτιος.
ὃδ᾽ εὐκόλως, ἔνιοτε κοιμίζειν ποιεῖ,
μεταλαμβάνων ἐπιδέξι᾽ αὐτοῦ τὸν τρόπον,
λύπην ἀφαιρῶν, ἡδονήν τε προςιθεῖς.
Non est senectus (vt tu opinaris pater)
Onus grauissimum, sed impatientius

Qui

Qui fert, sibi ipse est auctor mali:
Patienter atqui, sibi quietem comparat,
Dum dextrè eius moribus se accommodat:
Nec ille solum detrahit molestiam,
Accersit aliquam sed voluptatem sibi.

Ouidius eleg. 1. lib. 2.

——leue fit quod benè fertur onus.
Vidi ego iactatas motâ face crescere flammas,
Et vidi nullo concutiente mori.
Verbera plura ferunt, quàm quos iuuat vsus aratri;
Detrectant pressi dum iuga prima boues.
Asper equus duris contunditur ora lupatis;
Frena minus sentit, quisquis ad arma facit.

Seneca libro 3. de Ira, cap. 16. Omnis indignatio in tormentum suum proficit, & imperia grauiora sentit, quò cōtumacius patitur. sic laqueos fera dum iactat, astringit: sic aues viscum dum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt. Nulli tam artum est iugum, quod non minus lædat ducentem, quàm repugnantem. Vnum est remedium malorum ingentiū, pati & necessitatibus suis obsequi. *In eandem sententiam quadam epist. 108. at exempla plurimorum, qui mala placidè ferendo edulcarunt, refert idem lib. de consolat. ad Marciam, à cap. 12. vsque ad cap. 17. Et Hegesippi illud dignum memoriâ:* Nihil tam exasperat feruorē vulneris, quàm ferendi impatientia. *libro 2. de Excid. Hieros. cap. 9. & addit similitudinem quam paulo antè ex nostro:* In agrestibus feris artissima vincla si se excitent, imprimuntur; si quiescant, relaxantur.

Lenit] *quidam, sex excusi*; leuat.

562 Hoc age] *loquelare verbum: quo sacrificantes & sacrificio adstantes monebantur, vt, curis aliis exclusis, huic vni rei animo attenderent. formulæ mentio fit apud Senecam lib. 1. de clementia; vsum & significationem Plutarchus tradidit in Numâ, & in Coriolano. videndus adagio,* hoc age, *& Brisson. libro 1. de formul. noster actu 5.*

——hoc age & faxo sciant. *Item:*
Nunc hoc age anime. non in occulto, *&c.*

566 Quicquam] *nonnulli*; Fraudem.

567 Quicquid potes med. q. n. potes] *pro,* potes, *m. s. Moguntin. Herbipolensis excusus & tres vet. Veneti*; potest.

570 Palla] *De hac Euripides:*

——quam olim Sol
Pater patris dat suis nepotibus.

commemorantur autem hic tria dona, palla, monile, & aurum crinale.

IN CHORVM.

580 Teli torti] *Fulminis. Narrat Chorus quantus dolor sit vxoribus, virorū adulterium: Quas etiam pœnas violati maris primi nautæ dederint.*

 581 Quan-

581 Quanta cum coniux] *Euripides*:

Mulier alioquin formidolosa & timida
Inutilisque ad pugnam vix intueri ferrum sustinens;
Si læsa thori fide violatâ furit:
Non est alia mens magis sanguinaria & crudelior.

585 Iunctos vetat esse pontes] *rumpit impetu fibulas, pilas, & compages pontium. Non displicet mihi scriptura Moguntini cod.* Vinctos v.e.p.

587 Rhodanus] *notus amnis Lugdunensis Galliæ, quem accuratissimè describit Ammianus Marcellinus libro 15. vbi Ararim*; Sauconnam *dicit vocari, melius fortaßis legeretur*; Saonnam. *De ostiis eius non consentiunt, Polybius & Ptolomæus, duo faciunt; Artemidorus & Plinius, tria; Diodorus & Timæus, quinque; prudenter Liuius scribit pluribus in mare ostiis diuisum incurrere. Vide Strabonem libro 4.*

Impellit profundum] *quia* rapido concitus (*ait D. Isidorus lib. 13. Origin. cap. 21.*) cursu Tyrrheni æquoris freta scindens, non modicum sæpe nauigantium facit periculum, dum inter se maris fluxus & amnis fluenta decertant.

Superū vetat mediam regionē, aliàs falsa.

588 Niuibus solutis] *Agricola libro 1. de ortu & caus. subterraneor.* Halitu (*inquit*) in aëre supero refrigerato, triplex ille humidi fœtus exsistit. nam si mediocriter frigescit, gignitur aqua; sin valde, nix; sin in diuersis locis diuerso modo, hoc est, in superiori mediocriter, in inferiori vehementius, grando. *Sed hoc minus accuratè. potiùs differunt, quia ex vapore frigido & humido, seu nube in mediâ regione aëris densatâ, immediatè fit pluuia, quando nubes congelationem non patitur; si congeletur eadem aqua, ex eâ grando gignitur; at si vapor constringatur frigore priusquam in aquam conuertatur, nascitur nix. alij aliter: ego hæc veriora puto. Vide Aristotelem libro 1. Meteor. cap. 9. & 10. Senecam lib. 4. nat. quæst. à cap. 3. Plinium libro 2. nat. quæst. cap. 38. & 42.*

591 Ignis] *Amor.*

599 Agitare] *quid. manusc.* rogitare.

600 Iuuenis] *Phaëton. fabulam Lucianus libro de astrolog. ad mathematicas causas; Lucretius verò libro 5. ad naturales conatur reducere. Ille scribit Phaëtontē Solis cursum deprehendisse, non perfectè; sed imperfectam artem, quia morte immaturâ præuentus, reliquisse. Lucretius, vt diluuium, sic & ecpyrosim quandam regnante Phaëtonte comminiscitur libro 5.*

Cùm semel in terrâ fuerit superantior ignis,
Et semel (vt fama'st) humor regnarit in aruis.
Ignis enim superauit, & ambens multa perussit;
Auia cùm Phaëtonta rapax vis solis equorum
Æthere raptauit toto terrásque per omnes.
At pater omnipotens, ira tum percitus acri,
Magnanimum Phaëtonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram: Sólque cadenti
Obuius, æternam suscepit lampada mundi,

Disiectósque redegit equos, iunxítque trementes,
Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans:
Scilicet vt veteres Graiûm cecinere poëtæ.
Quod procul à verâ 'st animi regione repulsum.
Ignis enim superare potest vbi materiai
Ex infinito sunt corpora plura coorta:
Inde cadunt, vires aliquâ ratione reuictæ,
Aut pereunt res exustæ torrentibus auris.

Diuus Cyprianus, vel, vt rectius alij, Tertullianus, ab historiâ natum commentum voluit, scilicet à Pentapoleos incendio: postquam enim, in Sodomâ, *flammas illas vindices nefandæ fœditatis descripserat, addit:*

Hinc habet in falso de vero fabula famam,
Solis progeniem currus optasse paternos:
Nec valuisse leuem puerum frenare superbos
Ignis equos: arsisse orbem: tunc fulmine raptum
Aurigam, illicitum planctum mutasse sorores, *&c.*

605 Violenta] *sic perperam Lugdun. ceteri rectè;* violente.

609 Pelion] *ex Pelio Thessaliæ monte excisa materia ad Argo exstruendam; Ennius:* Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsæ cecidissent abiegnæ in terram trabes.
idem docet Euripid. Medeæ initio.

612 Religauit] *rediturum dixit non* ligasse, *sed* religasse *funem: hoc est, soluisse nauim. ligare autem funem, est anchoram iacere, seu, vt ille loquitur, anchoris nauim fundare.*

617 Tiphys] *subitò, clauum manu tenens, mortuus, teste Valerio Flacco lib. 3. sed incertum an id antequam Colchos peruenirent Argonautæ, an in reditu. quia Nymphis & Herodorus dissentiunt, vt refert Schol. Apoll. in l. 2.*

618 Indocto] *Secundùm Simonidem, Apollodorum, Athenæum, Higynum cap. 14. Ancæo: iuxta Theotimum & Pindarum, Euphemo: iuxta Herodorum, Apollonium, Valerium, Ergyno Neptuni filio. quod mihi amplius placet. hunc Ergynum postea interemit Hercules, teste Apollodoro lib. 2. Caue cum Argynno confundas Agamemnonis, de quo Propertius:*

Sunt Agamemnonias testantia litora curas,
Quæ notat Argynni pœna natantis aquæ.
Hoc iuuene amisso classem non soluit Atrides.

cuius historiam narrat Athenæus libro 13. fallitur luculenter N. qui Senecam à Propertio, & Propertium à Senecâ mutuam lucem iubet accipere. nam à nostro non Argyni, sed Tiphys mors describitur. diuersi etiam Ergynus, & Argynus. Agamemnonius ille iuuenis vnus Argonautarum fuisse nō potest, nec alter Argonauta ab Atridâ amari. vix natus Agamemnon, quando hic in Tiphys locum suffectus. bellum sanè pupulum fuisse oporteret, sed iis similem qui de ponte deturbabantur: imo iam non hominem, sed cadauer. prius enim ab Hercule interemptus, quam Helena rapta, lento Græciam barbariæ duello collisit. Ceterùm pro; externo. *Moguntin.* extremo.

622 Aulis] *Euboeæ portus, periculosa nautium statio, teste Strabone lib. 9. dictus ab Aulide Euonymi F. Cephissi N. vel quòd in eo cunctati Græci* ἀπὸ τοῦ αὐτόθι αὐλισθῆναι καὶ κεῖναι Ἕλληνας, *auctore Eustathio. noster ad hanc Etymologiam, vel causam potius allusit inquiens*, portubus lentis retinet. *ideo etiam Lucanus lib. 1. Aulida vocat iniquam classibus.*

625 Ille vocali] *Orpheum volunt omnes Phœbi filium: in his Charis, his versibus:*

Pieres acerbam vindicarunt iniuriam,
Orpheum occidentes Apollinis carum filium.

631 Ad caput tractus fluuialis Hebri] *solœcum inuexere typographi Saxonici, dum excuderunt:* At caput tractu' fluuialis. *quis enim credat vllum Criticum sic reposuisse, pro eo quod omnes libri continent:* Ad caput tractus. *vult Orpheum à Tracis mulieribus occisum (quas Pieres vocauit Charis) & caput abscissum in Hebrum proiectum. Phanocles apud Stobæum sermone 62. sic narrat:*

τὸν μὲν Βιστονίδες κακομήχανοι ἀμφιχυθεῖσαι
ἔκτανον, εὐμήκη φάσγανα θηξάμεναι,
τοῦ δ' ἀπὸ μὲν κεφαλὴν χαλκῷ τάμον, αὐτίκα δ' ὑπὴν
εἰς ἅλα Θρηϊκίην ῥῖψαν ὁμοῦ χέλυϊ:
ἥλῳ καρτύνασαι, ἵν' ἐμφορέοιντο θαλάσσῃ
ἄμφω ἅμα, γλαυκοῖς τεγγόμεναι ῥοθίοις.
τὰς δ' ἱερῇ Λέσβῳ πολιὴ ἐπέκελσε θάλασσα.
ἠχὴ δ' ὡς λιγυρῆς πόντον ἐπέσχε λύρης,
νήσους τ' αἰγιαλοὺς θ' ἁλιμυρέας, ἔνθα λίγειαν
ἀνέρες Ὀρφείην ἐκτέρισαν κεφαλήν.
ἐν δὲ χέλυν τύμβῳ λιγυρὴν θέσαν ——

Eum Bistonides mala molientes ei, circumfusæ
Occiderunt, enses longos acuentes:
Amputarunt igitur eius ære caput, & statim vnà cum
Testudine in mare Threicium abiecerunt
Clauo affigentes: vt per mare veherentur
Ambo simul, glaucis madida vndis:
At verò ad sacram Lesbum admouit canum mare.
Edebatur autem per mare sonitus velut argutæ lyræ,
Pérque insulas, & litora salsa. ibi vocale
Viri Orphei sepelierunt caput,
Testudinem autem in tumulo posuerunt argutam.

Virgilius 4. Georg.

Tum quoque marmoreâ caput à ceruice reuulsum
Gurgite cùm medio portans Oeagrius Hebrus
Volueret; Eurydicen vox ipsa & frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen, animâ fugiente vocabat:
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.

Ouidius: —— caput Hebre lyramque
Excipis, & (mirum) medio dum labitur amne;

Fle-

Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis ——

Silius libro 11. belli Punici:

O diræ Ciconûm matres Geticíque furores,
Et damnata Deis Rhodope. tulit ora reuulsa
In pontum ripis vtrimque sequentibus Hebrus.
Tunc quoque cùm ripis caput à ceruice recisum
Portarent fluctus, subitò emicuere per vndas
Ad murmur cetæ toto exsultantia ponto.

Statius lib. 2. Siluarum:

Sic ripis ego murmurantis Hebri
Non mutum caput Orpheos sequebar.

Idem elganter prosequitur veteribus poëtis par Hieronymus Amaltheus in Od. ad Maximilianum Imp. quæ exstat libro 1. carm. illust. Poëtar. Italorum. Vide plura inf. Thyest. 728.

632 Notam] *quam prius adierat repetenda vxoris gratiâ.*

633 Aquilone natos] *Boreæ filios Zethem ac Calaim. Proper. li. 1. El. 20.*

Hunc duo sectati fratres, Aquilonia proles,
Hunc super & Zethes, hunc super & Calais.

Occidit eos Hercules in Teno insulâ, & ad rei memoriam sepulcro duas columnas imposuit, quarum alteram ferunt flante Boreâ solitam moueri. caussam necis prodit Apollonius, quod Argo nauem in Mysiam, Herculis recipiendi causâ, redire prohibuissent: Nicander, quod pater illorum Boreas Herculem in Co insulâ tempestate afflixisset: Stesimbrotus, quia cum Hercule de datis ab Iasone muneribus contendissent: Ænesydemus, quòd exceptum hospitio Herculem conati fuissent occidere. Vide Scholiast. Apollonij in lib. 1. à versu 211. & versu 1300.

635 Patre Neptuno] *de Periclymeno multa ex Asclepiade, Euphorione, Hesiodo & aliis, Apollonij Scholiast. in libro 1. versu 156. Hesiodi versuum sensus hic est:*

—— Periclymenumque superbum,
Felicem, cui dona dedit præstantia quondam
Neptunus. volucres inter fit namque volucris,
Tum fit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica apparet, rursus fit frigida serpens.
Munera multa habuit, quæ singula dicere non est.
Denique principium cædis, caussæque fuerunt,
Pallas vti monuit ——

643 Ancæum] *sic semper vocat Apollonius, cuius Scholiastes in libro 1. ver. 188. multa de hac cum apro funestâ pugnâ. vbi etiam docet ab eo natum Prouerbium. Multa incidere inter calicem & labra summa*; Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου. *de eodem Ancæo agit initiò lib. 2. Porro nostri carmen imitatur Boëtius; multa quoque alia ex hoc choro mutuatus:*

Strauit Ançæum (*sic lego*) Libycis arenis.

648 Puer]

648 Puer] *Hylas. Apollonius & Valerius tradunt Argonautas, dum Hercules moram trahit in quaerendo Hylâ, prae taedio exspectationis, illum in Mysiâ deseruisse; Hesiodus, in Magnesiâ. Aliam quoque alij causam relicti Herculis tradunt. Posidippus, Pherecydes, Antimachus, veritos ne mole Herculis nauis tandem deprimeretur: Ephorus, suâ sponte apud Omphalem Lydiae reginam mansisse. Omnia haec refellunt Demaratus, Diodorus, & Dionysius Mitylenaeus. nam censent eum ad Colchos vsque cum Argonautis nauigasse. De raptu Hylae, deq; parente par incertitudo. Apollonius & Valerius ab vnâ nymphâ raptum; Theocritus à tribus; Nicander & Orpheus à pluribus. ceteri veriùs, cùm aquam hauriret incidisse in fontem, eoq; non comparente factum locum fabulis; in his Onazus lib. 1. Amazonicor. Strabo lib. 12. & Solinus in Polyhist. Hylam Apollonius & Mnaseas faciunt Theodamantis filium, Euphorion Euphemi, Hellanicus Theomenetis, Socrates in lib. ad Idotheum ipsius Herculis. qua fretus auctoritate Balbus Liliensis Annotatione 20. in Valer. Flaccum, illud è lib. 4.*

Socrates iste, vt puto, Socrates Iunior est, de quo Aristoteles & Alex. Aphrodisaeus lib. 6. Metaphys. cap. 11. si modò ipse commentariorum auctor, & non Alexander Aegaeus.

——natique pios miseratus amores,

ad paternum Herculis erga Hylam affectum refert. Velim verè, & turpem hanc notam à forti Heroë amoliri possemus. sed ipse Valerius eos amores, vt minimè paternos describit: & mihi persuadeo, illum quisquis est, Socratem, Hyllum Herculis & Deianyrae filiũ (de quo in Herc. Oetaeo) cum Hylâ Herculis armigerulo confudisse. pios *ergo posuit, pro gratis & erga benè meritum officiosis. saepe enim Latinis pietas gratitudinem quamcunque significat. Vide Paul. Manutium in Cicer. ad Famil. lib. 1. epist. 1. & 9. & lib. 2. epist. 6. De Hylâ, quae diximus & alia, Scholiast. Apollonij in vers. 1207. 1237. &* 1290.

Irrepertus] *Moguntin. Herbipolens. & tres Veneti;* interemptus.

650 Perarate] *Moguntin.* peragrate.

652 Idmonem] *Apud Apollonium suam mortem praedicit:*

At mihi emori odiosi daemonis fato
Procul sancitum est in Asidis continente.

Mortuus enim apud Mariandynos. Vide Scholiast. Apollonij in lib. 1. versu 139. & 475.

654 Verax] *Vates enim certissimus & conijciendi optimus, vt probat Strabo lib. 9. Geogr. & lib. 14. Apollon. lib. 4.*

Ibi & Ampycidem die illâ Mopsum
Crudelis mors abstulit. amarum verò non vitauit fatum
Vaticiniis. non enim aliqua est euasio mortis.

657 Qui verè] *Moguntin. Herbipolens. & antiquissimus Venetus Marmitae;* si verè.

658 Igne fallaci] *Nauplium Palamedis patrem, quod Andocydes, in Orat. Vlyssis, pauperculum piscatorem & portitorem facit, oratoriè potiùs quàm verè dictum. fuit namque rex Euboeae, Neptuni & Amymones F., qui volens vlcisci indignam filij necem; quem Graeci ad Troiam, Diomedis & Vlyssis dolo malo circumuenti, lapidibus obruerant; plurimorum ex Argiuorum Principibus vxores, in adulterium illexit, vt Agamemnonis Clytemnaestram,*

nastram, Ægyaleam Diomedis, Medam Idomenei, vt docet Leonicus libro 3. var. hist. cap. 66. Nec eo contentus, redeunte à Troiâ victrice classe, sæuâ iactatos tempestate, vt in cæcos scopulos & prærupt as rupes pertraheret, in Caphareo promontorio, & Ophelti rupibus ignes accendit. eò naufragi cursum dirigentes, portum rati, quod supererat nautum confregerunt. describitur hoc naufragium à Basso in Antholog. epigr. Græcor. & Smyrnæo derelictorum ab Homero lib. ξ. & Senecâ in Agamemn. actu 2. vbi nos nonnulla ver. 556. Ceterùm cùm Nauplius Vlyssem & Diomedem, quos vt præ ceteris oderat, potissimùm perire expetebat, incolumes euasisse intellexit; impotens animi, in mare se præcipitem dedit. consule si videtur Boccatiū li. 10. geneal. Deor. c. 59.

663 Vxor] *Claudianus Alcestim ab Hercule vi liberatam indicat:*

Creditur Herculeis lucem renouasse lacertis
Femina, dilecti fatis impensa mariti.

alij volunt sponte redditam: sunt qui scribant obuiam ab Hercule mortem adamantinis cathenis colligatā, Alcestim vitæ reddere coactam. ceteri mendacij hos arguunt; tantum enim ab Acasto ereptam, ab Hercule marito redditam.

668 Angustas inter vndas] *in angusti cacabi bulliente latice.*

Vagus] *in frusta discerptus.*

669 Parcite iusso] *Non muto sententiam pristinam, nec quicquam dubito veram hanc lectionem, atque sententiam. ingeniosa illa κολακία, & acuta, fateor. sed an quia acuta, iccirco Senecæ in mentem venit? at liber vnus continet*, viuo. *esto. sed quinque manusc. quibus vsus, vnanimiter sine liturâ,* iusso. *nec aliter in hunc vsque diem excusi omnes. nec incommoda sententia. deniq; iussum à Peliâ Iasonem omnes fatentur, Apollonius, Ouidius, Valerius, ceteri. solius Mimnermi verba sufficiant in re notissima: præbet Strabo lib. 1.* οὐδ᾽ ὁκόταν μετὰ κῶας ἀνήγαγεν αὐτὸς Ἰήσων
ἐξ Αἴης τελέσας ἀλγινόεσσαν ὁδὸν,
ὑβριστῇ Πελίῃ τελέων χαλεπῆρες ἄεθλον, &c.

Nec rutilum ex Aeâ portans satus Æsone vellus
Difficile vndosum per mare mensus iter
Iniusti iussu Peliæ certamen obiuit, &c.

In Act. IIII.

Crescit ira Medeæ magis magisq́; & parat veneficia, inuocat Hecaten, & illita dona malis artibus atque carminibus, dat liberis Creusæ offerenda.

673 Aggressam Deos] *incantationibus suis eos subigens, & compellens parere.* 674 Cælum] *astra tam erratica, quam fixa. pars pro toto, si cælum eiusdem speciei cum astris, & astra cæli pars, vt quidam volunt; vel continens pro contento, si astra specie à cælo discrepant, eiq; dumtaxat infixa sunt, vt plerique malunt. Astra antiqui Deos esse putabant, & à maleficis cælo deduci, Plutarch. in lib. de oraculor. defectu, & Schol. Apollonij in li. 3. Argon.*

678 Triste leua complicans fac. manu] *infaustis enim & tristibus rebus læuam manum adhibebant: tristia quoque & aduersa à Diis læuâ manu dari credebant.*

681 Quascumque] peritè serpentes & venena ex iis locis aduocat, quæ vel frigore rigent, vel æstu torrentur. in his enim herbas lethales, & venena nasci animantia cuncti geographi testantur.

682 Feruentis creat arena Libyæ] Libya Africæ regio Ægypto ab occasu contermina tota arenis, æstu, siccitate squalet. Lucanus æstiferam vocat & sitientem; Claudianus, perustam, & nimio calore munitam, squalentem, anhelantem, semper solibus torridam, lib. 2. in Rufin. & libro de bello Gildon. Sunt qui nomen deducant ἀπὸ τοῦ λείπεσθαι τὸν ὕειν, quod sit pluuiæ indiga; licet alij malint à Libyâ Epaphi filiâ, vel quod inde Libs ventus spiret. Serpentes in Libyâ nasci solitas describit, Nicandrum imitatus, Lucanus lib. 9. scilicet aspides, dipsades, hæmorrhoim, chersydrum, chelydrũ, cenchrim, hammoditem, cerastem, scytalen, amphisbænam, natricẽ, pareæm, iaculum, presterem, sepa, basiliscum, solpugam, scorpium, draconem, & alias; quarum formam & ingenium docet Nicander in Theriac. & Wottonus lib. 6. de different. animal. multis capitibus. quarumdam meminerunt etiam sacri poëtæ, viperæ & aspidis, Prudentius lib. 1. contr. Symmach. & in Hamartigen. scorpij & cerastarum, Dracontius in Hexamero; sepis, Tertullian. multorum, Fortunatianus hoc distycho, de partu virginis agens:

Regulus atque aspis; cedunt quîs cuncta venena,
Vipera, chersydros, seps, draco, cenchrys, hydris.

Vnde autem in Libyâ tam fertilis malorum seges anguium, non satis definitum. Lucanus causam in Medusæ fabulam, & stillantes illic cruoris Gorgonei guttas refert, cui Silius lib. 3. adsentit, & prior prodiderat Apollonius ἐν τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας κτίσει. Acusilaus mauult ea ex Typhonis nata sanguine. Nicander, producens auctorem Hesiodum, ex Titanum cruore:

ἀλλ᾽ ἤτοι κακοεργὰ φαλάγγια, σὺν καὶ ἀνίγρους
ἑρπηστὰς, ἔχιάς τε καὶ ἄχθεα μύρια γαίης
Τιτήνων ἐνέπουσιν ἀφ᾽ αἵματος, εἰ ἐτεόν περ
Ἀσκραῖος μυχάτοιο μελισσήεντος ἐν ὄχθαις
Ἡσίοδος κατέλεξε παρ᾽ ὕδασι Περμησσοῖο.

Gorreus: Serpentes sæuos, tetráque phalangia morsu,
Vipereumque genus, terræque incommoda mille,
Titanum fama est fuso exsiliisse cruore:
Vera Melissæo si quondam Ascræus in antro
Hesiodus cecinit Permessi ad fluminis vndas.

Zenodotus Theophelos historiam arcessit; in Atticâ pueros fuisse duos, Mari nomen Phalangius, sorori Arachne; & singulos insolenter arte, quam profitebantur, cum Pallade contendisse: at victos à Deâ, in serpentes commutatos: ab his deinde noxium genus pullulasse. auctor Nicandri Scholiastes.

Feruenti] pertinax in cunctis excusis vitium. legendum proculdubiò Feruentis. ad sensum, & ad versum. nam si; feruenti. sequens versus labat: nam; arenâ auferendi casu, intruderes in secundam sedem dactylum. si retineas; arena, rectò casu, solæcum tuearis oportebit.

683 Taurus] Ptolomæus libro 5. & 6. Geograph. & Mela libro 1. cap. 15 mon-

montem Asiæ tradunt, orbis maximum, si Eustathio fides à magnitudine nomen sortitus (nam à veteribus omnia quæ robore, aut mole corporis præstant, ταῦροι dicuntur) vniuersam Asiã discriminat. In Lycia Taurus vocatur, deinde Hamodes, mox supra Iberiã in Bactris Caucasus, tũ Paropamisus, inde Caspiæ pilæ, mox Niphates, tum Armeniæ pilæ, & vbi iam nostra maria attingit, iterum Taurus, vt scribit Pomponius: numerosis & nouis nominibus quacunque incedit insignem dicit Plinius: plurima namque præter dicta, alia quoque nomina habet, vt Imaus, Cragus, Circius, Pariedrus, &c. de quibus Ptolomæus dictis locis, Strabo lib. 2. & 11. Plinius lib. 5. cap. 27. Solinus Polyhist. cap. 41. Orosius lib. 1. Hormista cap. 2. Ammian. Marcellin. lib. 23. & D. Isidorus lib. 14. Orig. cap. 8. Dionysius Periegetes à forma, quòd tauriformis sit, vocatũ scribit. Propriè Taurus *dicitur, quâ Pamphiliam & Ciliciam ab Armeniâ minore & Cappadociâ distinguit, quæ causa Tibullo scribendi lib. 1.*

Quantus & ætherio contingens vertice nubes
Frigidus intonsos Taurus arat Cilices.

& Ouidius Metamorph. 2.

Ardet Athos, Taurúsque Cilix ——

Seneca non tam de Tauro propriè dicto, quàm de Boreali eius parte agit; quæ Caucasus dicebatur, perpetuis niuibus obsessa, vnde & teste D. Isidoro d. cap. 8. nomen nacta. quæ pars tum frigidissima, tum venenorum feracissima. Valer. lib. 5. Argonaut.

Vltimus inde sinus sæuúmque cubile Promethei
Cernitur in geminas consurgens Caucasus Arctos.

Claudianus lib. 1. in Ruffin.

—— quicquid lethali germine pollens
Caucasus, aut Scythicæ vernant in gramine rupes.

684 Et omne monstrum tractat Magicis cantibus. Squamea latebris &] *sic Lugdunens. sic excusi omnes ante Lipsiensem editionem. hautdubiè mendosè, & contra numerorum legem. Lipsiens. edidere*; tracta *probè, si iuues aptâ dispunctione,* & omne monstrũ. tracta mag. cantibus squamea, *&c. vocat omne monstrum, vocatum trahit & cogit adesse cantibus. nam Magi cantu serpentes attrahebant, vt hic, vt infrà versu 704.*

Postquam euocauit omne serpentum genus.

Sed & cantu rumpebant, Virgilius:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

huc pertinet illud Pomponij in Pictoribus: Mirum est nî hæc Marsa est, in colubros callet canticulam. *meminit etiam serpentum incantationis Aristoteles in lib. de admirand. audition. meminere Plinius & alij de Marsis agentes. meminere D. Basilius, & D. Ambrosius in Hexam. D. Augustinus & Euthym. in Psalm. D. Chrysostom. serm. 2. de fato. & ipse Rex ac Propheta Deo plenus Dauid. Psal. 57.* Furor illis secundùm similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. *& significat Ieremias cap. 8.* Ecce ego mittam serpentes regulos, quibus non est incantatio.

ratio. *Negari ergo non debet id fieri, vt videtur negare Francisc. Vallesius de sacra philosophia cap. 3. sed negari debet, virtute verborum id contingere; quibus nimiam vim ascripsère olim Zoroaster, Platonici, Magi & Caballistæ. non enim hoc Magus incantator verbis suis efficit; sed ex pactô dæmon ipse: vt docet Bern. Basinus, de artib. Magic. propos. 5.*

Cantibus] *hoc malo, quàm*; artibus.

686 Sera serpens] *sic lib. scripti, sic legit Bernardinus. post quem Veneti excudere*; fera, *suspicor iubente Dan. Caietano. mox alij, vt metro consulerent*; sæua.

687 Exertat] *hoc Germanum est. Moguntin. Herbipolens. & duo Veneti*; exerit. *sed liber Venet. cui præfuit Bernardin.* exscreat. *sunt etiam qui pro*; & quærens, *habent*; inquirens.

691 Ima] *Moguntin.* vna quod. *procliui errore.*

692 Venena.] *intellige, mala. nam Iurisconsulti tradunt venena quidam esse bona; sed vsus obtinuit pro malo tantùm accipi. hinc lucem adfero illis Seneca lib. 2. de benefic. cap. 18.* Venenum aliquando pro remedio fuit: non ideo numeratur inter salubria *quod de bono nequit accipi. & lib. 5. vt tanto rectiùs in membranis Burdegal. legitur*; Ita & qui veri beneficij speciem fefellit, tam ingratus est, quàm veneficus; qui soporem, cùm venenum crederet, miscuit. *vulgati*; saporem. *pessimè.* sopor *dicitur medicamentum soporiferum. Probus in Dione*; patri soporem medicos dare coëgit: hoc æger sumpto, somno sopitus, diem obiit extremum. *vt venenum quandoque in bonam sic medicamentum nonnunquam in malam partem sumi docet Non. Marcellus. Herbas venenatas ab initio mundi creatas non fuisse, sed post primum peccatum hominis natas, censent Iunilius & Beda in 1. cap. Genes. Potiùs crediderim naturalia venena, belleborum, cicutam, similia initio mundi à Deo creata, cum D. Basilio in Hexam. sed artificialia diuersis postea temporibus hominum peruersitatem excogitasse, de quibus multa Mathiolus in libro 6. Dioscorid. Vide Hieron. Vielmium lect. 16. & 29. in 1. cap. Genes.*

694 Huc ille] *Aratus*:

Has verò per ambas qualis fluuij decursus
Volutatur (horrendum!) ingens draco circumcircà distractus,
Immensus: verum ei ex vtraque parte spiræ hærent
Vrsæ —— *Higynus lib. 2. cap. 3. docet quomodo hic anguis ambas vrsas amplectatur, minorem collo & capite, maiorem caudâ. Firmicus lib. 8. Astron. cap. 17.* Anguis (*ait*) extremus est qui inter duas Arctos positus est, in modum fluminis quod sinuosis flexibus labitur. *Idem ex Hesiodo confirmat Theon in Aratum, & præterea scribit, secundùm quosdam, hunc esse serpentē à Cadmo occisum, custodem horti Hesperidum iuxta alios; iuxta plerosque Pythonem, quem Apollo iaculis confixit.*

697 Maior] *Arati, hoc sonant*;

Qui hanc quidem Cynosuram cognomine dicunt,
Alteram verò Helicen. Helicen quidem viri Achiui

In

In mari signant, quô oporteat naues dirigere:
Alterâ verò Phœnices fisi persulcant mare.

idem tradunt Ouidius lib. 3. Fastor. & 4. Tristium eleg. 3. Valerius Flaccus lib. 1. & Higynus lib. 2. Astronom.

Sidoniis minor.] *idem Aratus:*

Minori enim tota circumuersatur orbe;
Hac quoque Sidonij rectissimè nauigant.

698 Pressásque tandem] *Arataeorum carminum; quibus Seneca locum conlucatur; sensus hic,*

Obserua iuxta caput Serpentarij. ex illo namque
Ipsum deprehendes licet splendidum serpentarium,
Quales sibi capiti subiacentes clari humeri
Apparent. ij quidem etiam plenâ lunâ
Conspicui essent: sed manus non admodum æquales.
Tenuis namque hinc inde exit splendor:
Attamen etiam illæ contemplabiles. non enim modicæ sunt:
Ambæ autem serpente fatigantur; qui quidem medium
Inuoluit serpentarium. hic verò constanter aptéque innixus,
Pedibus conterit magnam feram ambobus
Scorpium, oculósque & in pectore calcans
Rectus: sed ei serpens ambas voluitur per manus,
Dextram modicus, sinistram verò supernè multus.

704 Sopite] *Pherecydes occisum vult, sed Antimachus & Apollonius sopitum dumtaxat.*

706 Frugis infaustæ] *cuiusmodi sunt selecta deliriis illarum herbæ, coriacesia, calicia, apraxis, aglaophotis, achemanidon, & similes, quas sparsim Plinius & Apuleius recensert.*

707 Eryx] *nobilis mons Siciliæ, dictus ab Eryce, quem Hercules cæstubus superauit; mari imminet ad Italiæ prospectum, & inter Drepanum & Panormum altè eminet, præruptis vndique rupibus circinatus: in summo planicies iacet duodecim millium passuum peruia & culturæ aptissima. maritimis auris præclarè expositus est, & mortiferarum ferarum omnino expers. à mari & Mediterraneâ regione rupes habet inaccessas. hæc Polybius. vnde intelligitur cur ab Italico dicatur lib. 14.* Nec non altus Eryx —— *nam (teste Pompon.) post Ætnam est Siciliæ montium altissimus. item cur ab Ouid. lib. 4. Fastor. dictum:* —— Zephyro semper apertus Eryx. *cur denique noster inuium saxis vocarit. Herbas noxias & veneficiis aptas gignere, nusquam legi, nisi hoc loco.*

709 Promethei] *hæc herba à Prometheo vocata, quod ex eius cruore nata. nam vt ait Attius:*

Ex eo liquatæ solis ardore excidunt
Guttæ, quæ saxa assiduè instillant Caucasi.

ideo dicitur Caucasus sparsus sanguine Promethei. Fugauit hanc auem, siue illa vultur, siue aquila, Hercules, & Iapeti F. liberauit, vt poëtæ canunt, Hesiodus,

siodus Apollonius, Horatius, ceteri. sed alia partim historica, partim mythologica, ex Duri, Pherecyde, Herodoro, Agroetâ & Theophrasto, adfert Apollonij Scholiast. lib. 2. versu 1251. multa etiam ex illo, etsi non nominent, Calius lib. 7. cap. 19. & 20. Natalis lib. 4. Mythol. cap. 6. & Pierius Hieroglyph. lib. 18. & 19. Alludit ad hanc Promethei pœnam, non Lucilius lib. 19. (vt mendosè legitur in Nonij codicibus) sed Ennius, vt colligitur ex Cicerone 1. Tusculan. & Orat. in Pisonem:

Tu naufragio expulsus vspiam saxis fixus asperis,
Euisceratus, latere penderes, saxa spargens tabo,
Sanie, sanguine atro ——

710 Pharetráque pugnax Medus] *Dionysius Periegetes; τοξοφόρων Μήδων. idem Mediam à Medeâ, eò se ex Atticâ recipientem vocatam, & inde venenis affluere cecinit. De nomine censet Strabo in li. 11.; à Medo Medeæ filio, cui ceteri Geographi assentiuntur. ἀναχρόνισμος ergo nostri foret, si Mediæ nutrix Medeæ meminit, nondum nato Medo, nec in Atticam profectâ Medeâ. sed falluntur Graeci, vt solent in nominum rationibus reddendis. Origo enim Hebræa. nam sic nominata prouincia, à Madai Iapheti filio, iuxta* מָדַי *Iosephum lib. 1. Iudaicarum antiquit. cap. 14. consulendi de illâ Plinius lib. 6. Ptolomaeus lib. 6. & D. Hieron. in Ieremiam.*

Parthus leuis] *veloces enim Parthi equites. vtebantur veneno patrio, quod Scythicum nominatum, teste Aristotele lib. de admirand. audition. dicti Parthi, quia sic Scythæ fugaces & exules vocant, vt suo loco docebimus ex Iustino, qui consulendus lib. 41. & Strabo lib. 15. & Ptolomaeus lib. 6. Teste Plinio lib. 6. cap. 25. Parthia Asiæ maioris regio est circa Persas, inter flumen Indum & Arios ab Oriente, Tigrim & Mediam ab occasu, desertum Carmaniæ à meridie, & Hircaniam à septentrione, sita. Caue confundas* Persiam *cum* Parthiâ. *illa antiquior, & Persiæ partem occupauere Parthi. Persia siue Persis* פָּרַס *Pharas Hebræis (vt ab equitatu fortè, dicta, vel quia illic equites optimi. nam* Pharas *Hebræis eques, vnde parasanga spacium triginta stadiorum, quod etiam* Parsam *dixêre.) ab oriente Iudæam, à septemtrione Mediam, ab occasu Susianam, ab oriente duas Carmanias, ab austro sinum Persicũ habet, vt docet Volaterranus Geograph. lib. 12. Dionysius quoque Periegetes clarissimè Persas à Parthis distinguit, etsi vicinos ponat: & à iaculandi peritiâ commendat Parthos, à versu 1040. vsque ad 1052. Dices: confusi postmodum populi. scio. Sed cur apud Claudianum,* Persica, *quàm;* Parthica, *maluerim; causa. quòd cùm Eunuchismum inuenêre, nondum* Parthi *dicti, sed adhuc* Persæ: *quòd disertè Stephanus; cuius ego locum prior laudaui; de Persis id, non de Parthis: quod eodem modo Sidonius, plerumq; ex professo palam Claudiani imitator. nec tamen alteram illam reieci, sed quid probabilius indicaui.*

711 Queis] *Moguntin. & cunctì vett. impressi;* Qui.

Arabes] *Gemino pp. semper Dionysius, sed solus. ceteri ἀραβίαν vnico p. sicut Latini: & ab Hesiodo primam syllabam correptam testatur Eustathius. Felicem Arabiam describit eleganter Dionys. à versu 926. de eadem Pomponius*

ponius lib. 3. peninsulæ formâ inter sinus, Arabicum & Persicum, tēnditur, à septentrione attingit Arabiam desertam. notum enim, triplicem esse Arabiam Felicem, Petream, (quam etiam Nabathæam vocari docet Strabo;) & Desertam, quæ Scenites dicitur. Vide Plinium lib. 5. & 6. Strabonem li. 16. Ptolomeum lib. 5. Genericum ergo nomen Arabia, vt & Hebrais עֲרָב; *sed specifica vt vocant seu partialia Petrea, Deserta, Felix. & sola Petrea, Nabathæa; sola Deserta, Scenitis; sola Felix, Sabæa, Saba, vel Seba* שְׁבָא. *Hæc ego propter vulgum, qui temerè miscet omnia & confundit. Adeo autem Arabes latrociniis infames, vt Hebræis;* Arabs, *latronem denotet, sicut Cananæus mercatorem, Chaldæus Mathematicum; teste D. Hieronymo in cap. 3. Ierem.*

713 Sueui - Hercyniis] *recens Bataviæ descriptor minus accuratè Suenos à Saxonibus distinxit Hercynia silua etiam meminit Apollonius libro 4. vbi Schol.* Ἑρκύνιον ὄρος Κελτῶν ἢ δρυμός. *meminit etiam Periegetes Dionys. & addit Priscianus:*

—— pascere volucres fulgentibus alis;
Quîs ducibus noctu cernuntur flexa viarum.

Vide Solin. cap. 22. in prin.

714 Vere nidifico] *Ver potissimùm nominat, quòd eò anni tempore, herbæ vt plurimum excrescunt, earúmque succus efficacior. Vnde de Vere pulchrè & verè vetus poëta:*

Cælum nitescere, arbores frondescere,
Vites lætificæ pampinis pubescere,
Rami baccarum vbertate incuruescere,
Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, prata herbis conuestirier.

Nidifico. *nam verno tempore nidificant aues. Annum, Horo teste, prisci Ægyptij in tria tantùm tempora diuidebant, ver, æstatem, autumnum: alij quartum addunt, hiemem. eaq́; singula eleganter depingunt Nonnus in Dionysiac. Philostratus in imaginib. Georg. Pisides lib. de mundi opificio à versu 266. vsque 317. Virgilius in Catalectis, Ouidius lib. 2. Metamorph. & noster Hippol. 963. His anni partibus, iuxta Hesiodum in Theogon. & Orpheum in Hymn. Horæ præsidebant: vnde verò dictæ, & quomodo computandæ discere potestis ab Hippocrate lib. 3. de diætâ, Aëtio lib. 3. Tetrab. 1. cap. 164. & Paulo Æginetâ libro 1. cap. 100. & (qui ex illis) Ioanne Lalamantio in lib. de temp. & eius partibus.*

717 Gramen] *pro quauis herbâ hoc loco, vt & apud Maronem.*

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus.

Vide Victorium li. 6. var. lect. cap. 16. De gramine propriè dicto, (quod Marti sacrum fuisse refert Ouidius lib. 5. Fast & ego suspicor illud solùm initiò victos victoribus porrexisse, vnde prouerb. Herbam porrigere; ἄγρωστιν *nuncupant) consule D. Hier. in Osea c. 10. ab hoc dicta corona graminea militaris, de quâ Plin. li. 22. nat. hist. & Lazius lib. 9. Commentar. reip. Rom. cap. 8.*

720 Æmonius] *Thessalus, qui cum adspirationis notâ malunt, Apollonio, Stephano, ceteris Græcis refragantur.*

Athos]

Athôs] *mons editißimus, adeò vt vmbram in Lesbum vsque iaciat: (vide Schol. Apollonij in lib.1. vers.601. & Steph. περὶ πολεῶν.) falluntur tamen qui putant eum mediam aëris regionem superare, vt & Teneram in Fortunatis insulis nullus enim mons medium aërem excedit, vt docent veriùs Hiero...ï selmius Episc. Argolicensis in Hexameri lect. 15. & Hier. Cardanus in lib. de Varietate cap. 4.*

721 Pindus] *de hoc alibi isto opere, de Pangæo diximus Not. in Claudian.*

722 Falce] *areâ. Magicus enim æs potiùs adhibebatur, quàm aliud metallum, quod ei vim quandam medicatam inesse opinabantur, teste Turnebo in aduersar.*

723 Tigris] *de hoc fluuio suo loco. ortus in Armeniâ maiore, Mesopotamiam amplectitur. Hebrais Hidakel.* חִדֶּקֶל *acumen velocitatis significat, vel singularem velocitatem.*

724 Danubius] *Stephanus scribit Istrum aliquando Matoam vocatum: sed cùm Scythæ eum prædas acturi traiecissent, & magnam cladem accepissent, à damno hoc, cuius ille auctor videbatur, δανούσιον dictum, & postea δανούβιον. idem memorat Eustathius. Plinius censet à capite ad Illyricum vsque vocari Danubium; inde Istrum dici incipere, & ex auriferis fluminibus censeri. De ortu & cursu non satis exactè veteres, qui ex Hyperboreis oriri putarunt (vt Æschylus & Apollonius) & vnum cornu eius in Euxinum, alterum in Tyrrhenum (vt Polemon vult in Italicis) vel iuxta nonnullos in Hadriam, aut in Acheloum amnem. vide Scholiast. Apollonij in lib. 4. & Diodorum lib. 4. qui hæc Apollonij & Timageti commenta refellit.*

725 Hydaspes] *alibi diuitem vocat, vt nos suo loco.*

726 Bæthys] *Græci omnes βαῖτις. Latini variè scribunt: ideo Græcos sequor. Isidoro lib. 13. Orig. Baitis quasi βαθὺ, quod humili solo decurrat, ab eo dici Bæticam prouinciam. olim vocatus* Certis, *teste Liuio lib. 28. vel* Percis *auctore Stephano. item* Tartessus *teste Strabone, Pausania, Aristotele. Nobilis Bætis oliuetis, nobilis auro. de oliuitate, Silius libro 3.*

Alterum nomen mendosum, vt puto Stephani.

—— genuit quos vbere ripâ
Palladio Bætis velatus cornua ramo.

& Papinius Siluar. lib. 2.

Vnctis Bætica prouocas trapetis.
Lucanum potes imputare terris. *& mox:*
Attollat refluos in astra fontes
Graio nobilior Melete Bætis.
Bætim Mantua prouocare noli.

Martialis:

Bætis oliuiferâ crinem redimite coronâ,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

De auro Aristoteles in Admirand. auditio. sed & Stephanus, cùm de Τελ... agit, quam ego Hispalim opinor, & ait παρ' οἷς μέταλλα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ex quo restituo dignitatem antiquitatis nomini quo hodie nuncupatur vrbs illa nobilis, ampla, diues, & quæ ex orbis oculis. Non mireris additam

postea

postea litteram sibilantem. nam fuit illa veterum consuetudo, vt multa nomina modò sibilarent, modò sine sibilo efferrent. sic nostra Salmantica (cui tantum debeo) Polybio ἀλμάντικα, Stephano ἑλμαντίκη; sic Ἀρδιαῖοι & Σαρδιαῖοι; Astura Plinio, Stora Straboni; sic Selli, & Helli; Andracoptos, & Sandracoptos; Hexitania & Sexitania; Suessones, Ptolomeo Vessones; Straboni Samnitæ, Dionysio Amnitæ. Sic ergo Ἴβυλλα eadem & Σίβυλλα. quæ tamen priùs Hispalis Posidonio, & Straboni, & Plinio, qui cognominatam scribit Romulensem; quia scilicet vt primò Phœnycum, postea Romanorum colonia. dicebatur & Hispal. Silius Italicus:

Et celebre Oceano atque alternis æstibus Hispal.

Alter Hispaniæ oculus Lusitana Olysippo, aurifero nobilis Tago; quam ego nihil dubito eam esse, quæ Stephano & Straboni lib. 3. Οδυσσεὶς πόλις.

726 Languenti] *propter ampla spacia terrarum quæ tunc occupat lacui fermè similior. Bætis hodie* Guadalquiuir, *Arabicè, Latini Magnum amnem dicerent.*

728 Hæc passa ferrum] *qui non nisi æs ad hæc recipiunt, æs fortassis pro ferro sumunt poëticè, quod Turnebo visum li. 6. aduer. c 10. ego non arbitror.*

Dum parat Phœbus diem] *Ante ortum solis, lucente lunâ. nam (vt idem Turneb.) lectas ad lunam herbas efficacitatis plus obtinere credebant, quia luna præses veneficiorum herbas quadam suâ saliuâ seu spumâ aspergeret.*

Lucanus de lunâ: Donec suppositas propior despumet in herbas.

Valerius Flaccus: Quamuis Athraciô lunam spumare veneno
Sciret —— *Quamobrem censebant lunæ plenæ maiorem esse vim. idcirco Ouidius:*

—— postquam plenissima fulsit
Et solidâ terras spectauit imagine luna.

vide Turneb. d. cap. 10. & lib. 9. cap. 26. hinc intelligas quare subiungit Seneca: Illius altâ nocte succisus frutex. *quo videlicet tempore luna, medio itinere confecto, totam nostro se infert hæmisperio.*

732 Obscœnas aues] *ferales, inauspicatas. Maro:*

—— ne me terrete timentem
Obscœnæ volucres —— *quæ sint, declarat versu sequenti:*

Mæstique cor bubonis & raucæ strigis.] *quæ duæ mali ominis & diri euentus aues plerumque coniungi solent. Papin. libro 3. Thebaid.*

Monstra volant, diræ strident in nube volucres,
Nocturnæque gemunt striges, & feralia bubo
Damna canens —— *est in hoc numero Incendiaria auis seu Spinturnix, de qua Plinius lib. 10. Nat. hist. cap. 13. Bubo quidem soliuaga est auis & nocturna, gemens verius quàm cantans. ideo mæstum vocat. de quo multa Crinitus lib. 21. de honest. discipl. cap. 21. Alexander ab Alex. li. 5. Genial. dier. cap. 13. Pierius lib. 20. Hieroglyph. Edoard. Wotton. de different. animal. cap. 136. P. Ouidius de Ascalapho. 5. Metamorph.*

Fœdáque fit volucris, venturi nuncia luctus,
Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

Strix, seu stridula, & ipsa volucris funesta, quæ sit, & qualis, non satis notum, vt fatetur Wottonus d. operis lib. 7. cap. 152. post Plinium lib. 11. cap. 39. neque planè explicat Festus in voce, Strix, insuper mendosus teste Turnebo, lib. 14. aduers. cap. 1. Neque Hermolaus in voce striâ, post Plinianas annotat. N. in supplemento linguæ Latinæ eandem putat cum Caprimulgo; qui αἰγοθῆλας Aristoteli & Æliano, Gallis effrayé; colore & magnitudine haut absimilem cuculo, resupinam, pedibusq; conuersis in altum volare. Græcis στρίγξ, & κέρχνη, vel κερχνηΐς. sic describitur ab Ouidio 6. Fastor.

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis,
Canicies pennis, vnguibus hamus inest.
Nocte volant, puerósq; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen; sed nominis huius
Causa, quòd horrendâ stridere nocte solent.

Alij venenata sua vbera infantibus præbere existimant, atque ita perimere specie pietatis. Serenus:

Præterea si fortè premit strix atra puellos,
Virosa immulgens exsertis vbera labris.

Quod Plinius fabulosum asserit, non negans esse in maledictis iam strigem. Credunt nonnulli in has aues se vertere quodam vnguine sagas, quâ de re consulendi Sprenger in Malleo par. 2. & Alb. de Spina in quæst. de Strigibus, & in Apolog. de Lamiis contra Ponsinibium; quod inde pendet, an dæmones queant vnam creaturam in alterius speciem commutare, quâ de re nonnulla nos alibi. Sanè quod Strigæ, siue vt Salicæ leges habent Striæ, vocētur huiusmodi muliercula, ex hac opinione natum, & quia infantulis exitium moliuntur, siue exsugendo illorum sanguinem, vt vulgus credit, siue venenatum quid puerulorum labellis ingerendo, vt ex plurimarū Iudiciali confeßione à Quæsitoribus Pompeiopoli anno 1583. exceptâ constat. Alia auis est Sorix vel Saurix, de qua Victorin. lib. 1. Grammat. c. de orthograph.

Solent vulgò Lamias & Striges pro iisdem Sagis accipere. Sed ego loquor de vera horum vocabulorum significatione, non de abutēdi licentiâ.

Vehementer falli arbitror, qui Lamias cum Strigibus confundunt: idque patet ex iis quæ modò de Strigibus, & olim Louanij de Lamiis in Quodlibeticâ diximus: quam orationem, quia in hanc editionem inserere non fuit visum, dicam nunc breuiter hoc loco, quæ fusiùs illic. Lamiæ, vt rectè Strabo, & Lucilius apud Lactantium, inania sunt terriculamenta. idq; vel inde potest colligi, quòd certi nihil de illis traditur. quidam Dæmones quosdam, vel spectra tantùm esse censent, quæ Empusæ dicuntur, ita Philostratus in vitâ Apollonij Tyanæi, Saxo Grammaticus in hist. Danicâ, & Olaus in descriptione Septentrional. regionum; quarum forma penitus fabulosa, ab Aristophane, Plutarcho & Eustathio est petenda. Alij Lamiam fuisse mulierem Ponticam quæ grauidarum feminarum aluos cædibat. & extractos inde pueros deuorabat, ita Aristoteles in Ethicis Nicomach. Clemens Alexand. in Protrept. Horatius epist. ad Pison. Diodorus autem, Phauorinus, & Suidas in

in Asia apud Automolas montem esse in quo habitarit Lamia regina, eximiæ pulchritudinis mulier à Ioue adamata; quæ cùm filium amisisset, & orbitatem non ferret, præ zelotypiâ omnes ex matrum gremio rapi pueros & occidi iussit: ingurgitare etiam se vino solitam, & domi manere, nec negotia regni curare, ideo creditam domi cæcam esse: tandem ob morum feritatem in feram commutatam. Eadem fere prodidit Græcus scriptor Antoninus Liberalis in Metamorph. Sed Dion in Libycâ historiâ, feras esse hoc nomine scribit vmbilico tenus femineâ formâ præstātißimâ, reliquum corporis squammis confertis & impenetrabilibus contegi, & imum in serpentem horribilem desinere; cuius extremum sit caput: brachia squammis similibus vestita, manus aquilino more vncungues esse. has abscondere, & sororiantibus mammis homines sibilo quodam sono (hæc illarum vox) allicere: tum propè accedentes vnguibus arripere, & serpente circumuolutos necare, & cadaueribus vesci. Glossa interlinearis & Lyran. monstra volunt esse femineâ formâ, sed equinis pedibus. Lamiæ quoque sacri vates Isaias & Ieremias meminerunt; hic etiam mammam nudasse testatur. Sed adumbratè loquuntur, & huiusmodi monstra nominant, non quod vlla vnquam fuerint; sed cum vulgo loquentes hisce confictis nominibus vel ipsos dæmones monstrosorum criminum suggestores, vel eorumdem patratores impios homines significabant, vt ex sanctis Basilio, Athanasio, Theodoreto, Ambrosio, & Gregorio docet Leo Castrus ad Esaiæ cap. 34. Sanè D. Hieronym. eo loco satis apertè significat Lamias, Pilosos, & Onocentauros poëtarum figmenta & gentilium esse deliria. Vide de Lamiis, Adag. Lamiæ turres, Braßicanum in Politiani Lamiam, & Chartarium lib. de Deorum imaginibus.

739 Exsecta viuæ viscera] *solemne in Magicis. Propert. lib. 3. in re simili:*

Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta exsectis anguibus ossa trahunt;
Et Strigis inuentæ per busta iacentia plumæ. *&c.*

740 Pigri frigoris] *Moguntin.* nigri frigoris. *non muto. nam reddit frigus torpentes, quia vt dicit Xenophon* abigit & deducit ingenitum calorem ad penitas corporis partes. *Et frigus (vt inquit Contarenus lib. 3. de element.) congregat tam homogenea, quàm heterogenea, constipatq; omnia, & vnumquodq; reddit suâ naturâ immobile, ac veluti mortuum. Etenim sicut motus indicium est vitæ, ita immobilitas mortis & interitus. Ideo calor collatus frigori, rationem habet naturæ & vitæ; frigus verò, interitus. Sunt alia præterea multa frigoris incommoda, quæ refert Cornel. Celsus lib. 1. Medicinæ ca. 2. Vnde fit, vt frigidus pro noxio ponatur, vt accipit Seruius illud Virgilij:*

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

& ego illud in Cyri:

Inde Ioui geminat magno frigidula sacra.

amatoribus enim ipsis magica sacra nocent, vt alibi docui Herc. Oetæo 452. & Troad. 486. Comment. Antiq. in Iuuenal. Sat. 7. Gelidum (*ait*) pro mortifero, quia mors frigida est.

737 Verba non istis] *Moguntin.* illis, *pro,* istis. *non magni refert. Maior*

error nostri, qui verbis incantatoriis ullam vim inesse putat: vt & Pici in lib. de Positionibus & aliorum, qui scripsêre verbis Barbaris & nihil significantibus plus energiæ contineri, quam Latinis, Græcis, vel aliquid significantibus. cur si vis verbis inest, non idem illa à quocunque pronunciata operâtur? cur solum sequitur effectus quando proferuntur ab iis, qui dæmoni tacito vel expresso pacto se addixerunt? vel addicentibus consentiunt, vel quo alio modo dæmoni fidem habent? Nugantur ergo, qui hæc persuadere volunt, & meritò ridentur ab Ethnicis, Plinio lib. 28. cap. 2. Galeno lib. de pharmacis. 6. Theophrasto lib. 9. de hist. plantar. Plutarcho in vitâ Periclis, & aliis; damnantur à Christianis D. Chrysost. in Matth. D. Thomâ. 2. 2. q. 96. ar. 4. & ceteris Theologis. ridentur à Medicis doctioribus nostri temporis Fernelio lib. 2. de abditis causis. cap. de curatione supra natur. & Vallesio lib. de sacra philosophia cap. 3. Cauendum ergo à superstitiosis Aetij li. 8. cap. 50. & Traliani li. 9. cap. 4. traditionibus: Nec temerè admittendum quod Origen. in libris contra Celsum scripsit, aliquam vim habere in vnâ linguâ, & effectus producere nomina, quos in aliam translata, aut alio sono dicta non producerent.

740 Vos precor] *Furibunda fertur, & dithyrambico more vario carminis genere abutitur.*

742 Tartari ripis, &c.] *specus mortis circũdatos, & quodammodo inclusos ripis Tartari, hoc est infernorũ fluminũ. sic Virgil. de vmbris dixit 4. Georg.*

Quos circum limus niger & deformis arundo
Cocyti, tardáque palus innabilis vndâ
Alligat, & nouies Styx interfusa coërcet.

745 Pyrenidas.] *scribe*; Pirenidas. πειρήνη *fons Corinthius ad radices fluens Acrocorynthi, Strabo li. 8. cuius aquas leuissimas esse scribit Atheneus li. 2. ca. 2. Vulgatum de eo fabulis, tradit Pausan. in Corinth., Pirenen Nympham propter obitum filij sui Ceuchriæ, tantam lacrymarũ copiam profudisse, vt in fontem sit conuersa. Pallidam vocat Persius initiò operis de eadem. vide Plinium li. 4. nat. hist. cap. 4. Prima eius syllaba semper producitur, in eóque differt à Pyrene monte, cuius prima anceps. Mons Pyrenæus duplex; Hispaniæ notissimus; alter Tyrolensis, qui Brennerus hodie, non æquè, de quo Plinius Nepos in Panegyr.* Germaniam cùm plurimæ gentes ac propè infinita vastitas interiacentis soli, tum Pyrenæus, Alpes, immensique alij montes, nisi his comparentur, muniunt. *Planudes etiam in Epigramm. cum Alpibus coniungit. hunc Diodorus scribit Celtas à Gallis diuidere. Hic Pyrenæus fortassis Aristotelem in errorem induxit, qui lib. 1. Meteor. cap. 13. scribit versus Occidentem ex Pyrenæo monte Danubium & Tartessum fluere. quod perspicuè falsum, cùm eorum fluuiorum origines tam diuersæ, & tot locorum dissitæ interuallis; Tartessus etiam ex Tyrolensi Pyrenæo, Danubius ex Hispaniensi nullâ ratione fluere queat. Sed ad nostrum. Versus huius hæc sententia; cùm optasset Medea noxiorum Manes omnes, pœnis intermissis, ad hos thalamos conuolare, scilicet mali ominis gratiâ; ipsum quoque Tantalum desiderat Corinthum venire, vbi hæc geruntur, & ibi longam sitim limpidis aquis Pirenes securè explere.*

747 Lu-

747 Lubricus] *odio Creontis, à ceterorum numero Sisyphum excipit; cui pœna continuationem imprecatur, ipsi etiam Creonti grauiora. Non dubia est hæc Senecæ mens; sed obscurata & offusa duorum versuum transpositione, quos ita in ordinem redigo:*

Lubricus per saxa retrò Sisyphum voluat lapis:
Longè grauior pœna sedeat coniugis socero mei.

& posterior hic variè habetur in libris excusis; nam in Lips. legitur vt exhibui; rectè, nisi quod ex Moguntin. (in quo:

Grauior pœna cedat coniugis socero mei.)

amplector vocem; cedat. *pro eo quod ceteri;* sedeat. *quod quam Latinum, viderint alÿ: mihi non placet. Tres vett. Veneti:*

Grauior pœna sedeat coniug. soc. mei.

Herbipolens. Lugdunen. & plerique: Grauiórq. pœna sed. con. soc. mei. *quasi sint hi versus iambici. Non desunt, qui;* Pœna grauior sed. vsto coniug. soc. mei. *Vide quanta deprauatio in hoc scriptore, & sunt qui emendatione non multum indigere profiteantur? quorsum ergo tot in locis ex libris, ex coniecturis tam multa rescribunt? Mos iste Criticorum huius temporis: quæ alÿ castigãt, sana; quæ lubet ipsis cõmutare, saucia, cõcisa, deposita pronũciant.*

748 Vos quoque quas] *quibusdam placet ex quorumdam codicum fide, vt suauius:* Vósq. quas vrnis. *sed an id lex carminis patiatur, ipsi viderint.*

749 Danaides] *de his in Herc. Fur.*

752 Noctium sidus] *Moguntin.* noxium sidus. *quod hic non recipio. Nam Proserpina, quæ eadem Hecate (Apollon. lib. 3. versu 845. & 860.) & Luna Nocti perlucet, & noctium Dea dicitur. vnde & à poëtis νυχία: cuius nominis Apolloniÿ Scholiastes rationem in d. lib. 3. reddit, quod noctu illi litabatur, vel quod in spaciis inferorum latè imperabat; quem locum veteres νύκτα vocabant. verba eius sunt:* νυχίαν δὲ εἶπεν, ἤτοι διὰ τὸ χθονίων βασιλεύειν (νύκτα γὰρ τὸν ἀφώτιστον τόπον φασίν) ἢ ἣν νυκτὸς οὔσης ἐξιλάσκονται. εὔλογον γὰρ τὴν τῶν νυχίων τόπον κρατοῦσαν, κατὰ τὴν τῆς νυκτὸς ὥραν ἱλάσκεσθαι.

754 Euocaui] *Empedocles apud Laërtium, de Magiæ vi:*

Compescésque truces ventorum ritè procellas;
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Rursum si libeat mox flamina pigra ciebis:
Et mediâ educes è tempestate serenum.
Induces mediâ pluuias æstate salubres;
Et flatus siccâ, qui perflent omnia, messe.
Exstinctúmque hominem nigro reuocabis ab orco.

Noster in Hercule Oet. de eadem superstitione multa; à versu 452. & varÿ scriptores, quos ibi retuli, Virg. eclog. 8. & Æn. 4. Tibullus li. 1. eleg. 2. & 8. Ouidius epist. 6. Claudian. li. 1. in Rufin. Arbiter, & Lucanus: quibus addo Apuleium in Apolog. Columellam in li. de cura hortorum, Senecam nat. quæst. li. 4. Plinium li. 18. cap. 2. & li. 30. cap. 10. D. August. in li. de doct. Christiana, & lib. de nat. dæmon. apud quos miræ artis (si ars dicenda) istius effectiones. Quæ tamen an veræ an falsæ, solet quæri. Videri duntaxat veras, non

esse, placuit Platoni lib.11. de legib. Porphyrio lib.2. de abstinent. animat. Plinio lib.12. cap.1. & D. Iustino Martyri in quaestionib. proponi solitis Christianis. Non tantum videri, sed esse multas, multò verius visum non Iamblico tantùm & aliis prophanis, sed etiam D. Augustino lib.3. de Trinitate. & lib.83. quaest.79. D. Thom. D. Bonauent. & aliis Theologis. Agimus autem (vt Seneca hic) non de Magiâ in genere; nec de Magiâ artificiali; neque de naturali; sed de illâ tantùm quae diabolica *nuncupatur, & quam damnans agnoscit scriptura, Leuit.20. Deut.18. 1. Reg.28. Act.16. & Patres vt sanctus Augustinus. lib.21. de ciuit. cap.8. & fusè S. Thomas lib.3. contra gent. cap.104. In qua quae fiunt, certum est ea non à Magis, sed ab ipso daemone fieri; quare hos omnes effectus veros esse posse, qui daemonum potestatem & vires non excedunt. Difficillimum verò est homini scire quanta sit naturalis potestas eius, vt ait D. Augustinus lib. 3. de Trinit. cap.9. Quaecumque tamen operatur huiusmodi, ea vel per motum localem, nam maxima corpora de loco in locum & breuissimo tempore transferre potest; vel operatur actione causarum naturalium, applicando actiua passiuis: vel denique sensibus nostris illudendo, vt indicat D. Augustinus lib. de diuinat. daemon. cap.3. & d. libro 3. de Trinit. cap.8. His ille modis mira operatur per Magos. Aliquando enim impedit actiones rerum naturalium licet indirectè, vel impedimento contrariae caussae, vel impulsione aut motu nimio, vt pleraque quae hic Seneca memorat: aliquando imprimit miras qualitates in res corporeas, licet non permanentes, idq; per naturales causas quas applicat. nocet bestiis & rebus externis, Iob 1. cap. excitat tempestates (quamuis Wierus homo impius neget. quem refellit Ps.77. & in eum D. August. vers.49.) facit ignem descendere de caelo, Iob 1. Apocal.13. & dicitur Princeps aëris, ad Ephes.2. & 6. & confirmant l.4. & 6. C. de malefic. c. fin. in prin. 26. q. 6. Nam possunt haec solo motu locali ab eo effici. Cursum tamen astrorum, vel orbium caelestium mutare non potest, nec Solem vel Lunam deducere, vt docet D. Aug. nec potest integrum elementum mouere loco. quia nihil potest contra ordinem vniuersi constitutum à Deo, vt dicit D. Thom. q. 16. de malo. Vnde apparet hac in re Senecae & reliquorum Gentilium error.*

Vide August. lib.21. de ciuit. Dei & Michael. Medin. de recta in Deum fide li.2. c.7. à fol.56.

Euocaui] *vi carminis magici elicui. hoc enim vt plurimum significat verbum euocandi; δυνάμιν, & imperium quoddam. ideo tribuitur vel Diis, Virgilius 4. Æneid.* Manes euocat orco. *vel Magis, vt hîc; vel dominis, vt frequenter in Comaed. vel magistratibus & Imperatoribus. vnde &* Euocati *milites. Vide Oedip. actu 3.*

758 Vetitum mare] *Ouid. 2. Metamorph.*

Et vetito rursum tentarunt aequore tingui.

Claudianus 2. de raptu:

——— vetito se proluit Arctos
Æquore ——— *fabulam aliàs. vide Higyn. lib.2. & 3. Astron.*

763 Ister in tot ora] *quidam illi quinque. alij plura; qui plurimum, septem ostia, vt Ouid. 2. Trist. & Valerius Flaccus lib.8. Dionysius Afer verò & Claudian. de bello Gethico, quinque tantùm. vide inf. Thyest. 376.*

766 Te-

766 Tacente vento] *Non tollo: tamen aptius foret;* tumuit insan. mare iacente vento. *vel;* sonuit (*aut tonuit*) ins. m. Tacente v.

Nemoris antiqui] *scilicet lapsis frondibus, vel potiùs aliò translato nemore, & sic nudata domo. de Medæa Ouid.*

Illa refrenat aquas, obliquáque flumina sistit,
Illa loco siluas viuáque saxa mouet. *Idem:*
—— conuulsáque robora terrâ Et siluas moueo.

771 Serta] *non amænis floribus, sed venenatis ex herbis.*

772 Nouena] *sacer numerus iuxta Pythagoreos, cui vis, quia ex tribus ternariis* 773 Typhoeus] *numeratur inter venenata propter anguineos pedes, & ex eius sanguine quidam venenata animalia nata credunt. huius formam describunt Hesiodus in Theogon. & Apollodor. li. 1. Biblioth. & eius cum Ioue conflictum & superûm trepidationem narrant, propter quam noster;* Qui regna concussit Iouis. *Typhonis in Ciliciâ cubile ostenditur: specus ingens, ore angusto, in quem demissa confestim exanimantur. Vide Melam lib. 1. cap. 13. Solinum Polyhist. cap. 47. & quæ dicemus Thyest.* 808.

Discors] *item quia, vt ait Hesiodus, de Genealog. Deorum.*

—— ἐκ δέ οἱ ὤμων
ἦ ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος, δεινοῖο δράκοντος,
γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελειχμότες
—— ex humeris verò ei
Erant centum capita serpentis horrendi draconis
Linguis nigris lambentes —— *quibus ille varios edebat sonos, interdum loquebatur, interdum mugiebat, aliàs rugiebat, aliquando latrabat, nonnunquam stridebat.*

774 Regna concussit Iouis] *omnes enim cælicolæ varias illius metu formas induerunt. Ouidius 5. Metamorph.*

Emissúmque imâ de sede Typhoëa terræ
Cælicolis fecisse metum, cunctósque dedisse
Terga fugæ: donec fessos Ægyptia tellus
Cœperit, & septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitis superos cælasse figuris.

plura de Typhone Scholiast. Apollonij in extremum lib. 2.

776 Vectoris] *perperam Moguntin.* Victoris. *Vector ille Deianiræ, & victus ab Hercule.*

777 Quem Nessus] *quam violentus iste cruor fuerit, ostendet Oetæus Hercules; item quia flumen in quod defluxit tam tetri odoris factum, vt ab eo accolæ Ozolæ dicti, testes Strabo lib. 1. & Eustath. Iliad. β´.*

780 Vltricis] *& hic quoque Moguntin. malè;* victricis.

782 Harpiia] *quæ ad Harpiias pertinent, nota, & narrantur ab Orpheo in Argon. Apollonio lib. 2. Argonaut. Hesiodo in Theogon. Apollodoro lib. 1. Biblioth. Eustathio in Odyss. μ´. & Izaacio in Lycophron.*

Zethum fugit] *expulsa è Phinei regiâ. vide Herc. Fur.* 758.

783 Sau-

783 Sauciæ] *quidam manuſ.* ſociæ? *non opinor probè.*

Stymphalidos] *ſic dictæ volucres à Stymphalo Arcadiæ lacu, prope quem nidificabant, vel à Stymphalo quodam Heroë; quibus alæ, roſtra, vngues ferrei; immanes & humanis carnibus inſaturabiles. Pauſan. in Arcad. Apollon. lib. 2. Higynus lib. Fabular. cap. 20. & 31. ſibi contrarius. vide Herc. Fur.*

785 Sonuiſtis] *latrarunt Hecates canes.*

Arx] *confecta ex ſanguineo ceſpite, vt ſtatim.*

Tripodas meos] *oraculum meum, certius mihi & ſacratius Delfico tripode; de quo conſule Calium lib. 8. cap. 15.*

787 Triuiæ] *Hecates, ſeu Dianæ, ſeu Proſerpinæ; quæ triuiis præerat, & triplici facie pingebatur. Ouidius:*

Ora vides Hecates, in tres vergentia formas:
Seruet vt in ternas compita ſecta vias.

tergemina Virgilio, triformis Horatio & aliis. Latius exponit Euſebius li. 3. de præparat. Euangel. cap. 3. tradens Lunam dici Hecaten, propter varias corporis eius formas, quas à diſtantia Solis ſumere videtur. Triformem quoque eius eſſe virtutem. nouiluniȷ virtutem, candidis & aureis veſtibus & ardenti face ſignificare: calathum verò, cùm iam media ſit, deſignare, quoniã creſcente lumine fruges maturat: pleniluniȷ virtutem ferrugineo colore denotare. verba ſunt; ἑκάτη δὴ ἡ σελήνη πάλιν, τῆς περὶ αὐτὴν μεταχηματίσεως καὶ κατὰ τοὺς χηματισμοὺς δυνάμεως. διὸ τρίμορφος ἡ δυνάμις, τῆς μὲν νουμηνίας ὁ φέρουσα τὴν λευχείμονα καὶ χρυσοδάνδαλον, καὶ τὰς λαμπάδας ἡμμένας. ὁ δὲ κάλαθος, ὃν ἐπὶ τοῖς μετεώροις φέρει, τῆς τῶν καρπῶν κατεργασίας, οὓς ἀνατρέφει κατὰ τὴν τοῦ φωτὸς παραύξησιν. τῆς δ' αὖ πανσελήνου, ἡ χαλκοσάνδαλος σύμβολον, *&c. Apud Porphyrium ſic loquitur Luna; citante Euſebio extremo lib. 4.*

Ἠδ' ἐγὼ εἰμι κόρη πολυφάσματος, οὐρανόφοιτος,
Ταυρῶπις, Τρικάρηνος ἀπηνὴς, χρυσοβέλεμνους,
Φοίβη ἀπειροτεχνὴς, φαεσίμβροτος εἰλείθυια
Τρισοίχου φύσεως συνθήματα τρισσὰ φέρουσα.
Αἰθέρι μὲν, πυρόεσιν εἰδομένη εἰδώλοις,
ἠέρα δ' ἀργεννοῖσι τροχάσματιν ἀμφικάθημαι.
Γαῖα δ' ἐμῶν σκυλάκων δνοφερῶν γένος ἡνιοχεύει.

quorum compendium continet vulgata verſio non ſententiam, vt alia quoque pleraque conciſè nimis reddita, neque ex fide:

Naturæ triplicis ego ſum Lucina puella,
Taurea, itemque triceps, miſſa è cælo aurea Phœbe
Quam multæ variant formæque, trináque ſigna:
Quæ terna & ſimulacra fero, terræ, aëris, ignis.

Incertus auctor, ſed vetus:

Terret, luſtrat, agit; Proſerpina, Luna, Diana;
Ima, ſuperna, feras; ſceptro, fulgore, ſagittâ.

& Prudentius libro 1. contra Symmachum; de Proſerpina:

Et regnare ſimul cæloque, Erebóque putatur;

Nunc

Nunc biiuges frenare boues, nunc sæua sororum
Agmina vipereo superis immittere flagro:
Nunc etiam volucres caprearum in terga sagittas
Spargere: térque suas eadem variare figuras.
Denique cùm Luna'st, sublustri splendet amictu:
Cùm subcincta iacit calamos, Latonia virgo'st:
Cùm subnixa sedet solio, Plutonia coniux.
Si verum quæris, Triuiæ sub nomine dæmon. *&c.*

Qui locus me admonet, ne lectorem celem, aliquando me aduertisse versum illum Prudentij: Denique cùm Luna'st. *&c.* *cum duobus sequentibus referri ab Higyno lib. 4. Astronom. c. de Lunâ, non citato auctore, si vulgatis exemplaribus, quæ sola vidi, credimus. nam ego quidem censeo nunquam illos ab Higyno positos, sed ab impudenti quopiam sciolo insertos. conferas præcedentia cum subsequentibus, facilè deprehendes eo loci minimè necessarios. Idem opinor bonorum adulterator librorum etiam lutulentas manus iniecit paullo priùs in cap. de Sole, tribus eodem modo Prudētij versibus intrusis. Etsi enim hunc Higynum ab antiquo illo, Augusti liberto, (dissentit Turneb. lib. 16. aduersar. cap. 1.) alium credam; non tamen tanto posteriorē Prudentio, vt eius versus eo nec nominato planè præter rem mutuari voluerit. Citantur etiam priores duo à Calpurnio Basso comment. in Germanici Phainom. simili similis plani flagitiô: nisi Bassus iste ignobilis quispiam & tanto recentior Prudentio; vel imponant, qui Calpurnio Basso commentarios illos inscribunt.*

792 Propiore] *præ metu artius stricto, & ad se propius adducto: vel propiore nobis, quia cælo deducitur.*

795 Dictynna] *Cretensibus quidem Dictynna dicitur Dianæ socia Britomartys, quæ, castitatis tuendæ causâ, se in mare præcipitauit (Pausan. Corinthiac. seu lib. 2.) obtinuit tamen, vt hoc nomine Diana intelligatur, cui id tribuunt Græci Latiniq́; & in Laconiâ fuit ædes Dianæ Dictynnæ, teste Pausaniâ in Lacon. seu lib. 3. quod retib. delectetur. rete enim δίκτυον.*

797 Cespite] *Apollonij versus, sic vertunt:*

Obserua, medium vt nox fecit humida cursum,
Fluminis ipse petas vndas, vbi lotus, & vnus
Cyaneâ veste indutus, fodere ipse memento
Mox foueam. iugulata tibi sit protinus agna
Femina, & ibi super foueâ pyra structa cremetur.
Atq. voces Hecaten Perseida, melláque libans
Dulcia munera apum, places hanc. sacrísque peractis
Rursus abire pyrâ moneo. conuertere nullus
Te retrò strepitúsve pedum, fremitúsve caninus
Cogat. nam sacri fiet labor irritus omnis.

confer etiam cum sacro Tyresiæ in Oedipo.

805 Ramus] *qualem somno tribuit Virgilius:*

Ecce Deus ramum Lethæo rore madentem

Viq́ue soporatum Stygiâ —— *arbores ad Stygem nata venesiciis idonea habebantur.*

806 Sacro feriam brachia cultro] *ritus sacerdotum Baal 3. Reg. 18. item Cybelles, & Bellona.*

812 Quod si nim.] *inuocabant Hecaten Maga; sed quia sciebant iracundam & terribilem & ad malum pronam, id non sine præfatione: ab iracundiâ enim Brimo dicta; & à sauis terriculamentis, qua in aduentu eius cernebantur, & à fremitu qui tum terribilis audiebatur. declarant enim hoc pacto hunc locum ista Scholiasta Apollonij in lib. 3.* δοκοῦσι γὰρ αἱ φαρμακίδες τὴν Ἑκάτην ἐπάγεσθαι. Βριμὼ δὲ αὐτὴν προσηγόρευσε, διὰ τὸ φοβερὸν καὶ καταπληκτικὸν τῆς δαίμονος καὶ φάσματα ἐπιπέμπειν τὰ καλούμενα ἑκατεῖα. καὶ πολλάκις αὐτὰ μεταβάλλειν τὸ εἶδος, διὰ τὸ Ἔμπουσαν καλεῖσθαι. ἢν παρὰ τὸν βρόμον, τὸν τοῦ πυρὸς ψόφον. τόσσος γὰρ πέλεται βρόμος. ἡ γὰρ θεὸς λαμπαδοῦχος· τὸ δὲ Βρι ἐπιτάσεως ἐστὶν, ὡς τὸ-βρ-Ἵππος ὄβριμος Ἄρης Ἴσως οὖν Βριμὼ, ἡ μεγάλην ἔχουσα μῆνιν βρίμηνίς τις οὖσα.

814 Persei] *Hecate Persei Regis filia, Solis neptis, teste Dionysio Milesio; vel Aristai iuxta Pherecydem filia, vel Iouis & Asteria iuxta Musæum. Bacchylides noctem illi dat matrem;* Ἑκάτα δαδοφόρου νυκτὸς μεγαλοκόλπου θύγατερ. *In Orphicis dicitur Cerere nata:*

καὶ τότε δὴ Ἑκάτην Δηὼ τέκεν εὐπατέρειαν.

Hanc Dionys. Milesius in Argonaut. scribit, occiso patre Perseo, Aeetha patruo nupsisse, eiq́; peperisse Medeam & Circem: fuisse virilis animi mulierem, venationi & medicina veneficiisq́; deditam. vide verba Dionysij apud Schol. Apollonij in lib. 3. ver. 200. Hesiodus & alij dissentiunt. vide aduersar.

823 Prometheus] *alludit ad vulgatam traditionem Hesiodi, Horatij & aliorum; Prometheum subduxisse furto ignem calestem, atque mortales ignis vsum docuisse. Plato, de hac re latè agens in Protagorâ inter cetera:* ἀπορίᾳ οὖν ἐχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἥντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὕροι, κλέπτει Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί. ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γενέσθαι. καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτῃ ἔσχε. Cúmque aliam salutis humanæ viam consultans Prometheus non inueniret, surripuit Vulcani Mineruæque artificiosam pariter cum igne sapientiam. neque enim fieri poterat, vt eam sine igne quis nancisceretur, vel etiam vteretur. Eum itaque sic hominum generi Prometheus intulit, atque ita sapientiam, quæ victum suppeditat, consecuti sumus.

826 Mulciber] *Vulcani ignes insopibiles esse putabant. ideo meminit Martianus Capella lib.* 1. Lemnius faber insopibilis illi perennitatis igniculos accendit.

828 Mediæ dona Chimæræ] *Media. quia auctoribus Hesiodo & Homero, capite leo, ad caudam draco, medio corpore chimæra, horrendè efflabat vim ignis ardentis. ideo flammiuomam vocat Epinicus in Supposit. apud Athenæum lib. 11. & apud eundem lib. 13. dicitur Chimæra scortum significare; eodemq́; sensu Pierius lib. 1. 10. & 14. Hieroglyph. ad lasciuiam retulit. quia*

quia (vt tradit Fulgentius li.3. Mytholog.) lasciuia amoris inuadit saltu leonino, procacitatem deinde igneam inducit, vltimò venenum & pœnitentiam infundit. Hesiodi interp. & D. Nazianzenus orat.1. in Iulian. accommodant tribus partibus Rhetorices: per leonem denotari iudicialem, ob terrorem qui reis incutitur: per capram, demonstratiuum, quòd in eo dicto plurimum lasciuiat: per draconem, deliberatiuum propter argumentorum varietatem, longioresq́; circumductus, & quasi spiras quibus opus in persuadendo. Re ipsâ fuit Chimæra mons Lyciæ ignituomus, teste Pomponio lib. 1. cap. 15. cuius aquis flammas accendi, fœno aut terrâ exstingui tradit Plinius lib. 2. in eius cacumine leones, in medio capræ, in imo serpentes degebant: vnde nata fabula, de qua consule Hesiod. in Theogon. Homerum & Eustath. Iliad. ζ'. Pindarum Olymp. 13. Apollodor. lib. 2. Biblioth. Strabonem lib. 15. Plutarch. in Parallel. Higyn. Palæphatum & Albricum.

830 Tauri] *flammiuomi, quem Hercules occidit; vel potiùs quos Iason domuit, de quibus alibi:* Flammeum Aeethæ pecus.

831 Medusæ] *Tres Gorgones Phorci filiæ, Medusa, Steno, Euryale, vnicum oculum, quo vicißim vtebantur, humeros alis, caput anguibus pro comâ ornatum, dentes instar apri quadriennis, vngues æreos habebant. Surrepto Perseus oculo, Medusæ caput amputauit; cuius è cruore statim nati Chrysaor & Pegasus, & in Africâ varium genus serpentium. qui caput intuebantur, saxei fiebant. Hesiod. in Theog. Ouid. in Metamorph. Apollodor. lib. 2. Biblioth. Higyn. in fabulis, & Bassus in Germanic. Apollonius & Scholiast. sub fin. lib. 4. Mythologias suggerunt Pisidas lib. de vitæ vanitate. Izaac. in Lycophron. Fulgent. lib. 1. & 3. Pierius lib. 16. Hieroglyph. Ad historiam reducunt Diodorus lib. 3. Athenæus lib. 5. cap. vlt. Pausanias in Corinth. seu lib. 2. & Albricus lib. de Imaginib. Gorgonidum insularum meminit Plinius lib. 6. cap. 31. Quædam Lilius Syntagm. 5.*

830 Semina flamæ] *sic Lucretius lib. 1.* Semina ardoris.

839 Latratus] *latrabant canes Hecatæ comites.*

Theocrit. εἰδ'. 2.

—— κύνες ἄμμιν ἀνὰ πτόλιν ὠρύονται.
ἁ θεὸς ἐν τριόδοισι.
—— canes nobis per vrbem latrant:
Dea autem adest in triuiis.

Virgilius 6. Æneid.

—— visæque canes vlulare per vrbem
Aduentante Deâ ——

Horatius libro 1. Sat. 8.

—— serpentes, atque videres
Nocturnas errare canes ——

Videndi Lilius Syntagm. 12. Turnebus lib. 13. aduersar. cap. 12. & lib. 16. cap. 4. & quæ dicemus Oedip. vers. 569.

840 Sacros edidit ignes] *nam illâ aduentante solum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, auctor Scholiast. Apollonij, & Turn. li. 15. cap. 8.*

IN CHORVM.

857 Genæ] *pro parte quâ viris primùm barba nascitur. ita Pacuuius:*

Nunc primùm opacat flore lanugo genas. *notat Festus, addens etiam eas partes, quæ sub oculis, genas dici, & ipsas quandoq; palpebras.*

862 Tigris] *De tigridis amore in catulos & arte quâ capitur, de furore relictæ in litore, de speculo quo retardatur, de spontaneâ morte multa, præter Claudianum Plinius lib. 8. cap. 10. Solin. Polyhist. cap. 21. D. Ambros. libro 4. Hexamer. & Eucherius eo refert illud Iobi, iuxta Hebræorum contextum.* Tigris periit eo quod prædam non fuerit assecuta. *fusissimè omnium Wottonus lib. 5. de different. animal. cap. 81.*

865 Frenare] *præcedentem versum, ex coniectura, post tres qui sequebantur, edi iussi. Non comparat Medeam chorus tigridi, quod iras & amores nequeat frenare; sed quod furore cæca huc & illuc pedes ferebat, nullo in loco valens consistere, quam iræ vehementiam postquam graphicè chorus; subiungit* ἐπιφωνηματικῶς, Frenare nescit, *&c. Quod si vulgatum tuearis ordinem, cogere cum vett. impressis,* τὸ; sic, *omittere.*

870 Colchis] *à patriâ. sic etiam vocat Archias lib. 1. Epigramm. sic Latini poëtæ cuncti. Corintheam tamen fuisse Medeam, censent Scholiast. Apollonij & Pindar. Olymp. 13. quia Corinthus paterna eius possessio. vt docet Eumelus his versibus:*

ἀλλ᾽ ὅτε δ᾽ Αἰήτης καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο,
Ἠελίου τε καὶ Ἀντιόπης, τότε ἄνδιχα χώρην
δ᾽ ἄσατο παισὶν ἑοῖς, Ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
ἣν μὲν ἔχ᾽ Ἀσωπὸς, ταύτην πόρε δίῳ Ἀλωεῖ.
ἣν δ᾽ Ἐφύρην, κτέατεος᾽ Αἰήτῃ δῶκεν ἅπαζαν
Αἰήτης δ᾽ ἄρ᾽ ἑκὼν, Βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν
εἰσόκεν αὐτὸς ἵκοιτ᾽ ἢ ἐξ αὐτοῖο τις ἄλλος
ἢ παῖς ἠδὲ υἱωνὸς, ὃ δ᾽ ἵκετο Κόλχιδα γαῖαν.

ait Hyperionis filium Apollinem, filiis suis ex Antiopâ, Aeetæ & Aloëo, hereditatem sic diuisisse; vt Aloëus vicinam Asopo Regionem, sed Corinthum Aeetes acciperet vniuersam. Aeëthæ portionem suam displicuisse, & Buno retinendam custodiendamq; tradidisse; donec quis ex ipso filius nepósve, olim illam reddi postularet: atque ita Aeëtam Colchos profectum, ibi imperasse neglectâ Corintho. Aliam præterea rationem reddit Pindari Scholiastes, sed minus verisimilem.

877 Dux noctis hesperugo.] *hoc loco Moguntin. manusc. & impressi tres Venetiis, vnus Herbipol. & vnus Basileæ constanter;* Dux noctis Hesperus. *sic etiam iidem sup. ver. 856.* Quis credat exulem, *non;* exulátem. *& ver. 864.* Gangeticum nemus, *absque;* sic. *Sed alij codices agnoscunt,* Hesperugo, *& numeri postulant. Stella Veneris, de qua Plinius lib. 2. cap. 8. Cicero de nat. Deorum. Cleomedes libro 1. Meteor. de eadem Iob cap. 38.* Numquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super fines terræ consurgere facis? *passim poëtæ. Pisidas:*

Ἤ τίς τὸν αὐτὸν εὐσύνοπτως ἀστέρα,

Καὶ Φωσφόρον γνοὺς, καὶ σκοπήσας Ἕσπερον,
Οὐκ οἶδεν αὐτὸν ἐργάτιν διπλοδρόμων,
Κήρυκα νυκτὸς, καὶ προφήτιν ἡμέρας. *Morellius*:
Quisve vnum & idem sidus acri lumine
Modò Phosphorum, modò Vesperum, si perspicit;
Hoc nesciat binorum opificem cursuum,
Lucis prophetam, noctis esse nuncium?

Cinna in Smyrnâ:
Te matutinus flentem conspexit Eous,
Et flentem paullo vidit pòst Hesperus idem.

Manilius lib. I.
Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
Hesperus immerso dederat qui lumen Olympo.

Seuerinus Boëtius:
Et qui primæ tempore noctis
Agit algentes Hesperus horas,
Solitas iterum mutat habenas
Phœbi pallens Lucifer ortu.

Martianus Capella lib. 8. de Nupt. Philolog. scribit Veneris stellam aliquando solem transcurrere, aliquando subsequi; aliquando superferri, nonnunquam subiacere: nunc facere ortum, & vocari Luciferum; nunc post occasum Solis effulgere, & vesperum vel vesperuginem nominari. Diuersis ergo, non eodem die; manè solis ortum præcedit, & vesperi subsequitur: quod etiam ex Vitruuio deprebendas. Cicero quoque in lib. de Vniuersit. testatur Luciferum cursum habere solis celeritati parem, & ita fieri vt modò vincat, modò vincatur. quando sole tardior est, tunc oritur mane ante ortum solis, eumq. præcedit; quando celerior, tunc vesperi subsequitur occidentem. Glossar. Vesperugo *ἕσπερος. Vocatur Hesperus etiam Noctifer & Nocturnus, teste Turnebo libro 24. aduers. cap. 27. Catullus*:
Iamdudum Oetæos ostendit Noctifer ignes.

Plautus in Amphitruone:
Credo Nocturnum obdormiuisse ebrium.

Papinius: Roscida iam nouies cælo dimiserat astra
Lucifer, & totidem Lunæ præuenerat ignes
Mutato Nocturnus equo —— *qui locus potuit virum doctum admonere, cuius demortui in Plautum commentarij editi, ne Nocturnum noctis Deum exponeret. Quis enim apud poëtas noctis Deus? Noctem ipsam, Deam dici inuenio: noctis Deum, non magis quàm diei. Nisi fortè sic Martianus Nocturnum accepit lib. 1. cùm illum Consentibus, Penatibus, Laribus, & Opertaneis adnumerat. Glossar.* Noctiuago *νυκτοδρόμος*.

IN ACT. V.

886 Vt iussus] *sic Herbip. & Venet. Bernardini, sic Lugdunens. sic m. s. Caietan. nescio cur mutarit, in*; Et iussus. *inde N.* Emissus. *ait*: *sic furere flammas, quasi ex præscripto & mandato.*

 890 Esser

890 Effer citatum.] *Euripides:*

O quæ dirum nefariè designasti facinus
Medea, fuge, fuge; seu potes, nauigio;
Seu volucri per terram vehiculo.

Pelopeia] *Corintho. nam & Isthmo Pelops imperauit.*

899 Iamque sic temet] *vulgatis consentiunt Eguian. & Mogunt. m. s.*

933 Non sunt mei] *Sophista quidam sic facit loquentem*; Occide Medea Iasonis filios, hominis iniqui, improbi patris, hospitis mali: *apud Stobæi Neophronem ita Medea secum deliberat:*

Age verò. quid facies anime? consulta benè
Priusquam pecces, & carissima
Tibi reddas infensissima. quo tandem exis miser?
Reprime voluntatem & vim impiam.
Sed quid hæc lugeo: cùm animam meam
Videam deseri atque negligi,
A quibus id minimè oportebat? molles scilicet
Et timidi sunt, huiusmodi mala qui tolerant.
Ne relinquas anime teipsum in malis.
Hei mihi! stat sententia. ô pueri ex oculis
Discedite. iam mihi cruenta magnum
Subiit rabies animum. ô manus! ô manus!
Ad quale facinus armamur! Heu quid
Tantum infelix audebo; quæ diuturnum laborem breui
Perditura meum pergo tempore!

939 Vt sæua.] *Ouidius in epist. Cydippes:*

Ipsa velut nauis iactor, quam certus in altum
Propellit Boreas, æstus & vnda refert.

Papinius libro 1. Thebaid.

Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Eurus
Vela trahunt: nutat mediæ fortuna carinæ.

eadem comparatione vtitur lib. 3.

849 Oculis pereant patris] *sic Moguntin. Herbipol. & tres Veneti: recentiores addiderunt*; sed oculis per. pat. *quidam*; in oculis per. pat. *amplector vet. cod. Lipsij in quo*; gementes. osculis pereant patris.

853 Inuisam manum] *non malè quidam lib.* domum. *solitum suum hospitium, pectus meum, inuadit ira & furor.*

955 Natos] *Duos fuisse voluit etiam Ouidius 7. Metamorph. Apollodor. lib. 1. Biblioth. & Higynus cap. 25.*

960 Anguis] *visis furiis & audito verberum sono, ad insaniam homines adigi credebant, patet hic & Herc. Fur. actu 4.*

Flammifera Erinnys verbere excusso sonat, *&c.*

idem Horatius, vt intelligo, de Bellonâ significauit lib. 2. Sat. 5.

——quem cœpit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

hic

hic inquit inſanus, non attonitus tantum, cenſendus.

963 Frater] *Abſyrtus, quem conueniunt omnes ab impiâ ſorore laniatum: ſed Pacuuius & Diodorus Aegyaleum vocant. plerique volunt fuiſſe germanum fratrem, Sophocles in Scythis vterinum tantùm. Timonax* τῶν σκυθικῶν β'. *& Apollonius lib. 3. ob formæ præſtantiam Phaëtontem nominarunt. Quidam Medeâ natu maiorem faciunt, quibus fauet Valerius Flaccus: Pherecydes in lib. 7. à Medeâ ex cunis infantulum ſublatum, & in mari poſtea necatum tradidit; quod tamen in patriis ædibus patratum mauult Sophocles in Colchid. ſed Apollonius propè Iſtrum, Plinius in inſulis quæ ab hoc facinore Abſyrtides nuncupatæ. vide Scholiaſt. Apollonij in lib. 4.*

976 Approba populo manum] *contra Horatij præceptum filios coram populo trucidat. quia tā[illegible] furor, quantum ſuperius deſcripſit, ſupremo actu, quem oportet multum aſſurgere, nudâ commemoratione, pro dignitate exprimi nequiuiſſet. ſpectandum facinus, non narrandum auditoribus fuit. decorum ergo ſeruatum. aliter Riccius conatur excuſare, lib. 1. de imitat. Mihi videtur melior cauſa, quam dixi.*

978 Auctorem] *manuſc. Eguianus;* auctricem. *nouè.*

986 Dum faciunt] *dum ſuſtinent facere.* ἐμφατικῶς.

992 Inuitam] *manuſc. Moguntin. & excuſi veteres omnes;* inuiſam. *vno ſenſu: odit me voluptas & lætitia, ſubit tamen.*

996 Congere] *Euripides:*

IA. Me hæc funera ſepelire & lugere ſinas.
MED. Minimè. quando ego ipſos hac ſepeliam manu,
Delatos in templum Iunonis Acreæ Deæ.

1010 Nimium eſt] *Moguntin.* Minimum. *rectè, ſi ſic diſpungas.*

—— vt duos perimat, tamen
Minimum eſt. dolori numerus anguſtus meo.

1014 Morámque ſaltem, &c. *vt excudi, legitur in o. l. impreſſis & m. ſ. Lipſius tamen cenſet* hæc confuſa, nec ſanæ mentis. Iaſon (inquit) cupit ſtatim interimi liberos, non tractim mori & per ſingulos artus. Ea enim ſentētia primi verſus. At pugnat ecce alter, & quærit ſupplicij moram. Denique Medea reſpondet quaſi ex voto, & exorata. Omnia (*addit*) contra ſunt. *& ſuſpicatur verſus præpoſterè locatos, & digerendos ſic:*

—— haud vltrà precor.
MED. Perfruere lento ſcelere. ne propera dolor,
Morámque ſaltem ſupplicibus dona meis.

ita enim ſe malle quàm, ſuppliciis. *Iſtâ mente.* Optas, inquit Medea, citò defungi hoc ſpectaculo? haud fiet. & cum irriſione, Ne propera mi dolor, & moram ſaltem indulge his qui tibi ſupplices. *Hæc ille. Fateor multo concinniùs. ſi quis mauult nihil mutari, Bernardinum fortè ſequatur; qui vult poſtulare Iaſonem, vt ſi filium velit occidere, moram donet ad fugiendum, ne ſcelus tantum ſpectare cogatur. & Medeam reſpondere, id ſibi gratum. nolle ſe feſtinare. reſtare temporis ſatis. ſed quis frigere iſtud non videt? Acutius N. lib. 2. ſuſpicion. cap. XI. ſecundo verſu nō quæri ſupplicij moram,*

ſed

„ *sed festinationem. cùm enim (ait) petit donari moram suppliciis suis, nihil*
„ *aliud petit, quàm vt maturentur. Ratio hæc est, si moram donauerit Medea,*
„ *non iam ampliùs erit in eius manu. acumen est scholasticum. Quod ego qui-*
dem non capio mōstri simile, moram qui petit, festinationem petere; qui petit differri supplicium, petere vt maturius sumatur. quasi dicas, qui ait, negare; qui abnuit, annuere. Ausi hæc alij, audendum & nobis nonnihil. versiculum 1017. *puto non sua in sede nunc inueniri; reduxerim ad* 1006. *hoc modo:*

Me dede neci, noxium macta caput,
Infesta memet perime. MED. misereri iubes.
Hac qua recusas, *&c.*
& postea:
Meus dies est, tempore accepto vtimur.
Benè est, peractum est, *&c.*

Ipse occidi malebat Iason, quàm filios se coram. At Medea, Velles (ait) mori. remedium & portum malis quæris. ast mihi certum te nece filiorum in oculos ingestâ, quod summè malum metuis, excruciare. & simul cum minis vno in-fantulorum iugulato, alterius quoque cædem parat. vt hunc eripiat; vnum di-cit Iason pœnæ sufficere. Nec duos iram & tumorem animi sui explere sub-infert illa posse. & occiso reliquo; scrutaturam se gladio numquid Iasonium adhuc in visceribus lateat. Refert Ias. non ingratum id sibi spectaculum fore, nec supplicem se illi vltrà: mortuis liberis, peragat cœpta; se quoque ipsam in-terficiat. hoc spectaculum sibi remissionem quandam & moram doloris fore (morámque saltem) *Quibus verbis efferatur aspis illa, & abiectâ sua ne-cis mentione, pergit insultare afflicto. Ego verò largiar tibi moram lugendis, lauandis, sepeliendis liberis: adspectum quoque vindicis tuæ. quæ duo Iasoni acerbissima, viperam illam videre sanguine liberorum madentem, audire insultantem, & vlcisci nequire.*

1017 Misereri iubes] *vide Herc. Fur. versu* 512.

1022 Gemini serpentes] *Ouidius:*

Nunc ego Medeæ vellem frenare dracones.

1024 Aliti curru] *de quo Terentius, Varro, Marcipore:* Dixit Aeetæ Regi Medeam aduectam per aëra in rheda anguibus. *sic rescribo apud Nonium in* rheda, *vbi legebatur:* Varro Marcipore dixit, dixi regi Medeam, *&c. & Nonius monet ibi rhedam pro curru poni: propriè tamen Gallica vox est, & duarum rotarum vehiculi genus. An ab anguibus Medea vocatur* Anguicia? *nam gloss.* Μηδεία, anguicia. *nempe ab anguibus carmine ciendis. Quare apud Horatium lib.* 1. *Odar.* Te nemus Anguiciæ, *& apud Silium lib.* 8. Anguiciam *non* Anguitiam *legendum, idq; de Medea ipsâ, non eius sorore, vt volunt, capiendum. Porrò non temere hoc de curru alite confictum. dæmones enim, etsi naturâ suâ corpus graue huc illuc ferri per aërem nequeat, præstare id possunt; quod non de assumptis modò corporibus; quod communiter theologi concedunt; (D. Thom. in 2. d. 8. a. 3. D. Bonauent. ibid. q. 8. Scotus q. 1. Durand. q. 2. & ceteri) sed de non assumtis etiam quantumuis magna sint, dummodo per id vniuersi ordo à Deo præstitutus non immute-*

Fabius lib. 1. Inst. cap. 5.

mutetur, omnino certum existimo. Transferre ergo potest homines de loco in locum, etiam valde distantem, idq; fecit interdum. nam duo millia porcorum præcipitarunt mali angeli in mare, Marci 5. & Satanas transtulit Christum Dominum à deserto in Hierusalem, & ab Hierosolymis in montem excelsum, Matth. 4. vt SS. Chrysost. Augustinus, Ambros. Gregorius, & cæteri Patres omnes obseruant: imò & D. Eusebius Emissenus à malo spiritu in desertum ductum significat, sed hoc à D. Chrysost. Euthym. Gregorio, & reliquis non recipitur. Boni angeli Philippum Diaconum, & Abacuck asportarunt, in Act. cap. 8. Daniel. vlt. Simon Magus à multis inspectantibus visus est in cælum eleuari, vt referunt D. Clemens Rom. lib. 6. constit. Apostolicar. Hegesippus lib. 3. D. Cyrillus Hierosol. Catech. Mystagog. 6. D. Epiphanius, Theodoretus, & alij. Confirmatur idem, quia multi reperti sunt in locis distantissimis eò à Diabolo translati, vt testantur Alphonsus Castro libro 1. de hæret. punit. cap. 16. & Siluest. libro 2. de Strigib. de Pythagorâ Laërtius, de Apollonio id testatur Philostratus, de aliis Pompon. Mela lib. 3. cap. de Atlante monte, Plinius li. 1. cap. 5. Solinus in Polyhist. Olaus Magnus lib. 3. Region. Aquilonar. cap. 11. Spranger in Malleo malefic. & Spina q. de Strigib. cap. 5. & 12. & contra Ponzinibium Apolog. 1. cap. 4. Grillandus lib. de Sortileg. Nec audio plerosque iuris Canonici interp. qui vehementer ab hac sententiâ abhorrent, auctoritate c. Episcopi. 26. q. 1. vbi id ludificationi sensuum adscribitur. Vellem attenderent verba canonis; quæ satis innuunt, ibi non tradi hoc nunquam fieri, vt verè loco moueantur; sed dumtaxat, non semper id fieri, verùm sæpenumero decipi maleficos. Voluit enim Conc. Ancyranum, non vim eam dæmoni adimere, sed maleficarum opinionem conuellere, quæ nunquam se falli, sed semper id verè euenire credebant. Nam, vt plurimum, mente dumtaxat abalienantur, quod etiam Olaus ipse vidisse se testatur. De huiusmodi exstasi, quam agnouit Plato, non malè accipias illud Virgilij 4. Æneid. alio quoque sensu intelligendum:

Sic explicant Castro vbi sup. & Bernard. Basin. de artib. Magicis propos. 9.

Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas volet ——

Vehar] *euasit ergo, vt & postea manus Thesei: post obitum credita Medea nupsisse Achilli, auctores Ibycus, Simonides, & Apollonius, & in Ambrâ Politianus.*

1025 Sublimi ætheris] *sic manuscripti ferè omnes. sic veteres impressi quattuor. sic Lugdunens. sic Basileens. malè ergo N.;* æthere. *& manusc. Moguntin.* sublimis ætheris. *porrò* sublimus, *notum Prisciano & Nonio, sicut* sterilus, hilarus, *&c. Sallustius libro 3. histor.* sublima nebula cælum obscurabat. *Lucretius lib. 1.*

At nunc per maria ac terras sublimáque cæli

1026 Testare nullos.] *nam si qui forent, tantum scelus viuere non paterentur. Ethnicorum more: quibus supplicia malorum, Deos esse; impunitas, non esse persuadebat. apud Euripidem in Bacchis Cadmus:*

εἰ δ' ἐστὶν ὅστις δαιμόνων ὑπερφρονεῖ,
εἰς τοῦδ' ἀθρήσας θάνατον ἡγείσθω θεούς.

L Quod

Quod si sit vllus qui Deos contemserit;
Huiusce visâ morte iam credat Deos.

Electra apud Sophoclem:

οἱ δὲ μὴ πάλιν
δώσουσ᾽ ἀντιφόνους δίκας,
ἔρροιτ᾽ ἂν αἰδὼς, ἁπάντων
τ᾽ εὐσέβεια θνητῶν.

Neque rursum illi
Iustas soluant pœnas:
Effluet omnis pudor, & pietas
Homines inter nulla futura est.

Huc pertinent illa Virgilij 1. *Æneid.*

Et quisquam numen Iunonis adoret
Præterea, aut supplex aris imponat honorem.

Athenagoras in legatione scribit ab Alcmane & Hesiodo Medeæ diuinos honores tributos.

COM-

COMMENT. IN OEDIPVM.

ARGVMENTVM.

OEdipus Laij & Iocastæ filius, huius etiam maritus, illius occiſor, Thebis regnabat, quando dira peſtilitas ciuitatem inuaſit. conſultus Apollo; Laij necem, interfectoris exilio expiandam, & luis finem fore, reſpondit. Ignorabatur nomen interfectoris. Creon itaque vnà cum Tireſiâ vate mittitur vmbras per Necromantiam euocaturus; vt ab illis, quod extiſpicio & capnomantiâ nequiuerant, reſciſcant: quis reus ille, quem Phœbus innuebat. Reſpondet Laij vmbra, ipſum eſſe regem Oedipum. Negat ille: ſed tandem nimiâ curioſitate, mala ſua ſibi & aliis patefacit. Denique ingenti in ſe ipſum irâ percitus, ſibi oculos effodit, in pœnam criminum quæ ignarus & imprudens conſciuerat. Iocaſta quoque ſe gladio confodit. Fugit orbus oculis in exilium.

In act. I.

1 DVBIVS] *quia obſcurus, nubilus, & quid medium inter lumen & tenebras.*

3 Luctifera] *ſic plerique N.* luctifica.

4 Iam cernet] *Burdigal.* perſpiciet. *rectè Moguntin.* proſpiciet.

Solatas] *viduatas, deſertas hominibus.*

11 Obiacent] *minus rectè Moguntin.* adiacent.

12 Parentis] *putatiui. nam Polybus Corinthi Rex, OEdipum, regis Laÿ patris iuſſu expoſitum feris, pro ſuo aluerat.*

13 Vagans] *Moguntin.* vagus.

16 Delphicæ Laurus] *duo fuere oracula Delphica, ſine quibus hæc fabula nequit intelligi. prius Laio de liberis ſciſcitanti, redditum in hanc ſententiam;* Poſcere Laium liberos eique filium naſciturum, à quo ipſum necari fata ſanxiſſent. Id enim illi Pelopem imprecatum, ob occiſum à Laio filium. *poſterius accepit OEdipus; huiuſmodi*: Procul à templo Diis inuiſa proles abſcede; qui necati à te patris thalamum conſcendes, & tibi ex matre fratres procreabis. *priore territus Laius natum OEdipum, pedibus ferro ignito foratis, feris obÿci mandauit: poſterioris metu OEdipus Corintho in exſilium profugit, & nolens oraculo fidem fecit.*

23 Non ego penates] *ſic omnes præter N. Non inquit à quoquam iuſ-*

 ſus,

ſus, vel ſupplicium meritus, diſceßi Corintho: ſed metuens, ne ſcelera de me prædicta committerem, naturæ iuri conſulas. vitaui parricidium, & inceſtum cum matre.

29 Cadmeæ lues] *Thebanæ, à quo etiam tota Bæotia olim vocata Cadmea, teſte Thucydide lib. 1. inde Propertius:*

Cùm tibi Cadmeæ dicentur Pontice Thebæ.

32 Semper nouis] *non ornatus causâ additum,* ſemper, *ſed vt funerum quandam continuationem ſignificet. Liuius lib. 5.* Nec vllum erat tempus, quod à nouæ ſemper cladis aliquo ſpectaculo ceſſaret. *ſic frequenter ſumunt ἀεὶ & inſerunt.*

34 Incolumis ergo, ſcilicet Phœbi reus] *ſic omnes codices, præter Mogunt. qui;* incolumis ego, tu ſcilicet. *quid ſi* Incolumis ergo tu, licet Ph. r. *Tu, inquit, quem Apollo parricidam & inceſtum iudicauit, audebiſne ſperare Diis inuitis, & quaſi premium facinorum, ſalubre regnum? ſed nihil muto.*

36 Fecimus cælum nocens] *ſequitur elegans peſtis deſcriptio, valdè elaborata, & plena imitationis. nam videntur præcipui poëtæ, in hunc quaſi communem artis oſtendendæ campum excurriſſe. longum foret ſi ſingula hic in commentariis referrem: melius duxi & vtilius, vt vno curſu iuuenes imitationis cupidi queant percurrere, quæ olim collegeram, in finem libri reÿcere.*

38 Leues] *quidam;* lenes.

39 Æſtiferi] *Moguntin.* æſtigeri.

Canis] *orto ergo Cane ſeu Sirio hæc peſtis viguit. nam ait, ſolem tunc in leonem primùm ingreſſum. Plinius:* Ardentiſſimo æſtatis tempore exoritur Caniculæ ſidus, ſole primam partem Leonis ingrediente. *li. 2. c. 47. mens ergo noſtri; Sol vectus Leone, auget æſtum & calorem canis, flammâ ſuâ nos adurentis. verum id eſt. nam Calpurnius Baſſus tradit, cùm Sol ad Sirium acceſſerit, Siriÿ calorem duplicari, & languore affici corpora.* Sirium *Græcè propter flammæ candorem;* caniculam *Latinè vocari. inde dies caniculares dici. Germanicus, de caniculâ:*

Cùm radios Solis tetigit, accenditur æſtu.

Plinius effectus miros huius ſideris recenſet libro 2. cap. 40. & lib. 9. cap. 16. multa etiam ex Timoſthene & aliis, Scholiaſtes Apolloniÿ in lib. 2. ver. 518. De nomine non conuenit, nam ſæpe canis *cum* caniculâ *confunditur. cùm verè differant. nam duo ſidera canum. Vnum canis maior: alterum canis minor.* Minor, *vocatur Græco nomine* Procyon *à Manilio lib. 5. Firmico li. 8. cap. 9. Plinio lib. 18. cap. 28. & Auieno in Arati verſione, à Cicerone Latinè* Anticanis, *prior enim oritur & maiorem præuenit; hic propriè dicitur* Canicula. Maior, *propriè loquendo appellatur ἁπλῶς* Canis, *idem eſt Sirius, de quo noſter; etſi fortaßis vtrumque ſidus vno nomine complexus ſit. Calpurnius Baſſus aperiè Maiorem vocauit Caniculam, his verbis: Sirium* autem ſtellam vocatam putant, propter flammę candorem, Latini autē ipſam *Caniculam* vocant. vnde & dies *Caniculares* dicuntur: *quia quandiu Sol in ipsâ eſt,* peſtifera eſt: ſed pro qualitate, *&c. Plinius etiam turbat. nam maiorem, vocat Caniculam d. lib. 2. cap. 40. & 47. & lib. 9. cap. 16. minorem*

verò li.18.cap.28.vt omnino ex pracedẽtibus & subsequentibus verbis oporteat conijcere, de vtrâ loquantur scriptores, quando Caniculam *memorant. Ambigua etiam est vox,* Canis, *de ipso sidere Maioris toto, & de stella vnicâ, eius in linguâ; quæ fulgentissima lucidissimaq. est, & propriè* Sirius *nuncupatur, teste Ptolomæo. Etsi Higynius lib. 2.* Sirium *aliam esse stellam velit, quæ sit non in linguâ, sed in capite Canis maioris: verùm astrologi Ptolomaũ sequuntur. Quod tamẽ Higynus scribit, eam esse stellam Isidis, hoc Ægyptiorum traditione astruitur; qui Isidem in cælũ translatam à se* Sothim, *à Græcis* canem *vocari censent. & esse Sirium Isidis signum. quia Isis fertilitatis dea putetur, &* Sothim *ipsis fœturam significet, quæ Græcis κύισις. ita factum vt ab his illa stella κύων, à Romanis canis dicatur. quæ prolixius Mercurius Ægyptius, & ex eo Plutarchus lib. de Iside & Osiride.*

41 Deseruit amnes humor] *Aratus tradit Sirium vehementer exsiccare: & plerique volunt dictum à σειριάω, quia tunc fontes & flumina maximè arefiunt, & terra siccitate squallescit.*

44 Obscura cælo] *Sophocles:*

Vtinam igniferas excitet
Lampades Artemis;
Lyciorum quibus errat per
Culmina montium.

hoc est, vtinam serenos fundat radios, & clarâ luce micet.

45 Nouo] *insolita ferrugine, & tenebris obnubilatur. Mogunt.* vano. *vanè.*

49 Denegat fructum Ceres] *Sophocles;* —— ὥτε γαὶ
ἔκγονα, κλυτᾶς χθονὸς
αὔξεται. *Item:*
φθίνουσα μὲν κάλυξιν ἐγκάρποις χθονός.
Nil tellus producit, fertilis olim. *Item:*
Corrupta fertilis periit seges. *ad sensum, non ad verbum. Opinabantur etiam Ethnici Deum infensum sceleribus, non sinere (vt loquitur Pacuuius)* grandiri frugum fœtum, nec mitescere. *vide Victorium libro 15. variar. cap. 20.*

Ceres] *Segetes ipsæ. Attici (testatur Clemens Alexand. in Protrept.) frumentum vocabant, Cererem; Thebani vitem, Bacchum. obseruo idẽ apud Romanos: hoc enim sensu Nænius:* Cocus edit Neptunum, Venerem, Cererem. *quo loco* Veneri *mallem* Liberum, *vel* Palladem *substituere. vt cocum significet abligurisse, pisces, panem & oleum, vel vinum. nam, vt Venus pro oleribus; exemplum requiro. certè nõ pro lactucis, aut betâ. Et etiam alias scio apud Nonium Veneris nomen pro Bacchi nomine suppositum. Vide inf. ad ver. 488. De hoc loquendi modo Plutarch. in lib. de Iside;* ὥσπερ οἱ Διόνυσον τὸν οἶνον, Ἥφαιστον δὲ φλόγα, Περσεφόνην δὲ φησίπου Κλεάνθης τὸ διὰ τῶν καρπῶν φερόμενον πνεῦμα ποιητὴς δὲ τῆς ἐπὶ τῶν θεριζόντων,
τῆμος ὅτ᾽ αἰζηοὶ Δημήτερα κωλοτομεῦσιν.
vt hi qui Bacchum pro vino, Vulcanum pro flammâ accipiunt. sic & Cleanthes alicubi Persephonem ait esse spiritum, qui per fruges fertur.

& quidam poëta de messoribus dixit; Cùm lecti iuuenes Cereris iam membra secarent. *mox eum morem reprehendit, vt non satis pietati consentaneum. Crassus verò apud Ciceronem 3. de Orat. quando proprium verbum proprio commutatur, grauem esse in oratione modum & sæpè sumẽdum censet:* ex quo genere (*inquit*) hæc sunt: Martem belli esse communem, Cererem pro frugibus, Liberum appellare pro vino, Neptunum pro mari. *&c. erat illi fortassis ante oculos locus ille Nauij.*

Ceres adulta] *crescit quidem culmus & spicum, sed ardore exarescit. fatebor tamen, mallem dispunctione altâ, & mente: videlicet,*

——— denegat fructum Ceres,
Adulta, & altis flaua cum spicis cremat, *&c.*

Fallit agricolarum spem Ceres frugum Dea. sinit quidem adolescere & grandiri fruges; sed priusquam maturescant, præuenit messorum falcem. ipsa iam adultum, & altum, & flauum culmum, cum ipsis spicis succendit & adurit: atq. ita exarescente culmo, sterilis fit messis, nec vlli rei, non seges, sed palea.

53 Sed omnis] *Basileens.* & omnis. 55 Thalamos] *virum & vxorem.* 56 Quæstu carent] *Sophocles:*

Ast innumera ex vrbe,
Quæ cadit indefleta per agros,
Passim turba iacet ——— *idem etiam Liuius lib.* 25. Postremò ita assuetudine mali efferauerant animos, vt non modò lacrymis, iustóq. cõploratu non prosequerentur mortuos; sed ne efferrent quidé.

60 Properátque] *ipsâ numerorum celeritate properationem indicat.*

63 Suæque] *illi ipsi qui funus curabant, funus efferuntur; & illis exequiis, quibus alios honorabant, ipsi tumulantur. Nec malè;* Duxéque. *gemina vnius funeris exequiæ; cui ducebatur, & qui ducebat.*

64 Tum] *præterea, quinetiam.*

Corpora alienis] *Thucydides:* nam alij occupatis, quas alieni extruxerant, pyris, mortuum suum imponebant, ignémque subiiciebant: alij cùm alter arderet, superiecto, quem ferebant, abibant.

67 Pars quota] *significat non cinefacta, sed vstulata tantùm cadauera.*

70 Cadunt medentes] *Thucydides:* Ipsâ curatione alij ab aliis luem accipiebant. 71 Affusus] aduolutus.

85 Hoc stare certo] *tralatione à militibus sumtâ, quibus de gradu deijci turpissimum.* Gradum, *Liuius, Tacitus, ceteri, vocant locum quem in acie miles occupauit. Neque id* Regium *tantùm, sed virorum omnium officium. Nam; vt Cornelius ait decus illud Historiæ; & prudentiæ ciuilis doctor optimus; fortes & strennuos oportet contra fortunam spei insistere: timidi & ignaui solent ad desperationem formidine properare.*

91 Gigantes] *Gigantum vox sumitur sæpe pro quibusuis hominibus; feris, robustis, audacibus, superbis, impiis, confidentibus in vi brachij sui. sic summi docent Gennadius in Genesim, & Theodoretus; item D. Damascenus, & D. Chrysostomus: cuius hæc sunt:* γίγαντας, οὐ ξένην πλάσιν, οὐδὲ ξένην μορφὴν, ἀλλὰ τοὺς ἥρωας, τοὺς πολεμικοὺς, τοὺς ἰσχυροὺς, Gigantes, non inusita-

usitatum hominum genus aut peregrinum, non insolitam formam, sed Heröas & viros bellatores & fortes: *maximè tamen si vastâ ac procerâ mole corporis forent, quos Theodoretus vocat παμμεγέθεις ἄνθρωπους. Diuus Augustinus in Psal. 32. & 87. docet sumi pro superbis & fortissimis. Diuus Hieronymus pro inexpugnabilibus. & D. Hieronymi discipulus Philippus Presbyter lib. in Iob 2. cap. 26.* Gigantes appellat scriptura diuina, homines superbos, rebelles, & contumaces, vt fuit ille Nemroth Gigas venator contra Dominum. Diabolus quoque & sui, translato nomine Gigantes, propter superbiam nuncupantur. *Si tamen liber ille non potiùs Bedæ est. à Chaldæis dicuntur Gibbarin, à robore, Prouerb. 2. ver. 18. Dicti terrigenæ, quasi terrâ geniti. quod Græcum γίγας satis ostendit quasi γηγενής. genitus tellure. filios terræ vocat Paraphrast. Chaldæus Prouerb. 21. sic suprà in Hercule OEtæo, bis Hercules vocatur Gigas. Pressiùs tamen loquens Seneca, & ceteri etiam poëtæ, solis Titanibus nomen Gigantum tribuunt.*

92 Modis] *Moguntin.* nodis, *sed in marg.* modis.

95 Superba] *rectè Mogunt. Herbipol. & primus Venetus*; supernâ.

97 Conciperet] *non muto, etsi alij, vt Veneti, & Herbip.* concuteret. *notũ vel ex Alciati Emblem. Leones seipsos caudâ flagellare, vt irã stimulent.*

101 Fortis] *Moguntin.* sortis. *hoc est, ænigmatis, à cuius solutione, vel mea, vel feræ mors penderet. mea, si nequirem; illius, si soluerem.*

102 Triste carmen] *scilicet*:

Est bipes, est quadrupes in terris (soláque vox huic)
Atque tripes: mutat vocem solum, omnia campis
Inter quæ serpunt, quæ cælo & fluctibus errant.
Ast vbi contendit pedibus iam pluribus; illi
Deficiunt vires, & lentis robora neruis.

Alitis] *Sphingem Echidnæ & Typhonis filiam fabulantur, corpus canis, vultum puellæ, vocem humanam, alas auium, pedes leoninos habuisse; &, obsesso monte Sphincio, Thebanis ænigmata proposuisse, quæ qui explicare non poterant, occidere solitam. cùm verò suum soluisset OEdipus; adeo ægrè id monstrum tulisse, vt se de saxo præceps iecerit. copiosè ista narrant Apollodorus lib. 3. Biblioth. Higynus in Fab. cap. 151. & Palephatus, qui docet ex historiâ natam fabulam, vt & Strabo lib. 9. Sphingem facetè Anaxilas, in Iuuencâ, apud Athenæum, lenæ typum esse contendit, alludens ad ænigma paullo ante asscriptum.* Solui] *docui de homine intelligendum, qui* infans, *quadrupes*; vir, *bipes*; decrepitus, *assumto scipione tripes.*

104 Licuit perire] *amisisti occasionem fortiter occumbendi, cùm ænigma Sphingæum soluisti. nunc incassum optas mortem. capillatâ fronte, occasio: præterire siuisti, occipitium caluum non potes prehendere.*

105 Hæc] *se ostẽdit. nam Iocasta, & cum illâ regnũ, merces interẽtæ feræ.*

109 Phœbus] *Apollinem poëtæ semper cum Phœbo confundunt, cùm tamen vel sex iuxta Clementem in Protrept. vel quinque iuxta Arnobium lib. 5. fuerint Apollines; & solus Iouis F. Phœbus sit vocatus. huic ceterorum res gestas adscribunt; de hoc, quæ poëtæ canunt, intelligenda omnia.*

Si

Si quam] *si fortè aliquam salutis rationem & pestis sedandæ modum Delphicum oraculum nos doceat: quo Creontem misi. & ad Apollinem potiùs, quàm quemuis alium Deum; tum quia hunc veridicum putabant: tum quia Soli pestilitatis ortum & cessationem ascribebant. vnde non Marti modò ante prælium, sed & Apollini* Pæan cõcinebatur, ὅτι παύει τὸν λοιμὸν, *quòd pestem sedet. testimonium dicit Homerus Iliad. ά. quo loco de* Pæane, *seu* Pæeane, *seu* Pæone *interpretes videndi, necnon Suidas. Hæc carmina, quæ in pestilentiæ remissione canebantur, etiam* ἐπιλοίμια *dicta, & ipse Apollo* λοίμιος, *&* ἰήιος, *&* ἀκέσιος, *&* ἀλεξίκακος. *Vide Lilium Syntagm. 7.*

IN CHORVM.

Pergit luis magnitudinem celebrare.

110 Cadmi proles] *Thebani. Sophocles:*

O stirps noua veteris alumna Cadmi.

111 Vrbe cum tota] *Ouidius lib. 2. Metamorph.*

Cúmque suis totas populis incendia gentes.

eadem phrasi vtitur Diodorus Siculus lib. 19. Biblioth. cùm dicit vrbes cum suis incolis omnino euanuisse; ὥστε δὲ τὰς πόλεις καὶ ἐνικοῦντας ἅπαντας ἀφανισθῆναι. *pulcrè Manilius de morbi huius rapacitate:*

Extulit antiquas per funera pacis Athenas.

item: Ac tanto quondam populo vix contigit heres.

rectè noster; occidis, *quia vt hominum, sic vrbium naturales quidam interitus ac mortes, Stoicis. Vide Pet. Fabrum lib. 1. Semestrium cap. 9.*

115 Mundo-primo] *Orienti.*

117 Cinnamis] *Solinus:* Cinnamolgus perinde Arabiæ auis, in* excelsissimis lucis texit nidos è fruticibus cinnamorũ; ad quos quoniam non est peruenire, propter ramorum altitudinem & fragilitatem: accolæ illas congeries plumbatis petunt iaculis, deiectásque preciis vendunt amplioribus: quod hoc cinnamum, magis quàm aliud mercatores probent. *de cinnamomo vide Isidorum lib. 17. Orig. cap. 8. Aegynetam li. de simplicib. medic. & Cadamustum in nauigationib. Indicis. Sequentes duos versiculos, vt expeditior sententia fiat, duxi transponendos. in quibus, quidam lib.* conuersi Parthi; *alij, & in his manus.* fallacis. *eadem mente.*

* Hoc malo; quàm in excelsissimis.

123 Inficit Indos] *Moguntin. addit;* igne vicino. *sed Veneti;* Sole vicino. *vtrumque ab adtextu.*

130 Septem] *quarum apud Pausaniam in Boeot. hæc nomina, Electrides, Froetides, Neitides, Crenea, Ogygiæ, Homoloides.*

131 Stat grauis] *plena est & perfecta, nihil illi vt grauis dicatur deest. sic illud Virg. lib. 12.* cælum stare puluere; *exponit Maurus, plenum esse. & Porphyrion illud Horatij:* Vides vt altâ stet niue candidum Soracte, *hoc est, plenum sit niue. Nonius etiam inter ceteras standi significationes hanc agnoscit.* Plenam stragem *vocat figuratè, locum ipsum cadaueribus stratis oppletum.* 132 Funere funus] *Sophocles:*

Haud aliter quàm præpete pennâ
Liquidas scindunt auras auium densata agmina:

Sic

Sic alium aſpicias ſuper alium
Rapidóque ociùs igne
Triſtia ferri ad litora Ditis.

Manilius: Alter in alterius labens cùm fata ruebant.

133 Prima vis tardas] *Homerus Iliad. ά. primò correpta veterinaria iumenta, & veloces canes ſcribit. Silius Italicus*:

Vim primi ſensêre canes: mox nubibus atris
Fluxit deficiens, pennâ labente volucris:
Inde feræ ſiluis ſterni: mox ſerpere labes
Tartarea, atque hauſtis populari caſtra maniplis.

137 Aureo cornu] *Valerius Flaccus lib.* 1.

—— dabit auratis & cornibus igni
Colla pater —— *& lib.* 3.
Ibat agens lectas auratâ fronte iuuencas.

Sed, ſi Plinio credimus, cùm de minoribus hoſtiis, & inferorum ſacris agat Valerius, poëticè, non verò ritè locutus videtur. Plato in Alcibiade prodidit, exceptis Lacedæmoniis, Græcos omnes boues cornibus auratis ſacrificaſſe. Homerus Odyſſ. γ'. —— βοῦν ἦνιν εὐρυμέτωπον,

ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ,
τήν τοι ἐγὼ ῥέξω, χρυσὸν κέρασιν περιχεύας.
—— bouem iniugem, patalem,
Indomitam, quam nullus ſub iugum duxit vir,
Hanc ego tibi ſacrificabo, aurum cornibus circumfundens.

Cicero 2. *de diuinat.*

Nos circum latices gelidos, fumantibus aris,
Aurigeris Diuum placantes numina tauris.

boum epithetum à Tullio additum, ſolito in poëtarum carminibus vertendis multum ſibi permittere. apud Homerum Iliad. β'., vnde tranſtulit, nihil inuenies quod illi reſpondeat. Aurigeros, *interpretor indutos aurum cornibus. Seneca lib. 1. de benefic.* Nec in victimis quidem, licet opimæ ſint, auróq; præfulgeant. *Trebellius Pollio, in vita Galienorum*; Proceſſerunt etiam altrinſecus centeni albi boues, cornibus auro iugatis, & dorſualibus ſericis diſcoloribus præfulgentes. *ergo etiam iungebantur, & quaſi iugo ſeu paxillo aureo impoſito cornua vinciebãtur. In antiquo lapide Romæ inſculptũ:*

* Vota Fauentinus bis deni ſuſcipit orbis,
Vt mactet repetens auratâ fronte bicornes.

* Hoc eſt, ſuſcipit votum vicennale.

Sed etiam coronabantur victimæ, vt docent Plin. lib. 16. cap. 4. & Lucianus Dial. de ſacrificiis. Vtrumq; morem confirmat Prudent. de Romano Martyre:

Huc taurus ingens fronte toruâ & hiſpidâ
Sertis reuinctus, aut per armos, floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruſcat hoſtiæ
Setáſque fulgor bractealis inficit.
Hic vt ſtatuta eſt immolanda bellua. *&c.*

& prior Plutarchus Paulli Æmilij triumphum describens: μετὰ δὲ τούτους ἤγοντο χρυσόκερῳ τροφίαι βοῦς ἑκατὸν εἴκοσι μίτραις ἠσκημένοι καὶ στέμμασιν. post eos ducebantur auratis cornibus boues centum viginti, vittis ornati & sertis. *videor obseruare, non tantùm quando immolandi; sed etiam quibus diebus agricolæ Cereri operabantur, boues aratores in ipsis stabulis solere coronari. Tibullus indicat lib.2.*

Luce sacrâ requiescat humus, requiescat arator,
 Et graue, suspenso vomere, cesset opus.
Soluite vincla iugis. nunc ad præsepia debent
 Plenâ coronato stare boues capite.

142 Segnior cursu sonipes in ipso] *Lucanus:*

Belliger assumtis sonipes defessus in aruis
Aduectos cùm plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas pascens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.

143 Armo] *concidens in latus. non probo Eguiani scripturam;* aruo.

145 Pecudes] *de pecudibus consule Wottonum lib. 5. de different. animal. cap. 93. de diuersis boum generibus eundem cap. 92.*

149 Lupi ceruos-leonis-vrsis] *de lupis Wotton. lib. 5. cap. 78. de ceruis cap. 95. de leonibus cap. 81. de vrsis, cap. 83.* Cerui] *Ouidianum versum citans Seneca philosophus legit;* non fidere, *pro,* nec fidere.

150 Irati] *efferati, incitati. sic exponit ipsemet lib. 1. de ira cap. 3.* Dicendum feras irâ carere, & omnia præter hominem. nam cùm sit inimica rationi, nusquam tamen nascitur, nisi vbi rationi locus est. Impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incursum: iram quidem, non magis quàm luxuriam. Non est quod credas illi, qui dicit,

Non aper irasci meminit, non fidere cursu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus vrsi.

Irasci dicit, incitari, impingi. Irasci quidem non magis sciunt, quàm ignoscere, *&c.*

151 Nulla villosis] *vrsis densitatem cutis & tergoris, vt propriam tribuit, lib. 2. de benefic.* Queruntur quod non magnitudine corporis æquamus elephantos, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros: quòd solidior sit cutis belluis,* densior vrsis, mollior fibris: quòd sagacitate narium nos canes vincant; quod acie luminum aquilæ, spacio ætatis corui, multa animalia nandi felicitate.

Sic in ſ. Burdegal.

155 Non silua sua] *sic legendum suadent numeri*

162 Phlegethon] *Deus fluuij genius: & quia amnis ille igneus; propter pestilitatis ardorem, huius meminit.*

163 Miscuit vndis Sidoniis] *aquis Thebanis. nam Cadmus Sidonius fuit, qui Thebas condidit.*

Styga] *venenatis aquis Stygiæ paludis, amnes, fontes, puteos infecit. sic alij poëtæ: Claudianus in Rufin. lib. 1.*

Ac velut infecto morbus crudescere cælo
Incipiens, primò pecudum depascitur artus,

Mox

Mox populos, vrbésque rapit; ventísque perustis,
Corruptos Stygiam pestem diffundit in amnes.

Silius: Et patulam Cyanem, latéque palustribus vndis
Stagnantem Stygio Cocyti impleuit odore.

Lucanus, paullo aliter: —— tali spiramine Nessus
Emittit Stygium nebulosis aëra saxis,
Antráque letiferi rabiem Typhonis anhelant.

Styx, fons Arcadiæ ponè Nonacrim, aquam habet, nimio frigore, letalem, adeò corrosiuam, vt omne metalli genus perfringat, soláque muli vel asini vngulâ queat contineri. test. lib. Plutarcho in Alexandro, Arriano lib. 7. de gest. Alex. Plinio libro 30. cap. 16. & Iustino libro 12. Stygiam ergo aquam pro ipsâ morte videtur, vel quouis deleterio sumere: & fingit factam huiusmodi commixtionem; quia docet experientia, aquarum corruptione pestilentiæ vim latissimè proserpere. 167 Nauita crudus] *sic Virgilius de eodem:*

Cruda Deo viridísque senectus. *& Tacitus in vita Agricolæ:* quibus cruda ac viridis senectus, clari bello, *&c. alludens ad Virgilianum illud. multi codices habent;* Nauita Charon. *quod retinui, quia sic m. s. & veteres impressi omnes, etiam Lugdun. vt nesciam vnde N. illud,* crudus.

170 Vectare] *Schidæ Burdigal.* portare. *& præcedenti carmine Eguian.* laxata, *pro;* lassata.

172 Errasse locis] *hoc tempore pestis, multi credebant contingere, & in Loimographiâ dabimus exempla ex Procopio, Cedreno, Sigisberto.*

174 Simulacra virum] *vel quòd ita se res habeat, vel quod in cladibus publicis metus ipse faciat huiusmodi apparere. Dion, in Tito, auctor est, exundante incendia Vesuuio, homines giganteæ magnitudinis interdiu, noctúque per vrbes oberrasse. idem confirmat in Traiano. Pro prodigio hoc habuerunt etiam alij. Petronius Arbiter:*

Ecce, inter tumulos atque ossa arentia bustis,
Vmbrarum facies diro stridore minantur.

Lucanus, lib. 1. —— venientes cominus vmbras.

Item: Tollentémque caput gelidas Anienis ad vndas,
Agricolæ fracto Marium videre sepulcro.

Ciceronis Vrania in 2. Consulatu:

Aut cùm se grauido tremefecit corpore tellus:
Iam verò variæ nocturno tempore visæ
Terribiles formæ, bellum motúsque mouebant.

Dionys. Halycarnass. lib. 8. sub finem, scribit, Romæ obseruata multa prodigia, Deorum iram nunciantia; exauditas ominosas voces incerto auctore, obseruatas oculis nouas spectrorum facies, & hæc oculis atq; auribus hominum sæpè oblata. & lib. 10. cælum arsisse, terram cum mugitu tremuisse, varias spectrorum facies horrendasq; voces auribus atque oculis hominum frequenter exceptas. Ouidius 2. Fastorum:

Vix equidem credo. bustis exisse feruntur,
Et tacitæ quæsti tempore noctis aui,

Pérque vias vrbis, latósque vlulasse per agros
Deformes animas, vulgus inane, ferunt.

Maiora viris] *cur Critici mutatis? non aduertitis* Maiora veris, bis Cadmeum; *legi carminis aduersari? quin & Lepidius illud:* Simulacra virum Maiora viris. *Scitis quàm lubenter Seneca sic ludat. sententia denique eadem futura; & hoc omnes ad vnum codices astruunt. quæ ad explicationem, dicentur Troad. versu 179. ad illud:*

Emicuit ingens vmbra Thess. ducis.

181 Mugisse solum] *sic Thyeste:*

——imo mugit è fundo solum.

Virg.6. Æneid. Sub pedibus mugire solum, & iuga cœpta moueri
Siluarum—— *quem locum videtur hic noster imitatus, nam vtrumque ponit, addens,* bis Cadmeum tremuisse nemus.
De Mugitus terræ omine, testis etiam Dion, in Tito, in Traiano, & in Seuero. & Salisberiensis li.1. Polycratici in fine. Sanè vt plurimum luem hanc terræmotus præcedit, vt docebo in Loimographiâ. Effici autem sub terrâ sonitus, qui mugitus imitantur, quod pro portento quidam arripiunt, id naturale esse, & ab inclusis exhalationibus, percussis vel percutientibus, prouenire docet Aristoteles lib.2. Meteor. cap.8.

175 Amphionios vlul. canes] *Thebanos canes. idem portentum habes Thyest. actu 4.*

180 Piger ignauos] *nunc sequitur notarum morbi descriptio: quas similes præter Lucretium, Thucydidem, Virgilium, quos antea retuli in Aduersar. etiam alij descripserunt. Ouidius:*

Viscera torrentur primò, flammæque latentis
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidísque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu.
Non stratum, non vlla pati velamina possunt. *&c.*

Silius Italicus:

Arebat lingua, & gelidus per viscera sudor
Corpore manabat tremulo, descendere fauces
Abnuerant siccæ iussorum alimenta ciborum:
Aspera pulmonem tussis quatit, & per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina ferre grauem vix sufficientia lucem
Vncâ nare iacent, saniésque immista cruore
Expuitur, membrísque cutis tegit ossa peresis.

Lucanus autem:

Iam riget atra cutis, distentáque lumina rumpit,
Igneáque in vultus & sacro feruida morbo,
Pestis abit, fessúmque caput se ferre recusat.

186 Tingit] *suffundit. sic om. mei cod. tolerari tamen posse;* tendit, *docet Lucan. qui,* distentaq; lumina. *sed satis hanc notã noster cùm addit;* oculiq; rigent.

187 Sacer ignis] *Gloss. vet.* ἐρυσίπελας. *Lucanus vocat* sacrum morbum; *sed non intelligendus de morbo qui propriè sacer vocatur, sic enim* ἕρπης (*de quo Seneca, & quem ponit, post Lucretium, comitem istius luis*) *alius, quàm* ἱερὰ νόσος: *verum sacrum morbum appellat, dirum & abominabilem, eamq́; significationem confirmat etymologia tradita ab Alexandro Tralliano libro 1. cap. 14. & Arethæo li. 4. de diutur. affectionibus. Sacer morbus (vt docui) propriè epilepsia, caducus seu comitialis morbus, qui vnde nomẽ acceperit, disputat Mizaldus Centur. 4. Memorabil. aphor. 2. Sacer ignis in hominibus Zoster vel Zona; in gregibus, vocatur pusula, teste Columellâ lib. 7. de re rust. cap. 1.*

188 Pascitur] *exest. Silius hoc expressit, dicens peresa membra & cutem solis oßis tegimen. sic Virgilius,* Miseros depascitur artus. *probat hanc Metaphoram Aristoteles de poët. Et eâ vsos Euripidem & Æschylum eodem in versu ostendit: sed ita vt quod propter minus accommodatum vocabulum in isto abiectum visum, in illo eius verbi mutatione splendidum & illustre apparuerit. vterque in Philoctete ostendens quomodo hulcera pedis carnem exederent, sic dixit. Æschylus:* φαγέδαινα ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός, Phagedæna mihi carnes vorat pedis. *at Euripides epulari dixit,* φαγέδαινα ἥ μου σάρκας θοινᾶται ποδός. *eodem sensu Virgil. carpendi verbo vsus:*

—— cæco carpitur igni.

192 Iámque] *toties amplexantur, vt ipsa saxa tot amplexibus iam fatigentur.* 195 Elato custode] *Defuncto eo ipso, qui ægrorum curam gerebat.*

198 Solum hoc] *mori.*

199 Delubra] *maximè Apollinis. causam dixi.*

201 Iuuat ipsos satiare Deos] *iuuat crudelitatem Deorum explere, & ipsis quasi exprobrare, in eorum conspectu emoriendo. sic Ouidius:*

Ante sacros vidi proiecta cadauera postes,
Ante ipsas; quo mors foret inuidiosior; aras.

Attius: Nunc pergamus, vt suppliciis cælitum aras expleam.

IN ACT. II.

Refert Delphicum responsum Creo: quo, quia auctor luis, non nominabatur, accersitus Tiresias conatur extispicio verum nomen eruere. Sed incassum omnia molitur. est autẽ hic actus plenus recondita haruspicinæ & superstitionũ.

214 Nexa] *Moguntin. & plerique libri scripti;* flexâ. *rectè. flexiloqua vocauit Cicero. nam li. 2. de Diuinat. postquã dixerat:* sed iam ad te venio,

O sancte Apollo, qui vmbilicum terrarum obsides,
Vnde superstitiosa primum euasit vox fera:

Subiungit: Tuis enim oraculis Chrysippus totum volumen impleuit, partim falsis, partim casu veris, vt fit in omni oratione sæpissimè, partim flexiloquis & obscuris. *vaticinantibus omnibus, præcipuè Apollini, hanc in fando* ἀμφιβολογίαν *perfamiliarem testatur Aristoteles lib. 3. Rhetor. ideo Tacitus li. 2. scribit:* Ferebatur Germanico per ambages, vt mos est oraculis, maturum exitium cecinisse. *ideo tradunt Synesius in lib. de somniis, Scholiastæ Pindari, & Sophoclis, & Seruius in 6. Æneid. Apollinem vocari* λοξίαν *ab Euripide, Æschylo & Pindaro, addo & D. Hieronymum: et si*

alias causas physiologiæ accommodas comminiscantur alij vt Phurnutus, Aenopides & Cleanthes apud Macrob.li.1.Sat.cap.17.& Izacius in Lycophr. quæ ad hunc locum nihil faciunt. Delphos orbis vmbilicum, statuunt etiam Pindar.Pyth.δ'.Sophocles in OEdipo tyr.Euripides in Oreste,Plutarchus in lib. de cessat. oracul. Ouidius lib. 10. Metam. & Claudianus & alij; quibus Cosmographiæ ratio repugnat: ibi in profundo adytus angusti specu oracula fundebantur,hoc modo.ponebatur tripes sacer in adyto,eum conscendebat Pythia, & insistens tripodi vaticinabatur, agitante dæmone.ita Strabo libro 6. Verius, amentem, vel temulentam saltem, malâ specus exhalatione fieri consueuisse, vt placuit Plutar. d. opere,& Plinio lib.2.cap.95. Diodorus autem lib.16.Biblioth. narrat,quomodo oraculũ innotuerit. scilicet pascentibus haut longè à specu capris, propius vnam accessisse, & confestim ecce tibi illam saltitare quasi lymphatam,discurrere, rotari,cernuari, & motus adeò incompositos edere,vt pastor (Plutarchus eum nominat Coretam) stupefactus rei nouitate,ipsemet specus illius periculum fecerit;& ingressus,ebrio similis,mente turbatâ, oracula fundens egressus sit. idipsum pluribus aliis accidisse, longóque tempore accolas, ita mutuo sibi futura solitos prædicere. Verùm postquam per insaniam non pauci se in specum præcipites iecerunt; placuit vnicam virginem deligi, quæ tripode conscenso consulentibus satisfaceret. Hæc Diodorus, & Trogus apud Iustin. lib. 24.

Ambage] *eodem casu Prudentius:*

Instigat bacchantis anus ambage Sibyllæ.

216 Ambigua soli nocere Oedippo datur] *sic quidam m.s. Moguntin.* Oedipe. *legendum;* Oedipodæ. *sic enim meliores quique codices, & Probus agnoscit Oedipodis & Oedipodæ, & ait sic vti Senecam, cùm dicit:* Oedipodæ domus. *vbi si legeretur;* datur. *haut dubiè de hoc loco: & sic etiã, Probo teste, hæc fabula Senecæ. Potest etiam Græco accentu;* Oedipo, *mediâ productâ legi,vt nonnulli volunt.*

217 Sedem] *sic Lugdun.Basileens.Lipsiens.sed melius Herbipol. & Veneti,cum m.s. Burdegal. & Moguntin.* Cædem. *scilicet Laij; quem interfectum volunt propter diras,quas illi Pelops,cuius filium Chrysippum rapuerat, imprecatus. auctor Aristophanes Grammat. in Euripid. Dositheus tamen scribit Laio Pelopem ignouisse. Sophocles:*

Dilucido explicuit Apollo oraculo,
Piaculum hoc, quod terra nutriuit diu
Procul vltimas abigendum oras protinus.

223 Horridum] *alij lib.*horrida.*Veneti,*horrido *num legendũ;*horreo.

227 Parnassi] *Parnassus mons Phocidis dictus à Parnesso Heroe, teste Hellanico; vel, secundùm alios à Neptuni filio Parnasso. prius Larnassus, à Larnace filio Deucalionis,vt scribit Andron.alij malunt ipsam arcam Deucalionis,quæ in eo quieuit, Larnacem vocatam, vide Schol. Apollonij & Stephanum. Herodotus duos eius esse vertices scribit,quorum vnus* Tithoreus, *alter* Hyampeus *vocetur: ceteri* Cyrrham & Nyssan *appellant.*

229 Castalij] *fontis ad ima Parnaßi, Virgilius & alij sæpè meminere.*

Sacer Musis, quæ illum accolunt. apud D. Augustinum libro 3. de Musica sunt hi versus, quos suspicor esse Pomponij Secundi, nam & eodem opere alios eius adducit, eo non nominato:

*Cunctæ igitur Camœnæ
Fonticolæ puellæ;
Quæ canitis sub antris
Mellifluos sonores,
Quæ lauitis capillum
Purpureum Hippocrene
Fonte; vbi fusus olim
Spumea lauit almus
Ora iubis aquosis
Pegasus, in nitentem
Peruolaturus æthram.

*Por culta, vel, iuncta.

230 Lethea] *dira, vel sui & decoris oblita.*

Commota] *Oecumenius in cap. 16. Act.* Pythia dicitur mulier quæpiam quæ insidere solet tripodi Apollinis diuaricatis cruribus; deinde hoc modo spiritus prauus infernè ascendens, & per loca mulieris transiens, eam insaniâ replebat; & hanc solutis crinibus sub hæc bacchari, spumámque ore cogebat emittere, & ita in debacchatione constitutam, insaniæ verba proferre. *En tibi oraculi Delphici ritum apertum: & horum, & similium apud poëtas, explicationem; quomodo Pythia intelligenda insedisse vel institisse tripodi: quomodo illo ψευδοθείῳ plena: quomodo commota à Phœbo. Nil fingo, en Græca verba:* λέγεται ἡ Πυθία αὕτη γυνή τις οὖσα ἐπικαθῆσθαι τῷ τρίποδι τοῦ Ἀπόλλωνος, διαιρούσα τὰ σκέλη, εἶθ' οὕτως πνεῦμα πονηρὸν κάτωθεν ἀναδιδόμενον, καὶ διὰ τῶν γεννητικῶν αὐτῆς διαδυόμενον μορίων πληροῦν τὴν γυναῖκα τῆς μανίας, καὶ ταύτην τὰς τρίχας λύουσαν λοιπὸν βακχεύεσαί τε καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀφιέναι, καὶ οὕτως ἐν παροινίᾳ γενομένην τὰ τῆς μανίας φθέγγεσθαι ῥήματα.

232 Maior humano] *sic Plutarchus, in Camillo;* φωνῆς δὲ μείζονος ἢ κατ' ἀνθρωπίνην ἀκοῦσαι: vocem verò humanâ maiorem audiuisse. *Liuius appellat vocem* humanâ clariorem. *Porrò sequens oraculum paullo aliter refert Sophocles in Oedipo tyranno.*

235 Phœbo iam notus] *propter redditum oraculum Laio, quod explicui suprà ver. 16. & cuius mentio apud Proclum in lib. de animâ. Alcinoū cap. 19. & Eusebium lib. 6. præparat. cap. 6. Euripidis Scholiastes refert fuisse tale:*

Λαΐε Λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτῆς;
Δώσω τοι φίλον υἱὸν ἀτὰρ πεπρωμένον ἐστὶ
Σοῦ παιδὸς χείρεσσι λιπεῖν φάος.
Laïe Labdacide sobolis felix genus optas?
Ecce, dabo carum natum: sors at feret olim
Illius vt pereas manibus, & lumen amittas.

242 Regi tuenda] *teste Sophocle*:

Quæ enim peremit in illum, eadem in me quoque

Irruere

Irruere posset dextera. itaque statuo me
Mihi ferre opem, dum ei opitulor. *Darius moriens inter cetera hac Alexandro dici iubet*: Quod ad vltionem pertineat, iam non suam, sed exempli, communémque omnium regũ esse causam; quam negligere illi & indecorum esse, & periculosum. quippe cùm in altero iustitiæ, in altero etiam vtilitatis causa versetur. *ita Iustin. Norunt hoc reges. nam (scribit Tacitus) Regicidij vltorem esse, quisquis successit: & hanc vltionem illis ad præsens munimentum.*

243 Queritur] *nemo enim subditorum vlcisci solet necem Regis quem timuerunt. non lugent, nec dolent: lætantur potiùs, & gaudent se iugo liberatos. hoc amplius regni successoribus satagendum, ne inulta regicidia. Quid in hac mente vitij? nec in sequentib. Nam aptè respondet Creo. Non ea (quam putas) causa omissæ vltionis, & officij: sed quod maior metus imminens, excussit illam sollicitudinem. Maior hic metus: Sphinx Thebas obsidens, & diras illas sortes ciuibus proponens, quas mox vocat, nefandi carminis tristes minas.* 255 Currus] *Moguntin.* tauros.

265 Penetrales Deos] *Penates, de quibus postea.*

266 Pater Neptune] *quidam in Cyri:*

Ipse pater nudam sæuâ Neptunus arenâ.

quòd ex aquâ genita cuncta multi crediderint. Quare Martianus Capella, multiplicis sed abscondita doctrina scriptor, Neptuni Genium, omnium rerum genitorem Larem esse significat, his verbis: Iunonis Hospitæ Genius accitus ex nonâ, Neptuni autem Lar omnium cunctalis. *Plura de primis rerum omnium principiis, Sidonius in epithal. Arancola & Aristoteles 1. physs. & 1. Metaphys. & ibi Fonseca cap. 7. q. 2. & Pererius lib. 4. Physic.*

*Vulgò malè; Neptune. mallé etiam S. Iuue.

269 Cirrheæ] *Phocidis oppidum, vbi Apollinis oraculum, Plinio diuersum à Crissâ, Homero & Pausaniæ idem. Lucanus lib. 1.*

—— secreta velim Cirrhea mouentem
Sollicitare Deum.

270 Degat] *non modò in longum extendat tempus vitam; sed, & diu viuens, securus in solio degat, sine periculo regnet.* Degat, *habent Basileens. Lugdun. Lipsiens. & multi m. s. sed tres Veneti & Herbipolensis*; regat, *quod ex*; degat, *potiùs deprauatum videtur*; *quàm ex*, reddat.

278 Trigemina] *hoc triuium ducebat, Thebas, Corinthum, in Atticam, & dicebatur* Schiste. *ita Pausan. in Phocaic.*

280 Ima] *Moguntin.* arua. *planiciem.*

285 Amnis Elei] *Alphei, κατ' ἀντονομασίαν. Herbipolens. & Veneti*; amnis Elidis. *sic Statius lib. 1. Siluar.*

An solum Ioniis sub fluctibus Elidis amnem
Dulcis ad Ætnæos deducat semita portus.

286 Prædonum] *Sophocles*:

—— à latronum copiis
Facto impetu oppressum refert, non vnius
Dextrâ necatum ——

288 Sor-

288 Sorte] *monitus & iussus oraculo Phœbi.*
In tempore ipso] *valde opportunè.*
289 Tiresia] *Quia cæcus iste vates, ideo de quouis cæco nomen eius vsurpatum. Iuuenalis Sat.* XIII. ——— fatebere lætus

Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse Deorum.

vbi antiqua cõment. Dicturus es & visipotẽtes & exaudibiles esse Deos. *sic corrigo, mutila namq; editio;* potẽtes. *sed opponit cæco, non cuiuis infirmo.*
290 Manto] *Filia Tiresiæ, à cuius lacrymis denominatam* Claron, *sacram Apollini, ex scriptore Thebaidis refert Scholiast. Apollonij in lib. I. ver 308. etsi Nearchus & Theopompus aliter, vt refert idem Schol. rara quædam adferens. vide etiam Pausan. in Achaic. qui prodit: cùm Thebas Therander Polynicis filius & Argiui cœpissent; inter captiuos Delphos abductam Manto, cùm eius pater Tiresias ad Haliartum in viâ fato fuisset functus. Iussi ab oraculo captiui in Asiam Coloniam ducere, eò transmisêre; ad Claron inde positis castris, Cretenses cũ exercitu occurrêre, eosq; ad Rhacium deduxêre; qui Manto sibi in coniugem accepit, & ex eâ Mopsum genuit.*
292 Petant] *membranæ Burdegalens.* exigant.
299 Candidum tergo bouem] *album. talis hostia superorum.*
300 Curuóque] *iniugem. & hoc sollemne.*
303 Opima victima] *vide Herc. Fur. 921.*
Stetit] *admota aris hostia, interim dum vota concipiebantur, eiq; vinum & mola inspargebatur; si modo tunc non abnueret, neque reluctaretur,* stare *dicebatur. Ouidius I. Fastorum.*

Rode caper vitem: tamen hinc, cùm stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit erit.

Seneca Herc. Oetæo: Vt stetit ad aras omne votiuum pecus. *&* stantes hostiæ, *solæ idoneæ. talem se Amphitryo profitetur Herc. Fur.*

Stat ecce ad aras hostia, exspectat manum
Ceruice pronâ. præbeo, occurro, insequor.

vide Brisson. libro I. Formul. pag. 19.
305 Dono] *propriè quæ Diis propitiandis aris inferebantur,* dona, *auctore Nonio. Cicero*: impiis vetuit, ne Deos donis ausint placare; *Ouid.*

Placatur donis Iuppiter ipse datis. *sæpe tamen hæc;* munera, *vocantur, contra Donat. & Frontonem. vide Brisson. pag 34.*
306 Ingessi] *dedi, vt loquitur Herc. Fur. 917. Plinius libro 12. cap. 14.* ingerere thura aris dixit. vtrumque sollemne vocabulum.
309 Vtrúmne clarus ignis] *Habes in iis quæ sequuntur Pyromantiæ, Capnomantiæ, & Hieroscopiæ accuratissimam descriptionem, cui similem apud alios scriptores non inuenio.* Pyromantia *diuinationis genus, quod à flammâ capiebatur:* Capnomantia *aliud, quod à fumo:* Hieroscopia, *extispicium est. de quibus vanissimis superstitionibus, quid sentiendum, & quam exsecrabiles sint, docere te poterunt D. Isidorus lib. 8. Origin. cap. de Magis, Rhabanus lib. de præstigiis Magorum, D. Thomas 2. 2. q. 95. Ius canonicum c. illud. c. qui sine 26. q. 2. c. igitur q. 4. & c. nec mirum q. 5. & qui species haud*

magicarum delusionum accuratè recensent, Ioan. Salisberiensis lib. 1. Polycratici cap. 12. & lib. 2. à cap. 17. Gaudentius Merula in Memorabilium libris, & fusissimè Michael Medina lib. 2. de verâ fide cap. 2.

Et nitidus] *tres manusc.* & viridis.

312 Circa serpit] *in plerisque manusc.* circumserpit.

316 Iris colores] *De Iridis nomine & etymo consulendus Plato in Cratylo; & in Theæteto. colores tres habet certos, cæruleum seu vinosum, ostrinum seu purpureum, prasynum seu viridem: à quibus alij multi, sed incerti nascuntur, auctore Aristotele lib. 3. Meteor. c. 3. & 4. & lib. 1. de calo cap. 1. Sunt tamen, qui duos tantùm colores admittunt, cæruleum & igneum. de causis illius, multa Seneca lib. 1. Nat. quæstion. cap. 3. vt typographi distinxerunt, nam in m. s. desunt capita. Multa Ammianus de Iride lib. 20. quæ commodius petas ex ipso, vnde ille, fonte, Aristotele, præter id quod tandem addit:* indicium est permutationis auræ, à sudo aëre nubium cõcitans globos; aut contra ex concreto, immutans in serenam lætitiam cęlũ. ideo apud poëtas legimus sæpe, Irim de cælo mitti, cùm pręsentium rerũ sit status mutatio. *Alia quæ ad poësim pertinent, de Iride, Lilius Syntagm, 9.*

320 In tenebras] *fit niger & obscurus. Statius lib. 5. Thebaid.*

—— niger omnibus aris
Ignis ——

quod sollemne obseruari in capnomantiâ, quam ibi etiam Statius describit. Vide Crinitum lib. 23. de honesta disciplina. cap. 23. Prædicitur autem cæcitas Oedipi.

321 In partes duas] *loquitur de discidio à flammâ rogi Etheoclis facto, cùm in eum Polynicis cadauer fuisset iniectum. & acutè fingit hoc accidisse in isto sacro pyromantico, quod postea reipsâ contigit, secundùm Æschylum in sept. ad Theb. Sophoclem Oedipo Colon. Euripidem Phœnyss. Apollodorum lib. 3. Biblioth. Ouidium lib. 5. Trist. eleg. 6. Papinium lib. 12. Thebaid. Higynum cap. 68. & Ausonium epigramm. 136.*

328 Fari] *suprà versu 92.*

Responsa solue, fare quem pœnæ petant.

Attius, aut quis alius:

Neque me Apollo fatis fandis dementem inuitam ciet.

Vlpianus l. 1. de ædili edicto; si seruus inter fanaticos non semper caput iactaret, & aliquid profatus esset. Fatidicos, *nos prophetas dicimus voce Latinâ quidem ex Græco, sed aliter acceptâ, quàm veteres vtebantur pagani. Festus,* Prophetas Iulius in Adrasto nominat antistites fanorum, oraculorúmque antistites. *Iulij versus sic emendat N.*

Cùm capita viridi lauro velare imperant
Prophetæ, sanctà castè qui purant loca.

Multa ex lib. Brisson. lib. 1. Formular.

331 Solet ira] *iram Deorum per exta, eorumq; indicia denotari existimabant. Statius 4 Thebaid.* —— aut verum spirantibus extis. *Tibullus li. 1. eleg. 9.* fibram *vocat* Deorum consciam, *& eleg.* 11. Deorum nunciam. *Ouid. 5. Metamorph.*

Fibra quoque ægra, notas veri monitúsque Deorum
Perdiderat ——

ha

hæ notæ dicebantur Notæ, triſtes *aut* minaces. *Virgilius* 1. *Georg.*

Triſtibus aut extis fibræ apparuêre minaces.

non bona autem exta, triſtia, irata, & , vt loquitur Ammianus, ominoſa; quando pallida, liuida, tabida, marcida, vitioſa, aut (vt ait Briſſon.) quæ omnibus ſuis partibus non conſtabant; quibus aliquid deerat; quæ aliquâ labe & tetris notis aſperſa; quæ loco mota, & naturali ſitu minimè poſita: at quæ ſplendida, benè colorata, integra, plena, ſolida, abſque vlla denique maculâ & vitio; hæc bona, læta, felicia dicebantur. Vide Briſſon. pag. 25. & 26.

Ira certis] *ſic Plutarch. in Camillo*; οἵτε μάντεις ἤγγελον ἐπὶ τοῖς ἱερείοις προφαινομένην θεῶν μῆνιν. à vatibus nunciabatur iram Deorum ſacrificiis præſignificari. *Exta certum quid indicantia, vocabant* Adiutoria: *ex quibus verò nihil poterat coniici,* Muta, *teſte Feſto. hic ergo exta Muta deſcribi, apertum ex iis, quæ ſubdit:*

Nec viuis fibra rapta pectoribus poteſt
Ciere nomen: alia tentanda eſt via.

334 Properè admoue] *Ritum ſacrificandi ſic accuratè Dionyſ. Halycarnaſſ. lib. 7.* ἐβουθύτουν εὐθὺς οἵτε ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον, καὶ τῶν θυηπόλων τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν τῷ παρ' ἡμῖν. χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοὶ, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ δήμητρος καρποὺς ἐπιῤῥάναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. τῶν δὲ οἱ μὲν, ἑστῶτος ἔτι τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοὺς κροτάφους ἔπαιον. οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας, καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες, ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους, ἃς ἀλφίτοις ζειαῖς ἀναδεύσαντες, προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν. οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιτιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν ἁγιαζομένων. ἕκαστον δ' ὅτι κατὰ νόμους ἐγίνετο τοὺς ἀμφὶ θυσίαν, ὑφ' Ἑλλήνων καταστάθεντας, ἐκ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως γνῶναι ῥάδιον. *& poſt verſus Homericos:* ταῦτα δὲ ῥωμαίους ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ πράττοντας ἐπὶ ταῖς θυσίαις ἰδὼν ἐπίσταμαι. Conſules ſacerdoteſque quibus fas erat, lotis manibus, & luſtratis aquâ purâ victimis, moláque conſperſis earum capitibus, votiſque nuncupatis, miniſtros eas mactare iubebant: quorum alij ſtantem tum etiã hoſtiam vecte feriebant in tempora, alij cadentẽ cultris excipiebant; mox direpto tergore, cõcidebant mẽbratim, delibatáſque ex ſingulis extis, aliiſq. membris primitias, farre obuolutas, in caniſtris offerebant ſacrificantibus; qui aris impoſitas ſuccendebant, & vinum inſuper adfundebant: quæ ſingula in ſacrificiis Græcorum factitari ſolita apud Homerum licet videre. *(mox ſubiungit Homeri loca)* eáque etiam ætate meâ Romanos in ſacris obſeruare comperi. *Hæc ille.*

Admoue] *ante aram ſtatue. rituale vocabulum, vt docet Briſſonius, & alij. Piaculare ſacrum cenſebatur, quando aut hoſtia ab ara profugerat, aut icta mugitum dederat, aut in aliam partem corporis, quàm oportebat, ceciderat. auctor Feſtus.*

335 Sparge-ſalſa-mola] *quando victimis ſalſa mola inſpargebatur, tunc demum dicebantur* immolari, *auctore Seruio in* 4. *& in* 10. *Æneid. Gloſſar.*

Graco-latin. molacio, ἄλεσμα molator ἀλεστής. *num fortè rectiùs legamus,* ἄλισμα *&* ἀλιστής? *nam* ἅλις *salsugo &* mola *in sacrificiis salsa. nam quid* mola *sit, docet Festus, his verbis:* Immolare, est molâ, id est, farre molito & sale, hostiam perspersam sacrare. *qui locus interpres huius versus Senecæ, quem vult Brisson. molam vocare far molitum & salsum; addere potuit & tostum, hoc est, ador seu adus ex eodem Festo & Ausonio. Verùm quia hic non Romanum, sed Græcanicum sacrificium describitur, opinor Senecã molam accipiendã de farre non freso, sed integris frugibus. Scribit enim Turnebus lib. 7. aduersar. cap. 13. Græcis in more positum fuisse, hostiis fruges integras, non tritas nec molitas inspargere: & argumento esse, quod eorum molæ vocentur* οὐλαὶ *seu* οὐλοχύται, *quæ erant hordei integri, & frugum cũ sale admixto: vsos autem Græcos, vt Theophrastus prodidit, in sacris hordeo non molito, in priscæ vitæ memoriam, quando homines, solidis, non contusis, aut fractis, frugibus vescebantur. Hanc ego causam censeo, cur Dionysius Halycarnass. dixerit victimæ capitibus inspergi* Δημητρὸς καρποὺς, fructus Cereris. *& Ouid. lib. 15. Metamorph.*

Imponique suæ videt inter cornua fronti
Quas coluit fruges —— *loquitur enim Samius Pythagoras.*

& huius consuetudinis Græcanicæ etiam, sine Turnebo, me memorem reddidit Suidas: Οὐλοθυτεῖν, κριθὰς ἐπιχέειν τοῖς θύμασιν. οὐλὰς γὰρ ἔλεγον τὰς κριθὰς, κατὰ ἀντίθεσιν τῶν ψαιστῶν. ἅπερ ἦν ἄλφιτα ὑπὸ τῆς μύλης κατεψηνισμένα. τὰς γὰρ οὐλὰς, πρόσθεν ἔνοπλον ἐσθίοντες, οὐδέπω τῆς κατεργασίας αὐτῶν ὡρημένης. καὶ τὰς μὲν κριτὰς, μέχρι νῦν ὅλας χέουσιν οἱ ἐπιθύοντες ταῖς σπονδαῖς ἐπὶ σύμβολον τῆς παλαίας τροφῆς. τὰ δὲ πόπανα, τῆς ἄρτι ὥρας, τουτέστι, τῆς αὖθις. hordeum effundere in sacrificiis. οὐλὰς enim vocabant hordeum oppositione placentarum, quę farina molâ comminuta erat. οὐλὰς enim esuri concidebant, eorum confectione nondum inuentâ. ac hordeum quidem etiam hodie integrum affundunt libationibus sacrificantes, argumẽtum veteris victus: placentas autem rotundas addunt, ad significandam huius tẽporis elegantiam. *idem memorat Eustathius in Homerum. Frons ergo victimæ à Græcis solido farre perspergebatur: postquam tamen mactata & in partes erat diuisa, singulæ partes adolendæ, polline, quemadmodum apud Romanos, conspergebantur, vt ex Homero Dionys. lib. 7. affirmauit. Homerus Odyss.* ξ'.

καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε, παλύνας ἀλφίτου ἀκτῇ.
Et partem quidem in ignem iecit, miscens farinæ flori.

336 Placidóne vultu] *hoc necesse, ne sacra sint piacularia, vt modò dixi. Myrtilus, in Lesbicis;* Nam sanè sacerdotes aquam in aurem victimę infundere consueuerunt, vt illa his sacris annuat. *vide Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 5.*

340 Vnóne] *obseruabant ergo quoto vectis aut mallei ictu caderent. clarus hic locus.*

341 Opposito] *Ferrum, vel cultrum, vel securim accipe. quidam Venet. sed trium vltimus;* supposito. *credo ex Virgilij illo 3. Georg.*

Sup-

Suppositi tinguntur sanguine cultri. & lib. 6. Æneid.

Supponunt alij cultros. de quibus locis Virgilianis multa Turnebus lib. 15. aduers. cap. 12. sed aliquod debuisset inter victimas discrimen statuere. Nimis enim clarè Myrtilus; Solent (inquit) sacerdotes, victimis quæ mactantur inferis, humi capita incidere: sic enim subterraneis sacrificant. at cælestibus immolantes, colla sursum conuertentes, iugulant. Quod verò alij eum morem nituntur probare his Ouidij ex 7. Metam.

Tum superinuergens liquidi carchesia vini:
Alteráque inuergens tepidi carchesia lactis.

mihi non satis probant. potius enim inuergens & superinuergens tantùm posuit pro infundens & superinfundens, & si qua alia diuersitas, potiùs illa ex manus positurâ, quam ex hostiæ modo, Nasoni. Seruius enim in 4. Aeneid. testis in superorum sacris solitos fundere vinum, hoc est, supinâ manu libare: in Inferorum verò sacris, non nisi paterâ conuersâ, quod inuergere dicebãt. an ergo superinuergere, idem quod infundere? amplio.

350 Per ora multus sanguis] Moguntin. Veneti, & Herbipol. per ora, vultus sanguis atque oc. r.

352 Sed ede] Aruspices exta inspicientes, & ex eorum notis voluntatem Deorum explorantes, consulere dicebantur. cæcus Tiresias consulturus, operâ & oculis gnatæ suæ vtitur: & dum singula quærit, nihil omisit, nihil præterijt Seneca.

353 Leui motu, vt solent] hanc inspectionem ritè fieri putabant, si, adhuc viuæ pecudis vtero erepta exta, palpitarent, trepidarentq;, vt patet ex Arnobio lib. 7. aduers. gent. hîc dicit; non leui motu, quia ingentes tumultus instabant. Vt solent] quando læta nunciant.

Exta] ex visceribus, propriè cor, iecur, & pulmo vocantur exta; quia hæc maximè exstantia Diis prosecabantur. sæpe hæc vocula corrupta apud scriptores. occurrit nunc Seneca, in cuius li. 2. nat. quæst. cap. 32. & 34. in Lugdunensi Griphiano, quo vtor; bis, extra, pro, exta legitur.

356 Cor marcet ægrum] iam enim Haruspices Græci cor inspiciebant; quod Romani, demum post Pyrrhi ex Italiâ discessum, facere cœperunt. Plinius lib. 11. cap. 37.

357 Liuéntque venæ] plena est hæc Senecæ ominosorum extorum descriptio; cum qua videtur certare voluisse Lucanus lib. 1. quem fuerit non inutile cum eâ conferre.

Terruit ipse color vatem, nam pallida tetris
Viscera tincta notis, gelidóque infecta cruore
Plurimus asperso variabat sanguine liu[illegible]r.
Cernit tabe iecur madidum, venásque minaces
Hostili de parte videt. pulmonis anheli
Fibra latet, paruúsque secat vitalia limes.
Cor iacet, & saniem per hiantes viscera rimas
Emittunt, prodúntque suas omenta latebras:
Quódque nefas nullis impunè apparuit extis;

Ecce videt capiti fibrarum increscere molem:
Alterius capitis pars ægra & marcida pendet,
Pars micat, & venas celeri mouet improba pulsu.
His vbi concepit magnorum fata malorum. &c.

Felle nigro] *probatur hoc versiculo inspectoribus etiam atræ bilis folliculum curæ fuisse: quem suo hic loco, nempe in iecore, cui adhæret, posuit.*

359 Semper omen vnico imp.] *duos enim Principes, & de Principatu contentionem minatur.* Vnico] *huic maximè, omni tamen imperio minax. quare huiusmodi exta Liuius lib.27. & Valerius lib.1.cap.6.* nimis læta, *vocant. M. Marcello Cos. duo iecinoris capita visa, eo qui necem præcessit die, affirmant, Liuius, Valerius, Plinius, & Plutarchus.*

360 En capita bina] *de duplici hoc capite egere viri doctissimi Cælius, Turnebus, Brissonius; sed non satis clarè in re non clarâ. dicam apertius.* Caput *dicebatur initium vel summitas ipsarum fibrarum: hoc illi in omnibus extis obseruabant, potissimum in iecore. ideo quando ἁπλῶς* caput *dicebant, hoc κατ' ἐξοχὴν de capite iecoris intelligendum Plinius auctor est lib.11. cap.37. Capita verò duplicia, vera & imaginaria. verum caput, reipsâ semper vnum, nisi quid præter naturæ consuetudinem in animali: vna namque summitas ista fibrarum. si duo vera capita, vt præter naturam, sic etiam ominosum putabant, & huiusmodi exta non bona, sed tristia. de veris his capitibus locuti hoc loco noster Liuius lib.27. Valerius lib.1.cap.6. & Plinius li.11. cap.37. & cap.1.lib.28. vbi scribit iecinoris caput aliquando geminum inueniri: opinor tum, quando tam pingue & auctum illud vnicum caput, vt geminum videatur. suadet Lucanus cùm ait:*

Cælius lib.4. antiq. c.17. Turneb.li.11. aduers. ca.27. & 28. & lib. 15.cap.18. & 19. B. Brisson. pag. 25. de Form.

Ecce videt capiti fibrarum increscere molem. &c.

Alia erant commentitia capita & imaginaria, quæ cunctis semper extis inesse aruspices fingebant. Mente namque & cogitatione exta diuidebant in duas partes; vnam, Hostilem, *inimicis; alteram,* Familiarem, *amicis seu sacrificium offerentibus tribuebant: atque ex vtriusque partis colore, tabe, habitu, plenitudine, deminutione; quid aduersariis, quid ipsis euenturum ariolabantur, vt docet Cicero lib.2. de Diuinat. singulas has partes suum habere caput fingebant. Vnde iam manifestum cur Liuius lib.8. tradiderit;* caput iecinoris, à familiari parte cæsum haruspex dicitur ostendisse; *& Lucanus* hostilem partem, *noster* hostile latus *nominarint. Ad duplex istud latus, partem, seu caput, videbatur consequi etiam duplex* fissum, *vnum hostile & noxium, alterum propitium & amicum.* Fissum, *puto vocasse, lineam seu tramitem quendam imaginarium, exta & fibras bipartito diuidentem & intersecantem; quem frustrà quæras in corporis verâ dissectione. meminit Cicero in lib. de Diuinat. & de Nat. Deorum. Fissum hoc diuidebant etiam in familiare & vitale, vt notat Turnebus lib. 4. cap. 18. &* vitale *dictum putat ceterorum extorum;* familiare, *tantum iecoris: & nititur auctoritate Lucani; cuius, vt vides, verba citata superius nihil pro illo; & Ciceronis, qui inquit:* Fissum familiare & vitale tractant. *quæ verba non video cur me à sententiâ mea dimoueant, ne putem Romanis idem fuisse fissum familiare, pro-*

proprium, & vitale; idque hostili & inimico, & alieno oppositum; nec aliud nomen fuisse fisso iecinoris, aliud extorum ceterorum. Iudicent Critici; mihi quidem sine vllo dispendio hæc nugacia deliria stultæ gentilitatis nesciri posse videantur.

360 Vtrumque cæsum] *quando vel cor in extis, vel in iecinore caput non inueniebatur, exta illa vocabantur* pestifera. *docent Cicero 1. de Diuinat. & ex Festo Paul. Diaconus.*

Cæsum] *Ouid. 15. Metamorph.*

—— magnósque instare tumultus
Fibra monet, cæsúmque caput reperitur in extis.

similem Liuij locum paullo antè exhibui. Triste hoc ostentum nisi in graui sollicitudine & metu, si Plinio fides lib. 11. cap. 37.

Abscondit] *non cæsum modò caput erat, sed etiam in membranæ cuiusdam inuolucris delitescens, vt vix potuerit magnâ curâ & diligenti inuestigatione inueniri. exempla producit Barnabas pag. 26. & 27. ego etiam nonnulla prior in aduersar.*

363 Hostile] *alienum, inimicum.*

Septémque venas] *prætendit venas salientes & celeri (vt ait Lucanus) pulsu motas; quod hostilium præliorum signũ vetusto Scholiasti Lucani apud Brissonium.*

365 Limes] *fissum.*

366 Mutatus ordo] *lege Vesalium, & alios Anatomicos, & videbis adcurationem nostri etiam in istis.*

367 Animæ] *respirationis & aëris vitalis.*

370 Omenta] *sic fatiscunt, vt quæ debebant obnubere viscera, rimis suis illa potiùs prodant. sic Lucanus interpretatur. addit,* non molli ambitu, *solent esse tactu mollia, vt pinguia: sed nunc sunt rigida & aspera. Aliena ab hoc loco, quæ de carnibus immolatitiis omento tegendis referuntur à Turnebo lib. 7. aduers. cap. 13.*

373 Innuptæ bouis] *suprà vocauit vers. 341.* iuuencam, *quæ nondum pepererat: sed forda tamen erat.*

378 Tentántque] *fingit victimam seminecem surgere, & conari effugere, quod admodum dirum. Vide Brisson. fol. 17. & 18.*

379 Inane] *iam extractis extis.*

382 Fugiunt] *etiam Eguian. & Mogunt. vt ceteri mei m. s.* resonant.

384 Aris ignis] *nil mutandum, etsi lib. valde varij. sic pleriq. sed Mogunt.* are segnis. *Herbip. & Veneti;* ore segnis. *quidam in marg.* aræ sanguis. *quid dirius, quàm si ipse ignis mugiat foco tremente? omnẽ mugitum dirũ constat.*

386 Suprema facere securos mala] *vltima grauissimaq. mala metum tollunt. simile illud Hippol.* Fortem facit vicina libertas senem. *Tacitus Annal. 13.* præter ferociam animi extremâ senectâ liber. *Papinius:*

Vnde ea libertas? iuxta illi finis & ætas,
Tota retrò, seræque velit decus addere morti.

audax ergo & securus Oedipus; quia miser, quia senex.

387 Inui-

387 Inuidebis] *tam grauia instant mala, vt hæc, quæ dicis supremo, pra illis bona & lucra censeri debeant: vt hoc tibi tempus aureum & felix adeò videatur, vt etiam inuidentiâ dignum; tibi ipsi, vt tunc inuideas, quam nunc sortem abominaris.*

388 Scire cælicolæ] *sciunt ipsi, sed quod nos vnum scire volunt, cetera nescire.* 390 Nec-penna-nec fibra] *solent ista duo poëta coniungere, augurium nempe cum aruspicinâ: primus Euripides dixit, obscura & quæ non liquent, ea nos flamma inspectione cognoscere, & vates illa per extispicinam & auguria conicere; sic enim in supplicibus:*

ἄδ' ἐς' ἄσημα, κοὐ σαφῆ, γινώσκομεν
εἰς πῦρ βλέποντες, καὶ κατὰ σπλάγχνων πτύχας
μάντεις προσημαίνουσιν, οἰωνῶν τ' ἄπο.

Ouidius lib. 1. Tristium eleg. 8.

Hæc mihi non ouium fibræ, tonitrúsve sinistri,
Linguáque seruatæ, pennáve dixit auis. *Manilius lib. 4.*
Hinc in tanta fidem petimus, quàm sæpe volucres
Accipiunt, trepidæque suo sub pectore fibræ.

Lucanus autem: —— quis noscere fibrâ
Facta queat? quis prodat auis? quis fulgura cæli
Seruet? & Assyriâ scrutetur sidera curâ?

Penna] *augurium. de quo doctè Michaël Medina li. 2. de vera fide cap. 1. fol. 27.* Fibra] *extispicium: de quo idem Medina fol. 29. Porrò pulmonis duas esse, iecoris quatuor fibras docet Cornel. Celsus lib. 4. cap. 1. Fibras verò dici extremitates iecoris, docent Seruius, & D. Isidorus lib. 11. Origin. cap. 1.*

Viuis rapta pectoribus] *sic Thyest. cap. 4.*

Erepta viuis exta pectoribus tremunt.

Rapi illa consueuisse, vt spirantia & palpitantia consulerentur, Arnobij, Virgilij & aliorum testimoniis probat Barnabas pag. 23.

393 Ipse euocandus] *confugit ad Necromantiam, siue Sciomantiam, de quâ postmodum.*

398 Nam te] *Nota, regibus non licuisse interesse sacris inferorum; quibus manes inuocabantur. Nam inferos adiere (secundùm poëtas) Aeneas, & Vlysses. Fortaßis tectum quid & ingeniosum hic latet, & in adulationem Principis; quē negat fas adire inferos. Mos enim inualuerat, mortuos Impp. numero Deorum ascribere. An etiam respexit ad Dialis flaminis conditionē? cui certè non licuit locum in quo bustum erat, vnquam ingredi; neque mortuum attingere, vt ex Aulo Gellio refert Dominicus Floccus in lib. de Magistratibus; quem (mirâ inscitiâ dicam an pertinaciâ?) pergunt Fenestellam vocare. cùm ex Fenestellâ multa ipse Gellius; ex Gellio multa nominatim Floccus. Sed prius illud amplius placet.*

402 Populare carmen] *hymnus Thebanis peculiaris, & solitus. Festus:* Popularia sacra sunt (vt ait Labeo) quæ omnes ciues faciunt, nec certis familiis attributa sunt. *populare ergo quod totius populi. Ennius Annal. 2.*
Quam de tuas omnes legiones ac populares.

IN

IN CHORVM.

Dithyrambus est in Bacchi laudem, eius gesta continens.

403 Redimite] *Bacchi legem iussisse, vt comites eius nigræ hederæ foliis & corymbis coronarentur, docet Dionys. Afer, & Bacchum comatum pingi constat.* Corymbo] *Calpurnius:*

——Bacchæis Musa corymbis
Munerat—— *pleraq; laudes Bacchi hîc decantatas breuiter recensuit Propertius lib. 3. eleg. 16.*

Dicam ego maternos Æthæo fulmine partus,
Indica Nyssæis arma fugata choris,
Væsanúmque nouâ nequicquam in vite Lycurgum,
Pentheos in triplices funera grata greges,
Curuáque Tyrrhenos Delphinum corpora nautas
In vada pampineâ desiluisse rate:
Et tibi per mediam benè olentia flumina Naxon;
Vnde tuum potant Naxia turba merum;
Candida laxatis onerato colla corymbis,
Cinget Bassaricas Lydia mitra comas:
Leuis odorato ceruix manabit oliuo,
Et feries nudos veste fluente pedes.
Mollia Dirceæ pulsabunt tympana Thebæ:
Capripedes calamo Panes hiante canent.

harum rerum mythologiam, omnium ferè, suggerit Aristides Orat. in Bacchum. de festis, cognominibus, ceremoniis, ministris, & aliis, quæ commentarij loco sint huic choro, plurima Strabo lib. 10. & Lilius Syntagm. 8. vestitum & habitum similem ei, quem noster, tradit Tibullus lib. 1.

Sed varij flores, & frons redimita corymbis,
Fusa sed ad teneros lutea palla pedes:
Et Tyriæ vestes, & dulcis tibia cantu,
Et leuis occultis conscia cista sacris.

404 Nyssæis] *Nysas vel Nyssas inuenio decem, apud Stephanum, omnes Baccho sacras vrbes, 1. in Helicone, 2. in Thraciâ, 3. in Cariâ, 4. in Arabiâ, 5. in Ægypto, 6. in Naxo, 7. in Indiâ, 8. ad Caucasum, 9. in Lybiâ, 10. in Euboeâ. India Nysa intelligenda, quando sine addito dicitur. iuxta hanc fuit mons Mero, ex sententiâ Arriani, Philostrati, Curtij, Melæ, Plinij; in cuius antro Bacchus nutritus à Nymphis, vt etiam Lucianus scribit in dialog. Iouis & Iunonis, & dial. Neptuni & Mercurij. Idem tradit Homerus in Bacchi hymno, addens eo loco primùm à puero bacchari cum nutricibus eius cœptum: vt verisimile sit ibi quoque thyrsorum vsum inuentum. quare rectè* Nyssæi *vocantur. Longè tamen ab his discrepant, quæ, ex Brasiensium traditione, de Bacchi ortu scribit Pausanias in Laconic. multa etiam non triuialia Diodorus lib. 3. Biblioth. cui montem Mero Arabiæ tribuenti, non assentior. Nec etiam Apollonij Scholiasti in lib. 2. scribenti Nysam esse montem Indiæ, & in ea nasci plantam similem hederæ, quæ Scindapsos vocetur. ait :* Νύσα

ὄρος ἐστὶν ἐν Ἰνδικῇ. καὶ κισσῷ προσόμοιον φυτὸν φυτεύεται, ἐκεῖ ὃ προσαγορεύεται σκινδαψός. *Videtur enim Nysam cum Mero confundere.*

Thyrsis] *Euripideus Bacchus:*

Thyrsóque dato in manu, lambente hederâ.

Homerus: κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ' ἀείδειν.

Hedera coronatum Bacchum, altisonum incipio canere.

Latinus poëta: Sutilibus Liber committit prœlia thyrsis.

Thyrsus erat lancea hederæ frondibus occultata, vt hedera amicis metum tolleret; hostibus, dolosa cuspis lanceæ vulnus infligeret. ab hoc thyrso Bacchus thyrsiger, Bacchæ thyrsigeræ Latinis; Nauius Lycurgo:

Pergite thyrsigeræ Bacchæ, Bacchico cum schema. Græcis θυρσόλογχοι, *quæ vox dolosam illam cuspidem indicat. Athenæus auream thyrsolanceam in manu habuisse docet Liberum, cùm de illo inquit;* εἶχεν ἐν ταῖς χερσὶ χρυσοῦν θυρσόλογχον. *Tribuitur illi thyrsus, quia luctator dolosus est, amanâ vini specie decipiens, pedésque vinciens, & caput, nisi vinculus sobrietatis & temperantiæ diligenter ipse prius constringatur. ita Macrobius & Thurnutus.*

Armati] *sic Mogunt. Herbip. & Veneti, & Lipsiens. at Lugdun.* armate.

410 Erebi minas] *enumeratas ver. 160. & ver. 170. cũ seq. sup. chor. 1.*

411 Vernis comam cingi floribus] *alludit ad epithetum Bacchi* ἄνθιος, *quo cognomine cultus Athenis & Pataris, teste Pausaniâ in Achaic. vnde Catullus:* At parte ex aliâ florens volitabat Iacchus.

Tibullus lib. 1. eleg. 6. de Osyri, qui idem Bacchus;

Te varij flores, & frons redimita corymbis.

413 Tyria-mitra.] *Propertius Lydiam tribuit. Tyriam accipio pro quauis Asiaticâ mitrâ. nam Tyriis nullæ peculiares mitræ: nisi velis intelligi de mitrâ purpureâ, quod suspicor. Eusebius lib. 2. Præparat. Euang. cap. 2. scribit mitram tribui Baccho, ad cohibendos vapores vini, caput petentes. Statius lib. 1. siluarum in epithal. Stellæ:*

——— eat enthea vitris

Atque hederis redimita cohors.

vbi repono; eat enthea mitris. מיתרא Mitra *autem vox Syriaca tam matrum quàm virginum ornamentum quo caput vinciebant, significans; Latinè,* vitta. *Propertius:* Cinxit & acceptas altera vitta comas. *Fuit hæc Barbaris etiam virorum; Europeis tantùm feminarum, vna mulierum, alia virginum, vt patet ex Propertio. Et virginum non modò profana ethnicarum, sed & sacra Christianarum; quas hodie vocamus* Nonnas, *D. Hieronymo & Arnobio notâ voce. de huiusmodi mitrâ, Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Donatist.* compressam (*ait*) ab eo puellam; cui mitram ipse imposuerat; à qua paullo antè pater vocabatur; nefariè incestare minimè dubitauit. *scilicet Felix Donatistarum partis Episcopus. & lib. 6. eam vocat* mitrellam, *& spiritale genus nubendi esse dicit, alludens ad flammeum nuptiale. nam D. Hieronymus hanc mitrellam, passim in epist.* flammeum *appellauit.*

Hoc notant nonnulli tamen didici *Mithri*, siue illud Hebręũ siue Chaldæum, siue Syrũ, dominium significare, vnde & Mithridath nomen proprium legis dominum denotans מִתְרַדַּת?

414 Ede-

414 Ederáve] *coronabatur Bacchus ederâ, testibus Homero in hymn. Demarcho lib. 9. Dionysiac. & Nonno in Dionys. non quauis tamen, sed nigrâ dumtaxat, quæ propterea dicta Dionysias & Nyssæa. quod docet Dionysius cùm scribit Bacchas sollemnia sacra peragere, frontem redimitas nigris hederæ corymbis:* ——— κατὰ νόμον ἱερὰ βάκχῳ

στεψάμεναι κισσοῖο μελαφύλλοιο κορύμβοις.

plures enim species hederæ. vna hedera celsa, quæ vel per se stans arborescit, hæc dendrocissos vocatur, vel iuxta Columellam orthocissos: vel per se non arborescit, sed indiget adminiculo, ideo suis cyrris & claniculis parietes conscendit, vel arbores amplectitur, & hæc vel est alba quæ Plinij femina, de qua Virgilius: Candidior cycnis, hedera formosior albâ, *candida non ligno tantùm, vt putat Seruius (cui fortè Hebenus, nigra hedera) sed fructu & folio, aut semine & folio: vel est nigra, quæ corymbos furuos habet, & à Plinio mas vocatur, qua in Dionysijs coronabantur, de qua Virgilius:*

——— atque hederæ pandunt vestigia nigræ ———

vel est omni carens fructu, teste Theophrasto, multo minoribus quã ceteræ foliis, plures habens inuolutiones, magisq́; cyrrhata, quare helix nominatur. Alia hedera terrestris & humilis, humi serpens minutis & raris foliis, chamæcissos, iuxta plerosque. quod de nigrâ dixi, confirmat Dioscorides li. 2. c. 2. κισσὸς πολλὰς ἔχει διαφορὰς τὰς κατ' εἶδος, τὰς δὲ γενικωτάτας τρεῖς. λέγεται γὰρ ὁ μέν τις λευκὸς, ὁ δὲ μέλας, ὁ δὲ ἕλιξ. ὁ μὲν οὖν λευκὸς, φέρει τὸν καρπὸν λευκὸν, ὁ δὲ μέλας, μέλανα καὶ κροκίζοντα, ὃν δὴ καὶ ἰδιῶται Διόνυσον καλοῦσιν. ὁ δὲ καὶ ἕλιξ ἄκαρπός τε καὶ λευκὰ ἔχει τὰ κλήματα, καὶ τὰ φύλλα λεπτὰ, καὶ γωνιώδη καὶ ἐρυθρά. *Quæ fere fideliter nos paullo antè, licet fusiùs; magna etiam ex parte Plinius reddidit scribens li. 16. ca. 34. triplicẽ esse ederam, candidam, nigrã, & helicen. has etiã in plures species diuidi. aliã tantùm fructu candidã, aliã & folio. fructũ candidũ ferentium, aliis densum acinũ & grandiorẽ, racemis in orbem circũactis, qui vocãtur* corymbi: *aliis minorẽ acinũ, sparsioremq́; racemum, has* selenitias *dici. simili modo in nigrâ, alicui semen nigrum, aliis crocatum; cuius coronis poëtæ vtantur minus nigris; quam quidam Dionysiacam vel Bacchicam vocent, maximis inter nigras corymbis. Helicen quoq; plures habere differentias. Nigræ ergo species illa quæ fructum habet* κροκίζοντα, *Baccho sacra. & ab hac vocatus fuit* hedereus Deus, *teste Pausaniâ: quia scilicet, vt Plinius auctor est eodem lib. 4. primus se nigræ hederæ foliis coronauit: & quia, vt canit Ouidius 3. Fastorum,*

Nyssiades Nymphæ, puerum quærente nouercâ,
Hanc frondem cunis circumposuisse ferũtur.

& in memoriam Cissi comitis quem in hederam mortuum mutauit, vt censet auctor Geoponicorum; & propter similitudinem quam cum fructu & foliis vitis ipsa hedera habet, quod Plutarcho videtur lib. 3. quæst. 2. Sympos. deniq; quia frondes hederæ, frigiditate summâ, vini fumis resistunt, auctore eodem Plutarcho d. lib. 3. q. 5. Vide Sancium Brocens. in Alciat. Emblem. 204. Pierium lib. 51. Hieroglyph. & Misaldum cent. 1. Memorabil. aphorismo. 99. Ad scripturam quod attinet, si ab edendo dicta, ederam; *si ab herendo,* hederam

deram *scribere oporteret; nunc quia id incertum, vtrouis modo licet.*

Bacchifera] *quæ fertur à Baccho & Bacchis. non displicet etiam quod quidam m. s.* Baccifera. *hoc est, corymbifera.*

419 Falsos-artus] *simulans te nympharum vnam tenellulam & mollicellam. vnde etiam propria hæc Bacchi forma cuidam veteri poëtæ:*

Notas habemus quisque corporis formas.
Phœbus comosus, Hercules lacertosus,
Trahitque Bacchus virginis tener formam.
Minerua flauo lumine est, Venus pæto.
At fronte crinitâ Arcades vides Faunos.
Habet decentes nuncius deûm plantas.
Tutela Lemni dispares mouet gressus.
Intonsa semper Æsculapio barba est.
Nemo est feroci pectorosior Marte.

Virgo] *imò etiam sub hædi specie delituit iuxta Apollodorum lib. 3. Bibl.*

421 Luteam] *rectè. non zonam voluit luteam dicere, sed ipsam vestē, sicut & Tibullus:* Effusa ad teneros lutea palla pedes.

Vestem] *pallam, teste Tibullo.*

422 Vnde] *Moguntin.* Inde. *muliebrem habitum Bacchi etiam Celso obiicit Origines lib. 3. cúmque vocat Mænalam.*

425 Regeres] *virgâ potius & lupatis, quam pallâ tam molli. quare rectè v. l.* tegeres. *Herbipol. & Veneti continent,* premeres.

426 Eoæ] *totus Oriens, maximè Scythia & India. Bacchi bellum cum Indis descripsêre olim, teste Apollonij Scholiast. Chamæleon lib. 5. Iliad. Aristodemus lib. 1. Thebanor. epigramm. & Cletarchus in historiâ Alexandri Magni; item teste Stephano Dionysius in Bassaricis. solus hodie superest Nonnus Panopolitanus, cuius fructu ex lectione carent plerique quòd Latio nondum sit donatus.*

429 Senior-Silenus] *Salisberiensis, nescio quo auctore Chironem dat Baccho præceptorem, lib. 1. de nugis curialium cap. 4. ceteri omnes Silenum, vt Eusebius lib. 2. Præpar. Euangel. cap. 2. inde Horatius:*

——famulúsque Dei Silenus alumni.

Nemesianus de Sileno sic ex Virgilio:

Tum primus roseo Silenus cymbia musto
Plena senex auidè non æquis viribus hausit:
Ex illo venas inflatus nectare dulci,
Hesternóque grauis semper ridetur Iaccho.

Sileni filij iuxta Eurip. in Cyclope sunt Satyri, etiam ab eo dicti Sileni. Nicander in Alexopharm.

ὡς δ' ὁπότ' ἀγριόεσαν ὑποθλίψαντες ὀπώρην
Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθηνοί,
πρῶτον ἐπ' ἀφρίζοντι ποτῷ φρένα θωρηχθέντες,
ὄμμασι δινήθησαν, ἐπὶ σφαλεροῖσι δὲ κώλοις
Νυσαίην ἀνὰ κλιτὺν ὑπέδραμον ἀφαίνοντες.

ὡς ὄργια σκοτόωσι κακῇ βεβαρηκότες ἄτῃ.

Gorrheus:

Aut veluti expreſſis Sileni agreſtibus vuis;
Cornibus inſignem qui nutriuere Lyæum;
Poſtquam tentarunt ſpumantia pocula mentem,
Primùm oculis variant, titubantes inde per imas
Incedunt Nyſſæ malefidis paſſibus oras.
Talis eos premit epoto vertigo veneno.

quo loco Scholiaſtes tradit dictos à verbo σιλλαίνειν, quod ſignificat conuiciari, & eoſdem eſſe Satyros. Nonnus tamen videtur diſtinguere hoc verſu:

Et ſetoſorum ſatyrorum aculeati ſanguis generis,
Silenorúmque phalangem. *huiuſmodi monſtra multi negant fuiſſe: ſed docent contrariũ D. Hieronymus & S. Athanaſius in vita S. Antonij, Plinius lib. 6. ſub fin. lib. 7. cap. 2. & li. 9. cap. 54. Pauſanias in Elyacis & Ptolomaus lib. 7. Geograph. Sunt & Bacchi comites quidam, quos Ælianus & alij vocant* Tytiros, *quos plerique eoſdem cum Satyris arbitrantur. Vide Scalig. lib. 1. art. poët. cap. 12. & Natalem Comitem lib. 5. Mytholog. cap. 8. Poſt hunc verſum in Eguiano m. ſ. deſunt omnia, vſque ad verſ. 472.* Senſere terræ. *&c.*

431 Condita] *occulta, ſecreta. Tibullus*:

Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.

Orgia] *myſteria Bacchi, ſic dicta ab irâ Cereris illuſæ in Iouem,* ἀπὸ τῆς ὀργῆς: *& quia in Dionyſi generatione & nece multum abominationis & execrationis fuit, dicta* μυστήρια, ἀπὸ τοῦ μύσεος. *ita Clemens Alexandr. in Protrept. Alij quia fabellæ, volunt dicta quaſi* μυθάρια, *vt Euſebius lib. 2. de preparat. Euang. cap. 5. alij à quodam venatore nuncupata, inter quos Apollodorus in Biblioth.* Myſtæ] *initiati orgiis.*

432 Baſſaridum] *ſic vocatæ Mænalæ, à baſſarâ indumenti genere apud Pollucem & Heſychium. Gloſſæ veteres in Perſium; docent dictas quòd vulpinis veſtibus cingerentur. quia Thracibus vulpes dicuntur Baſſares*: (inde German. Voſſen) *vel à veſte demiſſâ ad talos qua Bacchus vtebatur, quia iidem Thraces talem veſtem vocent Baſſarim. hæc ille. an fortè hinc Hiſpan.* Baſquiña?

437 Ogygio] *Thebano. nam Thebæ dictæ Ogygiæ ab Ogyge rege, quem Corinna nominauit Bœoti filium, teste Schol. Apollonij in lib. 3.*

438 Nebride ſacra] *Nebris dicata Baccho: nam ille hinnulorum pellibus veſtiebatur. vnde in Epigramm.* νεβρώδης *&* νεβριδόπεπλος *dicitur. gemma etiam his pellibus colore ſimilis,* Nebrotes *vocata, Libero ſacra. ipſæ quoque Baſſarides nebridibus amiciebantur. ſic enim intelligo illud Attij in Bacchis*:

Tunc ſiluestres exuuias ſæuo pictas lateri accommodant.

Nebriſſa Hiſpaniæ ciuitas (Ælio Antonio Grammatico celebris) à nebride nomen accepit, eo quòd illic olim Bacchica orgia frequentia, & Bacchæ veſtitæ nebridibus. docet Silius Italicus:

Nebriſſa Dionyſæis conſcia ſacris,

 Quam

Quam Satyri coluere leues, redimitáque sacrâ
Nebride &c. *Ita præcinctæ salitabant & tripudiabant, vt*
paullo antè dixit: —— pede pulsauit sola —— *quod de peculiari Bac-*
chica saltatione accipiendum; quam σικιννίδα nuncupant, de qua Euripides
in Cyclope, Lucianus περὶ ὀρχήσεως, & Athenæus lib. 14. cap. 12. & Ennius:
Bacchico insultans modo. *Virgilius etiam Æneid. 11.*
Aut vbi curua choros indixit tibia Bacchi.
à Sicinnide, Bacchi comites dicuntur Sicinnistæ, Athenæo. Dionysiacarum
saltationum tria scio genera commemorari, singula à Bacchi socius inuecta &
nominata, κόρδακα, σικίννιδα, ἐμμέλειαν: Peculiariter tamen Senecam sen-
sisse putauerim de Sicinnide, quia hæc vt magis incondita, ita & lepidior, &
concitatior (nam Dionys. Halicar. testatur lib. 7. ludicris & ridiculis gesti-
culationibus Pyrrhicæ gestum ac motus imitatam) & Thyrsigeris Bacchis, Sa-
tyrisq; accommodatior. quare Pollux lib. 4. Onom. cap. 14. scripsit Cordacem
propriam comicis, emmeliam tragicis, sicinnidem Satyris peculiarem. Sanè
apud Euripidem Satyri sicinnidem saltant, apud Terentium verò non am-
bigo quin Demea de cordace senserit:
Tu inter illos restim ductans saltabis.
Cordacem à sicinnide, præter Pollucem, etiam Athenæus & Lucianus distin-
xerunt. ideo perperam Tusanus confundit.
Pede pulsauit] *terram pede pepulit. Lucretius:*
—— terram pede pellere matrem.
Ennius, pulsare dixit:
Musæ quæ pedibus magnum pulsatis Olympum.
442 Thyades] *Bacchæ Thebanæ.* Thyades (*ait Pausan. in Phoc.*) sunt
Atticæ feminæ, quæ in Parnassum quotidie venientes, cum Delphicis
mulieribus arcana Libero patri sacra peragunt. *sed poëtæ latius sumere*
consueuerunt.
Oestro] *Latinè* asilus, *Græcè* οἶστρος. *Virgilius 3. Georg.*
Est lucos Silari circa, ilicibúsque virentem
Plurimus Alburnum volitans; cui nomen asilo
Romanum est, oestrum Graij vertêre vocantes,
Asper, acerba sonans, quo tota exterrita siluis
Diffugiunt armenta: —— *Romanum nomen suo iam tempore*
periisse, & Græcum tantùm in vsu fuisse scribit Seneca epist. 59. Oestrum
quidam cum tauano confundunt, quem Græci μύωπα vocant, in quibus Pli-
nius lib. 11. cap. 28. & Apollonius lib. 1. vbi cùm de oestro ageret, dicit: ὄντε
μύωπα βοῶν κλείουσι νομῆες quem tauanum vocant bubulci. *& glossa-*
rium Latino-Græcum; Aquilio κέντρον βόων καὶ σκορπίων. *Emendandum*
ex Græco-Latino, vbi; οἶστρος ὁ μύωψ Tabanus, asilio. *Quod verò prius il-*
lud etiam exhibet; Aquilio βορρᾶς, *puto apertè prauum, pro;* Aquilo. *Sed, ad*
rem, Sostratus lib. 4. de animalib. vt & Aristot. in animal. histor. docent
οἶστρον circa fluuios, μύωπα in siluis nasci. vide Scholiast. Apollon. in lib. 1.
vers. 205. & Wottonum lib. 9. de differ. animal. cap. 213. obtinuit, vt μετα-
φορι-

φοριχῶς *furiosi dicantur Oestro perciti ab Euripide apud Galenum lib. 3. de Hippocrat. & Plat. dogmat. cap. 4. & Latinis passim. Philostratus in Imag. Penthei pingit* τὸν δὲ οἶστρον προσβακχεύσας ταῖς γυναιξὶν. oestrum pungentem & furiantem mulieres, *vt hic noster. Aelianus quoque lib. 3. var. histor. refert Lacænas, Sicyonias, & Thebaides olim hoc Bacchi oestro infestatas; tresq. Minyades, Leucippen, Alcippen & Alcithoën eodem asilo stimulatas, infantulum Leucippes, quem hinnuleum putabant, discerpsisse. Addit Seneca, eodem percitas Agauen matrem, Autonoen & Ino materteras, Pentheum suâ manu interemisse. sed non est aperta mens verborum Senecæ, cùm addit;* —— oestro membra remissæ, velut ignotum videre nefas. *Puto, voluit potentiam Bacchi significare. neque videbatur satis efficax probatio, si diceret Thyades beneficio affectas, vel saltem non læsas à Baccho, orgia frequentasse. cognatæ illius, istæ quidem, & affines, in quas honoris multum redundabat. addit ergo etiam tunc bacchatum ab illis, fusam comam, thyrsum iactatum, cursitatum, & quæ solebant alia; quando iam ad sanam mentem redierant, & parricidij sui turpitudinem, eiusq. Euhium auctorem cognoscebant. plus illas videlicet honori numinis, quàm naturæ necessitudini tribuisse. plus Bacchi stimulos iam remissos, quàm acerbissimi doloris præsentem memoriam valuisse. Magnifica hæc & dithyrambica. sed quàm flebiliter Pentheum Agaue mater luxerit, ita describit Nonnus lib. 46. Dionys. vt vix queat mæstius & lacrymabilius.*

446 Ino] *Ino Athamanti Melicertam peperit, cum quo mariti furorem fugiens, in mari submersa; credita marinorũ Deorum numero addita. Græci Leucothean, Latini Matutam, filium, illi Palæmonem, hi Portunum nuncupant. latè hac Nonnus lib.* θ'. *&* ι'. *Pausan. in Attic. & Messeniac. Plutarchus in Camillo, Apollodor. lib. 3. Biblioth. Ouid. lib. 1. & 4. Metam. & 6. Fast. sed alia longè narrat Aristides in Isthmicâ to. 1. quem legat, qui multa de Leucotheâ & Palæmone volet. vide etiam vers. 22. Thebaid.*

449 Tyrrhena] *de Tyrrhenorum nomine & origine multus est Dionysius Halycarnas. lib. 1. vbi quæ ex Myrsilo Lesbio adducuntur, validissimè confirmant Annianum Myrsilum veri Myrsili quandam esse laruam. Tyrrheni olim infames pyraticæ studio, vt docet Cicero in Hortensio. Vide etiam Strabon. lib. 5. Postea Thuscos dictos censet Seruius* ἀπὸ τοῦ θύειν.

449 Rapuit] *cùm Bacchus ab Icariâ in Naxum vellet transuehi, prædatoriam Tyrrhenorum triremẽ mercede conduxit; qui, Deo in nauem recepto, Naxum præteruecti, in Asiâ Bacchum venditur i vlterius tendere. sed Bacchus malum & remos in serpentes vertit, triremim hederæ ramis implicat, & omnia sonitu tibiarum replet, pyratas in furorẽ agit, illi in mare se eijciũt, & Delphines fiunt. ita Apollod. li. 3. Biblioth. & Ouid. li. 3. Metam. Higynus autem cap. 134. tradit remos in thyrsos, vela in pampinos, rudẽtes in heder. m abiisse: deinde tygres, pantheras & leones in pyratas inuasisse. similia Lucian. in Bacchis. Philostrat. in Imaginib. & Homerus in Hymnis, in eo cuius initium;* ἀμφὶ Διώνυσον, *&c. quem, & Ouidij locum cum isto Senecæ, qui contulerit; loci huius habiturus est perelegantem commentarium.*

Cærula

Cærula] *æquor in pratum viride transit plenum frondibus, floribus, fructibus. malè Pintiani lib.* Cærulea cum patris. *pro;* mutat; *Mogunt.* imitat. *mallem;* mutas. *nam Nereus mare pacauit, mutante Baccho cærula in prata.*

456 Ramus] *acutè Rapheleng.* remus. *vult hederas serpsisse per remos: & hypallage fuerit, pro hederæ tenent atque impediunt remos.*

456 Carchesia] *Cinnæ versus ex Smyrnâ, coniunxi in aduersar. nec muto factum. nam non sinit D. Isidorus vt* anguinam *legam, & anchoram interpreter. nam lib. 19. Orig. scribit* Anquina, qua ad malum antemna constringitur. *& Cinna deinde versum subiungit pro exemplo:* anguinam *illam non nouit. Nonium, qui posteriorē versum Catullo tribuit, non moror; solet aliàs quoque memoriâ labi. sed de carchesiis agendum. Lucanus lib. 5.*

Hic vtinam curuet summi carchesia mali.

Lucilius: Tertius hic mali superat carchesia summa.

Macrobius lib. 5. cap. 21. Saturn. Asclepiades vir inter Græcos apprimè doctus & diligens, carchesia à nauali re existimat dicta. ait enim naualis veli partem inferiorem pternam, at circa mediam fermè partem trachelon dici, summam verò partem carchesium nominari, & inde diffundi in vtrumque veli latus, eaque cornua vocantur. *quid ais Macrobi? veli pars carchesium, pterna, trachelos? non tu quidem hoc dicas: sed scioli: & operæ nobis, non tu imposuisti. credo à te scriptum;* naualis mali partem. *quod præter D. Isidorum lib. 19. & Vitruuium lib. 10. & Apollonij Scholiast. in li. 1. ver 563. etiam Lucianus, Hesych. & Pollux confirmāt. in fine etiam concinnius legeretur;* & inde diffundi velum in vtrumq. antennæ latus.

Depravant Griph. & a n. qui; parum.

460 Noua facies] *pro humanâ, piscina. quisquis ille est qui exstat Myrsilus Lesbius de Origine Italiæ, scribit;* Tyrrhenos ob pyraticam & potentiam quam in mari obtinebant, & quia multas in omnes terrarum regiones colonias deducebāt, Delphines fuisse nominatos: idcirco Græcos fabulosam hanc Metamorphosim finxisse.

Te sequitur] *mallem;* & sequitur. *nam pendet à superioribus.*

467 Diuite] *Totum Orientem aiunt à Baccho deuictum. Ouid. lib. 4.*

Oriens tibi victus, adusque
Decolor extremo quâ cingitur India Gange.

hic enumerantur Lydi, Getæ, Massagetæ, Thraces, Scythæ, Mæotis accola, & omnes Aquilonares, Geloni etiam & Amazones.

470 Massagetes] *Dionys. Afer:*

Hos verò retrò Orientem versus trans resonantem Araxem
Massagetæ degunt, velocium emissores sagittarum;
Viri, quibus nec egomet, nec quisquis est sodalis,
Appropinquet. multo namque inhospitaliores sunt aliis.
Neque enim ipsis suauis frumenti est cibus,
Neque sanè vinum indigenum; sed, equorum
Sanguini miscentes candidum lac, epulas apponunt.

471 Securigeri-Lycurgi] *Lycurgus, Dryantis F. rex Thraciæ, Bacchum omni, qua potuit iniuriâ affecit, bello superauit, egit in exsilium, interfecit, vt scribit*

scribit Iul. Firmicus lib. de mysteriis & errorib. prophan. religion. cap. 6. Verum ethnici finxerunt contraria, victum Bacchi artibus Lycurgum contemptæ religionis grauissimas pœnas dependisse. Plutarchus in lib. de poët. legend. scribit eum, cùm vites omnes è Thraciâ conaretur exscindere, sibi crura securi incidisse; huc noster respicit. Hygin. cap. 132. tradit furore correptum, vxorem & liberos trucidasse, & à Pantheris, quas Dionysius immiserat, in Rhodope laceratum; Apollodorus lib. 3. Biblioth. putat ab equis in Pangæo discerptum; Homerus vult excæcatum dumtaxat; alij sibi manus intulisse. multa Eustathius ad 6. Iliad.

472 Zedacum] *Moguntin.* terrę Bacchum ferocem. *vt repetatur vox quæ in præcedenti; quod si quis amplectatur, multis se molestiis liberarit. Verùm hoc inter lineas: nam in contextu erat;* Zedacum. *quasi sit cognomen Bacchi. sed nullus mihi* Zedacus Bacchus *notus. Zabasum seu Zabasium non ignoro. an hoc substituas? sed puto potiùs gentis alicuius nomen positum. libri omnes;* Zedacûm, *præter vnum m. s. qui;* Zadacum. *credidi aliquando legendum;* Zacarum. *quia non dubitabam de Scythiæ populis aliquibus loqui, tum ex sequentibus;* Et quos vicinus Boreas ferit Arua mutantes. *tũ quia de Scythis & Indis triumphasse, testatur Ouidius lib. 3. Fastor.*

Bistonas, & Scythicos longum est narrare triumphos,
Et domitas gentes thurifer Inde tuas.

& communi nomine Persæ, Scythas omnes Sacas vocarunt, testante Herodoto & Plinio. & Sacas esse Nomadas, Scythicam gentem docuit Chœrylus, apud Strabonem:

μηλονόμοί τε Σάκαι, γενεᾷ Σκύθαι. αὐτὰρ ἔναιον
Ασίδα πυροφόρον. Νομάδων γε μὲν ἦσαν ἄποικοι
ἀνθρώπων νομίμων —— Opiliones Sacæ, origine Scythæ tum incolebant Asiam tritici feracem, à iustâ hominum Nomadum gente in coloniam missi. *Sed syllabæ moduli hoc non videntur admittere. Ad alia igitur coniectanea, &, si vis, mera mapalia deferor. sumat quisque quod placebit; &, si nihil, ipse meliora apponat. quid si?* Sagarum. *vicini hi Scythis Melæ lib. 3. cap. 6. quid si?* Sedochum, *vt sint illi quos Tacitus vocat lib. 3. histor.* Sedochezos. *quid si?* Siracum. *qui ad Caucasum Straboni li. 11. vel,* Sydrachûm; *quos Alexander debellauit, apud Iustinum & alios. quid si?* Zabiûm, *vel;* Gaziûm. *nam hi populi Indiæ cũ Debrice contra Bacchum pugnarunt, testibus Dionysio. 3. Bassaricor. & Stephano. num legendum?* Saciûm. *nam Stephano,* Sacis *incola vrbis Scythicæ Sacæ. num verò?* Sidacum. *nam* Sidace *Stephano vrbs Lydiæ, & Lydi etiam à Baccho domiti. Num verò legendum, minima mutatione?* te Dacûm. *hoc est, Dacorum: quorum primam Seneca corripere solet, vt ostendam Thyest. ver. 602. & Dithyrambo proprium tam desultoriè, modò res Bacchi gestas narrare, modò ipsum Bacchum alloqui: denique Geticos arcus paullo antè memorauit, quibus proximi Daci; mox Scythas addit, quibus Daci coniungi solent, etiam ab Horatio:* Postea inueni etiam Raphelengio hoc visum.

Te Dacus asper, te profugus Scythes.

Hæc diuinatio mihi potior aliis omnibus; illâ quoque quæ quodam die placuit;

 terræ

terræ Issidûm feroces, *admisso hiatu. ut de Essedonibus agat; qui Stephano* δοσιδοι τριτιλλάβως: *quorum ferocia & crudelitas inter omnes Scythas decantatissima. parentum cadauera deuorabant, & craniis in pocula utebantur, ut Solinus testatur. & prior Mela lib. 2. etsi ex solo Herodoto Pintianus Melæ contextum mutet, & homo sobrius temulentæ genti poculis ademtis iconculas obtrudat. bellas iconculas, quas præfiscini ad collũ gestent. Poculorum huiusmodi usum omnes* * *omnino codices Melæ confirmant; ut & mos aliarũ gentium apud alios. Liuius lib. 33. auctor est, Boios Postumi ducis sui caput templo intulisse; eoq́ purgato caluam auro inclusisse, ut sacrum uas esset, quo solemnibus libarent: & hoc poculo sacerdotes, templiq́ antistites uti consueuisse: & Boiis hanc consuetudinem ex humani capitis ossibus bibendi ad suam usq́ ætatem perdurasse scribit N. lib. 1. Annal. Boior. de Celtis Silius lib. 13.*

* *Confirmant Hermolaus, Oliuarius, Vinetus, & noster Scotus.*

At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent
Ossa (nefas) auro, & mensis ea pocula seruant.

quod de Germanis, scilicet Boiis, intelligendum. Alboinus Longobardorum rex, abscissum caput Chunimundi regis soceri sui, in scyphum efformauit, & Rosimundæ uxori, Chunimundi filiæ, propinauit hauriendum; quæ ipsi necis causa: scribit poculi inspector Luitprandus lib. 2. Hist. Longobard. cap. 14. Denique de Cure, Principe Pieczenigorum, idem narrat Sigismundus Baro in commentar. rerum Moscouitarum. Hæc ego, de Zedacis. *uelim alios meliora, & lubens accinam:*

μάντις δ' ἄριςος, ὅςις εἰκάζει καλῶς.
Vates ille optimus, qui benè coniicit.

478 Gelonos] γελωνὸν *urbs Sarmatiæ Stephano, condita à Gelono Herculis filio. incolæ Geloni: apud hos nascitur Tarandus, uillosum animal bouis magnitudine, de quo eadem quæ de Chamæleonte & Polypo, quoad coloris mutationem prodita ab Aristotele in lib. de admir. audition. Aristoteli enim hunc librum ascribit etiam Stephanus in* Γελωνὸν, *quod propter Criticos quosdam temerarios monuerim.*

481 Thermodontiache] *Moguntin.* Thermoduntiadæ.

485 Ophioniáque] *Thebanâ, maximè Penthei.*

486 Prœtides] *sic scribendum, non* Prætides. *Præti filiæ Bacchum colere recusabant, teste Apollodoro lib. 2. Biblioth. & Iunonis formæ suam præponebant. ultio mox subsecuta. nam in eum mentis errorem inciderunt, ut sibi ipsis uaccæ uisæ, humanum consortium fugerent. sed tandem Æsculapius, uel (ut alij) Melampus, siue uates siue pastor, purgauit, & purgamina in Clytorium fontem abiecit. Testatur epigramma apud Vitruuium:*

Fuge meum fontem, in quo Melampus
Abluit furores Prœtidum duros.

Eudoxus in descriptione terræ apud Stephanum: Est fons in Azaniâ, qui gustantes aquam eius facit nec odorem vini tolerare: in quem aiunt Melampodem, quando Prœtidas expiauit, purgamẽta inieciſſe. *Plura Callimachus, in hymn. Dianæ. Sex. Empyr. lib. 4. Pyrrhon. hypotyp. & Ouid. ult. Metam. Seruium & Probum in 6. eclog. Virgilij, consulere potes.*

Et

Et agros] *Virgilius*: Proetides implerunt falsis mugitibus agros.

470 Præsidem] *plerique excusi*; Præsentem. *& sic m.s. Eguianus & Moguntin. sed versus non patitur. Lipsiens.* Præsidem. *quando aut quomodo Bacchum Iuno coluit præsentem, vel præsidem? fuit illa Vulcano Bacchi operâ reconciliata, quod narrat Aristides. sed quid hoc, ad rem, de qua nunc sermo? sedet animo: Iunoni spretæ à Prœtidibus formæ contumeliam fuisse acerbissimam, ita vt vindictam solam animo volueret. læsère interea misellæ virginis etiam Liberi numen: qui confestim pœnas exegit, immisso quem modò dicebam, errore. Tam grata iratæ Iunoni hæc vltio, vt priuignum quem prius oderat, deinceps amare & colere cœperit. cogita igitur num rectius scriberetur*: Vindicem B. c. n. *vel si retines* Præsidem. *intellige Bacchum Naxi Deum tutelarem.*

488 Naxos] *Cyclades insulæ in Ægæo sunt, Andros, Myconos, Tenedos, Naxos, Delos, Seryphus, Gyaros, Rhenia. omnium altissima Naxos, quæ etiam Dia, teste Callimacho, & Strongyle & Dionysias vocata, teste Plinio lib. 4 cap. 12. à vinearum fertilitate, quare à Papinio in Achilleid.* Bacchica *dicitur, vt Baccho sacra. Scaturibat in ea fons vini, & in Bacchi honorē Naxiis feminis Iuno tribuit, vt octauo solæ mense parerent, quo mense natus Bacchus, vt refert Stephanus ex Asclepiade. Sidonius de Burgo*:

——Nyssa vale Bromio, Phœbo Parnasse biuertex:
Non illum Naxos, non istum Cyrrha requirat.

Lactantius lib. 1. cap. 15. enumerans quos Deos quæq; ciuitas priuatim summâ veneratione coluerit; vt Ægyptij Isidem, Mauri Iubam, Macedones Cabyrum, Pœni Vranum, Latini Faunum, Sabini Sancum, Romani Quirinum. Eodem vtique modo Athenæ Mineruam, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Apollinem Delphi. *quæ ferè ad verbum omnia mutuatur D. Isidorus lib. 8. Origin. cap. de Diis gentium; apud quem tamen recti casus*; Lemnos, Paphos, Naxos, Delos; *pro accusatiuo positi, vel ἀρχαικῶς datâ operâ, vel operarum culpâ. Apud Nonium, in* Gerræ, *rescribo*; & sunt gerræ fascini, qui sic in Naxo insulâ Liberi ab incolis appellantur. *vulgo legitur*; insulâ Veneris.

Ægeo] *mare Ægeum ab insulâ; quam Ægas vocat Homerus, sacram Neptuno, spectris infestam; teste Nicocrate: vel à Neptuno, qui Ægeus quoque dicitur, auctore Pherecyde; vel à formâ promontoriorum in mare excurrentiū cornutæ capræ specie. Vide Schol. Apoll. in li. 1. ver. 1165.* 489 Tradit] *sic soli Lipsiens. ceteri omnes*; tradidit. Virginem relictã] *Ariadnen Minois filiã. ex hoc loco patet abductã. Ariadnen à Theseo in illã Diã, quæ & Naxos; non in aliam Cretæ vicinã, quod mirum homini docto excidisse, contra ipsum Ouidium, quem exponebat, & alios omnes. Vnde Columella Ariadneæ coronæ sidus, vocat* Naxium ardorem. *Tertullianus etiã meminerat, sed operarum errore deprauatus. lib. de coronâ milit. cap. 7. excusi habent*; Dat & Ariadnæ sertum ex auro & Indicis gemmis Vulcani opus, Liberi munus, post & sidus. *Non damnem; nisi damnarent m. s. qui continent*; Thesidus, *pro*; post & sidus. *censeo scriptum fuisse, vel*; Thesei sidus. *vel*; Diæ sidus. *vel*; Liberi

munus, & sidus; *vel denique*; Thesei munus, Liberi sidus. *nam Hyginus scribit, quosdam tradere, hoc aureo serto à Vulcano accepto, Theseum Ariadnam sibi conciliasse. De Thesio flore, quædam Athenæus, sed ad hunc locum non pertinent. Ex his coniecturis, prior quæque melior.*

490 Meliore marito] *Ouidius*:

Illa, nec inuideo, fruitur meliore marito.

491 Pumice sicco] *Euripides*:

Tum vna correpto thyrso verberat petram,
Vnde rorulentus aquæ prosiliebat humor.
Alia autem ferulam demisit in terræ solum,
Et isthic mox fontem vini emisit Deus.

492 Nyctileus] *quorundã Bacchi cognominum rationem reddidit quidã*:

A strepitu Bromius; quòd vociferetur, Iacchus:
Quod curis soluat corda, Lyæus erit.

Liber, *seu* ἐλευθέριος, *vel quia apud vrbem Boeotiæ Eleutheras colebatur; vel quia libertatem quandam bibentibus ingeneret, dictus, auctore Plutarcho in Quæstion. Roman. ineptum quid Blondus attulit aliud, li.* 1. *Roma triumphant. Vocatus etiam* Mænoles, *quòd totus insaniat, Eusebio lib. 2. præpar. Euang. c. 5.* Brysæus, *ab vuis exprimẽdis, Persio Sat. 1.* Byrsæus, *à byrsâ pelle qua in prælijs vtebatur, Diodoro li. 5.* Masaris, *à Masâ nutrice, Leonico li. 1. var. hist. cap. 98.* Osyris, Phanoces, Adoneus, Pantheus, Bicornis, *Ausonio epigr. 30. Æliano quoque lib. 3. var. hist. dicitur*; Phleonas, Protyges, Omphacites, *&c. eum adi, qui vnà cum Nonno in Dionysiac. & Florilegio Græcorum epigramm. plura cognomina Bacchi suppeditant. vide Iulianum Aurel. lib. 3. de cognomin. Deor. cap. 5. & Lilium d. Syntagm.* 8.

493 Garruli gramen] *Euripides*:

Quibus denique niuei lactis erat desiderium,
Summis digitis scindentes solum,
Ilico lactis flumina habebant: porrò ex ederaceis
Thyrsis, guttis flaua stillabant mella dulcibus.

Item: ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον,
ῥεῖ δ' οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν
νέκταρι ———
Fluit & lacte campus,
Fluit vino, fluit & apum
Nectare. *Catullus*:
Quæ vbicunque tu puellus loca dexter adieras,
Vbicunque sessitaras; noua germine tenero
Feriebat arbor auras redimita pampinis;
Vbicunque sessitaras, noua flumina temeti
Placido viam secabant fluitantia sonitu.

quæ ex Homero, in hymno Bacchi transtulit, ex carminibus quorum initium, οἶνος μὲν πρώτιςα *&c. In Naxo Bacchi operâ stato quotannis die mero manasse tradit Leonicus d. lib. 1. cap. 99. de quo intelligendum illud Propertij*; Et

Et tibi per mediam benè olentia flumina Naxon;
Vnde tuum potat Naxia turba merum.

idem Andri, in Bacchi æde, singulis annis vel bienniis contingere scribũt Plinius li. 2. cap. 6. Pausan. in Eliac. & Philost. in Imagin. Non vini tantum, sed & cereuisiæ inuentorẽ Bacchũ, colligunt ex Eusebio li. 2. de prep. Euang. c. 2.

Lesbia] *vina Lesbi laudant Horatius & Athenæus.* Niueiq. lactis] *Mogunt. Herbip. & Ven.* lacus. Candida] *sic Lipsiens. ceteri;* candidos.

502 Fulmen] *cuius memoria Baccho, ob matrem peremptam, funesta.*

504 Oceanus] *terram insulæ modo comprehendi ab Oceano, & cingi omnem significat. sic Dionysius Afer:* οὕτοις Ὠκεανὸς ὃς περιδέδραμε γαῖαν ἅπασαν. *quod, teste Strabone, primus Homerus fuit commentus, ceteri Geographi quoque postea sunt secuti: adeo vt Æthicus affirmet Senatui compertum, orbem terrarum mari, vt limbo quodam cingi. nata opinio, quòd terram per se globum efficere & rotundam putabant. Verùm nec illa perfectè sphærica est, sed fundæ instar ad Orientem se latius porrigit & expandit, vt fatetur ipse Dionysius; & nauigationibus compertum eam simul cum mari in vnum orbem conuenire, vt docent Philalteus in Aristot. de cælo, & noster Clauius in c. 1. Sphe. Sacrobusti.*

505 Lunáque] *Luna cùm plena fuit, paullatim lucem deperdit, & obscuratur, donec Nouilunium seu Neomenia fit: tum se recolligens rursus & corniculans, paullatim amissam recuperat: & primò Menoeides, mox Dichotomos, deinde Amphicyrtos effecta, tandem rursus Panselenos seu plena apparet, & sic dimissos plena ignes recolligit. docet Aristoteles & Græci eius interpretes in lib. 2. de cælo cap. 11.*

Dum matutinos] *his sex versibus ait: perpetuò Bacchum venerabimur.*

IN ACT. III.

Narrat Creon Oedipo, ipsum Laij iudicio reum cædis esse; negat Oedipus, & post iurgium cum Creonte, eum in carcerem detrudi imperat.

514 Nosse] *membranæ Burdegal.* scire. *Persimile autem colloquium Tiresiæ & Creontis in Phœniss. Euripidis, vnde ista noster:*

κρ. φράσον πολίταις καὶ πόλει σωτηρίαν.
τειρ. βούλει σὺ μέν τοι, κ᾽ οὐχὶ βουλήσῃ τάχα.
κρ. καὶ πῶς πατρῴαν γαῖαν οὐ σῶσαι θέλω;
CR. Vrbi salutem ciuibúsque edissere.
TIR. Nunc expetis dicta, auribus mox respues.
CR. Quid, non tuendæ flagro curis patriæ?

520 Odere Reges] *verè de tyrannis Satyricus:*

Accusator erit, qui verum dixerit.

521 Vile pro cunctis caput] *fuit hæc impij Caiphæ sententia de Christo* IESV *D. N. digna quæ puriore linguâ diceretur. Fuit etiam Syluij Othonis apud Xiphilinum:* πολὺ γάρ πού καὶ κρεῖττον καὶ δικαιότερόν ἐστιν ἕνα ὑπὲρ πάντων, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι. multo enim melius & iustius est, vnum pro omnibus, quàm omnes pro vno perire.

532 Cupressus] *nota arbor. vide Pierium lib. 52. Hieroglyph. Porrò hanc ipsam siluam sic describit Statius 4. Thebaid.*

Silua capax æui, validáque incurua senecta
Æternum intonsæ frondis stat peruia nullis
Solibus. haud illam brumæ minuere, notúsve
Ius habet, aut Geticâ Boreas impactus ab Vrsâ.
Subter opaca quies, vacuúsque silentia seruat
Horror, & exclusæ pallet mala lucis imago.
Nec caret vmbra Deo, nemori Latonia cultrix
Additur: hanc piceæ, cedríque & robore in omni
Effictam, sanctis occultat silua latebris.

535 Annosa] viuax. *talis enim est quercus. vnde ab eâ Festus vult dictū robur; & solet diuturni imperij, itē firmitatis ac fortitudinis esse symbolum. lege Pierium lib. 51. Hiero.*

Huius abrupit latus edax vetustas] *absunt hæc omnia ab Herb. & Ven.*

539 Paphia myrtus] *Veneria. quia tam Paphos vrbs, quam myrtus Veneri sacra. Paphos quidem Aratori Act. Apostol. cap. 2.*

—— Cyprum, Salamináque linquens,
Pergit adire Paphum; quæ fertur amoribus olim
Dedita, sacrilegæ mansisse libidinis antrum,
Aligerósque vagos studio coluisse procaci.

in quibus versibus primum vocabulum fortè mendosum, nam Paphos & Salamis in ipsâ insulâ Cypro sunt. Myrtus cur Veneri dicata, causas recenset Pierius in Hieroglyph., quas vel modicè docti audiarunt.

542 Enode] *rectum, nullis nodis, vel flexibus deformatum. Moguntin.* Enoda, *ab enodus.*

544 Vna defendit] *sic Lipsiens. hoc est sola tuetur. ceteri codices*; vmbra defendit. *vmbra simul prodest nemori, dum aëris arcet & ventorum inclementiam; & simul nocet, dum radios solis excludit.*

548 Senior] *volunt Tiresiam tres ætates vixisse.*

549 Præstitit noctem] *dicit, quia, (inquit Callixenus)* inferis quidem sub occasum solis sacrificant: cælestibus verò Diis, sub solis nascentis ortum operantur.

550 Fossa tellus] *Festo auctore, antiqui Diis superis, in altaribus; terrestribus, in terrâ; inferis, in effossâ humo sacra faciebant. vide Medea. 797.*

Rapti rogis] *& hoc ergo sollemne, vt non quouis igne in his infernalibus sacris, sed hoc tantùm quem ex rogo rapuissent. sic in Medea act. 4.*

Tibi sanguineo cespite sacrum
Solenne damus: tibi de medio
Rapta sepulcro fax nocturnos
Sustulit ignes.

Lucanus lib. 6. de Erichto:

—— funereas aris imponere flammas
Gaudet, & accenso rapuit quæ thura sepulcro.

& Fumantes iuuenum cineres ardentiáque ossa
E mediis rapit illa rogis, ipsámque parentes,
Quam tenuere facem ———

Statius lib. 4. de hac nostra Necyomantiâ Tiresiæ:

——— nec rapidas cunctatur frondibus atris
Subiectare faces. *mendosè. rescribendum;* raptas *nam id rituale.*

551 Funesto] *nigro, obsito, fulgurito, vel maculoso, & impuro. nam superis sacrificantes puris induebantur. puræ, quæ candidæ, non obsitæ, non fulguritæ, non maculam habentes, non funestæ. Erichto apud Lucanum induitur* vario amictu, *hoc est, vt arbitror, maculoso & sordido.*

555 Perfundit] *quædam cod.* pertundit.

556 Nigro bidentes] *conferendus cum hoc loco Papinius 4. Thebaid.* bidentes, *bimæ oues.* Oues, *quia verres & aliæ hostiæ quæ hoc nomine veniunt, in inferorum sacris non erant idoneæ.* bimæ, *quia hæc ætas apta sacrificiis, &* bidentes *non à dentium, sed annorum numero appellatæ, vt ex Nigidio & Higyno docent A. Gellius lib. 16. cap. 6. Festus, in* bidental, *& Nonius in* bidentes. *bidentes ergo hîc oues, ætatis statæ; quæ nec* agnæ *sint, nec* adasiæ. *Silius lib. 13.*

Corpora lanigerûm procumbunt lecta bidentûm.

Statius de hoc nostro sacro, ——— circúmque bidentûm
Visceribus laceris, & odori* sulfuris aurâ,
Graminibúsque nouis & longo sulfure purgat.

& postea: Velleris obscuri pecudes armentáque sisti
Atra monet. ——— *Sed quis hæc melius, quam nefariorum rituum auctor ipse cacodæmon; qui ea familiari suo Porphyrio, apostatæ & mago, istis versibus indicauit:*

ἐργάζευ φίλε τὴν δὲ θεόσδοτον ἐς τρίβον ἐλθών,
μηδ᾽ ἐπιλήθεο τῶν μακάρων θυσίας ἐναρίζων,
πῆ μὲν ἐπιχθονίοις, πῆ δ᾽ οὐρανίοις, ποτὲ δ᾽ αἴθρης
αὐτοῖσιν βασιλεῦσι καὶ ἠέρος ὑγροπόροιο,
ἠδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.
πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσεως μεστώμασι τῶνδε,
ζώων δ᾽ ὡς θέμις ἐστὶ τελευτῆσαι καταγισμοὺς
ἀείσω, δέλτοις δὲ χαράσσετε χρησμὸν ἐμοῖο.
τρεῖς μὲν ἐπιχθονίοις, τρεῖς δ᾽ οὐρανίοισι θεοῖσι.
φαιδρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ᾽ ἐναλίγκια χροιῇ.
τῶν χθονίων δ᾽ ἰάτειρε τριχῇ θυσίας ἐναρίζων,
νερτερίων καταθάπτε, καὶ εἰς βόθρον αἷμα ἴαλλε,
χεῦε μέλι νύμφαις, Διονυσοιό τῆς δῶρα
ὅσσοι δ᾽ ἀμφὶ γαῖαν πωτώμενοι αἰὲν ἔασι,
τοῖς δὲ φόνου πλήσας πάντη πυριπληθέα βωμὸν,
ἐν πυρὶ βάλλε δέμας, θύσας ζώοιο ποτανοῦ,
καὶ μελὶ φερήσας δ᾽ ἠΐῳ ἀλφίτῳ ἔνθεν,
ἀτμούς τε λιβάνοιο καὶ οὐλοχύτας ἐπίβαλλε

εὔτι

* Mali vulgò, odoris.

Indignum, tantū tamen in Christianorū fieri scholis; vt, in eius verba philosophiæ sacris initientur.

εὖτε δ' ἐπὶ ψαμάθοισιν ἴῃς γλαυκὴν ἅλα χεύας
κὰκ κεφαλῆς θυσίαζε καὶ ἐς βαθὺ κῦμα θαλάσσης
ζῶον ὅλον προίαλλε. τελευτήσας τάδε πάντα
ἐς πλατὴν ἠερίων χορὸν ἔρχεο οὐρανιώνων.
ἀσραίοις δ' ἤπειτα καὶ αἰθερίοις ἐπὶ πᾶσιν,
αἷμα μὲν ἐκ λαιμῶν κρουνώμασιν ἀμφὶ θυηλὰς
λιμνάζειν. τὰ δὲ γυῖα θεοῖς ἐνδαιτι πονεῖσθαι.
ἄκρα μὲν ἡφαίστῳ δόμεναι, τὰ δὲ λοιπὰ πάσασθαι,
ἀτμοῖσιν λαροῖσιν ἐνιπλήσαντες ἅπαντα
ἠέρα ῥευσαλέον. ἐπὶ δ' εὐχὰς πέμπετε τοῖσδε.
Hæc age, qui nutu Diuorum ingressus amice es
Huius iter vitæ. mactanda est hostia cunctis
Multa Deis: seu qui terram, seu qui mare vastum,
Aëra seu qui habitant, latum seu qui æthera, seu qui
Alta colunt cæli, seu qui infima regna barathri.
Quæ quibus obseruanda modis sint singula dicam:
Tu memori conscripta animo mea dicta teneto.
Terna quidem Diuis cælestibus hostia, & ipsa
Candida mactanda est; terna & terrestribus, atque
Atra eadem. gaudent porrò & capiuntur apertis
Terrestres aris: foueas cum numina contra
Exposcant atro imbutas inferna cruore;
Nec placeat nisi quæ terræ mandatur humata
Hostia. Mel verò nymphæ atque liquentia vina
Offerri lætantur. at ignem accendier aris,
Quæ circumvolitant terras sibi numina quærunt,
Imponique atrum corpus: tum thura simulque
Iniicier salsas fruges, & dulcia liba.
Hæc facito. verùm, quibus est data cura profundi,
His ipso semper fer sacra in litore, totum
Proiiceque in fluctus animal: cælestibus autem
Extremas reddes partes, atque igne cremabis:
Quod superest propone tibi, dapibúsque reserua.
Sudet odoratis crassisque vaporibus aër.

Vnde apparet terrestribus & infernis Diis non nisi atra immolari, & nunquam volatilia: & terrestribus, supra aras; infernis, in foueis. Vide Eusebium lib. 4. præparat. Euang. cap. 4. vbi etiam numerum habes hostiarum, ternum. quem noster prætermisit, vt & ararum; non Statius, lib. 4. Thebaid.

Trunca dehinc nemora aduoluit, mæstúsque sacerdos
Tres Hecatæ, totidémque satis Acheronte nefasto
Virginibus iubet esse focos. tibi rector Auerni,
Quanquam infossus humo, superat tamen agger in auras
Pineus: hunc iuxta cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri frondes atque omne cupressus
Intexit plorata latus.

558 Vi

558 Viuúmque] *Statius*:

Ter circumacta pyras sancti de more parentis
Semineces fibras, & adhuc spirantia reddit
Viscera ——

559 Manes] *quid propriè Manes, quid Heroes, &c. docet Martianus Capella his verbis*: A medietate aëris vsque in montium terræque confinia, Hemithei Heroësque versantur; qui ex eo quòd *Heram* terram veteres dixerunt, *Heroës* nuncupati. ibique *Manes*, id est, corpori humano præsules attributi, qui parentum seminibus manauerunt. Denique hæc omnis aëris à Lunâ diffusio, sub Plutonis potestate consistit; qui etiam *Sumanus* dicitur, quasi summus Manium. Hic Luna, quæ huic aëri propior est, *Proserpina* nominatur. Verùm illi Manes, quoniã corporibus eo tempore tribuuntur, quo fit prima conceptio, etiã post vitam hisdem corporibus delectantur, atque cum his manẽtes appellantur *Lemures*. qui, si vitæ prioris adiuti fuerint honestate, in *Lares* domorum, vrbiúmque vertuntur: si autem deprauantur ex corpore, *Larua* perhibẽtur ac *Maniæ*. Manes igitur hic tam boni, quàm truces sunt constituti; quos ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς δαίμονας memorat Graia discretio. In his etiam locis *Sumanes*, eorúmque præstites, *Mana* & *Manuana*: Dij etiam, quos *Aquilos* dicunt. Item *Fura*, *Furináque* & mater *Mania*, *Intemperiaq́*, & alij triptes Deorum degunt. *hæc ille de rediculâ theologia Gentilium; quæ visum ascribere, eo quòd auctor hic non multorum in manibus, & sunt rara. Sed & Isidorus lib.* 8. Manes Deos dicunt mortuorum, quorum potestatem inter Lunam & terram asserunt, à quibus & mane dictum existimant: quos putant ab aëre, qui manus, id est rarus est, manes dictos; siue quia latè manant per auras, siue quia mites sunt in manibus (*fortè leg. quia immites sunt hominibus*) contrario nomine hoc appellantur. Apuleius namque (*sic lego*) ait eos κατ' ἀντίφρασιν dici Manes, hoc est, mites ac modestos, cùm sint terribiles & immanes. *Apud Festum Paullus idem sentit*; Manos (*sic lego*) in carminibus Saliaribus Ælius Stilo significare ait bonos. & inferi Dij manes, pro bonis dicuntur à suppliciter eos venerantibus, propter metum mortis: vt immanes quoque, pro valde nõ bonis dicuntur. *Hos malos genios pari adulatione Paracelsus & similes magi honestiore vocabulo vocant* Eucstra.

Qui manes regis] *Sumane. Statius ipsum carmen recenset*:

Tartareæ sedes & formidabile regnum
Mortis inexpletæ; túque ô sæuissime fratrum,
Cui seruire dati Manes, æternáque sontum
Supplicia, atq; imi famulatur regia mundi, *&c.*

560 Obsidentem] *Charontem, vel Cerberum.*

561 Rapido] *Lugdunens. & Herbip. & Veneti*; rabido.

561 Minax] *Moguntin.* minas.

563 Aut cogit] *Statius*:

Scimus enim & quicquid dici, nosciq́. timetis: *vmbras alloquitur.*

565 Libat] *Statius*:

Principiò largos nouies tellure cauatâ
Inclinat Bacchi latices, & munera verni
Lactis, & Actæos imbres, suadúmque cruorem
Manibus aggeritur, quantum bibit arida tellus.

Eurip. Mulsum effunde, lactis & vini laticem.

566 Bacchum] *Homerus*: primùm mulso, deinde verò dulci vino, tertiò demum aquâ. *hanc aquam veteres vocarunt*, arferiam, adferiam *&* adferias, *vt docent Festus & glossæ veteres. Vinum autem victimæ bis superinfundebatur, primùm ad explorandum an esset idonea, vt docent Seruius in 4. Aeneid. & Plutar. lib. 1. de defect. oracul. postea verò victimæ in frusta concisæ, vt fit apud Homerum Iliad.* λ'. *& Odyss.* μ'. *& Apollon. lib.* 1. *Argon.*

567 Læua] *hæc manus inferis sacra putabatur. Statius*:

Læuáque conuulsæ dedimus carchesia terræ.

568 Grauiore] *nam primo carmine non aduenerant: vt nec apud Papin.*

569 Latrauit Hecates turba] *Statius*:

Huius inaspectæ luco stridere sagittæ
Nocturnique canum gemitus ——

Tum] *quidam lib.* etiam. *Moguntin.* ter.

570 Tota succusso solo] *alludit ad augurium*, soniuium, *quod terrâ sponte tremente; imitatus Virgilianum illud*:

—— tremere omnia visa repente.

vide Festum, in Soniuio. *Statius*:

Exclamat. tremuere rogi, vox impulit ignem.

571 Audior] *Alludit ad preces* Auditas, *de quibus Brisson. lib.* 1.

Audior] *hoc est impetraui. Statius*:

Iam nequeo tolerare moram, cassúsne sacerdos
Audior? *& postea*:
Audiris genitor, vulgúsque exsangue propinquat.

572 Rata] *non irrita vel cassa, sed efficacia & impetratoria. Vide Brisson. lib.* 1. *de Form. cap.* 112.

Rumpitur cæcum chaos] *Statius*:

Panditur Elysium chaos, & telluris opertæ
Dissilit vmbra capax, siluæque & nigra patescunt
Tartara, *&c.*

575 Rimas] *egère rimas. Ouidius*:

Fissus erat tenui rimâ quam duxerat olim.

Moguntin. ruinas.

585 Sæua prosiluit cohors] *hæc omnia quæ sequuntur, & plura etiam Statius*: Primus sanguineo submittit inertia Cadmus
Ora lacu, *&c.*

confer si placet, videbis vincere nostrum sæpius, rarò vinci.

586 Vipereum] *nec hoc omisit Papinius.*

587 Ogygij] *Thebani. mirum quid mouerit Periegeten vt de Thebis Aegyptiis*: Θήβων

Θήϐην Ὠγυγίην ἑκατόμπυλον, ἔνθα γεγωνὼς
Μέμνων ἀντέλλουσαν. ἑὴν ἀσπάζεται ἠῶ.

Papius:

Qui celebres centum diuersis ordine portis
Ogygias habitant Thebas; vbi mane micantem
Auroram claro Memnon clamore salutat.

quorum sententiam non videtur assecutus Priscianus, vertens:

Filius Auroræ Memnon dum regna tenebat.

pertinet enim ad statuæ Memnoniæ miraculum, de quo postea.

600 Educat frondes Eryx] educat frondes Oeta. *Veneti.* Oeta frondes educat, *ceteri. Sequitur autem Seneca illorum sententiam, qui magicis artibus Manes euocari credebant. At D. Isidor. lib. 8. ita scribit:* Necromantici sunt, quorum incantationibus videntur resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata respondere. (νεκρὸς enim Græcè mortuus, μαντεῖα diuinatio nuncupatur.) ad quos suscitandos cadaueri sanguis adiicitur. Nam amare dæmones sanguinem dicunt. ideóq. quoties Necromantia fit; cruor aquâ miscetur, vt colore sanguinis facilius prouocentur. *ait videri suscitatos, quia censuit esse tantum phantasiæ illusiones. Vide Herc. Oetæum ver. 460. Sunt qui inter* Necromantiam *&* Sciomantiã *distinguant. in hac nullo cadauere opus esse, sed sola vmbræ euocatione; in illâ mortui cadauer adhibendum, & sanguine aspergendum, auctor Beroald. in 1. Tusculan. Cicer. Ergo hic apud Senecam & Statium lib. 4. Theb. Sciomantia, apud Lucanum lib. 6. vera Necyomantia describitur.*

* Lego, aquæ, vel; cruore aqua.

605 Ales] *Statius lib. 5. Thebaid.*

Qualia trans Pontum Phariis defensa serenis,
Rauca Parætonio decedunt agmina Nilo;
Cùm fera ponit hyems, illæ clangore fugaci,
Vmbra fretis aruísque volant, sonat auius æther.
Iam Borean, imbrésque pati, iam nare solutis
Amnibus, & niueo iuuat æstiuare sub Hæmo.

primus hac vsus comparatione Homerus Il. γ'. vbi Troianos gruibus cõparat;

τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνιθες ὥς.
ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρὸ,
αἵτ' ἐπεὶ ἦν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμϐρον,
κλαγγῇ ταίγε πέτονται ἐπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων,
ἀνδράσι πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρουσαι.

Troiani quidem sonitu, clangoréque ibant sicut aues,
Velútque clangor gruum est in aëre;
Quæ postquam hyemem fugerunt, & immensum imbrem
Clangore hæ volant ad Oceani fluctus
Viris Pygmæis cædem & mortem ferentes.

ab Homero procreati Pygmæi, etiam in Geographicis locum adepti. Qui esse volunt, de loco habitationis dissentiunt. Scholiastes Homeri in Ægypto penitâ ponit: Plinius lib. 7. nat. hist. cap. 2. in Thraciâ, vt etiam lib. 4. cap. 11.

Sed lib.5.cap.29.in Asiâ; lib.6.cap.30.in Aethiopiâ, lib.6.cap.19.in Indiâ. Aristoteles, Ammianus & Philostratus volunt in terra cauernis more formicarum degere. Alb. Magnus lib.1. de animal. cap.3. ait esse homines syluestres, & nonnihil humanæ naturæ, quo ad primos motus deliberatiuos, obtinere; sed cap.21.omnem illis rationis scintillam adimit. Paullus Iouius lib.de Moscouit. legatione vltrà Iapones statuit, & magis ad simias, quàm homines accedere docet. Dixi ab Homero procreatos, non quoad nomen (notum id etiam sacris litteris Ezech.27.in vulgatâ nostrâ. nam Chaldæa paraphras. Cappadoces, *& Septuaginta* Medos; *alij* custodes *Hebræum nomen interpretantur) sed quoad staturam cubitalem, &* ὀρνιθομαχίαν *illam. A quodam simiarum genere natam fabulam, vult Cardanus, quem vide lib. 11. de subtilit. & lib.8. de variet. cap. 40.*

612 Interque natos] *Statius:*

Ecce autem magnâ subit inuidiosa caterua
Tantalis, & tumido percenset funera luctu
Nil deiecta malis. iuuat euasisse Deorum
Numina, & insanæ iam plus permittere linguæ.

de Tantalidis Niobes liberis vide Aelianum lib.12. plerique putant ad vnum omnes necatos vnâ: sed Pausan. in Corinth. ex Telesillâ poëtriâ, refert, Amyclam & Melibœã seruatas, quia Latonam fuerant deprecatæ; & hanc viridem cutis colorem, quem ex timore contraxerat, deinceps retinuisse, indeq; Chlorin vocatam. 615 Agaue tota quam *&c.*] *Statius:*

Penthea iam fractis genitrix Cadmeïa thyrsis,
Iam dimissa Deo, pectúsque adoperta cruentum
Insequitur planctu, fugit ille per auia Lethes.

Peior hac] *quidam,* peior at.

620 Atque ab omni desidet] *ita & Statius non semel, lib.2.*

Pone senex trepidâ succedit Laius vmbrâ
Vulnere tardus adhuc. capulo nam largius illi
Transabiit costas cognatis ictibus ensis
Impius —— *Item:*
—— gemuit prope limina nati
Laïus, & notos cunctatur inire penates.

& lib.4. Stabat inops comitum Cocyti in litore mæsto
Laïus; immiti quem iam Deus ales Auerno
Reddiderat. dirúmque tuens obliqua nepotem
(Noscit enim vultum). non ille ad sanguinis haustum,
Cetera, seu plebes, aliúmne accedit ad imbrem,
Immortale odium spirans.

620 Efferat] *sic Basileens. & Lipsiens.* afferat, *Herbipol. & Ven.* offerat, *Moguntin.* extulit, *Lugdunens.*

624 Stetit per artus] *Moguntin.* stetitque artus. *idem* ; apertos vultus. *&* ; obtentus comam.

634 Præmia] *sic Moguntin. Herbipolens. & Venet.* pretia *Lugdunens. malè*

malè Basileens. & Lipsiens. prima. *Sic autem Theb. actu 1. Oedipus matrem suam vocat,* precium sceleris.

638 Egit qui in ortus] *Statius:*

——— illum, illum sacris adhibete nefastis
Qui letho dedit ense patrem, qui semet in ortus
Vertit, & *indignæ regerit sua pignora matri.

639 Vix mos] *sic Basileens. & Lipsiens. verè. nam quibusdam feris est mos. ceteri libri;* nec mos. *quod efficacius. De Camelorum hac in parte continentiâ lege Pisidam; de Orbis opificio.*

655 Moras] *cæcitatem, laßitudinem, natam quæ mori non sinat.*

656 Reptet] *Moguntin.* reperet.

661 Merope] *Peribœam vocant Apollod. lib. 3. & Hyginus in fab. c. 66.*

675 Sollicita] *sic alibi vocat,* aurum sollicitum; *Tibullus,* fores sollicitas. *Vide Hippol. 516.*

678 Deponam] *Fguian.* deponam mea, *sine* τὸ

679 Suadeam hoc] *prudenter ista &* πολιτικοτατέρως. *suscipere namque tyrannidem liberum, susceptam semel retinere necessarium: nisi cum illâ vitam ponere sit paratus. docet id non vno loco crudelis ille, sed præceptis imperij tuendi plus satis instructus Phalaris; cuius nonnulla adscribam. epist. ad Epicharmum 61.* τὸ μὲν γὰρ ἄρξασθαι τυραννίδος, ὀρεγομένου. τὸ παύσασθαι δὲ, οὐκ ἔτι διὰ τὸ πολλὰ μὴ δεόντως πρᾶξαι. ὥσπερ οὐδὲ τοξότῃ μεθέντι τῆς οἰστὸν ἀναλαβεῖν τὸ βεβλημένον. Incipere enim tyrannidem in voluntate appetentis est: desistere autem, non iam. quia multa non rectè perpetrata. quemadmodum neque sagittarij in manu positum, recipere telum semel emissum. *Idem epist. 67. & 146. ibi legite; & quæ omnium fusißimè ad Demotelem epist. 38. vbi inter cetera, vt homini priuato vtilius tyrannidem non occupare, quàm occupare: sic tyranno non deponere, quàm deponere tyrannidis principatum. Tutum id quidem & innoxium Sullæ, & Diocletiano: sed duo isti dumtaxat: & priorem Cæsar litteras nesciuisse cauillabatur. Vt vt est, vtilius fortè retinere: sanctius & saluti animæ melius, quouis cum periculo iniustè parta dimittere. quis autem sapiens, & non impius; aliquot dierum vitam æternitati illi præponat? Quanto rectius idem ille Phalaris alibi:* τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, εἰκότως ἴσως καὶ δικαίως θεοῦ νομίζεται. τὸ δ' ἁμαρτόντα, τούτῳ αὐτῷ πρὸς τὸ μέλλον σεσωφρονίσθαι, ἀνθρώπου. τὸ μέντοι μηδὲ πταίσαντα καὶ ἀτυχήσαντα πεφυλάχθαι, οὐκ οἶδα ἄλλου τινὸς ὑπολειφθῆναι δυνάμενους, ἢ κακοῦ. Nihil peccare meritò forsan ac iustè Dei esse censetur: in posterum autem corrigi eo ipso quod quis peccauit, hominis. porrò se non custodire post lapsum atque infortunium, haut scio cuius alterius possit existimari, quam mali. *Cur ergo qui, quod inuadere non licuit, inuasit; non id deponat potiùs & reddat, quàm in iniquitate perseueret?*

683 Et ocium ac somnum sequi] *quidam;* laudare ocium & somnum sequi *omnes certè quos vidi;* sequi. *nescio cur hîc alij nolunt;* sequi, *& malunt,* loqui. *parum est regnum & alta sermone detrectare; nec illud tam facilè*

cilè re assequantur; nisi ipso vitæ instituto, & factis segnitiem simulent. hoc autem simulatorem illum segnitiæ fecisse, ex illo Historicorum prudentissimo Tacito, manifestum. quis credat, otium & somnum verbis crepanti, si vita factiosus & appetens administrationis, contraria studia verbis præ se ferat? In eo quod; fidem, malunt in sequentibus, quàm; diem. & ego præfero. etsi nec incommoda sententia alterius lectionis.

685 Dies] tam diuturni temporis spacia an non sufficiunt ad mei expurgationem? Imò verò (ait Oedipus) hæc ipsa temporis diuturnitas tibi perfidiæ exsequendæ aditum aperit. illâ fretus, latere credis. Sin; fides, legamus: hic erit sensus. CRE. tot annis explorata fidelitas, nónne euidens innocentiæ meæ testimonium? OED. Imò hæc ipsa fides hactenus à te simulata, vt mihi caueam monet. Perfido sæpè ad proditionem locum fecit præterita fides.

687 Solutus] Hystiæus apud Herodotum. Quid mihi quærens ista facerem? aut cuius rei indigens? cui omnia adsunt, quæ tibi; quem tu omnium consiliorum tuorum communione dignaris? In eandem sententiam, quædam Scipionis apud Polybium lib. 10. & Ciceronis pro Ligario, ponderauit Victorius lib. 6. Var. lect. cap. 4.

696 Num] Mogunt. non, & etiam seq. ver. in quo solo Herb. & Ven. non.

698 Facitis exemplũ] improbè. nam Demosthenes (inquit Ammian. lib. 30.) Græciæ decus affirmat, similitudine, aut impunitate alterius criminis, nunquam dilui id, quod, contra ac liceat, arguitur factum.

699 Dubia pro certis] nam teste Sallust. in Iugurth. ingenia regum prona ad formidinem: & Tacito lib. 4. Annal. suapte naturâ sunt potentiæ anxia.

701 Quisquis] sensus. quisquis verè noxius, & deprehensus, falsò tamen innocentem se esse simulans, impunè tulit: nunquam verè reconciliatur ignoscenti. quia, dubius ipse vel fictus amicus cùm sit, idem sibi de alio persuadet. ita fit vt eum odio prosequatur, quem sibi dubium, non certum, amicum credit. sic putem has tenebras penetrari. Quas quod aliter Lipsius dispellit, probæ dispunctionis ope, & litterulæ vnius extritione, non improbo. legit: ——quisquis in culpa fuit Dimissus, odit. Omne quod dubiũ, puta. & bicipitem esse sententiam inquit. primùm dici, omnem qui accusatus & dimissus, odisse eum apud quem & ob quem in periculo. Deinde in vniuersum Regibus præcipi, vt de quo ambigunt, pro certo habeant, & dubiam culpam vt certam puniant. quo. quid tyranno accommodatius?

703 Odia qui] sic in Thebaid.

Regnare non vult, esse qui inuisus timet.

Nam regna semper odiis obiecta; nec fieri videtur posse, vt qui regnant, non alicui sint odio. infra Theb. 655. Simul ista mundi conditor posuit Deus Odium atque Regnum. Nam nullus alteri imperium spontè sua concedit, nemo volens seruit; & (vt Sallustius ait ad Cæs.) quamuis bonus atque clemens sit, qui plus potest; tamen, quia malo esse licet, formidatur. Naturâ cunctis odio, qui vel minimâ ex parte libertatem minuit; quæ iuxta bonis & malis, strennuis & ignauis optabilis est. Iccirco Princeps odia prorsus vitare non potest. quamuis (ait noster lib. de Prouid.) id agat, vt nemo illum meritò

titò oderit, erunt tamen semper qui oderint. *Sed hæc odia, quibus ipse nullam causam præbuit, quæ vt minuta, ita ineuitabilia, contemnat oportet, & meminerit illud excelsi & erecti Principis*, REGIVM EST AVDIRE MALE, CVM FACIAS BENE. *Probis probari se gaudeat, & præ plebeiâ, posteritatis & annalium æternam malit commendationem.*

705 Timet timentes] *Idem lib. 2. de ira cap. 11.* Quid? quod semper in auctores redundat timor, nec quisquam metuitur ipse securus. Occurrat hoc solo tibi Laberianus ille versus, qui medio ciuili bello in theatro dictus, totum in se populum, non aliter conuertit, quàm si missa esset vox publici affectus:

Necesse est multos timeat, quem multi timent.

Ita natura constituit, vt quod alieno metu magnum est, à suo non vacet. Leoni inquam pauida sunt ad leuissimos strepitus pectora. acerrimas feras vmbra, vox & odor insolitus exagitat. Quicquid terret, & trepidat. *Reddit rationem Ennius*:

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, perisse expetit.

vnde acceptum illud Ouidij:

—— quem metuit, quisque perire cupit.

Nonnulla de hac re Franc. Petrarcha lib. 2. dialog. 83. & lib. de remed. vtriusq. fort. 1. & lib. de repub. optimè administrandâ.

IN CHORVM.

Excusat Oedipum chorus; & causam malorū refert in occisum à Cadmo serpentem Marti sacrum: & enumerat clades quas ex illo tempore passæ Thebæ.

713 Sidonio] *Cadmo. Nicander, in Theriacis*:

Σιδόνοιο Κάδμοιο θεμείλιον Ἁρμονίης τε.

Harmoniæque & Sidonij fundamina Cadmi.

714 Dirce] *hunc fontem apud quem serpens iste Marti sacer degebat, Euripid. in Phœniss. semper* Dircen, *Apollonius lib. 3. Argonaut.* Aretiadam *nominat. Dirce Pausaniæ in Boeot. seu lib. 9. est amnis.*

715 Natus Agenoris] *multa hoc choro noster ex Ouidio, multa etiam ex chor. Phœnissar. Euripid. vbi hæc*:

ἔνθα φόνιος ἦν δράκων
Ἄρεος, ὠμόφρων φύλαξ
νάματ' ἔνυδρα, καὶ ῥέεθρα
χλοερὰ δεργμάτων κόραισι
πολυπλάνοις ἐπισκοπῶν
ὃν ἐπὶ χέρνιβας μολὼν
Κάδμος, ὤλεσε μαρμάρῳ,
κρᾶτα φόνιον ὀλεσίθηρος
ὠλέναις δικὼν βολαῖς.

Quâ se draco circumtulit
Ora cruentus, Martij
Sæuus Dei custos; aquæ
Fluenta qui, vireta qui

Vigi-

Vigilante protexit oculo:
Lauacra quam Cadmus prope
Marmore peremit bestiam,
Iactu lacertorum truci
Crudele perfringens caput.

Agenori plures uxores fuere, ex Agriope Nili filiâ Cadmum genuit. Pherecydes lib. 5. Ἀγήνωρ δὲ ὁ Ποσειδῶνος γαμεῖ Δαμνὼ τὴν Βήλου· τῶν δὲ γίνονται Φοίνιξ καὶ Ἰσαίη, ἣν ἴσχει Αἴγυπτος. καὶ Μελία, ἣν ἴσχει Δαναός. ἔπειτα ἴσχει Ἀγήνωρ Ἀργιόπην τὴν τοῦ Νείλου τοῦ ποτάμου, τοῦ δὲ γίνεται Κάδμος.

716 Furta] *raptum Europæ, quē pulcrè narrat Theocritus* εἰδ'. ιθ'. *seu 19.*

719 Monitúque Phœbi] *quia hoc monitu eius factum, Phœbum Papinius vocat, auctorem Thebarum.*

—— gemit auctor Apollo Quas fecit ipse domos ——

723 Noménque] *sequitur eos, qui Boeotiam à Cadmi boue nominant, boue inquam Cadmi duce, ut Euripides & Castor. sed Euphorion & Nicocrates dictam volunt, à Bœoto Arnes & Neptuni filio, alij à Deucalionis filio, alij aliunde. Vide Leonicum libro 1. var. histor. cap. 95. Nec vnum dumtaxat Bœotiæ nomen, dicitur Aonia, Messapia, Ogygia, Cadmeis: auctore Stephano in* βοιωτία.

731 Aut fœta tellus] *Euripides,*

δίας ἀμάτορος
Παλλάδος φραδαῖσι,
γαπετεῖς δικὼν ὀδόντας
εἰς βαθυσπόρους γύιας.
ἔνθεν ἐξανῆκε γᾶ
πάνοπλον ὄψον ὑπὲρ ἄκρων
ὅρων χθονός. σιδαρόφρων
δένιν φόνος πάλιν ξυνῆψε φίλᾳ γᾷ
Post Palladis, nullâ satæ
Genitrice, suasu dentibus
Conseuit agros, & soli
Sulcos profundos. vbere
Gleba cohortem militum,
Profundit vnde tibia:
Quos reddidit terræ quoque
Clades amicæ ferrea.

744 Recentis] *Lugdunen. fermè soli*, ruentis. *non placet.*

749 Herculeæ] *natus quidem iam Thebis tunc Hercules, sed nondum Megaram duxerat. nam duxit post Etheoclis & Polynicis obitum.*

751 Cadmei fata nepotis] *prosequuntur fabulam Actæonis totam Ouidius 4. Metamorph. & Nonnus lib. 5. Dionys. & Callimachus in Lauacro Palladis. Anaximenes lib. 2. de picturis antiquis vult venationis studio, nimiâ canum multitudine, decoxisse Actæonem, & inde natam fabulam. quod probatur etiam Palæphato, & Higyno. Reiicit ista Pierius lib. 7. Hieroglyph.*

malens

malens cornutum fuisse Actæonem, teste Plinio, & ab hostibus immissis canibus discerptum, idq́ ex Maximo Tyrio confirmat. Pausanias in Bœot. scribit Thebis viâ, qua Megaram ducit, saxum ostendi, quod nuncupant Actæonis, quia super eo fessus venatione Actæon dormire sit solitus. Inde Dianam, in fonte proximo lauantem, aspexisse: & Stesichorum prodere, à Dianâ pelle ceruinâ circumdatum, incitatósque ab eâ in herilem necem canes, ne Actæon Semelen in vxorem duceret. Ita tamen se credere furore actos canes dominum laniasse, sicut alium quemuis fuerant oblatum interemturi. Idem censuit Iul. Scaliger Comment. in Aristot. lib. de plant. 1. addens suo tempore idipsum multis venatoribus Corsis accidisse. Fabulam Anulus ad parasitos rettulit, facetè. fortè non minùs, qui ad aleatores infortunatos, quibus canes nimis frequenter subsiliunt. Porrò ad incustoditi visus pœnam, quam luit Actæon, & Callimachi Tyresias, suspicor respexisse Propertium lib. 3. eleg. 12. dicentem aureâ illâ ætate impunè licuisse Deas videre:

Nec fuerat nudas pœna videre Deas.

763 Nimium sæui pudoris] Sæua Diana propter Taurica sacra, de quibus Eurip. in Taurica Iphig. & alia Triclaria, de quibus Leonicus lib. 1. var. histor. cap. 40. Sed nimium pudoris sæui; propterea quòd etsi visa Deæ nuditas ex lege Saturni necessariò erat vindicanda, tamen licuit minus acerbas pœnas exigere, vel Palladis exemplo, quæ ob similem errorem, oculorum damno, idq́ penè inuita multauit Tiresiam. quare meritò Minerua se asserit mitiorem Dianâ, apud Callimachum in Lauacro, vbi hæc elegantissimè narrantur. ipse quoque Actæon apud Nonnum eam ob causam Palladem vocat misericordem. Vide Politianum in Miscellan. cap. 80. vbi Nonni & Callimachi loca exhibet.

IN ACT. IIII.

Resciscit Oedipus miserias suas, nimiaq́ curiositate in summas incidit miserias. 769 Pulsu] primi Basileens. hoc corruperunt, rescribentes; impulsu. quos secuti Lugdunens. & Lipsiens. prius, vt in manusc. Moguntin. & Herbip. & Venet. continebatur, pulsu.

770 Trifidas] de triuio hoc tam egimus. Pausan. biuium vocat in Bœoti.

Qua] vbi. sic sæpissimè sumunt, qua, Cicero, Tibullus, Propertius. vide Ciofanum in Ouidij 1. de Ponto.

775 Inter iuuenem senemque] hoc deprauarunt Lipsiens. primi. ceteri enim; inter senem iuuenémque.

Propior seni] virili ætate affectâ & desinente mediâ ætate, μεσῆλιξ: vt tres tantùm ætates cum Aristotele lib. de respiratione, agnouerit, iuuentutem, seu incrementum; senectutem, seu decrementum; & virilem ætatem, seu statum. Hominis æuum alij aliter dispertiunt: Hippocrates in septem septenarios, in quinque Varro, qui singulis, præter vltimum, annos quindecim asscribebat. Soloni quoque septenarij placuêre, vt patet ex eius elegiâ, quam refert Philo lib. 2. de mundi opific. Galenus lib. 3. aphor. Hippocr. aphor. 23. quinque partes vitæ humanæ agnoscit; pueritiam vsque ad XIV. annum, adolescētiam seu pubertatem vsque ad XXV. iuuentutem vsque ad XXXV, statum seu vi-

rilem ætatem vsq. ad L, reliquum tempus senectutem. Noster significat fuisse statâ ætate; quales Græci καθεστηκότας vocant, nos consistentes *putamus: sed vergentem propiùs ad senium, quàm vigorem. Multa Censorin. lib. de die Natali, & quædam Crinitus lib. 5. de honest. discip. c. 9. Nostri philosophi ad illas Galeni, duas ætates addunt, partem pueritiæ vsque ad* VII. *annum infantiam vocantes; & eam senectutem quæ* LXV. *annum sequitur, decrepitam ætatem. ita Tolet. noster lib. 2. de generat. q. 11. Vallesius lib. 1. controuers. cap. 8. & Hangestus lib. 2. de causis propriet. 14.*

779 Paucos] *solum Polyphontem præconem, iuxta Apollod. lib. 3. Bibl.*

788 Animam senilem] *Varro, Tithono*; Matura anima corporeum corticem facilè relinquit. *Seneca epist.* 30. Non dubitare autem se, quin senilis anima in primis labris esset, nec magnâ vi distraheretur à corpore. Ignis qui valentem materiam occupauit, aquâ & interdum ruinâ exstinguendus est: ille qui alimentis deficitur, suâ sponte subsîdit. *Causam reddit Arist. lib. 1. de vitâ & morte, quia senes parum habent caloris. Sophoc.* Sopit senilia membra momentum leue. *Themistius*: appulsus enim videtur senilis mortis, at iuuenum mors eiectio & naufragium.

Exsoluit] *schidæ Burdegal. continent*; exciuit.

791 Puras] *quibus manus à sordibus (illuuie, sanguine, Venere) mundæ non erant, eos Græci Latiniq. à sacris arcebant. vide Brisson. princip. Formular. & quæ Herc. Fur. act. 4. sce. 1.*

793 Discutiunt] *Moguntin.* discutient. *idem*; Repetem. *item*; ponæ mentem tremor.

800 Admonitu] *Burdegal. membranæ*; monitu.

803 Subdititij] *Moguntin. Herbipol. & Veneti*; subditiui.

Regnum] *sic Mogunt. Basil. & Lipsiens. Melius ceteri*; Regum.

813 Tumore] *Euripides*: Pastoribus tradidit exponendum
Ferreis talos per medium transfigens stimulis
Vnde ipsum Græcia appellauit Oedipum.

Aristophanes, in Ranis:

——— ὅτε δὴ πρῶτον μὲν αὐτὸν γενόμενον
χειμῶνος ὄντος ἐξέθεσαν ἐν ὀστράκῳ
ἵνα μὴ 'κτραφεὶς, γένοιτο τοῦ πατρὸς φονεὺς
εἶθ' ὡς Πόλυβον ἤρρησεν οἰδῶν τὼ πόδε,
ἔπειτα γραῦν ἔγημεν αὐτὸς ὢν νέος,
καὶ πρόσγε τούτοις, τὴν ἑαυτοῦ μητέρα,
εἶτ' ἐξετύφλωσεν αὐτόν.

——— quando iam primum quidem ipsum natum
Hyeme existente exposuerunt in testâ,
Vt non enutritus fieret patris occisor.
Postea ad Polybum iuit cum corruptione tumens pedes:
Postea vetulam vxorem duxit ipse existens iuuenis,
Et ad hæc sui ipsius matrem,
Postea excæcauit seipsum. *Veteres autem à malis & vitiis corporis*

corporis, animi, fortunæ, non minus quàm à bonis solitos imponere nomina, testantur Varro lib. 2. de re rust. Valer. Maximus lib. vlt. Plinius lib. 18. ca. 1. Plutarch. in Coriolano, & Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 6. quibus locis de nominum impositione accuratè differitur.

817 Prima languesc. senum memoria] *D. Hieron. epist. ad Paullum Concordiensem:* Non memoriæ tenacitatem, vt in plerisque cernimus, antiquior senecta dissoluit. *fit hoc in senibus, quia senes propter decrementum, in quodam continuo sunt defluxu, nec rerum species queunt retinere; auctore Aristotele lib. de memoria & reminisc. cap. 1. Quare quæ de Laur. Bonincontrij astrologi memoriâ prodidit Lippus Brandolinus in lib. de humana vitæ conditione, & ex eo Cardanus lib. 12. de subtilitate, sunt prodigiosa.*

819 Facie-ac vultu] *distinguuntur facies, & vultus. Sallust.* prorsus in facie vultúque verecundia inerat. *Vultum fingere possumus, faciem non possumus. Nonius:* Vultus est voluntas, quæ pro motu animi in facie ostenditur. Facies, ipsa oris species. *significat, vultum esse illam faciei & oris compositionē, quam pro lubito motibus animi accommodamus. Aliam differentiam Fronto tradidit, vultum hominum propriè, os omnium, faciem plurium esse. sed hoc huc non pertinet.*

822 Pecus] *quadrupedes, propriè. nam latè omnia bruta complectitur, teste Nonio. Lucretius, de piscibus:*

Squammigerûm pecudes, & læta arbusta, feræque.

832 Nil lacessas] *Mogunt. Herbip. & Veneti;* nihil arcessas.

Ipsa se fata explicant] *declarant. propriè*, explicant. *nam Stoicis, fatum est connexio & series quædam causarum, qua fit, quicquid fit, teste diuo Augustino lib. 5. de ciuit. Dei cap. 8. vbi refert hos Senecæ versus:*

Duc me pater, summíque dominator poli,
Quocunque placuit, nulla parendi mora est.
Assum integer. fac nolle: comitabor gemens,
Malúsque patiar, facere quod licuit bono.
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

vidi, qui putaret esse ex Her. Fur. nostri. falsò. sunt enim ex Seneca Cleanthe, *vt ipsemet testatur epist.* 108. *vbi in primo carmine perperam legitur;* domitor. *Quartus etiam sic scribitur:*

Malúsque patiar, quod pati licuit bono.

nescio, an melius quàm apud D. Augustinum Cleanthis Græca suggerit Epictetus in Enchirid. cap. 77.

ἄγε δή με ὦ Ζεῦ, καὶ σὺ ἡ πεπρωμένη,
ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος,
ὡς ἕψωμαί γε ἄοκνος. ἢν δέ γε μὴ θέλω,
κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

840 Phorbas] *Ithemalem vocat Hyginus in fab. cap. 66.*

845 Lætus Cithæron] *Ioui mons sacer in Bæotiâ, Pausan. in Bæot. seu lib. 9.*

Pabulo semper nouo] *quia, vt scribit Attius;*

Sanctus Cythæron frondet viridantibus fœtis.

etymon nominis disces ex Lactantio li. 1. cap. 22. sacra Liberi patris primus Orpheus induxit in Græciam, primúsque celebrauit in monte Bœotię Thebis (vbi Liber natus est) proximo; qui cùm frequenter citharę cantu personaret, Cithæron appellatus est.

855 Procul sit omen] *felicia omina aiebant se* accipere. *vt apud Virgil. Æneas: mala auersabantur, & orabant Deos vt ea auerterent, vt in Philipp. Cicero & alij paßim, vel vt in hostium capita conuerterentur.*

862 Huc aliquis] *si tertius ab hoc relinquitur Phorbanti, mallem istum sequenti postponere, sic:*

OE. Per tam cruentas vera quærenti vias,
Huc aliquis ignem. flamma iam exc. fidem.
PH. Ignosce, &c. *Sensus, hic pertinax silentium fouet, & fidem secreti prætexit: sed frustrà. mihi per cruentas vias certum extorquere veritatem. date ergo flammas. expugnabunt incendia veritatem.* PH. *ignosce silentio, ignosce si videor ferus, quòd te exposuerim; & impotens, quia tormentorum & flammæ metu, arcana fidei mei commissa prodo. si cui hæc explicatio coactior videatur, fors coniecturam meam non reijciet. Legebam:*

OED. Huc aliquis ignem. flamma iam excutiet fidem.
Per tam cruentas vera quærenti vias,
Ignosce, quæso: si ferus videor tibi
Et impotens. PH. parata vindicta in manu est.

vt more tyrannico preces minis misceat. Phorbas respondeat, facilè se ignoscere, cùm eũ largè & cumulatè vlciscatur ipsâ natalium & incesti detectione. Parata, *repono ex Moguntino. idem pro;* ferus *habet;* serus. *inuito versu.*

871 Infandum caput] *ceteri impreßi;* infestum. *sed manusc. Tosanus;* incestum (*probè*) *quem codicem cum Lud. Carrio. I. C. & alios nonnullos cum excuso exemplari contulisset, excusum, in cuius margine lectionis varietatem annotarat, liberaliter mihi dono dedit.*

878 Iam morte dignus] *Aristophanes in Ranis:*

Μὰ τὸν δ' ί' οὐ δῆτ', ἀλλὰ κακοδαίμων φύσει
ὅντινά γε πρὶν μὲν ἢ φῦναι Ἀπόλλων ἔφη,
ἀποκτενεῖν τὸν πατέρα πρὶν δὲ γεγονέναι.
Per Iouem non certè, sed infortunatus naturâ;
Quem prius quidem quam generari Apollo dixit,
Interficere patrem ante & natum esse.

Parens] Laie. 879 Aude] Tu Oedipe.

IN CHORVM.

Mediam fortunam optat & laudat, Icari exemplo.

888 Lene sed modicum] *sic Mogunt. Veneti, Herbipol. Basileens. & Lipsiens.* lenis at modicum. *Lugdun. mallem;* lenis ac modicum fluens. *vel,* lenis & modicum.

892 Vita decurrente via] *mira librorum variatio. sic Lipsiens. alij vt Eguian.* decurrere, *& sic Herbip. & Veneti. Mogunt. vt Lipsiens. sed Lugdunens.* Via ducurrens vita. *omnino legendum;* Vita decurrens viâ.

897 Pen-

897 Pennis] *non audio Herbip. & Venetos, qui;* regnis.

902 Suam] *m.ſ. Burdegal.* ſuum. *idq́ magis poëticum.*

908 Exceſſit] *Burdegal.* excedit. *in ſequentibus verſibus, quot libri, tot lectiones. Lipſienſ.* —— quid hoc? poſtis ſonat Mæſtus & famulus manu Regius quaſſat caput. *& ſic multi m.ſ. Moguntin. verò:* —— hic poſtes ſonant Mæſtus & fam. manu Regius quaſ. caput. *Herbip.* quid hic poſtes ſonat Regios quaſſans caput. *& ſic Veneti. his deeſt carmen integrum. Lugdunenſ. & ceteri:* quid hic poſtes ſonat Regios famulus manu, Mæſtus & quaſſans caput. *omnium optimè. Quaſſare caput mæſti vel irati ſignum. Lucretius:*

Iamq́ue caput quaſſans grandis ſuſpirat arator.

Virgilius:

Ille caput quaſſans ——

IN ACT. V.

Cataſtrophe continens Oedipi excæcationem & exilium, & Iocaſtæ necem. Chorus etiam, qui in theatro remanſerat, fati vim decantat.

950 Genus] *natos ſibi ex matre liberos. ſed mallem cum quibuſdam codicib.* ſcelus: *niſi ſequeretur;* ſceleris conuictum.

926 Quid pœnas] *ipſa Oedipi verba.*

939 Male in lucem editis] *ſolus Pauſanias, quod commemini, in Bœotic. contendit nullos Oedipum ex matre liberos genuiſſe.*

946 Liceat renaſci] *quid ſi legas:* licet, ac renaſci.

956 Maritales oculi] *quibus amorem hauſiſti. Philoſtratus:* ô mali thediferi Amoris, quàm pulcrum nobis primum ignem è ſpecula oſtendiſtis. *Euripides:*

O cupido, cupido, qui per oculos
Stillas dulce deſiderium, dulcem animis
Inducens voluptatem.

Plato: nos autem hoc oſtendemus fortè non abſurdè, quod viſus quidem eſt amoris principium: minuit verò ſpes affectionem, alit autem memoria, conſeruat conſuetudo. *Philamon:* Primùm vident omnes: deinde ſubit admiratio:

Deinde contemplantur; & deinde ſpes venit:
Ita fit ex his amor.

Lucianus: Amor primam habet viam oculorum. *Idem affirmat Ariſtot. lib. 9. ad Nicom. cap. 5.*

960 Mutus] *Eguian. Mogunt. & Bernardini;* vultus. *vnde quis ſuſpicetur;* multus.

997 Orbes] κύκλους. *Sophocles:*

Simul confodere cœpit eius pupulas orbium.

Lactantius de opificio Dei cap. 7. primùm oculorum orbes concauis foraminibus concluſit, à quo foratu frontem nominatam Varro putauit. *Statius ipſa foramina vocat orbes lib. 1. Theb.*

Tunc vacuos orbes, crudum ac miſerabile vitæ
Supplicium oſtentat cælo.

rotundi ſunt & orbiculares oculi, vt magnas moles queant intueri. vide Cælium lib. 16. antiq. lect. & Toledum in lib. 2. de anima q. 16.

970 Plúsque] *nam volenti se elucificare, araneæ telum vel pupulam effodere sufficiebat, neque necesse habebat totum globum euellere, vt docet Lucretius lib.3. Nam; quicquid Albertus Magnus scripserit; non opticis neruis, sed pupillæ visus inest, testibus Aristotele lib.1. de hist. animal. cap.9. & Galeno lib.8. de vsu part. cap.6.*

971 Tantum est] *Moguntin.* tantum ergo.

IN CHORVM.

980 Fatis agimur] *Stoicus iste chorus est, & Stoico Senecæ danda venia. Fatum Stoicorum & astrologorum damnant patres orthodoxi. adferre possum ex Græcis, Iustin. Martyr. in Apolog. & Orat. aduers. gent. Origenem in Genes. & Homil. in Hierem. Eusebium lib.6. Euangel. præparat. Gregorium Nicen. lib.6. philos. Epiphan in Pharis. Chrysostom. in Orat. de Prouidentiâ, Damascen. lib.2. Orthod. fid. cap.7. Ex Latinis Tertullian. lib. de fato, & in Apologet. Minutium in Octau. Hieronym. in Isa. Ambros. in Hexam. lib.9. Augustinum toto fermè lib.5. de ciuit. Dei. Prudent. lib.2. contra Symmach. Prosperum lib.1. de vocat. gent. Gregor. in Homil. de Epiphan. D. Thomas lib. de fato cap.1. disertè asserit, fatum non esse Dei voluntatem. D. Isidorus li.8. Orig. c. vlt. idem iisdē ferè verbis, quod D. August. qui li.2. ad duas epist. Pelagij cap.5.* Si autem quibusdā omnipotentis Dei voluntatem placet fati nomine nuncupare: profanas quidem verborum nouitates euitamus, sed de verbis contendere non amamus. *Euitat ergo D. Augustin., non amplectitur fati nomen. Idem lib.5. de ciuit. Dei:* Si propterea quisquam res humanas fato tribuit, quod ipsam Dei voluntatem vel potestatem, fati nomine appellet; sententiā teneat, & linguam corrigat. Cur enim non hoc primùm dicit, quod postea dicturus est, cùm ab illo quispiam quæsierit; quid dixerit fatum? nam id homines quando audiunt, non intelligunt, nisi vim positionis siderum. *Ibidem cap.9. tollit rem, tollit nomen. Rem, his verbis:* Nulla fieri fato dicimus, quoniam fati nomen vbi solet à loquentibus poni, id est, in constitutione siderum, qua quisque conceptus & natus est (quoniam res ipsa inaniter asseritur) nihil valere monstramus. *Nomen damnant sequentia:* Ordinem autem causarum vbi voluntas Dei plurimum potest, neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus. nisi fortè vt fatum à fando dictum intelligamus, id est, à loquendo. *& paulo pòst:* Hac itaque ratione possemus à fato fandum appellare: nisi hoc nomen iam in aliâ re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinari. *De Fato extat longum opus Iulij Sireni, in quo multa lectu digna.*

Credite] *sic Mogunt. Eibius, Herbip. & Ven. sed reliqui;* cedite.

987 Certo tramite] *infallibili, fixo, rato. Eguian.* septo. *Herbipolens. & Veneti;* secto.

889 Non illa Deo] *Stoicis enim Iupiter subest fatis. prodigia.*

1007 Sensimve raptum traxit] *In Moguntin. videtur fuisse;* Qui simne, *quod inductum alia manu. Antiquissimus Venet.* sensímve. *aptissimè meo Lipsius iudicio, qui ex m.s. suo:* Sensitque raptum, dubitat. affl. & *expli-*

explicat: Qualis Agaue cum filio caput abſtulit, & mox facinus ſenſit, attonita ſtetit, probaret, an dãnaret facinus, ſileret an loqueretur. talis hic Iocaſta.

1009 Cupiunt] *deſidero te alloqui, ſed exhorreſco.*

1010 Gnati pudet] *vet. lib. Eguianus*; Natum pudet.

1013 Mater an matris ſonus] *perſpicua ſententia. ſed tamen commodior illius*; matris en, matris ſonus.

1017 Auium] *Moguntin.* alium. *ex eorum ſententiâ, qui vt mundos, ita & ſoles plures. ſed non patitur verſus. in Lugdun. margine habetur*; alterum. *Negat, amplius lucere ſimul degere aut verſari. nam coniugalem vitam viuere, nec prius licuerat. ſoli Parthi & Perſæ tales nuptias permiſêre. Catullus epigramm. in Gellium, Ouidius in Metamorph. Lucanus. lib. 8. & Q. Curtius Rufus lib. 7. auctores.*

1023 Nominis fas] *Filij & matris.*

Nefas] *mariti & vxoris. hæc enim nomina, detecto nunc errore, nefanda: illa, & olim & nunc, quæ fari licet.*

1035 Coniux] *Laius cui prius nupſi. idem* ſocer, *quia filio eius nupſi ſecundis nuptiis.*

1047 Suſpenſa] *ſic Tibullus*:

Et pedibus prætentat iter, ſuſpenſa timore
Explorat cæcas cui manus ante vias.

1057 Depoſitis] *deſperatæ ſanitatis ægris. ſic exponit Seruius illud Virgilij Æneid. 12.*

Ille vt depoſiti proferret fata parentis.

ſic Cicero: maximè ægram & depoſitam reipub. partem.

1058 Mortifera] *Lyſimachus in hiſt. Thebana*: Cùm mortuus eſſet Oedipus, cúmque amici eius Thebis ſepelire vellent, Thebani ad præteritas calamitates, quia is eſſet impius, id facere vetuerunt. Tunc illi in locum quendam Boëotiæ, Ceum nomine, aſportantes illum ſepelierunt. Cùm verò quædam calamitates regionem inuaſiſſent; incolæ regionis eius rati ſunt cauſam earum eſſe, quòd ibi ſepultus eſſet Oedipus. quare iuſſerunt eius amicos ipſum efferre de regione. Illi ob ea quę contigerant ambigui quid ſibi agendum eſſet, eum capientes, in Eteonum detulerunt; qui cùm vellent eum clam ſepelire, per noctem in loco ſacrato Cereri humarunt, qui locus eſſet ignorantes. Verùm cùm res cognita fuiſſet; incolæ Eteoni miſerunt ad oraculum, qui percunctarentur, quid agendum eſſet; quibus reſponſum fuit, ſupplicem Deæ non eſſe remouendum. quare ibi demum ſepultus eſt. *Sophocles in Oedip. Colon. fingit in Attica Colono mortuum: ſed vt Thebis mortuus credatur Oedipus, ſuadet Homerus, Ludorum ad Oedipi tumulum fieri ſolitorum faciens mentionem. Et Pauſanias in Atticis ſcribit ſibi compertum, oſſa eius Thebis allata, intra Areopagi ſeptum, monumento condita.*

COM-

ARGVMENTVM.

SPONTE profectus in exilium Oedipus, conatur Antigonam filiam à se amouere, vt possit sibi vi vitam euitare: contra hæc patrem ad meliora, quâ consilio, quâ precibus, traducit. Interea Etheocles & Polynices, impiâ regni libidine stimulati, in mutuam cædem feruntur. interponit se Iocasta mater, & filios nititur in gratiam reducere. negat Polynices. desunt cetera. Nolunt hanc esse Senecæ, nonnulli: cuiuscunque sit, mutila est fabula, sed elegans & proba, vt quæ maximè. Florens Senecæ philosopho tribuit, & vult geminam, Oedipo: mihi, hæc melior.

IN ACT. I.

SÆVIT *Oedipus, consolatur & frenat impetum Antigona.*

1. Cæci] *Elegans repetitio*, cæco regimen, fesso leuamen, *&* infaustum patrem *iubetur, vt assolet*, deserere. *impingunt in limine, quibus hæc culpata.*

2 Quam tanti est mihi genuisse vel sic: desere] *sic rectissimè olim Herbip. & duo priores Veneti. & exponit Gellius Marmita*: sum contentus genuisse te etiam de matre meâ turpiter. *primus Pintianus in suâ editione omisit comma: hoc alij postea reposuerunt, sed loco non suo. Similiter sequenti versu typographi Lipsiens. per errorem ediderunt*; In recta. *cùm edendum*; in recta *foret. neque id mendum occultum, nec huiusmodi, vt ad id odorandum sagâ nare opus. nam sic habetur in Veneto Capcasa, & in Lugdunensibus Griphianis.*

15 Instinctas Deo] *sic legit Bernardin. vt patet ex comment. sed in eius editionis contextu, sicut in reliquis Venet. & Herbipolens. legitur*; instructas. *Moguntin.* instructa.

18 Prætulit] *notum quomodo Pentheus discerptus, ex Ouid. in Metam. Theocrito in Lenis seu Idyll. 27. Eurip. in Bacchis, & Nonno lib. 46. Dionys. ignorabat videlicet miser Pentheus, multa simul vno impetu corrigi non posse; sed si quid aliud in rebus humanis, ciuilem statum tempore egere, & consilio.* οὐδὲ ἔγνω καὶ περὶ ἐμπειρότατος πραγμάτων ὤν. ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἀθρόα τινὰ ἀσφαλῶς ἐπανορθοῦσθαι, ἀλλ' εἴπερ τι ἄλλο, καὶ πολιτικὴ κατάστασις καὶ χρόνου καὶ σοφίας χρή; *vt inquit Xiphilinus Pertinacem reprehendens, quod multarum alioqui rerum peritus, dum spacio breui reip. corruptum statum conatur restituere, sibi exitium maturauit.*

20 Iuuen-

20 Iuuentus] *Hellenismus; quam loquendi rationem Græci ab Hebræis mutuati, quibus frequentissima: vt patet in sacris litteris. Posset etiam legi;* Iuuencus. *ille scilicet de quo Oedip. num. 611.*

—— emergit solo
Dextrâ ferocem cornibus taurum premens
Zethus: manúque sustinet læuâ chelym,
Qui saxa dulci traxit Amphion sono.

De Zetho & Amphione, & Dirce tauro alligatâ, dictum alibi, & multa Scholiastes Apollonij in lib. 4. vers. 1092.

22 Inmerso] *Mogun. Herbip. & Veneti;* immenso. Immerso *exponerem adeò edito, vt fluctus illum nunquam queant superare. Suspicor hunc versum erronem esse, & emansisse ex priori loco: fortè ponendus paullo antè:*

Ibo, ibo; qua prærupta prætendit iuga,
Vel quâ alta maria vertice immerso premit,
Meus Cythæron *&c.* *Sed non suffragantibus libris, non sum auctor, vt mutetur.*

27 Alius] *alij;* altus.

29 Gnatum] *Melicertam.*

31 Montem Cyt.] *qui;* mortem, *reponunt, merè nugantur. o.l.* montem, *& hoc retinendum.*

36 Iam & matris] *valdè hic turbant, qui mutant lectionem. Sensus, nūc & matrem incestu cognito necem illi, imprecari, vt olim pater.*

39 Vinctum] *quid me, noxio & iniusto amore sic tibi colligas & astringis, vt adimas omnem, inuitâ te, moriendi potestatem? quid me manibus quoque tuis, vt hederæ suis quercum brachiis solent, vincis; & prohibes manum meam, hanc animam impiam, ex latebris suis extrahere? non vult, non amari à gnatâ; sed vult non sic amari, vt amor ipsi amaram vitam producat; vt amor illum mori prohibeat, & teneat in vitâ inuitum.*

40 Sanguineū gerens] *sic N. cæteri excusi,* sanguinē genus. *sine mente.*

43 Genitorem] *meum. Laium.*

44 Ego video] *In Herbipol. & Venetis nulla personarum turbatio, nec inserta Antigona, sed continenter omnia hæc ab Oedipo dicuntur. Mendi origo à Basileensibus. velim post* exue. *punctum statui. nam mihi hæc Oedipi mens. Interrogat filiam, num videat auum Laium, cuius ipse vmbram sibi obuersari fingit, seq; illam videre. tum vmbrā alloquens, orat; tandem, vt odium ponat. mox redit ad ingenium, seq; ipsum castigat. Quid? egóne vt velim mihi parci? Deseris me anime, & pusillus fis: amittis vim pristinam. erísne dumtaxat fortis in tui partem? pauebis, ad vitæ amissionem? Quin potiùs totus eligis perire? Omitte &c. Quidam ex coniecturâ,* Video ego. *sed nihil necesse. nam proceleumaticus Senecæ non insolens. Quòd verò iidem postea pro;* prædico, *obtrudunt* perire. *reijcio, quia noster non solet tot iambos continuos.*

47 Recipe] *more gladiatorum, quibus hoc proprium.*

48 Manes manibus] *quos* Manes? *an quia vult se significare iam mortuo quàm viuo similiorem? omnes libri* manes. *timeo mutare, nec tamen satisfacit. in vultus credo potiùs illi Laius inuolet. an ergo scripserat?* & ecce

inanes manibus infestis petit foditque vultus. *inanes & cassos, euulsis oculorum orbibus.*

57 Sceptra qui] *Etheocles. Et vide sis, quid sit triborias notas dare: adeò caecultiunt, vt putent de Polynice istud dictum.*

58 Alter] *Polynices.*

59 Non si reuulso] *similis Philoctetae Sophoclei peruicacia.*

Φιλ. οὐδέποτ', οὐδέποτ', ἴσθι τόδ' ἔμπεδον
εἴ εἰ πυρφόρος ἀστεροπητὰς
βρονταῖς αὐταῖς μ' εἶσι φλογίζων.
Nunquam hinc mouebo,
Ne si corusco sæuus
Me fulmine vrat Iuppiter.

60 Fulmen] *Nonio*, fulmen *telum ipsum quod iacitur*: Fulgur, *ignis qui coruscat. Vnde &* Fulgetræ. *de fulminis & tonitrus naturâ videndi Aristot. lib. 2. Meteor. cap. vlt. & lib. 3. cap. 1. Seneca lib. 1. nat. quæst. Plinius lib. 2. cap. 43. Stobæus lib. 1. eclog. phys. cap. 29.*

62 Dirigam inuitum] *halucinatur Vindocinus Criticus reponens*; diligam, *& immeritò carpit Cordubensem. abscedere natam volebat Odipus,* dirigi *ab illâ nolebat*: diligi, *si mori sinat, non abnuebat. imò laudat, quod amet miserum patrem: sed sui sibi imperium relinqui flagitarat. Negat Antigona se commissurã, vt solus queat perire. certũ sibi simul, si periturus, perire.*

64 Quouis vtere] *vnius litterulæ additione, & interpunctorum transpositione reddo clariora*: Quouis, vtere duce me. duobus &c. *ini viam quam voles cunque, dum id me duce. elige quod vis iter, certum est adesse, & præire. Non malè, q. l.* vertere.

70 Tellus] *rectius*, *tellurem, dixit notandæ hiatus profunditati. nam* terra, *propriè ipsa superficies, à terendo*: tellus, *interior & penitior pars, quæ arborum radices sinu suo fouet & amplectitur, iuxta quosdam.*

72 Lapsi] *sic etiam Herbip. Veneti, & Moguntin.*

78 Pectore] *Magna & vasta pectora, fortiora vt plurimũ. ideo magnum pectus pro robusto & forti.* pectore *omnes omnino codices, & sic refert Eibius in Margaritâ. nec adeò inamœna repetitio*, pectus & pectore: *nec insueta nostro; Et hoc mauult etiam Florens Christianus.*

81 Virgo dissimilis suo? Fortuna credis? aliquis est ex me pius] *Sensum & clarum & obuium reddidi mutatis notis interpunctionum. Florens sic*; v. d. suo? fortuna (credis?) aliquis e. e. m. pius. *non malè. & mox optimè*, vnica Oedipo est salus; *more Græco productâ mediâ, vt postea ver. 313.*

95 Longásque] *sic Ouidius*:

Et nondum nati funeris auctor eris.

sic Optatus Mileuitan. viuum homicidium. *lib. 2. contra Parmenian.*

101 Nec tamen in æquo] *Seneca epist. 78. scribit*; quando dominum constat nolle viuere, tam mali exempli esse, seruos mortem impedire, quàm occidere. In æquo] *æquè peccat. Seneca consolat. ad Polyb. cap. 32.* Vtrumq. in æquo mihi eius beneficiũ erit. *tam gratum vnũ, quam alterũ.*

105 Regnum mei retineo] *Stoicum. nam hæc secta nihil homini proprium censebat, præter animum & voluntatem; membra, corpus, vitam aliena esse prorsus. qua de re & imperio sui, pulcherrima Epictetus apud Arrianum lib. 1. cap. 29. & cap. 12. & lib. 3. cap. vlt.*

115 Præruptum] *Basileens. & Lipsiens.* prærutum. *ceteri* præruptum, *contra modulos.*

116 Deuehat] *plerique codices cum Lugdunens.* ducat.

124 Soluat] *Moguntin.* soluet.

126 Sacra] *occulta, vel diuina. hoc fontibus Propert. lib. 1. eleg. 18. & alij tribuunt.*

129 Elim] *miror hic cum Auantio Florentem impingere. nam Aldus olim in Statiū docuit Græcos promiscuè ἤλιδα & ἦλιν. & Eustath. Iliad. ϛ. παρὰ τὴν ἦλιν. & ex Latinis Ouidius 2. Metam.* Elim, Messeniáque arua. *Solet praterea noster longas syllabas corripere, vt in illo, si non mendoso, Hippol. 28.* vocat hunc Philipis.

131 Committens] *Mogunt. in contex.* connectens.

134 Aui pater] *Simile est illud in marmore Italico:*

HERSILVS HIC IACEO, MECVM MARVLLA QVIESCIT,
QVÆ SOROR ET GENITRIX QVÆ MIHI SPONSA FVIT.
VERA NEGAS, FRONTEMQVE TRAHIS, ÆNYGMATA SPHYNGIS
CREDIS? SVNT PYTHIO VERA MAGIS TRIPODE.
ME PATER E NATA GENVIT, MIHI IVNGITVR ILLA.
SIC SOROR ET CONIVX, SIC FVIT ILLA PARENS.

141 Animo-animam] *pressè sumit. Attius:*

Sapimus animo, fruimur animâ, sine animo, anima est debilis.

Nonius: Animus est quo sapimus, anima qua viuimus.

153 Nemo mortem] *Seneca epist. 12.* Malum est in necessitate viuere: sed in necessitate viuere, necessitas nulla est. Quid ni nulla sit? patēt vndique ad libertatem viæ multæ, breues, faciles. Agamus Deo gratias, quòd nemo in vitâ teneri potest. *Huc spectat illud Taciti lib. 13.* Deesse nobis terra in qua viuamus, in qua moriamur non potest. *Vide Arrianum de dictis Epicteti lib. 3. cap. 26. lib. 4. c. 7. & 10.*

165 Hanc] *Basileens.* hac.

174 Cum paruo] *rectè Moguntin. & Venet. antiquior;* tum.

182 Miseranda magnanimæ] *lego;* magnanime miserandæ precor. *apage; deprauationem illam & licentiosam quartæ sedis taminationem* miserandæ magnanime. *claudicant etiam Lugdun.* magnanime miseranda.

184 Specimen] *gloriam, decus, vel potius insigne; diadema vel sceptrum. Gloss.* specimen δεῖγμα *Apul li. 4. de asin.* ad sæculi specimen gloriosum confluebant. *lib. 7.* specimen nouum. *lib. 8.* historiæ specimen. *vtitur etiam Lucret. lib. 3. & 5. & Lucilius apud Scholiasten Iuuenalis:*

Aurum atque ambitio specimen virtutis vtrique est.
Tantum habeas, tanti ipse fias, tantíque habearis.

185 Pollentem inclyti] *optimè codex Capcasæ Venetus;* pollētis inclyto.

Flore] *Bacides*: Amittet florem imperij tunc Sparta nitentem;
Atque omni rursus Messene habitabitur æuo.

186 Aut vt] *fortè* ast vt.

188 Et hoc decebat] *Attius Meleagro:*
Erat virile istuc, ferre aduersam fortunam facul.

190 Non est virtus] *Aristoteles*: Mori autem, fugientem paupertatem, vel amorem, non est fortitudinis, sed potiùs ignauiæ. Mollis enim animi est fugere res laboriosas, non vt honestum assequaris, sed vt malum vites. Euripides:

Considerati tamen, licet maximis sim in malis,
Ne ignauiæ suspicionem præberem morte vltroneâ.
Quisquis enim fortunæ ictus non fortiter sustinet;
Is nec tela viri queat sustinere.
A morte ergo me continebo.

Martialis (cuius versus Salisberiensis lib. 5. nescio cui Sorano asscribit)
Rebus in aduersis facile est contemnere vitam.
Fortius ille facit, qui miser esse potest.

eosdem versus membranæ Burdegal. continent in Seneca lib. de paupertate: mirum, si liber ille Senecæ, vel versus isti non irrepserunt. In hanc sententiam multa Seneca epist. 24. 26. 30. & 55. Plinius Iunior li. 1. epist. Diu iam. *D. Hieron. epist. 25. & Fran. Petrarcha; lib. 2. de remed. adu. fort. Dial.* 118.

193 Qui fata proculcauit] *hic, cum quinque sequentibus versiculis, mirè vitiosus est. dicam lectionis varietatē, deinde castigabo, demum explicabo. pro;* proculcauit, *quidam lib.* procul cauit. *pro;* abscessit, *Lugdunens.* abscidit. *Moguntin.* abscindit. *pro;* nullo est opus, *quod est etiam in Moguntin. & vet. impressis; Lugdun.* nullum est opus. *pro;* cupiat, *quod omnes libri exhibent, quidam diuinant;* fugiat. *pro;* velle, contemsit, *quidam;* vitam contemsit. *pro;* Qui concupiscit, *quod in ceteris; in Burdegalen. membran. est;* Qui non cupiuit. *veteres excusi habent;* Qui non cōcupiscit: *ego litterula v. in b. mutatione, retentâ scripturâ cod. Burdeg. totum locum sic recenseo:*

Qui fata proculcauit, ac vitæ bona
Proiecit, atque abscîdit, & casus suos
Onerauit; ipsi, ceu video, nullum est opus,
Quare ipse mortem cupiat, aut quare petat.
Vtrumque timidi est. bellè contemsit mori,
Qui non cupiuit. &c. *hoc sensu; Qui sub pedibus strauit & conculcauit legem fati sui, & externa vitæ huius bona, vt vilia & nihili abiecit; omniaq; hæc impedimenta, & nexus istos affectuum & necessitudinum abrupit atque abscidit; & insultans aduersæ fortunæ, non modò ab illâ deprimi se passus non est, sed victæ caput victor pedibus premens eam ipse depressit & demersit: addens acerbiora iis quæ à fortunâ huic, quantum intelligo, nil opus est, cur mente optet, vel vocet verbis aut factis mortem; cur mori desideret aut conetur. Vtrumque alienum à forti viro. præclarè mortem despexit, qui mori nec desiderauit. Hoc confirmant illa nostri, ab aliis iam laudata:* Non vult mori,

mori, qui optat. & ;Hic mortis est fructus, optare desinere. *Simile etiam Ouidianum illud:* Sed timidi est optare necē. *Florens, hoc loco nobis Deum ex machinâ sed nec hoc Senecæ opus; nec ipse Senecam cepit.*

198 Cuius haud vltra] *Seneca pater lib. 4. Declamat.* Hoc tantum inter miserias solatium capio, quod miserior esse non possum. *Diphilus:*

πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν εὐτυχέστερον,
τὴν γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν οὐ προσδοκᾷ.
Haud vllus vsquam paupere est beatior,
Haud namque peior metuitur ab eo status.

Sic Oedip. sup. Tutò mouetur quicquid extremo loco est.

205 Diis quoque inuitis] *Sic Catullus:*

Et Diis inuitis desinis esse miser.

Sed hic malè Mogunt. Herbip. & Veneti; inuisis.

218 Nocens] *dictum suprà,* innocentem esse Diis inuitis. *sed ab Antigonâ, quæ hoc patri persuadere volebat. fato, non culpâ, peccarat Oedipus. ignorans fateor, in matrem. occiderat patrem, ignarus quidem esse patrem. an ergo si à parricidio, etiam ab homicidio illum vindicas? Ipse, nec à parricidio vult excusari. reum vbique, & morte dignum se clamitat: nusquam vult innocens videri. omnino itaque loquenti Oedipo non conuenit illa coniectura;* quæ feci innocens. *rectius libri ad vnum omnes;* nocens. *& verè nocens, si non re, opinione saltem suâ.*

221 Ego Laticis] *Caue sis in metrum peccatum credas. non magis quàm in Medea:* Tibi patria cessit, tibi pater, frater, pudor. *vtrobique in prima sede proceleusmaticus. bonum ergo factum, quod manum abstinuerint. vellem & Florens; qui languidulum illud;* Aut laticis.

222 Almæ parentis] *verè alma parens. sed cur, Martianus Capella, Cererem* alumnam terrarum *vocat? an quia fruges terrâ aluntur? an quia (damno olim scripta, de vi vocis) Ceres homines alit? frequenter* alumni *vocabulum, sic sumit Martianus, sic Plinius; cùm Italiam dicit terrarũ omnium alumnam (etsi id aliter etiam sumi queat) sic auctor carminis ad Messallam:*

——communis alumna
Omnibus iniectâ tellus tumulabit arenâ. *& D. Augustin. censet* Iouem alumnum *dictum, quòd cuncta nutriat. viderunt hoc non Parrhasius modò, harũ litterarum peritissimus, sed & I. C^{ti}. quos nimis contemptim Grammatici Barbaros appellant, Accursius, Decius, Aldobrandinus, & alij. & immeritò quadam epist. ad Muretum, cum Vallâ, contendit Lambinus, eâ notione,* alumni, *vocabulum sumi non posse. Terram quidem siue Cererem vocari à Platone & aliis Δημήτραν scribit Theodoretus lib. 3. curat. Græc. ὡς δὴ μητέρα καὶ τροφὸν οὖσαν τῶν ἐν αὐτῇ διαιτωμένων ἁπάντων.* quasi matrem altricémque omnium quæ in eâ degunt. *Orpheus:*

Γῆ μῆτερ πάντων, Δημῆτερ πλουδότειρα.
Terra mater omnium, Ceres cuncta suppeditans.

Hinc factum, vt primum illam principium nonnulli putarint, & fortè Hesiodus & Pherecydes: de quo nos suprà in Oedip. factum quoque, vt illam tam magni-

magnificè laudarit Plinius lib.2. cap.65. 227 Omne quo voces meant] non modò, quà meant; sed etiam id quo meant; ipsum interius auditus organum, vulgo vocant sensorium auditus: siue illud est neruus cum tympano, secundùm Auicennam & Albertum; siue aliquid in myringe, secundùm Telesium; siue aër quidam auditui innatus, iuxta plerosque, Aristotelem lib. de sensu, & 2. de animâ. Galenum lib.7. de placitis, Simplic. & alios. Vide Valesium lib.2. controuers. cap.25.

230 Criminum es] consistet versus si vox, es, tollatur, vel praecedenti praeponatur. 240 Eripui] cùm oculos effodi. frustra intrudunt, eripuit, inuitis libris. 248 Nex] Moguntin. Herbip. & Veneti, nox quod retinendum. ijdem mox, præcoquis. & Moguntin. obstrusum,

253 Egit] accusauit.

254 Transtulit] transfero, dictum quasi transforo. sic autem legitur in omn. quos vidi libris: præter Lugdun. qui, transuit, quod fortè germanum. sic Celsus lib.7. cùm toties acus transuet. Columella lib.6. de re rust. cap.5. pars orbiculi eâdem subulâ transuitur.

Ferro] candente subulâ.

256 Auibus & auidis] sic Basileens. & Lipsiens. sed Auidis auibusque Lugdunens. Auibúsque auidis. manusc. Moguntinens. & Herbipolens. & Veneti. corrupêre ceteri, vt hiatum vitarent.

257 Regio] Actaeonis, Penthei, meo.

Attractas] inuitatas & allectas. tractas, Veneti & Herbipol. cinctas, Moguntin. ceteri manusc. tinctas, vt monui in aduers. quod propter consensum exemplarium, non repudio. vehementius tamen illud prius.

262 Prô loqui] Venetus Pintiani; proloqui.

274 Qui facere poss.] Etheoclen & Polynicen, quorum scelus parricidij grauius meo; quia criminosus ego, sed nesciens: illi volentes scientes in mutuam cædem ruunt. an non possint in parentes?

280 Pacti] conuenerat inter Etheoclen & Polynicen filios Oedipi, vt vicissim annuum imperium Thebis obtinerent. natu maior Etheocles, anno peracto, negauit se sceptrum fratri traditurum. abit Polynices, & ad Adrastum confugit, ductaque in vxorem filiâ, bellum fratri infert.

287 Vt esse genitos] sic Statius lib.1. Thebaid.

——— da Tartarei regina barathri,
Quod cupiam spectasse nefas: nec tarda sequetur
Mens iuuenum: modò digna veni, mea pignora nosces.

291 Væcordes] væcordem Labeo dictum putat, quasi sine corde, hoc est, sapientiâ. Vnde Romanis catus ille, corculum.

296 Auidis cruoris] Epictetus in Enchir. Hoc Etheoclen & Polynicen diffidere coëgit; quòd tyrannidem bonam putabant.

313 Oedipus] Græca terminatione vltimam & penultimam produxit.

Ægea] mare Ægeum, quod hodie dicitur Archipelagus, infestum est & periculosum; tum propter scopulos valde exstantes, & vnum ex his figurâ capræ, teste Plinio lib. 4. tum quia valdè lasciuit fluctibus, caprino more, vt

scribit Izacius in Lycophron. tum quia naues solet subuertere, & in breuia vada impellere, auctore Periegete, maximè circa Cyclades, vbi potissimum naues affligit & αἰγίζει, vt ait Hesychius. vocatur etiam Ægon à Valerio Flac. Turneb. lib. 19 aduers. c. 2.

—— quanto fremitu se sustulit Ægon.

Item: —— Nec tantas quamuis Tyrrhenus & Ægon
voluat aquas —— *& à Statio:*
—— quas spumifer assilit Ægon.

Item dicitur, Ægeon. *ab eodem Papinio 5. Thebaid.*

Diis Pelagi, ventisque & Cycladas Ægeoni
Amplexo —— *per Ægeum enim Cyclades dispersæ, Straboni, Melæ, Plinio. sed tunc Dei marini nomen accommodatur ipsi pelago, de quo Deo Ouidius lib. 2. Metamorph.*

—— balænarúmque prementem
Ægæona suis immania terga lacertis. *sicuti è contra Claudianus huic numini tribuit maris appellationem, in Paneg. de Olyb. & Probini consulatu:* ——tunc insula notos
Lambit amica pedes, ridétque Ægeus alumnis
Lenior, & blando testatur gaudia vultu.

& in Gigantomachiâ:

Horruit Ægeus, stagnantibus exsilit vndis
Longæuo cum patre Thetis.

hunc Ægeona puto peculiare esse numen maris Ægei, non Neptunum; etsi Hesychius aliter, cui in hoc assentior, ab Homero sic vocatum Briareum, addo & à Claudiano lib. 1. de raptu. Mare Ægeum integrâ oratione descripsit Aristides tom. 1. Tranabit] *Moguntin.* transibit.

318 Furto nemoris] *poma fuisse communis opinio est; & fuisse quidem ea, quæ* citria *vocamus, ex Comicis veteribus & Iubæ commentariis, docet Athenæus lib. 3. cap. 5.*

319 Regiâ stirpe edite] *vulgati codices, etiam Morellianus, hunc versiculum volunt esse clausulam superioris senarij intercisi, hoc pacto:* Iubente viuet. NVN. Regia stirpe edite. *Sed Lipsius meus ex vet. lib. illo optimo, meo iudicio, quàm optumè; in præcedenti versiculo imperfecto:* Iubente te vel viuet, *planè ἐμφατικῶς. in hoc verò,* Exemplum in ingens Regia stirpe edite. *displicet id illi qui tribus horis hanc tragœdiam recēsuit, impugnat argumētis totidem. primùm quia non temerè omni lectione vetustæ aut scriptæ fidendum putat; quod sanè nec Lipsio, nec cuiquam cui mens non læua, vnquam cogitatum. hoc loco cur non fidendū membranis tam fidis, docendum fuit; non cunctis simul derogandum. Itaque secundum argumentum id conatur, quia valdè sit inamænus sonus voculæ* in *repetitæ. verùm nimis delicatis auriculis eum putem, cui hoc tam inamœnum accidat; & de hoc genere in poëtis sexcenta: quibus ego si immorer recensendis, meritò Morus audiam. Vltimo loco, etsi fatetur (inquit) ipse Oedipus appetere exempla suorum facinorum " in suis natis: non propterea id nuncius dixerit, aut cum malo omine Regem " suum salutauerit. An tu (mi homo) ista scribens mentem Nuncij te assecutum " putas?*

putas? dum nimium properas, cæcos catulos effudisti. audi quid nuncius velit.
non ad scelera illa aut facinora alludit, sed ad vicissitudinis istius memoran-
dæ exemplum. quod (quæso) fortunæ vitreæ atque fallacis exemplum maius,
quàm à fastigio regni, tam beati & tam diuturni, & tot liberorum præsidiis
firmati, subitò in fundum hunc calamitatum ferè omnium deturbari? nónne
qui Regiâ stirpe *in hanc fortunam* editus, in ingens *lubricæ sortis & hu-*
manæ inconstantiæ specimen editus? At malè ominatis verbis nuncio parcen-
dum. non illi, qui Oedipum alloquatur; cui hæc omnia, & iis grauiora, in vo-
tis. pensiculatiùs Oedipum intuère, & loquentem attentiùs audi; in oculos &
aures ista incurrent.

319 Iubente viuet] *mutilarunt, vt cum sequenti vnum versum effice-*
rent. nam Herbip. & Veneti habent: Iubente te vel viuet. *Mogunt.* iubẽte
vel viuet, *ex more manusc. in quibus syllabæ similes non iterantur. Primi de-*
prauatores puto fuère Basileenses.

IN ACT. II.

Adest Nuncius obsecrans Oedipum vt ciuile bellum impediat. non vult
Oedipus; sed abscondit se in siluis, vt inde belli rumores aucupetur, & di-
ras filiis imprecatur.

325 Septena] *singulis portis opposita singula. id tibi ex Æschylo in Sept.*
ad Theb. Eurip. in Phœniss. Pausaniâ in Boeot. Apollodoro lib. 3. Biblioth.
Statio in 2. & 8. Thebaid. & Leonico lib. 2. var. hist. cap. 8. qui & ducum,
& portarum nomina exhibent, petendum.

328 Scelera] *Herbip. & Venet.* bella. *& sanè sequitur*; prohibe pari-
ter bellum & nefas. *nihil tamen muto.*

331 Facinorum exempla] *Mogunt. Herbip. & Veneti*; exempla facino-
rum. *sicq; legendũ. In seq. carmine, cum prius, etiam in Venet. Herbipol. &*
Lugdunens. Laudo & agnosco. *Lipsiens. deprauarunt, in*; & laudo agno-
sco. *repugnantibus manusc.*

345 Concidat] *præter morem versus præcipitatur, iambo spondei in lo-*
cum suffecto, ad notandum domus lapsum ruentis inopinum. Si non placet;
repone; considat. *tota simul subsidat.*

355 Frater in fratrẽ] *has diras à Sophocle accepit: quibus respondit euen-*
tus. nam cùm in fraterno duello Etheocles vulneratus corruisset, mortuũ ra-
tus Polynices, spolia lecturus ei incubuit; ille assurgens gladio excepit & trãs-
fodit. sic in iacentem frater fratrem ruit. vide Statium lib. 11. Thebaid.

IN ACT. III.

Audito rumore Iocasta exsilit, & sponte suâ properat ad bellum dirimendum.
superuenit Nuncius, & orat, festinet. iam, iam conflicturas acies.

363 Felix] *secutus manusc. meos, in his Moguntin. quibus hic initium*
actus noui: quod res ipsa postulat.

368 Nocentes] *egregiè consulunt sententiæ, qui reponunt*; nocentem,
Oedipum, illum cubili dignando.

Peperi] *Etheoclem & Polynicem.*

370 Vt & hostem] *Euripid. Phœniss.* φίλος μὲν ἐχθρὸς ἐγένετ' ἀλλ' ὅμως φίλος. *Tibullus,* Perfida, sed quamuis perfida, cara tamen.

Bruma ter] *Rhianus*:

Seruarunt inter candentis deuia montis
Castra bis vndenas herbas, totidémque pruinas.

Ouidius: Hic tibi bísque æstas, bísque cucurrit hiems.
Tertia messis erat.

384 Quo caussa] *quo causæ æquitas & iniquitas fortunæ me impellunt, vt amem hostem.*

390 Aquiláque] *aquilarum vsum Romani à Persis sumsère. de Persis docet Xenophon Cyriped. lib. 7. & de Cyri expedit. li. 1. de Romanorum aquilis, vide Lazium lib. 7. comm. reip. Rom. cap. 6.*

391 Septena] *hi septem Reges, Adrastus (teste Tyrtæo, linguâ mellifluâ) Amphiaraus, Parthenopæus, Tydeus, Capaneus, Hippomedon, Polynices: his Thebani totidem opposuère duces; qui, Creon, Etheocles, Æmon, Ipseus, Eurymedon, Dryas, Menœceus.*

392 Animo] *Herbip. & Veneti*; Animóque pari Cadmæa proles.

393 Hinc illinc] *Moguntinens.* hinc ac hinc. *rectè Herbip. Veneti, & Lugdunens.* hinc atque hinc.

402 Mater opposita] *Lugdun. & alij quidā*; matris oppositu. *vtrumque eodem sensu. Dicitur,* opposita, *quia vtrique opponebat se, quæ mediam interijciebat.*

403 Perge i] *alij*; perge ô. *Ceterum qui non obseruarunt eundem nuncium, qui Oedipum accesserat extra Thebas; ad Iocastam Thebis accessisse, & Antigonam discessisse cum cæco patre, nec illum deseruisse; nobis illi Antigonam hic rursus obtrusère, pro nuncio. Non est verisimile tam citò illam à patre abscessisse; quæ tam fortiter superius, nec fulmine quidem Iouis se ab illo auellendam dixerat. an muliebri leuitate mentem mutauit? non video cur eo confugias, cum piæ virginis ignominiâ. an eodem tempore & patri & matri præsens? nugæ. Thebis erat Iocasta; in Citherone infelix Oedipodes. fidenter ergo delenda* AN. *persona, &* NVN. *substituenda hoc actu.*

412 Fiet] *Moguntin.* fiat.

414 Signa c. m. v. signis] *Vegetius lib. 3. cap. 5. tria agnoscit genera signorum*; muta, *vt sunt aquilæ, dracones, vexilla, &c.* vocalia, *quæ voce humana pronunciantur ab iis, qui in exercitu summam habent potestatem,* tesseras *vocant militares*; semiuocalia *quæ tubâ, buccinâ, lituo dantur. Vide Lazium d. lib. 7. à cap. 1. vocum verò huiusmodi allusio placuit multis poëtis.*

Homerus:

φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ.
ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.
Munientes hastam hastâ, scutum scuto opposito:
Clypeus itaque clypeum firmabat, galea galeam, virum vir.

Furius Annal. lib. 4.

Pressatur pede pes, mucro mucrone, viro vir.

Virgilius: ——— hæret pede pes, densúsque viro vir.

Lucanus lib. 1. ——— obuia signis

Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

Papinius, hac in re nulli inferior. lib. 8. Theb.

Iam clypeus clypeis, vmbone repellitur vmbo,

Ense minax ensis, pede pes, & cuspide cuspis.

417 Ecce ecce motos] *sic Lipsiens. & Basileens. primi; antè legebatur non modò in manusc. meis, sed etiam in Herbip. & Venet. & etiam in Lugdunens. Et ecce. puto hæc tribuenda Iocastæ. aut si vis dari nuncio, vt faciunt libri; tunc in eodem versu legendum;* credas tuis.

419 Acies] *exercitus instructus: sed & procincta classis aliquando acies dicitur.* 427 Furenti similis] *miram præcipitationem significat: sed aliter Statius lib. 8.* ——— aniles Præcipitantem artus, & plus quàm posset euntem. Atque etiam] *Eguian. & Moguntin. scripti; Herbipolens. & Venet. excusi,* aut etiam.

431 Delapsa] *ex vulgi sententia & Epicuri loquitur, vt & alij poëtæ: Lucretius:* Non cadere in terram stellas & sidera cernis?

Ouidius, paullo cautiùs: ——— de cælo lapsa sereno,

Quæ si non cecidit, potuit cecidisse videri.

Stellæ fixæ manent, nec cadunt vnquam.

432 Rumpit] *Moguntinens.* rupit.

434 Diduxit] *Moguntin. Herbipol. & Venet.* deduxit.

439 Cessatque, telum vibrat in fratrum manu] *hoc primi inuexêre Basileens. & secutus N. Sensus, telum micat in manu fratrum, & quasi gestit in fratrem exire. omnium dextræ quiescunt, soli fratres tela quatiunt, & in mutuum sanguinem ruunt. infra ait:* trementem hastam & cupientem excuti. *Alij legunt,* cessatque telum vibratum in fratrum manu. *sic Mog. Herbip. & Veneti. Lugdun. autem:* vibratum fratrum manu. *quidam;* vibratum in fratrem manu, *mirè; si non foret in quartâ spondeus. telum inquit iam missum manu in fratrem, visâ matre. quæ mediam se opponit, sistit impetum suum, & quasi sustineatur, desinit progredi, pendet in ipso volatu. ferrum pietate mouetur, non mouentur gnati. Porrò telorum vibratio, vindictæ & vltionis exigendæ studium significat.*

IN ACT. IIII.

Continet preces matris, & Polynicis impium responsum.

448 Passim] sparsim *etiam Moguntin. Herbip. & Veneti.*

450 Ac dico] audito *Mogunt. Herbip. autem & Venet.* an dico.

Ex æquo mihi dextras datis] *Sic N. cùm inueniret in Basileens.* ex quo dexteras lege datis. *Moguntin. & Lugdunens.* ex æquo dextras matri datis? *sed veteres impressi Venet. & Herbip.* ex æquo dextras matri date. *retineo N. lectionem, quia versui consona; non quia melior aliis.*

453 In vos] *Eguian.* in nos. *in totam nostram familiam.*

456 Matrem pace] matri pacem, *Moguntin.*

457 Paratum] *sic in o. l. m. s. & impressis, cùm Basileens. reposuerunt;* per-

peractum. *quos secutus N. sed sine causâ. melius alterum. nondum enim scelus peractum, sed imminens & propinquum matre inter tela versante.*

458 Bellum] *non tantùm petit vt prælio abstineant, sed pace initâ bellum finiant. hanc prælij & belli differentiam Lucilius lib. 26. apud Nonium;* vt Pop. Rom. victus vi, & prœliis superatus multis est sæpe; bello verò nunquam, in quo sunt omnia. 469 Maternum] *Euripides:*

Amplectere vlnis pectus matris, & apprime
Genas genis cupitis ———

470 Clypeus] *dictum volunt quod celetur insculptis imaginibus ἀπὸ τῦ γλύφειν, vel quod hominem tegat & oculis furetur, à κλέπτειν. Caper negat,* clypeus, *masculino genere dici, sed eum ceteri refellunt. Labienus putat neutro genere imaginem, masculino scutum significare: sed hoc discrimen Asinius, Liuius, & Pomponius reiecerunt. Plinius lib. 2. Dubij sermonis, indistincto genere dici scribit, sed litterâ differre: nam pugnatorium per i dici* clipeum; *quod est à clepere, id est, celare: imaginem verò per u clupeum à cluendo. sed hoc etiam refellit Carisius Sosipater lib. 1. Seruius Honoratus inter* clypeum *&* scutum *hoc discrimẽ agnoscit, vt clypeus fuerit peditum, scutum verò equitum. à formâ aptius dispescas. nam scutum oblongum, clypeum rotundum fuisse, docent Crinitus lib. 16. de honest. discipl. c. 3. & Turnebus lib. 11. aduers. cap. 27. Clypeorum vsum primi inuenere Acrisius & Prœtus, teste Apollodoro lib 2. Biblioth. vide Plinium lib 35. cap. 3.*

472 Tegménque] *cassidem.* 479 Ne matri quidem] *Eurip.*

Confido quidem matri, & non confido simul.

porrò quod Iocasta interrogauit, etiam apud Statium lib. 6.

Anne times, ne fortè doli te conscia mater
Decipiam? 482 Dum frater est armatus] *lego ex Mogunt. & Parisiensi, & Lugdunensium margine* exarmatur. *sed alij vett. impreßi, quibus vsus sum,* est armatus. *vt fatear me ignorare quis primus mutarit; nam prima Veneta & aliæ duæ, item Herbip. habent;* est armatus. *Suo quoque sensu, sed minus sano.*

485 Oscula] *basia. nam de matre, vt & Propert.*

Me lædit, si multa tibi dedit oscula mater. *nam Donatus in Terent.* oscula (*inquit*) officiorũ sunt, basia pudicorum affectuũ, suauia libidinũ & amorum. *Quare quando disputant iurisperiti, an propter osculum mulier dotem amittat, de suauio intelligendum, quod in Feudis li. 1. tit. 5. §. 11. turpis lusus nomine significatur: & Gellius lib. 10. cap. 29. scribit,* institutũ apud Romanos, mulieres cognatis osculũ ferre, vt odore indicium facerent, num temetũ biberint. *non suauiũ, non basium dixit, sed osculum, quia officij id genus. huius priuilegij expertes fuisse infames, nescio an primus animaduerterim, ex fragmento Ciceronis in li. 4. de repub.** Atque etiam si qua erat famosa, ei cognatio osculum non ferebat. *huius instituti vestigia exstant apud Propertium lib. 2.* * Sic repono apud Noniũ in Fama.

Quin etiam falsos fingis tibi sæpe propinquos:
Oscula nec desunt qui tibi iure ferant.

T 2 Sed

Sed illa Donati differentia etiam ab ipso Cicerone confunditur. nam in Bruto, scribit; Brutus qui de matre suauianda ex oraculo Apollinis tam acutè coniecit. *& in epist. ad Attic.* Atticam nostrã cupio suauiari. *Rectius igitur Varro in libris de vita pop. Rom.* ideóque hoc ab ore dicitur osculum, non à suauitate; vnde & suauium, quod simile sit suauitati.

498 An vt viderem] *Mogunt. Herbip. & vnus Venet.* Non vt viderem, *sine nota interrogationis.*

499 Incubant] *non arma, sed ipse armis solo infixis incubabat. poëticè dictum* 505 Non te] *moris fuit vt mater sponsos in thalamum primâ nocte duceret: eo cùm ventum, pronuba sponsam in lecto collocabat. vide Turnebum lib. 3. aduersar. cap. 13.*

506 Festas manu ornauit ædes] *domus ergo ornabatur, maximè postes ianuarum. testis Iuuenalis Sat. 6. Claudian. de nupt. Hon. & Mariæ:*

Hi nostrâ nitidos postes obducere myrto
Contendant: pars nectareis aspergere tecta
Fontibus & flammâ lucos adolere Sabæos.

ijdem oleo inungebantur, & laneâ vitta circumdabantur apud Romanos, teste D. Isidoro li. 9. Orig. cap. vlt. alij non oleum, sed adipem lupinum vel suillum memorant, vt Alexander lib. 2. Genial. cap. 5.

507 Faces vittâ reuinxit] *maternum officium, sponsæ facem prælucere, supra docuimus. noster indicat, his facibus matres solitas vittas suas circumuoluere. nam nupturis virginales vittas adimebant, & maritis seu matronalibus vittis redimibant. Valerius Flaccus de Medea:*

Vltima virgineis tum flens dedit oscula vittis.

Propertius lib. 4.

Mox vbi iam facibus cessit prætexta maritis:
Vinxit & acceptas altera vitta comas.

vitta ergo alia virginum & alia matronarum, sicut de mitrâ diximus.

535 Per decem mensum] *Sap. 7.* In ventre matris figuratus sum, decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente. *Huc refero salsum illud salitum Pomponij, apud Nonium in verminari, ex, Hirnea Pappi:*

Decimus mensis est cùm factum est. ita fit, ita semper solet.
Decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

Rarius solent octauo. Ideo Venerabilis Beda in Martyrolog. 7. die Martij, inquit: Dum adhuc seruarentur in carcere, & Felicitas parturiret, omnium sanctorum commilitonum precibus impetratum est, vt octauo mense pareret. *Turnebus lib. 4. aduers. cap. 15. putat, veteres hac in re decimum ideo mensem posuisse, quia breuiores erant veterum menses, quàm nostri, cùm ad Lunæ cursum eos metirentur, non Solis, idq; ex Hippocratis lib. de fœtu se colligere, & sic poëtarum de decumo mense testimonia intelligẽda. Ego id confirmo auctoritate illâ Ouidij in ep. Canaces, vbi hos menses Luna ortu & occasu metitur: idem quod lib. 1. Fastor. cecinerat:*

Quid satis est, vtero matris dum prodeat infans:

Hoc

Hoc anno statuit temporis esse satis.

disertè hoc lib.3. Fastor. Lunaribus circulis accommodat:

Annus erat decimum cùm Luna receperat orbem:
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus:
Seu quia bis quino femina mense parit.

Neque huic sententiæ refragatur D. Augustini interpretatio, qui lib. Euangel.quæst.1. cap.5. Quod dicuntur decem menses (*ait*) prægnantis, nouem sunt pleni: sed initium decimi pro toto accipitur. *cur non enim hoc æquè Lunaribus, atque Solaribus mensibus aptetur? vt & illud Tertulliani:* Legittima natiuitas fermè decimi mensis ingressus est. *qui allusit, ad formulam Galli Aquilij, L. Gallus D. de lib. & postu. hæc adde aduersariis: simul enim collata vberiorem fructum suppeditabunt.*

561 Adustas sternis] *hoc est, aduris, & sternis. sic Virgilius;* submersas obrue puppes.

566 Has Amphionis] *Euripides:*

Harmoniæ verò ad nuptias
Venerunt cælites, citharæque cantu
Et ab Amphioniâ lyrâ
Mœnia & arx Thebana surrexit.

Amphion cum fratre muros Thebanos ædificauit cantu, vt canunt poëtæ: reuera (auctor Palephatus) quia hac lege auditores admittebant, vt vicißim muris exstruendis operam sibi nauarent. Propertius tamen, sicut noster:

Saxa Citheronis Thebas agitata per artem,
Spontè suâ in muri membra coïsse ferunt.

pulchrè hæc describit Apollon. lib.1. & ibi Scholiastes à versu 735. multa ex Homero, Pherecyde, Antimenidâ, & Dioscoride.

572 Vinctósque] *multi libri*; victósque.

584 Facient] *Moguntin.* faciant.

592 Regia frater mea habitet superbus] *Moguntin. Herbip. Veneti;* superbâ. *quare lego*: R. f. meus H. superbâ?

596 Arbitria] *Anaxandrides:*

Dotatam enim si fortè pauper duxerit,
Non iam ille coniugem, sed habet heram sibi,
Cui seruit —— *Menander:*
Cùm pauper aliquis, contrahendo nuptias,
Quas vxor adfert accipit pecunias:
Sese dat ipse potiùs, illam quàm accipit.

Cetera pete etiam ex Tiraquello lege Connubiali quincta.

598 In seruitutem] *Non enim (vt Xenophon testatur) bona non accipere tam graue est, quàm semel acceptis priuari. confirmat idipsum Seneca in lib. de tranquillitate vitæ, item Aristoteles apud Athenæum, & Bellisarius apud Procopium, Euripides, Cicero, & alij collecti & constipati à Tiraquello Connub. lege 15. num.17. & 18.*

Lixa] *Nonio, qui ligna vehunt exercitui,* calones; *qui verò aquam subministrant,* lixæ: *ipsæ quoque nauiculæ quæ ligna subuehunt, D. Isidoro lib. 19. orig. cap. 1.*

608 Gargara] *de Gargaro seu Gargaris (nam vtrumque dicitur) multa quoque Stephanus; qui quod etiam Italiæ adscribat, vereor ne in vitio ponendum, &, exiguo lapsu, cum Gargano confuderit.*

609 Xanthus] *Scamander.*

611 Fauces Abydi Sestos oppositæ premit] *sic Basileens. & Lipsiens.* Fauces Abydos Sestos op. p. *Moguntin. & Eguianus manusc. item Herbipolens. & Veneti typis excusi. Lugdunens.* Fauces Abydos Sestósque opprement. *Periegetes:*

σηςὸς ὅπη καὶ Ἄβυδος ἐναντίον ὅρμον ἔθεντο.

Papius: Sestos vbi aduerso portu prospectat Abydum.

612 Orienti dedit] *Egutan.* opulenti dedit. *ascribo nonnunquam mendas membranarum, vt qui plus ingenio possunt pollêntque, eas felici coniectatione diluant & emaculent.*

626 Martis incerti] *ideo Mars à Latinis* Communis Deus, *à Græcis* κοινὸς ἄρης, *& ab Homero* ἐνυάλιος *(quasi dicas neutri parti addictum) vocatur. vide Lilium Syntagm.* 10. *Thucydid.* incerta namque bellorum.

630 Decernit] *Capcasæ lib.* decreuit.

Exæquat] *Seneca lib. 2. de tranquill. ad Serenum cap. 14. vt recenseo:* facit se aduersarium qui contendit, & vt vincat, par fit. *Hinc factum, vt pugnaturi dicantur* in æquum descendere: *sic fuerat locutus Seneca lib. 2. de benef. cap. 13. sed Griph. codex, quo vtor, mendosè:* descenditque in equum. *Papinius lib.* 11. *Theb.*

—— tandem scis sæue fidem, & descendis in æquum.

ab hac dubiæ fortunæ æquatione putarim hostes *nominatos. nam priscis* hostire, *erat æquare: vnde* hostimentum *&* hostorium.

653 Ascribo] *tandem mulier es, Iocasta. cùm aliter nequis; conuiciari incipis.* Dummodo] *quamdiu, si modò. porro pro;* regna, *fortè legendum,* regnas. *hac mente; quamdiu inuisus tuis regnabis, non rex mihi, sed exsul videbere. sanè vt mater inuisum esse velit filium regem, non conuenit, nisi irata & conuicianti, vt dixi.*

654 Regnare] *sic Lycus Herc. Fur.*

Ars prima regni est posse te inuidiam pati.

Sic Oedipus Creonti respondet:

—— odia qui nimium timet,
Regnare nescit —— *(vbi vide quæ de hoc loco dicenda) tyrannicæ sententiæ: quas plebis improbitas sæpè veras, & necessarias efficit. Sæpè etiam odij causa ex Principum impotentiâ, licentiâ, superbiâ.*

656 Regis & magni] *Eibius:* Regis est magni, reor. *&c. non malè.*

659 Qui vult amari] *quidam lib. hunc Iocastæ versum tribuunt. mallem cum ceteris Polynici adhuc dari. nam iste censet eum qui velit omnino & pleno cum iure imperare, odiosum esse debere subditis; qui amari velit, cum non*

suo,

suo, sed subditorum arbitatu regni habenas moderari; nec huiusmodi verum regem, multo minùs magnum regem nuncupari posse. vult odia nihili fieri. Contra, Iocasta; imperia dura & quæ pro libidine, non duratura, citò corruere, citò amitti. frustra illum & imperitè præcepta regibus præscribere, qui rex nunquam fuerit: exsulibus consilia meliùs daturum, qui exsilium pertulerit. Quod vltimum mordax est, & iratâ dignum feminâ; aptum potiùs ad irritandum Polynicem, quàm ad inducias ab eo impetrandas. Posset etiam interseri Polynicis persona, vt ille matri, salubria suadenti, ferociter se subducat, & neget feminarum esse præcepta regnandi tradere. virile id & Regum, non Reginarum: quod à Græcorum moribus non alienum, quibus insolens feminarum sceptrum. Hoc irritatam dicto Iocastam, in arma sui sexus, conuitia prorumpere, & filio exsilium exprobrare. tum hic ordo verborum:

Qui vult amari, languidâ regnet manu.
IO. Inuisa nunquam imperia retinentur diu.
POL. Præcepta melius imperI reges dabunt
IO. Exsilia tu dispone. POL. Pro regno velim. &c.

& in discessu hæc ipse iam secum, non cum matre. atque ita re infectâ, non impetratis inducis, tubæ canunt, manus conseruntur, frater in fratrem ruit. Sed hæc interiere.

663 Imperia] *Euripidis sententiam huic affinem, mutuatur Dionysius Halycarnass. lib. 4. Orig. Roman. & impiæ Tulliæ tribuit. possis tyrannus omnibus, hominibus ferè. nam vetus ac pridem insita mortalibus imperij cupido, cunctis affectibus flagrantior, trudit & rapit; non allicit, non trahit. Ab hoc versiculo desunt cetera; vt & chori. Noli putare poëtam voluisse tragœdiam sine choris vllis edere. quare friuolum inde argumentum petitur, ad probandum, hanc fabulam Senecæ nostri non esse. Sed pergo ad alias.*

AD

AD NOB. ET CL. V. IACOBVM SVSIVM DOMINVM LARÆ. &c.

DIT *te V. C. cum* gemino Hercule Hipolytus, *vterque rediuiuus; hic à ferali voto, ille ab inferis & rogo; non tam meæ (quanquam ope etiam meâ) quàm amici nostri*, librorum *illius* Æsculapij *ὠςοχίας beneficentiâ. Deprehendes in meis multa passiua; sed tibi, tuique similibus non scripta: præterfis, & rudioribus permitte. multa occurrent perpera: vestræ (ô qui has docti litteras!) censuræ cuncta subiicio. planitùs damnate, expungite, perdelete. carus mihi & obseruandus, quisquis labentem erigit, deuiantem dirigit. Morsiunculas vitilitigatorum, & sciolorum pellicationes, nec metuo; quia vanæ & inertes, nec deprecor; quia bonorum nullus hoc æuo malum necessarium euasit. mordeant, piligerent, calumnientur, vt volent: nominis tantum tui, qui genus maiorum verâ virtute nobilitasti, prætenturam mihi concede. amicitiæ & necessitudinis nostræ coniunctio id spondet; fides, humanitas, & eruditio tua confirmant. Poëtam bonũ te numerosa & priscæ elegantiæ in lucem iam edita carmina loquuntur: & paraturæ istius Criticæ coryphæis*, Manilius & Germanicus *nimis à te diu pressi, gestiunt inserere; quos nisi tandem repræsentes, vt pollicitus, multum tibi periculum, ne litteratorum chorus pipulo differat, & insuper* Patrima virgo *grandem dicam impingat, nec vllam moratoriam cautionem admittat. Nunc vterque* ALCIDES *cum* VIRBIO, *te sibi* TVTANVM *optant, contra inscitiam & inuidentiam multorum: vt quantum à me vilitatis, tantum à nomine tuo splendoris accedat. sæpe cui scriptio periculo, illi præscriptio fuit tutamento. Vale.* Leodici CIↃ. IↃ. XCII.

COM-

COMMENT. IN HIPPOLYTVM.

ARGVMENTVM.

PEPERERAT Antiope Amazon Theseo Hippolytum, qui, cùm venationi deditus, Dianam coleret, Venerem auersaretur, cælibẽ vitam ducere decreuerat. capta illius pulchritudine Phædra nouerca, amore væsana, dum abest apud inferos Theseus, iuuenis castitatem blanditiis & precibus expugnare conatur. impudicam à se feminam Hippolytus repellit. Igitur deprehensa, mutat amorem in odium; & reuerso Theseo, insimulat priuignum oblati per vim stupri. fugerat Hippolytus impudicam domum: sed dum aliò properat, ecce tibi taurus marinus à Neptuno ad diras Thesei imprecationes immissus: qui se ante currum sistens, quadrupedes consternauit. hi, contemto imperio, quadrigam deturbant, cadentisque corpus per saxa & vepres distrahunt atque dilaniant. compertâ nece, Phædra rei veritatem marito aperit, seque super laniatos artus gladio transfigit. Theseus plangit innoxij filij casum, suamque præcipitem iram, dirumque votum detestatur: laniatos artus colligit, &, quo meliori modo potest, componit.

HIPPOLYTVS.] *Vet. lib. nonnulli hanc tragœdiam vocant*, Phædram. *atque ita citat Priscianus lib. 6. vbi ait: Seneca, in Phædra:*

Hippolyte me nunc compotem voti facis.

IN ACT. I.

Parat se ad venationem Hippolytus; mittit in varia loca venatores, & sua cuique officia distribuit, & venationis Deam inuocat.

2 Cecropij] *in Atticâ Cecrops condidit opidum* Cecropiam; *quod postea in arcem Athenarum mutatum fuit: inde Attica dicitur* Cecropia, *eiq. vicinus mons* Cecropius, *Plinio lib. 7. cap. 16. & Apollodoro lib. 2. Biblioth.*

4 Solo] *Deserto. infrà:*

Quicquid solis pascitur aruis.

Carpeneito] *Strabo, Ptolomæus, Plinius, Mela, Ammianus,* Carcineten

ten seu Carpeneitum, agnoscunt. sed fluuium & sinum, non saltum; & Scythiæ, non Atticæ; quem Arrianus in Periplo maris Euxini vocat; cercinetin. erat in eo sinu Triuiæ lucus, admodum indigenis religiosus, auctore Marcellino lib. 22. An ergo hic legemus, carcineto? Non opinor. primò quia nulli codices huc inducunt. nam omnes vel carpanetho vt pleri m.s. vel carponeto, vt vett. excusi: vel, carpaneto, vel, carpeneito. Deinde quia degebat in Atticâ Hippolytus: & non nisi Dædali remigio in Scythiam cum suis canibus & venatoribus migrare poterat. Solus meus codex scriptus:

Quæ saxosa loca Parnetho.

benè, sanè perbenè, si vnicam litterulam mutes; saxoso. nam Parnes Atticæ mõs nobilis, Thucydidi, Aristophani, Luciano, Straboni, Stephano prope Hymettum: laudatus à Pausaniâ in Attic. copiosâ vrsorum & aprorum venatione: vitibus benignum vocat Statius in Thebaid.

5 Et quæ Thryasij] cùm legeretur, Thriasij: reposuère Thryasij. non rectè. Thryon seu Thryoëssa, oppidum Messeniæ ad Alphæi fluminis vadum: de quo etiam Plinius lib. 4. cap. 5. & Homerus Iliad. B. Strabo lib. 8. & Statius lib. 1. Thebaid. si ab hoc oppido deducas Thryasius. sensus erit, & quæ loca amnis Thryasij (videlicet Alphæi) rapida vnda, in vallibus edito subiectis oppido, verberat. Sed placet vet. lectio; Thriasij. à Thriâ Atticâ, vico tribus Oeneidæ. Thucidid. li. 1. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα, καὶ Θρίωσε ἐσβαλόντες. & postea cùm Peloponnesiis in Atticæ Eleusinem & Thriasium campum descendentes. vbi Scholiastes Θρίωσε explicat, εἰς τὸ Θριάσιον πεδίον, ὡς Ἀθήναζε, in Thriasium campum apud Athenas. idem Thucidid. sæpius lib. 2. meminit Thriasij campi prope Eleusinem: item Aristides in Leuctricis, Eleusim, Thriasium, & Acharnas coniungit. videndus & Plinius lib. 4. cap. 7. & Strabo lib. 9. Portæ Thryasiæ nihil huc pertinent, de quibus in Pericle Plutarchus. Ne quid verò dissimulem, hoc loco legendum; Thriasiis vallibus; vel dicendum nomen loci quem perfluit, ipsi fluuio tributum.

De Thria Atticæ etiam Stephan.

Et hoc quoque comperi post Raphelégio visum.

8 Riphæa] Riphæi montes Scythiæ à perpetuo flatu ventorum nuncupati, de quibus nonnulla dixi Notis in Claudianum. describuntur à Pomponio li. 2. Plinio, Solino, Valerio Flacco, & aliis Latinis; Herodoto lib. 4. & Strabone lib. 7. & 11. Mirum quod Athenæus tradit lib. 6. cap. 4. eos esse Galliæ, Obios, & postmodum Alpes vocatos. mirum etiam Volaterranum libro 7. Geograph. ab Hyperboreis distinxisse. mirum quod Irenicus nullibi esse, nec vnquam fuisse arbitratur lib. 7. Exeges. cap. 22.

12 Zephyrus] dictus quasi ζωήφορος salutifer: idem Fauonius à fouẽdo: genitalis mundi spiritus, Plinio. florum pater poëtis. Catullus:

——— quos propter fluminis vndas
Aura parit flores tepidi fœcunda Fauoni.

ideo noster; vernas euocat herbas. quia primus anni conceptus, eo flante, VI. eid. Februar. à rusticis catullitio vocatur.

13 Vbi per glacies lenis Ilissus] Versus iste non habetur in vllo Veneto, nec in Herbipolensi, nec in Parisiensi Badiano: sed habetur in m.s. ad vnum omni-

omnibus habetur in recentioribus excusis cunctis, nec vlla variatio nisi, quod quidam; lenis, *alij* leuis. *quod placet. & Mogun. m. s. glossematio cõtaminatus:*

Vbi congelatus per glacies leuis Ilissus.

Stephanus nescio quam vrbem Ilisson *facit, cùm sit Atticæ amnis Dionysio Afro, Platoni, Ptolomæo, Pausaniæ, Papinio, Melæ ac Plinio. Noui alium* Helisson *Elidis, alium Sicyoniorum* Eilisson, *de quibus Pausan. in Eliac. & Corinth. Ceterum displicet insigni Critico, quod hîc habetur,* per glacies *eum fluere. quia ambigit an in Atticâ glacies vlla aut fluuij glaciati. ideo reponit ex coniecturâ;* per glareas, *contractâ in bisyllabam voce ob versum: vt velit poëta, Ilissum per scrupos & saxa volui, Mæandrum per æquabiles arenas. Mihi non persuadet. nam noster in Græciâ non vno loco frigora asperiora facit. hîc sanè paullo antè niues habuimus in Atticâ, mox & frigora. in Thyeste de Peloponneso:*

In aduersariis affirmani tantum non inueniri in antiquâ editione Parisiensi: non autẽ in meis lib. scriptis nõ inuenit is cõtinebatur enim in omnibus. quare hoc mihi falsò tribuunt nonnulli Cum his Atticũ perperã cõfundunt.

Si quis Taygeti conspicuas niues;
Quas cùm Sarmaticus tempore frigido
In summis Boreas composuit iugis.

At opponitur Ilisso Mæander. sed quia piger hic, leuis ille. Non tamen negauerim illud; glacies, *mihi suspectum. sed quid substituas, in tanto consensu librorum?*

14 Mæander] *totus versus deest vni manusc. vt alij asserunt: at ego in meis omnibus tam excusis, quàm scriptis reperio, non versum modò, sed & integrum Mæandri nomen. nec scio quæ illa editio vet. in qua;* Melanes, *nisi Badiana anni* 1514. *Scio* Melanem, *in Achaiæ tractu magnum fluuium, qui Melas dicitur Straboni, Dionysio & Callimacho. Sed illi nunc hîc locus non est. Mæandrum Phrygiæ fluuium nemo nescit. nam de flexuoso illius ac sinuoso, & anguineo planè cursu pleni scriptorum libri, Lucani lib. 3. Claudiani 2. in Eutrop. Propertij lib. 2. Eleg. 34. Ouidij in Metamorph. noster in Herc. Fur. versu 683.*

——Qualis incertâ vagus,
Mæander vndâ ludit & cedit sibi;
Instátque dubius litus an fontem petat.

Idem epist. 105. Mæander poëtarum omnium exercitatio & ludus, implicatur crebris amfractibus, & sæpe in vicinum alueo suo admotus, ante quàm sibi influat, flectitur. *hæc causa cur ἀναβαῖνον veteres prius vocarint, vt scribit Plutarchus lib. de fluminibus. Verùm vereor ne nimis laboris suorum sit auidus, & nescio an ridiculus Virbius, qui in Phrygiam ablegat venatores. sanè: si non in Atticâ Mæander aliquis. Non tamen Mæander ibi vocatur, sed Asopus. nam Mæander in mare ad Miletum delapsus subit æquor, & in Peloponneso emergens, fit Asopus; auctore Pausaniâ in Corinthiac. & Arcadic. Quoniam itaque idem Mæander & Asopus, & fortassis æquè flexuosus; vel quia, quod vno ei in loco proprium, in altero etiam tribuendum putauit, Asopum Meandri nomine significat. Et amat noster remotiora & minus nota nomina. Phrygius ille Meander, & Marsyas, pro Diis colebantur à stultâ gentilitate: & fiebat (Dæmonum proculdubiò fraude) vt quæ Mæandro erant oblata,*

 Marsiæ

Marsiæ vndis illa misceri nequirent; quæ Marsyæ, Mæander respuere videretur, vt testatur Maximus Tyrius.

Æquales] *Moguntin.* inæquales. *mendosè.*

15 Piger] *adeò lentus, vt Marsyam, velox flumen, ei admistum retardet, & lentius cogat fluere. Claudianus:*

Icarium pelagus, Mycalæaque litora iuncti
Marsya, Mæandérque petunt. sed Marsya velox
Dum suus est, flexúque carens: iam flumine mistus
Mollitur Mæandre tuo; contraria passus,
Quàm Rhodano stimulatus Arar —— *prælucent ista Lucano:*
Quâ celer & rectis descendens Marsya ripis
Errantem Mæandron adit, mistúsque refertur.

Pigrities autem & tarditas hæc Mæandro, ab ipsâ amfractuum multiplicitate. iccirco Strabo σκολίον vocat. Anna verò Alex. lib. 4. omnium amnium maximè tortuosum, & se in spiras semper inflectentem.

16 Amne maligno] *nocet enim agris. nam abluuione suâ ex Phrygum & Carum agris tantum detersit, vt fretum, quod inter Prienem & Miletum olim fuerat, oblimarit, & in continentem verterit. testis Pausan. in Arcad. & Corinthiac.*

Radit] *eradit & euiscerat. Attius* Oenomao:

—— saxum id facit
Angustitatem, & sub eo saxo exuberans
Scatebra fluuia eradit rupem. *Fortaßis do modulos, fragmenti adducti à Nonio in,* angustitatem. *Faciunt idem ceteri fluuij licet latentiùs, præter Nilum; qui benignus potiùs quàm malignus. Seneca lib. 4. nat. quæst.* Mira natura fluminis, quòd cùm ceteri amnes abluant terras & euiscerent; Nilus tanto ceteris maior adeò nihil lædit, nec abradit: vt contra adiiciat vires, minimúmque in eo sit, quod solum temperet. Illato enim limo arenas saturat & inungit.

17 Marathon] *Marathon vna ex vrbibus Tetrapoleos Atticæ, Stephano; prope quam campus Marathonius, siue Fænicularius Latinus, cuius imitatione μαραθὼν Hispaniæ appell. vt significat Strabo rectè intellectus lib. 3. Atticum illum campum strage Persicâ nobilem describunt Herodotus libro 6. Pausan. in Attic. Strabo lib. 9. & Plutarch. in Parallel. hic sus Marathonia, & taurus Marathonius Thesei gloria; ad quem fortaßis respicit Hippolytus. alia quoque* Marathos *Syriæ, Dionysio:*

καὶ Τρίπολιν λιπαρὴν, Ὀρθωσίδα τε, Μαραθόντε.

22 Acarnan] *sic plerique libri. quidam;* Acarnas. *Moguntin.* Aramon. *Herbipol.* Arcanam. *Venetus vnus;* Arenam. *sed scribo;* Acharnan. *Acarnanes Epiri populi per κ'. Græcis scribuntur, apud Ptolomæum in vlt. Europæ tabulâ, Pausaniam in Arcad. Strabonem lib. 7. 8. & seqq. ab his adagio,* Acarnanici equi. *At noster de Atticis Acharnensibus; qui per χ'. Thucydid. li. 2. ἐς Ἀχαρνὰς χωρίον μέγιστον τῆς Ἀττικῆς, τῶν δήμων καλουμένων.* vsque ad Acharnas peruenerunt, maximũ vicorum, quos Atticos vocant. *& Scho-*

Scholiast. Ἄχαρναι δὲ δῆμος τῆς Ἀττικῆς. Acharnæ vicus Atticæ. *ab hoc Aristophanis comœdia inscribitur; ab hoc adagium,* Porcellus Acharnanicus. *Dubium, an Iulianus Imp. de his an de Epirotis agat, cùm se ab Antiochensibus missum ait,* πρίνινον, σφενδάμνινον, οὔκετι μέν τοι καὶ Μαραθωνομάχην, ἀλλ' Ἀχαρνέα μὲν ἐξημισείας, ἀηδῆ δ' ἐς ἄνδρας παντάπασι καὶ ἀνθρώπων ἄχαριν. Ilignum, acernum, neque tamen Marathonium bellatorem, sed ex dimidio Acharnensem, ingratum omnibus & inuisum. *putem de Atticis; & hoc velle, non gloriâ & laude cumulatum, vt qui in Marathone vicêre; sed semibarbarum, rusticum & sordidum, semiporcellum. Sic fortè in illum Antiochenses ludebant. Nam, Suidâ teste, Acharnenses ridebantur tanquam agrestes & duri.*

Qua tepidis subditus austris frigora mollit] *Acharnan (ait) incola Attici soli maximè Australis, afflatu eius venti qui calidus & à Meridie flans, mollit frigora, hoc est, leniora sentit & leniùs perfert. Suspicor quod Acarnaniæ proprium est (quæ licet ad Austrum vergat, propter Aracynthum tamen, & alios propinquos montes editissimos, admodum obnoxia frigori est) id Atticis Acharnis Senecam tribuisse, easq́ue locorum qualitates & conditiones, vt solet, confudisse. Sunt, qui Acharnanem montem somniant. quamuis ridiculè.*

23 Dulcis Hymetti] *Hymettus mons Atticæ mellis & marmoris iuxtà ferax. de melle, Ouid. 5. Trist. Statius li. 2. Siluar. & Valerius Flac. Argon. 1. de marmore, Horatius lib. 2. Od. 18. Plinius lib. 36. cap. 3. & Strabo lib. 9.*

24 Aphidnas] *sic plerique libri Moguntin.* Athinas; *Bernardin. legit;* Apidanas. *primus Daniel reposuit;* Aphidnas. *id ceteri secuti. rectè.* Aphidnæ *vicus Atheniensium, in tribu Antiochidâ, etiam* Titacides *dictus: nomen accepit à Thesei socio Aphidno, de quo Plutarchus in Theseo. vide Diodorum Siculum lib. 4. Pausaniam in Attic. & Strabonem libro 9. Stephanus docet Aphidnam differre ab Aphidnis.*

25 Sunion] *Atticæ promontorium, in cuius orâ insignis portus. auctores Ouid. lib. 4. Fast. Pausanias in Atticis, & Scholiastes Callimachi.*

28 Philipis] *Moguntin.* Helipis. *Herbipolens. & tres Veneti;* Philippis. *Paris. Basileens. Lugdun. Lipsiens. Complut.* Philipis. *Philippi Thesprotiæ, & Thraciæ mihi noti, ex Plinio, Strabone, Appiano, Diodoro: nec minùs cruore Romano nobiles Philippici campi. sed quid illi ad hanc Hippolyti venationem? omnino quærendus in Atticâ locus. Sed nullum hoc nomine, quod sciam, suggerunt Strabo, Pausanias, Xenophon, Stephanus, Harpocration, Hesychius, ceteri, qui Atticæ loca recensent, iuuarent fortè Atticarum rerum scriptores, quos Athenæus & alij citant, si exstarent, Amelesagoras, Philochorus, Androtion, & Hellanicus. Fuit fortassis,* Philipis, *vicus vnus ex illis centum septuaginta quatuor; quorum multa nomina periêre. nam Sigonius, collegit lib. 1. de repub. Atheniens. cap. 2. & lib. 2. cap. 27. non multa. Ego apud scriptores Græcos nonnulla reperio, non procul ab hoc nomine recedentia; quorum fortè aliquod à Senecâ hîc positum. An ergo scripsit;* Pitthis? *nam* πίττως *Suydæ, municipium Cecropiæ tribus. An;* Iäpis? *nam Stephanus ibidem* agno-

agnoscit ἴαπτιν χαράδραν (*quæ an illa, de qua prouerb. apud Hesychium* οἰνόν
τὴν χαράδραν, *cuius mentio apud Strabonem lib. 9. non definio*) *: sed hic de sil-*
uâ, non de stagnantibus & palustribus se locis (*quæ tamen apri non auersan-*
tur) *loqui significat. Possent & se ingerere conicienti*, πήληκες, & σφηττὸς,
& ipsæ tribus Atticæ Stephano. Sed mihi præ omnibus placet φλυεῖς, *Cecro-*
piæ tribus, apud eumdem. vt legatur:

Vocat hunc Phlyeis: vbi versatur.

ita: si quid mutandum. nam si; Philipis, *retinetur: fateamur nos locum illum*
ignorare. Inter virtutes (*inquit Fabius*) Grammatici habetur, aliquid ne-
scire. 31 Canibus] *de indole & generibus canum, maximè venatico-*
rum, consulendi Pollux li. 5. Onomast. cap. 5. & 6. xenophon, & Oppianus in
Cyneget. & Wottonus lib. 5. de different. animal. cap. 77.

32 Acres Molossos] *sic dicti à patriâ, Epiri regione.* acres *vocat, & te-*
nendos dicit, quia contumaciores & magis clamosi quàm ceteri. Lucan. lib. 4.

Venator leuis ora tenet clamosa molossi.

33 Cressæ] *manusc. quidam;* Cretes. *sic in Herc. Oeth.* geminósq. Cre-
tas. *vulgata tamen lectio non repudianda. nam Virgilius:* Nemora inter
Cressia fixit. *&* : Cressa genus Pholoë. *Propertius lib. 2.*

Sic Deus exstinctum Cressis Epidaurius herbis.

35 Spartanos] *Lacones.*

36 Nodo] *setaceo id fit hodie; olim etiam aheno vel ferreo, vt & captiuo-*
rum & fugitiuorum crura. Pacatus in Panegyr. Theodosij: Publicè publi-
cus spoliator exuitur, nectuntur manus rapaci, nudantur crura fugi-
tiuo. *corrigo;* nodantur.

39 Nare sagaci] *propter odoratus acumen aptâ & idoneâ inueniendis*
ferarum latibulis. Plautus:

Canem esse oportuit, sagax nasum habet.

Festus: Sagax, multi ac solertis acuminis. *Item:* Sagaces canes qui
ferarum cubilia præsentiunt. *Afranius, Brundisinâ:*

Quis tam sagaci corde, atque ingenio vnico?

Cicero lib. 1. de Diuinat. Sagire, sentire acutè est; ex quo sagæ anus, quia
multa scire volunt.

40 Captent auras] *Ad percipiendum odorem ferarum, qui per aërem*
multiplicatis speciebus (*vt vocant*) *illis offertur. declarant hoc comti imprimis*
& politi versus L. Varij:

Seu canis vmbrosam lustrans Gortynia vallem,
Si veteris potuit ceruæ comprendere lustra;
Sæuit in absentem, &c, circum vestigia lustrans
Æthera per nitidum tenues sectatur odores. *tenuia odorum*
simulacra. 42 Dum signa pedum] *ab hoc versu in manusc. Eguiano*
& Moguntino, & in excusis Herbipolen. & Venet. sequentia distribuun-
tur in Anapæsticos trimetros:

Dum signa pedum roscida tellus impressa tenet:
Alius raras ceruice graui portare plagas. *atque ita deinceps.*

45 Picta

45 Picta rubenti linea pennâ] Linea, *seu* Formido, *retis genus est, alterno plumarum versicolorium, maximè rubricatarum, contextu ornatum: quas interdum vstulabant, vt graui odore amplius feras terrerent: & tunc pennæ odoratæ dicebantur. comparatum id genus retis, vt feræ, maximè cerui, vel in veros casses vano terrore impellerentur, quos vicinis in locis occultabant (vt innuit Lycophron.) vel dum latratu canum attoniti, insequentem à tergo hastatum equitem fugiunt, & circum lineam vagantur, ab occultis sagittariis certo ictu sternerentur. quam venationem Seneca his verbis lib. 2. de Clementia significat:* Sic feras lineæ & pinnæ clausas continent. easdem à tergo telis eques incessat; tentabunt fugam, per ipsa quæ fugerant, proculcabúntque formidinem. *Idem lib. 2. de Ira cap. 12.* Nec est mirum, cùm maximos ferarum greges linea pennis distincta conterreat (*fortè; consternet*) & ad insidias agat ab ipso effectu dicta formido. Vanis enim vana terrori sunt. curriculi motus, rotarumque versata facies leonem redigit in caueam. elephantes porcina vox terret. Sic itaq. ira metuitur; quomodo vmbra ab infantibus, à feris rubens penna. *ad quem locum fortè hic respexit. Formidinis texturam docet Gratius in lib. de venatione; vsum, non minus iucundè quàm fusè Pierius lib. 7. Hieroglyph. cuius verba prolixitatis vitandæ gratia prætereo, possunt autem commentarij esse loco, iis quæ poëta de Lineâ. Nonnulla Cælius lib. 16. antiquar. lect. ca. 11. & Turneb. li. 5. aduer. cap. 5. & Christoph. Rufus Antexegematorum fol. 8.* Vet. lib. Dominicanorũ Burdegalen. *Sic feras lineas & pinnæ exclusas contineat, ueniat ergo eques, telis incessit, &c.* mendosè. ego tamen hinc ita; *sic feras linea & pinna clausas contineant: at si à tergo eques, &c.*

Picta] *Oppianus vocat multicolorem* πολύχροον.

Rubenti] *rubrâ, puniceâ.*

Linea] *Nemesianus*

Linea quinetiam magnos circumdare saltus
Quæ possit, volucrésque metu concludere prædas,
Digerat innexas non vnâ ex alite pennas.

Oppianus vocat lineam formidolosam δειμαλέην μήρινθον.

46 Vano terrore] *inde dicta formido. ad eam refero Arriani locum li. 2. de vita Epicteti cap. 1. vbi malè interpres,* volucres *vertit pro,* pennis. *sic enim* debebat: Nunc idem quod ceruis nobis accidit; qui cùm pennas fugiunt, quo se cõuertunt? quo abeunt, vt in tuto sint? ad retia; atq. ita pereunt permutatis iis, quæ timenda & forti animo toleranda erant.

Cludat] *includat indagine. Lycophron:*

καὶ δευτέραν εἰς ἄρκυν ὀθνείων βρόχων
λῆτιν ἐμπαίσασαν ἰξευτοῦ πτερῷ.
Cassis peregrinæ in secundam indaginem
Vltrò incidentis aucupis pennæ dolo.

Lucanus:

—— dum pauidos formidine ceruos,
Claudat, odoratæ metuentes aëra pennæ.

Ausonius Burdigalens.

An cum fratre vagos dumeta per auia ceruos,
Circumdas maculis & multâ indagine pennæ?

50 Robur

50 Robur lato dir. ferro] *hastâ breuiore, qua transfodiuntur apri. nos*
venabulum, illi προβόλιον, *vel* ζιβύνην, *quod quale esse oporteat, docet Xeno-*
phon in Cyneget.
52 Subsessor] *in insidiis latens, subsidens, occasionem captans feras occi-*
dendi, vel in laqueos agendi. sic Seruius. sed & bellici insidiatores, subsesso-
res, *& Vegetio lib. 3. de re militari, insidiæ,* subsessæ. ἔφεδροι *&* ἐφεδρεῖαι. *hinc*
ad thalamorum corruptores traductum, quos subsessores *vocat Valerius Ma-*
ximus, vt & Iouem Arnob. lib. 5. vide Turneb. lib. 5. cap. 8. *& Budæum in*
Comment. ling. Græc. pag. 742. Puto nostrum subsessorem à Xenophonte
vocari, ἀρκυωρὸν, *retium custodem.*
Clamore] *Quales ponit Xenophon:* ἰὼ κύνες ἰὼ κακὰς, σαφῶς γε ὦ κύ-
νες, ἕπεσθε ὦ κύνες. Io canes, io segnis, benè ô canes, probè ô canes. *deinde:*
ὦ κύνες, εὖ ὦ κύνες. bellè canes, bellè ô canes. *tum:* εὖγε, εὖγε ὦ κύνες ἴ-
πεσθε ὦ κύνες. Euge, euge ô canes, instate ô canes. *denique* αἲ πάλιν, αἲ
πάλιν ὦ κύνες. retrò, retrò ô canes.
55 Ades en comiti Diua] *Sollemne fuit venatoribus vt auspicatò vena-*
tionem instituerent, initio Dianam (nonnumquam & Apollinem) inuocare,
& partem prædæ polliceri, vt docet Xenophon in Cyneg. καὶ εὐξάμενον τῷ
Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι τῇ ἀγροτέρᾳ μεταδοῦναι τῆς θήρας, *&c.* inuo-
cato Apolline & Dianâ venatrice venationis partem pollicendo. *Sed*
& Ioui pars cedebat. Virgil. 3. Æneidos:

—— ipsúmque vocamus
In prædam partémque Iouem —— *vnde* ληΐστωρ *dictus præ-*
dator. 56 Pars secreta] *nemora & incultæ siluæ: vel potiùs Inferi. nam*
Diana eadem Proserpina.
56 Petitur telis fera] *erat enim montium & venatus Dea; quare* ἀγρο-
τέραν *etiam vocant Aristophanes in Thesmophor. Philostratus in Imagin.*
& Plutarch. in lib. vtra animantia prudentiora, &c. noster Agrestem *in-*
feriùs; Agreste placa virginis numen Deæ. *Pausanias refert huius Dia-*
næ fanum fuisse propè Ilissum, in loco qui Agre *dicebatur; quoniam ibi pri-*
mùm venari Diana cœperit: de quo postea. Fuisse autem iaculatricem & fe-
rarum interfectricem, cognomina quædam illius indicant. Orpheus & Ho-
merus vocant ἰοχέαιραν, *quasi dicas sagittis gaudentem; alij* θηροκτόνον *feri-*
cidam; vel ἐλάφονον *ceruicidam, vel* θηροφόνον *belluarum interfectricem no-*
minarunt, testibus Suida, Hesychio, & Phornuto.
57 Gelidum Araxem] *sic vocauit etiam suprà in* Medea.
58 Stanti] *constricto glacie.*
59 Getulos-leones] *Stephano* γαιτοῦλοι, *Artemidoro & Athenæo* γαι-
τύλοι, *Pomponio in intimâ Africâ; Sallustio antiquissimi Africæ incolæ:*
equos habuere deformes optimi ipsi equites, auctore Lucano libro 4. mores eo-
rum describit Silius Italicus libro 3. & tradit assuetos

Indomitísque loqui, & sedare leonibus iras.

ferocissimi enim leones illarum partium. Horatius:

Nec Iubæ tellus generat leonum
Arida nutrix.

Tua dextra] *at negat Homerus eam leonum venatione delectari: scilicet, quia de Taygetis & Erymantho illi sermo, qua loca leonibus carent. Vide Pierium libro 7. Hieroglyph.) Nam quod noster, idem quoque Claudian. in Panegyri de consulatu Manlij.*

62 Ceruas] *Homerus etiam scribit Dianam capreis & ceruis delectari: & Pausanias testatur in Eliac. Elæos Dianam colere ἐλαφιαῖαν: & sunt non infrequentes nummi Hadriani Imp. & Galieni Imp. in quibus Dianæ nomini addita cerui effigies. Cretensium fortè meminit, quia in Cretâ ceruorum multitudo, & illa nobiles ostenso mortalibus vsu dictamni.*

63 Damas] *damæ, species siluestrium caprearum; mediæ inter feras & mansueta animalia, etsi serò mansuescant. Vide Wotton. libro 6. de differ. animal. cap. 94.*

65 Villosi-Bisontes] *Bisontem lib. 6. Cæsar cerui figurâ esse scribit; à mediâ fronte inter aures vnum cornu exstare valde excelsum & rectum, & ab eius summo ramos, sicut palmas, latè diffundi: collum iubis villisq; contectum, (vnde Plinio li. 8. cap. 15 iubati) tradunt Strabo lib. 4. & Solin. cap. 29. Agit de iisdem Wotton. d. li. 5. cap. 92. vbi miror quæ ex Gillio refert incerti auctoris verba dici, cùm Iulij Cæsaris perspicuè sint. fortassis quia libros de bello Gallico non esse Iulij Cæsaris censuit; nec planè sine causâ. nam animaduerti in Iacobi magni Sophologio, lib. 3. cap. 7. lib. 4. cap. 11. lib. 5. cap. 13. lib. 6. cap. 7. & 20. multa adduci sub nomine Iulij Celsi de bello Gallico, quæ omnia reperiuntur in vulgatis Cæsaris Cõmentariis. Imò & Albertus Eybius Germanus paullo iunior Iacobo Magno, in Margaritâ poëticâ; cuius antiquum cod. vidi Moguntiæ in Societatis Iesu collegio; ex nouem Iulij Celsi de gestis Cæsaris adducit loca plusquam XXXIIII. quæ cuncta in illis Cæsaris Commentariis inueniuntur: & postea fol. 153. littera L. hæc verba addit:* Iulius Celsus historiographus scripsit diligenter librum de bello Cæsaris; in quo multa doctrinalia & moralia continentur: vt suprà in libris illius poteris comprehendere. *vt videatur non omnino de nihilo esse, quorũdam Criticorum suspicio; cui stabiliendæ hæc attuli, non meæ sententiæ præiudicio. Bisontes, Dion in histor. Augustâ Βίσωντες vocat. non rectè. Irenicus lib. 7. Exeges. cap. 11. contendit;* Vizontes *dici debere. quod quâ facilitate illi sine probatione licuit affirmare, eâdem possunt alij negare.* De Comment. belli Gallici.

66 Latisque feri cornibus vri] *Vera descriptio. Aimoin. li. 1. hist. Francor. cap. 2.* Tertium est genus eorum, qui *vri* appellantur: ij sunt magnitudine paullo infrà elephantos, specie & colore & figurâ tauri. magna vis est eorum & magna velocitas: neque homini neque feræ, quam conspexerint, parcunt. hos studiosè foueis captos interficiunt. *Et paullo pòst:* Sed mansuescere ad homines & mansuefieri, ne paruuli quidem excepti, possunt. Amplitudo cornuum & figura & species, multum à nostrorum boum cornibus differt. *quæ sunt ad verbum Cæsaris d. loco. Eadem Strabo lib. 4. Plinius d. cap. 15. Solinus cap. 29. Seruius & alij ad 2. li. Georg. Virgil. Vide Irenicum d. li. 7. cap. 12. Wottonum vbi suprà. Gloss. Græcolatin.* βούβαλος, Vrus bos siluest.

68 Garamas] *noti populi Africæ, egeni, & mapalibus, pecorúmque pastione vagâ contenti.*

69 Pyrenes] *vide suprà Medeæ vers. 745. in Comment.*

72 Vagus Sarmata] Sarmatæ *&* Sauromatæ *iidem, Dionysio versus*
gratiâ dicti Samatæ; *Eudoxo* Syrmatæ, *à fluuio eiusdem nominis, apud Ste-*
phan. Vagos *dicit, quia Sarmatas Nomadas esse, & huc illuc incertis vagari*
sedibus, Pausanias testatur in Attic. Alibi Seneca vocat intonsos.
Intonsis teritur semita Sarmatis. *vt appareat comā aluisse, sicut Franci.*
sanè libertatis tuendæ quàm studiosos, innuit Pomponius lib. 3. cap. 4.
Vacuis] *incultis, solis, sine opidis.*

72 Diana] *à die dicta: quia lux eius æmula diei, vt innuit Cicero libro 2.*
de nat. Deorum. eumq́; imitatus Firmicus lib. contra Gentiles cap. 19. Luna
hæc, eadem *Lucina* à nocturno lumine nomen accepit: hanc etiam qui-
dam dici voluerunt *Dianam*, quod per noctem lucens hominibus pe-
nè alterum diem faciat.

73 Tua si gratus numina, *&c.*] *si venanti adfueris, prosperè cuncta ce-*
dunt. ades autem illis, qui beneficij tui memores meritos honores tibi exhibēt.
Honores hi, opinor: initio venationis illam inuocabant, & prædæ portionem
spondebant, vt dixi: finitâ verò, prædæ caput vel pedes vel exuuias alias arbo-
ribus appendebant, vt Mycon ille poëticus; Viuacis cornua cerui, *& docet*
Aristophanis Scholiast. apud Brodeum comment. in li. 2. Epigram. fo. 216.
In honorem Dianæ certis diebus, vt Aug. eidib. feriabantur; quod tum
illam vacare credebant. Papinius:

—— ipsa coronat
Emeritos Diana canes, & spicula tergit,
Et finit ire feras —— *Deinde A. D. eid. Sextil. spicatas faces*

accensas in Dianæ nemora ferebant, canes infulis exornatos coram eâ siste-
bant, vnà cum omni venatorio instrumento. docet Gratius:

Turneb. lib. 7. aduersa. 26.

Spicatásque faces sacrum ad nemorale Dianæ
Sistimus, & solito catuli velantur honore:
Ipsáque per flores medio in discrimine luci
Strauêre arma sacris —— *quæ pertinent ad sanos etiam canes,*
& ad omnia nemora, non Aricinum dumtaxat, aut ægros. Omnes enim canes
in Dianæ tutelâ: omnia illi nemora sacra credebantur; sicut Ioui omnia mon-
tium cacumina, Iunoni omnia prata, vt scribit Scholiast. Euripid. & Seruius
in Virgil. petitq́; apud Callimachum à Ioue: —— δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα.

Hæc Diana Latinis Nemorēsis, Græcis [illegible]

—— da verò mihi montes omnes. *Horatius lib. 3. Od.*

Montium custos nemorúmque virgo.

Turneb. lib. 5. aduers. cap. 4. & lib. 6. c. 2.

Catullus in sæculari carmine:

Montium Domina vt fores
Siluarúmque virentium,
Saltuúmque reconditorum,
Amniúmque sonantium.

Scio peculiaria quædam in sacris Aricinæ Dianæ adhibita; cuius sacri memi-
nere

nere Propertius lib. 2. Ouid. in Fastis, & Papinius in Siluis, & ex iis Lilius Syntagm. 12. Verùm quod de canibus Gratius dixit, commune omnibus etiam Gracanicis putauerim. De venationis autem inuentione, generibus, laude, vituperatione, nonnulla Io. Salisberiensis lib. 1. Polycratici cap. 4.

80 Faue] fortè scrib. fauet. iam adest inuocata.

81 Arguti canes] latratores. sic loquacem vocat Plautus; sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro præficâ. & Nonio, Argutari, loquaciter proloqui.

85 Magna vasti Creta dominatrix freti] Thucydid. Nam Minos eorum quos audiuimus antiquissimus, classem comparauit, maximámq. partem maris, quod Græcum nunc dicitur, tenuit; Cycladum dominus, &c. Et Minoëm Cretæ Regem omnes vicinas insulas sibi subdidisse scribit Apollodorus lib. 3. Bibliotb. multa addit continentis opida maritima, post Callimachum, Iulianus, apud D. Cyrillum Alexandri. lib. 6. contra Iulian. causam reddit Aristoteles oportunitatem insulæ Cretæ li. 2. Polytic. c. 8. Hinc incipit Phædra Nutrici amorem suum detegere.

93 Audacis Proci] vide Apollon. lib. 1. à ver. 100. & ibi Scholiast.

102 Palladis] hanc nonnulli perperam cum Bellona confundunt. nam Bellona, quæ Græcis ἐνύω. videtur tamen & Tertullianus lib. de testimonio animæ, cap. 2. confundere, vt (Deo dante) ostendemus nostris in Tertullian. & alios Latinos Patres Racemationibus; si tanti illæ futuræ vt lucem ferre posse videantur. Firmicus quinque Mineruas seu Pallades ponit: vnam Vulcani F. quæ Athenas condidit; aliam Ægyptiam, Nili filiam, textrinæ magistram; tertiam Saturno genitam, illam bellatricem & pugnacem viraginem; quartam Iouis Cretici F. quæ occisum patri Liberum reuelauit; quinctam Titanida & Pallante satam, patricidam, & paternis exuuiis ornatam, ab hac dictum Palladium, hanc coli, hanc Pontificali lege seruari. auctores Firmicus cap. 17. Clemens Alex. in Protrept. Arnobius lib. 4. contr. Gent. post Tullium lib. 3. de nat. Deor. Apuleius autem lib. de Deo Socratis tres agnouit, scribens Ægyptiam plangoribus, Græcam choreis, Barbaram strepitu cymbalistarum & choraularum gaudere.

103 Et inter ipsi. pensa lab. manus] sic Ouidius 4. Metamorph.

Et colus, & fusus digitis cecidere remissis.

104 Non colere, &c.] sæuus & impotens tyrannus Amor, seruis suis nec loquendi, nec agendi, nec cogitandi aliud momentum liberum relinquit. ideo amantes omnes alia omnia, præter sua somnia negligunt, pietatem erga Deum, vt hic Phædra; caritatē & sollicitudinē proximorū, vt Dido Æn. 4.

Non cœptæ assurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portúsve aut propugnacula bello
Tuta parant. pendent opera interrupta —— contemnunt rem familiarem vt Corydon, cui; semiputata frondosâ vitis in vlmo. nullam honoris sui curam aut boni nominis habent, vt Sybaris adolescens apud Horatium Od. 8. lib. 1. Salutis denique & reliquorum curam abyciunt, vt paullo pòst væsana ista nouerca, cui: —— nulla iam Cereris subit cura, aut salutis ——

Meritò igitur Socrates Xenophonti dixit: ei qui se in amoris retia iniecerit, mox repulsâ libertate seruitutis pistrino se mancipare, maximos sumtus in voluptates noxias facturum; à veri & honesti & boni indagatione vacaturum; in iis verò rebus, quas nec furiosus curarit, omne studium suum collocaturum. ἆρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος ἀντ' ἐλευθέρου εἶναι; πολλὰ δὲ δαπανᾶν εἰς βλαβερὰ ἡδονάς; πολλὴν δὲ ἀσχολίαν ἔχειν τοῦ ἐπιμεληθῆναί τινὸς καλοῦ κἀγαθοῦ; σπουδάσειν δὲ ἀναγκασθῆναι ἐφ' οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος σπουδάσειεν. *Xenoph.* ἀπομνημον. ά.

Donis] *rectè. quia donum propriè quod Deo dicatur, munus & id, & quod hominibus datur. Vnde Ouidius:*

Briss. lib 1. Formul fo. 34

Munera, crede mihi, placant hominésque, Deósque:
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

sed confundunt discrimen poëtæ. nam Tibullus lib.1. eleg. 5. ait:

——— donis vincitur omnis amans. *& Seneca in Agam. equum Durium modò donum, modò munus nuncupat. propriè Afranius*, Fratriis *apud Nonium*: Nullam profectò accessi aram, quin Deos supplicis, sumtu, votis, donis, precibus plorans, obsecrans nequiquam defatigarem.

Malè Paris. editio vltima; vatu, pro votis.

106 Iactare tacitis conscias sacris faces] *in Herc. Fur. ait Megara:*

tibi, frugum parens,
Secreta reddam sacra. tibi multâ fide
Longas Eleusi tacita iactabo faces.

vtrobique loquitur de Eleusiniis sacris; quæ ab Atticis virginibus & matronis honestis Eleusim proficiscentibus in Cereris honorem fieri solebant, quod Thelytus Methymnaus apud Theocriti Scholiast. docet. Dicta sunt Eleusinia, quia Eumolpi operâ Athenienses ea ab Eleusiniis acceperunt: siue illa inuenerit, Eumolpus; vt vult Androtion lib. 2. de sacrificiis; siue Danai filia, vt censet Herodotus in Euterpe. dicta etiam Thesmophoria. de quibus quia carptim tantùm loquuntur alij; quæ ego collegi, in vnum hic fascem, exhibebo. Fuêre maiora & minora. Maiora antiquiora, & in Cereris potissimùm honorem; minora in Proserpinæ, diu posterius instituta, vt illis Hercules initiaretur. nam maioribus, quod peregrinus esset, non licebat, teste Cælio Rhodigino. Quod si verum, ambo Senecæ loca de Minoribus erunt, vt & illud Ciceronis lib. 1. de nat. Deorum: Omitto Eleusinam sanctam illam & augustam vbi initiantur gentes orarum vltimæ. *& Aristidis in Panathenaicis, quando docet quotannis maximam multitudinem initiatorum albo ascribi consueuisse. Dixi*; potissimùm Cereri. *nam vtraque, Baccho, Cereri, & Coræ communia fuêre, vt docet vetus inscriptio apud Goltzium in Thesauro pag. 17. Maiora mense Augusto, seu æquinoctio auctũnali celebrabantur, quod significant Polyæn. lib. 2. Stratagem. & apertè Seneca Herc. Fur. ver. 841.*

Schol. D. Augustini in li. 7. de ciuit. Dei, cap. 20. Alex. ab Alex. li. 2. Genial. dier. cap. 14. Lilius Syntagm. 14. Cælius lib. 16. antiq. cap. 9. Lazius lib. 10 comm. Rom. cap. 7 Natalis lib. 1. Mythol. c. 10. & lib. 5. c 14. & Briss. lib. 1. de Formul.

Quanta; cùm longæ redit hora noctis,
Crescere & somnos cupiens quietos
Libra, Phœbæos tenet æqua currus;
Turba secretam Cererem frequentant,
Et citi tectis properant relictis

Attici

Attici noctem celebrare mystæ.

Etsi Plutarchus Iunio mensi id adscribat, id est, Boëdromioni, vt & iuxta nonnullos Thucydides, & Aristides, in Eleusiniâ, vbi docet Boëdromione mense solitam quoque Græciam frugum primitias quotannis Athenas, tanquam ad metropolim tum suam, tum frugum, deferre. Sed si verba illorum inspicias, videbis nos non cogi, vt ita intelligamus; nec vetari, quo minùs cum Gazâ lib. de mensib. Attic. Boëdromionem, Augustum interpretemur. Boëdromionis ergo XX. die hæc mysteria peragebantur. Fauet nobis Demosthenes Olynth. 3. Fauet Plutarchus in Camillo, & in Phocione, sed clariùs in Demetrio, vbi, τὰ μικρὰ μυστήρια τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἐτελοῦντο. τὰ δὲ μεγάλα τοῦ Βοηδρομιῶνος. parua mysteria Anthesterione celebrantur, magna verò Boëdromione. *Sed quis mensis Anthesterioni respondet? Bapt. Pius ca. 65. Posterior. annotat. Aprilem vult; Gaza, Nouembrem; Lalamantius lib. de anni ratione, Septembr. Guarinus & alij, qui censent fuisse Atticum mensem octauum, Ianuarium. Pius Macrobium testem aduocat li. 1. Sat. cap. 8. Guarinus Suidam. Non defuit; qui in Appendice annotation. ad vitas Plutarchi, ex eodem Plut. in Syllâ, & Appiano lib. 2. de bello ciuili, animaduertit principium Anthesterionis Martiis Kal. respõdere. cui, nunc quidẽ, assentior. Nam Seneca de minoribus Thesmophoriis agens in Herc. Oetao, his versibus:*

Nos Cadmæis Orgia ferre
Tecum solitæ condita cistis,
Cùm iam pulso sidere brumæ
Tertia Soles euocat æstas,
Et spiciferæ concessa Deæ
Attica mystas claudit Eleusis.

Fiebant ergo ista minora singulis trienniis. & fiebant æquinoctio æstiuali, hoc est, ineunte vere. sed fiebant Anthisterione. Anthisterion ergo Vernus mensis. Hoc tempus. Argumentum certius. Nam Clemens Alex. in Protrept. docet, in maioribus, Iouis concubitum cum Cerere; in minoribus eiusdem incæstum cum Proserpinâ filiâ suâ, & inde natum tauriformem filium, celebratum: omniaq; plena ibi impudicorum signorum, quæ nihil nunc necesse narrare fuit, cùm sacri Patres illa refellebant. quare explicarunt Clemens in Protrept. D. Greg. Nazianzen. in serm. de Epiphaniâ, Tertullianus lib. contra Valentinian. Tatianus Orat. contra Græcos, Eusebius lib. 2. præparat. Euang. cap. 3. Athenagoras in legatione, Theodoret. lib. 7. de curand. affect. Græc. Arnobius li. 5. cont. Gent. Firmicus de Gentilium errore cap. 27. & 28. & D. Augustinus libro 7. de ciuit. Dei cap. 20. Non initiatis ea reuelari non poterant; quos profanos vocabant. ideo Seneca; Eleusim tacitam, *&* sacra tacita *dixit. & Papinius:*

Túque Actæa Ceres, cursu cui semper anhelo,
Votiuam taciti iactamus lampada mystæ.

Ouidius: Quis Cereris ritus audet vulgare profanis?

Horatius: Vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub iisdem
Sit trabibus ——

Arce-

Brisson. latè muto d. lib. 1.

Arcebantur ergo profani. Profanos accipio, non tantùm qui non initiati, sed
etiam scelerati & crimine aliquo impurati; nam hoc clarè edici solitum, docet
Lampridius in Alexandro, eaq; de causâ Neronem veritum his sacris inter-
esse, docet Suetonius in Nerone: contra M. Antonium M. philosophum sacra-
rium ingressum, eo quòd continentissimus esset, prodidit Capitolinus. Cele-
braturæ se nouem noctibus à Venereis abstinebant, teste Ouidio lib. 10. Meta-
morph. & 3. Amor. eleg. 9. abstinebant etiam à vino, si Plauto credimus in
Aululariâ, & Macrob. lib. 3 Saturn. c. 11. & Dionysio Halycarnass. lib. 1.
Antiq. Roman. qui addit Romanos ea sacra Græco ritu celebrasse. abstinebãt
praeterea à malis Punicis, iuxta Clementem Alex., quod ea ex sanguineis gut-
tis Dionysi nata putarent. Igitur ita paratæ, albis vestibus induebantur (Oui-
dius 10. Metam. & 4. Fastor.) tempora cinctæ viticeis coronis, vel secundùm
alios quernis, cubitis folia substernebant, iuxta Plinium lib. 23. Deinde pro-
dibant præcedentibus virginibus canæphoris, quæ calathos seu cistas in capite
gestabant, vt ex Claudiano, Propertio, & aliis patet: Theocriti interpres in
his Calathis sacra mysteriorum verba, & libros ea continentes inclusos tra-
dit fuisse; alij etiam cuncta mystica symbola & secreta; quæ ab Ecclesiasticis
illis scriptoribus enumerantur. Mystis omnibus rituale, lampades seu faces
manu ferre in quæsitæ à Cerere Coræ memoriam, quod ex Papinio & Senecâ
apparet, & ex illo Claudiani: ——— sanctásque faces attollit Eleusis.
Atque sic mediâ nocte iter ingressæ, Proserpinam magnâ voce inuocabant,
seq; inuicem scommatis excipiebant, vt docet Apollodorus lib. 1. Biblioth. &
Natalis vbi sup. Nocturna autem hæc sacra fuisse, liquet ex Senecâ:

Tectis properant relictis,
Attici noctem celebrare mystæ.

Attici noctem celebrare mystæ. (sic) —

neque mirum, quia Attici diei initium à Solis occasu ducebant.
Symbolica verba initiatorum, ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κί-
στης, ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον, καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην. *hoc est, in-*
terprete Arnobio: ieiunaui, atque ebibi cyceonem, è cistâ sumsi & in ca-
lathum misi, accepi, rursus in cistulam transtuli. *Item,* ταῦρος δράκοντος
καὶ ταῦρου δράκων πατὴρ. taurus draconis, tauri draco pater. *Denique,*
quod addunt Clemens & Eusebius, In monte occultum bubulcus stimu-
lum. *Firmicus cap. 28.* In Proserpinæ sacris cæsa arbor in effigiem virgi-
nis, formámque componitur: &, cùm intra ciuitatem fuerit illata, qua-
draginta noctibus plangitur, quadragesimâ verò nocte comburitur.
Iuxta Athenagoram in Legatione, vera & mystica Proserpinæ figura fuit,
mulier quadrioculа; duos in vertice, duos sub fronte oculos habens; cornibus
minax. territam itaque Cererem, auersatam filiam quam pepererat, nec illi
mammam præbere voluisse: inde mysticè ἄθηλαν, *hoc est, ablactatam vocari.*
Hæc Eleusinia sacra accepta à Græcis Romani Cerealia *vocarunt, de quibus*
Politianus Miscellan. cap. 85. & Commentar. in d. cap. 20. D. Augustini, vel
Ceralia. *Glossarium*, Ceralia Δημήτρια ἑορτὴ Δήμητρος. *idq; duobus locis.*
Celebrarunt ea, sed peculiari ritu Pheneatæ, nominaruntq; κιδαρία, *vt docet*
pluribus Pausanias in Arcadic.

Stephani editionis Græcæ f. 22.

Con-

Conſcias] *ſic Propertius Romam conſciam;*

Quod faciat nobis conſcia Roma moram.

quem verſum non mutari à Criticis mauelim.

108 Adiudicatam Præſidem terræ Deam] *Mineruam, quæ Neptunum iudicio vicit. vide Ariſtidem in Panathenaicâ.*

110 Geſa] *quidam lib.* geſſa. *alij;* geza. *alij;* gæſa. *Scriptores cuncti Gallorum inuentum putant: at Athenæus lib. 6. videtur Hiſpanis tribuere, & Romanos huius teli vſum ab Hiſpanis accepiſſe. hodie ſanè, quod ſciam, geſis Galli non vtuntur; vtuntur Cantabri; quorum ego gentem;* Concanos; *ſolus apud Horatium olim in poſſeßione ſeruaui ex Silio Italico: nunc eoſdem reſtitui velim, vnde deturbati iniuriâ, apud Strabonem lib. 3. vbi malè legitur:* κωνίακοι. *ſcribendum,* κόνκανοι *ex Horatio & Silio. hos enim domuit Auguſtus. Caue cum Coniis Polybij confundas, vt quidam. Concani ad Pyreneum, Conij ad fretum Herculeum habitabant.*

114 Genitrix tui me] *Euripides:*

PHÆ. O miſera mater, qualis te rapuit amor.

NV. Quo taurum amauit, filia? aut cur hoc dicis?

Paſiphaës turpis nequitia cum tauro nota vel ex Ouidio in Metamorp. Diodoro li. 4. Bibl. Porphyrio in lib de abſtinentia à carnibus. Mythologias pete à Plutarcho in præcept. Connubial. & Luciano lib. de Aſtrologiâ.

119 Dædalus] *pro quouis ingenioſo & induſtrio artifice poni ſolet. ideo addit,* quis Dædalus; *& ſubdit;* ſi ille. *quaſi dicat, Quæris artificem qui tuo queat amori adminiculari? ne ille quidem queat, qui artificio ſuo matri tuæ copiam amoris fecit. de Dædali in ſtatuariâ & Archytectonicâ arte atque præſtantiâ pleni veterum libri, Diodor. li. 4. cap. 13. Plato in Menone, Ariſtot. 1. Polyt. vide Adag.* Δαιδάλου μάχαιρα. *&* Δαιδάλεια ποιήματα.

120 Mopſopiâ] *Atticâ. Virgilius in Ciri:*

——ritu
Mopſopio tereti nectebat dente cicada *ſic vocati Athenienſes, non à vate Mopſo; ſed à Mopſo Rege, vel Mopſopiâ Oceani filiâ.*

122 Promittat] *lib. Moguntin.* promittet.

124 Cathenas] *Fabula notißima ex Ouidio, cui dediſſe cauſam Veneris & Martis concurſum prodidit Lucianus lib. de Aſtrolog.*

125 Omne Phebœum genus] *explicet Ouidius in epiſt. Phædræ:*

Forſitan hunc fato generis reddamus amorem,
Et Venus ex totâ gente tributa petit.
Iuppiter Europam (prima eſt ea gentis origo)
Dilexit, tauro diſſimulante Deum.
Paſiphaë mater, decepto ſubdita tauro,
Enixa eſt vtero crimen, onúſque ſuum.
Perfidus Ægides, ducentia fila ſecutus,
Curua meæ fugit tecta ſororis ope.
En ego nunc, ne fortè parum Minoïa credar,
In ſocias leges vltima gentis eo.

131 In

131 In primo obstitit] *pulcrè Lucretius lib. 4.*

Nam vitare plagas in amoris ne iaciamur,
Non ita difficile est; quàm captum, retibus ipsis
Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

132 Repulitq.] *script. li. Burd. & excusi plerique continent*; pepulitque.

135 Vere insolens] *Moguntin.* Veri. *& ita omnes quatuor vett. excusi: sic etiam citat Eib. in margaritâ. cur ergo mutarunt Basileens. & ceteri?*

136 Ad recta flecti] *vt enim scribit lib. 6. de Benefic. cap. 30. Reges flecti, quàm vinci, non minus turpe existimant. ideo in Octau. dicenti Seneca Principem remittere aliquid, & cedere nonnumquam debere, respondet Nero,* fama sed *victum feret. versu* 577.

137 Quemcumq. dederit] *In Mogunt. hæc adhuc tribuuntur Nutrici: longe melius. nam non conueniunt Phædræ: saltem subsequens versus:*

Fortem facit vicina libertas senem.

Ait ergo Nutrix, non ignorare se quamtum periculum capiti immineat, ab amante & iratâ reginâ: audacter tamen moniturā quæ ex alumnæ vsu. quia fortem esse iubet ætatis beneficium. mors instans. Quod deinde scribitur: Obstare primùm est, velle nec labi viâ: Pudor est secundus nosse peccandi modum. *non conuenit huic loco. aptius collocetur alibi. nec inter versus tantùm aliqua turbela; sed ipsi etiam versus non sanæ mentis. Vulgò legebatur, & ita citat Eybius:*

Obstare primum est velle, nec labi viâ:
Pudor est secundus, nosse peccandi modum.

ego tamen putem hos duos vltimos versus hinc amouendos, & inferius collocandos, hoc modo:

Quod esse temet autumas dignam nece:
Pars sanitatis, velle sanari fuit.
Obstare primum est, velle nec labi viâ:
Pudor est secundum, & nosse peccati modum.

quod si cui probabitur, vt facilè probabitur sedulò rimanti: is hoc loco legat:

Fortem facit vicina libertas senem.
Quo miserâ pergis, &c. *reliqua secum ipsa mussauit Nutrix;*

hinc Phædram alloqui & increpare incipit.

Fortem] *Solon, apud Plutarchum, quærentibus quâ fiduciâ minitanti mortem tyranno se opponeret, & quasi securus omnem tuendæ salutis curam abiiceret, Nihil se metuere fretum senectute respondit. Quid breui moriturus metueret? quò properabat?* 142 Grauas] *Mogunt.* aggrauas.

143 Monstra fato] *Stoicorum opinio. nam Peripatetici plerique cum Aristotele li. 2. physic. peccata naturæ esse, monstra, & à casu nasci censuerunt. vide Dom. Sot. in li. 2. Phys. q. 6. Nonnullis tamen visum, etiam quâ monstra sunt, ea naturam intendisse, vt Marsilio Germano in li. 2. Physic. Notab. 5.*

146 Teneri crede] *sic Lipsienses ediderunt, aliique nonnulli. Lugdunens.* tum tu crede. *sed prius illud confirmant Mogunt. & alij m. s. item Herb. & Bernardini editio. Recētiores Veneti,* tamen crede. *pessimè. nam id ex gloss*

157 Inte

157 Inter videntes omnia] *Iouem ac Solem, illum paternum, hunc maternum auum. Phœbum omnia videre aiebant, quia cuncta lustrat & conlucat; Iouem, quia implet omnia. Nihil enim Deo clausum; sed quæ nos dicimus, gerimus, cuncta audit & videt. Tertullianus li. de pœnitentiâ cap. 6.* Quantascumque tenebras factis tuis superstruxeris, Deus lumen est. *Viderunt ergo nihil Deo occultum, nihil abditum, vt ex Orpheo, Diphilo, & aliis probant Iustin. Martyr lib. de Monarchiâ, & Clemens Alexandr. libro 5. Stromat. vbi addit; iccirco à Ieremiâ Deum, dici Deum appropinquantem. Dracontius in Hexam. de Deo:*

Quem non obscurant quacunque ex parte tenebræ:
Nec cælantur ei quæcumque obscura geruntur.

Quid mirum, cùm semper nobis præsens in medio pectoris nostri Deus habitet? vide Senecam epist. 25, 41, 74, & 84. Deum cuncta cernere multùs probat Arrianus de dictis Epicteti li. 1. c. 14. & Lactant. li. 6. Instit. cap. 24.

161 Conscius mentis pauor] *sic m. s. ad vnum omnes. sic quatuor primæ editiones. hoc ergo retinendum, nec* nox *illa iuniorum inducenda.*

163 Nulla securum tulit] *legi velim quæ ab Aristotele in hanc sententiam scripta lib. 9. Nicomach. cap. 4. & à Plutar. in lib. de tranquillitate animi. Elegantissimè noster epist. 106.* Securitatis magna portio est, nihil iniquè facere. confusam vitam & perturbatam impotentes agunt. tantum metuunt, quantum nocent: nec vllo tempore vacant. trepidant enim, cùm fecerunt, hærent. conscientia aliud agere non patitur, ac subinde ad se respicere cogit. Dat pœnas, quisquis exspectat: quisquis autem meruit, exspectat. Tutum aliqua res in malâ conscientiâ præstat, nulla securum. Putat enim se, etiamsi non deprehenditur, posse deprehendi: & inter somnos mouetur: & quoties alicuius scelus loquitur, de suo cogitat. non satis illi oblitteratum videtur, nô satis tectum. Nocens habuit aliquando latendi fortunam, nunquam fiduciam. *En tibi optimum Senecæ commentar. ipsum Senecam. Vis alium? Victor Cartennensis Episcopus lib. de pœnitentia cap. 5.* Conscientia apud quam non moritur omne quod gerimus, quæ nos in factis nostris accusat & iudicat; quæ cùm non habeat loquendi vsum, nescit tamen tenere silentium. Potest conscius morte subduci, potest tibi ad tempus prodesse testis conscientia. Nec rectum superest, & sine te nô est, hæret pectori, nec vnquam te deserit, & velut quædam pedissequa, nullo abs te temporis interuallo discedit, tenet te reum, & in suâ semper ditione captiuum. *&c. Mendosè hæc legi, fateor: & quomodo castigari debeant, non videre me, fateor id quoque: aliquid deesse augurer: an sic legendũ?* Potest conscius morti subduci: potest id tibi ad tempus prodesse. Conscientia hęc semper tecum est. *&c. vult, latere posse delinquentem, quia, qui id efferat, nullus; latendi fidem nocenti non posse contingere, quia non satis illi scelus occultum videtur. Iustus Lipsius corrigit:* potest tibi ad tempus procul esse: testis conscientia hæc tecum superest. *nondum conquiescit in his animus.*

167 Nec inhospitalis] *Moguntin.* non.

173 Aula] *Cur domus Minotauri vterini tui fratris, labyrinthus vide licet Dædali, caret inhabitante monstro maiore?*

177 Cogit sequi peiora] *Euripides:*

——— honesta quidem scimus & cognoscimus,

Sed non facimus ———

178 Vadit animus] *Moguntin.lib.* vadit auius. *scilicet furor.*

185 Regnat] *Euripides:*

Quisquis Amorem non magnum iudicat Deum,

Et inter dæmones omnes supremum esse:

Vel rudis ac indoctus est, vel omnis elegantię boníq. inexpertus,

Maximum hominibus Deum ignorat.

Simmias sic introducit loquentem Amorem:

γαῖα θαλάσσας τε μυχοί οὐρανίων πᾶς τε θεός μοι εἶκοι.

τῶν δ' ἐγὼν ἐκνοσφισάμεν ὠγύγιον σκᾶπτρον, ἔκραινα τέ σφιν θέμιστας.

Tellus marísq. recessus, cælestis etiam quilibet Deus mihi cedit.

Ab his ego remoui vetus sceptrum, & constitui ipsis iura.

188 Gradiuus] *Mars. Vnde sic dictus, vide Lilium Syntagm. 10. & Iulianum Aurelium lib. 1. de cognomin. Deor. cap. 6.*

192 Figit sagitta] *Xenophon:* hinc verò est fortassis, quod Amores sagittarij dicuntur, quoniam formosi etiam eminus vulnerant.

194 Turpiter vitio fauens] *Burdegalens. Eguianus, Moguntin. manus. & quatuor excusi tres Veneti vett. & Herbipolens.* turpi seruitio fauens. *quid ni?* 196 Addidit] *Moguntin.* addit. *& inter lineas,* dedit.

197 Scilicet terras] *Moguntin.* cælos & terras.

200 Minimus] *ait Næuius.*

Ædepol Cupido, cùm tam pusillus sis, nimis multum vales.

201 Vana ista] *Archias:*

Nullum amor offendit, prauis occasio sed fit

Mentibus ille hominum; quos mala multa iuuant.

Confer hæc cum iis quæ habentur Octauiâ, *à versu 551.*

Asciuit] *Moguntin.* acciuit.

203 Quisquis] *quidam libri* dum quis. *In sequenti versu; Moguntin.* appetit; *pro, vt alij,* appetens.

204 Hunc illa magnæ] *sic Basileens. Lugdun. & Lipsiens. at olim vett. excusi & Etb.* Tunc illa. *Moguntin.* & illum magnæ. *non malè quo ad sententiam, malè quoad numeros. Ex copiâ libidinem nasci certum. & Phocyllides testatur:*

Vtiliter nulli nimia est data copia victus.

Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

208 Cur in penates] *Euripides* : In copiâ Venus, non in inopiâ. *Athenæus lib. 1.* In abundantiâ enim Venus. In malè victitantibus non inest Venus mortalibus.

222 Canásque] *sic Lipsiens. malè. nec melius Mogunt.* Catúsque. *quis Cattum inferis custodem præfecit? ceteri;* Canisque. *Cerberus.*

223 In-

223 Inueniet] *soli Lipsiens.* inuenit.

226 Antiope] *Pausanias*: Athenienses verò cùm ad vrbem Amazones aduentarent, à Molpadiâ confixam sagittâ Antiopam memorant.

Manum] *Ouidius in epist. Phædræ*:

> Prima securigeras inter virtute puellas
> Te peperit, nati digna fauore parens.
> Si quæras, vbi sit: Theseus latus ense peregit,
> Nec mater tanto pignore tuta fuit.

229 Feminæ nomen] *singulares sunt Lugdunens. qui*, femineum nomen. *nosse velim vnde id acceperint; alioquin non placet.*

230 Cælibi vitæ] *hanc, vel Terentio teste in Adelph. veteres Fortunatam putabant, sed & cælo dignam. Festus*: Cælibem dictum existimant, quòd dignam cælo vitam agat. *idem Priscianus putat. alij à Græco κοίλειψης, hoc est, concubitu carens, deducunt.*

235 Resistet] *exspectabit, manebit, non fugiet. sic Herc. Fur.*

Resiste Theseu —— *Liuius lib. 1.* Restitêre Romani, vt cælesti voce iussi. *Hunc ego versum adhuc Phædra; sine interrogationis notâ: sequentem tribui Nutrici, exiguâ mutatione, legẽdo affirmatiuè, per amaram ironiam. quasi dicat. ita est. mutabitur ille tibi. castitate relictâ, impudicitiam sectabitur. odium in feminas omnes, nouercæ in gratiam, amore femineo commutabit. stolida hæc fiducia. crediderim potiùs, tuâ illum causâ femineum sexum exsecrari. Intelligit nutricis mentem Phædra, & ad alia consilia se conuertit.*

241 Patris] *iusti scelerum vindicis.*

Matris] *cuius pectus nefarij amoris capax.*

241 Genus omne] *sexum femineum.*

248 Pars sanitatis] *iam suprà monui hunc versum non rectè collocatum.*

252 Hæc sola ratio] *Crates:*

> Fames amorem sedat. hæc si non potest;
> Hoc grande saltem tempus efficit. nisi
> Præstare tempus hoc queat; reliqua salus
> Est laqueus, quem aptes tibi ——

vide Ausonium in Epigr. cuius initium: Suasisti Venus alma, *&c.*

255 Dignam ob hoc] *ego sic ex coniecturâ:*

> —— dignam ob hoc vitâ reor:
> Quòd esse temet autumas dignam nece.
> Pars sanitatis, velle sanari fuit.
> Obstare primum est velle, nec labi viâ:
> Pudor est secundum, & nosse peccati modum.
> PHÆ. Non omnis animo, *&c.*

Similia his D. Gregorius Nazianz. in Apologet. Magnum (*ait hominibus*) atque amplum esse, si minus id, quod rationis primum est seruauerint, vt nullum scilicet in errorem delabantur: at certè, quod primo proximum, corrigere velint, & in viam, ab errore, reduci se patiantur.

Rectè. nam (*vt in Scholiis tradit Elias Cretensis*) hæc vel sola iis, qui in peccatum lapsi sunt, medicina relicta est.

258 Laqueóne] *Lucilius:*

Suspendátne se, an in gladium incumbat, ne cælum videat.

Incumbere ferro etiam Ouidius dixit lib. 4. & 14. Metamorph. Tamen id minus Latinum esse voluit noster Aluaresius, quàm incumbere in ferrum.

259 Arce] *Acropoli. de quâ Pausan. in Att. & integro volumine. Heliod.*

260 Pro castitatis] *Fabric. hunc versum malè attribuit* NVT. *ceteri omnes, Phedræ. sunt qui emendent;* pro castitate, *perspicuâ sententiâ.*

268 Contemne] *victa alumnæ pertinaciâ anus, se ad Lenoniam accingit: & impellit in ruinam, quam retinere non poterat.*

IN CHORVM.

Amoris potentiam decantat, quasi ius in superos, inferosq́; in homines omnis ætatis & sexus; in bruta, terrestria, aëria, aquatilia obtineat. Initio autem suspicio me subit vel lacunam aliquam, vel ἀταξίαν quampiam subesse.

273 Diua-generata ponto] *Catullus:*

Nunc ô cæruleo creata ponto

idem tradunt Hesiodus in Theogon. Pausanias in Corinth. & Philostratus lib. 2. Imagin. Ex Cicerone 3. de nat. Deor. didici quattuor olim fuisse Veneres: vnam, Cæli & Lucis F. aliam, spumâ maris genitam, è quâ & Mercurio sit natus Cupido: tertiam Iouis & Diones F. Vulcani vxorem, Anterotis matrem: quartam Syri & Syriæ F. Astarten vocatam, quæ Adonidi nupsit, de qua est Luciani liber de Syriâ Deâ, & multa Appuleius lib. 8. de Asino. hæc Dea Sidoniorum ἀςάρτη, Hebræis Asthoreth עַשְׁתֹּרֶת *3. Regum* 11. *& 4. Regum 23. Poëtæ vt plurimum de secundâ intelligendi. Hæc Cynara meretrix fuit, cuius digna tali numine mysteria describunt Clemens Alex. in Protrept. & Arnobius libro 5. contr. Gentes.*

274 Geminus Cupido] *Orpheus, (siue Proclus:*

Cantamus Veneríſque genus, fontémque perennem,
De quo immortales nati dicuntur amores,
Aligeri —— *Cicero 3. de natura Deorum plures ponens cupidines, duos ex Venere vult natos Erotem & Anterotem. Valer. Flaccus li. 7.*

Tum Venus aligerûm mater sic fatur amorum.

Silius Italicus tres ponit libro 7. & 11. Papinius lib. 1. Siluar. & in Epithal. Stellæ multos Veneri filios amores tribuit; & in Tiburtino Manlij loquens de Venere: —— volucres vetuit discedere natos.

apud Coluthum Thebæum bis, multi Cupidines vocantur Veneris filij. idem probatur ex lib. Apuleij 10. hæc communis traditio. Nam Sappho Cupidini tribuit matrem terram, patrem cælum; Simonides, Martem & Venerem; Ibycus & Hesiodus ex Chao natum volunt: Auctor Hymni in Orpheum, Saturni F. dicit. vide Apollonij Schol. in lib. 3.

274 Impotens] *nimis potens, iuxta Donatum in Andr. act. 5. & Nonium, qui adducit locũ Ciceronis Tuscul. 5* qui nihil metuant, nihil agant, nihil concupiscant, nullâ impotentiâ efferantur. *Nimirum solet;* In, *augere*

gere vim vocis cui præponitur, vt indurus, *apud Ouid. lib. 16. Metamorph.* inualidus, *apud Lucret. lib. 1. sic Martianus de Cupidine lib. 1.* nunciauit impotentiam pharetrati volitantísque superi.

275 Acre nitens] *Moguntin.* Acre renitens. *superest syllaba. hinc vett. impreßi Herbipolens. Venet. Basil. Lugdun. Lipsiens. Complut.* acre nitens. *malo tamen* & renidens, *vt manusc. plerique & in seq. versu, pro;* iaculatur, moderatur. *quod olim à me iam præmonitum.*

280 Non habet latam] *Herbipol. & quidam Veneti;* tantam, *pro;* latam. *totum verò carmen deest Moguntin.*

285 Quæque ad occasus] *iam pridem monui in scriptis codicibus alium versum contineri: post me, alij idem ex suis. rursus addo Eguian. & Mogunt. id confirmare. omnes ergo manusc. vnanimiter habent:*

Quæque ad Hesperias iacet ora metas.

pro isto: Quæque ad Occasus iacet ora feros. *Nisi quod Moguntinens. vtrumque simul habet.*

286 Maioris] *vet. lib. nonnulli;* Parrhasiæ. *quod magis mihi satisfacit.*

300 Ales] *olor, Ledæ causâ.*

304 Pérque fraternos fluctus] *Homericus Neptunus, ait:*

Tres enim ex Saturno sumus fratres, quos peperit Rhea,
Iuppiter & ego, tertius autem Pluto inferis imperans.
Trifariã autẽ omnia diuisa sunt, quisq. verò nactus est honorẽ.
Certè ego sortitus sum canum mare habitare semper,
Motis sortibus ———

Mala regna] *sic meus m. s. sic Eguian. sic Mogunt. qui tamen inter lineas;* noua. *quod amplexi, tres Veneti, & Herbipol. Vtraque lectio potest defendi.* Noua, *quia tauro nouum mare, Ioui fluctus insolitum territorium.*

308 Arsit obscuri] *Amasium suum Endymionem in Aselenis montibus, Latmiisq́; saxis, in Cariâ Luna æterno somno consopiuit, vt docent paßim poëtæ & Apollodorus lib. 1. Biblioth. venire eò interdiu Lunam, & in hoc antro cum Endymione quiescere testatur Sappho; & Nicander lib. 2. de Europâ, & lib. 2. Ætolicorum; Theopompus, Pisander, Acusilaus, Pherecydes & Hesiodus. De Endymione à Iunone etiam adamato, & Zelotypiâ Iouis, quædam ex Epimenide & Magnar. Oearum auctore refert Apollonij Scholiast. in lib. 4. versu 57. vbi etiam ex Ibyco, & aliis causas fabulæ, & Adagionis* Ἐνδυμίωνος ὕπνος *refert varias, vt & Plinius libro* 11. *Lucianus libro de astrolog. & Alexander Aphrodis. in Problemat.*

311 Nocturnas bigas] *totam curruum Solis & Lunæ fabulam paucis complectitur Fulgentius:*

Soluerat igniuomus, mundi regione peractâ
Quadrupedes, gelidúmque rotis tepefecerat orbem
Rector, & auratis colla spoliabat habenis.
Iam Phœbus disiungit equos, iam Cynthia iungit:
Quásque soror liquit, frater pede temperat vndas.
Tum Nox stellato cælum circumlita peplo

Cærula rorigenis pigrescere iusserat alis:
Astrigeróque nitens diademate Luna bicornis
Bullatum biiugis conscenderat æthera tauris.

Solis equi quattuor, Ouidio, 2. Metamorph.

Interea volucres Pyroïs, Æöus, & Æthon
Solis equi, quartúsque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent —— Duo tantùm nominantur à Mar-
tiale, Xanthus & Æthon. Vt Soli quadriga, sic Lunæ biga tribuitur. Ter-
tullianus lib. de Spectaculis, cap. 9. De iugo verò, quadrigas Soli, bigas
Lunæ sanxerunt. Ex eo quibusdam additis multa mutuatur Isidorus lib. 18.
Origin. Quadrigas Soli, Bigas Lunæ, Trigas Inferis, Seiugas Ioui, De-
sultores Lucifero & Hespero sacrauerunt: & mox singulorum causam
exsequitur. de Lucifero, ex Statio & Luctatio id aliis obseruatum, solitum
mane & vesperi equo vti mutato: addunt colores; matutinum album, vesper-
tinum atrũ. Dubito: num ex Isidoro? at ille Lunæ id tribuit apertè, cum causâ
quòd nocte & die conspicua. Sanè Sulmonensis vates fuscum Hespero equum;
sidereus verò ille Pedo ambos, quod vidêre, equos eidem fuscos adscribit. Vt
planè penes me nutet illud Luctatij, sideribus singularem equum tribuentis.
nam & Iouis & Martis sidus nemo nescit: illi tamen seiuga ab Isidoro; huic
currus cum bigis vel quadrigis à poëtis datur. De Trigis etiam inferorum,
non constat. nam Claudianus Orpheum secutus, Quadrigam Plutonis ob-
trudit. De Lunâ noster inferius. Herc. Oetæus.

Cuius ad primos Hecate vapores,
Lassa nocturnæ leuat ora bigæ.

Manilius: Quadriiugis vt Phœbus equis, & Delia bigis.
Papinius: Roriferâ gelidum tenuauit aëra bigâ.
Idem docet Varro, citandus inf. versu 843. Cassiodorus autem lib. 3. Varior.
ad Faustum de Circensibus: Biga quasi Lunæ, quadriga Solis imitatione
reperta est. Equi desultorij, per quos Circensium ministri missos de-
nunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitantur. Lu-
nam modò ab equis, modò à tauris trahi significauit Fulgentius. Equos tri-
buunt Homerus in Hymn. Manilius, & Ouidius; quorum vnum atrum,
album alium scribit Boccatius libro 4. Genealog. Deorum: vaccas alij tri-
buunt. Ausonius: Iam succedentes quatiebat Luna iuuencas.
Prudentius de eadem: Nunc biiugas frenare boues —— at Auienus
& Claudianus iuuencos seu boues mares; ad sterilitatem Lunæ spectantes,
vt & ij qui mulas currui eius iunxere; Qui ceruos, ad Lunæ in cursu suo per-
ficiendo velocitatem attenderunt, vt Claudianus alibi:

Dixit (Luna) & extemplò frondosâ fertur ab Alpe
Trans pelagus. cerui currum subiêre iugales.

312 Gyro] Gyrus metæ flexus est. Ausonius ἀρχαϊκῶς gœrum vocauit.
Flecti] malè quidam; flectit.
315 Grauiore curru] grauior currus, non quia alius, sed quia mutatus
auriga. solebat Luna, nunc Sol.

316 Pharetras] *vna vet. editio Veneta*; sagittas.
319 Rudibus] *incomtis, & nullâ lege componi vel ornari solitis.*
325 Deiecta] *in meo manusc.* reiecta.
332 Cingitur] *Moguntin.* tingitur.
Quaque ætherio] *Sic Tibullus:*

Iam nox ætherium, nigris emensa quadrigis
Mundum —— *sic o.l.s. quos ego vidi, & Herbipol. Basil. Lugdunens. Complut. Lipsiens. & alij. Veneti, mendosè;* Quáque & ætherio. *Membranæ Lipsij,* Quáque per ipsum candida mundum. *Siue sic, siue vt ceteri, sensus idem. & fortè non interpolatum id à quoquam: & vox;* ipsum *docet per ἀντονομασίας potiùs, quàm ἁπλῶς hoc loco mundum pro cælo poni. alibi frequenter absolutè cælum mundus dicitur, vt olim docui.*

333 Hæc regna] *cælum, mare, terram. Pintian. li.* Hic regna. *alt. præfero.*
335 Grex Nereidum] *Nerei & Doridis filiæ, marinæ nymphæ quinquaginta, apud Orpheum in Hymn. Pindarum in Isthm. Hesiodum in Theogon. qui & nominat. eædem* Nerinæ. *Aliæ,* Oceaniæ, *seu* Oceanitides, *Oceani & Thetyos natæ, quas ter mille tradit Hesiodus, ducentas Virg.* 4. *Georg.*
337 Ignes sentit] *Nunc ad bruta de quibus Nemesianus eclog.* 4.

Cerua marem sequitur, Taurum formosa iuuenca,
Et Venerem sensere lupæ, sensere leenæ,
Et genus aëreum volucres, & squamea turba,
Et montes, siluæque, suos habet arbor amores.

339 Si coniugio timuere] *Cassiodorus 1. varior. epist. ad Crispinianum.* Feris insitum est copulam suam extremâ cōcertatione defendere: dum omnibus est animantibus inimicum, quod naturali lege damnatur. Videmus tauros feminas suas cornuali concertatione defendere, arietes pro suis ouibus capitaliter insæuire, equos adiunctas sibi feminas colaphis ac morsibus sibi vindicare. ita pro copulatis sibi animas ponunt, *&c.* 341 Mugitu] *non malè. nec peius alij appositiuè:*

—— & mugitus, dant concepti
Signa furoris —— *Porrò cerui non rugiunt, nisi quo tempore soboli procreandæ dant operam: tunc maximè, adeò vt tempus illud à mugitu Hispani vocent* la brama *Ceruorum*, bardire *&* rugire. *Gloss.* ἔλαφος κράζει, bardit, rugit. *aliàs* mugire, *boum proprium. Varro Aboriginib.* Mugit bos, ouis balat, equi hinniunt, gallina pipat, grunnit lepido lacte satur molâ mactatus porcus. *Sed quid prohibet ex aliis etiam alia de bestiarū sono addere, non vbique obuia? Ælius Spartianus, in Getæ vita;* Agni balant, porcelli grunniunt, palumbes minuriunt, vrsi sæuiunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt. *Addo hirundines* fritinnire, *coruos* crocitare, *turtures* gemere, *lupos* vlulare, *vt & caninum genus, cui etiam tribuitur,* nictare, latrare, gannire, hirrire, ringere. *asini* rudunt, *hirci* hirquitalliunt, ganniunt *vulpes*, *cygni* drensant, *anseres* gingriunt, *cameli* blatterant, *gallinæ* glociunt *&* glocidant, *miluij* iugerunt, *grues* gruunt, *minutæ aues* minuriunt, *vt Festus docet.*

hac

hæc certiora, quàm quæ auctor carminis de Philomela.

343 Virgatas Tigres] *Euripides Tigrim* ϛικτὰν καὶ βαλίαν. *variam, & maculosam. Silius:*

Caucaseam instratus virgato corpore tigrim.

India decolor] *fusca, nigra, sine colore. volunt nigredinem coloris esse priuationem poëtæ: sed falsò. Ouidius:*

Decolor extremo quâ cingitur India Gange.

350 Lucæque boues] *Ausonius:*

Declinas, vt Lucas boues
Olim, resumto præferoces prælio,
Fugit iuuentus Romula.

de elephantis agens in Zeuxi Lucianus, valdè memoriâ labitur, nam cùm bis dixisset vndecim tantùm in prælio habuisse elephantos Antiochum contra Galatas; quodam tamen inter duos illos medio loco scribit, quattuor illum in cornibus, octo in mediâ acie statuisse, nisi fortaßis pro ὀκτὼ *reponendũ* ἑπ̃ά. *Sed ad rem,* Luca bos, *elephas;* Lucana bos, *vacca Lucanica. Lucilius tauros Lucanicos dixit, non de elephantis, sed veris tauris:*

Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere protelò validis ceruicibus possent.

Glossar. elephantus, vocluca, barrus. *rectè Lipsius legit;* Bosluca. *de elephantis copiosè Wottonus lib. 5. de differ. animal. cap. 75.*

252 Odiúmque perit] *lectu dignißimi sunt de hac re Boëtij versus lib. de consolat. philosoph. in Metro cuius initium:*

Quod mundus stabili fide, *&c.*

355 Sæuas nouercas] *Euri.* Inuidere ait nouercas liberis. *Idem Alcestid.* Hostis nouerca antè natis liberis,
Nihilóque mitior nocente viperâ.

Item: Priuignis semper nouercæ infestæ sunt.

Cura] *amor. effectus pro caußâ.*

IN ACT. II.

Aggrediuntur Hippolytum primò Nutrix, deinde Phædra, & iuuenis castißimi pudicitiam blanditiis, lenociniis, fletu lacrymis, audaciâ nituntur expugnare. superat ille omnia, & repellit impudicos conatus: Ad fraudem & mendacia tandem muliebri perfidiâ se conuertunt.

356 Altrix] *Volunt transpositum esse hunc versum, & infra inserendum in fine scenæ huius: sed nec illic aptus. Si hoc loco, cum cunctis exemplaribus, tuearis, dicendum; verba Phædræ esse, quæ moræ impatiens, confestim vt Nutricem venientem conspexit, etsi Nutrix nondum quicquam cum Hippolyto egerat; quasi iam diu abfuisset, percunctatur: quid responsi? vbi est? méne accersit, an ad me ille? At Nutrix videns tantam alumnæ vesaniam, antequam illi respondeat, ad spectatores conuersa, magnitudinẽ furoris declarat, dicens:*

Spes nulla tantum posse leniri malum, *&c.*

359 Torretur] *Virgilius:* Interea tacitum viuit sub pectore vulnus: Vritur infelix Dido.

360 Furor

360 Furor] *Furorem posuit pro amore: quod Platoni placuit li.3 de repub. & Ciceroni 4. Tusc. Eum tegi non posse etiam alij prodiderunt. Ouidius:*

Quóque magis tegitur, tanto magis æstuat ignis.

Idem: —— Quis enim bene celat amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Antiphanes: —— κρύψαι Φειδία
ἅπαντα τ' ἄλλα τις δυναίτ' ἂν, πλὴν δυοῖν,
οἶνόντε πίνων, εἰς ἔρωτα τ' ἐμπεζών.
ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
καὶ τῶν λόγων —— *citat Athenæus libro 2.*

—— celare, Phidia,
Præter duo, quis reliqua possit omnia:
Amore captus si sit, aut sit ebrius.
Oculis ab ipsis etenim vtrumque proditur,
Itémque verbis ——

362 Nil idem dubiæ placet] *nulla enim animi, nulla corporis quies in hoc affectu. acutè id Hieron. Amalthæus:*

Perspicuus vitro puluis qui diuidit horas,
Dum vagus angustum sæpe recurrit iter;
Olim erat Alcippus; qui Gallæ vt vidit ocellos
Arsit, & est subitò factus ab igne cinis.
Irrequiete cinis, miseros testabere amantes,
More tuo, nullâ posse quiete frui.

363 Dolor] *amor ergo nostro, insania, cura, furor, dolor. veriß.*

366 Nec se quieti] *Mogunt. Herbip. & tres veneti;* nunc se. *optimè.*

374 Populatur] *omnem vim ac virtutem destruit ac depradatur. hæc vis verbi. noster alibi:*

Igne furtiuè populante venas. *& Agamemn.*
Arcadij populator agri.

quid si ita Pacuuij illud accipias in Chryse:

Atque ita vt promeruit pater, patriam mihi populauit meam.

quo tamen solo fretus testimonio Nonius, num nutans? populare *exponit, populi amorem conciliare.*

380 Perfusæ niues] *sic Papinius 2. Thebaid.*

Ibant in lacrymas: veluti cùm, vere reuerso,
Bistoniæ tepuere niues; summittitur ingens
Æmus, & angustos Rhodope descendit in amnes.

381 Patescunt regiæ fastigia] *quid sibi volunt veteres edition. in quibus* pat. reg. fast. domus? *nam quod Moguntin.* patebunt, *vitiosum.*

384 Remouete famulæ] *ad prima Nutricis verba sup. versu 357. Phædra immemor suæ interrogationis, dum Nutrix populum alloquebatur, ex illius se conspectu & publico proripuerat. nunc iterum prodit in scenam. Nisi quid simile dicas, valdè de loci sententiâ laborandum.*

Purpuram] *plerique codices* purpurâ.

385 Tyrij] *Tyrus, metropolis Phœnices, quondam septingentis passibus à continente diuisa mari profundissimo, sed Alexandri Magni iussu, aggeribus congestis continenti iuncta. nobilis tincturâ purpuræ. Hebræis* צור *Zor.*

386 Quæ fila] *suspicor hic aliquid vel superesse, vel deesse. an fortè leg.?*

—— muricis Tyrij rubor,
Et fila ramis quæ vltimi Seres legunt.

Seres] *de serico multa Tiraquellus in legib. connubial. leg. 3. num. 18. de eodem & bombycino Baifius lib. de re vestiariâ, cap. 5. & 6. & Brodeus li. 2. miscellan. cap. 22. de iisdem & bisso Volaterranus lib. 28. Comment. Vrban. & Pet. Faber lib. 1. Semestr. cap. 16. Inde discant iuuenes, sericum arboribus depecti, byssum instar lini terrâ edi, bombycinum à vermiculis gigni. priora duo, volunt quidam penitus interisse. falsum id. nam sericum illud antiquorum, in Taprobanâ, Tartariâ, Chinâque, quin & Calabriâ hodie depecti arboribus, confirmat Iul. Scalig. exercit. 158. cap. 9. Quare fallitur etiam Cardanus, qui lib. 9. de subtilit. pag. 363. censet sericum antiquorum verè bombycum opus fuisse, & de arboribus confictam fabulam, vel quia hoc verisimilius videbatur, vel quia apud Seres bombyces in siluis nascerentur, vel quòd incolæ serici originem sic occultare se commodius posse crederent. Scio Pausaniæ id visum Eliac. lib. 2. vt & Pisida & Suida, & Seruio. sed his res minus perspecta. de arborum lanugine docent Plinius li. 6. cap. 17. Dion lib. μγ΄. Strabo lib. ιε΄. Arrianus in Periplo maris rubri, Virgilius, Claudianus, & alij plurimi. Byssum Hebræorum commendat Pausanias, & in totâ Græciâ non nisi in Elide nasci Eliac. lib. 1. Hodie etiam apud Belgas existimo byssum nasci. quid enim aliud tenuissimum illud & pellucidum Cameracensium linum? nisi fallor, has D. Hieronym. lib. 2. in Iouinianum Atrebatum indumenta, propter viciniam populorum, vocauit.*

387 Expeditos] *breues & ad latus apertos, vt femora nuda: vel sinus vestium in pectus reductos. nam vterque habitus Dianæ, eiusq́; comitum. Arnobius lib. 6.* Semitectis femoribus Diana. *Liuius Andronicus:*

Et iam purpureo suras include cothurno,
Baltheus & reuocet volucres in pectore sinus,
Pressaque iam grauidâ crepitent tibi terga pharetrâ.

Virgilius 1. Æneidos:

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix, dederatque comas diffundere ventis,
Nuda genu, nodóque sinus collecta fluentes.

Claudianus libro 2. de raptu, sic vestit Dianam:

Brachia nuda nitent: leuibus proiecerat auris
Indociles errare comas: arcúque remisso,
Ocia neruus agit: pendent post terga sagittæ:
Crispatur gemino vestis Gortynia cinctu,
Poplite fusa tenus ——

388 Monili] *ornamenta muliebria à Prudentio enumerantur in Symmach. libro 2.*

—— crina-

—— crinalis acus, redimicula, vittæ,

Fibula, flammeolum, strophium, diadema, monile.

389 Diducat aures] *Seneca lib. 2. de tranquill. vitæ cap. 14.* Quid refert, quantum habeat, quot lecticarios, quàm oneratas aures? *& Claudianus:* —— baccis oneret candentibus aures. *plura Faber lib.* 1. *Semestr. cap. 16.*

390 Donum maris] *nam in conchiliis marinis innascitur. norunt id Lusitani mercatores, quibus illa margariti piscatio curæ in Indico mari.*

396 Qualis] *De Amazonibus multa Apollonius & eius Scholiast. in lib. 2. quædam nos in Claudianum.*

398 Nodo comas] *sic Horatius* crinem nodo cohibere; *Ouidius*: in nodum colligere; *Curtius Ruffus*, nodo sinus vestis colligere.

401 Depone] *Moguntin. manusc. & Herbipol. Veneti & Lugdun.* Sepone. *nec multum refert, vtrum hic versiculus sequenti postponatur.*

403 Agreste numen] *sic vocat. quia Græci ἀγροτέραν Ἀρτέμιν coluerũt, teste Pausania in Attic. Artemidoro lib. 2. & Polluce lib. 5. Dianam inuocat, non amantium modo more; sed etiam peculiari de causâ, vt patrium numen; nam Creta Dianæ sacra propter copiosum venatum, vide Agamem. 341. in comment. vt etiam Hippolyti Deam, cui nihil ille negaturus.*

405 Vna solis montibus] *respicit ad Dianam ὀρειὰν, de qua Hesychius, seu ὀρεσίφοιτον vt vocat Phurnutus.*

414 Inuerte mentem] *Moguntinens. Herbipolens. & tres Veneti;* Innecte. *quod in tanto manusc. consensu, miror cur Basileens. ni fallor, primi, mutarint. vult Hippolyti animum in amoris retia pertrahi. aptum vocabulum venatrici ac venatori.*

415 Huc vires tuas] *magnæ Hecates vires. ideo illi* potentis *peculiare epithetum. Catullus*:

Tu potens Triuia. *Virgilius*:

Voce vocans Hecaten cæloque Ereboque potentem.

417 Cornibus] *taurino vultu Lunam vocat Synesius:*

Σοί δ' ἁ ταυρῶπις μήνα. Tibi taurina fronte Luna.

vel quia quando alinoïdes est, apparet cornuta; vel quia bos ei apud Ægyptios sacra, teste Eusebio libro 1. *præparat. Euang. cap. 6.*

420 Nullúsque] *propter Endymionem dictum, de quo paullo antè.*

422 Solemne] *agresti Dianæ operantem.*

426 Haut est fac. mand. scelus audere] *Eibius, Herbip. & tres Veneti;* audire. *hoc sensu, non est facile obedire mandato sceleri, scelestis iussionibus. quidam;* adire. *hoc est, inchoare. plerique;* audere. *eodem sensu.*

434 Domúsque florens sorte] *Moguntin.* Domúsque ingens fronte. *hoc ego, vt & alia huius codicis pleraque menda adscribo, vt hominibus ingeniosis verum inueniendi via patefiat.*

438 Quem fata cogunt, hic quidem viuat miser] *sic Eybius, sic Moguntinens. & vett. excusi, & Lugdunens.*

441 Queis] *Moguntin. Eyb. Herbipol. Veneti;* Qui.

442 Motibus festis facem] *sic habetur in o.v.l.quibus ego vsus: sic etiam in omnibus excusis. solus Moguntin.lib.* montibus.*deprauatum ex*, motibus. *Alij valdè approbant sui lib. lectionem*; noctibus.*vt de nocturnis sacris Triuiæ dicantur, de quibus Propertius*:

Cùm videt accensis deuotam currere tædis
In nemus & Triuiæ lumina ferre Deæ.

hoc de Aricinæ Dianæ sacris; quibus operari potuit Virbius, in Latio; adhuc Hippolytus, in Atticâ, non potuit. παράλογον *ergo illud Propertij.* Motibus,*hoc est,cursu & facis festiuâ iactatione.*

444 Mobili cursu fugit] *Seneca lib.de breuitate vitæ*; præsens tempus breuissimum est: adeò quidem, vt quibusdam nullum videatur. *vnde Græcorum,* στιγμὴ χρόνου. *aliquod tamen esse præsens tempus, in fluxu & continuatione præsentis,præteriti,& futuri consistens,docent Peripatetici in lib.4.phys. Aristot. Plotinus de ætern. & tempore cap.9. Ioan.Franc. Picus lib.6. de Vanit.gent.doctrinæ,Eugubin.in 1.cap.Gen. & alij.*

Punctum temporis.

446 Toro viduo] *Ouidius in Epist.*

Nunc iacet in viduo credulus ille toro.

sic Catullus: viduas iacere noctes.

448 Optimos vitæ dies] *iuuentam,veteres,auctore Nonio,bonam ætatem vocarunt. Cicero, in Catone*: Quod si ipsis voluptatibus bona ætas fruitur. *Aristotelis illa huc referenda; quibus testatur pari ratione se habere vesperam ad diem, quæ ad vitam senium; ideo rectè vesperam vocari, diei senium* γῆρας ἡμέρας, *& senium vitæ vesperam* ἑσπέραν βίου;*vel vt Empedocles vocabat* δυσμὰς βίου *occasum vitæ: quod mutuatus Cicero in Top.* qui adolescentiam, florem ætatis; senectutem occasum vitæ velit definire.*Pericles apud Aristot. lib.3.Rhetor. cum vere confert iuuentutem. idcirco Virgilius primam diei partem,quasi puberem ætatem, meliorem dixit 9. Æneid.*

Nunc adeo,melior quoniam pars acta diei est.

*Senectus contra, mala ætas appellabatur, vt multis exemplis docet Nonius. reddit vtriusque rationem Seneca epist.*109. Meliora præteruolant,deteriora succedunt.quemadmodum ex amphorâ primùm,quod est sincerissimum, effluit; grauissimum quodque turbidissimúmque subsidit. id exhauriri in aliis potiùs patimur,vt nobis fecem reseruemus. Inhæreat istud animo, & tanquam missum oraculo placeat:

Optima quæq; dies miseris mortalibus æui
Prima fugit —— Quare optima? quia restat quod incertum est.quare optima? quia iuuenes possumus discere,possumus facilè animum & adhuc tractabilem ad meliora conuertere. quia hoc tempus idoneum est laboribus, idoneum agitandis per studia ingeniis, & exercendis per opera corporibus. Quod superest,segnius est,& languidius, & propius à fine. Itaque hoc toto agamus animo,&,omissis ad quæ diuertimus,in rem vnam laboremus: *ne hanc temporis pernicissimi celeritatem, quam retinere non possumus, relicti demum intelligamus. Primus quisque tanquã optimus dies placeat, & redigatur in nostrum.

Vulgò, nec, maiè.

Quod

Quod fugit, occupandum eſt. Hoc non cogitat ille, qui grammaticis oculis carmen iſtud legit. Ideo optimum primum quemque eſſe diem, quia ſubeunt morbi,& ſenectus premit,& adhuc adoleſcentiam cogitantibus ſupra caput eſt: ſed ait, Virgilium ſemper vnà ponere morbos & ſenectutem. Non, me Hercle, immeritò. ſenectus enim inſanibilis morbus eſt.

Dies] *tempus. quid propriè dies, & quotuplex? malo te Cenſorinus doceat.* Dies, *inquit*, partim naturalis, partim ciuilis eſt. naturalis dies eſt, tempus ab exoriente ſole ad ſolis occaſum; cuius contrarium tempus eſt Nox, à ſolis occaſu vſque ad ortum. Ciuilis auté dies vocatur tempus, quod fit vno cæli circumitu, quo dies verus & nox continetur: vt cùm dicimus aliquem dies tantùm triginta vixiſſe, relinquitur enim etiam noctes intelligere. *& paulo pòſt; de Ciuili*: Babylonij quidem ab exortu ſolis vſque ad exortum eiuſdé aſtri, diem ſtatuerunt: at in Vmbriâ plerique à meridie ad meridiem: Athenienſes autem ab occaſu ſolis vſque ad occaſum: ceterum Romani à mediâ nocte vſque ad mediam noctem, diem eſſe exiſtimarũt. *hæc ille lib. de die Natali. Vide etiam Plinium lib. 2. cap. 77. & Gellium lib. 3. cap. 2.*

464 Prouidit] *hinc incipit elegans matrimonij commendatio; cui adiunge Auguſti oration. contra cælibes, apud Dionem.*

Mundi parens] *Deus. fatetur ergo cepiſſe & creatum eſſe mundum.*

466 Sobole] *nimirum cùm noluerit efficere, vt idem numero perpetuò conſeruaretur; genus ipſum vt perpetuò continuâ reſtauratione & ſuffectione retineretur, cauit.*

467 Excedat] *quia per ipſam:*

—— genus omne animantum
Concipitur, viſitque exortum lumina ſolis:

ideo alma & omnium genitrix dicitur. Vide Plinium libro 2. Nat. hiſt. Apuleium lib. 4. de aſino, Ouidium 4. Faſtor.

468 Exhauſtum] *ſic Lipſien. & nonnulli m. ſ. melius quàm ceteri* humanum. *nam non de ſolis hominibus, ſed cunctis animantibus agit.*

478 Vnius æui turba] *vnius vitæ, vnius humanæ ætatis. ſic αἰὼν Græci;* æuum, *Latini non raro. Lucretius (vt aduertit Turnebus lib. 20. cap. 22.)*

Perdit enim, quod non proprium fuit huius in æuo. *&:*
Multáque præterea perdit, cùm expellitur æuo.

ait ergo Seneca: ſi à nullo liberi procreentur; iis qui nunc viuunt defunctis, genus humanum interibit. ſic æuum, ſeculum, tempus, ætas, dies, *à poëtis confundi ſolent. quid propriè ſit, Cenſorinus de die Natali, his verbis*: De æuo quod eſt tempus vnum & maximum, non multum eſt quod in præſentiâ dicamus. eſt enim immenſum ſine origine, ſine fine; quod eodem modo ſemper fuit, ſemper futurum eſt, neque ad quemquam hominum magis, quàm ad alterum pertinet. Hoc in tria diuiditur tempora, præſens, præteritum & futurum. ex quibus præteritum initio caret, exitu futurum; præſens autem, quod medium eſt, adeò exiguum & incom-

Hoc veſtillum noſtri philoſophi & Theologi æuum intelligentiarũ creaturarũ menſurã faciunt.

incomprehensibile est, vt nullam accipiat longitudinem, neque aliud esse videatur, quàm transacti futuriq. coniunctio; adeò verò instabile, vt idem sit nunquam, & quicquid transcurrit, à futuro decerpit. *Et postea*: Quicquid enim non habet finem, collationem mensuræ non recipit. quapropter ęuum neque annorum, neque sæculorum numero, nec denique vllo finiti tēporis modulo metiri conabor. *Apparet æuum cum æternitate confundere. D. Hieronymus comment. in Ezech. ca. 26.* αἰῶν *à sæculo non distinguit, & humanæ vitæ tempus interpretatur. Cicero libro 1. de natura Deorum, de his ita*: Non enim si mundus nullus erat, sæcula non erant. sæcula nunc dico non ea, quæ dierum noctiúmque numero annuis cursibus conficiuntur. nam fateor sine mundi conuersione ea effici non potuisse. sed fuit quædam ab infinito tēpore æternitas, quam nulla temporum circumscriptio metiebatur; spatio tamen, qualis ea fuerit, intelligi non potest. quod ne in cogitationem quidem cadit, vt fuerit tempus aliquod, nullum cùm tempus esset. *Acutè docet, propriè, & presśiùs sæculum, si vim vocis attendas, pro certo annorū spacio capi: posse tamen pro æternitate: & fortè sub æternitate æuum comprehendit. nam consueuit æui nomine multum tempus significare, & diuturnum, quod certo fine careat. lib. 6. de repub.* Vbi beati æuo sempiterno fruentur. *& in Tusc. ex Ennio*: Romulus in cælo cum Dis genitalibus æuum

Degit ——

481 Non alia magis] *campestris & rusticæ vitæ laudes persequitur. de quo plura habes apud Xenophontem in Oeconom. Aristot. lib. 6. Polytic. Varronem lib. 1. de re rustica; Columellam initio rusticani operis, Virgilium lib. 1. Georg. & Horatium in Od. & alios.*

488 Imminēs] *sic rectè reposuit N. cùm prius legeretur*; imminet. *emendationem illam Eguian. Mogunt. & alij manusc. confirmant.*

495 Suffigit auro] *de hoc luxu dicemus alibi.*

502 Niueo] *Moguntinens.* iuncto.

Ilisso] *sic membranæ pleræq., sic plerique excusi: nec id vt videtur, syllabâ repugnante. cur illa produci non queat, cùm naturâ. i. anceps vocalis sit? & multis in libris Græcis* εἴλισσος, *Mogunt. Herbipol. & Venet. primus*; Iliso. *tertius*; Eliso. *primus, quod sciam, N.* Ismeno. *quod Bœotiæ flumen, ab Ismeno Pelasgi F. vide Ouidium 2 Metam. & Statium lib. 9. Thebaid.*

504 Densa metitur loca] *vet. excusi in Frāconiá & ad Hadriā*; metatur.

505 Lerna] *Fons prope Corinthum admodum gelidus, vber aquis etiam æstu torrido, teste Pausan. in Corinth. seu li. 2. ideo noster*; gelida. *dicit etiam* pura, *quia limpidus. vnde Propertius lib. 2. eleg. 25. de hoc fonte*:

—— at illi

Aurea diuinas vrna refudit aquas.

Alia palus, Lerna, *in Arginorum regione, famosa aquarum fœditate. Papin. 1. Theb.* Lernæi stagna atra vadi ——

508 Iuuit aut amnis] *sic N. rectè. Lugdunens.* iuuat hic aut. *non malè. veteres impresśi*, iuuat aut. *vitiosè.*

511 Dif-

511 Diffundit vndas] *cùm in Herbipolenſ. & tribus Venetis legatur;* defundit. *idque manuſc. Eguian. & alij confirment, valere iubendi Lugdunenſ. & Lipſienſ. qui;* diffundit.

515 Solicito auro] *Propertius:*

Solicitas triuio peruigilare moras.

516 Captaſſe fontem] *antiquiß. aquæ potus, quâ mortales, ad Noachi vſq. tempora, diutißimè vitã produxerunt. Boëtius primam illam ætatem deſcribens:* Somnos dabat vmbra ſalubres,
Potum quoque lubricus amnis.

Nam maximè is ſalutaris, ſobrius, aptus, neceſſarius: ſitim ſedat, calorem nimium temperat, elixat alimenta, ac facillimè deducit, caput non grauat, cibos melius quàm vinum digerit, viſum acuit, totum corpus fouet, vt teſtantur Plinius lib. 34. cap. 22. Clemens Alexand. in Protrept. Athenæus lib. 2. Cælius lib. 13. antiq. lect. cap. 14. & Cardanus lib. de aquis.

Fontem] *potius quàm fluuium, quia melior fontana; quia poſt pluuiam leuißima, deinde amnica, poſt ex niue vel glacie liquata; grauior hauſta ex lacu, grauißima ex palude. vide Cornelium Celſum libro 2.*

Si, celer] *Moguntin. & plurimæ membr.* certior. *Eguian.* celeres. *prauè.*

519 Verſantem] *N. ita repoſuit. membranæ;* verſantur, *excepto Moguntin. qui;* verſante.

520 Receſſu] *Eguian.* ſeſſeſu. *num;* ſeceſſu?

523 Hoc equidem reor] *fusè hanc aureæ ætatis innocentiam & felicitatem deſcribit Seneca epiſt. 91. poſt medium, adi & confer cum hoc loco.*

527 Lapis] *terminus. de termino & ritu terminorum ponendorum conſulendus Briſſon. de formul. li. 5. pag. 480. & Lilius Syntagm. 1. pag. 44.*

530 Vrbes, lacus] *Eguian. lib.* vrbes latus. *ait, vrbes nondum latera ſua turritis mœnibus cinxerant. ſic etiam continetur in Moguntino.*

532 Baliſta] *Baliſtæ, machinæ lapidum libratoriæ, deſcriptionem habes apud Ammian. lib. 23. qui docet quid diſcrepet à ſcorpione; & apud Vitruuium (quem m. ſ. & Eybius ſemper Victurinum, non ſcio an rectè) lib. vlt. cap. 15. & ſeqq. cuius verba recenſet Turnebus lib. 2. aduerſ. cap. 5. de eadem Vegetius, Valturius, & lib. Notitiæ Orient. & Occident.*

534 Iuncto ferebat boue] *pleriſque in regionibus bobus olim arabatur, vt & nunc; in aliis, equis. frequens etiam mulorum aratio, quam reliquis anteponit Homerus. 10. Iliade. ex profeſſo tamen illam ſingulari opuſculo reprehendit, & bubulam cunctis præfert, Arietha Hiſpanus.*

536 Silua natiuas opes] *glandes, & poma & herbæ nondum inuento frumento, eſui fuêre, teſtibus Virgil. libro 1. Georg. Tibullo lib. 1. eleg. 3. Ouidio Faſt. 4. Iuuen. Sat. 6. & Plutarcho in Coriola. Multa in hanc rem Bened. Curtius lib. 1. hortor. à cap. 4. Ceterùm videtur ſignificare, ætatis aureæ homines carnibus abſtinuiſſe, quod voluit Porphyr. in lib. de abſtinent. animat. & Pythagoras apud Laërtium, & Ouidium lib. 15. Metamorph. Et ante diluuium id verum, contendunt ex cap. 9. Geneſ. poſt Tertullian. lib. de cibis Iudaic. & D. Hieronym. lib. 2. in Iouinian. Iunilius, D. Iſidorus, Strabus & Lyran.* in

in d.cap.9. Pet.Comestor histor.Scholast. cap.29. Augustin. Steuchus in c.1. Genes.cap. 48. & Genebrard.in Chronograph. imò non abstinuisse illos modò, sed etiam prohibitum tunc carnium vsum, insinuat Alph.Tostatus vulgò Abulensis dictus, in 1.cap.Gen. Verum hoc aliis non probatur. Nam D.Iustinus Martyr ad Orthodox. q.119. etiam ante cataclysmum carnibus homines victitasse censuit. idq́; vt probabile admodum, receperunt aliquot ætatis nostræ eruditissimi theologi, Francisc. Victoria in relect.de homicidio. Domin. Sotus li.5.de Iustit. & iur. & Hier. Vielmius in cap.1.Genes. Thomas autem à Vio Caietanus, in cap.9.Genes. vsum carnium eo tempore voluit nec prohibitum fuisse, nec tamen vsurpatū; eo quòd à Deo nondū illis disertè cōcessus.

537 Rupere fœdus impius lucri furor] *vera bellandi causa, auaritiæ malum. Sallustius hoc vidit, cùm scripsit in eos acerrima haberi arma, quibus victis spolia maxima futura: vidit Tacitus, penes quos aurum & opes, maximum illis discrimen bellorum imminere.*

541 Venit imperij sitis Cruenta, factus prędа maiori minor] *non improbanda lectio. nescio cur Herbipol. & duo Veneti;* ven. imp. sitis, Cruentum facinus præda maiori minor. *De maiorum piscium rapacitate, quod Varro in Margopoli, idem in Apologiâ Athenagoras, idem etiam D. Basilius hom.7. in Hexam. & adijcit;* nil aliud agere homines cùm vim inferioribus inferunt, qui sua improbâ & intemperanti cupiditate in insatiabiles suæ auaritiæ sinus homines imbecilles abdunt atque ingerunt. *vultures ego saltem velim imitarentur; qui auium innocentissimi volucribus ob affinitatem mortuis etiā se abstinent, teste Plutarcho in Romulo. Æschylus omnes aues quæ auibus vescuntur, impuras & immundas censet:*

Ὄρνιθος ὄρνις πῶς ἂν ἁγνεύοι φαγών.

Sanè non lupus lupum necat: homo homini lupus.

542 Pro iure vires esse] *vnde Thucydid. lib.1. scribit veteres ex minorum, nec satis munitarum vrbium direptione sibi necessaria comparasse, neq; id dedecori, sed gloriæ sibi duxisse. solitas etiam potentiores ciuitates, infirmiores omnes sibi subijcere. Saluianus lib.3. de prouidentiâ, miratur potentissimos quosq; hanc viam in acquirendis diuitiis sequi, & populorum oppressores esse: quasi ad hoc se natos putent, vt in pauperibus opprimendis suæ potentiæ ac nobilitatis specimen cunctis exhibeant.*

557 Sed dux malorū femina] *de feminis in hanc sententiā multa passim.*

Orpheus: Deterius, peiúsque aliud quàm femina nil est.
Homerus: Deterius, grauiúsque aliud quàm femina nil est.
Menander: Thesaurus malorum mulier.
Diphilus: Mulierem bonam inuenire haud facile est.
Euripides in Iphigen. Aulid.

Rarus autem captus est, vxorem talem nancisci:
Ceterùm malam habere, eò nihil vsitatius est.

Lepidè Eubulus Comicus in Chrysillâ, cùm Medeæ Penelopen & Clytemnastræ Alcestim, bonas coniuges malis opposuisset, & tertiam adderet improbam Phædram; queritur probarum iam sibi deesse nomina, prauarum examina

mina supeesse. Menander vt omnes improbas doceat: Mulier (*inquit*) à muliere haut multum discrepat. *Euripides*: Videte quàm infidum sit mulierum genus. *Attius Andromachâ*: Muliebre ingenium proluuium. *Nescio an Cicero (certè quidam illi adscribunt, alij Eumolpo cuidam, ceteri vel Petronio, vel cuidam Porphyrio poëtæ; ego puto esse Petronij, qui Eumolpum dicentem introducat)*

Crede ratem ventis, animum ne crede puellis.
Namque est femineâ tutior vnda fide.
Femina nulla bona est, vel si bona contigit vlli:
Nescio quo fato res mala facta bona est.

Sed verius, qui ab innocuo sexu, generale conuicium amouent. Hesiodus:

Neque enim muliere quicquam vir sortitur melius
Bonâ; rursus verò malâ non durius aliud.

Simonides Amorgynus:

Muliere nulla res viro præstantior
Bona euenire, nil malâ peius potest.

Theognis; Nil Cyrne bonâ suauius est muliere. *Euripides ipse*: Nec diuitiæ, nec quicquam aliud tantum voluptatis habent, quantum vir & vxor boni. *Metrodorus*: Celebras nuptias? domus optimè erit constituta. Non ducis vxorem? vitam lenius transiges. *Contra Posidonius*: Ducis vxorem? non sine curis eris. Non ducis? eo magis viues solitarius. *Ideo Susarion*:

Malum mulieres; verumtamen (ô populares)
Hoc sine malo domum inhabitare non quimus.

Philemoni mulier: Malum necessarium.

Scelerum artifex] *Euripides, in Medea*:

Feminæ sunt quidem prorsus imbelles.
Malorum verò omnium artifices sapientissimæ.

Et in Oreste: Valent enim feminæ inuenire dolos. *Scholiastes Euripid. in Hippol.* Sicut enim Deus prudentiã habere dedit viris, sic maliciam & dolos inuenire dedit mulieribus. *Nicostratus*: Quod ad inueniendos nectendósque dolos omnium vaferrimæ sunt. *Propertius lib. 2. eleg. 7.*

Sed vobis facilè est verba & componere fraudes.
Hoc vnum nouit femina semper opus.

si causam naturalem huius quæris, lege Mar. Anton. Zimaram problem. 24.

559 Bella tot] *notum decennale bellum, & Ilium propter Helenam euersum. Duris lib. 2. historiæ prodidit propter Thenno à quodã Phocensi raptam. decennium solidum Thebanos cum Phocensibus lento duello collisos, & tandem Phocensium vrbem excisam. Belli quod Cambyses Ægyptiis intulit, Nicetis Apriæ filia causa fuit, auctore Ctesia. Cum Cyrrhæi Megisthonem rapuissent, exarsit decennale bellum aliud Chrysæum, nec nisi euersâ Cyrrhâ finitum, vt ex Callisthene Athenæus libro 13. cap. 4. vbi plura narrat. Vide etiam Parthenij Erotica.*

560 Et versa] *sic ex manusc. solus Eguianus.*

563 Cur omnium fit culpa] *Euripides in Ione*:

Nam dura mulierum ad viros conditio:
Et bonæ computatæ cum malis
Odio habemur. vsqueadeo sorte infelici natæ sumus.

similia habet in Menalippâ.

566 Odisse placuit] *apud Euripidem ait*:

Nunquam me saturitas capiet odij in mulieres.

575 Vnicus genitus puer] *solus, vel sanè præclarus & eximius. sic Afranius*; Ingenio vnico. *Cicero de senectute.* elogium vnicum. *Plautus*: poëtam vnicum. *Turpilius*: homo est vnicâ naturâ & singulariâ.

578 Vt dura cautes] *Euripides in Medea*:

——— sed vt petra vel æquoreus Fluctus, audit ———

Sed hæc & similes poëtarum comparationes hyperbolicæ iuxta regulam à Senecâ traditam sunt intelligendæ. ait lib. vlt. de Beneficiis: Quoties parum fiduciæ est, in his quibus imperas; amplius est exigendum, quàm satis est, vt præstetur quantum satis est. In hoc omnis hyperbole excedit, vt ad verum mendacium veniat. Itaque ille qui dixit:

Qui candore niues anteirent, cursibus auras:

quod non poterat fieri dixit, vt crederetur quantum plurimum posset. & qui dixit: *His immobilior scopulis, violentior amne*: *hoc quidem se persuasurum putauit, aliquem tam immobilem esse, quàm scopulum. nunquam tantum sperat Hyperbole, quantum audet: sed incredibilia affirmat, vt ad credibilia veniat.

* Scribo, ne hoc quidē.

585 Dimoue vocis moras] *linguam illi præpeditam significat: quod vehementissimi amoris signū. Theocritus in Pharm. hoc, & quod præcessit, posuit*:

πᾶσα μὲν ἐψύχθην χιόνος πλέον, ἐκ δὲ μετώπω
ἱδρώς μεν κοχύεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἐέρσαις.
οὐδ᾽ ἔτι φωνᾶσαι δυνάμαν, οὐδ᾽ ὅσσον ἐν ὕπνῳ
κνυζῶνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα.

Tota quidem obrigui plus niue: ex fronte verò
Meâ, sudor abundè defluebat, similis australibus pruinis:
Neque quicquam eloqui poteram, ne tantum quidem quantum in somnis
Murmurant clamantes caram ad matrem pueri.

exprimens nimirum hanc quasi exanimationem & pallorem amantium. At Alcæus apud Aristotelem libro 1. *Rhet.*

θέλω τί τ᾽ εἰπεῖν, ἀλλά με κωλύει αἰδώς.

Velim tibi aliquid dicere, sed me prohibet pudor.

Sappho, apud Dionysium Longinum in lib. de subtili genere dicendi:

Ὡς ἴδον σε, βρόγχον. ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔθ᾽ ἥκει.
ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ᾽ ἔαγ᾽.

Item: ——— χλωροτέρη δὲ ποίας
Ἔμμι. τεθνάναι δ᾽ ὀλίγου δέοισα,
φαίνομαι ἄπνους.

qua

quæ sic vertit Catullus: —— nam simul te
Cypria adspexi, nihil est super mî
Quod loquar amens.
Item: —— velut herba, pallent
Ora: spirandi neque compos, orco
Proxima credor,

586 Tuus] *tibi dilectus. Ouidius in epist. Hipsypil.*
Æsonides dixi, quid agit meus? *Propertius lib.1. eleg.9.*
Et nihil iratæ posse negare tuæ.
& lib.4. Hæc Arethusa suo mittit mandata Lycotæ
Cùm toties absis, si potes esse meus.
Catullus: Quem nunc amabis? cuius esse dicêris?

590 Aude anime] *mihi necesse non videtur inuitis libris omnibus hoc loco personas variari. seipsam, animumq́ suum alloquitur.*

Perage] *soli Lipsiens.* perge.

601 At maior tenet] *iubet amor loqui, vetat pudor. Ouidius:*
Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua: ter in primo destitit ore sonus.

602 Hoc quod volo] *In Moguntin. additur;* Me nolle. *& hoc retinuerunt Herbipol. & tres Veneti; Basileens. Lugdunens. & Lipsienses reiecerunt. Ego exhibui, ductus auctoritate vet. librorum magis, quàm quod sensus exigat. potuit enim subaudiri. si recipis; erit initium versus inchoati. nec dedecet Phædræ perturbationem hæc interruptio.*

604 Ingentes stupent] *hominem ita stupêre faciunt, vt nec verbis nec lacrymis exitus vllus pateat. exemplum illustre Psammenithus rex apud Herodotum in Thaliâ.*

608 Sororem] *sic Tibullus:*
Non soror Assyrios cineri quæ dedat odores.
D. Hieron. epist. ad Eustoch. virginem, cùm illam germanam *vocasset; subiungit hoc caritatis esse nomen. & ita sanè etiam diuinæ litteræ vsurpant. Nam in Canticis sponsus sponsam* sororem, *& illum hæc viciſsim* fratrem *nominat: & pro eo quod Septuaginta* ἀδελφίδος, *D. Hieron. vertit, dilectus. Dod* דוד *enim dilectum, vel amorem, vel dilectionem, vel amicum, aliquando & patruum significat. In libro Esther, Assuerus Rex cap.15.* Quid habes Esther? ego sum frater tuus: noli metuere. *hoc est, amicus, vt eo loco Ioseph Bengerion.*

616 Regna tut. patris] *confirmatur etiam aliorum, vt video librorum fide mei cod. Lectio;* vrbium. *Si quis malit;* patris. *intellige, tui, Thesei.*

620 Miserere viduæ] *viduam veteres omnem quæ viro caret dixere. Afranius:* O dignum facinus adulescentis, optimas benè conuenientes, concordes eum vires, repentè viduas faciat spurcitia patris? *Ego hæc sic castigem:* O indignum facinus! adulescentes optumas, bene con. conc. cum viris, rep. *&c. citat Nonius in* Spurcum. *Absente itaque marito, Latinè Phædra se viduam dicit. sic Clytemnæstra in Agamemn.*

Decem per annos vidua respiciam virum?

sic Amazones nunquam nuptæ in Herc. Fur. viduæ:

Regina gentis vidua Thermodontiæ.

& sup. Medeæ vers. 25 ——cohors

Inclusa ripis vidua Thermodontiis.

Vide quæ ibi scripsimus, & quæ Troad. versu 13. Mirare mecum Hieronym. Fracastorium, poëtam nunquam satis laudatum; à quo Putipharis viri & præsentis vxor, non semel virgo *nominatur. an quod ille* ὠνοῦχος*? at nomen illud non vitij, sed officij & ministerij est; quo sensu Daniel & socij, Danielis cap. 1., eunuchi vocari videntur nonnullis, etsi Hebræi (teste D. Hieron.) verè eunuchos fuisse censeant. Ait autem* Miserere viduæ, *vt augeat commiserationem. Sanè Tertullianus libro 1. ad vxorem scribit pupilli & viduæ nomina in scripturâ sæpè repeti, vt significetur, quo magis despecta sunt hominibus, eò magis curæ esse Deo.*

621 Auertat] *Ominosum erat vocabulum vidua: quia significare videbatur Theseum deuixisse. ideo deprecatur. variæ autem deprecationis huiusmodi olim formulæ. Octau. act. 1.*

—— quod vtinam numen auertat Deûm.

Oedipo: Procul sit omen. *adi Brisson. li. 1. de formulis pag. 103.*

631 Spes amantum credula] *Ouidius in epist.*

Credula res amor est —— *P. Syrus*:

Amans, quod suspicatur, vigilans somniat.

639 Per venas meat] *meat per venas, & salire nititur, atque erumpere, sed nullum luctando pultandoq; exitum reperit. venarum meminit, quia venis ad cor amorem transfundi putabant. vnde Virgilius:*

Vulnus alit venis & cæco carpitur igne.

641 Vt agilis altas] *Tibullus*:

Vritur, vt celeres vrunt altaria flammæ.

645 Cùm prima puras barba sig. genas] *Attius*:

Genas lanugo flora nunc primùm irrigat.

hoc veteres vno verbo; inbarbescere. *pulcrè hoc describit Nemesianus; seu Calpurnius potius, eleg. 2.*

—— quoties mollissima tango

Ora manu, primíque sequor vestigia floris

Nescius, & gracili digitos lanugine fallo.

Et paullo pòst:

—— etenim sic flore iuuentæ

Induimus vultus; vt in arbore sæpe notaui

Cærula sub tenui lucere Cydonia lana.

649 Pingebat pudor] *hæc manusc. librorum lectio; vulgatorum*; tingebat rubor. *non mala hæc, sed illa melior.*

655 Genitor in te toruus] *sic Moguntinens. & hoc amplexus Caietanus, Basileens. & Lipsiens. sed*; totus, *Herbipolens. Lugdunens. Bernardin. & pleriq; m. s. sic lego. toti enim mox aliqua pars opponitur. totus quidem*

virilis

virilis es vt pater, formæ tamen & pulcritudinis materna nō prorsus expers.

657 In ore Graio] *sic Propertius:*

Turpis Romano Belgicus ore color.

662 Corripuit duas] *Ouidiana Phædra in epist.*

Hoc quoque fatale est. placuit domus vna duabus.
Me tua forma capit: capta parente soror.
Thesides, Theseúsque duas rapuêre sorores:
Ponite de nostrâ bina trophæa domo.

Deperiit Ariadna Theseum, soror Phædra Hippolytum.

666 Mittor] *Moguntin. etiam;* mutor. *hactenus omnibus intacta & innocens, tibi soli ac primo nocens & impudica fio.*

676 Lucem merge] *hoc ait. quia Solis obscuratio & obtenebratio Dei iram, futurasq́ miserias prætendere credebatur: ídque confirmatur exemplo mensæ Thyesteæ, infra Thyeste; & pluribus, quæ congessit Arias Montanus lib. Ieremiæ cap. 24. idonea hæc caussa. sed ad mentē Hippolyti vicinior; quia nefas stirpis suæ videre Phœbum & intueri turpe. decebat potiùs præ pudore faciem obuelare, & oculos auertere à tantâ fœditate atque dedecore. Mogunt.* luge, merge, & tenebras fuge. *& paulo pòst;* tu me tona, tu me fige.

681 Dignus an stupris ego] *dignus qui fiam impudicus, qui sim impudicatus? Aureis litteris scribenda verba, & cuiusuis adolescentis Christiani ac ingenui cordi insculpenda.*

691 O térque quatérque] *Homerus in Odyss.*

Ter beati Danai & quater.

Oraculum Clarium apud Pausan.

Ter felices & quater illi viri exsistunt.

714 Non ipse toto] *Scienter Seneca non nisi naturalis & iugè fluentis aquæ meminit; quæ* viua *dicebatur. sola hæc ad expiandum idonea. Maximè maris fit mentio, quia, iuxta Euripidem & Tullium pro Roscio Amerino, omnia nostra mare mala abluit, cunctas maculas deterget: item quia nihil in se sordidum patitur, sed confestim eiicit atque expuit, quicquid immunditiæ, vel casus, vel flumina, vel homines in illud deuoluerint. Ideo censet Euthymius à Mychæâ Propheta mare baptismi nomine decorari. Purgaturi se, sæpius caput aquæ viuæ immergebant. Persius Sat. 2.*

Vide Turneb. lib. 17. cap. 18 & Brisson. de lib. 1. à pag. 7.

Vide Pierium lib. 31. Hieroglyph.

—— Tiberino in gurgite mergis
Mane caput, bis, térque, & noctem flumine purgas.

aliquando bis tantùm. Ouidius 4. Fastor.

Bis caput intonsum fontanâ spargitur vndâ.

sæpius ter. Idem 3. Fastorum.

Térque senem flammâ, ter aquâ, ter sulphure lustrat.

& Fastorum 4.

Et manibus puram fluminis hausit aquam.
Ter caput irrorat —— *Iuuenalis Sat. 6.*
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet ——

Virgil.6.Æneid. ——ter ſocios purâ circumtulit vndâ,

Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ.

quandoque ſepties. Apuleius lib. 11. méque protinus, purificandi ſtudio, marino lauacro trado, ſepties ſubmerſo capite fluctibus. *Hoc faciebant Superis facturi, idq́ dicebant* abluere, *vt docet Macrobius lib. 3. Sat. cap.1. Virgilius:* —— donec me flumine viuo

Abluero —— *abluebant autem manus, pedes, caput, totumq́ corpus. de manibus, Aurel. Victor lib. de viris Illuſtribus.* Prius illum viuo flumine manus abluere debere. *idem teſtatur Scholiaſtes Sophoclis in Aiace Lorario, à Briſſonio relatus. de pedibus vetus Horatij interpres ad Satyr. 3. lib. 2. his verbis;* ſolebant Deos precaturi manus & pedes abluere. *probatur adagione,* illotis pedibus, *& altero,* illotis manibus. *de toto corpore accipio, quando quis dicitur ἀπλῶς lautus, vel purus. Arnobius li.7.* quorum templa cùm adire diſponitis, ab omni vos labe puros, lautos, caſtiſſimóſque præſtatis. *idq́ etiam Seruius in 4. Æneid. notauit. Interdum ſe tantum adſpergebant, ſcilicet Dijs inferis operaturi, teſtibus Macrobio & Seruio, ſeu purâ aquâ circumferebant, vt Maro loquitur, vtentes aſpergillo ex oleæ vel lauri ramuſculo. Iuuenalis:*

——cuperent luſtrari, ſi qua darentur

Sulphura cum tedis, et ſi foret humida laurus.

Ridiculi homines. tanquam (*ait Lactantius li.5.cap.20.*) libidines intra pectus incluſas, vlli amnes abluant, aut vlla maria purificent. *quod prius Cicero 2. de legibus dixerat. quin & Ouidius lib.4. Faſtorum.*

Ah nimium faciles, qui triſtia crimina cædis,

Fluminea tolli poſſe putatis aquâ.

Flumineam à perenni videtur diſtinguere Columella li.12. de re ruſt. cap.4. de promicondi officio ſcribens, vbi poſtquam à Venereis abſtinentiſſimũ eſſe debere dixiſſet; quibus (*inquit*) ſi fuerit operatus vel vir vel femina, debere eos flumine aut perenni aquâ, priuſquam penora contingant, ablui. *niſi reponas*, aut perenni aliâ, *& ſubaudias aquâ. Sed & reliqua elementa, ſiue ſimplicia corpora, ex quibus reliqua compoſita, ipſa verò nulli, iuxta Ariſtotelem lib.2. de ortu, lib.3. de cælo, & lib.5. Metaphyſ.; expiationi deputata inuenias, ignem, aërem, terrã. probabo paucis. Seruius in 6. Aeneid. illud ſummi poëtæ:*

Explicat hæc ex mente Platonicor. fuſiſsimè Leonicus Thomeus in Alucroto, ſiue de tribus animæ vehiculis.

—— aliæ panduntur inanes

Suſpenſæ ad ventos: aliis ſub gurgite vaſto

Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igne;

ad tria ſollemnia expiationum genera retulit. nam aut thedâ, quem purgari, hoc eſt, igne & ſulphure; aut aquâ ablui; aut aëre ventilari, vt fiebat in ſacris Liberi. Virgilius 2. Georg.

Aliter deceſit hic Iac. Pamelius in Annot. ad Tertullian. lib de Pallio, cap.1. nu. 18.

Et te Bacche vocant, per carmina læta, tibique

Oſcilla ex altâ ſuſpendunt mollia quercu.

vbi oſcilla interpretor ſimulacra quædam noxiarum animarum, quæ à vento ſeu aëre impulſo cillabantur. Fauet Martianus Capella, ſi rectè intelligatur, lib.

lib. 2. de Nupt. Philolog. apud quem Philologia Athanasiæ gratias agit, quod eam compendiariâ viâ in cælum perduxerit: quod nec Vedium cum vxore conspexerit, sicut suadebat Etruria; nec Eumenidas ac Chaldæa miracula formidarit; nec igne vsserit, nec lymphâ subluerit, nec animæ simulacrum, Syri cuiusdam dogmate, verberarit. *&c. innuens ex Pherecydæ Syri disciplinâ hoc manasse, & Virgilianum illum locum ex Aeneid. 6. simul respiciens & explicans. Terentius Varro docet oscilla mortuorum simulacra fuisse, in fragmento, his verbis:* Suspendiosis, quibus iusta fieri nõ sit, oscillis, veluti per imitationem mortis, parentandum est. *Glossarium,* oscillum *προσωπεῖον. aliud etiam oscilla significant. scio, ex Isidoro lib. vlt. Orig. cap. 14.* Furcillæ dictæ, quod iis frumenta cilluntur. vnde & oscilla dicta ab eo, quod cilleantur, hoc est, moueantur ora. *sed ego ad Virgil. redeo, quem explicat D. Augustinus lib. 21. de ciuit. Dei cap. 13. & ascriptis, quæ retuli verbis, subiungit:* Qui hoc opinantur, nullas pœnas nisi purgatorias volunt esse post mortem, vt quoniam terris superiora sunt elementa aër, aqua, ignis; ex aliquo istorum mũdetur per expiatorias pœnas, quod terrenâ contagione contractum est. aër quippe accipitur in eo quod ait, *suspensæ ad ventos:* aqua in eo quod ait, *sub gurgite vasto:* ignis autem suo nomine expressus est, cùm dixit; *aut exuritur igni. Verùm, cur terram addidimus? non vt materiam ex quâ, sed vt circa quã. Nam Cicero in Somn. Scipion. eorum animos qui se corporeis voluptatibus mancipårunt, corporibus elapsos circum terram volutari scripsit; & Plato in Phædone. περὶ μνήματά τε καὶ τοὺς τάφους καλινδεῖται.* circum monumenta & sepulcra volutari. *Quamquam & materiam ex quâ lustrationes, terram dicere fortè quis queat: tum quia ex meliori philosophiâ, nec aqua, nec aër nobis pura sunt, sed terreæ substantiæ nonnihil permixtum habent, iuxta Platonem in Tymæo, Aristotelem 2. Meteor. Galenum lib. 1. de simplicib. medicam. cap. 5. tum etiam, quia ad has expiationes multa composita adhibebantur, vt sal & lens, teste Clemente Alexandr. lib. 7. Strom. canis cadauer, vnde σκυλάκισμος, teste Plutarcho in Romulo; oua, caseus, placentæ, caricæ. vide Lilium Syntagm. 17.*

Vulgò legitur, ad Chald. mir. formidauit. ego emẽdaui.

731 Mens impudicam facere, non casus solet] *impudicitia enim, nisi consentias, nullâ violentiâ cuiquam adfertur. Non polluit libido, si aliena: si polluit, aliena non est. alienum verò cui nostra voluntas non adsentitur. Vide D. Augustinum lib. 1. de ciuitate Dei cap. 18. & 19. Cogitandum id Origeni fuerat. non tam grauiter ruisset.*

IN CHORVM.

Laudat chorus pudicitiam & pulcritudinem Hippolyti: detestatur viperarum istarum perfidiam. Theseі reditum describit.

736 Stella cum longos] *ex physicâ disciplinâ dictum, vt docet Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 4. & 5. has traiectiones, Plinius lib. 2. cap. 36. vocat stellarum discursus: quid portendant, petendum ex Ptolomæo in Centiloquio. Virgil. 2. Geor. ex Arato:*

Sæpe etiam stellas, vento impendente, videbis

Præci-

Præcipites cælo labi, noctísque per vmbram
Flammarum longos à tergo albescere tractus.

741 Clarior quanto] *hac apud Græcos comparatione vsi sunt Sappho, & Q. Smyrnæus, vt alij notarunt. apud Latinos, præter Horat. Ouid. in epist. Leandri:* Quantum cùm radiis fulges argentea puris,
Concedunt flammis sidera cuncta tuis:
Tantum formosis formosior omnibus illa est.

Statius lib. 2. Siluar. ——— illius vnus
Ante decor, quantum præcedit clara minores
Luna faces: quantúmque alios premit Hesperus ignes.

742 Suos ignes] *De Luna Parmenides*: Nocte vagantem circa terram lucem alienam. *Parmenidis sententiam etiam refert Eusebius lib. 3. de præparat. Euang. cap. 3. idem voluit Orpheus, idem Stoici & Pythagorai apud Laërtium lib. 7. & 8. idem Pisidas in* κοσμουργ. *à versu 228. hac causa cur quam ceteri sororem, Æschylus & Euripides filiam Solis Lunam vocarunt. Sed noster Chaldæos sequitur. Tartari, teste Vincentio Belluacens. & D. Antonino, idem quod Æschylus & Euripides asserunt.*

Coeunte cornu] *quando plenũ orbem conficit. phrasis à Virg. & Propert.*

745 Nec tenent stellæ faciem min.] *omnis, pleno lumine fulgente lunâ, stellarum nitor, omne decus euanescit. imitatur, vt sæpe Boëtius:*
Vt nunc pleno lucida cornu,
Totis fratris & obuia flammis
Condat stellas luna minores.

lautè hanc similitudinem Claudianus accepit:
Haud secus ac, tacitam Lunâ regnante per Arcton,
Sidereæ cedunt facies; cùm fratre retuso
Æmulus aduersis flagrauerit ignibus orbis.
Tunc iubar Arcturi languet, tunc fulua leonis
Ira perit; plaustro iam rara intermicat arctos
Indignata tegi; iam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem; *hoc est, obtenebratas & quasi pereuntes, amissâ luce, quatuor stellas, quæ gladium & clauam illius efficiunt, Vide Higyn. 3. Astron.*

746 Qualis] *Papinius 6. Thebaid.*
Sic vbi tranquillo pellucent sidera ponto,
Vibratúrque fretis cæli stellantis imago,
Omnia clara nitent; sed clarior omnia supra
Hesperus exercet radios, quantúsque per altum
Æthera, cæruleis tantus monstratur in vndis.

Tiberianus, apud Placiadem (vt emendo)
Aureus subducit ignes
Sudus ora Lucifer.

Seneca in ludo de morte Claudij; qui locus huic similis:
Qualis discutiens fugientia *Lucifer* astra,

Au

Aut qualis surgit redeuntibus *Hesperus* astris.

747 Modo lotus vndis] *plerique veterum crediderunt stellas & sidera humecto quodam alimento nutriri, eoq́; splendorē & pulchritudinē illis augeri. sic Empedocles, Plato, Stoici, Plinius li. 2. Homerus Iliad. χ'. & nostri poëtæ:*

Flumina suppeditant, vnde æther sidera pascit.

Virgil. Conuexa polus dum sidera pascet. *quo loco Brodæus reponit,* Conuexa palus. *addubito. Lucanus:*

Nec non Oceano pasci Phæbúmque polúmque.

sic explico Claudianum, qui cùm lib. 2. de raptu dixisset Solem & Lunam filios esse Tethyos, subdit de Lunâ:

Læuâ parte soror vitrei libamina potat

Vberis —— *Ideo Seneca dicit:* modo lotus vndis. *quasi restauratus, & sumto alimento plenior formosiórque. Sed contra hanc opinionem disputat Aristoteles libro 2. Meteor. & disertè errorem vocat Marius Victor Commentar. in Genesim.*

750 Liber] *Seneca lib. de Tranquillit. vitæ ad Serenum cap. vlt. docet; inuentorem vini Bacchum, dictum esse* Liberum, non ob licentiam linguæ, sed quia liberat seruitio curarum animum & asserit, vegetiorémque & audaciorem in omnes conatus facit. *Numeratur inter Deos formosos, etiam ab illo vetere poëtâ.*

Formâ Mercurius potest placere.
Formâ conspiciendus est Apollo.
Formosus quoque pingitur Lyæus.
Formosissimus omnium est Cupido.

India] *De Indiâ multi veteres scripsère, fabulosi omnes. mentiendi laudem Strabo primam Daimacho, secundam Megastheni tribuit: nec multum illis cedere Onesicritum & Nearchum. Bella & Victorias Bacchi de Indis, describit Nonnus in Dionysiac.*

753 Cornigerum caput] *Bacchum Euripides vocat* Deum tauricornem: *Sophocles*, bouis cornua habentem. *alij*, bicornem. *Bacchi cornuum varia ratio redditur. Festus abit ad ebriorum truculentiam; Plinius, ad eorum furorem lib. 23. cap. 1. Phurnutus & Porphyrion Horatian. ad eorumdem audaciā, quæ cornibus significetur. Plato li. 2. de legib. Xenophon ἀναβαζ. lib. 7. Athenæus δειπνοσοφ. lib. 2. & Nicandri Scholiast. in Alexipharm. causam volunt, quòd antiquis cornua in vsum poculorum. Plutarch. in Quæstionib. Græcanic. siue (vt vocat Arnobius) in Causalibus, q. 57. & in lib. de Osiri, & Diodor. lib. 5. Biblioth. quia primus Bacchus (qui & Osiris) boues iugo iunxit; vel, vt idem Diodorus Siculus lib. 4., Bacchus Iouis Ammonis, qui arietino capite fingebatur, filius. vide Eustath. in Iliad. θ'. sed fortè hoc finxere, quia de Mose scriptum legerant, faciem eius* cornutam *Iudæis visam* (Exod. 34.) *hoc est, splendentem adeo vt radios quosdam videatur emittere; quæ vis verbi Hebræi ibi positi; & id confirmat D. Paulus 2. Cor. 3.*

755 Nec vultus] *melius alij*, Ne vultus.

756 Omnes per populos fabula distulit] *Spurium (vt cum D. Hiero-*

nymo & Optato Mileuitano loquar) vitulamen, quod nimis altas video in libris omnibus radices egisse. sed spurium: non quia non Senecæ, sed quòd non suo plantatum loco. sic repono:

Ne vultus nimium suspicias tuos,
Non vinces rigidas Hippolyti comas,
Phædræ quem Bromio prætulerit soror.

& postea versu 774.

Quid deserta petis? tutior auiis
Non est forma locis. te nemore abditum
Omnes per populos fabula distulit.
Cùm Titan, *&c. clarâ sententiâ.* Differre *pro diuulgare, dispargere, disseminare, non semel Tacitus & Tertullianus. sed & Propertius:*

Tertul. apol. c. 7. vt dum nihil lateat, etiã quod fama nõ distulit.

Et te circum omnes alias irata puellas
Differet —— *Ait ergo: quantumuis te cælare & in penitissima nemora abdere coneris; lux tuæ pulchritudinis te prodidit, & fama iam traduxit per omnium ora.*

758 Anceps forma bonum] *Theocritus:*
Et rosa pulcra est, & tempus eam contabefacit.
Et viola pulcra est in vere, & statim senescit.
Candidum est lilium, tabescit verò cùm decidit.
Et nix candida est, & liquitur cùm concreuerit.

765 Folio vt lilia pallido] *Ex fide manuscr. vnius, sic legunt Critici: quibus lubens adsentio.*

769 Formosi] *antiquus grammaticus Papirianus putat* ἀπὸ τοῦ formum, *hoc est, calidum deduci* formosus. *hæreo. mallem à* formâ.

772 Tempus sed tacitum] *sic impressi: at scripti;* te tacitũ. *Eib.* si tacitũ.

776 Constituit] *non malè Moguntin.* constituet. *sole meridiano: quando cuncti æstum fugitantes sub arboribus vmbrosis meridiant. Hispani id tempus; à sistendo;* la siesta *nominant.*

777 Naiades] Naiades, Naides, Napeæ *fontium præsides nymphæ, de quibus Porphyrius, in antrum Homeri:* Potamides, *quæ fluuios incolunt,* Lutatio in 3. Thebaid. Statij: Limnades. *quæ lacus & stagna, Phauorino & Apollonij Scholiastæ. vide Lilium Syntagm. 5.*

780 Lasciuæ nemorum multiuagæ Deæ.
Panes quas Driadas montiuagi petunt] *hic hulcus aliquod. docet varietas lectionis. sic, vt posui, Lipsiens. sed cod. Eguianus, manusc. & vett. excusi Herbipolens. & tres Veneti:*

Lasciuæ nemorum Deæ
Montiuagiue Panes.

& reliqua illis desunt omnia. Moguntin.

Lasciuæ nemorum multiuagæ Deæ
Panósque Driades montiuagos petunt.

Lugdun. Lasciuæ nemorum & montiuagæ Deæ,
Panes, *&c. vt Lipsiens. Flos æui nostri Criticorum, decus antiquario-*

quariorum, princeps eloquentiæ Iustus Lipsius ex suo m.s. in quo; Panásque Driades montiuagos pet. *emendat*; Panas quæ Dryades montiuagos petunt. *hac mente & ordine verborum*; *Te Hippolyte lasciuæ Deæ petent ob tuam hanc formam; illæ ipsæ Dryades, quæ Panas & Satyros solitæ furtim petere. confirmatum Moguntin. scriptura. Ego id sequor. nec displicet tamen Eguiani lectio. nam illud*; multiuagæ, *in nullo libro inueni nisi in Saxonicâ illa editione. imò puto puram putam illam, quam Herbipol. & antiquæ editiones retinuerunt, & cetera ab adtextu. significat ergo, nec à Dryadibus lasciuis nemorum incolis, nec à salacibus Faunis securum futurum. Suspicatus sum aliquando ex coniecturâ:*

Lasciuæ nemorum Deæ,
Montiuagíque Panes,
Panes qui Driadas montiuagas petunt.

sed nihil affirmo.

783 Sidus post veteres Arcades editum] *Luna. Lycophroni Arcades*, Antelunares. *Apollonius*, Arcades illi qui ante Lunam exstiterunt. *Nonnus*; Arcades Antelunares qui pullularũt soli Antiquiores Sole, & priores ortu Lunæ. *Eudoxus*; Arcades creduntur ante Lunam geniti. *Iccirco Strabo scribit Græcanicarum vrbium antiquißimas videri Arcadicas. Primus hoc de Luna traditur à Stephano confinxisse Hippys Rheginus. caussam fabulæ tradit Lucianus in Astrolog. propter primò deprehensum in Arcadiâ Lunæ cursum; scilicet ab Arcade Endymione, vt & interpres Apollonij in li. 4. ad ver. 264. vbi & alia multa ex Aristone Chio, Dionysio Chalcidense, Duri, Mnaseâ, Theodoro, & Aristotele; quæ non vacat ascribere. hoc tantum, Arcades dictos ab Arcade Orchomeni F. & licet magna illorum antiquitas, non tamen conferendam cum AEgyptiorum vel Phrygum vetustate; quos Gentiles vetustißimos putarunt. AEgyptios quidem Cosmes lib. 1. AEgyptiacor. Cnossus lib. 1. description. Asiæ, Archemachus in Metonymiis, Apollonius 4. Argonaut. Xenagoras lib. de temporibus, Nicanor, Hippys & alij. Phrygios, Herodotus & Claudianus, etiam AEgyptiorum confessione. vide Scholiast. Apollonij in lib. 4. versu 262. sed sacræ litteræ docent hos omnes à Chaldæis defluxisse.*

785 Nuper rubuit] *existimabant Lunam mago carmine sollicitatam rubore suffundi, vel ob magarum impudentiam & scelera; vel laborantem, vi carminis. Horatius:* ——— Lunámque rubentem

Ne foret his testis post magna latere sepulcra.

In defectu, idem illi à veneficis euenire putabant. qua in re tam superstitiosi Athenienses, vt eos qui veram Eclipsis caussam adferebant, tanquam impios, viuos exusserint, teste Plutarcho in Pericle, vbi hac de re fusè disserit. Romanos in Macedoniâ belligerantes tinnitum dedisse, tuendæ Lunæ gratiâ, refert idem in AEmilio. Comment. Iuuenalis; Sat. 6. Sonitus fieri assolet, quando Luna deficit. *Alicubi legi Indos hoc Lunæ vitium copioso fletu prosequi solitos, quod arbitrarentur eam à Sole ad sanguinis vsque effusionem flagellatam. Ouidius:*

Quale rosæ fulgent inter sua lilia mistæ,
Aut vbi cantatis Luna laborat equis.

Papinius: —— qualis per nubila Phœbes,
Athraciâ rubet arte color.

788 Thessalicis] *Sosiphanes etiam in Meleagro, testatur olim creditum Thessalicarum mulierum cantibus Lunam ab æthere descendere*:

. μάγοις ἐπωδαῖς πασα Θεσσαλὴς κόρη,
ψευδὴς σελήνης αἰθέρος κατεβάτις.

789 Tinnitus] *peluium tinnitu & tubarum strepitu deficienti Luna auxiliabantur. Tibullus*:

Cantus & è curru Lunam deducere tentat:
Et faceret, si non æra repulsa sonent.

nimirum, si non exaudiret, minus illi verba molesta, vt ex Manilij, Ouidij, & aliorum testimonijs Turnebus lib. 22. aduers. cap. 23.

795 Pario marmore] *quicquid dicat Cardanus in lib. de subtilit. candidum marmor Parium; candidum, fuit. Vnde Sidonius in Burgi descriptione, Paron candentem* vocauit *versu 140. & lib. 2. ep. 2.* Si marmora inquiras; non illic quidem Paros, Carystos, Proconnyssus, Phryges, Numidæ, Spartiatæ rupium variatarum posuere crustas: neque per scopulos Æthiopicos, & abrupta purpurea genuino fucata conchylio sparsum inibi saxa furfurem mentiuntur. *& in epithal. Ruricij*:

Hic lapis est de quinque locis, dans quinque colores,
Æthiopus, Phrygius, Parius, Pœnus, Lacedæmon,
Purpureus, viridis, maculosus, eburnus, & albus.

Prudentius etiam docet Laconicū marmor, viride; synnadicum, maculosum fuisse: Quæ viridis Lacedæmon habet, maculosáque Synna
Natiuum nemo scopuli mihi dedicet aurum.

maculas verò Synnadici sanguineas docet Papinius in balneo Etrusci, & Numidicum lapidem aurei coloris fuisse de Pario Plinius lib. 36. cap. 5. Candido marmore vsi sunt è Paro insulâ; quem lapidem cœpere lychnitim appellare, quoniã ad lucernas in cuniculis cæderetur. auctor est Varro.

795 Torua viriliter] *cultu fingitur à quo sordes & immunditiæ absint, nec tamen superfluo ornatu comtus; quam mediocritatem & verè virilem habitum laudat Epictetus apud Arrianum lib. 4. cap. 11.*

798 Nescia colligi] *sic crines in nodum colligi ab Ouidio, in sinum vestes à Marone dicuntur.*

802 Licet-arceas] *possis arcere, si velis. sed nihil dubito in his tribus versibus aliquid vitij latentis esse*: *ad quod me deprehendendum non iuuant exemplaria.* 804 Iam iuuenis] *Moguntin.* Nam iuuenis.

813 At si] *Moguntin. & quatuor veteres edit.* aut si. *melius.*

821 Quid sinat inausum] *Valerius epist. ad Rufinum*: Insani capitis & præcipitis est femina, indeliberatâ semper voluntate: præcipuum arbitratur quod vult, & quod non expedit. *habetur inter epist. D. Hieronymi. Femina etsi (vt aiunt Plato lib. 7. de legibus, & Xenophon in Oecon.) in ceteris*

ceteris rebus sint timidiores; in iis tamen quæ libidinosè appetunt, excellunt audaciâ, maximè si se deprehensas intelligant, vt hoc loco Phædra. Iuuenalis Sat. 6. ——— nihil est audacius illis

Deprensis. iram atque animos à crimine sumunt.

Plautus, in Milite glorioso,

Neq. eques, neq. pedes præfectus quisquam tantâ audaciâ est:

Qui æquè faciat confidenter, quàm mulieres faciunt.

plurima in hanc sententiam accumulat Tiraquellus leg. 9. connub. à nu. 158.

823 Et sceleri] *sic Moguntin. sic ceteri mei m. s. quibus sum vsus. nec video cur non hoc germanum. sensus: & conatur fidem facere scelesto suo mendacio, comâ vulsâ & scissâ, partim ab Hippolyto (qui superius* impudicum crine cõtorto caput lęuâ *reflexit) partim ab ipsamet, ad fraudẽ cõfirmandã.*

828 Paria Pirithoo] *Herbip. & Veneti omnes;* Pirithoi. *sæpè multumq. suspicatus fui legendum;* Hippolyto, *admisso hiatu. nec despero olim aliquem id m. s. confirmaturum. sanè sensus postulat. Ait enim ex Orco pallidum venisse Theseum, & in hoc Pirithoo dissimilem. atqui id vtrique commune, si Pirithous remeasset. nunc nec remeauit. occisum enim à Cerbero tradũt omnes, solumq. Ægæi filium ab Alcide reductum. Vide Apollonij Scholiast. in lib. 1. versu 100. & descripserat obitum illius Euripides in Pirithoo, ex quo nonnulla idem Scholiast. in 4. Argonaut. Et cur, quæso, Pirithoo similem Theseum dicat? cur Pirithoum æqualem Thesei, eius comparatione iuuenem appellet? omnia Hippolyto conueniunt. simillimus ille Theseo, Phædra iudice. sed pallidior nunc Theseus, quia ab inferis reuersus iuuenis Hippolytus, pater Theseus.*

IN ACT. III.

Redit ab inferis Theseus: decipitur à Nutrice & Phædrâ. occasio relictus à fugiente Hippolyto gladius. iratus pater exitium filio imprecatur.

832 Vt vix cupitum] *Eguian.* Et vix cupitum *sine notâ interrogationis.*

833 Quarta eleusis] *ex hoc loco colligere nequeas Eleusinia sacra singulis annis fieri solita. sensus enim; Eleusis Attica vrbs iam quartò messem collegit. Natus ibi Triptolemus. ideo subdit,* dona Triptolemi, *hoc est, frumentum. Triptolemum, Celei Regis Eleusinij filium, Ceres agriculturam docuit, & seminandi artem, per orbem suo curru vectum, hominibus tradere iussit. Triptolemum tragœd composuit Sophocles, cuius meminere Dionys. Halycarnass. lib. 1. & Strabo lib. 15. vide Virgil. 1. Georg. & ibi Seruium, & Ouidium 5. Metamorph. sed quia de donis istis Triptolemi, eorumq. generibus, valdè controuersatur inter scriptores, etiam Theologos; ad constituendam definiendamq. certam Sacramenti Eucharistiæ materiam; non ingratum studiosis futurum credo, si quid apud veteres scriptores hac de re obseruauerim, hoc loco proponam. cui displicent huiusmodi emansiones, transiliat aliquot paginas. Inprimis didici* fruges *diuidi in* frumenta & legumina. *de leguminibus, nunc nihil. hæc enim non computantur inter Triptolemi dona: sed frumẽtum dumtaxat propriè acceptum. Nam* frumenti *vox aliquando latissimè sumitur, pro omni fruge, & tunc diuiditur in frumenta hyberna & æstiua pro ratione*

De frvgvm generibvs, diligens disceptatio.

De Frumento.

tione sationis, & tunc etiam quædam legumina continentur. sic sumsit Pli-
nius li. 18.cap.7.quando hyberna frumēta vocat triticum, far, hordeum; æsti-
ua, milium, sisama, & panicū, quæ tria propriè esse legumina docet Columella
lib. 2.cap.7.licet ipse postea cap.9. inter frumenta (inquit) etiam panicum
& milium ponenda sunt, quamuis iam leguminibus ea contribuerim.
vtens scilicet hoc cap.9.latissimâ frumenti acceptione: cap.autem 7.strictiore.
eâdem latitudine Plinius lib. 18. cap. 10. æstiua frumenta diximus, sisa-
mam, milium, panicum. Minus latè autem sumitur frumentum, vt oppo-
nitur leguminibus, quemadmodum à Plinio d.cap.7. quando dicit, prima fru-
gum genera esse frumenta & legumina: & à Varrone li.1.de re rust. cap.48.
quando frumentum dicit esse id, cuius culmus spicam effert. & tunc, hordeum
eâ voce continetur. sic sumunt, qui hordeum frumentis annumerant, vt Pli-
nius d.cap.7. cùm ait: primùm ex frumentis seritur hordeum. & postea:
hordeum ex omni frumento minimè calamitosum. sic etiam sumitur
frumentum à Palladio initio mensis Nouembr. & initio Decembr. Videtur
etiam inter frumenta poni à Columellâ cùm ait: li.2.cap.9. proximus est his
frumentis vsus hordei. & Isidoro li.17.Origin.cap.3. Sanè Columellam d.
cap 7. cùm hordeū ponit inter legumina, vel hallucinatū, vel mendosum puto.
Tertiò frumentum accipitur maximè presse & strictè, vt opponatur etiam
hordeo, & comprehendat solum triticum & far. sic Plinius d.cap.7. cùm ait:
Frumentum verò & hordeum. item: frumentum verò & hordeum, vi-
tiáque. & postea: calamus frumento altior quàm hordeo. arista mor-
dacior hordeo. & sæpius eodem cap. Item cap. 8. Frumenti genera non
eadem vbique, neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus. vulgatissima
far, quod adoreum veteres vocauere, siligo & triticū hæc pluribus ter-
ris communia. deinde quarundam terrarum frumenta enumerat, Arincam,
Zeam, Olyram, Tiphen, scilicet minus notas frumenti species. ita sumitur
strictissimè Ezech.4. Sume tibi frumentum & hordeum. & à Columella
li.2.cap.6. cùm diuidit frumentum in triticum & semen adoreum. & sic vi-
detur accipere Palladius lib.6.cap. 1. & lib.10.cap.2. & 4. & lib.11.cap.1. &
De tritico. forte Nonius cùm dicit, ador esse frumenti genus. Triticum quoque eodem
modo varias habet significationes. prima latissima, pro subalternâ specie fru-
menti, vt omnia illa contineat, quæ frumentum strictè sumtum, nempe ado-
reum, & omne quod triticum dicitur, vt adoreo opponitur. sic videtur accepis-
se Varro lib.1.cap.45. & 48. cùm hordeū soli tritico opponit, non factâ men-
tione farris: & D. Isidorus d.cap.3. vbi expressè adoreum vocat tritici genus.
item, cùm: Siligo (inquit) est genus tritici. & Plinius d. cap.7. Et in tritici
genere, pars aliqua pabuli est quadrupedum causâ sati, vt farrago. vbi
farraginem ponit inter species tritici; sed farrago dicitur, quæ ex recrementis
farris gignitur in vsum pecorum admixto hordeo vel vitiâ, iuxta Plinium d.
lib.cap.16. Secunda tritici acceptio strictior est, lata tamen; pro subalternâ spe-
cie tritici, vt comprehendat plures infimas tritici species. sic sumitur in sacris
litteris Exodi 9. circa finem, vbi apertè separantur far, triticum, hordeum.
sic Varro lib.1.cap.44. quando distinguit triticum, far, & hordeum. sic Pli-
nius

nius d.cap.7. quando dicit, genicula tritico quaterna, farri sena. *sic qui dispescunt frumentum in triticum & semen adoreum, vt Columella vbi sup. Plinius cap.24. & Palladius lib.10. cap.2. Columella namque scribit tritici genera esse complura: præcipua, tria. primum quod vocatur robus, pondere & nitore præstans: alterum quod dicitur siligo, quod pondere deficitur, (Plinius cap.8. candore præstare, sed sine pondere, sine virtute esse) quare* tritici vitium *vocat: tertium, trimestre, quod ipsum quoque siliginis sit genus. quo tamen nomine Plinius cap.7. Columellam carpit, censens non siliginis, sed propriam, tertiamq́; tritici speciem esse trimestre, & à Græcis τριμήνον vocari.* trimense *appellat Isidorus. Plinius etiam quartam addit speciem, tritici bimestris.* Reliquæ tritici species *(inquit Columella)* nisi si quos multiplex varietas frugum, & inanis delectat gloria, superuacuæ sunt. *Inter has à Columella omissas reposuerim, Arincam, Olyram, Tiphen: licet non desint, qui olyram eandem cum arincâ, & vtramque cum siligine idem putent. vide Plinium cap.7, 8, & 10. sic etiam accepit D. Isidorus d. c.3. cùm ait*: siligo genus tritici à selecto dictum. nam in pane species eius præcipua est. *Et Plinius d.cap.*8. siliginem dixerim propriè tritici delicias. *quia, vt inquit cap.9.* è siligine laudatissimus panis, pistrinarúmque opera laudatissima: *quem panem commendat Seneca in epist. non vno loco. Hispani, robum vocant* trigo ruuion; *Belgæ, Zeelandicum triticum. Siliginem Hispani*, trigo candial; *Belgæ, Hyemale triticum.* Trimestre *Hispani*, trigo tremesino; *Belgæ, æstiuum triticum. vnde apparet hodie his gentibus tritici species esse, siliginem, robum, & trimense. Vltima & maximè propria strictissimaq́; tritici acceptio est, pro specie vt vocant infimâ seu specialissimâ tritici, vt opinor pro solo robo; quod per excellentiam tritici nomen sibi vendicat. sic sumo illa Plinij cap.8. vulgatissima frumenti genera esse adoreum, siliginem, & triticum. vbi vides eum (non satis aptè) vnã speciem subalternam, scilicet adoreum, coniungere duabus infimis, tritico, & siligini: vt & cap.7. cùm diuidit in far, siligenem, & hordeum, & passim eodem & sequentibus capitibus. & cap.8. cùm dicit siliginem in quibusdam regionibus biennio in triticum transire. quibus locis apertè tritico opponit siliginem, quam tamen alibi tritici speciem esse fatetur. Fortassis denique triticum aliquando sumitur pro robo & trimestri; vt cùm Columella d.cap.9. scribit omne triticum in solo vliginoso post tertiam sationem conuerti in siligině. cur enim addit* (omne) *si de solo robo id accipiendum?* *Nunc de Farre.* Far *antiquis omne adoreum, teste Plinio. aliis tamen farris species videtur adoreum, vt Seruio, Festo, Varroni; qui iccirco far adoreum, cum addito nominant. Aliis omne far, dicitur ador vel edor, & pro eodem sumuntur far, ador, semen, & quod vulgus nominat bladum, ita censet Ruellius li.2.cap.17. Columella quattuor farris species recenset. far Clusinum, candidius & nitidius: far vemmiculum, rutilum; & far vemmiculum candidum, vtrumque ponderosius Clusino: quartum trimestre semen (trimense Isidoro) pondere & bonitate præcipuum, cui nomen Alicastrum, quia Alicæ simile sit sic enim Columella, ex quo emendandus Isidorus, cuius ca.3. verba perturbatè leguntur. Clusinum fortè idem cum zeâ, siue vt vulgò dicitur* speltâ. *Profectò D. Hieronymus* zeam *significat*

De Farre. Gloss. in Far & ador.

ficat populariter speltam vocari , & videtur cum farre confundere, in cap. 4. *Ezech. & in cap.*28. *Isaiæ. putantur etiam Herodotus, Galenus, & Dion. Halycarnaß. velle zeam & far idem esse. sed Plinius à farre zeam (quam propriè* semen *vocari scribit) distinguit. dicit enim cap.*8. qui zeâ vtuntur, non habent far. *& cap.* 24. Serere in iugero temperati soli iustum est tritici aut siliginis modios quinque, farris, aut seminis (quod frumenti genus ita appellamus) decem, hordei sex. *&c. Gorrhaus etiam scribit, zeam , frumenti esse genus tritici simillimum. Sed Plinius fortaßis ibi , far sumsit, pro peculiari aliquâ farris specie, vtputa Venniculo, vel potiùs Alicastro ; vt hoc per excellentiam far dicatur. Alica enim , cui simile Alicastrum, frumenti genus , nempe adorei siue farris , ex Plinio patet , & ex Palladio in Iunio cap.*12. *& alicæ vitium zea, hoc est, quæ iusti ponderis alica non est, zea nuncupatur. sic enim Plinius cap.* 11. Ex zeâ pulcrius quàm ex tritico fit granum , quamuis id alicæ vitium sit. *quod sanè speltæ nostræ quadrat. Meo ergo iudicio spelta seu zea farri annumerãda fortaßis & Olyra,* Arinca & Typhe. *quamquam de his ambigo. illud mihi scire videor , Typhan apud Plinium pro* blattâ, *seu vulgari siligine, quod Sotus obtrudit non inueniri: & imperitè, à quibusdam Lexicis Zeam hordeo annumerari. Apud Plinium etiam inuenias cap.*7. *in Galliis nasci speciem farris*; quæ *(ait)* dicitur illic brance *(fortè legendum* blanche *vt habet Ruellius, & hoc hodie nomen retinet) & Latinis* sandalam *dici ac esse nitidißimi grani. fortè est* sciñdila *D. Isidori. His addo vulgum malè accipere vocem* siliginis, *pro eo quod Galli* segle ; *Germani* roggenkoren *vocant. nam hoc Latinis dicitur vel* secale, *vel* centenum, *vel vtroque nomine, quod arbitror. Centenum dici testatur D. Isidorus , quod centum grana ferat culmus, & nomen adhuc in Hispania seruat,* centeno. secalen *Ruellius scribit frugis esse genus, quod Galli* seclam *vocant. de quo ita Plinius li.*18. *cap.*16. Secale Taurini sub Alpibus Asiam vocant deterrimum , & tantum ad arcendam famem vtile : fecundâ, sed gracili stipulâ ; nigritiâ triste , sed pondere præcipuum. admiscetur huic far, vt mitiget amaritudinem eius, & tamen sic quoque ingratissimum est ventri. nascitur qualicumque solo cum centesimo grano. *fortaßis à D. Hieron. in cap.*4. *Ezech. nominatur,* sigala. *Plinius à farre discriminat. frumentum esse nemo ambigit. ad quod tamen, farrisne, an tritici genus reduci debeat , ignoro. mallem ad farra.* Panicum *& fagopyrum ad legumina perspicuè pertinent. Apud nullum scriptorem memini me legere tritici appellatione hordeum comprehendi , nec potest nisi prorsus impropriè & nouè triticum pro quouis frumento velis accipere. est enim hordeum frumentum quidem, sed si frumentum non strictißimè, sed latè sumas, vt opponitur leguminibus, vti diximus. Ex frumento* panis *fit, de quo vnum verbum adijciam. Aliquando* panis *sumitur latißimè pro quacunque farinaceâ maßâ decoctâ, ex quacunque illa sit materiâ, siue ex herbis, vt lotometrâ (de qua Plinius* 22. *cap.*21.*) vel asphodelo (d. lib.*22. *cap.*22.*) siue ex fructibus, vt caricis, castaneis; siue leguminibus, vt fabis; siue frumento, & hordeo, &c. idq; siue ad vsum hominum , siue pecorum. Secundò accipitur non ita fusè, pro maßâ deco-*

Gloss. Alica ζεόδριτ Spelta ὄλυρα.

Su. in 4. sent.

De Hordeo. Glossar. Hordeum κριθή.

De Pane.

decoctâ solùm ex frumento. Et huiusmodi panis, vsibus hominum deseruit, siue id semper & vt plurimum, vt farreus & triticeus; siue apud quosdā dumtaxat penuriâ melioris, vel tempore necessitatis apud quoslibet, vt indigentiam subleuet: & talis est hordeaceus panis, hodie saltem. Nam licet Iudæis & aliis gentibus olim in vsu, non tamen nisi exigente necessitate, vel paupertate. quod ad Iudæos, patet id, tempore sterilitatis & famis. 4. Reg. 4. & in deserto ac solo loco, Ioan. cap. 6. vel mysterij significandi causâ Num. 5. Indis olim panis præcipuus ex hordeo satiuo & siluestri, teste Plinio cap. 7. vbi etiam legas, antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu, Menandro auctore, apparet, & gladiatorum cognomine, qui hordearij *vocabantur. & cap. 10.* Æthiopes non aliam frugem, quàm milij hordeique nouere. Sed (*vt idem scribit cap. 7.*) panem ex hordeo antiquis vsitatum vita damnauit, quadrupedúmque tradidit defectibus. *Vnde apparet iam Plinij tempore eius vsum desiisse, vt aduertit Volaterran. Philolog. ca. 26. & propterea ignominiæ causâ solitos Romanos militibus hordeaceos panes dare. Eodem sensu Columella lib. 2. cap. 9. panibus ex milio & panico nonnunquam pro cibariis colonos vti solitos testatur. & cap. eodem hordei duo genera ponit, vnum quod vocant* hexastychum *siue* cantherinum, *quo iumenta melius quàm bono tritico pascuntur, homines verò salubrius quàm malo tritico: alterum* Distychum *siue* Galathicum, *ponderis & candoris eximij, adeo vt tritico mistum egregia familiæ cibaria præstet. Isidorus tertium genus addit* trimense, *quod dū cogit necessitas, verno seminatur, & celeriter metitur. Tertiò panis potest accipi, pro eo solùm pane, quem cunctæ nationes, & in communi hominū vsu, panem solent appellare, vt est triticeus & adoreus. Quartò sumitur pro aliquo singulari pane, qui non nisi secundùm quid panis (de cuiusmodi pistoriis videndus Plinius d. cap. 11. & lib. 22. cap. 25. li. 19. cap. 4. & lib. 20. cap. 15. & 17.) vt sunt qui anyso, cumino, & similibus miscentur; quod si fiat modicè, non propterea veri panes esse desinent, dummodo communis panis essentia non corrumpatur. Græcis panis, ἄρτος à verbo αἴρω (hoc est tollo) & dicitur quasi εἰς ἄερα αἴρω, teste Eustathio: sed Thomas Magister putat dici, quòd naturam seu corpora nostra eleuet. Et verisimilius est ab αἴρω formatum ἄρω per contractionem, quod ipse Eustathius alibi non diffitetur; quam è contra. Vnde apparet non repugnare Etymologiam, quominus azymum panem, verum esse panem dicamus. Hæc de donis Triptolemi, Theologis nostris futura non inutilia. Queritur Theseus, se quòd reuersum domum tamdiu morer in limine. illum audite.*

849 Et limine in ipso mæsta] *sic omnes mei m. s. sic tres Veneti, & Herbip. sed N.* Et limine in ipso vasta. *Lugdun.* Limineque in ipso vasta. *Basil.* & limine ipso vasta. *nonnulli*; in limine ipso mæsta.

860 Postis lares] *Moguntin.* postes laris.

873 Primus sile] *sic manusc. plerique & Eib. rectè. Moguntin.* primùm *Herbipol. & Veneti*; prius.

878 Dum lachrymant sui] *sic etiam plerique m. s. & ita N. sed Mogunt. & Lugdun.* lachrymandum suis. *Veneti*; lachrymantibus suis.

896 Atthæx] *alij;* Actæx. *parum refert. significat auream cicadam ensis capulo insculptam vel infixam. hac enim Atheniensium regum nota. Quisquis ille est, in Cyri, de Niso Pandionis Atheniensium Regis filio:*

Ergo omnis caro residebat cura capillo.
Aurea sollemni comtum quoque fibula, ritu
Mopsopio, tereti nectebat dente cicadæ.

Idem testantur, Nonnus Dionys. ιγ'. *Aristophan. Thucydid. Ælian. Philostratus, D.Greg. Nazianzenus, & Clemens Alexandrinus, & alij. solius Tertulliani verba adscribā è lib. de velandis virginibus:* Debebunt etiam (*inquit*) & aliqua insignia sibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirrhos Germanorum, aut stigmata Britonum. *Nisi valdè fallor, D.Isidorus lib.19. Origin.ca.30.scripserat:* Athenienses enim cicadas aureas gerebant, partim in vertice, nonnulli in fronte. *pro eo quod perperam postea editum;* Athenienses enim cyclades aureas. *nimio profectò luxu, & miseras feminas, si aureas in capite cyclades gestabant, quas vix humeris baiulare quiuissent. nimis æstate graues, nimis hieme algidas. meritò illis laneas Dionysius suffecisset. nec dicendum,* cycladem *pro coronâ positam. nouum id, & falsum.*

910 Nulláque victum] *sic m.s.& N. sed Lugdunens.* Non vlla. *male Veneti;* non nulla.

Lege melioris soli] *Metaphora à plantis sumtâ, quæ in melius solum translatæ feritatem amittunt & mitescunt. de Attici, de quo agit, soli vbertate ac præstantiâ legendus Aristides in Panathenaicâ.*

916 Turpibus] *sic manuscr. hinc vet. impress. per errorem;* turbidus. *vnde Lugdunens.* turbidis. *fœdos (ait) animos tegi pulcrâ facie: plumbeum gladium, inauratâ vaginâ.*

914 Triste] *seuerum ac graue. sic sumi docet Nonius ex Afranio, Terentio, Cicerone. sic Seneca epist.36.* Ariston aiebat malle se adolescentem tristem, quàm hilarem & amabilem turbæ. vinum enim fieri bonum, quod recens durum & asperum visum est: non pati ætatem, quod in dolio placuit. Sine eū tristē appellent, & inimicū processibus suis; bene se dabit in vetustate ipsa tristitia. perseueret modò colere virtutē, *&c.*

921 Ordiri virum] *virilitatem primam experiri. Attius, Amphitryone:* Non paruam rem ordibor. *Afranius, suspectâ:* Tamen animo me ordiri oportet paulla paullulum. *Claudianus:*

Ordirique virum non luxuriante iuuentâ.

924 Antiope] *sic omnes lib. ad normam tamen Carisij lib.1. dicendum foret;* Antiopa. *sic autem vocat etiam Philochorus; sed Trogus & Clydimus Hippolyten.*

929 Orbémque nostris pedibus obuersum] *admisisse videtur Antipodes, vt & ferè omnes antiqui, Strabo lib.1. Cleomedes lib.1. Meteor. Manilius lib.1. Mela lib.1. Plinius lib.2.cap.67. & lib.6.cap.66. Solinus, Capella, Macrobius, alij. Negasse quidem videntur D.Augustinus lib.16.de ciuit. Dei cap.9. & Lactantius lib.5.cap.14. & Lucretius lib.1. & ex Neotericis*

terleis Galeottus Marcius lib. de vulgò incognitis. Sed eorum opinionem refutant Albertus Magnus. lib. de Natur. locorum d. 1. cap. 12. Franc. Iunctinus in Sphæram Sacrobusti, Lucillius Philalt.eus in libros Aristot. de cælo, & Stofflerinus in spheram Procli à fol. 49. Nec hodie fermè quisquam qui Aduersipedes non admittat.

936 Abstrusa] *Moguntinens. & Burdegalens. manusc.* obstrusa. *idem in Claudiani memb. obseruaui, in Prudētij alij. cur ergo de hac voce dubitemus?*

940 Trina] *Moguntin.* terna.

942] Regnator freti] *Arnobius lib. 3.* Stygij frater Iouis, Olympiiq. germanus, tridenti armatus ferro, pistricum dominus atq. menarum, rex salsorum gurgitum, & tremebundi motator sali.

938 Vota mittam] *putabant diris & votis quem interfici posse. Oedipus Sophoclis; votis suis, alteri mortem properatam suspicatur. & apud Petronium alius,* votis absentem interficit hostem.

955 Ab ipso tumidos] *sic Veneti tres, & N. sed tunc in quartâ sede pes non legitimus. m. s. & Lugdun. & Herbipolens.* tumidos ipso ab.

IN CHORVM.

Queritur, cùm cetera rectè regantur à Deo, res humanas negligi. bonis non benè, malis benè cuncta cedere. vetus, sed iniqua querela, de qua nos alibi. Hunc chorum ferme totum imitatur Boëtius, de Consolat. philos. Metro. 1. cuius initium: O stelliferi conditor poli.

960 Polos] *censuit ergo polos esse mobiles. & verè cum vniuerso mouentur, tantumq. Mathematicâ abstractione finguntur immoti. Vide Philalteum in libris de Cælo, & Carpentarium 2. Physicor. cap. 3.*

663 Vt nunc canæ] *Annum in quatuor diuidit partes, etsi latenter. ver describit, dicens:* Nunc arbustis redeunt vmbræ: *Auctumnum verò:* Viresque suas temperat annus, *addens. Anni enim fretus, & medius inter æstus summos, summumq. frigus, æstatem & hyemem, quas significat, his versibus:* vt nunc canæ frigora Brumæ nudent siluas. *&:* Nunc æstiui colla leonis Cererem magno feruore coquant. *Elegantissimè has anni vices, Catullus depinxit:*

Mihi corolla picta vere ponitur,
Mihi rubens arista sole feruido,
Mihi virente dulcis vua pampino,
Mihique glauca duro oliua frigore.
Meis capella delicata pascuis
In vrbem adulta lacte portat vbera.
Meisque pinguis agnus ab ouilibus
Grauem domum remittit ære dexteram:
Tenerque matre mugiente vaccula
Deum profundit ante templa sanguinem.

quid tenerius, delicatius, purius? Vide sup. Med. versu 714.

969 Vasti pondera mundi] *adeo vasti, vt infinitum censuerint Seleucus Erythræus, & Heraclides Ponticus, propter difficilem partium eius enumera-*

merationem commensurationemq́;: Verè tamen in se finitus est. iuxta Ocel-lum Lucanum, Platonem in Tymæo, Ciceron. & Apuleium in lib. de Vniuer-sitate. Stobæum lib. 1. eclog. physic. cap. 25.

972] Hominum nimium securus ades] *cùm sis præsens & adsis, ta-men negligis humana. plus est negligere præsentia, quàm absentia: sed sunt qui ex coniectura audent*; audis. *vt inquiat*; Cur tu ô magne Deus, cùm cetera mundi cures & dirigas, culparis tamen & audis securus homi-num? *hi parum aduertunt (monendi, non mordendi, dictum gratiâ: stringũt amicitiæ iura, monita: soluunt cauillationes) id fieri contra versus legem, si re-tinent distributionem versuum, quam post N. ponunt, & quæ m. s. est;*

——— hominum nimium

Securus, ades, non sollicitus. *tunc enim*; Securus audis non sol-licitus. *nequit inter anapæsticos consistere. Nequibit etiam quamuis sequa-mur Lugdunens. & alios, qui cùm superius diuiserint versum illum:*

Nudent siluas, nunc arbustis: *consequenter hoc loco habent:*

Hominum nimium securus, ades,

Non solicitus, *&c. nã tũc superesset syllaba*; hom. nim. sec. audis. *Virgiliana porrò hæc, ex Epicuri scholâ; quæ Deos curare mortalia negabat.*

Dido: Scilicet is superis labor est, ea cura quietos

Sollicitat ——— *Imò verò idipsum Chrysippus & Stoici, & ex eorum sententiâ noster. Theophilus li. 2. ad Autolic. testis*, ἔνιοι μὲν τῆς στοᾶς, ἀργοῦνται καὶ τὸ ἐξ ὅλου θεὸν εἶναι: ἢ εἰ καὶ ἔστι, μηδενός φασι φροντίζειν τὸν θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ: καὶ ταῦτα μὲν Ἐπικούρου καὶ Χρυσίππου ἡ ἄνοια ἀπεφήνατο. *Stoicos quidem in vniuersum Deos tollere; vel si quos esse fateantur, eos nul-lius cẽsere quàm sui curã gerere. Et hæc Epicuri ac Chrysippi esse deliramẽta.*

973 Non sollicitus] *vetus querela. cui similẽ queritur Philoct. Sophoclis:*

ἀλλ' εὖ περιστέλλουσιν αὐτὰ δαίμονες.
καί πως τὰ μὲν πανοῦργα καὶ παλιντρίβη,
χαίρουσ' ἀναστρέφοντες ἐξ ἅδου. τὰ δὲ
δίκαια, καὶ τὰ χρήστ', ἀποστέλλουσ' αἰεί.
ποῦ χρὴ τίθεσθαι ταῦτα· ποῦ δ' αἰνεῖν, ὅταν
τὰ θεῖ' ἐπαινῶν τοὺς θεοὺς εὕρω κακούς.

Rataller.

Curæ id Diis videtur esse atque studio,
Vt sceleribus contaminatos turpibus,
Vt fraude qui fas atque commiscent nefas,
Illos specus subire Tartareos vetent.
Quîs fas & animo iustitia sedet, statim
Mergant acerbo funere. at quid de his, cedo,
Esse statuendum existimas? quonam Deûm
Laudemus ore facta? multa perperam
Si statuere, malos si esse deprehendimus.

tales tui, Philocteta: quia non Dij. solus Deus, & vnus, bonus. solus, nihil perperam. Deus (*inquit doctiss. ille Panus lib. de Pœnitent. cap. 3.*) in omnia sufficit.

ſufficit. nihil à conſpectu eius remotum, vnde omnino delinquitur. Quia non ignorat, nec omittit, quominus in iudicium decernat. Diſſimulator & præuaricator perſpicaciæ ſuæ non eſt. *cur ergo malis benè eſſe ſinit? D. Gregor. in 3. par. Paſtoralis*: Hoſtes Dei, etſi in ſiniſtrâ eius proficiunt, in dextrâ franguntur. quia plerumque vita præſens prauos eleuat, ſed aduentus æternæ beatitudinis damnat. *Alias cauſas tradunt D. Hieron. epiſt. ad Paullam de morte Bleſillæ, & eloquentiſsimus Saluianus Maßilienſ. lib. 1. de prouidentiâ Dei.*

975 Fortuna] *Chæremon res hominum regi ait fortunâ non conſilio, τύχη τὰ θνητῶν πράγματ' οὐκ εὐβουλία.*

976 Peiora fouens] *vide Stobæum Moral. ſerm. 104. vbi multa.*

877 Vincit ſanctos dira libido] *libidinoſi opprimunt caſtos. perperam hoc Daniel expoſuit.*

981 Virtus] *virtutis ſtudioſi præmij loco ſupplicia perpetiuntur, iniquam rectitudinis mercedem. hac de re Stobæus Moral. Serm. 105.*

987 Reſtátque mœſtus lugubrem vultum gerens] *tres m. ſ. & in his Moguntin. cum hoc verſu etiam alium habent, quem huic præponunt*: Rigátque mœſtis lugubrem vultum genis. *Eguianus m. ſ. hunc ſolum exhibet, vulgari illo relicto. quod mihi probatur. nam ſi* citato gradu *accurrebat, quomodo nunc reſtaſſe dicit? niſi ſi quantum reſtantem, dolor citare gradum iubebat; tantundem, ire conantem, idem dolor prohibebat betere.*

IN ACT. IIII.

Fugerat impudicos amplexus Hippolytus, & in fugâ perierat. obitus hiſtoriam patri nunc Nuncius narrat. deſcribitur etiam Theſei, eo audito, ſenſus medius inter patrem & iram. ſumptus hic Actus ex Euripide in Hippolyto Coronato, cum quo vtile ſit conferre, & cum Philoſtrato lib. 2. de imagine Hippolyti.

988 Nefandos] *non malè Eguian.* nefandi nuncium caſus.

990 Non imparatum] *vt perturbatione vacemus, nullum efficacius remedium, quàm ſi crebro fruſtrationes & infortunia quæ euenire poſſunt, præmeditemur, vt præſentia (docet Epictet. in Enchir. cap. 7. & ibi in commentar. Simplicius) &, vt ait Horat. lib. 2. Od. 10.*

Sperat infeſtis, metuit ſecundis
Alteram ſortem, benè præparatum
Pectus. *porrò vt Theſeus, ſic Eurydice Sophoclea caſum ſibi lugubrem narrari poſtulat, & ait ſe non inexpertam malorum: In* Antigone extrema.

ἀλλ' ὅστις ἦν ὁ μῦθος αὖθις εἴπατε.
κακῶν γὰρ οὐκ ἄπειρος οὖσ' ἀκούσομαι.

Gero] *Moguntin.* fero. *Porrò vt hic Theſeus, ita Maronianus Æneas iactat, omnia ſe animo mala præcepiſſe, & ſecum ante peregiſſe. videlicet quia (vt ait Seneca epiſt. 108.)* nemo non fortius ad id, cui ſe diu compoſuerat, acceſſit, & duris quoque, ſi præmeditata erant, obſtitit: at contra imparatus, etiam leuiſſima expauit. Id agendum, ne quid nobis inopinatum ſit: &, quia omnia nouitate grauiora ſunt; hæc cogitatio aſſidua

præstabit, vt nulli sis malo tyro. *Idem de tranquill. vita cap.* 11. quicquid enim fieri potest, quasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus molliet; qui ad præparatos exspectantésque nihil adferunt noui: securis & beata tantum spectantibus, graues eueniunt. *Cuiuis potest accidere, quod cuiquam potest.* hoc si quis in medullas demiserit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia est, si adspexerit, tanquam illis liberum & ad se iter sit: multo antè se armabit, quàm petatur. Serò animus ad periculorum patientiam post periculum instruitur. *&* *Consolatione ad Marciam*: Necesse est itaque magis corruamus, quòd quasi ex inopinato ferimur. Quæ multo antè præuisa sunt, languidiùs incurrunt.

990 Luctifica] *luctu plena. sic alibi*; castificâ mente. *item* terrificum. *quæ sunt ἀρχαικὰ. ita Catullus*, mentem iustificam, *&* voces clarificas, *pro claris & iustâ. poßis tamen ea accipere, quasi effectum suum significantia vocabula.* 994 Hippolytus] *sic Euripides*:

Non est amplius Hippolytus. vt rem verbo eloquar.

Letho occubat] *Mogunt.* voto occubuit. *lego cũ aliis*; voto occubat.

1001 Multa secum effatus] *apud Euripidem quidem ista*:

O Iupiter, dispeream si fallam, & sons sim sceleris.
Pater, quàm nos indignè tractet, sentiat
Aliquando, seu mortui simus, seu luce fruamur superâ.

1004 Tum subitò] *sic Lugdun. melius ceteri*; cùm.

Tumuit] *Moguntinens. vt ceteri manusc.* tonuit.

1010 Saxa cum fluctu] *imitari fortaßis voluit pulcherrimum illud fragmentum Attij in Argonaut. conseruatum à Cicerone* 2. *de Nat. Deorum*; *quod exhibui, in fragmentis Attij.* 1013 Terram] *Moguntinens.* terras.

1017 Quæ nouum tellus caput ostendit astris] *emendaui*; ——— quæ nouum tellus caput Ostendet astris? cyclas exoritur noua? *&c. admirantium verba sunt, & quærentium, quid vnda illa præ se voluent? quam mare molem ex profundo euomet?*

1019 Latuere nube] *Ego nil video mutandum, consentientibus quibus vsus sum m. s. & vulgatis omnibus. ait*: Nube *illâ* latuêre numẽ Epidauri Dei, *hoc est, templum Æsculapij*; & petræ Scironides scelere nobiles. *Nec necesse est Senecam rupis meminisse, quia meminit Euripides, cùm ipse petræ Scironiæ meminerit, Euripides litoris tantum. Verba Euripidis iam olim exhibui in aduers. quorum hic sensus*: ——— vt meis oculis

Adimeretur prospectus litoris Scironij,
Operuit autem Isthmum, petrámque Æsculapij.

Epidaurus *vero opidum celebre, in mari Saronico supra Corinthum* (*de quo Plinius li.*4.*c.*5.) *sacrum Æsculapio; quod ibi editus fuisset à Coronide Phlegyæ filia, ex Apolline grauidâ, & morbis omnibus illic mederi cœpisset: ab Epidauriis, ad ceteras nationes cultus manauit. Pausan. lib.*2. *seu in Corinthiac.*

1020 Scironides] *de Scirone latrone, & petris scironiis nota res, ex Plutarchi Theseo, Pomponio Mela, & Notis in Claudian. Papinius* 1. *Thebaid.* Infa-

Infames Scirone petras —— *de orthographiâ incertum. nam Græci modò per υ, modò per ει, modò per ι, ſcribunt.*

1021 Terra] *Iſthmus Corinthius.*

1025 Spumat] *nonne melius ſitum verſiculorum ſic immutes leni traiectione?*

Qualis per alta vehitur Oceani freta,
Spumat vomitque vicibus alternis aquas,
Fluctus refundens, ore Phyſeter capax.

Phyſeter] *bellua marina prægrandis, ex balænarum genere, ore maximo, dentibus ſerratis, columnæ modo ſe attollens, & ex alto velis nauiũ diluuiem quandam infundens, earumq́ alueos quandoque deprimens. eructat, non ore, ſed fiſtulis quibuſdam in vertice prope oculos poſitis. quare verſus Senecæ ſic interpungi debet;* Fluctus refundens, ore Phyſ. cap. *Nec enim credendum, erraſſe Senecam hominem Turdetanum, cùm in eo mari frequens ſit piſcis, teſte Strabone lib. 3. vbi eum deſcribit, & à flando vult denominatum. quia cùm fluctus efflat, ſpeciem quandam nubis in columnæ formam effigiatæ ſpectantibus præbet. Ab Orcâ diſtinguitur, quia longior Phyſeter, & dorſuali ſpinâ caret. Oppianus lib. 1. Halieut.* φύσαλον *nuncupat. vide Arrianum lib. rerum Indicarum, qui de Phyſetere eſt intelligendus cùm ſcribit:* ὅτι κήτεα ταῦτα φερόμενα κατὰ τὸν πόντον ἀναφυσᾷ ἐς τὸ ἄνω τὸ ὕδωρ. cete eſſe quæ in mari volutantia aquam ſurſum efflent. *Ælianum lib. 9. de hiſtor. Animal. Plinium lib. 9. cap. 4. Solinum in Polyh. Wottonum lib. 8. de Differ. animal. & Rondeletium lib. 16. de Piſcibus.*

1028 Inuexit] *ergo venilia monſtrum in litus eiecit, non autem ſalaciâ recedente deſtitutum aquis, neque vi ſuâ fluctus ſcidit.*

1030 In terras] *Moguntin.* in terrâ.

1036 Et quem feri] *mixtus illi color terreſtris tauri, & vituli marini.*

1042 Succo] *ſic Moguntin. Herbipol. Veneti, Baſilienſ. Lipſienſ. Sed credo Lugdunenſ. qui;* fuco. *fuit enim ſic initio ſcriptum, inde vitioſè quidam;* fucco. *mox alij;* ſucco.

1043 Vltima in monſtrum coit facies] *totius corporis forma in monſtrum deſinit. Notum ex Nonio, faciẽ totius corporis formam deſignare. Pacuuius Nyptr.* facie procerâ virum. *apud Plautum Pœnulo, quidam interrogatus, Nutrix quâ facie foret, reſpondet:* ſtaturâ non magnâ, corpore aquilo. *& Salluſt. hiſtor. lib. 2.* Sardiniam dixit eſſe facie veſtigij humani. *hoc eſt, formâ. Porrò cod. Eguian. continet;* vltima in tergũ coit facies.

1046 Priſtis] *ingens in Indico mari bellua, piloſa, parit animal. Plinius lib. 9. cap. 4. & 13. Secundùm quoſdam etiam* ſerra *Latinè, vulgò* Niuella, *vel* Caldero, *vel* Malthe: *quod vltimum nomen Suidas nouit:* πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου. ἡ λεγομένη μάλθη. ὃ καὶ δυσανταγώνιστόν ἐστι. Priſten genus eſſe ceti marini, inexpugnabile, quod Malthe dicitur. *Quæri ſolet, quomodo ſcribendùm. Nam in Sidonij libris modò;* priſtis, *modò* piſtrix. *de Tritone:* —— iamque ſuam parcenti piſtre flagellat.
at alibi: Priſtigeno quæ concha vehit Tritone Cytheron. *In Virgilij codicibus vtrumque inuenias, vt & hoc loco apud Senecam, vbi quinque m. ſ.*

habent

habent; pistrix, *vt & veteres excusi: recentiores* pistis. *Pedo Albinouanus,*
pistres *vocat, nisi legendum* pristes. *Dan. Caiet. hic censet, pro ferâ* pistrix,
pro naui; pistris *scribendum. Ego hoc discrimen non admitto. Seruius libro 5.*
Æneid. scribit pristem *à sectione dictum. sanè Græcis* πρίειν *secare,* πρίσις
sectio, πρίστις *sector. Et hoc animal constanter in Græcorum libris, Athenæi,*
Polycharmi, Epicharmi, Aristotelis, Polybij, Æliani, Oppiani, Eustathij,
Suidæ, πρίστης, *&* πρήστις: *quod Quadrigarij apud Nonium, Valerij Flacci,*
& Plinij codicibus confirmatur. Quare existimo Latinè huic feræ non nisi
pristis *vel* pistricis *nomen conuenire. sanè, vt dixi, hoc loco, quinque scripti*
libri continent; pistrix, *& Festi, Ciceronis, Ausonij, Arnobij, Annæi Flori,*
& Ausonij codicibus astruitur. & Gloss. Græcolat. κητὶς Pistrix de belua
habet. Latino-Græcum verò; Pistrix κῆτος, καὶ ἀρτοποιός. *cur ergo apud Fe-*
stum non possit legi; pistricem, *cunctis libris suffragantibus? vide de hoc pisce*
Wottonum d. cap. 195. & Rondeletium lib. 16. de piscibus. De poculo verò
eiusdem nominis Athenæum lib. 11. cap. 11. & cap. 15.

Aut reddit] *sincerum, ne dubita. sed Moguntin.* frangit.

1050 Discessit] *in nonnullis antiq. libris* diffugit.

1051 Solus immunis] *illustrantur hæc omnia Ouidiano loco, vnde sum-*
ta. 15. Metamorph. vbi Hippolytus ipse sic narrat:

Cùm mare surrexit, cumulúsque immanis aquarum
In montis speciem curuari, & crescere visus,
Et dare mugitus summóque cacumine findi:
Corniger hinc taurus ruptis expellitur vndis,
Pectoribúsque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitum: mihi mens interrita mansit,
Exiliis contenta suis. tum colla feroces
Ad freta conuertunt, erectísque auribus horrent
Quadrupedes, monstrique metu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis. ego ducere vanâ
Frena manu, spumis albentibus oblita, luctor,
Et retrò lentas tendo resupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota, perpetuum quæ circumuertitur axem,
Stipitis occursu fracta ac disiecta fuisset.
Excutior curru; lorísque tenentibus artus,
Viscera viua trahi, neruos in stirpe teneri,
Membra rapi partim, partim *reprensa teneri,
Ossa grauem dare fracta sonum, fessamque videres
Exhalare animam; nullásque in corpore partes
Noscere quas posses. vnúmque erat omnia vulnus.

*Fortè; deprensa.

1057 Seque] *Pintianus lib. sesc. at Moguntin.* Séque præcipitans fatis
Prolusit iræ. *Nec minus placet, quàm*; prælusit.

1060 Toruusque currus] *sic legebatur olim in omnibus excusis. sed quia*
moles.

moles, *praceßit, videns ego Solæcum monui in aduersar. legendum vel ex membran.* & torua, *vel ex coniecturâ*; taurúsque. *Mogunt. m.s. quemadmodũ & alij quattuor*; & torua *quod cur non placeat? cur nos ad coniecturas?*

1070 At ille qualis] *Euripides in Hippolyto:*

Et dominus, vt qui iam multo tractandi equos
Vsu tritus erat; habenas corripit
Retentátque; ratem seu vir nauticus
Loris; corpora enitens retrò.

de aurigandi arte elegantes sunt Homerici versus Iliad. Ψ'. *commmendati Platoni in Ione.*

1073 Torto] *quidam libri*; certo. *non placet.*

1071 Currus] *Euripides quadrigam fuisse tradit. quomodo ergo Philostrato credemus? qui, in Amphiarai imagine, negat Heroum tempore quadrigam in vsu fuisse, præterquam soli Hectori. quomodo Dionysio? qui li. 7. scribit Heroibus semper bigam vel trigam placuisse. Scio Homerum Achilli tres equos tribuere Iliad.* XVI. *sed alium poëtam quattuor; qui vidit*; Hectorem curru quadriiugo raptarier.

1082 In lora] *Ouid.* —— lorísque tenentibus artus. *Impreßi variant. Lugdunens. & plerique vett.* Præceps in ora gnatus. *alij*; In lora præceps fusus. *Moguntin. script.* In lora fusus implic. cadens. *hanc Hippolyti necẽ, ex nostro tempori vicinus poëta suauiter Baltassar Castilio eleg.* 2.

1088 Indignans] *m.s. meus in contextu*; agnoscẽs. *sed in marg.* indignãs.

1095 Ambusta.] *Moguntinens.* adusta. *malè.*

1096 Eiecto] *sic rectè manusc. & excusi ferè omnes. hoc est, exstante, prominente extra solum.*

1099 Dominúmque rumpunt] *premi, non opprimi virtus potest; ad tempus, non semper innocentia vexari. hic ipse tam miserè discerptus Hippolytus, post obitum diuinos honores consecutus. scribit Pausan. in Corinthiac. primum huic heroi Diomedem rem diuinam fecisse, lucumq́ ei cum delubro, & prisci operis simulacro dicasse: apud Trœzenios solitum eidem sacerdotem anniuersaria sacra facere, & virgines abscissum ante nuptias capillũ offerre: nec distractum ab equis, sed in cœlum translatum, aurigæ sidus esse. Sunt qui à Dianâ vel Æsculapio suscitatum, in Aricinum nemus migrasse, & Virbium dictum velint, vt Ouid. 14. Metam. & Fast. 3. Higyn. in fabulis, & Plutarch. in Parallel. Staphylus etiam in Arcadic. ab Aesculapio curatum, & propterea sanitatis auctorem à Ioue fulminatum prodidit; sed repugnant Parrhasius, Phylarchus, Telesarchus, & alij, apud Sextum Empyricum contra Mathemat. cap. 16. Glossæ vett. in Iuuenalem dicunt Vrbium vocatum, quia bis in vitam reuocatus.*

1100 Acutis asperi vepres rubis] *non commutem cum Moguntino, qui*; acuti asperis vepres rubi.

1108 Formæ] εἶδος, *Cicero & alij formam, speciem, figuram: quæ non tam in cutis colore, aut solo vultu, vt quidam putant, quàm in appositâ staturâ ad dignitatem, & in aptâ atque decorâ membrorum compositione, & conformatione*

matione lineamentorum posita. Qua de re sic iudicant philosophi. pulcrum tunc dici aliquem (vtar verbis Daniel. Barbari, x 1. *Comment. in Porphyr.) cùm partium ordine cõgruo, & debitis earum interuallis corpus habet distinctum, quodq; aptâ magnitudine constat, & vbique decenti colore, tractusq; decentibus lineamentis conformatur. nam cùm membra situm obtinent naturalem, suoq; loco sunt aures, oculi, nares, pariq; interstitio singula collocantur, & modus accedit; qui debitâ proportione seruatâ, magnitudinem conuenienter disponat: tunc pulcritudo inest, in quo hæc omnia reperiuntur. tres nasi in longum dispositi faciei longitudinem protrahunt: vtriusque auris semicirculi coniuncti, circularem oris hiatum implent: similis est superciliorum ratio. par verò labij, nasi, aurisq; magnitudo. gemini orbes oculorum vni sunt pares oris hiatui. octo capita totius corporis protensionem complent; latitudinemq; parem in latus brachiorum extensio facit. His oculorum splendor, partium ordo, linearum tractus, & color aptus accedat. Hæc illa species est præstantissima corporis, quam apud Athenæum & Stobæum serm. de pulchritudine Euripides, Aristoteles, & Isocrates, & de Saule agens, Theodorus Prodromus imperio dignam censuerunt. rectè, si animi pulchritudo coniuncta. sin: quid illa nisi putredo, vermium esca, inferni pabulum? cui ista corporis pulcritudo inest, curet animũ corpori æquare; cui deest, animi ornamẽtis studeat sese exornare.* 1111 Funeri confertur] *elegans metaphora, à stipis vel tributi collatione.* 1112 Quanto] *Aeschylus:*

Potens est sanguinis coniunctio, aut familiaris congressio.

In chorvm.

De instabilitate fortunæ, securitate priuatorum, regum periculis differit: breuiter Hippolytum luget, & viam struit ad Phædræ necem.

1121 Minus in paruis] *prosequitur hæc latius Agamem. Chor.* 1. *vbi non nulla dicam. Claudianus in Epigramm.*

In breuibus nunquam sese probat Æolus vndis:
Nec capit angustus Boreæ certamina collis:
Alpes ille quatit, Rhodopeïa culmina quassat.
Incubuit nunquam cælestis flamma salictis:
Nec parui frutices iram meruêre tonantis,
Ingentes quercus, annosas fulminat ornos.

*Statius lib.*2. *siluar. in Lucani Genethliaco:*

O nunquam data festa longa summis!
Cur plus ardua casibus petuntur?
Cur, sæuâ vice, magna non senescunt?

Mecænas, in Prometheo:

Ipsa enim altitudo attonat
Summa. *hoc est, ipso Senecâ interprete, attonita habet summa. sic Hispani vsurpant;* atruenar.

1122 Leuiúsque ferit leuiora] *sæpenumerò apud Tacitum auctoritate & exemplis hoc inuenias comprobari.*

1124 Præ-

1124 Præbet ſomnos] *Herbipolenſ. & Veneti,* Præbetque ſomn. *tunc verſus deberet diuidi in duos, monometros. ſanè Moguntin.* præbetq. ſenes.

1125 Duros] *malè Eguian.* diros. *rectè Moguntinenſ. auctior;* Euros excipiunt, excip. Notos.

1129 Humida vallis] *ſolent enim valles decurrentibus in eas aquis montanis eſſe humidæ. Acron & Seruius,* humidum (*aiunt*) *quod extrinſecus madet, vt lapides pluuiâ conſperſi:* vuidum, *quod intrinſecus humorem continet, vt veſtes; quas propterea* vuidas, *Plautus & Horatius,* vueſcere, *Lucretius dixit. addit Acron,* madidum *eſſe, quod extrinſecus vdum. ego ſcio vuida quoque madida vocari, & frequentius* vdum, vuidum, humidum, madidum *pro iiſdem capi. nec mirum, cùm, vel Ariſtotele teſte, humidi plura genera, & in his vuidum.* φανερὸν, ὅτι τὸ μὲν διερὸν ἔϛαι τοῦ ὑγροῦ. manifeſtum eſt, hudorem humoris eſſe. *& poſtea:* ὑγρὸν μὲν γάρ ἐϛι, τὸ ἔχον οἰκείαν ὑγρότητα ἐν τῷ βάθει. humor enim eſt qui in imâ parte propriam humiditatem rei tuetur. *ait Ariſtot. lib. 2. de generat. cap. 2.*

1135 Plebeia domus] *omnes m.ſ. auctiores hoc loco, ita:*

> Humilis tecti plebeia domus.
> Circa regna ſonat,
> Volat ambiguis mobilis alis, *&c.*

& ſic plerique impreſſi, niſi quod, hi; tonat, *pro,* ſonat, *melius. vt appareat N. hæc interpolaſſe, dum reſcripſit:* Plebeia domus, volat ambiguis Mobilis alis hora, nec vlli, *&c.*

1137 Nec vlli] *Varronis loco, ex parte ego, ex parte alij medicinã, hoc modo:*

> Fortuna nulli currum miſſum à carcere intimo
> Labi, inoffenſum per æquor, candidum ad calcem ſinit.

1141 Morte] *Eguian.* nocte.

1148 Caſta] *Pallas. non, vt olim ſcripſi inaduertenter, Diana.*

IN ACT. V.

Occidit ſe ipſam Phædra, & Theſeo fraudem ſuam, filij innocentiam aperit. mœſtus pater, filij artus componit, eiq. iuſta rogumq. parat; impiam nouercam in terram, ſine pompâ, defodi imperat.

1162 Amore] *nunc mei. malè Mogunt.* timore.

Odio] *Antiopes, olim cùm illam gladio traieciſti.*

1164 Scinis] *iungi ſolent, Scinis & Procruſtes & Minotaurus. Ouidius in epiſt. Phillidis:*

> Cùm fuerit lectus Sciron, toruuſque Procruſtes
> Et Scinis, & tauri miſtáque forma viri.

de his latronibus, vide Plutarch. in Theſeo, & Notas in Claudianum.

Creſſius] *Minotaurus.*

1165 Dædalea clauſtra] *Labyrinthum, opus Dædali; à quo res omnis affabre facta,* Dædala, *vel* Dædalea.

1173 Animáque memet] *Moguntin.* animáque Fedram. *lego,* Phædram, *vt amicus Lipſius, cuius coniecturam apertè, vt vides, confirmat ille codex ſcriptus. ſed tamen, vnde illud?* memet. *puto gloſſulam.*

1177 Abſciſſam comã] *ſic inf. Troad. 805. Andromache filiolo morituro.*

——— oſcula & fletus puer
Laceróſque crines excipe ——— *Item:*
——— ſume nunc iterum comas,
Et ſume lacrymas, quicquid è miſero viri
Funere relictum eſt ——— *& paulo antè chorus:*
——— ſoluimus omnes
Lacerum multo funere crinem.

Moris fuit eorum, quibus cum aliqua neceſſitudo, funera honorare vel abſciſſâ, vel euulsâ comâ. euulſæ exemplum, in Troade: hic abſciſſæ. In illo, apud Ciceronem Tuſculan. 3.

Scindens dolore identidem intonſam comam,

Turneb. li. 19. aduerſ. c. 5. *agi de euulsâ, volunt ex verbis ſequentibus Tullij:* facetum illud Bionis, perinde ſtultiſſimum Regem in luctu ſibi capillum euellere, quaſi caluitio mœror leuaretur. *idem docent Euſtathius ad verſ. 46. Iliad. ψ'. & Q. Smyrnæus lib. 3.* Detonſæ comæ *exemplum eſt Theſſalorum, qui cum ſuâ coma equorum quoque iubas totonderunt, apud Plutarchum in Pelopidâ. vt plurimum poëtæ hac in re verbis iſtis promiſcuè vtuntur ſine delectu: quod videre eſt apud eos qui moris meminerunt, videlicet Homerus Odyſſ. δ'. Euripides in Iphig. Tauricâ, Oreſte, Troadibus, Alceſtide (vbi etiam equorum iubæ tondentur, vt liqueat hoc Theſſalis in vſu fuiſſe) Sophocles in Lorario Aiace, & Electrâ, Propertius lib. 1. eleg. 17. Ouidius lib. 13. Metamorph. & lib. 3. Triſt. eleg. 3. denique Lucilius, cùm ſcripſit:*

——— mercede quæ
Conductæ flent alieno in funere præficæ,
Multo & capillos ſcindunt, & clamant magis.

Iſte, meâ ſententiâ, tonſus ille lugubris apud Attium, Amphitrume;

Sed quænam hæc eſt mulier, funeſtâ veſte, tonſu lugubri.

Officium idem in puerorum funeribus, ex laudatis Andromachæ verbis colligitur, & Ouidianâ Canace; quæ de puero, quo die natus, à feris diſcerpto:

Non mihi te licuit lacrymis perfundere iuſtis,
In tua nec tonſas ferre ſepulcra comas.

Ponebant vt plurimum comam pater & mater, vt 12. Thebaid. Statij Creon Menœceo filio crinem deſtruit; & lib. 6. cum matre Eurydice, & nutrice Hypſipile, pater Lycurgus Archemoro:

At genitor ſceptrique decus, cultúſque tonantis
Iniicit ipſe rogis, tergóque & pectore fuſam
Cæſariem ferro minuit, ſectiſque iacentis
Obnubit tenuia ora comis ——— *vnde diſcamus præterea faciem defuncti ſectâ comâ tegi conſueuiſſe; ſed & ipſum quandoque corpus operiebatur, vt apud Homerum Odyſſ. δ'. & Philoſtratum in imagine Hippolyti. ſic intellige illud Ouidij 3. Metamorph.*

——— fratri impoſuere capillos Sectos ———

1182 Vindicati] *Theſei, ſed Egnianus, Herb. & vet. Veneti;* vindicato. *mihi*

mihi neutrum placet. quomodo enim Phadra sancta? aliquid latere video, quod quid sit non video. nisi sancta *per* ἀντίφρασιν.

1184 Sedamen] *ex manusc. & vett. impress. omnibus reposui;* solamen. *mallem etiam ex iisdem hunc vers. præcedenti præponi.*

1192 Mucrone pectus impium iusto patet] *Mogun.* imperium iusto. *conijcio legendum;* peruium iusto. *porrò* mucrone *pro* mucroni, *more veterum, Latinum casum, pro dandi ponentium.*

1193 Viro] *post hunc versum in meo manusc. habetur iste:*

Nulla latus comitante quid dubitas dedit. *sed ascriptum in margine:* hoc carmen in originali cōmentato non inuenitur. *ex quo originali postea omissum. hulcus fortè aliquod latet incognitum mihi. nam vnde versus ille erepserit, nescio, & cōstat sine illo sentētia. ideo non duxi edendum.*

1196 Auerni] *pallidum ab effectu vocat. Nam lacus est Campaniæ propter tetrum odorem crediti limen inferorū. dictum tradit Lucret. li. 6. quia sit contrarius volucribus. quod & Izacius in Lycophron. probat. nam Græcis* ἄορνος. *præter cycnos nulla in eo audent lauari, quòd omnes emoriantur, vel tantum superuolantes. tantâ est grauolentiâ, auctore Aristotele de admirand. audition. nu. 89. Virgilio, Strabone lib. 6. & aliis. Plinius similem esse scribit in Epiro: sed noster hic nobilior, Baiis contiguus intra Lucrinum sinum. quondam Styga vocatum rectè colligitur ex Silio lib. 12.*

Ille, olim populis dictum Styga, nomine verso,
Stagna inter celebrem nunc mitia monstrat Auernum.

plura pete ab Eustathio, in Odyss. κ'. *locum illum* ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα.

Tænarij specus] *Apollonij Schol. lib. 1. ex Pherecyde* ἐν τῇ θ. *scribit Elatum Icari filium duxisse Erimedam Damasicli filiā, & ex eâ genuisse Tænarum, à quo dicatur Tænarus, vrbs, promontoriū & palus: sed postea addit* ταίναρον *promontoriū Laconiæ à Tænaro Neptuni filio nuncupatū. Valer. Argon. lib. 1. Tænarum vocat* semper patentē, *scilicet vmbris descendentibus. Lucanus lib. 9.* apertā Tænaron vmbris. *nam hic creditur Ditis esse ianua. situm, ceteraq. eò spectantia fusiùs reliquis describit Papinius lib. 2. Thebaid.*

Est locus Inachiæ dixerunt Tænara gentes,
Quâ formidatum Maleæ spumantis in auras
It caput, & nullos admittit culmine visus.
Stat sublimis apex, ventósque imbrésq. serenus
Despicit, & tantum fessis insiditur astris.

Et postea: Interiore sinu frangentia litora curuat
Tænarus, expositos non audens scandere fluctus:
Illic Ægæo Neptunus gurgite fessos
In portum deducit equos; prior haurit *habenas — * Omnino leg. *harenas.*
Vngula, postremi soluuntur in æquora pisces.
Hoc (vt fama) loco pallentes deuius vmbras
Trames agit, nigríque Iouis vacua atria ditat
Mortibus. Arcadij perhibent si vera coloni;
Stridor ibi, & gemitus pœnarum, atroque tumultu

Feruet ager. sæpe Eumenidum vocésque manúsque
In medium sonuere diem, lethique triformis
Ianitor agricolas campis auditus abegit.

describitur etiam eleganter à Senecâ in Herc. Fur. à ver. 661. quo loco plura.

1197 Vnda miseris grata Lethes] *Lethe fluuius inferorum, cuius potus vmbris præteritarum rerũ obliuionem inducere putabatur. ideo miseris grata. confictũ id quia mortui plurimarum rerũ obliuiscuntur, de quo nos alibi. Est & Lethes seu Lethe fluuius Hispaniæ Straboni ac aliis, à quibus etiam Limius & Limæa videtur dici: Sallustius, & Mela, & Plinius,* fluuiũ Obliuionis *vocant. Epitoma Liuij,* Obliuionem. *de eo Silius lib.* 1.

——— lucentes voluit arenas
Infernæ populis, referens obliuia Lethes.

Placet Medinæ cõiectura eum esse, qui hodie Guadallete. *Mauris enim* Guadal *flumen. vt* Guadalquiuir *flumen ingens.* Guadiana *pro* Guadalana, *flumen Anæ. propter hoc flumen Pluto apud Claudianum, inquit:*

——— sunt altera Lethes Flumina——— *nam alterũ de duobus. Hispanũ, vt Latini, sic & Græci quidã in patrio casu,* τῆς Λήθης *amnem, vt Strabo; alij vsurpant in recto,* ὁ Λήθης, *vt Appianus. ab Hispanis ante inundationem Arabicæ illuuici,* Lethe, *dicebatur.* Torpentes lacus] *Cocytus. de quo Herc. Fur. ver. 686.* 1203 Noua nece] *nam (vt ait Petronius) natum votis interfecerat absentem; in solo, monstrum sali; aurigam, equi proprij. porrò in carmine præced. Moguntin.* accensor, *pro;* assensor.

1205 Vindex] *Moguntinens.* Iudex. *idem;* verum nefas.

1208 Ad cælũ] *placet vet. Venet. & Herb. lectio* in cælũ, *si tamen initio carminis, ad pro, in. scilicet:* Ad hoc redimus. patuit in cælum via.

1211 Vt concremarem] *iam sæpius monui, veteres cadauera vel melle condire, vel concremare consueuisse. Lucretius lib.* 3.

Ignibus, impositum calidis torrescere flammis,
Aut in melle situm suffocari ———

1213 Alcide] *dederat Herculi petenti Theseum reducendũ Pluto, vt narrat Theseus Herc. Fur. act.* 3. *de quo intelligendum quod Aristides scripsit, Orat. in Mineruam, Mineruæ auxilio quendã ab Hercule ex inferis reductũ.*

1215 Effera] *frequens nostro coaceruatio epithetorũ, in exaggerationibus. malè hic nonnulli lib.* efferat. 1224 Et ceruicibus] *mallem, si libri astruerent,* vt ceruicibus. *sic enim artius cuncta necterentur.*

1227 Alluens] *sic o.v.l. Lugdun.* abluens. 1235 Casti] *non, vt olim, adulterij causâ.* 1247 En patrio] *sic primi, ni fallor, Basileens. cùm prius non malè haberetur;* en patris. 1268 En hæc suprema vota] *Mogunt.* dona. *rectius.* 1274 Acquirite] *suspicor expulsum à sciolis vocabulum vetus, probum, laudatum;* anquirite: *quod significat diligenter, & omnibus excussis quærere. est quidem vt plurimum iudiciale verbum Liuio & ceteris historicis, oratoribus, legislatoribus: sed tamen ad alia etiam vtuntur Lucretius, Sallustius, Cicero. Vide Gifanij Collectanea Lucretiana.*

Istã] *Mog.* Fedrã. *corruptè puto & ex glossa. aptior indignãti vulgata lectio.*

Terra

Terra defossam premat] *iampridem multa dixeram in Aduers. de hoc more Græcorum, Romanorumq́; : edidit eadem aliaq́, nonnullis annis postea B. Brissonius V. C lib. 1. Formul. cùm videlicet eosdē, quos ego, scriptores legisset : ego quoq; nonnulla postmodum reperi apud varios, quæ hic exhibebo ex ipsis auctoribus accepta. nam, etsi eadē ex parte alij, cur vetemur ex communi riuo in peculiares incilias aquam deducere? non nouum id, nec vituperatione dignum, sed frequentarium & in conspectu. In agro Veronensi hæc inscriptio:*

Functa iaces hîc, sed viuis viuésque Secundo
  Lella tuo. debent nec benefacta mori.
Te Tellus, sanctósque precor pro coniuge Manes,
  Vos ite ô placidi, tu leuis ossa tege.

Item:

Opto, si qua fides remanet telluris amicæ,
  Sit tibi perpetuo terra leuis tumulo.

Tibullus eleg. vlt. lib. 2.

Parce, per immatura tuæ precor ossa sororis.
  Sic bene sub * tenerâ parua quiescat humo. * Hoc est, leui.

Propertius lib. 1. eleg. 17.

Illa meum extremo clamasset puluere nomen,
  Vt mihi non vllo pondere terra foret

Ouidius in Epist. Didus:

Et senis Anchisæ molliter ossa cubent.

Ausonius Burdegalensis:

Vos leuis cespes tegat, & sepulcri,
Tecta defendant cineres opertos.

hæc cui benè : contra cui malè precabantur, terram grauē, pondus tumuli onerosum, vt ex Tertulliano lib. de testimonio animæ cap. 4. colligitur, ait : Terram grauem imprecaris, & cineri penes inferos tormentum, *&c. vt videlicet sic depressa anima non nisi laboriosè euolaret : vel forte ex Stoicorum delirio, quos Seneca refert credidisse animam hominis magno quopiam pondere extriti, præcluso exitu, perire & statim dispergi. quod refellit epist. 58. sub finem. hanc consuetudinem confirmat hic Seneca. & Tibullus lib. 1.*

Iam tua qui Venerem docuisti Vendere primus,
  Quisquis es, infelix vrgeat ossa lapis.

Callimachus, sibi, si quid improbum laudarit, terram non leuem imprecatur:

——— μήτε σὺ κούφη
Γέγνεο ——— *hâc eadem de causâ extremâ Troade cadet Polyxena, vt Achilli grauem factura terram. Meminit olim huius moris Britannicus in Iuuenal. Sat. 10. Et fortaßis propterea non lapidibus, lignis, aut cespitibus, quos repererant insepultos, contegebant; sed Græci quidem ter puluerem inijciebant, teste Eustathio; Romani verò, Varrone auctore, leuē terræ glebam. Vide Muretum lib. 10. var. lect. cap. 19. Lambinum ad Horatij lib. 1. Od. 28. Lud. Guicciardum lib. 1. & 2. de Funerib. Hæc in Hippolytum.*

COM-

COMMENT. IN HERCVLEM FVRENTEM.

ARGVMENTVM.

QVERITVR Iuno multiuoli Iouis furta, & pellices enumerat, earumq; liberos, in Herculem tamen potissimùm inuehitur, auctum recenti gloriâ victis inferis; Acheronta mouet, & furorem Argos reuerso Herculi immittit. Absente Hercule Lycus exsul Thebanus, vrbe occupatâ, Creonte Rege ac filiis necatis, confugientem ad aras Megaram Herculis vxorem, ni sibi nubat, flammis cremare minatur. Superuenit Hercules, & debitâ Lycum sociosque cæde vlciscitur. deinde sacrificaturus, vertitur in insaniam; propriam vxorem, atque filios interficit. recedente denique vesaniâ, & miseriâ suâ cognitâ, vitæ manum inferre suæ statuit: sed euictus Amphitruonis precibus atque lacrymis, ignoscit sibi, & cum Theseo Athenas pergit. confer cum Philostrato in Imaginibus & Moschi Megarâ.

IN ACT. I.

FVNGITVR *Iuno Prologi vicem, & seipsam incitat ad vindictam ab Hercule, de mentis statu deturbato, exigendam.*

2 Iouem] *Tres Iones numerat Clemens Alexand. in* προτρεπτ. *vnum Arcadem, Aetheris filium; alium quoque Arcadem, tertium Cretensem, ambos Saturni filios. Hunc vltimum Arnob. lib.4. Cæli F. facit: Eusebius lib.2. Præparat. Euang. cap.4. eundem tradit, quòd plurimum robore corporis & animi viribus valeret, & in alios multa iustitiæ exempla ederet, vitámque humanam in multis iuuaret, postquam exuit hominem, Iouem vocatum, & pro Deo cultum.*

3 Templa ætheris] *templum veteres, pro quouis tractu, & quauis hominum Deorúmve habitatione, posuerunt. Varro id docet initio lib. 6. de ling. Lat.* Templum dicitur tribus modis; ab naturâ, ab auspicio, ab similitudine. Naturâ in cælo, ab auspicio in terra, ab similitudine sub terrâ. In cælo templum dicitur;

O magna templa cælitum
Commixta stellis splendidis.

Item: Vnus erit quem tu tolles in cærula cæli
Templa ——

In

In terrâ, vt in Peribœa:

Scrupea saxa Bacchi templa propè aggreditur.

Sub terrâ, vt in Andromachâ.

Acherusia, templa alta Orci, saluete infera.

Et subdit Varro: quaquâ intuerant oculi, à tuendo templum primò dictum: quocircâ cælum, quâ tuimur, dictum templum. *Sic Ennius.*

Contremuit templum magnum Iouis altitonantis.

Idem: Quanquam multa manus ad cæli cærula templa
Tendebam lacrymans ———

& lib. 6. Fumida iam cæli scintillare omnia templa

Septimius Hymno in Ianum:

Iane pater, Iane tuens, diue biceps, biformis,
O cate rerum sator, ô principium Deorum;
Stridula cui limina, cui cardinei tumultus,
Cui reserata mugiunt aurea templa mundi.

sic enim Victorinus citat: quamuis Terentianus legerit, aurea claustra. *Drepanius Florus Psal. 27.*

Dum templa cæli ad ardua
Elata tollo brachia.

Varro, Bimarco: Tunc repentè cælitum altum tonitribus templum tonescit. *Ennius Palatium vocauit. sic enim de Epicuro Cicero 2. de Nat. Deorum:* Qui cùm palato quid sit optimum iudicat, cæli palatium (vt ait Ennius) non suspexit.

4 Pellicibus] *rectè:* locum dedi pellicibus. *nam pellex à pellendo, quòd iustam coniugem thalamis pellat.*

5 Tenent] *idem conqueritur Iuno apud Ouid. lib. 2. Metamorph.*

Quæritis, æthereis quare regina Deorum
Sedibus, hîc adsim? pro me tenet altera cælum.

Spurios & mœchas Iouis magno numero enumerant D. Iustinus Martyr Apologia 2. S. Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum, Arnobius lib. contra gent. 4. & 5. Eusebius lib. 2. præparat. Euang. cap. 4.

6 Arctos] *hic pro vrsæ sidere, non pro circulo Arctico, vt sumunt Homerus, Heraclitus, & alij nonnunquam. Vide Strabon. lib. 1. De Callisto seu Vrsâ multa Higyn. li. 2. astronom. vide inf. Herc. Oet. versiculo 1583.*

7 Sidus] *rectè. quia vrsa, non stella, sed plurium stellarum conglobatio est.*

8 Quâ tepente vere laxatur dies] *oritur enim Taurus cum Sole, mense Aprili, quo tempore iam dies aliquanto longiores, clariores, & tepidiores. dictus enim Aprilis ab aperiendo. Virgilius 1. Georg.*

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus ———

Laxatur] *aperitur.* 9 Vector Europæ] *adductos à me Getulici versus. N. laudabiliter sic castigauit:*

Non illic Aries verno ferit aëra cornu,
Gnossia nec Geminos præcedunt cornua Tauri,

Sicca Lycaonius resupinat plostra Bootes. *vide Oedip. chor. 3.*

11 Atlantides] *vide sup. Medeæ ver. 312.*

12 Fera coma hinc] *quidam m. s.* Fera minax. *vnde feliciter Critici;* ferro minax. Hinc] *opponitur*, τὸ hinc; *quod versu sexto. Orion enim Austrinum signum, aduersum Vrsæ, vt volunt Aratus & Theon. idcirco Manilius:* Arctos & Orion aduersis frontibus ibant.

Exterret Orion] *etiam quia sidus terribiliter micans, & ex horridis sideribus, vt vocant. Plinius lib. 18. cap. 28.* Deos] *sidera Deos vocat, more antiquorum, de quo alibi. Exterret autem Orion sidera, non omnia, sed Pleiades; quas cùm matrem illarum insequeretur, simul in fugam compulit, vnam quoque illarum Meropen violauit. auctores Q. Smyrnæus lib. 5. Athenæus lib. 11. & Scholiastes Apollonij in lib. 3.* Orion, *Latinè* Iugula. *de Pleiadibus sic Hesiodus:*

Quod si te nauigationis periculosæ desiderium cœperit;
Quando vtique Pleïades, robur validum Orionis
Fugientes, occiderint in obscurum pontum:
Tunc certè variorum ventorum strident flamina,
Et tunc ne amplius naues habe in nigro ponto.

13 Aureus] *pulcher. apud nescio quem:*

Musa dic mihi opera planè aureæ Veneris.

Mimnermus: Quomodo mî quicquam iucundum sine aurea Venere? *Vtuntur eodem epitheto Hesiodus & Homerus; quem D. Iustinus Martyr in exhortat. sic Venerem vult vocasse; quod in Ægypto templum & agrum esse sciret* Aureæ Veneri *dicatum.*

14 Signa clara Tyndaridæ] *Castor & Pollux Iouis & Ledæ filij. hodie vocamus S. Hermetem. sed fulgor potius, quàm stella. Nam verum est quod prodidit olim Xenophanes apud Stobæũ in eclog. physic., Dioscoros non astra, sed nubeculas seu exhalationes quasdam esse, ex motu quodam interfulgentes: noster poëtas sequitur, inter quos Mercurius Trismegistus, in Cratere,*

ναύσιτ' ἐν ὠκυπόροισι διὸς κούρων ἐπιφάντα.

quædam Theuetus Cosmographiæ lib. 7. cap. 10. Addam quiddam non multis notum. Hispani hunc fulgorem S. Telmum *vocant. Vnde? quia S. Telmus, Dominicani ordinis lumen, miræ sanctitatis, plurimis olim nauigantibus post obitum auxilio fuisse creditur: eius vitam sat benè, Latinè & Hispanicè manuscriptam legi quondam in Legione seu Lugduno Galæciæ, in collegio Societatis* Iesv, *à fundatore eiusdem collegij, & vrbis Legionensis Episcopo, Ioanne de Sancto Æmiliano, vltimis tabulis relictam. De Tindaridis verè Homerus cecinit, vtrumque Spartæ sepultum; licet alij solum Castorem putent. consule Clementem Alex. in Protrept. Nec est quod culpetur Seneca, quoniam hoc tempore nondum Castores mortui, vt patet ex Theocrito εἰδ'. 23. Apollodoro lib. 3. Clemente Alex. lib. 1. Stromat. & Ouid. lib. 5. Fastor. Defenditur enim noster Anachronismi beneficio. sic Statius 2. Thebaid. mensæ Thyesteæ, diu priùs, meminit. sic Sallustius lib. 1. montis sacri & Auentini, vt notat Diomedes lib. 2. cap. vlt. Non tantum Tindaridæ, sed & soror Helena*

lena in sidus mutata credebatur, prosperum nauigantibus; iuxta Euripid. in Oreste; infaustum & infelix, iuxta plerosque. Statius huc inclinat, libro 3. Siluar. in Propemt. Celeris:

——— antemnæ gemino consistite cornu
Oebalij fratres, vobis pontúsque polúsque
Luceat: Iliacæ longè nimbosa sororis
Astra fugate procul, totóque excludite cælo.

de his consule Lilium lib. de re nautica cap. 9. & Syntagm. 5.

15 Mobilis tellus stetit] *Delos. explicat hoc ipse Apollo apud Eusebium lib. 3. præparat. Euang. cap. 4. & Plinius lib. 4. cap. 12. Strabo lib. 10.* Fabulæ namque tradiderunt Latonam hoc in loco pariendi soluisse dolores, cùm Apollinem simul & Dianam in lucem edidit. Antea quidem, vt ait Pindarus, intoleranda erat inter vndas, variis vndique fluctibus agitata: sed cùm vicinus doloribus aduênit partus, quattuor terrestribus è truncis columnæ durâ in petrâ solido ex adamante continuerunt: vbi felicem enixa est stirpem.

16 Bacchi parens] *translatam in cælum Semelen, etiam tradiderunt Plutarch. in vita Romuli, Apollodorus lib. 2. Biblioth. & Aristides tom. 1. Orat. in Bacch. & in vet. inscriptione* LVCVM SEMELES *inuenio.*

18 Mundus] *cælum. Mundi varias significationes, ex Diodoro Siculo, obseruauit N. in Commentar. pereruditо in Manilij lib. vlt.*

19 Sed vetera sero querimur: vna me dira ac fera] *sic Moguntin. & alij manusc. & excusi Herbipol. & Venet. Postea Basileens. & Lugdunens. rectè expunxerunt voculam;* sero, *hoc modo:* sed vetera querimur: vna me dira ac fera *&c. frustrà (inquit) tempus tero refricandis antiquis & obductis iam vulneribus: recens vnum me peius habet. Thebæ inflixère, vt & alia multa. ex Alcmenâ natus Alcides. N. maluit retinere;* sero, *& reycere τὸ* dira ac. *cui non suffragor.* Vetera] ante mala *vocat Maro.*

18 Puellæ serta] *Propertius:*

Testis sidereæ torta corona Deæ.

vide Ouid. 3. Fastor. Higyn. 2. Astronom. & Scholiast. Germanici.

24 Ortu] *quædam membranæ;* ortus.

24 Impendit] *cuius generationi cælum vnũ diem contribuit. continuatæ enim noctes duæ nullo die intermedio. sic alibi:* vxor impendit animam marito. *eadem sententia ex manusc. in quibus;* impediit. *& sanè Moguntin. recentior aliis;* impedit: *quod exstat in Herbipolens. & Venetis tribus. Vide Agamemn. versu* 811.

26 Mersum Oceano iubar] *hoc est, iussus non lucere vnum diem. iussus feriari à diurno labore. Negat Oceanũ Herodotus lib. 2. & lib. 4. non quod nullum mare putet, sed quia tum temporis nondũ satis notum nomen, ipsi non probabatur. dictus à celeritate Solino, & aliis aliunde. interdũ pro ipso Orizonte sumitur, vt docet Strabo li. 1. Geog. interdum pro ipso maris Numine, in illo:*

Super Oceani stagna alta patris
Terrarum amfracta reuisam.

denique, apud Lampridium, pro balneorum vastis lauacris, de quorum amplitudine ὑπερβολικῶς quædam Ammianus Marcellinus scribit.

27 Viuaces aget iras] *Sidonius Antipater, de Baccho & Hercule:* Iuno ambobus grauis est Dea. *lege Victorium lib. 25. var. lect. cap. 2.*

30 Horridum tellus] *vet. impreßi;* horrendum tellus. *num scripserat?* tellus horrendum. *& in eodem carmine multi libri, etiã scripti;* quid bella? *est autem acclamatio Tragica indignationis plena, quâ se vinci indignatur.*

32 Ferum] δυάλυτον.

33 Et crescit] *putaram;* excrescit. *sed melius q.l.s.* increscit.

36 Patrem probauit] *quæso, quid sibi vult Moguntin. scriptura?*

Patrem improbauit. gloriæ feci locum
Inde quâ lucem premit aperitque Thetis,
Quâ sol reuertens, quâ ferens Titan diem, *&c.*

38 Binos] *vel, quia (si de iis, qui propriè Æthiopes) Nilo (seu Nigri) in duas diuiduntur partes; Orientales Aegyptum & Arabas, Occidentales Atlanticum spectant: vel (si de omnibus, more veterum, qui ad meridiem maritima incolunt, vt sumsêre Aeschylus, Euripides, Homerus, Ephorus) quia diuisi à se inuicẽ sinu Arabico, circulo meridiano æqualiter in fluuij morẽ secto, vide Strab. lib. 1. fusè de hac Æthiopum diuisione tractantem. Homerus:*

Æthiopes bipartiti sunt extremi hominum,
Quidam ad occasum solis, quidam ad ortum.

39 Toto Deus narratur] *teneo in furto Claudianum manifesto, cùm, in laude Herculis, sic affatur Iunonem:*

—— licet omnia mundi
Monstra voces, ipsámque armes serpentibus hydram:
Defendet natura Deum; patrémque probabit,
Quod non vis constare, Iouem ——

Hercules dictus quasi Iunonis gloria, eo quòd odio & persecutione nouercæ magis inclaruit.

45 Quæ timuit] *desinite tantum Heroi huic tribuere, vt, contra Senecæ voluntatem, timorem illi adimatis. sic enim libri ad vnum omnes. sic infra Herculi amiciß. Theseus:* Et vterque timuit —— *tam Hercules, quàm Cerberus. & si spes in Hercule, sanè & timor: ab inuicem illa nequeunt separari. spem verò, nec vos ipsi ab eo tollatis. est timor, qui cadit in fortem virum; est, qui in pusillanimes tantùm. sed hæc ab Aristotele petenda.*

46 Armatus venit] *propter hæc arma dicitur Tertulliano* Scytalosagittipelliger. *soliti autem vt Hercules, ita ceteri Heroës initio pellibus animantium vestiri, vt docet Pierius lib. 1. Hieroglyph. sed & prima huiusmodi hominum indumenta certo certius ex cap. 3. Genes.*

47 Inferni Iouis] *Homero subterraneus Iupiter, Pluto. de Ioue varia traduntur. Valerius Soranus & alij prudentiores, mundum esse putarunt. illius carmina sunt:*

Iuppiter omnipotens rerum, regúmque, Deúmque;
Progenitor, genitrixque Deûm, Deus vnus & omnis.

quæ à Varrone lib. de cultu Deorum, ita exponuntur (*ait D. Augustin. li.*

de ciuit. Dei cap. 9. vt eum marem existimarent, qui semen emitteret, feminam quæ acciperet: Iouémque esse mundum, & omnia semina ex se emittere, & in se recipere: quâ causâ (inquit) scripsit Soranus; *Iupiter progenitor, genitrixq́.* nec minùs cum causâ, vnum & eundẽ omnia esse. Mundus enim vnus, & in eo vno omnia sunt. *de Iouis variis cognominibus vide eundem D. August. d. lib. cap.* 11. *& ibi Commentar.*

48 Opima regis] *rectè. nam opima non nisi hostium duci detrahuuntur. siue à duce, siue à gregario, teste Varrone.*

54 Erebóque] *pro inferno, pars pro toto.*

56 Sacra] *Arcana. sic Ouid.* medicamen sacrum. *hinc* sacraria, *loca quibus solis sacerdotibus aditus patet. Tacitus:* sed fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum.

57 At ille] *Moguntin.* ac ille.

59 Atrum canem] *per familiare nostro Cerberum vocare* atrum. *In Menippeâ, de Claudio;* subperturbatur, (albam canem in deliciis habere solebat) vt illum vidit canem nigrum, villosum, sanè non quem velis tibi in tenebris occurrere. *ita membranæ Burdigalens. in quibus etiam paullo antè, quod vulgò legitur de eodem Cerbero;* bellua centiceps, sese mouens, villósque horrendos excutiens: *præter τὸ,* bellua centiceps; *omnino deficit. cum causâ, meo iudicio.*

62 Terna] *Moguntin. Herbipol. & Venetus Bernardini,* tetra. *recentior Venet. Pintiani;* terra. *an hinc alij?* terna.

68 Expenso] *Mogunt.* extenso. *male. quidam m. s.* experto. *quod ipsum quoque recipi posset. nec desunt exempla apud Priscianum: sed haut dubiè;* expenso, *melius. hoc est, librato, & versato diligenter, quantum valeat.*

71 Immensæ] *an non immensa moles totius cæli? cur ergo minus hæc vera scriptura, quàm cod. vnius?* innisæ. *cui; dent veniam: præfero quinque scriptorum, & omnium excusorum fidem.*

77 Quid tanta mandas odia] *sensus, quid tu tam potens, Iouis & soror & coniux, Deorum regina, tam grauia, tam acerba, tam inueterata odia, aliis mandas exsequenda? cur non ipsa te vlcisceris, & manibus tuis sæuis? Odium illa satis iam aperuerat, nocuerat palàm sæpius: sed manibus suis nondum, ac ne nunc quidem. Non ergo amplius;* tacita.

81 Doris] *vnde verò Achiui omnes, postea Dores dicti docet Plato Dialog. 3. de legibus.* Gigante] *Encelado.* Excusso] *Eguianus;* emisso.

82 Leuet] *post hunc vers. in Moguntino manusc. sequitur:* Mouenda iam sunt bella, iam secum gerat. Sublimis alias, *&c.*

83 Alias luna concipiat feras] *Pythagoræi censebant omnia quæ apud nos sunt, flumina, feras, montes, &c. etiam in orbe Lunæ reperiri: vt refert Achilles Statius in Aratum, simul addens hinc Nemeaum leonem decidisse, Vide Politian. Miscell. c. 17. qui primus hîc reposuit;* alias, *cùm;* altas, *haberetur in Herbip. & Venetis primis. Claudianus de Tauro ab Hercule domito:*

—— taurus medio nam sidere lunæ
Progenitus, Dictæa Iouis possederat arua. *hinc ergo Nemeæus deciderat Leo.*

 86 Tar-

86 Tartari] *eum describit lib. de iudicio Domini Tertullianus:*

Iam vaga à nullo tellus possessa colono,
Æquoris extremo pressa, & sub fine profundo;
Quâ Sol emenso radio disterminat orbem,
Et quâ transacto conduntur sidera mundo;
Æther gliscit atris obstrusa luce tenebris.

Nota & hic obstrusa.

Plutarchus in lib. de primo frigore: τάρταρος οὗτος ὑπὸ ψυχρότητος κέκληται. δηλοῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος, εἰπὼν, τάρταρον ἠερόεντα. καὶ τὸ ῥιγοῦντα πάλλεσθαι καὶ τρέμειν ταρταρίζειν. Tartarus dicitur à frigore, quòd etiam Hesiodus docuit, tartarum appellans aërosum, & qui horrore tremunt ac quassantur, ταρταρίζειν dicuntur. *Plato in vltimo Gorgiâ, Tartarum vocat vindictæ ac iustitiæ carcerem.*

90 Mouenda iam sunt] *Bernardin. Gellius ante annos centum, monuit hunc versum & praecedentem:* I nunc superbe, *&c. videri interiectos. quod de isto, non de praecedenti, mihi quidem penè certum. In Moguntinens. hic deest; supra etiam alieno loco positus, ponendus infra, vt paullo pòst dicam.*

95 Quâ mugit] *credo qui hoc inuexerunt, de terræ mugitu acceperunt, de quo postea:* —— cur mugit solum? *sed malo cum m. s. Mogunt. & ceteris, item excusis Venetiis & Herbipoli;* quam munit. *quam tegit & defendit.*

99 In se armatus furor] *rectè Prudentius in Psychomach.*

Ipsa sibi est hostis væsania, séque furendo
Interimit, moritúrque suis ira ignea telis.

101 Incipite] *Euripid. in μαινομεν. act. 3.*

ἀλλ' εἰ ἄτεγκτος συλλαβοῦσα καρδίαν, *&c.*
Sed age pectus durum immota arripe.

103 Agmen horrendum anguibus] *vide sup. Med. 14.*

107 Caminis] ora, *vocat Lucanus lib. 1. In Æthnâ plerique ponunt Vulcani ferrariam officinam, & ibi fornaces esse Vulcanios. alij malunt in duabus Æoliis, vt Agathocles* ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. *Pytheas quoque* ἐν γῆς περιόδῳ *Liparam & Strongylem hac officinâ nobiles tradit; Metrodorus & Theophrastus scribunt eas ad multa in mare stadia ignem euomere. D. Pacianus, Orat. de pœnitentiâ:* cuius fumariola quædam maximos montes subterraneis ignibus decoquunt. æstuat indefessis flammarum globis Æthna & Lisaniculus & Vesuuius Campanus. *Sed vbi terrarum secundus ille? legendum putem,* Æthna ille Siculus & Ves. *Vide Apollon. & Scholiast. in lib. 4. vers. 760. & 834. & Plinium lib. 3. cap. 9.*

108 Animo] *Moguntinens.* animum.

111 Furit] *non peius Moguntinens.* furis?

113 Nouerca] *odio nouercali.*

114 Iam odia mutentur mea] εἰρωνικῶς.

116 Quo nos] *Moguntinens.* qua nos.

119 Ioue esse genitum] *pro;* hoc profit, *Herbipolens. & Venetis;* hic profit. *sed quid illi profit Ioue esse genitum? vt velit mori, & nequeat? quasi non mortui multi Ioue geniti. potius, vt omnes obuios interficiat, nec quisquam furentem valeat impedire, cive resistere.*

Stabo]

Stabo] *pertinaciter durabo, non patiar me à propoſito vllâ laßitudine deduci, perſiſtam & euincam quicquid obſtiterit. ea vis vocabuli, vt inter ceteras ſignificationes eius tradit Rabbi Moſes lib.1. ductoris dubitant. cap.13. ſic accipitur illud Habacuck*; ſuper cuſtodiam meam ſtabo, & figam gradum, *&c. Statius lib.9. Thebaid.*

——— nec enim dat terga, nec vllis
Frangitur ille minis, venientéſque obuius vndas
Intrat, & obiectâ diſpellit flumina parmâ:
Stant terrâ fugiente gradus, & poplite tenſo
Lubrica ſaxa tenet. genibuſque obnixus & hærens.

quid magis ad viuum pictor vllus exprimat?

120 Manum] *aſſentior corrigentibus*; manu. *tela enim ſe libraturam, hoc eſt, directuram; non Herculis manum, minatur.*

122 Admittat illas genitor in cælum manus] *tam atroci impiatas parricidio. Hoc loco magno mihi vſui cod. ſcriptus, quem Burdigala Simon Millangius, amicus meus, à CL. V. Præſide des Eguu (ſemper Equianũ nomino) commodato dedit, auctior enim, & ſuo loco erronem alium ſtatuit; hoc pacto,*

Admittat illas genitor in cælum manus.
Mouenda iam ſunt bella: clareſcit dies,
Ortúque Titan lucidus croceo ſubit.

ſequor te bone ſcriptor; cuius fidem Lipſij mei liber confirmat.

123 Clareſcit dies] *noli ergo hanc oportunitatem parandæ vindictæ omittere: noli certamen diutius differre. inſtat aurora. dies abire iubet. Nec ocioſâ hæc aure prætereunda: ex eorum ſententiâ dici videntur, qui inferos, furias, & huiuſmodi alia terriculamenta nocturno ſolum tempore inter homines vagari cenſebant; luceſcente verò die robur omne amittere, & humanis ſeſe conſpectibus ſubtrahere. Vnde apud Virgilium lib.5. Anchiſæ vmbra ſolem oriri cauſatur, vt Æneam dimittat:*

Et me ſæuus equis Oriens afflauit anhelis.

& ſub auroram vmbra Theodoſij apud Claudianum,

Dixit, & afflatus vicino ſole refugit.

ſic etiam audio illud Virgilij, apud quem lib.4 Æneas:

Me patris Anchiſæ quoties humentibus vmbris
Nox operit terras, quoties aſtra ignea ſurgunt
Admonet in ſomnis & turbida terret imago.

Et illud Tireſiæ apud Horat. lib.2. Sat.5. ——— ſed me
Imperioſa trahit Proſerpina. viue, valéque.

quæ non ſinebat inferni leges, ab vmbris quibus praerat, violari; huius legis meminit etiam Propertius; quæ eſt vera Horatiani loci, & ceterorum iſtorum interpretatio. Propertius lib.4. eleg.7. de vmbris agens:

Nocte vagæ ferimur. nox clauſas liberat vmbras,
Errat & abiectâ Cerberus ipſe ſerâ.
Luce iubent leges Lethæa ad ſtagna reuerti:
Nos vehimur: vectum nauta recenſet onus.

Papi-

Papinius Thebaid.2. de vmbrâ Laij:

Dixit, & abscedens, etenim iam pallida turbant
Sidera lucis equi —— *idem noctu lubentius superos, quàm interdiu inuisere hominum domicilia significat:*
—— huc & sub nocte silenti;
Cum superis terrena placent; tua turba relicto
Labetur cælo —— *ideo Berenyces Bostrychus apud Catullum:*
Sed quanquam me nocte premunt vestigia Diuûm.

Vide Parrhas. in Claudian. & Turneb. lib.14. cap.4.

Confictum fortè, quia Deus, in mentis quiete, animo à curis vacuo, vt noctis silentio & solitudine fit, arcana sua sæpius hominibus communicat. vel potius quia Gentilium superi, verè inferi & dæmones lucifugi. Memini proditum à quodam Marco Mago & hæretico, quem Psellus immeritò laudat, lib. de dæmonib., sex esse dæmonum genera, in his vnum Lucifugum, in tenebris habitans. quod vt non negauerim; ita nullo pacto tolerandum puto. quod Iosephus lib.1. antiquit. voluerit Angelum antagonistam Israëlis φάντασμα *fuisse; minus etiam Cabalistarum audaciam; qui Genes.32. luctam illã Iacobi fuisse censent cum aliquo ex his malis spiritibus lucifugis: quia dicit:* Dimitte me, iam enim ascendit aurora. *nam mox Iacob subdit, se Dominum facie ad faciem vidisse: & in Hebræo nomen Dei ponitur* Elohim אֱלֹהִים *& locus à Dei facie dictus* פְּנוּאֵל *Phenuel, iuxta D. Hieronym. in quæstion. tradit Hebraic. vbi exstructam ciuitatem, ipse Strabo homo Græcus lib.16. Geogr.* faciem Dei *appellat, ad etymum Hebræum alludens. de qua Dei in Angelo loquentis & operantis apparitione, & similibus veteris Testamenti, vide D. Augustin. contra Adamant. cap.9. & lib.2. de Trinit. cap.10. & li.10. de ciuit. Dei. Angelum enim fuisse (quibus nomen Dei Elohim passim tribuitur) bonum, dubitare nos non sinit Ozeas cap.12. hunc locum quasi interpretatus. Et apparuisse humanâ atque virili formâ colligitur inde quod Moses virum vocauit; quâ in visibili effigie, quia tunc conspici nolebat, ideo inalbescente aurorâ dimitti postulabat.*

In chorum.

Chorus iste totus in omnibus excusis habetur: sed in manusc. quibusdam deest ex parte, & incipit inde: Turbine magno spes sollicitæ. *Bernardin. hic chorus (inquit) non legitur hoc loco, vnde paucis annotabimus. Daniel testatur, hunc chorum in vetustissimo m.s. esse mancum, & non videri conuenire hanc primam partem sublimitati Senecæ. In Moguntin. m.s. totus quidem habetur, sed alio, & prorsus turbato ordine. incipit enim à;* Turbine magno spes sollicitæ; *vsque ad;* Sordida paruæ fortunę domus, *& ibi inserit;* iam rara micant, *&c. Siue ergo hæc prima pars Senecæ, siue alterius digna certè, quæ legatur, nec cedit subsequentibus. Describuntur vana diuitum & magnatum curæ. laudantur quieta & tuta plebeiorum studia: illa damnat, hæc sibi in optatis esse canit.*

125 Nox dicta vagos] *instabiles, erraticos, Lunam & sex socia sidera quæ vocat,* Ignes] *quia stellæ credebantur esse natura ignea.*

Syn

Synesius hymn. vlt. ἁ μὲν κερόεν σέλας
πλήσασα ῥόου πυρὸς
ἀγεῖτο σελάνα.
Ipsa quidem cornutum lumen
Replens ex fluxu ignis
Præibat Luna.

126 Luce renata] *Herbipol. & Veneti*; nouata.

127 Cogit nitidum-agmen] *in ordinem redigit, compescit, claudit.* μεταφορικῶς *à more militari. at Synesius:* ——— ἄστρων ἀγέλα νέμεται ——— siderum greges pascuntur: *quia vt pastor oues, ita Deus sidera, pascit, alit, regit, conseruat. ideo ait Hymn. 6. Christum Dominum alloquens*; τὰν δ᾽ ἄστρων ἀγέλαν ἀεὶ νομεύεις. astrorum greges semper pascis.

129 Septem stellis Arcades vrsæ] *Eguian. & Mogunt.* stellæ Archados. *sed ceteri, cum vulgatis. tunc, hoc diceret signum glaciale seu hybernum, Vrsa Arcades, septem suis stellis vocant lucem verso temone, hoc est, curru soluto, peracto labore. sed illa alia lectio duorum m.s. hunc sensum exhibet; Septem stellæ vrsæ Arcadiæ, signum hybernum Aquilonari polo vicinum, verso temone, vt solent aurigæ via confectâ, operiuntur diem, & ipsum mane vocant ac suscitant, vt veniat. eisq; succedat in laborem. iidem in seq. versu habent*; vocat, *non* vocant. *posses, me auctore, sic ista scribere & ordinare:*

Septem stellæ Arcados vrsæ,
Signum celsi glaciale poli,
Lucem, verso temone, vocat.

frequens enim hiatus in his tragædiis.

132 Titan summum prospicit Oetham] *Moguntin.* summo prospicit Oetâ. *Eguianus*; euectit Oeta. *nescio quid sibi voluerit scriptor. Oeta Thessaliæ mons, in quo mortuus Alcides. hoc autem ait; Solis nascentis radios iam iam splendorem in montium cacumina iacere. id veteres, auctore Verrio,* Manare solem: *vnde primum diei tempus,* mane: *etsi Festus aliam etymologiam proferat,* mane à mano, *hoc est, bono, vnde &* Matuta.

133 Cadmeis inclyta Baccis asperſa die dumeta rubēt] *dumeta aspersa die, hoc est, radiis solaribus nondum perfectè conlucata; sed tenui luce tantum apparentia, rubent inclyta baccis Cadmæis.* baccæ, *minutiores fructus quilibet, hic opinor de baccis lauri siluestris; quæ, vt tradit Lucianus in Lucio, rubro colore rosas emētiuntur. Cadmæas dicit, quia natæ in Cadmi nemore. cuius mentio alibi:* ——— & Cadmi nemus
Serpente notum. *Moguntin. Herb. & Veneti longè aliter:*
Cadmeis inclyta Bacchis
Aspera die dumeta rubent.

nisi; aspera, *reliqua tolerabilia. Dumeta, inquit, nobilitata Thebaidum Baccharum orgiis, die aspersa, rubent.*

136 Labor exoritur durus] *nox homini quasi manus adducto somno ligat, soluit eas, & labori reddit dies. Dauid Psal. 103.* Ortus est sol & congre-

gregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum. *Et hac ratio, secundùm nõnullos, cur mane Hebræis, Bocher* בֹּקֶר *à verbo Bachar, hoc est, quærere & discernere: nox verò Hereb, à verbo Harab, quod ligare significat; etsi aliter Hieron. ab Oleastro in 1. cap. Gen. vide ibid. Episcopum Argolicensem.*

Vulmius in 1. cap. Genes. בֹּקֶר עֶרֶב

137 Agitat curas] *q. v. l.* curis.

139 Dimisso] *Tres Veneti & Herbip.* immisso. *pastoritium vocabulum immittere gregem. aptum admisso hiatu.*

140 Nondum ruptâ fronte] *nondum enatis corniculis.*

148 Thracia pellex] *Philomela in Lusciniam mutata. nam in arboribus luscinia, in domibus hirundines nidificant. vt Seneca per lusciniæ antelucanam diligentiam; sic diei ortum, per hirundinis, in quam soror Procne conuersa, sollicitudinem, descripsit Iul. Montanus, apud Senecam epist. 123.*

Incipit ardentes Phœbus producere flammas,
Spargere se rubicunda dies. iam tristis hirundo
Argutis reditura cibos immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore ministrat.

ex quibus illa, spargere se rubicunda dies, *& aliud,* argutis nidis, *noster imitatus, cum dixit:* asperſa die dumeta, *& mox;* querulos nidos, *pro ipsis auibus.* Turbáque circum] *Mogunt.* tubáque certat. *Herbip. & Veneti omnes;* turbáque circa. *neutrum recipio.*

153 Exesis pendens scopulis] *similia de piscatore Theocriti εἰδυλ. χ'.*

——— ἐμαυτὸν
ἐν πέτρᾳ μεμαῶτα· καϑεζόμενος δὲ δοκεύον
ἰχϑύας, ἐκ καλάμων δὲ πλάνον κατέσειον ἐδωδάν.

——— meipsum Conantem in rupe pisces capere. sedens autem obseruabam Pisces, ex arundine verò suspensam fallacem quatiebã escam.

154 Deceptos instruit hamos] *à piscibus. fallax enim & dolosum genus piscium, teste Theocrito. vnde & Moschus eidyl. δ'.*

καὶ ἰχϑῦς ἄπλανος ἄγρα. & piscium dolosa venatio.

155 Pressa] pondere appensi piscis depressâ.

157 Linea] *Setaceus funiculus, cui hamus appendet. Hic tantum describitur retrahens, siue hamatoria piscatio, & de piscatore hamotrahone agitur. sunt & piscationũ genera, retinacularia, tridentea seu fuscinalis, percutiens & ignifera. Plato fusè de his speciebus egit in sophistâ siue de ente: inde licebit petere. retinaculariæ pulcherrimum exemplũ præbet Philostratus in imagine Piscatorum. Omisit Seneca in hac descriptione agricolarum matutina studia, de quibus Attius,* in Oenomao:

Forte, ante auroram radiorum ardentem indicem,
Cum sono in segetem agrestis cornutos cient
Vt rorulentas ferro terras perfidas
Proscindant, glebásque aruo ex molli excitent.

158 Quibus est vitæ tranquilla quies
Et læta suo, paruóque domus,

Spe-

Spes & in agris.
Turbine magno ſpes ſollicitę

Vrbibus errant] *hæc multorum codicum lectio, & ita N. nec video quicquam in eâ vitij aut tenebrarum. totidem verba Herbip., Veneti, & Lugdunenſ. niſi quòd carmina aliter partiuntur, ſed minus accuratè. Mogun. eodem modo, niſi quòd corruptè*; iam ſpes in agris. *pro quo fortè ponendum*; iam ſpes magnis, *aut vt Lipſij manuſc.* ſpes iam magnis, *& tranſponendus verſus vt ipſe indicauit:*

Spes iam magnis
Vrbibus errant, trepidíque metus,
Turbine magno ſpes ſollicitæ.

Læta ſuo paruóque] *vera diuitiæ ſorte ſuâ cõtentum viuere. de quo grauiter Cenſorinus lib. de die Natali*: Igitur quoniam quiſque non quanto plura poſſidet, ſed quanto pauciora optat, tanto eſt locupletior: opes tibi in animo maximæ; eæ quæ non modò bona generis humani pręcedunt, ſed quæ ad Deorum immortaliũ æternitatem penitus accedunt. Quod enim Xenophon Socraticus dicit: NIHIL EGERE EST DEORVM; QVAM MINIMVM AVTEM, PROXIMVM A DIIS. *Rectè Epicurum Seneca, lib. de paupertate, reprehendit*: Illa verò non iam paupertas eſt, ſi eſt læta. *in quibus verbis addidi negationem ex membran. Burdegalen. & ex epiſt. 2. vbi ijſdem verbis, referens dictum Epicuri*: Honeſta res eſt, læta paupertas, *ſubdit*: Illa verò non eſt paupertas, ſi læta eſt. cui enim cum paupertate bene conuenit, diues eſt. non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt. Quid enim refert, quantum illi in arcâ, quantum in horreis iaceat, quantũ paſcat, aut fœneret; ſi alienis imminet, ſi non acquiſita ſed acquirenda computat? Quis ſit diuitiarum modus quæris? primus, habere quod neceſſe eſt; ſecundus, habere quod ſat eſt.

161 Trepidique] *q.v.l.* timidíque.

163 Superbos aditus regum, duráſque fores] *ſoliti clientes ante patronorum fores operiri, donec ſalutatum intromitterentur. docet Nonius*: Inuenitur etiam (*ait*) apud veteres doctos, veſtibula ob hanc ſignificantiam dicta; quòd in his locis ad ſalutandos dominos domorum quicumque veniſſent, ſtare ſoleant, dum introeundi daretur copia: atque ob hanc conſtitionem & quaſi conſtabulationem, primos ingreſſus domorum, veſtibula nominatos. *habebant autem ſuperbi iſti clientium tyranni (quos &* Reges, *&* Dominos *vocatos ex multis locis Valerij Martialis colligitur) libros, in quibus admittendorum erant conſcripta nomina, diſtributa per claſſes, primam, ſecũdam, & deinceps: vt nimirum eo ordine ſalutare permitterentur. ita contingebat, vt qui ſummo mane venerat, partem de ſolidâ nonnunquam exſpectando nocte demeret, antequam intromitteretur, eo quòd vltimarum claßium eſſet. quare merito vocat*, duras fores, ſuperbos regum aditus, *& expertem ſomni clientulum illas colere. conſuetudinis aßiduus teſtis Iuuenalis, Sat. 5.* —— ſollicitus, ne

Hæc verba poſui partim à me, partim à Turn. caſtigata.

Turba ſalutatrix iam tota peregerit orbem

 Side-

Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri serraca Bootæ.

hoc est, nocte media. & ipsemet Seneca lib. 6. de benefic. Quid? tu libros, quos vix nomenclatorum complectitur aut memoria aut manus, tu amicorum æstimas esse? nó sunt isti amici, qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas & secundas admissiones digeruntur. consuetudo est ista vetus regibus, regésque simulantibus, populum amicorum describere. Est proprium superbiæ magno æstimare introitum ac tactum sui liminis: & pro honore dare, vt ostio suo propius assideas, vt gradum prior intra domum ponas: in quâ deinceps multa sunt ostia, quæ receptos quoque excludunt. Apud nos primi omnium Gracchus & deinde Liuius Drusus instituerunt segregare turbã suam, & alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios vniuersos. habuerunt itaque isti amicos primos, habuerunt secundos, nunquam veros. Amicum vocas cuius disponitur salutatio? aut potest huius tibi patere fides, qui per fores malignè apertas, non intrat, sed illabitur? *D. Hieron. in epist. ad Eustochium de virgin. seruan. dixit,* disponere salutationes; *meminit etiam, in epist. ad Pammachium de obitu Paullinæ. Sed & Seneca epist.* 4. Non est (*inquit*) necesse superbis assidere liminibus. *vnde elucidatur alius eius locus:*

Licet omne tuâ vulgus in aulâ
Centum pariter limina pulset:
In tot populis non vna fides.
Pauci Reges, non regna, colunt.

alludit ad multas illas ianuas, quæ in domibus potentiorum: eodem Columella Moderatus lib. 1. de re rust. An honestius duxerim mercenarij salutatoris mendacissimum aucupium, circumuolitantis limina potentiorum, somnúmque Regis sui rumoribus augurantis: neque enim rogáti quid ageretur intus, respondere serui dignantur. An putem fortunatius à catenato repulsum ianitore, sæpe nocte serâ ingratis foribus adiacere, miserrimoque famulatu, per dedecus, fascium decus & imperium, profuso tandem patrimonio, mercari? *Dion Nicæus (vt docet Xiphilin. in Tiberio) scripserat, etiam ipsos Coss. primâ luce semper venisse domum Seiani; cuius salutandi causâ, solitam quoque ad eiusdem fores, tantam hominũ multitudinem concurrere, vt se mutuò de loco dimouerẽt & expellerent, metuentes ne, aut ab eo non conspicerentur, aut viderẽtur ex vltimis esse: quod ille obseruaret cuncta diligentissimè, atque inprimis verba nutúsq; primariorum hominum. Vtinam nulla hodie in aulis nostris talia vanæ adulationis mancipia: Vtinam nulli Seiani. non essent illi, si isti non forent. Qui tandem ambitioso hoc aucupio ad dominium perueniebant, in Africâ* Peruentores *nominabantur, docet D. August. in lib. 2. de consen. Euangel. cap. 20.* Tenuit consuetudo, vt iam etiam vulgò peruẽtores appellentur; qui ad potentiam quorumlibet, tanquam inaccessibiles amicos, per cõuenientium personarum interpositionem ambitionis arte pertingunt. *Eâ gratia seruulos pretio corrumpebant, Commentarius Iuuenalis:* Festo die suo serui

Sustuli ex hoc loco Columellæ tria menda.

uis donare cogimur, vt admittamur ad salutationem Dominorum. *Adscribere possem duo præterea de salutationibus hisce loca, vnum Tertulliani lib. de pænitentia cap. 11. & alterum D. Cipriani ad Donatum; sed non vacat omnia describere.*

105 Hic nullo] *sic ceteri, præter Lugdunens. qui;* ac, *pro;* beatus, *Herbipolens. & Veneti duo;* beatas. *beatæ opes, quòd beare videantur.* beatus *verò nullo fine ipse auarus, quia;* quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. *quo quis pecuniosior, hoc auidior. nihil humanum appetitum, præter Deum, saturat; in nullo alio conquiescit. Censorinus, de die Natali:* Munera ex auro, vel quæ ex argento nitent, celato opere nonnunquam materiâ cariora, ceteraque hoc genus blandimenta inhiant ij, qui vulgò diuites vocantur. *vocantur & putantur, non sunt. quàre? quia singuli, quod vnus eorum apud Lucilium dicunt:*

Nam si quod satis est, homini id satis esse potisset,
Hoc sat erat: nunc, cùm hoc non est; quî credimu' porrò
Diuitias vllas animum mî explere potisse?

rectè & verè Varro, Eumenidibus: ——— denique auarus,

Quis sanus? cui si stet terra & traditus orbis;
Furando tamen, ac morbo stimulatus eodem,
Ex sese ipse aliquid quærat, cogátque peculî.

S. Columbanus Abbas:

Semper auarus eget, nec habet, quod habere videtur.

Seneca lib. 2. de benefic. Nunquam enim improbæ spei, quod datur, satis est, & maiora cupimus, quo maiora venerunt, multóque cõcitatior est auaritia, in maiorum opum congestu conflata: vt flammæ infinito (*sic membrana Burdegal.*) acrior vis est, quo ex maiore incendio emicuit. *Lucilius, apud Nonium: stulti vt arbitror nomine auarum significans, ita scripsit, vt ego quidem recenseo:*

Denique vti stulto nil sit satis, omnia cùm sint. *Nonius in stultum.*

A Senecâ epist. 109. hi versus veteris poëtæ adducuntur:

Desunt inopiæ multa, auaritiæ omnia.
In nullum auarus bonus est, in se pessimus.
Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.
Quod vult habet, qui velle quod satis est potest.

Suspicor esse ex Mimis Laberij, vel P. Syri, vel Matij.

167 Congesto] *sic Seneca;* in maiorum opum congestu. *sic Claudianus lib. 1. de rap.* Mens congesta: *quo loco nos in Not. de hac voce.*

169 Fluctúque magis mobile vulgus] *de plebis inconstantiâ pulcrè Herodotus:* Etenim populari multitudine, nihil est neque insipientius, neque insolentius. Itaque eos, qui tyranni impotentiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere sæuitiam, nequaquam tolerandum est. Nam tyrannus, si quid facit, intelligens facit: at plebi suum est, nihil intelligere. Quo enim pacto sciat, qui neque edoctus est; neque honestum nouit, ne domesticum quidem; qui ad res agendas, sine consilio

præceps ruit torrenti flumini similis? *& Polybius Megalopolites*; talis est quælibet plebs & turba, vt facilè fallatur, & ad quiduis inducatur, vnde illi frequenter, id quod mari, accidit. quemadmodum enim mare naturâ suâ innoxium est rectè vtentibus & firmum; si verò violenti flatus in illud irruerint, tale redditur vtentibus, quales sunt venti, à quibus circumquaque impellitur: ita & multitudo talis redditur vtentibus, quales habet duces & consiliarios. *Statius lib. 2. siluar.*

——— non mobile vulgus. *Meritò de omni id vulgo: sed meritissimè Horatius de plebe Romanâ*, Quirites mobiles. *nam (quod interpretes non aduertêre) scribit Herodianus*, etsi vbique vulgus semper ad res nouas leuissimum, tamen Romana plebs inprimis, quæ ex magnâ variáque peregrinorum etiam multitudine constat, longè ceteris mobilior est. *& mox apud eundem Maximinus dicit notissimam esse* Romani populi leuitatem & inconstantiam. *De omni plebe sic tyrannus Agrigentinorum epist. 77.* δῆμος ἅπας ἄτακτος, ἄνους, ἄπρακτος, ἑτοιμότατος ἐφ' ὅ, τι τύχοι μεταχθῆναι, ἄπιστος, ἀβέβαιος. ὀξὺς, προδοτικὸς, ἐψευσμένος, φωνὴ μόνον, ἀνωφελὴς, καὶ πρὸς ὀργὴν καὶ πρὸς ἔπαινον εὐχερής. τ' οὗτ' ἐστὶ, τὸ μετ' ἐνδόξου προπηλακισμοῦ φθείρεσθαι, τὸ δήμῳ πολιτευόμενον ζητεῖν ἀρέσκειν. Vulgus omne incompositum est, demens, inexpertum, ad quiduis mobile cum fortunâ, infidum, incõstans, acerbum, proditorium, mendax, vox inanis, inutile, ad iram & laudem procliue. Simile autem cum gloriosâ contumeliâ pessum ire; & in gerendâ repub. quærere vulgo placeas.

170 Voluit] *melius Moguntinens. & Veneti duo, & Lugdun. & Basil.* tollit, *quam reliqui*; voluit.

171 Clamosi fori iurgia vend.] *de quattuor causidicorum generibus lege Ammian. lib. 30 paullo pòst princip. & cernes aduocatos procuratoresq; improbos suis coloribus ornatos. Videtur ad hunc locum respexisse Apuleius Apolog.* 1. Mercenaria (*inquit*) loquacitate effutierunt; quæ etsi possunt ab his futiliter blatterata, ob mercedẽ & authoramenta impudentiæ, deprehensa haberi, iam concesso quodam more rabulis id genus, quo ferinæ solent linguæ suæ virus alieno dolori locare, *&c.*

Rabiosi] *à rabie, dicti forenses rabulæ, teste Nonio.*

176 Dum fata sinũt, viuite] *indulgete genio. in vetusto marmore Romæ;*

Sed quid ego hæc cerno, mea sunt hîc ossua in ollâ
Condita. viue hospes dum licet, atque vale.

Pæni fortè hoc Epitaphium. nam temporibus D. Augustini, etiam & Arnobij, in Africâ non, os, *sed* ossum; *nec* ossa, *sed* ossua *dicebant: vt testatur D. Augustin. in Psal. 138. significans id Grammaticorum sui temporis contuicius excipi solitum. immeritò. nam Terentio, Gellio, Sosipatro probatur. Sed ad rem. illud poëtarum viuere, mori potius putarim. viuere erit, si vitam non ad Sardanapali notum illud, sed ad Chrysippæam quandam normam instituamus. refert Athenæus ista Chrysippi:*

εὖ εἰδὼς ὅτι θνητὸς ἔφυς, σὸν θυμὸν ἄεξε,
τερπόμενος μύθοισι φαγόντι σοι οὔτις ὄνησις.

καὶ

καὶ γὰρ ἐγὼ κακός εἰμι φαγὼν ὡς πλεῖστα καὶ ἡσθείς
ταῦθ' ἔχω ὅσσ' ἔμαθον καὶ ἐφρόντισα καὶ μετὰ τούτων,
ἔσθλ' ἔπαθον, τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ἡδέα πάντα λέλειπται.
Cùm te mortalem cognoueris, excole mentem,
Lætatus ratione. cibi nil copia prodest.
Sæpius ipse malis sum læsus pluribus escis.
Sunt mihi quæ didici, sunt quæ meditabar, & vnà
Quæ bene sum passus. sunt cetera cuncta relicta.
vide Athen. lib. 8.

179 Rota præcip. voluitur anni] *N.* vertitur. *non tamen rectiùs; sed æquè bene. nam & Papinius,*

In terga reuoluitur annus. *& Virgilius:*
Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

vnde & dictum vult Macrobius. De humana vitæ periodo multa in aduers. addi possent nonnulla, ex Phlegontis lib. περὶ θαυμασίων καὶ μακροβίων, *& Censorino in lib. de die Natali, Crinito lib. 7. de honesta discipl. cap. 10. Cardano lib. 12. de subtil. & pulcherrima ex insigni nostri temporis philosopho & Medico Franc. Vallesio Hispano, sacra philosophiæ cap. 7.*

Præcipitis] *Hippocrates*: Breuis quidem est vita.

180 Duræ peragunt pensa sorores] *Auctor lib. de mundo ad Alex.* Tres enumerantur Parcæ, pro ratione temporum partitæ. Pensi enim fusus, modò perfectus est, modò perficitur, modò versatur. dispositæ sunt per tépora, vt præterito vna ascribatur, quæ Atropos dicitur; quoniam præterita omnia incommutabilia sunt. futuro, Lachesis: omnia enim naturaliter minantur exitu. instanti, Clotho: quippe quæ conficiat, & sua cuique neat. *quod latiùs explicat Theodoretus lib. 6. de curat. Græcan. aff. alias mythologias comminiscitur Plato in Timæo (quo loco multa effutiunt eius Scholiastæ), item Plutarchus lib. de fato, lib. de Deo Socratis. lib. de facie orbis Lunæ, & 9. Sympos. q. 14. Latina Parcarum nomina auctore Cæsellio Vindice in Antiquis lectionib., sunt* Nona, Decima, Morta. *Liuius in Odyss.* Quando dies adueniet quem præfata Morta est.
exstat de Parcis lib. Marinæi Siculi, multa Soncinus Bentius in li. de Felicitate, & Lilius Syntagm. 6. Parcæ *etiam* Fatæ *vocatæ.*

181 Reuoluunt] *voluere, & eius composita propria Parcis vocabula & Fato, vt docet Valens Guellius in lib. 1. Æneid Virgil.*

—— sic voluere Parcas. *& in Georg.*
—— mollia pensa deuoluunt. *Tibullus ex castigatione Beroal.*
Quod nolim nostros euoluisse Deos.

Parcæ voluunt, deuoluunt, euoluunt, *fata quando illa decernunt*; reuoluunt, *si decreta sua rescindunt, & retractant.*

188 Rapidis] *Moguntin.* rabidis. *non probo.*

189 Nulli scriptum] *præstitutum, vt bene exponit Francisc. Polletus libro 1. fori Romani cap. 9. Eguianus*; scripto. *Nulli inquit semel in album moriturorum relato, permissum extendere terminum.*

190 Vrna

Ascon. lib. 2. de iudic. c. 12. & cap. 21. Pollucius li. 5. fori Ro. c. 7.

190 Vrna] *Iudices sortito coniectis in vrnam tabellis legebantur, aucto-re Asconio. sed de hac vrnâ non loquitur noster: verùm de vrnâ quæsitoris. Quæsitor enim custodiebat vrnas, quæ in tribunali paratæ, ad sortes ducẽdas, & ad tabellas in quibus scriptæ iudicum sententiæ, immittendas. Virgilius:*

Quæsitor Minos vrnam mouet. *Statius:* Ibimus omnes,
Ibimus immensis vrnam quatit Æacus vmbris.

191 Alium multis] *simillimus locus apud Synæsium hymno 1.*

τί γὰρ ἀλκὰ, τί δὲ κάλλος,
τί δὲ χρυσὸς, τί δὲ φάμα,
βασιλήϊοί τε τιμαί,
παρὰ τὰς Θεοῦ μερίμνας;
ὁ μὲν ἵππον εὖ διώκοι,
ὁ δὲ τόξον εὖ τιταίνοι,
ὁ δὲ θημῶνα φυλάσσοι
κτεάνων, χρύσειον ὄλβον.
ἑτέρῳ δ' ἄγαλμα χαίτη
κατειμένη τενόντων·
πολυΰμνος δ' ἔχοι εἴη
παρὰ κούροις, παρὰ κούραις,
ἀμαρύγμασι προσώπων·
ἐμὲ δ' ἀψόφητον εἴη
βιοτὰν ἄσημον ἕλκειν,
τὰ μὲν ἐς ἄλλους ἄσημον,
τὰ δὲ πρὸς Θεὸν εἰδότα.

Quid enim vires, quid forma,
Quid verò aurum, quid fama,
Regiique honores;
Si conferantur cum curis de Deo?
Alius equum citò agitet,
Alius arcum bene tendat,
Alius aceruos custodiat
Opum, aureas diuitias:
Alij verò [*sit*] Deus coma
Demissa ceruicibus:
Celebris admodum alius sit
Apud iuuenes, apud puellas,
Nitenti decore vultus:
At mihi tranquillam liceat,
Vitam ignotam ducere,
Deo autem notam.

hac de re, & contemnendis omnibus, quæ præclara stolidus mundus opinatur, exstat disertissima D. Gregorij Nazianzeni Od. 2. cuius initium, τί σοι θέ-λεις γένεσθ. *Quæ sic legi, sic intelligi velim, vt non ad ignauum ocium quen-quam excitent: sed ad ambitionem & auaritiã duas aulicas pestes fugiendas; ad*

ad publicum commodum, non ſuum; ad Dei gloriam, non ſuam laudem. Præclarè D. Chryſoſtomus in vita S. Babylæ, ſcribit, Bonum virum publicâ auctoritate non priuatâ, ſua omnia metiri. Sanè qui nemini viuit, nec ſibi: niſi nullus ipſe, ſed tunc nec viuit. vide Senecam epiſtola ad Lucill. 56. Porrò locus hic alio ordine in Moguntin. Herbipolenſ. & Venetis tribus:

Cæloque parem tollat & aſtris
Alius curru ſublimis eat:
Me mea tellus lare ſecreto
Tutóque tegat.

201 Crine ſoluto Megara] *propter necem patris ac fratrum. de quo more dicam ad Chor. 1. Troad. nunc tantùm, ſic intelligi Propertium lib. 2.*

Nec toties propriis circum oppugnata triumphis
Laſſa foret crines ſoluere Roma ſuos.

de bellis ciuilibus, quibus magnam ſtragem, & pene internecionem ciuium lugere Roma coacta, & iam defeſſa.

202 Tardúſque ſenio] *Pacuuius in Hermionâ:*

Habet hoc ſenectus in ſe, cùm pigra eſt ipſa, vt ſpiſſa omnia
Videantur confieri. *cauſa Ariſtoteli, quia ſenes arido terreo abundant, vnde & carioſi & ſitu obſiti.*

In act. II.

209 Antequam lætam domum] *fortè ex Sophoclis Trachiniis, vbi Deianira:* ——— λέχος γὰρ Ἡρακλεῖ κριτὸν
ξυςᾶσ᾽, ἀεί τιν᾽ ἐκ φόβου φόβον τρέφω
κείνου προκηραίνουσα. νὺξ γὰρ εἰσάγει,
καὶ νὺξ ἀπωθεῖ διαδεδεγμένη πόνον.
Nam toro ex quo potita ſum Herculis, ſemper alius
Succreſcit ex alio pauor, & illi vt bene
Sit, cura me torquet grauis, & labor
Semper alius alium excipit. certaminum
Nullus eſt modus ——— *ſic vertit vir magnus: nimis tamen licentiosè, parumq́ fideliter. Moſchi Megara εἰδ. β΄.*
πολλοῖσιν δύςηνος ἰάπτομαι ἄλγεσιν ἦτορ
αἰεὶ ὁμῶς. δακρύων δὲ πάρεςί μοι οὐδ᾽ ἴερωή.
ἀλλὰ πόσιν μὲν ὁρῶ παῦρον χρόνον ὀφθαλμοῖσιν
οἴκῳ ἐν ἡμετέρῳ. πολέων γὰρ οἱ ἔργον ἑτοῖμον
μόχθων, τοὺς ἐπὶ γαῖαν ἀλώμενος ἠδὲ θάλασσαν
μοχθίζει ——— Multis doloribus corde crucior
Eodem modo ſemper. neque à lacrymis vlla eſt quies.
Sed maritum dum tam breui tempore conſpicio oculis
Domi noſtræ. nam illi multorum præ manu eſt opus
Laborum; quos terrâ maríque oberrans ſuſtinet.

210 Meat] *mendosè m. ſ. aliqui, & excuſi veteres;* exeat. *nam* meat *antiquæ notæ verbum, quo Lucretius ter quatérve vſus.*

211 Nec vlla requies] *Eustathius prodidit natum Herculem quartâ Lunâ, quâ qui nascuntur laboriosam sint acturi vitam: & quia talis imprimis Hercules fuit; qui vel pro se, vel pro aliis labores multos perferunt*, Tetradistæ *seu* quartâ Lunâ editi *vocantur. sed & quinctâ Lunâ aliquid inchoare inauspicatum fabulantur, ex Virgilij Georgicis. vide Adag.* ἐν τετράδι γεγεννῆσθαι, quartâ nati Lunâ: *quam Herculis sidus appellat L. Florus libro 1. histor. cap.* 18.

212 Apprime] *Eguian.lib.*ad prima.*hoc est, ad ipsa principia. vix natus, & iam hostilia molitur. puto veram lectionem.*

214 Monstra] *incipit narrare Herculeos labores, quos latè prosequuntur Euripides in* μαινομεν. *chor.* 1. *Apollonij Schol. in lib.* 4. *Virg. Æneid* 8. *Ouidius* 9. *Metam. & in epist. Deianiræ, Claudianus in carm. de laude Herculis, & Apollodor. lib.* 2. *Biblioth. in eo dissentiens, quod hunc furorem cunctis laboribus priorem statuat, quem posteriorem reliqui. breuiter eos complectitur Martialis lib.* 9. *Epigramm. penult. ad Domitian. laudes Herculis ornatè celebrat Aristides orat. in Herculem tom.* 1.

215 Gemina cristati] *rectè nuncupat cristatos: cùm tamen draconem à Cadmo necatum non scribat cristam habuisse. quia hic fontis accola, & Philostratus scribit angues aquatiles cristâ carere.*

218 Remisso] *non turbato. imò cum risu si Claudianũ audimus. pugnam describit Theocritus, in Herculisco seu* εἰδ. 25. *quidam m. s. & impressi Venet. ac Herbipol.* Remisso pectore ac placido intuens. *non quod pectore intuebatur (quis hoc somniet?) sed quod cùm intuebatur, pectore erat pacato, & timore vacuo. alij m. s.* remisso pectore, vultu ac placido intuens. *abundat vna vox. Lipsij liber dubio procul melius:* remisso lumine ac placido in.

220 Tenera manu] *Theocritus:*

> θῆρε δύω χείρεσσιν ἀπρὶξ ἁπαλαῖσιν ἔχοντα
> συμπλίγδην. Belluas duas tenaciter manibus teneris

prementem Constrictim.

223 Prælusit] *specimen præbuit pugnæ cum Hydrâ conferendæ. Hippol.* 1058. prælusit iræ. *Troad.* prælusit tuis iam Troia fatis. *Seneca epist.* 93. illi meliori vitæ longiorique præluditur. *Cassiodorus lib.* 1. *varior.* Ars enim bellandi, si non præluditur, cùm necessaria fuerit, non habetur. *militaris ergo vox. has autem prælusiones veteres*, battalias *quasi* battualias *vocasse docuit me Adamantius Martyrius apud Cassiodor. de Orthograph. Latinum ergo vocabulum Itali, Hispani, & Galli vsurparunt, sed minus deflexum Hispani*, batalla.

Mænali pernix fera] *à Mænalo Lycaonis F. dicta Mænalos vrbs Arcadiæ, cuius incolæ viri Mænalij, mulieres Mænaliæ & Mænalitides. apud Stephan. vitiosè legitur;* μαιαλίτης *pro* μαιναλίτης. *saltum vrbis vocant* μαίναλα: *est & mons Mænalos, & Galatiæ vrbs Mænalia.*

222 Multo decorum] *Euripides:*

> Aureo quoque decoram capite
> Maculosam capream

Vasta

Vastatricem venatorum
Conficiens specticulo venatorio.

Pindarus, Auricornem ceruam. *habes autem geminum vnâ in re commentum, ceruæ cornua, eaq́; aurea: cùm in hoc genere in plerisque regionibus ceruæ cornibus careant. quid tamen obstat, quominus alicubi sint cornutæ? nam & multis Callimachus, & huic Herculeæ Diodorus Siculus, & ei quæ Telephi nutrix Anacreon cornua tribuerunt (plura Cælius lib. 7. antiq. lect. cap. 15. Pierius lib. 7. Hieroglyph.) Ego tamen valde suspicor per enallagen* ceruam *Græcos pro* ceruo *posuisse. more Atticorum, qui* τὴν ἔλαφον, *&* αἱ ἔλαφοι, τὰ κέρατα, *articulum femineum iungunt masculino nomini. Hebræi quoque velocitatem exprimere volentes nusquam (quod sciam) in sacris litteris* ceruorum, *sed vbique* ceruarum *meminere, Habac. 3. Psalm. 18. 2. Samuel. 22. & alibi.*

223 Nemeæ timor] *Nemea Arcadiæ Silua. in hac Leo, quem Hercules lacertis strangulauit: dictus & Bēbinæus à Bembinâ vrbe Nemeæ. Panyasis:*

δέρματι θήρειον Βεμβινήταο λέοντος.
Pellisque fera Bembinæi leonis.

Item: καὶ Βεμβινήταο πελώρου δέρμα λέοντος
Et Bembinas monstrosi pellis leonis. *pugnam describunt noster Oetæo vers. 1233. Claudian. in laude Herc. Theocritus εἰδ. 26.*

226 Suisque Regem] *iuxta hanc Æaci legem:*
Si quod quisque facit patitur, iustissima lex est.

227 Erymanthi] *montis Arcadiæ, vbi & eiusdem nominis flumen, iuxta Pausan. in Eliac. seu lib. 5. pugnam vide apud Claudian.*

228 Taurúmque] *prælium hoc idem Claudian. commemorat. Heraclides Ponticus, in Homeric. allegoriis, per aprum, intemperantiam; per leonem inconsultum & temerarium impetum; per taurum, iracundiam; per ceruam, inanem metum; per Augiæ stabulum, vitæ fœditatē; per Stymphalides, auaritiam; per hydrā, ignorantiam; per Cerberū, tres philosophiæ partes, intelligit.*

231 Pastor triformis] *Geryon; qui gregis dominus: at Opilio fuit Eurytion, eius canis Orthus, Hesiodo in Theogon. Schol. Apollonij lib. 4. & Schol. Pindari in Isthm. & Silius Italicus:*

—— illatrat ieiunis faucibus Orthus
Armenti quondam custos immanis Iberi.

sic enim olim castigauit Laurent. Balbus Liliensis, in annotat. & emendat. in Val. Flacci Argon. editis Compluti anno CIↃ.IↃ.XXIV. *vnà cū contextu, non indiligenter recognito. Orthus hic Cerberi frater ex Echidnâ; alij Gargittion vocant. Cur vetustas Geryonem tricorporē finxerit, varia Palephatus in Fabul. Arrianus li. 2. rer. Alex. Plutarchus in Politic. Lucianus in Toxari, Eunapius in vit. Sophist. & Iustin. li. 44. de gregibus eius vide Plin. li. 4. c. 2. dictæ purpureæ & aureæ propter flauum colorē. indicat Martial. Epigram. de Bethica:*

Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Hesperium bractea viua pecus.

habes alia quædam apud Cælium lib. 6. antiq. lect. cap. 7.

Tartessij] *quidam excusi Venet. & Herbipol. & Lugdun.* Cartesij, *& deducunt interpretes à* Carteiâ. *eadem quidem* Carteia *&* Tartessus, *Plinio, Straboni & Melæ, nec dissentit Silius, si seriosè attendas. prius ergo Carteia, inde Tartessus, denique Gaddir dicta. vide Plin. lib. 4. extremo, Melam lib. 2. & Strabon. lib. 3. à* Carteiâ *non deducitur* Cartesius; *sed à* Tartesso Tartessius, *etiam Ouidio & Silio, quare hoc loco id tuendum cum Basileens. & Lipsiensib. & m. s. plerisque. nam ceteri;* Tratesius. *malè, vt tamen veram scripturam stabiliant. apud Appianum mendosè* καρπήσσος, *pro* ταρτήσσος. *vrbi nomen volunt Græci dedisse flumen* ταρτησσὸν *ortum ex Argenti montibus, vt aiunt Strabo & Stephan., & idem Strabo postea natum scribit ex Orospedâ, vt videantur mihi montes illi argenti esse Straboni*, Oropesæ *montes. Tartessus flumen Græcis, qui postea Bethys, teste Strabone. Stesichorus de hoc ipso armento agens:*

διότι γεννηθείη σχεδὸν ἀντιπέραν κλεινᾶς Ερυθείας
Ταρτησσοῦ ποταμοῦ παρὰ πηγὰς ἀπείρονας ἀργυρορίζους.
Nata ex aduerso ferè inclytæ Erytheiæ
Tartessi amnis ad fontes immensos argenteis radicibus.

Regio dicta Tartessus, Eratostheni, Artemidoro, & aliis. Anacreon:

ἐγὼ τ' αὖ οὔτ' Ἀμαλθίης βουλοίμην κέρας, οὔτ' ἔτη
πεντήκοντά τε καὶ ἑκατὸν ταρτησσοῦ βασιλεῦσαι.

Non cornu Amaltheæ mi, non posco quinquaginta centúmq; regnare annos Tartessis beatis. *Homerus:* ταρτήσσιον ὄλβιον ἄστυ. *Herodotus etiam in Clio incolas vrbis vocat Tartessios. Nonnulla de Tartesso Liuius lib. 42. & Dionysius Afer eius opulentiam celebrat. Sallustius scribit à Pœnis seu Tyriis dictam,* Gaddir: *ego putem ab Hebræis, quibus Geder seu Gader* גדר *maceriam seu sepem denotat, & eo nomine vrbs in tribu Iudâ fuit, etiam* Gedera; *Stephano, Antiochia. Solin. cap. 26.* In capite Bethicæ, vbi extremus est noti orbis terminus, insula à continenti septingentis passibus separatur; quam Tyrij à rubro mari profecti, Erythræam; Pœni linguâ sua, Gaddir, id est, sepem nominarunt. In hac Geryonem æuum agitasse plurimis argumentis probatur: tametsi quidam putent Herculem boues ex aliâ insulâ abduxisse, quæ Lusitaniam contuetur. *Solini sententiam ex Dionysio Festus Auienus astruit, è quo frustrà conantur apud Solinum, legere;* septum, *pro;* sepem. *sed & Plinius d. lib. cap. 22.* sepem *scripsit, & ex* τὸ sepem *potuere librarij deprauare* septem. *nec omne septum sepes. Vocata etiam* Cotinusa, *teste Dionysio, vocata & Aphrodisias, nisi fallit Stephanus.*

232 Ab occasu vltimo] *Silius libro 3.*

Armat Tartessus stabulanti conscia Phœbo.

234 Penetrare iussus] *Hercules in Africam proficiscens duas apud Gades columnas dicitur posuisse, & montes, Hispaniam connectentes Africæ, diremisse. ideo ait:* Vtrimque montes soluit, *&c. Mela lib. 1 cap. 4.* Deinde mons est præaltus, ei quẽ ex aduerso Africa extollit, obiectus: hunc Abylam, illum Calpen vocant; columnas Herculis vtrumque. addit fama

fama nomini fabulam; Herculem ipsum iunctos olim perpetuo iugo diremisse colles, atque ita exclusum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat, admissum. *Ptolomaus & Dionysius ἄλυβαν vocāt, suspicor mendo calcographorum. Eustathius Dionysij Scholiastes has columnas prius Saturni, mox Briarei, demum Herculis vocatas tradit. de his quomodo accipiendum columnæ nomen, accuratè Strabo lib.3. & Adag. στήλας* Ἡρακλείας 237 Etiam ruenti] *emenda*; & iam ruenti. *hoc est, minanti se iam iam ruiturum.*

239 Aurifera spolia] *quomodo hæc poma, ipsius Atlantis vsus operâ, Hercules abstulerit, lepidè narrat Apollodorus li.2. Biblioth. eiq; consentit Schol. Apollonij, addens hanc rationem à nymphis edoctum, quam illæ à Nereo vinculis constricto acceperant. vide Scholiast Apollonij in lib. 4. circa finem, & Eustathiū in Odyss.η. fuère hæc poma, mala citria, vt docet Athenæus li.3.c.5.*
Serpentis] *cui nomen Ladon, teste Apollonio & Pisandro.*

240 Lernæ monstra] *hydram & cancrum subsidiarium. vel sanè solam excetram vocat monstra, propter multitudinem repullulantium capitum; quæ Simonides* XC. *Alcæus* L. *alij* VII. *nonnulli quinque tradunt. Pausanias contendit vnicum fuisse, primumq; Pisandrum multiplicasse, vt fera videretur terribilior, & carmini suo plus dignitatis accederet. ita Pausan. in Corinthiac. formam hydræ exhibet Hesiod. in Theogon. confodit Hercules, iuxta plerosque sagittis, iuxta alios necauit igne. Qui à sagittis hydræ cruore imbutis, toxicum dictum volunt, parum probabili nituntur coniecturâ. Dioscorides & Ægyneta etymum malunt, non ab Herculeis sagittis, sed à Barbarorum sagittis hoc veneno illini solitis; Pomponius Sabinus in Virgil. & Brodeus Comment. in Græca Epigramm. à taxo quasi taxicum deriuant. sed hoc etiam meritò displicuit Gorrhæo in Nicandri Alexipharm. & erudito nostraq; societatis amantiss. Martiali Campano in Epigr. Ausonij de toxico. differt enim taxi venenum à toxico. Ego toxicum esse puto, quod Hispani, ab ipso vsu, sagittariam herbam* (yerua balestrera) *vocant, & ceruis transfigendis vtuntur. Nam Festus vocat ceruarium venenum, & eo sagittas perungi solitas testatur. Sic intelligendum, quod Iul. Scaliger lib. 1. comment. Aristot. de plantis scribit toxico Alpinos Pyrenæosq; latrones tela inungere. sanè Nicander in Alexipharm. tradit hunc vsum Gerrhæis & Euphratæis præbuisse. vt vt est, non serpentis sanies, sed plantæ genus est, vnde conficitur, teste Diosc.lib.5. & Galeno li.2. antidoti; seu virgulti, similis arbusto thuris. Lucanus docet lib. vlt.*

Non tam veloci corrumpunt pocula letho,
Stipite quæ diro virgas mentita Sabæas
Toxica, fatilegi carpunt matura Sabæi.

240 Numerosum] *Euripides*: —— quin & multiplicem clamosumque canem Lernæ, Hydram igne perdidit.

241 Non igne] *alij lib. in his Mogunt.* Num.

243 Stymphalides] *aues ad Stymphalum Arcadiæ lacū, vnde illas Hercules fugauit: pennas iaculabantur, instar sagittarum, ferreas, teste Euripide*

in Phrixo, Claudiano, Pherecyde, Hellanico, & Timagneto; natandi quoque peritæ, unde Ploides *dictæ, Apollonio, Charonti ac Seleuco: Mulieres fuisse vult Mnaseas, vide Apollonij Schol. in li. 2. ver. 384. & ver. 1050. Leonicum lib. 2. var. hist. cap. 77. & Wottonum lib. 7. de differ. animal. cap. 172.*

245 Thermodontiæ] *Regina Amazonum, Hippolyta.*

247 Augiæ] *describit hoc stabulum Theocrit. εἰδ. 26. tradunt tria boum millia in eo stabulasse, & triginta continuis annis nunquam expurgatum à foris; quãdo, pactâ Hercules mercede, immisso Miniao, iuxta Pausan. Eliac. 1. vel, iuxta alios, Peneo. seu Pignione, aut Alphæo, omnem fimum euerrit. Vide Adag.* Augiæ stabulum. Augiæ] *Mogunt.* Augëi. 249 Pacis auctorem] *peperit orbi pacem Hercules, unde in Numismatib. dicitur* pacifer.

250 Prosperum] *scelera quæ felicem exitum habent, ac impunè cedunt, virtutes vocantur. sic Iuuenalis hortatur sui temporis improbos:*

Aude aliquid breuibus gyaris aut carcere dignum,
Si vis esse aliquid —— *quando hoc verum, si non hoc æuo?*

256 Regium capitis decus] *coronam, vel diadema.*

257 Cum capite] *Creontis, quẽ vnâ cũ liberis, Megaræ fratribus, Lycus interemit.* 258 Ferax Deorum terra] *Thebæ: de quibus Sophocles:*

οὐδ᾽ ἡ μόναι τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς. Non solæ (*scil. Thebanæ*) Deos pariunt. *Dij Thebani, Bacchus, Palæmon, Leuothea, Hercules. ideo Manilius:* —— florentes oris Athenæ,
Sparta manu, Thebæ diuis —— *Iustin. lib. 11. scribit: Thebas non viros tantum, sed etiam Diuos genuisse. Aristides in Panathenaicâ; Thebanos, dicit, Deorum ortu sibi placere.*

Quem Dominum] *quàm vilem, quàm improbum! Lycum.*

261 Natus Amphion Ioue] *hic lyrâ vel cytharâ acceptâ à Musis, secundùm Apollon. & Pherecydem; aut Apolline, iuxta Dioscoridem; aut Mercurio, iuxta Philostratum (quam lyram in cælum translatam, fingunt Homerus & Aratus) à Mercurio etiam musicam didicit, teste Antiopes auctore, apud Pausan in Boeot. & Horatio; & artem cytharæ dicam homines docuit, auctoribus Plutarcho in lib. de Musicâ, & Plinio li. 7. cap. 56. qui addit alios id Orpheo, alios Lino tribuere. imò ipse Plutarchus paullo pòst Terpandro ascribit. Amphionis carmine Thebas conditas Euripid. in Phœnyss. Philostratus in Imagin. & alij tradiderunt. Horatius:*

Mercuri, nam te docilis magistro,
Mouit Amphion lapides canendo.

265 Fecit] *propter Bacchum dicit, quem Thebani indigetarunt præeunte Narceo, cius ex Physeoâ F. Vide Pausan. Eliacor. 1. Antiqua Scholia in illud Iuuenal.* Descendere iussit in cælum, *exponunt,* Deum fecit.

267 Ophionius cinis] *in magnâ lectionis varietate amplector istã multorum codicum: cuius sententia; Thebani oriundi ex dentibus draconis, à Cadmo terræ mandatis, florentes olim, nunc penè ad exitium perducti. quidam libri:* atque Ophionius cinis Quo recidistis? *ita Moguntin. & omnes veteres impreßi. Basileens. & Lugdun.* Ciuis atque Ophionius. *sunt qui pre*

Ophio

Ophionius, *habent*; Amphionis. *Oblanca*; cinis atque Amphionis. *perperam. Basileens. & Lugdunens. codicum lectio, non mihi improbatur, sed meis manusc. non probatur.*

272 Fértque quæ ferri] *sustinet mala, quæ auertit ab aliis; patitur, quæ facit ne alij patiantur. sic rectè Lugdun. & multi manusc. & placet. non malè tamen Lipsiens.* fertque quæ fieri. *Basileens. corruptè*; fert quæ fieri vetat.

278 Depulsas] *ex vestig. membranar. lego*; dispulsas.

280 Diducto] *Eguian.* reducto. *Mogunt. & Herbip.* deducto.

282 Iugis] *Ossæ atque Olympi.*

283 Flumini] *Peneo; qui iuxta Strabonem Macedoniam à Thessaliâ separat: sed Cæsari, id Halyacmon præstat.*

284 Dedisti] *sic Herbip. & Veneti; Mogunt.* fecisti. *Lugdun.* stetisti.

285 Huc mons & illuc] *continui montes, Ossa & Olympus, diuisi, admiserunt aquarum fluenta, vt per medium spacium fluerent. Apollodor. lib. 1. putat hanc diuisionem factam diluuio Deucalionæo; Seneca lib. 6. Nat. quæst. terræmotu accidisse. idq; valde verisimile.*

287 Thessalus torrens] *multa quidem Thessaliæ nobilia flumina, sed postulant adiuncta, de Peneo intelligi: alioquin etiam per excellentiam ei hoc nomen competit. Apollonij Schol. in 3. scribit multa quidem Thessaliam ornare influentia flumina, præcipua tamen censeri quattuor, Peneum, Apidanũ, Panisum, & Enipeum; excellere autem & nobiliorẽ reliquis Peneum, obscurare aliorũ nomina.* ὁ Πηνειὸς τῷ ὀνόματι κατακρατῶν, ἀνωνύμους τοὺς ἄλλους ποιεῖ.

289 Afferens] *sic primus Caietan. rectiùs ante illum, vt continent Mog. Eguian. & alij tres m. s. Herbip. etiam & primus Venetus*; efferens.

291 Oblitos sui] *plerique mortuos omnium, quæ in vita egerant, oblinisci putabant, potatâ Lethes aquâ.*

292 Lucisque pauidos] *Manes lucifugos. vide sup. in fine act. 1.*

295 Illum] *vnus Mog.* vnũ. 297 Reditusq; lentos] *fortè ad illud Penelopes:* —— lento tibi mittit Vlyxi.

299 Centena tauri colla] *vouet Ioui Taurorum Hecatomben, si sibi detur adhuc Herculis conspectu & coniugio frui: quod quia consecuta non est; appositè irrito voto, & non impetratis optatis, improbatas etiam victimas illam fingit polliceri. quemadmodum apud Virgilium li. 3. Æneas cælicolũ regi taurum mactat in litore,* cõmittens rem insolitã & piacularẽ, vt monstro locum faceret secuturo, *inquit Macrob. li. 3. Saturn. c. 11. notans vetitum, Ioui taurum immolare: quod & Seruius annotauit li. 3. & 9. Æneid. Atteius Capito li. 1. de iure sacrificiorũ, ait:* Ioui itaq. tauro, verre, ariete immolari non licet. *& postea:* Si quis fortè Ioui tauro fecerit, piaculum esto. *Labeo lib. 68. innuit etiã Neptuno, Apollini & Marti taurũ non immolari sicut ergo Maro ad futura respexit, vt ostenderet, non litatã; sed secutũ* horrendũ dictu & mirabile monstrũ: *ita noster pari acumine ad euentũ respiciens; vt ostenderet Megarã mariti reditu, non modò non consecutã miseriarum, quem sperabat, finem; sed in maiores multo miserias incidisse, hostiam fecit contrariam, votum improbum.*

Dona-

Donatus tamen etiam taurum Iouis sacrificio adhibet, & apud Ouid. lib. 4. Metamorph. Perseus occiso ceto, & Andromedâ liberatâ:

Diis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. mactatur vacca Mineruæ
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Iulianus etiam apostata superstitionis Ethnicæ diligentissimus quadam ad Libanium epist. scribit Berrhoeæ se in arce, more regio, taurum immolasse. & Silius lib. 15. Scipionem idem factitasse:

——— cadit ardua taurus
Victima Neptuno pariter, pariterque Tonanti.

Et eodem sensu Chor. Medeæ 59. Primus sceptiferis colla Tonantibus Taurus celsa ferat tergore candido, &c. *An ergo iure id Pontificio priuatis interdictum, regibus Deorumq. filiis licuit dumtaxat, iisq. omnibus qui superiorem in terris non agnoscebant? suspicor. mira aliàs scriptorũ dissidentium pugna. Nec illud quidem Iuuenalis patitur subsistere, qui Sat. 12. in prin. priuatis quoque sacrificiis Taurum tribuit. Sed quid si Satyricum dicam id reprehendere?*

299 Frugum parens] *non reiicio. nam scio, fruges Cereri sacra, vt inuentrici. Petronius Arbiter:*

Agricolas primos Cereri dare messis honores,
Palmitibus plenis Bacchum vincire, Palemque
Pastorum gaudere manu: latet obrutus omni
Neptunus demersus aquâ, Pallasque tabernas
Vindicat ——— *sic legunt. atqui tabernæ Bacchi, sanè vinariæ, ceteræ Mercurii:* * cauernas *virgo respuit, &, si quæ virginales, illas Dianæ venatrici permittit. reddantur litterariæ Deæ;* lucernæ *quas illi tribuerat Petronius, sed sensu ambiguo. sic Arnobius vocat,* Mineruam lucernarum modulatricem. *Porrò pro;* parens: *non malè, Moguntin. Herbipolens. & Veneti;* potens. *& nisi fallor hoc Senecæ.*

* Sic reponunt nonnulli.

300 Secreta reddam sacra] *de sacris Cereris agit. Vide Hippolyt. 106. in Comment.* secreta. *quia non initiatis reuelare non licebat.*

301 Eleusi] *Moguntinens.* Eleusis.

305 Clausum] *Moguntin.* classum. *secundus Venet.* clasum. *num scripsit?* cassum. *mortui enim cassi. non hoc vt amoueam illud;* clausum. *sed vt quid videri queat, indicem.*

308 O socia] *Initium colloquii faciunt mei manusc. & Moguntinens. & Herbipolens. Non tamen superuenit in scenam prodiens Amphitryo; prius enim prodierat vnà cum Megarâ, vt ex fine præcedentis Chori constat. quare putem non esse à superioribus separanda.*

310 Meliora mente concipe] *melius ominare, spera sortem alteram. faciendum id quamdiu viuimus. Theocritus εἰδ' δ'.*

θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.
ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.

Fidere

Fidere decet care Batte. forſan cras melius erit.
Spes inter viuos ſunt, expertes autem ſpei ſunt mortui.

312 Quod nimis] *ſic Menander cenſet, homines miſeros, credulos. & in Heliogabalo, Lamprid.* vt ſe habent (*inquit*) vota hominum ad credulitatem feſtinantium; quicquid optant, verum eſſe deſiderant.

315 Prona eſt timori ſemper] *ſic Lucanus lib.* 1.

——— ſic quiſque pauendo
Dat vires famæ: nullóque auctore malorum,
Quæ finxêre timent ——— *ſic Statius lib. 3. Thebaid.*
——— tunc plurima verſat
Peſſimus in dubiis augur timor ———

Fides] *credulitas.* 316 Demerſus] *In Moguntino verſus hic Megaræ; præcedens etiamnum Amphitruoni datur. optimè.*

320 Biſque diſcedens fretum] *Syrtes duæ, maior, minorq́ in mari, quod Africam Ægypto proximam alluit, fluxu & refluxu pelagi, qui bis quotidie fit, naues ad ſe tractas (vnde & nomen ſortitæ) in cæca & vada, quibus abundant, compellunt: modò enim arenoſa ſunt loca, modò profundiſſima, & impetuoſis fluctibus cooperta. vide Salluſtium in Iugurth. Pomponium libro 1. cap. 7. Lucanum libro 9. Dionyſius Perieget.*

ἑξείης δ' ἐπὶ Σύρτις ἀγάῤῥοον ὁλκὸν ἑλίσσει
βαιοτέρη· μετὰ τήνδε πρὸς αὐγὰς ἔρχεται ἄλλη
ἄσπετος, εὐρυτέρησι βαρυνομένη προχοῇσιν·
ἔνθα κορυσσομένης Τυρσηνίδος ἀμφιτρίτης,
ἄλλοτε μὲν πλημμυρὶς ἐγείρεται, ἄλλοτε δ' αὖτε
ἄμπωτις ξηρῇσιν ἐπιτροχάει ψαμάθοισι·

Papius: Nec procul inde minor rapido cum gurgite Syrtis
Altera; inſequitur maior quàm Solis ad ortum
Altera, collectis gremio prægnantior vndis.
Quâ mare Tyrrhenum magno verſante tumultu,
Nunc grauido exundans pelagus ruit impete, nunc ſe
Fert retrò, ſiccáſque fugâ relinquit arenas.

vltimum illud proprium ad noſtri mentem, Priſcianus, ita:

Acceſſúſque furit, ſiccíſque receſſus arenis.

323 Pedes] *Apollodorus lib. 2. Bibliotb. fabulatur aureum poculum ab Apolline Herculem accepiſſe dono, atque eò Oceanum tranaſſe: quia (vt docet Macrob.) vſus nauigio, cui nomen,* Scyphus. *alij volunt vſum æreo lebete, pro velo, leonis pelle; pro malo, clauâ; pro rudentibus, pharetra loris; pro remo, arcu. vnde manauit prouerbium* ἀλλογενὸς κώπης. aliud remi genus. *refert Plutar. in Collectan.*

323 Nemo ſe tuto diu] *veritas ipſa teſtatur, eum qui periculum amat, in eo periturum. & Sapiens,* Qui malum quærit, id ipſi euenturum. *Prouerb.* 11. *quærit autem, qui amat* ῥιψοκινδυνεῖν, *temerè & inconſultè caput periculis obiectare. Med.* 519. ——— caſus ſæpe iam expertos time. *fieri nequit, vt qui ſæpe fortunæ aleam iacit, non aliquando infortunium lu-*

cretur: scitè Aristoteles lib 2. de Cælo cap. 12. οἷον πολλοὺς ἀστραγάλους κώους βαλεῖν ἀμήχανον, ἀλλ' ἕνα ἢ δύο ῥᾷον. veluti multos talos Coos iacere difficile, vnum aut alterum facile. *Vbi plerique interpretes admodum infeliciter,* Chienses; *quos Simplicius errare fecit de magnis illius insulæ talis mirifica somnians. Philalteo Lucilio ibidem tenebræ, & aberrat à vero, ferreos nescio quos talos ludicris illius insulæ commiscens: quasi eburnei vel ossei satis æuum non ferrent. Inuitat me magnorum virorum hæc ignoratio; de talis Cois & toto talorum ac tesserarum genere, quæ partim lectione, partim diuinatione mihi compararam, aliis non inuidere. multa de iis alij; sed strictim, nec accuratè satis aut plenè, vt Sipontinus Episcopus in lib. 2. Martial. Philip. Beroaldus in Propert. & in Sueton. Cælius Rhodig. lib. 20. Antiq. cap. 17. & lib. 4. cap. 11. & 12. Nicolaus Leonic. in Sanneto, Galeottus Martius de promisc. doctrinâ cap. 36. Scaliger in exercitat. contra Cardan. Turnebus lib. 5. aduers. cap. 6. Lambinus Comment. in Asinariam Plauti; & Polydor. Virgilius lib. 2. de Inuentorib. rerum cap. 13. Pauca, sed meliora Lipsius in lauto illo Conuiuio lib. 2. Antiq. Inprimis differunt tessera & talus. conuincit auctoritas scriptorum, & ratio. Auctoritas, Ciceronis in lib. de Senectu. Clementis Alexandr. lib. 3. pædagogi. cap. 11. Martialis, & Ouidij, qui omnes apertè distinguunt. Confunduntur tamen non rarò, vt à D. Isidoro lib. 18. Etymol. vbi* suppum & planum *tesseræ tribuit, quæ tali propria: & Senecâ in ludo; vbi datâ operâ id fecit, ioci gratiâ, vt ex æquo Claudium illis delectatum significaret.* Tum Æacus iubet illum aleâ ludere, pertuso fritillo, & iam cœperat fugientes semper tesseras quærere, & nihil proficere:

Nam quoties missurus erat resonante fritillo
Vtraque subducto fugiebat tessera fundo:
Cúmque recollectos auderet mittere talos,
Lusuro similis semper, sempérque * petenti
Decepere fidem refugi, digitósque per ipsos
Fallax assiduo dilabitur alea furto.

* Antecidis, petentis.

vtrique per turriculam *seu* pyrgum *iaciebantur, ne tesseræ aut aleæ componi possent. apud Martialem Pyrgus inquit lib. 14.*

Quærit compositos manus improba mittere talos?
Si per me misit, nil nisi vota facit.

hoc est, mea fit opera, vt quamuis velit dolis vti nequeat. sed tamen peritiores fraudem adhuc nouerant in pyrgo. cur enim alioquin Persius Sat. 3. diceret in voto sibi fuisse: ——— angustæ collo non fallier orcæ? *D. Isidorus:* Iactus tesserarum ita à peritis aleatoribus componitur, vt adferat quod voluerit. *imò;* quod voluerint. *mendosius etiam fortè, cùm ait:* Tabula luditur pyrgo, calculis, tesserisque. *opinor mens eius, in tabula talis, calculis, & tesseris ludi solere. hi enim tres tabulisantium ludi. vel potiùs legendum:* In tabula luditur cum pyrgo talis, tesserisque. *nam calculi manu tantùm, non per turriculam iaci solitos. Commentar. Iuuenalis antiquus Pythæi in Satyr. 14.* Apud antiquos in cornu mittebant tesseras, mouentésque fundebant: aut fritillum pyrgum dixit. *præcesserat;* fritillus pixis cornea qu finiu

finius dicitur Græcè. *corrigendum censet Lipsius; φιμὸς. Ratio differre probat, quia diuersa nomine, formâ, situ, numero, ornatu, tactu.*

Tessera, *siue* lepusculus, *siue* iaculum (*hæc illi antiqua nomina, teste D. Isidoro) Græcis* κύβος, *nobis* cubus *vel* quadrantal, *olim &* numeri, *æqualia sex latera habet, angulos rectos bis quattuor. falsus Cardanus lib. de Subtilit. distinguens cubum à tesserâ. fallitur etiam Foquelinus in Persium, cubum confundens cum astragalo. nam* ἀςράγαλος, *quē poëtæ vocant* ἄςριον, *Galli* osselet, *Hispani* carnicol, *Belgæ* pickelsteen, *Latini* talum *vel* taxillum; *vnâ ex parte sinuatus & extuberans; alterâ paullo planior & quodammodo concauus, totusq́; aduncæ in fibulæ morem conformatus; sex illi latera valdè inæqualia, anguli quattuor inflexi & incurui. Non ago nunc de oscillis quæ in homine & animalibus, quibus in digitos pedes desinunt; quæ incertum tali sint, nec ne, &; ludi saltem illis nemini consuetum: sed loquor de lusoriis talis, qui animalium bisulcorum & solidungulorum. differunt ergo nomine & figura.*

Differunt situ & positione. quia tesseræ, *quouis modo cadat, situs firmus, & æquè idoneus ad consistendum: nihil in illâ concauum, nihil conuexum, planæ facies omnes.* Talo *nulla facies perfectè plana, quædam extuberant, quædam angustiores, aliæ latiores, quædam ad cōsistendum aptæ, quædam minus, nonnullæ prorsus ineptæ. In cornua si cadat, nequit consistere; in latera minus lata, stat quidem, sed minus stabilis, quàm si in latiores duas superficies; hoc est, quàm staret, si suppus aut planus foret. positiones has accepi ab Aristotele lib. 2. de hist. animal. cap. 1.* πάντα δὲ τὰ ἔχοντα ἀςράγαλον, ἐν τοῖς ὄπισθεν ἔχει σκέλεσιν. ἔχει δὲ, ὀρθὸν τὸν ἀςράγαλον ἐν τῇ καμπῇ, τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δ' ὕπτιον εἴσω. καὶ τὰ μὲν κῷα ἐντὸς ἐςραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ χῖα καλούμενα, ἔξω, καὶ τὰς κεραίας ἄνω. Omnia enim talum habentia, in posterioribus eum cruribus habent, erectum illum in suffragine planâ sui parte foras, suppâ verò introrsum spectante: ita vt Coa quidem, intus ex aduerso inuicem opposita sint; illa verò quæ Chia appellant, foris; quæ cornua antennarum, supra habeantur. *ergo hæ tali partes,* πρανὲς, ὕπτιον, κεραῖα. planum, suppum, cornua. *Cornua, sic dicta, quod ab iis tuberculum, seu vt alij vocant mons, astragali, eo modo dependeat, quo velum vento sinuante ab antennis. de Chio & Coo mox agemus.*

Quæ de Cois de venere Calim. d. cap. 12. plani præter rem sunt. hactenus [illegible]

Numero in ipsâ lusione differebant. quia talis quattuor vel pluribus; tesseris dūtaxat tribus ludebatur. De talis nota res. inde enim Venerius iactus talorum: inde Plautinus miles quattuor iacit vulturios: hinc Cicero lib. de diuinat. si quadringentos talos ieceris. *Martialis*:

Non sim talorum numero par tessera: dum sit
Maior quàm talis alea sæpe mihi.

Ouidius:

Parua monere pudet: talorum dicere iactus
Vt sciat, & vires tessera missa tuas.
Et modò tres iactet numeros: modò cogitet aptè
Quam subeat partem callida, quámque vocet.

quo loco, numeros, *interpretor* tesseras; *& in vltimo versu præstaret forsitan legere*; Quam fugiat. *Idem Ouidius*:

Seu ludet, numerósque manu iactabit eburnos,
Tu malè iactato, tu bene iacta dato:
Seu iacias talos (victam ne pœna sequatur)
Damnosi facito stent tibi sæpè canes.

Siue inquit illa tesseras iactabit; siue tu talos, fac vincat & vincaris. D. Cyprianus lib. de aleatorib. vt paternas suas hereditates, sub hostium suorum multiformi numero dispergant? *& paullo pòst (nam* aleam *promiscuè etiam pro tesserâ & talo ponit)* ille *(inquit)* cùm se in statunculis & simulacris formaret, aliud crimen adinuenit, quo se ab imitatoribus suis colendum, & sibi sacrificandum instituit, ita vt qui vellet studio eius adhærere, non ante manum in tabulam porrigeret, nisi auctori huius prius sacrificasset. *quod meâ sententiâ, de imaginibus idolorum in tesseris depingi solitis, & earum nominibus accipiendum; & quia nominatim lusuri Herculem ac Venerem inuocabant, vt postea docebo. idq; paullo prius Cyprianus apertè indicauit, dicens*: Cùm enim quidam studio litterarum bene eruditus, multum meditando hoc malũ & tam perniciosum studium adinuenit, instinctu solius Zabuli, qui eũ artibus suis repleuerat; hanc ergo artem ostendit, quam & colendam sculpturis cum sua imagine fabricauit. *&c. quæ de inuentione huius ludi subiungit; significans philosophum aliquem auctorem. Herodotus tamen tesserarum, & aleæ inuentum tribuit Lydis Asiæ populis lib. 1. Sed ad ornatum redeamus.*

Ille, Zabulo diabolus.

Quis ille? Stesichorus? an Euripides, aut Midas?

Ornatus *ergo non idem tesseris & talis. tesseræ punctis distinguebantur; vnâ in facie vnio erat, in aliâ binio, atque ita deinceps ad senionem vsque. Martial.* Hæc mihi bisseno numeratur tessera puncto:

Calculus hic gemino discolor hoste perit.

Inde, vt docet Etymologici magni scriptor, tesseræ dicuntur ὀςᾶ ἐςιγμένα, ossa punctis distincta: *vnde &* numeri *dictæ, vt Turnebus obseruauit. Talis nulla puncta, nulli numeri inscripti: sed iis ipsa figura, positura, ipsæque casus (auctore Polluce) pro punctis numerorum. Sed an tali pingebantur? dicam dubitanter. fuère multimodi. quidam naturales, quibus etiam nunc pueri & feminæ in Belgio lusitant varicoloribus: quidam artificiales, ex ebore, argento, vel aliâ materia. naturales aliquo fortaßis colore, nigro puta, rubróve imbuebant, nullis tamen figuris exornabant. artificiales rursus alij Romani & Prisci, alij Græci & Asiatici. Romani fortè veteres, nullis simulacris ornati. suadet Romanorum parsimonia: suadet, quòd Latini scriptores talorum effigiem aliquam præferentium, hominum, vel brutorum, vel Deorum, memoriam non præstent. certè ex Plauto id non colligitur; nam Græco illic more ludebatur: neq; ex D. Cypriano, quia verba eius de tesseris accipi queunt, & si de talis, de Barbaris, non Romanis. De posterioribus, Græcis & Asiaticis, vt fors fuisse non negem, facit Pollux; qui testatur, quosdam talos Stesichorios dictos, qui octonarij erant; quosdam Euripideos, qui* quadragenarij: *fuisse & Midam, cuius signum omnium fortunatißimum.*

* Puto hos diuersis imaginibus distinctos: non verò tot punctis. nec etiam tot numero iactatos: sed tot numos auferre solitum qui iecisset.

Deniq;

Denique iactu *discrepant. nam propriè loquendo tali iactus, sunt* Cous, Chius, planus, suppus, Venus, canis, basilicus, Hercules, vulturius. *Tessera iactus sunt*, vnio, binio, ternio, quaternio, senio. Coum *&* Chium *docent Aristoteles loco citato, & Aristarchus ad illud Aristophan. in Ranis:* *Aliter Polydorus & alij: sed hæc puto veriora.*

πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ χῖος, ἀλλὰ κῷος.

Euolauit è malis, non Chius, sed Cous.

& Pollux in Onomast. qui tradunt in talis Chium semper Coo contrarium; illum damnum, hunc lucrum adferre. Nominis ratio ab vtriusque gentis ducta moribus. Coos insula prudentes multos, gnauos, & reip. viros vtiles genuit: Chij vt scurriles, leues, ac odio digni pessimè semper audiuerunt, teste Didimo Aristophanis Scholiaste. vnde Stratidis illud prouerbiale; χῖος παραςὰς κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν. Chius hic astans non finit Coum loqui. *Et Lacedæmonij olim per præconem edixerunt, Chiis licere intemperanter agere. vide Plutarch. in apophtegm. Laconic. & adag.* χιῶς ἀποπατῶν, *& aliud* χῖος πρὸς κῷον; *quod quo loco Suydas refert mihi non integer videtur, & ex Aristotelis verbis d. cap. 2. suppleri vel corrigi posse. Latinis* Cous *vocatur* Venus, *vel* suppus. *nam suppum, quod ex animi sentētiâ contingit. Lucilius apud Sex. Pompeium:* Si das id quod rogat, & si suggeri' suppum.

Suppus talus, qui sic cadit, vt tuberculū eius supra sit, hoc est, supinus. Chius *vero, Latinis* planus *vocatur, &* canis, *nempe suppo contrarius, quando pars tali opposita tuberculo, quæ nec plana prorsus est, nec planè caua, supra cōsistit, talo prono.* Basilicus *opinor idem cum venere;* vulturius *cum cane: etsi Polydorus distinguat. Tesserarum nomina non indigent interprete.* Vnio, *canis Latinis, Græcis* κύων; *senio* ἑξίτης. *fuêre hæc numerica nomina, propria, vt dixi, tesserarum; sed tamen* μεταφορικῶς *etiam talis accommodari solita. non quod ea puncta vel numeri in talis picta, fixáve: sed quia quod in tesseris puncta, hoc in talis positura ac situs præstabat. erat enim Chius in talo, æquè damnosus ac vnio in tesserâ; & Cous tali æquè felix ac senio tesseræ: inde factum, vt Chius sæpe vocetur vnio, & econtrà; senio Cous, & Cous senio. sic intelligendi Pollux, & Hesychius volens Coum sex, Chium valere vnum. Binionem & quinionem quod in talo inueniri negāt, fateor: quod ternionem, quaternionemq́; talo, vt proprium, ascribunt; veniam dent, non credo. fefellit eum qui primus excogitauit,* τέτρωρον *humanum. nam in humano talo (vt cum Herodoto & Iul. Celso dicam) tuber illud quod Graij* τέτρωρον, *nostri* quatrionem *vocant quia quatuor costis seu lateribus fermè quadrangulum; inueniri scio, idemq́; talis lusoriis nomen fortassis attribui putabant posse: verùm hoc à punctorum illis quatrionibus, de quibus agitur, nimis quam alienum. Multò etiam amplius quod scribunt, senionem vocari quaternariū non magis profecto, quàm ternarius, quinio; vel equus, mulus vocitetur. æquè enim specie differunt. apertum id in vnâ tesserâ, in qua semper quaternioni, ternio apponitur. similiter in vno talo, siquidem vnum vni tantum contrarium; quatrio vnioni non potest opponi, cui tamen* ἑξίτης *opponitur. Dico igitur in talis solum vnionis & senionis nomē translatum à tesseris inueniri. Sed aiunt,* qui Chium iactabat três nummos, qui senionem quattuor lucrabatur: qui coum

Sipontin. Laurnic. Calius. Polydor. alij.

Lege Vesalium lib. 1. de humana corporis fabri. cap. 33.

coum ſeu venerē, ſex. *aiunt, ſed aiunt tantùm, nō probant, & coum ſepte-*
nariū putāt, ſed putāt. quod ego dixi, Polluci & Suetonio, poſtea citādo, magis
conſentaneum. aliquid illi veriſimilius dicerent, ſi vellent ternionem nuncu-
pari poſſe latus tali anguſtius, planum ferè; quatrionem verò latus tali huic
oppoſitum, & litteræ ∽ *in morem excauatum. Nunc probandum tali no-*
mina ſæpè ad teſſeram, & huius ad illum tranſlata. D. Iſidorus, de teſſerâ lo-
quens: Iactus quiſq. apud luſores veteres à numero vocabatur, vt vnio,
binio, trinio, quatrio, quinio, ſenio [*hoc de teſſeris verum, non de talis*]
poſtea appellatio ſingulorum mutata eſt, & vnionem canē, * trionem
ſuppum, quatrionem planum vocabant. *quibus verbis docet præterea, non*
fuiſſe quaternionem eundem cum ſenione. Senio, vt illi fatentur, felix ac dex-
ter: quatrio infelix, teſte Iſidoro; qui planum dicit vocari. planus autem chius,
vt vidimus. Quare ſi quatrio planus, & planus damnoſus; quomodo quatrio
ſenarius? ſenio enim lucroſus. Eſt quidē tam ſenarius numerus planus, quàm
quaternarius, ſi Pythagoræorum myſteria ſpectemus: ſed id verum, quà pla-
nus numerus opponitur ſolido & lineali; non quâ planum opponitur ſuppo in
veterum luſionibus. In his quatrio planus vocatur, vel quia planorum more
iacienti imponebat, eiusq́; ſpem fallebat; vel quia ſuppo contrarius. ſuppo nam-
que ſemper planus opponitur, vnioni ſenio. Quod ſi vnicâ teſſerâ, vel ſingu-
lari talo ludebant (nā vno vel pluribus luſiſſe docet Euſtathius in Homerum)
tunc ſenio felix, vnio damnoſus. & tunc vnio, canis vel canicula. Quando
verò pluribus, tunc vnio vel canicula dicebatur, quando vno ſitu omnes, vel
iiſdem numeris teſſeræ. D. Iſidorus ſcribit, canem vitari ab aleatoribus,
quia damnoſus eſt, & vnum ſignificat; optari ſenionem, quia bonum
iactum adfert. *Perſius Sat. 3.*

——quid dexter ſenio ferret
Scire erat in voto; damnoſa canicula quantum
Raderet; anguſtæ collo non fallier orcæ.

Martialis:

Senio nec noſtrum cum cane quaſſat ebur.

Quem verſum non intellexit, qui putat ex eo, ſenionem quotieſcunque cum
cane coniungebatur, iactum efficere infelicem. Cedo enim an venerius iactus
infelix? at hic iaci non potuit, niſi concurrente cane & ſenione. Venerius vno
talo iaci non potuit: potuit pluribus, nempe quattuor: tunc, quando ſic omnes
cadebant, vt omnibus diuerſæ ſuperficies eſſent, venus iacta *dicebatur. De*
quaternario numero teſtis eſt locuples Cicero lib. 1. *de diuinat. & Lucianus.*
Quibus addo non arbitrari me, τῆς κυβείας *fuiſſe venerem, ſed* ἀϛραγάλισμοῦ
dumtaxat. Sanè nondum legi venerium teſſeris tributum: & teſſeris ſolebant
tantùm tribus ludere. omnes in hoc iactu ſuperficies oportere diſſimiles eſſe,
optimè docet Lucianus, veſanum illum adoleſcentis Cnydij erga Veneris ſta-
tuam amorem deſcribens: τῇ δὲ τραπέζῃ τέτταρας ἀϛραγάλους λιβυκῆς δορ-
κὸς ἀπαριθμήσας, διεπέττευε τὴν ἐλπίδα καὶ βαλὼν μὲν ἐπὶ σκοποῦ, μάλιϛα
δ' εἴ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν εὐβολήσειε, μηδενὸς ἀϛραγάλου πέσοντος ἴσῳ σχή-
ματι, προσεκύνει, τῆς ἐπιθυμίας τεύξεσθαι νομίζων. εἰ δ' ὁποία φιλεῖ, φαύλως
κατα

*Tria bone significat: mallem, trionem.

Cælius lib. 22. antiq. cap. 15.

Auctor adagior. in prouerb. Chius ad Coum.

κατὰ τῆς τραπέζης ῥίψειεν, οἱ δ' ἐπὶ τὸ δυσφημότερον ἀνασταῖεν, ὅλῃ Κνίδῳ καταρώμενος, ὡς ἐπ' ἀνηκέστῳ συμφορᾷ καὶ &c. Super mensâ quattuor talos Lybicæ capræ componens, ludendo experiebatur, quid sibi sperandum foret. & scopum quidem iaciendo attingens, maximè si Deam ipsam (*Venerem*) iaciendo sortitus erat, nullo talorum æquali effigie cadente, pronus illam adorabat, spei plenus se illam potiturum. sin autem (vt fit) negligentiùs talos iecisset in mensam, & illi abominabiliùs subsiluissent (*nempe canes exhibendo*) vniuersæ Cnido diras imprecabatur, velut ob cladem aliquam ingentem. *& Martialis Bilbilitanus:*

Cùm steterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna misisse tibi.

tunc (inquit) munus meum (talos hosce) magni facies, cùm iis iactis, Venerem fixeris, & in quicquid luditur, abstuleris. εὔστοχος ergo iactus, venus; ἄστοχος καὶ δυσφημότερος, Canicula. Propertius lib. 4. *Malè hæc intellecta Merula & Calderino, benè Leonic.*

Et mihi per talos Venerem quærente secundos,
Damnosi semper subsiluere canes.

Id ea ratione, vt Galeottus Martius cap. 36. de Promiscuâ doctrinâ notat: quia Veneris sidus putatur salutiferum & benignum; caniculæ maliuolum & lethiferum. Et fortaßis hi canes olim Actæonis patrimonium deuorarunt, vt nimis quam multorum hodie. Vt autem in singulari talo, senioni canicula, apud Persium Satyr. 3. sic in pluribus talis, Veneri canes opponuntur, in isto Ouidij, vt explico:

Quid valeant tali, quo possis plurima iactu
Figere, damnosos effugiásque canes.

nam τὸ plurima, *non ad numerorum puncta referendum, quæ in talis nulla; sed ad diuersas facies talorum, quæ plurimæ in iactu Venerio. docet ergo necessarium illi, ἀστραγαλοπαιττίαν tenere, vt norit Venerem iacere, & canes non iacere. Itaque si Veneri canes oppositi: rectè Lambinus canes esse prodidit, quando figuræ omnes similes subsiliunt, etiamsi in tesseris (si modò ibi hæc nomina; & si non nomina, certè euenta similia) omnes seniones forent, vel in talis omnes suppi. Aliud enim* senio, *aliud* Venus; *contra quam plerique, sed minus eruditi. Suetonius namque in Augusto:* Lusimus, mi Tiberi, *γεροντικῶς* heri & hodie, talis enim iactatis, vt quisque senionem, aut canem miserat, in singulos talos, singulos denarios, in mediū conferebat, quos tollebat vniuersos, qui Venerem iecerat. *Viderunt hoc alij: cur verò hic senio scæuus, qui aliàs dexter, non viderunt. Arbitror in talo singulario, semper faustum; in multis, semper infelicem, nisi quando omnes facies dißimiles. Nimirum, quando vno talo vel tesserâ luditur, ratio habetur situs, vel numeri, qui plenior aut solidior; qualis in illo suppus, in hoc senio: at quando pluribus talis vel tesseris, tunc non vnius tali vel tesseræ numeri aut positurae ratio habetur, sed omnium. Luserat ergo Augustus talo singulari, & etiam talis pluribus; ideo inquit:* vt quisque senionem (*scilicet in plurium iactu*) aut canem (*in iactu vnius tali*) miserat. *Ex his apparet hallucinari illos, qui Venerem septenarium putant, vt sunt Engentinus in Persium, Beroaldus in Sueton.*

Sueton. Polydorus Virgil. & alij. Hoc prætereà inter Venerem & canes in-
tereſt; quod illam vnius tantùm; hos vnius quando vno talo ludimus, & plu-
rium numero, quando plures iaciuntur appellemus. Sed dices, quomodo talis
Venus figi potuit, ſi priſcis talis nec puncta, nec effigies erant depictæ? expli-
cat Leonicus; ſed ita, vt Chium à pronâ parte, Coum à ſuppâ diſtinguat, cõtra
eorum rationem, quæ iam docuimus, & ipſe paullo antè ſcripſerat. opinor, eo
ſitu conſiſtere debuiſſe, vt vnus talus ſuppus iaceret, alter pronus, reliqui duo
lateri incumberent; diuerſimodè tamen, vt vnius tuberoſa, ſeu ſuppa pars
foras, alterius introrſus ſpectaret. In talis pictis, picturæ diuerſitas, Ve-
nerem conſtituebat.

Sed qui Vulturij, *qui* Hercules? *an in talis hæ depictæ effigies? fortaſsis*
in aliquibus, vt & in teſſeris ſeu cubis, quæ non punctis numerorum, ſed ico-
nibus distinctæ idolorum vel hominum, qualis haut dubiè Midas, & fortè
Euripides, ac Steſichorus, ludi alicuius aut ſpeciei teſſerarum vel talorum in-
uentores: & tunc hæ effigies certæ erant æſtimationis, quare vna octonarius,
alia quadragenarius dicebatur, prout ea iacta tollere vel ponere iubebat. Sanè
D. Cypriani verba ſuperiùs citata ſatis clarè indicant in ipſis ſuperficiebus
teſſerarum vel talorum (quos ille generico nomine, alearum, complectitur)
imagines aliquas exſtitiſſe. quæ enim in illis altæ ſtatunculæ aut ſimulacra?
& doctiſsimo Turnebo (qui tamen Cypriani locum non viderat) ita viſum,
quoſdam talos vulturis & reguli imaginibus exornatos, atque ita Plautina
verba intelligenda. Græcis ſanè & Aſiaticis ſeu Barbaris id ferè proprium
ex Polluce diximus. qui tamen Pollux, nec alius quiſquam vulturij vel reguli
vel aliarum auium inſculptarum, ſi bene memini, meminit: & in pictis iſtis
teſtatur, non Herculem baſilicum, ſed Midam fuiſſe fortunatiſsimum. Vt vt
eſt in pictis; certè in non depictis talis aliò recurrendum. Vulturium Lambi-
nus infeliciorem baſilico, cane feliciorem autumat; & baſilicum ac vulturium
medios eſſe canem inter & Venerem. id ſi recipias; non video quomodo Plau-
tinus miles quatuor vulturios potuerit iacere: ni vulturium dicas planum
latus anguſtius; baſilicum oppoſitum tali latus anguſtius illud quod in ∽
conformatur. ſed hoc vt nouum, fortè & falſum. Putarim potius canes &
vulturios eoſdem. quia vulturius à Plauto opponitur baſilico: at baſilicus (vt
bene Iuſt. Lipſius) idem qui Venerius; ita dictus, quia cùm regna vini talis
ſortiebantur, tunc (Horatio teſte) iacta Venus arbitrum bibendi dicebat, hoc
eſt, conuiuarum primus qui Venerium iecerat conuiuij magiſter, & rex con-
ſtituebatur. Opponi baſilico vulturium ex Plauto deprehendi, apud quem in
Ciſtellar. miles talos poſcit ſibi in manus: *paraſitum* prouocat ad aleam.
iacit vulturios quattuor. *paraſitus arripit* talos, & Herculem *iactat* ba-
ſilicum, *quem eumdem tactum in Curculione* ἀπλῶς *baſilicũ vocat, & qui*
eum iecerat, mox, vt victor, & proinde rex conuiuij potationem inchoans, vi-
cto magnum poculum propinat. Cur ergo Herculem baſilicum *vocat? latet*
iocus non ſine felle. nam à feſtiuo ſcurrâ lepidè, cùm miles canes, *ipſe verò*
iecisſet Venerem, *ſibi baſilicum Herculem, militi aſcribit vulturios. facetè.*
quaſi vaticinans ſibi quidem poſt exantlatas ærumnas paraſiticas, ingem ac
perpe-

perpetuam conniuij & vini dictaturã, pro præmio; quod adolescenti cupido rei speratæ copiam parasset; vt Herculẽ post XII. *labores Poëtæ canunt in cælum translatum: contra militi, propter abactas prædas, latrocinia, rapinas, malam crucem, cui affixus à vulturibus laceretur, vt Prometheus ad Caucasum. fortaßis etiam militem significare voluit quendam esse sagatum vulturem: quomodo forenses harpyiæ Apuleio* togati vulturij *dicuntur. vel sanè quod miles spe suâ præclarè deiectus fuisset: nam qui auidiùs aliquid appetebant, maximè heredipetæ, veteribus* Vulturij *vocabantur. quoduis horum probabilius puto, quam cum Cælio lib.8. antiq. lect. cap.18. vulturium dicere talum nominatum; quia tali opes, vt vultures vorant cadauera. nisi si Cælius de infelicibus tantùm talis loquitur: alioquin etiam parasitus quatuor vulturios iecisse dicendus, si omnes tali vulturij. præterea non omnis iactus infelix, vulturius; vt nec felix omnis, Venerius: sed ij tantùm qui summo gradu.*

Talorum vsus antiquißimus fuit, & prior vsu tesserarum, notus Heroicis temporibus: minus etiam infamis, quam tessera *siue* alea. *propriè enim tessera alea est: & hæc semper legibus vetita. commune quidem nomen* alea *iis ludis omnibus, in quibus maximam sibi partẽ fortuna & casus victoriæ vindicant; & omnibus ludis opponitur, in quibus prudentia & consiliũ, vel corporis robur & agilitas dominantur; quo sensu aleæ ludus Romanorum iure prohibetur. D. tit. de aleator. & l. vlt. C. de religios. & sumt. fun. Auth. interdicimus C. de sacros. Episc. & cler. & grauißimè reprehenditur à D. Cypriano d. lib. de aleator. & ceteris patribus, & à Ioanne Salisberiensi li.1. Polycrat. cap.5. & ab hoc sensu dubij casus quibus homulli in varia discrimina impellimur, solent vocari* alea hominum. *ad Ephes. 4. ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων. Sic Varro circa initium lib. 1. de re rust.* vbi salubritas non est, cultura non aliud est, atque alea Domini, vitæ ac rei familiaris. *sic etiam ad hunc locum respiciens D. Ambros. in epist.* germanæ tuæ non ius, sed sollicitudo decessit; non fructus, sed culturæ labor; non reditus, sed incerti euentus quædam, vt vulgò dicitur, alea. *Propriè tamen loquendo* alea *tesseram seu cubum significat, vulgo nimis notum. & ideo Ammianus lib.28. mihi videtur tesseram pro aleâ posuisse:* Quidam ex his, licet rari, aleatorum vocabulum declinantes, ideóque se tesserarios appellari cupientes; inter quos tantum interest, quantum inter fures & latrones. *cùm enim aleâ luderent, tamen ab honestiore nomine eiusdem instrumenti appellationem aucupabantur. Solent falli nonnulli, etiã ex doctioribus, ἀστραγαλίστιν cum πεττεία confundentes. nam ex Eustathio in Homerũ & Athenæo li.1. manifestum, πεσσὸν vnde πεττεία longiusculum oscillum esse, quod Aduatici* een koote *nominant. De calculis non est quod moneam. notum ex Martiali lib.14. Ouidio, Petronio, ceteris; vulgò,* furunculorum ludus, *cuius inuentio à quodam philosopho. Vide Polydor. d. cap.13. & Schaccheidem Hieronymi Vidæ. sed à fritillo hoc innocuo tandem manum tollamus.*

329 Qualis animo talis incessu] *mores enim & habitus exterior, interiorem animi dispositionem ac statum significant. sic Medeâ:*

Fert odia præ se, totus in vultu est dolor.

Octauo: Ecce præcipiti gradu,
Secreta mentis, ore confuso, exerit.

Item: ——— licet ipsa neges:
Vultus loquitur, quodcumque negas.

Thyeste: ——— multa sed trepidus solet
Detegere vultus. magna nolentem quoque
Consilia produnt ———

Agam. Licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.

333 Obliqua phocis] *litus inflexum & tortuosum, & altero latere si-num Corinthiacum efficiens. describunt Pausan.lib.10. & Strabo lib.14.*
Ismenus] *flumen Bœotiæ, ab Ismeno quodam dictum, sacrum Apollini. Vide Scholiast. Apollonij in lib.1.ver.538. & sup. Hippol.ver.502.*

334 Cithæron] *Mons Bœotiæ, quicquid Seruius dicat, à Parnasso alius, & ipse sacer Apollini, Musis, & Baccho; ab eo Musæ* Citheriades. *at Venus* Cytheræa, *ab insulâ,* Cythere. *Vide Strabon. & Eustathium.*

335 Isthmos] *Chersonnesus, terra sic mari cincta, vt exigua sui parte con-tinēti adhæreat. illi* πορθμὸς *seu fretum opponitur, maris scilicet inter duas continentes angustiæ. Isthmos sex vidi legendo, hunc Pelopōnesiacum, in quo Corinthus, de quo perpetuò noster intelligendus. Secundus est iuxta Rhodum, in Cariâ; tertius in Hellesponto, obiacens Phrygiæ; quartus in Tauris, Mæo-tim ab Euxino separat; quinctus, Cymbricus; vltimus, inter Gangeticum & magnum sinum, quem nominant auream Chersonnesum.*

336 Non vetera] *prius tamen dixerat Euripides:*
——— vetúsque inter Cadmæos sermo est
Prius Dirces coniugem Lycum
Hanc septem insignem arcibus vrbem tenuisse,
Quam huius terræ principatum arriperent
Amphion & Zetus nepotes Iouis:
Cuius filius, eodem quo pater dictus nomine,
Non quidem stirpe Cadmæa ortus, sed profectus
Ex Eubœâ, iugulat Creontem, iugulatóque eo terræ imperat,
Seditione morbidâ irrumpens in mœnia.

339 Clara virtus] *Nam, iuxta Attij Diomedem:*
Non genus virum ornat. generi vir fortis loco.

340 Qui genus] *&c. Claudianus:*
——— & quæ non fecimus ipsi.
Vix ea nostra puto ———

Idem: ——— virtute decet, non sanguine niti.
rectiss. Epictetus in Enchir. Non sunt in nobis corpus, possessio, gloria, principatus, &, vno verbo, quæcunque nostra opera non sunt. *Vide Ciceronem pro Plancio, & Iuuenalem Sat.*8.

Aliena laudat] *quia (inquit Seneca epist.*8. non est tuum, quod fortu-na fecit tuum. *cuiusmodi nobilitas. Idem epist.44.* Non facit nobilem, atrium plenum fumosis imaginibus. nemo in nostram gloriam vixit:

nec quod ante nos fuit, nostrum est. animus facit nobilem: cui ex quacunque conditione supra fortunam licet surgere. *Dionysius etiam Halycarnaß. hominis nobilitatem non nisi virtute censet. & Phalaris*: ἐγὼ δὲ μίαν εὐγένειαν, ἀρετὴν οἶδα· τὰ δ' ἄλλα πάντα τύχην· καὶ γένοιτ' ἂν ὁ μὲν ἐκ φαύλων ἀγαθὸς, καὶ βασιλέων καὶ πάντων εὐγενέστατος. ὁ δὲ ἐξ ἀγαθῶν, φαῦλος, αὐτός τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν ταπεινοτάτων δυσγενέστατος. Ego verò vnam tantùm generositatem noui virtutem: cetera verò omnia, dona fortunæ. Et fieri potest, vt ex malis prognatus, euadat bonus, & regibus omnibusque hominibus generosior: & vt prognatus ex bonis, euadat malus, & semetipso atque omnibus abiectissimis ignobilior. *Epist.* 120. *Et Velleio iudice lib. 2. Optimus quisque nobilissimus. Non tamen negandum illud philosophi. 5. Polit.* εἰκὸς βελτίους εἶναι τοὺς ἐκ βελτιόνων. *vnde Horatianum hoc*: Fortes nascuntur fortibus & bonis.

341 Omnis in ferro est salus] *quàm vana sit hac tyranni sententia, grauiter ostendit Petrarcha lib. 1. de remediis vtriusque fortuna*: G. Ferro mihi tyrannidẽ acquisiui. ferro quæsitam, ferro etiam seruaturus. F. Ferro forsitan etiam amissurus. Præclaras sanè tibi diuitias comparasti, esse omnibus odiosum atque terrificum; quódque hinc sequitur, tibi te perpetuo grauem metu &c. *dialog.* x c v.

342 Ciuibus tenere te inuit. scias, strictus] *Moguntin. Herbipol. & Venet. Bernardini*: ciuibus tenetur inuitis: scias strictus, *&c.*

346 Megara] *cùm Hercules Ergynum Minyarũ regem crudelißimum fudisset Thebanos infestantem; Thebanorum rex Creon, vt animi grati beneuolentiam testaretur, Herculi filiam suam Megaram despondit, conceßâ etiam regni societate. sed dubium an hic ille Creon Iocasta frater, de quo in Oedipo nostri, & apud Sophoclem in Oedipo vtroque ex Antigonâ. videtur. nam suprà dixit Megara, Creonte & filiis interemtis, occidisse stirpem vltimam Cadmidarum. & infrà versu 495. clarè meminit Oedipi vt iam defuncti. quare hæc tragœdia foret postponenda Oedipo. sed quia id non constat, & fortè hic Creon alius. videtur etiam Oedipi calamitas iam mortuo Hercule obtigisse. quomodo enim ille non interfuisset prælio illi nobili ad Thebas? quomodo ad ipsum non potiùs confugère supplices, quam ad Thesei filium? sunt & alia multa huic coniectura fauentia. sed res non tanti.*

Ducet nouitas colorem] *ignobilitas nostra ornamentum accipiet, & quasi nouo colore inducto illustrabitur. ducta opinor hac translatio, à parmis albis ingloriorum militum, qua pingebantur patrato aliquo facinore egregio. Noui homines, quorum maiores publicis honoribus & functionibus caruerunt: inde* nouitas, *huiusmodi conditio.*

352 Posse te inuidiam pati] *Mogunt. Herbipol. Venet.* posse inuidiam pati. *si hiatum recipias, probum. Burdigal. schedæ, & Eguianus*; posse ad inuidiam pati, *& ita citat Eibius. alterum magis placet, qui enim non aduerterunt ad frequentes huius poëta hiatus, pars*; &, *pars*; ad, *intruserunt.*

353 Igitur] *membrana Burdegal. & Eguianus*; ergo.

354 Tristis vestis] *pulla vel atra.*

Obtentu] *sic quidam manusc. & omnes vett. impreßi, item Basileens. & Lugdunens. primus opinor N.* obtectu, *ex Basileens. cod. margine, vnde & alias multas nouandi causas mutuatus.*

355 Præsides astat Deos] *significat more supplicum ad aras confugisse. nam mox dicet:* complectere aras, *&c. stabant ad aras & statuas Deorum, vel considebant, vel illas amplectebantur, & inhærebant: sicut in sacris litteris Ioab altaris cornu prehendit.*

361 Odia agant] *sic m.s. mei omnes. sed Herbip. & Veneti tres, & Eib.* agent. *cet. excusi,* agant. *Lipsius ex vno cod. reponit,* gerát. *quia hoc Latinius.*

367 Victo necesse] *vetus dictum: Pacem & concordiam victis vtilia, victoribus tantùm pulcra. sed melius noster. nam victis minus animorum, & necessitati parendum: victori amplum & speciosum pacem dare; & victoriæ lætitia facili momento luxuriat, & vana euadit. quoniam ex aduersis feria vincunda, & ex secundis aduersa vtplurimum nascuntur. sæpè qui vicit, vincitur; & triumphans triumphatur; & qui perimitur, interimit perimentem, & perdit pereundo eum à quo perditur.*

371 Adspersam] *q.v.l.* sparsam.

372 Prius] *adscribam quæ apud ceteros poëtas huiusmodi alia notaui, vt iuuentuti exempla suppetant, & accessio non exigua fiat adagiorum centuriis.*

Ennius: Prius pariet locusta Lucam bouem.

Propert. lib. 1. Multa prius vasto labentur flumina ponto,
Annus & inuersas duxerit ante vices.

Idem lib. 2. Tu prius & fluctus poteris siccare Sicanos,
Altaque mortali diligere astra manu.

Idem: Quærebam siccâ si posset piscis arenâ;
Nec solitus ponto viuere, toruus aper.

& lib. 3. Flamma per incensas citius sedetur aristas,
Fluminaque ad fontis sint reditura caput.
Et placidum Syrtes pontum, & bona litora nautis
Præbeat hospitio sæua Malæa suo.

Horatius autem: Sed iuremus in hæc. simul imis saxa renarint
Vadis leuata; ne redire sit nefas.
Neu conuersa domum pigeat dare lintea; quando
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare seu celsus procurrerit Apenninus:
Nouaque monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuuet vt tigres subsidere ceruis,
Adulteretur & columba miluio:
Credula nec flauos timeant armenta leones:
Amétque salsa leuis hircus æquora.

Idem alibi: Priúsque cælum sidet inferius mari,
Tellure porrectâ super.

Ouid. lib. 1. noxæ: Vere prius volucres taceant, æstate cicadæ,
Mænalius lepori det sua terga canis.

Lil-

Lib. 1. Trist. Eleg. 7.

In caput alta suum labentur ab æquore retrò
Flumina, conuersis solque recurret equis.
Terra feret stellas: cælum findetur aratro:
Vnda dabit flammas, & dabit ignis aquas.
Omnia naturæ præpostera legibus ibunt:
Parsque suum mundi nulla tenebit iter.

& lib. Dirarum in Ibin:

Desinet esse prius contrarius ignibus humor:
Iunctáque cum Lunâ lumina Solis erunt.
Parsque eadem cæli Zephyros emittet & Euros,
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus.
Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quem vetus accensâ separat ira pyrâ.
Et ver auctumno, brumæ miscebitur æstas:
Atque eadem regio vesper & ortus erit.

Claudianus, In Olybrij & Probini consulatum:

Ante dabunt hiemes Nilum: per flumina damæ
Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus.
Ante Thyestæis iterum conterrita mensis
Intercisa dies, refugos vertetur in ortus.

& de bello Gildonico:

—— prius astra chaos miscebit Auerno.

& ad Olybrium, in Epigrammat.

—— lucem iam condat Hydaspes,
Et Tartessiaco Sol oriare vado.
Candescat Geticis Meroë conuersa pruinis,
Claráque se vetito proluat vrsa mari.

apud eundem lib. 1. in Eutrop. illa noua, sed mordacissima;

—— procacior alter: si talibus (inquit)
Creditur, & nimiis turgent mendacia monstris.
Iam testudo volat. profert iam cornua vultur,
Prona petunt retrò fluuij iuga: Gadibus ortum
Armenij texêre diem. iam frugibus aptum
Æquor, & assuetum siluis Delphina videbis:
Iam cocleis homines iunctos, & quicquid inane
Nutrit, Iudaicis quæ pingitur India velis.

Videtur iam tunc in vsu fuisse imaginosum illud picturæ genus; quo nostris temporibus Hieron. Boschius & discipulus eius Breugelius, Aduatici, excelluerunt.

Sidonius Aruernorum Episcopus in Panegyr. Maioriani, plura congessit:

—— tua viscera ferro
Maioriane petam: Phœbus si nocte refulget,
Luna die: duplex ponto si plaustra nouatur
Parrhasis: Atlantem Tanais, si Bagrada cernit
Caucason: Hercynij nemoris si stipite lintris
Texta Nabathæum pro * remo sulcat Hydaspen:

*Omnino legendum, pro *Rheno*.

Si bibit Hispanus Gangen, tepidisque ab Erythris
Ad Tartessiacum venit Indus aquator Iberum:
Si se Pollucis perfudit sanguine Castor:
Thesea Pirithoi, Piladem si strauit Orestæ
Vel furibunda manus; raperet cum Taurica sacra
Matricida pius —— *hæc Latini: addam nonnulla ex Græcis.*

Nazianzen. in carmine de vitâ suâ:

πρόσθεν ῥυήσετ' εἰς ἄνω πηγῶν φύσις,
καὶ πῦρ ὁδεύσει τὴν ἐναντίαν φοράν,
ἤ τι προδώσω τῆς ἐμῆς σωτηρίας.

Billius: Natura sursum fontium tendet prius,
Partésque ad imas flamma labetur vorax;
Quàm quid salutis perfidus prodam meæ.

Aristophanes, in pace:

πρὶν κὲν λύκος οἶν ὑμεναῖοι. Antequam lupus ouē ducat vxorē.

mox: οὔ ποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν.
Nunquam facies cancrum rectâ progredi.
οὐδέ ποτ' ἂν θείης λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον.
Neque vnquam leuigaris asperum echinum. *Euripid. Medea:*
ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
Sursum sacrorum fluminum feruntur fontes.

Palladas: θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ.
Citius faciet mel scarabeus, aut lac culex.

Theocritus, in Thyrside, seu εἰδ. α.

νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι,
ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι.
πάντα δ' ἔναλλα γένοιτο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει. καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι,
κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο.
Nunc violas feratis rubi, vos spinæ feratis:
Iuniperi pulcro narcisso floreant:
Omnia denique contraria fiant, & iam pinus pira ferat.
Daphnis postquā moritur: iam ceruus canes trahat captiuos,
Et ex montibus vlulæ cum lusciniis cantu certent.

similia quædam ex Critiâ Athenæus lib. 13. cap. 26. ex Philippo & aliis Fulnius Vrsinus in 1. Virgilij eclog. ad illud: Ante leues. *Aristides orat in Romam*; donec, ait, laminæ ferreæ mari innatent, aut arbores vere florere desinant. *& orat. pro Quatuor viris*; ad vmbram verba eructare, anthericum metere, funiculum ex arena nectere, telam retexere.

Diem] *Solem. sic in Herc. Oetæo:* —— ab occasu dies
Nascetur —— *Lucretius de Solis radiis:*
—— lucida tela diei. *Ouidius:*
Siue die mersatur humus —— *Claudianus:*
Merserat vnda diem.

Diem]

Diem] *Basileens.* dies. 373 Pax ante niuibus & flammis erit] *hoc noster inter ἀδύνατα. Strabo tamen, Plinius, Solinus, Seneca ipse & Claudianus narrant, in Æthnæ cacumine inter vastos illos flammarum fluctus, niues intactas perdurare, miro naturæ miraculo.*

376 Scylla] *vide Medeæ vers. 351. & Thyest. 580.*

377 Euripus] Mare [*inter Atticam & Euboeam*] rapidum & alterno cursu septies die, ac septies nocte fluctibus inuicem versis adeo immodicè fluens, vt ventos etiam ac plenis velis nauigia frustretur, *inquit Pompon. lib. 2. cap 7. Plinius tamen, Seneca, Strabo, & alij tantùm die ac nocte simul septies fluere contendunt. Liuius autem lib. 38. ita scribit*; fretum ipsum Euripi, non septies die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocat; sed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc verso mari, velut monte præcipiti deuolutus torrens rapitur. *causam huius fluxus & refluxus, cùm nequisset Aristoteles assequi, mœrore contabuit. auctores D. Iustinus Martyr in Admonitor. ad Gentes, & D. Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Iulianum apostatam.*

383 Dominare tumidus] *scidæ Burdegal.* dominare dum licet.

384 Sequitur superbos] *Nemesis, quæ & Adrastia, & Rhamnusia, vltrix superbiæ & vaniloquentiæ, de qua ex veteribus multa Ammianus Marcellinus lib. 14. sub finem, explicans eius habitum; & Pausanias in Atticis, Strabo lib. 9. Artemidorus in Onirocrit. Græcor. Epigramm. lib. 4. & Macrobius 1. Saturnal. cap. 17. ex recentioribus, auctor Adag. in adag.* Adrasteia Nemesis. *Calius lib. 11. cap. 9. Crinitus lib. 19. de honest. discipl. cap. 6. Baptista Pius cap. 70. posterior. annotamentor. Lilius Syntagm. 16. Budæus in lib. de contemtu rer. fortuitar. Brodæus commentar. in lib. 1. Epigr. edition. Frobenianæ fol. 57. & Pintianus in Not. ad Melæ lib. 2. cap. 3.*

Vltor] *Veneti membranæ, Eguian. & Moguntinens.* Victor, *quod etiam exstat in Herbipolens. Venetu, & Lugdun. & Basileens. & ita legit Eyb. melius tamen alij codices*; vltor. *sic Tibullus*:

Nescius vltorem post caput esse Deum.

Ouidius: Exiget at meritas vltrix Rhamnusia pœnas.

Deus] *pro Deâ. ex Stoicorum sententiâ, qui Deos vtriusque sexus singulos putabant. testatur id Pomponius, Sabinus in Cirim Virgilij, & adducit ex Antimacho versiculum*:

Fluminis Asopi gelidas Adrastus ad vndas

Templa Deo posuit. *videlicet Nemesi. exprimere voluit Sabinus ista, quæ ex Antimacho Suidas*:

ἔστι τὶς Νέμεσις μεγάλη θεὸς. ἣ τάδε πάντα

πρὸς μακάρων ἔλαχε. βωμὸν δὲ οἱ εἵσατο πρῶτος

Ἄδρηστος, ποταμοῖο παρὰ ῥόον. *vbi quæ apud Suydam sequuntur mutilauit magnâ ex parte Latinus interpres, vt & alia passim. Caluus quoque & Virgilius* Venerē Deum *vocarunt, imitatione Homeri; cui Iliad. γ'. dicitur* δαίμων, *vt & aliis Græcis sæpè ἡ θεὸς, non verò tantùm ὁ θεὸς. Leuinus*: Venerem igitur almum adorans. *Valerius Soranus Iouem dixit*

mulie-

mulierem versibus suprà allatis, Tu genitor genitrixque Deûm. *Varro Palem* Deum *nuncupauit: Ægyptij* Lunam, *vt docet Crinit. lib. 23. de honest. discipl. cap. 6. Spartianus in Caracallâ, prodidit Carrhis Dei Luni templum fuisse, incolisq́ persuasum, & à doctissimis quibusq́ traditum; eum qui* Lunam *femineo nomine & sexu nominasset, semper muliebri dominio pariturum; qui verò marem credidisset, hunc liberum à muliebribus insidiis, viris etiam imperaturum. vnde quamuis Ægyptij, eo genere quo feminam hominem, etiam Lunam* Deam *dicant, mysticè tamen* Deum *vocare. Hoc sensu capio illud Næuij lib. 2. de bello Punico; etsi Priscianus aliter interpretetur:*

Prima incedit Cereris Proserpina puer.

& illud Cornelij Seueri, apud Sosipatrum:

Ignea nam Phœbe ducebat sidera cælo
Fraternis successor equis ——

Eodem sensu Ouidius de Venere:

Sponsor coniugij stat Dea picta sui. *quæ ritualia esse Grammatici non aduertunt, vt nec istud de Nemesi, & Venere. alioquin minimè insolens antiquis, genera nominum cõmutare. sic Ennius:* cupressos rectos, à stirpe supremo, Ilia dia nepos, lupus feta, nulla metus: *Cato*, recto fronte: *Lucretius*, funem auream: *Catullus*, ebriosam acinum: *Varro*, hunc spicum: *Commentarij Pontificales*, hic ouis, hæc agnus, hæc porcus. *Vide Festum in* spicũ, *&* recto fronte. *Nec absonum foret, si scriptum;* vltor sup. seq. à ter. Dea. *sicut Ouidio*, Dea sponsor, *& Cornelio*, Phœbe successor.

387 Nati, patris] *nonnulli lib.* nati & patris.

388 Fratrum] *Eteoclis & Polynicis. vide Thebaid.*

Totidem rogos] *cum Polynicis cadauer in rogum, quo cremabatur mortuus Eteocles, iniectum fuisset, subitò flamma dissiluit in duas partes, ita vt suus cuique cadaueri ignis luceret. vide Oedip. 321.*

389 Superba Tantalis] *Niobe Tantali filia, Amphionis vxor numero liberorum elata, Latonam præ se contemsit. in vltionem Phœbus filios, filias Diana sagittis transfixerunt. misera mater præ dolore obiit, & in lapidem transformata; qui diu postea lacrimare visus. Callimachus Hymn. Apollin.*

καὶ μὲν ὁ δ' ἀκρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος
ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται
μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς οἰζυρόν τι χανούσῃ.

Differt petra suos pariter lacrymosa dolores
Humida, quæ quondam Phrygiis induruit oris.
Nunc quoque marmor hiat, triste & lacrymabile quiddam:

Ideo Sophocles in Electra Nioben dixit in saxeo sepulcro lacrymari, sepulcrum vocans corpus saxeum: quod videtur imitatus Agathias illo ænigmate:

ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν.
ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον.
ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος.

& interpretatus Ausonius Epitaph. 29.

Habet

Habet sepulcrum non id intus mortuum:
Habet nec ipse mortuus bustum super:
Sibi sed ipse hic est sepulcrum & mortuus.

habes de eadem Græca epigrammata Leonidæ & Antipatri lib. 3. Antholog. Vide Auson. epigramm. 147. cuius initium: Thebarum regina fui. *& Pausaniam in Attic. & inferiùs Agamem. vers. 374.*

390 Manat in Sipylo lapis] *ex Callimacho & Ouidio, quos infrà in Agamemn. citabo. Leonides:*

πέτρος ἔτ' ἐν Σιπύλῳ Νιόβη θρυνοῖσιν αἰάζει.
Est lapis in Sipylo Niobe lacrymas iuge fundens.

Sipylus vrbs & mons Phrygiæ. hic de monte loquitur. nam vrbs euersa terræmotu, viuo Tantalo, test. lib. Aristot. in Meteor. Strabone li. 1. & Plin. li. 11. c. 41.

391 Subrigens] *erigens.* à subrigo, *quo Virgil. vtitur 4. Æneid. Seneca lib. 5. de benefic.* subrectis vexillis. *Plinius de vpupa;* cristâ visenda plicatili, contrahens eam, subrigénsque per longitudinem capitis. *vtitur etiam Tertullianus subrigendi verbo.*

396 Efferatas] *Veneti;* effrenatas. *Moguntinens.* effrenas, *sed inter lineas;* efferatas, *vt ceteri.*

399 Gerámque] *Moguntin. Herbipolens. Veneti;* gerámque. *amplectere quod lubet. nam non insuauis ista repetitio.*

405 Sed ille] *Creon. est autem antipophora.* Vos] *Lycus cum sociis. melius tamen Moguntin. Herbipol. Veneti, Lugdun. & Basileens.* nos. *nam ipse de se loquitur.*

Vos improba] *Sallustius profundam imperij & diuitiarum cupidinem vnam & veterem bellandi causam esse confirmat.*

406 Queritur] *quid necesse partâ victoriâ disceptare, vtra pars iustam belligerandi causam habuerit? iustè censendus pugnasse, qui vicit. fauère huic Dij. non causæ, sed euentus inspiciendus. eo pertinet illud Lucani:*

Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni.

& illud: —— hæc acies victum factura nocentem est.

Vulgus enim ab euentu censet causæ iustitiam: sapientiores à bonâ caussâ bonum euentum sperant, non verò sibi pollicentur perpetem. gnari sæpè vnde ius stabat, ei victoriam non dari.

410 Adores] *Persis mos fuit genuflexo reges adorare,* προσκύνειν *teste Lampridio in vitâ Alexandri Seueri: vbi addit Halagabalum eum cultum admisisse, Alexandrum verò prohibuisse. Græci id detestabantur. apud Herodot. in Polyhim. Lacedæmonij eum morem sibi esse negant: apud Probũ Atheniensis Conon suæ id ciuitati, probro futurum asserit: apud Ælianum lib. 1. var. hist. Thebanus Ismenias callidè Persarum regi imponit, simulans se adorare, cùm annulum suum ante pedes deiectum humo sustulisset. De Alexandro Macedone Iustinus lib. 12.* Non salutari, sed adorari se iubet. Acerrimus inter recusantes Callisthenes fuit: quæ res & illi & multis Principibus Macedonum exitio fuit. Retentus est tamen Macedonibus mos salutandi Regis, explosâ adoratione. *Igitur meritò Lycus negat*

hoc loco à matronâ Thebanâ, se hanc demißionem exigere. At exigunt ho-die Hispanæ mulieres. vbi vix vlla nobilior aut paullo opulentior femina, quæ non iubeat vel patiatur, famulos & ancillas potum sibi præbentes, humiliter προσκυνεῖν. *ô superbiam! maritorum ista pusillanimitas, qui superbo sexui, nimiùm indulgent.*

420 Nostra] *melius Moguntinens.* nostram.

422 Vt supera] *scripti Mogunt. & Burd.* superna. *& ita Ven. & Herb.*

425 Cogi qui potest, nescit mori] *ex sententiâ Stoicâ. quorum hoc ef-fatum* : qui non timet mortem, cogi nequit. *Seneca epist. 71.* Ego cogitem in eo, qui viuit, omnia posse fortunam; potius quàm cogitem, in eo qui scit mori, nihil posse fortunam? *& epist. 92.* Non sumus in vllius potestate, cùm mors in nostrâ potestate sit. *Efficacißima sunt illa Epicteti de Laterano, Thraseâ, Agrippino in hanc sententiam. Vide Arrianum lib. 1. de vita Epicteti, cap. 1.*

432 Imperia dura tolle] *virtus enim circa ardua, dura, aspera versatur: nec ad solidum robur vlla perueniat, nisi huiuscemodi dudum exercita sit. Arriani Epictetus lib. 1. cap. 6. docet dura imperia Herculeæ virtutis materiam fuisse.* In quem (ait) virum euasurum fuisse putas Herculem, nisi leo talis exstitisset, & hydra, & ceruus, & aper, & iniusti quidam homines ac feri, quos ille expulit & expugnauit? quidnam fecisset, si nihil huiusmodi exstitisset? nónne stragulis inuolutus dormisset? Itaque primùm non factus fuisset Hercules, in talibus deliciis & otio stertens per omnem ætatem. Deinde, vt factus esset, quæ fuisset illius vtilitas? quis vsus brachiorum eius? quis tanti roboris? quis tolerantiæ & animi generosi; nisi tales conflictationes eum ad talia certamina excitassent, atque exercuissent? *&c.*

433 Obiici] *lego*; obici. *sicut* subici, adici, *& similia.*

Feris, monstrisque] feræ, *naturâ volente formantur* : monstra, *ipsius naturæ errores sunt, non valentis efficere quod destinarat, auctor Aristoteles 2. Phys. cap. 8. & 4. de Generat. animal. cap. 4. & Galen. lib. de definit. medic. Vide nostrum Benedict. Pererium lib. 9. Physic. cap. 10.*

434 Virtutis est] *mutili Mogunt. & vett. excusi, qui*; virtus est.

436 Non est] angustum *enim* est iter quod ducit ad vitam: regnúmque cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

437 Penetrat] *nondum, nec tam citò. an non ergo melius legas?* penetret. *at quidam manusc.* sperat. *sed alij, quod conlectura suggesserat.*

441 Pacatum manu] *fuit Alcides per totum fermè orbem* εἰρηνοποιός, *Ouid. in epist. Deianir.*

Respice vindicibus pacatum viribus orbem,
Quâ latam Nereus cærulus ambit humum.

Claudianus, de Hercule:

Thracia pacifero contigit arua pede.

vnde quædam inscriptiones: HERCVLI PACIFERO.

443 Phlegram] *Phlegra Thraciæ, prope Pallenem, vbi Gigantes contra*

Deos

Deos pugnarunt, & victi ope Herculis. vide Schol. Apollonij, Strabon. Pausaniam, ceteros.

447 Mortale cælo non potest iungi genus] *vno versu omnẽ Heroum genealogiam refellit, totam poësim & theogoniam veterum subuertit. secutus Platonem, qui in Sympos.* θεὸς δὲ ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται *Apuleius de Deo Socratis*: Vt Plato ait, nullus Deus miscetur hominibus: *assentitur Plutarchus in Numâ: vbi contendit, quæ de Deorum erga homines amore narrantur ad morum ac virtutum dilectionem referenda: nunquam enim Deos vel Genios humani corporis, formæve vsu delectatos. Ægyptij tamen, vt ipse refert & refellit, existimabant fieri posse, vt spiritus cum feminis rem habeant, eiq; sobolis quædam principia ingenerent: cum viro tamen id non accidere. Plato in Cratylo scribit, omnes Heroës vel ex amore Deorum erga mulieres mortales, vel virorum erga Deas esse progenitos. Nec mirum: erãt enim illorum Dij, dæmones. Et quamuis nõnulli existimarint hos mulieribus commisceri non posse, vt Chrysost. hom. 22. in Genes. Cassianus in patrum coll. 8. c. 21. Eugubin. lib. 8. de peren. philosoph. cap. 32. Scalig. contra Cardan. exercitat. 355. & præcipuè id pertinaciter negent Agrippa Magus, & Wierus Caluinista: certum tamen rectè sentientibus, posse illos esse incubos, succubosq;, & sæpe esse solere, vt docent D. Augustin. lib. 15. de ciuit. Dei cap. 23. & Isidorus lib. 8. Origin. planè in fine; quo loco censeo pro;* iniui, *rescribendum;* Inui. *sic enim Pan vocatur, teste Macrobio lib. 1. Satur. cap. 22. vel* incubi, *nam Glos.* incubus, *Pan; incubo,* ἐφιάλτης. *& Arnobio lib. 4. & paullo priùs, pro;* panitæ, *legendum;* panisciæ, *qua vox nota Ciceroni. 3. de Nat. Deor. & Suetonio in Tiberio cap. 43. Idem docent Innoc. 8. in Bulla quæ præfigitur malleo maleficar. Scot. & alij in 2. d 8. & confeßiones damnatorum per totam ferè Europam, vt de maleficis Germaniæ narrãt Sprenger in Malleo, & Nider in Formicario; de Italiæ maleficis, Grillandus lib. de Sortileg. & Ioannes Francisc. Picus lib. de Prænotione: de Hispaniæ, Torquemada in Horto florum; & de Galliæ, Meierus annal. lib. 16. anno 1459. Et licet Succubus dæmon verè concipere & parere nequeat, quæq; huiusmodi narrantur præstigiosa & illusoria sint; qualia illa apud Vincent. Speculi lib. 3. cap. 26. & Polydor. Virgil. lib. 13. Histor. Anglic. tamen ex incubo nasci filiũ posse, operâ quidem eius, sed semine humano, & ita vt verus pater sit is à quo id decisum fuerat, & à dæmone collectum, docent Theologi, vt S. Thom. in 2. d. 8. & ex eo Sprenger in Mall. p. 1. q. 3. Vlricus Molitor in Dialog. de Pythonic. mulierib. cap. 5. 6. & 10. & Bartholom. Spinæus in q. de strigib. cap. 6. eaq; Scholasticorum sententia auctoritate Patrum confirmatur, quos recensent Xistus Senens. lib. 5. Biblioth. annotat. 73. & 77. & Eugubin. vbi sup. fuit & veteris Synagogæ sententia, vt patet ex Philone lib. de Gigantib. & Iosepho lib. 2. antiquit. Iudaic. cap. 3. Nec Chrysostomus Caßianus, & alij Patres, aliud negare voluerunt, quàm dæmones naturali animalium more, semen ex propriâ substantiâ decidendo, congredi; quia sensitiuæ & nutritiuæ facultatis sunt expertes. Vide Pet. Binsfeldium tractat. de Confeßionib. Sagar. 5. conc.*

448 Communis] *Diis ac Deabus. vide Arnobium lib. 4. contra gent.* *cuius verba in codice quo vtor, non satis rectè sunt dispuncta, lego*: Proserpinam, in Adonim; matrem eius Cererem, in Iasionem, *&c.*

Diis] *Deos multitudinis numero appellat, vulgum secutus. nam ferè quotquot Ethnici sapientiores, vnicum esse Deum, non ignorabant: sed multitudine, variam ac multiplicem eius potentiam conabantur significare. indicat hoc Ouidius in Fastis*:

Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine, diuersas significare vices.

apertiùs Iuppiter sic Deos alloquens apud poëtam:

Cælicolæ, mea membra Dei; quos, nostra potestas
Officiis distincta, facit —— *idem mihi ex pluribus obserua-*

tionibus videor colligere. Tellurem *Pontifices (teste Varrone) ita colebant, vt quattuor terræ Diis sacra facerent,* Telluri, Telluuioni, Altori, Rusori: *quia vni eidemque terræ, secundùm multiplicem eius potestatem, hæc quatuor nomina conuenire iudicabant, vt Parrhasius annotauit. Solinus Briareum & Ægaeona, vt diuersos celebrauit; quos Homerus vnum esse docet: quia Eubœenses duplicem eius potestatem venerabantur. Stella Veneris, quasi duplex sidus, Lucifer & Hesperus dicebatur; quòd idem lucis & tenebrarum præcursor. sunt qui eadem de causa Plutoni Iouis, Proserpinæ Iunonis nomen aptatum censent. Macrobius Ianum, etiam Apollinem & Dianam esse, & omnes Deos ad Solem referri docuit, lib. 1. Saturnal. cap. 9. & cap. 17. cum seqq. Vnicum certè Deum & non plures esse censuerunt Stoici (iuxta nonnullos) sed multis nominibus appellari secundũ suas proprietates, δία quod per ipsum sint omnia; ζῦνα, quod vitæ omnium sit auctor; ἀθῆναν, quòd in æthere distentum sit eius imperium; ἥραν, quòd in aëre; ἥφαιστον quòd in igne artificiali; ποσειδῶνα, quòd in humore; δήμητραν, quòd in terrâ, &c. vt commemorat Laërtius lib. 7. & apertè affirmat Aristoteles in lib. de mundo ad Alex. & Apuleius lib. de mundo ad Faustum: idem asserunt apud D. Iustinum in lib. de monarchiâ & in Exhortatorio, poëtæ vetustissimi, Sibylla, Orpheus, Æschylus, Sophocles, Euripides, Philæmon & alij; apud Clementem Alex. li. 5. Stromat. Xenophanes, Melanippides, Theatrides, Parmenides, Hesiodus, ceteri.* 449 Famuline] *Panyasis*:

Passa Ceres, passusque insignis Mulciber, estque
Passus Neptunus, passus est Phœbus Apollo
Mortali ipse suas operas mercede locare;
Passus Marsque ferox irato à patre coactus.

452 Erranti] *Delos, etiam Ortygia & Asterie dicta, teste Scholiaste Apollonij in lib. 1. Porrò mira hic varietas in omnibus lib. hac N. mihi visa optima.*

453 Num monstra] *Herbipolens.* haut. *Moguntin. & Lugdun.* non.

454 Draco] *hunc versum ordine conuerso sequenti postponendum puto, sic*: AM. Quam grauia paruus tulerit ignoras mala.
Primus sagittas imbuit Phœbi Draco. *cete-*
E matris, *&c.*

cæterum de hoc Dracone, Pythone, legendus Apollodorus lib.1. Biblioth. ab eo necato sagittis, Symmias in ouo Apollinem vocat ὀφιοβόλον*: hunc draconem nonnulli Græci, Delphinem vocarunt, vt Leander, Callimachus, & Apollonius lib.2. vbi consule Scholiastem ver.708. Sunt qui existiment, ab hoc Pythone, spiritum, quo afflati futura quidam prædicebant, pythonem cæptum vocari, & Pythonicos afflatos ipsos, non Phytonicos.* Act.16.

459 Latuit] *& auidus Saturnus, pro filio, obiectum lapidem vorauit, cui iuxta Scalig. nomen* Bætylon; *iuxta Priscianum,* Abaddir. *In hoc versu mallem;* Non, *pro;* Num.

462 Hominem scias] *nam à diuinâ naturâ prorsus est miseria aliena. Aristides, contra Homerum in Isthmicâ:* Etenim mala, ærumnæ, calamitates, nec sunt inter Deos, nec esse possunt: cùm in hunc terrestrem locum relegata sint: nèdum immortalitatis alicui initiũ præbere possint. mala enim ex malis oriuntur, Deorum verò opera bona sunt. nec hæc aliter se possunt habere. *Illa impij Epicuri:*

Omnis enim per se Diuûm natura necesse est
Immortali æuo summâ cum pace fruatur.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nil indiga nostri.

si de vno vero Deo, pia hactenus. nã quæ addit aut interserit, impia, blasphema. 463 Miserum neges] *rectè. quamuis schidæ Burdegal.* hominem neges. *quasi nequeat homo fortis esse.*

464 Fortem vocemus] *hanc seruitutem fœdißimam describit OEtæo vers.373. & Ouidiana Deianira, in epist.*

Vna recens nobis referetur adultera crimen:
  Vnde ego sum Lydo facta nouerca Lamo.
Mæander; toties qui terris errat in iisdem,
  Qui lapsas in se sæpè retorquet aquas;
Vidit in Herculeo suspensa monilia collo,
  Illo cui cælum sarcina parua fuit.
Non puduit fortes auro cohibere lacertos,
  Et solidis gemmas apposuisse toris.
Ausus es hirsutos mitrâ redimire capillos.
  Aptior Herculeæ populus alba comæ.
Et mox: Mæonias inter calathos tenuisse puellas
  Diceris, & dominæ pertimuisse minas.
Non fugis, Alcide, victricem mille laborum
  Rasilibus calathis imposuisse manum?
Crassaque robusto deducis pollice fila,
  Æquáque formosæ pensa rependis heræ.
Ah quoties digitis dum torques stamina duris
  Præualidæ fusos comminuere manus.
Diceris, infelix, scuticæ tremefactus habenis,
  Ante pedes dominæ pertimuisse minas.

Nec immeritò Lycus hæc exprobrat. summum enim crimen visum veteribus, & tetrioris notæ. vt docet disertißimè Saluianus Episcopus lib. 7. de Dei gubernat. Cùm enim muliebrem habitum viri sumerent, & magis quàm mulieres gradum frangerent; cùm indicia sibi quædam monstruosæ impuritatis innecterent, & femineis tegminum illigamentis capita velarent, atque hoc publicè in ciuitate Romanâ, vrbe illic summâ & celeberrimâ: quid aliud quàm imperij Romani dedecus erat, vt in medio reip. sinu execrandissimum nefas liceret admitti? potestas quippe magna & potentissima, quæ inhibere scelus maximum potest, quasi probat debere fieri, si sciens patitur perpetrari. *& D. Hieronymus scribit:* castitatis amatori fugiendos viros, quibus feminei contra Apostolum crines. hæc enim esse argumenta diaboli. *in epist. ad Eustochium de custodienda virgin. Martialis simili crimine li. 12. quendam Callistratum pulsat. cui infamiæ, latam legem Scantiniam Rauardus censet, in libris Variorum. assentior. tamen puto impositam pœnam, nō quâ femineis vestibus vterentur dumtaxat; sed quâ ad vlteriora, ad quæ vestitu illo inuitabāt, & quorum hoc habitu quasi professionem faciebant, vt nonnihil antè citata verba Saluianus significat, dicens:* per publicam sceleris professionem, *&c. quorum vindictam nouißima lex* [l. cùm vir nubit. C. ad leg. Iul. de adult.] *capitalem esse voluit. De ornatu viris indigno, multa egregia Epictetus Arriani lib. 3. cap. 1. quæ vtinam & legeret & audiret nimis comta & cirrata iuuentus huius temporis.*

468 Nardo] *oleo nardino. Prudentius:*

Vt mitra cæsariem cohibens aurata virilem
Combibat infusum croceo religamine nardum.

de nardo herbâ, Dioscorides lib. 1. de vnguenti generibus vide l. 21. §. 1. D. de aur. arg. leg. Plinium lib. 13. cap. 2. & lib. 12. c. 12. Clementem lib. 2. pædagogi Athenæ. & alios.

469 Tympani] *existimo de illo loqui, quod Hispanis*, pandero, *non bellis, sed lasciuis apto tripudiis. Iustinus lib. 30.* instrumentum luxuriæ *vocauit, vt & antiquus poëta,* arma pruriginis. *noster sonum eius* non virilem *dicit. vide Isidor. lib. 3. Orig. extremo cap. de Musicâ.*

470 Mitra ferocem] *sic Moguntinens. & vet. excusi, sic omnia, quæ vidi exemplaria scripta, impressa: vt hæc Lyci adhuc verba de Hercule sint. quorum mihi consensus non aspernandus.*

475 Laxari] *Moguntinens.* lassari. *minus benè.*

476 Hoc Euryti] *Iolen significat & socias: de quibus in Oetæo. sed nonne Hercules Euryti Oechaliam, post furorem, euertit? certum id, vt quod maximè. quare vel per anticipationem hæc dicta, vel de Thespiadibus, vt & sequens versus accipienda, & locus corruptus. sanè Moguntin. & alij quidā:* Teutantis testatur. *mendosè, sed fortaßis emendandum,* Teuthrantis hoc fatetur euersi domus. *Ouidius de his virginum gregibus oppreßis:*

Nec tibi crimen erunt, Teuthrantia turba, sorores;
Quarum de populo nulla relicta tibi.

has

has numero quinquaginta vnâ nocte deuirginauit, & Sardoûm heroum matres fecit, auctore Simplicio in lib. 8. Physic. Aristotelis.

481 Eryx] *huius cum Hercule pugnam describit Lucan. lib. 4. Butæ F. fuit, cæstuum certamine victum in Siciliâ Hercules necauit. Pausan. auctor in Laconic. seu lib. 3.*

Antæus] *de hoc alibi.* Libys] *Afer. Sillius:*

—— ceditque loco Libys asper, & omnis,
Latè cedit Iber —— *Lucanus:*
Cùm iaculum paruâ Libys amentauit habenâ.

Mythologiam quandam physicam de Antæo habes apud Christophor. Rufum Antexegemator. fol. 15.

486 Geryonem] *sic Herbip. tres Veneti, & Lipsiens.* Geryonas, *Lugdunens.* Geriones, *Basileens. Moguntin. & Eguian.*

487 Est victus] *sic Lipsien. sed ex ceteris omnibus delendũ; est. vt legatur:*

Mortem coactus ante Geriones pati,
Nec vnus vnâ Gerion victus manu.

tres fratres erant. vnus ante reliquos necatus; victus vnâ manu non vnus, nempe tricorpor.

488 Licet] *malè schidæ Burdegal.* decet.

494 Creontis] *Menoetij filius, mortuis Oedipi filiis regnum accepit, secundùm nonnullos.* Labdaci] *Labdacus Phœnicis F. Laij pater, Oedipi auus.* 496 Solita] infausta.

497 Ægypti] *quinquaginta Ægypti filij, totidem Danai filias duxerunt, & ab iis vno excepto necati. ab hoc AEgypto Beli F. AEgyptios dictos, cùm prius Melampodes dicerentur, Lucillius & Apollodorus tradiderunt. Verius prius Aëriam vocatam, vt scribit Eusebius in Chronicis; & adhuc prius Misraim* מִצְרַיִם *seu Mesrim aut Mesraim, vt refert Iosephus lib. 1. antiquit. Iudaic. cap. 12. à Mesraim Chami filio. Danaidum & maritorum nomina commemorat Apollodorus lib. 2. Biblioth.*

505 Congerite siluas] *ex Euripide, qui:*

Iubete lignatores truncos quercuum
Incidere, qui vbi in vrbem fuerint deportati,
Circum altaria aptè ligna construite,
Eáque accendite, & ipsorum corpora comburite
Omnium —— *& apud eundem Hermione, fugatum ab aris Andromachen, minatur se ignem admoturam. quodam Plauti loco idẽ astruit Turnebus lib. 9. aduersar. cap. 12. solebant etiam templi valuas obstruere, & egressu præclusos supplices fame expugnare; & interdum tectum demoliri, quo citius aëris iniuriâ interirent. ita Lacedæmonij Pausaniam Regem suum necarunt, vt scribunt Lycurgus orat. in Leocratem, Plutarchus in Pausan. Diodorus lib. 11. & Aelianus lib. 9. var. histor.*

511 Nescit tyrannus esse] *Agamemn. 990.*

Rudis est tyrannus morte qui pœnam exigit.

Seneca li. 2. de benefic. Quemadmodum acerbissima crudelitas est, quæ

trahit

trahit pœnam, & misericordiæ genus est citò occidere: quia tormen-
tum vltimum finem sui secum adfert: quod antecedit tempus, maxi-
ma futuri supplicij pars est. *In Medea; cùm Iason fractus miseriis diceret,*
Infesta memet perime. *responedet illa*: misereri iubes. *Euripides:*
Cita enim mors facillima homini infelici.
Sophocles in Electra; Mori, graue esse negat; sed, cùm mori desideres, non posse illud assequi.

520 Templa] *exponit D. Isidorus, ampla tecta.*

522 En est] *Lugdunens. & plerique*: En, en sonitus.

IN CHORVM.

Queritur de fortunæ iniquitate, propositis Herculis & Orphei exemplis; quorum gesta celebrat, & describit vtriusque descensum ad inferos.

523 Quam non æqua] *Pacuuius, Dulorestε.*
Fortunam insanam esse, & cęcam, & brutam perhibent philosophi,
Saxóque instare globoso prædicant volubili:
Id quò saxum impulerit fors, eò cadere fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem iterant, quia nil cernat quò sese applicet.
Insanam autem esse aiunt, quia atrox, incerta, instabilisque sit.
Brutam, quia dignum atque indignum nequeat internoscere. *Aristoteles pro-*
Iniquitatis in munerum suorum distributione causam etiam Platonis æuum vt
blem. 8. sess. 29. refert in cæcitatem. colebatur quidem ante Simplicius in lib. 2.
Dea, sed tunc demum illi templa dicari cœpisse, scribit apud Galenum in orat. Pa-
Physic. tex. 47. elegans fortunæ descriptio exstat Bened. Pererius, lib. 9. Physic.
ranet. ad bonas artes: multa de ea philosophica, Imitatur hoc choro Seneca Eu-
cap. 5. historica & poëtica Lilius Syntagm. 16. in Corinth. fortunam
ripidis in μαινομεν. Chor. 1. Testatur etiam Pausan. testantur idē alij:
viris bonis iniquam esse exemplo Homeri & Demosthenis: ac Christianus ho-
sed vt communis, sic iniqua mortalium de fortunâ querela, docuerat idolim
minibus indigna. iustissimâ enim hæc Dei lege eueniunt. multa mala accidant,
Seneca in lib. cui titulum fecerat, Quare bonis viris *hoc fragmentum suppedi-*
cùm sit prouidentia? *è quo Lactant. lib. 5. cap. 23.* vitiosos luxuriosè
tat. Deus homines pro liberis habet. sed corruptos & emendatione suâ dignos: Bo-
& delicatè patitur viuere; quia non putat laboribus ad vsum
nos autem, quos diligit, castigat sæpius, & assiduis corrumpi ad de-
virtutis exercet, nec eos caducis ac mortalibus bonis *de prouidentiâ ad Lu-*
prauari finit. *horum verborum sententia exstat in lib. à Lactantio, ex pri-*
cilium, hæc ipsa verba in eo non exstant: & ipse titulus verbáne sua Lactant.
mis huius libri verbis, conflatus videtur; vt ambigam præter eū quē habemus.
posuerit, an aliū Seneca lib. de prouidentia scripserit, sed an humeros sine
527 Cæliferam] *humeros quidem cælo supposuit: & robur maius,*
manibus? nec nouum vnum corporis membrum pro alio poni: in manu teli-
si dicat manus cælum sustinuisse. Deinde quid quæso peculiare scriptos, excu-
ferâ? solúsne telis vsus Hercules? sequor ergo cunctos codices,
sos, quos inspicere potui; qui cæliferam manum.

532 Multiuagas] *delectatur huiusmodi compositis*, multiuagus, montiuagus, *&c. de Scythis Herodot. in Melpom.* Siquidem nullæ sunt eis vrbes, nulla mænia exstructa: domos secum ferunt singuli, equestrésque sunt sagittarij, non pane victitantes, sed ex pecoribus; pro domibus plaustra habentes. *Horatius*: Campestres melius Scythæ

Quorum plaustra vagas ritè trahunt domos.

Suidas eos vocat ἁμαξοφάρετας. vide Iustin. lib. 2.

Hospitas] *quia vbi vno die, alio non sunt: sed aßiduè habitationem mutantes, noua quærunt pascua.*

535 Mutis tacitum] *glaciale mare, quia constrictum, fluctibus non agitatur, nec allisum litori sonum vllum edit. ideo vocat tacitum, & litora muta. malè Moguntinens. & vett. excusi* multis: *etsi verè multa ibi litora, tot fluuiis influentibus.*

537 Qua plena rates] *quà prius nauigarant, nunc currus agitant. Virgilius*: Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.

Plinius in Panegyr. Danubius ripas gelu iungit, duratúsque glacie, ingentia tergo bella transportat.

538 Intonsis Sarmatis] *libertatis auidis. sic Tibullus*: —— intonsos Taurus arat Cilicas. *vide sup. Hippol. vers. 71. horum admirabilem industriam in loricis conficiendis narrat Pausan. in Attic. Intonsos etiam poßis interpretari, capillatos, quomodo Plinius Arabes intonsos dixit; & quos Liuius lib. 1. belli Punici Inalpinos vocauit intonsos & incultos, eos Plinius capillatos. coma enim promissa, quibus intonsa.*

546 Suspiciens] *Hippolyte vel Antiopa regina Amazonum, de quibus multa Stephanus.* Genu] *genua inclinare obedientiæ & obsequij habitus, ideo malo;* suspiciens *cum Venet. Lugdun. Paris. Basileens. Lipsiens. & Complut. quàm cum Moguntin. & Herbip.* suscipiens. *etsi hoc tolerabile.*

548 Siculæ Proserpinæ] *Simonides canit, Vulcanũ & Cererem coram Aethnâ, de Siciliæ dominio litem contestatos; Aetnam Cereri addixisse. Plutarchus auctor est, Siciliam à Cerere Proserpinæ in dotem datam. Ceteri Proserpinæ & Cereri sacram insulam fuisse volunt, quòd in ea ambæ natæ, & fruges repertæ. Cicero in Frumentaria, Claudianus, Diodorus, &c. ideo ait* Siculæ, *&* regna.

552 Timidis] *hoc malo, quàm;* miseris. *quia manusc. corruptè*, tumidis. *quo,* timidis, *confirmatur.*

558 Non reuocabiles] *sic Mogunt. sed Herbip. & tres Veneti;* non remeabiles. *ceteri;* irreuocabiles, *vel;* irremeabiles *eâdem sententiâ. sic Tertull. lib de pœniten. dixit;* moras irreuocabiles.

559 Populis pluribus] *inferis. maior enim mortuorum quàm viuentium numerus. quare Herc. Oetæo Plutonem vocat;* dominũ turbæ maioris: *& inferos, seu mortuos vocabãt antiqui absolutè* plures, *& πλείονες. Plautus Trinummo:* Quia ego ad hoc genus hominum duraui, quin prius

Me ad plures penetraui —— *hoc est, cur non prius deuixi. vide Pet. Victoriũ li. 1. var. le. c. 7. cuius explicationẽ malâ fide sibi alij adscripserũt.*

563 Tenui vulnere] *egregij Dÿ, qui vulnerati; quorum ex vulnere ſan-*
guis, vel, ſi Homerum audimus, ſanies, manauit. Vulnerata hoc eodem tempo-
re ab Hercule, Iuno; aliô Venus & Mars, à Diomede; Pallas, ab Ornyto; ipſe
Hercules, ab Hyppocoontidis. Clemens in Protrept. & Arnobius lib. 4. cont.
Gent. teſtantur. Saucius] *narrant Arnobius lib. 4. Apollodor. lib. 2.*
Biblioth. & Homerus Iliad. δ. *addit Heſiodus eodem itinere Herculem*
Marti multa vulnera inflixiſſe.

564 Mortis Dominus] *Pluto Dominus omnium infernorum Deorum,*
Iupiter ſuperorum, Neptunus marinorum. hi tres dicti Ioues, vt alibi docui;
& quia Domini credebantur, vno ſub nomine à Samaritis, Moabitis & ce-
teris Aſiaticis coli ſoliti, Baal. בעל *hoc, eſt, dominans, poſsidens, ſubÿciens: &*
quia ab eo, idolorum cultus propagatus, eâdem voce omne idolum ſignificatur.
Porrò Mortis *Dominus, quia Morti imperat.* Mors *Heſiodo Dea, Filia*
Noctis, morti præſidens. hanc inuocat Tibullus:

Abſtineas Mors atra precor. non hîc mihi mater.

Gadibus aram Morti ſacratam prodidit Arrianus lib. de Prouidentia.

565 Triſtibus inferis] *mæſtis. verè. non tamen malè Mogunt. Herbip.*
& Veneti; triſtis & inferis Proſpectus pat. lucis. *ipſis enim triſtis, quia*
lucifugæ: nobis lætus, quia lucis filÿ.

570 Eurydicen] *vide hac de re elegiam Hermeſianactis apud Athena.*
lib.13. cap.25. Repetit] *Moguntin. Herbipol. & Veneti*; dum reci-
pit. *non contemnendum. repetiit, recepit, ſed amiſit.*

571 Siluas] *Euripides, Bacchis:* —— vbi quondam
Orpheus cytharam pulſans
Carmine duxit arbores
Duxit & immites feras.

Calpurnius ecloga 2.

Adfuit omne genus pecudum, genus omne ferarum,
Et quæcumque vagis alitum ferit aëra pennis:
Conuenit vmbroſâ quicumque ſub ilice lentus
Paſcit oues, Faunúſque pater, Satyríque bicornes:
Adfuerunt ſicco Driades pede, Naiades vdo:
Et tenuêre ſuôs properantia flumina curſus.
Deſiſtunt tremulis decurrere frondibus euri,
Altáque per totos fecêre ſilentia montes.
Omnia ceſſabant, illis certantibus. auſa eſt
Dædala nectareos apis intermittere flores. *non quidem hæc de*

Orpheo, ſed ab eius fabulâ petita. de Orpheo verò eſt illud quod Victorinus ad-
duxit: Alius citharâ ſonitúque potens volucres pecudéſq; mouere.

Sidonius in Panegyr. Anthemÿ:

Qui cantu flexit ſcopulos, digitíſque canoris
Compulit auritas ad plectrum currere ſiluas
Cùm ſtarent Hebri latices, curſúque ligato
Fluminis attoniti carmen magis vnda ſitiret.

575 Sur-

575 Surdis resonat] *non quia non audiant, quomodo enim illos carmine oblectasset? sed quia perpetuum illic silentium. In quibusdam libris post hunc versum sequitur, non qui vulgò proximus; sed qui quartus. Moguntinens. etiam mirè concisus. nam continet.*

Surdis resonat clarius in locis.
Deflent Eurydicem vmidi sedent.

Meâ sententiâ, sic disponendi versiculi:

Surdis resonat clarius in locis.
Deflent Eurydicen Threiciæ nurus,
Deflent & lachrymis difficiles Dei;
Et, qui fronte nimis crimina tetricâ
Quærunt, ac veteres excutiunt reos,
Flentes Eurydicen iuridici sedent.

Nurus] *quæ apud inferos; quorsum enim quæ in Thraciâ, huc accersantur? deërant videlicet inferis præficæ.*

578 Excutiunt] *discutiunt & inquirunt, quid quisque deliquerit. sic quod Vlpianus lib. 2. ad Edict.* excutere vires hereditatis, *Seneca in lib. de Benefic.* inquirere in fortunas, *dixit. Sed quia quo plus temporis à commissi ad discussi criminis diem intercesserit; hoc maior quæsitori diligentia adhibenda; iccirco addidit*, veteres reos.

581 Tandem] *narratur hic descensus & Orphei fabula etiam à Virgilio 4. Georg. & Ouidio 4. Metamorph. Mythologiam tradit Lucian.* περὶ ἀςρολογ. *Licet quoque exponere has feras cum Clemente in Protrept. vt volucres denotent, homines leues; serpentes, deceptores; leones, iracundos; sues, libidinosos; lupi, rapaces; lapides verò & ligna, bardos ac stupidos. Ex eo quod Orpheus dictus feras attrahere citharæ modulamine; factum, vt qui in leporariis varia animantiū genera, cornu, bucinâ, vel quo alio instrumento norunt conuocare;* Orphei *vocentur, vt indicat Varro lib. 3. de re rust. cap. 13.*

585 Deos] *Solem, & sidera, & superos quibus dies sacra; vt nox Manibus.*

Obtulerit] *Eguian.* attulerit.

IN ACT. III.

Actu superiore narrata Megaræ, in renuendo Lyci coniugio constantia; tyranni cum eadem & Amphitryone altercatio; victi, impotentes minæ. nunc ecce, dum congeritur strues lignorum, vt ab aris fugentur supplices; aduenit Argis Hercules cum Theseo. cognitis, quæ gesta; occiditur Lycus ab Alcide. interea Theseus Amphitryoni, quæcumque apud inferos viderat, & de Cerbero victoriam, recenset.

592 Qui alterna] *vtrumque hemisphærium.*

595 Iussus] *propterea dignus veniâ; quia non spontè.*

596 Secreta] *Cerberum; quem videtur Deus damnasse tenebris, ne lucem videat. ideo sup. dixit;* illicitum.

601 Portenta] *reuera* monstrum *erat Cerberus, non* portentum, *si vera Festi differentia: sed* portentum *vocat; quia veteres omnia monstra aliquid putabant portendere; & quia voces hæ sæpe confunduntur.*

602 Iussit] *Iuno. sed Mogunt.* qui. *Eurystheus. mendosi hîc Lugdunens.* Qui aduexit & iussit. *cui lectioni nec sententia, nec versus leges fauent.*

605 Omnibus] viuis. 606 Deterior polus] *Antarcticus: qui deterior, quia Stygi subiectus, iuxta Virgil.*

612 Offendi] *sic Lugdun. offenderat quidem Plutonem. sed nihil hoc ad Dionysum. audacter sequere reliquos;* ostendi. *nempe Cerberum, inferorum ianitorem, & Theseum qui iam inter plures.*

613 Da] *dic, suggere. Virgil.*

Sed tamen iste Deus, qui sit da Tityre nobis.

Papinius: Asopus genuisse datur —— *sic Graeci* διδόναι.

Vltra] *id scilicet quod vici & domui.*

616 Verúmne] *in manusc. non distinguitur hîc noua scena, sed continuatur praecedenti.* Visus vota] *sic apud Maronem, non exspectato Aeneae aduentu, stupefacta Andromacha, haeret initio, & quaerit an ipsus sit, quem videt. Ait* vota decipiunt visus; *quia quos iugi cogitatione & desiderio fantasiae impressimus, facilè illi oculis videntur obuersari.*

619 Silentum] *Moguntin. & primae quattuor edition.* silentem. *& sequenti vers.* iste. *melius saltem hoc.*

623 Agnosco toros] *Herculem Athenagoras in legatione, planè aenigmaticè, ex Orpheo, depinxit; draconem spiris inuolutum, tricipitem, vno capite leonino, alio draconino, medio humano. id, quia Hercules illis tempus significabat; & tria capita tres temporis vicissitudines, humanum praesens, anguinum praeteritum, leoninum futurum. Vide Macrob. li. 1. Saturnal. c. 20. & ex eo Pet. Suffridum in Comment. Athenagorae. Porrò in versu praecedenti, nescio quid latet: Nam Herbipol. vna voce, scilicet,* tuâ, *caret & mutilus est: Duo manusc. aliorum vno versu auctiores:*

Teneóne in auras editum, an vanâ fruor:

Ego sic legerim:

Verúmne cerno corpus, an vanâ fruor

Deceptus vmbrâ? —— *appositè* corpus verum vanae vmbrae opposuit. *Et vt illud;* Verúmne cerno corpus, *rectiùs, quàm* teneóne in auras editum; *sic rursus;* an vanâ fruor, *meliùs quàm;* an fallor tua. *Vidi, postquam haec à me scripta, idem praeoccupasse Raphelengium Iuniorem, bonae & spei & indolis iuuenem: sed nec hoc, nec alia nonnulla in his Commentariis, quae vtrique eadem placuere me ab illo sumsisse, testis mihi esse potest Reuerendiss. Torrentius, apud quem mei Commentarij fuêre, priusquam prodirent in lucem Raphelengij notae; testis, si viueret, auus eius Plantinus, qui ante mortem & ante morbum, accepto Syntagmate hoc nostro, illius editionem in se receperat: testis gener Plantini Moretus, qui propter morbum soceri, ne, vt fit in domo funestâ, chartacea haec deperirent, ad Torrentium detulit custodienda; & qui exemplar Raphelengianũ ad me demum hoc anno* CIↃ.IↃ.XC. *mense Febr. transmisit, mihi prius non visum.*

624 Alto trunco] *oblongâ & altâ clauâ.*

625 Squallor] *Lugentes; siue rei, siue supplices, siue funestati; neque vngeban-*

gebantur, neque lauabantur, neque vllam corporis aut munditiarum curam habebant. Terentius: capillus passus, nudus pes, ipsa horrida. *Idem*: pannis obsita, neglecta, immunda inluuie. *Varro, Manio:* æger (*si hoc melius quàm*, ager) derelinqueretur, ac periret squale, scabréque, inluuie, & vastitudine *Lucilius lib. 26.* Squalitate summâ, scabre summâ, in re summâ obrutam, Neque inimicis inuidiosam, neque amicis exoptabilem. *Idem lib. 36.* Hic cruciatur fame, frigore, inluuie, inbalnitie, inprofundie, incuriâ. *Plura Nonius in* illuuies, *in* inuidiosum, *in* squalor, *in* lauit, *&* *in* stolam.

Lugubribus amicta coniux] *hoc est, atratis vestibus. nam color hic lugentibus Græcis semper in vsu fuit, vt apparet ex multis locis Euripidis, Homero Iliad. ω. Plutarcho lib. de sanitate tuenda & in Apophthegm. Pausaniâ in Arcadic. seu lib. 8. Romanæ verò feminæ, non semper, vt falsò Blondus & Polydorus autumant, sed aliquando in luctu candidatæ, vt ex Tibullo lib. 3. statim initiò deprehendi, & ex Varrone, Dionysio, Valerio, Ouidio, & Iuuenale docuit Hieron. Magius lib. 3. miscellan. cap. 14. qui satis conuincit florẽte repub. atris vestibus vsas: confirmato postea vnius imperio, etiam albatæ luxerunt promiscuè feminæ, vt ex Plutarchi Romaic. problem. 26. & Seueri funere apud Herodian. lib. 4. docuit Iustus Lipsius Commentar. 2. ad Annal. Taciti. Hodie etiam in multis Hispaniæ locis viduæ albatæ incedunt, velo albo à capite ad solum dependente: similiter in Franciâ, vbi præterea latum clauum ex murium Sarmaticorũ pellibus albis stolæ præfigunt: qui habitus quòd reginarum viduarum olim proprius erat, etiam nunc regum viduæ,* reginæ albæ, *vocantur. Quo tempore nondum Romanæ mulieres in funeribus candidam vestẽ receperant, aduerti illas etiam pullis vsas. nam etsi vtplurimum pullus cum anthracino seu nigro confundatur: differt tamen. Niger, tinctorius est; pullus, natiuus, nec vllo tincturæ veneficio imbutus. Vidit hoc Nonius dum scriberet.* Pullus color est, quem nunc Hispanum (*sic lege*) vel natiuum dicimus. *rectè* Hispanum *nam illo Hispani maximè vsi, & vtuntur. ruffo obscurior, nigro clarior, leonato proximus,* bethicus *etiam dictus, vnde sic vestiti Martiali* bethicati. *Quod autem dixi pullo vsas, apertè Varro docet lib. 3. de vita pop. Roman. si duo fragmenta, dispersa apud Nonium, congreges, & corrigas, vt arbitror debere;* Vt dum supra terram essent, ricinis lugerent, funere ipso, vt pullis pallis amictæ, propinquæ adulescentulæ etiam anthracinis; amiculo nigello, capillo demisso, proximæ sequerentur luctum. *describit pompam funebrem, & significat matronas, siue illæ propinquæ, siue alienæ, sed honoris & beneuolentiæ causâ præsentes; amiculum dũtaxat nigrum, pallam pullã indutas: propinquas verò adolescentulas, non amiculo tantùm, sed etiam pallâ nigra amictas, capillo demisso, proximè cadauer subsequi solitas. De ricinis idem Varro lib. 1. de vita pop. Rom.* Ex quo mulieres in aduersis rebus ac luctibus, omnem vestitum delicatiorem ac luxuriosum postea institutum ponunt; ricinia sumunt. *scilicet, non in funeris pompâ, nam tunc pallis vsæ; sed postea, & ante funus durante luctus tempore breue hoc palliolum, idq; prius atrum vel pullum, postea album*

In Iphig. Aulid. Phaniss. Oreste Alcest. Helen. [margin note; last word uncertain]

gestarunt. nam pallam simul cum palliolo, non videtur. Viri sine discrimine pullati vel atrati, nisi quod pauperiores vplurimum pullati. ita factum vt pulla vestis cum atrâ, & pullus color cum nigro paßim confundantur: vnus tamen Varro testis locuples discriminis. Tonderi etiam mulieres in luctu solitas colligo ex istis Attij, Amphitryone:

Sed quænam hæc est mulier funestâ veste, tonsu lugubri.

627 Pedore] *propriè pro pedũ squale, frequentius pro quibuslibet sordibus.*

Nati] *videntur in luctu cum parentibus tonderi soliti. Seneca monet li.5. de benefic.* Regiam clauderet, & filium, quod in rebus aduersis & luctu moris est, tonderet. *huc ego retulerim illud Sisennæ li.3.histor.* cùm complures menses barbâ immissâ, & tonso capillo, lugubri vestitu, populum vicatim flens cum liberis circumiret. *Comam ergo detondebant, barbam demittebant, & crescere sinebant lugentes.*

631 Videt] *sic Moguntinens. Herbipolens. & primus Venetus. primus Daniel videtur intrusisse;* vidit.

633 Hanc ferat virtus notam] *vt post tot tam laudatas pugnas, tam vili & dedecoroso hoste tuam virtutem dehonestes. turpe forti, ignauum & degenerem sanguinem haurire: gloriosum fortes superare, vel ab iis superari. sic AEneas Lausum consolatur lib.*10. *Camilla Orsytum lib.*11 *Aeneid. Achilles Cygnum lib.*12.*Metamorph.contra Opis indignatur Aruntem Dianæ sagittis oppetere. Aeneid.* 11.

636 Resiste] *Mane, sta. Pomponius Comicus:*

Iámne abierunt? iámne obtundunt? iámne ego sum in tuto satis?
Num quis hîc resistit, qui nondum labias lirarit mihi?

Ingruat] *à tergo. sumta vox à gruibus, quæ hoc ordine volant, vt vna alteram à tergo consequatur.*

643 Est lentum] *schidæ Burdegal.* lentum est. *Ciceronis fragmentum me primum emendasse putabam, sed postea præoccupatum aliis comperi.*

644 Votum secundet] *ad formulam respicit, quâ veteres cunctis rebus incboandis vtebantur. consule Brisson. lib.*1.*formular. fol.*73.

655 Quod fuit durum pati] *valde hic mutilus integro versu Mogunt. Euripides:* Vt iucundum est viuenti meminisse laborum. *Xenophon:* Et multa de præteritis laboribus commemorantes. *Idem*: Illud sanè sciendum est, & bona maiorẽ adferre lætitiam, quo magis quis labore antecedente ad ea perueniat. labores enim obsonium sunt strenuis. Nam nisi quis re illâ opus habeat, quam consequitur; nihil adeo apparari queat sumtuosè, vt suaue sit. *Seneca epist.*79. Deinde quod acerbum fuit, retulisse iucundum est. naturale est mali sui fine gaudere. *possem similia ex Aristotele, Homero, & Euripide, sed illa Guellius ad* 1. *Aeneid. Virgil.* 655 Fas omne] *Narraturus abdita inferorum arcana, prius à Diis inferis veniam petit, vt, si qua erat in reuelando culpa, eam euitet. exemplum præbuit Virg.*6.*Aeneid.* 658 Irrita] *casso labore. sed praeter aliam mentem Mogunt.* eruta. *nam nihil inscrutatum totâ Aethnâ reliquit. omnes angulos lustrauit, vide Claudian. lib. vlt. de raptu.*

659 En-

659 Enna] *nota Enna, vel ex Parrhasij commentariis, vel Scholiis nostris in Claudian. sed manusc. omnes & antiquæ editiones hoc loco;* Æthna. *multo veriùs. omnem enim Siciliam, Aethnam montem maximè, non Ennam solam, anxia mater eruit.*

660 Eloqui] *Moguntinens.* loqui.

662 Tænarus] *in Maryandinis extractum canit Dionys. Periegetes. ex Spelæo Heracleæ vicino, volunt Plato in Phædone, & Aretades Cnidius, & Apollon. lib. 2. Nicandri Scholiast. Mela lib. 1. cap. 19. Plinius lib. 27. cap. 2. & Solinus cap. 55. Pausanias in Laconicis, ita scribit:* Hecatæus quidem Milesius rem non absurdam commentus est, in eâ cauernâ immanem ac tetrum serpentem lustrum habuisse: qui sit iccirco inferorum canis dictus, quòd quem morsu impetiisset, subitò eum vi veneni mori statim necesse esset. eum serpentem ab Hercule ad Eurystheum pertractum. Homerus verò (is enim primus, quem Hercules extraxisset, *Ditis canem* appellauit) neque nomen ei imposuit, neque de eius figurâ est fabulatus, vti de chymærâ. Posteriores & Cerberum appellarunt, & cùm cetera cani fecissent similem, tria dixerunt capita habere. cùm tamen Homerus, vt homini familiare animal, *canem* dixerit: vel qui draco fuisset inferorum, *canem* appellasse videri possit. *Quod Pausaniæ; Eumæi subulci verba, apud Homerum Odyss. ό. seu lib. 15. confirmant, quæ laudauit Aristoteles lib. 1. Rhetor. ad Theodect. cap. 11. Petronius, in Euscio:* Cerberum ait fuisse forensem causidicum. *solus (quod sciam) Nonnus Scholiis in D. Nazianzen. tradidit Cerberum ab Hercule interemptum.*

663 Inuisi] *æque bene Mog. & vett. imp. quattuor;* inuicti. *insuperabilis.*

669 Afflicti] *per tenebras quasi periclitantis & penè exstincti: porrò vocauit hanc viam* cæcam, *quia ipsa non videtur, vt Lucretio* cæca corpora, *aliis* vada *vel* saxa cæca. *Græci ἀπόοπτα, τύφλα, ἐλη.*

672 Vacua-spacia] *Stoicis intra mundum nullum, extra eundem infinitum vacuum. Aristoteles omnino nullum esse vacuum contendit, li. 4. Physic. lib. 1. de ortu. li. 2. de cælo. sed contra Aristotelem Cleomedes, finitũ mundum in spacio seu vacuo infinito consistere, nititur probare: quod vacuum in Hymno æternitatis pulcrè descripsit poëta Gallus: & admiserunt etiam Pythagoræi; vide Theodoret. lib. 4. Curat. Græcan. affect. Plutarch. lib. 1. placitor. cap. 18. & Aetium in histor. qui duo postremi faciunt, vt vehementer ambigam, an alicubi Aristoteles sibi contrarius, extra mundum infinitum illud vacuum posuerit; ambo enim id illi tribuunt: an verò ipsi oscitanter in Aristotelis mente inquirendâ sint versati. Stobæus li. 2. physic. eclog. cap. 22. Aristotelis producit auctoritatem, vt probet vacuum reipsâ non dari, sed cogitatione tantùm, vt & Hermes in Catholico, & Plato in Tymæo volunt. Verùm hæc dissensio tantùm fortaßis est, inanis de nomine contentio. quis enim somniet vacuum, reale quid negatiuum, vt vocant, esse? Ego nec Epicuræos, nec Stoicos id voluisse crediderim, nec Cleomedi, nec cuiquam in mentem venisse. Rursus, quis priuatiuum vacuum extra vltimum cælum, nisi contentiosè, queat negare? Vacuum namque bifariam sumitur: primo modo vt omnem omnino*

omnino plenitudinem negat: secundò, vt consideratur priuatum omni corpore contento, sed proximè tamen aptum, illo repleri, idque suscipere: priuatum inquam vel actu, vel potentià. Vide Scaligerum in Exercitat. contra Cardan. Exercit. 5. cap. 2.

676 Agger] *Mogunt. tres Veneti, & Herbip.* aër. *ait ab aëre ipso quem, quasi præcipitem, agi, & à Chao attrahi: vt citius descendat. auxesis poëtica.*

Chaos] *baratrum, confusio, quæ ibi maxima.*

678 Immenso] *Moguntinens.* immerso.

677 Gradúmque] *Anacreon:*

Orci enim est horrendus
Specus, & grauis in ipsum
Descensus. nam patet ei
Qui descendit, nullus ascensus.

Propterea Elæi Plutonis simulacrum effinxère; cui astans Nympha clauem manu tenebat. clauis enim, Plutonis insigne, significat sic ab eo sub serâ vmbras claudi, vt nulli liceat redire. ita Pausan. Eliacor. 1 seu lib. 5.

681 Flexibus] *nouem.* 683 Mæander] *desumtum hoc ex Ouidio in Metamorph. vide Hippol. 15.* 687 Strigis] *Vide sup. Medeâ.*

690 Tabido] *Herbipol.* rapido. *Moguntinens. & vnus Venetus;* rabido. *ceteri;* tabido. *melius. fames enim, quasi tabes, conficit.*

691 Tegit] *mallem;* tegens. *malè veteres impressi;* gerit.

694 Extremo abdita] abdito, *Moguntin.*

695 Baculo] *scipione; quam vocem vtitur Catullus, sed non vt quidam augurantur; verùm, vt arbitror, pro titione, in Epigram. ad Contubernal.*

696 Ferax] *Scidæ Burdegalen.* tenax.

698 Non vlla ramos] *ait apud inferos nullam felicem arborem esse, sed omnes (vt Cato loquitur) infelices.*

708 Est in recessu] *Moguntinen.* secessu. *idem paullo pòst:* Manat hinc vno latex Alter, *&c. hoc sensu; ab vno eodemq; fonte duo manant latices, hinc quieto similis & stagnans, styx; inde turbulentus, & spumans, Acheron.* Alter *etiam habetur in Herbipol. & sic legit Marinta. primus Daniel postea reposuit;* ater. *hoc sensu, ex profundo erumpit styx discors suo fonti. nam fons ille non adeo ater est, & inquietior.*

710 Tacente] *quia ferè immotus: & propter inferna silentia. Simonides:* Silentium inter vmbras est.

Styga] *Styx Apollodoro lib. 20. de Diis, dicta ἀπὸ τοῦ συγάσιν τοῖς πένθεσι, καὶ σύγγεως τὰ ἐν ᾅδου, ab inuiso inferorum luctu. Fusissimè de Styge ex Porphyrio & aliis Stobæus Eclog. Phys. penè extremâ.* Sacram vocat, *hoc est, inuiolabilem. quia, vt subiungit,* hûc iurant Dij. *& Thyeste. 666.*

—— talis est diræ stygis
Deformis vnda, quæ facit cælo fidem. *huius Dij, iuxta poëtam,* iurare timent & fallere numen. *Lucanus lib. 6. vocat* timorem Superûm. *peieranti nouennio nectare & ambrosiâ carendum, decimo verò anno à Deorum consortio exulandum, vide Homer. Iliad. 6. & Odyss. 4. Apollonium Argonaut.*

gonaut. &c. eiusq. Scholiast. Hesiodum in Theogon. & Virgilium lib. 6. 9. & 10. Aeneid. Tributus hic honor Stygi, vel quia tres eius gnatæ, Victoria, Vis, & Robur; Ioui bello Titanis auxilium tulerunt, vel quia Deorum coniurationem Ioui patefecit (vide Natal. Mytholog. lib. 3. c. 2.) Aristoteles lib. 1. Metaphys. cap. 3. censet hac fictione poëtas innuere voluisse, aquam primum esse rerum principium. alias etiam rationes Cælius lib. 27. cap. 5. Sed vnde oritur Styx? quidam cẽsent ex Oceano, vt in Theogon. Hesiodus: nonnulli ex petrâ quadam apud inferos, vt idem Hesiodus, & Apollodorus lib. 1. & fortaßis hoc voluit noster: alij ex Baiano sinu, propè paludem Acherusiam: plerique in Arcadiâ prope Nonacrin oppidum, vt Herodotus in Erato, & Pausanias in Arcadicis.

714 Acheron] *De Acheronte & palude Acherusiâ multa Stobaus d. loco fol. 129. & Scholiastes Apollonij ad lib. 2. ver. 353. & seqq. & ver. 731. & 748. vbi etiam multa de hoc Herculis ad inferos descensu. At Arrianus li. 3. de dictis Epicteti cap. 13.* Nullus (*inquit*) Orcus est, nullus Acheron, nullus Cocytus, nullus Pyriphlegethon, sed omnia plena sunt Deorum & Geniorum.

716 Ditis] *de Plutone quæ scire cupis, à Lilio petas Syntagm. 6. quod est de inferis, valde copiosum.* 720 Digerit] *Moguntin.* dirigit.

725 Aspectum] *non male Moguntin. tres Veneti, & Herbip.* aspectus.

726 Veráne est fama] *Mogunt.* vera éstne fama, *non quærit autem, an vlla sint inferorum supplicia (vix enim quisquam de hoc dubitabat gentilium) sed an illa, quæ rumor distulerat, ita se habeant, sicuti ferebantur. ideo enim paullo pòst, hoc ipsum quærit, dicens:*

——certus inclusos tenet
Locus nocentes; vtque fert fama, impios
Supplicia vinclis sæua perpetuis domant?

nimirum de loco, & illis suppliciis ambigebat, quæ vulgò narrabantur, quæ postea Theseus singulatim exponit. quo modo accipienda multorum auctorum loca, inprimis Arriani ille, iam ascriptus, & Platonis, quando lib. 1. de repub. quæ dicuntur de inferis, fabulas vocat; quæ apud Sallustium Cæsar contra Catonem disputat; multa Ciceronis, pro Roscio Ameri. vltimâ Catilinariâ, 2. de Nat. Deor. & Tuscul. quæstion. illud etiam quod pœnis inferorum subiungit Propert. lib. 3. Eleg. 4. alludens ad locum illum Platonis:

An ficta in miseras descendit fabula gentes
Et timor? *& multa nostri. epist.* 24. Non sum tam ineptus, vt Epicuræam cantilenam hoc loco persequar, & dicam vanos esse inferorum metus: nec Ixionem rotâ volui, nec saxum humeris Sisyphi trudi in aduersum, nec vllius viscera & renasci cotidie & carpi. nemo tam puer est, vt Cerberum timeat, & laruarum habitum nudis ossibus cohærentium. *Lib. de consolat. ad Martiam cap. 19.* illa quæ nobis inferos faciunt terribiles, fabulæ. Nullas scimus imminere mortuis *tenebras, nec carcerem, nec flumina flagrãtia igne, nec Obliuionis amnem, nec tribunalia & reos, & libertate rerum tam laxâ, vllos iterum tyrannos. *Hoc falsum, & contra fidei veritatem.*

m luse-

luserunt ista poëtæ. *Nam huiusmodi, quæ de Pyriphlegethonte, Lethe, Aeaco, Plutone, Charonte, Tantalo, Danaidibus, &c. iactabantur, semper sapientioribus visa sunt anilia deliramenta, & ludicra puerilia. Ideo (vt obseruauit Muretus lib. 10. var. lect. cap. 17. & lib. 11. cap. 6.) grauissimi quique poëtæ, sic semper de illis loquuntur, vt simul occultè vanitatē refellant, quam apertè impugnare non audebant; memores non aliâ de caussâ Socratem pro impio habitum. Iccirco putat idem, à matre Vlyssem apud Homerum moneri, vt quæ penes inferos viderat, ad focum vxorculæ narrare meminerit: Cumq; à poëtis duæ inferorū portæ constituantur, vna cornea, quâ vera somnia emittantur; altera eburnea, quâ falsa euolent, vt produnt Homerus Odyss. 19. Coluthus de raptu Helenæ, Virgilius 6. Aeneid. Horat. lib. 3. Od. 27. & Papinius lib. 5. Siluar. in Epicedio patris: ideo fingit poëta Aenæam satiatum mirifico illo spectaculo, non per corneam, sed per eburneam portam emissum: etsi alij alio trahant. Virgilianæ fictioni similem inueni apud Ausonium, in εἰδυλ. de supplicio Cupidinis:*

Quæ postquam multâ perpessus nocte Cupido
Effugit; pulsâ tandem caligine somni,
Euolat ad superos, portâque euadit eburnâ.

voluit enim hoc corollario testari, quæcunque de Amoris cruciatu cecinerat, fictitia, & inania esse somnia. Potest huc etiam referri illud Iuuen. è Sat. 2.

Esse aliquos Manes, & subterranea regna,
Et contum, & stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vnâ tranare vadum tot millia cymbâ:
Nec pueri credunt; nisi qui nondum ære lauantur.

727 Sera] *optimè Diphilus apud Theodoretum lib. 6. Curat. Græcan.*

μηδ' ἐν πλανηθῇς, ἔστιν ἐν ἅδου κρίσις,
ἥνπερ ποιήσει θεὸς ὁ πάντων δεσπότης.

Ne te error habeat, est ius inferis;
Quod ille dicet rerum omnium dominus.

730 Alta sede] *tribunali, non subsellio. tribunal altius, & fixum: minorum iudicum subsellia inferiora, & loco mouebantur. subselliis, iudices delegati vtebantur: tribunal, erat iudicum ordinariorum, maximè eius, qui inter ceteros primus, & quasi præses. vide Polletum lib. 1. Fori Romani cap. 6.*

Quæsitor] *Quæsitores, qui iudicio praeerant: ideo illi tribunal tribuit. Cicero pro Fonteio:* quid mihi opus est sapienti iudice? quid æquo quæsitore? *Quærere, nonnunquam significat iudicio præesse. Cicero pro Rabirio:* Accusaui de pecuniis repetundis, iudex sedi, Prætor quæsiui. *porro quæsitorum genus duplex, de quo Broideus in Corollar. ad Polletum lib. 5. cap. 7. num. 2. vide Polletum lib. 3. de foro Rom.*

Sedens] *sedere sollemne iudicibus dum iudicabant, de quo alibi: interea consulere potes Pollet. lib. 1. cap. 5.* Sortitur] *vide sup. num. 109.*

732 Auditur] *triplex auditorium inferorum proponit, suum cuiusque quæsitoris. In vno ait Aeacum causas* audire; *in ceteris Minoem & Rhadamanthum sententiam proferre, & proinde* audiri. *vtrumque videlicet iudicis offi-*

officium, causas audire, & sententiam recitare. ab audiendo, iudicij locus, auditorium *l. lecta D. si cert. pet. seruant id Hispani, nam* Audientiam *vocant, & quos ceteri Senatores vel Consiliarios; ipsi* Oydores, *hoc est*, Auditores, *ipsumq́ militarium causarum diribitorem Latinâ voce* Auditor *appellant.* Hoc audit] *perperam quidam m. s.* hoc agit.

Foro] *sex fori significationes recenset Sex. Pompeius. Et Victorinus inquit:* Forus, status tam in foro, quàm in naui & torculari.

732 Minos] *Minos Cretensium Rex, ius leges tulit, sed post Talum; quem Lycurgus imitatus. huius Tali nomen apud Sex. Empyricum contra Mathemat. cap. 18. degenerauit in nomen* Thaletis, *vitio typographorum: & fortassis ipsius Thaletis apud D. Cyprianum in libro contra Aleatores, in;* talis Dei. *vehementer enim suspicor D. Cyprianum, aleæ & talorum inuentionem Thaleti ascribere.*

733 Auctorem scelus repetit] *apud D. Matthæum Dominus:* In quo iudicio iudicatis, in eo iudicabimini, & in quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis. *leges ciuiles Roman. vnumquemque eo iure vti iubent, quod in alium prius statuerit. D. quod quisq. iur. &c. Æschylus, quod quisque patrauit, hoc illum & pati asserit oportere.*

δράσαντι γάρ τοι καὶ παθεῖν ὀφείλεται,

& alius: εἰ δεινὰ ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ. *Et ita fit. in auctores scelera redeunt. nocent auctori consilia improba. quod optimè explicuit Claudianus li. 1. in Eutropium, eo quòd cùm Fl. Habundantius; cuius apud D. Hieronym. mentio in epist. de morte Nepotiani, & de quo poëta loquitur: Eutropium magno Reipub. malo ad summa euexisset, primùm hic semiuir auctorem suæ dignitatis perdidit:*

Quàm bene dispositum terris, vt dignus iniqui
Fructus consilij primis auctoribus instet!
Sic multos fluuio vates arente per annos,
Hospite qui cæso monuit placare tonantem,
Inuentas primùm Busyridis imbuit aras,
Et cecidit sæui, quo dixerat, victima sacri.
Sic opifex tauri, tormentorúmque repertor,
Primus inexpertum, Siculo cogente tyranno,
Sensit opus, docuitque suum mugire iuuencum.

734 Suóque premitur] *Eibius legit;* punitur. *malè.*

741 Animóque parcit] *non contaminat crudelitate. sed malo, quod est in Burdegal. & Eguiano, & vt legit Eibius;* animæque *scilicet ciuium. Pulcrè Sallustius, quod dignum vt sæpius ingeratur: sibi pro vero constare omnium mortalium vitam diuino numine inuisi; neque bonum, neque malum facinus cuiusquam pro nihilo haberi; sed ex naturâ diuersa bonos malósque præmia sequi.*

743 Nemoris Elysij] *Subterranea loca apud inferos, vbi iustorum animæ magnâ felicitate frui putabantur, Elysium vocauerunt, teste Platone in Gorgiâ. Alij Elysios campos in orbe Lunæ, alij in circulo lacteo ponebant;*

quidam in Hispania continente, nonnulli in insulis, vel fortunatis, vel Atlanticis, vel Britannicis. sic enim in varia discedunt Homerus, Hesiodus, Euripides, Dion, Plutarchus, & Philostratus. Fictum id propter amœnissima quarundam prouinciarum loca; quæ quod pulchritudine & amœnitate suâ hominum animos curis soluerent, veteres Elysios campos vel nemora vocarunt. talia loca in Ægypto ponunt Herodotus & Duris; in Græciâ Virgilius, idq; vel in agro Thebano, iuxta Lycophronē, vel in Arcadiâ iuxta alios, vel prope Lesbum, teste Suidâ; in Bethicâ Hispaniâ Strabo statuit, vt arbitror, vel in ea quæ nunc Estremadura, *vbi Placentia amœnissima, vel propè fretum Herculeum & vrbem Xeresium, vbi Sidonia Guzmanæ familiæ patrimonium. Elysij elegans descriptio apud Prudentium hymn. Cathemer. 5.*

Illic purpureis tecta rosariis
Omnis fragrat humus, caltháque pinguia,
Et molles violas, & tenues crocos
Fundit fonticulis vnda fugacibus.
Illic & gracili balsama surculo
Desudata fluunt, raraque cinnama
Spirant, & folium, fonte quod abdito
Prælabens fluuius portat in exitum.
Felices animæ prata per herbida
Concentu parili suauesonantibus
Hymnorum modulis dulce canunt melos,
Calcant & pedibus lilia candidis.

Sed illa de Elysio poëtæ finxerunt, ex iis quæ de Paradiso terrestri (de quo nos aliâs fusè) inaudierant.

745 Amp. certus] *necessaria personæ interpositio si per interrogationem ista. sed Mog. hæc omnia Theseo tribuit, & absq; interrogationis notâ. non deterius.* 749 Rapitur-Ixion] *incipit recensere nobiliores inferorum pœnas, quas breuiter perstrinxit Tibullus lib. 1. eleg. 3.*

Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rotâ:
Porrectúsque nouem Tityus per iugera terræ,
Assiduas atro viscere pascit aues.
Tantalus est illic, & circum stagna: sed acrem
Iam iam poturi deserit vnda sitim.
Et Danai proles, Veneris quòd numina læsit,
In caua Lethæas dolia portat aquas.

Incertus auctor Axiochi; ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφου πέτρος ἀνήνυτος οὗ τὰ τέρματα αὖθις ἄρχεται πόνῳ. vbi impiorum est locus, inexplebilesq; Danai filiarum vrnæ, vbi Tantali sitis, præcordia Titij, Sisyphi inexplicitum saxum, cuius finis ab alio incipit rursus labore.

Ixion] *hunc præter alia scelera, primùm humanum sanguinem fudisse volunt (quod tamen falsum) & Iunoni vim inferre conatum, & nube oblatâ delu-*

delusum Centauros genuisse; & à Ioue ἐν πτερόεντι τρόχῳ vt ait Pindarus, vt noster, in volucri rotâ suffixum. fusè narrant Pindarus Pyth. Od. 2. Scholiastes Apollon. in lib. 3. Eustath. in lib. 1. Iliad. & Didymus in lib. 21. Odyss. veram verò historiam Ixionis texit Tzetza Chiliad. 9. prolixissimè ad nauseam.

750 Sisyphia] Lucretius hoc supplicium accõmodat ambitiosis hominibus:

Sisyphus in vitâ quoque nobis ante oculos est:
Qui petere à populo fasces sæuásque secures
Imbibit, & semper victus tristisque recedit.
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur vnquam,
Atque in eo semper durum sufferre laborem;
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum &c.

huius, vt hominis vafri, versipellis, infidi meminerunt Homerus Iliad. 6. Sophocles in Philoct. Pindarus Olymp. Od. 13. Theognid. in Sentent. & Hygin. Fabular. cap. 201. Eius supplicium facetissimè Seneca in aleatores deriuat, in ludo de morte Claudij.

752 Abluit] Eguianus; obluit.

755 Volucri] Mog. vulturi. sed hoc patet esse ex glossulis interlinearibus.

755 Tityus] Lucretius:

Sed Tityus nobis hic est, in amore iacentem
Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor,
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ.

eleganter hæc explicat Pierius lib. 18. Hieroglyph.

758 Phineas] Phineus, iuxta Hellanicum Agenoris; iuxta Hesiodum, Pherecydem, Antimachum & Asclepiadem, Phœnicis & Cassiopeæ filius, in Paphlagoniâ, vel, vt alij malunt, in Salmydesso Thraciæ regnauit. Vide quæ in Med. vers. 782. dixi, & Scholiast. Apollonij.

766 Squallent genæ] Moguntinen. & quattuor primæ edition. lucent: ex sententia eorum, qui pupillam igneam esse censent, vt Plato in Tymæo, Galenus 3. de placit. & Vallesius lib. 2. controuers. cap. 23. idq; valde probabile, etsi Aristoteleis minus probatum.

767 Portitor] vel quia portorium capit, quo respexit Propertius:
—— vbi portitor æra recepit: vel quia vehit. nam pro vectore simpliciter vtuntur Columella, Lucanus, & Martialis.

770 Charon] Arbiter vocat; Prothea. sed ei omnes ceteri repugnant; nisi fortè Iuuenal. Sat. 3. scripserit:

—— tetrúmque nouitius horret
Protea —— non, vt legitur; Porthmea. sed hoc non est temerè affirmandum. nam, Porthmeus, optimè Charonti quadrat, significat enim portitorem, quod nec Tortellium fugit, & v. l. Iuuenalis. & antiqua scholia continent; porthmea. quare mallem apud Arbitrum repudiato Proteo legere vix nauita porthmeus: nec frustra geminentur hæ voces. aliud enim nauitæ, aliud sæpè portitoris officium.

Vacuam] *Moguntin. Herbipol. & Veneti tres*; vacuus.

Vndas] *An Charon trepidus fugit? non credo. sequitur enim restitisse, seq. Herculi opposuisse. Verißimè ergo emendat Lipsius ex m.s. suo*; vmbras: *& explicat; vacuatâ cymbâ, nouum onus repetiisse.*

771 Siste] *duplici de causâ, & quia viuus, & quia naulum non persoluisti. credebant neminem transuehi nisi portorio persoluto; quod Iuuenal. Satyr. 3. vocat* trientem, *Græci* δανάκην, *Callimachus, Suydas, Plutarchus. Lucianus verò in Menippo, Charonte & alibi obolum fuisse significat. hunc obolum veteres morituri ori imponebant, vt testantur Lucianus, Etymologys. & Apuleius in Psyche: addebant mellitam placentam (Suyd. in voce μελιττοῦττα) placando Cerbero, & sertum floreum, iuxta Polyb. lib. 2. & Clementem Alexandrin. Hermionæi soli se ab hac neceßitate immunes putabant, auctore Strabone lib. 8. quia à regione suâ ad inferos faciliorem, quàm per cymbam Carontis, viam esse iactabant. vide Alex. ab Alex. Genial. dier. lib. 3. cap. 7. Cælium lib. 10. cap. 2. & Victorium lib. 2. var. lect. cap. 7. Mortuorum ergo pretium vecturæ vnus obulus; viuentium duo, vt significat Hercules apud Aristophan. in Ranis. Hos ergo fors voluit Charon auferre, cùm exclamauit*: Quo pergis audax? siste, *&c.*

775 Succumbit] *Lugdun. & plerique*; succubuit.

Sedit] *Pintianus lib.* cedit. *reÿciendum. Moguntin.* seditque.

776 Latere titubato] *sic Moguntinens. Basileens. Lipsien. at Lugdun. Venet. Herbipolens.* latere titubante, *vel*; titubanti, *quod optimum.*

778 Centauri truces] *Centauros nec fuisse, nec generari, aut viuere posse contendunt non tantùm poëtæ, vt Lucretius lib. 4. & Ouid. 4. Trist. eleg. 7. sed & medici, & philosophi, & theologi, D. Chrysost. in c. 3. ad Coloß. Orosius lib. 1. histor. cap. 14. Galenus lib. 3. de vsu part. cap. 1. Aristoteles 2. Physic. Ammonius in lib. Aristot. de interpretat. & Cicero lib. 1. de Natura Deorum. Idem tamen Aristoteles lib. 8. de hist. animal. cap. 28. & lib. 2. de generat. animal. cap. 5. & lib. 4 cap. 3. admittit animalia diuersi generis aliquando, si coierint, posse generare: & Plutarch. in lib. an brutus ratio insit, videtur censuisse Centauros, Ægypanes, Minotauros, Sphynges, & similia monstra ex promiscua hominum ac brutorum mixtione nasci: & visum olim Hippocentaurum scripsit Plinius lib. 7. Nat. histor. cap. 3. idem voluerunt, adiungentes, more suo, impias quasdam de Protoplasto fabellas, Rabbini in lib. Hyobamud in 2. cap. Genes. in hanc rem plura Magius lib. 1. Miscellan. cap. 20.*

778 Multo bella] *sic Moguntinens. Herbipolens. & tres Veneti, & Lipsiens. Lugdunens. verò*; ad bella. *quidam*; in bella.

783 Terna] *Moguntin.* trina.

785 Lambunt colubri] *Eguian.* colubræ; *& veteres etiam feminino genere*; colubra, *vt ex Lucilio docet Nonius.*

Viperis] *Quod de viperarum partu traditur, prolem erosâ matris aluo in lucem emergere, matrémque in patris necati vltionem occidere, etsi Philostratus & Albertus Magnus reÿciant, vt & Greuinus; à summis tamen viris prodi-*

proditum, Nicandro & eius Scholiast. in Theriac. Plutarcho, Horo, & D. Basilio, item Plinio, Apuleio, Prudentio, & D. Hieronymo.

Vide Grevinum lib. 1. de venen. & Cælium lib. 6. antiq. lect. cap. 13. & 16.

786 Longúsque] *ait Cerbero, pro caudâ, draconem dependisse: quare postea caudam eius vocat*, anguiferam.

789 Missúmque captat] *aure terræ appositâ sonum ex longinquo captat. quod probat experientia. sed id hominum proprium: at Cerberus canis inferorum, & canes surrigunt aurem. quare licet in o. l. legatur* subiecta, *mallem cum Lipsio legere*; subrectâ. *quod canibus sonum captantibus familiare fatebuntur, quibus erectæ & patulæ ad verum admittendum aures.*

791 Cedit] *nunquam tam citò; postmodum fortè cederet dira bellua. an ergo*; cedit, *quod habent Lipsiens. & Veneti omnes, significat cedere cœpit? præfero lectionem Egmani, & Moguntini, & Herbipolens. & Lugdunens.* sedit. *qui tacebat, Hercule adueniente non dignatus in pedes surgere, sed dumtaxat anteriori corporis parte paulisper sese erigere, posteriore sedere. & hoc molossicum.* 798 Clepit] *Pacuuius, Hermione*:

Sermonem hic nostrum ex occulto clepit, quantum intelligo.

Cicero: rapere pueri, & clepere discunt.

799 Dextera robur] *malè Lipsiens.* dextrâ.

804 Duci iubet] *iuridicum vocabulum, de illis, qui à magistratu iurisdictionem habente in carcerem vel vincula duci iubentur ad supplicium, quæstionem, vel inquisitionem, vel custodiam. Seneca in ludo*; Febrim duci iubebat. *& epist.* 4. victor te duci iubebat. *sic Græcus* ἀπάγω. *Actor.* 12. ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι. *rectè vulgata versio*: examinatis custodibus iussit eos duci. *ait ergo Cerberum Herculi addictum, vt quo velit pro arbitrio illum rapiat. ab hac verbi*; duco, *ambiguâ significatione natus ille salsissimus Næuij iocus inter ridicula à Cicerone 2. de Orat. laudatus:*

Quanti addictus? mille numum. Nihil addo, ducas licet.

nam emtor quando licitatione superabat, mancipium; & creditor nexum, ducere iubebatur.

805 Me quoque] *descenderat cum Pirithoo vt Proserpinam raperent, sed occiso Pirithoo manserat captus. tunc Hercules eum in libertatem vindicauit.* 807 Adamante texto] *frequens hæc phrasis, apud Dionys. Halycarn. lib. 7. & illos quos citaui Notis in Claudianum lib. 2. in Rufin.*

809 Componit] *prius surrectas, nunc adulantium more canum demittit: quod apertè sequens versus indicat:*

—— ore submisso obsequens
Vtrumque caudâ pulsat anguiferâ latus.

sic motitant canes dum heris blandiuntur.

813 Lucis ignotæ, bonos resumit animos] *Nullus codex ab hac scriptura dissidet. sensus est; postquam clara diei lux oculos Cerberi nitore incognito præstrinxit, non ferens ille & indignans, animum audaciamq́; solitam resumsit. quod cur displiceat? aut cur ad coniecturas abeamus, & non necessarias nouationes?*

815 Vecto-

815 Vectorem] *v.l. plerique;* victorem, *& quadrat præcedentibus, vbi pro;* Resumit animos vinctus: *tres Veneti;* victus. *victus victorem.*

817 Respexit] *vt auxiliares, ope meâ se indigere professus.*

IN CHORVM.

Laudes Herculis canit Chorus, & redeuntis victoriam Pæane excipit.

829 Properante partu] *Apollodorus li.2. Biblioth. narrat Sthenelo Eurystheum natum, qui Mycenis imperauit. fortè quo tempore Hercules erat nasciturus, Iuppiter Diuis dixerat; Qui è Persei posteris nunc oriturus est, Mycenis regnabit. quare Iuno per inuidiam Ilithyiæ persuasit, vt Alcmenæ partum retardaret, curarétque vt Eurystheus, Stheneli filius tantùm septimestris, in lucem prodiret.*

830 Mundi penetrare fundum] *inferos; quos plerique in mundi centro, seu infimâ terræ parte collocant; qui locus iuxta Physicos, fundus reliquorum; iuxta Mathematicos, omnium medius. Vide D. Thomam p.3.q.97 à.7. & Theologos in 4. sent. d.44. ex quibus nonnulli distare infernum accuratâ & Geometricâ dimensione volunt à terræ superficie extima, mille centum & nonaginta tribus leucis. At D. Gregorius lib. 4. Dialog. cap.42.* hac de re *(inquit)* temerè definire non audeo. *& D. Augustinus li. 20. de Ciuitate Dei. cap. 16. id scire neminem, in qua mundi parte infernus sit, arbitratur, nisi cui diuinus Spiritus reuelauit. Alibi tamē, vt li.12. in Genes. ipse D. August. & D. Gregor. d. cap.42. probabiliorem opinionem eorum putant, eamq́ rationibus firmant, qui inferos sub terrâ esse credunt. & hoc confirmat Philippus presbyter lib. 2. in Iob his verbis:* Gigantes sub aquis ita inquit gemere, velut si dixisset sub terrâ, id est, in inferioribus terræ, vbi inferi esse perhibentur. vnde & ipsi inferi nominati sunt. Aquæ ergo eius naturæ sunt, vt sine terrâ esse non possint. Sicut ergo inferi in profundo terrarum sunt, ita terræ in profundo aquarum. *&c. Et ex D. Paullo ad Ephes. c. 4. id colligitur iuxta expositionem D. Hieron. D. Ambros. D. Chrysost. Theophilact. Theodor. Euthym. Oecumen. Primasij, & aliorum. Vide Theses Ioan. Busæi de descensu Christi ad inferos fol.7.*

Alexius Vanegas lib. de Agonia mortis, punct. 4. cap. 8.

839 Eleum] *concurrit ad ludos Iouis Olympici qui prope Pisam Elidis vrbem celebrantur. Elidi annumerat Strabo, quicquid inter Achaiam & Messeniam, vsque ad mare iacet.*

Ludos] *certamina. Lydi cùm in Hetruriâ consedissent, Romanos ritus omnium ferè superstitionum, & spectaculorum artificia, & paraturam, docuerunt. ab his Tymæus prodidit* ludos *dictos; idq́ amplexi Tertullianus lib. de spectaculis, & D. Isidorus lib.18. Orig. cap. 10. cuius verba non prorsus sana, corrigenda ex Tertulliano, nisi putes ab eo, cuius verbis vtitur, quémque sequitur, dissentire. At Varroni,* ludi *à ludo vel lusu dicti.*

840 Quincta cum sacrum reuocauit æstas] *difficilis locus, & ab interpretibus propterea intactus. causa difficultatis: tum quòd falsum videatur Olympia circa æstatis initium celebrari consueuisse: tum quia non videntur quincto quoque anno solita. Nam Izacius in Lycophronem, putat quoque mense quinquagesimo. D. Cyrillus Hierosolym. Catechesi Mystagog. 12. sic scribit:*

scribit: Olympias apud Græcos vocatur, quod singulo quadriennio peracto fieri solet certamen; propter quattuor annorum cursum Solis, in quibus singulis annis tres horas adiiciens diem quarto anno addit: *& verè quattuor annorum spacium fuisse Olympiadem, olim Glareanus & Budæus, et nunc nouissimus auctor lib. de emendatione temporis docet in præfat. lib. 1. & lib. 5. Nec Cyrillus tantùm, sed & Suidas*, τετραετηρικὸς ἀγών. *& paullo antè de Olympiade, sic vocari à Græcis* ὁ κατὰ τέσσαρα ἔτη, *&c. Plutarchus etiam in Apophtegmatib. de Agi, & plenius Solinus, & Eusebius. vide N. in thesauro linguæ Græcæ tom. 2. & Budæum in Pand. Alij tamen vt Brodeus Comment. lib. 1. Epigramm. Græcor. & Lonicerus in Pindarum spacium quinquennij tuentur. Pugnam ita concilio, vt exhibiti quarto expleto, quincto ineunte. Poetas verò qui Troianum bellum duob. lustris durasse canunt; eo quòd lustrum ineunte anno quinto, quod eius initio conueniebat, id anno toti accommodarunt. sic quinto fieri die dicimus, quod quarto die desinente, & quinto incipiente lucescere, factum scimus. Sic etiam glossarium vetus, Lustrum* πενταετηρίς. *Auctumnali id solstitio contigisse pugnacissimè contendit Ioan. Lucidus lib. 1. de emendat. temp. cap. 8. & lib. de vero die Passionis Christi hypoth. 7. & 8. cuius rationibus adijcio, quòd anni initio exhiberi solitos prodiderunt Scholiast. Græcus in Pindari Olymp. & Glaucippus in lib. de sacris Athenienfium: Græcos autem ab auctumnali solstitio annum inchoasse prodidère, Alphonsus Castellæ Rex in Tabulis, & Rogerius Bacconus in epist. ad Clementem V. Igitur credo Senecam loqui de æstate confectâ, & quincto anno, sed inchoato; hoc est, de quincto autumno incipiente. Confirmatur, quia libræ meminit auctumnalis signi, ac proinde de auctumnali seu hiemali æquinoctio se agere ostendit; in quod æquinoctium hos ludos incidisse testantur Onufrius Comment. li. 1. Fastor. & Perenius lib. 4. phys. princip. c. 3. Atq. ita omne dissidium tolli videtur. his adde dicta ad Hippol. ver. 106.*

Æstas] *annus, sed inchoatus peractâ æstate, cœpto auctumno. sic æstas sumitur Her. Oet. 597. sic* hiemes *à Catullo, & aliis. vide Corradũ in li. 1. Æn.*

842 Et somnos] *Herbipolens. & Veneti.* in somnos. *Manilianum versum huc pertinentem, in Notis Claudiani, ante Commentar. nouum viri docti in Manilium, plusquam septennio recensueram.*

844 Cererem] *Eleusinia sacra, non, vt putat lib. de emendat. temp. Dionysia.* 846 Noctem] *nam mistæ noctis initiò ad templum Cereris festinabant, eo quòd Atticis diei initium ab occasu solis.*

852 Comis nondum positis] *Ephebi ad annum vsque quartum decimum cirrati, cincinnati, capillati: postea detonsam seu positam comam Deorum aris consecrabant, præsertim Apollinis vel Amnium (quia capilli calore & humore potissimùm nutriuntur) sic apud Homerum Iliad. 23. Achilles; apud Plutarch. in vitis, Theseus; apud Pausaniam in Arcadic. Leucippus; apud Philostratum in Imagin. Memnon; alij apud Statium in Thebaid. li. 8. & Ambraciotæ, apud Varronem: id plerique ad bonam corporis valetudinem impetrandam faciebant, teste Censorino de die Natali. Ponebant & Numinibus barbam ipsam, teste Suetonio in Calig. cap. 10. & in Nerone cap. 12.* Vide Pet. Victor. li. 6. var. lect. cap 22.

Qui comam alebant, eos existimo sic illam plectere nonnunquam solitos, vt Sueuorum virgines solent. Suboluit mihi ex quodā fragmento Varronis lib.1. de vita pop. Rom. quod Nonius in apertum *refert, & est huiusmodi:* Minores natu capite aperto erant, capillo pexo vtique, innexis crinibus. *pro quo lubēs rescripserim;* capillo pexo, vtrimq. innexis crin. *vel;* cap. plexo.

853 Matris & nomen] *infans qui modò desiit matrem vocare mămam, & patrem tatam, & pultes papas; vt Afranius & Martialis loquuntur; sed iam suis quæq; nominibus nouit compellare.*

854 His datum solis] *ait pueris, ephebis, & virginibus cereum concedi seu candelam, vt per iter illud tenebricosum eant intrepidi. dictum, vel ex vulgi opinione, vel ex prisca consuetudine, pueros dubio adhuc die, prælatâ candelâ efferendi, vt ex Tacito & Eustathio docuit Muretus lib.13. var. lect. cap.2. sed cur noster idem priuilegium ephebis & virginibus tribuit? an quia qui pari fermè pudore & innocentiâ, æquali prærogatiuâ digni? Persius videtur & adultis dare, Sat.3. nam de adultis loqui docet adiuncta tibia:*

Hinc tuba, candelæ, tandémque beatulus alto
Compositus lecto, crassísque lutatus amomis.

sed hic candelarum meminit, hoc est, multorum funalium, quæ maiorum natu: vnicus cereus puerorum. fortè & discrimen in tempore. interdiu illis hæc præferebantur; cereus pueris noctu. Tubam maiorū natu funeribus propriam, & alij obseruarunt, nunc in memoria hærent Nebrissensis in Persium, Brodeus lib.4. Miscellan. cap.30. Magius lib.1. Miscell. cap.13. & Victorius lib.9. var. lect. cap.14. sic tuba in funere Pallantis apud Virgilium: tibia, quæ puerorum, in funere Archemori apud Statium 6. Thebaid.

Cùm signum luctus, cornu graue mugit adunco
Tibia, cui teneros suetum producere manes,
Lege Phrygum mœstâ. Pelopem monstrasse ferebant
Exsequiale sacrum —— *fuit ergo hoc Phrygum institutum:*

sed Phryges ab Hebræis mutuati. nam & Iudæorum fuisse, patet ex D. Matthæi cap.9. de puellâ, quam Dominus noster IESVS *suscitauit: è quo loco, & alio illo Statij, colligo etiam ditiorum puerorum funeribus tibiam adhibitam. Nam puella hæc Archisynagogi filia, teste D. Marco cap.5. & Archemorus Lycurgi Regis. Igitur primò ad ætatem attendebatur; & quoad pueros puerasq;, nullum inter inopes & locupletes discrimen; sed tantùm illud inter prouectioris ætatis homines. in his, diuitū funeribus tubicines adhibebantur. patet ex Plutarcho in li. vtræ animātes prudentiores sint &c. & ex illo Persij beatulo, hoc est, diuite delicato, & ex Propertio lib.4. de Cornelia funere:*

Sic mœstæ cecinere tubæ, cùm subdita nostrum
Detraheret lecto fax inimica caput.

In pauperiorum funerib. tibicines. Propertius, cùm non sumtuoso, sed tenuiorum funere efferri vellet, ait:

Nec mea tunc longâ spacietur imagine pompâ,
Nec tuba sit fati vana querella mei. *idem alibi tibiam à tubâ*
distinxerat: Tibia funestâ tristior illa tubâ.

Sed

Sed de nuptiali tibiâ loquebatur, non de exsequiali: de hac autem Ouidius lib. 5. Trist. eleg. 1. Tibia funeribus conuenit ista meis.
Haut scio tamen an perpetuò hoc discrimen obseruatum. Nam Higynus in Fabulis cap. 274. docens vnde ista consuetudo manarit: Tyrrhenus (*inquit*) Herculis F. tubam primus inuenit hac ratione, quod cùm carne humana comites eius vescerentur, ob crudelitatem incolæ circa regionem diffugerunt. tunc ille, quia quidam sociorum (*sic suppleo lacunam*) decesserat, conchâ pertusâ bucinauit, & pagum conuocauit, testatúsq. se mortuum sepulturæ dare, nec consumere. Vnde tuba Tyrrhenum melos dicitur. Quod exemplum hodie Romani seruant: &, cùm aliquis decessit, tubicines cantant, & amici conuocantur, testandi gratiâ, eum neque veneno, neque ferro interiisse. *hæc ille nullum inter diuites & pauperes discrimen ponens. Ego tamen credo tubam in inopum iustis nunquam adhibitam: tibiam in diuitum funere, puto vnà cum tubâ, & tibiā naniæ solitam præcinere; in pauperum, tibiam tantùm comitari. Cicero lib. 2. de legibus propè finem scribit moris fuisse honoratorum virorum laudes in concione memorari, & cantu ad tibiam celebrari; & sancitum legibus* X I I. *tab. vltra decem tibicines neminem conducere. Et apud Xiphilinum in Seuero, funeri Pertinacis tibia adhibetur, & flebiles threni ad tibiam; καί τινες ἐνόπλοντο ἐτέρων πένθιμόν τι ὑπαυλοῦντων. Tam tubicines, quàm tibicines à Catone & Atteio dicuntur* siticines; *quia, vt Nonius scribit, iam* sitis (*hoc est sepultis*) *ad cantus lamentabiles concinendos adhibebantur. Minus notum quod Dionysius Halycarnass. lib. 7. tradit, in locupletum & illustrium virorum funebribus pompis, feretrum præcedere consueuisse saltatores quosdam Satyricos, indutos tunicis hirsutis, quas scorteas nonnulli nominant, & amiculis quibusdam ex omni florum genere consertis; vel etiam opertos hirsutis tergoribus, & horrētibus in vertice setis terribiles; qui Sicynnim Græcanicā ridiculè per ludibriū serias saltationes Pyrrhicas deprauantem, imitabantur.*

Igne prælato] *interpretatus sum candelam seu cereum, non facem. quia obseruaui (quicquid aliis visum scribere) adultis faces prælatas, cereum pueris. persuadet mihi Seneca extremo lib. de Breuitate vitæ ad Paulin.* At, me Hercle, istorum funera tanquam minimum vixerint, non ad faces, sed ad cereos deducenda sunt. *hac de caussâ lib. de tranquillitate vitæ ad Serenum cap. 11. faces à cereis distinxit:* toties præter limen immaturas exsequias, fax, cereúsque præcessit. *vbi, caue erres,* immaturæ *dicuntur tam senum his puerorum, quàm verè puerorum. illas fax, has cereus præcessit. mordaciter* immaturas *dixit, quia qui, non vt oportuit, vixère, non vixisse videntur. Perturbat me tamen Persius, qui adolescenti candelam: quem, si hæc Senecæ traditio vera, vt puto; moneo alium aduocatum quærere. caussam eius non tueor.*

857 Qualis animus] *mæstus, tristis, nubilus, loco illi caliginoso & flebili persimilis.*

860 Tenebræq; turpes] *de quibus apud Spartianum Imp. Hadrianus:*

Animula vagula, blandula

Hospes, coméſque corporis,
Quæ nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, vt ſoles, dabis iocos.

citantur à Petrarchâ lib. 2. de ocio religioſo, non ſatis emendatè.

861 Color noctis malus] *tenebræ nocturnæ coloris expertes ſunt, ſed colorem illis tribuit atrum, poëtico more. quem malum vocat: quia Romani mala* nigra *vocabant. Horatius*:

——hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.

hoc ſenſu Apuleius lib. de philoſophiâ, deteriores animas, vocat fuſciores. *Idem lib. 1. Floridor.* nec quod iiſdem Indis ibidem ſitis ad naſcentem diē, tamen in corpore color noctis eſt. *& Petronius deſcribens Æthiopē*:

Tinctus colore noctis
Manu puer loquaci
Ægyptius choreutes.

862 Vacuæque] *non omnino inanes, ſed corporis contenti expertes. ſic Virgilius*: Perque domos ditis vacuas & inania regna.

867 Omnis] *Seneca alibi*: Omne humanum genus morte damnatum eſt, omnes ea conditio deuinxit, cui naſci contigit, mori reſtat. *Stesichorus*: Planè nullus innocens eſt, nullus immortalis. *Idem docet Phocles. de hac neceſſitate moriendi multa Epictetus apud Arrianum lib. 2. cap. 5. & 6. & lib. 3. cap. 24.*

874 Thebis] *hortatur populum, vt ſoſpite Hercule Diis gratias agant.*

875 Tangite] *ſacrificate. nam ſacrificantes manu aras tangebant. Briſſ. videndus li. 1. Formul. pa. 45. hunc autē & duos verſus præcedentes, vt Senecæ, laudat Terētianus Maurus, vt dubitare deſinant hanc fabulā eſſe Senecæ.*

883 Sol medium tenens] *de Syene explicui in Aduerſ. adductâ auctoritate Macrobij, & Lucani: apud quem non eſt quod laborent quidam, nunquam reponere, pro;* nuſquam. *tantum enim voluit certo tempore, nullā corpora erecta vmbram iacere: quod etiam teſtantur Plinius lib. 2. cap. 75. Strabo lib. 17. & Cleomedes in Sphæra. quædam habet Brodeus li. 5. Miſcellan. c. 17.*

893 Populo] *cur populus Herculi ſacra, fusè & doctè Pierius Valerianus lib. 52. Hieroglyphicor. Ouidius*:

Aptior Herculeæ populus alba comæ.

IN ACT. IIII.

Occiſo Lyco, ſacrificaturus Hercules incipit furere: occidit coniugem, cum liberis: offert ſe morti Amphitruo, ſed abducitur à Theſeo. defatigatus parricida inuoluntarius, in ſomnum labitur, & ſæua volutat corde ſomnia.

895 Petiuit] *tres manuſc. & Lugdunenſ. cum veter. excuſis* cecidit. *Solus fortè Ariſtides Orat. contra proditores myſteriorum, ea negat Herculi contigiſſe, quæ de furore illius hoc actu narrantur.*

898 Meritas aras] *quibus pro accepto beneficio victimæ debentur. ſic ſumunt Ouidius & alij, quos congerit Briſſonius lib. 1. Formul. pag. 114.*

899 Laborum socia] *Pallas Herculi, se ad omnia certamina ducem præbuit, & Hercules quandocumque sibi contra hostes, quorum metuenda vis videbatur, tela dirigenda, in Mineruæ auxilio spem ponebat. auctor Aristides orat. in Mineruam. eò respicit.*

901 Ægis] *scutum Palladis, cui Medusæ caput infixum contectum pelle capræ Amalthea; quam poëtæ modò Ioui, modo Palladi tribuunt. Martialis ait fuisse thoracem Palladis, Musæus & Homerus Iouis thoracem: Lactantius Iouis clypeo, Seneca & Pausanias Mineruæ scuto inducunt. Palladis autem hic habitus. pro loricâ, ei pellis Pallantis necati; in casside, Typhon calatus; in dextrâ, hasta plusquam cubitûm quattuor; in lauâ scutum cum eburneo Gorgonis capite; in talis, pennæ eiusdem Pallantis & ponè cubans draco. dicitur è Iouis capite hastam vibrans, vnde & nomen sortita, prosiluisse. Eadem belli præses & oleæ inuentrix fingitur: quia videlicet iustis bellis pax inuenitur, & bella ad pacem stabiliendam geri debent.*

902 Lycurgi] *vide Oedip. vers. 471.*

910 Exsudet] *vt ceteri m. s. Moguntin.* exundet.

914 Dij conditores] *suspicor delendam Thesei personam, & omnia ad huc Herculi relinquenda, vsque dum Amphitryo;* Nate manantes, *&c. præterea pro;* Dij, *scribendum;* Qui: *vt adhortetur Thebanos ad sacrificandum; vos, ait, qui colitis vrbis huius conditores, & qui colitis antra zethi trucis & larem regis à Tyro aduenæ, &c.*

915 Zethi] *hoc reponendum monui, pro;* Ceti. *nec nouum mendum. c. pro Z. sic enim apud Melã li. 3. vrbs Carmaniæ* Cethis *dicitur, quæ Plinio* Zethis.

Dirces] *de hoc fonte illa Attij à me castigata:* Cùm è Dircæo fonte adueniunt mundulæ, nitidantur. *huius fontis etiam meminit Epictetus Arriani lib. 2. cap. 16.*

916 Larémque regis qui aduenæ Tyrium colis] *sic recens excusi; sed Veneti veteres excusi omnes,* Larem qui regis aduenæ Tyrium colis. *Moguntin. & Herbipol.* Larémque regis aduenæ Tyrium colis. *rectè, si suprà;* Qui, *non* Dij; *vt censui.*

917 Date thura] dare thura. *sollemne sacrificantium verbum, quo etiam vsus Octau. act. 4. vide Brisson. li. 1. Formular. fol. 29. veteres in solâ Sabæâ nasci putabant, Nicander etiam in Syriâ, in Alexipharm.*

πολλάκι δ' ἐν θρίψειας ἐνὸπταλέησιν ἀκοςαῖς,
Γέῤῥαίης Λιβάνοιο χύσιν περιπηγέα θάμνοις.
Illam etiam prisanâ persæpe liquato Sabæi
Quæ Libani ramos concrescit lacryma circum.

Petrus Anglerius in Indicis Decadib. apud Ciaconitas in Pariâ regione thus prouenire testatur, de tempore & modo colligendi multa Plinius lib. 12. cap. 14. & 15. Quod verò idem lib. 13. cap. 1. scribit: Iliacis temporibus vnguenta non erant, nec thure supplicabatur: cedri tantum & cytri, suorum fruticum, in sacris fumo conuolutum nidorem, veriùs quàm odorem, nouerant. *id Senecæ nostro repugnat, sed Arnobij auctoritate confirmatur, qui sic scribit:* Nam neque heroicis temporibus, vt perhibetur,

quidnam esset thus scitum est : neque genitrix & mater superstitionis
Hetruria opinionem eius nouit, aut famam. sed poëtæ, iure suo, quæ sui
temporibus in vsu erant, antiquioribus ascribunt. sic enim Virg. li 5. Æneid.
sic Ouidius 1. Metamorph. & 3. Fastor. & alij, qui facilè nostrum tuebuntur
exemplo. Solebant autem, cognito iam thure, priusquam extispicium facerent,
illud flammis adolere, earumq́; fumum, motum, strepitumq́; notare, & cum
ceteris victimæ portentis conferre, vt scribit ex lib. signorum & prodigiorum
thuris Luctatius in li. 4. Thebaid. Statij. Thuris verò minuti pollen, manna
illis dicebatur, vt scribit vetus ille & doctus auctor Commentarij in Iuuena-
lis Sat. 9. Glossarium Græcolatinum, Tursipollen μάννα. et postea: Tuspolli-
ne μάννα. legerem vtrobique Turispollen, vel Tuspollen, & in comment.
Iuuenal. Græcis litteris, μάννα. accepere Græci ἀναλογικῶς ab Hebræorum
manhu. 918 Et hostili] Mogunt. ex hostili.

Expia] Anticlides in lib. Redituum : Erat enim mos antiquorum, qui
nunc etiam asseruatur; vt qui cædem hominum vel aliorum anima-
lium commisissent, perenni aquâ manus abluerent, ad commissi pia-
culi lustrationem. idem docuit Theophrastus in lib. Caracterum; quem re-
fert Robortellus in lib. de Elegiâ, post Scholiasten Sophoclis in Aiacem lo-
rarium. vide suprà Hippolyt. act. 3.

920 Victima] quid significet victima, nemo nescit: fortassis tamen ni-
mis patienter hactenus tolerata apud Senecam lib. 4. de beneficiis cap. 18.
quid sumus præda animalium & victimæ ac bellissimus & facillimus
sanguis. rescribendum enim: quid sumus? præda animalium, belluis vi-
lissimus ac facillimus sanguis. quis enim audiuit vnquam homines victi-
mas belluarum? nec poëtæ dixerint.

921 Opima] sicut oues pinguiores & candidiores, lectæ; & porci maxi-
mi, except ad sacrificia, eximij; sic boues totius armenti pulcherrimi & ele-
ctissimi, egregij, vel opimi. ideo ritè ait, victima opima; vt & Seneca 1. de
benefic. & in Oedip. & Plinius lib. 10. & Ouid. 4. de Ponto Eleg. 9.

Albáve opimorum colla ferire boum.

» Varro lib. 2. de re rust. Boues altiles ad sacrificia publica saginati, dicun-
» tur opimi. Festus autem : Hostiæ, inquit, opimæ, præcipuæ, pingues: &
» spolia opima, magnifica & ampla. Græci κάλλιςα λάφυρα vocant, vt Plu-
tarch. in Marcello. Etymologiam nominis Plutarchus tradit, in Romulo: ὀπι-
μια δὲ τὰ σκῦλα φησὶν οὐάρρων, καθότι καὶ τὴν περιουσίαν, ὄπεμ λέγουσι. πι-
θανώτερον δ᾽ ἄν τις εἴποι διὰ τὴν πρᾶξιν. ὄπους γὰρ ὀνομάζεται τὸ ἔργον.
αὐτουργῷ δὲ ἀριστείας στρατηγῷ στρατηγὸν ἀνελόντι, δίδοται κατιέρωσις ὀπι-
μίων. Opima verò spolia Varro dicta scribit, quòd affluentiam, opem
vocant. Verisimiliùs est à rei gestæ opere nuncupata. opus enim ἔργον
vocant: & quæ sua manu cæso hostium Imperatori auferebat Impera-
tor, spolia opima posteri appellarunt. hæc Græcorum verborum sententia
est. sed quis vnquam Latinorum, opem diuitias significare somniauit. per-
spicuus error vel librarij, vel Plutarchi; & legendum; ὄπες λέγουσι. simile
mendum, in Marcello, exstat, vbi cùm de ouatione agatur, inter cætera; ὄθεν
δὲ

δὲ τὰ πρόβατα Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. ouan pecora Romani vocant. *nihil certius, quam castigari debere;* ὄβεις δὲ. *hoc enim verum. & sunt plerique ridiculi Græci in Latinarum vocum originibus explicandis. Nemo qui vel Liuium, vel Dionys. vel Plutarchum legerit, vnde faustuli coniugi* Lupæ *nomen fuerit inditum, ignorat: Cedrenus tamen fol. 120. non veretur scribere:* εἴθιστο δὲ τοῖς ἐγχωρίοις, λυκαίνας τὰς τοιαύτας (*scilicet quæ oues pascebant*) καλεῖν γυναῖκας. διὰ τὸ ἐπίσταν ἐν τοῖς ὄρεσι μετὰ λύκων διατρίβειν. διὸ καὶ τούτους ὑπὸ λυκαίνης ἀνατραφῆναι μυθολογεῖται. *crede, si lubet,* ouium custodes feminas lupas dictas ab antiquis illis locorum incolis, quòd perpetuo in montibus inter lupos agerent. *cur ergo mariti & filij earum, qui magis assidui erant ad greges, Non lupi dicti? Idem nescio quam mixo-barbaram vocem commentus;* Capitolium, *quasi* κεφαλὴν πόλεως, *dictum censet. lepida verò vox;* Caputpoleῶn *vel* Caputpoleorum. *actum de Arnobiana & aliorum narratione, de inuento, cùm fundamenta iacerentur, Oli capite. Suauissimus porrò est, quando Sextilem, à quodam Februario, Manlij Capitolini inimico, Februarium nuncupatum confirmat. Dies me deficeret, si Cedreni flosculos pergam legere. Vetus quidam poëta apud Terentianum:*

Opima adposui senex
Amori arma Feretrio.

927 Astra inoffensos] *illæsa & inconcussa maneat cæli machina.*

929 Ferrum] *omnia arma in vomeres, ligones, rastra conflentur.*

932 Ignis] *Fulmen.*

939 Cinxere] *lib. Moguntin.* Tinxere: *quod colorum proprium.*

947 Rutilat] *proba vox, hoc est, rutilam iubam iactans, quasi micat. rutilat autem quia sidus. nam sidera propriè rutilantia.*

948 Quicquid] *ait videre se leonem ad saltū paratum, vno saltu cuncta auctumnalia & hiemalia simul signa, medium zodiacum, transmissurum, vt Taurum, sidus vernale inuadat. pro;* verni, *tamen Mogunt.* iterum.

Grauis] *nam admodum morbifer.*

952 Huc & huc] *sic plerique libri. Herbipol. & Veneti;* huc illuc. *sed natum quia mendosè quidam m. s.* huc & illuc, *vt etiamnunc Moguntinen.*

953 Aciéque falsum] *furentibus sæpe mediâ luce tenebræ suboriri, & sol sudus obnubi videtur: quod, imaginatione læsâ, sensationum verum esse iudicium nequeat.*

956 Immune cælum] *suprema illa pars vniuersitatis,* ὄρανος καὶ ὄλυμπος. *de variis cæli significationibus Aristoteles lib. 1. de cælo cap. 9.*

Immune] *intentatum meis viribus.*

959 Non capit] *fortè Varronis illud imitatur, in Meleagris, apud Nonium, de Hercule;* Iccirco quem terra non cœpit, cælum recepit. *sic recenseo, in* capi.

960 Superis reddit] *loquitur ex sententiâ Platonicorum, qui putabant animas prius in cælis fuisse, quàm in corpora demittantur.*

964 Saturno] *aptas hasce Ioui terrendo minas, imitatione Senecæ, Statius & Claudianus crediderunt. apud illum 5. Thebaid. ait Pluto:*

habeo

——— habeo iam quassa Gigantum
Vincula, & æthereum cupidos exire sub axem
Titanas, miserúmque patrem ———

apud hunc idem. ——— patefacta ciebo
Tartara: Saturni veteres laxabo cathenas.

Saturni sepulcrum in Siciliâ fuisse, scribit Philochorus.

966 Titanes] *hi fuêre primi terræ cultores, Cretæ incolæ, ex Cælo & Titaâ nati: qui cùm Iouis parentes in vincula coniecissent, ab eodem victi fuêre. ita Eubemerus, Eumelus, Diodorus, Lactantius: reliqua quæ de Gigantibus narrantur, fabulæ.*

970 Sub ossa Pelion] *Virgilium sequitur, qui Ossæ Pelium imponit, & huic frondosum Olympum, situs (opinor) rationem habens. nam Herculi Thebis agenti proximus Pelius, inde Ossa, denique Olympus. At Homerus ad magnitudinem attendit, & quasi pyramidem construit. nam illi trium maximus Olympus, infimus; & huic mole proximus, impositus, Ossa; & supremus vtroque minor Pelius. Vide Strabon. lib. 1. De situ dissentiunt Herodotus in Polyhimn. & Ptolemæus tab. 10. loquitur autem de Ossâ Thessaliæ non Elidis.*

Chiron] *Suidas in Thessalicis prodidit Chironem, vt & ceteros Centauros, ab Ixione genitum: atqui Gigantomachiam composuit Græcus scriptor, ex Philyrâ Oceani filiâ, & Saturno (conuerso vtroque in equinam effigiem) natum. vxor ei Chariclo, humanissimus Centaurorum & iustissimus fingitur, Achillis & Iasonis pædagogus; musicam, medicinam, toxoboliam eos docuisse. hæc communis traditio. longè tamen alia Daimachus & Dionysius Chalcidensis, apud Scholiast Apollonij in lib. 1. Argonaut. à versu 553.*

Suum] *eius enim incola.*

971 Olympus] *Olympi (Straboni li. 8. & 10) quatuor, vnus prope Antandrum diuersus ab Idâ, alius in Mysiâ, alius in Elide, alius Thessaliæ, de quo noster. Alios alij numerât; Hesychius quatuordecim, Lucillius Tharreus sex. Eustathius scribit à Græcis omnem montem paullo altiorem, vocari vel Idam, vel Olympum, idq. propter Idam Phrygiæ, & Olympum Thessaliæ. Olympus sanè Thessalicus (cui hoc nomen per excellentiam competit) adeo celsus est, vt in eius vertice, nec venti, nec niues, nec nymbi cernantur, vt scribunt Homerus Odyss. 6. & Philostratus in Imagin. ideo Plutarchus in lib. de defectu Oraculorum vocauit, aulam superum.*

978 Pallene] *Pallene vna ciuitas Achaica, alia ciuitas & mons Macedoniæ seu Thraciæ, item Thessaliæ, item Arcadiæ: vt testatur Apollonij Scholiastes in lib. 1. significans Achaicam scribi tantùm per ἐ, Πελλήνη, Arcadicam per ά, Παλλήνη; vt & Thraciam; Thessalicam verò etiam per ἐ, Πελλήνη. Thraciæ Pallene (de qua noster) à multis cum Phlegrâ confunditur. sed Plinius distinguit lib. 4 cap. 10. & Scholiastes Apollonij Φλέγρα πεδίον Θρᾴκης περὶ Παλλήνην. confundere videntur Stephanus ἐν Παλλήνη vbi multa ex Theogene in Macedonicis, & Hegesippo in Palleniacis, Diodorus Siculus li. 5. & Dionys. Halycarn. li. 1. fortassis mendosè Ptolomæus vocauit Patalenen.*

980 Mimas] *perperam hoc loco Oblanca reponit*; minans. *& Marsus apud*

apud Silium lib. 12. Numanta. *est enim* Mimas *Gigantis nomen Hesiodo, Euripidi, Claudiano, Sidonio. Scholiastes Apollonij;* Μίμας δὲ τὸ κύριον τοῦ Γίγαντος. *alterius cuiusdam Mimantis meminit Ammianus lib.31.*

981 Flammifera] *vt tubarum vsu nondum inuento ab antesignanis in bello, pugnæ initium coniectis in inuicem facibus fiebat, teste Parrhasio; sic in hac imaginariâ pugnâ Hercules ait furias flammâ prælij signum proponere. Sic Papinius lib 3. Thebaid.*

Prima manu rutilam de vertice Larissæo
Ostendit Bellona facem —— *& Claudianus:*
Tisiphone quatiens infausto lumine pinum
Armatos ad castra mouet pallentia manes.

989 Tela sic mitti decet Herculea amp. quo se cæcus inuergit furor] *nihil video cur hac lectio displiceat. Moguntin. tamen:*

—— tela sic mitti decet.
AMPH. Quo, nate, sic se cæcus inmergit furor.

non dubito quin multis hæc placeat.

Tela Herculea] *Propertius:*

Quis facta Herculeæ non audit fortia clauæ,
Et nunquam adnatas irrita tela feras?

iccirco Virgilius amoris tela nimis certa, Tirinthia *dixit, vt interpretor illud in Ciri:* —— tela pharetrâ,

Heu nimium tereti, nimium Tirinthia nisu
Virginis in tenerâ defixerat omnia mente.

Inuergit] *antiquum, pro fuit, se ingerit, influit.*

993 Medio spiculum collo fugit] *idem scribit Philostratus in Herculis Furentis imagine.*

996 Mycenis] *A Mycenæo Spartonis F. Phoronei nepote dictas scribit Euripid. Scholiast. sed Oearum magnarum auctor (vulgò putatur Hesiodus) à Mycene Inachi regis filia: Ctesias ab vlulatu sororum Medusæ occisæ, mugitu simili; alij à mugitu Iûs: Chrysermus lib. 1. Peloponnesiacorum scribit Gorgophonum Epidaurium, inuento ibi Persei capulo, iußu oraculi, vrbem inde nominasse. Vide Pausaniam.*

Cyclopea] *Mycenas ædificarunt Cyclopes, hos Strabo docet fuisse septem numero è Lyceâ, dictos* γαστερόχειρας *quia suo artificio alebantur. alij Vulcani fabri. Vide infer. Thyest. versu 405.*

999 Columen] *hoc est, culmen. sic paßim capit noster.*

1000 En blandas] *Riccius lib. 1. de imitat. omnia putat in Scenâ coram geri. Melius Oblanca; Amphytruonem tanquam introspicientem ista loqui; sic tamen, vt cùm hæc intus gerantur, quandocunque loquitur, quasi per transennam populum adspiciat, Hercules verò ista gerens non videatur à populo, sed audiatur tantùm.*

1006 Sonuit] *plerique libri;* sonat.

1015 Vultus tuos] Inprimis *(inquit Sphintys)* honestum est matronæ, pudicitiam suam erga virum, per formã liberorum suorum testari:

o quod

quod fit si liberi referant typum similitudinis sui genitoris. *de caussis verò physicis istius similitudinis videndi Aristoteles lib. 4. de generat. animal. cap. 3. Plutarchus lib. 5. de placit. philos. cap. 11. & 12. Censorinus in lib. de die Natali, Valerius Maximus lib. 9. cap. 14. & Plinius lib. 7. cap. 12. & omnia adducens Tiraquellus 7. lege connubiali à num. 50.*

1017 Renuo] *monueram olim hanc posse tolerari, sed meliorem esse multorum librorum*; teneo. *ait vesanus, se tenere manu comprehensam Iunonem, eámque ratus se necare, vxorem interficit.* Teneo, *habetur etiam in Venetis. & Herbipolensi editione.*

1021 Igneo vultu] *Homerus*:

Oculi autem sibi igni lucenti similes erant. *Lucretius lib. 3.*

Est etenim calor illi animo, quem sumit ab irâ

Cùm feruescit, & ex oculis micat acribus ardor.

vel respicit Seneca ad id quod docet Eusthathius Iliad. ζ. homines quosdam, occultâ naturæ proprietate, scintillare oculis, felium instar, quod de Hercule Ion Chius prodidit. Vide dicta sup. act. 3. versu 623.

1025 Nec vsquam est] *in tot particulas & tam minutas claua ictu dispersum, planéque contritum.*

Nefas] *hoc primus N. reposuit; cùm prius legeretur*; nimis. *& vtrumque in libris inuenitur.*

1029 Conuerte] *ô nate inquit stipitem hunc, quo puerum mactasti, nunc torque in me. Nescio quid N. in mentem vt contra lib. omnium fidem reponeret*; euerte.

1031 Genitor] *parens Herculis: affectui id mouendo magis idoneū, quàm* senior. *minus senem occidere, quàm patrem senem.*

1034 Bene] *nunc intus peractâ cæde foras progreditur.*

1035 Tibi hunc] *decorum seruat. nam furiosus non attendit, quàm sibi contraria loquatur. En Iunoni sacrificium parat, quam paullo priùs se tenere & occidere existimabat.*

1037 Victimas alias] *Eurystheo minatur necem.*

1038 Nondum litasti] *absolutè positum, nec referendum ad sequentia, vt sit*; litasti sacrum. *ait, non exsacrificasti. non enim consummatum putabant sacrificium, quo non litatum. Est verò* litare, *sacro facto, Diis placatis, postulata impetrare. Virgilius*: Tu modò posce Deos veniam (*sacrifica*) sacrisque litatis (*feliciter consummato sacrificio, votis potita*) indulge hospitio. *Litasse se rebantur, si exta prospera & læta. vide de litatione Brissonium lib. 1. Formular. à fol. 32. cui addo id quod Grammatici nonnulli notāt, dici non posse* lito exta, *sacra, sacrificia, neque id vnquam Romanis placuisse: non planè verum videri. frequentius quidem*; lito Deos extis, *sed & hoc nonnunquam. In primis Seruius fatetur sic vsum Maronem loco citato, etsi reprehendat. Propertij verò versus apertior est, quàm vt deprauari debuerit fictâ*, excalatandi *voce*: Pastor & ad calamos exta litabat ouis. *Suetonius in Aug. cap. 96.* circa Perusiam sacrificio non litante. *Idem alibi*: Nam victimas Diti patri cæsas litare. *quod & Budæo placuit: &*

Seruius in Virgil. & Galeottus Martius cap. 19. de promisc. doctr.

& Lactantius lib. 4. cap. 27. Nam cùm Diis ſuis immolant, ſi aſſiſtat aliquis, ſignatam frontem gerens, ſacra nullo modo litant. *Niſi accipias ſacra in recto, quod non minus contra mentem Galeotti. Denique Græcorum* καλλιερῶ, *tam datiuo quàm accuſ. iungitur, vt docet Budeus in Com. fo. 744.*

1039 Stat] *rituale*, ſtat hoſtia ad aram; *& explicat ſubiungens*, exſpectat manum ceruice pronâ, præbeo, *& c.*

1041 Errat acies luminum] *hoc Steſichorus & Panyaſis tradidere. addunt Thebani, præ inſaniâ ipſum quoque Amphitryonem fuiſſe occiſurum, niſi lapide à Mineruâ iacto ictus ſomno ſe dediſſet, eumq́; lapidem vocant;* auctorem reminiſcentiæ. *ita Pauſan. in Boeot. ſeu lib. 9.*

1044 Feſſa] *nimij labores ſomnum conciliant. nam illis vehemens calor excitatur; quo liquantur humores; hi cerebrum petentes ibi refrigerantur, & denſati ſomnum adferunt: vel cum labore nimio vitales ſpiritus conſumantur, refrigeratum corpus vim ſomni perferre non valet, ſed opprimitur. Vide Argenterium lib. de ſomno. unde mirari non oportet tam laborioſum furorem Herculi ſomnum excitaſſe.*

1046 Aut portus] *quæ tanta, vt decidens in mare, ſecurum portũ queat efficere.* 1049 Reciprocos] *ſomni periphraſis.*

Motus] *arteriarum.*

IN CHORVM.

Plangit miſeriam Herculis, ſomnum eius deſcribit, & ſomni numen laudat & precatur, vt vel illum furore ſoluat, vel ad mortem vſque detineat. Denique pueros occiſos lugubri næniâ proſequitur.

1054 Æther] *quicquid vltra ignis ſphæram (ſi certa aliqua huius elementi ſphæra) vel vltra ſupremum corpus ſimplex (ſi ignis certum locum eſſe neges) cælum vel æther vocatur; ſecundùm Anaxagoram,* ἀπὸ τοῦ αἴθειν, *quod ardeat; iuxta Platonem, quòd aëri circumfuſus ſemper currat,* ἀεὶ θεῖ ἀέρα ῥέων; *iuxta Ariſtotelem, à perpetuo motu,* ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν. *Vide Auctor. lib. de mundo ad Alex. cap. 1.*

1055 Ætheris] *antiquos;* cælum Iouem, *hoc;* pro iiſdem ſolitos, *rectiſſimè monui, quicquid dicant. nam Ennius, Thyeſte:*

Aſpice hoc ſublime candens, quem inuocant omnes Iouem.

& alius apud Ciceronem:

Cui, quod in me eſt, exſecrabor hoc quod lucet, quicquid eſt.

oſtendit idipſum augurum formula, qui volentes ſignificare Ioue fulgente tonantéve quid actum, dicebant; Ioue tonante, fulgente. *Euripides etiam vt multa præclarè, ſic hoc breviter, inquit idem Cicero. 2. de Nat. Deor.*

Vides ſublime fuſum immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur,
Hunc ſummum habeto Diuûm, hunc perhibeto Iouem.

Quare fortè rectè hic ætherem ſumas pro Ioue; vt Chorus iubeat Iouẽ eiusq́; patrem Saturnum lugere filij, nepotisq́; calamitatem. ſed in ſacris quoque literis; cælum *pro,* Deo. *Lucæ cap. 15.* peccaui in cælum.

1064 Soluite Superi] *quidam v. l. pro;* tantis *continent;* tantum. *quid ſi ſcri-*

scribas? Animum monstris soluite tantum,
Soluite Superi —— *nihil aliud poscimus, quàm vt sanâ ipsum menti reddatis, liberetis ab insaniâ. hoc bene erit: satis erit.*

1065 Malorum] *sic Moguntinens. Herbipolens. & Veneti, & Lipsiens. at Lugdunens.* laborum. *parum refert. vtrumque somno conuenit, conuenit legi numerorum. ad curarum & laborum intermissionem somnus nobis à Deo datus. Ideo Sicyonij somnum pingebant leones domantem: quia, teste Pausaniâ in Corinth., nullus tam sæuus dolor est, qui somno non sopiatur. Homerus Odyss. 20.*

Noctes autẽ somnus habet. hic enim obliuisci facit omnes homines
Bonorum & malorum, postquam palpebras complexus est.

Ideo vocatur Homero, dulcis; *Apollinari*, melle dulcior; *Theognidi*, curator malorum; *Pindaro*, comes dulcis. *Euripides*; somno dulcissimum ferenti gaudium. *Item*: quietem somni dulcem. *& alibi*: ô amicum somni delinimentum, ô auxiliatorem morborum, *Orpheus in hymnis*:

ὕπνε ἄναξ μακάρων, πάντων θνητῶν τε ἀνθρώπων,
καὶ πάντων ζώων, ὁπόσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

& postea: λυσιμέριμνε κόπων ἡδεῖαν ἔχων ἀνάπαυσιν·
καὶ πάσης λύπης ἱερὸν παραμύθιον ἔρδων.

Somne rex Deorum felicium, & omnium mortalium hominum
Et animantium, quotquot latè patens nutrit tellus.
Qui liberas omni sollicitudine adferẽs dulcem laborũ quietem,
Sacrosanctum doloris omnis solamen.

multa huic rei Sophocles in Philoctete, & Hermes Termaximus lib. ad Tatium, in eclog. physic. Stobæi, & Lilius Deorum Syntagm. 9.

1066 Pars melior vitæ] *quia qui dormit, nihil neq; agit, neq; patitur mali.*

1067 Volucre] *plerique lib.* volucer, *melius.*

Genus Astrææ] *Astræa dicta Iustitia, quia gigantis Astræi filia, auctore Arato, cuius interpres Germanicus (huius enim verba ascribam, vt quattuor fœda menda tollam) ait, vt ego rescribo:*

Iustitia inuiolata malis placidissima virgo:
Siue illam Astræus genuit; quem fama parentem
Tradidit astrorum: seu vero intercidit æuo
Ortus fama tui; mediis te læta ferebas
Sublimis populis, nec dedignata subire
Tecta hominum, & puros mores sine crimine ——

* Forte etiã melius, *olim*, pro, *illam*.

legas etiam paullo pòst, pro vulgatis verbis:

Tantum cùm trepidum vulgus, cœtúsque notauit
Increpitans: Patrum soboles oblita priorum
Degener *&c.*

1068 Frater d. l. mortis] *vterque enim Noctis & Erebi filius. quod confictum propter eorum similitudinem; de qua Coluthus:*

ἐπεὶ θανάτοιο συνέμπορος· εἰ γὰρ ἐτύχθη
ἄμφω, ἀναγκαίη ξυνήια πάντα λαχόντα,

ἔργα παλαιοτέροιο κασιγνήτοιο διώκειν.

Somnus morti similis est, vtpote frater eius
Simul semper incedens. ideo necesse est minorem natu
Opera & effectus fratris senioris imitari.

Lucretius lib. 4. hanc similitudinem, per effecta somni declarat;

——— sensus abit, mutatis motibus altè.
Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus,
Debile fit corpus, languescunt omnia membra,
Brachia palpebræque cadunt, poplitésque procubant.

Aristoteles lib. 5. de animal. hist. docet somnum medium quid esse inter mortem ipsam & vitam. Pausanias in Eliac. scribit in Cypseli tyranni monumento, fuisse simulacrum Noctis, *duos infantes gestantis, vnum nigrum, alium candidū, cum elogio* Mortis & somni. *Paßim ergo fratres vocantur.*

Orpheus: Qui mortis formam inducens animalia seruas.
Nam germana tibi, cum Lethe, pallida Mors est.

Homerus: Tum Mortis fratrem somnum conuenerat ipsa.

Hesiodus: aut etiam Somnum ad manus fratrem Mortis. D.

Basilius: temulentia enim Somnum quidem adducit, fratrem Mortis. *Gorgias moriens amicis:* Iam (*inquit*) somnus incipit me tradere fratri suo. 1069 Veris miscens falsa] *insomnia alia vera, alia falsa, alia semiuera.* Futuri certus & peßimus auctor] *Artemidorus lib. 1.* ὄνειρός ἐστι κίνησις ἢ πλάσις ψυχῆς πολυσχήμων, σημαντικὴ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν. Somnium est motus, vel figmentum animæ multiforme, significans vel bona, vel mala futura. *hæc dicit noster aliquando verè, aliquando falsè præsignificari, & vt plurimum mendacißimè. Quare facetè impius Lucianus lib. 2. verar. narration. fingit ciuitatis Somni incolas (hoc est Insomnia) perrarò vera loqui, & mendaciis vtplurimum homines circumuenire, esseque natura mendaces ac subdolos: eodem sensu Tibullus somniis pedes tribuit incertos & labundos, quales ebriorum sunt, qui officium nequeunt facere.*

Póstque venit tacitus fuluis circumdatus alis
Somnus, & incerto somnia nigra pede. *vide Troad. 437.*

1070 Pater rerum] *digestionem namq. iuuat, alit, reficit, reparat corporis vires, & sic quasi genitalis.*

Portus] *refugium.* Lucis] *laboris diurni.*

1076 Cogis disc. mortem] *Xenophon:*

Cogitate præterea nihil morti esse somno similius.

Longam mortem] *Rectè ingenij iuuenis, & spei bonæ, Douza filius, pro*; morte, *reponit*; noctem: *vt mors dicatur nostro*; nox longa, *sicut Propertio & Silio Italico.*

1077 Torpore] *nam somno torpescimus. Attius Telepho:*

Iam iam stupido Thessala somno
Pectora languent senentque.

1081 Sæua feroci] *quia humor ille ater & acer, quo Hercules abundabat,* talia

talia somnia solet excitare, vt sanguineus placida, testibus Hippocrate & Aristotele in libris de Insomniis. accedit, quod furiosi & melancholiâ perciti flatibus abundant, à quibus immodicè concitati humores, monstruosas & confractas reddunt imagines, vt in aquâ commotâ videmus.

1090 Vento cessante tumet] *Seneca de tranquillit. vita ad Serenum cap.5.* sic est quidã tremor etiam tranquilli maris, aut lacus qui ex tempestate requieuit. *& de vita breuitate ad Paulin. cap.2.* si quando aliqua quies fortuitò contingit, veluti profundo mari; in quo, post ventũ quoque volutatio est; fluctuantur. *Statius lib.1. Thebaid.*

——— ventis vt decertata residunt
Æquora, laxatísque diu tamen aura superstes
Immoritur velis ———

Claudian. lib.1. in Ruffin. ——— seu murmurat alti
Impacata quies pelagi, cùm stamine fracto
Durat adhuc, sæuitque tumor, dubiúmque per æquor
Lassa recedentis fluitant vestigia venti.

* Officinam textoriã somniabant; qui curarũt edi; *stamine*. lege; *flamine*.

Ouidius lib.2. Fastorum.

Vt solet à magno fluctus languescere flatu,
Sed tamen à vento, qui fuit, vnda tumet.

hoc noster imitatus.

1096 Insontem] *culpam furor tollit, quia libertatem arbitrij vincit, iuxta Theologos. Dionys. Halycarnass. lib.1.* Omne peccatum inuoluntarium veniam meretur.

1114 Regina] *Moguntinens.* Regia. *hoc est, aula Plutonis. at* Regina, *hoc est, Proserpina.*

1117 Date sæua] *crudelia. at Herbipol. & Veneti*; fera.

1122 Sæuo vulnere] *Moguntin.* sæuos. *non malè.*

1123 Argiuâ palæstrâ] *palæstram à quodam Mercurij filio inuentam & nominatam, prodidit Philostratus in Imaginibus. Horatius ipsi Mercurio hanc laudem tribuit lib.1. Od.10. Pausanias in Attic. Theseo. erat exercitatio liberalis, iuxta illud Terentij:*

Fac periculum in literis, in palæstra, in musicis;
Quæ liberum est æquum scire adolescentem, sollertẽ dabo.

In Arcadiâ inuentam scribit Philostratus; noster vocat Argiuam *communi nomine, pro Græcâ, vt in illo:* ——— qua vecti Argiui delecti viri. *Palæstra propriè luctationem significat; sed hîc, vt alias sæpè, integrum Pentathlum, seu Quinquertium; quo tota puerorum ingenuorum exercitatio constabat; nempe disci iactum, cursum, saltum, luctam, iaculationem.*

1125 Scythici] *hoc ait, quia Scythæ puerulos adhuc filios sagittis assuefaciebant: ita singularem dexteritatem sibi parabant, & eâ genti suæ laudem. quare Lucanus de Parthis, Scytharum sobole, lib.8.*

Nec puer aut senior lethales tendere neruos
Segnis, & à nullâ mors est incerta sagittâ.

Seneca epist. 36. Si in Parthiâ natus esset, arcum infans statim tenderet; si in

si in Germaniâ, protinus puer tenerum hastile vibraret; si auorum nostrorum temporibus fuisset, equitare & hostem cominus percutere didicisset. Hæc singulis disciplina gentis suæ suadet & imperat.

1124 Flectere docti] *Moguntinens.* flectere fortes, forti cæstu, Fortésque manu. *Herbipolens. & Veneti*; flectere forti, fortes cæstu, Fortésque manu. *dixi olim, quid sentiam.*

1136 Noti] *ob patris claritatem.*

1136 Visite] *etiam Moguntinens.* visere.

Reges] *Plutonem & Proserpinam.*

IN ACT. V.

Hercules, recedente furore, accedit ad malorum suorum lamentationem. ea primò fert impatienter, vsqueadeo vt vix se à sibi inferendis manibus, paternâ prece & minis deduci patiatur. tandem parcit sibi, vt patri parcat; viuit, vt ille viuat: & à Theseo purgandus Athenas deducitur.

1143 Exuit] *non malè. sed nec malum*; exiit. *nam in Mogunt.* exiuit.

1150 Tegmen] *Moguntinens.* tegimen. *& sic editio Metamorph. vetustior centum annis lib. 3. non vt recens*; tegmen.

—— Tegimen cui fulua leonis Pellis erat.

1153 Abstulit] *Moguntinens.* abstrahit.

1157 Incestu] Incestare, *vitiare & corrumpere. inde*, incestus, *latè pro quouis stupro vel adulterio.*

1164 Pelopis regna] *Peloponnesum Pelopi Phrygio regnatam.*

Dardanij [*Phrygem fuisse docebo postea: tamen Apollonius lib. 2. Paphlagonem facit; Euphorion, Lydum.*

1165 Auctorem] *Basileens.* actorem.

1169 Thracis] *Diomedis.* 1168 Vindicas] *vlcisceris.*

1170 Libyæve dominos] *Athlantem, cùm hortum spoliaui; & Antæum, cùm eum in luctâ peremi.*

1180 Dominator] *Eurystheus Argiuorum tyrannus.*

1181 Pereuntis] *Lugdunens. perperam*; parentis.

1182 Per te] *sic paullo pòst.* Per sanctâ generis sacra, per ius nominis, *&c. hic ponitur*, per, *pro vn, vt apud Virgilium:*

Per ego has lacrymas, dextrámque tuam te,
Per connubia nostra, per incœptos Hymenæos.

Vide Carisium lib. 2. & luctuosa bonis litteris morte raptum Godschalcum Steenvvyckium annotat. in Apuleium, vbi de hac formulâ.

1184 Numen secundum] *à Ioue.*

1185 Cui præda iacui] *quis arma me præsente diripuit? sic Claudian.*

—— cui præda feror? Tacita] *sic Euripides.*

Tantum quidem scito malorum, reliqua amittito.

1190 Quota] *in Moguntino erat*; quanta, *sed ab aliquo positum* quota.

1192 Manus refugit] *manus refugit contactum patris. vt inf. ver.* 1318.

Hic errat] *Herbipolens.* hic erat. *vnus Venetus*; hoc erat.

1196 Quæ potuit] *Moguntinens.* non quæram manum. Quis potuit,

tuit, *&c. Basileens.* non quæro manum. quis potuit, *&c.*

1197 Vix recedentem] *magna hic diuersitas, clarâ tamen mente. quidam v. l. vt Eguianus*; vix iam cedentem. *hoc est, quem nunc irâ tumens vix ipse queo adducere. minus bene Mogunt.* vix pene cedentem. *Herbipol.* pene vix cedentem. *Veneti*; vix cedentem. *ceteri*; vix recedentem.

1199 Tacuere. nostrum est] *ideo Sophocles in Trachiniis*:

Cur tacitum te hinc proripis? silentio hoc
Fateris huius te ream esse criminis.

Euripides, Oreste:

Fatetur tacens, ego verò loquens tibi suffecero.

Apud eundem Theseus:

Ad mutos testes confugis? manifestè
Res ipsa non loquens, te indicat malum.

Apulei. Apolog. 1. Qui sedulò laboro, vt ne quid maculæ aut inhonestamenti in me admittam, videar cuiquam, si quid ex friuolis præteriero, id agnouisse potiùs, quàm contemsisse.

1205 Caspiæ] *de his montibus, qui Tauri pars sunt, consule Plinium & Strabonem.* 1206 Pontum Scythen] *Euxinum mare, in quo Symplegades. Lucanus lib. 1.* —— stringit Scythicum glaciali frigore pontum.

1208 Abruptum] *Moguntinens.* obruptum.

1213 Actis] *Moguntinens.* arctis.

Medium mare] *quatuor veteres impreßi*; *&* medium mare.

1216 Cremem] *Herbipol.* crement. *Lugdunens.* cremo. *quod amplius arridet: etsi non reyciam*; cremem, *quod in ceteris.*

1220 Sæuit] *Herbipol. & Veneti*; furit. *sed tunc claudicat versus, nisi syllabam adiicias cum emendantibus*; furit. HER. O dira.

1235 O nouercales manus] *crudeles erga liberos, qualis erga me nouerca Iuno.* 1236 Errori dedit] *sic Moguntinus & prima Veneta edit. reliqua duæ cum Herbipolensi & Eguiano*; addidit. *Lugdunens.* indidit. *rectè omnes. puto germanum*; dedit. *Confirmat hanc sententiam nostri, Thucydides*: Non enim (*inquit*) inuiti læserunt, sed scientes insidiati sunt. quod autem præter voluntatem fit, id dignum est veniâ. *Æsculapius quoque ad Ammonem*: τὰ γὰρ ὑπ' ἀνθρώπων τολμώμενα, ἢ πλάνῃ, ἢ τολμῇ, ἢ ἀνάγκῃ ἣν καλοῦσιν εἱμαρμένην, ἢ ἀγνοίᾳ ταῦτα πάντα παρὰ θεοῖς ἀνεύθυνα. μόνη δὲ ἡ ἀσέβεια, δίκῃ ὑποπέπτωκε. Nec hominum facinora, vel error, vel audacia, vel necessitas, quam fatum appellant, vel ignorantia: cuncta hæc apud Deos reprehensione vacant. sola impietas est quam vindicta iustitiæ vlciscitur.

1246 Altorem] *verè. Mogunt. tamen Herbip. & tres Veneti*; autorem.

1253 In toto furit] *plerique editi*; fuit. *sed Veneti*; furit, *& sic multi m.s.*

1255 A me timetur] *sic omnes libri scripti, excusique quos vidi. quare non credo*; nobis, *reponendum.*

1256 Fructum tui, tactúmque & aspectum] *sic Herbipol. duo Veneti, & Lipsiens. & Basileens.* fructúmque tui, tactum & aspectum, *primus Venet.*

Venet. & Moguntin. fructum tui, contactum & aspectum, *Lugdunens.*

1265 Peto] *assentior amico corrigenti;* pete, *& rectè explicanti; dele & delue inquit aspectu aliarum gloriarum vnam hāc noxam. tibimet hoc vnum crimen condona & ignosce.*

1274 Solito] *malè N.* solido.

1276 Herculem irasci veta] *iram, animumq; tuum doma. sic Ouidius:*

Vince animos irámque tuam, qui cetera vincis.

1280 Oberrat] *versatur in pectore meo immanis iracundia, dirum reuerâ monstrum, quauis truculentius ferâ.*

1285 Mecum cremabo tota cum domibus suis Dominísque tecta, cum Deis] *Herbip. & Veneti,* cremabo aut tota cum d.s.D. tecta, cum Diis. *ceteri vt posui. nisi quod Mogunt. etiam;* Diis.

1292 Media qua] *quicquid inter terram & supremū cælum interiacet.*

1296 Hoc Iuno telum manib. emisit] *frequens apud I. C.* telum fugisse: *& enim dicendi modum Cicero 3. de Oratore commendat. hoc telo nunc minatur Amphitryo, se sibi vitam euitaturum. Alij illud;* vox est digna genitore Herculis, *&c. ironicè dictum volunt, hoc sensu; digna scilicet verba paternis auribus, vt filio suo arma, necis instrumenta subministret. Hoc me dignius, vt quibus telis nepotes mei iacent, ijsdem nunc in meam vtar perniciem. Sed nónne hæc frigent, & iacent? Quin dicat Amphitryo; se sui memorem, quod Herculis patrem deceat dicturū, scilicet:* Hoc en. *&c. sic enim superiùs quoq; affatur Lycum ver. 509.* Hoc munus à te genitor Alcidę, *&c.*

1301 In tuto] *quia stat mori.*

1304 Miserum, &c.] *quia iam sum miser, & animo mortem præcepi. Porrò personæ his locis variæ in libris. secutus sum plerosque, & quos rectiùs iudicaui distribuisse nomina.*

1305 Sic statue] *Ad Herculem, iam deliberata morte ferocior se conuertit: non supplicans, vt prius; sed minitans.*

1311 Ferro pectus impresso induam] *sic Lipsiens. & plerique vett. libri. Excusi pleriq;* ferrū pectori impressum. *Caietani lib.* ferrū pectus impress.

1310 Tarde] *hoc addit, quia multum beneficio detrahit, qui cunctatur. bis dabis, si citò dederis. Vide Senecam lib. 2. de benefic. c. 1. 2. & seqq.*

1315 Labor] *seruati parentis, & victoria meimet animi.*

1318 Nixus] *v. l.* nisus.

Ego] *soli Lugdunens.* ergo.

1323] Tanais] *Scythæ* Sylin *vocant, vt & Mæothin* Temerinda. *id est, matrem maris, ait Plinius. sanè Dionys. docet vocari,* μητέρα Πόντου. *veriùs tamen Scythicum nomen significare* maris finem. *plura iam de Tanai dicta.*

Nilus] *Æthiopes, teste Dionysio,* Sirin *vocant; deinde apud Syenem incipit dici,* Nilus. *fortaßis de hoc Claudianus:*

—— Siris notissimus amnis Æthiopum.

vel monosyllabâ voce; Et Sir. not. a. *Dicitur etiam* Niger *ídque significat Hebræum vocabulum, quo appellat Isaias cap. 23. Sihor* שִׁחוֹר *: vocatur etiam*

cap. 2. Genes. Gibon גיחון *nam Iosephus docet esse Nilum; de cuius ortu &*
incremento philosophorum, historicorum, & poëtarum veterum historias
prolixè commemorat Scholiastes Apollonij lib. 4. ad vers. 269. Consulendi
etiam Pierius lib. 46. Hieroglyph. Ludouicus Nugarola in Dialog. de Nilo,
& Francisc. Rhamnusius in epist. ad Fracastorium, ipsumq́ Fracastorium
consule integro libro ei respondentem. Ex antiquis optimè disseruit de Nili
origine & excrescentiâ, Aristides Orator in Ægyptiacâ tom. 3.

1324 Tigris] *natus in loco edito, qui dicitur Elongosine, in Armeniâ ma-*
iore, Mesopotamiam amplectitur, & Euphratem cum Choaspe in sinum
Persicum defert, auctore Solino. Violentum vocat, quia rapidissimus. indicat
nomen Hebraicum Syro mixtum, vnicam velocitatem significans, vel etiam
velocitatis acumen Genes. 2. Hidakel חדקל.

Rhenus] *non Cisalpinum illud ignobile, sed Germaniæ flumen clarissi-*
mum, quod describit Dio Cassius lib. 39. histor. & Irenicus Exegeseos lib. 8.
cap. 28. 29. & 30. cuius scrinia non compilabo: monebo potius valdè corru-
ptum de hoc fluuio & aliis Sidonij carmen in Panegyr. Maioriani:

——— rigis hunc abluit vndis
Rhenus, Arar, Rhodanus, Mosa, Matrona, Secana,
Clitis, Elaris, Arar, Vacalis, Ligerique bipenni, Ledus
Excisum per frusta bibit ———

sic vulgò in Veneti editione leguntur. emendo:

——— riguis hunc abluit vndis
Rhenus, Arar, Rhodanus, Mosa, Matrona, Sequana, Ledus,
Clitus, Elauer, Atax, Vacalos, Ligerisque * bipenni
Excisum per frusta bibit ———

Ledus, *in secundum carmen*
transtuli, ex fide m. s. Sidonij bibliothecæ S. Victoris, quem mihi ostēdit noster
Iacobus Syrmondus, cui etiam assentior; Clitum, *esse qui vulgò,* Clanis. *cete-*
ra restitui ex coniecturâ. riguis, *pro;* rigis, *&* Sequana, *pro* Secana; Elauar
ex Cæsare pro Elaris, *vulgò nunc* Allier: Vacalos *posui, pro* vacalis, *vocatur*
etiam Vahalis; *denique* Ligerisque *pro* Ligerique, *mox posui asteriscum,*
notam lacunæ cuiuspiam. nam non cohærent sequentia: & quis Ligerim vn-
quam sic constrictum glacie vidit, vt hauriri eius aqua nequeat? Clitus *me*
monet, vt restituatur in Regis Alexandrini libro 2. Europæ tab. 7. vbi in Lu-
gdunensi Galliâ collocatur vulgò; Titus, *flumen. Ad Rhenum redeo. eum ve-*
teres credebant spurios infantes gurgitibus suis absorbere, legitimam sobolem
innoxiam non demergere. quare recens natos accolæ in eum deferebant scuto
impositos. Claudianus: Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.
tribuit hoc Celtis auctor Epigramm. lib. 1. θαρσαλέοι κέλτοι ποταμῷ, *&c.*
& Iulianus epist. ad Maximum, & Aristoteles in Polytic. Germanus, Gale-
nus lib 1. ὑγιεινῶν, Cæsar & Mela. nec mirum, Germani enim dicti Græcis
(vt docet N. in Batauiâ, post Irenicum) Celtæ, vnde Theophilactus Rhenum
Celticum flumen, *dixit: & sic eam vocem acceperunt Nicolaus Damasce-*
nus apud Stobæum Serm. 42. multa referēs de illorum iustitiâ; & audaciam
miram celebrantes Strabo lib. 7. Arrianus lib. 1. Alexandri histor. & Aristo-
tele

Vide Irenicum lib. 1. Exeges. cap. 17.

teles lib. 3. Ethic. ad Nicomach. quem immeritò, more gentis suæ loquentem, Genesius Sepulueda, in Comm. Polyt. reprehendit. Rhenus δίστομος *est, Asinio Quadrato apud Strabonem lib. 4. Melæ lib. 3. Hegesippo, Panegyristæ Constantini, Tacito, Claudiano, & aliis, quia ad Drusi vsque tempora talis fuit, & ostia eius naturalia bina tantùm: Plinio & Ptolomæo* τρίστομος, *quoniam fossâ Drusianâ, improbo labore militum, excauatâ, & artificiali vno ostio addito, tribus iam cornibus Oceanum ferire cæpit.*

1325 Tagúsve Iberâ] *De aurifero Tago dicta nonnulla: nunc de Iberis; qui partim Asiatici, partim Europæi. Priscianus, illos ab his ortos tradidit: reÿciunt nonnulli, vt testem singularem. sed solus non est. nam Dionysius Alexandrinus id docuit, & Strabo apertè lib. 1. etsi alibi, propter linguæ & sermonis diuersitatem, hæsitet. Appianus quoque tres sententias refert: primam, Europæos ab Asiaticis deducentium; secundam, Asianos ab Hispanis; tertiam nihil illis præter nomen commune volentium.*

Gaza] *qui veteris Hispaniæ thesauros, auri, & argenti, nescit, peregrinus est in literis. Vide quæ ex Posidonio & aliis Strabo lib. 3. Iustinus ex Trogo lib. vlt. Panegyrista Theodosij, & alij.* Gaza *Persicum vocabulum, pecunias significans, auctore Stephano in* γάζα. *vnde &* Gazophylacij *nomen manauit, quod in domo Sacerdotum seu Leuitarum templo vicinâ, triclinium illud significat seu exhedram in qua thesauri asseruabantur, Ierem. 35. & 36. Ezech. 40. 41. 42. & alibi; aliquando etiam arcam oblatæ pecuniæ custodem; vt Lucæ 21. & Marci 12. aliquando denique locum istius arcæ, vt Ioan.* 8.

1326 Mæotis] *palus Scythiæ ad Phasidis ostiũ, distincta à Bosphoro Cimmerio, & Ponto Euxino, etsi maxima flumina recipiat, hyeme tamẽ cõgelatur.*

1336 Amas] *malè apud Lugdunens.* amat.

Gratiam refer] *obuia hæc phrasis Ciceronem. falsus ergo qui solius Victoris putat, nec probam satis.* 1342 Illa te] *Euripides:*

Ergo relinque Thebas, implendæ legis gratiâ,
Nósque sequere simul ad vrbem Palladis;
Illic purgatis manibus tuis à piaculo, *&c.*

de hoc auxilio & consilio Thesei accipe ista Aristidis Orat. priore de Societate: Cùm Hercules amicum requireret, Theseus eum Athenas ductum refocillat. 1343 Facere innocentes terra quæ superos solet] *Athenis multi quidem fuere iudiciorum consessus, quos enumerant Leonicus lib. 2. var. hist. cap. 31. & Sigonius li. 1. de repub. Atheniens. cap. 3. præcipuus Areopagi; cuius vocis penultimam ex Homero, Euripide, & Suidâ corripiendam potiùs putem, quàm producendam. Nam etsi mihi aliquando id dubium, non quidem propter vulgare illud à fonte deduci; sed propter Dionys. Halycarn. auctoritatẽ, qui in Originib. disertè tradit, Latinos* pagi *vocẽ à Græcis mutuatos; vnde sic argumentabar, Latini à Græcis vocem sumsêre, Latini producunt; ergo & Græci sic olim: attamen dubitare desij, quia nec argumentum illud prorsus stringit, & obseruaui, sæpissimè Latinos Græca, & Græcos Hebræa, vel accentus ratione, vel ignoratione, vel quapiam aliâ de causâ, vitiosè pronunciare. In* Areópăgo *igitur Mars de Halirrhotij cæde causam dixit,* Vide Eman. Aluarez.

teste Pausaniâ in Atticis, omniúmque iudicum calculis fuit absolutus, vt scripsêre Apollodorus lib. 3. Biblioth. Dinarchus in Orat. contra Demosthenem, & Aristides in Panathenaicâ. Herculem traditur sumto Anticyrao helleboro morbo liberatum, à nece verò filiorum Athenis expiatum etiam Sozomenus tradidit: & Menecrates, eum qui expiauit Cybalum vocat. Vidimus Furentem; spectemus & morientem in Oetâ.

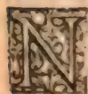
COMMENT. IN HERCVLEM OETAEVM.

ARGVMENTVM.

REDIBAT ab Oechaliæ expugnatione Hercules, Iolen secum adducens, cuius amor belli suscepti causa. Non tulit thori sui violationem, & ante oculos pellicem, Deianira: sed primò quidem, furore femineo, venena & ferrum cogitat; mox, lenita à Nutrice, reuocat in memoriam Nessi Centauri consilium & donum. nam hic moriens, cruorem vngulæ inditum Deianiræ dederat, monens phyltrum efficacissimum esse, si eo vestes tingerentur. Tunicam ergo hac sanie imbutam, ad maritum transmisit. detulit Lichas comes Herculis, iam iam sacrificaturo. induit, & mox vt calor eam attigit, ardentissima febris, & æstus immodici, doloresque grauissimi inuadunt, paulatimque vis morbi, carnem & interiora absumit. Iubet ergo, dolore victus Hercules, intellecto Nessi dolo, pyram in Oethâ monte exstrui, quâ se ipsum cremet: Lycham tamen prius occidit. Deianira seipsam conficit, vt marito præmoriatur. Accurrit Alcmena & Hyllus, & adstant morienti Heroi: eiusque post obitum Alcmena cineres, Philoctetes, mercedem succensæ pyræ sagittas & arcum, refert. Tandem eiulanti matri apparet Hercules, iam Deorũ numero ascriptus. Ceterùm calidè nimis, qui totam hanc damnant; totam fremitum, tumorem, fastum esse volunt. multa in ea huiusmodi, & quæ patientem lectorem postulant: sed non pauca rursus, lectu & imitatione dignissima, multa erecta, acuta, docta,

docta, abstrusa. sed est præ ceteris mirè deprauata, nec erat tota in meo manuscripto, nec in Burdegalen. sed in Eguiano, Moguntino, & Winckeliano integra.

In act. I.

ARRAT *res à se gestas Hercules, & preces sacrificaturus concipit viro forti. sed gentili accommodatas.*

1 Sator Deorum] *Valerius Soranus de eodem Ioue:*

—— genitor genitrixque Deûm. *ceteris etiam poëtis*, Diuûm pater. 4 Porrigi terras vetat] *cingens & coërcens mare terram instar cinguli. dicit*; quacunque. *nam Hercules orbem peragrauit, vt pacem orbi pararet. Seneca li. 1. de benefic.* Hercules nihil sibi vicit. orbem terrarum transiuit, non concupiscendo, sed vindicâdo. Quid vinceret malorum hostis, bonorum vindex, terrarum marísque pacator?

8 Parui] *apparui. vide vers. 497.*

14 Cùm cesset] *Mogunt. Herbipol. & Venet.* cùm esset. *Eguian.* cùm cessit. *hinc natum illud*; cùm cesset: *meliùs & rectiùs concecissent*; côcessit. *priscum & elegans verbum; cuius sensus, planè abiit, simul cessit. Lucret. li. 4.*

Vis animæ, partimque foras eiecta recessit,
Et partim contrusa magis concessit in altum.

& lib. 1. Omnis enim locus ac spacium, quod inane vocamus,
Per medium, per non medium concedat oportet.

& lib. 5. Inque dies magis in montem succedere siluas
Cogebant, intráque locum concedere cultis.

& alius poëta de Sole exoriente:

Concessêre Deo tenebræ.

19 Hebro] *Thraciæ amnis, cui Homerus Iouem patrem tribuit cùm ceteri fluuij dicantur Oceani filij. vide vers. 623.*

20 Thermodontiæ] *Amazones propè ripas habitarunt Thermodontis; qui Themyschiræ fluuius est, in côfiniis Cappadociæ, sexagintaquinque ostiis in mare prorûpens, teste Apollonio lib. 2. Negat Seruius trisyllabum esse: sed Græci contrarium conuincunt. nam Æschylus, Apollonius, Plutarchus, & ceteri in secundâ sede agnoscunt ω. quare censeo apud Latinos poëtas, Senecam hîc, Virgilium Æn. 11. Ouid. 2. Metamorph. Valerium lib. 4. & 5. Argonaut. expunctâ voce quadrisyllabâ, restituendam trium syllabarum.*

21 Vidi regentem fata] *Lugdunens.* silentum. *melius ceteri de Plutone*, regentem fata. *talem vocat, & fatetur Lachesis apud Claudian. in lib. de raptu. in Herc. Fur. dictus est* Mortis Dominus.

26 Taurúsque] *de quo Pausanias in Atticis:* Taurum enim Cretenses Neptuni ira immissum memorant: quòd Minos latè mari toto imperans, nihilo quàm ceteris Diis Neptuno maiorem honorem habuisset: è Cretâ verò eundem taurum in Peloponnesum traiecisse, vnúmque fuisse de XII. Herculis laboribus.

27 Infestum] Moguntinens. infesta.
29 Fusum dextera] Mogunt. fusum est dextera.
30 Iratis Diis] omnia, vbiuis locorum genita, monstra necauimus. frustrà
Dij irati mala hæc populis immittebant: nam nos sustulimus. frustrà irasce-
bantur: minas eorum & flagella discußimus. Quare, si orbis nullas feras au-
det amplius producere; ipsaq. Iuno incassum sæuit, nec vllo mihi pacto placari
vult: quid est (genitor) cur vltra cælum conferre differs? quin potiùs filio, vt
hereditatem; forti viro, vt præmium, astra largiris? digna mercede, virtus:
dignus paternis bonis, gnatus.
36 Inuadet mala] languidum certè, nec aptum sententiæ. sed nec illud
quod reponunt versui satis accommodum. fugit tragœdia, noster maximè,
quinctâ in sede iambum: ne versus præcipitet. ego censeo; inuideat mala, le-
gendum. non tamen planè hoc arridet, & suspicor quid aliud ab auctore scri-
ptum. 39 Redegi] Eguianus lib. recepi.
40 Scythicæ] Herbipol. & Venet. Scythiæ. cetera vt reliqui libri ad
vnum omnes, quibus Arctoi populi vocantur genus Scythicæ vrsæ. hoc ordi-
ne, hac mente. Meas experti vires, populi sub vrsâ nati, me Indus subditus
Soli, & Afer subditus Cancro. aptior quidem illa coniectura, frigidũ Scy-
thes genus sed coniectura tantùm, contra fidem librorum.
46 Defecit gradum] magis hoc antiquitatem redolet, quàm gradu. id-
circo manum abstinui.
51 Quacunque] Mogunt. quamcunque.
59 Leue est] est, non est in Moguntinens.
61 O quanta] consentit vers. 1793. vbi nos nonnulla.
69 Annum fugatæ] vide Thyest. chor. 4.
70 Cælo iubam] malè Lugdun. collo. quâ quæso parte, nisi collo? at
mirum: quod in cælo. 71 Trahit] haurit, bibit.
79 Irata] soli Lugdunens. iurata.
80 Siculus Hesperium latus] Sicilia tribus promontoriis in mare ex-
currens, literæ Δ. effigiem præbet. ea sunt Pachynus, Pelorus, Lylibæum. de
quibus paßim Græci, Polybius, Diodorus, Strabo, Dionysius Stephanus, &
Latini, Mela, Marcianus, Plinius, Silius, Claudianus; ex quibus discant
scribendum in recto Pelorus & Pachynus, non Pelorum, Pachynum. In-
nimus autem hos versus Senecæ aptâ dispunctione, & puto, iis quæ dixi in
aduersar. intricata, inepta esse omnia desiisse. si cui non probatur leuis illa mu-
tatio ex; iam, in cum; is Lugdunens. & nonnullos alios sequatur, qui; & vna
iam tellus erit. Sanè non nego, N. valde hæc deprauasse. Similis huic loco
alius in lib. de consolat. ad Martiam: Videbis primùm ipsam insulam, ab
Italiâ, angusto intercisam freto, quam continenti quondam cohæsisse
constat. subitum illô mare irrupit. & Hesperium Siculo latus abscidit.
82 Iungi iubes] Venet. vnus; debes. Herbipol. debet.
93 Serpente] Pythone, quem præter suprà laudatos etiam Tertullianus,
Delphinem vocauit, & sunt qui hinc Apollinem Delphinium dictum cen-
sent. vide Iulian. Aurelium lib. 1. de cognominib. Deor. cap. 4.

96 Gor-

98 Gorgon] *Medusa.* 100 Præfer] *Mogunt. & vett. excusi;* perfer.

102 Cenoei Iouis] *dissentit ab aliis Scholiastes Sophoclis tradens tum demum templum Cenoeo Ioui ab Hercule erectum: cùm tamen ipse Sophocles significet iam prius ædificatum. Ouid. 9. Metamorph.*

Victor ab Oechaliâ Cenæo sacra parabat
Vota Ioui ——

Sophocles, in Trachiniis:

—— est litus Euboici sinus
Aras ibi statuit odoratisque Cenæi Iouis
Incensa faciet frugibus —— *Æschylus:*
Euboicum flexum iuxta Cenæi Iouis litus,
Apud ipsum miseri Lichæ sepulcrum.

113 Astro] *Arturo, vt dixi, & sic mei lib. scripti: aliorum,* Austro. *atq; ita Veneti & Herbipol.*

In chorvm.

Plangit Iole patriæ excidium, affectuum internecionem, suam seruitutem: dominam iuuant comites captiuæ, quas ab Oechaliâ adduxerat Hercules.

104 Ille] *Mog.* iste. 108 Puppem] *cymbam Charontis. vitam finiuit.*

110 Ferculum] *hoc est, non ducetur captiuus in triumpho. ait* Ferculum pompæ. *fercula namque pomparum propria. Cicero,* vt similes pomparum ferculis videamur. *D. Ambrosius lib. 1. de officiis,* quasi quædam fercula pomparum. *Ferculum ergo idem quod gestamen pompaticum: vt in illo Cantic. 3* Ferculum fecit sibi Salomon *hoc est, gestatorium tentorium in quo thronus Regius.* φορεῖον *Septuag. in Heb.* אַפִּרְיוֹן *apirion. Chaldaic. Thargum* templum sanctuarij, *alij vertunt* ædificium, *vt Pagnin. alij* tentorium, *alij* lectum *vel* thalamū, *vt Agathius, & D. Ambros. optimè nostra versio* ferculum; *pessimè heretici;* essedum, *Angliam somniantes. sic etiam pompam vsurpauit Prudentius:*

Fertur per medias vt publica pompa plateas.

D. Isidorus lib. 17. Origin. cap. 2. Pompa dicta Græcâ significatione, ἀπὸ τοῦ πομπεύειν, hoc est publicè ostentare. *Videtur Seneca allusisse ad illud Paulli Æmilij dictum, qui miserè deprecanti se Perseo, ne in triumphum duceretur, respondit: hoc quidem & prius & tunc eius in potestate situm, si mortem turpitudini præferret:* τουτό γε, καὶ πρότερον ἦν ἐπ' αὐτῷ καὶ νῦν ἐστιν, ἂν βούληται· δηλῶν τὸν πρὸ αἰσχύνης θάνατον.

111 Nunquam est ille miser cui facile est mori] *nam supplicij & pœnæ euasionem confestim cum morte paciscatur. præstat citò emori, quàm lentè diu cruciari. multis tamen contrariū persuadet dirus amor vitæ, vt C. Cilnio Mecænati, cuius versus refert & grauissimè insectatur Seneca epist. 102.*

112 Decipiat] *nempe destituens fracta vel hians.*

114 Cùm mare diuidunt] *suspicor alicunde hæc irrepsisse. Sensus tamen; cùm victores venti Eurus & Africus, mare scindunt, eiusq; sibi dominium vindicant. Eurus ab Oriente in Occidentem tendit, alter a Meridie in*

Septen-

Septentrionem; ita simul flantes, vnus decussatim, scamnatim alter, iuxta quorundam positionem hoc pacto mare scindunt. Sed vt semel hi flatus intelligantur, notanda hæc descriptio ventorum Aristotelea, ceteris melior, & accuratior, & aptior poëtis explicandis: alij Geographi Eurum Zephyro, &

Argestem Apelioti scamnatim opponunt. vide Strabonem lib. 1. Notandum verò sæpe à poëtis collaterales ventos pro præcipuis poni, vt hic suspicor. nam Seneca contrarios simul flare non refugit in poësi, quare tunc Eurus pro Subsolano, & Africus pro noto accipi deberet, & mare diuiderent in crucis formam ✠. si propriè; tunc vt dixi. De ventis olim scripserant Bion astrologus, Eratosthenes, Posidonius, Timosthenes, & Thrasyalces; qui omnes interierunt. nunc vide Aristot. lib. 2. Meteor. & de mundo ad Alex. Senecam lib. 5. nat. quæst. Plinium lib. 2. cap. 46. Stobæum lib. 1. eclog. Phys.

116 Speret] *Mogunt.* sperat, *& seqq. duobus versib.*; potuit, *pro* poterit.

Æquore] *æquor propriè ipsa maris planicies. Vetus poëta apud Victorinũ:*

Mare non amo, quod modo placido cùm stetit æquore, litora cædit.

122 Felices] *idem in Troade dicit Hecuba.*

126 Dolops] *Thessaliæ populi Dolopes. Schol. Apollonij:* Δόλοπες γὰρ ἔθνος Θεσσαλίας. *dictos à Dolope quodam Mercurij filio refert Cleon lib. 1. Argonaut.* 127 Oechaliæ] *Oechaliæ plures, Eustathio quinque, hic de Eubœa, quæ dicta Euryti. vide Strabonem lib. 10.*

Cinis] *sic suprà:* Ophionius cinis. *Claudianus:* Mygdonij cineres. *P. Sabinus:* Iam cinis & tantum flebile Troia solum.

Porrò

Porrò eorum quæ paullo antè : Stamus , nec patriæ mænibus (heu) locus Et siluis dabitur. totus locus corruptus est. in vet. edit. nunc pro; nec. sententia esse debet ista ; stamus, nec cum cadente patriâ cadere licuit. nec tamen relictus locus vllus recidiuis patriæ mœnibus.inculta omnia & sola;siluis succrescentibus cessura,non ciuibus. quare pro, & siluis malo, sed siluis.

129 Indocta fistula] calamo agresti, vt ait Virgilius.pastoritiam fistulam Tibullus,garrulam; alij stridulam vocant; à Græcis σύριγξ propter sibilum; ex cicutis,auenis,calamis,vel arundinibus conficiebatur,singulis primò tubulis,mox binis,tandem septenis cohærentibus, & conglutinatis cerâ & lino vel setis: ita,vt quâ ori inserebantur,æquales essent;quâ sonus & spiritus efferebatur,alæ instar, inæquales. ita Scalig. art. poët. lib.4. Porrò delicias & curas pastoritias describens eleganter elegantissimus Nazianzenus , nec fistulam,nec cantilationem omisit; in Apologet.quo loco Elias Scholiast. fistulam scribit oblongam & concauam esse tibiam; quam cùm pastores ex calamis aptarint,ac deinde inflarint in eas,pastorale carmen modulātur; amatorium, vel sibi ipsis,vel bobus aut pecudibus. Nam & cantus esse quosdam qui bruta animantia ad Venerem excitent ; quorum vnum ab incitandis equis ἱππόθορον appellent. hæc ille.

131 Sæcula] Varro : Sæculum spacium centum annorum vocarunt, à sene, quod longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt. lib. 5. de ling. Lat. Censorinus,de die Natali,postquam sæculum definiuit esse spatium vitæ humanæ longissimum , partu & morte definitum. primò reprehendit eos , qui sæculum putant esse spacium annorum triginta; hoc enim ex Heracliti & Zenonis sententiâ γενεὰν potiùs esse. mox subiungit ex sententiâ Heracliti annos XXV. esse γενεὰν : & subdit in singulis ciuitatibus variam fuisse sæculi mensuram, & confirmat ex Ritualibus Hetruscorum.concludit denique,maiores,quòd, naturâ quantum esset sæculum, exploratum non haberent , ad certum modulum annorũ centum statuisse, eamq́; Pisonis in Annalibus sententiam fuisse. Equidem apud Senecam epist.75. in fine sæculum pro spatio quinquaginta annorũ deprehendi: quo modo in diuinâ scripturâ sumi docet D. Isidorus lib.5.Orig.c. de seculis,vbi addit à sequendo dici seculũ,ex monophthongo é,factâ æ diphthõgo, vt prior licitè producatur.

132 Quæretur patriæ quis fuer. locus] ante non multos annos situs Oechaliæ ignorabitur. elegans euersæ vrbis descriptio; quâ vsus Seneca epist. 72. & Tertullianus in lib. de pallio.

135 Trachyna] vocat, saxa rigentia , & infr. aspera Trachyn. & etymum Græcum id sonat: & Cynethon testatur, vrbem fuisse ab Hercule conditam in aspero & saxoso solo,post dicta Heraclea. Plinius lib.4. cap.8.

137 Montiuago] frequens nostro & Lucretio vocula.

140 Dircæa mœnia] Thebas Boeotiæ, à fonte Dirce sic dictas.

Fugit] vera lectio, quæ in Basileens. margine excusa; fluit. nam Ismenus languidus opponitur Iaccho volucri; fugit hic, ille fluit.

143 Quæ cautes] Æschylus :

Ferreum & lapideum cor coërcens.

Homerus Iliad. π'. idem dicendi genus vsurpat. & Tibullus Eleg. 4. lib. 3.

Nam te nec vasti genuerunt æquora Ponti;
Nec flammas voluens ore Chymæra fero;
Nec canis anguineâ redimitus terga cathenâ,
Cui tres sunt linguæ tergeminúmque caput;
Scylláque virgineam canibus succincta figuram:
Nec te conceptum sæua leæna tulit;
Barbara nec Scythiæ tellus horrendáve Syrtis.

Propertius lib. 1. Eleg. 17.

Sit licet & saxo potentior illa Sicano,
Sit licet & ferro durior & chalybe.

Ouidius in epist. Didus:

Te latus & montes innatáque rupibus altis
Robora, te sæuæ progenuêre feræ,
Aut mare ——— *& in epist. Ariadnæ*:
Nec pater est Ægeus, nec tu Pytheidos Æthræ
Filius, auctores saxa fretúmque tibi.

144 Titana] *Vsurpatur hoc nomen pro robustis, & fortibus, & inexpu-
gnabilibus, etiam in Cantico Iudith* : Non enim cecidit potens eorum à
iuuenibus, nec filij Titan percusserunt eum, nec excelsi Gigantes im-
posuerunt se illi. *vbi Græci* : οὐδὲ υἱοὶ τιτάνων ἐπάταξαν αὐτὸν, οὐδὲ ὑψη-
λοὶ γίγαντες ἐπέθεντο αὐτῷ. *Athenagoras horum nobis Genealogiam &
etymum præbet in legatione* : ἦν γὰρ ὕδωρ ἀρχὴ κατ' αὐτὸν τοῖς ὅλοις, ἀπὸ δὲ
τοῦ ὕδατος ἰλὺς κατέστη, ἐκ δὲ ἑκατέρων ἐγεννήθη ζῶον δράκων, προσπεφυ-
κυῖαν ἔχων κεφαλὴν λέοντος, διὰ μέσου δὲ αὐτῶν θεοῦ πρόσωπον, ὄνομα Ηρα-
κλῆς, καὶ Χρόνος· οὗτος ὁ Ηρακλῆς ἐγέννησεν ὑπερμεγεθὲς ὠὸν, ὃ συμπληρού-
μενον ὑπὸ βίας τοῦ γεγεννηκότος ἐκ παρατριβῆς εἰς δύο ἐῤῥάγη. Τὸ μὲν οὖν
κατὰ κορυφὴν αὐτοῦ, οὐρανὸς εἶναι ἐτελέσθη· τὸ δὲ κατενεχθὲν, γῆ. προῆλθε δὲ καὶ
θεὸς Γῆ διὰ σώματος· Οὐρανὸς δὲ Γῇ μιχθεὶς, γεννᾷ θηλείας μὲν, Κλωθὼ,
Λάχεσιν, Ἄτροπον· ἄνδρας δὲ ἑκατηχείρας, Κόττην, Γύγην (*sic lege*) Βριάρεων
καὶ Κύκλωπας, Βρόντην καὶ Στερόπην, καὶ Ἄργον. οὓς καὶ δήσας κατεταρτάρω-
σεν, ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν παίδων τῆς ἀρχῆς μαθών. διὸ καὶ ὀργισθεῖσα
ἡ γῆ τοὺς Τίτανας ἐγέννησε Κούρους δ' Οὐρανίωνας ἐγείνατο πότνια Γαῖα, οὓς δὴ
καὶ Τιτῆνας, ἐπίκλησιν καλέουσιν Οὕνεκα τισάσθην μέγαν οὐρανὸν ἀστερόεντα.
Fuit enim aqua secundùm ipsum principium omnium. ab aquâ lubsi-
dente creata est Ilys. his parentibus ortum est animal draco, cui adna-
tum erat caput leonis, corpus verò medium continebat faciem Dei,
Herculis aut Chroni dicti. ab Hercule natum est ouum immensæ
magnitudinis, quod dum fouetur, vim passum ex attritione à suo pa-
rente, in duas partes dissiliit, & superior quidem, in Cæli formam per-
fecta est; inferior verò delapsa, terram constituit. Itaque terra iam inte-
gro corpore, iamque dea prodiit. Huic mistus est Cęlus, & genuit ex câ
feminas, Clotho, Lachesin, Atropon; mares verò, centimanos Cot-
tum, Gygen, Briareum, & Cyclopes, Brontem, Steropem, Argum.
quos

quos etiam vinctos in Tartarum præcipitauit, cùm se regno pellendum à filiis intellexisset. quamobrem irata ei terra Titanes peperit:

Tum tellus peperit cælestes Vraniones, Quos & Titanes alij cognomine dicunt, Quod cæli fuerint vltores stellimicantis.

quam de ouo fabulam, ex quo cælum & terra idem mendacij Pater multis in America persuaserat.

Ferunt] *sic in Lipsiens. lib. & aliis nonnullis rectè. Lugdunens. & plerique:* Titana ferum te Rhodope tulit. *quasi Titanes Rhodopeij.*

149 Commisitque] *continuatis nullo die intermedio noctibus, loco Luciferi, qui mane debebat oriri, mansit Hesperus dux noctis, eius vices fungens. loquitur quasi de diuersis stellis, cùm vna sit, pro diuersis functionibus diuersa nomina sortita. dicerent Scotistæ: Luciferum differre ab Hespero non realiter, sed formaliter.*

151 Monstra] *quæ hæc;* peruia monstra? *nulla, nulla prorsus. quare ante triennium Burdigalæ degens ex coniecturâ reponebam;* membra. *neque magno aut claro ingenij Sole, in re tam clarâ fuit opus. quis non videat, hoc velle; nullam Herculei corporis partem sauciari posse? Sed bene sit libro, qui idipsum, vt Lipsius testatur, confirmat.*

152 Sensit] *ex manusc. iam pridem recensui;* sentit.

Chalybs] *non distincta metalli species, vt peruersè quidam, sed ferri, purioris, sincerioris, & durioris species, certa quadam temperaturâ constans; nonnihil vt puto diuersum à στόμωμα, quod ipsum quoque certâ ferri temperatura est, iuxta Aristotelem lib. 4. Meteor. etsi Daimachus apud Eustathium putet stomomatis speciem esse chalybem vtilissimam fabrilibus operibus. Chalybs Damasci præstat omnibus, Hispaniensem laudat Iustinus lib. 43. & nomen deducit à Chalybe fluuio propè Bilbilim, & accolas ait Chalybas vocari, quo nomine etiam alij sunt Scythiæ populi, vberi ferro nobiles; quas nationes optat perire Callimachus apud Scholiast. Apollonij in lib. 1. ver. 1323. & lib. 2. vers. 375. & quia non vno loco chalybes, ideo Catullus, ex Politiani emendatione;* Chalybum omne genus pereat. *Chalybs dici videtur ab Hebræo chalamisch* חַלָּמִישׁ, *si vera, quæ Forerius tradit ad cap. 50. Isaiæ. quo tamen loco D. Hieronymus maluit* petram *cum Septuaginta reddere.* *Vide Magium lib. 2. Miscellan. cap. 1.*

156 Poterant] *Moguntinens. & veteres excusi sic habent; alij,* poterunt. *vtrumque recipi potest.*

159 Suppositus] *Herbipolens. & Veneti;* supponitur.

160 Vicino Nabatæ] *Dionys. & alij Græci sine aspiratione* ναβαταῖοι. *Tamen quia & hæc vox ab Hebræis manauit, dicti enim Nabathæ à Nebaioth seu Nabaioth* נְבָיוֹת *filio Ismaëlis Genes. 25. & tota regio ab Euphrate vsque ad mare rubrum, magna scilicet Arabiæ portio, Nabaioth seu Nabathena.* נְבָיוֹת *Isaiæ 60. non vereor non sequi Græcos, & consuetudinem vulgatam retinere. Porrò cùm ad Euphratem vsque Nabathæi se porrigant, meritò illis vicinos dixit Parthos. Moguntin.* vicinus. *non muto.* *Vide D. Hier. in Tradition. Hebraic. in Genes.*

165 Patuit] *sic Moguntin. & sic repos. N. sed meliùs ceteri vulgati & excusi;* potuit. *mortis, inquit, vicem habet, iracundum Herculis vultum*

 vidisse.

vidisse. vt enim quis videt, perit. nec opus est ad victoriam magnis sudoribus, minari sufficit. verba eius debellant, quos vix aliorum arma & verbera. ideo subiungit. nil superest mali. Iratum miseræ vidimus Herculem.

Et vicisse] *placet magis v.l. in quo;* & vidisse sat est H. minas.

167 Briareus] *Cali & Terræ F. Hesiodo, Ponti & Terræ Eumelo; & si eidem Eumelo, Cononi, Virgilio, Papinio, Claudiano & Seneca credimus, Ioui vnâ cum rèliquis Gigantibus bellum intulit: iuxta Homerum verò, Valerium Flaccum, & alios, à Thetide persuasus, è Ponto in calum ascendit, vt Ioui, contra Neptunum & coniuratos Apollinem, Iunonem, & Palladem, iret suppetias. Homerus à superis Briareum, à mortalibus Aegaona vocari testatur. eius frater Gygès, de quo statim. Vide Pierium mysticè hac explicãtem lib. 35. Hieroglyph. Porrò pro;* quo, *bis in hoc carmine, ceteri ferè codices;* qui v.B. qui t.G. *sed Georgius maluit;* quo, *& non desunt m.s. qui habent;* quo. *& sententiâ non incommodâ; Quid mirum, inquit, nos victas irato Herculis aspectu, timidas mulierculas; quo aspectu ipsimet Briareus, eiusq; frater Gyges pra metu obriguerunt, quando vidêre Gigantes, socios suos, in Phlegrã superantem.*

170 Commoda cladibus] *Vide Agamemn. chor. 1.*

173 Templa] *direptæ vrbis descriptio pulcra Meleagri exstat apud Aristotelem lib. 1. Rhetor. cap. 7.*

184 Sipyli] *Æschylus:* Sipylum Idæam prope terram. *his autem duabus comparationibus vtitur, sed aliter, Statius lib. 5. Siluar. Vide Agamemn. versu 675.*

185 Figat] *suspicatus fui olim scribendum;* figite. *idq; eo nunc demagis, quia Lipsiens. liber scriptus habet;* fingite.

186 Eridani] *Padi. notissimus amnis, Italiæ fluuiorum rex: cuius in ripis sorores Phaëtontis casum deflere creduntur: est & alius Eridanus Attica, teste Pausan. in Att.*

187 Phaetontiadum] *Phaëtontis sorores iuxta plerosque tres; septem, iuxta Higyn. cap. 154.; dum immodicè fratrem lugent, in populos vel alnos conuersa electri guttas lacrymantur. ita post Pherecydem & Hesiodum Apollonius li. 4. & Q. Smyrnaus lib. 5. Philostratus in Imagin. Virg. Aeneid. 10. & Ouidius Metamorph. 2. Iuuenalis Sat. 5. pocula ex electro vocat* Heliadum crustas. *vbi licet Glossæ vett. legerint* Beliadum, *nihil mutem. Dionysius etiam de Eridano agens, scribit nocturno tẽpore Heliades mæstis querelis Phaëtontem fratrem suum plãxisse; & inde fieri vt ibidem accola Celta auricolaria electra legãt, lacrymarum in morem, à populeis ramis defluentia.*

Ἡλιάδες κώκυσαν ὀδυρόμεναι Φαέθοντα,
κεῖθι δὲ κελτῶν παῖδες ὑφήμενοι αἰγείροισι
δάκρυ ἀμέργονται χρυσαυγέος ἠλέκτροιο.

Priscianus: Hìc electra legunt alnis stillantia Celtæ,
Sucina quæ memorant, mellis vinive colore;
Quæ paleas rapiunt tractu, frondésque caducas.

Addit paullo pòst apud Aldesci & Panticapa flumina, ex Riphæis nata, electrum

ctrum candidißimum, nitidißimumq́ gigni. Strabo lib.3. scribit in Hispania Electrum fieri solere: nam auro effosso, & aluminosâ terrâ abluto, id quod tunc purgando reÿcitur, electrum esse, ex auri argentiq́ mixturâ conflatum. vnde Silius: Electri gemino pollent de semine venæ. Gemino, *auri argentiq́. His ergo, metalli species partim natiua, partim artificiosa, & de hoc electro apud Virgilium atque alios quoque mentio. hîc de succino; de quo commentitiâ multa refert Plinius lib. vlt. cap.2. Verùm, quod scribunt Tacitus in Commentar. de Morib. Germanorum; Germaniæ proprium esse, glessum & succinum vocari, & inter maris eiectamenta numerari: cui consentit Plinius & Caßiodorus lib. 5. variar. epist.2. ÿ quoque qui Phaëtontiadum fabulam refellunt, Lucianus in Dialog. Deorum in Dial. Iouis & Apollinis, in lib. de electro vel cygnis, & in lib. de astrologiâ, Sidonius lib.1. epist.5. Strabo lib.5. Scalig. de Subtilitate contra Cardanum, & fusè Fran. Irenicus lib.7. Exeges. à cap.2. vsque ad 8. Noua quadam & rara de succino suggerit Lud. Guicciardinus in vltimâ editione descriptionis Belgicæ: videndus etiam de Eridano & Phaëtontis sororibus Goropius in vlt. lib. Origin.*

194 Aspera Trachyn] *talis re, & nomine. nam Glossar.* τραχὼν, ὁ πετρώδης τόπος. *sentes, cautes.*

195 Cyprias] *Myrrha, Cinaræ Regis Cypri filia, ex ignari incestu patris prægnas, vbi rescinit pater, vix manus eius fugâ euasit, in Arabia quoddam arbustum conuersa; è cuius hiante cortice Adonis natus. sacrum Veneri arbustum* myrrham *sudat, inde dicitur retinere lacrymas Cyprias.*

196 Coniux] *Alcyone, Ceycis regis Trascinia vxor, propter mariti naufragium, dolore victa, se in mare abiecit, & in Alcyonem auem abiit. Ouidius* 11. *Metam. & Lucian. in huius nominis Dialogo. plura in Agamemn.*

197 Tantalis] *Niobe.* Sibi superstes] *sic vtuntur Plautus & Terent.*

199 Philomela] *Procnen conuersam in lusciniam volunt plerique. Homerus:*
Sicuti autem quando Pandarei filia Chloreis luscinia
Bene canit vere recens orto
Arborum in foliis sedens densis;
Quæ frequenter vertens fundit personantem vocem,
Filium lugens Itylum dilectum.

Tzetzes: Dij verò illas
In aues transformarunt, Procnen in lusciniam,
Philomelam verò rursus in hirundinem.

Aristophanis Scholiastes: Procne in lusciniam, Philomela autem in hirundinem mutata fuit. *Idem tradit auctor Rhesi cho.'3. & sic accipit quædam Ouidÿ, Horatÿ, Catulli Pierius. Ouidius*:
Sola virum non vlta prius mœstissima mater
Concinit Ismarium Daulias ales Ityn.

Horat. Nidum ponit Ityn flebiliter gemens
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Æternum opprobrium; quòd malè barbaras
Regum est vlta libidines.

Catullus: Qualia, sub densis ramorum concinit vmbris
Daulias, absumti fata gemens Ityli.

Sed Catulli locus non multum, Horatij nihil omnino, ad id confert, cui Pierius adducit. tam de Procne, quàm Philomelâ; tam de hirundine, quàm lusciniâ, potest intelligi: hirundo magis veris nuncia, prouerbio vulgari & experientiâ. ideo potiùs Horatius innuit Ityli matrem in hirundinem cõuersam, non tamen exprimit Philomeláne an Prócne mater. Sed idem quod Ouidius, Homerus & alij, censuit, apud Aristotelem lib.3. Rhetor., Gorgias; qui ab hirundine superuolitante, quod Tobias, minore incommodo, passus, exclamauit; αἰσχρόν γε ὦ Φιλομήλα. turpe hoc quidem ô Philomela. *& Varro lib. de Ling. Lat.* Luscinia, quòd luctuosè canere existimatur, atque esse ex Atticâ Progne in luctu facta auis. *idem tenent Ioan. Grammaticus Schol. in Hesiodum, & Apollodorus li.3. Bibl. & Pausan. in Att. qui propter auium istarum flebilem cantum fabulam confictam putat; quam tamen reijcit Plato in Phædone.* 205 Querulo-questus] *ludit vocabulo.*

214 Thoxeu] *Moguntinens.* Theseu, *sed inter lineas,* Toxeu. *& hoc verum fratris Ioles nomen.* Colos] *hoc enim ancillæ officium, iuxta Plautum, texere, molere, ligna cadere, pensum facere, ædes verrere, &c.*

219 Pro sæpe dolor *&c.*] *olim monui;* sæue, *legi in m.s. amplector nunc etiam;* decor, *quod Lipsius ex suis. itaq; ait* sæuum decorem, *quia sibi, quam decorabat, vitam videatur ademturus. itaque Sophocles:*

——— formæ decus, cùm intensiùs considero,
Quæ miseræ ademit vitam.

221 Cuncta domus] *alludit ad causam, quam ex Higyno ascripsi in Aduersar. Pausanias tamen in Corinth. scribit Eurytum aliam ob causam ab Hercule in Isthmiis interfectum.*

228 Patiens quisquis] *quicumque æquo fert animo, se ex regni culmine, in seruitutem decidisse, & vultum fortunæ scit adaptare. variè autem hæc leguntur in lib. Lipsiens. vt exhibui, atq; ita quidem scripti. Lugdunenses:*

Patiens quisquis nouit famulum
Regemq́ue pati, vultúsque suos
Variare potest, pepulit vires
Pondúsque mali: nec seruit inops,
Casus animo qui tulit æquo.

Moguntinens.

Felix quisquis nouit fam.
Regémque pati vultúsque suos
Variare potest:
Patiens quisquis nouit famulum
Regémque pati, pepulit vires
Pondúsque mali casus animo qui tulit æquo.

Herbipol. & Veneti.

Patiens quis no. fam.
Regémque pa. vul. suos variare potest, Pepu-

Pepulit vires, pond. mali, casus animo
Qui tulit æquo.

Basileens. Pat.q.n.f. R p. vires pepulit Pond.m.c.a. Qui tulit æquo. *Quare illud*; nec seruit inops, *delendũ. nec ad rẽ, quod de inopia suggeritur.*

Qui tulit] *hoc est, quia tulit.*

In act. II.

Describitur vis zelotypiæ in Deianirâ: mittitur Herculi venenata vestis per Licham.

233 O quàm] *dictum de hac re Med. vers.381.*

238 Innubis dies] innubilus, *Lucretio & Ouidio.*

241 Armento] *non dubitandum quin rectiùs*; Armeniâ: *sed in meis libris omnibus*; armento, *& sic omnes excusi, etiam Marmitæ. quis ergo primus peruersè mutauit? quibus in libris erat aliter? Scibam in margine Lugdunensium haberi*; Armeniâ: *scibam sic Badium emendasse omnium primum; sed nescibam ex coniectura, an ex codicibus. quare fuit religio mutare, quod vbique inueniebam.*

246 Lymphata] *lymphatus, qui mente abalienatâ furere cœpit*: Romani (*inquit Nonius*) ceritos vel laruatos vocarunt, quòd Cereris aut Laruarum incursione animo vexarẽtur. *Græcus* νυμφόληπτοι, *Latini L. ex N. fecerunt.* Lymphatos enim (*Varro ait*) quasi Nympharum spiritu correptos. *scilicet credebant Nymphas iratas, si conspicerentur, perpetuò hominem furore multare, vt docent Festus* in lymphæ, *& Hesychius in* νυμφόληπτοι: *quare, vt refert Scholiastes, à Theocrito* δειναὶ θεαί, potentes diuæ *dicuntur. vnde* lymphationes *morbi, de quibus Plinius lib.25.cap.5.lib.28. cap.16.lib.34 cap.15.li.37.cap.3.& 4. vbi interpretatur*, vanos metus. *lib. tamen 30.cap.10. non obscurè distinxit lymphatos, ab iis qui à nocturnis Diis Faunisq́; agitantur, hoc est, à vexatis vano metu, seu Panico terrore; de quo Polyænus lib.1: Stratagem. Politianus Miscellan.cap.28.& Adag.* Panicus casus. *ex his fit manifestum cur Ouidius lib. 4. Fastor. cecinerit:*

Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ,
Nec Faunum medio, cùm premit arua die.

Peccant, qui lymphationẽ *cum* hydrophobiâ *confundunt; hac enim aquæ simul cupiditatem & fugam generat. de quâ Dioscorides lib. 7. cap. 2. Cornel. Celsus lib. 5. & Gorrhæus in Definitionib. medicis. A* lymphatione; *ductum*, lymphare *apud Plinium lib.24.cap.17. & Valer. Flaccum lib. 3.*

254 Sonuere postes] *apud Censorinum, quidam*:

Quis repens semipulsus onere grauifores strepitu terrent?

Granius; Peliadibus; Sonat impulsu (*hoc malo quàm impulsa*)
Regia cardo. *Plutarchus in Poplicolâ*:

Præterea cùm eo tempore ędium foreś omnes introrsum ductæ aperirentur, fecerunt vt huius solius ianua foras propelleretur: nimirũ quod is (vt erat eius honoris dono indicatum) semper reipub. curam gereret. Gręcorum ianuas omnes olim solitas foràs reiici tradunt, testimonio à comœ-

comœdiis sumto: ibi enim foras prodituri, intus ostium pulsant, vt qui ad domum accedunt, aut astant, strepitu exaudito, caueant sibi ne lædantur à foribus in vicum deiectis. *quod testatur etiam Dionys. Halycarn. lib. 5. Antiq. qui in nomine Poplicolæ primicos. cum Plutarcho censet*, Marcum *dictū. Vide Alexand. ab Alex. lib. 5. Genial. cap. 24. Muretū lib. 1. var. cap. 17. & Turnebum lib. 4. Aduers. cap. 16. & lib. 11. cap. 12. vbi docet ex hoc more Atheniensibus solemne, cùm exirent, ψοφεῖν; cùm ingrederentur domum, κόπτειν; & illud significari, quando ostium dicitur* concrepuisse; *hoc verò, quando* pultari. *addo ad vtrumque promiscuè referri, quando legimus valuas, cardinem aut ostium* sonere, stridere, percuti, *vel* impelli, *& ex adiunctis colligendum de ingressu an egressu sit sermo.*

264 Possit] *sic N. cùm legeretur*; possum. *at ego mallem*; possim.

270 Accipe] *vtere me, in Herculem, vt telo missili.*

271 Ego sum nouerca] *liberis, quos iam ex pellice Hercules.*

272 Perfer manus] *sic Lugdun. & quidam alij, ceteri*; profer.

273 Quod iubes, fiat] *sic N. Lugdunens.* quod iubes, fiet nefas. *non sequor Moguntinens. lectionem, retentam ab Herbipolens. & Venetis*, quod iubes fieri nefas, Reperi. quid? *melius Lipsiens. si dispungas, vt curaui excudi.* —— quid cessas Dea? Vtere furente. quod iubes, fiat nefas: Reperi. quid hæres. *Hortatur Iunonem irata vtatur. tum quærit, quid imperet sceleris. Tu*, inquit, *sedulò excogita, quære, inueni. quid moraris? & mora pertæsa; cesses atque desistas* (subdit) *per me licet. ipsa per me exigam vltionem. posset pro illo imperatiuo*; reperi. *etiam legi*; reperis? *vt interroget Iunonem, an aliquid inuenerit, quod imperet.*

274 Hæres] *malè vett. impressi*; habes.

280 Non flamma] *sic o. l. sed cùm nonnulli in sequenti carmine pro*; &c, *habeant* vt, *hoc retineo, & ad priorem quoque versiculum appono, leniter etiam tempora mutaui hoc modo:*

Vt flamma cursus pariter, & torrens ferant;
Vt v. p. s. c. bibat; Non ibo, *&c. hæc potiùs contingent; & licet contingerent, tamen non fiet, quin vindictam sumam.*

287 Præripiet] *Moguntinens.* præripiat.

295 Coniux tumentis] *solus N. sic legit, ceteri omnes codices*; timentis. *& probant; qui alio loco timuisse hunc Heroëm negant.*

296 Cessere captæ] *versa in Pellicis captiua commodum, nam incisum nòn ante, sed post*, captæ, *ponendum. sic Virgilius:*

Et patrio Andromachen iterum cessisse marito.

Pellici felix fui] *sic Hypsipile Ouidiana:*

Votis ergo meis alij rediture redisti:
Hei mihi, pro dirâ pellice blanda fui.

299 Pro me gerebas bella] *quæ sic describit Claudian. in laud. Serenæ*

Herculeas vidit, fluuio luctante, palæstras
Mœnibus ex altis Calydon; præmiúmque laboris
Deianira fuit: cùm pectore victor anhelo

Alcide

Alcides fremeret, retróque Acheloïus iret
Decolor. attonitæ ſtringebant vulnera Nymphæ.
Saucia truncato pallebant flumina cornu.

in vltimo verſu lego; lumina.

300 Achelous] *amnis Acarnaniæ, prius* Thoas *dictus, ab Acheloo Theſſalo nomen accepit. hic pro Deianirâ cum Hercule conflixit. vide infer. 585.*

301 Cum lenta] *Sophocles:*

Procus obtigit mihi (Achelous inquam) in triplicem
Mutatus os habitúmque formam: is à patre
Conſortia thalami ambiit diu mei.
Nunc euidenti obambulabat imagine
Tectus bouis: nunc variis tinctus notis
Terga, vt draco horrebat: figuram etiam hominis
Bouis capite ſumebat ——

ita Ratallerus V. C L. cuius ego vtplurimũ interpretatione vtor in Sophocleis.

313 Non erit] *ſic refertur ad ſequentia; alij malunt ad præcedens. nam ediderunt*; erat.

320 Sæua iamdudũ faces] *valdè hic vel mutili quidã codices, vel redundantes alij. Moguntin. Herbipolenſ. Veneti, Baſileenſ. & Lugdunenſ. non habent multa quæ alij. nam tantùm exhibent*: nam tuum gens Herculẽ Defendet omnis, vna quot pœnas, *&c. at N. edidit*: ——ſæua iamdudum faces In te ferentur. Vindicẽ tellus ſuum Defendet omnis. vna quot. *multo meliùs; ſed optimè liber vet. Iuſ. Lipſij*: ſaxa iamdudum & faces in te, *&c. optimè, inquam, ſi pro*; ferentur, *reſcribas*; feruntur. *vult enim illi hæc ante oculos iam, quaſi præſentia, verſari. vt infrà:*

Iam, iam minaces ire per cælum faces
Specta, *&c.*

326 Tonantem fulmine excuſſo diem] *ſignificat tonitru fulmine poſterius, quia ſic apparet: quod mulierculam decuit dicere. contrà tamen fieri ſciebat Seneca, vt patet ex 2. li. Nat. quæſt. & docuerat Ariſtoteles, vbi de fulmine & tonitru ex profeſſo lib. 2. & 3. Meteor. quin & ipſe poëta Epicureus cecinerat*: Tonitrum poſt fit vt auribus accipiamus,
Fulmina quàm cernant oculi. quia ſemper ad aures
Tardius adueniunt, quàm viſum quæ moueant res.

nimirum, iuxta multos, viſiles illæ imagines, motus non indigæ, in inſtanti percipiuntur: at ſoni ſimulacra, quia per motum fiunt, ſucceſſiuè ad aures & tractim perueniunt. 336 Scytháſve] *ſuſpicor rectiùs*; Scytháſque.

344 Herculi nuptam licet] *ſic N. alij reponunt*; Herculis nuptam libet. *ſed omnes mei manuſ. & Herbipol. & Veneti, & Pariſienſ. Compluten. & Lugdun.* Herculi iunctam libet. *Baſileenſ. in contex.* victam, *in marg.* nuptam. *Nihil cenſeo contra conſenſum tot exemplarium. Senſus; mori opto, ſed iuncta meo Herculi; ſine illo viuere nõ poſſum; mori potero, & placet, cum illo: ſed non ſine vindictâ. necanda prius pellex, & quicquid ex meo in illâ.*

348 Feriat] *proprium victimis vocabulum. Briſſ. lib. 1. Formul. pag. 19.*

350 Vastum foues] quidam libri; pastum foues. primò nutris, & adultum dolorem fouere pergis.

352 Casum times] optimè Herbip. & Veneti omnes; cassum times. frustrà. ortus error quod in m.s. rarò suo loco litteræ geminantur, non suo sæpe.

357 Illicita amantur, &c] sic audi illud Taciti: Fato quodam, an, quia præualent illicita, abhorrebat. Annal. 13. & simile Petronij: Vile est quod licet, & animus errore lętus iniurias diligit. sic sacræ litteræ Aquas furtiuas dicunt dulciores. sic Ouidius:

Quicquid seruatur cupimus magis, ipsáq. furẽ Præda vocat.
Quod licet ingratum est, quod non licet acrius vrit.
Nitimur in vetitum semper cupimúsque negata.

sic Græcis; dulce pomũ cùm custos abest. γλυκεῖ ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος.

358 Fortuna amorem, &c.] sic apud Papin. 8. Thebaid.

——sponsam cui castus amanti
Squallor & indigni commendat gratia luctûs.

multum auget amorem commiseratio. docet id Iocasta in Thebaid. quæ licet vtrumque natum pari affectu diligebat, in illum tamen, qui exulabat, non qui regnabat, vehementius propendebat.

359 Vel ipsam] vel iccirco illam amat, etsi non forent aliæ amoris caussa, quia exulat, &c.

362 Nut. hoc vsitatum] Ego verò, si locus coniecturæ, opiner hunc adhuc versiculum relinquendum Deianiræ: sequentem verò Nutrici dandum. Solet (inquit illa) Hercules amare captas. Respondet Nutrix, solere, sed breui spacio, & mox abijcere: idque probat exemplis Hesiones, Auges, Thespiadum, Omphala. quæ sanè nullo modo ab ipsâ Deianirâ dici conuenit. cogitate Critici, & adsentiemini.

363 Soror] Hesione, Priami germana, nescio an ab Hercule fuerit adamata, liberatam scio & ereptam Ceto, &, captâ Troiâ, Telamoni, quòd primus murum occuparat, concessam; ex Ouidio lib. 11. Metamorph. & Virgilio 8. Aeneid. Et quidem tũc Herculem, cùm balænam inuasisset, principiò quidem ab eâ deuoratum, sed euasisse glabro dumtaxat & caluo capite, præ caloris beluini magnitudine pilis defluxis, scribit Sex. Empyricus contra Mathemat. cap. 16. quo pacto intelligendum, quod eadem de re obiter Theophilactus prodidit Commentar. in Ionam, triduo Herculem in ventre ceti fuisse, & pilorum tantùm iacturâ factâ incolumem emersisse.

364 Concessa famulo est] Iouis nepos, vt Herculis famulus dicatur? non opinor. Mallem; famula est. vt enim Dominæ, sic & Famulæ nomen inter ἐρωτικὰ sic Phædra se famulam vocari mauult, sup. Hippol. vel famulum intellige socium, comitem. fidißimus enim Herculi Telamon & Argonautarum omnium amicißimus; qui multa cum eo prælia & labores confecit. Vide Scholiast. Apollonij in lib. 1. versu 1289.

366 Arcadia virgo] Augen Hercules, Aloei Arcadis filiam Mineruæ sacerdotem, vi constuprauit, ex eaq; Telephum genuit: sed neglexit postea. nam ab irato patre in arcam ligneam simul cum puerulo, quem pepererat, inclusa, &

& mari expositæ, opem nullā tulit. Vide Andocydem in accusatione Palamedis, Strab. lib. 13. Diodorum lib. 5. Apollodorum li. 2. Bibl. & Hyginū cap. 99. Fabul. hic autem Senecæ locus videtur expressus ex Ouid. in epist. Deianiræ:

Et mater de te quælibet esse potest.
Non ego Partheniis temeratam vallibus Augen,
Nec referam partus Ormeni Nympha tuos.
Nec tibi crimen erunt, Teuthrantia turba, sorores;
Quarum de populo nulla relicta tibi.
Vna recens nobis referetur adultera crimen:
Vnde ego sum Lydo facta nouerca Lamo. *&c.*

dixi plura in Herc. Fur. versu 464.

369 Thespiades] *Teuthrantis neptes, Thespij filiæ quinquaginta, quas vel totidem noctibus, teste Apollodoro lib. 2. vel septem noctibus, iuxta Herodorum referente Athenæo lib. 13. cap. 2. vel vnicâ, vt scribunt Arnobius, & plerique, cunctas matres fecit.*

370 Breuique] *enclyticam addiderunt, vt hiatum vitarent; sed illa menti loquentis maculam aspergit. dele ◡.*

371 Tymoli] *Tmolus mons Lydiæ, trisyllabus vel disyllabus antiquis, vt & nostro, Thebaid:* Hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga. *Virgilius 1. Georg.* —— nonne vides croceos vt Tmolus odores. *Ouid. 4. de Ponto:* Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos. *Plinius lib. 5. c. 29.* scribit fertilem esse croci & vini. *quare apparet vitiosè apud Martianum Capellam lib. 6. cap. de Phrygiâ, editum:* Dehinc Tmolus loco florens, amnisque Pactolus. *emenda*, croco florens.

373 Vdum feroci] *Excusi omnes & Moguntin.* Vnum. *male. deterior quoque expositio interpretum, quasi texuisset, non neuisset ad colum. In quatuor m. s. legitur:* Vtrumque forti stamen. *pellucet mihi quiddā in his verbis, aptum menti Omphales, & Zelotypiæ Deianiræ.* μεταφορικῶς, *stamen alterum; ipse amor Herculis, & labor Mineruæ. Sed longè hoc petitum. Quare mallem,* vtrimque forti, *hoc est fusum in omnem partem forti manu intorquens:* vel, vtraque. *Videmus enim, dum fusum torquent, sæpe vtramq; manum adhiberi: minusq; mirum id in Heroë nendi imperito. Retinui tamen, eruditi & amici coniecturam. nam fit nentium stamen vdum saliuâ vel digitis aquæ immersis, vel tanti asini sudore madefactis. vt noster;* stamē vdum, *sic Virgilius vdum librum:* —— vdóque docet inolescere libro. *citatur à Nonio, sed sine interpretatione nec suo loco, in* delibratum. *inde, meo iudicio, expellendum. Repetitur enim aptiùs, in* librum. *Nisi Nonius illic explicuerat verbum;* inolescere, *& interpretatio perierit. tunc post;* discissum, *lacunæ nota ponenda, ante Virgilij versum. Leue hoc (fateor) & obuium: sed quod, post tot Argæos oculos, remansit, & ne in vltimâ quidem Nonij editione, nec aliis alibi, me conscio, fuit animaduersum.*

375 Crinémque mitra] *docet nos hæc Herculis seruitus, quam sæua & impotens sit tyrannis amoris: de qua multa eloquentissimus, & inprimis pius Hispaniæ scriptor Lud. Granata, lib. 1. Ducis Peccator. par. 2. cap. 9. §. 2.*

quem librum vtinam cuncti valdè sibi facerent familiarem. Ignominiosam hanc Herculis abiectionem describunt, Propertius li. 4 eleg. 10. Ouid. in epist. Deianiræ, Albinouanus Pedo in eleg. de obitu Mecænatis, Papinius lib. 1. Achilleid. Lucianus lib. de scribend. histor. ex Theologis Origines lib. 3. contra Celsum, Tertullianus lib. de Pallio cap. 4. & Lactantius lib. 1. diuin. Instit. cap. 9. Certum est reginam illam petulantem, vocatam Omphalen. Nam quod aliter Prudentius, inquiens:

Fusos rotantem cernimus Tyrinthium,
Cur? si Neæræ non fuit ludibrio? hoc enim vulgari modo dictum, quo meretrices omnes, bene habitæ, & succi plenæ, quas Attici pugiles, Romani Nearas. sic enim idem Ariadnam, lib. 1. contra Symmach.

Hanc iubet assumtam feruens post vina Neæram,
Secum in deliciis fluitantis stare triumphi.

376 Myrrha] myrrha gummi genus odoriferum, in Trogloditide, Arabiâ, Sabæâ nascens: Sabæa vilissima ferè, teste Plinio lib. 12. cap. 15. & 16. vnguentum ex solâ myrrhæ guttâ, στακτὴ dicebatur.

377 Leui] inconstanti, & citò exstinguendâ.

378 Hærere] rectissimè Critici aduertunt hæc tribuenda Nutrici, non Deianiræ. 381 Inuestit] vestibus ornat, & contegit omni ex parte. elegans vocula.

384 Deforme foliis] prius excusum; solis, vt in Herbipol. & Venetis, & retinuêre Lugdunens. primi Basileens. folia nobis, sed non Sybillæ. Nudum nemus significat, vacuum foliis, exstantibus tantùm truncis arborum; ita tamen vt trunci ramos complecti intelligantur. quis enim tantus brumæ rigor, vt ramos etiam cunctos deyciat? neque id vult noster. comas tantùm significat decidisse: & comæ, folia sola. Legendum aliquando putaui: Deforme foliis aspicis truncum nemus. nam arbores truncæ poëtis, quæ sine foliis. sic Ouidius lib. 8. Metamorph. Truncat olus foliis. Verùm, quare ad coniecturas, cùm æquè bona quæ exstant?

388 Et partu] peruersè Lugdunens. ex partu.

390 Eripuit] æquè fluet versus, æquè constabunt omnia, etiamsi retineamus, quod omnes libri ad vnum exhibent. nimiæ istæ deliciæ; quibus iam defluimus. 391 Perdat] Moguntinens. perdit.

397 Totis gentibus] offendit me hoc, & perplacet quod in marg. Basileenses exhibent; notis. vel sanè; cunctis.

385 Sic nostra longum] Sophocles:

——— ad hæc talis ætas eius est,
Magis, magisque quæ venustatem augeat:
Mea indies flaccescit: illa est lubrici
Decerpere à quà oculi solent florem: ast ab hac
Pedem retrò ferunt. 399 Quo nimis quisquis Deos orabat vllos] ita plerique lib. scripti. vnus; que ve mens quicquam Deos orabat. Eguian. quæ nimis quisquis Deos o. illos. Mogunt. quæ mens quidq. Deos o. vllos. sed postea in eo recentiori charactere emendatum: quæ quicquid.

quicquid. *Primus Venetus*; Quæ enim quiſque Deos. *alij duo Veneti, & Herbipol.* Quo nimis quiſquis Deos orabat vllos. *Quis mihi nunc Oedipum aliquem, qui hæc Sphingea enodet? hæreo, non ſolus: hærent & reliqui. aliquid olim ex coniecturâ in Aduerſar. iis, & vt video, eam Raphalengius in contextum recepit, etſi nihil in Notis eâ de re: nec an coniectura mea dumtaxat, an codicum etiam approbatione. Mihi quidem, niſi libri ſuffragentur, certum in contextum illam non recipere. vidi qui in Suſpicion. lib. 6. legeret;* Cominùs quiſquis Deos, *&c. hoc ſenſu quæcumque mulier ardentiùs aliquid à Diis, nimis optabat meum coniugem ſibi; veterum illâ ſuperſtitione Deos de proximo & cominus adorandi, quaſi eminus minus exaudirent. laudant de ritu Senecam epiſt. 41. & Arnob. lib. 6. adferam & aliam, æquè incertam. quid ſi?* —— quid niſi? quiſquis Deos, *&c. hoc ſenſu; quid aliud Deos oraret, quàm thalamos meos, quæcunque nurus aliquid orabat? Afranius apud Feſtum ſimili phraſi vſus*: me auctore mater abſtinebis. quid niſi? *Sed Feſtus ipſe ibidem, ſi non ſcalpro, luce ſaltem indiget. Quare fortaſſis tutiùs, hoc totum ſine quo ſententia & moduli ſibi conſtant, præterire, vel manum abſtinere; & ignorantiam meam fateri. vtinam non in grauioribus. nugæ ſunt iſtæ, quarum ignoratio leuis.*

405 Meruiſſe] *minus eſt honoris & commodi in matrimonio Euryſthei, quàm dedecoris & damni in repudio Herculis. non emam toros regios, vt thalamis Herculeis priuer.* meruiſſe regnantis, *omnes libri quos videre potui. Poſſet etiam recipi, quod ex vno libro Lipſius*: caruiſſe regnantem, *& explicari; vile mihi & leue coniugium Euryſthei, ſi non maritus Hercules: præ quo, deſpicio mortales omnes.*

407 Conciliat] *Quinctilianus Senior Declamat.* 1. Maritum & vxorem, niſi liberis initiarentur, non fortiſſimis corporum vinculis inhærere. *Claudian. 1. in lib. Eutrop.*

Femina cùm ſenuit, retinet connubia partu,
Vxoriſque decus matris reuerentia penſat.

422 Oechalia] *non illa, quæ poſtea Chalcis, nec ea quæ in tractu Meſſeniaco, de quibus Stephanus & Plinius lib. 4. cap. 9. & 12. ſed tertia Boeotiæ, Euryti, iuxta nonnullos, Regia, quam Oechalius amnis alluebat, quamq́; funditus, propter denegatam Iolen, Hercules euertit. conſule Euſtath. in Iliad. ß.*

427 Furit] *ſic Moguntinenſ. ſed in eo emendat.* ferit.

431 Sic] *propter Megaram hoc dicit.*

438 Perimam dolo] *priuatis in odiis, nec ferro, nec dolo liceat: ſed, cùm iuſtum bellum ſuſcipitur, D. Auguſtino iudice q. 10. ſuper Ioſue; vt apertè quis pugnet, aut ex inſidiis, nihil ad iuſtitiã intereſt: hoc Xenophontis in Hipparcho, Thucydidis lib. 5. Homeri, Virgilij, ceterorum probat auctoritas.*

440 Quem nec Nouerca] *ſic Ouidius in epiſt. Deianiræ.*

Quem nunquam Iuno, ſerieſque immenſa laborum
Fregerit ——

Peremit] *ſic Lugdunenſ. & Lipſienſ. ſed Herbipol. & Veneti*; perimit. *melius ſchida Burdegalenſ.* potuit.

441 Deia. cælestis] *hunc versum qui* NVT. *tribuunt, turbant planè. nam cùm* NVT. *quæreret illáne Herculem perimeret, quem Iuno non potuerat: Respondet irata mulier: Ego verò perimam: etsi Iuno non peremerit. Nimirum quia, superi quos volũt vlcisci, miseros faciunt; homines, quos vlciscuntur, occidunt & nullos esse volunt.* NVT. *si illi non vis, parce tibi, & time tam sæuum facinus, vel tuâ causâ.* DEIA. *Cur timeam? expuli metum omnem. nihil timeo. non potest non omnes contemnere, qui ante omnia mortem contemsit. mihi mors futura solatio, vita supplicium est. opto mori, non metuo. Ideo subiungitur.* DEIA. Contemsit omnes, *&c. pro;* omnes, *malim;* omnia.

446 Cur sæua modicis] *cur exiguo errori & modicæ culpæ, crudelia & atrocia supplicia paras?* Modicis, *est in o.v.l. in Herbipol. Venetus, Lugdunens. primi Basileens. deprauarunt;* sæua modicè. *paullo minùs; qui,* sæua immodicè *legebant.*

448 Pascit] *nutrit continuò & fouet, nec sinit intermori.*

452 Artibus magicis] *in dæmonis aut magorum, qui per illum sua operantur, potestate non esse, hominem inuitum ad amorem aut lubricæ Veneris consensum impellere ex D. Iustinæ virginis & martyris, & D. Cypriani illius, qui primò maleficus, postea Christi athleta fuit, apud Laurent. Surium, vitâ patet, & certo certius est. potest his artibus ad insaniam homo perduci, perturbatione phantasmatum, vel organorum capitis disturbatione & functionibus impeditis; potest memoria vitiari, sed non potest hominis voluntas, dummodo nolit, vnquam efficaciter in peccatum, & proinde nec in huiusmodi amorem pertrahi. Fidelis enim est Deus, qui non patitur nos tentari supra id quod possumus, teste D. Paullo, & docent hoc D. Hieron. in histor. S. Hilarion. D. Gregor. Nazianz. orat. 29. In Cyprian. & Epiphan. hær. 30. Fatcor tamen posse sensitiuum appetitum cogi & necessariò ad appetendum induci; & sic his artibus artius ligari coniuges; vt è contrario vsus quoque matrimonij iis impediri potest. c. fin. 33. q. 1. vide Siluest. verb. maleficium. 46. & Canonist. in tit. de frigid. & maleficia. & in d.c. fin. Paluda. & alios theolog. in 4. d. 34.* 454 Vernare] *frondescere, virere. Propertius:*

Dum vernat sanguis, dum rugis integer.

455 Fulmen] *Ouidius:*

Illa refrenat aquas obliquáque flumina sistit.

lege; fulmina, *quæ propriè obliqua.*

Concussi] *non minora iactitat Simon Magus apud D. Clement. Rom. lib. 2. recognit. tempestates & procellas magos excitare posse, communis sententia est, nixa scripturæ & legum auctoritate. vide Binsfeldium Confession. maleficar. conclus.* 11.

457 Fontibus] *Fontana enim aqua rarissimè à fluminibus vel mari manat, rarò etiam è pluuiis colligitur, frequentius ex terræ concauitatibus suâ sponte erũpit. ideo noster ad causam crebriorem respexit. videndi Seneca li. 3. Nat. quæst. Georg. Agric. lib. de ortu. & caus. subterran. 1. Anton. Galatæus lib. de fluuiorum origine.* 460 Manes] *Empedocles:*

Exstinctúmque hominem nigro reuocabis ab orco.

sed falluntur venefici. non enim necromantiâ ipsas animas defunctorum euocat vi sua, nec etiam dæmonis; sed, si verè damnati anima appareret, per miraculum id fieret; si beati, diuinâ virtute & permissione. vt plurimum dæmon earum loco apparens decipit. vt docet ex D. Augustin. & Chrysostom. D. Thomas. 1. p. q. 117. art. 4. ad 2. At legimus in sacris litteris Samuelis defuncti animam à Pythonissâ excitatam. 1. Reg. 28. & Ecclesiast. 49. scio. sed diuina permissione. & adhuc dissensio inter Theologos, vtrum hæc vera apparitio, an illusoria, & per dæmonis fraudem? ita volunt D. Iustin. q. 52. ad Christian. Raban. Maurus lib. de præstig. dæmon. Isidorus lib. 8. Orig. D. Augustin. in lib. quæstion. vet. & nou. Testam. q. 27. & c. fin. 26. q. 5. Cyrillus lib. de adorat. spirituum, & Anastasius Episc. Nicenus in lib. quæstion. q. 37. qui liber perperam Athanasio ascribitur. tamen veram esse potuisse ex permissione diuinâ, fatetur ipsemet D. Augustin. lib. de curâ pro mortuis cap. 10. & pulcrè docent Abulens. in d. cap. 28. q. 28. & Alfons. Castrius lib. 1. de iustâ hæret. punit. & Franc. Vallesius de sacra philosophia cap. 33. & veram fuisse tenent multi Catholici, cum Rabbinis. vide D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 4. ad. 2. & hoc videtur securiùs. nam scripturæ magis consentaneum, & à pluribus Patribus receptum, vt docet ex Societate nostrâ Robert. Bellarminus lib. 4. de anima Christi, cap. 11.

463 Leges] *hic pro naturâ rerum ponit. Hippolyt.*

Nec vllâ lege victum melioris soli.

aliquando vsurpat pro fato, aliquando pro iure.

470 Sit] *rectè corrigunt*; stet. *& huic mox opponitur*; fugerit. *quare non mouendum loco.*

472 Vicit & superos] *Sophocles*:

Inuictæ Veneris magna potentia est.
Namque vt illa quæ Deos contingunt
Facta omittam, vtque superûm patrem
Ludificatus sit Iouem, furuique
Regem Tartari,
Dominúmque maris; cuius magno,
Terra tremuit concussa tridente
Neptunum —— *Idem*:
Inuictus enim Deus Venus.

481 Interim scelus] *hoc est, interdum. sic fortè sumitur à Volcatio Gallicano, in Cassio*: Fuit his moribus, vt nonnunquam trux & asper videretur, aliquando mitis & lenis; aliquando religiosus, aliàs contemtor religionum; auidus vini, interim abstinens. *hoc est, aliquando temeto deditus, aliquando abstemius. suadent, quæ præcedunt. Vide infr. vers. 928.*

Interim scelus est fides] *hoc est quod D. Ambros. lib. de Offic. 3. scribit*: esse nonnunquam contra officium fidem seruare. *& quod D. August. censet. c. si ad peccatum. 22. q. 4.* Si ad peccatum committendum fides exhibeatur, fidem appellari non debere. Fidem *hic pro silentio posuit, eam extra scelus commendat pulcrè Anaxandrides*:

ὅτις

ὅτις λόγους γὰρ, παρακάθηκην ὡς, λαβὼν
ἔξειπεν, ἄδικός ἐστιν ἢ ἀκρατὴς ἄγαν.
ὁ μὲν διὰ κέρδος ἄδικος· ὁ δὲ τούτου δίχα
ἀκρατής· ἴσως δὲ γ' εἰσὶν ἀμφότεροι κακοί.
Commiſſa cui ſunt verba, ſeu depoſitum;
Si retegit, eſt iniquus aut garrulus.
Si ſpe lucri, eſt iniquus: hac ſine, garrulus.
Cenſendus autem vterque pariter improbus.

*Dionyſius Halycarnaſſ.lib.*11. Pactiones ſi quas inter vos feciſtis arcanas, fidémque dediſtis, ſponſores facientes Deos. ſeruatas eas putato impias, vt aduerſus ciues & patriā: at ſolutas, pias. Dij enim ſe ad pulcros honeſtóſque conſenſus adhiberi gaudent, non ad turpes atq. iniuſtos.

486 Eſt in remoto regię ſedis loco] *ſic videtur etiam legiſſe Bernardin. Gellius.* 490 Latet] *primus N. mutauit, repoſito*; manet.

492 Theſſalo] *Ixioni; cui Nubes Centauros genuit: vnde à Claudiano vocantur*, nubigenæ.

493 Celſus] *hoc malo, quàm illud vnius lib.* trepidus.

496 Achelous] *amnis Acarnaniæ in Epiro, teſte Strabone, olim Thoas, poſt Theſtius, & Axenus auctore Plutarcho lib. de fluminib. dictus; oritur ex Pindo, & diu per planiciem lapſus, tandem in Ionium è regione Echinadum, influit, vt docent Thucidides lib. 2. & Plinius lib. 11. cap. 85.*

497 Turpis] *alij corrigunt ex vno manuſc.* turpe. *hanc pugnam deſcribit eleganter Nonnus Dionyſiac.* μγ'.

Cornu] *cunctis fluminibus veteres cornua tribuerunt, vt docui in Not. Claudiani, & notum eſt, & optimè de eo diſſerit Pierius cauſas referens libro 3. Hieroglyph.*

501 Altum gurgitem] *ideo Sophocles Euenum vocat* profundifluum flumen. *Non placant aures meas qui hic reponunt* & pontum. *Nuſquam legi, tum refluxum maris, vel æſtum ſolere vndas Eueni replere & repellere. ſanè non arbitror. nec tam litoralis Euenus, qui priùs in Cephiſſum influit, & nomen amittit; Cephiſſus mari illabitur. quomodo ergo refluxus per totum Cephiſſum in Euenum vſque? nec indicant Sophocles aut Ouidius, ſed vberiorem ſolito fuiſſe, quòd nimbis hiemalibus eſſet auctus.*

504 Vagum] *non malè vagus vortex, flumen: & noſter etiam ſuprà vocat Euenum vagum: neque tunc peruius, aut vadari poterat: quare parū procederat ſolitum eſſe vadis tranſire. igitur ſequor meorum omnium tam excuſorum, quàm ſcriptorum ſcripturam. non tamen pugnarim, ſi quis malit*; vadis. *nam & Ouid. ſignificat, cùm ait Neſſum* ſcitum vadorum.

Precium popoſcit] *Sophocles:*

Ab hoc viator Eueni per gurgites
Stata ſolet mercede quiuis traici.

Strabo: Neſſum hac in parte deſignatum portitorem fuiſſe, occiſum ab Hercule vulgatur, cùm inter traiciendū Deianiram violare conaretur.

505 Equo] *De Centauris abundè ſuprà egimus, & videndi præter citatos,*

tatos, Lucianus in Hermotimo, & in Antiocho, Plutarchus in Conuiuio sap. & lib. de vitando ære alieno, Strabo lib. 9. Plinius lib. 7. cap. 58. & Tzetza Chiliad. 7. histor. 99. & 273.

508 Medióque adhuc] *Ouidius scribit etiam Herculem exisse, Archilochus neutrum, in medio enim Eueno vult occisum Nessum, vt docet Schol. Apollonij in lib* 1. *aptiùs vtroque noster rem totam.*

511 Tu præda] *rapina enim & præda Nesso, quæ præmium Herculis.* ideo raptam *vocat Ouidius:*

Dat munus raptæ velut irritamen amoris.

525 Monuit] docuit, *alij. Moguntin. deest, sed inter lineas alienâ manu*; monuit. *Porrò de Mychale etiam Nemesianus Eclog. 4.*

Et mille ignotas Mychale circumtulit artes,
Cantauit quod Luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbos.

526 Magam] *olim Persis* Magi, *siderum, & physicæ totius periti, vt ex Cicerone lib 1. de diuinat. & Plinij lib. 6. & 20. colligitur, dicti Mechasphim* מְכַשְּׁפִים *Persicâ voce ab Hebræis. postea cùm plerique relictâ sapientia rerum verarum ac naturalium, ad superstitiosas, & dæmonum cultum delaberentur; hoc nomen solis cœpit maleficis, Goëtiæ studiosis, tribui. Duplex enim Magiæ tum species constituta. Vna, vetus illa, intimæ philosophiæ nucleus, ipsa naturæ secreta callens: altera malorum spirituum inuocationibus & familiaritate, & malis carminibus infamis & inauspicata. Hæc vltima,* Goëtia *mera cùm sit; audent illam tamen homines impij* Theurgiam *vocare. nec desunt qui vim illi bonos etiam angelos cogendi & ligandi ascribant; & quæ hoc potest*, albam *magiam nuncupant; quæ malis euocandis dat operam*, nigram. *Sed hæc opinio, vt orta ab Iamblicho, Plotino, Porphyrio, Iuliano, iuratis fidei hostibus, Christiano prorsus exsecranda. Semper enim siue atra, siue candida specioso vocabulo, cacodæmoni honorem exhibet, & humanis diuinisq́; legibus supplicia dira debet. Nunquam bonæ beatæq́; mentes magis communicant, nec eorum sceleribus vllam opem ferunt, vt rectè docet Bernard. Basinus de artib. Magicis concl.* 8. *Hæc ego nunc & sæpe de his malis artibus, quod (proh dolor!) nimis hodie notæ, nimis, etiam teneræ ætati, familiares.*

Vide Calium lib 3. variar. lect. ca. 13. & Michaelē Medinam lib. 2. de recta in Deū fide cap. 1. & 7

537 Sinus] *sanè*; tactus sinus, *non quadrat. sed quia v. l.* tactus imas, *legam*; tectus imas. *si versus patiatur. latenter (ait) intima & penita cordis penetralia penetret, semel artubus receptus. nunc assentior Lipsio reponenti*; tactu intimas. *Herbipol. & quidam Veneti*; tractus sinus. *vitiosè.*

545 Neruo] *arcu.* 552 Rapidum] *Mogunt.* trepidum.

553 Puellæ] *Europæ Agenoris filiæ, à quâ volunt tertiam orbis partem nominatam. Andron Teius tamen prodidit, Oceano nupsisse duas nymphas; ex quarum vnâ, natæ Asia & Africa; ex alterâ, Europa, & has orbis partibus nomina dedisse.*

559 Furua] *Moguntinens.* fulua. *an sceptrum Ditis aureum? fuliginosum potiùs & anthracinum.*

569 O quod superbæ, &c.] *Aristoteles lib. 1. Polyt. cap. 11. ait tyrannis*

paucos esse veros amicos, quòd ab iis adulatores diligantur. & Seneca lib. 6. de benefic. de iisdem: vix est, qui illis verum dicat, sed vnũ omnibus adulandi certamen, vnum amicorum omnium studium, vna contentio, quis blandissimè fallat. *Æschylus:*

Inest enim hic omni tyrannidi
Morbus; amicis non confidere.

quis ergo illis fidat? quis fidus futurus? fides fidem prouocat, diffidentia perfidiam. 571 Nostra quos neuit] *Sophocles:*

—— tunicam vt hanc dexterâ textam meâ
Donum Herculi meo feras ——

commendat seipsam à lanificio, cuius quàm studiosas esse feminas oporteat, docet And. Tiraquellus in leg. connubial. 10. à num. 38.

574 Iecur] *huius meminit, quia in eo sedes amoris. iuxta illud tritum:*

Cor sapit, & pulmo loquitur, fel commouet iras,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Iul. Firmicus lib. de errorib. profanar. religion. cap. 5. Tertia pars constituitur in iecore, vnde libido nascitur & voluptas. Illic enim genitaliũ seminum collecta fœcunditas, naturalibus stimulis desiderium cupiditatis exagitat. *Lactantius lib. 6. Institut. cap. 15.* Quod si (vt medici dicunt) lætitiæ affectus in splene est, iræ in felle, libidinis in iecore, timoris in corde. *Claudianus in Panegyri de 4. consulatu Honorij elegantissimis versibus humanam describens animam, cupiditates omnes in iecore collocauit: ascriberem, nisi multi forent. ideo & Horatius:*

Non ancilla tuum iecur vlceret vlla, puérve.

& rectè. Amor enim ex bile flauâ gignitur, cùm calidæ aridæq; sit naturæ, & ignis locum in homine possideat. Nam veteres, vt hoc obiter dicam, quatuor humoribus hominem, quasi elementis constare volunt, quæ totidem mundi elementis respondeant; sanguine, pituitâ, bile flauâ, bile atrâ: sanguinem quidem, qui calidus & humidus est, ex corde oriri, & aëri respondere; pituitam ex cerebro manare, humidam & frigidam, aquæ; bilem atram ex splene, frigidam & siccam, terræ; flauam verò bilem, ex iecore, aridam & calidam, igni. Propter has autem qualitates seu ποιότητας *magni mundi elemẽtis tam consentaneas, hominem* μικροκόσμον *dictum autumant medici. Quod ipsum ex Theologis nõnulli, vt D. Cyprianus, ex quattuor Græcis characteribus nominis protoplasti* τὸ ἄδαμ *eliciunt, quibus credunt totidem cardines orbis significari, per prius* τὸ α', *Orientem* ἀνατολὴν; *per* τὸ δ', *Occidentem* δύσιν; *per posterius* α', *Aquilonem,* ἄρκτον; *per vltimum* μ', μεσημβρίαν, *Meridiem: qua de re multa Eugubinus in epist. apologeticâ contra Erasmum, Picus Mirandulan. in Orat. & lib. 5. Heptapli cap. 4. Francis. Georg. Harmonia mundi cant. 1. tom. 6. & Pontus Thyardæus in lib. de vniuersita. addo Marij Victorini carmen Genes. lib. 2.* —— Deus omnia nosse

Quæ bona sunt, cum luce, dedit; mundóque minori (*homini*)
Quicquid maior habet, sacro innotescere sensu,
Seque per hæc, voluit ——

ad Dei nos ergo ista cognitionem laudem

laudem, amorem inuitant. & tamen hunc hominem videas pecudum potiùs vitam viuere, & quasi belluina mens ei foret, stupidum ac vagum, huc illuc circa terram rapi, solo inhærere, nec assurgere aut erigi in cælum. Questus id Antidamus in Moralibus his verbis: Fabrè compactū animal hominem, quis ferat* sic esse pecuatum? quis auerruncassit tam Aretinas hominum mentes? *sic vulgati libri Placiadis hoc fragmentū contribuunt, & ipse* Aretinas, *interpretatur testeas vel argillaceas: veteres tamen libri habent;* Aricinas. *fors, an scripserat Antidamus;* arietinas? *hoc est, stolidas & fatuas. euincit vocula*, pecuatum. *sed vereor, ne cui petulco hædo, in hanc coniecturam lubeat arietarier.*

*Hoc repono, pro, esse.

582 Calydoniæ] *alij Calydonij, alij Caledonij: qua in re multum in editis libris peccatur; & legi virum eruditum non ita pridem luculentè caculientem.* Caledonij, *Ptolomæo & ceteris Græcis* καληδόνιοι; *secundâ productâ, Scoti in Britanniâ, tertiam corripiunt, Lucano, Martiali, Ausonio, Claudiano. apud Statium lib. 5. Siluar. in Propemt. Crispini, vbi de Albione, & apud Sidonium in Panegyr. Auiti versu 89. hos repono. apud Martialem verò vel repono, vel retineo lib. 1. in his:*

Nuda Caledonio sic viscera præbuit vrso. *&*
Quincte Caledonios Ouidi visure Britannos.

Calydonij, *contra secundam corripiūt, tertiam producunt, & sunt in Ætoliâ, hoc loco, & in Troade:* An ferâ notam Calydona sæuâ. *Claudianus:* Mœnibus ex altis Calydon. *idem confirmant Manilius lib. 5. Ouidius in Metamorph. Lucanus lib. 6. Pharsal. Statius 4. Thebaid. Silius lib. 15. & ante omnes Homerus Iliad β'.*

Χαλκίδα τ' ἀγχίαλον, καλυδῶνά τε πετρήεσσαν.
Chalcida maritimámque & Calydona petricosam.

sic etiam scribunt Ptolomæus in tab. Thucydides lib. 3. Strabo, ceteri.

IN CHORUM.

Mulieres Calydoniæ deflent Deianiræ sortem, se illi vt fuère in prosperis, sic in aduersis comites fidas spondent: in ambitionem & auaritiam præposteram mortalium & tyrannorum studia inuehuntur, & priuatā fortunā extollunt.

585 Acheloi] *tres sunt amnes huius nominis, vnus in Phrygia, apud Homerum, à Sypilo defluens; alius Arcadiæ, pone Lyceum montem, Pausaniæ in Arcadic. tertius noster, de quo iam egimus vers. 496. quem idem Homerus fluuiorum Regem vocat; à quo aquæ omnes vocantur,* Acheloides vndæ, *vel* Acheloia pocula *Maroni 1. Georg. vt obseruarūt Eustatius in 2. Iliad. Macrobius li 5. Saturn. cap. 18. & Brodæus Comm. in lib. 1. Epigr. huius fluminis descriptionem à Thucidide positam lib. 2. commendat Demetrius Phalereus.*

591 Flauus Lycormas] *Strabo:* Euenus, Lycormas priùs vocatus. *Archelaus:* Lycormas Ætoliæ fluuius, qui postea alio nomine dictus est Euenus, radicem producit quæ Zarisa nominatur, hastæ similem, & obtusæ oculorum aciei vtilissimam. *vnde dictus Euenus, vide Apollodorum lib. 1. Biblioth.*

594 Nos Cadmeis,&c.] *consueuimus tecum Bacchi sacra celebrare, ea scilicet, quæ Trieterica, tertio quoque æstiuali solstitio (hoc est, anno tertio) veris initio celebrabantur, vt apertè indicant sequentia :* Cùm iam pulso sidere Brumæ (*hoc est, finitâ hyeme, fugato Piscium sidere*) Tertia soles euocat æstas (*tertij anni æstiuum solstitium calores incipit adducere*) Et spiciferæ concessa Deæ Attica mystas claudit Eleusis : *quo tempore apud Eleusim Atticæ oppidum, mystæ Cereri initiati, minora Thesmophoria celebrãt; quæ hoc tempore fieri antea docui. De his Trietericis agit Plutarchus lib. 4. Sympos. Problem. 5. & Latini Poëtæ passim, nullus tamẽ tam perspicuè tempus, quo celebrabantur, expressit, vt noster. Aristides simpliciter Dionysia videtur vocare, & primo vere celebrari docet :* Primo vere, cùm aguntur Dionysia, sacram Baccho triremim per forum circumferri, signum rei gestæ. Aliquando Chios vrbem (*Smyrnam*) inuasisse, vt vacuam, quod ciues abessent Dionysiis operantes; sed eos, re cognitâ, vt erant Bacchico cum schemâ, latrones fudisse, & naues eorum occupasse, & Pyrrhicam vere Baccho saltasse, & in hostium corporibus Dionysia peregisse. *Orat. 15. & 22. tom. 1.* Cadmeis cistis] *calathis Thebanis.*

Orgia] *sic Græci, quas Latini* cærimonias. *commune enim id nomen omnibus Bacchi sacris, vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς quia Bacchantes non sine furore, vel ἀπὸ τῶν ὄρεων, quia in montibus præcipuè celebrabantur, vnde & Bacchus Festo ὄρειος.* Nyctelia *etiam dicta hæc orgia, quia Bacchus noctu colebatur. Virgilius:* —— vbi audito stimulant Trieterica Baccho

Orgia, nocturnúsque vocat clamore Cythæron.

ideo faces & lampades ad templa deferebant (vnde auctore Pausaniâ Bacchus apud Pallenenses φαύστριος & λαμπτὴρ) & passim per plateas vini crateres statuebantur. ita per noctis & vini licentiam nihil turpitudinis & sceleris omittebatur, vt narrant Clemens Alexandr. in Protrept. Arnobius li. 5. & Eusebius lib. 2. Præparat. Euangel. cap. 5. & de Romanorum Bacchanalibus seu Liberalibus Liuius lib. 39. Tacitus Annal. 11. Valerius Max. lib. 6. cap. 3. Tertullian. in Apologet. & lib. de Spectaculis, & D. Augustin. lib. 6. de Ciu. Dei cap. 9. & lib. 18. cap. 13. Gestabant autem Bacchantes varia, vnus quidem vitem, alius hircũ, alius cophinum, seu cistam, iuxta Plutarchum, caricis plenam; omnes autẽ phallos, vt ex Plutarcho docet Cælius lib. 7. c. 16. omnes etiam thyrsigeri, & pampinis, hederaq; coronati; taurum dentibus laniabant, & per siluas clamoribus dissonis vlulantes vagabantur : tibiarum quoque cantu, & cimbalorum tinnitu cuncta personabant, & (teste Firmico d. lib. cap. 6.) quidam ibant nigro amictu tetri, quidam ostenso angue terribiles, alij ora cruenti viui pecoris membra lancinabant: & Clemens tradit etiam serpentibus coronatos Euan Euian *vlulasse : lacerasse dentibus virides chelydros addit Prudentius :* —— quod & ebria iam tunc

Ante oculos regis satyrorum insania fecit,
Et fecisse reor stimulis furialibus actas
Mænadas, inflammante mero in scelus omne rotatas.

Signum sanè Orgiorum fuit serpens mysteriis initiatus, & Deus sinum peruadens,

uadens, & Draco initiandorum sinu extractus; symbola quoque, talus, sphara, nux pinea, mala aurea, trochus, speculum, vellus, turbines, volubiles rotulæ, pilæ teretes. collegi ex Clemente in Protrept. Eusebio d. cap. 5. Arnobio li. 5. puto etiam in Orgiis symbolicos fuisse versus illos apud Firmicum cap. 19. & 20. ἐκ τυμπάνου βέβρωκα, ἐκ κυμβάλου πέπωκα, γέγονα μυστικός ex tympano edi, ex cymbalo bibi, & mysteria religionis perdidici. *Item:* χαῖρε νύμφιε, χαῖρε νέον φῶς. Salue sponse, salue nouum lumen. *Notãdum etiam duos fuisse Bacchos, vnum Cretensem, alium tyrannum Thebanum, vt explicat accuratè Firmicus d. cap. 6. & quidem quæ de Lycurgo & Bacchis Thebanis referuntur ad Thebanum pertinere; quæ de Ioue patre & sacris Trietericis ad Cretensem spectare: & postea multis verbis vtriusque historiam narrat. Sed mirè poëtæ amborum gesta confundunt, vt etiam Clemens, Eusebius, & Arnobius. Omnia quæ Græci Baccho tribuunt eiúsque Orgia, ab Ægyptiis Osyridis sacris Orpheus ad Græcos transtulit, vt docent idem Eusebius lib. 2. Præparat. cap. 1. & Theodoretus li. 1. Curation. Græcan. affect. Inueniuntur autem plura quoque Bacchi Orgia; quæ commodè sic distribuentur, vt quædam ab ipso Baccho nomen acceperint, vt* Dionysia, *quæ vel mense Elaphebolione, iuxta Suidã, vel Boëdromione iuxta Plutarchum in Alexandro, fiebant; vt* Theoinia *Atheniensium*; Leneïa, *apud Græcos*; Bacchanalia *seu* Liberalia *apud Romanos. Alia dicta à tempore quo celebrabantur, vt* Trieterica *ista*; Antisteria, *apud Suidam & Thucid. lib. 2.* Protygia, *teste Hesychio*; Nyctelia, *Virgilio & Plut. in Problem. Quædam à vasis & instrumentis, quorum vsus; vt* Choa, *à Themistocle instituta, de quibus Aristoph. in Acharn. & eius Scholiast. in Equitib. & Suidas*; chytra, *Suida & eidem Scholiast.* Lagænophoria, Pythegia, Ascolia, *Athenæo, Suidæ, Platoni in Sympos. & Plutarcho in Problem. 71. Sympos. 3. quæ* Ascolia, *Romani* Vinalia *vocabant, & iis per vtres vnctos saltabant, apud Virgil. lib. 2. Georg. Nonnulla à re, in cuius memoriam celebrabantur, vt* Apaturaria, *Tertulliano Apologet. cap. 39. Cetera ab epulis & comessationibus, quæ in iis; vt* Phagesia, & Phagesiposia, *apud Athenæum lib. 7. &* Omophagia *apud Arnobium. de quibus omnibus fusissimè N. lib. 1. Conuiuial. antiquitat. cap. 33. Fuère etiam quædam Bacchi sacra, dicta* Sagræa, *quæ in Sagris Italiæ, & Alymunte Atticæ fiebant; quorum (vt puto) poëtæ, qui exstant, nusquam meminerunt, omnium fœdissima; quæ meritò proscindunt Clemens Alexand. in Protrept. Arnobius lib. 5. & Theodoretus lib. 8. Curat. Græcanicar.*

595 Spiciferæ] *Cereri, magistra agricolandi.*

602 Vbi iam melior] *Pindarus*: perit honos viro qui priuatur amicis, paucique mortalium in ærumnâ sunt fideles, ita vt sint participes laboris. *hanc in rem Petronij versus refert Salisberiensis lib. 3. Polycratici. cap. 7. quorum quatuor iam posui in Aduersar. illis annectuntur isti:*

* Grex agit in schena mimum. pater ille vocatur,
Filius hic: nomen diuitis ille tenet.
Mox vbi ridendas inclusit pagina partes;
Vera redit facies, dissimulata perit.

** Correxi primum, nã mendose vulgata.*

noti huic rei confirmandæ Ouidiani loci lib. 1. Tristium, & lib. 6. de Ponto.
Isocratis in Parænesi, & Aristotelis lib. 7. moral. ad Eudem.

606 Centum limina] *Vide sup. Herc. Fur. vers. 164.*

613 Comes inuidia] *comitatur inuidia felicitatem, & quæ magis edita,*
hac flamma vaporant. aduersæ fortunæ comes miseratio. Vnde fingebant for-
tunam cum inuidiâ colligatā. Statius Papin. lib. 5. Silu. de Abascantij pietate.

Quisnam impacatâ consanguinitate ligauit
Fortunam, Inuidiámque Deus? quis iussit iniquas
Æternum bellare Deas? nullámne notabit (*sic lego*)
Illa domum, toruo quam non hæc lumine figat
Protinus, & sæuâ perturbet gaudia dextrâ?

& paullo pòst confirmat à simili: ——— sic plena maligno
Afflantur vineta Noto. sic alta senescit
Imbre seges nimio. rapidæ sic obuia puppi
Inuidet, & velis adnubilat aura secundis.

619 Clarus claras] *m. s. Moguntinens. & Burdigal.* clarúsque datas.
Eguian. Veneti, Herbipolens. & Eib. clarúsque latas. *hinc Lugdunens.* cla-
rus latas. *primus N.* claras. *quod mihi amplius placet. sic enim alij m. s.*

621 Implere] *aduocanda, quæ de insatiabili opum fame dixi ad Her. Fur.*
chor. 1. 622 Gemmiferi] *gemmiferum esse Istrum docet Dionys. Perieg.*

624 Lydia] *sic omnino Claudianus:*

Non Tartessiacis illum satiaret arenis
Tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
Aurea Pactoli: totúmque exhauserit Hermum;
Ardebit maiore siti ——— *& mox:*
Quo væsane ruis? teneas vtrumque licebit
Oceanum: laxet rutilos tibi Lydia fontes:
Iungantur solium Cræsi, Cyrique thyaræ:
Nunquam diues eris ——— *Lydia fluminibus aurea ramenta*

voluentibus nobilis est, Hermo scilicet & Pactolo. de Pactolo, dictum alibi:
de Hermo, Papinius 3. Siluar.

——— Hermíque vadum, quo Lydius intrat
Bacchus, & aurato reficit sua cornua limo.

(hoc ait, quia Bacchi cornua fingunt aurea poëtæ) Claudianus lib. 2. de raptu:

——— referunt Baccho solennia nymphæ
Mœoniæ; quas Hermus alit, ripásque paternas
Percurrunt auro madidæ ——— *Virgilius 2. Georg.*
Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus. *Lucanus*
lib. 3. Passaque ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon, quâ culta secat non vilior hermus.

& Pliniꝰ
Lydia, prius Græcis Mæonia dicta, describitur à Strabone lib. 13.
lib. 5. cap. 29. de Etymo nugantur Græci, verè ab Hebræo Lud descendit, illis
enim Lydia לוד. *Habes hic aurifera flumina vel gemmifera Istrum, Her-*
mum, Pactolum, Hebrum, Tagum, Hydaspen (qui mendosè Ptolemæo σιδα-
ατις)

atre) & Gangen Indiæ: qui vltimus prius Chliares dictus, teste Plutarcho, de cuius fontibus Strabo & Plinius altercantur, vt de hodierno eius nomine Gastaldus & Theuetus apud Ortelium in Synonimiâ; antiquissimum illi nomen Phison פישון *Gen. 2. iuxta Eusebium & D. Hieron. quamuis Rab. Salomon dissentiat. vocatur & Getha Iosepho lib. 1. antiquitat. De his auriferis fluuiis accipio illa Senecæ lib. de consolat. ad Martiam*: quid lapidum gemmarúmq. fulgor, &inter rapidorum torrentiũ harenas aurũ interfluens. *& li. 4. de benefic. vt ego membranarũ Burdig. beneficio legendum & dispungendũ didici*: tot metalla defodit, tot flumina emisit in aëra, super quæ decurrunt sola, aurum vehentia, argenti, æris, *&c. corrupêre, qui vocem*, sola, *nesciebant. at Seruium audiuissent affirmantem*, vnicuique rei quod subiacet, solum esse ei, cui subiacet. *Isidorus lib. 14. Orig. cap.* 8. Solum est omne quod sustinet, à soliditate dictum. *vtuntur Cicero Anteq. iret in exil. & pro Cornelio, Ennius Annal. 3. Lucretius lib. 2. & 5. Catullus in Galliambo, & antiquorũ verborum studiosus conquisitor Prudent. in Apotheg.* 626 Zephyro subdita tellus] *Hispania zephyri flatibus obnoxia, quia occidua. ἱσπανία Græcis raram seu preciosam denotat, inquiunt. sed si quasi ἰσοσπανία, indiga potiùs & pauper. Verùm id per antiphrasin.*

627 Hebrus] *an aurifer? nescio. non memini. fortè pro tota Thraciâ posuit, quæ fertilis magnâ ex parte. vel corruptum nomen, ex;* Hermus.

628 Ruráque *Moguntinens.* vndáque. *sed carmen respuit.*

640 Quota] *Moguntinens.* Quarta. *vitiosè.*

648 O si pateant pectora ditum] *Euian.* ducum. *Boëtius lib. 3. de consolat. philosoph. vt legitur in membranis D. Mariæ Siluæmaioris*:

Quos vides sedere celsos *Vulgò, celso.*
Solij in culmine reges,
Purpura claros nitente
Septos tristibus armis,
Ore toruo comminantes
Rabie cordis anhelos;
Detrahat si quis superbis
Vani tegmina cultus;
Iam videbit intus artas
Dominos ferre cathenas.
Hinc enim versat libido
Auidis corda venenis:
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens:
Mæror aut captos fatigat,
Aut spes lubrica torquet;
Sæuos caput tot vnum
Cernas ferre tyrannos.
Non facit quod optat ipse,
Dominis pressus iniquis.

650 Brut-

650 Bruttia] *mare Bruttium, à Bruttiis Italiæ populis, Coro valdè infe-
ſtatur. βρούτιοι quibuſdam Græcis rectè dicti, auctore Strabone, quia oriun-
di à fugitiuis, Lucanorum; Lucani verò fugitiuos βρεττίους appellabant. Ste-
phanus etiam ſic nominat. nam in βρέττος & in βρουτία tradit, Brutios dici
qui in Sicilia Brutian vrbem incolunt; Brettios autem in Italiâ dictos ab
vrbe Bretto, quam condidit Brettus Herculis filius, & ab hac totam Italiam
Antiocho dictam Brettiam. βρέττιοι etiam Ariſtophani noti, & Dionyſio
Periegeti, ſic enim rectiùs quidam libri, quàm alij; qui, βρέντιοι.*

653 Patulâ pocula fago] *nam, vt hodie, & olim pocula ex fago fiebant.*
Virgilius: —— tibi pocula ponam
Fagina ——
Tibullus: Faginus aſtabat cum ſcyphus ante dapes.
Ouidius: —— fabricatáque fago Pocula ——
Idem: Terra rubens crater, pocula fagus erant.

656 Non ſtrictos] *alludit ad conuiuium paraſito exhibitum Dionyſij Sy-
racuſani iuſſu, ſuſpenſo de ſetâ equinâ ſupra caput gladio. narrant Cicero
5. Tuſcul. & Macrob. in ſomn. Scipion. & Ammianus Marcellin. lib. 30.
qui loquitur ita, quaſi ſæpius à Dionyſiis hoc factum fuerit.*

660 Pelagi rubentis] *Erythræi maris.*

662 Lapis] *ſic vocat margaritum, vt & Ammian. Marcellinus lib. 23.
vbi ortum & naturam vnionum latè proſequitur: qua de re fusè Arrianus
lib. rerum Indicarum.*

667 Ser] *Dionyſius de ſerum operibus, vt vtar Papij verſibus, nam grata
mihi recordatio:* Quîs nec cura boum, pecorum nec paſcua cordi,
Florea ſed vaſtæ pectentes gramina terræ
Arte parant variâ veſtes, ſumtúque ſuperbo,
Florida diuerſis quæ prata coloribus æquent.
Non illis operum certarit aranea laude.

672 Quorum] *Moguntinenſ. Herbipolenſ. & Veneti:* Quarum, *dixit
ante* illa. 678 Puer] *Phaethon.*

683 Sulcat] *ſcheda Burdegal.* pergit. *Baſileenſ.* cùm pergit. *Mogunt.* per-
percurrat. *Venetus primus*; peregerat. *alij duo*; peregit. *Lugdunenſ.* per-
agrat. *Lipſienſ.* dum ſulcat. *quod ceteris melius, vt & illud;* dum pergit.

684 Tenuit Latias Dædalus oras] *Lucianus lib. de aſtrolog. hæc vanis
aſtrologis pulcrè adaptat. fabula ipſa nota ex Diodoro lib. 4. Biblioth. cap. 19.
Seruio in 6. Æneid. & Ouidio in Metamorph. & Arte. Veniſſe tunc Dæda-
lum non in Sardiniam modo, & in Siciliam quod Salluſtius & Ouidius; ſed
etiam in ipſam Italiam, Cumas & alia loca, præter Virgil. lib. 6. Æneid. do-
cet Stephanus:* Δαιδάλεια πόλις Ἰταλίας, Δαιδάλου κτίσμα, ἥτις Ἰουλία νῦν
καλεῖται. *Iulia ergo vrbs exſtructa à Dædalo in Italia, olim Dædalea. ſed an
in Latio propriè dicto fuit? non puto. ſed Latium, ſumitur pro totâ Italiâ,
vt ſolet pars præcipua pro toto. Nec deeſt huic acceptioni idoneum acumen.
alluſit ad Saturni latebras, & etymon Latij. nam his ſe primum oris Dæda-
lus credidit: hic tutus latuit.*

689 Pon

689 Ponto] *Icarium mare lapsu suo nominauit.*

695 Phaselos] *phaselus, breue nauigium, celebratum Catullo. vide Seruium Honoratum:*

698 Medióque rates quærit in alto] *vnde Clitomachus:*

Fortuna spirans aduersa prosperè agentibus
Omnia confundit.

702 Fertur rap. Regina gradu] *mei o.l. sic continent. Criticorum lib. alius*; fertur medio Regina gradu. *magis arridet mihi*; rapido. *hoc enim timentium : gradum citare. nec de alio cogitandum vocabulo.*

IN ACT. III.

Commemorat Deianira metus sui causas, narranti superuenit Hyllus, & refert quantum mali & miseræ munus eius Herculi attulerit. illa graui dolore & desperatione percellitur; seq. interimit.

708 Cor-salit] *videtur subsilire, vel; vt Comici loquuntur, lienosum est, artem facit histrioniam. hinc sumebatur diuinatio* salitoria.

711 Languidis ventis dies] *Moguntinens.* languidus.

714 Vrget] *sic Philoetas:*

Nec mihi Parca malorum finem adfert, sed manet
Constanter, & præsentibus accrescunt alia.

pro semel, *quod legit & exposuit Daniel, est in Moguntinens. Herbipol. & primo Veneto*; simul.

717 Thalamísque demens] *dementem se vocat, quòd pallam misisset, hostis sui secuta consilium, neq. prius re exploratâ. confirmant Mogunt. & omnes veteres excusi, qui*; amens, *minùs benè. sed optimè m.s. qui*; mærens.

718 Struit] *sic etiam Mogunt. & Herbip. Lugdunens. autem*; astruit.

720 Ostendi arcuit] *sic emendant, & assentior. nam*; ostendi, *inuenitur etiam in Moguntinens. Herbipol. & trib. Venet. facilè etiam fuit, ex*; arcuit, *facere* arguit. *c. in g. affinem litteram.*

727 Abiectus horret sanguis] abiectum horret virus. *Moguntinens. Herbipol. & Veneti, sed ijdem seq. vers.* tepefactum. *Sophocles interpres huius loci:* ——— nam lana ea

Qua tunicam inunxi pura, & albo vellere
Detonsa, prorsus in nihilum redacta iam
Euanuit; nec tacta ab vllo, intus qui erant,
Consumta per se periit, & summâ petrâ
Dilapsa in auras, tabuit. *& mox:*
Lanam ante paullò, qua togam perunxeram,
Cùm fortè coniecissem in ignes fulgidos
Solis micantis, mox ea (horreo eloqui)
Feruore vbi est correpta, tota nescio
Quo diffluit modo, ac humi exaret cadens:
Perinde serrâ ligna dum secantur, ac
Tenuem scobis si conspicere puluerem.

Terráque ibi ſpumoſus ebullit liquor;
Haud aliter quám adueniente auctumno è botris
Expreſſa Bacchi muſta feruent pinguia,
Effuſa humi ———

730 Mimas] *mons Ioniæ, perpetuis obſeſſus nimbus, Homero, Ariſtophani, Thucydidi, Ouidio, Lucano, Silio, Solino.*

Salo] *Mare ſalum, ſiue quod fluctuet, ἀπὸ τοῦ σαχτύεσθαι. ſiue quia ſalſum.*

735 Comam] *ipſam illam lanam, qua inunxerat pallam. declarat Sophocles, ſi aduertitis.*

739 Tuménſque] *veriſſimè ἀταξίαν hîc eſſe monent. dicam poſtea vbi verſus iſte ponendus. Si omnino hîc manere vis. audi m. ſ. Moguntin. & Venetos, in quibus,* timénſque, *& lege,* Timens quæ tacita ſequitur, *vt hoc dicat Deianira, veniente mæſtâ nutrice, cum Hyllo mæſto, & properante. Verùm huic lectioni lex carminis repugnat.*

747 Regia triumphi templa Iunonis pete Hæc tibi patent, delubra Præcluſa omnia] *habentur hæc carmina in nonnullis m. ſ. vt in Moguntino in quo tamen legitur,* Regina triumphi, *&* recluſo omnia. *non dubito verſus germanos eſſe. & illud* Regina *coniecturam Lipſij confirmat, qui ſic legit:*

Neſcio quod animus grande præſagit malum.
HYL. Regna, triumpha, templa Iunonis pete,
Hæc tibi patent. delubra præcluſa omnia.
DEIAN. Effare qui me caſus inſontem premat.
HYL. Decus illud, *&c.*

& interpretatur commodiſſimè: vt iubeat Hyllus matrem agere triumphum, re tam præclarè confectâ: ſacrificare Iunoni, non aliis Diis. quia ceteris Diis mors Herculis mœrorem, ſoli nouercæ voluptatem ſit allatura. ſic enim inferius Chorus, verſ. 1547.

Soláque obductis foribus Deorum
Templa ſecuræ pateant nouercæ. *obitu ſcilicet Herculis.*

750 Vrit Iu. neſcio quæ] *etiam Moguntinenſ. Herbip. Veneti ſic habent. Nec iuuant hilum qui ſe iuuare verſus legem profitentur.*

749 Obiit] *deſperat de Herculis vitâ, nondum mortui,* obiit, occidit, interiit, deuixit, mortuus eſt, *δυσφημίας verba; quæ in familiari colloquio veteres refugiebant; tragici conſectantur.* vixit, abiit, fuit, *εὐφημίας, vnde &* abitio, *pro morte, apud Feſtum.*

765 Vaſtum nefas] *Burdegalenſ. lib.* magnum ſcelus.

768 Timet] *Moguntinenſ.* ſtuuet. *an voluit ſcribere;* ſtupet.

Infandum] *malè vett. impreſſi cum Mogunt.* nefandum.

769 Eat] *malè N.* iit. *contra fidem codicum.*

771 Tu illum dicis] tu *deeſt Lugdunenſ.*

774 Omni parte] *hæc verò Eubœæ deſcriptio non eſt ad verum, nec ad Geographiæ legem, ſiue totam Eubœam, ſiue (vt Sophocles) Cenæum duntaxat promontorium metari voluerit. Eſt quidem Caphareus, etſi ad ortum, magis Auſtralis, quàm Cenæum; Euripus tamen minas Aquilonis pati nequit. Vide Sophiani Græciam. Sophocles ait:* —litore

——litore maris
Euboei eminens
Locus est, vtrimque quod fretum, pulsat, vocant
Cenæum. 777 Instabiles vagus] *Mogunt.* instabilis vagus.

778 Septémque] *consentit in numero Strabo, si rectè intelligatur: Antiphilus Byzantius quodam Epigramm. senarium prodidit: alij alium, & fortaßis ab his omnibus certus pro incerto positus.*

779 Iuga] lassum iubar *etiam Mog. & omnes olim excusi, Ven. & Herb.*

781 Rupe celsâ] *sollemne id fuit. poëta quidam:*

Ingentem Iouis humentis tunc exstruit aram
Et sacra imponit in montibus —— *Herodotus:* Istis verò lege sancitum est, vt in altissimis montium verticibus eò ascendentes sacrificent. *Melanthes*: Omnis autem mons, Iouis mons dicitur: quoniam mos fuit antiquorum, vt supremo Deorum, in sublimi loco sacrificarent. *Aristides Orat. 1. scribit, homines, postquam vrbes condere cœperunt, Ioui arces consecrasse: tum quod in mundi summo culmine habitet, tum quia vltrò cedebant munitioribus locis ei, qui solus Regum optimè nosset imperare.* 791 Sabæis] *de turis collectione consule Plinium & Solinum. videtur Sabaos ab Arabibus distinguere. sed ea de re nos suo loco.*

796 Fugax] *qui conatur fugere manus sacrificulorum, vno iam ictu securis exsternatus. non indecora hac comparatio. quia mugienti tauro Alcidem gementem confert.*

801 Calpe] *sequor emendationē Lipsij* chalcis. *quæ omnino aureola correctio est. Euripo Chalcis iungitur & loco. & more nostri. de loco Strabo docet. de more, constat. sic mox*: Semper Euripo properante Chalcis.

Cyclas] *nouem, teste Higyno & Strabone, insulæ Sporades vel Cyclades dictæ, quia Delum corona & circuli instar cingunt. auctor Ammianus lib. 22. multa de his Theuetus lib. 7. Cosmograph. cap. 12. & 14.*

807 Licham] *solitus in bello Herculem sequi Lichas; à quo volunt militares lixas dictos. Festus in* Lixæ.

809 Parum sui] *quidam lib.* paulum sui.

811 Hac manu] *peritè narrat, quod sine flagitio repræsentari non poterat. Secutus autem hoc loco sum Lipsium; cuius ex m. s. illo præclaro præclaræ castigationes magno mihi hîc & sæpè postea, in hac potißimùm, in qua meus manusc. mutilus, tragœdia, vsui fuère. sed prolixum nimis singula repetere. profiteor, quæ non dicam me ex coniecturâ meâ vel codicibus meis reposuisse; ex eius Animaduersionibus desumta.*

812 Herculem perimit] *vt à forti vinci speciosum, ita ab imbecilli turpe & flagitiosum. Attius Armor. iudic.* —— nam
Trophæum me ferre à forti pulcrum est viro:
Si autem & vincar, vinci à tali nullum est probrum.
sic numeris restitue, minimâ mutatiunculâ. Virgilius:
Aut spoliis ego iam raptis laudabor opimis,
Aut letho insigni.. *Vide Herc. Fur. 663.*

817 Getica] *Getas arcu & sagittis vsos nescit nemo, qui vel Pontica, vel Tristia Nasonis legerit. Dionysius Getas ad Istrum statuit, & mox illos cum Dacis & Germanis mirè confundit. Apollonius etiam, iuxta Istrum collocauit. Thraces esse voluit Herodotus, eumq́ sequuntur Latini poëtæ. nam & noster alibi* Hebrum Geten, *vocat ab accolis, & Ouidius semper cum Bessis (qui Thraces origine) & Sauromatis coniungit. & Virg. lib. 4. Georg.*

—— flerunt Rhodopëiæ arces
Altáque Pangæa, & Rhæsi Mauortia tellus,
Atque Getæ, atque Hebrus —— *Silius Italicus lib. 2. Punic.*
—— cursúque fatigant
Hebrum innupta manus, spreti Ciconésque Getæque,
Et Rhæsi domus, & lunatis Bistones armis.

scilicet quia vt Tanaim, ita & Hebrum accoluerint. testatur Tibullus lib. 4.

Quáque Hebrus, Tanaísque Getas rigat atque Mosynos.

Plinius & Appianus confundunt cum Dacis, de quibus alibi. Melius distinxere Strabo, & Stephanus, vt Getæ magis Orientales sint Ponto vicini; Daci ad Istri fontem, & Germaniam vergant. Stephanus: οἱ Δάκοι οὓς κάλουμεν Δάους. Γέτας γάρ τοὺς πρὸς τὸν Πόντον κεκλιμένους, καὶ τὴν ἕω. Δάους δὲ, τοὺς πρὸς ταναντία πρὸς Γερμανίαν, καὶ τὰς τοῦ Ἴστρου πηγάς. καὶ παρ' Ἀττικοῖς δὲ, τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα, Δάοι καὶ Γέται. *vbi & illud, Dacos etiam Daos vocari, & hos populos (quia vicini sibi) causam præbuisse Atheniensibus, vt seruis sui nomina Dauorum & Getarum imponerent. Getas tradit Spartianus in Caracallâ postea Gotthos dictos, & Ioannes Magnus lib. 1. histor. Gothorum Gotthos esse gentem Gethicam probat. Mihi probatur præ ceteris, Originem gentis ex Schandiâ fuisse insulâ, & inde erumpentes, partem propè Pontum, partem propè Cymbricam Chersonnesum consedisse, hos propriè* Gotthos *vocari; illos primò quidem* Getas *(quo nomine Claudianus, vt visitato magis, vtitur) postea etiam, quòd se istis aliis adiunxissent, eorumq́ factâ accessio, omnes* Gotthos *nuncupatos. hoc accuratè confirmat Fran. Irenicus Exegeseos lib. 1. Hebræis Getæ, vt ceteri Scythæ Magoh à filio Iapheth* מָגוֹג, *vt volunt Arias & alij recentiores linguæ Hebraicæ periti: sed id videtur non concedere D. Augustin. negat enim* גוֹג *&* מָגוֹג *sic accipi debere, tanquam sint aliqui in aliquâ parte terrarum constituti, & de Getis ac Massagetis expressè reijcit. Vide lib. 20. de Ciuit. Dei cap. 11.*

Vide epist. Viuis ante Commentar. in D. August. de ciu. Dei, hac de re, satis agentem ambiguè.

818 Cydon] *incola & vrbs eodem nomine in Cretâ, arte sagittandi celebres. Virgilius:* Parthus siue Cydon telum immedicabile torsit. *hodie fortassis* Cisamus.

Inferius tamen & tela fugient] *tam altè in cælum proiecit Licham, vt tam altè iaci nequeant à Getis vel Cydoniis tela: eoq́ iactu caput auulsum in saxa, truncus corporis in mare decidit. immane mendacium.*

822 Malum est] *foret concinnius*; ira'st malum.

830 Nunc ore] *Sophocles:*

Dolore iterum fero victus se humi sternit. *& addit:*
κοὐδεὶς ἐτόλμα τ' ἀνδρὸς ἀντίον μολεῖν

ἐσπάτο

ἰατάτο γὰρ πεδόνδε, καὶ μετάρσιος βοῶν. ἰὼ ζων.

Nunc humum ore extensus ferit, nunc in pedes
Erectus, horrendo eiulat sono ——

833 Vnda non vincit] *Nonnus Schol. in D. Nazianzenum etiam aquam perpetuum calorem accepisse, & inde exstitisse Thermopylas refert.*

834 Et nota] *quæ frequenter adierat.*

837 Nunc puppis] *sacrificabat in Eubœa ad Cenæi Iouis, sed inde nauiculâ illatus continenti ad Oetham, vbi exspirauit.*

839 Destituit] *ipsum Herculem relinquit animus, vires deserunt, paulatim emoritur. non est necesse hunc versiculum dare Deianiræ. sino, vt fuit.*

845 Tantis] *sceleribus.*

846 Leui telo] *possidebant & alij Dij præter Iouem fulmina, vt alibi dictum. sed duplicem obseruaui differentiam vtriusque fulminis. Prior, ex Acrone, quòd aliorum Deorum fulmen, album, vel nigrum; solius Iouis, rubrum. Vnde Horatius:* —— & rubente

Dexterâ sacras iaculatus arces.

Altera, quod alij Dij tantùm possidebant grauius *fulmen, quo noxij puniuntur: illud verò quod* secunda *seu* fausta *tela vocat Ouidius,* minus *&* leue *noster, & de quo Claudianus:*

Pacificas rubri torsisset fulminis aras;

hoc ad solum Iouem pertinebat, & ab eo tantum nonnisi monendi homines gratiâ mittebatur: quia (vt Seneca docuit) ad regem maximè spectat iuuandorum subditorum cura & sollicitudo. Stabiliuntur hæc Festi ruderibus: Manubiæ Iouis tres dicuntur esse, quarũ vnæ sunt minimæ, quę moneant, placidæque sint. Alteræ, quæ maiores sunt ac veniant cum fragore, discutiántque aut diuellant; quæ à Ioue sint, consilióque Deorũ mitti existimentur. Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant, & quamquam nullum sine igne fulgur est, hæ propriam differentiam habeant quòd aut adurant, aut deforment fuligine, aut accendant, quæ statum mutent Deorum consilio superiorum. *postulat ergo Deianira iaci in se has vltimas manubias. Sed quid sibi volunt Glossarij Græco-Latini scriptores;* Fulgurium, κεραυνοβόλιον ἡμέρινον. Bidentale κεραυνοβόλιον. fulgur sub manum κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωϊνυκτερινὸν. *An vltimum istud Plutonis, & legend.* Summanum *? primum verò Iouis, & scrib.* Fulgur, Dium? *nam antea;* Diumius Ζεὺς κεραύνιος. *&*, Dium ἀστράπη. *idem ergo, fulgetrum, fulgurium, & Dium: vide infrà Agamemn. vers. 524.*

851 Telum] *Herodotus*: telum immisit Deus. *Sophocles*: immitte telum pater fulminis. 852 Perdidi] *Phaëtontem cremasti, quia mundum incendio corrũpebat: in Hercule mundi securitas & salus. perdidi Herculem & eripui mundo. orbem ergo non minus quàm Phaëton perdidi. quare par causa par supplicium exigit. satis acuta hæc, non quæro acumina aliena. non quicquid subtilius, & verius. Eadem inf. explicat vers. 870. & seq.*

857 Cur? deme fer.] *cur occupem ferrum? desit ferrum, vndique tela ad mortem suppetent quicquid occurret, in mortẽ trahet. non deerunt rupes,*

vnde me præcipitem. sic Basileens. & Lipsiens. & confirmat vitiata scriptu-ra Moguntin. & Herbipolens. & Venetor. cur demum ferrum? *Non ta-men improbo aliud:* Cur deinde ferrum? *simili enim phrasi infer.*

Cur deinde latebras, aut fugam vecors petam?

863 Asperi montis] *malè Moguntin.* asperi ponti. *rupes aspera, non pelagus.* 874 Arx] *Busyridis.*

884 Haud est nocens] *Sophocles:* ——leuior

Peccata punit pœna, quæ non spontè sunt

Commissa.

885 Facto] *qui sibi parcit, commisso scelere. At Moguntinen. Herbipol. & Veneti;* fato. *& potest, hac mente; Quicumq. scelera sua in fatum reiicit, & vt fati necessitate coacto ignoscit sibi. Sic sua scelera Phalaris passim ex-cusat, fati necessitate se compulsum.*

892 Vinci Hercules non potuit, hinc cœpit mori] *Et ego minus pro-bam hanc credo, quam (nisi fallor) primus N. intrusit. nam cuncti lib. scripti, vett. excusi & Lugdunen. continent;* Vinci Her. cùm potuit. *nec malè Da-niel explicat:* Quando Hercules potuit vinci (*veneno scilicet Nessi, & veste missâ*) & retineri à famulis, credendum est illum incepisse mori. *nec vnquam reiecta hæc à me. testor aduersaria.*

894 Natum sepelit] *rectè censet Hyllum à se occisum, quia patrem cum occiderat. nam, vt ait P. Syrus:*

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

896 Sceleris te] *sic Burdigal. Moguntin. Herbip. Veneti & Lugdunens. ceteri;* scelere. *prius elegantius, sed lex versus respuit; nisi versus exlex, vt in hac tragœdia fortè sæpe.*

Nemo nocens] *fati culpam, non sceleris agnoscebat Deianira. non (in-quit) iccirco nocens videbor, quia pœnam non cogitati sceleris à me exposcam: nullus enim pœnas à se exposcit eius, quod patrare voluit; sed eius, quod cum nollet patrare, per imprudentiam consciuit. Respondet Nutrix. Id ipsum te potiùs ab infligendâ tibi pœnâ dimouere deberet. plerisque enim quibus ani-mus innocens, manus nocens, homines ignouerunt. Et quis adeo demens vt fata sua damnet, quæ in ipsius sita non sunt potestate? Acutiora sanè hæc iis quæ substituunt.*

900 Fata iniqua] *quæris quis damnet fata? ille damnat cui fata iniqua obuenerunt. mihi talia. iccirco mortem peto, vt fata effugiam.*

902 Indolem] *spem pulcram virtutis futuræ, quam ex puerorum vultu colligimus. Indoles enim* καλὴ ἐλπὶς ἐν νεωτέρῳ *in vet. glossario, quæ etiam* χαρακτὴρ *dicitur. Porrò in Mogunt. & quatuor primis excusis;* indoles.

903 Flectens] *Figuntur in corporibus tela, sed postquam flexus arcum in corpora missuri, arcum flectimus: nec nouum, quod arcus proprium, accom-modare telis. ideo retineo cum quatuor manusc. & omnibus excusis,* flectens *sup. Herc. Fur. hac eadem de re:*

Vastum coactis flexit arcum cornibus.

905 Fonte Cyniphio] *Cynips vel Cyniphs Africæ fluuius inter duas Syrtes*

Syrtes ortus, per Macas in mare Libycum labitur, auctore Herodoto. Pintianus monuit in recto debere sine aspirationis notâ scribi, quam exigat in obliquis. ab hoc flumine Silius lib. 3. Macas *vocat* Cyniphios. *Quid si fontem Iouis Ammonis, qui arietis seu hirci formâ colebatur,* cinyphium *vocarit? is enim Libyæ propriè dictæ. Vide Herc. Fur. in fine.*

909 Fraudem] *Nessi; à quo licet decepta, credulitatis stolidæ pœnas à me lubet exposcere.* 913 Immensa] *Mogunt.* Immersa.

922 Cum Alcide] *quid enim desideret aut quærat in mundo, mundi vindice sublato? an mala perpeti, à monstris, tyrannis, & feris? Mogunt. Venet. & Herbipolens.* quicunque Alciden. *non placet.*

923 Per has aniles] *ita in Hippol.*

Per has senectæ splendidas supplex comas
Fessumque curis pectus & cara vbera
Precor —— *& apud Ouidium:*
Instat anus, canosque suos, & inania nudans
Vbera, per cunas alimentáque prima precatur.

Iustinus lib. 16. cùm vitam etiam per vbera materna deprecaretur.

924 Materna] *Moguntinens.* mater obsecro.

928 Interim] *secus hæc olim accepta à me, melius Lipsius dispunxit; vera quidem quæ de exspectatione mortis dixeram, & quæ ex multis probari facilè possunt, Claudiano in Rufin. D. Hieron. in vitâ S. Malchi, Lactantio lib. de falsâ sapient. cap.* 8. *Senecâ epist.* 105. *Seuero Cassio apud Senecam seniorem lib. 3. declamat. 5. sed aptior fors interpretatio, vt* NV. *volenti mori, & asserenti crudelem esse, qui miserum mori non sinit; imò verò, inquiat, qui sinit. nam mori semper pœna est, siue miser, siue felix, qui moritur. Possit etiam sic legi:* —— crudelis ille est interim. NV. Pœna est mori. *interea dum dissuadet, & distinet morituriente, crudelis est.* NV. *imò mors est suppliciũ. Verum fatebor, nec hoc planè satisfacit. Sic Tertullian. apolog. c. 19.* non tam difficile est nobis exponere, quàm enorme; nec arduũ, sed interim longum. 931 Sciat] *ipse Hercules; qui, si moreris, noxiam putabit: si viuis, expurgandi occasionem tibi non adimis.* Sciat, *habent Moguntin. Herbipol. & Veneti tres: primi Basileens. mutarunt in* ; scias.

Vide etiam supra ver. 481.

938 Iuno non ausa Herculem est eripere terris] *totum hoc mihi suspectum, vt alieno loco positum.*

944 Thessalum] *Ixionem Phlegiæ, vel, iuxta Hyginum, Leontei filium: alius Ixion II. Corinthiorum rex.* 946 Vacet] *sic o. l. tam scripti, quàm excusi. cur mutatis? iubet enim earum vnam quæ labore irrito aquam hauriebant vacare: se obituram vices eius. Illa quæ numero deerat quinquagesima nõ vacat; nũquam apud inferos cum sororibus forato vase vndas, quas perderet, repetit.* 948 Coniux] *Medea.* Mater nocens] *sup. Medea necat liberos.* Soror] *prius, discerpto Absyrto fratre.*

958 Belias] *Beli neptis, Danai filia. Ouid. 4. Metamorp.*

Molirique suis lethum patruelibus ausæ,
Assiduè repetunt, quas perdunt, Belides vndas.

sed

sed vide sis hominum stultitiam: non defuêre, qui mariticidas, postea ducerent; quod quâ industriâ perfecerit Danaus, narrat Pausan. in Lacon.

966 Titan] *Sol, Hyperionis, qui Titanum vnus, F.*

973 Si potest] *An armata manus tua telis solitis, valet arcum intendere in hostem? an verò arma tibi exciderunt, & imbecillam, vi morbi victu viribus, manum arcus contemnit? si valet manus tua tela mittere, intrepida coniux, &c. sic Ouidius:* —— nec quæ magis audiat arcum. *hoc est, qua promptiùs & fideliùs obediat, & iussum vulnus infligat.*

976 Licham] *ab hoc tres insulæ, Lichades dictæ, Straboni lib. 9. de morte eius Ouid. 9. Metamorph.*

Sic illum validis iactum per inane lacertis,
Exsanguémque metu, nec quicquam humoris habentem,
In rigidos versum silices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico scopulus breuis, eminet altè
Gurgite, & humanæ seruat vestigia formæ:
Quem, quasi sensurum, nautæ calcare verentur,
Appellántque Lichan ——

978 Arcadiæ nefas] *Manalium suem.* 982 Hylle] *Cornutus, antiquissimus ferè artigraphus,* Ymetthus, Yacinthus, Yllus, *& similia vult sine* H, *scribi. Sed Eutyches orthographus lib. de aspiratione:* Omnis vox seu Græca seu Barbara suum seruat apud Romanos, tam in vocalibus, quàm consonantibus spiritum, vt Hannibal, Rhenus. *quare retineo* Hyllus. 994 Alcidæ] *sic dictus Hercules, vel ab auo Alcao, vel ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, fortitudine.*

995 Nec peragens mala] *sic excusi. m. s. variant. In Moguntin. erasum quod prius, & repositũ vt hîc. lego;* nec peragens, (*.s. iussa*) malè Erres, *&c.*

999 Parcant] *plures membranæ;* parcunt. *& sic etiam Mogunt.*

1001 Quænam] *Deo laus, videor inuenisse, quo erronẽ reuocẽ; hoc pacto:*

Quænam ista torquens angue vipereo comam,
Tuménsque tacita sequitur, & quassans caput,
Temporibus atras squallidis pinnas quatit?

huic ille secundus versus loco natus, qui sup. vers. 739. cuncta interturbabat.

1005 Sedere] *hoc Iudicum. Propertius:*

Et Veij veteres, & vos tum regna fuistis,
Et vestro posita est aurea sella foro.

In sacris etiam litteris: Rex qui sedet in solio iudicij. *Vide Iacob. Menochium lib. 1. de arbitrar. iudic. q. 61.*

1012 Sustine] *Propertius:* Flumina Threiciâ sustinuisse lyrâ.

1022 Moritura] *Trachyne se interfecit Deianira, non Argis, eiusq̃ tumulus ad radices Oetæ montis, adhuc Pausaniæ temporibus. vide in Corinth.*

1024 Auferre] *hoc numeris aptiùs. iam antè docui fugere nostrum iambos in penult. sede. hoc (ait) restat, impedire morientem. Mox se reprehendens: Me miserum; inquit, saluâ pietate nequeo. Nam si matrem mori non sino, impius in patrem, cui illa mortem: si mori matrem non veto, matri debitã violo pieta-*

pietatem. Nil ergo saluâ pietate piè facere queo: sed ipsâ pietate impius sum futurus.

IN CHORVM.

Commendaturus Orphei dictum, in gesta & musicam illius digreditur; & tandem ex diuerticulo regreditur ad γνώμην omnibus rebus necesse emori, homini, animantibus, inanimis, cælo, ipsi morti.

1031 Threiciam chelym] *cur hoc improbum? sic Propertius,* Threiciam lyram, *vocauit. sic o.v.l. omnes etiam impressi quos vidi. scio,* Pieriam *dici rectè. nam Schol. Apollonij;* Πιερία ὄρος Θρᾴκης, ἐν ᾧ διέτριβεν Ὀρφεύς. *sed Pieria, Thraciæ: quare non patior illud tolli;* Threiciam. *&, reddo eandem vocem Glossario Latino-Græco; vbi malè scriptum;* Græcanicum βίθυνον. *Creticum* ἑλληνικόν. *rescribo:* Threicium, βίθυνον. *Græcanicum* ἑλληνικόν. *docet Claudianus:* Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.

1033 Æternum] *hic ponitur pro eo, quod finem nullum habet; aliâs pro eo quod finem quidem exspectat, sed quem, & quando, nescitur. vt apud Horatium lib. 1. epist.* Seruiet æternum. *quæ explicatio latuit eruditulos nostri æui, non latuit D. Augustinum, sic explicantem illud Exo. 21. & seruiet in æternum, lib. 2. locutionis de Exodo. tom. 3. & lib. 1. quæstionum super Genes. cap. 31. tomo 4. vbi Horatij versum interpretatur: & fuere profectò Hieronym. Augustinus, Ambrosius, Orosius, Isidorus omnium litterarum peritiores; quam scioli quidam suspicantur; quorum audacia & supercilium illa Ecclesiæ lumina loliginis suco aspergere conantium, vix vlterius ferenda bonis & Christianis auribus videntur.*

1036 Sequi fugas] *cuius, aut quas? an per* fugas, *cursum suum intelligit? an legendum cum quibusdam;* fugax. *vt sit,* Oblitúsque sequi, fugax amisit liquor imp. *hoc amplius placet, quàm quod coniiciebam:* Oblitúsque stetit fugax Amisso liquor impetu.

1047 Centauris obitum ferens] *quos ruina opprimit. Mogunt.* Centaurus orbiter fer. *Tres Veneti, & Herbip.* Centauros obiter ferens, *secum deferens dum caderet centauros. sed placet illa prima.*

1048 Iuxta Rhodope] *Rhodope accessit & stetit prope Orpheum auscultatura: hoc confirmat Claudianus. sed Marmita monuit melius legi;* Rhodopen; *vt videlicet Orpheus in Rhodope, & huic astiterit Athos. pro;* iuxta, *Herbipol. & Veneti continent;* victa.

1050 Suam] *Seruius scribit Dryades esse, quæ inter arbores habitent; Hamadryades quæ simul cum suâ arbore nascantur & moriantur, vt nomen indicat: & Apollonius recensens historiam Peræbij & Nymphæ arbori suæ commorientis, vocat Hamadryadem, lib. 2. versu 479. vbi in hanc rem multa Scholiastes, ex Pindaro, Charonte Lampsaceno, & Mnesimacho, idem de Hamadryadibus prodidit Hesychius; & de nymphis cum quercubus ortis testatur Callimachus in hymno Delio, hoc vsus argumento, quòd gaudeant, quando quercus copioso imbre irrigantur; mæreant, quando comâ spoliantur. has Latini* Querquetulanas *vocarunt, vt docet Festus. reprehendit grauissimè huiusmodi deliria Sedulius versibus, quorum initium:*

Arboreis alius ponit radicibus aras Instituítque dapes, *&c.*

quod enim de Dryadibus loquatur, nomen suadet. δρῦς *namque non glandiferam modo, sed omnem arborem significat, propriè tamen quercum. Ideo Seneca dixit:* Quercum fugiens suam. *Gallorum sapientes quia Syluicolæ,* Druidæ, *quasi* Dryidæ *dicti.*

1054 Iuxtáque] *alludit ad illud Ouidij:*

Sæpe canes, leporésque vmbrâ iacuere sub vnâ,
Et stetit in saxo proxima cerua leæ.

1058 Oblita veneni] *soli Lugdunens.* mali sui.

1059 Tænarias] *Moschus:* —— quod si possem
Vt Orpheus, qui descendit ad inferos, sicut quondam Vlysses,
Et ante eum Alcides: ita ego fortè venirem ad domum
Plutonis ——

1060 Commonitos] *Moguntinens.* illi mitos. *ego censeo;* non domitos. *tales tunc, quia primus illos flexit cantu Calliopes F.*

1069 Volucres tenet] *mei libri omnes;* volucres: *& Ouidium imitatur, laudatum alias à me: & plures volucres noster agnoscit alibi: Ideo mihi non placet, quod placet amico; vt ex vno cod.* volucrem *reponamus.*

1070. Nauita] *Charon, quem D. Isidorus lib. 8. Origin. videtur confundere cum Plutone. à Charonte dicta* Charonia. *Laberius in staminariis:* Tollet bonâ fide vos Orcus nudas in Charonium. *quod rectè retinuit apud Gellium lib. 16. cap. 7. Badius, etsi in explicando halucinetur, quemadmodum & Mosellanus: corrupère recentiores secuti Cælium Rhodigin. li. 10. cap. 18. & li. 12. cap. 17. Vide, si placet, Pet. Victorium lib. 16. var. lect. cap. 16.*

1072 Nullo remigio] *aduolante naui sponte suâ, ad cantum Orphei.*

1076 Nec pomis] *quia famem sitimq; non potius aut cibi suauitate, sed concentus dulcedine excussit.*

1087 Nata est] *sic Mogunt. cum cunctis impressis.*

1095 Colo] *hoc reposui, legebatur;* polo. *sensu nullo.*

1097 Quod natum est poterit mori] *Trismegistus ad Tatium;* πᾶν τὸ γενόμενον, φθαρτόν. quicquid natum est interire potest. *Aristoteles lib. 1. de cœlo; omnia quæ generantur, corrumpi docet. Arrianus lib. 2. vita Epicteti cap. 5.* Norim ei quod natum sit, etiam esse pereundum: *& multis c. 6. & lib. 3. cap. 24. Statius etiam lib. 2. Silu.*

—— omnia functa
Aut moritura vides. obeunt noctésque, diésque,
Astráque, nec solidis prodest sua machina terris.
Nam populos mortale genus, plebísque caducæ
Quis fleat interitus? hos bella, hos æquora poscunt,
His amor exitio est.
Vt sileam morbos; hos ora rigentia brumæ,
Illos implacido lethalis sirius igni,
Hos manet imbrifero pallens auctumnus hiatu.
Quicquid habet ortus, finem timet.

1103 Libyam] *Africam. hac Libya dicta à Græcis: & à Sallustio apud* Pom

Pontium Paullinum; qui locus fragmentis aliorum potest addi:

Europamque, Asiámque duo vel maxima terræ
Membra; quibus Libyam dubiè Sallustius addit,
Europæ adiunctam, possit cùm tertia dici.

nodum soluit Lucanus lib. 9.

Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta velis: at si ventos cælúmque sequaris,
Pars erit Europæ ——— *Arator*:
Europæ, atque Asiæ, Libyæque tenebitur orbis.

D. Hieronymus duas Libyas ponit, vnam Cyrenaicam (Act. 2.) alteram Æthiopicam, vsque ad meridianum Oceanum pertingens: illa prior Aegypti porta est, & mari Libyco nomen dedit. Hebrais Africa seu Libya פוט *Put, vel* פול *Pul.* 1112 Deos] *vel interpretare sidera, more Stoicorum; vel fatere Deos Stoicis mortales.*

1114 Et mors fata nouissima in se constituet sibi] *An hæc est illa sententia quam Senecæ tribuit Tertullianus lib. de Resurrect. carnis? similis quidem, non eadem. nam illam Seneca protulerat his verbis*: post mortem omnia finiuntur, etiam ipsa. *patet ex Tertulliano lib. de animâ cap. 42. Porrò hoc dicit, Mortem fati dominam, postquam cunctis manū iniecerit, seipsam necaturam.* 1116 Mundum] *sphæras cælestes: alioquin quomodo mundum capiant elementa eorumq; spacium, quæ ipsa pars mundi?*

1123 Fati] *Mogunt.* fatum. *melius alij*; fratrum. *& rectè explicant: Quis trium fratrum, qui orbem diuiserunt, Iupiter, Neptunus, Dis, capiet omnia, cùm vnum erunt omnia?*

IN ACT. IIII.

Muliebriter eiulanti Herculi superuenit Hyllus. narrat matris obitum, & Nessi dolum. his ille compertis, oraculi olim accepti memor effectus, legit mortem in Oetæâ pyrâ.

1132 Obsta nouerca] *sic Lipsius, pessimè.* obstat nouerca, *Lugdunen.* obstat nouercæ, *Veneti, Herbipolens. & Basileens.* obsta nouercæ, *alij*: *sequor manusc. Moguntinen. qui*; obstet nouercæ. *polus atrâ nube horridus obstruat Iunonis oculis, ne me morientem aspiciat.*

1140 Patri] *Saturno, contra fratrem Iouem.*

1137 Gigas] *Gigantum etymon confirmatur, his Homericis in* Βατραχομ. γηγενέων ἀνδρῶν ἔργα Γιγάντων. virorum terrigenarum opera Gigantum *& Orphei, quibus Gigantes vult natos ex Terrâ, & Cæli sanguine; ideoq; nomen sortitos*: οὓς καλέουσι Γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν.

οὕνεκα γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος οὐρανίοιο.

Fabulam plerique transferunt ad eos qui naturæ duci reluctantur; vel etiam qui magistratibus resistunt & aduersantur, quos Cicero lib. 3. de legibus, retulit, Platonem laudans auctorem. reprehendit Ciceronem Victorius lib. 13. var. lect. cap. 9. quasi alia mens Platonis: sed arbitror Platonem id voluisse, vt indicant eius verba, à Turnebo in Comment. ad eum Ciceronis locum, adducta. Macrobius lib. 1. Saturn. c. 20. Quid aliud fuisse (*Gigantes*) creden-

dum est, quàm hominum quandam impiam gentem, Deos negantem, & ideo existimatam Deos pellere de cælesti sede voluisse: horum pedes in draconum volumina desinebant; quod significat, nihil rectum, nihil eos superum cogitasse, totius vitæ eorum gressu atque processu in inferna mergente. *mallem*; vergente. *Ouid. lib. 5. Fastor.*

Terra feros partus, immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum:
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues.

in Metamorph. —— cùm centum quisque parabat
Iniicere anguipedum captiuo brachia cælo.

Seuerus, in Ætnâ:

His natura sua est aluo tenus; ima per orbes
Squammeus intortos sinuat vestigia serpens.

Sidonius Apollinaris: Non hîc terrigenam loquar cohortem,
Admixto mage viuidam veneno;
Cui, præter speciem modo carentem,
Angues corporibus voluminosis
Altè squammea crura porrigentes
In vestigia fauce desinebant.

ex his intelliges pleraque è Gigantomachiâ Claudiani, & cur Seneca in Medea de Typhæo dixit: Membra qui discors tulit. *Alcymus Auitus Archiepiscopus Viennens. egregius poëta, lib. 4. de Orig. mundi, hæc omnia, quæ de Gigantibus produntur, turris Babyloniæ ædificatoribus adaptat:*

Tempore quin etiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat sæuos immania monstra Gigantes;
Nec tamen effari solitum, quo sanguine cretos:
Communi cunctis ortum de matre ferebant:
Qui genus, vnde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras; humani corporis illis
Plus vultus, quàm forma fuit. sic linea membris
Conueniens hominem monstrabat, dissona molem.
Quapropter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum massis informibus auxit,
Et portentósis descripsit corpora membris;
Pubetenus cum forma viri, cùm corporis ima
Supplerent vasti mixto pro crure dracones;
Artus semihominum, patulis qui faucibus, imo
Integros viuósque homines, crudo ore vorarent.
Tunc etiam aiebant diro terrore Tonanti. *&c.*
& paullo pòst:
Montibus impositos nec enim fas credere montes.
Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo,
Qui coctos lateres, lentóque bitumine iunctos
In sublime rati manibus sic posse superbis
Sustolli, *&c.*

Arcana; quia diffiniunt patres ex angelorum ne an virorum concubitu geniti. neq. id, tunc saltem, definitum.

alia

alia habes, diuersa ab his, apud Pierium lib. 16. & lib. 25. Hieroglyph.

1154 Inarimen] *sunt qui Virgilium & ceteros loqui velint de quadam insula in orâ Campaniæ, quam prius Pythecusas vocabant, de qua Suidas, Harpocration, Strabo. Pherecydes apud Apollonij Scholiast. li. 2. prodidit eam Typhæo impositam, idq. Latini poëtæ, vt hic noster, sequuntur. Quod si verum, errauit Ouidius lib. 14. Metamorph. Inarimen, Prochytan, Pythecusas, tres insulas faciens. Vide Turneb. lib. 20. Aduers. cap. 8.*

1160 Stadia] *sic pro;* stagna, *Mog. Herb. & tres Veneti. primi Basileen. mutarunt.* 1161 Trepidis] *non cecidere Solis equi, nec illis excidit Sol; alioquin periisset dies. sed trepidarant sonipedes, titubauit currus, ideo ferè decidit Phœbus. quid opus (ferè dixerã labi)* lapsis *reponere? quatuor mei m.s. & ad vnum excusi; trepidis. verè bonum hoc, bonum: sed & germanum.*

1163 Per meum] *Sophoclæus Ciceronis, seu Attij explicatio addita sufficit, etsi non ad verbum. Euripidis, ista sunt:*

——— neque ab oculis
Exstillaui guttas, neque arbitrabar
Eò rem venire posse vt ora rigarem lacrymis.

1165 Instar] *nónne melius,* instat. *Non imminet nec ingruit iam iam obruturum me latus abrupti montis.*

1166 Gigas] *sic ad vnum libri omnes. & frustrâ sunt qui;* Gygen *substituunt. imitatur enim Sophoclem, cuius ego iam olim & Attij verba in aduersar. exhibui. Et sic suprà* Ne quis Gigas Thessalica, *&c. ap &* Gygen *eo relegent. miserum qui tot incommodas sedes subire cogitur: sup. ver. 167.* Gyges *legendum satis fusè docui quondam adolescens; & illud etiam Apollodori codicem mendosum videri. Nec vidi qui illic;* Gyas, *substitueret. viderint quibus hoc ascribant; quos non nominant, sed suggillant; ne quid per calumniam.* 1169 O misera virtus] *Dion:* Ipse etiam ad mortem confugit, altáque voce recitato Herculis isto dicto; O infelix virtus! itáne, cùm nihil quàm nomẽ esses, ego te tanquam rem aliquam colui, cùm tu fortunæ seruieris. *cuius etiã Zonaras meminit li. 2. & quod paullo aliter refert Plutarchus initiò lib. de suspicione. Lege Pet. Victor. li. 23. var lect. c. 2.*

1179 Potuissem mihi] *Herbip. & Veneti;* potuisset mihi. *Mogunt.* potuisse. *quidam repouit,* potuissem, hei mihi, Iunonis odio. *Sensus; Vtinam mi misero licuisset Iunonis odio occumbere. Suspicabar;* prodesset mihi.

1175 Femina *Ouid. 9. Metamorph.* Túne meæ necis auctor eris?

1181 Sed nimis] *Moguntinens.* si nimis.

1183 Amazon] *Titinnius, auctore D. Isidoro, Amazones, vocat* Vnimammas. *hinc Plauti;* Vnimammia.

1185 Quid tale] *Moguntin.* scelere. *fors an ex;* simile.

1187 Excessit] *sic etiam Moguntinens.*

1188 Ferebas] *ægrè quidem, sed ferebas tamen: non malè sic connectitur: nec mihi nexus suadet vllam nouitatem.*

1193 Centauris] *quo tempore in Pholoë monte eos vel occidi, vel profligaui. narrat Polyænus in Stratagem. & Diodor. in Biblioth.*

1194 Vinctus] *sic tres m.s. & Lugd. sed Mog. Herb. Ven. Basil.* victus.

1196 Tunc] *Mogunt. Herbip. Ven.* nunc.

1199 Pro feræ] *Moguntinens.* ô feræ.

1210 Monstriferum] *ipsi potius toti monstrum Titanes. malè Mogunt. & Eguian.* mortiferum. *placet*; montiferum.

1216 Eheu quis intus] *legunt ex manusc. suo:*

Heu qualis intus Scorpius quis feruidâ

Plaga reuulsus. *placet, nisi quod retineo*; plagâ reuersus, *cum ceteris omnibus libris, quia semel trãslatus è terrâ in calũ, nunc putat redisse in solum.* 1222 Primam] *aliàs*; primum. *in sequ. versu placet emendari*; latus. *statim enim dixerat, ardere iecur.* 1230 Fateor] *cui mala maxima semper exilia, minuta, contemtibilia videbantur.*

1233 Lacertis] *sic testantur interfectum Theocritus εἰδ. 26. Euripid. in Herc. Fur. & Apollodor. li. 2. Biblioth. errant pictores, qui Herculẽ manibus leonis os deducentem pingunt. Aduertit Pet. Victor. lib. 4. var. lect. cap. 22.*

1235 Detulit] *Moguntinens.* retulit. *Eguian.* abstulit. *alij*; detulit. *quidam, quos ego non vidi*; depulit.

1238 Calpe] *Calpen montem Paullinus* bimarem *vocat. describũt Strabo lib. 3. & Mela in descript. Hispaniæ. Est & vrbs Calpe Straboni ibidem, quam in Itinerario Antoninus docet à Carteiâ diuersam.*

1241 Opposui] *de præpositione*, ob, *tradit Papirianus, sequente vocali vel* u, *vel* i. *quando habent vim consonantium, vel litterâ* r, *semper integram manere; sin verò* f, m, p, *sequantur, tunc* b, *in illas ipsas migrare, vt* obeo, obuius, obiicio, obruo; offulgeo, ommutesco, oppono.

1243 O vires prius in me sepultæ?] *aliquis his verbis sensus: sed quanto melior ex castigatione Lipsij.* Vbi vires priùs in me? sepultæ. *subaudi; quæ priùs erant in me.*

1246 Credetur] credatur *Mogun. primis editionibus totus versus deest.*

1258 Effera es] *Moguntinens. Herbipolens. & Veneti*; es effera. *quare scribo*: Quæcunque pestis, sæua quæcunque es fera.

1259 Palam timeres] *non auderes aperto me Marte aggredi. in ipsis visceribus lates & crucias. rectè se locus habet. deprauãt, qui*; timori es, *supponunt.*

1262 Simile] *inuictum, indomitum, insuperabile.*

1267 Vidit] dedit *Moguntinens.*

1269 Et ante omnes] *hoc est, & coram omnibus, in cunctorum etiam oculis oculos meos prima lacrymari coëgisti.*

1270 Abstulisti] *eripuisti, extorsisti.*

1270 Durior saxo & chalybe] *Moschus de Hercule, dixit*: ex saxo aut ferro animum *habere* fortem in pectore. *Ennius Andromachâ:*

Sed quasi ferrum aut lapis dura'st,

Rarenter gemitum conatur.

Ouidius in epist. Ariadnæ:

Non poterant figi præcordia ferrea cornu:

Vt te non tegeres, pectore tutus eras.

Illu

Illuc tu silices, illuc adamanta tulisti:
Illic, qui silices Thesea vincat, habes.

Tibullus lib.1. Eleg.2.

Flebis, non tua sunt duro præcordia ferro
Vincta, nec in duro stat tibi corde silex.

1272 Extulit] *quidam*; extudit. *in eodem carmine pro* rictus, *nonnulli libri, in quibus Danielis*; ritus.

1273 Pro rector] *Mogunt.* prospector. *emendant*; prô rector.

1279 Parrhasio axe] *axe plaustri septentrionalis, quod agit Bootes; Calystho in vrsam cōuersa fuit; seu plaustrum. A Parrhasiâ vrbe Arcadiæ; quā Pelasgus Nestoris filius ædificauit, & in honorem Parrhasi Lycaonis F. nominauit, teste Charace lib.1. Chronic., tota Arcadia dicta Parrhasia. Itaque* Parrhasio, *hoc est, Arcadico, propter Calystho. vel quia potiùs videtur* axis *pro ipso tractu & ora poni*; lentior, *opponitur* duriori. *tam durus, inquit, quam ipsa rupes Arcadica. vide inf.* 1537. 1278 Gethico] *Thracio. nam poëtæ Getas cum Thracibus confundunt. ostensum superiùs.*

1283 Resoluit] *à niuibus sumta metaph. sicut solis tepor niues in aquam, sic luctus fletū resoluit in lacrymas. ita, si cum Mogunt. & m.s. legas*; luctus. *sin cum impressis*; virtus. *mens ista; sæpenumero fletum ipsum fluere paratum, absumit virtus, & robur animi absorbet. Vereor ne quid mendi subsit: nam quidam lib.* & lętum virtus sæpe resoluit. *alij* fletum vir. s. res. *alij* Fletum luctus s. r. 1286 Vincitque faces] *sic Lipsiens. plerique*; vincitque (nefas) solis adusti glaciale iubar.

1287 Glaciale iubar] *splendor in glaciem induratarum niuiū vel aquarum. miram duritiem niuium, quam calor solis nequeat dissoluere: facilè credant, qui crystallum existimant tenuissimarum aquarum glaciem concretam, vt Seneca lib. 3. Nat. quæst. cap. 25. sed crystallo multum terrenæ substantiæ inesse crediderim, cum Platone in Tymæo; & mineralibus adscribendum, cum Theueto lib. 5. Cosmograph. cap.8.*

1291 Implicaret] *hoc Daniel reposuit, prius legebatur vt adhuc in Mog. Egmano, Herb. primo Veneto, & Lugd.* explicaret, *extenderet, & porrigeret. placet tamen magis*, implicaret, *circūuolueret, amplecteretur, quod serpentū.*

1300 Non minus verum mihi] *optimè reponunt*; cælū. *potui (ait) cælum mihi vindicare æquè atq; Gigantes. robore præstiti, non cessi audaciâ. retinuit pietas. dum patrem puto; quæ tibi sorte obtigit, partem non eripui.*

1313 Tantum] *tamtus & quamtus*, m, *debent habere medium, vt tam & quam. auctores Cæsellius, & Cornutus.*

Ex parente] *patre. Pallas ex solo Ioue nata sine matre, quare* ἀπατήριαν καὶ ἀμήτορα *vocant, Latini patrimam. Catullus:*

Qualecumque, quod ô patrima virgo
Plus vno maneat perenne sæclo.

1324 Subtrahitis] *Papirianus censet*, sub, *quando præcedit* m, f, p, *tunc* b, *in eas consonas mutare*, summitto, suffero, suppono: *sequentib. verò* c, t, *in* s, *migrare, vt* sustineo, suscipio. *dicendum ergo foret*, sustraho: *nisi vsus repugnaret.* 1325 Ita

1325 Ita nulla] *Moguntinens.* iam nulla. 1332 Si me] *hoc perperam Lipsiens. cùm legeretur in omnibus excusis & calamo exaratis*; Ni me.

1333 Excipite] *eripite. sæpe enim hoc significat.*

1330 Ingrate] *Sophocles:*

O gens nimis ingrata Pelasgi,
Vbi nunc estis?
Vestri dum ego æquora turgida pelagi,
Dum nemora altis obsita siluis
Omnia purgo: pereo infelix.

1337 Corde anhelanti] *cor per arteriam venosam, aërem refrigerantem, quem pulmones misêre, recipit, teste Aristotele lib. 3. de partib. animal. quare cùm superiùs dixerit pulmones vi veneni exaruisse, profectò consequebatur, quod subiungit, æstuantis cordis suspirium, & quasi suffocatio.*

1339. Spiritus fugiens meo legatur ore] *ex veterum consuetudine, apud quos proximiores parentes, eorumq́ue defectu, vt quisque amicior, exspirantem deosculabantur, & corpus corpori, vultum vultui imponebant; quasi excepturi ore fugientem animam. meminit moris Alexand. ab Alex. lib. 3. Genial. c. 7. sed non probat. id præstabo. Cicero, de Supplicijs in Verrem:* Filiorum suorum supremum spiritum ore excipere liceret. *Virgil. 4. Æneid.*

——— & extremo si quis super halitus errat
Ore legam ——— *quo loco Donatus*: hoc dixit, quia hunc carissimi colligere se posse arbitrantur. *Ouidius Carm. de morte Drusi:*

At miseranda parens suprema nec oscula fixit,
Frigida nec mouit membra tremente sinu;
Non animam apposito fugientem excepit hiatu.

& mox à filio mater hoc officium requirit:

——— excipias hanc animam ore pio.

Quinctilianus senior declamat. 6. Non morienti pater assedi, non ægri caput molliori sede composui, non fatigatum latus mutaui, non spiritum excepi. *apud Iustinum lib. 23. vxor Agathoclis, ait*: se nec inuitam periculo spiritus sui empturam, vt extremos viri spiritus exciperet. *Denique tria testimonia inuenies apud Statium lib. 2. Siluar. Epiced. in Glaucum, lib. 5. Pietatis in Priscill. & lib. 5. Thebaid. versu 52.*

1342 Stelligera] *Moguntinens.* stellifera.

1344 Vmbræ simile] *dilapsa membra, nescio quid illorum restat vero corpori dissimile, vmbræ corporis simile; quod esse videatur, non sit. Non video cur hoc damnes.* 1357 Credo] *alij*; crede.

1360 Lemnos ardens] *Lemnos Ægæi maris insula Vulcano sacra, de qua multa Valerius lib. 2. Argonaut. & Statius lib. Thebaid. crebra eius incendia, fumosum, nigrantemq́ue aërem describentes. sunt, qui veterum quosdam secuti, putent etiam vocari, Aethalen, Hypsipilæan, Berenicen, Macrim, & Chium. nescio an rectè. nam, quod ipsi non diffitentur, Liuius libro 37. Chium, Aethaliam, & Macrim, totidem diuersas insulas facit; & Dionysius Periegetes Macrim & Chium à Lemno apertissimè distinguit. Vulcan[illegible] offic[illegible]*

officinam in Lemno ponit Cicero lib. 3. de Nat. Deor. Ex hac adfertur terra illa nobilis, quam sigillatam *vocant, de qua multa Theuetus lib. 8. Cosmograph. lib. 11. & memineras olim Myrsilus lib. 1. Lesbicorum, teste Natali lib. 2. Mytholog. cap. 6.*

1360 Inferni poli] *alij*; ignifera. *mallem*; igniferi. *si* inferni, *non probum: sed nondum video mentem. qua haec plaga ignifera poli, vel igniferi poli, quae vetat flagranti currere diem in zonâ? intelligitis Critici? relinquam* inferni, *donec vos extricetis. sensus interea: Quaenam haec tanta vis caloris, & intestina flamma? quam non aequet vel ignis Sicula Aethnae pluuias absorbens; vel fornaces Vulcani, qui in Lemno; vel ipse Pyriphlegethon, aut alia plaga illius inferorum incendia; quae (vt maius lumen offuscat minus) ita illae aestu suo ac tenebris arcent, vel opprimunt radiatum iubar solis; impediunt ne in plagâ illâ & tractu ardente sol suas queat vires exerere. Tantos ibi ergo calores, tam densis mixtos tenebris, esse significat; vt Solis Meridiani lumen refutent.* Zona] *non vnâ ex quinque, sed inferorum territorium.*

Flagrante] *ignibus, quibus noxij puniuntur.*

1362 Pro comites] *suspicor librarios, verentes ne* ô, *non posset non absumi, pro eo saepe in his fabulis obtrusisse*, prô, *vt superiùs paullo antè versu 1199. nunc multo aptiùs*: ô comites.

1364 Terris Oceanus maior] *quia putabant mare tellurem circumcingere, quae fuit opinio Aristotelis in lib. de mundo ad Alex. Q. Metelli & Cornelij Nepotis apud Melam lib. 3. cap. 5. vide inf. Oedip. versu 504.*

1370 Herculem] *Sex. Empyricus lib. 8. contra Mathemat. pag. 261. scribit Herculem prius vocatum Alcaeum, sed Herculis nomen sibi vsurpasse, quia is eo tempore Deus existimabatur. Vnde & famam viguisse, Thebis olim inuentam propriam Herculis statuam, cum hac inscriptione*: ALCÆVS AMPHITRYONIS AD GRATIAS AGENDAS ALTERI.

1377 Scythia Gementem] *mallem profectò*; Scythiâ gemente. *etiamsi duri illacrymassent Scythae, non tamen ego.*

1380 Athos] *de hoc monte nos iam nonnulla. vide Stephan. & Apollon. I. Argonaut. & Adag.* Athos adumbrat terga Lemnij maris.

1382 Fulmen excipiens] *quia* feriunt summos fulmina mōtes, *Athos verò celsissimus: multo Mimas humilior, minúsque nostro in ore, etsi aliquando. omnes manuscr. quos vidi, & omnes excusi hunc versiculum purum & germanum deputant.*

1388 Hinc & taurus] *flagitante versu, reieci* τὸ, &.

1389 Quicquid furit] *imo (retractare non pudet) etiam Lugdunen. & plures omnino excusi, nonnulli etiam, sed pauciores m. s. habent*; furit.

1390 Solum quoque ingens] solúmque ingens, *Moguntin.*

1392 Excutient] *Moguntin.* excutiant.

1396 Sed] *principiò Latini*, sedum; *deinde*; set, *tandem* sed *vsurparunt, vt docent Phocas & Victorinus.* Dura series operis] *retineo. sed quid sibi volunt quaedā exemplaria in Lernam cogitatione defixa? Mog. enim*; sed durus serpens operis. *Herbip. & Veneti quidā*; durus serpens ophis.

1397 Fauet] *sic Basileens. & Lipsiens. non malè.* fouetur *Moguntinens. reijculè.* fouet, *Herbipol. & Veneti.* fauet *plerique omnes m. s.*

1399 In orbe] *alij lib.* In orbe veniat, veniat huc. *orta hac varietas quia in quibusdam manusc. tantùm*; In orbem veniat huc aliquis mihi. *vnde typographi, tibicinem addidere carmini alij alium.*

1400 Hei mihi] *Pintianum exemplar*: Est mihi sensus quoque excussus. *mendosè.* 1401 Nimius impulsus] *vet. excusi*; nimis impulsus. *legebam*; nimius impulsu. 1407 Meruit] *rectiùs etiam in Eguian. & Mogunt. & Herbip. & Venetis tribus*; meminit.

Alcmene] *Scribit Victorinus lib. 1. veteres nunquam c, & m, coniunxisse, vsque ad Iulium Cæsarem; qui primus* Alcmæon, Alcmena, Tecmessa; *quos priùs*, Alcumenam, Tecumessam, Alcumæonem, *scribebant. Carisius lib. 1. vult dici Andromacha, Alcmena, Danaa, &c. omnia in a, quia Græcè tantummodo in e producto.*

1414 Gnatum] *testatur Victorinus, veteres scribere solitos* gnatus, gnauus, *& simil. Theodosij verò Imp. tẽpore cœpisse tolli g. & dici* natus, nauus.

1417 Pro cap. scelerũ dolor] *iunarim interpunctione*; pro capax scelerum! dolor! *detestatur diem seu lucem vt acerbam, & capacem scelerum. mox erumpit in exclamationem. qualis illi frequens*; *nefas! scelus! & similes. omnino non ausim sine librorum auctoritate aliud verbum ingerere.*

1422 Eripiet] *Sophocles*:

——eo iam redactus esset, vt
Parente sese vtroque momento breui
Videret orbatum——

1425 Compesce] *Sophocles*:

——tace filij. *Item:*
Sed tu querulas comprime voces.

1426 Nato similis] *Moguntinens.* fato *similis. rectè. omnes tamen reliqui mei codices scripti*; nato. *& sic omnes editiones quas vidi veteres (præter Badianam) sic tres Veneti, sic Herbipolens. sic Basileens. sic Complutens. Lipsiens. & sic legère olim Gellius & Daniel.*

1428 Lassam] *Moguntinens.* lapsam.

1431 At inter] *Eguian. & Mogunt.* aut inter, *& sic excusi multi.*

1435 Generum] *Heben mihi despondet. vide Hesiod. in Theogonià.*

1436 Nitentem] *Herbipolens. & Veneti*; intentam. *hinc ego, etsi*; nitentem, *non improbem*: *suspicabar*; micantem, *vel* patentem.

1437 Zonam] *torridam. de hac & aliis Eratosthenes*:

πέντε δὲ οἱ ζῶναι περιηγέες ἐσπείρηνται.
αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο,
ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἔκπυρος, οἷον ἐρευθρή,
τυπτομένη φλογμοῖσιν ἐπεὶ ῥά ἑ μοῖραν ἐπ' αὐτὴν
κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειθερέες πυρόωσιν,
αἱ δὲ δύω ἑκάτερθε πόλοιο περιπεπηγυῖαι,
αἰὲν κρυμαλέαι, αἰεὶ δ' ὕδατι μογέουσαι.

Quin-

Quinque autem zonæ rotundæ circumuoluuntur,
Duæ quidem glauco sunt obscuriores cyano:
Vna verò sabulosa torridáque & rubens,
Verberata flammis, quoniam eam partem
Sibi subiectam perpetuò ardentes radij torrent.
Reliquæ duæ, ad vtrumque polum extensæ,
Perpetuâ torpent glacie, pluuiísque grauantur.

hunc ergo imitatur noster, & sentit non habitari, nimio calore cuncta exurente. contrarium constat experientiâ, & nauigationibus Hispanorum. qua de re consule Albert. Magnum lib. de Natura locor. dist. 1. cap. 6. Contarenum Cardinalem lib. 2. de elementis, Clauium nostrum Commentar. in Sacrobosci spheram. de zonis, ex antiquis, egêre Cleomedes in sphera, & lib. 1. Meteor. Ptolomæus in Quadrig. tract. 2. Strabo lib. 1. & 2. Cicero in Somn. Scipion. & ibi Macrob. lib. 2. Firmicus Astrolog. lib. 1. cap. 4. & vlt. Plin. li. 2. cap. 70. Capella lib. 6. Virgil. 1. Georg. Tibullus lib. 4. Eleg. 1. Ouid. lib. 1. & 2. Metam. ascribam solum fragmentum Varronis, à me numeris redditum:

Mundus domus est maxima rerum,
Quam quinque altitonæ fragmine zonæ
Scindunt; per quas limbus pictus
Bis sex signis stellimicantibus
Altus in obliquo æthere, Lunæ
Bigas acceptat.

adduxit Turnebus lib. 20. Aduersar. cap. 29. sed longè aliter.

1440 Deducor] *subitò deijcior. Cicero pro Cæcina*, deduci fundo.

1441 A leto] *à morte. vett. excusi*; à lecto. *& exponunt ab Hebes coniugio. sinceriùs m. s. quidam*; à cælo. *& rectè exponit Lipsius.*

1445 Hanc vocem] *scilicet* (cogis fateri.) *nam quis Herculem queat cogere? aut quis tantus dolor cui subcumbat Alcides? qui aliò amandant, hunc sensum non sensêre. Nec mihi liquet, cur Hyllo tribuam. quid enim in Hylli verbis, quod fateri cogatur? an quòd minas Herculis diras vocarit? & quam vocem iubet illum occupare? an quod de summo labore dixerat? sed priùs illud parum Latinum, fateri, pro dicere ἁπλῶς. posterius verò subfrigidum.*

1446 Hylle] *de huius robore quædam Pierius lib. 1. Hieroglyph. ab eo descendisse reges Ægypti Ptolomæos docet Satyrus in historia Alexandrinâ apud Theophilum lib. 2. ad Autolicum, vbi tamen in Græco contextu nomen Hylli mendosum.*

1448 Quale] *vett. excusi*, quare. *Moguntinens.* quas.

1456 Sua] *Sophocles*:

Ab alio nemine, suâ ipsa concidit interempta dexterâ.
HER. Heu cur meâ non occidit illa dexterâ

1467 Extulit] *sic Mogunt. ceteri*; expulit. *num scripserat*; expuit.

1470 Habet] *satis est. sic exponit Non. illud Virgilij*:

Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis. *& sic exponere debuit illud Terentij Andr.* certè captus est, habet. *Apud Sophoclem*

Hercules: Hei mihi, miſer perij, perij ego funditus,
Lux fulget hæc nouiſſima hei mihi,
Video

1474 Perempti] *Sophocles*:
——— olim à patre hoc ſummo Ioue
Oraculum accepi : ſuperſtitis Herculem
Nullius occiſum manu iri : vitam ei
Apud inferos Stygij incolam Orci aliquem fore
Qui ei eriperet.

1475 Olim] *ſic Tacitus Annal. 15*. Quod ad omina ſui exitus *olim verteretur*. 1480 Hunc] *Moguntinenſ.* hanc.

1485 Herculea] *vni manuſc. totus verſiculus deeſt.*

1487 Inclytum] *inſpice Aduerſar. olim à me hæc reſtituta comperies: alij eodem modo, ſed occupatum.* Regnúmq.] *totus hic verſus deeſt Venetus.* 1499 Nox] *duplicata ad me gignendum.*

1504 Quamquam Iupp. credi] *Moguntinenſ.* quicquam. *N.* quanquam. *ceteri excuſi*; quoque. *mallem, ſi libri ſuffragarentur*; tantum. *vel credi pater meus gaudet, etſi non ſit.*

1505 Meis] *mihi impenſis, pro me fuſis.*

1507 Tale Iuno peperit] *ſic om. cod. quos vidi, ſiue à typographis vulgati, ſiue à librariis deſcripti. ſed alij ex ſuo lib. reponunt*: Quid tale genuit, peperit. *quia deſignari tantùm Iunonem elegãtiùs videatur. Diſplicet mihi illa inutilis repetitio*, genuit, peperit. *an quæ peperit, non genuerat? quid addit altera vox alteri, quoad ſententiam? Efficaciùs etiam hæc dicentur, ſi nomen exprimatur, quàm ſi deſignetur.* 1510 Perage] *Mogunt.* perge.

1530 Tuus comes] *Herbipol. Veneti, Baſileenſ. Lipſienſ.* veſter. *Moguntinenſ.* noſter. *Pariſienſ. & Lugdunenſ.* tuus.

IN CHORVM.

Herculis mortem & luget, & mundum conſolatur prædicens Deorum numero adſcribendum; Iouem quoque precatur vt mundi vindici ſublato ſufficiat alium, vel deſinat feras & monſtra producere.

1516 Radiate Titan] *Attius*:
Dextrorſum orbem flammeum radiatum Solis liquier curſu
Nouo. *Item*:
——— oculis poſtremùm lumen radiatum rape
Papinius: Sidereique orbes radiatáque lumina cæli.

1518 Laſſa] *quo incipiente calorem fundere, equos Luna defatigatos nocturno penſo diſiungit.* Bigæ] *Vide Hippol. 311. porrò ſic ſingulario numero Liuius lib. 28. penatem, Pacuuius plagam, Horatius Quiritem, Plinius & Macrobius groſſum dixere.*

1525 Vnde non vnquam] *Philetas Cous*:
——— iter feci ad inferos,
Per quod nullus retrò viator rediit.

1526 Quos

1526 Quos nubes radios sequantur] *non illud lucidum iubar, quo mundus amœnatur; sed nubilam faciem; qualis quando pluuias attrahis, & nubes quasi conuocas, quæ grauidatæ, in imbres dissoluantur.*

1522 Plaustro] *has septem stellas docent ab Homero & Græcis ἄμαξαν dici, & propinquum sidus βοώτην; illas à Latinis* septem triones *vocari, à boum similitudine, quia Romani olim boues terræ cultores,* triones, *quasi* teriones *nominabant: ipsæ verò septem stellæ ita locatæ sunt, vt ferè duos trigonos faciant; & quandam cum Boote axis vel temonis speciem exhibeant. ita Varro lib. 6. de Ling. Latina, & Gellius lib. 2. cap. 21. de his Ennius, Iphigenia, vt N. emendat:*

Quid nocti videtur? in altisono
Cæli clipeo temo superat
Stellas, sublime etiam
Atque etiam cogens noctis iter.

1530 Alium] *quando futurus alius, vir æquè fortis; qui tyrannos & monstra tollens, tanta terrarum orbem celeritate peragret, vt Sol eius ægrè vestigia subsequi videatur. ait* Alium Herculem. *quia hoc nomen omnibus viris strennuis tribuebant, vt docet Cælius lib. 6. antiq. cap. 7. Sex Cicero, at Varro quadraginta tres Hercules nouit; omnium gesta vni huic ascribi solent.*

1537 Durior terris Helices] *hoc est quod sup. dixit:* Nec Parrhasio lentior axe. 1543 Immensas] *Egniat.* intensas. *non placet.*

1556 Æacúmque] *Herbipolens. & Veneti;* Æacósque.

Geminos] *Rhadamantum & Minoëm.*

1557 Fata discernens] *Mogunt. vt alij mei manuscr.* facta discernes. *quod placere, aliàs significaui. Iudicum enim facta reorum discernere, & pro factis infligere pœnas: quas si fata vocari contendis, esto. parum refert. vide inferius versu 1988. quæ ex Stobæo.*

1561 Fatis] *perperam Lugdunens.* factis. *ceteri omnes* fatis. *dixit enim alibi:* Iratis Diis non licuit esse.

1563 Locum virtus] *Scipio apud Ciceronem 6. de reпub.* Omnibus qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint; certum esse in cælo ac definitum locum, vbi beati æuo sempiterno fruantur.

1565 Tepido] *Moguntinens.* rapido.

1568 Recepto tu. Alcide] *Mogunt.* recepti tutus Alcidæ.

1570 Leone] *quem in Nemeâ præfocauit.*

Cancro] *quem simul cum hydra sustulit.*

1581 Fretum] *amittet mare salsuginem; quam, cùm terreo multo sit commixtum, nequit in totum deperdere. hinc pendet solutio problematis attributi Alex. Aphrodisæo lib. 1. Problem. 53.*

1583 Ponto vetito] *causam cur nequeat mari mergi veriorem putant; quia circulus Arcticus altior est nostro Orizonte, ideo sidera illa Arctica nobis nequeunt occidere. vide Brodæum lib. 5. miscell. c. 25. & inf. Thyest. 472.*

1588 Habeat nec vlla] *Moguntinens.* habeat, nullâ *assentior legenti;* Horreat nulla.

Qui potest] *hoc est, quo pacto potest. sed melius Lugdunens. & Herbip.* cui potest. *quamuis*; qui, *sit in Venet. Basileens. & Lipsiens. Moguntinus:* qui putet solum, *&c.* potest esse, *pro* est. *sumitur. vide Canteri nouas.*

1590 Intensum] *lego ex Mog. Herbipol. & Venetis*; impensum.

1593 Ecquid hoc] *alij* ; en quid hoc : *quidam*; Hem quid. *nonnulli,* heu quid hoc. *Secutus sum Herbip. vnum Venetum & Lipsiens.*

1593 Mundus] *cælum.* 1597 Lassus an pondus] *refero* pondus *ad* lassus, *non ad* titubauit. ἀρχαικῶς, *vt captus mentem, &c.*

Atlas] *tres Atlantes inuenio apud Seruium; primum Italiæ regem, Electræ patrem; secundum regem Arcadiæ, Maiæ patrem, auum Mercurij; tertium Promethei fratrem Afrum; hic dicitur primus artem nauigandi, sphæram, & astrologiam inuenisse, Diodor. lib. 4. Plinius lib. 2. cap. 8. & lib. 7. cap. 56. D. Augustin. lib. 18. de ciuitate Dei cap. 8. & Isaacius in Lycophr. ideo dictus sustinere cælum ab Homero 1. Odyss. Pindaro 4. Pyth. & ceteris; & cùm Perseo hospitium denegasset, ostenso Medusæ capite, in montem induruisse, auctoribus Pausaniâ in Attic. Plinio lib. 5. cap. 1. Ouidio 4. Metam. & Herodoto in Melpome. vel sanè suasu Iunonis ferentem Titanibus auxilium, Iuppiter in montem transformauit, vt scribit Higyn. in fabulis c. 150.*

IN ACT. V.

Catastrophe; continens obitum Herculis, & luctum Alcmenæ & Apotheosim Alcidæ.

1610 Docuit indomita] *Mogunt. Herbip. & Veneti* indomita docuit.

1617 Fagus] *Theocritus* : vmbrosâ sub fago.

1621 Loquax] *Sophocles* : Et multiloquæ quercus.

1622 Stat vasta late] *sic Herb. & Ven. quos sequor. alij codices*; stat lata vasti 1626 Totos] *omnes. sed amplius arridet quod Raphalengius*; totum. *quamquam parum Latina in hac fabulâ nonnulla.*

1627 Lentâ morâ duxit ruinam] *ipsæ syllabæ non verba modò denotant, quàm ægrè & vix tandem collapsa.*

1630 Diem] *hoc est, loca iam clara & à sole illustrata. sed Mogun. Herbip. & Veneti*; domus. *suspicatus sum quandoque legendum* :

Volucres pererrant nemore succiso nemus,
Quæruntque lassis garrulæ pinnis domos.

vt ludat in voce nemus, primo loco ponens pro vastâ illâ arbore.

1635 Alternæ trabes] *alternatim posita.*

1636 Angustum] *sic etiam Veneti & Herb. simile mendum insedit carmina Sidonij ver. 355. in Paneg. Auiti. nam legendum* : —— & angustus pennas non explicat aër. *Porrò cùm dicit* tollunt in astra. *altitudinem pyræ describit. quia veteres, quo quis ditior opibus, dignitate celsior, virtutibus præstantior, hoc illi pyram celsiorē erigebant. Virg. 4. Æneid. de pyra Didus* —— sic fata gradus euaserat altos. *vbi Seruius*: rogi pro qualitate fortunarum fiebant. *& lib. 6. de rogo Miseni* : —— aramque sepulcri Congerere arboribus, cæloque educere certant. *vbi Donatus* hoc

hoc factum ait: vt robur & meritũ viri sic appareret. *eaq́ causa est cur de Patroclo Homerus:*

ποίησαν δὲ πυρὴν ἑκατόμπεδον ἔνθα καὶ ἔνθα.

Fecerunt autem pyram centum pedum vtrimque.

Dionys. Halycarn. lib. 11. Antiqu. Rom. scribit milites Sicinium virum fortißimũ sepeliisse, & honestißimè extulisse, rogumq́ maximũ aggeßisse: aliaq́ pro viribus implesse, quæ, in supremũ honorem, strennuis viris lex fieri iubet.

1646 Sate Pæante] *vbique noster Philoctetem facit Pæantis filium, & heredem telorum Herculis, superius*

——— læto venit ecce vultu
Quem tulit Pæas, humerísque tela
Gestat & notas populis pharetras
Herculis heres.

idq́ prodiderunt Cicero lib. 2. Tuscul. & omnes ferè tam historici quàm poëtæ quos citânt Brodæus lib. 1. miscellan. cap. 15. & Hercules Ciofanus in Ouidij Metamorph. addo Simmiam in Arâ cui vocatur idcirco Philoctetes, Trinoctis vstor, τριεσπέροιο καύτας. *vt appareat temere reprehensum Ciceronem à Petro Victorio lib. 2. var. lect. cap. 14. Quod ad Brissoniũ lib. 1. de formulis pag. 37. hæc nostri verba de Apolline accipientem; facilè crediderim typographorum, vel librariorum errore, Apollinem pro Philoctete positũ. nam in virum illũ hic error nõ cadit.*

1650 Nunquam irritas] *felicitas in eo, quòd nunquam frustrâ iaciantur. vide dicta Herc. Fur. versu 983.*

1658 Facem extremam] *qua rogus incendebatur. nam fax duplex, prior in nuptiis, de qua actum initio fermè Medeæ; altera in funere. sic accipio illud Corneliæ eleg. vlt. Propertij:*

Mox vbi iam facibus cessit prætexta maritis. *nuptialibus.*

Item: ——— cùm subdita nostrum
Detraheret lecto fax inimica caput. *funebris.*

post de vtraq́: Viximus insignes inter vtramque facem. *à die nuptiarum, vsque ad funus. Fuit autem (vt existimo) maritus huius Corneliæ (si quid ad rem) Paullus ille, cuius meminit Seneca lib. 1. de Clementia cap. 9. Funebrium tedarum præter Tacitum & Virgilium, relatos à Lazio lib. 3. comm. reipub. Rom. cap. 18., meminit, Seneca de Tranquillitate vitæ ad Serenum cap. 11.* toties in viciniâ meâ conclamatum est: toties præter limen immaturas exsequias fax cereúsque præcessit. *malè lib. excusus quo vtor*, pressit. *Vt fax, ita & lectus duplex. alter genialis, alter funebris, de quo versiculus ille Persij Sat. 3.* ——— tandémque beatulus alto Compositus lecto ——— *& modò citatus Propertij. de vtroque, Seneca pater lib. 6. Declamat. 6.* versæ sunt in exsequias nuptiæ, genialísque lectus mutatus est in funebrem. subiectæ sunt ergo infelices faces, *&c. de hoc funebri alia quædam Lazius d. cap. 18. De vtraque face insignis est locus Iustini lib. 11.* Nonnulli facem nuptiis filiæ accensam, rogo patris subditam dolebant. *& Ouidij 2. Fast.* Conde tuas Hymenæe faces, & ab ignibus atris
Aufer, habent alias mœsta sepulcra faces.

1659 Hic

1659 Hic nodus] *ligneam tradit Seneca clauam Herculis: trinodem ad-*
dunt fuisse & ex oleastro. vide Pausan. in Corinthiac. vbi addit illam reflo-
ruisse. Herculis arma; varia: lanceam memorant Hesiodus in scuto, & So-
phocles in Trachin. thoracem aureum à Vulcano acceptum, peltam à Miner-
uâ & gladium Apollodorus lib. 2. Biblioth. sed ordinaria, pellis, arcus, cla-
ua; & quidem hæc illi peculiaris. Vetus poëta:

Fulmen habet mundi dominus, tenet illud apertè:
Nec datur æquoreo fuscina tecta Deo:
Nec Mauors illum, per quem valet, occulit ensem:
Nec latet in tepido Palladis hasta sinu.
Num pudet auratas Phœbum portare sagittas?
Clámne solet pharetram ferre Diana suam?
Num tegit Alcides nodosæ robora clauæ?
Sub tunicâ virgam num Deus ales habet?
Quis Bacchum gracili vestem prætendere thyrso,
Quis te celata cum face vidit Amor?

& alibi: Fulmina sub Ioue sunt, Neptuni fuscina telum,
Ense potens Mars est, hasta Mineruа tua est:
Sutilibus Liber committit prœlia thyrsis:
Fertur Apollineâ missa sagitta manu:
Herculis armata est inuictâ dextera clauâ.

1670 Voce feminea] *D. Cyrillus*: Amans lacrymarum semper est muliebre genus. *Vetus poëta*: Fletus muliebri ingenio est additus.

1672 Dolor femineus] *Archilochus*:
Patientes estote muliebri luctu depulso.

1674 Pellicis &c.] *prior hoc Ouidius*:
——— pellex lacrymis lætabitur istis.

1675 Comprime infirmum] *Mogunt. Herbipolens. & Venets*; contine firmum iecur. *mallem*; contine infirmum.

1682 Illo] *tam læto & sereno.*

1683 Tyrannus] *accipio in bonam partem, pro quouis Rege, prisco more: ut*
Virgilius: Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.
& Valerius Flaccus:
Duc precor ad vestri, quicunque est, ora tyranni.
Cornelius Nepos, seu Probus; in Miltiade: Tyrannúsque fuerat appella-
tus, sed iustus. non enim erat vi consecutus, sed suorum voluntate,
eámque potestatem bonitate retinuerat. omnes autem & habentur,
& dicuntur tyranni: qui potestate sunt perpetuâ, in eâ ciuitate, quæ li-
bera fuit. *Lucianus in 1. Phalari. scribit, tyrannı nomen videri potius, quam*
esse odiosum. 1695 Commissa] *coniuncta, addita. Virgilius*:
Delfinum caudas vtero commissa luporum.
Manilius: Pars hominis tergo pectus commissus equino.
Ausonius: Scylla triplex, commissa tribus; cane, virgine, pisce.
Claudianus: ——— qua pristis commissa viro ———

Seneca, Thyeste: —— penitus premens
Iugulo manum commisit.

1697 Vtrumque] *Oriens & Occidens.* Scythiæ genus] *Septentrio.* Ardens ora] *Meridies. sic totum describit mundum; quod vno verbo, omnis plaga.* 1701 Si scelera] *Moguntinens.* & scelera.

1703 Conterrent] *Moguntinens.* conturbant.

1710 Approba] *incertum quomodo in compositione, ad, scribi debeat. Cæcilius Vindex*: Si sequatur *(ait)* F. non est mutandum, vt adfluo, adfari, adfore. *Papirianus verò*: si sequatur m, migrat in m, vt ammoneo, amminiculum. *Priscianus*: sequente g, migrat in g, vt aggero, aggregor. *Cæcilius, Cornutus & Papirianus cōsentiunt etiam mutari, quando subiunguntur t, p, c, s, l, n, accedo, attuli, assideo, appareo, alligo, annuo.* Approba *ergo. hoc est, fac periculum, experire, tenta: faxo, me dignum iudices.*

1719 Ignaue, iners. inermis est] *sic multi. sed Herb. & Veneti*: Ignaue, iners, inermis. est nostros *&c. pulcrè castigant*; en, nostros. *ironicè dictū.*

1723 Rogat] *inuitat, quasi ad conuiuium, vbi nectar & ambrosia. sunt alia quoque in hac fabulâ nimis hyperbolica. ideo non eo, quô quidam vocat. Nullum vidi codicem, in quo non*; rogat.

Iam me] *Herbipolens. & Venetus Bernardini*; me iam.

1725 Pinum ardentem impuli] *moris, vt qui defuncto maiori necessitudine deuincti, auersi rogo flammam inferrent, vel facem impellerent. Virgilius de funere Miseni:*

—— pars ingenti subiêre feretro
Triste ministerium, & subiectam, more parentum,
Auersi tenuere facem.

Lucretius lib. 6. de consanguineis agens:

Subdebántque faces multo cum sanguine ——

Meminere moris, de Valeriorum & Fabriciorū funeribus agens Plutarch. in Problemat. Romaic. q. 79. & Dion, qui in Seueri funere, filios eius scribit pyram accendisse. Denique Herodianus est auctor, in magnificâ illâ Imperatorum consecratione, principio facem ab imperij successore tabernaculo admoueri solitam, mox à ceteris ignem subdi. Hic noster Philoctetæ, heredi & successori armorum Herculis, hoc munus tribuit.

1730 Ad durum iecur] *sic solet vocare iecur Herculis.* —— sed iecur fors horridum Flectam emerendo —— *& fortè etiā difficilius iecur, quàm reliqua interna comburitur. nam in Thyeste 784.* —— stridet in verubus iecur. *ingemiscit ergo ignis, quia cum difficultate illud vrit: vel synecdoche, quòd ipsum iecur videtur ingemiscere, stridere, & quasi queri.* 1737 Sic] *siccis genis vide sup. vers. 1686.*

1740 Adhortatur, monet] *Mogunt.* membra, hortatur, mouet, Gerit aliquid. 1754 Sinu gerentem] *vtriusq; parentis, præsertim matris officium fuit, cremata ossa, & reliquias legere, & collectas asportare. Tibullus:* —— non hîc mihi mater,
Quæ legat in mœstos ossa perusta sinus.

Seneca lib. 2. de ira cap. 33. Dignus fuit, cui permitteret ad ossa filij legenda à conuiuio discedere. *& lib. de consolat. ad Elbiam cap. 2.* Modò in eundem sinum ex quo tres nepotes emiseras, ossa trium nepotum recepisti. *legebant ergo & in sinum collecta referebant matres. Parentum ossa, si deërant parentes, filij legebant. Propertius lib. 4.*

Ossáque legisti, non illâ ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ire lares.

vel eorum penuriâ, alij heredes. Martialis lib. 8. Epigr. 56.

Ossáque defuncti licet olim non legat heres,
Hoc sibi iam Picens præstitit officium.

vel alij propinquiores, amicioresq́, vt Patrocli Achilles Iliad. ψ'. Hectoris, fratres & socij Iliad. ω'. Virgilius de Miseni funere:

Ossáque lecta cado texit Corynæus aheno.

vbi Donatus id astruit. Propertius lib. 1. eleg. 17. Hostiæ, ait:

An poteris siccis mea fata reponere ocellis?
Ossáque nulla tuo nostra tenere sinu?

Tibullus Neæra lib. 3. ossa
Incinctæ nigrâ candida veste legant.

Principum & Imperatorũ reliquias legebant Consules vel maiores Ordines, vt ex Herodiano cõstat & Sueton. Vide Lazium li. 3. Comm. reip. Rom. c. vlt.

1755 Crinémque iactans squallidum] *agnosco habitum lugentis matris & comam puluere aspersam vento committentis. & tu credis, dilecti filij cineres Alcmenam iactasse? quid hosti queat crudelius? sequor meos codices & excusos ad vnum omnes: qui constanter etiam retinent*, gemit. *rectè. nam superiore versiculo dictum reliquias gestasse. Dices, ossa lecta: nunc cinerem. verùm; si gerit cinerem, quomodo iactat? censeo simul & ossa & cineres tulisse, & squallidam luctu comam per humeros eius expansam, & crebro motu capitis, quod dolore vel irâ sui impotentes solent, iactasse.*

1757 Gigas] *fuit staturâ talis, secundùm quosdam: & apud Indos etiam cognomine, vt tradit Megasthenes.*

1760 Ille] *sic perperam N. rectè Herbipolens. Veneti, Lugdunens. & ceteri;* illi, *Herculi.*

Vix totam] *Propertius lib. 2. de Briseide:*

——— tanti corpus Achillis
Maximáque in paruâ sustulit ossa manu.

Idem lib. 4. de Cornelia:

En sum quod digitis quinque leuatur onus.

Hortensius Commentar. in Lucan. tradit Pompeij Magni tumulo hoc carmen incisum:

Templi pondus erat, modicâ qui clauditur vrnâ.

vereor ne quis versificator docto homini imposuerit. Sanè Dion scribit Hadrianum de Pompeio dixisse: τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου.
Ossa viri magni tenui quàm clausa sepulcro. *Dio idem prodidit Seuerum Imp. cùm vrnam Porphyreticam, quâ ossa sua & cineres condi volebat, ad se perla-*

perlatam contemplaretur, in hac verba erupisse: Χωρήζεις ἄνδρα ὃν ἡ οἰκουμένη οὐκ ἐχώρησεν. Tu virum capies, quem totus terrarum orbis non cepit. *Apud Plutarchum in vita Scipionis habes pulcrum epigramma eiusdem sententiæ.*

1763 Totus æther] *cælum & elementa.*

1772 Vnum] *vnicum, non remeabile, nec iterabile: vel* vnum, *æquè distans. nam omnes regiones supremæ terræ æquali ab inferis interuallo distãt, vt Anaxagoras & Aristippus morituri respondent, apud Ciceronem 1. Tusculan. & Stobæum de exilio serm. 38. contra Hermioniorum commentum, qui se compendium quoddam viarum callere iactitabant, teste Strabone li. 8. vel,* vnum, *idem & commune omnibus. nam vt ait Herodianus lib. 2.* οὐδὲ γὰρ μία οὐδ' ἡ αὐτὴ πᾶσιν ἀνθρώποις θανάτου αἰτία, διάφοροι δὲ οὖσαι, εἰς ἓν τέρμα βίου ξυντελοῦσιν. Cum non vna eadémque cunctis hominibus mortis sit causa, sed aliæ aliis: cunctæ tamen ad eundem vitæ terminum tendunt. *Seneca igitur & Aeschyli Telephus respexere, vnam viam ponentes, ad hunc communem vitæ terminum; Aristophanes verò in Ranis, ad varias mortis causas, spectauit.*

1774 Possum] *Moguntin.* possem. *Lugdunens.* possim. *ceteri* possum.

1777 Thebane coniux] *traditur enim Alcumena Amphitryoni Thebano superuixisse, & secundis nuptiis Rhadamantho coniuncta; à quo volunt quidam Herculem sagittandi peritiam didicisse; quod alij Teuthari bubulco ascribunt.*

1785 Busiris] *de huius crudelitate & nece, D. Augustin. lib.* 18. *de Ciuitate Dei cap.* 12. *Orosius lib.* 1. *cap.* 11. *& alia quædam ex Eratosthene Diodorus lib. 2.*

1786 Antæus] *de quo nonnulla dicta Herc. Fur. versu, nì fallor, 481. dicitur Lybs, vel Lybis, non à Lybiâ propriè dictâ; sed à lato Africæ nomine. nam in Mauritania natus, & regnauit in eadem, oppidúmque Tingi ab illo conditum scribit Mela, lib.* 1. *cap.* 4. exstitque rei signum, parma elephantino tergo exsecta, ingens. *sic enim legendum censeo: de eiusdem regno & sepulcro in Mauritaniâ, idem Mela lib.* 3. *cap. vlt. & confirmant Plutarchus in vitâ Sertorij, & Strabo lib. vlt. pugnam cum Hercule & mortem describunt eleganter Pindarus Isthm. 4. & Philostratus in Imaginib.* *Pintianus aliter sed puto frustrà.*

Perfidæ] *Afris olim hoc vitium peculiare: vnde,* Punica fides *nec minus hodiè.* 1790 Totus vretur dolor] *omnem in me indignationem & iram effundet. sæuiet quantum volet & valebit: nec cessabit, donec sedet dolorem suum, & sibi vlciscendo satisfaciat. vstus est totus ignis, Metaphoricè; quando deficit, sublato fomento consumtaq; omni materiâ. Vretur ergo, consumetur & in vltionem impendetur.*

1798 Eurystheus] *causam quæ Herculem coëgerit Eurystheo parere, iam narraui: addo, detrectasse seruitium initio, sed Iouis iussu & oraculo Delphico compulsum. Non omnia tamen bella & labores præcepto illius, suscepit: sponte multa obiuit, vt canunt Pindarus, Callimachus, & noster sup. ver 61.* O quanta fudi monstra, quæ nullus mihi, *&c.*

Laréſque miſeros] *domum patris mei Electrionis. vide Heſiod. in Scuto, vbi:* ἤοι ἣ προλιποῦσα δόμους καὶ πατρίδα γαῖαν
ἤλυθεν Θήβας, μετ' ἀρήϊον Ἀμφιτρύωνα,
Ἀλκμήνη θυγάτηρ λαοσσόου Ἠλεκτρύωνος.
Aut qualis relictâ domo aut patriâ tellure
Venit Thebas, ſecuta maritum Amphitryonem,
Alcmena, filia ſeruatoris populorum Electryonis.

1800 Et ipſa] *vt Semele.* 1804 Exſectus] *melius hoc, quàm quod Moguntinenſ.* exceptus. *verè enim Bacchus* cæſo.

1811 Hic dira] *in Arcadiâ occisâ Lernæ hydrâ.*

Ales] *in eadem Arcadiâ Stymphalis victa.*

1812 Rex] *multis in locis occiſi ab eo tyranni, in Ægypto, Mauritania, Thraciâ, alibi.* 1816 Hæc] *Thracia liberata ſæuo Diomede.*

1819 Vbi enim negata] *ſic o.l. omnino, niſi quod quidam addunt vocu-lam* eſt. *Quid, inquit, defatigem me commemorandis regnis, quibus gnatus meus pacem peperit? toti mundo præſtitit; quem totum peragrauit: nec vlli fuit iniurius: nulli bono noxæ. Ain, Alcmena? mater es. non credo. negat Eurytus, negant alij innumeri. Acutior coniectura Lipſij;* vbi ei negata eſt. *nec enim pax Thraciæ dari potuit, quamdiu in pace Diomedes. pereundum huic, vt illa non interiret.*

1830 Debitos] *ſic o.v.l. & Herbip. Veneti, Baſileenſ. Lipſienſ. ſoli ferè Lugdunenſ.* indebitos. *Debiti quidem Herculi ſunt luctus. quis non mæreat terris vindicem deceſſiſſe? quæ mater filium talem non lugeat? Tamen, ſi rectè cogites, quis ille & qualis, & maternum exuas affectum; videbis illum non eſſe lacrymis vel eiulatu plangendum. graue hoc illi. nec decet virtute præditum; qui viuit & viuet in ore omnium.*

1833 Æterna virtus] *Euphorion:*
Et tum quiſpiam moderatè defuncti nomine triſtetur
Et moderatè lugeat. nam omnino à lacrymis alienum
Parcæ læſerunt. *& Euripides:* Neque ſupra modum dole,
——μηδ' ὑπερμέτρος ἄλγει. *Philetas:* ἐκ θυμοῦ κλαῦσαι μέγα μέτρια, ex animo lugeas omnino mediocriter. *Veriſſimè Homerus totum mare, ſi in lacrymas verteretur, ne vnum quidem mortuum ſuſcitare poſſe ſcribit. de inanibus lacrymis & luctu multa Stobæus ſerm.* 121. *apud quem elegans ille Sophoclis locus, huic Menandreo perſimilis eſt.*

εἰ τὰ δάκρυ' ἡμῖν τῶν κακῶν ἦν φάρμακον,
ἀεί θ' ὁ κλαύσας τοῦ πονεῖν ἐπαύετο.
ἠλλαττόμεσθ' ἂν δάκρυα, δόντες χρυσίον.
νῦν δ' οὐ προσέχει τὰ πράγματ', οὐδ' ἀποβλέπει
εἰς ταῦτα, δέσποτ' ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν,
ἐάν τε κλαίῃς, ἄν τε μὴ, πορεύσεται.
τί οὖν πλέον ποιοῦμεν; οὐδέν· ἡ λύπη δ' ἔχει
ὥσπερ τὰ δένδρα καρπὸν τὰ δάκρυα.
Malis mederi ſi valerent lacrymæ,

Et cogeretur mœror illis cedere;
Auro parandæ quolibet nobis forent.
Nunc res acerbæ nil morantur lacrymas:
Sed, siue plores, siue non plores, suam
Vno tenore semper insistunt viam.
Quid ergo prodest flere? nil. sed lacrymas
Fert mœror: arbores suum vt fructum ferunt.

Quomodo Christiani mortui lugendi, disce ex D. Hieronymo epist. 25 to. 1.

Gemendus] lugendus, *Mogunt.* 1838 Gnatos] *veteres excusi cum Mogunt.* nato. 1854 In saxa] *vt Nioben.*

1860 Genas] *Herbip. Basil. & Veneti*; genus. *& sic N. magis placet, vt m. s.* genas. Aduoca. *deest Moguntino. & nescio quid vitij in hoc versu, vel phrasi. credidi quandoque*; aduoca humanum genus. *mox enim gentes aduocat. & hiatus creber nostrò.*

1868 Mandans] *sic corrupit N. nam antea omnes libri etiam Lugdun.* madens. *scilicet cruore humano.*

1874 Curetes] *Curetum & Corybantum idem officium armorum strepitu, cantu, choreis Iouis vagitum à Saturni auribus abscondere. parentibus & patriâ differebant. Curetes, qui &* dactyli Idæi *fuere*; *Hercules Idæus*; *Pæonius, Epimenides, Iasius, Idas, testibus Leonico lib. 2. var. hist. cap. 57. & Parrhasio in Claudianum. Corybantes fuere, Baulo, Disaul, Triptolemus, Eumolpus, Eubuleus, Eusebio lib. 2. de Præparat. Euang. cap. 5. In Corybanthum sacris fraternum parricidium celebrabatur, vt docet Firmicus cap. 12. Cabyro scilicet à fratribus illata mors. De Telchinis, Cabyris, Corybantibus, & Curetibus, qui volet, consulat Clement. Alexandr. in Protrept. Arnobium lib. 5. Euseb. d. cap. 5. Apollonij Scholiastem in lib. 1. ver.* 1125. *&* 1129. *Cælium Rhodig. lib. 16. Antiqu. cap. 20. Cælium Calcagnin. in lib. cui tit. Equitatio, & Lilium Syntagm. 1.*

1885 Setiger] *aper Erymanthius, Mænalius, Arcadius, Phææ Scrofæ filius, apri frater Calydonij.*

1887 Totum pinnis velata diem] *Moguntinens.* totum pin. valuat. *num scriptum fuit*; vallata. *hoc ordine; alesq́. vallata pinnis iussa sagittas sequi totum diem: vt coëgerit illam Hercules integro die fugere, continuè sagittis insecutus. & sit synecdoche. eodem sensu cape aliam lectionem.*

1888 Cleonæ] *Cleonæ media inter Corinthum & Argos vrbs à Cleone Dolopis F. dicta. vel à Cleone filiâ Asopi, Pausan. in Corinthiac. ibi Hercules leonem præfocauit, alium à Nemeæo, iuxta quosdam, eundẽ iuxta alios. vide Pierium lib. 1. Hieroglyph. & quæ nos sup. ver.* 1233 *&* 1509.

1891 Sitoniæ] *Thressæ. Horat.* Monet Sithoniis non leuis Euhius.

1894 Vescitur] *sic omnes lib. ad vnum: & exposui sensu non prorsus incommodo. adfirmant alij legendum*; nascitur. *aptiùs. sed quis prudens meras coniecturas toties in contextum referat? Bernardinus exponit*: Stabula, id est, equi non vescuntur vestris infantibus. *Daniel Caietan.* aut (*inquit*) passiuè positum, aut per hypallagen, vescitur. *vtrumque dici potest. Sic*

enim dicimus mare nauigatur, campus curritur, & similia, de quibus Fabius lib. 1. cap. 4. Diomedes Tindæ in Thracia regnans, fingitur equos humano sanguine & carnibus pauisse, etiam auctore Plinio li. 4. cap. 11. hic cùm Herculis catamitum Abderum equis epulandum apposuisset, vbi superuenit Hercules, suo ipse supplicio periit: equi clauâ necati, vt Tradit Tatianus in Orat. ad Græcos, & Philostratus in Imaginib. Higynus consentit, sed vult Abderum fuisse famulum Diomedis, & addit equorum nomina, cap. 30. feritatem eorum Euripides in Alceslide describit. Philostratus equas fuisse contendit, quæ furiatæ maribus ferociores: idq; illorum traditioni aptius, qui volunt has fuisse equas κατὰ ἀναλογίαν; veras Diomedis filias, scorta nobilia, quæ hospites pecuniis denudare, & exspoliare consueuerant, & propter effrenatam libidinem equas appellatas. Palephato placet fabulæ locum datum, eo quòd Diomedes equis alendis, & præsepiorum multitudine, subditorũ opes exhauriret.

1897 Fero] *de feritate nihil, de iustitiâ Geryonis multa legi. sed anus, præ luctu, verba effundit.*

1915 Ad quod populos] *Æschylus:*

Mori, similiter omnium portus est, quo appellimus.

Iuncus: homini quoque & aliis omnibus, mansuetis, ferísque animalibus, è vitâ migrare omnino necessarium est.

1919 Monstra] *Monui olim æquè bene in manuscr. legi;* fatâ. *& sic postea reperi in scriptis Burdigalens. & Moguntinens. sic excusi Herbipoli & Venetiis. Numquid (ait) te morantur in ipso vestibulo leges fatorum, vel Parcæ fati præsides; quæ aditu arcent. Alij libri;* monstra. *non prorsus malè. quis nescit illa in foribus inferorum stabulare? illic statuunt Maro, & ceteri, & ipse Seneca Herc. Fur. & tertio ab hoc versu. valent ergo aliquid hoc loco monstra.*

Morantur] *Ingredi prohibentia.*

1934 Teláque] *totum carmen abest à Moguntino.*

1936 Tenentem] *quidam Herculem putant Engonasim, alij Martis stellam.*

1945 Non semel] *sic apud Papinium lib. 3. Siluar. in Propemtico Celeris, ait Hercules:*

—— Parcarum fila tenebo
Extendámque colos. duram scio vincere mortem.

1959 Vmbra] *nudum Herculis simulacrum: sic sumit sup. ver. 1819. 1919. 1936. & passim. Nam credebant non animas ipsas à corpore separatas, minus vnitas; sed nuda quædam simulacra & imagines, τύπους καὶ εἴδωλα, seu spectra, ad inferos descendere: animas, in alia potius corpora migrare. de qua opinione satis copiosè sæpè Plotinus disputat; & Timæus Locrus in lib. de animâ mundi; Ennio tribuit Lucretius:*

—— esse Acherusia templa
Ennius æternis exponit versibus edens:
Quo neque permanent animæ, neque corpora nostra,
Sed quædam simulacra modis pallentia miris.

Fuit

Fuit in eadem Virgilius, cùm cecinit:

Morte obitâ quales fama est volitare figuras.

Item: Et nunc magna mei sub terras ibit imago: *fuère ceteri poëtæ, quando non animas, sed* simulacra, vmbras, figuras *nominant. Cn. Matius Iliad. 13.* An maneat specil simulacrum in morte silentûm.

Tibullus: Vidit vt inferni Plutonis subdita regno

Magna Deum soboles leuibus discurreret vmbris.

Claudianus, quãdo de Plutone: Vmbrarúmq. potens. *& Homerus Iliad. ψ'. animas vocat,* εἴδωλα καμόντων. simulacra mortuorum. *& de hac ipsâ Herculis vmbra alibi:*

τὸν δὲ μετ', εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην,
εἴδωλον· αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην,

Post hunc vidi vim Herculeam,
Simulacrum: ipse verò apud immortales Deos
Oblectatur in conuiuiis, & habet pulchrorum talorũ Heben.

de quibus versibus sentiebat Seruius in 4. Æneid. sic scribens: Valdè quæritur apud philosophos, quid illud sit quod inferos petat. Nam tribus constamus; animâ, quæ superna est, & originem suam petit; corpore, quod in terram deficit; vmbrâ, quam Lucretius sic definiit; superi spoliatus luminis aër. Ergo vmbra, si ex corpore creatur: sine dubio perit cum eo, nec est quicquam reliquum in homine, quod inferos petat. sed deprehenderunt esse* quoddam simulacrum, quod ad nostri corporis effigiem pictũ petat inferos; & est species corporea, quæ non potest tangi, sicut ventus. hinc in 6.

Corpora viua nefas stygiâ vectare carinâ.

Hanc autem rem etiam Homerus requirit, simulacro Herculis apud inferos viso. Et sciendum simulacra hæc esse etiam eorum, qui per Apotheosim Dij facti sunt:* vnde aut visi esse apud inferos, aut descendisse dicuntur. Horatius de Libero:

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum.

Sciendum tamen abuti poëtas, & cõfusè, vel simulacrum vel vmbram dicere. *Hæc Seruius, cuius philosophia mira est, nec satis vulgò intellecta. Ego non poëtas tantùm, sed & philosophos ista confundere, facilè euincerem: sed pudet in re tam putidâ immorari. apertè noster vmbram pro simulacro ponit, & sic Pomponius Sabinus:* Vmbra (*inquit*) ex homine petit inferos, anima quæ è cælo est, vt scribit Seneca, petit cælum: corpus terrâ absumitur. *Hæc mihi visa idonea ad nostri explicationem: nam quæ de tribus animæ vehiculis, & de animâ rationali, quâ sentiendi principium est, dici possent & solent, ex Platone lib. 4. de legib. ea mihi præter rem & mentem poëtarum videntur: & Platonici ipsi non satis secum consentiunt, in explicando, quo post mortem animæ deueniant; quomodo, quando, in quæ demigrent, quando denique corpori restituantur. de quibus latißimè D. Augustin. lib. 9. de Ciuitate*

*Describit quid sit simulacrũ, reiectâ sententiâ volentium esse vmbram, sed vult differre vmbram à simulacro.

* Hoc pertinet ad explicationẽ loci Tibulliani.

Vid. Nascimbeniũ & Hortensium in 4. Æneid.

uitate Dei cap.11.lib.10.cap.30.& 31.lib.12.cap.20.& succinctè sed accu-
ratè sententias philosophorum explicans Sermone de Tempore 139. & 143.
vbi quendā Virgilij versum è 6. Æn. interpretatur, quod alij non aduertunt.
1961 Furua] *Moguntinens.* fulua. *sed librarius ille fortè blæsus erat,*
sæpe l, pro r, ponens.
1965 Paterna flammis] *Arrianus lib. 3. de dict. Epictet. cap. 13.* Cùm
verò ea, quibus opus est, non suppeditat (*Deus*) receptui canit, ianuam
aperit, téque venire iubet. Quo? non in malam rem: sed eò vnde ortus
es, ad amica & cognata ad elementa. Quantū ignis in te fuit, ad ignem
redit; quantum terræ, ad terram; quantū aëris, ad aërem; quantū aquæ,
ad aquam. *Idem in Hermotimo tradit Lucianus: & causam conatur Lucre-*
tius:

Cedit item retrò, de terrâ quod fuit ante,
In terras: &, quod missum est ex ætheris oris,
Id rursum cæli relatum templa receptant.

Xenophanes, apud Theodoretum lib. 4. contra Græcan. affect.

ἐκ γῆς γὰρ τάδε πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα.

Omnia de terra sunt hæc, in terrámque feruntur.

D. Cyprianus in lib. de Idolor. varietate: Castor & Pollux alternis mo-
riuntur, vt viuant: Æsculapius, vt in Deum resurgat, fulminatur: Her-
cules, vt hominem exuat, Oetæis ignibus concrematur. *Quæ verba ea-*
dem inueni in Minucij Felicis Octauio. suspicor vnum ab alio accepisse; vel in
alterutrius librum inserta à philoglossariis. Arnobius lib. 4. ita scribit:
Plutarchus Herculem post comitialis morbi ruinas in cineres dissolu-
tum prodidit. *Quod nonnulli, completo nondum trigesimo ætatis anno, vo-*
lunt accidisse: & ab hac eius miseriâ natum prouerbium: Ardens tunica.
Manethon autem, Eusebius & D. Isidorus, sunt auctores, Herculem anno
vitæ LII. *cùm in morbum pestilentem incidisset, sanitate desperatâ, ob cru-*
ciatus acerbitatem, sese in flammam iniecisse. Aristoteles bile atrâ agitatum
violentas sibi manus censet intulisse.

Flammis tua] *putabant, vt quis immortalis fieret, terrenum omne cor-*
pori admixtum, igne prius comburi oportere. sic Ceres 4. Fastorum. volens
Triptolemo immortalitatem conferre:

Inque focos corpus pueri feruente fauillâ
Obruit, humanum purget vt ignis onus.

Martianus Capella, de Philologiâ in cælum transferendâ, lib. 2. formæ ac
substantiæ cœpit formidare corporeæ. Quippe perferendos flāmarum
cælestiū globos, & ignes ardentium siderū mortalibus adhuc artibus,
& gracilenta macilitate siccatis, non incassum tremebunda formidat.
1965 Planctus] *an ad flendum & lugendum anui opus magno appara-*
tu? credo illi ad manum, ad nutum lacrymæ, & clamores feminei. quos ergo
planctus parabat? docet D. Hieroym. epist. ad Paullam de obitu Blesillæ; cùm
scribit: planctū aliquando significare, non ipsas lacrymas aut plangen-
tium exanimationem; sed pompam funeris, & exsequiarum ornatum.
hunc planctum recusat Alcides: nam alter præcesserat.

Pro

Proinde planctus pone, quos gnato paris
Genetrix in ortu. luctus in turpes eat.
Virtus in astra tendit; in mortem timor.

In Moguntino hi tres versus desunt; qui habentur quo ascripsi modo in Lugdunen. In Eguiano solo ex manusc. quos vidi, continentur, sed ita, quemadmodum Lipsienses ediderunt, & prius Basileens. & Herbipolens. & Veneti. nam olim non satis diligens inspector fui. Quidam legunt, gnato paret; *à ceteris abstinent. Mihi videtur*

——— quos nato paras
Genitrix in ortu. luctus in tur. eat. *Hanc mortem putat Natalem diem, quo regeneratus ad immortalitatem. vel sanè:* quos nato paret Gen. inerti. luctus in turpes eat.

1968 Virtus in astra] *hoc est, virtute præditi & fortes in cælum transferuntur; timidi & pusillo animo, cùm nihil præclari gesserint, vnà cum corpore in posterorum memoriâ viuere desinunt.*

1970 Pœnas iam] *Strabo lib.* 8. Cùm autem Eurystheus apud Marathonem, aduersus Herculis filios & Iolaum, duxisset exercitum, auxilium ferentibus Atheniensibus, in ipso prœlio fertur occubuisse. reliqua sanè eius membra Gargetti sepulta esse, caput autem Corinthi seorsum; quod ab Iolao circa fontem Acariam secus semitam, abscissum fuerat. *At Apollodorus lib. 2. Biblioth. Eurystheum vult ab Hyllo interemtum prope petras Scyronias, & caput Alcmenæ allatum, ab eaq. oculos radio textorio erutos.*

1973 Vinco] *non malè Moguntin.* vito. *nunc non vicit, quæ non adiit, nec liquit etiam vbi iterum non fuit. vitauit tamen iterum.*

1976 Misera mens est credula] *Eguian.* misera mens incredula est, *& sic Mogunt. sed meliores m. s. & primæ editiones, vt posui.*

1977 Mundus] *more antiquo ponit pro cælo mundum. Sed cur addit* æternus. *an putabat reliquis consumtis incendio, cælum duraturum? docet vbique fermè in his fabulis contrarium. vereor ne scripserit:* mundus æternum. *iam immortalem. & persuadent triumphi tui tot tam nobiles. pro;* credo triumphis. *Moguntinens.* ordo triumphus: *mendosè. ex vno m. s. reponunt;* Io triumphe. *mihi, tot reliquis tragœdiis, necdum concinendum; nec scio an satis ad mentem Alcmenæ. certè ex abrupto.*

1976 Nouumque] *scribit Pausanias Eliac. 1. se à Thasiis accepisse, Thasi esse Tyrium Herculem, iam initiò ab illis cultum; qui cùm se Græcis adiunxissent, simul Thebanum Herculem eo honore prosequi cœperunt. Marathonios tamen affirmare se mortalium primos Herculi diuinos honores exhibuisse. sed Aristides id Atheniensibus adscribit, in Panathenaicâ. In quibusdam Thasiorum nummis argenteis vidi Herculis simulacrum cum clauâ & leonis exuuiis.*

1988 Nunc quoque] *etiam mortuus puni sontes. scribit, opinor ex Porphyrio, Io. Stobæus; Herculem adhuc apud inferos punire noxios, & iaculantis horrendam opinionem inferre; & quod inter viuos solebat, apud plu-*

res adhuc solere; &, Aristarcho auctore, non illic supplicium pendere, sed sumere. τιμωρεῖσθαι δὲ ἐκτὸς ὄντα καὶ τὴν ἡρακλῆν τοὺς ἀδίκους, φαντασίας φοβερὰς ἐμποιοῦντα τοῦ βάλλοντος καὶ τοξεύοντος, ὥσπερ ζῶν ἠμύνετο, ἀμυνομένου καὶ ἐν ἅδου τοὺς ἀξίους κολάζεως οὐ γὰρ δὲ καὶ οὗτος τῶν κολαζομένων ἐστὶ, ὡς Ἀρισάρχῳ ἐδόκει, ἀλλὰ τῶν κολαζόντων.

1976 Misera mens est credula] *ita plerique mei manuscr. pleri etiam impressi. nec falsè. timori prona in peius fides (dixeram id ipsis Senecæ verbis) ast miserorum, vbi nil metuunt, sed sperant, in ea quæ sperant atque desiderant, fides pronior.* quod *enim, noster ait,* nimis miseri volunt, hoc facilè credunt. *Misera Alcmena, nil tamen Herculi metuebat, etsi sibi non nihil; sed hunc ipsum apparens natus metum ademerat. optabat nati immortalitatem, & inaudierat. assentiri vix audebat: quia verebatur, ne quod optabat amans, sibi somnium fingeret. Statim tamen postea dubitare desinit, reuocatis in memoriam præclarè gestis.* Es numen, *&c. hæc ego confirmandæ huic lectioni, non damnandæ alteri; quæ multorum quoque codicum; incre*dula est.

1993 Mittens] *sic manusc. meliores, in his Eguian. sed Moguntinens. & veteres impressi Herbipolens. ac Venet. & Paris.* Mittes. *potest etiam recipi: sed alterum malo. Vale Hercules: magno me sanè tædio affecisti.*

AD V. CL. PETRVM ORANVM, SERENISS. PRINCIPIS LEODIENSIS CONSILIARIVM, ET CIVITATIS SCABINVM.

——δέξαι τὴν δὲ τὴν μεταινιπρίδα
μεςὴν Δίος σωτῆρος, ἀγαθοῦ δαίμονος.

DVOBVS libaui: superest tertius. τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι. *tibi, V.C. tibi: sed more prisco, Tribunalium & Sacrorum. illic pluribus patronis caussæ difficiliores demandabantur: hic tribus crateribus variorum Numinum fauentia conuiuiis conciliabatur. Musicum istud conuiuium Orchestræ Latiæ, magno Musarum & verorum Sacrorum* Antistiti *nostro dicatum, claudat iste* γλυκὺς κρατὴρ ἀναφθέγκτων ἀοιδᾶν, *trium Tragœdiarum* Thyestæ, Troadum, Agamemnonis *pactili serto coronatus: vltimus ordine; quia non omnes eodem tempore primi potuere; non meritis, non affectu. nulli cedit vel amor in me tuus, vel mea erga te obseruantia. primis me* Iurisprudentiæ *(agnosco & glorior) præceptis tinxisti, puram adhuc lanam, planè puerum; ad Themidis illud templum conanti per iter tenebricosum primus præluxisti. Iam inde beneficiorum tuorum, & obseruantiæ meæ nexus cœpit. tam antiqui meriti, tam dudum debitæ gratitudinis, hoc pignus cape. olim* Auditoris, *nunc* Clientis *cum Clariss.* Torrentio *&* Lipsio, *patrocinium suscipe. Tibi, qui ad* Iuris scientiam, *eloquentiæ studia, & morum probitatem præclarè adiunxisti, vt Patriæ tuæ meritò* Papinianus *audias; caussæ, quam non rei ipsius natura, sed æui huius inuidia facit difficilem, perorandæ munus reseruatum. & alioquin;* φθόνος ἔξω θείου χοροῦ ἵςαται.

Leodici CIƆ. IƆ. XCII. *Kal. Iulij.*

Eibius in Margari. hîc vocat Tantalum.

ARGVMENTVM.

VICISSITATE regnandi pactâ, annis alternis Pelopis filij, Atreus & Thyestes, Argis imperabant. Interea Thyestes aureum arietem, regni fatum, auertit, & Aëropen vxorem fratris in adulterium pellicit: mox pœnas metuens fratri dare, fugit in exsilium. sic euasisse dolens Atreus, quod vi nequibat, dolo conatur. in gratiam redire se simulat; oblatâ regni parte, fratrem inuitat, & persuadet. ei conuiuanti, liberos tres, ante aras immolatos instar victimarum, & partim assos, partim elixos ignoranti epulandos proponit, sanguinemque potandum propinat. sic fit filiorum parens sepulcrum. denique capita illi & manus crudelis Atreus offert; &, quid comederit, quid biberit, enarrat. Luget Thyestes, & deflet calamitates suas; lætatur è contrà frater, & exultat in tam sæuo parricidio, quod ipse Phœbus videre non sustinuerat. Vide Pausan. in Corinthiacis.

IN ACT. I.

Tantalum Megæra compellit nepotum discidia nutrire.

1 QVIS me furor] *quo furore nouo (ô Megæra) percita, quâ vesania ab inferorum sede me expellis? sic omnes quos vidi codices: nisi quod Mogunt. deest;* ab. *concinnius tamen alij;* Quis me inferorum sede ab infaustâ abstrahit?

2 Captantem] *Moguntinens.* temtantem.

3 Quis male Deorum] *familiare poëtis, Diis mala sua imputare, vt ex Callimacho in lauacro Pallad. & Æschylo in Persis patet. Archilochus;* Diis omnia ascribit. *Euripides:*

> Aut Deus, aut homo, aut
> Quid aliud, iniuriarum
> Viam inuiam orditur.

Afranius, Togatâ:

> Nescio qui nostri miseritus tandem Deus?

Liuius Andronicus, in Odysseâ:

> Inferus an Superus tibi fert hæc funera Vlyxes.

8 Differens] *optimè. tamen Moguntin. Herbipolen. & Veneti;* deferens

9 Aut pœna Titij semper accrescens iecur] *sic mei libri omnes. monet Lipsius in suo manusc. esse:*

Aut pœna Titij, qui specu vasto patens
Semper accrescens iecur
Visceribus, *&c. & quærit an defectus hic aliquis? an hemistichium ab adtextu? hoc posterius mihi magis verisimile. nam etiam Bernardin. agnouit illud:* semper accrescens iecur, *& appositè dictum; nec quicquam ad sententiæ plenitudinem, sine illis,* (qui specu vasto patens) *neque ad carminis integritatem desideratur. Præfidenter alij; vnius libri lectionem secuti:* semper accrescens iecur, *expungunt: cùm in ipsorum, & meis codicibus cunctis, hæc verba contineantur. friuolum verò; illud desumtum à glossariis, ex simili Hippolyti loco. quasi non scriptores passim quod alibi dixere: quia placuit, soliti repetere. Nec satis Latinum illud;* patens vasto specu. *melius foret,* iacens. *sed recepta lectio tuenda.*

10 Visceribus] *Herbip. & Veneti, & Moguntin.* vulneribus. *minus rectè. Tibullus:* Assiduas atro viscere pascit aues.

13 Transcribor] trãsmittor: *à coloniarũ deductione translatũ vocabulũ.*

31 Crescat] *Clytemnæstra se Aegistho prostituit, & eo iuuante maritum occidit, filium ad necem quæsiuit; qui postea matrem interemit. Agamemnon & Menelaus, decennali & transmarino ad Troiam bello, Asiam & Europam grauibus damnis affecerunt: in eo bello maior Atrides, Chryseidis & Cassandræ amori succubuit. hæc vaticinij istius summa.*

40 Fratrem] *Atreus Thyestem, & hic illum.*

Natum parens] *Clytemnæstra Orestem.*

41 Natúsque patrem] *quis? quem? cùm de futuris sceleribus loquatur, & de Clytemnæstrâ & Oreste mentio sit, puto castigandum;* natúsque matrem. *hanc enim fugit.*

Liberi] *Thyestæ filij, occisi ab Atreo patruo, vorati à patre.*

Nascantur] *ex incæstu patris cum filiâ.*

42 Viro] *Clytemnæstra Agamemnoni. cetera explicui versu 31.*

53 Accerse] *Moguntinens. & vet. edition. arcesse.*

54 Culmen] *sic solus Lipsiens. alij omnes;* altum columen. *sic manusc. sic editi, etiam Lugdunens.*

62 Epulæ] *multæ sunt voces, quæ huic Synonimæ videntur, nec tamen sunt, si purè & preßè loqui velimus. Donatus; Cibus (ait)* qui etiam delicatis præbetur: *victus*, in paruis aridisque alimoniis est constitutus. *Seruius autem: Dapes (inquit)* regum sunt; *epulæ*, priuatorum. *Idem: Dapes* Deorum sunt, *epulæ* hominum. *D. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 1. Epulæ*, ab opulentiâ rerum dictæ, de lautis, & non in quotidianum vsum paratis, intelligendæ sunt, dum tamen à priuatis parentur. nam si à regibus, *dapes* vocandæ. *Cibus*, est omne id quo vescimur, dictus quia ore capitur: sicut *esca*, quia eam os capit. *Est autem & esca generale nomen, vnde argentum escale vocatur à Modestino in l. cum quidam, D. de supellect. lega.* Victus *quoque latiùs sumitur, & omne id quod esui, potui, cultui, & vitæ*

necessitatibus seruit, complectitur Isidoro, sicuti & alimentum *Vlpiano,*
l. verbo victus. cum seq. D. de Verb. signific. l. legatu alimen-tis. D. de alim. vel cib. leg. *Cato & Iaboleno. Ideoq́. Paullus li. 4. ad Neratium censet, eum qui rogatus sit ut quendam educet, etiam ad præstandum vestiarium & habitationem tene-ri, perinde ac si alimentorum legato (quale hoc est) nominatim ea forent adie-cta. Neratius verò credebat, alimentorum legatum, cibos tantum comprehen-dere, ideo alia debere exprimi. id Paullus reprehendit. Vtique quando genera-*
l. vlt. D. de alim. vel cib. leg. *liter educatio, vel alimenta legata. Nam si* cibaria, *vel* diaria *tantùm relicta,*
l. diariis. d. tit. *vera foret Neratij sententia, teste Vlpiano. quia de cibo tantùm sensit testa-tor, &* cibus *communi acceptione, nec habitationem, nec* vestiarium, *nec cal-ciarum complectitur. Aliud ergo* alimentum *seu* victus, *aliud* cibus. *hic il-lius pars dumtaxat. Quid ergo si* dapes, *si* epulæ *legatæ? cibus dumtaxat de-bebitur, sed lautior, & splendidior, pro modo tamen facultatum. Confundi hæc scio à scriptoribus; & carpi, non intellecta, à Laurentio Vallâ, & Flo-rido Sabino; sed illis respondere iampridem Alciatus & Forcatulus: re-sponderam & ego in Antisabino, verùm liber ille vnà cum ψευδ αντιπομίων codice à perfidis depositariis in Galliâ olim, ante quàm lucem aspiceret, auer-sus intercidit.*

Non noui] *nam filium Pelopem Diis apposuisti.*

63 Liberum] *vacuum à pœnis & curis aliis. sic à Cicerone sumitur,* tempus liberum.

66 Dapes] *magnificas & lautas epulas. de Thyestais loquitur, quas pro-pter immanem crudelitatem celebratæ Eusebio lib. 5. Hist. Eccles. in epist. Lu-gdunensium Martyrum, Athenagoræ lib. de resurrect. mortuor. & Oppia-no κυνηγ. lib. 3. vide Adag.* cæna *vel* mensa Thyestea.

67 Fugeres] *Moguntinens.* Fugies.

82 Pœnas] *quas patimini.*

86 Pati pœnas] *quantumuis graues & laboriosas, seu (vt illas vocat Lu-cilius apud Nonium) labosas.*

87 Vt dirus vapor] *vaporem cum exhalatione confundit, more poëtico. nam philosophis ille ex aquâ calefactâ, hæc ex humefactâ terrâ: Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 4.*

88 Vel grauem] *vnus Venet. & habetur in Basileens. marg.* vt grauem.

91 Nostérque] *docet hoc vet. fragmentum:*

Ioue prognatus est, vt perhibent, Tantalus:
Ex Tantalo Pelops, ex Pelope autem satus
Atreus; qui nostrum porrò propagat genus.

Pudeat] *te mei: non, me tui.*

92 Taxata lingua] *Euripides:*

Quod homo existens, cum Diis
Communi mensâ dignus habitus,
Incontinẽtem habuerit linguam, morbû longè deterrimum.

Cornelius Gallus:

Qui satur ante fuit felix conuiua Deorum
Nectare; quæ superis pocula grata Deis,

Nun

Nunc cupit humanas epulas: sed semper ab ore
Vnda fugit. mediis stat sitibundus aquis.
Vnda, bibe, affatur, & discito iura silentî:
Conuenit ista pati lingua proterua quibus.

94 Violata] *volunt legi*; violatę. *confirmat Bernardini editio vetustiss. in qua*; violatæ.

100 Sequor Meg. Furorem diuide] *sic Lipsiens. Lugdunens. autem:* MEG. Sequor nunc ô furorem,*&c. tres Veneti, Herbipol. & Moguntin.* τὸ; sequor, *addunt versui præcedenti, & tribuunt adhuc Tantalo. deinde alium inchoant:* MEG. Nunc furorem diuide in totam domum. *sola lectio Lipsiens. ex his tolerari potest. nam vt Megara dicat se sequi, apertè mendosum: nec minus, vt vtatur deprecatoriâ voce*; ô. *vt verò*; sequor, *addatur versui præcedenti, contra carminis legem. redundabit prius, mutilum erit posterius. vel ergo sequamur N. vel ex coniecturâ meâ:* MEG. Sequere. furorem diuide, *&c. quid stas, quid pedem retrò fers? me sequere.*

114 Phoronides] *Argiuæ, Inachi, vel fontis cuiuspiam. vox verò*; latus *in præcedenti versiculo Aristarchi obelo indiget, etsi inueniatur in o. l. quomodo*; latus, *si vicina vada gracili terrâ diuidit? nolui tamen malæfidei inquilinum expellere, alio nondum inuento, qui potiori iure, & meliore sententiæ bono, locum occupet. sed feliciter Lipsius emendat*; lætus. *quia scilicet remoto mari, iam mergi non verebatur.*

118 Argi sitim] *sic Moguntinens. Herbipolens. & tres Veneti. perperam Lugdunens.* agri sitim. *Hesiodus:*

Argus inaquosum Danaus fecit aquosum.

120 Periturum] *quem scit obtenebratum iri, ne videat tam immane facinus.*

IN CHORVM.

Monet Argiuos Diis supplicent, vt mala & scelera imminentia velint auertere: & excurrit in Tantali supplicium.

Achaicum] *Stephanus*; Argos, *vndecim enumerat: imò censet Eustathius quamlibet vrbem litoralem*; Argos, *vocari posse. vt de Peloponnesio intelligamus, addidit*; Achaicum. *Achaïa initio dicta Ægialea, à primo Sicioniorum rege Ægialeo, qui vixit anno Nachor. 74. postea Danaä, denique Achaia, vt auctor est Euseb. Cæsariensis; peninsula est Ægeo & Ionio cincta, ab Isthmo Corinthio incipiens, describunt Strabo lib. 8. Ptolomæus lib. 3. Plinius lib. 4. Pausanias, Mela, &c.*

122 Turribus] *nihil ego hic mutandum duxi, sed quid in libris contineretur monui. cur illi ad coniecturas? aut quæ necessitas cursuum?*

Portus] *hinc inde, pars ad Aegeum, pars ad Ionium.*

Dissidens] *diuisum Isthmo interiecto.*

128 Etesiis] *Aestiuos esse ventos constat ex Aristot. lib. de mundo ad Alex. Plutarcho in Dione, & Gellio lib. 2. cap. 22. item de genere Aquilonum ex Plinio lib. 2. & lib. 18. & D. Isidoro lib. 13. cap. 11. ideo Lucretius dixit:*

Etesia flabra Aquilonum.

De flatu eorum aliqua apud scriptores discidia. quidam flare per dies quadra-ginta putant, Timosthenes apud Schol. Apollonij in lib. 2. per quinquaginta; alij totâ fermè æstate vsque ad III. *Kal. Septemb. vt Columella li. 2. de re rust. Verius quotannis certis tantùm diebus (quod tempus ab Aristæo à Diis ad Icarum expiãdum fuisse impetratum, fabulatur Higynus) exoriri, & nomen indicat. dicti enim Etesiæ: quasi anniuersarij. Quando flare incipiunt; quod Cæsar & Plinius ad* XVIII. *Kal. August. fieri censent; tum* Prodromi, *nominantur, vt docet Aristot. in Problemat. Flant ex aliâ & aliâ cæli parte, vt Gellius tradidit. secundùm Plinium quidem, in Asiâ ab Oriente, item in Hispaniâ; quare non mirum si Strabo in lib. 3. cum Euro videatur confundere: in Ponto flant ab Aquilone, ad quod Lucretius, Plinius, & Isidorus referendi: in reliquis partibus, à Meridie. de Oriente, testatus est apud Strabonem lib. 3. Posidonius; de Aquilone, quos dixi & Polybius lib. 4. & Schol. Apollonij. In nostro mari ab Occidente flare, docent Aristoteles, & Diodorus, Sic. lib. 2. Biblioth. Quando ab Oriente flant, in Eurum transeunt, vel ijdem cum Euro potiùs; quando ab Occidente in Thrasciam, Caurũ, & Fauonium migrant. Ita fit; cùm in diuersis partibus, ex diuersis lateribus mundi spirent, vt scriptores pro ratione locorum quæ describunt, aliquando secundos & iuuare nauigationem dicant, aliquando aduersos esse, & eam morari, vt Tacitus lib. 18.* Veliferos *vocat noster, quia cùm per se sint ventorum omnium constantissimi, etiam nauigantibus exoptatissimi. Cicero lib. 2. de Nat. Deor.* Quàm tempestiuos dedit, quàm salutares, non modò hominũ generi, sed etiam pecudũ, iisque omnibus, quæ oriuntur ex terrâ, ventos Etesias; quorum flatu nimij temperantur calores, ab iisdem etiam maritimi cursus celeres & certi diriguntur? *quare meritò* nauales *nominat Varro, in Ephemeride:* Nauales Etesiæ diutius & huberius flauerant, & autumnum ventosum fuerat.

Veliferis] *sic Propertio & Ouidio* carina velifera: *sic Valerio Flacco* mare veliferum.

130 Stadio] *curriculo; ita dicto quod stadij mensuram expleret: stadij inquam Olympici. de quo Gellius lib.* 1. *Noct. Attic. cap. 1.* Nam cùm ferè constaret curriculum stadij, quod est Pisis apud Iouem Olympium, Herculem pedibus suis metatum: idque fecisse longũ pedes sexcentos, cetera quoque stadia in terra Græciæ ab aliis postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum; sed tamen esse aliquantulum breuiora. *Censorin. verò in lib. de die Natali:* Stadiũ in hac mundi mensurâ id potissimùm intelligendũ est, quod Italicum vocant, pedũ sexcentorum vigintiquinque. Nam sunt præterea & alia, longitudine discrepantia, vt Olympicum, quod est pedûm sexcentûm, Pythicum quod est mille pedũ. *Teste Plinio stadium efficit passus centum vigintiquinque nostros, hoc est, pedes sexcentos vigintiquinque, lib. 2. Nat. hist. cap. 23. octo verò stadia conficiunt vnum milliare, Polybio lib. 3. & Plutarcho in Gracch. & hæc dimensio Romanis historicis in vsu est. Vnde apparet Plinium de Italico stadio locutum: & D. Isidorum lib. 15. cap. 16 (quando stadium definit octauam mi*

liaris partem, viam scilicet centum viginti quinque passuum; eoq́; modo dicit Herculem id terminasse, cùm illud vno spiritu confecisset, ac proinde stadium appellasse, quòd in fine respirasset, simulq́; stetisset) vera quidem tradere, sed non distinxisse inter Olympicum, quod Herculis stadium, & Romanum, seu Italicum quod CXXV. *passuum. Gellium denique Pythici stadij vel ignarum vel immemorem fuisse. Est & naturale stadium, quod Tzetza Chil.6. hist. 3. definit.*

πρὶν στάδιον ὠνόμαζον τὸν δρόμον τὸν ὁπλίτην.
ὁ τρέχων μετὰ ὅπλων δὲ, ὄρθιον εἶχε δρόμον.
Prius stadium vocatum spacium illud quod vir armatus
Armis onustus sine quiete vno cursu queat decurrere.

subiungit deinde stadij cursum & recursum δίαυλον; *tres verò cursus & recursus cum dimidio,* δόλιχον; *at illam decursionem quæ duodecim stadij decursus itu & reditu haberet,* τέτρωρον, *vocari.*

133 Neu] *Maguntinens. Herbipol. & Veneti* nec.

134 Minoribus] *vt maiores, generali nomine cuncti, à quibus orti sumus; propriè tamen, qui supra tritauum l. quisque D. de in ius voc. l. Iurisconsultus. 10. D. de gradib. & affin. sic, arbitror, quotquot à nobis descendunt posteri,* posteriores, *&* minores *nuncupantur, propriè tamen qui vltra trinepotes. Lucretius lib.5.*

——quas lacrumas peperere minoribus nostris.

Valer. Flaccus li.3. —— nostri luent ea facta minores.

Sortes Claudianæ, apud Trebellium:

Tu qui nunc patrias gubernas oras,
Et mundum regis arbiter Deorum,
An —— veteres tuis nouellis.
Regnabunt etenim tui minores,
Et reges facient suos minores.

supplendam reor lacunam tertij versiculi ex coniecturâ; Annectes veteres, *&c. Arnobius lib.* 3. Falciferum vetustas edidit prisca, & minorum transmisit ætati.

139 Fide qua tulerat] *malè Lipsiens.* quam, *ex margine Basileens. Petenda historia ex Pindaro & Scholiaste Olymp. 1. Apollonio & Scholiaste, qui admodum prolixè in lib. 1. vers. 753. Philostrato in Imag. Pelopis, & in Imag. Hippodamiæ, Luciano in Charidemo, Izacio in Lycophron. & Sidonio in Panegyr. Anthemij Aug. breuiter, sic res gesta. Oenomaus rex Elidis ex Euadne Acrisij F. suscepit Hippodamiam; quam (quia responsum acceperat à genero sibi mortem imminere) detractabat ulli in matrimonium collocare. sed victus turbâ & pertinaciâ procorum; legem tulit, confisus equorũ velocitati, ei cessuram filiam, qui cursu quadrigarum vinceret, qui à se vinceretur moriturum. Itaque proco certanti Hippodamiam auferendam in curru tradebat; ipse insequebatur, manu lanceam quatiens, & si assequebatur cõficiebat. multis sic necatis, quorum nomina refert Scholiastes Pindari; tandem ipse à Pelope vincitur. Qui, vel Hippodamiæ operâ quæ iuuenem deperibat, vel pro-*

miß à dimidiâ regni parte Myrtilo, Mercurij & Cleobules filio, Oenomai aurigæ, persuasit, vt sublatâ fibulâ, quâ modiolis axis affigitur, currum euer- teret. Ita Oenomaus, dilapsis in ipso cursu rotis, ab equis suis in partes distra- ctus, miserè interiit. Vnde Claudianus de laude Serenæ:

——— curru Pisæa marino
Fugit tela Pelops. nam * prouidus obice regis
Prodidit Oenomai, deceptus Myrtilus axem.

* Mallem vel perfidus. vel; male prouidus.

Acceptâ Pelops coniuge, siue falsò ab eâ persuasus interpellatam se de stupro à Myrtilo, siue vt solus regno potiretur, Myrtilum è Gerasto in mare præcipi- tauit, quod inde Myrtoum fuit vocatum. Pierius lib. 11. Hieroglyph. longè di- uersa tradit; Amphionem Thebanum Pelopi quadam malefica dedisse, quæ is stadij solum defoderet; quibus Oenomai sonipedes consternati, dominum ecci- derint: postmodum etiam cunctos equos illâ transeuntes externari soliti, vnde loco ταραξίππου *appellationem inditam.*

142 Fabula] *rumore & sermone omnium trita traditio, siue illa vera si- ue falsa, Græco more. sic Hipp.* Omnes per gentes fabula distulit. *sic lib. 3. de Benefic.* Sic seruata nobilis fabula, & duarum vrbium exem- plum fuit. *quæ lectio non debuit à Pintiano peruerti. continetur enim etiam in membran. Burdigalens. & per duas vrbes Romanam & Grumentinam intelligit.* fabulam, *pro verâ narratione etiam Tertullian. in Apolog.*

143 Nauibus] *ipsis nautis & vectoribus. nam quod quidam lib. in mar- gine;* nauitis, *glossema.*

146 Diuulsúsque] *sic N. ceteri;* diuisúsque.

148 Prosequitur] *alij;* persequitur. *& in seq. Mogunt.* Os æterna sitit.

147 Hospitibus Deis. *Eguan.* diuitibus Diis. *non placet.*

151 Et curuata] *lego ex Moguntin.* Incuruata.

156 Illudit] *Eguian.* alludit. *& sic Moguntinen. Herbipolens. Lugdun. & ceteri. N. primus, ni fallor,* illudit. *sic Tibullo, ima pallatalis illudit.*

157 Nec quamuis] *sic Lipsiens. Moguntin. & Veneti.* hæc quamuis *idem Eguan. Herbip. & Lugdunens. rectè.*

159 Obliquátque] *deflectit, ne aspiciat; aut saltem non nisi limis, & obliqua tuentibus hircis.*

171 Perens] *sic quidam ex m. s. melius, pro;* vocans. *sic Agamemn.*

Et inter vndas feruidâ exustus siti,
Aquas fugaces ore decepto appetit,
Pœnas daturus cælitum dapibus graues.

173 Conantémque] *quidam v. l.* conatúmque.

174 Gurgite] *ex alueo fugitiui gurgitis.*

IN ACT. II.

Consultat Atreus de vindictâ à fratre exigendâ; &, repudiatis monitis salubrioribus; ad insidias conuertitur.

199 Indocile] *indomitum; quia humanitate aut precibus flecti & mol- liri nequit. vi autem & malo subigi & domari potest.*

203 Fa

203 Famate] *hoc argumentum accuratè perpendit Hesiodus:*

——— δεινὴν δὲ βροτῶν ὑπαλεύεο φήμην·
φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι
ῥεῖα μάλ᾽ ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ᾽ ἀποθέσθαι.
φήμη δ᾽ οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται ἥντινα πολλοὶ
λαοὶ φημίζουσι ———

——— grauem verò mortalium euitato famam.
Fama enim mala, est leuis quidem leuatu,
Molesta verò portatu, difficilisque depositu.
Fama verò nulla prorsus perit, quam multi
Populi diuulgant.

205 Domini] *Iulian. Apostata in Misopog. tam vehementer se Domini appellationem scribit auersatum, vt ad exemplum ceteris idem fastidientibus, illud penè interierit. Et sanè hoc nomen Dei mysticum* אֲדֹנָי*, de quo D. Hieronym. epist. ad Marcellam; primum sibi falsi Dij gentium vsurparunt, deinde humana adulatio in promiscuum vsum deduxit, non hodie tantùm, sed & olim. id enim Seneca epist. 3. testatur:* Itaque sic priore verbo, quasi publico vsus es, & sic illum *amicum* vocasti; quomodo candidatos, *bonos viros* dicimus; quomodo obuios, si nomen non occurrit, *dominos* salutamus. *de eadem voce Brisson. nonnulla lib. 8. Formular. Vidi, qui ausi sunt scribere Hispanorum olim peculiare nomen* Domini, *& inde illorum prænomen* Don *profluxisse. vtique non magis, quàm* patris patriæ, *aut* boni viri, *quæ Romanis nata. Vnde verò illud* Don *manarit, potuerunt illi ex Moralij & Garibaij Chronicis discere.*

208 Gloriam] *Cicero in Tusc.* Gloria est solida quædam res, non expressa aut adumbrata, & est consentiens laus bonorũ, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute. *hanc definitionem etiam Fabius ex parte fuit mutuatus, & iuxta eam hîc gloria sumitur.*

217 Priuata] *propria priuata fortuna.*

219 Fas est in illo quicquid in fratre est nefas] *sic primi libri, & sic Eibius citat. Mogunt. eodem modo, nisi quod omisit;* est. *Herbip. & Veneti;* f.e. in illo, q. in fratrem e.n. *hinc Lugdunens.* f.e. in illum q.i. fratrem e.n.

220 Quid enim reliquit crimine intactum, aut vbi sceleri pepercit] *sic o.l. præter Lipsiens. in quo N. iussit ex Basileens. marg. edi?* Quod enim rel. crimen int. aut cui sp. *non malè, si m. s. confirment.*

222 Specimen] *pro indicio & argumento poni solet. Lucretius libro 4.* Hoc etiam inprimis specimen verum esse videtur. *& lib. 5.* Si non ipsa dedit specimen natura creandi. *quoniam verò omina & portenta earum, quas præsignificãt, rerum quædam indicia sunt, rectè arietem aureum, noster* specimen *nuncupauit; quem Attius* prodigium portento missum *vocarat.*

224 Est Pelopis] *Athenæus lib. 6. cap. 4. refert ex Herodoro phialam argenteam fuisse, quæ in medio agnam auream celatam haberet. Pierius lib. 10. Hieroglyph. ex Platone & Pausaniâ narrat Thyesti quoque agnam auream natam fuisse. sed quod Seneca memorat, communius traditur.*

228 Tantalici] *sic o. mei libri; at meus (aiunt) vet. lib.* Tantali. *labat versus. an ergo?* tantalei. *mallem si mutandum;* Tantalidæ. *sic inferius:*

Hinc auspicari regna Tantalidæ solent.

Sceptra] *at huius arietis lanâ aurea solitos Pelopidas sceptrum ornare; de quo Pausan. in Bœot. scriptum reliquit Deorum omnium maximè cōsueuisse Cherronenses illud sceptrum colere, quod Ioui fabricasse Vulcanum Homerus cecinit, à Ioue acceptū Mercurium dedisse Pelopi, Pelopem Atreo reliquisse, Atreū Thyesti, à Thyeste per manus traditū tenuisse Agamemnonē: & hoc illos præcipuè sceptrum veneratos, & hastam nominasse. plura deinde de huius sceptri cultu & sacris subiungit. Vnde manifestum fit hoc sceptrum hastæ simile fuisse, nec mentitum Iustinum lib. 43. cùm tradidit, adhuc Romulo regnante, reges hastas, pro diademate habuisse, easq; Græcos sceptra nominasse. quod intelligendum puto de hastis breuioribus, qualia sunt pila Romanorum, vel venabula Thessalorum, ferro tamen minus lato; non de oblongis illis Macedonum sarissis, quibus hodie pedites vtuntur.*

229 Possessor] *purpurei coloris ostentum confirmat etiam Spartianus. nam in vita Diadumeni inter imperij apiscendi omina recenset, in agro patris eius oues purpureas natas duodecim. Putarim hoc omen non ouis, sed coloris purpurei proprium, quia purpura Regum propria. Ælius enim Lampridius in Seuero, oui palumbini purpurei; Vopiscus in Aureliano, vituli & rosarum; & in Tacito, vini & vitis albæ subitò purpurascentium; Iul. Capitolinus in Maximino Iuniore, vitis & loricæ meminerunt, & huius quidem verba ascribam, sed emendata:* posita ab eo vitis, intra annū ingentes vuas purpureas attulit. *Item:* Lorica patris eius, non, vt solet, ferrugine, sed tota purpureo colore infecta à plurimis visa est. cùm Grammatico daretur quondam, parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit litteris aureis scriptos.

234 Consorte] *vxore. nam matrimonium* consortio *dicitur, l. xcvi. §. 3. D. solu. matr.*

244 Expuat] *vide inf. Troade vers. 1168.*

247 Impetretur?] *sic N. interrogatiuè. perimant (inquit) alij, qui tyranni esse nesciunt. egóne vt patiar, vel precibus tribuam in meo, hostes meos, regno, leni morte defungi? Nec reijcienda lectio aliorum codicū:* lenis in regno meo mors impetratur. *mihi mors pœna non imputatur; sed gratiæ & clementiæ: quibuscum in gratiam redij, precibus exoratus; lenis mortis facio potestatem. respicit ad Tiberij dictum.*

262 Mugit] *mugitus terræ, prodigium nostro & aliis. Oedipo:*

Rupisse canem fama & nostris
Errasse locis, mugisse solum.

Item: ——— terra se retro dedit, Gemuitque penitus ———

Troadibus: Cùm subito cæco terra mugitu fremens
Concussa cæcos traxit ex imo sonos.
Mouêre siluæ capita, & excelsum nemus
Fragore vasto tonuit ——— *Virgi-*

Virgilius : —— magno cum murmure montis
Circum claustra fremit.
Item: Sub pedibus mugire solum & iuga celsa moueri.
Claudianus : Ecce repens mugire fragor. *at Aristoteli ex causis naturalibus prouenit. ait enim lib. 2. Meteor. sub terrâ omnes vocũ differentias èmitti adeo, vt videatur sæpè ὥσπερ λέγουσιν οἱ τερατολογοῦντες, μυκᾶσθαι τὴν γῆν.* vt portentorum scriptores aiunt terram mugire. *& in Problemat. ait in paludibus quæ iuxta flumina sunt fieri sonos qui vocantur* bomugi, *quos sacros Dei tauros esse fabulantur. Plinius etiam lib. 2. nat. hist.* Præcedit verò (*terræmotum*) & comitatur terribilis sonus, aliàs murmur, similis mugitibus, aut clamori humano, armarúmve pulsantium fragori, *&c. nam duas subdit causas.*

264 Moti lares vertere vultum] *Lares Mercurij & Laræ, seu Lalaræ iuxta Ouid. 2. Fastor. seu Larundæ iuxta Auson. in Monosyllabis filij, domus genij putati; in singulis, sui. Ausonius*:

Nec genius domuum Larundâ progenitus Lar.

hi priuati *& familiares, alij verò* publici *& communes vrbis custodes, qui* Præstites *dicti; de his Ouidius lib. 5. Fastor.*

Præstitibus Maiæ Laribus videre kalendæ
Aram constitui, paruáque signa Deûm:
Vouerat illa quidem Curius, sed longa vetustas
Destruit, & saxo longa senecta nocet.
Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quòd præstant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis, & præsunt mœnibus vrbis,
Et sunt præsentes auxiliúmque ferunt.
Et canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat. quæ standi cum Lare causa fuit?
Seruat vterque domum, domino quoque fidus vterque:
Compita grata Deo, compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Diania fures,
Peruigilántque Lares, peruigilántque canes.

Præstites *ergo etiam* Compitales *viarum custodes; initiò duo tantùm pingebantur; post, cùm hæ statuæ interiissent, pro duobus illis coli cœperunt, in vicis singulis, tres Lares; duo quidem illi priores, & tertius* Augusti Genius. *significat idem Ouidius*:

Bina gemellorum quærebam signa Deorum,
Viribus annosæ facta caduca moræ:
Mille Lares, geniúmque ducis, qui tradidit illos
Vrbs habet & vici numina trina colunt.

& lib. 2. Fastor. —— geminósque parit, qui compita seruant,
Et vigilant nostrâ semper in æde Lares.

Compitalium Larûm ara in Circo maximo statuitur, etiam à Pyrrho Ligorio in eius imagine. Fortassis eos Tertullianus lib. de Spectaculis, compitipoten-

potentes, *vel* compitalipotentes *vocauit, vbi vulgò* comitiopotentes *legitur, vel vt Pamelius censet* compitalitij potentes, *quod in eorum honorem* compitalia *celebrata.* Compitales *vocauit Suetonius in Aug. cap. 31.* Compitales Lares ornare bis anno instituit, vernis floribus & æstiuis. *Nec vrbana tantùm compita, lares habebant, sed omnes etiam publicæ viæ. Indicat Arnobius de Laribus agens lib. 3.* Quos arbitratur vulgus vicorum atque itinerum Deos esse, ex eo quòd Græci vicos cognominant λαύρας. *hi dicuntur in Catalectis Virgilij:* Semitales Dij. *& Plauto* viales lares, *in Mercatore. Eorum nomen incertum fuit: Opinor hos à Prænestinis* Digitios *vocatos. Nam Arnobius tradit, ex Nigidio, nonnullos censuisse Latinis Lares esse, quos Græci Dactylos Idæos vocant. hoc nomen Prænestini voluerunt exprimere: vel Digitios dixêre, quòd viam quasi digito viatoribus indicarent. Fortaßis etiam digito protenso sculpebantur, quemadmodum nunc etiam multæ prouinciæ in viis ambiguis crucibus aut cippis, manus ferreas vel ligneas affigunt, indice extento, iter viatorum dirigentes. Quod si verum est: non est quod Solini lectionem, quam omnes Belgici, Celtici, Germanici mss. confirmant, quantumuis probabili & ingeniosa coniectatione commutemus.* Digitiorum *hoc nomen suspicor corruptū in Glossario Græcolatino, vbi nunc editum:* Κουρῆτες οἱ περὶ τὸν παιδάνα, Corybantes, Indigites. *mallem* Idæi digiti, *vel* Digitij. *nisi fortè fuerit;* Idæ indigites. *nec Arnobius insinuat* κατ᾽ ἐξοχὴν, Indigetes *dictos; sed cum addito:* Samothracios. *Lari priuato quisque domi dicatum* Lararium *habebat, vt de Alexandro Mammæa testatur Lampridius. Orta gentorum & familiarium Larũ superstitio, inde, quòd antiquitus quisque suos domi mortuos sepeliebat, eósque vt Deos domesticos colebat. de his Plautus, Mercatore:*

Dij Penates meûm parentum, familiæque Lar pater,
Vobis mando meûm parentum rem benè vt tutemini:
Ego mihi alios Penates persequar, alium Larem.

Arnobius de iisdem lib. 3. In diuersis Nigidius scriptis, modò tectorum domuumque custodes, modò Curetas illos, qui occultasse perhibentur Iouis æribus aliquando vagitum; Indigetes Samothracios, quos quinque iudicant Græci Idæos dactylos nũcupari. Varro similiter hæsitans, nunc esse illos Manes, & ideo Maniam matrem esse cognominatam Larum; nunc aërios rursus Deos & Heroas pronunciat appellari; nunc, antiquorũ sententias sequens, Laruas esse dicit Lares, quasi quosdam Genios, defunctorum animas mortuorum. *quibus verbis Lares cum Manibus confudisse docet Varronem. Lari huic Cato, de re rustica, villicam, pro copiâ, certis diebus, coronâ in foco iubet facere; & Tibullus menstrua sacra tribuit, hoc versu:* — Glossar. Laribus.

Redderet antiquo menstrua tura Lari. *Iuuenalis Sat. 12.*
——— Laribúsque paternis,
Tura dabo, & omnes violæ iactabo colores, *purpureas, aureas, niueas. apud Plautum Euclionis filia, etiam quotidiana:*
Ego lar sum familiaris, ex hac familiâ

Vnde

Vnde exeuntem me aspexistis. hanc domum
Iam multos annos est cùm possideo & colo,
Patrique, auóque iam huius, qui nunc hic habet.
Huic filia vna est, ea mihi cotidie
Aut thure, aut vino, aut aliquî semper supplicat,
Dat mihi coronas —— *familiari ergo Lari facere licebat, quando lubebat: vialibus, bis in anno; Præstitibus, kalendis Mai. Domestici etiam* grundules *dicti Arnobio lib. I. puto vel à suggrundis ædiū, vel à porci grunnitu qui ipsis mactabatur. Horatius:* —— immolet æquis
Hic porcum Laribus —— *hoc enim de domesticis audio: at illud Propertij, de vialibus seu compitalibus:*
Parua saginati lustrabant compita porci.
Præter hos, inuenio apud Festum, Lares Hostilios; *à quibus hostes arceri putabant. Falli, qui putant Lares mortuorum maiorum omnium animas dictas; &* Lemures *cum Laribus confundere, docuit satis Martianus à nobis citatus in Oedip. 559. docuit etiam Apuleius lib. de Deo Socratis, cùm ait:* Lar dicitur familiaris; qui ex Lemuribus, posterorum suorum curam sortitus, pacato & quieto numine domum possidet. *Quidam ergo Lemures, non omnes Larum nomine comprehensi, boni scilicet & propitij: auersis verò & noxiis, Lemurum commune nomen, factum proprium. Lemuribus hisce* Feralia *mense Februario fiebant, à feritate illorū opinor, dicta; quo tempore illis parentabatur tegulâ in mediâ viâ relictâ; cui violæ solutæ, & panis meraco vino maceratus, fruges sparsa, & salis mica, cum coronâ imponebantur, teste Ouidio lib. 2. Fastorum, iisdem instituta Lemuria eidib. Maij, vt canit Ouidius lib. 5. Fastor.*

Lares effingebantur duo iuuenes succincti pelle caninâ (quare Persius Satyr. 5. vocauit succinctos) astante cane, vt ex Ouidio docui, & docent etiam Plutarchus in Problemat. & Pierius lib. 5. Hieroglyph. Solebant iis suspendere varia; in primis mundum muliebrem, qua de re Nonius in Strophium, *& in* reticula, *adducit hoc fragmentum Varronis Sexquivlixè:* Suspendit Laribus marinas molles, pilas, reticula ac strophia. *quæ hæ* molles marinæ? *an spongiæ? Glossar. Græco-Latinum, δίσμη, marina, fascis. sed probabilius ibi Lipsius conijcit,* Manua: *quæ vox Glossariis Latino-Græcis licet corrupta semel in* Mannæ, *& semel in* Manue, *id significat An ergo potius;* molles marinæ *ornamenta ex lanâ succidâ? nam Glossar. Græco-Latinum;* πίνινον, marinum. *&* πίνερον ἔριδον, lana succida. *Hippocrati* πινώδη ἔρια, *videtur ergo* marina *æsypus, vel lanæ succidæ sordidus floccus. aliquando malui rescribi; suspendit Laribus;* arsinias, bullas, pilas *&c. item pilæ, pro numero seruorum, qui in familiâ; & effigies viriles muliebresq́. pro numero liberorum domesticorum, vt Festus scripsit. Ingenuos puerilem vestem coram Laribus deponere solitos quodam Propertij loco confirmatur; & quando virilem togam sumebant, eos Laribus bullam donasse Persius docuit Sat. 5.*
Bulláque succinctis Laribus donata pependit.
Serui quando pileo donabantur, cathenas eis suspendebant.

Horat.

Horat. lib. 1. Sat. 5. ——donasset iámne cathenam
Ex voto Laribus, quærebat——

Differunt Lares, à Geniis, etsi Censorinus prodidit C. Flaccum in lib. de Indigitamentis ad Cæsarem & multos alios putasse eosdem: nam Genij non ædium tantùm & familiarum, sed & aliorum locorum, & hominum, & plantarum fuerunt: Lares, Genij quidem, sed domibus tantùm, & vrbibus, & viis præpositi: vnde* domus genium, *Larem vocat Ausonius.*

* Puto vocatũ C. Granium Flaccum.

Penatum *quoque nomen presse sumtum differt à* Larium *nomine: etsi Penates omnes Lares quoque. Nam D. Isidorus lib.* 8 *Orig. cap. vlt. scribit:* Penates, Gentiles dicebant omnes Deos, quos domi colebant: & pe-
nates dicti, quòd essent in penetralibus, id est, in secretis. Hi Dij quo-
modo vocabantur, vel quæ nomina habuerint, ignoratur. *Cicero lib. 2. de Nat. Deor. dictos vult, vel à penu, vel ab eo quòd penitus insideant, vnde &* penetrales *vocari. Extra domum ergo, nulli Penates, sed Lares non tan-
tùm in domo: rursus non omnes domestici Lares, Penates. Quare videmus propriè loquentes scriptores, hæc ab inuicem nomina distinguere, vt Plautum in Mercatore, Martianum sæpe lib. 1. de nupt. Philolog. & alios. & ritus, & diuersæ cærimoniæ, atque conditio illorum hoc conuincit. nam Romæ diuersas illis ædes dicatas, docet Solinus cap. 2. Polyhist. Penates, sanctiores habeban-
tur, & à Troianis accepti. Lares ex maiorum funeribus delecti, sæpe contemti & violati. Sueton. in Caligula:* Lares à quibusdã familiares in publicum abiecti. *Tertullian. in Apologet.* Domesticos Deos, quos Lares vocant, domesticâ potestate aliquando tractatos, demutando aliquando in ca-
cabulum, aliquando in trullum. *Simulacra quoque & effigies longè alia. de Laribus vidimus, nunc de Penatibus videamus, qui & quales. Dionysius Halycarn. lib. 1. scribit, à Dardano Troianos sacra magnorum Deorum ac-
cepisse simulacra; eaq́; vrbe captâ, ab Ænæâ erepta, esse autem Deos, quibus Samothracij initiantur, & à Romanis* Penates, *à Græcis non vno nomine appellari, sed dici* πατρώους *vel* γενεθλίους, *vel* κτησίους, *vel* ἑρκίους, *vel* μυ-
χίους, *quia patrij, gentilitij, hereditarij, consepti, & maximè secreti atque pe-
netrales sunt. Et traditum à Timæo, nihil aliud esse; quàm caducea partim ferrea, partim ærea, & Troianum fictile vas. quod Dionysio non probatur. manulit enim, propè forum Romanum, fuisse delubrum, in quo Troianorum Deorum imagines erant positæ cum inscriptione;* DENATES, *quæ* Penates *significat, cùm veteres D, pro P, vsurparint. esse autem duos iuuenes hasta-
tos, habitu sedentium, antiqui admodum operis. In aliis quoque vetustioribus templis, semper horum Deorum imagines duos iuuenes militari habitu con-
spici. Plutarchus verò, in Camillo, duo dolia esse non ita magna ibi reposita, vnum apertum & vacuum, alterum plenum & obsignatum; solisq́; sacris vir-
ginibus ea conspicere licitum; aliaq́; de his doliis subiungit. Arnobius d. loco multorum refert sententias his verbis:* Nigidius Penates Deôs, Neptu-
num esse atque Apollinem tradidit, qui muris quondã Ilium condi-
tione adiunctâ cinxerunt. idem rursus in lib. sexto exponit & decimo, disciplinas Hetruscas sequens, genera esse Penatium quatuor; & esse

Iouis

Iouis ex his alios, alios Neptuni, inferorum tertios, mortalium hominum quartos, inexplicabile nescio quid dicens. * Cæsius, & ipse adsequens, Fortunam arbitratur, & Cererem, Genium Iouialem ac Palem; sed non illam feminam, quam vulgaritas accipit, sed masculini nescio quem generis ministrum ac villicum. Varro, qui sunt introrsus atque in intimis penetralibus cæli, Deos esse censet, quos loquimur: nec eorum nomina, nec numerum sciri. Hos *Consentes* & *Complices* Hetrusci aiunt & nominant, quòd vnà oriantur & occidant vnà, sex mares & totidem feminas nominibus ignotis, & iis nationis barbarissimæ; sed eos summi Iouis Consiliarios ac Principes existimari. Nec defuerunt qui scriberent Iouem, Iunonem, ac Mineruam, Deos Penates existere, sine quibus viuere ac sapere nequeamus; sed qui penitus nos regant ratione, calore, ac spiritu. *Martianus Capella lib.* 1. *aliam rationem nominis Deorum Consentium reddit, de his agens hoc pacto*: Præcipuéque Senatores Deorum, qui Penates ferebantur Tonantis ipsius; quorúmque nomina quoniam publicari cęleste secretum non pertulit, ex eo quod pariter omnia repromittunt, nomen eis ex consensione perfecit. *Statimq; hos Consentes à magnis Diis distinguit, & Magnos Deos* XII. *Iouis Consiliarios vocat. Non grauabor etiā Macrobij verba ascribere, eo quòd Arnobianis istis multam lucem praferant, ex lib.* 3. *Sat. cap.* 4. Nigidius enim de Diis lib. XIX. requirit, num Dij penates sint, Troianorum Apollo & Neptunus, qui muros eis fecisse dicuntur: & num eos in Italiā Æneas aduexerit?* Cornelius quoque Labeo lib. de Diis Penatibus, eadem existimat. Hanc opinionem sequitur Maro, cùm dicit:

Sic fatus, meritos aris mactabat honores,
Taurum Neptuno, Taurum tibi pulcher Apollo.

Varro rerum humanarum secundo, Dardanum refert Deos Penates ex Samothrace in Phrygiam, & Æneam ex Phrygiâ in Italiam detulisse. Qui sint autem Penates in lib. memorato Varro non exprimit: sed qui diligentiùs quærunt veritatem, Penates esse dixerunt, per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi possidemus. Esse autem medium aëra, Iouem; Iunonem verò, imū aëra cum terrâ; & Mineruam, summum ætheris cacumen: eo argumento vtuntur, quòd Tarquinius Demarathi Corinthij F. Samothraciis religionibus mysticè imbutus, vno templo ac sub eodem tecto numina prædicta coniungit. Cassius verò Hemina dicit Samothracas Deos, eosdémque Romanorum Penates, propriè dici θεοὺς μεγάλους, θεοὺς χρηστοὺς, θεοὺς δυνατοὺς Noster hoc sciens, ait:

Cum socio, natóque Penatibus & Magnis Diis.

quod exprimit θεοὺς μεγάλους. sed & omnia hæc nomina, cùm in vno de supradictis nominibus seruat, doctrinam proculdubiò suam, de hac omni opinione confirmat cùm enim ait:

Iunonis magnæ primùm prece numen adora,

τὴν μεγάλην nominat.

* Ex Macrobio lego; *Cassius.*

Sic vocat Samothracas: vnde otti Phryges, qui propter Barbari.

* *Hic puto desiderari Nigidij responsionem quam attulit Arnobius.*

Adsit lætitia Bacchus dator, & bona Iuno;

τὴν χρηςὴν. *Dominamq́; potentem*, τὴν δυνατὴν Eodem nomine nominauit & Vestam, quam de numero Penatum, aut certè comitem eorum esse manifestum est: adeo vt & Consules & Prætores, seu Dictatores, cùm incunt magistratum, Lauinij rem diuinam faciant, Penatibus pariter & Vestæ. sed & Virgilius, vbi ex personâ Hectoris dixit:

Sacra, suosq́; tibi commendat Troia Penates. Mox adiecit:
Sic ait, & manibus vittas Vestámque potentem
Æternúmque adytis effert penetralibus ignem.

Addidit Higynius in lib. quem de Diis Penatibus scripsit, vocari eos θεὺς πατρώυς. nec hoc Virgilius ignoratum reliquit: *Dÿ patrÿ ser-uate domum, seruate nepotes.* & alibi: —— *patriiq́; penates. Hæc Macrob. Hinc patet vt Lares duplices publici & priuati: sic &* Penates publici, *qui Magni Dÿ, & Dÿ patrÿ: &* priuati, *vnicuique crediti vitæ, spiritus, animæ, corporis auctores. quod à Laribus alienum. itaq́; Lares à Penatibus verè dif-ferre; etsi sæpenumero scriptores confundant, vt videtur Cicero in Orat. pro Quinctio. Martianus vt ad Lares redeam, singulis Diis suum Larem tri-buit, æquè ac Genium, & meminit etiam* Laris Cælestis *&* Laris militaris. *Hæc si iungantur iis quæ de Genio in Medeam, & de Manibus in Oedipum dixi, non omnino inaccurata futura est vocum istarum obscurarum tracta-tio. Postquam ea scripseram, incidi in Fernelÿ lib. de abditis, & in Lilÿ Syn-tagm. XV. vbi multa de hisce rebus; sed cur sententiam mutarem, aut me bis scripsisse pæniteret, nihil causæ inueni.*

Lares vertere vultum] *sic Lucanus lib. 1.*

—— vrbisque laborem
Testatos sudore Lares —— *scilicet Præstites. Noster, de dome-sticis locutus.* 262 Tumet] *Moguntinens. Herbipol. & primus Vene-tus;* timet. *inferius quoque ait*: quid rursus times?

273 Odrysia] *de his Anacreon*:

Agite, date, nec ampliùs ita
Strepitu & fremitu
Scythicam potationem, inter vina
Exerceamus; sed pulcros
Potantes inter hymnos.

275 Animum filio inspira parens, sorórque. caussa est similis] *de sen-tentiâ inuestigandâ, exiguus hic labor; de verbis quibus illam expresserit, non exiguus exhauriendus. etsi enim omnium lectionũ optima ista, in quam cùm optimi m.s., tum etiam excusi accuratiores. vt Basileens. Lugdun. Lipsiens. & aliÿ consentiunt, nisi quod Basileens.* filij, *non*, filio; *tamen vocula illa mihi valde suspecta. Moguntinens.* animum filio inspira parens. Soror est cau-sæ similis. *Primus Venet.* animum agnati inspira parens, Soror est. en causa similis. *Duo aliÿ Veneti cum Herbipol.* Inueniet. animum gnati in-spira parens, Soror est: en causa similis. *in marg. Lugdunen.* animum in-inspira gnatus, parens. *Duas videtur aliis fabulas commiscere, & rei quam melius*

molitur accommodare; Tantali qui Pelopen apposuit Diis; & Terei, cui uxor & soror, Ityn dedere concisum in frusta & coctum. Sed ego ad vnicam tātùm puto alludere. Nam vult Thyesti filios apponere epulandos. fecerat in simili iniuria idem Procne, vxor Terei. inuocat ergo Procnen & Philomenam, animum sibi vt trucem illum & crudelem inspirent, quæ tale facinus ausa. & clara omnia, ni foret vocula; filio. *quæ turbat. an enim Terei, vel Procnes, vel sororis filius Atreus? quis hoc vnquam ἐν ὀνείροις? an per;* parens, *intelligendus Pelops, & huc referendum τὸ,* filio, *scilicet mihi? ita censet Bernardin. sed quomodo tunc connectuntur* parens& soror? *ego, si liceat, castigarim:*

——animum similem inspira parens, sorórque. causa est similis. assiste, *&c. & similem animum interpreter, æquè impium, æquè iratum, æquè crudelem & scelestum, robur & audaciam parem. porrò hac vsus locutione alio sensu Apuleius:* Quod si animam inspires, *hoc est, spiritum.*

Parens] *Procne mater Ityli.*

Soror] *Philomela.*

Causa est similis] *nam tu vlta es mariti adulterium cum sorore commissum: ego vlciscar thori mei iniuriam. nam Thyestes Aëropen, vxorem fratris sui Atrei, constuprarat.*

284 Subsidis] *deficis, & decidis, qui erectus antea. porrò in eodem versu solus Moguntinens.* audendum. age.

290 Ioui] *hoc nomen multi deducunt ab Hebræo,* יְהֹוָה, *ineffabili & tetragrammato: & illud admiratione dignum annotant, apud plerasque gentes Dei nomen quadrilitterum. dictum de Hebrais, quibus etiam totidem litterarum est Elohe vel Eloha* אֱלֹהֵי *Deus, item* אֲדֹנָי *Adonai, Dominus: Græcis* Θεὸς; *Latinis*, Deus; *Hispanis*, Dios; *Gallis*, Dieu; *Belgo-Germanis*, Godt: *addunt & idiomata mihi ignota, (quorum penes Ioannem Eckium hom. 3. de salutari nomine* Iesv. *& Pontum Thyardæum lib. de vniuersit. fides sit) Indis & Antarcticis dici Deum* Topa *&* Zime; *Medis*, Orse; *Arabibus*, Alla; *Turcis*, Agdi; *Assyriis*, Adad; *Ægyptiis*, Thout, *vel* Theut; *Persis*, Syre; *Hetruscis antiquis*, Eser; *Croatiis & Sclauis*, Doeg.

288 Inimica credit cuncta] *sic Theognis:*

ἔχθρον μὲν χαλεπὸν καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι,
κύρνε, φίλον δὲ φίλῳ ῥᾴδιον ἐξαπατᾶν.

Fallere difficile est inimicum: at amicus amicum
Fallere, non magno, Cyrne, labore, potest.

ideo Cæcilius, in Suppositito:

Nam hi sunt inimici pessimi, fronte hilaro,
Corde tristi, quos neq., vt apprehendas, neque vt mittas, scias.

Lucilius Satyr. lib. 5.

Improbior multo, quàm quo de diximus ante:
Quanto blandior, hoc tanto vehementiu' mordet.

Publius Syrus:

Grauior inimicus qui latet sub pectore.

Quos amicos remur, ab iis nobis non cauemus: ita facilè decipimur.

305 Iam tempus] *omni enim temous ægritudini medetur, vt ait Diphilus:* λύπης δὲ πάσης γίγνετ' ἰατρὸς χρόνος.

309 Peiora] *D. Ambrosius, explicans illud Iob 13.* consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ, *ita scribit*: Pulcrè id ætatis arripuit ad querelam, quæ magis ad vitium lubrica esse consueuit. Habet enim pueritia innocentiam, senectus prudentiá, ipsa vicinæ adolescentiæ iuuentus bonæ existimationis intuitum, & verecundiam delinquendi. Adolescentia sola est inualida viribus, infirma consiliis, vitio calens, fastidiosa monitoribus, illecebrosa deliciis. In tanto igitur, confragoso & scopuloso mundi huius turbine cur tam crebra naufragia improuidæ ascribuntur ætati? Vnde præclarè Dauid totius temporis eius veniam sibi à Domino postulauit, dicens: *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantiæ ne memineris Domine.* quia tunc maximè calor corporis feruet, & æstu sanguinis vaporantis ignescit. *Lib. 1. de interpellat. cap. 7. vbi D. Ambrosius initiò adolescentiam à iuuentute distinguit, vt medium sit spacium inter pueritiam & virilem ætatem, cuius initium vocat iuuentutem: postea tamen iuuentutis nomine ipsam adolescentiam comprehendit, sicuti hic Seneca.*

310 In patre-in patruo] *sic plerique lib. & sic Etbius. sed Herbipol. & Venetus primus*; in patrem f. q. in patruum.

311 Sæpe in mag] *dixi aliqua in Herc. Fur. versu 736. quibus addo laudatissimum illud Hesiodi:*

οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
Sibi ipsi mala fabricatur vir, alij mala fabricans.
Malum verò consilium consulenti pessimum.

quod dictum Pausanias in Corinthiac. seu lib. 2. valdè commendat agens de Philippo Macedonum rege, qui, cùm alios veneno necare conaretur, à filio pænè veneno fuit sublatus. verissimum sanè illud veteris tragœdiæ:

——— qui alteri exitium parat,
Eum scire oportet, sibi paratam pestem vt participet parem.

huc pertinent multa à diuino dictata Spiritu Psal. 7. & 9. quæ sic elegantissimè vertit Apollinarius:

ἀλλ' εἰς ὃν περ ἔτευξε πέσοι κακοεργέα βόθρον.
κἀκ κεφαλῆς οἱ ἄλγος ἐπιστρέψειεν ἑτοῖμον,
καὶ οἱ ὑπὲρ κορυφῆς ἐπὶ βήσεται ὕβρις ἀεικής.
Sed in eam quam fecit incidit maleficam foueam.
Et ex capite ipsi dolor retorqueat paratus,
Et ipsi in verticem ascendet iniuria immanis.

& Psal. 9. ἡ δὲ πάγη, κρύπτεσκον, ἐκ ξυνέργετο πέζα.
Quem verò laqueũ absconderunt, suus cõprehensus est pes.

314 Nascuntur] Facile *enim* (*teste D. Greg. Nazianz. in Apologetico*) & sine duce ac magistro malum fieri. *Et hoc prior D. Cyprianus, in prologo serm. de Natiu. Domini.* Facilè est pronum esse ad malum & hac sine magistro, sine exemplo doctrina statim à pubescentibus annis imbui mun

mur, & docemur. *hoc de omnibus hominibus verum; de supremo illo fastigio fortunæ, verißimum.*

315 Dire] *Lugdunens. & Eib.* durè: *ceteri*, dirè.

330 Turbatus] *Moguntinens. & alij m.s. Item Herbipol. Venet. Lugdun.* sed trepidus: *& ita legit Eibius. Nota hîc artificium poëtæ. non decebat illos esse conscios. quare? an vt expertes sceleris? aliena hæc impio Atreo pietas. imò moribus eius consentaneum, vt nati impietatis paternæ sint participes. nec ideo tantùm, verùm etiam vt ex insito erga patres liberorum affectu, deprehendat, suíne an alieni. Cur non ergo consilij sui facit participes? quia veretur, ne prodant. sibi consulit, suo consilio & crimini consulit. quid accommodatius tyranno impio?*

Vultus] *Euripides, in Ione, ex vultu censet cognosci, quis generosus, quis degener sit. Ouidius:* Heu quàm difficile est, crimen non prodere vultu.

335 Fides] *hoc dicere decebat. sed an ita erat? non opinor. imò tyrannis nulli fidi: timent omnes, & quos timent odêre. an ergo melior lectio?* timor. *non arbitror. nam quamuis hoc verum, dici tamen coram tyranno non oportuit, nec tutum mußitare.*

IN CHORVM.

Gratulatur sibi chorus, quòd fratres in amicitiam redierint, &, vt solet apud nostrum, in ambitiosæ & auidæ vitæ vituperationem; & modicæ ac suâ sorte contentæ laudem exspatiatur: & docet, in quo vera regnandi ratio posita. Quam vno tibi versiculo Ausonius:

Qui recte faciet, non qui dominatur, erit Rex.

Et puerorum nænia apud Horat., quo allusit: Rex eris, aiunt, si rectè facias.

339 Alternis] *Moguntin. Herbipolen. Venet. primus*, alternum. *Eibius*, alterius, *vitio typographico pro* alternis.

342 Cupidi arcium] *nam antiquitus, teste Lucretio, Reges in arcibus habitabant, & arces ideo à Græcis, tyrannorum niduli vocabantur. cupidi ergo arcium, hoc est, cupidi tyrannidis.*

344 Regem non faciunt opes] *Imitatur hæc Boëtius lib. 3. de consolat. philos: vt legitur in membran. Burdegalens.*

Qui se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis submittat habenis.
Etenim licet Indica longè
Tellus tua iura tremiscat,
Et seruiat vltima Tile:
Tamen atras pellere curas,
Miseráśque fugare querelas
Non posse, potentia non est.

345 Tyriæ color] *purpura, quam soli Reges, &, qui regiæ potestatis successores videbantur, Coss. gestabant. quare Claudianus in lib. de raptu* reges *vocat*, purpureos: *& Virgilius ait*, purpura regum, *& Statius:*

 —cul-

——— cultúsque insignia regum Purpureos.
& Lactantius lib.4.cap.8. Sicut nunc Romanis indumentum purpuræ, insigne est regiæ dignitatis assumtæ, sic illis vnctio sacri vnguenti, nomen ac potestaté regiam conferebat. *Ideo Optatus lib. 5. vocat regalem* purpurá. *Sed nouum quod à D. Dorotheo, doctrina. 1. siue de renunciatione traditur:* Habet vnusquisque Regi militans, purpuram in lenâ suâ. Ex quo enim rex purpurá ferre cœpit, omnes eius milites togulis suis purpurea signa apposuére, vt ex his appareat regios eos esse, & regi militare. *Purpurea ergo scruta vel clauos ceteri (scilicet Duces & milites regij) integram verò vestem purpuream, Imperatores, Cæsares & Reges ferebant. sic Dorotheus cum ceteris conciliandus.*

346 Nota] *Diadema, vel gemma illa regij generis propria, de qua D. Macarius hom. 23.* ὁ μαργαρίτης, ὁ μέγας, καὶ πολύτιμος καὶ βασιλικὸς ὁ εἰς διάδημα βασιλικὸν προχωρῶν, βασιλέως μόνου χρήζει, καὶ βασιλεὺς μόνος τοῦτον τὸν μαργαρίτην δύναται φορεῖν. ἄλλῳ δὲ ἀνθρώπῳ φορεῖν τόν τοιουτον μαργαρίτην οὐκ ἔξεστιν. *Picus: Insignis illa ac pretiosa margarita quæ facit ad diadema regium soli regi conuenit, solusq́ue rex illam gestare potest, nec licet ulli talem ferre margaritam.*

347 Auro nitidæ] *Seneca de Clemen. lib. 4.* tectum nitidius auro aut colore sparsum. Trabes] *non ex auro solidæ, sed inauratæ.*

348 Rex est] *qui regit animum suum, qui sibi imperat, qui perturbationibus suis dominatur. Sedulius operis Paschal. lib.2.*

——— si iure queat rex ille vocari;
Qui pietate caret, propriam qui non regit iram.

Seneca epist. 37. docet Regem esse, qui se rationi subdit, qui suo animo imperat. & sacræ litteræ, Deo seruire dicunt esse, regnare.

354 Tagus] *notus lippis & tonsoribus, aurifer & gemmifer Pomponio lib.3.cap.1. Castellanis* Taio, *Lusitanis* Teio: *aliud ante Karthaginésium in Hispaniam aduentum nomen habuit, nisi fallit D. Isidorus lib. 13. Orig. cap.21. sic scribens:* Tagum fluuium Hispaniæ Carthago nuncupauit, ex quâ ortus procedit fluuius arenis aureis copiosus, & ob hoc ceteris fluuiis Hispaniarum Prælatus. *Sed quomodo illum nuncupauit Carthago, vel quomodo prius dicebatur; antequam sic nuncuparetur? aut quæ ista Carthago, ex qua Tagus ortus? noua, an vetus? an quæ alia? Mihi de mendo liquet, de castigatione non liquet. Conijcio:* Tagum fl Hisp. Celtiberia nunc. ex qua ortus. *nam Tagi fons inter Priegum & Toraluam, ad radices montium Celtibericorum, vel ex ipsis montibus ortus, Deus bone! quàm procul à noua Carthagine. nec de veteri quisquam somniet, quæ extra Europam: de tertiâ, nihil cóperior. Si tamen pertendas, Carthaginenses Tagi nomen inuexisse, tunc censeo post;* nuncupauit, *loco nominis loci, vbi Tagi fons, quod intercidit, asteriscum, defectus seu lacunæ notam, ponendum;* nuncupauit* ex quo, *&c. Sed quod illi nomen prius? nisi fallor, repperi apud Aristotelem,* Theodorus. *Aristoteles lib. de admirand. auditionibus:* καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ δὲ τὸν καλούμενον Θεόδωρον ποταμὸν ἐμβράσσειν τε πολὺ περὶ τὰ χρυσίον χεῖλη, ὁμοίως δὲ καταφέρειν.

ptiv. Et in Iberia flumen Theodorus vocatum, circa litora multum arenæ aureæ voluit, vt fertur. *fruſtrà quæras* Theodorum, *alium amnem in Hiſpaniâ præter beatum & ſalutarem Tagum: quem propter aquæ præſtantiam, & quas fert diuitias, opinor à Græcis, qui vel Vlyxe duce, vel quo alio, Olyſipponem condiderunt, Theodorum vocatum; verè donum diuinum, & Dei munere accolis conceſſum. Porrò an in Æthyopiâ, Tagus? affirmare videtur Sidonius in Panegyr. Auiti:*

Indorum Ganges, Colchorum Phaſis, Araxes
Armeniæ, Tagus Æthyopum, Tanaiſque Getarum.

ſed non affirmat. indignus tam docto Aruernorum Antiſtite error tantus. ſcripſerat me indice: Araxes Armeniæ, & Gis Æthyopum, *&c. Æthyopiæ flumen;* Gis, *notum Claudiano & aliis, quod &* Niger.

355 Claro] *in vno cod. vetuſto, habetur;* caro.

356 Area] *vocat feruentem, & terendi voculam addit: quia, teſte Varrone, area eſt* vbi frumenta teruntur & areſcunt.

359 Obliqui] *omnes ignes cæleſtes maximâ ex parte in obliquum feruntur, maximè fulmina, vt docet Ariſtot. in Meteor.*

362 Ventoſi-Hadriæ] *mare Adriaticum vt ventis & tempeſtatibus obnoxium damnat Horatius lib. 1. Od. 33 & lib. 3. Od. 9. & 27.*

363 Lancea] *Romana vox, ſi Diodoro Siculo credimus, à Gallis; ſi Varroni, ab Hiſpanis accepta.*

365 Tuto poſitus loco] *eiuſdem ſententiæ ſunt iſta incerti:*

Non eſt, falleris, hæc beata, non eſt;
Fulgentes manibus videre gemmas,
Aut teſtudineo iacere lecto,
Aut pluma latus abdidiſſe molli,
Aut auro bibere & cubare cocco,
Regales dapibus grauare menſas,
Et quicquid Libyco ſecatur aruo
Non vnâ poſitum tenere cellâ:
Sed nullos trepidum timere caſus,
Nec vano populi fauore tangi,
Et ſtricto nihil æſtuare ferro.
Hoc quiſquis poterit: licebit illi,
Fortunam moueat loco ſuperbus.

Huc ſpectant illa Saturnini grauiſſima, cùm ad imperij habenas regendas eum ſuſtuliſſent, in hiſtoriâ Vopiſci: Neſcitis amici, quid mali ſit imperare. nam & gladij & tela noſtris ceruicibus impendent, imminent haſtæ: vndique ſpicula: ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur. non cibus pro voluptate, non iter pro auctoritate, nõ bella pro iudicio, non arma pro ſtudio. adde quòd omnis ætas in imperio reprehenditur. ſenex eſt quiſpiã, inhabilis videtur: ſin minùs (*fortè legendum ſi iuuenis*) ineſt furor. Nam quod Imperatorem me cupitis, in mortis neceſſitatem me trahitis. ſed habeo ſolatiũ hoc mortis, ſolus perire non potero.

366 In-

366 Infra se] *minus bene scida Burdigalens.* iuxta se.

367 Nec queritur mori] *Horatius*:

——— hic murus aëneus esto,
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.

Idem de viro bono & sapiente:

Hoc sentit, moriar. mors vltima linea rerum est.

& lib.3. Od.3.

Iustum & tenacem propositi virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida; neque Auster
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

huc pertinet, quod D. Hilarion latronibus mortem minantibus animosè respondit, apud D. Hieronymum in eius vita.

370 Sparsos] *palantes, & facilè mutantes sedes, vt Schytharum progeniem decebat, qui* νόμαδες καὶ ἁμαξοφόρετι.

Dacas] *quidam lib.* Dacos. *quid inter hos & Getas intersit, docui: nunc quomodo Daci distinguantur à* Dahis *& à* Danis. Daci *&* Dacæ *iidem, Iustino à Getis oriundi, teste Strabone, Philostrato & Stephano. Græci sæpè vocant* Δαοὺς. *Strabo tamen lib.7. à Dahis Dacos separat: à Germanis, Danubio diuidi scribit Tacitus. Ptolomæus hos fines ascribit Daciæ. ad Aquilonem diuidi Carpatho monte, à Sarmatiâ; ab occasu Tibisco flumine, ab Iazygibus Metanastis, à Meridie & Ortu, vsque ad Danubium extendi. Iornandes putat olim Gothiam dictam Daciam. varia nomina diuersis est nacta temporibus, quæ habes apud Abrah. Ortelium in Synonimiâ: diuidebatur in Ripensem & Mediterraneam seu Alpestrem, vide Lazium lib.1. Comment. Rom. cap.5. sunt qui putant Dacos fuisse olim, qui nunc* Dani *incolæ Cymbricæ Chersonesi, sed falluntur, & iuniorum errorem sequuntur, qui magno lapsu Danos & Dacos eosdem faciunt.* Danorũ *mentio non exstat apud veteres scriptores: nunc* Dacorũ *nomen periit, & sedes eorum tenent Transsiluani, Walachi, Moldaui, Herdelÿ, seu Sibenburgÿ, teste Iib. Broderitho, Lazio, & Sambuco; nec vnquam Daci in Cymbricà Chersoneso habitarunt, vt fusè docet Irenicus lib.1. Exeges. cap.30. vt mirer quid docto viro in mentem venerit scribere, ab Albinouano hos Cymbros intelligi.* Daci *à Scythis oriundi. nam Plinius, Tzetza, Sudas, Zonaras, Michaël Glycas, & Ioannes Curopalates, vel apertè Scythas, vel Patzinacitas vocant; quos esse Scythicam gentem non est dubitandum. Scythæ, inquam, Daci, sed Europæi. nam scriptores qui separant à Scythis, de Scythis Asiaticis intelligendi, vt Paullinus de Nicetà Episcopo*:

In comment. in Appendix Virgilian.

Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
Et Getæ currunt, & vterque Dacus
Qui colit terræ medio. *& Fortunatus*:
Thrax, Italus, Scytha, Persa, Indus, Geta, Daca, Britannus. *&*

& Horatius lib.1. Od.35. Te Dacus asper, te profugus Scytha.
& lib.3. Od.8. cùm dixisset: Occidit Daci Cotisonis agmen,
statim subiungit: Iam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.

& Suetonius in Aug. & Florus lib.vlt. qui cùm tradant ab Augusto victos, pulsosq́; trans flumen Dacos, asserunt tamen Augusti tempore Indos & Scythas auditu tantùm fuisse cognitos. quod verum esse nequit, nisi de Asiaticis accipias. Intima Scythiæ Asiaticæ populi sunt Dahæ *seu* Daæ, *seu* Dasæ, *ad extremum fere veteribus cognitum Orientem Stephano* περὶ πόλεων, *Straboni lib.7. Pomponio lib.1. cap.8. & lib.3. cap.21. & Plinio lib.16. cap.17. Grammatici aliud discrimen commenti,* Dahas *primam corripere,* Dacas *producere: alij* Dacas *quando masculina declinatione inflectitur nomen producere priorem, quando femininâ corripere; quod Hortensius & Glareanus, in Lucanum, explodunt, & exsibilant, & versu illo Fortunatiani refellitur. Quare plerique censent vbicunque prima huius nominis corripitur;* Dahas, *pro* Dacis *substituendos. sed mihi non nisi ægrè persuadent. hic enim Seneca & paullo pòst, vnanimi exemplariũ consensu,* Dacas *non* Dahas *primâ breui posuit: & illorum nemo Senecæ commeminit. apud Lucanum quoque lib.2. adiuncti Getæ faciunt vt malim* Dacas *quàm* Daas, *in illo versu:*

O Superi, motura Dacas vt clade Getásque.

vicini enim populi, & libri siue impressi siue scripti variant, & solet illos cõiungere, eodem lib. Hinc Dacus premat, inde Getes. *& lib.3.*
—— iuncto Sarmata velox Pannonio, Dacísque Getes admistus.
eos etiam Martianus lib.6. in quarto Europæ sinu coniungit. Lucani quoque lib.7. veteres multi continent: Nec veritos errare Dacas in mœnia ducat. *Nec magis vnum postulat sententia quàm alterum. nam quamuis Indiæ in præcedenti versu, Sarmatiæ meminit in subsequente. Apud Virg.8. Æneid.*
Indomitique Daæ, & pontem indignatus Araxes,
cum Seruio & Pomponio, propter Araxem cui viciniores Daæ. *& apud Silium lib.13. quia de intimis Orientalibus agit:*
—— cui peruia Bactra, Daæque.
non Dacas, sed Daas tuëor in possessione. Fateor etiam Dacos vt plurimum primam producere apud poëtas, apud Horatium, Lucanum, Paulinum, Fortunatum dictis locis, Virg.1. Georg. Pedonem Albinouanum in Elegija; Statium lib.4. Siluar. & 1. Thebaid. Iuuenal. Sat.6. Martialem lib.6. Claudianum lib.1. in Rufin. & de III. consulatu Honorij, Paulinum in carm. Natali, Sidonium in Paneg. Maioriani. Qui consensus facit, vt si quis apud Senecam mallet reponere vtroque loco Daas, *hic:*
Qui sparsos agitant Daas; *& postea:*
Et Däæ Parthis equitem minati. *cum eo non pugnem.*

371 Qui rubri vada litoris] *Non Daci nec Däæ, sed alij reges qui iuxta mare Erythræum.*

375 Danubium] *Annianus ille Cato in Originib. Danubium vult ab accolis Danis cognominatum. quasi tunc Dani noti, aut Dani ad Danubium*

vlli. D. Isidorus lib. 13. Orig. cap. 21. vocatum putat à nimium copiâ, quibus magis augetur; oririq; à Germanicis iugis, & sexaginta in se fluuios recipere, & septem ostiis in Pontum influere: quæ à Pomponio mutuatus ex parte. nam nec hic iugorum illorum nomen posuit, lib. 2. cap. 1. fortè quia non satis adhuc notum id Romanis. vnde Horatius lib. 4. carm.

Te fontium qui celat origines
Nilúsque & Ister.

& ideo Tertullian. Istro fallacior, dixit, iuxta Pamelium: rectiùs fortè transtuleris ad accolarum perfidiam: Omisit etiam Solinus cap. 18. Scio Pinzianum apud Melam ex coniecturâ reponere: in Abnobæ Germaniæ monte, &c. pro eo quod omnes codices habent: apertis in Germania fontibus. sed nimium recedit à contextu. Ego Martianum arbitror lib. 6. quando quartum Europæ sinum describit, montis nomen posuisse, sed id vel inscitiâ librariorum, vel audaciâ, vel temporum iniuriâ, obliteratum. legitur hodie: * Hister fluuius, ortus in Germaniâ, de cacumine montis ad nouem, sexaginta amnes assumens etiam Danubius vocitatur. Sed Martianus scripserat, de cacumine montis Adnouæ, sexaginta, &c. hoc enim cùm quidam mutassent in; Adnouæ, alij statim in priui; Adnouem. In Taciti & Plinij exemplaribus modo Adnoba, modò; Abnoba, modo; Arnoba inuenitur. Ptolomæi libri & Dionysij libri, Annubam, vel Abnubam vocant, Rhemnius Fannius, Abnobam. Hunc ergo fontem prius occultum, post Drusorum in Germaniâ victorias notum, patet ex Plinio, Tacito, Martiano, Dionysio & Ptolomæo: & nescio an errarit Ausonius, aut ad priora illa tempora respexerit, scribens:

Danubius penitus caput occultatus in oris.

Item: Et fontem Latiis ignotum annalibus Istri.

De Danubio, ostiis, magnitudine, incrementisq; eius quædam dixi in Solinum, plurima Irenicus lib. 8. Exeges. à cap. 18. vsque ad 26.

*In editione Basiliensi vltima Peruc, vnà cũ Isidoro ex emendatione viri eruditi.

Audet qui] qui Danubium gelu induratũ pedibus calcare nõ expauescunt.

379 Seres] de his alibi multa, ex Dionysio & aliis.

386 Machinis] Balistis. vide Veget. lib. 4. Valtur. & alios. caue bombardas interpreteris, cum Marmitâ. nam nondum tunc inuenta, vt docet Hieron. Magius lib. 1. miscel. cap. 1.

390 Rex est quique cupit nihil] Versum hunc ex duobus vet. lib. inserunt, & aptus certè. Tamen in meis libris scriptis non inueni; nec Eibius eum agnoscit, nec agnouêre vlli interpretes, ante N., non Bernardinus, non Daniel, non Dadius, non ceteri, nec vlli hactenus edidêre typographi, quod sciam. quis ergo deleuit, nondum receptum, vel editum in lucem? porrò sequentia sunt ex Euripide, qui in Ione:

Regni autem, rei multis laudatæ perperam,
Facies quidem amœna; sed intra se tristia
Condit. quis enim beatus? quis felix?
Qui semper metuit, vitamque suspectam habens,
Æuum exigit? priuatus ego potiùs
Velim viuere beatus, quàm Rex esse.

400 Illi] *Euripides, in priore Iphigeniâ:*

Nam beatum æstimo, quiſquis ſecuram abſque periculo
Tranſegit vitam ignotus atque inglorius:
Qui verò in honoribus obierunt, minus beatos iudico.

402 Ignotus mor. ſibi] *Tertullian. lib. de pallio cap. 5.* Vitâ meliore magis in ſeceſſu fruare, quàm in promtu. ſed ignauâ infamique ſcilicet patriæ, & imperio, reique publicæ viuendum eſt. Errat olim iſta ſententia. Nemo alij naſcitur, moriturus ſibi.

IN ACT. III.

Allectus promiſſis Atrei, redit in patriam, non ſine diffidentiâ & prænotione quadam imminentium Thyeſtes; ſuaſu & adhortatione liberorum compulſus. exit obuiam frater, & eum falsâ pacis atque obliuionis præteritorum ſimulatione circumuenit. Notat Higyn. hunc Pliſthenem eiusq́ fratres putatos Thyeſtæ filios, verè tamen Atrei fuiſſe, atque ita Atreum proprios filios fratri obtuliſſe in menſâ. Higyn. fab. cap. 86.

405 Tactum ſoli natalis] *cunctis cariſſima & gratiſſima patria; cuius videre fumum Vlyſſes maluit, quàm immortalis fieri; maximè tamen exſulibus: quia negata ardentius concupiſcuntur. Vide Lucian. in Encomio patriæ.*

405 Patrios Deos] *Dionyſius vocat* θεὺς πατρώυς, Penates *Latini.*

406 Si ſunt Dij] *vel illi patrij, vel vlli omnino. digna impio Thyeſte dubitatio; digna irato, propter miſerias in quas illum paßi incidere. Eſt autem hic Diagoricus Thyeſtes: ille alius in Attij Antigonâ; qui negat Deos regere, vel curare omnibus, Epicureus eſt. Nam Diagoras & Theodorus tollebant Deos, Protagoras & Epicurus, non Deos, ſed Diis prouidentiam, vt docent Cicero de Nat. Deor. & Lactantius lib. 5. c. 22. & de Ira Dei cap. 9. vnde Claudianus in Rufin.* —— quæ numina ſenſu

Ambiguo, vel nulla putat, vel neſcia noſtri.

Cyclopum ſacras turres] *Græci Scholiaſtæ tria Cyclopum genera agnoſcunt, Vulcani ſocios, de quibus Heſiodus in Theogoniâ; alios in Siciliâ, ex quibus Polyphemus Homericus; tertios quoſdam fabros, de quibus nunc ſermo. Ariſtoteles prodidit turriũ conſtruendarum inuentores fuiſſe Cyclopes; ſed Theophraſtus id Phœnicibus aſcribit; verè ſacri ſcriptores Nemrotho, & Babylonicis illis, vt notat Fran. Georgius Harmon. mundi lib. 1. cap. 14. cantu. 1. Mycenæ tamen Cyclopum opus. ſup. Herc. Fur.*

Bellum Mycenis reſtat, vt Cyclopea
Euerſa manibus ſaxa noſtris concidant.

Euripides Troad. —— ἵνα τείχεα
λάϊνα κυκλώπεια, οὐράνια νεμόντας.

vbi opus ſaxeum, Cyclopea mœnia, in aſtra ſurgunt. *& in Iphigenia Tauricâ:* O Cyclopei lares, ô cara patria, Mycenæ. *& Mycenas numerat inter opera Cyclopum Statius lib. 1. Thebaid. item Argos. ſed & Pauſanias in Corinthiac. Luctatius ad illud Statij:* Celſa Cyclopum tecta, *prodidit ea ſic vocari, aut quod à Cyclopibus exædificata, aut quod magnæ molis eſſent. Ea namque quæ mole cenſebantur, Cyclopum opera credi ſolita. Strabo*

lib. 8. scribit, septem fuisse hos Cyclopes ex Lycæâ, qui fabrilis artis egregiè periti, variis ædificiis exstruendis victum sibi comparabant. Tatianus Assyrius fabrilis artis inuentionem ascribit: τυῤῥηνοὶ σάλπιγγα, χαλκείαν κύκλωπες, *&c. in Orat. contra Græcos. quapropter poëtæ Vulcano tres illos alios Cyclopas famulos addiderunt, Brontem, Steropen, Pyracmona, seu (vt vocat Hesiodus hunc tertium) Argen.*

Tyrrheni inuenere tubam, fabrilem artem Cyclopes.

408 Nobilis] *vnus m. s.* nobilem. *de senum iactantiâ ait Aristoteles:* Semper enim præterita referunt; quòd ipsa recordatione delectantur.

412 Densos] *Eguianus*; pressos. *& postea*; qui oculos, *quomodo etiam legerunt Eibius, Bernardin. & Daniel, & sic Herbipolens.*

415 Cùm quid datur spectabis & dantem aspice] *sic Lugdunens. & Lipsiens. bene: tamen Eib. Moguntinens. Herbipol. & Veneti*; cum quod spect. & tandem aspice, *mendosè.*

427 Deflecte] *placet ex manusc. aliorum*; reflecte.

441 Potes regnare] *secutus sum lectionem membranarum. nam in excusis mira turbela. Sensus: Cur, inquit, non redeas pater; cui diadema merces.* THY. *magna scilicet* (ironicè) *merces, magna potestas offertur; quæ cum summo mortis coniuncta periculo. tu mercedem vocas, quæ fortassis interitus & exitium? Sed filij subsequens responsum facit, vt potiùs arbitrer, hoc dicere Thyestem. Inquis, me regnare posse. possum, atque adeo iam regno: cùm enim mortis meæ me penes potestas sit, quod maius regnum optem aut putem? si fratri me credo, hoc regnum amittam, atque in illum transferam ius vitæ ac necis meæ; quod ego nunc possideo. Cur ergo regnum aliud, tanto cum damno cupiam?* PLYS. *Si non tuâ, nostrâ saltem causâ; qui, nisi regnum Mycenarum accipis, in egestate perpetuâ consenescemus. Si nil cupis, nil ad filios hereditario iure transmittes.* THYES. *Erras. non ille mihi regni partem concedet. regnare duo simul nequeunt. regna socium non ferunt.*

444 Mauult-potest] *Mogunt.* mauis-potes. *sed Eib. ceteris consentit.*

447 Ipsum mei] *corporis mei stipatores, & gladium quo accingebar. de hoc pauore tyrannorum multa in Phalaridis epist. vt 34. 49. & 67.*

448 O quantum] *Euripid. in Iphigen. Aulid. Agamemnoni dicenti, eos qui ingloriam & quietam vitam peregère, beatos sibi videri; infelices verò qui ambitiosam & publicis functionibus implicatam, ait Senex:*

Atqui istud decus est vitæ: *Respondet Agamemnon:*
Illud verò decus res est lubrica.
Dulcis quidem res honor;
Sed vbi accesserit, tum discruciat.

450 Casam] *Eibius, Moguntinens. Herbipolen. & duo Veneti*; iacentes s. n i. casas. *ceteri*; casam.

454 Malam bonæ] *quidam v. l.* præstare, *pro*; præferre.

456 Splendidum tectis ebur] *lacunaria domus ebore ornari solita, ex veteri quoque Tragœdiâ patet:*

Tectis cælatis, laqueatis
Auro, ebore instructam magnificè.

Sed & auro solido laquearia Cleopatram implesse, canit Lucanus; & de sui temporis luxuriâ, idem confirmat Statius lib. 1. Thebaid. quomodo fortè accipiendum illud Horatij, quando negat in suâ domo aureum lacunar renidere. Plinius alicubi Colchis argenteas trabes attribuit. Immanis luxus, & cui Deus meritò rependat, tales vt trabes domorum in capita suorum dominorum incumbant. Pro; splendidum, *schidæ Burdegal.* splendidè. *Ceterùm hoc argumentum eleganter etiam prosequitur Claudianus in Rufin. lib. 1.*

——tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos: mihi donat inemtas
Terra dapes. rapiunt Tyrios tibi vellera succos,
Et picturatæ saturantur murice vestes:
Hic radiant flores, & prati viua voluptas
Ingenio variata suo. fulgentibus illic
Surgunt prata toris: hîc mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura soporem.
Turba salutantum latas ibi perstrepit ædes:
Hic auium cantus, labentis murmura riui.
Viuitur exiguo melius. natura beatis
Omnibus esse dedit: si quis cognouerit vti.

Narrauit elegantissimè Seneca, quam hic describit diuitiũ insaniam, luxum, prodigalitatem, superbiam, epist. 90. adscribam verba, hinc enim nonnulla poëta noster desumsit : Quousque fines possessionum propagabitis? ager " vni domino, qui populum cœpit, angustus est? Quousque arationibus " vestris fines vestros porrigetis, ne prouinciarum quidẽ satione contenti " circumscribere prædiorum modum? Illustrium fluminum per priua- " tum decursus est, & amnes magni, magnarúmque gentium termini vs- " que ad ostium à fonte, vestri sunt. Hoc quoque parum est, nisi latifun- " diis vestris maria *cinxistis, nisi trans Adriam, & Ionium, Ægeúmque *Mallem cinxeritis. vester villicus regnet: nisi insulæ, ducum domicilia magnorum, inter " vilissima rerum numerentur. Quàm vultis, latè possidete: sit fundus, " quod aliquando imperium vocabatur: facite vestrũ quicquid potestis; " dum plus sit alieni. Nunc vobiscum loquor; quorum æquè spatiosè lu- " xuria, quàm illorum auaritia diffunditur. Vobis dico: quousque nullus " erit lacus, cui non villarum vestrarum fastigia immineant: nullum flu- " men; cuius non ripas ædificia vestra prætexant? vbicunque scatebunt " aquarum calentium venæ, ibi noua diuersoria luxuriæ excitabuntur? " Vbicunque in aliquem sinũ litus curuabitur; vos protinus fundamen- " ta iacietis? nec contenti solo, nisi quod manu feceritis, maria agetis in- " trorsum? Omnibus licet locis tecta vestra resplendeant, alicubi impo- " sita montibus, in vastum terrarum, marisque prospectũ; alicubi ex pla- " no in altitudinem montium educta, cùm multa ædificaueritis, cùm in- " gentia: tamen & singula corpora estis, & paruula. Quid prosunt multa " cubicula? in vno iacetis. Non est vestrum, vbicunque non estis. Ad vos " deinde pertransco, quorũ profunda & insatiabilis gula, hinc maria scru- "

» tatur, hinc terras. Alia hamis, alia laqueis, alia retium variis generibus,
» cum magno labore persequitur. Nullis animalibus, nisi ex fastidio, pax
» est. Quantulum enim est, quod ex istis epulis, quas per tot comparatis
» manus, fesso voluptatibus ore libatis? Quantulum, ex istâ ferâ pericu-
» losè captâ, dominus crudus ac nauseans gustat? Quantulū ex tot Con-
» chyliis, tam longè aduectis, per istum stomachum inexplebilem labi-
» tur? Infelices etiam, quod non intelligitis, vos maiorem famem habe-
» re, quàm ventrem. *Multa quoque elegantissima in eandem sententiam se-quente epist. 95. post medium, proponit.*

458 Retro] *exemplū præbet Surrentinū Pollionis, apud Papiniū li. 2. Silu.*

459 Iacta fugamus mole] *Seneca lib. 5. Declamat.* maria agetis introrsum. *& postea*: maria submouentur proiectis molibus.

Ventrem improbum alimus tributo gentium] *vili sumtu pascimur: non egemus, nec abutimur tributis aut publicis vectigalibus explenda ingluuiei, vt apud Athenæum lib. 4. Xerxes, & alij apud Boysseum hist. prodig. cap. 25. huc pertinent ista Satyrici*:

Atque ita defecit nostrum mare, dum gula sæuit
Retibus assiduis, penitus scrutante macello,
Proxima, Tyrrhenum patitur nec crescere piscem.
Instruit ergo focum prouincia.

Seneca epist. 61. Quamdiu ergo sationibus implebimus magnarum vrbiū campos? quādiu nobis populus metet? quamdiu vnius mensæ frumentum multa nauigia, & non quidē ex vno mari, subuehent? taurus paucissimorū iugerū pascuis impletur. vna silua elephantis pluribus sufficit: homo & terrâ pascitur & mari. quid ergo? tam insatiabilē nobis aluum natura dedit, cùm tam modica corpora dedisset, *&c. Vix autem dubito, quin noster hoc loco Caij gulam notare voluerit. sic enim de illo, lib. de Consolat. ad Helbiam matrem cap. 9.* Caius Cæsar; quem mihi videtur natura edidisse, vt ostenderet, quid summa vitia in summâ fortunâ possent: centies sestertio cœnauit vno die, & in hoc omnium adiutus ingenio, vix tamen inuenit, quomodo prouinciarum tributum vna cœna fieret.

462 Meæ excluso Ioue] *malo ad eiusdem Caligulæ vesaniam referre, de qua Sueton. lib. 4. quàm ad Augusti ambitionem, quam insectatur Prudentius, & narrat Tacitus lib. Annal. 1.*

464 Culminibus me. imp. nutat silua] *Seneca lib. 5. Declam.* Alunt in summis culminibus mentita nemora, & nauigabiliū piscinarū freta. *hæc parens: at filius epist. 123.* Non viuunt contra naturā, qui pomaria in summis turribus serunt: quorum siluæ in tectis domorum ac fastigiis nutant; inde ortis radicibus, quò improbè cacumina egissent. *& Tibullus de istis hortis, lib. 3. Eleg. 3.*

Et nemora in domibus sacros imitantia lucos.

tales fortè illi Babylonij pensiles, & alij Thebis, apud Plinium lib. 36.

465 Nec fumant manu succensa multa stagna] *mendosè vnus m. s.* nec fumant manu succensa flammis stagna. *vnde tamen non temerè coniicias*

ὕεια; n. f. mari succensa flãmis stagna. *nam thermas in ipso mari, docet ipse Seneca d. epist.* 123. Non viuunt contra naturam, qui fundamenta thermarum in mare iaciunt, nec delicatè natare ipsi sibi videntur, nisi calentia stagna fluctu ac tẽpestate feriantur. *Nihil tamen mutaui in contextu, quia nullam meam coniecturam in eũm recipere constitui: & quia vulgata lectio ipsa quoque egregia, de vastißimis illis thermis Romanorum intelligenda. nam Ammianus Marcellin. lib. 16. scribit in vrbe lauacra ad modum prouinciarum exstructa, quæ dicebantur* Oceani. *Suetonius de Nerone (quem nostrum puto perstringere)* Stagnum (*inquit*) maris instar circumseptũ ædificiis ad vrbium speciem. *& postea*: Balineæ marinis & *albulis fluentes aquis. Præterea inchoabat piscinã à Miseno ad Auernum lacum, contectã, porticibúsque conclusam, quo, quicquid totis Baiis calidarum esset, committeretur. *Oceanos ergo illos seu lauacra priuata, vocat* stagna, *ob magnitudinem, quæ quot manibus calefieri debuerint, satis patet. Dixeram de piscibus aliàs; secutus Ascensium, virum probum, quem mentitum non reor. Minus tamen id huic loco explicando idoneum.*

* Num legẽdum? Albula

Nec somno dies] *Seneca epist.* 125. Lucet, somni tẽpus est: quies est, nunc exerceamur, nunc gestemur, nunc prandeamus. *ad has luxuriæ peruersa voces allusit. Non desunt, nec defuere temporibus antiquißimis tales, qui tenebras verterunt in lucem, & diem in noctem. quibus* Væ illud *Propheticum imminet, Esaiæ* 5.

466 Peruigili] *Moguntinens.* peruigil.

467 Immane] *obscurè dictum. Mens ista: Maximum ille & præstantissimum, & incredibile imperium obtinet, latißimè dominatur; qui priuatâ, & tenui fortunâ contentus, tyrannorum & potentiorũ superbiam æquo animo potest perferre. Non male legeretur*; immune. *hoc est, sine noxâ aut periculo, tutum, securum: eodem prope sensu. vtrumque dictum verè, nam patientia non sui modò, sed illorum ipsorum à quibus patitur, victoriam illi & principatum quendam largitur. Docent adoreæ Laurentij, Vincentij, Clementis Ancyrani & aliorum Dei martyrum; à quibus se crudelißimi & impotentißimi tyranni vinci & superari fatebantur.*

470 Nec appetendum] *viro probo munus & opera, nonnumquam; dignitas & honos per se nunquam. hoc ambitiosum, illud Reipub. necessarium. nam quod fieri necesse, id vt quàm optimè præstent optimum. huiusmodi sunt imperia. quare prudenter Nazianzen. in Apolog. æquè sibi perniciosum videri, neminem imperium suscipere, ac omnes imperare velle. Prouerb.* 11. Vbi non est gubernator, populus corruet. *propter ἀναρχίας pestem, in quam grauiter Plato epist.* 8. *&* 12. *de legib.*

472 Rogat? timendum] *Inimicus rogans, & præter morem se tibi amicum simulans, & blandiens, vt fertur Italico prouerbio, vel decepit, vel conatur decipere. Dion cùm scripsisset Didium Iulianum integro biduo nihil eorum prætermisisse quæ ad delinĩẽdos conciliandosq́ sibi Senatus animos pertinerent, addit*: οὐ μέντοι καὶ πιθανὸς ἦν, ἀλλ' ὡς ἀκρατῳ τῇ θωπείᾳ χρώμενος ὑπωπτεύετο. πᾶν γὰρ τὸ ἔξωθεν τοῦ εἰκότος, κἂν χαρίζεσθαί τισι δοκῇ,

δολε-

δολερὸν τοῖς νοῦν ἔχουσι νομίζετε. Sed nemo nostrum ei fidebat, erátque suspecta omnibus eius assentatio. nam quod extra modũ fit, licet putetur quibusdã esse gratũ, tamen prudentibus fraude carere non videtur.

Errat] *Burdegal. membranæ*; regnat.

476 Perfundet arctos] *Eguianus.* effundat. *de hoc ἀδυνάτῳ Vitruuius lib. 9. cap. 7. & Oethæ. 1583.*

477 Consistet] *Eguian.* consistat.

Ionio] *vel ab Ius errore nomen accepit, vt vult Lycophron. & Æschylus sentit: vel ab Ione Xuthi aut Apollinis aut Dyrrachi filio, vel ab Ione quodam Illyrico patre Adriæ (à quo mare Adriaticum dictum) iuxta Eustathium; vel ab Ionum naufragio, iuxta nonnullos; vel, secundùm Solinum, à quadam extremâ Italiæ orâ. Est autẽ propriè extrema maris Adriæ pars, quæ inter Epirum & Italiam Mediterraneo coniungitur, quod quidam* Ausoniũ *appellant: veteres tamen frequentiùs totum Adriaticũ, nominarunt Ioniũ. Seneca pertiè vtrumq; separauit ep. 90. inuenias etiam dici* Adriã, Adrianũ, Adriacum, Saturniũ, *&* Chronium, *& sæpiùs* Superum. *Plutarchus in Camillo:* τὴν μὲν γὰρ βόρειον θάλασσαν, Ἀδρίαν καλοῦσιν, ἀπὸ Τυρρηνικῆς πόλεως Ἀδρίας· τὴν δὲ πρὸς νότον κεκλιμένην, ἄντικρυς, Τυρρηνικὸν πέλαγος. Et mare quidẽ ad Boream spectans Adriam vocant, ab Adriâ Tyrrhenicâ vrbe: quod verò illi oppositum noto obnoxium est, Tyrrhenicum mare. *Hoc* inferũ *vocari ex iocoso dicto Crassi apud Ciceronem lib. 3. de Orat. probatur:* Hæc autẽ, vt ex Apennino fluminũ, sic ex cõmuni sapientiæ iugo doctrinarum facta diuortia: vt Philosophi tanquam in superum mare Ionium defluerent, Græcum quidem & portuosum: oratores autem in inferum hoc Tuscum & Barbarum, scopulosum atque infestum laberentur; in quo etiam ipse Vlysses errasset.

483 Quantum potest, tantum odit] *sic quidam manusc. & Veneti & Lipsiens. alij;* Tantum potest, quantum odit.

486 Serum est] *Non enim adhibenda cautio, postquam accidit quod timebatur; sed patientiâ in damno atque ægritudine opus est, vt rectè ait Lud. Maynus lib. 2. de action. hunc versum citans.*

488 Ego] *protestor vos mihi duces præiuisse; me inuitum subsecutum.*

496 Sic cum feras] *Homerus:*

—— cor autem ei intus latrabat:
Sicut autem canis teneros circum catulos iens,
Virum ignorans latrat, cupitque pugnare.

498 Lento] *nihil muto, etsi q. v. l. contineant,* leni.

500 Gestu] *sic Herbipolens. Venet. Basileens. & Saxonici: sic etiam m*[illegible] gemitu *omnes, sed in Moguntini margine est;* gennitu, *inde Lugdunens.* [illegible] *vulpium: sed vers*[illegible] *scio gannitum canum, &, vt D. Hieronymus vtitur,* [illegible] *leges non patiuntur: & quis non nouit motum illum ac conatum canum, ce*[illegible] *uice tota, & corpore se dominorum manibus eripere luctantium? hun*[illegible] gestum *vocat.*

503 Spirat] *in marg. Basileens.* sperat. *& sic legit Eibius. pulcrè aut*[illegible]

hoc explicat Seneca ipſe lib. 1. *de Irâ in principio*: Cetera licet abſcondere & in abdito alere: ira ſe profert & in faciem exit; quantóque maior eſt, hoc efferueſcit manifeſtiùs. Non vides, vt omnium animalium, ſimul ad nocendum inſurrexerunt, præcurrant notæ, ac tota corpora ſolitum quietúmque egrediantur habitum, & feritatem ſuam exaſperent? Spumant apris ora, dentes acuuntur attritu: taurorum cornua iactantur in vacuum, & harena pulſu pedũ ſpargitur: leones fremunt: inflantur iratis colla ſerpẽtibus: rabidarũ canum triſtis aſpectus eſt. Nullum eſt animal tam horrendum, pernicioſúmque naturâ, vt non appareat in illo, ſi ira inuaſit, nouæ feritatis acceſſio. Nec ignoro ceteros quoque affectus vix occultari; libidinem, metúmque, & audaciam dare ſui ſigna, & poſſe prænoſci. neque enim vlla vehementior intra cogitatio eſt, quæ nihil moueat in vultu. Quid ergo intereſt? quod alij affectus apparent, hic eminet. *adde quæ diximus Med.* 386.

506 Præſtetur] *Moguntinenſ. præſtatur.*

514 Pietas] *hæc tua.*

517 Iniectæ] *ſic Saxonica editio & quidam m. ſ. Moguntinus verò & Herbipolenſ. & Veneti*; iunctæ. *Burdigalenſ. m. ſ. & Lugdunenſ.* intactæ. *ſed in marg.* iniunctæ. *mihi primum plus placet. poſt*: intactæ. *cur*; intactæ? *quia nullos pedes tetigerant, vt etiam inquit Andromacha in Troadibus. reliquarum lectionum vna & clara ſententia.*

518 Tumor] *ex iracundiâ conceptus. Herbipolenſ. & Venet.* timor. *hoc eſt, diffidentia priſtina.*

522 Senum præſidia] *ſic numerum liberorum Auguſti*; aulæ adminicula *alibi vocat*; *Tacitus verò* 5. *hiſtor.* firma imperij munimenta. *Euripidi*; *Tyrannorum filij*, ἔρυμα δ' ὤμασι. *munimen domus. Alexander Magnus apud Curtium queritur orbitatẽ ſuam deſpici & ſperni; quod ſine liberis eſſet.*

536 Quàm facile] *Herodotus*: Illud inprimis diſcito humanarum rerum circulum eſſe; qui rotatus, eoſdẽ ſemper fortunatos eſſe non ſinit.

542 Iura & arma] *omnia ſiue ad pacem ſiue ad bellum pertinentia.*

543 Vincla] diadema.

IN CHORVM.

Gratulatur fratrum concordiæ, & pacis quietem, cum bellico tumultu, allatâ maris ſimilitudine, deſcribit & componit.

552 Genuítque bellum] *ſic vnus m. ſ. melius reliqui*; cecinitque.

556 Mauors] *Orpheus non Lebethrius, ſed Ciconæus*:

Mars, Rex, perpetuâ ſaniéque & cæde cruente,
Horrendè, humano gaudens & ſanguine Numen;
Qui gladiiſque, haſtiſque cupis contendere ſemper.

562 Timuere natis] *Lugdunenſ.* tremuere natis. *Moguntin. Eguian. Herbipolenſ. & Veneti omnes*; tenuere natos. *mutat N. in*; timuere natis. *ex illâ Lugdunenſi.*

569 Pinnis] *notæ murorum pinnæ, quas Virgilius & non ſemel Ammian. lib.* 24. minas murorum *vocant.*

571 Peior eſt bello timor ipſe belli] *Seneca epiſt. 24* nihil in terris terribile eſt, præter ipſum timorem. *acutè: non verè. nam timore timentur timenda, non timetur timor.*

573 Claſſicorum] *claßicum olim bucinâ ſeu cornu ſolitum cani, & conuocationis militum ad bellum inſtans ſignum: ſed prælij conſerendi ſignum, tubâ dabatur: litui opinor ipſam bucinam comitabantur vel præcedebant. ſignificat hoc Lucanus lib. 7.*

——— ſtridulus aër
Eliſus lituis, conceptáque claſſica cornu:
Tunc auſæ dare ſigna tubæ ——— *apertè etiam Iſidorus lib. 17. Origin. cap. 4. cui Lucanus, & ipſe Lucano lucem aliquam; his verbis:* Inter tubam autem & bucinam veteres diſcernebant. nam bucina inſonans ſollicitudinem ad bella denunciabat. Virgilius: — *qua bucina ſignum Dira dedit.* Tuba autem prœlia indicabat, vt: *At tuba terribilem ſonitum dedit ære canoro.* Cuius ſonitus varius eſt. nam interdum canitur vt bella committantur, interdum vt inſequantur eos, qui fugiunt; interdũ receptui. nam *receptus* dicitur, quo ſe exercitus recipit. vnde & ſigna receptui canere dicuntur. *Claßica* ſunt cornua, quæ cõcinendi cauſa erât facta, & à calando claſſica dicebâtur. de quibus Virgilius: *Claßica namque ſonant.* Apud Amazonas autem non tubâ, ſicut à regibus, ſed à reginâ ſiſtro vocabatur feminarum exercitus. *Gloſſar. Græco-Latinum,* ριφερὴς σάλπιγξ, Claſſica. *De claßicum canendi modo, nonnulla Dion Caßius lib. 47. hiſt. Auguſtæ ita tamen, vt tuba & claßici differentiam apertè confundat, ſi rectè N. interpretatur. nam Græcum exemplar nunc non habeo, quod conſulam. Etſi generali vocabulo bucinator, tubicinem & cornicinem comprehendat; propriè tamen tuba æneatorum eſt, bucina cornicinum. Cornua lituis plerumque coniungunt, vt hîc Seneca, & Lucanus loco citato, & Horatius quando minaci cornuum murmuri addit lituos ſtrepentes; etſi etiam lituo tubæ ſonitum permiſcuit.*

579 In portu] *ingens tempeſtas, quæ timenda vbi ſecuritas ſperatur: ingens malacia, quæ in truculento elemento & infido ſecuritatem inſultanti cymbæ præſtat.*

580 Charybdis] *Homerus & Virgilius eam celebrarunt. plerique fabulantur anum fuiſſe voraciſsimam, & ab Hercule, quòd eius boues abegiſſet, in mare proiectam, freto periculoſiſsimo Taurominitano nomen indidiſſe, alij malunt à Ioue fulminatam, in eodem pelago in ſaxum ſui nominis commutatam. Allegoricè Anulus, in pictâ poëſi:*

Inuidia obtrectans monſtris eſt Scylla caninis.
Funditus at mergens paupertas, vaſta Charybdis.
Incidet in Scyllam, qui vult vitare Charybdin.
Allatrat liuor mordax, abſorbet egeſtas.
Ex vtroque malo minus elige. qui ſapit, optat
Inuidioſus enim magè, quàm miſerabilis eſſe.

Ideo apud Homerum Cyrce monet Ithacum, vt ad Scyllam potius flectat.

581 Cy

581 Cyclops parentem] *Polyphemus, de cuius magnitudine Lucilius:*

Multa hominum portenta in Homero versificata
Monstra putant: quorum inprimis Polyphemu' ducentos
Cyclops longu' pedes. huic porrò maiu' bacillum,
Malus maximu' sit quàm in naui, aut corbitâ in vllâ.

putatus Neptuni filius. quia, vt scribit Ioan. Tzetza: Omnes animosos & viriles, filios & amicos Erastus ait Neptuni. *nam pro ἐρασὰς φασὶ, lego: Ἔρασος φασὶ.* 584 Ætnæis caminis] *κρατῆρες seu fauces Aetnæ vt vocat Lucretius lib. 6.*

In summo sunt vertice item κρατῆρες vt ipsi
Nominitant, nos quas fauces perhibemus & ora.

de his Cornelius Seuerus in Aetnæ descriptione, & Strabo lib. 6. Plinius, Solinus, &c. ex crateribus euolant ῥύακες, hoc est fauillæ. non κρατῆρες καὶ ῥύακες Aethnæ idem. Aristoteles in li. de mundo indicat rationem horum incendiorum, multæ spiracula habent emissariáque vaporis, vt Lipara, vt Æthna, vt Æoliæ insulæ; quæ quidem sæpe & ipsæ fluminum more fluunt, ignitásque ferri glebas euomunt. *De his Tertullianus lib. de pœnitentiâ extremo; vocans,* Fumariola. *de iisdem & D. Pacianus in Parænesi, quâ cum Afro illo quem imitandum sibi sumserat, grauitate & eloquentiâ certauit.*

589 Stagnis] *ideo quietum Oceanum vetus poëta stagnum dixit:* Super Oceani stagna alta patris. 591 Strata] *tranquilla æquora & iacentia.*

595 Dolor ac voluptas] *Plinius in Panegyr.* At sicut maris cælique temperiem turbines tempestatésq. cõmendant: ita ad augendam pacis tuæ gratiam illum tumultum præcessisse crediderim. Habet has vicissitudines conditio mortalium; vt aduersa ex secundis, ex secundis aduersa nascantur. Occultat vtrorũque semina Deus, & plerumque bonorum malorúmque causæ sub diuersâ specie latent.

597 Ima permutat breuis hora summis] *Plutarchus:* Quod rectè Phalereus Demetrius, dicente Euripide: *Non sunt opes stabiles, sed durãt in diem. Vel minima nos euertunt. vna adeò dies, Deiicere summa, extollere infima queat.* rectè quidem hęc omnia se habere dixit: melius tamen dicturum fuisse, si pro vno die momentum temporis posuisset. *Similia dixerat (nam à Plutarcho paucis mutatis posita Euripidis verba quæ Demetrio non prorsus probabantur, credo) Eurip. in Hecuba:*

Nec quibus secundæ res sunt perpetuo sic futuras fidere.
Etenim & ipsa quondam eram, sed nunc non sum amplius:
Opes at omnes vnus mihi rapuit dies.

Celerrimam esse rerum vicissitudinem, docet Simonides:

Etenim celeris muscæ præpetis
Instar, rerum fit mutatio.

quia, vt idem canit: Nullâ res inter homines perpetuò firma manet. *Cui non aliquid accidit aduersi? Pindarus:* Sed enim vita extra periculum posita, non contigit nec Æacidæ Peleo, neque diuino Cadmo. Dicuntur tamen illi mortalium felicitatem supremam habuisse.

Simonides:

Neque enim ij qui superiore seculo exstiterunt
Et Deorum dominorum nati sunt filij
Semidei, laborum expertes & vitij,
Periculísque carente vitâ
Ad senectutem peruenerunt transactâ.

ratio reddita à Pindaro:

Nam alias alij sunt flatus
Alteuolantium ventorum:
Felicitásque hominum non accedit in longum permansura.

Eleganter in Nelei carmine scriptum fuit:

Topper fortunæ commutantur hominibus.

Quare beatus nemo ante mortem, de qua Diphilus:

Non vlla vita est, quæ omnino caret malis,
Curis, doloribus, & ægritudinibus:
Cùm apparuit sed mors, eorum vt medicus
Dat requiem iis quibus mala est, hos sopiens.

& prior Euripides, in Adromachâ:

Nemo beatus antè dici mortalium
Debet, quàm videris defuncti vltimam diem;
Quo pacto eâ clausâ migrarit ad inferos. *& in Cressis:*
τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦτε, πρὶν
θανόντ' ἴδῃ τίς, ὡς ἐφήμεροι τύχαι.
Tanquam beatus nemo laudetur prius
Quàm luce careat. fors enim est mutabilis. *& in Heraclidis:*
βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν
τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
θανόντ' ἴδῃ τίς ———
Mortalibus omnibus clarè enunciat, vt discant
Eum qui beatus videatur, non beatum iudicare prius
Quàm viderint mortuum ———

Item in Troadib. ——— è beatis

Neminem solidè felicem dicite, antequam extremum obeat
diem. *Sophocles in Oedipo Tyranno:*
Proinde tu, quicumque mortalis satus, semper diem
Vltimum considera, atque neminem, antequam vltimum
Non dolore vllo fatigatus, nec ærumnis feris
Vitæ egressus terminum est, vnquam beatum prædica.

598 Diadema] *Græca vox, Hebræis* נֵזֶר *neser, quasi sanctificatam di-cas: quod Reges sanctos esse deceat. hoc Imperatorem Cæsaremq́ distin-gui, quod illi Diadema peculiare, tradit D. Athanasius in libris de Trini-tate. Diadema (Latini* fasciam *vocant) regiæ dignitatis insigne est, vt ex la-pidum inscriptionibus, & numismatibus patet, & fusè docet Pierius lib. 4[?] Hieroglyph. in prin. est etiam genus ornamenti fœminei, apud D. Isidorum lib*

lib.19. Orìgin. cap. 31. ad terra ornatum traduxit Alcymus Auitus:

Et naturali campos diademate pingunt.

602 Dacæ] *vide sup. vers. 370.* Minanti] *malo Dacos Parthis minatos, vt quid m. s. continent*; minati, *& sic Lugdunens. & ceteri omnes (ni fallor) præter Saxonicum exemplar. Daca Scythæ sunt, Parthi Scytarum exsules & profugi. Porrò multi vet. lib. hic*: Daci, *non*; Dacæ.

603 Mouentes cuncta diuitias] *sic omnes mei & Carionis m. s. sic excusi Herbip. tres Veneti, Basileenses, & Lipsienses. quorum auctoritas opponi potest vni illi Batauico codici & Badiano exemplari. Vult ipsum Imperatorem, qui Reges creët; quem flexo poplite metuunt & adorant populi, cuius arbitrio arma ponant Medi, Indi, Daca, Parthi: hunc ipsum, in tantâ potentiâ, ne minimo quidem temporis momento metus expertem degere; sed anxietate plenum pauidâ trementeq; manu sceptrum tenere; & timidè; metuentem semper ne quis eum de solio deturbatū opibus spoliet; diuitias summas, quamuis diuitiæ quiduis mouere, perrumpere, & debellare soleant, non sine curâ & amittendi metu, possidere. quia casus mobiles rerum, incertasq; temporis vices formidat. Quid hac mente rectius? illam qui approbant, cur non sapiunt?* Mouentes cuncta diuitias *vocat; quia nihil tam sanctum, quod non violari; nihil tam munitum quod non expugnari pecuniâ possit. Pythia Philippo respondit*: Argenteis hastis pugna, & omnia vinces. *& sapiens Æschylus*: Omnia aurum perfringit & perficit. *Aristodemus inquiebat*: Pecunia vir est: egenus verò nullus est bonus, neque honoratus. *hominum videlicet opinione. Menander*; Aurum omnia aperit etiam inferni portas. *Archidamus lib 1. Thucyd.* Et bellum ferè nō minus stat sumtibus, quàm ope armorum; per illos enim vtilia sunt arma, præsertim hominibus mediterraneis aduersus maritimos. *De pecuniæ vi hos Iambos ex Euripide versos Seneca epist. ad Lucilium inseruit*:

Sine me vocari pessimum, vt diues vocer.
Añ diues omnes quærimus, nemo an bonus.
Non quare, & vnde; quid habeas tantum rogant.
Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.
Aut diues opto viuere, aut pauper mori.
Bene moritur quicumque, dum lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum;
Cui non voluptas matris, aut blandæ potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce si quid Veneris in vultu micat,
Meritò illa amores cælitum atque hominum mouet.

pulcri & culti versus, sed impÿ & nefarÿ, & qui meritò Euripidi noxæ.

611 Omne sub regno grau. regnum est] *verissimum. nam Ecclesiastes ille mortalium sapientissimus*: Si videris calumnias egenorum & violenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouinciâ, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores

sunt alij: & insuper vniuersæ terræ rex imperat seruienti. *Eccles. cap. 5.*
& Dauid Psal. 81. Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem
Deos diiudicat. *vbi κατ' ἀναλογίαν Dij vocantur iudices & Principes. huc*
etiā pertinet quod iudicibus à se constitutis ait Iosaphat Rex: Videte quid fa-
ciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini, & quodcun-
que iudicaueritis in vos redundabit. 2. *Paralip.* 19.

613 Hunc dies vidit] *Commodi temporibus Cleander Phryx è seruili*
conditione ad eum dignitatis gradum fuit euectus, vt & Imperatoris custo-
diam, & cubiculi curam, & militum præfecturam solus obtineret, & impe-
rium animo iam ac spe deuoraret: is tamen leuissimo momento, cum dignitatu,
diuitiisq́ue, liberos insuper & vitam ignominiosissimè amisit: quod narrans
Herodian. li. 1. subdit: τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Κλέανδρός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐχρή-
ζαντο, φιλοτιμησαμένης (ὡς ἄν τις εἴποι) τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν ἑνὶ δεῖξαι,
ὅτι ἐκ τῆς ἐσχάτης καὶ τελείας εἰς τὸ μέγιστον ὕψους ἆραι, καὶ πάλιν τὸν ἀρθέντα
ῥῖψαι ὀλίγη, καὶ ἀνέλπιστος δύναται τύχης ῥοπή. Hæc finis Cleandri fato-
rum fuit. quasi in vno illo veluti ambitiosius ostentaret natura (vt sic
dixerim humana) posse ex infimo loco ad summum fastigium euehi
hominem; atque euectum, dein rursum deturbari quamlibet exiguo
atque insperato fortunæ momento. *Meritò Claudianus:*

Summis stare diu Parcarum lege negatur,
Magna repente ruunt, summa cadunt subitò.

619 Crastinum] *Euripides in Alcesti:*

Omnes mortales mortis trahit necessitas:
Nec quisquam est qui certo nouerit,
Num sit in lucem victurus crastinam.

Seneca ep. 92. Nemo altero fragilior est: nemo sui in crastinum certior.
Theognis: —— οἶδε γὰρ οὐδεὶς
ἀνθρώπων ὅ τι νὺξ χ' ἡμέρα ἀνδρὶ τελεῖ.
Nouit enim nemo hominum, quid nox & dies viro perficiat.

IN ACT. IIII.

Narratio est crudelitatis, quam Atreus in fratris filios exercuit, & pa-
ratarum Thyesti epularum.

622 Turbo] *turbo celerior & concitatior est vento. de turbine Seneca li-*
bro 7. nat. quæst. cap. 9. mira velocitas eius & mira breuitas est. *quid sit do-*
cet, inquiens: efficit turbinem, plurium ventorum inter ipsos luctatio.

632 Effare] *Hinc chorus loqui incipit non à præcedenti versu, vt in vul-*
gatis. paullo post Mogunt. remittat *pro* remittet.

639 Quis sit, sed vter] *sic manusc. plerique, sic Herbipolens., duo Veneti*
& Lugdunens. in tertio Veneto eodem modo; nisi quod vitiosè, fit, *pro* sit.
Moguntin. Non quid sit, sed vter effa. *omissa dictione,* quæro, *sine quâ ruit*
versus. vitiosè edidere Lipsien. Quis, sed vter. *illa alia lectio clara & aper-*
ta, vacat caligine & nubilo. Non dubito (inquit) hoc scelus, quod horres refer-
re, ab altero fratrum commissum; nullus enim ausit alius: sed ambigo vter il-
lorum, æquè namque scelesti sunt.

649 Seceſſu] *Lugdun.* receſſu. Arcana, *quia non omnibus ad illam acceſſus:* patet, *quia capax & patula, hoc eſt vaſta. Et quærunt, ſi arcana, quomodo patet? Reſponderat olim Bernardinus: Vltra loca illa omnibus patentia, alium eſſe ſecretiorem ſolis regibus conceſſum; qui* patet, *quia erat amplus, non quòd omnes ingrediantur. Arcana illa regia patula, ſed non in propatulo.*

651 Penetrare] *vbi Lararium & Dij Penates.*

657 Lapſis] *ſic Lipſienſ. ſed plerique lib.* laſſis. *non quæ corruerint iam, ſed quæ ruinam minantur.* 662 Tiaras] *tiara. Valer. Flaccus lib. 6.*

Subligat extremâ patrium ceruice tiaram.

Iuuenal. Phrygia veſtitur bucca tyarâ. *vbi Schol.* Tyara galea ſacerdotis eſt, quæ per malas veniens mento ſubligatur. Tyara eſt Phrygiũ quod dicunt. 670 Emiſſa buſtis turba] *ſæpe apparere defunctorum animas, nec illuſorias omnes huiuſmodi apparitiones, & quomodo vera à falſis aliquatenus dignoſci queant, docerem; niſi id præſtitiſſet, noſter Pet. Thyræus in Theſibus fuſiſſimis de apparitione ſpirituum, quæ ante annos aliquot Moguntiæ editæ; & eâ de re nos fortaſſis aliâs.*

680 Adito] *Moguntin.* abdito.

686 Purpurea] *quia regales victimæ, Thyeſtæ filij.*

687 Salſa] *Eguian.* fusâ. *& ſic vnus Venet. & Herbipolenſ.*

694 Accendit] *Mogun.* attendit. *nimirũ illa obſeruat omnia, quæ in extiſpicio ſolita, vt doctũ in Oedipo. Herbip.* atcendit. *hinc ceteri excuſi,* accendit. *prima enim earũ quas vidi impreſſionũ illa Herb. & ante annum 1500.*

695 Lucus] *nam & hoc ominoſum. Tibullus lib. 2.*

Atque tubas, atque arma ferunt ſtrepitantia cælo
Audita, & lucos præcinuiſſe fugam.

de lucis creditum potiùs, quàm aliis ſiluis, quia illi ſacra nemora.

697 Læuo æthere] *cæli parte ſiniſtrâ. nam in Græciâ hæc gerebantur. & Græci ſiniſtra omina à ſcæuâ de cælo dari, Romani à dextrâ putabant. Cicero lib. 2 de Diuinat.* Quæ autem eſt inter augures conueniens & con- “
iuncta conſtantia? ad noſtri augurij conſuetudinem dixit Ennius: “

Cùm tonuit læuum bene tempeſtate ſerenâ. “

At Homericus Aiax, quærens apud Homerum de ferocitate Troiano- “
rum, neſcio quid hoc modo nunciat: “

Proſpera Iuppiter his dextris fulgoribus edit. “

Ita nobis ſiniſtra videntur, Graiis & Barbaris dextrâ meliora. “ *Memoria labitur. non enim Aiax, ſed Vlyſſes dixit lib. 9. Iliad.*

Ζεὺς δέ σφιν κρονίδης ἐνδέξια σήματα φαίνων
ἀστράπτει. Iuppiter autem ipſis Saturnius dextera ſigna oſtendens fulgurat. *Hinc apparet cur Cicero 3. de legib.* Magiſtrum populi aue ſiniſtrâ *dici voluerit. ſcilicet quia hæc Romanis bona. vnde Ennius de Romuli augurio:* Exin candida ſe radiis dedit icta foras lux,
Et ſimul ex alto longè pulcherrima præpes
Læua volauit auis. *& Cicero, in Mario:*
Partibus intonuit cæli pater ipſe ſiniſtris.

Romani

*Romani hac in re disciplinam Hetruscam sunt secuti, vt docet Festus in sini*strae aues. *& causam refert Dionys. Halycarnass. lib. 2. Orig. Cur ergo Cicero in lib. de Diuinat. ad Comitia negauit bonum auspicium, sinistrum fulmen? sanè nescio: nisi, quia in mendaciis & ritu fallacissimo nulla constans veritas. Illud addo, hanc Græcorum & Romanorum dissensionem, imaginariam tantum fuisse; nam vtrisque ab Oriente signa secunda, ab Occasu infelicia. sed illis Oriens ad dextram, his ad scæuam. quod paucis docebo. Geographia & philosophia melior dextram cæli partem Orienti, sinistram tribuit Occidenti: eo quòd naturalis nutus viuentium à dextrâ cœptus ad sinistram fertur; cælique pars dextra Oriens, sinistra Occidens vocetur, & sol quotidie communi cælorum motu rapidissimo, hunc cursum diurno curriculo conficiat, vt Plinius & Higynus obseruarunt. eaque Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, Ptolomæi, Calcidij & aliorum sententia fuit. Iccirco cecinit Orpheus, Solem cùm dexter est, Auroram; cùm læuus, Noctem gignere: hoc est (vt rectè Parrhasius) ab ortu diem, ab occasu noctem producere. Iccirco Seuerianus prodidit, à Deo in Orientali plagâ Solem, in Occiduâ Lunam fuisse creatam: & Claudianus lib. 2. de raptu, fingit à matre Phœbum dextro lacerto, Dianam sinistro portari. Et his antica pars Septentrio, postica Meridies: quæ Græcorum & Barbarorum sententia est verosimilior. Sed Astronomi, quia non vt Geographi ad polarē stellam respiciunt; sed Meridiē potius inspiciunt, vt stellarum Planetarumque motus notent; Mundi læuam Orienti, dextram Occidenti, Septentrionem posticam, Austro anticam assignant. Sed & Hetrusci, & ex eorum disciplinâ (teste Varrone) Romani; quia ipsis in augurio captando dextra cæli pars ab Occasu, sinistra verò ab Ortu esset, & antica ad Meridiem, postica ad Septentrionem, vt auctores sunt Varro & Plinius: factum vt læua vocarent exortiua, dextra verò occidua, & illa secunda, ista aduersa putarent. Interdum dextri & sinistri vocabulum accommodatur Austro & Aquiloni. Solebant enim Romani in Auguriis captandis ita sedes deligere, vt licet anteriori corporis parte ad Meridiem versi essent (hæc enim antica) tamen faciem versus Orientem deflecterent, vt docet Dionys. d. lib. 2. sicque Orientem aspicientibus, Oriens anticus, Occidens posticus, Borealis cæli pars erat dextra, Australis verò sinistra, considerata non corporis eorum, sed cæli situs ratione. & sic vti his nominibus Pythagoram, Platonem & Aristotelem Galenus testatur, sic etiam Empedocles & Cleomedes: & sic Lucanus de Arabibus:*

Vide Pier. lib. 3. Hieroglyph. Turneb. lib. 18. aduers. cap. 15. quorum ille fusius hic breuius, vterq. obscurè.

Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

quia, vt Solinus scribit: vmbræ quæ nobis dextræ, illis sinistræ. *In felic enim Arabiâ vnde venerant, vmbræ (vt rectè Dodonæus c. 4. Sphæra) æstiuo solstitio in sinistram, hoc est Meridiem cadunt: in Italia & citeriore Ægypto semper in dextram siue Septentrionem. Sed si te conuertas ad partem occ duam, tunc cæli pars Aquilonaris erit sinistra, Australis dextra, atque ita v casse Ægyptios testatur Galenus; & sequi videtur Festus, quando cæli anticam partem vocat dextram, posticam sinistram. Nam Romanus antica Astralis. Hæc vera quoad cæli situm. Nam quoad nostram positionem, nobis Occasum conuersis, nostra dextra respondet Septentrio, sinistra Meridi*

con

contra conuersis nobis ad Orientem, sinistræ Aquilo, dextræ opponitur Auster. Quare Hebræi, qui ad Ortum faciem conuertebant, Austrum seu Meridiem, per dextrum significant. vt Psal.88. versu 12. vbi Deus dicitur creasse צפון וימין *hoc est, vt D. Hieron. vertit,* Aquilonem & dexterum; *siue, vt Felix,* Aquilonem & Meridiem; *& Paraphrastes Chaldæus,* desertum Aquilonis habitatoresque Austri. *Et in idem incidit, quod Septuaginta reddunt,* τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν; *& nostra vulgata;* Aquilonem & mare. *mare enim Hebræis* ים *seu maria* ימים *addito dages, sumitur pro* ימין, *Meridie, vt Psal.106. versu 4.* A solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. *Non solum, quia mare mortuum illis ad Austrum, quod homini docto visum; sed etiam, quia in Australi cardine proprius Océani locus, vt rectè Genebrardus. Vnde coniicere nequeo cur alius Reuerendiss. & doctiss. vir in d. Psal.88.* mare, *interpretetur Occidentem.*

699 Libata] *frequens in sacrificiis libationum vsus: eaq; vt plurimũ ex puro vino (purum, quod nec spurcum, nec aliâ labe, sordibúsve impuratũ) aliquando, aquâ, vel lacte. de prodigio vini in sanguinem mutati, dixi in Oedip.*

701 Fleuit in templis ebur] *docet hoc & similia prodigia esse naturalia, Plutarchus in Coriolano:* ἰδίοντα μὲν γὰρ ἀγάλματα φανῆναι καὶ δακρυρροοῦντα, καὶ τίνας μεθιέντα νότιδας αἱματώδεις, οὐκ ἀδύνατόν ἐστι. καὶ γὰρ ξύλα καὶ λίθοι πολλάκις μὲν εὐρῶτα συνάγουσι γόνιμον ὑγρότητος. πολλὰς δὲ χροιὰς ἀνιᾶζιν ἐξ ἑαυτῶν καὶ δέξονται βαφὰς ἐκ τοῦ περιέχοντος. οἷς ἔνια σημαίνειν τὸ δαιμόνιον, οὐδὲν ἂν δόξειε κωλύειν. δυνατὸν δὲ καὶ μυγμῷ καὶ στεναγμῷ ψόφον ὅμοιον ἐκβάλλειν ἀγάλματα, κατὰ ῥῆξιν ἢ διάστασιν μορίων βιαιοτέραν ἐν βάθει γενομένην. ἔναρθρον δὲ φωνὴν καὶ διάλεκτον οὕτω σαφῆ καὶ περιττὴν καὶ ἀρτίστομον ἐν ἀψύχῳ γενέσθαι πάντα πᾶσιν ἀμήχανον· εἰ μηδὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν θεὸν ἄνευ σώματος ὀργανικοῦ καὶ διηρμοσμένου μέρεσι λογικοῖς γέγονεν ἠχεῖν καὶ διαλέγεσθαι. Sudare simulacra & lacrimari, guttásque sanguinolentas emittere, non id quidem omnino fieri non potest. Ligna enim lapidésque sæpe rubiginem contrahunt, quæ in liquorem dissolui possit: colores ex sese edunt varios, aut inficiuntur ab eo, quod est circũpositum: quominus etiam aliquid iis Dij nonnunquam portendant, nihil videtur obstare. Edere etiam sonitum, gemitus suspiriique assimilem possunt, cùm interiores eorum fortè partes rumpuntur, aut violentiùs à sese diducuntur. Articulatam verò vocem, itaque expressam & integram, & quæ intelligi omnino possit, ab inanimato corpore edi, creditu est perquam durum: quãdo neque Deus, neque anima, sine corpore, instrumentis & partibus animi capacibus, aptè loqui possit.

696 Regium decus] *Diadema.*

703 Deos] *Basileens.* Deas. *quod de Eumenidib. foret intellig.*

716 Primus locus, ne] *sic mei manusc. omnes, etiam Moguntinens. & sic Herbipol. & Veneti duo. & Lipsiens. Alij habent:* Primus pietati ne. *quod non placet. nam versus non patitur.*

717 Tantalus] *hic celebris illius Tantali pronepos; cui Clytemnæstra, antequam Agamemnoni nuberet, fuerat desponsa, cuius etiam ossa Argis*

in cippo quodam asseruabantur. Pausan. in Corinthiac.

719 Stetit] *Sollemne victarum verbum.*

722 Cominisit] *non prius premere & fodere desiit, quàm penitus demerso ferro manum iugulo apprimeret. Eguian.* manus.

723 Hac parte an illâ] *nam & hoc extispices obseruabant. lege Brisson. lib. 1. de Formul. & hunc locum adde.*

728 Querulum] *superius Med.ver.361. idem diximus de Orpheo & hic locus Senecæ ex illo (quem ibi citauimus) Ouidij videtur desumtus. sed hac ex vulgi opinione dicta. nam, vt præcisâ arteriâ & sine pulmonis motu, truncatum caput loquatur, fieri nō posse docet Aristot. li. 3. de partib. animal. cap. 10.*

730 Puerône] *tres ergo nepotes ex fratre iugulauit.*

732 In cæde multa victor] *Mog.* In cęde multa meat victor. *superflu.*

738 Fureret] *Moguntinens. Herbipolens. & Veneti;* rueret. *ijdem mox;* exstitit. *vtrumque germanum.*

742 Vtrumque] *pectoris & dorsi.*

746 Obiecit feris] *crudelissimum veteres iudicabant cadauer ferū obijcere, vel arcere sepulturâ, vt alibi docui, & postea fusiùs Guichiardus lib. 1. de Funeribus cap. 3. fortè quia ex Platonis opinione centū annis insepultorum vmbræ errare credebantur, neque à Charonte in cymbam recipi. Vnde Virg. Æn. 6.* Hæc omnis quam cernis inops, inhumatáque turba; *quibus ideo ait:* Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta

Transportare prius, quàm sedibus ossa quierunt.
Centum errant annos volitántque hæc litora circum:
Tum demum admissi stagna exoptata reuisunt.

Tertullianus in lib. de animâ: Creditum est insepultos non antè ad inferos redigi, quàm iusta perceperint, secundùm Homericum Patroclum funus in somnis ab Achille flagitantem: quòd non aliàs adire portas inferorum posset, arcentibus eum longè animabus sepultorum. *Non ergo inuentor Plato huius delirij; sed fortè Homerus, quem cæcum mirum non est à vero deflexisse. nam visu carentes magna pars veri latet. Ideo etiam Lucanus lib. 1.* —— Vmbráque erraret Crassus inultâ. *inulti erraret, non quia inultus, sed quia insepultus. nam insepulti errabant, inulti vexare tantum occisores credebantur, qua de re dicā in Octau. ideo sup. in Oed. Laius, nō queritur errare se, quia sepultus; sed minatur occisori, quia inultus:*

Te, te cruentâ sceptra qui dextrâ ger s,
Te pater inultus, vrbe cùm tota petam. *&c.*

hæc Lucani interpretibus separanda. Tanti ergo veteribus sepultura, vt nec maleficis putarent denegandam. Nam Hebræis disertè Moses vetuit, vltra vnum diem cadauer in patibulo relinquere, Deuteron. 21. & meminit Iosephus lib. 4. Antiquitat. cap 6. ideo fortè tam solliciti Iudæi, ne corpus Domini & latronum cadauera sabbato in cruce permanerent, quia cùm magnus ille dies esset, eo tollere non potuissent, & sic vltra præscriptum in ligno mansissent. Ioan. 20. Græcis præter humanum morem visus facere Creon, cùm Polynicis corpus ir sepultum reli q i iussisset, apud Eurip. in Phœn. Sophoclem in

in Antiq. & Statium extremâ penè Thebaid. Apud Romanos etſi cadauera damnatorum petebantur ab amicis ad ſepulturam, negari tamen non poterāt. l. 1. & vlt. D. de cadauer. damnat. l. obnoxios C. de religioſ. & ſumt. fun. In Braccarenſi concilio primo, ſtatuitur, vt non contriti à ſepulturâ arceantur: ſed ſi confeſſi fuerint & egerint pœnitentiam, non arceri voluit ſecundùm concil. Moguntinum, vt refertur c. quaſitum. 11. q. 2. & c. placuit 23. q. 5. Hodie tamen ſingulæ prouinciæ ſuis hac in re moribus vtuntur. Nec deſunt homines, neſcio quàm impiè de corporum reſurrectione ſentientes, quibus in animo & ore, illud Mecænatis apud Senecam epiſt. 93.

Nec tumulum curo, ſepelit natura relictos.

749 Nec ſoluat] *ſic Lugdunen. & plerique excuſi; ſed Lipſienſ. & mei m.ſ.* Ne ſoluat. 751 Sub hoc] *deeſt Mogunt.*

754 Erepta] *multi m.ſ.* eiecta. *alterum malo.*

755 Spirántque] *Mogunt.* ſtrepitántque. *num?* trepidántque. *ſequitur autem pulcra deſcriptio extiſpicinæ, quam confer cum iis, quæ in Oedipo.*

759 Epulis] *ideo vocatur ab Attio*; epularum fictor, ſcelerum fratris delitor. 763 Datas fidei] *Vide Med. verſu 248.*

765 Flammatus latex] *apud Euripidem in Cyclope parantur Polyphemo* elixa & aſſa. *Valerius Flaccus de Argonaut. in nuptiis Medeæ:*

Pars verubus, pars vndanti deſpumat aheno.

770 Gemant, gemuere] *vidi poſtea in Moguntinenſ. ſic haberi, & ſic omnes excuſi; & tolerari poteſt, etſi aliam lectionem præſeram.*

776 Ruptum] *duo manuſc.* raptum.

777 Lancinat] *ſolus Mogunt. ex lib. ſcriptis*; laceret. *Herbipol. & Veneti*; laniat. *probum tamen*; lancinat, *qua voce vſi Plinius, Prudentius, Seneca, & alij. ſup. vſus verbo*; lacerat, *eodem ſenſu*: liberos auidus parens

Gaudénſque laceret, & ſuos artus edat.

783 Curſus] currus *Mog. Herbipol. & Veneti.*

787 Patefient] *ſic ceteri meliùs, quàm N. qui*; patefiant.

In chorvm.

Obſtupefactus ſubitâ lucis meridianæ obſcuratione, queritur mundi vicem; cui iam nutantibus, & officij ſui oblitis ſideribus, antiquum chaos inſtare metuit, & auguratur. Multa hic aſtronomica occurrunt; quæ attingam, quâ ad mentem poëtæ eruendam neceſſaria.

788 Terrarum] *hominum in terris degentium, metonymicè.*

790 Decus] *ſidera & ſtellæ.*

793 Nondum] *quid (inquit) cauſa eſt, cur nondum noctis tempus cùm aduenerit, iam nox fit? cur medio die, abeſt dies?*

799 Tertia miſit] *nondum datum ſignum vltimæ partis diei. ſingulas olim vigilias noctis, tubæ vel buccinæ ſigno indicatas docent Liuius lib. 7. & Vegetius lib. 3. idem fiebat interdiu, & ipſe dies in totidem partes diſtinguebatur, in quot nox. Quomodo accipiendum illud Lucani lib. 2.*

—— neu buccina diuidat horas. *Et has partes, docente naturâ, Gallinaceos*

naceos prænúnciare videmus. Plinius li. 10. quos excitandis in opera mor-
talibus, rumpendóque somno natura genuit. norunt sidera & ternas
distinguunt horas interdiu cantu. *Democritus putat accidere, quòd cùm
calidissima naturæ sit animal, citò cibum decoquat, eoq; totties à pectore in om-
ne corpus distributo, cantu famem testetur, teste Ciceron. in lib. de diuinat.
Aliò poëtæ referunt, vt Ausonius:*

——ter clara instantis Eoi
Signa canit serus, deprenso Marte, Satelles.

nempe gallinaceus ales, non vt volunt coruus. * *hic enim Phœbi, non Martis*
Contra Mariangelum in Diatri. *ales; etsi coruo idipsum Sidonius tribuere videtur:* Oscines (inquit) coruos
voce triplicatâ puniceam Auroræ surgentis faciem consalutantes. *sic
enim lego, vel;* facem. *nam qui* vocem, *reposuerunt, illi malas Apollinari,
sublatâ luce, tenebras reliquerunt. Singulæ ergo partes diei Græcis quatuor*
Vide Troad. 417. *horarum, si dies in tres partes diuidebatur. Hebræi & Romani in quatuor
stationes diem (sicuti noctem in quatuor vigilias) distribuebant, & singulæ
stationes erant horarum trium. prima à diluculo incipiebat; secunda à finitâ
hora tertiâ diei; tertia, à diei sextâ exactâ; quarta, à confectâ nonâ. vt docet
Cornel. Iansenius in Concordant. Euang. at Græcorum prima statio inchoa-
batur ipso diluculo, secunda, ab horâ quintâ: tertia ab octauâ finitâ; & inci-
piente nonâ. Sensus ergo, nondum nona est diei hora; supersunt adhuc horæ
diurnæ plusquam quatuor.*

816 Roscida] *Moguntin.* rorida. *Lugdunens.* rosida. *ceteri;* roscida.

819 Mergere ponto] *Hispani veteres fabulantur apud Cleomedem li.* 2.
Solem se Oceano mergentem quendam strepitum edere exstinctum,
qualem à ferro candenti aquæ immerso fieri videmus. *Possidonius quo-
que apud Strabonem lib.* 1., *vt vulgi fabulam refert apud sacrum promonto-
rium, in extremâ Hispaniâ, solem occidere & magnum edere strepitum, quasi
si mare strideret sibilarétque, Sole dum in fundum defertur exstincto. Huc
allusit Ausonius ad Paullinum scribens:*

Stridebátque freto Titan insignis Ibero.

*Confirmant eam fabulam Anaxagoras, Democritus, & Metrodorus qui So-
lem ferrum ignitum, aut lapidem flammâ succensum existimant: nec procul
abit Xenophanes, qui Solem & Lunam nubes igneas esse censet: nec ij quire-
tam accensam, vnâ in parte apertam, & inde flammas vomentem. maxima
enim de Solis & Lunæ, vt magnitudine, ita & substantiâ & figurâ, vete-
rum dissensio. Vide Theodoretum lib.* 4. *contra Græc. affect. col.* 4. *& Ioann.
Stobæum in Eclog. Physic.*

821 Auroram] *sic dicta temporis Dea, quia ortum Solis antecedit. nam,
vt ait Varro,* ab igne Solis aureo tum aër aurescit. *Ait: Miratur Sol occi-
dens, assuetus apud Iberos nocturnum hospitium subire; nunc se ab Indis inui-
tatum & exceptum, quibuscum prandere & ientare, non cœnare solebat.*

823 Tenebrásque] *Iubet Sol meridianus abiens, tenebras ante tempus
sibi succedere: quare Noctem imparatam, & nocturno labori, per diurnam
quietem, se præparantem, semisomnem stratis expellit: cui tamen surgenti, &
filia*

filias vocanti, nata, astra, non obtemperant vt solent, nec matris currum sequuntur: Luna quoque non prodit è thalamo suo. ita densissimæ tantùm tenebræ sunt, nullâ Lunæ, nec siderum luce conlucatæ.

Parata] *sic Moguntinens. Egnian. Herbipolgn. Veneti, & Basileens. primus M.* peractâ *intrusit. mendosè.*

825 Graues vmbras] *non lucet. ideo nullas vmbras facit. nam sine luce nulla vmbra.* Graues, *hoc est, noxias & corporibus minus salutares quàm solares vmbræ. Poëtæ vmbram positiuum quid, non lucis priuationem esse volunt: & fuit illa sententia Procli in lib. de mundi æternitate. Et reuera non est vmbra vlla sine aliqua entitate reali, licet valde imperfecta, recepta ab illo luminoso corpore, cuius est vmbra: Tamen quatenus prouenit à corpore opaco, mera tantùm priuatio est, vt docet Pererius noster in phys. lib. ad tertium argum. Procli.* 827 Trepidant, trepidant] *sic plerique m. s. & veteres impressi. minus rectè Lugdun.* trepidant nostra.

835 Dux astrorum] *Plinius*: Sol non modo temporum terrarúmq. sed siderum etiam ipsorum, cælique rector.

838 Timores] *quos inducunt & augent tenebræ, minuit lux lunæ.*

840 Curuo breuius] *Lunæ namque menstruus, annuus Solis cursus. huius loci fortè memor Boëtius, cecinit:*

Tu frondifluæ frigore brumæ,
Stringis lucem breuiore rotâ.
Tu cùm feruida venerit æstas,
Agiles noctis diuidis horas. Sui fratris] *Egnian.* suis, fratris.

842 Turba Deorum] *siderum, elementorum, mundiq́, quæ omnia Deos censebant Stoici, vt apud Ciceronem disserit Lucilius Balbus.*

843 Hic qui sacris Peruius astris] *sequitur Zodiaci descriptio, cui nomen hoc ab animalibus, quorum in eo signa: vnde &* Signifer. *de quo Aristoteles lib. 2. de generat. Cleomedes 1. Meteor. Proclus de Sphera, Aratus, & eius interpretes in Phænom. Manil. lib. 1. astronom. Virg. 1. Georg. Ouid. 2. Metam. & Lucanus lib. 9. Plinius li. 2. c. 4. 8. 16. & 77. Iulius Firmicus lib. 2. astron. c. 1. Hyginus lib. 1. cap. de Zodiaco & Macrob. lib. 1. in somn. Scipion.*

Peruius astris sacris] *quia per illum decurrunt Sol & Luna; vel quia per illum duodecim illa signa* exercent varias naturæ lege choreas, *& singulis singula numina Pythagorici præficiebant, teste Marsilio Ficino li. 4. Theolog. Platon. ex quâ sectâ Manilius lib. 2.*

Lanigerum Pallas, Taurum Cytheræa tuetur,
Formosos Phœbus Geminos, Cylleniu' Cancrum:
Iuppiter at cum Matre Deûm regit ipse Leonem.
Spiciferæ est Virgo Cereris: fabricatáque Libra
Vulcano: pugnax Mauorti Scorpius hæret.
Venantem Diana virum, sed partis equinæ
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
At Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est,
Agnoscitque suos Neptunus in æquore pisces.

 844 Ob-

844 Obliquo tramite] *ideo obliquus vel inflexus solet vocari. Virgil. 1. Georg.*

——— & via secta per ambas
Obliquus quâ se signorum verteret ordo.

Ouidius 2. Metamorph.

Sectus in obliquum est lato curuamine limes.

Manilius 1. astronom.

Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis.

Obliquus autem, quia cum aequinoctiali & tropicis facit obliquos angulos, &
semper eius aliqua signa obliquè in vtraque sphera oriuntur & occidunt. Et
reuera, si non ad proprios, sed ad totius mundi polos respicias, ab iis inaequali-
ter distat. Eam obliquitatem primus deprehendit Pythagoras, licet sibi laudem
Chius Oenopides conetur ascribere, teste Stobaeo in Physic. Eclog.

Zonas] *fascias quinque siue cingula, quibus terras, caelumq. astringi qua-*
dammodo, vel scindi aut diuidi fingunt, polares duas algidas, aequinoctiali
vicinam torridam, & medias temperatas. vide Herc. Fur. 1437.

845 Longos] *ad differentiam annorum Solarium, qui duodecim ferè*
mensibus perficiuntur. Sed quis hic longus annus? puto non ille magnus Pla-
tonicus, quia cur hunc tribuat Zodiaco? sed potiùs spacium triginta sex mil-
lium annorum communium; quo, iuxta Ptolemaeum, nona sphaera & inferio-
res ab Occidente in Orientem mouentur. quam periodum & circumuolutio-
nem tribuit Zodiaco. quia motus iste non super mundi polos, vt diurnus; nec
super vertices correspondentes arieti & librae, secundae sphaera, vt ille quem
vocant trepidationis; sed super ipsos Zodiaci polos fit.

Signifer] *nunc ordine incipit recensere Zodiaci signa, de quibus actum es*
Q. Cicerone Herc. Oetaei act. 1. & Manilius lib. 1.

Aurato princeps *Aries* in vellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere *Taurum*,
Summisso vultu *Geminos* & fronte vocantem.
Quos sequitur *Cancer*, cancrum *Leo*, *Virgo* leonem.
Aequato tum *Libra* die cum tempore noctis
Attrahit ardenti fulgentem *Scorpion* astro;
In cuius caudam contentum dirigit arcum
Mixtus equo, volucrem missurus iamque sagittam.
Tum venit angusto *Capricornus* sidere flexus.
Post hunc inflexam defundit *Aquarius* vrnam,
Piscibus assuetas auidè sitientibus vndas;
Quos *Aries* tangit claudentes vltima signa.

In Appendice Virgilianâ. XII. *scholasticorum poëtarum descriptiones legun-*
tur: quas cum inuicem, & cum hoc Senecae choro, & citatis Q. Ciceronis &
Manilij versibus, non erit inutile conferre. his signis primus imposuit nomin
Cleostratus, teste Plin. li. 2. c. 8. multa de illis Sex. Empyricus aduers. Mathe
mat. cap. 21. 848 Reddit Zephyro] *ineunte vere rursus vult nauigare*
sed tamen iterum mergetur. alludit ad Phryxi fabulam, de qua alio loco. Ze
phyrus calidus est, vtpote naturam aëris habens. vide Aristot. lib. 2. Meteor.

Non

Nondum benigno vere] *hoc dicit propter Martij asperitatem & inclementiam. Poßis etiam melius explicare, quod Aries reddit Zephyro vela, hoc est, Zephyrum flare iubet, quo flante nauigationis tempus aperitur. nam astrologi volunt astra ventis imperare.*

848 Aries] *longum foret omnes de singulis his signis fabulas referre. indicabo fontes, vnde curiosi sitim suam expleant. legendi, de ariete Schol. Apollonij lib.2. Higynus lib.2. astron. c. de ariete. Lucianus in astrolog. Galenus in Orat. suasoria ad artes, Plinius lib.2. cap.8.16.19. & lib.18. cap.24 & 25.*

851 Taurus] *de hoc dictum ad Herc. Fur. de Hyadibus & Pleiadibus ad Medeam. Vide Ouidium lib.5. Fast. Higynum d. lib.2. cap. de tauro, Plinium lib.2. cap.16. & 42. & lib.18. cap.28.*

852 Geminos] *siue hi Castor & Pollux, siue Iason & Triptolemus, siue Hercules & Apollo, vt ambigunt Higynus & Ouid. dictis libris, Bassus in Phænom. in signo Geminorum, Plinius lib.18. Nat. hist. cap.24.*

853 Cancri] *de hoc Higynus cap. de Cancro, & Calpurnius in illud Germanici:* Quâ media est Helice subiectum respice Cancrum.
& Plinius lib.2. cap.16. & 19. & lib.18. cap.25, 26, 28, & 35.

854 Leo] *de hoc Higyn. & Bassus ille cap. de Leone ad ista Germanici:*

Horrentésque iubas & fuluum cerne Leonem:
Hunc vbi contigerit Phœbi violentior axis,
Accensa in Cancro iam tunc geminabitur æstas:
Tunc lymphæ tenues, tunc est tristissima tellus.

ideo noster ait æstibus flammiferis ardere. Maximianus:

Æstifer inde Leo sequitur cum Virgine fulgens.

Vide Macrobium lib.1. Saturnal. cap.21. & Plinium lib.2. cap.49. & lib.18. cap.24. & 28.

Iterum] *semel deciderat ex Lunari globo in montem propè Nemeam, vt testantur Nigidius, & Arati Latinus interpres, & Luctatius in lib.2. Thebaid. & Claudianus in præfat. ad Florentin. ideo Callimachus & Pindarus nuncupant ἀπέζαντα. videantur quæ dixi ad 83. Herc. Fur.*

856 Virgo] *Astræa: & hoc explicui. consule Aratum, Germanicum, & eius interp. Higynum cap. de Virgine, & Plinium lib.2, cap.16.*

857 Iustæque Libræ] *Lucan. lib.4.* ——ad iustæ pondera Libræ. *iam dixi, Noctes illam diebus æquare.* Iugum, *vocat Cicero lib.2. de Diuinat. Higynus c. de Scorpio, docet hoc sidus propter magnitudinem in duo signa diuidi, & vnius figuram vocari libram; eam intellige, quam chelæ seu brachia extensa figurant, vt indicat Bassus ad illud Cæs. Germanici:*

Insignes cælum perfundunt lumine chelæ.

Libram Eusthenius vocat, momentum; *Basilius,* trutinę speciem; *Euphorbus,* æquale iugum. *Cùm verò sit pars Scorpij prior, meritò dicit noster;* secúmq; trahent. *vide Plin. lib.2. cap.16. & 19. lib.18. cap.24, 25, 26.*

858 Scorpion] *Latinis,* Nepa. *Asclepiades, poëta Scholasticus (nam nomen hoc etiam Poëtis, & Oratoribus olim tributum, nec recens aut Barbarum à Theologis excogitatum, vt ineptè quidam garriunt) ipsum Scorpium*

vocat Chelas; cùm tamen confundi non debeant, Chelæ & Nepa. nam Chelæ etsi, vt dixi, quasi pars quædam videantur Nepæ; tamen duo diuersa sunt signa. Chelæ namque ipsum Libræ signum. Aratus:

παρθένος αἰδ' ἐστὶ οἱ χηλαὶ καὶ σκόρπιος αὐτός.

Virgo & prope eam Chelæ, & Scorpius ipse.

Videndi Bassus d. loco, Higyn. cap. de Scorpio, Firmicus lib. 2. cap. 12. Plinius lib. 18. cap. 24. & 26. ascribam solius Nicandri locum ex Alexipharm.

τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
σκορπίον ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπέχρα
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠαρίωνι,
ἀχράντων ὅτε χερσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων.
αὐτὰρ ὅ γε στιβαροῖο κατὰ σφυρὸν ἤλασεν ἴχνευς
σκορπίος ἀπροϊδής, ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας.
τοῦ δὲ τέρας περίσημον ἐν ἄστρασιν ἄπλανες αὔτως,
οἷα κυνηλατέοντος, ἀείδελον ἐστήρικται·

At verò algificum Titania virgo creauit
Scorpion, armatum stimulo, caudáque timendum,
Bœoto pœnas ex Oarione reposcens,
Sacram auso manibus vestem temerare Dianæ:
Qui latitans parui cæco sub fornice saxi,
Duram improuiso violauit vulnere calcem:
Cuius ob id, tanquam venantis in astra relatum
Sidus, & immotum magno fulgore coruscat.

quo loco mox Nicander octo scorpiorum genera describit, vulgò satis ignota:

860 Pennata senex] de sidere Centauri siue Sagittarij, multa vobis Bassus in Germanicum, Higynus cap. de Sagittario, Ouid. 5. Fast. Plin. li. 2. c. 8. & lib. 18. c. 29. Firmicus lib. 2. cap. 12. & Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21.

862 Referens hiemem ægoceros] primum sidus hiemale Capricornus, cur in astra relatus, varia memorant Higynus c. de Capricorno, & Bassus in Germanicum, Macrob. d. cap. 21. & Plinius lib. 2. cap. 16. & 19. necnon lib. 18. cap. 25. Euphorbus vocat Neptuniam prolem, fortassis quia mediâ parte piscis; aut ad occultam aliquam fabulam respiciens. 865 Quisquis es] de Aquario, vide Higynum in ca. de Aquario, & Bassum d. loco. Catullus vocat Hydrochoon; Hilasius, Vrnigerum; Iulianus, aquæ fusorem; Palladius, aquæ gestatorẽ; Asclepiadius, nimbiferũ; Maximianus, cui nomen aquæ faciunt; Vitalis, fundentem amnem; Vomanus, Deucalionis aquas; Euphorbus, quíque refundit aquas; Basilius Scholiasticus poëta (cuiusmodi & præter Catullum, reliqui qui præcessêre) Quíque vrnam gerit. Manilius & Q. Cicero, suo nomine, Aquarium; vrnam qui tenet, Ausonius, & iuuenem qui regit aquas, Ouidius 1. Fastor. de hoc sidere etiam Macrobius d. cap. 21. & Plinius lib. 18. cap. 24. & 26.

864 Tecum excedent] sic Venet. & Lipsiens. & alij, rectè. at Lugdunens. cum Eguiano; excident. sed tum versus nutat. fortassis; tecúmque cadent. de subitâ enim ruinâ mundi agitur.

865 Vltima] *Euphorbus*: —— & Pisces vltimus ordo. *Vomanus*: —— Pisces postrema figura. *Asclepiadius*: —— Piscésque nouissima forma. *Palladius*: Piscésque supremi. *loquuti omnes ad normam antiquorum, quibus anni initium à vere. Quæ causâ, in cælo Pisces, narrant ex Nigidio Bassus, & ex Diogenite Brithraco Hyginus, & elegantiss. Ouidius lib.2. Fastorum. Videndi præterea Macrob. d. cap.21. & Plinius cap.16. li.2. cap.26, 31, 55. lib.18.*

De Boote, Vrsis, *&* Angue *multa nos alibi, & plura Bassus in Germanicum, & Higyn. d. lib.2. Item de* Angue *Firmicus lib.8. cap.17. De* Vrsâ vtraque *Ptolomæus lib.7. Almagest. & tracta.1. quadri. Manilius lib.1. & Plinius lib.2. cap.42. & 72. & lib.6. cap.22. De* Boote, Arturo, seu Arctophylace, *Ptolomæus d. lib.7. Manilius li.1. & 5. Firmicus c.14. lib.8. Plin. d. cap.42, 49, 62. lib.7. & lib.8. cap.47. lib.17. cap.18. li.18. cap.24, 27, 28, 29, & 31. Quæ signa, & reliqua hic non enumerata, sic breuiter Ausonius complectitur:* Ad Boreæ partes Arcti iunguntur, & Anguis,

Post hos Arctophylax, pariterque Corona, Genúque
Prolapsus. Lyra, Auis, Cepheus ac Cassiopeia,
Auriga, & Perseus, Deltoton, & Andromedæ astrum,
Pegasus, & Delphin, Telum, Aquila, Anguitenénsque:
Signifer inde subest, bis sex & sidera complent,
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
* Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & vrnam (*Libráq. lego vel; Libra &)
Qui tenet, & Pisces. Hi sunt in partibus Austri,
Orion, Procyon, Lepus, ardens Sirius, Argo,
Hydrus, Chiron, Thuribulum quoque, Piscis, & ingens
Hunc sequitur Pistrix, simul Eridaníque fluenta.

882 Pereunte mori] *Moguntinen. in margine;* aliàs, moriente.

IN ACT. V.

Mirus hic vltimus actus. exsultat in facinore suo nefario nefarius Atreus. Epulatur vnguentis delibutus & coronatus infelix Thyestes; sibiq́ gratulatur, & miratur non posse se in tam magnis lætitiæ causis non mærere. Tandem occulti mæroris causas frater illi aperit, & quàm diræ dapes illius in visceribus saliant, & cur sole meridiano non luceat, allatis capitibus ostendit. hinc remotâ nube, & quasi velo ficta reconciliationis, in conuicia & exsecrationes mutuas erumpunt. Non cedit (meo iudicio) hic actus Medeæ, nec Thebaidi, vt si sit ista Senecæ, queant & illæ ipsius esse.

884 Vertice attingens polum] *De impossibili conditione I. C. dicunt,* si digito, *vel* manu, cælum contigero: *sed poëtæ de felicibus & superbis, capite aut vertice cælum attingere. Propertius, de iisdem lib.1. Eleg.6.*

Nunc mihi summa licet contingere sidera plantis.

tam inquit fælix sum, vt calcare videar Deos ipsos, & sub pedibus habere summum cælum. Vbi per me quidem viro docto palmas continere licet.

890 Dies recessit] *odêre lucem peccaturi, amant noctem: & (vt ait lib.7.*

Controuers. Senecæ Iul. Bassus) Maiore licentiâ, quæ non videmus, agimus: & quamuis non minor sit atrocitas facinoris, formido minor est.

895 Tenebras] *errorus & ignorantiæ.*

896 Iaces] *ex more conuiuiorum priscorum. nam in his iacebant seu recumbebant.* 898 Sobrio] *nam malorum sensum ebrietas adimit, & lætitiam potiùs quàm mœrorem animo inserit.*

902 Primus dolor] *quia primi motus tam violenti, vt eos extra hominis potestatem posuerint Philosophi.*

904 Spiritu expulso] *non verè; sed sopitis sensibus, vt in deliquio animæ videmus.* 906 Multa face] *multus enim veterum luxus accendendorũ in conuiuiis luminarium, candelarum varij generis, lucernarum sumtuosarum; quæ vel aureis & argenteis candelabris, lychnuchis & aliis instrumentis fultæ per se consistebant, vel puerorum ancillarúmve manibus gestabantur; de quibus D. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 10. Crinitus lib. 17. de honest. disciplin. cap. 6. & N. lib. 3. Conuiuial. antiquit.*

908 Vino grauatum fulciens læuâ caput] *Veteres namque tam Græci quàm Latini, primis temporibus sedentes comedere solebant, vt ex Homero Iliad. λ'. Odyss. α' η. & υ. Apollonio li. 2. Argon. & aliis poëtis facilè probatur, & apertè docent Athenæus lib. 1. 5. & 11. Seruius in 7. Æneid. ad illud Virgilij:* Perpetuis soliti patres considere mensis. *Macrobius lib. 3. Saturnal. cap. 6. & D. Isidorus lib. Origin. 20. cap. 11. postea inualuit, vt cõuiuæ potiùs solerent apud Græcos, ἀνακλιθῆναι, κατακεκλίσθαι, κατακεῖσθαι, ἀνακεῖσθαι, ἀναπίπτειν, ἀναπέζειν; apud Romanos, discumbere, accumbere, recumbere, accubare, cubare; reclinatâ videlicet superiore corporis parte in læuum latus, inferiore in longum porrectâ & extensâ & iacente, capite leniter erecto, dorso à puluillis modicè suffulto: qua de re consulendi Philander in Vitruuium, Lambinus in Horatianis Commentar. & omniũ dicta congerens N. in Conuiuial. lib. Antiqu. lib. 2. cap. 34. Notum etiam quosdam veterum stantes cibum sumsisse; vt de Hannibale, Catone Vticensi, Varrone refert Alexander ab Alex. lib. 5. Genial. dier. cap. 21.* statarium prandium *vocat Mamertinus Panegyrista; alij maluère deambulando cibum sumere, vt de quodam monacho refert Suidas, Apuleius lib. 1. de Asino vocauit* ambulatorium ientaculum. *De Hebræis idem dicendũ initiò illos assedisse mensis. nam de Iosepho patriarchâ conuiuio fratres excipiente, legimus:* sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua. *Genes. 43. vbi in Hebræo est* וַיֵּשְׁבוּ; *& Exod. 16.* quando sedebamus super ollas carniũ & comedebamus, *& cap. 32.* sedit populus manducare & bibere. *Vbi in Hebræo,* וַיֵּשֶׁב הָעָם *Sedit populus. idem patet ex Gen. 37. Prouer. 23. 1. Reg. 20. sed postea discumbendi consuetudinem vt ceteræ nationes receperunt, docet hoc Philo Iudæus, nam de conuiuio illo Iosephi agens, cùm scripsisset eum iussisse fratres assidere, subdit: μήπω τῶν ἀνθρώπων ἐν ταῖς συμποτικαῖς συνουσίαις κατακλίσει χρωμένων.* Non enim ab hominibus discũbendi mos receptus erat. *Ideo videmus in nouo Testamento non sessionis, sed discubitus mentionem fieri. Luc. 7.* Et ingressus domum Pharisæi discubuit, *& mox:* vt cognouit

gnouit quòd accubuisset. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη. *& mox*: ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται, *& manifestum ex eo, quòd steterit retrò secus pedes eius. nam si sedisset Dominus, in solo illos osculari stans nequiuisset.* καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, *&c. Mar.*14. Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & recumberet. κατακειμένου αὐτοῦ. *& postea*: discumbentibus eis. ἀνακειμένων αὐτῶν. *& Ioan. cap.*12. *dicit Lazarum fuisse vnum ex discumbentibus*; τῶν ἀνακειμένων. *& cap.* 13. *dicitur vnus ex discipulis fuisse recumbens in sinu Domini*; ἀνακείμενος ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ. *Idem probatur ex vltimâ cœna Luca* 22. *Mar.*14. *& Mat.*26. *vbi Dominus cum discipulis traditur discubuisse.*

907 Resupinus] *iam significat saturum & mero plenum, plus quàm par erat, & consuetudo honestè accubantium ferebat, se exporrexisse, & tantum non omnino iacuisse, modicè tantùm eleuato capite, & in cubitum lauum deposito: qualis est habitus conuiuarum ebriorum, apud Horatium*:

Languidus in cubitum iam se conuiua reponet, *& quem ex marmoribus Philander repræsentat. Aptè autem vtitur verbum*; incubat, *vt accubitus indecentiam & conuiuæ saturitatem exprimat. nam scriptores hac in re vocabulum istud vsurpare non solent. Quare ex hoc Senecæ loco infirmâ ratione probes, eum docere Heroum temporibus discumbendi morem in vsu fuisse, contra Homeri sententiam & Athenæi. quamquam dici posset, respexisse poëtam ad sui temporis consuetudinem. Ebrij porrò, & conuiuatoris adsidui* χαρακτηρισμὸν *pulcherrimum qui volet, eum Lyconis inueniet accuratißimum apud Rutilium lib.* 2.

Purpura atque auro] *non stibadio, vel toro, sed lecto pretiosis aulæis & stragulis purpureis instrato; quæ stragula Philo Iud. & Clemens Alex. vocant* στρωμνὰς ἁλουργάς. *Cicero*: Conchiliata peristromata. *Horat.* rubro cocco tinctam vestem. *de hoc Virgilius*:

Stratóque super discumbitur ostro.

910 Vota transcendi mea] *plus quàm optaui sum consecutus. non leuiter modò de filiis gustauit, aut primis labris attigit; sed ad saturitatem vsque illos vorauit, & in intimum penetrale corporis demisit.*

911 Ducit] *ducere, bibere tractim.* ἕλκειν. *Horat lib.*3. ducere sucos nectaris. *lib.*4. ducere Liberum. *&*: ducere pocula Lesbij.

Capaci-argento] *paterâ vel alio vase argenteo. nam de facto argento loquitur: quo vasa contineri Mucius & Vlpianus volunt. l. cùm aurum. l. Q. Mucius. D. de aur. & arg. legat.* Capaci. *quia principio maiora & capaciora Heroum pocula fuere & Principum; plebis & vulgi, minora & angustiora, vt docet Athenæus initio lib.*11. *sed paullo post vulgus hac quoq; in parte luxum Principum sequi cœpit, etiam Romæ, teste Galeno lib.* 1. *Therapeut.*

Merum] *meri potationem*, ἀκρατοποσίαν *veteres probro vertebant, vt docet Athenæus lib.* 10. *eamq;* Scythicam potationem *appellabant, vnde iactatum in Roman. Imperatorem ridiculum illud nomen* Caldius Biberius Mero. *Semper enim modestis & temperantibus in more fuit, vinum aquâ diluere, & temulentum Bacchum sobriis Nymphis temperare; quod à quo, &*

quando cœperit, quot etiam modis & quantâ aquâ vinum veteres temperare sint soliti, petendum ex Hier. Mercuriali lib.1. Var. lection. cap.18. & N. libro 3. Conuiu. antiquit. cap.11.

912 Veteris] *rubro ergo vino vtebantur, nam id proprium celando sanguini.* Bacchi] *sic vinum vocatur ab inuentore, vt volunt poëtæ, Baccho. Nos à Noë inuentum scimus, ex Gen. cap.9. & D. Augustino lib.18. de ciuitate Dei cap.13. Athenæus ex Hecatæo, ex Melanippo tradit ab Oenao in Ætoliâ primum vites inuentas, & inde vinum τὸ οἶνον dici, lib.2. Conuiuij cap.1. & fieri potest, vt Oeneus in Græcia vites primus seuerit. Varro* vinum *à vi deducit, quòd menti vim faciat, siue quòd ad bonum vel malum vim maximam obtineat: & multi Varronianum etymon Græca vocabuli origine confirmant, dici τὸ οἶνον παρὰ τὸ οἴω τὸ νομίζω καὶ τὸν νοῦν. quasi* prudentiores nos faciat, & mentem dirigat, *si moderatè sumatur; vel quasi, οἴοι νοῦν,* mentem vastet, & prudẽtiâ priuet, *si sine modo. Vide Eustathium Iliad.ς'. & N. li.3. Conuiu. antiq. c.7. qui etiã c.8. & 9. recenset incõmoda ebrietatis.*

914 Abscondit] *Moguntinens.* abscondat.

Mensâ claudatur scypho] *solebant veteres cœnam potu terminare, & poculum illud,* poculum boni genij, bonæ fortunæ, boni dæmonis *vocabant; patet ex Eustathio Odyss. π'. Schol. Aristophan. in Equitib. & in Pace, & fusissimè Athenæus docet lib.15. Vtrum verò illa cõsuetudo naturæ humanæ vtilis, nec ne, disputat Christoph. Vega lib.2. de arte medicâ sect.4 & N. d. li.3. Quod verò poculi genus sit scyphus, & Reges ex eo bibere solitos, & qui scyphi laudatissimi, & de hoc vase alia multa Athenæus lib.11. cap.17.*

916 Iam cantus ciet] *παροινίαν, sic enim vocatur cantio potantium. est autem hic effectus vnus ebrietatis, vt ex Panyaßide, & Eubulo docet Athenæus lib. 2. cap.1.*

918 Longis hebetata] *Burdigalens. memb.* tantis obsessa.

935 Veterem] *tristem, afflictum, calamitosum, pauidum.*

942 Nulla surgens dolor ex causa] *mox ait:* Imber vultu nolente cadit *hæc illi magnæ & imminentis, sed ignotæ calamitatis prænuncia signa opinabantur. Sic Ceres Claudiani, lib. 3. de raptu Proserp.*

——nullúsque dies non triste minatur
Augurium. quoties flauentia serta comarum
Spontè cadunt! quoties exsudat ab vbere sanguis!
Larga vel inuito prorumpunt lumina fletu,
Iniussæque manus mirantia pectora tundunt!
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt.
Tympana si quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor ne quid portendant omina veri.

944 Vincire] *floribus sertis, vel coronâ sutili aut plexili.*

945 Vernæ-rosæ] *Propertius lib. 3. Eleg. 4.*

Me iuuat & multo mentem vincire Lyæo,
Et caput in vernâ semper habere rosâ.

de rosis Chæremon, in Thyeste tragædia: ῥόδ' ὀξυφεγγῆ κρίνοισιν ἀργύροις ὁμοῦ

Πολλὴν ὀπώραν κύπριδος εἰσορᾶν παρῆν. Rosas nitentes liliis cū candidis Licet videre plurimum fructum Veneris. *alludit ad fabulam Adonidis & ortum rosarum Charemonis versus in Græco Athenæo lib. 13. sub fin. non disiunguntur, vt Natalis disiunxit. Idem Charemon in Vlysse:* Κόμαισιν ὡρῶν σώματ' εὐάνθη ῥόδα Εἶχον τιθήνη μ' ἔαρος ἐκπρεπέςατον. Rosas habebam Floridum corpus Horarum & ipsa me simul decens alumna Veris. idem in Io. flores omnes vocat ἔαρος τέκνα, *veris filios vocauit.*

945 Pingui] *Pomponius lib. 6. ad Sabinum docet veteres vsos vnguentis vel voluptatis, vel sanitatus causâ:* Vnguentis legatis, non ea tantùm legata videntur, quibus vngimur voluptatis causâ, sed & valetudinis: qualia sunt comagena, glaucina, crina, rosa, myrrha, costum, nardum purum; hoc quidem etiam quo elegantiores sint & mundiores vnguntur feminæ. *hæc ille d. l. cùm aurum in fine. vnde intelligitur quale fuerit vnguentum illud, quod alabastro fracto effudit super caput Saluatoris Magdalena;* vnguenti nardi pistici pretiosi, *Ioan. 12.* μύρου νάρδου πιςικῆς πολυτίμου. *vbi pisticum nardum id quod I. C. vocat purum: & vt rectè Alcuinus, fidelis nec extraneis speciebus adulterati; & Euthymius, puræ, & ad puritatem ac munditiem ordinatæ; vtrumque vsum à Pomponio significatum complectens. Quibusdam vnguentis statim balneo egreßi ante cænam se inungebant. Vnde Terentius:*

Téne asymbolum venire, lautum vnctum à balneis.

& Apuleius Asini lib. 4. calidáque perfusi, & oleo peruncti in mensas dapibus largiter instructas incumbunt. *& vngebantur vel ante focum, vt significat illo loco Apuleius; vel in sole. Persius:*

At si vnctus cesses, & figas in cute Solem.

Iuuenalis:

Nostra bibat vernum contracta cuticula solem.

& testatur Galenus lib. de sanitate tuendâ. Aliis vnguentis perfundebātur, postquam accubuerant in ipso conuiuio, vt docet Aristophan. Scholiast. & Athenæus lib. 12. cap. 31. & lib. 15. à cap. 14. & N. d. lib. 3. cap. 15.

Amomo] *spissum id fuit. Tertullianus:*

Spisso lætum folio confragrat amomum.

plura de vnguentis, Clemens Alex. lib. 2 pædagog. Seneca lib. 2. de irâ. cap. 33. Athenæus d. d. locis. & Pet. Faber lib. 1. Semestr. cap. 6.

962 Sera] *serò.* 966 An habet lacrymas] *habet verò gaudium lacrymas. sed hoc discrimen. quæ præ gaudio effluunt, frigidæ; quæ præ mærore, calidæ videntur. quod notandum, ne malè accommodes epitheta. discriminis huius apparentis tantùm rationem (nam reuera eodem se semper modo habent) reddit Fran. Toledus lib. 2. de anima q. 30.*

969 Firmet] *Mogunt.* firmat, *& postea,* alligat, *& denique,* satias.

970 Saties] *sic Iuuencus:* ——— populique replentur

Ad satiem dapibus ——— *sed Moguntin.* satias. *idq́; antiquius. nam eo vtuntur Lucretius & Lucilius apud Nonium.*

Bacchi] *Vini. sic etiam superius sumsit.* Prodicus Chius Solem (*inquit*) &

& Lunam, & fontes, & fluuios, & in summa quæcunque prosunt vitæ nostræ, veteres Deos existimarunt, propter vtilitatem, quæ ex eis accipitur: quomodo Ægyptij Nilum. Et ideo panem quidem existimatum Cererem, vinum verò Bacchum, aquam Neptunum, ignem Vulcanum. *hæc ex illo Sex. Empyricus lib. 8. contra Mathemat.*

975 Nulla pars prolis tuæ] *ea de caussâ solum epulari iusserat, apud Attium:* Ne cum tyranno quispiam epulandi gratiâ
Accumbat mensam, aut eandem vescatur dapem.

977 Implebo] *Ventrem truncis corporum expleuit: nunc manus & oculos, allatis manibus, pedibus & capitibus implebo.*

981 Paternis Diis] *quos supra,* patrios. *Laribus scilicet. nam vina memoria defunctorum libabant, teste Apuleio Lucij lib. 4. nec vina tantùm, sed dapes etiam, vt monet Horatius; vnde Plauto Lares, dicti* Dij patellarij. *Vide N. lib. 2. Conuiu. antiq. c. vlt.* Libabant *autem dando, & effundendo vinum. nam pauxillum in terram effundebant Græci & Romani, &, quod superat, ebibebant, ideo ait:* vina libentur Diis (*hoc est, effundantur*) tunc hauriantur. *fiebat id in honorem Iouis, Cereris, Veneris, Bacchi, Solis, Oceani, Neptuni, Larium & Mercurij; cui etiam peculiariter discedentes à cænâ linguam sacrificabant, vt multis docet N. d. cap. vlt. Iudæi verò libamina integra Deo offerebant, neque gustabant ex eis quidquam. Exod. 25. Leuit. 6. & passim.* 987 Subsiluit] *Equian.* subsidit.

988 Ignis] *cænationi adhibitus.*

989 Desertus] *à Sole, Lunâ, ceteris sidribus.*

991 Spissior Densis coit caligo tenebris] *hæc eò conficta quòd Atreus primus animaduertit cursum Solis lationi calorum violenter renitentis, vt indicat Strabo lib. 1. & ipsemet Atreus Euripidis apud Achillem Statium.*

δείξας γὰρ ἄστρων τὴν ἐναντίαν ὁδὸν
δήμους.
Ostendens namque astrorum contrariam viam
Populis. *Vide Lucian. lib. de astrologiâ.*

996 Eripiet] *conuersi iam sunt in alimentum.*

1002 Vnde] *videbatur sibi in visceribus loquentes obaudire.*

1003 Ecquid agnoscis] *Moguntin.* vt quis.

1004 Fratrem] *imo te agnosco: fraterno nomine scilicet dignum.*

1016 Igneus totas] *sic o. l. sed mallem;* igneus tortas. *vel sanè igneus totas figuratè positum, pro;* igneas totus, *versus causâ.*

1019 Immota tellus] *at terram esse mobilem, ex antiquis Pythagorai & Nycetas Syracusius, apud Ciceron. in Lucullo; & Cleanthes Samius, apud Plutarchum in lib. de formâ quæ visitur in orbe Lunæ voluerunt, & putant nonnulli Platonem in Tymæo id significasse, vt Aristoteles & Victorius lib. 22. var. lect. cap. 3. eamq; sententiam latè patrum nostrorum memoriâ conati defendere Cælius Calcagninus, & Nicolaus Copernicus, eorumq; argumenta probabilia censuit Pontus Thyardeus in lib. de Vniuersitate. egit eâ de re Cælius in li. de perenni motu terræ, & Nicolaus Copernicus lib. de reuolutionibus,

nibus. & videtur voluisse Gemmā Frisius in præfat. Tabularum Bergensium Ioannis Stadij, ipseq́ Stadius in eam propendebat. Sed contrarium, nempe immobilem esse terram, docent philosophi ceteri, & Mathematici & Theologi, vt Aristoteles li. 2. de cælo cap. 13. & 14. & ibi Lucilius Philaltæus. ipse Plato in Phædro & apertè in Phædone, de quo mox Ptolomæus li. 1. Almages. cap. 5. & 6. Cicero li. 1. de Nat. Deor. Plinius li. 2. nat. hist. cap. de terrâ, Macrobius li. 1. in somn. Scipion. cap. 22. Manilius li. 1. Alfragan. differ. 4. Sacrobustus c. 1. Sphera & in eū fusè Capuanus & noster Clauius, ex Theologis D. Damascenus li. 2. Orthodox. fid. cap. 10. Quod ad Platonem attinet, difficultas oritur ex Tymæi verbis obscuris. ἰλλομένην περὶ τὸν πόλον: *quod Platonici contendūt exponendum* σφιγγομένην. *nam* ἴλλομαι *significat tam* σφίγγομαι *vinciri, seu* συνέχομαι *contineri; quā moueri & volui. vt docent Apollonij Scholiastes in li. 1. & 2. & Hesychius in* ἴλλαι, *&* ἰλλάζω, *&* ἰλλουμένος. *Aristoteles Platonicum illud in Timæo exponit* κινουμένην *verti & volui terram circa polum. Laborat vehementer Simplicius in d. lib. 2. de cælo, vt Platonem contra Aristotelem tueatur; & expositionem quæ placuit Proclo tenuerunt etiam Alcinous, Iamblichus, & Laërtius: & recentiores plerique rentur, malâ fide Aristotelem in reprehensione præceptoris versatū. Ego censeo primo quidem, non reprehensum hic Platonē, non suggillatum ab Aristotele; quia apertè ait, quosdam in Timæo hoc putare, nec nominat Platonem, nec sententiam refellit, sed præterit & contemnit. Deinde in Timæo Platonem non ex suâ (nam fixam esse tellurem censebat, in quo vera dixere Platonici citati) sed ex Tymæi Locri sententiâ locutum, qui Pythagoricus fuit, & Pythagorici in hac opinione fuêre plerique, etsi pauci dissenserint, vt patet ex Plutarch. lib. 3. de Placit. philos. Denique cùm ex Pythagoreæ sectæ decretis illa dicantur à Platone; rectius Timæi locum acceptum ab Aristotele, quàm à Platonicis. nam* τὸ πρεπὸν *suadet, vt verba loquentis id sonent, quod sectæ eius decreta dici iubent: & alioquin etiam vocabulum* ἴλλω *apud Nicandrum in Theriac. ad orbicularem motum refertur. vt vt est, sacræ scripturæ magis consentanea communis traditio, & proinde veritati. Psal. 23. dicitur Deus* orbem terrarum fundasse super maria. *& 101.* initio terram fundasse. *hoc est, firmasse & stabiliuisse. & apertißimè Eccles. cap. 1.* terra autem in æternum stat. *vbi est in Hebræo gomadeth,* עֹמָדֶת; *quem mihi locum indicauit Leonardus Leßius Societatis* IESV *Theologus. Sed & Isaiæ 44.* stabiliens terram. *vt nostra versio. nam in Hebr. est* רֹקַע. *quod quidam* deduco, *alij expandens vertunt: sed Septuaginta;* ἐστερέωσα. *& Chaldæus Paraphrastes, fundaui. Rusticus Elpidius:*

—— cærula ponti
Diffudit, solidauit humum, suspendit Olympum.

1022 Tribus] *in tres. sic enim loquitur etiam libro 2. de benef.* in multos diuidenda liberalitas.

1034 Hoc est] *ex facinoris cognitione, deprehendit causam solaris deliquij. Et ista, vt arbitror, est cognitio ex astris, de quâ Aristoteles in Poët. & quam scribit à Carcino in Thyeste memoratam. cùm enim* ἀναγνώρισιν, *vel per*

per dubitationem fieri dixisset vel per signa, & horum alia esse aduentitia, alia ingenita, horum exemplum ponit astra, vt in Thyeste Carcini. haret ibi vir doctus Robortellus, ego verum puto, quod dixi.

1038 Vestigia] *pedes.*

1042 Sanguinis] *Liberos sanguinem suum vocat, quia prolis materia sanguis purissimus est, testibus Hippocrate, Aristotele, & Galeno. vide Tiraquellum 15. lege connub. num. 12, 13, & 14. & Vallesium lib. 2. Controuers. Medicarum.*

1046 Vmbris] *quæ insepulta corpora comitantur. comederat natos, non sepelierat. In præcedenti carmine Eguian.* Contusa planctu.

1048 Heniochus] *hos pars ad Caucasum, pars ad Pontum statuit. noti Ptolomæo, Plinio, Stephano, Straboni; ex quo And. Scottus rectè apud Pomponium lib. 1. cap. vlt.* Choraxi, Heniochi, Phthirophagi.

1052 Non vbi reponas] *nam cùm scelesta est vindicta sceleris; si scelus modo carebat; vindictæ modus est, nullo modo terminari. supra iussit Megera:*

——— nec sit irarum modus,
Pudórve: mentes cæcus instiget furor:
Rabies parentum duret & longum nefas
Eat in nepotes. nec vacet cuiquam vetus
Odisse crimen; semper oriatur nouum,
Nec vnum in vno: dúmque punitur scelus,
Crescat ———

æquè impiè, in Ione Euripides:

Pietatem colere prosperè agentes decet:
Sed quando quis hostes malo afficere cupit,
Huic nulla lex obstiterit ———

Imò verò obstat lex Christi; quæ iubet iniuriam condonare, odia ponere, vindictam Deo permittere, beneficium pro noxâ reddere, malum (vt ait Apostolus) in bono vincere. Obstat recta ratio. quis enim futurus iniuriæ modus? quæ finis scelerum aut crudelitatis; si grauiore semper vindictâ damnum læsus persequatur? quanto rectiùs, in Furente Lycus:

Si æterna semper odia mortales agant,
Nec cœptus vnquam cedat ex animis furor;
Sed arma felix teneat, infelix paret:
Nihil relinquent bella, *&c.*

Ea est causa, cur, Atheniensium exemplo, sapientissimæ quæq; & laudatissimæ respub. amplecti legem ἀμνηστιας maluerunt.

1054 Debui vt] *nihil elidendum, vt nec in illo Virgilij:*

Ismarus aut Rodope, aut extremi Garamantes.

plura exempla hiatus adfert Gifanius in Collectan. Lucretianis pag. 436. & in litt. A, E, I, O, vbi tamen perperam aliqui versiculi, in quibus necessario vocalis exteritur, quos facilè deprehendetis.

1055 Verba sunt iræ data] *fraus iræ facta, quæ, quod sperabat & putabat, nondum sibi satisfecit. ideo subdit;* cecidit incassum dolor. *quia expe-*

tiuam

titam vltionem nondum est adeptus. 1057 Votiua] *rectè. non placet*; nociua, *quod vnus m. s. continet.*

1062 Traiectas] *plerique libri*; traiecto.

1075 Prospicient] *Herbipolens. & duo Veneti*; prospiciunt. *in tertio, deest totus versus. Moguntin.* proficient.

1076 Te summe] *sic sæpè accusandi casus pro recto ponitur, Virgilius 9. Æneid.* Me, me adsum qui feci. *Lucretius lib. 1.*

Scisne etiam quàm multa tibi me fingere possum.

etsi apud hos putare quis queat παρέλκως *positum, Vide Gifanium in Collectan. Lucret. in voce*; se.

1079 Committe] *veteres impreßi quatuor*; commisce. *iidem mox*; ereptum, *vt manuscr. & in Moguntinens. margine*; exceptum. *Lugdunens.* exemtum.

1091 Si nihil sup. mouet] *ex Epicuri & Protagoræ mente.*

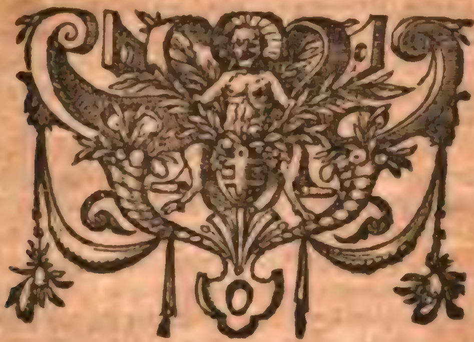
1095 Perseueras] *Latere.*

1101 Piorum præsides-Deos] *Iouem Hospitalem, & supplicum præsidem Hicesium vel Hicetesium. Vide Lily Syntagm. 2. Cùm verò dicit*; certos, *communem sequitur traditionem. nam, vt dixi, non defuere, qui Atrei liberos putabant. Nec etiam*; certi, *reuerâ. nam pater verè incertus. & iura non aliam certitudinem agnoscunt, quàm quæ à nuptiis demonstratur; vt is pater esse censeatur, qui maritus.*

1102 Coniugales] *quos violasti adulterio. Vide sup. Medeæ act. 1.*

1107 Liberos] *Agamemnonem & Atreum meos filios.*

Matre] *Aërope. sed pepercisti, quia non sine causâ tuos credebas. ideo superiùs dixit*: prolis incertæ fides ex hoc petatur, *&c.*

COMMENT. IN TROADES.

Hanc Tragœdiam bis Probus vocat HECVBAM; & sic citant Despauterius & alij; omnes eam Senecæ tribuentes. Latini de rebus Troicis veteres scripsere, Attij duo, vnus nobilis ille Tragicus, alter scriptor Iliadis, quam ridet Persius Sat. 1. Attius Labeo; quam glossæ veteres dicunt fœdissimè versibus Iliadem & Odyssæam reddidisse, ad verbum; & referunt ex eo: *Crudum manduces Priamum Priamiq; pisinnos*. Glossæ testantur Neronem scripsisse *Troicon*. & Comment. in Iuuenal. Sat. 8. *libros Troados*. De C. Matio & Næuio addidi in Aduersar.

ARGVMENTVM.

EXciso Ilio, cùm Græci patriam cogitantes, aduerso flante vento, soluere non pòssent, noctu apparuit Achillis vmbra, & Polyxenæ sacrificium, Manibus suis offerri, imperauit. Negabat Agamemno, se, vt regia virgo in inferias mactaretur, permissurum. consultus Calchas, respōdit, omitti non posse. vnam hanc classis moram; sed alteram potiorem, Hectoris filium Astyanactem, hunc quoque necandum. Vlyxes ergo Astyanactem è latibulis producit & de Scææ portâ deiicit. Pyrrhus, abductam ab Helenâ Polyxenam, & connubialibus vestimentis ornatam, ad tumulum parentis sui mactat.

IN ACT. I.

Nil continet præter Hecubæ querelas.

4 Troia] *Propriè regionem ipsam significat, in qua Ilium vrbs. Frequenter tamen pro ipsâ vrbe. Res ita se habet, à Teucro Scamandri F. è Creta in Asiam profecto, regio illa* Teucria *dicta, & indè Troiani Teucri. Postea Dardanus, ex Samothraciâ, vel metu diluuij, vel fratris infortunio perculsus, in Teucriam peruenit, & ibi Teucri filiam in vxorem duxit, & oraculi monitu in colle Scamandrio, colli Atæ seu Noxæ opposito, vrbē condidit Dardaniam, vnde & Teucria dicta* Dardania. *Dardanus genuit Erichthonium. Erichthonius pater fuit Troïs; à quo Dardania,* Troia *nūcupata. Huius Trois filius Ilus fuit; qui, victor certaminis, iussus sequi cum delectâ iuuentute vaccam errantem, & vbi illa primùm procūberet, vrbem condere; eâ in Atæ colliculo quiescente, à quo loco recedere Dardanum Apollo iusserat, oppidum extruxit, quod* Ilium *vocauit; vt docent Apollodorus in Biblioth. & Izacius in Lycophron. Vide Canter. lib. 1. nou. lect. c. 1.* 5 Fors] *Moguntinens. fors.*

7 Asiæ] *Asia duplex, maior, quæ pars orbis tertia; & minor, quæ maioris Asiæ pars non maxima: quæ, teste D. Hieronymo, continet Phrygiam, Pamphiliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Cariam, & nonnulla præterea:* quæ

quam suspicantur hodie Turciam vocari. Orta hac nominis confusio, quia Graci transmarina omnia versus Orientem, Asiam vocabant. Sicuti & Latinis maior & minor Libya. minor propriè dicta, vbi erat Carthago: maior impropriè, tota Africa regio. Eodem modo à parte totum denominant Itali & Hispani, cùm ridiculè Belgas omnes, Flandros nuncupant: contrà Lusitani, totius regionis nomen parti tantum tribuunt, cùm se Lusitanos, Castellanos autem Hispanos nuncupant, quasi non ipsi Hispanorum portio. Imperauit autem Priamus minori Asia, & parti maioris. nam sic de hoc bello loquuntur scriptores vt totam eo Asiam afflictam, & quasi euersam velint. Ideo hic locus & similes, potissimum quidem de minori; aliquo tamen modo de maiori queant accipi. Polentis] *hoc est, potentis.*

Cælitum labor] *exstruxerat quidem Ilus, sed Neptunus & Apollo mœnibus cinxerunt Ilium, testes Homerus, Euripides, Ouidius, Statius, & reliqui, vnde & Triphidorus vocat,* opus immortalium, ἔργον ἀθανάτων; *& Simmias, in securi, de turribus eius agens,* πύργων θεοτεύκτων, turrium à Diis ædificatarum. *Notandum tamen non omni ex parte illa mœnia à Diis exstructa. nam cùm fata statuissent (loquor ex mente ipsorum) Troiam dirui, & crederent inexpugnabilem futuram, si muros integros Dij ædificarent; Æaco partem laboris demandarunt. Pindarus auctor Olymp. 8.*

——ἐξ Αἰακοῦ
τὸν παῖς ὁ Λατοῦς, εὐρυμέδων τὸν ποσειδᾶν,
Ἰλίῳ μέλλοντες ἐπὶ στέφανον
τεῦξαι καλέσαντο συνεργὸν
τείχεος, &c ——post Æacum,
Quem filius Latonæ, & latè dominans Neptunus
Cùm Ilium essent coronaturi
Mœniis, aduocauerunt cooperatorem Muri——

10 Prorsus] *apud Terent. forte legendum;* rursum, prorsum. *nam* prorsum, *non opponitur* sursum, *sed,* rursum. *cursare* rursum prorsum, *est recurrere & procurrere. Nonius ait;* Rursus, retrò. *Virgil. 3. Georg.* Rursus cura patrum cadere. *Ennius Andromeda:*

Rursus prorsus reciprocat cursus feram.

Varro, Andabatis: Mortales multi rursus ac prorsus meant. *Arruntius, siue Donatus, in Terentiũ: Rursum* propriè retrò: *prorsum,* ante significat. *& alio loco, Rursum* est* intro versum: *prorsum,* prius versum. *siue, vt Festus ait, porrò versum. Sed possis melius hoc loco Senecæ,* prorsus, *interpretari, confestim: vt in illo Catonis de feneratione legis Iulia*: Camerini ciues nostri opidum pulcrum habuêre, agrũ optimum atq; pulcherrimum, rem fortunatissimam. cùm Romam veniebant, prorsus deuertebantur pro hospitibus ad amicos suos. *Vide N. Comment. in Festum.*

* lego, retrò versum.

11 Rubenti] *rubrum mare Oceani sinus est, quem Erythræum ab Erythrâ rege appellant. Dion in Traiano.*

Tigrim] *dictum à velocitate, docent Periegetes, D. Isidorus lib. 14. Orig. cap. 21. & Pierius lib. 21. Hieroglyph. Porrò D. Isidorus videtur errare*

cum aliis, cùm scribit, Tigrim in mare mortuum influere.
14 Pergamos] alij, Pergamus, alij; Pergamum; alij Pergamos. πέργαμος, ab altitudine dicta, clarissima Troadis ciuitas ipsum scilicet Ilium, de quo Martianus li. 6. ibi inter omnes Asiæ ciuitates, Pergamum clarius. hoc sanè loco Equian. & Moguntinens. & Lugdunens. Pergamum. Alia Pergamus, Attalicis regibus nobilitata, & inuentione Pergameni, teste Plinio: aliud etiam Pergamum Idæ promontorium, de quo Strabo: Seruius etiam auctor est ipsas arces Troiæ, atque adeò alta loca omnia, Pergama olim vocata. ad quod alludens noster, subdit: En alta muri, &c.

18 Assaraci domus] Ilium, vbi Ili filius Assaracus regnauit.

22 Lentum Ilium] vix decennali bello debellatum. sic Cicero ad Atticum, lentum negotium vocat. de bello isto Attius:

Annos malos multósque longinquè à domo
Bellum gerentes summum summâ industriâ.

sic numeris reddo, apud Nonium.

28 Testor Deorum numen] iuro per Deorum numen: sic testandi verbum sumitur non semel extremâ Octauia.

29 Patriæque cineres] veteres per, quæ sibi gratissima, iurabant. hic Hecuba per patriam, maritum, liberos. lib. 9. Æneid. Ascanius per proprium caput, per quod pater ante solebat; quo loco multa Guellius in Commentar. eruditione plenis. Antiqui Christiani, etiam per Principum salutem; Tertullian. Apolog. cap. 32. Sed & iuramus, sicut non per Genios Cæsarum; ita per salutem corũ, quæ est augustior omnibus Geniis. Qui mos durat etiamnum in Hispania, Por vida de, &c.

31 Stetit] Virgilius: ——— stetit Ilium & ingens
Gloria ——— Ilium, vt dixi, ab Ilo, Apollinis iussu, conditum; vnde Apollo Maroni 3. Georg. Troiæ auctor. nam Latinis auctor, qui iubet vt se auctore aliquid fiat. vnde apud Liuium sæpe; vt patres fiant auctores. hoc est, fieri iubeant. nam ad iussionem malo, quàm ad solam ratihabitionem referre. 32 Liberum magni greges] ὑπερβολικῶς. duntaxat enim vel septendecim, vt tradit Cicero 1. Tuscul., vel quatuordecim, vt Apollodorus lib. 3. vel viginti, vt Theocrit. Idyll. 15. vel, teste Homero, viginti duos, Hecuba ex Priamo peperit: ceteri huic ex cõcubinis nati. simul omnes quinquaginta secundùm Homerum, Virgilium, Dictyn, & Euripidem; aut quinquaginta-quatuor, iuxta Apollod. li. 3. & Higynũ in Fabulis c. 90. vbi nomina recensent.

35 Credi Deo vetante] Cassandra, cùm ab amatore Phœbo, concubitus pollicitatione, vaticinandi artem accepisset, eum fefellit: quare iratus, quod donum auferre nequibat, irritum reddidit, additâ Cassandræ oraculis lege, vt nemo illis crederet. Vide Apollodor. lib. 3. Hyginum Fab. cap. 93. Plutarchum in Polytic. præcept. Izacium in Lycophron. Propertius lib. 3.

Certa loquor, sed nulla fides. neque enim Ilia quondam
Verax Pergameis Mænas habenda malis,
Sola Parin Phrygiæ fatum componere, sola
Fallacem patriæ serpere dixit equum.

Ille

Ille furor patriæ fuit vtilis, ille parenti.
Experta est veros irrita lingua Deos.

38 Comes] *Diomedes.* 39 Si non] *de hoc Virgil. 2. Æneid. & Triphiodorus.* 42 Viuax senectus] *trium mulierum senectus celebris, Hecubæ, Sibyllæ, Cumææ, & Æthræ, matris Thesei. Antiquus poëta:*

Quædam haud iunior Hectoris parente,
Cumææ soror (vt puto) Sibyllæ,
Æqualis tibi; quam domum reuertens
Theseus repperit in rogo iacentem.

ab eodem tres viri, ad æui summam metam progreßi memorantur, Tithonus, Priamus, Nestor. 45 Ipsásque ad aras] *Triphiodorus:*

Æacides verò senem Pyrrhus regem
Ærumnis confectum apud Hercæi Iouis occidit aram.

Noster Agamemn. Sparsum cruore Regis Hercæum Iouem. *Eam aram describit Virgil. 2. Aeneid. & Hercæum Iouem, patrium Priamo numen, trioculum fuisse scribit Cælius lib. 11. lect. cap. 36. & apertè traditur à Philostrato in imagine Herculis Furentis. Meminit huius Iouis Plato in Euthydemo. Hercæum vocatum censet Pollux, quia inter aulam & septa parietum in domus penetrali colebatur; quâ de causâ Penates à Græcis ἑρκίους Deos vocatos scribit Dionysius lib. 1. Origin. Romanar. Pausanias verò in Messeniac. prodidit, in sceleris istius pœnam ipsum Pyrrhum postea Delphis ab Oreste ad Apollinis aram cæsum.*

46 Sæua] *læua, quam veteres scæuam dicebant.*

50 Tinctus] *castigo:* Ensis senili vix tinctus iugulo redit. *sententiâ postulante, sic in Agamemn.*

Vidi, vidi senis in iugulo
Telum Pyrrhi vix exiguo
Sanguine tingi —— *tam parum erat senili in corpore sanguinis, vix vt tingere gladium potuerit, quem penitus receperat.*

52 Æui cardinem] *qui ad exitam ætatem peruenerat.*

53 Quondam sacrum] *Potest intelligi vel de Genius Troiæ, vel de Palladio. Nam cùm Deus dederit singulis particularibus Ecclesiis, populis seu prouinciis suos Angelos à quibus custodiantur, vt ex cap. 10. Daniel. & Iosuæ 5. Deuteronom. 32. & aliis Scripturæ locis colligunt Patres, Clemens Roman. lib. 2. recognit. Clemens Alex. lib. 6. Stromat. Theodosius Orat. 10. in Daniel. & D. Isidor. lib. 1. de summo bono cap. 2. & ex Philone & Nazianzeno Arethas in 1. & 2. cap. Apocal. Et priusquam Hierosolymæ caperentur, auditam vocem, quæ testabatur migrare Numen vrbis, scribunt non Tacitus modò lib. 5. histor. sed & Ioseph. lib. 6. de bello Iudaico, & Nicephorus lib 3. hist. Eccles. cap. 4. Gentiles eam sententiam, ad lubitum peruertêre. nam quosdam Genios Fatales sunt commenti, singularum vrbium, coloniarum, & prouinciarum, vt testatur Tertullianus lib. de Idololat. & Symmachus in libel. ad Theodosium Imp.* Varios (*inquit*) custodes vrbibus mens diuina distribuit: vt animæ nascentibus, ita populis Fatales Genij diuiduntur. *quod*

 refel-

refellit Prudentius. Hos credebant Genios, vrbes expugnandas vel sponte deserere, vt de Troiâ significat hîc noster, & Petronius Arbiter: Peritura Troia perdidit primum Deos. vel solemni prece euocatos, vt de Veiis tradidit Liuius lib. 1.* Decad. 1. & de prece istius euocationis sumendum illud Petronij, de Græcis: Contráque Troas Troia inuocant sacra. Formulam ex Sammonico Sereno proponit Macrobius lib. 3. Saturnal. cap. 9. Consule varias lectiones Mureti, & lib. 14. Aduers. Turnebi, Guellium in 2. Aeneid. & Brissonium lib. 1. de formulis pag. 70. & seqq. Vel potest Senecæ locus æquè commodè explicari de Palladio, quod fuit præcipuum Troiæ fatum, & Martianus Capella lib. 2. vocat; Secretum Troiæ: quod Vlyxes & Diomedes ante excidium vrbis nocturno furto asportarant. Id Clemens Alex. in Protrept. & Arnobius lib. 4. contra Gent. & contra eosdem Firmicus cap. 16. tradunt fuisse Palladis simulacrum ex Pelopis ossibus confectum, & à Scythis Troianis venditum, dicentibus inexpugnabilem vrbem fore, in qua illud asseruaretur. Argiui asserebant ad se translatum; sed ab Aenea in Italiam transuectum communius traditur, & verius vult Pausanias lib. 1. plura de Palladio Apollodorus lib. 3. Biblioth. & longè alia, quam diximus Dionysius Halycarnass. lib. 1. antiquitat. ex historiâ Callistrati de rebus Samothraciæ, & antiquarum fabularum collectore Satyro, & Aratino vetustissimo poëta; Chrysen Pallantis filiam cùm Dardano nuberet, munera Mineruæ dono accepta, in dotem illi dedisse, duas Deæ effigies & sacra Magnorum Deûm. Postea Dardanum, cùm vix è diluuio effugisset, in Samothraciâ consedisse: mox deductâ in Asiam coloniâ effigies illas secum detulisse; ibi redditum consulenti Oraculum:

*Citantur Decades Liuij in antiquissimo Martyrologio in vita D. Sebastiani, quod adeo antiquũ, vt ex eo Beda & Vsuardus multa desumserint.

εἰς πόλιν ἣν κτίσητε θεοῖς σέβας ἄφθιτον αἰεὶ
θεῖναι, καὶ φυλακαῖς τε σέβειν θυσίαις τε χορεῖς τε·
εὖ τ᾽ ἂν γὰρ τάδε σεμνὰ καθ᾽ ὑμετέραν χώραν ᾖ
δῶρα διὸς κούρης ἀλοχουσέθεν, ἡ δὲ πόλις σοι
ἔσαι ἀπόρθητος τὸν αἰεὶ χρόνον ἤματα πάντα.

Fata dabunt vrbem poteris quâ condere sacra;
Cælicolásque illic festis colere atque choreis.
Munera namque Deæ seruabis arce reposta
Palladis. hæc quondam cœpit tua regia coniux,
Seruatura tuam duris procul omnibus vrbem.

Ita illas Dardanum effigies in vrbe sui nominis Dardaniâ reposuisse, ibi asseruatas donec Ilium habitari cœpit: eò transtulisse Reges, & in templo, quod cum adyto in arce construxerant, posuisse. Tandem Troiano bello, Græcos vnum noctu surripuisse, quod Diomedes secũ in Italiam detulerit; quod etiam Aeneas alterum cum magnorum Deorum simulacris deportarit; cuius custodia Romæ penes Vestales & Nautiam familiam fuit, vt idem lib. 6. docet. De Penatibus seu Magnis Diis, non æquè commodè locus accipiatur: hos enim non perdidit, nisi excisa.

55 Caret sepulcro] proprium sepulcrum Priamus non habuit, sed truncus eius, cùm aliquãdiu in litore abiectus iacuisset, tandem Hectoris sepulcro illatus.

Ausonius:

Hic Priami non est tumulus, nec condor in istâ
 Sede: caput Danai diripuêre meum.
Ast ego cùm lacerum sine nomine funus haberem,
 Confugi ad cineres Hectoreos genitor.
Illic & natum, Troiamque, Asiamque sepultam
 Inueni, & nostrum quicquid vbique iacet.

Item: Qui tumulum Priami quærit, legat Hectoris antè.
 Ille meus, nato quem prius ipse dedi.
Hectoris & patris simul est commune sepulcrum,
 Amborum quoniam iuncta ruina fuit.

56 Superi] *Mogunt. Herbipolens. & Veneti*, superis.

57 Domum] *sic Moguntinens. Herbipolen. Veneti, Lipsiens. alij concinnant*; donum ecce Priami è nuribus. *verius & simplicius Lugdunens.* Dominum. *de hac sortitione inferius:*

Versata dominos vrna captiuis dedit.
AN. Cui famula tradar ede, quem dominum voco?

Item: Eligere dominos nescit.

Item: ——— Domini pudet
Non seruitutis. *Mox etiam:*
——— dominum sequor.

58 Sortitur vrna] *Sortes Græcorum erant calculi, vel ex humo ficti globuli, mittentium nomina inscripti, qui in vrnam mittebantur, & versabantur doli vitandi gratiâ; vt, cuius primum sors exibat, commodi vel periculi primas ferret, vt docuit Brodæus lib. 3. Miscellan. cap. 25. Hic autem agitur de sorte diuisoria, quam etiam Christianis licitam aliquando esse constat ex patrum sanctionibus: diuinatoriam & consultoriam verò improbari vt plurimum cap. sortes 26. q. 5. vide D. Thomam 2. 2. q. 95. à 3. & 8.*

60 Heleni coniugem] *vxor Hectoris, Andromacha; secundis nuptiis Heleno coniuncta fuit: sed de priore vxore mentio fit; quam, vt arbitror, illarum aliquam fuisse, quas Pausanias recenset in Bæot. post medium; ita non definio, quænam illarum fuerit. Antenoris vxorem, Theano vocant bis Homerus, & semel Triphiodorus.*

66 Fatalis Ide iudicis diri domus] *dissensio illa de loco iudicij Paridis, nata, ex viciniâ Idæ & Antandri. satis id accuratè describitur à Colutho lib. de raptu Helenæ, & Ouidio in epist. Paridis, Apuleio etiam in Lucio, Luciano in Dialogo* θεῶν κρίσις, *Plutarcho in Homeri vitâ, Darete initiò historiæ, Izacio in Lycophronem, & Fulgentio lib. 2. Mytholog. Nec Macrobio assentior, qui Saturnal. lib. 5. cap. 16. negat Homerum meminisse: nam ipse immemor eorum quæ in vlt. Iliade. Athenæus lib. 12. cap. 1. contendit, illud iudicium virtutis voluptatisque comparationem esse: & quia Venus potior iudicata, hoc est, virtuti prælata voluptas, meritò cuncta confusa & perturbata fuisse. Totius rei historiam (ni fallor) verè tradidit Suidas in* πάριον. *Eruditum Paridem omni sapientiâ Græcorum orationem in laudem Veneris cõposuisse; eamque*

eamq́; Iunoni & Palladi in eo prætulisse; & in Venerem quoque hymnum cecinisse, quem χεστὸν *vocarit: postea à patre in Græciam sacrificandi Diis gratiâ missum, Helenam rapuisse: & bello dedisse causam. ficta hinc reliqua. Vide etiam Cælium Rhodigin. lib. 19. lect. antiq. cap. 19.*

IN CHORVM.

Chorus iste, sollemnis lessi formula, cui similem nondum reperi apud illum Latinorum, fungitur Hecuba officio præficæ: imitatur autem Choram. 1. Troad. Eurip. 67 Non rude] *inexpertũ lugendi.* 69 Hospes] *Paris.*

70 Graias Amyclas] *Laconiæ Amyclas, in quibus nutriti Castor & Pollux, & Tindari regia; de quibus Pausan. in Laconic. & Polybius lib. 15. Aliæ sunt Italiæ Amyclæ, inter Caietam & Tarracinam,* quas tacitas vocat *Virgilius, quia taciturnitate & silentio perierunt. vide Adag.* Amyclæ tacendo perierunt.

74 Sigeis] *Pintianus in lib. 1 cap. 18. Melæ ex Homero, Herodoto, Thucydid. & Stephano docet,* Rhæteum *&* Sigeum, *sine diphthongo in medio scribendum.* 79 Leua Regina manum] *ad pectus tundendum. In seq. carmine; Mogunt. Herbip. & Veneti;* sequamur.

81 Indociles lugere] *sic Horat.* indocilis pati. *Claudian.* indocilis flecti.

84 Tepido puluere] *cinere nondum frigefacto, ex recenti Ilij incendio. sic enim mox chorus:* Sparsitq́ue cinis feruidus ora. *Mos vetustissimus in luctu & funeribus caput cinere conspergendi, vt passim in sacris litteris: & apud Eurip. in Hecubâ & Supplicib. Homerum Iliad.* ↓. *Smyrnæum lib. 7. Nonnum Dionys. lib. 46.*

86 Veste reuulsa] *sic Lipsiens. sed ceteri omnes Mogunt. Herbip. Veneti, Lugdunens.* remissâ. *Lacerabant etiam vestimenta, vt apud Homerum Briseis Iliad.* τ´. *quo loco moris memor Eustathius, & Lucianus* περὶ πενθοῦ.

87 Substringe sinus] *vestem sub pectore prope vterum necte fasciâ inferiore. iubet corpora vteritenus nudare.*

88 Cui coniugio] *antipophora.*

90 Cingat tunicas Palla solutas] *etiam Argiuarum hæc consuetudo in luctu: Papinius lib. 12. Thebaid.*

——— orbæ viduæq́ue ruebant
Inachides; seu capta manus. sua vulnera cuique
Par habitus cunctis. deiecti in pectora crines,
Accinctique sinus. manant lacera ora cruentis
Vnguibus, & molles planctu creuêre lacerti.

91 Manus] *faciem & pectus vnguibus lacerabant, verberibus etiam & interpalmis, tumore & liuore variabant, caput pugnis contundebant, & interdum parieti illidebant; vt apud Catullum prædicant de Troianis Parcæ, & fit apud Euripid. in Andromach. in Troad. Phœniss. & Supplicib. & Artemidor. lib. 1. Oneirocryt. cap. 30. Complodebant præterea manus, vna alteram ferientes, teste Eustathio Iliad.* ↓. *versu 102.*

100 Hoc ex Troia] *Habitus illarum ergo hic fuit. primùm crinem nodo soluebant, & cinere aspergebant: tum pectus nudabant & humeros; &*

vestem

vestem non manu, sed chordâ vel fasciâ aliquâ supra vterum nectebant, ne decideret, ne patefierent quæ natura operuit: sic vtero tenus nudæ, eiulabant, & vnguibus, palmis, pugnis, in se ipsas sæuiebant.

103 Suffulta] *subfibulata.*

107 Echo] *Sophocles in Philoctete:* —— βαρυ

α δ᾽ ἀθυροστόμος
ἀχὼ τηλεφανὴς πικρᾶς
οἰμωγᾶς ὑπόκειται·

Nesciáque loquacem comprimere
Garrula vocem luctus Echo
Ingeminat graues.

Cur verò præcipuè iis qui mœrent, dicatur Echo respondere, id fortè caussæ; quia genus hoc hominum solitudines montium quærunt, in quibus inter saxa & rupes, & valliũ concaua, voces faciliùs reuerberantur: longo etiam tractu & lento sonos lugubres edũt, quare vox clariùs & apertiùs repercussa resilit.

124 Tu murus] *Philostratus in imaginibus, scribit Hectorem vocatum fuisse manum Troianorum, Aeneam verò mentem. Pindarus eum solidã & inexpugnabilem Troiæ columnam vocat. Sic Theocrit. Achillem turrim belli vocat eid. 23. Theognis bonos viros, turres & arces populi. Tyrtæus Eleg. 2. Omnes ait bonum & fortem virum intueri, vt turrim quandam, & propugnaculum patriæ.* 126 Hectoris idem] *Ausonius:*

Hectoris hic tumulus, cum quo sua Troia sepulta est:
Conduntur pariter, qui periêre simul.

127 Priamo] *Herbipol. & Veneti*; Priamo nostro. *prius Podarces vocabatur, sed quia ab Hesionâ sorore, dato Herculi, in lytrum, aureo flammeo, redemptus, & in libertatem restitutus fuit, Priamus nominari cœpit. Apollod. li. 2. Bibl. Bis antè captus, semel ab Hercule, & iterũ auspiciis Atridarũ.*

133 Bis pulsata] *quidam cod.* pulsata. *præter legem versus,*

Bis pulsata Dardana Graio.

alÿ, pulsari, *præter mentem. subuenio incommodo vtrique rescribendo:*

Dardana Graio bis pulsata Mœnia ferro, *&c.*

semel sub Laomedonte, iterum sub Priamo.

134 Bisque pharetras] *apud Sophoclem ait Hercules*; Secundò namque meis illam oportet sagittis vastarier. *Valerius Flaccus:*

Namque bis Herculeis deberi Pergama telis
Audierat —— *Vides vnde Valerius sumserit.*

137 Funera cludis] *Sic Seneca senior lib. 5. Declamat. 1.* Domus meæ fata claudo, nullo miserior, quàm quòd vltimus morior.

144 Vincta] *Moguntin. Herbipol. & Veneti*; Victa. *schidia Burdigal.* victus. *nil muto.*

146 Fallacem] *hostis loquitur, ideo prudentia fallaciæ nomine obscuranda: contra Aristoteles, vt Græcus de Græco:*

ἀνέρα τὸν πολύμητιν ἐπὶ χθονὶ τῇδε θανόντα,
κλεινότατον θνητῶν, τύμβος ἐπεσκίασεν.

Canterus ita:

Prudentem celebrémque virum post aspera fata,
Hoc gratus tumuli cespite cælat honor.

152 Aurea dextra] *num hoc regibus sollemne, aureis manicis captos in triumphum duci? suspicor: in cathenis ductos, de Perseo confirmat Liuius Decad. 5. lib. 5. sed non addit, ex qua materiâ.*

153 Pompa] *proprium triumphi vocabulum, patet ex Liuio, Plutarcho, & aliis.* 160 Videt] *sic omnes codices, quos vidi, & sic Eibius citat. videt omnia secum consumta, qui nil videt sibi superesse.*

In act. II.

Narrat Talthybius, quid apparens vmbra Achillis à Danais postularit. Iurgantur Atrides & Neoptolemus: litem dirimit Calchas respondens, Polyxenam immolandam, & Astyanactem de turris fastigio præcipitandum.

Talthybius] *hic Agamemnonis præco, ab Achille apud Homerum vocatur Iouis & hominum nuncius. sepultus Mycenis in patria. Aristoteles:*

Ταλθύβιον θεράποντα θεῶν κήρυκα καὶ ἀνδρῶν
ὧδε Μυκηναίων δῆμος ἔθαψεν ἅπας.

Talthybium famulum & præconem hominúmque Deúmq;
Hoc ciues cuncti composuere loco.

167 Pauet animus] *mirè exaggerat.*

168 Titan iuga] ὅραμα *vigilanti sibi oblatum narrat, ipso diluculo. vt autem discat iuuentus propriè vti vocabulis diei partium; ascribã verba Macrobij & Censorini, qui dumtaxat in eo dissentire videntur, quòd aliis verbis vtantur, & plures vnus alio partes faciat. D. Isidorus quoque, sed minus accuratè eâ de re; & ponit quoddam tempus inter* Conticinium *&* diluculum, *quod appellat* matutinum. *adscribam verba in gratiam studiosæ iuuen-*
» *tutis: Censorinus lib. de die Natali: Incipio (inquit) à nocte media, quod tem-*
» *pus principium & postremum est diei Romani, tempus, quod huic proximum*
» *est, vocatur,* de media nocte. *sequitur* Gallicinium, *cùm Galli canere inci-*
» *piunt; deinde* Conticinium, *cùm conticuêre. tunc* ante lucem; *& sic dilu-*
» culum *vocatur:* Mane, *cùm lux videtur Solis. post hoc,* ad meridiem. *tum*
» meridies. *hinc,* tempestas suprema. *post* supremum, *dicitur* vesper. *inde*
» *porrò* crepusculum, *fortassè sic appellatum, quòd res incertæ, creperæ di-*
» *cuntur; idq; tempus noctis an diei sit, incertum est. post id, sequitur tempus,*
» *quod dicimus,* luminibus accensis, *antiqui* prima face *dicebant. deinde,*
» concubium, *cùm itum est cubitum. exinde* intempesta *(id est, multa) nox;*
» *quia nihil agi tempestiuum. tunc* ad mediam noctem *dicitur, & sic* media
nox. *Agellius ex Varrone,* mediæ noctis, *&* primæ facis *meminit lib. 3. noct. Attic. cap. 2. Macrobius autem lib. 1. Saturn. cap. 3. & Gelliana (denec enim quid certius habebo, vt in calamum venerit vocabo) ponit, & alia addit, his verbis: Primùm tempus diei* (scilicet, ciuilis) *dicitur* mediæ no-
» ctis inclinatio: *deinde* gallicinium: *inde* conticinium; *cùm & galli conti-*
» *cescunt, & homines etiam tum quiescunt. deinde* diluculum, *id est, cùm in-*
cipit

cipit dignosci dies. inde manè, *cùm dies clarus.* manè *autem dictum, aut quod ab inferioribus locis, id est, à Manibus, exordiũ lucis emergat, aut (quod verius mihi videtur) ab omine boni nominis. nam & Lanuuini,* manè, *pro bono dicũt: sicut apud nos quoque contrarium est, immane: vt immanis belua, vel immane facinus, & hoc genus cetera, pro non bono. Deinde à* manè *ad* meridiem, *hoc est, ad medium diem. inde iam supra vocatur* tempus occiduum, *& mox* suprema tempestas, *hoc est, diei nouißimum tempus. sicut expressum est in* XII. *tabulis*, SOLIS OCCASVS SVPREMA TEMPESTAS ESTO. *deinde*, vespera; *quod à Græco tractum est. illi enim* ἑσπέραν, *à stella Hespero dicunt, vnde & Hesperia Italia, quod occasui subiecta sit, nominatur. ab hoc tempore*, Prima fax *dicitur: deinde* concubia; *& inde* intempesta; *quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. disserit de noctis & diei diuisione etiam D. Isidorus lib. 5. Origin. sed minus distinctè quàm Censorinus & Macrobius: sic enim scribit;* Matutinum *est inter abscessum tenebrarum, & Auroræ aduentum; & dictum* matutinum, *quod hoc tempus tẽpus inchoantes manè sit. Diluculum quasi iam incipiens parua diei lux. hæc & Aurora, quæ Solem præcedit. hæc ille. sed puto mendosum locum, & castigo;* quod hoc tempore inchoante manescit. *vel;* quod hoc tempus opus inchoant, & manescit. *Nondum enim est mane, & tempestas illa ante diluculum.*

169 Cæco] *ludit in cæci voce: cæci autem mugitus & soni, sunt incerti soni; soni dubij, occulti,* ἀόρατοι. *sic Liuius; Ione:*

Dirige odorisequos ad cæca cubilia canes.

Lucretius lib. 1. *pro opertis:*

Sunt igitur venti nimirum corpora cæca:

& ne dubites opponi apertis, paullo pòst subiungit rationem:

Quandoquidem factis ac moribus æmula magnis
Amnibus inueniuntur, aperto corpore qui sunt.

Idem: At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clamdestinam, cæcámque adhibere.

& lib. 4. *ignem obrutum, vocat* cæcum: *& lib.* 6. *sepulta sordi & absumta nominat*, viscera cæca. *sic Virgil.* 12. *Æneid.* cæcum murmur. *sic etiam Ouidius & Horatius. pro;* cæcos, *Mogunt.* totos. *sed reliqui omnes* cæcos.

Mugitu] *de mugitibus terræ actum à me superius. Thyeste:*

—— imo mugit è fundo solum.

170 Sonos] *Nullus à me visus lib. in quo non;* sonos, *haberetur. vnum alij laudãt, qui;* sinus; *congruâ sententiâ, fateor, de specu; quem mox significat versu 176. Sed cùm post de specu, cur idem hic dicat? an vt* τοῦ λεπτολογεῖν *occasiones quærat Talthybius? non. sed quia terram voces aut sonos emisisse negant. Verùm de sonis emißis aperta res, non cæca, nisi cæcis. an vllus, quæso, mugitus sine sono? terram mugitu fremuisse dixit; quid mirum si nunc addat, traxisse cæcos ex imo sonos, quasi laborantis & dolentis gemitus; quam vi perrumpebat Pelidæ vmbra? prius auditus ille mugitus, mox soni isti incerti. De voce emißâ, nihil est: nihil de illâ, hic noster. videntur idem credere,*

vocem & sonũ. sed paullo post docebo, quid intersit. 178 Thessalici] *male N. reposuit,* Thessali. *nam;* Thessalici, *Moguntin. & Eguian. & Herbip. & Veneti & Lugdunens. & aptior in quinctâ sede anapæstus, quàm iambus. Porrò Achilles, prius fuit vocatus* Ligyros: *postea dictus* Achilles, *quòd labra mammis non admouerit, teste Apollodoro lib. 3. Bibliot. vel quòd, quando mater illum immortalem reddere conabatur iniectũ in ignem, teste Apollonio, vel in lebetem bullientem, teste Aegimione; & extraxit Peleus filio formidans, vt narrarat Sophocles ἐν Ἀχιλλέως ἐρασταῖς; tunc non potuit tam citò extrahi; vt iam labrum superius flammæ non ambusserint, vt volunt Agamestor & Lycophron: vel quòd cibis solidis & succulentis fuerit nutritus, carne videlicet ferinâ, vt scribit ex quorumdam sententia D. Nazianzenus; aut leonum visceribus & vrsorum aprorumq́. medullis, iuxta Apollodorum; vel melle & ferarum medullis, iuxta Philostratum lib. 2. imagin.; vel denique omni cibo solido, & qui mandi posset, non sugi, vt narrat Phœnyx apud Homerum Iliad. 9. Eius vmbram dicit;* emicuisse, *apto vmbris vocabulo. de his vmbrarum apparitionibus siue veris, siue falsis, multa Sybillianus peregrinar. quæstion. Decad. 1. & Pet. Boysteaus in historiis Prodigios. & quem prius citaui Pet. Thyræus. Meritò autem vocat* ingentem *vmbram. Nam & ipsum Achillem scribit Lycophron altitudinem æquasse nouẽ cubitorum; quare Virgiliana Dido lib. 1. Aeneid. quærit, quam vasto corpore Achilles fuerit, vt notat Parrhasius: & credebant vmbras apparere maiores, quàm viuorum statura fuisset. hinc sup. Oedip.*

Vide Schol. Apollonij in lib. 4. & Lycophron. in Cassand.

——— vaga per lucos simulacra virûm
Maiora viris ——— *& Thyeste:*
Maiora notis monstra.

hinc Virgilius (vt explico) lib. 2. Aeneid.

——— atque ipsius vmbra Creusæ
Visa mihi ante oculos, & notâ maior imago.

scilicet, quia metu perculsi sic sibi persuadebant. Præterea, quo quisque maior corpore vel dignitate, hoc ἀναλογικῶς vmbram illius vastiorem putabant. Quare superiùs de Priamo & liberis eius agens, horum vmbras, præ illius, minores *vocauit ver. 33. & apud Maronem lib. 4. Aeneid. Dido Regina:*

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

De hac ipsâ Achillis vmbrâ scripsit Philostratus lib. 3. de vita Apollonij, eam Thyanæo duodecim cubitorum longitudine apparuisse.

185 Tardus] *nec hoc tantùm, sed etiam à Vulcano ambustus Xanthus, teste Luciano, Homero, Philostrato in Imaginib. Recentiori nomine dictus,* Scamander, *fluuius Troadis, nauigiis aptus ab Ida radicibus defluit, & iunctus Simoenti in Hellespontum influit, testibus Homero & Plinio. Θεῖον vocat Hesiodus, non tantùm communi fluuiorum epitheto, sed etiam quia, peculiari ritu, diuinis honoribus colebatur. Nam Homerus Iliad. φ. Sacerdotem illi tribuit, & Aeschines in epist. prodidit, Troianas virgines nupturas eo se flumine abluere, & sic quasi virginitatis suæ delibationem offerre solitas. alius est Xanthus Lyciæ Homero Iliad. ζ. alius Boeotiæ Plutarcho quæst. Græcan. quæst.*

quaest. 41. de cadauerum istâ multitudine in Scamandrum impulsâ Attius (*ni fallor*) Scamandriam vndam sanctam salso obtexi sanguine,

Atque aceruos altâ in amni corpore expleui hostico.

187 Habenas] *Homerus, Iliad.* χ'.

Hectorem & Troiam] *hoc eo pertinet, quod Higynus scribit exclamasse Achillem cùm Hectorẽ raptaret;* Expugnaui Troiam. *nec immeritò, vt dictum.* 188 Sonus] *vox propriè de humanâ & articulatâ dicitur, teste Aristotele lib. de interpret. ceteri dicuntur,* soni. *Interdum tamen etiam animalia bruta dicuntur voces emittere; sed minus propriè. Imò Sextus Empyricus, vocẽ putat rectè definiri, vt sit proprium sensile auditus; sed reuerâ hac soni, non vocis definitio est, vt & illa Victorini lib. 1. Grammat. sed quid requiratur ad* sonum, vt vox *dici mereatur, petendum non à Grammaticis, aut Pyrrhonicis, sed à veræ philosophiæ magistris Aristotele lib. 2. de animâ, & lib. 5. de hist. & Galeno lib. de vocis instrument. & lib. 7. de vsu partium. Vmbræ & dæmones, teste Plutarcho in Coriolano, sonum edere possunt, vocem non possunt. ideo rectè Seneca;* sonus.

191 Nostra-maria] *nam maternam originem se ab Oceano ducere iactitabat; cùm tamen verè illi non* Thetis *mater, sed Philomela Actoris Filia, vt ex Staphylo docet Scholiastes Apollonij in lib. 4. versu 816.*

192 Manibus] *rebus gestis, victoriis manu partis.*

193 Græcia] *Recentiores Græci nolebant vocari Græci, sed Hellenes: Romani illos non Hellenes, sed Græcos vocare malebant. adeo hoc illis nomen inuisum, vt nec traducto Byzantium imperio Græci audire optarint; sed se Romanos, alios Latinos dicere cœperint: & nugetur Hesychius Romanos, ad vetus nomen* ῥαικοὶ, τὸ γ'. *addidisse, vt* γραικοὶ *vocarentur. falsò. nam nomen agnoscunt antiquissimi scriptores, Lycophron, Thucydides & alij. Aristoteles sanè docet prius tantùm* γραικοὺς *dictos, qui propriè dictam Hellada incolebant; & postea eosdem dici cœpisse Hellenes, à quodam Hellene, quod Apollodorus lib. 1. confirmat. Antiqua autem & propriè dicta Hellas vel Græcia, in Thessaliâ fuit, vbi Dodone & Achelous fontes: hîc pro totâ illâ, quæ postmodum Græcia. Hebræis Græcia dicta Iáuan* יָוָן, *& Græci Ieuanim* יְוָנִים *à Iauan filio Iapheth.* Ab hoc Iauan dicti Iones.

At magno luet] *Moguntinens. Herbipolens. Veneti;* ac magno luet. *porrò hæc Ouidius ita Metamorph. 13.*

Immemoresque mei disceditis (inquit) Achiui:
Obrutaque est mecum virtutis gratia nostræ?
Ne facite. vtque meum non sit sine honore sepulchrum,
Placet Achillæos mactata Polyxena manes.

195 Voce] *Herbipol. & Veneti;* nocte. Dimisit] *Veneti omnes;* diuisit. *ceteri;* dimisit. *hæc (inquit) locutus condidit se sub tenebras.*

196 Specum] *quem egressu aperuerat, clausit regressu.*

200 Triton] *Tritones vocari Deos marinos minutos, tradit Plutarchus lib. de Osyride. eos autem semiuiros, & semicetos esse, & verè reperiri docent, Demostratus in Halicut. Pausanias in Bœoti. Plinius lib. 9. cap. 5.*

Alexander ab Alex.lib.3.Genial.dier.cap.8. Wottonus lib. 8. de differ.anim. cap. 196. Gilius in addition.ad Ælianum, & aly. Illum tamen maris buccinatorem & sermonis humani peritũ asserunt plerique, quem Neptuni filium diximus, & de quo solo nostrũ loqui existimo: ceteros Tritones, humanæ vocis expertes indicant, qui de illis egêre: quomodo igitur Hymenæũ cecinerũt. Quos nobis Tritonum choros in Orchestram inducunt? credo vt cum Nereidibus Aeschyli concinant & tripudient. legendũ puto: Cecinit ab alto Triton Hymenæum thoris. *confirmat Mogunt. qui habet,* thoro. *Ab ipso mari vult Tritonem in Thetidis gratiam hymenæum futuris nuptiis præcinuisse.*

201 Cùm læta] *Hoc iurgium magnâ ex parte desumtum ex iurgio Teucri & Atridarum in Sophoclis Aiace.*

Τευ. φεῦ, τοῦ θανόντος ὡς ταχεῖά τις βροτοῖς
χάρις διαῤῥεῖ, καὶ προδοῦσ' ἁλίσκεται·
εἰ σοῦ γ' ὅδ' ἀνὴρ οὐδ' ἐπὶ σμικρῶν πόνων
Αἴας ἔτ' ἴσχει μνῆστιν, οὗ σὺ πολλάκις
τὴν σὴν προτείνων προὔκαμες ψυχὴν δορί.
ἀλλ' οἴχεται δὴ πάντα ταῦτ' ἐῤῥιμμένα.

Teu. Heu quàm citatim mortuorum gratia
Ingrata cedit, atque partes deserit.
Siquidem hic nec etiam ob parua dictu munia
Meminit tui Aiax; cuius olim gratiâ
Tuo periclo tot pericla exhauseras:
Sed omnis iste fluxit ingratus labos.

sic noster, excidit Achilles, *&c.*

202 Cuius vnius] *similem ibidem Teucer simili in ingratitudine Agamemnonis rerum ab Aiace gestarum narrationem texit:*

οὐ μνημονεύεις οὐκέτ' οὐδὲν, ἡνίκα
ἑρκέων ποθ' ὑμᾶς οὗτος ἐγκεκλεισμένους,
ἤδη τὸ μηδὲν ὄντας ἐν τροπῇ δορὸς
ἐῤῥύσατ' ἐλθὼν μοῦνος· ἀμφὶ μὲν νεῶν
ἄκροισιν ἤδη ναυτικοῖς ἑδωλίοις
πυρὸς φλέγοντος.

Oblitus adeò es, quando nos in prœlio
Periculosis impeditos cassibus,
Nullâ salutis spe, atque vorsos in fugam
Eripuit iste vos suo aduentu; foris,
Cùm fureret ardens ignis in naualibus.

204 Obiecit] *sic Lipsiens. rectè. nam Moguntinens.* abiecit. *ex quo mendo aliud, Lugdunens. & aliorum excusorum manauit;* adiecit.

205 Scyros] *dum illic latuit inter virgines Lycomedis.*

Lesbos] *relictâ Scyro Achilles, in Lesbum priusquam se reliquæ classi Ilium petenti adiungeret, contendit, eamq́; insulam occiso prius Trambelo Telamonis filio, qui illic habitabat ex quo Apriatem puellam diligere cœperat, & Achilli se opposuerat, occidit; vt ex Euphorione narrat Parthenius Erotic.*

tic. cap. 26., expugnauit. ibi illi Methymna vrbs moram obtulit, nec illam potiri posse videbatur, nisi Pisidice Regis filia ipsius amore correpta vrbem, nuptias pacta, prodidisset; quam tamen meritò postea supplicio affecit, milites iubens vt proditricem lapidibus obruerent. hoc narrat poëta ignotus, qui Lesbiaca scripsit, cuius fragmentum dabo ex Parthenio:

ἔνθα δὲ Πηλείδης κατὰ μὲν κτάνε λάμπεδον ἥρω,
ἐκ δ' Ἱκετάονα πέφνεν Ἰθαγένεος Λεπετύνου
υἱέα, Μηθύμνης τὲ καὶ ἀλκηέστατον ἄλλων,
αὐτοκασίγνητον Ἑλικάονος ἔνδοθι πάτρης
τηλίκον ὑψίπυλον, θαλερὴ δὲ μιν ἄασε κύπρις.
ἡ γὰρ ἐπ' Αἰακίδῃ κούρῃ φρένας ἐπτοίησε
Πεισιδίκῃ, ὅτε τόν γε μετὰ προμάχοισιν Ἀχαιῶν
χάρμῃ ἀγαλλόμενον θηέσκετο. πολλὰ δ' ἐς ὑγρὴν
ἠέρα χεῖρας ἔτεινεν, ἐελδομένα φιλότητος.

* * * *

δέκτο μὲν αὐτίκα λαὸν Ἀχαιϊκὸν ἔνδοθι πάτρης,
παρθενικὴ κληῗδας ὑπὸ χλίσασα πυλάων
ἔτλη δ' οἷσιν ἰδέσθαι ἐν ὀφθαλμοῖσι τοκῆας,
χαλκῷ ἐληλαμένους. καὶ δούλια δεσμὰ γυναικῶν,
ἑλκομένων σὺν νῆας. ὑποσχεσίης Ἀχιλῆος,
ὄφρα νυὸς γλαυκῆς Θέτιδος πέλοι. ὄφρα οἱ εἶεν
πενθεροὶ Αἰακίδαι, Φθίῃ δ' ἐνδώματα ναίοι,
ἀνδρὸς ἀρίστηος πινυτὴ δάμαρ. οὐδ' ὅγ' ἔμελλε
τὰ ῥέξειν, ὀλοὰ δ' ἐπαγάσσετο πατρίδος οἴτῳ,
ἔνθ' ἥγ' αἰνότατον, γάμον εἴσιδε Πηλείδαο
Ἀργείων ὑπὸ χερσὶ δυσάμμορος οἳ μιν ἔπεφνον,
πανσυδίῃ θαμινῇσιν ἀράσσοντες λιθάδεσσιν.

N. Hic vbi Pelides Heronem occidit & ipsum
Post Hicetaonem Ithageneo natum Lepetynno
Methymno, & cunctum germen qui robore vicit,
Fratrem vterinum Lycaonis, in medio vrbis,
O qualem Hypsipylon? Veneris sed facta malignæ
Qualia sunt? namque Æaciden conspexit vbi ipsum
Pisidice. hic primos inter fuit altus Achiuos
Viribus exsultans, & fortis robore dextræ:
In cælum extensis manibus cupit esse maritum.

* * * *

Excepit populum reseratis vndique portis
Stulta puella intra patriam, dulcésque parentes
Sustinuit mactari, oculis & cernere siccis
Ferrea femineam gestantem vincula turbam,
Distrahi & ad naues, promissis læta in Achillis:
Scilicet vt glaucæ Thetidis nurus sit, & exstent
Æacidæ affines, Phthiorum & regna gubernet,

Magni

Magni victoris coniux. sed nescia quod non
Hæc facturus erat. nam cladi innexuit atræ
Vna hanc cum patriâ. thalamum sic intrat Achillis,
Argiuum infelix manibus prostrata iacens nunc,
Cunctorum vnanimi consensu, & adobruta saxis.

hæc mora in Lesbo, de qua me nihil memini alibi legisse.

212 Pylij senis] *Æolus genuit Salmoneum, qui Tyronem; quæ peperit Neleum Nestoris patrem.* Pylius *dicitur etiam Aristoteli in Peplo in vtroq; epigrammate. Ausonius quatuor ætates vixisse scribit:*

Hoc tegor in tumulo quarti iam prodigus æui
Nestor, consilio clarus, & eloquio.

214 Fassus] *prodidit seipsum visâ galeâ & scuto, vt refert in Achilleide Statius. icc irco Homerus ait à ferro attractum virum.*

216 Mysia] *duplex Mysia, Europæa & Asiaticâ; de hac hoc loco sermo, cui nomen inditum scribit Scylax Cariandenus à Myso fluuio, qui eam perfluit. Vide Apollonium & eius Scholiast. in lib. 1. prope finem.*

218 Mitem] *quod retulimus de Telepho sanato ab Achille, fusiùs commemorat Higynus fab. cap 101. & Anton. Mizaldus Cent. 7. Memorab. aphoris. 4. putat fabulam natam inde, quòd vel Aristotele auctore, vulnera telis æreis inflicta, quia causticam & siccam exhalationem in vulnere relinquunt, faciliùs curentur. Id confirmari videtur eo, quòd cuspis hastæ Achilleæ, vt & ensis Memnonis, & cetera Heroum arma tradita sint ærea fuisse: ex Pausaniâ docet lib. 1. var. histor. cap. 51. Leonicus; & æs illos eam ad rem temperaturâ quadam indurare solitos, sed eâ amissâ ad vsum ferri homines redisse, referunt Proclus & Zozes in Hesiodum. Medicinam Achilles à Chirone didicit, & vt verisimile est Chirurgicam, quæ tunc fortè sola in vsu. Sanè de Chirone D. Isidorus lib. 4. Origin.* Medicinam (*inquit*) iumentorum quidam Chiron Græcus inuenit, inde pingitur dimidiâ parte homo, dimidiâ equus. dictus autem Chiron ἀπὸ τοῦ χειρίζειν, quia chirurgus fuisse dicitur, vnde appellatus.

220 Eetion] *hic non ille frater Dardani, filius Electræ, de quo ex Idomeneo, & Hellanico, Scholiastes Apollonij in lib. 1. sed Andromachæ pater, Thebarum Asianarum rex. Vide Homerum Iliad 6.*

221 Lyrnessos] *oppidum Troadis, patria Briseidis. Ouidius:*

Fertur & abductâ Lyrnesside tristis Achilles.

vide Homer. Iliad. 1. Ouid. in epist. Briseid. Turnebum lib. 13. Aduer. cap. 19.

224 Tenedos] *insula, Græcorum insidiis, qui illic, qua nocte simulabant reditum, latuerunt, nota; iacens inter Lesbum & Hellespontum.*

Quæ pascuo fœcunda pingui] *vtcumq; terminos Thraciæ extendas, nunquam illi ad Cillam vel Tenedum pertingent. quid ergo Tenedo vel Cillæ cum Threiciis gregibus commune? Quare arbitrarer eo decennio, quo Troiam obsederūt, Danaos armenta equorū bellicorum (quales sunt Threicij) illic, propter pascuorum vbertatem, aluisse. Sed vtra,* Tenedos, an Cilla, *nescio. nam neutri videtur satis rectè cohærere quod dicitur: & Moguntin. manusc.*

mannsc. aliiq. nonnulli; mittit, *continent, pro;* nutrit. *vt suspicio me subeat, hic aliquid deesse, nomen scilicet loci, qui equos vel subministrabat, vel alebat.*

226 Cilla] *Ciliciæ ciuitas à Pelopis aurigâ ibi sito nominata, teste Strabone lib. 13. Sacra est Apollini, ab eâ Cillæo. Pro,* sacra, *Mogunt.* cara.

227 Caycus] *Mysiæ amnis, ideo à Virgilio in Georg.* Mysus dicitur.

229 Tot vrbes] *duodecim maritimæ, vndecim mediterraneæ, vt glorietur ipse Achilles Iliad. 9.*

231 Iter est Achillis] *fortè etiam alludit ad summam velocitatem eius, vnde κῦδος, ποδάρκης. ποδὰς ὠκὺς cognominatur. Pind. de Achille Nem. 3.*

κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυ-
νῶν δολίων θ' ἑρκέων·
ποσσὶ γὰρ κράτισκε.
Interficientem ceruos sine canibus
dolosisque septis.
pedum enim excellebat velocitate.

& alibi dicit eum : ——— Ἄρει
χεῖρας ἐναλίγκιον
στεροπαῖσί τ' ἀκρὰν πόδων. Marti
Manibus æqualem,
Pedibus verò fulmini.

233 Merita] *non est quod hanc vocem tollant, proba & sincera.*

235. Vicit] *expugnauit. vnde etiam ipse Achilles ab Homero vocatur πτολίπορθος, non semel Iliad. ὁ φ' ω. quamuis vel semel tãtùm, vel nunquam sic vocatum putent, Cicero, Strabo, & Eustathius: frequentius tamen hoc Vlyssi tribuit, cuius consilio vult captam Troiam. at Maroni;*

Priami regnorum euersor Achilles.

238 Patruique] *sic Moguntinens. & pleriq. m. s. & sic Veneti, Herbip. Lugdun. & alij. probè. nam Priamus iuxta nonnullos Memnonis patruus.*

239 Pallente] *idem tradit Triphiodorus.*

241 Diis natos] *Moguntinens.* Deæ, *Herbipolens. & Veneti,* Deâ. *vtrumuis rectum. vt primus restitui in Aduersar.*

242 Amazon] *Penthasileam Amazonum reginam Troiano bello, inter fortissimos viros, egregia virtutis edidisse documenta scribit Iustin. lib. 2. Triphiodorus admodum bellicosam fuisse, & Græcos vsque ad naues fugasse scribit; quod Cointus copiosius enarrat. Eustathius refert, ex quorumdam relatione, ab eâ primo Achillem interemtum, & maternis precibus in vitam reuocatum, eam ipsam occidisse. Dares à Neoptolemo scribit interfectam. id verius, si Achillem illa necauit.*

247. At tuam] *Iphigeniam in Aulide à patre immolatam ad ventos propitiandos tradidere Theognis initio operis, Eurip. in Iphig. priore, Virgil. 2. Aeneid. & Ouid. 12 Metamorph. Auctor etiam est Demarathus Lib. 1. Rerum Tragicar. Erechteum suam filiam Proserpinæ immolasse; suam quoque Marium Dijs Auerruncanis, tradit Dorotheus lib. 4. rer. Italicar. Vide Clementem Alex. in Protrept. De Iephte ex voto filiam sacrificante,*

cap. 11. Indic. consule D. Greg. Nazianzen. orat. 20. D. Ambros. lib. 3. offic. cap. 12. & D. Hieron. in 7. cap. Hierem. & D. Epiphan. hæres. 55.

248 Et facta] τὸ &, *deëst Moguntin. idem*; impetus.

253 Quo plura] *hunc versum Pyrrho ascribunt: Sed contrà fidem librorum omnium. Nec malè inter se nexa, si continues. reddit enim Atrides rationem pulcherrimam, & Regum Rege, iam sene, dignissimam; cur superbiam Achillis patienter tulerit. At Pyrrhum hoc dicere, minus conuenit. contumelias ille, non modestiam cogitat: irâ & iuuentæ feruore effertur. nihil illi nunc sanæ, nihil pacatæ mentis: qui consilium nec datum recipiat, minus rectè consulat alijs.*

262 Magna momēto obrui] *Isocrates*; Quod cōgregare seu colligere omnium difficillimū sit: dissoluere & dispergere omnium facillimum. *Seneca epist. 92.* Longam moram dedit malis properantibus, qui diem dixit non horá momentumq. temporis euertendis imperiis sufficere. *quibus verbis Euripidem reprehendit, secutus Phalereum. vide Thyest. 597.*

263 Tumidos] *Moguntin.* Timidos. *vterque quidem affectus ab Ilia. Superbia, quia euerterant: pauor, quia monebat exemplo, & ipsorum potentiam momento obrui posse. Sed de pauore infra commodius, cùm de Priamo: nunc solam ferociam Pyrrhi, qua efferebatur vult compescere.*

270 Ego esse quicquam sceptra] *ex illis Polynicem dehortantis Iocastæ apud Eurip. in Phœnyss.*

τί τὴν τυραννίδ' ἀδικίαν εὐδαίμονα
τιμᾷς ὑπέρφευ, καὶ μέγ' ἥγησαι τόδε;
περιβλέπεσθαι τίμιον; κενὸν μὲν οὖν
ἢ πολλὰ μοχθεῖν, πόλλ' ἔχων ἐν δώμασι
βούλει; τί δ' ἐστὶ τὸ πλέον; ὄνομ' ἔχει μόνον.

Quid regna, felicis quid iniusti Deam
Veneraris, ac tanti facis? honore an putas
Summo colendam? vanius nihil est eâ.
Vis plura corradere? bonis cùm polleas,
Quid profuerit? inane nomen opes gerunt.

271 Falso vinclo] *videtur (ait) diadema capitis ornamentum, cùm re vera cathena sit, & vinculum verticis nostri: cùm nos capite minuat, veram tollens libertatem; in veram compingens seruitutem. Rectè etiam dixit Valens libertatem* ... *Rectè etiam dixit* ... Isti, quos pro- no fulgore tectum nomen. *nam vt ait lib. de diuinâ prouid.* Isti, quos pro felicibus aspicitis; si non qua currunt, sed qua latēt videris; miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. non est ista solida ac sincera felicitas, crusta est & quidem tenuis. Itaq. dum illis licet stare, & ad arbitrium suum ostendi, nitent & imponunt. Cùm aliquid inciderit quod disturbet ac detegat: tunc apparet quantum altæ ac veræ felicitatis alienus splendor absconderit. *tam parum, vt nomen non res vocetur, & fulgore tectū vano nō vero. vide Her. Oet. v. 648.*

272 Casus hoc rap. breuis] *Euripides ibidem*:

ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος.

Nec stabilis est nisi in diem felicitas.

In Moguntin. hic; casus hoc rapit. *melius Herbipol. & Veneti;* hoc rapiet. *quàm Lugdun. & Germani alij,* hæc rapiet.

278 Arcuissem] *assentior Lipsio scribenti;* arcuissem. prohibuissem: *sic, eodem errore, cùm rectè inferius legeretur;* vna ab interitu arcuit, *librarius Moguntinens. scripsit;* Arguit.

287 Dono] *melius Moguntinens.* donum.

290 Qui non vetat] *Thucydid. lib.* 1. Non enim tam is qui redigit alium in seruitutem, quàm is, qui cùm possit hoc prohibere contemnit, id facere existimandus est: maximè si præclarum titulum Græciæ in libertatem asserendæ præ se ferat. *Ad hunc verò Senecæ locum videtur alludere Saluianus li.7.de Prouidentia:* Potestas quippe magna & potentissima, quæ inhibere scelus maximũ potest, quasi probat debere fieri, si sciens patitur perpetrari. In cuius enim manu est, vt prohibeat, iubet agi, si non prohibet admitti. *huc etiam pertinet illud Prudentij:*

Nil refert, auctor fuerit factorque malorum:
An opera in vitium sceleris pulcherrima verti,
Cùm possit prohibere, sinat ———

294 Leuatur] *Moguntinen.* leuetur. *pro;* infuso, *Burdigal.* effuso. *& pro;* homini, *Mogunt.* hominis.

299 Pœna] *indigno virginis regiæ supplicio.*

300 Tumide] *inflate, arrogans, æmide, vt veteres dicebant.*

312 Supplex paternus] *vehementer hoc auget crudelitatem. nam Plato lib.5. de legib. scribit omnium, tam in peregrinos quàm in ciues peccatorum maximum esse, quod in supplices committitur. Quare meritò Triphiodorus hoc ipsum exaggerauit. cùm enim narrasset Pyrrhi facinus, addit illum neque æqualem Priamo Pelei caniciem reueritum, neque ipsum Priamum, cui* καί περ ἔων βαρὺ μηνις, ἐφείσατο τὸ πρὶν Α'χιλλεὺς, etiam grauiter iratus existens Achilles ante pepercerat. *& propterea Neoptolemum vocat* σχέτλιον impium. 313 Hostesque] *pepercit parens meus supplici, ego hosti non peperci. peruicaciâ in hostem, beneficentiâ aduersus supplices vtendum scio. horum vitæ consulendum, illi euitandi.*

315 Aiaci] *Iliad. ί:* 323 Thessalis] *in hoc carmine malo,* Thessalicis, *in sequ.* Thessalis *vt habent Lugdunens. ceteri vitiosi.*

329 Nunc misericors] *ironicè. nam sensus postulat vt neget misericordem esse. Moguntin. eodem sensu;* non, *pro,* nunc. *Porrò loquitur ex aliorum consuetudine. nam Stoici misericordiam animi vitium ex alterâ extremitate crudelitati oppositum existimabant, quod probare nititur Seneca li.2.de Clementia. sed misericordiam tollere, humanitatem est tollere: & delirium illud Stoæ confutatum iam pridem à patribus Lactantio lib. 6. cap.10. & 14. & D. Augustin. lib.9. de ciuit. Dei cap.5. & de moribus Ecclesiæ lib.1. cap.27. in fine. Miror hodie qui Chrysippum defendant, Lactantium reprehendant. Si de voce misericordiæ contendunt; audiant quid cap. illo 5. de Græculis Augustinus, ne vocem culpent seculis omnibus receptam. si res displicet, quam vocula*

cula notat: tunc, si virtutem esse negant, sanè impij; qui, vel Deo adimunt, quod illi proprium cuncta sacræ scripturæ volumina proclamant; vel Deo tribui volunt aliquid minus perfectum, & reprehensione dignum. damnāt Ecclesiam; quæ misericordiam & miserationem laudat, suadet, amplectitur. Christum Dominum damnant, qui non semel misertus & miseratus aliena mala, non semel ingemuit, & fleuit. At inquiunt, de animi affectu loquimur. Discite ergo rectius tutius philosophari: & animi has affectiones seu passiones per se nec bonas nec malas esse, sed virtutis aut vitij rationem, ex recto vel obliquo vsu accipere. Aristoteles 2. Ethic. cap. 5. & D. Thomas 2. 2. q. 35. a. 1. docebunt; quos ad vnum omnes hîc sequuntur, qui sanè sapere & sobriè à sanis & sobriis iudicantur.

332 Lex nulla capto parcit] *nam quod bello capti non occidantur, non legis ciuilis sanctione, sed hominum magis clementiâ initio receptum; qui captiuos seruare, quàm occidere maluerunt. Vnde & dictos seruos Iustinianus censuit §. serui autem. de iure person. alij malunt à seruiendo dictos: & Iustinianum rident. idem tamen Pomponio visum prius;* Seruorum (*ait*) appellatio ex eo fluxit, quod Imperatores nostri vendere captiuos, ac per hoc seruare, nec occidere solent. *l. pupillus. 139. D. de rer. & verb. signif. Quasi, non antequam seruiant, seruati sint. Ait Seneca; licere captos occidere. ita initio creditum Barbaris, Græcis, & Romanis: sed Romani postea sustulere iniquam illam potestatem. l. 1. D. de his qui sunt sui vel. al. iur.*

336 Iactas] *alij* iacta. *in præced. versic. Ethius:* Minimum debet libere.

338 Scelere quæ fratrum] *apud Sophoclem Teucer Agamemnoni:*

Ἀτρέα δ' ὃς αὖ σ' ἔσπειρε δυσσεβέστατον
προθέντ' ἀδελφῷ δεῖπνον οἰκείων τέκνων:
Tuum satorem autem Atreum sacerrumum
Fratri vorandos apposisse liberos.

340 Atrei &] *Teucer quoque hanc ignobilitatem non reticuit:*

οὐκ οἶσθα σοῦ πατρὸς μὲν, ὃς προὔφυ πατὴρ,
ἀρχαῖον ὄντα Πέλοπα Βάρβαρον Φρύγα;
Nescis tui qui prosator patris fuit
Pelops vetustus, eum fuisse barbarum?

341 Ex virginis] *vicissim sic Agamemnon Teucro:*

σέ τοι τὸν ἐκ τῆς αἰχμαλώτιδος λέγω.
ἦ που τραφεὶς ἂν μητρὸς εὐγενοῦς ἄπο,
ὑψήλ' ἐκόμπεις, κἀπ' ἄκρων ὡδοιπόρεις.
Tibi dico captæ matris ancillæ genus.
Ingenua quòd si sustulisset te parens,
Quantum tumeres, teque celsum attolleres.

Furtiuo stupro] *hoc Agamemnoni Teucer ingerit:*

αὐτὸς δὲ μητρὸς ἐξέφυς Κρήσσης, ἐφ' ᾗ
λαβὼν ἐπακτὸν ἄνδρ' ὁ φυτεύσας πατὴρ,
ἐφῆκεν ἐλλοῖς ἰχθύσιν διαφθοράν.
Te mater autem Cressa protulit, suus

Quam

Quam deprehendit viro cum alieno pater
Mutisque iecit pabulum natantibus.

342 Sed nondum viro] *Quærebat apud Suetonium Tiberius, quomodo id temporis Achilles fuerit vocatus? respondet Hygyn. in fab. cap. 96. à capillorum colore tunc* Pyrrham *dictum. sic explico & castigo ista Sidonij in carmine ad Felicem:*

Inde Scyriadum datus parenti,
Falsæ nomina pertulisse Pyrrhæ:
Atque inter tetricæ choros Mineruæ, *&c.*

describit elaborato sermone, vt solet, Tertullianus lib. de pallio cap. 4. Naturam concussit Larisseus heros in virginem mutando. ille ferarum medullis educatus, vnde & nominis consilium, quandoquidem labiis vacuerat ab vberum gustu. ille apud rupicem, & siluicolam, & monstrorum eruditorem scrupeâ scholâ eruditus. Feras in puero matris sollicitudinem. patiens certè iam vstricolas, certè iam virum alicuius clanculo functus, adhuc sustinet stolam fundere, comam struere, cutẽ fingere, speculum consulere, collũ demulcere, aurem quoque foratu effeminatus: quod illi apud Sygeum statua seruat. planè postea miles est. necessitas enim reddidit sexum. de prœlio sonuerat, nec arma longè. Ipsum (*inquit*) ferrum virum attrahit. Ceterum si post incentiuũ quoque puella perseuerasset, potuit & nubere. Ecce itaque mutatio: monstrum equidem geminũ, de viro femina, mox de feminâ vir. *Hæc Septimius, vnde apparet turpitudo transfigurati sexus, quam hîc Pyrrhi natalibus aspergit. Nondum virum, veteres* improlem *vocabant teste Victorino libro 1. artis Grammat.* Alludit ad Homeri locum.

346 Paridis] *sed ex insidiis iuuante Apolline Paridem, & eminus sagittâ missâ, vt docent Smyrnæus lib. 3. Dictys lib. 4. Pausanias in Attic. Ouidius in Metamorph. & alij. ideo subdit:*

Quem nec Deorum cominus quisquam petiit.

352 Rati] *quadam schedæ*; ratis.

354 Mundi fragor] *terræmotum; cuius mira descriptio apud Xiphilin. in Traiano, genera, quæ sint tradunt Aristot. lib. 2. Meteor. cap. 7. Seneca li. 6. Nat. quæst. & Plinius lib 2. cap. 79. & seq.*

355 Stella] *cometes, quem Seneca stellam esse censuit lib. 7. Nat. quæst. Verius tamen, stellæ differunt à cometis, vt docent, Aristot. li. 1. Meteor. c. 7. Plinius lib. 2. c. 22. & est communis opinio philosophorum & astronomorum.*

Longâ flammâ] *extento & diffuso crine.*

358 Calcha] *de quo recondita quædam Leonicus lib. 3. var. hist. cap. 63.*

362 Ionidésve] *virgines Argiuæ. de Ioniâ diximus nonnulla alibi, eam describit Plinius lib. 5. cap. 29. Quis primus Ionas in oppida compulerit, cùm nusquam legissem, docuit me hoc fragmentum Nicæneti, apud Parthenium; de Cauno, Biblidis fratre:*

* αὐτὰρ ὅγε προτέρωσε κιὼν οἰκούσιον ἄςυ
κτίσσατο Τραγασίῃ δὲ κελαινέες εἴχετο παῖδι,

* Miletus.

 ἥ οἱ

ἥ οἱ Καῦνον ἔτικτεν, ἀεὶ φιλέοντα θέμιςας.
γείνατο δ᾽ ἐραδαλῆς ἐναλίγκιον ἀρκευθοῖσι
Βιβλίδα, τῆς ἤτοι ἀέκων ἠράσατω καῦνος.
βῆ δ᾽ ἐφερένιδιος φεύγων ὀφιώδεα κύπρον,
καὶ Κάπρος ὑλιγενὲς, καὶ κάρια ἱρὰ λοετρὰ,
ἔνθ᾽ ἤτοι πτολίεθρον ἐδείματο πρῶτος Ἰώνων.

N. Longius inde abiens vrbem construxit: at ipsi
Tragasiæ vxori semper coniunctus ab illâ
Suscepit Caunum gaudentem legibus æquis,
Atque etiam excelsis similem suscepit ab illâ
Biblida iuniperis; quam inuitus Cadmus amauit.
Quare abiit fugiens Cyprum serpentibus auctum,
Siluosúmque Caprum, Carum quoque balnea sacra.
Postque vrbe inclusit constructâ primus Iönas.

Hoc loco Iönides dicuntur Inachides seu Argiuæ.

367 Turre de summa] *Moguntin.* turre de durâ. *Herbipol. & Venet.* turre reclusus cadat. *an voluerunt edere*; turre detrusus. *nihil muto, à Basileens. Lugdun. & Lipsiens. lectione*; turre de summâ.

IN CHORVM.

Hic chorus impius est, & animam humanam asserit perire cum corpore: quæ Stoicorum sententia fuit, vt docet Stobæus in Physic. eclog. pag. 109. & 106. Zenonis vt tradit auctor lib. de spiritu & animâ. tom. 3. Aug. & Senecæ, vt patet ex epist. ad Lucilium & Consolat. ad Martiam, & ei meritò hanc sententiam tribuit Tertullianus lib. de resurrectione carnis; quæ fuit Stoicis cum Epicureis communis, & paucis philosophis, quos recensent Aristot. lib. 1. de animâ, & Plutarchus lib. 4. placit. cap. 7. & Theodoretus lib. 5. Græcan. affection. sed hi inferioris subsellij omnes, vt & Plinius lib. 7. Nat. hist. & Lucretius Epicureus lib. 3. de rer. Nat. Nam Galenus non satis sibi ipsi consentire videtur. modò dubitare se ostendit, modò videtur in Epicureorum errorem delabi, si Cano credimus lib. 12. de locis cap. 15. modò apertè immortalem fatetur eam quâ intelligimus, vt lib. 9. de placit. cap. 16. & li. de vteri conceptu. Aristotelem, etsi quidam velint eum impietatis crimine onerare, etiam grauissimi scriptores; verius tamen est, animam humanam immortalem esse credidisse, vt mox docebo. De Platone nihil dubitandum; nec fuere, qui dubitent. Non tamen desuere olim hæretici, qui ad reijciendos Mosis libros contenderent ipsum animam nostram mortalem statuisse, dum dixit: Animam omnis carnis esse in sanguine. Leuit. 17. Et esse possent minus prudentes, qui ex Patribus idem se colligere crederent, quorum nonnulli animam humanam (de hac enim solâ nunc loquimur) corpoream esse significant; eo quòd solus Deus illis incorporeus, & in sacris litteris anima sanguis vocetur, & animæ membrorum mentio fit, Lucæ 16. & alia nonnulla quæ adducunt. Verùm hi patres tantùm voluere, eas Dei comparatione, non posse sic absolutè incorporeas dici, quemadmodum Deus est incorporeus, vt docet Xistus Senensis li. 6. annot. 35.*

* *Tertull. in lib. de anima. Orig. lib. 1. περὶ ἀρχῶν c. 8. & tract. 30. in Ioan. Cassian. in collat. Gennadius in lib. de Eccles. dogmat. Paschasius Diaconus lib. 2. de Spiritu sancto. Faustus lib. 2. de creatur. & alij.*

Et quod anima in sanguine dicitur, vel sanguis ei tribuitur, vt Gen 9. Sanguinem animarum vestrarum requiram: *similitudine quadam (vt vult D. Aug.) anima dicitur sanguis, quia vt inter humores omnes potissimùm viuit animal sanguine: sic etiam intelligimus animam id esse, qua vitam ducimus.* Et esse in sanguine animã nihil aliud est (D. Epiphan. teste hær. 56.) quàm quod sine sanguine viuere non possumus. Animæ autem membra tribuuntur, vt Deo; quia officiis membrorum fungitur. Nulli ergo Theologi, nulli sani philosophi hoc opinati, quod vult Seneca; nisi fortaßis Alexander Aphrodisæus; qui ex quattuor elementis componit. Quomodo igitur anima habet potestatem quarundam actionum, quæ nunquam fuerunt in potestate vllius elementi, vt mouendi antrorsum, retrorsum, dextrorsum, læuorsum? nihil enim in vllo composito, quod actu non fuerit in principiis eius essentiam constituentibus. nam principia huiusmodi sunt actus eorum, quorum sunt principia. Hanc hæresim, quibusdam Arabibus tribuunt Eusebius lib. 6. hist. & D. Augustin. hæres. 83. quatenus semel animas mori contendebant, & postea resurgere non amplius morituras: quod etiam videntur voluisse Netopsychitæ apud Damascenum lib. de hæresibus. Et vereor, ne non satis longè ab illâ recesserint recentiores quidam Aristotelei, qui conantur in eam philosophorum principem pertrahere, vt Pet. Pomponat. in lib. de animæ immortal. & Simon Portius in lib. de mente humana. Pomponatij argumenta dissoluit Contarenus editis cõtra illum, etsi non nominat, libb. de animæ immortalitate. Portij argumenta omnia refellunt Mar. Antonius Natta in lib. de animæ immortal. & Iacob. Ant. Marta Neapolitan. in Apologia contra Portium. & Anton. Mirandulan. in singula. certam. lib. 11, 12, 34. vsque ad 39. Fusè etiam Naclantus tomo 2. in disp. de animæ immortal. & Iulius Castellanus Fauentinus in tribus libris de animæ immortalitate; nostri quoque Fran. Toletus in lib. 3. de anima, Aristot. & Ben. Pererius lib. 6. Nat. princip. cap. 19. & seqq. dicam & ego nonnulla, sed breuiter.

*D. Aug. lib. 1 cont. adu. legis cap 6. vide Xist. Senen. lib. 8. bibl. c. vlt.

In primis animam hominis incorpoream esse & immortalem voluère præstantißimi quique philosophi, Mercurius Trismegistus in epist. ad Æsculap. & dial. 1. & post eum Pherecydes Sirus eius discipulus (errauit Cicero putans hunc primum auctorem) cui illam tribuit præter Ciceron. 1. Tusculan. Lactantius lib. 7. cap. 3. tenuit idem Thales Milesius; teste Laërtio lib. 1. & Pherecydæ discipulus Pythagoras, teste Cicerone, & omnes discipuli Pythagoræ, vt Timæus apud Platonem, & Archytas apud Iamblichum in lib. de myster. quamuis hi errarunt, quoniam de brutorũ animabus idem existimabant.

Tenuit Plato constantissimè in Phædro, Phædone, Timæo, Philebo, Menone, lib. de repub. & epist. cuius loca recensent Fauentinus in d. opere, & Pererius d. lib. 6. cap. 18. Tenuit Galenus, vt dixi; & Hippocrates in lib. de carnibus. Tenuere, magistrum secuti, Platonici omnes, non Christiani modò, vt D. Greg. Nyssenus, D. August. D. Iustinus, Aeneas Gazæus; cuius manuscr. exemplar Græcum (nondum puto excusum esse Græcè) habetur Louanij in collegij nostri Bibliothecâ; dialogo, de animæ immortalitate. Sed & pagani quoque Platonici, Plotinus, Iamblichus, Porphyrius, Proclus, Psellus, Gemistus

Phlegon,

*Phleton, Alcinous, Apuleius, & reliqui. de brutorum animabus etsi in Pha-
done valde insinuet eas quoque æternas; verius tamen puto mortales posuisse,
vt docent Philopon. in proœm. lib. de animo, Bessarion lib. 2. contra Trape-
zunt. & Marsil. Ficin. in Theolog. Platon.*

*Tenuit Aristoteles, etsi Gazæus & alij nonnulli cũ Plutarcho, & Aphro-
disæo, Aristotelis mentem sequius interpretentur: vel, cum Scoto, Heruæo &
Nypho dubiam fuisse putent: tenuit tamen, vt communius hodie plerique cum
D. Thomâ, Albert., & omnibus ferè Scholasticis; cum Themistio, Simpli-
cio, Philopono, Theophrasto, Olympiodoro, & vtroque Ammonio, nobiliores
Peripatetici, Contarenus, Mocenicus, Anton. Mirandulanus, Mar. Ant.
Ianua, Montecatinus, & alij eum sunt interpretati. Quid aliud illa sonant?*
λείπεται δὲ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. οὐδὲ γὰρ
αὐτοῦ τῇ ἐνεργείᾳ κοινωνεῖ σωματικὴ ἐνέργεια: *nisi, solam mentem extrinse-
cus aduenire, diuinam esse solam, & nullam actioni mentis nostræ, cum cor-
poreis actionibus communionem intercedere? lib. 2. de animal. gener. cap. 3.
Deinde nonne in lib. de animo apertè id se sentire insinuat?* ὁ δὲ νοῦς, ἔοικεν
ἐγγίνεσθαι, οὐσία τις οὖσα, καὶ οὐ φθείρεσθαι. μάλιστα γὰρ ἐφθείρετ' ἂν ὑπὸ τῆς ἐν
τῷ γήρᾳ ἀμαυρώσεως. νυνὶ δ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων συμβαίνει. εἰ γὰρ λά-
βοι ὁ πρεσβύτης ὄμμα τοιονδὶ. βλέποι ἂν, ὥσπερ καὶ ὁ νέος, ὥστε τὸ γῆρας, οὐ τῷ
τὴν ψυχὴν πεπονθέναι τι, ἀλλ' ἐν ᾧ, καθάπερ ἐν μέθαις καὶ νόσοις. καὶ τὸ
νοεῖν δὴ καὶ τὸ θεωρεῖν μαραίνεται, ἄλλου τινὸς ἔσω φθειρομένου, αὐτὸ δὲ ἀπα-
θές ἐστι, τὸ δὲ διανοεῖσθαι καὶ φιλεῖν ἢ μισεῖν, οὐκ ἔστιν ἐκείνου πάθη, ἀλλὰ τουδὶ
τοῦ ἔχοντος ἐκεῖνο, ᾗ ἐκεῖνο ἔχει διὸ καὶ τούτου φθειρομένου, οὔτε μνημονεύει,
οὔτε φιλεῖ, οὐ γὰρ ἐκείνου ἦν, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ, ὃ ἀπόλωλεν. ὁ δὲ νοῦς ἴσως
θειότερόν τι καὶ ἀπαθές ἐστι. Intellectus autem extrinsecus aduenire vi-
detur, & substantia quædam esse & non corrumpi. Maximè enim cor-
rumperetur, ab eâ debilitatione quæ senio contingit. Nunc verò non
aliter euenit, quàm in sensuum organis. Si enim seni iuuenilis oculus
daretur, cerneret vt iuuenis. Quamobrem nihil anima à senio patitur,
sed quia id in quo est patitur, senescere videtur. sicut in ebrietatibus &
morbis fit. Ipsum igitur intelligere ac cõtemplari marcescit, alio quo-
dam interius corrupto: ipsa verò mens impatibilis est. ratiocinari au-
tem, & amare, & odisse, non sunt illius affectiones, sed eius quod men-
te præditum est, vt eâ præditum. Quare hoc corrupto, mens non am-
plius recordatur, nec amat; non enim hæc mentis erant, sed compo-
siti cõmunis quod interiit. Intellectus autem seu mens fortè diuinum
quid est, & passionis expers. *Ad quæ verba Philopon. & alij monent addi-
disse* τὸ ἴσως, *non quòd dubitaret, sed quòd nondum id perfectè demonstras-
set: & manifestum esse eum de nostrâ rationali animâ loqui; ineptos verò &
vanos esse qui aliud existimarunt. Nam mox subdit* εὐλογώτατον γὰρ εἶναι
τοῦτο προηγούμενον καὶ κύριον κατὰ φύσιν. rationi maximè conuenit esse
nobilissimum quiddam mentem, & quando naturæ ordo retinetur,
tunc illam ceteris partibus dominari. *Lib. deinde sequ. scribit* nihil ve-
tare quasdam animæ partes esse separabiles à corpore, cùm corpo-
nulli

Contaren. in lib. 2. de immortal. anim. Mocenicus in lib. 1. de transf. homin. ca. 18. 19. & seq. Mirandulan. in euers. singular. certamin. cete- ri in 3. de anima. tex. 65. & 66.

Lib. 1. tex. 82.

Lib. 2. tex. 21.

nullius sint actus: etsi partes eius aliquæ separabiles non sint. οὐ μὴν, tex. 21.
ἀλλ' ἐνιάγε οὐδὲ κωλύει, διὰ τὸ μηθενὸς εἶναι σώματος ἐντελεχείας, *& cæt.* Hugo de sancto Victore
postea, speculatiuum aliud genus animæ & separabile esse ab aliis, sicut lib. de spir.
perpetuum à corruptibili *docet*: ceteras autem animę partes separabiles & anim â c.
non esse, vt quidam voluerunt. περὶ δὲ τοῦ νοῦ καὶ τῆς θεωρητικῆς δυνά- 38. *Triplicem vim animæ, id est, sensualem, rationalem & intellectualem, philosophi partes vocant, non integrales, sed virtuales, quæ potentiæ sunt.*
μεως, οὐδέπω φανερόν· ἀλλ' ἔοικε ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι. καὶ τοῦτο μόνον ἐν-
δέχεται χωρίζεσθαι, καθάπερ τὸ ἀΐδιον τοῦ φθαρτοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ μόρια τῆς
ψυχῆς, φανερὸν ἐκ τούτων, ὅτι οὐκ ἔστι χωριστὰ καθάπερ φασί τινες. *Et lib. 3.*
affirmat mentem esse separabilem, immistam, & impassibilem ἀπαθὲς ἄρα
δεῖ εἶναι. *item* ἀμιγῆ εἶναι, *&* οὐδὲ μεμίχθαι εὔλογον αὐτὸν τῷ σώματι, *&*
subiungit organis carere. & postea, sensitiuum non esse sine corpore; in- tex.1.4. tex.6.
tellectiuum verò prorsus à corpore separari. τὸ μὲν γὰρ αἰσθητικὸν οὐκ ἄνευ tex.7.
σώματος, ὁ δὲ νοῦς χωριστός. *& addit*, intellectum esse per se intelligibi- tex.15.
lem & intelligentem, quoniam in his quæ materiâ carent idē est quod
intelligit, & intelligitur. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄνευ ὕλης, τὸ αὐτό ἐστι τὸ νοοῦν καὶ τὸ
νοούμενον. *& clarius*, καὶ οὗτος ὁ νοῦς χωριστὸς καὶ ἀμιγὴς καὶ ἀπαθὴς τῇ οὐσίᾳ
ὢν ἐνεργείᾳ. *&* hic intellectus est separabilis. & immistus, & impatibilis, tex 19.
substantia semper actu existens. *& mox*: χωρισθεὶς δ' ἐστὶ μόνον τοῦθ' ὅπερ tex.20.
ἐστί, καὶ τοῦτο μόνον ἀθάνατον καὶ ἀΐδιον. Segregatus est animus solus, quic-
quid est, & hoc solum est immortale & sempiternum. *Nec difficile id*
ipsum ratione probare. Nam (vt dictum) animus natura Aristoteli diuinum
quid. & eidem nullum cæleste seu diuinum corruptibile. Item negabat Ari-
stoteles, ex nihilo aliquid produci posse; quod sequeretur, si anima mortalis.
nam est illi anima quid simplex & incompositum. ergo non habet principia in
quæ redigatur. ideirco si interit, redigitur in nihilum. fit ergo ex aliquo nihil.
cur non igitur ex nihilo aliquid? Præterea est Aristoteli actus, ἐντελέχεια *&*
principium essendi & agendi. sed si est actus, est quid simplex, non composi-
tum. nam compositum est potentia, partes eius sunt actus. Rursus si est prin-
cipium essendi & agendi; non est quid compositum. tunc enim partes eius es-
sent principium. sed nullum est principium essendi, cui præter Deum aliud sit
principium. ergo non est Aristoteli aliquid compositum. ergo illi anima est
simplex. sed huiusmodi, ex nullis principiis componitur. ergo nec in vlla potest
resolui. Vnde apparet omissis aliis, quæ adduci possent, eos qui volunt Aristo-
telem animam rationalem interitus non expertem censuisse (vt ait Michaël
Ephes. in lib. 10. ad Nicomach.) οὐδὲν τι λέγουσιν ἀληθές. *Quare facilè cre-*
diderim, quod refert Themistius in 3. de animâ, scripsisse philosophum Dia-
logum quendam ad Eudemum Ciprium, in quo fusè immortalitatem animi
probarit; cùm id ipsum non obscurè à Cicerone lib. 1. de Diuinat. & Plu-
tarch. in Consolat. ad Apollonium, & in vitâ Dionis confirmari, iam alij
monuerint. Tenuerunt idem philosophi, quos refert Theodoretus lib. 5. cura-
tion. Græcanicar. Eugubinus lib. 9. de perenni philosoph. cap. 12. & 13. cona-
tur eam Stoicis ascribere, maximè Senecæ, & cap. 16. & 17. Epicteto, eo quòd
à Deo creatam, Dei partem, abscissum quid & emanans à Deo esse dixerint,
& post mortem quietem homines manere, & similia: sed non aduertit, hac

 expli-

explicanda ex Stoicorum sententiâ, quibus ipse Deus mortalis, & finem habiturus, & quies illa, nil nisi ad nihilum penitus redactio: quare Tertulliano, Theodoreto & Stobæo assentior. Animæ verò immortalitatē illi crediderunt; quos propterea occidisse se, vt perpetuò viuerent, legimus apud Lactantiū li. 3. diuin. instit. cap. 18. D. Hieronymum in lib. contra Iouinian. & D. August. lib. 1. de Ciu. Dei cap. 2. etsi de Vticensi Catone, quia Stoicus fuit, non immeritò dubites; nisi eâ in parte Academiæ sectator, cetera Stoicus. Defendunt eandem Cicero 1. Tusc. Plutarchus lib. de fortitud. & lib. de serâ Numinis vindicta, Macrobius in somn. Scipionis, & alij: Poëtæ quoque Latini, qui partim inferni pœnas sceleribus propositas, partim hanc animorum durationem celebrarunt; vt Seneca, ex personarū quæ loquebantur, non animi sui sententia, in Herc. Oetæo & Furente, & in Thyeste, & auctor Octauia; & Virgilius, etsi hic fortè animum ex igne velut materiâ composuerit: Ouidius, non tam quidem in Metam. 15. inquiens: Morte carent animæ, loquitur enim Pythagoras trāsmigrationis auctor, & de brutorū quoq; quam in Tristibus:

——— nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis, ingeniíque bonis.

Manilius lib. 4.

An dubium habitare Deos sub pectore nostro,
In cælumque redire animas, cæloque venire.

sed hoc quoq; ad Stoicorum mentem dictum. Claudianus, de animâ rationali:

Hæc sola manet bustóque superstes
Euolat ——— denique Silius Italicus lib. 15. & Horatius, postquam deseruit Epicurum; Iuuenalis, Lucanus & alij. Ex Græcis Homerus, Euripides, Æschylus, Theognis, ceteri innumeri. paucorum testimonia adscribam, sed illustriora. Phocylides:

ψυχαὶ γὰρ μίμνουσιν ἀκήριοι ἐν φθιμένοισι.
πνεῦμα γάρ ἐστι θεοῦ χρῆσις θνητοῖσι καὶ εἰκών.
σῶμα γὰρ ἐκ γαίης ἔχομεν καὶ πάντες ἐς αὐτὴν
λυόμενοι κόνις ἐσμὲν, ἀὴρ δ' ἀνὰ πνεῦμα δέδεκται.
Nulla lues animas defuncto corpore tangit.
Spiritus ille Dei est homini concessus imago.
Corpus terra dedit; versi, nisi puluis, in ipsam
Nil sumus: ast animæ spiracula suscipit æther.
ψυχὴ δ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρως ζῇ διὰ παντός.
Morte carent animæ, & senij expertes semper viuunt.

Pythagoras.

ἡνίοχον γνώμην στήσας καθύπερθεν ἀρίστην.
ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθῃς,
ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.
Optima dux ratio aurigæ te more gubernet:
Æthereum posito cùm liber adiueris orbem
Corpore, tum viues æternum, more Deorum.

Apud Clementem Alexandrin. in Stromat. li. 4. Epicharmus: εὐσεβὴς τῷ πνεύματι
φυκώς, οὐ πάθοις οὐδὲν κακὸν κατθανών, ἄνω τὸ πνεῦμα διαμένει κατ' οὐρανόν. ψυχαι

ψύχαι δὲ ἀσεβῶν ὑπουράνιοι ἐπὶ γαίᾳ πετῶνται ἄλγεσι φονίοισιν, ὑπὸ ζεύγλαις ἀφύκτοις κακῶν. εὐσεβῶν δ' ἐπουράνιοι νέουσι κολποῖς μακάρων, μέγαν ἀείδουσιν ἐν ὕμνοις. Si pietatem animo coluisti, nil mali post obitum patieris. superius manet in cælo spiritus: impiorũ verò animæ sub cælo vagæ, doloribus summis cruciatibusque ęternis malè exagitantur. Piorum animi cælestes, sinu beatorũ recepti, magnũ celebrant hymnis. *Sophocles*:

Ἔσαι γὰρ, ἔσαι κεῖνος αἰώνων χρόνος,
ὅταν πυρὸς γέμοντα θησαυρὸν χάσῃ
χρυσωπὸς αἰθὴρ, ἡ δὲ βοσκηθεῖσα φλὸξ
ἅπαντα τὰ ἐπίγεια καὶ μετάρσια
φλέξει μανεῖσα, ὅταν δ' ἐκλίπῃ τὸ πᾶν,
φροῦδος μὲν ἔσαι κυμάτων ἅπας βυθὸς,
γῆ δ' ἑδράνων ἔρημος, οὐδ' ἔτ' ἀὴρ ἔτι
πτερωτὰ φῦλα βαστάσει πυρουμένη.
καὶ γὰρ καθ' ἅδην δύο τρίβους νομίζομεν,
μίαν δικαίων, χ' ἀτέραν τῶν ἀδίκων,
εἶναί τε ὅρον, κἄπειτα σώσει πάνθ' ἃ προσαπώλωλεν.

Erit enim, erit illud seculorum tempus,
Cùm plenum ignis thesaurum laxabit
Igneus æther, pastúque flamma
Omnia & terrestria & sublimia
Comburet insaniens. Vbi deinde desierint omnia,
Nusquam erit fluctuum omnis gurges,
Eritque terra sedibus deserta, nec amplius
Volucrum genus portabit dum ardebit.
Nam ad inferos duas semitas existimamus,
Vnam iustorum, alteram iniustorum,
Eritque terminus. deinde seruabit omnia quæ perierint.

Hos tres citat D. Iustinus lib. de monarchia.

Philemon.

Οἴει σὺ τοὺς θανόντας, ὦ Νικόστρατε,
τρυφῆς ἁπάσης μεταλαβόντας ἐν βίῳ,
καὶ γῆν καλύψειν, ὡς ἀπὸ τοῦ πάντ' εἰς χρόνον
πεφευγέναι τὸ θεῖον ὡς λεληθότας,
ἔστιν δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ
εἰ γὰρ ὁ δίκαιος καὶ ἀσεβὴς ἕξουσιν ἕν,
ἅρπαζ' ἀπελθὼν, κλέπτ', ἀποστέρει, κύκα·
μηδὲν πλανηθῇς, ἔστι κἀν ἅδου κρίσις,
ἥνπερ ποιήσει Θεὸς ὁ πάντων δεσπότης,
οὗ τοὔνομα φοβερὸν, οὐδ' ἂν ὀνομάσαιμ' ἐγώ.

Respicit ad nomen ineffabile tetragrãmatum.

Putásne tu mortuos, ô Nicostrate,
Omnibus deliciis in vitâ potitos,
Terrâ ita tectum iri, vt deinceps in omne tempus
Effugerint numen, tanquam latuerint?
Est æquitatis oculus, qui omnia videt.

Si

Si enim iustus & impius eadem conditione futuri sunt;
I, rape, furare, frauda, misce. sed
Errare noli. est & apud inferos iudicium.
Quod faciet Deus omnium Dominus;
Cuius nomen formidabile ne nominare quidem ausim.

Euripides:

ἄφθον βίου μῆκος δίδωσι πρὸς κρίσιν·
ὅστις δὲ θνητῶν οἴεται τουφ' ἡμέραν,
κακόν τι πράσσων τόν Θεον λεληθέναι,
δοκεῖ πονηρὸς, καὶ δοκῶν ἁλίσκεται
ὅταν χολὴν ἄγουσα τυγχάνῃ δίκη.
ὁρᾶθ' ὅσοι νομίζετ' οὐκ εἶναι Θεὸν,
δὶς ἐξαμαρτανόντες οὐκ εὐγνωμόνως.
ἔστιν γὰρ, ἔστιν· εἰ δέ τις πράσσει κακῶς,
κακὸς πεφυκὼς, τὸν χρόνον κερδαινέτω,
χρόνῳ γὰρ οὗτος ὕστερον δώσει δίκην.
Satis longam vitam dat ad iudicium.
Quisquis verò mortalium putat, dum interim
Malum aliquod facit, se latere Deum,
Is videtur malus: & dum videtur, capitur
Cùm ocium agit iustitia.
Hæc perpendite, quicumque existimatis non esse Deum.
Bis peccantes non ritè.
Est enim, est. quod si quis malè facit,
Et est malus; tempus sanè lucretur:
Nam tempore postea dabit pœnas.

Atqui sic putandum, si sit anima mortalis. interit enim corpus: si & illa; quid reliquum? nisi vt cum Simonide impio, canamus:

τοῦτο κενεῖς ἀΐδαν, κενεὰ διανήχεται ἀχώ,

Item:

πάντα γὰρ μίαν ἱκνεῖται λαοπίδα χάρυβδιν,
αἱ μεγάλαι ἀρεταὶ, καὶ ὁ πλοῦτος.
βροτῆς μὲν γὰρ χρόνος ἐστι βραχὺς, κρυφθεὶς δὲ
ὑπὸ γῆς κεῖται νεκτὸς τὸν ἅπαντα χρόνον.
Nihil ad inferos præter sonum transit inanem.
Item: Omnia enim perueniunt ad vnam voraginem diram
Et magnæ virtutes & diuitiæ,
Tempus enim est breue viuendi. semel verò situs
Sub terrâ iacet mortuus per omne æuum.

quid, nisi vt cum Sardanapalo felicitatem in rebus fœdissimis collocemus? Nam si cum corpore perit anima; pro operibus nullum vel præmium sperandum, vel pœna pertimescenda. quod videns D. Augustinus meritò professus est; se, si mortalis est anima, palmam Epicuro tribuere, & in eius sententiam mente statim concessurum, lib. 6. confess. cap. vlt. Sed quid testimoniis Gentilium

lium colligendis lectorem moror? Omnes ferè nationum omnium ſapientiſſimi ſic olim ſunt arbitrati. de Chaldaïs id certum eſt Zoroaſtris, & multorum teſtimonio; item de Iudaïs (præter Sadducæos) & Ægyptiis, vt docent, adductis teſtimoniis, etiam Oraculorum, Ioſephus lib. 1. contra Appion. Euſebius lib. 1. de præparat. Euangel. & Lactantius lib. 7. & Philoſtratus in vitâ Apollonij lib. 8. De Græcis iam docui, & teſtis Plato lib. 10. de repub. & in Apolog. De Perſis & Medis, Xenophon in Cyropæd. de Romanis Cicero 1. Tuſculan. & lib. de Senect. & in ſomn. Scipion. De Thracibus, Theodoret. lib. 5. De Gallorum Druidibus, & Maßilienſibus, Cæſar lib. 6. bell. Gall. & Valer. Maximus lib. 2. cap. 1. De Bracmanis & Gymnoſophiſtis, Philoſtratus in Apollonij vita, & D. Antoninus 1. par. hiſt. tit. 4. cap. 2. Et epiſtolæ Indicæ, & Iaponicæ noſtri ordinis hominum teſtantur, Chinarum, Iaponiorum, & Indorum maximâ ex parte hanc eſſe ſententiam. vt verè Plato in libb. de legibus & in Apolog. dixerit hunc eſſe ſermonem conſtantem, vnanimiq; omnium teſtimonio corroboratum, quem fontem aliquem magnũ vnde fluxerit, auctoritatemq; maiorem, quàm humanam habuiſſe, neceſſe ſit. verè. nã habuit ipſum lumen naturæ, & lumen certius fidei diuinitus cælo miſſum. Vtrumque non difficulter oſtendam, non quòd non plerique iam oſtenderũt, ſed quia vel me ſcribentem iſta delectant, vel vtilitas ipſa rei tanta, in quâ beatitatis noſtræ ſita fundamenta, ſæpius repetita & inculcata, operæpretium pollicetur. Fidei lumen præferunt ſacræ litteræ, concilia, & conſcripti illi Eccleſiæ patres. docent enim non obſcurè, primò animam humanam eſſe ſpiritum, vt opponitur corpori & carni. Pſal. 30.* In manus tuas cõmendo ſpiritum meum, *ſiue vt eſt in Hebr.* אַפְקִיד רוּחִי deponam ſpiritum meum, *& in Græco, παραθήσομαι: ſanè Dominus dixit Lucæ 23.* In manus tuas commendo ſpiritum meum. *& Eccleſiaſtæ cap. vlt.* reuertatur puluis in terram ſuam vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum qui dedit illum. *vbi eſt pro ſpiritus* רוּחַ *ruah. Chaldæus autem Paraphr. exponit* ſpiritus animæ tuæ. *in Græco πνεῦμα, & frequentiſſimè D. Paulus ſpiritum ſeu πνεῦμα ponit pro animâ ad Rom. 8. ad Gal. 1. & prior ad Cor 5. & . 7. & poſter. c. 7. & D. Stephan. etiam Act. 7. Et Dominus monet Ioan. 4. Deum eſſe ſpiritum, & propterea in ſpiritu adorandum; quod argumentum nihil valeret, niſi animus quoque noſter, quo Deum vult adorari ſpiritus eſſet. in ſuo ergo genere animus noſter ſpiritus eſt, quo Deus in ſuo, hoc eſt, materiæ & corporis expers. Nec ſanè memini τὸ ἁπλῶς in ſcripturâ ſpiritum poni pro animâ brutorum, ſed cum addito,* ſpiritus vitæ, *Gen. 7. vel iumentorum, aut quid ſimile,* רוּחַ חַיִּים *vnde colligi poßit, agi de animâ brutorum, non vt re ſubſiſtente, ſed tanquam de aëre, qui ſtatim euaneſcit. ſecus autem de hominis ſpiritu, quem abſolutè ſic vocat, & cui tribuit proprias actiones, vt velle, intelligere, etiã poſt mortem. Tradunt hoc ipſum ex profeſſo communiter Patres, vt D. Hieron. in 10 cap. Matth. & in epiſt. ad Pammachium, vbi ſententiam Originis, qui corpus aëreum animæ dabat, damnat; vt D. Auguſtin. contra Tertullian. hæreſ. 86. & lib. 10. ſuper Geneſ. ad litt. & in epiſt. D. Gregor. Magnus 1. Moral. D. Chryſoſt. D. Nazianz. & alij. Et definitur in epiſt. Sophronij approbatâ*

 per

per Sex. Synod. & in Lateran. consil. sub Innoc. 3. c. firmiter. de summ. Trin.
Secundò docent eandem animam esse immortalem, nec vnquam interituram.
ψυχαὶ. *Scriptura quidem, Sap. 3. vbi dicuntur* iustorum animæ in manu Dei, nec tanget eos tormentum mortis, & spes eorum immortalitate plena. *ca-pite 4.* Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *& placens Deo,* raptus est, ne fictio deciperet animã illius. Consummatus in breui
ψυχὴ αὐτοῦ. expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit illum educere de medio iniquitatum. *Tobiæ 12.* Eleemosyna à morte liberat, & facit inuenire vitam æternam. *non à corporis morte, sed animæ. Lucæ 10. narratur anima Lazari fuisse in sinu Abrahæ, epulonis autem in inferni cruciatu. Matth. 10. dicit Dominus homines non posse animam occidere, quem locum ibi bene ponderant Chrysost. Theoph. & D. Hieron. Denique Matth. 22. non resurrectionem modò, quamuis illam præcipuè, sed & animæ immortalitatem Dominus probat ex illo Exodi 3.* Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Deus mortuorum, sed Deus viuentium. *Quasi diceret: Ego sum ille Deus quem nunc pro vobis exorãt; alioqui respondere potuissent Sadducæi, esse Deũ, quem illi, quando erant, adorabant. & sic Domini argumentatio foret inualida. nec quisquam Patrum de hoc dubitauit: accuratè potiùs nonnulli cõprobarunt, vt Clemens lib. 4 Stromat. D. Ireneus lib. 2. cap. 64. D. Iustin. in Dialog. contra Triphon. & in Apolog. ad Antonin. Tertullian. lib. de Resurrect. carn. & lib. de animâ, Gregor. Nissenus lib. de animâ. Lactantius lib. 7. cap. 8. & seqq. D. Chrysost. hom. 4. de prouidentiâ. D. Ambrosius lib. de bono mortis cap. 9. D. Augustinus lib. de immortalitate animæ, & lib. de quantitate animæ, & alibi. Hugo Victorinus, si ipse auctor, lib. de spiritu & animâ, in tertio tomo operum D. Augustini. Æneas Gazæus lib. de immortal. animorum, & alij. Et hoc decisum est in Conc. Viennensi sub Clemente V. & in Lateranensi sub Leone X. sess. 8. Adeo vt qui non verentur id in dubium vocare, aut à philosophiâ alienum asserere, ab Ecclesiâ damnati censeri debeant.*
Tertiò docet eadem Ecclesiæ auctoritas, animam hominis immortalem, non tantùm ex priuilegio, aut per gratiam, vel miraculum; sed naturâ suâ. Nam concilium Lateranense expressè tradit, verè, & per se, & essentialiter esse [illegible] *talem: & Scripturæ loca citata id videntur insinuare maximè Lucæ 12. vbi traditur nullos homines vltra corporis necem quicquam posse. Et probatur ratione. Nam naturâ sua sunt spiritus: spiritus autem naturâ suâ est immortalis. Quod verò hæc immortalitas in conc. Constantinop. 8. act. 11. dicitur à Sophronio non naturâ, sed gratiâ seu beneficio & dono Dei cõcessa, qua phrasi multi etiã sancti Patres sunt vsi; hoc sic accipiendũ est: vt velint hoc animam non de suo habere & ex se, quasi non acceptum à Deo. Nam donum dici potest aliquando generaliter quicquid ab alio quis accepit: quo pacto ipsa etiam natura nostra, & quicquid Deus non est, Dei donum est; & ipsum quod est, Dei hoc gratiâ est. Et sic Patres voluerunt Animæ immortalitatem Dei donum, & animam diuinâ gratiâ immortalem esse; quemadmodum eadem gratiâ est anima. Solum namq; Deum habere immortalitatẽ ex se & à nullo acceptam.*
& sic

& sic D. Paulus 1. Timoth. vlt. dixit de Deo, qui solus habet immortali-tatem. *Alio modo donum dicitur, quicquid naturæ & essentiæ rei superadditum est; & quod non naturâ rei postulabat, vt sibi necessariũ; sed quod gratuita liberalitas auctarij loco illi gratiosè fuit elargita. hoc pacto, negandum animam esse immortalem Dei dono. Naturâ enim suâ, & per se, secundùm essentiam, talis est. Nam si hoc secundo modo foret expers interitus; moreretur anima vsque ad iudicij diem perinde ac corpus. Quia (Rom. 5.) propter peccatum mors introiuit in orbem terrarum. ergo sicuti propter peccatum, beneficium, corporibus vt non morerentur concessum, sublatũ, & proinde mox corporum mors subsecuta fuit: ita etiam beneficium illud ab animis sublatum foret, & subsecuta foret mors animorum. At fides nos docet, animos interitus expertes esse. docet ergo eadem, tales esse naturâ (hoc vltimo modo) non gratiâ, aut peculiari beneficio. Donum ergo Dei, quia naturaliter acceptũ à Deo; qui libera est omnium efficiens causa. Posset tamen Deus hanc animæ essentiam mutare, & animam corrumpere. Omnia enim dependent à Deo, qui solus primum principium cunctorum. quare possunt omnia alia ab illo corrumpi. sunt animi quidem, entia absoluta à subiecto suo & à termino; sed non à causâ: quare sunt ab alio & per aliud. At omne quod ab alio est, si id à quo dependet principium liberũ est, mutari potest. Animus igitur humanus mutari à Deo potest, & deturbari ab illâ, quam habet immortalitate. Nam si non posset, ideo non posset, quod in se haberet aliud principium resistendi diuinæ omnipotẽtiæ infinitæ. At illud principiũ à Deo dependere non posset. Deus igitur primum principiũ non foret, nec ab illo cetera cuncta dependerent. quo quid absurdius?*

Restat naturæ luce idem comprobare. potest enim, & quidem efficacissimè: sed breuior sum futurus, quia copiosissimè id D. Thomas q. de anima. & in summâ contra Gentes li. 2. & lib. de potentiâ q. 3. & alibi: & ex nostris Toletus hoc prolixè præstitit in li. 3. de animâ. q. 15. & Pererius dicti lib. 6. c. 20. Duas tantùm rationes proponam. Prima ratio desumitur ex eo, quod diximus plerasque gentes omnes solo naturali instinctu ductas, præcipuos etiam philosophos quibus fidei Sol non illuxerat, animæ immortalitatem cognouisse: id huiusmodi iudicium cunctis insitum, cùm à naturæ lumine nascatur, non potest non esse certum & verum. quocirca reliquum est, naturæ faces satis hominibus ad hoc ipsum intelligendum præluxisse. Quæ ratio eleganter & robustè deducitur à Cicerone 1. Tusculan. & mihi inter Platonicas rationes videtur præcipua, cum illâ, quæ de diuinâ prouidentia est. Nam cetera partim falsa, vt quæ de reminiscentia est; partim non rectè proposita & explicatæ, vt quæ de animâ seipsam mouente; partim probabiles tantùm sunt. sed mihi nũc non videntur examinandæ. consule, si lubet, Nicolaum Leonicum in Bembo, et. Nicolaum Fauentinum in lib. de anima immortal. & Iacob. Carpentar. comment. in Alcinoum digreß. 10. Secunda ratio meo iudicio conuincens sanã, & proteruiâ vel pertinaciâ non obcæcatam mentem est, illa quã D. Clemens Roman. lib. 3. recognit. ait se accepisse ex ore B. Petri Apostoli; si Deus iustus est, anima immortalis est: quamq̃ D. Chrysost. hom. 4. de prouidentiâ, & Lactantius lib. 7. cap. 10. censent tam esse claram & certam, quàm certum

est

meridiano ſplendente ſole diem eſſe, non noctem. Quâ ratione
eſt & euidens, meridiano ſplendente ſole diem eſſe,non noctem. Quâ ratione
etiam (quicquid dicat Scotus) vſi ſunt in Phadone, & in libris de repub. Pla-
to, & Plutarchus in lib. de ſerâ numinis vindictâ, & Cicero 1. Tuſcul. ego
illam ſic deduci reor commodius; Si homo habet liberum arbitrium (vt nunc
ſuppono, & habet re verâ) actionibus ſuis pœnam, vel præmium meretur. Si
meretur præmium vel pœnam; ad diuinam ſpectat prouidentiam (hanc nul-
lus niſi ἄθεος negare poteſt) pœnam illam pro meritis, vel præmium reddere
iis, quorum curam gerit: & ſi negligit, iniuſtus eſt. ſed ſi anima hominis cum
corpore interit, ſæpe negliget: eſſet ergo iniuſtus. ſæpe negligere, manifeſtum
foret. Nam videmus non rarò multos improbè & ſcelerate viuentes; quibus
per totam vitam nihil ferè mali contingit, dignũ ſceleribus: contra nonnullos
iuſtiſſimè & ſanctiſſimè vitæ curſum peragentes, continuis ſemper cladibus
& ærumnis premi ac affligi. Si tales multi; vt iuſtus ſit Deus, nec ſua cura
commiſſos negligenter habere videatur; neceſſe eſt, hos aliquando præmiũ, illos
pœnam & ſupplicia manere. Sed non manet vllus infligendi, vel largiendi lo-
cus; ſi cum corpore perit animus. tunc enim nihil vel boni vel mali poſt mor-
tem iis, qui nullâ ſui parte ſunt, poteſt euenire. Nec aliter diuinæ literæ diui-
nam iuſtitiam tuentur. Lucæ 16. Recordare fili, quia recepiſti bona in vitâ
tuâ, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cru-
ciaris. *Iob 21. & 22. Pſal. 36. & 72. Eccleſiaſtæ. 3. Sap. 3. Hierem. 12. &*
Abac. 1. Nec ſanè ſufficiens eſt virtutis retributio, ipſa delectatio: nec pœna
ſceleris, conſcientiæ remorſus. Multi enim in peccando callum obduxerunt, ita
vt vix illos vnquam conſcientia remordeat; qui tamen pœna digniores. Et
virtus quâ virtus eſt, præmium; peccatum, quâ peccatum, pœnam meretur.
Et ſi nulla bona ſunt præter præſentia, cur illa diligere, vitio potius quàm pru-
dentiæ aſcribitur? Quis plures gaudij fructus, quis maiores percepit ex virtu-
tis operibus, quàm vas electionis, gentium Apoſtolus? ille tamen Corinthiis
ſcribens. 1. epiſt. cap. 15. Si in hac vitâ tantùm, in Chriſto ſperantes ſu-
mus; miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. illi enim (*ait D. Hie-*
ron.) vel in præſenti gloriantur: nos autem tribulationes hîc quotidie
ſuſtinemus. Vt quid (*ait auctor commentar. qui D. Ambroſio tribuuntur*)
ieiunia, vigiliæ, exitus, munda vita, iuſticia, miſericordia, mors, ſi pro
his nulla merces erit in futuro? Increduli autem vel hac vitâ fruuntur.
Et Oecumenius: Si* hac (*inquit*) vitâ dũtaxat durant noſtra, & in hanc ſo-
lam concluſa ſunt nobis, quæ ſperamus, miſeri ſumus. ſiquidem totum
perdidimus, dum futura perdidimus. Et quid dico, inquit, quod in hac
vitâ ſperare miſerandos facit? nam ſi etiam in Chriſtum ſperamus in
hac tantùm vitâ, hoc quoque modo miſeri ſumus. Si enim poſt tantos
labores & pericula, huius tantùm vitæ habebimus bona, *etiam hæc
erunt laborum retributiones. *his ſimilia D. Chryſoſt. in 1. ad Cor. hom. 39.*
Similia Theodoretus, Sedulius, ceteri Patres: vt appareat omnem Scoto &
Henrico, eorumq́; ſequacibus viam præcluſam, vim argumenti huius, præſer-
tim apodictici, eludendi. Quod mihi inſtar omnium videtur, & de quo non im-
meritò dicas: hoc robur, & æs triplex, hic murus aheneus. Omitto demonſtra-
tionem

Negat ea vti philoſophos.

Eſſe euidens vnum eſſe Deũ rectorẽ omniũ, & ſecundum leges iuſtitiæ retribuere & punire latè probat D. Thom. lib. 3. cõt. Gẽt. à cap. 64. max. cap. 140.

*Male vulgò legitur.

*Repono; exiguæ. vel quid ſimile.

tiones alias, quæ à potentiis & operationibus animæ ducuntur: partim ab intellectu, qui res corporeas cognoscit, ideo corporeus esse nequit, qui cognoscit & versatur circa simplicium & spiritalium rerum naturam & essentiam: cognoscit Deum & intelligentias; cognoscit per causas vniuersales, effectus; vtitur argumentatione, discurrit affirmando & negando; reflectitur supra se ipsum & suas operationes; percipit se & suas actiones; abstrahit à loco, tempore, & omnibus accidentibus sensilibus; iudicat inter corpus & spiritum; non entia & impoßibilia, cognoscit; quorũ nihil posset, si non esset abstractus, & à materiâ seiunctus: nec vllum habet organum corporeum sibi peculiare. partim à voluntate, quæ iisdem prædita dotibus, eiusdem est ordinis & gradus cum voluntate angelicâ. est enim libera, vt illa; nõ subijcitur vllis orbium cælestium dispositionibus; est capax virtutum multarum, ad quarum actiones se vires corporeæ nequeũt porrigere, religionis, timoris Dei, amoris Dei; versatur circa bonum, vt bonum; habet appetitum quendam altiorem, & victorem eius, qui cum brutis communis est nobis; per quem respuimus delectationes, & quæcunque iucunda sunt corpori, & quæ præsentia sunt; concupiscit dolores & acerba quæq; præsentia, amore absentium æternorum: quo naturaliter appetimus immortalitatem, non vt ceteræ res; sed vt nobis debitam ac propriam. aliæ appetunt tantùm, quia nollent esse desinere; aut saltem, quia in præsenti esse cupiunt: nos appetimus esse, non tantùm vt nunc simus, vel ne esse desinamus; sed vt semper & in æternum simus. nequit autem hic appetitus in hac vitâ satiari: erit ergo quando satiabitur. Non enim frustrà Deus illum nobis inseuit. An tu Deum similem putas auaro hospiti, qui mensam opiparam conuiuis apponat: nec vnquam illos appositis vesci sinat? vexare hoc esset, non reficere. maleficus ille, non beneficus videatur. hæc inquam, & huiusmodi multa prætereo. etenim iam pro Commentar. instituto nimis multa dixi; pro rei dignitate & vtilitate vix pauca delibaui.

Valeat ergo Seneca cum suis animæ necatoribus. durius hoc vobis fortaßis in illum dici videtur, & minus verè. Sensère hoc mihi credite, Stoici: sensère, quantũuis ornata verba, velut phaleras, ad populum. tribuit hoc illis Tertullianus, & quos diximus; sed cunctis clarius doctißimus Theodoretus, cuius propterea verba adscribam: Zeno *(inquit)* Citieus, à quo Stoicorum secta defluxit, ea sectatores suos atque discipulos, de animâ opinari instituit. Genitale siquidẽ hominis semen, quod humore ac spiritu præditum esse cernitur, partẽ esse animę, quandámque velut abscissionem putauit, confusaneámque mixtionem seminis patrum maiorúmq. nostrorum de cunctis animæ particulis in vnam collectá, eiúsq. rei causâ corruptibilem eam dixit. Numenius autem Pythagoricus contra hos inuectus, hæc inquit: Τὴν δὲ ψυχὴν γεννητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν &c. hoc est: Animam verò isti generabilem, corruptibilémque affirmant: non tamen eam inquiunt, simulatque corpore soluta sit ilicò interire, sed suis opibus innixam perdurare ad quædam temporis spatia. Proborum quidem virorum animas superfore, vsque dum vniuersus orbis incendio absumatur: stultorum verò hominum ad nescio quæ tempora esse

duraturas. Longinus quoque sic eos manifestè accusat: *Ζήνωνι κ Κλεάν-θη νεμεσήσαιεν ἄν τις δικαίως*, &c. hoc est, Zenoni quidem ac Cleanthæ iure optimo succensere quis possit, qui de animâ quidem ita contumeliosè locuti sint. vterque enim esse animam solidi corporis euaporatum quendã, exhalationemq. dixerunt. *hæc ille lib. 5. de Græc. affection. curat. quæ vtinam nonnullorũ affectũ in Stoicos minuant. Redeo ad nostri explicationem.*

371 Vmbras] *sepultis corporibus animas superesse.*

372 Oculis Imp. manum] *tam Græcis quàm Romanis solemne, vt coniuges, parentes, liberi, & proximi quique morientium oculos conderent, & labia, quæ dolor diduxerat, decenter componerent. Propertius:*

At mihi non oculos quisquam inclinauit euntis

Idem: Condita sunt vestrâ lumina nostra manu.

Ouid. epist. Penelop.

Dij precor, hoc iubeant vt, euntibus ordine fatis,
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

& mox: Respice Laërtem, vt iam sua lumina condas.

In epist. Ariadnæ:

Nec mea, qui digitis lumina condat, erit.

De morte Drusi, eleg.

Lumina cæruleâ iam, iamque natantia nocte,
Lumina fraternas iam subitura manus.

Et paullo pòst ait Liuia:

Sospite te saltem moriar, Nero: tu mea condas
Lumina. *P. Sabinus in epist. Demophoontis:*

Et quod non condant nati sua lumina palmæ.

Valerius Flaccus 3. Argonaut.

—— serâ componunt lumina dextrâ.

Statius Papin. lib. 8. Thebaid.

Tunc, quia nec genitrix iuxtâ, positúsque beatâ
Morte pater: sponsæ munus miserabile tradunt,
Declinare genas ——

Et lib. 5. Siluar. de Abascantio:

—— sociosque amplectitur artus,
Hærentemque animam non tristis in ora mariti
Transtulit, & carâ pressit sua lumina dextrâ.

*Idem confirmant Homer. Iliad. λ. & Odyss. λ'. Euripides in Hecubâ & in Phœnyss. Sophocles in Aiace, Stobæus in sermone de exilio, Plutarch. in consolat. ad Apollon. & aliâ ad vxorem, Fabius, Plinius, & alij citati à Guicchiardo lib. 1. Funer. cap. 11. vbi, contra Criniti & aliorum sententiam, rectè explicat quomodo capienda sit lex Mania, de qua ex Varrone Nonius in sug*gillare; *quæ sanciebat*, Ne filij parentibus oculos luci claro sugillarent.

373 Solibus] *luci vitali.*

375 Non prod. anim. tradere funeri] *imò verò nunquam illa funeri traditur, non rogo vritur, non sandapilâ tegitur, & vt verè Propertius:*

Sunt aliquid Manes, Lethum non omnia finit
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.

375 Miseris] *ipsorum ergo felicitas in ipso interitu. nam vitam animæ, post funus, ἁπλῶς miseriam rebantur Stoici.*

379 Immistus nebulis cessit in aëra] *putabant animam esse quid compositum, ex elementis vapori & exhalationi simile, & proinde in aërem, post certum tempus conuerti.*

380 Nudum] *cadauer crematum in rogo.*

385 Bissena] XII. *Zodiaci animalia seu signa.*

382 Astrorum Dominus sol. Hecate] *Luna qua velocitate voluuntur duodecim menses anni; qua celeritate Phœbus & Phœbe peragunt cursum suũ: eâ properamus ad mortem. tantum enim vitæ, quantum tempori decedit.*

390 Nec amplius] *qui semel ad Stygem peruenit, non remeat amplius ad superos.* 391 Fumus] *hanc comparationem sumsit, vel ab Homero, vel à Platone. Homerus enim:*

ψυχὴ δ' ἐ κατὰ χθονὸς ἠύτε καπνὸς
ᾤχετο τετριγυῖα —— *ait*, animam in terram similem fumo fugere turbatam. *volens, non interire, sed per terrã ad inferos descendere. Plato verò in Phædone:* εὐθὺς ἀπαλλαττομένη τῦ σώματος, καὶ ἐκβαίνεσα ὥσπερ πνεῦμα. statim absolutam à corpore & egredientem instar spiritus.

Vsquam] *nullibi est, quia tanquam nunquam fuisset. impiè. ridicula verò ratio. celerrimè ad mortem properamus; vt nubes à vento dißipantur, vt fumus citò perit; sic vita hominis. anima igitur hominis moritur. Miseri, si hæc consequi neceßariò Stoici rebantur: impudentes, si cum sequi non viderent, vt rationi tamen consentanea, obtrudebant. Decent mulierculas, dices, ex quibus hic chorus. Minus fateor illas dedecẽt. sed cur illi mares philosophi; illi suis in oculis soli fortes, soli constantes, soli sapientes & boni; in aliis operibus philosophicis eadem? ibi certè non mulierculæ loquebantur: si non ipsi mulierculis nugaciores. Nobis quidem vitæ summa breuis: instar aquæ & fumi dilabimur, sed nos, homo noster; non animus, non mens nostra. hominem voco, personam, ipsumq́; compositum. hoc nos sumus. anima nostri pars melior.*

Ab ignibus] *significat materiam animæ exhalationem esse. ideo mallem legere*, calidus fumus ab ignibus. *quàm*, calidis. *quos tu mihi frigidos ignes? scio Lucano ignem calidum dici, & pruinam gelidam: sed vbi natura vtriusq́; erat explicanda. quod hic minimè necessarium: sed fumi potiùs seu exhalationis huius, cui comparat animam; quem vult esse siccum & calidum, non frigidum & humidum. Nam Aristoteli vapor duplex, vnus ex aquâ, alter ex terrâ. illum (licet verè calidus quoque, sed minus alio) sæpè frigidum esse significat: hunc perpetuò calidum nuncupat lib. I. Meteor. cùm dixisset ἀναθυμίασιν, vaporẽ duplicem gigni, non simplicẽ;* τὴν μὲν (*subdit*) ἀτμιδωδεστέραν, τὴν δὲ πνευματωδεστέραν. τὴν μὲν τῦ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐπὶ τῇ γῇ ὕδατος ἀτμίδα, τὴν δ' αὐτῆς τῆς γῆς οὔσης ξηρᾶς, καπνώδη, καὶ τούτων τὴν μὲν πνευματώδη ἐπιπολάζειν διὰ τὸ θερμὸν, τὴν δ' ὑγροτέραν, ὑφίστασθαι διὰ τὸ βάρος. vnã quæ vapor magis sit; alteram quæ magis spiritus. ac vaporem quidem eam exhalationem

 esse,

esse, qui ex humore est, qui intra & supra terram continetur: quæ au-
tem terræ exsiccatæ est, fumidam : quarum ea, quæ spiritus naturam
habet, ob calorem emineat: quæ autẽ humidior, præ pondere subsidat.
quod ita breuiter Pontanus in Meteor.

Terra etiam duplicem exhalat saturata vaporem.
Humidus hic, crassoque madens se corpore vix fert:
Aridus & calido suffimine prosilit alter:
Accipit hos latè in gremium circumfluus aër.

vult ergo spiritum egredi, qualis ἀναθυμίασις καπνώδης καὶ πνευματώδης;
non qualis ἀτμὶς ὑγροτέρα.

392 Sordidus] *fumi epithetum ab Horatio lib.4. Od. occupatum.*

393 Grauidas] *pluuiâ prægnantes.*

394 Dissipat] *ita libri, quotquot inspexi.*

395 Spiritus] *rector nostri & moderator animus. Vix enim Stoici ad-*
misissent animam esse actum informantem corpus, sed vt summum cum Pla-
tonicis esse formam, qualis est nauta in naui, quod ex Peripateticis multi sunt
secuti; quibus, informamur ab intellectu quodam separato, quod in non Chri-
stianis minus mirandum, quàm in Christi fide insignitis. & minus quàm in
Origine (quem ceteri Patres improbant) & Auctore quæstionum ad Antio-
chum, q.10. vbi scribit, Animam esse in corporis domicilio instar columbæ cu-
iusdam, intra quatuor parietes elementorum conclusam, quibus dissolutis auo-
let; quod ἀλληγορικῶς accipiendum: minus inquam reprehendendum, quàm in
Catholicis, vt profitentur, qui re iam ab Ecclesiâ definitâ, adhuc audent oblu-
trare. Animam enim rationalem essentialiter esse formam informantẽ cor-
pus, decreuit concil. Viennense sub Clemente V. & Lateranens. sub. Innoc. 3.
& in Sex. Synod. Quare sibi caueant iuuenes, ne phrases illas parum piè phi-
losophantium Achillini in lib. de intelligentiis, Ianduni in 3. de animâ, Cu-
dani, Anton. Mirandulani, & similium vsurpent; vnum fidei, alterum ra-
tioni, vel philosophiæ consentaneum esse; sensitiuam informare corpus, aut si-
milia. nunquam enim fides cum ratione naturali nec verũ cum vero pugnat.
sed si vnum verum, contrarium falsum sit oportet. Discant iuuenes Aristo-
telem potiùs sequi, quàm Platonicos aut alios Ethnicos; illius enim pauciores
errores, etsi nonnulli. hîc quidem nullus. nam, quicquid Iandun. & alij, etiam
M. Ant. Ianua in 3. de anima; & Persius Telesianus posit. 1398. tradiderit;
verius eum, quod sentiendum, sensisse, vt docet Pererius lib.6. Phys. cap.21.
& censuerunt olim D. Iustinus Martyr in Parænet. ad gentes, D. Nicenus
lib.2. de Philos. cap.4. D. Ambros. lib.5. epist.21.

Spiritus] *animus. In homine enim duæ tantùm partes essentiales, anima*
& corpus: & anima eadem est cum spiritu. Scio varia ab antiquis dicta fuisse.
Fuêre qui hominem putarent esse solum corpus, animam nihil esse, nisi quid
fantasticum & commentitium. ita Dicæarchus Messenius apud Sex. Em-
pyricum in lib. Hypotipos. nec alienus ab eo Sextus ipse cap.22. lib. contra Ma-
themat. ita hodie Hæretici, quos Libertinos vocant, proles H. Risuuichi. Fui-
re qui solâ animâ humanam constare naturam crederent, corpus verò vehi-
culum

culum aut vestem dumtaxat animæ videri: placuit hoc Platoni in 1. Alcibiad. & Dialog. de morte, si ipse auctor; & fortaßis Tertulliano lib. de testimonio animæ, cùm inquit, animam esse id quod sumus. nisi malis legere, quo sumus. quo nihil verius. dat enim forma esse rei. sed voluit fortaßis auctor operis imperfecti in Matth. hom. 25. & Georg. Venetus in libris Problem. scriptura sacra. verùm hoc repugnat decisioni Concilij Viennensis. (Vide Six. Senens. lib. 5. Biblioth. annot. 25.) Nec fauet scriptura huic errori, quando totum hominem nuncupat animam. facit hoc more solito, vt hominem spiritalibus studiis deditum, vocet animum; eum verò qui carni vacat, carnem. sed vt ex eo non sequitur esse dumtaxat carnem, ita nec esse animum tantum. Fuêre, qui præter corpus & animam in homine tertiam partē agnouerunt spiritum; moti quibusdam scripturæ locis; quibus spiritus ab animâ vel mente videtur separari; & spiritui immortalitas, animæ mors videtur tribui. Sed hoc verè nihil est; & à Theologis, qui rem exactius perpenderunt, meritò fuit reprobatum. Nam quod ad Roman. 8. dicitur spiritus reddere testimonium spiritui nostro; non vult esse duplicem in homine spiritum; sed spiritum Dei gratiæ auctorem, dum gratiam nobis largitur, talem nobis sui gustum præbere, vt ipsum nobis quodammodo experiri videamur, & sensu percipere. Quod verò 1. Cor. 2. dicit: Quæ sunt in homine, nemo scit, nisi spiritus hominis, qui in eo est. non est aliud, quàm quæ cogitat humanus animus; ipsummet solum intelligere. Iam cùm spiritum mentis nominat, Ephes. 4. Hebraismo vtitur, pro mente spirituali, vel spiritu mentali vsurpans, mentis spiritum. At cùm spiritu orante mentem dicit infructuosam. 1. Cor. 14. spiritum pro aëre accepit. nam pro eodem illi tunc, spiritu orare & linguâ orare: hoc est, vocem tantùm orare, & sine mente sonum dare. quid autem vox, nisi tali modo verberatus aër? cùm sic solâ voce oramus, & aërem in aëra fundimus; quid vtilitatis inde mens percipit? quid animo lucri apponitur? Præterea notandum inter spiritum & animam considerari posse discrimen quoddam, non rei, sed rationis. Eadem res, quæ est hominis forma, quâ informat ipsum corpus dicitur in scripturis, anima; quâ verò res quædam est omnis materiæ expers, nominatur spiritus. Hinc oritur sanctitatis triplex ascensio. Primus gradus, vt, superiore animi parte Deo adhærentes, peccatū fugiamus: secundus vt etiam inferiore, quod honestum est, appetamus: tertius deniq; vt præterea ipso corpore sancti simus, & toti à turpitudine alieni. Fuit hæc in Christo sanctitas; ad cuius imitationem D. Paulus nos hortatur, cùm vult nos integros spiritu, animâ, & corpore in aduentu Domini nostri IESV CHRISTI seruari. 1. Thessal. 5. ea distinguens, non quasi spiritus ab animâ reipsâ diuersus sit; sicut est à corpore; sed vt expleat pulcherrimam illam gradationem, quâ vtebatur. Denique quod nonnunquam in diuinis litteris anima mori dicitur, spiritus nunquam: id non ideo fit, quia vt res à re distinguuntur; sed quia significatio nominis vtriusque diuersa est. significat enim sæpe anima totum ipsum hominem, qui quando peccat, in mortem incurrit, hoc est, æternæ damnationi subijcitur, anima quoque ipsa excidit à diuinâ gratia. & in locis vbi corporeū quid aut totius cōpositi tribuitur animæ, tunc solet poni Nephes נֶפֶשׁ,

Gen 46. Exod 1. ad Rom 7.

*quæ vox admodum generalis est, & tribuitur tam animali, quàm animæ: ips[...]
quoque corpori, vt patet Ezech. 18. Leuit. 4. Genes. 12. 14. 37. 46. & passim.
At quando de Dei spiritu vel hominis anima vt de re spirituali agitur, tunc
vel ponitur ruah* רוּחַ ; *sine additio, quod non significat corpus, vt Gen. 1. 6. 7.
& alibi: vel sanè Neshama, quæ vox de sola anima hominis vsurpatur,
Psal. vlt. & Gen. 2. Apparet autem verè dictum, animam & spiritum vnam
eandemq́; rem in homine. Nam scriptura, eam; quæ post obitum superest; tam
animam, quàm spiritum solet nuncupare. Igitur restat, duabus tantùm parti-
bus hominem componi, animâ, & corpore; spiritu & carne. Quod ipsum D.
Hieron. satis apertè significat se sentire in cap. 3. Danielis.*

נְשָׁמָה Vide Genebrard. ad Psal. 150. vbi ex Rabbinis hoc docet.

395 Ipsaque mors nihil] *nam vita priuatio.*

398 Auidi] *cupidi mortis; vt, quam credunt, beatitudinem consequãtur.*

Solliciti] *qui pœnas scelerum post mortẽ metuunt. sic sublatâ spe & metu
futurorũ nugabatur Epicurus se genus humanum incõparabili beneficio aff[e-]
cisse: eò respicit, vel id sensit potius, quemadmodũ Zenon, vt docui ex Theo-
doreto.* 399 Quo iaceas] *Moguntinens.* quò iaceant.

400 Quo non nata] *Eris post obitũ, quasi nunquã fuisses editus. impi[e.]*

401 Chaos] *successu temporis omnia in pristinum Chaos reuolui cense-
bant Stoici; & nouos deinde mundos iterũ interituros secundùm cunctas su[i]
partes; nasci iterum, mori iterũ, nullamq́; circuli istius finẽ agnoscebant. h[æc]
illorum æternitas.* Indiuidua] *non separabilis. Tertullian. de patientia
cap. 5.* indiuiduas in vno patris sinu adoleuisse.

402 Est. *deest Moguntino. Porrò vocat mortem indiuiduam. hoc sensu
fieri nequit vt mors parcat animæ, non parcens corpori, vincatur ab illâ, [vi-]
ctrix istius. sic enim diuidi mors deberet. at indiuidua. Lepidè; si quis lep[os]
in tam excordi stultitiâ. Quasi non tota vis mortis in corpore consumatur: a[ut]
priuatio quid aliud sit, quàm eius, cuius est, priuatio & desitio. Diuiditur mo[r-]
te, animus à corpore: nec tamen mors ipsa diuiditur. Parcit mors animæ, qu[ia]
nihil illi potestatis, nihil iuris in animã. Compositum humanũ diuidi potest;
pars altera interimi potest: anima nec diuisioni, nec interitui obnoxia. V[nica]
illa & vno in homine, non in omnibus hominibus vna, vt impiè cũ impiis ple-
riq; recentiores Auerroistæ, Regnaldus Odo in lib. de anima immort. Portiu[s]
lib. de huma. mente. Achillinus lib. de intelligentiis, Anton. Mirandulanus
lib. 32. singular. certam. Pernumia lib. 4. & lib. 13. Compendij Natural. phi-
los., & malo exemplo conatur excusare Buratelius lib. 4. conciliation. minus,
vnica in cunctis viuentibus, siue dicas vnicam specie; quod voluerunt Ploti-
nus, & Manichæi apud D. Epiphan. hær. 66. &, vt arbitror, Stoici, ex relatis
à Stobæo in Eclog. phys. & verba quædam Cardani vehementer insinuant, in
periculi pleno opusculo de immortal. animæ, siue vnã numero, vt Orphici, &
Amelius apud Stobæum d. oper. pag. 111. & 112. Sed vnica est, in singulis ho-
minibus anima, quæ simul fit cum homine simulq́; cum eodẽ multiplicatur, vt
quot fuerunt, sunt, erunt, homines, tot etiã, nunc sint, & erunt olim animæ:
vt definitũ est in Conc. Lateran. sub Leone 10. Vnica in toto viuẽtis corpore,
& in singulis partibus ad substantiam eius pertinentibus exsistit, vnica, in-*

Hi recentiores plerique sic se conantur excusare, vt dicant non hoc esse verum, sed Aristotelem tenuisse; quod nec ipsum verum.

quam

quam numero, à quâ tria munia intelligere, sentire, vegetari, per tres potentias procedunt; quæ D. Hieron. epist. ad Eldiu. D. Augustini, D. Damasceni & aliorum Patrum sententia est, & à Scholasticis omnibus ferè defensa, & hautdubiè ipsius Aristotelis videtur, etiã Alexandro, & Plutarcho testibus. quare cauendũ; ne quis in homine vnam bonam, alterã malam admittat, cum Manichæis, contra quos D. Augustin. li. 6. contra Faust. cap. 8. & de hæresib. cap. 46. & alibi; & ex hæreticis huius tẽporis videtur renouasse Illyricus: vel ne duas animas admittat, vnã spiritualem, aliam animalẽ, cũ Trismegisto in Claue, & Iacobitarũ patre apud Gennadium in lib. de dogmat. Eccles. cap. 14. Vel ne cum Ochamo quodlib. 2. dicat esse duas animas rationalẽ & sentientẽ, vegetatiuam verò tantum formã corporis: vel duas corruptibilem & incorruptibilem, cum Ant. Mirandulano d. lib. 32. vel ne tres numero distinctas, cum Philopono in 1. de animo, & , vt videtur, Tignoso ibid. pag. 129. & Pernumiâ lib. 4. cap. 3. qui dicit esse tres species essentiâ distinctas. Philoponum quoq; secutus Mõtecatinus li. 3. de anima tex. 1. Omnes hi periculosè sentiẽtes.

Et videtur hoc decidi in 8 Synod. General. act. 10.

Et hæc vna numero anima tres illas potentias, quas animas vocare solemus, & aliquando philosophi partes nuncupant, continet; vt docent cum Aristotele plerię omnes. Non tamen ipsa diuisibilis est, aut ad corporis extensionẽ extensa; vt censuerunt Chrysippus & Cleanthes apud Greg. Nicenum lib. 2. de animâ cap. 2. (nam & hoc Stoici) & ex recentioribus non satis piè loquẽtes Pomponatius lib. de Nutritione & Pernumia lib. 4. philos. cap. 2. Sed indiuisibilis tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte existens, vt docẽt D. Augustin. li. de quantit. animæ lib. 6. de Trinit. & ep. 22. D. Chrysost. hom. 5. de Nat. Dei. D. Nicenus d. cap. 2. & Tertullian. lib. de animâ. & Caßiodor. lib. de animâ, & omnes Theologi in 1. d. 8. & in 2. d. 6. & D. Tho. paßim. Et verò negari nequit, si immortalem esse concesseris. Nec in octo partes diuiditur, vt imperitè Stoici, apud Laërtiũ lib. 7. existimarũt. Sed de his alibi. hic nõnulla inserui, vt iuuenes discãt paulatim quomodo de animâ loquendũ: nã Ethnici, vt plurimũ ita loquuntur, vt eorũ loquendi ratio fugienda sit, non imitanda Catholico. 407 Rumores vacui] Tænara, quidem, & Cerberus: non tamen pœnæ & supplicia æterna; quæ, mirum, ni tu nunc tam impiæ sententiæ causâ persentiscas Annæe.

IN ACT. III.

Andromacha visu perterrita, filiolum abscondit Astyanacta, sed matrem decipit Vlysses, & infantem abducit moriturum.

408 Comas] *deest Herb. sed Mog. & Ven. vnus;* manus. *minus elegãter.*

412 Mea mẽbra] *mei Hectoris.* παθητικῶς. *& sanè viri corpus vxoris est, & è conuerso.* 419 Aliquid] *Moguntin. Herbip. & Veneti;* aliquos.

421 Maximum fructum] *vbi enim tanta calamitas, nihil illi vt queat accedere; securitas menti inseritur: quæ fructus maximus.*

424 Miserrimum est timere cùm speres nihil] *timor enim, cui nihil spei admistum sit, desperationem, malorum maximum, gignit. nam desperans meliorem sortem, iacet omnino, neque se conatur erigere: & quia illis omnibus abstinet, quæ salutem possent adferre, nunquam ex miseriâ eripitur. huiuscemodi nobis hominem describit Terentius cum ait:*

Vt animus in spe atq. in timore vsque antehac intentus fuit:
Ita postquam ademta spes est; lassus, curâ confectus, stupet.

Ita viuendum ergo, & sic animus temperandus est, vt & mala timeant, qui fortunati sunt; & miseri, meliora non desperent: durent, & rebus secundis semet seruent: hoc est, spem timori misceant. Sed aduersantur sibi spes & timor, vt quæ maximè. aduersari fateor: sed ita quoq. coniuncta contendo fuisse semper, & à naturâ quasi colligata, vt cui nihil spei reliquum sit, plerumque ne timeat quidē: & cui metus omnis ademtus fuit, is quoque sperare desinat; si putat hunc sibi fortunæ statum stabilem futurum. Vnde Hecate apud Senecam: Desines timere (*inquit*) si sperare desieris. *Nimirum, quia qui nihil cupit, suaq. sorte contentus viuit; metu eorum, quæ desideraret, non adipiscendorum, planè vacat. Qui tamen graui calamitate premitur, nec vllum sperat exitum vel finem; sperare quidem desiit fortaßis; cur tamen grauiores calamitates metuere nequeat, non intelligo: nisi suas omnium grauißimas iudicet. Potest igitur simul quis sperare & timere: potest nec sperare nec timere: potest timere & non sperare, vt hic Andromacha: sed sperare absque omni penitus metu, vix potest.*

425 E malo malum] *q. v. l.* è magno malum.

435 Visa] *de visorum, seu somniorum generibus, & eorum diuinatione, non pauca Auctor lib. de spiritu & animâ cap. 25: D. Gregor. li. 8. in Iob c. 11. Salisberiensis lib. 2. Polycrat. c. 15. Mich. Medina, de rectâ in Deum fide lib. 2. cap. 1. Tibullus:* ——— falsumque auertite visum.
Propertius: Ne qua tibi insolitos portarent visa timores.
Macrobius lib. 1. in somn. Scipionis. Omnium quę videre sibi dormientes videntur, quinque sunt principales diuersitates, & nomina: aut enim est ὄνειρος, secundùm Græcos, quod Latini *somnium* vocant; aut ὅραμα, quod *visio* rectè appellatur; aut χρηματισμός, quod *oraculum* nuncupatur; aut est ἐνύπνιον, quod *insomnium* dicitur; aut est φάντασμα, quod Cicero quoties opus hoc nomine fuit, *visum* vocauit, *& latius de his postea differit. consule quoq. Nicephorū Gregorā in Comm. de insom. Synesij.*

437 Partes] *nox Romanis in quatuor stationes diuidebatur. nam singulas ternarum horarum fuisse indicat, & confirmat Censorinus de die Natali, & Propertius lib. 4. Eleg. 4.*
Si iam quarta canit venturam bucina lucem.
Sed alia Græcorum consuetudo videtur fuisse vt ex Homero aliàs docui; & hîc confirmatur, quia significat Andromacha post mediā ipso diluculo ὅραμα oblatum sibi: vnde considerandum an rectè vir doctus morem illum quadripartitarum vigiliarum Græcis tribuerit Commentar. in Æmilium Probum in vita Eumenis, cùm ipsemet Probus eo loco trium tantùm vigiliarum meminerit, eamq. consuetudinem militum Græcorū fuisse non obscurè significet; idem quoque Diodorus li. 19. Biblioth. & Polyænus lib. 4. Stratagem. confirmant, verbis quæ paulo antè in ipsis illis Comment. referuntur. Noster Vigilias, vocat noctis partes, *Æmilius primam vigiliam nuncupat* primā noctem. *Vult ergo Andromacha ex ipso tempore insomnij veritatem probare.* Theo-

Theocritus:

Europæ Venus olim dulce ſomnium immiſit,
Cùm tertia pars noctis ſtabat, & Aurora prope erat;
Cùm ſomnus melle dulcior in palpebris ſedens,
Membra reſoluens oculos dulci vinculo ligat,
Cùm & veracium paſcitur turba ſomniorum.

Ideo Moſchus in Megarâ, poſtquam Alcmenam ſomnium narrantem induxiſſet, ſubdit, vix finito ſomnio, ſtatim Auroram illuxiſſe. & Tibullus li.3. Eleg.4. fingit oblatam viſionem, cùm ſummo Phœbus proſpexit ab axe.

Ouidius in epiſt. Herus:

Namque ſub Auroram iam dormitante lucernâ;
Tempore quo cerni ſomnia vera ſolent.

Horatius:

Poſt mediam noctem viſus, cùm ſomnia vera.

Antiquis par Fracaſtorius lib.1. Ioſephi.

——haud vani ſpeciem referentia ſomni.
Namque ſub Auroram, cùm ſeſe ſidera condunt,
Caſurâ iam nocte, & Solis nunciat ortum
Lucifer——

Quæ antea ſe offerrent, ὀνειροπόλοι attentione indigna iudicabant, teſte Philoſtrato lib.2. de vitâ Apollonij, eoq́; referebantur Oneirocritica decreta, quæ cõplexi olim Artemidorus, Geminus Pyrius, Phœbus Antiochenus, Aſtampſychus, Artemon, Antiphon, & Alexander Myſidius, qui mira omnes de inſomniis ſomniarunt. Nec veritus etiã Pet. Pomponatius lib. de incantationib. cap.8. ſcribere matutina ſomnia veriora; quaſi à defecatione humorum illa veritas dependeret. Stulti, qui putent harum nugarum, habendam eſſe rationem. numquam illos crediderim vera vidiſſe ſomniantes, quos apparet vigilantes ſomniaſſe. Docent quidem ſacræ litteræ aliqua nonnunquam à Deo inter dormiendum reuelari. vnde & Georg. Piſid. as:

——καὶ παραινεῖ πολλάκις Φόβοις, ἀπειλαῖς, εὐτροπαῖς, ἐνυπνίοις.
——monetq́ ſæpius Terroribus, minis, pudore, inſomniis.

quis neſcit? ſed illam diuinationem per ſomnia, qua veteres vtebantur, & quæ ſuperſtitioſis etiam nunc familiaris, affirmo diuinis litteris damnatam, Deut.3. & Leuit.19. nugatoriam prorſus, incertã per ſe, ac fallacem, licet aliquando ex accidenti vera ſit, vt docet Ariſtoteles lib. de diuinat. per inſomn.

Vide D. Auguſtin. lib.12. ſup. Geneſ. D. Greg lib 4. Dial. cap. 27. Medinam d. lib.2.

Nox alma] Nox *veteribus Dea, teſtibus Orpheo, Heſiodo, Arato; hymnum illi canit Statius 2. Thebaid. eiusq́; effigiem ponit Pauſan. in Eliac. laudat hymno peculiari Orpheus. ſiderum alumna Euripidi*: O Nox (*inquit*) nigra, aureorum aſtrorum alumna.

Tranſmiſerat] *adduxi olim in Aduerſar. ex Macrobio verba Peſtani Vibonenſis. Nunc vereor, ne liber mendoſus mihi impoſuerit. poſt incidi in epiſt.6. lib.16. ad Atticum, vbi Cicero*; Duo ſinus fuêre, quos tranſmitti oportet, Peſtanus & Vibonenſis, vtrumque pedibus & equis tranſmiſimus. *hoc eſt, partim equitando, partim eundo. Credidi ſtatim Macrobij locum ex Cicerone deſumtũ; & à librariis Ciceronis nomen omiſſum, verba retenta;*

& sic ex duplici sinu nomen & cognomen ficti scriptoris concinnatum: vt vi-
deatur mihi Macrobius scripsisse: sed & Cicero ait —— Pestanus &
Vibonensis; vtrumque pedibus & equis transmisimus. *lacunæ notulas*
indices reliqui, nam quid desit ignoro. Hanc meam coniecturam anno 1580.
Lutetiæ memini me cum Lud. Carrione I.C. communicasse, & tunc illam ei
placuisse; nisi quod Ciceronis quoque verba credebat medici egere.

438 Clarúmque septem] *nocte affectâ, vrsâ se condente. sic Luca-*
nus intelligendus lib. 2.

Parrhasis obliquos Helice cùm verteret axes.

& Ouidius 1. *Trist.*

Iamq́ue moræ spacium nox præcipitata negabat,
Versaq́ue ab axe suo Parrhasis Arctos erat.

441 Si somnus] ὅραμα *igitur oblatum stupore potius mentis, quàm somno*
consopitæ. Non frustra hoc additum. nam, auctore Iamblico, lib. de myster.
Ægyptior., existimabant diuinitus immissa visa, ad aliquid futuri indican-
dum, vigilantibus; vel saltem medio quodam modo sese habentibus, offerri;
non verò vt vulgaria somnia, sopore grauatis. Propterea volunt apud Home-
rum Odyss.19. Penelopen Vlyssi dicere suum illud visum, non somnianti sibi,
sed (vt aiunt) videnti ac palpanti accidisse; & Pindaricã Palladem Olymp.13.
Bellerophonti iam euigilanti & cernenti frenum aureum dare. Superstitiosè
ergo noster accuratus, & accuratè superstitiosus. à quo lubens quærerẽ, quid
sibi voluerint, qui quo somnus profundior, hoc somnia certiora iudicarunt; vt
Trismegistus, in Pimandro, qui se dium illud insomnium tum accepisse nar-
rat, cùm tali sopore esset oppressus, quali qui ob satietatem vel defatigationem
indormiscunt, quorum somnus non leuis, sed grauissimus esse solet; vt Home-
rus, qui 2. Iliad. Agamemnoni Somnum Deum, sopitis planè sensibus, scribit
apparuisse; vt Iamblichus eodem illo opere, qui sententiæ etiam huius rationem
reddit. Nisi fallor, vt somniantium somnia sæpe contraria; sic Iamblichus &
Homerus de somniis secum pugnantia commenti sunt.

444 Facibus Idæis] *sic Attius in Antenoridis facit Hectorem deli-*
berantem, citante Marcello:

Quî aut illorum copias in campo fundam, aut naues
Vram, aut castra mactabo in mare.

461 Spes vnica Phrygibus] *Eguian.* Spes, vita Frigibus. *rectè Lugdu-*
nens. & ceteri, præter Saxonicum lib. Spes vna Phr.

473 Immemor] *sic mei libri omnes. non malè. Memor, illa timebat: sed*
immemor, vota fecerat nimis magna, nimis felicia. refer ergo ad præcedentia,
& notâ Periodi seiunge à subsequentibus. videbis non esse necessariam con-
textus mutationem.

479 Puluis altus] *Moguntin.* puluis alta.

482 Sacer] *religiosus. Festus ex Gallo Ælio*: Sacrum ædificium con-
secratum Deo: sanctum murũ, qui fit circa oppidum: religiosum sepul-
crũ, vbi mortuus sepultus aut humatus sit. *tamen sæpe confunduntur hæc,*
& sepulcrum sacrum, sanctũ, religiosum dicitur. Vide Festum in religiosus.

483 Pa-

483 Parens] *Priamus ad mæroris solatium nullis parcens sumtibus.*
487 Feralis] *de feralis significatione, quæ diximus, locus iste adstruit. Saluianus etiam Cayni & Absalonis crimina vocat,* feralissima *lib.* 1. *&* 2. *de prouid. hoc est, morte dignißima; vulgò lethalia, vel mortifera vocamus.*
487 Arcuit] *frequenti mendo Moguntin.* arguit. *sequentia autem puto personarum incongruâ interpositione vitiata. vellem sic legi:*

SE. Hæc caussa multos vna ab interitu arcuit,
Credi perisse. AN. Vix spei quicquam est super.
Graue pondus illum magna nobilitas premit.
SEN. Ne prodat aliquis, amoue testes doli.
AN. Si quæret hostis? SEN. Vrbe in euersâ perit.

Et hoc quoque probatum Raphelengio.

Verebatur mater filium in sepulcro recondere, ne verè illi sepulcrum id fieret. Imò (inquit SEN.*) non est quod metuas, hoc ipsum illi futurũ saluti.* AN. *Frustra id speramus. nimia eius nobilitas incurret in oculos omnium. erit illi exitio, quæ metuenda hostibus.* SEN. *latere poterit, si conscius nemo qui prodat. recedere omnes à te iube.* AN. *faxo. sed quid hosti quærenti sum responsura?* SEN. *in manu id. periisse in vrbe pereunte.*
496 Occupet] *primum quod offertur, festinanter arripiat, vt naufragi tabulam.* Legat] *singulis libratis, quod videtur commodißimum deligat.*
501 Victurum] *boni ominis gratiâ adiectum. nam in sepulcris non nisi qui deuixerunt.*
511 Habes sepulcrum] *Rutilius Geminus in Astyanacte suadet illi* suggrundarium *quærat.*

Melius suggrundarium miser quæreres, quàm sepulcrum.

quod referens Placiades lib. de Prisco sermone: Suggrundaria antiqui dicebant sepulcra infantium, qui necdum quadraginta dies implessent; quę nec iam busta dici poterant; quia ossa quæ comburerentur non erant; nec tãta cadaueris immanitas qua locus tumesceret. *quibus vltimis verbis patet aliquid deesse. sunt enim ratio cur non dicerentur tumuli. nam tumulus à tumore telluris dictus videtur. Et busta vocari illa non poterant, non quia deërat quod vreretur: sed quia nefas fuit homines, quibus nondum dentes enati, cremare, vt docet Plinius lib.* 7. *Nat. hist. quod si voluit Fulgentius, rectè; sin aliud, non rectè. sic intelligendum hoc Iuuenalis:*

—— nec terra clauditur infans, Et minor igne rogi.

hoc est, neque crematur, neque sepelitur; sed reconditur in suggrundario. Sed in commune nomen sepulcri illis competit? negat Rutilius. cur autem? opinor, quod huiusmodi non sub puluere aut terrâ (vt Satyricus ait) humabantur; sed in vrnulis vel similibus vasculis, & in ipsis locabantur suggrundiis. Aptius noster sepulcrum Astyanacti tribuit, tum quia inter Græcos versabatur, tum quia iam puerulus aliquot annorum. Videtur autem loci huius memor fuisse D. Hieronymus omnis litteraturæ peritißimus, cùm in vitâ S. Malchi, de sanctis speluncam subeuntibus, scriberet; Si iuuat miseros Dominus, habemus salutem: si despicit peccatores, habemus sepulcrum. *Et in epist. ad Principiam de Epitaph. Marcellæ;* cumque & te & illam ad Apostoli

D. Petri basylicam deduxissent, vt vel salutẽ ostenderẽt vel sepulchrũ.

518 Dehisce] *discede, & pande sinus tuos, vt puero latebras prabeas.*

520 Dubio] *ancipiti, cunctabundo, rušpanti similis. talem pingit Sophocles in Aiace.*

521 Vlysses] *Plutarchus, & Latini Grammatici, & manusc. docent Latinè scribendum;* Vlixes. *sed sequor consuetudinem communem.*

523 Primum peto] *Talthybius Euripidis:*

Ne me oderis, inuitus enim nuncio;
Quæ in commune decreuerunt Danai & Pelopidæ.

Sophoclis nuncius:

Primùm tibi id de me assero;
Nec hoc scelus patrasse me, nec scire quis patrauerit.

534 Dicebat Hector] *rebus præclarè gestis, non verbis; vel verbis etiam, paterno affectu blandiens & bene ominans nato.*

535 Generosa] *Euripides, in Heraclidis:*

Res enim formidanda est hostibus, surgentes seu germina
Generosi iuuenes, & iniuriarum memores patris.

Idem: Infesti leonis catulos Non persecuta fuisses malis?

Stasimus:

Stultus qui patrem occidens natos sinit euadere.

Iulianus in Misopog. scribit; quemadmodum in plantis verisimile est diffundi qualitates quàm longissimè latissiméque, atque etiam in totum ea quagignuntur similia nasci, iis vnde orta sunt: sic etiam in hominibus credendum, nepotum mores auitis affines esse solere.

543 Male relictus] *sumtum ab Ouidio 7. Metam. vt monuit Herc. Ciofanus. Horatius:* —— neglecta solent incendia sumere vires.
Q. Curtius Rufus lib. 6. Parua scintilla contemta magnum sæpe excitauit incendium.

545 Tecum exigas] *si rectè putes omnia.*

546 Post annos] *verè aureola correctio, quam suggerit Lipsius ex membranis;* post hiemes decem, Totidemq́. messes. *hoc est, exacto decennio.*

551 Tenet] *moratur. dixerat idem in Astyanacte Atreus. Vide primam partem Syntagmatis.*

560 Latus] *Synæsius inter tormentorum genera collocat, digitalia, pedum luxationem, torcular, nasi & aurium distorsiones, & labiorum vexationem. Quæ de* fidiculis *olim puer ætatis anno* XIX. *contra doctorum virorum sententiam scripseram in Aduersariis anno* LXXV. *editis, ea, verissima vt putem facit, quod videam idem placuisse Cæsari Baronio, de facie, non de eruditione mihi ignoto, in Notat. ad Martyrologium 22. Ianuar. anno 1589. à Plantino nostro, piæ memoriæ excusis. confirmantur enim viri eruditi iudicio, quæ tam diu ante puero mihi in mentem & calamum venerant. addo glos.* fidicula, ὄργανον βασανιστήριον.

563 Vapor] *fumus mixtus incendio.*

568 Vlyssem] *quem Homerus vocat gnarum doli omnis, & consiliorum abstrusorum; & multorum mentes hominum & mores vrbiũ vidisse scribit.*

575 Nam

575 Nam mori] *Eguian.* iam mori.

577 Verberibus] *non vnum genus verberum fuit: ingenui, fustibus & virgis; serui, flagris aut loris; martyres etiam cathenis, plumbatis, boum neruis, & scorpionibus verberabantur.*

580 Necessitas plus] *Æschylus in Prometheo vincto:*

Necessitatis robur inexpugnabile.

Idem: Artificio necessitatis debiliora longo.

Euripides: Necessitati validæ nil reliquorum quid resistere.

Simonides: Necessitati neque Dij queunt repugnare.

Thales: Fortissimum quid est necessitas, vincit enim omnia. *Plato in libb. de Repub. necessitatem facit Parcarum matrem. Trismegistus in Asclepio, Fatum & necessitatem copulat indiuiduo vinculo, & Fatum quidē vult omnium rerum initia parere, eorumdem verò exitum à Necessitate pendere, quòd illa effectum sortiri cogat. Democritus, Parmenides, & Epicurus Fatum ac Necessitatem vnum idemq́; putabant, testes Plutarch. lib. 3. de placit. & Stobæus lib. 1. Physic. cap. 8. Qualis autem hic Andromacha, talis à Dione pingitur Porcia Bruti vxor li. 44. se non adeò muliebri naturâ esse inquiens, vt ad arcana efferenda, flammæ, flagra, stimuli eam possint adigere.*

581 Fides] *silentium secretum. sic sumitur Herc. Fur.*

—— tibi multâ fide

Longas Eleusi tacita iactabo faces.

Octao; —— fide tacitâ premas. *Item;* Præstare fateor posse me tacitam fidem. *Thyeste;* —— tacita tam rudibus fides Non est in annis. *Oedipo;* Quis fuerit infans edoce. SEN. Prohibet fides. *Hippolyt.* Negata magnis sceleribus semper fides. *& alibi.*

608 Auspicium] Omen.

615 Et huc] *q. v. l.* Sed huc.

618 Alloqui] *consolari. sic olim Oblanca exposuit. Catullus:* Qua solatus es allocutione. *Horatius:* Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquiis. *Ouid. lib. 1. Trist. Eleg. 4.* Ausus es alloquio sustinuisse tuo. *& Eleg. 7.* —— alloquij parte leuare tui.

622 Reliquit] *In Moguntin. Herbipolens. & Venetis hæc adhuc cum sequentibus tribuuntur Vlyxi, vsque ad;* Vtinam timerem. *melius quàm in ceteris. Pro,* En tremuit, *Moguntinens.* Intremuit. *Herbipolens. & Veneti duo;* En timuit. *tertius;* Et tumuit, *malè.*

624 Quærenda] *scrutanda.* 633 Lustrale] *purgatorium. sic in Agamemn.* Lustrale classi Doricæ peperit caput.

640 Sedibus sacris] *Cicero lib. 4. de Repub.* Eosdem terminos hominū curæ atq. vitæ. sic Pontificio iure sanctitudo sepulturæ. *citat Nonius.*

646 Deósque veros] *Præcipuo enim honore veteribus Dij domestici, Manes suorum, vt docui.*

654 Hic] *Astyanax.* 655 Illum] *Hectorem.*

658 Sensu potens] *viuus. Eguian.* sensus potens.

668 Busta] *Festus, vel potius ex Festo Paulus docet,* bustum *propriè*

dici locum in quo mortuus est combustus, quasi benè vstum: si in eodem loco
sepeliebatur tunc vocari, sepulcrum; sin alio loco, vstrinam dici. Sed Ser-
uius ista distinctius. nam prodidit, propriè cadaueris cremationem, dici bu-
stum; locum, vstrinam; operis exstructionem, sepulchrum; inscriptionem,
monimentum; exstructionem lignorum, rogum; subiectionem ignis, py-
ram; apparatum mortuorum, funus. Verùm ista sæpè confunduntur. hic
bustum pro ipso sepulcro.

Transierat furor] vos adhuc à sepulcrorum violatione abstinueratis: &
sanè Aristoteles hoc crimen grauissimum indicat lib. περὶ ἀρετῆς, cap. de In-
stitiâ: & sepulcrorum dirutores vel spoliatores, vt plurimum infelicissimè
mortuos didici. Pyrrhum Epirotam mulier tegulæ iactu occidit, Strabo lib. 8.
Plutarch. in Pyrrho; Sullam pediculi comedêre, Serenus de re medicâ, Pli-
nius lib. 7. & 26. Plutar. in Sullâ; Lysimachus ardentissimâ febri interiit,
Pausan. in Atticis, Plutar. in Alexandro; Alexium Imp. fœdissimus hydrops
præfocauit, Nicetas lib. 1. Annal. alij aliter periêre. Vide Guicciard. lib. 1. de
Funerib. cap. 4.

672 Amazon] Penthasilæa. Mænas] Agaue, quæ Pentheum.

683 Ignes] vt cùm rates exussit.

685 Gnatum] Scamandrium, Nesum, Astyanactem. hæc enim tria eius
nomina. 696 Misero datur] distinguebam; Misero datur quodcunque
fortunæ datur. hoc sensu. quicquid miseris conceditur, fortunæ conceditur.
illa vt in se collatum, fert acceptum, par pari relatura. Parce miseris, si vis tibi
fortunam esse propitiam. sed melius Lipsius; Miseræ datur quodcumque
fortunæ, datur. ab illis enim beneficiis, quæ in egenos, miseros, ærumnis op-
pressos conferũtur, beneficij nomen merentur. abest aucupij suspicio, abest spes
retributionis. 697 Coniugis] Penelopes. 701 Auum] Laërtem.

703 Exhibe gnatum] iuridicum & sollemne vocabulum. vide D. de
liberis exhibendis.

706 Terror] iam enim à Græcis metuebatur, Ausonius:

Flos Asiæ, tantáque vnus de gente superstes
Paruulus; Argiuis sed iam de patre timendus,
Hîc iaceo Astyanax, Scæis deiectus ab altis.
Prô dolor! Iliaci, Neptunia mœnia, muri
Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto.

715 Funera] sic Mogunt. & alij m. s. Quidam excusi; vulnera.

717 Pueri] Etymologias & gradus ætatum, sic ex Varrone tradit Censo-
rinus in lib. de die Natali; Varro quinque gradus ætatum æquabiliter
putat esse diuisos: vnumquemque scilicet, præter extremum, in annos
quindecim. itaque primo gradu vsque ad annum quartumdecimum
PVEROS dictos, quod sint puri, id est, impubes: secundo, vsque ad tri-
cesimum annum, ADOLESCENTES, ab adolescẽdo sic nominatos.
In tertio qui erant, vsque quinque & quadraginta annos, IVVENES
appellatos, eo quòd remp. in re militari possent iuuare. In quarto vs-
que ad sexagesimum annum, SENIORES vocatos, quod tunc pri-
mum

imum corpus senescere incipiat. Inde vsque in finem vitæ vnicuiusque quinctum gradum factum; in quo qui esset, SENEX appellatur, quod ea ætate corpus senio laboret.

730 Sola] *non virtutes, sed ira & sæuitia.*

736 Pelasgæ] *non Thessalæ tantùm (etsi hæ propriè* Pelasgæ) *sed Græcæ omnes: sic enim, vt plurimum sumitur. In magnâ Græciâ Pelasgi dicebantur homines rustici. Vide Victorium lib. 1. var. lect. cap. 10. De gente ipsâ, quædam Dionys. Halycarnaß. lib. 1.*

737 Luctus] *quædam membranæ*; metus.

738 An has ruinas] *Euripides:*

—— μὴ τροίαν ποτὲ
πεσοῦσαν ὀρθώσειν; —— númne olim Troiam
Subrutam instauraret?

743 Tractus] *raptatus curru. vet. poëta:*

Vidi, videre quod me passa ægerrumè,
Hectorem curru quadriiugo raptarier.

Virgilius & Latini poëtæ ter circũ muros Iliĳ; Homerus lib. 22. & 24. Iliad. vsque ad naues, & postea ter circum Patrocli tumulum raptatum scribit.

745 Famulare] *iugum vocat famulare sicut alibi* turbam famularem, *Herc. Oetæo; sicut & Statius 2. Achilleid. & Tertullian. cap. 21. Apologet.* populum famularem.

749 Machinator] *hostes hostiles virtutes vitiis ascribunt. nam Vlysses non versipellis aut deceptor, sed prudens & consilio pollens fuit. vide Strabon. lib. 1. Aristidẽ in Isthmicâ, & Salisberiensem ex Darete lib. 1. Polycrat. c. 4.*

756 Virtus Vlyssis] *pulchrè laudat seipsum, laude & iudicio suorũ, mœrore & luctu hostium. vtrumque expresserat Attius in Philoctete:*

Inclyte, paruâ prædite patriâ,
Nomine celebri, claróque potens
Pectore, Achiuis classibus* auctor:
Grauis Dardaniis Gentibus vltor,
Laërtiade —— *adsui quartum versiculum ex Victorino; apud quem male quattuor versus in duos coaluerunt.*

* *Sic Victorin. & Salisberiensis. ex Apuleio lib. 6 Polycra. ca. 18. sed malim;* classibu* ductor.

758 Anchoras] *Anchoram putat Ephorus ab Anacharsi Scythâ inuentam; sed eâ diu prius vsi Argonautæ. vide Schol. Apolloniĳ in lib. 1.* Legere anchoras *classicum vocabulum est, pro retrahere in nauem, & adducere.*

763 Arbitrio] *arbitratu, quantum & quomodo voles. solemnis formula.*

764 Fletus ærumnas leuat] *Iustin. lib. 8. Histor.* crescit dissimulatione ipsâ dolor: hoc altius dimissus, quo minus profiteri licet.

In Agamemnone:

Lacrymas lacrymis miscere iuuat,
Magis exurunt; quos secretæ
Lacerant curæ. iuuat in medium
Deflere suos. *idem confirmat Aristoteles lib. 9. ad Nicoma.*

765 O dulce pignus] *Euripides.* Ω φίλτατε, *&c.*

769 Me-

769 Medios] *iuuenis ab Hercule, expugnatâ Troiâ, Priamus hostium potitus; senex calamitatis & miseriæ omnis nobilissimum fuit exemplum; statam ætatem florens opibus, regno, liberis transegit.*

776 Lustri] *nam fiebant singulis quadriennis expletis.*

777 Troici lustri] *si rectum hoc; Ludus Troianus vocabatur,* lustrum. *ambigo an legendũ;* Troici ludi. *describitur à Dione lib. 43. 48. & 51. & vocabatur* Troia, *vt Dion & Festus scribũt. erat equestris, & à nobilibus pueris peragebatur.*

779 Inter aras] *choreas ergo in ipsâ æde, Deorum in honorẽ Phryges ducebãt, vt & alij, quod etiã Socrates poëta significat apud Athenæũ li. 14. c. 12.*

780 Flexo cornu] *Tibullus curuam tibiam vocat, lib. 2. eleg. 1.* Obstrepit & Phrygio tibia curua sono. *puto fuit, qualis* corneta *vulgaris.* Phrygiam *vocat Tibullus, quòd sit inuentum Pelopis Phrygis, vt indicant Telestas versibus mox citandis, & Statius lib. 6. Thebaid. vide Herc. Fur. 854.*

Vide Cœliũ lib. 9 antiq c. 3. Scaligerum lib 1. artis poet. cap. 9.

Concitos modos] *Harmoniæ Græcanicæ, & Asiaticæ quinque fuêre genera,* Doricum, Aeolicum, Ionicum, Phrygium, Lydium. *de Græcanicis illis tribus, fusissimè disseruit Heraclides, lib. 3. de Musicâ, apud Athenæum lib. 14. cap. 10. De Barbaricis istis duobus, alij. Per Phrygiam, afflatos numine Ischiacos sanari, prodidit Theophrastus lib. 1. de afflatu numinis. Addit Clemens Alexandri.* mixolydiam *&* mixo-Phrygiam, *& inuentores singularum nominat lib. 1. Stromat. Aduerti Ionium etiam vocatum* Iasium. *hinc apud Apuleium lib. 1. Floridorum sic legitur:* Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculæ mollis modulator, & idem omnis modi peritus modificator, seu tunc vellet *Æolium* simplex, seu *Iasium* varium, seu *Lydium* querulum, seu *Phrygium* religiosum, seu *Doricum* bellicosum. *Apud Martian. lib. vlt. vbi quindecim harmoniæ tropos numerat, quinque principales, & duos singulis cohærentes, mendosè legitur;* Iastius, *quemadmodum etiam apud Cassiodor. lib. 2. Variar. ep. ad Boëtium:* Hoc totum inter homines quinque tonis agitur, qui singuli prouinciarum, vbi reperti sunt, nominibus vocitantur. *Dorius*, pudicitiæ largitor est, & castitatis effector. *Phrygius*, pugnas excitat & votũ furoris inflammat. *Æolius* tempestates animi tranquillat, somnumq́ue iam placatis attribuit. *Iastius* intellectũ obtusis acuit, & terreno desiderio grauatis, cælestium appetentiam bonorum operator indulget. *Lydius* contra nimias curas animæq́ue tædia repertus, remissione reparat, & oblectatione corroborat. *Lucianus in Harmonide, Phrygio modo tribuit sonum* ἔνθεον, *Lydio* βακχικὸν, *Dorio* σεμνὸν, *Ionio* γλαφυρόν. *Iccirco noster vocauit* concitos modos: *Propertius insanos, lib. 2.*

Et Phrygis insanos cæditur ad numeros.

de his Telestas Selinuntius:

Primi apud Græcos inter bibendum in tibiis
Asseclæ Pelopis, matris montanæ
Phrygium cecinerunt modum;
Isti verò acutisonis citharæ cantibus

Lydium

Lydium hymnum perſonarunt. *Iidem ergo inuentores barbaricæ harmoniæ tam Lydiæ quàm Phrygiæ, vt Athenæus docet d. c. 10.*

781 Barbarica] *Phrygia. nam propriè Phryges dicti Barbari. Sophocles.* Πίλωσα βάρβαρον Φρύγα. *Catullus:*

Barbaráque horribili ſtridebat tibia cantu.

Priſco ſaltatu] *de quo tripudio Phrygio, Euripides:*

Libyſque tibia, & Phrygiæ
Cantiones perſtrepunt, at virgines
Alacri cum plauſu pedum
Lætis dabant operam cantionibus.

vide Athenæum lib. 14. cap. 12. vbi de generib. ſaltationum fuſiſſimè.

783 Flebilius aliquid Hectoris magni nece muri videbunt] *nónne à Bethyco, hoc poëta Burdegalenſis ſumſit? verſus paullo antè retuli.*

790 Quid meos] *Euripides:*

Quid me manibus prehendis? quid inhæres peplis?

797 Talis] *ex Euripideis his:*

Nam me ceu catulum leonis, aut vt vitulam
Montibus alita miſera miſeram
E tuâ manu abſtrahi aſpicies.

803 Iugo] *ſic recentiores codices excuſi: at Moguntinenſ. manuſcr. & impreſſi Franconicus & Hadriani tres;* viro.

805 Sume nunc iterum] *nato, quem occidendum tradit, viuo iuſta perſoluit. ſeruabatur enim hic ritus; vt primo mortui Manes vocarentur; lotis tum manibus oſſa legerent; lecta vino & lacte perfunderent; mox ventis cillanda & ſiccanda exponerent; ſiccata demum aromatibus & odoribus commixta in vrnam reponerent: reliquiis deinde lacrymas ſuperfunderent. teſtes Propertius, Ouidius, Tibullus; qui vnus omnia confirmat lib. 3.*

Præfatæ ante meos Manes, animámque rigatæ,
Perfuſæque pias ante liquore manus:
Pars, quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa
Incinctæ nigrâ candida veſte legant:
Et primùm annoſo ſpargant collecta Lyæo,
Mox etiam niueo fundere lacte parent:
Poſt hæc carbaſeis humorem tollere ventis,
Atque in marmoreâ ponere ſicca domo.
Illic quas mittit diues Panchaïa merces,
Eöique Arabes, diues & Aſſyria.
Et noſtri memores lacrymæ fundantur eodem.
Sic ego componi verſus in oſſa velim.

vide Guicchiardum lib. 1. de Funerib. cap. 7.

810 Quicquid hic cineris] *oſculabantur cineres, & ſi quos alicubi reſtare opinarentur, ore ſcrutabantur, vt labris legerent. Ouid. lib. 3. Faſtor.*

Térque vale dixit, cineres ter ad ora relatos
Preſſit, & eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.

IN CHORVM.

Ariolantur captiuæ Troades, & conijciunt quo quæque asportanda, & cui domino seruitura?

813 Quæ] *apud Euripidem ipsamet Hecuba quærit, ad quem angulum Thessaliæ, vel Phthiotidis, vel Cadmæi soli sit deportanda.*

814 Montes] *Othrys, Ossa, Olympus, alij.*

816 Phthie] *Phthiotis vna ex quatuor Thessaliæ partibus.*

819 Maris domitrix] *sic vocat propter Iasonem Argonautarum ducem, de quo in Medea:* —— mare qui subegit.

818 Trachyn] *malè quidam lib.* Trace. *non de Thracia sermo, sed de Trachyne. indicat res ipsa, indicat epithetum lapidosa. hoc enim sonat ipsum vocabulum.* 820 Gortyne] *Cretæ oppidulum à Gortyo Heroë vocatum dictum Gortyne, Gortyna, Gortys, & Larissa, teste Stephano.*

821 Frequens ruscis leuibus Methone] *Bernardin. legit;* rubis. *Egm. lib. habet;* rutis. *Herbipol. & Veneti;* riuis. *ceteri* ruscis. *quod retineo. Pro,* Methone, *legit Bernardin.* Melibœa: *& sanè Melibœa vrbs Thessaliæ Athenæo, vel litoralis potiùs (teste Herodoto lib.6.) Magnesiæ; fuit patria Philoctetæ, de quo hic agitur. Lucanus:*

—— pretióque nefandæ
Lampadis Herculeis fortis Melibœa sagittis.

Methone Straboni lib.8. Stephano, Dioni lib.11. Pausan. in Messeniac. & Ptolomæo Messeniæ vrbs, à multis Græcis Mothone *nuncupata. Sed cùm subdat Seneca;* Quæ sub Oethæis, &c. *& constet Philoctetem Troiam secundò iisdem sagittis expugnasse, quibus prior Hercules; planè arbitror, vel hîc legendum;* ruscis Melibœa lentis. *vel si lectionem pristinam retines, dicendum Senecam putasse Philoctetem Methonensem, vel Methonem cum Melibœa confudisse.*

823 Troïæ] *scribendum* Troïæ *trisyllabum. nam alias i, vocalis esse desinit, sicut in* Aiax *&* Graius. *quod vt constet, iubent Terentianus & Victorinus scribi;* Troija, Aijax, Graijus, Aiio, *& similia.*

825 Olenos] *Elidis vrbs, quam initio paucis incolis habitatam testatur Hermesianax, apud Pausan. in Eliac. & Strabo scribit lib.8. etiam suo tēpore desertā fuisse; multa de ea Stephanus. Scholiastes Apoll. duas Olenos agnoscit.*

826 Pleuros] *sic omnes libri. miror tamen, & consensus scriptorū aliorum suadet,* Pleuron. *sic enim Græci omnes* Πλευρών. *Statius* Meleagria Pleuron. *Silius:* —— regia Pleuron. *sic Ouidius & alij. Nota Ætoliæ vrbs, à quâ Strabo partem Aetoliæ, Pleuroniam dictam testatur. Helenam Lycophron Pleuroniam nominat. an ergo Aetola? aut in Argiuo agro Pleuron vlla, vnde id nominis sortita? putat Izacius, sed toto cælo aberrat. à proauo sic nominata. Helena Ledæ filia fuit. Leda Thestij, Thestius Agenoris, Agenor Pleuronis. vide Pausaniam in Laconicis.*

837 Sinuosa Trœsen] *litoralis Peloponesi ciuitas, Thesei patria, auctore Ouidio.* 838 Pelion regnum Protei] *De Proteo Licentius Hipponensis cecinit:* Protea namque ferunt veterum commenta Pelasgum; Qui

Qui dum sollicitis non vult aperire futura,
Spumat aper, fluit vnda, fremit leo, sibilat anguis:
Captum aliquando tamen in munera parua volucrum.

Regnauit prius in Aegypto, post in Thessaliâ, vt indicat hîc noster, & Valerius Flaccus lib. 2. Argonaut.

Proteáque ambiguum Phariis referebat ab antris
Huc rexisse vias. *Euripides in Helena:*
Πρωτεὺς δ' ὅτ' ἔζη, τῆς δὲ γῆς τύραννος ἦν
Φάρον μὲν οἰκῶν νῆσον, Αἰγύπτου δ' ἄναξ.
Dum viueret Proteus, tyrannus finium
Istorum erat, rex Ægypti colens Pharum.

testatur & Nonnus in Schol. in D. Greg. Nazianzeni Orat. 1. contra Iulianum: sed rem totam explicat Izacius in Lycophron. Proteus, *inquit*, Ægyptius genere, Neptuni filius, ex Thraciâ in Phlegram Pallenes venit; ductâ Ægyptiâ puellâ Torone; ex qua sustulit Tmylũ & Telegonum; qui cùm hospites luctâ victos occiderent, offensus eorum inhospitalitate Proteus, à patre postulauit, vt rursus in Ægyptum sisteretur: quo impetrato, apertis à Pallene, sub ipso mari in Ægyptum vsque cuniculis, in antiquam patriam fuit reuersus.

829 Hic] *in Thessaliâ.* 830 Montis exesi] *ocris. sic Liuius Andronicus, quo fortè Seneca respexit;* Vt quem Chiro in Pelio docuit ocri.

831 Iam trucis] *naturâ enim & indole trux, ferus, iracundus. Dictys lib. 1. scribit primis adhuc adolescentiæ annis Achilli vim quandam inconsultam & efferam morum impatientiam fuisse. Philostratus lib. 2. & 3. Imag. Achillem puerũ pingit feroci facie, truci, magnanimoq́; vultu, vnde Ouidius canit:* Phillyrides puerum cytharâ perfecit Achillem,
Atque animos molli contudit arte feros.

Horatius in Arte poët.

Scriptor honoratum si fortè reponis Achillem;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata. nihil non arroget armis.

Chironem fuisse magistrum Herculis, Iasonis, Æsculapij, Castorũ & Achillis, in musicis, medicis, politicis tradunt Plutarchus in lib. de Musica, Xenophon in Hippar. Apollonius lib. 3. & 4. Pindarus in Pythic. item in arte equitandi iuxta Philostratum lib. 2. Imagin. cuius quod peritissimus esset, Centaurum creditum vult Tzetzes Chiliad. 7. hist. 94. Hermippus eum vocat κένταυρον σόφον *Centaurum sapientem, & auctor Titanomachiæ de illo;* ὡς πρῶτος οὗτος εἰς τε δικαιοσύνην θνητῶν γένος ἤγαγεν δείξας ὅρκους καὶ θυσίας ἱλαρὰς, καὶ σχήματα ὀλύμπου.

Primus & ad iustum duxit mortalia sæcla,

nimirum docens,

Iusiurandum, & sacra Deûm, cælique figuras.

ita Clemens Alexandr. lib. 1. Stromat. censuit ergo legum, theologiæ, & astronomiæ inuentorem, hoc est, totius philosophiæ auctorem fuisse. verum

exemplar, & idea perfecti Principum educatoris & magistri.

833 Acuebat iras] *studio laudis & gloriæ ad bellum excitabat.*

835 Varij lapidis Carystos] *Lucanus lib. 5. vocat* saxosam : *est enim ferax multi & pretiosi marmoris, de quo Stephanus legendus. apud Martianum lib. 6. sic castigo* : Huius oppido Chalcidi, ex aduerso Aulis & Carystos marmoreis fluctibus(*mallem* frustis) concolora. *Distinxerunt etiã Chalcida à Carysto, Strabo, Mela, Plinius, vt suspicer Solinum errasse. nã Chalcis Euboeæ est.* Varij] *sic Moguntin. & Veneti.* rari, *Herbipol. & Lugdun.*

838 Echidnæ] *mallem, vt alias docui,* Echinæ. *sic etiam Apollodorus.*

839 Genoessa] *mallem cum aliis* Gonoëssa, *Stephano* Gonoyssa.

841 Attica pendens Peparethos ora] *si hæc lectio Germana, non habeo quomodo excusem poëtam : qui volet tueri, quærenda illi Peparethos in ora Atheniensium. quærenda, non inuenienda. Si,* Peparethos, *legendum: puto vocem,* Atticâ *mendosam, positam pro;* Arctica, *hoc est, Borealis ora Græciæ. spectat enim Magnesiam, vbi Acte promontoriũ; à quo quis suspicetur,* Actiâ. *Apud Stephanum exstat Peparethos vnâ Cycladum cum vrbe eiusdem nominis : Ortelio* πεπάρηθος *Macedoniæ insula est in mari Ægæo ; quondam Plinio dicta* Euonus; *nunc Nigro Mario,* Lemene; *Castaldo,* Saraquino; *Beniamino Iudæo* Opula. *Seneca tamen significat in Atticâ, vel prope, tale oppidũ fuisse; quia Salamina & Eleusin coniungit. quare suspicatus sum aliquando reponendũ;* Perithædos, *vel potiùs* Sypalettos, *qui ambo Atticæ vici, teste Stephano, Pausaniâ, & aliis. vide Sigoniũ lib. 2. de repub. Athen. cap. 2.*

843 Aiacis Salamina veri] *Dicitur Aiax Telamonius in hyacinthum mutatus. Plinius lib. 21. cap. 11. de hyacintho:* Quem comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quẽ Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore editi, ita discurrentibus venis, vt Græcarum litterarum figura legatur inscripta. *quam explicat Ouidius lib. 10. Metamorph.*

Ipse suos gemitus foliis inscribit, & αἰαῖ
Flos habet inscriptum, funestáque littera ducta est.

de quo Virgilian. pastor:

Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores?

Quem vulgò hyacinthum florem appellant, in eo vix est vestigium harũ litterarum. Dioscorides, quem Seruius sequitur, pro vaccinio accipit: Pausanias in Corinthiac. cum comosandylo confundit. Ouidius verò ita describit:

Ecce cruor, qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrióque intensior ostro
Flos oritur, formamque capit; quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.

vt appareat esse, nostrum lilium rubrum. nam & Plinius lib. 21. cap. 26. radicem bulbaceã affirmat. Igitur, quia primis nominis sui litteris, optimè exitum vitæ Aiacis respondit, verum *vocat: vel significat rectum & veracem fuisse, minimeq; solitum mentiri, qualis ab Homero pingitur: vel, veri, id est, veraci vatis, quia Teucro fratri regni amissionem prædixit, apud Sophoclem. Dicitur etiam*

etiam Salamina Aiacis; *quia in illâ Telamonius Aiax fuit natus, vt ex Aretade Cnidio Plutarch. in Parallel. meminit. de hac eadem est illud à Lucano dictum obscurißimè lib. 3.*

Trésque petunt veram credi Salamina carinæ.

quo loco, vt, quæ interpretes, mihi non placent; ita, quod mihi placeat, ipse non inuenio. Venit in mentem hanc Atticam Salamina veram *vocari solitam, ad distinctionem alterius Cypriæ, quam Teucer ædificauit, cùm hanc Salamina patrémque fugeret; & quæ ab eodem Horatio vocatur* ambigua. *Vt fortaßis apud Senecam debeamus reponere:*

Numquid Aiacis Salamina veram?

si non mauis Hypallagen dicere.

844 Calydona] *vrbem Aetoliæ, de quâ & apro vide Ouid. 8. Metam.*

845 Titaressos] *Titaressus (vt vocat Lucanus lib. 6.) vel Titaresius, vt Græci videntur malle, amnus Thessaliæ tam crassas habet aquas vt Peneo, cui influit, non admisceatur; sed olei instar supernatet, auctore homero Iliad. 2. & Lucano lib. 6. ideo vndas eius vocat segnes. Plinius lib. 4. cap. 8. videtur nonnullis vocare* Euroton, *Strabo* Eurotam, *Epytoma eius* Europum. *Homero aquas habet suaues. admiscetur Peneo, sed vix, vt patet ex Athenæo libro 2. cap. 2. causa, pinguedo iuxta Strabonem; leuitas, iuxta Athenæum & Plinium; fluit per Locros, quorum sunt vrbes, Bessa & Scarphe. apud Stephanum Heracleo Glauci F.*

Βησσάντε Σκάρφηντε καὶ Αὐγείας ἐρα.

alia etiam Bessa Phocidis, & alia Scharphæ Euboeæ. Scarphæ & Scharphia Eustathio eadem. Sed falli puto. nam vna est Scharphia Locrorum distincta à Scharphe, de quâ Pausan. in Corinthiac. & Achaic. alia Scharphia Bœotiæ; Straboni. Pylon senilem] *hoc addidit, vt de Nestoris Pylo intelligamus. sic Ouidius:* Nos Pylon antiquam Neleia Nestoris arua. *Homerus Odyss. γ'. Pyli nomine omnem ditionem Nestori subditam comprehendit, Strabone teste. Homeri Scholiastes tres Pylos numerat, vnam Messeniæ, quæ regnum Nestoris, & Coryphasia: secundam Arcadiæ, Nestoris patriam, quæ & Leopreatica & Triphyliaca; tertiam Eleæ, propè Oleniam petram. Ego Senecæ & Ouidij loca de prima puto accipienda. Pausanias in Messeniac. non videtur tot Pylos agnoscere.*

848 Pharin] *Pharis vrbs Laconiæ Homero Iliad. 2. & Stephano: Phara, oppidum Achaiæ Laconum Colonia, teste Aemilio Probo in Conone; deducta fortè ab iis, qui Pharin incolebant.*

Pisam Iouis] *Elidis vrbs Pisa, Oenomao regnata semper singulari numero profertur, Pindaro, Straboni, Diodoro, Stephano, Lucano, Statio, Plinio, Martiano, dicta teste Schol. Pindari à Pisâ Endymionis filiâ. Sed Hetruriæ ciuitas multitudinis numero profertur,* Pisæ, *vt notat Pintianus in lib. 2. Melæ. cur ergo apud Nonium Attius Oenomao de Græcanicâ,*

Coniugium Pisis, patet eo te itiner tendere?

arbitror non fuisse Attiũ singularẽ, sed scripsisse; Pisæ. Coronis] *propter Olympia, quibus victorũ capita oleâ coronabantur, vt docebo in Agam. act. vl.*

853 Sparte] *Sparte semper pro vrbe ipsâ ponitur; Lacedæmon aliquando vrbem, aliquando totam prouinciam significat. Pausanias testatur Lelegem in Laconiâ regnasse, & ab eo Leleges dictos; huic quinctum ordine Lacedæmonem Heroëm successisse; hunc Spartam Eurotæ fluminis filiam duxisse; & à se regioni nomen Lacedæmoniam, ab vxore vrbi, quam in eâ condiderat, Spartæ nomen indidisse. Spartiatas, sacræ litteræ testantur fuisse de stirpe Abraham 1. Machab. 12.*

855 Neritos] *Stephano* νήριτος *&* νήρικος. *insula Acarnaniæ, quæ & Leucadia; & etiam mons Ithacæ, vide Plinium lib. 4. cap. 1. & 12. vbi docet etiam Zacynthum esse Ionij insulam.*

IN ACT. IIII.

Nunc Helena primò, fraude; mox apertè suadet Hecubæ & Andromachæ, Polyxenam vt sinant à Pyrrho immolari. priùs simulat nuptias: mox coacta, iurgio Andromachæ, verum fatetur: accurrit tandem Pyrrhus, & abducit regiam virginem, non reluctantem. mater ad arma muliebria confugit, diras & conuicia.

860 Illætabilis] *mæstus, tristis, luctificus, omnis expers lætitiæ. Virgil. lib. 3.* murmur illætabile. *& lib. 12,* oram illætabilem, *Statius lib. 5. Thebaid.* pondus illætabile *dixerunt.*

862 Helena] *de Helenæ morte, & post mortẽ cum Achille nuptiis, aliisq́; nonnullis raris, adi Philostratum in vitâ Apollonij; Protei vaticinium apud Homerum Odyss. δ'. aut Dioscurorum apud Euripid. extremâ Helenâ, Isocratem in Encomio Helenæ sub fin. Leonicum lib. 2. var. hist. cap. 31.*

867 Fraudetur] *Primus Venet.* fallatur. *Moguntinens. & duo alij Veneti;* fidenter, *idq́; Daniel ait se in vetustissimo & antiquissimo Cod. repperisse, ego reperi;* fraudetur, *in aliis præter Moguntinens. Herbipolens. Basileens. Lugdunens. Lipsiens. quod non video, cur non retinendum.*

873 Coniugium] *sic sumsit Propertius:* —— quæ viua sequatur Coniugium. *hoc est, coniugem.*

875 Petit] *Burdegal. membranæ;* vocat.

877 Thetys] *postea sequitur. hic legendũ;* Tethys. *deprauarũt Saxones.*

878 Suam vocabunt] *magnum id videbatur, ideo poëta ille in Lesbiacis, cuius fragmentum suprà dedi, ait Pisidicen sperasse futuram se Glauci Thetidis nurum:* ὀφρα νυός γλαυκῆς Θέτιδος ϖέλοι.

893 Totis] *in Basil. margine habetur;* nuda cutis.

896 Læta] *sic mei omnes codices, scripti, impressi: sed, inquiunt Critici, enorme & nimium hoc est, vt cum gaudio aspexerit pugnantes Paridem & Menelaum. satis si absque acri dolore. Enorme fateor, & nimium, vt aspexerit. sed, an propterea nimium, vt ab iratâ & hoste dicatur; vt improperetur ab enormiter læsâ mulierculâ? non tam illæ quid verũ attendunt, quam quid dolor imperat. nil illis nimium, minora omnia quàm velint. docet experientia. quis conuiciis muliebribus frenum, quis modum imponat? nolim periculum facere, ne meo cum malo.*

901 Digni] *q. v. l.* dignè. 905 Iudice infesto] *magnum innocentiæ argumen-*

argumentum, vt & alia huius defensionis; quâ haut scio an quicquam neruosius, aut splendidius, in Helena defensionem, dici queat.

909 Seruitia] *seruitium propriè multitudo seruorum; seruitus conditio seruiendi: sed veteres (vt auctor est Carisius lib. 1.) Indifferenter seruitium etiam pro seruitute posuerunt. Virgilius;* Seruitio enixæ tulimus.

917 Teucris] *q. m. s.* Teucrũ, *nempe Eguian. paullo pòst Mog.* quę secuit.

919 Sin rapta] *sum, ait, innocens; quia non spontè Troiam veni, sed vi compulsa. quia non adulteri blandas persuasiones, sed Deæ Veneris mandata secuta sum, illius pollicitationem nolui falsam reddere. Vtrumque argumentum à Gorgiâ Rhetore sumtum; qui in Oratione pro Helenâ; culpâ vacuam docet: quia vel fortunæ imperio, Deorum iussu & Necessitatis nutu fecit ea quæ fecit, vel vi rapta, vel persuasa verbis, vel amore capta; singula deinde discutit, priora duo potissimùm, quæ hic abutitur. Non (inquit) spotè Troiam veni, sed rapta à Paride; Paridis potiùs, quàm meo peccato. Nec tamen illius; qui datum sibi à Deâ munus, iure suo vindicauit. Dignus ille, cui tu, soror, ignoscas. Sed esto. mea tota culpa, meum facinus. quid te iudicem esse postulas? an vereris ne beneuolo iudice absoluar? non est quod metuas. idem mihi iudex, qui læsus, maritus adulterio lacessitus, Menelaus. illi futurum curæ, ne impunè abeat. hac sententia si;* iratum *legas, cum Moguntinens. Burdegalens. & Eguiano & aliis m. s. item cum Herbipol. Venetis, Paris. & Lugdunens. & aliis. Nescio vnde N. inuexerit;* irritum. *cui nec deest sententia. An tu, inquit, putas me futilem & cassum iudicem sortitam; qui iniuriam suam vel nolit, vel non possit vlcisci? &c.*

921 Iratum puta] puta *sic omnes quos vidi, codices, & Priscian. docet lib. 15. de aduerb. significare, scilicet: vt hic sit nota irrisionis. Non malè tamen manusc. qui,* mea.

941 Polyxena] *tragœdiam Polyxenam scripsit Sophocles, vt citat Apollonij Scholiast. in lib. 2.*

944 Viden animus] *Euripides*:

Te quidem misera mater
Omnigeno luctu defleo;
Meam autem vitam, exitium, calamitatem
Non lamentor. cùm mî mortis obeundæ
Casus vitâ potior contigerit.

verba sunt Polyxenæ. porrò melius hîc Mogunt. Herbip. Venet. Lugdunens. Vide vt animus ingens lætus audierit necem.

946 Admoueri] *ornari, componi, discerni acu, cnasone, redimiculo ab ornatricibus, cinistonibus, commotriis.*

958 In tot oscula] *vide sup. Thyest. 1022.*

976 Cassandra] *alio nomine dicta Alexandra, teste Pausaniâ in Lacon. Natarum Priami pulcherrima, si credimus Homero Iliad. ν'. nam cæcus ille idem; non idoneus formæ iudex, Iliad. ζ'. hanc laudem tribuit Laodice, cui Triphiodorus astipulatur; de cuius Laodices impudicitiâ quædam ex Hegesippo lib. μιλησιακῶν α', narrat Parthenius cap. 16.*

970 Sedi-

970 Sedibus patriis] *corrupere Basileens. qui primi posuêre*, patriis; *quos Chemnicensis secutus.*

979 Breuis] *pro breuiter. sic suprà* prior, *pro prius; sæpè* serus, *pro serò & similia. porrò quod ait nolenti obtigisse, sumtum à Nasone, qui 13. Metam.*

Nunc etiam prædæ mala sors: quam victor Vlysses
Esse suam nollet ——

980 Dirus] *Herbipolens. & Venet. Durus.*

981 Regibus reges] *sæpe sic ludit, vt supra;* Liber liberos Troas vide. *variant autem hoc loco excusi: secutus sum Lips. Herbipolens. Venet. Basileens. nam Lugdunens. addit;* haud. *malè. Moguntinens.* regem. *porrò sequentes versus mallem transponere:*

Quis arbiter crudelis & miseris grauis,
Quis tam sinister diuidit captas Deus?
Eligere, *&c.* *paullo tunc clariora.*

986 Armis Achillis] *quæ Vlyxi obtigere, iudicibus vel Græcis, iuxta Ouidium, Antipatrum, Asclepiadem, & Sophoclem; vel captiuis Troianis, iuxta Homerum, Q. Smyrnæum & alios.*

989 Spolium] *vestis corpori detracta,* spolium *dicitur; induta verò, à Saluiano lib. 1. de prouiden.* induuium *vocatur: Plinius id arbori accõmodat. Glossar.* spoliatorium ἀποδυτήριον *&* ἐνδυτήριον.

990 Tellus] *Ithaca.*

Num capit] *Moguntin.* nunc. *Lugdun. Basil. & Lipsiens.* num. *æquè bene Herbip. & Veneti,* non, *sine interrogatione.*

992 Sequentur] *Moguntin.* sequantur.

996 Interim hæc pœna] *Dæmonax philosophus felicem censebat, qui liber esset; liberum, qui nec speret aliquid, nec pertimescat; nihil illi sperandum vel metuendum; qui sciat cuncta, siue iucunda siue acerba, iuxta finem accipere. Boëtius pulcrè:*

Nec speres aliquid, nec extimescas,
Exarmaueris impotentis iram:
At quisquis trepidus pauet vel optat,
Quod non sit stabilis suique iuris;
Abiecit clypeum, locóque motus,
Nectit, quâ valeat trahi, cathenam.

adde quæ dixi Herc. Oet. 928.

996 Sortem occupaui, præmium eripuit mihi] *sic omnes libri, obscura tamen verba, & arbitror mendosa.* Daniel *explicat; Sors mihi præmium eripuit, nempe mortem. quia mori mallem, quàm seruire seruitutem.* Bernardinus; *Voluissem potiùs sponte tecum abire, vt nocerem; quàm per sortem.*
›› *vellem autem hoc, quia tunc omnes Troiani mihi essent obligati. Hoc amplius*
›› *mihi placet, sed dicendum clarius. Interea vos (ait) morâ & exspectatione di-*
›› *rarum, quas imprecari non desinam, cruciemini. Vellem spontè meâ, vos esse*
›› *conuiciis & diris insecuta: vellem arbitratu meo, non sortis, Vlyxem male-*
dictis onerare licuisset; proscindere, cõfigere licuisset iratæ linguæ telis. fuisset hoc

hoc mihi præmium miseriarum mearum. cœpissem hunc fructum ex tantâ calamitate. sed hoc præmium sors mihi eripuit, præoccupauit illa. sequar nunc Vlyssem & insequar; sed non sponte, non arbitrio meo. An ergo legendum: Sors occupauit, *&c. vel, an Synechdoche?*

1000 Reclude] *idem petit apud Euripidem*:

Me verò, deductam ad Achillis pyram,
Immolate, ne parcite ——

In chorvm.

Laudat illud dictum, Communia mala minus angunt: & quod vulgo dicitur, Solatium est miseris socium habere in pœnis; & agit deinde de profectione, & dispersione futurâ.

1010 Lenius luctus] *m. s. Burdegal.* lentius fletus. *non placet.*

1014 Patuisse] *Moguntinens.* placuisse. *non displicet. idem paullo post:* remoueto multum. *Porrò quærentibus se solos esse miseros poßit quis dicere, quod Epictetus querenti*: Méne igitur solum securi percuti? Quid ergo? velléſne (inquit) omnes securi percuti, ne consolatio tibi deesset? *Arrian. lib. 1. de vita Epictet.*

1039 Et nihil] *multa olim fuere diluuia. primum generale temporibus Noachi, de quo in sacris litteris Genes. 7. ad perdendam tollendamq́ ex orbe terrarum malitiam, vt ait Lactantius lib. 2. quod pulchrè describit Alcymus lib. 4. cetera peculiaria, primum in Aegypto, Promethei & Herculis tempore menstruum apud Diodorum lib. 1. secundum in Achaiâ & Atticâ bimestre, rege Attico Ogyge, Pausan. in Attic. & Diodor. lib. 6. Tertium in Thessaliâ ætate Deucalionis, quod integrâ hyeme durauit, Aristot. in Meteor. Virgilio in Georg. Ouidio, & ceteris poëtis; & de hoc noster, & ferè semper ceteri poëtæ intelligendi; etsi de eo loquantur, quasi generale fuisset. Quartum Pharonium in Aegypto imperante Proteo, de quo Lucanus lib. vlt.*

Tunc, claustrum pelagi, cœpit Pharum. insula quondam
In medio stetit illa mari, sub tempore vatis
Protheos; at nunc est Pellæis proxima muris.

Accuratißimam diluuij descriptionem inuenies apud Senecam lib. 3. Nat. quæst. cap. 27.

1041 Questum] *Moguntinens. Herbipol. & aliqui Veneti*; cætum.

1043 Tuba] *Euripides in Rheso*: Nam accinctos laboribus oportet Tyrrhenæ tubæ sonum exspectare. *& Heraclidis*: Signum dedit Tyrrhenica tuba. *vide Agamemn. versu 424.*

In act. v.

Narrantur cædes Astyanactis & Polyxenæ, & Troades captiuæ, ad suos quæq́ dominos, rapiuntur.

1055 Dira] *Moguntinens. Herbipolens. Ven.* dura. *& in sequentibus, Basileens. in marg.* quid, *pro*, quod.

1060 Sua quemque] *Sophocles*: —— at ægritudinem

Hanc nemo veſtrûm eſt æquè qui, vt ego, ſentiat.
Namque omnium veſtrûm dolor redundat huc.
Omnis me in vnum confluit, me ille, me
Excruciat, & neminem alium. animus meus
Vrbíſque, veſtrámque, & meam ſimul gemit
Vicem ———

1064 Seriem ſedis] *habes vtramq́; apud Ouidium lib. 13. Metam. ſub ƒ.*

1068 Aſſueta Priamo] *hoc narrat Homerus Iliad. γ'. quæ porta Scæa dicta, quod ad ſiniſtram eſſet, hoc eſt, Occidentem, vt explicui Thyeſt. 697.*

1075 Turre in hac] *Ouidius.*

Mittitur Aſtyanax illis de turribus; vnde
Pugnantem pro ſe proauitáque regna tuentem,
Sæpe vidêre patrem monſtratum à matre ſolebat.

1085 Nefas] *ſepulcri violati.*

1098 Non flet] *Ex illo Ouidij:*

At populus lacrymas quas illa tenebat,
Non tenet ———

1100 Vlyſſes] *De Vlyſſis morte, hæc Sex. Empyricus cap. 16. contrà Mathematici quidam ſcribunt eum à Telegono filio per imprudentiam interemptum; alij à Laro, qui marinæ turturis ſtimulum immiſerat, occiſum; alij in equi formam mutatum. Sanè in Italiâ ſepultum docet Ariſtoteles in Peplo, vbi illum collocat in Tyrrhenia;* ἐπὶ Ὀδυσσέως, κειμένου ἐν Τυρρηνίᾳ: *quo peruenerat, poſtquam eum Neoptolemus, ne à cognatis occideretur, Cephallenia & Ithacâ cedere iuſſerat. vide Izacium & Canterum in Lycophron. De perfidiâ in hoſpitē Æolum, & de parricidio, quo propriū ex Enippâ filiū Euryalum ſuſtulit Vlyſſes, ex Philetâ & Sophocle Parthenius* ἐν ἐρωτικ. *c. 3. & 4.*

1112 Et ora] *quanta maieſtas oris vel in puero Scamandrio fuerit, neſcio quis apud Attium, inquit:*

——— abducite intrò. nam mihi
Miſeritudine commouit animum excelſa aſpecti dignitas.

Notas] *ſimilitudinem patris exprimentia lineamenta.*

1113 Imam] *Mogunt.* vna. *in ſequ. carmine, Mogunt. Herbip. & Venetì;* incurſu. *Baſileenſ. Lugdun. Lipſienſ. & ceteri mei;* incuſſu.

1115 Cerbero pen. expreſſo] *Turpe viſum Euripidi, hac in re cerebrum nominare, in Troadib.*

Quam ſtudioſè coluit mater cæſariem
Sæpéque deoſculata eſt; ex illâ patet
Confractis oſſibus vulnus, ne turpia loquar.

ſed nec ipſe hoc alibi, nec alij refugêre. Euripides, in Cyclope:

Alterum verò correptum neruo extremi pedis
Illiſit acuto aſperæ cautis fragmini,
Cerebrúmque diſperſit ——— *Sophocles, Trachiniis:*
——— ſciſſóque capite
Miſtum cerebrum ſanie per comas fluit.

Home-

Homerus Odyss. ι.

τοῦ καί οἱ ἐγκέφαλός γε διὰ σπέος ἄλλυδις ἄλλῃ
θεινομένου ῥαίοιτο πρὸς οὔδεϊ.

Profectò ei cerebrum per speluncam huc & illuc
Verberato flueret ad solum.

& Iliad. γ'.

ὧδέ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι ὡς ὅδε οἶνος.

Sic ipsorum cerebrum ad terram fluat, sicut hoc vinum.

idem vsurpat Iliad. λ'. Iliad ρ'. Iliad. υ'. Athenaus lib. 2. cap. 27. his addit Aristophanem & Philoclem. Sed & Lucanus lib. 9.

—— raptóque cerebro
Exsiccata cutis, putrísque effluxit ab alto
Humor. *Sidonius epist. vlt.*
Vt per abruptum boue concitato
Spargeret cursus lacerum cadauer,
Cautibus tinctis calidâ soluti
Pulte cerebri.

1120 Tumulúmque] *Achillis tumulum statuunt in Propontide Homerus Odyss. ω. & in Peplo Aristoteles.*

1133 Face] *Moguntin. Herbipol. & Veneti;* modo.

1138 Magísque solito] *sic Philetum sub mortem formosiorem pingit Papinius, lib. 2. Siluarum:*

Attendit toruo tristis Rhamnusia vultu,
Ac primùm impleuítque thoros, oculísque nitorem
Addidit, & solito sublimius ora leuauit;
Heu misero lethale fauens ——

1143 Peritura laudant] *Moguntin. & alij codd. scripti, item Herbip. & Veneti;* perituram laudant. *rectißimè, si vnica litterula. m, tollatur. deterius Lugdun.* Vt peritura laudãt. *Viderunt hoc alij, & reposuère;* Perituram adulant. *fateor eleganti vocabulo, quo & Attius, & Lucretius vsi. ...le:* Pinnatâ caudâ nostrum adulat sanguinem.
...e verò: Longè alio pacto gannitu vocis adulant. *& more Græco solet ...m accusatiuo iungi, vt Turnebus notauit lib. aduers. 2. c. 9. sed mihi religio ...niecturas meras, non fultas exemplarium auctoritate, si non cogat necessi...e, recipere.* 1148 Miserentur ac mirantur] *sic Basil. Lugdun. Lipsien. ... plerią m. s. Mogunt. verò, Herbip. & Venet.* Miserantur ac mirantur.

1150 Audax virago] *Ouidius:*

Fortis, & infelix, & plusquam femina virgo.

... mox verba eius animi plena ponit:

Vtere iamdudum generoso sanguine, dixit,
Nulla mora est. aut tu iugulo vel pectore telum
Conde meo. iugulumq; simul, pectúsque retexit. *&c.*

...teres feminam etiam viram *vocabant teste Pompeio Festo; sicut & He...æis* ISSA *femina,* Is *vir, Gen. 2. à* virâ virago; *quasi virum agens.*

 1153 Pyr-

1153 Pyrrhus ad cædem piger] *Sophocles*:

Hic verò volens non volens, miseratus virginem
Animæ ferro meatus secat.

Ouidius autem:

——— ipse etiam flens, inuitusque sacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro.
Illa super terram defecto poplite, labens,
Pertulit intrepidos ad fata nouissima vultus.

de illâ cadente Euripides:

——— ipsa autem licet moriens,
Tamen sollicita est, vt decenter cadat,
Cælétque ea, quæ cælare conuenit
Oculos virum ———

imitatus hoc Ouidius, omisit noster: sed de gemitu vicit Ouidium, ille tantùm Troës gemuisse refert, hic etiam hostes. De Corneliâ Vestali Plinius lib. 4. epist. 11. Euripidis versum retulit.

1163 Abduxit statim] *sic o. l. quos vidi. sed Mar. Anton. Muretus ex conjecturâ reponit*; obduxit, *hoc est, absorpsit, hauriuit, ebibit. sic Cicero, sic alij. Vide Muretũ lib. 9. var. lect. c. 10. & Pet. Victor. lib. 15. var. lect. c. 17.*

1164 Tumulus] *noster vult in Troade ad bustum Achillis immolatam Polyxenam, vt Virgilius: sed Euripides in Chersoneso ad tumulum honorarium. vide Turneb. lib. 11. aduersar. cap. 19. de illâ Ausonius*:

Troas Achilleo coniuncta Polyxena busto,
　Malueram nullo cespite functa tegi.
Non bene discordes tumulos miscetis Achiui:
　Hoc violare magis, quàm sepelire fuit.

1168 Expuam] *Seneca lib. 3. de irâ cap. vl.* Iam ipsum spiritum expuimus, interim dum trahimus. *Lucretius lib. 2.* expuere ex animo rationem: *Martialis tussim dentes expuisse, dixit. Porrò hanc Hecubæ querelam pulcriùs prosequitur Ouidius d. lib. 13. in fine*:

Nata, tuæ quid enim superest? dolor vltime matris
Nata iaces; videóque meum tua vulnera pectus, &c.

1170 An omnia? an me? sola mors votum meum] *sic plerique recti: sed Herbip. & Ven.* An omnia? an méne solam? m. v. m. *non placet, vt nec quod postea Moguntin.* & Virginibus meis.

1173 Me solam times] *Ouidius*:

——— quo ferrea resto?
Quídve moror? quo me seruas damnosa senectus?
Quo Dij crudeles, nisi ut noua funera cernam,
Viuacem differtis anum? ———

COMMENT. IN AGAMEMNONEM.

ARGVMENTVM.

VIVVM Thyestes Atreum vlcisci non potuit, nunc excitatur ab inferis, & Ægistho persuadet, vt, quemadmodum Clytemnæstram ad adulterij consuetudinem pertraxerat, etiam in mariti cædem inducat. potitur votis impia vmbra. nam Agamemnonem, à Troiâ, victorem, domi reducem, in ipso conuiuio, sinuosâ sed imperuia veste irretitum, vxor & adulter occidũt, mox & Cassandram ab aris auulsam, Electram verò, quæ Orestem fratrem absconderat, carceri obscuro mancipant.

IN ACT. I.

Vmbra Thyestæ fungitur prologi vice.

4 Fugio inferos, superos fugo] *simile est illud Sidonij:*

—— nec esculentam
Fletus pangimus ad dapes Thyestæ:
Fratris crimine, qui miser voratis
Viuum pignoribus fuit sepulcrum:
Cùm post epulas repentè flexis
Titan curribus occidens ad ortum
Conuiuam fugeret, diem fugaret.

Assiduus noster in hoc antithetico allusionis genere. Thyeste:

Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi

Item: Quis influentis dona fortunæ abnuit?
Expertus est quicunque quam facile effluant.

Idem: Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit fugiens iacentem.
Nemo confidat nimium secundis,
Nemo desperet meliora lapsis.

Thebaide:

Quoties necesse est fallere aut falli à suis,
Patiaris potius ipse, quàm facias scelus.

& passim.

5 Pelopeæ] *sic Moguntin. & reliqui manusc. malè Lugdunens. & plerique impressi,* Pelopeiæ.

14 Trigemina] *Moguntinens. Herbipol. & Veneti*; tergemina.

15 Euinctus rotæ] *sic Eguian. Moguntinens. Herbip. Veneti, Basileens.*
Paris. Lugdunens. Lipsiens. & potest intelligi euinctus, *hoc est, valde vin-*
ctus. nam, e, littera auget, vt euinco, edurus, & simil. vbi significat per.

19 Exustus] *sunt qui*; exhaustus, *non malè.*

24 Quæsitor] *ex Virgilio*; Quæsitor Minos vrnam mouet.

31 Cœpi] *vix Delphicum oraculum iussit incæstum, vt ex eo nasceretur*
vindex futurus, cùm impauidus rui in amplexus natæ.

33 Nata] *Pelopeia.* 32 Item] *Mogunt.* Veni.

35 Auo parentem] *sic m. s. omnes, quos vidi, sic Lugdunens. & alij non-*
nulli; sed Veneti tres, Herbipolen. & quidam alij; Auo nepotem. *quare no*
est, quod exclament, & intemperiem mutantium accusent, nihil à me quidem
nec à Saxone Critico mutatum. à quo igitur? etenim sic legère N., sic Daniel,
sic Bernardinus; nimirum vt in m. s. suis inuenère. solent enim, si quid mu-
tarunt, indicare. Non tamen hoc mihi probatur. sed retineo; Auo parentem.
nepotum namque meminit secundo versiculo; & hoc voluit: Genui, ex filiâ
meâ, Aegystum, qui mihi filius & nepos; cui ego, pater & auus. auus, quia
ex filiâ; pater, quia genui: nam filiæ meæ; pater ego & maritus: Pelopea
Aegysthus, filius & frater: huic illa, mater & soror.

36 Nocti diem] *sup. Thyeste actu 4.*

38 Post fata demum sortis incestæ fides] *sic ad vnum libri omnes. hac*
sententiâ: Aliquando tandem exitus docet verum fuisse oraculum Phœbi,
quò responsum mihi, filium quem ex filiâ genuissem, iniuriarum mihi à fratre
illatarum vindictam exacturũ. nunc fides oraculo, ab euentu; sed me mortuo,
mortuo etiam Atreo fratre. igitur post fata, *hoc est, post obitum vtriusque.*
sortis incæstæ, *hoc est, oraculi suadentis incæstũ. apta hæc & germana planè.*

39 Rex ille regum] *sic vocant Cicero in epist. ad Familiar. & Auson. in*
Epitaphio: Rex regum Atrides fraternæ coniugis vltor,
Oppetiit manibus coniugis ipse suæ.
Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem;
Vindicem adulterij cùm Clytemnæstra necet.

Ductor ducum] *Ouidius, de eodem*:
——— dux erat ille ducum.
hanc verò loquendi formam, vulgus Grammaticorum haut rectè capit: signi-
ficat illa geminatio, nihil aliud quàm excellentiam eius quod geminatur, quasi
dicas Regum potentissimum, vel ducum fortissimum aut nobilissimum. mu-
tuati à Græcis Latini, sic enim isti δειλαία δειλαίων miserias miseriarum;
& Patres de Eucharistiâ τελετὴ τελετῶν; Dionys. Areop. & de Festo Do-
minicæ resurrectionis ἑορτὴ ἑορτῶν. Nazianzenus: Sed & hoc Græci ab He-
bræis. nam Salomonis liber Cantica Canticorum, & Nahum 3. locusta locu-
starum. & Apoc. 17. & 19. & 1. ad Tim. 1. c. 4. Dominus dominantium &
Rex Regũ. βασιλεὺς βασιλέων; κύριος κυρίων. vel, κύριος κυριευόντων, βασιλεὺς
βασιλευόντων. Salomonis שִׁיר הַשִּׁירִים *Nahum*; קְנוֹב גּוֹבַי *quo loco Septuaginta*
simpliciter locustam, ὡς ἀκρίς. & Chald. Paraphras. vermes locustarum.

42 Post

42 Post bina] *sic quidam reposuêre, speciosè & scilicet ex historiæ fide. veteres tamen libri, & excusi ferè omnes ante Lipsiens.* post dena. *& vt hoc verum credam, facit addita vox* Phœbi. *nam solare lustrum, videtur vocari cursus solis annuus. quia decennio Troia expugnata. Ciuile quidem lustrum, post exactum quadriennium; de quo non potest intelligi locus: nec etiam ciuile illud lustrum satis concinnè vocetur,* Phœbi *lustrum. cur enim Phœbi? aut quid illi sol præstat?*

48 Causa] *necandi Agamemnonis, turbandæ domus Atrei.*

52 An deceat hoc te, respice. At matrem decet] *sic Lipsiens. Lugdunens. autem;* hoc te? respice an matrem. *& sic Mogunt. sed rectissimè tres Veneti & Herbipol.* rogas An deceat hoc te? respice ad matrem. decet. *ex matre enim & auiâ (quæ filium sibi & fratrem, patri ac marito peperit) natum; quid queat dedecere? ita est. pulcra vita & probæ, stimulus ingens vera nobilitas. Veram voco, non terrenam hanc; quæ, vt non contemnenda, haut magni tamen æstimanda; sed illam veram, illam communem, illam certam: de qua egregiè Epictetus:* Si quis illud (*inquit*) sedulò cogitaret, se à Deo creatum, Deum patrem esse hominum: facilè nihil abiectum, atque vile admitteremus. Nunc quia ad alteram nostram originem, corporis scilicet, qua bestiis similes sumus, magis attendimus: fit quoque vt alij lupis similes fiant, infidi, insidiatores, noxiique; alij leonibus, agrestes, feroces, immanes; alij vulpeculis, maledici & subdoli. *hæc Arrianus lib. 1. dedict. Epictet. cap. 3. & 9.*

53 Noctis æstiuæ, &c.] *Dies naturalis æstate longior, hyeme breuior; contrà nox æstiua breuior, productior dies: sed ciuilis dies vtroque tempore duodecim horarum. Veteres itaque vt semper dies ciuilis duodecim horarum esset, hanc rationem excogitarunt, vt æstate diurnas illas horas extenderent, hyeme contraherent: & è contrariò hyeme extraherent nocturnas, contraherent diurnas, vt docet Paullus Manutius Comment. in epist. Famil. lib. 7. epist. 30. hinc intelliges illud Ouidij lib. 2. de Ponto in Aduersar. positum: hunc etiam locum Senecæ; qui miratur quod sit æstiua nox æquè longa atque foret, si esset hyberna. loquitur enim de naturali: vt & Propertius:*

Tu quoque qui æstiuos spatiosiùs exigis ignes
Phœbe, moraturæ contrahe lucis iter.

& Horatius; lib. 2. Sat. 6.

—— seu bruma niualem
Interiore diem gyro trahit—— *hoc est breuiore.*

Boëtius verò partim de naturali die, partim de ciuili nocte intelligendus, dum canit:
Tu frondifluæ frigore brumæ,
Stringis lucem breuiore rotâ.
Tu cùm feruida venerit æstas,
Agiles noctis diuidis horas.

55 Cadentes] *occidere iam parantes, quòd cursum suum complerint.*

56 Phœbum moramur] *impedimus ortum eius præsentiâ nostrâ, quam fugit.*

IN CHORVM.

Mediocrem fortunam cum excelsâ confert & præfert.

57 O regnorũ magnis fallax fortuna bonis] *idẽ dixit Eurip. in Ione:*

τυραννίδος δὲ τῆν μάτην αἰνουμένης
τὸ μὲν πρόσωπον ἡδὺ, τὰν δ' ὁμοισι δὲ
λυπηρά· τίς γὰρ μακάριος, τίς εὐτυχὴς,
ὅστις δεδοικὼς, καὶ παραβλέπων βίαν
αἰῶνα τείνει;

Iucunda gestat ora, quam laudant nimis
Regia potestas: at molesta quæ latent.
Quis enim beatus, aut potens censebitur
Semper timore qui prematur, ne qua vis
Inimica vitam rapiat & regnum sibi?

59 Locas] *Eib. legit,* loco, *atq; ita Ven. & Herb.*

64 Libycis syrtibus] *Lucanus.*

Reppulit à Libycis immensum Syrtibus æquor.

66 Euxini] *hoc mare principiò propter accolarum inhospitalitatem, vel, (vt Theophilus tradit) latronum frequentiam ἄξενον dictum; postea operâ Herculis expurgatâ latrociniis regione, & accolarum animis, ceterarum gentium commercio aliquantulum emollitis, Euxinum, quasi εὔξενον nuncupatum, testibus Ouidio, Melâ, Theophilo, ceteris.*

70 Versat plaustra Bootes] *videtur enim quasi manu plaustrum regere, vt sæpe diximus. Anacreon:* στρέφεται ὅτ' Ἄρκτος ἤ κατὰ χεῖρα τὴν Βοώτου.

Cùm iam rotatur vrsa, circa manum Bootæ.

81 Fugiunt aulas] *non de nihilo est, quod aulæ vt impiæ, infidæ, impuræ audiunt. ferè enim tales. notum illud Lucani:* —— exeat aula

Qui volet esse pius —— *Exstat elegans libellus Antonij Gueuaræ Episcopi Modonedensis, de Aula vituperatione; qui, diuturnâ experientiâ multorum annorum, Syrtim illam nouerat.*

85 Sidunt] *Latinè Latina vox, etsi præteritum cogatur à sedeo mutuari, teste Prisciano lib. 10. Virgilius:* subsidunt vndæ. *Lucanus;* Sidentia passim corpora. *Statius:* —— summisque insiditur astris.

93 Nubibus ipsis] *supra Hippolyt.*

Admota ætheriis culmina sedibus
Euros excipiunt, excipiunt notos,
Imbriferumque corum.

96 Feriunt] *sic Hippol.* —— humida vallis
Raros patitur fulminis ictus.
Tremuit telo Iouis altisoni
Caucasus ingens, Phrygiumque nemus.

Herodotus: Vides vt prægrandia animalia, fulmine Deus ferit, nec sinit insolescere, parua verò nihil lædit? vides vt magna semper ædificia, magnásque arbores huiusmodi fulminum tela percutiunt? Gaudet enim Deus eminentissima quæque deprimere, *&c.*

Phy-

Physiologicam causam inquirit Lucretius lib. 6.

Altáque cur plerumque petit loca? plurimáque huius
Montibus in summis vestigia cernimus ignis? *&c.*

99 Placet in vulnus maxima ceruix] *deliguntur & eximuntur à reliquo grege pulcherrimi quique & maximè opimi boues: consule Macrobium lib. 3. Sat. cap. 5. Huc pertinent illa ex Nelei carmine, non ita pridem Criticorum industriâ rediuiua:*

Namq. nullum peius macerat humanum, quàm de mare sæuum.
Vires quoi sunt magnæ, topper confringent importunæ vndæ.

102 Modicis rebus, &c.] *pulchrè hæc Apollodorus Comicus:*

Habent perampla dona fortunæ metum,
Periculóque non carent prælustria,
Nec vlla celsa tuta sunt mortalibus;
Quæ euertere vel inuidia, vel tempus solet,
Felicitatis culmen vbi quis attigit.
At tutior mediocritas in omnibus,
Neq. mente deprimente sese ad humum nimis,
Neq. contra in altum sese offerente superbius.
Namque minus altè si quis è gradu cadat,
Celabitur facilè eius infortunium:
Ingentis at molis ruina ingens erit.
Nam rebus obstat inuidia prælustribus:
Subuertit & fortuna quos euexerit.

Apud Euripidem nutrix Medeæ;

κρεῖσσον ἔμοιγ᾽ οὖν, εἰ μὴ μεγάλως,
ὀχυρῶς τ᾽ εἴη καταγηράσκειν,
τῶν γὰρ μετρίων πρῶτα μὲν εἰπεῖν,
τοὔνομα νικᾷ, χρῆσθαί τε μακρῷ
λῷστα βροτοῖσι. τὰ δ᾽ ὑπερβάλλοντ᾽, οὐδένα καιρὸν δύναται θνατοῖς.
μείζους δ᾽ ἄτας, ὅταν ὀργισθῇ
δαίμων, οἴκοις ἀπέδωκεν.

Iudice me libertas
Par, & vitæ æquatio præstat,
Séque assuescere legibus æquis,
Si non regifico splendore: at, at
Tuto consenuisse licebit.
Nam popularius æqui iuris
Primum est nomen, & experiundo &
Vsu longè præstabilius.

Prouerb. 17. Qui altam facit domum suam, quærit ruinam. *vt noster vertit ex Græcâ editione, non ex Hebræâ.*

103 Felix quisquis] *Euripides in Ione:*

δημότις δ᾽ ἂν εὐτυχής

ζῆν ἂν θέλοιμι μᾶλλον ἢ τύραννος ὤν.
Popularis autem mauelim feliciter
Traducere æuum, quàm tyrannidem assequi.

107 Legit] *minus bene Mogunt.* Ligat.

IN ACT. II.

Queritur Clytemnæstra de marito, & meditatur illi exitium; dissuadet Nutrix & hortatur ad meliora: sed superueniens Ægisthus, rursus illam in præceps rapit.

114 Pudor] *fieri enim nequit, vt impudica non fueris, quantumuis postea pudicitiam colas. sed sanè deletur hæc nota, sequentis virtutis splendore. De virginitate verius dixisset: sed loquebatur mulier coniugata, multorum iam liberûm parens.*

115 Incita] *vtitur metaphorâ ab equis sumtâ; quos cùm currere volumus, frenum illis permittimus, vt prono, non erecto, collo inciti euolent. quare non placet Moguntini lectio,* excita. *falsum autem quod sequitur, sed personæ loquenti accommodatum.* 119 Impia] *Medea.*

122 Socio] *thalami, & pericli. sic illam paullo post Aegisthus sociã vocat.*

124 Soror] *Helena Paridem secuta.*

128 Licet ipsa] *vide Medea 446.*

129 Proin quid est] *sic Basiliens. Lugdunens. Lipsiens. Sed Moguntin. Herbip. Veneti, & Eib.* proinde quicquid est. *quo confirmatur vera Lipsii emendatio,* Proin quicquid est. *vt prima vox contrahatur in monosyllabum.*

130 Quod ratio nequit] *In Euripid. Alcestide Hercules:*

χρόνος μαλάξει, νῦν δ' ἔθ' ἡβᾷ σοι κακόν.
Tempus leuabit, quod recens nunc est malum.

141 Regimen] *clauum. hoc est, rectam rationem.*

143 Dedi] *Moguntinens.* dedam.

148 Perlucet omne] *Seneca lib. 1. de clement.* Alia est conditio eorum, qui in turbâ, quam non excedunt, latent; quorum & virtutes, vt appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent: vestra facta dictaque rumor excipit, & ideo nullis magis cauendum est, qualem famam habeant; quam qui, qualemcunque meruerint, magnam habituri sunt. *Et paullo pòst eundem Neronem compellans:* Tibi non magis quàm Soli latere contingit. multa contra te lux est, omnium in istam conuersi oculi sunt. prodire te putes, oriris. loqui non potes, nisi vt vocem tuam quæ vbique sunt gentes, excipiant. *Iuuenalis:*

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

C. Plinius in Paneg. Traiani; Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum esse patitur: principum verò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimósque secessus recludit, omniáque arcana noscenda famæ proponit, atque explicat.

151 Quod metuit] *sic quidam, alij, vt Burdegalens. Basileens. Lipsiens.*

quod

quod meruit. *item, pro;* obruit, *nonnulli;* obstruit. *item pro;* capienda, *habent;* rapienda. 154 Capienda] *in bellicis hoc consilium utibile: non ad peccandum. Liuius li.25.* In rebus asperis & tenui spe, fortissima quæque consilia tutissima sunt.

155 Coniugij nomen] *malo cum membranis Burdeg.* coniugis.

158 Equidem & iugales] *hoc fuit πρόσχημα Clytemnæstræ, quo velabat parricidij sui turpitudinẽ, vt etiã ipsamet inquiebat Electra apud Sophoclem:*

ἐπεὶ πατὴρ οὗτος σὸς ὃν θρηνεῖς ἀεί
τὴν σὴν ὅμαιμον μοῦνος ἑλλήνων ἔτλη
θῦσαι θεοῖσιν, οὐκ ἴσον καμὼν ἐμοὶ
λύπης ὅτ' ἔσπειρ', ὥσπερ ἡ τίκτουσ' ἐγώ.

Quando parens iste tuus vllo quem sine
Fine, aut modo luges, sororem olim tuam
Solus Pelasgûm dedere sustinuit neci
Diisque immolare: non pari mecum iugo
Subactus is, dum gigneret; quo ego fui
Dum eniterer. *Euripides in Iphig. priore describit, quomodo Agamemnon, vt Iphigeniam posset immolare, Clytemnæstræ scripserit, se filiam Achilli despondisse, nuptias ad exercitum celebrari oportere, confestim eam mitteret. Fingitur autem morti erepta, Dianæ beneficio, vnde &* Sospita *dicitur Diana in veteri inscriptione:* ΑΡΤΕΜΙΔΙ ΑΥΛΙΔΙ ΚΩΤΕΙΡΙ.

162 Tyndaris Cæli genus] *Iuppiter ex Taigetâ genuit Lacedæmonem, qui Amyclum, qui Argæum, qui Oebalum, qui Tyndarum, qui Helenam & Clytemnæstram, quæ peperit Iphigeniam. Dictys lib. 1. vel sanè Tyndaris, quia Tyndari filia putatina, vera (vt poëtæ) Iouis filia, vel ex Ledâ vel Nemesi: nam sic Helenæ matrem vocat auctor Cypriacorum:*

Τοῖς δὲ μετὰ τριτάτην Ἑλένην τέκε θαῦμα βροτοῖσι
Τὴν ποτὲ καλλίκομος Νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα
Ζηνὶ θεῶν βασιλῆϊ τέκεν κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης, *& quæ sequuntur apud Athenæum lib.8. cap.3.*

Natalis: Hinc Helena admiranda viris est tertia nata;
Quam Nemesis commista Ioui pulcherrima virgo
Cælicolûm regi peperit vi fortè coacta. *&c.*

165 Pelopeia] *rectè Mogunt.* Pelopea. *& mox;* sacrilego.

178 Indomitus] *sic Moguntinens. & Lipsiens. sed Lugdunens. & plerique excusi;* indomitis minis. *quod minus arridet.*

179 Ille solus[*Homerus:*

Calchas Thestorides augurum longè optimus,
Qui sciebat præsentia, futura, & præterita.

181 Relucentes rogi] *Homerus:*

Semper autem pyræ mortuorum incendebantur frequentes.

182 Græciæ] *Artemidorus:* Soli ex Boëotiis Thebani non bellarunt ad Ilium. *an falsò? cùm dicat Homerus:* Quique sub Thebis habitabant bene habitatâ vrbe. *sic olim credidi, & Artemidorum reprehendi. non meritò.*

ritò. agnosco errorem, malè intellecti Homerici loci, & imposuerat exemplar mendosum. Inuenerat Artemidorus, non ὑπὸ Θήβας. *sed* Ὑποθήβας, *vt testatur Eustathius multos legisse, & parui oppidi nomē esse, Hypothebas: quos interfuisse testatur Homerus, non Thebanos. Tamen Iustinus lib. 28. solos Acarnanas scribit Græcis ad Troiam non iuisse suppetias: nec eos in Bœotia expressos inuenio.*

188 Hem] *Moguntinens. en. idem*; trophæa Troia.

193 Occupandum] *Varro Ephebo*: Crede mihi, plures serui dominos comederũt, quàm canes. Quod si Actæon occupasset, & ipse prius suos comedisset. *Iustinus*: Nec fecisse se, sed occupauisse insidias. *vsitatum verbulum Ciceroni.*

201 Perde pereundo] *elegantes sunt tales traductiones Ouidianæ, in ep. Didus*: Perdita ne perdam timeo, nocéamve nocenti.

In epist. Deianiræ:

Huic victo victor nempe pudendus erat.

In epist. Cydippes:

Si lædis quod amas, hostem sapienter amabis:
Me precor, vt serues, perdere velle velis.

Idem: Verba quid exsultas tua si mihi verba dederunt.

203 Commori quî cum] *emendabam*; quo cum. *miror non intelligi. dicam planius*, commori quo cum velis, *hoc est, commori cum illo quem perire expetis. Locus ille epitomæ Liuianæ, docere id potuit, si consuluissent. Quod verò ipsi adferunt, nisi vitium operarum subsit, &* cùm mori, *mendosè excusum: nulli rei. si* commori *scripsêre, eadem sententia cum emendatione nostrâ: nisi quod non necessariò verba transponant pro lubitu.*

210 Melior Aiax] *Homerus*:

Locrensibus autem dux erat Oileus velox Aiax,
Minor, non tantus quantus Telamonius Aiax,
Sed multo minor —— *minor robore, gloriâ, staturâ. Homerus Iliad. β'. ρ'. ν. & Odyss. λ'. forma & factis vno Achille deteriorem dicit, statura quoque maiorem. Et Pausanias in Attic. scribit tam vastum fuisse, vt genu patella puerilis disci magnitudinem æquaret. Vlysses Nasonis, vt detrahat hosti, Oileum vocat, Aiacem moderatiorem.*

213 Memnon] *consule de Memnone Q. Smyrnæum lib. 2. Memnon Auroræ & Tithoni F. pulcherrimus fuit (teste Homero Odyss. 11.) eorum qui Troianis auxilio venerant; ab Achille lanceâ confossus obiit. Pindarus Nem. 6.*

—— καὶ ἐς Αἰθίοπας
μέμνονος οὐκ ἀπονο-
στάσαντος, ἐπᾶλτο βαρὺ
δὲ σφιν νεῖκος ἔμπεσ' Ἀχιλ-
λεὺς χαμαὶ καββὰς ἀφ' ἅρματα
φαεννᾶς υἱὸν εὖτ' ἐνάρι-
ξεν Ἀοῦς αἰχμᾷ
ἔγχεος ζακότοιο.

—quin

—— quin & ad Æthiopes
Memnone non reuer-
so prosiluit. grauis
autem ipsis concertatio incidit cùm Achilles
in terram descendens ex curribus
illustris filium occideret Au-
roræ cuspide
hastæ iracundæ.

idem latius tradunt Ouid. lib. 13. Metamorph. & Philostrat. lib. 1. de imagin. sed homo leuis à se ipso dissentit. nam li. 6. vitæ Apollon. ad Troiam mortuum negat. Verùm Strabo lib. 13. in Troade sepultum affirmat. Ex Æthiopia profectum communiter omnes ferè consentiũt, Pausanias tamen in Phocaic. mauult Susis è Perside Ilium venisse. Cineres in aues Memnonides transformatas, fabulantur Ouidius, Plinius, & Ælianus. de statuâ & sepulchro mira sunt, quæ referunt Iosephus in antiquitat. Pausanias in Atticis, Tacitus Annal. lib. 2. & Plinius lib. 36. cap. 7. & antiqua commentaria in Iuuenalis Sat. 15.

213 Xanthus] *de hoc in Troad. actum. vide Homerum Iliad. φ.*

217 Rhesus] *qui ad amnem sui nominis fuit interfectus, in quem etiam se vxor Arganthona, desiderio mariti proiecit. Vide Parthenium Narration. suarum cap. vlt.* 218 Amazon] *de qua Virgilius:*

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthasilæa furens, mediisque in millibus ardet,
Aurea subnectens exertæ cingula mammæ
Bellatrix, gaudetque viris concurrere virgo.

Peltam sic describit Pierius Hieroglyph. lib. 42., vt circulus descriptus lineâ diametrali dissecetur: pars altera, quantum cubiti, manusque ministerio deseruiat, relinquatur: altera duobus à lateribus excauetur: ita vt in medio spatium sit insertando brachio, cuius hoc sit propugnaculum. extrema ad scuti marginem lunentur in cornua. Orbes illi duo hinc inde exemti, insertandæ si opus sit hastæ alter commodus, alter ad inspectandum inseruiat.

224 Comprime] *Lib. Eguian.* opprime.

233 Ægisthe] *nimis sæua primo congressu Clytemn. an adhuc hoc carmen Ægistho tribuendum?*

244 Quem pœnitet] *imò vera pœnitentia nobis Christianis culpâ planè liberat. c. magna. de pœn. d. 1. Concil. Trident. sess. 14. cap. 4.*

259 Nec regna] *Ouidius:*

Non bene cum sociis regna Venúsque manent.

Homerus: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω
εἷς βασιλεύς.

Non bonum est multos esse, qui imperent, vnus sit imperator
Vnus dux. *Hanc causam esse voluit Musæus (teste Aristotele) cur aquila tres pullos excludens, duos deturbet nido, vnum educet.*

261 Excitas] *Moguntin.* incitas. *idem pro*; captam, *habet cum Herbipolens.* captas. *Venetus primus*; raptam.

263 Dominam] *matremfamiliæ. Plutarchus in Lycurgo scribit; Lacones vocasse vxores suas κυρίας. Menander:*

Me quidem, vt constat, habet vxor domina.

vtrumq; illic ingeminat; quemadmodũ virum dominum Ouid. in ep. Brisid.

Si mihi pauca queri, de te dominóque viróque
Fas est, de domino pauca viróque querar.

sic vsurpat idem in epist. Hippodamiæ. Hesychius: Dominas Thessali vxores vocant. *Epictetus*: Mulieres à viris post XIV. ætatis annum rectè dominæ vocantur. *Quinctilianus senior declamat.* 2. Tu facere potes occasionem vxor & domina. *vicißim sic mariti vel sponsi, domini; M. Brutus lib. de officio*; Itaque patresfamiliæ domini sumus. *Virgilius:*

——— connubia nostra
Reppulit, & dominum Æneam in regna recepit.

Ouidius in epist. Hermion.

Hæc tibi sub domino est Pyrrhe puella suo.

Idem: Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eras. *Ad hunc locum maximè proprium, quod ex Plutarcho dixi. nam hic loquitur Spartana.*

267 Det ille veniam] *Prosper Aquitanus*:

Det peccatori veniam peccator, & æquâ
Conciliet Dominum conditione sibi.

Idem iubet Saluator & Dominus IESVS CHRISTVS, *Matth. 6. & 16. Mar. 11. Idem Apostolus ad Ephes. 4. ad Coloß. 3. idem Ecclesiast. c. 28.*

268 Pacisci] *Seneca lib. 1. de Clementia*; Securitas securitate mutua paciscenda. 269 Haut noua] *quantumuis diu regina & regi nupta, regni & tyrannidis naturam nondum habes perspectam. Certè* noua *illi regnorum iura non erant.*

280 Fit nocens] *non inquiritur an innocens, sed fingitur esse nocens. vnde &* factum *crimen in Octau. pro* ficto. *corrumpunt, qui;* sit, *inuexerunt.*

294 Auctore Phœbo] *ad hoc oraculum refero illud Liuij in Aegistho, apud Nonium, in* Solemnitus, *sed castigatum:*

Solennitus à Deo tali lauder lubens.

porrò quod præcedenti versu dixit, & nepos. *explicat Sidonius:*

Non hic Tantaleam domum retexam,
Qua mixtum Pelopeia per parentem
Prolis facta soror, nouóque monstro
Infantem genuit (*sic lego*) pater nepotem.

297 Quid Deos probro] *sic Sophocleus Philoctetes reprehendit Vlyssem prætexentem diuina:*

Οδ. Ζεύς ἐσθ᾽ ἵν᾽ εἰδῇς, Ζεὺς ὁ τῆς δε γῆς κρατῶν.
Ζεύς, ᾧ δέδοκται ταῦθ᾽, ὑπηρετῶ δ᾽ ἐγώ.
Φιλ. Ὦ μῖσος, οἷα κἀξανευρίσκεις λέγειν,
θεοὺς προτείνων, τοὺς θεοὺς ψευδεῖς τιθείς.

VL. Iouis iſta, ſi neſcis, Iouis terra regitur
Arbitrio, auctor eſt rei huius Iuppiter,
Iſtius imperio obſequens facio hæc ego.
PHIL. Scelerate, túne hæc dicere? dolis tu, tuis
Mendaciis prætexere audebis Deos

301 Hæc vacat] *Moguntinen. Herbipolenſ. & Veneti,* hæc vacat regia viro. *ſi legas;* Hæc vacat Regi ac viro. *ſenſus, ſe viduam, viro ſolo, & quidem Regi nuptam, non admiſſuram viliores nuptias. viduas quidem* vacuas & vacantes mulieres *olim dictas, aliis obſeruatum.*

302 Quæ inuita peccat, debet & culpæ fidem] *ſic plerique lib. etiam m. ſ. nullo, quantum intelligo, ſenſu. æquè exſenſa lectio Herb. & Venetor.* Quæ inuita peccat, oſtendit & culpæ fidem. *& cæci hic aliàs Lyncei, muti aliàs arguti: iuuat Moguntin. cod. qui,* Quæ iuncta peccat, debet & culpæ fidem. *quæ (ait) cum aliis facinus perpetrauit, ſocio culpæ fidem debet. non licet fide ſaluâ eum, quo cum ſceleſta fuit, deſerere vel prodere. Secedamus ergo, & quod iuncti deliquimus, iunctis conſiliis diluamus.*

IN CHORVM.

Canit Pæanem; qui partâ victoriâ Apollini cani conſueuerat: initiò Apollini tantùm, teſte Suydâ: poſtea tamen pæanas facti Marti & Diis alius communes, adeo vt omne carmen quo Deorum, vel hominum etiam laudes continerentur, Pæan *dictum fuerit. Nam, teſte Athenæo, Hermippus Cyzicenus Pæanes compoſuit in Antigonum & Demetrium, Pindarus in varios, vt tradunt Horatij interpretes.*

311. Coronat] *lauro, teſte Apollonio, laurus enim Apollini ſacra, propter Daphnem in laurum mutatam, vt narrat Parthenius cap. 15. & Diodoro Eleenſi in elegiis, & Philarcho in hiſtor.*

313 Innuba] *in citato Varronis fragmento mallem legere;* veteres pueraſcunt. 314 Stirps Inachia] *Inachi genus, virgines Argiuæ.*

315 Thebana manus] *ſic quinque manuſc. mei: ſic ad vnum omnes excuſi. & quid in hac lectione reprehendendum οὐ καταλαμβάνω.*

316 Eraſini] *Eraſini plures. vnus in Arcadiâ ex Stymphalo gignitur, qui aliquamdiu ſub terrâ occultatus, rurſus in Argiuo agro erumpit, de quo Ouidius libro 15. Metamorph. alius in Corinthiacum ſinum illabitur. de quo Pauſanias in Corinthiac. alius Eubœæ propè Erythræam, alius Atticæ Straboni lib. 8. de Attico noſtrum loqui opinor.*

317 Eurotam] *Eurotas Lelegis N. Mileti F.; cùm in Laconiâ ſtagnantem in campis aquam, alueo facto in mare deduxiſſet; quod fuit aquarum reliquum, in iuſti amnis morem deſluens, de ſuo nomine nuncupauit Eurotam. Pauſan. in Laconic.*

322 Arcus victor pace relata Phœbe relaxa] *Moguntin.* Arcus vinculo Phœbe relaxa. *Herbip. & Veneti;* Arcus victor Phœbe relaxa; *quibus omnibus deeſt,* pace relatâ, *quod eſt in ceteris. delendum, nec ne? neſcio. nam vt ſpurium ſit vel germanum ἐνδέχεται καὶ οὐκ ἐνδέχεται. Apollo quidem*

dem cantaturus arcum soluere credebatur. Dionysius Perieget. ait enim, cùm se Delphos recipit, id facere: ἱςάμενος χρυσέης ἀναλύεται ἄμμα φαρέτρης vinculum auratæ pharetræ soluit.

328 Lyra] *Lyram, citharam, chelim, barbytum, & phormingem solere confundi assentior, Polluci, Suidæ, Guarino, Budæo & aliis, & colligitur ex Homero in hymn. Mercurij & Odyss.8. Martiano lib.vlt. & aliis. Sed tamen illi oportet mihi vicissim assentiantur, propriè loquendo esse diuersa. nam & ipse Martianus eodem lib. vlt. apertè chelim à barbyto, & à tetrachordo distinxit. Pausanias præterea in Attic. loquens de Memnonis statuâ,* τὰς κιθάρας ἢ λύρας, *inquit: & Anaxilaus apud Athenæum lib.4.*

ἐγὼ δὲ βαρβύτους, τριχόρδους, πηκτίδας
κιθάρας, λύρας, σκινδαψὸς.

Et Euripides Phœnissis:

——— φορμιγγί τε,
τείχεα Θήβας
τὰς Ἀμφιονίας τε λύρας, *&c.* phormingis sono
Muros Thebarum,
Et Amphioniæ lyræ.

Prudentius etiam in Apotheo.

Quicquid casta chelis, quicquid testudo resultat.

Sunt qui differre velint ex Ammonio κιθάριν *&* κιθάραν, *hanc idem esse cum lyrâ, & ab ea eosdem* λυρῳδοὺς καὶ κιθαριςὰς *vocari; illam à lyrâ diuersam, & ab eâ* κιθαρῳδοὺς *tantùm dici. Sed amplio. D. Isidoro lyra citharæ species est lib.3. Orig. nam de citharâ cùm agit;* paulatim (*inquit*) plures eius species exstiterunt, vt psalteria, lyræ, barbita, phænices, & pectides, & quæ dicuntur Indicæ, & feriuntur à duobus, simul. *vbi suspicor reponendum ex Anaxilao, & Euripide,* phorminges, & pectides, & quæ dicuntur scindapsi. *fortè reiecerant, qui Festo crediderunt scindapsum nihili vocem esse, nec quicquam significare, qui error Dialecticorũ scholas occupauit, etiam Græcum Scholiastem Magentinum in lib. Aristot. de interpretat. quos refellit, vt videtis, Athenæus, refellit scholiastes Apollonij, & Homerus. De* σκίνδαψος, *ergo falsi; de* βλίτυρι *nescio an veri, nam etsi confirmet Laërtius lib.7. nam qui vtrumque affirmarat Suidas, idem Iubæ testimonio docet blityri* τῆς χορδῆς μίμησιν *esse, hoc est, vt vertit N. Chordæ imitationẽ; ego malem accipere de tinnitu illo, quem percussæ fides, mox sponte edunt sua, quasi subsilientes. addit Ammonius aliam vocem nihil significantem* κνάξ, *pro qua Moguntin.* κνὰξ, *sed hæc titiuillitio & tippulis leuiora.*

331 Chorda] *scribendum* corda, *si credimus Cassiodoro, qui à corde deducit;* quia (*inquit D. Isidorus*) sicut est pulsus cordis in pectore, ita pulsus cordæ in citharâ. Has primus Mercurius excogitauit: idem prior * in neruos sonum strinxit.

* Castigo: primus in sonũ.

337 Pelion Ossa] *Antipater:* Non Ossæ Pelion imponens.

340 Regia Iuno] *alludit ad cognomen eius,* Regina.

Reginæ Iunonis supremæ coniugi templum. *ait poëta vetus.*

de

De Iunone Reginâ multa Liuius lib. 5. meminerunt etiam Cicero, Plinius, P. Victor. & Iuuenalis Sat. 12.

——niueam reginæ cædimus agnam.

Tua-turba Mycenæ] *Mycenas sunt qui dictas putent à quodam Myceneo Spartonis filio, quos Pausanias refellit: alij malunt, quia Perseus, qui eam à Cyclopibus curauit construi, humo ibidem fungum sustulerit, vnde repentè fonte scaturiente sitim depulit. nam fungus Ephippo apud Athenæum lib. 2 μύκης dicitur. sed quia hoc nomen capulo quoque conuenit, Nicander à capulo ensis Persei, eo in loco lapsi, deducit Mycenas, in Alexipharmac. Homerus Mycenes mulieris meminit; quam Oearum magnarum scriptor canit fuisse Arestoris vxorem, Inachi filiam, hæc plerisque videtur nomen vrbi indidisse. Vide Pausan. in Corinthiac. Mycenæ Iunoni sacræ & peculiares. ait antiquus poëta:* Dodone tibi Iuppiter sacrata est,

Iunoni Samos & Mycenæ diti:
Vndæ Tænaros æquorísque regi:
Pallas Cecropias tuetur arces;
Delphos Pythius orbis vmbilicum;
Creten Delia, Cynthiósque colles;
Faunus Mænalon, Arcadúmque siluas.
Est tutela Rhodos beata Solis;
Gades Herculis, tumidúmque Tybur;
Cyllene celeri Deo niuosa;
Tardo gratior æstuosa Lesbos.
Ætnææ Cererem nurus frequentant;
Raptam Cyzicos ostreosa Diuam;
Formosam Venerem Cnidos, Paphósque.

Ouidius 3. Fastor.

Pallada Cecropiæ, Minoïa terra Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipilæa colit.
Iunonem Sparte, Pelopeïadésq. Mycenæ;
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat.

Nam singulæ ciuitates suos quosdam Deos habebant; quos Tertullian. in Apologet. cap. 10. proprios *vocat, & nonnullos cap. 24. enumerat:* Vnicuique etiam prouinciæ & ciuitati suus Deus est, vt Syriæ Astarte, vt Arabiæ Disares, vt Norici Belenus, vt Africæ Cælestis, vt Mauritaniæ reguli sui. *& paullo post:* Crustuminiensium Beluentinus, Narniensium Viridianus, Asculanorum Ancaria, Volsiniensium Narsia, Ocriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia, Faliscorum in honore est pater Curis.

342 Supplexque tui numinis Argos] *infrà act. 4.*

Argos iratæ carum nouercæ.

Creditur enim Iuno ibi nata, vnde & Argiua *Homero & aliis, eius effigiem refert Pausan. Argis illi Hecatombâ fiebat, vt prodiderunt Pindari Scholiast. Palæphatus in Incredibilib. & Hyginus in Fabulis. Refert Dionys. Halycarnass.*

carnaß. lib. 1. apud Phaliscos templum Iunonis fuisse persimile Argiuo, & vtrobique sacrorum ritus similes, & cultrices templi sacrificulas, & puellam innuptam, quam vocant Canephoron, sacrificium solitam auspicari, & choros virginum patrios hymnos canentium. Homerica Iuno:

Sunt mihi tres vrbes longè carissimæ
Argósque, Spartéque, & latis viis instratæ Mycenæ.

Pindarus vocat Argos, Iunonis domum. *Euripides ait*; per reginã Deam Argiuam. *& in Heraclidis:*

——diis non inferioribus,
Socij vtimur, quàm Argiui, ô Rex,
Hisce enim Iuno præsidet, vxor Iouis:
Nobis verò Pallas.

344 Lauros Agamemnonias] *hoc ait, quia mos fuit, vt Ioui sic & Iunoni tropæa dicandi, vnde & à Lycophrone Iuno tropæa vocatur. malè hic Moguntin. Herbip. & Ven.* claros *pro;* lauros.

346 Multiforâ tibia buxo] *hanc describit Statius lib. 8. Theb. his verbis:*

Et moderata sonum vario spiramine buxus.

nam buxus ἁπλῶς *tibia ex buxo. sic Claudianus:*

Si buxos inflare velim ferale gemiscunt.

de variis tibiarum generibus & diuersitate consule Aristot. lib. 8. Polit. Theophrastum lib. 4. de causis plantarum, Pollucem li. 5. Onomast. Athenæum lib. 14. cap. 5. & 15. & Solinum in Polyhist. Cælium Rhodigin. lib. 9. cap. 7. & Iul. Scalig. artis poët. lib. 1. cap. 20. cum quo mihi de tibia inuentione non conuenit. ille Osyridi tribuit, ego aliis potius. nam Martianus Mineruæ, & Marsyæ lib. vlt. his verbis: Pythagoræi etiam docuerunt, ferociam
„ animi tibiis aut fidibus mollientes, cum corporibus adhærere nexum
„ fœdus animarum: membris quoque latentes interserere numeros non
„ contemsi. Hoc etiam Aristoxenus, Pythagorásque testantur. Denique
„ benignitate largissimâ sensim ipsam notionem meę obiectationis aperui. Nam fides apud Delphos per Deliacam citharam demonstrauit:
„ tibiæ per Tritonidem nostri comitem & Marsyam Lydium sonuerũt
„ calamos Mariandini & Aones in laudes inflauêre cælestium. Pandu-
„ ram Ægyptios attemtare permisi. *quo loco vel ex Isidoro d. lib. 3.* Pandorium, *reponas, vel ex Martiano apud Isidorum,* Pandura *legendum: nisi dicas (quod vehementer suspicor verum)* Pandorium, *esse fistulæ seu calamistorij genus vt Isidorus apertè tradit;* Panduram *verò tympani genus, vtrimque membranâ extensâ coopertum, Hispanis adhuc hodie,* Pandero, *vocati. Quædam tibia,* Libys *dicta fuit; apud Nomades Libys adinuenit, vt ex Duri Samio docet Athenæ. d. cap. 5. Isidorus Phrygibus laudem tribuit.*
„ Tibias (*inquit*) excogitatas in Phrygiâ ferunt: has quidem diu funeri-
„ bus tantùm adhibitas: mox & sacris gentilium. Tibias autem appella-
„ tas putant, quòd primùm de ceruinis tibiis, cruribúsque hinnulorum
„ fierent: deinde per abusioné ita cœptas vocari etiam quę non de cruri-
„ bus ossibusq. fierent. *Buxeas tibias Phrygum inuentum esse Iuba prouincarum*

earumq; mentionem Sophocles, in tympanistis, & alibi facit, apud Athenaum lib.4.cap.24. Phrygibus autem inuentio tribuitur, non quia apud illos primò tibia sit reperta; sed quia Minerua inuentam propè Tritonida paludem, in Phrygiam abiecit; auctore Propertio lib.2.

Hic locus est in quo tibia docta sones.
Quæ non iure vado Mæandri iacta natasti,
Turpia cùm faceret Palladis ora tumor.

& Plutarcho in Alcibiad. & Claudiano lib. 2. in Eutropium, quo loco nonnulla dixi. 350 Lampada iactant] *in quamplurimis sacris & ludis sollemne fuit λαμπαδουχεῖν; idq; discurrendo & tradendo sibi inuicem lampades, vt in Panathenaicis, Vulcaniis, & Prometheis ludis, & in Mineruæ sacris, testibus Herodoto, in Vraniâ (qui à Persis acceptum morem scribit) Pausaniâ in Atticis (qui, cum plerisque, à Prometheo acceptum censet) Platone lib.1. de repub. & Scholiaste Aristophan. in ranis; & Harpocratione in voce λαμπάδιον: aliquando continuò discurrentes facem ferebant, nec defatigati alteri tradebant, vt fiebat in sacris Eleusiniis in memoriam Cereris, quæ, duabus facibus in Æthnæ crateribus accensis, filiam quæsiuerat. Herc. Fur. ver.300.* ——— tibi multa fide

Longas Eleusi tacita iactabo faces.

Simile, quid voti damnatas Argiuas feminas in Iunonis honorem præstitisse, noster hoc loco significat.

350 Coniux candida tauri] *Porphyrius apud Eusebium lib.4. de præparat. Euang. cap.4. refert Apollinis versus quos citaui in Oedipum.*

352 Coniux tauri] *iuuenca. Virgilius:*

——— Iunoni cæde iuuencam. *vide Seruium.*

357 Matrona] *omnes, iunior & senior. Melissus lib. de propriet. sermonis, matronam dici putauit, quæ semel; matremfamilias, quæ sæpius peperisset. sed hoc ab aliis meritò reiicitur. de hoc discrimine egêre Seruius, Nonius, & alij. omnium apertissimè Gellius lib.18.cap.6.* Matronam (*inquit*) esse propriè quæ in matrimonium cum viro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi sibi liberi nondum nati forent: dictámq. esse ita à matris nomine, non adepto iam, sed cum spe & omine mox* adipiscendo, vnde ipsum quoque matrimonium dicitur. Matrem autem familias appellatam esse eam solam, quæ esset in mariti manu mancipióque, aut in eius in cuius maritus manu mancipióque esset, quoniam non in matrimonium tantùm, sed in familiam quoque mariti, & in sui heredis venisset locum. *Ex quibus verbis apud Seruium puto legi debere;* quæ in familiam mariti, & sui heredis locum venisset. *Festus, nec Viduam, nec quæ sine liberis sit, matremfamil. dici posse tradit. vtrumque falsum. Liberos enim non re requiri, sed spe sufficere, docent Gellius & Seruius. Viduam quoque hoc nomen retinere, si in familiam mariti & sui heredis locum venerat, patet ex iisdem, & apertius ex Vlpiano l. pronuntiatum.47.D. de verb. signific. & Cicerone, qui in Orat. pro Cælio, Clodiam viduam, vocat matremfamilias. Hos Nonium arbitror secutum; & propterea apud illum*

*Mallem, adipiscendi.

additâ negatione censeo reponendum; etsi in mariti matrimonio non esset. *Volunt ergo Seruius, & qui eum secuti, non omnem matronam esse matrem-famil.; sed eas dumtaxat, quæ per coëmtionem, non verò vsu vel confarreatione, in matrimonium conuenerunt. de quo valde dubito. D. Isidori de hac re loca li. 9. Orig. cap. de coniugiis, & c. de affinitatibus illustrari debent A. Gellij verbis, & Seruij: alioquin vix queunt intelligi. vide Paulli Manutij Comментar. in Ciceron. Familiar. lib. 5. epist. 10.*

359 Nexilibus] *coronæ, vel serta, vel pactiles, vel sutiles, vel nexiles siue plectiles; ita vocata quod innectebantur, vel è ramulis aut surculis plectebantur, vide Turneb. lib. 18. aduersar. cap. 29. hîc de Oleaginis mentio. nam frondes hæ Palladiæ. Horatius:*

Sunt quibus vnum opus est intactæ Palladis vrbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Vndique decerptæ frondi præponere oliuam

360 Coronis] *nota significatio, qua hic vsui: minus alia. nam vt Græcis* στεφάνην, *sic & Latinis coronam pro veste muliebri (suspicor crocottâ) poni, infrequens; vt apud Virgil. in Cyri:*

Quæ prius in tenui steterat succincta coronâ.

Quæ de Etymo nominis prodidit D. Isidorus, ambigo an proba. nam lib. 19. Orig. cap. 30. Nomen (*ait*) coronæ hac de causâ vocatum; quòd initiò circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus, vel chori est formata & nominata corona.

362 Compote voto] *citat hoc Priscianus, & tribuit Senecæ. ergo & hæc tragœdia Senecæ.*

370 Respuit] *Moguntinens.* respicit. *vnde quis conijceret,* despicit.

374 Et adhuc] *vide sup. Herc. Fur. 389.*

381 Cape dona] *Sollemne verbum* cape. *vide Brisson.* formulas pa. 37.

386 Lauream] *Romani victoriâ partâ multis rebus laurum alligabant, vel præferebant, vel mittebant teste Plinio lib. 15. Nat. hist. cap. 30. præferebantur Imperatori* laureæ virgæ & fasces laureati, *Cicerone teste lib. 2. de diuinat. Capitolino in Gordiano, & Lazio lib. 2. comment. reip. Rom. cap. 4. mittebantur ad Senatum* laureatæ litteræ, *de quibus Capitolin. in Maximi. Marcellin. Cicero, Ouidius, & alij citati à Pierio lib. 50. Hieroglyph. & Lazio d. cap. 4. vbi docet has etiam vocatas* tabellas laureatas. *Sed & lictores lauro ornabantur, vt patet ex epist. Ciceronis ad Atticum. Mittebatur ad Senatum* laurea *in Iouis Capitolini gremio reponenda. nam Gethica laurea Claudianus meminit, Pannonica Plinius Iunior, & confirmat Pacatus in Theodosij Panegyrico. Redimibantur* hastæ *lauro, vt docet Papinius, de pietate Abascantij lib. 5. Siluar.*

Omnia nam lætas pila attollentia frondes.

vt expono, lauri. & ad hunc morem allusit hîc Seneca. Item signa militaria, *ex illo Sidonij,* Atque suas ad signa iubet reuirescere lauros. *docet Lazius lib. 7. comment. cap. 4. idem li. 9. cap. 19. docet de* statuis & imaginibus Principum, *ex Tacito & Cicerone: differebant autem hæ à si. suo &*

& imaginibus illis, quæ in Actis secundæ Synodi Nicenæ nuncupantur laureatæ, *solitis ab Impp. mitti in prouincias, quas obire nolebant, vel non poterant l.1. vt publ. lætit. vel Consulat. &c. lib.12. Ornabantur præterea lauro* subsellia & tabernacula, *teste Lazio lib.9. cap.20. &* fores Cæsarij palatij, *quod videor deprehendisse in Consolat. ad Polyb. cap.36. Coronabantur etiam lauro* victrices naues, *nisi malè interpretor illud Propertij li.3. ele.23.*

Ecce coronatæ portum tetigere carinæ.

Quare mirandum non est, si pro ipso triumpho & victoriæ præmio, laurea *vsurpetur. Fuit denique laurus vt victoriæ, ita cuiusuis prosperitatis nota; adeò, vt qui insidias vel periculum aliquod effugerant, dicere solerent se laureum baculum gestare,* δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν, *refert Suidas; quo fortaßis istud Senecæ referendum. nam euaserat Eurybates, de quo multa apud Homerum mentio, cum herb suo Agamemnone, naufragium. Porrò quod lauri genus triumphale fuerit, à Plinio petendum d.cap.30.*

IN ACT. III.

Narrat Eurybates reditum Agamemnonis, & irã Palladis, doloq́; Nauplij illatam Græcis cladem per naufragium. deinde parantur victimæ Diis, & conuiuium reduci marito: Adducuntur Troades captiuæ, & cũ iis Cassandra.

388 Delubra & aras cælitum] *postquam, quæ in aduersariis olim, edita; prodiit in lucem vtile & eruditum opus Bar. Brissonij de Formulis, vbi lib.1. pag. 40. multis hanc consuetudinem salutandi* Topicos *hos* Deos *cõfirmat; de quibus nonnulla Tertull. in Apolog. multa Lilius Syntagm.1. à pag.58. eò referendæ variæ inscriptiones antiquæ, vt* GENIO LOCI, NYMPHÆ LOCI *& similes.*

401 Frater] *quærit de Helenâ & Menelao. Menelaus vnà cum Helenâ, euasit quidem hoc naufragium, sed diu admodum in Ægypto, & aliis orbis partibus errauit; & tandem in patriam peruenit, vbi tamen fingunt non interiisse, sed viuum in beatorum insulas translatum, propter nobilitatem, & quia Iouis gener ductâ Helenâ, ita Homerus Odyss. δ'. Euripid. in Helena, & Aristot. in Peplo.*

408 Exiguas trahens] *paucas & malè multatas naues. de reliquis ait Liuius Andronic.* Partim errant, nequinunt Græciam redire.

412 Acerba fatu poscis] *sumtum hoc à Virgilio, vel Æschylo in Agamemn. vterque enim idem dixit. Equidem grauißimum plerique iudicarunt, mala præsentia, vel non bene cõposita, vel non planè depulsa dicendo refricare. Et videmus quàm grauatè ægri valetudinis & dolorũ suorũ causas iterent. Philemon non dubitat eiusmodi molestiã ipsâ ægritudine molestiorẽ vocare:*

πολὺ μείζων ἐστι τοῦ κακῶς ἔχειν κακὸν
τὸ καθ' ἕνα πᾶσι τοῖς ἐπισκοπουμένοις
δεῖν τὸν κακῶς ἔχοντα πῶς ἔχει λέγειν.

417 Dubia plus] *rectè Tacitus lib.3. hist. tradit, nuncios qui clades occultant, stultâ dißimulatione, remedia potiùs malorum, quàm mala differre. Non enim, quod Oedipus ait, malorum ignorantia iners modò remedium est,*

sed prorsus nullum. quî medeare latenti noxa? vbi sciueris, remedia quaeris; & dum inuenis, calamitatis aliquod solatium sit (si Curtium audis lib. 5. hist. Alexandri) sortem tuam haut ignorare.

423 Regiâ vt fulsit rate] *signum flammæ: in cuius hodie locum bombardæ tonitru successit. Plurima priscæ nauigationis legum vestigia seruamus. sic, vt nisi regia nauis, vel quæ vice illius sit, discessus signum dederit, nulli reliquarum anchoras legere liceat. Item quod hodie, qui magis pij trierarchi, sanctorum effigies in puppibus affigunt, & harum imaginum, seu, quos referunt, Tutelarium Diuorum nomina nauibus indunt: quem honorem falsis Numinibus suis Gentiles exhibebant, vt docet Nicephorus lib. 2. Eccles. hist. cap. 23. nam ea Numina in puppibus pingebant vel sculpebant, & iis naues dicabant, vnde petenda interpretatio poëtarum, quando de picturis vel caelaturis naualibus agunt. Horatij inprimis,*

Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit —— *præcesserat enim,*
Non tibi sunt integra lintea,
Non Dij, quos iterum pressa voces malo.

& illa Virgilij tertio Æneid. vbi nauium nomina, Pristis, Centaurus, *&c. & illa Silij lib. 14. fol. 361.*

Ardet nota fretis Cyane, *&c. vsque* Nec mora.

nam olim quidam Deorum, quidam fluminum, vrbium, ferarum nomina malebant & effigies. sic hodie Dianas, stellas, delfines, leanas, aquilas, cernas inter nostras triremes. Hæ sunt nauium Tutelæ, πταταίκοι παράσημα. *de quibus Commentar. vetus in Persium. & Ouidius 1. Trist. eleg. 9.*

Est mihi, sitque precor flauæ tutela Mineruæ
Nauis, & à pictâ casside nomen habet.

In epist. Paridis:

Accipit & pictos puppis adunca Deos.
Quâ tamen ipse vehor, comitata Cupidine paruo,
Sponsor coniugij stat Dea picta sui.

Silius lib. 14.

Scuta virum, cristæque, & inerti spicula ferro,
Tutelæque Deûm fluitabant.

sic accipio illud Lactantij lib. 1. Diuinar. instit. cap. 11. de Ioue rapiente Ganymedem; aut nauis in quâ est impositus tutelam habuit in aquilâ figuratam; sicut taurum, cùm rapuit & transuexit Europam. *Seneca ep. 77.* Nauis bona dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum aut aureum rostrum est, nec cuius tutela ebore cælata est. *Festus Pompeius*; Nauem quæ Iouis tutelam effigie tauri habuerit. *D. Luc. cap. vlt. Act. meminit nauis cui erat insigne Castorum* παρασήμῳ Διοσκούροις. *vbi Oecumenius*; Perpetuò moris est nauibus (*inquit*) potissimum Alexandrinis, ad proram dextrâ ac sinistrâ, huiusmodi esse picturas. ἔθος ἀεί πως ἐν ταῖς Ἀλεξανδρέων μάλιστα ναυσὶ πρός γε τῇ πρώρᾳ δεξιά τε καὶ εὐώνυμα γραφὰς εἶναι τοιαύτας. *Quæ eadem prorsus verba habes apud*

*Mallem, aquilam figuratam, vel; in tutela hab. aquilam fig.

apud Theophilactum ibidem: quare opinor esse Chrysostomi, à quo vterque. Valerius quoque Flaccus & Persius, apud Turnebum lib. 19. *Aduersar. ca.* 2. *Arbitror omnem nauem alicui Numini consecratam dictam* θεωρίδα, *etsi peculiare id nomen certæ nauis Atheniensium, de qua Schol. Aeschyli, & Suidas & auctor adagior. in* Nauis Salaminia. *nam Philostrato in Imagin. Bacchi nauis dicitur,* θεωρὶς ναῦς *& Aeschylus in Sept. ad Theb. sic appellat cymbam Charontis.* 424 Monuit] *sic plerique m. s. sed Moguntin.* euonit. *Herbipol.* emomit. *Veneti;* emouit. *Lugdunens.* emonuit.

Tuba] *meminit moris Euripides in Troad.*

——— ὀρθίαν ὅταν
σάλπιγγος ἠχὼ δῶσιν ἀρχηγοὶ στρατοῦ
πρὸς ναῦς Ἀχαιῶν.
——— cùm clangorem tubâ
Clarum dederint ductores exercitus
Ad naues Achæorum. *vide sup. Troad.* 1043.

425 Aurata] *cuius rostrum auratum. Aurei rostri etiam Seneca meminit epist.* 77. *decebat hoc nauem regiam. nam vulgus æratis vtebatur, vt docet Plinius, Vitruuius, Suidas: & has vocabant* naues æratas, *vt Cæsar li.* 2. *de Bello ciu.* puppes æratas, *vt Horatius;* puppes æneas, *vt Virgilius libro* 9. *ærata ergo & auratæ, eadem quæ* rostratæ, *præfixo ære vel nudo vel inducto auro.* Ceratæ *aliæ, nempe cerâ & pice oblita. Rostratis Heroas vsos negant. Vide Ioan. Brodeum lib.* 3. *Miscellan cap.* 13.

434 Lentare] *flectere, ducere. Virgilianum vocabulum.*

435 Nisu] *sic omnes v. l. scioli;* nixu, *substituunt: sed non hic tantùm, verùm & apud Lucret., Virgil., Horat., Flaccum, & Prudentium idem fecère, inuitis m. s., vt docet Gifanius in Collectan. Lucretianis.*

437 Cærulum] *sic Moguntinens. Herbipolens. Basiliens. & Lipsiens. rectè. Aratus ait:* cæruleo seruatæ Oceano.

439 Tonsas] *palmulas, imas remorum partes, quibus aqua tunditur. Virgilius:* lento luctantur marmore tonsæ. *nisum ipsum remigantium expreßit Ennius:* Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas. *de his & plerisque nauis instrumentis, sic Lucretius:*

Sed quasi naufragiis magnis multísque coörtis,
Disiectare solet magnum mare transtra, guberna,
Antemnas, proram, malos, tonsásque natantis,
Per terrarum omnis oras fluitantia aplustra.

aliud Tonsillæ. *D. Isidorus lib.* 19. *cap.* 2. Tonsillæ vncini ferrei vel lignei sunt, ad quos in litore defixos nauium funes alligantur.

440 Fusúsque transtris miles] *plerique codices pro,* miles, *exhibent;* nauita. *æquè bene.* Transtra, *loca in quibus sedent remiges: spacium verò seu iter per quod ad remiges hortator solet accedere, quod à puppi ad proram portenditur; vt arbitror, ab ipsâ adhortādi voculâ, dicebatur* Agæum. *Ennius;*

Transtra, forom, pontes, & agæa longa replentur.

sic emendo apud Isidorum d. cap. 2. *nam quod exstat, mendosum; sed & vereor argu-*

argutum iri, quòd ita emendem: verùm Festo nitor.

Terras procul, quantum recedunt vela, fugientes. *Virgil. 2. Aeneid.*

Prouehimur portu, terræque vrbésque recedunt.

Videmus per axem visualem: ideo cùm hic mouetur, res visa videtur moueri. extenditur ille & longior fit recessu; ideo recedentibus, vrbes videntur recedere: accessu ad portum contrahitur axis seu radius, & fit breuior. ideo vrbes ipsæ videntur ad nos accedere & appropinquare. Vide Cardanum lib. 4. de subtilit. Toletum in lib. 2. de anima q. 16.

444 Hercæum] *Ouidius de Priamo:*

Cui nihil Hercæi profuit ara Iouis.

malè Moguntinens. Herbip. & Veneti; Herculeum. *primus hoc restituit Daniel. Vide Harpocrationem, & Pollucem, & quæ nos alibi.*

446 Transilit] *velocissimus enim Delfin. Attius:*

Sicut inciti, atque alacres rostris perfremunt Delfini.

de piscium istorum pronostica accipe, quæ ex Pacuuio Tullius lib. 1. de Diuinat. scribit, Achiuorum exercitum, & tot nauium rectores lætos piscium lasciuiam intuitos, nec tuendi satietatem capere potuisse: ad quem Pacuuij locum noster hîc videtur respexisse.

451 Millesimam] *Aeschylus:* classem Græcorum mille nauium. *idem Eurip. Virgil. Propertius. sed Dictys naues autumat* MCCXCV.

453 Parent] *Herbip* patent. 454 Peruicax] *Mogunt.* perspicax.

460 Suspecta varius] *Aratus:*

Siquidem obscuret nigricanti similis
Solem nubes; circum ipsam autem hinc inde
Radij interuoluti findantur:
Certè adhuc in Auroram impedimento indigus esses.
At si hic, *&c.* *Lucan. lib. 1. Pharsal.*
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto.
Nam Sol non rutilas deduxit in æquore nubes
Concordésque tulit radios: noton altera Phœbi,
Altera pars borean productâ luce vocabat.
Orbe quoque exhaustus medio languénsque recessit,
Spectantes oculos infirmo lumine passus.

463 Murmur graue] *mugitus ille maris, taurino similis, ob quem Neptunum μυκτὰν καὶ ταύριον vocabant, eiq; taurum immolabant, de quo murmure quadam Aristot. in Meteor. ex eo verò quod additur,* collibus summis, *patet illum loqui de alio quoque murmure seu fremitu arborum, & siluarum, de quo Virgilius* 10. *Aeneid.*

——flamina prima
Cùm deprensa fremunt siluis, & cæca volutant
Murmura, venturos nautis prodentia ventos.

465 Agitata ventis vnda venturis tumet] *Virgilius:*

—— freta ponti
Incipiunt agitata tumescere.——

Luca-

Lucanus: ——— niger inficit horror
Terga maris: longo per multa volumina tractu
Æstuat vnda minax, flatusque incerta futuri
Turbida testantur conceptos æquora ventos.

Sisenna lib. 3. Historiar. Subitò mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere. *M. Varro epist. ad Cæsarem*; Interea propè ad occidentem solem horrescit mare. *quod ille ad verbũ ferè à Pacuuio sumsit, cuius versum dedimus in Aduersar. Cicero lib. 1. de repub.* vt ille qui nauigat, cùm subito mare cœpit horrescere. *hoc est, intumescere. Cicero lib. 1. de Diuin.*

Atque etiam ventos demonstrat sæpe futuros
Inflatum mare: cùm subitò penitúsque tumescit,
Saxáque cana salis niueo spumata liquore
Tristificas certant Neptuno reddere voces;
Aut densus stridor cùm celso è vertice montis
Ortus adaugescit scopulorum sæpe repulsu.

Quem locum noster videtur voluisse exprimere, nam omnia tria pronostica posuit: ——— tum murmur graue
Maiora minitans, collibus summis cadit,
Tractúque longo litus ac petræ gemunt:
Agitata ventis vnda venturis tumet.

ille celso montis vertice, *hic* collibus summis; *ille* tristificas voces, *hic* gemere *dixit*: *hic* longo litus de petræ tractu; *ille*, adaugescit scopulorum sæpe repulsu. *Vegetius lib. 4. cap. 41. testatur Varronem in Naualibus ista diligenter excoluisse.*

466 Stellæ] *Fabio teste, sunt qui putent dictas, quasi ignis stillas. nam ex igne stellas putabant compositas Thales, Anaxagoras, Democritus, & Anaximander. consule Theodoretum lib. 4. Græcan. affection. col. 4.*

466 Stellæ cadunt] *sic legitur in cunctis libris, quos vidi. malunt alij ex vno codice*, latēt. *quia verius. fateor verius κατὰ λόγον: non verius, ad scripturam Senecæ. Non ignorabat ille neque stellas, neque vllum cæleste corpus, vel totum, vel per partes decidere, vt docet Aristoteles lib. 2. de cælo, & communius plerique volentes cælestia corpora naturâ suâ esse incorruptibilia, & quinctæ cuiusdam essentiæ, ex patribus D. Dionysius, D. Chrysostom. Didymus. & D. Basilius, & Philo Iudæus, omnes etiam ferè cum D. Thomâ 1. p. q. 66. Theologi, & cum Aristotele plerique Peripatetici, in his Contarenus lib. 5. primæ philosophiæ, Gab. Zerbus lib. 8. Metaphys. q. 3. Pernumia li. 2. philosoph. & Eugubinus lib. 10. de perenni philosoph. qui conatur illam Timæo & Platoni ascribere, vt puto non verè. Sed* stellas *inquiebat, vulgi more, quòd accensas quasdam & emissas exhalationes, stellas transcurrentes vel decidentes vocare consueuit. Aristoteles lib. 1. Meteor.* ἐὰν δὲ τὰ μήκη τῆς ἀναθυμιάσεως κατὰ μικρά τε καὶ πολλαχῆ διεσπαρμένα ᾖ, καὶ ὁμοίως κατὰ πλάτος καὶ μέγεθος, οἱ δοκοῦντες ἀστέρες διάττειν, γίνονται. At si exhalationis longitudines, per partes exiguas & frequentes, æqualisque latitudinis & magnitudinis sparsæ fuerint, stellæ fiunt, quæ videntur prosilire.

Deinde subdit earum ortum esse duplicem, ex accẽsione, & elisione seu iactu. Ex accensione fieri, cùm exhalatio quæ in longum multo magis, quàm in latum portenditur, non continuata, sed in frequentes particulas sparsa & dissipata. Ex elisione verò, quando exhalatio in äëre denso conclusa, frigore densante & cogente exprimitur. Ideo aliquæ, vt flamma (*inquit*) à lychno accenduntur, & aliquæ elisione quadam, perinde ac è digitis nuclei iaciuntur, vt & in mare, & in terram, tam noctu, quàm die ac cælo sereno cadere visantur. Deorsum autem iaciuntur, quod densitas quæ propellit, in inferum locum iaciat. καὶ γὰρ οὕτως ὡς ἡ ἀπὸ τοῦ λύχνου γίνεται. καὶ ἔνια διὰ τὸ ἐκθλίβεσθαι ῥιπτεῖται ὥσπερ οἱ ἐκ τῶν δακτύλων πυρῆνες, ὥστε καὶ εἰς θάλασσαν καὶ εἰς γῆν φαίνεσθαι πίπτοντα καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ αἰθρίας οὔσης. κάτω δὲ ῥιπτεῖται, διὰ τὸ τὴν πύκνωσιν εἰς τὸ κάτω ῥίπτειν τὴν ἀπωθοῦσαν.

Vide Cælium lib. 11. antiq. lect. cap. 5.

Fallitur ergo Plinius, dum, hæc male accepta imitans, scribit lib. 2. cap. 8. videri stellas decidere; quia, cùm humore alantur, aliquando nimium humidi alimenti hauriunt: & propter hanc redundantiam humoris, vis igneas stellas quasdam accensas expellit: sicuti videmus in lampadibus olei accidere, propter liquoris igniti copiam. Sed ille falso illo fundamento de alimento siderum, quod alibi refutaui, nititur. Philosophatur etiam Ammianus lib. 25. histor. de his stellis labentibus; flagrantissimam facem cadenti similem visam, äëris parte sulcatâ euanuisse existimauit, horroréque perfusus est: ne ita apertè minax Martis apparuerit sidus. Erat autem nitor igneus iste, quem διάττοντα nos appellamus, nec cadens vnquam, neque terram contingens. Corpora enim qui credit cælitus posse labi, profanus meritò iudicatur, & demens. Fit autem hic habitus modis compluribus, è quibus sufficiet pauca monstrare. Scintillas quidam putant ab æthereo candentes vigore, parúmque porrectius tendere sufficientes, exstingui: vel certè radiorum flãmas iniectas nubibus densis, acri scintillare contactu, aut cùm lumẽ aliquod cohæserit nubi. Id enim in stellæ speciem figuratum, decurrit quidem dum viribus ignium sustentatur; amplitudine verò spatiorum exinanitum, in æstum soluitur corpus, ad substantiam migrans cuius attritu incaluit nimis. *Subiungit deinde nonnulla ex Tarquitianis libris de rebus diuinis. Huiusmodi traiectiones inter tempestatis prodigia numerant Arat. in Phænomen. Plinius lib. 18. cap. 35. & Virgilius 1. Georg.*

Sæpe etiam stellas cælo impendente videbis
Præcipites cælo labi ——

& Lucanus: —— lapsa per altum
Aëra dispersos traxêre cadentia sulcos
Sidera —— *cur ergo putant hîc minus rectè legi;* cadunt, quæ latent. *nimirum quia sæpè tenebræ soli Criticorum offenduntur, & labuntur aliquando quantumuis clara in hoc freto coniectationis sidera. Caduntergo* stellæ, *si de veris accipias, quia vt cecinit Lucanus:*

—— summis etiam quæ fixa tenentur
Astra polis, sunt visa quati ——

467 Cælum petit] *vocula; &, deest Moguntin. Herbip. & Venetis. has autem tenebras eleganter descripsit Pedo Albinouanus apud Senecam lib. I. Suasoriar.* — atque aliquis prorâ se dat sublimis ab alta
Aëra pugnaci luctatus rumpere * nisu, (* Mallem *visu.*)
Vt nihil erepto valuit dignoscere mundo;
Obstructo tales effudit pectore voces:
Quo ferimur? ruit ipse dies, orbémque relictum
Vltima perpetuis claudit natura tenebris.

nec minus, cuius cum eloquentiâ eruditio, cum eruditione sanctitas certabat, Gregorius Theologus; carm. de vitâ suâ.

——— καὶ στάσις τῶν πνευμάτων
ἤρασε τὴν ναῦν, καὶ τὰ πάντ' ἦν νυξ μία
γῆ, πόντος, αἰθὴρ, οὐρανὸς ζοφούμενος·
βρονταὶ δ' ἐπήχουν ἀστραπῶν τινάγμασι,
χάλαι, &c. ——— cùm turbinis
Puppim repente vis quatit, nóxque omnia
Inuoluit vnà; non humus, non & fretum
Ætherve cerni, vel potest cælum, strepunt
Permixta densis fulgetris tonitrua, *&c. ita Billius.*

472 Aduersus Euro Zephyr.] *Homerus*:
——— omnes autem concitauit procellas
Omnium ventorum: nubibus autem operuit
Terram simul & pontum: ruit autem è cælo nox
Simul autem Eurúsq. Notúsq. incidit, Zephyrúsq. vehemens,
Et Boreas serenus ingentem fluctum prouoluens.

Ennius Annal. 17.

Concurrunt veluti venti, cùm spiritus Austri
Imbricitor, Aquilóque suo cum flamine contra
Indu mari magno fluctus extollere certant.

Virgilius:

Diuersi magno ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrúsque Notúsque & lætus Eöis
Eurus equis. *Seneca lib. 8. Declamat.*

Subitò inhorruit mare, ac discordes in perniciem nostram flauere vẽti: demissa est nox cælo, & tantum fulminibus dies redditur: inter cęlum terrámque dubij pependimus. *Quæ de ventis ab Aristot. Theophras. Strabone, Vitruuio, Plinio, Vegetio & aliis tradita, congessit Rob. Valturius in lib. de re milit.*

475 Strymonius] *posuerat prius Zephyrum, sed nunc omittit, & eius loco Caurum ponit, quia procellosior & vehementior: Eurum retinet, quia sæuus & tenebricosus quodammodo, quare* nigrum *vocant. Secundus;* ὁ μέλας αὖτ' Εὖρος ἐπόντισε. *& Horatius*:

Niger rudentes Eurus inuertens mari,
Fractósque remos differat.

Boreas dictus Strymonius, non ab vrbe Thraciâ, sed à flumine Strymone, teste Stephano. Graecus poëta: Στρυμονίου βορεάο.

477 Manet in Austro] *non manet maris aut tempestatis aut procellae dominium penes Austrum; deiicitur ille & deturbatur statim à possessione occupatâ. Puto nauticum vocabulum,* manere in Austro. *alludit ad naturam vtriusque venti. nam Notus pluuius est, ideo ait;* fit grauis nimbis, *&c. Auster sudificus, & aquas absumens.*

479 Nabathęa] *quod de contrariis ventis diximus, sic se habet. qui ex diametro oppositi, simul flare nequeunt; alter enim ab altero reprimitur: ceteri, nihil obstat, quo minus simul excitent tempestatem & mare turbent. sic Aristot. lib. 2. Meteor. cap. 6. Quod rectè monet Vicomercatus sic accipiendum; non quasi nullo modo simul spirare illi nequeant: id enim falsum esset, cùm Aquilone & Austro simul spirantibus, excitatâ inundatione Helice & Buris demersae fuerint; & aliàs quoque experientia refragetur: sed quia flatus illi contrarij diu durare non possunt, necesse est alterum illorum alteri cedere.*

483 Atrum chaos] *hoc est, fuscum, obscurũ. non quod vllus color illi; sed quia nullus certus. sicut poëtae* μέλαν ὕδωρ, *& Varro,* fluctum aquilum.

490 Excidunt ignes tamen] *Albutius in Seneca Declamationibus.* Emicabant densis vbique nubibus fulmina, tempestates horridę absconderant diem, intumuerat mare iustis quoque nauigiis timendum. *Seneca;* Demissa est nox cęlo, & tantùm fulminibus dies redditur.

494 Prora prorę] *hoc ex Aeschyli Agamemnone sumsit.*

497 Sidit] cedit *Mogunt. placet quod Herbip. & Veneti.* sedit. *non à sedeo, sed à sido, hoc enim Priscianus dicit mutuari praeteritum illius, cùm proprio careat. Pedo Albinouanus:*

—— Iam sidere limo
Nauigia, & rapido desertam flamine classem.

498 Decimus] *Euripides:* Ægęi maris vada
Vt fluctibus decumanis furant.

499 Omni decore] *vexillis & aplustris omnibus.*

501 Antemnas] *antemna à glossulis quibusdam dicitur* κέρας πλοίου, *sed minus rectè. nam illa verè lignum est decussatim malo appositum, à quo vela dependent: cornuum verò nomen, maximè apud Latinos solis extremitatibus antemnae conuenit, vt patet ex Ouidio, Lucano, D. Isidoro: nec aliter capiendum illud Horatij, quicquid velint;* —— Sidonij cornua nautę.

502 Trunca] *non malè sic quidam, sed plures libri;* fracta. *perperam Mogunt* structùra. 503 Audet] *quidam libri m. s.* audent.

Ars cessit malis] *ita quidam excusi, videtur ab N. intrusum, cui ego explicando multa olim in aduersar. sed praestat manusc. sequi & vett. excusos Venet. ac Paris. qui continent;* in magnis malis.

513 Pontus atque vndae ferent] *detestabãtur hoc genus mortis, vt quod maximè, quia animam esse igneam & prorsus aquis exstingui putabant, sic se totos interire, vt ex Homero docet Synesius epist. 3. ideoq; Seruius li. 1. Aen. putat heroëm non mortem, sed mortis genus extimescere. vide Pet. Nannij Miscel-*

Miscellanea lib.7. cui adde præter hunc Senecæ locum, alium Pedonis Albinouani: Séque feris credunt per inertia fata marinis

Tam non felici laniandos sorte relinqui.

& Alexandri Aetoli in Apolline alium de demerso in puteum aqua plenum Antheo: καὶ τὸ θ' ὁ μὲν ξείνων πολλὸν ἀποτόματος

ἥριον ὀγκώσει τὸ μεμορμένον. ἡ δ' ὑπὸ δειρὴν

ἀψαμένη, σὺν τῷ βήσεται εἰς ἀΐδην.

Sicque ruit præceps hospes in exitium,

Infelix vndas tumulum sortitus: at ipsa,

Collum fune ligans, huic comes Orcum adiit.

refert Parthenius cap.14. ex Aristotele & Milesiacis.

Ignaua fortes fata] *optimum hoc. sic Pedoni dicuntur,* inertia fata. *non assentior Moguntin. qui;* freta.

515 Pudenda] *hoc rectum sine interrogatione. nec displicet cum interrogatione, quod Moguntinens. & Veneti:* Perdenda mors est? *mors sine hoste, sine vindictâ, iactura forti.*

517 Cladibus nostris daret] *Paræmiam esse docet hanc locutionem Suidas, eamq; vsurpauit præter citatos etiam Sophocles in Oed. Tyranno, & in Aiace, vbi ait:* Miserandum est ipsis hostibus spectaculum. *non dissimile illud:* Laudaret faciem liuor quoque. *Sic Claudianus:*

—— lugenda Getis & flenda Sueuis

Hausimus, ipsa meos horreret Parthia casus. *nam Roma loquitur. eandem phrasim bis inuenio apud Dionys. Halycarnass. lib.4. & 6. Orig. semel apud Saluianum lib.7. de prouidentiâ.*

524 Ecce] *vt in re inopinatâ, & admirandâ. sic enim Cicero & Virgilius vtuntur, vt notat Asconius Pedianus.*

Fulmine irati Iouis] *Virgilius:*

Ipsa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignem

Disiecitque rates, euertitque æquora ventis.

Illum exspirantem transfixo pectore flammas

Turbine corripuit, scopulóque infixit acuto.

huc respicit Seneca, & fingit fulmen à Ioue accepisse, quia Romani duos tantùm Deos fulminare putabant, interdiu Iouem, noctu Sumanum, teste Plinio lib. 2. quibus confirmatur validè coniectura nostra superius indicata de fulgure Dio, & fulgure Sumano. superius Herc. Oet. 852. vel ad maiorem & vehementiorem iracundiæ expressionem.

525 Hasta] *Grammatici, & Plato, in Cratylo, dictam innuunt* Παλλάδα, παρὰ τὸ πάλλειν δόρυ, *ab hastæ vibratione. ideo Pausanias in Attic. testatur hastatam pingi. hastam illi Homerus tribuit; & Claudianus tam longam, vt nubes superet.*

526 Ægide] *Diodorus scribit Palladis clypeum contectum Aegide, hoc est, Amaltheæ capræ pelle fuisse, & in medio caput Gorgonis habuisse infixũ. Apollodorus quoque lib. 2. Biblioth. & Albricius in lib. de Deor. imagin. volunt Medusæ caput in medio clypei gestasse. Nec repugnant Ouidius in Metamorph.*

tamorph. aut Virg. 8. *Æneid., aut Bassus in Germanicum, aut Firmicus li.* 2. *astronom. cap. de Perseo; qui tradunt* in pectore Diuæ Gorgona desecto vertentem lumina collo, *aptatam, hoc enim intellige dictum, quia scutum pectori prætenditur. Aristides in orat.* 2. *scribit Palladem solam perpetuò armari Ægide & paternis armis vti. hoc est, Ægide & fulmine. propterea Maro:* Ægidáq. horrificam turbatæ Palladis arma. *vide Pier. lib.* 16. *Hierogl.*

528 Solus inuictus] *pulcrè hoc descripsit Cointus Smyrnæus lib.* 15.

534 Et Aiacem] *sic Moguntin. & Saxonica editio: rectè. alij;* Aiacis. *quomodo si partem secum Aiacis tulit,* Nil ille motus, *& c. nisi capillos fortè, aut exiguum quiddam.*

535 Ardua vt cautes] *ita Papinius* 9. *Thebaid.* —— hæret
Arduus Hippomedon, ceu fluctibus obuia rupes;
Cui neque de cælo metus & fracta æquora cedunt,
Stat cunctis immota minis; timet ipse rigentem
Pontus ——

540 Furibundum] *Mogunt.* furibundus. *Homerus hæc ita descripsit Odyss.* δ'. Αἴας μὲν μετὰ νηυσὶ δάμη δολιχηρέτμοισι.
Γυρῇσι μὲν πρῶτα Ποσειδάων ἐπέλασσε
πέτρῃσι μεγάλῃσι καὶ ἐξεσάωσε θαλάσσης.
καὶ νύ κεν ἔκφυγε κῆρα, καὶ ἐχθόμενός περ Ἀθήνῃ
εἰ μὴ ὑπερφίαλον ἔπος ἔκβαλε, καὶ μέγ' ἀάσθη.
φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης.
τοῦ δὲ Ποσειδάων μεγάλ' ἔκλυεν αὐδήσαντος.
αὐτίκ' ἔπειτα τρίαιναν ἑλὼν χερσὶ στιβαρῇσιν,
ἤλασε Γυραίην πέτρην, ἀπὸ δ' ἔσχισεν αὐτήν.
καὶ τὸ μὲν αὐτόθι μεῖνε, τὸ δὲ τρύφος ἔμπεσε πόντῳ·
τῷ ῥ' Αἴας το πρῶτον ἐφεζόμενος μέγ' ἀάσθη,
τὸν δ' ἐφόρει κατὰ πόντον ἀπείρονα κυμαίνοντα.
ὣς ὁ μὲν ἔνθ' ἀπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Aiax quidem in naue domitus est longos remos habente,
Ad Gyras quidem primùm Neptunus aduexit
Petras ingentes, & seruauit è mari.
Et sanè effugisset mortem, quantumuis inuisus Palladi,
Nisi impium dictum protulisset, & graue facinus patrasset.
Dixit, inuitis Diis, effugere ingentes fluctus maris.
Hunc Neptunus magnifica audiuit iactantem:
Statim deinde tridente arrepto manu forti
Percussit Gyræam petram, absciditque ipsam,
Et vnum quidē illic mansit & alterum frustum incidit mari:
Huic sanè Aiax primùm insidens valde læsus est,
Hunc ferebat per mare ingens vndosum.
Sic quidem ille ibi periit, postquam bibit salsam aquam.

Periisse volunt omnes poëtæ cum Homero. idem testatur Aristoteles in Epitaphiis, & vult in Mycono insulâ maris Ægæi sepultum. Verius tamen essi

fisse naufragium, vt docet Timæus Locrus lib. 2. Historiar. qui scribit, post captam Troiam, multos Locrensium naufragio ad Geræas petras interiisse, reliquos cum Aiace per summas difficultates & pericula tandem in patriam rediisse. Sed anno postea tertio, quòd eorum ditionē fames & pestilitas simul inuaserant, propter facinus ab Aiace cum Cassandrâ nefariè patratum; oraculum consuluere Locri, quibus responsum, debere Troianam Palladem ab illis per mille annos placari, missis sortito quotannis Troiam duabus virginibus Locriis. Mansit illa consuetudo diu postmodum, & Troiani virgines missas obuij capiebant & iugulabant, & iugulatas agrestibus & sterilibus lignis comburebant. ad bellum vsque Phocense retenta hæc consuetudo & ritus. tunc demum sacrificij vel impiæ crudelitatis potius immunitas Locrensibus concessa. Timæus his verbis: μετὰ τῆς Τροίας ἅλωσιν πολλοὶ τῶν Λοκρῶν περὶ τὰς γηρέας ναυαγησάντων ἀνῃρέθησαν. οἱ δὲ λοιποὶ σὺν Αἴαντι μόλις εἰς Λοκρίδα διεσώθησαν. φθορᾶς δὲ καὶ λοιμοῦ τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ τὸν τρίτον ἔτος ἐχόντων, διὰ τὴν μίξιν ἀθέμιτον Αἴαντος τῇ Κασσάνδρᾳ, ἔχρησεν ὁ θεὸς, δεῖν εἰς ἔτη χίλια τὴν Ἀθήνην τὴν ἐν Ἰλίῳ ἱλάσκεσθαι, πέμποντας δύο παρθένους ἐπὶ κλήρῳ καὶ λοχῆσαι. καὶ μετὰ ταῦτα ἔθος ἦν τοῖς Τρωσὶ πεμπομένας προυπαντοῦσι κατασχεῖν καὶ ἀναιρεῖν, καὶ τοῖς ἀκάρποις καὶ ἀγρίοις τῶν ξύλων καίειν. ὅπερ ἐποιοῦν μέχρι τοῦ Φωκικοῦ πολέμου. τότε γὰρ ἐπαύσατο ταύτης τῆς θυσίας, μᾶλλον δὲ ἀσεβείας. *Qod Timæi Siculi fragmentum moneo, vt lector conferat cum Plutarchi, ex li. de Serâ numinis vindicta verbis, adductis in descriptione pestis. vt Timæus Plutarchi, & hic illius vicissim verba, satis, in re non cuiuis notâ, breuiter & obscurè posita, interpretetur.*

544 Et Hectorem] *quando, quæso? nam Iliad. γ'. ipse cum Telamonio vix ægrè solum Hectorem sustinet. mera iactatio, & apta furenti.*

546 Tandem] *sic omnes libri quos vidi: nec sententia inconcinna, etsi vehementior illa Criticorum emendatio:* Téne horream? Aliena inerti tela mittis dextera. Aliena, *fulmen Iouis. paullo antè*; Fulmine irati Iouis armata Pallas. 556 Fallax Caphareus] *Euripides in Helenâ.*

Multos præterea sublatam præferens facem
Flammeam, ad mari circumfluam
Euboeam, Græcos sustulit
Vir vniremis, cùm Caphareis petris
Ægæique scopulis sali,
Quassas illideret rates
Doloso prælucens iubare. *vide sup. Medeâ. 659.*

557 Alterna] *ad Euripum respicit.*

562 Lemnon] *nota Lemniarum crudelitas vel ex Valerij Flacci Argonauticis, & Apollonio, cuius Scholiast. lib. 1. à versu 608. multa ex Myrtili lib. 1. Lesbicor. Theolyto, Cleone Curio, & Asclepiade Myrleano.*

Et hinc Chalcida] *sic legendum ex nonnullis manusc. nam* Chalcis *Euripo vicina, sæpè nominatur à nostro, & versus postulat. perperam Eguian. & Moguntin. Herbipolens. & Veneti*, & hinc Calcedona. *Lugdunens. omissâ coniunctione*, hinc Calcedona.

563 Tar-

563 Tardam] *propter moram quam in eâ Græci traxère.*

572 Voluntq. maria] *sic mei lib. o præter Lipsiens. qui malè;* voluuntq.
Cedit in luctum furor] *sic Basileens. Lugdunens. & Lipsiens. perperam.*
rectè Burdegal. Moguntin. Herbipol. & Veneti; cecidit in lucem furor. *pro-*
cellæ inquit, detumuerũt, & cessare cæpit tẽpestas, vt cæpit aurora illucescere.

581 Cadat] *sæpe hoc verbum victimis tribuit, vt sup. chor. præcedenti &*
in Octau. & est sollemne. vide Brisson. lib. 1. de Formulis.

585 Laurus quatit] *Moguntin.* lauros. *si sup.*

Lauros Agamemnonias.

IN CHORVM.

Miseriam suam, & quod non illâ nocte, quæ Ilio extrema, cum ruente pa-
triâ interierint, lugent; Ιλίου ἅλωσιν narrant, & tandem Cassandram arripit
furor Phœbeius, & quæ Agamemnoni imminent vaticinatur.

585 Heu quàm dulce malum] *contra Euripides, vt loquenti personæ*
inseruiat, etsi fateatur, omnibus insitum vehemens vitæ tuendæ desiderium,
tamen ait infelicem vitam, felici morti præferendam. ibi Iphigenia loquitur,
cui mors pœnæ, vita solatio; hîc Troades, quibus mors ærumnarum finis,
vita miseriarum aditus. ait illa:

τὸ φῶς τόδ' ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν
τὰ νέρθε δ' οὐδείς. μαίνεται, δ' ὃς εὔχεται
θανεῖν. κακῶς ζῆν κρεῖσσον ἢ θανεῖν καλῶς.

Aspectus huius lucis est mortalibus
Dulcissimus, verùm profunda Manium
Haud vllus est, qui concupiscat cernere.
Neque mente sanâ est quisquis exoptat mori.
Male viuere autem satius; ac mori bene.

Sed veriara, quæ noster. nam Iamblichus quoquè censuit; Non esse vitam
multa diuque agere, sed bene & feliciter viuere.

586 Effugium] *hoc illud est, quod Perseo Paulus Aemilius respondit, ipsi*
& seruitutẽ & ignominiam licere effugere, si vellet, qua de re plura iam dixi.

Miseros] *Moguntinen.* miseras. *idem;* æternus. *sed non placet.*

598 Non vrbe cum tota] *postulant numeri vt castigemus;* vrbe non
totâ pop. cad. *Sensus est, pax caret cunctis belli incommodis: nihil corũ me-*
tuit. mox enumerat belli mala, quæ pax non timet. 1. ait non timet ciuium
conuenticula, ne quid in publicam perniciem coitione factâ moliantur. 2. non
timet victoris crudelitatem. 3. nec feras acies, aut ab hostili globo pulvereas
nubes excitatas. 4. nec timet neces ciuium cum totius reip. exitio coniũctas.
5. nec incendia vrbium ab hostibus excitata. 6. nec metuit indomitum bellũ.
solus (aliò progreditur) *qui Inferos Manesq́. contemnit, &c. omnia per-*
rumpet, cuncta illi cedent. 599 Hostica muros] *igne hostili. sic Prudent.*

Quem non fragor hosticus.

Item: —— hostica quos iam
Damnatos cohibent ergastula.

Si

Si ausim transponerem versum vnum, atque legerem:

Non acies feras
Indomitúmve bellum
Puluereámque nubem
Motam barb. equi. cat. *&c.*
Perrumpet omne
Solus, *&c.*

603 Videt] *Schidæ Burdegalen.* adit.

606 O quàm miserum est nescire mori] *quia, vt dixit; mors malorum effugium & portus æternâ placidus quiete. Seneca consolat. ad Polyb. cap. 28.* Si velis credere altius veritatem intuentibus, omnis vita suppliciũ est. *& statim;* In hoc tam procelloso & in omnes tempestates exposito mari nauigantibus, nullus portus, nisi mortis est. *multa in eandem sentẽtiam eodem cap. & consolat. ad Martiam cap. 19. lib. de prouidentiâ sub fin. epist. 24, 26, 30, 36, 55, 71, 72, 78, 81, 83, & 100. Multa etiam Plutarch. in Consolator. ad Apollonium, & aliâ ad vxorem, & lib. 1. de Fortunâ Alexandri.*

608 Cùm Dardana tecta Dorici raperent ignes] *sic recentiores excusi: nam antiquiores;* raperetis. *m. s. quidam hoc confirmant;* in quibus, cùm Dardanica t. D. & aperetis ignes. *sic Moguntin.*

616 Saltu] *Herbip. & Veneti;* saltum. *Lucianus lib.* περὶ ὀρχήσεως *scribit Ilium inexpugnabile fuisse, donec Achilles (de ipso enim, nõ de Pyrrho intelligendũ) saltauit, post eius verò saltum, fuisse captũ, direptũ, solo æquatum.*

622 Molis immensę] *Izacius scribit Panopei filium Epeum equum Durium fabricasse; in quo quinquaginta, vel ter mille, vel, vt putat, viginti tres viri Græci ingressi latuerint. profunditatẽ significat Homerus, cùm ait mox ipsos in equum descendisse. Descripsit equũ elegantissimè Triphiodorus plusquam triginta versibus. pleriq; poëtæ volunt equũ fuisse, alij ex robore, vt Petronius; alij ex abiete, vt Virgilius & Propertius; alij ex corno, vt Pausanias in Laconicis. idem tamen in Corinthiac. prodidit non equũ fuisse, sed machinam subruendis muris idoneam, quod Vitruuio non displicet. Sunt qui velint portam, cuius insigne pictus equus, ab Antenore Græcis apertam; sunt qui malint à Græcis equestri prælio victos Troianos, in eam calamitatem incidisse: nec desunt qui Græcos positis in Hippio monte insidiis, interceptóque Troianorum exercitu, in vrbem irrupisse contendant, vt videre est apud Vitruuium, Palephatum, Higynum, & Fulgentium.*

623 Fatale munus] *notat Seruius ter equorum gratiâ Ilium excisum vel expugnatum. primò, cùm Laomedon promissos equos Herculi non tradidisset: secundò per hunc equum ligneum: tertiò cùm Ilienses Cinnam III. Cos. in vrbem recipere abnuerunt. tunc enim equus valuus interceptus claudendi facultatem ademit. ideo putabant equum Troiæ fatalem. Lugdunens. Herbip. Ven. & Mogunt.* Danaumque fatale munus duximus nostra.

626 Conditos reges] *quos recensent Smyrnæus, Coluthus & Virgilius.*

628 Pelasgi] *De his, dictum alibi. vide Strabonem lib. 5. & lib. 13. Dionys. Halycarnass. lib. 1. & Thucidid. lib. 1.*

630 Murmur] *tacitū, secretum, incertumq́, non vox, sed mussatio quadam.* Percussit aures] *verberauit. nam Stoicis, vt Archedemo in lib. de voce, Chrysippo lib. 2. Natural. Antipatro, & Diogeni apud Laërtium lib. 7. vox corporatum quid est; quia (inquiunt) omne quod facit & patitur corporatum: vox & sonus patiuntur. cùm à locis solidis & laeuibus repelluntur vel refringuntur; faciunt cum auribus, vt cera annulus, imprimuntur. Idem censuit Epicurus, vt docet discipulus eius Lucretius lib. 4.*

Principiò auditur vox & sonus omnis, in auris
Insinuata suo pepulêre vbi corpore sensum.
Corpoream quoque enim vocem constare fatendum est,
Et sonitum, quoniam possunt impellere sensum.

Contra Cyrenai & Pyrrhonici sonum nihil esse putabant, & Sex. Empyricus hoc conatur Platoni & Democrito tribuere lib. contra Mathemat. fol. 114. Peripatetici non perfectum, sed imperfectum quoddā corpus esse volunt, nempe qualitatem quandam sensilem ex violētâ corporum vel aëris collisione ac motu natā, nam nō est propriè motus ipse; sed motus, conditio est, sine quâ sonitus non ederetur, & hoc sensu à Platone in Timao, & ab Aristotele li. 2. de animâ dicitur vox aut sonus, aëris plaga vel motus aëris resultantis. Qua definitio prius placuit Archelao, si credimus Laertio lib. 1. Diogeni quoque Babylonio, in lib. de voce. Quod verò Themistius in lib. 2. de animâ, & alij Graci interp. Aristotelis censent, poëtas quando dicunt sonum, vocémve, aures pellere, ferire, &c. tunc sonitum & vocem pro percussione & plagâ sumi ab illis; hoc de iis tantùm poëtis recipio, qui Stoici vel Epicurei non sunt. hos enim potiùs credo loqui ex secta sua disciplinâ. Videndus hac de re Aristoteles in prolixo illo & eleganti fragmento ex lib. de audibilibus περὶ ἀκουστῶν, quod nobis conseruauit Porphyrius commentar. in Musicen Ptolomai, & exhibuit Fran. Patritius Venetus in Discussionib. Peripatet. De hac etiam aëris & auditus percussione, & de vocis magnitudine, perculsis & deiectis in Nemea stadium coruis, disputat Plutarchus in vitâ Quincti Flamin.

631 Pyrrhus] *qui nesciebat fingere. sic enim apud Sophoclem Vlyssem alloquitur:*

Quæ facta Vlysse audire animus horret, eadem
Patrare, morte acerbius duco.
Nihil fraude facere didici nec ego, neque quo satus
Sum patre Achilles. vi virum abducam, à dolis
Abhorreo. *Ipse Euripideus Achilles, ait:*
At ego educatus in ædibus viri iustissimi
Chironis, moribus insueui simplicibus.

633 Secura metu] *Moguntinens.* metus.

634 Gaudet tangere] *ardet trahere equum. hoc studium & alacritatem Troianorum accuratè explicat Triphiodorus.*

641 Festi patres] *insolens hoc. mallem;* festique patres.

644 Ignes] *post rogo mandatum Hectorem. sic ignem pro rogo Horatius Lib. 4. Od. 12.* Nigrorúmque memor dum licet ignium.

647 Mœnia] *muros. propriè tamen sunt murorum munitiones. Casar ... ædific*

ædificata ab exercitu nostro in muris mœnia. *vide Pimpontium in 2. Æneid. versu 234.* 653 Vix exiguo sanguine] *sicut Ouidius:*

Exiguum senis Priami Iouis ara cruorem
Combiberat —— *nam senes fere sanguine cassi.*

Tingi] *alias;* tingui, *qua voce vtuntur Plinius & Tertullianus.*

666 Nobile carmen] *celebrat hoc carmen etiam Callimachus in λουτρ. Palladis.* 667 Querula edonis] *sic Lipsiens. & si bene commemini Basileens. Moguntin. autem Herbip. & Veneti;* tristis Edonis, *inuitis modulis: Lugdunens.* tristis Ædon. *Bionis Epitaphio Moschus:*

Neque adeo cecinit vnquam in rupibus luscinia,
Nec tanto luctu questa est in altis montibus hirundo,
Neque Halcyon deplorauit tanto dolore Ceycis interitum.

Homeri locum retuli Herc. Oet. ver. 199. Euripid. in Hecuba:

—— πάσας ὥς τ'
ἀηδόνος στόμα
φθόγγας ἱεῖσα —— Omnes seu os lusciniæ voces emittens.

vtitur eadem comparatione Theognis, & in Trachin. Sophocles, item Oppianus & Smyrnæus relati à Guellio ad 4. Georg. ridicula quædam Pierius ex Ioanne Grammatico, lib. 22. Hieroglyph. de Philomelâ & Procne; de quibus fragmentum illud vetustæ tragœdiæ apud Victorinum:

Struunt sorores Atticæ dirum nefas.

669 Tectis siluis] *sic Moguntinens. Herbip. Veneti, Basiliens. Lipsiens. magis tamen ad verum Lugdunens.* Tectis summis. *in domo enim, & sub summo tecto nidificant hirundines.*

Bistonis] *Thracia. Philostephanus:* Βίστονες ἔθνος Θρακῶν, ἀπὸ Βίστονος τοῦ Κίκονος. 675 Istrum cygnus] *Moschus vbi supra:*

Στρυμόνιοι μύρεσθε παρ' ὕδασιν αἴλινα κύκνοι.
Strymonij cygni miserabiliter lugete apud vndas.

has similitudines plerasq., quasi remouens, callidè posuit Papinius lib. 5. Silu.

Non ego quas fati certus sibi voce canorâ
Inferias præmittit olor; nec rupe quod atrâ
Tyrrhenæ volucres voce prædulce minantur,
In patrios adhibebo rogos; non murmure trunco
Quod gemit & duræ queritur Philomela sorori.
Nota nimis vati. quis non in funere cunctos
Heliadum ramos, lacrymosaque germina dixit?
Et Phrygium silicem, atque ausum contraria Phœbo
Carmina —— *Lucretius de oloribus:*
Cùm liquidam tollunt lugubri voce querelam.

676 Halcyones] *in Octauiâ:* —— atque æquoreas
Vince Halcyonas. *Pacuuius in Teucro:*
Halcyonis ritu litus peruolans feror.

Has volucres earumq. luctum omnium elegantissimè olim descripsit Sappho, teste Demetrio Phalereo in lib. de elocutione. comparationem earum vsurpa-

runt quoque Moschus, & Euripides. Femella Damar, masculus Cerylus vi-catur, teste Pausaniâ, & Antigono Carystio, & Wottono, quibus non placet Cerylum ab Halcyone distingui, quod Aristoteli visum. Nidificant tempore hyemis, quod tempus, Halcydonia, *dicitur, durat fœtura diebus, vel septem iuxta Demagoram, vel nouem iuxta Philochorum, vel vndecim iuxta Simonidem, vel quatuordecim iuxta plerosque, septem ante brumam, septem à brumà. eo tempore mare sternitur & pacatur, postmodum rursus hiemat. hoc innuit Theocritus:* χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα τὴν δὲ θάλασσαν τόντε νότον, τόντ' εὖρον. Halcyones sternunt fluctus & mare, & Notum & Eurum. *de naturâ & nidificatione illarum videndi Aristoteles lib. 5. de histor. anim. cap. 8. Plutarch. lib. quæ animal. magis rat. vtantur, Plinius lib. 2. cap. 49. & lib. 10. cap. 32. Wottonus lib. 7. de differ. animal. cap. 143. Quod ad fabulam, Hegesander & Izacius volunt, in eas mutatas fuisse septem Alcyonei gigantis filias: plerique malunt (vt noster) Ceycem regem Trachiniæ, & Alcyonem eius vxorem. vide Lucianum in Alcyone, & Ouid. lib. 11. Metamorph. Græci codices, quidam vocem aspero spiritu, alij leni afficiunt: mallem cum plerisq. minus hiare.*

676 Fluctu-plangente] *Lucretius lib. 2.*

Nec mare nec fluctus plangentes saxa crearunt.

682 Imitata] *fragmento Varronis citato in Aduersar. addendum existimo hunc quartum versiculum:*

Phrygios per ossa cantus liquida canit anima.

liquidam animam, Horatius liquidam vocem *dixit: & prius Lucretius liquidas auium voces, &* liquidum carmen citharę Ossa *verò vocat tibias ex ossibus fieri solitas, teste D. Isidoro. Hos Gallos etiam Seneca* semiuiros *vocat epist. 109.* Nec aliter concitantur, quàm Phrygij solent tibicinis sono semiuiri, & ex imperio furentes. *Mulieres videtur vocasse Diogenes in Semele, apud Athenæum lib. 14. cap. 14.*

καὶ τοι κλύωμεν Ἀσιάδος μιτρηφόρους
Κυβέλας γυναῖκας παῖδας ὀλβίων Φρυγῶν,
τυμπάνοισι καὶ βομβοῖσι καὶ χαλκοκτύπων
βόμβοις βρεμούσας ἀντὶ χεροῖν κύμβαλων, &c.
Certè audiamus Asiadis mitras ferentes
Cybeles mulieres filias beatorum Phrygum
Cum tympanis & sonitibus & æreorum
Strepitu frementes manibus cymbalorum, &c.

Hi tamen semiuiri Phryges, Dindymenes vaga pecora, cicurabant ferissimos leones, si Varroni credimus, in ὄνος λύρας, *scribenti:* Non vidisti simulacrum leonis ad Isidem, eo loco, vbi quondam subitò cùm vidissent quadrupedem Galli, tympanis adeo fecerunt mansuem, vt tractarent manibus. *corruptissimè hæc apud Noniū in* mãsuetè; *castigaui ex cõiecturâ.*

684 Turritę parenti] *Cybelli.* turrigeram *vocat Propertius li. 3. eleg. 16.* turritam *lib. 4. eleg. vlt. quia cùm Mida ciuitas clausa esset, capite muros sublevauit, & ita fuit ingressa, vel quia,* primis turres vrbibus illa dedit: ideo turri-

turriferâ caput est ornata coronâ. *prior causa ab Arnobio lib. 5. contra gent. posterior ab Ouidio in Fast. redditur.*

Laceret brachia] *sanitia causam assignat Ouid. 4. Fastor. nec in brachia tantum crudeles. Lactantius lib. 5. cap. 9.* qui virilia sua ferro metant, &, id, quod est sceleratius, vt sint religionis antistites. *de Gallis enim loquitur: quod verò addit;* qui ne vitæ quidem suæ parcant, sed exstinguendas publicè animas suas vendant: *hoc ad liberos homines, munere gladiatorio operas locantes referendum.*

685 Buxum ferit] *buxeas tibias inflat, sic Statius, sic Claudianus, & alij;* buxi, *voculâ sunt vsi: buxo illi canebant, sed pinu pectora illidebant, & hoc Statius, Claudianus, Lampridius docent.*

686 Atym] *de Aty & Cybele, vide Ouid. li. 4. Fast. cuius fabula videtur profluxisse ex historia Stratonices & Cambali, quam narrat Lucian. in li. de Syriâ Deâ. vide Lilium Syntag. 4. Antiquæ inscriptiones geminant* t, Attis.

688 Quia vicere modum] *Apud Sophoclem Electra, dicentibus illam luctui modum adhibere debere, respondet:*

καὶ τί μέτρον κακότητος ἔφυ φέρε.

At nostri rogo quis modus est mali?

689 Sacratas] *Apollini.* Infulas] *filamenta lanea, quibus Cassandræ caput velabatur, ex Festo.* Diripis] *quia promisso & fuso capillo vaticinabantur. Plautus:*

Hariolus fiam, capillum promittam.

Tibullus lib. 2.

Hæc cecinit vates, & te sibi Phœbe vocauit:
Iactauit fusâ sed caput ante comâ.

690 Miseris] *Albutius apud Senecam lib. 8. Declam. 1.* Magis Deos miseri quàm beati colunt. *& postea;* Diligentius Dij coluntur irati.

703 Induit vultus] *mutata fuit in canem: confictam fabulam volunt Plautus in Menachm. & Cicero 3. Tuscul. propter eius in Græcos maledicta & diras: quod significare voluit Ausonius, his versibus:*

Quæ regina fui, quæ claro nata Dymante,
Quæ Priami coniux, Hectora quæ genui,
Hîc Hecuba iniectis perij super obruta saxis:
Sed rabies linguæ me tamen vlta prius.
Fidite ne regnis, & prole, & stirpe parentûm,
Quicunque hoc nostrum σῆμα κυνὸς legitis.

Hæc Hecubæ Metamorphosis, & similes mutatorum in bruta vel dæmonum vindictâ, vel operâ magorũ, fuêre non veræ, sed præstigiosæ tantũ, & oculis hominum apparentes. læsâ namque fantasia illorum, qui se trãsformatos putabant, & aliorum delusis oculis, tales videbantur. Sic enim intelligenda, quæ de Lycanthropis, & aliis mutatis in iumenta, vel alia animalia prodiderunt, Clemens Roman. lib. 1. & 7. recognit. Nicephorus lib. 2. cap. 27. D. Isidorus lib. 8. Origin. cap. de Magiâ, Apuleius in Apologet., Lucianus in Lucio, Plinius lib. 8. cap. 22. Saxo in Danicâ histor., Olaus in Aquilonari, Guilhelm.

Tyrius in Histor. belli sacri, Campo Fulgos. lib.8.exemplor. cap.11. Vincentius Belluacens. lib.3. speculi cap.109. Tritthemius in Histor. de Baiano Iudæo, Fatus in Energumeno, & Fernelius lib. de abditis rerum causis. Nam verè dæmones virtute sua formam propriam & naturalem hominis in aliam transmutare non posse, & soli hoc Deo reseruatum, non est dubitandum. communis enim Theologorum schola hoc docet. cum D. Augustino lib.18. de Ciu. Dei cap.18. & lib.3. de Trinit. cap.7. & 8. D. Thom. in quæst. disputatiu q. de dæmon. & in 2. sent. d.7. & D. Bonau. eadem distinct. a.2. q.2. num.78. Albert. Magnus ibid. ar.7. Sprenger in malleo maleficar. Spina q. de Strigib. Henricus Coloniens. tract. de Lamiis, Petrus Mamoreus in lib. de Sortileg. Fran. Victoria in relectione de arte magica circa fin. Alf. Castro lib. de iustâ hæret. punit. 1. c.14. Binsfeldius de confess. malificor. concl.2. & 3. Nam quæ de hac re N. in Dæmonomaniâ, non satis securâ.

712 Leuat caput] *flexibile caput fanatici iactabãt. vnde Viuianus I.C.* Si seruus inter fanaticos non semper caput iactaret. *l.1. D. de adili. edic.*

715 Impatiens Dei] *Vates dicebantur* Deo pleni. *Imitatur Virgilianũ locum 6. Æneid.*

At Phœbi nondum patiens, immanis in antro.
Bacchatur vates, magnum si pectore posset
Excussisse Deum. tanto magis ille fatigat,
Effera corda domans, fingitque premendo.

conatur enim excutere Cassandra cùm inquit:

Quid me furoris incitam stimulis noui, &c.

720 Cui bacchor furens] *ex Viuiano Vlpianus*: quamuis aliquis aliquando circa fana bacchatus sit, & responsa reddiderit.

724 Gemino sole] *Cur ebrij & enthei, quæ singula sunt, gemina sibi cernere videantur, vt apud Nicandrum in Alexipharm. Philostratum lib. 2. de vitâ Apollonij, & alios; causam reddunt Aristoteles sect.3. problemat. q.10. Lactantius lib. de opific. Dei cap.9. Hieron. Fracastorius lib. de Intellectione fol. 193. Toletus lib.2. de animâ. q.16. de hac phrasi vide Muretum li.7. var. lect. cap.24.* 732 Ferrum Amazonium] *securim. Horat. lib.4.* —— Amazoniâ securi Dextras obarmet —— *ipsi Clytemnæstræ videtur eam tribuere voluisse. nam cur Sat.1. lib.1. cecinit:*

—— at hunc liberta securi
Diuisit medium fortissima Tindaridarum;

nisi ad hoc Clytemnæstræ scelus respiciens?

733 Alta] *Moguntin. Herbipol. Veneti*; alia.

739 Frater] *Hector.* 744 Troile] *Ausonius*:

Hectore prostrato, nec Diis, nec viribus æquis
Congressus perij Troilus Æacidæ.
Raptatus bigis, fratris coniungor honori:
Cuius ob exemplum nec mihi pœna grauis.

750 Victámque] *meam, & Agamemnonis.*

765 Senex] *Tantalus.* 768 Mœstus] *propter pronepotis necem.*

770 Pa-

770 Pater] *tritauus. nam Dardanus genuit Erichtonium, hic Troem, Tros Ilum, Laomedontem Ilus, Laomedontis filius Priamus genuit Cassandram, Homerus Iliad.20. & Dionys. Halycarnass. lib.1. vide de Dardano Schol. Apollonij lib.1.ver.916.*

776 Coniuxque pariter] *multo sanè rectius cod. ille aliorum;* Et festa coniux. *obuiam enim produsse marito decet, lætitiam facie & ornatu vestium præ se ferentem; vt incautum opprimeret.*

IN ACT. IIII.

Furentis Cassandræ & Agamemnonis reducis colloquium: hic illam cum ceteris captiuis præmiserat in regiã, quasi donũ Clytemnæstræ, reipsà pellicẽ.

784 Gelido latice] *putabat passam* λειποψυχίαν, *cui gelida adhibebatur, auctore etiam nostro lib 4. Nat. quæst.cap.13.*

789 Helena est] *non aderat ibi; sed furens Cassandra videt, quæ non erant. Helenæ impuri mores noti. rapta à Theseo, post nupsit Menelao; huius thorum reliquit, adulterum Paridem secuta. nec Paridi fida, sed in Ilio cum priuigno Corytho, Paridis & Oenones filio, commisit incæstum, iuxta Hellanicum in Troicis & Cephalonem Gergitthium; vel cum proprio filio, iuxta Nicandrum, quem his versibus, hoc docuisse, censet Parthenius cap.34.*

ἠρίατ' ἐν αἴδαο κατοιχομένοιο κορύθοιο,
ὅν τε καὶ ἁρπακτοῖσιν ὑπὸ δμηθεὶς ὑμεναίοις,
τυνδαρὶς αἰν' Ἀχέουσα κακὸν γόνον ἤρατο βούτεω.

Hic tumulus Corythi, nuper qui missus ad orcum
Est, patrium obscuris thalamum fœdare hymenæis
Ausus, amore Helenes; genitus qui est ante bubulco.

Sed mihi videtur Nicander potiùs significare, genitum à Paride, cùm adhuc pasceret armenta patris, quo tempore Helenam nondum nouerat.

794 Nullum est periculum tibi. cas. at magnum tibi est] *sic Lugdun. sed ceteri omnes;* n.c.p. tibimet. *quod verò dixit:*

Mors mihi est securitas, *ab Ouidio est, qui:*
Mors mihi munus erit.

800 Ad quem triumphi] *Ioui deferebantur & dicabantur triumphalia spolia, Romæ* Feretrio, *in Græcia* νικηφορο[illegible]*; de quo Liuius belli Macedonici lib. 2. & Spartianus in Hadriano: vel alludit ad Iouem* prædatorem, *cui pars aliqua prædæ debita, teste Seruio 3. Æneid. vel denique ad Iouem* τροπαῖον *seu* τροπαιοῦχον, *cuius mentio apud Plutarchum, Pausaniam & Aristidem. Sed & Romanis Iupiter* Triumphator, *de quo Iustus Lipsius, mihi & eruditionis (quæ cunctis nota, quibus litteræ non ignotæ) & pietatis & religionis Catholicæ ardoris, (qui mihi perspectus) nomine gratissimus, me monuit.*

IN CHORVM.

Canunt Argiuæ Pæanem Diis auxiliariis & patriis.

812 Geminauit] *duæ noctes in vnam coäluere, test ib. Ouidio, & D. Hier. contra Vigilantium; vel tres, iuxta D. Gregor. Nazianzenum Orat. contra Iulia-*

Julianum,& in Orat. de festo luminum, Aristidem Orat. in Herculem,& Senecam li. de breu. vitæ cap. 16. Nouem, vt Clem. Alexandrinus, ita & Tatianus in Orat. contra Græcos. quare nugas sit opinor; qui Arnobium, solitum sequi Clementis traditiones, duabus noctibus substitutis, hac quidem parte, putans emendare, deprauauit. nam Clemens ait: Iuppiter ille tot cum Alcmenâ noctes libidini impendit. non enim illi libidinoso nouem noctes longæ. 815 Senis] *Tithonum, Laomedontis vel filium vel fratrem potiùs, Aurora rapuit, vt sibi maritus esset, & fecit immortalem; sed vita pertæsus, exuit hominem, induit cicadam. consule Hygini fabulas cap. 189. & 270. & Apollodorum lib. 3. Biblioth. & Lylium Syntagm. de Aurorâ. senectus huius Adagioni causa fuit. Et, si aduertistis, trium senum à Græcis commemoratorum, iam hac & præcedenti tragœdiâ Seneca meminit.*

826 Fulmineus] *rapidus. sic vtuntur: quia fulmen celerrimè decidit. ideo Pausanias putat Ptolomæum vocatum* κεραυνὸν, *vt docet fusè de hoc disserens Pierius lib. 43. Hieroglyph. suspicor Scipiadas ob eandem in bellicis exsequendis, & victoriis obtinendis velocitatem, more Græco, nuncupatos,* duo fulmina belli. *deciderat hic leo ex orbe lunæ. Nam Epimenides quoque inducit quendam dicentem, se ferum leonem, pulchricomæ lunæ genus, terribilem iuba, & fortem viribus, in Nemeam duxisse ad venerandam Iunonem.*

καὶ γὰρ ἐγὼ γένος εἰμὶ σελάνας ἠϋκομόιο
ἃ δεινὸν φρίξασ' ἀπεσείσατο θῆρα λέοντα,
ἐς Νεμέειαν ἄγοισ' αὐτὸν διὰ ποτνίαν ἥραν.

831 Morte fœcundum] *Hydram, quæ moriens augescebat, renatis duobus pro vno capitibus.*

833 Fratres] *simul natos vno in corpore tres fratres Iberos.*

840 Non pauit] *Lips. addidère negationem; quæ in reliquis libris deest.*

842 Sæuis] *Moguntinens.* sæuum.

845 Spolium] *baltheum militarem, quem gerebant virgines illæ vnimammæ. Virg. Aeneid. 5.*

Alter Amazoniam pharetram, plenamq́ sagittis
Threiiciis; lato quam circumplectitur auro
Balteus, & tereti subnectit fibula gemmâ.

Hippolytes ergo Hercules cum baltheo pharetram accepit, si vulgatam lectionem retinemus, rapi spolium & sagittas: *sed si malles emendari;* rapi spolium. & sagittis Nube percussa *&c. vt ex ipsis nubibus Stymphalidas sagittis petierit, tunc solum baltheum eripuit.*

847 Decidit] *quidam m. s.* cecidit. 851 Lamna] *sic Valer. Flaccus.*

—— iam pinus gracili dissoluere lamnâ.

852 Frigidus custos] *Draco, noxius & veneno plenus. sic Virgilius frigidum anguem vocauit.* 857 Colorem] *ipsa lux colorata non est, sed color sine luce cerni non potest, teste Aristotele lib.* περὶ αἰσθήσεως, *& Lucretio lib. 2. hoc sensu color luci à poëtis tribuitur, quia colores illa prodit, quos celant tenebræ.* 860 Totidem diebus] *decimo igitur die Hercules Troiam expugnauit, quod non memini alibi legere.*

IN ACT. V.

Foris existens Cassandra prophetizat, & quæ intus gerebantur, absens, vt præsens, narrat. Fugit Electra, & absconsa tradito que Strophio, paruulo Oreste fratre suo, se Cassandræ in arâ adiungit: sed inde ab adulteris detrahitur, iugulaturq́. Mænas Priameïa.

865 Vicimus victi] *poëta quidam*; —— victos vincere posse putet. *tales victorias Græci* Cadmæas *vocant: Latini*, pugnas Osculanas, *quo adagione Festus ait significari victos vincere. Titinnius:*

Hæc quidem quasi osculana pugna est, non secus.
Quia hinc qui fugere impulsi, spolia colligunt.

nam spolia legere, victoriæ adeptæ signum.

871 Epulæ] *ipse Agamemnon Odyss. λ'. sic narrat:*

ὡς ἀμφὶ κρητῆρα τραπέζας τε πληθούσας
κείμεθ' ἐνὶ μεγάρῳ. δάπεδον δ' ἅπαν αἵματι θῦεν. &c.

vt circa crateras mensasque plenas iacebamus in ædibus, pauimentum autem totum sanguine maduit, *& cet. descripserat idem conuiuium in Aegistho Andronicus, vt patet ex fragmento:*

—— In sedes collocat se regias
Clytemnæstra iuxtim, tertias natæ occupant. *occisus ergo inter epulas; quæ reuerendæ sunt vel in Euxino ponto, inquit Marcellinus li. 30.*

885 Inun] *ideo hanc vestem vocant ἄπειρον, Sophocles in Polyxenâ. Euripedes in Electrâ, & Philostratus in Cassandræ imagine, vbi hanc cædem & conuiuium ornatè describit.*

887 Adigit] *Moguntin. Herbipolens. & Veneti*; agit.

888 At ille] *sic Herculem apro comparat Hesiodus in Scuto.*

892 Disiicere] *Moguntinens. Herbip. & Venetus*; Dissicere. *sed plerique m. s. & alij excusi*; disijcere, *& puto melius hic conuenire, quàm vetus illud & probum, Prisciano & aliis notum, passim in Virgilij, Valerij, Ouidij, Prudentij & Lactantij membranis, à mercium istarum propolis inuentum.*

Hostem quærit] *apud Homerum ait:*

—— *αὐτὰρ ἐγὼ ποτὶ γαίῃ χεῖρας ἀείρων*
βάλλον ἀποθνήσκων περὶ φασγάνῳ ——

ceterum ego à terra manus sublatas iactabā moribundus ad gladium.

893 Bipenni] *Nonius*: Bipennis securis anceps & ex vtraque parte acuta. *Isidorus lib. 19. Origin. cap. 19. Securis* vocatur eo quòd eâ arbores succidantur, quasi *succurris*. item *securis*, quasi *semicuris*: ex vnâ enim parte acuta est, ex alterâ fossoria: hæc & apud veteres *penna* vocabatur; vtramque autem habens aciem *bipennis*. nam, *bipennis* dicitur, quod ex vtraque parte habeat acutam aciem, quasi duas pennas. *pennum* autem antiqui acutum dicebāt: vnde & auium pennæ, quia acutæ. & ecce nomen quod reseruauit antiquitatem, quia veteres dicebant, *pennas*, non *pinnas*. *Hæc ille. ex quibus primùm animaduerto veteres anceps ferrum, adiectiuè vocasse* bipenne, *& sic sumi à Varrone, quem Nonius citat*; Ferens (*inquit*) ferream humero bipennem securim. *sicut & in illo eiusdē Varronis*;

Quarum bipennis fulminis plumas vapos Perussit —— *Se-*
ronis; Quarum bipennis fulminis plumas vapos Perussit —— *Se-*

ronis; *cundò nostras hallebardas verè bipennes esse. nam Vegetius quoque lib. vlt.* Bipennis, securis est, habens ex vtraque parte latissimú & acutissimum ferrum. *Tertiò dissentire D. Isidorum à Fabio, nam Fabius, vt vulgò legitur, videtur opinionem illam refellere, his verbis*; Nec miretur, cur ex *scamno* fiat *scabellum*; aut à *pinna*, quod est acutum, securis vtrimque habens aciem, *bipennis*: ne illorum sequatur errorem, qui quia à pennis duabus hoc esse nomen existimant, *pinnas* auium dici volunt. *lib. 1. cap. 5. vbi legendum puto*; pennas auium dici volunt. *vt Fabius censuerit,* pennas *dici non debere*; *sed* pinnas.

894 Colla taurorum] *Agamemn. Odyss.* λ'. *se tauro immolato comparat.*

896 Librat] *Equianus*; vibrat. 897 Habet] *videtur prouerbium sumtum à ludo gladiatorio. Prudentius in Psychoma.*

Hoc habet, exclamat victrix regina. supremus
Hic tibi finis erit ——

901 Fodientem adiuuat] *sic in huius auxilij vindictam apud Sophoclem Electra Oresti auxiliatur:*

OR. Ego quidem oculis pallio
Obiecto, matrem aggressus sum,
Ensem in ceruicem adigens.
EL. Ego autem hortatu tibi institi
Simúlque adiutaui gladium.

910 Furabor] *tegam. nam fures rem tegunt, vnde furari & clepere, idem quod tegere. vide Thebaid. ver. 470.*

914 Strophius] *malè Lugdun.* Strophilus. *nam Anaxibia soror Agamemnonis Criso marito Strophium hunc peperit; cuius alius Strophius ex Pylade nepos fuit. Pausanias in Corinthiac. Scholiastis Apollonij fons quidam Thebanus* στροφίν.

915 Elea inclytus palma] *palma ponitur aliquando pro ipsâ victoriâ, quod plebeculæ litterariæ non ignotum est: aliquando pro palmæ arboris ramusculo, qui in victoria signum dabatur (cuius ritus causam reddidit ex Aristotele & Plutarcho Pierius lib. 50. Hieroglyph.) in Olympiis quidem palmæ ramus cum oleaginâ coronâ. quod non*

Difficile est ratione docere & vincere verbis.

Apuleius de Olympionicâ; Ibat tertius (*inquit*) attollens palmâ auro subtiliter foliatam. *Vitruuius li. 9.* Athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores instituerunt: vti non modò in conuentu stantes cum palmâ, & coronâ, ferant laudes, *&c. coronam in capite, palmam manu ferebant. innuit Seneca paulo post:*

Cape hoc decorum ludicri certaminis
Insigne frontis; læua victricem tenens
Frondem virenti protegat ramo caput,
Vt ista donum palma Pisæi Iouis
Velamen eadem præstet atque omen tibi.

El

Et de hoc ramo putarim intelligendum illud Virgilij 3. Georgic.

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ.
& Horatij Od. 1. lib. 1.
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, metáque feruidis
Euitata rotis, palmáque nobilis, *&c.*
& lib. 4. Od. 2. —— quos Elea domum reducit
Palma cælesteis —— *& Propertij*;
Est quibus Eleæ concurrit palma quadrigæ.
denique Statij lib. 10. Theb.
Natus ad Elæas melior qui surgere palmas.

Eosdem Pindarus significat aureâ quoque coronâ insignitos: sed auream eo loco arbitror vel pro foliatâ auro, vel pro pulcrâ, & gloriosâ positam.

920 Electra] *de hac ita scribit Ælianus lib. 4.* ποικίλης ἱστορίας: Xanthus auctor carminum, qui fuit legatus Stesichori Himeræi, dicit Electram Agamemnonis filiam antea non esse appellatã hoc nomine, sed Laodicen. Postquam verò de medio sublatus est Agamemnõ, & Ægisthus vxorem accepit Clytæmnestram, regnúmque gubernauit, ipsam caruisse coniugali lecto, & in virginitate consenuisse. Quamobrem ἠλέκτραν Græci eam nominarunt, quòd expers mariti vixerit, & lectum coniugalem non cognouerit.

930 Poscunt fidem secunda, at aduersa exigunt] *amico felici non nisi gratuita fides reddatur; amico afflicto & oppresso planè debita, quam non prece impetrare, sed suo iure exigere poßit. Apud Euripidem Orestes ait:*

—— τοὺς φίλους.
ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν
ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων,
ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς, ὠφελεῖν θέλων
—— amicos in malis
Prodesse amicis conuenit, nam quàm diu
Fortuna ridet, quidnam amicis est opus?
Solus fauentis sufficit sortis fauor.

932 Insigne frontis] *Oleaginam coronam, testibus Aristotele, Pindaro, Plutarcho: consuetudinis causam reddit Pierius lib. 53. Hieroglyph.*

933 Protegit] *lego*; protegat. *ex Eguiano, in quo*; proteguat.

934 Et ista] *malo*; vt ista domum.

944 Et signa] *totum carmen deficit Moguntin.*

950 Quo more] *Virgines Græcas rarò in publicum prodiisse intelligimus etiam ex Euripide, apud quem cùm in Oreste rogasset Electram Helena, vt pro se capillorum inferias & libamina offerret ad Clytemnæstræ sepulcrum; illa verò moneret vt Hermionam potius filiam suam eò mitteret, si sic ipsamet Græcorum conspectum formidaret; respondet Helena, honestum non esse virgines cœtus sequi:*

εἰς ὄχλον ἕρπειν παρθένοισιν οὐ καλόν.

 D. Hie-

D. Hieronymus scribens ad Christianam virginem, ei præcipit, Nunquam exeat foras, ne inueniant eam, qui ciuitatem circumeunt, ne percutiant, vulnerent, auferantq́; pudicitiæ theristrum & nudam in sanguine derelinquant. Nec ipsas quidem maritatas discursatio inutilis vnquã decuit: οἰκουρία *semper laudata ab omnibus, & à D. Paulo. Ascribam vetus epigramma Italicum Fabrica marmori insculptum, quo materfamilias laudatur, quod cùm illi & pedes ad vagandum, & lingua suppeteret ad garriendum, voluntas defuit.*

Hospes quod deico paullum est, asta & pellege.
Heic est sepulcrom haud pulcrum pulcrai feminai,
Nomen parentes nominarunt Claudiam:
Suom mareitum corde deilexit souo:
Gnatos duos creauit. horunc alterum
In terra linquit, alium sub terrâ locat.
Sermone lepido, tum autem incessu commodo
Domom seruauit, lanam fecit. dixi. abei.

Matronis Romanis olim in primâ domus parte ἐν τῷ προθύρῳ *stare licebat, & per totam domum vagari; non Græcis, quæ in parte tantum interiore versabantur domus, quo nemo nisi cognatus accedebat,* quę *(inquit Cornelius Nepos)* Gynæconitis appellatur: *de quâ multa Vitruuius lib. 6. cap. 10. Pars ædium altera, in quâ viri degebant,* Andronitis *nominatur, à Laërtio in Diogene Cynico, & Xenophonte in Oeconom. Vide Lambinum in Præfat. Æmilij Probi.*

Virgo] ἐμφατικῶς. *nam Græci* παρθένον *nominant,* ἀπὸ παρὰ θέσιν τῇ μητρὶ, *quod apud matrem custodita manere debeat. contra Chaldæis scortum placuit vocare, foras prodeuntem* בְּרָא נַפְקָא *quod meretriciũ sit foris vagari.*

952 Natam tuam] *Peleus apud Euripidem in Andromacha:*

——— imitantur enim
Materna probra. & id videte mihi ô proci
Bonâ prognatas matre vt ducatis filias.

Et Hebræis notum Adagium, Qualis mater, talis filia: *de quo multa Dauid Cimbi, ad Ezech. cap. 16. Iuuenalis:*

Scilicet exspectas vt tradat mater honestos
Atque alios mores, quàm quos habet? vtile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

953 Pietatem doces] *Moguntin. Herbipol. Veneti;* eia tandem doces.

954 Animos viriles] *idem tribuit Electra soror eius Chrysothemis apud Sophoclem in Electrâ:*

ποῖ γάρ ποτ' ἐμβλέψασα, τοιοῦτον θράσος
αὐτή θ' ὁπλίζῃ, κἄμ' ὑπηρετεῖν καλεῖς.
οὐκ εἰσορᾷς; γυνὴ μὲν, οὐδ' ἀνὴρ ἔφυς·
Quâ freta tandem spe ipsâ tam temerariâ
Te audaciâ armas, atque me in periculi
Consortium vocas? parum te feminam
Expendis esse, non virum satam.

957 Et esse demens] *Ibidem:* σθένεις δ' ἔλαττον τῶν ἐναντίων χεροῖν.

Viribus

Viribus hostibus longè & potentiâ imparem.

958 Nobis? *repetit dictum ipsum Clytemnæstræ.*

959 Indomita] *turpe enim verbis cum eo contendere, quem reipsâ coërcere valeas. hoc ait apud Sophoclem in Aiace:*

ἄπειμι καὶ γὰρ αἰσχρὸν, εἰ πυθοιτό τις,
λόγοις κολάζειν, ὧ βιάζεσθαι παρά.

Abscedo. nam quæ turpitudo, velle cum
Sermone castigare, qui cogi potest.

960 Regina frangam] *mira hic varietas lectionis. notat Lipsius in vno suo manusc. deesse multa, hoc modo:*

Regina frangam. citius interea mihi
Edissere vbi sit gnatus. *& addit alia illa esse frigidula, esse & quæsita. Mihi videntur aptissima iurgantibus mulierculis, quæ non tam quid decet, vel rationi consentaneum est; quàm quod impotens ira in buccam protrudit, effutiunt. Quare non tollenda penitus, sed suo loco reponenda sunt, vt habentur in Moguntin., vnius præterea litterulæ transpositione, cuncta concinnanda, hoc pacto:*

EL. Nobis? quis iste est alter Agamemnon tuus?
Vt vidua loquere. vir caret vitâ tuus.
CLYT. Indomita posthac virginis verba impiæ
Regina frangam citius. interea mihi
Edissere vbi sit natus, vbi frater tuus?
EL. Exiit —— *Sensus: cùm Clytemnæstra quæsiuisset, quomodo illa putaret, se duobus parem esse, & vteretur voculâ istâ;* Nobis. *parum memor interfectum à se maritum, & adulterum, non maritum, adesse: Respondit Electra; quid, ais,* Nobis? *quis iste alter tuus maritus. occidisti maritum tuum, & tam citò tibi alium iunxisti? iacet cæsus vir tuus. vidua es. vt vidua loquere: non vt iuncta viro.* CLY. *non immemor sum me viduam: sed memor etiam, reginam. quam nequeo animi tui ferociam, materno iure flectere; frangam sceptro, domabo malo, idq́; citius, quàm verbis tecum velitando. licentia tua conuiciandi, neque frenum neque modum admittit vllum. Interea, hoc vnum quæro, vbi, &c. Retineo igitur;* Nobis. *transpono versiculum secundum ex Moguntin. muto;* tu, *in* vt, *ex coniecturâ. malo cum reliquis;* posthac, *quam cum Lipsiensib.* post hæc. *& cũ omnibus aliis;* frangam citius, *quam cum eodem Saxonico lib.* mitius. *cetera confirmant omnes m.s. vt olim in Aduers.* 966 At iratæ] *membranæ Burdigal.* iniustæ.

972 Peractum] *restat vt impuratam manum sanguine maritali, filiali cruore abluas. tunc facinus patrasti, nunc eris misericors. ablue ergo cruorem illum meo sanguine. non placet, quod Mogunt.* paratum.

973 Obsoletam] *male Moguntinens. Veneti, & Herbipolens.* absoletam. *hinc Tertulliano,* obsoletare manum sanguine.

983 Aut animam] *sic Lucretius dixit,* vitam reddere.

991 Rudis est tyrannus] *Chrysothemis apud Sophoclem in Electrâ:*

οὐ γὰρ θανεῖν ἔχθιστον, ἀλλ᾽ ὅταν θανεῖν

χρήζων τις, εἶτα μηδὲ τοῦτ' ἔχῃ λαβεῖν.

Neque graue mortem censeo, sed cùm mori
Desideras, non posse te illud assequi.

quibus similia quædam exstant apud Euripidem in Hippol. & ideo Troad. ait Pyrrhus: Mortem misericors sæpe pro vitâ dabit. *vide Herc. Fur. 511.*

996 Vt inquietam virginem] *putarem ἀταξίαν, quæ in præcedentibus fuit, aliquo modo componi; si post hunc versiculum ponantur sex illi, qui superius habentur, post 983. hoc modo*

——— fratrem reddat aut animam statim.
Abstrusa cæco, *&c.*

& legatur, illic quidem:

——— fratrem reddat aut animam statim.
EL. Concede mortem, *&c. hîc verò:*
Vt inquietam virginem carcer domet:
Abstrusa cæco carcere, & saxo, exigat
Æuum, per omnes torta pœnarum modos.
Inops, egens, inclusa, pædore obsita,
Vidua ante thalamos, exsul, inuisa omnibus,
Æthere negato, serò succumbet malis:
Referre, quem nunc occulit, forsan volet.

1000 Præcedam] *Mogunt.* præcedens.

1001 Perferre] *Putabant veteres, animos hominum separatos à corporibus, cùm ad Elysium veniebant, suos agnoscere, sermones conferre, & quæ hîc gererentur nunciare. Hinc apud Ciceronem lib. 2. de Orat. illud L. Crassi:* Brute quid sedes? quid illam anum nunciare patri vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis? quid L. Bruto, qui hunc populum dominatu regio liberauit? quid te facere? cui rei? cui gloriæ, cui virtuti studere? *& Pyrrhus apud Virg. 2. Æneid.*

——— Referes ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori, illi mea tristia facta
Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

Sed hæc gentilium commenta. Nos arbitramur verius, mortuos naturaliter, & cognitione ordinariâ non cognoscere quæ viuentes agunt, nec sollicitos esse de rebus nostris, sicut erant quando nobiscum in vitâ versabantur, quod tradunt Origines lib. 2. in epist. ad Rom. & D. Augustin. lib. de curâ pro mort. cap. 13. Beatos tamen alio modo ea cognoscere constat posse, siue ex reuelatione illis factâ, vt insinuat. D. August. d. operis cap. 15. & D. Thom. 1. p. q. 89. a. vlt. ad 1. siue ea videntes in Deo. in verbi enim lucidissimo speculo intuentur omnia, quæ ad illos queunt pertinere, ex sententia D. Gregorij lib. 12. Moral. cap. 13. & D. Thom. d. ar. vlt. certè sanctos videre & intelligere quid agamus, & nos precibus suis iuuare, docent omnes patres, etiam Origines li. 8. cont. Celsum, homil. in Num. & in Iosue, D. Gregorius Nazianzenus Orat. in Athanas. D. Augustin. d. operis cap. 15. & 16. Hieron. contra Vigilant. &

Vide etiam D. Thom. in add. 3. p. q. 72. a. 1.

& celeri passim, & ex sacris litteris non difficulter comprobatur, quicquid aduersarij ganniant, garriant, grunniant. Sed hæc aliunde latiùs petenda. Mei instituti est, insinuare duntaxat, & lectores paulatim à ludicris istis poëtarum, ad seria diuinæ Scripturæ excitare, & assuefacere, sanisq. opinionibus puerorum nudas mentis tabulas imbuere. Cur si licet illis perfidiam suam inspargere, nos salutari antidoto non medicemus?

1008 Furibunda] *sic Euripides Cassandram vocat* Baccham, *Virgilius Furentem lib. 2. Æneid. eum tamen furorem laudat effusè Plato in Phædro.*

Veniet] *dictum hoc ex illâ veterum opinione, de qua olim tam multa in Aduersar. Ideo huiusmodi morientium minas, quasi fanatico quodam spiritu prolatas, diligenter auribus aucupabantur, & memoriâ retinebant, vt annotarunt Seruius, Donatus & alij citati à Guicchiardo lib. 1. de funer. & lib. 2. cap. 2. vbi illa etiam adducit, quæ tot annis prior ego in Aduersar. Addo nonnulla reperiri apud D. Gregor. Magnum lib. 4. Dialog. cap. 26. & Fran. Petrarch. lib. 1. rerum senilium. epist. ad Boccatium.*

COM-

Priscianus lib. 10. docet à C. Cilnio Mecænate poëma conscriptum, cui nomen,
Octauia, & ex illa fragmentum hoc adducit; *Pexisti capillum natura muneribus gratum.*
Sed illa Octauia de qua ibi alia à nostrâ, vt alibi ostendi. Hanc *Octauiam*, Iul. Scaliger
lib. 1. Poët. cap 8. *Neronem* vocat, contra librorum fidem, contra rationem: quid enim hic
Nero patitur tragœdiâ dignum? Senecæ illam esse, docent libri omnes, quotquot vidi.
Nec ante hoc æuum quisquam, quod sciam, negauit. Senioris tamen vel philosophi esse
non posse, adeò mihi firmum semper & certum; vt eâ potissimum de causâ, ceteras phi-
losopho quondam ademerim, ne hanc illi cogerer adscribere; quod necessariò consequi
putabam, cùm omnes decem vnius scriptoris arbitrarer. Nunc, comperto errore, reli-
quas philosopho restitui; hanc vnam nondum. Quæ etsi multo illis aliis inferior, nec
satis idonea; quæ, vt classici scriptoris, in scholis iuuentuti prælegatur; non tamen pror-
sus indigna, priuatâ curâ & studio. Sed cuius ista Senecæ? certi nihil habeo, sed conie-
cturam, mihi probabilem, donec quispiam certiora. Vixit temporibus Traiani & Ha-
driani, poeta quidam Annæus Florus, opinor ille, qui iocosè in Hadrianum, & in illum
iocosius Imp. Hadrianus: hunc Carisius citat aliquando quidem; *Florus ad Hadrianum*, ali-
quando; *Annæus Florus ad Hadrianum*: quem ego vix dubito Historicum illum esse, qui volgo
L. Florus vocatur, Camertis, Vineti, & Stadij labore illustratus; quem cum membranæ
nonnullæ nominent *L. Annæum Senecam*; verisimile mihi fit, vocatum fuisse; *L. Annæum Se-
necam Florum*. Si patiantur Critici, me quidem iudice *Octauiam* ille domum ducere, & sibi
vindicare poterit. Sed hoc dictum, non quasi *κριτικὸν* quiddam vel *ὁριστικὸν*, sed vt *ἐνδεικ-
τικὸν* & *ὑπομνηστικὸν* duntaxat.

ARGVMENTVM.

CLAVDIVS primis nuptiis Messallinam duxit:
vltimis Agrippinam, quæ ex Domitio Neronem
pepererat. Neroni à Claudio desponsa fuit Octa-
uia Messallinæ & Claudij filia. Nunquam cócor-
des aut beneuoli coniuges vixerunt; multis odiorum fomi-
tes suggerentibus. Tandem Neroni, cum votis suis, liberè
potiundi Poppæa (quam efflictim deperibat), eamq. in vxo-
rem ducendi, Claudiâ repudiatâ, obstare populi fauorem vi-
deret; qui summo studio Octauiam in solio & coniugio Ne-
ronis tueri contendebat; populi impetum multorum cæde
repressit, Octauiam in Pandatariam deportari, & denique
ibidem necari iussit.

IN ACT. I.

Flebiles hic actus querelas Octauiæ, & nutricis allocutionem continet.

4 Eia age] *Moguntin. etiam*; age tot tantis. *quod recepto hiatu placet. Herbipolens. & Veneti*; age tot annis. *Hinc Basileens. hoc correcturi*; eia age tantis. *Lugdunens.* age tot tantisque.

7 Alcyonas] *vide Agamemn. 676.*

8 Pan-

8 Pandionias] *Lusciniam & hyrundinem. confer has Octauia, cum querelis Electra Sophoclea:*

ἁ τεκνολέτειρ' ὥς τις ἀηδὼν
ἐπὶ κωκυτῷ τῶν δὲ πατρῴων
πρὸ θυρῶν ἠχὼ πᾶσι προφωνεῖν.
Non aliter quàm amissis pullis
Daulias ales
Tristes fundam gutture cantus,
Vt noti tandem omnibus
Resonent patrias gemitus ad fores.

Virgil. Qualis populeâ mœrens Philomela sub vmbrâ
Amissos queritur fœtus; quos durus arator
Obseruans, nido inplumes detraxit: at illa
Flet nocte, ramóque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca questibus implet.

Aristophanes, in Ranis:

δὴ χείλεσιν ἀμφιλάλοις,
δεινὸν ἐπιβρέμεται
Θρηκία χελιδὼν,
ἐπὶ βάρβαρον ἑζομένη πέταλον
κελαδεῖ δ' ἐπίκλαυτον ἀηδόνιον
νόμον, ὡς ἀπολεῖται,
κἂν ἴσαι γένωνται.
Iam labris loquacibus
Graue resonat
Threicia hirundo,
Supra barbarum sedens solium.
Canit autem luctuosa aëdoniam
Legem, quod perit,
Etsi æqualia suffragia sint.

12 Si quis remanet sensus in vmbris] *sic Seruius Sulpitius apud Ciceronem*; si quis inferis sensus est. *dubitauit etiam Isocrates, in Orat. Aegyneticâ, & in Euagorâ; & Cicero lib. 15. epist. 16. ad Familiar. & videtur hac formula prisca in hac re fuisse: quod multis ex Ouidio, Cicerone, Senecâ, & aliis ostendit Brisson. lib. 8. de Formulis fol. 841. Contra Virgil. Aeneid. 6. affirmat apud inferos memoriam & suorum affectus manere agens de Dido. Quid dicendum? altioris quidem hoc indagationis. sed verius videtur. Animam à corpore separatã, vim vegetatricem & sensitiuam, earumq; simulacra, & habitus ipsâ separatione deperdere; non tamen habitus & simulachra voluntatis aut intellectus, prater illos qui statui beatorum vel damnatorum repugnant. Amant ergo, & intelligunt anima à corpore seiuncta. Vide D. Thom. 1. par. q. 89. a. 5.*

16 Vulnera vidi] *Messalina cùm frustrà ferrum pectori ac iugulo admonisset, à tribuno tandem confossa interiit.*

27 Britanni] *Incertus ille poëta in Aduersariis:*

Conspectu deuicta tuo Britannia Cæsar.

sic enim legendum. nam quod passim in inscriptionibus & nummis vocatur GERMANICVS, *propter leuiculas victorias à ducibus eius partas, fit mo- re iam tunc ab Impp. recepto. Vnica namq. Claudij expeditio in Britanniam. Nec repugnat prima syllaba, quod olim credidi. Nam communis illa. plerique corripiunt: sed producunt non pauci. Lucretius lib.6.*

Nam quid Britannis cælum differre putamus.

Iuuenal. Sat.5. neque Britones vnquam.

*Martialis lib.*11. Quam veteres braccæ Britonis pauperis ——

In m.s. sæpe, Britto, & Brittannus. *Græci plerique* Βρεττανὺς *vocant. de hac victoria Seneca in ludo Claudij: cuius versus mallem reduci ad dimetros, hoc modo:*

Fundite fletus, edite planctus,
Fingite luctus, resonet tristi
Clamore forum: cecidit pulcrè *&c. deinde*
Ille Britannos vltra noti
Litora Ponti, & cæruleos
Scuta Brigantas dare Romuleis
Colla cathenis iussit, & ipsum
Noua Romanæ iura securis
Tremere Oceanum.

Vbi significat Brigantum scuta cæruleo colore non minus tincta fuisse, quàm corpora. Scotobrigantas, *quos inue- hunt, non admitto. si nota illa gens Senecæ; non omisissent Plinius, non Soli- nus, non ceteri scriptores diligentissimi, ad Ammianum vsq., quem primum habent antiquitatis suæ testem Scoti, lib.20. & 27. antiquiorem paullo Clau- diano, quem illi primum vocant. malè. nam & Prudentius Claudiano senior aliquanto meminerat; etsi parum laudabili encomio; eò tamen respiciens, quo eodem tempore D. Hieronym. Meminère victoriæ istius etiam Mela lib. 3. cap.6. etsi Claudiũ, quo imperante scribebat, non nominet; Suetonius in Clau- dio, Beda lib.1. Anglicæ hist. Hector Boëthus Scot. hist. lib.3. & Galfridus Monomutensis lib.1. hist. Britonum commentitiæ narrationis auctor.*

30 Coniugis, heu me, Pater insidiis] *hoc etiam in Atridæ nece exag- gerat Chorus Sophoclis:*

τάκεις ὧδ' ἀκόρεςον οἰμωγὰν,
τὸν πάλαι ἐκ δολερᾶς ἀθεωτάτας
ματρὸς ἁλόντ' ἀπάταις Ἀγαμέμνονα,
κακᾷ τε χερὶ πρόδοτον.
Sine fine patrem fraudibus impiæ
Implicitum matris Agamemnonæ, ac
Turpi ploras dextrâ proditum.

32 Tyranno] *in malam partem. nam de Nerone.*

39 Paruit liber diu] —— iussit & ipsum
Noua Romanæ iussa securis
Tremere Oceanum. *inquit Philosophus Seneca.*

40 Ora

40 Ora Tanais] *De Tamesi, quæ olim scripseram, illa scio me sibi vindicantibus non debere, neq. hoc nomine consponsionem quinquagenariam recusarim. Describitur hoc flumen accuratè à Laonico Calchondilâ. lib. 2. histor. Turcicæ: Stephanus* Tamesim *vrbem & flumen Italiæ, vel suo, vel librarij errore maximo, prodidit. Sed fateor aliena ab hoc loco disputatio de Tamesi. assentiendum magni Critici castigationi;* En qui Britannis. *quis enim non intelligit, minimo negotio, exesâ superiore parte litteræ B. & secundo n. inferius clauso; natam depravationem* oritanais? *coniecturam ergo illam non satis elaudandam vnquam puto. fruge repertâ, glandem desero, fluuiumq. illū, qui ex diuidiculis nō ex sacro ortus in Seneca agrū influebat, quoniā auspicatò transiri nequit, penitus vindicāti cedo, vel potiùs è memoriâ exarescere sino.*

41 Ignota tantis] *viderunt alij vitium, & emendarunt;* Ignota & ante classſ. texit freta. 45 Soror] *Octauia.* 46 Ira] *Herbip. & Veneti*:

Illa coacta tegere crudelis viri,
Quem secreta refugit —— *mendosè. sequor Criticos distinctione iuuantes*: Ira c. tegere. crudelis viri secreta refugit.

51 Mutat] *sic Herbip. Veneti & Lipsiens. & m. s. multi; Mogunt.* inmittit. *Lugdun.* mittit. *vult Octauiam non sequi, sed negligere consilia sua. dolor enim vindictā & vltionē spirare cogebat; vel odiū saltem & discidiū fouebat.*

58 Electra] *sumtum à Sophocle, apud quem ipsa Electra mœrere affatim & deflere miserias suas cupiens; Niobes adfert exemplū, eamq. laudatis prius mœstis illis auiculis, felicem prædicat, cui, quantùm libuit, flere licuerit*:

ἀλλ' ἐμέγ' ἀστονόεσσ' ἄραρε φρένας,
ἃ Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν τ' ὀλοφύρεται,
ὄρνις ἀτυζομένη Διὸς ἄγγελος.
ἰὼ παντλάμων
Νιόβα, σὲ δ' ἔγωγε νέμω θεὸν,
ἅτ' ἐν τάφῳ πετραίῳ
αἲ αἲ δακρύεις.
Sed mihi mœsta placet auis
Iouis altifremi nuncia
Quæ plorans Ityn,
Ingeminat Ityn.
Eheu Niobe misera,
Diuis te immortalibus æquo;
Quæ perpetuis tumulum saxeum
Lachrymis irrigas.

64 Prohibet lugere timor] *acerbum hoc & crudele. Cicero in Pisonem;* Quis hoc fecit vllâ in Scythiâ tyrannus, vt eos quos luctu afficeret, lugere non sineret? mœrorem relinquis, mœroris aufers insignia. eripis lacrymas, non consolando, sed minando.

69 Magni resto nominis vmbra] *similia sunt illa Laberij*:

Sepulcris similis nil nisi nomen retineo. *Propertij lib. 2.*
Non ego sed tenuis vapulat vmbra mea.

Lucani de Pompeio senescente lib. 1.

—— stat magni nominis vmbra:
Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias veteres populi, sacratáque gestans
Dona ducum, nec iam validis radicibus hærens.

hinc ergo acceptum, vt Ouidianum illud 5. Fastorum:

Nunc sum elapsa rogi, flammis, & inanis imago,
Hæc est ex illo forma relicta Remo.

Virgilianæ Didus dicto respondet.

71 Cessat] *q. v. l.* cessas. *interrogatiuè.*

77 Qui me stygias] *sic Electra Sophoclis:*

ἀλλ' οὐ μὲν δὴ λήξω θρήνων
στυγερῶν τε γόων, ἔστ' ἂν
λεύσσω παμφεγγεῖς ἄστρων
ῥιπάς, λεύσσω δὲ τόδ' ἦμαρ. ——

Nunquam diri finem gemitus
Nec lacrymarum faciam,
Dum rutilantia cernam sidera,
Dum iubar istud splendidum
Sum visura diei.

affirmant ambæ se quamdiu vixerint in luctu futuras.

88 Superbos humilésque] *hoc est, omne genus hominum. sed labat ver-* *sus: legerem ex coniectura;* superos hominésque simul. *contemtor (ait)* *Deorum hominúmque.*

89 Capit] *non valet se continere, nec moderari habenas influentis fortu-* *næ. Lucretius:* Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.

99 Toleranda quamuis] *hoc dicere voluit; non esse huiusmodi mala sua,* *quæ cuiusquam patientia pati, aut tolerantia tolerare queat. ne tempus qui-* *dem mederi posse, sed morte duntaxat emoritura: cessaturum dolorem, cùm* *esse quod doleat desierit. quare, meo iudicio, feliciter castigant;* quæuis.

100 Tristi] *amara, acerba.*

105 Crimen] *nullius criminis conscia simuler. nullum meæ neci crimen* *prætexatur. nam adulterij cum Anyceto insimulabant.*

113 Morte] *gaudebat morte, quia sors eius ipsi per mortem Britannici* *obtigerat. nam nisi Britannicum Nero occidisset, imperij partem, quæ Bri-* *tannici sors, non fuisset adeptus.*

117 Modo facibus armat] *Credebant veteres, vmbras iniustè occiso-* *rum redire, & nocturno tempore homicidas vexare ac persequi. vnde Vir-* *giliana Dido Æneid. 4.*

Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.

& Platonis auctoritate confirmatur lib. 1. de legib. & à Plutarcho in Cimo- *ne, exemplo puellæ à Pausania necatæ; & Caligulæ, in Suetonij Augusta hi-* *storia; & Rufini, apud Claudianum: & nonnulla hanc in rem Marsilius* *Ficinus li. 16. de immortal. animar. cap. 5. Quid? in hoc defunctorum erga* *occi-*

acciseres odium multi celebratißimum illud, quod traditur cadaueribus accidere; vt si propius accedat vel pone transeat occisor, intra certum tempus, vulnera rursus sanguinem fundere incipiant, vt fuit obseruatum à latrunculatoribus frequenter admodũ, vt referunt Iuris interpretes, Nauizanus in Siluâ Nuptiali, Boërius in decision. Casonus lib. de indiciis, Paris de Put. Angelus. Marsil. & alÿ relati à Magio lib. 3. Miscellan. 5. Et fuit olim testatus de Euphorbi cadauere Homerus in Iliad. Non tamen satis aptè, vt ex iis quæ præcedunt, & subsequuntur apparet, eò trahunt ista Lucretÿ lib 4.

Namque homines plerumque cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu;
Et si cominus est, hostem ruber occupat humor.

De viuis enim loquitur, vbi præsens anima sanguinem ipsum impellit & agit in eam partem. Sed quid in mortuo fluxus istius causa esse potest? an relicta aliqua ab animâ recedente in læsis membris hostilis odÿ vestigia, & antipathiæ nota, quæ successu temporis euanescant? an Deus id detegendæ noxæ gratia fieri constituit? an quid aliud latentis, & ab ipsâ cadaueris formâ, aut illâ aptitudine, seu relatione, quam anima absens, cum corpore suo retinet, energia mirificum hunc effectum producit? digna certè quæstio, quæ exerceat ingeniosos & doctos; conati iam ex Theologis Henricus & Aegydius Roman. in Quodlibet. Ioan. Maioris in 4. d. 15. & Sibillanus Peregrinar. quæstion. 13. ex Iurisconsultis, Magius d. cap. 5. Ex medicis Thadæus Florentinus in Isagogen Ioannit. Ioan. Langius epist. 40. & Leuinus Lemnius lib. 2. de occult. nat. miracul. Philosophi denique, Gaudentius Merula lib. 4. Memorab. cap. 18. & Galeottus Martius lib. de doctrinâ promiscuâ cap. 22. A vero propius abire crediderim eos, qui ad antipathiam confugiunt; cuius alias quoque monstruosas penè effectiones complures scimus, quas eleganter non exiguo volumine complexus Hieron. Fracastorius. Citantur hi, & plures à Magio.

132 Iustæ] veræ vxoris; ad distinctionem concubinæ, quam quis non habet animo vxoris.

137 Emergere vndis] Moguntinens. emerge vndis, vt sit hiatus.

140 Genitámque fratris coniugem captus sibi] historiæ veritas compellit me castigare; Gnatámque fratris coniugem captam sibi. alÿ reponunt; Genitámque fratre. eodem sensu.

141 Face] vide Med. 27.

148 Factus reus] conieceram olim in aduersar. criminis ficti reus. quod alÿ postea sibi adscripserunt, occupent præoccupata: non imitabor mores eorum, qui nugas istas veris amicitiis præponunt. Nec muto, quod olim quoque plus placuit; facti reus sic enim vetus ille scriptor in Cyri:

Aëriásque facit causam sibi visere turres. hoc est, prætexit & fingit. sic Ausonius, in libris incorruptis:

Bucula sum celo genitoris facta Myronis
Aerea; nec factam me puto, sed genitam.

Facere artificis est, gignere naturæ. eo respicit Ausonius, quem nollem hic doctus Xanto vitiasset. Alius quoque oculatißimus homo in Tibulli m.s. peropti-

mis inuênit lib. 4. Crimina non hæc sunt nostro sine facta dolore. *pro*; ficta. *nec debuit, non excudi.*

149 Intrauit hostis] *Nero. sed Moguntin. de ipsámet Octauiâ*; Intraui hostis. *male. nam loquitur nutrix.*

161 Polluit Stygia face] *sic etiam loquitur inf. ver. 588.*

162 Iura naturæ] *nam patrui nuptiis ad omne flagitium exercita, ardore retinendæ potentiæ, eousque immanitatis prouecta fuit, vt se temulento filio comtam & ad incæstum paratam obtulerit, & commissum facinus; nisi Senecæ astu disiectum, fuisset, vt ex Cluuio & ceteris, vno Fabio Rustico dissentiente, Tacitus commemorat.*

167 Sidus orbis] *Poßidonius:*

οὗτός τοι Ρώμης ὁ μέγας ξένε πατρίδος ἀστὴρ
Μάρκελλος κλεινῶν Κλαύδιος ἐκ πατέρων.

Claudius hic Romæ quondam memorabile sidus
Marcellus, patrum stirpe satus veterum.

Commentar. antiquus in Iuuenal. legitur, Locustam, nobilem veneficam, à Nerone increpitam, quod Britannico lentum venenum parasset, tam efficax dedisse, vt antequam Britann. poculum exhauriret, in conuiuio Neronis expiraret. qua de re citatur ibidem fragmentum Turni Aurunci, ex Satyris, quod ita recenseo; Et quæ Cæsareas soboles horrenda Locusta
Occîdit, curis dum liberat arte Neronem.

169 Cui lacrimas dedit] *nam ignaram necis, ægerrimè tulisse scribit Cornel. Tacitus.* 170 Cum rogis artus tuos] *Fuit ergo combustus; non tamen exprimitur in Campo Martio, an alibi; puer adhuc, & IVVENTVTIS PRINCEPS, vt ex quodam Numismate didici.*

171 Membráque & vultus Deo] *Homerus:*

Oculos atque caput similis Ioui fulminatori,
Marti verò ventrem, pectus autem Neptuno.

Rufinus in Epigramm.

Oculos habes Iunonis, Melite, manus Palladis,
Mammas Veneris, talos Thetidis.

His comparationibus abstinendũ monet ipse Lucianus in li. ὑπὲρ τῶν εἰκόνων.

198 Volucer cupido] *Moscho dicitur* pennata auis. *Proclo,* immortales, alati celebrantur amores. *Orpheus ait;* Iucundum, magnum, gratum cantamus amorem, Arciferum, alatum, celerem, flammisq. potẽtem.

206 Fulsit] *Moguntin. & Burdegalens.* fluxit. *vide inf. ver. 765.*

207 Sidera Lædæ] *Dioscori, Castores; quos significare duo hæmisphæria, & hoc Homerum indicare dicentem:*

Alternísque alias vicibus viuunt, aliásque
Mortem obeunt, æquum Diis nanciscuntur honorem.

& pileos eis imponi, & stellas superponi, ad significandam hæmisphæriorum constitutionem, scribit Sextus Empyricus lib. 8. cont. Mathemat.

209 Heben] *Hebe, Priscis Ganymeda dicebatur, eo quod nectar Diis funderet. huic Phlyasij multos honores exhibebant, cumq́ maximũ quódq́ ...*

ad Hebes aram confugiebant, omnium criminum veniam consequebantur, teste Pausaniâ in Corinthiac. iccircò ante Ganymedæ templum compedes & cathenæ captiuorum suspendebantur: ipsa pingebatur formosæ puellæ habitu, veste variegatâ, floribus coronata. Iuuentutis namque Deam credebant, & Diis ipsis Senium auertere, auctoribus Agratio, Ouidio, & Strabone lib. 8. item Philostrato in imagine Atlantis. Venerabiles Dij, qui nisi Hebe pocillaret, sicut vestimentum veterascerent. Iunonis & Iouis filia fuit, & Herculi fratri, ad matris exemplum, nupsit, vt referunt Homerus 11. Odyss. Pindarus 7. & 10. Isthm. Hesiodus in Theogon. Euripides in Oreste, & Pausan. in Attic. vide Vincentium Chartarium li. 2. de Deor. imag. & Liliũ Syntag. 10.

212 Obsequium] *comitas, cultus, & obseruantia. superius:*

Vince obsequendo potius inmitem virum.

oportet enim maritum vxor colat, obseruet, eiq; obediat & obsequatur. vt enim serui ad ministerium, sic ad officium vxor habetur. Seneca lib. 3. de benefic. Sunt enim, qui ita distinguant. quædam beneficia esse; quędam officia, quædam ministeria. Beneficium esse, quod alienus det. (alienus est, qui potuit sine reprehensione cessare) officium esse filij, vxoris, *earum personarum, quas necessitudo suscitat, & ferre opem iubet. Ministerium esse serui, quem conditio sua eo loco posuit, vt nihil eorum quæ præstat imputet superiori. *Obsequium ergo, vxoris officium.*

** Sic membr. Burdegal. forte coniunctione.*

213 Altæ, pressusque dolor] *sic Lipsiens. melius ceteri;* altè pressusque dolor. *sic Maro, altum dolorem corde premere.*

230 Vidimus] *ex fide historiæ dictum. nam Tacitus* XIV. *Annali. de his temporibus agens;* Inter quæ *(inquit)* Cometes effulsit: de quo vulgi opinio est, tanquam mutationem regis portendat. *& Seneca li. 7. nat. quæst. cap. 17.* nec hunc, qui sub Nerone Cæsare apparuit, & cometis detraxit inuidiam, illi similem fuisse, qui sub necem D. Iulij Veneris ludis genitricis, circa vndecimam horam diei emersit. *& cap. 21.* Sex enim mensibus hic, quem nos Neronis principatu lætissimo vidimus, spectãdum se præbuit, in diuersum illi Claudiano circumactus. Ille enim à Septentrione in verticem surgens, Orientem petiit, semper obscurior: hîc ab eadem parte cœpit, sed in Occidentem tendens ad meridiem flexit, & ibi se subduxit oculis. *& cap. 29.* Intra sextum mensem dimidiã cæli partem transcurrit hic proximus, à Septentrione motus sui initium fecit & per Occidentem in Meridiana peruenit, erigensque suum cursum obliuit. 232 Qua plaustra] *in Septentrione.*

236 Minantur] *nam Cometes credebatur nunquam impunè videri. Pontanus in Meteor.*

Ventorum quoque certa dabunt tibi signa cometæ,
Illi etiam bellis motus, feráque arma minantur,
Magnorum & clades populorum, & funera regum.

238 Irata tellus] *Hesiodus:*

Ast vbi Titanes è cælo expulit Iuppiter
Minimum natu peperit filium Typhonem terra magna

Tartari

Tartari in amore per auream Venerem.

239 Hostis Deum] *Euripides*:

Hostis Deûm, cunctique humani generis.

248 Nero ipse diuo Domitio genitus] *ingenitâ Claudia genti (auctore Cornelio) superbiâ, exprobrat Neroni natales. non ortum ex Claudiâ vel Iuliâ gente, qua Imperatoria; sed irrepsisse, & vt spurium stolonem insertum in meliorem stirpem, genitum Cneio Domitio Ahenobarbo; cui non quadrat,* Diui, *prænomen: sed vult illud nec Neroni conuenire: ideo legendum opinor;* Nero iste Diuus, *ironicè. vel;* Nero iste, Cneio Domitio. *Moguntinens. & Veneti habent;* Nero diuo Dom. gen. pa. *sed claudicat versus.*

253 Violenti] *Moguntin.* violentam. *hinc Herbip. & Veneti,* violenta. *deprauatè.* 259 Genitricis] *Messallinæ.*

260 Legum] *quæ non permittunt eodem tempore duos maritos habere. de portentosâ fœditate Messallinæ Iuuenalis Sat. 10. Plinius lib. 10. cap. 63. Tacitus, Sueton. & Sex. victor.*

267 Trusit] *Moguntin. etiam Herbip. & Veneti;* traxit.

270 Manes parentis néve sollicita] *credebant Manes nimio planctu & luctu offendi. ideo sup. Herc. Fur.*

—— planctu iubes
Sentire fatum? parce ——

Tibullus:

Tu manes ne læde meos, & parce solutis
Crinibus, & teneris Delia parce genis.

Sollicita. *offende, molesta. sup. Medea:*

Aliâ sedens tellure sollicita Deos.

286 Virginitas] *virginitas in matrimonium allata, quam non ineptè in maritatâ sponsi exigunt: commendant hanc sacræ litteræ & eius à parentibus sponsæ vestigia seruari iubebant: hanc ereptam imputant Neroni. quare non est cur hunc versum expungant.*

288 Ducis] *Claudij Imperatoris.*

292 Martis genus] *propter Romulum & Remum Martis ac Iliæ filios Romæ conditores. consule Liuium lib. 1. Dionys. lib. 1. & Plutarchum in Romulo, varia tradentes.*

295 Virgo] *virginia. narrat Dionysius lib. 11. & Liuius lib. 3.*

Dextera] *castigo ad legem numerorum;* dextrâ.

301 Nata Lucreti] *nota Lucretiæ, Tricipitini Lucretij filiæ Collatini vxoris mors ex Dionys. lib. 4. Plutarcho in poplicola, Liuio lib. 1. & Ouid. lib. 4. Fastor.*

305 Parentis] *Seruij Tullij Regis optimi minor natu filia, narrant Liuius lib. 1. & Ouid. 6. Fastor.*

307 Rogos] *non caruit rogo, sed sollemni sepulturæ ritu & monumento. docet Dionys. Halycarnass. lib. 4.*

308 Hoc quoque] *conferatur hic chorus cū initio lib. 14. Annal. Taciti.*

311 Misit] *nam nauis ita composita fuit ab Anyceto, vt eius pars in ipso mari artificiosè soluta, in mare Agrippinam effunderet. auctor Tacitus.*

312 Por

312 Portus] Baulos. id villæ nomen: Misenum promontorium inter & lacum Baianum, flexo mari alluitur. ita Tacitus, Xiphilinus, & Martialis. primùm ab Herculis bobus ibi stabulatis, boälia, mox boauli, tandem bauli, teste Seruio. 329 Ardens ira] at Tacitus docet Agrippinam silentio & dißimulatione crimen transmittere conatam.

362 Satelles] Anycetus libertus claßis apud Misenum præfectus, & pueritiæ Neronis educator, vnâ cum Herculeio trierarcho, & Oloarito centurione claßiario missus ad matrem Neronis occidendam.

365 Ministrum] Oloaritum, Tacitus vocat.

370 Per fera tristem vulnera] multis vulneribus confossam, per singula spiritum tradit emisisse, ex eorum sententiâ; qui confossos vulneribus, nō per os, sed ipsa vulnera [illegible]are animam putabant: illi videlicet, qui animam esse ipsum sanguinem credebant, quos Aristoteles in libb. de animo refellit.

IN ACT. II.

Introducitur Philosophus Seneca sæculi sui mala commemorans: & incassum monens, vt ait Sidonius, suum Neronem. Nam impius Imperator, respuit sana consilia & proximum diem, nuptiis cum Poppæâ, destinat.

375 Melius latebam] Burdegalens. membranæ; iacebam.

376 Rupes maris] scopulosa enim est Corsica, & præfractis rupibus aspera. Cl. Claudianus: —— cęcis vitatur Corsica saxis.
Seneca de consolat. ad Elbiam; deserta loca, & asperrimas insulas Sciathum & Seriphum, Gyaram, & Corsicam pete. & cap. 8. vocat Corsicum mare impetuosum; ipsam insulam spinosum atque aridum saxum. & in epigr. de suo exilio, dicit se scopulo infigendū, quod in Corsicam mitteretur.

379 O quàm iuuabat] Lactantius li. 6. docet philosophos studiosè in cæli contemplatione versari solitos, & veram in eâ voluptatem oculorum posuisse; Aiunt multo esse præclarius & homine dignius, cælum potiùs, quàm cælata intueri, & hoc pulcherrimum opus intermicantibus astrorum luminibus, tanquam floribus adornatum, quàm picta, & ficta, & gemmis distincta mirari. Stoici fuère huic contemplationi quasi affixi, vt præ se ferebant: quibus mundus quiddam vndique perfectum, omnia vndique complexum, nec quicquam esse quod non insit in eo (nam Deos, mundi partes putabant) hominem natum ad mundum imitandum, contemplandumq́, vt disserit Lucilius Balbus apud Ciceronem lib. 2. de nat. Deor. Ipse Seneca hoc sibi ardentißimum fuisse studium, talemq́ vitam, qualis hîc describitur, narrat epist. 65. & consolat. ad Elbiam cap. 9. & vlt.

Quo nihil maius] Seneca de consolat. ad Elb. cap. 8. Mundus hic quo nihil maius, neq; ornatius natura rerum genuit: animus cōtemplator, admiratórque mundi, pars eius magnificentissima, &c. Parens natura] Deûm pater Iuppiter. nam Seneca Natura summus Deus est. Lactantius docet lib. 2. cap. 9. ita scribens; Melius igitur Seneca omnium Stoicorum acutissimus, qui vidit nihil aliud esse naturam, quàm Deum. Ergo " (inquit) Deum non laudabimus, cui naturalis est virtus? nec enim illam di- "

»» *dicit ex vllo. Imò verò illum laudabimus: quamuis enim naturalis illi sit, sibi*
»» *illam dedit. quoniam Deus ipsa natura est. Cùm igitur ortum tribuis naturæ,*
»» *ac detrahis Deo; in eodem luto hæsitans versurā soluis Geta. à quo enim mun-*
»» *dum fieri negas, ab eodem planè fieri mutato nomine confiteris. Hæc Lactan-*
tius ex Senecâ. Ipse Seneca fusius mentem suam explicat lib. 4. de benefic. cu-
ius verba adscribam fideliter, vt in membranis Burdegal. inueni. nam vulgò
aliter leguntur; Quid enim aliud est Natura, quàm Deus, & diuina ratio toti mundo & partibus eius inserta? Quoties voles, tibi licet aliter hunc auctorem rerum nostrarū appellare, & Iouem illum Optimum ac Maximum ritè dices, & Tonantem & Statorem; qui non (vt Historici tradiderunt) ex eo quòd post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quòd stant beneficio eius omnia, stator, stabilitórque est. Hunc eundem & Fatum si dixeris, non mentieris. nam cùm Fatum nihil aliud sit, quàm series implexa causarū, ille est prima omnium causa ex qua ceteræ pendent. Quæcunque voles nomina ei propriè aptabis, vim aliquam effectúmque cælestium rerum continentia. Tot appellationes eius possunt esse, quot munera. Hunc & Liberum patrem, & Herculem, & Mercurium nostri putant. Liberum patrem, quia omnium parens sit; à quo primum inuenta seminum vis est consultura per voluptatem. Herculem, quia vis eius inuicta sit, cúmq. lassata fuerit operibus editis, in ignem recessura. Mercurium, quia ratio penes illum est, numerúsque & scientia. Quocunque te flexeris ibi illum videbis occurrentem tibi. nihil ab illo vacat. opus suum implet. Ergo nihil agis ingratissime mortalium; qui te negas Deo debere, sed Naturæ. quia nec natura sine Deo est, nec Deus sine naturâ: sed idem est vtrumque, nec distant, nisi officio. *& paullo pòst:* Sic nunc Naturam voca, Fatum, Fortunam. omnia eiusdem Dei nomina sunt variè vtentis suâ potestate. *idem, sed breuius, perstringit lib. 2. Nat. quæst. cap. 46. veris pauculis multa falsa permiscens Trismegistus in sacro sermone;* ὁ θεὸς καὶ νοῦς καὶ φύσις. Deus & mens & natura. *Quare cùm Orphici illi veteres, & Pythagorici, & Stoici, & Platonici, idem esse Naturam & Deum censerēt, & Deum vt omnia continere, sic etiam implere cuncta sentirent; omnium entium generibus, & formis, & indiuiduis, Naturæ nomen accommodarunt, vt licet videre apud Trismegistum, Hippocratem, Ocellum, Timæum, & Platonem. Et sanè recentiores etiam nonnulli, non satis propriè & distinctè loqui videntur; cùm nolunt, quando de efficientiâ aut creatione agimus, Naturam à Deo distingui; sed nunc locus non est accuratiùs eos refellendi. Semper Deus naturæ auctor est, & Dominus, & Natura pars ipsarum rerum creatarum, à suo distincta creatore. Manichæi duas naturas affirmabant, vnam Dei, alteram nec Dei, nec ex Deo; regnum lucis & regnum tenebrarum, teste D. Augustino lib. 2. de moribus Manichæor. cap. 3 & li. 2. de sermone Domini in monte, & lib. contra epist. fundamenti cap. 24. & huius malæ naturæ, quinque alias naturas, vt idem D. Aug. docet, ibid. cap. 28. & bonam quidem illam dicebant esse ipsum Deum, vt tradit D. Augustinus lib. de naturâ*

Ecce: Deū vult ignē perennū.

Fran. Georgius Harmoni. mūdi cantu. 1. lib. 1. cap. vlt.

boni

boni contra Manich. cap. 41. vt hic quoque deprehendamus hæreticos hoc delirium, quâ Naturæ dominum cum Naturâ confundunt, ab antiquis philosophis mutuatos: Nec eum, qui propriè loqui velit, hæc nomina temerè cõfundere debere. Rectè enim D. Augustin. d. lib. 2. de moribus Manichæor. cap. 2. Nam & ipsa natura nihil est aliud, quàm id quod intelligitur in suo genere aliquid esse. Itaque vt nos iam nouo nomine, ab eo quod est esse vocamus essentiam, quam plerumq; substantiá etiam nominamus: ita veteres, qui hæc nomina non habebãt, pro essentiâ & substantiâ, naturam vocabant. *& statim:* cùm in Catholicâ dicitur omnium naturarum atque substantiarum esse authorem Deum, *&c. & lib. 7. de Trinit. sub finem:* veteres, qui Latinè locuti sunt, antequam haberent ista nomina, quę non diu est quod in vsum venerunt, id est essentiam, vel substantiam; pro his naturam dicebant. *Auctor lib. de spiritu & animâ c. 42.* Natura siquidem est quædam vis & potentia diuinitus rebus creandis insita: quæ vnicuique rei omne suum tribuit esse. *hoc est, perfectionem vltimam essentiæ: Quæ quatenus ex eâ aliquid proprium nascitur,* naturâ; *quatenus definitione explicatur,* quidditas; *quatenus per eam & in eâ res existit,* essentia *vocatur, vt rectè Fonseca in lib. 4. Metaph. cap. 2. Hanc & alias naturæ significationes tradunt Aristoteles li. 5. Metaphys. cap. 4. D. Thomas 3. p. q. 2. a. 1. & Boëtius in lib. de duabus naturis; quem fusè explicat addens reliquas naturæ significationes, Bened. Pererius lib. 7. de rerum Natural. Princip. cap. 1. post Themystium & simplicium.*

A temporibus Augusti, vt patet ex Fano.

381 Cursus] *De Sole veterum sententias coäceruauit Stobæus lib. 1. Eclog. Phys. cap. 24. De Lunâ cap. 25. de reliquis astris cap. 26.* Cursus *vocat perpetuum iter per Zodiacum.*

382 Mundique motus] *ordinatissimam illam rerum omnium circumactionem: de quâ Seneca lib. 4. de benefic.* quomodo mundi officium est circumagere rerum ordinem; quomodo solis loca mutare, ex quibus oriatur, in quæ cadat.

Alternas vices] *necessitatem & vicissitudinem oriendi occidendiq́. subuereor ne hæc verba;* Solis & cursus sacros, mundique motus, *alicunde irrepserint, legendumq́ sit;* Cælum intueri, solis alternas vices. *sed nihil ex contextu reieci. quia coniecturas liberas, sed Criticorũ manus legibus ligatas esse oportet, ne quid ex solâ coniecturâ delere, eradere, expungere audeant.*

Qui sese nescit] *mundus vel potius æther. omnes quidẽ libri, vel sic continent, vt Lipsien. & pleri m. s. vel;* Qui se senescit, *vt Moguntin. Veneti, Herbipolens. Basileens. & Lugdunens. quod germanum reor; non quia satis purũ, sed quia in hac tragœdiâ multa non pura. hoc est, qui suis viribus, nullo extrario corrumpente corrumpit & consumit seipsum: qui veterascit in se. sic Psal. 101.* Omnes (*cæli*) sicut vestimentum veterascent. כַּבֶּגֶד יִבְלוּ, *quod confirmat paraphrasis Chaldæa, & παλαιωθήσονται. LXX. D. Hieron.* atterentur. *Si veterascent, quomodo igitur stulti Rabbini quidam volunt mundum in perpetuum duraturum; quod stultè eos colligere ex Genes.* 8. *cap. & pacto ibi à Domino cum Noacho inito, notat Hieron. ab Oleastro. Cùm tamen*

pactum illud ad solum interitum per diluuium, sit referendum, vt docet Eu-
cherius lib.1. in Genes. Ipsum signum (*ait*) in aquâ & in igne ostenditur:
quia ex parte est cæruleus (*scilicet arcus calestis*) & ex parte rubicundus.
quia vtriusq; iudicij testis est, vnius videlicet facti, & alterius faciendi.
Quod testamentum posuit Deus inter se & homines, atque omnem
animam viuã, ne perdat eam diluuio, arcũ qui apparet in nubibus, *&c.*
& mox de mundi senio. sic scribit : sex ætatibus finiendus est hic mun-
dus. cuius prima ætas fuit ab Adam vsque ad diluuium, quæ rectè in-
fantiæ comparatur, &c. *Dixerat autem paullo antè, sextam ætatẽ senium*
vocari. D. Chrysostomus idem refert ad diluuium, cuius verba habes in Ca-
thenâ Lipomani, ipse quoque Lipomanus sic exponit. Sed & alij quoque multi
veterum, vt Hipparchus, Columella, & Varro, censuerunt diuturno aui se-
nio cali statum ac qualitatem mutari. qua de re multa Hieron. Magius lib.1.
de mundi exustione cap.3. & 10. & lib.2. cap.6. & nos alia ver.390.

In cæcum chaos] *omnia corpora συγκεχυμένα, confusa, composita, & in*
vnum quasi conflata; in eadem, ex quibus coäluerunt, resoluenda asserebant:
ex chaö igitur, seu indigestâ potius eius mole (vt scribit Ouid.1. Metamorph.)
ortum mundum, in Chaös iterum ait rediturum. Propter hanc omnium in
elementa sua resolutionem, Ægyptij mundum figurâ serpentis caudam suam
deuorantis, significabant. Vide Pierium lib.14. Hieroglyph.

386 Casurus iterum] *dixerat idem Lucanus lib.1.*

—— sic cùm compage solutâ
Secula tot mundi suprema coëgerit hora,
Antiquum repetens iterum Chaos; omnia mixtis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent: tellus extendere litora nolet,
Excutiétque fretum. fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi: totáque discors
Machina diuulsi turbabit federa mundi.

Exstitere de ortu mundi variæ philosophorum sententiæ, sed de illis nunc non
agendum. Seneca enim de interitu loquitur. De quo, non conueniunt philo-
sophi. Eorum præcipuas sententias sic paucis complectitur Arnobius lib.2.
Mundum, quidam ex sapientibus existimant, neque esse natum, neque
vllo tempore periturum: immortalem nonnulli, quamuis eum con-
scribant esse natum & genitum. tertiis collibitum dicere est, & esse na-
tum & genitum, & ordinariâ necessitate periturum. *Quarum prima*
Aristotelis est, altera Platonis, tertia Epicuri; Est & Stoicorum hac tertia,
item Anaximenis, Anaximandri, Anaxagora, Archelai, Democriti, Leu-
cippi, & Empedoclis. Prima sententiæ auctores vt Xenophanes, Parmenides,
Melissus, Philolaus, Aristaus Ocellus; antiquus adeo scriptor, vt Plato, &
Archytas in Ocelli tantum Nepotum ætatem inciderint, (vide epist. Platonis
& Archytæ, inter opera D. Ambrosij, & eum in hoc & plerisque secutus
fuit Aristoteles, censebant ex naturâ sua mundum esse huiusmodi; Plato verò

cam

cum suis ex Dei tantum placito permansurum, vt docet Stobæus in Eclog. physs.lib.1.ca.24. Nos finem per incendium imminere mundo credimus; quod & veteribus plerisq; persuasum fuit, vt Sibyllæ lib.3. Oraculor. apud D. Augustin.lib 18. de Ciuit. Dei. & Hystaspi apud Iustinum martyrem apolog. 2. & Sophocli apud eundem in lib. de Monarch. & innominato poëtæ apud Clement. lib.5. Stromat. Mundum inquam vel exurendum secundùm illas partes, quæ diluuio fuere demersæ, iuxta Primasium & Anselmum; vel duo elementa consumenda, duo relinquenda, iuxta Bedam; vel elementa omnia exurenda, & ipsos etiam cælos superiores, iuxta plerosque, vt docet Magius li.2. de mundi exustione cap.6. & 7. vel iuxta D. August. non modica pars inferiorum orbium, vna cum superioribus exustionis expers futura, lib.20. de Ciuit. cap.18. Nondum hoc, quo ad cælos satis definitum; nisi quod mundus exurendus, vt renouetur in meliorem faciem. Non enim amplius cælum postea mouebitur; & elementa mutabilitate cui nunc subiacent, carebunt, expertia quoque futura qualitatum corruptibilium, quibus nunc sunt prædita, licet illorum substantia eadem sit futura: quæ D. Augustini d. lib. 20. cap. 16. Primasij in Apocal. D. Hieron. D. Thomæ, Ludolfi, & communior sententia est. Vide Magium lib.4. de mundi exust. cap.4. & 5. & Eugubinum lib. 10. de perenni philosophia. Nollem verò quenquam existimare, vt video nonnullos; quoad hanc Ecpyrosim veteres philosophos nobiscum sensisse. eo quòd Ecpyroses quædam illis notæ. Multiplex enim discrimen est. Illis enim huiusmodi exustiones, non vna sed frequentes; nobis vna. illis certis temporibus & determinatis: nobis incertum planè tempus. illis necessariæ, & à naturalibus causis: nobis, ex Dei beneplacito, & liberâ Dei voluntate. illis mutui cataclysmi, & ecpyroses: eluuio nobis iam præterita, restat sola exustio. Illis post talem vicissitudinem, semper alius & alius futurus mundus; nobis vnus idemque. Plerique tamen illorum mundi æternitatem tuentes, has exustiones admittebant, & ad æternitatem hoc ipsum pertinere credebant, mundum recoquentes vt Medea Æsonem. Facilè hoc patebit, si dicta gentilium adscripsero. Hermes itaque Trismegistus in lib. de Mundo, Deum ad amouendam mundi senectutem, & scelera hominum vindicanda, nunc cataclysmum, nunc exustionem inducere censet. Plato in Tymæo, ex Ægyptiorum sententiâ, idem refert; quod illi nimirum à Trismegisto acceperant. Chaldæi causam futuri incēdij, & excidij mundi, referebant in concursum quorundam calidissimorū astrorum. Aristoteles insinuat eandem vicissitudinē per κατακλυσμὸν seu mundi hyemem, & ἐκπύρωσιν mundi æstatem, lib.1. Meteor. & voluit certis annorum curriculis & siderum traiectionibus contingere: lib. tamen 2. negat ex eo mundi interitum, sed durationem potius sempiternam, colligi. Eusebius eandem sententiam tribuit Heraclidi & Empedocli; Athenagoras, Stoicis. Fuit sanè Seneca, qui lib. de Consolat. ad Martiam scribit: inundationibus quicquid habitatur obducet, necabitque omne animal orbe submerso, & ignibus vastis torrebit incendetq; mortalia. Et cùm tempus aduenerit, quo se mūdus renouaturus exstinguat, viribus ista se suis cædent, *&c. & lib. 3. Nat. quæst.* Arsura enim terrena omnia contendit, quando

Vide D. Thom. in 4. d. 47. q. 2. & opusc. 60. cap. vlt.

omnia sidera, quæ nunc diuersos agunt cursus, in cancrum conuenêre.
& eodem lib. sapius. Epictetus quoque mundum conflagraturum, etiam ipsos
Deos inquiebat, apud Arrianum lib. 3. cap. 13. Apuleius in Trismegisto:
malignitatem omnem vel alluuione diluens, vel igne consumens.
Ouidius lib. 1. Metamorph.

Esse quoque in fatis reminiscitur adfore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.

Iul. Firmicus lib. 2. Astrolog. Tercentum mille annorum maior apoca-
tastasis per ecpyrosim, aut per cataclysmum fieri consueuit. *Item:* tunc
ergo ecpyrosim cataclysmus sequitur. *apertius Censorinus de die Natali:*
Præterea annus, quem Aristoteles maximum potiùs, quàm magnum
appellat; quem Solis & Lunæ vagarumque quinque stellarum orbes
conficiunt, cùm ad idem signum, vbi simul quondam fuerunt, vnà re-
feruntur. cuius anni hyems summa est κατακλυσμὸς, quam nostri dilu-
uionem vocant: æstas autem ἐκπύρωσις, quod est mundi incendium.
nam in his alternis temporibus mundus, tum exignescere, tum ex-
aquescere videtur. *Hoc ergo Stoicis visum, & sic omnia putabant interire*
& renasci. Renasci quidem, vt paullo pòst, inquit, rursus vt stirpem nouam
Generet. renascens, melior —— *cadere enim post hanc defla-*
grationem noua de cælo semina, quibus hominum genus instauretur, vt dispu-
tat Stoicus ille apud Ciceronem in lib. de Nat. Deorum; & fortè referen-
dum eô illud Maronis: Iam noua progenies cælo demittitur alto.
Seneca lib. 3. Nat. quæstion. in fine: Nec ea semper vndis licentia erit, sed
peracto exitio generis humani, exstinctisque pariter feris, in quarũ ho-
mines ingenia transierant; iterum aquas terra sorbebit. terra pelagus
stare, aut intra terminos suos furere coget, & reiectus è nostris sedibus
in sua secreta pelletur Oceanus, & antiquus ordo reuocabitur. Omne
ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo inscius scele-
rum, & melioribus auspiciis natus. *adscripsi ex fide membranarum Bur-*
degalensium. Similia Plinius lib. 7. cap. 16. cui tamen mundus æternus, simi-
lia Macrob. lib. vlt. in Somn. Scipion.

386 Nunc adest mundo dies supremus ille] *extremum mundi diem,*
qui in astrorum concursum reÿciebant, vt Chaldæi, Ægyptÿ, Pythagoræi,
Stoici, Aristoteles, & citati philosophi omnes, illi quoque definitum tempus
eius se posse prædicere putabant, sicut Berosus, Plato, Plinius, Seneca d. lib. 3.
cap. 29. & alÿ; nempe post annum magnũ, seu maximum: quos refellit Ægi-
dius Columnius Roman. tract. de prædestinat. & præscien. cap. 2. Alÿ confu-
gerunt ad Hebraicam illam traditionẽ, de sex millibus annorum, ex quodam
Heliâ, non Thesbite; quam refutarunt præclarè, Genebrard. in Chronic. &
Hier. Magius lib. 3. de exust. mundi cap. 16. Certum enim Catholicis esse de-
*bet, à nullâ * purâ creaturâ, nec horam, nec diem, nec tempus illud sciri posse,*
quia tempus illud pater posuit in suâ potestate, Act. 1. vt docet D. Augustin.
lib. 18. de Ciuit. Dei, & epist. 78. ad Hesychium, & in Psal. 6. & Primasius
in

* Dico, purâ creaturâ, quia quod nec Angeli, nec Apostoli sciuerunt, Christus Dominus sciebat, non tamen vt aliis indicaret, vel nos scire faceret.

in Apocal. & sacra scriptura est omnino consentaneum. Ipsa tamen mundi fini vicina tempora sciri posse ab hominibus multi existimarunt, & in his Magius lib.3.cap.16. Ex qua sententiâ, orta est illa communis multorum opinio; cuius etiam vestigium hic apertum in poëtâ; suis temporibus finem illum instare. Ex quibus quidam indefinitè. Non longè iam abesse, vt Amadeus in suâ Apocalypsi. & quidam Ioan. Monachus, quem reliquisse orat. de occasu mundi, & de venturo mundo nouo testatur Bar-Cepha p. 1. S. Vincentius Ferrerius & multi patres. Quorum plerosque nihil aliud arbitror voluisse, quàm quod Apostolus dixit, fines seculorum in nos deuenisse 1. Cor. 10. & quod D. Ioannes ait, Nouissimam horam venisse. 1.epist. cap.2. hoc est, vltimum tempus, seu seculum, seu ætatem, quæ à Christi aduentu cœpit adesse, vt exponunt Ambros. in d.cap.10. & D. Augustin.in lib.83.quæstion. & epist. 80.ad Hesych. Et, si temporis spacium à condito mundo ad Christi vsque aduentum, cùm eo quod ad D. Ioannis, vel etiam patrum illorum ætatem, imò & nostram effluxit compares, quãtulum est istud? vt ponderat Oecumenius post Chrysostomum, ad locum illum D. Ioannis. Præterea voluère hoc modo excitare homines, ad piè & religiosè viuendum, fugienda vitia & virtutes amplectendas, ab incertitudine dies incertæ, & semper imminentis, quæ Apostolorum mens fuit, non ignorantium suis diebus iudicij diem non futurum, vt censet D. August. d.ep.80. vtq; Hieron. Sedulius, Theodoretus, Ambros. & communiter omnes in 7. & 10. cap. 1 ad Cor. ferè interpretantur. Et hoc voluisse D. Chrysostom. apertissimè colligitur ex Homil. 21. super Matth. & Hom 33. & 38. in Ioan. item Hom. 34. & 48. oper. imperfect. D. quoque Basilium ex Hom. 2. in Psal. 7. patet, vt & D. Cyrill. Hierosolymitanum Catechesi Mystagog. 15. & D. Nyssenum orat in 6. Psal. ex iis quæ alibi tradiderunt, commendantes irremissum huius diei metum atque memoriam. quod idem voluere D. Hilarius lib 9. de Trinit. ferè extremo, & in Psal. 118. & Cano. 26. in Matth. Ambros. lib. 5 de fide cap. 8 & super Psal. 118. ser. 3. & 7. Leo I. Ser. 5. de ieiunio 7 mens. D. Gregorius in Hom erũt signa. & D. Bernardus Ser. 3. de vigil. natiuit. & ep. 64. Igitur frustrà nituntur qui tempus istud præsciri posse existimant: & præclarè scripsit Venerabilis Beda cap. 6. de ratione temp. Omnes quidem Sanctos horam aduentus Domini diligere, ac vt propè sit desiderare: sed eos satis periculosè agere; qui eam propè esse aut longè, putare, aut prædicare præsumunt. Multoq; magis vituperandos illos; qui annum ipsum ad certum calculum reducere tentarunt. cùm tamen, vt ait D. Augustin. lib. 18. de Ciuit. cap. 53. Deus omnium de hac re calculantium digitos resoluerit, & quiescere iusserit. Quod enim Apostolis quærentibus noluit indicare, nec aliis reuelabit. vnde omnes illi, qui tempus hoc voluerunt numerare; hactenus falsiloqui sunt inuenti. post quam D. Augustini sententiam, à Theologis plerisque cum D. Thom. in 4. d. 43, receptam, & huiusmodi vanorũ augurum infelici coniectatione cõprobatam, mirari satis nequeo; nunquam deesse nouæ temeritatis auctores. Circa Domini annum 1200. Abbas Ioachim certum annorum numerum definiuit, teste Tritthemio: de quo D. Thom. ait, illum non prophetico spiritu, sed

coniectura mentis humanæ de futuris aliqua vera prædixisse, & in aliquibus decepisse fuisse. Circa annum 1300. quidam Ioannes Parisiensis ordinis Prædicatorii, cuius liber flammis traditus fuit, mundi finem coniecit in annum 1369. Arnoldus de Villanoua, futurum voluit circa annum 1326. Vbertinus à Casali Franciscanus lib. de septem statibus Ecclesiæ, ferè in idem tempus cum Arnoldo consensit. Telesphorus quidam Eremita in lib. de magnis Ecclesiæ tribulationibus, certum quid de tempore illo, ex vanissimis personati cuiusdam Cyrilli, Merlini, & Danduli vaticiniis; quibus etiam nitebatur Vbertinus; se tradere finxit. Mox post annum 1400. visus id nonnullis velle D. Vincentius Ferrerius, quadam epist. de Antichristi natiuitate, etsi mihi de illâ epist. nihil certi sit: facilius crediderim de Manfredo quodam Vercellensi, de quo post Antoninum, id refert eiusdem ordinis Hieron. Vielmius, lect.6. in 1. cap. Genes. Petr. de Halyaco in tract. de concordiâ astronom. veritatis & narration. histor. obtrudit annum 1789. Nicolaus Cusanus, longâ disputatione incidit in annum 1700. prorogandum tamen diuinâ clementiâ, in annos pauciores triginta quinque; in lib. de diebus nouissimis. Ioannes verò Picus Mirandulanus se putat ex Cabalâ & numeris, diem deprehendisse, conclusione 9. & in quæstionibus, ad quas per numeros responsurus erat loco 38. & incidit supputatio illius in annum 1994. Post annum 1500. Cardanus Mediolanens. lib. 2. de varietate, scripsit anno Christi nati 1800. futuram magnam in lege Christi mutationem; fortassis ad Antichristi aduentum respiciens. Et paullo antè Francisc. Meletus, sub Leone 10. ediderat, Quadriuium temporum prophetatorum; quo voluit diem iudicii futurum intra annum 1530. & 1540. ex cuius delirio forte Lutheranus ille Pseudopropheta vaticinium suum hauserat; quo miseris Germaniæ rusticis persuasit, ne agros colerent, vt narrat Ioan. Cochlæus lib. de Actis Lutheri. Quare cùm videamus plerasque omnes manifesti mendacii damnatos; quid de Pico, Cardano, Cusano, & Haliacensi, quorum dies non venit, aliud exspectandum? maximè cùm rationes illorum omnes friuolæ, & plumis leuiores sint, vt ostendit Vielmius d. lect.6. cuius in hac quæstione ventilandâ diligentia iubet me manum de tabulâ tollere; ne actum agam: neque hac ipsa fuissem adscripturus, nisi meminissem annis superioribus multos hæreseωn sectatores, in vulgus sparsisse, per Germaniam, vbi tunc Moguntiæ degebam, Criticum hunc annum esse, vnum ex denario aliquem anni 1580. vsque ad 1590. qui iam impendit. Certè hoc proniores esse debemus ad ignoscendum poëtis, si falsò cecinerunt adesse diem illum: & ideo retineo; adest.

De his vide D. Antonini 3 p summ. tit. 21. & seq.

389 Vt quondam] Ætates mundi describunt Oracula Sibyllarum Hesiodus in ἔργ. Virgil. lib. 1. Georg. Ouid. lib. 1. Metamorph. Aratus & Germanicus in Phænom. hic, noster auream; post, versu 400. argenteam; deinde 401. æream; denique 410. ferream describit. Porrò quæ de Saturni regno, & eius aui hominibus, & noui mundi ortu scribuntur, eorum interpretatio à Platone, in Ciuili petenda.

390 Iuuenis] Ipsum mundum homini conferebant veteres; & huius imitatione, florentis & marcescentis ætatis nomina illi tribuebant. Origenes tract.

tract. 28. in Matth. Sicut ægrotant corpora ante mortem eorum, qui vim non extrinsecus patiuntur: & quemadmodum in omnibus per infirmitatem fit via, ad separandum animã à corpore suo: sic talis ac tanta creatura mundi, cùm corrũpi cœperit, quasi initium habens & finem, necesse est ante corruptionem, vt langueat, *&c. D. Gregorius Homil. 1. super Euang.* Sicut in iuuentute viget corpus, forte & incolume manet pectus, torosa ceruix, plena sunt brachia; in annis autem senilibus statura curuatur, ceruix exsiccata deponitur, frequentibus suspiriis pectus vrgetur, virtus deficit, loquentis anhelitus verba * intercidit; nam etsi languor desit, plerumque senibus ipsa sua salus ægritudo est: ita mundus in annis prioribus, velut in iuuentute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentiâ rerum pinguis. At nunc ipsâ suâ senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem, molestiis crebrescentibus, crebriùs vrgetur. *D. Ambrosius lib. de bono mortis cap. 10.* Defecit multitudine generationis, hoc seculum; tanquam vulua generantis, & tanquam senescens creatura; robur iuuentutis suæ, velut iam marcescente virium suarum vigore deponit. *& cap. 21. in D. Lucam*: Quia in occasu seculi sumus, præcedunt quædã ægritudines mundi. ægritudo mundi est fames, ægritudo mundi est pestilentia. *&c. D. Cyprianus tract. 1. contra Demetrianum*; canos videmus in pueris capilli deficiunt, antequam crescant: nec ætas in senectutem desinit, sed incipit à senectute: sic in ortu adhuc suo ad finem natiuitas properat. sic quodcunque nunc nascitur mundi ipsius senectute degenerat: vt nemo mirari debeat, singula in mundo cœpisse deficere; cùm totus ipse iam mũdus in senectute sit, & in fine. *Item*: Illud primo in loco scire debes, senuisse iam mundum; non illis stare viribus quibus prius steterat, nec vigore & robore eo valere quo antea præualebat; *& cùm id elegantißimè partium mundi exemplis comprobasset, subdit*: Putásne tu tantam posse substantiam senescentis rei existere, quantâ priùs potuit nouellâ adhuc & vegetâ iuuẽtute pollere? *&c. multa enim sunt, & talia, vt cùm illa lego, mei me pigeat, quòd tam sero ad sacram istam virorum sanctißimorum eloquentiam degustandam animum adiecerim.*

*Leg. intercipit. vel interscindit.

397 Communis vsus] *nullius tunc labor erat, quare nec vllius proprietas, sed commune dominium, communis vsus eorum, quæ sponte tellus cuiuis volenti suppeditabat, vt docent Aratus & Ouidius. Virgilij quoq; carmen sic intellexit Seneca ep. 91. Quare nequeo Lactantio assentiri, de Virgiliano illo*:

Nec signare quidem, aut partiri limite campum

Fas erat. in medium quærebant —— *ita scribenti lib. 5.*

Quod poëtæ dictum sic accipi oportet, non vt existimemus nihil omnino tunc fuisse priuati, sed more poëtico figuratum; vt intelligamus * tam liberales fuisse homines, vt natas sibi fruges non includerent, sed pauperes ad communionem proprij laboris admitterent. *Scimus quidem post lapsum, semper tellurem, pro sudore vultus humani fruges protulisse, & cuique cessisse, quæ suo labore & industriâ perceperat: sed illam interpretatio-*

*Sic legendum.

tationem contendo à Maronis mente prorsus alienam. sequitur enim: —— ipsaque tellus
—— nulli subigebant arua coloni. *Item:*
Omnia liberius nullo poscente ferebat. *Sed versabatur fortassis ante Ca-*
lij oculos primorum Christianorum in commune mobilia bona cōferentium,
de quâ apud D. Lucam Actor. 4. liberalis caritas: à quâ quàm nunc proculi!

398 Et ipsa tellus] *Hesiodus:*

Fructum autem ferebat fertile aruum
Spontè suâ multúmque & copiosum.

400 Alia sed soboles] *argentea ætas, de quâ Hesiodus:*

δεύτερον αὖτε γένος πολυχειρότερον μετόπισθεν
ἀργύρεον ποίησαν ὀλύμπια δώματα ἔχοντες
χρυσέῳ οὔτε φυὴν ἐναλίγκιον οὔτε νόημα
Secundum inde genus multo deterius postea
Argenteum fecerunt cælestium domorum incolæ,
Aureo neque naturâ simile neque intellectu.

401 Tertium] *Hesiodus æreum vocat* χάλκειον, *& bellorum ei initia*
tribuit. credo quia initiò arma ærea.

402 Sanctum tamen] *initiò: sed quod mox degenerauit: vel possis ad*
Heroas referre, quibus quartam ætatem tribuit Hesiodus, sed magis placet
prior interpretatio, de tertio genere.

405 Rete vel calamo leui] *quod de lectionis varietate olim dixi in Ad-*
uersariis, dicere volui in omnibus m.s. quæ tunc videram legi:

—— fluctibus tectos graues
Extrahere pisces rete, vel calamo leui
Decipere volucres crate: ceruos aut leues
Tenere laqueo, premere subiectos iugo, *&c.*

& sic etiam in excusis quibusdam, sed non omnibus haberi, etsi in omnibus in-
ueniantur omnino illa verba, quæ N. sustulit: in ceteris, aliqua varietas est.
M.s. Aquitanici quibus sum postea vsus eadem verba habent. Mogun. autem:

—— reti vel calamo leui:
Decipere volucres crate, calamos queant leui
Tenere laqueo. *Herbip. & Veneti,*
—— reti vel calamo leui:
Decipere volucres crate aut leui
Tenere laqueo —— *Lugdunens. & alij quidam:*
Extrahere pisces rate, vel calamo leui,
Decipere volucres crate vel calamo aut leui
Tenere laqueo. *Sed in margine;*
—— crate, ceruos aut leues, *&c.*

Vides, quid inscitia cum audaciâ queat? voluit ergo hoc dicere tantum, stu-
dium tunc summum fuisse brutis insidias tendere, hominibus abstinere: vel
inquit tauros aratro iugabant; vel ceruorum velocitatem plagis morabantur;
vel aues craticulâ decipiebant; vel pinguiusculos pisces & abdomine graues,
retibus & leui tineâ extrahebant. duarum ergo piscationum meminit, nam
quod

quod Lugdunens. de, rate, *nihil est. mendosè* ;à, *pro*; e, *excusum. retiariæ, & hamotrahoniæ meminit Plato in Parmenide.* Calamo leui] *calamus non significat hic sagittam*; *vt apud Virgilium* : Vulnera dirigere & calamos armare veneno. *sed piscatoriam cannam, de quâ Theocritus Idyll.22.* ἐν καλάμων δ' ἐπλάνον κατίσσιον ἰδ ὧδ' ἄν. *vide Herc. Fur.* 154.

405 Laqueo] *etiam laqueis teneri maiores feras docet Hip.ver.*44. Alius raras portare plagas, Alius teretes properet laqueos. *omne id quo fera illaqueātur, laqueus. quare & casses, laquei cur non aquè sic, ac viscū fugarum, & lineam compedem? Sed & apud Senec.lib.3. de irâ; laqueis artantur feræ.*

408 Vulnere] *Mog.* vouere. *an ergo*, vomere? *vt est in Lugdun.marg.*

410 Interius] *Moguntinens. Herbipol. & Veneti*, interior.

412 Eruit ferrum graue] *Herodotus primam ferri inuentionem Scythæ cuidam ascribit; alij ex Idæis Dactylis vni. Thraces primi gladios incuruos, Illyrij peltam, Amycus cæstus, Canos clypeum, Noropes gens Norica ferri purgandi artem excogitarunt. ita Clemens Alexand.lib.1.Strom. Caßiodor. lib.1.varior.scribit* pugnam *dictam, quod principiò pugnis homines cōflixerint: postea à Belo gladium ferreum inuentum, & inde* bellum *nuncupatum.*

422 Luxuria] *nouißimam mundi ætatem, bonorum omnium sterilem, sed vitiorum fœcundißimam futuram diuinum eloquium testatur Matt.10. & 24. Luca 18. 1.Timoth.4. 2.Timoth.3. & sancti Patres nō omiserunt, duorum duntaxat ascribam verba. D.Cyprian.lib. de simplicitate Prælator.* Adimplentur quæcumque prædicta sunt, & appropinquante iam sæculi fine, hominum pariter ac temporum probatione venerunt; & magis aduersario veniente, error fallit, extollit stupor, liuor incendit, cupiditas excæcat, deprauat impietas, superbia inflat, discordia exasperat, ira præcipitat, *&c. D. Hippolytus Episcopus & Martyr. lib. de consummat. mundi, scribit vltimâ eius ætate; omnes suo arbitratu victuros, non legibus, filios manus iniecturos in parentes, ab vxore virum neci tradendum, à viro rursus coniugem capitali iudicio ream peragendam; dominos in famulos futuros inhumanos; seruos erga dominos animo contumaci; senis canos neminem reueriturum; iuuenilis formæ neminem miseriturum: diuinas ædes, priuatarum domorum instar habendas; Ecclesias omnibus locis subruendas: hostis illius cantica vbique decantanda. Post stupra, adulteria, periuria, sortilegia, incantationes magna curæ & studio cunctis fore.* In summa (*inquit*) ex iis qui Christiani videntur, tunc exsurgent falsi prophetæ, falsique apostoli, homines impostores, corruptores, malefici, mentientes alius in alium, adulteri, stupratores, rapaces, auari, periuri, detractores. Pastores fient quasi lupi; monachi expetent quæ sunt mūdi: diuites, animum expertem misericordię induent: pauperi non succurrent Principes, potentes miserationes abiicient, iudices iustum auferent ex iusto, muneribúsque excæcati iniustitiam probabunt. διὸ πάντες τῷ ἰδίῳ θελήματι ἐμπεριπατήσουσι· καὶ τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν ἐπιβαλλοῦνται χεῖρας· γυνὴ τὸν ἴδιον ἄνδρα παραδώσει εἰς θάνατον, καὶ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐπὶ κριτήριον ἄξει ὡς ὑπεύθυνον· δεσπόται ἐς τοὺς ἰδίους δούλους ἀπάνθρωποι αὐθέν-

 τήσον-

τήσονται, καὶ δοῦλοι πρὸς τοὺς δεσπότας ἀνυπότακτον διάθεσιν περιβαλοῦν-
ται. πρεσβυτέρου πολιὰν οὐδεὶς αἰδεσθήσεται, καὶ νεωτέρου κάλλος οὐδεὶς οἰκ-
τηρήσεται· οἱ ναοὶ τοῦ θεοῦ ὡς οἶκοι ἔσονται, καὶ καταστροφαὶ τῶν ἐκκλησιῶν
πανταχοῦ γενήσονται. αἱ γραφαὶ καταφρονηθήσονται, καὶ τοῦ ἐχθροῦ τὰ ἄσ-
ματα πανταχοῦ ἐξάσουσι. πορνεῖαι, καὶ μοιχεῖαι, καὶ ἐπιορκίαι, καὶ ἐπαοίδιαι,
καὶ μαντεῖαι ὀπίσω τούτων σφοδρῶς καὶ προθύμως ἐξακολουθήσουσι. καὶ καθό-
λου ὑπὸ τῶν δοκούντων εἶναι χριστιανοὶ, τότε ἐγερθήσονται ψευδοπροφῆται,
ψευδαπόστολοι, γόητες ἄνθρωποι, φθοροποιοὶ, κακοποιοὶ, ψευδόμενοι κατ'
ἀλλήλων, μοιχοὶ, πόρνοι, ἅρπαγες, πλεονέκται, ἐπίορκοι, κατάλαλοι. οἱ ποι-
μένες ὡς λύκοι γενήσονται. οἱ μοναχοὶ τὰ τοῦ κόσμου ποθήσουσιν. οἱ πλούσιοι
ἀσπλαγχνίαν ἐνδύσονται· οἱ ἄρχοντες πτωχῷ οὐ βοηθήσουσιν, οἱ δυνάσται οἰκ-
τιρμοὺς ἀποβαλοῦνται. οἱ κριταὶ τὸ δίκαιον ἐκ τοῦ δικαίου ἀροῦσι, καὶ τοῖς δώ-
ροις ἐκτυφλούμενοι, ἀδικίαν ἐπισπάσονται. *Num hi alij sunt, quam homi-
num ætatis nostræ mores? quos ipsa quoque Sibyllarum oracula graphicè ex-
primunt: adscriberem, nisi vererer tædium adferre festinantibus.*

423 Cui vires dedit] *mirè enim augescunt vitia, si cõsuetudine nutrian-
tur, erroreq́; foueantur. nam quod assueuimus, vix relinquere possumus; quod
putamus fieri debere, vel decere, vel saltẽ licere, deserere non facilè volumus.*

425 Sæculo] *ætate.* graui. *quia vergens, & deprimens tanto tot flagitio-
rum pondere: quod quàm graue bonis, vel in alio videre, sciunt qui boni, qui
Christianæ caritatis micam aliquam possident.* Sæculum. *hic nullum anno-
rum numerum significat: aliàs centum annorum numerum, quemadmodum*
& generatio, *l. an vsusfructus D. de vsufr. & l. legatum D. de vsuf. legat.
sæpe tamen accipitur pro tempore triginta annorum, vt Græcorum* γενεὰς *su-
mi docent Polybius lib. 4. & Eustathius in Homerum, & alij.*

433 Abscissum caput] *hoc ait, quia reipsâ Centuriones cæsorum capita
ad Neronem retulère, quibus Nero crudelissimè illusit, auctore Tacito lib. 14.
Annal. Præfectus autem, quem hic alloquitur, non est Burrus Afranius,
iam veneno sublatus, teste Tacito lib. 12. & Suetonio in Nerone cap. 35. sed
alter è duobus, qui Burro, more antiquo, successerunt, Fenius Rufus, vel
Ophonius Tigillinus; &, vt opinor, hic potiùs, quia validior in animo Princi-
pis, teste Cornelio lib. 14. Præfectus prætorio hic erat, hoc est, præfectus aulæ,
vt multis docet Pet. Faber lib. 1. Semestr. cap. 1.*

434 Castra confestim petam] *militum vocandorum gratiâ. tunc ergo
habitabant Prætoriani milites in castris Prætorianis, à Tiberio in extremâ
vrbis parte constitutis, vt ex Dione, Tacito, Suetonio docent Onufrius, La-
zius, Faber. De his Castris sic legitur in Commentar. vet. Iuuenal. Sat. 10.
(vbi illa Iuuenalis* domestica castra *vocat, quia in vrbe)* iuxta aggerẽ pri-
mus castra posuit Seianus, id est, super Diocletianas; quæ dicta sunt ca-
stra prætoria. *& in Sat. XI.* A Suburrâ frequentissimâ regione, migrare
ad Diocletianas vbi solitudo est. *habebant tamen stationem in ipso palatio,
& more militari excubias singuli vicissim tribuni agebant, vt docet Tacitus
lib. 6. ideo infrà versu 774.*

Onufr. in Vrbe Rom. Lazius lib. 6. comm. Rom. c. 1. Pet. Fab. d. c. 1.

Quicunque miles tectis exsultat Ducis,

Defendat aulam —— *hic verò, ne quenquam à Statione Palatinâ abducat, ad castra properat præfectus, vt inde mittat, qui Neronis imperium exsequantur.*

443 Cùm faciam Deos] *cùm ipse illos indigetem & consecrem, cuius apotheosis ritum ex Herodiano & Dione proponunt Pierius lib. 19. Hieroglyph. & prolixius Guicchardus lib. 1. de Funerib. cap. 13. quibus addi poterūt hæc Iunioris Plinij, in Panegyr.* Dicauit cælo Tiberius Augustum, sed vt maiestatis numen induceret; Claudium Nero, sed vt irrideret; Vespasianum Titus, Domitianus Titum; sed ille, vt Dei filius, hic vt frater videretur. Tu sideribus patrem intulisti, non ad metum, *&c. Vnde patet, cur Nero dicat*, cùm faciam. *patet etiam primum Augustum à Tiberio in Deorum numerum relatum. ideo postea dicet, ver. 523.* Pietate gnati factus eximiâ Deus. *id veteres* diuinare *vocabant: si verè Gloss. Græco-Lat.* ἀποθεῶ diuino. *Videtur autem* faciendi *verbum hac in re solēne & Brissonianis formulis addendum. sic enim etiam Herc. Furente dixit:*

—— hæc quæ cælites
Recepit, & quæ fecit, & (fas sit loqui)
Fortasse faciet ——

sic Manilius lib. 4.

Iam facit ipse Deos, mittitq. ad sidera numen. *vt & Iuuenalis, de fortuna: & Vulcatius inferius citandus. Id alij* dare Deos *dicunt. Valerius Maximus initio operis*, Deos enim reliquos accepimus, Cæsares dedimus. 446 Leuis est Dea] *Aureum illud Publij*; Fortuna vitrea est, tunc cùm splendet frangitur.

449 Iacentem] *remissum, lenem, mansuetum, clementem. sequens* τὸ, inuisum, *videtur suadere, vt hic legatur*; placentem. *sed nihil muto. En duo tibi, Odium, & Contemptus, exitia Principum. scopuli naufragiis regnorum infames. alterum illud prius semper tyrannis adesse, sed posterius rarius, sed longè maiorem ad euersionem habere vim docet Aristoteles lib. 5. Polit. c. 10. Inefficax ferè odium, nisi contemtus accedat. Qui odit, optat noua, non audet: qui contemnit, quia non metuit, aggreditur contemtum, solio deturbat, & solo calcat. hoc Nero significare voluit.*

450 Ferrum tuetur] *Xenophon*; Quare; quod etiam te, Cambyses, minime latet; non est aureum hoc sceptrum, quod regnum seruat; sed amici fidi, sceptrum sunt regibus fidissimum, maximéque tutum. Verùm ne putes homines nasci naturâ fidos; omnibus enim iidem fidi conspicerentur, quemadmodum etiam alia quæ naturâ gignūtur, omnibus conspiciuntur eadem: sed fidos oportet sibi vnusquisque faciat; quorum acquisitio nullo modo fit vi, sed beneficentia potius. *Herodiani Marcus*; Neque enim, aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere, aut stipantia satellitum agmina tueri principem possunt: nisi illi ipsi, quos regas, animum imperanti, beneuolentiámque accommodent. Quippe ij demum diu tutóque imperant, qui non metum ex crudelitate, sed amorem ex bonitate, ciuium suorum animis instillant. neque

enim quos seruire necessitas coëgit, sed quos obtemperare sua quemque voluntas adegit, ij sunt in agendo patiendóque à suspicione omni assentationéque vacui, & nunquam imperia detrectant, nisi violenter imperioséque sint habiti. Est autem difficile in maximâ licentiâ moderari sibi, quasique frenos imponere cupiditatibus. *Plurima in eandem sententiam Dion iuniori Dionysio consulit apud Plutarchum in Dione: & Aemilius Probus, postquam narrasset hunc ipsum Dionem, non tam suu copiis, quàm odio tyranni fretũ maximo animo duabus onerariis nauibus quinquaginta annorum tyrannidem, quingentis longis nauibus, decem equitum, centum peditum millibus munitam, aggressum, adeo facilè perculisse, vt post diem tertium quàm Siciliam attigerat, Syracusas introierit; pro coronide addit;* Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum nisi beneuolentiâ munitum. *Cicero lib. 2. de Offic.* Rerum (*inquit*) omnium, nec aptius est quicquam ad opes tuendas, quàm diligi, nec alienius, quàm timeri. *Elegantißimè noster lib. 1. de clementiâ cap. 12.* Interim hoc quod dicebam clementia efficit, vt magnum inter Regem tyrannúmq; discrimen sit, vterque licet non minus armis valletur: sed alter arma habet, quibus in munimẽtum pacis vtitur; alter vt magno timore magna odia compescat. Nec illas ipsas manus, quibus se cõmisit, securus aspicit. Contrariis in contraria agitur. Placido tranquilloq; Regi fida sunt auxilia sua, quibus ad communem salutem vtitur: gloriosúsque miles, publicæ enim securitati dare operam videtur, omnem laborem libens patitur, vt parentis custos. at illum acerbum & sanguinarium, necesse est grauentur stipatores sui. *& cap.* 13. Non potest habere quisquã bonæ ac fidæ voluntatis ministros, quibus in tormentis, & eculeo, & ferramentis ad mortem paratis vtitur; quibus non aliter quàm bestiis homines obiectat, omnibus reis noxior ac sollicitior, vt qui homines Deósq. testes ac vindices facinorum timeat. *cap.* 19. Errat enim si quis existimat tutum esse ibi Regem, vbi nihil à Rege tutum est. sed securitas securitate mutuâ paciscenda est. Non opus est instruere in altum editas arces, nec in ascensum arduos colles emunire, nec latera montium scindere, multiplicibus se muris, turribúsque sepire. Saluum Regem in aperto clemẽtia præstabit. vnum est inexpugnabile munimentum, amor ciuium, *&c. Vereor enim ne me delectatio, quam huius auctorũ lectione capio, longius abripiat, & nimium multa ascribere cogat. Nil sapit, cui Seneca non sapit.*

452 Cæsarem] *negat Ioachim. Fortius, Cæsarem à cæso matris vtero dictum, sed defendit etymon commune Misaldus centu. 1. memorab. aphor. 100. & ego repperi etiam apud Spartianum in Aelio Vero*: Cæsarem (*inquit*) vel ab elephanto; qui linguâ Maurorum, *cæsa* dicitur; in prælio cæso, eum qui primus sic appellatus est, doctissimi viri & eruditissimi putant dictum: vel quia mortuâ matre ventre cæso sit natus, vel quod oculis cæsiis, & magnis crinibus sit vtero parentis effusus, vel quod vltrâ humanum modum viguerit.

456 De-

456 Despectus ensis] *eum innuit, quem Imperatores in signum summæ potestatis gerebant, de quo ex Senecâ, Suetonio, Tacito, & Dione Pet. Faber d.lib.1.cap.3. hunc, inquit, contemnunt, quia rarò stringitur; nondum in ceruices nobilium promiscuè sæuit. saxo; ne contemnant amplius iussa mea: vt quod volo velint, quod nolo nolint quoque. Latuisse hunc ensem volunt Critici; & nunc minari; detegendum. quomodo, tot interfectis, latuit? an fortè tectus vaginâ tot necauerat? paucos interemisse se Nero putabat: plures minatur. Omnes, quos vidi, codices;* despectus. *& statim se* contemtum *vocat.*

464 Ense] *rectè. nam viri nobiles iam tum gladio, secari ignobiles feriri solitos, docet idem Faber cap.4. Nec satis rectè, qui contrà nituntur.*

465 Carum] *v.l.* & carum.

471 Hæc summa virtus] *clementia: in cuius laudem integrum Senecæ opus ad Neronem.*

471 Petitur hac cælum via] *Arrianus*; Sed pergite vt cœpistis Macedones & socij. viros enim fortes & labores ac pericula non recusantes, præclara & illustria facta sequuntur: eaque demum vera & solida voluptas est; si cùm vixeris honestè, mortuus immortalē gloriam posteritati relinquas. An ignoratis Herculem progenitorem meum, nunquam ad tantam gloriam venturum fuisse, vt in Deorū referretur numerum, & ex homine Deus haberetur; si vel Tirynthi, vel Argis, vel in Pelopōneso, aut Thebis segnis sedisset? Quin etiam ne Dionysi quidem; qui Deus Hercule maior habitus est; exigui labores memorātur. *Tertullianus in Apologetico testatur, maledicti genus fuisse, si quis ante ἀποθέωσιν Imperatorem vocasset Deum. Multos tamen Imperatores, vt Caligulam, Domitianum, & alios, hoc nomen vsurpasse, vel ab inuitis, memini. M. Antoninus Imp. Faustinæ vxori in hæc verba scripsit:* Non enim est quicquam, quod Imperatorem Romanum melius commendet gentibus; quàm clementia. hæc Cæsarem, Deum fecit: hæc Augustum consecrauit: hæc patrem tuū inprimis Pij nomine ornauit. *citantur à Vulcatio, in Cassio. Seneca in Ludo de morte Claudij;* Principes pietate & iustitiâ Dij fiunt. *quæ tamen omnia desunt in membran. Burdegalens. Cicero lib.1. de legib.* & illos, quos in cælo merita collocauerunt, Herculem, Æsculapium. *&c. Et lib.2. de Nat. Deorum:* Suscepit autem vita hominum, consuetudóque communis, vt beneficiis excellentes viros in cælum famâ & voluntate tolleret. hinc Hercules, hinc Pollux, *&c. prolixè hac de re Lactantius lib.1.cap.15.*

479 Nutúque] *Moguntin. Herbipolens. & Veneti;* Nutuíque.

480 Inuidia] *Si vulgatam plurium lectionem tuearis; sensus erit: victam pio totius reip. consensu inuidiam. Senatum Neroni, vt digniori, cessisse: nec minori affectu iudicium Senatus secutos reliquos. hunc consensum vt exprimat, suum cuique ordini decenter attribuit; votum plebi, fauorem equestri ordini, iudicium patribus. Alij tamen suggerunt:*

Inuidia t. v. consensu pio
Cessit. Senatus, Equitis accensus fauor.

Plebísque

Plebisque votis, atque iudicio Patrum
Tu pacis auctor —— *Pro*; accensus, *quod ceteri Lugdunens.* assensus, *idem habet*; votis, *& sic Moguntinens. Herbip. & Venet. Omnes tamen, quos vidi codices, habent*, Plebisque v. est atque iudicium patrum, *vel*; Plebisque v. a. iudicium patrum est. *vt quod sequitur*; Tu pacis, *&c. à præcedentibus non pendeat: sed nunc, blandimentis illum aggrediatur.*

484 Orbem tu sacra specie regis] tu, *deest multis libris, & Eibius omisit. Herbip. & Veneti*; specie sacrâ. *Moguntin.* orbem sapientiâ sacrâ. *Sanè istud*; specie, *me offendit*; *sed non habeo, quod substituam.*

485 Patriæ parens] *Seneca lib. 1. de clementiâ*; Hoc, quod parenti, etiam Principi faciendum est: quem appellauimus PATREM PATRIÆ, nō adulatione vanâ inducti. cetera enim cognomina honori data sunt. Magnos, & Felices, & Augustos dicimus, & ambitiosæ maiestati quicquid potuimus titulorum congessimus, illis hoc tribuentes. Patrem quidem patriæ * appellauimus, vt sciret sibi datam potestatem, quæ est temperantissima, liberis consulens, suaque post illos reponens. *Agit de hoc nomine, quasi in liberâ repub. degeret. Nam tunc meritis tantùm deferebatur. vnde illud:*

* *Sic membr. Burdegal.*

Roma PATREM PATRIÆ Ciceronem libera dixit.

Sed translato in Monarchas imperio cessit dignitati, & simul cum imperio in successores à Senatu initio imperij deferendum migrabat. Testem producam Plinium Iuniorem in Panegyr. Traiani, sic loquentem: At tu etiam nomen PATRIS PATRIÆ recusabas. quàm longa nobis cum modestiâ tuâ pugna? quam tardè vicimus? Nomen illud, quod alij primo statim Principatus die, vt Imperatoris & Cęsaris receperunt: tu vsque eo distulisti, donec tu quoque beneficiorum tuorum parcissimus æstimator, iam te mereri fatereris. Itaque soli omnium contigit tibi, vt PATER PATRIÆ esses, antequam fieres.

486 Quicquid excelsum] *consilium Periandri. Aristoteles 5. Polit. cap. 10.* ex quo fonte consilium Periandri Thrasybulo datum manauit, perinspicarum supra alias eminentium mutilatio, & quasi decurtatio, perinde quasi ciues excellentes semper de medio tollere oporteat. *Sed exstat epistola Thrasybuli, qua hoc ipsum Periandro suadet, & apertè consiliũ suum explicat.* Tu ergo (*inquit, vt D. Ambrosij vtar interpretatione*) sic facito, siquidem tyrannidem tutò tenere cupis, atque in eâ constabiliri. Ciuitatis Principes tolle, siue illi amici, siue inimici videantur: quippe tyranno amici quoque sæpe suspecti sunt.

490 Ciues] *Moguntin. Herbip. & Veneti, & Eibius*; viros.

498 Ille qui meruit pia] *Seneca lib. 1. de Clementia*: Hæc Augustus senex, aut iam in senectutem annis vergentibus. In adolescẽtiâ caluit, arsit irâ, multa fecit ad quæ inuitus oculos retorquebat. *& paullo post*: Fuerit moderatus & clemens. nempe post mare Actiacum Romano cruore infectum: nempe post fractas in Siciliâ classes, & suas, & alienas: nempe post Perusinas aras, & proscriptiones. *His dictis nunc Nero*

Sent-

Senecam inuadit, proprio illum, quod dici solet, gladio: propter hæc similia Ausonius ait illum sæuitiam Neronis armasse.

505 Exposita] *Ciceronis, L. Paulli & aliorum, qua de re Cornelius Seuerus disertissimè, lib. 1. Suasoriar. senioris Senecæ:*

Oráque magnanimûm spirantia pæne virorum, *&c.*

511 Philippi] *vel, iuxta Ptolomæū vrbs vicina Thraciæ, vel ipsius Thraciæ iuxta Plinium; vel Thessaliæ, iuxta Ouidium, Florum & Seruium: vel, quod certum omnino, Macedoniæ, teste D. Lucâ Act. 16. ad Stridonem fluuium à Philippo condita. Theodoretus totam prouinciam, Macedoniæ partem, censet Philippos dictam, eiusq́ metropolim Thessalonicam fuisse; sed vereor ne falsò. nam 1. Thessal. cap. 2. distingui videntur Philippi à Thessalonicâ, & apertiùs Act. 17. vbi à Philippis, Amphipolim, & Apolloniam, & inde Thessalonicam D. Paulus proficiscitur: & cap. 16. apertè scriptum;* inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas colonia. *&, ne vocem,* ciuitas, *sic dici putes, vt Latinè veteribus, ciuitas Treuirensium, ciuitas Heduorum, &c. in Græco;* ἐκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις κολωνία. *In campis Philippicis pugnatum à Cassio & Bruto, contra Octauium & Antonium. Qui putant in iisdem à Cæsare & Pompeio acie decertatum, quãuis vti queant auctoritate Virgilij, Ouidij, Lucani; falluntur tamen. nam Pharsalici, qui exitiales Pompeio, à Philippicis, qui Bruto, magno absunt interuallo. Vide Glarean. in annot. ad lib. 1. Lucani.* 512 Cædentes] *sic N. alij;* cedentes. *malè. ait ciues à ciuibus sæpe necatos in mari. parum tamen Latinè.*

517 Ægyptus] *incæstam vocat, quia nupta soror fratri, Cleopatra Ptolomæo. de Ægypto, scribit Apollonij Scholiastes in 4. veteres dissensisse. nam quosdam Asiæ, alios Libyæ ascripsisse. litem Dionysius Alexandrin. dirimit. nam tradit Nilum diuidere Asiam ab Africâ, & ab occasu quidem Africam, ab ortu Asiam esse. pars ergo Aegypti maior, quæ citra Nilum, ad Mauritaniam, Africa; quæ vltra Nilum minor, ad Arabiam, Asia: & hoc manifestè conuincunt, quæ de Pellusio postea subiungit. Atque ita concilio scriptores, qui modò Asiæ, modò Africæ annumerant.*

538 Quod] *quia decreuit ira vlciscendum contemtum hunc mei; quæsiui vxorem me dignam, & inueni.*

539 Inueni] *sic o. l. præter Lugdun. qui;* inuenit: *scilicet dolor.*

541 Ferox] *Pallas.* 542 Probitas] *videtur desumtum ex Aristotele lib. 2. Oeconom. vbi docet in vxore, animi quàm corporis dotes esse laudabiliores: quâ de re etiam Lucianus ἐν εἰκόσι.*

546 Omnes in vnam] *de Poppæa Tacitus;* Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honestum animum. quippe mater eius suæ ætatis feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter & formam dederat. opes claritudini generis sufficiebāt. sermo comis, nec absurdum ingenium modestiam præferre, & lasciuiâ vti. rarus in publicum egressus, idque velatâ parte oris. *Comment. vetus tradit hanc adeo diligentem colendæ formæ fuisse, vt eam in exsulium quinquaginta asinæ sint subsecutæ, quarum*

 lacte

lacte candorem corpori conciliabat. Inuentrix etiam medicamenti, quod ab eâ Poppeanum, de quo Iuuenalis Sat. 6.

550 Cæli tyrannum] *de eodem Anacreon.* Hic verò Deûm dynasta. *Menander*; Amor præ Diis omnibus pollet robore. *Sophocles*; Ille enim imperat, & Deos quasi frenat.

551 Freta] *nam Nereides ibi figit, Tethym, Thetidem, ipsum Neptunum; de cuius amoribus & lasciuiis Ouidius in epist. Heronis.*

552 Ditísque] *in Proserpinam, vide Claudian.*

554 Arcúsque] *quomodo? an facem arcu iaculatur? miror non exuri neruum. Eibius legit*; Artúsque, *hoc est, manus.*

557 Otio] *otio & luxu nutriri amorem docet Alexander Aphrodis. in Problemat. & alij citati à Lilio Syntagm. 13. & Tiraquello in legibus connubialibus.* Otio *addit* lætæ fortunæ bona: *quod verißimum. nam se comitari solent. quoniam fortuna secunda, nisi labore distrabaris, negligentiam gignit, otij matrem. Cato quadam oratione,* Scio fortunas secundas neglegentiam prendre solere: quod vti prohibitum irem, quod in me esset, meo labori non parsi.

560 Hanc esse] *Hæc Neroni non Senecæ tribuenda olim monui. sequentia non videntur mendi expertia.*

564 Qui truces] *Argentarius:*

Quid video in gemmâ hac? Amor est, auriga leoni
 Insidet, & frenis ora superba regit.
Vna manus flagro cædit; moderatur habenas
 Altera. nulla magis signa placere queant.
Sed metuo immitem puerum. Mortalibus ægris
 Quid faciet qui sic corda ferina domat?

566 Iugétque] *nonnulli m.s. & vet. impreßi*; iungátque.

567 Vix sustinere] *emendaui hunc locum in Aduersar. & video idem probari postea aliis: sic etiam Eguian. Moguntinens. & Veneti. malè autem Lugdunens. Basileens. & Lovaniens.*; Deus. *pro*, dolor.

570 Maiora] *multa sibi populus permitti vult, quæ Principi tamen ipse non permittit. Seneca consolat. ad Polybium cap. 26* Cæsari quoque ipsi, cui omnia licent, propter hoc ipsum multa non licent. *nam rectè Tragicus,* Οὐ τοὺς κρατοῦντας χρὴ κρατεῖν, ἃ μὴ χρεών. Non licere ea imperantibus, quæ fas non est fieri. *Theodahadus rex apud Caßiodor.* Cùm possit omnia, profitetur persuasum animo suo, sola sibi licere laudanda. *Apuleius quod ad hunc Senecæ locum lib. 1. Florid.* Tantum habet vilitas excusationis, quantum dignitas difficultatis.

571 Furor] *Moguntin. & Veneti, cum Eguiano*; Fauor.

576 Negare] *assentior corrigenti*: Necare. *In sequenti carmine, Herb. & Veneti*; remittat. *sed ceteri excusi cum meis m.s.* permittat. *vide quæ suprà Hipp. ver. 135. dicta.*

579 Carpit tamen] *cùm enim (teste Thucydide 1. hist.) præsens imperium semper subditis graue sit; multum operæ pleri ponunt, vt queant* humili

—— humili læsisse veneno *detractionis* summa. Nec *ferè volunt*, impositos vnquã ceruice volenti Ferre duces, *vt ait Parthenopæus vates.*

586 Cùm] *pro* quando, *per*, qu. *scribendum, distinctionis caussâ, voluit Cæcilius vindex, vt in illo Ennij*: Cassiodorus lib. de Ortho graph.

Cùm legionibu' quum proficiscitur Induperator.

Huic Curtius Valerianus assentitur. Sed Annaus Cornutus, apud Cassiodorum, semper. Q. recipit, etiam cùm præpositio est; & Iulium quendam laudat eius sententiæ suffragatorem; quem puto non esse Iulium Cæcilium vindicem, cùm dissentiat: fortè, Cæsar est.

586 Diem] *videtur intercidisse chorus; vel alium in locum irrepsisse.*

IN ACT. III.

Prodit ex inferno Agrippina, & dirum finem filio impio, ipsiq. Poppææ minatur; cui eadem in somnis dormienti per visum apparent. Deinde Octauiæ querelis excitati Romani sæuiunt in statuas Poppeæ.

592 Vertet] *vt nuptialis fax mutetur in funebrẽ & feralẽ. Mog.* vertat.

595 Nox] *idem tradit Tacitus. Lugdun. & alij nonnulli;* Vox.

596 Comitum] *Crepereij Galli, & Aceroniæ.*

602 Intra penates] *in villâ Augustâ lacus Lucrini.*

604 In nomen] *titulos, nomen, memoriam damnare conabatur.*

606 Mortis metu] *Minatur mortem iis, qui nomen vel titulos meos non eraserint; qui mei memoriam coluerint. Vel,* mortis metu; *quia timet se tutò regnare non posse, quamdiu mei memoria parricidium eius in memoriam reuocabit; non laturis impij & prophani parricidæ imperium.*

611 Tumulúmque gnati, poscit auctorem necis] *Claudius, inquit, apud inferos exprobrat mihi necem suam, & necem filij Britannici; & petit occidi Neronem auctorem duplicis parricidij. hic sensus lectionis huius, quæ quorumdam m s. est. Basiliens. & Lipsiensium: Alij, vt Herbipol. Veneti, & Lugdunens.* —— fatum mihi, Tumulúmque nasci poscit auctorem necis. *mendosè. Moguntin.* Fatum mihi, Tumulúmque, Vlcisci p. a. necis. *sententiâ congruâ. imputat (inquit) mihi, necem, & tamdiu, ne mors innotesceret, dilatam sepulturã (quod Suetonius narrat) vtriusq. sceleris pœnas me à Nerone exigere, postulat. Sed huic lectioni versus ratio repugnat.*

626 Sceleribus] *suppliciis, quæ debentur sceleribus tantis.*

633 Meus occidisses] *an nunc occidet alienus? an quia malus, non tuus? recipe lectionem m. s. Moguntini;* Mecum occid. *mihi commortuus, nec supplicia perferres in inferno, nec vllo terrore perturbareris. Fuit hæc opinio Gentilium de infantium vmbris. vnde sup. habuimus:*

His datum solis, minus vt timerent
Igne prælato releuare noctem. *vbi dicta quædam.*

640 Coniunx] *cum N. in secundâ syllabâ scribi placuit Velio Longo; sed,* coniux, *sine N. tuebatur Nisus Grammaticus antiquiss.*

642 Festo] *propter nuptias Neronis & Poppeiæ.*

648 Mortem] *sic Moguntinens. sed retineo;* vel morte.

Socerum diri miserāda viri, Potes hæc demens sperare memor?]
656 Socerum diri miserāda viri, Potes hæc demens sperare memor?]
socerûm, & hæc *omnes libri, quos ego vidi. alij restituunt alia. nihil muto.*
sensus: Quid tu vitam tibi polliceris? potésne huiusmodi sperare, demēs, quo-
ties recordaris Claudij patris mei, qui ex me Socer Neroni; & Appij Silani,
qui pater Iunij Silani, mihi desponsi; quos ambos Nero sustulit? eum, qui talis
in soceros; clementiâ vsurum arbitraris in te, quam præcipuè odit. Distulit te
in ipsum nuptiarū cum Poppaiâ diem. cæderis victima coniugij: vt olim Sila-
nus Iunior, sponsus tuus, tuis ne fieret Hymenæis potens. sanè sup. 145. victi-
mam hunc Silanum vocauit. 665 Claudia] *Octauia Claudij F. sic illam*
vocat frequenter, propter gentis Claudiæ nobilitatē; quæ ante Imp. Tiberium
Consulatibus XXX. *Dictaturis V. Censuris.* VII. *Triumphis.* VI. *Oualio-*
nibus II. *fuit illustris, teste Suetonio, in Tiberio.*
679 Affigat humo] *Eguian. lib.* affligat *probè. sic inf.* 789. ara fulgens
ora Poppeæ gerens Afflicta vulgi manibus. *Lucretius lib.* 2.

Præterea quamuis animantem grandior ictus,
Quam patitur natura, repentè adfligit ——

Horatius: —— adfligit humo diuinæ particulam auræ.
quod qui Latinum negant, in Latium ablegandi. Idem Horat.

Aut alius casus lecto te adflixit. *Silius lib.* 1.
Adfligunt proni squallentia corpora terræ.

Suetonius, de Domitiani statuis; solo affligi videret: *quod de iisdem Plinius*
iunior; iuuabat elidere solo superbissimos vultus. *Item*: imagines eius
detrahi, & affligi solo iuberet.

IN ACT. IIII.

Narrat Poppea nutrici somnium, quod illa vanâ interpretatione conatur
eludere. Chorus formam Poppeæ laudat, & furorem Romanæ plebis narran-
te nuncio, dira minatur plebi.

686 Madent] *plerique v. l.* manant.
690 Culpa Senecæ] *an potius insimulat Senecam mortis Agrippinæ,*
quæ vna maximè his nuptiis obstabat (vt ex Taciti Historia patet) qua sub-
lata de medio, Senecam fecisse viam, & aditum quasi amori Neronis ac Pop-
peæ aperuisse significat? an denique, quod fieri solere Plutarchus scripsit, disci-
puli delicta in magistrum retorsit? quod Ausonium fecisse comperior, in
„ *Gratiarum actione pro Consulatu, his verbis*: Diues Seneca, nec tamen
„ consul, arguetur rectiùs, quàm prędicabitur, non erudisse indolem Ne-
„ ronis, sed armasse sæuitiam.
691 Maximum numen Venus] *vis scire, quam magnum, quamq. san-*
„ *ctum numē. audi Firmicum Christianum cap.* 10. Audio (*inquit*) Cyniram
„ Cyprium templum amicæ meretrici donasse, ei erat Venus nomen: ini-
„ tiasse etiam Cypriæ Veneri (*sic legendum*) plurimos, & nouis consecra-
„ tionibus deputasse: statuisse etiam, quicúque iniciari vellet, secretè Ve-
„ neris sibi tradito asse, manum mercedis nomine Deæ daret. Quod se-
„ cretum quale sit, omnes taciti intelligere debemus: quia hoc ipsum
„ propter turpitudinem manifestius explicare non possumus. Bene ama-
tor

tor Cinyras meretriciis legibus seruit: consecratæ Veneri à sacerdoti- "
bus suis stipem dari iussit, vt scorto. *In quibus verba putem, paucis mutatis, castigari debere:* Secreto Veneris sibi tradito, assem in manum, mercedis nomine, Deæ daret. *Idem fœdißimos ritus docet, quibus Assyrij sua Veneri faciebant, cap. 4. Arnobius autem lib. 4. contra Gent.* Quis à rege "
Cyprio, cuius nomen Cyniras est, ditatam meretriculam venerem, "
Deorum in numerum consecratam? *cui consentit Theodoret. lib. 3. curation. Græcar. affection* Maximum *ergo* numen.

Bion: Magna quidem Venus. *Theocritus*: Venere ex magnâ.
Sophocles: Magnum sanè robur Veneris,
Semper refert victoriam. *Ita, quàndo non vult nec conatur homo resistere. Nam qui vult, cum Dei gratiâ, vincit.*

693 Thura] *de more aqua & ignis adhibendorum in nuptiis natum, vt* aquâ & igne accipere *dicatur quis, quam matrimonio sibi coniungit. l. Seruio Sempronio §. Virgini, D. de donat. int. vir. & vx. Varro apud Nonium, si rectè recenseas, confirmat morem, lib. 2. de repub.* Cõtra nouo marito cùm ignis è foco in titione ex felici arbore, & in aquali aqua allata essent. *& Lactant. lib. 2. Instit. cap. 10.* ideoque à veteribus institutum est, vt sacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciantur: quod fœtus animantium calore & humore corporentur atque animentur ad vitam. *Sollemnem fuisse ab Romuli æuo probat Dionys. lib. 2. antiq. Roman. alludit Ouidius lib. 4. Fastorum.*

An, quod in his vitæ causa est, hæc perdidit exsul?
His noua fit coniux. hæc duo magna putant.

Vide Fest. Pompeium in voce Facem.

695 Aras mero] *Sacrificantes vinum è paterâ aris, vel prunis, vel thuri dato, superfundebant: ideo ritè hic datio thuris vini libationi præmittitur. Vide Brisson. lib. 1. Formular. fol. 30. & seq.*

697 Læta omina] *malè vnus cod. antiq.* agmina. *loquitur de omnibus nouæ Augustæ bene precantium. de quibus acclamationibus nuptialibus diximus sup. Medeæ 58. de his etiam Tacitus Annal. 15.* Iam Senatus (*inquit*) vterum Poppeiæ commendauerat Diis, votaque publicè susceperat; quæ multiplicata exsolutaque, & additæ Supplicationes, templúmque Fecunditati, *&c. Initio quoque anni pro salute Principis vota à Sacerdotibus & magistratibus nuncupabantur, de quibus ex Horatio, Plinio, Suetonio, Tacito, Lazius lib. 2. Commentar. cap. 5. Fiebant & acclamationes faustæ initio imperij (vide Lazium li. 9. cap. 2.) etiam in adoptionibus Imperatorum, & nominis Patris-patriæ vel Augusti, aut similium datione, vt ex intimâ antiquitate docet plurimis Pet. Faber lib. 1. Semestr. cap. 14. Suspicor idem in nuptiis eorum factum, & solemnem illum versum præmissum,* Quod bonum, felix, faustum, fortunatúmque sit; *quem Cicerone teste lib. 1. de diuinat., rebus omnibus præfabantur. Hæc,* fausta omina, *à Suetonio in Caligula,* fausta nomina, *vocari notatum iam aliis. videndus de ominibus huiusmodi Brissonius lib. 1. de Formul. à pag. 100.*

706 Confusa noctis metu] *Ouidius*:

Nec minus hesternæ confundor imagine noctis.

715 Sparsa] *Scio sanguineas inferorum thedas, & scio sanguineas fingi vmbras violenta morte sublatorum. sed quia alterum mox epithetum tribuitur Agrippinæ*, sæua: *ideo hic mallem* sparsam.

719 Diducta] *non malè. sed Mogunt.* subducta. *& sic etiam Eguian. sed plerique v. l.* diducta.

725 Crispinus &] *sensus constat: vix carmen. & vereor ne quid mendi lateat. nam quidam lib.* Festinus. *Mogunt. Herbip. & Veneti*, Pristinus. *in Basileens. margine*; pristinos.

726 Mea] *noua scilicet illa, quæ apud inferos nacta. mallem*; meus, *si quis lib. confirmaret. suum vocat Neronem.*

734 Quæcumque] *Nonnus dicit*; somnum esse exemplar operis peracti. qualia enim quis interdiu perfecit, talia noctu cernit. Bubulcus dormiens cornutos agit boues in pascua. Retia venatoris oculus somnians videt: Terræcultores autem quiescentes aratro terram subigunt. *De Ennio & Homero idem confirmat, testimonio Ciceronis, Plutarchus in Hannibale; & eo fortassis sensu dictum ab Ennio:*

Nec quisquam σοφίαν, Sapientia quæ perhibetur
In somnis vidit prius, quam sam discere cœpit.

quia scilicet nisi interdiu illam animo verses, somnianti fantasia non obijciet. vnde Adagio, Anus quod volt somniat. *D. Gregor Nazianzenus*: Somnia cùm curas referant nocturna diurnas. *exstat huic rei locus insignis apud D. Ambros. lib. 1. de Virginib. in principio ferè. & non desunt, qui eo sensu interpretentur illud à diuino Spiritu dictatum*: Multas curas sequuntur somnia. *Neque mirandum, cùm insomnium Aristoteli nihil sit aliud, quàm affectio & opus interni sensus, ex asseruatis in sanguine & spiritibus vitæ imaginibus; quibus liberius & diligentius mens intendit, quàm interdiu, tempore solutior & magis vacua à perturbationibus, & curis, & laboribus diurnis. Ideo Herodotus*: Consueuerunt (*inquit*) ipsa somniorũ visa plerumque frustrari, ob ea quæ quis interdiu mente agitauit. Eccl. 5.

749 Tuus] *rectius quidam*; tuo.

751 Numen Deum] *similiter in Ranis Aristophanis postquã Æschylus narrauit terribilem somnij speciem sibi oblatã, mox fluuiâ aquâ parat expiationem*: Ω νυκτος κελαινοφαὴς
ὄρφνα, τίνα μοι δύσηνον
ὄνειρον πέμπεις ἐξ ἀφανοῦς,
Αΐδα πρόσπολον
ψυχὰν ἄψυχον ἔχοντα
μελαίνας νυκτὸς παῖδα
φρικώδη δεινὰν ὄψιν
μελανονεκυείμονα,
φόνια φόνια δερκόμενον
μεγάλους ὄνυχας ἔχοντα.

ἀλλά

ἀλλά μοι ἀμφίπολοι λύχνον ἅψατε
κάλπισί τ' ἐκ ποτάμων δρόσον ἄρατε.
θέρμετε δ' ὕδωρ
ὡς ἂν θεῖον ὄνειρον ἀποκλύσω.
ἰὼ πόντιε δαῖμον,
τοῦτ' ἐκεῖν'. ἰὼ ξύνοικοι
τάδε τέρατα θεάσασθε.
O noctis nigræ
Tenebra, quod mihi infelix
Somnium mittis ex latenti,
Infernum ministrum,
Animam inanimatam habentem
Nigræ Noctis filium,
Horridum grauem aspectum,
Nigrâ mortui veste,
Crudeliter, crudeliter aspicientem,
Magnos vngues habentem,
Sed mihi famulæ lucernam accendite.
Vrnis ex fluuiis rorem eleuate.
Calefacite autem aquam,
Vt diuinum somnium abluam.
Heu marine Deus,
Hoc illud, heu cohabitantes,
Hæc Monstra videte.

vbi etiam Neptunus ponitur, vt Deus somniorum malorũ medicus, seu auerruncus. Romani aliter expiabant. vt statim docebo. Sacrificabant autem, vt ex Plauto colligitur, Ioui prodigiali, qui fortaßis Sophocli dicitur ζεὺς ἀλεξήτωρ, *malorum depulsor; Luciano, in somnio,* τεράστιος. *Hesychius* τεραστίους θεοὺς *agnoscit, qui ab auertendis & depellendis malis etiam* ἀλεξίκακοι, ἀποπομπαίοι, ἀποτροπαίοι *&* σωτῆρες *à Græcis; à Latinis Auerrunci, Auerruncani, & Tutani, vt docet Varro, & Depellentes vocabãtur, de quibus Lilius Syntagm. 1. Hi fuere, teste Luciano,* Iupiter; *Aristophane,* Apollo; *Platone, Varrone & Lactantio*, Hercules; *nauigantibus verò*, Castores, *vt Clemens Alexandrin. in* προτρεπτ. *scribit. Budæo, in commentar. etiã* φρυξίοι *dicuntur. Sanè dæmones somnia & morbos immittere, & expiationibus lustrationibúsq. placari, Laërtius tradit in vita Pythagoræ. Tibullus li. 1. eleg. 5.*

Ipse procuraui ne possent sæua nocere
Somnia, ter sallsa deueneranda mola. *scilicet matutino tẽpore. Papinius lib. 9. Thebaid.*

Ante diem gelidas ibat Ladonis ad vndas
Purgatura malum fluuio viuente soporem. *& subiungit id fieri solitum ter mersis in aqua crinibus. Ouidius in epist. Herus:*

Nec minus hesternæ confundor imagine noctis,
Quamuis est sacris illa piata meis.

Tibullus rursus lib. 3. eleg. 4.

At natum in curas hominum genus omina noctis,
Farre pio placant & saliente sale.

Ex quibus omnibus colligo Romanos somnia expiasse mola salsâ, Græcos verò & Barbaros, ablutione viui fluminis. nam & apud Apollonium lib. 4. Circe summo mane terrores nocturnos aquâ sumtâ expiat. ideo Senecam & Tibullum de Romanorum expiatione, Ouidium verò & Papinium de Græcanica loqui censeo; atque ita intelligenda, quæ Lactantius lib. 2. cap. 15. & Cælius Rhodigin. lib. 1. cap. 23. & seqq. & lib. 27. cap. 27. scripserunt. Ad pacatum verò quietumq́; & terrore vacuum somnum impetrandum, eisdem Diis linguas comburere solitos, docent Scholiast. Apollonij & Pierius lib. 33. Hieroglyph. Apud Delum Briso Dea somniorum præses & interpres colebatur. Vide Athenæum lib. 8.

753 Terrorq; in hostes] *ergo non tantùm auersabantur visum nocturnum, sed etiam hostibus imprecabantur, vt apud Euripidem Hecuba. itaque Alcmena postquam triste somnium narrauit apud Moschum in Megarâ, ait:*

—— τὰ δὲ πάντα πρὸς Εὐρυσθῆα τρέποιτο
οἴκου ἀφ' ἡμετέροιο ——
—— sed hæc omnia ad Eurysthea vertantur
A domo nostrâ. *Vide Brisson. lib. 1. de Formul. pag. 124.*

754 Precibus adora] *sollemnis formula* precibus adorare. *Brissonius docet eodem lib. 1.*

755 Manet] *Moguntinens. Herbipol. Veneti.* maneat. *improbè.* Manet, *procul eat, vanus sit, diffluat. Tibullus:*

—— quicquid triste timemus,
In pelagus rapidis euehat amnis aquis.

758 Ledæ] *Thestij filiæ, iuxta Lucilium, qui apud Nonium;* Thestiados Ledæ; *item Eurip. in Iphig. Aulidensi, Theocritum in Dioscoris, Apollodorum lib. 3. Biblioth. & Higyn. in fab. cap. 77. non Thyestæ, vt vel auctor Commentar. in Ausonium, vel (quod arbitror) operæ, quamuis accurati & diligentis typographi Milangij. vide Troad. 862.*

766 Fluxit] *sic primi m.s. mox alij per errorem;* fulxit. *inde deniq; quidam;* fulsit. *Pindarus Pyth. 12. ait Perseum Danaës filium, ex auro sponte fluente, natum:* υἱὸς Δανάας, τὸν ἀπὸ

χρυσοῦ φαμὲν αὐτορρύτου
ἔμμεναι —— *Euagrius Diaconus in vita D Antonij,* ille

in Danaæ fluxit sinum, ipse amator & pretium. *castigo;* in Danaës. *nec aliter legas in Græcis D. Athanasij codicibus. Alius autem est (vt hoc obiter moneam) Euagrius iste à Græco historico. nam tempore hic recentior: Diaconus autem Theodosij senioris tempore vixit, & tres libros de vitâ sanctorum Monachorum, quos in Ægypto vidit, conscripsit; quos vidi Burdigalæ in bibliothecâ Collegij societatis Iesu, perantiquis characteribus in membranis descriptos, satis eleganti, licet nudo stylo: in quorum lib. 3. se à Narbonâ in Ægyptum nauigasse scribit, & Bethleemi D. Hieronymum conuenisse. dignus*

scriptor,

scriptor, qui lucem aliquando aspiciat. alius omnino ab illo cuius feruntur à nonnullis Patrum vita. sed ad rem redeo. P. Sabinus in epist. Paridis:

Imperat ille Deus, cùm vult in cornua tauri;
Cùm vult in pennas* destruit ille Iouem.
Non foret in terris tanto miranda decore
Tindaris, heu, flammis nata puella meis:
Si sua non cycno mutasset Iuppiter ora;
*Fluxerat in Danaës aureus ante sinum,
Piniterámque Iden falsus lustrauerat ales,
Inter Agenoreas constiteratque boues.

*Emenda distrahit, vel, detrahit.

*Hoc videtur imitatus Euagrius.

Statius, in Epithalamio Stellæ;

Falsus huic pennas, & cornua sumeret æthræ
Rector, in hanc verò cecidisset Iuppiter auro.

C. Sollius Sidonius:

——cui Iuppiter esset
Delia, taurus, olor, satyrus, draco, fulmen, & aurum.

Fabulam Lactantius explicat lib. 1. Instit. cap. 11. Danaën violaturus Iuppiter, aureos nummos largiter in sinum eius infudit. hæc stupri merces fuit. at poëtæ qui quasi de Deo loquebantur, ne auctoritatem creditæ maiestatis infringerent, finxerunt ipsum in aureo imbre delapsum: eâdem figurâ quâ imbres ferreos dicunt, cùm multitudinem telorum, sagittarúmque describunt. *Atque hoc sanè non obscurè significauit Lyra Latiæ princeps Horatius.*

774 Quicunque tectis] *quotquot in Palatio stationem habent.*

775 Aulam] *Prætorium, Palatium.*

776 Trepidi cohortes] *Tigillinus & Rufus metu pauidi, pauidos etiam & cunctantes Prætorianos, qui in castris (vt dixi) degebant, non tam adducunt, quàm vi trahunt. Possis etiam per præfectos intelligere tribunos prætorianos. quibus singulis mille milites parebant. lege Fabri Semestria, li. 1. c. 3.*

777 Præsidia ad vrbis victa] *ad cohortes vigilum; quas Augustus septem constituerat, vt binas quaq. vrbis regiones tueretur l. 3. D. de offic. præfec. vigil. de quib. Statius lib. 1. Silu. in Sotir.* Vide Fabrum, c. 5. d. lib. 1.

Ergo alacres quæ signa colunt vrbana cohortes.

Tiberij tempore tres tantùm erāt, cùm Prætoriæ plures essent: post Tiberium rursus aucta vrbanæ, vt ex Tacito, qui apertè Prætorias ab vrbicis distinxit, docet Lazius lib. 6. Comment. cap. 1. Has vrbanas cohortes nunciat victas: & iis suppetias ire latum Prætorias, quæ in castris erāt; quin tam propinquas esse consternato populo; qui licet videat illas instructis ordinibus signa inferre, resistit tamen, nec metu cedit: sed magis ac magis furore accenditur.

783 Claudiæ Diui] *Octauiæ Neronis.*

788 Aut ara] *in aris non sculpebantur Augustarum ora, quod quidem nunc sciam. Moguntin.* Aut auro fulgens ora. *pulcrè si carminis norma patiatur. concinno igitur;* Auróve fulgens. *omnes, ait, statuæ Poppeæ imaginē referentes; siue marmoreæ, siue aureæ eliduntur in solo, & conculcantur.*

Bernardin. videtur legisse; aut ære. quod sibi tamen alij ascribunt.

791 Diducta laqueis] nullum vidi codicem, qui non, diducta. nec multo.
nam etsi statuis altioribus soliti restem inijcere, atque ita detrahere: sæpe ta-
men per partes diffringebantur, & diffracta membratim huc illuc in varia
loca laqueis trahebantur. & vidimus vtrumque hisce temporibus ab Icono-
machis Belgij nostre fieri.

793 Quæ timor recipit meus] appositè hæc tribuunt choro interloquēti,
& admiranti ad mira ista, & non præuisa. Legebā; quæ timor reticet meus.
quæ me timor vetat eloqui: tam impia sunt & contumeliosa in Principem.

794 Parant populi, nisi iræ] distingue; parant, populi nisi iræ, & c. nisi
permittat Poppæam iratis ciuibus. mallem quoque; cōiugem tradat nouam.

804 Læsi tristes] mallem, ex conjecturâ; cæsi.

IN ACT. V.

Iubet Nero Octauiam deportari in Pandatariam.

814 Olenta] rectè monet Marmita, hic incipere quinctum actum.

823 Exstinguat] Cæsellius & Papirianus orthographi docent verba, quæ
ab S. incipiunt, cum præpositione, Ex, composita, S. litteram retinere, vt ex-
stinguo, exspecto, exsulto.

837 Nutu] Moguntin. nutui.

838 Quem] Tigillinum, cui Nero propter morum similitudinem am-
plius fidebat, quàm Fenio Rufo.

839 Castris] Prætorianis. nam præfectus prætorio, dicebatur etiam ca-
strorum præfectus, vt hic & apud Herodianum lib. 3. & 5.

842 Audisti] obtemperasti, & mandata es exsecutus. sic enim sumitur,
audire, vt & ἀκούειν.

Miles ducem] auget crimen. quia militaris disciplinæ vinculum, promtâ
& fidâ constat obedientiâ. nec ferè grauius vllum militare delictum cense-
tur contumaciâ erga ducem. l. omnes. 6. D. de re milit.

844 Impio ferro] tu quod Nero iustissimum vult videri, in os illi voces
impium? opinor castigandum; Cecidere motus impij ferro duces. hoc
enim ad vtriusque mentem. Vidit hoc etiam Raphelengius.

846 Coniugem caram] sic omnes mei libri. at vnus ille Lipsij; tantam.
quod probant. miror. melius alterum, & magis exaggerat dolorem Neronis.
si quid mutandum; mallem sanctam, quàm, tantam. sic sup. —— sanctos
coniugis vultus meæ. verum, vt dixi, cur mutemus, quod probum?

853 Ne parcat] sic omnes, præter Lugdun. qui; peccet. nec male.

861 Quis concitare potuit. PRÆ. Haud quenquam reor.
NE. Mulier, & c.] solus Moguntinens. præit veram lectionem:
NE. Qui concitare potuit. PRÆ. Haud quenquam, & c. sic loquun-
tur; PRÆ. quis queat concitatum plebis iratæ furorem placare? NE. qui valuit
concitare. PRÆ. Non arbitror seditionem factam hortatu cuiusquam, sed
subitâ quadam consternatione. NE. Non ita est. sed mali auctor mulier; cui
mala mens, malus animus, & c. simpliciora hæc fateor, sed puto veriora. certè
nixa auctoritate librorum.

862 Dedit natura] *de muliere Simonides Amorgynus*:
Neminem beneficiis demeretur: sed illud spectat.
Et hoc quotidie consultat secum
Vt malum aliquod facinus, idque maximum edat.

866 Quæ tam sera damnatam premit diu nocentem] *Omnia ego ab illis*, Mulier cui, *&c. Neroni tribuo. inuehitur in muliebrem maliciam. hac (ait) non nisi timore & pœnâ frangi potest. Et pœna quidem iam diu debita Octauiæ, nimis serò damnatæ: sed licet sera pœna, nunc saltem illam premat. Hæc mens; verba menti respondebunt optimè, si legas*: —— quæ tam sero damnatam, premat diu nocentem.

868 Interim] *Moguntinens. Herbipolens. & Veneti*; interimi. & sanè postea interimi iussa.

875 Fleuit] *prosequitur finem multorum, quibus aura popularis exitio: pestilens ventus, si vacua cerebro capita, aut mentes ambitione atque superbiâ turgidas, subeat. Adscribam verò siue M. Ciceronis, siue Cornificij verba, quæ ad chori huius interpretationem faciunt ex lib. 4. ad Herennium, vbi de* ANNOMINATIONE *agens, sic scribit*: Plura nomina casibus commutatis ita facient ANNOMINATIONEM: Tiberium Gracchũ rempub. administrantem prohibuit indigna nex, diutius in ea commorari. C. Graccho similiter occasio est oblata; quę virum reip. amantissimũ subitò de sinu ciuitatis eripuit. Saturninum fide captum, maiorum natu perfidia, vita priuauit. Tuus, ô Druse, sanguis, domesticos parietes, & vultũ parentis adspersit. Sulpicio, cui paulloante omnia concedebant, eum breui spatio, non modo viuere, sed etiam sepeliri prohibuerunt. *His enim omnibus funestus P. R. fauor fuit. Porrò pro*; Gnatos, *Herb. & Ven.* Gracchos.

878 Lingua claros] *Q. Mucius apud Ciceronem lib. 1. de Orat. Omnium se, quos meminit eloquentissimos, excepto Crasso & Antonio audisse, ait, Tib. & Caium Sempronios: mox etiam illos disertos vocat, & omnibus vel naturæ, vel doctrinæ præsidiis ad dicendum paratos.*

879 Legibus acres] *fuere enim multarum patriciis timendarum legum auctores. nam Velleio teste, legibus suis ciuitatem largiebantur omnibus Italis, diuidebant agros, vetabant quenquam ciuium plus D. iugeribus possidere, constituebant portoria, nouis coloniis prouincias replebant, iudicia ad Equites à Senatu transferebant, plebi frumentum dari instituebant, nihil immotum, nihil tranquillum, nihil in eodẽ statu relinquebant. Nec est quod mireris* leges *dici, quæ tantum* Plebi scita *erant. nam neque hoc Liuio, neque aliis probatis scriptoribus insolens est; nec caret ratione. Quia quo tempore Gracchi rempub. vexabant, iam ante multos annos lege latâ fuerat sancitum, vt Plebiscitis etiam Patricij tenerentur: quam legem, quia prius à L. Valerio Potito, & M. Horatio Barbato coss. rogatam, postea Q. Publilius Philo Dictator, & post Publilium etiam Q. Hortensius Dictator, renouauit, ideo illam Dionysius, Horatio & Valerio; Liuius, Publilio; Gellius, Hortensio tribuit; Pomponij quoque, I. C. locus l. 2. D. de orig. Iuris, in exemplar. excusis, & calamo exaratis, modò Horatiam, modò Hortensiam præfert.*

880 Te quoque leuis] *M. Liuius Drusus trib. pleb. conatus Senatum cum plebe in concordiam reducere, iudicia vt æquâ parte penes Senatum & Equites essent, lege tulit. vnde in Senatus, qui ad se illa in solidum transferri malebat, odium incurrit, incertumq; à quo, domi suæ fuit interfectus. testantur Liuius lib. 70. & seq. Appianus lib. 1. Seneca siue quis alius, in lib. de consolat. ad Martiam capite 16. & libro de tranquillitate vitæ ad Paulli. Porrò,* leuis *ad mentem probum, & in m. s. omnibus: sed versus claudicat. ideo primus Badius reposuit;* leuir, *quem secuti Lugdunens. Basileens. autem maluêre;* lenis, *quos secutus N. præter mentem Octauiæ, quæ crudelem potius fortunam censet. Opinor castigandum;* Te quoque Liui, simili letho.

881 Fortuna] *vulgi more fortunæ cuncta tribuit, quem morem grauiter arguit Plinius lib. 2. cap. 7.* Inuenit sibi ipsa mortalitas numen quo minus etiam plana esset de Deo coniectatio. Toto quippe mundo & locis omnibus, omnibúsque horis, omnium vocibus Fortuna sola inuocatur, vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuiciis colitur. Volubilis à plerisque etiam cæca existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum fautrix. Huic omnia accepta, omnia feruntur expensa, & in tota ratione mortalium sola vtramque paginam facit: adeóque obnoxię sumus sortis, vt sors ipsa pro Deo sit; quâ Deus probatur incertus.

Alludit ad Pacuuij versus quos Cicero refert.

881 Fasces] *non quidem lictorij fasces, tribuni enim lictore carebant, auctore Plutarcho in Problemat. sed ipsa magistratus dignitas. fuit enim tribunus plebis magistratus, vel inuito Plutarcho, vt ex Cicerone, Sallustio, Asconio, & aliis docet Paullus Manutius in Comment. lib. 1. epist. ad famil. ep. 7. sic fasces sumsit sup. ver. 672.* 889 Possis] *optimè Moguntin.* — flentem, miseram Cernere possunt. 894 Fortuna iubet] *Egnian. Mog. Herbip. Veneti;* regina. 895 Si mihi] *hic & mox;* si *ponitur pro,* siue & seu. 898 Cur] *ambigebant veteres, an* Quur *scribendum, sed, teste Curtio Valeriano, vsus obtinuit, vt,* Cur *scribatur.*

919 Nec sibi quicquam] *Euripides in Ione;*

Sursum deorsumque
Agimur rebus modo prosperis, modo afflictis.
Mutantur autem flatus. *Bathon in Ætholo:*
Aduersa tibi, cùm sis homo, sors ingruit.
Est nempe monstrum perpetua felicitas.

Vitam, gloriam, formam, cetera huius vitæ bona, fluxa, incerta, precario tantùm concessa mortalibus, vt docet Venantius Fortunatus lib. 7. de miraculis D. Martini, iis versib. qui etiam lib. 3. de vitâ hominū referuntur, quę nobis scriptorem mutilum, quàm integrū edere Basileenses maluerunt: sed vtinam hunc solum scriptorem, non alios multos simili perfidiâ lacerassent Catholicæ Ecclesiæ, & sacræ antiquitatis hostes. Porrò locus iste ab Eibio citatur hoc modo:

Nec sibi quisquam spondere potest
Firmum & stabile, pérque casus
Voluitur varios, *& c. planè mēdosè. Lugdun. etiam* per quę casus.

ceteri

ceteri pleriq; perquàm. *latet aliquid mendi. nam Veneti quoque habent,* quisquam,*&*; voluitur. 936 Iulia] *à Claudio pulsa in exilium. Tacitus lib.*14. 939 Genitrix] *Messallina.* 945 Cui] *Agrippina Claudij vxor.*

946 Non funesta] *sic omnes ferè libri, nec mutandũ. interrogatoriè dictum, non negatoriè. N. ex margine Basileens. primus (puto) inuexit,* Num.

951 Me quoque tristes] *fingebatur Octauia mitti in exilium propter adulteriũ cum Aniceto, & cum tibicine quodam Alexandrino, & delictum insuper abacti partus. falsa & cõmentitia omnia:* Paucis autem interiectis diebus(*vt ait Tacitus*) vinculis restringitur, venęque eius per omnes artus exsoluuntur: &, quia pressus pauore sanguis, tardius labebatur, præferuidi balnei vapore enecatur. additúrq. atrocior sæuitia, quod caput amputatum latúmque in vrbem, Poppæa vidit. *De Octauiâ accipio, quod Nicephorus lib.2. hist. Eccles. c.37. scribit Neronem eò crudelitatis processisse, vt matrem, fratrem, & coniugem ferro sustulerit. nam Poppæã inuitus calce necauit.* 960 Tandẽ Phariæ] *sic omnes excusi, & m. s. Vaticanus quem semel tantùm inspiciendi mihi Romæ otiũ fuit, & alij m. s. Belgici tres. Moguntin.* tandẽ variæ. *Eguian.* tandem phare. *quæ ambo ex illo priore deprauata constat.* Phariæ, *si retines, duplex occurrit explicatio. Vna, quòd iussu Neronis se in Aegyptum mitti credebat, vt ait Bernardin. nec mirum, si consternata muliercula Pharum, pro Pandatariâ intellexerit, vel etiam quia nauis fortè Alexandrina, quâ deuehebatur; vel mortem sibi ominata, à Pompeij nece, & oraculo illo Sibyllino apud Lucanum lib.6.*

Haud equidem immeritò Cumanæ carmine Vatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles. *& clarius apud Dionem li.39. Altera* Phariam terram *dici ipsam Pandatariam, vicinam Capreis, vbi fuisse Pharum, Suetonius & Papinius testantur. Non ignota mihi Pharus Sicilia. & Siciliã olim solitam diuidi, in Siciliam citra Pharum, & vltra Pharũ; & Neapolitanum regnum, cuius Pandataria portio, Siciliam citra Pharum dictam, scio sed hæc diuisio, opinor, diu post Neronis ætatem cœpit, rectiusq; diceretur Sicilia citra & vltra fretum. Fuit & alia Pharus, Dalmatiæ opposita, Straboni; quæ Ptolomæo & aliis Pharia, hodie Lisna. Fuit & Hispaniæ quædã, teste Aethico, & Strabone lib.*3. Pharum, *quasi φανὸν dici, vult Egesippus lib.*4. *ipsius rei vsu, eo quòd longè à nauigãtibus conspiciatur. De huiusmodi lumine, mira quædam & paucis cognita Beniamin Iudæus in itinerario, penè extremo. Tertullianus lib. de pœnitentia extremo, Reges illustria pœnitentiæ exempla vocat duos* humanæ salutis Pharos. *Ingeniosa tamen est Critici optimi coniectura, qui reponit;* Panotatariæ. *ad fidem historiæ.*

968 Sæuæ virginis] *Dianæ. respicere videtur ad ista Lucretij lib.*1.

Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassai fœdarunt sanguine fœdè
Ductores Danaum —— 969 Triuiæ] *cur sic dicta Diana? Vide Varronem li.6. de ling. Lat.* 972 Maurorũ] *nouum non est Afros omnes, Mauros dici. Africæ portio Aegyptus, saltem quæ cis Nilũ in Aegypto*

Busyris hospites immolauit, de quo Minucius in Octauio: Tauris Ponticis &
Ægyptio Busyridi ritus fuit hospites immolare. de quo etiam D. August.
lib.18. de Ciuit. c.12. Eusebius, Diodorus, Ouidius, Statius, Claudianus, &c.
& , Quis illaudati nescit Busyridis aras? Fuit in Africâ Antæus, qui
hospites luctâ victos necabat. Fuit in Aegypto Heliopolis, in qua Manethos
testatur, tres quotidie homines Iunoni immolatos, vt ex illo referunt, Theo-
doretus lib.7. curat. Græcan. affect. & Eusebius lib.4. præparat. Euangel. qui
paullo pòst etiam testatur in Lybiâ, non minus quàm in Arabiâ, puerum ne-
cari solitum, & sub arâ sepeliri. Quis verò credat Heliopolitanos, ciuibus po-
tius quàm alienigenis litasse? citò illis defuturi ciues, si tres quotidie immo-
landi. Pæni etiam humanam hostiam vel Herculi iuxta Plinium; vel potius
Saturno immolarunt, initio quidem liberos proprios, postea verò alienos, vt
colligitur ex Sanchoniatonis, Dionysii, & Diodori verbis ab Eusebio relatis;
& quia ἁπλῶς puerorũ, vt August. lib.7. de Ciu. Dei cap.9. & Orosius li.4.
vel etiam absolutè humanæ hostiæ meminere, vt ex Pescennio Festo Lactan-
tius lib.1. cap.21. Theodoret. lib.7. & Tertullianus in Scorpiaco; qui significat
etiam suâ ætate occultè perseuerasse hunc morẽ; etsi Tiberius crucifixis sacer-
dotib. eum sustulisset: Augustus primùm ciuibus interdixerat; vetuerat Tibe-
rius reliquis; &, si Suetonio credimus, Claudius: Sed crudelitas ea demũ Ha-
driano Imp. toto penè orbe, publicè saltem, cessauit. in cuius fortè gratiam bis
noster L. Annæus Florus Seneca meminit Africæ. Imò Tertullianus non de
Pænis tantùm, id ait; his verbis: Scytharũ Dianam aut Gallorum Mercu-
rium, aut Afrorum Saturnum, hominũ victimâ placari apud sæculum
licuit. Quid ergo? an non in Africa hospites vulgò immolati; si non à Pænis
(hoc enim facilè fatear) certè à Busyride? certè ab Heliopolitis? De Tauris ta-
men notius id, non diffiteor. testantur Ecclesiastici scriptores, quos retuli, &
præterea Clemens Alexandrin. in Protrep. & Euripides cum poëtis ferè om-
nibus. aptius etiam hoc loco: quia Aulidis & Iphigeniæ meminit, cuius sors
Octauiæ in votis, & quo illã chorus à ventis ferri desiderat. Triuiæ namq. in
Africa, talis ara nulla. An ergo recipiemus ingeniosam illã coniecturã Lipsii;
Taurorum Barbara tellus? fidenter reciperẽ, si vel vnum exemplar faueret.
nunc me timidũ dici, vel superstitiosum perfacilè patior, cum vulgata lectio,
quod ostendi, explicari non incõmodè possit. Moguntino totum carmen deest,
Et sanè suspicor intrusum ab aliquo. Addiderim istud Iuuenalis Sat. xv.
——— Mæotide sæuior ara Ægyptus. ——— quia scilicet
Tauri homines immolabãt; Aegyptij occisos epulabantur. sic Seneca iste Mau-
rus vel Tauris Romanos ait crudeliores, quia Romani ciues, hostes illi vel ho-
spites necabant. Ad locum istũ Iuuenalis de sacris Tauricis multa vetus Scho-
liastes cui Thoantis nomen reddendũ, ibi deprauatum, & notandũ fragmen-
tum istud Sallustianum: Namque omnium ferocissimi ad hoc tempus
Achæi atq. Tauri sunt, quod quantum coniicio locorũ egestate rapto
viuere coacti. adde collectis aliorũ labore, & de his Achæis Periegetem cõsule.

977 Hospitis] peregrinorum & aduenarum.

978 Ciuis] crudelior Roma Afris, & Aulidensibus. illi peregrinos im-
molant:

molant: Remi nepotes, ciuicis victimis Deos placant. Ciuis *enim legitur in Eguiano & Moguntino & ceteris m.s. & in Lugdunen. sed Veneti, Herbip. Basileens. & Lipsiens. legunt;* cuius: *quod recipi nequit, nisi interrogatoriè legas;* cuius gaudet Roma cruore? *nempe filia Imperatoris sui. Sed ne sic quidem placet. nam ciuis peregrino opponitur.*

VALE LECTOR, *quisquis es: & his fruere, quæ tibi conscripsi: grassante anno 1586. sauissimâ peste, Burdigalæ; quando per quartanæ febris molestias licebat; quæ me anno tunc integro tenuit, & à grauioribus Theologia, philosophiaq; studiis, ad leuiora hæc auocauit; vt aliquo bono proximorum tempus transigeretur, & nũc anno* CIↃ. IↃ.LXXXIX. *Louanij subsecciuis horis recognoui: vt verissimè & aptissimè cum Terentiano, queam, absolute Commentario, dicere;*

Forsitan hunc aliquis verbosum dicere librum
Non dubitet: forsan multo præstantior alter
Pauca reperta putet, cùm plura inuenerit ipse:
Deses & impatiens nimis hæc obscura putabit.
Pro captu lectoris habent sua fata libelli.
Sed me iudicij non pœnitet. hæc bene vobis
Commisi; quibus est amor, & prudentia iuxta,
Et labor in studiis semper celebratus inhæret:
Vos sequar: in vestro satis est examine cautum.
Hæc ego conscripsi bis senis mensibus æger
Pendebam ambiguum trutinâ sub iudice corpus,
Alterutrum nutans, & neutro pondere fidens.
Nam neque mors auidè nigros pandebat hiatus,
Nec vitam forti retinebant stamine Parcæ.
Sic varios tam longa dies renouando dolores
Duxit ad hoc tempus, semper sine fine minando:
Quom potui tamen obrepens incœpta peregi,
Quo vitæ dubius vel sic vixisse viderer;

imò potius tibi, cui nequibam aliter, vel sic, prodessem. Ignosce igitur mihi, quæ peccata comperies; quæ rectè scripta Deo tribue datori bonorum omnium, cui laus & gloria in sæcula sæculorum. Denique quicquid à me dictum, scriptum, dicetur, scribetur; totum id Sacræ Romanæ, Catholicæ & Apostolicæ, Ecclesiæ censuræ atque iudicio subdo, subijcio: quam mihi mentem quæso, Deus Opt. Max., vti hactenus tribuisti, perpetuam vt esse velis.

FINIS.

INDICES TRES,

SYNTAGMATIS

Tragœdiæ Latinæ.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

VT commodior tibi fiat & fructuosior vsus SYNTAGMATIS huius, tres indices curaui concinnandos.

Primus RERVM & VERBORVM Grammaticus ea complectitur quæ ad POESIM, HISTORIAM, & scribendi dicendique præcepta, omnem denique ANTIQVARIAM pertinent.

Secundus totus CRITICVS, continens scriptorum omnis generis nomina, quorum locis vel explicationis Lux vel correctionis Medicina adminiculatur.

Tertius ceteris dignitate præstantior & emolumentis ad DIVINAE & humanæ PHILOSOPHIAE viam, hoc est, veram SAPIENTIAM prælucet, suggerens MATHEMATICA, PHYSICA, MORALIA & THEOLOGICA, quorum in vniuerso opere mentio facta. Vale.

INDEX PRIMVS,

GRAMMATICVS, ORATORIVS, POETICVS, & HISTORICVS.

H.

I.

L.

M.

N.

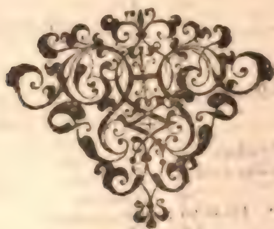
O.

Seneca

T.

Tra-

FINIS INDICIS PRIMI.

INDEX SECVNDVS CRITICVS

Locorum in variis auctoribus correctorum vel explicatorum.

INDICVLVS TRAGICORVM, quorum fragmenta collecta, correcta, conlucata.

PARTE PRIMA.

FINIS.

INDEX.
RERVM ET VERBORVM
PARTIS I. SYNTAGMATIS.

B.

C.

Caeli

Expecto-

Hip-

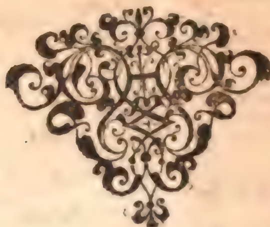
Q.

R.

S.

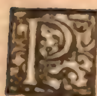
V.

Z.

LECTOR

LECTOR S.

RO bellariis Orchestricis breue apophoretum degusta; cui non plausum, sed veniam peto; trilingue, trisyllabum, trilitterum vno in nomine, ERRORES. pars mei; qui crebris lituris, adnotamentisq; nebulas offudi; pars prali, quod prafestinâ, me vrgente, properatione non cacos (vt aiunt) sed maculosos catulos effudit. Vt, vt est: dona, non damna. prudentia fuerit, notare & agnoscere; sedulitatis corrigere & recognoscere; comitatis & clementia, misereri & ignoscere. Notaui, non omnes, quid opus planè conspicuos? sed pracipuos; qui meâ taciturnitate vel transitione tuâ, moram adferre, & nauigio litterarium hoc aquor desiderij velis expansis sulcanti remoram possent adfigere. cur culpes; qui malum comiter pisciculum ostendit, vt tollas? cur damnes Pharon, intempestâ in nocte claris ignibus caca vada & abruptos fluctibus ac ano scopulos illustrantem? cur vulnerum irascaris medico; qua fugiente autographi atramento typographi medicinam fugerunt? tuam quoque fortassis, nisi, quem subiunxi, Indiculus praeiret. Nunc tibi facilè sanare; si vis vti, & qua legis probè capere. Negligis, & mauis carpere petulcè ac subsannare? licet, non moror, ad hanc mensam non inuito, nec inuito beneficium obtrudo. tantùm obtendo contra liuoris hirrientem caniculam, hoc triplicis canina littera textu scutum horridum, non mutum; sed oblatrans, & garrulum qualis Argûs carina compages. Conflat vocula ꝛ Latino, ρ Græco, & ר Hebraico.

ERRORES PARTIS PRIMÆ.

IN Prefationis margine corriges אֲשֶׁר אֶהְיֶה

Pagina 1. vers. 19. & 21. τραχήλων. vers. 31. ἵνα ver. 33. ᾖδεν.

Pag. 2. ver. 15. dare censebitur. 23. ἠδυσμένην-ἐκπέτεια.

Pag. 3. ver. 34. πεφυλάκτεις.

Pag. 5. ver. 33. ἀστεῖον. 34 ἐπίκειται. 35. λιπαρές. sunt & alij leuiusculi.

Pag. 6. ver. 2. τεθνηκότα. 3. τίς ἐστι. 4. μετ᾽ ἀκαδε. 17. docuere togatas. 32. paucis capite ex obseruatis.

Pag. 10. ver. 31. σύνατι. 32. ἀπηγκωνισμένη. idem error est ver. 36.

Pag. 11. ver. 35. præterea reddes.

Pag. 16. ver. 6. παρασάττης.

Pag. 19. ver. 17. διαλογίαν. 18. κραδῆ 23. ἔπαμε.

Pag. 25. ver. 16. de quo prius. Theophilus apud.

Pag 28. ver. 3. Turanius.

Pag. 31. in marg. lin. 8. Sophilogij.

Pag. 53. ver. 12. ἄελλα. 14. εἰς. 32. redeat sæuitia.

Pag 58. ver. 19. culcita. 38. Serenum.

Pag. 61. ver. 16. Marcia. 38. consolatorium.

Pag 63. ver. 14. Maximum.

Pag. 70. ver. 7. disciplinis inimica. In

Pag. 73. ver. 8. συγκαμπτεῖν. ver. vlt. pallidi.

Pag. 74. ver. 19. Hephæstion. 34. Philebas.

Pag. 75. ver. 34. διθυραμβῶδες.

Pag 77. ver. 4. à fine, Lyaei.

Pag. 78. ver. 27. ἱμαντίζειν.

Pag. 90. ver. 7. Carystos.

Pag. 91. ver. 38. Eguiano.

Pag. 94. ver. 14. Antiopa.

Pag. 95. ver. 14. præstolatas. 23. Chiron.

Pag 98. ver. 6. à fine, lachrymæ.

Pag. 99. ver. vlt. procede gradum, proferre pedem Nitere.

Pag. 107. ver. 9. per mœna.

Pag. 109. ver. 12. illicitè.

Pag 111. ver. 7. insomniâ.

Pag. 114. ver. 14. exortu.

Pag. 117. delendus primus asteriscus. *.

Pag. 121. ver. 21. Mane. expedibo factum mihi, quod contra rogo, respondeas.

Pag. 123. ver. 14. terrigena graditur, Quadrupes tardigrada, agrestis.

Pag. 131. ver. 14. altispicent.

Pag. 133. ver. 4. flori.

Pag. 134. ver. 12. pigrent.

Pag. 153 tollitur primus pagina asteriscus *. & ver. 24. legatur satisfandis.

Pag. 154. ver. à fine. 4. Arginûm.

Pag. 161. ver. 26. noster. Lasciuum.

Pag. 163. ver. 24. vtrumque.

Pag. 165. ver. 25. πύλαι. ver. 26 μεσηίρρω.

Pag. 168. ver. 20. epicrocum-τέλαμρις.

Pag. 177. ver. 6. à fine steterit.

Pag. 183. ver. 20. Phrygiam. ver. 36. φωλάς.

LOCA

LOCA SCRIPTORVM in hac secunda parte elucidatorum in Aduersariis.

Primus numerus paginam, secundus denotat versum.

INDEX RERVM ET VERBORVM PARTIS II. SYNTAGMATIS.

Prior numerus paginam, posterior versum denotat.

Ache-

Aequor

B.

Cato

Coma

Cursus

Ex gi-

F.

G.

Gen-

H.

Horri-

I.

Immane

L.

M.

Mari,

Moli-

N.

Odore

 colit

Prodere

Q.

R.

Roma

Scy-

Sudo

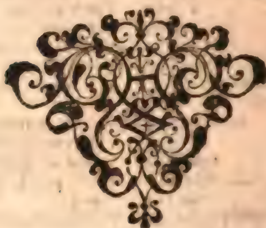
T.

Terge-

Terti

X.

Z.

INDEX ERRATORVM PARTIS SECVNDÆ.

LECTOR BENEVOLES.

VANTVM *moles operis, tantum numerus* erratorum *crescit. mentiri nequit illud* VERITATIS; In mutiloquio peccatum non defuturum. *Verborum sunt errores, plurium plures: non tot mẽtis, quot linguæ; nec linguæ tam multi, quàm librorum. nam illius, dicentis tantum; istoru, dicentis & alieni: suos habet auctor, suos operæ & prœla. huiusmodi sunt quos damus, non mentis: optimâ dedimus; quo tu melior, hoc meliore par est hæc à te capi. Non mirère, si multi. duæ namque partis huius secundæ partes, & quasi volumen duplex;* CONTEXTVS *&* ADVERSARIA. *Vtramque gratius mihi, vtilius tibi; si ad exemplar istud recenseas, priusquam legas: plus tamen tua interest, mea quoque; si non prætermittas* SENECAE *contextum emaculare. huic desudat labor noster, huic deseruit hæc qualis qualis ingenij fætura. Vale.*

ERRATA CONTEXTVS SEV VERSVVM SENECAE.

Pag. 17. *ver.* 364. cessit Pontus, &c.
Pag. 26. *ver.* 1. profundum,
Crimini, &c.
Pag. 27. *ver.* 9. rigens,
Et omne.
Pag. 33. *ver.* 19. furit, vt iussus, ignis.
Pag. 34. *ver* 13. peperit. placuit.
Pag. 35. *vers.* 25. fidus, dolens
Concurre.
Pag 40. *ver.* 20. *delendæ sunt semilunulæ marginales. quia nulla hic moralis sententia. hoc & aliàs admissum: sed & aliquando prætermissa, vbi apponendæ erant facile deprehendes.*
Pag. 47. *ver.* 28. cæli pinna quæ.
Pag. 48. *ver. à fine.* 3. asello.
Pag. 53. *ver.* 25. cæcus Furor.
Pag. 55. *ver.* 26. quîs est liber.
Pag. 63. *ver.* 40. ferox.
Pag. 65. *ver.* 1050. *reponendum in margine* 1055. *nam numeri perperam adscripti versibus.*
Pag 67. *ver.* 15. gnatum, sequе. Felices.
Pag. 69. *ver.* 30. qui Sphingis.
Pag 72. *ver.* 8. - luci abstulit: Mors me antecessit. aliquis. *ver.* 9 tulit: sed nunquid. *ver.* 5. *à fine paginæ.* spernitur pacti fides.
Pag. 77. *ver. à fine.* 2. patiare potius.
Pag 79. *ver.* 9. Egère.
Pag. 85. *ver.* 24. retrò lacus.
Pa. 97 *ver.* 18. diuisit agros arbiter populis lapis.
Pag. 103. *ver.* 5. mortis intentans metum Ferro.
Pag 106. *ver.* 10. vastoque.
Pag. 109. *ver.* 10. Natura.
Pag. 110. *ver.* 8. obsse.
Pag. 112. *ver.* 21. vulnere infelix.
Pag. 115. *ver.* 2. viro. Quid. *ver.* 4. Nouercâ condere.
Pag. 127. *ver.* 6. Ac iusta sæuâ.
Pag. 130. *ver.* 26. bellicus.
Pag. 133. *ver.* 9. Alcidæ.
Pag. 152. *ver.* 30. Genitore coram?
Pag. 155. *ver.* 22. tantum redI.
Pag. 159. *ver.* 16. miseræ.
Pag. 164. *ver.* 32. Eurystheus.
Pag. 168. *ver.* 18. deprêndit quies.
Pag. 173. *ver.* 8. illita Abiectus, *deleto puncto intermedio.*
Pag. 178. *ver.* 7. Sisyphia.
Pag. 186. *ver.* 15. discussa.
Pag. 188. *ver.* 2. Giganta crede.
Pag. 201. *ver.* 23. feriatque grauis.
Pag. 203. *ver. à fine* 10. cessit, ex oculis abit.
Pag. 207. *ver. vlt.* deceptor domini.
Pag. 213. LECTOR, *Aduerte ab huius paginæ ver.* 2. *cunctos marginales numeros hoc pacto castigandos.* 340. Alternis. 345. Non vestis. 350. Quem non. *& sic deinceps. ne mireris Indicum in quibus verum numerum sequor, numeros à mendoso contextu discrepare.*
Pag. 214. *ver.* 2. Admotis.
Pag 213. *ver.* 5. loco.
Pag. 239. *ver.* 20. præludens tuis.
Pag. 249. *ver.* 10. *à fine*, VLY. Animosa.
Pag. 251. *ver.* 1. AN. Quid. *ver.* 33. Mænas entheo siluas.
Pag. 252. *numerus paginæ emendandus* 225. *pro,* 252.

Pag.

Pag. 256 *ver.* 2. Pilon an senilem.
Pag. 263. *ver.* 16 subitus recep â.
Pag. 270. *ver.* 13. obtutu stupet.
Pag. 291. *ver.* 13. Natæ.
Pag 292 *ver.* 14. iugum.
Pag. 295. *ver.* 12. domum.
Pag. 308. *hic etiam omnes numeri versuum huius paginæ in margine notati sunt mendosi, corrige, si lubet.*

ERRATA IN ADVERSARIIS COMMISSA.

Pag 7. *lin.* 7. vel de Pace seu Concordiâ, vel de Venere. *lin.* 39 ἀναισχύντως.
Pag. 8 *lin.* 10. Catti re.
Pag 13. *lin.* 1. Zetes & Calais. *lin.* 34. τεύχεσιν.
Pag 14. *lin.* 48. εἶναι.
Pag. 17. *lin.* 5. αὐτοῦ.
Pag 18. *lin.* 6. *à fine* facerque. Quadlibet. insidias.
Pag. 19 *lin.* 30. De Orat. *lin.* 22. ἐξ.
Pag 24 *lin* 18 ᾔδον
Pag. 25. *lin.* 27. Ἀοιδός.
Pag. 28. *lin.* 4 ἐπαρχίας.
Pag 31. *lin.* 20. conicctæ. Nominat. *lin. à fine*, 4. Scholiasten.
Pag. 33. *lin.* 15. antecurrens. *lin.* 30 ἡγεμόνη.
Pag. 42. *lin.* 31. τοῖσι.
Pag 45. *lin.* 8 Αἰδ'. *lin.* 33. λευκά.
Pag 52. *lin.* 43 μειλιχίοισι.
Pag. 53. *lin.* 14 ὀξεῖη ὑλακῆ.
Pag. 63. *lin.* 14. ἄρθρα.
Pag. 81 *lin.* 18 *pro*, Senecam philosophum, *repone*, Senecam patrem. *lin* 28. αὐτῶν.
Pag 88. *lin.* 47 ὕλαι.
Pag 94 *lin.* 21. *pro*, 490 *repone*, 390.
Pag. 97. *lin.* 19. plurimum. *lin.* 42. sub dio. nam vt Paullus Festi.
Pag. 99. *lin.* 17. Eguian.
Pag. 100. *lin.* 31. tibi coniux.
Pag 101 *lin.* 20 *pro*, 461. *repone*, 641.
Pag 102 *lin* 7 *à fine.* Persicâ violentus vndâ.
Pag 103. *lin.* 56. εἴκοσι.
Pag. 104. *lin.* 14. Illæ vt. *lin.* 5 *à fine*; Ἀνδρεία.
Pag 106 *lin.* 13. ξυγκατατεῖν.
Pag. 113. *lin.* 4. *à fine*, *pro* Diana, *repone*, Pallas.
Pag 118. *lin.* 15. *à fine*; Scholiastæ.
Pag. 122. *lin.* 6. *à fine. pro*, lætitia, *repone* mæstitia.
Pag 124. *lin* 45. κλωθοῦσα.
Pag 126 *lin.* 4 ἰδεῖν.
Pag. 130. *lin.* 28. Sipyli.
Pag. 146. *lin.* 21 ἐπιφέροντι.
Pag. 147. *lin.* 31. in atua ruina.
Pag. 149. *lin.* 2. ἐντάσεις.
Pag. 150. *lin.* 32. rectum interpretor.
Pag. 151. *lin.* 6. *à fine.* iuxta l. Qui tacet. D. de reg. iur.
Pag. 152. *lin. pen.* legimus, hoc modo quo edi curauimus.
Pag. 155. *lin.* 15. litora.
Pag. 156 *lin.* 11. *ulnas. lin. à fine* 4. iubare spirat. *sic libri quod melius quàm*, iubâ respirat. *uel omnino mallem ex coniecturâ*, iubâ spirat. *vel fortè* iubâ expirat. *lin* 11. *à fine*, languisculque.
Pag. 157. *lin.* 35. Εὐβοεύς
Pag. 164. *lin.* 38. *versus citati sunt more Elegiaco scribendi.*
Pag 165 *lin* 14. Calcagnino. *lin.* 51. γάμου καὶ φαρμακείας.
Pag 166 *lin.* 54 παρθενίας.
Pag 168. *lin.* 23. αὐτοῦ.
Pag. 169. *lin.* 14 *pro*, in Agamemnone, *rescribe*, mox paucis interpositis.
Pag. 170. *lin.* 27. ἔλχεται.
Pag. 178. *lin.* 8. in mea.
Pag. 188. *lin.* 11. πάντα.
Pag. 190. *lin.* 14. δακνῶν.
Pag 193. *lin.* 47. ὁ δ' ἐστὶ *lin. à fin.* 4. *pro* Seneca senior; *repone* Seneca philosophus.
Pag. 195. *lin.* 8. ἀγρούς. *lin.* 5. *à fine*, funibus.
Pag 205 *lin.* 11 *à fine*, obtemperare debere.
Pag. 210 *lin à fine*, 2. Epitomâ Ostenturj.
Pag. 214 *lin.* 5. κίμονα
Pag. 215. *lin.* 39 ἀνδρείοις αἰνίσσονται.
Pag. 220 *lin* εἴδει ὄλβιον. *lin.* 31. μηδὲν *lin.* 32 ἀποτυχεῖν.
Pag. 225. *lin* 10 *à fine*, miram quandam.
Pag. 228 *lin* 6. Mizaldum.
Pag. 229. *lin.* 12. Atreus.
Pag. 233. *lin* 7 *à fine*, Atratinum.
Pag. 234. *lin.* 37. tepidum rubeam. Herodoti.
Pag. 237. *lin.* 48. αἰμύρα.
Pag. 238. *lin.* 37. τάξεις.
Pag. 241 *lin.* 16 λαμπάδων. *lin.* 32. Triphiodorus.
Pag. 247 *lin.* 10. ἐκεῖ.
Pag. 249 *lin.* 11. *à fine*, fide.
Pag. 250. *lin.* 17. alloqui.
Pag 252. *numerus paginæ mendosus*, 225. *pro*, 252.
Pag. 260 *lin.* 48. ἰσθμια.
Pag. 266. *lin.* 14 ἄλλων
Pag. 278 *lin.* 48 βαλεῖν.
Pag. 281. *lin.* 36. ἐφύετο. *lin.* 45. τοῖς.
Pag 282. *lin.* 39. Guellius. *lin.* 4. *à fine*, Galloqui.
Pag. 284 *lin.* 18 εἰδεῖεν.
Pag 289 *lin.* 18. Pilander.
Pag. 290 *lin* 48. τοὺς δ'ἄλλους.
Pag. 296. *lin.* 38 ἐκλογίζειν ἀλγίθοντα.
Pag 307 *lin.* 29. φίλων αὐτῶν.
Pag. 309. *lin.* 7. μεγάλα *lin.* 9. μεγάλα. *lin.* 57. καλῶς.
Pag. 311 *lin* 5. τῷ σῷ κάρᾳ.
Pag 314. *lin.* 26. ἐν ἐπαγωγῇ.

INDEX SCRIPTORVM QVORVM LOCA HAC III. PARTE

Vel lucem explicatione, vel medicinam castigatione accipiunt.

LECTOR S.

Numerus vnicus paginam denotat: sed vnâ sæpe paginâ frequentiùs scriptor idem iuuatur.

EX SACRA SCRIPTVRA.

EX CONCILIIS ET CANONIB. ECCLESIAE.

EX PATRIBVS ANTIQVIS, GRAECIS.

EX PATRIBVS LATINIS.

EX HEBRAEIS.

EX IVRISCONSVLTIS.

EX MEDICIS, GRAECIS;

EX PHILOSOPIS, GRAECIS;

LATINIS;

EX MATHEMATICIS GRAECIS,

LA-

EX POETIS SCHOLASTICIS,

EX COMMENTARIIS IN POETAS LATINOS.

EX GRAMMATICIS ET ANTIQVARIIS ET RHAPSODIIS GRAECIS.

LATINIS.

TER-

TERTIÆ PARTIS INDEX RERVM ET VERBORVM.

Numerus vnicus paginam notat.

Aether,

Allu-

Arabia

B.

C.

Cæcus

Carche-

D.

Diana

Dru-

G.

H.

Hercules

I.

Medeæ

Mundi

Ordiri

Rim-

Q.

R.

Scan-

Spes

T.

Troiani

V.

Vene-

Vola-

FINIS.

S. LECTOR, ET V.

VLTIMAM veniam peto, & præmium ſpondeo; diuinum quid. ait bonus ſanè poëta,

,, *Sis pius imprimis. nam, cùm vincamur in omni*
,, *Munere, ſola Deos æquat* CLEMENTIA *nobis.*

non proportione æqualitatis, ſed imitatione virtutis. nam lumen illud radiatum Eccleſiæ totius (*Auguſtinum dico*) Dei, ad quam homo creatus, imaginem in culpis proximorum ignoſcendi prompta mente exquiſiuit. Vt ergo Phœnix Italiæ ſui æui cecinit;

,, *Maior in erratis bonitatis gloria noſtris,*
,, *Et dare non dignis res magè digna Deo.*

ita tuæ bonitatis gloria ad erratorum noſtrorum numerum excreſcet. Quare noli hanc laudis & humanitatis vberiorem meſſem faſtidire; vt metas, ERRORES (en) OBLIVIIS cumulaui, ſolidè meis: nam obliuiorum partem nullam aliis imputo, niſi vnius aut alterius verbuli ſemel ac iterum prætermiſſi.

ERRATA ET PRÆTERMISSA PARTIS TERTIÆ.

Pag. 14. *lin.* 28. *pro*, libellis; *corrige*, labellis.
Pag. 15. *lin.* 41. πᾶσαν.
Pag. 19. *lin.* 8. *pro*, Iouei *ſcribe*, oue.
Pag 20. *lin.* 20. γυναῖκες.
Pag 24. *lin.* 1. κοκκατὸν, ὀσμεθήκη.
Pag 31. *lin.* 23. χαλαπῶς.
Pag. 33. *lin.* 31. Priſcianus Lydus, *ſublato commate intermedio.*
Pag. 24. *in margine*; genua comprimit artâ geſtâ.
Pag. 35. *lin.* 20. τ' ὠμὸν. *lin.* 36. Δευκαλίων. *lin.* 38. ὁ δ' αὖ τέκε.
Pag. 36 *lin.* 15. δῶρα. *lin.* 25 ἰάνεσται ἔνθαδε.
Pag. 41. *lin.* 7. αι — ᾶς. *lin.* 8. πιφαύσαι.
Pag. 42. *lin.* 18 ἡμέρις, αἰγίλωψ, ἁλίφλοιος. *lin.* 11. *à fine*, Anaxilas.
Pag. 48. *lin.* 7. *à fine*, Ex Euripide.
Pag. 49. *lin.* 1. Spartæ origo.
Pag 50. *lin.* 42. προσιδεῖς
Pag. 55 *lin.* 9. cete exultantia.
Pag 58. *lin.* 29. μυχαῖτειο.
Pag. 64. *lin.* 2. πόλιων.
Pag. 69. *lin.* 24. prælucet.
Pag. 74. *lin.* 13. πέλεται *lin.* 18. νυκτὶς μεγαλοκαὶ πυ.
Pag 76. *lin* 22. αἰγλαὸς υἱός *lin.* 23. ταύτην — δίω. *lin.* 24. δ' ἄχετ ἅπασαν *lin.* 26. αὐτὸς ἰκετ', ἢ ἐξ αὐτῆς ὅτις. *lin.* 27. υἱωνός.
Pag. 81. *lin* 44. ἀθρήσας θεῶς.
Pag. 84. *lin.* 20. in finem libri reiicere. ſic tum
,, (LECTOR) putaui. nunc quia moles libri
,, nimium turget, detraxi mutatâ ſententiâ.
,, ſtatui collectam ex veteribus LOIMONO-
,, GRAPHIAM premere; quę commodiùs per
,, ſe liber.
Pag. 87. *lin.* 3. παμμεγέθεσι αἰτὸν.
Pag. 89. *lin.* 18. ἦεν *lin.* 19. ἢ ἦτο.
Pag. 98. *lin.* 23. ſoli noſcere Oedippo.
Pag 95 *lin.* 37. παίδων γένος. — αἰ τῶν
Pag 97. *lin. vlt.* harum.
Pag. 100. *lin.* 23. χεῖθεν. *lin.* 35. παίδων
Pag. 102. *lin.* 16. καὶ ἐξοχῶν.
Pag. 106. *lin.* 17. Phurnutus.
Pag. 108. *lin.* 44. αὐτὰ ἐν νηὶ ἀφρόνας.
Pag. 115. *lin.* 12. tutelarem; quem Iuno honorauit conceſſâ Naxiis puerperis biculoru partûs prærogatiuâ.
Pag. 117. *lin.* 41. ἴνα.
Pag. 120. *lin.* 4. πλατεῖν ὑρανόν.
Pag. 125. *lin.* 15. τὸ. vt. *lin.* 36. ἀναφαίν.
Pag. 128. *lin.* 8. Αἴγυπτος.
Pag. 130. *lin.* 34 ἠϊόνων.
Pag. 132. *lin.* 16. fidei meæ. *lin.* 30. μέσοι οἱ. *lin. vlt.* vita decurrens viâ.
Pag. 134. *lin.* 1. araneæ telam.
Pag. 136. *lin.* 32. κατάστασις. *lin.* 33. ἐκδίαι.
Pag. 141. *lin.* 41. μῶτε πάντων ἡμῖν.
Pag. 145. *lin.* 2. φίλος. *lin.* 40. καρπεῖ αὐτῶν.
Pag. 157. *lin* 1. δῆμος τῆς Ατλαντ. *lin.* 5. ἐξ ὧν οὐίας — ἀνθρώπων.
Pag. 164. *lin.* 6 εἶναι. — διαδεχθεῖσα.
Pag. 165. *lin.* 32. narrare: fuit, cùm.
Pag. 166. *lin.* 4. Antoninum. *lin.* 31 καὶ ταύρω.
Pag. 170. *lin.* 13. θαλάσσας τὸ *lin.* 14. ἐκκοσφισαμην.
Pag. 177. *lin.* 7. δύναιτ' ἄν. *lin.* 8 οἰόν τε, εἰς ἔργατά τε ἱερατεῖον.

Pag.

Pag.178. hoc D.Hieron.
Pag.179 *lin.*11. *ἄστεων.*
Pag.186.*lin.* 28. *φανῶσαι.*
Pag.193. *lin.*7. *à fine*, Siculus lib. 4. quia Bacchus.
Pag.196 *lin.*8. *κατακλοθάτης.*
Pag 197. *lin.*23. reuersus iuuenis Hipp.
Pag.204.*lin.*27 *περιστέλλουσιν αὐτά.*
Pag.205 *lin.*10. *τόχη τοβιλία.*
Pag.212.*lin.*27. Amphitruone.
Pag.212.*lin.*40. *εἰρωνικῶς.*
Pag 226 *lin.*24. *μεμακότα καθιζόμενος ἢ δόκιον.*
*Ibid.lin.*6 *à fine* ad Dominum peruen.
Pag.232.*lin.*14. *Θημωνιᾳ φυλάσσεται.*
Pag.233.*lin.*35 *αἰλουρος ἠδὲ.*
Pag.235.*lin.*2. spiculo venatorio.*lineâ* 19. Bembinatis.
Pag.236 *lin.*19. *βελτίων*
Pag.238 *lin.*19 *τίκτουσι αἱ θνηταὶ θεοὺς.*
Pag.238 *lin.*20. Leucothea.
Pag.240 *lin.*14 *θανόντες.*
Pag.245 *lin.*5. *à fine*, ternio opponitur.
Pag 248. *lin.*30. latus vnum angustius; bas.op. t.l. angustius alterum illud quod.
Pag..249.*lin.*4. *à fine.* Hier. Vide & Cælij Cal-
,, cagnini; cuius in lib. *de talorum, tesserarum, &*
,, *calculorum ludis* (nunc demum nactus fui)
,, comperi quædam nobis etiam notata, quæ-
,, dam non animaduersa. lege, & compone
,, cum nostris: videbis quæ ad ludi intelli-
,, gentiam aptiora.
Pag.254. *lin.* 20. *ἱερῶν.* *lin.* 22. *θάπτεσθαι.*
*lin.*27. *ἐνέβαλε.* *lin.* 28. *ὁ λάγος - τοὶ σκῶπες.*
Pag.257.*lin.*19. *Regamq;*] Moguntin.
Pag.259.*lin.*23. Panisci. *lin.* 5. *à fine.* cap. 3. &,
,, vt malo nodo malum cuneum immittam,
,, ex ipsis Nouantibus hæreticis id conten-
,, dunt Thom. Erastus *in Furnio*, Lamb. Da-
,, næus *Dialog. de Sortiariis*, & Ioan. Bodinus
,, *lib.de Dæmonomaniâ.* hic quoque regnum eo-
,, rum diuisum.
Pag.260.*lin* 25. *δίω. ζῆνα ἀθάνατον.*
Pag.264.*lin.*10 *à fine*, ac deprauari.
Pag.289 *lin.* 12. *Herculea.* AMP. *quo.*
Pag. 291. *lin.*30. antiquos; *Cælum, Iouem, Hoc;* pro iisdem solitos. rectissimè.
*lin.*36. cælo fulgente.
Pag.292.*lin.*16 *θνητῶν τ' ἀνθρώπων.* *lin.*18. *κάπων.* 19. *ἱερόν.* 24. *ἀμφαλακόντα.*
Pag.293.*lin.*1. *κασιγνήτοιο.*
Pag.296.*lin.*35. *ἤ ἀσπίδων.*
Pag.297.*lin.vlt.* Sichor שִׁחוֹר. alibi שִׁיחוֹר.
Pag.298.*lin.*21. Vineti edit. *lin.*28. Elauer.
Pag.299 *lin.*26 apud Ciceron.
lin. 34. consessus.
Pag.303 *lin* 33. *τοῦτο γε - ἦν - καὶ νῦν.*
lin. 34. *πρὸ αἰσχύνης.*
Pag. 304. *lin.*5. *βορείας. μέσης. κατιέναι* In mar-
,, gine autem perperam impressæ duæ lineę
,, decussatæ ✂ : sed ea quæ in latum proten-
,, ditur ab Oriente ad Occidentem debuit re-
,, cta esse, scamnatim ducta, vt monui in con-
,, textu. tali pacto ✂.

Pag.305. *lin.*5. *à fine*, Inacho.
Pag.306.*lin* 27. *τῶ ἐθάγη.*
*lin.*30 *ἐγκαλέγχειρα.*
*lin.*33. *τιτθαὶ ἐγίγνοντο.*
*lin.*34. *μέγαν.*
Pag 308 *lin.*37. auricoloria.
lin.penult. rapiunt tactu.
Pag.310.*lin.*11. Grammaticus, Schol.
*lin.*29. leguntur in libb.
Pag.312.*lin.*21. *νυμφόληπτοι.*
Pag 316 *lin.*9. hoc enim, *dele*, enim.
Pag.317.*lin.*4. in Aduersariis, & vt.
Pag.320.lin.1. *ὅτις - παραμαθέντες.*
Pag.322.*lin.*26. ignis ista locum.
Pag.325.*lin.*5. *γίγνεται μυστικός.*
Pag.327.*lin.*16. Apotheo.
*lin.*23. Eguian.
Pag.328 *lin.*24. Dionysius de Serum.
Pag.330.*lin.*7. *σαλεύεσθαι*
Pag.332. *lin.*18. *καὶ τὴν ἔω.*
lin. 28. se isti aliis.
*lin.*32. גיז. & מָגוֹן.
Pag. 333.*lin.*2. *ἔσωσε ὕζων.* *lin.*20. alas.
lin 33. *νυκτερινόν.*
Pag.335 *lin.vlt.* perdant.
Pag. 339.*lin.*33. *οὗς - ἐπαίνουν.*
Pag.355.*lin.*1. *χαρίεις - ἡ.*
*lin.*12. *αἰτία - ἐν ξυντελοῦσιν.*
Pag.356. *ἐπαύετο.*
Pag.371.*lin.*5. *φήμη δ' ὥτις.*
*lin.*14. אַרְנִי.
Pag.377.*lin.*38 *χρηστώς.*
Pag.378 *lin.*2. *τὸν χρηστόν.*
Pag 379.*lin.*33. *ἐξαπατῶν.*
Pag.380. *lin.*22. *οἱ αὐτῷ - τεύχων.*
*lin.*25. *ἐπιδείκνυται.*
lin. 32. Hispaniarum prælatus.
Pag. 86.*lin.*17. in; *ad nona*, alij.
*lin.*36. Badius.
Pag.387 *lin. à fine* 4. Statius.
Pag.391.*lin.*10. *in margine*, Albulæ.
Pag 395. *lin.*19. *alta patris.* sic è contrario sta-
,, gnum Gennezareth (quod describit Ege-
,, sippus lib. 3. de Excid. Hierosol. cap. 26)
,, *stagnum* vocatur Luc cap. 5. alibi verò, *mare*
,, dicitur. Matth. 14. Mar. 6. & Ioan. 16. quia
,, ventis agitatus vt maria crebrò procellosus.
Pag. 397. *lin.* 3. Dacos. *lin.* 19. pecuniâ posfit. sed & Salomon Ecclef. 10. *pecuniæ obediunt omnia*; siue, vt alij legunt, *pecunia obtinet omnia.* sensu eodem.
Pag.400. *lin* 9. motus viuentium.
Pag.403.*lin.*37. est, cur nondum.
Pag. 405. *lin.* 12. lib. vlt. ad.
Pag.408.*lin. à fine*, 8. Scholasticus.
Pag.410. *lin.*23. *ἀνακτέων.* *lin.* 26. *pro*, leuiter, *repone*, leniter. *lin.*36. וַיִּשְׁכַּב. *lin.*38. וַיִּשְׁכַּב.
*lin.*42. *καταχλιδεῖ.*
Pag.412. *lin.*12. *οἴω.*
Pag.413. *lin.*1. *πατρί.*
Pag. 415. *lin.*5. Phædone (de quo mox) Protomæus.

lomæus. lin.14. — lin. 17. לקע.
Pag.418. lin.4. quèm glossæ.
Pag.419 lin.11. pollentis. lin.24 τύχη.
Pag.421.lin.3. Sinon.
Pag.422.lin 25 — θυσίαισι χαίρουσι.
lin. 27. — .
Pag.431.lin.14. — lin.16. — .
Pag 432.lin..25. zezes.
Pag.434.lin.1. Iudicum.
Pag 438.lin.3. — . lin.4. φθόγγον.
lin. 11. Caunus amauit. lin.12. auctam.
Pag 441.lin.2. — lin.16. — καὶ ἀπαθής.
lin.35. ἀληθές
Pag.442. lin.39. οὐκ ἔτι. lin.43. — .
lin.44. — .
Pag.443. lin.1. ψυχαὶ — γαίῃ. lin.2. — .
lin.33. ἀληθέστα
Pag 444. lin.9. τὸν θεὸν ἀληθεύειν — ὕστερον.
lin.33. — lin.34. — .
Pag.445. lin.34. vt Deus in suo.
Pag.447. lin.9. natura rei.
Pag.451. lin.1. lethum.
Pag 452.lin.à fi.9. Nemesius, pro, D. Nissenus.
Pag 456.lin.9. Hecatho.
Pag.461. lin 8. quit. lin. 31. hæc significatio
„ placuit vulgatę versionis auctori. nam SAP.
„ c 3 vertit, *hoc in die agnitionis allocutionem* πα-
„ ραμυθίαν in Græco, hoc est solatium. & cap.
„ vlt. *allocutione enim desiderij ascendit ortygome-*
„ *tra*, hoc est pro consolatione ipsorum. Græ-
„ cè, εἰς γὰρ παραμυθίαν αὐτοῖς, &c. alibi
„ quoque; *erit allocutio cogitationum & tædij mei.*
„ Denique IVDICVM cap.11. in fine; *& plan-*
„ *gant filiam Iephte*, &c. Hebræa vox לתנות
„ significat etiam consolari. quare Pagninus
„ & quidam vertere, *ad alloquendum filiam*
„ *Iephte*, &c.
Pag. 463. lin.12. — .
Pag.464 lin.13. Phrygium sonum.
Pag.469. lin.14. *pro* crassas, *mallem*, pingues.
Pag.470. lin.34. ἄφρονος.
Pag. 472. lin. 25. hæc pœna. lin. vlt. configere.
Pag. 474. lin 7. *feriem cædis*] lin. 19. Mathema-
ticos: quidam. lin.34. cerebro pen.
Pag 478. lin.31. Clytemæstra.
Pag 481. lin.44. — δ' — .
Pag.483. lin 4. à fine, præterita. de Auguriorum
„ verò generibus, quid in iis naturale, quid
„ superstitiosum, egregiè (alibi hoc potui
„ sum oblitus) disserunt Conradus Wimpina
„ à Fagis opere de *Diuinatione*, & Augustinus
„ Marius lib. cui titulus, BVBO MARIANVS.
Pag.484. lin.39. — .
lin.41. — — .
Pag. 487. lin.19. Pæanes. lin.25. ex Diodoro.
Pag.488. lin.11. — . lin.33. tamen
qui vtrumque. lin.37. Magentia.
Pag.489 lin.3. Reginæ.
Pag.490 lin.1. Faliscos.
Pag. 493. lin. 38 — .
Pag.495. lin.11. — .
Pag.497. lin.7. à fine, stellas cadere inquiebat.
Pag.499. lin.12. — .
Pag 501. lin.5. — — .
Pag.502. lin.21. — lin.25. —
— .
Pag. 503. lin.5. — .
Pag. 504. lin.8. sic sup. lin. 19. —
— .
Pag.507. lin 15. — .
lin.27. — .
Pag.511. lin 18. — .
Pag 513. lin 9 Osculana. lin.11. lignum.
„ Huc potest referri Delphicum Oraculum
„ apud Gemisthum Plethonem in fine lib. 2.
„ *Victum, flere: sed, eum qui vicit, deosculari.*
lin. 12. — .
lin.21. luuy]
Pag.517. lin.6. — .
Pag.521. lin. à fine 6. Agamemnona.
Pag.528. lin 33. Virginia.
lin. 36. Poplicola.
Pag.531. lin.21. simplicium.
Pag 532 lin. à fine 4. Aristæus & Ocellus.
lin.2. à fine, Ambrosij) & eum.
Pag.538. lin. vlt. lineâ.
Pag.539. lin.27. legibus; filios.
lin 42 — .
Pag.547 lin.5. in Cùm tollatur accentus.
Pag. 549. lin. 6. Venerem.
lin.29. Ominibus.
Pag.550. lin.39. ἔχοντα.
Pag.552. lin. 18. — .
lin.35. — .
Pag.557. lin. à fine, 7. Pandetariæ.

Euge (LECTOR) finem habes Syntagmatis,
Indicum & Errorum.

Omnia hæc Societatis IESV *more bono & legitimo prodeunt Superiorum permissu.*

Summa Privilegii.

PHILIPPI II. Hispaniarum Regis gratia & priuilegiis cautum ac sancitum est, ne quis, cuiuscunque status, ordinis, aut conditionis fuerit, citra voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, veterum, nouorum, aliorumque probatorum auctorum opera, olim à Christophoro Plantino P.M. eiusdem Moreti socero excusa, scholiis, notis, aut commentariis aucta vel emendata, siue etiam deinceps augenda vel emendanda, vllo modo imprimat, aut alibi impressa in Regiæ M^tis ditiones importet, venaliáve habeat. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & graui pœna multabitur: vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XVI. Maij, M. D. XCI.

Signat.

S. De Grimaldi.

Et in Consilio Brab.

I. de Buschere.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCV.

